

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32

**HISTORIA
REI LITERARIÆ
ORDINIS S. BENEDICTI
VOLUMINA IV.**

HISTORIA REI LITERARIÆ

ORDINIS S. BENEDICTI,
IN IV. PARTES DISTRIBUTA.
OPUS

ERUDITORUM VOTIS DIU EXPETITUM,

AD
Perfectam Historiæ Benedictinæ Cognitionem
summè necessarium, & universim omnibus bonarum
Artium Cultoribus non utile minùs, quàm scitu
lectuque jucundum,

A
R. P. MAGNOALDO ZIEGELBAUER,
Ord. S. Bened. Presbytero, Theologo & Historiographo

Ichnographicè adumbratum,

RECENSUIT, AUXIT, JURISQUE PUBLICI FECIT

R. P. OLIVERIUS LEGIPONTIUS,

*Ejusdem Instituti ad S. Martinum Colonice Cœnobita, SS. Theologiæ
Licentiatus, & Professor emeritus, Societ. Lit. Germ. Bened.
Promotor & Secretarius.*

P A R S P R I M A

PRÆLIMINARIS SIVE GENERALIS

Studiorum in O. S. B. Origines, Progressus, Fata, Instaurationes, Mæce-
nates & Promotores; necnon celebriores Scholas, Bibliothecas, Archiva,
ac Rei Literariæ Cimelia, horumque Custodes, & alia
memoratu digna repræsentat.

PERMISSU SUPERIORUM.

AUGUSTÆ VIND. & HERBIPOLI,
Sumptibus MARTINI VEITH, Bibliopolæ,
ANNO MDCCLIV.

EMINENTISSIMO AC REVERENDISSIMO
S. R. E. CARDINALI
**ANGELO MARIÆ
QUIRINO**

BRIXIENSI EPISCOPO...

SOCIETATIS LITERARIÆ GERMANO - BENEDICTINÆ

PROTECTORI PRÆSTANTISSIMO,

PRINCIPI PIO, FELICI, OPTIMO...

INCOLUMITATEM!

Nixu sospite suis tandem è latebris, velut è concha testâque, emergens imbellis Partus noster Literarius ad TE pronus perreptat EMINENTISSIME PURPURATE! Tuæ Magnitudinis & Benevolentiaë captaturus gratiam, quæ sibi præsidio sit & splendori. Utriusque accessio- nem illi haud dubiam fore confidimus, tum ex ampli- tudine Benignitatis Tuæ, tum ex celsitudine Dignitatis, quâ in Orbe Literario juxtâ ac Ecclesiastico præfulges. Ea enim est Illustrissimi Nominis Tui longè latèque in proximas remotâsque nationes diffusa celebritas, ea Doctrinæ fama, amplitudo, majestas, eâque Virtutum, quibus animum ad optima quæque accomodatam geris, commendatio, ut quidquid ratum gratumque habes, magnum efficias, quidquid Tuo dignaris patrocínio, sacrum reddas & venerabile.

Æquitas verò postulat, ut Operi, cui illustre est à Viris Illustribus, quos exhibet, meritum, nec minus à rerum, quas continet, gravitate & copiâ pretium, sumum etiam à Patrono fœneretur decus & præsidium. Quod autem illustrius, quod præstantius atque dignius huic imbelli nostro partui addi possit, quàm à TE EMINENTISSIME PRINCEPS! qui tantam in fovendis Literis & Literatis consecutus es gloriam, quantam post hominum memoriam, nemo unus attigit. Quem enim Orbis Eruditus TIBI parem ostentat, veneratur & deprædicat Mæcenatem? Quem etiam TIBI benefaciendi virtute similem Romana Ecclesia inter purpuratos Proceres nominare valet? Et quem verò Familia Benedictina, quæ omni semper ævò celeberrimorum Virorum fœcundissima fuit Mater & Altrix, hodie TEcum ausit componere? Nihil heic auribus dabo (*nec enim blandimentis sum insitus*) aut certè tam præclare veram genuini Ecclesiæ Principis sumiq; Herois imaginem exprimis, ut laudes, quæ præstantissimorum etiam Virorum merita excederent, Tua omninò non æquent. In TE enim uno omnia eminent & rutilant Virtutis & Doctrinæ decora, quæ in aliis respersa suspiciuntur; In TE omnes optimi Præfulis dotes, omnia Illustrissimi in Orbe Literario Viri decora, omnia ornamenta, quæ insignem efficiunt Mæcenatem, cujus partes sunt Literas & Literatos benevolentia complecti, fovere clementiâ, officiis prosequi, exemplo concitare, tueri patrociniò, & auctoritate à malevolorum insultibus reddere securos.

TE igitur unum adire decuit, QUIRINE EMINENTISSIME! TE unum è tot Proceribus & Gentis nostræ Principibus seligere licuit, Cui has qualescunque laborum nostrorum primitias nuncuparemus. TU enim inter omnes Familiæ nostræ Præstitos unus ille es, quem PROTECTOREM suum pars Orbis eruditi, si non major, sapior certe agnoscit; TU ille unus is es, Cui si facultas daretur, voluntas etiam esset fugientes Literas ab interitu vindicandi; TU idem ille, cujus se fidei, tutelæ, ac defensionis ipsa se *Societas nostra* non invita subjecit; cujus potissimum favore is sacrarum Literarum incalescit amor, is melioris doctrinæ cultus viget, isque in exercenda virtute modus prævalet, quibus cum se convenire sancte sapientes jam pridem testati sunt, hodieque profitentur. Neque verò fas erat

Opus

Opus, in quo tot clarissima Gentis nostræ Lumina coruscant, totq; Virorum Illustrium merita, exantlatique ad proferendam Rem Literariam & tuendam Religionem labores æternitati consecrantur, in alienigenam exterramque fidem transire, cum inter Indigetes præsto occurreret, qui ad se confugientes in suæ Tutelæ præsidium adsciscere per amplissimam Dignitatem posset, & in finem recipere per summam benignitatem vellet.

Quæ ergò animos addere potuissent Auctori nostro, ut Opus à se elucubratum Tuo Nomini, Tuisque honoribus inscriberet, EMINENTISSIME ANTISTES! ea mihi Editori & Secundaneo feliciter obvenisse ex animo lætor. Nec committendum putavi, ut opportunitatem hanc ac divinam veluti virgulâ mihi oblatam contestandi animi & referendæ TIBI gratiæ occasionem præterveherer. Id enim postulant non modò specialis illa dignatio & benignitas, quæ me meaq; studia jam dudum clementissimè prosequeris, sed etiam eximia in *Societatem nostram* merita, quæ invida nunquam delebit oblivio. Vix enim nata insignis ad Familiæ nostræ decus Soboles, ac penè suo in ortu plures experta Herodes, quàm Heroës, ad TE non secus atque in sinum paternum confugit, TE *Protectorem* quæsit, & *Parentem* invenit, *Mæcenatem* petiit, & *Defensorem* accepit. Sustinuisti causam illius momento triplici, *Auctoritate*, *Clementiâ*, & *Favoribus*; primo vim arces, altero Socios allicis, tertio animos erigis, eâ solatii spe, eòq; levamine, quod luctuosâ quorundam morositate afflicti statores in acie primi postulant & expectant. Quo operæ pretio, TU noveris, quo exitu, TU Ipse effeceris, & animi magnitudine, & Patrocini præstantiâ ac æquanimitate.

Felices nos reputabimus, EM. PRINCEPS! si quâ benignitate rebus hæcenus favisti nostris, eadem hosce primitivos labores nostros TIBI suspiciendos putes. Felices, si ad publicam grati memorisque animi in TE nostri testificationem aliquid conferre possit hæc Rei Literariæ Benedictinæ Historia, quam non modò Illustrissimum Nomen Tuum in fronte præferre, sed etiam in decursu Animi Tui Virtutumque Tuarum simulacrum, pingui licet Minervâ adumbratum, repræsentare volumus, ut quas referre TIBI ex æquo nunquam poterimus grates, haberi tamen à nobis, & justissimis de causis haberi, agnoscant omnes, qui has legerint pagellas, atque adeò ipsi suis laudibus & præconiis gratiarum vices TIBI pro nobis quodammodo rependant.

Vide

Vide igitur qualis quantusque sis, QUIRINE EMINENTISSIME! vide etiam quam secure, quam libenter tot illustres Viri, tot Scriptores, tot rei literariæ Mæcenates, & Sacrorum Antistites, quorum in hisce Commentariis enarrantur gesta, texuntur elogia, celebrantur ingenii monumenta, Tuæ se Fidei, Clientelæ, Præsidio committant. Nam ad illum confugiunt, quem sacra Dignitas summaque; Eruditio ad amorem erga sui similes suâ sponte cum excitaverit, ingenium instituerit ad benignitatem, animi magnitudo composuerit ad munificentiam, probisque omnibus & doctis hominibus tuendis & protegendis consuetudo exercitatioque; assuefecerit, tum solum abs TE se rejici posse putant, cum mitem tuam indolem & naturam, TE demum abs TE ipse rejeceris. Magnus verò non esses, si humiles despiceres, non religione pius, si Indigetes non coleres, non clementiâ excellens, si Tuos negligeres, non undequaque spectandus, si TE Literæ & Literati ubique gentium non haberent Mæcenatē. Patere ergo ut talem TE contestetur *Societas nostra*, hocque primigenium suæ propaginis germen in sinum Tuum deferat, non tam ut sempiterni cultus & observantiæ pignus, quam ut memoriale quoddam firmandæ Tuæ in Nos benevolentiae sacrum. Vive felix & fospes, diuque intersis numero Tuorum! dum tandem, cujus munere nobis datus es *Protector*, eodem serus redeas, ubi omne compensatur meritum. Ita uno Sodalium voto, dicat, votet, precatur,

REVERENDISSIMÆ AC EMINENTISSIMÆ
CELSITUDINIS TUÆ

Clientis obsequentissimus.

P. OLIVERIUS LEGIPONTIUS.

PRÆFA-

PRÆFATIO.

Describendas Historias, qui se conferunt, eos non unam, nec eandem studii sui causam rationemque, sed plures easque plurimum inter se differentes habere, jam pridem scite advertit Historicorum Gentis Hebrææ facile Princeps FLAVIUS JOSEPHUS: *Quidam enim, inquit, ut eloquentiam ostentent, gloriâque captent ad hoc disciplinæ genus feruntur; Alii verò, ut illis gratificentur, de quibus scripturam institutam esse contigit, plus in ea laboris, quam vel ferre valere, susceperunt; sunt, quos ipsa rerum necessitas adduxit, ut quibus gerendis interfuerint, eas scripto complectentes memoriæ præderent; Multos etiam magnitudo rerum utilium in obscuro latentium perpulit, ut narrationem earum in communem utilitatem proferrent.* Quænam ex dictis jam causis Auctori nostro obigerint, ut hujus, quam sistimus, Historiæ Literariæ O. S. B. sciagraphiam adornaret, ipse luculenter exponit in sua ad novum illius conspectum Ratisbonæ A. 1739. in folio editum Præfatione, quam hic libet referre integram, ut tanto melius constet, quâ in re ipsius nostraque industria maxime versata fuerit; ita verò habet:

„Cum multi ex Benedictinis Scriptoribus, etiam non infimæ doctrinæ viri, res Benedictinas variò sermone in historiam contulissent, nullus eorum tamen subinde comparuit, qui *Historiam Literariam Ordinis Sancti Benedicti* ex instituto ac pro dignitate conscribendam susciperet. Rem sanè indignam! quòd, cum in cæteris ferè omnibus Religiosis Ordinibus res literaria scriptis illustrata fuerit, in solo Ordine nostro, qui nulli vel antiquitate, vel dignitate & Scriptorum copiâ cedit, nihil, aut parum fuerit literis posteritati mandatum. Equidem ego *Tribemii, Pepesii, Wionii, Buceolini, Acherii, Mabillonii*, aliorumque, qui piè ac religiose Acta Sanctorum Ordinis nostri memoriæ prodiderunt, diligentiam ac industriam nunquam non laudavi; animo tamen interea dolor sæpius est obortus, nulli hætenus nostrorum in mentem venisse, ut ævi præteriti rem literariam, ac Majorum nostrorum studia literis consignaret, ex quibus Benedictini Ordinis excellens gloria & prisca illa in scholis auctoritas, non deploratò tamen istò tempore, manifestius ob oculos poneretur. Tantum igitur abest, ut Historia Benedictina fuerit ad fastigium evecta, ut vix ad dimidium perducta sit

P. Ziegelbauer *Hist. P. I.*

(b)

umbi-

umbilicum. Ut enim sapientissimus ille Angliæ Cancellarius, Franc. Bacon Verulamius de augment. scient. l. 2. cap. 4. sapientissimè ait: *Historia mundi (quidni & Familiæ Benedictinæ) absque literaria historia statua: Polyphemus oculo eruto non absimilis censeri potest, cum ea pars imaginis desit, quæ ingenium & indolem personæ maxime referat.* Ex quo necessitas Historiæ Literariæ Ordinis nostri conscribendæ intelligi datur. Monoculam enim Benedictinam Historiam ni diutius superesse velimus, altero etiam cum lumine, Scientiâ, inquam, depingenda est. Hoc quamdiu carebit, statua tandem erit, si non monstrum, cui limen ademptum alterum.

„ Quare operæ pretium facturus videri potest, quicumque Benedictinus Ordinis sui Historiam Literariam monumentis tradere literarum aggressus fuerit. Hoc facere verò ad illum ut cum maximè attinet, qui non modo virorum doctrinâ præstantium opera & consilio uti potest, verum etiam omnibus ad id dotibus affatim instructus per se præstare ipse potis, minimè que est ineptus. At enim dum unus alteri id seu honoris, seu laboris relinquere, mihi visum est, hujus saltem Historiæ jacere fundamenta. Quod si cuiquam tamen audentior videbor, qui tantam rem aggredi tam inbecillus audeam, studio promovendi decus Ordinis hanc temeritatis culpam viros apud cordatos redimere possum.

„ Quid enim Benedictinis Alumnis magis necessarium, atque Ordinis sui historiam, *Vitæ Magistrum*, non ignorare? Annon dies antiquos in mente habere, & cogitare generationes singulas divino monemur oraculo? ut rectè pronuntiatum sit, *pueros, si hæc historice ipsis affulgeat, jam senes videri: senes verò si rudes sint historice, in puerorum censu haberi.* Qui fieri verò potest, ut quis Benedictinam calleat historiam, si, quæ illius est post Acta Sanctorum pars præcipua, nesciat *Historiam Literariam*? si, quæ studiorum prima in Sacro Ordine incunabula, eorumque vel in melius, vel in pejus mutationes fuerint, ignoret? si nihil de Scholis, nihil de Discipulis, nihil de Magistris celebrioribus intelligat? si Scientiarum atque Artium, quæ principem locum in omni bene instituto monasterio tenere consueverunt, nullam habeat cognitionem? si Bibliothecas, Archiva, Itinera literaria, idque genus plura alia, quæ ad rem literariam pertinent, cumque disciplinæ regularis observantiâ conjuncta sunt, ne carptim quidem delibaverit? Necessarium est, quis enim diffiteatur? ut instituti, quod quis proficitur, historiam non ignoret; quin imò historicum studium hinc primò exordiri tenetur: atqui Historiæ Benedictinæ magnam partem esse historiam literariam, jam antea ostendimus: quis eam igitur à Benedictino ignorari, æquò ferat animò? cæterarum historiarum cognitionem Benedictinæ Familiæ alumnis utilem, jucundam, & honorificam esse posse non negaverim; Literariæ tamen Ordinis sui plane necessarium esse contendo, nisi si quis oculatus Ulysses foris, domi autem cæcus Tiresias esse malit.

„ Observarunt non tantum hanc necessitatem, quæ Benedictini horum notitiam sibi comparare tenentur, viri literati, sed utilitatem etiam atque jucunditatem, quæ ex hujus historiæ cognitione nascuntur. Ut enim, quod mox dicebam, omittatur, Benedictinæ Familiæ alumnis vitio non immerito verti, Ordinis sui, adeoque Literariæ nescire Historiam, atque in ea errores committere, notitiam ex illa haurimus veterum Scholarum, Magistrorum, Discipulorum, Mæcenatum, Bibliothecarum &c. Viam, quam illi seu in docendis, seu discendis literis tenuerunt, cognoscimus; quæ in

studiis amplectenda, vel rejicienda, addiscimus, & prudentiam comparamus literariam; Vitas ac Scripta virorum Ordinis nostri ingenio, doctrinâ atque eruditione illustrium oculis animoque lustrantes, non solum otium & ignaviam detestamur, sed ad diligentiam & solertiam incitamus. Enimvero Historiam Literariam ad industriam Majorum æmulandam, & desidiam ex monasteriis ejiciendam conducere, constans est omnium sententia. Quis enim ejus cognitione non impellatur cum diligenti ratione, ut Majorum suorum non in Virtutum modo, sed Scientiarum etiam disciplinis similis esse contendat? Nam omnis ratio sic constat, ut quæ probamus in aliis, eadem ipsi facere velimus. Quis e contra, cum solertia & ignavia quorundam monachorum non ignorantiam modo in monasteria importatam, sed disciplinam regularem pessumdatam esse audiat, non ab ea veluti peste refugiat? Nempe hoc est, ex præteritis prudentiam comparare, & aliorum industriam, solertiam, laborem strenuè æmulari, aliorum fugere incitiam, desidiam, inertiam. *Ex vitio alterius, inquit Publius Syrus, sapiens emendat suum.*

„ Sed nec minor ex Historiæ Literariæ notitia percipitur jucunditas. Quid enim scitu lectuque jucundius, atque intelligere, Majorum nostrorum studia monastica fuisse ingenti utilitati ac emolumento Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, Germaniæ, Angliæ &c. totique adeo Reipublicæ Christianæ, non minimo præsidio Ecclesiæ Catholicæ, summo autem decori ac gloriæ Ordini Benedictino? Delectat utique permultum horum cognitio: atque adeo vel sola illa, quæ hinc existit, innocua voluptas idonea est, ut quemvis Ordinis sui verè amantem ad hanc historiam percurrendam alliciat, oculos illius teneat, animum mulceat, à qua si quis abhorre se dicat, parum absit, quin ipse se tantæ tamque literatæ Familiæ iners atque ineptum fateatur membrum.

„ Quòdam igitur argumentum aggrediar, quod majori cum dignitate, fructu, ac jucunditate vel à me conscribatur, vel ab Ordinis nostri Sodalibus evolvatur? Utinam verò tam præclara, tamque illustris historia in aliquem magnitudine ac varietate sua dignum scriptorem incidisset! Nunc verò industriam meam evocavit, qui scribendi genere ejus ad æquare amplitudinem minimè possum. Laudandus tamen forsitan hoc nomine ero, quod dignum Viro Religioso ac Benedictinæ Familiæ alumno consilium ceperim; felix quoque ero, quod Opus à nemine uno ante me tentatum perfecerim: sed à multis in reprehensionem vocabor, quod illud non limatius in lucem emerim; & in eo mihi ipse infelicissimus videor, quòd ope ac auxilio destitutus, magnum atque excellens elucubrare haud potuerim.

„ Et si verò in hoc Opere non omnia debita accuratione perpolita, aut ad incudem revocata deprehenderit, audacter tamen dixerim, nullum scripti generis in sacro Ordine nostro extare, ex quo aut plura, quæ ad rem literariam Benedictinam spectant, aut citius & minori animi contentione addiscantur. Nisi me, igitur amor laboris mei, & ex amore spes decipit, sua erit huic Operi utilitas, suæque commendatio. Tantum illud exoptandum, ut aliqui e nostris (neque enim unius sufficere vires videntur, ut quæ tredecim seculis sparsa fuerunt, solus ipse colligat) Historiam Literariam O.S.B. adornandam suscipiant. Quod uti dudum mihi erat in votis, hodieque est, ita novum illius Conspectum hic sisto, quo alios & do-

Erinâ & eruditione præstantes Benedictinos sollicitem, ut pulcherrimum Opus auspicientur. Id quod fortassis effectui non ita difficili negotio dari posset, si nostræ Religionis Alumni, veluti ex conducto inter se distributis operis, in Historia Literaria contexenda ad non injustam emulationem occupari vellent. Genus certè est historiæ ejusmodi, quod maxime animos eorum excitare atque inflammare ad scribendi studium debeat. Mihi laudem esse tribuendam existimo, quod in jaciendis & struendis historiæ hujus fundamentis primus defudarim; veniam verò dandam, quod imperfectam reliquerim. *Sciagraphiam* nempe scribo, in qua nemo prudens Historiæ Literariæ Benedictinæ, non dico perfectionem, sed ne mediocritatem quidem desiderabit.

Nequis verò cum Viro illo Religioso sentiat, qui, *Mabillonium* Historiam Literariam Ordinis S. Benedicti jam pridem scripsisse, mihi objecit, insignem quidem ille librum *de Studiis Monasticis* edidit, sed qui minime tamen est suo ordine contextum Historiæ Literariæ Benedictinæ compendium. Id quò minus in dubium voces, scias, tria *Mabillonium* à se declaranda suscepisse: Primum, ut studia literarum Monastico statui non tantum non repugnare, sed adtuendam monasticæ disciplinæ observantiam planè necessaria esse contenderet; Alterum, ut, quæ studiorum genera Monachis potissimum conveniant, declararet; Tertium, ut finem, quem sibi in studiis suis proponere debent Monachi, ob oculos eis constitueret. Qui quidem Tractatus de Studiis Monasticis maximo suo merito lectus fuit & laudatus à sapientissimis quibusque Viris; sed nemo rerum intelligens ea propter dixit, Historiam Literariam Benedictinam à *Mabillonio* contextam fuisse. Hæc enim est, quæ ad ævum Sanctissimi Legislatoris *Benedicti* respiciens, inde usque repetens, per singula sæcula universim statum studii literarum in Ordine ab ipso fundato describat, & siquæ forte separatim videantur exponenda, certis tradat in libris, qui sua dispescuntur in capita. Eam igitur laudem facile concedet quilibet *Mabilloniano* operi, ut contra Adversarium, Abbatem Trappensem, studia Monastica egregie fuisse propugnata censeantur; at titulus, *Historiæ Literariæ Ord. S. Benedicti Conspectus*, meo rectius adjudicabitur Operi.

Præsentem deinde lucubrationem non alia de causa hujus generis primam esse contendo, quam ut magnæ ejus imperfectioni facilius ignoscatur, & vel conatui meo non nihil gratiæ tribuatur. Ipsemet satis illius imperfectionem agnosco, neque tamen, necessariis præsiidiis destitutus, tollere eam omnino possum. Ordinis nostri Sodales addant, corrigant, refingant, per me licet, quæ omissa, parùm bene dicta, minusve explorata mihi fuisse ipsis videbuntur. Neque enim, quòd *Novum* hunc *Conspectum* undequaque perfectum existimem, in vulgus exire illum jubeo, sed quòd defectum melioris supplere possit. Si Matenatem nactus fuero, non difficile mihi erit, eundem cum insigni auctario iteratis typis vulgare. Interea *ex ungue leonem*. Et ut Pythagoram ajunt è modulo pedis, quanta corporis mole fuisset Alcides, coniecisse, si cuivis rerum perito ex hac *Sciagraphia* de Historiæ Literariæ Ord. S. Ben. dignitate atque præstantia judicium ferre promptum erit.

Ad scribendi genus quòd attinet, sermonis nitenti & elegantiae non admodum studui. Historia enim, quò magis ab artificio remota, minusve eloquentiæ pigmentis colorata, eò purioris & incomptæ fidei habetur.

Veritatis, quæ prima dos est boni Historici, majorem rationem habui. Antecessorum nostrorum laudes ita extollo, ut nec navos eorum taceam. Eò enim sine Historia Literaria concinnatur, ut suum cuique decus posteritas rependat, æmuletur industriam, oderit ignaviam. Semper etiam ego sententiam meam ab illis nostris Sodalibus sejunxi, qui ita surdis sunt auribus, ut, nisi quòd præclarum, eximium, ac cum laude Majorum conjunctum sit, ipsi audire velint nihil: alia omnia, siquæ incite, desidiose, ignaviter facta sunt, fastidiant, atque tacita relinquenda existiment. Unde ab ipsis vapulat *Joannes Trithemius*, quòd in Annalibus *Hirsaug.* & alibi quorundam Abbatum ac Monachorum incitiam, ignaviam atque inertiam silentiò non presserit: ac si verò horum existimatio prævalere veritati debuisset. Vellem profecto, non ita semper esse, ut scribo, sed veritatis volunt leges, ut ita scribam. Harpocratem tamen nonnunquam ago, ne minus commodos feram sermones. Neque enim me præterit, quòd *veritas odium pariat*: neminem autem propter veritatis studium volo habere iratum. Utinam id penitus mihi liceret, quòd Poëta in mure positum habent, qui, ne eorum existimationi atque gloriæ, quos carminibus celebrant, officiant, adversam sæpè fortunam dissimulant; sed cum Historici partes susceperim, nemo prudens vitio mihi vertat, si, quam iniqua fortuna aliquando in quibusdam Familiæ nostræ monasteriis Musæ usæ fuerint, suo loco paucis aperiam. Neque hoc suò carebit fructu: *Sive enim Historia*, inquit Venerabilis *BEDA*, *de bonis bona referat, ad imitandum bonum auditor sollicitus instigatur: seu mala commemoret de pravis, nihilominus religiosus ac pius auditor sive lector, vitando, quòd noxium est, ac per-versum, solertiùs ad exequenda ea, quæ bona ac Deo digna esse cognoverit, accenditur.* Ubi igitur ita res tulit, ut quorundam superioris ætatis monachorum vel ignavia vel incitia notanda esset: feci id, ut & natura mea fert, & veritatis studium deposcit, liberè: sed ea tamen moderatione, ut imminutam esse à me dignitatem Ordinis nemo nostrum conqueri possit. An sola Benedictina Familia tantum sibi tribuat, ut nullos neque desides, neque inertes unquam alumnos habuisse gloriari debeat? quòd neque ulli Religiosæ communitati unquam contigit, & majus est, quam ut ab humanæ societatis fragilitate expectari oporteat. Nullum alvear, nullumque apum examen ita felix, ut non ignavi quidam fuci sese intrudant, atque præsepia occupent.

Quoniam verò datur obrectatorum genus, qui, quò totam infamare vineam possint, in paucas etiam labruscas inquirunt, consilii esse duco, ut iis occurram, qui, ut sacro Ordini nostro doctrinæ atque eruditionis laudem apud alios detrahere queant, ad Monachorum quorundam ignaviam, atque imperitiam se convertunt. Hanc è libris eruunt, studiosè annotant, atque cum ludibrio aliis propinquant. Cum quibus ego maledictiæ dentem uti exercere nolum, ita mihi credant velim, nullam à me ipsis fieri injuriam, si scarabæos vocem, & eos quidem scarabæos, qui non in fimo tantum ac sordibus volutari delectantur, sed quibus etiam ex aliorum sordibus foetorem excitare volupe est. Exempla afferre possem, sed iis consultò abstineo.

Cæterum cum anno * abhinc Prodrómum hujusce Conspectus in lucem emitterem, non de ratione tantum Operis, sed consilio monitos feci Literatos omnes, sed certos etiam esse jussi, sic institura esse omnia & com-

parata, ut intra anni spatium exire possit Opus. Nec os, ut nonnemo alius, Lectoribus sublinivi. Quò minus verò pollicitis nunc stare possim, ea sola causa est, quòd in Opere ad fastigium perducendo multò plus difficultatis ex librorum penuria, quam ex re ipsa experiar. Annus prope modum abiit, quòd in libro, cuius usu carere nec possum; nec debeo, comparando laborem. Fortunæ beneficium debebo, si vel nunc Venetiis, ubi venalis prostat, in Germaniam deferatur. Nonnihil etiam de iis expostulare possem, qui tametsi ad rei literariæ Benedictinæ decus promovendum mirè promptos atque alacres verbis se ostendent, siquando tamen manum commodare ad notitiam hujus vel illius Scriptoris, Libri, Scholæ, Bibliothecæ, Archivi &c. suppeditandam rogantur, ita ab omni humanitate derelicti sunt, ut ne quidem ad literas humanissime scriptas respondere dignentur. Dolere hoc animo posset, nisi longè me doctioribus id usuvenisse pro explorato haberem. Semper enim fuerunt, qui, quæ ipsorum potius, offerre, quam aliorum intererat, ab ipsis efflagitare, aut celerant, aut denegarunt. Neque hæc eò dixerim, ut alios imprudenter accusem, sed ut alii, cur universum Conspectum non unò parte in lucem effundam, cognoscant, & quòd non faciam, ignoscant.

„ Nunc igitur Partem primam *præliminarem*, seu *generalem* Orbi literato sisto, quam post aliqua mensium intervalla Pars secunda sive Principalis sequetur, vel certè quidem illius Liber primus; quem deinde secundus, & hunc tertius, suis etiam mensium intervallis, excipient. Fateor autem sponte ultrò, Sciagraphiam hanc tam accuratam, & tam diligenter elaboratam non esse, ac exoptandum foret, eò quòd in ea concinnanda multis necessariis præfidiis destitutus fuerim; ne confessio tamen hæc mea lucubrationem hanc despectui obnoxiam reddat, illud de me prædicare audeam, quòd eos omnes, qui in eodem argumento versati fuerunt, exsuperarim. Quid dico? in eodem argumento? cum hoc nunquam pertractatum à nostrorum quopiam fuerit. Nihil enim hactenus de Historia Literaria Ordinis S. Benedicti, nihil de celebrioribus ejus scholis, illustribus Discipulis, gratiosis Mæcenatibus, nihil de præstantioribus Bibliothecis & Archivis, nihil denique de Itineribus literariis peculiari libro unquam typis mandatum fuit. Primus igitur studium hoc ingredior, in quo utinam post me alii decurrant, à quibus longò intervallo post ipsos relinqui uti non ægrè feram, ita viam me iis prævire animum lætabor. „

Et hæc quidem sunt, quæ *Magnoaldus* in eo, quem ediderat, hujus Operis conspectu præfatus est, rationem sui propositi redditurus. Etsi verò reliquas partes figillatim ibidem propositas ita quidem ad umbilicum adduxerit, ut nihil eorum omiserit, quæ ad totius systematis perfectionem facere possunt, prius tamen supremum diem ipse explevit, quam adhibita fuerit Operi postrema manus. Integro labori successi, qui dudum in partem accitus fueram; cumque viderem hunc præcæteris illius Viri Operibus posthumum ingenti foetum Eruditorum approbatione celebrem, votis expetium, uti præstantem, excitandis ad studia animis idoneum, illustrandæ Historiæ Benedictinæ per commodum, Religiosorum componendis moribus apprime utilem, mihi præcipua quadam industria laborandum duxi, ut ab interitu vindicaretur, eaque forma ederet, quæ doctis placere, & rudiores juvare posset. Quò autem cum-

latius

latius concitata Eruditorum expectationi, hæc in re satisfacerem, priores illos commentarios *Sciagraphicæ* instar ab Auctore adumbratos leviterque informatos, partim augendos, partim supplendos, emendandos, & illustrandos mihi præsumpsi, ac sollicita ejus premens vestigia, comportatis undique iis, quæ Operi exornando prodesse, tria postrema volumina editioni proximè aptavi; primum jam editum ex integro refudi, ut omni ex parte secum consentiret Opus, sibi que constaret. Quæ verò trunca, mutila, hulca, mendosaque comperi, non sine multo labore reficienda, & eliminanda suscepi. Neque solum dubias & malè coherentes aut luxatas periodos hinc inde retexui, sed eas scholiis quandoque & notis illustravi, ut intelligentia esset facilior, lectio jucundior, & fructus uberior. Quæ in re est studium & labor maximus, plus tamen alienæ utilitatis laudisque studiosus, quam meæ, nihil, quòd ad splendorem & ornatum Operis conducere, prætermisi, nihil operæ peperci, ut quam sui expectationem suscitavit, illam quoque modo sustineat; quòd me non dubiis argumentis assecuturum spero, si quæ suo in specimine ostentavit Auctor, cum iis, quæ a me præstita sunt, æquus Lector contulerit. *

Nunc igitur, quòd diu frustra desideravit, & cujus unquam obtinendi sperem fere omnem deposuerat Civitas Literaria, è manibus nostris tandem, quæ licuit, absolutum perfectumque Opus promissum benevolè excipiat, & merenti illius Auctori primario, nexas laureolis coronas, magnarum præmia frontium, imponat. Nihil enim aut ab ingenio conatibusque vulgi magis remotum, aut gloriosius ætati nostræ, aut ad omnem posteritatem illustrius suscipere, susceptumque perficere potuit *Magnoaldus*, quam si nobiles, illas omnique ævo dignissimas Rei Literariæ Benedictinæ reliquias, præter meritum fere neglectas, & indignissimis tenebris sepultas, ex suis velut urnulis colligeret, doceretque gentes exterarum admiramam Majorum nostrorum in excolendis bonis artibus & disciplinis industriam curamque agnoscere, venerari memoriam, Virtutemque & Doctrinam suspicere. Quo ipso auspiciatum sanè ad bene sperandum de Nostrorum studiis, & futuro aliquo certissimoque splendore signum sustulit *Magnoaldus*, effecitque adeò, ut jam excutere Benedictini Neotericorum Exterorumque Doctorum turpe illud ac molestum jugum, & ex seipsis sapere, si modo velint, possint.

Habent enim in hoc Opere præsentium Domesticorum Scriptorum tam largum, tamque copiosum apparatus, ut vix aliqua extet, aut excogitari possit disciplina, quam à nostris non superabundè illustratam hic conspiciant. Habent hic verum & amplissimum, si quis rectè uti noverit, eruditionis omnigenæ compendium, quòd & brevitate sua placere, & vastitate saturare pectus possit. Habent Religiosi, ubi discant, quorumnam conatu, & laboribus Benedictina Religio plerasque Europæ partes ac longinquas regiones pervaserit; Qualis in ea vigerit per singulas seculorum periodos, bonarum Artium & Literarum cultura; Quo pacto sibi afferant *Gregorium Magnum*, *Bedam*, *Alcinum*, *Bonifacium*, aliosque vel Sanctitatis laude, vel eruditionis gloria Illustres Viros. Habent præcipua suorum studia, asserta Ordinis decora, ad obtreccationes responsa, ac omnium pene Gentis nostræ Scriptorum, omniumque monumenta temporum. Habent denique præclara ad virtutis & sapientiæ amorem incitamenta, si traditum

legere
* Vide hæc de re dicta ad calcem hujus Tomi pag. 657. & Præfationes ad seqq. Tomos.

legerint, quantis contemptis molestiis eorum Majores Christi cultum ampliaverint, fidem propugnauerint, Religionem extulerint, populum ab erroribus & inscitia liberaverint, bonos mores excoluerint, meliores disciplinas artesque illustraverint. Quid plura? *Habet Bibliothecam integram, eamque toto gravidam mundo liber unus.*

Atque ex his, opinor, satis constat summa hujus Operis præstantia & utilitas. Sed & multò plures usus præstare potest nostra hæc Historia, ad quam diligentius excolendam meritò Eruditorum studia conspirare deberent; Licet enim cujusque generis Historiæ utilitates multæ sint & insignes, LITERARIA tamen ad usum & fructum reliquas tanto præit intervallo, quanto propius hæc animi dotes contingit, & omnibus Scientiis faciem accendit, lucemque fœneratur maximam. Ex hac quippe discimus non solum primos scientiarum natales, lætabilesque progressus, fatæque tristia, sed etiam totius Rei Literariæ phases, momenta, nexum, mutationes, periodicas dogmatum vices, incrustationes, illustramenta, studiorum successiones, Opinionum discrimina, sapientum Virorum Dicta, Scripta factaque, & alia non spernenda defæcationis disciplinæ, & sanctioris vitæ exempla, quæ uti multum præsidii & incentivi conferunt ad Virtutem & Doctrinam peramplius excolendam, ita mirum quantum luminis adspargunt, ut non facile novitatis specie nos fallant, quæ vel in sacris, vel in quibuscunque doctrinis oriuntur sententiarum divortia, quæve à novis Doctoribus venditantur dogmata, qualia nemo miratur, aut in iis pando ore hiat & stupet, qui ex historico hoc studio systematum origines, sectarumque successiones & doctrinas habet cognitatas.

Demeretur hæc quoque Historia quamlibet Gentis nostræ familiam, nec levi merito, dum Virorum eruditione Illustrium nomina ab interitu vindicat, eorum scripta & ingenii monumenta, quin & memoriam famamque immortalitati consecrat, ac eos in primis, quos ætates superæ tamquam præstantiores magisque videri & coli meritos suspiciebant, velut redivivos è luto & cinere reprodicit, memorabilique spectaculo in theatrum inducit, atque in scena exhibet, quidquid desit esse Mortalium. Jam verò quàm dulce & suave id accidit Rei Literariæ studioso, cum suos olim Concellitas & Sodales virtute illustres, sanctitate conspicuos, doctrinam præstantes temporum injuriâ fatisque æternâ quasi oblivione sepultos de repente videt exsurgere, nova Christianæ fidei Adversariis bella indicare, horum errores depellere, illius dogmata propugnare, ac ritè sancita firmius stabilire. Quantâ etiam animi voluptate Religiosus quisque vitæ in melius informandæ præcepta excipit; quam prompto animo ad eorum scita mores componendos sibi proponit; quàm denique pronâ mente ipsorum amplectitur doctrinam, æmulatur studia, sectatur industriam, & aniles quorundam fabulas nugasque despicit & explodit.

Non ergò ignobilem, nec sterilem agrum excolit, qui in hoc campo aratrum ducit, hoc præsertim tempore, quo per seculi felicitatem accensis æmulatione Scriptoribus, præclarum adeò bellum contra ignorantiam, ejusque Patronos susceptum est. Arma quippe militiæ nostræ non carnalia sunt, sed spiritualia ad destructionem munitionum, quæ extollunt se adversus Scientiam Dei. Ex hoc autem Opere discunt cornilitones nostri quid in Heroibus suis potissimum respicere, admirari, & imitari debeant. Sicque avitæ gloriæ servandæ, augendæ, propagandæque ad Posteros

steros generosi spiritus sensim excitabuntur, ipsaque juvenus ad præclara Majorum exempla acrius sectanda, quotidianâ eorum lectione & piâ inter se agitatione magis magisque inflammabitur. Et sanè, *qui per hæc subsellia juniores circumduxerit Magister, plus illos brevi tempore docuerit, quàm multis annis è consuetis & umbratilibus studiis capere possint.* Ex hoc enim fonte quisque intra Musæum suum facile poterit omnem totius amplissimi Ordinis, imò universi prope Orbis eruditi doctrinam haurire, & quid solidi, quid amoeni occurrat in artibus, quid sublime ac pulchrum in Scientiis, quid singulis penè seculis in Literis omnibusque disciplinis, præstitum sit, cognoscere, & uno veluti intuitu contemplari.

Probabitur verò maximè (*nisi vehementer fallor*) hæc Historia Sodalibus nostris, vel ex eo capite, quòd æmulorum & malefactorum hominum conviciis inscitiam passim Monachis objectantium imposturas detegat, convellat calumnias, falsasque & iniquas esse ostendat criminationes vulgò decantatas. Quis enim conspectis tot Illustribus summæ Doctrinæ monumentis, quæ ad seræ posteritatis commodum institutionemque luculenter admodum nullo non seculo edidère BENEDICTINI, facile credat (*quod ipsi blaterant*) Monachos aut inscitiam laborasse, vel otio & ventri desides promiscue litasse? Imò quis non potius ex tanta Scriptorum & ingenii monumentorum segete, eos suspiciat, mireturque, ut Viros Literis addictos, magnæque eruditione pollentes? Damnèque eapropter insultantium præposterorum ejusmodi obstrigillatorum temeritatem atque stultitiam illoto mendacique ore eos ut indoctos, inertes & insipidos traducentium? *Probatio eruditionis (quis dubitet?) exhibitio est Operis, quod Cornicum oculos configere possit.* En verò:

*Quæque Viri docto veteres fecere novique
Pectore, Lecturis inspicienda damus.*

Atqui ex hoc ipso capite mihi quidem persuaseram homines studiosos, ac præsertim Sodales nostros aliquam nobis gratiam habituros pro assertâ tam splendide Ordinis gloriâ, & suppeditatâ ipsis tot rerum notitiâ, quas & sibi gloriosas, & scitu dignas, & à nobis primùm indicatas negare non poterunt. Sed longè aliter animatos experti sumus nonnullos, qui fucorum ritu *immunes aliena ad pabula sedentes*, palàm significarunt, quidvis potius se ignorare malle, quàm de Literis & Literatis quidquam audire. Nec defuerunt, qui alienam speciem rebus obtendere fuerit, ea, quæ bonum in finem à nobis suscepta erant, malè interpretantes, insignem hunc partum è medio tollere, totque Illustris Viros æternæ oblivioni retrudere moliti sunt. *Præclari nempe, si Musis placet, Heroës, premenda stiva potius, quàm bellis Domini gerendis nati!* Hi tamen sunt, quibus Rei Literariæ ac Monasticæ clavum torquere Numen concessit. *Ast Medius fidius!* si quod res est fateri debeam, in quibusdam candorem, in aliis judicium, in omnibus sensum bonarum rerum desideravi, ne contra se plagas texerent, suoque indicio sese ut sorices proderent, & Sapientibus deridendos propinarent.

Quamvis autem rem magis invidiosam & obrectationi obnoxiam, quàm insipidis ejusmodi hominibus gratam suscepisse animadvertirem, plus tamen apud me valuit boni publici amor, & provehendæ rei literariæ zelus, quàm ipsorum zelotypia atque perversitas. Et certè meticulous merito vecorsque à cordatis Viris vocari meruissem, si animum in-

fringi hisce plusquam anilibus rixis sivillem. Quin tantò magis stimulum indies admoventi mihi sentiebam, ut Opus perficerem, perfectoque gauderem, quo magis verebar, ne monumenta infinitis laboribus conquesta simul omnia æternum supposita perirent, quòve plures ante me, vel ad primam lineam prolapsos, vel in medio cursu destitutos, vel denique ad ipsam metam impacto vitæ curriculo effusos, conatus in vanum exercuisset. Nihil ergò moratus demissatas istorum hominum obrectationes, nihil difficultates & vicissitudines, sic totum Opus refudi, ut quamvis idem sit, quod *Magnoaldus* adumbraverat, aliud tamen à nova cultura videri possit.

Verùm ò fatalem rerum humanarum sortem! Quod quisque vitet, caveat, & prævertat nusquam homini satis cautum. Hærent vel post supremam artificis manum tersissimis quibusque artis Operibus sui navi, hæret aqua, hærent maculæ. Sol ipse, quo nihil splendidius, emaculatus nihil occurrit aspectui, suas plerumque umbras, sua patitur deliquia. Quid mirum, si quid in tanto Opere minus accuratum, si quid animadversione dignum irrepsit? Non potest ex tam multa rivulorum colluvie coactum flumen nihil contrahere facis aut luti; non potest tam diversis ac sæpe disidentibus viæ ducibus humanam mens non errare. Veritati investigandæ nos quidem totos contulimus, an eam ubique affecuti fuerimus, dijudicabunt peritiores, nec nobis vitio vertent, sed forti, cui subjecta est omnis creatura, aberrationes adscribent. Errare namque humanum est, & si nihil in lucem prodiret, nisi quod exactum, perfectum, suisque numeris omnibus absolutum esset, prodiret omninò nihil.

Ast dolebunt mecum boni omnes tot tamque gravia irrepsisse errata typographica, ut nonnullis in locis sensum penè totum corrumpant, alicubi in Priscianum impingant, *asperissima*, quod ajunt, *asperissima* reddant, nemini quam mihi graviora, qui neque typo adesse, nec ulla curâ (*quamvis ad postam semper corrente calamo*) impetrare potui, ut is, cui incumberebat, averruncandis navi acrius insisteret. Quocirca ut *Lector* ignoscat, obsecro, ac etiam leviores illas depereratæ operæ maculas à me admittas eò benignius interpretetur & toleret, quod *nulla res*, ut *Apuleius* ait, *potest esse eadem festinata simul & examinata, nec esse quidquam omnium, quod habeat & laudem diligentie simul & celeritatis*. Si qui poterant, necessariis me adjutum voluissent subsidiis, hoc Opus ad longè majorem deduxissem perfectionem. Sed steriles expertus Mæcenates, & inhospitales Caucasos, bonum perficere nequivi, quod volebam. Satis dixi. Tu interim *Lector candidè!* labore nostro spes fruire, & Literarum felicitati propitiorem precare Erigonem, quæ, ut *Manilius* aiebat:

Sæcli Regina vetusta

*Ad studium ducit mores, & pectora doctis
Artibus instituit.*

CONSPE

CONSPECTUS
UNIVERSI OPERIS.

Quod Geographis solemne est, ut aliquam Orbis Partem descripturi, totius regionis delineandæ tractum, Urbes, Oppida, Montes, Flumina contrabant in tabellam, atque depictam regionem ob oculos legentium ita proponant, ut unico veluti obtutu vis liceat intueri & perlustrare, quidquid totius orationis procurfus deinceps latius est explanaturus; sic etiam in hujus Operis fronte sigillatim & contractè edocendum duximus Lectorem, quæ illius sit facies, quæ structura, conditio, series, forma, quòve cuiusque Partis seu Voluminis argumentum existat, ut ipso statim in limine, uno quasi intuitu de totius Operis contextu, præstantiâ, utilitate, & dicendorum copia Lecturus instruat. Igitur.

PARS PRIMA

PRÆLIMINARIS ET GENERALIS.

Sex Capitibus prolegomena & præcognita tradit de studiorum in Ordine S. Benedicti Origine, Cultu, Progressu, Vicissitudinibus, Decrementis, Instauracionibus, eorumque Promotoribus & Mæcenatibus, ac etiam de celebrioribus Scholis, Collegiis & Lycæis, necnon de Itineribus Literariis, de præstantioribus Bibliothecis, Archivis, Chartophylaciis, horumque Custodibus & Præfectis.

CAPUT I.

Rei Literariæ Studium in Ordine Benedictino, quòque origines, progressus, fata, decremента, instauraciones & status ab anno 480 per tredecim Seculorum decursum ad nostra usque tempora. pag. 3. ad 140. Ubi systema institundæ Societatis Literariæ Germano-Benedictinæ, totiusque facti series, ad pag. 187.

CAPUT II.

Præcipua Ord. S. Bened. per Italiam, Angliam, Galliam, Germaniam, Hispaniam & cæteras provincias Monasteria Studiorum gloria superiori ævo, vel nostrâ ætate nobilitata. pag. 188. seqq.

§. I. Schola Casinens. omnium antiquissima. pag. 193.	§. XIV. De Cremifanensi in Austria Nobilium Palæstrâ. - 277.
§. II. De Fuldensi Schola Firmitum ac Literarum officinâ. - 199.	§. XV. De erigendo communi per Germaniam Seminario Benedictino ad excellendas solidiores scientias. - 282.
§. III. Scholæ San- Gallenses. - 204.	§. XVI. Methodus studiorum tum humanorum, cum severiorum, prout ea deinceps in Scholis & Gymnasiis Benedictinis per Germaniam tradenda Superiorum nutu præstantur. pag. 294. seqq.
§. IV. Augiæ Divitis Gymnasium. p. 214. col. 2.	
§. V. De Corbeiensis in Saxonia Lycæo. p. 221.	
§. VI. De Schola Hirsaugiensi. - 229.	
§. VII. De Floriacensi ad Ligerim palladium. - 233.	
§. VIII. De Beccensi in Neustria pedagogy. - 236.	
§. IX. De Oxoniensi Academia & Clarendonensi Collegio. - 241.	
§. X. De Chuniacensi Seminario Parisiensi. - 247.	
§. XI. De Collegio Gregoriano Roma A. 1621. erecto. - 254.	
§. XII. De Collegio Anselmiano Roma A. 1687. fundato. - 262.	
§. XIII. De Ettalensi apud Bojos Academia. 272. P. Ziegelbauer Hist. P. I.	

CAPUT III.

Viri Illustres, qui è Scholis & Magisterio Benedictinorū prodierunt. p. 307. seqq.

CAPUT IV.

Mæcenates Rei Lit. Benedictinæ cum Exteri, tum Domestici. p. 343. seqq.

CAPUT V.

Itinera Literaria Benedictinorum cum veteris, tum recentioris ævi. pag. 406.

§. I. Johannis Tritheimii Itinera Literaria. 408.

§. II. Pauli Langii Zvicaviensis Monachi Iter Litt. pag. 413.

§. III. Claudii Etiennot Congr. S. Mauri Itinera Literaria. pag. 415.

§. IV. Joannis Mabillonii Itinera Lit. 416. c. 2.

§. V. Bernardi Montfaucon Iter Lit. 425. c. 1.

§. VI. EMIN. ANGELI MARIE QUIRINI S. R. E. Card. Itinera. p. 430.

§. VII. Edmundi Martene & Ursini Durand Itinera. 443.

§. VIII. Peziorum Fratrum Bernardi & Hieronymi Itinera. 446.

§. IX. De Calmeti & Fangai itinere Helvetico. pag. 450. col. 2.

III. Sixtinum Placentia. ibid.

IV. Ticinense S. Salvatoris. ibid.

V. Casauriense seu Piscariense. ibid.

VI. Ferrariense. pag. 596. col. 1.

VII. Rbergiense. ibid.

VIII. S. Mariæ Florentiæ. ibid.

IX. Ad S. Severinum Neapoli. ibid.

X. Farfense. pag. 596. col. 2.

XI. Bobiense. ibid.

XII. Ticinense S. Mariæ Theodatæ. 596. col. 2.

XIII. S. Facundi in Hispania. ibid.

XIV. Cluniacense in Gallia. pag. 597. col. 1.

XV. Majoris Monasterii in Gallia. ibid. col. 2.

XVI. Silviniacense. ibid.

XVII. San-Dionysianum Parisiis. ibid.

XVIII. Corbeienfe in Saxonia. pag. 599. col. 1.

XIX. Stabulense. ibid.

XX. Benedicto-Buramum in Bavaria. 600. col. 1.

XXI. Attilense. ibid.

XXII. S. Maximini Treviris. ibid.

XXIII. S. Martini Colonia. ibid.

XXIV. Disibodibergense in comitatu Spanbeimensi. pag. 600. col. 2.

XXV. Spanbeimensi. ibid.

XXVI. Hirsfeldense. ibid.

XXVII. S. Michaelis Bambergæ. p. 601. col. 2.

XXVIII. Mellicense in Austria. p. 602. col. 1.

XXIX. Lunelacense in Austria superiore. 602. c. 2.

XXX. Admontense in Styria. ibid.

XXXI. Prunienfe. pag. 603. col. 1.

XXXII. Campidonense. ibid.

XXXIII. Werthinense. pag. 606. col. 1.

XXXIV. Lauesbeimensi. pag. 607. col. 1.

XXXV. San-Gallenfe. pag. 607.

XXXVI. Einsidlense. ibid. col. 2.

XXXVII. Murenfe. ibid.

XXXVIII. Sant-Emmeramense Ratisbonæ. 608.

XXXIX. Fuldense. 608. col. 1.

XL. Mediolacense in agro Treverico. 608. col. 2.

XLI. Brzevnoviense in Bohemia. 609. col. 2.

XLII. S. Georgii Praga. ibid.

CAPUT VI.

Bibliothecæ & Archiva, eorúmque Origines, Fata, Incrementa, Cimelia, Custodes, & reliqua memorabilia. p. 452.

SECTIO I. De celebrioribus Monasteriorum Bibliothecis, earúmque cladibus præsertim in Anglia. pag. 453.

§. I. De Bibliothecis Italia. 452.

§. II. De Bibliothecis Hispaniæ & Gallia. 468.

§. III. De Lotharingiæ Bibliothecis. 476.

§. IV. De Bibliothecis Belgii. 479.

§. V. De Germaniæ utriusque Bibliothecis. 483.

§. VI. De Bibliothecis Austria. 514.

§. VII. De Bibliothecis Bavariæ. 528.

§. VIII. De Bibliothecis Sueviæ. 559.

§. IX. De Bibliothecis Helvetiæ & Vicinis. 579.

SECTIO II. Archiva Benedictina, & eorum fata. 591.

§. I. Archivum Casinense. pag. 594. col. 2.

II. Cæcense. pag. 595. col. 2.

SECTIO III. Bibliothecarum Præfecti & Illustratores. pag. 610. seqq.

Archivorum Custodes. pag. 643. seqq.

PARS SECUNDA

SPECIALIS SIVE PRINCIPALIS,

Quæ Complectitur Historiam Literariam O. S. B. strictè dictam, adeoque Historiam Artium & Scientiarum, ab ævo S. Benedicti ad nostra usque tempora per Seculorum seriem apud Benedictinos excultarum, hoc ordine:

CAPUT I.

Speciatim pertractatur Historia Theologiæ cum Positivæ, tum Scholasticæ, Polemicæ, Moralis & Mysticæ.

SECTIO I. Historia Theologiæ positivæ. pag. 1.

SECTIO II. Historia Theologiæ Scholasticæ. 73.

SECTIO III. Historia Theologiæ Dogmatico-Polemicæ. 115.

SECTIO IV. De Theologia Morali. 159.

SECTIO V. De Theologia Mystica & Ascetica. 189.

SECTIO I. De Origine, Progressu, vicissitudinibus & cultu Juris Canonici seu Ecclesiastici. 221.

SECTIO II. De Jure Civili, ejusque inter Benedictinos Cultu. 243.

SECTIO III. De Juris Publici Scientia quatenus à Benedictinis exculta. 251.

CAPUT III.

Historia Jurisprudentiæ Ecclesiasticæ, Civilis & publicæ præsertim Imperii Romano-Germanici. pag. 226.

Historia Philosophiæ, Ethicæ, Medicinæ, Chimiæ, Mathematicæ, Musicæ, & aliarum Artium. pag. 262.

SECTIO I. Historia Philosophiæ in genere, ac in specie Benedictinorum. p. 262.

SECTIO II. Historia Ethicæ seu Philosophiæ Moralis. 291.

SECTIO III. Historia Medicinæ prout inter Benedictinos exculta. 299.

SECTIO IV. Historia Chimiæ, & secretioris Philosophiæ. 317.

SECTIO V. Historia studii Mathematicæ. 324.

SECTIO VI. De Musices inter Benedictinos Cultu. 336.

CAPUT IV.

Historia studii Sacræ juxta ac Profanæ Historiæ, necnon Monastico-Benedictinæ. 348.

SECTIO I. De Studio Historiæ Sacræ, seu Ecclesiasticæ. 349.

SECTIO II. Historia studii Profanæ ac Civilis Historiæ. 377.

SECTIO III. Historia studii Historiæ Monastico-Benedictinæ. 398.

Sermo claustralis de excolenda in Canoniis Historin. 423.

Dissertatio Em. Card. QUIRINI de Monastica Italia Historia conscribenda. 431.

CAPUT V.

Historia studii Diplomatici, Critici, & Antiquarii. 444.

SECTIO I. De Studio Rei Diplomaticæ. 445.

SECTIO II. Historia studii Critici. 464.

SECTIO III. Historia studii Antiquarii. 509.

CAPUT VI.

Historia politioris Literaturæ & Philologiæ, quatenus à Benedictinis exculta. 544.

PARS TERTIA BIOGRAPHICA,

In qua

Vitæ ac Scripta Virorum Doctrinâ Illustrium, Ord. S. B. inde ab Origine ad nostram usque ætatem representantur hac serie:

CAPUT I.

Vita Fundatoris SS. mi P. BENEDICTI, cum ejusdem S. Regula, inque eam Commentariis, Versionibus, Editionibus, aliisque Lucubrationibus ad eandem illustrandam in lucem emissis. † 543. pag. 2.

SECTIO I. De Regula S. Benedicti. pag. 6.

§. I. Sacræ Regule autographi & apographi, seu Manuscripti Codices. 6.

§. II. Sacræ Regule Versiones. 8.

§. III. Sacræ Regule Editiones, Declarationes, Variæ Lectiones, Notæ & Observationes. 10.

§. IV. Commentatores in Sacram Regulam. 12.

§. V. Authores, qui in S. Regula quedam Capita & loca difficiliora Commentati fuerunt. 24.

§. VI. Qui lucubrationes ad S. Regula Commentationem, praxin & usum ediderunt. 29.

SECTIO II. Alia Opuscula S. P. B. adscripta. 32.

XIII. ALBERICUS Casinensis Monachus S. R. E. Cardinalis. † 1089. 93.

XIV. B. LANFRANCUS Archiepiscopus Cantuariensis. † 1089. 94.

XV. S. ANSELMUS Archiepiscopus Cantuariensis. † 1109. 99.

APPENDIX

De GOTHESCALCO Orbacensi Monacho Seculi IX. Cilone, qui nostra ætate etiam suos habet & Adversarios & Patronos. 104.

Ejus Vitæ per Em. Card. Henricum Norisum. 105.

Ludov. du Mesnil S. J. in eum criminationes. 122.

CAPUT II.

SS. Patrum O. S. B. Corona, eorúmque Vitæ ac Scripta.

§. I. S. GREGORIUS I. P. M. † anno 604. pag. 34.

II. S. ILDEPHONSUS Archiep. Toletanus. † 669. 39.

III. S. ALDHELMUS Episc. Schirburnensis. † 709. 43.

IV. Venerab. BEDA Presbyter. † 735. 46.

V. S. BONIFACIUS Archiepiscopus Moguntinus, Germaniæ Apostolus. † 754. 54.

VI. AMBROSIIUS AUTEPERTUS Abb. in Monasterio S. Vincentii ad Vulturum in Italia. † 778. 57.

VII. B. ALCUINUS Præceptor Caroli M. † 804. 60.

VIII. B. RABANUS Maurus, Archiepiscopus Moguntinus. † 856. 65.

IX. S. PASCHASIIUS RADBERTUS Abbas Corbeie Veteris. † 860. 77.

X. B. SERVATUS LUPUS Abbas Ferrariensis. † 860. 83.

XI. S. ADO Archiepisc. Vindobensis. † 877. 86.

XII. B. PETRUS DAMIANUS S. R. E. Cardinalis. † 1072. 88.

CAPUT III.

Vitæ Virorum Doctrinâ Illustrium O. S. B. Medii Ævi, inde à Seculo XII.

I. Odo Abb. S. Martini Tornacensis atque Episc. Cameracensis. † 1113. pag. 126.

II. S. BRUNO Episc. Signiensis, S. R. E. Cardinalis. † 1125. 129.

III. HERVEUS Burgidolensis Asceta. C. 1130. 130.

IV. GOFFRIDUS Abb. Vindocinensis, S. R. E. Cardinalis. † 1131. 132.

V. Venerabilis HILDEBERTUS. † 1134. 134.

VI. DROGO S. R. E. Cardinalis, & Episcopus Ostiensis. † 1136. 140.

VII. EADMERUS Episc. S. Andreae in Scotia. † 1137. 146.

VIII. PETRUS Diaconus Casinensis. † 1140. 143.

IX. SUGERIUS Abbas S. Dionysii, & Regens Franciæ. † 1152. 147.

X. S. PERRUS MAURITIUS, cognomento Venerab. Abb. Cluniacensis. † 1156. 151.

- XI. WILBALDUS Abbt. Scabulenſis & Corbeienſis. † 1158. pag. 155.
- XII. GODEFRIDUS Abbt. Admontenſis. † 1165. 160.
- XIII. PETRUS Cellenſis Abbas, ac poſtea Epicoſcopus Carnotenſis. † 1187. 162.
- XIV. REINERUS Monachus S. Laurentij Leodiſienſis. Claruit 1182. 166.
- XV. CÆSARIUS Prumienſis poſtea Heiſterbacenſis Monachus. Clar. 1222. 170.
- XVI. MATHEUS Parisius Regis Angliæ Hiſtoriographus. † 1259. 171.
- XVII. BERNARDUS Abbt. Cafini & S. R. E. Cardinalis. † 1282. 172.
- XVIII. ENGELBERTUS Abbas Admontenſis. † 1331. 175.
- XIX. CLEMENS VI. P. M. † 1352. 180.
- XX. PLETRUS BERCHORIUS Prior Collegij S. Eligij. † 1362. 183.
- XXI. ADAMUS ESTON S. R. E. Card. † 1397. 185.
- XXII. BASILIUS VALENTINUS. a. 1413. 188.
- XXIII. Venerab. NICOLAUS de MAZEN Abbas Mellicenſis. † 1425. 192.
- XXIV. JOANNES LIDGATUS. † 1440. 194.
- XXV. JOANNES WHETHAMSTEDUS Abbas S. Albani in Anglia. † 1440. 195.
- XXVI. NICOLAUS TEDESCUS Abbt. Panormitanus. † 1445. 198.
- XXVII. MARTINUS Abbas Scotorum Viennæ Auftriæ. † 1470. 201.
- XXVIII. CAROLUS FERNANDUS Profeſſor Regius in Univerſitate Pariſienſi. † 1496. 203.
- XXIX. ADAMUS VILICUS Abbt. S. Martini Maj. Colonia. † 1499. 204.
- XXX. JOANNES RAULINUS Regij Navarræ Gymnaſij Magni Magiſter. † 1514. 213.
- XXXI. JOANNES TRITHEMUS Abbas Spanheimenſis. † 1516. 217.
- XXXII. JOANNES de MARRE, Epicoſcop. Condomienſis. † 1521. 333.
- XXXIII. JOANNES PIEMONTANUS cognomento Bouzbachius Lacenſis. † 1526. 335.
- XXXIV. NICOLAUS ELLENBOGIUS. † 1543. 338.
- XXXV. GREGORIUS CORTESIUS S. R. E. Card. † 1548. 21. Octob. 339.
- XXXVI. ISIDORUS CLARUS Fulginei Epicoſcopus. † 1555. pag. 344.
- XXXVII. JOACHIMUS PERIONIUS Theologus Univerſitatis Pariſienſis. † 1559. 348.
- XXXVIII. DIONYSIUS FAUCHERIUS Prior Lerinenſis. † 1562. 351.
- XXXIX. FLORIANUS TREPLERUS. † 1665. 353.
- XL. JACOBUS BILLIUS Abbas S. Michaelis in Eremo. † 1581. 353.
- XLI. JOANNES FECKENAMUS Abbas ultimus Weſtmonaſterienſis in Anglia. † 1585. 357.
- XLII. NINIANUS WINZETUS. † 1592. 360.
- XLIII. GILBERTUS GENEBRARDUS Archiepiſcopus Aquenſis. † 1597. 361.
- XLIV. JOANNES de CASTANNIZA. † 1599. 367.

CAPUT IV.

Vitæ Virorum Illuſtrium Recentioris ævi.

- I. LEONARDUS RUBENUS Abbt. Abdinckofenſis. † 1609. 368.
- II. JACOBUS BREULIUS Prior S. Germani à Paris. † 1611. 379.
- III. JACOBUS BOSSUTIUS Conſultor Congregationis de auxiliis. † 1626. 371.
- IV. GODEFRIDUS GIBFORD Archiepiſcopus Remenſis. † 1629. 373.

- V. ANTONIUS PEREZIUS Archiep. Tarraconenſis. † 1637. pag. 375.
- VI. DAVID GREGORIUS CORNERUS Gottwiſcenſis in Auftria Monafterii Abbt. † 1648. 375.
- VII. BENEDICTUS HÆFTENUS Præpoſitus Afſigenſis. † 1648. 377.
- VIII. CONSTANTINUS CAJETANUS Abbas S. Baronti. † 1650. 379.
- IX. CLEMENS REYNERUS Abbt. Lamſpringenſis. † 1651. 383.
- X. PLACIDUS VIGELLIUS Abbt. Majoris Augiæ Brigantina. † 1651. 384.
- XI. CAROLUS STENGELIUS Abbas Anhuſanus. † 1663. 386.
- XII. ADAMUS ADAMI, Epicoſcopus Hierapolitanus, & Hildeſienſis ſuffraganeus. † 1663. 389.
- XIII. D. FRANCISCUS DELFAU. † 1676. 395.
- XIV. LUDOVICUS ENGEL, SS. Canonum Doctor & Profeſſor. † 1674. 401.
- XV. GREGORIUS GEISSERUS Abbt. ad S. Georgium in Sylva Nigra. † 1690. 403.
- XVI. ANGELUS de NUCE, Archiepiſcopus Roſſanenſis. † 1691. 407.
- XVII. VITALIS TERRA RUBRA de Congregatione Caſinenſi. † 1692. 413.
- XVIII. AUGUSTINUS RHEDING, Abbas & Princeps Einſiedlenſis. † 1692. 415.
- XIX. COELESTINUS SEONDRATUS, Princeps & Abbt. San-Gallenſis, S. R. E. Cardinalis. † 1696. 416.
- XX. JOSEPHUS SAENZ de Aguirre S. R. E. Cardinalis. † 1699. 420.
- XXI. CLAUDIUS STEPHANOTIUS. † 1699. 424.
- XXII. IGNATHUS CLAVENAU. † 1701. 427.
- XXIII. ODERISIUS PIERIUS. † 1702. 430.
- XXIV. OTTO AICHERUS Profeſſor Univerſitatis Salisburgenſis. † 1705. 435.
- XXV. JOANNES MABILLONIUS. † 1707. 436.
- XXVI. CLAUDIUS de VERT Prior S. Petri Abbatis-Villæ. † 1708. 439.
- XXVII. PAULUS RABUSSON Superior Generalis Congr. Cluniacenſis. † 1717. 441.
- XXVIII. ANTONIUS AUGUSTINUS TOUTTÉE de Congregatione S. Mauri. † 1718. 442.
- XXIX. LUDOVICUS BABENSTUBER Theologus Ettalenſis. † 1726. 444.
- XXX. BENEDICTUS BACCHINUS Abbt. Congregationis Caſinenſis. † 1721. 445.
- XXXI. DIONYSIUS de Sainte-Murtbe. † 1725. 451.
- XXXII. MATHEUS PETIT-DIDIER. † 1728. 455.
- XXXIII. CORBINIANUS KHAMM. † 1730. 457.
- XXXIV. CAROLUS MEICHELBECK Benedicto-Burſarius in Bavaria Monachus. † 1734. 458.
- XXXV. BERNARDUS PEZIUS Bibliothecarius Mellicenſis. † 1735. 466.
- XXXVI. MARIANUS ARMELLINUS de Congregatione Caſinenſi. † 1737. 446.
- XXXVII. BERNARDUS de MONTFAUCON Congregat. S. Mauri Decus inſigne. † 1741. 479.
- XXXVIII. GODEFRIDUS BESSELIUS Gottwiſcenſis in Auftria Monafterii Abbt. † 1749. 481.
- XXXIX. PLACIDUS BÖCKHN. † 1752. 484.

CAPUT V.

- Vitæ Authorum Fœminæ ſexûs O. S.
- B. Doctrinæ, Eruditionis, ac Scriptis Illuſtrium. 485.
- I. ROSWITHA Monialis Gandersheimenſis. Claruit anno 980. 491.
- II. Dis-

- II. DIEMUDIT Sanctimonialis Weſſofontana. Claruit anno 1073. 494.
- III. BERTRADA Vileccenſis Sanctimonialis. Claruit anno 1039. 496.
- IV. ADELA Monialis Marciandenſis. † 1114. 497.
- V. S. ELISABETHA Schoenangia Abbatiffa. † 1160. 499.
- VI. HELOISSA Paracletis Abbatiffa. † 1163. 501.
- VII. S. HUDEGARDIS Abbatiffa in Moncho S. Ruperti prope Bingas. † 1178. 503.
- VIII. RIVINDIS ſeu Regilindis Abbatiffa Hohenburgenſis. † 1169. 508.
- IX. HERRADIS Hohenburgenſis Abbatiffa. Sec. XII. 509.
- X. SS. GERTRUDIS & MECHTILDIS Sorores S. C. Sec. XIII. 510.
- XI. ANGELICA BAITELLI. † 1514. 514.
- XII. HELENA Lucretia Cornelia Piſcopia. † 1684. 514.
- XIII. REGINA JURATA. † 1685. 528.
- XIV. MARIA Crucifixa à Concept. † 1699. 528.
- XV. MARINUS de Blemur Sanctimonialis. Congr. perpetuæ adorationis SS. Sacramenti. † 1696. 530.

- XVI. MARIA Stella Scutellari. † 1702. 539.
- XVII. MARIA Magdalena Gabrielis de Rochas ebouard Abb. Fontebraldenſis. † 1704. 539.

CAPUT VI.

Recententur nomina aliorum utriusque ſexûs Scriptorum, qui variis ingenij ſui monumentis Rempublicam Literariam locupletarunt. pag. 535. usque ad 639.

APPENDIX I.

De Script. Anonymis & Pſeudonymis. pag. 639.

- §. I. De Anonymis. 639.
- §. II. De Pſeudonymis. 645.
- §. III. Alii Benedictini, qui in Eruditorum Societates adlecti varia nomina tulerunt. 651.

APPENDIX II.

Exhibet Scriptores omiſſos in ſuperiori Indice cum additionibus & correcturis. pag. 654. usque ad 674.

PARS QUARTA BIBLIOGRAPHICA.

Bibliothecam Scriptorum Ord. S. Ben. Hiſtorico-Criticam Realem per claſſes hiſteſtam exhibet hoc ordine.

CAPUT I.

BIBLIOTHECA BENEDICTINA THEOLOGICA.

- SECTIO I. De Theologia Poſitiva.
 - Recenſentur Libri ad eam ſpectantes hæc ſenſe:
 - §. I. Biblia Sacra Benedictinae Correctionis, Verſionis, atque Editionis. pag. 2.
 - II. Interpretes totius Sacra Scriptura, alijs Compendiarii, qui divinas Scripturas in ſynopſin & compendium redegerunt. 16.
 - III. Interpretes Bibliorum ex parte. 23.
 - IV. Commentatores, ſeu Poëtæ Bibliici, qui Sacra Scriptura libros, loca, argumenta, laudes ac commendationem ligatâ oratione expreſſerunt. 54.
 - V. Scriptores Concordiæ Veteris & Novi Teſtamenti. 57.
 - VI. Scriptores in quadam Loca utriusque Teſtamenti. 58.
 - VII. Scriptores, qui in Sacram Scripturam Tractatus Iſagogicos ediderunt. 60.
 - VIII. Grammatici, Lexicographi & Concordantiæ ad uſum Sacra Scriptura. 64.
- SECTIO II. De Patribus, & Scriptoribus Ecclæſtaſticis Ord. S. Benedicti. 68.
- §. I. Sancti Patres Benedictini, qui de rebus Divinis ante natam ſcholam, maxime de SS. Sacram. Euchariftia Sacramento ſcripſerunt. 68.
- II. Patres alii Benedictini, atque Scriptores Ecclæſiaſtici, quorum Scripta & Opus habentur in Bibliothecis Veterum Patrum. 76.
- III. Alii iterum Patres, & Scriptores Ecclæſiaſtici, quorum Opera in Bibliothecis Veterum PP. partim prætermiſſa, partim in unum corpus digeſta ſeparatim edita fuerunt. 85.

- IV. Qui ſanctorum Patrum Scripta deſerendo ex iisdem nova Opera condiderunt. pag. 88.
- V. Collectiones variæ, ſeu Bibliotheca Patrum Veterumq; Ecclæſiaſticorum Scriptorum. 91.
- VI. Editiones & Verſiones SS. Patrum Veterumque Auctorum, qui adornarunt. 99.
- SECTIO III. Theol. Scholaſtica Scriptorum. 107.
- SECTIO IV. Theologia Polemica Scriptorum. 112.
- SECTIO V. Theologia Moralis Scriptorum. 113.
- SECTIO VI. Aſceta, ſeu Theologia Myſtica Scriptorum. 114.
- SECTIO VII. Qui de Doctrina Chriſtiana ſcripſerunt, vel Libros Catholicos ediderunt. 115.
- SECTIO VIII. Qui Homilias, Sermones, atque Conciones ſcripſerunt. 115.
- SECTIO IX. Qui de Deo, ac SS. Trinitate ſcripſerunt. 116.
- SECTIO X. Qui de Chriſto, Generis Humani Redemptore ſcripſerunt. 116.
- SECTIO XI. Qui de Sanctiſſima Dei Genitrici Maria ſcripſerunt. 117.
- SECTIO XII. Qui de Angelis, Sanctis, horumque Laudibus, Cultu, Reliquiis, ac Imaginibus methodicè ſcripſerunt. 118.

CAPUT II.

- JURISPRUDENTIA ECCLESIASTICA. 119.
- SECTIO I. Conditores, Collectores, atque Editores juris Canonici. 119.
- §. I. Summi Pontifices, & Ordines S. B. qui Legatas, Bullas ac Conſtitutiones ediderunt. 121.
- II. Qui

II. Qui præter Summos Pontifices Canones, Decreta, & Statuta in Conciliis condiderunt. pag. 200.

III. De Disciplina Ecclesiastica, Sacrorumq; Canonum Observantia qui scripserunt. 206.

IV. Libros, qui Penitentiales vocantur, quinam conscripserunt. 211.

V. Orationes in Conciliis, synodis qui habuerint. 218.

VI. Qui Collectiones Canonum, seu Corpora Juris Canonici & Ecclesiastici condiderunt. 215.

VII. Scriptores, Editores, atque Collectores Conciliorum, nec non Literarum, atq; Bul-larum Summorum Pontificum. 223.

SECTIO II. Elucidatores Juris Canonici.

§. I. Authores, qui in Jus Canonicum commentati fuerunt. 229.

II. Qui Tractatus, Quaestiones, Consilia, &c. de variis Juris Ecclesiastici argumentis scripserunt. 233.

III. Qui de jure controverso inter Sacerdotium & Imperium scripserunt Benedictini. 240.

IV. Alii Scriptores, qui Sedis Apostolicæ, & Romanæ Ecclesiæ libertatem defendendam susceperunt. 246.

V. Qui jura suarum Ecclesiarum, vel Monasteriorum editis scriptis propugnârunt. 249.

VI. Appendix eorum Authorum, qui Jurisprudentiam Civilem, & Publicam, hisque affinem Politicam attigerunt. 258.

SECTIO III. Scriptores Appendicum Juris Ecclesiastici.

§. I. Scriptores Librorum, quibus in Comuni tradatur de Divinis Officiis. 266.

§. II. Qui Breviaria, & quæ in iisdem continentur, composuerunt. 270.

§. III. Qui Ritualia, & quæcunque ad Sacramenta & Sacramentalia pertinent, conscripserunt. 278.

§. IV. Qui de Celebratione Missæ, rebûsque aliis ad eam attinentibus scripserunt. 282.

CAPUT III.

SCRIPTORES DE MEDICINA, PHILOSOPHIA, ET MATHEMATICA.

SECTIO I. Medici. 287.

SECTIO II. Philosophi. 290.

§. I. Scriptores Logicæ, seu Scientiæ Cogitationum relictis. 290.

§. II. Scriptores Metaphysicæ, seu primæ Philosophiæ. 291.

§. III. Scriptores Physicæ, seu Scientiæ Naturæ. 294.

§. IV. Scriptores Ethicæ, seu Morum Scientiæ. 298.

§. V. Qui in Platonem, Aristotelem, Porphyrium, universamque Philosophiam commentati fuerunt. 300.

SECTIO III. Mathematici. 304.

§. I. Qui de Mathesi in genere scripserunt. 304.

§. II. Scriptores de Arithmetica, & Arte Computistica sive Calculatoria. 305.

§. III. Scriptores de Geometria. 307.

§. IV. Scriptores de Astronomia. 309.

§. V. Scriptores de Musica, & Instrumentis Musicis, Cantuque Ecclesiastico. 311.

SECTIO I. Scriptores Ifagogici, & de Chronologia, & Geographia. pag. 319.

§. I. Chronologi. - - - - - ibid.

§. II. Geographi. - - - - - 323.

§. III. Qui sua vel aliorum Itinera literis mandârunt. - - - - - 326.

SECTIO II. Scriptores Historiæ Universalis 329.

§. I. Qui Historiam Rerum Sacrarum simul & Profanarum ab Orbe condito in literas retulerunt. - - - - - 330.

§. II. Qui Historiam ejusmodi à Christo Nato condiderunt. - - - - - 336.

§. III. Qui Res sui temporis annotârunt. 342.

SECTIO III. Scriptores Historiæ Sacræ & Ecclesiasticæ. 346.

§. I. Scriptores Historiæ Biblicæ. - - - - - ibid.

§. II. Historiæ Ecclesiasticæ Universalis Scriptores. 349.

§. III. Scriptores Historiæ Pontificiæ. - - - - - 353.

§. IV. Historias Episcopatum, Vitæque ac Gesta Episcoporum qui conscripserunt. 359.

§. V. Scriptores Historiæ Conciliorum & Synodorum. - - - - - 367.

SECTIO IV. Historiæ Ecclesiasticæ Particularis Scriptores. 372.

§. I. Scriptores Historiæ Eccles. Nationalium. ibid.

§. II. Scriptores Historiæ Religios. Ordinum. 380.

§. III. Scriptores Historiæ Sacrarum Expeditionum ad recuperandam terram sanctam. 386.

§. IV. Scriptores Sectarum, Hæresium, Schismatum ac Persecutionum Ecclesiæ. 389.

§. V. Scriptores Historiæ Stationum Beata Virginis. 396.

§. VI. Scriptores Vitarum Virorum Illustrum Status Ecclesiastici. - - - - - 399.

§. VII. Scriptores Dissertationum de rebus in Ecclesiastica Historia controversis. - - - - - 401.

SECTIO V. Scriptores Historiæ Sanctorum. 407.

§. I. Hagiographi. - - - - - 408.

§. II. Martyrologi. - - - - - 411.

§. III. Scriptores Sacrarum, ut vocant, Legendarum. - - - - - 415.

§. IV. Qui Historias de Sanctorum Reliquiis, Miraculis, ac Canonisatione scripserunt. 421.

SECTIO VI. Scriptores Historiæ Profanæ. 425.

§. I. Qui Historiam profanam Universam à Christo Nato scripserunt. - - - - - ibid.

§. II. Scriptores Historiæ Romanæ, ac Rerum Italicarum. - - - - - ibid.

§. III. Rerum Germanicarum Scriptores. 430.

§. IV. Scriptores Rerum Francicarum. 448.

§. V. Scriptores Rerum Gothicarum, Vandalicarum, & Longobardicarum. - - - - - 457.

§. VI. Scriptores Rerum Normannicarum. 459.

§. VII. Scriptores Rerum Anglicarum. 461.

§. VIII. Scriptores Rerum Hispanicarum. 468.

§. IX. Scriptores Rerum Bobemicarum. 471.

§. X. Scriptores Historiæ peregrinæ, variæ, & exotica. - - - - - 372.

§. XI. Scriptores Vitarum Virorum ac Faminarum Illustrum Status secularis ac Politici. - - - - - 477.

SECTIO VII. Scriptores Quinarum Historiæ in Communi Appendicum. pag. 482.

§. I. Scriptores Historiæ Genealogicæ. - - - - - 482.

§. II. Scriptores Historiæ Iconologica. - - - - - 489.

§. III. Scriptores Rei Diplomaticæ. - - - - - 492.

§. IV. Scriptores Rei Numismaticæ. - - - - - 501.

§. V. Historiæ Literariæ Scriptores. - - - - - 508.

SECTIO VIII. Scriptores Hist. Benedictinæ. 511.

§. I. Hagiographi, seu Scriptores Vitarum Sanctorum Ordinis S. Benedicti. - - - - - ibid.

§. II. Martyrologi Monastico-Benedictini. - - - - - 523.

§. III. Scriptores de Vitis Illustribus Ord. S. Benedicti. - - - - - 525.

§. IV. Scriptores Historiæ Generalis Benedictinæ. - - - - - 529.

§. V. Scriptores de variis Sacri Ordinis Congregationibus. - - - - - 534.

§. VI. Chronographi Monasteriorum. - - - - - 536.

§. VII. Qui Vitas, Historias, Gesta, Elogia, & Catalogos Abbatum literis consignârunt. - - - - - 567.

§. VIII. Scriptores de Prioratibus, ac Monasteriorum Prioribus. - - - - - 572.

§. IX. Necrologia seu Diptycha Mortuorum. 574.

§. X. Scriptores de Disciplina Monastica ejusque Historia. - - - - - 578.

§. XI. Scriptores de Sacri Ordinis Consuetudinibus, Ritibus, & Ceremoniis. - - - - - 587.

§. XII. Scriptores de Privilegiis Sacri Ordinis, ejusque Monasteriorum. - - - - - 592.

§. XIII. Scriptores Historiæ Literariæ Benedictinæ. - - - - - 600.

§. XIV. Scriptores Critici de Rebus in Historiâ Benedictinâ controversis. - - - - - 612.

§. XV. Apologisti Sacri Ordinis, ejusque Jurium, ac Prærogativarum. - - - - - 617.

SCRIPTORES ELEGANTIORIS LITERATURÆ

SECTIO I. Grammatici & Linguistæ. 637.

SECTIO II. Rhetores, five Oratores. - - - - - 645.

SECTIO III. Poetæ celeberrimos. - - - - - 642.

SECTIO IV. Scriptores Panegyrorum, Applausium, Elogiorum, Anagrammatum, Inferiptionum, Epithalamiorum, Epitaphiorum &c. - - - - - 649.

SECTIO V. Qui Rhetorices, Poësis, Historiæ, atque Epistolographiæ &c. præcepta scripsit. - - - - - 654.

SECTIO VI. Critici Veteres & Novi. - - - - - 657.

SECTIO VII. Polyglotti, & linguarum vocum, Originalium Cultores. - - - - - 661.

SECTIO VIII. Comici. - - - - - 666.

CAPUT VI.

SCRIPTORES ET AUCTORES MISCELLANÆ

SECTIO I. Apologisti. - - - - - pag. 671.

SECTIO II. Epistolographi. - - - - - 675.

SECTIO III. Interpretes, ac Versiones Librorum. - - - - - 682.

SECTIO IV. Antiquarii Monachi, quinam, & quam utiles Ecclesiæ, bonisq; Artibus. 687.

SECTIO V. Variorum Authorum Collectiones miscellaneæ. - - - - - 693.

SECTIO VI. Scriptores inediti, seu Anecdota. - - - - - 699.

SECTIO VII. Scriptores, quorû libri rariiores. 706.

SECTIO VIII. Philologi. - - - - - 712.

SECTIO IX. Scriptores, quorum Opera conjunctim edita. - - - - - 715.

SECTIO X. Authores Operum imperfectorum. 718.

SECTIO XI. Scriptorum Libri deperditæ. 720.

SECTIO XII. Rerum novarum Inventores, & Artifices Nobiles. - - - - - 725.

APPROBATIO CENSORIS.

um Opus quadripartitum, cui titulus: *Historia Rei Literariae Ordinis S. Benedicti &c.* ab admodum Reverendis & Clarissimis Viris, P. MAGNOALDO ZIEGELBAUER & P. OLIVERO LEGIPONTIO, ejusdem Instituti Alumnis, Theologis & Historiographis, laborioso molimine multisque lucubrationibus, sapienter & eruditè concinnatum, insignia sacrae illius Familiae in Literas merita, aliaque non spernenda Virtutis & Doctrinae exempla ad imitationem repraesentet; nihil verò à Fide Catholica, aut bonis moribus dissonum in eo animadverterim: hinc typis in vulgus ad inclyti illius Ordinis splendorem bonarumque artium cultum, & Orbis eruditi commodum emitti posse censeo, dignumque existimo.

Augustae 6. Octobris 1754.

FRANCISCUS JOSEPHUS de HANDL, SS. Theol. Licent. Rev.^{mi} & Ser.^{mi} Principis Episcopi Augustani Confiliarius Ecclesiasticus, Major Pœnitentiarius, & Librorum Censor; nec non insignis Ecclesiae ad S. Mauritium Canonicus & Parochus. *mppria.*

IMPRIMATUR.

Ex Vicariatu Augustano die 8. Octobris 1754.

NICOLAUS ANTONIUS SEIZ, J. U. Doctor, SS.^{mi} D. N. Papae Praelatus Domesticus, Ecclesiae Cathedralis Augustanae Canonicus Capitularis, & summus Scholast. Rev.^{mi} & Ser.^{mi} Principis Episcopi Augustani Vicarius in Spiritualibus Generalis. *mppria.*

ELOGIUM

ELOGIUM HISTORICUM
R. P. MAGNOALDI ZIEGELBAUERI.

† 1750. XIV. Junii.

§. I.

Ejus natales, studia & religionis ingressus.

Lucis hujus usuram hauserat Magnoaldus in Elwangenensi Sueviae & Dioecesis Augustanae oppido, honestis parentibus circa A. 1689. orbi editus, jamque tenera adhuc aetate coruscantibus in eo praestantis ingenii scintillis humaniorum literarum studiis statim addictus fuit. Vix pubertatis annos expleverat, cum spretis mundi illecebris in Imperiali ad Duplices aquas vulgò Zwifalt Monasterio D. Benedicti legibus nomen dedit, solemnibus votis sub R.^{mo} Abbate Wolfgango eruditionis cultore praecipuo die XXI. Novembris A. 1707. emissis. Peracto regulari morum tyrocinio Philosophiae ac Theologiae studiis admotus, ea mox edidit praecelari ingenii specimina, quae ipsum praeter alios distinguebant. Presbyter anno 1713. die XI. Martii Constantiae ordinatus, paulò post ipse bonarum artium professuram sustinuit. Wolfgango Abbate A. 1715. fatis functo, cum sortes illius alia funderent oracula, privatae librorum scriptioni animum appulit, cumque Marianophilus esset eximius, provehendo magnae Matris Deiparae Virginis cultui laborum primitias exasse sacravit, edito Constantiae A. 1720. in lucem opusculo mole quidem exiguo, sed succo & pietate referto, cui titulum indidit: *Mancipatus illibatae Virginis Mariae...* de quo ipse plura Part. IV. hujus Operis pag. 183.

Domesticas similitates

II. Primo hoc sui ingenii foetu felicitatus, majores alios mente concipiebat, cum ecce densiores quaedam turbarum nubeculae animum ejus ita prostrarunt, ut prope mentem à studiis castisque Musarum deliciis avocarent. Nempe quum inimica sit bonarum artium osorum conversatio, quod nemo non aliquod nobis vitium aut commodet, aut imprimat, vel inadvertentibus illinat, non adeò tutum est cum multis vivere, & inter

ignavos, stupidos, rixosos & ambitiosos versari: Quandoquidem, ut scitè Palingenitus in zodiaco vitae, *invisata est istis sapientia propter dissimiles nimium mores.* Contraria semper sese oppugnant, sempèrque adversantur & obstant.

Hinc perire Sophi complures, quod voluere Carpere stultorum mores, ac dicere verum. Et quia non poterant ferre, & malefacta tacere,

Afflicti à stultis, interfectique fuere...

III. Similes molestias expertus non Abcessu fellellit suo ster, ac subinde illiberali quorundam convictu offensus, ut salvum ab his caput retraheret, malevolos abcessu fefellit suo, & in superioris cellae parochiam Diviti Augiae obnoxiam se recepit, ubi illud condidit opusculum, quod Constantiae A. 1727. typis exscriptum prodiit sub titulo: *Triumphale silentium S. Georgii Megalo-Martyris in exemplum Sodalibus confraternitatis per ipsum Authorem erectae in Parochia Augiae Divitis superioris cellae ad abrogandam jurandi, convitiandi, & imprecandi, consuetudinem pessimam.* Vid. Part. IV. pag. 192.

IV. Sedenim, quia Divo distante Gregorio, *nunquam deest tribulatio persecutionis, si non desit observantia pietatis,* MAGNOALDUS fudes in oculis eorum, penes quos erat vitae ipsius arbitrium, subortis iterum aliis similitatibus, ut invidiae & pallori avertentia sacra faceret, impetratis à suo Abbate dimissorialibus in Divitis Augiae monasterium secessit, ubi Theologiam aliquamdiu docuit, ediditque Libellum de *Præsidio & Patrocinio S. P. Benedicti in articulo mortis.* Constantiae typis Joan. Ignatii Neyer in 8. anno 1730. Tum etiam Commentarios Rabani Mauri in *Danielem Prophetam* & in *S. Joannem Evangelistam* ex Augiensi Bibliotheca erutos prelo aptavit, & notis illustravit.

in Augiam Divitem digressus.

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

* pag. 226.

(e)

V. Ex.

deinde in
Austriam.

V. Exinde in Austriam ob quædam ejus Abbatia negotia in Aula Cæsaris expedienda digressus, Vindobonæ per aliquot menses moratus est, ubi cum in Ill.^{mi} Gottwicensiu Abbatis GODEFRIDI Literatorum Mæcenatis Literatissimi notitiam venisset, ab eo Gottwicum accitus est prælegendæ ejus Cœnobii junioribus Theologiæ morali. Quo in loco extra invidiam quidem, nec tamen extra gloriam erat. Sed diu illic non substitit, Viennam A. 1733. regressus, ac subinde RR. PP. Benedictinorum B. M. ad Scotos favoribus fruitus, dum tandem meo interventu Illustrium Adolescentum DD. de *Lateman* moderationem ineunte Aprilis A. 1734. in se recepit. Unde arctior illa inter nos consuetudo coaluit, quæ non nisi supremis fatis dissolvi potuit.

Labores
ejus litt.
Vicennæ.

VI. Commodam hanc sortitus spartam otiumque desideratissimum *Magnoaldus* publicas Urbis Bibliothecas sedulo frequentare, inter Auctores sapientiæ continuo versari, nondum inventa quærere, quæ sita componere, composita expolire, majoraque moliri cœpit. Tum verò Historicam illam relationem germanicè conscripsit de *Vexillo S. Georgii Equitis & Mart. quod præcis temporibus Germaniæ Nobilitas equestris in bello sacro & civili præferre consueverat*. Viennæ 1735. in 4. Secuto inde anno *Acta S. Stephani Protomartyris*, primarii Vindobonensium Patroni ibidem in lucem dedit; quo de Opusculo vid. Part. IV. pag. 411. Aliud deinde Opus parthenicum de Immaculatæ Conceptionis mysterio condidit, quod Rezi in Austria prodit A. 1737. in fol. hoc rubro: *Novissima de Negotio Seculorum*. . . de quo Part. IV. pag. 183. Edidit ibidem Opusculum patrio idiomate conscriptum de Sanguine D. N. J. C. hoc tit: *Pretium Magnum Redemptionis Humanæ*. de quo Part. IV. p. 170. Aliud itidem conscripsit opusculum vernaculè sub tit. *Planctus filia Jephthe* i. e. communis Christianorum luctus super patientis in carne Dei ac humani generis Redemptoris J. C. humanitatem. . .

Novus Rei
Lit. Ord.
S. B. conspectus.

VII. Sed nullo noster ingenii monumento doctrinam suam Orbi literato magis adprobavit, quàm formato per id tempus *Novo Rei Literariæ Ord. S. Ben. Conspectu*, quo non solum Historiam Lit. penè universam profequi, sed suas etiam de omni Scientiarum

genere observationes criticas, ac judicia de Scriptoribus exhibere constituerat. Dederant jam quidem in hunc agonem sua nomina *Trithemius, Wion, Stengelius* & alii. Sed ab istis primaduntaxat jacta fuere grandioris structuræ fundamenta; Quorumdam intra verba stetit fides; plurimos in ipso labore mors oppressit; huic indignatio prærepta laureæ, illi obortæ difficultates, aliis alia obfuere impedimenta, quominus desideratum Opus perficerent. Tandem verò omnem omnium penè jactum superaverat Cl. P. BERNARDUS PEZIUS Mellicensis Bibliothecarius*, sed cum ille Scriptoribus Benedictinis undique colligendis suos indulgeret annos, laborem cepit multum, fructum laboris percepit nullum, eidem immortalis A. 1735.

VIII. Curam eo tempore gerentem Bibliothecæ Gottwicensium, cumque spes evulgandæ *Pezii Bibliographiæ* prostrata jaceret, *Magnoaldus* auctor fui, ut sociatis mecum laboribus ad simile quid molendum aggredere. Pacto inter nos fœdere de *mutuis symbolis*, manum ille Operi admovit tanquam primarius Architectus, atque demùm año 1737. illius Sciagraphiam publico dedit. Tot alii ejus ingenii partus in lucem editi, uti jam ipsum omnibus Reipublicæ Literariæ civibus spectabilem reddiderant, ita non potuerunt non provocare Eruditos ad generosum hunc ausum secundandum. Natæ hinc ipsi cum pluribus summis Viris amicitia, & epistolaris consuetudo subsidiis undique fernerandis opportuna.

IX. Eos autem præ cæteris interpellandos duxit, in quibus eruditio cum humanitate certabat; quos inter cum facillè princeps emineat Doctissimus Abbas *Calmetus*, prolixiori epistolâ Cal. Maji A. 1737. datâ, ** ad suppetias è sua divite penu sufficiens eum in hæc verba supplex provocabat; „ *Primum* cum mihi de alma Congregatione SS. Hidulphi & Vitoni, non à Virtutum duntaxat, sed literarum etiam studiis ornatissimâ, nulla, vel certè quidem exigua, ac pro rei dignitate haud sufficiens adsit notitia, eam mecum à suorum quopiam communicari jubeat. Atque ante omnia edoceri cupio, quinam Rei Literariæ hac nostræ ætate in Congregatione vestra sit status, & quænam præ cæteris

Qua occasione Operis ideam formaverit.

Ejus ad Calmetum epistola, quâ petit instrui.

de Rei Literariæ statu.

Studiis,

Scholis & Academiis,

de Bibliothecis &c.

Mæcenatibus,

de vita Petridier,

ris studia vigeant? Nullus dubito, quin studium s. Scripturæ primas partes teneat, quod pro dolor! apud plerosq; Benedictinos in Germania nequidem secundas, sed planè nullas obtinet. Num ex Philosophia & Theologia spinosæ, implexæ & inutiles quæstiones eliminatæ sunt? An docetur in Theologia gratuita prædestinatio, intrinseca gratiæ efficacia, ad solos actus bonos & virtuosos præmotio? Quæ aliæ in Congregatione Scientiæ docentur.

„ *Alterum*, ut schola alicujus Monasterii, v. g. si placet, S. Vitoni, quondam celebris habita, diductius describatur, enixè precor. In Historia diffidii literarii circa studia Monastica *Mabillonium* inter & Abbatem *Trapensem* me legisse memini, quod is, quem postremo loco nominavi, affirmare non dubitaverit, S. *Michælis Academiam* vel à primo *sue Institutionis anno fuisse suppressam*, propter inordinationes eorum, qui ejus corpus constituebant. *Hinc factum est, ut P. Procurator Generalis Congregationis S. Vitoni non minus graviter, quàm obsequenter eum exposulaverit*. Rei seriem & scholæ historiam à primis incunabulis usque ad hodiernam diem plenius edoceri efflagito.

„ *Tertium*, quod precor, est descriptio unius saltem, si non plurium, nobilioris Bibliothecæ, præprimis *Senonensis* vestræ, tum *Mediani Monasterii*, in quam causâ Dictionarii Biblioci sese abdidisse R. *ma Paternitas* sua fatetur. Addatur, si placet de R. P. *Cathelinot*, aliisque Bibliothecariis succincta notitia, una cum quibusdam Archivis celebrioribus, eorumque Custodibus.

„ Pro quarto instrui cupio de Mæcenatibus Rei Literariæ, si qui se doctissimæ Congregationi vestræ præbuerunt. Addatur, si placet, relatio itineris literarii, si quod vel R. *ma Dominatio* sua, vel alius è Congregatione confecit.

„ Ulterius sollicito efflictim vitam R. *mi Matthæi Petridier*, Catalogum ejus Operum, præsertim uberiorem notitiam de criticis observationibus in *Bibliothecam Scriptorum Eccl.* à Ludovico Elia Dupinio conscriptam. Legi quæ *Graveson* hac de re scripsit, sed certiora à Domesticis me accepturum spero.

„ Rogito etiam syllabum eorum insignium Virorum, qui è Congregatione *P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

tione vestra *Opera illa egregia*, quorum meminit *Mabillonius* in suo *Traçt. de Stud. Monast. Part. 2. cap. 20.* in lucem emiserunt. An R. *ma Domin.* sua *Bibliothecam Cluniacensem*, cujus conspectus in *Nov. Lit. Lips. A. 1718. Mens. Jan.* à me lectus fuit, Juris publici fecerit, me fanè, uti multa alia fugit.

„ Cum verò inter Scholas Ordinis nostri celebriores schola Collegii Cluniacensis, quod est Parisiis, numeranda mihi videatur, ejus nos quidem constitutiones, quas edidit *Bulaeus* in *Hist. Univers. Paris.* habemus, sed notitiam Illustrium Virorum, qui in eo vel docti fuerunt præclarissimas scientias, vel easdem docuerunt, supplex contendo. Fors tamen schola illius Monasterii Cluniacensis præ Collegio describenda esset; sed *Bibliotheca Cluniacensis* mihi ad manum non est; Scio illam hîc loci in Bibliotheca Cæsarea haberi, sed ab iis, ad quos ea res spectat, inveniri non potest.

„ Satin multa efflagito? Utinam per R. *mam P.* suam liceret mihi *Senones* venire, & veluti ex condicito inter doctissimos Congr. vestræ Sodales distributis Operibus in conscribenda *Historia Lit. S. Ordinis* nostri laborare. Certè non vacuus venturus essem; possem enim non parvum afferre mecum apparatus.

„ Præterea pro Tomo VII. Operum *B. Rabani Mauri*, quorum novam editionem R. *ma Dom.* sua in *Coment. S. Scripturæ* suasit, duodècim tractatus habeo, quorum duos in *Joannem & Daniele* in Augiensi Bibliotheca, dum Theologiam eò loci aliquot ab hinc annis docerem, erutos illustravi.

„ Præmitto alia viginti duo Opera, quibus vel de novo componendis, vel emendandis &c. doctissimi Congr. vestræ Sodales occupari possent; unum specificare liceat: *Fides Benedictina de Ss. Eucharistiæ Mysterio, sive Patres, Authores & Scriptores Ord. S. Bened. de Ss. Altaris Sacramento à Seculo IX. usque ad XII. inclusivè, quorum Scripta & Opera in unum corpus, seu Bibliothecam collecta, ac notis & observationibus illustrata exhibentur*. In Historiæ Literariæ Bened. Conspectu, cujus summa capita typis exscribenda, amicorum suafu, brevi cum Eruditis communicabo, recenseo triginta aliquos Scriptorum &c. Verùm ne primâ vice verbosior sim, finem facio eâ, quâ par est reverentiâ, supplicans ut R. *ma sua Dom.* responsionem, si quam da-

de Cluniacensi Bibliotheca.

& Collegia.

Senones adire cogitat.

De quibusdam Operibus elucubrandis.

* Vide Pezii Epist. ad Calmetum in propyleo Bibliothecæ Lotharing. pag. XIX. seqq. & XXVII.

** Extat integra in fronte Bibl. Lothar. pag. XXV.

re dignata fuerit, ad R. P. *Emilianum Danelli* Scotensis Monasterii Viennæ Priorem dirigere, hæc verò submissas preces meas æqui bonique consilere dignetur. . . .

X. De reliquis, quæ tunc prelo parata habebat Operibus ita ipse literis 25. Octobris A. 1737. ad me datis rescribat: Post *Conspectus* nostri editionem cogito septimum vel etiam octavum Tomum Operum Rabani Mauri adornare eorum, quæ vel inedita adhuc sunt, vel extra sex Tomos à Colvenerio olim quondam vulgatos typis exscripta fuerunt. Et hoc tanto magis quia R. mus Abbas Calmetus ad novam ejusmodi editionem hortatur. Licetne verò TE in partem ac Societatem Operis vocare? TE inquam, qui Moguntia laborabis pro Moguntinensi Archiepiscopo & Fuldensi Abbate, cujus in dignitate Successor *Cel. mus Princeps ADOLPHUS* ex *Ill. ma* & literatissima Gente Dalbergica, apud quam Tu Bibliothecarii munus sustines... Rabani Commentarium in Joannem & Danielem ex celeberrima Ord. nostri Bibliotheca pridem erutum notis jam illustravi. Tu quâ occasione, quibusque literis Parisios scribes, à *San - Germanensibus* petere poteris Commentarios in libros *Judith* & *Esther*, qui apud eos descripti manu *Petri Schifletii* asservantur. De aliis cum editis tum ineditis Tomo VII. vel etiam VIII. inserendis TEcum agam peculiaribus literis. Ad hanc verò editionem potentiori Patrono erit Opus; inde cogites velim, quâ ratione fieri possit, ut sub auspiciis *Cel. mi Principis Fuldensis* scribamus. . . Venio ad aliam curiosam lucubrationem, cujus licet longiorem titulum adscribo: *Ven. BEDÆ* Epistola de Christiani Præsulis Officio ac Missionariis constituendis, olim quondam data ad *EGBERTUM* Archiep. nunc verò demud recusa & oblata RR. PP. Missionariis *Benedictinis* in Archiepiscopatu *Salisburgensi*, proposito simul exemplo *S. CUTHBERTI* aliorumq; recentioris ævi *O. S. B. Missionariorum*. Accedit historica Animadversio ad *D. Caroli Ludovici Baronis de Pöllnitz* declamationem in *Celsiff. Archiep.* & *Ven. Clerum Salisburgensem* causâ emigrationis Rusticorum. Hanc lucubrationem Viennâ *Salisburgum* tacito Auctoris nomine missam legit *Celsiff. Archiep.* qui me *Salisburgum* vocari jussurus erat, nisi aulæ Cancellarius obstitisset. Bene factum, quia aliis occupatus non venissem. . . Aliam Dissertationem prelo paratam habeo, cujus titu-

lus: Hungaria & Austria Mariæ Virgini Deiparæ dicatæ, Turcarum tyrannide oppressæ, ejusdem verò Divæ Virginis ope ac auxilio in libertatem vindicatæ. . . Aliud iterum Opus *Parthenico - didacticum* condidi hoc titulo: *Sacra Sponsalia Virginem Deiparam inter & duodenos cœlites*. . . Estne *Moguntia*, qui suis velit impensis ea prelo subjicere? fac periculum. . . Hæc ipse.

XI. Ineunte autumno A. 1737. in Hungariam profectus *Strigoniensem* Archiepiscopum adiit, uti ipse rescribit in suis ad *Calmetum* literis A. 1738. his verbis: Cum autumno superiore apud *Celsiff. Archiep. Strigoniensem* essem, is in laudes *R. ma Dom. sue* demud & sponte ingressus, ejus in *S. Script. commentaria* summis laudibus extulit, & omnibus aliis pretulit. . . De festo *Electio* nis *B. M. V.* in Deiparam, insituen-do nihil his rebus stantibus fiet, de quibus multa scribere tantum non existimo. Obstandam fuit *Lutheranis*, ne indulgentiâ Imperatoris ad preces Imperatricis vel antiquam *Possidonii Ecclesiam* eriperent Catholicis, vel novam conderent. Sed de his non nisi trepidâ manu. . .

Ex Hungaria redux *Mellicum* ad perlustrandam defuncti *Cl. P. BERNARDI PEZII* Bibliothecam *Benedictinam* se contulit, ipsumque apparatus, qui magnis quatuor thecis conclusus ibid. adservatur ad fatietatem oculis perlustravit, ut solidius de illo Opere judicium ferre & Auctoris labores Orbi erudito impensius commendare posset, quâ de re in laudata ad *Calmetum* Epistola: *Eram etiam*, inquit, *Mellicii*, ubi in Bibliotheca magnum apparatus *Bernardi Pezii* vidi, sed indigestum adhuc, pro Bibliotheca *Bened.* conscribenda; nolui rogare pro iis, de quibus *R. ma Dominatio* sua; prævidebam enim me nihil obtenturum esse. Nos enim *Benedictini Germani* à vestra humanitate multum adhuc distamus. . . Cum autem ipsum monuissem, ut ad-versaria, quæ cum *Pezio* comunicaveram à *Mellicensibus* meo nomine peteret, ita rescribat die 8. Februarii A. 1738. Pro *Conspectu* meo apparatus satis magnum ipse congesti, quamvis omnibus ferè præsidii destitutus. Sed quid labor improbus non vincit? Ex *R. P. HIERONYMO PEZIO* audiui Fratrem suum morti proximum *Mellicensibus* suasisse, ut Apparatum suum in Galliam ad *RR. PP. Congr. San-Maurianæ* mitterent, cum *Mellicii* nemo sit ei perficiendo par, & præsidii tam vultu eruditionis

Strigonium
in Hunga-
ria.

&
Mellicum
in Austria
petit.

De Pezii
Apparatu
ad Biblio-
thecam
Bened.

ditionis satis instructus. . . Nolo plura. Vide igitur ne tua intercidant, aut cum blattis & tinea aliquando rixentur. *Auctor* es mihi, ut *Cel. mo Principi Fuldensi Conspectum Rei Literariæ Benedictinæ* dedicem, & ego Tibi auctor sum, ut ex promissis mihi *Mæcenatem* prius concilies. . . Pro transmissa synopsis vitæ *R. mi PETITDIDIER* debitas rependo grates; ad illa verò, quæ de *Paulo Rabuffon* significasti, nonnulla alia, quæ mihi constant, adjiciam. . . Vitam *Claudii Etienne*not, & *Mariæ de Blemur* ex operibus posthumis *Mabillonii*, ut latine reddas, obsecro. . . si *Bibliothecam Dupinii* ad manum habes, amabo! ex Gallico in Latinum verte, *Histoire de la contestation* sur l' auteur du livre de l' imitation de *Jesús Christ. Extat Tom. 12. p. 157.*

XII. Rursus in aliis 23. Maji ad me exaratis: *Opuscula*, inquit, quæ in lucem & edidi, & si *Mæcenates* nactus fuero, editurus sum, sunt ferè 12. vel 13. . . Multo plura & majoris sunt momenti, quæ nisi necessariis destitutus essem præsidii, elucubrare adgrederer. Unde eorum syllabum conspectui intexam, ut qui voluerit, elucubranda vel solus vel mecum, vel etiam cum aliis suscipiat. Meâ nihil interest seu *Titius* seu *Cajus* pro gloria *S. Ordinis* laboret, modo fiat. Nuper literas à *R. D. P. Montfaucon* amicissimè scriptas accepi, in quibus se conspectum meum cum voluptate legisse, atque cum aliis *Sodalibus* suis communicasse significat. Idem in suis ad me literis notificat doctissimus *Abbas Calmetus*. *R. mus* verò *Bernardus Baillius Abbas monasterii Scotorum Ratisponæ* plura mecum conspectui inserenda communicavit. Exspecto à TE & ab aliis plura. . .

XIII. Comportatis igitur ad tantæ molis Opus necessariis *Magnoaldus* ineunte autumno A. 1738. cum *Ratisbonensi* typographo *Memmelio* transegit, ut primam *Conspectus* partem excuderet; Qua de re in suis ad me literis x. Octobris, *Conspectus*, scribit, *Historiæ Literariæ Benedictinæ* prima pars præliminarius actu sub prælo *Ratisbonensi* sudat; à quo posteaquam liberata fuerit, *Partis II. Liber primus*, tum secundus ac deinde tertius separatim imprimuntur. Ut conjunctim omnes in lucem emittantur à multis quidem desiderantur, sed ut id fiat majores sumptus requiruntur, quàm quos ego ferè possum. . . Pro transmissio in conatus meos pereleganti *Epicinio* * laudes tuas in Con-

specu meo semel atque iterum leges. Et quia *Chronicon Spanheimense* à *Tritheimio* scriptum ab anno 1500. ad hæc usque tempora TE deduxisse scribis, operæ pretium factururus es, si vitam hujus ipsius *Auctoris* concinnius & plenius exarares; nam ea, quam *Joan. Busæus S. J. Scriptor* edidit, numeris suis absoluta non est. *Illustris Ludewigius Cancellarius Universitatis Hallensis* in Saxonia bonas horas haud malè ab illo collocandas existimat, quicumque demum novam *Tritheimii* vitam adornare sustineat. . . In hac igitur concinanda nullam non adhibe diligentiam. . . De vita *Joachimi Perionii* à Te conscripta & mecum communicata in sinu TE amo. Utinam tuâ quoque operâ acciperem *Vitam Davidis Corneri* unicum catalogo Operum, quæ *Abbas hic insignis* in lucem emisit. . . Ista ibi. In alia verò epistola 21. Martii 1739. ad me iterum hæc rescribat: Catalogum tuum de *Scriptoribus Benedictinis* ad *R. mum* *Abbatem Gottwicensem* transmissum antea exspectare malui, quàm responderias ad TE darem. Interea nec apicem, nec syllabam hæctenus vidi. Tum erit adlaborare, ut mihi reddatur. Facta enim est alea. TE momente expunxi caput illud de libello *Imitationis Christi*, in cuius locum substitui *Caput V. hoc titulo: Appendix Virorum Illustrium* cum ex congesto forsan *Joannis Griesherren*, tum certè quidem ex collectione *R. D. P. Oliverii Legipont*. . . *Rationem* cur to forsan addiderim in meis literis pridem significavi, quia nempe dubito, an *Griesherri* manuscriptum Cod. ex *Cæsarea Vindobonensi* Bibliotheca describendum nancisci poterò. . . Utinam non aures præbeas illi, qui inter TE & ME amicitiam fors direptam cupit. Certissimè TE pœnitebit. Forsan unâ esse & laborare poterimus. Nondum dico ubi & quando, scies autem postea. . . In literis tuis A. 1737. die X. Decembris ad me datis scripsisti, *Rabani Mauri* Libros *Judith* & *Esther* haberi manu descriptos in Bibliotheca majoris *Ædis Moguntinæ*, cum aliis ejusdem *Opusculis*. Quæso TE, Catalogum mihi texe horum *MSS. de Rabano*, quæ *Moguntia*, cum in prædicta æde, tum fors alibi asservantur. Deinde mentem mihi tuam aperi de *Rabani Commentariis* in *Judith* & *Esther*. *Crucem* enim mihi figit *Mabillonius* in elogio *Rabani*, quod *Sec. IV. Tom. II.* his verbis inseruit: Ex enumeratis à *Rudolfo* defunt in *Collectione Pamelii* *Comentarii* in li-

De nova
Rabani
Operum
editione.

Atque lucu-
brationes.

Quædam
Magnoaldi
Opuscula.

Conspectus
Hist. Litt.
partem 1.
evalgat.

bros Judith & Esther inediti, qui penes nos sunt descripti manu Petri Francisci Chiffletii. . . Cujus ergo sunt Commentarii à Pamelio editi? Solves mihi hunc nodum penè gordium.

Invitatur ad varios labores Literarios.

XIV. Nactus interea transmissum à me Indicem Scriptorum O. S. B. hos in plausus erumpebat: Magnam Tibi nuntio letitiam. Bibliographia Tua quatuor ab hinc septimanis mihi Gottmico reddita est, quam aliis occupatus laboribus obiter tantum evolvi; nihilo tamen secius ingentem tuam ex eadem perspexi industriam & eruditionem. . . Interim typis vulgatam Partem I. præliminarem Conspectus Rei Lit. O. S. B. velim ad manum Tibi esse, ut quæ adjicienda vel immutanda judicaveris, adnotare possis. Quanti enim faciam tuas animadversiones, pluribus in locis leges. . . Tum in aliis die 9. Maji rursus ad me datis hæc inter alia nuntiabat: Scire aves ubinam esse & laborare possimus. Eloquar an sileam? Res actu in motu est. Abbas præpotentis cujusdam monasterii benè de Re Literaria Bened. mereri cogitat; cui ego meam operam pro libris veterum Benedictinorum maxime Historicorum junctim edendis eâ solùm conditione addixi, ut TE in adornandis id genus collectionibus Socium adjungat. Nolo enim tantos tamque graves subire labores, ut is potius opprimar, quam ad calcem perducam. . . Quid si TE videbo brevi Moguntia? Quid si Tu mecum Parisos? Nudiustertius ab amico accepi literas, qui omnem opem & auxilium spondet, ut Abbas pro Itinere literario pecunias nobis suppeditet. Habe patientiam, suavissime Oliveri! omnia TE diligenter edocebo. . . Rursus in literis 18. Aug. ejusdem A. 1739. Tibi, inquit, gratulator, mihi gaudeo. Tibi quod vitam TRITHEMI eâ eruditione & doctrinâ conscripseris, ut quam à Joanne Busæo habemus nemo deinceps desideraturus sit. Mihi quod illa magnis expetita votis Viennam denique salva & incolumis appulerit. . . TE amabo! literas D. de Barcos Abbatis S. Cyri, quas gallicè scriptas Mabillonius ad calcem Tom. I. Annal. Bened. retulit, latio dona. Habeo etiam ex ejusd. Mabillonii Operibus posthumis vitam Mariæ de Blemur, ex Nizeronii Memoriis, Pauli Rabuffon, Claudii du Vert, Josephi d'Aguirre, Jacobi Billii, Ludovici Bulteau, Joannis Raulini &c. vitas gallicè descriptas, quas, si annuis, latinè vertendas proximè ad TE submittam. Obsecro hoc bellum milita. . .

XV. Iisdem diebus edidit Emblemata Meyeriana in historia Pacis Westphalica. Subortus illi hic partus inopinatò, occasione Relationis Historica Actorum Pacis Westphalicae ab Adamo Adami ad Maximilianum Henricum Colon. Archiep. summa fide summoque judicio conscriptæ, cujus exemplar nactus Godefridus de Meyern, vir acatholicus, splendidam quidem, ut par erat, Operis editionem A. 1737. procuraverat, & Em. Cardinali Passioneo Viennensi Nuntio Apostolico inscripserat; sed dolor! nullus illo unquam in boni Editoris leges impegit turpius, dum innumera prope loca pro lubitu invertit, mutilavit, omisit, aut interpolavit. Quod cum advertissent quidam viri prudentes, in quorum manus Autographum inciderat, novâ hac editione cum illo Ms. collatâ, malam Editoris fidem illicò postularunt, atque Magnoaldum obnixius rogarunt, ut sollicitè indaginis oculos manûsque porrigeret officiosas, & discrepantias, sphalmata, interpolationes diligenter adnotaret. Annuit ille votis, illudque proculdit Opusculum, quod Memmelius Ratisbonensis Typographus, ut à calamo venerat, typis excrispsit A. 1739. in 4. hoc rubro: Meyerî emblemata, sive loca quadam in Adami Adami relatione P. W. à Godefrido de Meiern interpolata, inversa &c. . . His in publicum sparsis Apologeticum quidem ex adverso evulgavit Meyerus, sed ita ut facti reique evidentiâ convictus Magnoaldo correctori suo herbam porrigeret. Ita enim ille: Non difficulter concedo cuncta, quæ in Emblematis tuis longâ serie recensuisti loca in mea Adami editione haud existere. . . Etsi verò utilis est iste libellus ac auctori etiam suo honorificus, magis tamen Orbem eruditum sibi devinxisset noster, si quam sponderat, genuinam & integram momentosæ illius Historiæ editionem re ipsâ procurâisset. Verùm damnabilis Bibliopolarum præfenti lucro unice inhiantium morositas in excudendis id genus Operibus maxime utilibus & necessariis, hanc cum aliis publico jacturam intulit, quam interim ex parte levabit memorata locorum inversorum recensio.

XVI. Tot tantisque laboribus Viennæ exantlatis cum præclara ipsius Nominis fama sese latius effunderet, ineunte anno 1740. in Bohemiam à R. mo Domino Abbate Brzevnoviensi

Emblemata Meyerî.

Epitome Historica Brzevnoviensis de qua P. IV. pag. 472. 497. & 541.

De erigendo Pragensium Nobilium collegio.

Magnoaldi iter in Bohemiam.

accitus fuit, ut Regii illius monasterii Historiam conderet. Commodum id nostro accidit variis de causis, tum ut Rem Literariam Benedictinam ejus provinciæ coram indagare, tum ut Abbatum consilia de erigendo comuni studio promovere fortius posset. Iluc igitur sub finem autumni profectus, selectis aliquot ex illo Religiosorum cœtu operarum sociis, qui symbolas conferrent, eruderandis inclyti illius Archisterii veteribus notitiis & monumentis, ad quorum amussim exascianda est historia, laboris prima cum iis stipendia fecit. Tum verò comparatis ad Opus necessariis documentis, iis enucleandis & in seriem digerendis tam sedulam navavit operam, ut trimestri illud spatium ad umbilicum deduceret, eodemq; anno typis excrisptum publico daret. In ea porrò lucubratione, utut extemporaneâ, cum primis ipsius Auctoris solertia, circumspectio, & in rerum selectu judicium, æquè ac in digestionem accuratio, satis enitent. Nos nihil perinde optamus, quam ut doctiores illius Cœnobii in regno Bohemiæ antiquissimi & principalis incolæ corrivatis & reollectis in unam quasi officinam viribus animi, ac operis simul junctis, reliqua tum sui, tum aliorum illius provinciæ Monasteriorum tam extantium, quam suppressorum, aut in usum promiscuos converforum monumenta undequaque colligerent, & luce publicâ donarent. Exinde rebus Bohemicis hætenus in obscuro positis non parum lucis & splendoris affunderetur.

XVII. Mense Majo è Bohemia Vindobonam regressus elaborando Conspectui suo curas & studia statim reddidit, jamque sub initium Julii ejusdem anni 1740. libris tribus ad umbilicum ferè perductis, de procuranda illius editione sollicitus circumspiciebat. Ast erumpentibus interea bellicis tumultibus Musarum tranquillitati maxime infestis, sereniora tum tempora resupino labori expectanda fuerunt. Sedatis demùm tantisper Bellonæ furiis, non sibi solùm Musisque cecinit Magnoaldus, sed familiari consuetudine, quæ ipsi opportunè cum R. mo D. no Bennone * Brzevnoviensi Abbate, & Ill. mo D. Philippo Josepho Comite de Kinski supremo Regni Bohemiæ Cancellario tunc Viennæ intercessit, probè utendum ratus, omnem suis affatibus operam dedit, ut res literaria per ejus Provinciæ Ab-

bates Benedictinos majus deinceps caperet incrementum. Et quia, ut Cicero ajebat, nullum minus Reipublicæ afferre majus aut melius Principes possunt, quam si doceri & erudiri juventutem curent, hinc agitata sunt inter eos consilia de erigendo Pragæ academico Nobilium Collegio sub directione Patrum Benedictinorum, quos à primis retro seculis in hac Palæstra magno suo & Reipublicæ comòdo passim defudasse constat.

XVIII. Id genus Instituti Kinskio summæ prudentiæ viro eò magis videbatur necessarium, quòd, ut ipse ajebat, Nobiles Bohemi ex defectu occasio nis opportune ac debite informationis passim excurrant ad exterarum Academiarum, ubi subinde pessima imbibunt principia. Neque verò hæc res levis est momenti, à qua totius propemodum Reipublicæ salus aut pernicietas dependet. Negotio itaque Augustissimæ Bohemorum Reginæ proposito, quàm salubre consilium summoperè probasset, ejus Promotor Kinskus nihil reliqui fecit, quo illud perficeret. Demandata igitur provincia Cl. P. Anselmo Desing viro in tali institutione versatissimo, ut Professores ad formandum illud Collegium maxime idoneos ex aliis per Germaniam Monasteriis Pragam invitaret. Acciti proinde Statores in acie primi RR. PP. Magnoaldus Ziegelbauer, Oliverius Legipont, & Udalricus Weis, ineunte anno 1744. ad Brzevnoviense S. Margarethæ prope Pragam O. S. B. Monasterium convenerunt, ubi collatis simul consiliis, mutuisque officiis prima tanti moliminis jecere fundamenta; jamque eo ventum erat, ut hac in parte felicem quisque sibi sponderet rei eventum, cum ecce recrudescentes inopinatò Bellonæ furores structuram omnem propè subvertunt. Mense namque sextili Rex Borussiae clam admoto in Bohemiam exercitu Pragam acriori rursus impetu pressit, & milite destitutam triduo expugnavit.

XIX. Agebam interea Vindobonæ cum Cl. P. Desingo in conficiendo Bibliothecæ Kinskianæ ad usum futuri Collegii ab Ill. mis ejus Possessoribus concessæ catalogo distentus, dum triste advenit nuntium, Pragæ omnia sus deque verti. Quocirca relicto Viennæ Desingo ad Rayhradense in Moravia Monasterium me recepi, illic præstolaturus belli exitum. Paulò post Magnoaldus cum D. Abbate Brzevnoviensi ex Bohemia Vindobonam se contulit,

Ejus exordia & fata.

* Obiit ille A. 1751. die 2. Decembris.

Magnoaldus Bibliothecam Bohemicam adornat.

ubi reliquâ ætate confedere iustus meliori exspectatione suspensum lactabat animum. Nec tamen ibi ab Opere languidus cessavit, sed majori conatu per hyemem metere gestiens fructus, quos autumnus fortuna negarat, hortatu rogatuque Comitum de Kinski & Abbatum Brzevnoviensis condendæ *Scriptorum rerum Bohemicarum Bibliothecæ* manum admovit, omnéque studium vasto Operi perficiendo deinceps impendit. Qua de re in suis ad me literis ineunte anno 1745. Pragæ missis: *Viennæ, inquit, otiosus non dego, sed Operi lucubrando constanter insudo, cuius est titulus: Bibliotheca Bohemica, in qua notitia traditur Auctorum, qui scripsere de rebus Bohemicis. Quam ceu prodromum excipiet nova collectio Scriptorum rerum Bohemicarum præ Freherianâ multum auctior, locupletior atque emendatior. Huius collectionis (quæ minimum VIII. Tomis constabit, cuiusque designatio majorem in modum Viris eruditis placuit) tacitus mecum TE Socium & adiutorem designavi, atque adeo apud R. M. D. Brzevnoviensem Præsulem Tui, verbis sanè honorificis, memini. Jam ex literis tuis intelligo aliam Tibi delatam esse provinciam. Rem tamen è tua existimatione futuram facies, si donec professoriam auspiceris, opem feras. Peto verò à TE efflicti, ut sequentium Scriptorum plenior notitiam unde unde Pragæ comparare non graveris. Crede Mi Oliveri! non solum mihi sed & Tibi arabis. Ætas mea ingravescit, Tibi lampada tradam; de rebus enim Bohemicis pauca sunt literis mandata, plura mandari possunt, de quibus TE docebo. Utilitas Operis satis perspecta est; Cum enim illustres Juvenes iis instruendi sint literis atque artium disciplinis, quibus ad capeffendam in regno Bohemiæ Rempublicam idonei fiant, notitiâ quadam prævia Juris publici Bohemici præcolendi atque præparandi sunt. Hæc autem ex Historia regni pragmatica comparanda est. Quæ verò fieri potest, ut eam consequantur, si nequidem Auctorum & Scriptorum, quibus illi nitantur principis, & quam sæpè toto cælo inter se diversis, ullam habeant cognitionem? In hanc ut veniant, incredibili labore ac studio Bibliothecæ Bohemicæ, in qua id genus Scriptorum traditur notitia, elucubranda incumbo. Opem mihi fert sanè fidelissimam Dom. de Rosenthal in rebus Bohemicis longè versatissimus, & hanc quidem præstat prævio D. ni Ab-*

Operis utilitas.

batis Brzevnoviensis Viennæ præsentis rogatu. . .

XX. Penduli adhuc eo tempore hærebant animi de futura Collegii erectione, cum tandem Abbas Brzevnoviensis clanculariò impetratâ ab AUGUSTA illius suspensione, sub finem Martii A. 1745. convocatis, qui Pragæ aderant, Professoribus, cessare omnia denunciabat. Durum quidem & asperum, ne dicam, iniquum istud iis videbatur, qui tot exantlatis laboribus, totque superatis difficultatibus & molestiis rem eò deduxerant, ut jamjam coronidem Operi certò imponendam sperarent. Sed nullus id tulit gravius Kinskio negotii illius Promotore primario. Quocirca Abbas, ut offensam mitigaret, reliquis Professoribus honorificè dimissis, Me ad Theologiæ Dogmaticæ professoriam retinebat, speciosè obtendens, fore ut propitiore affulgente Lucinâ cæteri denuò ad Opus revocarentur. Hac spe erectus in loco aliquamdiu substiti; tum verò Magnaldo Viennæ relicto, ut Bibliothecam Bohemicam perficeret, datis ad me literis 25. Septembris A. 1745. hæc inter alia de illo Opere nunciabat: *Jam sex mensibus Bibliothecæ Bohemicæ labore plusquam improbo insudaveram, cum literæ jussu R. M. D. Abbatum scriptæ supervenerunt, quibus tribus verbis significabatur, ad mensem Aprilem cessare omnia. Laconicè quidem, sed viro, cujus conducta fuit opera, ut librum elucubret, qui prelo typographiæ Collegii excitandæ proximè subjici posset, æquo animo non ferendum. Ego ex consilio Virorum & eruditione & prudentiâ præstantium nolui esse Author dimidiati Operis. Certè ne claudus quidem sutor, cujus opera ad par calceorum consuevendum esset conducta, suum laborem uno calceo confecto infringi patienter sustineret. . . Jam Bibliotheca ista ad fastigium licet non supremum, sublime tamen, itaque altum perducta est, ut sine jactantia affirmare posse mihi videar, Regnum Bohemiæ in hoc genere nullum tale Opus ostentare posse. Obtulit se Bibliopola Viennensis, qui suis sumptibus illud imprimi curabit, ipsæque ultrò impressionem urget, cum magnum lucrum ex distractione hujus Operis se facturum speret. Audivit enim illud à Viris Eruditis & Politicis (quibus ejus perlustrandi copia facta est) magnoperè laudari, atque typis dignum judicari. Tantum redditus Excellentissimi supremi Cancellarii (Comitis de Kinski) exspectandus est, ut, cujus censuræ prius*

Pragæ Collegii Dissolutio.

Bibliothecæ Bohemicæ commendatio.

* Subjungit huic epistolæ Scriptorum indicem.

subjici debeat, intelligam. . . Habebit hæc Bibliotheca ex omni statu, Civili, Ecclesiastico, Religioso, non in Bohemia modò & Moravia, sed aliis etiam Regnis & Provinciis, Gallia, Italia, Belgio, Germania cupidos emptores; Est enim Opus novum, ante hunc diem nunquam visum, magnâ diligentia conscriptum, rebus maximi momenti cum sacris tum profanis referunt. Est insuper hæc Bibliotheca prodromus ad collectionem novam Scriptorum rerum Bohemicarum Tomis minimum VIII. comprehensam, cujus Conspectus in Bibliotheca comparebit, cujusque gloriam libenter Brzevnovii Religiosis cessurus sum. Nunc si videbitur hæc de re poteris cum D. Abbate conferre. Meâ nihil interest, si nolit, neque commodum, neque gloriam sui Monasterii augere, Bibliotheca Viennæ prodibit. Et quia per absentiam in nonnullis Scriptoribus mihi hæret aqua, eorum nomina Tecum communico, quorum uberio rem notitiam Pragæ à TE conquiri efflagito. Hæc ibi. Vid. Part. IV. pag. 472.

De Cultu S. Crucis.

XXI. Insigni isto Opere magnâ, ut dixi, solertiâ nec minore eruditionis apparatu ad umbilicum perducto, aliud de Cultu & Veneratione S. Crucis in Ordine S. Benedicti, quod in gratiam Augustini Monasterii horis subcivivis elucubrandum susceperat, anno 1745. Juris fecit publici. * De aliis, quæ manu premebat, Operibus libet ipsam audire differentem in Epistola ad me data 25. Sept. A. 1745. Hoc Opus Historico-Didacticum de cultu S. Crucis in Ordine S. Benedicti, duo alia manuscripta forsitan exceptura sunt. Plura enim habeo ejusmodi Opera jam prælo parata, videlicet: Epistolas Dionysii exigui ad Stephanum Episcopum, plenas omnino bonæ frugis. Duos item Tomos Virorum Illustrium O. S. B. qui Epistolas asceticas scripserunt, vel de eruditione & doctrina in Ordine Benedictino egerunt. Quæ collectanea in lucem dare cogito, si Bibliopola occurrat, qui sumptus sufficiat. . . Et ista quidem inscribere meditabar R. M. D. Abbati Brzevnoviensi, si in collectione Scriptorum rerum Bohemicarum adornanda opem ferre, eamque suorum Cœnobarum nomine edendam recipere voluisset. Sed. . . Irascor planè, imò misereor, quòd Abbates Benedictini in Bohemia à bona mente adeò sint devoti, ut partem paratamque hanc gloriam Ordini suo vindicare nolint. . .

De edendâ Historiâ lit. O. S. B.

XXII. Dolebant interim plerique, quòd de istis Operibus in publicum proferendis plus æquo sollicitus, egregie P. Ziegelbauer Hist. P. I.

gium illum *Historiæ Literariæ Benedictinæ* foetum jam maturum in lucem non emitteret. Quam ob rem crebrius per me pulsatus, hæc inter alia reponebat, digna omnino quæ hinc liberalius admetiar: *Mones me sæpiusculè & stimulos etiam addis haud vulgares, ut Historiam Lit. O. S. B. Opus, ut ais maximè necessarium, utile, jucundum, Orbique erudito æstimatissimum, & Ordini nostro præsertim gloriosum, atque ab omnibus desideratum prælo subjiciam. Quæ in re amicè quidem mecum agis & benevolè. Sed volenti & currenti ut quid calcaria subdis? Tu mi bone! Typographum aut Bibliopolam suggere, qui suis sumptibus (quos ego ferre non possum) id facere velit. Certè jam plures sollicitavi, nec ullum reperi, qui id Operis æquis conditionibus in se recipere velit excudendum. Et quod planè indignum videtur, habent Benedictina quedam Monasteria typographias, quæ tamen ex pudendo metu, ne quid detrimenti patiantur, id facere recusant. Tanti nunc fit Res Literaria in Ordine S. Benedicti per Germaniam. Prò pudor! Habent Cistercienses, Dominicani, Jesuitæ, suas, ut vocant, Bibliothecas; Habent & Ordines Mendicantes Scriptorum suorum Historias; & BENEDICTINI reliquis anteriores & ditiores, iis carere malint, ne quid pecuniæ in typos aut sapientiæ monumenta impendant. O probrum! ô dedecus! Sed ita res habet in Germania nostra: Vetus Regula laudatur, & novis moribus vivitur. . . Me Hercule! non est venusta species Religionis, ubi tantus prævalet contemptus eruditionis. . . Hæc ille. Verùm ferenda sunt ista patienter, quæ nec vota nostra mutant, nec querimoniarum, & Sapientibus tantum Musisque canendum, cum ignavi illi auribus careant, vel batavas duntaxat, & lydias arrigant, ut ex adverso mustantes probris & calumniis opprimant.*

XXIII. Hactenus Vindobonæ suâ quadrâ victitans Magnoaldus in collectione Scriptorum rerum Bohemicarum adornanda perduraverat planè indefessus agendo, cum tandem Societas Incognitorum Eburi Moravorum Augustalibus auspiciis recens erecta ipsum adoptivis ex Austria coctus sui ornamentis potioribus 23. Martii an. 1747. perhonorificè accensuit, transmissis ad eum diplomate cum literis primâ Aprilis. Novo hoc noster honoris titulo pro meritis auctus, novis quoque Eruditionis speciminibus inclavit, talisque Academiae submitit

Magnoaldus Olo-mucium accensit.

* Vid. Part. IV. pag. 475.

symbolas, quæ ipsi probabile nomen apud omnes pepererunt. Comitante igitur opinione Viennâ Eburum ab illustri Viro L. B. de Petrasch illius Societatis Institutore & Præside accitus, promptisque Sociorum studiis exceptus, paulò post Secretarii munus obire iustus est, laudati B. de Petrasch mensâ & convictu reliquis vitæ suæ annis usus. Quantâ autem fide, quâ etiam curâ, assiduitate & diligentia singulis, quæ ipsi incumbabant, negotiis operas commodaverit, fatis superque, ne exterorum allegem testimonia, demonstrant Ephemerides menstruæ, Epistolæ & symbolæ, quibus per id tempus orbem literarium præclare admodum erudit. Ei namque in tanta hominum Eruditorum celebritate viventis, omniumque obsequiis vi muneris implicito, panè quotidianum fuit cum iis Epistolarum commercium, in quibus multa continentur, quæ nascentis Academiæ statum denudant, multa, quæ sana consilia suggerunt, plura, quæ rem literariam illustrant.

Opera ibidem elucubrata.

XXIV. Et si verò Eburum ad hoc visus sit à secunda fortuna vocatus, ut cum adversa luctaretur, eo tamen loco & tempore tot insignia elucubravisset opera, quæ sanè nunquam sine incredibile laboris constantiâ, animi tranquillitate, & plusquam spartanâ inter oblatrantium furores patientiâ elaborare potuisset. Primum autem quod ibidem ex eruditionis suæ penu deprompsit excudendum, fuit *Centifolium Camaldulense*, quod D.^{no} Baroni de Petrasch Academiæ Præsidi, ceu suas, quâ Socii, primitias dedicavit, quodque ipse Mæcenas rigidus aliàs operum Cenfor, eo in pretio habuit, ut illud statim Typographo suo Veneto Joanni Bapt. Albrizzi excubendum commiserit; prelo autem emerfit A. 1750. in fol. Maj. hoc rubro: *Centifolium Camaldulense*, sive *Notitia Scriptorum Camaldulensium*, quam ceu prodromum exceptura est *Bibliotheca Patrum Camaldulensium*, sive *Operum ad Historiam, Disciplinam, & Ascensionem sacri Ordinis Camald. attinentium collectio Tomis VI. comprehensa; Cujus Bibliothecæ seu Collectionis accurandæ hinc ad calcem prævius exhibetur Conspectus*. Opus hoc non tam mole, quam eruditâ adornandæ Patrum Camaldulensium Bibliothecæ ichnographiâ videtur æstimandum, ex quo præviè discas, qui potissimum ex illâ verè eremiticâ familiâ in calamum incubuerint, quos suo ex ingenio foetus edi-

derint, quosque Literatos subierint labores, licet Ascetæ illi longè alium sibi præstitutum habeant finem, quàm ut literarum studiis ac libris scribendis vacent.

XXV. Ceperat eo quoque tempore idem Bibliopola Venetus consilium de excudendo *Magnoaldi Conspectu Historiæ Lit. O. S. B.* Tum etiam noster sæpè memoratam *Scriptorum Bohemicorum* Bibliothecam nomine *Societatis Incognitorum* in lucem proferre cogitabat. Sed hæc effectu caruisse postea dicemus. Interea Philoistorum patriæ hortatu impulsus subcivitas collocavit operas in condenda Olomucensis Ecclesiæ ac totius prope Moraviæ Historiâ; quod Opus biennii labore effusum veriùs, quàm elaboratum anno 1749. duobus justæ molis voluminibus absolutum dedit. Eo in Opere stylo simplici, nec calamistris multo, aut pigmentis incrustato animi sui sensa noster exposuit, prout in re tam feriâ fieri oportere censebat, ubi veritas & pondus rerum, non lenocinia verborum quæruntur. Multa tamen pumice judiciq; accuratioris limâ indiguissè mihi visum est, dum phylas illius perlustrarem. Nihil feciùs, uti extemporalis in omni scriptione sua fuit *Magnoaldus*, omniâque prout semel conceperat, in Typographiam mittere properabat, ita jam tum circumspiciebat Bibliopolam, cujus impensis ederetur. Cùm enim aliqui tantum decus *Benedictino* inviderent, metueretque doctissimus Auctor, ne vel mutilum, aut interpolatum Opus aliquando in lucem suis ingratis protruderetur, vel in aliena incude à novò quodam fabro refingeretur, aut censuræ prætextu penitus supprimeretur, eò adductus fuit, ut spretâ etiam promissæ mercedis jacturâ, illius editionem maturaret. Quibus de rebus, dum ab eo invitatus iter in Moraviam meditarer, hæc mihi nuntiabat: *Non TE fugit in Historia Ecclesiastica post Pontificiam, eam, quæ Episcoporum est primas obtinere. De Olomucensibus Episcopis nihil typis excusum est, nisi Augustini Moravi miserabilis catalogus. Ego subinde rei indignitate permotus obscuris lucem, fastiditis gratiam conciliare studui, atque conscripsi OLOMUCIUM SACRUM seu Historiam Episcoporum Olomucensium, Tomis II. in fol. comprehensam... Si per Francofurtum vel Norimbergam iter facis, experire Bibliopolas, an nullus id Operis sumptibus suis edere velit? Queris*

Alii labores litteræ.

Olomucii Sacrum.

Centifolium Camaldulense.

cur non Olomucii? cur non Vienna? Propter censuram, quæ fugienda & declinanda est veritatem amanti. En Tibi exemplum: Bibliotheca Bohemica à me prælo parata jam tertium in annum Vienna sub censura gemit, ita quidem, ut nullis itineribus, nullis literis, nullis precibus recuperare MS. possim. Hoc Opus constat mihi jam supra mille ducentos florenos. Laudatur, probatur, sed non datur, ut typis excudi possit. Est autem prodromus ad collectionem scriptorum rerum Bohemicarum, cujus adornandæ Socium TE jam diu selegi... Ita ipse de insigni illo Opere, cujus editio hodie dum desideratur.

De collectione Conciliorum Germaniæ.

XXVI. Cum itaque tot tantique labores pro Patria impensi non tantum nihil ipsi proficerent; sed novas etiam molestias faceferent, suo tandem damno sapientior factus, ad alia Opera Religionis & Ecclesiæ utiliora curas convertit; de quibus ipse suo ordine verba faciens: *Ego, inquit, de alio rursus nobilissimo Opere cogito, quod est Collectio Conciliorum Germaniæ, ad exemplum Sirmondi, qui Gallia Concilia edidit... Tu igitur, Suavissime Oliveri! circumspice diligenter, ut Synodorum ejusmodi acta undequaque poteris, nanciscaris. Stude præsertim historiæ Conciliorum, quæ in Archidiacesi Coloniensi habita fuerunt, & statuta synodalia, orationesq; sedulo collige. Quod idem de Moguntinensi & Trevirensi facies. De hoc proposito scribam Eminentissimo Cardinali QUIRINO, ut Serenissimum Hassiæ Landgravium, Episcopum Augustanum singularem Literarum Cultorem & disciplinæ Ecclesiasticæ Statorem primarium, hujus collectionis adornandæ patronum nobis conciliet; nisi enim sit, qui patrocinium impendat, & sumptus præbeat, nihil agendum. Hunc autem in finem molior Opus simile ferè VALENTINI ERNESTI LOESCHERI Bibliothecæ purpuratæ, quâ Scripta Principum præsertim Germanorum exhibentur, hoc titulo: *Insulæ doctæ per Germaniam... Quod prælaudato Episcopo Augustano, ceu pararium ad collectionem Conciliorum Germaniæ inscribere cogito. De reliquis lucubrationibus meis, quarum aliæ sub prælo sudant, aliæ eidem, ut spero, proximè subjicientur, Tecum plura vel oretenus, vel per Epistolam.**

Insulæ doctæ.

Varie lucubrationes.

XXVII. Iis porrò diebus typis evulgavit duo quædam opuscula sermone vernaculo exarata, videlicet: 1. *De Sanguine Christi & aliis reliquiis in regio Vindobonensi S. Claræ monasterio asservatis.* Alterum sub adscitio nomine *Venantii Dianæ*, hoc rubro insignitum:

*Kaysers-und Königliche Jagds-Geschichten... i. e. Historiæ venatoriæ Regum ac Imperatorum ex variis Auctoribus congestæ, ac in unum corpus redactæ, necnon moralis doctrinæ stricturis, politico-Christianis admonitionibus de bono & malo venationis usu distinctæ. Colonia, veriùs Lipsiæ sumptibus Christiani Martini A. 1749. in 8. de quo ipse Part. IV. pag. 477. Alia quæ tunc elucubrandæ sibi præsumperat, sunt I. *Sacræ Eremitæ per Europam.* II. *Notitiæ Historiæ de Instituto Sanctimonialium sub Regula S. P. Benedicti.* III. *Certamen de principatu & gloria fortitudinis inter Amorem, Honorem & Pecuniam.* IV. *Meditationes in Regulam S. P. Benedicti, ex variis hujus Instituti Scriptoribus Italicis & Gallicis comportatæ.* Opusculum planè eximium, in quo pius Auctor sui characterem depingit, & vitæ asceticæ, quam inter adversantes seculi undas, ad cœlestis Patriæ portum adspirans ducebat, seipsum genuinum exhibet eotypum.*

XXVIII. An alia hoc temporis intervallo conscripserit Opera me fugit; id constat, ipsum nisi inter malevolos & invidos Eburi rubiginasset, ac fortunâ constanter iniquâ pressus fuisset, copiâ & splendore lucubrationum inter summates Reip. lit. viros fuisse radiaturum; Sic ingenio, diligentia, zelo, promptitudine & assiduitate factus erat ad omnia pronus. Quæ autem & qualia apud Olomucenses perpeffus sit incommoda, præsertim ab iis, qui novi generis monopolium affectantes, alios omnes Religiosos contemni, suos verò velut aureâ Homeri catenâ è cœlo dimissos sapientiæ Doctores & Musarum pullos unice spectari volunt, prolixius ipse in suis ad me literis commemorat; quæ tamen prætereò, ne & ipse crabrones in meum caput excitem. Paucis multa complexus est Ill. Academiæ Incognitorum Præses Baro de Petrasch in quadam ad Em. Card. QUIRINUM epistola, ubi inter alia, *Ego, inquit, patriæ meæ monstrum unicum scientiis fueram, quas colui; pejori me sorti exposui, dum Viros plures Literatos sive extraneos, sive quos timor occuluerat, indigenas labori meo socians, inscitia bellum indicere, præjudiciis respondere, scientiarum obstacula retegere sustinui... Quid plura? Est hoc omnino velut insitum Theologis, ait Sleidanus, ut viros doctos exagitent &c.*

Magnoaldi extrema.

XXIX. Harum porrò simultatum ut me quodammodo participem redderet *Magnoaldus*, ingruente autumno

añi 1749. me ad se Olomucium accivit rogatu Ill.^{mi} Comitis de *Giannini* Cathedralis Ecclesiæ Scholastici, & Parochiæ ad S. Mauritium Præpositi. Vix illuc appuleram cum nefarias in me machinationes expertus sum abundè. Ægrè hinc exacto illic medio ferè anno in Silesiam tandem à præfato Comite abductus fecessi, ejusque nutu moderandis juniorum Comitum de *Wengerski* studiis & moribus die 28. Febr. an. 1750. præfectus fui. Tum verò *Magnoaldus* sibi ab illis, qui divortium inter nos volebant, imponi passus, omne mecum intermisit commercium; mihi quoque dandis ad eum literis viæ omnes interclusæ. Totus autem ad extrema distentus erat noster in conscribendâ ad Em. Card. QUIRINUM epistolari quâdam Dissertatione gravis omninò argumenti, sub titulo: *Febris Ambrosiana cleri Olomucensis, hujusque curandæ necessitas maxima summo Pontifici &c. proposita, additis quibusdam abusibus in eadem diœcesi grassantibus.* Ast eheu! quominus Opus perficeret, inopinata intercessere fata. Cum enim die XIII. Junii ex consilio Medici pulverem, nescio quem, certè lethalem sumpsisset, medica portio tale illi ventris profluvium excitavit, ut vix non exta & illa effuderit. Desperatâ igitur salute convocatis Presbyteris, omnibus Ecclesiæ Sacramentis ritè provifus, circa horam noctis secundam die XIV. Junii extinctus est, tumulum consecutus in Ecclesia S. Mauritii, funebres ei honores procurante Ill. Comite de *Giannini*, qui omnem quoque ipsius supellectilem literariam, omniâque Ms.^{ta}, chara fanè pignora sibi vindicavit, me frustra eadem repetente. Præcipua verò sunt: *Olomucium sacrum. Bibliotheca Bohemica. Rabani Mauri anecdota, &c.*

librarias frequentius in suos adhibebat usus. Semotus semper à populo & civilibus undis, nihil antiquius, nihil jucundius habuit, quam perpetuò cum Musis versari, casto earum contubernio frui, scribere & præclaras quidem res antiquitatis cognoscere, atque ita omne tempus, quod vel præteritum, vel futurum est, suum facere. Gustu præsertim afficiebatur in omne id quod excolendo ingenio servire primum est. In conversatione cum aliis modestus erat, comis & ad officia humanitatis paratissimus. Sermones quidem à re literaria alienos cædebat parcius, sed tamen absque morositate ad quæstiones ea paucis regerebat, quæ solidam ejus eruditionem prodebant. Cum amicis etiam joculari, & salibus, argutiisque lepidis certare, quotiescunq; res posceret, assueverat. Eruditos præ reliquis semper coluit, eosque ad sua vel colloquia, vel commercia literaria invitare, aut eorum uti luminibus & symbolis maximè studuit. Pudet me de consorte dicere, quod in me nequeo reperire: *fuit enim in illo cum sapientia magna simplicitas, cum doctrina humilitas, cum facundia loquendi parcitas.* In precibus Deo adhibendis sedulus cum primis fuit & ardens, nec aliud actionum suarum fecit initium, quam ab oratione. Exul à Coenobio vel ipsis claustralibus emendatoris vitæ exemplum præbuit; adeò solitudini, recollectioni, rebusque divinis intentus vacabat. Matrem suam *Religionem Benedictinam* ad suprema usque fervidè coluit, ornavit, defendit, & scriptis suis à supercilioso exterorum contentu atque vilipendio cum paucis aliis egregiè vindicavit, magis etiam exornaturus, si qui poterant, necessariis eum præsiidiis adjutum voluissent. Cæterum in prosperis, cum maximè in adversis æquâ modestiâ & fortitudine claruit. Simplex quidem apparebat, sed ita, ut in imprudentiam non deflecteret. Candor, res licet hoc ævo penè imortua, in verbis pariter ac in factis illius adeò illustres spargebat radios, ut ætatis priscae, non nostræ hominem esse credidisses. In ipso certè si in quoquam alio Persiani illi boni Viri characteres spectabantur:

*Compositum jus, fāsque animi, sanctique recessus
Mentis, & incoctum generoso pectus honesto.*

Quisquis ergo mecum doles de tanto quasi nil viro supersit, *adis parce genis rigare marmor, Mens & gloria non queunt humari.* * Qui traxit è mortis sepulchro tot illustres Viros, perire mortis in sinu nunquam potest.

* Sidonius
Ep. xi. l. iv.

HISTO-

HISTORIÆ REI LITERARIÆ ORDINIS S. BENEDICTI PARS PRIMA PRÆLIMINARIS SEU GENERALIS. SUMMARIUM.

Quandoquidem publica Eruditorum vox est: S. BENEDICTI Monasteria jam à primis statim incubulis extitisse ingenuarum Artium & Scientiarum sedes, librorumque officinas & conditoria; tempusque fuisse, cum ferè quidquid in orbe terrarum eruditionis esset, & reconditiore doctrina, id omnino cœnobiorum claustris contineretur, (*) adeò ut absque singulari studio, curâ & sollicitudine veterum Monachorum, bonæ artes, literæ & disciplinæ vel penitus jacuissent, aut certè ad fastigium, quod tenent, minimè pervenissent; ut porro tam præclara Majorum de bono publico merita magis elucescant, suoque splendore obtrectantium nubila dissipent, eam quam ipsi benè merendi de Literis tenuerunt rationem, ab ipsis inde hujus Instituti primordiis repetere, atque ad præsens usque tempus deducere animo insidet.

Primo igitur CAPITE Rem Literariam Benedictinam quasi universam ob oculos uno intuitu spectandam sistemus, strictimque ostendemus, quibus orta sit initiis, quos fecerit progressus, quæ passa sit detrimenta, quas acceperit instaurationes, quibusque, tot inter vicissitudines ad nos propagata, bodienum ornamentis fulgeat inclita.

Altero CAPITE speciminis loco quædam in medium adducuntur Monasteria, in quibus Studia maximè floruerunt, indeque

venient

(*) *Matthæus Stephani* Discuss. Acad. Tom. I. Discuss. 4.

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

A

Obitus
14. Junii
1750.

Mores ipsius
& Virtutes.

venient ad numerum Scholæ præ ceteris doctrinâ, pietate, discipulorum frequentia, antiquitate & dignitate celebres; quibus alia nostræ ætatis Gymnasia, Academia, Lycæa, magnorum in sacrâ civilique Republicâ Virorum Seminaria, subnectentur.

Quia verò plures è Scholis Benedictinis velut ex equo Trojano egressi sunt viri de Ecclesiâ & Republicâ optimè meriti, quos rescire posteritatis interest, eorum nonnullos CAPITE III. commemorandos duximus, ut horum facta dum legerint posterius, sese ad veræ gloriæ consecutionem peramplius sentiant inflammari.

CAPITE IV. ostenditur, quanto semper studio sapientiores Prælati bonis artibus & disciplinis fovendis, excolendis & illustrandis incubuerint, quantoque in honore ac dignatione tum olim fuerint, cum hodie sint *Musæ Benedictinæ* apud summos Pontifices, Imperatores, Reges aliosque Ecclesiæ & Seculi Principes; quantis insuper præmiis, favoribus & gratiis labores literarios à nostris pro communi bono susceptos cumulaverint, juverint & evexerint. Quin etiam ex ipso Ordine Benedictino producentur complures, qui bonarum literarum non solum peritiâ, sed & patrocinio, liberalitate ac munificentia decus noménque apud posteros nunquam intermoriturum sibi pepererunt.

Cum autem nullum comparandæ solidioris doctrinæ, & illustrandæ rei literariæ medium efficacius sit peregrinatione eruditâ, ac etiam videamus plurimos è nostris in exterarum regionum veluti ad bonarum artium mercaturam molestis itineribus contendere, quoniam nobilissimas Bibliothecas, Numiphylacia, Physiothamæa, Archiva, & forulos omnes, ac rei literariæ conditoria coram scrutari, suisque oculis perlustrare, & cum viris eruditis necessitudinem contrahere possint, hinc CAPITE V. enarrantur, sed in compendio, itinera quædam literaria, quæ doctiores aliqui nostrâ potissimum ætate, ac patrum memoriâ, more & exemplo Majorum, aut jussu Superiorum, quandoque etiam Regum sumptibus & auspiciis, in Germaniam, Italiam, Galliam, aliasque Europæ provincias instituerunt, eo sanè cum fructu, ut opibus literariis benè onusti domum remearent, easque cum publico subinde communicarent.

Sexto demùm CAPITE celebriores Benedictinorum Bibliothecæ, & extantiora Archiva commemorantur, non solum ut earum Conditoribus suis honos suâque laus tribuatur, ac nomina illorum cedro dignâ gratæ pariter viventium ac posterorum memoriæ ex merito commendentur; sed ut etiam qualiscunque cimeliorum in iis ad servatorum notitia (quâ iis, quibus literæ cordi sunt, nihil gratius esse possent) tradatur.

Coronidis loco recensentur nonnulli celebriores Bibliothecarum & Archivorum custodes, præfecti, & illustratores. Quæ singula cum orbis eruditi commodum, Ordinisque antiquissimi splendorem augeant, tum præcipuè ejusdem Instituti alumnorum imitationem provocant, ut Majorum suorum memores, relictam ab iis hæreditatem servent, iis modis, quibus eam illi compararunt.

CAPUT I.

Rei Literariæ Studium in Ordine Benedictino, ejusque origines, progressus, fata, decremента, instaurationes, & præsens status per XIII. Seculorum decursum.

Religionis Benedictinæ ortum & progressum penè è vestigio secuta est bonarum artium & literarum cultura, ac naturali quâdam lege eadem cum ipsâ Religione sustinuit fata; ut proinde rei literariæ in hoc Ordine origines, progressus, vicissitudines, decremента & instaurationes consideraturis, necesse omnino sit tractationis seriem ab ipsis Familiæ Benedictinæ exordiis repetere, & quâ facie *ævi mediæ* (uti hæc periodus vocari consuevit) *temporibus* Musæ comparuerint, quàmque subsequentiæ seculorum fortunam subierint, pleniùs exponere. Quemadmodum enim singula ferè secula suum habent genium, qui in certa quædam studia mortalium animos solet inflectere, sic etiam bonæ Artes, Scientiæ, & Disciplinæ, non secus ac humana omnia, suas habent vicissitudines, suasque conversiones & revolutiones; quibus efficitur, ut nunc è tenebris emergant illustriores, ac caput veluti extollant, nunc de gradu suo dejectæ jaceant, atque vix sese à squalore tueantur illæsas. Maximè autem Musis Benedictinis cum adversâ hac fortunâ inde ab ipsis sacræ hujus Familiæ primordiis conflictandum fuit. Sicut enim circa ejus initia Romanum Imperium infelicibus barbararum gentium invasionibus in Oriente valdè quassatum afflictumque fuit, ita in Occidente tantum non penitus deletum jacuit, victorumque Barbarorum mores, barbaries quoque in omni eruditionis circulo secuta, & hoc etiam malo res literaria vehementer pressa est. Quam verò Majores nostri de illius salute, cultu, instauratione curam & sollicitudinem gesserint, quale asyllum fugientibus Musis Monasteria præbuerint, succinctè enarrare, atque adeò totius rei literariæ statum, vicissitudines & fata ab Ordinis nostri exordio ad præsens usque tempus concatenato veluti seculorum nexu in hoc Capite deducere animo constitutum nobis est.

Status Rei Literariæ ab anno 480. ad 600.

S. Benedictus anno 480. natus,

Sextum Æræ Christianæ seculum, communi calculo Benedictinæ Familiæ statuitur primum; eo enim in eunte D. BENEDICTUS Monachorum in Occidente Patriarcha, Ordinis sui prima jecit fundamenta. Quando autem primam hujus orbis lucem aspexit, quàm misera fuerit Europæ facies, quàm abjectus rei literariæ status, pluribus nos docent historiæ. Tum enim Italia sub *Odoacre* Herulo, Hispania & Aquitania sub *Alarico* Visigotho, Arianorum Principum jugo addictæ gemebant; Suevis Arianis parebat Gallæcia; regnabat in Gallia *Childevicus* Francorum Rex idolorum cultui deditus; Burgundionibus Arianis non modicam Galliæ partem occupantibus; Germania verò, & Britannia Insulæ pars maxima verum Deum ignorabant gentilismo adhuc

immersæ. *Eutychiani* circa ejus seculi (V.) medium exorti, ac communi *Acephalorum* nomine noti in diversas jam partes & sententias abibant; unde natæ *Severianorum*, *Theodosianorum*, *Jacobitarum*, *Theopaschitarum*, *Tribuitarum*, *Aphthartodocitarum*, *Corrupticolarum*, *Agnoëtarum* sectæ, partim ab Auctoribus suis, partim ab ipsis dogmatibus cognominatæ. Hæc inter cum barbararum gentium invasionibus partes Imperii Romani Occidentales valdè concuterentur, omnium ferè literarum honos extingueretur, & sub armis vilesceret, bonæ artes & disciplinæ decremента quoque pati cœperunt gravissima, & barbarie paulatim caput erigente, pauci hac ætate inventi sunt, qui earum excolendarum gloriam sibi vindicarent, & tamquam stellæ quædam in-

gruentes barbariei tenebras aliquantisper dispellerent. (a)

In hac rerum confusione Orbi natus D. BENEDICTUS, vix pueritiae aënos prætergressus Romam liberalibus literarum studiis imbuendus circa an. 487. missus est. Sed cum in eis multos ire per abrupta vitiorum cernebat, inquit D. Gregorius, (b) eum, quem quasi in ingressu mundi posuerat, retraxit pedem; ne si quid de scientia ejus attingeret, ipse quoque in immane præcipitium totus iret. Despectis itaque literarum studiis, relicta domo rebúsque patris, soli Deo placere desiderans, sanctæ conversationis habitum quaesivit, ac demum in Sublaci specum se recepit, eo ferè tempore, quo Clodoveus Rex Francorum cum suâ gente idola ejuravit. Constructis verò apud

Sublacum duodecim Monasteriis, Cassinum Montem ineunte seculo Ecclesiæ sexto petiit, ut inde per universam Europam suum Ordinem diffunderet. Circa annum DXX, inquit

Guillelmus Caveus, (c) vel ut alii, DXXIX. Ordinem suum sub certis legibus instituit sanctus BENEDICTUS Monachorum in Occidente Patriarcha, è cuius instituto, ceu ex equo Trojano, reliquæ Ordinum Religiosorum turmæ prodierunt. Et quidem illicò tantos progressus fecit Ordo iste, ut Europa ferè tota eodem ævo Monachis adlaborantibus veram religionem suscepit. MAURUS quippè sanctissimi Patris discipulus Galliam, PLACIDUS Siciliam, alii alias Provincias suâ prædicatione ad fidem eâ ætate adduxerunt. Sub exitum sæculi, inquit citatus, Christiana Religio in Britannia feliciter promovetur, COLUMBA inter Pictos, mox AUGUSTINO Monacho inter Anglo-Saxones ad id operam navante; sicque sensim per reliquas Europæ regiones, erectis ubique Monasteriis, hoc vivendi genus ita invaluit, quasi funestissimâ ætate, uti appositè Mareshamus, comparatum fuisset hoc institutum, tutissimum adversus humanas miseras refugium, & firmissimum contra invalescentem barbariem, ac infestas Arianorum, Gothorum, Longobardarum & aliorum ex orco dæmonum furias, præsidium.

cultura prolixius nos docet magnus Annalium nostrorum parens MABILLONIU: Non prius, inquit ille (d) Ordinis sui apud Sublacum fundamenta jecit sanctus BENEDICTUS, quàm puerorum institutionem in se suscepit. Testes Maurus & Placidus Senatorii generis pueri, aliique, quos à tenerioribus annis educavit, & pietatis literarumque studiis informavit. Id exinde frequentatum aliis in locis in gratiam eorum præsertim puerorum, qui Deo in Monasteriis oblatis à parentibus fuerant. Cum enim recipiendi subinde essent illi, qui nulla prorsus, aut pauca quædam artium liberalium elementa hausissent, factum inde est, ut in ipsis cœnobiis juvenes ad ea præpararentur. Sed postea quàm ea res probari cepit experientia utilitatis communis, placuit, ut ejusmodi scholastica institutio ad externos etiam derivaretur. Ex istis verò scholis, ut perhibet Miræus lib. 2. Origin. Monast. cap. 1. haud levis accessit Monasteriis & Republicæ utilitas: Ipsi enim Monachi magnis divitiis & ingentibus creverunt augmentis, omnibus certatim pios eorum conatus juvantibus re, operâ, consilio.

Quàm arctè autem inter Benedictinæ Religionis propagationem & Studiorum culturam necessitudo deinceps viguerit, tot tamque illustria rerum à nostris gestarum produnt exempla, ut nullis prorsus argumentis ad roborandam ejusmodi veritatem, sed ad eam dignè explicandam & illustrandam robustiori potius facundia opus fuerit. Illud verò ante omnia dubiis eximendum putamus: An ipse S. P. BENEDICTUS ejusmodi institutionis scholasticæ in Monasteriis auctor fuerit? Licet enim hæc gloria ad ipsum S. Patrem Legislatorem passim referri soleat; sunt tamen nonnulla haud levis momenti, quæ Viri eruditi contra receptam hanc opinionem urgent argumenta, contententes ipsum Ordinis Patriarcham ad literarum culturam suâ Regulâ nihil contulisse, immò à literis averso planè animo fuisse, easque contempsisse: ita enim de eo GREGORIUS M.: Despectis, inquit, literarum studiis... recessit scienter nescius & sapienter indoctus. Quibus D. Gregorius verbis Naudæus, Conringius & alii, ut Benedictinis agrè

agrè facerent, doctrinæ laudem & institutionis literariæ gloriam S. BENEDICTO adimere conati sunt.

Verùm tamen S. Patrem Legislatorem nihil expressè in suâ Regulâ de scholis, aut de studiis, vel secularibus, vel sacris statuerit, sed lectionem cum primis asceticam, atque opus manuum quotidianum acrius commendet; sic tamen pietati tribuit primas, ut & congruæ eruditioni addiderit secundas. Talem enim vivendi rationem in præscripta Regula complexus est, ut absque studiorum fulcimentis nec erigi potuerit, nec erecta subsistere possit. Neque adeò obscura sunt ipsius Regulæ verba, ut ex iis facile elici nequeat, S. Patrem utriusque pietatis & doctrinæ curam gessisse. Cum enim ipse plurimum de lectione præcipiat, & ipsa legendi tempora sicut & laborandi assignet, ac in tantum quoque de ipsâ scribendi ratione provideat, ut inter necessaria, quæ ab Abbate Monachi sperare debeant, tabulas etiam & graphium non prætermittat; quis dicere sustineat ipsum S. Legislatorem nihil ad literarum culturam in sua Regula respexisse? Quid enim hæc cap. 48. Regulæ: Certis temporibus occupari debent Fratres in labore manuum; certis iterum horis in lectione divina... Et rursus In Quadragesimæ diebus à mane usque ad tertiam plenam vacant lectionibus suis &c. Ecquid verò ista, quibus cap. 64. præcipit, ut Vita merito & Sapientiæ doctrinâ Abbas eligatur... Ut sit doctus lege divinâ... Ut sciat proferre nova & vetera? Et de Decanis cap. 21. cavet, ne eligantur per ordinem, sed secundum vitam meritum & scientiæ doctrinam. Similia habet cap. 62. de Sacerdotibus Monasterii; ac universim omnes suæ disciplinæ sectatores ad doctrinam & virtutis apicem evehere voluisse, argumento sunt illa S. Regulæ verba cap. 73. Hanc minimam inchoationis regulam adjuvante Christo perfice, & tunc demum ad majora, quæ supra commemoravimus, DOCTRINÆ Virtutum, que culmina Deo protegente pervenies. Præterea cum ipse passim suos ad legendas sacras Scripturas, ad evolvenda SS. Patrum opera exhortetur, necesse omninò fuit, ut adminicula illis suppeditaret, sine quibus nec hæc lectiones cum fructu fieri possunt, nec ad illud doctrinæ fastigium licebit assurgere. Taliâ autem media ef-

se constat, LITERARUM STUDIA, quibus ratio excolitur, animus exornatur, intellectus magis perficitur, & voluntas, divinâ aspirante gratiâ, emendatur.

Falluntur ergò & fallunt, qui suis præventi opinionibus contendunt S. P. BENEDICTUM de literis inter suos excolendis nihil cogitasse, aut ad juventutis institutionem nequaquam respexisse. Cum enim Familiæ suæ hominibus commendârit, ut qui sacro Ordine initiari vellent, prius docerentur; cum ipsemet Romanos Nobiles suæ curæ à parentibus commissos susceperit erudiendos; cumque lectiones sacras statis horis habendas præceperit; documenta profectò satis luculenta edidit, quæ propensum in studia animum præderet, & suis affectis occasionem daret, eas in monasteriis erigendi scholas, in quas Musæ illo ævo transfugæ tamquam in asylum quoddam tutissimum secesserunt, ibique deinceps nidum sibi parârunt. Neque porro nobis unquam persuadebunt Adversarii, istud quod de institutione Nobilium Romanorum memorant ipsius vitæ Scriptores, intelligendum esse solum de Asceticâ & Monasticâ, non de Literariâ informatione. Quis enim sanæ mentis credat, Viros apprimè nobiles, ac Senatorii Ordinis, liberos suos in finem & complexum S. BENEDICTI commisisse, ut sanctam duntaxat simplicitatem, ne dicam rusticitatem ab eo addicerent, non verò ut literis etiam & moribus illustri proficiat dignis imbuerentur?

Nec relevat quod ex adverso ob- tenditur, BENEDICTUM despectis literarum studiis, Româ recessisse scienter nescium & sapienter indoctum. Ad id namque cum Doctore Angelico dicendum, Quod iste non discessit à studio, quasi scientiam horreret aut studium, sed secularem vitam & societatem formidans. Unde doctissimus Mabillonius (e) edito adversus Abbatem Trappensem libro S. BENEDICTUS, inquit, cum Romæ studeret, deprehendit juvenum consuetudine, atque diuturnâ in magna illa Civitate commoratione creari sibi seductionis, & à Deo aversionis periculum; ideo studia reliquit, non propter ipsa, sed propter circumstantias. Nimirum Romæ tunc nascebantur virtutis spurii, scientiæ partus degenerabant in monstra, & qui credebantur doctrinâ gravidi, in-

(a) Confer. Bruckerus Hist. Phil. Tom. III. pag. 523.
(b) D. Gregorius in vita S. Benedicti lib. 2. Dialog.
(c) Caveus in conspectu Seculi VI.
(d) Mabillon. Praef. ad Sec. III. Bened. §. IV. n. 39.

Studio- Hujus verò Familiæ ortum, quàm
rum ori- presso pede secuta fuerit literarum

flatos solum fuisse ostenderant secutus aer & fumus. *Benedictus* adhucdum ephebus altiori actus consilio, inde fugit scienter nescius & sapienter indolentus, atque novum erexit in eremo lyceum, ubi doctore & ductore caelo virtutum omnium & scientiarum didicit encyclopediam, scire nesciri, silere sileri. Sic student, qui audiunt verba vitae, sic tacent, qui annos æternos in mente habent.

In suo secessu literis operam navasse ostenditur. Nunc verò ex hoc sequitur, quòd postea in suo secessu nequaquam aliter studuerit? Minimè; immò potius consecretaneum est credere ipsum humano more tanto diligentius sibi, Musisque cecinisse. Unde enim eminentem illam hausisset doctrinam & eloquentiam, quã, eodem teste Gregorio, non mediocriter fulsit, & regulam scripsit discretione præcipuam & sermone luculentam? Unde illam etiam fuxisset Suadæ medullam, quã destructis deorum aris, succensis lucis, idolis passim prostratis ad confertam undantis populi multitudinem, de Fide orthodoxâ, de Religione, de Virtutibus publicè verba fecisse dignoscitur, eã facundiæ vi, eoque fructu, ut vicini incolæ, remisso idolomanie nuntio, unanimiter suave Christi jugum subirent, & acceptam veritatis Evangelicæ lucem unicè BENEDICTO in acceptis referrent? (f) Unde, inquam, sublimem illam imbibit sapientiam, quã stellæ instar matutinæ per oppositas nebulas erumpens universam Christi Ecclesiam illustravit, omnisque ordinis ac ætatis homines prudentissimè captare, regere, & ad Deum adducere scivit? Si cælitus à Deo scientiarum Domino infusam accepit? Bene est, non pugnamus; Si humano more didicit? Studuisse necesse est.

Conringii & Bruckeri topinoma-
Alia quæ Æmuli hâc de re afferunt topinomata, copiosè non repetemus, specialem tamen attentionem sibi deposcere videntur ea, quæ *Hermanus Conringius* homo A catholicus in suo de Scriptoribus, XVI. post Christum natum seculorum, opusculo rescribit (g) Ex hoc enim fonte sequiores plerique potârunt. Ita verò habet: Hoc seculo (nempe V. meliùs dixisset VI.) vixit S. *Benedictus*, qui pater est omnium Monachorum in Occidente. Primus extruxit in Italia monasterium, ad cuius exemplum sunt

alia in Hispania, Gallia, Anglia, & alibi erecta. Hic conatus est conservare bonas literas, sed infelicis successu; Hoc seculo enim nec prima Grammatices fundamenta noverunt, quod ex CASSIODORI modo discendi, quem iis præscripsit, liquet. . . Eadem ferè chorda oberrat *Jacobus Bruckerus* in suâ Philosophiæ Historia Tom. III. pag. 572. ubi Monasteria maximè Ordinis S. *Benedicti* illâ ætate asyla fuisse ait Philosophiæ, sed misera: Magnis, inquit, tenebris hoc seculo (VI.) occupata sunt plerorumque, qui docti haberi volebant, ingenia, vixque remedium aliquod barbariei inventum est, quod, licet satis imbecille & inefficax, monasteria exhibere videbantur. Hæc ibi; prius verò pag. 555. Philosophia, inquebat, tandem in monasteria secessit, ibique sibi, utcumque potuit, nidum paravit. Nempe tunc, uti pag. 574. §. X. rescribit, regnabat ubique incitiam, triumphabat cum Barbarorum armis barbaries, sola divi *Benedicti* familia literarum cultui dedita exules Musas patentibus ulnis amplexa, profugam cum reliquis literis Philosophiam cultu squaloreque deformem, vixque dignoscendam recepit, & in amplexus admisit suos. . . Quia verò, inquit pag. 556. Philosophia in Cœnobiis secessus his temporibus majori ex parte coacta est aufugere, S. BENEDICTI familia una ferè & tota, usque ad Scholasticorum tempora, eruditionis possessionem & publicè tradendi munus sibi vindicavit.

Magnum enim verò hoc & invidendum *Benedictinæ* Familiæ elogium, quod tamen *Bruckerus* ipse non parum labefactat, dum superciliosa nescio quã loquendi fartagine in nota marginali monasteria vocat misera & imbecillia Musarum asyla; Castius profectò & candidius veritati succollant alii etiam à sacris nostris alieni; quos inter illustris *KOELLERUS* Hist. & Polit. Altorfensis Professor in suâ ad *Freberi* Directorium præfatione, debemus sanè, inquit, perillustri ac vetustæ D. *Benedicti* Familiæ, uti benè jam olim observavit *Aubertus Miræus*, scriptionem à multis retrò seculis, itemque conservationem melioris doctrinæ in historiâ. . . Felicemque eam prædicamus, quod etiam hâc nostra tempestate in eâ non desint felices veterum monumentorum

Aliorum de rei literaria in Ordine *Benedicti* no conservatione testimonio.

rum indices & vindices, quorum curam & laborem in iis conservandis & publicandis meritò omnes magni faciunt & prædicant, qui flagrant cupiditate excolendi perficiendique Historiam Germanicam. Huic meritò subjunkerim gravissimi cujusdam è Societate Jesu viri à numerofo Auditore nuper exceptum oraculum, ita oratorio è rostro disertè loquentis: (h) Nisi Ordo divi *Benedicti* fuisset, tota literatura perisset. His adstipulatur alius ex Ordine S. *Dominici* Encomiastes, qui pariter Sanctissimum P. BENEDICTUM rei literariæ promotorem in paucis egregium non abs re salutat, his verbis apud *Felicem Egger* in triumpho Immaculatæ relatis: BENEDICTUS per se suosque surgentes hæreses delevit, & Scriptorum illustrium plusquam millia quindecim suo ex Ordine concitavit. Ille per suos Bibliothecas, scholas, Academias florere fecit, ut Ecclesia floureret. In solis hujus Ordinis Monasteriis Academia & Schola ita stetit, ut intra cœnobii unius tantum parietes aliquando quatuor millia studiosorū erudirentur. Infinitus sim, si alia aliorum hâc de re testimonia congerere sustinero; nec pluribus opus, dum manifesta ob oculos versatur veritas.

Num monasteria fuerint imbecillia Musarum asyla?

His verò ita sibi inconvulsè constantibus, ain' nunc *Bruckere!* quo motu, quã ratione monasteria nunc cupas misera fugientis Philosophiæ asyla? An misera jure dixeris, & imbecillia, in quibus solis Scholæ, Academiæ, Bibliothecæ per tot secula salvæ steterunt? Miserane illa Musarum domicilia, in quibus tot Studioforum millia nutriti, è quibus etiam tot Scriptores, totque illustres prodire viri, qui ferream & inclinantem ad barbariem suorum temporum conditionem ingenii venustate & doctrinæ præstantiâ longè superârunt? Nunc misera dices asyla, ad quæ velut ad sacram anchoram, sive tamquam ad munitissimas arces & palladia, Musas ipsas æruginosis istis temporibus confugisse, ibique diutiùs latuisse omnes produnt historiæ? Audis, quem mecum veneraris, Eminentissimum Cardinalem *QUIRINUM*, solidiùs hâc de re differentem (i) *Romani*, inquit, Imperii accisis opibus, rebusque everfis, Romana etiam litera interire visæ sunt,

Cardinalis *Quirini* eâ de re sententia.

omnisque ingeniorum & animi cultus immansuetis septentrionalium gentium moribus decedere. Visæ, inquam, sunt interire, at non omnino interierunt; namque illatam occidentalis Imperii provinciam vastitatem, velut ingruentem procellam aliquâ ex parte declinantes, literarum reliquæ potius quàm literæ ipsæ, ad Monachorum domicilia tamquam ad munitissimas arces, & hospitalia veluti tecta confugerunt, ibique diutiùs, sæpè tamen ad excidium conquestæ, ac proinde assiduâ formidine pavitantes delituerunt. Quare si qua fuit per ea tempora eruditio, si quod doctrinæ studium, cœnobiarum familiis acceptum ferimus, quibus cum probè compertum foret, Christianam Rempublicam non religione tantum, & morum sanctimoniam, sed literarum etiam adjumento fulciri, atque muniri, in eam curam statim incubuerunt, ut ipsorum scholis, quantum illius ævi calamitas sineret, ingenia excolerentur. Hinc media Ecclesiæ secula non alium fermè Scriptorum ostentant, nisi *Benedictinâ* veste contectum, nec alia eruditionis monumenta depromunt, nisi quæ Monachorum peperit labor, aut cœnobitica armaria ab interitu vindicaverunt. Utinam verò ex ipsis benè multâ vetustatis non absumpisset injuria! utinam saltem quotquot adhuc supersunt, in scriniis & arcibus blattarum epulæ non putrescerent; haud ita profectò inops mediocorum seculorum esset historia, nec tanta illis ignorantie & tenebrarum infamia inureretur. Hæc ille, quæ *Bruckero* sufficere credimus.

Jam autem ut etiam *CONRINGIO Naudæi* affectu satisfaciamus, dic so-
des mi bone! Literasne in Monasteriis conservare conatus est S. BENEDICTUS, quem alibi (k) tamen ab iis planè aversum scripseras? Hæccine sibi constant? Næ à Medico isto *Helmstadiensi* meritò quis sibi caveat, qui quò gravius infligat vulnus, antea o-
sculum libat. Cum enim *Conringius* Dissertatione III. de Antiquitatibus Academicis, *Benedictini* Ordinis primordia à literarum cultu majorem in modum commendasset, in supplementis Dissertationum subinde id laudis iterum iis adimere molitur; sed irritò sanè conatu. Videamus enim, An divus *BENEDICTUS*, ejusque discipuli in liberalibus studiis & Artibus

Quo successu literarum à monachis fuerint conservatæ & ex-cultæ.

(f) Confertis *Henricum Engelgrave* S. J. Scriptorum non ignobilium, qui inter alia in laudem S. P. *Benedicti* hæc adstruit: Univerfus propemodum orbis fidem suam *Benedicto* debet, & eidem salutem suam acceptam refert.

(g) Tom. V. opp. *Conringianorum*.

(h) Apud *Gothard. Wagner* Rhetoricæ pag. 177.

(i) *Quirinus* in Dissert. de Monast. Italiæ Histor. relatâ in hujus operis Parte II. pag. 424.

(k) *Conringius*, in suppl. Dissert. de Antiq. Acad. pag. mihi 502. quem tamen heic deserit & corrigit *Joannes Wilhelmus Goebelius*, in Academia Julia Jurisconsultus, qui ejus opera edidit, & notis illustravit.

Quid eâ
de re Ri-
badeneira
S. J. Scri-
ptor.

Quid Cæ-
sar Egaf-
sius Bu-
læus.

conservandis operam suam infelici, ut ipse contendit, successu collocarint? Quâ tempestate Monasterium Sublacense, relicta eremo, construxerat S. P. BENEDICTUS, cæpère, inquit D. Gregorius, (1) ad eum Romanæ Urbis Nobiles & religiosi concurrere, suosque ei filios omnipotenti Deo nutriendos dare. . . Tunc quoque bonæ spei suas soboles EUTYCHIUS Maurum, TERTULLUS verò Placidum tradidit. Atque hos puerulos, inquit celebris è Societate Jesu Theologus, PETRUS RIBADENEIRA, (m) à B. BENEDICTO receptos legimus, & in omni genere virtutum excultos atque perfectos. Quæ consuetudo diu postea tenuit; nam D. Gregorius Anglos pueros magnâ diligentia conquiri jubebat, & in sui Ordinis cœnobiis ali & educari. . . Ne quis verò erret, atque cum Conringio dicat, illud instituendi genus non nisi de educatione ad vitæ sanctimoniam accipiendum esse, subjecit Ribadeneira: Neque verò pueros fingeant Monachi ad omnem tantummodò virtutis laudem, sed etiam disciplinis, & omni Scientiarum genere instruebant. . . Quâ veritate adductus CÆSAR EGASIIUS BULÆUS in Historia Universitatis Parisiensis, Opportunè, inquit, iisdem temporibus D. BENEDICTUS Ordinem suum instituit, & propter innumerabilem hominum ad eum confluentium multitudinem, ubique passim cœnobia erexit, & in cœnobiis scholas privatas, quas deinde necessitate cogente publicas facere, & externis atque Laicis aperire coacti sunt: quo argumento utebantur olim Dominicani adversus M. GUILIELMUM DE S. AMORE, & Academicos Parisienses, cum eis objiciebatur nimio studio & ambitione affectata publicè docendi professio. Eodem & Jesuitæ, cum initio sui instituti scholas habere prohiberentur. Quâ de re sic scribere pergit RIBADENEIRA l. 2. vitæ Ignatianæ: Benedictini exemplo Legislatoris sui, & in Germania, & in Gallia, & in Anglia magna cum laude docuerunt, authore & principe hujus instituti Venerabili BEDA, qui ante annos octingentos in Anglia docuit, & scholæ præfuit. In cujus locum postea successit ALBINUS Caroli Magni præceptor, & in locum Albini RABANUS Abbas Fuldenfis, qui postea etiam Archiepiscopus fuit Moguntinus. Item Monachi Benedictini Col-

legia, quemadmodum nunc nos habemus, habuerunt, in quibus docebant, scilicet quæ nunc nos docemus. Atque ea de re tantoperè floruit Ordo S. Benedicti, & sanctissimis doctissimisque viris abundavit, quorum doctrina universam illustravit Ecclesiam. Adhuc disertius ex eadem Societate NICOLAUS LANCICIUS, non ignoti nec obscuri nominis scriptor, cujus paraphrasim, tametsi (n) nonnihil profusorem, in medium dare non gravabor: „S. BENEDICTUS Monachorum in Occidente Parens, pueros in cœnobiis suis educabat, informabatque ad pietatem. Ex hac disciplina prodierunt S. Placidus, S. Maurus, & alii. Sanctus quoque Gregorius Papa, Anglos pueros magna diligentia conquiri jubebat, & in sui Ordinis cœnobiis ali, atque educari. Et S. Thomas Aquinas, qui fermè septingentis annis S. BENEDICTO fuit posterior, in Cassinensi PP. Benedictinorum celebri Monasterio educatus fuit. Neque verò Monachi S. Benedicti pueros ad omnem tantum virtutis laudem excolebant, sed etiam disciplinis, & omni scientiarum genere instruebant. Nam & in Germania, & in Gallia, & in Anglia magnâ cum laude docuerunt, more scholarum Societatis, & viros omnibus sacris & profanis scientiis excultos ac celeberrimos habuerunt. Inter hos fuit Ven. Beda, qui ante annos propè nongentos floruit in Anglia, & ipse docuit, & scholæ præfuit. In ejus postea locum successit Albinus Caroli Magni præceptor; & in locum Albini Rabanus Abbas Fuldenfis, postea factus Archiepiscopus Moguntinus. Et Monachi Benedictini habuerunt Collegia (quemadmodum nunc habet Societas) in quibus docebant ea, quæ nunc nos docemus, ut videre est apud Trithemium celebrem scriptorem, & Abbatem Benedictinum. Quod adeò usitatum fuit in S. Benedicti cœnobiis, ut scribat F. Balduinus Moreau in Facula præfixa Historiæ & Regulæ S. Benedicti pag. 38. 39. Omnia Cœnobia erant Gymnasia, & omnia Gymnasia, Cœnobia. Nusquam enim eo tempore per Germaniam, Galliam, Italiam, & Angliam instituta fuerunt literarum „Gym-

Nicolaus
Lancicius.

Ludovicus
Thomassinus.

Antonius
Gattus.

„Gymnasia: imò & aliquot post seculis Academiæ, vel, ut ajunt, Universitatis nomen illustre in omni ferè Occidentis Imperio fuerat incompertum. Præter enim Romanum vetustissimum, & Parisiense ac Papiense tunc nova (utpote Caroli M. & successorum ejus jussu, ope, & autoritate fundata) in quibus Benedictini primi fuere Professores, nullum in Historiis aliud universale legimus extitisse studium. „

Lancicio concinit doctissimus (o) Ludovicus THOMASSINUS Oratorii Gallicani Presbyter, dum de D. BENEDICTO in hæc scribit verba: „Cum enim aggressus sit puerorum, maxime nobilium, à teneris annis institutionem, non potuit non tot scholas, quot monasteria construxisse. Cæpère tunc ad eum Romanæ Urbis Nobiles & Religiosi concurrere, suosque ei filios Omnipotenti Deo nutriendos dare. Ad id certè BENEDICTUS Monachos suos exemplo imbuit suo, ne ita privatæ studerent salutem, quin cæteris quoque consulerent, Christo & pietati lucrifaciendis. Commorantem circumquaque multitudinem prædicatione continuè ad fidem vocabat. Sacrarum ergo studiis literarum suos ut addiceret, necessum profusus erat. Denique author est ipse Gregorius, non minus scientiâ, quàm sanctitate floruisse BENEDICTUM, & ipsam ejus Regulam tum innocentiam morum, tum cœlestis cujusdam sapientiæ illustre monumentum esse. „ Hoc nolo te lateat, quòd vir Dei inter tot miracula, quibus in mundo claruit, doctrinæ quoque verbo non mediocriter fulsit. Nam scripsit Monachorum Regulam discretionem præcipuam, sermone luculentam. „

Ne verò justo plura scriptorum coacervem testimonia, cum Antonio Gatto finiam. Vir hic doctissimus & publicus Jurisprudentiæ Professor in Historia Gymnasii Ticinensis eruditè à se conscripta cap. viii. pag. 60. ita perhibet: D. BENEDICTUS pueros in Cœnobiis educabat, informabatque ad pietatem, ejusque Monachi disciplinis, & omnium scientiarum genere eos instruebant. Quarum scholarum tantam fuisse famam memoriæ tradidit D. GREGORIUS Dialogorum lib. 2. cap. 3.

ut ad eas Romani Cives nobilitate insignes, & alicui sacro Ordini adscripti confluerent, suosque ei filios Omnipotenti Deo educandos committerent.

Cui jam fides adhibenda est, Conringio, an Ribadeneiræ, Lancicio, Bulæo, Thomassinio, & Gatto? Quæro ex te Conringi! si assertio tua haud abest à vero, quî fieri potuit, ut superstite etiamnum D. Benedicto complures viri docti è schola Montis Cassini prodierint? è quibus S. FAUSTUS vitam S. Mauri, MARCUS verò ejusdem S. Patris discipulus, Magistri fures gestas oratione ligata, nec non alia quædam hodie vulgata, à nobis verò alibi recensenda, scriptis ad posteros transmisit. GORDIANUS itidem D. Benedicti discipulus, S. Placidii comes, hujus & Sociorum certamina, Justiniani Imperatoris jussu, Græcè literis mandavit, teste Caveo Hist. lit. pag. 337. Jam autem ediffere fodes Conringi! ubinam terrarum aut gentium hi monachi, qui à teneris in monasteria se ingesserunt, literis imbuti fuerunt! An hos de ipso propè nutricum sinu acceptos D. BENEDICTUS, vel alius ad id muneris delegatus, infelici successu erudit? An persistes, ut illos nec prima literarum elementa delibasse dicas? At enim, inquis, id ex Cassiodori modo discendi, quem monachis præscripsit, liquet. Itane verò bone Conringi! ex modo discendi, quem Cassiodorus Vivariensis suis monachis præscripsit, qui Cassino haud procul distiti Benedictinis dubio absque parebant institutis eorum inscitiam colligi posse existimasti? Hoc si potest, tum verò baculum etiam in angulo inferri posse concedam. Lectoris judicium appello. Inprimis Cassiodorus monachis commendat sacre Scripturæ studium, Historiæ Ecclesiasticæ lectionem, SS. Patrum, maxime Hilarii, Cypriani, Ambrosii, Hieronymi, & Augustini scripta: Tum hortatur eos ad Dionysii Exigui monachi canones ecclesiasticos assidue legendos: ne videamini, inquit, tam salutare ecclesiasticas regulas culpabiliter ignorare. Et paulò post addit: Et ut vobis in regulis fidei nulla possit nocere surreptio, legite, quas habetis in promptu, Synodum Ephesinam & Chalcedonensem, nec non & encyclica, id est, epistolas confirmationis supradicti Concilii. Deinde postquam docuit, quo studio Scri-

Viri do-
cti qui
sub S. Be-
nedicto

in monte
Cassino

florue-
runt.

Cassiodo-
rus malè
à Con-
ringio al-
legatur.

(1) S. Gregor. libr. 2. Dialog. cap. 3.

(m) Ribadeneira in vita S. Ignatii libr. 2. cap. 24.

(n) Tom. 2. Opusc. pag. 581.

ptura sacra cum expofitoribus illius legenda fit, subjungit: *Cosmographia quoque notitiam vobis percurrendam esse, non immeritò suademus, ut loca singula, quæ in libris sanctis legitis, in quâ parte mundi sunt posita, evidenter agnoscere debeatis.* Inter alios verò Julii Oratoris libellum de Cosmographia, Marcellini Constantinopolitanam, Hierosolymitanamque descriptionem, & Ptolomæi Cosmographiam laudat; alteroque post capite: *Illud quoque, inquit, commonendum esse credimus, quoniam tam in sacris literis, quam in expofitoribus doctissimis multa per schemata, multa per definitiones, multa per artem grammaticam, multa per artem rhetoricam, multa per Dialecticam, multa per disciplinam Arithmeticam, multa per Musicam, multa per disciplinam Geometricam, multa per Astronomiam intelligere possumus.* Hæc Cassiodorus.

Instituit pueros Grammaticæ præceptis.

Quis jam verò ita insolens est, ne dicam, protervus, nisi Conringius, ut Monachos Benedictinos seculo VI. ne Grammaticæ quidem fundamenta calluisse affirmare auserit? Næ Cassiodorus, vir sapientissimus, cestro percitus fuisset, monachos suos ad superiorum disciplinarum studia exhortando, si ne infimis quidem Grammatices elementis imbuti fuissent. Ut nihil dicam, quòd Vivarienses inter monachos etiam pueruli extiterint, quos prima literarum rudimenta docere vir summæ id ætatis ac doctrinæ, maximèque nominis non dedignatus est. *Cui non mirum videatur, inquit Ger. Jo. Vossius, (p) tantum virum, laborem, quem pueris dignum putes, jam anno ætatis XCIII. quemadmodum ipse (q) ait, & ex eo Sigebertus prodidit, suscipere voluisse, ut librum scriberet de Orthographia? quem ex XII. Grammaticis collegit, atque, ut ipse loquitur, defloravit.* Pro comperto igitur habetur, D. BENEDICTUM in primis curis habuisse virtutis, in secundis verò doctrinæ studium, maximè cum regularis, quæ à S. BENEDICTO in monasteriis instituta fuit disciplina, literarum ac bonarum artium studia (r) necessariò comprehendat.

Ut primùm verò S. Legislator teneram juventutem & virtute & literis

instruendam suscepit, suis omnibus alumnis ad bene de eadem merendum quasi signum sustulit. *Ab eo tempore, à quo cæpère ad eum Romanæ Urbis Nobiles concurrere, & suos ei filios erudiendos tradere, inquit eximius & nulli partium studio adstrictus scientiarum arbiter, Antonius Dandinus Alteserra U. J. Professor, & Universitatis Tolosanæ Decanus, in monasteriis Benedictini Ordinis scholæ passim instituta, in quibus nobiles & ingenii pueri erudiebantur.* Magistrum nempe presso pede discipuli secuti fuerunt. Sic S. MAURUS in Galliis constructo sibi ac fociis asceterio propè Glanofolium multos nobilium Francorum filios & virtute & doctrinâ instituit. Præpripriis verò Bertulphum, Fundatoris filium (s) puerum octo circiter annorum nutriendum & instituendum doctrinâ suscepit, quem subinde annis & virtutibus provectiorem toti Congregationi Abbatem præfecit. Operam nempe S. MAURUS dedit, ut quas dotes D. Benedictus in constituendo Abbate requisivit, iis Bertulphus condecoraretur. Voluit verò S. Legislator, ut Abbas vitæ merito, & sapientiæ doctrinâ eligeretur. In Hispania S. LEANDER à puero in quodam cœnobio educatus in virum doctissimum evasit. In Italia M. CASSIODORUS (t) ex ærarii, palatii, ac prætorii Præfecto monachus, ac S. Benedicti discipulus in Vivariensi monasterio non ipse modò ad literarum studia incubuit, sed monachos etiam suos literas docuit. Cum deinde non nesciret, DIONYSIUM EXIGUUM viris doctis palmam jam dudum præripuisse, ad se illexit; quo capto, simul subierunt docendi onus. Atque non Dionysium duntaxat, sed alios complures id temporis doctrinâ floruisse testatur Cassiodorus his verbis: *Generat hodieque Ecclesia Catholica viros illustres probabiliū dogmatum decore fulgentes.* Quibus non immeritò accensentur duo Cassinenses (u) SEBASTIANUS & SIMPLICIUS. Ille monachus & discipulus S. Benedicti vitam scripsit S. Hieronymi Ecclesiæ Doctoris, ut ex manuscriptis Bibliothecæ Cassinensis codicibus signatis num. 147. & 148. constat, quæ etiam reperitur in MSs. Sublacensibus & Rea-

S. Mauri exemplum S. P. B. pueros in Galliis instituit.

Cassiodorus cum Dionysio Exiguo idem agens in Italia.

Docti duo Monachi Cassinenses.

ten-

(p) De Hist. Lat. l. 2. c. 19. p. 238.

(q) Præfat. l. de Orthograph.

(r) Legendus Mabillonius Tract. de Stud. Mon. Part. 1. c. 7.

(s) Faust. in vit. apud Mabill. Sec. 4. Ag. Ord. S. B.

(t) Vide Gareium in Dissertatione de Cassiodori professione monastica illius operibus præmissa.

(u) Gattola Hist. Caf. Sec. 1. P. IV. pag. 12. col. 2.

tenfibus. Hic carmina quædam de Regula Benedictinæ laudibus, atque promulgatione composuit, quæ idonei referunt authores. (x) His addi possent, B. Columba gente Hibernus, Martinus Dumienfis, Gildas sapiens Bannachorensis, Evantius Viennensis in Gallia, B. Columbanus Luxoviensis, & alii.

In monasterio S. Gregorii M. literis operam navant Monachi,

Veritati tamen huic (y) nil magis suffragatur, atque D. GREGORII MAGNI exemplum. Hic enim in Romano S. Andreae Monasterio, non verò cum esset Romanæ Præfecturæ negotiis irretitus, aliisque seculi curis distractus, admirabili illo scientiarum lumine collustratus fuit, quo subinde universæ illuxit Ecclesiæ, totque insignes efformavit alumnos, Claudium nempe Abbatem, Maximianum Syracusanum, Marianum Ravennatem Antistites, AUGUSTINUM Angliæ Apostolum, unà cum fociis, & alios complures. Quâ enim ratione Gregorius tot verbi divini præcones in Britanniam mittendos suo extrahere è monasterio potuisset, nisi in eo literarum studia viguissent? nam & remanere debebant aliqui in commune monasterii commodum, ipsiusque Ecclesiæ Catholice obsequium, cui potissimum illis temporibus inserviebant monachi.

Heumannum immeritò D. Gregorium velut ignorantia monachalis patronum incusat.

Eat nunc Christophorus Heumannus, recens, nec indoctus, aut immeritò D. Gregorio nomini infensus autor, secumque animo reputet, quâ fronte ac veritate (z) in propudiosa hæc eruperit verba: *Postea verò quàm sexto seculo GREGORIUS M. præcipuum & Papatûs & barbariei monachalis fulcrum esse cepit, ejusque exemplo monachi numerum miserant omnibus literis, tunc omnia non ire, sed ruere in pejus, & retrò sublapsa referri. Uti igitur illo seculo in Ecclesia exortam esse legimus AGNOETARUM hæresim, sic & in literaria Republica Agnoetarum (hoc est ignorantium) plena facta sunt omnia, fiedaque ista hæresis propemodum usque ad confinia Lutheranae Reformationis regnavit.* Quæso te Heumannus! quem tu vocas præcipuum & papatûs & barbariei monachalis fulcrum? Unquamne tu legisti, quæ Paulus Diaconus, quæ Joannes Diaconus, gravissi-

mi Scriptores, de GREGORII mirâ in promovendis literarum & optimarum artium studiis sollicitudine memoriæ prodiderunt? Non legisti; nam si legisses, convitia non Gregorio tantum, sed tuâ etiam ingenuitate planè indigna in chartam conjicere erubuisses. Audi ergo verba Joannis Diaconi in Magni hujus Pontificis vitâ, (a) cui magnam semper auctoritatem Ecclesiæ approbatio conciliavit. *Tunc, inquit, rerum sapientia Romæ sibi templum visibiliter quodammodo fabricabat, & septemplicibus artibus, veluti columnis nobilissimorum totidem lapidum, Apostolicæ Sedis atrium fulciebat. Nullus Pontifici famulantium à minimo usque ad maximum, barbarum quodlibet in sermone, vel habitu præferebat: sed togata, Quiritum more, seu trabeata Latinitas suum Latium in ipso Latiali palatio singulariter obtinebat. Restoruerant ibi diversarum artium studia: & qui vel sanctimoniam vel prudentiam fortè carebat, suo ipsius judicio, subsistendi coram Pontifice fiduciam non habebat.* Quid ad hæc Heumannus? vel fidem Joanni Diacono te abrogare, (quod quâ ratione viros apud eruditos valeas, haud dispicio) vel te in Gregorium admòdum injuriosum extitisse fatearis oportet. Sed mittamus Heumannus convitia, quibus plus de sua, quàm aliorum detraxit existimatione: qui enim omnes contemnit, seipsû in majorem quàm alios adducit contemtionem; neque verba, sed solus ipsi opponendus est contemptus.

SECVLUM ECCLESIAE VII. ÆRÆ BENEDICTINÆ II.

Celebris Mabillonius, quem presso Conspede hîc sequimur, seculi Æræ Benedictinæ secundi statum nobis ob oculos positurus, illud verè aureum vel ex eo nuncupat, quòd paullo jucundior tunc apparuerit rerum facies, & pi-orum Monachorum turba longè numerosior; qui præjecta gratiæ, virtutum & doctrinæ semina, quæ in seipso divinitus recondita habuit Vir omnium justorum spiritu plenus Patriarcha noster BENEDICTUS, calamitosus etiam temporibus eruperunt in flores, ac demùm orbi christiano fructus

(x) Cavus Hist. lit. pag. 343.

(y) Mabill. loc. cit. c. 16. p. mibi 82.

(z) Conspect. Reip. lit. cap. 4. §. 25. p. 39. in hoc Autore non unquam vel doctrinam vel eruditionem, sed aliquando plus modestiæ desideravi.

(a) Lib. 2. n. 13. pag. mibi 49.

ctus uberrimos protulerunt. Postquam enim *Gregorius Magnus* S. Benedicti vitam & Regulam voce ac calamo celebravit, postquam *Bonifacius Papa IV.* eandem Regulam in Synodo Romanâ commendavit; eam ambabus (quod ajunt) ulnis excepere Monachi, sive qui ab anterioribus Patribus institutiones suas hauserant, sive qui nova monasteria construere volebant. Et quod fieri assolet in principio cujuslibet disciplinae, Benedictinis affeclis pîd emulacione flagrantibus, tot & tanta Sacri Ordinis lumina mundo illuxerunt, ut non alia unquam ætas priorum Monachorum fecundior fuerit, nunquam feliciter viderit seculum Benedictina Religio. (b) Quod quidem magno Dei præpotentis beneficio accidisse credimus, ut cum, scientiâ & doctrinâ deficientibus, invalesceret ignorantia, Ecclesia errorum & hæreseon procellis afflicta turbaretur; præsto adesset morum sanctitas, quæ fide & zelo armata periclitanti Ecclesiæ opem ferret. Neque enim homines solum sapientes & doctos salem terræ & lucem mundi prædicavit Veritas Christus; sed etiam sanctos viros, qui & corruptis moribus salem integritatis, & occæcatis mentibus justitiæ lumen opponunt.

Hæreses
profligata.

Infame tum erat in Oriente *Mahumedis* pseudoprophetae nomen. *Agrestinus* novo subinde schismate universam tentabat Ecclesiam in partes & factiones distrahere; Occidentis Ecclesias turbabat *Monothelitarum* hæresis; Gallia paganos, Britannia permixtos habebat idololatrias; Scotos seu Hibernos à Romanis ritibus de Paschate & tonsurâ dissentientes patiebatur; Germania majori ex parte in gentilismo delitescerebat; suum quoque virus spargebant *Acephalita*, *Photiani*, *Græci*, *Helvidiani* &c. Cum his igitur hydris luctandum fuit. *Agrestini* impios conatus sicut & succrescentes unâ *Photini* ac *Bononii* hæreses frangunt evelluntque Monachi *Luxovienses*, quorum in acie primipili erant *B. Agilus* Abbas, & *Eustasius* Monachus pluribus victoriis illustres. Pretium iis addidit & admirationem ex sequiori etiam sexu armata *Pallas S. Burgundofera* *Evoriacensis* Abbatissa, quæ ausu sanè generoso, & virili prorsus animo *Agrestino* à fronte sese opposuit, ejusque erroribus palam convictis, non sine effusissimo Antagonistæ rubore, illustrem imbelli

cetera sexui palmam cedere coëgit. *Monothelitarum* hæresim protrivere è nostris *S. Agatho* & *Sergius I.* Pontifices Maximi, in diversis, quas convocarunt, Synodis. *Mediolanum S. Columbanus* Arianismo penitus repurgavit. Gallia per *Audomarum* & *Amandum*; Britannia per *Augustinum*, *Wilfridum*, *Anthelmum*, *Cuthbertum* & *Adamannum* aliosque viros sanctissimos respuit. Gentem *Pictavorum* hæresum varietate turbatâ Romanæ Ecclesiæ novo foedere conciliavit *Ceolfrius*. In Hispania *S. Isidorus* contra *Acephalitas* strenuè decertavit. Germania *Kiliano*, *Winfrido*, *Ruperto* & aliis ductoribus Evangelii lucem respicere cœpit, *Bonifacium* sequenti seculo habitura Apostolum.

Monasticum statum, quod attinet, illum *Columbanus* in Galliis mirificè extulit; *Eustasius* quoque, *Agilus*, *Amandus*, *Audomarus*, *Remacius*, *Wandregisilus*, *Filibertus* &c. eundem in Belgio pari successu propagarunt. *Augustinus*, *Wilfridus*, *Cuthbertus*, *Benedictus Biscopius* & alii Britanniam; *Fructuosus* & *Hildefonsus* Hispaniam sanctorum Monachorum agminibus implevere. Ausus etiam est hoc seculo cœnobiorum in Germania numerus. Inter hæc censetur *Disibodibergense* in Sponheimensi Comitatu ad confluentes *Glanis* & *Navæ* fluviorum, quod originem nomenque suum debet *S. Disibodo* Hiberniæ Episcopo ad annum circiter 650... Celebre aliud in *Epternaco*, cujus foundationis documenta ad an. 698. referuntur. *Casguidinense* in Ducatu *Luxemburgico* à Rege *Sigeberto III.* circa anno 644. fundatum, *S. Deodati* in monte *Vogaso*. *S. Mariæ ad Martyres* infra urbem *Trevirensis* ad *Mosellæ* ripam. *Mediolacense*, quod *Ludwinus* *Trevir.* Archiepiscopus ad *Saræ* fluentia erexit, & impensè dotavit: ubi & ipse monasticæ vitæ habitum suscepit; quodque deinde *Trevirensium* Pontificum quoddam veluti seminarium fuit. *Theolegiense* in finibus diocesis *Trevirensis* & *Lotharingiæ* haud procul ab oppido *S. Wendalini* situm, sic dictum à *Wendalino* Scotto, quem primum *Theolegii* Abbatem nonnulli existimant. Hujus porro monasterii nominis originem, quam aut ignorant, aut negligunt moderni omnes, nobis servavit Auctor Anonymus vitæ *S. Pauli* Epi-

(b) Mabillon. in Præf. ad Sec. II. Bened. n. 1.

Episcopi Viridunensis apud *Mabillonium* in *Actis SS. Ord. S. B. Tom. II. p. 259.* ubi: In eadem, inquit, eremo erat monasterium, quod usque hodie miserante Deo conservatur, monasticæ religionis insigne *Tabuleium antiquitatis nominatum*; sic interpretatum, eò quod sectis in modum tabularum lapidibus fuerit prius ædificatum, quod moderni *Theolegium* dicunt, melius interpretantes, quod de Deo frequentius inibi à cohabitantibus versetur *indisputabilis sermo*...

Literarum
status in
Europa.

Rem literariam hoc seculo maxime illustrarunt, *Eligius* & *Cæsarius* in Gallia; *Eutropius*, *Isidorus*, & *Hildefonsus* in Hispania; in Lusitania *Joannes Gerundensis* Episcopus; in Scotiâ *Adamannus Huensis* Abbas; in Anglia *Theodorus Cantuariensis* Archiepiscopus, *Adrianus*, *Benedictus Biscopius*, *Ceolfrius*, *Huchbertus*, *Cuthbertus*, *Berchwaldus*, *Tobias* &c. Quibus jure suo accenseri debent *Anthelmus* *Meldinensis*, *Audoenus* *Rasbacensis*, *Jonas* *Bobienensis*, alique aliis in locis. Scholas quoque in plerisque monasteriis eo tempore fundatis institutas esse, quales sanè ferebat ætas illa, dubitare non licet: id enim genus instituti naturali quâdam lege cum monastico connexum erat, maximeque conducibile videbatur, ut gentes efferæ ex mansuetiorum confortio Musarum tantisper mitescerent, geniùmque induerent tractabiliorem. Hoc argumentum ex instituto fusiùs in sequentibus prosequemur; nunc per provincias eundo de literarum cultu in Italia agendum nobis est.

Studiorum
inclinatio
in Italia.

Et quidem ab obitu SS. Patriarchæ *BENEDICTI* cum *Casinense* Archiepiscopium à *Longobardis* sus deque versum jaceret, cæteraque Ordinis nostri cœnobita assiduo hostilium armorum strepitu concussa essent, Musis, quæ pace ac quiete gaudent, solum vertere vix non visum est. Quò factum, ut studia literarum in Italia hoc seculo passim inclinari cœperint. Nec id dissimulavit *S. Agatho* noster, Pontifex Romanus, qui (c) in epistolâ tam suo, quam *Patrum Synodi Romanæ* missa nomine ad *Constantinû* Imperatorem, & *Heraclium* ac *Tyberium* Augustos, non æstimamus, inquit, quemquam temporibus nostris reperiri posse, qui de summitate scientiæ gloriatur: quandoquidem in nostris re-

gionibus diversarum gentium cotidie æstuat furor, nunc confingendo, nunc discurrendo, nunc rapiendo. Unde tota vita nostra sollicitudinibus plena est, quos gentium manus circumdat: & quidem labore corporis victus est, eo quod pristina Ecclesiarum substantia paullatim per diversas calamitates deficiente succubuit. Et sola est nostra substantia fides nostra, cum quâ nobis vivere summa est gloria. Aurea sanè, exclamat *Mabillonius* (d) ferrei seculi verba; Ex illâ verò studiorum inclinatione natum est & aliud malum, negligentia scilicet, & incuria librorum: adeò ut *TAIUS Cæsar-Augustinus* Episcopus, qui postremam partem *Moralium Gregorii Magni* apud Hispanos frustra perquiserat, Romam eâ de causâ *Chindasvindi* Regis jussu profectus, eam non aliter, quam divinâ revelatione recuperare potuerit. Cujus rei extat monumentum in *Append. ad Concil. Tolet. VII.* & apud *Baronium* ad annum 649.

Mitiùs tamen ac meliùs cum *Mu-* Literarum
fis *Benedictinis* actum est in Anglia (e) studia flo-
Cùm enim Monachi sub finem seculi rent in
superioris à *M. Gregorio* in eam infu- Angliæ
lam missi, monasteria ibidem constru- monaste-
xissent, ea continuo non pietati mi- riis.
nùs, atque literis patuerunt. Quæ
inter facillè princeps erat *Cantuariense*
S. Petri, in quo *Theodorus* Archie-
piscopus, & *Adrianus* Abbas, à *Vitaliano*
Papa in Angliam missi, literas docuerunt.
Græcâ & Latinâ linguâ uterq; pollebat,
quin & omni prorsus eruditionis sacre
supellectile. Instar ergo duorum amnium
ab illis in Anglicanas Ecclesias sacrarum
maximè, sed & liberalium disciplinarum
fluenta permanarunt. Et quia, inquit *V. Beda*
l. 4. c. 12. literis simul Ecclesiasticis &
secularibus, ut diximus, abundanter
ambo erant instructi, congregatâ disci-
pulorum catervâ, scientiæ salutaris quo-
tidie flumina in rigandis eorum cordi-
bis emanabant: ita ut etiam Metricæ
artis, Astronomiæ, & Arithmetici Ec-
clesiasticæ disciplinam, inter sacrorum
apicum volumina suis auditoribus con-
traderent. Indicio est, quod usque ho-
die supersunt de eorum discipulis, qui
Latinam Græcâque Linguam æquè ut
propriam, in qua nati sunt, norunt.
Hæc omnia, inquit *Ludovicus Thoma-*
sinus, (f) approbabit *Beda*, ex
B 3 „ emplis

(c) Apud Mabill. Præfat. ad Sec. II. Act. O. S. B. §. 5. Observ. 17.

(d) Loc. cit.

(e) Legi meretur hæc de re Abbas *Fleury* Hist. Eccles. Discursu III. num. 21.

(f) Lib. 1. n. 2. pag. 288.

„emplis meliusculè suis, quàm ver-
 „bis. Æterna enim omnium harum
 „disciplinarum monumenta ille ad
 „nos transmisit, etsi jam inde à pue-
 „ro in monasteriis enutritus fuisset,
 „Wirmuthæ nimirum & Gerwici,
 „ubi rerum omnium scientiam asse-
 „cutus est.

Eorum
 promo-
 tor S. Be-
 nedictus
 Biscopus.
 Utrumque hoc monasterium cele-
 berrimi nominis Abbas, *Benedictus*,
 cognomento *Biscopus*, propè finem
 seculi VII. condidit, atque ut erat li-
 terarum apprimè studiosus, Bibliotheca-
 cam locupletissimam (g) in Girwenfi
 monasterio comparatis hinc inde ex
 Italia exemplaribus cum Latinis tum
 Græcis posuit, *Theodoro* & *Adriano*
 tam sanctum opus promoventibus.

Ceolfri-
 dus,
 CEOLFRIDUS monachus non minoris
 literaturæ quàm virtutis, Benedicto ad
 Superos translato, cui vicarius erat,
 Abbas Cœnobii S. Pauli in Girovico
 factus est, ubi plurima excellentis in-
 dustriæ monimenta partim docendo
 & scribendo, partim etiam ædifican-
 do ostendens, non vulgarem apud
 suos gratiam inibat. Accedit huc,
 quòd, post Benedictum, *Bedam* ado-
 lescentem informaverit, non modò
 bonæ vitæ præceptis, sed & eruditione
 quoque singulari. His modis cœ-
 pit ubique clarescere, nec mediocri
 in pretio esse vel apud ipsos Britannia
 regulos. Post *Ceolfridi* Romam disces-
 sum anno 703. utriusque monasterii
 Wirmuthensis & Girwenfis Abbas
 electus fuit HUCTBERTUS, qui à pue-
 ro inter monachos in summa regula-
 ris vitæ districtione vixerat, Romam
 quoque pontificatu SERGII Papæ pro-
 fectus, & non parvo ibidem demora-
 tus spatio, multa illic descripta (h)
 retulerat. Eratque ipse non modò do-
 ctarum artium cultor egregius, verùm
 etiam eruditorum omnium fautor, &
 quidem præcipuus. Extat ejus episto-
 la ad Gregorium II. Pontificem Roma-
 num, qui *Ceolfridi* Abbatis, ut hodie
 vocant, liberè resignati, peregrè au-
 tem Romam proficiscentis & veneran-
 dam canitiem & virtutes raras vel
 commendatissimas fecit. Sub hoc Ab-
 bate Venerabilis BEDA celeberrimas te-
 nuit scholas, eique ceu publico in
 Anglia Professori non proprii modò
 Monasterii fratres, sed seculares etiam
 Clerici Eboracensis Ecclesiæ operam
 dabant. Et monachi quidem per var-
 ias Gallia & Germaniæ provincias

Huctber-
 tus,

Venerab.
 Beda,

magno literarum proventu dispersiti
 fuerunt. *Beda* inter alios plurimos
 discipulos fuit CUTHBERTUS mona-
 chus Girwicensis cœnobii, sed qui
 præceptorem ita in oculis ferebat,
 ut quæ ille jam senex doloribus &
 ægritudine tantùm non oppressus di-
 ctaret, currenti calamo impiger ex-
 ciperet. Neque huic defuit unquam
 officio, quamdiu dictare *Beda* potuit;
 potuit autem ad extremam ferè vitæ
 horam. Postea autem, mortuo præ-
 ceptore, & per imortales libros a ter-
 nitati consecrato, cœpit & ipse ma-
 gna cum laude nec minori fructu do-
 cere, quo factum est, ut à monachis
 Girwicensibus simul & Wiresibus
 summè coleretur. Recens namque
 adhuc erat memoria, & fama *Beda*
 altiùs omnium animis inhærebat: sed
 tanti viri utcunq; levabat deside-
 rium *Cuthberti* insignis in promovendis
 bonis literis diligentia. *Illis enim*
temporibus, verba sunt Joannis Lelandi,
 (i) *doctæ artes unicum erant mona-*
chorum solatium; nec aliud fuit reli-
 giosorum cœnobium, quàm apud
 hinc inde laborantium alvearium; us-
 que adeò, ut tum meritò Virgilianum
 hoc carmen de illis dici potuisset:

Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
 Cæterùm *Cuthbertus Huiberto* Abba-
 ti in regimine monasterii Girwenfis
 successit, studiâque literarum non ita
 seposuit, ut non quotidie earum tra-
 ctationi aliquid tribueret. In epistola
 ad *Cuthwinum*, quâ Venerabilis *Beda*
 magistri sui obitum describit, *delectis-*
simum in Christo collectorem vocat,
 fortè, quæ non manis Mabillonii; con-
 jectura est, quòd ambo *Lectores* &
 magistri aliorum essent. Hi igitur ali-
 que literati monachi & Abbates, ma-
 ximè Venerabilis *Beda* Girwenfi mo-
 nasterio celeberrimi literarum Gym-
 nasii nomen pepererunt, de quo plu-
 ribus agunt Scriptores Historiæ Angli-
 canæ, præprimis Guilielmus Malmes-
 buriensis Pontif. Angl. lib. 1. pag. 154.
 n. 30. ubi, *Apud Wirmuth*, inquit,
Monasterium Beda, & multorum lite-
ratorum virorum nobile Gymnasium.

Ut verò ad *Theodorum* & *Adria-*
num, Angliæ præceptores, reverta-
 tur oratio, ad hos, inquit Lelandus,
 (k) *tanquam ad bonarum litera-*
rum fontes ipsos Saxonum turba inge-
nuorum confluebat ingenti juxta ac ar-
denti

(g) Leland. de Script. Angl. c. 181. & 182. p. 110. & 111.
 (h) Mabill. Annal. Ben. tom. 2. ad an. 716. p. 46.
 (i) Leand. l. c. cap. 90.
 (k) Leand. c. 62.

Eorum
 illustres
 discipuli,
 Berch-
 waldus,

Tobias.

denti studio discendi. Atque ut è quàm
 plurimis Benedictinis in medium quos-
 dam proferamus; BERCHWALDUS
 monachus Glastoniensis in Cantua-
 riense monasterium commigrans, sub
 disciplina utriusque illius præcepto-
 ris eo successu eximie literarum cogni-
 tioni infudavit, ut teste Ven. Beda, (1)
 non vir modò *scientia Scripturarum*
imbutus evaserit, sed ab obitu etiam
Theodori in Archiepiscopum Cantua-
 riensem electus fuerit. TOBIAS mo-
 nachus Cantuariensis in monasterio e-
 ducatus iisdem præceptoribus usus est:
 quorum virtutes tam feliciter æmula-
 tus est, ut nullum prorsus diligentia
 locum reliquerit. Unde tantus pos-
 tea evasit, sive eruditas artes, sive
 linguarum elegantiam spectes, quan-
 tum illa secula & meritò quidem ob-
 servabant, suspiciebant, veneraban-
 tur. *Fieri hinc potest*, utor verbis Le-
 landi, (m) *ut aliquis me putet eloquen-*
tiosem quàm veriosem laudatorem;
 cui si quis talis erit, habeo hoc ho-
 norificum testimonium ex octavo ca-
 pitulo quinti libri Historiæ *Beda*, quod
 apponam: TOBIAM *pro illo consecra-*
vit, virum Latinâ, Græcâ, & Saxoni-
ca lingua atque eruditione multiplici in-
structum. Jam ut meum de *Tobia*
 fit vanum præconium, nemo, certò
 scio, tam temerè stultus erit, ut non
 quam primùm *Beda*, auctoris minimè
 mendacis, suffragium admittat. *Ost-*
phorus relicto suo monasterio, quod
 erat Streaneshalense, *Theodorum* Can-
 tiorum Archiepiscopum, ut Græcæ
 linguæ acciperet cognitionem, adivit;
 postea etiam Romam profectus est, ut
 studiis suis colophonem adderet; quæ
 omnia cum ex animi sententia perfe-
 cisset, in patriam non inglorius rediit,
 nec ita multò post Episcopus Vigi-
 oriensis consecratus fuit.

Quis igitur ab *Hermann* CON-
 RINGIO non iterùm dissentiat? Is
 enim, ut seculum hoc omnis literaturæ
 expers demonstrat, (n) *præter minutos*
aliquot scriptores, inquit, *neque Philoso-*
phum, neque Jctum, neque Medicum,
aut denique vel Poëtam, vel Oratorem,
qui alicujus sit famæ, integro hoc (sep-
timo) seculo reperire licet. At enim
Conringio, si oculos advertere velit, in
 Divum Aldhelmum, cui Barthius en-
 comium *Scriptoris maximi ingenii* at-
 tribuit, digitum intendamus. Erat is
 Saxonum oriundus profapia, familiâ
 haud dubiè nobilissimâ. Præceptores

habuit *Maidulphum* Scotum & *Adria-*
num Abbatem Cantuariensem; ab il-
 lo Latinas, ab hoc literas didicit Græ-
 cas. Bis verò Cantia studuit; pri-
 mùm nondum monachus; quo tem-
 pore cum adversa conflictaretur vale-
 tudine, domum ad suos reversus est;
 tum vitam Benedictinam in Malmes-
 buriensi amplexus monasterio, iterùm
Cantia studuit ad pedes Adriani, qui
esset fons literarum, rivus artium, do-
nec valetudine cogente repedaret domum.
 Cujus rei fidem ipse facit in epistola
 ad eundem Adrianum. „Fateor, mi
 „charissime, quem gratia puræ dile-
 „ctionis amplector, postquam à fo-
 „ciali contubernio vestro ante trien-
 „nium circiter discedens à Cantia
 „sequestrabar, quod nostra parvitas
 „hactenus ad confortium vestrum ar-
 „denti desiderio flagrabat; quod &
 „jam dudum cogitarem, quemadmo-
 „dum in votis est, adimplens perfici-
 „cere, si rerum ratio ac temporum
 „vicissitudo pateretur, & nisi me di-
 „versa impedimentorum obstacula
 „retardarent, præsertimque corporeæ
 „fragilitatis valetudine medullitè ta-
 „bentia membra coquente non sine-
 „rer; quâ quondam, dum post pri-
 „ma elementa iterùm apud vos essem,
 „domum redire coactus sum. „Scien-
 „tiarum verò disciplinæ, quibus ab
 „*Adriano* Abbate institutus fuit, eæ sunt
 „Grammatica, Rhetorica, Dialectica, & Qua-
 „drivium, veteres appellare sole-
 „bant; tum Arithmetica, Geometria,
 „Astrologia, Musica, quas *Quadrivium*
 „vocabant. Præprimis verò ad sacra
 „paginae studium, & sanctorum Patrum
 „lectionem incubuit, quæ illius tempo-
 „ris Theologia erat. Nec Jurispruden-
 „tiam Romanam, quod oppidò mire-
 „ris, negligendam duxit. Cujus rei non
 „alium testem, quàm ipsum *Aldhelmum*
 „laudabo. Sic enim in epistola ad Hed-
 „dam, antecessorem suum, laborem
 „exequitur, ac proprium commendat
 „exercitium. „Fateor, Beatissime Præ-
 „sul, me dudum decrevisse, si tem-
 „porum volitans vicissitudo patere-
 „tur, vicinam optati Natalis Domini
 „solennitatem ibidem in confortio
 „fratrum tripudians celebrare, &
 „postmodum vitâ comite vestrae cha-
 „ritatis præsentia frui. Sed quia di-
 „versis impedimentorum obstaculis
 „tardati, quemadmodum lator præ-
 „sentium viva voce promulgabit, il-
 „lud perficere nequivimus, idcirco
 „dis-

Trivium
 & Qua-
 drivium,

S. Ald-
 helmi
 epistola
 de suo li-
 terarum
 studio,

(1) Eccl. Hist. lib. 5. c. 9.
 (m) Cap. 63. pag. 91.
 (n) De Script. Sec. XVI. hoc VII. Sec.

„ difficultati veniam precor impen-
 „ dite. Neque enim parva tempo-
 „ rum intervalla in hoc lectionis stu-
 „ dio protelanda sunt ei duntaxat,
 „ qui sagacitate legendi succensus,
 „ *Legum Romanarum jura medullitus*
 „ *rimabitur, & cuncta Jurisconsulto-*
 „ *rum decreta inis prae cordis scrutabi-*
 „ *tur, & (quod his multò arctius &*
 „ *perplexius est) centena scilicet me-*
 „ *trorum genera pedestri regula dis-*
 „ *cernere, & musicae cantilenæ modu-*
 „ *lamina recto syllabarum tramite lû-*
 „ *strare. Cujus rei studiosis lectoribus*
 „ *tanto inextricabilior obscuritas præ-*
 „ *tenditur, quanto rarior doctorum*
 „ *numerositas reperitur. Sed de his*
 „ *prolixo ambitu verborum disputa-*
 „ *re epistolaris angustia minimè finit;*
 „ *quomodo videlicet ipsius metricæ*
 „ *artis clandestina instrumenta literis,*
 „ *syllabis, pedibus, poëticis figuris,*
 „ *versibus, tonis, temporibus con-*
 „ *glomerantur. Poëtica quoque sep-*
 „ *tenæ divisionis disciplina, hoc est,*
 „ *Acephalos, Procilos cum cæteris,*
 „ *qualiter varietur, qui versus mono-*
 „ *stemi, qui pentastemi, qui decaste-*
 „ *mi certa pedum mensurâ terminen-*
 „ *tur, & quâ ratione catalectici, vel*
 „ *brachiacatalectici, seu ipercatalec-*
 „ *tici versus sagaci argumentatione*
 „ *colligantur. Hæc, ut reor, & his*
 „ *similia brevi temporis intercapedi-*
 „ *ne apprehendi nequaquam possunt.*
 „ *De ratione verò calculationis quid*
 „ *commemorandum; cum tantæ sup-*
 „ *putationis imminens desperatio col-*
 „ *la mentis opprefferit, ut omnem*
 „ *præteritum lectionis laborem par-*
 „ *vipenderem; cujus me pridem fe-*
 „ *creta cubilia nôsse credideram, &*
 „ *ut sententia beati Hieronymi, dum*
 „ *se occasio obtulit, utar: Qui mihi*
 „ *prîus videbar sciolus, rursus cæpi esse*
 „ *discipulus. Sic quod tandem super-*
 „ *nâ gratiâ fretus difficillima rerum*
 „ *argumenta & caleuli suppositiones,*
 „ *quas partes numeri appellant, le-*
 „ *ctionis instantia reperi. Porrò de*
 „ *Zodiaco & XII. Signorum, quæ ver-*
 „ *tigine cœli volvuntur, ratione ideò*
 „ *tacendum arbitror; ne ars opaca*
 „ *& profunda, quæ longa explanan-*
 „ *darum rerum ratione indiget, si vili*
 „ *interpretationis serie propalata fue-*
 „ *rit, infametur & vilescat; præfer-*
 „ *tim cum astrologiæ artis peritia, &*
 „ *perplexa horoscopi computatio*
 „ *elucubrata Doctoris indagatione*
 „ *egeat. Hæc idcirco carissime Pater*

„ *cursum pededentim perstrinximus,*
 „ *non garrulo verborum strepitu il-*
 „ *lecti, sed ut scias, tanta rerum ar-*
 „ *cana ex amullim non posse intelligi,*
 „ *nisi frequens & prolixa meditatio*
 „ *fuerit adhibita. Salute in Christo*
 „ *omnem sodalium meorum catervam*
 „ *à minimo usque ad maximum, quos*
 „ *obsecro & adjuro per clementiam*
 „ *Christi, ut pro me peccatorum pon-*
 „ *dere & criminum sarcina oppresso*
 „ *preces Deo fundant., Hæc de se*
 „ *ipse Divus Aldhelmus, quæ non dubio*
 „ *sunt argumento, quòd in literarum*
 „ *quâ politiorum quâ severiorum disci-*
 „ *plinis apprimè fuerit versatus. Unde*
 „ *Joannes (o) Balæus insignem ejusdem*
 „ *doctrinam atque eruditionem his ver-*
 „ *bis non immeritò commendans: Ald-*
 „ *helmus Durotellus, inquit, seu Baldui-*
 „ *nus Kenredi filius, & Inæ Vifi-Saxo-*
 „ *num vel Occidentalium Anglorum, Re-*
 „ *gis ex patre nepos, in Italia & Gallia*
 „ *liberalibus studiis non minimam inten-*
 „ *dit operam. In Maildunensi enim cele-*
 „ *bri cœnobio (Malmesburiam op-*
 „ *pidum nunc vocant) post Maidul-*
 „ *phum Scotum multæ eruditionis vi-*
 „ *rum, gymnasiarches, monachus,*
 „ *sacerdos, & abbas effectus, adeò*
 „ *literis humanis & divinis incumben-*
 „ *bat, ut omnes sui temporis Theo-*
 „ *logos longè superârit. Erat quidem*
 „ *tam carmine quàm prosâ Latinè &*
 „ *Græcè doctissimus, ingenio & ser-*
 „ *mone nitidus: atque in edendis*
 „ *poëmatibus Cœlio Sedulio vati, ut*
 „ *testes sunt Bostius & Beda, per om-*
 „ *nia simillimus., Hæc aliâque plura*
 „ *cùm in laudem Aldhelmi Balæus dixisset,*
 „ *operum ejus catalogum subjicit. Sunt verò septem supra viginti libri,*
 „ *non unius, sed varii argumenti, nempe*
 „ *Theologici, Ascetici, Philosophici,*
 „ *Mathematici, Poëtici &c. Quibus*
 „ *Balæi verbis eò major adhibenda est fi-*
 „ *des, quòd is Apostata, impotentis lin-*
 „ *guæ, & calami plerumque scriptor, ut*
 „ *eum Montacutius vocat, minùs Anglis*
 „ *Benedictinis palpum obtrudere fuit*
 „ *assuetus, ut quorum paucos, affixâ*
 „ *sine fibula, abire est passus.*

Quantus verò ad Aldhelmum con-
 cursus fuerit, cum ob vitæ morumque
 sanctimoniam, tum ob scientiam do-
 ctrinarum, non facile creditu
 videtur; quarum gratia ad illius scho-
 lam confluxere multi non modò ex
 Hibernia & Scotia, verum etiam ex
 ipsa Gallia. ARTIVILLUS cujusdam
 Reguli Scotiæ filius literarum studio-
 sissimus

(o) de Script. maj. Brit. pag. 7. col. 1.

fissimus sua scripta Aldhelmo exami-
 nanda misit, ut his Guilielmus Mal-
 mesburiensis verbis narrat. „ *Hic quid-*
 „ *quid literariæ artis elaborabat, quod non*
 „ *adeò exile erat, Aldhelmi committebat*
 „ *arbitrio, ut perfecti ingenii limâ sca-*
 „ *breddo eradicaretur Scotica. Hæc & simi-*
 „ *lia effecerunt, ut vel Sergius ipse Pon-*
 „ *tifex Romanus illum accerferet, &*
 „ *venientem ad se summo cum honore*
 „ *& humanitate acciperet, ac abeun-*
 „ *tem munificentiâ quâdam dimitteret.*
 „ *Deinde in Angliam reversus Schire-*
 „ *burnensis Episcopus creatus, eo se ho-*
 „ *nore quâ virtutum quâ literarum me-*
 „ *ritis dignissimum præbuit. Venerabili*
 „ *Beda visus est vir undequaque doctissi-*
 „ *mus. Nam & sermone nitidus & scri-*
 „ *pturarum tam ecclesiasticarum, quàm*
 „ *secularium erat eruditione mirandus.*
 „ *Potestne, inquit Malmesburiensis,*
 „ *quicquam hac laude sublimius dici?*

Rei Lite-
 rariæ sta-
 tus in
 Gallia.

Sed ex Anglia in Galliam trajicia-
 mus, ubi, ut quidam ex *Fredegarii*
 Scholastici verbis conjiciunt, res lite-
 raria non meliori loco erat, atque in
 Italia. *Mundus senescit*, inquit *Frede-*
 „ *garius in Prologo Chronici sui, ideò-*
 „ *que prudentiæ acumen in nobis tepescit:*
 „ *nec quisquam potest hujus temporis, nec*
 „ *præsumit Oratoribus esse similis. Pro-*
 „ *pius tamen fidem est, quòd hoc secu-*
 „ *lo vigerint in præcipuis, si non in*
 „ *omnibus Galliæ monasteriis scientiæ.*
 „ *Ex vita S. Agili, qui hoc seculum con-*
 „ *decoravit, non modò perspicuum fit,*
 „ *ubi literis eruditus fuerit, sed quod*
 „ *ipse etiam liberales postea disciplinas*
 „ *docuerit. Sic enim de eo author vitæ:*
 „ *(p) Puer AGILUS committitur*
 „ *EUSTASIO probatæ religionis viro, sa-*
 „ *cris literis erudiendus, cum aliis nobilium*
 „ *virorum filiis, qui postea ecclesiarum*
 „ *præsules extiterunt, Agnoaldo scilicet &*
 „ *Walberto Hagnarici patris ejus [Agili]*
 „ *filiis, qui in monasterio, quod foror*
 „ *eorum Fara in paterno solo inter Al-*
 „ *bam & Muram [fluvios] in loco, qui*
 „ *Eboracus dicitur, ædificavit, constru-*
 „ *endi & docendi regulares Magistri cla-*
 „ *raverunt, quorum alter Lauduno Cla-*
 „ *vato, alter verò Meldensis est Episco-*
 „ *pus ordinatus; Achario, qui Viro-*
 „ *mandorum & Noviomenis ac Noma-*
 „ *centis Antistes fuit; Raynachario, qui*

Augustodunensis Ecclesiæ pontifex
 egregius emicuit; *Audemaro*, qui Bo-
 noniæ & Haranoensis oppidi pastor
 laudabilis effloruit. Denique sicut
 præmemoratum *Agilum* carius his
 omnibus commendatum susceperat;
 ita in eo præ cunctis doctrinæ ac reli-
 gionis acumen resplendit: nam libe-
 ralibus disciplinis enucleatius imbutus
 multos facundiâ suâ erudivit; pluri-
 mos catholicæ fidei puritate illustra-
 vit; nonnullos etiam luculentissimis
 documentis, postpositâ altitudinis
 pompâ, sub professione sacre religio-
 nis idoneos reddidit. Floruit *S. Agi-*
 „ *lus circa an. Dom. 660. In Longoreti-*
 „ *co (q) Francardus ejusdem loci postea*
 „ *Abbas erat nutritor, & doctor filiorum*
 „ *Nobilium. In Pictaviensi S. Hilarii Ai-*
 „ *cardus, (r) postea Abbas Gemmeti-*
 „ *centis, Ansfrido monacho, sapientiâ*
 „ *famossissimo, puer ad erudiendum tra-*
 „ *ditus. In Solemniacensi (s) susceptum*
 „ *B. Tillonem ELIGIUS sancto Remaco*
 „ *Solemniacensis monasterii sui Abbati*
 „ *tradidit nutriendum, atque literis im-*
 „ *buendum - - qui sic tam secularibus,*
 „ *quàm divinis institutionibus - - suis*
 „ *semper aspectibus adstare præcepit.*
 „ *In Stabulensi (t) liberos suos liberali-*
 „ *bus immò monasticis instruendos dis-*
 „ *ciplinis tradebant seculares viri. In*
 „ *Gometicensi (u) erat consuetudo*
 „ *S. Filiberti, de monasterio circumqua-*
 „ *que ad exhortandas animas fratres*
 „ *transmittere. Denique (x) SS. Botul-*
 „ *phus & Adulphus in Gallia monachi*
 „ *non solum doceri, sed ex gratia Dei*
 „ *inter perfectiores potestatem adepti*
 „ *sunt docendi. Præprimis tamen lite-*
 „ *rarum studia caput in Luxoviensi mo-*
 „ *nasterio extollere cœperunt, postquam*
 „ *illud S. Columbanus, natione Hiber-*
 „ *nus, in humanis divinisque literis ap-*
 „ *primè versatus, seculo jam anteceden-*
 „ *te, condiderat. Quàm multi enim,*
 „ *quàmque vitæ sanctimonia & doctrina*
 „ *conspicui Præsules ex hoc Lyceò pro-*
 „ *dierint, alio loco dicturi sumus. Hic*
 „ *notâsse sufficiat, quòd tunc mos obti-*
 „ *nuerit, ut monachi ex cæteris aliquot*
 „ *Galliæ monasteriis Luxovium studio-*
 „ *rum causâ mitterentur.*

Postquam verò COLUMBANUS à S. Colum-
 Rege *Theoderico*, cujus ipse impuros
 amores arguebat, Luxovio exactus es-
 set,

(p) apud Acher. in not. & observ. ad vit. B. Lanfranci pag. 35. col. 2.

(q) Ex visione Baronti n. 11. & Gall. Chr. tom. 2. p. 431.

(r) ex ejus vita cap. 1.

(s) ex vita S. Tillonis num. 4.

(t) ex vita S. Hadelini.

(u) ex vita S. Filiberti num. 20.

(x) ex vit. S. Botulphi. Vide Edm. Martene in Comment. in Reg. S. B.

set, ad lacum Brigantinum annis 611. 12. 13. confedit. Sanctæ Aureliæ templum hîc inanium Deorum cultu profanatum, post simulacra ejecta, solemni ritu expiavit. Cellâ exinde [inicyto hodie Monasterio, cui nomen *Major Augia Brigantina*] prope idem templum constructâ, cum suis Comitibus, SS. Gallo, Magno, Theodoro, Attala, Eustasio, Chagnoaldo, Sigeberto, Baboleno, aliisque pluribus discipulis, è quibus duo martyrio affecti in loco (ubi hodie Capitulum est) requiescunt, triennio ferè commoratus, Ethnicorum superstitiones per ea loca sustulit. Inde à Gentilibus exulare coactus, relicto S. Gallo, qui florentissimum Germaniæ Athenæum à suo nomine nuncupatum, excitavit, in Italiam profectus est, extractoque Bobienfi monasterio, inicyta Musarum sede, Arianos coram & scriptis acerrimè confutavit.

S. Rupertus monitu Ducis Bojoariæ scholas in Monasteriis Benedictinis excitant.

Alias scholas hîc certè, si non jam priori seculo, ut multi volunt, in Germania excitavit S. RUPERTUS Noricorum Apostolus. Postquam enim Bojoariam fidei lumine collustrasset, ne unquam populus Ecclesiæ noviter aggregatus, idoneis pastoribus foret destitutus, Juvavii, hodie Salisburgi, (y) *publicam scholam erigere, ac ipse tanquam veteranus Doctor scientias altiores tradere cepit.* Non tantùm Mf.^{ta} Bibliothecæ San. Petrensis, sed & Authores, ut *Velferus*, & alii meminerunt, *Ursi*, & *Ledi*, qui suos filios ut puerulos tradiderunt ad scholam S. RUPERTO, quorum etiam nomina (z) inveniuntur in Mf.^{to}, scilicet *Berinbarius* & *Dulcissimus*, qui tamen seculares permanerunt, ac postea cum S. Ruperto litem quandam inceperunt de quibusdam bonis, quæ eorundem parentes donaverunt ad monasterium S. Maximiliani in Pongeu. Divi etiam *Ruperti* hortatu factum, ut Bojoariæ Duces passim per ditionem scholas in monasteriis Benedictinis excitarent, in quibus verbi divini præcones efformarentur. Discimus ex Diplomate (a) *Thassilonis* Ducis Bajoariæ ultimi, quò monasterium Cremifanense, vulgò *Chrembsmünster*, abs se conditum munificè dotavit: *Nam bonæ memoriæ, inquit, antecessores mei, in quantum potuerunt, res suas devoverunt, ecclesias Dei construxerunt, easque suis*

opibus ditârunt. Monasteria quoque studiorum construxere, & non modicas ad ea pecunias tradidere.

De Scholis Trevirensibus illius ætatis istud ex actis S. Germani Abbatis Grandivallensis in Diocesi Basileensi à *Boboleno* auctore cœvo descriptis compertum tenemus, S. Germanum eâ liberalium artium eruditione è Trevirensi schola prodiisse instructum, quæ omnium deinde admirationem ipsi conciliavit, uti observat *Mabillonius* in Actis Sanctorum O. S. B. Tom. II. pag. 511. num. 1. & 2. Ita verò scribit *Boboleno*: *Cùm esset S. Germanus infans, traditus est B. Modoaldo, qui & ipse illis diebus Trevirorum Urbis cathedram arce sanctitatis tenebat; qui cùm audiisset, eum elegantem & sagacis ingenii cerneret puerum, literis liberalibus eum erudire cepit.* Præter hæc & quæ suprâ attigimus de fundatis in ea Diocesi monasteriis totidem magnorum virorum illius ævi feminarum, nihil memorabile in Germania de scholis nobis occurrit.

In Hispania hoc ævo magna fuit *Agaliensis* Monasterii propter doctrinarum studia celebritas, ut quod complures tum pietate cùm eruditione conspicuos Toletanæ Ecclesiæ subministravit Archiepiscopos, quorum præcipui *Helladius*, *Iustus*, *Ildephonsus*. Hunc postremum verò monasticis rudimentis informatum *Eugenius* Toletanus Antistes (primus an secundus?) ad se accersivit, primisque literis à se imbutum ad S. *Isidorum* Hispalensem majoris eruditionis gratiâ direxit; *Ex quo*, inquit *Mabillonius*, (b) *intelligimus, jam tum in more positum fuisse, ut monachi aliquando è monasteriis ad discendas artes & literas ad celebriores Magistros ablegarentur.*

SECULUM ÆRÆ VULGARIS VIII. BENEDICTINÆ III.

NON minùs alternantium rerum varietate, quàm memorandis factis insignè extitit seculum Ecclesiæ octavum, Benedictinæ Familiæ tertium, Europa siquidem, cujus ferè limitibus Historia nostra continetur, penè tota motibus quassa insolitis, novos Dominos, novamque regiminis formam subiit. In eo autem rerum turbine, quàm afflicta fuerit publica res literaria,

Scholas Trevirenses.

Agaliensis in Hispania cœnobii propter literarum studias lebritas

Rei Literariæ ab anno 700 ad 800

ria, facilè datur intelligi, idque passim nos docent illius temporis qualiacunque monumenta, maximè historica, quæ, *Mabillonio* teste, (c) *veluti quibusdam pannosæ imperitiæ centonibus à sese divulsis constant.* Ex hoc tamen fordiorum numero Scriptorum excipiendi sunt viri pro illa ætate summi, *Anthelmus*, *Venerabilis Beda*, *Heddius*, *Egbertus* Cantuariensis, *Paulus Warnefridi*, *Ambrosius Autpertus*, *seu Ansbertus*, *Alcuinus*, *Anastasius Abbas*, *S. Bonifacius* Germanorum Apostolus, & siqui alii inferius memorandi, vera Ordinis nostri & Ecclesiæ lumina intra idem seculum Doctrinâ & Virtute conspicua.

Vindicantur Patres ab impacta ignorantia nota.

Num verò rigidiori illi censuræ, quâ recentiores quidam Critici Patribus & Episcopis illius ævi stupendæ & miserabilis ignorantie, præsertim sacrorum Canonum, notam inurunt, omnimodè sit deferendum, meritò ambigimus, postquam *Emin. Cardinalis de Aguirre* in suis ad *Collect. Max. Conciliorum Hisp.* Dissertationibus præviis eos ab hac labe egregiè vindicavit: *Etenim*, inquit, *an imperitus Gregorius II. Papa cognomento junior ad A. 731. Superstes*, quem Latini omnes eximiis laudibus celebrant, ob insignem doctrinam & sanctitatem, ita quidem, ut *Spondani* iudicio, *si ejus scripta extarent, resque ab eo gestæ intelligentius exarata essent*, *Gregorio M. haud minorem existimares.* . . Id ipsum ferè dicendum de aliis Pontificibus Romanis intra idem seculum conspicuis, quales speciatim fuere *Gregorius III.*, *Zacharias*, *Stephanus III.*, *Paulus I.*, *Hadrianus I.* qui omnes continuatâ serie tam ab antiquis quàm à recentibus Historicis plurimùm laudantur propter sanctitatem & doctrinam, ut proinde nemo eorum sine atroci injuria dici possit laborasse eâ pingui sacrorum Canonum ignorantia, quam ipsis affricant imberbes Critici.

Ceterum tametsi initia ejus seculi paullò obscuriora fuerint, attamen circa finem *Carolo M.* imperante Musis honos restitui cœpit, rediitque avita celebritas, subinde bellorum tumultibus perturbata, ac dein *Nortmannorum* tempestate rursus infelicitè violata. Libet pro instituti nostri tenore hanc telam explicatiùs per-textere,

Hoc certè seculo nullum doctissimorum virorum in Anglia feracius fuisse plura commonstrant exempla. In ea floruit *Adrianus* Cantuariensis ad S. Petrum monasterii Abbas, *communis Angliæ Magistri* mactatus elogio. Ei successit *Albinus* seu *Alcuinus* magistro non impar discipulus in scientia Ss. Scripturarum sic ab eodem institutus, ut Græcam quidem linguam non mediocriter, Latinam verò non minùs, quàm maternam calleret. Is est *Albinus* Abbas (d) reverendissimus, vir per omnia doctissimus, quem Historiæ suæ componendæ non modò autorem, & adhortatorem, sed etiam adiutorem laudat *Venerabilis Beda* in præfatione ad *Ceolmsum* Regem, *utpote qui diligenter omnia, quæ in Cantuariorum provincia, aliisque finitimis, à discipulis Beati Gregorii Papæ gesta fuerant, vel monumentis literarum, vel seniorum traditione accepta, quæcunque memoriâ digna videbantur, per NOTHELMUM religiosum Ecclesiæ Londinensis presbyterum transmisit.* Absolvit verò *Venerabilis Beda* Historiam suam anno hujus seculi tricesimo primo, vitam autem quâ docendo, quâ scribendo ad tricesimum quintum produxit. Utrique igitur seculo septimo & octavo summæ gloriæ fuit & ornamento.

Non est autem, quòd ex hoc poste-S. Bonifacii seculo, inquit *Christophorus Heuzio* Germaniæ Apostolo (e) huc adscribamus S. BONIFACIUM. Quid ita verò? *Non enim*, respondet, *eruditio, sed religio nobilem fecit.* Quid? quòd neque à religionis studio, si cum *Caspere Sagittario* (f) sentire velimus, commendari mereatur. Quem non sanctum, sed magnum fuisse peccatorem, multosque adeò Christianos factos non tam convertisse, quàm pervertisse scribit. Ex quo unico convitio cætera conjici possunt, quæ toto horreo in præcipuum Germaniæ Apostolum spargit. Ac si verò majus esset piaculum, Deo-Homini, Virgineæque ejus Parenti cultum adhibere, quàm Jovi, Marti, ac Veneri, turpissimis idolis, flexo poplite thus adolere? Quanta hæc dementia, ne dicam, impietas? At enim nolo impia hominis effata confutare; sufficiat dixisse, quòd *Heumannus*, licet BONIFACIUM fuisse eruditum inficias eat, eum tamen laude, qua in provehenda Christiana

Anglia Doctorum ferax.

(y) Jo. Gualb. Belga in Chron. Chronic. & ex eo Mezgeri in Hist. Salisburg. lib. 1. c. 23.

(z) Author anonymus in Descriptione Eremitorij S. Maximi ad S. Petrum Salisburgi. pag. 35.

(a) Id Notis Meibomius illustravit Opp. Tom. 3. pag. 192.

(b) In Annalibus Tom. 1. libr. 23. num. 37. pag. 395.

(c) Mabillon. Præf. ad Sec. III. Bened.

(d) Beda l. 5. c. 21. apud Mabill. Annal. Ben. tom. 2. pag. 27.

(e) Consp. Reip. Liter. c. 4. §. 26. in not. d. p. 91.

(f) Antiquit. Gentilium & Christian. Thuringici lib. 2.

stiana religione excelluit, non defraudet. Videamus tamen, an. D. Archiepiscopus nullum in Republica literaria occupare locum mereatur.

E suo in aliud migrat monasterium.

Cum in eo monasterio, in quod primo ætatis in flore venerat, literarum ac doctrinæ minus perspiceret, quàm ipse discendi cupidissimus adolescens optabat, sibi à Superioribus fieri potestatem petiit, ad aliud, ubi eruditionis copia & occasio major, commigrandi. Annuentibus illis, ad Abbatem Wigbertum, seu Wimburtum, qui eo tempore sanctimonia doctrinaque insigni pollebat, sese contulit. Sub hujus magisterio in grammaticis, poeticis, theologis tantos fecit progressus, quantos Anglia tum admirata est, & nos hodie in effectis, & pauculis, quæ supersunt, literariis ejus monumentis, de quibus aliàs, suspicimus. Bonifacius, Winfridus patriâ dictus lingua, inquit Guilielmus Cave, author acatholicus, in Historia Literaria, tredecim annorum juvenis in Monasterio Nuiscellensi Wimburti sive Wigberti Abbatis disciplinæ se commisit, à quo politiori literaturâ institutus inter primores ævi sui eruditos locum tenuit. Hoc porro studiorum curriculum confecto, ad literas in eodem Nuiscellensi monasterio docendas promotus est, quibusque doctrinis ipse imbutus erat, aliis pleno epistomio propinare cœpit. Cum inde in Germaniam transmigrasset, omnes laceratos movit, nedum in orthodoxâ fide propagandâ, verum & in scientiarum Academiis constituendis; neque enim ignorabat, quantum id Germaniæ ad Christiana sacra conversæ interesset. Unde curas eò dirigens, in Fritislariensi primùm Asceterio, postea in Fuldensi, tum Trajecti ad Rhenum, aliisque in locis publicas aperuit scholas. Utiloni etiam, Duci Bavarie, scribit Henricus Meibomius junior, (g) authorem fuisse, ut passim per ditionem monasteria excitaret, tanquam scholas, unde verbi divini præcones accerserentur. Atque ne id genus exercitii eo mortuo insuper haberetur, scripsit epistolam ad Fulradum (h) magnæ tunc in Regno Francorum auctoritatis in hæc verba: Deprecor Celsitudinem Regis nostri pro nomine Christi, Filii Dei, ut mihi nunc viventi indicare & mandare dignetur circa disci-

pulos meos, qualem mercedem postea de illis facere voluerit. Sunt enim penè omnes peregrini, quidam Presbyteri, per multa loca ad ministerium Ecclesiæ & populorum constituti: quidam sunt monachi per cellulas nostras, & infantes ad legentes literas ordinati sunt: & aliqui seniores, qui longo tempore mecum viventes laboraverunt, & me adjuvabant. De his omnibus sollicitus sum, ut post obitum meum non disperdantur. Hinc mortuo Wigberto Fritislariensis Monasterii Abbate præcipit, ut Wigbertus Presbyter & Megindodus Diaconus Regulam insinuent, & prædicent verbum Dei Fratribus. Floruere deinde studia literarum in cœnobiis, quantum æruginosa illa ferebant tempora, ut non magis essent asceteria virtutis, quàm scientiarum.

Equidem me non præterit, quòd Conringius (i) de D. BONIFACIO literis consignavit, cum hisce non modò non cohæreant, sed planè sint pugnancia. Sic enim scribit: „In novis porro constituendis per Germaniam cœnobiis, Bonifacium non spectasse propagationem doctrinæ sive sacre, sive alterius curæ, velex verbis Rudolphi, quibus capite x. historiæ vitæ S. Liobæ apud Surium ad diem xxix. Septembris usus ille est, liquidò apparet: Videns vir beatissimus Bonifacius, Ecclesiam Dei crescere, & certantibus studiis ad vota perfectionis accendi, duplicem viam ad profectum religionis instituens, monasteria construere cœpit: ut ad fidem catholicam populi non tam ecclesiastica gratia, quàm monachorum & virginum congregationibus raperentur. Immo verò nova à Bonifacio condita monasteria sicut ad normam Benedictinam, ita ad studia literarum propaganda planè inidonea fuerunt composita. Hæc Medicus ille Helmstadiensis, qui Gabrieli Naudæo, Medico Parisiensi, ut placeret, Benedictinam Familiam lædendi nullam occasionem prætermisit; uti Maximilianus Raslerus (k) & Joannes Mabillonius (l) non injuriâ ipsi exprobrarunt. Quæ verò hinc in medium protulit, doctissimo ejus scholiasti, Gæbelio, non durius modò & acerbius, sed parùm è vero scripta visa fuerunt. Etenim, inquit, cum ipse

Conringius D. Bonifacium in erigendis monasteriis nullam literarum curam scribens

revincitur à Gæbelio suo scholiaste.

ipse Bonifacius bonis litteris, cum primis sacris, operam navavit, variisque libros conscripsit, quorum cathalogum prius mus Trithemius, & ex eo Leznerus protulit, plenior dedit Wionius & Serrarius, ex iisque Sagittarius, inter quos liber ejus de sacra fide, doctrinâ, & religione (aliàs de unitate fidei dictus) à Pontifice Gregorio approbatus, & in exemplum ac imitationem Clericis commendatus fuit; cum præterea in negotio conversionis gentilium, iisque rectius informandis Bonifacius operâ non modò piorum, sed & aliâ quâ ratione saltem doctorum virorum studio uteretur, quidni & ipse in monasteriis cum pietate quæque scientiarum cultum spectaverit, & saltem aliquos ex monachis suis bonis literis imbutos esse voluerit, non video, multò minùs intelligo, quòd contrarium ex Rudolphi verbis probari possit. Atque hæc Gæbelii verba non Conringius modò pro responsione sibi habeat, sed Heumannus etiam dicta sibi putet, qui Bonifacium quidem viros inter religionis, non autem doctrinâ eximios numerandum censuit. Quæro à vobis Conringi atque Heumannæ! quæ gens aut natio erat magis analphabetâ, atque Germaniæ populi, prius Christianis sacris quàm erant à D. Bonifacio imbuti? ut primùm verò is laborantibus corticem subjecit, ingenuarum artium ac scientiarum gymnasia in monasteriis passim instituendo, tum verò è profundo barbarismorum enatare cœperunt. A literis enim, exculsi, expoliti, & quasi recocti sunt. Nec sibi postea defuerunt, sed omne eruditionis spatium sunt emensi,

In Hispaniâ monasteriis misera literarum conditio Sec. VIII.

Sed videamus, quò loco in Hispaniarum ac Galliarum regnis Musæ hoc ævo habitæ fuerint. Sanè non optimo. Et quidem ut de Hispaniis primùm loquamur, eas Saraceni ex Africâ à Juliano Comite evocati, non modò invaserunt, sed, occiso Rege Ruderico, etiam occuparunt. Tum verò excisa monasteria, facti libri flammis consumpti, & in ecclesiis, in quibus Dei Filius, Deusque ipse antea colebatur, Muhammedis infandum nomen audiri cœptum: quò inter tubarum lituorumque clangorem personante, nullus jam honor Musis, nullus literis cultus haberi cœpit, Nec

unum duntaxat, sed complura secula barbaries hæc tenuit. Hispania, inquit Paulus Jovius, (m) per mille amplius annos, Vandalicis, Punicisque armis occupantibus, Latinae literarum splendore caruit, alioqui non obscurâ telluris cœlique temperie maximorum ingeniorum ferax, si Lucani, Senecarum, Silii, Martialisque memoria recolatur, ut hinc Averroem in Arabica lingua sapientiae lumine clarissimum omittamus. Hispaniæ enim proceres, totaque nobilitas perversam opinionem de literis induerant; sic, ut earum studia, quum pro libertate adversus externas gentes dimicarent, publica conspiratione damnarentur, quasi aliena, importunaque virtuti bellicæ, quâ una salus & libertas omnium certiore laude pararetur. Unde Josephus Perefius noster in epistola (n) ad Mabillonium non immeritò etiam in hæc verba conquestus est: Nec feliciora sanè, quod ad rem literariam spectat, tempora sunt consecuta. Nam & gladius barbaricus diu nostris cervicibus imminuit, & militares nostrorum animi mirum quantum ab omni mansuetiori disciplina abhorrebant. Quæ labes tam altas in Hispanorum animis radices egit, ut vix in duorum seculorum altâ pace, Saracenicorumque armorum diutino insitio, hoc emunctissimo isthoc seculo veterum excusserit. Quæ verba Perefii, doctissimi Linguarum in Salmanticensi Universitate Professoris, ideò referre visum est, ut, cum per aliquot secula deinceps pauca admodum de re literaria nostrorum in Hispania simus in medium allaturi, æquus lector dignoscatur, in quem culpa potissimum conferenda sit.

Josephi Perefii hac de re testimonium.

Ex Hispaniis Saraceni in Gallias Ignorantia cum effusi multas, easque nobilissimas provincias repetitis cladibus attriverunt. Barbaris Præprimis verò ab immanissimis fidei Orthodoxæ hostibus pleraque Ordinis nostri monasteria incensa, soloque æquata, monachi passim cæsi, sacra loca in solitudinem redacta. Cum bello igitur cuncta ferverent, incolarum animi à Musis planè averti cœperunt. Quò factum, ut crassa ignorantia non seculares modò, sed regulares etiam occupaverit; quæ tanta fuit, ut monachi multis in monasteriis vix prima Latine linguæ scirent elementa. De Gervoldo Fontanellæ Abbate

(g) In Notis ad Diploma Thaffilonis l. c.

(h) Mabill. præfat. in Sec. 3. Act. Sanct. O. S. B. §. 4. n. 38. p. 24.

(i) In Supplem. Dissert. de Antiq. Acad. n. 32. pag. 309.

(k) Defens. Diplom. Lindav. c. 1. n. 8.

(l) Lib. de Re Diplom.

(m) In Elog. Illust. Vir. c. 64.

(n) Extat Annal. O. S. B. tom. 2. lib. 19. n. 71. pag. 35.

bate id memoriae (o) proditum est, eum scholam in eodem cœnobio instituisse, quoniam omnes penè monachos literarum ignaros invenit. Eorum literæ cum verborum erroribus scaterent, Carolo Magno non immeritò displicuerunt. Nec id in epistola ad Fuldensem Abbatem data de Galliae monachis dissimulandum putavit. Decrementa verò studiorum regularem disciplinam in perniciem traxerunt. Unde de instauratione agitari cœptum. Laudem hanc occupavit S. BENEDICTUS Abbas Ananiae, qui librorum insigni multitudine comparatâ, magistros constituens, optimarum artium studia in monasteriis instauravit; docuit lectores, habuit Grammaticos & scientiæ scripturarum peritos. Eo agente congregatum anno 817. Aquisgrani Concilium statuit; ut docti Fratres eligantur, qui cum supervenientibus monachis loquantur, & ut scholæ in monasterio habeantur eorum, qui sunt obliti. Et in consuetudinibus, quas in monasteriis à se institutis recipi curavit, præcipit, ut tempore lectionis Prior jubet alicui doctiori nimis doctis fratribus, vel doctrinâ indigentibus lectionem præbere. Nec monachis tantum informandis dabat operam, sed etiam clericis, quos in suo cœnobio susceptos alebat, similiter erudiendos instituendosque tum per se, tum per magistros, quos monachis pariter & clericis præficebat. Nec res caruit felici successu. Brevi enim factum, ut cum monachi virtute ac doctrinâ præstarent, complures eorum ad sedes episcopales eveherentur.

tus, designatis plurimis per monasteria aliâque loca scholis, doctrinæ in Germania atque Gallia jure optimo summus promotor habetur. Certè CAROLUM hortatus est, ut Athenæ novæ perficerentur in Francia, suisque & dictis & scriptis Francorum animos ad literarum studia excitavit. Ejus igitur instinctu ac operâ Carolus Magnus non Parisiis modò, sed Ticini quoque seu Papiæ publica studia instituit. Karolus Magnus, inquit Henricus Pantaleo, (p) *Alicui consilio usus duo celeberrima Gymnasia literarum instituit, alterum in Occidentali Francia Parisiis, alterum Papiæ in Italia, quæ liberaliter dotavit, atque viris doctissimis ornavit.* Hos inter duo erant Monachi Benedictini. Alter Clementis nomen ferebat, Alterum Polydorus Virgilius Joannem vocat, nobis est Anonymus. Commodum hi cum mercatoribus Parisios delati, se venalem habere scientiam per dies aliquàm multos in foro proclamaverant. Rei hujus CAROLUS certior factus, utrumque ad se accitum magnâ benignitate excepit. Et Clementem quidem Parisiis conversari & Nobiles adolescentes liberalibus disciplinis instituere iussit. (q) Socium verò ipsius Papiam seu Ticinum misit, ut sublimiores eo loci disciplinas profiteretur. Rei totius seriem Monachus San-Gallensis primus memoriae prodidit, quem audiisse neminem pœniteat. Sic verò initio Historiæ suæ scribit ad Carolum Crassum Imperatorem, Ludovici Regis Germaniæ filium, Ludovici Pii nepotem, ac Karoli Magni pronepotem:

Omnipotens Regum Dispositor, Ordinatoreque Regnorum, & temporum, cum illius admirande statuæ pedes ferreos, vel testaceos comminisset in Romanis; alterius non minus admirabilis statuæ caput aureum per illustrem Karolum evexit in Francis. Qui cum in Occidui Mundi partibus solus regnare cœpisset, & studia literarum propemodum essent in oblivione, contigit duos Scotos de Hibernia cum mercatoribus Britannis ad littus Galliae devenire, viros & in secularibus, & in sacris Scripturis incomparabiliter eruditos. Qui quotidie cum nihil ostenderent venale, ad convenientes emendi gratia turbas clamare solebant: Si quis scientiæ cupidus est, veniat ad nos, & accipiat eam, nam venalis est, apud nos

Claudius
Clemens
& ejus
socius.

nos, *Quam tamen idcirco se venalem habere professi sunt, quia populum non gratuita, sed venalia mercari viderunt; ut sic vel scientiæ sicut cæteris rebus cœmendis eos incitarent, vel sicut sequentia probant, per tale præconium in admirationem verterent, & stuporem. Denique tandem conclamata sunt ista, donec ab admirantibus, vel insanos illos putantibus ad Karoli Regis semper amatoris & cupidissimi scientiæ perlata fuisset. Qui sub omni celeritate ad suam eos præsentiam evocatos interrogavit, si verè, ut ipsa fama comperit, scientiam secum haberent. Qui dixerunt: & habemus eam, & in nomine Domini dignè quærentibus dare parati sumus. Qui cum inquisisset ab illis, quid pro ipsa peterent, responderunt: loca tantum opportuna, & animas ingeniosas, & sine quibus ista peregrinatio transigi non potest, alimenta, & quibus tegamur. Quò ille percepto, ingenti gaudio repletus, primum quidem apud se utrumque parvo tempore tenuit; postea verò cum ad expeditiones bellicas urgeretur, unum eorum nomine CLEMENTEM in Gallia residere præcepit, cui & pueros nobilissimos, mediocres, & infimos satis multos commendavit, & eis prout necessarium habuerunt, victualia ministrari præcepit, habitaculis opportunis ad habitandum deputatis. Alterum verò in Italiam direxit, cui & monasterium sancti Augustini, juxta Ticinensem Urbem delegavit, ut, qui illuc ad eum voluissent ad discendum congregari, potuissent. Hactenus Monachus San-Gallensis, quem Goldastus atque alii nonnulli Notkerum Balbulum fuisse ajunt. Quicumque fuerit, idoneus habetur Historicus, cujus autoritate posterioris ævi Scriptores nitantur, Helinandus, Vincentius Bellovacensis, Divus Antoninus, Robertus Gaguinus, Polydorus Virgilius, Jacobus Usserius, Antonius Gattus, Joannes Mabillonius, Lud. Ant. Muratorius & alii complures. Fuit verò S. Augustini monasterium, quò Clementis socius ad scientias altiores profitendas missus fuit, instituti Benedictini, situm extra muros Papiensis seu Ticinensis urbis, sicque remotum à strepitu populi, & sub aère saluberrimo, ac propterea dictum in Cælo aureo, conditum verò à Luithprando Rege Longobardorum.*

Parisiensis
& Ticinensis
Acade-

Multum igitur Gallia & Italia Ordini Benedictino debent, cui illa Parisiensis, hæc Ticinensis Gymnasia debet incunabula ac primos Professores,

ut infrâ fusiùs edisseram. Quia verò miæ incunabula. huc jam devenimus, ut non doctos solum Viros sed Doctores etiam & Magistros in scholis docentes hæc ætate protulerit Ordo Benedictinus, juvat quoque hæc referre ea, quæ Mabillonius de Ecclesiarum Cathedralium Academicis per nostros hoc seculo in Gallia restitutis commemorat in Præf. ad Seculum III. Bened. §. iv. n. 46. his verbis: *Nec solum in monasteriis, inquit, Majores nostri literas docebant, sed etiam non raro ex illis præceptores Ecclesiarum Episcopaliū scholis præficebantur.* Extat hac de re Frodoardi testimonium in Histor. Remensis libr. iv. cap. ix. scribentis, *Fulconem Præfulem duas scholas Remis, Canonico-rum scilicet loci, atque ruralium clericorum penè delapsas restituisse, & evocato Remigio Autissiodorensi Magistro liberalium artium, studiis adolescentem clericos exerceri fecisse, ipsūque cum eis lectioni & meditationi scientiæ operam dedisse.*

Quin & de scholis, quæ hactenus Scholæ ferè agebantur vel ab ipsis Metropolitibus & Episcopis in eorum curiis, vel alibi per Clericos seculares, istud passim tradunt Scriptores, illas cum literis tunc in monasteria commēasse. Sic Hundius in Metropoli part. i. pag. 3. refert, quòd tempore Virgilio Saliburgensium Antistitis in Chiemenfensi tum Ordinis S. Benedicti Monasterio prima Bojoariæ Academia anno 767. à quodam Dobbano fuerit erecta: *Aperuit Dobbano, quod benè notandum monet, scholam, & agmina discipulorum quàm plurima habuit.* Sic etiam cœnobium B. Mariæ ad Martyres Treviris in virtutis ac literarum scholam à S. Willibrordo Pipini Principis nutu & auspiciis conversum antiquorum observatione memorat Masenius Jesuita, & cum eo Honthheimius in Historia Trevirensi Diplomatica Tom I. pag. 98. Doctiorem autem hoc ævo non vidit hæc Archidiececesis, immò vix Gallia Virum Richbodo Archiepiscopo. Discipulum hunc noscimus à Magistro & intimo amico Alcuino, qui epist. lxxxiv. ad eum scriptâ, hunc sibi ereptum dolet: *Ubi est, inquit, dulcissimum inter nos colloquium? ubi sacrarum literarum studium desiderabile? Deinde eundem amicè castigat, quòd se neglecto totus sit in Virgilio: Flaccus (sic vocabatur Alcuinus) recessit, Virgilius accessit, & in locum Magistri nidificat Maro. Demum: Utinam!*

hanc è monasteriis expellit S. Benedictus Anianensis.

Idem faciunt Smaragdus & Alcuinus.

Multum etiam momenti, ut studia in Gallia reflorescerent, duo alii præstantes viri contulerunt. Primus erat SMARAGDUS, Abbas monasterii S. Michaëlis ad Mosam in pago Verdunensi, qui tametsi eximius esset Theologus, ingentique exultatione & gratia apud Carolum M. Augustum illum Imperatorem floreret, non indignatus tamen est, scholas in monasterio suo tenere, in Grammatica instruere, ac Commentarium in Donatum elucubrare in gratiam discipulorum, quos habuit frequentes. Alter est ALCUINUS, Eboracensis monasterii Diaconus, qui cum ex Anglia in Galliam advenisset, à Carolo M. summis regni imperiique negotiis adhibi-

(o) Acher. Spicil. vet. edit. tom. 3. p. 185. nov. tom. 2. p. 278

(p) De Vir. Illust. Germaniæ part. 2. in Carolo M.

(q) Vid. Mabillon. Præf. I. in Sec. IV. Bened. n. 197.

nam ! inquit, *Evangelia quatuor, non Æneides duodecim pectus compleant tuum, & te avebat quadriga ad caeleste palatium.* De *Richbodo* etiam *Mabilionius* interpretatur *Alcuini* epistolam IV. ad *Davidem* seu *Carolus* Regem, à quo postulat *Felicis*, imò infelicis *Magistri* exemplar libelli mitti *Richbodo* & *Tantulfo* *Episcopis Doctoribus* & *Magistris*, ut *singuli pro se respondeant.* Vid. cit. *Annal. Bened. Libr. XXIV. num. 67.*

Wicter-
pus Regi-
nobur-
genfis E-
piscopus
& Abbas
litteris
clarus.

Hic quoque memorandi essent plures alii ex Ordine nostro Viri Apostolici, Doctores & Magistri sanctitate & doctrinâ hac ætate inclyti, quibus potissimum Germania referre debet in acceptis fidei lumen, Ecclesiarum cathedralium institutionem, literarum cultum morumque ac scientiarum disciplinam. Verum ne longius à proposito digrediar, id solum de *Wicterpo* *Ratisbonensi* ex *Abbate S. Martini* Episcopo, commemorasse sufficiat, quod in additamentis ad *Annales Masciacenses* à *Labbeo* editos legitur, videlicet: *Anno DCCLVI. regnante Pipino Rege obiit VICTERPUS Episcopus & Abba S. Martini. . . Fuit autem Bawogarius, genere Heilobringus, usque ad id tempus sedebat propria manu scribens libros.* Putat verò *Cointius* eum fuisse duntaxat *Regionarium* Episcopum, alii *Augustanum* faciunt, sed proclivius in animum induxero eum, ut vult *Pagius*, fuisse *Ratisbonensem* Episcopum: ita enim vetus Poëta à *Mabilonio* editus *Tom. IV. Analector. pag. 526. testatur:*

*Hic Reginensis Sedis vocatur ab urbe,
Quam rexit primò Wicterpus Episcopus ille.*

De monasterio *S. Martini*, in quo *Abbas* extitit, major est difficultas. *Pagius* asserit in Germania quærendum hujus nominis monasterium, in quo *Abbas* munere præfuerit, sed diu quæsitum hætenus non est inventum aliud commodius, quàm *S. Martini Colonia Ubiorum*, ubi *Pipinus* suum tunc habebat palatium, & *Wicterpus* inter *Abbatibus* occurrit in veteri catalogo, & necrologio. *Confer. Mabill. præf. ad Sec. III. Bened.*

Caroli
encyclica
ad Abba-
tes & Epi-
scopos
Germa-
niæ.

Quòd *Carolus M.* *Pipini* filius & regni hæres nihil antiquius habuerit, quàm ut incultam Germaniæ gentem depulsâ barbarie mansuetioribus studiis emolliret, in confesso est apud omnes. Hinc ex Italia anno 787. re-

dux, deductis secum pluribus bonarum artium peritis viris, circularem ad *Baugulfum* *Fuldensem*, & per hunc ad reliquos *Allemanniæ* *Abbatibus* & *Episcopos* dedit epistolam, apud *Sirmondum* & *Baluzium* (r) integrè relata, quâ ad honestarum artium scientias singulos cohortatus fuit, ut *quicumque eos propter nomen Domini & sanctæ conversationis nobilitatem ad videndum expetierit, sicut de aspectu eorum edificatur visus, ita quoque de sapientia, quam in legendo, seu cantando perceperit, instructus Omnipotenti Domino gratias agendo gaudens redeat.*

Cùm verò idem *Augustus Imperator* omnibus subinde præcepisset *Episcopis* in Germania, ut *scholas erigerent*, in quibus bonæ literæ, atque imprimis *Theologicæ* traderentur disciplinæ, *S. SIMPERTUS* (s) *Episcopus Augustanus* ad *D. Virginis* primum templum in Urbe *Augusta* ludum aperuisse fertur. Ipse verò sanctus *Præful* cùm necdum ex *ephebis* excessisset, aut primam adolescentiam ingressus esset, à nobilissimis parentibus *Austrasiæ* *Mosellanæ* *Ducibus*, *Murbachium* missus est ad ingenium optimis disciplinis excolendum, eò quòd per eam tempestatem nobilissimum & amplissimum illud *Cœnobium* (quod ad *montem Vogasum* à *PIRMINIO sanctissimo Episcopo* circa *A. C. I. CCXXIV. institutum est.*) & opibus florebat & studiis, aliâque plura præstabat, & quod caput est, religiosis institutis maximam sibi per omnem Germaniam auctoritatem conciliarat. In hoc autem monasterio cùm *Simpertus* in verba *Regulæ S. Benedicti* jurasset, in eam paulatim sanctitatis opinionem venit, ut *Abbas Murbacensis* electus fuerit. Cujus monasterii præfecturam etiam *Episcopus* administrabat, primam curam de disciplinæ regularis observantiâ, alteram de literarum cultu gerens. * *Mabilionius* *Tom. IV. Analector. pag. 323. edit. primæ, encyclicam Sindberti* seu *Simperti* *Episcopi* & *Abbatis* extulit epistolam, cujus initium ita habet: *Reverendissimæ Matrifamilie ill. SINBERTUS dono Dei vocatus Episcopus atque Abba de monasterio MORBAC in Domino æternam salutem.* In quæ verba digitum intendens, *dubitare*, inquit, *licet, an idem sit ille Augustæ Vindelicorum Episcopus. Etsi enim tempora con-*

S. Simper-
tus Epi-
scopus
Augusta-
nus scho-
las ape-
rit.

Paulus
Diaconus.

In Angliæ
monaste-
riis litera-
rum ne-
glectus,

Verum in Angliam nos revocat *Lindisfarnensis* monasterii à *Danis* direptio, quæ non sine numine *Divum* sub finem hujus seculi accidit. Cùm enim ab obitu *Venerabilis Bedæ* studia literarum in Anglia satis remissè à monachis non paucis excolerentur, & ut verbis *Guilielmi Malmesburiensis* utar, *semper pigro succederet pigrior, multo tempore in tota insula studiorum detempuit fervor*, econtrâ otium & ignavia in ædes religiosas subierunt, quæ velut duæ pestiferæ mammillæ vestium luxum, gulæ intemperiem, aliâque vitia secum importarunt. Hinc, permittente Deo, factum, ut à *Danis* paganis è Germaniæ aquilonari plaga

(r) In annot. ad *Pet. Dic. cap. 13. de Vir. illustr. Casin. p. mih. 26.*
(u) Vide illam apud *Mabill. Annal. tom. 2. pag. 310.*
(x) *Leland. cap. 108.*

veniant, in multis tamen cœnobiis tunc erant *Abbatibus*, qui & absque titulo *Episcopi*. Verum hanc difficultatem aliis prolixius discutiendam relinquimus.

Per eadem ferè tempora Italiam duo non virtute magis, quàm doctrinâ celebres *Benedictini* illustrarunt. Quorum prior erat *AMBROSIUS AUTPERTUS* *S. Vincentii* ad *Vulturnum* fluvium in *Benevento* *Abbas*. Hic est *Ambrosius Autpertus*, qui cùm in *Regis Pipini* aulâ adhuc versaretur, *Carolus Magnus* tum temporis adolescentem, literas humaniores, teste *Jo. Baptista Maro* (t) aliquamdiu docuit. Promptam loquendi facultatem, cùm esset impeditioris linguæ, meritis beatissimæ *Virginis* recepisse fertur. Hunc sanctum, imò & sanctissimum vocat *Chronographus* ejusdem monasterii, & ante eum *Paulus Warnefridi* laudat scripta viri eruditissimi *Autperti Abbatis*. Alter, modò citatus *PAULUS WARNEFRIDI*, nobilis *Longobardus*, à *Ratchifo* *Rege Longobardorum*, in cujus aula educatus fuerat, literarum studiis admotus est. Quibus postquàm non leviter tinctus esset, à *Desiderio*, *Ratchifi* successore, magnam iniit gratiam, qui eum arcanorum consiliorum participem fecit. Sed *Desiderio*, captâ *Papiâ*, in *Franciam* jussu *Caroli M.* abducto, *Paulus* in monte *Casino* monachum induit, ac doctrinarum studia eo in asceterio, *Longobardorum* armis oblitterata, ipse gente *Longobardus* instauravit. Ibi eum non modò *Carolus* invisit, ac maximè familiarem habuit, sed ex *Francia* etiam literis plusquàm regiâ salutavit clementiâ.

in *Lindisfarnensem* insulam invecit, monasterium diriperetur, monachis aliis interfectis, aliis in altum demersis, quibusdam captivis abductis, aut nudis projectis. Cladem hanc *Lindisfarnensem* *Alcuinus* datâ ad *Girwenfes* & *Wirwenfes* monachos epistola (u), ob oculos iis posuit, additâ commonitione, ne similem stragem vitiis suis in se accersant. Tum eos ad literarum studia exercenda adhortatus: *Recogitent*, inquit, *nobilissimum sui temporis magistrum*, *BEDAM presbyterum*, qualem nunc inter homines laudem habeat; multò majorem apud Deum remunerationis gloriam. Illius exemplo dormientes excitent animos. *Magistris* proinde assideant, aperiant libros, literas discutiant: ut & se ipsos pascere, & alios erudire valeant. Denique discant *pueri* *Scripturas* sacras, ut, ætate perfectâ veniente, alios docere possint. Hæc *Alcuinus* occasione illius funestissimæ cladis *Lindisfarnensibus* illatæ. Tristiora, magisque acerba de aliis ignavis, literarumque incuriis monachis sequenti seculo ex *Guilielmo Malmesburiensi* auditori sumus.

Monitis verò *Alcuini* aurem præbuit *instauratur.* *SIGWINUS* (x) *Abbas Lindisfarnensis* monasterii, qui à *Danorum* clade instauratis ædibus religiosis *IGLACUM* monachum, famâ doctrinæ per monasteria celebrem, accersivit, eumque prælectorem monachis suis constituit. Operam verò inter alios ipsi dedit *Ethelwolfus Bernicius*, cujus est *Carmen Epicum* ad *Egbertum Lindisfarnensem* *Episcopum* de *Abbatibus* & *Viris piis Cœnobii S. Petri in Insula Lindisfarnensi*, quod ex *Codice Cantabrigiensi Mabilionius* vulgavit in *Actis Sanctorum Ord. S. Benedicti Seculo IV. Part. II. pag. 302.*

SECULUM ÆRÆ CHRISTIANÆ IX. BENEDICTINÆ IV.

Qualis fuerit *Reipublicæ Benedictinæ* status nono *Ecclesiæ* seculo, 800. ad datâ operâ explicatiùs prodit sæpè laudatus *Mabilionius* in *Prefatione* ad *Sec. IV. Benedictinum*, ubi postquàm *Europæ*, *Ecclesiæ* & rei *monasticæ* faciem velut in tabella depinxit, natasque per id tempus controversias & hæreses discussit, tum etiam propiùs ad rem

(r) *Sirmondus* *Tom. 2. Concilior. Galliæ pag. 121. Baluzius in Capitular. Reg. Franc. Tom. I. Huc etiam faciunt Concilia Aquisgran. A. 789. & 817.*
(s) *Carolus Stengelius* *Rer. August. Part. 2. cap. 9.*

rem nostram de celebrioribus Ordinibus Bened. Scholis & Academiis per ea tempora institutis §. VIII. fusè & eruditè suo more differit. Et primùm quidem de *Parisiensi*, cujus initia Majoribus nostris omnes accepta referunt. *At quos habemus*, inquit, *ejus sententiæ auctores, tot fabulis involuti sunt, ut non facile sit verum ac certum à falso & incerto discernere.* Inter primos occurrit *Vincentius Bellovacensis*, qui in Speculo historiali libro 23. cap. 73. scribit: *Parisiensis Studii* institutores extitisse quatuor Monachos *Bedæ* discipulos, scilicet *Rabanum*, *Alcuinum*, *Claudium* & *Johannem Scotum*; quos tamen omnes *Bedæ* vivente constat necdum fuisse natos, si fortè unum excipias *ALCUINUM*, cujus operâ factum est: *ut Athenæ novæ perficerentur in Francia*, ut scribit ipse in epistola 10. Jam quidem longè antè illud tempus literarum exercitia in Gallis viguisse inficiari nemo aufit. At per varias bellorum procellas, quæ seculo VIII. Galliam propè universam infestârunt, cum otia & quies Musis amica fuissent prærepta, ubique literarum studia languere brevè intermoritura cœperunt; donec *Carolus Magnus* ea postliminio excitavit denuò invitatis in Galliam literatis Viris *Alcuino* aliisque *Anglis*, qui acceptam ex hoc regno eruditionem ac doctrinam Gallis tandem vicissim refunderent. In hanc eandem sententiam concessit haud invitus *Hermannus Conringius* in sua Dissert. I. de Antiq. Acad. pag. 419. *Carolus enim*, inquit, *cui si ulli alii virtus, pietas ac res gestæ Magni cognomen meritò indiderunt, cum aliunde, tum ex Angliæ monasteriis accitis, quos illa ætas habebat, doctioribus, ex consilio Magistri sui Albini seu Alcuini, publicum literarum forum suis impensis instituit.*

An Angli aut Galli fuerint primi institutores?

At enim *Johannes Launois* de scho-
lis à *Carolo M.* fundatis agens cap. 59.
licet ultrò profiteatur, *Parisiensem A-*
cademiam à Monachis quidem *Bene-*
dictinis fundatam, non ab iis tamen
contendit, qui ex Anglia, sed qui ex
Gallia fuerint oriundi; quos inter pri-
mas tulerit *Remigius Autissiodorensis*,
Odo ejus discipulus, & postea *Abbas*
Cluniacensis. Sed quamvis parùm no-
bis referat, seu *Angli* sive *Galli* fue-
rint, modò *Benedictini* extiterint, hoc
tamen loco inquirendum studiosius, an
Alcuinus auctor, aut certè instaurator.
dicendus sit *Academiæ Parisiensis*? i.e.
An publica Literarum studia, quæ per

(y) Mabill. in Præfat. I. ad Sec. IV. Bened. §. VIII. n. 182.

continuas temporum vices postea præ-
stiterunt, Lutetiæ Parisiorum favente
Carolo M. instituerit? Et quidem
scholam in palatio *Caroli M.* ab *Alcu-*
ino aut institutam, aut certè excultam
fuisse, in qua ephæbi nobiles ac mini-
steriales palatini literas docebantur,
nemo negare potest. Quippe *Carolum*
ab eo eruditum, indubiè in palatio
regio, eoque præceptore *Rhetoricæ*,
Dialecticæ, præcipuè tamen *Astrono-*
miciæ dedisse operam, disertè tradit
Eginhardus in ejus vita. Erant ergò
scholæ palatinæ regnante *Carolo*; at
quo in loco extiterint, & an inter eas
censeretur *Parisiensis* schola, necdum
convenit inter *Eruditos Mabillonius* (y),
cui multum hac in re deferimus, ve-
rissimillimum existimat *Parisiensem Aca-*
demiam, nomine *Scholæ palatinæ* pro-
pterea affectam fuisse, quòd palatio
in australi pomærio Civitatis ad mon-
tem *S. Genovefæ* sito, vicina erat. In
scholas verò palatinas *Monachi* non
rarò admittebantur tum ad docendum,
cum ad discendum. In his facile prin-
ceps fuit *Alcuinus*, de cujus mona-
chatu fusiùs differit citatus *Mabill.* in
ipsius elogio ad acta Ss. O. S. B. secu-
lo IV. . . *Alcuino* post aliquod tempus
succesit *Amalarius* ejus discipulus,
quem *Sigebertus* itidem *Monachum*
nuncupat in libro de *Script. Eccl.* c. 87.
paulò post *Amalarium* *Parisiensibus*
scholis præfuit *Remigius Autissiodo-*
rensis *S. Germani* *Monachus*, quo
præceptore *S. Odo* *Abbas Cluniacen-*
sis Dialecticam & Musicam apud *Par-*
sios, regnante *Carolo Calvo*, didicisse
memoratur à *Johanne Monacho* ipsius
vitæ scriptore. Quinam post eos *Pa-*
latinas Scholas rexerint seculo IX, nobis
necdum est compertum. Ex his autem
satis liquet, *Parisiensem Academiam*
multum debere *Alcuino* nostrisque
Monachis; Hinc vetus *Poëta*:

Quid non *Alcuino* secunda *Lutetia* debes?
Instaurare bonas Tibi qui feliciter artes,
Barbariè que prociat, solus depellere cepit.

Hujus vestigiis insistentes *Nostratùm* Status rei
plurimi consilio pari, parique sapien- Literaria
tiâ, & zelo alias in aliis subinde locis sub Ludovico Pio.
Academias eadem ætate excitârunt,
auspiciis tum *Caroli M.* cum *Ludovici*
Pii ejus filii, cujus etiam studium in
scholis instituendis certatim commen-
dant illorum temporum *Scriptores*, no-
minatim ejus *Biographus* & *Wandel-*
bertus Prumiensis *Monachus* ad an.
850. clarus, qui libellum de *Vita S. Goa-*
ris rudi stylo conscriptum, jussu *Marc-*
wardi

wardi Abbatis sui elegantiori oratione
expolivit; ex quo ad noscendum hu-
jus seculi *Literarum* statum lubet at-
texere, quod in operis prologo memo-
rat: *Apud Gallias*, inquit, *multos annos*
Literarum studia jacuere, nec facile plu-
res per transacta retrò spatia liberalium
artium munere functi esse reperiuntur;
quousque ad nostram, inquit, ætatem
Principum liberalitate & optimorum vi-
rorum solertiâ, aded *disciplinarum studia*
profecerunt, ut *invidiam criminis meri-*
tò nunc sustinere cogamur, si *gesta san-*
ctorum virorum, quæ quidem ad no-
stram potuerint pervenire notitiam, po-
sterorum scientiæ deperire sinamus. Ne-
que verò audiendi sunt, qui tantum æta-
ti præteritæ tribuunt, ut nunc quoque
fieri, quæ digna literis æstimentur, ab-
soluto præjudicio negent: Cum divina
Providentiâ singulis mundi temporibus
ita semper, quæ humano generi pro mo-
do & ratione congruant, ordinet; ut
neque nos *priscorum hominum felicitatem*
desiderare conveniat, neque illos no-
strorum temporum statum, si qualis
nunc agitur, præscire potuissent, damna-
tuos credibile sit. Quippe nunc quoque
sunt in *Ecclesia* multi *virtute vitæ cla-*
rissimi. . . Hæc *Vir* inter illustriores hu-
jus ævi jure numerandus.

Heumanni Verum aliam nobis tibiam inflat
de Ludovico Augusto opinio
Christophorus *Heumannus* (z), qui tam-
eti ultrò concedat *Literarum studia*
per *Carolum M.* revocari cœpta esse,
eo tamen defuncto rursus neglecta fu-
isse contendit. Sed quem hujusce in-
culpam trahit neglectus? *LUDOVICI*
Pii *superstitiosam pietatem*. Ita enim
prosequitur: *Cujus rei culpam haud*
immeritò cum Conringio tribuimus suc-
cessoris Ludovici Pii superstitiosæ pie-
tati: quo quidem melior & literarum
amantior, literatorumque studiosior fuit
filius, Carolus Calvus, Mæcenas hu-
jus seculi dictus à Conringio: sed nec
tum veterano excuti se passum est male
pium seculum, neque auroræ successit
dies undequaque serenissimus.

Grates *Heumanno!* quòd culpam
studiorum neglectus non in monachos,
ut solet, contulerit: se tamen *Ludo-*
vico Pio dicam scripsisse sciat, ac cum
Conringio erubescat. Ut enim *The-*
gani, & *Jona* *Episcopi Aurelianensis*
amplissima testimonia, *Epistolæ Nun-*
cupatoriæ Libri de Imaginum cultu
inserta omittam, *Papirius Massonius*
in *Annalibus Francorum* testatur, tres

publicas scholas à Karolo M. institutas,
quæ Academiæ dicuntur, post ipsius
mortem perituras fuisse, si LUDOVICUS
paternum amorem sequutus non fuisset,
cui non minor literarum cura fuit, quam
patri. Sed quia *Massonius* posterioris
ævi scriptor est, ejus testimonium fors
tanti *Heumanno* non videbitur. Au-
diat igitur Authorem coævum, qui in
vita *Ludovici Pii* ad annum 811. hæc
habet: *Totius Aquitaniæ videbatur Cle-*
rus, antequam ei crederetur, utpote sub
tyrannis agens, magis equitationi, bellicæ
exercitationi, missilium librationi, quàm
divino cultui operam navare: Regis au-
tem studio undecunq; adductis Magistris
tam legendi, quàm cantandi studium, nec
non divinarum & mundanarum intelli-
gentia literarum citius quàm credi poterat,
coaluit. Anno autem 816. *Ludovicus ce-*
lebrato apud Aquisgranum Conventu Ludovici
frequentissimo statuit, teste *Aventi-*
no (a), ut *Pontifices, Monachi, Sacer-*
dotes vitam Christi æmularentur, spre-
tisque mundi negotiis operam literis da-
rent, sacræ Theologiæ incumbere, pu-
eros edocere, omnium professionum
libros conscribere. Nec *Vestales* qui-
dem *Deo* consecratas ab hoc labore
immunes esse voluit: extantque passim
in bibliothecis, inquit *Aventinus*, cu-
jusvis generis libri in membranis, quos
Virgines sanctæ scripserunt. Prætereà
quia folis literatis viris *divinæ Scriptu-*
ræ notæ erant, vetus & novum testa-
mentum, ut aliqui volunt, in vulga-
rem linguam converti curavit in gra-
tiam *Germanorum*: cujus rei anti-
quum fragmentum producit *Buleus*.
Præcipuè inter decreta, quæ in ea-
dem synodo *Aquisgranensi*, autore
Ludovico Pio, sancita fuerunt, *Canon*
LIV. ad *Benedictinos* attinet: *Ut docti*
Fratres eligantur, qui cum superve-
nientibus hospitibus loquantur. Hic ca-
non ad amissim *Regulæ Benedictinæ*
cap. 66. respondet. Quin imò *Ludo-*
vicus voluit (tanti juventutis, præfer-
tim ecclesiastico statui destinatae, eru-
ditio ipsi visa est) ut *Ecclesiarum Recto-*
res ad *Concilium Provinciale* aliquos
ex studiorum amantioribus alumnis se-
cum adducerent, ut hoc documentò
suam in excolendis scholis literis-
que diligentiam facerent testatiorem.
Quando ad Provinciale Episcoporum
Concilium ventum fuerit, unusquisque
Rectorum scholasticos suos eidem Conci-
lio adesse faciat, quatenus & cæteris
Eccle-

Ludovici
Augusti
capitula-
ria de stu-
diis.

(z) In Conspectu Reip. Lit. lib. 1. cap. 24.

(a) apud *Buleum* in *Hist. Univers. Paris.* Tom. 1. pag. 146.

Ecclesiis noti sint, & ejus solers studium circa Divinum cultum omnibus manifestum fiat. Ita Ludovicus cum Patribus pari consensu decreverat in Synodo Parisiensi anno 829. cui compertissimum erat, non aliud antiquius, aut majori curæ Episcopis esse debere, quam scholarum & studentium Clericorum incrementa; *In scholis habendis & educandis militibus.*

Eodem anno 829. ut censuit Baluzius, vel certè 823. aut sequenti, ut vult Muratorius, Ludovicus Imperator filium suum Lotharium in Italiam misit, ut regni hujus rebus consulere. Ex monitu patris Lotharius rem literariam in curis minimè postremis habuit. Muratorius Capitulare Lotharii ex Cod. MS. cathedralis Ecclesiæ Mutinensis eruit, quod inter Leges Longobardicas Tom. II. Rerum Italicar. Part. II. pag. 151. juris publici fecit. Egregium autem complectitur documentum, quo evincatur, quanto studio, quantaque sedulitate Franci Imperatores publicam utilitatem & studia in regno italico olim procurarent, quum rerum potiebantur. *Abjectæ, inquit Muratorius, tunc in Italia literæ tantis patrocinis indigebant. Et eas quidem instaurare conatus fuerat Carolus M. in Francia & Germania. Aliquantulum & apud Italos idem præstiterat.* Irritam tamen illius curam subinde fuisse innuit ejus nepos Lotharius cap. vi. ita statuens: *de doctrinâ verò, quæ ob nimiam incuriam, atque ignaviam quorumque Præpositorum cunctis in locis est funditus extincta, placuit, ut sicut à nobis constitutum est, ita ab omnibus observetur; videlicet ut ab his, qui nostra dispositione artem docentes alios per loca denominata sunt constituti, maximum dent studium, qualiter sibi commissi scholastici ita proficiant, atque doctrinæ insistant, sicut præsens exposcit necessitas. Propter opportunitatem tamen omnium apta loca distinctè ad hoc exercitium providimus, ut difficultas locorum longè positorum, ac paupertas nulli fieret excusatio. Id sunt primum in Pavia convenient ad Dungallum de Mediolano, de Brixia, de Laude, de Bergamo, de Novaria, de Vercellis, de Artona, de Aquis, de Genua, de Hoste, de Cuma &c. Unus ergo Magister à Lothario Ticini decretus ad literas tradendas. Idem & in ceteris urbibus factum rectè conjicias. Sed quis iste Dungallus? ille idem, ut suspicatur Muratorius, qui sub Dungali nomine inter Scriptores*

Ecclesiasticos laudatur à Bellarmino, Dupinio, Caveo aliisque Historiæ literariæ authoribus. Fuit verò is Monachus in Parisiensi cœnobio S. Dionysii versatus, ediditque circa an. 827. librum adversus Claudii Taurinensis sententias de cultu imaginum, qui legitur in Bibl. Patrum Tom. XIV.

Mabillonius quidem in Annalibus Bened. ad an. 827. *Monachum Reclusum* fuisse suspicatur, breviterque ejus acta percurrit, & in appendice ipsius elogium carmine expressum sistit; at hæc Muratorio incerta videntur: *potuit enim, inquit, non unus tunc esse Dungalus; neque certè is putandus est Reclusus, qui Ticinum venit publicus literarum Professor.* Ego non alium *Dungalum* hunc nostrum à *Dungalo* sacrarum Imaginum Patrono suspicor; quippe convenit ætas & per literarum cultura: Nam & schola Ticinensis & suscepta *Claudii Taurinensis* confutatio fidem literaturæ faciunt. Veri autem simile videtur non Parisiis, sed Ticini conscriptum fuisse librum illum à *Dungalo* magistrum ibi agente. In præfatione ita is loquitur: *Jam dudum ex quo in hanc terram advenerim, occasio mihi copiosa hac de re reclamandi occurrit.* Mabillonius hinc elicit non Gallum, sed alienigenam, fortè Scotum fuisse *Dungalum*, ipsumque hæc scripsisse Parisiis, ubi is versaretur. Ad Patriam *Dungali* quod attinet, non resisto; ast his verbis designari rectius putes terram *Italicam*, seu Ticinensem, in quam è Gallia *Dungalus* advenerat. Et is quidem tunc propior *Claudio Taurinensi*, quam Parisienses. Ceterum liber ille *Dungali* hominem eruditum, sacrisque etiam literis ornatum prodit; at simul in grammaticali foro, ac Prisciani deliciis enutritum, ut legenti constabit. Quæ omnia conjecturam meam juvare possunt, unum eundemque *Dungalum* fuisse, tum qui Ticinensi Scholæ præfuit, tum qui catholicis armis adversus *CLAUDIUM Taurinensem* pugnavit. Ita Muratorius tum in Notis ad dictum Capitulare, cum etiam in Annalibus Italiæ Tomo IV. ad an. 829. pag. 546. ubi inter alia hæc rescribit: *Questo Dungalo altri non può essere, che Dungalo Monaco, autore del trattato contra di Claudio Vescovo de Torino, di cui s'è parlato di sopra, che abitava, e faceva Scuola in Pavia.* Pag. verò 539. hæc præterea adjicit: *Cioè nelle Annotazioni (Rerum Italicar. P. II. Tom. I.) alle giunte delle Leggi Longobardi-*

che,

che, e molto più nelle Antichità Italiane (Dissert. 67.) ho dimostrato, che Dungalo Monaco, di nazione veramente Scoto, come immaginato il suddetto Padre Mabillone, abitava non già in Francia, ma in Italia nella Città di Pavia, e quivi era Maestro di Scuola, invitato dall' Imperador Carolo Magno, a fine d' insegnar le Lettere in quella Real Città. Hæc & alia lectu non injucunda recitat Muratorius, apud ipsum, ne nimis prolixi simus, legenda.

Sicut verò in Italia & Francia scientiarum splendore hoc ævo maximè enituit Religio Benedictina, ita etiam scholarum tum publicarum, cum monasterialium erectione effloruit in Germania. Quot enim monasteria, tot penè scholæ, tot magnorum virorum seminaria & Musarum domicilia. Testis hujus rei locuples est *Trithemius* in Chronico Hirsaugiensi ad annum DCCCXC. ita rescribens: *Erat autem his temporibus in Monasteriis nostri Ordinis hæc consuetudo celeberrima, ut scholæ Monachorum in singulis penè cœnobiis haberentur, quibus non seculares homines, sed Monachi moribus & eruditione præficebantur nominatissimi, qui non solum in divinis Scripturis docti essent, verum etiam in Mathematicâ, Astronomiâ, Arithmetica, Geometriâ, Musica, Rhetoricâ, Poësi, & in ceteris omnibus secularis literaturæ scientiis eruditissimi haberentur. Ex his multi non solum in Romanâ lingua docti erant, sed etiam in Hebraicâ, Græcâ, & Arabicâ peritissimi, quod ex eorum operibus facile dignoscitur; quanquam vitio Scriptorum, qui à primæva institutione præceptorum paulatim degenerare cœperunt, pauca exemplaria nostris temporibus emendata reliquerunt. Hæc ille veteris usûs, si quis alius apprimè gnarus.*

Inter illa autem monasteria, in quibus tum temporis optimarum artium studia peramplius viguere, haud immeritò *Prumiense* memorat *Launois* de scholis celebrioribus cap. XIX. In eo primus, cujus reliqua nobis sit memoria, *Scholiarcha WANDELBERTUS* extitit, de quo *Trithemius* in Chron. Hirsaug. Tom. I. ad an. 851. *Wandelbertus*, inquit, *monachus & Magister monasticæ scholæ Cœnobia Prumiensis, Trevirorum Diœcesis, vir in divinis scripturis eruditus, & in secularibus litteris magnificè doctus.* Huic in *Scholiarchæ* officio proximus suc-

cessit *Rbegino*, quem citatus *Trithemius*, ceu *virum* quoque *doctissimum* deprædicat. Cujus rei testes sunt superstites ejus ingenii partus, de quibus *Hildebrandus*, *Baluzius*, *Eckhardus*, *Fabritius* & alii.

Post *Prumiensem Trevirensis S. & S. Mathiæ Schola* venit memoranda; cuius primus splendorem desumimus ab ejusdem Moderatore *Florberto*, de quo *Trithemius* in Chron. Hirsaug. ad an. 885. *Eodem*, inquit, *anno vice-sima die mensis Martii, obiit. Florbertus monachus atque Scholasticus, vir certè undecunquè doctissimus, qui multorum præceptor Monachorum extitit, quos in omni genere doctrinarum nobiliter multum erudit.* In omni siquidem scripturâ tam divinâ, quam humanâ fuit doctissimus, & non minus vitâ, quam eruditione venerandus. Huic in schola monastica successit *Ebarhardus Presbyter & Monachus, omnifarum & ipse doctus, & præfuit magisterio annis ferme quatuor & viginti &c.* Atque hæc quidem remotissima sunt, quæ de schola *San-Mathiana* nobis retexerit solertissimus *Trithemius*. *Scholiarchæ* verò sparta, ut hoc obiter moneâ, inter præcipua olim munia censebatur, sicut præfectura *Scholarum* erat, & etiam nûm est in multis Cathedralibus & Collegiatis Dignitas quædam indigitata *Scholastici*, vel simili nomine, cujus officium est scholas publicas moderari, uti fusiùs exponit *Joannes à Bosco* in annot. ad vitam *S. Abbonis* cap. 1.

Fuerunt autem id genus *Scholastici* sæpius è monasteriis evocati, eò quòd & virtute & doctrinâ seculares plerumque anteirent. Sic *Remigius Autissiodorensis*, cujus commentaria in *Psalmos* & duodecim *Prophetas*, liber item de *divinis officiis*, aliæque nonnulla supersunt, non in proprio duntaxat cœnobio scientiarum disciplinas multo tempore docuit; verum etiam in Ecclesia Cathedrali *Remensi*, quò à *Fulcone Archiepiscopo* unâ cum *Hucbaldo S. Amandi monacho* accitus fuerat. Erant ambo priùs discipuli *Rabani Mauri*, qui, teste *Baronio*, (b) *ut fulgentissimum sydus seculo nono emicuit: cujus quæ extant scripta, tanquam lucis radii excellentiam demonstrant auctoris, ut & iisdem illustrata Germania gloriatur, suum haud adeo imparem magnis habuisse doctorem.* Unde *Fuldam*, ut *Trithemius* (c) loquitur, quasi

D 3

signo

(b) Annal. Eccl. an. 869.

(c) In Catal. Ill. Script. Germ. pag. 163.

Dungalus Ticinensi Gymnasio præficitur.

Aliæ Scholæ in Germania institutæ:

Olivieri & Muratorii de eo opinia.

signo dato undique confluebat præter monachos nobilitas, ei tradendo generis sui & familiæ spem politioris literaturæ artibus informandam.

Lupus Fuldæ studet facris literis.

Refert etiam Lupus Abbas Ferrariensis, se à Metropolitano suo, S. Aldrico, Fuldam ex Gallia in Germaniam ire iussum, quò sub doctissimo viro Rabano Mauro in Scripturarum studia incumberet. Cùm verò Ferrarias rediisset Lupus, quas Fuldæ didicerat scientias, in suo Cœnobio tradidit, discipulúmque habuit Hericum, qui deinde in cœnobio S. Germani Autissiodorensis, ubi in Monachorum cœtum adlectus fuerat, magistri munus obivit. Scripsit Lupus multas epistolas, easque elegantes, doctas, eruditas, ex quibus non modò vasta ejus eruditio elucet, sed magna etiam cum omnibus cujuscumque modi scriptoribus familiaritas. Ex iisdem epistolis variam studiorum faciem in Gallia hoc seculo deprehendimus. Sub Carolo M. floruisse scribit in epistola ad Eginhardum Caroli Notarium, seu Cancellarium, & postea primùm Abbatem Seligenstadiensem. „ Siquidem vestra memoria per famosissimum Imperatorem „ Carolum, cui literæ eò usque de „ ferre debent, ut æternam ei parent „ memoriam, cœpta revocari, aliquan „ tum quidem extulere caput, fatisq; „ constitit veritate subnixum præcla „ rum dictum: *Honos alit artes, & accen „ duntur omnes ad studia gloriâ.* „ Carolo vitâ defuncto obsolescere iterum literarum studia cœpisse, eadem epistolâ testatur Lupus: „ Nunc one „ ri sunt, qui aliquid discere affe „ ctant, & velut in edito sitos loco, „ studiosos quosque imperiti vulgò „ aspectantes, si quid in eis culpæ „ deprehenderint, id non humano vitio, sed qualitati disciplinarum assignant. Ita dum alii dignam sapientię palmam non cupiunt, alii famam verentur indignam, à tam præclaro opere destiterunt. „ Idem ep. 34. ad Alwinum monachum his verbis repetit: „ Nunc literarum studiis pene „ obsoletis, quotusquisque inveniri „ possit, qui de magistrorum imperitia, librorum penuria, otii denique „ inopiâ meritò non queratur? „ Ad alium monachum, nomine Ebrardum, propinquum suum, scriptâ epistolâ literarum studia, regnante Carolo Calvo, reviviscere pergratum habet. Quem eundem Regem in epistolâ ad Æneam Episcopum Parisiensem *Doctrinæ stu-*

diostissimum appellat, in cujus gratiam Imperatorum Romanorum vitas & historiam compendio scripsit. In dedicatione Carolo Trajanum & Theodosium proposuit, ad quos effingeret sese & efformaret. Misit etiam ad eum Augustini Tractatum, sive Concionem adversus juramenta, ut eâ se lectione ineunte Quadragesima roboraret. In epistola verò ad Pardulum, Episcopum Laudunensem, conqueritur studia sua ab eodem Rege Carolo non magni fieri. Quæ diversa, & planè sibi non constantia Lupi testimonia animum reddere ancipitem possunt, ut quid de literarum statu in Gallia seculo IX. secum statuatur, suspensus hæreat. Verùm ita res se habere mihi videtur. Vir magnæ doctrinæ & eruditionis fuit Lupus, sed ab humanis tamen affectibus non alienus; his enim in viris doctis juxtâ ac piis etiam aliquid dandum est. Prout animus Principis erga se experiebatur, ita literarum studia vel extulit, vel depressit. Si quando cum Carolo, pro more Francorum, contra hostes pergere debebat, belli impatiens, studia sua ab eo nihil fieri conquerebatur. Si verò Carolus ab eo erudiri, libròsque conscribi petebat, *doctrinæ studiosissimum* vocare, atque illud Juvenalis occinere solebat:

*Et spes & ratio studiorum in Casare tantum;
Solut enim tristes hac tempestate Camænas
Respexit . . .*

Ergo quando in Lupi testimonium incidimus, quò vel studia florere in Galliis, vel penitus obsolescere dicit, non fides statim ita adhibenda est, ut non unâ epistolam cum altera conferamus, & tunc quid vero propius sit, nobiscum statuamus. Interea tamen negari non potest, quin inter atrocissima bella, quibus Normanni, gens barbarâ, atque idolorum cultui addicta, Gallię monasteria miserè devastârunt, summa monachis studendi difficultas fuerit objecta, rectèque Lupus de magistrorum imperitia, librorum penuria, atque otii inopia sit conquestus. Ut verò ipse docto uteretur magistro, Fuldam ad Rabanum Maurum missus fuerat. Librorum penuriam ut sublevaret, undique ex Gallia, Italia, Germania Ms. tos Codices ad describendum corrogavit. Otio literario ut frueretur, à Carolo Rege, ne ipse ad bellum pro more Francorum sequi cogere, absolvi enixè petiit. De magna monasterii sui paupertate, litera-

Studiosorum difficultas seculo IX.

terarum studiis inimica, ad eundem Regem Carolum, qui bona à Ludovico Pio & Juditha ejus parentibus cœnobio donata, seculari homini fructu tradiderat, memorabilem scripsit epistolam. Nec propterea tamen à scholis in monasterio habendis remorari se est passus, sed iisdem apertis tum ipse, quantum per negotia licuit, cathedram conscendit, tum lectores constituit, qui accuratam magno numero juventutem quâ virtutum, quâ scientiarum disciplinis instituerent. Quâ re magnam cœnobio Ferrariensi celebritatem conciliavit. Hildegarus Meldensis Episcopus Ferrarias vocat *famosissimum monasterium, ubi cætus Monachorum in Christo cum Lupo Abate toto orbe est venerandus.*

Diximus paulò antè, Lupum Abbatem Carolo Regi supplicem fuisse factum, ut gratiam sibi faceret, ne castra ipsius sequi teneretur. Mosenim jam sub Carolo M. invaluerat, ut Episcopi & Abbates in bello contra hostes gerendò Regibus Franciæ adessent. Cujus rei exemplum afferre liceat. Ludovicus Pius Caroli Calvi pater an. 824. ut Britannos pacis ac quietis impatientes edomaret, magno cum exercitu in duorum filiorum Pipini & Ludovici comitatu in hanc movit provinciam. Ex more illorum temporum Episcopi, Abbates, cæterique Clerici, qui vassallos habebant, copias suas in campum ipsi deducere adigebantur. Ab hac igitur bellica expeditione abesse non licuerat Hermoldo Nigello, monacho, vel quod credibilius est, Abbati Anianæ, qui subinde eam (d) literis mandavit. Certos verò nos esse jubet, se neque pugnam iniisse, neque sanguinem fudisse, quâ occasione etiam Regis Pipini jocum silentio non premit. Is enim cùm armatus hujus Abbatis habitum ac speciem intuitus fuisset, risum non tenuit. Tum ad illum conversus: *Quin tu, inquit, agis, quæ te magis decent? mitte arma, studiisque vaca:*

*Huc egomet scutum humeris, ensesq; revinctum
Gessi, sed nemo me feriente dolet.
Pippin hoc aspiciens, risit, miratur, & inquit:
Cede armis, Frater, Literam amato magis.*

Consuetudines scholasticæ apud Balmen-

Consuetudines nonnullæ à Johanne Monacho in vita S. Odonis referuntur in Balmenfi Burgundiæ monasterio circa scholares sub Euticio Abbate stri-

ctius observatæ, quas hîc addere lubet: *Mos, inquit, ejusdem loci fuerat, ut Magister scholæ solus cum solo puero, nec quoquam iret, saltim nec ad naturæ digestionem. Sed nec solus puer secretius illi loqui præsumeret, sed propter bonum testimonium, alium è pueris, aut unum ex fratribus in comitatu vel locutione semper assumeret. Si autem nox foret, vel casu accidente puer peteret, sine lucernæ lumine & alio fratre extra dormitorium pedem non auderet protendere. Tempore verò refectiois nunquam deerat lectio utrisque mensis. Micas verò, quæ ex sectione panum fiebant, unusquisque ante se diligenter recolligens, priusquam lectio finiretur, cum gratiarum actione sumebant. Finitâ itaque lectione, nec eas, nec cibum alium ultra sumere aliquis audebat. Has autem micas sacratiores aliis cibis esse fatebantur.* Confer. Acta Sanctor. Bollandi Tom. I. pag. 824.

Sed jam ex Galliâ in Germaniam calamum revocemus. In hanc enim finitimâque regiones collectio Canonum Isidoriana primùm initio hujus seculi operâ Riculphi Præfulis Moguntini invecta dicitur, teste Hincmaro Rhemenfi in opusculo adversus Laudunensem cap. 24. Num verò eadem ætate, præsertim Nicolai I. Papæ nutu inductum fuerit novum Jus Ecclesiasticum ex ipsis decretalibus epistolis Isidorianæ collectioni insertis, veteribus canonibus contrarium, quæstio est multis vexata tricis & litibus, quam fufius deductam dedere Ill. mus Parisiensis Archiepiscopus Petrus de Marca, Baluzius, & his contrarius Cardinalis de Aguirre, in dissertationibus præviis ad Collect. max. Concilior. Hisp. ubi plura edisserit in defensionem summorum Pontificum & Epistolarum decretalium, quas velut supposititias plerique recentiores Critici exhibent. Sed de his alibi commodiùs.

Quâ porrò tempestate Rabanus Scholam Fuldensis administrare cœperat, monasterio Abbas Ratgarus (e) præfectus fuerat. Hic ferociâ & nimia in monachos severitate totum ferè non modò regularis disciplinæ, sed etiam studiorum evertit statum. Neque enim Rabano ipsi à Ratgaro parsum, qui libros ei suos, adeoque præceptoris officium, quod ille Fuldæ cum magno fructu & plausu exercebat, inhumaniter ademit. Ferocem Abbatis ani-

(d) Apud Maurat. Hist. Ital. ad an. 824.
(e) Mabill. Annal. Ben. tom. 2. pag. 394.

animum verbis delinire tentavit *Rabanus*: at nihil versus, nihil preces ei profuere. Rogabat ille, obtestabatur supplex, ut se clamantem exaudiret; redderet libellos, quos ipsi legendos, scribendos, discendos permiserat. Hos libellos non se jure tanquam proprios, sed precarios, tanquam à legitimo domino humili prece repetere, quippe:

*Servi quidquid habent, dominorum jure tenentur:
Sic ego, quæ scripsi, omnia jure tenes.
Nec mihi cæu propria petulans hæc vindico scripta:
Defero sed vestro omnia judicio.
Seu mihi hæc tribuas, seu non, tamen omnipotentis
Divinitas semper det tibi cuncta bona.*

Movisset ferreum pectus tam justa, tamque modesta supplicatio: at saxo tantum est. Moderatior in alios nequaquam *Ratgarius* fuit, sed fortasse iniquior: quamquam quid iniquius esse potest? Tam pertinax & obfirmata inclementia denique meruit, ut in exilium jussu Imperatoris Ludovici Pii amandaretur. *Ratgario* autem exauthorato, cum libris docendi præfectura *Rabano* restituta fuit sub *Eigile* Abbate sancto & literarum Mæcenate nominatissimo.

Alia Germaniæ monasteria literarum cultu celebriora.

Nec in aliis Germaniæ monasteriis suis literis cultus hoc seculo defuit. Præ cæteris tamen majorem sibi famam *S. Galli*, *Augiæ Divitis*, *Corbeie Novæ*, *Hirsaugiæ*, *S. Mariæ Treviris* &c. vindicabant. „Hinc solito plures, „ inquit *Heumannus*, nono seculo „ Scriptores offendimus. Occurrit „ enim nobis *Rabanus Maurus*, *Haymo* (uterque *Alcuini discipulus*) *Walfridus Strabo*, *Servatus Lupus* (*Mauri discipuli*) *Otfridus*, *Eginartus*, *Anastasius Bibliothecarius*. „ Quibus addere potuisset *Hilduinum S. Dionysii* propè *Parisios* Abbatem, teste *Rabano Mauro*, in omni scientia & doctrina divitem, *Adalardum* & *Paschasium* *Corbeie* veteris Abbates; *Adonem* *Viennensem* Episcopum; *Abbonem*, *Aimoinum*, & *Ufuardum* *San Germanenses*; *Amalarium Fortunatum* *Archiepiscopum Trevirensis*; *Angelomum* *Luxoviensem*, *Ansegisum* *Laubiensem*, *Autbertum*, *Bertharum*, & *Ermenricum* *Casinenfes*; *Gerhobum*, *Rudolphum*, & *Ermanricum* *Fuldenses*; *Hattonem*, *Reginbertum*, & *Ermenricum* *Augienses*; *Benedictum* *Anianensem*; *Smaragdum* *Ardonem*, *Milonem* & *Huchaldum* *Elnonenses*; *Notkerum*, *Ysonem*, & *Hartmutum* *Sangallenses*; *Remigium* & *Hericum* *Autifiodorenses*; *Druthmarum* & *Ratra-*

mum *Corbeienses* *Monachos*; *Meginhardum*, *Herbordum*, *Luitbertum* *Hirsaugienses*; *Odonem* *Belluacensem*, *Wandelbertum* *Prumiensem*, aliosque complures *Benedictinos* cum in *Gallia* *Germania*. *Christianus* certè *Druthmarus*; veteris *Corbeie* monachus non doctrinâ minùs, quàm pietate insignis in prologo *Commentarii* sui in *Mathæum* testatur, quòd in monasteriis *Stabulensi*, *Malmundariensi*, & *Dervensi* disciplinæ regularis observantia cum literarum studiis arctissimè conjuncta fuerit. Cui eò major adhibenda est fides, quòd penitiùs rei literariæ statum dignoscere potuit, ut qui eò loci monachos erudiendos suscepit. Post aliquod verò tempus ad suum monasterium, *Corbeiam* veterem, regressus est; ubi *S. Paschasius* literas maximè sacras docebat.

In *Monasterio S. Michaëlis* ad *Mosam* ludum tenebat *Hildeboldus* discipulus domni *Remigii* doctissimi eâ ætate magistri: huic in juventute operam dedit *S. Joannes Gorziensis* primùm, ac postea *S. Arnulphi Metensis* Abbas. Ejus in posteriore *Abbatia* successor fuit *JOANNES junior* dictus, ejus nominis *IV. Abbas S. Arnulphi*, qui regimini vix admotus, statim loci famam jam ubique celebrem, studio literarum adeò nobilitavit, ut non solum ex proximis civitatibus, verùm ex *Saxoniæ* etiam atque *Bavariæ* partibus undecunque Metas ad ejus magisterium quàm plurimi confluerint; ex quibus nonnullos & vitæ merito & sapientiæ excellentia ad *Episcopatus* apicem, vel ad regenda monasteria electos fuisse cognovimus.

At contra in *Anglia* longè minor hoc ævo virorum eruditorum copia; Angliæ immò permultis in monasteriis literarum sumè incurii ac negligentes erant monachi. Quis nescit verò, ignorantiam desidie ac ignaviæ, pessimarum filiarum virtuti omninò exitium esse parentem? Huic ergò monachorum incitiae *Guillelmus Malmesburiensis* non ruinam modò collapsæ regularis disciplinæ in acceptis refert, sed ex ea velut venenatâ scaturigine multò deteriora promanasse testatur; monasteriorum nempe à *Danis* everfiones, direptiones ac deflagrationes. Cum enim literarum culturam nihil ad se pertinere monachi arbitrarentur, non fuit, qui ad virtutis studia exhortaretur, non fuit, qui peccantes, atque à linea recta, ut fit, divertentes argueret.

Monasterium S. Michaëlis ad Mosam.

Literarum in Angliæ monasteriis neglectui habentur.

non sine dispendio regularis disciplinæ.

ret. Ut enim monachus, ita Abbas. Hæc verò ubi defecere, impunè in monasticarum Legum observantiam peccatum fuit. Tum autem justo Dei judicio *Danis* concessum, ut monasteria plura incenderent, diriperent, devastarent. Quamquam inficias non eundem, id temporis haud infrequentes monachos, præsertim moniales, edito præclarissimo tuendæ pudicitie exemplo, pro fide vitam cum sanguine profudisse.

Restituuntur à Gallis Benedictinis.

Nortmannis seu *Danis* profligatis, *Alfredus* *Angliæ* Rex sub annum 883. literatos è *Gallia* viros ad gentiles suos scientiarum disciplinis imbuendos accersivit, *Grimbaldum* scilicet *Sithiensem*, & *Johannem Altsaxonem* monachos, per quos *Oxonienfis* *Academiæ*, ex qua fons doctrinæ ac virtutis in omnes regni sui provincias derivaretur, jecit fundamenta. Non solus verò in *Angliam* trajecit *Grimbaldus*, sed doctissimos viros secum illuc adduxit, ut *Afferus* in libro de vita *Alfredi* testatur. Causa evocandi istuc *Grimbaldi* & sociorum fuit, referente *Guilielmo Malmesburiensi*, ut literarum studium in *Anglia* sopitum, & penè emortuum sua suscitaret industria. Ex tribus verò Collegiis seu scholis nova hæc constabat *Academia*: prima erat *Grammaticorum*, altera *Philosophorum*, *Theologorum* tertia. Atque hunc in modum post *Parisiensem* & *Ticinensem* *Oxonienfis* fundata fuit celebris *Universitas*, & quidem, ut *Cambdenus* (f) vult, verba veterum *Annalium* novi monasterii allegans, primitus in ea regentibus, ac in schola theologica legentibus sancto Neoto abbate, nec non in *Theologia* doctore, & sancto *Grimbaldo* sacre pagine suavissimæ dulcedinis excellentissimo Professore; in *Grammatica* verò & *Rhetorica* regente *Afferio* monacho, & in arte literatoria viro eruditissimo. In *Dialectica* verò & *Musica* & *Arithmetica* legente *Joanne* monacho *Mænevensis* ecclesiæ, in *Geometria* & *Astronomia* docente *Joanne* monacho & collega *S. Grimaldi* viro acutissimi ingenii, & undequaque doctissimo, præsentis gloriosissimo & invictissimo Rege *Ælfrædo*, cujus in omni ore, quasi mel indulcorabitur memoria. Ex his *Oxonienfis* studii, uti *Universitates* olim vocari consueverant, Professoribus *Benedictinis* Neotus & *Afferius* *Anglici* erant, non ex numero

doctissimorum illorum virorum, quos *Grimbaldus* secum adduxerat.

Ut verò hæc tenus à nobis dicta magis illustrentur, ex *Historia* *Universitatis* *Oxonienfis*, quam *Antonius à Wood* fusè & eruditè duobus libris complexus est, loca quædam delibare visum est. Quod in gratiam nostrorum in *Germania* *Sodalium* facturus sum, in quorum *Bibliothecis* illustre *Woodi* Opus rarissimum, aut quod verius esse existimo, nullum habetur. Sic verò *Lib. 1. pag. 12.* loquitur:

„ Dum hæc mecum recolo, *Monachis* è *S. Benedicti* *Sodalitio* libenter assentior, qui *Studia* sese *Oxonienfis* promovisse gloriantur, & tantum non instituisse, scilicet si *Universitatis* regimen, & disciplinam spectemus, præsertim cum in *Epistola* una & altera ab *Academia* ad eosdem data, *Societatem* illam *Genitricis* elogio ornet *Universitas*, & eo petit nomine, ut sibi *scholam* *SS. Theologiæ* meditati, collatis pecuniis adminiculo esset. Cogitanti autem, quinam è dicto *Ordine* ne id sibi honoris præsertim vendicent, non alii occurrunt, quàm quos antè dixi, sanctus nempe *Johannes de Beverlaco*, *Venerabilis Beda*, *Alcuinus*, cum antiquioribus nonnullis, paucisque sub *Alfredi* ætatem, *Plemondo* utique *Archiepiscopo Cantuariensi*, *Afferio*, sancto *Grimbaldo*, sancto *Neoto* &c. qui cum publicis prælectionibus literas *Oxonienfes* mirè provexissent, eam inde gloriam reportarunt, ut non tantum *Instituta* quædam sua pro administranda *Universitate*, in ferros usque annos derivarent, sed ut eorum quoque ritu vestiti, ad capeffendos *Grados* accederemus. Neque enim quisquam ad *Magisterium* antiquitus admittebatur, nisi ocreatus tum esset (quod etiamnum in *Doctoratu* *SS. Theologiæ* obtinet) tum *Palla chimera*, & quoad reliqui habitus colorem *Monachis* illis omnino consimilis. Id nimirum honoris grata ac memor *Academiæ* pietas benè merentibus deferendum censebat.

Et *Lib. 1. pag. 14. col. 1.* „ *ALFREDUS* Rex *Collegium* *Oxonie* construxit, vel instauravit: cui *Præfidentem*, seu *Magistrum* præfecit, eique *LXXIIX.* *Scholares* submisit, ad tres distinctim classes referendos; quarum

(f) Angl. vet. descript. pag. 267.

rum prima Theologia, secunda Philosophia, tertia Grammatica operam navare tenebatur. Factum id anno DCCCLXXIX. cum factis nimirum inter Alfredum & Gothfridum induciis, Anglis aliquamdiu respirare datum est, & conversis à bello ad pacem animis ingenuis aliquantisper artibus vacare.

Ejusdem
primi
Professo-
res:
S. Neoto,

Ibidem pag. 14. & 15. „NEOTUM quod attinet, præcipuas in Academia nostra partes agebat; sacrae enim Theologiae Praelector erat; quem vitae tamen Monasticae tanta brevi cupido coepit, ut mundo subtractus in Cornubiam concesserit, ibidem quod reliquum sibi dierum esset, in rerum divinarum contemplatione positurus. Hunc verò nonnulli filium *Adulphi*, seu *Ethelwoldi* Regis Occidentalium Saxonum, *Alfredi* autem fratrem uterinum faciunt, ab ineunte ætate auspiciis sancti Dunstani in Cœnobio Glastoniensi educatum perhibentes. Sed ad *Alfredum* revertor, cujus equidem pietas & erga bonas literas affectus unius Insulae angustiis claudi indignabatur. Missio propterea in Galliam nuntio, GRIMBALDUM quendam accivit, cujus mira eruditio, methodusque docendi singularis Oxonienses in acquirendis Artibus præcipuè adjuvarent. Natus ille apud Flandros in urbe Morinorum dicitur, ferturque in matura ætate constitutus Monachi habitum sub Bertino induisse, ejusque vestigia ingressus in literis & pietate eo usque profecisse, ut ad amplissimum Sodalitii decus emerferit. Certè jam diu erat, quòd fama ejus ubique percrebuisset, nam cum *Alfredus* Romam proficisceretur, monentibus suorum nonnullis, *Grimbaldum* in transitu invisit, & ab eo laute comiterque tractatus illam de viro opinionem concepit, ut cum de instauranda dein Oxonia cogitaret, è S. Bertini cœnobio accerferit, qui Archiepiscopi Remensis hortatu incitatus, in *Angliam* proinde transiit, & in hanc post paulò Urbem plaudentibus Academicorum plerisque, pervenit. De tempore quidem, quò Oxoniam perrexit, inter Authores controversum est. . . Verùm hac de re curiosi non erimus; satis est, & nobiscum in Theologia prælegisse, & quâ erat tum pietate ac eruditione instructus, summum tamen in Academia Magistratum

S. Grim-
baldus,

Cancellariatum utique) consecutum fuisse. De *Grimbaldo* hætenus; post quem nunc ASSERIUS Monachus omnimoda cognitione instructissimus commemorandus nobis venit, qui Grammaticam Rhetoricamque explicabat, & à Rege postmodum ad Episcopatum *Schirburnensem* evocabatur, apud quem tam singularem jam pridem gratiam inierat, ut cum *Grimbaldus* è Gallia accersendus esset, ut literaturæ studium in Anglia sopitum & penè emortuum (uti *Malmesburiensis* dicit) sua suscitaret industria; unus ante alios dignus habebatur, qui Oratoris ea in re personam sustineret.

„His addi potest, qui Academicos in Logica, Musica, & Arithmetica instituebat, Monachus Ecclesiae *Menevensis*, nomine JOHANNES. Certè hunc *Ticini* aliquando & *Lutetiae* docentem *Johannem Scotum* nomine innotuisse lego; cumque *Grimbaldo* ac aliis nonnullis *Alfredi* rogatu Oxoniam accessisse, literisque ibi monstrandis operam accomodasse: tametsi nec ignoro *Johannem* quendam Presbyterum extitisse, quem *Alfredus* cum aliis in Galliam legabat, ut pertrahendum ad Oxonienses *Grimbaldum* curaret. Prior autem ille ipsissimus est, quem *Lelandus* Scotum suspicatus, quemque plures nobiscum annos posuisse, & eodem, quò *Neotum* ac *Asserium* tempore in Artibus prælegisse (reclamitent interim Scriptores quicumque) asseveranter affirmabimus; denique qui sive *Scotus*, sive *Erigena*, sive *Patritius* audiat, cultiorem procul dubio literaturam percullit, & apud Regem haud unum, honorem quem meruit, cumulatissimè adeptus est. *Rogerus* siquidem *Baconus*, subtilis ille rerum & Authorum trutinator, pro fidissimo eum & oculatissimo linguarum interprete (neque temerè quidem, nam talis reverà fuit) deprædicat; cui tribuendum porrò censet, quod libris quibusdam Aristotelicis veris ac genuinis fruimur. *Non reliqui locum* (inquit ille Johannes) *nec templum, in quibus Philosophi consueverunt componere & reponere sua opera secreta, quæ non visitavi, nec aliquem peritissimum, quem credidi habere aliquam notitiam de Scriptis Philosophicis, quem non exquisivi.*

„Pergamus verò nos de Praelectoribus nostris primævis, quos inter comparet *Johannes Monachus* dictus, qui

„ qui & Geometriam & Astronomiam docuit, & vir fuit ingenio maximè perspicaci, dignusque in omnimoda eruditione familiam ducere, denique quem *Grimbaldi* Collegam extitisse, nec ante adventum ejus Oxonii prælegisse invenio. Is *Lelando Johannes* Monachus ex Saxonia transmarina oriundus nuncupatur, appellatione enimverò distinctionis gratiâ potissimum approbanda, cum alii *Johannem Monachum S. Meneviae* vocitantes, facillimo errori ansam præbeant, ut cum *Joanne* nimirum *Erigena* (g) coincidat, qui ad S. Meneviae natus est, monachus quoque ibidem, uti à *Balæo* ac *Pitseo* memoriae proditum est, deinde evasit: etiamsi *Lelandus* in Catalogo suo Scriptorum Anglicorum haudquaquam recensuit. Iterum *libr. 2. pag. 30.*

LECTURÆ REGIS ALFREDI.

„ *Lectura Theologica.* Id muneris *S. Neoto* demandatum est, viro doctrinæ & pietatis opinionem haud vulgarem consecuto; cui in restituendis bonis literis desudanti multum profectò debemus Oxonienses. Hunc excepit *S. Grymbaldus*, qui (ut cum Authoribus meis loquar) primus nobiscum Cancellarius & Doctor Ordinarius coram *Alfredo* Regni que Optimatibus prælectionem habuit. . . *cujus maturitas, morum dignitas, eloquentiæ & doctrinæ sublimitas, mirè omnium permulcebat aspectus & animos &c.* prout retulit vitæ ejus scriptor. Natus is est in Urbe Morinorum; postquam autem voto se *S. Bertini* adstrinxerat, tam celebris evasit, ut fama ejus ad *Alfredum* usque nostrum emanarit, qui instante *Eldredo* Archiepiscopo Cantuariensi virum ad se evocavit. Quoniam id anno evenit, incertum est, & ab Authoribus controversum. Cæterum prædictus vitæ scriptor * an. DCCCLXXXV. assignat: utcunque dubium non est, haud sine summo Academicorum fructu, multis nobiscum annis prælegerit, usque dum scilicet facta aliqua veterum scholarium indignè ferens, ad Abbatiam *Hydensis*, in sui nempe gratiam ab *Alfredo* sub id extructam secesserit. De eodem porrò no-

* *Annales Winton.* MS. *Ranulphus Cestrensis* in fragmento quodam Polychronici.

* *Anon. MS. & Leland. in vol. 1. Collect. pag. 11.*

(g) Fallitur hic *Woodus*; neque enim *Joannes Erigena* è cœtu monachorum fuit, sed in aula *Caroli Calvi* aliquamdiu versatus hæreticas doctrinas sparfit, de quibus cum Rex *Carolus* per *Nicolaum Papam* admonitus fuisset, *Erigena* solum vertit, atque è Gallia se proripuit.

„ tandum, quòd cum in Anglia aliquantisper egerat, Archiepiscopatum Cantuariensem ab *Alfredo* ultrò oblatum suscipere detrectavit; à Rege verò impetravit, ut *Plegmundus* ad dignitatem illam eveheretur. Diem denique obiit in præfato cœnobio, corpusque ejus loculo primùm ligneo inclusum, in argenteum deinceps transtulit *Ealphegus* Episcopus Wintoniensis. De *Grimbaldo* autem id amplius dicendum, quòd ejus, aliorumque Gallorum hortatu factum est, ut regnante *Alfredo*, quòd facilius legerentur *Chartæ Regiæ*, Gallicis characteribus scribi cœperunt, Saxonice nimirum primitus exarata.

„ *Lectura Grammatica & Rhetorica.* Provincias hæc administrabat *Asserius Menevensis*, vir omnifariam eruditus, Regique *Alfredo* eo maximè nomine impendio charus, ac propterea ad Episcopatum *Schirbournensem* promotus, testante, qui vitam *S. Grimbaldi* contexuit; tametsi non ignoro, recentiores quosdam hæc alteri *Asserio* ac Episcopo *Menevensi*, prædicti autem avunculo anno Domini DCCCCVI. obeunti asserere; ipsum verò quem volumus *Asserium* post an. DCCCLXXXIII. fato functum referre.

„ *Lectura Musica & Arithmetica.* In his muneribus versatus est *Johannes Monachus Menevensis*, quem *Antiquarius* noster ab *Apographo* quodam *Asseriano* (ubi *Johannes Scotus* appellatur) *Logicam* *Aristotelis* & *Averrois* Oxoniensibus prodidit aperuisse. Hic ille est, quem plerique Scriptores pro *Johanne Erigena* habent, Monacho utique *Menevensi*, & prout nonnullis visum est (quamquam aliter sentiunt quàm plurimi) à *Græcis* oriundo.

„ *Lectura Geometriæ & Arithmetica.* In his Facultatibus prælegit *Johannes Monachus* (de quo supra in historia) *S. Grimbaldi* familiaris ab *Annalibus Wintoniensibus* nuncupatus, & ab *Alfredo* demùm ad Cœnobiarcham *Athelingensem* evectus.

„ Hæ primæ fuerunt nostræ Universitatis (quantum cognoscere datur) *Lecturae*, auspiciis Regis *Alfredi* institutæ, istique etiam Praelectores (ut ita dicam) laureati, qui tum legebant, & quorum veluti genialium

„ Syde-

„ Syderum influxu divinissimus ille Rex, languentes jam diu Musas ab exilio & penè interitu revocare & refovere cœpit. „

Operâ Benedi-
ctinorum
in literis
restituendis
utitur
Carolus
Calvus,
& Fulco
Remen-
sis Archi-
episcopus

Uti verò Rex *Alfredus* in Anglia, sic *Carolus Calvus* in Gallia scholas & literas tam bellorum civilium conflatione, quàm Normannorum infestationibus attritas restaurare fategit. Unde *Hincmaro* teste, è monasterio S. Dionysii presbyterum monachum ad Abbatiam Laudunensem evocavit, non ut Abbas, aut Præpositus crearetur, sed ut studiis & lectionibus præesset. Ad doctrinæ atque religionis institutionem, non autem ad regularem prælationem accersit. Nam ut ex Chronico Centulensi discimus: In hoc Cœnobio Duces, Comites, filii Ducum, filii Comitum, filii etiam Regum educabantur. Non minori curâ *Fulco* Remensis Archiepiscopus, qui in Sithiensi, seu S. Bertini monasterio fuerat educatus, in Gallia literarum studia passim languere cœpta sub finem hujus seculi per monachos nostros instaurare fategit. Nam duplicem in Ecclesia sua restituit scholam, & uni *Remigium* Antissiodori apud S. Germanum; alteri *Hucbaldum* Elnonensem seu S. Amandi in Belgio monachos præfecit. Hic sollicitus, inquit *Frodoardus*, (h) circa Dei cultum, & ordinem ecclesiasticum, amore quoque sapientiæ fervens, duas scholas, Canonorum scilicet loci, atque ruralium Clericorum, penè dilapsas restituit; & evocato *Remigio* Antissiodorensi magistro, liberalium artium studiis adolescentes clericos exerceri fecit, ipsæque cum eis lectioni ac meditationi sapientiæ operam dedit. Sed & *Hucbaldum sancti Amandi* monachum, virum quoque disciplinis sophicis nobiliter eruditum accersivit, & Ecclesiam Remensem præclaris illustravit doctrinis.

Baluzius
corrigi-
tur.

Cæterum ad calcem hujus seculi tria verba de Cl. *Stephano Baluzio* adjicere liceat. Is, vir licet eruditissimus, teste tamen Cardinali *de Aguirre* peccat plurimum, dum Episcopis & Clericis reliquis generatim ævo *Caroli Magni* (id est, majori parte seculi octavi & non exiguâ noni) stupendæ ac miserabilis ignorantie deterrimam notam inurit. Unde *Purpuratus* Pater sollicitè hanc labem æquo majorem ab iis deterfit, propositis ex seculo octavo & maximè nono exemplis, iisque potissimum à *Benedictina* Familia petitis, virorum his temporibus non eruditione minùs ac doct-

rinâ, quàm zelo pro Ecclesiæ disciplinâ celeberrimum *Gregorii II*, *Venerabilis Bedæ*, *Servati Lupi*, *Adonis* Viennensis, *Hincmari* Remensis, & aliorum, qui partim à nobis paulò antè recensiti fuerunt, partim hujus Historiæ Parte III. Cap. vi. nominatim recensendi venient.

Nec semper in Monachos, quândoque etiam majori jure in hostes culpa ignorantie conferenda est. Grafante enim barbarie quis literarum elegantiam ac nitorem deleri miretur? Jam verò in Italia Saraceni, in Hispania Mauri, in Anglia Dani, in Gallia & Germania Normanni immani rabie ac furore grassati fuerunt. Infelicem & lamentabilem Ecclesiæ Germanicæ statum, in quo à *Carolo Crasso* Imperatore relicta fuit, Patres Synodi Moguntinæ anno 888. his verbis in Præfatione deplorant: Videte & considerate, quàm præclara, & nobilia servorum Dei ædificia destructa & incensa sint, & funditus ad nihilum redacta; altaria defossa, & penitus conculcata; ornamenta ecclesiarum Dei valde pretiosa, & mirifica, direpta, & igne exusta. Episcopi, & Sacerdotes, & cæteri Ordinis Ecclesiæ viri gladio truncati, & diversis pœnarum generibus morti addicti; Omnis ætas utriusque sexûs, gladio, & igne diverso mortium genere absumpti... Subversionis periculum incolæ monasteriorum utriusque sexûs incerti, penitusque omni solatio destituti, quid agendum, quòve declinandum, erubendi cum periculo suæ professionis, sine pastore ignorant. Et in tantâ incurfionum Normannicarum crudelitate Monachi totâ animi contentione literas excolere vel voluissent, vel potuissent? Quis rigidissimus exactor hoc ab ipsis exigere ausus fuisset?

SECULUM ÆRÆ CHRISTIANÆ X. BENEDICTINÆ V.

DECURSIS quatuor primorum Ordinis seculorum stadiis nunc ad illud accedimus, quod sui asperitate ac boni sterilitate ferreum, malique exundantis deformitate plumbeum, atque Scriptorum inopiâ obscurum appellat summus Annalium Ecclesiasticorum conditor *Baronius*. Neque profectò suo colore caret hæc effigies, quantumvis deformis, maximè si in Romanam Sedem oculos conjicias: quæ cum antea fuisset Ecclesiæ uni-

Bella
Norman-
nica stu-
diis offi-
ciant.

Familia
Benedi-
ctinæ illu-
stres viri.

versæ principale decus & ornamentum, ac fons purioris Sanctitatis; tunc temporis ab indignis invasibus foedissimè conspurcata fuit. Et hæc quidem consideratio, inquit *Mabilonius* (i), maximè perstrinxit illustrissimum Cardinalem, ut nihil ferè nisi tenebris & flagitiis plenè cerneret, sive quod multa eum deficerent Actorum veterum, quæ post eum vulgata sunt, monumenta; seu quod mentis ejus acies præcipuè in Romanam Ecclesiam defigeretur... Verùm qui simplici & communi oculorum intuitu universam Ecclesiæ per id temporis faciem remotis præjudiciis contemplati sunt; multa quidem in illo seculo gravi animadversione digna observârunt, sed non ita deplorata omnia, nihil ut pristinæ sanctitatis & doctrinæ, tunc superfuisse existimaverint. Immò complures Viros Sanctimoniam præstantes agnoscunt, atque SCIENTIA, qualis ad incorruptam Ecclesiæ doctrinam ad posteros transmittendam necessaria erat. Sed cum opportuna ad id demonstrandum præsidia congerere nequaquam illorum propositi fuerit, nec antehac quisquam fortè plura in eam rem, quàm *Mabilonius* retulerit, operæ pretium duximus nonnulla ex eo aliisque nostras in areolas derivare, ut saltem æquos rerum arbitros inducamus ad ferendam de illo seculo favorabiliorem sententiam.

Ne autem longiùs exempla sumamus, certè tametsi melioribus Musis barbaro hoc ævo cum adversa luctandum fuerit fortunâ; id tamen impedire non potuit, quominùs Familia *Benedictina* eruditos omninò solertesque tulerit homines numero haud paucos, qui uti iis Literarum luminibus, quæ priora illustrârunt tempora, comparari nequeant, nulli tamen pepercerunt operæ, ut impetum minitanti barbariei vallum quasi objicerent, eamque à finibus suis utcunque arcerent. Videas profectò hâc non minùs atque superiori ætate Theologos, Philosophos, Mathematicos, Historicos, Oratores, Poëtas, uti tunc erant tempora, eximios. Videas florentes, quas singula propemodum Monasteria habebant scholas, ac tum celebritate Doctorum, tum discipulorum numero illustres; Videas denique viros etiam sanctitate & doctrinâ insignes, & quidem complures, qui incorruptam Christi cum bonis moribus doctrinam scriptis suis ad posteros transmitterent. Nec in

ipsâ defuerunt Italia Sacrorum ex Ordine nostro Antistites, qui zelo Apostolico Ecclesiæ disciplinam, & Canonum autoritatem gnaviter propugnarent. Testes huc appellare licet *Ratherium* Veronensem, & *Attonem* Vercellensem Episcopos, ex quibus ille, dum in mores hominum tam scriptis, quàm verbis mordaciter nimis inveberetur, & nec potenti nec humili penitus deferret, (k) Sede suâ non semel deturbatus est. Paulò minùs obscurus est *Atto* seu *Abito* Vercellensis, Theologiæ & Ss. Canonum peritissimus; cujus plurima ingenii monumenta extulit noster *Acherius* in *Spicilegi* Tomo VIII...

Sed missis Italis ad Gallos veniamus. Certè post *Remigium* & *Hucbaldum*, de quibus paulò antè, *Frodoardus* Abbas Remensis, quò nullus Seculo X. Poëta & Historicus aut doctior aut accuratior, literarum studia gnaviter excoluit, quæ à *GERBERTO* Abbate *Scholari* dicto, postea *Sylvestro II*. Romano Pontifice, magis excitata fuerunt. Tantam verò famam Remensi scholæ *Gerbertus* conciliaverat, ut *Hugo Capetus* Rex Galliæ *Robertum* filium, qui deinde ab ejus obitu regium conscendit thronum; *OTTO II*. Imperator filiū suum *Ottone* postea etiam Imperatorem Remos miserint, liberalium artium disciplinis instituendos; qui quantum cum literis amorem adversus magistrum imbiberint, quàmque insigne labentibus annis ei persolverint minerval, infra dicturi sumus. Inter alios ejusdem discipulos principem facile locum meretur *Fulbertus* Carnotensis Episcopus, & ipse, teste *Baronio*, *Bulæo*, aliisque, monachus S. *Petri in Valle Carnotensi*, qui ex auditorio Remensi, ubi sub *Gerberti* disciplina meruerat, reversus Carnutas, scholam ibidem aperuit, discipulorum undequaque conflentiâ pernobilem; quamobrem *Adelmannus* eam in quadam ad *Berengarium* epistolâ *Academiam* vocat.

Alias non incelebres in Galliâ scholas tenuit S. *ABBO* Martyr, & Abbas *Floriacensis*; qui à *Gerberto* Remis eruditus, domumque reversus *Floriacensis* scholis præfectus est; ubi ad quinque ampliùs millia scholarium simul extitisse dicuntur, qui singuli muneris honorarii gratiâ bina monasterio volumina offerebant. Quantæ verò doctrinæ & eruditionis S. *Abbo*

Celebritas
Remensis
Scholæ.

Item Floriacensis.

(h) Lib. 14. cap. 6.

(i) Mabilon in Præf. ad Sec. V. Bened.

(k) Gesta Episcop. Leodiens. Tom. I. pag. 173. & 177.

fuerit, ex nullius sermone magis cognosci potest, atque *Ademari* Engolismensis, qui in Concilio Lemovicensi de ipso sermonem habuit, quem *Cl. Stephanus Baluzius* dignum existimavit, ut illum cum Joanne Mabilonio typis publicis vulgandum communicaret. Sic verò inter cætera de *S. Abbone* loquitur:

„ In quo Martyre tantum domicilium sapientia sibi collocaverat, ut sui temporis eruditi, quamquam innumeri florerent, præ omnibus tamen auctoritas ejus maxima duceretur, ita ut in tota Gallia & Germania, atque Anglorum gente (*nam illic quoque famosissimus habebatur*) de qua cunque ventilaretur quæstione, si quis audisse se diceret ab illo definitionem, nihil plus auctoritatis requireretur; judicabatur ab omnibus ratum esse, quod ab ore tanti viri auditum esset: qui auctoritate quasi alter Salomon præcellerat. Et si esset habitatus vel natu Francus, eloquio tamen Romano clarus, ac si alter judicabatur Tullius. In Conciliis Patrum coram Regibus & Principibus solus proposita discernebat, solus omnium magister paucis verbis dubitationi finem dabat. Omnes, licet peritorum peritissimi, ex ore ejus pendebant, eo præsentem dignum ori superponebant. Ita magnus sapientia, præterquam quod septem columnis liberalium artium factus erat, plenus auctoritatis & gratiæ, omni Ecclesiæ ornamentum erat. Conventus Episcoporum decorabat, omnia sua dicta auctoritate divinarum Scripturarum approbabat, & quidquid ex ejus ore procedebat, quasi quodam modo non humanum, sed divinum sonabat. Hæc ille.

Expetitur in magistrū.

Diaconus autem erat adhuc *Abbo*, quò tempore *S. Oswaldus* ex Floriacensi monacho Wintoniensis in Anglia Episcopus, atque inde Eboracensis Archipræsul nuntium cum literis ad Floriacense monasterium direxit ad postulandum sibi quemdam sapientum virorum, qui Ramesiensis à se conditi monasterii cœnobitas pietate ac literis informaret. *Oilboldus* Floriacensis Præsul ut tanto Antistiti rem quam gratissimam faceret, *Abbonem* mittere secum decrevit. Eum verò non tam imperiosa auctoritate, quam lenitate verborum perpulit, ut pro eâ, quâ pollebat, divinarum humanarumque literarum peritiâ instruendorum Ra-

menses cœnobii Monachorum provinciam ne defugeret. Non defugit; sed præclare ad eâ functus est, ut teste *Guilielmo* Malmesburiensi *multam scientiæ frugem Angliæ invexerit*. Atque hunc in modum Gallia ope *Abbonis*, *Grimbaldi*, *Johannis Altfaxonis*, & sociorum, par pari tunc Angliæ reddidit, propter ea, quæ *Alcuinus* in se contulerat beneficia.

Præter *S. Oswaldum* verò alii duo SS. *Dunstanus* & *Ethelwoldus* sancti Pontifices Benedictini, *DUNSTANUS*, atque *ETHELWOLDUS* cum collapsam in Anglia disciplinam hoc ævo refarcire cuperent, sopitas etiam in monasteriis scientias eâ de causâ refuscitare studuerunt. Nam, ut testatur *Ælfricus* Grammaticus apud *Speelmannum*, usque ad eâ literarum studium in Anglia defecerat, ut sacerdos nullus Anglicus epistolam nōisset vel Latine edere, vel è Latino interpretari, usque dum Archiepiscopus Cantuariæ *Dunstanus*, & Episcopus Wintoniensis *Ethelwoldus* hanc in monasteriis refuscitarent. Et quidem *Dunstanus* Glastonienses monachos, *Ethelwoldus* verò nondum Episcopus, Abendonenses, Episcopus autem Wintoniensis cœnobitas in discipulis numeravit. *Ælfricus* Grammaticus è Wintoniensibus fuit. Ipse enim in epistola ad *Kenulphum*, vitæ *Ethelwolphi* præfixâ, sese Wintoniensem alumnus appellat. In aliis verò suis scriptis & virtutem & eruditionem præceptoris deprædicat. Sic in præfatione prima ad Grammaticam Saxoniam, sicut didicimus in schola venerabilis Præsulis *Ethelwoldi*, qui multos ad bonum inveniit. Sanè præclaros *Ethelwoldi* conatus in re literaria apud Benedictinos, atque ad Anglos omnes instaurandâ alius ipsius discipulus *Wolstanus* nobis in vitâ ejus cap. 31. testatos dedit: *Dulce namque erat ei, inquit, adolescentes & juvenes semper docere, & Latinos libros Anglice eis solvere, & regulas Grammaticæ artis ac metricæ rationis tradere, & jocundis alloquiis ad meliora hortari*. Sic sanctissimus Præsul discipulis, velut testulis eos instillavit virtutis & doctrinæ latices, qui subinde in eâ colluvie morum ac hominum ad decus & salutem totius Angliæ redundarunt. *Ethelwoldi*, ut diximus, erat discipulus *Ælfricus* Grammaticus, Wintoniensis monachus, cognomento *doctus*, seu *sapiens*. Quod quidem cognomen jure illi datum fuit; quum ipse

ipse solus plus omnibus simul suæ ætatis Anglis in rem literariam contulerit. Abbas Malmesburiensis creatus, monasterii sui scholam olim per celebrem instauravit, in gratiam discipulorum *Grammaticam Latino-Saxoniam* elucubravit, nonnulla verò *Donati* ac *Prisciani* Saxonice vertit, multaque alia præclara ad fovendas bonas literas suscepit; maximè cum ad dignitatem Archiepiscopi Eboracensis evectus fuit. Animam de literarum studiis optimè meritam Deo reddidit propior centenario anno 1051. cum anno circiter 952. natus fuisset. Illius mentio nobis paulò post iterum erit faciendâ.

Literarum studia excoluntur in Germaniæ monasteriis.

præcipue in Gallensi,

In Germaniæ monasteriis literarum studia vel viguere, vel certè quidem restituta fuerunt. Sic (1) *CHUNIBERTUS* ex sancto Gallo, generis prosapia, rerum cognitione, ac religionis observantiâ illustris, Henrici Bajoriæ Ducis interventu scholas *Salisburgenses*, *VICTOR* (m) quoque ejusdem incliti Asceterii alumnus ab *Erchenbaldo*, Argentoratensium Episcopo, cognato suo, ob miram, quâ præstabat, eruditionis copiam evocatus, tantum doctrinis suis effecit, ut *Argentineses* scholæ inter florentissimas postea connumeratæ fuerint. Præter hos in S. Gallo reperimus hoc ævo viros doctissimos, è quibus hinc unius duntaxat meminisse sufficiat. *KEROLDUS* monachus à suscepto Diaconatu scholarum erat Magister; quo in munere *Theodericum* seu *Dietericum*, Metensem postea Episcopum, in multis discipulum habuit. Non ita procul à S. Gallo distat Augiense monasterium, in quo id temporis *S. WOLFGANGUS* etiamnum adolescens eruditionis causâ morabatur, qui ob acumen ingenii ipsis etiam Magistris suis admirationi fuisse dicitur. Eò verò se contulerat, non ut circumforaneam quandam, haustamque de trivio ac circulis, sed exquisitam ac reconditam imbiberet doctrinam. Tanta erat Augiensis scholæ celebritas. Condiscipulum verò *S. Wolfgangus* habuit *HEINRICUM*, nobilis itidem profapiæ adolescentem, ex illustri Francorum ac Suevorum stirpe genitum, qui Trevirensis subinde creatus est Archiepiscopus.

Nec studiorum instaurazione opus fuit in *Fuldensi*, *Hirsaugiensi*, *Cor-*

beiensis, *Præmiansis*, aliisque Germaniæ monasteriis, quæ omnia si percensere vellem, nimius forem. *San. S. Maximini* tamen & *Mathiæ* cœnobio propè Treviros silentio præmittere non possum. Florebat illâ ætate, inquit *Henricus Meibomius*, (n) *fama pietatis, studiorum, & disciplinæ antiquissimum S. Maximini ad per-*

vetustam Trevirorum urbem Familiæ Benedictinæ cœnobium sub Ogone (aliis est *HUGO*) *ejus loci Abbate tricesimo sexto.* Ab eo *OTTO* M. Imperator impetravit *Annonem*, honestissimâ apud *Cattos* familiâ natum, spectatæ doctrinæ & integritatis virum; quem cum sodalio suo in Saxoniam adventantem, dici vix potest, quam comiter Cæsar exceperit, quam benignè tractarit, quantis beneficiis affecerit, traditis ei regie stirpis procerum filiis, moribus & pietate instruendis... *Trithemius* translationem hanc collocat in annum 940. & *ANNONEM* vocat *virum in scripturis tam divinis, quam secularibus multum eruditum, & non minus integritate morum, quam scientiâ venerabilem*. Quatuordecim annis præfuit gregem multiplicans, eique verbo & exemplo invigilans, ut *Chronicon Magdeburgense* Mss. perhibet. In hac eadem scholâ, uti refert citatus *Trithemius* ad an. 940. *Magister scholarum fuit Herdingus, qui & Adelbertus monachus* *Adelberti* *eruditione Scripturarum insignis, & vita merito sanctissimus, qui postea* *Magdeburgensis Ecclesiæ primus Archiepiscopus fuit ordinatus.* Post *Adelbertum* ibidem magisterio præfuit *MARINUS* anno 999. defunctus, de quo *Trithemius* pag. 143.: *Vir, inquit, in omni genere scientiarum doctissimus, qui monasticæ scholæ in eodem loco (S. Maximini Cœnobio) plurimis annis præfuit, & multos Monachorum ad perfectam Scripturarum notitiam introduxit.* Prosequitur deinde *Trithemius* acta ejusdem scholæ his verbis: *post hunc Rathbodo monachus scholæ Magister præfectus, patriâ Mosellanus ex Lengovico (Lonquich.) qui uno distat in descensu fluminis à Treviris milliario, natus, magnam eruditionis suæ palam experimentum dedit. Nam peregrinum hominem doctrinâ hæreticam cunctis, ut putabatur, invincibilem, primo Disputationis congressu vicit, & mox ad pœnitentiam convert-*

Anno spectatæ vir doctrinæ & pietatis,

(1) Mezler de vir. Ill. S. Galli lib. 1. c. 32.

(m) Idem l. c.

(n) Rer. Germ. Tom. III. in Chron. Berg. Monast. pag. 292.

convertit, qui in eodem cenobio S. Maximini factus monachus in omni sancti-
monia vitam consummavit. Rathbodo-
enim Praeceptor juvenum monachorum
non solum scientia Scripturarum fuit
illustris, sed etiam vitae merito praecla-
rus, & idem non solum ad scientiam di-
scipulorum intellectum illuminare stu-
duit, sed multo magis affectum ad Dei
amorem inflammare curavit. . . Hic
etiam praecipue commendandus oc-
currit Sigehardus, qui Wickeri Abba-
tis sui jussu stylo elegantiori, ut ea
ferebat aetas, sub Rathodi Archiepisco-
patu scripsit *Opus de miraculis S. Ma-
ximini*, quod ad diem xxix. Maji edi-
dere Antuerpienses Hagiographi.

Sigehar-
dus.S. Mathiae
schola
Sec. X.Eberhar-
dus Scho-
laasticus,Richar-
dus,Diethel-
mus,Adelber-
tus,

Scholae San-Mathianae, quae prio-
ri jam seculo fulgebat, Historiam pro-
sequens Trithemius in Chronico Hir-
faugiensi ad annum 909: Eodem, in-
quit, anno obiit Eberhardus Monachus
& Scholasticus S. Mathiae Apostoli in sub-
urbano Trevirorum, qui inter cetera
ingenii sui monumenta complura ad Hi-
storiam Trevirorum addidit, vitam quo-
que Ss. Eucharitii, Valerii & Materni
primorum Trevirensium Pontificum,
tam metro, quam prosa elegantiori stylo
conscriptit. Hymnos etiam varios, can-
tus & prosas in laudem Sanctorum plu-
res edidit, ac diversa Epigrammata lu-
cubravit. Pergit deinde Trithemius:
Post hunc Richardus monasticæ scholæ
præficitur, quam scribendo & docendo
per annos ferme XVI. strenue guber-
nans, multos in omni Scriptura disci-
pulos eruditos instituit. Porro ad an-
num 932: Claruit his temporibus post
Richardum Scholasticum Diethelmus
Monachus & Magister scholarum doctis-
simus, qui à bono præceptore optime in-
structus multos in omni scientia discipu-
los doctissimos reliquit. Erat enim
non solum scientiâ Scripturarum magni-
ficus, sed etiam mirabili quiddam gratiâ
docendi præditus, quâ suis auditoribus
multa parvo tempore tradere potuit, quæ
ceteri fortè pluribus annis vix impertiri
alicui potuissent. Inde post alia ad an-
num 955: Eodem, inquit, anno mortuus
est Diethelmus Monachus & Magister
scholarum apud Treviros in monasterio
S. Mathiae; Vir moribus & eruditione
Scripturarum insignis. Post quem Ma-
gister scholarum constitutus fuit Adel-
bertus, monachus ejusdem Cenobii, vir
prudens, & in omni genere scientiarum
doctissimus. . . Præfuit scholæ annis
XXIV. mensibusque tribus. . . Post quem
scholis monachorum præfectus est Theo-

dericus ejusdem monasterii monachus, ^{Theo-}
tam in divinis Scripturis, quam in se-^{dericus,}
cularibus literis egregie doctus; præ-
fuitque scholis strenue annis XIV, &
multos insignes discipulos gloriose insti-
tuit. . . Theodericum anno 996. de-
functum excepit Theodorus, quem ^{Theodo-}
Trithemius pag. 142. à multa lectio-^{rus.}
ne & eruditione, tam in divinis Scri-
pturis, quam in secularibus literis &
gratiâ docendi prædicat. Atque hic
erat status florentissimæ illius apud
Treviros scholæ seculo X.

Huc etiam referenda venit schola ^{Epterna-}
Epternacensis eâ quoque ætate perce-^{centes}
lebris, de qua idem Trithemius ad an-^{Schola-}
num 932: Marquardus, inquit, Mo-^{stici:}
nachus & Scholasticus in Cenobio S. Wil-^{Marqua-}
lebrordi Epternacensi hæc tempora sua ^{rdus,}
eruditione & scriptis reddidit clariora:
Nam cum esset in omni Scripturarum
scientia doctissimus, varia ad utilitatem
posteritatis lucubravit opuscula; Ex
quibus exstat in Musicam Boëtii com-
mentariorum insigne opus, quod LUDO-
VICO Gallorum Regi inscripsit. De
septem artibus, quas liberales vocant,
libros totidem composuit. . . cum aliis
multis, quæ profundum hominis testan-
tur ingenium. Marquardo anno 952.
vitâ functo in cathedra Epternacensis
scholæ successit Heribertus; de cujus ^{Heribe-}
lucubrationibus agit Trithemius pag. ^{tus,}
112: Etenim, inquit, sicut Megisfridus
meminit, divinarum Scripturarum ex-
planator fuit subtilissimus, & multos
in utriusque libros Testamenti commen-
tarios fecit. . . Huic in Magisterio scho-
læ monasticæ successit Rudgerus ejus-^{Rudge-}
dem cenobii monachus, qui, uti pro-^{rus,}
sequitur idem ad an. 990, scripsit non
spernendæ utilitatis commentarios; in
omnes videlicet Epistolas Pauli libros
quatuordecim. In Regulam S. Benedi-
cti explanationem elegantem. . . & quæ-
dam alia. . . Post hunc Monasticæ scholæ
Magister institutus in præfato cenobio
Adelharius quidam monachus & post-^{Adelha-}
modum abbas, vir & ipse omni varie-^{rius.}
tate Scripturarum doctissimus, qui in-
ter cetera lucubrationum suarum opu-
scula Chronicon sui composuit cenobii.
Scripsit & alia quædam non contemnen-
dæ lectionis opuscula, quorum mentio-
nem fecimus in secundo libro Virorum
Ordinis nostri illustrium. Hæc de scho-
lis Trevirensibus Trithemius, & ex eo
illustris nostræ ætatis Scriptor Hont-^{Honthei-}
heimius in Hist. Diplom. Trevirensi ^{mii mo-}
Tom. I. pag. 252. subdens: Sanè, cum ^{nitum.}
hæc monastica patriæ decora mente re-
colo, non possum non impensè dolere ævi
nostri

nostri fatum, quo inter tot Abbatiarum
nostrarum LECTORES, eruditos cete-
roquin Dialecticæ & Theologiæ Magi-
stros, ne unus de relinquendo posteritati
proprii ingenii fructu cogitat, aut eti-
am de publico dandis iis, quos à Majo-
ribus suis relictos acceperunt; sed quos
recensuimus codices cum blattis & muri-
bus infelicitè pugnare malint.

Corbeizæ
Novæ
Schola-
sticus O-
thericus,

De florentissima quoque schola
Corbeiensi, ut pauca interferam, po-
stulat instituti nostri ratio. In ea ma-
jori præ reliquis nominis famâ incla-
ruit OTHERICUS Scholasticus, quem
Crautzius *Vivum eâ tempestate doctis-
simum* appellat, cujus doctrinæ fama
celebris, auditores etiam illius cele-
bres reddidit; qui enim *Othericum*
Corbeiensem meruit audire præcepto-
rem, aliquid sibi supra cæteros acce-
pisse videbatur. Tantæ doctrinæ ce-
lebritas virum illum Archiepiscopali
Insula Magdeburgensi dignum esse
existimavit. Quâ in dignitate Otheri-
cum præcessit B. ADELBERTUS ex mo-
nasterio S. Maximini Trevirensis, de
quo in ejus Ecclesiæ Annalibus legi-
mus in hæc verba: *Hic instructissimus*
*omnium liberalium artium scientiâ, per-
fectus discretione, mansuetudine, in-
nocentiâ, in diebus sui sacerdotii soler-
ter commisso invigilabat gregi.* Et post
pauca: *Traduntur plures & ingenii*
*procerum & regis stirpis filii sub tan-
ti Patris institutionibus, claram domi-
nicæ servitutis militiam inchoaturi.*

Adelber-
tus.Mogun-
tiæ apud
S. Alba-
num.

Quid laudis verò ac encomii de
schola apud S. Albanum Moguntiae
promit Georgius Helwich è Clero secu-
lari Presbyter, inter Moguntinos Scri-
ptores minimè incelebris. *Quemad-
modum*, inquit, quondam in monaste-
riis consuetudo celeberrima fuit, ut
scholæ monachorum in singulis penè ce-
nobii haberentur, quibus non seculares
homines, sed monachi moribus & eru-
ditione præficiantur nominatissimi:
sic hæc ipsa consuetudo quoque in hoc
loco [S. Albani Monasterio] fuit rece-
pta; ubi viri sancti ac docti monacho-
rum institutores facti, plurimos post se
doctissimos discipulos reliquerunt, literis
sacris simul ac secularibus abundè in-
structos, in mathematica, astronomia,
arithmetica, geometria, musica, rhetori-
ca, poësi, historia, & in cæteris omnibus
scientiis maximè eruditos, qui religio-
nem christianam apud rudes illustra-

runt, ac adversus gentiliū atque hæ-
reticorum proterviam, defenderunt.
Quorum quosdam, qui seculo X. cla-
ruerunt, hoc loco commemorandos
duximus.

Viri illu-
stres hu-
jus mona-
sterii Sec.
X.

RUPERTUS, hujus loci monachus, ^{Rupertus,}
nec non scholæ monachorum in hoc
loco publicè præsidens; vir ætatis suæ
Theologorum nobilissimus, Græco
ac Latino eloquio instructus, rhe-
tor insignis, poëta gravis, & inge-
niosus, musicus absolutissimus, D. Al-
bani vitam heroico versu doctissimis
voluminibus complexus est. Homi-
lias quoque & sermones elegantissi-
mos ad populum habitos conscri-
psit. E vita migravit anno Salvatoris
DCCCCXI. in suo monasterio (o)
sepultus.

ADALBERO, Monachus cenobii ^{Adalbero,}
S. Aurelii Hirfaugiensis, Scholasticus
factus est Monasterii hujus ad S. Alba-
num anno DCCCCX. ubi tunc vixit
magna multitudo monachorum, quos
cum gloriose in omni scientia tam
divinarum, quam secularium instrue-
ret, magnam eruditionis famam apud
omnes homines acquisivit, qui tan-
dem post paucos annos per Archiepi-
scopum Moguntinum Herigerum Ab-
bas S. Ferrutii in Bleidenstatt factus
est. Erat enim vir dignus honore,
non solum propter incomparabilis
scientiæ doctrinam, sed etiam ob pru-
dentiam & omnimodam vitæ sancti-
tatem.

JOANNES, sedulus Adalberonis ^{Joannes,}
auditor, eo ad monasterii Bleidensta-
densis regimen traducto, scholæ ad
D. Albanum Magister factus est. Ejus
scripta Trithemius (p) recenset.

LIBATIUS hujus quoque monaste-^{Libatius,}
rii Professor, fuit vir moribus & con-
versatione sanctissimus. Claruit anno
Christi DCCCCLXXXIII. Hunc
BENEDICTUS Papa VII. propter in-
comparabilem scientiam scripturarum
& zelum fidei christianæ in Episco-
pum ordinavit, & ad prædicandum
Evangelium gentibus in Russiam mi-
sit, quò tamen non pervenit, sed ut
Regino (q) scriptor coævus fidem fa-
cit, quibusdam dilationibus ab itine-
re suspensus prius è vita discessit.

THEODERICUS, monachus hujus ^{Theode-}
loci, insigni spectatâque virtute prædi-^{ricus,}
tus, vir in scripturis divinis & secu-
laribus multum eruditus, Philoso-
phus insignis, Historicus gravis, Theo-
logus.

(o) vid. Trithem. Chron. Hirfaug. ad an. 894. pag. 46.

(p) l. c. ad an. 925.

(q) ad an. 960. p. mihi 30.

logus celeberrimus, multarumque literarum ac rerum peritissimus Scholasticus in hoc monasterio obiit partes. *Moguntinorum Pontificum* vitas accurate & copiose descriptas, & singulorum rebus gestis atque temporum annotatione diligenti insignitas collegit. Rursus *Cantica Canticorum*, Evangelium quoque *Joannis* doctissimis Commentariis illustravit. Alia ejus scripta recenset Trithemius, & ex eo Georgius Christianus Joannis. Claruit post Christum natum DCCCCLXXXV.

Monasterium Mediolacense, Mox laudatus *Joannes Trithemius* in Chronico Hirsaugensi ad annum DCCCCLII. Mediolacense Monasterium Diocesis Trevirensis in eorum numero collocat, quæ aliis monasteriis præceptores nonnullum suppeditarent. Quod schola hæc, inquit *Launois*, præstare non potuit, nisi præceptorum copiam haberet. Quos inter, eodem

Trithemio (r) teste, ad annum 980. claruit REMIGIUS Abbas, vir in scripturis divinis studiosissimus, & in secularibus literis egregie doctus, qui publicam in suo cenobio Monachorum scholam tenuit, in qua non solum suos subditos, sed etiam ex diversis aliis cenobiis Monachos ad se missos erudit. Conferis Hontheimii Hist. Dipl. Trevirensis Tom. III. pag. 1008. & Tom. I. pag. 249. & 252.

Lobien- Non minus his temporibus apud se, Lobieneses in Belgio floruerunt studia literarum, quibus addiscendis operam dantes recenset *Folcuinus* apud Dacherium in Spicilegio (s). In Luxoviensi Monasterio cum *Adso* monachus magna eruditionis ac doctrinæ famam floreret, à *S. Gauzelino* Tullesi Episcopo accersitus fuit. Huic enim Antistiti curæ erat, ut literarum studia sua in diocesi reflorescerent. Quare *Adsonem* scholis Episcopalibus præfecit, quæ tum in monasterio S. Apri propè urbem Tulli habebantur. Abbatia Cluniaci, à qua cœtus ille illustris denominatus fuit, Balmensi ortum debet, quam *S. Berno* fundaverat, jubens eandem ibi servari disciplinam (studiique literarii exercitia) quam *S. Benedictus Anianensis* constabiliverat. S. ODO Turonensis Canonicus, postea Cluniacensis Abbas alter à *S. Bernone*, cum in Balmensi Asceterium secessisset, secum eò centum

volumina librorum comportavit, & quia erat vir scholasticus, laboriosum scholæ magisterium sibi impositum exercuit, ut narrat *Joannes* ejus discipulus. Quæ literarum verò studia *S. Berno* in Balmensi cœnobio cum adhuc versaretur, adeò enixè excoluit, eadem certè haud leviori cura Cluniaci tractavit. Qui verò adolescentes in Cluniacensi schola literis ac bonis moribus erudiebantur, iis tanta cura impendi solebat, ut *S. Udalricus* dicere ausus fuerit, *filios Regum nihilo melius educari*. Nemini de hac re dubium erit, si magnus Abbatum, Episcoporum, Cardinalium, & Summorum etiam Pontificum, qui ex hoc illustri cœnobio prodierunt, numerus reputetur.

Non igitur, ut *Heumannus* (t) scribit, cum *Rabano Mauro*, cæterisque Familiæ nostræ scriptoribus, seculo nono recensitis, extincta est literarum laus adeò, ut proximum, id est, seculum X. nomen acceperit *obscuri & barbari*. SECVLUM sterile CALIXTUS noster vocat, & *Scriptoribus insignibus destitutum*. Sed mox suum *Calixtum* quasi corrigens *Heumannus*, imò vero, inquit, habuit hoc seculum „ *Scriptores illustrissimos, unum Pampam, alterum Imperatorem, tertiam mulierem. Sylvestrum II. dico, Constantinum Porphyrogenitum, & Roswitham Saxonie nostræ decus immortale.* „ *Roswithæ* tamen & *Sylvestro* Benedictinis complures alios ejusdem Ordinis nostri *Scriptores Heumannus* adjicere potuisset. Atque imprimis RATHERIUM ex Lobienfi Monacho Veronensem, deinde Leodiensem, iterumque Veronensem Episcopum, tertiæque vice ob morum severitatem solum vertere coactum; virum probitate juxta atque eruditione insignem, de quo supra.

Post *Ratherium* commemorari potuisset *OLBERTUS*, Abbas Gemblacensis, *Burchardi* Wormatiensis Episcopi præceptor, *Rhegino* Prumiensis, *Heribertus* Epternacensis, *Bernardus* Humolariensis, *Frodoardus* Remensis, *Herembertus* Casinensis, *Fridegodus* Cantuatiensis, *Rotgerus* S. Pantaloniensis, *Folcuinus* Laubiensis, *Witkindus* Corbeiensis, *Adso* Dervensis, *Ælfricus* Malmesburienensis, *Wolstanus* Wintoniensis, *Abbo* Floriacensis, *Uffingus* Werthinensis, *Meginradus* Hirsaugensis,

Cluniacense studium

Ignorantia non seculo malem ritur.

Scriptores, Viri & Famulæ illi res hoc seculo.

Ratherus,

Alii magno numero.

gensis, *Adalbero* Elvacensis, *Othlo* San-Emmeramenfis, *Aimoinus* Floriacensis, *Helpericus*, *Hartmutus*, *Notkerus* San-Gallenses, *Odo* & *Odilo* Cluniacenses, aliique plures Benedictini Scriptores, qui seculum decimum ab ignorantie nota, quæ passim ab autoribus, sed meâ opinione, æquo major eidem inuritur, satis superque vendicare possunt.

Seculum X. pessimè audit apud nonnullos Scriptores: maxime Caveum;

Et verò si ipsa res literaria Benedictina sermonem facere posset, quomodo sese hoc seculo habuerit, longè aliter ex ea fors cognosceremus, quàm ex *Guilielmo Caveo*, aliisque nonnullis Scriptoribus. Hi enim non Benedictinæ tantum Religionis, sed universæ Ecclesiæ tantam affingunt labente hoc seculo infamiam, quanta major vix esse potuerit. Certè *Caveus* seculi decimi imaginem iis depictam exhibet coloribus, qui possunt esse nigerimi. Ut enim nihil dicam, quod *Sæculi obscuri* notam characteristicam ipsi inurat, *confusa, luxata, turpia, pudenda omnia* in eodem obtinuisse asseverat. *Pauci hoc Sæculum*, inquit, *ornârunt Scriptores eruditi, nulla penè Concilia memoratu digna; deformârunt detestanda schismata etiam in ipso Romanæ Sedis sinu, turpissimæ Paparum vitæ, & abominanda flagitia in Republica Christiana hæcenus inaudita*. Ut verò dictis suis, omni veri specie destitutis, fidem ab autoritate conciliet, *Baronium* & *Genebrardum* in testes vocat. At enim, si quæ in universo evenerunt mundo, *Baronius* & *Genebrardus* cum iis, quæ Romæ duntaxat & in quibusdâ Italiæ locis contigerunt, infeliciter confuderunt, cui non ad oculum patet, quod *Caveus* æquè malus sit *Declamator*, atque malus *Criticus*? En tibi historiam anecdotam, (u) sive memorabile factum literis nondum consignatum. Abbas *Fleury*, Author celebratissimus, Historiam Ecclesiasticam ad finem usque seculi noni perduxerat, cum ad horribilem ideam, quâ sequens seculum à *Baronio*, aliisque modernis scriptoribus ob oculos ponitur, animo sic consternari coepit, ut parùm abfuerit, quin non spem omnem continuandi operis abjiceret. Inter eas mentis perturbationes ad Abbatem de *Longue-Ruë* consilii gratiâ accessit. Is verò Abbas cum tempora omnia, atque autores omnes in numerato haberet,

sed immeritò.

Ejus rei historia anecdota.

Fleury in Tomum V. Actorum Ordinis S. Benedicti digitum intendit, spe factâ non dubiâ, fore, ut eo evolendo non sua modò præjudicia exuat, sed firmissima etiam rationum monumenta in promptu habeat, quibus demonstrari possit, quod homines magni virtute & sapientia seculo decimo æquè claruerint, atque aliis seculis, de quibus nulla habetur querimonia. Cui monito Abbas *Fleury* aures præbuit. Præfationis hujus lectio, veluti sol exoriens, omnem ab ejus oculis nubium caliginem absterfit. Præterquam enim, quod rerum excellentium sylvam ei patefecerit, ad lacunas illas explendas, quas in Historia Ecclesiastica fore immensas pertimescebat, ideam ipsi pro dissertatione suppeditavit, quam ad initium Tomi XIII. Historiæ suæ Ecclesiasticæ præmisit. Ad finem vero illius in hæc verba differit: *Ex Abbatis Fleury. Sententia* *universa hac Dissertatione palam fit, ut mihi videtur; quod secula illa, quæ inter magis obscura minusque felicia vulgò numerantur, non ea extiterint, pro quibus communi multorum opinione habentur, ut vel virtute, vel scientiâ destituta fuerint. At oportet religionem querere, ubi illa erat in unoquoque tempore; nec est, ut horrore concutiamur, intuendo in summas ac maxime præcipuas Ecclesiæ sedes à vitiis obsessas. Seculo septimo & octavo Religio in Francia & Italia languerat; in Anglia vero se confirmabat; nono in Gallia, decimo in Germania resoruit. Quo tempore in Oriente, in Africa & Hispaniis sub imperio Saracenorum ingentem passus est jacturam, damnum relarciit novis provinciis sub jugum missis, Saxonia nempe, Daniâ, Sueciâ, Hungariâ, & Poloniâ. Veteris ac primævæ Ecclesiæ miracula hisce in regnis instaurari visa fuerunt. Nec Doctores, nec Martyres hisce gentibus defuerunt, quibus etiam Ecclesiæ in Hispania & Oriente ab infidelibus oppressæ non caruerunt. Ut vero causam, quâ factum est, ut tantæ infamiæ labes seculis hisce, de quibus loquor, aspersa sit, me non ignorare ostendam, ea est sinistra opinio, quæ Humanistarum animos occupavit. Laurentium Vallam, Bartholomæum Platinam, Angelum Politianum (x) intelligo, qui literis humanioribus eruditi erant. Hi viri docti, vel verius pro doctis tantum habiti, plus literis imbuti, quam reli-*

(u) vide illam Gallicè scriptam apud V. C. Jacobum Martin *Eclaircissement sur un Projet de Bibliothèque Alphabetique* loc. cit.
(x) His adjunge Nicolaum Perot. Joannem Tort. Aretin.

(r) Chron. Hirsaug. l. c. ad an. 960.

(s) Tom. 2. nov. edit. pag. 736.

(t) Loc. cit. cap. iv. §. 31. pag. 98. Heumanno etiam respondebunt Doctiss. Amat de Graveson Hist. Eccl. Sec. x. Colloq. v. & Jacobus Martin à Congr. S. Mauri *Eclaircissement Litteraires* & c. pag. 9.

religione ac prudentiâ præditi hæere in cordice consueverant. Nihil ad palatium ipsorum erat, quàm veteres Latini atque Græci Scriptores. Quò factum, ut mediæ ævi scripta & in summo contemptu ponerent, & in eâ hæresi viverent, quod qui Romani sermonis nitorem, veterumque scribendi elegantiam perdidisset, omnia perdidisset. Quæ præjudicata opinio etiam in Protestantium mentibus altius insedit: ex literarum enim instaurazione, ceu limpidissimo fonte suam profuxisse Reformationem existimant. Ex sententia illorum ruina & desolatio Ecclesiæ ortum suum habuit ab ignorantia; regnum Antichristi & mysterium iniquitatis, negotium potestatum tenebrarum agendum susceperunt. Hæc Abbas Florius.

Christannus seculo x. in Bohemia celebris scriptor.

Sanè aut ego vehementer, & toto, quod ajunt, cælo aberro, aut CHRISTANNUS, primus omnium inter Christianos in Regno Bohemiæ scriptor, hoc seculum à barbarie vindicare potest. Erat is Boleslai Sævi, Bohemiæ Ducis filius, in regio autem & amplissimo Brevnoviensi propè Pragm Monasterio pientissimus Asceta. Scripsit Acta (y) S. Ludmillæ, aviæ suæ, & S. Wenceslai Regis, patris sui; at quanta eruditione & doctrinâ ingenium illi perspicax, judicium grave, stylus Latinus, in quo nec verborum nec sententiarum elegantiam desideres. Provoco ad solam illam apostrophem, quâ in Boleslaum invehitur, quòd S. WENCESLAUM impiâ manû à se occidendum in templum nocte admitti prohibuerit. Sic verò loquitur: Ante noctem siquidem frater sancti Martyris, non jam frater, sed perversus parricida, Presbyteros ecclesiæ Cosmæ & Damiani induxerat, ut venienti quidem, ecclesiam ingredi, omnino negarent, ne fortè à militibus ejus fidelibus, seu Camerariis ejus, qui adhuc lecto detinebantur, vel populis supervenientibus liberaretur, & ne sanguinis effusione & sceleris opere ecclesiam infædare, & infringere videretur. Dum ista scribo, ecce ad mentem venit Judæorum iniqua aggressio, qui quidem in ingressu prætorii Pilati contaminari sed mortem Domini non perhorrescebant; sic & iste proprii germani infelix carnifex, parietes ecclesiæ sanguine polluere timet, qui manus à fraternâ cæde non abstinet. Tuo, omnium hostium severissime, verbo condemna-

ris & confoderis, qui eo, quem fundis cruore, loca sancta infici perhorrescis, sed factum est, ut jusseras. Ita Christannus. Quis nostrum verò, quæso, hac nostra ætate, in tantâ literarum luce, impium hoc facinus majori verborum ac sententiarum gravitate detestari atque execrari potuisset?

Licet igitur tot inter seculi decimi flagitia, inque morum licentiâ tantâ plurimum sanctitati & pristino disciplinæ ecclesiasticæ splendori in Italiâ, ac cumprimis Romæ detractum esse negari haud possit; certum tamen est, inquit doctissimus (z) Amat de Graveson, non paucos Abbates & Monachos doctrinâ & pietate insignes eodem seculo claruisse, quorum plures, ut appositè narrat MABILLONIUS, episcopali dignitate fuerunt decorati; alii verò in monasteriis reclusi, magnis curis

Testimonium Gravesonii de doctis Monachis & Abbatibus See.

& continuis laboribus scientias alibi neglectas, quasi contubernales & domesticas foverunt, coluerunt, & conservaverunt, adè ut quantum lucis obscuris & pestilentissimis temporibus, nec non mediæ & infimæ ætatis seculis ex Monachorum doctrinâ afferri possit, & quantum Ecclesiæ, atque Reipublicæ literariæ utilitatis accedat, norint apprime viri eruditi, qui antiqua Tabularia, Scriptoria, & Archiva perlustrant, atque antiquorum monachorum manuscriptos Codices in obscuris Bibliothecarum forulis latitantes in lucem producant. O utinam! exclamat alibi idem doctissimus de Graveson, o utinam! laudabilem illam Monachorum vivendi studendique normam pro viribus æmulari possent omnes hujus temporis religiosæ vitæ cultores, quo majori animarum fructu prædicandi, docendi, Sacramenta administrandi, aliisque id genus sibi demandatis ecclesiasticis muniis perfungi possent.

Præclarum exteri Scriptoris testimonium! quis enim diffiteatur? at non minoris faciendum est Joannis Tritheimii. Is enim, tametti domesticus sit autor, eò tamen candore ac veritatis est studiò, ut quæ in Benedictinis laudanda sunt, laudet, quæ vituperanda, vituperet. Cum igitur in Annalibus Hirsaugiensibus quàm plurimos Benedictinos, qui seculo decimo non vitæ tantum sanctimoniam conspicui, sed in omni eruditionis atque humanitatis genere perpoliti ac perfecti claruerunt, enumerasset, de

Aliud Joannis Tritheimii.

his

his ferè temporibus sequens fert testimonium; Aurea fuerunt in Ordine sanctissimi Patris nostri Benedicti hæc secula, quibus viri monastici vitâ & doctrinâ pene innumerabiles ubique claruerunt. Ex quibus multi ad Pontificatus apicem fuere promoti; cum nulla in toto Latinorum Imperio reperiat Ecclesia, quæ de Ordine Monachorum non habuerit Antistitem. Hæc ille in Chron. Hirsaug. ad an. 932.

SECULUM ECCLESIAE XI. FAMILIÆ BENEDICTINÆ VI.

Quantam lucem cimmeriis seculi decimi tenebris attulerint Ordinis nostri homines, jam fatis in Actorum ejus temporis decursu demonstratum est; at sequenti seculo longè amplius toti Ecclesiæ lumen affulit, tum ex variis Congregationibus Instituti nostri per sanctissimos viros excitatis; cum ex diversis scriptoribus, quorum studiis & laboribus propagata est per id tempus Doctrina, erectæ scholæ, hæreses profligatæ; tum etiam ex restitutione disciplinæ Ecclesiasticæ, quæ à Romanis Pontificibus ex Ordine Benedictino assumtis facta est. Nunquam enim tot summos Pontifices protulit Divi Benedicti Familia, adè ut tum Romana Sedes quasi hereditaria successione ad Nostros transiisse videretur. Testes ejus rei ad sunt Sylvester II, Leo IX, Victor II, Stephanus IX, Gregorius VII, Victor III, & Urbanus II, quorum postremi à medio seculo undecimo ad finem usque parùm interruptâ serie supremam illam Sedem tenuerunt. Quantum verò ornamenti Ecclesiæ attulerint, abundè testantur Fasti Ecclesiastici. Certè unus LEO Papa Nonus, is est, inquit Ordericus (a), qui sanctorum scita Canonum restituere conatus est, quæ jam transactis temporibus nimis deciderant, & penè à notitia hominum defluxerant. Ipse est, qui Remis coactâ Synodo, de castitate justitiæque Ministrorum Dei tractavit, & salubria decreta, quæ jam Antistites & Presbyteri nesciebant, renovavit. . . . Quæ hic imperfecta reliquerat, perfecit Gregorius VII. majores corpore animos gerens, quos strenuè adhibuit ad restituendum in Ecclesiæ ministris cælibatum, Simoniam extirpandam, abolendasque investuras Ecclesiæ dignitatum, quas Germanici Impera-

tores, aliique Principes, non sine pretio conferebant.

Sub his Pontificibus mirum quantum ubique Ordo noster floruerit, & quantùm palmites suos etiam extra Europam protulerit, quot & quàm illustres, illustres viros Ecclesiæ suppeditaverit. Primas tenuere Romualdus Camaldulensium institutor, Abbo Floriacensis, Odilo & Hugo Cluniacensis, Wilhelmus Divionensis, Richardus S. Vitoni, Poppo Stabulensis, Joannes Valumbrosanus, Gerardus Silvæ majoris, Robertus Casæ Dei, Robertus Molismensis, aliique sanctissimi Abbates, quorum plerique non tam rectores peculiarium Monasteriorum, quàm novarum Congregationum institutores extiterunt. His verò auctoribus non tantum reïdruerit monastica religio, sed etiam doctrinæ ac scientiarum studia in monasteriis, ac ferè in totâ Ecclesiâ Latinâ denuò excitata sunt. Id factum præcipuè industriâ & ope Remigii Autissiodorensis, Gerberti Auriliacensis, Abbonis Floriacensis, Fulberti Carnutensis, & Notgeri Sallengensis, aliorumque Monachorum & Abbatum, quorum nonnullos in decursu prioris seculi prolixius laudavimus, alios deinceps enarraturi. Gerbertus postea summus Pontifex assumpto nomine Sylvestri II. magistrum Auriliaci habuit Raimundum postmodum ejus loci Abbatem, & quosdam Hispanos, qui ipsum in rebus mathematicis erudierunt, eo successu, ut prodigii loco suâ ætate visus fuerit, & ab imperitis pro Mago habitus. Remis ille præcipuos auditores habuit Abbonem Floriacensem, & Fulbertum Carnutensem; qui & ipsi plures alios naçti sunt discipulos; unde Mabillonius agens de propagatione doctrinæ & eruditionis hujus seculi, eam è scholâ Remensi tamquam è fonte non immeritò repetit. Nobis tamen primo loco de celebri monasterio S. Michaelis (b), quod est Hildesii in Saxonia, dicenda quædam in mentem veniunt. Fundatum illud fuit, exeunte seculo decimo, anno Domini 996. à sancto BERNWARDO Episcopo. Magna ejus felicitas, quòd integro primo ab ejus fundatione seculo, Æræ Christianæ undecimo, non disciplinæ minùs regularis, quàm rei literariæ studiosi Abbates eidem præfuerint. Primus eorum erat GODERANNUS, ante con-

Viri sancti & doctri-na & illustres.

Comendatur Hildesie Monasterium à literarum & disciplinæ monasticæ cultu, quo eminent Goderannus,

(y) Edita habes in Bohuh. Balbini Hist. Epit. Rer. Bohem. Lib. I. cap. x. pag. 57.
(z) Hist. Eccl. Tom. 3. Sec. x. & xi. Colloq. 2. p. mibi 149.

(a) Lib. 1. Annal. pag. 372.

(b) Vide Chron. Monast. S. Mich. quod extat apud Meibom. tom. 2. Rer. Germ. pag. 517.

clesiæ, Doctor sacrae paginae, filius Marchionis, nobilis genere & dignitate, sed postmodum monasterium S. Pantaleonis in Colonia est ingressus, de quo cum certis fratribus ad monasterium S. Michaëlis in Hildesheim est translatus. ALBERTUS Abbas secundus sic monachorum pietatem curavit, ut de provehenda eorum scientia minimè indiligens fuerit. Nam quotidianam scripturam & Evangelium cum lectione Decano representare cogebantur, ita ut timidius in claustris, quam in scholis manum ferulae subducere viderentur. SIGEBERTUS Abbas tertius vir erat sapiens & excellens in jure, vir decorus, eloquens, verecundus visu, incessu compositus, in devotione attentus, in labore solatioque, in omnibus agendis circumspectus & providus, & spiritualibus semper intentus. Interrogatus declinatis in terram aspectibus, semper utilia & brevia respondere curabat. Vir humilis, pudicus, & castus, non turbulentus, mitis & patiens in omnibus: ita ut multi mirantes de tanta viri severitate existimarent, eum adhuc in futuris annis canonisari: nam omnis populus dixit eum beatum & sine dubio. MEINWARDUS Abbas quartus, vir literatus, scientificus, similis ferè Doctori, non habens similem in loquendo in tota civitate Hildensemensi, diligens & sollicitus circa curam animarum, regens fratres in omni disciplina & rigore. Obiit anno 1102. Felix ac literarum cultum florens monasterium, ad cujus clavum Abbates docti juxta ac pii integro seculo xi. federunt.

S. RICHARDUS Cœnobii Vitonenensis apud Virdunum Abbas ab anno MIV. celebrem scholam instituit. Ab eo tempore, inquit Antonius Pagius (c) tam longè latèque fama ejus propagata est, ut ex omni Neustria, Austrasia, Francia, & Burgundia ad eum, atque ad ejus scholas omnis doctrinae & virtutis frugibus refertas concursus fieret.

Octavo autem ejusdem seculi anno devixit (d) NOTKERUS, primum lensis monasterii S. Galli Præpositus, ubi tantum in literis ac pietate profectum fecit, ut fratribus præponi meruerit, & inde ab Odilone Stabulensi Abbate ad suos erudiendos evocatus, demum Eraclio Leodiensi Episcopo è vivis sublato successus fuerit, & à Gereone Colonienfi Episcopo con-

secratus anno 972. Vir fuit quàm eximie pietatis, tam singularis pro illis temporibus eruditionis. Sed quia spes Ecclesiæ præcipua in juventute consistit, mirum, quâ curâ, quo ardore pro illius educatione laboravit, illi moderatores undique conquisivit, literarum cognitione, diligentia & morum integritate conspicuos. Factis & cohortationibus magistrorum & discipulorum animos accendebat, difficiliore Theologiæ quæstiones cum illis non rarò discussas definiebat; hos propositis pro cujusque captum materiis, vel enodatis paulò obscurioribus, instruebat; ab illis vix poterat avelli, aded ut dum in via pergeret, inquit Anselmus, secum scholas, scholarisque circumduceret, cum omni libraria suppellectili, & præposito doctissimo. Ex ejusmodi quippe disciplinâ omnes tantæ diocesis Clerici doctiores evaserunt, & non pauci religione, sapientiâque aded illustres prodierunt, ut longè latèque pietatem & scientiam disseminarint: inter hos recenset Anselmus OTBERTUM, Huboldum, Durandum, Wajonem, Rothardum, Erluinum, qui varias Ecclesias vel docendo illustrarunt, vel ut Episcopi gubernarunt. Multa alia præclare gessit Notkerus, aded ut vix aliquid magni operis sit in Leodiensi civitate, quod non inchoaverit, vel perfecit.

In Bergensi Monasterio propè Magdeburgum SIGIFRIDUS, Walbecensis Comes, ac frater nostri Diethmari, celeberrimi Historiographi, ac Episcopi Merseburgensis, admodum adolescens, sacrum habitum sumpsit, Abbatis verò dignitatem promeruit doctrinâ ac eruditione, quâ pollebat eximiâ, satisque constat, eo præsidente studia literarum & pietatis exercitia in hoc phrontisterio maximè viguisse. Unum saltem ex Henrico Meibonio (e) adducam exemplum. S. HENRICUS, cognomento Claudus Aug. condidit Episcopatum Bambergensem magno sumptu. Eam liberalem beneficentiam æmulata Augusta Chunegundis, Sigefridi Comitis Palatini filia, ad eandem urbem extruxit Monasterium S. Michaëlis, quod vulgò Montem Monachorum appellant. Ei præfectus est Abbas Rathbodus, vir optimus, qui in scholâ monasterii rectè constituendâ fideli consilio & operâ Sigfridi Bergensis usus, collegit nobi-

& S. Michaëlis Bambergæ monasteriis.

les & ingenuos adolescentes, pietate & literis imbuendos, qui ubi progressus in moribus & doctrinâ fecissent, vocarentur inde ad majores dignitates. Ita de voluntate Cæsaris ad imitationem scholæ Bergensis novum Franciæ orientalis cœnobium confirmatum est.

Nec non in Benedictoburano.

In Benedictoburano illustri Bavariciæ monasterio B. GOTHELMUM loci Abbatem post factam hac ætate Ordini Benedictino Monasterii restitutionem, statim scholas instituisse, in ejus Actis fusiùs demonstratum dedit Cl. P. Carolus Meichelbeck (f) Erant verò præcipuè tunc temporis nostrorum curæ, ut passim libros pro decore & augmento Bibliothecarum describerent. Ita de Gothelmo mox laudato, proxima illi cura erat, inquit citatus, ut pro fratrum instructione & sacra lectione codicibus antiquis, quos Hungarorum crudelitas, & malorum hominum nequitia absumperat, multos alios adjiceret; Hinc totus in eo fuit, ut codices optimos & plurimos aliunde obtineret, tum propriâ sua, tum fratrum assiduâ operâ exscribendos. Formulam aliquam petitionum ejusmodi librorum mutuò ad exscriptionem communicandorum nobis sistit Meichelbeckius Seculo xi. scriptam in hunc modum: Pie venerationis Fratris D. moribus & doctrinâ subditos pie instruenti F. absque ambiguo fidelis, absque termino valere! Frater amabilis! rogo Tulliana Tusculana nostris exscribenda confer armariis (i. e. Chartariis.) Nos item vobis præstabimus, si qua desideranda vobis habemus vel habituri erimus. Vale. Sic etiam Fuldæ, celeberrimo in Buchonia monasterio, Erant ejus ætatis monachi, inquit Bruschius, (g) alii in describendis clarissimorum auctorum monumentis, alii scribendis ac dictandis propriis, alii docendi, alii discendi laboribus ita occupati, ut caducarum, frivolarumque rerum eos facile caperet oblivio. Erat enim FULDA pulcherrima Academia honestissimarum rerum & disciplinarum, quarum cum pietatis Christianæ religione collatio mores effrænes non ferebat. Ex piishisce Monachorum laboribus ingens decus Bibliothecis nostris, & ex his communi bono summa utilitas accessit, ac in hunc usque diem accedit, uti narrant eruditi & boni omnes. Sed de his alibi uberius.

Laus Fuldensis scholæ.

Quæ porro apud Treviros in superiore seculo vidimus illustria in nostris monasteriis scientiarum Palladia, ea hoc ævo non minùs effloruere. Primum tamen in his semper tenuit Schola S. Matthiæ. In hac Theodorum superius liqueramus magistrum; claruit ille ad annum 1012, quo fati cessisse scribit Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, ubi & ipsius ingenii monumenta commemorat. Abinde eidem scholæ præfuit Theodori discipulus Golscherus, vir & ipse multum eruditus, metro simul exercitatus & prosâ, qui referente Trithemio C. L. inter alia sui ingenii opuscula scripsit de laudibus S. Eucharii primi Trevirorum Episcopi &c. Rexit autem scholam usque ad an. 1038, quo moriens locum fecit Lamberto de Legia, qui & de Petra vulgò dicebatur; in cujus laudes fusiùs excurrit Trithemius, ejusque opera enumerat pag. 174. Lamberto vivis an. 1047. erepto, successit Johannes, vir, ut ait idem, in omni genere scientiarum doctissimus, sed in Musica præcipuè eruditione singularis, qui ad honorem omnipotentis Dei & sanctorum ejus multos cantus & prosas composuit, ac regulari melodiâ dulciter ornavit. . . Johannem anno 1063. defunctum excepit Arnoldus, quem biennio tantum docuisse tradit Trithemius pag. 208. Cum Arnoldo commercium literarium habuit Marianus Scotus S. Martini Coloniae Monachus, ad quem scripsit ille de ratione computi Ecclesiastici librum unum. . . Arnoldum in Magisterio secutus est alius Johannes, quem an. 1076. excepit Erhardus, vir summâ eruditione conspicuus, qui plures præclari ingenii partus ligato solutoque sermone posteris reliquit, ut refert Trithemius pag. 245.

Hoc quoque seculo vulgariter floruisse Tholegiensis Monasterii scholam perhibet idem Trithemius, qui jam antiquitus in hoc cœnobio magnam perinde Monachorum religionem, ac divinarum Scripturarum studium viguisse memorat in laudato sæpius Chronico Hirsaugiensi Tom. 1. pag. 13. Deinde verò pag. 161. ad annum 1009. ita rescribit: Claruit his temporibus Eberwinus Abbas ex Scholastico monasterii S. Mauritii Tholegiensis, vir doctissimus, qui inter alia scripsit jussione Bopponis Archiepiscopi Tre-

(f) In Chron. Benedicto-Bur. Part. I. pag. 370. & p. 39.
(g) Bruschius in Monast. Germ. pag. 59.

(c) ad an. 1010. n. 2. tom. 4. pag. 101.

(d) Gall. Christ. Tom. III. pag. 846.

(e) Rev. Germ. Tom. III. in Chron. Monast. Berg. pag. 249.

Trevirorum Vitam S. Simeonis Monachi. . . De eo autem controvertitur, cuius loci fuerit Abbas *Eberwinus*, an Theologiensis, num verò S. Martini Treviris? Primum asserit *Browerus Annal. Trevir. libr. xi. n. 21.* constatque *Eberwinum Tholejensem virum eâ tempestate celebrem anno 1023. interfuisse Seligenstadiensi Concilio. Verùm Acta divi Simeonis, quæ extant Treviris in ejusdem S. Basilica, hunc titulum præferunt: Præfatio Eberwini Abbatis cœnobii S. Martini Trevir. in vitam S. Simeonis.* Similem ferè titulum habent alia ejusdem Sancti Acta in codice perantiquo S. Martini Treviris, constat etiam præfuisse hac ætate eidem cœnobio *Eberwinum*, & scriptis res à Divo *Magnerico* gestas esse complexum, quas Actis suis inferuere Hagiographi Antverpienses ad diem xxv. Julii. *Confer Honthemii Hist. Dipl. Trevir. Tom. 1. pag. 373. in Nota B.*

Puerorū Scholæ in monte Casino abjiciuntur;

Hæc de Germaniæ scholis; nunc de Italiæ Palladiis monasticis. Ubi mirum illud cum primis occurrit de *B. Petro nostro Damiani* (h), quòd in Casinatam laude posuerit, ipsos puerorum scholas abjecisse. Cùm enim hoc ævo iter in montem Casinum, rogante atque adeò compellente *DESIDERIO* Abbate, instituisset, illud à reditu suo præ cæteris probavit, quòd ibi scholas puerorum, qui sæpè rigorem sanctitatis enervant, non invenerit: sed omnes aut senes, aut juvenili vivendi decore fulgentes. Quamquàm cùm sanctus Pater *BENEDICTUS* puerorum scholas habuerit, idque ab ipso Ordinis exordio ad nostram usque ætatem usu receptum sit; non improbandum, imò probandum est hoc institutum, modò id cum debita cautione fiat à viris prudentibus & circumspèctis. Et verò Casinates subinde puerorum scholas instaurasse argumento est *D. THOMAS Aquinas*, qui quintum agens annum iisdem quâ pietate, quâ doctrina instituendus traditus est.

In Germania, ut alios quàm plurimos omittam, *Hermannus* cognomento *Contractus* cùm annum ætatis septimum vix egressus esset, à nobilissimis parentibus in Augiense monasterium literis erudiendus perductus est, ubi Poëta sui temporis evasit præclarus, Historicus excellens, Philosophus, Theologusque præstans, Mathe-

maticus doctissimus æquè ac ingeniosissimus, ita ut laudem illi tunc nemo præripuisse videatur. In Italia cùm *S. Guillelmus* adhuc septennis esset, à nobilissimis parentibus ad *Luciacense* monasterium perductus fuit. (i) Ab Abbate autem cuculla monastica indutus & traditus magistro bonis literis imbuendus, mirâ ingenii facilitate socios superans ipsi magistro erat admirationi. Grandior factus divini Officii & scholæ capitalis illius loci custos constituitur. Progressu temporis *Richardus II.* Normannorum Dux ei Abbatiam *Fiscanensem*, exactis Canonicis Regularibus, instituendam tradidit. Ibi *Guillelmus* scholam legendi & canendi instituit, ad quem multi undique pueri, adolescentes, & juvenes concurrebant.

Unde non video, quàm ex vero scripserit *Ludovicus Thomassinus*, non fuisse publicas in monasteriis scholas, nisi ad eas disciplinas, quæ ætatis quandam & iudicii maturitatem desiderant. *Non ergò pueriles, inquit (k), eæ erant scholæ, instituendis puerulis addictæ: quippe ab his jam abhorreere cœperant monasteria, tanquam inimicis silentii, quietis & secessus, in quo Religiosarum Congregationum fita sunt deliciae.* Hæc *Cl. Thomassinus*, quæ innumeris, si prolixitatis essem amans, revincere possem exemplis. Quin ipse fatetur, fuisse adhuc in *Flonacensi* Abbatia infantium scholam, in qua *ABBO* puerulus rudimenta prima posuit. *Scholæ Clericorum in Floriacensi monasterio traditur literis imbuendus.* Cæterum et si *DESIDERIUS* Abbas Casinensis, ut paulò antè dictum, communem olim usum excipiendi in monasteriis ad scholas pueros usque à teneris annis, non admiserit, ætate tamen proveciores doceri studiosissimè fecerat, ut *LEO Marficanus* in Prologo ad *Chronicon Casinense* testatur.

Quàm autem pio Numini displiceat, si disciplina æquo rigidior pueris adhibeatur, neque in iisdem corrigendis modus teneatur, exemplo esse potest *OTHLONUS* Venerabilis Monachus (l). Florebant sæculo XI. in Monasterio *San-Emmeramenti* Ratisponæ egregiè pietatis & literarum studia. Scholis à *Burchardo* Abbate *OTHLONUS* præfectus fuerat, qui quid sibi, dum quendam discipulorum acrius castigasset, evenerit, his verbis nar-

Vigent etiam alii monasterii

Quid de Thomassinus

Othlonus in exemplum proponitur.

Displacet æquior disciplina pueris adhiberi

rat: „ Cùm inter eos [pueros scholasticos] plures provecioris essent ætatis, qui scilicet, sicut illa solet ætas, sæpius excederent disciplinæ metas, unum ex eis, qui maxime protervus mihi videbatur, corripiens coram aliis, plusquàm decuit profbris asperrimisque afficiebam verbis: adhuc enim propriæ alienæque fragilitatis ignarus credebam, nil mihi fore noxium, quocunque modo increparem eum, qui mihi jure subditus erat, adolescentem stolidum. Increpatione autem hujusmodi peractâ, ille quidem videbatur satis mœstus: ego verò mox à pristina animi constantia, & gratiæ supernæ fiducia destitutus, in tantam pusillanimitatem, miseriamque nec non metum magis ac magis deveni, ut celeriter aut terra hiante, seu aliqua absorberi putarem vindicta coelesti. Sed cùm talia die illa tota ab increpationis perpetratæ paterer hora usque ad vesperam, primò ubi vel in quo tantum mentis mœrorem meruerim, dubitavi. Dehinc cuncta ipsius diei diligenter retractans gesta, per amara correpti juvenis verba hanc etiam mihi amaritudinem evenisse conscientiam reatus agnovi: continuoque, ut in tanta poteram molestia, pietatis divinæ solita exquisivi solatia. Nec tamen ea die sequentique nocte sentiebam aliquid minui doloris magnitudinem imminentis: quin imò cùm etiam tempore statuto requiescere vellem dormiendo, specie multimodâ terroris præpeditus, nequivi suscipere requiem ullam soporis. Quamobrem vix præstolans fratres ad laudes nocturnas exurgere easque peragere, rursùm postea libertate orandi secretissima potitus, suffragia Sanctorum per singulas prostratus aras suppliciter exquisivi, obsecrans, ut per eorundem Sanctorum intercessionem pietas divina & mihi misereretur, & qualiter illum juvenem exasperatum placare possem, pandere dignaretur. Nam inter cæteras animi molestias valde ex hoc affligebar, quomodo illum, qui mihi subditus erat, opportunissimè absq; suo meoque damno reconciliarem? an genibus flexis, ut placantur seniores? an tantum verbis, ut placatur minor ætas? siquidem flexis genibus utriusque damnum esse sum arbitratum, ejus scilicet propter elationem,

„ quam forsitan sibi postmodum inde vindicaret: mei verò ideò, quòd arguendi illum post humilitatem hujusmodi exhibitam ulterius minor fiducia mihi restaret. Cùm ergò in tali positus molestia lacrymis precibusque copiosis usque ad diem clarum insisterem, & ab omnipotenti Deo quid super ambiguitate imminente agendum foret, deprecerem aliqua manifestari indicia, ecce subito egrediente me à quodam Oratorio prædictus juvenis occurrit, & coram me humiliter sese prosternens, pro injuria, quam pridie correptioni meæ detrahendo, seu contradicendo perpetravit, veniam petit, promittens in reliquum se nunquam talia mihi facturum, simulque suppliciter rogans, ut si quando humana fragilitate, seu etiam ignorantia cogente in aliquod vitium, quod perfacile juvenibus subrepat, laberetur, non mox à me juxta zeli fervorem solitum coram cæteris correptus scholasticis confunderetur, sed ut potius pietate gratuita illum, quem minimè ædificaret correctio aspera, & manifesta, vel attentare studeam prius cum aliqua correptione leni ac secreta: sin id parum proficere in ipso cerne-rem, tunc sibimet, prout jus postularet, districtissima ratione occurrerem. Hæc & his similia juvene illo supplicibus sagacibusque verbis proferente, & memet benignè ad preces ejus respondente, intellexi gestum in utrisque divinæ opus clementiæ, in illo quidem, quia compunctus pro admittis prior quæsivit veniam: in me autem, quia humiliato eo magna mihi interim compunctio oriebatur simul & poenitentia. Dehinc ablata est omnis illa recens molestia, factumque est, ut ex hujusmodi vitio deinceps cautior esse studerem in corripiendo. Hæc Venerabilis *Othlonus* non doctrina minùs quàm pietate insignis; quæ profectò iis puerorum Magistris terrori esse possunt, qui nullum in puniendis eorum erratis modum servare consueverunt.

At enim à pueris gradum ad viros faciamus, quorum alii è nostris hoc ævo philosophiam, alii medicinam, alii jurisprudentiam, alii denique theologiam, adeoque omnes quatuor facultates insigni nominis sui celebritate professi fuerunt. In Burgundia apud *Luxovieneses* docuit *CONSTANTINUS*,

(h) Mabillon. Annal. Tom. IV. pag. 634. Petrus Damiani epist. 17. libr. 2.

(i) Hug. Menard. in Menol. Bened. Observ. lib. 1. die 1. Jan.

(k) De vet. & nov. Discipl. part. 2. lib. 1. c. 100. p. 303.

(l) Lib. Visionum, visione tertia apud Pezium Theat. Anecd. tom. 3. part. 2. col. 562.

Eminent inter illos Constantinus Luxoviensis. TINUS, ejus loci monachus, disertus rhetor, acutus philosophus, atque eximius mathematicus, de cujus obitu planctum rhythmicum à *Gudino* quodam compositum *Mabilionius* in tomotertio Analectorum edidit. Rhythmicus ille auctor (m) ait, se nunquam vidisse, ne quidem visurum tam pium philosophum; lugere Chrysolim, seu Vesontionem, Strasburgenfes, Lugdunum, Cabilonem, Lingonas, & Æduam; lugere etiam Robertum Regem, imò & Franciam totam, ipsumque Imperatorem, quòd talem amiserint Magistrum; sed maximè lugere Luxovienses cum Milone Abbate:

*Meret plebs Luxoviensis lacrymis continuis:
Plangit Milo, pius Abbas, planctibus piissimis
Amplius non habiturus tanta jubar lampadis.*

Non celebre minùs literarum studiis fuit *Gemblacense* monasterium. Tunc enim temporis SIGEBERTUS, *Anselmus*, aliique, non solum in Francia, sed in aliis provinciis Magistri, & quasi secundi Abbates erant in multis cœnobiiis, eò quòd in scripturis humanis & divinis exercitati multum fructum sapientiæ relinquebant, quibuscunque locis fuissent adhibiti. Certè SIGEBERTUS (n) celeberrimæ urbis Metensis cœnobiiis quasi Magister erat. Qua de re ex Chronico Gemblacensi excerpere sequentia juvat.

Sigebertus Gemblacens. „ ruit Dominus *Sigebertus* morum protubitate, & scientiæ multiplicitate „ laudabilis, & gratus sui temporis „ sapientibus: non indiget nostris „ laudibus, quia laudant eum opera „ ejus. Cùm enim esset juvenilis ætatis tempore *Mascelini* Abbatis Metensis notificatus, & in Cœnobio S. Vincentii Martyris cum *Fulcuino* Abbate diu conversatus, sapientiæ fons patens erat non solum Monachis, sed & Clericis, ad se undique confluentibus. Multis Metensium hodièque dulcis est ejus memoria, in quibus adhuc supersunt doctrinæ ejus vestigia: quæ vel quanta ille degens rogatu eorum scripta ediderit, ipse ostendit in libro Illustrium Virorum, quem composuit. Non solum Christianis, sed & Judæis in eadem urbe cœnantibus erat carissimus, pro eo, quòd hebraicam veritatem à cæteris editionibus secernere erat peritus, & in

his, quæ secundum hebraicam veritatem dicebant, Judæorum erat consentiens assertionibus. Post multum temporis vix impetratâ licentiâ rediens ad Cœnobium Gemblacense, multa contulit ad usum & ornamentum ecclesiæ, quæ acquirerat voluntariâ eorum, quos instruxerat, liberalitate. Frequentabant autem eum majores natu, excellentiores gradu, acutiores sensu, qui erant in urbe Leodiensi, si quid quæstionis occurrerat eis, ad hunc deferre & conferre cum eo soliti. Horum præcipuus erat *Henricus* Archidiaconus & Decanus Ecclesiæ S. Lamberti, cujus rogatu scripsit ad Trevirenses *Librum de jejuniis Quatuor Temporum*, & multa, quæ commemorat in libro Illustrium Virorum. Ab obitu Sigeberti ANSELMUS in Abbatem electus, quandocunque à lectione vel oratione vacabat, Fratribus junioribus aliquid humanæ vel divinæ paginæ differebat; non tantum in se ipso vivere, sed & eis post obitum suum volens vivere.

Belgium etiam illustravit WOLBODO, monachus Ultrajectensis (o) tanto ardore literarum studio incumbens, ut brevè magistrum suos superaret, eique scholæ ecclesiasticæ commissæ fuerint, postea Præpositus & Decanus ibidem evaserit. Cujus meritum cùm agnovisset *Henricus* Augustus, eum plurimi faciebat, præcipuòque inter amicos loco censebat, ac interdum secum detinebat in palatio, ejus familiaritate consiliis & exemplo frui desiderans. Imò & suo sacrario præfecisse, & ad Cancellarii dignitatem evexisse nonnulli affirmant. Certè sedi Leodiensi licet reluctantem imposuit.

Lobienfi in monasterio (p) THEODERICUS, nobili genere natus sub *Ricardo* Abbate, in ejus disciplina eam morum integritatem cognitionemque literarum adeptus est, ut creatum ab ipso *Ricardo*, peritissimo asceseos magistro *custodem* & præceptorem puerorum & scholaris disciplinæ magistrum Abbates plerique suorum cœnobiorum scholis præfici desideraverint. Obtinuit *Stabuleti Poppo*, *Viriduni Gualeranus* Ricardi successor, *Mosonii Rodolfus*, jam jamque ad idem munus exse-

exsequendum rogatu Imperatoris Fuldam mittendus erat à *Theodino* Leodiensi Antistite, nisi sub idem tempus in Abbatem Andaini electus fuisset.

Satin' multa & præclara de Belgis Alpbanus Benedictinis? In Italia ALPHANUS Monachus Casinensis, & Archiepiscopus Salernitanus hujus seculi hominibus pro miraculo fuit. Philosophus, Theologus, ac Orator, Poeticæque artis disertissimus. Ad hæc excelluit in arte medica, ob quam VICTORI III. Romano Pontifici acceptissimus fuit. Ejus & *Constantini Afri* monachi itidem Casinensis, & artis medicæ peritissimi operâ factum, ut illo tempore Salerni, quod oppidum adjacet Casinensi Monasterio, studium Medicinæ valde refluoruerit.

Non exiguum etiam laudem in Juris prudentiæ studio tulisse fertur B. LANFRANCUS; quem illo ævo Leges Romanas in Italia repertas docuisse perhibet *Robertus de Monte* (q) in Chronico suo nondum edito: *Lanfrancus Papiensis*, inquit, & *Garnerius socius ejus* repertis apud Bononiam Legibus Romanis, quas *Justinianus Imperator Romanorum ab Incarnatione Domini DXXX. abbreviatis emendaverat: His, inquam, repertis operam dederunt eas legere, & aliis exponere. Sed Garnerius in hoc perseveravit. Lanfrancus verò disciplinas liberales, & literas divinas in Galliis multos edocens, tandem Beccum venit, & ibi monachus effectus est. Hucusque Robertus. Sed quis ipsi fidem non abroget? Inprimis enim Jus Civile Romanum, quod Italia à Vandalis, Herulis, Gothis, aliisque Barbaris oppressa multis seculis delituit, non Bononiæ, sed Amalphi, civitate Apuliæ sub INNOCENTIO II. Pont. Max. & *Lothario II.* Imperatore repertum fuit. Deinde B. Lanfrancus seculo undecimo, minimè adulto, sed vix auspicante, incertum tamen, quò annò, in lucem est editus: ex Italia in Galliam post annum MXXX. venit; Religiosus in monasterio Beccensi anno MXLI. factus est; Abbas Cadomensis nominatus anno MLXIII. & Archiepiscopus Cantuariensis anno MLXX. mortuus autem anno MLXXXIX. Quo postremo tempore an *Irnerius* jam in vitales hæc auras elatus fuerit, non disputo, certè ut *Nicolaus Cisnerus* in Oratione de Veteribus Jctis, & *Pansirollus* de Claris Legum Interpretibus*

Cap. III. & XIII. ac denique Professores Bononienses in epistola ad *Nibusium* volunt, *Irnerius* ab anno primùm centesimo vigesimo octavo supra millesimum Bononiæ Juris publicæ professioni exordia dedit, vel, ut ex Abbate Urspergenfi refert *Gottofredus*, precipibus *Mathildæ* Comitissæ Tusciæ adductus, Jus Civile Pisis explicare aggressus est. Quì ergò fieri potuit, ut *Lanfrancus* & *Irnerius* studium Legale unà profiterentur? Ad hæc *Lanfrancus* nec Bononiæ, nec Pisis unquam docuit, sed Papiæ. Quo tempore in Italia non Juri Romano locus fuit, sed Legibus Salicis, Burgundionum, Visigothicis & Longobardicis; & quamvis, quòd arma Longobardorum non pertigerunt, *Codici* atque *Novellis* aliquod pretium erat, Papiæ tamen perpetua sede Regum Longobardorum minimè obtinuerunt. Tantam verò illarum Civilium Legum *Lanfrancus* paraverat sibi cognitionem, ut à doctissimis viris undique in consilium adhiberetur. *Adolescentulus Orator* (r) veteranos adversantes in actionibus causarum frequenter præcipitavit torrente facundiæ apposite dicendo. Et cùm parens immaturâ morte è vivis sublatus fuisset, ejus cathedram in Academia Papiensi conscendere potuisset. Sed ille non tam docendi studio flagrans, quam incredibili plura addicendi ardore correptus exteras peregrinare regiones secum constituit. In Franciam delatus, Abrincæ, quæ est urbs Episcopalis in Normannia, denique confedit, ac annos complures magnâ eruditionis famâ docuit. Unde *Guillelmus Malmesburiensis* Lib. 1. de Gestis Anglorum Pontificum de eo scribit: *Is gente Longobardus, non adeò abjectâ & obscurâ progenie oriundus erat, sed per insignis liberales artes, quæ jam dudum sorduerant, à Latio in Gallias vocans, acumine suo expolivit. Majora adhuc canit V. C. Antonius Gattus in Gymnasii Ticinensis Historia; Capite namque XII. disertim affirmat, quòd Parisiensis Academia ad vetustum de-staurata.* *Parisios, eoque literas sub Karolo Magno à Petro Pisano Papiensi magistro delatas, alter Papiensis magister revocavit illustravitque.* Quòd si hæc vero consentanea sunt, magna ad Benedictinæ doctrinæ gloriam accessio facta est, quòd quæ celeberrima toto

(m) apud Mabil. Annal. tom. iv. pag. 256.

(n) Vide Libell. de Gest. Abbat. Gemblac. in Spicil. Acher. vet. edia Tom. iv. novæ Tom. II. pag. 768.

(o) Dion. Samarth. Gall. Chr. tom. 3. pag. 850.

(p) ibid. pag. 970.

(q) Ad an. 1032. apud Acher. in Not. & Observ. ad vit. B. Lanfranci pag. 37.

(r) Ex Tabulis Veteribus Archiep. Cantuar. quas exhibet Gerberonius in nova editione Opp. S. Anselmi.

toto terrarum orbe Academia à Benedictinis instituta fuit, studio & opera alterius Benedictini pristinum florem recuperavit.

Berengarium erroris in Dialectica convincit.
 In Gallia etiam hoc ævo Clerici seculares docendi munus aggressi sunt: è quibus BERENGARIUS Turonensis Clericus, qui sub FULBERTI, Carnotensis Episcopi, disciplinam didicerat, apud Turonos in ecclesia sancti Martini scholas tenebat. At cum à beato Lanfranco, qui Beccensi in monasterio Philosophiam docebat, turpis in Dialectica erroris convictus esset, à plerisque suis discipulis desertus fuit, qui Beccum se contulerunt, ut duce Lanfranco studiorum curriculum absolvent. *Excellens (s) siquidem fama - nobilissimos quosque Clericorum ad eum de cunctis mundi partibus agebat.* Nec Clerici tantum seculares, sed nobilium etiam filii, immò & nominatissimi scholarum magistri eò confluerant. Hinc laici potentes & nobiles viri multa eidem monasterio contulerunt; factaque est brevè celeberrima omnium Beccensis Academia. B. Lanfranco cum in Professura Beccensi, tum in Archiepiscopatu Cantuariensi S. ANSELMUS successit, cujus etiam discipuli fuerunt quam plurimi, virtute, nobilitate ac doctrinam insignes. Quibus informandis ac erudiendis ut se totum jam Abbas dare posset, singula monasterii officia singulis fratribus, de quorum fide & prudentia securus erat, assignavit.

In Normannia monasteriis studia florent.
 Hæc porrò studiorum disciplina propagata est per reliqua Normannorum Cœnobicia, præsertim S. Stephani Cadomi sub Lanfranco, S. Ebrulphi in Sylva Uticensi, Montis S. Michaëlis, Fiscamni, Troarni ad Divam, S. Leutfredi five Crucis S. Audoeni, in quorum ultimis duobus educati fuere Durandus & Guimundus Cardinalis, qui adversus Berengarium egregie scripserunt de veritate Corporis & Sanguinis JESU Christi. Is enim cum iniquissimo ferret animo, scholas suas Turonenses à discipulis deserere, Beccenses autem sub Lanfranco ingenti frequentia celebrari, quò doctrinam atque eruditionis famam sibi aliquam compararet, novus Herostratus flammam hæreseos in domum Dei injicere, perversorum dogmatum incendia spargere, sanctissimumque Eucharistiæ Sacramentum negare est ausus. Cum subinde verò Berengarii accerrimus antagonista B. Lanfrancus ad Archiepiscopatum Can-

tuariensem evectus, suffragante & auspice Wilhelmo Rege Ecclesiam Anglicanam refingere ac reformare aggressus esset, curam illicò, industriamque suam omnem contulit innovandis scholis ac instaurandis juvenum seminariis in cœnobiis B. Benedicti. Verba Canonis ab eo editi in Concilio Londinensi anno 1075. refert Doctiss. Ludovicus Thomassinus: *Infantes præcipue & juvenes in omnibus locis deputatis sub idoneis magistris custodiam habeant.*

Et verò si *Guilielmi* Malmesburiensis auctoritatem non respicimus, uterque Clerus cum secularis tum regularis gravi laborans ignorantia vix ullam doctrinam partem tenuit, priusquam *Willelmus*, Normanniæ Dux, cognomento *Conquestor*, Angliam regno in potestatem redacto, *Lanfrancum* excivit: *Literarum* inquit, & *Religionis studia obsoleverant, non paucis ante adventum Normannorum annis. Clerici literaturam tumultuariam contenti vix Sacramentorum verba balbutiebant: stupori & miraculo erat cæteris, qui Grammaticam nosset. Monachi subtilibus indumentis, & indifferenti genere ciborum Regulam ludificabant.* At enim quo animo ÆLFRICUS cognomento *Grammaticus*, ex Abbate Malmesburiensi Archiepiscopus Eboracensis hæc *Guilielmi* verba sit accepturus, non injuria dubius hæreo. Is, ut paulò ante diximas, annis non adeò multis ante *Guilielmum Conquestorem*, & *Lanfrancum* Archiepiscopum, rebus humanis exemptus, quàm scribendo, quàm docendo Grammaticam nulli operam pepercerat, ut Clerus uterque Latinis literis institueretur. Næ *Ælfricus* majori stupori & miraculo fuisset, si ad Cleanthis lucernam assiduò vigilans hoc unum agere voluisset, ut nemo ex ejus vigiliis tantum proficeret, quantum, ut *Grammaticam* nosset, satis erat. Quot anni deinde ab ejus excessu usque ad Normannorum adventum effluxere? Haud amplius quindecim. *Ælfricus* enim anno 1051. in vivis esse desiit, Anglia autem anno 1066. à *Guillelmo Conquestore* in potestatem redacta fuit. Qua igitur specie veri Malbesburiensis dicit? *Literarum & Religionis studia obsoleverant, non paucis ante adventum Normannorum annis?* Forsan autem anni isti non pauci de temporibus SS. *Dunstani*, *Æthelwoldi*, & *Oswaldi*, quorum primus an-

Quis illi rarum status Angli fuerit.

Scholæ quædam celebres S. Albani in Anglia,

988. alter 984. postremus 992. humana absolvit, intelligendi veniunt. Atqui de his sanctissimis Præfulibus *Ælfricus* in præfatione secundam ad Grammaticam suam indubia testatur fide, quò omnem dederint operam, ut literas jam diu apud Anglos sepultas in monasteriis resuscitent. Nec operam luserunt; ex eorum enim disciplinam multos viros doctrinam pariter ac probitate eximios prodiisse constat. Credibile mihi fit, à Malmesburiensi labem ignorantiam, quæ fors in quibusdam Clericis ac Monachis hæsit, nullo discrimine omnibus fuisse aspersam. Quibus tamen hætenus dictis inficias ire nolumus, quò literæ à Barbaris Angliam Seculo x. devastantibus haud minimam cladem acceperint.

Beati *Lanfranci* consanguineus & discipulus erat PAULUS S. Stephani Cadomensis Abbas, qui anno 1077. 4. kal. Julii ecclesiam seu monasterium S. Albani in Anglia ejusdem ope *Lanfranci* regendam suscepit: primusque fuit ejus ecclesie Abbas, ex quo Normannis Anglia subdita est. Ejus viri literatissimi & eloquentissimi operam floruit schola San-Albanensis: multos enim è Normannia & Gallia præstantes ingenio viros ascivit, librosque complures comparavit. Unde, ut legitur in vitis 23. S. Albani Abbatum, *bono odore famæ hæc ecclesia totam replevit regionem, & facta est quasi aliarum scholarum magistra.*

Tinecensis in Polonia,

In Polonia Rex CASIMIRUS (t), antea Monachus Cluniacensis, inclutum Tinecense monasterium fundavit, cui AARONEM Cœnositam Cluniacensem virtute ac doctrinam conspicuum præfecit. Is promovebat suo in monasterio bonarum artium & divinarum scripturarum studia, immò veriùs Gymnasium LL. AA. ex voluntate Regis assignatis huic muneri dotis & idoneis Cluniaco in illis Fratribus Tineciæ instituerat.

S. Martini in Hungaria.

In Hungaria Benedictini regie Abbatie in monte S. Martini ludum literarium longè puicherrimum ac laudatissimum instituerunt: ubi sub electis ac probatis præceptoribus Hungarica pubes rudibus statim annis simul & Christianæ vitæ dogmata & optimas imbiberet literas: nimirum gnæviter intelligebant, & in hæc ætate velut herba spem Hungariæ non ita pridem ad Christum conversæ positam esse, & quanti referat, ferocissimæ genti

mitiores mores à Musis cum literis instillari. Hujus Athenæi limina triverat S. MAURUS Episcopus Quinque-ecclesiensis. Sub annum enim 1011. adhuc erat in monte S. Martini *puer scholasticus*: advertendum verò, quò per *pueros scholasticos* olim designarentur illi, qui in cœnobiis ad vitam monasticam disponebantur, & studiis humanioribus, aut etiam Theologicis operam dabant, quos monachi vulgò *pueros* nuncupabant, ut adductis exemplis probat *Cangius* in Glossario ad voces *Scholæ Monasticæ*, & *Infantes Monasterii*, atque ex epistola *Alcuini ad pueros S. Martini*. MAURUS itaque in vitâ SS. Zocerardi & Benedicti à se conscripta *puerum scholasticum* se vocat, qui inferioribus primùm, tum superioribus literis in ejusdem Asceterii schola operam navavit, quas cum eximia cum virtute conjunxisset, Ecclesie Quinque-ecclesiensis infulas promeruit.

Atque ex his, quæ hætenus dicta fuerunt, videre licet, quò Ordo Benedictinus ferè se solo studia scientiarum plurium seculorum decursu, in totâ Europâ sustentarit. Monachi potissimum tunc scientiarum professores erant, ac magistri in nostris cœnobiis, quin imò ex ipsis quàm plures cathedrales ecclesie Doctores profecti expetierunt: quemadmodum etiam hoc ævo *Baldricus* Leodiensis Antistes *OLBERTUM* monachum in *utraque scientia* divina & humana peritum ex Laubiensi monasterio evocavit, quò *Burchardi Wormatiensis* Episcopi studia promoveret. Quantos verò progressus in literis, præcipue in Jure Ecclesiastico fecerit ex *Olberti* institutione, indubio argumento est prægrande illud Canonum volumen, quò sub *Burchardi* nomine lucem aspexit.

Quàm insulsa igitur, quàmque inepta sunt, quæ *Christophorus Heumannus* de rei literariæ statu in decimo & undecimo seculo literis non ita pridem mandavit. Calida enim frigidis, laudes vituperiis, coelum terræ, vera falsis miscet. Sed aures viro, magnæ cæteroquin eruditionis, tantisper accomodemus. „*Si quæris, inquit, cur hoc temporis tractu ad incitas redactæ fuerint Musæ, non aliam video hujus calamitatis causam, quàm quòd inhonorata tum erant optima illa studia, & via ad eruditionem nimium salebrosa.* Non enim publicis sumptibus alebantur doctores juventu-

(*) Eadmer. in vit. S. Anselmi.

„tis in scholis atque Academiis, ac
 „bonorum librorum summa erat ca-
 „ritas, prætereaque doctissimus quis-
 „que hæreseos vel suspicionem vel
 „notam effugere vix ac ne vix qui-
 „dem poterat. Crediderim etiam
 „haud paucos, sic, ut olim pii Eliæ
 „ævo, latuisse in tenebris, qui cum
 „satis docti essent, vel audacia vel
 „occasione carerent prodeundi in pu-
 „blicum, & scribendis libris nomen
 „suum ad posteros propagandi. In-
 „jucundum scilicet est, odiosum
 „etiam, ineptum, denique docere,
 „ubi nemo est, qui doceri gestiat.
 „Certè non videtur mihi decimum
 „seculum *Luitprandum* & *Roswitam*,
 „undecimum seculum *Lambertum* Hi-
 „storicum, miræ scriptores elegantiae,
 „procreare potuisse, nisi fuissent alii,
 „quorum vel institutione, vel æmu-
 „latione, vel hortatù tam longè fu-
 „issent provecti in literarum curricu-
 „lo. Quamquam publicæ illius tem-
 „poris querelæ docent, perraros fu-
 „isse interiorum literarum cultores,
 „ipsaque monasteria, erudiendæ qui-
 „dem illa juventuti dicata, & suum
 „singula *Scholasticum* habentia, con-
 „versa fuisse in scholas cantionum,
 „superstitionum, cæcæque obedien-
 „tiæ. Illud unum laudi ducendum
 „est collegiis monachorum, quod
 „affiduis veterum librorum descripti-
 „onibus fortiter obstiterunt, quò mi-
 „nùs ii interirent. Ita dum ingenium
 „suum non poterant, manus tamen
 „commodabant reipublicæ literatæ;
 „atque hæc est causa, rectè obser-
 „vante *Barthio*, cur tam multi ad-
 „huc nobis salvi sint ex bonis scripto-
 „ribus. Quanta verò industria mo-
 „nachorum fuerit in literis describen-
 „dis, hisce docet verbis Petrarcha:
 „*Alii membranas radunt, alii libros scri-*
 „*bunt, alii corrigunt, alii illuminant,*
 „*alii ligant, & superficiem comant.* Qui-
 „bus simillima *Trithemii* verba exhibet
 „in *Amenitatibus* suis *Schelhornius*
 „*Tom. vii. pag. 284.*

rejjicitur.

Hæc *Heumannus*, quæ magnam
 partem veritati adversantur. Ut enim
 verissimum illud, quòd Benedictini
 artis antiquariæ perquam studiosi ma-
 nus suas in transcribendis libris repu-
 blicæ literatæ indefessâ solertiâ accom-
 modarint, ita absurdum sapit convi-
 tium, quòd ingenium illi suum com-
 modare minùs potuisse dicantur. An
 non enim, vel ipso *Heumanno* atte-

stante, undecimum seculum ornârunt
Fulbertus Carnotensis, *Burchardus*
Wormatiensis, *Dithmarus Mersebur-*
gensis, *Petrus Damiani*, *Constantinus*
Afer Medicus, *Marianus Scotus*, *Lau-*
francus & *Anselmus*, Cantuarienses
 Archiepiscopi, *Lambertus Schaffna-*
burgensis, *Olbertus* & *Sigebertus Gem-*
blacensis, & *Guido Aretinus*? qui om-
 nes Benedictinæ Familiæ alumni fue-
 runt, vel certè quidem doctrinæ latices
 in Benedictinis scholis hauserunt. An
 hi fungi, stipites, caudices, qui nihil
 ingeniosi ac docti falis habuere, quo
 inconditum illud, ut *Heumannus* vult,
 undecimum seculum conspergere pos-
 sent? Vel solus HUBERTUS (u)
 Cardinalis *Heumanni* dicta revincat.

Is in Lotharingia natus, sub mona-
 chali habitu adhuc puer *Hardulfo*
 Abbati oblati in Mediano Tullensis
 diocesis monasterio, vix adolescen-
 tiæ annos attigit, cum omnem vitæ
 religiosæ perfectionem est affectus.
 Tunc humanioribus literis est infor-
 matus, brevî omni scientiarum gene-
 re imbutus; cum doctrinam cum pie-
 tate conjungeret, artémque matrem
 apprimè calleret, *Brunonis* Tullensis
 Episcopi sanctissimi, qui eâ delecta-
 batur, amicitiam, & gratiam adeò
 sibi devinxit, ut factus summus Pon-
 tifex LEO IX, Humbertum fecerit Italia-
 liam duxerit, atque eo adiutore in
 præcipuis ac magis arduis Ecclesiæ ne-
 gotiis usus sit. *Quid in re*, inquit *Car-*
donalis *Baronius*, *debit plurimum Ec-*
clesia Romana LEONI, *qui tantum vi-*
rum otiosum fortasse in Lotharingia
commorantem, his opportunè tempori-
bus in orbis theatrum pro universa Ec-
lesia catholica constituit laborantem. Sta-
 tim autem atque Romam pervenit
 LEO, *Humbertum* fecit Archiepiscopum
 Siciliensem; nec multò post
 Cardinalem creatum, & Episcopum
 Sylvæ Candidæ, propugnatores ha-
 buit adversus Ecclesiæ hostes, Lega-
 tùmque misit Constantinopolim ad
 compescendum Græcorum schisma,
 adversus quos disputationem habuit
de azymo & fermentato, quam iussu
 Imperatoris CONSTANTINI monoma-
 chi in scriptis redactam ex Msc. Va-
 ticano publici juris fecit Cæsar Baro-
 nius, cum responsione ejusdem ad ob-
 jecta *Nicetæ Pectorati*. Equidem

Baronii
 de eor-
 stimoli-
 um.

Guido
Aretinus
 musices
 peritiâ
 insignis.

emo-

(u) Martene in admonit. præv. ad Humb. Card. Lib. III. adversus Simoniacos
 Tom. V. Thef. Anecd. pag. 620.

emolumento adinvenit; ita ut quod
 vix decennio addisci antea poterat, ab-
 hinc annali spatio, aut, ut multum
 biennio perfectè imposterum discere-
 tur. Sed quis eapropter monasteria
 in scholas cantionum, superstitionum,
 cæcæque obedientiæ conversa dicat,
 nisi *Heumannus*? Vel ex sola id tempori-
 s celebrerrima Beccensi Academia in
 omnia, eaque bene multa Norman-
 niæ & Angliæ monasteria literarum
 studia propagata fuerunt. Ubinam

LAMBERTUS *Schaffnaburgensis* suum
 ab incorrupta Latini sermonis inte-
 gritate commendatum Chronicon e-
 lucubravit, nisi Hersfeldensi in Mo-
 nasterio, ubi castè purèque Romano
 uti sermone edoctus fuit? An & huic,
 aliisque Benedictinis Scriptoribus, *E-*
liæ exemplo, in tenebris delitescen-
 dum fuit, ita ut lucubrationes suas in
 lucem publicam emittere non aude-
 rent? Enimverò tantum abest, ut
 hoc factum fuerit, ut etiam ex mona-

steriis inviti ac reluctantes extracti,
 atque ad summa ecclesiasticarum di-
 gnitatum culmina evecti fuerint. HEN-
 RICUS II. Augustus Germaniæ, *Ro-*
bertus Sapiens Galliæ, atque *Guiliel-*
mus Conquestor Angliæ quanta rei li-
 terariæ seculo undecimo Mæcenatum
 nomina & columina! Sed *Berengario*
 bellum indixere *Lanfrancus*, *Guit-*
mundus, *Durandus* Troarnensis, ali-
 que complures Benedictini? Enim-
 verò tantum iterum abest, ut hoc in-
 ficias eant, ut vel maximæ sibi vertant
 laudi. Hæc enim peculiaris (*absit*
jaçantia verbo) Benedictinorum vide-
 tur esse gloria, quòd orthodoxum de
 sanctissimo Eucharistiæ Sacramento
 dogma scriptis suis contra pestilentes
 sectarios assertum iverint. Quòd
 verò nulli Professores, qui literas do-
 cerent, publicis in Prytaneo sumpti-
 bus alerentur, Benedictinos non ab-
 sterruit, quòd minùs scholis apertis
 publicè, ullo sine didactro, ac solo
 amore proximi plura per secula di-
 fcentibus posuerint subsellia. Et nisi
 hi quoque in transcribendis volumi-
 nibus assiduos ac indefessos se præbu-
 issent, majore adhuc librorum caritate
 ac jejunitate laboratum fuisset. Illud
 concedamus *Heumanno*, quòd seculo X.

Benedi-
 ctini My-
 sterium
 SS. Eu-
 charistiæ
 acriter
 propu-
 gnant.

minor Scriptorum copia, minùsque
 literarum studia honorata fuerint;
 neque id mirum, cum præter civiles
 & intestinas discordias omnia bello fer-
 verent. Quis verò ab efferato Marte
 expectet, ut mansuetis Musis cultum

adhibeat? At enim decimi etiam se-
 culi vindicias paulò antè scripsimus.

Rem etiam literariam seculo xi. (*ne Willo*
quid dissimulem) in Monasterio Novi-
 mona-
 entensi, vulgò *Apri-*
 monasterio, pa-
 trio sermone *Ebersmünster*, vehemen-
 ter afflixit WILLO (x) Monachus auri-
 flex de monasterio, quòd *Ommartum* di-
 citur, violenter ab *Henrico III. Imp.*
 filio *Conradi II. Imp.* an. 1039. intro-
 nizatus ac Abbas constitutus. Nam
 quosdam ex monachis nobiles & lite-
 ratos viros monasterio pepulit, & fi-
 lios pistorum, ac coquorum, & pi-
 scatorum introduxit, ac tonsurari fecit;
 qui subinde tamen de claustris
 projecti iterum portarii, & pistores, &
 molendinarii monasterii facti sunt.
 Tandem verò *Willo* Abbas, seu po-
 tiùs Abbatis larva cum spoliis mona-
 sterii aufugit, & Wormatiæ dilapi-
 datis ultrà non comparuit. Egregium
 Abbatem! qui ludum literarium in pi-
 strinum convertit.

Ab *Odilone* etiam Abbate illitera-
 to cœnobii Crucis S. Leufredi Dice-
 cesis Ebroicensis in Normannia ne-
 que literis nec literatis ullus honor est
 habitus. Unde *Guitmundus* ejus loci
 monachus eruditus ab ipso, nullius
 doctrinæ viro, quique quantus sapi-
 entiae thesaurus in *Guitmundo* late-
 ret, metiri nesciebat, peregrinandi
 accepta licentia Romam profectus est,
 quem *Gregorius VII. Pontifex Max.*
 cum gaudio suscepit, & S. R. E. Car-
 dinalem creavit. URBANUS verò II.
 Averfanum in Italiâ Archiepiscopum
 renuntiavit, ut scribit *Ordericus Vita-*
lis Hist. Eccl. lib. V. Cap. XVII.

Odilo
 Abbas
 illitera-
 tus.
 Ex ejus
 monaste-
 rio disce-
 dit Guit-
 mundus,
 Fit Car-
 dinalis &
 Archiep.

SECULUM ÆRÆ VULGARIS XII. BENEDICTINÆ VII.

Neunte seculo Ecclesiæ XII. tot pro-
 Conspe-
 digiis, monstris, contentionibus, etus secu-
 & doctrinarum portentis funesta fuê-
 li ab anno
 re omnia, ut nonnulli *Antichristum* 1100. ad
 jam natum assererent. Eodem incli-
 1200.
 nante vires & virus exercere coeperunt
 pestilentissimæ *Waldensium*, *Abigensium*,
Petrobusianorum, *Catharorum*, *Paupe-*
rum de Lugduno, seu quocunq; alio no-
 mine vocentur hæreses. Ex adverso
 mirificè profunt Orbi Christiano Clu-
 niacenses nostri in Persiâ, Armeniâ,
 & in ipsâ Æthiopiâ mirè multiplicati,
 quibus in Provinciis à se conversis Mo-
 nasteria, xenodochia, scholas & gym-
 nasia passim excitant. Plures tum tem-
 poris expeditiones ex omni ferè Occi-
 dente

(x) Vide Novientense Chronicon apud Martene Tom. III. Anecd.

dente in Orientem factæ, vario quidem successu, infelici tandem exitu. Inde *Alexandri Aphrodisiensis* studio resuscitata Aristotelis Philosophia, nostras in plagas inuenta, variè tamen ab interpretibus interpolata, variis etiam casibus ac litibus agitata fuit. (y) Adeò namque ad peripateticam doctrinam & græcas literas nauseabant plerique, ut teste *Alexandro Nekanz* libro de *Naturis rerum*, Aristotelis libros à nemine, quàm ab *Antichristo* legendos & intelligendos crederent. Irepsit tamen sensim in cathedras, traxitque ex ejus etiam affinitate labem aliquam Theologia, quæ *Scholasticorum*, ut vocant, commentationibus in aliam planè formam specièmq; tandem mutata est. Audiuntur passim Virorum doctissimorum de ejusmodi corruptelis querelæ; ita enim *Joannes Sarisberiensis* morum severissimus censor ad annum 1182. superstes, de his suis temporibus libro I. *Metalogic*, cap. 2. differit: *Sufficiebat*, inquit, *ad victoriam verbosus clamor, & qui undecunque aliquid inferebant, ad propositi perveniebant metam; Poëtæ & Historiographi habebantur infames, & si quis incumbebat laboribus Antiquorum, notabatur, & non modò asello Arcadiæ tardior, sed obtusior plumbo omnibus erat invisus.*

Benedictini doctrinam illustriores.

Floruere interim è nostris non pauci præcipuo eruditionis cultu celebres viri, RUPERTUS Tuitiensis, BRUNO Signiensis Episcopus, (z) S. BERNARDUS Clarevallensis; PETRUS ABÆLARDUS, cui soli patuit scibile quidquid erat. EADMERUS seu *Edimerus* S. Anselmi discipulus; PETRUS MAURITIUS Cluniacensis Abbas, *Venerabilis* ob morum gravitatem dictus; SUGERIUS alter Galliarum Salomon; WIBALDUS Stabulensis, HERVEUS Dolensis (a), *Algerus* Cluniacensis, WILHELMUS Malmesburienensis; GRATIANUS juris Ecclesiastici *Phæbus & Magister* dictus; HILDEBERTUS Cenomanensis, HUGO Rothomagensis, PETRUS Cellensis, EGBERTUS Schönaviensis Catharorum profligator acerrimus; nec non duæ illæ oraculis & scriptis insignes Abbatissæ B. ELISABETHA Schönaviensis *Egberti* soror, & S. HILDEGARDIS Bingenensis, aliique, de quibus plura in decursu memoranda recurrent. Nunc per partes eundo, ac singulas Europæ Provincias perlustrando, pro

instituti nostri ratione de studiorum in iis culturâ, eorumque promotoribus & cultoribus præ ceteris illustribus specialia disquirere lubet & referre.

Et nostram quidem quod attinet Germaniam, tametsi excitatis de investiturarum jure turbis, ac partium studiis miserè discerperetur, multi tamen viri doctissimi cum Benedictini, tum aliorum Ordinum consecrati, eam egregiè suâ doctrinâ & eruditione illustrarunt. De nostris tantum loquor. In Saxonia HENRICUS ex Abbate S. Ægidii Brunswicensis Episcopus, erat, teste Meibomio, *vir admiraculum doctus*; cujus rei dogma est apud *Arnoldum Lubecensem* in *Historia Sclavorum*, quod ejusdem verbis referre me non pigeat: (b) „Cum esset *Henricus* circa ætatem viginti annorum jam adolescens factus, relicto Parisiensi studio, terram nativitatæ suæ regreditur, *Brabantiam* scilicet (quia de *Brusle* civitate oriundus erat) & veniens *Hildesheim*, quia in artibus benè profecerat, scholas ibidem regendas accepit. Cùmque per tempus ibi stetisset, Deï nutu venit Brunsewig, & nihilominus scholarum curam suscepit regendam. Procedente autem tempore, febre tactus decubuit. In infirmitate autem positus tale vidit somnium: videbat virum procerum valdè, & horrendum sese agitantem, ipse verò fugiens venit ad fluvium latissimum: quem cum propter timorem prædonis infesti anhelans transfret, venit ad monasterium B. Ægidii: quod cum intrasset, manus insequentis inimici evasit. Evigilans igitur & divinæ clementiæ circa se dispositionem sentiens, mox ad monasterium B. Ægidii deducitur, & tonsuratus habitu monachali induitur, & febrium importunitate cessante, è fluctuum secularium tempestate eripitur, & sic Monachus factus Monachi vigilavit in Actis. . . . Abbas postea creatus cum *Henrico Leone* potentissimo Saxonie Duce in Terram sanctam peregrinatus, grandem sustinuit disputationem in conspectu Imperatoris Constantinopolitani, præfente Domino suo *Henrico* Duce, *super profectionem Spiritus sancti*, quum sermo oriretur de controversia Orienta-

Rei literariæ in Germania cultores,

Henricus Abbas S. Ægidii Brunswic.

ejus somnium;

peregrinatur in Terram sanctam.

„ lis

„ lis & Occidentalis Ecclesiæ. Ostendat *Henricus* testimonio Græcorum Doctorum, controversiam non esse de re, sed de verbo, copiosè allegans, ita ut omnium & Latino-rum & Græcorum ora in se converteret. Sed jam reversus in provinciam, quum à fratribus Lubecensibus Episcopus posceretur, dubitavit Dux, quid sineret, dubitavit & ipse *Henricus*, quid faceret. Nam Dux carere ejus præsentia de Brunswico (ubi plurimum ingravescente ætate manebat) grave duxit, viro pleno prudentiâ & consiliò: ipse *Henricus* addubitabat, monasticam quietem mutare negotio pontificio. Post multa acquievit uterque, & factus est Lubecensis Episcopus: ab Episcopis Havelburgensi, Raceburgensi, & Sacrinensi in præsentia Ducis *Henrici* consecratus. Hic vir magnæ eruditionis, & sanctitatis, facundus, de Brabantia oriundus, primò præfuit scholis in Brunswico: postea Abbas, inde factus est Episcopus. Monasterium verò Brunswicense S. Ægidii, cui *Henricus* præfectus fuerat, à *Gertrude* Egberti Marchionis Saxonie, & Brunsvicensis filia ex clara *Witikindea* quondam Saxonie Regis stirpe fundatum fuit. Ejus maritus *Henricus* cognomento *Crassus*, Othonis illustris Bavarorum Ducis & Northemensis Comitæ filius, exeunte seculo undecimo Bursfeldense monasterium condidit; cujus primus Abbas erat ALMERICUS (c) magnæ vir doctrinæ, cui non satis erat, in sacro suggestu pro concione dicere, nisi etiam in schola, quam in suo monasterio admodum egregiam excitarat, magistri sibi partes sumens alios bonis literis institueret. Præfuisse monasterio adhuc anno 1115, legitur. Prima Monachorum Bursfeldensium colonia ex Corbeia Nova demigravit. Illustri huic Asceterio seculo undecimo præfidebat MARQUARDUS, de literis fecundum pietatem perquam sollicitus Abbas. Ex ejus monachis septem ad aliorum monasteriorum regimen assumpti, quos inter quatuor Lectores fuerunt. Præ cæteris ERHARDUS monachus eximiâ doctrinâ instructus fuisse dicitur; at *Marquardo* è vivis sublato schola ineunte seculo duodecimo in deterius lapsa vitio Præpositi, qui ob id divinitus punitus fuit.

fit Lubecensis Episcopus.

Almericus Bursfeldensis Abbas primus.

Marquardus Abbas novæ Corbeie.

Stabulenses in Belgio scholas mirâ sapientiâ regebat Venerabilis *Reinardus*, qui post aliquot annos primus Reinhusanus Abbas creatus fuit. Sub ejus disciplinâ WIBALDUS nobilissimæ prosapiæ adolescens grammaticæ & rhetoricæ studuit. Magnos hoc magistro progressus fecit, & disciplinis altioribus brevè maturus ad majores Leodiensium scholas statim fuit evocatus. Tum verò summa ejus & ingenii felicitas & judicii vis enituere, ut sublimioribus disciplinis egregiè imbueretur. Monacho factò scholas CUNO Stabulensis Abbas commisit; à cujus obitu ipse anno 1130. in Abbatem electus, scholis HENRICUM præfecit monachum verè pium & eruditum, cujus labores & merita non semel epistolis suis celebravit. Verùm de *Wibaldo*, viro cum splendore generis, tum doctrinâ, pietate, ac rebus gestis præstantissimo plura Parte III. in ejus vita. Eodem ævo apud Belgas inclaruere complures è nostris eruditione & scriptis illustres: HARIULFUS ex Centulensi Monacho Aldeburgensis in Flandria Abbas, ROBERTUS Walciodorensis; THEODORICUS & RODULPHUS S. Trudonis in Hasbania Abbat, FRANCO *Affligemiensis*, WASELINUS *Momalius* S. Laurentii propè Leodium Abbas, SIGEBERTUS Gemblacensis, qui primò in Vincentiano apud Metenses Monasterio scholam aperuit, & Monachos Clericosque ad se venientes melioribus literis imbuere; Postea ad Gemblacenses redux, libris conscribendis præcipuè se addixit; cùmque annos religiosè pièque ætate grandis apud suos exegisset, animam Creatori suo reddidit III. Nonas Octobris an. 1113. de quo *Smeertius* in Athenis Belgicis pag. 674. hæc habet: *Utinam, inquit, ea ætas tales multos tulisset; certè non tam mutilam haberemus illorum temporum Historiam.* Pari famâ paulò post increbuit ANSELMUS ejusdem cœnobii Abbas, cujus licet jam antea meminimus, quia tamen *Sigeberti* Chronicon continuasse dignoscitur, ejus mentio breviter hic repetenda est. Erat is *Guirici* Gemblacensis quondam Prioris religiosissimi consanguineus, & discipulus; ex discipulo factus aliorum Magister, à Francis etiam quantumvis remotis expetitus doctrinæ suæ copiam iis fecit, eumque Magistrum habuisse dicuntur *Alto-*

Wibaldus Abbas Stabulensis.

Henricus Scholarcha.

Alii Abbatibus Scriptis & doctrinâ illustres.

Sigebertus.

& Anselmus Gemblacensis.

villa-

(c) Leuckfeld Antiq. Bursfeld. c. 1. pag. 16.

(y) Vid. Launojus in libro de varia Aristotelis fortuna.

(z) De quo plura Part. III. Cap. III. Num. II. pag. 129.

(a) Ibid. Num. III. pag. 130.

(b) Libr. 3. cap. 1. pag. mihi 203. & Cranz in Metropoli Libr. 7. Cap. 2. p. 170.

villanenses, & post eos Latinienses nostri, inter quos longo tempore commoratus est.

In Germania inferiori cumprimis enituit RUPERTUS Tuitiensis, primùm Monachus S. Laurentii prope Leodium, dein Sigebergensis prope Bonnam in Dioecesi Colonienfi incola sub Canone loci Abbate, cujus patrocinio à persecutione falsorum Fratrum invidià tabescentium, ut ipse loquitur, liberatus, commentarios suos in S. Scripturam edere coepit anno 1117. Demùm ob præclaram eruditionem à Frederico Colonienfi Archiepiscopo evocatus, Tuitiensis Coenobii, è regione Coloniae Agrippinae siti Abbas creatus, obiit 1135. Quanto ille studio literas apud suos promoverit, testatur in

ejus encomio Trithemius. Certè NORBERTUS Præmonstratensium Ordinis institutor, sub ipsius disciplina apud Sigebergenses in tantum profecit, ut impetratà à Gelasio Papa facultate ad prædicandū munus se contulerit, Tanchelinum Hæresiarcham perditissimum strenuè oppugnârît, ac demùm Magdeburgensem Archiepiscopatum adeptus fuerit. Eadem ætate in vicino Brauwillariensi Monasterio sub ÆMILIO Abbate virtus & doctrina ad eò exsplenduerit, ut plures inde Monachi ad varia Monasteria regenda assumerentur, quos inter memorandus ALBANUS ad S. Martinum Coloniae Abbas, Vir sapiens, doctus, fortis, prudensque bonusque. (d) Floruit in eodem S. Martini coenobio Adalardus

S. Martini Coloniae Abbas, à teneris sub Albani disciplina enutritus, ac melioris doctrinae studio plurimum commendatus, qui Benedictinum spiritum tam altè hauserat, ut à primis suæ professionis annis adulos superans, mox Armarii seu Bibliothecarii, tum scholarum Præfecti, variisque deinceps officiis functus, Dominici demùm gregis Pastor an. 1150. fuerit constitutus, quo in munere mirum quantum studia literarum inter suos excitaverit. Extat ejus ad B. Hildegardem epistola, & hujus ad illum responsoria, in quâ: Tu fabro illi similis es, inquit, qui multa vasa fundit, sed ea fulgentia per ignem non facit. Gliscebant porrò per id tempus Coloniae fordida & spurcitie plena Catharorum hæresis; ne longiùs serperet Adalardus cum aliis acerrimè obstitit. Is subinde cum tribus antesignanis Arnoldo, Marfilio, & Theodorico congressus tam acri eos disceptatione fre-

git, ut contra inexpugnabilem veritatis vim, quum ne hiscere quidem possent, victoriam Adalardo haud dubiam concederent.

Medio hoc ævo B. HILDEGARDIS in Monte S. Ruperti ad Rhenum prope Bingam Abbatissa efflorescentis indies in se lætiùs coelestis gratiæ, virtutis & doctrinae odorem longè latèque diffundebat; Cujus suavitate afflati complures oracula & instructiones datis ad eam literis postulabant. Rei famâ excitati EUGENIUS III. Papa, S. BERNARDUS, & Primores Gallia, Germaniæque Episcopi, visiones illius coelestes anno 1148. congregatâ apud Treviros Synodo, acriori subjecere examini, easque infucatas deprehenderunt, & confirmârunt. Coelitùs quoque illustrata B. ELISABETHA Schönnaviensis in agro Treverico Abbatissa revelationibus & visionibus inclyta iis diebus inclaruit. Hujus consilium institutumque secutus EGBERTUS frater ipsius, relictâ pinguiori apud Bonnenses præbendâ in S. Florini ejusdem nominis virorum coenobio Benedictinum cucullum induit, atque Abbatis denique autoritate illic præfectus, multis nominibus ab eruditione & religione clarus enituit ad annum 1180. Præclaris quoque ingenii sui monumentis, hoc seculum, nostramque Germaniam illustravit POTHO Prumiensis Monachus, piis commentationibus maximè delectatus. His addendus BERENGOSUS Abbas S. Maximini Treviris, qui varios Commentarios à se pro ejus temporis usu satis eleganter compositos posteris consignavit. Eadem ferè ætate apud Trevirenses effloruit LAMBERTUS S. Mathiæ Monachus. Sub initium seculi vixit THEOFRIDUS Epternacensis in ducatu Luxemburgico Abbas xxiv, qui sermões de cultu & veneratione Sanctorum, & alia quædam opuscula posteritati reliquit.

Apud Helvetos B. Frowinus Angelomontani Coenobii Abbas, Vir fuit, teste Christophoro Hartmanno, integerrima conversationis, religiosissimus & sapientissimus. Quantâ certè in omni studiorum genere doctrinâ ornatus fuerit, ostendunt adhuc ejus, quæ apud Eremitanos, quæque apud Angelomontanos supersunt manuscripta ingenii monumenta. Nequè verò ipse solum multa composuit volumina, sed ut multò plura ab aliis composita scriberentur auctor extitit. Utroque

S. Hildegardis,

S. Elisabetha

Egbertus Schönnaviensis,

Potho Prumiensis,

Berengosus S. Maximini,

Lambertus S. Mathiæ,

Theofridus Epternacensis.

B. Frowinus Angelomontanus,

in monasterio volumen adservatur de libero arbitrio in libros septem distributum, auro contra meritò æstimandum. Sed neque literis ita se prorsus imersit, ut monasterii, ad quod regendum vocatus erat, administrationem & curam intermitteret. Multa in eo & ampla ædificia extruxit, ac in utroque & re familiari, & literarum studio (quod haudquaquam in uno facile simul reperias) magnum se & admirabilem exhibuit, uti refert citatus in Annal. Eremi Deiparæ pag. 189.

Guibertus & Hugo Flavinienses.

In Burgundia GUIBERTUS ex Flaviniacensi Monacho Abbas Novigentinus in pago Laudunensi, Vir doctus, si quis alius, claruit ad annum 1124. ac inter alia quamplurima fecundi ingenii monumenta, literis consignavit Historiam Belli sacri, seu Gesta Dei per Francos, usus hac in re operosa verborum elegantia. De suo autem Flaviniacensi Monasterio fidem facit Monachiarum, seu vitæ suæ libro 2. cap. 5. pag. mihi 493. quod suo tempore ibidem Literatorum florebat multitudo; Inter quos HUGO ex Viridunensi Monacho Flaviniacensis Abbas meritò numerandus, ut qui ineunte hoc seculo literas maximè excoluit. An etiam huc referendus sit RADULPHUS Niger Flaviacensis seu Flaicensis in territorio Bellovacensi Monachus, haud satis habemus exploratum: Hunc enim seculo X. claruisse hætenus ferè creditum fuit; Sed Labbeus in sua adversus Maresum Dissertatione (e) pluribus contendit eum ad an. 1157. esse rependendum. Scripsit verò inter alia Commentarios in Leviticum, in Cantica Cantorum, in Divi Pauli Epistolas &c. Circa annum 1130. effloruit THEOBALDUS Bezuensis in Burgundia Monachus, haud infimæ notæ Scriptor, de quo Labbeus Bibl. Nov. MSS. Tomo II. pag. 605.

Radulphus Niger.

Theobaldus Bezuensis.

Othlonus Sant-Emmeram.

Gerardus Richenburgenfis.

Apud Bavaros cumprimis enituit OTHLONUS Sant-Emmeramensis Ratisbonæ Monachus eruditione præcipuus, qui ineunte seculo XII. conscripsit Historiam rerum gestarum S. BONIFACII Germaniæ Apostoli. Eodem labente seculo floruit GERARDUS Richenburgenfis Monachus, dein coenobii Monialium Stedarburgensium Præpositus anno 1163. institutus, qui sui coenobii Historiam condidit, ex qua

non spernenda de Henrico Leone Bojoariae & Saxoniae Duce orbi erudito propinavit Henricus Meibomius. Magnâ itidem doctrinae ac eruditionis laude toto hoc seculo effloruit Monasterium Ss. Udalrici & Afræ Augustæ Vindelicorum; cui Abbates perquam docti præfuere, hosque inter HENRICUS ejus nominis tertius, à pueris in eo educatus, ac diligenter institutus præ reliquis eminebat. Tum etiam RUPERTUS è S. Georgii in sylva Hercynia coenobio ad moderandas Otoburani in Suevia Monasterii habenas anno 1103. (f) postulatus, de bonis literis optimè promeruit; Is enim monasterio in meliorem statum restituto personas honestas de aliis monasteriis evocavit, nullòque deinceps nobilitatis discrimine, ignobiles etiam, honesto tamen genere procreatos, recepit, & ad virtutem, quæ sola & unica animorum nobilitas est, sanctissimè educavit, cum tamen ante tempora S. Ruperti hujus nulli aditus erat, quem non natalium splendor supra vulgi vilitatem posuisset; at verò cum nobilium filii illustre genus in ipso etiam virtutum domicilio foederent, ut virtuti locus fieret, honestus quisque cum bonæ mentis comitatu admittitur. Nec defuere tamen ab illustri etiam sanguine, qui sub Ruperto Abbate religiosam vitam complecterentur.

Moguntia in monasterio S. Albani cum deessent monachi, qui seu vellent, sive possent scholam sui coenobii regere, fuit, qui ante religionis ingressum Professoris in hoc monasterio personam sustineret. Hoc enim à Trithemio traditur in Hirsaugiensi Chronico ad an. MCLXXIV. Cui (Crafonti) ADELGERUS monachus & custos monasterii mei (Spanheimensis) succedens præfuit annis sex, mense uno, ac diebus tantum tribus, qui ante religionis ingressum multo tempore scholæ publicæ apud Moguntiacum præfuit, & multos insignes discipulos post se reliquit. Germanis hujus seculi illustribus viris accenseri debent tres RUPERTI Abbates, Limburgensis in Dioecesi Spirensi, Tegernseensis in Bojoaria, & Gottwicensis in Austria; Verùm præclaris hisce viris, atq; rei literariæ in Ordine Benedictino propagandæ studiosis Abbates sociari LEONIUS Abbas Lobienfis

Henricus S. Udalrici. Rupertus Otoburanus.

Adelgerus Albanum Mogunt. Scholasticus.

Leonius de re literaria mercur.

(e) Vid. Bruschi in Monast. Germ. pag. 176. (f) Petr. Franc. Suevia Eccl. pag. 836.

minimè meretur. (g) Rem admodum ingratiam is monachis suis fecit, quòd docendi munus ipsis ademptum in Canonicos transtulerit. *Scholarum regimen*, inquit Chronographus Ecclesiae S. Ursuari, quod prius aliquis monachorum ad hoc idoneus tenere solebat, sicut ejusdem Ecclesiae monachus ad hoc deputatus & tenuit, & tenet, uni ex Canonicis de cætero dedit tenendum. Tandem eadem non dicenda religione sed superstitione, etiam scholarum studium celebre semper apud nos habitum, de cætero interdixit, dum scilicet tantas ac tales sperat convertere, ut erudiendis pueris (quasi hoc religioni debeat esse contrarium) non sit ulterius opus intendere. Quod igitur Leo, ferarum vastator in sylvis, hoc Abbas Leonius studii literarii extirpator, in Lobienfi monasterio fuit.

Montis Casini viri docti. Jucundiora sunt de Italis Benedictinis memoranda. Vel solus enim mons Casinus præter Petrum Diaconum & Leonem Marsicanum, plures eximiae doctrinae viros hoc seculo supeditavit. Primus est GREGORIUS

Gregorius Terracinensis in Italia Episcopus, qui, teste Petro Diacono, cujus modò mentionem fecimus, tanta fuit gravitatis, suavitatis, ac eloquentiae, ut à nonnullis

Gregorius Sinuesanus Episcopus & Cassinensis monachus, magnus ingenio, præclarus eloquentia, vir in sacris literis doctus ac poëticae artis disertissimus: ejus opuscula Mss. in Casin. Bibliotheca asservantur. Tertius sanctus BRUNO, qui quidem jam seculo antecedente à GREGORIO VII. Episcopus Signiensis creatus fuit, in virtutis ac doctrinae præmium, quòd Berengarium impiè de Sacramento Altaris sentientem in publico Romano Concilio disputantem profligasset. Huic jure quodam suo succenturiandus venit ODO Astenfis Monachus, ut qui ad eundem Brunonem scripsit Expositionem in Psalmos.

S. Bruno Signinus.

Odo Astenfis.

Neque verò prætereundus GELASIUS Papa II. alius Joannes Cajetanus à patria dictus, qui in Casinenfi Archisterio sub Oderisio Abbate bonis literis & moribus innutritus, Vir evasit, uti perhibet Joannes Stella, sanctissimus & omni laude dignissimus, si vitam continentissimam, si mores, si doctrinam singularem inspicias. Spartam quoque suam egregiè ornavit RINALDUS II. è Marforum & Barilli Comitibus Casinensis primùm Monachus, dein Abbas, ac demùm S. R. E. Cardinalis anno 1136. creatus, qui post xxviii. annos in sui cœnobii regimine summa cum laude exactos, obiit Casini idibus Junii an. 1166. relictis aliquot præclari ingenii monumentis. Alios alibi fusiùs memorabimus.

At enim nec Italis, nec utriusque Germaniae Benedictinis in Re Literaria Galli hoc ævo inferiores fuerunt, si palmam omninò non præripuerunt. Præter ceteros superiùs laudatos, PETRUS Pictaviensis, ROBERTUS & ODDO S. Remigii apud Remos, NALGODUS Cluniacensis, ODO Aurelianensis Scholasticus, dein Abbas S. Martini Tornacensis, ac demùm Cameracensis Episcopus, (h) STEPHANUS Augustodunensis, BALDRICUS Burgulienfis in Andegavis Abbas, dein Dolensis in Armorica Archipræsul; EARLULPHUS Bellovacensis, HUGO Floriacensis, HERMANNUS S. Martini Tornacensis, BERNARDUS Mortanensis, ADALGISUS S. Theodorici apud Remos Monachus, STEPHANUS Cellæ novæ in Gallæcia, BERTRANDUS Casæ Dei in Montibus Arvernorum cœnobita, HUGO Salvaniensis, GUILFRIDUS Lemovicensis S. Martialis Monachus; DROGO Nicasiensis apud Remenses Cœnobii Prior; GOFFRIDUS Vindocinensis, ROBERTUS de Monte, RICHARDUS Cluniacensis, ARNOLDUS seu Ernaldus Bonævallenfis, RODULPHUS Floriacensis cognomento Tortarius, &c. primas partes sibi vindicârunt. Ex his verò PETRUS Pictaviensis (i) ad Petrum Venerabilem Abbatem Cluniacensem epistolam dedit, quâ ipsum ad scribendum adhortatus est, ejus eruditionem plurimùm commendans, aitque ipsum non modò doctrinâ & pietate ad monumenta ingenii poste-

Gelasius Papa II.

Rinaldus II. Abbas Casinensis.

Literari Benedictini in Gallia.

Abbatibus Cluniacensibus à scribendo studio commendantur.

ris relinquenda, verum etiam officio impelli debere: Cum scribendi studium speciali prærogativa Cluniacenses Abbatibus à temporibus antiquis obtineant. Nec certè solâ auctoritate compelluntur, ut scribant: sed etsi non fecerunt, sicut degeneres, multumque patriæ formæ dissimiles necesse est erubescant. Quibus verbis studia literaria in Cluniacensi Asceterio egregiè commendantur. Certè, ut è quam pluribus literatis monachis unum duntaxat in exemplum adducam, cum ALBERICUS ejus loci celeberrimi alumnus optimis moribus, & doctrinâ minimè vulgari polleret, primùm in Abbatem Vice-liacensem circa annum 1124. electus, tum ab Innocentio hujus nominis secundo Purpurâ & Episcopatû Osiensi donatus fuit, quâ eminentissimâ in dignitate ita præclare se gessit, ut eum Cardinalis Baronius hominem doctrinâ potentem, ac sanctitate conspicuum columnamque Ecclesiae nominare non dubitârit.

Academia Cantabrigiensi à Benedictinis instituitur.

Primi Professores, Gislebertus Beccensis & alii tres.

que primitivis scientiis instructissimis: qui quotidie Cantabrigiam adeuntes & conducto quodam horreo publico scientias suas palam profitentes, brevi grandem discipulorum numerum contraxerunt. Annò verò secundo ab eorum adventû illorum numerus adeò accrevit, ut nec illud horreum, nec quælibet domus maxima, immò nec ulla ecclesia illis capiendis sufficeret. Quamobrem diversis in locis Discipulorum ingens frequentia. fese divisi ad instar Aurelianensis studii, primâ luce Frater ODO Grammaticus & Satyricus Grammaticam juxta Prisciani doctrinam, & Remigii interpretationem prælegebat: horâ primâ Frater TERRICUS, acutissimus Sophista, Logicam Aristotelis, juxta Porphyrii & Averrois Isagogas commentatam adolescentibus tradebat; ad horam tertiam Frater WILHELMUS Rhetoricam Tullii & Quintilianii explicabat: magister verò GISELBERTUS singulis dominicis & festis diebus in diversis ecclesiis verbum Dei, rudis in Anglicanâ linguâ, sed expeditus & disertus in Latinâ, & suâ Gallicana prædicabat; & contra Judaicum errorem maximè disputabat: ferialibus autem diebus literatis ac sacerdotibus, ad ipsius auditorium specialiter confluentibus, sacrae paginae textum exponebat. Ad hos porrò identidem accedebat JOFFRIDUS Abbas, & sermonem suo more ad populum habebat, concurrentibus ad eum ex vicinis etiam locis viris ac mulieribus, qui licet Latinè vel Gallicè loquentem minimè intelligerent, tamen in illum intendentes, virtute verbi Dei, & vultûs ejus gratiâ ad lacrymas passim ita compuncti erant, ut finito sermone ad instaurationem ecclesiae monasterii innumeras elemosynas conferrent; & ex laicis tres quatuorve singulis vicibus sese dederent monasticæ vitæ initiandos, quos ille vel suo Conventui, vel aliis monasteriis aggregabat: Ex isto itaque fonte parvo, inquit Petrus Blefensis, qui crevit in fluvium jam magnitudinem sanctissimi paradisi. Simile quid etiam tentatum apud Stanfordenses per Elsinum, Fregistum, & Havoldam monachos, genere Anglos, qui in vicino Crulandiæ prædio sub Elfino Priore valde literato manebant.

H 3 Atque

(g) Continuator Fulcuini de Gestis Abbat. Lobienf. in Spicil. Acher. Tom. 2. p. 752. ex quibus corrigi debent, quæ Yepes in Chron. Gen. O. S. B. Cent. 2. p. 244. de Leonio deprædicavit, nempe: Cum novis moribus Lobium quoque repetivè litera, qua adeò diligenter sunt culta, ut ex isto erudito cœtu non pauci ad alias Abbatis capessendas evocati sint.

(h) De quo Part. III. Cap. III. pag. 126.

(i) Nat. Alex. Hist. Eccl. Sec. XII. Tom. VI. pag. 529.

(k) Annal. Ben. tom. 5. pag. 539.

Atque hunc in modum Cantabrigienfis à Parisiensi, Ticinensi, & Oxoniensi quarta Academia à Benedictinis magno non literariæ tantum, sed Christianæ etiam reipublicæ emolumento seculo duodecimo excitata fuit.

Alii illustres viri.

Non minimâ etiam eruditionis ac doctrinæ laude in Anglia hoc ævo floruerunt TURGOTUS Dunelmensis Abbas & S. Andreae in Scotiâ Episcopus, FLORENTIUS *Bravonius* Wigornienfis, BENEDICTUS Glocestriensis, GALFRIDUS cognomento *Arthurus* Abindoniensis Abbas, BENEDICTUS Petriburgensis, RICHARDUS *Northumbrius* Hagulstadiensis Cœnobii Prior, JOANNES *Wallingfordensis* S. Albani Abbas, STEPHANUS *Hardingus* natione Anglus, Molesmenfis apud Lingones Cœnobita, ORDERICUS *Vitalis* Anglus, Uticensis in Normania monachus, WILLIELMUS de Wicumba Lanthoniensis in Cornubiâ Prior, RICHARDUS Elyensis, vir non sacrarum modò, sed & humaniorum literarum pro seculi forte haud vulgariter peritus. Apud Cantuarienses præcipuâ eruditionis famâ emicuerunt ÆLNOTHUS, OSBERTUS, EDUARDUS, ODO Cantianus, WILHELMUS *Stephanides* vulgò *Fitz Stephens*, & NIGELLUS *Vireker*, quem à multâ lectione, nec minori iudicio magnoperè commendat *Baleus*. Sed maximè docendi munere insignis enituit

Vilianus Elyensis docendi munere insignis.

VILIANUS cognomento *Rhetor*, qui rerum humanarum pertæsus Religioni Benedictinæ in Monasterio Elyensi, magnorum eâ ætate virorum domicilio, nomen dedit, ibiq; literarum studia pro virili portione insigniter excoluit. Quâ de re *Thomam* Elyensem, loci cœnobitam, gravem & disertum scriptorem in Historia monasterii Elyensis audire præstat. „ Fuit *Vilianus*, inquit, „ *vir scientiâ admirabilis, in grammaticâ nulli secundus, quibusque Latinorum præferendus, in opponendis ac rationibus reddendis disertissimus, in omni scientia promptissimus. Cujus sapientia celeriter comperta, cum magnâ veneratione est susceptus.* Docuit igitur „ Grammaticam primò ultra mare, & „ Artes quas liberales vocant; Philosophiam quoque & Rhetoricam „ in sua civitate Lundonia, capite „ Angliæ; atque processu temporis „ Theologiam: experientibus Monachis „ sophistico lepore ipsius clarere „ sermones, & dicta schematibus ornata rhetoricis. Seniores fanè docere

„ inter familiaria colloquia consueverat, atque ex his nonnullos decensissimè ad Scripturas promovit, juniores verò illorum discere compulit: „ cuius misereri dignetur Deus. Præsertim instantius & diligentius duos „ præ cæteris informare operam dedit, & honesta invotare, prava fugare, mundi inquinamenta devitare admonuit; (quos) noverat ut filios, donec ad perfectum proveheret, „ instanter edocuit; quorum animas „ ad Dominum perducere exhortando studuit, Nomina autem ipsorum „ non infero, quia mihi tot sunt testes in eorum vita, quot Elyense cœnobium noverunt. Alter eorum, „ neglectis literarum studiis totus erat „ discolor, donec ad meliorem frugem serio rediit. Alter verò mente humilis, vultu placidus, in scriptura „ sacra studiosissimus, & ex gratiâ „ divinitus illi collatâ pollebat scientia: de multis, quæ ille alius nesciebat, ædificare consueverat. „ *Decessit in flore ætatis, revelatione prius de suo obitu acceptâ. Post mortem Sodali suo apparens indicavit, sibi in caelo visam S. ETHELREDAM Regnam & Elyensis Monasterii Abbatissim, quæ pro ipso propter libellum de ejus vita ac laudibus compositum preces ad Deum fuderit.* „ Felix par discipulorum, qui à Magistro non doctrinæ tantum, sed pietatis etiam studiis eruditi fuerunt.

Duos præ cæteris instruit solertius.

Ejus est tunc & ratio.

Scientias quod attinet à Benedictinis eo seculo præsertim excultas, inprimis de Sacrorum Canonum studio non malè meritis est GRATIANUS Bononiensis Monachus; qui cum primus Romanorum Pontificum Decreta compilasset, atque in ordinem redigisset, *Juris Canonici Conditor* est dictus. Ejus *Decretum*, inquit Abbas FLEURY (1) *Academiam Bononiensem in Italia majorem adhuc celebritatem conciliavit, cum jam annis ante viginti Legum Romanarum studio celebrari cepisset.* Atque ut de *Theologia Scholastica* aliquid etiam dicamus; equidem illa superiore seculo, cui jam olim *S. Joannes Damascenus* præluserat, in minus arduam atque summè commodam hanc methodum erat redacta, SS. LANFRANCI & ANSELMI primùm operâ in Academia monasterii Becensis, quàm secundum illos accuratè observavit Venerabilis HILDEBERTUS noster ex Monacho Cluniacensi Scholarcha Cenomanensis, tum Episcopus, ac demum Archiepiscopus

Gratianus Decreti compilator, Studendi ratio faciliior reddita.

Theologia Scholastica in cunabula.

Rotomagensis, suo in Tractatû Theologico, *ex quo*, ut non vanè conjicit noster Antonius Beaugendre, PETRUS LOMBARDUS *profecit, qui de omni Theologico, fideique dogmate, SS. Patrum sententias in quatuor libros eleganti ordine digessit.* Erat is natione Italus, patriâ Novarinus, dignitate Parisiensis Episcopus, qui primus in illa Academia à Benedictinis fundata gradus honoris literarii constituit in Theologia Baccalaureatum, Licentiam, & Doctoratum. Atque hæc est prima *Scholasticorum* ætas, quæ à *Lanfranco* usque ad medium seculum XIII. quo vixere *Albertus Magnus*, ejusque discipulus *S. Thomas*, extenditur. Hoc enim sequiore ævo ultimam negotio manum, ut alibi dicemus, tandem *Divus Thomas* Aquinas admovit. Is porrò cum quintum ætatis annum ageret, Monasterio Casinensi oblatu fuit. Posteaquàm verò eò loci primævum ætatis suæ florem humanioribus literis dedicaverat, ad *B. Albertum Magnum*, illustrissimum Dominicanæ Familiæ fidus profectus est, quem in Theologia Magistrum, *Theologicam Summam* scribendo superavit. Nec malè de *Aristotele* meritis est, in cuius Philosophiam uberrimos edidit commentarios, quibus illa tam insignes nacta est accessiones, ut propius quoque ad Theologiæ penetralia illicò admissa fuerit.

Prima Scholasticorum ætas.

Studendi ratio faciliior reddita.

Cum igitur Ecclesiastici seculares non modò Libros *Magistri Sententiarum*, & *Gratiani* Decretum unâ cum Sacra Scriptura, sed *Summam* etiam *Divi Thomæ* cum ejusdem Aristotelicis commentariis ad manus haberent, difficultas ac contentio studendi mirum quantum redditæ ipsis fuerunt faciliores. Ante hæc enim tempora librorum inopiâ ut plurimum laborabant, eò quòd bonorum Authorum scripta vel in monasteriorum bibliothecis tantum, vel in quarundam ecclesiarum cathedralium scriniis reperirentur. Quare fieri non potuit, ut non plerique ipsorum summo cum labore ad literarum studia incumberent. Ut primùm verò *Petri Lombardi*, *Gratiani* & *Thomæ Aquinatis* Opera in omnium manibus versari cœperunt, tum verò multi extiterunt, qui novis Summis Theologicis concinnandis operam navarent. Quibus etiam temporibus aliquot *Academiam* vel instaura-

Novæ secularium

tæ vel noviter excitatæ fuerunt. Ut *Academiam* verò adolescentium studia ad eas frequentandas allicerentur, inventore quos *lauream* consequendam instituti fuerunt *Gratiano*, varii ad Doctoralem lauream consequendam instituti fuerunt *Henricus de Haccuriâ* Abbas cœnobii S. Laurentii ad muros Urbis Leodicensis, cum adhuc monachus adolescens esset, ad generale studium Parisiense missus, tantos ibi progressus fecit, ut in Theologia Baccalaureus, ac in Decretis Licentiatus evaserit. Tunc enim temporis ad literati nomen comparandum, plus non requirebatur, quàm ut quis in studio unius ex dictis Summis operam collocasset.

Quò etiam factum, ut mos ille, qui multis seculis obtinuerat, mittendi scilicet adolescentes ad scholas Benedictinas, in desuetudinem abire cœperit; maximè ex quo monachis pueros minoris ætatis instruendi, contra exemplum sanctissimi Legislatoris sui, nausea oborta fuit. (n) Tunc enim verò eorundem gymnasia discipulorum frequentiam in dies destitui, & ad seculares transferri cœperunt. An autem è re Benedictinâ hoc fuerit, sequentium seculorum acta docebunt. Ut primùm enim monachi alios docere literas desierunt, & ipsi eas pededentim dediscere cœperunt. Quâ inscitiam factum, ut subinde nullâ ferè difficultate rudes ac imperitos, suorum similes, in monasteria ad Ordinis professionemmitterent. Quò nullum observantiæ disciplinæ monasticæ gravius infligi vulnus potuit. „ Quotiescunque enim talis, id est, „ rudis, imperitus, atque acumine „ intellectus destitutus ad religionem intro-

(m) Dion. Sammarthi. Gall. Chr. Tom. 3. pag. 94.

(n) Puerorum institutio cur dimissa pluribus docet Mabillon. præf. 1. in Sec. III. Bened. num. XII.

Ad literas, intromittitur, inquit Abbas TRITHEMIUS (o) *Vir uti Ordinis Benedictinæ gloriæ flagrantissimus, ita prudentia & doctrinâ nulli secundus*, quotiescuntes haud facile in monasteriis suscipiendi.

que talis ad religionem intromittitur, vulpes aut serpens in gremio fovetur. Enimverò vita monachi sine literis aut est valde devota, aut omninò turpissima. Cùm enim Scripturas non diligit, quò exercitiò totum vitæ suæ tempus in cella manens utiliter expendet? Aut quid boni solus in cella sedens operabitur, qui fontem totius boni Scripturas post Deum aspernatur? Rudis enim & sine affectione boni cùm sit, legere in sanctis Scripturis aliquid despicit; discere ab alio spernit: scribere etiam jussus contemnit. Nam cùm nihil in se habeat monastici exercitii, quo delectetur interiùs, foras discurrere vel mente, vel corpore incipit, solatium in rebus transitoriis quærit; & dum quietus in cella non potest consistere, totam Congregationem suis malis moribus tentat perturbare. *Hæc Tritheimius*: quæ utinam hodiernis exemplis non aliquando confirmari possent. Sed iis omiſſis, aliam Viri quàm docti, tam prudentis observationem de Scholis Benedictinis seculo XII. passim intermissis subjicere me non pigeat.

Causa, quòd nobiles adolescentes rariùs his temporibus monasticam Benedictinam fuerint amplexi.

Gerhardus Hagemannus, insignis Theologus ac Jurista, Monachus verò Benedictinus in Imperiali Monasterio Werdensi in præclaro suo Libro de *Omni-gena Hominis Nobilitate* multo cum judicio animadvertit, quòd à Seculo XII. decursu non ita frequentes adolescentes ac juvenes, loco illustri nati, quemadmodum superioribus seculis frequentissimè factum, Monasticam Benedictinam sint amplexi. In causa verò esse existimat, quòd nobiles juvenus ab hoc tempore in scholis Benedictinis quâ virtute, quâ literis institui desièrit. Sed virum ipsum audiamus. „Olim Benedictini, inquit, „scholas in cœnobiis aperuere, non „ignari, doctrinæ & pietatis Gymnasia in una sede optimè convenire, atque in illis asceteriis, ubi studia floruere, plures etiam Monachi sanctitate celebres fuerunt. Hisce dabant parentes suos liberos à teneris annis educandos, atque hi boni Magistri pietatis studio præstantes simul artium liberalium, & religiosæ virtutis disciplinis imbuebant

nobilem ac teneram juventutem, „quam in similem sui partum, vel „ipsa vitæ consuetudine efformabant, tum præceptis, tum exemplis ad virtutem manuducendo: enim- „verò brevius & jucundius, eoque facilius ad virtutem iter est per exempla, „quàm præcepta; illa tacita quasi vi ad instar limpidi fontis illabuntur animis, & dum jubent & faciunt, facilius etiam persuadent; nam verba movent, exempla trahunt, in quos Magistros convenit illud *Gregorii Nazianzeni* de Beatit.

Felix, qui Christum fortunis omnibus emit, Multisque est vitæ regula lexque pia.

Hosce suos Magistros videbat generosa ac tenera juvenus inenarrabili dulcedine currere viam mandatorum Dei, suosque Abbates & Superiores non tam præcipere quàm facere, exemplo Christi, de quo testatur *LUCAS* Act. I. v. I. *cœpit Jesus facere & docere*; atque exemplo magis instruere quàm præcepto. Quò quid efficacius ad persuadendum, quid potentius ad permovendum esse poterat? quid dulcius ad charitatem, quam Christum discipulis suis mandavit fovendam & nutriendam? atque ex hisce vividis Magistrorum suorum exemplis, veluti teneræ apes mel sugebant, adeò ut plures ex illis non tam desererent mundum, quàm ignorarent; alii ex seculi fluctibus ad Monasteria veluti certum salutis suæ portum se conferebant: hinc factum est, ut tot candida ex Ordine Benedictino SS. Monachorum agmina, cœlo fuerint ascripta, quorum beatis animabus hos versus dico:

Salvete illustres anime, candentia vestris Lilia florescant tumulis, semperque virescant. Christus promissis verax, nunc gaudia centum Dat, vosque aeterna recreat possessio vitæ.

Fuere Monasteria fermè sola literarum ac pietatis morumque probitatis domicilia usque ad annum MCC. & tunc ab eo anno institutæ sunt Academiae, monasteriorumque disciplina lapsa est, neque hoc meum, sed *Vernulæi* illustris Scriptoris, & Historiographi Regii in *Alma Universitate Lovanienſi Instit. pol. lib. I. tit. 8. c. 8.* ab eo tempore, rari nobiles militiæ sacræ nomen dedere, quibus deerat illa prisca pietatis, ac literarum institutio. Cœpitque ju-

Facilior proficere diu peregrinatio quam præcepta.

Ut nobilibus juvenibus domi instituantur, haud boni consulantur.

Instituenda juvenibus utilitas.

ventus domi educari, ubi filiorum infantia deliciis & voluptate, ac malis exemplis corrumpitur, de quo audiamus *Aubertum Miræum* Orig. Monast. I. 2. c. 1. ubi inquit, *corpus otio, ostro, purpura, & auro gemmarumque fulgore superbiam, fastumque alimus, cupediis irritatur palatum, nervi omnes corporis, & animi eliduntur; domi audiunt, vidèntque, quæ pudet pigètque referre, exempla turpitudinum, vitiorum imagines: & credimus ex illis pueris, aut strenuos milites, aut moderatos cives evasuros? quos potius credi fas est Senatores factos, Magistratus adeptos, majore vitiorum licentiâ miserabiles strages quamprimum edituros. Non facile eluuntur colores, quibus natus lanarum candor mutatur, retinetque odorem testa diu, quo est imbuta recens.* Hæc *Miræus* & ex eo *Hagemannus*.

Ex quibus prudens nemo non intelligit, quanto cum rei tum publicæ, tum literariæ Benedictinæ detrimento Nobilis præsertim juventutis institutio tantâ cum laude, tantòque cum fructu à Majoribus nostris velut hereditario jure suscepta & exulta, hoc demùm infelici seculo XII. in plerisque monasteriis fuerit intermissa. Quid enim salubrius Reipublicæ, quid Religioni utilius, aut conducibilius, quàm facilem in vitium flecti ætatem, imbellésque animos purioribus disciplinis imbueri, ut fructus uberrimos in commune bonum aliquando proferrant? Si quid sentio, si quid sapio, nullum me hercle! aliud præclarior opus est, quo sacrorum Antistites, & Religiosi homines tum Principes & Magnates sibi arctius devincire, cùm Rempublicam, omnemque posteritatem magis demereri valeant, tum etiam nomen suum immortalitati cum laude firmiter mandare, quàm bonis literis in sua civitate restitutis, scholisque publicis & Academiis Majorum ritu erectis; sapuit enim, qui dixit, *scholas esse pietatis officinas, religionis palæstras, castitatis sedes, pudicitiae arces, templi honoris, virtutis curias, scientiarum emporia, & bonorum omnium seminaria.* Hinc veterum Cœnobitarum frequens erat istud celeusma: *Ex scholis omnis nostra salus, omnis gloria, omnis felicitas, divitiæ omnes, ac ordinis splendor constansque stabilitas.* Testantur hoc amplissimæ facultates, quibus ab Imperatoribus, Regibus, Principibus, Episcopis, Comitibus, aliis-

que Magnatibus pro honesta Doctorum & Studiosorum sustentatione cœnobia subinde dotata fuere, ita quidem, ut, fatente *Hospiniano* adversæ aliàs religionis Scriptore, *omnia ferè monasteria post D. Benedicti tempora ab Imperatoribus & Regibus condita, essent quasi scholæ, in quibus non modò pueri, sed adulti quoque in vera pietate, religione & bonis literis erudirentur.* Testantur idem Historiæ, & Scriptores innumeri, qui ex hisce cœnobiis ad Ecclesiæ & Reipublicæ, totiùsque posteritatis utilitatem prodire, ob doctrinam & propagatam fidem nobis suo jure colendi & imitandi. Id denique testantur ipsi Cœnobiorum, Academiarum & Universitatum Fasti, qui protoparentes harum ferè statuunt Benedictinos. Sed de his plura in sequentibus; nunc remeandum ad succisivam tractationis nostræ periodum.

SECULUM ECCLESIAE XIII. BENEDICTINÆ FAMILIÆ VIII.

Ab anno 1200. ad 1300.

Qui seculi æræ vulgaris decimi tertii faciem nobis ob oculos sistit *Guillelmus Cuvus*, illud non immeritò *Scholasticum* nuncupat; Altera enim hæc ætas statui solet, quâ *Theologia Scholastica* superiori ævo introducta Scholasticorum altas radices egit, ut Universitates penè omnes, Academiæ, Lycæa, cathedras, ipsaque adeò Cœnobia ferè universa occupaverit. *Hinc orta*, inquit ille, *Nominalium & Realium, Thomistarum & Scotistarum, Sententiariorum & Quodlibetariorum familiae, mutuis inter se rixis ut plurimum pugnantibus.* Quarum hodie tam lubrica est fama, ut si quis de illa vindicanda, vel saltem de levandis sinistriorebus præjudiciis cogitare vellet, is de suo ipsius nomine periclitaretur. Id enim Criticorum pueri nôrunt, Theologiam aliàs scripturis nixam, quæ adhuc in ætate prima caput subindè attollebat, hoc denique temporis spatium, subtilitatibus, tricisque humani ingenii, ac quæstionibus penè inutilibus tantoperè cumulatam fuisse, ut nervis excisis omnem omitteret vigorem, ac prope oppressa jaceret. De hac infelici epocha pulchrè *Mathæus Parisiensis*: (p) *His*, inquit, *temporibus incipiebant Magistri Theologiæ, præcipuè tamen præcipui Prædicatorum & Minorum Lectores disputare & differere*

Scholasticorum ætas secunda.

(p) Apud *Triebachov.* de DD. Schol. c. 17. p. 328.

subtilis & celsus, quam decuit aut expedit. Qui non verentes tangere montes à gloria Dei opprimendi, nitebantur secreta Dei impervestigabilia temere perscrutari, & judicia Dei, quæ sunt abyssi multa, nimis præsumtuosè indagare. Unde defecerunt scrutantes scrutina, & erraverunt in invio Dei inveniendo, cui plus placet firmæ fidei simplicitas sobria, quam nimis transcendens in Theologia subtilitas. Philosophiæ Peripatetico-Saracenicæ adscribendum id esse credimus, cujus studium tanti hoc ævo est habitum, ut non modò præstantes judicio & ingenio viros à reliquis solidioribus disciplinis arceret, sed & ambabus, quod ajunt, manibus in Theologiam, aliisque scientias inveheretur. Observavit id acutè & eleganter Paulus Langius in Chronico Citizenensi ita rescribens: ALBERTUS ob amplitudinem omnifariæ doctrinæ Magnus dictus, fuit in omni Philosophia Peripatetica peritissimus. Hinc & à plerisque Simia Aristotelis appellatus est, qui & nimium vino secularis scientiæ inebriatus sapientiam humanam, ne dicam Philosophiam profanam, divinis literis copulare ausus est, quæque dialecticam contentiosam, spinosam, & garrulam, sacratissimam & purissimam non pertinuit commiscere Theologiæ, novum & philosophicam modum sacras docendi & explanandi literas suis tradens sequacibus: Theologistarum sectæ, quæ ab eo Albertistarum dicitur, Dux & Monarcha excellens. Paria ferè habet Aventinus in Annalibus Libr. I. pag. 218. ubi & Scholasticorum sectas, & sententiarum divortia expressius notat his verbis: Ante trecentos annos Mendicantes & Academici Aristotelem extulerunt, variisque in illum commentariis editis dissidere cœperunt inter se, alius aliter semper exposuit, quilibet singulari modo ac opinione, ita ut uno aliquo pertractando totum vitæ tempus consumat, nil legat, nil intelligat aliud, condemnat reliquos, cum illis rixatur, altercat, belligeratur, litigat; Et ita omnes felium in morem inter se cœmittuntur. Hic Sophista est, ille Thomista, alius Albertista, hic iterum Realista, ille Occamista, hic Marsilius sequitur, ille Tartaretum, alius Bricartum. Hic Antichristus est, ille Modernus, hic novus, ille veteri incedit via; hic voces tractat, ille vocum significata, clamorum autem & rixarum finis non est, semperque inter se dissident, nisi cum aliorum sanguini insidiantur. . . Mirari equidem jure quis possit, qui factum

fit, ut ita in præceptis ruerit Literarum natio, cum nec ingenium deesset, nec occasio ad meliora audenda. Verum non patitur locus & tractationis ratio, ut singula fusiùs exponamus. His igitur relictis, lubet nunc percurrere insigniora Ordinis nostri loca, in quibus solidiores disciplinæ & artes, quantum æruginosa illa ferebant tempora, conservatæ ampliùs floruerunt.

Et quidem in Anglia bonarum artium studia adhuc in quibusdam viguisse cœnobiiis plura nos docent exempla. De S. Albani monasterio illud cum primis memoratu non indignum occurrit, quod ibi sub finem duodecimi atque initium decimi tertii seculi contigit. SIMON ejus loci Abbas haud fecus eruditus ac probus in suscipiendis religiosi tyronibus ad hoc præcipuè invigilabat, ut adolescentes bonæ spei, virosque Literatos attraheret & congregaret. Erat enim opinionis, ut quisque esset literarum studiosissimus, ita disciplinæ etiam monasticæ fore studiosissimum, atque in ea re vehementer sudaturum, ut doctrinæ morum integritas responderet. Nec facile ita ipsum fessellit opinio. Sub ejus regimine sanctioris vitæ desiderio in S. Albani monasterium secesserunt Garinus, & Mathæus, fratres germani, magnæ famæ & celebris nominis propter vitæ suæ reverentiam & literaturæ excellentem peritiam. Habuerunt etiam hi duo quendam nepotem, magistrum videlicet Garinum, in Decretis Lectorem nominatissimum. Hi igitur tres, inquit Mathæus Parisius, quasi triplex funiculus, qui de facili non rumpitur, ni multos nobiles ac potentes tam seculares laicos & Prælatos, quam cucullatos sibi amicissimos reddiderunt. Scholam enim rexerunt in Burgo S. Albani, quâ tunc temporis vix inveniretur in Anglia schola melior vel fructuosior, aut scholaribus utilior vel copiosior. Hi tres quamquam seculares, conversationis honestate & vitæ puritate, Monachi censeferi promeruerunt. Ille magister Garinus, & frater ejus Mathæus, & eorum nepos magister Garinus, & duo eorum discipuli & socii Fabianus & Robertus de Salerno voverunt, se fore apud S. Albanum habitum religiosum suscepturos: admoniti visione speciali & spiritali. Omnèsque hi votum impleverunt, præter magistrum Garinum juniorem; ille tamen, quod habitu omisit, vitam honestam complevit. Garinus autem senior infra breve tempus propter vitæ

Literari cultus in Anglia.

excellentiâ virtuosæ, & literaturæ copiosam peritiam in Priorem electus & creatus est. Assumpto autem de medio Abbate Simone, & vacante Abbacia, electus est in Abbatem GARINUS Prior, qui deinde Mathæum in Priorem sublimavit. Sub doctis adeo Superioribus res literaria in monasterio S. Albani pristinum decus facile recuperavit.

Alexander Neckam eò loci eruditur.

Ætatem agebat id temporis Alexander Neckam in schola S. Albani literis elegantioribus à nostris eruditus. Hinc pro more hujus temporis ad Universitatem Parisiensem, Academiae principem ac reginam, se contulit, ubi maximam doctrinæ laudem consecutus fuit. Erat enim acutus Philosophus, in Theologia nulli inferior, Rhetor ac Poëta eximius. Unde cum Lutetiæ Parisiorum publicas habere lectiones cœpisset, ejus scholæ tanta auditorum affluentia frequentari cœperunt, quantæ capiendæ locus ac spatium deessent. Post aliquot annos in Angliam reversus, Dunstaldiensi scholæ præfectus fuit, quam tamen ut cum sancti Albani schola commutare sibi liceret, à GARINO Abbate instanter petiit, ut in vita hujus Præfulis legitur apud Mathæum Parisium, ubi ad marginem hæc quoque adscripta fuerunt: Hic cum tunc temporis anno scilicet proximo 1187. transacto ad Dunstalde scholam rexisset, vocavit eum Abbas Garinus iis literis breviter & jocosè scriptis. (petierat enim Alexander Neckam scholam sancti Albani initanter) Si bonus es, venias: si nequam, nequaquam. Cui tum breviter & jocosè rescribens Alexander ait: Si velis, veniam, sin autem, tu autem: ac si diceret, non multum curo. Ferunt alii, petiisse tunc à Garino monachalem habitum, ac jocosè dicitur repulsam haud ægrè tulisse. Factus autem postea Cicestrensis primùm Canonicus secularis, tum Excestriensis Regularis Divi Augustini, in Abbatem denique ejusdem Ecclesiæ anno 1215. electus est, diemque obiit anno 1227.

ambit præfecturam scholæ sancti Albani.

repulsam passus, fit Canonicus Regularis.

Florent ibidem Rogerus de Vendovera,

&

nemo alius in Anglia, Atque ut de solo MATHÆO Parisiensi loquar, eximiam ejus doctrinæ laudem ex Joanne Pitseo (q) in Opere suo de Scriptoribus Angliæ paucis huc afferre placet. Mathæus Parisiensis, inquit, Ordinis S. Benedicti Monachus ad S. Albanum Congregationis Cluniacensis ab ipsa, ut videtur, adolescentiâ quasi Deo dicatus, & monasticæ disciplinæ traditus, egregiam, quam natura dederat indolem, omni laudabili eruditione perpoliivit, omni virtute ornavit. Manuarius scriptor, pictor non vulgaris, omnes denique mechanicas artes, quantum & quâ parte liberale ingenium decere possunt, sufficienter didicit. Artes autem liberales accuratè calluit. Poëta elegans, Orator facundus, Historicus percelebris, Theologus solidus, & quod omnium caput est, manuum integritate purus, vitæ innocentiam clarus, simplex, candidus. Qui fieri verò potuisset, ut Mathæus in S. Albani monasterio has doctrinarum disciplinas perciperet, nisi qui præceptores in artium studiis literatissimi versati extitissent, à quibus ea discipulis traderentur?

Mathæus Parisiensis.

Id ipsum ex eo confirmari ampliùs potest, quod cum universa Angliæ monasteria vel Oxonium vel Cantabrigiam monachos studiorum causâ mittere tenerentur, solum Ablanense unâ cum Dunelmensi (quæ sua separatim sibi Collegia paraverant) exceptum fuit. Hoc verò ut meliùs intelligatur, sciendum, quod seculo xiii. fundatum sit Collegium Gloucestriense apud Oxonium pro monachis Provinciae Cantuariensis, eâ ratione ac consilio, ut in illo veluti studio Generali, Religiosi juvenes ex diversis monasteriis transmittendi ad literas cum humanas tum divinas addiscendas incumbere valerent, neque semper aliqua doctrinæ suffragia ab externis cum sacri Ordinis despectu mendicare cogerentur: Quæ res cum prudentiâ plena, atque è gloria & existimatione Ordinis esse videretur, brevè factum, ut pro aliarum provinciarum monachis aliud Collegium, seu Studium Generale in Urbe Cantabrigiæ excitaretur. Atque adeo Angli Benedictini rem literariam Ordinis nostri sartam tectam conservare studuerunt, eamque subinde literis præsertim Benedicti XII. confirmati strenuè tueri perseverarunt, quousque religio non Benedictina tantum, sed Catholica etiam omnis in Anglia ab

Studium Generale in Collegio Oxoniensi.

item Cantabrigiæ

Henrico VIII. excidium passa est. Eâ verò ætate præter enumeratos cum primis inclaruere *Gervasius* fani Servatoris Cantuariæ Monachus; *Elias de Trickingham* Petriburgensis; *Adamus de Domersham* Glostoniensis; *Johannes Castor* sive *Fiber* Westmonasteriensis; *Bartholomæus Cotton* Norwicensis &c. relictis ingenii monumentis per celebres.

Collegia pro studio Be-
nedictinis excitantur Parisiis.

Anglos Benedictinos æmulari hoc ævo visus est *MATHÆUS Vindocinensis*, Abbas S. Dionysii in Gallia; qui cum monachorum suorum instructioni tantum consulere vellet, quantum posset, Collegium anno 1263. in Suburbio S. Germani, cum licentia Abbatis ejusdem monasterii fundavit, quod hodie tamen, ut ferè fit, in alias ædes commutatum est. Annis abhinc non plus sex elapsis, videlicet an. 1269. *YVO DE VERGII* Abbas Cluniacensis Collegium in Academia Parisiensi extruere cœpit ad usum & commoditatem non Monasterii tantum, sed universæ Congregationis Cluniacensis, qui Lutetiam Parisiorum ad studia mittendi essent, quod deinde *Yvo II.* prioris Nepos, itémque Abbas Cluniacensis ad fastigium perduxit. Hisce Collegiorum Fundatoribus tertium è nostris addit *Bucelinus* ad an. 1294. clarum, *Johannem de Cressy* ex Episcopo Meldensi S. R. E. Cardinalem, illustrioribus hujus seculi viris meritò associandum, *cujus*, inquit, *inter alia præclarè gestorum in hodiernum diem insigne extat monumentum, Collegium Parisiis ab eo structum & denominatum.*

Viri docendi munere illustres,

Edmundus Cantuariensis,

Joannes Algrinus,

Licet autem fundare Collegium, nobile quidem opus sit, docere tamen in Collegiis quodammodo nobilius est. Ad illud fortunæ tantum, sed animi bona ad hoc requiruntur; in ædificando manus & operæ, in docendo intellectus & præcipuæ hominis facultates laborant, & sicut aurum ibi, ita hîc cerebrum expenditur. Atqui etiam isto tam sublimi munere apud Gallos enituere nonnulli Benedictinæ Familiæ principes hoc seculo viri, *Edmundus* nempe Cantuariensis Archiepiscopus, qui, teste *Bucelino* ad an. 1246, *Literas & Theologiam summâ omnium admiratione professus Parisiis est, eâ verborum efficaciam, ut sæpè Auditores viri summâ auctoritate moti lacrymas cohibere non valentes, codices compilarent.* In eadem Universitate Parisiensi *Johannes Algrinus* Cluniacensis Monachus,

Priorque Abbatis-villæ tantâ eruditionis laude Theologiam docuit, ut eum *Gregorius IX.* P. M. post varios honores Ecclesiasticos, Cardinalem creaverit. Quam etiam eminentissimam Dignitatem ob doctrinæ amplitudinem *Bernardus* cognomento *Aiglerius* natione Gallus Monachus primùm Saviniacensis in Diocesi Lugdunensi, ac postea Cassinensis Abbas in Italia ab *Urbano IV.* consecutus est.

Atque profectò tam præclara incentiva, & hujusmodi doctrinæ ac eruditionis præmia cæteros in Gallia, Italia, Germania Benedictinos inflammare debuissent, ut pari industriâ ad literarum se referrent studia. Verùm illi in turpi otio magis considerare, quàm honestissimum scientiarum curriculum conficere maluerunt, paucis exceptis, maximè in Germania nostra, ubi præter monachos exiguo numero, videlicet *Benedictum* Lasponem, *Henricum* Steronem Altahensem, *Adelbertum* San-Udalricanum, *Conrados* Schyrensem & *Lauterbergensem*, *Florianum* Corbeiensem, *Godefridum* S. Pantaleonis, *Bertholdum*, *Burchardum*, & *Eccardum* San-Gallenses, unici ferè hoc ævo florebant Abbates, *Arnoldus* Lubecensis, *Diethelmus* Spanheimensis, *Himbertus* Bursfeldensis, *Henrici* Fuldensis, Augiensis, Campidonensis, Altaichensis, *Hermannus* Corbeienensis, *Cæsarius* Prumentis, qui post secessum in Heisterbacense cœnobium varia conscripsit; *Albertus* Stadenensis, qui ad extremum etiam desertis ignavis suis Monachis ad castra Fratrum Minorum transivit. „ Hoc

„ tempore, inquit *Trithemius* (r), „ Ordo noster tam in eruditione scripturarum, quàm in sanctimonia virtutis meritorum nimium defecerat: „ in quo monachus vel sanctus vel eruditus rarus occurrebat. Quæ „ quidem calamitas Ordinem sanctum „ penè totum operuit: à quâ deformatione nunquam postea totus sur- „ rexit. „ Unde *Henrico Meibomio*, quamvis A catholicis Scriptori, fides non omnino deneganda est, *cujus* oratio, si unum alterumve convitium demas, cum *Trithemii* verbis planè congruit. „ Hoc tempore (adscribo „ *Meibomii* verba) studia doctrinarum „ à prima institutione in monasticis „ scholis Benedictinorum præclarè exculta, inde emigrare quodammodo „ & in mendicantium fraterculorum

Bernardus Cassinensis,

Rei literariae decemena in Germania monasteriis,

ac Ordine universis,

Meibomii hæc dicitur testimonium.

„ ergastula se paullatim recipere animadvertentibus. Res deploranda, „ detestandaque! homines Nazaræos, „ pietati otioque literario obstrictos, „ deditos, eamque ob causam magnatim aliorumque fortunatorum hominum munificentia locupletatos, „ ita à seipsis desciscere, & degenerare, ita in ignaviam, socordiam, „ luxumque prolabi, ut veteris sanctimonie, sedulitatis, & industriæ „ superfit nihil: atque ubi nuper apicalium alveoli fuerint, ibi nunc „ inertium fucorum latibula conspiciantur. „ Nolo plura, meque cohibebo, neque committam, ut A catholici justam exprobrandæ inscitie causam habuisse videantur. Illud solatio esse potest, quod *Nebridius à Mundelheim* (s) tradit in *Officina Antiquitat. Monastic. Epist. 82. pag. 381.* nempe literas, quæ multis seculis inter Benedictinos viguerant, ad *Cistercienses*, sub *Regulâ etiam S. Benedicti militantes confugisse*; quorum Ordo seu Congregatio hoc seculo quàm pluribus cum Episcopis tum Abbatibus, quàm piis tam doctis fuit illustris.

Muse à Benedictinis ad Cistercienses commigrant.

Hujus seculi labes.

Communis tamen ferè fuit ejus seculi labes, ut dum *Philosophia Aristotelico-Saracenicâ* recens invecta vigorem sumeret, ac numero docentium & discentium, itémque novitatum affectatione & tricarum atq; subtilitatum multitudine cresceret, melioribus ingeniis & aliquam magnitudinem præ se ferentibus ætas illa decreveret, solidioraque studia sensim flaccescerent; quo factum, ut familia Benedictina, quæ multis retrò seculis toto orbe terrarum habitata est fecundissima virorum omnis doctrinæ & virtutis laude præstantium parens, multis demùm in Provinciis, ac præsertim in Germania, istâ tam præclarâ laude quasi spoliata fuerit. Scimus quidem præter paucos vice omnium supra enumeratos illustres eruditione viros, plures, quos è præcipuis *Nigrorum* delegit, selegitque *Hieronimus Platus* S. J. Scriptor non spernendus, à nostris passim huc referri. Ita verò ille (t): *Octavo*, inquit, *seculo Benedictino, ab anno 1200. usque ad 1300. floruisse accepimus Helmandum* (u) *Belvacensem Monachum in Divinis Scripturis eruditissimum, & in secularibus etiam literis, ac mul-*

Scriptores aliqui Benedictini.

tis quoque libris scriptis nobilitatum. Eodemque tempore *Guilielmum Abbatem Pictaviensem, non solum Theologiæ, sed juris etiam civilis scientissimum.* Deinde *Philippum Bergamum in cœnobio Patavino egregium virum tum doctrinâ, tum eloquentiâ.* Tum etiam *Petrum Bertorium Monachum Parisiensem, cujus librorum grandis extat catalogus.* Sed quia *Platus* non nihil in *Chronotaxi* & nominibus hîc cespitasse notatur, ejus testimonio uti piaculum ducimus: *Quid enim attinet ementitos & fictitios Ordini Benedictino affingere honores, cum suo satis superque splendore illustretur?* Certè sola sufficiens familiæ nostræ non unius, sed seculorum omnium decus B. Virgo GERTRUDIS à prima ætate *Rodardesdorffensis cœnobii Monialis* ac denique *Abbatissa*, hoc ipso declivi seculo eâ excelluit sanctitate & doctrinâ, ut ex instinctu Spiritûs sancti, à quo fuerat edocta, magno Ecclesiæ fructu, piarumque mentium salute & consolatione libros quinque *Spiritualium insinuationum* composuerit, quos latinitate donatos *Johannes Landspergius* summo seculorum omnium & piè legentium bono extulit. Sed & ipsius *Gertrudis* soror *Mechtildis* mirandum quoque in modum enituit, ut quæ in eodem cœnobio professa, & spiritûs, qui sororem repleverat, particeps effecta, *librum* conscripsit *suarum Revelationum*, spiritualis gratiæ divinæ dulcedinis musto abundè plenum. Possemus plures huc referre ætatis hujus scriptores Benedictinos, id modò si ageremus, ut historiam rei literariæ ad singula ejus membra extensam conderemus. Verùm tamen reliquos omnes, quorum haud postrema inter eruditos hoc tempore fama fuit, undique comportatos, velut per lancem saturam ceteris jam in staterâ positis adjiceremus, quid tamen pauci hi in comparatione tot doctissimorum virorum, quos scholis Benedictinis prioribus seculis præfuisse, & egregiis ingenii monumentis genus omne eruditionis illustrasse, vel ex solis eorundem prædecessoribus ad secula ix. x. & xi. laudatis colligere licet? Iis igitur omissis ad alteram progredimur periocham.

S. Gertrudis & Mechtildis.

(s) Ex Paulo Langio ad an. 1258.

(t) *Platus lib. 2. de bono relig. cap. 32. Bucelinus in Anal. Bened. ad an. 1299.*

(u) Lege *Helinandum Cist. observ.*

SECULUM ÆRÆ VULGARIS
XIV. BENEDICTINÆ IX.

florentibus illâ ætate *Sylvestrinorum*,
Cælestinorum & *Olivetorum* fami-
liis.

Idem Seculum exornârunt non pauci è nostris omni genere virtutum, & multiplici melioris eruditionis suppelletille instructi, quos inter cum primis memorandi, *Eberardus* Althachensis; *Engelbertus* Admontensis in Styria Abbas; *Guillelmus de Nangiac*; *Guido de Castris*; *Edmundus de Hadenham* Roffensis; *Petrus Boherius* Urbevetanus Episcopus; *Robertus Grimus* Bardeneiensis; *Richardus Walingfordius* Albanensis in Anglia; *Joannes Thanatensis* cœnobii S. Salvatoris apud Cantuariam Monachus; *Robertus de Graystanes* Dunelmensis; *Joannes Everidenus* S. Edmundi in Anglia Cellerarius omni humanioris literaturæ scientiâ, & jurisprudentiâ excultus; *Rogerus Hardenus* Cestrensis Monachus eleganter doctus; *Petrus Rogerus de Malomonte* Abbas Fiscanensis; *Guerricus Igniacensis* Antistes à relictis ingenii monumentis celebratissimus; *Richardus Cicestrius* Westmonasteriensis; *Joannes Petroburgenis* Abbas; *Gualterus Bederichworthus*, & *Gulfredus Warterthonus* S. Edmundi Ascetæ lectissimi; *Joannes Malverneus* Wigorniensis; *Joannes Scheppeus* Roffensis; *Henricus Reddorffensis* in Germania Monachus; *Joannes Wiltonus* cognomento junior Westmonasteriensis, *cujus scripta*, inquit Pitseus, *pietatem redolent, & animum à terrenarum rerum contagione penitus alienum demonstrant*; *RANULPHUS Higdenus* Cestriensis; *Petrus Berchorius* Monachus & Prior S. Eligii Parisiensis, *Vir*, ut Trithemius asserit, *in divinis scripturis studiosissimus & valde eruditus*; *JOANNES de Timmuth* ad S. Albanum Cantuariæ Monachus melioris eruditionis panopliâ instructissimus; *Simon de Langham* ex Archiepiscopo Cantuariensi S. R. E. Cardinalis, primus qui *Wiclef* nequissimi è clerico Apostatæ conatibus occurrit, & honore Piani collegii nequiter exambito eum deturbavit; *Mathæus Florilegus* Westmonasteriensis; *Guillelmus Thorn* Cantuariensis S. Augustini Monachus Benedictinus; *Stephanus Byrchingtonus* Cantuariensis; *Guillelmus Binghamus* Nordowicensis Monachus ingeniosus & doctus, zeloque divinæ gloriæ plenus; *Utreodus Boltonus* Dunelmensis asceta doctissimus; *Castor-*

Illustres
ejus se-
culi Scri-
ptores.

Status rei
literariæ
ab anno
1300. ad
1400.

HAud multo lætior Musis Benedictinis affulsit tertia, quæ successit Scholasticorum ætas ab anno 1330. usque ad finem seculi xv. decurrens. *His quippè temporibus*, inquit *Henricus Whartonus* (x) *neglectum meliorum literarum studium, conculcata pietas; & hinc effreni Ordinum Mendicantium intemperie, illinc futilibus controversis, discissus Christianus orbis.* Ab Academicis, ut diximus, jam diu exulârat castioris Theologiæ cultus, & salebrosus scholarum nugis locum cesserat; Iftas quin etiam è Clero pauci excoluerunt. Sacerdotibus enim secularibus Juris Canonici ac Civilis scientia præprimis in votis fuit, quâ ad summas Ecclesiæ dignitates compendio perveniri posset. Soli ferè Mendicantium Ordini rerum divinarum studium excolendi gloria relicta est. Ifti verò immensam exinde apud vulgus auctoritatem obtinuisse non contenti, in Academicarum cathedras avidi involârunt, & antiqua aliorum munera ruptis disciplinæ Ecclesiasticæ repagulis sibimet ipsis arripuerunt. Neque ipsis tamen Mendicantibus ad amussim inter se convenit. *Hinc natæ Spiritualium, Beguardorum, Beguinorum, & Fratricellorum* sectæ, ferali odio, mutuisque jurgiis sese confodicantes, & tanto subinde animorum æstu concertantes, ac si totius religionis prora & puppis in eorum nugis stetit. Eâdem ætate Sedes pontificia Avenionem translata est, indèque haud parum imminuta Majestas Apostolica, maximè postquam *Ludovicus Bavarus* Imp. anathema sibi à *Joanne XXII.* incussum spernere, & doctissimorum hominum calamos in subsidium vocando, quâ potissimum ratione Pontificum fulmina (si diis placet) essent repellenda alios docere sustinuit. Post ejus seculi medium *Wiclefus* novas hærefes excitavit, accitisque pluribus per Angliam, Bohemiam, exterâsque gentes discipulis, errores suos longè latèque propagavit; quos tamen voce & calamo egregiè impugnârunt nostri. Perturbatis quoque rebus Ecclesiæ strenuè consuluerunt assumpti è divi Benedicti familiâ Pontifices *Maximi*, *BENEDICTUS XII.* *CLEMENS VI.* & *URBANUS V.* Tum etiam orbem beârunt plurimi illustres viri ex-

(x) Wharton in append. ad Guill. Cave Hist. lit. pag. 1.

ronus Nordowicensis; *Simon Pontbraius* seu *Southbraius* Albanensis Monachus Ss. Theol. Doctor Oxoniensis, scriptis contra *Wiclefum* nominatissimus; *Joannes Wellius* Rameseyensis; *Joannes Radinghal*, & *Henricus Woodbil* Cantuarienses Monachi, Rectores successivè Collegii Cantuariensis, strenui *Wiclefistarum* antagonistæ; *Guillelmus Gillinghamus* Cantuariensis Bibliographus; *Edmundus Bromfeldus* Buriensis Monachus eximiè doctus; *Nicolaus Radeliffus* Sant-Albanensis; *Adamus Estonius*; *Joannes Castellensis* Monachus, *cujus* plura extant opera commendatissima. Sed cum primis eodem seculo declivè enituit *Petrus Aiscelini*, seu *de Montacuto* ex Monacho & Priore S. Martini Parisiis Episcopus Laudunensis, dein S. R. E. Cardinalis, *cujus* inter alia præclara numeratur meritò Collegium sui nominis ab ipso Parisiis instauratum; ut variis jam exemplis dispalescat, quàm nostri de re literariâ & Ecclesiâ, infelici etiam hoc seculo, quo tot hæresum vespertiones in publicum prorupere, benè mereri studuerint. Sedenim quid circa studiorum Monasticorum instauracionem eâdem tempestate actum fuerit, paulò curatius exponere juvat.

Monachi
ad litera-
rum stu-
dia exci-
tantur.

In Concilio Generali Viennensi, quod seculi hujus anno undecimo celebrari cœpit, *CLEMENTI V.* Summo Pontifici, cæterisque Ecclesiæ Patribus necessarium est visum, ut Monachi ad scientiarum studia excitarentur. Posteaquàm enim alios instruendi munus abjecerunt, ipsi literas dediscere, otio autem ac desidia languere cœperunt. Refert *Justinus*, quòd *Lydis* in poenam rebellionis à *Cyro* Persarum Rege arma & equi adempti fuerint; ipsi verò jussi sint, cauponas & ludicras artes, & lenocinia exercere. Et sic gens industria quondam, potens, & manu strenua, effœminata mollitie, luxuriâque virtutem pristinam perdidit, & quos ante *Cyrum* invictos bella præstiterant, in luxuriam lapsos otium ac desidia superavit. Haud secus quàm diu Benedictini operam in docenda juventute posuerunt, nihil illis solertius, nihil laboriosius, nihil eruditionis gloriâ illustrius. Quid enim ad fastigium non cujusvis ecclesiasticæ, sed Archiepiscopalis, Cardinalitiæ, & Pontificiæ etiam dignitatis quàm plures Benedictinos evexit? certè non po-

Literis
exculti
in hono-
re,

pularis ambitio, sed spectata cum virtutis tum doctrinæ præstantia. Ubi illarum primùm verò scholasticæ ac literariæ exercitationes non amplius illos subegerunt, otio & ignavia languentes pristinæ doctrinæ decus amiserunt; & quibus literarum studia summam apud Reges, Principesque auctoritatem comparârunt, ita ut intimis consiliis adhiberentur, regni ac imperii Archicancellarii constituerentur, summis legationibus fungerentur, in desidiâ lapsos contemptibiles atque exosos reddidit inscitia, ut nullo deinceps haberentur loco. Quæ res quàm indigna relatu, tam graves gemitus & suspiria (y) *Petro Visselbeccio*, hujus ævi Monacho perinde docto ac cii queriprobo ciebat. „ Nunc nullius rei „ *ingemiscebat*, minor cura in cœno- „ *neglectû* „ *literarum.* „ *biis nostris, quàm scholarium.* „ *In-* „ *de ludibrium populo sumus, & om-* „ *ni genti odium.* „ *Apex presbyterii* „ *psalmos deplaterare in templo, aut* „ *aliquid mussitare in stallo, seu in* „ *angulo missam legere.* „ *Imò si quæ* „ *vivida sint ingenia, & exemplo Ma-* „ *jorum accensa, studia Majorum am-* „ *plecti velint, damnantur ad alios* „ *labores planè rusticos & fordidos.* „ *Si* „ *qui autem de vaccis, caballis, ca-* „ *nibus venaticis, de tritico & brassi-* „ *ca benè discurrere valeant, hi di-* „ *gni sunt ad regendas Præposituras &* „ *familias ampliores.* „ *Ita puri idiotæ* „ *& homines prorsus agrestes nascun-* „ *tur in monasteriis.* „ *Ego inter erudi-* „ *tos me non profiteor.* „ *Tardioris* „ *quippe ingenii homo semper fui, &* „ *memoriæ non adèd tenacis, studia* „ *tamen amo, omnèsque eorum festa-* „ *tores.* „ *Hi gemitus, hæc suspiria* „ *erant *Petri Visselbeccii*, Monachi E-* „ *resburgensis, Imperialis & primi in* „ *Saxonia à fundato Christianismo mo-* „ *nasterii.* „ *Erat Philosophiæ & Theo-* „ *logiæ strenuus auctor, linguæque Græ-* „ *cæ haud ignarus.* „ *Vixit pietati &* „ *doctrinæ semper intentus, ut tandem* „ *à superioribus suis Ss. Theologiæ Do-* „ *ctor in cœnobio isto constitueretur.* „ *Decessit lentâ phtisi consumptus an-* „ *no 1395.*

Cum igitur monachi contenti el-Concilio-
boratis majorum religione atque do-
rum &
strina monasteriorum bonis, litera-Pontifi-
rum & cum his virtutum studia depo-cum De-
suissent, *in otio & pigritiâ fruges con-creta de-*
sumere docti, è veterno excitandi erant. studiis
Unde, ut paullò antè dicebam, jam tandis.
an. 1311. in Concilio Viennensi ad lite-
ra-

(y) Vide ejus Chronicon Huxariense à Francisco Paulini editum.

rarum studia compellendi fuerunt, edita constitutione, ut in singulis ipsorum monasteriis idoneus teneatur magister, qui eos in primitivis scientiis instruat diligenter. Concilii Viennensis decretum amplius explicavit BENEDICTUS Papa XII. in sua pro Benedictinis Monachis Constitutione, Capite VI. sic decernens (z): „Quia verò per exercitium lectionis acquiritur scientiæ margarita, & per studium sacræ paginæ ad cognitionem excellentiæ divinæ familiaris pervenitur, ac per agnitionem humani Juris, animus rationabiliter efficitur, & ad justitiam certius informatur. Nos cupientes, ut Viri ejusdem Ordinis [Benedictini] in agro Dominico laborantes, in primitivis, ac deinde in Divini & humani, Canonici videlicet Juris scientiis instruantur; Constitutioni CLEMENTIS Papæ V. & Prædecessoris nostri &c. inhærentes, illam volumus & præcipimus firmiter observari, & nihilominus adjiciendo statuimus, & ordinamus, ut in quibuslibet Ecclesiis Cathedralibus, Monasteriis, Prioratibus & aliis Conventualibus & solemnibus locis, quibus ad hoc suppetunt facultates Ordinis seu Religionis hujusmodi, deinceps habeatur Magister, qui Monachos eorum doceat in hujusmodi scientiis primitivis; videlicet Grammatica, Logica, & Philosophia: proviso attentius, ut seculares instruendi cum ipsis Monachis docendis nullatenus admittantur. Cui quidem magistro, si monachus non fuerit, ipsius Ordinis &c. pensionem viginti librarum Turonensium quotannis dandam; si verò in monasteriis adsit monachus idoneus ad docendum, deputari ad id per suos Superiores debet, cui ultra vicium & vestitum decem libras Turonenses pro libris, vel aliis suis necessitatibus emendis dandas constituit. Antistites verò ut dociles, & vitæ ac morum honestate decoros, & ad acquirendum fructum scientiæ aptiores Monachos, cum consilio proborum & seniorum de monasterio eligant: & quo loco, quo tempore, lectionibus scholasticis, quibus verò horis Divinis Officiis studentes vacare possint, ordinent, idque super instructores & instruendos, num debite omnia faciant, diligenter attendant, & negligentes

„ compellant, ordinavit. „ Capite verò 7. ejusdem Bullæ de studentibus Monachis ad generalia Studia mittendis agens sic orditur: *Cæterum quia expedire cognoscitur, ut postquam præfati Monachi in prædictis scientiis primitivis eruditi fuerint, ad sacræ Theologiæ & Canonum transeant facultates.* Ubi dociliores & capaciores Monachos ad publicas Universitates mittendos esse jubet; modum etiam & viam præscribit; qualiter & per quos, hi, qui studiis generalibus deputantur, eligi debeant; quo etiam tempore anni à suis Prælatibus mittendi sint, definit. Circa hujus definitionis aliarumque ordinationum executionem, si negligentes Antistites vel Priores fuerint; pœnas in eosdem fulminat, & beneficiis privandos decernit. Capite autem 8. idem Pontifex de pensionibus studentium prolixius duobus ferè foliis, tractans, quantitatem pensionum tempusque missionis præfixit. Modum faciendarum pro studentibus contributionum, pœnasque non solventium decrevit: Uniri posse beneficia curam animarum non habentia, pro augmento pensionum ad studia mittendarum, concessit. Monachos verò bene de literis meritos, vitæ laudabiles, aliasque idoneos & discretos per Superiores non debere à studio revocari, sed permitti & provideri, ut ad gradus scientiarum, ad Baccalaureatûs scilicet & Magisterii, vel Doctoratûs honores perveniant, lecturâsque continent: Utque omnes in scientiis laudabiliter proficientes Monachos dignis attollant honoribus & promotionibus efferant opportunis, Prælatos obligavit. In quos, si negligentes in prædictis reperirentur, uti statutis Pontificiis rebelles, Priori generalis studii potestatem & jus dedit fulminandi & publicandi sententias, à quibus absolvi nequeant, nisi per eundem vel Congregationis Præsidentem, idque pœnis prius solutis, & omnimodâ satisfactione impletâ. Vetat ibidem, ne Monachi ad Doctoratûs & alios facultatum promovendi gradus, impensas prodigant majores, vel convivia festiva procurent, super quo jurare eos debere, priusquam promoveantur. Ad hæc Monachis, sicut cæteris Clericis, ad gradus & honores Theologiæ & Juris Canonici accessus pervios indulgit; ubi etiam cuicumque Ordinis nostri, qui in Parisiensi, vel in aliquo alio generali studio per sex

Quid de Theologia & SS. Canonum Studiis.

Pœnæ in Superioribus fulminat.

Monachos bene de literis promovendos honoribus affici jubet.

eadem gradus in Academiis suis accipiendi facultatem indulget.

primitivæ scientiæ in cœnobiiis docendæ.

Qualis Magister, & quinam discipuli.

annos in sacra Theologia studuerit, & ad id sufficiens & idoneus fuerit, posse in ipso Parisiensi studio, vel alibi cursus consuetos Bibliæ facere: qui verò per octo annos in Theologia profecerit, libros sententiarum legere valeat. In Jure quoque Canonico, qui per sex annos Jura Canonica in Parisiensi, vel alio generali studio audierit, ad Licentiam, vel Doctoratum, & Lecturam Juris Canonici, sive Decretorum, in eodem Parisiensi, & quolibet alio studio, in cappa suæ religioni congruenti, dummodo sufficientes & idonei fuerint, absque difficultate malitiosa, & impedimento, ab omnibus liberè admittantur, sicut cæteri Clerici seculares ibidem consueverunt admitti. Non obstantibus quibuscunque statutis vel monasteriorum ejusdem Ordinis, vel certè studii Parisiensi, vel aliarum quarumcunque Academicarum, etiam confirmatione Apostolicâ roboratis. Derogâtque universis & singulis hujusmodi consuetudinibus & Laudis expressis tamen statuto Parisiensi; quod nullus sine rubea cappa Decretum legere permitti debeat, vel quod nullus Jura Canonica legere valeat, vel ut Baccalaureus legere Decretales, aut ad Magisterium ascendere in Decretis, sive Doctor fieri Decretorum, nisi ibidem Canonicis Juribus studuissent &c. De his & aliis omnibus, copiosissimè insignis hic Benedictini assertor honoris (a) BENEDICTUS XII. in sua *Benedictina*, quæ ab ipsius nomine, & quod pro Benedictinis scripta sit, fortita nomen est, disposuit: & autoritate, quâ valuit Apostolicâ inviolabili constituit, ut studium in Ordine nostro priscis usitatum Patribus restauraretur, & intermissum reassumeretur, si pristinum nitorem Ordinis vindicare, & Regularem observantiam cuperent conservare. Adverterat namque prudentissimè universi Orbis Urbisque Romanæ Præsul Apostolicus, jacentibus literis spiritum religionis sensim exhauriri, nisi vitali alimento literarum continuò nutriatur.

Arnoldi Episc. Constitutio.

ARNOLDUS verò de S. Asterio in Lemovicibus Abbas, primus dein ejusdem urbis Episcopus, in Constitutionibus à se editis anno 1320. decrevit, ut ad decus atque utilitatem ecclesiæ propriæ sex viri Religiosi ejusdem Capituli ad celebris alicujus Universitatis mittentur solennia studia, ut ibi Theolo-

gia vel Juri Canonico operam navarent. Sic itaque Benedictini, qui antea domi seculares erudierunt, jam ab illis, postquam scholis valedixerunt, instituendi erant. Egregiam verò laudem, & insigne Ordinis ornamentum! Illud verò magis indignum, quod hac nostra ætate, quâ Familia Benedictina, viris in omni literarum genere vastissimis abundat, Superiores quidam, quasi desperatâ Ordinis sui Religiosorum vel doctrinâ vel industriâ, suos Religiosos juvenes aliis instituendos committant. At enim quid facias, cum arbitria præsentium pro legibus sunt, sed non semper è re atque estimatione sacri Ordinis. Quæ res quàm indigna sit, scire quis poterit, etiam me tacente.

Narravit mihi aliquando Ordinis nostri Theologus, apprimè doctus, se à Superioribus suis in Germaniam missum, oculos primùm, ac mox supercilium sustulisse, cum Familiæ nostræ juvenes Religiosos longè alias, quàm Benedictinas scholas frequentare vidisset: unde ejus rei causam ex Abbate quodam rescire expetiisse, qui duas in medium protulerit. Prima, quod cum pleræque Academicæ ac Universitates Catholicæ penes alterius instituti homines essent, mitti eò nostros debere, ut Laureâ seu Doctoratûs, sive Licentiâtûs, seu Baccalaureatûs insigniri possint. . . Sed hæc ratio Theologo non magni faciendâ visa est. Nam in monasteriis, dicebat, oportet esse viros doctos, non Doctores, Licentiatos, aut Baccalaureos. Præsertim cum scholasticus gradus (Magistri & Doctoris) non scientiam, sed superbiam sæpius probetur augere. Deinde si quando ad harum dignitatum gradus promovendi sunt, illos etiam apud nostros v. g. in Universitate Salisburgensi consequi possunt. Sic Patres Congregationis Anglicanæ anno 1444. in Capitulo Generali sequens condiderunt statutum: *Præterea studentibus nostri Ordinis præcipimus universis, ne quis eorum quasi ab exteris mendicantibus apicem magistralem, seu gradum aliquem scholasticum temptet ascendere, vel præsumat, sub Magistro aliquo seu Doctore, qui nostræ non fuerit professionis &c.* Altera ratio, quam Abbas attulerat, haud majoris esse energiæ, atque prima videtur. Dicebat, multa Ordinis nostri Monasteria inter montes

Indecorû Familæ Benedictinæ, quod ejus alumni hoc ævo ab exteris instituantur.

Benedictinis apud Benedictinos studendum.

Statutum antiquum Congr. Anglic.

(a) apud Stanisl. Szygl. Aquil. Pol. Bened. pag. 166. Ipsam verò *Benedictinam* habes in omnibus Conciliorum editionibus, Regiâ, Harduini, Labbei, & Colet.

Ratio in contra-rium e-neratur. tes & sylvas, & quasi tesq̄a ferarum sita esse, adeoque adolescentibus, qui in ea suscipi velint, plerumque inaccessible: unde juvenes Religiosos ad Academias & Universitates mittendos esse, qui velut aves illices suavi sua conversatione alios alliciant, atque ad monasticam amplectendam pertrahant. Miror, hæc dici potuisse. Nam constare Abbati debuisset, in variis Conciliis sancitum fuisse: quod ex junioribus monachis ad publicas atque Catholicas Universitates mitti equidem possint, ea tamen conditione, ut in aliquo Collegio conjunctim, & à Laicorum consortio remoti habitent, ne cum iis conversando insectum mundi aërem attrahant, monasticam pietatem sensim sine sensu corrumpentem; quem proinde ut virus pestiferum fugere omnino teneantur. Adeoque Religiosi juvenes in Academia & Universitatibus literis operam navantes conversationem secularium studiosorum, quantum fieri potest, fugere debent. Facilius enim fit, ut ipsi secularium vestigia & mores denuo confectentur, quam ut eos mundi lubrica pertæfos in amorem sacri Ordinis abripiant. Quid dicam? quod hi hujusmodi juvenes religiosi nondum eâ prudentia & mentis perspicacia sint, ut spiritus, utrum ex Deo sint, probare possint? Experientia constat, eorum commendatione ad religiosi habitus susceptionem Candidatos admissos fuisse, quem tamen non ita diu post vel ipsi denuo exuerunt, vel eo exuti fuerunt. Deinde an non etiam in Academiis, Gymnasiis & Lycæis, ubi Benedictini docent, egregii juvenes habentur, qui ad Ordinem suscipiendum allici possunt? Quid ergo hoc fieri debet alibi locorum? An quia nostrorum institutionem parvi, aliorum magni facimus? Denique quænam sunt illa monasteria, qui Candidatis destituta juniores suos Religiosos ad Academias & Universitates dimittere debent, ut juvenes ac adolescentes religiosæ militiæ aggregent? Certè ex iis non est Mellicentie Monasterium, de quo Cl. Bernardus Pezsius ep. 2. Apologet. pag. 24. Nullo non tempore præclaris adolescentibus, qui eo recipi ardentè cupiunt, abundat: quidquid etiam homines minus amice in nos affecti scribant, dicant. Floreant æquè in aliis Germaniæ monasteriis cum literarum studia, tum religiosæ disciplinæ observantiâ, tum non un-

quam egregii deerunt juvenes, quia ea ingredienda Spiritu Dei agantur. Sed resumamus historiæ filum.

Alia mens, alia contentio, ut veterem & quasi avitum docendi morem in sacro Ordine retineret, præstantissimi hoc seculo in Anglia Præfultus fuit. Erat is noster SIMON de Langham (b) Archiepiscopus Cantuariensis; quem inter & Joannem Wiclef de Præfectura Collegii Cantuariensis gravis controversia exorta est. Nam cum ejus antecessor SIMON de Yslep etiam Benedictinus Archipræfultus ita collegium illud in gratiam studiosæ juventutis construxisset, ut tamen scholasticum, ut ita loquar, imperium penes monachum esset, Joannes Wiclef, superbus Academiæ Oxoniensis Theologus præfecturam, utut Benedictinis debitam, factione suorum invasit; quâ tamen sententiâ Archiepiscopi deturbatus est. Is enim Radinghalium, monachum Cantuariensem, scholaribus præposuit; quod etiam citò domum revocato, alium monachum Cantuariensem, HENRICUM WOODHILL collegio præfecit. Hic rem strenuè ex animo & sententiâ Archiepiscopi gessit; cujus hic fuit conatus, ut secularibus ejectis clericis introducerentur monachi. Wiclefus verò ab ejus sententiâ ad Pontificem Urbanum V. appellavit. Sed cum hujus etiam decreto, inspectâ fundatoris voluntate, jussus fuisset à præfectura removeri, actus in rabiem virus evomere cœpit. Ingens errorum ejus est colluvies, è quibus ille huc pertinet; Academia, Studia, Gradus, diaboli negotium sunt. Sed noster hic Archiepiscopus ex ungue, quod ajunt, leonem, & ex cauda draconem agnoscens, jam tum illius ferox ingenium prævidit, & ne diutius majori damno venena sua occultando noceret potentiùs, detexit, ut caveretur. Quam ejus providentiam, si reliqui Episcopi diligentius fuissent æmulati, nec impedivisset Joannis Lancastrii, sequaciùmque illius in Clerum invidia; certè Wiclefica anguina soboles in ipso, quod ajunt, ovo fuisset extincta. Sed cum jam Principum potentiâ fretus hæresiarcha cœpisset palam contra religionis catholicæ sanctissima secreta furere, tunc è nostris etiam monachis validissimos sensit antagonistas, Quorum præcipui fuere Guilielmus Binghamus, Uredus Boltonus, Simon Southbraius, Joannes Wellius, Nicolaus Rade-

Controversia de præfectura Collegii Cantuariensis.

Wiclefus cum appar-

sed ab- repellitur,

& Henricus Woodhill eide præfici-

in rabiem hinc ad Wiclefus hæresin spargit.

Fundatio Collegii Dunelmensis

Radeliffus, quorum certamina cum Wiclefo, ab eoque relatas palmas suo describendas loco reservamus.

Hic tamen commoda se offert occasio, nonnihil de fundatione Collegii Dunelmensis dicendi. (c) THOMAS de Hatfeild Episcopus Dunelmensis in Anglia ab anno MCCCXLV. ad annum usque MCCCXXXI. Monachis Benedictinis Ecclesiæ suæ Cathedralis plura contulit beneficia. Ut literarum verò studia apud ipsos promoveret, Collegium extra Urbem Oxoniensem pro Monachis VIII. fundavit; illud verò, ut fieri amat, ne concideret, Prior & Conventus Dunelmensis datis literis se obligarunt, ex quibus nonnulla hic apponere visum est. Insuper plurima & magnifica beneficia nobis & Ecclesiæ nostræ præfata per eundem reverendum Patrem (Thomam de Hatfeild) Dei gratia Episcopum Dunelmensem, collata temporibus retroactis volentes, sicut meritò tenemur, in lucem deducere, ac perpetuæ memoriæ celebriùs commendare, promittimus bonâ fide, quod Collegium dicti domini Episcopi Dunelm. quod de consensu & assensu nostro unanimi & expresso fundavit, ordinavit, & dotavit perpetuis temporibus duraturum in territorio nostro extra muros Oxonienses super Candich, quod Monachi nostri studentes inhabitant, & inhabitabant per antea multis annis, nos & successores nostri manutenebimus, sustentabimus, defendemus, quatenus in nobis fuerit, in perpetuum secundum vim & normam inferiùs limitatam, scilicet quod in præfato Collegio erunt VIII. Monachi Dunelmenses studentes, qui VIII. studentes eligentur & transmittentur ad dictum studium per præfatum Capitulum Dunelm. secundum vim & formam in Constitutionibus Benedictinorum de studentibus ad Generalia Studia transmittendis providè ordinatam, ut Philosophiæ vel Theologiæ duntaxat vacent, principaliter & intendant. De quibus VIII. studentibus Prior Dunelm. de consensu & assensu seniorum unum eorundem in Priorem præficiet vel Custodem, cui cæteri intendant in canonicis & regularibus institutis; qui Prior vel Custos septimanis singulis saltem seniores omnes & alios

confratres studentes convocare tenentur ad locum aptum pro hoc celebrando. Ubi quemcunque eorum repererit negligentem circa Missas pro dicto venerando patre Fundatore, & omnibus fidelibus celebrandas, vel alia divina Officia perimplenda, seu in observantiis regulis & statutis, vel non vacantem doctrinæ scholasticæ (ut deberet) castigare debite & emendare, vel Domino Priori & Capitulo Dunelm. denuntiare indilate, si quidem (quod absit) incorrigibilem fenderit, vel rebellem. Ipsi etiam VIII. studentes simul erunt comensales; qui etiam studentes omnibus diebus profectis vel omnes vel ad minus duo Matutinas & omnes alias Horas Canonicas simul dicant. In diebus vero Dominicis & aliis festis duplicibus omnes conveniant in Capella... Insuper in præfatum Collegium VIII. scholares seculares, qui Grammaticæ vel Philosophiæ principaliter intendant, quatuor scilicet de civitate vel Diocesi Dunelm. duo de dominio de Alvertonscyre, & duo de dominio ejusdem in Homedenscyre per IV. vel V. de senioribus & discretioribus Monachis Dunelm. astrictis in eorum conscientis per Priorem Dunelm. & habiliores & indigentiores nominentur sine personarum acceptione de illis patriis, quatenus de eis constare poterit, aut de civitate & Diocesi Dunelm. si in aliis duabus patriis tales reperti non fuerint, & econtra ad nominationem dictorum seniorum per Priorem Dunelm. admittentur. Quibus scholaribus in secunda mensa seorsum à monachis, cum Clerico & aliis dicti Collegii fervientibus providebitur per Priorem seu Custodem aut receptores denariorum loci, eorum statui competenter; & bis in anno tunicis & caputiis vestientur, & per Priorem seu Custodem loci debite regulabuntur, ut in capella duo ferviant temporibus opportunis exorando pro anima dicti Fundatoris, & aliis temporibus in scholis, & alibi doctrinæ suæ invigilent, ac in aula & locis aliis honesta ministeria, secundum quod Priori seu Custodi visum fuit, libenti animo exequantur, dum tamen per ea eorum profectus in moribus aut scholasticis disciplinis nullatenus impediatur,

qui comensales esse tenentur.

Statuta de secularibus in Collegio studentibus.

pro VIII. cenobitis Dunelmensibus,

(c) Ex Willelmo de Chambre in Historia Dunelmensi pag. 772. apud Henr. Wharton Angl. Sac. part. 1.

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

K 2

(b) Clem. Reyner. in Apollolat. Benedictin. in Anglia.

nec non in omni loco & tempore vi-
tam honestam ducere teneantur. „
Succedunt Statuta alia Collegii Dunel-
mensis Oxon. & obligatio Conventus
Dunelmensis Ecclesie ad solvendum an-
nuatim 200. marcas Custodi, sociis, &
scholaribus dicti Collegii in perpetuum.

Abbatibus
docti in
Germania
duo, Engel-
bertus Ad-
montensis
& Lam-
bertus Gen-
genbacensis.

Præter Monachos verò Dunelmen-
ses multi alii Benedictini hoc ævo in
Angliæ regno pectus gessere doctrinâ
munitum; quorum utinam vel tertia
pars in Germania fuisset: at hic rari-
nantes in gurgite vasto, quorum nu-
merum ENGELBERTUS & LAMBER-
TUS pensare debent. Prior erat Ab-
bas Admontensis in Stiria omni sci-
entiarum genere cultissimus. Alter Ab-
bas Gengenbacensis in Sueviâ, qui
singulari eruditione atque doctrinâ
tantam sibi existimationem compara-
vit, ut eum CAROLUS IV. Impera-
tor suum Cancellarium elegerit, eique
res Imperii gravissimas administran-
das commiserit. Sub eorum regimi-
ne Admontensis & Gengenbacensis
scholæ non incelebres habitæ fuerunt.
His duobus Abbatibus accenseri me-
rentur Bernardus Dapifer Mellicensis,
Bernardus Noricus Cremifanensis, Gun-
dakerus Seittenstadiensis, Eberhardus
& Henricus Stero Altaichenses, Fre-
dericus Corbeiensis, Hugbertus Blei-
denstadiensis, Martinus Fuldenensis, &
fors quidam alii. Nec hoc loco re-
ticendum, quòd anno hujus seculi
octuagesimo octavo, Colonia Agrip-
pina florenti omnium artium Acade-
miâ, quam Universitatem vocant,
URBANO VI. Pontifice Max. proban-
te primùm exornari cœperit. Ad id
verò instituti non parùm contulit
THEODORICUS de Cornu Abbas S.^{ti}
Martini Majoris Colon. vir literis &
stemmate clarus, qui herbescentia cum
egregiè foveret studia, istud demùm
promeritus est præmium, ut summo
& sui Nominis & Monasterii honore,
ac longè amplissimâ ad posteros deri-
vatâ dignitate, jurisdictione, & vi-
ridi adhuc functione, Alma Uni-
versitatis Coloniensis Jurex, juriùmque
& Privilegiorum Conservator Aposto-
licus, à BONIFACIO IX. renuntiaretur.
Quamobrem præfatus Abbas in
Fastis Sant- Martinianis hoc exorna-
tur elogio:

Tum Theodoricus de Cornu nobilis ortu,
Nobilior meritis summos excepit honores;

Scandit & auricomæ sacrorum celsa Minerva,
Erecti Studii PRIMAS, sacræque Lycæi
Protector, judexque à summâ Sede statutus...

Toto autem orbe Christiano celebra-
tissimæ tum fuerunt Colonienses & Pa-
risienses Scholæ, inquit Heumannus (d),
accinente veteri Poëta:

Agrippina & Parisium duo regna Minerva.

In Bohemiâ cum Carolus IV. Rex
ac Imperator non doctrinâ solum ex-
celleret, atque sex linguarum, Lati-
næ præprimis peritus esset, sed lite-
ras etiam, virosque doctrina & eru-
ditione præstantes in pretio habe-
ret, ad ejus exemplum Monachi quo-
que sese composuerunt. Nullum igitur
ferè monasterium Familiæ nostræ
in Regno Bohemiæ erat, in quo lite-
rarum studia non excolerentur. Præ-
cæteris Asceterium Brevnoviense in-
clytum habebatur, ex quo complu-
res juniores Religiosi ad Parisiensem
Universitatem, velut ad bonarum li-
terarum emporium, mitti consueve-
rant, ut Theologiæ, Jurique Cano-
nico operam navarent. Nec segniter
hoc ab iis fuit præstitum; plerique
enim doctoratûs laureâ insignes in Bo-
hemiæ regnum reversi sunt; ubi non
domi solum in monasterio, sed in
Academia etiam Pragensi, quam Rex
& Imperator Carolus fundaverat, The-
ologiam & sacros Canones publicè
docuerunt. Brevnovium, inquit do-
ctissimus Mathæus Boleluczkius in vi-
ta (e) S. Adalberti Martyris, & Ar-
chiepiscopi Pragensis, Doctores & Le-
ctores propè sexaginta continuò habuit.
Eximiam doctrinæ laudem! quam
per pauca monasteria cum Brevnovio
habent communem. Verùm de Re-
gia hac Abbatia, ejusque doctissimis
alumnis suo loco uberius,

In monasterio S. Michaëlis in Hil-
desheim (f) sub annum 1335. schola
quidem restaurata legitur, sed sub-
capitulo, ut scholares chorum visitarent;
hoc est, ut vel nihil, vel certè quidem
parùm addiscerent. Quem enim pro-
fectum in literis faciet, qui omne fe-
rè tempus, quò ad doctrinarum stu-
dia opus habet, orando, cantando,
chorique omnia & singula obeundo
officia consumere tenetur?

In cœnobio S. Martyris Albani
apud Moguntiam, quod tunc Ordini
nostri etiamnum fuit, his claruit
temporibus Arnoldus Presbyter & mo-
nachus

nachus, vir suâ ætate magnæ opinio-
nis atque doctrinæ, qui scriptis &
moribus, quasi rosa inter spinas, de-
formatam conversationem monachorum
redarguit, ut (g) Tritemius ait.

In Gallia tamen complures Mona-
chi doctissimi laude suâ frustrari non
debent. Atque ut de Petro Berchorio
primùm dicam, qui postquam in Clu-
niacensibus scholis juniores monachos
litteras, quibus informari ad humani-
tatem ætas juvenilis solet, docuisset,
honestissima cupiditate studii sacre
Scripturæ incensus fuit, in quo quan-
tum operæ posuerit, quantumque pro-
fecerit, celeberrima ejus Opera Scri-
pturistica loquuntur. Henricus verò
de Fauteriis, Abbas Cluniacensis, an-
no 1308. annis undecim clavum te-
nuit, deinde translatus ad Episcopatu-
m S. Flori pro Collegio Cluniacen-
si in Academia Parisiensi fundato mul-
ta laudabilia statuta edidit, quæ di-
gna existimo, ut alio loco diductius re-
ferantur. Non dissimilis de re literaria
solicitudine laudatissima Nicolaum (h)
le Caudrelier LVI. Abbatem S. Veda-
sti excepit; qui cum ab ineunte æta-
te virtutem unâ cum literis excoluisset,
Parisii hoc ævo Collegium, quod
Atrebatense & Vedastinum vocant,
excitavit, fatò functus anno 1337.
In ipsâ verò Universitate Parisiensi
Rogerius Casæ Dei monachus, postea
CLEMENS VI. Romanus Pontifex,
Theologiam cum omnium admiratione
docuit. Apud Montem Pessulanum,
& apud Avenionem Guillelmus Gri-
moardi, Monachus Mimatensis, dein
Abbas S. Victoris Massiliensis, ac Do-
ctor Decretorum solennis, multis an-
nis legit; qui subinde publicis pro Ec-
clesia legationibus functus, demùm
virtutis ac doctrinæ merito ad sum-
mum Pontificiæ dignitatis clumen
evasit, dictus URBANUS V. Ab hoc
Pontifice Petrus Boherius, S. Aniani
Abbas, insignis suo tempore Juris
utriusque mysta ac Theologus, ob no-
tissimam Canonum scientiam vitæque
probitatem Urbevitanus Episcopus re-
nuntiatus fuit. In Universitate To-
losana Guillelmus de Monte Lauduno
Professorem Juris Canonici egit; vir
suâ ætate ob peritiam Juris celeberrimus,
& Decretorum Doctor elegantis-
simus vulgò vocatus. Philippus de
Villeta, Abbas S. Dionysii in Fran-
cia, cum illic monachus factus esset,

Henricus
de Fau-
teriis,

Nicolaus
Caudre-
lier,

Clemens
VI.

Urbanus
V.

Petrus
Boherius,

Guillel-
de mon-
te Lau-
duno,

Philippus
de Ville-
ta,

curâ & studio Guidonis de Moncellis,
Abbatis sui, Lutetiam Parisiorum ad
litterarum humanarum simul & divi-
narum studia missus, ingenio iis apto
favente, insignis in Theologia Bacca-
laureus & Orator, inter sui tempō-
ris alios facundissimus evasit. Et ve-
rò cum egregiè adversus BENEDICTUM
Antipapam in solenni Conventu Præ-
latorum Parisiensi declamasset, ad
Abbatialis dignitatis apicem gradum
faciens, successit Guidoni de Mon-
cellis. Guillelmi de Costa è Clunia-
censi Congregatione Licentiati in The-
ologia anno 1391. cum Ægidio Mor-
pain, Magistro scholarum S. Diony-
sii, honorificè meminit Buleus in Hi-
storia (i) Universitatis Parisiensis.
Atque hi, aliique Benedictini, è qui-
bus duo Summi Pontifices, ingenii
sui ac doctrinæ divitiis effecerunt, ne
seculum hoc, Familiæ nostræ nonum,
pro deplorato, certè quidem in Gal-
lia sit habendum.

Guillel-
mus de
Costa.

SECULUM ÆRÆ CHRISTIANÆ XV. BENEDICTINÆ X.

Quod est
ab anno
1400. ad
1500.

EXordia Seculi Ecclesie XV. fune-
sta reddidit flagrans inter Ponti-
fices Petrum de Luna & Gregorium XII.
dissidium. Huic tollendo intendit
quidem Pisana Synodus an. 1409.
congregata; sed ex remedio deterior
morbus. Dum enim abdicato utro-
que novus Pontifex Alexander V. eli-
gitur, triceps facta est Ecclesia. Ha-
bitus interim pro legitimo Alexan-
der; sed cum fine anni ejusdem de-
cessisset, Cardinales in ejus locum
suffecerunt Joannem XXIII. Quot
inde dissensiones, quot bella & schis-
mata suborta sint, dici vix potest. Ne-
que verò pax ulla haberi potuit, do-
nec anno 1416, convocata Constanti-
ensi Synodo, exauctorati sunt tres
præfati Pontifices, & Martinus V.
sublevis est. Hoc in Concilio dam-
nati sunt portentosa iniquitatis filii
Wiclusus, Joannes Hussus, & Hiero-
nymus Pragensis, qui duo postremi
cum impotentiori temeritate parado-
xa repeterent, rogo addicti sunt. Nec
tamen in cineres redacta est Hæresis.
Innumeræ enim inde per Bohemiam
excitata Tragædiæ, hæreticis in Re-
gem ipsum, atque in Prælatos, Do-
ctores, Presbyteros, ipsasque Eccle-
sias & monasteria atrocibus debacchan-
tibus. Grassante pernicioso isto schis-
mate

(d) In Consp. Reip. lit. Cap. iv.

(e) Cap. xiii. n. vi. 137. b.

(f) Chron. S. Mich. apud Meibom. Rer. Germ. Tom. 11.

(g) Chron. Hirsaug. Part. II. ad an. 1317. pag. 143.

(h) Gall. Chr. Tom. 3. p. 388.

(i) Tom. iv. pag. 959.

mate ingentem Ordo S. Benedicti passus est jacturam. Quamvis enim aliæ quoque familiæ religiosæ tunc aliquid detrimenti ceperint, à nostris tamen clades major accepta est, quòd opimæ divitiæ avaros secularium, aliorumque animos accendissent & inexplebilem acuisent orexin, dùm & ipsi Pontifices intrusi oblatâ parandorum amicorum occasione in alieno facile ludebant corio, liberales de non

Relaxatio disciplinae monasticæ. Relaxatio quoque disciplinae, studiorumque neglectus multa Benedictinæ invexerunt familiæ mala luctuosæ. Quapropter eadem sacra Synodus in eam veluti senectute labantem, & inter seditionum procellas fluctuantem mentis oculos intendens sacrorum Canonum sanctiones, & omnia, quæ Summi Pontifices *Honorius III, Bonifacius VIII, Clemens V, & Benedictus XII*, pro conservatione pristinae severitatis monasticæ, & studiorum cultu ediderant decreta, innovavit, ac convocato ex Moguntinâ, Bambergensi, Augustanâ, aliisque Germaniæ diocesisibus frequentissimo Abbatum cœtu, primum in Monasterio Petri-domûs agitatum est provinciale Capitulum, in quo præfederunt *Ludovicus Trenorchientis*, diocesis Cabilonensis Abbas, *Thomas Eboracensis*, *Sifridus Elwangenensis*, & *Joannes Constantiensis* Abbates. Quæ porro ad solutos mores adstringendos & imminutam studiorum dignitatem restituendam egregiè sancita sunt, exhibet *Hermannus van der Hardt* Tom. I. actorum Concilii Constantiensis part. xxvi.

Martini V. Bulla ad Trevirenses, & Colonienses.

Paulò post MARTINUS V. Pontifex decretum in eandem rem condidit, insertumque Bullæ *Ut sacra Monachorum*. . . ad *Lambertum* S. Maximini, *Joannem de Rode* S. Mathiæ Treviris, *Gorziensem* item, & Theologiansem Abbates transmisit, quos jubebat, & omni ratione perpelebat, ut conformandæ professioni & disciplinæ, ac studiis suas in sedes revocandis frequentissimum ejus Ordinis Abbatum & Cœnobarum ex circumjacentibus agris conventum facerent, atque in eum, quem visum resset locum congregarent, multis saluberrimis ad id negotium tam pium, quam necessarium rectè sapienterque gerendum additis præceptis. Hæc mandata ut in Treviros perlata sunt, Abbatibus summæ curæ fuit ea exe-

qui, quare sub xv. kal. Nov. an. 1423. ex diversis provinciis cœtum contraxere 79. & amplius Abbatum. Locus agendo conventui assignatus Monasterium S. Maximini, ubi ipso die S. Lucæ Evang. convenere ex Treverensi quidem diocesi viginti tres, ex Coloniensi xxiv. novem ex Leodiensi, ex Trajectensi sex, ex Metensi quinque, ex Tullensi quatuor, totidem Viridunensis & Monasteriensis isthuc habuere. Utì verò in Moguntinâ & Bambergensi provincia, sic in Coloniensi & Treverica continuata deinceps fuere Capitula provincialia. Pullulavit ab hac radice celebris illa & tantoperè laudata *Congregatio Bursfeldensis*. Unde respirare magis magisque indes reflorescere cœpit religio Benedictina, ex diversis illis provinciis in unum corpus asurgens.

Anno autem hujus seculi trigesimo sexto Constitutio *Benedicti XII*. de instauratione studiorum in Ordine Benedictino iterum renovata fuit, in Concilio Basileensi in quodam Capitulo, seu Comitibus Generalibus, ex pluribus Provinciis nostri Ordinis celebratis, coram Eminentissimo Cardinali S. Angeli, & Episcopis Diniensi & Lausanensi Benedictinis. Decreta porro hujus generalis Congressus leguntur in quibusdam Bibliothecis, nominatim in manuscripto quodam Abbatia S. Vitoni, vulgò *de S. Vanne*, Viroduni. Credo, ad celebrandum hoc Capitulum Generale magnam vim attulisse Venerabilem *Martinum de Senging*, celeberrimi Monasterii Mellicensis in Austria Priorem, qui ad ejusdem Concilii Patres vehementem habuit orationem (k), in quâ de reformatione itatûs cœnobitici publicè agens, contra monachorum ignorantiam acriter declamavit.

Interfuerunt verò Concilio Basileensi complures Ordinis nostri docti Abbates, è quibus tres nominasse sufficiat. JOANNES LANGDONUS (l) Monachus in Cathedrali Ecclesia Cantuariensi summâ eruditionis laude enituit, unde Collegio, quod pro studiosa juventute religiosa ex Provincia Cantuariensi Oxoniæ erectum stabat, Custos, seu Prior fuit datus. Quo in munere quam ille industriam non adhibuit, ut Sodales sui in literis quâ profanis quâ sacris haud poenitendos facerent progressus? atque ut erat in

Benedicti XII. constitutio de studiis Monachorum innovatur an. 1436.

Docti Abbates interfuerunt Concilio Basileensi: è quibus Joannes Langdonus,

rebus theologicis versatissimus, Doctor Theologiæ summa cum laude creatus fuit. Nec in historia patria hospes scripsit de rebus Angliæ Chronicon *Thomæ Radburno* non semel laudatum. In Synodo Londinensi anno 1411. sessione primâ præclaram habuit orationem. Consecratus subinde Episcopus Roffensis missus est ad Concilium Basileense incunte anno 1434. quo nondum elapso Basileæ magno Patrum luctû morti occubuit. Corpus in Angliam reportatum Londini sepultum fuisse *Baleus* docet. HENRICUS de *Gulpen*, Abbas Monasterii S. Ægidii in Nurenberga, vir doctus, & magnâ reputationis, qui in Concilio Basileensi, & extrâ multa fecit in favorem monasticæ reformationis, & observantiam Regulæ, quam aliàs sermone docuit, in sua conversatione laudabilem ostendit. Scripsit excellentis ingenii sui opuscula, quæ *Trithemius* in Chronico Hirsaugiensi (m) recenset. BOLDEWINUS ex Abbatia (n) S. Michaelis Luneburgensis Archiepiscopus Bremensis, vir doctissimus. Is à Patribus Concilii ad celebrandum Capitulum Abbatum & Episcoporum Ord. S. Benedicti in Bremensi & Magdeburgensi provinciis, nec non diocesi Caminensi pro hujusmodi Ordinis reformatione executor specialiter deputatus fuit, quia Doctor erat Decretorum, & Regulam optimè novit. Regulam etiam super hoc, Principum, Ducum, & militum dignitate & nomine major. Qui ita strenuè causas semper peroravit, ut in conventû ejus non solum Reges Daniæ, Sueciæ, & Norwegiæ, sed Poloniæ, Ungariæ, & Bohemiæ, ac Franciæ silerent: cujus præsentiam *Albertus* Rex Romanorum desideravit, & prædecessor suus invictissimus Imperator *Sigismundus*, ductus consilio Comitum de *Winsenberg*, earum regionum auditoris, hunc reverendissimum Patrem Dn. BOLDEWINUM ad se personaliter propter negotia causarum cum THEODERICO Coloniensi, & *Gunthero* Magdeburgensi Episcopis accersiri fecit; ubi comparuit coram Rege in Nurenberga cum quinque nobilissimis Doctoribus, certisque Prælatibus & militibus equitum XLII. & mansit apud Cæsarem ad tres ferè menses in Nu-

Henricus Gulpen, S. Ægidii Norinbergæ Abbas.

Boldewinus S. Michaelis Luneburg.

renberga. Postea rediens statuit, primum Capitulum Ordinis S. Benedicti celebrari *Stadis* extra muros, in monasterio Beatæ Mariæ Virginis: ubi *Joannes Fabri*, Abbas Rastedenfis, elinguis & stolidus cum Abbate S. Pauli *Henrico*, discreto tamen & illiterato ut ridiculum apparuit, & vehebatur, qui simul xxiv. consumserunt marcas Bremenses. Hanc narrationem, quæ in Chronico Rastedenfis legitur, magis utique vero consentaneam esse judico, atque illam, quæ in Chronico monasterii S. Michaelis in Hildesheim sequentibus verbis refertur:

Basileensi Concilio an. 1437. interfuit THEODERICUS *Brickmann*, prædicti monasterii Abbas, vir inscius & ignarus, habens secum viæ comitem Capellanum S. Lamberti, & in ministerio. Cùm autem idem Abbas Theodericus esset vir egregius & regalis personæ, electus est ab aliis Prælatibus pro Missâ de Spiritu sancto cantanda, pro inchoatione Concilii, quod & fecit. Cui cùm solenniter se expeditisset, suspicatus est quidam de Cardinalibus, eum esse fortè Doctorem Theologiæ, vel Decretorum, cuius frui alloquio. Cùm autem alloqueretur per Cardinalem, nihil respondere poterat, quia inscius fuit, non intelligens Latine. Dixit ergo præfatus Abbas ad Capellanum suum materna lingua: quid jam respondebo sibi, ne confundar? cui Capellanus respondit: nominetis aliquâ castra aut villas circa Hildesheim, quas cum nominaveritis, putabit vos esse Græcum, & cessabit à vobis. Qui statim respondit Cardinali: *Sturwolt, Haffe, Gissen, Vorrsche, Bouenstede, Drispfen, Stede, Izen.* Quod audiens Cardinalis dixit ad Capellanum suum: *Est Græcus?* Qui respondit: *Etiâ, honorande Domine.* Et recessit ab eo. Dixit autem Abbas ad Capellanum suum, *Et quid respondebo in Concilio? Qui respondit: cùm interrogatus fueritis, dicatis Præsidenti verba ista: Ego sto cum istis, quidquid ipsis videtur, placet & mihi.* Qui oblitus verborum Capellani sui respondit: *Sto cum hic.* Et concitati sunt ad risum Prælati circumfidentes, ipse cum confusione recedebat. Fabella huic,

Abbas analphabetus.

Risum movit patribus in Concilio Basileensi.

(k) Martini Senging integram orationem prælo paratam habuit Bern. Pezsius, uti præfat. in Tom. iv. Bibl. Ascet. testatur.

(l) Wharton Angl. Sac. tom. 1. pag. 380.

(m) Tom. 2. pag. 416.

(n) Chron. Rastedenfis apud Meibom. Rec. Germ. Tom. 2. p. 113.

huic, per me licet, fidem habeat, qui velit; apud me certè nullam assequitur. Qui memoriæ illam prodidit (o), Autor Anonymus est Chronicæ monasterii S. Michaëlis in Hildesheim. Quod ejusdem loci fuerit monachus, ex ejus verbis in fine Chronici intelli-

Fabellam sapit hæc narratio.

gitur. Quisquis fuerit, causam profecto non habuit, alios ob inopiam atque inscitiam Romani sermonis deridiculo habendi; cum ipse illius parum gnarus sæpius in leges Prisciani peccaverit. Hodie inclytum Monasterium S. Michaëlis à viris doctis & eruditis minimè inops est, inter quos velut gemma eminet BENEDICTUS STOLTE, libris in lucem emissis clarissimus, ac Jurium cum sacri Ordinis, tum Monasterii sui doctissimus vindex; cui jure quodam suo sociandus venit ejus Concellita *Angelus Flörchen* percelebris Chronographus, conscripta nuper *Archæologia*, scientiâ planè regiâ, futurus immortalis.

Afflictus in Germania rei literariæ status.

At enim rem deplorandam! quod sanctissimus ille Ordo, à quo cum bene vivendi tum rectè sentiendi leges, ipsamque propemodum humanitatem tota Europa septem vel octo integris seculis acceperat, intermissò literarum cultu in magnam non bonarum artium modò ignorationem, sed quod consecræ ruinam, in Germania præsertim fuerit demersus. Quot enim non monasteria vel extincta, vel ab Ordine avulsa, vel secularizata? Sed malim hæc apud alios legi, præsertim *Joannem de Spira*, & *Martinum de Senging*, testes domesticos. Uterque enim in Mellicensi Monasterio Prioris munus administravit. Et *Joannis* quidem libellum de studio lectionis, & ejus impedimentis, in quo coævis sibi monachis non minimum ignorantie attribuit, *Bernardus Pezius* typis divulgavit; quemadmodum etiam *Martini* orationem, in qua ad Patres Concilii Basileensis de *Reformatione* publicè dicens, contra eandem inscitiam declamavit, se pariter vulgaturum esse pollicitus est. Mellicensis verò Monaste-

Nicolaus de Mazen Mellicensis Abbas insignis.

rat. Hic doctrinâ & virtute insignis Abbas in omnibus Monasteriis Austriae, Sueviæ, Bavariæ, & Archiepiscopatus Salisburgensis, in quibus Ordinem reformavit (*reformavit autem ut minimum in septem supra decem monasteriis*) semper primam curam de regulari disciplina, alteram de literarum studiis habuit; optimè gnarus, illius observantiam sine horum præsidio non diu in flore & vigore futuram.

In San. Petri Monasterio, quod est Salisburgi, ERHARDUS de *Lainiz* (p) bonarum artium & virtutum opibus dives, & discipulus olim famosi Magistri *Tinkelspilensis*, merces optimas ad S. Petri Ludimagister exposuerat. Ductus religionis amore, etiam cucullum sumpsit anno 1433. atque pro meritis intra anni spatium Professionem, Sacerdotium, ac Prioris officium adeptus, expleto anno altero etiam Abbatiam, communi voto delatam suscepit. Sub tam docto Abbate literarum studia in San-Petrino Monasterio, si ullo alio tempore florissent, nisi *Erbari* Abbatis tam celeriter cumulata munera mors anno proximo, seculi 36. superveniens simul abstulisset.

Venio ad aliud *Capitulum Generale* (q), quod seculi hujus anno quadragesimo quarto Northamptonæ in Anglia celebratum fuit, præsentibus *D. Wilhelmo*, Priore Ecclesiæ Cathedralis Wintoniensis, Abbate Gloucestriæ, & *Joanne* Abbate de Cherteseu. Porro in hoc Capitulo præclara quædam statuta, quæ ad literarum studia non conservanda minùs, quàm promovenda pertinent, edita fuerunt, quorum summa capita hinc delibare liceat. *Primum*, ut in Collegio Oxoniensi docendi munus Professores Benedictini prosequerentur, ne, quod Ordini parùm honorificum, doctrinæ suffragia ab externis mendicare cogantur. Quod utinam vel hodie in tanta virorum doctissimorum copia, à quibusdam Superioribus meliùs observaretur! sed hos non semper gloria atque Ordinis existimatio sollicitat, sed politica, incertum quæ rationes nescio quò auferunt. *Secundum*: Honorarium, seu Minerval decem libræ Sterlingorum. è communi Congregationis Cantuariensis peculio Doctori Theologiæ decretum fuit: Doctori verò SS. Canonum viginti marcæ assignatæ

Eberhardus de Lainiz, Salisburgi studia promovet.

Capitulum in Anglia habitum, de re literariæ promovenda.

Ubi statutum primò, ut Benedictini ipsi docerent.

Secundò Minerval assignatum.

Tertiò decretum ut non nisi sub Doctore Ordinis studeant Monachi.

signatæ fuerunt. *Tertium*: ut nulli Religiosorum studium vel Theologicum, vel Canonicum nisi sub Doctore Ordinis (quod benè notandum) auspicari liceat. *Quartum*: ut qui laurea doctorali insigniri commeriti fuerint, præ eminentia gaudeant, dum tamen ipsorum *Doctorum mores & conditiones Religioni, Doctoralique gradui sint conformes*. *Quintum*: Ut nulli Religiosorum inter seculares studendi facultas sit. *Sextum*: Ut propter stas ex Philosophia & Theologia disputationes, studiosi Benedictini haud infrequenter tam in lingua Latina prædicent, quàm in vulgari, ut sic id audaciùs promptiùsque perficiant, cum eos ad sua monasteria contigerit revocari. *Septimum*: Multa pecuniaria

Multa pecuniaria Abbatibus imposita.

Abbatibus Congregationis imposita, qui suos ad generale studium non miserint. Sic, ut quosdam sigillatim referam, in publico Capitulo à Priore Studentium aliquando accusati fuerunt Abbas de *Abbotisbury*, qui unum scholarem per septem annos subtraxit de studio. Abbas de *Tanestoke* etiam unum scholarem per unum annum non permisit Universitatem frequentare. Abbas de *Burton* in transmittendo unum scholarem ad studium per unum annum integrum extitit defectivus. Abbas de *Michelney* in non mittendo suum scholarem per quatuor annos culpabilis est repertus. Abbas de *Hida* in damnosum convicinis monasteriis exemplum pensionem suo scholari debitam per duos integros annos solvere recusavit. Abbas de *Cestria* scholarem in Universitate non habuit per duodecim annos, eò graviùs puniendus, quò diutiùs negligentiam suam continuavit tempore tam longævo. Abbas de *Malmesbury* unum de suis scholaribus subtraxit per biennium, cujus defectus tantò attentius considerandus est, quantò frequentius culpabilis ante hæc tempora extitit prænotatus. Abbas *Abendonæ*, qui duos ad studium scholares transmittere obligatur, unum per biennium in monasterio suo permanere continuè compellebat. Abbas *Eveshamiæ*, qui Clericus & Graduatús extitit, duos de suis scholaribus per biennium subtrahere minimè verebatur: eò justius pœna in constitutionibus limitata percellendus est, quò clerimoniam enutrire, in qua honor religionis consistit, se ipsum non disponit. Abbas *Westmo-*

nasterii per unius anni spatium unum de suis scholaribus non licentiavit studium exercere: unde tantò justius meruit specialiter annotari, quantò in ecclesia exempta, & regalium insignium repositorio pastor est effectus, cujus dignitates eâ ratione, quâ ad profectum & honorem religionis tendere dignoscuntur, ferventiori debuisse zelo adimplere.

Quis verò ex his non intelligit, quò non semper in privatos Religiosos, quò minùs optimarum artium ac disciplinarum stadium cum doctrinæ ac eruditionis laude decurrant, culpa conferenda sit; redit ea sæpè in illos superiores, qui si reditus ac proventus monasterii non dilapidant, certè aliquando in ædificiis, viridariis, conviviis, curribus & equis, ceterisque seculi pompis adornandis, ita sumptibus excedunt, ut cum subinde in rem literariam pro Religiosis pecuniæ expendendæ sunt, parsimonia illis in memoriam redeat, eosque argentum deficiat, immò herculè bona mens. Vos, dicebat aliquando Joannes Tritemius (r) Abbas Spanheimensis, ad nonnullos sui temporis in Germania Abbates, vos potius centum auri nummos in balneis & vagis discursibus inutiliter consumitis, quàm ad conducendum eruditum præceptorem monachis vestris quatuordecim expendatis. Quibus literis Reverendissimus Germaniæ quispiam Episcopus Ordinis nostri Superiorem nostrâ ætate commonuerit, quâsque minas iis inferuerit, ut Religiosos suos scientiis meliùs instrui curret, nos non attinet hinc dicere, qui neminem nominamus, ut irasci jure nemo nobis possit.

Majori laude dignum se præbuit GAUFRIDUS de Hispania Abbas Becensis in Normannia, qui seculo decimo quinto monachos in scholis aluit Parisiis, cujus liberalitate omnium evasere celeberrimi. En Chronici Becensis verba: *Tres scholares ad studium Parisiense tenuit, & aliquando quatuor sumptibus magnis, quibusdam in Theologia, aliis in Decretis studentibus, & eos in gradibus facultatum, copiosis sumptibus honoravit: & manu largâ favore scholarium suorum, maxime Doctoribus facultatum Parisiensium bona ecclesiæ distribuit: quare dicti scholares, super omnes studentes in dicta Universitate, in maxima recommendatione habebantur*. Qui verò è Becensi Asceterio

(o) Extrat apud Meibom. Tom. 2. Script. Rer. Germ. pag. 523.

(p) M. zger Hist. Salisburg. l. 4. c. 39. in fine.

(q) Exhibetur à Clem. Rayner. Apof. Bened. Append.

(r) Orat. V. inter octo, quæ in piis & spiritual. ejus Opp. habentur. p. 880.

terio Parisios mitti solebant, flos quasi religiosæ juventutis erant, quæ suas etiam domi habebat scholas, in quibus diversæ scientiæ prælegi consueverant. Discimus id ex Statutis Capituli (s) anno 1337. in Beccensi monasterio celebrati, quæ magistros scholarum & discipulos spectantia noviter condita fuerunt. *Ordinatum verò fuit, ut Bulla Domini BENEDICTI Papæ super ordinatione scholarum observaretur: & statutum est, ut quilibet Prior solveret dictis scholaribus, de quolibet franco redditus Prioratus sui tres solidos, cum tribus denariis, persolveret integraliter in manu pitantiarii: sic quod magister in Theologia legens, quadraginta francos, & studens in Theologia totidem: & Doctor Decretorum, Jura Canonica legens, quinquaginta, & scholaris studens jura, & Baccalaureus in eisdem, triginta sex libras haberet.* Ex quibus Statutis liquidò constat, in Beccensibus scholis præter alias disciplinas Theologiam & Jus Canonicum hoc ævo tradi consuevisse.

Studia literarum in S. Germani monasterio reflorant.

Academia Parisiensis à Benedictinis condita à Benedictino instauratur.

Cardinales docti ex Ordine S. B.

In S. Germani etiam Monasterio Parisiensi, quod à Pratis appellationem traxit, hoc ævo literarum studia refloruerunt, maximè sub *Guilielmo Episcopi Abbate*, qui Præsul Jus Canonicum in Universitate Parisiensi prælegisse fertur. Quid? quòd *Guilielmus noster Totavillæus S. R. E. Cardinalis*, præcipuam Orbis Romano-Catholici Academiam, Parisiensem nempe, tam Pontificia, quàm Regiâ autoritate anno 1452. ita feliciter instauravit, ut à *JOANNE LAUNOIO literarum in Academia jam senescentium, ac dissipatarum reductor & reformator* saluteretur. Singularem enim verò Numinis providentiam, ut per Benedictinos restitueretur, per quos primitus fuerat instituta. Alius S. R. E. Cardinalis *JOANNES GEOFRIDUS* antea Monachus Cluniacensis hoc vivens ævo à *Jacobo Cardinale Papiensi Patriæ suæ decus, literarum ornamentum, & literatorum faciliè Princeps* vocatur, nec immeritò, ut qui, teste *PIO II. Romano Pontifice*, *litteras memorie multas mandasset, & profanas & sacras, & quidquid apud Latinos legitur, percurrisset, selectisque Philosophorum & Poëtarum dictis referisset memorie penum; ac de quacunque re sermo incidisset, paratus esset aliquid dicere, & priscorum dicta in medium afferre.* His duobus doctissimis Cardinalibus *NICOLAUS*

TUDESCUS, vulgò *Abbas Panormitanus*, & ipse S. R. E. Cardinalis accensendus venit, ut qui Jus utrumque in celeberrimis Italiæ Academiis, maximo studiosæ juventutis concursu, plausu, ac fructu annis minimùm viginti fuerit interpretatus. Pari rerum ecclesiasticarum peritiâ, & eruditionis laude conspicuus enituit *AYMERICUS de Peyraco* natione Gallus, Decretorum Doctor eximius, & Abbas *Moyssiaciensis*, insignis Chronographus, de quo plura *Baluzius* in vitis Pontif. Avenion. Tom. 1. col. 415.

Eodem seculo magnâ eruditionis famâ apud Anglos inclaruere *BOSTONUS Buriensis*, *JOANNES de Lydgate*, *THOMAS Walsinghamus*, & *THOMAS Rudburnus*; & ille quidem in Buriensi S. Edmundi cœnobio monachus, supra suos concellitas industrius & laboriosus, quò rem literariam meliùs promoveret, universâ ferè Angliæ Monasteria & Collegia perlustravit, Bibliothecas rimatus ubique libros conquisivit, Scriptores ordine Alphabetico digessit, ætatem eorum ac vitam adjecit, quibusque in locis monumenta illorum invenirentur, curatè notavit; quod opus doctissimus Vir *Thomas Gale* Ss. Theologiæ Professor, maximè commendat, idque suo tempore juris publici faciendum, aut saltem ex illo *Lelandum* à se edendum, illustratum iri adpromisit, ut refert *Whartonus* in Appendice ad *Cavei* Scriptores Ecclesiasticos pag. m. 77. Alter ejusdem Monasterii cœnobita ad an. 1440. clarus, post perustratas exterrarum simul ac patriæ regionum Academies, humaniores literas suo in cœnobio professus est, & edocendis Magnatum liberis gnavam dedit operam, multaque patrio idiomate poemata componendo, multa ex Gallica, Italica, & aliis linguis vertendo, maximam sibi famam apud populares suos peperit; *Elegantia sermonis invigilans*, inquit *Whartonus*, *Anglicam linguam incultâ, quâ olim squallebat barbarie haud parùm defæcavit.* . . *THOMAS* verò *Walsinghamus* S. Albani Cantuariæ Monachus, scripsit de rebus Anglicis; *Rudburnus* autem cognomento *Junior*, Wintoniæ in S. Swithuni monasterio professus, Wintoniensis Ecclesiæ historiam egregiè illustravit. Prætereo alios aliarum gentium viros pari eruditionis laude iis temporibus spectabiles; quorum denique curâ & indu-

Illustres in Anglia Scriptores: Bostonus Buriensis, Bibliographus.

Joannes de Lydgate, Anglicæ linguæ delectator.

Thomas Walsinghamus, & Rudburnus, Historici.

(s) Chron. Beccensè pag. 15. extat ad calcem Operum B. Lanfranci, quæ Luc. Acher. in fol. edidit.

Literæ post diuturnum squalorem paulatim resurgunt.

Inventa ars typographica,

industria factum, ut doctrina fugatis ignorantia tenebris quasi ab inferis emergeret, & bonarum artium linguarumque studium monasteriis nostris, ac universo ferè orbi christiano fensim postliminio redderetur. Duplici id potissimùm causæ acceptum referri solet, captæ nimirum à Turcis Constantinopoli, & inventæ eadem ætate Arti Cusoriæ seu Typographicæ. Expugnata enim anno 1453. Græcorum Metropoli, doctissimi quique gentis istius viri paupertate & barbarici jugi duritie coacti in occidentales partes, præsertim verò in Italiam sese contulerunt, & non solum Græcæ linguæ, sed & omnis ferè melioris literaturæ scientiam Latio secum invexerunt; saltem Latinis, ut aliquid supra nodosam scholarum disciplinam sapere contenderent, incitamento fuerunt.

Dein reperta sub idem tempus *Ars Typographica*, seu *Harlemensibus*, seu *Mogonis*, seu *Argentinesibus*, aut etiam, ut quidam volunt, Monachis, id laudis debeatur, antiqua Eruditorum monumenta in lucem protraxit, recentiora majori celeritate propalavit, & ab interitu solertiùs vindicavit, atque ad posteros transtulit. Cujus quidem novæ inventionis occasione non ineptè monet Cl. P. *Oliverius Legipontius* (t), Monachos imprimendi artem suis in officinis diu secretò exercuisse, antequam propalaretur. *Superant enim*, inquit, *in Bibliothecis nostris non pauca ejusmodi monumenta sine calami vel pennæ usu, sed quemadmodum Saturni tempore literas ferro vel ligno non conjunctim, sed singulas sigillatim imprimendo ab ipsis cœnobitis conscripta, & hac arte excusa, antequam de typographia cogitatum fuerit.* Opportunè tamen observat celeberrimus *Annalium typographicorum Scriptor Michael Maittaire*, nihil temerè ad artem typographicam referendum, quod ante annum 1457. typis vulgatum venditur.

quam Benedictini egregiè promovent.

Quantum verò ad divinam hanc artem seu formandam seu promovendam contulerint nostri, paucis indicare lubet. In S. Jacobi Moguntia O. S. B. cœnobio hodiedum superant duo Psalteria in membranis excusa, quorum alterum hanc in fine nobis inscriptionem repræsentat: *Presens Psalmorum Codex venustate capitalium decoratus, rubricationibusque sufficienter*

distinctus, ad inventionem artificiosa imprimendi ac caracterizandi absque ulla calami exaratione sic effigiatus, & ad laudem Dei ac honorem S. Jacobi est consummatus per JOHEM FUST civem primùm Moguntinum & PETRUM SCHOIFFER Moguntia de GERNSZHEIM Clericum anno D. ni Millesimo CCCCLIX. XXIX. die mensis Augusti. In altero sic legitur: *Presens Psalmorum codex. . . ad inventionem artificiosâ imprimendi, ac caracterizandi, absque ulla calami exaratione in nobili civitate Moguntina hujus artis inventrice elimatricæque prima sic effigiatus, & ad laudem Dei ac honorem S. Benedicti, per PETRUM SCHOIFFER de GERNSZHEIM consummatus anno Domini MCCCCXC. ultima die mensis Augusti. . . Similia ferè legas in libro, qui Catholicon appellatur, anno 1460. ibidem impresso. Quæ profectò validè evincunt, artem illam, & in hac urbe adinventam, & sub primis sui ortûs incunabulis à nostris egregiè adjutam ac promotam fuisse. Id quod manifestius apparebit ex aliarum perlustratione provinciarum, in quibus Benedictini suas ad Typographiam conferendo symbolas, rem literariam egregiè auxerunt, ac insigni beneficio cumulârunt.*

Et quidem in Angliam translata tum etiam in Anglia, vix appulerat Ars illa, cum statim in Ordinis nostri Monasteria admissa fuit. Sic *GUILIELMUS CAXTON* inter primos Angliæ typographos celebris *Joannis Islip*, Abbatis Westmonasteriensis, in cujus usum opuscula quædam & excrisperat & verterat, benevolentia adjutus, Westmonasterii in magno Eleemosynario (vulgò *the great Ambrey*) typographeum instituit. Excudebantur verò codices, ad argumentum maximâ ex parte theologicum, usûsque ac ritus ecclesiasticos pertinentes, quorum major numerus, inquit *MAITTAIRE*, *ad nostram usque ætatem forsân pervenisset, nisi, ut conjicio, in cœnobiorum postea dissolutione, fervente* (quod plerumque fit in omnibus rerum cum civilium tum religiosarum mutationibus) *reformationis* (seu veriùs defectiois ab orthodoxa fide) *æstu, spoliati, quippe redolentes papatum, intervissent.*

Nescio tamen, an non Itali Benedictini præ Anglis artem typographicam prius expolire studuerint. Post Sublacentium Moguntiam enim, inquit allegatus ses *Mait-*

Idem faciunt in Italia Sublacentium Moguntiam enim, inquit allegatus ses *Mait-*

(t) Dissert. II. de MSc. & libris rarioribus. pag. 128.

Maittaire (u), Annalium typographi-
corum conditor, nullus mihi occurrit,
qui typographiâ expresse declaretur incla-
ruisse locus ante Sublacense Monasterium,
in quo LACTANTII FIRMIANI Institu-
tiones anno 1465. antepemult. Octob. in
folio casæ fuerunt, optimo certè, &
Romano caractere. Opus profectò
eâ artis pompâ ad amissim exactum,
ut nemo, qui viderit, nomen typo-
graphi abesse non indignetur. Illud
etiam non reticendum censeo, quòd
loca quædam à Lactantio ex aliiscri-
ptoribus allata, Græcis typis exaren-
tur, at nitidissimis, quique eos, quos
postea Conradus Schweinheim & Ar-
noldus Pannartz Romæ usurpabant,
proximè referunt. Exemplar elegan-
tis hujus Operis extat in Cæsarea Bi-
bliotheca Vindobonensi. Valde
etiam credibile est, ut iidem Anna-
les observant, ibidem produisse S.
Augustinum de Civitate Dei, in quo
nullum quidem nec loci nec typogra-
phi indicium apparet, quum tantum
appareat annus 1467. at ejus libri
character cum caractere Lactantii in
Monasterio Sublacensi excusi idem
prorsus est. Vir Cl. Bernardus Mont-
fauconius in Diar. Ital. ægrè sibi per-
suadere posse affirmavit, libros excudi
cœpisse in Cœnobio Sublacensi, pri-
usquam in ipsa Urbe Roma; nullus
tamen, respondet Eminent. Cardin.
QUIRINUS, admirationi huic locus
erit, si animadvertamus, Teutonicos
Monachos eâ tempestate Monasterium
illud incoluisse, indeque causam Teu-
tonicis Typographis datam, quàm
citiùs ad Sublacensem oram diver-
tendi.

& Augustæ Vindelico-
rum venisse Typographiam à Melchio-
re Stamheimio SS. Udalrici & Afræ
Abbate susceptam, scribit Læscherus
ex testimonio Bernardi Hertfelderi in
descriptione Basilicæ S. Udalrici pag.
181. Michaël Maittaire verò testem
adducit Joannem Adamum in vitâ Jo-
annis Guttenberg, quòd à Joanne
Bemler ibi excusa fuerit Biblia Latina
anno 1466. item Libri Dialogorum S.
Gregorii M. anno 1474. & Speculum
Historiale Vincentii, in magno folio,
teste Carolo Stengelio in Comment.
de Reb. Aug. part. 2. cap. 59. pag.
243.

Fuit verò Melchior de Stamheim
Monachus primùm Mellicensis in Au-

stria, tum Wiblingensis (x) in Sue-
via; relicto enim Mellicio, in quo
sacri Ordinis professionem emiserat,
Wiblingæ propè Ulmam domicilium
fixit. Cùm verò vir esset admodum
facundus, & Doctor Legum, cum
totius Conventus San-Udalricani con-
sensu in Abbatem hujus Monasterii
constitutus fuit anno 1459. à Petro
de Schaumburg Cardinali, cujus fue-
rat Consiliarius, quemadmodum etiam
erat ejus successor Joanni à Werden-
berg, & Ludovico Bavarorum Duci
ab intimis consiliis. Præfuit annis
sedecim utilissimè, quibus inter cæte-
ra construxit Bibliothecam, quam
multorum librorum studiosâ cœmptio-
ne locupletavit.

Anno 1473. Henricus Lur, Ple-
banus Dillingensis in Suevia, ad Mel-
chiorum Abbatem epistolam dedit (y),
in quâ miserum rei literariæ statum in
Ordine Benedictino per Sueviam de-
plorat. Visum est, ex illa hoc loco
pauca quædam excerpere. In visita-
tione igitur monasteriorum, quam
jussu Superiorum per Diocesin nempe
Augustanam instituit, paucos se
literatos invenisse monachos scribit
his verbis: Descendi etiam aliàs ad di-
versa monasteria, & ad Fratrum præ-
dulcia colloquia, quærens longè sola-
tia, in mutuâ tamen ædificatone. Non
reperi inter eos qualificatum in sacra
Theologia, quæ studenda est, ut studentes
inimicos veritatis destruant, & nimis
eruditos erudiant, ipsi perfectius viam
veritatis agnoscant, altius secreta Dei
intelligant, acrius amant, quorum ni-
mirum devotio est laudanda, & imita-
tione digna. Nec comparuit scholaris
Juris Canonici, cujus subjectum est ho-
mo Catholicus, dirigibilis ad vitam æ-
ternam per Ecclesiæ statuta. Nec aliquis
de palatio Justiniani. Et cùm ducerer
in admirationem, dum talium nul-
lus affuit, tacitum responsum habui:
quia avaritia nil permittit exponi pro
acquirendis scientiis. Hic verò in cul-

pam vocat certorum Abbatum avari-
tiam, quorum tota industria versaretur
circa magnas divitias acquirendas,
& estructuras altas erigendas, parum de
æternis. Quòd cum divitiis Cræsi per-
miserint Ordinem suum ad infimum ig-
norantiæ statum pervenire. Quòd Theo-
logiam dominam, & magistram omnium
scientiarum cum suis pedissequis ab Or-
dine exclusistis, & jam longo tempore

Statu
rei literariæ
in Suevia
afflictus.

Henrici
Lur eâ
de re ta-
stimoniū

Abbatum
avaritiam
perstrin-
git.

(u) Rem plenius enarrat Cherubinus Myrtius Decanus Sublacensis in Chronico MS. to hujus
Monasterii apud Armell. in Bibl. Casin. part. 1. pag. 116.

(x) Annal. Wibling. pag. 47. vide etiam Bibl. Mellic. c. 61. p. 340.

(y) Extat apud Pezium Thef. Noviss. Anecd. Tom. 6. pag. 404.

Lycaum
suadet
erigen-
dum

in Wi-
blingen-
si mona-
sterio,

quod in
Elching-
gano ex-
citatum.

Litera-
rum stu-
dia in
Congr.
S. Justinæ
& Burs-
feldensi
instauran-
tur.

Nullum ad ejus scholas misistis, Jesabel
matre parcitatis prohibente, & invidia
diaboli cooperante. Sub hæc ad studia
instauranda adhortatur, præprimis ad
Lycaum erigendum, ubi literis operam
dare possent Religiosi. Idè rogo, mo-
neo, & hortor vos tanquam humilis
servus S. Benedicti, ut morâ postergatâ
diligentem operam impendatis, ut in
Ordine erigatur Gymnasium, aut pro
quibusdam Monasteriis Gymnasia, ut
Ordo in toto, aut in parte scientiis illu-
stretur, ut ejus supposita possint & va-
leant ascendere gradus scalæ, de qua su-
prâ, & dicitur infrâ, & resistere Ordinem
exire aut dirimere volentibus. Quod si
feceritis in loco propinquo, morâ ruptâ
dabo omnes libros meos in artibus Mo-
nasterio Wiblingen, pro usu Ordinis &
studere volentibus. Et nisi resolutio cor-
poris mei impediverit, descendam tan-
quam veteranus ad locum talem, & po-
nam fundamentum tale, quale apparet
in epistola noviter conscripta de tribus
processibus, videelicet sensus, intellectus,
& voluntatis, mercedem à Deo rece-
pturus. Hactenus ille. Quid verò suis
promissis, obsecrationibus, atque adeò
obtestationibus effecerit, memoriæ
proditum non legi. Ejus tamen li-
teras aliquid momenti atque efficaci-
tatis habuisse, ex eo conjicio, quòd
Elchingæ, quod celebre Ordinis no-
stri monasterium in Suevia est, mili-
ari Germanico Wiblingâ dissitum,
diocesis Augustanæ, Gymnasium ex-
citatum fuerit, de quo seculo sequen-
ti recurret sermo.

Illud magis cognitum habeo, quòd
hoc ævo duæ percelebres Congrega-
tiones ad instaurandam Ordinis di-
sciplinam monasticam magnâ ex parte
collapsam institutæ fuerint, in Italiâ
nempe S. Justinæ, in Germaniâ verò
Bursfeldensis. Prior anno 1408. alte-
ra an. 1435. Ubi notat Cl. Gæbelius
(z), quòd cùm in hac utraque, tum
in antecedentibus, ac subsequenteribus
Ordinis reformationibus semper respec-
tum fuerit ad revocanda iterumque
stabilenda literarum studia. Facile,
inquit, id probatu est ex Circularibus
Caroli M. ad Abbatem Fuldensem dire-
ctis tom. II. Concil. Francoford. pag.
121. Ex reformatione S. Benedicti A-
nianensis, & Cluniacensis, quam Ber-
no & Odo instituerunt; ex Constitu-
tionibus Congregationis Bursfeldensis in
Germania, S. Justinæ in Italia, Vallis-

oletanæ in Hispania, S. Mauri in Gal-
lia, SS. Hidulphi & Vitonis in Lotba-
ringia, SS. Angelorum Custodum in
Bavaria. Existimabant nempe Or-
dinis Superiores, idque funestâ seculi
decimi tertii ac quarti experienciâ di-
dicerant, tantam esse virtuti ac regu-
lari observantiæ cum doctrinâ necessi-
tudinem, ut altera sine altera vigere
vix possit, neglectisque semel literarum
studiis latissimus ad vitia quæque adi-
tus citò pandatur. Præ oculis versa-
bantur tot ex Ordine avulsa mona-
stera, in quibus otio ac ignaviâ disso-
luti cœnobitæ ex malis monachis in
peiores se transformârunt Canonicos.

Ab initio tamen, ut fateamur, Non ta-
men in
singulis
cœnobiis.

quod res est, non continuò in omni-
bus Congregationis S. Justinæ mona-
steriali magna studiorum ratio habita
fuit. Cognoscere id licet ex epistola,
quam Hieronymus Alliotis (a) ad
Franciscum Choppinum anno 1446.
exaravit. Erat verò is Hieronymus
ex nobili ac vetusta familia Aretii na-
tus: Vir in latinis literis apprime ex-
cultus, & religiosæ pietatis eximius
sectator; cùm monasterii SS. Floræ
& Lucillæ in patriâ Abbas esset Com-
mendatarius, acceptâ famâ Congre-
gationis S. Justinæ (nondum enim
Casinensis appellabatur) sanctitatis ter-
vore per ea tempora celebris, sponte
se in Ordinem redigens, & Commen-
dam abrogans, Monasterium suum,
ac seipsum eidem Congregationi ad-
junxit, disciplinamque monasticam
invictâ constantiâ ibidem restaurans,
eam ad extremum usque vitæ spiritum
proprio exemplo præeunte accuratissi-
mè custodivit. Nec minùs de litera-
rum studiis sollicitus fuit; de quorum
statu, quinam suo tempore in Con-
gregatione S. Justinæ fuerit, in epi-
stola ad Choppinum data ita asserit:
Multa esse fateor Monasteria Ordinis
nostri, quæ sanctissime agunt, sed illa
ob rigorem & acrimoniam victus, nec
mibi, nec debilibus quibusque cond-
cunt; præterea tantum temporis Psal-
modiæ, ac Orationi impendunt, ut ad
divinas literas vestigandas, & mystica
sacramenta intelligenda nihil reliqua-
rum supersit. Quare jam pridem
„ consilii fuit, quamprimùm, Deo
„ volente, nactus fuero facultatem,
„ sicut rigoris aliquid jejuniorum la-
„ xare, ita divinis scripturis, atque

(z) In Scholiis ad Herm. Conringii Supplem. Dissert. de Academ. Antiq. n. 30. pag.
mibi 503.

(a) Armell. Bibl. Casin. part. 1. pag. 201.

„ optimis disciplinis dare operam diligenter, & ab istis sanctissimis Monachis, quos supra memoravi, cælibem & pudicam vitam, ab aliis quibusdam Religiosis eruditionem ac legendi studia mutuari. Genus hoc & institutum vitæ, quod ipse amplecti cupio, haud fanè est novum, sed neglectum diu à nostris jam obsolevit. Atque ipse, uti fortè nosti, dum essem Romæ, infectatus sum duobus libellis hanc illorum opinionem, qui studia monachis non permittunt, & sancti viri, sed in hoc, aut ipse fallor, aut ipsi falluntur, similis ut mihi videtur, disceptatio & controversia inter Religiosos nostri temporis agitur, ut qui humilitatem sectantur, scripturarum cognitionem despiciant; qui verò studia profitentur, elatioris ac tumidi vitam non satis puram videantur transigere. Ego verò cupio me referre ad veteres Patres nostros, *Basilium, Benedictum, Gregorium, Bernardum, Hieronymum*, & plerosque alios, qui vitæ puritatem cum eximia quadam scripturarum cognitione junxerunt. Illos complecti & observare, tanquam ille *Socrates* sapientiam divinæ literaturæ ad mundi contemptum adjicere &c.,

tudinis causa. Exemplaria tamen Opusculi mei adhuc penes me recondita sunt, nec illa efferre, atque in lucem dare constitui, priusquam mihi compertum sit iudicium Sanctitatis Vestræ. Neque enim hætenus mihi est exploratum, quid S. V. sentiat, & quam magis partem probet in ea controversia, quæ inter doctos, simplicesque versatur, ea de causa cum nonnulli à me libellum vel importunè petierint, nemo tamen adhuc potuit illum mihi è manibus extorquere &c. Florentiæ die 6. Novembris 1445.

Quod verò id temporis alumni Congregationis S. Justinæ animi anticipes fluctuaverint, an ad studia literarum ipsis incumbere liceret, suspicor, in causa fuisse visionem illam, quæ monacho cuidam in extremis agenti (b) objecta fuit. „ Erat „ in Monasterio S. Justinæ monachus „ quidam nomine, sed vitâ & moribus penitus alienus, *Martinus* vocatus, natione Papiensis. Venetias cum Abbate S. Justinæ aliquando profectus peste percussus est, & eâ die circa primam horam noctis visus est spiritum exhalasse, ita quod per horæ unius spatium ab omnibus mortuus crederetur. Lapso unius horæ spatio cœpit, qui mortuus videbatur, anxiare, & apertis oculis clarâ voce fervientes vocavit, & præfente Priore ait: *ô Pater! ego fui ductus coram Patre nostro sanctissimo BENEDICTO, qui splendidus erat velut sol; eratque in medio duarum magnarum stellarum, scilicet sancti MAURI, & sancti PLACIDI, & circa ipsos vidi infinitam multitudinem monachorum, qui omnes velut stellæ fulgebant. Et ego tremens stabam coram Patre nostro S. BENEDICTO, qui me cœpit durissimè increpare de negligentis meis, de impatientia, & de superbia, eò quod volebam in religione addiscere literas. Et dixit dolenter: Heu miseri! qui non cognoscitis vocationem vestram, & gratiam, quam habuistis à Spiritu sancto! Nunquid donat vobis Spiritus sanctus gratiam fervoris, ut relictis patre, matre, cognatis, amicis, & omnibus temporalibus bonis intretis religionem, ut ibi discatis literas, & conturbetis charitatem fraternam, & non potius discatis virtutes à Christo, qui dixit: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, ut & vos in humilitate & mansuetudine Deo ferven-*

Abbatibus Allioti vindictæ studiorum monasticorum.

Hæc & plura Abbas *Alliotus*, qui cum libellos conscripisset duos contra eorum opinionem, qui monachis studia non permittunt, eos *Jo. Mariæ Papiensi*, Priori Abbatiae Florentinæ, evolvendos misit his verbis: *Mitto vobis Codicem, in quo de Monachis erudiendis libri duo continentur, sed eo pacto, ut à vobis percurratur totus, priusquam à Monachis vestris ullâ in parte legatur; percurso enim libro, fortassis prudentia vestra judicabit, in eo contineri nonnulla, quæ perturbare, ac scandalizare puerulos queant; editus est à me dum in Curia liberius agebam. Et quia auribus illorum, inter quos tunc observabar, praviendum fuit, propterea lascivienti calamo fræna permisi. Hos ipsos binos libellos de erudiendis Monachis ad EUGENIUM IV. Pont. Max. mittens, Ille ego sum HIERONYMUS, inquit in epistola, qui superiore anno, cum essem Romæ, opusculum misi ad Sanctitatem Vestram, quod inscripseram De Monachis erudiendis; paulò post febrî occupatus gravissima, me Florentiam contuli, recuperandæ vale-*

(b) Venerab. Ludovic. Barbo Episcopus Tarvis. O. S. B. libro de initio & progressu Congr. S. Justinæ cap. 8. apud Pezium Theſ. Anecdor. tom. 2. part. 3. pag. 294.

„ vientes digni sitis venire in hunc amoenissimum locum, ubi in momento, si eritis in statu salutis, omniscientiâ pleni eritis, & omnium rerum, seu creaturarum proprietates, virtutes, & ordinem cognoscetis, sicut tu vides. Et dixit infirmus; *ô Pater Prior! utinam essent hæc omnes fratres, qui molestant Patres, & volunt addiscere literas; spero, quod amoverem ab eis hanc periculosam tentationem.*

Unde orta quæstio: licetne monacho literis vacare?

Atque terrificam hanc visionem, ut primum per Congregationis S. Justinæ monasteria vulgata est, in causâ fuisse, quod multi Monachi à literarum studiis excolendis animum sejunxerint, apud omnes hodie in confesso est. Nec in primordiis tantum hujus Congregationis, sed post exactos centum & plures annos visionis istius memoria non paucos in dubitationem adduxit: *Liceretne Monacho literis operam dare?* Testem hujus rei habemus *Joannem Baptistam FOLENGIUM*, Abbatem S. Mariæ de Pyro in Marchia Tarvisina, literis humanis ac divinis ornatissimum. Is cum non doctrinæ modò præstantiâ, sed morum quoque probitate ac religiosæ prudentiæ laude excelleret, à PAULO IV. Pont. Max. cui erat familiaris, ad visitanda & reformanda Monasteria nostri Ordinis in Hispania anno 1555. missus fuit. Collegas in hoc reformationis negotio habuit *Eutychium Festinum* Abbatem, & *Hieronymum Sylvam* monachum suæ Congregationis. Hi, cum iter facerent, sæpius ex *Folengio* sciscitati sunt: *Liceretne Monachis literarum studiis operam navare?* Ad hanc quæstionem quid responsi *Folengius* dederit, ex ejusdem epistolâ discimus, quâ prædictis *Eutychio Festino*, & *Hieronymo Sylvæ* Commentaria sua in Canonicas Apostolorum Epistolas inscripsit. Hanc epistolam lectû dignissimam huc transcribere visum est. Et si verò priora hujus epistolæ huc pertinere non videantur; quia tamen sine iis posteriora ritè intelligi non possunt, etiam priora omittenda non sunt.

Jo. Bapt. Folengii epistola.

Reverendis Eruditisque Monachis *Eutychio Festino* Abbati, *Hieronymoque Sylvæ*, suis in legatione ad Hispanos Monachos Collegis *Joannes Baptista Folengius*
S. P. D.

„ Cum duplex sit ratio in primis res sacras interpretandi, collegæ erudi-

„ tissimi: ea mihi semper visa est cum Voluntas „ excellentior, tum tutior, cujus du-præ intel- „ tu pars illa animæ, in quâ amor lectu ex- „ versatur, perfici solet, quàm illa, colenda. „ quâ acuitur intellectus, atque ad per- „ vestiganda ea nonnumquam, quæ „ sensum humanum excedunt, incitatur. Tum illud maximè me multum movere solet, quî fit interdum, „ ut securiori omisso tramite, in illud „ potissimè incumbimus, ferimurque „ (ut dicitur) & remis & velis, quò „ tanquam portû adepti nunquam festus curus fit animus & quietus. Sic est „ natura intellectus: secus verò amoris. Sed de his postea in commentariis ipsis, quos modò vestris auspiciis molimur, nonnulla fusiùs. Faxit Deus, ut quæ diu vestro hortatu in explicandis difficillimarum rerum mæandris ac nodis, quibus Apostolorum Scripta passim redundant, parturio: ea demum tanquam emissio fœtu aliqua cum felicitate pariam. Cæterum tota mea hac in re felicitas erit, si me scopum tam altum abstrusumque, si non affecutum, at saltem assequi voluisse censerebunt homines, conatumque laudabunt. Atqui in literis profanis solent docti nullum genus literarum, quod quis suo (ut ajunt) Marte minimè cuderit, approbare; iccirco commentaria omnia vel fastidiunt; vel si quid in illis eruditè est dictum, ut de multis legimus, eisdem tamen nemediocrem quidè locum concedunt inter autores. Aliter autem in sacrorioribus comentandis literis æquiores tandi in „ sese exhibebunt judices: si ingentes, sacris li- „ multaq; lucerna elucubratas cum Græ- teris stu- „ corum, tum Latinorum comentatio- dium illu- „ nes, in quibus maximè defudârunt, stre habe- „ volvere non pigebit. Illis itaque, qui „ tali utuntur judicio, adeò non assentior: ut eos quo e admodum errare existimem: quæ admodum sua primum servatâ Apostolis in scribendo & „ majestate & gloria, proximum tenent „ locum ii, qui in comentandis eorum „ scriptis, dilucidandisque mysteriis fidam operam navant. Neque id dico, „ optimi collegæ, quò me inter præfatos, „ sanctissimosque, & graves & doctos „ autores anumerari appetam: ausimque inter olores uti anser improbus „ ad Mæandri ripas perstreperet: sed quò „ vos alioquî viros prudentissimos minime fugiat, me in studiis nequaquam „ nihili, ociosique ignobilis vel calamum „ vel ingenium attrivisse meum. Multum sanè quidem referre arbitror, in „ quo

quo quis gradu primum scalæ pedem defigat. Scalæ porro cœlestis, quam à cœlestibus planæque divinis erectam esse Apostolis videmus, vel imum ipsum gradum occupasse vivacioris indicium est animi, gloriæque splendidioris fundamentum, quàm illorum, qui in interpretando eruditissimo Philosophorum omnium Platone supremum. Sed ad institutum redeo, rationeque prius reddita, cur hunc mihi interpretandi difficillimarum rerum laborem, vel primus qui istuc egerim integrè, desumpserim: quodque ex me sæpissimè quæsisistis, ad alteram descendam petitionem vestram, quæ talis fuit: Liceretne monacho literis operam dare, simul atque se Deo nudè semelque addito etiam juramento consecravit, evulseritque à mundi plausu, atque iis omninò rebus, quæ cum bonæ sint, animum tamen à præstantioribus bonis avertere, sensimque sumovere videntur: ut ferè sunt literæ, earumque tum usus, tum studium. Ajobatis enim, vos quodam in libello à Barbo Veneto nostræ Reipublicæ fundatore scripto de monacho legisse quodam, qui cum in ipsis primis exordiis reformationis nostræ lethaliter ægrota- ret, dira permulta prædixerit comminatusque fuerit monachis illis, qui literas discerent, quasi una ea vel sola futura esset ratio, quamobrem vis tota religionis infringi debuisset & extingui. Hujusce itaque difficultatis nodum ut potero explicabo. Sed prius ad primum, ad secundum postea. Cum igitur assiduis occupationibus, quibus ob creditam mihi Bondenaciarum eleemosynarum dispensationem, gravem illam quidem, & curarum plenam, distineor, illic sæpè mihi esse necesse sit, quod otii tunc superest, id totum succisivis secundariisque quasi temporibus cum ad legendum, tum ad scribendum aliquid, quod mihi sit utile futurum, impendo. Quid, quæso, aliud à monacho vel cessatore, vel in precariis quoque istius generis occupationibus districto peragi debet? Ea siquidem natura humani est ingenii, ut nisi assidue colas, sylvescat facile. Sed mirum quàm totus egomet mihi in omnibus meis studiis displiceo, cum autem scribo, placeo. Non quòd certè scripturam ipsam meam talem eam quidem esse judicem, quæ aut me multum, aut

Scribendi
studium
est utile
monacho.

alios oblectare possit: scribo tamen exercitatione ipsa scribendi contentus: nam id laboris genus, quod mihi cum studiosis quàm plurimis commune esse video, quòque ego libentissimè utor, ad sedandas mei veteris Adæ appetentias, froenandasque cupiditates, æquè esse statui, atque è tussi antiqua laboranti esse solet ecligma. Devorent alii, per me licet absque calamo, quàm suos quàm aliorum libros: ego verò interim hisce meis delinctoriis non tam frequenter utar, quàm mihi interdum ex causis nescio quibus uberio-rem illorum frequentandi usum intercisam esse occasionem querar. Nihil profectò in hac mea maximè præcipitata jam ætate tam aveo, quàm confirmatum tutumque meæ quietis statum: qui quoniam vita hæc præsens rotæ instar vago perennique agitur motu: hoc tamen minùs fugaci irrequietaque concitatur orbita, quòd hi minimè desunt, qui ut possunt, ita nihil potius habent, quàm ut cui libet, quod illorum sit consentaneum naturæ cum attribuunt, tum modum rationemque, quàm id commodiùs effici possit, pervestigant. Itaque commentariolos in divi Jacobi epistolam unicam, & in divi Petri duas illas difficillimas interpias Bondenacii mei curas succisivis (ut dixi) elucubratas horis ut potui perfeci: quàm verò feliciter, ego mox videro. Sed ad postremam nunc venio vestræ petitionis partem, de monacho illo, qui in extremo halitu vitæ positus nonnulla præviderit: horrida illa quidem & pavoris plena, in monachos ventura eos, qui literis operam dedissent. Ego sic visum interpreto. Cum quidem monachi finis sit in terris mors ea sensuum, quam parit odium tum sui tum mundi: illis omnibus, qui mortem istiusmodi felicissimam assequi contendunt, necessarium videtur, ut impedimentis (cujuscunque tandem generis sint, quamvis ad speciem honestis ac utilibus) abjectis, in Deum mortis hujusmodi conciliatorem ullo absque medio alio præterquam amoris ferantur. Studium certè literarium sobrium sumptumque maturè & temperanter à monachis, quibus via magis amoris usui esse debet, quàm intellectus, laudari solet à patribus illis nostris, atque à nobis imprimis, qui

Visio-
superio-
ris inter-
pretatio

in spiritali harena planè attriti atque exercitati facti sunt velut arietes filiorum Dei. Ad quos fanè filios illud spectare arbitror, Afferte, inquit, Domino filios arietum, afferte Domino gloriam & honorem. Is porro honor, is cultus, hæc gloria, ad animum potissimum refertur, & integrum, & innovatum, & ob assiduas rerum divinarum contemplationes, crebrásque in perdiscenda Christi vita exercitationes fervidum, nudum, simplicem, suique semper haudquaquam dissimilem. Officiatne verò tam sanctis conatibus, an utile sit studium nimis anxium literarum, hi benè norunt, qui viâ paulum intellectus satis ex se arrogantis, atque (ut dicere solet Polus gravissimus rerum istius generis disceptator) impudentis posthabita, illam, quam terit amor, per vigili sectantur studio. Ostensa quidem via, quàm iter est ad Deum, amoris, sistit se in suis finibus intellectus: amor autem prætervolat, apprehenditque dilucidè, quod fuit ab intellectu ostensum, & obscure & perplexè. Ajunt patres intellectum humanum esse tanquam statuum Mercurialem, quæ viam ostendit, amorem autem vehiculum: qui amor jam præmonstrati boni ardore accensus, præproperusque quasi effectus quiescere non vult quoad ejus in amatissimum simpliciter sese insinuet: neque singillatim interea quæ de Deo proposuit intellectus, pervestigat distinguitque: sed actu uno purissimo contentus in Christi amore, termino nimirum laborum nostrorum soporatur, requiescitque, unius planè naturæ cum suo amato effectus: more scilicet furculi in arbore inserti, aut guttæ aquæ in oceanum projectæ. Atqui viæ hujusce nobilissimæ amoris veterum monachorum vestigiis frequentatæ pertritæque mirabiles hi semper extitè fructus, pax mentis, quies, rerum caducarum despicientia, securitas, Dei fruitio. Ab altera verò ferme (nisi diligenter caveris) prodire solet fastus, vanitas, vitæ spiritalis fastidium, amor proprius, ambitio, rabida scilicet illa feræque assequendorum honorum Erynnis, orexisve & improba & detestabilis. Quæ profectò omnia veterum instituta ut fastidiunt, sic fastidita & omittunt & oderunt. Ecquid? Literas etiam sacras non suis cum lo-

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

cis tum horis amatas quæsitæve, tranquillitati otioque illi, quod ad monachos pertinere diximus, utiles neutiquam esse, quis ex nostris literarum studiosis non experitur? Multò id magis de profanis fabulosisque literis, quas tamen mitioribus honestare solemus titulis, censendum erit. Quæ certè literæ tam aptè conveniunt monacho, quàm profanæ bovi conveniunt clitellæ, aut uroac fabulæ ephippia aut phaleræ. Vultisne dicere cam unico verbo rei summam? Monachus totus spiritalis esse debet, atque à mundi necessitudine secretus. Ita requirit illius professio, ita solitudo, ita ipsum nomen, habitus, victus, vocatio, & demum pollicitationes vel sequestro juramento factæ Deo. Ad literas autem adire, quò doctus habeatis reputerisque, cura fanè ridicula est ac vana. Nec est subindè verendum de conciliis, quin optatum finem nanciscantur suum, nisi monachi, quorum præcipuum id esse debet studium, ut ad Christi pedes incogniti quàm sua quàm aliorum fleant peccata, intersint literati mitratique. Fingimus enim, formamusque nonnunquam in nobis ratiocinationes nescio quas, specie quidem plausibiles & gratiosas; sed quæ sensim à proposito sine nostros suffurantur animos. Amor quippe non tam literarum, quàm mundi hujus impostoris obscenissimi istius generis occupationes nostrum ad illudendum intellectum machinatus est, atque tam altè nostris insevit animis, ut perpaucos jam invenias, qui quorsum parentes ipsos suos charissimos, quorsum affines, quorsum amicos, quorsum patriam hisce omnibus jucundiorum reliquerint, cogitent. Hæc omnia (puto) eò spectant, ut qui id audeant, hi se mundo tum mori velle attestentur, præque se ferant sublimiorem, se inquirere professionem: eam nimirum, quæ tota in caligine divini amoris (sic eam appellat Dionysius) immersa nihil approbat, quod vel parum quidem à jam concepto sensu illo beatissimo & cœlesti mentem avocat & retardat. Id censeo illo in spectro præsensisse ægrotum, cum à perdiscendis literis deterruit monachos. Tantum verò abest, ut supinos hic monachos atque inertes laudari opiner (quis tales unquam laudaret stipites?) ut acutissimis

M

nos

„ eos etiam morsibus disteris que im-
 „ peti debere judicem. Nam à lite-
 „ ris, quo otiosus pergræcari quis pos-
 „ sit, abhorrere, huic tam apte Teren-
 „ tianum illud convenire existimo,
 „ quàm quod aliud maximè falsè di-
 „ ctum. Caudex, stipes, asinus, plum-
 „ beus. Nihil sanè turpius inter ho-
 „ mines cerni potest, quàm monachus,
 „ qui utraque orbatum sit disciplina;
 „ hoc est, cui neque via intellectus,
 „ neque amoris est nota; quamquam
 „ posterior hæc simplici quæsitâ stu-
 „ dio ac trita sufficere debet mona-
 „ chis. Quare quæcunque ab hoc
 „ nos itinere deturbare possunt, aut
 „ abjicienda omninò sunt, aut dele-
 „ ctu habito temperanda. Credo
 „ equidem divinam eam de altari ex
 „ lapidibus incultis infabricatisque
 „ erigendo sanctionem futuros quo-
 „ que monachos spectasse, qui pretio-
 „ sioribus mundi rebus calcatis, spre-
 „ tisque, puro quasique nativo affe-
 „ ctu Deo litaturi erant in spiritu &
 „ veritate. Est & aliud animadversum
 „ hac in re incommodum, ut ferè mo-
 „ nachum illum morientem animad-
 „ vertisse suspicer. Prævidit, puto,
 „ homo ille jam agens animam, id-
 „ circò purgationis sensus, atque à
 „ crassioribus corporis vinculis pro-
 „ pemodùm liberi, genus istuc nostræ
 „ observantiæ (quod vocant) regula-
 „ ris qua maximè decor religionis per-
 „ ornatur, à literarum studiosis facile
 „ contemptum iri: illòsque non tam
 „ rem aliam detestatos, quàm à literis
 „ avocari, quæ literæ totas sibi horas
 „ vendicare solitæ sunt: atque si fecus
 „ accidat indignari, caverèque quan-
 „ tum possunt succisivis: proindeque
 „ commoda corporea, delicias, imu-
 „ nitates, & demùm quæcunque ani-
 „ mi causa nancisci possunt undequa-
 „ que venari. An verò habita om-
 „ nium ratione in locis id agi queat
 „ illis, in quibus cõmunitatem, con-
 „ sociationemque vitæ unam ad om-
 „ nes ejusdem collegii homines per-
 „ tinere natura etiam ipsa rerum fate-
 „ tur, difficile videtur. Alia quidem
 „ res est cœnobia monachorum quem-
 „ piam habitare velle, alia literarum
 „ scholas. Verùm quoniam absur-
 „ dissimum esset statuere monachos
 „ post continuas in orationibus vigi-
 „ liisque, atque illis tantoperè neces-
 „ sariis laboribus corporeis, exercita-
 „ tiones, nullo debere uti literarum
 „ studio. Dicam, quod hac de re à

„ doctissimo Polo accepi. Miles, in-
 „ quit, Vegetium legat, Curtium, Li-
 „ vium, Cæsarem: Medicus Gale-
 „ num, Mesuen, Hippocratem: Ora-
 „ tor Tullium, Platonem Academi-
 „ cus volvat, Peripateticus Aristote-
 „ lem: & demùm quilibet eos legat
 „ libros & auctores, quorum præce-
 „ ptis ea in arte, ac quam profitetur
 „ disciplina fieri queat perfectus. Alio-
 „ quin Euclidem non legat, qui in re
 „ agraria nauticave, aut piscatoria
 „ perdiscenda se exercet. Sic mona-
 „ chus eos legat autores, qui de illius
 „ vitæ genere perscripsere, qui ejus-
 „ cemodi sunt efficaciam, ut animum
 „ planè quietum reddant & tranquil-
 „ lum: tantum abest, ut aliquando,
 „ qui ita imbuti sunt monachi, sui
 „ eos statùs pœniteat (ut permultos
 „ pœnitere cernimus) illisque, qui
 „ cum Paulo nihil se scire profiten-
 „ tur, præter Christum Crucifixum,
 „ detrahant. Quam sanè notionem
 „ ineptus sim, si putem, nemini abs-
 „ que literarum linguarumque varia-
 „ rum præsidio posse contingere. Id
 „ quidem esset clientem patrono, non
 „ patronum clienti velle opitulari.

„ Hæc habui collegæ doctissimi,
 „ quæ de visò illo terrifico, seu de
 „ visò conjectura sub ipso ferè Alpium
 „ transitu in Hispaniam à vobis roga-
 „ tus afferrem. Valet.

Atque ex hac *Folengii* epistola in-
 „ telligi datur, quòd tametsi de ratione
 „ studiorum tenenda non una eademque
 „ omnium in Congregatione Casinensi
 „ Monachorum opinio seculo xv. & xvi.
 „ fuerit, nihilominus cum doctissimus
 „ Abbas *Folengius*, aliique benè multi
 „ literarum maximè sacrarum studia ex-
 „ coluerint, ea tam illustrium Virorum
 „ exemplo fuisse comprobata; ita ta-
 „ men, ut non alia cœnobitis esse per-
 „ mittenda existimatum fuerit, quàm
 „ quæ monasticæ sectatores disciplinæ,
 „ illorumque conditionem ac vitæ sta-
 „ tum addecerent. Deinde Monachis
 „ in literarum studiis modum esse tenen-
 „ dum, *Ne quid nimis*. Rectè verò &
 „ sapienter monuit in Epistola ad *Schel-
 „ bornium* virum ex Lutherana secta per-
 „ doctum data Eminent. Card. QUIRI-
 „ NUS, sanctissimos & doctissimos Asce-
 „ tas, quibus in primis Benedictinus Or-
 „ do id temporis in Italia abundabat,
 „ palàm vel ex se solis ostendere, quàm
 „ iniquè Novatores tunc quererentur de
 „ Monachorum incitiâ & moribus pa-
 „ rum religiosis,

Litera-
 rum præ-
 primis sa-
 crarum
 studia
 commen-
 dant pri-
 mi Patres
 Congr.
 Bursfel-
 densis.

In eadem erant sententia primi Pa-
 tres Congregationis Bursfeldensis in
 Germania. Hos uti cœleste lumen ir-
 radiabat, ut quæ ad vitæ asceticæ
 perfectionem attinent, perviderent,
 ita pietatis fervore præditi erant, ut
 ad ea consecranda monachos incita-
 rent. Studia igitur literarum præpri-
 mis sacrarum, monachis non modò
 ceu utilia, sed etiam ut necessaria in-
 culcabant. Nascentis Congregatio-
 nis Præsidentis Generalis erat ADAMUS
 VILLICUS, vulgò *Mayer*, Abbas S. Mar-
 tini Coloniae Agrippinæ, Vir utroque
 & eruditionis & pietatis nomine ce-
 leberrimus, qui quantum operæ hac
 in re, nec infeliciter, apud suos
 posuerit, in ejus vita dicturi su-
 mus (t). Nec alii defuerunt Ab-
 bates, qui in literarum atque opti-
 marum disciplinarum cultum propen-
 so animo ferebantur. Unum alterum-
 ve nominare fas esse puto. Tales enim
 fuere *Joannes de Rhode* S. Mathiæ Tre-
 viris, *Simon de Petra* Lacensis, *Melchior*
Schonaviensis, *Hermannus* S. Jacobi
Moguntia, *Joannes de Rodenberg* S. Jo-
 annis in Rhingavia, *Joannes de Inda-
 gine* Bursfeldensis, *Andreas* S. Michaë-
 lis Bambergæ, *Heuricus Gulpen* S. Ægi-
 dii Norimbergæ, *Joannes Trithemius*
Spanheimensis, aliique ex eadem Con-
 gregatione Antistites eruditione non
 minus ac pietate conspicui.

Alii Ger-
 mania
 Abbates
 studiorum
 promo-
 tores.

Ceteros Germaniæ Abbates litera-
 rum cultu eadem ætate illustres quod
 attinet, UDALRICUS hujus nominis
 Abbas octavus San-Gallensis, ob im-
 mortalia in S. Gallum merita dignus
 est, qui à suis & vocibus & scriptis
 æternum decoretur. Eo etiam nomine
 dilaudari meretur, quòd in monaste-
 rio suo literarum studia superiorum
 temporum injuriis collapsa instaurave-
 rit. *Maximiliano* I. Imperatori appri-
 mè charus fuit *Benedictus Furtenbach*
 Abbas Faucensis in Suevia anno 1480.
 electus. Non verò generis profapia,
 sed eruditionis præstantia hunc ei amo-
 rem conciliavit. Post transactos (sunt
 verba Annalium monasterii (u)) pau-
 cos aliquot regiminis ipsius annos venit
Serenissimus Princeps Maximilianus,
tunc temporis Dux Burgundionum, fi-
 lius Imperatoris Romani *FridERICI* IV.
*Hospitabatur apud Abbatem post electio-
 nem sui in Regem Romanorum; simili-
 ter post adeptionem Imperialis Majesta-
 tis, & semel ultra quartam anni par-*

tem apud nos & Abbatem nostrum mo-
 ram traxit; quâ occasione ex diversis sci-
 entiiis Consiliariorum Majestatis suæ op-
 pidò peritus evasit: quidam enim in
 „ idiomate Hebraico, quidam in Græ-
 „ co, alii in Jure Civili, alii in Jure
 „ Canonico, seu Pontificio, alii in
 „ aliis fuerunt peritissimi; horum au-
 „ tem omnium scientias, morèsque
 „ acutissimè scrutans, ac tenaci inge-
 „ nio percipiens in omni scibili valdè
 „ profecit; unde etiam eos plurimùm
 „ excessit, qui ante eum fuerunt. Be-
 „ nedictus Deus per omnia, qui dat
 „ sapientiam postulantiibus, & non im-
 „ properat. Considerandum etiam,
 „ quod sub Abbate hoc *Benedictò* in
 „ hoc monasterio nostro fuerunt viri
 „ valdè religiosi, zelosi, ac variis sci-
 „ entiiis præclari.

Non minori laude dignum se præ-
 buit *Eberhardus de Vennlo* (x) ex Mo-
 nasterio S. Jacobi Moguntensi trans-
 latus per PIUM II. Summum Pontifi-
 cem, cooperante Bambergensi Episco-
 po *Georgio Schazumburgio* ad Abbatia-
 lem dignitatem Montis S. Michaëlis,
 celebris extra muros ejusdem civitatis Bam-
 bergerii anno 1463. Qui tanquam
 lux coelitus demissa omnem caliginem
 tenebræ deformationis hujus loci in
 spiritualibus & temporalibus, Dei au-
 xilio fretus mirificè deterfit, & omni-
 morum honestate, regularisque obser-
 vantia decore de novo illustravit: id-
 que reverà non sine maximo labore ac
 periculo. Præfuit annis ferè decem &
 tribus laudabiliter, feliciter, & utili-
 ter. *Primus, qui assumpsit ignobiles ge-
 nere: modò nobiles essent virtute & lite-
 ris, cetera non perinde curans. Nec
 immeritò: minimum siquidem est de-
 cus, quod à nobili monachorum stir-
 pe, nisi virtute etiam ac doctrinâ sint
 præditi, monasteriis accedit.*

Non defuere igitur, qui artium li-
 beralium ac scientiarum disciplinas in
 Familia Benedictina, prioribus duo-
 bus seculis quasi abactas ac proscri-
 ptas, è priscis arcessiverint fontibus,
 rectaque studia longo jam tempore in-
 termittente revocaverint; quorum prin-
 cipem locum JOANNES TRITHEMIUS
 Abbas Spanheimensis, inde Herbipo-
 lensis jure optimo sibi vindicat. Ejus
 eximia doctrina & eruditio, quasi lu-
 staurator aliquod, cæteris extinctis, hoc
 seculo eluxit. Vir fuit in omni scien-
 tiarum genere versatissimus, Græcè &
 Latine

Eberhar-
 dus de
 Vennlo
 Abbas
 Monaste-
 rii S. Mi-
 chaëlis
 Bamber-
 gæ.

Trithe-
 mius Ab-
 bas lite-
 rarum in-
 staurator
 præcip-
 uus.

(t) Vide Hontheimii Hist. Trevir. Dipl. Tom. II. pag. 334. & hujus Operis Part. III. p. 204.

(u) apud Pet. Franc. in Suev. Ecclef. pag. 329.

(x) Bruch. Monast. Germ. Chronolog. pag. 90.

Latinè doctus, cujus, & insignis Bibliothecæ, quam studuit comparare, brevè adedò inclaruit fama, ut multi Principes, Episcopi, Doctores, Magistri, Nobiles, Viri denique clarissimi non solum è vicino, sed etiam è regionibus longinquis, nomine & famâ Joannis Trithemii, & voluminum ejus excitati Spanheimium visitare voluerint, inviserintque, quibus antehac nec nomen quidem cœnobii constabat. Uti verò poëtica, historica, philosophica, mathematica, atque sacra doctrinâ suo ævo neminem habuit superiorem, ita summam dedit operam; ut bonæ literæ cum in Ordine Benedictino, tum in Orbe Catholico universo pristinum recuperarent nitorem. Unde à Richardo Simonio (y) primis literarum instauratoribus sacris adscribitur.

Ut verò de solâ nostrâ Familia Benedictina loquamur, negari profectò non potest, quin non TRITHEMIUS omnes nervos contenderit, ut cum secularium, tum maximè sacrarum literarum studia in eadem resuscitaret. Quæ verba non fecit privatim ad suos Spanheimenses monachos? quas epistolas ad externos non scripsit? quas orationes in publicis Congregationis Bursfeldensis Capitulis non habuit, quo veterum non à monachis magis, quàm Abbatibus ipsis depelleret, eosque incitaret, ut quod bonarum artium ac literarum signum ipse in Germania iterum sustulisset, impigrè sequi contenderent. *Nullos cavillos, nullas invidias, atque adedò inimicitias ea causâ sibi defugiendas putavit.* Neque enim defuerunt lepidi Abbates, qui suos ad studia literarum incitare periniquè ferrent, quòd scientia inflaret, ac monachos redderet superbos; quorum ineptissimæ orationi vehementer ab Abbate Trithemio reclamatum fuit. Erat enim absurda, perniciofa, ac planè nova in Ordine Benedictino, è stolido ac supino literarum contemptu humilitatis quærere gloriam. *Quid monachis, dicebant ad Trithemium, tantoperè commendas inane studium scripturarum, quòd eos non humiles reddit, sed contumaces & superbos? Nos in monachis nostris non scientiam requirimus, sed humilitatem.* Quibus TRITHEMIUS, *O stulti & insipientes! qui Ordinem sanctum subvertitis, dum literis dare operam monachos prohibetis.*

„ Ergone monachi vestri, cum sint rudes & indocti, non possunt esse superbi? Si ignorantia scripturarum facit humiles, vos veraciter humillimi debetis appellari. Sed erratis: nam & habet ignorantia plures superbos, quàm humiles. Nemo enim tam rudis, nemo tam imperitus, cui non pars stultitiæ & superbiæ major contigerit. *Omnis superbus ignorans est.* Multa Ordinis nostri cœnobia perlustravi, varias monachorum passiones & displicentias reperi: quas non à doctis, neque à studiosis, sed ab imperitis & literarum contemptoribus semper & motas & continuatas offendi. Et unusquisque nostrum plures habet monachos imperitos & rudes, spiritum superbiæ turgentis, quàm in scientiâ scripturarum studiosos. Stultum est ergo monachis studium literarum propter humilitatem interdiceret: cum & eos, qui sine eruditione sunt, videamus peramplius superbire. Nam scientia scripturarum plures humiles fecit, quàm superbos: ignorantia autem non humilitatem, sed superbiam semper habet amicam. Vos autem, qui colos, id est, rudes & imperitos ad Ordinem libenter assumitis, juxta vulgare proverbium vobis similes amatis. Doctus amat doctos, & imperito rudis conjungitur. --- Nec dico, quòd ad solam eruditionem suscipiendorum debeatis attendere: cum ad nostram observantiam ex doctioribus paucos videamus propter carniæ abstinenciam venire: sed suadeo, conulo, oro, quatenus eos juvenes, quos ingenio florentes ad Ordinem suscipitis, exemplo veterum literis & bonarum artium studiis imbui faciatis. Sola enim scientia, & delectatio scripturarum monachos facit in cellâ quietos, & tranquillos consistere. --- O sacrum studium! ô sancta exercitatio scripturarum! quàm bonos, quàm doctos, quàm sanctos olim in Ordine monachos solebas producere! quos suâ eruditione & scriptis totum christianum orbem hodie videmus illustrasse. Sed ô rerum sanctarum perniciofa mutatio! Nunc te monachi nostri perditâ præsumptione despiciunt, te Abbates ut plurimum contemnunt: ut inter omnes Prælatos claustralium literis pauci sint dediti: avaritiæ verò & voluptati-

Rudes & ignaros peramplius superbire,

& Studium reddere in cellis quietos ostendit.

Abbates quidam suorum ingenia opprimebant,

ne horum doctrina fieret illorum correctio scelerum.

Alia causa cur Abbates fovent rudes.

„ bus complures nunc reperiantur indigni. --- Nonnulli etiam, quod dementiæ plenum est, monachis suis legendi studium interdiciunt. Non mentior Patres, non mentior, quippe qui tales non paucos noverrim, qui nobilia suorum ingenia opprimant, qui legere monachos nihil præter humilia permittunt. ô stulti & infani! quare studium regulare contra regulam prohibetis. Vos enim, cum sitis omnium literarum bonarumque artium ignari, monachis vestris ingenio valentibus studium earum rerum interdicitis: juvenum generosos animos ad vilia exercitia coarctatis: quos dum literis vacare non permittitis, otio & vitiis perituros commendatis. *Forfan timetis, ne si doctiores evaserint, vos in eorum comparatione imperiti, rudésque judicemini, aut certè doctrina illorum correctio fiat vestrorum scelerum?* Enimverò si veri observatores monasticæ conversationis essetis, non tantoperè monachos doctos potuissetis contemnere. Nunc autem cum sitis erga disciplinam regularem negligentes, & vitiis ac sceleribus dediti, monachos simplices, rudes, & imperitos libenter admittitis, quorum redargutiones nullas timeatis. Perniciofæ libertatis cupidi amatores effecti sub titulo humilitatis ignorantiam inducitis, qui monachos indoctos meliores aestimatis. Et quamvis non sit ovium pastorem reprehendere, licet tamen subditis Prælatum à viâ veritatis aberrantem humiliter admonere; quoniam etsi bona sit obedientia, nunquam tamen est veritati præferenda. Vos autem rudes & imperitos monachos habere quæritis: quos & ignorantia timidus faciat, & pusillanimitas vestri officii vos admonere non permittat. Si verò humilitatem ex rectâ intentione quæritis, insipienter nihilominus agitis, qui monachis studium literarum prohibetis. Neque enim omnibus datum est contemplationi & orationi semper insistere, aut meditationibus continuò vacare. Igitur monachi secundum regulâ cellis inclusi, quò exercitio tempus utiliter poterunt expendere, quibus interdicitis, studio & literis operam dare? Necessè est enim, ut cogitationibus vanis & inutilibus diffluent, vel certè fabulis intenti foras sedulò discurrant. Nonne melius esset, monachum in cella studiosum

„ & quietum persistere, quàm lectione „ despectâ otio & detractionibus vacare? „

Sic Trithemius, vir prudentissimus, & hortari, & orare, & jam liberius accusare, & monere Abbates in Germania, ut magnam ignorantiam infamiam, ac perniciem fugerent, non destitit. Sed planè multi nec precibus ejus nec admonitionibus locum reliquerunt. Et qui literarum studia, Abbatibus erga ea sic affectis, dignitatem suam in monasteriis retinere poterant? Hinc PAULUS LANGIUS noster, Trithemii discipulus, quàm non incelebris hoc seculo, tam veritatis amans historicus, cum studium literarum in Ordine nostro paulatim seculo XIII. decrefcere & deficere cœpisse dixisset, illud seculo XV. pene extinctum fuisse affirmat. Igitur Trithemio non est vitio vertendum, quòd Monachos, perinde ac Clericos seculares, præalto desidiæ sepultos fomno ad instauranda in suis officinis Literarum studia contentiori voce excitavit: Erat enim id tum maximè necessarium, uti facta patrata docent, & nos hodièque experimur. Gratias verò iis habendas credimus, qui aut meliora suadent, aut emendatione digna detegunt, atque incompositi zeli plerumque incusandi sunt, qui ejusmodi Medicos ægro nimis animo ferunt.

SECULUM ÆRÆ VULGARIS XVI. BENEDICTINÆ XI.

Jam tandem ad famosum illud devotissimum seculum, quo ineunte rei literariæ Benedictinæ tam miserabilis & inculta facies repræsentari solet, ut quisquis eam vel tantisper diligit, ejus commiseratione non possit non tangi, nec absque intimo justis doloris sensu conspiciat eorum discrimen, qui funestis illis coloribus utuntur ad obfuscandum antiquissimi Ordinis decus & splendorem. Hinc enim verò nostrorum temporum politici occasionem captant nobis acrius insultandi, quasi verò per invalescentem Studiorum neglectum antiqua & primigenia Fidei Christianæ puritas dissipata sit. *Miser, inquit, tunc erat scientiarum status, magnus earum neglectus, exiguus cultus in Monasteriis. . . Pauca tunc in Ordine Benedictino Athena, quæ bene multa olim fuerunt, Synesii verba referimus, nihil habebant suspiciendum præter gloriosa locorum nomina*

Conspectus seculi XVI. ab anno 1500. ad 1600.

Resistit Abbati-bus ignorantia patronis.

Ejus im-vectiva.

mina. Et sicuti, dum mactata est vitima, pellis relinquitur, quæ illius, quod fuit, animalis indicium est, ita expulsa hinc philosophia, cæterisque bonis artibus, relinquitur, ut obambulans quispiam miretur ipsam Academiam, Lyceum, porticum Chryssippi, prætereaque nihil. „ His accessit, dicunt nostri, quod multa subiecta literarum incapacia in monasteriis recipiuntur. Cum enim cantus figuralis priori seculo ex Italia in Germaniam translatus fuisset, Germanis antea ignotus, in cœnobia passim immigravit. Tum verò monachi libros cum instrumentis musicis mutare, atque ex præstantissimis manuscriptis codicibus folles & glutinæ parare didicerunt. Alii cum panduris, tubis, testudinibus, alii cum citharis, fistulis, buccinis occupati. Ut quis in monasterium admittetur, non jam ex eo quæretur, tur, cujus in literarum studiis doctrinæ, sed cujus in re musicâ peritiæ esset; nempe *an foret vocatus?* „ Ita illi, quæ à me non eo referuntur animo, quasi *Musica & cantum* damnem figuralem; absit; sed ut ostendam, quantum malorum ejus abusus in monasteria invexerit. Cum enim tanto in pretio Musica à monachis haberetur, multi, tametsi ad literarum studia æquè accommodati essent, atque *afinus ad lyram*, nihilominus *ambabus*, ut ita dicam, *ulnis* suscepti fuerunt. Hodie in multis monasteriis præsertim in utraque Austria, longè major doctrinæ, atque peritiæ Musicæ ratio habetur. Unde qui modulati in eorum ecclesiis canunt, sunt plerique seculares Symphoniaci, mercede conducti. In Suevia tamen, Bavaria, Franconia &c. multos reperies monachos, qui non musicis tantum, sed literis etiam eximie eruditi sunt, & in utroque genere excellent. Quamvis fortè etiam non desint, qui *vox sunt prætereaque nihil*.

tum populi sermone proverbium) dignum operculum, Monachis idiotis Abbas idiota; secundum illud quoque: de quo semel in vita *Crassum* ait risisse Lucilius: *Similes habent labra lactucas*, asino carduos comedente: videlicet ut perforatam navem debilis gubernator regat, & cæcus cœcum ducat in foveam, talisque sit Rector, quales illi, qui reguntur. Exemplo sit vel unicus Abbas Anhusanus (a) in Suevia JOANNES AGRICOLA ex *Gersteten*, alpestri pago natus, ut nomine & patriâ, re ipsa etiam verè *Rusticus*; nam literarum & literarum maximus osor fuisse dicitur, qui suis etiam juvenibus religiosis nec pædagogum alere, nec quicquam librorum emere unquam voluit. Electus anno 1522. præfuit annis 20 penè. Et cum à Duce Wirtenbergensi ULRICO expellerentur è cœnobia monachi, uxorem ipse duxit, quæcum ad finem usque mortalis vitæ suæ in Bolheimensi vicino pago inter agrestes, & sui similes homines vixit.

Haud majori ferè laude Eremitano in Helvetia Principali Monasterio, à Monachorum singulari virtute ac doctrina antehac celeberrimo præfedit his temporibus Abbas CUNRADUS, de quo audiendus est domesticus Chronographus, *Christophorus Hartmannus* in Sacræ Eremi (b) Annalibus. Ejus narratio hæc est: „ Anno CLODXXIII. publicarunt Tigurini de religione colloquium, ad diem iv. kalend. Februarias anni sequentis. „ Eo in colloquio interfuit *Joannes Faber* Vicarius, missa Episcopi Constantiensis, & nonnulli alii clara eruditione viri, sed ad eò nihil contra Zwinglii versutias, tergiversationes, & fabulas, scommata, & ludibria profectum; ut anno quinto & vicesimo Tigurini novam, & ab eo prolatam, fictamque religionem jurejurando confirmarint, omnia penè veteris, & melioris monumenta exciderint, multum contra indignantibus, & scribentibus, dehortantibusque Confœderatis. Tum demum monachi & monachæ multis sese conjugii copulavere, simul altaria, & baptisteria, divorumque imagines, & cultus abolita & dejecta. Anno sexto & vicesimo mortuus tandem Abbas *Cunradus*, admodum senecto, & exhausto corpore

Cantus figuralis in cœnobia illatus magno studiorum malo.

Ex rudibus monachis electi Abbates idiotæ.

Cum monachi autem essent doctrinâ destituti, atque ex eorum gremio Abbates deligendi forent, fieri non poterat, ut non idiotæ ad clavum promoverentur. Sub his necessario scientiarum lumine ad exactum Monachorum regimen destitutis, non rei literariæ duntaxat, sed disciplinæ etiam regularis misera erant fata. Accessit (z.) nempe *patellæ* (juxtà tri-

Miser Monasterii Eremitani status.

„ pore, postremus non modò familiarum illustrium, sed ad eò eò tempore, in Heremo monachorum. „ Neque enim quemquam post se apud Heremum reliquit religioni & Ordini S. P. N. Benedicti initiatum. Eduxerat sanè duos nobilissimis familiaribus oriundos *Theobaldum*, ex Baronibus à *Geroldseke* Alsatam, & *Heinricum* è Comitibus *Saxensibus* Mefaurici dominis, sed alter ad Zwinglium, abjurato monachismo, defecit, alterum ob homicidium, pœtuis carceribus commisit. Pœtuis carceribus Sacerdotes divina officia in Monasterii sacra æde, & Deiparæ sacello curabant. Ipse plerumque apud S. Geroldum habitavit, venationis insana libidine, & vitæ solitariae amore, relictis in Heremo vicariis, qui veluti mercenarii, aut magis lupi, Monasteriū ad extrema adegere, extinctâ jam & profligatâ omni monachicâ disciplinâ, & quidquid veteris & sincerioris cultus & pietatis in Heremo tot præteritis seculorum decursibus viguerat, obtinueratque. Sui præcipuè in Heremo memoriam servavit *Cunradus* Sillana ex valle, quam paterna ex hæreditate ampla, & luculenta cœmit magni nostri Monasterio usus & commodi. Eam ipse præcipuè equis alendis, quibus haud minùs delectabatur, destinavit, egregiamque inde sobolem externis etiam, maxime Italicis Principibus, commenlatam, & expectatam propagavit, posteris reliquit. Erat natus ex Baronibus ab *Hohenrechberg*, quorum adhuc in Suevia multæ opes, & præcipua claritas Francisci I. Abbatis ex fratre nepos. Cæterum postquam *Cunradus* extinctus est, & nemo præterea in monasterio nostri Ordinis adfuit, Suitii, jure advocatiæ, curatorem imposuere è suis expræfectum Kriensium, qui unâ cum *Joanne Ort*, Heremi gubernationem aliquamdiu exercuit, donec postremo, multis & assiduis reliquorum Confœderatorū precibus, & admonitionibus iidem Suitii è S. Gallo *Ludovicum* postulavere, Monasterii ibidem tum Cellerarium, & veluti Vicarii munus cum laude fungentem, & ob id notum, & commendatum. Is verò ad restabiliendam primò monachicam disciplinam animo, quatuor bonæ spei adolescentulos in monasterium adsumsit, quan-

tumque fuit probatos, & vestitu, cultuque apud S. Gallum usitato, cultos, ex iis binos in Sueviam ad capiendum ingenii, & regularis disciplinæ cultum transmisit, Ochsenhausiam alterum, alterū *Hirsaugiam*, quibus in Monasteriis præcipuè ad huc vetera nostri Ordinis constituta conservabantur: reliquos apud se continuit, & haud imbuivit. Erat nis literis *UDALRICUS* è nobili *Blavetorum* stirpe quidem natus, primus tamen qui citra Baronum, aut Comitum dignitatem monasterio præfuit. Cæteri hucusque omnes Heremitarum Abbates è Baronibus, aut Comitibus, vel etiam Ducibus, & Regibus originem habuere. Sed ea inciderunt tempora, quæ primò temporum in fide, & religione discidium parturiere, mox antiquos mores & probatos, receptosque penitus concucavere, pessumdederuntque, Clericos hinc & sacerdotes pro vanis, & lurconibus; monachos, & religiosos pro fanaticis & tenebrionibus habuerint, omnes pro monstris, simiis, hienis, asinis, lupis, pardocamelis, & si quid foedius, aut tetrius natura creat, duxerint, & vulgo summo contemptu, & odio depinxerint, & circumtulerint. Unde quis non intelligit nobilia quoque & perlustria ingenia in tanta vastitate, & confusione corrumpi, & contaminari debuisse, quæque tanto opere majores eorum sinceræ fidei cultores, & antiquæ religionis vindices & propagatores, probaverunt, eadem fordescere, aut etiam in contemptum venire necesse fuisse. His tamen nihil obstantibus, profectò in Heremo deinceps præfuere, qui qualemcunque originis obscuritatem incredibili virtute animi, non modò cooperuerunt, sed nobilissimis quibusque natalibus se dignissimos præstitere, ad eò nihil illis generositatis, magnificentia, pietatis, & industriæ, auctoritatis, & gloriæ apud suos, apud externos plerisque defuit. Obiit Abbas *Ludovicus* anno Domini nostri, millesimo, quingentesimo, quadragesimo quarto.

UDALRICUS III. hujus nominis Studio Abbas, Ludovici, post *Joachimum* & *Adamum*, egregios Abbates, successus in Efor, bonarum literarum haud inferior rationem habuit. In Conventus Monasterio album plures eximie spei adolescentulos cooptavit, nunquamque frequentiorum,

(z) S. Hier. in epist. ad Chrom. Jovin. & Euseb.
(a) Bruschi in Monast. Germ. Chronol. pag. 2.
(b) 451. & seqq.

In pristinum restituitur florem.

tinus Viennensis Theologus profundissimus, M. *Udalricus* Lavingensis, M. *Jacobus Günzer*. Ex Religiosis gemini Priores *Zwifaltensis*, & *Blavoburanus*. Item *P. Lucas Proel* Ord. S. Francisci Theologus. Studiorum Praefectus fuit *Casparus Kindelmann* Ottenburanus, cum quo *P. Nicolaus Ellenbogius*, Vir Graecè & Hebraicè doctissimus, Prior Ottenburanus quotidie scholas disputandi gratiâ obibat. Hujus doctissimi Cœnobitæ meminit *Mabilionius* in sui Itineris Germanici Diario, eique suffragante (f) Eminent. Card. *Angelo Maria Quirino*, justas omnino laudes tribuit, quippè qui saluberrimi illius instituti Auctor, Promotor, Statorque primarius extitit.

Erectionis solemnitas.

Quæ porro fuerint erectionis illius Gymnasii solemnitas, fusiùs narrat ipse *Ellenbogius* in quadam epistola his verbis: *De studio nostro literario novæ ipsam ceptum esse, & non infeliciter procedere. Die 17. Januarii (A. 1543.) unus Professor M. JOAN. EPIIUS declamationem habuit in choro in commendationem novæ Academiae, præsentibus primò Ill.º Patre D.º WOLFGANGO Abbate Campidonensi, nostròque Abbate cum toto Conventu & nonnullis Sacerdotibus secularibus. Facta declamatione cantatum est officium solenne de SS. Trinitate, post quod omnes intravimus locum lectionis, ubi idem Magister ad laudem Dialectices venustam habuit orationem, quæ fuit prandium omnes pariter sumpsimus in hilaritate multa gaudentes & gestientes de incepto Gymnasio. Sequenti die ordine quo supra secundus Magister *Johannes Gaza* declamationem habuit Rhetorices pariterque *Græcæ linguae* encomium oratione longè disertissima perorans. Huic actui interfuit, casu nescio quo, *Henricus Abbas* in *Wiblingen*, vir haud amusus, immò latine græcæque doctus. Post declamationem cantatum est officium solenne de Spiritu sancto. Habemus igitur præ oculis Deum, eumque invocamus, quatenus ceptum opus gratiosè adspiret. Tertia die descendit in arenam *M. Michaël Dornvogel* longiusculâ eaque elegantissimâ oratione studia humanitatis extollens. Mirum dictu quàm vir ille pro sua singulari eruditione & congenita affabilitate, maximâ suâ laude declamavit, & quidem tantâ sermonis suavitate, tanto verborum lepore, tam congruente actione, ut animos Auditorum omnium mirâ dulcedine suspensos te-*

neret. Finitâ hac declamatione decantatum est officium solenne de B.ª Virgine, & ita tribus diebus invocatum est divinum auxilium, quatenus Deus omnium bonorum largitor, bonum novello studio tribuat initium, prosperum successum, & catastrophæ felicissimam. Die autem Januarii 22. in festo S. Vincentii cœperunt singuli Professores suas aggredi lectiones. Det Deus, ut felici auspicio cepta sit, daretque in annos plurimos ad laudem Dei & commodum Ecclesiæ universalis. *Fuerunt hic hisce diebus simul tres Abbates, Princeps ex S. Gallo, hospes quidem nobis insidens, sed gratissimus, Princeps Campidonensis Gymnasii nostri Mæcenas, & Abbas ex Zwifalten pariter ut doctus, ita & candidus & humanus. Hæc ille.*

Quæ autem disciplinæ fuerint traditæ, luculentius discimus ex literis *Joannis de Stain* Abbatis *Zwifaltensis* ad confœderatos eo tempore datis, ubi inter alia hæc commemorat: *Latinis quoque literis & græcis hebraicæ, utpotè verè divinæ adjungantur. Quantum hæc ad intelligentiam Scripturarum conferant nemo nescit. Dein Ethica & Philosophia. Ad hæc Ethnicorum commentariorum lectio plurimam conducit ad Christianismi doctrinam confirmandam, exemplo SS. P. P. Cypriani, Hilarii, Hieronymi &c. Præterea Historiarum libri legantur, videlicet, Sallustius, Valerius Maximus, Eusebii Historia tripartita, Titus Livius, Julius Cæsar, Tacitus &c. Nam in his ac similibus multa Religiosis valde utilia reperire est. Porro ad minimum Principia vel rudimenta Astronomiæ, Musices, Geometriæ, Arithmeticæ, Cosmographiæ dentur; siquidem Authores Artium harum sapissimè meminerunt, & ad usum maxime conducunt. Theologia sanè sine aliqua harum scientiarum notitia vix bene intelligi potest, doctissimis mihi *Tubingæ* studentibus hominibus sapissimè id inculcantibus. Et verò quid utilius, quidve magis necessarium hisce præsertim tam turbidis, afflictisque temporibus esse potest, utriusque Testamenti Religiosis nostris factâ prælectione? Item omni studio eò enitendum, ut singulis hebdomadis declamationes & disputationes fiant, continuentur ve...*

Et hæc quidem fuere Gymnasii illius statuta, hæc initia sanè quàm auspiciatissima. Verùm Bellona subsequens in exilium paulò post ejecit hunc cum Musis suis Apollinem. Di-

vinâ

vinâ tamen providentiâ factum credimus, ut qui inclinante eodem seculo *Ottoburæ* præfuit Abbas *Casparus*, labentem rei literariæ statum rursus erigeret, ac fugientibus Musis manum injiceret. Testatur id inter alios ejus loci cœnobita *David Aichele* eo tempore Bibliothecæ Praefectus in sua ad Catalogum à se confectum præfatione his verbis: *Postquam, inquit, Reverendi admodum in Christo Patris ac Domini D. N. GASPARI Abbatis Uttenpurvensis & Mæcenatis mei colendissimi liberalitate bonas literas colere ac proprium Monachi officium intelligere cepti, nullâ in re ex his caducis, magis animum meum oblectare libuit, quàm legendo, revolvendo atque terendo libros, & virorum eruditorum scripta ac monumenta. Nam præterquam id genus occupationis singularem voluptatem cum summâ utilitate conjunctam suis amatoribus afferre experiebar, Deo etiam O. M. gratum, clericis omnibus accomodum, honestum & amplectendum, Monasteriisque & Ecclesiis, ac ipsis quoque Rebus publicis summoperè necessarium esse sentiebam. Quo enim modo cœnobitis non salutare & necessarium, sine quo, ut non sunt instituta, nec propagata, ita nec diu in flore & disciplina, non dico monastica, sed nec populari, conservari queunt? Testis sit mihi quotidiana omnium experientia: An non ibi flagitiorum nunc omnium sentina, postquam literarum peritia neglecta & spreta est, ubi olim, dum scientiarum studium floret, omnium virtutum schola videnda erat? Nec mirum. Homines enim otiosi, ac caligine ignorantie obcæcati, dum lumine sapientiæ non delectantur... ad fabulas convertuntur &c. Quamobrem sempiternâ laude dignissimus est noster Praesul, qui ut à grege sibi commisso tantæ luis causam & radicem amputaret, truculentamque ignorantie bestiam omnis ordinis & disciplinæ perturbatricem procul arceret & profigeret, non curavit susurrationses sycophantarum... sed nos ferè omnes ad Academias ablegavit, & imbi... per aliquot annos liberalissimè sustentavit, simulque admonuit & jussit, ut in emporio scientiarum & palæstrâ virtutum ita versaremur fructuosè, quatenus domum revocati, non minus & exemplo quàm verbo doceremus, quid Christiano homini, & maxime Religioso faciendum fugiendumque sit... Hæc ille. Alios porro*

ejusmodi Musagetas & rei literariæ præstitos hinc brevitatis causâ præterimus; passim enim in sequentibus recurrent.

Præter æquum autem facturus mihi videor, nisi culturam rei literariæ in cœnobitiis apud Benedictinos in quamplurimis Germaniæ Monasteriis seculo XVI. longè difficillimam fuisse ultrò profitear. Non multò enim post ejusdem initium hæreses & bella exorta fuerunt, quæ quòd monachi minori obsequio cultuque Minervam dignati fuerint, maximam ferè culpam sustinent. Quis nescit, universâ ferè Germaniâ, hausto hæreseos veneno in se ipsam cruentis ensibus desæviente, quàm plurima Ordinis nostri monasteria fuisse devastata, literariam suppellectilem in Museis & Bibliothecis direptam, monachos alios internecioni datos, alios in fugam actos, alios domi ab hæreticis miserimè habitos? Quis autem otio, quietique, unde literæ vigent, locus esse potuit in hostium irruptione, monachorum fugâ, cœnobiorum direptione, devastatione, excidio? Enimverò tum major de aris & focis conservandis, bonis ac proventibus tuendis, quàm de literis pro dignitate excolendis cura instabat. Cujus calamitatis unum atque alterum è multis proferre liceat exemplum.

Augustæ Vindelicorum (g) Seculo XVI. ineunte in percelebri Monasterio ad SS. *Udalricum* & *Afram* nobitæ juventutem civitatis à primo ætatis ingressu liberalium artium institutis ac morum disciplinis haud segniter imbuerunt. Anno 1503. erant scholarium, qui Benedictinis præceptoribus operam dabant, octo supra septuaginta. Cum his, suoque Conventu Abbas publicæ supplicationi se adjunxit, quæ eodem anno, præfente *Maximiliano I. Imp.* ac Imperatrice cum magna Clericorum ac Civiliū utriusque sexûs turba ab Æde principe Civitatis ad Templum S. *Udalrici* instituta fuit propter prodigiosas Cruces in vestibus lineis hominum, mulierum præsertim, & quibusvis aliis linteis tam Augustæ, quàm vicinis locis apparentes. Non igitur anno primùm decimo septimo seculi decimi sexti schola in Monasterio San-*Udalricano* patuit, eam aperiente *Ottomaro Nachtigallo*, sive *Lusciniæ*, ut *D.*

(g) Carol. Stengel. Rer. Aug. Part. 2. c. 62. p. 253.

(f) In. epist. ad Episc. Augustanum.

Jac. Bruckerus (h) nuper scripsit. Hunc enim ab Abbate JOANNE SCHROTTO Argentorato Augustam anno circiter CIOXXVII. vocatum esse, dicit, ut ludum literarium in eo aperiret cœnobio; jam enim anno tertio ejusdem seculi patuerat. Sed ea causa Ottomarus accitus fuit, ut literas Græcas, quarum peritus erat, studiosam doceret juventutem. A vero etiam multum abest, quod JOANNES Abbas exturbatae ignaviae, & revocatarum literarum odio pressus, San-Udalricanae Familiae ita exosus factus fuerit, ut consultius duceret, tempestatum cedere, atque Abbatiam se abdicare, quam diutius inimicitias suorum perferre. Quam enim veritatis specie hæc dicuntur? cum id temporis in San-Udalricano monasterio monachi degenerent, qui literarum ac bonarum artium cultores maximi erant; videlicet Joannes Griesberus Bibliographus, LEONARDUS WURSTLINUS, scribendi artificio celeberrimus, VITUS BILDIVS à commercio literarum cum viris ejus ævi doctissimis inclutus, CLEMENS SÜNDERUS, qui Historiæ insudabat universali, quam libris XII. comprehensam multo deinde studio ac labore ad fastigium perduxit. Et hi hujusmodi literati Monachi odio literarum Abbatem suum fascies ponere adegerunt? Nugæ! quas Judæo credendas Appellare relinquamus. Tenuit verò Schola San-Udalricana ad annum usque 1527. quo Abbas cum suo Conventu ab hæreticis urbe pulsus Witelspachium emigravit.

In Belgio eadem ætate floruit Venerabilis Ludovicus Blofius Lætienfis Abbas vitæ innocentissimæ laude ac doctrinâ celebratissimus, cujus lucubrationum cum immensus ubique extiterit fructus, tum & istam habuere æstimationem, ut variis variarum gentium linguis, Germanicâ, Belgicâ, Hispanicâ, Italicâ, Gallicâ, Anglicâ, translatae sint. Neque intra Europam aut fervor eas legendi stetit, aut fructus; sed in ipsas quoque Indiae provincias navigavit. Unde facile patet, quanto omnium gentium applausu ac usu sint exceptæ. Ista verò scripta ordine annorum, quo edita sunt, prolixius recensita extant in Actis Sanctorum Bollandi Tomo I. ad diem VII. Januarii pag. 430. sequi quo ex fonte sitim haud turpem relinquere poterit studiosus Lector. Quid verò in studiis & fructuati-

bus maximè spectandum sit, ipse luculenter nos docet in statutis de spiritu inter literarias exercitationes conservando, his verbis; Sic, inquit, permittimus Fratres pro tempore vel ætate operam dare politioribus literis, ut tamen per illarum studium labem superbiam & vanæ gloriæ in se non trahant, sed omnia ad honorem Dei pure referant; Alioquin præstat Monachos idiotas esse, quam elegantes. Eodem spectat quod alibi præcipit; Si quis visus fuerit omnino ad vanitatem dare operam politioribus literis, ac propter earum studium curam pietatis deserere, impediatur, arceaturque; à vanâ & damnabili occupatione... Nisi enim juvenus, quæ exercetur in literarum studiis, freno timoris divini contineatur, facile amore eloquentiæ correpta illecebræ dulcedine curam pietatis deseret, & effecta velut ethnica & sine Deo abibit in vitiorum præcipitium. Hæc ille albo notanda lapillo.

Monasterium Elchinganum uno milliari Germanico, Ulmâ Imperiali Civitate dissitum est. Præfuit loco ab anno ejusdem seculi decimo nono usque ad annum 1541. Abbas HIERONYMUS, qui, teste Bruschio, habuit sua ætate in cœnobio perdoctum Monachum, Joannem Philereum, patriâ Faucensem, Musicum ac Poëtam non contemnendum, aliosque multos Patres & literis & vitæ bonitate insignes, qui in Gymnasio superiore seculo intra monasterii muros excitato, studiosam juventutem magnâ frequentia confluentem optimarum artium studiis imbuerunt. Cum verò anno 1546. bello Germanico idem Cœnobium ab Hispanis occupatum fuisset, Ulmenfes hostem adeo vicinum ægré ferentes, die S. Gallo facta, irruptione facta, flammam eidem injecerunt, ac universum pene cum ecclesiâ ac omnibus ædificiis deleverunt: in quâ calamitate jacturam fecit ducentorum millium aureorum, & insignis Bibliothecæ; nam & omnia templi ornamenta, & monumenta perierunt, nihilque mansit integrum. Quò factum, ut Imperiali monasterio in ruinis jacentem, Othoni ex S. R. I. Dapiferis Augustano è re visum fuerit, si Dilingam Lyceum Elchinganum transferretur, ubi Seminarium pro juvenibus ad Ordinem Ecclesiasticum aspirantibus instituit, illudque an. MDLIV. duodecimo Calendis Junii per D. STEPHA-

Studia literarum florentin Monasterio Elchingano.

quod Dilingam transferretur.

NUM Abbatem Benedictinum Monasterii S. Crucis Donawerdæ in Academiam convertit, quam demum anno MDLXIV. decimo sexto calendis Septembris Patribus Societatis concedidit; à quibus deinde permulti juniores Fratres ex diversis Helvetiæ, Suediæ, Baviaræ &c. monasteriis Dilingam, quemadmodum & Ingolstadtum missi in Philosophicis ac Theologicis disciplinis instituti fuerunt, ut & ipsi ad alios literis domi informandos idonei redderentur.

Joachimi Opseri Abb. San-Gal. elo-gium.

Quos inter vel unius JOACHIMI OPSERI Abbatis San-Gallensis LXII. meminisse haud me pigeat. (i) Hic summam eruditionem cum variâ linguarum cognitione conjunxerat; siquidem præter Philosophiæ, Theologiæ, & Mathematices disciplinas, quibus Dilingæ, Parisiis, & Arverniæ operam dederat, Græcæ etiam, Hebraicæ, & Gallicæ linguarum usum incomparabili propè facilitate affectus, egregia post se ingenii sui monumenta reliquit; sed neque ad subiectum sibi populum verba facere, eumque sacrâ doctrinâ imbuiere aliquando per totam Quadragesimam dedignatus est; adeo Catholicæ religionis promovendæ zelo æstuabat, quam ubi in pristinum alveum reduxit, alumnos suos Romam Parisiosque ad comparandas scientias misit. Patribus etiam Societatis Jesu pro novo apud Lucernas Collegio excitando 500. Imperiales in subsidium numeravit.

Abbatibus Gengenbachensibus cultû literarum illustres.

Pari literarum ac virtutum ardore flagrarunt Gengenbachenses in Suediâ Abbatibus. Primus est PHILIPPUS (k) ex nobili familia de Eselperg natus, qui monasterium multis ædificiis exornavit, atque inprimis, ut literis juvenus operam daret, instituit. Alter fuit FRIDERICUS (l) ex nobili familia de Keppenbach in Brisgovia natus, qui scholam monasterii per aliquot secula clausam denuo aperuit, & juventutem in bonis literis educandam docto Præceptori Cornelio Eselpergero commendavit. Et hic quidem Cornelius loci Pastor, & Capituli ruralis Offenbürgensis Archipresbyter fuit; Catholicæ religionis apud Gengenbachenses restaurator ferventissimus, utpote qui doctrinam suam summâ vitæ integritate condiebat, & confirmabat. Qui etiam Abbatibus Fri-

derici elogium propriâ manu scriptum quos in posteritati in hæc verba reliquit: (m) ter Fridericus, ad Christum commigravit, ut piè credo. Tanta siquidem contentia fuit, ut non jejuniis tantum, sed virgis etiam & ciliciis carnem castigaret, lecto rariùs utens, sed stramine cilicino panno strato. Ad secundam noctis horam surgens, orationibus & matutinis laudibus persolvendis intentus, primus semper & novissimus in templo, elemosynis largus, verbis, vestitû, & animo perquam humilis, laboris patiens, luxus omnis insensissimus hostis. Utinam nos ejus discipuli vel in aliquo saltem ejus æmularemur, & assequeremur pietatem. Pridie quam vitam clauderet, matutinis etiam interfuit, non sine gravissimo dolore, nec in lecto jacens, sed cilicino indusio indutus sedens obdormivit in Domino; peste postmodum graviùs etiam monasterium ad huc vexante. Tertius emicuit Gisbertus (verba ejusdem (n) refero Augustinus) ex Metensi ditione honestis parentibus natus. Hic cum felici ingenio esset præditus, in oppido Mauri-Monasterii bonis literis operam dedit, atque artium fundamenta egregiè jecit. Postea se Argentinam contulit, & ingenium omni genere disciplinarum excoluit. Mundi natus pertæsus anno 1548. monachus, & anno 1556. Abbas factus est. Itaque Gisbertus suam functionem considerans, monasterium passim suis ædificiis ruinas meditans magnis sumptibus restauravit, atque ut omnia passim rectè fierent, curavit. Ne etiam amœnum eum locum otiosis hominibus præpararet, diligenter juventutem ad bonas literas perdiscendas incitavit, atque suo exemplo libris inhærendum admonuit. Itaque scholam publicam ad monasterium ædificavit, atque viros doctos liberalibus stipendiis ad se pellexit, id quod veteres Abbatibus in frequenti usu habuere. Inter eos extitit laudatus Cornelius Eselperger, homo eruditione & pietate insignis, qui populum pro concionibus magno fervore instruxit, atque istam doctrinam vitæ integritate omnibus probabilem reddidit.

(i) Dion. Sammarth. Gall. Christ. Tom. V.

(k) Henr. Pantel. part. 3. pag. 59.

(l) idem pag. 263.

(m) Dion. Sammarth. l. c. Tom. 5. pag. 873.

(n) Henr. Pantel. pag. 348.

Incrementa studiorum in variis monasteriis, Bantensi,

A Caspate Bruschio, qui, ut Ordinis nostri Coenobia maxime illustra describeret, iter ad ea hoc seculo instituit, alii Abbates laudibus, quod rem literariam curae, alii quod eandem neglectui habeant, vituperiis mactantur. Atque in primis (o)

ALEXANDER è nobili prosapia Baronum de Rotenhan, Abbas Monasterii Bantensis in Orientali Francia praeconiis ornatur, quod sub medium seculi xvi. non modò insignem in suo monasterio scholam pro tam nobilibus adolescentibus, quàm pauperibus instituerit, sed eximiam etiam Bibliothecam construxerit. In Monte S.

S. Michaelis Bambergæ,

Michaelis (p) quod est in eadem Francia Orientali extra muros Bambergæ celebre monasterium, studia literarum priori ævo ab Eberhardo Abbate instaurata, sub ejus successoribus, Andrea Stapelsteinio, Joanne Suttnero, Martino Seylichio, Georgio Adamanno &c. Praesulibus doctissimis non modica sumpserunt incrementa. Apud Treviros in Monasterio S. Mathiae EBERHARDUS DE CAM-

S. Mathiae Treviris,

PIS an. 1519, in Abbatem electus, vir erat doctus, & optimis moribus praeditus, qui & plurima scripsit, quibus nomen suum ad posteritatis notitiam cum summa laude ac gloria transmisit. PAULUS NECCHARUS (q) sub medium hujus seculi regebat Monasterium Ursinense in Sueviâ: Vir gravis, doctus, & liberalis, sapientiae coelestis diligentissimus inquisitor, eruditionisque omnis politioris longè studiosissimus coenobium insigni Bibliothecâ auxit & illustravit: hoc aliquando in mea praesentia, inquit Bruschius, asserens, Monachum sine libris, & librorum studiosâ inquisitione ac lectione eundem esse, qui miles esset sine gladio.

& Ursinensi Sueviæ.

GEORGIUS LECHNERUS vir literis & humanitate clarus anno hujus seculi 1543. Cremisano, quod est amplissimum Superioris Austriae Monasterium, praesidere coepit. (r) Quod ille plurimis magnificis structuris illustravit. Et quod omnium maximum, ac in viro Abbate & religioso verè laudabile est, insignem scholam in suo Coenobio aperuit, in quâ juvenus Christiana, & inprimis pauperum puerorum magna caterva non alitur modò, sed & literis, & pietate & bonis moribus informatur studiosissimè, plurimùm in hoc distans ab aliis hujus seculi Abbatibus, qui literarum odio plerumque flagrant, & juventutis curâ omninò non afficiuntur. *Haris idcirco (sunt verba Bruschii) quàm aris potius adhibendi, cum fuci potius sint, quàm apes Deo & Ecclesiae utiles: in quos iratus Deus gravi aliquando pœnâ & ultione justâ animadvertet.* A quâ Bruschianâ vituperatione se longè sejunctit ALEXANDER hujus nominis II, qui hodie Cremisano praest, Sac. Cæs. Maj. Intimus Consiliarius. Is enim scholam Cremisensem in Athenæum & Academiam Nobilium juvenum magnis sumptibus erexit, ubi adolescentes prosapiae illustres non humanioribus modò literis, Latinis, Græcis, & Hæbraicis, sed aliarum etiam linguarum, Gallicæ cum primis & Italicæ perceptione; tum philosophicis atque mathematicis disciplinis, Physicæ cum primis experimentalis; deinde Historiæ quâ Sacræ quâ Civilis cognitione, atque Juris Publici principiis cum curâ instituuntur. Deus faxit! ut quod Abbas ALEXANDER (Cui Pyleos vovemus annos) praeclare coepit, ejus successores, eadem prudentiâ, atque in bonas literas animi propensione prosequantur, ne Athenæum Cremisense (uti fieri apud Benedictinos amat, & sepius factum) Monachorum incuriâ, desidiâ, & laborum scholasticorum aversione herba sit solstitialis, quæ manè oritur, vesperè occidit.

Georgius Lechnerus Cremisani ludum aperit.

WOLFGANGI HERBELINI Abbatis Lunælacensis non possum hîc non meminisse, quod cum ob singularem virtutem, tum doctrinam, & prudentiam, charus fuerit omnibus, summis pariter & infimis, inprimis Divo MAXIMILIANO Imperatori, qui eum peculiari vocabulo suum Monachum (s) appellabat. Is Gymnasium ineunte seculo decimo sexto scholasticis (alitur enim in hoc Coenobio magna puerorum literas discentium turba) extruxit. Quod temporum injuriâ à discipulis non omninò desertum, sed infrequens, pristino flori ac frequentiae nuper restituit, quod hodie ad Monasterii clavum sedet R. mus D. Abbas BERNARDUS. Ecce illustres Germaniae Abbates, qui velut astra matutina in irreligiosæ ignorantiae nebula, clarissimis doctrinæ ac virtutis radiis refulserunt.

(o) Henr. Pant. l. c. cent. 1. pag. 124.
(p) Ibid. pag. 124.
(q) pag. 164.
(r) Bruschius Cent. 2. pag. 128.
(s) idem l. c. pag. 156.

Hujus

Concili Colonienf. Decreta circa Monachorum studia.

Hujus etiam seculi anno trigésimo sexto Concilium Provinciale Colonienfense nonnulla perutilia in studiorum gratiam sancivit, (t) quæ fieri à monachis debent. Primum, quod in singulis monasteriis adsit Doctor aliquis pius ac sapiens, ad Juniores in Lege Divinâ imbuendos idoneus, & quod ab exercitiis vilioribus & infimis occupationibus immunes declarentur ii potissimùm, qui magis ad scientias & ad speculandum apti dignoscuntur. Secundum: quod in singulis monasteriis Concionator itidem pius ac sapiens esse debeat ad excitandos monachorum animos ad contemptum omnium temporalium, & perfectam alienationem à mundo. Tertium: Quod ex junioribus monachis ad publicas atque Catholicas Universitates mitti queant, qui majori morum honestate fuerint praediti, ut ibi sacrae Theologiae studio incumbant, ita tamen, ut habitare nequeant nisi intra Regularium castra coram propriis Magistris, ne studendi praetextu aliud meditentur: ne bonis ac rectis studiis destituti mores minimè monasticos imbibant, & contrahant. Quibus Statutis, quod cum nostri, tum aliorum Ordinum Praesules morem gesserint, Jacobus Gretserus S. J. doctus Theologus his verbis fidem facit. „Præter magistros domesticos, quos erudiendis aliis constituebant, ad publicas etiam Academias, nominatim ad Parisiensem, suos ablegabant, ut Philosophiæ & Theologiae scientia potissimùm expoliti fructus majores Ecclesiae Dei afferrent. Quorum vestigia jam à compluribus annis diligenter & laudabiliter imitantur amplissimi Praelati Bavariae, Sueviae, Helvetiae, qui semper in Universitatibus Ingolstadiensi & Diligana aliquos ex suorum coetu literarum causa alunt. Quo id consecuti sunt, ut passim jam coenobitas omni disciplinarum genere accuratè instructos invenire liceat, insigni Ordinum ornamento, & incremento. „Hæc celeberrimus Jacobus Gretserus in Epistola Nuncupatoria Horti S. Crucis ad Stephanum Abbatem Schyrensem, qui cum & ipse adhuc juvenis studiis Ingolstadii indigitatus fuit.

Quibus morem gerunt Abbates.

Quo loco studia

Ex alia Epistola Dedicatoria intelligere licet, quò loco literarum studia

in Congregatione Casinenfi seculo xvi. habita fuerint. (u) Benedictus enim Bacchinus ad epistolas Isidori Clarii, aliâque ejus Opuscula, quæ publicâ luce donavit, inter cætera his verbis praefatus est: „Sacra igitur inprimis studia per ea Isidori tempora Monachorum nostrorum erant, quorum plures laudat in his epistolis Auctor (viz. Isidorus) sacris reliqua famulabantur, Latini scilicet, Græci, & Hæbraei sermonis notitia, & universæ Philologiae Encyclopaedia; scholastica sobrius ac nunc fit, colebantur, quantum videlicet satis esset utilioribus dignoscendis, & mentis aciei exercendæ. „In his porrò non modò Monasterii Parmensis Monachos (ubi Isidorus adolevit, pietatisque & literarum graviorum tyrocinium posuit, adeptusque est, ut sumorum in Ecclesia virorum judicio aptissimus existimaretur, rebus gravissimis gerendis) vitam trivisse palam est, sed & reliquorum per Italiam Coenobiorum Alumnos, quod praesens dictum sit, ut appareat iniquioris in Monachos animi fuisse, qui ut novitatis, quam inducebant, praetexerent causas, Monachos uti Barbaros infestosque calumniabantur. „Hæc doctissimus Bacchinus de literarum statu seculo xvi. apud Italos Benedictinos.

Nè quis tamen illius, ceu recentioris auctoris verba in dubium vocet, coevi Scriptoris, qui eodem seculo ætatem egit, profero testimonium. Is est Alexius Ugonius à scientiarum ornamentis valde commendatus Abbas. In celebri suo Tractatu, (x) quem de Dignitate atque praestantia Reipublicae, seu Congregationis Casinensis ad Cardinalem Polum scripsit, quis suo ævo in eadem Congregatione literarum cultus fuerit, his ipsis verbis exponit. „Otium igitur à suis (Monachis Congreg. Casin.) relegatum esse videtur, utpote quæ semper vel in aliqua honesta corporis exercitatione, vel in Divinis laudibus eos omnes occupatos teneat, literarumque studiis operam dare jubet, & in omnibus praclaris disciplinis ad statum monasticum pertinentibus (amplissima mercede conductis ad hoc doctissimis ac praestantissimis quibusque Viris) suos omnes erudire ac nobilitare studet. „Hæc Ugonius, quibus

(t) Confer. Concil. Trid. ss. V. cap. xiv. de Reform.
(u) apud Armell. Bibl. Casin. part. 2. pag. 55.
(x) Insertus est Tomo IX. Thesauri Antiq. & Hist. Italiae.

bus nemo non fidem adhibebit; cui vel per transfennam *Mariani Armellini* Bibliothecam Scriptorum Congregationis Casinensis evolvere collubuerit. Quàm multos enim, quàmque egregios viros, qui seculo XVI. omnium doctrinarum disciplinis ornati in eadem Congregatione, ceu clarissima Sidera præfulsere, author recenset. Ex his verò duo præcipui fuerunt, quorum familiari conversatione Cardinalis *Polus* delectabatur, videlicet **GREGORIUS CORTESIUS**, & **MARCUS MONACHUS**, Nobilis Cremonensis; de quibus in epistola (y) ad Cardinalem *Contarenum* anno 1536. mense Augusto ex agro Patavino, *Rovelone*, datis ita honorificè meminit: *Pridie quàm Pontificis diploma acciperem, fuit mecum hic Abbas noster, quocum biduum suavissimè consumsi, cum adesset Marcus noster Monachus, & idem titulo tenus Abbas, qui mecum assidue fuit, & nunc est, atque erit quamdiu in hoc loco versabor, quem nosti, quàm amœnus sit, sed tamen maximè amœnus, quando duobus hīs comitatus hortos perambularem, qui me sic suo sermone pascebant, ut cum Enoch prorsus & Elia ambulare mihi visus sim in paradiso Dei. Quoties verò te in nostro sermone desideravimus, ut felicitatem nostram compleres.*

Statutum Congreg. Casinensis de studiis.

Commodum verò hīc attexi posse mihi videtur Statutum ejusdem Congregationis Casinensis circa literarum studia; quod tamen, quò præcisè anno editum fuerit, me præterit. Sic verò habet: *Cum impium, & à Monastica disciplina alienum sit, inertiam otioque languescere, & ab antiquis Patribus, qui Ecclesiam militantem omni doctrinæ genere, & facultate illustrarunt, filios degenerare: ut hujusmodi ignominiam, & notam fugiamus, otiumque & nugæ efficacis diaboli virus evitemus: Divinarumque Scripturarum speculationi efficacius intendere possimus, simul ut coalescenti in dies, Authore Deo, Congregationi nostræ hæc etiam inter cætera scientiæ gemma non desit: hæc præsentis constitutione ita decernimus. In omnibus Monasteriis, quantumvis sit numerus Monachorum, frequentissima, vel saltem diebus Dominicis omnibus, aut semel in hebdomada habeatur Lectio Sacræ Scripturæ, vel Catechismi Romani. Diebus autem non festis, quotidiana lectio sit Grammaticæ, vel humaniorum literarum, pro au-*

ditorum captu vel indigentia. Et si locorum ratio foret, diebus singulis aut saltem alternis, altera etiam lectio sit de officiis poenitentiae, quæ casus conscientiae vocant. In monasteriis Brixiae, Mediolani, Pataviae, Mutinae, Florentiae, Neapolis, Catanæ perpetua lectio sit sacrorum Canonum. In monasteriis S. Benedicti de Padolirone, Casini, Cavæ, Messanæ, binæ lectiones perpetuò sint, *Logicæ* scilicet ac *naturalis Philosophiæ*. In Monasteriis S. Georgii Venetiarum, Veronæ, Placentiæ, Ferrariæ, Ravennæ, Cæfennæ quotidiana lectio sit *Logicæ* aut *Philosophiæ* pro auditorum qualitate. In Monasteriis S. Euphemiae, Brixiae, S. Proculi Bononiæ lectio sit quotidiana *Græcæ linguæ & Hebraicæ*. In Monasteriis S. Justinæ Patavii, S. Pauli de Argonis, S. Petri Perusii, & S. Martini de Scalis, Seminaria instituantur futurorum Lectorum Theologiæ ac Philosophiæ; ad quæ non tantum scholares mittantur, qui Logicam apprime calleant, & in primordiis Philosophiæ specimen non contemnendum ingenii dederint. In singulis autem hujusmodi seminariis ut minimùm bini Lectores fiant, alter *Theologiæ*, & alter *Philosophiæ*: uterque in primis probatis moribus, & doctus: qui assidue scholarium disputationibus & collationibus intersit. Prædictæ autem lectiones in omnibus superscriptis Monasteriis ad id designatis perpetuò habeantur: neque ab his amoveri possint, aut alterari, nisi per Capitulum Generale, de consensu duarum partium Prælatorum, servatis servandis, ut in aliis ordinationibus per Prælatos abrogandis, sive approbandis. Isque ordo ac regula servetur, tam in Seminariis, quàm aliis Monasteriis, qui à Capitulo Generali ad studiosorum profectum statuetur. Et ut fratres nostri ardentius præfatis studiis incumbant, quò major eis comoditas data fuerit: hortamur Prælatos & Superiores Monasteriorum per viscera misericordiae Dei nostri, ut omnem eis commoditatem tribuant, etiam à communibus exercitiis, & ab aliis quibus Horis Canonicis (*non tamen diebus festis, nec prætermissa oratione mentali, integrâ etiam pro viribus regulari observantiâ*) si opus fuerit,

eximendo. Pro Fratrum quoque studio vacantium diligentiori custodia, & severiori disciplina, atque ut tempus non inutiliter coneratur, unus ex deputatis Monasterii, qui scholis præsideat, in reformati-one Officialium eligatur: qui cuncta secundum Deum & scholarium profectum exequens pro viribus semper adesse procuret. Atque hæc quàm præclare statuta, tam sollicitè etiam ad observantiam multo tempore redacta fuerunt. Unde Congregatio Casinensis in magnis ubique gentium laudibus fuit, quòd alumnos magnâ habeat frequentiam, qui in arcem omnium disciplinarum evassent.

Cum igitur *Augustinus de Grimaldis*, Episcopus Grassensis, ea de Congregationis Casinensis alumnis, prædicante in Galliis famâ, audiret, quæ de optimis Religiosis & viris doctissimis poterant commemorari, rectè se facturum existimavit, si Lerinense in eodem Regno monasterium, quod in commendam habebat, sacre Congregationi Casinensi subiceret ac uniret. Factum id est ab anno 1515. Tùm verò Italiam complures Monachi cum Galliâ commutarunt. Vigebat in Lerinensi Insulâ mira literarum & religionis contentio, ut tamen monachi conjunctis animis cum squalidâ barbarorum colluvie continenter bellum gererent, ita Latinis literis, humanæ & divinæ Philosophiæ juxta dies noctesque incumbebant. Artium proinde liberalium studia in Insula Lerinensi tunc solide reviviscere cœperunt, quàm olim situ & incuria exaruerant. Præter cæteros duo eminenterunt, **GREGORIUS CORTESIUS**, & **DIONYSIUS FAUCHERIUS**. Et prior quidem (z) excitandi in Insula doctorum virorum Collegii consilium iniverat: cujus cum eorumdem plures, qui totos se liberalibus studiis tradere decreverant, participes fecisset, continuo aliqui desiderio hujus collegii non mediocriter se affici senserunt. Ex iis **STEPHANUS Genuensis** erat vir doctissimus, ex peropulentâ Sauliorum gente, qui etiam in Collegio Cardinalium fratrem habuerat. Is dissimulatâ personâ Lerinum venerat. Discessurus verò se totum *Cortese* aperuit: Ductum se illic, dicens, cœnobitarum visendi desiderio, & quoniam mira essent, quæ de illorum do-

unde Artium studia apud Lerinenses reviviscere cœperunt.

Stephanus Genuensis illuc se confert.

Strinâ & moribus intellexerat, iccirco personam à se simulatam, quòd liberius familiarisque univèrsa explorare posset; reperisse verò se omnia expectatione sua majora. Iccirco daturum se operam, ut apud Lerinenses diu permanens, confestim reverteretur. Velle se in ea solitudine inter viros & pietate & doctrinâ excellentes, triennio saltem literis diligentissimè operam dare, habiturumque *Christophorum Longolium*, & alios complures doctos viros ejus desiderii participes. Quâ quidem de re paucis antea diebus *Longolius* ipse ad *Cortesium* scripserat, spe factâ, se quamprimùm ad Lerinenses devolaturum, ac tranquillo solitudinis, literatòque otio triennium ad summumque quadriennium liberrimè fruiturum, quòd posset totius antiquitatis monumenta excutere & æmulari, sibi immortale nomen, ætati suæ decus, posteritati utilitatem non mediocrem pariturus.

Similia ferè *Benedictus Theocrenus* Cortesii in Philosophiâ aliquando discipulus, ac postea filii primogeniti Regis Galliarum juventutis moderator perscripserat. Jàmque *Cortese* pro constituendis in Lerinensi Cœnobio studiis certum hominem in Italiam ad *Franciscum I.* Galliarum Regem, qui tum in castris apud urbem Ticini erat, dimiserat. Jussus is fuerat primùm adire ad *Guilielmum Langiæum* Regis Secretarium, *Cortese* amicam, non minori eruditione ac doctrinâ, quàm amplificandi honestissima studia amore præditum. Non enim *Cortese* memoria exciderant amicissimæ illæ pollicitationes, quibus *Langiæus* se adjutorem in hoc negotio addixerat. Ut hominem verò magis adhuc promoveret, eidem *Cortese* fidem suam obstrinxit, quòd si Rex honestissimæ huic petitioni annueret, se ejus præclara admirandaque gesta calamo sempiternæ memoriæ commendaturum esse. Nec dubium erat, quin *Cortese* à maximo hoc sapientissimòque Rege, qui nihil æquè desiderabat, quàm ut bonarum literarum studia, quæ penè funditus everfa jacebant, suo potissimum favore excitarentur, postulata sua abstulisset, nisi brevè pòst in conflictu apud Ticinum in hostium venisset potestatem. Quo infelici casu *Cortese* spe suâ dejectus in Italiam, hac rerum omnium in Galliis perturbatio-

(z) Vide ejus Epistolas Familiares.

batione, à Superioribus reverti jussus, variis Abbatiis administrandis admodus est.

Dionysius Faucherius in Tarascom studia provehit.

Abeunte verò ex Insulâ Lerinenfi Cortesio, remansit DIONYSIUS FAUCHERIUS, cui satis non erat, omnem adhibere curam, ne Lerina à Musis desereretur, nisi easdem etiam in Tarascom, Parthenonem Lerinenfi monasterio subiectum induceret. Hoc hortatore, atque instructore apud Benedictinas in Gallia Vestales Latinae literæ regerminare cœperunt. Quod cum Regi Galliarum, atque regiae aulae magnatibus majorem in modum probaretur, filias suas iisdem Latinis literis erudiendas Tarascom miserunt, tanto progressu ac felici successu, ut bonarum literarum studia in hoc Parthenone se primum efferentia, postea per alia Sanctimonialium monasteria propagata fuerint. Quid? quod Monialium exemplo Virgines ac matronæ nobiles in seculo animum ad liberalium disciplinarum studia adjunxerint, hodièq; adjungant, adeò, ut si Galliae ab eo tempore doctarum foeminarum permagnus contigit proventus, is Dionysio Faucherio cumprimis referri in acceptis debeat.

Cortesius S. R. E. Cardinalis creatur & ad Conciliū Trident. mittitur.

Cæterum GREGORIUM CORTESIUM in Italiam reversum, quo tempore monasterium S. Benedicti in agro Mantuano administrabat, PAULUS III. Pont. Max. sub quo Concilium Tridentinum initium cœpit, Romam accitum S. R. E. Cardinalem creavit, ac in rebus ad Concilium spectantibus cum aliis Cardinalibus arbitrum constituit. Interfuerunt eidem Oecumenicæ Synodo præstantiores è Congregatione Casinensi Theologi, è quibus Augustinus Loscus & Euty chius Cordes admirabili eloquentia cum summa sacrarum literarum cognitione ita claruerunt, ut non Casinensem modò familiam illustrasse, sed seipfos etiam doctrinæ & memoriæ felicitate supergressi fuisse videantur. Præ his tamen eminuit ISIDORUS CLARIUS, Tridentum (ut Ferdinandus Ughellus Ital. Sac. Tom. 1. pag. 770. de eo testatur) à Paulo III. missus, ut Concilium suo interventu juvaret, tantâ plerumque linguæ facunditate, fluminèque sententiarum fidei causas peroravit, ut quidquid dixisset, à Patribus Concilii pro oraculo haberetur.

Eidem interfuerunt alii Casinenses Theologi,

quos inter Isidorus Clarus eminet.

De Gallis etiam aliqua dicenda occurrunt. Ordinaverat jam olim

BENEDICTUS XII, ut Abbates in Capitulo Provinciali congregati, unum ex monachis deligerent, qui cæterorum Parisiis studentium Prior esset Generalis, quique potens in opere ac sermone per directionem verbi & ducatum exempli eosdem monachos studentes tractando ipsos, quoties opus fuerit, & sibi videbitur expedire, convocaret ad locum aliquem competentem, illisque quoad regularem præficeret disciplinam, & potestatem haberet illos corrigendi &c. In morem autem Prior iste Generalis (a) induxerat, ut monachos studiosos plerumque mense Martio circa festum S. P. Benedicti convocari juberet, quò factâ illâ die divinis officiis ad unum omnibus interessent, atque exhortationem, quam cum in genere, tum in specie illis facturus erat, auscultarent. Postea tamen Abbatibus, nominatim S. Dionysii in Francia & S. Germani Pratenfis à Pontifice demandatum fuit, ut id muneris uni ex gremio suorum monachorū imponerent. Guilielmus Bricometus Abbas S. Germani ut antiquum obtineret, anno 1518. Guilielmum Balaretum, & an. 1520. Stephanum de Bassi, utrumque suæ Abbatiae Monachum, Priorem constituit. Qui pro potestate sua omnibus Monachis studiorum causâ Parisiis commorantibus præceperunt, ut juxtâ intentionem Summi Pontificis in Capella S. Symphoriani comparerent. Nec illi emanerunt: ab eo tamen tempore, incompertum quade causâ, convocatio illa in defuetudinem abiit.

In Gallia cœnobitis studentium Prior Generalis constituitur.

Apud Cluniacenses quo loco literarum studia habita fuerint, epistola declarat Martini Marrier, Prioris Monasterii S. Martini de Campis Parisiensibus, Viri sanè eximii, qui cum summa religione & integritate vitæ conjuncta habebat omnium artium studia optimarum. Ad hæc pariter excolenda, ut Cluniacenses suos inflammaret, his gravissimis verbis eos exhortatus est: „Cum ea vitæ ratio, quæ in cognoscendis affectibus tota posita est, quæque in chamo & freno, ut loquitur Psaltes, æstuantis & in libidine despumantis carnis ossa constringit, cæteris nobilior sit & gloriosior, Fratres dilectissimi, tum demum ea longè præstantissima est, si inter confragosa loca, Cœnobiorumque vepreta & asperitates, hu-

Status rei literariæ apud Cluniacenses.

„manarum Musarum sit ornamentis exculta, & sacrarum literarum polioribus documentis insignita, quibus solitudinis scabra rudisque facies non modò expoliri, sed extramandras fulgere, rutilare, clarescere, & ad amorem sui seculares allicere & inflammare possit. Etenim cum vel teste Seneca, Vita hominis sine literis mors sit, & vivi hominis seipultura. Profectò virorum religiosorum, adeoque Monachorum solitariam vitam non tantum leniri, verum mirum in modum divinarum literarum assiduâ meditatione fulciri & sustineri certissimum est. Quòd si fortè quid in ea durius asperiusque urgeat, instet, premat; tum demum veluti ad lenimen, & ad omnem vitam instrumentum, ut inquit Tertullianus, lectionem scilicet, quæ tedium temperet, curas dispellat, animum recreet, & oblectet, devotionem augeat, & Religionis (quamquam leve) jugum emolliat, recurratur. Alioqui si quis absque hujusmodi pane nautico monasticæ Professionis navem conscenderit, velaque ventis fecerit, vix ac ne vix quidem ad propositæ beatitudinis portum integris carbassis, salvaque rate, & mercibus poterit appellere. Neque verò sum inscius, innocentem, religiosam, & celestem vitam absque illarum cognitione complures agitasse Patres, Eremiti cultores, eamque potissimum egregiè præstitisse magnum illum Antonium, de quo satis nota D. Augustini sententia: Surgunt, inquit, indocti, & celum rapiunt, & nos cum doctrinis nostris, sine corde, ecce volutamur in carne & sanguine. Sed alia Cœnobarum, alia Eremitarum ratio, à quibus talem, sicuti ab illis, eruditio nem esse minimè requirendam mihi facile persuaserim, cum diversissimis institutis & legibus, vitam semper egisse constat. „ Sed quorsum hæc tam alto petita principio, nisi ut liquidò demonstrarem, cœnobicam, hoc est, semotam, seclusam, & contra mundi turbines, muris quaquaversum obseptam vitam, amplecti debere neminem literarum expertem, non quòd ab unoquoque completam, quandam & absolutam scientiam, literarumque cognitionem, sed tenuem, sed mediocrem exoptem; Namque si

Vita hominis sine literis mors est potius quam vita.

Alia cœnobarum,

alia Eremitarum ratio.

Cœnobarum literis debent instrui.

Non possis oculo quantum contendere lincens, Non tamen idcirco contemnas lippus inungi. „ Unde elegantissimè meo judicio, & appositissimè quidam: Id maxime quemque decet, quod est cujusque suum maxime. Quid verò Monachum, quid solitarium decet magis, quam inconnivens, quam assiduam, quam indefessum studium, & sacræ lectionis irrequieta meditatio? Quantum hanc qui dignè præstat, cæteris mortalibus anteire est censendus? quantis divinæ consolationis afflatibus, animum alioqui gravescentè, ad purum & defœcatum statum, quietemque nulli, quam sibi ipsi notam & exploratam reducit? Oquam inæstimabile bonum est, sic suum fieri! Contrà quid insulsius, quid infuavius, & ad quodvis negotium ineptius homine illiterato, eoque Monastico & Cœnobita? Sordere, otari, languere, torpere, ac ne quid durius dicam, id fermè quod instituto suo directo obstrigillat, & repugnat, passim & identidem agere videas. „ Quod certè malum, ut vos tandem alloquar, ô Cluniacenses mei! quantas & quam altas, pluribus abhinc annis toto hoc nostro Ordine, tantorumque Patrum olim vitæ sanctorum doctrinæque celeberrimum, insignito, radices egerit, memorare pudet. An in illas PETRI quondam Cellensis Abbatis vos ipsos affantis voces mihi prorumpere licebit? Nonne, inquit, dolere debeo usque ad medullarum compagum discretionem, super ruinam Matris filiarum Sion, utique Cœnobia Cluniacensis? Nonne hæc est urbs fortitudinis nostræ, de qua egrediebantur quondam mille per Episcopatus, per Abbatias, per Regum & Principum Curias, & nunc paucissimi sunt incolæ ejus. Nonne luminare hoc magnum tenebras obscuratæ Religionis per diversas regiones illuminavit, Ordinem reformando, honestatem docendo, & cætera pietatis officia renovando. Usque ad Sedem Apostolicam nonne gradibus humilitatis ascendit? O Domini! ô fratres! ô Cluniacenses! ego ipse apud S. Martinum de Campis adolescentulus, verissimis argumentis, quod dico gustavi, & vidi, ubi erat auro locus, in quo constatur. Proh dolor! Intepuit & consenuit tantus fervor. Quod autem antiquatur, & senescit, propè interitum est, quod abest à vobis, & ab hereditate Jacob. Melius est certè mori vos in bello vitiorum, &

Resultantia inde commoda,

& ex neglectu incommoda.

Petri Cellensis ea de re thronodia.

(a) Jac. Boulliant Hist. Monast. Germani l. pag. 181.

vitiosorum, qui more vulpium demoliuntur vineam Domini Sabbaotb, quàm videre ultima funera Matris vestrae & nostrae. Hæc ille. Ecquis igitur è tam longè latèque disperso Cluniacensi Ordine, hætenus præter unum aut alterum, emerfit è pulvere? Ut quid tam pauci operarii ad tantam messem? Siccinè animos nostros veterinus occupavit, ut literarum professioni æternam vale dixerimus? Illis scilicet priscis & vetustis Monachis prorsus dissimiles, qui membranarum & MS. Codicum fidissimi & diligentissimi custodes fuerunt, fuasque Mandras & Cœnobiaz asservendis in Archiva & Chartophylacia consecravere. Nam hujusmodi remotioris ævi monumentorum partem vel maximam ab illis vel conscriptam, vel conservatam, illorumque studio & operâ ad nos usque transmissam esse, quis nisi stolidus & mentis luxatâ ibit inficias? Squallent verò nostra Collegia, & quæ olim alumni Cluniacensibus ad studia literasque cum divinis tum humaniores addiscendas erant receptui, nunc veluti deserta, & iis ipsis vacua conspiciuntur. Unde non exiguam imminere cladem persentiscens, totis viribus vobis est enitendum, ne præfato nostro Ordini, in domo Domini, tota ærorum circulis tantâ laude clarescenti, immane hoc exitium animi marcore atque segnitiâ contingat. Hæc Venerabilis Martinus Marrier seculo superiore in famâ sanctitatis mortuus.

Quòd verò literarum studia in familia Cluniacensi nondum ad eum florem regerminarint, quem optimus quisque ejusdem alumnus exoptat, in causâ potissimum esse videtur, quòd alia monasteria sint reformata, alia non reformata; pleraque verò Abbatem habeant Commendatarium, qui ac si esset regularis, in Monachos exercet jurisdictionem; unde continua sobolescunt dissidia, quæ cultui literarum magnoperè officiunt.

SECULUM AERÆ VULGARIS XVII, BENEDICTINÆ XII.

Statum rei literariæ Benedictinæ seculo xvii. florentem descripturi, si ad singula vellemus descendere, integro nobis opus esset volumine. Multa paucis perstringere lubet. Incunte

hoc seculo facta est institutio Collegii Scholarium nationis Scoticæ in Urbe, piè in orthodoxa fide, bonarumque artium studiis instruendorum, cum reddituum assignatione ex Monasterio S. Heliae de Melicania Ord. S. Bened. Dioecesis Melitenfis, qua de re consulenda Constitutio 73. Clementis VIII. in Bullario M. Tom. 3. pag. 75. Eodem tempore Abbatum præsertim Germaniæ curas & consilia exercuit erectio Collegii Gregoriani Romæ, CONSTANTINI Cajetani Abbatis S. Baronti industriâ pro universo Ordine Benedictino inchoati. Præteritorum quoque experienciâ, suoque damno edocti sacrae religionis nostræ Antistites præsentissimum Monasteria sanctè testatâque conservandi remedium esse Congregationes, curâ & vigilantia Virorum maximè sapientum excitatæ sunt & erectæ ejusmodi societates variaz, nimirum Ss. Vitoni & Hidulphi in Lotharingia, S. Placidi in Belgio, S. Mauri in Francia, ac Cluniacensis, ab exactiori monasticæ disciplinæ custodia, de strictiori observantia cognominatæ. In Germania Congregatio Helvetica, duæ in Suevia, S. Josephi una, S. Spiritus altera. Alia item Ss. Angelorum Custodum in Bavaria. Alia denique Aultriaca, alia Bohemica, in quibus ferè omnibus cum disciplinæ Monasticæ instauratione literarum studia resuscitata fuerunt.

Præ ceteris Congregatio S. Mauri literas artesque omnes incredibili studio & amore complexa fuit, acceptasque brevi spatia ita excoluit, ut non alibi magis floruerint, hodièque floreat. Neque enim illius Ascetæ ita se Virtutum studio totos addicunt, ut non animum etiam omnibus ingenuis disciplinis, quæ sunt religioso homine dignæ, perpolire studeant. Enimverò religiosas Virtutes, quibus excolendis sedulò incumbunt, cum scientiis & artibus jucundo felicique commercio, ac foedere sociant. Ubi enim Philosophiæ ac Theologiæ studia vigent acrius, quàm San-Maurianis in Scholis? ubi linguæ sanctæ usus frequentior? ubi in sacris Literis exercitatio familiarior? Testes tot insignes Theologi, verbi divini præcones eximii, Philosophiæ, Linguarum, & Artium Duces, ac Professores egregii, qui vel ipsorum Heterodoxorum confessione sunt doctissimi, eruditissimi, diligentissimi, gloriâque immortalè præstantissimorum Operum editionibus

Erectis Congregationibus magna in iis studiorum ratio habita,

præcipue in Congregat. S. Mauri,

in qua cum virtutum studio omnes scientiarum disciplinæ florent.

Veterum Monachorum studia laudantur.

Squallent Cluniacensium Collegia:

eur in iis non regerminant studia.

Status rei literariæ ab anno 1600.

Scholæ & studia in eadem ubi habeantur.

Monasteria studiis extraordinariis mancipata.

promeriti. Sed quid A catholicos in testes voco, cum præter virtute ac doctrina illustrissimos Italiæ, Franciæ, & Hispaniæ Episcopos, Archiepiscopos & Cardinales, Summi Pontifices, URBANUS VIII. ALEXANDER VII. INNOCENTIUS XII. tres CLEMENTES IX. X. & XI, Monachorum Congregationis S. Mauri studia laudibus prosequuti fuerint.

Scholæ autem & literarum studia non semper in iisdem Monasteriis habentur; sed in Congregatione S. Mauri, quæ ex 180. Monasteriis constat, totum Galliæ regnum in sex maximas partes Monasticas dividitur. Quorum prima, quæ est Parisiensis, Insulam Franciæ, Picardiam, Campaniam, & aliquam Flandriæ partem complectitur. Altera Normanniam & vicinas provincias; in illa autem est monasterium Beccense, clarissimum & opulentissimum. Tertia Britanniam, Andegavensem, Turonensem, & Cenomanensem provincias. Quarta, quæ Casalis Benedicti vocatur, Bituricenses, Arvernos, & in summa duodecim provincias in centro regni positas obtinet. Quinta Burgundiam, Delphinatum, Brixiam, & aliquot aliarum provinciarum Monasteria: Burgundiæ adjunctum est Monasterium Floriacense. Sexta, quæ est Tolosana, Septimaniam, & Galliarum provinciam complectitur. In præcipuis autem, numero viginti circiter, harum provinciarum monasteriis, neque tamen semper in iisdem habentur scholæ Monasticæ, ubi humaniores literæ, vel Philosophia vel Theologia, vel studia linguarum Hebraicæ & Græcæ vigent. Unum verò, aut duo monasteria studiis extraordinariis mancipantur (studia verò extraordinaria sunt, quæ in publicam literarum utilitatem suscipiuntur) ex quibus illud Parisiis sancti Germani vulgò à Pratis, facile præcipuum habetur. In hac porrò communitate, quæ ex quadraginta Cœnobitis conflatur, non nisi duodecim ferè hujusmodi literariis laboribus operam impendunt. Ex his duodecim Cœnobitis nonnulli à regularibus exercitiis diurnis aut nocturnis quibuscunque sese nunquam eximunt, quamvis ipsorum labor sit apprime gravis: reliqui nullis aliis exemptionibus gaudent, quàm quibus studiorum tyrones, hoc est, à Matutino, Primâ, & Completorio, idque alternatim: se à communibus regula-

ritatibus nullo pacto dispensantur: & affirmari potest sine ulla aliorum offensione, testes compellendo, quicumque Acherios, Mabillonios, Ruinartos, Martenios, Montfauconios &c. notos habuerunt, vel habent, eos rigore disciplinæ, obedientiâ, integritate, & odore pietatis reliquis omnibus nullatenus esse inferiores.

Quòd enim acerrima studiorum contentio disciplinæ regularis vigorem, ut nonnemo evincere volebat, in Congregatione S. Mauri necquicquam labefactaverit, testem sisto scriptorem Gallum, Virum doctissimum juxta ac gravissimum Hyacinthum Amat de Gravefont, (c) cujus verba appendo: Hæc, inquit, Congregatio S. Mauri præ ceteris aliis, quæ seculo XVII. originem habuerunt, commendari debet, quia pietate, eruditione, & laboribus, Reipublicæ Christianæ utilissimis, eo seculo maxime floruit, & universam etiamnum Ecclesiam illustrat. Hujus celeberrimæ Congregationis pietatem non longa dies, inimicis rebus optimè constitutis, imminuit, non ipsa rerum humanarum fatalis conditio, ut non sint admodum diuturnæ, labefactavit; non varietas temporum ejus disciplinæ rigorem laxavit, sed potius in avita Ordinis S. Benedicti severitate disciplinæ, & in iisdem Institutis adhuc inhæret acriter, ab iis nelatum quidem unguem discedit, in iisdem diurnis ac nocturnis precibus jugiter insistit, easque non sine suavissimo sensu pietatis, ac sanctissimarum cæremoniarum apparatu, ac veneratione celebrat laudatissima illa Congregatio, in cujus monasteriis, veræ pietatis sanctuariis, mirantur omnes templorum nitorem, divinæ rei faciendæ curam, monachorum mores, cultum, numerum, modestiam, gravitatem, sanctimoniam, eorumque Conventus ad factam tectam conservandam monasticam disciplinam frequentes. De eruditione verò, & Literariis Operibus, quibus clarissimæ hujus Benedictinæ S. Mauri Congregationis Monachi indefesso studio incumbunt, hoc unum duntaxat dicam, videlicet ex illustrissima illa Congregatione, quæ est instar Civitatis illius in Monte positæ, innumeris prodire, & nunc etiam prodire eruditos monachos, quorum Operibus antiquitas, cum sacra,

Studia literarum minimè disciplinæ regulari officiant.

Gravefontis eadem de re testimonium.

Insignis Congregationis S. Mauri merita.

(c) Hist. Ecol. Tom. viii. pag. 232.

(b) P. Mege in Dedic. Insinuat. S. Gertrud.

cra, tum ecclesiastica, & profana fuit illustrata; Ecclesia adversus hæreticorum insultus strenuè propugnata, & invictis propugnaculis munita, sanctorum Patrum doctrina egregiè vindicata, asserta, ac explanata, pristinus bonis artibus & disciplinis restitutus splendor, totique Reipublicæ Literariæ, ex qua modò in omnes terrarum tractus, quasi plenis portis, Christianorum Heroum agmina funduntur, conciliatum imortale decus ac ornamentum.

Concertatio Mabilionium inter & Abbatem Trappensem de studiis Monachorum.

Celeberrimæ hujus Congregationis illustre sidus fuit *Joannes Mabilionius*, quem inter & *Armandum Butbilierium de Rance*, Abbatem Trappensem, ex strictiori observantia Cisterciensi haud levis exarsit (d) contentio de *Studiis Monachorum*. Jam dudum *Mabilionium* hortabantur & urgebant non modò Majores Congregationis S. Mauri, sed alii doctissimi viri, ut accuratè differeret de *studiis monachorum*, nimirum, & qualia, & quousque eis frequentanda essent, certamque studendi methodum præscriberet, quàm cum ipse tam feliciter usus esset, alii, pro suo quisque fine ac ingenio, iisdem vestigiis insistent, similiter uti possent, & ad eam studia sua cum fructu exigere; rati videlicet, nihil periculosius esse junioribus, quàm ut rectore ac duce destituti seipfos avidius, quàm consultius immensæ lectioni committentes, obvia quæque temerè captarent, sicque incerti, quo ferrentur, totam vitam in studiis, sed incasso labore ducerent, sibi & Ecclesiæ inutiles semper futuri. Re, ut par erat, expensa *Mabilionius* Superiorum & amicorum consiliis concedendum esse putavit; atque adeò Tractatum edidit de *Studiis Monasticis* in quarto anno MDCXCI. quem in tres partes distribuit. In priori ostendit, studia literarum, ea etiam, quæ consuetis, jamque receptis scholarum exercitiis coluntur, monastico statui non tantum non repugnare, iisque monachis non interdici, sed adeò necessaria esse, ut monastica disciplina, rectusque monasteriorum ordo & œconomia sine iis consistere vix possint: quod eò verius esse demonstratur, quò jam monachi clericatu nobilitati, eâ scientiâ, aliisque dotibus instructi esse debeant, quas sacri canones exigunt. Tum argumenta petit ab ipsius S. Benedicti regula & praxi, ab exemplo tot illu-

strum Benedictinorum, qui scientiæ laude floruerunt, à locupletissimis præcipuorum monasteriorum bibliothecis, & à constanti demùm, & perpetua totius Ordinis traditione & disciplinâ; probâtque tantum abesse, ut à literarum studiis monachos arcuerint Concilia & Summi Pontifices, ut potiùs admoveri jufferint, longèque majoribus ac funestioribus malis objici monachos imperitos, quàm literarum studiosos. In *secunda parte* expendit ea omnia studiorum genera, quæ monachis solitariis convenire possunt, ostenditque, omnia illis permitti posse, quæ ecclesiasticis viris liceant. Tum, quod caput est, præcipuùsque operis finis, ad singula particulatim descendens, quò quisque gradu ferri debeat, quibus subsidiis munitus ad studium sibi præscriptum, aut à se delectum accedere, quos auctores, & quò ordine evolvere, quâ ratione lectiones suas dirigere & digerere, quâ arte collectanea conficere, & in adversaria redigere, unò verbò: quâ certâ methodo quisque procedere, ut ab errandi periculo tutus ad scientiæ, cui vacat, culmen pertingere valeat, fusè pertractat, & docet. In *tertia parte* agit de *fine*, quem sibi in studiis suis proponere debent monachi, eumque esse debere meritò contendit, ut ad veritatis notitiam & claritatem referantur, nec à præcipuis, quibus monachus quisque tenetur, monasticæ vitæ officiis avocent; secus non inutilia modò, sed & noxia futura. Hanc partem excipit curiosa, & ordine seculorum digesta series difficultatum, quæ in lectione Conciliorum, Patrum, & Historiæ ecclesiasticæ occurrere possunt, subnotatis auctoribus, qui eas solvere conati sunt: ut ad eas attendant legentes & studiosius observent ea omnia, quibus illustrari possunt. Accedit denique catalogus selectorum librorum, quibus ecclesiastica Bibliotheca instrui potest, indicatis, ubi opus fuerit, melioribus editionibus.

Nullus ferè liber, majori omnium plausu exceptus est, quàm Tractatus iste de *Studiis monasticis*, qui non monachis duntaxat, sed omnibus aliis, doctis juxta & indoctis, utilis, incipientibus tutam, & expeditam ad scientias viam, provectoribus exemplar, omnibus vastissimum eruditionis campum aperit: adeò, ut mirum sit, hominem, qui in eruendis è pulvere &

Alterâ expendit omnia studiorum genera, quæ iisdem conveniunt,

Tertiâ agit de fine studiorum,

Magno Doctorum aplausu excipitur.

situ chartis, veteribusque monumentis maximam vitæ partem egerat, de aliis omnibus scientiis sic differuisse, quasi in unaquaque totam vitam insumpsisset.

Improbatur Abbatem Trappensem,

Probatum hoc omnibus de *Studio-rum Monasticorum* ratione opus displicuit viro clarissimo *Armando Johanni Butbilierio*, Abbati B. M. de *Trappa*, strictioris observantiæ Cisterciensis: adeò ut sententiam de eo suam dissimulare non potuerit. Jam enim edito Tractatu de *sanctis monasticæ vitæ Officiis*, severioris disciplinæ zelo ultra metas abreptus, studia monachorum non modò vexare aggressus erat; verùm illis turbare monasteria, sanctiorem disciplinam enervari, monachorum animos à rebus feriis ad nugas avocari, superbiâque inflari, pietatem extinguere, ea tandem cum religiosæ vitæ professione, sanctorumque Patrum legibus & institutis constare non posse acerbè deploraverat. Non poterat *Mabilionius*, de Studiis Monasticis scribens, Abbatis illius testimonium, quod magni ponderis apud multos esse intelligebat, silentio præterire, & argumenta illius ad examen non revocare. Fecerat id, more suò, tam modestè, ut nihil contentiosæ disputationis haberet ejus oratio, quam ita temperaverat, ut nobilis ille Adversarius ne verbulo quidem læsum se queri posset. Is tamen lecto Tractatu de Studiis Monasticis, statim illum, ne monachis suis, ut ajebat, fraudi foret (quibus tamen *Asceticos duntaxat libros, non certè Mabilionianum legere Tractatum permittebat*) refellendum suscepit; sed stylo vehementiori, quasi actum foret de monastica disciplina. Causam porrò non tam argumentis, quàm vividâ & variis figuris splendidâ oratione ita pertractat, ut non *Mabilionius* modò, sed Congregationes Religiosæ, & personæ pietate conspicuæ ab inofficiosa censura intactæ non sint; quasi scilicet nihil tam abditum in profana etiam literatura sit, quod non *Mabilionius* addiscere juberet; ipsas veteres inscriptiones, numismata, fabulas, linguas peregrinas, leviora tandem pabulum studii doctrinæque ascetarum esse vellet.

Abbati respondet Mabilionius summis hortantibus viris,

studii literarum falsos colores dissimulari nec posse, nec debere, non ipse modò, sed & Superiores, virique alii clarissimi, inter quos *Illustrissimus Franciæ Cancellarius D. de Boucherat*, censebant. (e) Et iste quidem *Mabilionii* responsionem non modò non impedivit, sed etiam ad se accersitum, ad eam quam posset citissimè adornandam enixè hortatus est. *Operæ pretium est*, inquit, *immò Reipublicæ interest, id operis refellendum te suscipere, quod nuper in tuum de Studiis Monasticis tractatum publicæ luci tradidit Abbas de Trappa. compertum quippe mihi est, cujus momenti sit hæc responsio: eam ubi profeceris, illic ad me deferri cura: eam ipsemet discutiam, gratisque ejusdem edendæ privilegium concedi præcipiam. Novi animi tui moderationem, tuamque in Abbatem de Trappa observantiam. Quare te ad utramque hortari supervacaneum putaverim.*

Tantæ autoritatis viro, aliisque hortantibus, resumpto calamo, Abbatis Trappensis responsioni animadversiones in eandem RESPONSIONEM (is libro titulus) opponere festinavit; adeò, ut octavo circiter mense, quàm prodierat Responsio, (prodierat mense *Februario anni MDCXCII. ineunte.*) ANIMADVERSIONES è prælo exierint, Ejusdem mense videlicet Septembri ejusdem anni ineunte, anno insequenti iterum Animadversiones. Ubi ipso in limine plurima sibi ab Abbate malè impacta fuisse conquestus est, ostenditque; dissimulatum, aut malè constitutum quæstionis statum restituit: *an videlicet studia literarum, ea maximè, quæ viros ecclesiasticos decent, monachis liceant? majora tamen, aut minora, pro cujusque captu & Superiorum judicio; non verò, ut falsò exposuerat Abbas: utrum scientiæ omnes, de quibus egerat Mabilionius in Tractatu suo, Monachis necessariae sint? longè minùs: an Monachi omnes promiscuè, nulloque discrimine habito, in majora studia altius sese demittere debeant?* Tam insulsa cogitatio *Mabilionii* mentem nunquam subierat, & quàm ab ea abhorreret, sic declaraverat, ut disertius non posset, tum in Tractatùs sui epistola nuncupatoria ad juniores monachos, tum alibi passim, ubi ea studia, quæ ad mediocrem saltem literarum sacrarum intelligentiam conferunt, *omnium; majora & altiora paucorum; certa quædam, ut Mathematicarum, Numismatum, Inscriptionum &c. ferè nullo-*

(e) Ruinart. in vit. Mabil. pag. 103.

(d) Massuet in synopsis vitæ Mabil.

Magna Mabillo-
nii doctri-
na in re-
futando,

nullorum esse scribit. Itaque restituito, quem deformaverat Abbas, genuino quaestionis statu, totum argumentum instaurat, eaque vi & efficacia, soliditate & perspicuitate pertractat, adversarii objectiones solvit, criminationes diluit, nimium in omnibus zelum coercescit, vehementiores impetus reprimit, male laceffitos plures illustres ac sanctos viros, integrasque Congregationes vindicat, ut si Abbatem suscepti consilii non poenituerit, saltem poenitere debuisse constans omnium sententia fuerit. Sed si in tota eadem disputatione *Mabillo-
nii* eruditionem, praestantissimumque ingenium, moderationem non minus mirati sunt universi: quamvis enim inofficiosè, & durè, immerens licet, exceptus fuisset, eum tamen modum tenuit, ut verbum nullum exciderit, quod convicium sapiat, causamque interdum infirmare malit, quam ea confutare, quae non nisi inclementioribus verbis refelli possent. Et ne qua vel levissima testi in corde odii suspicio in aliorum animis oboriri posset, clarissimum Abbatem, quem impensè semper veneratus fuerat, à Serenissima foemina, *Guisia Ducissa*, invitatus, ultrò adiit, habiturus ei honorem, veteremque amicitiam, si fortè disputatione refrixisset, renovaturus. Sic finita est controversia, quae diutius attentos tenuerat omnium animos. Hanc verò (f) *Historiam Dissidii Literarii inter Abbatem Trappensem & Mabillo-
nium* diductius enarrat *D. Josephus Porta*, Casinensis Theologus, quem, si lubet, consule.

Quinam
ab eo ste-
terint.

In hac contentione à *Mabillo-
nii* etiam stetit *Dionysius Sammartanus*, atque tacito nomine Scriptiones in lucem emisit, in quibus Abbatis Trapensis responsio ad Tractatum *Mabillo-
nii* de Studiis Monasticis examinatur. Sed eae haud aequè arriserunt Benedictinis in Gallia omnibus; nam quidam ex ipsis nimiam earundem acrimoniam salésque etiam satyricos, quibus insperae erant, insimulabant. (g) Constabant illae literis quatuor, quae plures alias apologeticas seu antirrethicas procrearunt; nam *Santolius*, Canonicus Regularis S. Victoris, *Thiersius*, le Roi Abbas Altifontis, *Tillemontius*, *Valonius*, & alii,

(f) Exat ad calcem voluminis II. Tractat. de Studiis Monast. Venet. edit in 4. pag. 225. quam initio Gallicè à Vincentio Thuillier à Congr. S. Mauri scriptam, ipse Latino donavit.

(g) Card. Quirinus in Commentar. de rebus ad se pertin. l. 2. c. 5. pag. 148.

suas quisque partes in iisdem controversiis gesserunt.

Vides verò, *candide Lector!* quò nos tuendae famae atque existimationis inclytæ hujus Congregationis fervor rapuit; ad scholas igitur ejusdem, unde abivimus, revertimur. Finito Novitiatu novelli Religiosi non statim literarum studiis addicuntur, sed nuncupatis solennibus votis quamprimùm ad aliud migrare monasterium jubentur; ubi scientia pietatis, vitæque monasticæ disciplina per duos annos cum curâ institui pergunt. Quibus exactis per alios quinque annos excipiendis Philosophiæ ac Theologiæ lectionibus operam impendunt. Ad eas porrò lectiones eò studiosius animum adjicere jubentur, quo majus ad intelligentiam librorum sacrae Scripturae & SS. Patrum adjumentum afferunt; eorum enim lectio cum non mentibus modò illustrandis, sed divini quoque amoris igne succendendis comparata sit, quidni præcipuum existat studium, quo per omne vitæ suae solitariae tempus occupari & possunt & debent. Emenso utriusque disciplinae curriculo annum integrum, qui eapropter *annus recollectionis* vocatur, obeundis variae pietatis exercitiis transigunt, quo ad sublimem sacerdotii gradum dignè se præparent. Quæ studendi ratio utinam in Germaniæ etiam monasteriis recipiatur! Vide infra hac de re dicenda cap. 2. §. XV.

Verùm silentio premere non licet, quantæ curæ Superioribus Congregationis S. Mauri jam inde ab ejus primordiis fuerit illustris juventutis in agro natae institutio. Neque enim rectè sibi videbantur facturi, si quam nobilis juventutis informationem S. BENEDICTUS suo exemplo ita consecravit, ut passim in monasteriis recepta quasi in legem transferit, non ipsi quoque virorum illustrium liberis erudiendis impenderent. Ea causa est, quòd ad exemplum veterum Academicarum, quæ olim in monasteriis patebant, aliqua feminaria fuerint constituta, in quæ adolescentes nobili loco nati ex omnibus regni provinciis, atque adeò exteris regionibus submitti possent. Præter pietatis exercitia, quibus non negligenter instituuntur, politiores etiam li-

Ratio stu-
dendi
post fa-
gram pro-
fessionem
in Congr.
S. Mauri.

Quæ in
tradendis
disciplinis
methodo.

teras addiscunt. Et quidem id genus Seminararia seu Collegia ab hominum frequentia ut sunt plerumque remota, ita juventus in capeffendis literis magis est defixa, minusque quam in urbibus distracta, atque animi evagationibus obnoxia.

Animo mecum decreveram, Parisios ad Amicum à Congregatione S. Mauri literas dare, quibus eum humiliter rogarem, ut me certior redderet, quænam potissimum sint liberales disciplinae, quibus Sodales ipsius, viri doctissimi, nobilem juventutem instruere soleant, quamve in eisdem tradendis methodum obtineant. Sed erumpentibus interea bellicis tumultibus, à literis scribendis abstinentum fuit. Unde alterius Benedictini Germani operâ uti visum est. Is est *Gerhardus Hagemannus*, supra laudibus nec immeritis à nobis ornatus. In libro suo fanè insigni *de Hominis Nobilitate* præclare differit, quibus liberalibus disciplinis studiose, præprimis illustri, juventuti in Gymnasiis incumbendum sit. Et quia non omnibus Benedictinis Professoribus hujus doctissimi Autoris Opus ad manum esse non ignoro, in eorum gratiam illius Dissertationem, tametsi non nihil longiorem, adscribere non gravabor. Igitur in hæc verba differit:

Quænam
artes tra-
dendæ
post
Gramma-
ticam &
Rhetori-
cam.

„Ab ovo pullum, & à teneris annis generosam indolem noscimus, cujus gliscentes scintillae in prima educatione faciliè emicant, quas per literarum studia suscitare oportet, & à domesticâ institutione ad publicas artium scientiarumque palæstras ablegare florem juventutis, ut primùm humaniores literas addiscat, ac *Grammaticas* atque *Rhetoricæ* præceptis imbuatur, quibus præcognitis, eae potissimum artes ac scientiæ addiscendæ, quæ honestatem cum virtute & utilitatem cum virtutum exercitio conjungunt, quibus tradendis haud parum in scholis plures Magistri hallucinari videntur, qui plerumque detinent juventutem, iisque occupant studiis, quæ juventus non intelligit, & si quid intelligat, extra scholas nullum usum habent; de studiis eorumque occupatione, hoc suadere velim, has sequere artes, quæ honestatem cum utilitate, utilitatem cum salute conjungere possint.

Magna hodie in-
temperi-
„Non placent Mario eae literæ, quæ discentibus nihil ad virtutem profuere. Salust. in Jugurth. & hæc sunt P. Ziegelbauer Hist. P. I.

„pleræque tales, quæ hodiernum docentur in scholis philosophicis. Besoldus inquit disert. de educat. c. 5. *Scholæ ubique institutæ, si propositum spectes, meritò conatus laudatur, si finem & successum, quem videmus experimurque quotidie, est quod ambigas; quemadmodum omnium rerum, sic literarum quoque intemperie laboramus, non vitæ sed scholæ discimus.* Seneca Epistolâ 107. *Scolorum plena sunt omnia, in Gymnasiis & Academicis & senes & juvenes profitentur, quod non intelligunt; quanta est copia talium, tanta est inopia eorum, qui solidam eruditionem adepti, alios rectè ac methodicè instituere queant; nemo docere potest, quod nescit.* Besold. de educat. c. 5. n. 9. in fine, quid igitur de traditione disciplinarum, ac studio earundem sentiam, breviter edissero.

„Historiarum notitia, studiumque Historiarum Rhetoricæ & Philosophiæ studio conjugenda sunt; siquidem historiâ quantum nihil utilius in omni vitæ statu: est enim, teste POLIBIO, *unica vitæ Magistræ, & ad comparandam prudentiam civilem utilissima, & summenecessaria, ideoque hujus lectionem Nobilitati, atque ingenuæ juventuti comendatissimam esse velim, quæ continuis exemplis docet, quid quis fugere, quid imitari debeat, ad pacis bellique artes instruit, ad virtutes excitat, à vitiis avocatur, in secundis frænat, in adversis erigit, experientiam usumque rerum gignit; qui enim præteritorum meminerit, rectius de futuris judicabit, in consultationibus utilissima est historiarum notitia, enimverò hæc instructus per exempla & rationes docere poterit, quid in hoc, vel illo casu utile, quid timendum, & ex præteritis rectè judicare de futuris; hinc Arist. 2. Rhetor. c. 21. *ad consultationes res gestæ utilissima sunt, quod ut plurimum præteritis futura similia sint; & Isocrates ad Nicoclem: si præteritorum memineris, de futuris etiam rectius judicabis.* Hæc imperiorum ac regnorum convulsiones, mutationes, variarumque gentium successiones oculos ponit. Non immeritò proinde *Claudianus* ad historiarum lectionem *Honorium* Imperatorem hortabatur:*

— — — Nec desinat unquam
Tecum Graia loqui, tecum Romana vetustas,
Amicos evolue Daces, assuesce futura
Militiæ: latum retrò te confer in ævum.

„Historia velut in clarissimo speculo
P
de

es in do-
cendo.

Historia-

rum quantum
fit utili-
tas.

„demonstrat luculentissimè, quid cu-
jusque vocationi incumbat, agendum,
omittendum, quænam Deo, quæ ho-
minibus, quæ nobis ipsis debeamus offi-
cia, ideòque juventutem per historias
tum Ecclesiasticas tum profanas ducere
jucundum & utile est, & quia vasti-
tatis mole laborant, nonne profes-
qui juventutis salutare foret, si Ma-
gistri illi, qui se Præceptores in Gym-
nasiis profitentur, compendium ali-
quod extraherent exemplorum, suc-
cessionis temporum, & rerum magis
memorabilium dictarent, inculcarent,
juventuti ad vitiorum extirpationem,
& horrorem ac virtutum amorem in-
ferendum.

Præce-
pta Dia-
lecticæ
accuratè
docenda.

„Dialecticæ præceptis juven-
tutem accuratè & solidè instruenda est,
quæ omnium disciplinarum januam
aperiunt, & tradunt modum rectè de
qualibet materia judicandi, discun-
dendi, argumentandi, præscribunt-
que Regulas, ad cujusque rei defini-
tiones, divisiones rectè formandas,
quæ magnum lumen in omni scibili
ingerunt, & medium cujuslibet disci-
plinæ ostendunt. Hæc dialecticæ re-
gulas & præcepta in scholis quidè tra-
dunt, sed plerumque leviter percurrere
& maturare amant ad subtilitates illas
spinosas peripatheticas & inextricabi-
les: his inodantur regulæ & præcepta
dialecticæ, ut vix aut ne vix intelli-
queant; amabò quid prodest magno
conatu in Gymnasiis doceri, quibus
cruda juvenum ingenia involvuntur
magis quàm illuminantur; plana illa
& clara præceptorum logicalium ac
modorum sciendi explicatio plus pro-
derit juventuti, quàm spinosæ illæ
disputationes, quas tanto fervore in-
stituere solent. *Justus Lipsius* quærit
in quadam epistola: „Disputationes
Philosophorum hujus ævi ad quid pro-
sunt? ad vitam? prorsus non; ad ex-
ercitium aliquod? non nego; sed quan-
tò melius & laudabilius ingenium juven-
tutis in aliis magis utilibus exercebitur:
telæ aranearum sunt, quas texunt &
retexunt isti ad nihil utiles Philosophi,
quis eorum de virtutibus & vitiis di-
sputat?

Ethicæ
utilitas
& neces-
sitas.

„Dolendum fanè est ETHICAM
seu Philosophiam moralem adeò incul-
tam jacere; quid utilius in omni vita
quàm omnium virtutum regulas nôsse,
earumque honestatem, decorem,
pulchritudinem ac vitiorum opposito-
rum deformitatem perspectam habe-
re? quid magis nocivum nobilissimæ
juventuti, quàm Philosophiæ par-

tem nobilissimam adeò incultam ja-
cere? cur præceptis hujus Philoso-
phiæ non melius informatur juven-
tutis? ut sciat animum & mores ad regulas
virtutum componere, vitia fugere,
virtutes sectari; quid excellentius,
quid præstantius juventuti instillari
potest, quàm amor virtutum ac fu-
ga vitiorum? nonne eo facilius atque
expeditius est exercitium virtutum?
nonne facilius fugiunt juvenes vitia,
& virtutes amplectuntur, qui vitio-
rum turpitudinem & indecentiam, vir-
tutumque claritatem atque honestatem
edocti fuere? fuga vitiorum sine dehor-
tatione, & proposito turpitudinis eo-
rum exemplo apprehendi vix potest,
nec virtutis exercitium sine sui studio;
utrumque præstat Philosophia mora-
lis, & dehortatur à vitiis, & quomo-
do fugienda sint ac vitanda ostendit,
& ad virtutes extimulat, earumque
pulchritudinem usum & exercitium
docet.

„Quis ergo negabit utilius & lon-
gè laudabilius esse hanc Philosophi-
am explicari juventuti, ut discat se-
ipsum regere, ac mores ad honestatis
ac veræ nobilitatis normam dirigere?
hæc nobilissima Philosophiæ pars est,
sine qua neminem Philosophum æsti-
mo, nec verus Philosophus esse po-
test, qui nobilissimam Philosophiæ
partem ignorat, contemnit aut negli-
git: nonne hîc parùm idoneè & utili-
ter juventutem instruit, qui subtilitati-
bus ingenium juventutis acuere satagit,
ac bene vivendi præcepta non tradit;
de his *Athenæus* rectè scribit l. 13. c. 33.

*Heu mihi philosopharis? at qui Philosophi,
Sermones solo sunt sapientes, ceteris
In rebus ego novi esse stultissimos.*

„An non melius est docere artem be-
ne vivendi, quàm multum disputare
de ente in potentia, prout in poten-
tia? virtutis naturam cognoscere,
quàm continui & infiniti vitium hoc
est, vel potius nævus philosophorum
hujus ævi indes increbrescens, qui
melius studerent exercere suos disci-
pulos in Ethica, quàm de ente rati-
onis subtiles illas cerebri telas texere.

„In hac ergo Philosophia exercentur
juventus, tanquam seminarium Rei-
publicæ quæ sacræ, quæ politicæ, ut
discat benè, beatè ac laudabiliter vi-
vere, quod discendo Ethicam facilius
consequetur, cujus in laudem hosce
versus appono:

*Ethica Nobilitatem tradit bona dogmata morum,
Et juga virtutum scandere clara docet.*

Hæc

*Hæc bene vivendi normam docet, ista sopia est,
Ista docet juvenes, & docet ista senes.
Si te non nosti, nôris licet omnia, nil scis:
Ethica præluet, te quoque nôsse jurat.*

„Huic Philosophiæ operam dedere
magni illi viri gentiles, quorum virtu-
tes suspicimus & admiramur; huic Phi-
losophiæ operam dedit ANTONINUS
Philosophus Imperator, adeò lauda-
tus, de quo *Julius Capitolinus* in ejus
vita: *ubi egressus est annos, qui nutri-
cum fovetur auxilio, magnis præcepto-
ribus traditus, ad Philosophiæ scita per-
venit, & quomodo se virtutum exer-
citio inter studia Philosophiæ tradi-
derit, sequentibus ostendit, quod ad
patientiam & tolerantiam humi cu-
bârit, & vix, matre agente, in stra-
to pellibus lectulo accubârit. Si Eth-
nicos Dei cognitione & fidei lumine
destitutos studium Ethicæ ad virtu-
tum culturam adeò accendit, quid
non faciet in homine Christiano &
juventute adhuc flexili, quæ faciliè
honestate virtutum capitur, ejusque
laudibus accenditur? hujus ergo præ-
ceptis conformetur juven-
tutis, hanc tractemus, ejus præceptis formemus
animum, hæc est sapientia, inquit Se-
neca Epist. 117. *hoc est sapere, non di-
sputationibus inanibus subtilitatem va-
nissimam agitare.**

Exhorta-
tio ad
studia
moralis
Philoso-
phiæ.

„Floreat igitur hæc nobilissima
Physicæ pars in Gymnasiis, & Scho-
lis Academicis, quin & Monasteriis
ac claustris Monachorum, præ Phi-
losophia ista Peripathetica; illius præ-
cepta cum vero fidei lumine si fuerint
conjuncta, plurimum conferunt ad
exercitium virtutum, ut longè utilius
sit, longè ad excitandum virtutis stu-
dium conducibilis, Ethicam juven-
tuti tradere, ejus præcepta ac regu-
las instillare, quàm quidditatibus di-
scutiendis, differentiis rerum nobis
ut plurimum incognitis, & per mul-
tas hæcæitates, uti vocant, dividen-
dis; modalium subtilitatibus, jejunis
prædicamentorum digestionibus, ac
continui divisionibus tempus terere,
ac docere, quod nec juven-
tutis intel-
ligit, nec apprehendere potest, non-
ne facilius ad temperantiæ virtutem
sectandam juven-
tutis excitabitur, si
doceatur, quid sit temperantia, in
quo consistat, quomodo exercere
eam oporteat, quæ commoda, & uti-
litates eam sequantur, quæ ex op-
posito intemperantiæ vitio mala veni-
ant; fanè si hæc omnia juven-
tutis probè edocta fuerit, majori affectu ad
virtutis amorem trahetur, majorique

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

„voluptate extimulabitur ad exer-
citium virtutis, quod aliàs depravata
& corruptæ hominum naturæ fat dif-
ficile & arduum videtur; enimverò
corruptionis naturæ ea vis est, ut in
vitiis proniores, quàm in virtutibus si-
mus, & in voluptatis otium, quàm la-
borem; at si juven-
tuti proponatur
virtutis pulchritudo, atque opposito-
rum vitiorum deformitas, nihil om-
nino dubitandum est, quin & virtutem
magis amare, eamque sectari, & vitio-
rum corruptionem fugere, majori-
que cum diligentia ac conatu vitare
assuescat.

„Notitia *Oeconomica* magnam etiam *Oecono-*
utilitatem Nobilitati præbere potest, mica sub-
quæ tradit familiæ seu domus bene jungenda
administrandæ & regendæ præcepta, Ethicæ.
ejusque prudenter instituendæ usum
modumque præscribit; cumque No-
biles non solum familiam administra-
re debeant, sed subditos etiam quos-
dam regere, proficuum illis esse po-
terit, scire artem gubernandæ domus
ac familiæ, ac per certas quasdam
domesticæ doctrinæ rationes, & re-
gendæ familiæ institutiones, curam
rei familiaris suscipere posse; quod
œconomica egregiè docet, & jucun-
da simul lectu est, ut curiosam juven-
tutem nonnihil magis adultam, faci-
lè in affectum studii ac lectionis per-
moveat; sicutque hæc duæ disciplinæ
inter se connexæ; præcedit Ethica,
sequitur *œconomica*; id enim vel
maximè est secundum naturam, ut
regere seipsum quis discat, priusquam
aliis imperare, nec quisquam fami-
liam suam vel bona avita quamvis am-
plissima rectè gubernabit, si seipsum
regere non didicerit, & hanc partem
Philosophiæ tractari, ac juven-
tuti nobili prælegi expedit.

„His conjungendæ sunt *Arithme-* Arithme-
tica, Geographia, & Geometria, quæ tica, Ge-
multis disciplinis subserviunt, & infi- ographia
gnem usum præbent tum in politica & Geo-
metricæ
tum *œconomica*, ut non perfuncto doctrina
riè, sed insigni curâ & diligentia do- utilis,
ceri è re juven-
tutis foret, eorumque
profectui valde congruum, nec faci-
lè timendum, ut sine fructu biennii
vel triennii, cursum Philosophicum
absolveret, ut jam plerumque juven-
tuti evenire solet, quæ Magistrorum
suorum subtiles seu potius obscuros
& spinosos conceptus scripsit, & ni-
hil exinde didicit, nec usum ullum
in reliqua vita ex iis sperare potest,
„quam ex aliis istis disciplinis jam re-
latis

P 2

„latis sperare potuisset, quarum post
criptionem usus in usu & pretio est.
Philosophandum est cum juven-
tute, sed cum modo & ratione, ne
philosophastræ fiant sine iudicio, sine
sapientia, sine usu & utilitate, ne illis
id contingat, quod Thaleti Philoso-
pho, qui suspiciens in coelum in fo-
veam incidit, & Thracensibus risum
movit. Studendum est arcanis natu-
ræ, sed non cum Aristotele & Plinio,
quorum alter in Euripo denersus, al-
ter Ætna sepultus jacet; vana est in
omni re curiositas, pessima in via pro-
grediendi tarditas; morari in scien-
tiis, quæ sunt veluti semitæ ad ulte-
riorem progressum & finem, est dor-
mire cum lepore, dum lentè reptans
testudo scopum acquirit.

„Stramineas illas in Dialectica &
Philosophia quæstiones, sive, ut *Lipsius*
inquit, *telas illas aranearum*, plures
optarent è scholis prorsus eliminari,
veluti inutilia & superflua excremen-
ta artis, quibus convenit *Athenæi* il-
lud, *nihil inanius quàm multa scire*;
abigantur ex scholis Philosophorum
disputationes aut quæstiones inutiles,
de differentiis hæcæcitatum, de for-
mis atomis entitatum, & cadaverici-
tatis, de Ente rationis, de identifi-
cationibus & modificationibus, de
continuo & infinito, ac plures aliæ,
quæ sapientem faciunt, præterquam
in iis, in quibus sapientes esse de-
bent.

„JUS CIVILE mole laborat suâ, &
ob confu- hæc moles planè indigesta est, & con-
sionem fusa, quæ difficultatem inextricabi-
nimiam lem parit, ingenium studiosorum ob-
difficile, ruit, memoriam onerat, ac debile ju-
ventutis iudicium multitudine ac va-
rietate rerum confundit, ut pauco-
rum sit profectus; nōne stomachus
noster id rejicit, quod digeri nequit?
idem evenit debiliori juventutis inge-
nio. hoc præcavere voluit Imperator
§. 2. Instit. de Just. & Jur. & tamen
non præcavit; Institutiones exoletis
juribus ubique scatent, nec totius le-
gitimæ scientiæ plena sunt elementa;
Digesta indigestâ mole laborant legi-
bus exoletis & confusione maxima;
Codicis & Novellarum nullus est or-
do; quid igitur mirum, si generosa in-
genuaque juvenus exiguum in Aca-
demiis profectum hauriat?

„Corporis Juris Author JUSTINIA-
NUS in L. 5. §. 5. c. de adv. div. jud.
quinquennium præscripsit studio Ju-
ris; longum id tempus est, & nimis

„sumptuosum; intra biennii metas jus
civile cum fructu longè uberiore ab-
solvi posset, si ad meliorem ordinem,
ac clariorem methodum digeratur, ac
juventuti prælegatur, quàm si quin-
quennio doceatur eo ordine, quo pro-
ponitur in Corpore Juris. Plures ex-
optant cum *Brunemanno* in L. ult. C.
de nov. cod. fac. novum aliquem Ju-
stinianum, qui demptis legibus exo-
letis, ad meliorem ordinem vastum
illud opus reducat; at illud optare
magis quàm sperare possunt; Ipsimet
Antecessores possent juventutem faci-
liori via & methodo manuducere, si
velint, docendo jura eo ordine, quem
natura & ars dialectica ac subjectæ cu-
juslibet materiæ connexio exigit, ru-
bricis servatis, ordine tantum mu-
tato.

„Non video, cur studiosa juven-
tus in explicatione Institutionum mul-
tum detineri debeat; sit earum expli-
catio brevis, redditis ad unumquem-
que textum suis rationibus, quarum
redditio plurimum confert ad intel-
lectum jurium; quia in spiritu ratio-
nis lex vivit, quo sublato vel ignora-
to, est velut corpus mortuum, expli-
catio paragraphorum, quorum dispo-
sitione in singulis titulis prorsus inepta
est, fiat secundum præcepta artis dia-
lecticæ. Digesta ordine planè alio
tradenda sunt, præmissis libri primi
principiis juris; dividatur totum jus
civile in septem partes: primâ parte
agatur de speciebus juris in re, quæ
per totum corpus juris dispersæ ad
unum ordinem ita revocandæ sunt,
cum suis titulis & rubricis Digestorum,
& Codicis, ut quicquid huc pertinet,
concinno ordine tractetur: his sub-
jungito parte secunda actiones mixtas,
quæ cum realibus affinitatem habent.
Omnium contractuum sedes sit in
tertia parte, quorum species ad instar
commixti migmatis ac farraginis, per
totum jus dissipatæ clarè & perspicuè
digerantur; quasi contractuum spe-
cies quartam partem deposcunt. Suc-
cessio testamentaria & legitima, & om-
nes materiæ huc pertinentes quintæ
partis sedem impleant. Exceptionum
species, quæ sub suis rubricis propo-
nuntur, occupabunt sextam partem.
Septimam sibi vendicat processus ju-
diciarius, quem jus civile mutilum ac
imperfectum proponit, hunc verò de-
fectum supplevit jus canonicum lib. 2.
decretalium, unde arcessere oportet
titulos, qui juri civili desunt ad telam
„illam

Quæ me-
thodolus
Civile
tradi de-
beat.

„illam judicariam plenè & perfectè in
theoria pertendendam. Hoc ordine
servato studiosa juvenus duplo majo-
rem profectum consequi posset.

Jurium
notitia
maximè
dece-
nobilis.

„Hujus juris civilis studium omnes
Scriptores politici valdè comendant
Nobilitati, qui jurium disciplinam vi-
ro nobili dignissimam asserunt, &
ipsum jus civile adstruit, *turpe esse
patrio & nobili viro jus ignorare. l. 2.
§. Servius D. de O. I.* quod P. Mutius
Servio ibidem exprobrasse legitur, qui
ea veluti contumelia excitatus, post-
hac juri civili operam dedit. Ammia-
nus Marcellinus de Orphito summæ
Nobilitatis viro scribit, *vir quidem
prudens & forensium negotiorum gna-
rus, sed splendore liberalium doctrina-
rum minus, quàm nobilem decuerat, in-
stitutus.* in Constant. & Gallo. p. mihi
308. & olim apud Ægyptios & ple-
rasque moratibres gentes, primus in
Repub. gradus fuit Nobilium, qui præ
cæteris doctrinæ dediti, majori etiam
honore digni habebantur: cùmque
nobiles in quovis regno, statu, Repub.
primas dignitates obtineant, nontan-
tùm congruum, sed & penè necessa-
rium erit, eos præ cæteris majori eru-
ditione, ac jurium inprimis disciplina
excultos esse, ut dignitati suæ susti-
nendæ pares sint; quomodo enim in
partibus sibi creditis poterunt Rem-
pub. gubernare, vel eidem gubernan-
dæ vicarias manus adhibere, qui nes-
ciunt, quid justum quidve æquum,
quid leges à subditis requirant, quid
vicissim subditis præstare debeant?
Jus verò quod generosæ juventuti dis-
cendum, quadruplex est, *Civile, Cano-
nicum, Feudale, Publicum.*

Qualis
Juris Ci-
vilis no-
titia suf-
ficiat ju-
venibus.

„JURIS CIVILIS ea notitia sufficiet
nobili, quæ generalem justis & injustis,
æqui & boni in casibus quotidie oc-
currentibus observantiam docere que-
at, nec operæ pretium erit, ut nobi-
les magnis istis pragmaticis tum anti-
quioribus tum Neotericis legendis
operam navent; si solida instructio
Academica præcesserit, *Andree Gailii*
Observationes practicæ, in multis ca-
sibus sat perfectos reddere possunt ge-
nerosos Dominos, ut Dicasterio ali-
cui præsidere, *Cancellarii, Judicis Au-
lici*, ac Consilarii secreti officio ritè
fungi queant; cui fini etiam servit
cognitio patrii juris, ac Constitutio-
num Provincialium, seu statutorum,
ejusque territorii ac statûs, cui nobi-
les sua servitia impendunt: enimverò
„præcipui alicujus regiminis ministri

„jura particularia suæ provinciæ sine
dedecore ignorare haud possunt, ut
inquit textus in l. 2. D. de O. I. *Turpe
est viro nobili, jus in quo versatur
ignorare.*

„JURIS CANONICI scientia non
æquè cuilibet Nobili necessaria est,
Nobiles præsertim iis, qui familiam propaga-
re, avitæque arces ac patrimonium pos-
sidere destinantur: at quia multi ex
seminario nobilitatis, statui Ecclesia-
stico applicantur, quos videmus pas-
sim ad clavum Ecclesiarum sedere, at-
que excelsas dignitates Ecclesiasticas
sustinere, hi sanè jus illud ignorare
haud debent; quomodo Ecclesiam
gubernabunt, & Clerum sibi subje-
ctum pastorali curâ prosequentur, qui
sacrorum canonum notitiam non ha-
bent? quomodo sacrorum canonum
constitutiones observabit, suisque sub-
ditis observandas proponet, qui earum
planè ignarus est? Jucunda est SS.
Canonum lectio, & facilis, juris civi-
lis aliqua cognitione prævia; nec enim
possumus pervenire ad limen ecclesiæ,
nisi per viam civitatis; textus etiam
Juris Canonici ubique sunt elegantis
ac nitidæ latinitatis, Canonistæ tã-
men quandoque aspera latinitate
suam SS. Canonum explicationem
proferunt. Huic Juri oportet studere
juniores illos Metropolitanarum ac
Cathedralium Ecclesiarum Domicel-
los, ut ne ex ignorantia SS. Canonum
contingat, eos à vitæ Ecclesiasticæ
pristinâ puritate & institutis deviare.

„JURIS FEUDALIS institutio nobi-
lem juventutem præterire non debet,
nobilium quippe per Germaniam bo-
na feudalia sunt, quorum arces, avi-
tæ domus, castra, dominia, cliente-
lari jure feudi Dominis obstricta; quid
verò magis cuilibet hominum statui
utile ac necessarium, quàm ea addi-
scere & nôsse, quæ per totam vitam
fructuosa, necessaria, & in praxi fre-
quentia esse possunt? quorû in nume-
ro meritò habetur Jus feudorum, de
quo ut frequens & quotidiana in fó-
ro est quæstio, ita utilitatem in se
continet maximam, quæ seipsam com-
mendat, quemadmodum Juriscon-
sultus in L. 1. D. de vest. in integ. lo-
quitur: ideoque eò facilius ad stu-
dium hujus Juris adjicit animum stu-
diosa juvenus, si cogitet hac occu-
patione studii hujus Juris, contineri
materiam valdè utilem, & quotidiana-
„nam, quæ agitur de juribus, devolu-
„tionibus

Quinam
Nobiles
Canonici
scientia
imbuen-
di?

Notitia
Juris Feu-
dalis No-
bilibus
valdè uti-
lis.

tionibus, & annexis oneribus bonorum nobilium feudaliū, de quibus oriuntur arduæ sæpè quæstiones inter Duces, Comites, Barones, Nobiles: hujus quoque Juris egregii interpretes passim profant, è quibus ejus notitia studio atque labore acquiri potest, textus tamen consuetudinum feudaliū non tam obscura, quàm horrida ac barbara latinitate scatent.

Juri publico quando sit opera danda?

„ JURIS PUBLICI plures ubique sunt cultores, pauci Phœbi, cujus hæc ratio esse videtur, quòd studiosa juvenus ad hocce studium adducatur, antequam Juris Civilis, Canonici, Feudalis aliqualem saltem notitiam perceperit; multa sanè ex jure civili, multa ex Jure Canonico, ut de rebus sacris, personis, & dignitatibus Ecclesiasticis, plura ex Jure Feudali deprecanda sunt ad solidam Juris publici notitiam consequendam, & tamen contingit Professores Juris publici, aliorum jurium quandoque ignaros esse; quomodo ergò docere poterunt, quòd ipsi non didicerunt? ex folis Historicis, aliisque politicis Scriptoribus, pragmaticis etiam functionibus cujusque regni, solidus juris publici intellectus hauriri non potest, quòd in multis arduis ac præcipuis materiis notitiam aliorum jurium præsupponit; dum ergò aliorum jurium disciplinam satis instructa fuerit generosa juvenus, ad hujus etiam Juris studium se conferre debet, quòd eò alacrius suscipiet, quò magis excellens & Nobilitati utile esse putatur: quia circa excelsas dignitates, jura majestatis, ac magistratuum occupatur, ad quæ dignitatum fastigia nobiles vel evolvuntur, vel eisdem deferviunt, atque in statu politico & Ecclesiastico præcipuas dignitates sustinent, ut hujus juris notitia nobilibus vel maximè prodesse possit.

Studium Politicæ in omni statu necessarium.

„ POLITICÆ studium huic jurium exercitio conjungere oportet, quæ adeò necessaria est actibus humanis, sive seculum sive Deum concernunt, ut sine politica aliqua prudentia, nihil publicè privatimque rectè geri queat. Enimverò politicæ notitia ingenerat prudentiam, quâ discernimus, quid in negotiis quâ publicis quâ privatis sine dolo & fraude facere oporteat, functiones in regimine publico ordinat, ac vitæ cujusque privatæ actiones disponit, ut ritè ordinatæque fiant. Ideoque ejus studium in omni vitæ statu suo modo necessarium esse puto,

„ut sciatur, quænam sint officia imperantium, quæque parentium; administratores Reipublicæ tum Civilis, tum Ecclesiasticæ instruit, ut justè ac sapienter hominum societates gubernare queant.

„ Hanc *Vermulæus* polit. lib. 3. tit. 11. cap. 13. cum *Ethica & Oeconomica* simul explicandam autumat; est enim pars philosophiæ practicæ: verum prima illa juvenilis ætas hujus disciplinæ nondum capax esse videtur, cum studio jurium & historico paulatim conjungi debet, ut ex continua jurium exercitatione ac lectione Historicorum ac Politicorum paulatim nobilissimæ juvenuti ingeneretur habitus aliquis docens, quid hîc & nunc rectè, prudenter & timoratè sine dolo & fraude, sine technis & fallaciis agendum sit; qui verò aliquid ex malitia & fraude, ex versutia, & simulatione prava, hîc admisceri posse putant, illi pseudo-politici sunt, & politiæ præclarissimum nomen, atque utilissimam disciplinam in abusum convertunt, quorum ingens hoc seculi ævo numerus est, qui politicam fingunt probitati & pietati inimicam, ex fraudibus, dolis, & technis conflata, in qua fidei, candoris, & probitatis nihil, nihil peni habentes, modò fraudulentis, falsi, improbi sint; sed iidem dum omnia simulare ac dissimulare facile se posse jactitant, animi tamen sui nequitiam non possunt; ideoque studiosa juvenus ad hoc studium cautè ac prudenter accedere debet, & cavere ne fortiatur institutionem politicam, quæ ex assentandi libidine, & perveritate fidei omnem sinceræ politicæ institutionem, ejusque veritatem infringat, ac revulsis Christianæ sinceritatis, justitiæ, ac fidei orthodoxæ repagulis, artes simulandi ac dissimulandi doceat. Quare hanc disciplinam ut maximè utilem, & necessariam, ita maximè periculofam reor, atque difficilem cum *Savedra* in Idea Principis Christiano-Politici, qui in præfatione ad Serenissimum Hispaniarum Principem præclare monet, non omnes politicos cynosuram illam celestem, ac divinam habere ante oculos; hinc accidit, ut in vias deducant periculi plenas, quæ benè multos in syrtes, deinde & exitium traxere. „ Hæc doctissimus *Gerhardus Hagemannus*, quæ ego vel eâ causâ hîc adscribenda putavi, ut argumentò sint, non necesse est Benedictinos in Germania, quibus potissimum liberalibus disciplinis,

quando

quando & quomodo, juvenus studiosa, maximè illustris, instruenda sit.

Universitas Salisburgensis Benedictinis committitur.

Qua de re nihil addubitans *Marticus Sitticus*, Archiepiscopus Salisburgensis, fundatum à se Gymnasium anno 1617. Patribus *Benedictinis* commisit, quòd subinde ab ejus obitu sub Archipræsule *Leone Paride Lodronio* anno 1622. in Universitatem erectum fuit. Biennio post PP. Professoribus, totique Ordini de docendi munere lis mota fuit, (h) E re namque suâ quibusdam visum est, si antiquam illam cramben recoquerent: *Monachale Benedictinorum institutum nequaquam ad publicè docendam sese extendere.* Opprobramento huic, ne indies æmulatorum audacia cresceret, Reverendissimi Præsidis jussu, seu, ut alii volunt, ipsemet *Ottoburanus Præsul*, audacter se opposuit *P. SEBASTIANUS RÖHR*, *Ottoburanus Asce-ta*, datoque præclaro adeò, ac modestiâ charitatèque undique referto libello, variis majorum nostrorum exemplis, Summorum Pontificum & Conciliorum decretis, atque aliis venerandæ antiquitatis monumentis contendit, *Benedictinis* in re literaria omnique scientiarum genere, sive publicè sive privatim tradendo, omne id, quòd aliis Ordinibus licet, æquè principaliter licere, & competere, cum primævas Germaniæ scholas, post receptam ibidem Catholicam fidem, *Benedictinis* Cœnobiis, puta *Fuldensi*, *Weissenburgensi*, *S. Albani* propè *Moguntiam*, *S. Gallensi*, *Augiensi*, *Hirsfeldensi*, *S. Mathiæ* propè civitatem *Trevirorum*, *Prumiensi*, *Stabulensi*, *Corbeiensi*, *Hirsaugiensi*, *S. Maximini* *Treviris* &c. debeamus: utpote in quibus omnibus, teste *Trithemio* in *Chronico Hirsaugiensi*, erant monachi, & multi valdè studiosi; è quorum Collegio in singulis cœnobiis unus, cæteris in scientia Scripturarum excellentior *Scholasticus* ponebatur, qui *Scholastici* titulus in pluribus etiamnum viget cathedralibus ecclesiis, iis præsertim, quæ ab Ordine *Benedictino* primum fontem hauserunt. Scriptum verò *P. Sebastiani Röhr*, quòd *P. Matthæus Weifs*, *Andecensis* in suo *Lycæo Benedictino* uberius digessit, pluribus Magnatibus ab Universitatis Patribus non sine maximo fructu, &

Quibus de jure docendi lis movetur,

sed frustra.

si dicere fas est, exprobrantium opprobrio, postea oblatum fuit.

Universitatis *Salisburgensis* fundatio à *Ferdinando II.* Imperatore confirmata fuit, cui vir (i) doctrinæ ac prudentiæ laude insignis consilium dederat, ut non *Benedictinis* tantum, sed aliis etiam Religiosis Viris plures per Germaniam Academias committeret: *Quia sine studio literarum Ordines diu florere nulli possunt, Sacra Cæsarea Majestas pro tota Germania & Imperio Romano nihil utilius instituere valebit, quàm si prospiciat, ut post restituta Monasteria, in primariis civitatibus Imperii, vel Electorum, aliorumve Principum territoriis &c. plures Academiae ipsis antiquis Ordinibus, quibus eruditissimi viri non desunt, committantur, vel in communi providendæ, ut sit in Regnis Hispaniarum &c. ubi doctissimi quique ex omnibus Ordinibus ad Professuras admittuntur & seliguntur: vel singulis Ordinibus Jeorsim aliqua: in quibus singulis, singulorum Ordinum juvenes Religiosi, velut unius moris in domo, inter sui Ordinis Patres, in assueta Ordinis disciplina, unâ cum aliis concurrentibus secularibus studiosis vel Alumnis erudiantur, & exercitentur. Præterquam enim quòd Patres Societatis in Germania, Gymnasiis & Academiis in tantum obruti sint, ut illis vix sufficiant, excitabit res ista mirificam & pulcherrimam inter omnes Ordines literarum æmulationem & ardorem: eritque totâ Germaniâ eò felicior, quòd non solum Societatem Jesu, sed omnes antiquos Ordines in gremio suo florentes visura sit: qui Ordines sibi faciliè de tali studiorum occasione gratulabuntur, & sperabunt hac se ratione Adversariorum (hæreticorum) dicteria evasuros, quibus inutilia terræ pondera, ventres pigri, & stupida pecudes hucusque esse videbantur. Hoc modo Pontifex Max. & S. C. M. optimos quosque Dei amicos, omnesque Religiosorum Ordines toto orbe diffusos, sibi de novo conciliabunt, & obstringent, ac præter æternam sui memoriam, & gloriam nominis immortalem à Deo Optimo Maximo bonorum omnium remuneratore mercedem accipient æviternam. Hæc ille; quibus nos immorari nolumus, sed historiæ telam pertexere consultius æstimamus.*

Pri-

(h) Vid. Meichelbeck in Chron. Benedictinorum Part. I. pag. 288. Hansizius Tom. II. Germ. Sacra &c.

(i) Autor susceptæ defensionis pro S. C. M. cit. à Romano Hay in Astro Ex-silio Quest. vii. n. x. pag. 150. col. 2.

Albertus Abbas San-Petrensis studia in suo monasterio provehit.

Primus almæ Universitatis Salisburgensis Rector erat (k) ALBERTUS Keüslin, Ottoburanus, subinde in Abbatem Monasterii ad S. Petrum Salisburgi electus. Qui cum non ignoraret, quàm amica, imò necessaria Monasteriis foret pietatis & doctrinæ societas, quibus veluti columnis Religiosi statûs incolumitas nititur: idcirco juniores, quos non paucos ab Antecessore primùm in gremium cœnobii adlectos invenit, cum philosophicis, tum theologicis studiis imbuere curavit. Et favebat instituto novæ Universitatis Salisburgensis propinquitas, quâ minuebantur expensæ, & sub Abbatis inspectore præsentia augebatur ardor studiorum. Ut magis acuerentur ingenia, à publicis disputationum exercitiis cotem addidit, iisque, qui in literariis Olympiis impigrè defudassent, laboris insignis ornamentum, Gradum Doctorem, non tantùm in Philosophia, sed etiam in Theologia conferri liberaliter concessit: unde junioribus, ut in priorum vestigia promptius sequerentur, honorum stimuli addebantur. Cœpit itaque D. Petri Monasterium fieri doctorum virorum seminarium, unde etiam in Universitatem, ab hac in rempublicam literarii fructus copiosè promanarunt: quippe ab eo tempore multi San-Petrenses Religiosi cum inferioribus, tum altioribus disciplinis in Universitate Salisburgensi magnâ cum laude ac nominis celebritate docuerunt, hodièque docent.

Benecepta prosequitur Alberti successor.

Nec omittendus mihi videtur AMANDUS, Alberti in Abbatia successor. Literas enim, quas à puero coluit, in Theologicis æquè ac Philosophicis profundè versatus, semper in sinu amavit, suis Religiosis, quorum ferebat ingenium, publicâ Disputationum exercitia, & supremos graduum honores libenter indulgens, quibus ipse, si vires permitterent, promptus intererat, aliquando non tantùm spectator, sed etiam actor, cum à suo ore & spiritu publicarum concertationum fervorem accenderet, easque doctissimis argumentis animaret. Vidisses illum arguentem sine supercilio, ferientem sine aculeo, fulminantem sine nube & tonitru, cum serenâ fronte, modestâ voce, nullo affectûs calore turbata, solidissimè in ima difficultatum fundamenta inquireret, solo investigandæ veritatis studio armatus. Ideo

D. Petri Cœnobium viris in omni literarum genere eruditus abundabat. Diceres illud Gymnasium sapientiæ, quippe ad omnium classium cathedras se uno sufficiens.

Sub finem seculi proximè præteriti in Bavaria Monasterium S. *Emmerami* Ratisbonæ, Monasterium *Reichenbachense* in Palatinatû Superiori, Monasterium Superioris Quercûs, vulgò *Oberaltaichense*, *Michelfeldense* in eodem Palatinatû Superiori, *Prunfeningense*, *Ensdorffense*, & *Weißenoense* itidem in Palatinatû Superiori, Monasterium *Cellæ B. Mariæ* propè Ratisbonam, *Malerstorffense*, *Tegernseense*, *SS. Martini & Aniani Rottense* ad Oenum, Monasterium in *Scheurn*, in *Atl*, seu *Atlense*, *Weichenstephanense* propè Frisingam, *Benedictoburanum*, *Montis S. Andecks*, *Wessnbrunnense*, *Tierhauptense* &c. viginti circiter Ordinis Benedictini Monasteria societatem religiosam, quam Congregationem appellant, tum ad uniformem Regularis disciplinæ observantiam, tum ad studia literaria promovenda, magno cum incremento utriusque inierunt: & id, quod volebant, viros nimirum pietate & doctrinâ præstantes feliciter consecuti sunt. De hac Congregatione noviter erectâ Abbatem *Scarlatum* multa sibi Romæ verba fecisse testatur *Mailonius* in Musæo Italico. Leges, quas confœderata Monasteria sibi præscriperunt, & Statuta vocitant, ab INNOCENTIO XI. P. M. an. MDC. LXXXVI. approbatæ, & confirmatæ fuere, ex quibus pauca, quæ ad literarum studia spectant, adducere abs re non erit. Cap. 2. §. 2. sic se habet:

„I. Ut verò Fratres nostri è lectione divinâ majorem consolationem, uberiores fructum accipere, & alacrius vitæ religiosæ labores, & exercitia subire valeant, hortamur Superiores, ad quos id spectat, ut in studiis Philosophiæ & Theologiæ, aliisque disciplinis, quæ ad sacrarum literarum intelligentiam maximè conducunt, juniores suos monachos sedulò exerceant, eisque nullâ in re desint, quæ in ejusmodi studiis, majorum, nec non Confratrum nostrorum, præsertim, qui sunt de Congregatione S. Mauri, exemplo proficere; ac proinde in rebus suis ad Dei gloriam, & animarum profectum possint utili-

Congregationis Bavaricæ exordia.

Studium committitur.

Ejus Statuta observantia.

ter occupari, ad quorum studiorum statum felicem, quæ sequuntur, declaramus observari debere.

In uno vel pluribus monasteriis Scholæ aperiri dæ,

tum pro Studiis Philosophicis,

cum pro Theologicis &c.

Non fit facultas studendi nisi apud Benedictinos.

„II. Quamvis in vicinis Academiis passim extent Convictus, specialiter pro Religiosis ad studia mittendis ordinati: quia tamen in pluribus Monasteriis, partim propter defectum mediorum, seu sumptuum, qui in hujusmodi Convictibus ad magnam quantitatem annuatim excrefcunt, partim ob alias causas, non omnes ad publicas Academias mitti potuerunt, non sine damno tum personarum, tum monasteriorum; ideo, ut hac in parte per Congregationis nostræ unionem succurratur, in uno, vel pluribus Monasteriis, Gymnasia & Scholæ aperiantur, ubi Religiosi in studio Rhetorices, in Philosophia, Casibus conscientiæ, & Materiis Theologicis, præsertim illis, quæ pro curâ animarum, & instructione populi in sanâ & orthodoxa doctrinâ necessaria sunt, & in aliis similibus ad sufficientiam erudiantur, & edoceantur.

„III. In quem finem præter illud Monasterium, juxta superius dicta, pro studio Rhetorices & Philosophiæ destinandum, aliud constitui debet pro studiis Theologiæ Scholasticæ, ac positivæ S. Scripturæ, & SS. Canonum, atque linguarum, quæ ad sacræ Scripturæ intelligentiam conducent. Quòd si unum monasterium pro his omnibus studiis modò nominatis nimis angustum foret, duo deputari poterunt, arbitrio Capituli Generalis, toties, quoties necesse videbitur ab uno ad aliud Monasterium mutando. Professores sive Lectores & Magistri, tam Rhetorices, quàm Philosophiæ & Sacræ Theologiæ, sacrorumque Canonum & aliorum studiorum prædictorum assumentur sive ex nostra, sive ex alia Ordinis nostri Congregatione, non autem ex alio Ordine, præsertim Mendicantium, nisi de speciali licentia Sanctæ Sedis Apostolicæ ad supplicationem Capituli Generalis evocentur. Ut porrò Religiosi nostri juniores in spiritu propriæ vocationis, & regularis disciplinæ observantiâ tutius conserventur, ad Academias publicas, ubi alterius Ordinis homines docent, nullus posthac mitti poterit, nisi à Capitulo Generali, ex justis causis pro quovis casu particulari, id expressè concedatur.

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

„IV. Quatenus studia memorata in nostra Congregatione magis florere debent, in Monasteriis expressè ad eadem deputatis, & ut sumptus eum in finem faciendi, quantum possibile fuerit, evitentur: qui Moralis Theologiæ studio solummodò applicabuntur, in propriis Monasteriis suis remanentes ibidem LECTOREM proprium ad hoc deputatum habebunt, qui quater ad minus in hebdomade lectiones è Theologia Morali habeat, & ab eodem, vel alio unâ vice saltem ex Scriptura alia lectio habebitur.

„V. Ad suprâ dictorum executionem *Magistri* seu *Professores*, præcæmunis teris ad hoc munus idonei, advocandi & assumendi sunt, eisque uti respectivè etiam eorum discipulis per *DD. Visitatores*, vel Capitulum Generale, eatenus prospiciendum erit, ut commodè & sine impedimento, vel defectu necessariorum studiis vacare possint. Porrò quia nec Fratres Studiosi, neque Novitii in Monasteriis, ubi studium hujusmodi, vel Novitiatum instituitur, sine incommodo & impensis ali possunt, aliqua refusio, seu compensatio facienda erit; & primò quidem curandum est, ut, quantum possibile, ab uno ad alterum Monasteriû hujusmodi onerum translatio fiat, quatenus mutuam sibi vicem reddendam vicissim in eodem genere compensent. Si quæ verò Monasteria ad hoc qualificata & satis capacia non sint, ea pro suis, quos ad studia, aut Novitiatum mittunt, vicissim alios Religiosos recipiant, si quidem ita occasio ferat; sin minus, vel in pecunia moderatam aliquam refusionem, maximè si Novitii aut Fratres Studiosi patrimonium, vel ab eorum parentibus, sive consanguineis subsidia habeant, vel in alio genere, etsi non tunc statim, saltem cum tempore recognitionem præstent: ubi tamen nec exacta, & plena refusio, maximè à monasteriis aliis penuriâ laborantibus exigenda; sed propter commune Ordinis & Congregationis bonum, incommodum & pars expensarum supportanda erunt, eo solum observato, ne unum, alterumve Monasterium intolerabiliter gravetur, atque ita aliâ vice impossibilitatem causari, & admissionem tot hospitem justè recusare possit: quod tamen arbitrio & judicio Abbatum in Capitulo congregatorum committitur.

(k) Mezger in Hist. Salisburg. Lib. 5. c. 33. p. 819. Chronicon Benedicto-Buranum Part. I. pag. 288.

„tendum, & votis majoribus standum erit.

Professo- res alendi sumptibus Congregationis. „VI. Pro generali regula observandum est: ut sumptus pro personis ad bonum commune Congregationis applicatis, e. g. pro Lectoribus, solvantur ex massa communi totius Congregationis; pro personis ab uno ad utilitatem alterius Monasterii translatis, solvantur à Monasterio, in cujus utilitatem talis ordinatio facta fuit; si denique mutatio fiat ad utilitatem ipsius personæ, sive monasterii, ex quo aliò mittitur, solvantur sumptus ab eodem Monasterio. Quamvis autem pro tempore in Monasteriis nostris commodæ accommodationes & habitacula pro studio, vel Novitiatu communi non extent, sed primùm parari debeant, non sine difficultate & temporis morâ, confidimus tamen, consilio & solertiâ DD. Visitatorum provideri & obtineri posse, ut in majoribus Monasteriis aliquibus ad sufficientiam paretur, quod in re tam salutari necessarium erit: utque hoc sine longa dilatione, sed quantò citiùs possibile erit, efficiatur, eorum singulari curæ committimus.

Habitacula ritè præparanda. „VII. Prædicta studia futuris temporibus in aliquo Monasterio indicendi Lectoris, vel dissolvere, aut etiam aliò transferre, Magistros & Lectores instituire, aut amovere extra tempus Capituli, gravi aliquâ ratione urgente, possit Præses de consilio Visitatorum, ab his tamen minùs idoneos remove poterunt Visitatores.

Profess non statim ad studia, neque aboluti studentes ad officia applicentur. „VIII. Fratres nostri Clerici, emissa professione, non statim ad studia Theologica applicabuntur, sed sub regimine & directione viri zelosi & prudentis, Patris nimirum spiritualis, per x. menses exercitiis spiritualibus & lectioni rerum asceticarum unice applicandi erunt, nisi justis de causis super hoc Abbati de consensu Præsidis & Visitatorum cum aliquibus dispensandum fuerit. Et sic eodem modo Scholastici, post emensum studiorum cursum redeuntes ad suos, non illicò officiis variis monasterii applicari debent, sed liberi ab omnibus impedimentis occupabuntur per annum sub directione alicujus pii & experti viri in catechisandis pueris, in concionibus privatim recitandis in Refectorio sub mensa Fratrum, & in legendis libris ad hujusmodi exercitia necessariis, & similibus.

„IX. Lectores autem & Magistri sint eâ prudentiâ, maturitate, de-

„votione, & aliis religiosis dotibus instructi, ut scientiis cum pietate docendis, verbo & exemplo pares sint: novas opiniones, vel etiam parùm communes, seu minùs tutas ne doceant, sacræ Scripturæ sensum ne detorqueant, Sanctorum & Doctorum placita in honore habeant, ac in omnibus, & præcipuè in his, quæ ad munus suum pertinent, Superiori suo subjecti sint, & obedientes. Nullus Alchimiam, Astrologiam judiciariam, aliâsque periculosas, vanas, aut prohibitas artes & disciplinas addiscere, multò minùs docere, vel exercere audeat. Lectores, qui morum doctrinam tradunt, eam, cum de ipsa Christi lege agitur, ex Scripturis Sacris juxta Patrum consensum expositis, & ex eorundem Patrum traditione hauriant. Cum autem de disciplina & legibus Ecclesiæ &c. quæstio mota sit, Decreta Conciliorum Tridentini, & Summorum Pontificum Rescripta consulant & sequantur. Qui Theologiam tractant, omissis inutilibus quæstionibus, quarum in societate humanâ nullus est usus, materias utiles, & ad regimen animarum aptatas, ex sacris Scripturis ac constante Ecclesiæ traditione firmatas tradere & explicare studeant: eapropter assidua lectio SS. Patrum & Ecclesiasticæ historiæ Profitentibus Theologiam maximum in modum comendatur, & præscribitur.

„X. Exercitia Scholastica frequentia sint: quia ex ejusmodi ventilationibus tum Professores tum discipuli habitum & facilitatem oppugnandi & defendendi acquirunt. Sed monentur omnes, ut nullus excessus fervoris vel clamoris ibidem locum habeat, non pro focus, sed pro elegantia disceptationis hujusmodi exercitia instituantur; nullus discipulorum ab hisce exercitiis absit sine gravi causâ.

„XI. Nullus ex nostra Congregatione sua scripta vel aliena, seu libros à se, aut ab aliis factos prælo comittere aut publicare, vel quæ fuerint à se inventa, in ære incidenda tradere, rum, aut aliâs in publicum evulgare possit, sine expressa in scriptis licentia proprii Abbatis & Præsidis Generalis, & eorum, ad quos censura librorum spectat.

„XII. Exercitiis communibus adhibentur semper Scholares, nisi à quibusdam fuerint, quod maximè decet, in favorem studiorum exempti; sed ab Officiis

„Officiis Divinis nusquam diebus Dominicis & festis cum eis dispensabitur, nusquam etiam ab oratione mentali, majori Sacro, & Vesperis: sic enim operam dabunt comparandis scientiis, ut præcipuum eorum studium sit ad virtutem & perfectionem Statûs „monastici contendere. . . „ Atque hæc almæ Congregationis Bavaricæ Statuta, quamdiu in vigore erunt, tamdiu etiam literarum studia in flore sunt futura. Ubi enim in tanto delectu ac numero florentia concurrunt ingenia, & præter similem à potiori ætatem eadem religio, idem spiritus, æmulatiõque accendit, potentes utique stimuli debent quemlibet ad sedulitatem fervoremque incitare, præfertim ubi publicarum thesaurum editiones annuæ ardorem amplificant. Hinc certè permotus patronorum nonnullus, Juris etiam Canonici Professuram gratiosè fundavit. Unde posthac non erit aliquid, quod ad tam gloriosi instituti perfectionem & studiorum in omni genere maximam utilitatem desideretur, præter Theologiæ dogmaticæ, Historiæ Ecclesiasticæ & Linguarum originalium studia ex decreto S. Congregationis de propaganda Fide an. 1623. die 16. Octobris publicato per Regulares in monasteriis instituenta. Qua de re plura Part. II, hujus Hist. Cap. VI. pag. 580.

Præcipuis verò rei literariæ apud Bojos promotoribus meritò accensendus venit R. mus Corbinianus Riegg Schyrensis Abbas an. 1634. electus, qui juvenis licèt, personam tamen inter furentes Bellonæ tumultus egit, quam nemo in sene sperasset. Literarum ipse promotor insignis, suorum amantissimus, & vicissim ab omnibus tenerè amatus, missos ad publica Athenæa omnigenis scientiarum disciplinis imbui voluit, horreum suum non tam copiosâ cerere, quàm ingeniosâ pallade repleturus. Nec spe frustratus, replevit affatim tot doctissimis Philosophiæ, Theologiæ, & Juris utriusque laureâ, librisque editis illustribus Viris, ut communi acclamatione Schyra, tunc Doctorum Scholæ & seminarium audièrit. Obiit Abbas 7. Martii an. 1658.

Frisingæ, quæ est Episcopalis in Bavaria civitas, novis scholis initium dedit (1) D. Romualdus Abbas celeberrimi Monasterii Ettalensis, favente & annuente maximo Ordinis Benedi-

Qui fructus communis ejusmodi studii.

Corbinianus Schyrensis Abbas rei literariæ promotor egregius.

Scholæ Frisingensis fundatio.

ctini Mæcenate, Celsissimo & Reverendissimo S. R. I. Principe & Episcopo Frisingensi, DD. Joanne Francisco ex L. B. de Ecker in Kapfing & Liechtenegg. . . Cumque scholasticis hisce sudoribus non solum reliqui Bavaricæ Præsules suam jungerent operam; verum etiam ex Suevia Diocesis Augustanæ Abbates accederent, post primas foundationis tabulas, aliæ IV. Cal. Febr. anno MDCCXX. conditæ, tum à Celsiss. Fundatore manûs propriæ subscriptione, tum Reverendiss. Capituli Cathedralis Ecclesiæ Frisingensis assensu roboratæ, atque à quibusdam ex Confoederatis Abbatibus Benedictinis consignatæ sunt. Ab eo proin tempore præter humaniores literas, & Philosophiam, etiam Jus Pontificium, ac Theologia speculativo, moralis à Nostratibus magno discipulorum accursu ibidem traduntur.

In Helvetia Roschacii (m) oppido Scholæ ad lacum Acronianum, seu Podamicum aperuit comunem scholam PIUS Princeps & Abbas S. Galli. Cum enim ejus Antecessor Bernardus II. ad leges Concilii Tridentini scholas eò loci pro juventute laicorum, magno suo & exterorum commodo aperuisset, PIUS adjunxit alteras pro Regularibus, quò multi deinceps ex aliis cœnobiis, tum disciplinæ, tum studiorum causâ confluxere; & ne quidquam literis aut literatis deesset, novam typographiam apud S. Joannem instituit, quam postea comediùs usui servitutam ad S. Gallum transtulit. Porro in Schola Roschacensi Eminent. S. R. E. Cardinalis COELESTINUS SFONDRATUS, duodennis adhuc juvenis, ut alios viros præclaros taceamus, anno 1657. prima scientiæ fundamenta jecit. Abrogavit hanc scholam Leodegarius Abbas, & Princeps S. Galli, anno 1696. Abbas electus; & Neo-Ravenspurgi in exilio mortuus anno 1717. Atque hæc sunt misera Misera scholarum fata in Ordine nostro, quòd in O. S. B. unus ædificet, alter destruat: & quæ Scholarum literarum studia sub uno Abbate virtutis loco habentur, sub altero, si non in vitiorum, certè quidem impedimentorum numero consequendæ religiosæ perfectionis ponantur. Nunquid Rotmilanum Gymnasium, quod ab Abbatibus Confoederatis in Suevia anno 1673. apertum fuit, brevè post iterum aversâ unius voluntate non periclitari modo

Roschacensis initia.

Cardinalis Sfondratus in ea educatus. Ejus abrogatio.

Rotmilanæ

(1) Hist. Univerf. Salisburg. pag. 149. (m) Dion. Sammarth. Gall. Chr. Tom. V. pag. 968.

defessus, *Bolsani* in Conventu PP. Dominicanorum propriis sumptibus domicilium extrui curavit pro junioribus Monasterii sui Fratribus illuc studiorum causâ ablegandis.

Literæ florent in Belgii Monasteriis.

Nec à literis in inferiore Germania cessatum. Sub annum enim 1626. florere cœpit insigni omnium admiratione Congregatio nova Monachorum nostrorum in Belgio atque Lotharingia, eò ab ipsis Hesperiae finibus derivata, de qua BALDUINUS JUNIUS: *Cæterum*, inquit, *Monachi isti Angli* (quorum primi ex Hispanicis Vallisoletanæ Congregationis monasteriis in Belgium ac Lotharingiam venerunt) *magna cum laude Philosophiam ac Theologiam publicè profitentur.* Sic & Monachi pariter Benedictini in Congregatione Vitoniana in Lotharingia, Francia, & Burgundia juventutem docent, catechizant, concionantur, sacras confessiones audiunt, & alia munia ad proximorum salutem obeunt. *Academiã* verò in Monasterio *sancti Michaëlis* ad Mosam Diocesis Virdunensis, cujus à literarum cultu jam antiquissimis temporibus celebris fama fuit, immeritò convitiis impetivit *Armandus Joannes Butthilivius de Rancè* Abbas Trappensis. Viguit illa celeberrimo Abbate CALMETO adhuc juvene, pluresque ex ea prodierunt viri doctrina ac prudentia conspicui, qui primas in Congregatione Vitoniana dignitates obtinuerunt. Eidem præfuit *Mathæus Petitdidier* Congregationis SS. Vitoni & Hidulphi Præses Generalis, cujus summam eruditionem cum pari pietate conjunctam nemo in orbe literato ignorat. Unde P. Procurator Generalis ejusdem florentissimæ Congregationis non minùs graviter quàm obsequenter Abbatem Trappensem expostulavit, cui is jejune respondit, se molestè ferre, quòd ea, quæ de ipsius Congregatione obiter dixerat, ipsum sollicitum habuissent, sibi verò nullatenus propositum fuisse quempiam offendere. *Credibile est*, inquit *Mabillonius*, (q) *Abbatem Trappensem ex eodem fonte hausisse, quæ narrat de Academia in Cœnobio S. Michaëlis erecta, ex quo convitia hausit, quibus inclutam S. Mauri Congregationem aspersit.* *Contendit quippe D. Abbas talem fuisse hujus Academiæ exitum, ut ab erigendis hujusmodi Academiis Monachos posthac retrahere debeat.*

Quæ ægrè feruntur,

quia conficta.

Age verò sis videamus, quænam ex hujus Academiæ fundatione sequuta sint adeò gravia incommoda & offendentia, ut quarumcunque Academiarum erectionem suspectam reddere valeant. *Nihil hîc particulatim recensebo*, ait D. Abbas, *quòd nolim quempiam offendere.* Perinde ac si istud silentium non offenderet magis, quàm ipsa rerum manifestatio. Sed fortasse appendicula marginalis, ad quam asteriscus hoc loco in Responsione appositus remittit, amplius quiddam indicabit. En appendiculæ verba: *Jam inde à primo fundationis anno hos conventus solvere coacti sunt, ut perniciosos effectus averterent, qui inde consequi potuissent.* Huc redeunt omnia; nihil certi, nihil re ipsa constantis hîc proditur, quod textus Responsionis præferre videbatur; sed omnia vaga, & indeterminata, imò intricatiora per hanc appendiculam redduntur. Cùm enim notet, coactos fuisse Superiores has Academiã sive hos conventus solvere, ut perniciosos effectus, qui consequi potuissent, averterent; colligitur, hujusmodi effectus tunc nondum inde consequutos fuisse, quod ipsis Responsionis verbis opponitur, quæ expressè innuunt, talem hujus Academiæ exitum fuisse, ut ab erigendis hujusmodi Academiis Monachos posthac retrahere debeat. Adde, quod ne hoc quidem re ipsa contigit, ut ii conventus solverentur; cùm ex eo tempore sex annos subsisterint, & nunc quoque subsistant, perniciosi verò effectus omninò rediguntur ad quasdam Annotationes, quæ inde prodierunt in Bibliothecam *D. Dupin.* Judicent Lectores, an hujusmodi effectus adeò sint graves & formidolosi. Hoc saltem indubium est, non ita sensisse Superiores Congregationis S. Vitoni, qui nedum istam S. Michaëlis Academiã solvere unquam noluerunt, verùm etiam earum numerum auxere, quibusdam aliis recens fundatis; cùm propria experientia edocti sibi persuaserint, moratioribus & sanctioribus apud se illos esse, qui præ cæteris studia colunt, & doctrinæ laude coruscant. Valeat igitur Abbas Trappensis, qui ut literarum studia è monasteriis eliminaret, S. Benedictum Legislatorem ignorantiam quodammodo professum fuisse scribere non dubitavit, aliis verò Familiæ nostræ sapientissimis Viris detrahare nulli religioni sibi duxit.

COR.

Rei literariæ Benedictinæ in Belgio status.

CORNELIUS *van Gestel* in Historia Archiepiscopatus Mechliniensis de Benedictinis *Gerardimontensis* monasterii illustre fert testimonium, quòd juventutem huc undique confluentem Christianis moribus & literis humanioribus optimè informet. Non minùs præclara sunt, quæ in literis ad Gabrielem Bucelinum datis die 12. Febr. anno 1631. *Aubertus Miræus* perscripsit. Postquam enim nostrorum in superiore Germania studia majorem in modum commendasset, hæc subjunxit: *Et verò in nostra Germania inferiore non jacent. In Flandria nominatim Gerardimontenses Benedictini exemplo Patrum Societatis Jesu scholas literarias juventuti undique confluenti annis superioribus aperuerunt. Ducaci Philosophiam publicè docent in Collegio seu Gymnasio Vedastino, quod nostrâ memoriâ CAVARELLUS Abbas Vedastinus à fundamentis extruxit. Alibi nec uno loco Theologiam explicant: ut meò quidem judicio velut reddita juventute Familia Benedictina hodie reviviscere videatur. Quid in Hispania, Italia, Gallia, & alibi Sodales vestri agant, in Originibus nostris Monasticis, Colonia editis, explicui, nec hîc repeto.* Hæc *Miræus.*

Inferioris Germaniæ Abbates notantur.

An verò alii Germaniæ inferioris Abbates pari laude dignos se præbeant, quòd neglecto Gerardimontensium exemplo non tantum nullas Palladiæ juventuti aperiant scholas, sed mercede etiam magistros cùm ex Clero seculari, tum ex Religiosorum Mendicantium familiis conducant, qui juniores eorum Religiosos Fratres scientiarum disciplinis instituant, ex *Cassimiro Oudino* (r) potius, quàm ex me audiri malim. Huic enim ea res admodum indigna videtur, quâ fieri assuevit, ut illorum, qui ad docendi provinciam in monasteriis aspirant, industria exacuatur, cœnobitarum verò, qui munus docendi suos sodales refugiunt, ignavia & desidia foveatur: *Atque id ita fieri, inquit, apud Belgas hodie propriis videmus oculis, ubi plurimum sagaces juvenes ex Ordinibus Mendicantibus, vel seculares etiam Clerici juniores, postquam ab scholis Academiarum Ducaci & Lovanii suorumque Conventuum emenso cum laude cursu recesserint: ut juvenilem discendi ardorem suum promoveant, ex Scholasticis Magistri facti, procurant sibi cathedras apud potissimas tum Benedictinorum, tum Cisterciensium ac Præmonstraten-*

sium nostrorum Abbatias: ubi in otio ac quiete dum Regularium aliorum Ordinum ignaviam fovent, ignorantiam suam forasque pellunt. Cujus rei indignitatem jam pridem Patres Congregationis Anglicanæ animo secum perpenderunt: unde jam anno 1444. in Capitulo Generali, ut supra audivimus, sapienter statuerunt, *ne quis studentium præsumat studere sub Magistro aliquo seu Doctore, qui nostræ non fuerit professionis; Vetitum enim est, arare in bove & asino.* Simile Statutum Congregationis Benedictino-Bavaricæ Abbates superiore seculo condiderunt: *Professores, sive Lectores, & Magistrum Rhetorices, quàm Philosophiæ & Sacræ Theologiæ, SS. Canonum, & aliorum studiorum prædictorum assumuntur, sive ex nostra, sive ex alia nostri Ordinis S. Benedicti Congregatione, nec ab alia alterius Ordinis assumi poterunt, nisi de speciali licentia sanctæ Sedis Apostolicæ, ad supplicationem Capituli, evocentur.*

SECULUM ÆRÆ CHRISTIANÆ XVIII. BENEDICTINÆ XIII.

Quòd si quis jam scire desiderat, quis hac nostra in præsentiarum ætate rei literariæ sit status in Benedictinis Monasteriis, difficile dictu est de singularibus. De Hispaniæ ac Lusitanæ monasteriis tanto locorum intervallo à Germania disjunctis, cùm nulla mihi suppetat notitia, nihil certi affirmare ausim. Seriùs fortè, quàm oportebat, literas Romam ad *R. P. Gabrielem Brello*, Congregationis Vallisoletanæ in Aula Pontificia Procuratorem dedi, quibus ab eo petii, ut de rei literariæ Benedictinæ moderno in Hispaniis statu me edoceret. Nec ille ita aure superba fuit, ut postulata mea rejiceret. Præterquam enim quòd ad literas meas humanè responderit, pro explorato habeo, quòd ea causâ semel iterum atque tertio ad suos scripserit. Ut verò his temporibus, pace inter Domum Austriacam, & Regem Catholicum nondum penitus sancita, expectem, dum literæ ex Hispaniis in Germaniam perferantur, amici monuerunt, causam esse nullam, cur operis hujus impressionem dilatam esse vellem. Interea non ex vano suspicor, viros doctos in Benedictinis Hispaniæ monasteriis minimè desiderari.

Multis enim ante annis *Vallisoletani* Patres decreverunt, ut in Congregatione

Statuta ne Religiosi sub alterius professionis Magistro studenteant.

Differunt de presenti rei literariæ statu.

ac primò de Hispaniæ Monasteriis.

Vallifolletana de studiis. gatione perpetuò sint tria Collegia, in quibus artes liberales & Philosophia doceantur, & quartum, in quo Theologia. Pro Philosophia designantur S. Stephani *del Ribas, del Sil, S. Juliani de Sannos*, & S. Mariæ de *Urache*: pro Theologia S. Vincentii Salmanticae. Præterea designant 12. alia monasteria particularia, quibus artes & Theologia prælegantur: ut videre est in eorum Constitutionibus (cap. 13. & seq.) Barcinone impressis. In animum igitur induco, ut credam, viros doctos in Hispaniis minimè de- siderari.

Quæ quidem mea opinio, ne alicui inanis, aut sine causâ suscepta videatur, illa me ratio movet, quòd ad primos & Philosophici & Theologici suggestus honores in Salmanticensi, Conimbricensi, & compluribus aliis Academiis, ne quid de Hierarchensi Benedictinorum propria dicam, non parùm sæpe pertingant, libros omni doctrina elegantiaque re- fertos in lucem emittant, ad ecclesiasticarum dignitatum culmina cum à Regibus Catholicis, tum summis Pontificibus evehantur. Cujus rei novissima suppetunt exempla. De *Josepho Perezio* Cardinalis de Aguirre literis ad Mabilionium datis hæc inseruit: *Jure laudas M. JOSEPHUM PEREZIUM, ejusque Dissertationes mihi nuncupatas. Laudares amplius, si virum nosset, sanè antiquorum morum, & rarissimæ eruditionis.* Ab ineunte pu- bertate sine viva voce cujuspiam magistri didicit linguam Græcam & Hebraicam, ac præterea Mathematicas disciplinas, inter studia Philosophiæ ac Theologiæ, in quibus gradum magisterii Salmanticae adeptus est, ac postea primarius eandem linguarum & Matheseon cathedras successivo tempore. Nunc jam honores & redditus Professoris emeriti viginti annis decursis obtinet, & in suum S. Facundi Monasterium reversus plura meditatur ad Historiam & Chronologiam spectantia. Non modò Italicè, sed & Gallicè (quod mirere) scit, ac si natus fuisset Romæ aut Lutetiæ: ut propterea quidam doctus Jesuita soleret dicere, PEREZIUM à Deo obtinuisse donum linguarum. Sed tamen jam plures ægritudines patitur, præsertim urinæ in ætate quinquaginta circiter annorum. Vellem equidem illum huc (Romam) afferre, sed distantia locorum terra

marique & crebra ipsius valetudo prohibent. At diu jam est, quòd *Perezius* è rebus humanis fuerit exemptus. Prodeat igitur in medium, qui ætatem hodie agit summâ doctrinæ & eruditionis laude, BENEDICTUS HIERONYMUS FEYJOO, Author celeberrimus *Theatri Critici Universalis*, in quo *Discursus* continentur *varii de omnibus generis argumentis, ad confutandos vulgari popularique sensû receptos errores.* Operis præstantissimi patrio sermone scripti, Tomis ad minus tredecim constantis, atque quinquies & sæpiùs ad annum 1751. in Hispania typis excusi versionem Gallicam adornavit *D. Joannes de Ferreras.* Discursus, qui PRIMUM explent volumen, sunt numero sedecim. En eorum titulos: *Vox Populi. Virtus & Vitium. Opulentia & Paupertas. Politica callidissima. Medicina. Dieta pro conservanda sanitate. Apologia literarum studio vacantium. Astrologia Judicaria & Calendarium. Eclipses. Cometæ. Annus climactericus. Mundi Senectus. Corollarium super materiam præcedentis Discursus contra Philosophos modernos. Musica in Ecclesiis. Comparatio linguarum. Defensio Feminarum.* TOMUS secundus continet Discursus XVI. varii itidem commatis; quibus ad calcem accessit, *Veritas vindicata adversus Medicinam vindicatam.* . . . TOMUS III. inscriptus sacro Conventui Samonenfi (*Monasterii Regii S. Juliani de Sannos*) complectitur XIII. Discursus. TOMUS IV. exhibet Discursus XIV. TOMUS V. absolvitur XVII. Discursibus. TOMUS VI. anno 1750. recusus, & R.^{mo} BERNARDO MARTIN Generali Congr. S. Benedicti per Hispanias & Angliam inscriptus exhibet XIII. Discursus. TOMUS VII. anno 1751. editus habet Discursus XVI. TOMUS VIII. complectitur XIII. Discursus. TOMUS IX. R.^{mo} P. *Michæli de Herze* Generali Congr. S. Benedicti per Hispaniam & Angliam dicatus, continet *Additiones, correctiones, & supplementa ad octo priores Tomos, & nominatim Explicationem Steganographiæ Tritheimianæ.* TOMUS X. sextò impressus an. 1751. & R.^{mo} P. M. *Francisco de Berganza* Generali Congr. Hispano-Anglicæ inscriptus repræsentat *Illustrationes apologeticas Tomi primi & secundi.* TOMUS XI. sub titulo *Chartarum eruditarum & curiosarum* primus, continet XLV. Discursus. TOMUS XII. *Chartarum eruditarum* secundus, exhibet XXVIII. Discursus.

Benedictus Hieronymus Feyjoo in geniorum Phœnix.

Studio- rum status in Italia monasteriis.

Omnium scientiarum disciplinæ excoluntur.

Collegium Anselmo Benedictinum Doctorii Seminarium.

scursus. TOMUS XIII. complectitur xxxii. Discursus, Reflexiones Philosophicas, Morales, & alia. Quanto autem omnigenæ eruditionis ac doctrinæ apparatus instructum illum esse oportet, qui de rebus tam varii, tamque multiplicis argumenti cum laude differere, suasque Criticas interponere animadversiones velit? Quod de *Alphonso Tostato*, Hispano Præsule, dictum, de *Feyjoo*, Hispano Benedictino, usurpare liceat: *Hic stupor est mundi, qui scibile discutit omne.* Pari quoque eruditionis commendatione efflorescit *Martinus de Sarmiento* S. Martini Madriti Theologiæ Professor, Feyjoani Theatri Critici vindex nulli secundus, à quo jam in publicum prolata prodire varia fecundi ejus ingenii monumenta.

Non minora de Benedictinis in Italia, maximè Congregationis Casinensis, prædicare licet. *Marianus Armellinus* ex eadem celeberrima Congregatione S. Petri de Assisio Abbas in præfatione ad Bibliothecam Benedictino-Casinensem de statu rei literariæ ita loquitur: „ In hoc igitur opere veluti in speculo, quot qualesve sapientiæ fructus manarint, unicuique intueri licebit; quot Theologi acutissimi Oecumenicis Conciliis ministrati; quot doctissimi scientiarum Professores publicis Athenæis impartiti; quot SS. Præsules Ecclesiis Cathedralibus concessi; quot prudentissimi Reformatores Monasticis Congregationibus dati; quot denique Eminentissimi Patres sacro Purpuratorum cœtui sint attributi. Quibus perspectis palàm omnibus fiet, optima studia, trium scilicet nobiliorum linguarum, sacrae Paginæ, SS. Patrùm, Ecclesiasticae Historiæ, Sacrae Theologiæ, Naturalis Philosophiæ, Humaniorum Literarum, Mathematicæ disciplinæ, aliarumque scientiarum in nostra Congregatione, ab ipso ejus initio ad hæc usque tempora haud inutiliter floruisse, quæ subinde circa finem seculi XVII. & initium XVII. exquisitâ methodo, & probatissima ratione corroborata magis magisque indies profecerunt. Ad quod utique plurimum contulit, ac in præsens etiam confert Collegium Anselmo-Benedictinum sub INNOCENTIO XI. Pont. Max. in nostro Monasterio Romæ erectum, in quo sub egregiis Præceptoribus bonæ spei *P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

„ juvenes ex totâ Congregatione delicti multa eruditione imbuti post ingenii, ac doctrinæ plura exhibita in Almâ Urbe specimina aliorum Magistri variis in locis constituti, rem literariam strenuè promovent ac amplificant. „ Hæc Abbas *Armellinus.*

Quamquam vir doctus, qui annis non ita pridem præteritis ex Italia in Germaniam rediit, propiusque rei literariæ statum apud Italos inspexit Benedictinos, non omnes esse Phœbos, amicis renunciârit; non quòd acie ingenii, aliisque animi dotibus (quibus Itali præ cæteris ferè gentibus excellunt) destituantur, sed quòd illorum aliqui, non eâ, quâ par est, industriâ, ac contentione ad studia literarum capeffenda animum adjungant. Nec viri tamen egregii desunt, qui, cum optimè perspectum habeant, quanta sit disciplinæ regularis cum studiorum exercitatione coherentia, stimulos inertibus identidem admoveant, ut plus diligentia literarum attribuant disciplinis. Ad hæc, quâ id ratione fieri conveniat, disertim edocent. Sic anno 1726. in Generalibus Comitibus ejusdem sacrae Congregationis celebratis in monasterio S. Benedicti de Padolyrone agri Mantuani *Joannes Antonius Orfati*, Divæ Justinæ Religiosus longè doctissimus Orationem habuit *Isagogicam, elegantissimam juxtâ & utilissimam, quâ dilucidè ac solidè probavit duo: I. Scientiarum bonarumque arrium studia, quibus monachorum ingenia excoli solent, ad unum cultum duntaxat animorum, seu virtutum instrumenta esse referenda. Alterum Christianæ, atque Monasticæ sanctitatis officia à Religiosis prosequenda esse; quæ si rectè instituantur, ipsa invicem studia alunt, atque perficiunt.* INNOCENTIO autem XII. Romano Pontifici laudes sint immortales, quòd initio nonnullas in Italia Benedictini Ordinis Congregationes reformandi consilio, interdam opportunas, quas condidit, ut *Monasterium unum efformandis ad pietatem & doctrinam junioribus professis designaretur.*

Non diu ita post, anno millesimo septingentesimo trigesimo primo in Italia liber patrio conscriptus sermo ne prodit, cujus titulus est: *Theologia*

studiis
monasti-
cis.

Patroci-
natur ru-
fificitati
& igno-
rantiae.

Caenobialis, seu Sanctitas & Officia Vita Monastica conscripta & edita ab Abbate quodam Ordinis Cisterciensis, ad Pontificem Maximum Romanum CLEMENTEM XII. Opus tum Historicum, tum Asceticum, nitidis impressum formis publicis, ac Pontifici Maximo CLEMENTI XII. observantissimè inscriptum, Ven. Abbas *Malachias de Ingimberto*, summi Pontificis à Bibliotheca, cum orbe literato communicavit. Tomo III. R. mus Author descendit ad studia Monachorum, & inquit, num ea in locum laboris externi (à *Regulâ Benedictinâ Monachis præscripti*) substituenda, & à singulis sint excolenda. Id quidem hic negatur. En causas. Monachorum singuli ad literas excolendas sunt parùm idonei. Studia nec otium fugant, nec pugnam cupiditatum dominarum reprimunt. Major est numerus monachorum indoctorum, quàm doctrinis reconditis delectantium. Studiis exculsi volunt maximi ab aliis fieri, unde paritas confortionis & animi debita submissio periclitatur. Studiorum amor imminet commerciis sermonum, ideoque sancto adversatur silentio. Anachoretæ Ægypti, & Asiatici labore manuum opus esse censuerunt, ac opinionem suam suo opte exemplo illustrarunt. S. Benedictus in *Regulâ: Tunc verè Monachi sunt, si labore manuum suarum vivunt.* Tres eo sine proferuntur rationes, à fugiendo otio, imitatione Apostolorum, & exemplis Patrum desumptæ. Speciatim iis nonnulla opponit Autor, qui studiorum culturam labori manuum substituunt. Enarrantur exempla Monachorum, qui doctrinam eximiam ad propugnandas sententias à religione orthodoxa dissidentes transulerunt. S. *Bernardus* studia Monachis dissuasit. Studiorum cultura, judice R. mo Abbate *Malachiâ*, seculo VIII. & IX. in causa fuit, cur disciplina monastica tantoperè fuerit pessundata. Additur dictum Rom. I. 21, 22, quod *Paulus* de Monachis, studia tractantibus, certè non enuntiavit. Inprimis literaturæ & doctrinarum studiis id vitio vertitur, quod pietatem extinguant, demissionem animi destruant, Ordinique saluberrimo sint noxiæ. Author Sermonis xxiii. ad *Fratres in Exemo*, qui inter *Augustini* comparet Opera, jubet Monachos non solum carnem affligere, sed etiam mundum contemnere, peccata deslere, & cathedram doctoris non appetere.

Omittimus testimonia complura, quæ apud Authorem ipsum datâ operâ proferuntur, & argumentis Oratore non indignis exornantur. Nec tamen metuendum putat Autor, ne notitia rerum sacrarum & necessariorum, neglecto studiorum curriculo labascant, silentio sacro & fuga rerum externarum à muniis Ecclesiasticis uni & alteri Monacho demandandis non abhorrente. Veteres potius sanxerunt, ut Monachi curam Ecclesiasticis propriam evitent, indicio Canonis IV. Concilii Chalcedonensis an. 451. Sic rationes suas subducit Abbas *Malachias*, sic causam suam perorat. Quomodo objectiones cæteras, ordine enarratas, idem expediat, ex hisce specimen ilius quodammodo colligere valemus, inquit *Eruditi Lipsienses*, quorum operâ hæcenus usi sumus, cum ipsi Authoris opus ad manum nobis non fuerit. An verò (subjungunt) *Reverendis Patribus Benedictinis, Dominicanis, & Jesuitis, qui studiorum gloria excellunt, hæc ad palatum sint futura, id ipsum forte tempus, rerum magister, luculentè edocebit. Authoris certè exemplum si Monachi sequantur, à literis optimis largè ambibendis & pulchrè excolendis non erunt alieni.* Ejus verò argumenta contra literarum studia in Monasteriis haud ferè alia sunt, quàm quæ ante ipsum *Abbas Trappensis* in medium attulit, *Mailloisius* verò revocit. Quibus id solum adjicimus, quod *Trithemius* vir expertissimus in orat. v. habitâ in Reinharzbornensi Capitulo an. 1446. graviter pronuntiabat: *Vita Monachi sine literis aut si valde devota, aut omninò turpissima &c.*

In Italia, ubi Abbas *Malachias* suum Opus in lucem exire iussit, Benedictini Abbates ejus rationibus & argumentis haud se adduci passi fuerunt, quò minus juniores suos Religiosos ad capefendum optimarum artium & disciplinarum cultum applicerent. Exemplum recens in mediū dabo. Neapolitanâ in urbe nobilissimum monasteriū est, quod *sancti Severini* dicitur. In hoc nomen Familiae Benedictinæ dare nobilissimus juvenis decreverat, qui eâ eminebat gloriâ, ut illusterrimo ortus genere, Pronepos esset INNOCENTII XII. Pontificis Optimi, Maximi, sapientissimi Christiani Orbis olim Moderato- ris. Admissus, Florentiam à R. mo *Julio de Palma* (à quo Candidatus nomen accepit) Monasterii Abbate, summæ pietatis, doctrinæ, & prudentiæ

Quid de
ejus ope-
re scri-
ant Eruditi
Lipsienses.

Julii Pignatelli
in bonas
literas a-
mor.

Ejus summa eru-
ditio &
eloquentia.

Præfule missus est, ut in celeberrimo Florentinæ Abbatiae Collegio sacrae militiae tyrocinium faceret, & quietiore spiritu, atque ab omnibus patriis avocamentis alieno sedulam in studiis Philosophicis & Theologicis navaret operam. Quod quàm strenuè *Julius* fecerit, hodièque faciat, intelligi datur ex Epistolâ, quâ vir celeberrimi nominis, Reverendissimus *Franc. Ant. Gorius*, Præpositus Baptist. Florent. atque in patrio Lyceò Historiarum Professor Auctarium suum, seu Disceptationem DE LOCATORIBUS SCENICORUM eidem inscripsit. In hac de JULII PIGNATELLI incredibili erga bonas literas amore, atque felicissimo in eisdem progressu ita ad eum verba facit: „ Nondum „ ætatis tuæ annum decimum octa- „ vum emensus es, cum jam præsen- „ tio, probèque intelligo, quantum „ postea utilitatis, honoris, splendo- „ risque sis allaturus Amplissimo Or- „ dini tuo, tuæ Nobilissimæ ac toto „ orbe Clarissimæ Genti; nam ea emi- „ nes gloria, ut Pronepos sis INNOCEN- „ TII XII. Pontificis Optimi, Maximi, „ Sapientissimi Christiani Orbis olim „ Moderatoris: Parentibus optimis „ ac pientissimis, germanis Fratribus „ amantissimis, denique Tibi ipsi, & „ optimis Præceptoribus, quorum „ adsiduis curis, tam eximiam in li- „ teris, in Philosophicis, & Geometri- „ cis facultatibus, tantamque nunc „ adsecutus es scientiam, ut tran- „ sactis diebus nempe VIII. cal. hujus „ anni CIOCCCXXXVIII. magno „ perè miratus sim ingenium tuum, „ eruditionem, eloquentiam, peri- „ tiam, igneam mentis vim, sed pa- „ catam & gravem, quibus armis in- „ structus, uti superiore elapso anno „ feceras, Physicas, Philosophicas, „ ac Geometricas Theses egregiè, & „ quidem non tres, sed quinque una „ die, præsentibus quinque tui Ordi- „ nis Abbatibus, pietate, pruden- „ tia, doctrina præclarissimis, co- „ ram frequenti eruditorum hominum „ confessu, summa omnium volupta- „ te, & admiratione, quasi vetera- „ nus Athleta, strenuè propugnasti, „ & doctorum Professorum difficulta- „ tes, invictaque propemodum argu- „ menta solemniter refellisti, atque „ in omnibus perspicuè & miro ordi- „ ne tuam explanasti sententiam. Præ- „ terea, quum à Clarissimo Viro D.

„ *Petro Aloysio Galletio*, hujusce Flo- „ rentinæ Abbatiae Philosophiæ & præce- „ ptore „ Geometriæ Professore, Præceptore „ tuo permultam in scrutandis Anti- „ quitatis mysteriis, & monumentis „ cum præsci, tum mediæ ævi adeptus „ sis, eo docente, peritiam & eru- „ ditionem, nullisque additis calca- „ ribus, sponte tua, & ingenio ma- „ ximè alacri, ad virtutis & gloriæ fa- „ stigium, Tibi minime arduum, ple- „ no gressu properes & festinato gressu „ contendas; statui offerre Tibi, vir- „ tutique tuæ spectatissimæ, tanquam „ meæ in Te perpetuæ observantiæ, & „ benevolentiae tesseram, eximium „ hoc Opusculum Doctissimi Præsu- „ lis DOMINICI GEORGI, quem nu- „ per defunctum BENEDICTUM XIV. „ Pontificem Maximum scimus, teste „ Viro Eminentiss. S. R. E. Cardinali „ QUIRINO, quæ quidem maxima „ omnium laudum est. „

Atque hoc unum solùmque è mul- „ tis nostræ ætatis exemplum fusiore ca- „ lamo referre volui, ne quis me laudes „ Sodalium nostrorum in Italia, testimo- „ nio Germani Benedictini superius alla- „ to, deterere voluisse arbitretur. At- „ enim, ut doctissimam Abbatem *Maz- „ zolenum, Affrosium, Galletium*, aliòs- „ que illustres omninò Musarum præsti- „ tes silentio præteream, Eminentissimus „ Cardinalis ANGELUS MARIA QUIRI- „ NUS is unus est, cui si facultas dare- „ tur, voluntas etiam esset fugientes li- „ teras ab interitu vindicandi. Ita enim „ animo comparatus est, ut *Kieslingius* „ vir acatholicus, in quadam epistola ad „ Eundem nuper datâ non dubitaverit „ in hæc verba rescribere: *Nihilominus* „ in specula quasi consistens unum oculum „ in Italiam, alterum autem in Germa- „ niam, adjacentesque conjicis terras in „ rebus nostris adjudicandis lynceis usus „ oculis. Nec ineptè de Tuo Ecclesiam „ Evangelicam convertendi studio dixero, „ quod *Scytharum Legati* aliquando ad „ ALEXANDRUM M. serenâ dixerunt „ fronte: (s) Si Dii habitum corporis „ tui aviditati parem esse voluissent, „ orbis TE non caperet. Alterâ ma- „ nu Orientem, alterâ Occidentem „ attingeres. Et hoc affecutus scire „ velles, ubi tanti Numinis fulgor „ conderetur... *Admiror Tuam*, Emi- „ nentissime Princeps! eruditionem ad- „ modum amplam, studium scripta erudi- „ tissima cum orbe literario communican- „ di

di planè indefessum, & ardorem religionem promovendi certè insignem. Utramque manum in omnes ferè Europæ extendis partes, & viros eosque doctissimos Tuis lacubrationibus ungues admorsos redolentibus auges, seduloque id agis, ut non tantum Tuæ gloriæ, cui satis vixisti, sed & Ecclesiæ Romanæ vivas, eamque fortiter manias, ac stabilias firmiter. Rarum profectò Patrum Purpuratorum nostro ævo exemplum! Vereor autem ut capias, quæ anxie concupiscis (nempe heterodoxorum conversionem) Interim ne Tuo desis officio, epistolis crebrius emissis Protestantes ad suave invitias literarum commercium, quod nemini erudito, ac honesto, nisi DIOGENI Cynico, in dolio delitescenti, esse potest ingratum. Hæc ille, quibus ea libet subjungere, quæ recens in QUIRINI laudes cecinit Fabius Devotus Poëta Romanus his versibus: (t)

Quippe suum fovet ipse gregem, nunc more Magistri, Nunc Patris: docet indoctos, locupletat egenos, Solatur miseros, scelus omne coercet & arcet. Excitat immensis regales sumibus ades, Mole quidem magnas, majores attamen usu. Bibliotheca voluminibus stipata vetustis, Innumerisque novis: Sacris domus ampla puellis, Altera Ephoborum ingenis ad sacra probandis, A fundamentis jussu constructa QUIRINI... Plura tamen calamo adificat. Sapientia fervens, Atque vicens in corde Viri sublimia ab arca Peccatis eructat documenta, typisque perennat, Scripta Patrum divina gravi squalentia nocte Restituit merito, curaque manûque diei... Atque ita perpetuum mittit per secula nomen, Ostenditque viam ventura Posteritati, Quæ per Virtutis studium, castosque labores, Ad duraturos rectâ contendat honores.

De Burgundia, Lotharingia & Gallia Monasteriis.

In Burgundia, & longè magis in Lotharingia, quem res Literaria Benedictina non delectet? Victuros unquam speramus, qui vel Mathæo Petitdidier Summorum Pontificum auctoritatem & infallibilitatem strenuè magis tueatur? vel Augustino Calmet de Sacra Scripturæ studio, de Historia Lotharingiæ, atque adeò Universalis; vel Remigio Ceillerio de Historia Generali Authorum sacrorum & Ecclesiasticorum præclariùs mereatur; vel Paulo Rabuffonio, Magno Cluniacensium Priore, doctrinâ, sapientiâ, rerumque omnium cognitione antecel-lat? De Gallis Benedictinis, præsertim qui sunt è Congregatione S. Mauri, magna est orbis literati existimatio, magna ubique terrarum commendatio. Devixit ex eorum numero hujus

seculi anno septimo magnus ille Mabilionus, magnus, inquam, quod cognomentum non primus ego illi imposui, sed viri literatissimi; quem solum in scenam produco, quod tanquam aquila in nubibus, & doctrinæ Congregationis San-Maurianæ Imperator, ac eruditionis princeps palmam cæteris præripuisse videatur; cui scientia & pietas in Scriptis etiam abundè expressa, tantum bonorum omnium favorem & opinionem conciliârunt, ut non Thomasius modò Venerabilis Cardinalis, si optio sibi daretur, unum aliquem in amplissimum Purpuratorum Ordinem adlegendi, Mabilionium se continuò pronuntiatum dixerit; sed & CLEMENS XI. Pont. Max. hominis morte dolens discretè ab aliis honesto in loco humari debere censuerit. Præter Mabilionium plures alii nominari à me possent, viri æternâ memoriâ dignissimi, Ruinarti, Blaupini, Coustantii, Roussellii, Massueti, Marthenii, Durandi, Thuillierii, Montfauconii, Jacobi Martini &c. quorum hodie nomina partim in albo æternitatis sunt, partim adhuc inter vivos omnium laudibus celebrantur. Liceat ex Viri doctissimi, quem ultimo loco nominavi, epistola (u) ad Em. Card. QUIRINUM anno 1742. mense Octobri datâ ea afferre, ex quibus, qui status rei literariæ in San-Germanensi Asceterio inpræsentiarum sit, cognoscamus. Tempus, inquit, quod Oratori & sanctæ Regulæ studio & custodia subtrahimus, totum illud vel ad Lectionem & Collationem Patrum, vel ad alia Scripta, quæ historiam cum Ecclesiasticam, tum Civilem, seu etiam corrigendos mores, aut tandem fidem firmandam spectant, conferimus. Nihil enim in veteri consuetudine institutòque Majorum immutatam est. Utinam San-Germanense Monasterium tuâ præsentia & hospitio, uti olim contigit, bearetur. Nos quidem virtutes tuas, omnes etiam honoris gradus, ad quos evedtus es, ac demùm Te ea, qua par erat, observantiâ ac studio filiali complectemur. Tu vicissim, pro tuo Paterno in nos amore gauderes, è cellulis nostris quotidie prodire Origenis opera, Justini novam Editionem, Galliam Christianam, Historiam Burgundia, Historiam Occitania, Historiam Britannia minoris, Literariam

Mabilionii laus

Alii ex Congreg. S. Mauri illustres viri,

& præfens studiorum status.

Academia linguarum orientaliū.

Heumanni pronuntiatum de Benedictinis & Jesuitis.

Eorum invicem comparatio.

Benedictini in tres Classes divisi.

Jesuitis nulla

Galliarum Historiam, aliâque id genus Opera, ut taceamus, quæ etiam num parantur, ac brevè emittentur in lucem scripta. Prætermittimus etiam nuper excitatam apud nos Academiam, in qua Sodales juniorum res in literis Hebraicis, Chaldaicis, Arabicis, Persicisque exercentur, ut Ecclesia, Resque publica Theauris Orientalibus augeatur & locupletetur. Hæc Jacobus Martin; sed audiendum etiam alterius exteri, & quidem à sacris nostris maximè alieni testimonium.

Hoc Seculo XVIII. inquit CHRISTOPHORUS HEUMANNUS, (x) motiachi quoque nonnulli otio suo uti cœperunt ad strenuas colendas literas. Habemus ex hisce claustris progressos Oratores & Poëtas eximios. Maximè BENEDICTINI ac JESUITÆ de eruditionis palma inter se certârunt: ac priores sanè Patrum Ecclesiæ editionibus adornandis immortalem laudem consecuti sunt. Quæ postrema Heumanni verba etsi à vero aliena esse non dixerim, priora tamen à nemine ita accipienda sunt, ac si Benedictinis in mentem unquam venerit, ut cum Patribus Societatis de consequendo eruditionis ac doctrinæ principatu certamen inirent. Quæ enim inter Viros Religiosos major existere pestis queat, atque ambitio, deque gloria contentio? Qui supra alios eminere gestiunt, eorum laudes non ferunt, sed iisdem potius non sine livore obtrectant. Quî deinde Benedictini cum Jesuitis in doctrinarum studio paria facere possunt? Jesuitis omnibus, nisi vehementer fallor, adfunt animi in omnium adyta scientiarum penetrandi; neque enim facile Candidati, qui à Musis abhorrent, Societati aggregantur; non verò iidem animi omnibus adfunt Benedictinis, qui in tres classes commodè distribui possunt. (y) Prima eorum est, qui piis duntaxat operibus vacare optant, & spiritualium auctorum lectione propria studia concludunt. Altera eorum, qui mediocri eruditione sunt contenti. Tertia demùm eos complectitur, qui ad majora aspirant, & à Superioribus vel ad scientiarum cultum destinantur, vel ad aliquod officium Ecclesiæ aut Religionis proficuum. Quos ipsos tamen non magno ubivis esse numero, facile quisvis credat. Jesuitis acie ingenii præstantibus nulla crux figitur; nulli in eruditione as-

sequenda compedes injiciuntur; gressum, ut ad arcem scientiarum evadant, promovere liberrimè licet; non item omnibus Benedictinis; quibus, quantum voluerint, procurare non semper conceditur, sed aliquando in medio cursu subsistere, aut pedem omninò referre jubentur. Jesuitis adfunt in Collegiis, Gymnasiis, atque Academicis selectæ doctrinæ, atque eruditionis magistri; quæ bona fors non omnibus contingit Benedictinis, qui nisi ad publica Congregationum Ordinis studia mittantur, iis uti magistris debent, qui sunt in monasterio, five deinde à doctrinarum copiis sint instructi, five ab iisdem inopes habeantur. Jesuitis otium & tempus studentium abundè suppetunt; at non multum admodum Benedictinis; qui in quibusdam monasteriis præ nimis Chori officiiis, aliisque monasticæ vitæ exercitiis tantâ temporis inopiâ laborant, ut mirum sit, si ad aliquam doctrinæ mediocritatem, ne dicam præstantiam pertingant. Cardinalis Norisius dicere solitus erat: Cui non liceat octo horas in literarum studiis per singulos ponere dies, huic spem consequendæ præstantioris doctrinæ deponendam esse. Licet hoc Jesuitis à Choro exemptis, non item Benedictinis, ad eundem obstrictis. Jesuitis cum potior vitæ pars vel in scholis docendo, vel in Musæo studendo absumatur, fierine potest, ut nisi hebeti penitus sint ingenio, doctrinâ non excellant? Benedictinis verò non paucis, emenso studiorum curriculo, tales ut plurimum provinciæ imponuntur, quæ à literariis studiis multum disjunctæ sunt, & à quibus abjungere, ut majori animum doctrina excolant, haud facile permittuntur. Jesuitis, si lucubrandi flagrant desiderio, adfunt bibliothecæ libris selectis instructæ; vel si non adfint, eò comigrandi, ubi eorum datur copia, à Superioribus facultatem haud ægrè consequuntur; at non Benedictinis hæc suppetit facultas, certè quidem in Germania; ubi eos libris, quos in sui monasterii bibliotheca inveniunt, cuius demùm cuncte sint notæ, contentos esse oportet. Jesuitis, si quod opus luce dignum à se lucubratum typis evulgare volunt, facultas nunquam denegatur; nempe ut ad plura elaboranda incitentur: at non omnibus Benedictinis ea fit facultas; sunt enim Superiores, qui nescio quibus rationibus

Otium & tempus iis suppetunt, non item Benedictinis Choro adstrictis.

Jesuitis adfunt subsidia, quæ Benedictinis subinde defunt.

(t) In epistola ad R. P. Felicem Nerinium SS. Bonifacii & Alexii Hieronymianum Abbatem.
(u) Extat inter Epist. Card. Quir. Dec. 3. ep. 1. pag. 2.

(x) Conspect. rei liter. ad Sec. xviii.
(y) Mabil. Tract. de Stud. Mon. Vol. 2. art. 18. p. 96.

imò Superiores non raro studentibus obstant.

bus adducti ferre non possunt, ut suorum quispiam monachorum Opus literis mandatum in publicam emittat lucem: quò fit, ut multi animum abjiciant, eumque à vigiliis, & studiorum laboribus sejungant. Quis enim blattis & tineis scribere magnoperè velit? Nolo plura; solent enim comparationes plerumque esse odiosae. Quae verò hætenus dixi, eam tantum causam à me dicta fuerunt, ut ostenderem, longè aliam & faciliorem studendi rationem esse *Jesuitarum*, aliam & difficiliorem *Benedictinorum*.

In Polonia & Lithuaniae Monasteriis,

In Polonia & Lithuania non disciplina tantum Regularis, sed studii etiam literarum à Benedictinis ratio non infima (z) habetur. Sub annum 1670. *Joannes Carolus de Wierzbowice Kopec* Palatinus Plocensis, & M. D. Lithuaniae Senator, & Castellanus Trocensis, in Ordinem nostrum mirè propensus, Monasticam Congregationem Casinensis instar, in Poloniae regno institui, maximo studio percipiens, opesque ac operam pro Monasteriis erigendis pollicitus, enixè à Patribus Congregationis Casinensis probatos gravesque Monachos, novellae Congregationis fundamenta jacturos, efflagitabat, quibus obtentis, ipse quidem Monasterium *Castro-Casinense*, aliàs *Chorodiscense*, fundavit, à quo Congregatio illa Castro-Casinensis appellata est; *Michaël* verò *Casimirus Ratziovius* S. I. Princeps, & Dux in *Olyka*, ejus exemplum sequutus, Monasterium *S. Crucis* erexit, eaque Monasteria Casinensis Abbatis Jurisdictioni ac regimini subdita laudati Proceres voluere, donec paucis abhinc annis *CLEMENTIS XI.* auctoritate, ipsoque Casinensi Abbate annuente, ut in unam per totam Poloniam Congregationem simul cum antiquis Monasteriis convenire possent, ab ejus obedientia & subjectione absoluta sunt. Ab eo itaque tempore cum sapientissimi Superiores intelligerent, quantum non ornamentum solum, sed etiam praesidii literarum disciplinae bene temperatis Congregationibus afferre soleant, earum rationem editis Constitutionibus praepimis habendam sibi duxerunt. Igitur in *Plocensi* Monasterio *Philosophiam & Theologiam*, in Monasterio autem *Sanctae Crucis* sacros Canones Religiosi Juvenes à doctis Professoribus edocentur.

Florent

In Bohemia cum ardentetricenna-

li bello Monachi ex plerisque Monasteriis in vitæ exilium egesti fuissent, etiam Musæ inter hostium fremitus, & mille Suecici Martis injurias proscriptæ fuerunt. Illis verò in coenobia sua restitutis, etiam his redire concessum fuit. Præ cæteris verò *Braunæ*, ubi antiquissimi, & primi Familiae nostræ in Bohemia Monasterii Brevnoviensis amplissimus Abbas residentiam suam habet, magno in honore habentur. Hic enim loci duplices, more antiquo, sunt scholæ, interiores & exteriores. In illis juvenes Religiosi Philosophiam cum Physica experimentalis, Geometria, aliisque mathematicis disciplinis, Theologiam præsertim Dogmaticam ac Jus Pontificium edocentur; in his autem adolescentibus seculares plerumque ad septuaginta, sæpius octoginta literis elegantioribus instituuntur. Equidem priora studia non omni anno, uno eodemque tempore habentur, sed aliqua tamen singulis annis pro temporis exigentia & Superiorum dispositione. Quod idem fit *Cladrubii*, celebri Monasterio, quamvis non tantus adsit discipulorum numerus. Pragæ verò in *Aula Regia* (quod celeberrimum Collegium Eminentissimus Cardinalis *ab Harrach*, Archiepiscopus Pragensis, fundavit) Benedictini Congregationis Bohemicae Philosophiae placita explanant juxta *turnum*, ut ajunt, seu ordinem cum *Cisterciensibus & Præmonstratensibus*, aliquando etiam, favente Deo, Theologiae & Sacrorum Canonum dogmata explanantur.

Illud in Regno Bohemicae nescit, quòd *R. mus BENNO LOBEL* Abbas Brevnoviensis ac perpetuus Congregationis Benedictino-Bohemicae *Visitator Generalis* egregio in bonas literas animo sit, nihilque prius habeat, quam ut juniores sui Religiosi iis disciplinarum scientiis, quæ Monachos decent & ornant, excolantur. Quod ut fiat, uti hætenus nullis pepercit sumptibus, ita eos non frustra expendisse magno animi solatio lætari potest. Majus tamen sibi suisque ac universo Ordini nomen & gaudium peperisset, si quod gloriose non minus ac generosè inchoarat, opus consummasset. En tibi ejus ideam. Excelentissimus atque Illustrissimus S. R. I. Comes *PHILIPPUS KINSKY*, supremus Regni Bohemicae Cancellarius in cogitationem laudis, gloriae, ac dignita-

literæ in Bohemia & Moravia cœnobiiis.

Beno Abbas eorum motor præcipuus.

Collegiū Pragæ à Benedictinis appetendum.

tis plenam venerat de Collegio Pragæ excitando, in quo Illustris Juventus omni genere artium ac scientiarum, quæ in nobiles juvenes, ad Republicam capeffendam olim accessuros conveniunt, cum cura institueretur. Hoc verò Collegium ex nomine Augustissimæ Imperatricis ac Reginae Bohemicae *MARIÆ THERESIAE*, quæ illud clementissimo annutu ratum habuit, & confirmavit, *THERESIANUM* vocandum, *R. mus D. BENNO*, Abbas Brevnoviensis, vulgò *S. Margarethæ* propè Pragam, à se magnis sumptibus ac impensis constituendum susceperat. Jamque anno 1744. Benedictini Professores (a) non contemnendæ eruditionis ac doctrinae Pragæ invitati advenerant, qui literas, quæ Nobilitatem decent, docturi essent; quos verò *Mars Borussicus* paucis post mensibus eodem anno in fugam avertit; Reverendissimum verò Præfulem, ejus Religiosis carceri mancipatis, gravissima pecuniarum exactione, aliisque belli injuriis, ærumnis, & calamitatibus, ut neminem magis oppressit, de quibus hic scribere, quam loqui præstat. Eram & ego (b) inter Professores Pragæ accitos; quam provinciam non tam ambivi, quam detrectare non potui, ut ne operam & industriam in re literaria ab Ordinis nostri Sodalibus in publicum Regni Bohemicae commodum promovenda, non sine Benedictini nominis gloria, subtrahere velle viderer. Cum verò adhuc Vienna Austriae existens cum *R. mo D. Præfule Brevnovienti* de re literaria monastica in sermonem venissem, rogavi illum, ut non tam curæ haberet, Illustræ Bohemicae Juventutem politicis instrui literis, quam ut suæ Congregationis Monachos sacris iis studiis, quæ Benedictinos Coenobitas apprimè decent, imbui ac erudiri curaret. Non respuit, quæ dicebam, sed scribendæ ad *R. mum* Abbatem *Calmetum* epistolæ, quâ duos ab ipso Professores expeterem, negotium mihi imposuit. Scripta verò fuit epistola à me his verbis:

Authoris Epistola ad Abbatem Calmet.

„Etsi aliquot abiverint anni, quibus nullas amplius ad Reverendissimam Dominationem Tuam literas dedi, ex diuturno tamen hoc silentio nihil pristinae, ejusque profundæ erga Te meæ reverentiæ, nihil submissæ observantiæ decessisse velim existimes. Cultor celeberrimi Nominis

„Tui semper fui, semperque futurus sum devotus. Nunc verò eam mihi ad Te scribendi occasionem oblatam esse ex animo lætor, quâ neque gratior, neque honestior desiderari potuit.

„Venit aliquot abhinc septimanis Viennam Austriae *R. mus & Ampl. mus D. mus BENNO*, Abbas Brevnoviensis, Regni Bohemicae primus inter Regulares Prælati, & Congregationis Benedictino-Bohemicae Præfex ac Visitator Generalis Perpetuus. Huic Illustrissimo Præfule nihil majori est curæ, quam ut post disciplinae regularis observantiam honestissima literarum studia in Congregatione sua ad sublimius provehat fastigium. Cum verò alia studia, ut ita loquar, sint interna, alia externa, curæ utraque habet. Et quidem quod ad studia attinet externa, proximè ab eo, applaudentibus & approbantibus Inclytis Regni Statibus, Pragæ, Urbe Regia ac Metropoli, Collegium pro Illustri Juventute magnis sumptibus ac impensis fundabitur, in quo eæ artes & disciplinae à Benedictinis Professoribus tradentur, quæ decent Nobilitatem. Neque enim, nisi qui sit illustri stemmate natus, suscipiendus est. Studia interna voco, quibus juniores Religiosos institui opus est; sunt hæc in Germania ut plurimum præter Philosophiam Peripateticam Theologia cum Speculativa, tum Moralis, hæc parum defœcata, illa multum rixosa; deinde non nihil aliquid Juris Canonici. De Sacra Scriptura, Theologia Dogmatica, Polemica, SS. Patribus, Conciliis, Historia, Traditione, & Antiquitate Ecclesiastica, Sacra Critica, nondum ea sciuntur, quæ Viros Religiosos scire dudum expediisset. Cum verò *R. mus Brevnoviensis* harum disciplinarum, quas posteriori loco nominavi, non necessitatem magis quam utilitatem optimè perspiciat, iisdem suos Religiosos ab idoneis Magistris per aliquod tempus institui peroptat; nempe quoad præcipuam sacrorum studiorum, optimamque rationem adipiscantur. Quare mihi in mandatis dedit, ut antè periculum facerem, Tuæque *R. mæ* Dominationis mentem explorarem, quam Ipse ad Eandem literas exaret. Mihi, si in præclaram Tuam de re literaria Benedictina benè mendi propensionem intueor, nullus dubitandi locus relinquitur, quin

(a) Hi erant Clariss. Viri P. *Anselmus Desing* Ensдорfensis, *Oliverius Legipontius*, S. Martini Colonie, *Udabicus Weis* Ursinensis in Suevia, & Ego minimus...

(b) Vide supra Authoris vitam §. XII.

(z) vid. Armell. Bibl. Ben. Casin. part. 1. pag. 110.

honestissimis Brevnoviensis Domini Praefulis votis sis satisfactorius. An- nuae igitur, ut ex sacra Congre- gatione Tua, eximia sacrarum litera- rum laude florentissima, duo Viri Re- ligiosi, quorum doctrina & eruditio exspectationi de se conceptae respon- deat, ad Asceterium *Brevnoviense*, vul- go *S. Margarethae* propè Pragam, se conferant. Et quia R.^{mo} Abbati Brevnoviensi propositum est, ut Re- ligiosi sui etiam de patriâ scribendo benè mereantur, vult eos Bohemicae antiquitatis monumenta excutere, ac primò Bibliothecam Scriptorum Re- rum Bohemicarum condere, tum novam, atque multò auctiorem, mag- isque emendatam, quam illa *Frebe- ri* est, adornare Collectionem Scri- ptorum Rerum Bohemicarum. Quo in labore Viri à Te submittendi vel Duces, vel Operis Adjutores esse non recusabunt. Deinde cum Tute in celeberrimis Tuis in S. Scripturam Commentariis novam Operum *B. Ra- bani Mauri* editionem suaferis, etiam de hac, aliisque bene multis, quae nunc commemorare longum foret, feriò cogitatur. Non deerit igitur fa- bricandi materia, modò tu litrenuos submittas fabros, qui materiae non sint defuturi. Nec gratis hoc facturi sunt, sed præter honestum victum, amictum, annuumque honorarium honestissimè habebuntur. Polliceri hoc ex me ipso possum, qui cum triennio abhinc (an. 1740. *meante*) in Bohemiam vocatus essem, ut Brevnoviensem conderem historiam, non honestè modò & fru- galiter, sed lautè etiam habitus fui. Nisi me Historia Literaria Ord. S. B. Viennam ad Bibliothecam Augustam revocasset, non tam properè & citò è Monasterio hoc pedem elaturus fuif- sem. Nunc cum eidem Historiæ co- ronidem propediem sim impositurus, Pragam anno proximè sequenti rever- tar, quo in Neo - Benedictino Illu- strium Collegio munus Professoris cum aliis Benedictinis ex Germania con- scriptis suscipiam, sicque de re lite- raria à sodalibus Ordinis nostri pro- vehendâ benè ad aliquod tempus me- rear. Singulari erit mihi gaudio cum Religiosissimis juxtâ & doctissimis Con- gregationis Tuæ Patribus non con- stituere modò amicitiam, sed eorum etiam consuetudine frui posse. At- que hæc hæc hactenus à me scripta quam inexpectati sunt argumenti, tam gra- ta & accepta, ut R.^{ma} Paternitati Tuæ accidant, animitus non modò opto,

Duos ex Congreg. S. Vitoni. Religiosos ad profes- turas invitat.

De Bibli- otheca Scripto- rum rer, Bohemi- carum,

& Novæ o- perum Rabani editionis mentio- nem fa- cit.

Cur Vi- ennam ex Bohemia se recepe- rit.

„sed futura etiam confido. Utenim do- In Calme- ti laudes excurrat, ctorum princeps citra controversiam judicaris, ita præcipuas etiam partes de re literaria in sacro Ordine nostro ubique gentium ac terrarum promo- vendâ Tibi vindicas; ut quantum do- ctis Benedictinis ingenio & doctrina præstas, tantum doctrinæ compa- randæ studiosis prodesse non minùs possis ac velis. Injuriam igitur Tibi facturus mihi videor, si ad excitan- dam voluntatem Tuam multis conge- stis rationum momentis id à Te ex- torquere annitar, quod sponte animi facturus es. Quòd si respondere di- gnaberis (quod proximè futurum spe- ro) literas per *Cl. P. Benedictum Thie- baut* Superiorem Luxoviensem ad *Cl. P. Apronianum Hueber*, Priorem Aug- giæ Majoris Brigantinae dirigas pre- cor, quas ille vel Viennam, vel Pra- gam mihi curabit. Vale, meque pri- stinis, iisque pretiosissimis complecte- re favoribus. Dabam Viennæ Aus- triæ Mense Decembri An. MDCC- „ XLIII.

Dubio procul quòd R.^{mus} Abbas *Memora- Calmet* hac epistolâ rogatus, habito ti Collegii cum suis consilio, satisfactorius fuif- set, nisi Mars iterum, pace, quâ Musæ gaudent, perturbata, interces- sisset. Sed, ut sperare fas est, ac veteri fertur parcemiâ, quòd differatur, non au- fertur, maximè si melior fortuna, quod optamus, Brevnovium respexerit. Quia tamen jam discessit devotio Dei, & accessit indictio fisci, fortè qui dùm potuit, noluit, dùm voluerit, non poterit; præsertim postquam Patres Societatis Jesu in res nostras limis semper usi oculis ejusmodi Collegium Viennæ Augustalibus auspiciis exere- runt, & piarum Scholarum Patres si- mile institutum Pragæ provehant. Ve- rùm odiosis hisce rebus prætermis- sis telam nostram prosequi volupe est.

In Hungariâ cum Turcarum bar- Studiosi status in Hungaria- baries universum ferè regnum occu- passet, pleraque Ordinis nostri mona- steria igne ferroque devastata procu- buerunt, hodièque in ruinis suis ja- cent lacera. Ex his unum suscitare ac in eo collegium nobilium Hunga- rorum erigere nuper adgressus est ma- gnæ vir eruditionis nec minoris so- lertiae R. P. *Oado Koptick* ad S. Lam- bertum in Styriâ Professor, & Ss. The- ologiæ in Salisburgensi Universitate Doctor. Ast dolor! deficientibus subsidiis & Patronis, prævalentibus verò æmulis, salubre ac generosum istud

istud propositum finem cum exordio habuit. Illustrius verò est Montis S. Martini Regiæ Abbatiae nomen, quam ut cuiquam ignotum esse queat. Superest hodie inclytum hoc Archiste- rium, cujus doctissimi Cœnobitæ non solum in *Philosophia*, *Theologia*, cæ- terisque ingenuis artibus egregiè ver- santur, sed *Faurini* etiam, celeberrima Hungariæ civitate, non multis ante annis publicas Philosophiæ scho- las ad sublevandos aliquot PP. Do- minicanos illic docentes, insigni laude doctrinæ moderati fuerunt. Quibus deinde Episcopo Piaristâ, Patres hu- jus Sodalitii præfuerunt, Episcopis hujus loci ad docendos alumnos suos, seu Seminaristas Clericos illos tantum conducere assuetis, in quos vel amicitia, vel Ordinis conjunctio- ne, vel favore magis feruntur. Ho- die utrasque scholas, cum inferiores, tum superiores, Patres Societatis mo- derantur.

Litera- rum faci- es vari- at in Ger- mania cœnobiiis.

In GERMANIA qualis sit rei litera- riæ Benedictinæ status, non facile est dictu. Nam licet aliàs non sit inusi- tatum, ex parte totum intelligi; hinc tamen commodè nec potest, nec de- bet. Non enim, si in uno monaste- rio studia florent, satis argumenti est, cur putemus, ea in cæteris omnibus excoli; aut econtrâ si literæ in uno negliguntur, earum in cæteris nullam haberi curam: plerumque tamen res literaria, ut cætera omnia, ad Abba- tes & Superiores redit: prout ii in li- teras sunt affecti, ita studia earum in monasteriis vel vident, aut languent, aut occidunt. Nempe ut Plato lo- quitur, quales in Republica sunt Prin- cipes, tales reliqui solent esse cives. Sunt Abbates, quibus suo in regimi- ne nulla res ita est proposita, quam ut sui Religiosi in studiorum cursu ad doctrinæ & eruditionis fastigium eni- tantur. Unde hoc ævo in Germania habemus plures Benedictinos non in- doctos, quorum præclaram doctri- nam atque eruditionem emissa in lu- cem opera abundè testantur. Ne- que verò, ut suorum tantum Religio- rorum, sed exterorum etiam studia promoverentur, Amplissimis illis Ab- batibus curæ & cordi esse coepit. Hinc ludos iisdem literarios in suis mona- steriis vel noviter aperuerunt, vel jam olim aperta Gymnasia instaurarunt, aut etiam in Academiis provehendas curarunt. Cujusmodi sunt *Fuldensis* & *Cremifanensis* Academia, Schola Illustrium *Ettalensis*, Athenæum *Fri-*

Eas Ab- bates qui- dam in pri- mis habent curis, alii vix in se- cundis.

Lycæa noviter aperta.

singense in Bavaria, *Admontense* in Sty- ria, *Meranense* in Tyroli, *Hildesien- se* ad S. Gothardum in Saxonia, *Luna- lacense* in Austria Superiore, quod duobus abhinc seculis erectum, R.^{mus} Abbas BERNARDUS anno 1730. in- stauravit; *Scotense* Viennæ in Austria; quod tamen ultimum cum esset *Scho- la tumultuans* intra claustrum (defi- ciente alio commodiori loco) ubi severi ac perpetui silentii custodia primas partes sibi vindicat, sponte ultro & prudenter abdicatum est. Nempe ita in multis monasteriis apud nostros fieri pridem consuevit, ut scholæ non infrequenter sint herbæ folstitiales, quæ repenti oriuntur, ac repenti oc- cidunt.

Firmior tamen hæc hactenus stetit rei Studia literariæ cultus in Bavariæ Monasteriis, Bavaricæ Congreg. Cardinali- de quibus insigne prorsus tulit testi- monium Eminent. Cardinalis QUI- RINUS in epistolâ die xxiii. Novembris Quirino laudan- anno 1748. datâ ad Ss. D. N. BENE- DICTUM XIV. In qua ei peregrinatio- nis suæ in Bavariam institutæ ratio- nem reddit. Sic verò scribit: *Ba- variam ex omni parte percurrere duos decem insigniora Benedictini mei Ordinis Cœnobita inveni, ac vehementer letatus sum, quòd pietatem ac literas in iisdem diligenter excoli, certò certius intel-lexerim. Quoniam in Tegernseensi, seu San- Quiriano, & in San- Emmeramensi, seu Ratisbonensi non bre- vis unius tantummodò lucis, sicut ple- rumque in reliquis, sed tridui, & am- plius moram traxi; bina ista pluribus experimentis mihi comprobârunt, in Theologica disciplina præstantem omni- nò operam à sacris illis familiis collocari. Pavem in aliis etiam Congregationis Bavarico - Benedictinæ, ad quam ead- dem pertinent, Monasteriis vigere, pronum mihi fuit argumentari, eâ præ- sertim de causâ, quòd mihi innotuit, eandem Congregationem eximios Pro- fessores omni tempore ministrasse. Salis- burgensi Athenæo, & vicissim inde re- petere consuevisse clarissimos Doctores, nullamque ab ipsa curam omitti, quòd magis, magisque in eo splendeat litera- rum gloria. Hæc purpuratus Pater. Ex cujus alia Epistola anno 1747. die 26. Maij ad Illustriss. & Reverendiss. Abbatem Desertinensis Monasterii Rhetia, S. R. I. Principem, BERN- ARDUM de Franckenburg datâ, intel- ligimus, quòd amplissimus hic Pre- sul Sondrii, quod est primarium Val- lis Tellinæ oppidum, ædibus compa- ratis, Collegium ad ejus Vallis, & Rhe-*

Studia Bavaricæ Congreg. Cardinali- Quirino laudan- tur.

Rhetiae etiam juventutem bonis literis per suos Coenobitas imbuendam instituerit. Iisdem iterum literis Card. QUIRINUS testatur, FRANCISCUM ACCIAIOLUM, Archiepiscopum Petrae in Arabia, & Apostolicum apud Helvetios Nuntium Lucernâ nuperrimè de Benedictinis in Helvetia Monasteriis ad se perscripisse, quod & ratione disciplinae Monasticae, & ratione studiorum literarum possint omni cum veritate appellari decus & ornamentum Catholicae Religionis in istis partibus ab heresi male habitae. Sed maximè hinc memorandum plenum omnino sublimioris sapientiae consilium, quod de erigendo Parisiis Collegio Germanico nuper proposuit doctissimus Abbas Gengenbacensis Paulus Seiger; quâ de re ipse in quibusdam literis anno 1739. ad amicum datis ita rescribit: *Dudum est, quod de ratione erigendi in Congregatione S. Mauri cujusdam pro Religiosis nostris collegii, in quo ad solidiores disciplinas à doctissimis Patribus formarentur coenobitae maximè idonei, cogito. Haec autem dum mente attentius revolvo, commodum afferuntur mihi literae ab amantissimo meo domino le Sueur datae Parisiis 24. Decemb. a. n. elapsi (1738.) in quibus haec mihi nuntiat: „Tachez de vous rendre chez nous à Paris, vous conviendrez aisement avec notre General de vos projets de littérature pour vôtre Allemagne. On étudie actuellement chez nous l'Arabe, Syriacque, Chaldeen, Copt, Turc, Armenien, Persan, enfin les langues orientales. Il est digne des Benedictins d'Allemagne d'entrer les premiers dans cette vaste carrière de littérature. „ Haecenus dominus le Sueur. Subdit verò R. mus Abbas: Je croirois manquer aux plus grands de mes devoirs, si je ne repondois pas aux vœux de Dom le Sueur qui est tout plein de zèle pour nous aider à faire à Paris un établissement en faveur de ceux de notre Ordre, qui voudront profiter des lumieres de la Congregation de saint Maur. C'est pourquoy j'ai resolu d'aller à Paris dans 15. jours au plus tard pour mettre tout en ordre, & pour frayer un chemin, que nous devrions couvrir sans hesiter un moment. Si je puis être assez heureux de réussir dans mon entreprise, je venirai Dieu de m'avoir fait voir l'esperance & le moyen que notre Ordre rentrera enfin dans son ancien lustre. Si non? je me contenterai du moins d'avoir fait ce, qui depend de moi pour arriver à une fin aussi belle*

Similiter Helvetiae Congregationis.

Abbatis Gengenbacensis consilium de collegio Germanico Parisiis erigendo.

& aussi avantsageuse tant à notre Ordre, qu'à toute l'Eglise, qu'est celle - cy. . . Hæc ille summus vir.

Quibus exemplis illi Abbates & Superiores incitari possunt, quorum mens & cogitatio in re literaria, promovendisq; doctrinarum studiis non magnoperè occupari videtur. Unde cum candidati suscipiendi sunt, de delectu ingeniorum nulla vel certè quidem haud satis debita eos exercet sollicitudo. Non rarò major peritiæ musices, quàm literarum ratio habetur. Post nuncupata sacra vota sæpiùs fieri amat, ut qui juvenes ad singularem quandam disciplinam nati sunt, ad longè aliam percipiendam comparare se debeant, ad quam cum invitâ Minervâ incumbant, quem admiratio subeat, quod nullum vel exiguum admodum faciant progressum? Omnes, nullâ capacitatis habitâ ratione, vel ingeniorum discrimine, in eodem Philosophiæ ac Theologiæ speculativæ ludo plerumque includuntur. Quid hoc verò est, nisi velle, ut idem calceus omnium pedibus accommodetur? Quid dicam de temporis inopia, quâ tantâ in quibusdâ monasteriis ob chori prolixitatem, & novas Officiorum & figuralis musicæ adinventiones discipuli laborant, ut planè illud eis non concedatur, quò tamen ad scientias capeffendas necessariò habent opus? Illi tamen encyclopaediam imbibisse vulgò existimantur, qui in Philosophiæ atque Theologiæ speculativæ arena majores dare pugnas, atque acriores cicer rixas, sæpe de lana caprina, didicerunt, licet in divinis Paginis, sacris Canonibus, sanctis Patribus, Conciliis ecclesiasticis, traditionibus, antiquitate & historia cum sacra tum profanâ planè sint hospites ac ignari. Quæ res BERNARDO BAILLIE, Scotorum Ordinis nostri ad Divum Jacobum Ratisbonæ Abbati, b. m. viro à natalibus, doctrinæ & virtutis præstantiâ illustrissimo, ita stomachum movit, ut in literis ad me exaratis inferuerit: *Talis est Germanorum meridionalium plerumque indoles, ut nihil sapere videantur, nisi futiles scholarum strepitus, vix non dixissem crepitus, nulli usui aut commodo in humana vita comparatos: si septentrionalis, & ipsi acatholici non essent, per paucos eruditos in Germania haberemus: nec puto hoc esse religionis aut regionis vitium, cum vicini nostri Galli & Itali in re literaria masculè laborent: totum hoc inertiae negotium educationi juven-*

Exadverso Amu- forum Abbatum inertia notatur.

Sententia cujusdam Abbatibus de ratione studiorum apud Germanos meridionalis.

tutis attribuendum existimo; Scholæ igitur reformandæ sunt, vel in socordia nostra persistendum. Hæc ille; ac si paucis cum Mamerto (e) Claudiano dixisset: *Nostro seculo non ingenia desunt, sed studia.* Illud verò magis adhuc indignum, quòd ab id genus agris incultis copiosa deinde messis exigatur. Monachis in cultu studiorum neglectis, ignorantia, & ad functiones cum dignitate administrandas inhabilitas quandoque à nonnullis Superioribus ut probrum objicitur, cujus tamen ipsi non minima causa extiterunt. Oporteret, ut Superiores cujusque suorum ingenium priùs explorarent, atque ad quas scientias capeffendas idoneus quisque esset, deliberarent; tum magistros ad docendum maximè idoneos præstituerent; deinde affatim temporis, quò discipulis opus est, concederent: at nihil horum aliquando fit. Næ austeros igitur homines, qui nullâ ubi sementem fecerunt, messem colligere volunt. Quid? quòd novus Abbas Trappensis, ut suis fræna potiùs injiceret, quàm calcaria adderet, edicere non dubitavit, *non esse bonum, multos doctos monachos esse in monasteriis, ac si verò ignorantia ad tuendam vitæ monasticæ disciplinam nihil accommodatius in monasteria induci possit.* Memoriae hinc occurrunt Divi Hieronymi verba in epistola ad Marcellam, quibus nescio quos hominuculos sibi studiosè detrahentes perstringit: *Crassam rusticitatem illi solam pro sanctitate habent, piscatorum se discipulos afferentes, quasi idcirco sancti sint, si nihil scierint.* Romano magistratui olim non defuerunt rationes, ut Senatusconsulto caveret, ne Rhetores & Philosophi in urbe essent. Sed quæ sana ratio in medium afferri potest, ne frequentes literati monachi in monasteriis habeantur? Quare heteroclitam hanc sententiam si alii amplecterentur Abbates, nihil certius futurum esset, quàm ut rudem & minimè speciosam superioris ætatis, præsertim seculi xiv. & xv. imaginem in monasteriis Benedictinis, quod Superi avertant, iterum intueri compelleremur.

Nostro seculo non ingenia desunt sed studia.

Ignorantiae fautores perstringit Author D. Hieronymi sententia.

Neglecti rei literariæ culpam ipsi quandoque monachi sustinent.

sint à Musis averfi, hujusmodi Monasteria præ aliis eligunt, ubi à se, modò chorum frequentaverint, nihil eruditionis aut doctrinæ exigi posse existimant. Alii cum post votorum nuncupationem se è monasterio haud amplius dimitti posse, sibi que de vestitu, & habitatione prospectum esse haud ignorent, nullis stimulis aut calcaribus ad scholasticos labores impigrè subeundos satis incitari possunt. Iterum alii Sacerdotio vix initiati deditâ operâ à literarum studiis se sejungunt, ad munera verò alia intra vel extra monasterium administranda animum adjungunt, vel certè quidem id negotii datum sibi esse existimant, ut compilato ex tritissimis scriptoribus concionum fasciculo postea suaviter quietescere & otari possint.

At enim tametsi parcè ac molliter loquar, sapientiùs tamen facturus mihi videor, si de hac re nulla potiùs, quàm multa verba faciam; cum de viventibus loqui, opus sit invidiæ ac aleæ plenum. *Dicere fortasse, inquit Cicero, quæ sentias non licet, tacere planè licet.* Votum tamen, quò animus æstuat, non omnino tacere possum. Est verò illud: Ut quemadmodum M. TACITUS Romanorum Imperator, Cornelii Taciti, Annalium Scriptoris longè celeberrimi, imaginem in omnibus Bibliothecis collocari, libros, ne perirent, quot annis describi, & in archivis civicis asservari voluit; ita JOANNIS MABILLO-NII, Annalium Benedictinorum doctissimi Conditoris, effigies in omnibus Benedictinis Bibliothecis collocetur, ejus verò Libri seu *Tractatus de Studiis Monasticis*, non unum, sed tria, quatuor, aut etiam decem exemplaria in quovis monasterio pretio comparentur, à Superioribus priùs cum curâ & studio evolvantur, tum quâ inter discipulos, quâ magistros, lectores, ac professores diligentissimè legenda distribuuntur. Tum verò sperare licebit, fore, ut omni defidiâ è monasteriis ejectâ, literarum studia in pretio habeantur, viri docti foveantur, eaque & doceantur & discantur, juxtâ præscriptam utilissimam methodum, quæ Christianæ Reipublicæ emolumento, Ecclesiæ Catholicae præsidio, Ordini Benedictino gloriæ & ornamento sint futura.

Votum Autoris de Mabillo-nii effigie in Bibliothecis collocanda.

Abi-

(e) in epistola ad Sapaudum Rhetorem.

Consilii
de insti-
tuenda
societate
literaria
Germa-
no-Ber-
dicitina,

Abirem jam ab hoc capite, nisi tan-
genda saltem adhuc esset res amplissi-
mæ considerationis, ac digna omnino,
quæ hinc memoretur. Lydius enimerit
lapis, ad quem deinceps explorare li-
ceat nostrorum per Germaniam Anti-
stitum propensum in bonas Literas, &
decus Ordinis animum. Ita verò ha-
bet: Aliquot jam effluxere anni ab eo
tempore, quo solertissimi quidam so-
lidiorum apud Nostrates studiorum
præstitit & instauratores, R. P. Caro-
lus Meichelbeckius Benedicto-Buranus
in Bavaria, Felix Egger Petrihusanus
in Suevia, & Bernardus Pezsius in Au-
stria, cum magno ad omnia magna
Viro D.^{no} GODEFRIDO BESELIO Gott-
wicensi, aliisque Abbatibus consilium
inierant, de instituenda Societate quã-
dam Literariã Germano-Benedictinã ad
illustrandas communis operã res Patriæ
& Ordinis. Qua de re etsi diu mul-
tùmque deliberatum, consultùmque
est, quò tamen minùs perficeretur,
variæ intercesserunt remoræ, fatâque
sinistra & præpropera: ita nempe, uti
Virgilius Æneid. xvi.

Velle videmur, & in mediis conatibus agri
succidimus. . .

Quia verò, ut præclare Cicero mo-
nebat, *par est omnes omnia experiri, qui* à Patre
res magnas & magnoperè expetendas Oliverio
concupiunt, ego sanè licèt multos fa-
cipientiores cernerem desperatione de-
bilitatos experiri id nolle, quod se ad-
sequi posse diffiderent, ipsa tamen in-
stituti pulchritudine, præstantiã, &
utilitate in spem boni eventus subinde
erectus, vadum tentare primus susti-
nui, ratusque illud Pindari rectè dici:
Inchoando operi pulchra visu jacienda
esse primordia, instituendæ ejusmodi
Societatis literariæ systema adornare,
ejusque Oeconomiam, Statuta, uti-
litates & commoda repræsentare, ac
promulsidis loco velut quoddam ad
eliciendos Sodalium, Fautorùmque
animos invitamentum æquis rerum
Censoribus, & bonarum artium Æsti-
matoribus proponere non dubitavi;
quod ut in plurimum veniat compe-
ctum hinc exhibere, ac venturæ ætati
impensius commendare fortassis non
erit inutile: Nam & serò sapuere
Phryges, & ut Quintilianus scitè aje-
bat, *omnia quæ magna sunt, & admi-
rabilia, tempus aliquod, quo primum*
efficerentur, habuerunt.

SYSTEMA

Instituendæ Societatis Literariæ Germano-Benedictinæ. (f)

PROLOGUS.

Literarum Studia, quæ tantum splendorem, tantam
æstimationem & famam Ordini Benedictino pepe-
rerunt, tantamque Ecclesiæ & Reipublicæ utilita-
tem contulerunt, ab ipso primævæ institutionis
exordio à Ss.^{mo} Legislatore nostro BENEDICTO, ejus-
que Discipulis fuisse exulta omnes produnt historiæ; nec quid-
quam porrò Conciliis Summisque Pontificibus, imò & Principi-
bus curæ magis fuisse constat, quàm ut ea in claustris florerent,
& omni conatu excolerentur. Quo factum, ut hujus instituti Cul-
tores acceptum à Patre docendi munus, cum aliàs semper exer-
cuerint, tum majori apparatu illud extulerunt, postquam felicior-
re germine multiplicati, ad conversionem gentium & hæresum
extirpationem signa converterunt. Servavit hunc morem Familia
Benedictina, & cum eo suum decus per plurimum seculorum de-
cursum, vestigiãque rei monstrant tantum subinde bonarum ar-
tium studiis in plerisque Germaniæ cœnobiis tributum esse, ut
quot Monasteria, tot ferè essent Gymnasia, & publica Musarum
emporio.

(f) Proponebat P. Oliverius Legipont an. 1752. ex Ducali Typographico
Campidonensi.

emporia. Recitare juvat, quæ hac de re Tritheimus veteris usus
apprimè gnarus in Chronico Hirsaugienfi ad annum 890. rescri-
bit: *Erat, inquit, his temporibus in omnibus ferè Monasteriis nostri*
Ordinis hac consuetudo celeberrima, ut Schola Monachorum in singulis
penè cœnobiis haberentur, quibus non seculares homines, sed Monachi
moribus & eruditione præstiebantur nominatissimi, qui non solum in
Divinis Scripturis docti essent, verum etiam in Mathematica, Astrono-
mia, Arithmetica, Geometria, Musica, Rhetorica, Poesi, & in ce-
teris omnibus secularis literaturæ scientiis eruditissimi haberentur. Ex
his multi non solum in Romana lingua docti erant, sed etiam in Heb-
raïca, Græca, Arabica peritissimi, quod ex eorum opusculis facile dig-
noscutur. Etsi verò postremis quidem retro, quod sciamus, tem-
poribus, paria cum reliquis Germaniæ Ordinibus fata, eaque non
nisi tristia expertus sit Ordo Benedictinus, nunquam tamen
bonarum artium studia, è cœnobiis nostris ita emigrarunt, quin
semper nonnulli reperirentur, qui excellenti ingenio & egregiis
naturæ dotibus perinde ac variæ eruditionis panopliã instructi,
inter alios eminent, avitùmque familiæ suæ decus pro virili por-
tione tuerentur. Sed hæc ut ita se habeant, duo tamen sunt, quæ
vim ingeniorum plurimum sufflaminasse, progressibusque ulterio-
ribus obstitisse arbitramur. Primum est, quòd omnia privato so-
lùm ausu & labore suscepta, tractata, perfecta fuerint; nulla Eru-
ditorum de rebus ad se pertinentibus, de suis moliminibus, de
re literaria invicem communicatio; nullum apud plerosque aliis
inserviendi in hoc genere studium; nulla in conferendis symbolis,
mutuisque suppetis cura; nulla exornandæ Matris Religionis sol-
licitudo publica, nec ullus ferè eruendis, ac illustrandis, & in lu-
cem proferendis veteribus monumentis, aut Majorum scriptis ad-
hibitus communis labor: unde cum maximo Reipublicæ literariæ
damno, nec sine Benedictini Nominis dedecore & nubilo præ-
stantissimos subinde ingenii partus inter tineas & blattas perpetuò
delitescere, vel perire, aut tædium nihil proficienti scripturæ tempus
impendendi Auctores & descriptores capere necesse est. Alterum
perinde Musis Benedictinis noxium illud est, quòd in plerisque cœno-
biis nullus ferè sit talentorum usus, nulla ingeniorum cultura, ex-
ercitatio nulla, æmulatio modica, historiæ literariæ cognitio exi-
gua, librorum præstantiorum tenuis apparatus, communis me-
liorum artium neglectus, nullus penè solidiorum disciplinarum
amor, majorque in concertationes scholasticas, & steriles nugas,
quàm par fuerit, proclivitas, tum quòd præclara, publicaque, &
magis utilia venerandæ antiquitatis studia, non ita, ut decet, æsti-
mentur inter Cœnobitas; tum quòd monasteria subinde in locis
minùs celebribus sita, talentis utendi, aut ingenii foetus in lucem
emittendi occasionem nonnullis eripiant; (g) quo fit, ut quæ latent
inclusa virtus sæpiusculè obsolescat, ac plerique viri alioquin in
litteras optimè propensi duris operibus luti & lateribus oppressi, ac
heterogeneis concellarum aut etiam Superiorum moribus in trans-
versum acti, publico fiant inutiles, tantòque interdum evadant de-
terio-

S 3

(g) Neque cuiquam, inquit Plinius, tam clarum ingenium est, ut possit emergere,
nisi illi materia accesserit, fautor etiam commentatorque contingat. Lib. VI. ep. 23.

teriores, quanto majores in illis igniculi exarserint: sic lethalis byems paulatim in pectora venit, sensimque illi etiam ipsi torpescere incipiunt, qui alias præclara virtutis & doctrinæ specimina ederent, summoque Ecclesiæ, Ordini, Reipublicæ essent commodo, si ad naturam accederet eruditio, aut prodeundi in publicum, & scire suum aliis impertiendi opportuna ipsis daretur occasio, quâ mens vel melior effici, vel talenta felicius excoli, vel labores & operæ rectius publicè privatimque possent collocari; scriptum enim est: *Da sapienti occasionem, & sapientior fiet.*

Quocirca cum, teste Hugone, per scientiam fiat gressus ad disciplinam, per disciplinam ad bonitatem, per bonitatem verò ad beatitudinem; cumque vita præter chorum & Missam otiosa, sine literis facilè evadat vitiosa, (h) ac mors potius dicenda sit, quàm vita; Sapientissimi quidam Benedictinæ per Germaniam Familiæ Antistites, & cum iis Cœnobitæ faniores de ea, quam professi sunt, Religione exornandâ solliciti, Deo, Patriæ & sanctæ Matri Ecclesiæ sinceris affectibus servire, ac rebus afflictis quodammodò consulere, malisque irrepentibus pro virili suâ parte mederi gestientes, consultum & utile duxerunt Societatem quamdam Literariam Germano-Benedictinam inire & stabilire, cujus formam & œconomiam hanc esse voluerunt.

CAPUT I.

De Societate in genere, ejusque scopo, & commodis.

§. I.

Antiquissima esse Eruditorum Sodalitia, ac penè cum ipsis literis nata, aliunde notius est, quàm ut pluribus debeat demonstrari. Nota enim sunt Hebræorum Collegia, notæ Ægyptiorum conventus in templo Vulcani Memphitico, Magorum & Gymnosophistarum cœtus, Græcorum Musæa, atque Sapientum conversationes in templo Minervæ. Romani secessus amabant in villas suas, de varia re literaria invicem conferentes, nec frequentius quidquam inter veteres Philosophos, aut solennius extitit, quàm congressus publicos celebrare, mutuis sese officiis juvare, tueri, succedere &c.

2. Ut taceamus aliarum Gentium hac in re consuetudines, superiori ætate prout in Germania renatæ sunt elegantiores literæ, reducta etiam fuere ejusmodi Eruditorum Sodalitia, erectæ Societates Academicæ, & sua ubique studiis statuta quasi emporia,

unde Divinarum humanarumque rerum Scientia in populos mitteretur, ac in Reipublicæ utilitatem præclara ingenia educarentur. Cujus quidem instituti pulchritudine & utilitate pellectus sapientissimus ætatis nostræ Pontifex BENEDICTUS XIV. Romæ tres ejusmodi Academias seu Societates nuper erexit, quarum prima *Historiæ Ecclesiasticæ*, altera *Civili*, tertia *Studio Ss. Canonum & Conciliorum*, sub auspiciis eruditissimorum hominum est consecrata. Et primæ quidem Protector est p. t. *Fortunatus Tamburini* S. R. E. Card. Abbas Casinensis.

3. Neque verò hac in re sibi de fuere sapientiores quidam vitæ religiosæ Cultores, (i) qui tum denique suis facultatibus, suoque otio strenuè uti, ipsis etiam obrectatoribus visi sunt, dum literarum studia in suis cœnobiis redintegrare, Societates literarias instituere, libros unanimi fer-

vore

(h) Trithemius Hom. IV. & in Oratione V. habita in Capitulo Reinharzbornensi A. 1496. Enimvero, inquit, *vita monachi sine literis aut est valde devota, aut omnino turpissima.* Et Seneca Ep. 82. *Otium sine literis mors est, & hominis vivi sepultura.*

(i) Mellicenses in Austria, Wessofontani & Benedicto-Burani in Bavaria, Ethonensis-Monasteriensis in Brisgoia &c.

vore conscribere, atque unitis per socias manus operis de eruditionis palma, & laborum gloria inter seipos certare coeperunt.

4. Id verò conforme omninò esse Regulæ SS. mi Patriarchæ BENEDICTI ex eo apparet, quòd dum plures Dei famulos in unius claustrum ambitu collegit, aliud nihil spectasse videatur, quàm ut vinculo charitatis uniti necessitates invicem sublevarent, alter alterius onera portaret, animus animo adglutinetur, docti rudiores informarent, ac prudentia, instructione, doctrinâ sese mutuò pascerent & sustentarent. Quam in rem præclare HUGO VICTORINUS, *Ad hoc*, inquit, *in unum habitamus, ut nos invicem custodiamus, invicem corrigamus, invicem erudiamus, ut quod quisque non potest per seipsum, possit per alium.*

5. Sed luculentius, quæ porro in re literaria per sociatos labores, mutuasque operas certatim excolendâ nobis impositæ sint partes, ex ea discimus studendi ratione, quâ usi sunt Majores nostri: *Nimirum*, ut refert Jepsius, (k) *tres aut plures viri eruditi librum eundem, vel caput voluminis sacri legebant, postea examinabant, multa industriâ nucleum persequerentur, sententiis deinde in medium allatis, ea probabatur, quæ rem acu tangere visa fuit.*

6. Hujusmodi congressus à quibusdam COLLATIONES appellabantur; hinc etiam factum, ut similem studiorum ac sermonum conjunctionem Dialogis exponerent. Sic CASSIANUS *Collationes* scripsit è SS. Eremitarum colloquiis invicem habitis promptas; sic Divus GREGORIUS sociatâ quoque cum aliis operâ Divinos Libros excutere solemne habuit, & convocatis ad se *Petro Diacono, Maximiano, Mariniano, Claudio, Haderico*, aliisque, in sacras cum iis literas incumbere, ac paleis deinde sedulâ disputatione discussis, granum calamo mandabat, aut quæ alii chartæ illerant, ad suam incudem revocabat, ipse ab omnibus corripit, ab omnibus emendari paratus. *Vid. libr. 2. Ep. 37. & l. 12. Ep. 27.*

7. Quamvis autem è nostris non pauci omni ferè tempore & loco extiterint viri & à pietatis merito, & ab ingenii amoenitate, & à doctrinæ copia instructissimi, qui junctis studiis bonas literas mirificè excoluerunt; nulli tamen totius propemodum orbis eruditi consensu sunt reperti, qui plus

artis, plus eruditionis, solertiæ & dexteritatis ad hoc ipsum negotium attulerint, quàm celeberrimi Patres nostri Gallicani è Congregatione S. Mauri, quorum æmulâ & concordilaborum contentione, ita solidiorum scientiarum studia in omnia Galliæ Cœnobia videntur confluisse, ut vero simile sit, bonum Numen inclytum hocce Sodalitium novissimis temporibus excitasse, quò obfuscata non nihil vetus illa Benedictini Nominis gloria, non sine omnium, etiam heterodoxorum, admiratione, & bonorum applausu, ad plenum quondam meridiem eveheretur. Hi namque sapientissimi viri coadunatâ operâ unanimique fervore, & mutuis suppetiis, omnia in scientiis & artibus, velut in metallifodinis, novis indies operibus & ulterioribus progressibus certatim strepere faciunt.

8. Nec minùs commendanda est illâ studiorum confortio, quâ utuntur Patres Congregationis SS. Vitoni & Hildulphi in Lotharingia. Delectu nempe inter eos, quos præ ceteris acriori pollere judicio censent Superiores, instituto, statis diebus in Monasterio S. Michaelis Viridunensis, vel alio in loco, ubi præclaris instructa libris Bibliotheca habetur, conveniunt ejusdem laboris confortes, de argumentis perlegendis deliberant, ac lectiones instituendas inter se partiuntur, ut quæ inter legendum adnotatione, animadversione, vel uberiori elucidatione digna videntur, vel de quibus dubitatio oboritur, quisque in chartam referat. Exacto tempore, quod præstitutum fuit, denuò congregantur, propriæ mutuò difficultates & observationes conferuntur, ac demùm in codice ad id parato scriptis consignantur, & quæ orbis eruditi conspectum subire digna sunt, typis evulganda committuntur.

9. Officiosâ hac studiorum consiliorumque comunione utriusque Congregationis Patres, tot tamque præclara jam procuderunt opera, tantamque exinde Religioni nostræ conciliarunt gloriam, ut insignia ejusmodi exempla nobis vel ad simile quidpiam audendum stimulos addere, aut sanè pudorem injicere deberent, si otiosas mentes, manusque à laudabili istiusmodi instituto abstraheremus diutiùs.

10. Possent verò morosiores ad generosos ac perhonorificos ejusmodi ausus

(k) Jeps in Chron. gen. O. S. B. Tom. I. ad an. 602. pag. 446.

ausus animari non modò domesticis exterisque exemplis, sed etiam ipsiusmet instituti pulchritudine, præstantiâ, utilitate, & commodis, quæ ut magis dispalescant, prius exponendum, quanta sit ejusmodi literariæ Societatis inter Germaniæ Benedictinos instituendæ necessitas, & quæ jam pridem fuerint hac de re sapientissimorum quorundam Virorum consilia, justæque de illius instituti neglectu querelæ.

11. Etenim, ut appositè doctissimus Felix Egger, (1) non capiunt profectò Eruditiores quique, Nostrorum ignaviam, frigus & inertiam, dum Matrem suam dilectissimam eandemque excellentissimam (ipsam putat Religionem Benedictinam) impensius non colunt, nec exornant, ut oportet, studiosius. Tot jam secula innumerat inelytus Ordo noster, & vix in promptu habemus consignatam à Veteribus unam alteramve decadem, quæ vel desultorio recenseat calamo tantorum gesta temporum; cum tamen ea, si in aliarum Religionum similitudinem adducantur, rerum in universo genere spectatarum & præstantiâ, & varietate, & copiâ propè infinitâ longissimè excedat. Quæ enim regio, inquit Alvisetus (m), nostri non plena laboris? Quis Ordo alius, ut S. Benedicti, servavit Ecclesiæ, à quo uno & solo per plura secula felicissimè fuit gubernata? Quis tot Summos Pontifices, Cardinales, Episcopos, Doctores peperit? quis post Apostolos tot Gentes barbaras ad fidem convertit? &c.

12. Et tamen prò dolor! Nostorum eò inertia venit, ut recentiorum in Ecclesia Dei Familiarum amplior ferè appareat gloria & splendor. *Ecce cur?* Quia nempè exactior quorumlibet etiam in speciem contemptibilium habetur ab illis ratio, & minutiora quævis accuratiori exaggerata calamo posteritati transcribuntur, dum interim Nostri sua negligunt, & horas honorandæ aliàs exornandæque Matri Religioni destinandas, vacuas transigunt, nec gloriosè à Majoribus dicta gestaque immortalitati consecranda ad posteros transmittunt. Cujus quidem tam nocentis somnolentiæ fortè præ cæteris ream agere quis potest Germaniam nostram, cum tria circiter secula perscrutando, non nisi duo vel tres reperiantur Scriptores, quorum calamus fuit solertior, totius cultor or-

dinis, & potiora pro virorum, temporum & occasionum modo pervagatus, Hæc Eggeri Threnodia.

13. Cum igitur inter alia, quæ Ordo Benedictinus Germaniæ præstitit beneficia, haud postremum sit *Scientiarum disciplina*; (n) ne patiamur partum à Majoribus decus atteri, turpiter extinguere, & ad Familiæ nostræ, (cujus jugulum tantopere petunt æmuli) pudorem tumulo inhonestè componi, ferè deinceps prospiciendum erit, ut pro temporum & locorum opportunitate statuatur nonnullorum è Religione Virorum necessariâ capacitate & scientiâ instructorum Societates Literariæ, quorum communis labor potissimum defudet in conferendis symbolis, ac consignandis universim iis, quæ Benedictino Nomini novum adgenerare splendorem, & ampliora afferre incrementa queant.

14. Eo autem curas suas, studia & operas præcipuè intendent Socii, ut gloriosè à Majoribus gesta, dicta, scriptaque enarrant, Virorum benè de literis meritorum acta immortalitati consecrent, plenos frugum libros præsertim historicos, aut vetera cujusque commatis monumenta recenseant, illustrent, ad posterorū typorum beneficio transmittant, ac etiam cogitationes suas, animadversiones, observationes, & notas singulares rariorèque sive proprias sive alienas in commune proferant, aut simul cum aliis edendas communicent, ut sic collecta juvent, quæ singula non profunt.

15. Præterea hujus Sodalitii Confortes literario inter se commercio, mutuis officiis, junctisque consiliis & operis sese certatim juvare, tueri, defendere, atque ad propagandas sui instituti rationes in communi opem & industriam conferre, suppetias & symbolas sufficere, & quidquid in alterius usum, commodum vel propositum fuerit, benevolè suggerere, commodare, exequi, peragere; sicque augendæ & illustrandæ rei literariæ stipendia simul facere, atque in eundem scopum sua studia convertere fatagent.

17. Ex hac porrò communione studiorum, quàm ingens utilitatum multitudo varietasque commodorum nascitura sit, ex eo facillè colligitur, quòd ille animorum nexus non ex

immoderata cupiditate, sed ex ipso ingeniorum coitu vel conflictu, ipsaq; adeò mentis luce ortum ducat, & in bonum comune sese refundat, ut Ordinis decus, Reipublicæ commodum, Patriæ ornamentum tueatur, atque in artibus & scientiis omnia novis operibus, & felicioribus progressibus strepere faciat, alterque alterius ope & columinibus succolletur. Nil verò esse, per quod magis Diis immortalibus similemur, quàm ipsum scire, Ciceronis sententia est; *Scire autem tuum nihil esse, nisi Te scire hoc sciat alter*, communis fert parcemia.

17. Tametsi ergo is fortè sis, qui tuo succo vivere valeas, hoc tamen non facit, quin tuum cum aliis participes. Veritas scita non sterilis virgo, sed foecunda est. Lux illa reflecti vult, aut reperi, non sub medio reponi. Vita solitaria eximios quidem partus concipit, & format, sed ut in lucem prodeant, obstetricis opus est. Nonnulla uni quantumvis oculatissimo possunt excidere, quæ plures attentos subterfugere nequeunt. Quod bonus nescit *Homerus*, fortasse nòrit *Osellus*. Excitat amicus studium, Societas calcaria subdit, multa unus vel alter suggeret, quorum nunquam ipse meminisset. Plus vident oculi plures, quàm duo; Socius à te multa discet, tūque ab illo. Hinc uterque communi doctrinâ doctior, & communibus opibus ditior evadet. Quod tuum est, non amittis, & sit alterius; quod illius est, ipse non perdit, & tuum fit; sic lucerna lucernam accendit, & geminus fit focus.

18. Ad hæc, cum recta institutio, consilium, præmonitio magnum ubiq; momentum habeat, in literis certè maximum; Neque enim adest illicò cuique subactum illud iudicium, quod usu longo multoque labore vix tandem paratur; nec ea felicitas omnibus passim, sed melioribus tantum ingeniis contingit. Hinc quosdam videas in studiis tumultuantes, longo annorum spatio impalescere libris, nullum non movere lapidem, quo propositam disciplinam aliquam consequantur, qui tamen nil nisi pepones & lappalia ferunt; dum aliàs egregiè doctiorum virorum congressu formati, de solidioribus studiis cogitare inciperent, tempusque & labores utilius impenderent.

19. Maximam igitur Eruditus quisque ex ejusmodi Sodalitio utilitatem,

jucunditatem & gloriam reportabit, quo reverà si careat, potenti sanè adminiculo caret. Etenim haud frustra *Homerus*, parens ille omnis eruditionis, consultricem adhortatricemque *Telemacho* suo Minervam attribuit, innuens, quantum in studiis expediat, priusquam negotium aggrediamur, Sapientiores in consilium adhibuisse. *Licet enim virtus, ut Cicero ait, à natura quosdam impetus sumat; tamen perficienda est doctrinâ, & si ad naturam accesserit eruditio, singulare quid existere solet.*

20. Si itaque monita factaque Sapientum legem figunt gregi, profectò quisquis adhuc uno partem colit asse *Minervam*, non potest non comoveri tot insignibus incentivis. Sed maximè ad tam salubre institutum mutuis opibus, subsidiis, favoribus & gratiis promovendum concitari debent ii, quorum solemnis est in hoc genere auctoritas & facultas, quòd cum illi suæ actionis fructum inde reportarent, quo nullus neque major, neque præstantior expectari potest ab iis, quibus nihil esse in vitâ humanâ magnoperè expetendum existimant, nisi gloriam Dei, Ordinis decus, Patriæ ornamentum, suique nominis immortalitatem. *Quid verò homini potest dari majus, inquit Plinius, quàm gloria, laus, & æternitas?*

21. Atque hæc cum præsertim Familiæ Benedictinæ splendorem spectent, tum etiam illis maximè, qui rerum moderantur habenas, cordi curæque esse deberent. Constat enim publicè, & ad vigorem disciplinæ, & ad ornamentum statûs religiosi, & ad cujusque Monasterii decus interesse, plures habere viros doctos & bonis artibus probè exultos. Neque verò tanta ullibi est studiorum necessitas, quanta in Cœnobiis, nec ab ullâ re Monasteriorum felicitas magis pendet, quàm à literarum cultu; Hinc magni viri nominis *MABILLONIUS*, *absolutè*, inquit, *nulla Religiosa Communitas florere potest, nisi in quâ bonarum artium cultura viget; Ubi enim tepescere cœperit primigenius ille religionis fervor, nisi literarum studiis, aliisve piis exercitationibus foveatur, sensim degenerat in supinam, crassamque socordiam, quâ virtus marcescit, hebetatur animorum vigor, mores etiam inadvertentibus nobis defluunt, disciplina laxatur, Religio corrumpitur, invalscent evagationes, hinc inquietudines & omnis inde malorum lerna profluit.*

T

22. Tanto

(1) Egger in Idea Lib. II. pag. 11.

(m) Alviset in Murenulis Vermiculat.

(n) Vid. David. Kœhlerus in Præf. ad nov. edit. Directorii Hist. an. 1720.

22. Tantò autem studiosius salubria hæc monita assequi deberent PRÆLATI, quòd multis jam suorum experimentis cognoverunt, quantum ad promovendos subditorum animos, & propulsandum è claustris otium, momenti habeat verus & assiduus literarum cultus. Magna enim ingenia, nisi rectè literis fuerint instituta, tantò deteriora & perniciosiora evadunt, quantò majores in illis igniculi exarserint. Ex adverso ingeniorum cultura & laborum confociatio, ejusdem instituti alumnorum torporem excutiet, frigus propellet, ardoremque provocabit, & plures, qui sibi tantum victuri essent, aliis inutiles, cum generosos Sodalium ausus, lætosque successus perspicient, aut illorum laudes, scriptaque & elogia legerint, ipsi quoque ad veræ gloriæ consecutionem, communisque operas, & ulteriorem suarum animi dotium culturam interiùs sese sentient inflammari.

23. Sed & hac ratione vivacioribus ingenii calcar addetur, ne ab inferioribus industriâ se vinci patiantur, aut mediocribus incentivum sufflabitur, ut ad illud culmen, ad illum eruditionis apicem, quò pervenerunt alii, penetrandi nullam non occasionem aucupentur, & captent. Sacræ verò familiæ hinc inde respersæ, ac subinde ignotæ & contemptæ, sibi facile de tali studiorum communi gratulabuntur, sperantes hac se ratione æmulorum dicteria feliciter elisuras, quibus inutilia terræ pondera hucusque esse videbantur: sicque majori studio cavebunt ignorantia patroni, ne illorum socordia, & damna bilis inertia publicè privatimque perstringatur.

24. Si igitur, quemadmodum Medici morbos curaturi in comunem regulam, quam à juvenibus & nocentibus vocant, scitè ac prudenter animum intendunt, ita etiam supremi rerum administri ad ea potissimum suas curas, studia, operas, nervosque omnes intendere debent, quæ Reipublicæ bono, Patriæ salutis, Religionis augmento, Ordinis splendori, ac suæ gloriæ immortalitati conducere prona sunt, haud scimus sanè, an aliud quidpiam hoc in genere præstantius, salubrius ac illustrius excogitari possit, quàm illud, quod instituendum ac stabiendum proponimus, Eruditorum Sodalitium. Eja ergo!

Quod sapimus, conjungat amor, quod vivimus, uno
Conspiret studio, nil dissociabile firmum est.

CAPUT II.

De Senatu Academico, ejusque Membris, Potestate, & Officio.

§. I.

OMNIS Societas, ut sit firma & stabilis, debet aliquâ regiminis formâ temperari; Nam si sine ullo Magistratu, sine ullis legibus aut statutis inter se coirent Socii, si nullâ certâ ratione, nullo Præsidente, nullo Dictatore vel Moderatore regerentur, si cuilibet prout lubitum est, suis moribus vivere liceret, necesse foret, Societatem primùm innumeris turbis, simultatibus, tricisque confundi, ac denique penitus dissipari. Ut igitur stabilius nostrum persistet institutum, has Socii sibimetipsis leges rogârunt.

1. Perpetuus statuatur Magistratus seu Senatus Academicus duodecim membris selectioribus constans, penes quem summa erit potestas totiusque Sodalitii directio, ita ut quod illi duodecim viri, vel major pars eorum decreverint, statuerint, aut improbaverint, absque aliis sive requisitis, sive solemnitatibus ullis ratum fixumque habeatur.

2. Ex illo Senatu nominabuntur tria vel quinque secretiora membra, quibus majoris momenti negotia & Societatis arcana subinde committentur expendenda & expedienda. Hoc verò Synedrion non semper iisdem constabit personis, sed diversis, prout Præsidi & Senatui visum fuerit his vel illis negotium demandare.

3. Ideò autem ejusmodi triumviratum volumus occultum, partim ut impartialius feratur judicium, ac omnis offensæ evitetur periculum; tum etiam ne graviora Societatis consilia propalentur, & in herba suffocentur. Quapropter illi, qui huic muneri fuerint præfecti, tenebuntur ad strictissimum silentium, ad quod, si opus fuerit, jurejurando à Præsidente vel Senatu adstringi poterunt.

4. Cum Senatus sit velut totius Sodalitii corpus & anima; in corpore autem non omnia membra eundem usum habent, sic etiam unicuique è Senatoribus certa committetur provincia spartaque specialiter excolenda, prout quisque Præsidi & Collegis visus fuerit magis idoneus; ut ita par-

tito inter multos onere, minor sit labor, diligentia & æmulatio major.

5. Societas non solum in provinciis vicinioribus, sed & longinquis Coetui suo digniora adjungere membra, & durable cum iis literarum commercium confovere sataget; ita quidem, ut ex quavis Congregatione duo ad minus Sodales probitate, doctrinâ & humanitate excellentiores in album referantur, qui suas nobiscum symbolas & notitias communicent.

6. Hunc in finem statuatur aliqui è Senatu viri magis periti, qui peculiare correspondentias cum exteris foveant. Sic unus cum Italis, alter cum Hispanis, tertius cum Gallis, alius cum Lotharingis, iste cum Belgis, hic cum Bohemis, & ita porrò commercium literarium instituet; & quod quisque ad Societatis propositum fuggerit, candidè & sincerè cum collegis communicabitur, vel ephemeridibus inferetur.

7. Solerter adlaborabit Senatus, ut indaget, quibus in Monasteriis & Provinciis delitescant ejusmodi homines, qui alio fortè ac in quo defudarunt hætenus privatim scientiæ genere, aut in majori gradu & statione collocati, melioribusque principiis imbuti, majori cum fructu & Ordinis ornamento publicum promovere bonum apti sint; hosque suum in chorum perhonorificè invitabit, & ad disciscere studebit.

8. Omne consilium opemque & operam conferet Senatus, ut Decreta summorum Pontificum, Clementis V. Benedicti XII. Pauli V. Urbani VIII. & Conciliorum Basileensis, Tridentini &c. de Studiis monasticis & linguarum originalium cultu seriò executioni mandentur; & studiorum Moderatores per singula monasteria constituantur idonei ac zelosi, qui rem literariam excitent, & prohibeant ignavorum ac desidum prævalere consensum.

9. Pari studio contendet Senatus, ut præcipua cujusvis per Germaniam Provinciæ Monasteria pacto foedere in hanc Societatem coalescant, & viros idoneos, ac necessaria ad salubre institutum stabilius firmandum, & feliciter promovendum subsidia liberalius suppeditent: Necesse est enim eum facere sumptum, qui querit modum.

10. Ut verò Prælati & Meccenates eo proclivius alliciantur, titulus in Societate honorarius illis perhonorificè inferetur.

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

rificè erit deferendus; Et iis quidem, qui primi institutum juverint, promoverint, majora subsidia contulerint, ac suâ monasteria huic Sodalitio nexu amico & indissolubili unire voluerint, CONSULTORIS PERPETUI titulus honosque concedetur.

11. Operam insuper dabit Senatus, ut in præcipuo cujuslibet Provinciæ vel Congregationis Monasterio subalternæ quædam in variis scientiis, artibus & disciplinis erigantur Societates ejusmodi literariæ, quæ è vicinioribus locis congestas hinc inde opes literarias & symbolas cum nostris conferant simul edendas, aut recensendas.

12. Hunc in finem statuatur in singulis Provinciis vel Congregationibus Societatis ASSISTENS cum Socio, qui negotium promoveat, institutum commendet, ephemerides cum aliis communicet, virosque eruditos ad chorum nostrum invitet, atque ut mutuis officiis communes pro Ordine & Patria labores conatusque secundet, omni suadâ pelliciat.

13. Curas etiam eò maximè diriget Senatus, ut in aliquo Principali Monasterio commodè sito erigatur commune studium Historico-pragmaticum, in quò prælegatur cumpri- mis aureus MABILLONII Tractatus de Studiis Monasticis, tum Historiæ literariæ, præsertim Benedictinæ, dein Ecclesiasticæ, cum etiam Theologiæ dogmaticæ, Juris Naturæ & gentium; nec non publici Ecclesiastici ac profani prima tradantur elementa. Eodemque in loco lectiones linguarum Hebræicæ, Chaldaicæ, Græcæ &c. instituantur juxta constitutiones Pauli V. Urbani VIII. &c. in Bullario Casinensi relatas N. 291. 295. & 383.

14. Agendum quoque erit, & sollicitè prospiciendum, ut commune aliquod instar Patrum Congregationis S. Mauri, & Lotharingicæ Collegium in aliquo constituatur Monasterio insigni Bibliothecâ instructo, ubi consummata eruditionis viri, ceu veterani milites, in liberiori otio, maturiori ætate, & majori subsidiorum apparatu, meditata opera expolire, alii verò Socii oportunè convenire, de quæ rebus literariis inter se statis temporibus conferre possent; unde fecundissima utique perpetuæ eruditionis, nec minoris gloriæ ac utilitatis seges reliquis cœnobiiis accresceret.

15. Ut autem Societas non solum tecta sartaque permaneat, sed majora

T a

in-

indies ac feliciora capiat incrementa, ipsique major concilietur autoritas, præstantissimum Mecænatis cujusdam in Cæsaris Aulâ patrociniū erit exorandum; cujus auspiciis certa quædam privilegia Cæsarea possint impetrari, & institutum ab injuriis, & insidiosis æmulatorum, malevolorumque hominum obtrectationibus vindicari, suumque Literis & Literatis decus valeat asseri & conservari.

CAPUT III.

De Protectore, Præsidi, Directore, & aliis Officialibus.

§. I.

Quoniam Societates Literariæ æmulatorum faucibus semper hærent obnoxia, & potentiori fulcro destitutæ facillè dissolvuntur, iisque deest plerumque illicium, nisi hisce reverentiam, autoritatem, splendorem, qui dignitates obtinent, speciem in seipsis exprimendo concilient. Hinc Societatis Statores in acie primi eò curas suas & studia statim dirigent, ut Eminentissimi alicujus Cardinalis, vel Episcopi, aut Principis protectionem & tutelam sibi adsciscant:

Nam pietate gravem & meritis si forte virum quem conspexere, silent, arrectisque auribus adsunt.

2. PROTECTOR verò talis eligatur, sub cujus mereat virtus stipendia signis, cujus etiam actiones, & indoles cum Academiæ norma apprimè consentiant, quique Societatem pro sua autoritate, præstantia, & in literas propensione promovere, tueri, exornare, defendere, ac laborantibus subinde rebus consulere possit & velit. Is verò velut supremus totius corporis vertex honoris non oneris ab omnibus habebitur.

3. Ordinis quoque ac Dignitatis suus semper erit Academiæ PRÆSES, qui ad id muneris perveniet, vel Protectoris nominatione, vel Senatûs Academici electione, aut meliori, quo Prælati Consultoribus & Senatui visum fuerit modo. Durabit verò illius dignitas & officium vel ad triennium, aut in perpetuum, prout Senatus magis conducibile judicaverit.

4. PRÆSES talis constituatur ex confederatis Abbatibus unus, qui in opportuno Superioris Germaniæ loco confideat, ubi trium aut quatuor ad minimum Eruditorum ex Senatu

commodus possit haberi congressus, & facilis etiam exteris pateat accessus, ut illic commune Musarum emporium, & velut totius Societatis centrum statui, ac opportunum literarum commercium valeat stabiliri.

5. PRÆSIDI in specie cura incumbet, ut Societas optimis & legibus & institutis præmuniatur, ut stabilita suo in statu, vigore & splendore servetur; ut ad hujus amissim socii assuescant, sese attemperent, & quoad fieri potest, omnibus statutis mores suos, actus & labores componere fatagant.

6. Maxime verò ad id assequendum proderit, si de his, quæ facere oportet, quæque evitare, Sodales ipsi inter se ac cum Præsidi sæpius contulerint. Quocirca Præsidi jus fasque erit Academica comitia seu congressus solennes, quando necessitas aut utilitas postulaverit, indicare, condere cum Senatoribus novas leges, & regulas, rebûsque omnibus prospicere, ac præcavere, ne tepor aut remissio cum tempore irrepat.

7. Quidquid majoris momenti Academiæ nomine expediendum aut conscribendum fuerit, Præses subscribet, suumque sigillum apponet, aut pro rei gravitate, vel Personæ ad quam eminentiâ & dignitate, ipse literas exarabit, diligentèrque attendet, ut à reliquis officialibus singula ritè peragantur, ac universim rebus Societatis ita prospiciet, ut quæcunque in ejus incrementum, aut commodum ullo modo cedere possunt, vel operâ, vel consilio, industriâ & autoritate suâ sedulò procuret.

8. Honoris quoque & majoris splendoris gratiâ, feligetur ex præcipuis Prælati VICE-PRÆSES, qui in ea, qua degit provincia, rebus Societatis invigilet, & mortuo Præsidi vices illius vicario munere interim peragat. Duo insuper ex fœderatis Abbatibus stantur CONSULTORES ACTUALES, qui solennioribus annuis congressibus intererunt, & sua cum aliis suffragia ferent. In his verò quinque velut supremis verticibus consistet Ordo Hierarchy.

9. Cùm verò Senatus Academicus consistere nequeat, nisi unus sit, qui clavum regat, concentus temperet, negotia dirigat, eadem de causa, ob quam Præsidem sibi eligit Societas, DIRECTORE quoque erit instructa. Is verò è Senatu seligetur, vir perspicuæ eruditionis, & prudentiæ, rerumque tractandarum peritus, cui rebus Academia

demia & disciplinæ literariæ incumbendi otium sit & capacitas; ut putacujus humeris maxima totius corporis moles sustentari possit & debeat.

10. DIRECTORI incumbet universim rebus Societatis prospicere, literaria negotia dirigere, Conventus Academicos minùs solemnes seu ordinarios indicare, iis præesse, materias proponere, vota & opiniones aliorum colligere, decisa formare, perscripta cum Secretario subsignare, & ita quidem, ut ex voluntate & mandato Senatûs Academici id se facere uterque profiteatur.

11. Sigillum Societatis majus seu publicum ipse servabit, & acta, ipsamque etiam Bibliothecam, constantem nempe tum editis cùm ineditis Societatis nomen præferentibus scriptis; tum submissis à Sodalibus Virisque eruditis animadversionibus, symbolis, observationibus; tum etiam documentis & monumentis quocumque modo ad Academiam spectantibus; quibus specialis locus separatim ab aliis deputabitur.

12. Ut verò solatium habeat, ac rei literariæ liberius valeat intendere, ei unus è Senatu vir prudens & industrius PRO-RECTORIS titulo adjungetur, qui eodem absente vel impedito, pari cum potestate & æquo moderamine vices ejusdem geret, & in Conventibus Academicis proximum ab eo locum occupabit.

13. Constituetur etiam Ærarii Academicus PRÆFECTUS, cui integra relinquatur cura temporalium, seu rei œconomicæ. Hinc proventus è libris editis, & divenditis, lucra item, emolumenta, subsidia à Benefactoribus collata, uti & sumptus, expensas, aliâque negotia Academiâ in re familiari tangentia procurabit, publicumque ærarium separatim à rebus propriis, & quidem sub Directoris clave & inspectione custodiet, omnesque actiones ad unam utilitatis publicæ rationem exiget.

14. Ut autem ab omni suspitione malæ in his rebus versationis liberetur, Directori rationem de acceptis & expositis, quoties opus fuerit, reddet; Hic verò singula curatè in registro adnotabit, & statis temporibus Senatui repræsentabit, à quo liquidationis syngrapham recipiet, & registro œconomico inseret.

15. Sumptus ille in negotia Academiæ erogandos suppeditabit, sigillum cælari, statuta, quoties necesse

erit, typis exscribi, diplomata excudi, parerga & ornamenta usui Academiæ destinata, æri aut ligno insculpi, icones, emblemata, paradigmata, & alia hujusmodi ephemeridibus vel Actis inferenda confici curabit, & sua sub custodia ad usum fideliter servabit.

16. Societatis SECRETARIUM adfiscendi facultas relinquetur Præsidi, qui tamen è duodecim membris secretioribus idoneum, sedulum & eruditione debitâ instructum seligere tenebitur. Hic verò audiens erit dictis & mandatis Præsidis, aut eo absente vel impedito, illius, qui ejusdem vices gerere dignoscitur, ab eo, aut à Senatu substitutus.

17. Conventuum recessus, acta, statuta, decisa, protocola, diplomata, & alia Academiæ nomine exaranda ipse sub Directoris dictatura, vel Præsidis, aut Senatûs Academici jussu conscribet, & cum Præsidi, ac etiam cum Directore, quoties opus fuerit, nomine Senatûs Academici subscribet. Singula quoque præscripta, quò dirigenda sunt, ipse fideliter & sedulò diriget.

18. In conventibus sinistrum à Directoris latere locum tenebit. Ubi secretò feruntur suffragia, is bonâ fide eadem in chartam referet, eorumque numerum inibit, nec cuiquam Membrorum, multò minùs aliis, votorum secreta aperiet. Literas ipse etiam hæc illuc subinde exarandas procurabit, nec quicquam à membris præter statutum Minerval exiget.

19. Suus insuper Societati erit Cancellarius & Historiographus, qui nomina singulorum membrorum, patriam, habitationis locum, functiones, diem annumque receptionis, scripta, & similia peculiari libro inscribet, ita ut post appositos numeros plenus cujusque Socii titulus, res gestæ, opera, aliâque memorabilia curatè adnotentur & conserventur, ut hominum de re literaria benè meritorum memoria posteritati in exemplum condigno modo proponi aliquando & commendari possit.

20. Acta quoque seu Historiam Societatis sub Directoris Academicus pollice ita adornabit, ut quæ singulis annis membra accesserint, vel decesserint, horumque vitæ synopsis, prout à Socio literis mandata fuerit; observationum item ab Academicis factarum Catalogum, brevemque recensitionem

tionem, & lata de iis judicia candidè & sincerè posteris consignet.

21. Themata etiam ad elaborandum proposita, eorumque summaria, modum conventuum, decreta, & si quæ alia in solemnibus præsertim congressibus memoratu digna acciderint, sedulo consignabit, & præfixo Authorum nomine, subjunctisque ipsis thematum evolutionibus, luci publicæ, cum bona Senatûs Academici venia, & approbatione prævia, exponet.

22. Præter hos rei literariæ Curatores, duo constituentur speciales Societatis *Promotores*, quorum curæ, sagacitati & industriæ res excitanda, ac promovenda committetur. Hi verò spartam hanc studiosius excolere, aliis instituti præstantiam, utilitatem, commoda, splendorem commendare, ejusque studium & venerationem instillare, Prælatorum foederatam opem, & munificentiam excitare, donationes, subsidia, legata, communis boni gratiâ corrogare, & si quæ alia ad propositum faciunt, singulari studio zeloque peragere non negligent.

23. Eum in finem deputati, & creditilibus ac commendatitiis probe muniti, itinera literaria ad Ordinis Monasteria, exterâsque provincias statis temporibus instituent, Prælatos, *Mæcenates*, Virôsque doctrinâ inclytos in propositum pellicere, instructiones Bibliothecas excutere, Manuscripta, Antiquitatis monumenta, & quæ ad Ordinis aut cujusque Monasterii decus, ac cumprimis ad rei literariæ ornamentum & Societatis scopum facere judicaverint, solerter conquirere, scrutari, & in tabulas referre satagent.

24. Singuli porrò officiales in suscepti muneris aditu, se bonâ fide, sinceritate, & industriâ in omnibus suæ curæ commissis negotiis pro virili portione versaturos in præsentia *Directoris* & duorum vel trium à Senatu deputatorum Sodalium stipulatâ manu promittent. Horum verò omnium munus cessabit, resignatione, inhabilitate, negligentia, contemptu, malâ versatione, aut quando Senatus necessarium vel utile visum fuerit.

CAPUT IV.

De Membris Academiæ, & eorum receptione.

§. I.

Postquam plures cultioris indolis, & doctrinæ eminentioris ad egregium

facinus sese paulatim accinxerint, nulli deinceps in *Senatum* seu *Magistratum*, nisi celebres jam laboribus suis viri, aut quorum eruditio aliunde nota est & perspecta, adscisci poterunt.

2. Requiretur autem in eligendo, ut intra Germaniæ limites degat, & professione sit Benedictinus, cujus demùm cumque Monasterii. Ipsa verò cooptatio fiet per solos Senatores, non secundum receptionis ordinem, sed juxta meritorum pondus, & pensato majori Societatis commodo.

3. Membrorum extra Senatum numerus certus non erit, cum nec certus sit vel constans numerus Virorum Eruditorum, qui ad egregios & præclaros ausus in bonum publicum & decus Ordinis vergentes pro viribus secundandos sint apti aut parati, quibus scilicet omnibus & solis patebit aditus.

4. In hunc verò chorum admittentur omnis generis Viri Eruditi, ac cujusvis disciplinæ literariæ Cultores, præsertim editis operibus orbi erudito cogniti, magisque celebres; ut quod de Architectura Vitruvius, de hac quoque Academia dici queat, *Corpus ex omnibus scientiarum membris compositum*.

5. Quò autem hoc Societatis negotium feliciter procedat, etiam ex Congregationibus exteris viri egregii in membra erunt cooptandi, videlicet duo ex Congregatione Casinensi, totidem è Sant-Mauriana, Hispanica, Lotharingica, Belgica, Bohemica, Polonica, Hungarica & ita porrò ex qualibet provincia, quibuscum literarum commercium, *quod basis est nostrorum conatuum*, institui possit & foveri.

6. Eget præterea Societas præstantibus viris, qui conatus literarios variis modis adjuvent, promoveant & secundent. Quocirca Senatus eximios quosque bonarum artium Cultores, cujusvis statûs, ordinis & religionis aut regionis, qui de re literaria Benedictina benè mereri, eamque suâ operâ exornare voluerint, liberaliter invitabit, & inter *Membra honoraria* habebit.

7. Majoris quoque splendoris & honoris gratiâ in hanc Societatem adsciscuntur, quicumque ex ordine Principum, Comitum, Antistitum, Procerum favores & beneficia Academiæ impenderit, aut adscribi petierint. Hi tamen legibus, quæ reliqua Academiæ membra tenentur, non erunt adstricti,

adstricti, sed solis gaudebunt honoribus & privilegiis, quatenus tamen id suis gratiis fuerint promeriti.

8. Ceterum recipientur solum ejus generis Viri, qui tum eruditione præstantes, tum dignitate ac meritis, & vitæ integritate fini Societatis promovendo sint idonei, ne solertiæ & eruditionis præmia in minus dignos fortè collata vilescant, & culpâ nostrâ conculentur; in hoc enim uno omne decus nostrum situm esse arbitramur, ut non nisi *benè merentibus* Diploma Academicum velut *excellentiæ signum* concedatur.

9. Et si verò supervacanei laboris est commendare conspicuos, cum lux suo utatur testimonio, nec alieno indigeat suffragio; nullus tamen in Societatis nostræ album referetur, quin prius ad censuram fuerit propositus, & per suffragia comprobatus. Hinc tantaminibus subjicientur omnes, quotquot ad Societatem hanc literariam adspirant.

10. Modus porrò cooptandi Socios hic erit: Quemlibet Recipiendum *Directori* ab aliquo membrorum proponi, ejusque merita repræsentari volumus. *Director* autem *Præsidi* & *Senatui*, seu duodecim membris secretioribus has illasque personas, ut in Societatem adoptentur, sibi fuisse propositas nuntiabit, commendatitias & merita iisdem exponet, eorumque vota desuper rogabit. Hi verò intra quatuordecim ab acceptis literis dies, suam *Directori* mentem explicare tenebuntur.

11. Quod si cognita ipsis sunt *Recipiendi* merita, eruditio, mores, industria, &c. illicò paucis verbis indicabunt, *utrum judicent dignum, nec ne, qui cooptetur in socium?* Si verò personæ sufficientem notitiam non habent, cavebunt, ne votum suum decisivè exponant, sed additâ clausulâ: *Salvo meliori judicio*, illud declinabunt, obtendentes, *se nihil in contrarium rescire...*

12. Elaplis quatuordecim diebus ab eo tempore, quo probabiliter ad *Senatores remotissimos* literæ pervenerunt, & ad *Directorem* referri poterat responsum, si fortè aliquorum suffragia adhuc defunt, hisce non expectatis, *Secretarius* præsentibus *Præsidi* & *Directori*, duobusque ad minimum Academiæ membris, numerabit vota, & si inter decidentes duæ tertiæ militent pro *Recipiendo*, habebitur pro *Recepto*.

13. Quò si unus alterve prægnantè causam indicaverit, quæ eligendum

in Societate cum laude & fructu stare non posse perhibeat, in rei veritatem curatius inquiret *Præses*, vel *Director*, & prout inveniet, pronuntiabit. Omnia tamen amicè, benevolè, & citra æmulationem, invidiam, vel ullius contemptum & offensam peragi debent. Societas enim Mater esse debet honorifica, ac maximè benigna, nec facilè ulli repulsam dare.

14. Hoc ritu *Initiato* vel *Recepto*, Diploma latino idiomate perscriptum idque *Præsidis*, *Directoris* & *Secretarii* manu subscriptum, ac publico Academiæ sigillo munitum, unacum Statutorum exemplo *Director* ipse, aut *Secretarius* transmittet, receptionemque nuntiabit, & Academiæ nomine, ut huic choro literario accedere, eidemque suas operas, studia, industriam addicere velit, pro Statûs, Dignitatis ac Meritorum ratione, decenter & perhonorificè rogabit.

15. Postquam solennis receptio nuntiata fuerit *Electo*, is mox *Directorem* de sua mente & acceptatione certior reddet, & pro oneribus Academiæ incumbendis sublevandis, præscriptam à Senatu contributionis taxam liberaliter submittet. Sicque in proximo Conventu Academico publicè pro membro declarabitur, & à die acceptationis, sedendi in congressibus, & in albo Sociorum locus ei assignabitur, omnibusque gaudebit juribus, titulis, honoribus, & privilegiis, quibus alii extra Senatum constituti.

16. Si fortè plures uno die electionem de se factam acceptarent, aut ratam haberent, quod omninò præcavendum, forte lis illa præsentè *Directore*, & duobus Academicis dirimetur. Quisque autem *Initiatus*, statim *Directori* transmittet vitæ suæ synopsis, & lucubrationum tam editarum quam ineditarum syllabum, ut possit exinde judicium de ipsius in certa quædam studia propensione formari, & post fata ejus elogium conscribi, actisque inseri.

17. Expungi verò semel *Receptus* non poterit, nisi quid admiserit honesto & Religioso Viro indignum; vel in sparta sibi quâ *Socio* incumbente negligens, aut Academiæ & Statutorum contemptor extiterit; vel spontè ab instituto resilierit; aut toti corpori Academico noxius & inutilis visus fuerit.

18. Nec enim ferent mores nostri indignos, calumniatores, tetricos, desides, ignavos, inutiles; Nec *Dio-genes*

genes cynicos, nec Aristippos, quorum ille impudentiâ, hic adulatione sanam politiam ita corrumpit, ut uterque diverso titulo, ille acutis dentibus, hic blandiore linguâ, is rolando, hic lambendo, *Canis* nomen sibi pepererit. *Foris Canes*, ne Academicam dehonestent, vel odiosam reddant, ejusque progressum & stabilitatem sufflamment.

CAPUT V.

De Obligatione & Officio Sociorum Academicorum.

§. I.

Quæ sit potissima PRÆSIDIS, *Directoris & Senatorum* in Societate literaria obligatio, vix melius exprimi potest, quam TULLII verbis libro 3. de Legibus ita differentis: *Est*, inquit ille, *Senatori necessarium suam nosse Rempublicam, quâ latè patet; quid habeat militum, quid valeat erudio, quos Socios Respublica numeret, quos amicos, quos stipendiarios; quid quisque sit lege, conditione, sedere junctus, tenere consuetudinem decernendi, nosse exempla Majorum, utilia quæque & honesta prospicere* (o)... Sed hæc in genere.

2. In specie autem Membra singula tenebuntur ita actiones suas literarias instituere; ut finis Societatis supra propositus, quantum fieri potest, attingatur. Hinc nullam evehendi bonarum artium studia, horumque Cultores, Patronos, Promotores, Mecænates conciliandi occasionem prætermittent; sed ubicunque degerint, Societatis incrementum, decus & splendorem quærent, tuebuntur, provehent, suæque Eruditionis radios aliis impertire contendunt.

3. Quilibet Initiatus intra anni spatium aliquem suis è Concellitis juniorem scientiis addictum, qui & bonæ spei argumenta præbeat, sibi in adjumentum & laboris socium adsciscere studebit, eumque Societati præsentabit, quæ illum inter *Candidatos* vel *Coadjutores* recipiet, atque ipse in re literaria profectui adfistere sataget, ut majora deinceps spectare, & recto ad gloriam tramite contendere festinet, atque in album Sociorum aliquando referri mereatur.

4. Seliget quisque *Receptus* in pensum suæ consociationis materiam scopo Societatis congruam, ab alio haud præventam, sub titulo *Disserta-*

tionis, Schediasmatis, Speciminis, vel alio elaborandam, eamque tali expo-liet diligentiam, ut Orbis Eruditi conspectum subire, sui nominis famam tueri, & Societatis decus sustinere queat.

5. Etsi certum exhibitionis pensum tempus à membris requiri non possit, cum propter alias fortè occupationes literis semper vacare non possint; *negligens* tamen reputabitur, qui intra primum post receptionem annum industriæ & eruditionis suæ indicium non ediderit.

6. Si quis argumentum sibi susceperit elaborandum, ejus ichnographiam statim *Directori* submittet, ut si de eadem re rari quidpiam vel curiosi reliquis innotuerit, ab iis exploret, & illud vicissim *Authori* amice communicet. Pari modo *compositum* opusculum ante editionem *publicam* examini subijcietur.

7. Licitum verò erit membris quibus opusculum videre contigerit, materiæ perfectius elucidandæ gratia, quædam monere, corrigere, addere, immutare... Omnia tamen sine aciori censurâ, fucò, invidia, cavillatione, aut ullius vilipendio; quandoquidem Viri sapientis non est alterum lædere, vel invidiosè lacerare.

8. Si quæ igitur aliquis observaverit vel circa ipsum thema, vel circa illius sciagraphiam, aut circa elaborationem, ejusve partes, quæ censoriam merentur virgulam, privatim de his *Authorem* reddet certiore, aut, si mavult, suppresso nomine ad *Directorem* suas Animadversiones diriget, ut hic secretò ad *Authorem* deferendas procuret.

9. Vicissim *Author* ipse hæc monita, vel adversaria, non ut censuram cogitationum suarum minùs utilem aut necessariam respiciet; sed ea hoc fine fieri existimabit, ut pateat, an non ab aliis dicta hæc jam sint? An non melius & solidius dici ac efferri concinnius possint &c? salvâ interim *Authori* libertate priora corrigendi, supplendi, retinendi, atque etiam opus ex integro retexendi, eidemque soli manente elimatiõis elaborationis gloriâ, *Academix* verò honore & famâ, quod non nisi egregia ac luce digna ejus Socii in publicum proferrant.

10. Qui receptionis suæ pensum absolverit, cogi non poterit ad novæ materiæ elaborationem. Sufficiet, si

alio quovis modo Societatis laudabile institutum pro virili portione promoverit, reflexiones, symbolas, observationes, & relationes menstruas aliis suppeditaverit. Si tamen quis suo instinctu novas materias tractare voluerit, eò magis Societatis favorem merebitur, digniusque illius membrum se præstabit.

11. Quot autem & quantas observationes conferre singula membra velint Actis inferendas, à cujusque arbitrio pendebit, modò ultra XII. plagulas non excrescant. Ex latina verò scriptione majorem, quàm ex vernacula fructum speramus. Literati enim Viri ac præsertim exteri magis delectantur latinis operibus; illiterati verò ea non legunt. Latio igitur sermone conscribi debent omnia Ephemeridibus inferenda.

12. Cum porrò *Senatus* constare debeat tantum ex Viris eruditis & exercitatis; his verò nunquam egregia in publicum proferendi materies desit, hinc illorum quisque ad id erit obstrictus, ut sæpiusculè aliquod suæ eruditionis & diligentix exemplum præbeat, ne paulatim tepescat fervor, & sensim in supinam crassamque degeneret socordiam: Etenim, ut scitè Poëta,

*Ingenium, studio si non acuatur, hebescit,
Ut telum, assiduam cos nisi præstet opem.*

13. Quocirca si notabile temporis spatium præterire quis patitur, officium hoc suum absque causa negligens, à *Directore* seriò monebitur, & si intra semestre mentem aliam non induerit, è *Senatorum* albo expungetur, & alius in ejus locum juxta meritum pondus subrogabitur. Hæc ratione reliquis calcar adjicietur, ut diligentius lucubrationibus suoque muneri incumbant, ne & ipsi desides ac Societati inutiles videantur.

14. Socii per Germaniam resperfi, atque etiam extranei quolibet mense, aut quando commodè fieri potuerit, novitatum literariorum, si quas nancisci contigerit, relationem *Directori* transmittent, & econtrâ extractum quorumcunque memorabilium, quæ apud *Academiam* intereà coaluerint, *Director* ipse petentis sumptibus, communicabit. Menstruas verò ejusmodi relationes conscribent simul, vel alternativè *Secretarius & Historiographus*, easque suis protocollis curatè inferent, vel in Ephemeridibus Societatis edi curabunt.

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

15. Nullus quidem Sociis præter dictam relationem hisce Statutis labor imponitur; quisque tamen eorum, cui otium capacitasque fuerit, aliquid in re literaria elaborandum propriâ electione assumet, vel à *Directore* sibi dictari petet, altum illud semper animo revolvens: *Spartam accepisti, orna illam*. Qui enim nihil scribunt, ut quid inani Sociorum nomine gloriantur, vel iliades ab aliis salvâ fronte requirunt?

16. Ut autem cuique sese diligentius in hac palæstra exercendi præbeatur occasio, argumenta Societatis scopo maximè congrua singulis pro re nata, & cujusvis capacitate vel propensione à *Directore* proponuntur. Illis tamen, qui jam alicui Operi infundant, nihil imponitur novi, sed perfectio Operis jam incepti impensius commendabitur: *Ingenium enim non debet duabus curis partiri*, ut scitè monet Quintilianus libr. 10. cap. 3.

17. Quia verò sæpiusculè invidia hæret in vicino, statuimus, ut unusquisque Membrorum alteri, absque ulla tergiversatione, literaria adjumenta pro posse & nosse suppeditet, ac ubique profectum Sociorum & scientiarum quærat; ita ut si quis privatas habet notitias, quæ Opera ab alio incepta ornare ulterius, & limatiora reddere possent, iis sine fucò *Authorem* instruere contendat, nil divinius mortali esse reputans, quàm *juvare mortalem; nec referre, à quo bene aliquid dicatur, modò dicatur*.

18. Eundem in finem cuilibet Membrorum facultas erit & libertas, ea quæ ex regeftis & collectaneis *Academix* petenda sunt, apud *Secretarium* vel *Historiographum* relegendi & exscribendi. Sic etiam cuique aliquid ab Academicis requirenti, meliori quo fieri poterit modo, eidem candidè respondebitur. Neque enim qui fratrem pro veritate, pro publico, pro communi bono laborantem juvat, hominem juvat, sed veritatem, & Deum se ministrum præbet, à quo omnis veritas, & omne datum optimum.

19. Quod si quem aut natura sua, ut Tullius ait, aut illa præstantis ingenii vis deficiet, aut minùs instructus erit magnarum artium disciplinis, teneat eum cursum, quem poterit, prima enim sequentem honestum est, in secundis tertiisque consistere, & *in magnis voluisse sat*. Nullus igitur ob suorum conatum debilitatem erit

irridendus, aut repellendus, sed ad majora stimulus, atque omni sua-
da excitandus: Nam, *Si desint vires, tamen est laudanda voluntas, & ut vates cecinit:*

Nemo adeo stupidus, qui non addiscere possit, si modo culturae patientem accommodet aurem.

20. Inter Academicorum officia erit & hoc haud postremum, tum ut indicent *Directori*, ubi locorum reperiantur Viri eruditione & meritis insignes, qui studiis promovendis invigilent, aut apti ad id saltem & propensi fuerint; tum ut hosce excitent ad ornanda augendaque pro sua virili portione communia haec studia; tum denique ut eosdem ad dandum Societati nomen pelliciant, & perhonorifice invitent.

21. Candidati seu *Coadjutores* omnia quaecunque ad aequum in re literaria gustum, ad crisin & notitiam librorum contribuere valent, diligenter indagare non negligent. Hinc Eruditores & Peritiores Sociorum tam in *Conventibus*, quam in *Musæis* sedulius frequentando, eorum doctrinae participes fieri, luminisque & instructiones avidius ab iis haurire fatagent. Hi verò quaestionibus & dubiis respondendo ipsorum progressui necessaria praebere studebunt adjuvamenta.

22. Universim haec erit Sociorum cura princeps & obligatio: *Ordinis decus, Patriae commodum, rei Literariae incrementa quaerere, Societatis gloriam & splendorem promovere, membra tueri, aemulorum superbiam reprimere, contumelias refellere, infirmare fassa, corroborare vera, ac ita omnes actus suos instituere*, ut de genuinis alumnis, Sociisque eruditione & pietate conspicuis gloriari aliquando possit Societas Literaria Germano-Benedictina.

CAPUT VI.

De Materiis tractandis, edendisque Operibus, & Actis publicis Societatis.

§. I.

Multa cum sint, quibus Socii sua & Majorum in rem Literariam merita egregie amplificare & collustrare possunt, tum illud primum occurrit, ut *Historiam rei Literariae Benedictinae* jam certè à Nobis graphicè adumbratam, & insigniter protractam

expoliant, augeant, & perficiant. Unius enim tantum hominis quantumlibet docti, huic oneri ferendo impares humeri videntur; cum res ipsa, si attentè perpendatur, omnium difficillima sit, & eo tractari debeat eruditionis apparatu, eà sagacitate, iis denique subsidiis, quæ nemo, quantumvis sibi plaudens pollicere praesumat.

2. Addenda huic operi *Bibliotheca Generalis Benedictina*, quæ Scriptores cujusque propaginis ordine cognominum alphabetico compareant, uniuscujusque vita describatur, & Opera singula è vestigio recitentur, habità locorum, Typographorum, Annorum, Formarumque ratione. In ipsa autem cujuslibet Auctoris vita primò patria, mox aetas, deinde progressus & fata illius accuratè notentur. Tum Operum indices non tantum accurati, sed & doctis referti observationibus subjiciantur, ubi quid de opere, cujus fit mentio, censuerint Eruditi, indicetur, quandoque etiam ad trutinam horum censuræ revocentur.

3. Etsi verò pro argumentis universa doctrina & humanarum Divinarumque rerum scientia Sodalibus proponi possit, nihilque sit, ubi cuique liber non concedatur campus. (*Siquidem hunc in finem instituantur Eruditorum Sodalitia*) præcipuus tamen nostræ Societatis scopus erit, ut scripta inedita, Dissertationes, Schediasmata, Observationes, Epitaphia, Inscriptiones, Epistolæ, veteres notitiæ, Diplomata, & alia ejusmodi venerandæ Antiquitatis monumenta, maximè nostris in Chartulariis delitescencia, dias proferantur in luminis auras.

4. Hujusmodi laboris utilitatem commendat cum primis illud *Alexandri VIII.* pronuntiatum, quo *Luca D'Acherii* Spicilegium laudabat dicens: *Utiliorem præstare operam Reipublicæ Literariæ, qui eruendis è situ Bibliothecarum lucubrationibus veterum incumbunt, quam qui novos cudunt libros; libri enim novi, si quid boni continent, ab antiquis mutuari solent.*

5. Quocirca istud cum primis curabunt Socii, ut qui hinc inde resperi occurrunt virorum egregiorum foetus in obscurioribus subinde Bibliothecarum forulis, velut in ergastulis latitantes, meliori tamen sorte digni, simul comportentur, & in lucem asserantur. Hac ratione vindicari

cari ab oblivione & interitu poterunt quam plurimi libri aliàs fortè perituri, aut cum blattis & tineis inexpiabile bellum luctaturi, sibi, possessoribus, & aliis inutiles.

6. Atque nostro quidem animo plurimum sanè interesset Ordini & publico, ut in singulis cœnobiiis essent aliqui huic curæ intenti, qui referatis Bibliothecarum claustris, intima earum penetralia perreptarent, per omnes recessus & forulos annosæ eruditionis exempla conquirent, veteres illos Scriptores in pulvere dormientes excitarent, & pleniorum tot reconditorum Ecclesiæ monumentorum notitiam Orbi Erudito suppeditarent.

7. Laudabilem itaque operam, & Societati gratissimam præstabunt Sodales nostri, si accuratam suorum Manuscriptorum, rariorumque & præstantiorum codicum, qui in suis Chartophylaciis adservantur, recensionem conderent, eamque *Directori* Academico sifterent, in Societatis Tabulario ad usum reponendam, vel actis publicis aliquando inferendam, ut suis inde Possessoribus & Scriptoribus honos, suæque literarum cultoribus utilitas atque jucunditas accedat.

8. Patebit exinde, quibus divitiis gaudeat Respublica literaria Benedictina, quibus veniat illustranda; ubi nam repositæ sint opes illæ auro gemmisque pretiosiores, quibus solidiori Sapientiæ inhiantes animæ adeo delectantur; quidnam denique ex istis gazis in publicum depromi, quid typis excudi possit, & debeat; Sicque Sociis exercendæ in suo fundo industriæ campus subternetur amplissimus. Ex his verò catalogis facili deinceps negotio confici poterit diu desiderata *Manuscriptorum Germaniæ Bibliotheca*, exemplo summi Viri *P. Bernardi de Montfaucon* adornanda.

9. Egregie etiam sua in Rempublicam merita augebunt Socii, si varia opera adhuc desiderata, viz. 1. *Collectio Conciliorum per Germaniam celebratorum.* 2. *Bibliotheca Historica Germaniæ.* 3. *Apparatus Scriptorum rerum Germanicarum.* 4. *Diplomatium collectio amplior ex omnibus Germaniæ tabulariis.* 5. *Thesaurus Antiquitatum Germaniæ.* 6. *Historia Germaniæ Pragmatica.* 7. *Germania sacra ad modum Gallie Christianæ conscribenda.* 8. *Monasticon Teutonicum instar Anglicani efformandum.* 9. *Opus diplomaticum Germano-Benedictinum.* 10. *Bullarium Benedictinum solas Summorum P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

Pontificum Bullas complectens. 11. *Apostolatus Benedictinorum per Germaniam;* & alia ejusmodi, quæ Ordini Benedictino immortale decus conciliare, ac Gentis nostræ gloriam ad exteras nationes traducere possent, successivè per socias manus elaboranda & edenda in se recipiant.

10. Circa has aliàsque materias communi studio illustrandas, primum inter se conferent Socii, tum de principiis, subsidiis, rerumque tractandarum modo suas ferent sententias. Deinde singuli singularia argumenta curatissime discutienda suscipient, ac dirigente universum negotium viro maximè perito, symbolas mutuò conferent; quibus deinde in medium allatis, eæ probabuntur, quæ rem acutangere videbuntur. Is verò qui operis directionem in se recipiet, ejus ichnographiam præliminariter adornabit, & rationes, utilitatésque illius Sociis proponet.

11. Hanc igitur primam in Actis rationem à nostris ineundam censemus, ut singuli singulas dissertationes de argumentis jam propositis, aut aliis à *Directore* vel *Senatu Academico* designandis studiosè elaborandas suscipiant. Et unus quidem de *Sodalitiis Literariis*, eorumque origine, progressu & commodis; Alter de *Ephemeridibus*, & aliis quibusdam ejusmodi commentariis; Tertius de bonarum Artium apud Germanos cultu, deque earum neglectu & impedimentis; Alius de condenda *Scriptorum Historicorum Bibliotheca* ejusque usu & necessitate; Hic de *Conciliorum* collectione & *Historia Ecclesiastica Germaniæ*; Iste de re diplomatica, & ita porro de reliquis tractabit.

12. Eligentur præterea pro observationum apparatu Themata ad Historiam naturalem, profanam, atque Literariam, cognatasque his disciplinas, puta *Numismaticam, Antiquariam, Heraldicam, Genealogicam, Chronologicam, Jus naturæ & Gentium*, item *Publicum S. R. I.* ac præsertim *Ecclesiasticum*, & reliqua huc spectantia, eaque vel rariora, vel ab aliis planè omiſsa, aut non satis accuratè tractatæ, vel ab heterodoxis contaminata; aut vulgaria quidem, sed circa quæ nonnisi singularia & sublimiora aliorum cogitatis proferentur.

13. Uti ergò apes videmus omnibus quidem insidere flosculis, utilia de singulis colligere, collecta in com-

munere alvearium referre, sic quilibet Socius suos primò fundos occupare, obire, excolere, codices diligentius evolvere, tabularia, forulos, cistas, fiscinas excutere, nihil intactum relinquere, sed profutura quæque etiam in speciem contempta ac minutiora undique congerere, & in commune Musæum ad usum præsentium, & documentum posterorum referre sataget, ita quidem, ut sibi porrigant invicem manus, & ad res collustrandas æqualiter omnes conspirent.

14. Favere autem hisce conatibus literariis maximè poterunt R.^{mi} Antistites, si indices Diplomatum, Bullarum, Chartarum, Traditionum, Manuscriptorum, & aliorum monumentorum veterum, quæ in eorum chartulariis delitescunt, conficiendos procurent, eosque cum summariis, initio, subscriptione, monogrammate, sigillisque publicandos Academicis submittant. Nos brevi uberrimum annosæ vetustatis spicilegium nancisceremur, & tempore succedente *Artem diplomaticam Germaniæ*, Opus Ordini nostro proprium, nec minùs utile quàm honorificum, votisque Eruditorum certò responsurum, esse conspecturi.

15. Quantam præterea ab omni ætate apud Eruditos iniverint gratiam, qui magnorum Virorum Opera hinc inde dispersa, quæque successu temporis inventu difficillima evaserunt, colligere, ac redivivâ luce donare studuerunt, nemo est, qui nesciat. Utilissimum proinde studium laborèque impendent Socii, qui procurandis novis operum Virorum illustrium, puta *Bonifacii, Alcuini, Rabani Mauri, Wilhelmi Hirsaugiensis, Engelberti Admontensis, Adami Villici, Joannis Trithemii* &c. editionibus stipendia simul facerent, & Bibliopolas ad ejusmodi editiones suscipiendas solerter excitarent.

16. Adhæc cum potissimi rerum Germanicarum Scriptores Historici sint Benedictini, horum æquè ac sua in patriam merita Sodales nostri egregiè collustrabunt, si peculiarem tam editorum, quàm ineditorum collectionem adornarent, & concatenato veluti seculorum nexu digestos, Notisque & Animadversionibus illustratos simul edendos procurarent. Quod opus eò alacriori animo adgrediendum, eoque majori studio perficiendum, quò propius ad Nos spectat,

præcavendumque est, ne exteri gloriam illam, quæ nobis propria est & hæreditaria, sibi vendicent.

17. Acta Societatis, quod attinet, hisce inferentur minuta quædam opuscula, nova & vetera, prout à Sociis communicata fuerint, aut secundum materiæ connexionem, præmissoque Authoris cujusque opusculi nomine simul congesta typis successivè tradentur exscribenda sub tit: *Musæum Germano-Benedictinum*: vel, *Collationes Patrum Societatis literariæ Germano-Benedictinæ*. . . Dabitur verò opera, ut singulis saltem quatuor anni temporibus, aut prout Senatui opportuniùs visum fuerit, Tomulus unus in lucem prodeat.

18. Hæc verò servabitur in digerendis materiis œconomia. Primo semper loco comparebunt Initiatorum specimina; Tum dissertationes, observationes, schediasmata &c. Deinde addentur Scriptores Benedictini cum accurata recensione operum ab iis editorum. His denique subjiciuntur libri præstantiores noviter à quibuscunque Scriptoribus vulgati, & interdum quid curiosi aut insoliti contineant, indicabitur. Quod si quis fortè Collegarum è vivis excesserit, paucis beata ipsius analysis ad calcem insinuabitur, cum honorifica mentione eorum, quæ in Societatis & rei literariæ commodum præstiterit, quæ opuscula ediderit, quæ posthuma reliquerit, & alia memoratu digna.

19. Hac de causa, Membro ex Academia defuncto, *Director*, quamprimum ejus ad eum perveniet notitia, aliquem ex Sociis requiret, ut ipsius *Vitam & Acta*, seu *Elogium historicum* eruditè breviterque depingat. Continet hæc descriptio præter pertinentia ad privatam viri vitam leviter tacta, maximè ejus generis res, quæ ad rem literariam augendam, virtutem instillandam, & alios excitandos faciunt: v. g. Singularia ingenii, ductusque divini vestigia; infucatae pietatis & doctrinæ exempla; Controversiarum defuncti cum eruditis momenta, aliorum de ipsius scriptis judicia, & his similia.

20. Ita descriptum defuncti elogium peritioribus quibusdam membris inspiciendum & examinandum submittet *Director*, ut si quæ habuerint, quæ addenda, emendanda, interpolanda, aut expungenda judicent, Authorem de hoc ipso faciant certiores.

Post-

CAPUT VII.

De Congressibus Academicis, aliisque rebus Societatem concernentibus.

§. I.

Congressus Academici duplicis erunt generis; alii *solemnes* singulis annis, aut quoties opus fuerit, in loco ubi *Præses* sedem fixit, autumali tempore, sub ejus præsidio celebrandi. *Minus solemnes* alii, seu *ordinarii*, quos *Director* ipse singulis septimanis aut mensibus cogere poterit. Ad hos verò convocabit tantum Collegas eo in loco, ubi ipse degit, subsistentes, nisi tamen de rebus gravioris momenti instituenda sit consultatio, & major requiratur Senatorum numerus.

2. In iisdem præsidebit *Director*, & ordinariè tractabitur solum de rebus literariis, aliisque levioris ponderis. Hic verò servabitur ordo. I. Literaria quædam dissertatio ab uno ex Sociis composita, aut Academiae commendata prælegetur. Quodsi nulla præsto adesset, aliqua ex recens editis, ac fortè aliis invisa substituetur. Tum Secretarius vel Historiographus Epistolarum literarias novitates continentium relationem faciet. Deinde fiet consultatio de novis literariis, & mensuris relationibus. Denique erudito colloquio, aut *Directoris oratione* finietur confessus.

3. Ad solennes congressus invitabuntur duodecim viri, ac etiam duo Prælati Consultores, & ex Sociis aliqui meritis & doctrinâ insigniores, publicique consilii participes. Nemo tamen præter eos, qui in officio Academico, & in vicinia sunt, nisi expressè requiratur, comparere tenebitur. Quodsi quis impeditus fuerit, rationes suas & vices alteri procurandas committet, vel per literas exponet. Si verò jussus non compareat, gravi subsistente causâ, ei munus, quod gerit, abrogabitur.

4. In solennibus congressibus, primò omnium novis, si quæ adsunt, membris, locus cuique debitus assignabitur. Tum verò post breve *Præsidis* alloquium, vel *Directoris* præfationem, *Secretarius* articulos è statutis sibi præviè designatos, & Catalogum Sociorum præleget. Consultabitur, an non in aliquibus Statuta sint sup-

U 3

plenda

Postquàm hoc modo Censorum manus evaserit scriptio, inferetur proximo anni illius Actorum Tomulo, præfixâ defuncti, si haberi potest, iconæ æri incisâ, quò perennius in posterorum oculis versetur ejus memoria, indeque reliqui ad veræ gloriæ consecutionem sese peramplius sentiant inflammari. *Imagines enim tacentes sunt historiæ, quæ æri incisæ non procul ab æternitate conciliandâ abesse dicuntur.*

21. Cum sæpè contingat, ut præmaturâ Virorum doctorum morte vel non absolvantur, vel non edantur eorum opera, sicque inter manus ineptas relicta subinde negligantur vel intercidant, aut etiam fuci ad horum pabula accedentes, non sibi facta mella deprædentur; huic malo ut præfens aptetur remedium, Academiae *Director* omnem adhibebit curam, quâ defuncti supellectilem literariam, ejusque posthuma ingenii monumenta tam perfecta, quàm affecta nanciscatur. Ea verò alteri membro velut laboris succedaneo revidenda, augenda, perficienda, & publici juris facienda committet.

22. Quò autem hoc salubre institutum feliciter faciliusque procedat, consultum fuerit sancitâ lege cavere, ut si quod Societatis membrum diem suum obierit, non solum ejus literaria supellex, sed etiam ipsius peculium, cederet in Societatis ærarium, ut inde defuncti effigies æri incidi, & posthuma ejus ingenii monumenta in lucem protrahi possent. Addi etiam posset, certa quædam pecuniæ summa à defuncti cœnobio pendenda pro suscipiendis oneribus, dum aliter prospiciatur.

23. In omnibus porrò scriptis Societatis nomine publicandis ab illiberali stylo, contentione, aut putido cavillandi genere abstinebunt Socii, sibi que cavebunt, ne tricas serant scholasticas, aut sopitas de Religione controversias suscitent, vel politicas novitates, aut Principum prætensiones incautè tangant. Si quis tamen veritatis amore, justiore zelo, aut pro sua, vel Societatis & Ordinis defensione simile opus conscripserit, Actisque publicis recenseri petierit, consensus ei non erit denegandus, modò æquanimi moderamine utatur, nec aliunde funestior pertimescendus sit exitus.

plenda, vel novis suffulcienda? Consilia dehinc in medium proferentur de adhibendo irrepentibus abusibus, laborantibusque rebus, & reliquis defectibus remedio; de augendo Collegarum numero; de Societatis splendore magis illustrando, de operibus communi studio elaborandis, & aliis occurrentibus negotiis.

5. Posthæc incipiendo à *Præside* cuilibet membro integrum fāsque erit, quidquid habet, cupitque, ut votis Academicorum decidatur, proponere. Super singulis requiret *Director* singulorum decisum. Suffragia autem erunt aperta, nisi fortè præsentem aliquem tangat materia proposita; ubi tum ipse tantisper fecedere debet; vel occulta erunt vōta; majoris verò partis partes erunt potiores.

6. Cùm nemo ex præsentibus quid amplius habet, quod proponi cupiat, deliberabitur eodem modo de postulatis, & materiis absentium per literas expositis, aliisque rebus ad statum Academiæ publicum pertinentibus. Atque, si ita visum fuerit, singulis super articulis suffragia *Præsides* vel *Directores* rogabit. Si majora præsentium adsunt, pro communi conclusio habebitur, atque à *Secretario* in Recensūs formam redigetur, & ab omnibus præsentibus subscriptione firmabitur.

7. Præterea in Congressibus ista erit habenda ratio, ut colloquia de iis potissimum rebus misceantur, quarum particeps quis in ordine ad Societatis scopum fieri maximè desiderat. Tali enim ratione tum consilia oppidò salutaria audientur; tum variæ opiniones prolatae innotescunt; tum media expiscabuntur, quibus propositum liceat illustrare argumentum, ac ea fœnerari, quæ in progressu institutum nostrum fecundent, magisque stabiliant.

8. In iis Conventibus præcavendæ sunt omninò & eliminandæ disputationes, quæstionésque umbratiles, in quibus non eruitur veritas, sed potius læditur charitas. Nam sæpiusculè in ejusmodi contentionibus crescunt rixæ, simultates, animorum dissidia, quòdque damnabilius est, ingenium quandoque contra veritatem sumit arma, & ad eam subvertendam cuniculos & machinas omnes admovet; unde cavillosiores ac pervicaciores discedunt multi, doctior utique aut melior nemo.

9. Tractabitur autem maximè de

tactis in hoc systemate rebus, & aliis ad bonarum artium cultum magis augendum facientibus. Quocirca quum nostris in Cœnobiis reperiantur plures quandoque Viri egregio pollentes ingenio, qui de nullo tamen acerbius, quàm de bonorum librorum penuriâ & temporis angustia conqueruntur; utrique sanè infestissimo solidioribus literis incommodo, ut medeantur religiosorum collegiorum Præsidi, partes suas interponent Academici; idque præstabunt Antistites, si quidem obtrectatorum in nos declamationes cessare velint.

10. Cùm porrò nulla inter homines coaluerit unquam Societas Sacra, vel Civilis, aut Literaria, quæ communia ferre onera, communes facere sumptus non debeat, adeoque proventibus non indigeat; circa rem œconomicam, seu Fiscum sollicitos etiam quàm maximè in Congressibus esse convenit. Quâ autem ratione, quibusve mediis publicum quoddam ejusmodi *Ærarium*, in hac rerum crisi posset consulari, difficile profectò esset consilio quodam absoluto definire. Modi enim, quibus id confici posset, dependent maximè à Prælatorum animo erecto, propensione, liberalitate &c.

11. Quia tamen consilia proponere omnibus licet, qui utcunque experiundo aliquid didicerunt, nostro in systemate rem facillimè confici hâc posse ratione credimus, si nempe Confœderati Antistites aliquod *Capitale*, ut vocant, simul contribuerent, ex quo *Typographeium* opportuno quodam in loco ita erigeretur, ut quidquid fortis ac emolumentum inde proveniret, in Societatis ærarium cederet. Sic fundum haberent Socii, in quo sibi ararent, occarent, fererent, & meterent.

12. Quidquid insuper ex libris Societatis nomine editis luci obvenerit; quidquid ex Actis seu Ephemeridibus conflabitur æris; quidquid etiam à Prælatibus, Mecænatibus, Sociis; aut aliis, quos honesta boni communis cogitatio tangit, largitum fuerit, id totum ærario Academico fideliter inferatur, ac ne sterilis in cista jaceat pecunia, fœnori detur. Alia taceamus media consultius in ipsis congressibus pleno ore proponenda.

13. Quod si fortè Principes, Episcopi, Abbates, aliive Procures, Opus quoddam à Sociis, factâ condignæ mercedis repromissione, elucubrandum

dum poscerent, vel in controversiis, rebusque dubiis Academiæ judicium requirerent, *Director* omnibus Sociis idipsum proponet, & qui ingenii ac eruditionis suæ periculum eo in argumento facere voluerint, sua dabunt nomina, remque inter se ita transigent, ut partitis laboribus, collatisque invicem symbolis opus perficiant; & quod inde proveniet commodum, præter constitutum cuique operario *Minerval*, ærario inferatur.

14. Quia verò præmiis invitare virtutem convenit, in singulis solennibus Academiæ Comitibus, *Præsides* vel *Director* constituto quodam honorario, seu agonis literarii præmio, duo Themata, unum ex sacra, alterum ex civili Historia, vel ex Jure publico, digna in quibus evolvendis docti viri defudent, & ex quorum enucleatione in publicum aliqua redundare queat utilitas, omnibus & singulis Academiæ membris proponet certatim elaboranda, ita ut qui rem meliùs confecerit, laureolam præmiùmque reportet.

15. Hujus rei gratiâ *Director* absentibus statim nuntiabit, circa quid versentur Themata proposita; Quilibet verò Socius illicò indicabit, quodnam ex illis sibi seligat elucubrandum, ac ei argumento ita deinceps incumbet, ut illud intra tempus præfixum diducat, scriptoque ad prælum parato comprehendat, & *Director* submittat. Transmissa autem *Director* tecto singulorum nomine cum Censoribus Academicis communicabit, rogabitque eorum desuper suffragia, quodnam ex omnibus præferri reliquis mereatur; & præmiùm illi cedit, cui per majora fuerit adjudicatum.

16. Ut cuique etiam sese in literariis exercendi occasio facilitasque præbeatur, in singulis generalibus Comitibus certa quædam levioris momenti argumenta Sociis præscribentur pro lubitu elaboranda. Ea verò postquam fuerint completa, mittentur *Director*, ut eorum prælectione in ordinariis congressibus factâ, si probata sint, & publicâ luce digna, Ephemeridibus inserantur, præfixo ubique honorifico Auctoris titulo.

17. Peractis omnibus PRÆSES postremò publicè declarabit, quinam Sociorum de propositis Thematibus omnium optimè egerint, quinam alii palmam reddiderint dubiam &c. Auctoribus verò si præsentibus ii sint, de hoc gratulabitur, jubebitque *Secre-*

tarium, ut eam; quæ in utroque themate pro omnium limatissima fuit habitata, opellam publicè prælegat. Quo finito hisce duobus distribuentur agonis literarii præmia, quæ in aliquo numismate, mnemosyno, vel alio simili honorario consistent.

18. Qui præmia retulerint, nova duo themata ad inquirendum & elaborandum Academicis constituent; atque pro illo anno denominabuntur *Academiæ Promotores*. Quem in finem Commendatitias, seu patentes literas à *Præside*, *Directore* & *Secretario* subscriptas, tribusque sigillis munitas accipient, hisque instructi iter literarium ad Ordinis nostri monasteria per provincias sibi designatas instituent, cunctaque memoranda ad Societatis scopum facientia curatè in pugillares referent, atque liberius otium nacti ita digerent, ut Actis inferi possint.

19. Denique Comitiorum Recensum, Decisa, Statuta, & alia Conclusa aut decreta describi, subscribi, & sigillo Academiæ muniri, ac *Director* singula in custodiam extradi jubebit *Præsides*; Tum verò expeditis omnibus, singulos admonebit, ut concorditer ac fraternè inter se agant; Societatis decus & splendorem ubique propagare studeant, disciplinas meliores integrè ac sanctè colant; Honorandæ exornandæque Matri Religioni Benedictinæ nervos omnes & curas intendant; Non ad quæstum vel inanem gloriam, sed ad commune Societatis bonum studia laborésque suos unice dirigant; ita quidem, ut honor Dei, Ecclesiæ utilitas, Ordinis splendor, reique literariæ incrementum, atque boni publici exinde resultans commodum, omnium actionum scopus sit & cynosura unica, „

Haftenus Systema; cujus quidem adornandi curam dum mihi præsumptam insinuo, absit ut præstiti officii partes inconsultâ jactatione altiùs extollere, aut res magnas à me profiteri sustineam; Novi meo memet metiri modulo, nec eo audaciæ progrediar unquam, ut Majoribus leges figere, aut sapientiores docere mihi præsumam. Muneris nostri est inchoare & informare opus, non ad summam absolutamque perfectionem perducere. Commonstramus Sodalibus nostris certum finem, quò tendere, tutum iter, quò ingredi, asylum, quò se recipere in posterum possint, quot-

quotquot Musarum amœniorum amore capti, sacris ipsarum interesse cum aliquo fructu voluerint. Si quis nostra hæc consilia pronis auribus non admiserit, *vates officium fecit, si monuit.* (p) Quia verò, ut Polybius ait, (q) *Si tollas ex historia, quare, quomodo, quo fine, quidque fuerit actum, & quem convenientem exitum res gesta habuerit, quod superest, illius commissio mera est, non autem opus ad erudendum Lectorem comparatum, libet nunc etiam ipsas ab origine causas, & tanti seriem, si fas, evolvere facti.*

Suscepti consilii rationes.

Et suscepti quidem consilii ratio primaria fuit, *accuratior & auctior hujus, quod sistimus, Operis editio.* Cùm enim ipsum Authoris manuscriptum ad æquitatis trutinam pensius revocâsem, & inventum esset minus habens; Me verò ac neminem unum *solum* tanto operi ex æquo perficiendo aut eliminando suffecturum prudens arbitrâre, alios peritiores ejusdem calybis fabros in consortium adsciscendos duxi, qui suas mecum symbolas conferrent, atque illustrandæ per amplius & augendæ Rei Literariæ Benedictinæ stipendia simul facerent. Collatis itaque consiliis cum egregiis quibusdam Viris prima mihi cura fuit explorare, *quid super ejusmodi instituto ipsi judicarent, & quem fructum inde sperarent.* Et nulli quidem dubium fuit, quin ejusmodi sodalium magnam Reipublicæ literariæ utilitatem, & Ordini gloriam, ac patriæ decus afferre queat. Sed quemadmodum de instituti præstantia & utilitate cordatus nemo dubitaverit unquam, ita de illius formandi modo tam dispares fuerent sententiæ, ut *has non sani esse hominis, non sanus juret Orestes.* Tametsi verò ex ipsa animorum fluctuatione, aliisque causis fatis prospicerem, quam duram adirem provinciam, remque exitu difficilem adgrederer, non illam tamen intentandam credidi. Communicato igitur consilio cum clarissimo P. FROBENIO FORSTER, Sant-Emmeramensis Ratisbonæ Monasterii Priore dignissimo (*qui quamdam ejusmodi Sodalitii apud Bavaros formandi ideam sibi jam formaverat*) inter nos primùm illud convenit, ut suam quisque conferret opem & operam, ad eliciendos Sodalium Fautorumque animos. Missis itaque huc & illuc literis, illicò eos interpellare placuit, quos inter hujus Sodalitii primipilos esse volueramus. Quid autem unus & alter responsi de-

Consultorum eade re sententiæ.

derit, quidve consilii suggererit, grato animi sensu commemorare forte non erit injucundum, nec inutile. Primus sese offert Cl. P. *Cælestinus Leuthner* Wessofontanus Congr. Ba. Leuthner varicæ eo tempore Secretarius, Vir *suffraganeus* eruditione & scriptis per orbem literatum celebris, qui ad provehenda illius instituti exordia per me provocatus, hæc inter alia rescribebat die 3. Januarii anno 1752. „ Quam inexpectatæ, tam jucundæ fuerunt literæ, quas humanitas tua V. C. ad me dandas dictavit; Vidi enim novum exoriri Literaturæ Benedictinæ Atlantem, qui sacri Ordinis gloriam in prosequendis Clar. P. Magnoaldi p. m. cœptis non suis unius humeris fulcire contentus sit, sed ad magis illustrandas res nostras Societatem quoque Literariam cogere gestiât. Hoc votum, quod præstantissimis Viris *Bernardo Fazio, Felici Eggero, Marquardo Hergott, Magnoaldo Ziegelbauer, Anselmo Desingio*, ac novissimè *Frobenio Forstero* insedit, mihi quoque dudum pullabat animum. Verùm illud semper desiderabam, quod Martialis: *Da Mæcenates; non deerunt Marce Marones!* Parnassus Boicus per octodecim & piures Dissertationes ab eruditissimis Viris continuatus denique corrui. Cur? *Ex defectu publicæ* authoritatis, ut *Desingius* scribit in enarratione doctorum Societatum.

„ Alterutrum ejusmodi Societati Benedictinæ necessarium, salvis aliorum judiciis, arbitror: præprimis tutelam magni cujusdam Principis, qui sortem tali collegio munificè statueret, ex cujus annuo censu necessaria in rem pararentur subsidia, libri nempe, Ephemerides, commercii facilitas, aliæque ejusmodi; vel certè *divitem Bibliopolam*, qui suis expensis opera Sociorum vulgaret, Quantum ad hoc attinet, *D. Martinus Veithius* certè non foret difficilis, imò & avidus, si viderit Magnoaldinum Opus promptos invenire emptores. Fortè aliis etiam Bibliopolis orexis cieretur, ut operas in hanc rem suas sponte offerrent.

„ Quantum verò ad primum, Princeps secularis vix reperietur: metuo, ut Episcopus. Sacri Ordinis nostri quispiam fortè possit & velit, maximè si inter suos etiam vel Du-

ces

„ ces vel Socios futuros haberet: quales viderentur Cel. mi Principes & Abbates, *Campidonensis, Fuldensis, S. Blasii, Sant-Emmeramensis &c.* „ Quid optabilius vel accommodatius foret Typographeo Campidonensi? „ Verùm hæc inter pia desideria relinquentur, nisi ipsorummet aliquis ultrò ad rem pulcherrimam fulciendam incendatur. Quid verò? Fortassè nec ipsa Sodalium opera sterilis esset futura, si non singulares tantùm unius Ordinis res, sed publicas etiam ac pluribus communes ederent. . . Coalescentis Societatis membra si comperero ea quædam esse, quæ genium meum noverint, ut *Frobenius Forsterus, & Anselmus Desingius*, salvâ hac meâ apud *Thaumaturgam Vilgertshovensem* solitudine promptissimè serviam legendo, inquirendo, scribendo, communicando, quantum per Superiores licuerit, sumòque ducam honoris meis TE obsequiis mihi devincere, cui manum, operam, animum lubens consecro, utque pretiosâ amicitia tuâ ac benevolentia femper me dignere omni contentione obsecro., Hæc eximia Vir prudentiæ & eruditionis.

Benedicti Buecheri sententia.

Pari humanitate & animi moderatione *Benedictus Buecher* in Universitate Salisburgensi Ss. Theol. Doctor & Aulæ Theologus, per me, nullâ licet præparatione factâ, interpellatus, suam hac super re expressit sententiam: *Quem dudum*, inquit, *ex fama novi Virum clarissimum . . . is jam non interpellare me ignotus potest, quin potius de suaviore mihi amicitia & arctiore, ex cepto literarum commercio, necessitudine mihi summopere gratulor.* Tibi verò *Vir Erud. ut labores tuos pro gloria sacri Ordinis nostri feliciter susceptos fortiter generoseque perficias, iterum iterumque commendo.* Est autem, quod & amplius me solatur, quòd scilicet non solus (qui utique præstare id posses) sed unâ cum membris *integræ Societatis Literariæ Germano-Benedictinæ* huic operi (*Historiæ Rei Lit. O. S. B.* insudare constituas, modestè & laudabiliter sentiens, plus oculos videre quàm oculum. Societati huic ut Nomen dem meum, Tuo Sodaliumque tuorum nomine me compellas, plura hac de re mecum collaturus, ubi Vobis de mente mea & propensione ad id genus instituti constiterit. Ad quod respondeo I. Societates ejusmodi Literarias jam vunc & Orbi literato & ipsi Romæ fami-

liares me non posse non immensum aestimare, dummodo, quod ipsum vestra jamjam modestia probat, ex parvis initiis res magnæ crescant. II. *Istiusmodi initiis, quæ mihi magna jam sunt incrementa, suppetias dare, si ex me pendeat, jubere TE volo, non petere; Benedictinus non sim, si pro re Benedictina, quoad potero, non laborem.* III. *Quod autem & nomen meum Albo vestro consignandum poscatis, parcite, si dicam quòd per hoc nimium vos mihi humiles esse probetis. Viros conquirite eruditione vestrà dignos: me curta domi supellex, & nimia, quam de Societate vestra concepi, aestimatio, prohibent. Servum ceteroquin ad obsequia tum fraterna, cùm literaria, si quid Furavii ego possim, habebitis semper & cultorem vobis toto corde devinctissimum.* „

Consilium quoque meum cùm *ape-Desingii* ruissem Clariss. P. *Anselmo Desingio* Viro amicissimo, haud ita ille proposito blandiri visus est, quin unâ simul me de illius perficiendi difficultate sapienter admoneret: *De Societate*, inquit, *Germano-Benedictina Literaria, quam meditaris, laudo studium tuum & voluntatem.* Quam verò tenuis mihi ejusmodi in rem spes superet, *Frobenius* noster TE docebit. Nec moles me terret, quemadmodum alios, quos ais, sed experientia, Viginti amplius anni sunt, ex quoeandem cogitationem nec solus mecum, sed cum Prælati verso, nullâ hæcenus firmâ spe. . . Neque Tibi dissimulo, omnia ea, quæ tua mihi de his epistola loquitur, nequicquam profutura videri ad rem saltem cum honore inchoandam. Quocirca nisi certiora mihi auguria nuntiaveris, sine fuco pronuntio, neminem me invitaturum: præcipuè cum ignorem ad quid, qualesve epulas invitem. . . Hæc tamen non ut animum dimittas expono, sed quò intelligas candorem meum. Placet enim vehementer honestissimus conatus tuus, atque opto, ut felix ex æquo respondeat eventus, Prius verò quàm de hoc spem concipiam, ex TE flagito, uti incundæ ejusmodi Societatis schema concicias, & Sodalium Fautorumque animos explores. . .

Æquo ferè modo mecum agebat P. *Udalricus Weiß* Ursinensis in *Suevici* *Wais* *via* Cœnobii studiorum Moderator, rescripui in suis ad me literis 26. Januarii 1752. datis in hæc verba prorumpibat: *De ineunda Societate Literario-*

Bene-

(p) Sadi Arabis Philosophi effatum.
(q) Polybius libr. 3. pag. m. 186.

Benedictina consilium sententiâque requiris meam: Ego verò è contrario jure à TE contendere mihi videor, ut quæ sit ineundæ ejusmodi Societatis norma, quæ ratio, quis scopus, qui auspices, Socii &c. prius me doceas. Horum ex notitia merito mea suspendi consilia autumo... Cetera quæ verbosè ingerebat, neglectu potius, quàm relatu digna sunt. *Ex ungue leonem.*

Marquard
di Her-
gotti suf-
fragium.

Moderatiùs suam explicabat mentem Clariss. ac Excellentiss. D. MARQUARDUS HERGOTT, S. Blasii in nigra sylva Monachus, & Præpositus in Crozinga, S. C. M. Consiliarius, & Historiographus doctis æquè ac operosis scriptis in publicum datis nominatissimus, qui per me in sodalitiis nostri chorum invitatus ita rescribat: „Lætor sanè, TE Virorum optime! in animum induxisse, Societatem literariam Germano-Benedictinam instituendi. Quis enim est literarum amantium Benedictinorum, qui non probet, non laudet consilium hoc Tuum, quod cum honestate, decore ac comòdo sacri Ordinis nostri est conjunctissimum? . . . Verùm cum in hac tractatione spes boni eventus futuri in benevolentia & opibus Celsiss. Principum ac DD. Abbatum Ordinis nostri unicè sit reposita, fidè TIBI mente suadeo, ut DD. Abbatibus & singillatim & enucleatè exponas, quænam per Germaniæ provincias dispersa Monasteria in Societatem, quam meditaris, coalescere cogitent, tum verò, quæ sit illius instituendæ forma, quid Abbates, quid socii conferre debeant &c. . . Illa porrò, quæ hanc in rem dices, si auctoritate Eminentiss. Cardinalis QUIRINI Ordinis nostri syderis eximii, fulcita ac literis encyclicis commendata fuerint, spero fore, ut DD. Abbates vel Concilium convocent, vel ipsi de tuo Instituto per literas colloquantur, hâcque ratione faciliùs ac citiùs in Societatem coeant. . . Ego sanè multis licèt negotiis impeditus & viribus fractus, illud tamen gratâ mente profiteor, me ultimum in inclyta ejusmodi societate locum libenter occupaturum, ac unacum meis Sodalibus San-Blasianis (*qui me multo doctiores sunt*) donec vixero, viribus omnibus & consiliis collaboraturum, ut in nostra præsertim Congregatione San-Blasiana literarum stu-

dia floreant, & Deo benè fortunante nova capiant incrementa. „Aperi me: Tu jam desiderium „Tuum, quod promovendæ Rei Literariæ, mei causâ in isthac provincia nostra injecisti, pone, quæso, vel saltem minue, & vale.

Hæc ille sapienter omninò & appositè. Neque verò minùs sapida sunt, quæ Clariss. Vir P. *Vere-mundus Gufelii* Priflingensis SS. Canonum in communi Congregationis Bavaricæ studio *Rotæ* Professor, editis pluribus ingenii monumentis celeberrimus suggestebat consilia his verbis: „Societatem Literario-Benedictinam quod attinet, Virorum Clariss. *Desingii* & *Frobenii* sensibus pridem intellectis, quos ille ad finem Octobris, iste in Novembri anno 1751. mihi significaverant, eò inclinabat mens, ut ante omnia præliminaria quædam capita statuatur, quibus & finis & usus Societatis figatur certus, atque maximè usus ille, qui in cujusque membri utilitatem redundet. Id verò, si me non fallat opinio, vix aptiùs in quoquam alio constitui posse videtur, ac *in fidei communiione bonorum*, i. e. subsidiorum ad cujusque institutum literarium aut opus pertinentium. Quis autem fidelem speret inter membra communionem, si ipsi Socii affectu & studio veluti coelo toto inter sese divulsi elongatique sunt? Quis amico foedere & sincero vinculo consociabit eos, quorum ille veterem mundum, iste novam incolit Utopiam? Quod unus condit, alter evertit? Hoc erit ignis & aquæ confortium. Coadunanda itaque Societatis membra fini ejusdem apprimè accomodata esse debere, ego quidem censeo. Me nulla vexat gloriolæ cupido, sed trahit sincerus amor veri & boni publici. Hic sensus animi mei est, à Tuo, uti mihi persuadeo, minimè alienus. Sed nec aliis præripio sententiam.

Addere his libet, quæ Clariss. *Pezii* & *P. Martinus Kropfius* Mellicensis in *Kropfii* Austria Bibliothecarius rescribat: *Mellicensis* „Ego, inquit, & P. *Hieronymus* „noster summoperè tuum de institutione Societate Literaria Germano-Benedictina consilium approbamus. Profectò si per me staret, omnem moverem lapidem, ut hoc Eruditorum Benedictinorum Sodalitium

litium protinùs erigeretur. Quamquam vehementer dubito, quin omni ex parte ad propositum venias; sunt enim difficultates, non tuâ quidem culpâ, obstantes haud leves, quæ nisi removeantur, frustra TE esse puto. Quæ verò istæ remoræ, neque si possem, palàm scribere vellem. Sapienti pauca.

* *Velle suum cuique est. Fratrum hinc discordia; ut inter Fratres conveniat, nil nisi velle deest.*

Bonifacii
Riedelii
monita.

Paulò aliter suam mentem explicabat R. P. *Bonifacius Riedl* Benedicto-Burani in Bavaria Monasterii Bibliothecæ Præfectus: *Societatem, infit, Literariam Germano-Benedictinam quod spectat, medullam tangis votorum meorum. R. mo Abbati meo consilium hoc vestrum vehementer probari non dubiis deprehendi indicis. Vide quæso! quàm largè conatibus nostris, vel ipsum coelum (nisi planè mendax augur sum) faveat. Augustam proximis diebus adveniet cum Abbate meo R. mus D. BEDA Præful Wessfontanus Congregationis nostræ Præses Generalis. Optatius certè nihil contingere ad propositum tuum poterit. Habebis Viros canâ prudentiâ præditos, scientiarumque amatores spectatissimos; Cum his negotium transigas suadeo. Multum ad rem promovendam juverit, si eisdem, quâ formâ, quibus legibus, quo fine, nova Societas instituenda sit, quos demùm jam in castris comilitones numeres, ampliter exposueris. . . Atque sic existimes velim, omne quidquid in me est virium ac operæ, tuis comòdis, obsequiis, & Reip. lit. bono esse consecratum.*

Abbatum
placita.

Communicato similiter cum aliis pluribus consilio, quum omnes ferè nostro proposito suum adderent calculum, visum etiam fuit rem ipsam Abbatibus proponere, ut imbelles conatus nostros suis auspiciis feliciores redderent. Verebar enim fore ut ægrè ferrent ipsis inconsultis tantæ molis structuram à me præsumi, qui privatus essem Monachus, nullâ auctoritate, nullis mediis suffultus. Crisi verò, invidiæ & odio inprimis obnoxium me sentiebam fore apud eos, qui omnes bonas artes & disciplinas in cœnobiis extinctas toto exoptant pectore. Ratus igitur illos præ aliis sollicitandos esse Antistites, quos didiceram Musis favere, & posse ad instituti rationes plurimùm conferre,

laudatos RR. mos DD. *Bedam Wessfontanum*, & *Leonardum Benedicto-Buranum* Augustæ in S. Udalrici Monasterio datâ opportunitate conveni, eisque propositi rationes paucis exposui, ac illius Auspices & Promotores ut se præberent, supplex intercessi. Et ubi quidem ipsis nostra non improbari consilia comperi, erectiori animo alios plures excitandos duxi. Datis igitur Ratisbonam ad *Frobenium* nostrum literis prolixius eum rogabam, ut Celsissimo Principi suo negotium proponeret, & Præsidis officium eidem deferret. Totus ille ut erat juvenandis conatibus nostris intentus, nullum prætermisit officii genus, quod è re nostra esse intelligeret. Ita verò ad meas rescribat: *Exposui Celsissimo Frobenii meo propositum tuum, qui illud pergratum habuit, optatque, ut felicem sortiantur eventum. Præsidis tamen munus in se suscipere recusat, donec qui Sodales coërint, quibusque legibus stabilienda sit Societas, eidem innotuerit. Vereor, ne idem ab aliis quoq; Abbatibus feramus responsum. Ii certè, quos ad chorum nostrum invitavi, priusquam eidem se jungere velint, quæ Societatis leges, quæ intentio, quis scopus, quæ utilitas &c. edoceri cupiunt. Homines isti, ut facile ipsemet judicabis, debitâ Societatis Literariæ ideâ destituuntur; hinc moras necunt, fluctuant, metuunt, nec minùs hærent attoniti, quàm ad lucem vespertiliones. Optimum igitur factu esse existimo, si iis, qui posthac invitandi sunt, systema quoddam hujus Societatis proponatur, & quid Socii possint, quid solus non possit &c. breviter declaretur. Tuas igitur Vir Clar. inprimis mihi de constituenda Societatis forma cogitationes ut comunices obsecro, quas ego deinde ad alios transferam. Quæso TE etiam & obtestor, ad Emin. Cardinalem QUIRINUM scribere ne moveris, cui si intentionem nostram scitè declaraveris, illèque, ut minimè dubito, laudaverit, non parùm id alacritatis conciliabit iis, qui ad nostras exhortationes tardi sunt & inertes. Ita vir amicissimus, cujus quidem hortatu & aliorum efflagitatione eò me adduci passus sum, ut instituendæ istiusmodi Societatis Literariæ Systema adornarem, & onus, quod porto ærumnæ instar, humeris meis imponi sinerem. Prius verò quàm in publicum mitteretur, illud ad censuram submissi prius laudato *Frobenio*, tum *Desingio*,*

& quibusdam aliis Collegis nostris; Atque interea exaratis ad Eminentiss. Cardinalem QUIRINUM literis, eum submissa, qua par est, animi reverentia supplex rogabam, ut suam de hoc foedere literario mentem explicare, ac si probaret Institutum, illius etiam Protectionem in se recipere dignaretur. Quanto ille, pro incomparabili sua in Literas & Literatos proclivitate, exultaverit gaudio, quam grato conatus nostros exceperit animo, magnifice aperuit Italicam quadam epistola ad me Brixiam 27. Maji A. 1752. data hoc tenore:

„Il foglio di V.P. M. R. in data 7. Aprile mi ha recata una distinta consolazione per essermi servito di prova della memoria, ch'ella conserva di me, quando dubitavo non poco di essere sfato dalla medesima cancellato. Mi si è accresciuta l'istessa consolazione per avermi espresse quel suo foglio le belle applicazioni, nelle quali si trova presentemente impegnata. La Continuazione della storia cominciata dal P. Ziegelbauer farà utilissima all'ordine monastico, anzi alla Republica letteraria tutta, della quale verrà a renderfi una parte conspicua la Societa, ch'ella ha divisato di erigere, se non che il titolo di Protettore, di cui vuole onorare la mia persona, è di granlunga superiore a metesso, è pero nel riceverlo mi professo diesser riempito di onore. Altretanto giustamente farà conferito il titolo di Presidente a Msgr. l'Abbate e Principe di S. Emmeramo, a cui nella prima occasione, che avrò di scrivere, esprimerò il mio contento per il conto, che veggio farfi con tal destinazione de suoi meriti e talenti. Hæc Eminentissimus, penè infra purpuræ suæ dignitatem officiosus; memorabili sanè exemplo, argumentoque potentissimo illos confundere, qui olido consueti vivere cæno, à Musis & gratiis abesse, optimaque consilia spernere dignoscuntur.

Et si verò magnum intelligensque summi hujus Viri judicium tanti facerem, ut minùs aliena pertimescerem; cum tamen non omnia tuta sartaque ex hoc Italico præsidio rebus nostris sperare & polliceri auderem, alios etiam Germanos paulo magis supra vulgus sapientes excitavi, qui ad urgendum opus enixè mecum contenderent. Sed quemadmodum illi, qui Apum examina quærunt, incauti subinde in Fucos & Vespas incidunt, ita planè (quid enim dissimulem) mihi conti-

gisse fateor. Et tales quidem tum Augustæ, cum alibi velut forices sese prodidère nonnulli Misosophi, & invidi, qui non tantum propositi mei rationes, ceu turbo nascentes rosas, sufflamina, sed etiam ipsum, quem præsentem sistimus, partum in ipso penè ortu supprimere, meque molestiarum, & expensarum cumulo à coeptis revellere moliti sunt. Quà de re apud Frobenium nostrum conquestus, has ab eo eliciebam consolatorias: *Laudare satis nequeo Tuam pro gloria & decore sacri Ordinis nostri industriam studiumque indefessum; Condoleo tibi cordintimè, quòd modicam inde reportes gratitudinem, sed potiùs odium & ingratiab ab iis referas, quorum honori & gloriae militas. Stupenda sanè res est, quòd viri egregii vilipendantur ab animalibus, quæ otiosa saginantur de pinguedine terræ benedictæ. Sed constans esto, & persevera Vir præstantissime! atque mercedem expecta meliorem. Nihil quippe natura citò magnum fieri voluit, sed pulcherrimo cuique operi difficultatem proposuit, quæ labore, constantiâ, fortitudine & industriâ vinceretur. Quod perennare debet, difficiles habet non tantum partus, sed etiam parturitiones. Maçte igitur!*

Durato, & rebus Temet servato secundis: Fervidus ofores vindicis ardor edet.

Hæc ille, Parastata noster conjunctissimus. Inde verò per me iterum & provocatus, ut quid de Systemate nostro sentiret, quidve in eo emendandum, supplendum, omittendum, vel addendum judicaret, candidè exponeret, ita rescribat: *Systema Societatis Literariæ Germano-Benedictinæ, quod confecisti, summâ voluptate lego, relegoque, Deumque precor, ut Superiores excitet, qui optimæ huic rei collaborent omnibus viribus. Quantam non inde auguror S. Ordinis nostri felicitatem & gloriam! Tradidi illud nitidè describendum, exinde autographum tuum ad TE iterum redibit. Sapiùs verò descriptum Sociis illis, qui jamjam Cætui nostro sese dediderunt, aliisque eidem aggregandis communicabo; nec ullus dubito, quin expectationi omnium quam cumulatifsimè sit satisfacturum... Ita Vir doctus, Atqui adprobasse omnino sese illud eruditus, & benè sentientibus, multis ex rebus ac præsertim ex honorificis, quæ tulerunt de eo, testimoniis non obscure posthac colligere mihi licuit. Unum alterumve hinc adponere vo-*

lupe

lupe est, ut de veritate magis constet. Ita enim Vir quidam egregius suam desuper his verbis efferebat sententiam: *Totius Sodalitii Academici compages tuo in systemate adeo scitè & providè conferta est, ut qui eam convellere vellet, communi hominum judicio se defectum, aut vitioso affectu infectum proderet. Quid verò magnorum ingeniorum seculi nostri eruditione, perspicacitate, industriâ dignius, quid Republicæ literariæ utilius, quid Ordini vestro gloriosius, quam consilium hoc perficere? Agesis igitur Vir f. R. hoc opus tuum in lucem emitte, ut præstantioribus è vestra familia viris, ac iis maxime, quibus rei literariæ clavum torquere Numen concessit, aditum aliquem patefaciat, ansam præbeat, viam sternat, vel saltem ardorem ingerat, ad tantum facinus ineundum atque exequendum...*

Erigebat me alius ex eo, quòd magni cujusque instituti radix licet exiit amara, fructus tamen ejus aliquando dulces forent: *Et quamvis, inquiebat, stadium, quod nunc decurris, sub sua initia sit molestum, dies tamen molliet, & scopus, qui tibi in oculis est, bonum nempe publicum, Ordinis decus, & scientiarum incrementum. Illuc animum retorque, & cogitationes tuas omnes dirige; cætera eo habe loco, quo tempestates aut ventos; Et quò hæc tempora Tibi difficiliora sunt, eò plura Tibi ad pervadenda omnia, si ita ferat casus, parare debes adjumenta, ut minore animi molestiâ illa perferas, quæ tui syderis hominibus malignitas minari videtur. Facta fidenter cogitatus tuos in Em. S. R. E. Cardinalem QUIRINUM Musarum Statorem præstantissimum; sponsor ego Tibi sum de optimo successu, si eâ, quâ cæpisti, constanter pergas virtutis & modestiæ viâ; nam vim temperatam Dii quoque provehant...*

His aliisque stimulis, in eâ, quâ tum versabar rerum crisi, incitatus, licet pares animo non responderent vires, fessaq; post primos hæverent viscera partus, rem tamen omnem auspiciis atefati Em. Purpurati feliciter perficiendam ratus, Systema, quod descriperam, sublimiori ejus sapientiæ & censure submittebam, impensius rogans, ut, si quidem suum illi adderet calculum, RR. mos Germaniæ Abbates, pro eâ, quâ pollet efficaciori suadâ & auctoritate, ad id genus instituti solertiùs provehendum excitare ac pellicere dignaretur. Priùs verò quam ab E-

minentissimo responsum elicerem, inexpectatè mihi reddebantur literæ Celsissimi Principis San-Emmeramensis die 29. Junii signatæ, quibus inter alia hæc nunciabat: *Accepi literas ab Em. Quirino 8. Junii scriptas, quibus mihi significavit, R. P. Oliveirii Legipontii propositum sibi plurimum probari. Ego cum de isto proposito (erigendæ Societatis Literariæ) nihil mihi adhuc innotuisset (primùm enim folia hæc de re scripta recepi die 24. Junii) reposui & mihi plurimum probari: putabam agi de Historiâ literariâ P. Ziegelbaueri. Sed cum novas ab Eminentissimo 15. Junii scriptas accepissem (in quibus tamen nullam amplius mentionem facit de hoc proposito) respondi, R. P. Legipontii consilium & desiderium placere quidem, sed media non sufficere...*

Biduo postquam has exceperam Ejus resymbolas, Augustâ Ratisbonam emissigram, pedem ad tempus in S. Jacobi celeberrimo Scotorum monasterio fixurus, eo quidem fine, ut edendo Monastico Scotico, quod R. P. Marianus Brockie loci Prior tum prælo parabat, operas curasque commodarem. Vix illuc adpuleram, quum reddita mihi est Eminentissimi Epistola hujus tenoris: *Ricevo con la sua lettera segnata V. Kal. Jul. lo scritto che ha per titolo: Systema instituendæ Soc. lit. Germano-Benedictinæ... ed avendolo subitamente letto, assai mi è piaciuto. Giacche Poi V. P. si trova presentemente stabilita in Ratisbona, e che però avrà tutt' il comodo di conferire con Msgr. l' Abbate e Principe di S. Emmeramo, voglio credere, che per l' effecuzione del suo utile & nobile progetto sopra prendere le più convenienti risoluzioni, alle quali sarò io pronto e dar tutta la mano, come scrivo in quest' istesso giorno al medesimo Prelato.*

Pergratas hæc literas novi favore Quid Raris & illicii bajulas cum perlegissem, non parum inde erectus, illico eas ad Celsissimo Principi San-Emmeramensi relegendas exhibebam. Atque is quidem pro eximio suo in Em. Card. QUIRINUM studio gratissimas illas habebat; totus tamen ex Rothfischeri lapsu attritus, & occultis susurroni sibilis in transversum actus, talia mihi dabat responsa, è quibus boni sperandum nihil esse, desperanda omnia conjiciebam. Malum auxit infelix libellus, quo fugæ suæ motiva enarrat monasterii illius de-

fertor Rothfischerus. Viderat in eo Princeps promitti relationem quamdam de Lojolicis Germaniæ scholis, cūque eo tempore *Methodum Studiorum tūc humaniorum*, cū *severiorum*, prout ea deinceps in *Gymnasis*, & *Universitatibus Catholicis per Germaniam majori cum fructu tradenda Superiorum nutu præscribuntur*, typis Zuncelianis excubiri curassem; hæc folia tam malè habuit Princeps, ut Ecclesiæ & Principatūs sui excidium inde metueret. Omnia hinc ipsi suspecta, in omni scirpo nodus. Tædet alia aliunde mihi Ratisbonæ conflata referre incommoda, quorum vel meminisse stoicam quoque bilem moveat.

De alio loco & Mæcenate confilium.

Ne igitur tantæ molis structuræ fundamentum arenæ imponerem, de aliâ mihi Petrâ magis solidâ prospiciendum duxi, atque statim animo occurrebat *Celsissimus Princeps Campidonensis*, in quem jam primū Collegarum suffragia collimaverant, cuique ego uni maluissem, quàm quantævis aliorum Abbatum frequentia nostra probari confilia. Exaratis itaque ad Em. Card. *Protectorem* literis, supplex ejus hæc de re efflagitabam suffragium; quod ille his explicabat verbis: *Quando credevo di ricevere da lei qualche notizia, che mi recasse piacere circa l'incamminamento dell' idea Societatis Literaria, la quale si compiacque di comunicarmi, raccolgo dalla sua lettera non essersi per anche posta la prima pietra, anzi ne pur essersi da lei fissato il luogo, ove accudire all' erezione della gran fabrica. Non posso se non approvare il tentativo, che ha divisato di fare in Campidona, e quando ella mi avisi di essersi colà trasportata, non mancherò di fare con quel degnissimo Prelato buoni uffizj per facilitare a lei il suo intento.*

Facta Campidonam digressio.

Exploratâ similiter quorūdam Collegarum mente, cū omnes probarent consilium, convasatis illicò reclusis, & equo ad iter comparato, Ratisbonâ Augustam, indeque Campidonam vergente ad finem Septembris, me contuli, ubi humanissimè exceptus insigni planè experimento didici verè Nobiles Viros maximè omnium esse ad Comitatem & ad omnia magna natos pronosque. Plus quippe simplici vice ad gratiosissimos Celsissimi Principis affatus benignè admittus, quū propositi rationes eidem prolixius exposuissem, ac clementissimum suæ Celsitudinis ad tam illustre

opus præsidium submissè implorassem, votis illis meis non tantūm dignanter annuebat, sed etiam Systema instituendæ ejusmodi Academiæ, suis sumptibus per typos publici juris fieri magnificè jubebat, grandi fanè meo solatio, nec minori meorum ex sacro Ordine Collegarum plausu, & commodo.

Prima autem nobilis hujus structuræ fundamenta ponebantur die quinta Octobris divis Evergetis & Tutelaribus nostris SS. PLACIDO & Sociis sacrâ, atque ob firmata primordia & susceptum à Celsissimo Principe illius Sodalitii Præsidium merito memorandâ; quam proinde solennioribus deinceps Congressibus celebrandis dicatam voluit Senatus Academicus, atque ad perpetuam rei memoriam, & aliorum incentivum sequentem inscriptionem perituris quidem foliis, sed indelebili characterē, publico honore & obelisco signatis, primæ Statutorum editioni venerabundus appendi jubebat:

CELISSIMI ac REVERENDISSIMI
DOMINI, DOMINI
ENGELBERTI
S. R. IMPERII PRINCIPIS,
DVCALIS ECCLESIE CAMPIDONENSIS
SVMME SEDI IMMEDIATE SVBJECTÆ
ANTISTITIS MERITISSIMI,
DIVÆ AVGVSTÆ ARCHIMARSCHALLI...
DOMINI MÆCENATIS SVI
ET PRESIDIS CLEMENTISSIMI
HONORIBVS & MERITIS,
OB
GRATIOSISSIME SVSCEPTVM
NASCENTIS SOCIETATIS LITERARIÆ
GERMANO - BENEDICTINÆ
PATROCINIVM,
HOC PRIMVM VENERATIONIS SVÆ
MONVMENTVM
AFFECTV ÆRE PERENNIVS
STATVIT
SENATVS ACADEMICVS
A. R. S. MDCCLII.
III. NON. OCTOBR.

Facto tam plausibili exordio, tanto-
Instituti
rūmq; Nominum in fronte novæ stru-
cturæ suspensis insigniis, tutiorem meo-
tantæ molis opus prosequi posse credidi. Ac mihi omnino videbatur huc omnia esse referenda ab iis, qui rebus præfunt, ut & conatus nostros succollarent, & institutum per amplius proveherent. Campidonâ igitur ad vicina Ordinis nostri monasteria digressus RR. mos DD. Abbatēs *Ottoburanum* & *Ursinensem* impensius interpellabam, ut illi quoque favoris sui zephyros rebus nostris afflarent.

Et

Et hi quidem blanda mihi omnia coram pollicebantur, sed quæ postea comperi non fuisse, nisi, ut Comicus ait, *picte tectoria lingua*. Inclinate Octobri Ursinîo Augustam redux, & humanissimo DD. *Veithiorum* exceptus hospitio, aliquot ibi dies recensendo hujus Operis manuscripto, eique intexendis, quæ in itinere collegeram, adversariis infumebam. Tum verò de opportuno & stabili ad hiberna loco mihi provisorus, *Schyrense* in Bojaria monasterium, unius diei stadio Augustâ dissitum, caballo meo vectus adivi, ibique prælaudati *Frobenii* Sant-Emmeramensis Prioris interventu à Reverendissimo Præsule D. PLACIDO FORSTER Mularum nostrarum Statore singulari, totòque Venerabili ejus loci coetu peramanter susceptus pristinis me laboribus literariis totum reddidi.

Schyrensis statio.

Præcipua verò mihi deinceps cura fuit, non solum Reverendissimum Abbatem, locique incolas proposito nostro faventes conciliare, sed etiam aliorum Sodalium Fautorūque animos provocare ac pellicere, ut & ipsi in communis industriæ partem mecum venirent, & nomina officiæque sua provehendo Instituto adderent. Calamum inde potissimum exercere ancillantes Mercurii filia, quibus huc illucque ablegatis nuntiabam Collegis, quæ gleba nostris faveret frugibus. Quo autem animi sensu, quâ humanitate amicales ejusdem rei nuncias exceperint Nostri, libet ex eorum rescriptis depromere. Digna cum primis sunt, quæ hîc liberalius admetiar Eminentissimi Cardinalis QUIRINI verba. Iste enim hac in re tam facundè disertus, quàm sapienter zelosus, ita rescribat: *Do pure la mia piena approvazione al rispetto della Società letteraria, e godo grandemente di sentirlo patrocinato dal degnissimo Prelato e Principe di Campidona, a cui farò sopra ciò nella prima occasione di scrivergli, il dovuto applauso. Giacche V. P. si trova nel monasterio di Schüren, assicuri quel zelantissimo Abbate, ch'io conservo una distinta memoria e dell' insigne suo merito, e de' favori fattimi essendo Ospite nel suo monasterio.* Hæc Eminentissimus Purpuratus, cui Eruditi omnes sapientiæ, doctrinæ, discretionis, & infontis pro Religione bonisque literis zeli Palmas jure meritoque tribuunt.

Cardin. Quirini rescriptum.

Paulò post quàm has ab Eminentissimo PROTECTORE literas exceperam, aliæ Campidonâ ad me periatæ sunt novi favoris nuntia, ab illustri doctissimoque Viro D. *Epimacho de Khronegg* illius Ecclesiæ Capitulari & Bibliothecæ Præsule exarata, quibus inter alia sibi gratulabatur. „Quòd „in Sueviam usque penetrassem, ac „indecoro pulvere sepultam facerrimi Ordinis nostri in re literariâ „gloriam resuscitare & instaurare totis viribus contenderem. „Tum verò subdebat: *Vix satis explicuero, quantâ Clementiâ & oblectatione Celsissimus Princeps meus literas perlegerit tuas, qui proinde omnem suam principalem gratiam & favorem Tibi iterum iterumq; offert. Systema instituendæ Soc. Lit. Bened. elapsâ jamjam septimanâ lucem publicam vidisset, nisi incendium fatale, triste, noxium, impiâ manu (sic saltem non abs fundamento creditur) impositum officinam chartariam nostram die 18. Octobris penitus devastasset. Damnum ex hoc improvise casu Monasterio nostro illatum ad 20. millia flor. æstimant hujus artis chartaria periti. Nihilominus ad finem mensis hujus (Octobris) doctissimum sequè ac utilissimum isthoc opusculum prelum subibit.* De reliquis,

- Maneat nostros ea cura nepotes.

His excitatus elogiis illam à Celsissimo Principe expetebam gratiam, ad Oliverii stationem suo in Archididonam sterio mihi ad tempus benignè indulgenti invitatio, geret, quò & Historiæ Lit. Benedict. editioni commodius incumbere, & simul instituendæ Societatis negotium lætioribus auspiciis possem provehere. Desiderium hoc meum ut primū innotuit, placuit. Ita enim repetitis ad me literis insinuabat laudatus L. B. de Khronegg in hæc verba profusus: *Tuas exoptatissimas, Vir Clarissime! quas 8. Novembris ad me dedisti literas, ritè accepi, ex quibus illud mihi gratissimum fuit cognoscere, Te nostro in Monasterio ac contubernio hospitium ad tempus desiderare. Plenus ergo gaudio illas Celsissimo Principi nostro exhibui, cui, ut paucis dicam, ac ceptissima erit præsentia Tua, si à R. mo Abbate Tuo Consensum (jubente Sacra Regula cap. 61.) seu literas commendatitias vel transmittas, vel Tecum afferas. Age igitur, gradum unâ cum consensu Abbatis Tui accelera; expansis enim brachiis exspectat TE Campidona nostra, Systema Tuum prelo liberatum proximâ feriâ 3. Augustam ad*

ad Martinum Veith transmittam. Vale
 V. C. & me Tibi semper meam obser-
 vantiam & cultum omni obsequii gene-
 re probaturum esse, persuasissimum ha-
 be. Campiduni 25. Novembris 1752...
 Rursus aliis 12. Decembr. signatis,
 pari humanitate me invitans, Celsis-
 simo, inquebat, Principi meo ter fau-
 stus adventus Tuus unice in votis est...
 Ad me quod spectat, dies non dicam ho-
 ras à 18. Novembris numerare incepi,
 uti fraterno affectu TE praesentem sa-
 lutare liceret... Ergo,

Nil mihi rescribas: attamen ipse veni!

Ejusque
 ad Frisingenses,

Rebus ita ex animo fluentibus,
 priusquam Bavariâ excederem, Schyrâ
 Frisingam ad celeberrimum Weichen-
 stephanense Monasterium divertii, no-
 vos illic Commilitones conscripturus.
 Effari verbis vix possum, quàm procli-
 ves in rem nostram animos, quàm
 prompta ibi expertus sim obsequia.
 Certabant propè mirabili concordia
 eruditi ejusdem loci incolae in collau-
 dando instituto, mutuoque ad id
 complectendum & provehendum stu-
 dio. Selectum proin faciendum ra-
 tus, tres ex illo sacro coetu emeritis
 Musarum in castris Tribunos, R. P.
 Gabrielem Liebbeit Priorem dignissi-
 mum, Ven. P. Aemilianum Naiselium
 Seniore (r), & Clar. P. Bernardum
 Reitter Parochum, albo nostro in-
 scripsi. His etiam accedebat Eximius
 P. Henricus Eumering Michaëlfelden-
 sis Professor, eo tempore Lycæi Fri-
 singensis Praefes & SS. Canonum ac
 Theologiae Professor optimè meri-
 tus. Inde Schyram redux de itinere
 Suevico, rigente licet brumâ, fuscipi-
 endo cogitare ardentius coepi; id-
 que demùm die 24. Januarii an. 1753.
 aggressus sum in Comitatu R. mi Ab-
 batis PLACIDI Mæcenatis nostri per-
 eximii, effedo Augustam vectus, atque
 ab eo pluribus gratiis & beneficiis in
 discessu cumulatus. Augustâ die 26. di-
 gressus Campidonam appuli 28. ejus-
 dem sub meridiem, ubi humanissimè
 exceptus, atque ad gratiosissimos Cel-
 sissimi Principis affatus continuò ad-
 missus, omnem principalem, quâ ha-
 ctenus, grato animi sensu, perfruo-
 consecutus sum gratiam.

Localis
 Senatûs
 Academi-
 ci erectio.

Stationem hanc nactus opportu-
 nam, totus deinceps in eo fui, ut hîc
 commune Musarum emporium & ve-
 lut totius Societatis centrum statuere-
 tur. Hunc in finem rogatis Sodalium

sententiis primos in Senatu honores
 RR. mis ac Ill. mis loci incolis deferebam.
 Et quidem DIRECTORIS amplissimum
 munus, quod hactenus gesseram, in
 se recipiebat R. mus D. nus Udalricus
 L. B. de Hornstein Capituli Decanus;
 in cujus sublevamen Pro-Rector nomi-
 nabatur Ill. D. nus Ludovicus L. B. ab
 Hornstein. Cancellarii titulus defere-
 batur Ill. D. no Epimacho L. B. de Kbro-
 negg Bibliothecæ Praefecto. Provisor
 in futurum AERARIO praeficiebatur Ill.
 D. nus Innocentius de Riedheim, Ss. The-
 ologiæ Professor; Viri omnes doctrinâ
 & meritis inlyti. Sed cum ejusmodi
 honores & tituli in quodam tantum
 splendore forensi consisterent, nec
 fructum adferrent domesticum, totius
 propè negotii moles in me devolveba-
 tur. Suo tamen in statu permanebat Se-
 natus jam antea è selectioribus mem-
 bris constitutus. Ac quoniam in A-
 cademiis quaedam ad popularè usum,
 apparatusque publicum referenda,
 quaedam etiam secretiora sunt, non
 omnibus, ob eorum abusum, aliâsque
 rationes, propalanda, hinc secretum
 statuebatur Collegium Triumviratu
 constans, cujus arbitrio arcana & ar-
 dua quæque negotia expedirentur,
 juxta illud D. Bernardi monitum:
*Omnes diligentur, sed ad consiliium soli
 eligantur, qui & prudentes esse videan-
 tur & benevoli.* Atque hoc deinceps
 ritu ubi demum cumque fuerit Soda-
 litii Praefes, illic stabilietur Confessus
 Academicus, ex praecipuis ejus loci in-
 colis & exteris quibusdam membris
 formatus: ita enim Plinius XI. de api-
 bus, *ubicunque*, inquit, *Rex confedit,
 ibi cunctorum castra sunt.*

Totius verò corporis compages in Sodalitii
 septem distincta est Ordines, quorum Schema
 primus, velut hierarchicus Protecto- in Actis
 rem, Praesidem, Vice-Praesidem, & Acad.
 duos Abbates Consultores, ac praeci-
 puos Mæcenates ostentat. Alter con-
 tinet Abbates confœderatos & Con-
 sultores perpetuos. In ordine tertio
 reponitur Magistratus seu Senatus Aca-
 demicus duodecim selectioribus mem-
 bris constans, à & è quibus Director
 aliique Officiales feliguntur. Quar-
 tus ordo complectitur Socios ex quo-
 vis Benedictino per Germaniam Mo-
 nasterio assumptos. In quinta classe
 comparent Socii è Congregatione Ca-
 sinensi, Vallisoletanâ, Sant-Mauria-
 nâ, Lotharingicâ, Belgicâ, Bohemi-
 câ,

(r) Obiit 26. Junii anno 1753.

Fallor, is ad superos scriptis stipatus abiit,
 Ut caperet meritis premia digna suis,

câ, Polonicâ & Hungaricâ cooptati.
 Ad classem sextam referuntur mem-
 bra honoraria cujuslibet religionis &
 regionis, quibus Musæ Benedictinæ
 in amoribus fuerint. In septima per-
 stringentur fuci & segreges, qui ho-
 norandæ Matris suæ religionis Bene-
 dictinæ negligentiores fuerint, aut
 institutum sufflaminare tentaverint:
*Æquum enim est, inquit Diodorus
 Siculus, (s) simulque vitæ communi
 conducibile, malos eos, qui potestatem
 gerunt, literarum monumentis vitu-
 perari, bonos contra æternis commen-
 datos laudibus illustrari; Nam Majo-
 rum emulatione & memoriâ plerum-
 que posteritas ad communem beneficen-
 tiam incitatur, & cavet, ne eam ingre-
 diatur viam, quâ perditum sunt, qui præ-
 cessere.* Si verò ejusmodi larvæ, &
 inutiles lappæ lenius tractentur, urti-
 carum instar urunt acrius & mordent,
 quas si severius quis contrectaverit,
 minus nocebunt.

Tessera
 Societatis

Hic ita constitutis, multa dein-
 de cura & deliberatio nos tenuit cir-
 ca Tesseram, sive sigilli, Symboli, &
 Diplomatis convenientiam. Tessera
 enim intentiones Academicorum sol-
 licite distinguit. Sumitur proinde ab
 actione, passione, principio, condi-
 tione, fine, loco, affectu, exercitio
 & similibus circumstantiis. Nobis
 oppidò placuit Examen Apum (r),
 quod id genus symboli & præclarum
 stabiliendæ Societatis è natura præ-
 beat exemplum, & nostro apprimè
 congruat instituto. Ex omnibus quip-
 pe animalibus, uti scitè Virgilius
 Georgicorum quarto, Apes

quarum
 indoles
 ex Virgi-
 lio descri-
 bitur.

*Sola communes natos, consortia tecta
 Urbis habent, magnisque agitant sub legibus
 ævum,
 Et patriam sola, & certos novère penates;
 Venturaq; hyemis memores æstate laborem
 Experiantur, & in medium quæsitæ reponunt.
 Namque alia victu invigilant, & sedere pacto
 Exercentur agris: pars intra septa domorum
 Narcissi lacrymam, & lentum de cortice gluten,
 Prima favos ponunt fundamina. Deinde tenaces
 Suspendunt ceras: alia, spem gentis, adultos
 Educunt fœtus; alia purissima mella
 Stipant, & liquido distendunt nectare cellas.
 Sunt, quibus ad portas cecidit custodia forti;
 Inq; vicem speculantur aquas, & nubila cæli,
 Aut onera accipiunt venientum, aut agmine
 facto
 Ignavum fucos pecus à præsepibus arcent.*

(s) Diodorus Bibl. libr. xi. & Virgil. Georg. 3. v. 454. *Alitur vitium, vitisque regendo.*
 Quia ultoriæ distractionis negligentia, dum spem facit impunitatis, multam sæpè nutrit
 pestilentiam in Prælati. Vid. titul. jur. de suppl. negl. Prælator.
 (r) De quo Judic. 14. Examen apum in ore, & favus mellis. Confer. Vitruvius lib. 9.
 cap. 1. Joberti Science des medailles. pag. 239.
 (u) Quæ de re plura in Commentariis.
 P. Ziegelbauer Hist. P. I.

*Fervet opus, redolentque thymo fragrantia
 mella;...
 Cecropias innatus apes amor urget habendi,
 Munere quamque suo. Grandævis oppida curæ,
 Et munire favos, & Dedala fingere tecta.
 At fesse multâ referunt se nocte minores,
 Crura thymo plena: pascuntur & arbuta passim,
 Et glaucas salices, castanque, crocâque ru-
 bentem,
 Et pinguem tiliam, & ferrugineos hyacinthos
 Omnibus una quies operum, labor omnibus
 unus...
 Illum adeo placuisse apibus mirabere morem,
 Quod nec concubitu indulgent, nec corpora segnes
 In venerem solvant, aut fœtus nixibus edunt,
 Verum ipse è foliis natos & suavis herbis
 Ore legunt: ipse regem, parvosque Quirites
 Sufficiunt, aulâsque, & cerea regna resingunt;
 Sæpè etiam duris errando in cotibus alas
 Attrivère, ultrôque animam sub fasce dedere:
 Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.
 Ergo ipsas, quamvis angusti terminus ævi
 Excipiat, (neque enim plus septima ducitur ætas)
 At genus immortale manet, multosque per annos
 Stet fortuna domas, & avi numerantur avo-
 rum.
 Præterea Regem non sic Egyptus, & ingens
 Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hy-
 daspes
 Observant. Rege incolumi mens omnibus ana est;
 Amisse, rupere fidem: constructaque mella
 Diripere ipse, & crates solvere favorum.
 Ille operum custos, illum admirantur, & omnes
 Circumstant fremitu denso, stipantque frequen-
 tes,
 Et sæpè attollunt humeris, & corpora bello
 Objectant, pulchrâque petunt per vulnera
 mortem.
 His quidam signis, atque hæc exempla secuti,
 Esse apibus partem divinae mentis, & haustus
 Aetheros dixere.*

Apes igitur argumentofas ut fo-Sigillum
 cius imitandas insinuaremus; alvea- Academ.
 rium in campo viridi situm, quod in-
 gens oleaster inumbrat, Sigillò acade-
 mico inserere libuit. Est autem ista
 arbor frondosa, meo quidem animo,
 typus Benedictinæ per Germaniam
 Religionis, quæ benè plantata, sicut
 oliva fructifera in domo Dei, uberes
 olim fructus protulit, sed deinum pro-
 priâ sponte immutata, & frondium
 luxurie exuberans, neque fructum
 servat operationis, neque statum ve-
 teris eruditionis. Hæc circum casæ,
 serpylla, & spirantis copia thymbræ,
 quæ apiculas huc illuc volitantes al-
 liciant & retineant. Ad latus cerni-
 tur armata Pallas Medusæ linguam
 eruens (u). In altera parte spectantur
 artium instrumenta, caduceus & Her-
 culis

culis clava; quibus indicatur, meliores disciplinas indecoro pulvere sepultas, unitis viribus & studiis rursus excitandas, nostrumque institutum strenue prosequendum; invidiam vero desidia nque illiteratorum, ac vesaniam nigricantium pedantiarum superbiam, ubique spernendam & conterendam. Hinc addita circularis epigrapha: VETERES REVOCA-BIT ARTES; quâ Societatis literariae utilitates, fructus, commoda, labores graphicè designantur. Sicut ergo Apes videmus omnibus quidem flosculis insidere, de singulis utilia legere, & quæ collegerunt, in unum saporem mixturâ quâdam & proprietate spiritus sui immutare; sic eruditionis comparandæ studiosus nihil intactum debet relinquere, sed profutura quæ sunt, undique colligere, & quæcunque ex diversa lectione congestit, separare, in tabulas referre, deinde adhibitâ ingenii curâ & facultate in unum saporem varia illa libamenta confundere, communique alveario ita intexere, ut etiam si apparuerit, unde sumptum sit, aliud tamen esse, quam unde sumptum est, appareat. Seneca Ep. 84. & Isocrates apud Solorz. p. 225.

Symboli
tabula.

Tesseræ imago, idem licet referat objectum, paulo aliter effigiata conspicitur in hujusce Operis fronte æreis formis expressa. Ibi Minerva in Musarum domicilio residens, cubito, cui noctua ejus ales incubat, reclinato innixa, hastamque manu tenens, protenso lævæ digito duos monstrat genios, Aristarum & Apiarium, alvear in manibus portantes, atque Examina apum favis emissarum, & in ramis Olivæ quasi ludentium, colligere, ac novum iis nidum sub palladiæ hujus arboris umbrâ (x) statuere gestientes. Melligini in circuitu præsto sunt halantes floribus, stratique baccis sylvestribus agri; Tractus inde leniter assurgens, Hymettus, Mons præaltus, oleis, thymis, fraticibus & arbusculis vestitus, in cujus cacumine Pegafus, & genialis Pieridum Charitumque fecellus, seu pulcherrimum apicularum hospitium, è quo parvula in medium pronicat inscripta: QUOD SAPIMUS, CONJUNGAT AMOR. In basi spectantur instrumenta artium, Tubus opticus, circinus, mensuræ, sphaera armillaris, acus magnetica, codices, diplomata, & alia id genus

venerandæ antiquitatis monumenta; quibus innuitur sapientiæ divinæ & humanæ studium inter Socios serio junctis animis esse tractandum, omnesque curas, actiones & operas, in publica commoda, pedibus manibusque dirigendas. Reliqua prætereo, ne acumine lectorem obtundam. Istud tamen inculcare, ac fortè etiam olim meminisse juvabit, animalia Apibus infesta præprimis esse Lacertos, Mero-pes, Stelliones, Fucos, Crabrones &c. de quibus Virgilius Georg. IV. vers. 242.

- - - Nam sæpè favos ignotus adedit
Stellio, & lucifugis congesta cubilia blattis;
Immunisque sedens aliena ad pabula fucus;
Aut asper crabro imparibus se immiscuit armis;
Aut diram tinea genus, aut invisâ Minerva
In foribus laxos suspendit aranea casset.

Utî verò appositè Morhofius (y) advertit, non incommodè omne studii incumbentium genus cum Fucis, Crabronibus, & Apibus comparaveris. Fuci sunt, inquit, homines ignavâ operâ, compilatores vel dolosi, vel inepti, vani scientiarum ostentatores, agyrtæ, aretalogi, aliena ad pabula sedentes. Crabrones dicuntur feroculi illi, qui ut docti videantur, aliis insultant; cumque prodesse nullâ re possint, strepitu tantum molesti sunt & asperi. Apes denique sunt, qui illud doctrinæ & sapientiæ mæl è variis floribus congerunt, & bonæ famæ fragrantia cibam eruditum implent. Hic se ergo ipsum quis examinet, an inter Fucos & Crabrones; an verò inter Apes Literarias locum sibi esse velit. Nostra sanè Societas non alios Musarum consecra-neos in consortium recipiet, quàm qui velut apes argumentosæ solidioribus studiis, ut par est, sedulo incumbere, suamque eruditionem editis speciminibus orbi literato probare contendunt. Ceteros autem seu Fucos seu Crabrones, ignavumque pecus à præsepibus arcebit. Ita enim habet associationis Diploma.

Literati
Fucis,
& Crab-
ronibus &
Apibus
similes.

„ SOCIETAS LITERARIA GERMA-
„ NO - BENEDICTINA, quæ potissi-
„ mum dat operam, ut meliores Disci-
„ plinas, Artes, & Scientias provehat,
„ atque ab interitu, ubi opus est, vin-
„ dicet, Vindicatas exornet, amplifi-
„ cet & sustentet, præstantiores hunc
„ in finem viros, ac præsertim de so-
„ lidioribus Studiis & Historiâ Patriæ
„ vel Ordinis benè merendi cupidos,
„ albo

Diploma
associa-
tionis.

(x) Apes, Virgilio teste. Palladiâ gaudent sylvâ otuacis olivæ.
(y) Morhof, Polyhist. Tom. I. l. 1. cap. 15. n. 15.

„ albo suo & instituto eò libentiori
„ animo adscribit, quò fidentiùs spe-
„ rat fore, ut hi in partem communis
„ industriæ acciti, ingruentes barba-
„ riei tenebras lumine suo dissipent,
„ Academiam illustrent, mutuisque
„ officiis ejus tueantur dignitatem,
„ augeant splendorem, & progressum
„ peramplius statument. TE igitur
„ spectatæ virtutis & doctrinæ Vi-
„ rum N. cujus merita, insignemque
„ eruditionem plurimi facit & æsti-
„ mat Senatus noster Academicus, in
„ Sodalium suorum coetum adscisce-
„ re, suoque Diplomate, velut Lauri
„ folio, & singularis excellentiæ signo
„ honorare, atque à communi Lite-
„ ratorum plebe distinguere decrevit;
„ prout præsentium tenore TE solito
„ ritu initiatur: ac receptum, omnium
„ deinceps Honorum, Titulorum, &
„ Prærogativarum, quibus almifica
„ hæc gaudet Societas, participem
„ fore & consortem declarat. Tu in-
„ terim mentem, virisque compone
„ ad magnum virtutis opus, castos-
„ que labores, sicque impositi Aca-
„ demici muneris partes implere,
„ spartam excolere, decus tueri con-
„ tende, ut futuræ laudis & gloriæ
„ majus consequaris augmentum. Vi-
„ ve felix! Religionis splendori &
„ Scientiarum incremento, Nosque,
„ qui TE velut Collegam & Mem-
„ brum totâ, quam docent Musæ
„ omnium humanissimæ, & mutuò
„ præstant, humanitate perpetuò
„ venerabimur, Tuis honoribus &
„ obsequiis devotissimos existima; cu-
„ jus rei pignus Tibi & syngropham
„ damus hanc manum nostram (Loc.)
„ in confessu Academico, reparatæ
„ salutis anno - - - die - - - Mensis. - - -

Instituto
prove-
hendi stu-
dium.

Præviis hisce apparatus & pa-
rergis, ceu quibusdam ad institutum
invitamentis, meo ære genioque pa-
ratis, nulli deinceps labori, nullis
sumptibus & impendiis pepercit, ut
rem eò producerem, quò maximè
productam volebam. Et licet non
nescirem, multos studiosè contradi-
cturos, novasque molestias & difficul-
tates adpersuros, ac etiam expectan-
da mihi esse sinistra quorundam in-
eptulorum judicia, vel excipiendas
fortè calumnias & obrectationes ab
iis, quorum negligentia & impietatis
arcem oppugnare sustinerem; His ta-
men rebus minimè deterritus sum ab
eo proposito, quod Ordini & Patriæ

futurum utile existimabam, plusque
apud me valuit instituti præstan-
tia, & hujus propagandi studium,
quàm obrectatorum perversitas (z);
Præsertim cum non defutura mihi
præviderem sapientiorum hominum
suffragia, qui aut conatus secundarent,
aut æqui consulere laborem hunc
à me pio rectoque animo susceptum.
Nec ipem fefellit eventus; Prodiere
siquidem, tum ex Germania, cum
ex Gallia, aliisque exteris provinciis,
Viri complures eruditi, prudentes,
integri, & ab omni assentationis sus-
pensione longè positi, qui gravissimis
præconiis institutum nostrum sunt
prosecuti. Si me aliqua tangeret glo-
riolæ cupiditas, possem hîc integras
implere paginas splendidis ejusmodi
testimoniis; verum quando in hoc
conatu nec optimorum venamur lau-
dem, nec malevolorum timemus vitu-
perium, unum atq; alterum leniendo
livori, aut fascino depellendo in me-
dium hoc loco adducere sufficiat.

Princeps in gloriam venit celebris
Philologus Jo. Christophorus Gottsche-
dius Acad. Reg. Berol. & Instit. Bono-
niensis Socius, Lipsiensis Professor
publicus, qui à Sacris licet nostris alienus
institutum tam spendidè exorna-
vit, ut cornicum oculos configere
possit; ita enim in suis ad me literis
29. Maji Lipsiâ datis: „ Verbis, inquit,
„ effari vix possum, quanta cum ani-
„ mi lætitia nuper à S. R. Bruckero
„ Augustano, acceperim nuncium
„ felicissimum de Societate Literaria
„ in Ordine Benedictinorum per Ger-
„ maniam instituendâ; Ea enim in-
„ clyti hujus Ordinis, cum in Italia
„ & Gallia, tum in hac ipsa Germa-
„ nia nostra, dudum fuerunt in om-
„ nem rem literariam merita, ut so-
„ lus ferè, inter tot familias religio-
„ sas, quibus abundat Ecclesia Ro-
„ mana, eminuerit, & adhuc

Exstet ut in mediis Turris aprica castis.

„ gaudebam igitur ex animo, quòd
„ ad majora grassari jam audirem Vi-
„ ros Ordinis hujus, inter Heroes eru-
„ ditos meritò referendi; asylum
„ quasi in sinu suo aperiendo, quo se
„ reciperent in posterum, quotquot
„ Musarum amoeniorum amore capti,
„ sacris ipsarum interesse cum aliquo
„ fructu cuperent. Taum igitur sit,
„ Vir celeberrime! judicium, quò
„ plausu his diebus à me recepta fue-
„ rit humanitatis plenissima episto-
„ la,

Gott-
schedii de
eo senti-
mentum.

„ la, quâ non solum laudatissimi in-
 „ stituti ad perfectionem jam penè
 „ redactam esse foundationem, verum
 „ mihi quoque, inter plures dignio-
 „ res, eam contigisse felicitatem signi-
 „ ficabatur, ut in Societatem novi
 „ coetus vocarer, honorumque & or-
 „ namentorum à tot illustribus Viris
 „ Germaniæ parandorum aliquo mo-
 „ do particeps redderer.

„ Permite quæso, *Vir illustris!*
 „ cuius merita dudum Eruditi in pre-
 „ tio habuerunt, ut in sinum Tuum
 „ effundam, quidquid mihi in hoc
 „ negotio pulcrum & expetibile vi-
 „ sum fuerit: quod cum multiplex
 „ variumque sit, in capita quædam
 „ ut dispescam omnia, necessariò re-
 „ quirat. Pulcrum mihi videtur,
 „ primo loco, sub tutela *Eminentissi-
 „ mi Cardinalis QUIRINI* fundatam
 „ esse hanc novam Societatem Lite-
 „ rariam. Quis enim hujus Præsu-
 „ lis in omnes ferè bonas Literas in-
 „ finita penè merita nescit? Quis
 „ ejus in promovendis artibus & sci-
 „ entis, curas, labores, sumtusque
 „ cum profusione quasi expensos, igno-
 „ rat? Quemvè Ipsi parem, omnis
 „ Ecclesia Romana inter purpuratos
 „ Principes suos nominare valet?
 „ Tanto igitur sub *Protectore* Literis
 „ operam impendere, non nisi om-
 „ nium rerum ignaro, durum vel in-
 „ differens videri possit: mihi pro-
 „ fectò expetibile honorificumque
 „ semper videbitur.

„ Pulcrum etiam in illustri Soci-
 „ etate hac mihi visum est, eandem
 „ *Præsidentem Parentemque* quasi suum
 „ invenisse in Celsissimo & Reveren-
 „ tissimo Principe ENGELBERTO Ab-
 „ bate Campidunensi. Quanta in sit
 „ Præsuli huic Literarum vis, quovè
 „ ardeat pectus Ejus generosum in Sci-
 „ entias affectu, vel ipsum hoc institu-
 „ tum Literarium tamquam monimen-
 „ tum nunquam interitum feræ lo-
 „ quetur posteritati.

De exteris
 non ascif-
 cendis in
 Senatum.

„ Placuit insuper pulcrumque
 „ mihi maximè visum est, non nisi
 „ *Benedictinæ Familiæ Socios* Germa-
 „ nos in laboris honorisque commu-
 „ nionem esse adsumendos. Ea enim
 „ est exterorum erga Nationem no-
 „ stram, invidia dicam, an superbia?
 „ ut vix sensum communem eidem,
 „ Eruditionis laudem rarò admodum
 „ concedant; sibi que primas semper
 „ tribuant in Societatibus, ad quas
 „ admissi tamen parum aut nihil con-
 „ ferunt, uti vel ex *Berolinensi Aca-*

„ demia renovata fati hactenus ap-
 „ paruit. His oppressionibus abun-
 „ dè cautum est sapientissimo fanè
 „ consilio, in nova hac AA.LL. So-
 „ cietate Germanica.

„ Adderem porrò his, quæ mihi in
 „ eadem mirificè arriserunt, quantum
 „ etiam; quòd scilicet, Te potissi-
 „ mum, *Vir celeberrime!* Societatis
 „ hujus *Promotorem, Secretarium &
 „ Statorem in acie primum* nactus fue-
 „ rit Coetus Vester, cujus quippe me-
 „ rita in rem literariam dudum apud
 „ omnes innotuerunt. Verum mo-
 „ destia Tua, reliquis Virtutibus Tuis
 „ non inferior impedit, quominus di-
 „ utius huic capiti inhæream.

„ Accipe igitur, *Legiponti optime, Gott-*
 „ *Literarumque elegantiorum inter* schedii
 „ *Tuos antistes venerande!* Accipe propen-
 „ inquam, *Senatuque Vestro nomine* in res
 „ meo perolve grates, quas dicere nostras
 „ possum maximas, quòd me quoque, animus.
 „ à Sacris licet vestris, non tamen
 „ à Musis Literisque Vestris alienum
 „ inter *Socios honorarios* recipere de-
 „ dignati non fueritis. Conabor, quan-
 „ tum virium mearum imbecillitas fi-
 „ net, quoad vivam, & gloriam Or-
 „ dinis Societatisque hujus, & decus
 „ Literarum, quod curæ cordique
 „ habetis, promovere pro virili porti-
 „ one. Curabo, ut per diaria nostra
 „ erudita innotescat Orbi Erudito no-
 „ va hæc *Benedictinorum* per Germa-
 „ niam Societas. Operam dabo ipse
 „ quoque, ut instituti ejus ratio ube-
 „ riùs, per scriptum menstruum (*das*
 „ *neueste aus der anmuthigen Gelehr-*
 „ *samkeit*) inclarescat. Tandem sym-
 „ bolas meas quoque ad Vestrorum
 „ Sociorum labores conferre subinde
 „ non morabor. Ita res vestras feli-
 „ citer gerite, mihi que ut facitis por-
 „ rò favete! Dabam Lipsiæ die xxix.
 „ Maji 1753.

Atque hoc quidem egregium in-
 „ stituti nostri præconium sine fuco ex-
 „ pressit *Gottschedius* Vir arte & elo-
 „ quentiâ candidus; nec minore animi
 „ nitore suum de eodem proposito sen-
 „ sum explicabat celeberrimus Scriptor
 „ *Jacobus Bruckerus* Augustanus Aca-
 „ demiciæ regiæ *Berolinensis*, itémque
 „ *Bononiensis*, & Societatum Liter.
 „ *Göttingensis, Lipsiensis, Jenensisque*
 „ *Sodalis*, qui humanissimo pariter at-
 „ que gravi epistolio ad me exarato,
 „ inter alia hæc pollicebat: *Uti ex hac*
 „ *confæderatione literaria plurimum uti-*
 „ *litatis redundaturum esse in disciplinas*
 „ *omnes, maximè verò in historiam sa-*
 „ *cræ*

Bruckeri
 de eodem
 instituto
 judicium.

cram & patriam, certus spero; ita nihil
 „ *in me desiderari patiar, quo intellexe-*
 „ *ro, adeo nobile institutum conatibus*
 „ *meis posse adjuvari, meque venerabili*
 „ *istius Societatis corpori talem posse pro-*
 „ *bare, qualem & ego me cupiam, &*
 „ *Senatus vester pro re natâ jusserit.* . .
 „ Nec porrò palpum nobis obtrufit vir
 „ recti bonique cupidus, sed reipsâ,
 „ quod promisit, officiosè præstitit; ar-
 „ gumento sanè potenti illos perfrin-
 „ gere, qui sanctioris licet instituti pro-
 „ fessione nobiscum juncti sint, priva-
 „ tim tamen degeneres, plus (*quod præ-*
 „ *fiscinè dixerim*) obesse, quàm prodesse
 „ student. Eò autem pluris faciendum
 „ summi utriusque Viri judicium existi-
 „ mo, quò ab omni assentationis suspi-
 „ cione est remotius, *decetque de arti-*
 „ *bis solos judicare artifices, ac illud iis*
 „ *statuere pretium, quod imperiti altio-*
 „ *ribus brutis rebus denegare solent.*

Recensio
 Systematis
 facta
 ab Erudi-
 tis Lipsi-
 enſib.

Quàm acceptum præterea esset in
 „ vulgus hoc institutum, intelligere fa-
 „ tis licuit ex ipsius Systematis recen-
 „ sionibus & notitiis, quas publico de-
 „ dère Göttingenses, Jenenses, Lipsien-
 „ ses, Ratisbonenses, aliq; Eruditi Ephem-
 „ eridum literarum conditores. Li-
 „ bet eam hîc adtexere, quæ nobis
 „ Lipsiâ venit 27. Augusti sub titulo:
 „ *Neue Zeitungen von gelehrten Sachen*
 „ num. LXIX. art. Kempten pag. 618.
 „ ubi representato Systematis nostri propylæo, ita pergunt Eruditissimi Cen-
 „ sores: *Die Absicht eine gelehrte Gesell-*
 „ *schaft unter den Teutschen Benedicti-*
 „ *nern aufzurichten, ist so lobenswürdig,*
 „ *daß wir weiter dabey nichts thun, als*
 „ *sie nur bekannt machen dürffen.* Franck-
 „ reich hat schon so Nachahmungswürdige
 „ Muster davon vorgestellt, daß man
 „ bloß in ihre Fußstapffen treten darff,
 „ um die Hochachtung und den Beyfall
 „ aller Gelehrten zu erhalten. Der Be-
 „ nedictiner-Orden ist von je her ein gelehr-
 „ ter Orden gewesen, und es würde eine
 „ Schande seyn, wenn er diesen Ruhm in
 „ Teutschland verdunckeln liesse. Man
 „ will also hier mit vereinigten Kräften
 „ zusammen treten, um diesen Ruhm
 „ zu erhalten, und noch mehr zu erwei-
 „ tern. Gegenwärtige Schrift erkläret
 „ uns die Einrichtung und das Vorhaben,
 „ nebst der gantzen Verfassung der Vor-
 „ habenden Gesellschaft, und den Pflich-
 „ ten aller ihrer besondern Mitglieder, in
 „ sieben Hauptstücken. Das erste redet
 „ von der Gesellschaft überhaupt, ihrem
 „ Endzwecke, und ihren Vortheilen. Es
 „ sollen nemlich die Mitglieder sich dahin

bestreben, daß sie die rühmlichen Ver-
 „ richtungen ihrer Vorfahren, ihre Wer-
 „ cke und Schrifften erzehlen, um die Wis-
 „ senschaften wohlverdienter zu verewi-
 „ gen, nutzbare Bücher, insonderheit hi-
 „ storische, herausgeben, alte Denckmale
 „ bekannt machen, und erläutern, und
 „ auch ihre Gedancken, Anmerckungen
 „ und Beobachtungen, die von besonderer
 „ Art, einiger Wichtigkeit und Nutzen seyn
 „ können, der Welt vorlegen, und einan-
 „ der bey ihren Arbeiten durch ihre Ein-
 „ sicht, Belesenheit und erlernte Wissen-
 „ schaften hülfreiche Hand biethen. Das
 „ 2te beschreibet uns den academischen
 „ Rath dieser Gesellschaft, und dessen
 „ Mitglieder, deren man zwölf erwählen
 „ will, deren Amt und Gewalt. Das 3te
 „ redet von dem Protectore, dem Præsi-
 „ denten, dem Directore und anderen Be-
 „ amten der Gesellschaft, welches ein Pro-
 „ visor, ein Secretaire und ein Actuarius
 „ oder Historiographus seyn sollen. Das
 „ 4te handelt von den Mitgliedern, zu de-
 „ nen man Männer aus allen Arten von
 „ Wissenschaften, hauptsächlich aber
 „ Teutsche Benedictiner, nehmen will:
 „ doch sollen auch aus einer jeden auswärtigen
 „ Congregation zweyen, und aus
 „ allen anderen Ständen, Orden und Reli-
 „ gionen, noch Ehren-Mitglieder ange-
 „ nommen werden. Die Anzahl von al-
 „ len diesen soll unbestimmt seyn. Es wird
 „ auch die Art ihrer Aufnahme dabey an-
 „ gezeigt; so wie in dem 5ten Capitel die
 „ Verbindlichkeit und Pflichten der Gesell-
 „ schaft angegeben werden, die vornem-
 „ lich darinnen bestehen, daß ein jeder nach
 „ seiner Aufnahme eine Lateinische Ab-
 „ handlung innerhalb Jahres-Frist ausar-
 „ beiten, und zum Drucke überreichen
 „ soll. Die in Teutschland hin und wie-
 „ der zerstreuten Mitglieder sollen dem
 „ Director alle Monath einige gelehrte
 „ Neuigkeiten melden. Der Rath, oder
 „ die zwölf regierende Mitglieder aber
 „ sollen öfters einige Materien zum Dru-
 „ cke ausarbeiten. Was dieses für Mate-
 „ rien seyn sollen, und was für Werke
 „ man vornemlich herauszugeben bemü-
 „ het seyn will, solches wird in dem 6ten
 „ Capitel angezeigt, und wir melden dar-
 „ aus, daß man vornemlich die Gelehr-
 „ ten-Historie der Benedictiner zum Au-
 „ genmercke habe. Dabey aber will man
 „ doch auch seine Absicht auf die Beför-
 „ derung anderer grossen Werke richten,
 „ dergleichen z. E. sind: 1.) Collectio
 „ Conciliorum, per Germaniam cele-
 „ bratorum; 2.) Bibliotheca historica
 „ Germaniæ; 3.) Apparatus Scripto-
 „ rum rerum Germanicarum; 4.) Di-
 „ plo-

plomatum collectio amplior ex omnibus Germaniæ tabulariis; 5.) Thefaurus antiquitatum Germaniæ; 6.) Historia Germaniæ pragmatica; 7.) Germania sacra, nach Art des Christlichen Galliens; 8.) Monasticon Teutonicum, so wie die Closter - Geschichte, so man von Engelland hat; 9.) Opus diplomaticum Germano-Benedictinum; 10.) Bullarium Benedictinum, solas summorum Pontificum Bullas complectens; 11.) Apostolatus Benedictinorum per Germaniam, u. a. dergl. Man würde ihnen in der That viele Verbindlichkeit haben, wenn einige von den ersten durch ihren Fleiß zu Stande kämen. Dabey wollen sie auch auf die Ausgabe der gesammten Werke einiger berühmten Männer, als Bonifacii, Alcuini, Rabani Mauri, Johann von Trittenheim, u. a. bedacht seyn, welches ihnen eben so viel Ruhm bringen würde. Hier nächst gedenken sie alle Vierteljahre einen Theil von ihren kleinen Schrifften und Abhandlungen unter dem Titel: Museum Germano-Benedictinum, oder Collationes Patrum societatis literariæ Germano-Benedictinæ, ans Liecht zu stellen, in welchen sie auch die kurtzen Lebens-Beschreibungen ihrer verstorbenen Mitglieder mittheilen wollen. Das 7. de und letzte Capitel handelt von den academischen Zusammenkünften, und andern die Gesellschaft betreffenden Sachen. Wir wünschen, daß dieses Vorhaben völlig zu Stande kommen, und großmüthige Prælaten finden möge, die es auf alle Art und Weise unterstützen; ja daß es der Gesellschaft auch nicht an Mitgliedern mangle, welche ihren Fleiß auf eine gemeinnützige Art vereinigen, die an Einsicht und Gelehrsamkeit, an Eysen und Liebe zur Aufnahme der Wissenschaften, die Französischen Benedictiner wonicht übertreffen, doch ihnen gleich kommen.

Gallorum eadem de re sensus.

Germanis placet addere Gallos, unde validius constet de Instituti præstantiâ & utilitate utriusque nationis Eruditos concorditer judicare. Ita verò quidam è Congregatione sancti Mauri Vir scriptis oppidò celebris (a), per me in communis industriæ consortium provocatus, de hoc sibi plaudens rescribat: „Le plus heureux événement du monde n'auroit pas eu la force de me causer des transports aussi charmans, que la nouvelle, dont

il vous a plû de m'informer par vos lettres en date du 22. Juillet, touchant le projet d'une Academie des Benedictins d'Allemagne. Ma plume est trop foible pour faire voir toute la grandeur de ma satisfaction, & de l'attention, que merite un si beau projet. Une entreprise aussi glorieuse, qu'est celle de faire revivre les sciences & les bonnes lettres dans les monasteres de nôtre Ordre, ne scauroit manquer d'être recompensée par un applaudissement universel, d'autant plus, que l'avantage, qu'il en revient à toute la republique des lettres, doit être infiniment estimable. L'experience nous donne tous les jours des preuves de cette verité, qu'Ovide nous annonce:

Non omnia grandior atas,
Qua facimus, -- habuit . . .

Quelles lumieres ne repandroit pas une Academie de la forte sur l'histoire d'Allemagne, sur la diplomatie, sur les conciles, sur l'antiquité, sur les beaux arts, & même sur l'état des Eglises des Monasteres, des Maisons illustres? Quels services ne rendroit-elle pas à la Religion, à l'Ordre, à la Patrie, & même aux étrangers? La noblesse de l'ame, l'art de bien penser, & de raisonner solidement, ne sont-ce pas des prérogatives de l'étude & les trophées de ceux, qui ont le bonheur, d'être rangés sous les étendards de Minerve? Je suis donc au comble de la joie d'entrer au sein d'une compagnie, qui fera gloire de tous ces avantages, & qui travaillera à cultiver le champ des sciences, & des études plus solides, pour les faire renaître & fortir de l'obscurité des siècles passés. Heureux! si mon empressement à me rendre digne de son approbation, pourroit répondre à l'attente de tous les membres, qui la composent. Du moins ferai-je mon possible dans l'éloignement, où je suis, de cooperer au lustre d'une si noble Academie, & de lui communiquer ce que je trouverai dans nos contrées d'ouvrages, qui auront du rapport avec le but, qu'elle se propose. C'est à Vous, Mon Reverend Pere! que j'ay en même tems une obligation toute particuliere de m'avoir envoyé le Systeme de cette noble entreprise, & de l'expédition des lettres patentes d'associé qui y étoient jointes. Je vous prie

d'af-

(a) Cuius nomen, quod ipse oculere voluit, non quis, sed quid dicatur, attendimus.

d'assurer vôtre illustre Senat de ma veneration, & d'être persuadé, que je ferai toujours avec une consideration distinguée, & avec tout le respect dû à vos merites. „Vôtre &c. Alia quàm plurima tum exera, cum domestica in rem nostram afferre possem præconiorum momenta gravia planè & luculenta; ast ne plausus appetentior videar, præstat arbitrium iis relinquere, qui æqui bonique iudicis partibus ornantur.

Roschmanni de Instituto iudicium.

Unum tamen prætermittere non possum Clariss. Viri Domini ANTONII ROSCHMANNI J. U. Lic. S. C. ac R. M. Bibliothecæ publ. quæ Oeniponti est, Præfecti, Pro-Archivarii aulici, & Illustrissimorum Tyrol. Provinciae Ordinum Historiographi testimonium sincerâ quadam simplicitate, non arte ullâ, aut fucò, sed è re natâ expressum, datis ad me literis viii. kal. Maji in hæc verba: „Explicando imparsum, Vir „celeberrime! quibus animi affectibus & epistolam Tuam omni humanitate ornatam, & Systema Societatis Literariæ Germ. Bened. singulari eruditione, mente heroâ, & consiliis exquisitissimis refertum unicum Diplomate meæ in hujus Societatis membrum receptionis ante septimanas ferè tres acceperim. Sed quemadmodum Systema, opus Tuum, summâ animi voluptate, eo præcipuè ex capite, perlegi, quòd tandem repertus sit, qui celeberrimo & antiquissimo Ordini vestro in Germania, ac tot nobilissimis in eo lectissimisque ingeniis facem accenderet, tritamque olim tantâ cum gloriâ viam iterum monstraret, quâ ad continuandam æterni Nominis famam etiam in posterum contendere nitantur; ita attonitus hæsi, dum Membri honorarii dignitate me inclytæ hujus Societatis Senatus condecorare voluit. Tantum enim mihi non blandior, ut hoc ornamento dignum me ulla ratione censeam; quæ enim edidi opuscula, tum a priori in patriam litando, tum honoris meo qualicumque tuendo edidi, si quid tamen in communis industriæ partem conferre possim, id perlubenter præstabo, gratèque interea quas debeo & possum rependo maximas, opere acturus majores, si occasio & vires ferant. Jus sa exspecto vestra, eumque in finem opuscula mea Vobis submitto, ut quibus fortè par laboribus sim, eo luculentius possitis colligere. Per

„TE autem, Vir summe! præstantiores hujus Academiæ nostræ Socios impensè rogatos velim, ut circa controversiam, quæ mihi cum Tarrotto de Episcopatu Sabionensi S. Cassiani Martyris, intercessit, mentem suam aperire haud dedignentur, atque me, quem nullis ex meritis Socium suum esse voluere, ne hoc nomine non omninò indignus sim, saltem instruant, in quo bene vel male egerim, ut in posterum ea omnia emendare possim, quæ perperam dicta, ac plus minusve peccata sunt. „En illustre omninò veri Academici exemplum, quòd pudorem incutere possit morosis illis & inhumanis petronibus Poylphemique fratellis, qui perhonorificè invitati, ac nostris etiam donati libellis, ne respondere quidem dignantur.

At verò non verbis tantum, sed Eiusdem etiam opere ostendit, quàm præclare in nobis rebus nostris sentiret Vir eximius, dum valdè bellam atque gravem Systematis nostri exegetim ingeniosâ ad symboli & institui rationes allusione contexuit; quam velut purpuram huic panno nostro solidam intexere volupe quidem foret; sed quia prolixior est, ne quid tædii lectoribus afferam, illius sinopsin reddere sufficiat. „Igitur, inquit, postquam Systema novæ hujus Academiæ non semel relegissem, plenumque omnigenæ doctrinæ, optimæ mentis, ac bonæ frugis comperissem, nihil æquius esse credidi, quàm prompta Societati huic laudatissimæ, ac Germaniæ tam facræ quàm profanæ utilissimæ mea deferre obsequia, pensi loco exegeticum quoddam elaborare Synthema alludendo tum ad Instituti illius rationes, cum ad Examen apum in tesseram omnine optimo acceptum, & Systemati ex æquo respondens; nam ut à prologo ordiar, justissimè utique laudibus profequitur Author facerrimum, antiquissimum ac præclare omnino de utraq; Republicâ meritum Ordinem suum. Dignissima hæc elogia cum augere nequeam, hoc unum tamen mihi tamquam Tyrolensium Historico filii nefas esset, quòd quidquid Patriæ nostræ Monumentorum ex difficillimis superserest temporibus, id omne soli prope modum huic sacro cœtui debeat. Si enim Gothorum respicimus tempora, & quæ in his per Tyrolim acta, ea nos docet Magnus Aurelius Cassiodorus, natalium splendore, gestis præcipuis in aula Theodorici Gothorum Re-

Eiusdem in no- strum Sy- stema exe- gesis.

Benedi- ctinorum in Tyro- lenses me- rita.

Re-

Regis muneribus, si quis alius, emi-
nens, & demum seipso major, dum
totum se projecit ad Divi *Benedicti*
pedes, sacram ejus regulam professus.
Atque hic seculo jam sexto inclaruit;
septimo vidimus Ven. *Secundum Tri-*
dentinum, pacis inter Langobardos,
Romanosque nuncium, *Agilulfi* Lan-
gobardorum Regis patrum, & quod
caput est, *Divo Gregorio M.* adeo fa-
miliarem, ut se ejus precibus com-
mendaret, quod ex Pontificis hujus
Sanctissimi epistolis liquet. Hic nos,
licet brevissime, de Langobardorum
temporibus instruit. Fusior est Secu-
lo VIII. *Paulus Diaconus*, qui *Desiderii*
Regis antea Cancellarius, sed postea
seculi pertæsus in Princeps Ordinis
Benedictini asceterium *Cassinense* se
contulit. Ab hoc certe quidquid per
duo secula (quod sane non modicum)
in Tyroli nostra per Langobardos
actum est, grato animo nos accepisse
profitemur. Illustri quoque eodem
tempore *Arabo*, *Frisingensis*, ob ge-
stum ibi Episcopatum, dictus, qui tes-
tis ferè suppar quidquid in rebus fa-
cris per medium gestum fuit seculum,
sedulo conscripsit, iterum ex sacro
Benedicti Ordine. Duces quoque
nostros *Bavarios* aliquot exactè char-
tæ *Salisburgenses* primigeniæ exhi-
bent, iterum à Divi hujus Patriarchæ
discipulis confectæ; omnes autem &
quidem curatissime ab *Arnolfo* Comite
Vochburgensi *Benedictino* ad *S. Em-*
meramum Monacho allati sunt: Ut
adeo omnia ferè ac singula per qua-
tuor omnino secula in Tyroli nostra
gesta huic sacro Ordini in acceptis
referenda veniant.

Viri de
un verba
Republ.
lit. benè
meriti ex
Ord.S.B.

„ Taceo jam de Italia, Germania,
Francia ac universa Republica litera-
ria summoperè meritos & omni lau-
de majores superioris nostrique ævi
Viros, *Acherium*, *Mabilonium*, *Mon-*
tesalconium, *Martenium*, *Darandum*,
Ruinartium, *Calmetum*, *Bucelinum*,
Beselium, *Pezios*, & complures alios,
tum ex Germania, cum è gallicana
Congregatione *S. Mauri* celeberrimos
Viros, qui nos per seculum jamjam
integrum nitidissimis emendatissimis-
que SS. PP. editionibus, immenso
Ecclesiæ bono beaurunt, beabuntque
inposterum.

Apibus
compa-
rantur.

„ Certè non de suis tantum rebus,
sed de sacris profanisque omnibus
solliciti, ac in omnem ætatem intenti

religiosi hi Viri, *Apes* verè dici possunt
aureæ, quæ instar illarum, de quibus
Pausanias in Atticis, non in unius al-
vearis angulo, sed passim in omni re-
gionis parte mellificant. Quæ enim
regio, quæ ætas illorum non plena
laboris? Longum foret vel illustriores
diversarum gentium Doctores & Apo-
stolos hic enumerare, ac etiam su-
perfluum: *Quis enim nescit*, inquit
Browerus S. J. Scriptor non inglo-
rius (b), *Benedictinæ Familæ* laudem
hanc esse propriam, ut ambiat meritis
& rectè factorum gloriâ, quàm latè
patet, orbem Christianum? Etenim ut
palmas taceam & adreas in reliquo oc-
cidente partas, certè innumeras abstu-
lit ex hac Germania nostra magna, cu-
jus inferæ, superæ regionibus tot retrò
seculis, hæc unica ferè dedit scientiæ,
veræque pietatis Doctores, Duces, Ma-
gistros. Sed & speciale id habet re-
ligio *Benedictina*, in quo præ ceteris
gloriarum possit & verè debeat, citra
alterius injuriam, quod in omni æta-
te suos aluerit *Marones*, *Homeros*,
Cicerones, *Augustinos* & *Hierony-*
mos; *Habuit*, teitè *Wionio* (c), &
suas *Bibliothecas* loquentes, atque, ut
ita dicam, *Apes aureas*. *Habuit in Sa-*
crofanctæ Triadis enodandis suos *AU-*
GUSTINOS & *HIERONYMOS*; ita ut
verè de illa dici possit: in ea illam dis-
ciplinam penè omnium fuisse intelli-
gentiam, quam olim in *Catone* *Cicero*
ipse agnoscebat.

„ A prologo ad ipsum progredimur *Societa-*
opusculum. Capite primo meritis ex-
tollit laudibus *Sodalium* literario-
rum omnis ætatis & memoriæ cœtus
varios, quorum membra ad innume-
ros *Mortalium* usus lectissimis rempub-
licam ornant laboribus. Qui enim
literarum provehendarum gratia in
tales cœunt Societates, *Omnia sub-*
tili ingenii alâ pervolant, ex operibus
optima seligunt, prudenter digerant,
utiliter pandunt, ac veluti *apes ceras*
ex omnium arborum pratorumque flo-
ribus confingunt. (d) Et fanè ni ante-
cessores nostri conjunctis animis ac
studiis tam strenuè laborassent, pau-
culæ nobis memoriæ superessent reli-
quæ, præsertim de montibus nostris
Rhæticiis, qui Viris his velut in pa-
bulum doctrinæ concessi videntur,
haud aliter, quàm olim *Helicon* &
Olympus apibus atticis; *Nam ut Mu-*
sis (verba *Varonis* (e) sunt) *Helico-*
na

(b) Browerus in Antiquit. Fuldens.
(c) Wion Lib. 2. Ligni Vitæ cap. 61.
(d) Plinius de Apibus xi. 8. & xxi. 4.
(e) Varo de re rustica III. 6.

na atque *Olympum* attribuerunt homi-
nes, sic bis (Apibus) floridos & incul-
tos natura attribuit montes. Quæcun-
que igitur ex sterili temporum illorum
proventu messis est reliqua, longè uti-
que suavior sit oportet, ac dulcior illo

Melle, quod in ceris attica ponit apis. (f)

Excursio
in laudes
Benedicti
XIV.

„ Sumas deinde laudes meritò tri-
buit *BENEDICTO XIV.* Pont. Max.
quod ad universalis Ecclesiæ utilita-
tem immensam tres hujusmodi Aca-
demias nuper erexerit, atque sub au-
spiciis eruditorum hominum posteri-
tati in exemplum consecravit. Hæc
nimirum *Apis* una illarum fuit, quæ
infausto *Ethnicis*, felicissimo autem
Christicolis omine ingenti orbis catho-
lici plausu, *fastigio Capitoli* insedit (g).
Si enim *Poëtarum Principi* *Virgilio*
credimus esse *apibus partem divine*
mentis; cui quæso! alteri tribuamus
nisi *Apicula Lambertina*, divino Spi-
ritu, vi *impositi muneris*, afflatæ; quæ
ne à ventis, aut inimicis quidquam
patiatur procellis, *Petram* seu *lapil-*
lum complectitur, & secura omnem
tempestatem evadit, non aliter ac
apes, quæ *gerulæ secundos flatus* cap-
tant, si *cooriatur procella*, *apprehensi*
pondusculo lapilli se librant; uti perhi-
bent *Plinius* & *Virgilius Georg. IV.*
vers. 194.

Ordinis
S. Bene-
dicti en-
comium.

„ Perfunctus hac laude Systematis
author, à summo religionis Christia-
næ Moderatore ad sanctissimum reli-
gionis suæ *Protoparentem* *BENE-*
DICTUM divertit, hujusque Viri *Ma-*
ximi institutum meritissimis ex eo ce-
lebrat encomiis, quod dum plures
Dei famulos in unius claustrum ambitu
collegit, aliud nihil spectasse videat-
ur, quàm ut vinculo charitatis uni-
ti, *Doctrinâ* & *Virtute* mutuò sese
pascere, & sustentarent, ut quod
quisque non potest per seipsum, possit per
alium.

comunis
labor,

„ A Patre ad filios procedit, inter
quos per omnia hucusque secula re-
perti fuere, & reperiuntur adhuc, qui-
bus instar apum labor omnibus unus,
nec ullus, cum per coelum licet, otio
perit dies; sed quoties cum variis va-
riorum ingeniorum partibus conve-
niunt, doctè inter sese conferunt, &
amicè litigantium ritu, veluti in pra-
tis, ubi *apes æstate ferendâ floribus insi-*
dant variis, & candida circum lilia

funduntur, strepit omnis murmure
campus. (h)

„ Itaque & apibus istis religiosis & inde
labores omnes jucundi & grati sudo- resultans
res, quos doctis lucubrationibus, con- comodii,
ventibus ac concertationibus impen-
dunt. Ubi enim plures idem legunt,
succum colligunt, & partes omnes
æquâ lance trutinant, fit tandem ut
felici quâdam æmulatione & nixu va-
rii partus, secundum varia rerum
merita, emittantur in publicum: *Nam*
si duo sint examina, inquit *Columella*
de apibus, *duo quoque genera favo-*
rum inveniuntur; cum etiam in con-
cordia suam quæque plebs morem figu-
randi *ceras fingendique* observat.

„ Adhæc fervere vult inter *Socios* *Fervor* in
literarium commercium, mutua offi- studiis.
cia, consilia, operas, & studia. Quod
ut facilius obtineatur, disertè monet,
ut sicuti *apes venturæ hyemis memo-*
res, *æstate laborem experiuntur*, &
in medium quæ sita reponunt; ita etiam
Socii sedulo symbolas opesque litera-
rias hinc inde congerant, adversaria
undique congesta in comunem usum
referant, allata pro utriusque rei-
publicæ bono junctis studiis discu-
tiant, operisque haud segniter adhi-
bitis perpoliant inventa, ac novâ qua-
si luce perfundant.

Non aliter (si parva licet componere magnis)
Cecropias innatus apes amor urget habendi,
Munere quamque suo; Grandævis oppida curæ,
Et munire favos, & Dadala fingere testæ. (i)

„ Curam quoque præcipuam junio- Cura ju-
ribus, de quibus spes major concipi- nioribus
tur, monet impendendam: Licet impen-
enda.
enim virtus à natura quosdam impe-
tus sumat, tamen perficienda est do-
ctrinâ: *Neque cuiquam*, inquit *Pli-*
nius (k), *tam clarum ingenium est, ut*
possit emergere, nisi illi materia, occa-
sio, fautor etiam, commentatorque con-
tingat. Sic & de apibus *Columella*,
semper quidem, inquit, *custos sedulè cir-*
cumire debet alvearia: neque enim ul-
lum tempus est, quo non curam deside-
rent, sed eam postulant diligentiorum,
ut notat *Plinius*, cum exundant novis
fetibus; Tunc enim potissimum, ubi
incerta volat, ludatque favis emissa ju-
ventus, convenit instabiles animos lu-
do prohibere inani. Quæ res fanè præ-
cipui videtur esse quæstus & compen-
dii; quia, ut *Virgilius* ait:

Hæc

(f) Ovid. V. Trist. 4. 30.
(g) Tacitus Annal. xi. 64. 1.
(h) Virgil. Æneid. VI. Vers. 707.
(i) Virgil. Georg. IV. Vers. 176.
(k) Plinius Lib. VI. ep. 23.

Hæc porior soboles quâdam dulcedine lata
Progeniem nidôsque fovet. . .

Superio-
rum fi-
des.

„ Religioso denique ritu, ut castè sanctèque tractentur omnia, Superiorum præcipuè auspiciis, fide, curâ, exemplo, peragendum comendat negotium. Nam ab illis potissimum dependet totius rei felicitas; *Gens enim apiaria maximam fidem desiderat, quæ quoniam rarissima est, interventu Domini tutius custoditur. Neque ea curatorem fraudulentum tantum, sed etiam immundæ segnitiei perosa est. Aequè enim dedignantur apes, si minus purè habitæ sint, ac si tractentur fraudulenter, uti Columella notat. Exemplo igitur suo ducent examina Reges, nihilque patientur desiderari in seipsis, quod meritò culpari possit in subditis: Quippe, Virgilio teste (1),*
... Rege incolunt mens omnibus una est;
Amisso, rupere fidem, constructaque mella
Diripere ipsa, & crates solvere favorum.

De Sena-
tu Aca-
dem.

„ Pergimus jam ad alterum Systematis caput, in quo statim, ut res ordine procedat suo, ante omnia *Senatum Academicum* è præcipuis membris constituendum edisserit Author: Nam sicut Republicæ civiles & sacræ sine Magistratibus, Ducibus, Senatoribus seu Consiliariis subsistere nequeunt, ita Sodalitates Literariæ sine selectis quibusdam Viris, qui concordibus studiis omnia dirigant, temperent, & moderentur, stare diu non possunt. Solemne id etiam apibus: Ipsæ enim *Regem sufficiunt parvosque Quirites; &* ut Plinius ait, *Republicam habent, consilia privatim, Ducè que gregatim, &* quod maximè mirum sit, *mores habent & studia, & populos & prælia; Cùmque ordinatius nihil sit disciplinâ militari, multa ejusmodi Virgilius adscribit apibus: Signo enim dato repente omnes contrescunt; indicto autem labore, sit interdiu statio ad portam more castrorum:*

*Sim autem ad pugnam exierint; (nam sæpe duobus Regibus incessit magno discordia motu)
Continuò animos vulgi, & trepidantia bello
Corda licet longè præsciscere. (m)*

De sele-
ctu mem-
brorum,

„ Providè dein monet, in receptione membrorum habendum esse selectum, & digniora tantum assumenda, seu quos doctrinæ sanctæque juvat reverentia famæ: Quò enim doctiores sunt Socii, eò illustrior effulget academia. *Hinc, ut Columella ait, non*

sunt degeneres intermiscendæ apes, quæ infament generosas. Ex his verò selectioribus membris Collegium quoddam secretum, seu Triumviratum vult constitui, ad iudicium in rebus arduis, aut de aliorum operibus & controversiis, semoto partium studio & offensæ periculo, ferendum: Sic probatis apibus destinari debere pabulationes, easque secretissimas, scitè ediferit sæpè laudatus Columella l. ix. 4.

„ Salubri quoque consilio statuit, & sparta ut tum Senatoribus, tum aliis, cuique sua obveniat sparta, ut partito inter multos onere, *minor sit labor, diligentia & æmulatione major.* Sic etiam apud apes sunt intus officia quæque divisa: *Aliæ struunt, inquit Plinius, aliæ poliunt, aliæ suggerunt.* Rem hanc ceu notissimam Poëtarum princeps eleganter suo more celebrat Georg. IV. à Vers. 158.

*Namque aliæ victu invigilant, & sedere pacto
Exercantur agris: pars intra septa domorum
Narcissi lacrymam, & lentum de cortice glutin,
Prima favis ponunt fundamina. Deinde tenaces
Suspendunt ceras; aliæ spem gentis, adultos
Educunt fetus; aliæ purissima mella
Stipant, & liquido distendunt nectare cellas:
Sunt quibus ad portas cecidit custodia sortis,
Inq, vicem speculantur aquas & nubila cæli,
Aut onera accipiunt venientium, aut agmine facto
Ignavum fucos pecus à præsepibus argent.*

„ Suadet ulterius constituendos Sodalitii promotores, instituta itinera literaria, sollicitandos Mæcenates, ac commercium cum exteris literatis studiosè fovendum; quemadmodum & apes suos speculatores ad pabula mittunt, & illæ vel excursus breves tentant, aut circum tuta sub manibus urbis aquantur; aut continuò saltus sylvasque peragrant, ac etiam duris in cotibus errant, purpureosque metunt flores, & flumina libant, uti Virgilius passim insinuat cit. loc.

„ Utilissimum præterea, ad facilitandum tantæ molis institutum, fore Societas quædam subalternas in variis Germaniæ provinciis, variisque in scientiis & disciplinis erigi, ut opes literariæ hinc inde dispersæ minori labore & sumptu comportentur, simulque conferantur recensendæ, ac si videbitur, edendæ in publicum. Similes quippe Societas veluti coloniæ sunt in Scientiarum Republica, imò Duces coloniarum, quales olim Musæ fuerunt, sub apium specie

(1) Georg. IV. Vers. 212.
(m) Virgil. Georg. IV. Vers. 67.

specie latitantes, Atheniensibus illis, qui colonias in Asiam ducere, teste Philostrato, parabant. Hæ sunt proles illæ castissimarum Apium, hæc examina, quæ gentem in secula propagent, ne pereant omnino. Itaque, ne id in toto hoc apiario fiat, semper propaganda erit soboles, *observandumque vere novo, cum se nova profundunt examina, ut excipiantur, & domiciliorum numerus augeatur,* uti optimè apum conservandarum magister insignis Columella docuit lib. ix. cap. 9.

De statione com-
moda.

„ Sed ante omnia, ut & ipsi Socii congregari haud difficulter queant, eligendus & statuendus est locus pro conventu eorum, qui scientiis eminent, cui lectissima accedat Bibliotheca, & commercii literarii facilitas. De loco enim & comoda Apum statione primò sollicitos esse debere Apiarios enixè inculcat Virgilius Georg. IV. Vers. 8.

*Principio sedes apibus statioque petenda,
Quo neque sit ventis aditus, (nam pabula
venti
Ferre domum prohibent) neque oves, hadi-
que perulci
Floribus insultent, aut errans bucua campo
Decutiat rorem, & surgentes atterat herbas.*

Apum
cura de
domici-
lio.

„ Apes quoque ipsas præcipuam hac de re curam gerere docet Plinius libr. XXI. cap. 6. *Primum, inquit, favos construunt, ceram fingunt, hoc est, domos cellasque faciunt. His primum alveum ipsum intus totum, & quodam tectorio illinunt; his deinde fores quoque latiores circumstruunt. Dein Regias Imperatoribus futuris in una parte alvei exstruunt amplas, magnificas, separatas, tuberculo eminentes. Quo ritu exstructæ huic veluti Scientiarum Regiæ Bibliothecam diximus jungendam, Sedem Augustam, servatæque mella thesauris, uti Virgilius ait versu 228.*

Defuleris
& privi-
legiis ad-
fiscen-
dis,

„ Prudentissimè demùm consulit, tum ad servanda facta tecta, cum ad feliciora indices incrementa, autoritatèque majorem conciliandam, exorandum esse potentissimum Mæcenatis cujusdam Patrocinium, pro impetrandis certis quibusdam privilegiis tum Cæsareis, cum Pontificiis, quorum ope Institutum ab injuriis & insidiosis assaultibus valeat vindicari. Literati enim non rarò ingentibus persecutionibus sunt obnoxii, verissimè-

que de his uti de apibus exclamare possumus cum Plinio (n): *Tot hostibus, tot casibus, & quotâ portione eorum commemoratâ, tam munificum animal expositum est!*

„ Vigilandum igitur strenuè, ne Socii aliorum calumniis, injuriis, libidine, odio, impetigine, aut inutilibus vicis vexentur; ne & ipsi in lites, rixas & certamina pruriant, aut sese invicem impetant, sicque succumbant adversantium technis: *Cavendum erit, inquit Columella, ne apes intercipientur violentiâ crabronum, qui ante alvearia plerumque insidiantur prodeuntibus.* Sunt enim, qui instar crabronum mel nullum afferunt, sed adimunt, *raptò vivere sueti, & alienis gloriosi; Sunt qui aculeis in optimos desæviant, atque, ut Cicero in Bruto loquitur, maledictis faceti, aut subtilissimis pseudo-critices telis venenosi. Aranei quoque vel maximè hostiles, cum prævalere, ut intexant, enecant alveolos. Papilio etiam hic ignavus & inhonoratus, luminibus accensis advolitans, pestifer nec uno modo; nam & ipse ceras depascitur, & relinquit excrementa, quibus teredines gignantur. . .*

„ In hoc itaque negotio præter alia De subrequiritur cum primis potens juxta ac diaio generosus Mæcenas, cujus auspiciis Mæcenatus imbellis Pieridum grex hominum lucro & affectibus suis mancipatorum tumultus, tergiversationes, cavillos, æmulationes, insidias, obtreccationes, diffidia superare ac contemnere possit. Sic nec venenatus stello, nec obscœnum scarabei genus, nec papiliones, lucifugæque blattæ, ut ait Maro, per latiora januæ spatia favos depopulabuntur. Apes verò quò magis in tuto fuerint, hoc acrius incumbunt generis lapsi sarcire ruinas, complebuntque foros, & floribus horrea texent.

„ Capite tertio de aliis Academiae De Profulcris sermonem facit, *Magnanimos-tectore, que duces, totiusque ordine gentis (o), mores, officia & dignitates describit, optatque primò, ut PROTECTOR talis eligatur, qui potentiori adminiculo eam sustineat, excelso vertice regat, temperet, & illustret; qualis ductor inter apum examina statim à principio tam corporis, quam animi habitu ceteros antecellens, ut eum Plato describit de regno pag. m. 152. Hic enim*

(n) Plin. Libr. XI. cap. 19.
(o) Virgil. Georg. IV. Vers. 4.

enim Rex statim mellei est coloris, & electo flore ex omni copia factus, neque vermiculus, sed statim penniger. Solus verò caret aculeo, totus ad beneficentiam compositus. An mas sit, aut foemina, sub iudice lis est. Nec multum refert: Modò augustos habeat aditus, nec frigore stridat; illum admirantur apes, & omnes circumstant fremitu denso, stipantque frequentes.

Præsides,

„ Locum Protectori proximum assignat PRÆSIDI, huncque velut operum Custodem cupit esse talem, qualem teste Amiano Marcellino libr. 17. in Constantino & Juliano Ægyptii per speciem apes mella conficientis indicant, Moderatori nimirum cum jucunditate aculeos quoque immasci debere his signis ostendentes. Uti enim à capite vitalem spiritum ducere corpus assolet, ita etiam à Præsidi Societates literariæ omnem suum vigorem & splendorem mutant. Illo vegeto, agili, generoso, facile membra parent, sequuntur, obtemperant; cum verò torpet ille, fluctuat, friget, reliqua ejusdem corporis membra languent, procumbunt, marcent, omnisque ex motu languido irrita redditur actio. Sic & in apibus duas nobis Regum species depingit Virgilius Georg. IV. vers. 91.

Alter erit maculis auro squalentibus ardens;
(Nam duo sunt genera) hic melior, insignis &
ore,

Et rutilus clarus squamis: ille horridus alter
Desidia, latamque trabens inglorius alvum.

& alii officialibus.

„ Ut binæ Regum facies, ita corpora gentis: Namque aliæ turpes horrent, aliæ fulgore coruscant, ardent auro, & paribus lita corpora guttis. Nempe, uti Plato indicat, Quales in Republica sunt Principes, tales reliqui solent esse cives. Quocirca ut quibusque malis & incommodis à capite in totum corpus repentibus præfens aptetur remedium, providè cautum est, Sodalitii Ductores & Præsides, quancumque Senatui utile vel necessarium visum fuerit, fore submovendos, dignioresque sufficendos; ita enim Virgilius de Apibus vers. 29.

Deterior qui visus, eum, ne prodigus obfit,
Dede neci: melior vacua sine regnet in aula.

De membris Academicæ.

„ Brevius dein in schemate caput occurrit quartum de Membris, tum ordinariis, ex Ordine nimirum S. P. Benedicti per Germaniam assumendis,

tum Extraordinariis, ex quavis regione & religione, quibus Musæ Benedictinæ in amoribus fuerint, tamquam honorarius honorificè suscipiendis. Istitis, qui trinis sacre religionis suæ votis adstringuntur, universim sicuti apibus, illud Poëtæ Mantuani convenit: Illum adeo placuisse apibus mirabere morem, quod nec concubitu indulgent... Quia tamen per novas reparantur colonias, susceptisque in demortuorum locum novis tyronibus, quibus ceu filiis adoptivis æternum conservantur, sic instar apum, (p)

Genus immortale manet, multosque per annos
Stat fortuna domus, & avi numerantur avorum.

„ Prolixior est Author in Capite V. ubi de Sociorum obligationibus agit, ac quid Præsidi, Directori, Senatoribus incumbat, quid agendum membris, quæ reverentia Superioribus exhibenda, & quis rerum ubique ordo observandus, articulatim explicat. Omnes nempe instar apum, magnis agitare cupit sub legibus avum. Cumque nullo tempore sine Ductore, uti apes sine Rege, esse utique non possunt, ipsi Reges & Duces sufficiunt, circa quos mira plebis obedientia, nec sic porrò Ægyptus, & ingens Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes (q) suos observant Reges, uti hæ apes religiosæ. Est autem non modò ejus, qui sociis & civibus, sed etiam ejus, qui servis, qui mutis pecudibus præsit, eorum quibus præest commodis, utilitatibusque servire. (r) Sic apud apes, qui præest, inquit Plinius, reliquo tempore, cum populus in labore est, ipse opera intus circum similis exhortanti.

„ DIRECTOREM porrò graviter & dequæ feriò admonet Author, ut Senatores, & eos, qui proximè ab ipsis regendi Sodalitii gubernaculis consilarii seu motores adhibentur, si desides, aut in officio negligentes fuerint, ac sese emendare noluerint, ex albo Senatorum expungat, atque in ordinem redigat. Pari modo, si qui exerraverint, erroris manifesti probro plectuntur, aliis exemplo futuri, suoque damno profuturi. Sic utraque vis apibus metuenda, quæ summâ cum justitiâ, tardantes sine clementia puniunt, & ignavum pecus à præsepibus arcent, uti Virgilius & Plinius passim in-

inculcant. Inde verò major accedit de Academicis æstimatio, obligationis cujusque ad alterum necessitudo arctior, & quod ante omnia celebrari debuerat, solertior in communis industriæ partem cura & sollicitudo.

Omnium princeps cura,

„ Universim autem Sociorum omnium principem curam esse vult: Æmulorum superbiam reprimere, contumelias refellere, infirmare falsa, corroborare vera &c. Multa hinc iterum cum apibus spectamus affinia: Quid enim non agunt industriæ hæ aviculæ: Quâ concordia vires jungunt, quâ fortitudine arma expediunt, hostes reprimunt, alvearia veluti munita corroborant? Spicula nempe exacuunt rostris, aptantque lacertos, & circa Regem, atque ipsa ad prætoriam densæ miscentur, magnisque vocant clamoribus hostem! Usque adeò,

Ingentes animos angusto in pectore versant!

De materiis tractandis.

„ Capite sexto de tractandis agens materiis Sodales suos cum primis hortatur, ut Bibliothecas circumquaque sedulo excutiant, latentes in his manuscriptos melioris notæ codices, ac præsertim historicos eruant, erutosque publici juris faciant, aut evulgandos Directori submittant, ut sic verum fiat illud, quod de apibus Plinius: totæque onusta redeunt sarcinâ pandata. Instat dein, ut Opera adhuc desiderata, qualia sunt: Collectio Conciliorum per Germaniam celebratorum, Scriptores ejusdem gentis anecdoti, Antiquitates omnis generis lectissimæ, & si quæ alia ad hujus sacri Ordinis & Patriæ splendorem augendum opportuna, omni sollicitudine, junctisque studiis & operis elaboranda suscipiant. Quæ omnia citra dubium cederent in communis Patriæ decus bonumque maximum; ita ut nemo mortaliū invidere his jure possit, si de illis, quod de apibus Plinius dixit, affirmemus, ipsas solas ex eo genere, hominum causâ genitas.

Conventus Academici.

„ Caput denique ultimum Congressibus academicis solennibus & ordinariis sacrum est. Ubi Socii, ut apes, effecto opere, educto factu, functæ munere omni, exercitationem tum solemnem habent. (s) Ad hanc invitantur Præsules & Docti celebres, qui multum nitore à vulgo differunt, & fulgore coruscant. Ibidem iis, qui opera conficiunt, & mella tenacia fingunt, præmia distribuuntur; quod

& in apibus seduli custodes, teste toties adducto Plinio, faciunt: Nam diligentioribus ex hac vindemia duodecimam partem relinquunt. Cætera textus habet, nec Oedipo opus, ubi Author fati clarus est & amplus.

Hæc sunt præcipua, quæ eximio prorsus in schema nostrum Synthemate complexus est laudatus Vir literatissimus Roschmannus, cui licet in tenui labor, at tenuis non gloria surget (t). Pensum verò suum, omine optimo in vota profusus, ita absolvit: Ego, inquit, lectissimo huic apum Roschmanni Examini fausta omnia felicissimo ostentatum, perpetuæque conjecturæ auguror, quæ infantis hujus Academiae operibus veluti Platonis suavitatem dulcis eloquii protendit, juxta illud Judic. 14. Examen apum in ore, & favus mellis. Hinc quemadmodum Druso, cujus nominis etiam triumphator ille Rhetorum Vindelicorumque ac Germaniæ ferè omnis incomparabilis fuit, pugnam prosperrimam Examen apum prædixerat, ita ego gloriosos ad immortalitatis memoriam triumphos de universis Literaturæ melioris hostibus, livore & ignorantia, torpore & negligentia, fraude & superbia, fortissimo huic Vindelicorum (teste Strabone in bello Drusi) populo Camboduni apud Estiones p. t. congregato, toto pectore auguror & voveo. -- Erit haud dubiè & erit brevi exoptatissimum illud tempus, quo in Academiam hanc Ecclesiæ perutilem, antiquissimo Ordini, ac Germaniæ orthodoxæ gloriosam, restaurandisque & illustrandis melioribus literis natam factamque, illud Apum elogium, apud historiæ naturalis promumcondum Plinium, quàm optime quadret: Quos efficacis, inquit, industriæque tantæ comparemus nervos? quas vires? quos rationi, medius fidius, viros? hoc certè præstantioribus, quo nihil novère nisi commune. O quanto cum Patriæ tandem bono!

Sic Vos non vobis in publica commoda nata,
Communi Patriæ mellificatis Apes!

Præclarum hoc docti Viri in rem no-Enclitica stram suffragium confirmarunt alii ad instituta pluribus suis tum oraculis, tum epistolis, quæ consultò prætermittimus, ne assensione literatorum hominum & vulgi plaufibus ita efferri videamur, ut regnare in literis velle fugilemur. In nos nostraque summum arbitrium amicis virisque peritis permiffimus, ac etiam ultrò Sodales laceffivimus silentes-

Z 3

(p) Virgil. Georg. IV. vers. 197. & 208.

(q) Virgil. cit. loc. Vers. 210.

(r) Cicero libr. I. Ep. I. ad Quint. & Plin. XI. 17.

(s) Virgil. cit. loc. à Vers. 74.

(t) Virgil. Georg. IV. vers. 6. de apibus.

tes, ut nævos defectusque nostros castigarent, meliora suggererent, obscuris lucem, fastiditis gratiam adspargerent, nihil quoque intentatum, nihil inausum reliquimus, quod Celsissimis Principibus ac Reverendissimis Abbatibus nostris persuaderemus nos illis nucleos, non putamina vendere; Nascens hoc nobile institutum eorum favore, suffragiis, & opibus constanter suffultum ad eam bono cum Deo & die perfectionem evehi posse, ut amplioribus quotidie accessibus non solum Ordinem nostrum, sed Patriam & Ecclesiam aliquando exornaret universam; Florem gloriæ decerpturos, qui factum occuparent primi, eosque immortales fore, qui immortalitatis instrumenta solertiùs attollerent; Longè pulchrius, ac viris ad sacrorum ministerium vocatis dignius esse in provehendo ejusmodi instituto, quam in epulis, famulis, curribus, equis & aliis perdendarum opum crepundiis, sumptus facere; Quidquid hinc impenderetur, in commune bonum cedere, cum cætera vel perituræ voluptati, vel inutili vanitati, non sine secularium scandalo & religiosæ modestiæ læsurâ impendi soleant. &c.

Quales se exhibent Abbatibus.

Sed tamen in potentissimorum, quos Ordo noster numerat, Antistitum benevolentia & animi promptitudine omnis in hoc negotio spes boni eventus esset reposita, ac existimarem fore ut, si consilia nostra improbassent exteri, at certè illi, qui sanctioris nobiscum instituti sacra, Mûsasque amœniores colunt, tam salubre propositum tuerentur, & peramplius proveherent: Res tamen evenit multò aliter. Nullos enim hac in parte experti sumus morosiores quàm domesticos, nullos difficiliore & inhumaniores, quàm quosdam Abbatibus. Cujus quidem incommodi culpa ubi resideat, faciliùs prudens quisque poterit æstimare, quàm ego in Orbis universi facie ausim exponere. Multa paucis complexus est sapientissimus Abbas Trithemius (u) in libello penthico seu lugubri de ruinâ Ordinis monastici hiis verbis: *Utilitati communi privata commoda præponimus, & honorem Ordinis conservare non curamus. Multa dicimus, multa pro utili defensione religionis concludimus; sed exponere denarios singuli*

formidamus. O zelus debilis, quem tenacitas inutilem facit! O verè pauperes Abbates, qui cum habeant omnia ab Ordine, nihil habent pro Ordine! -- Ecce, quàm multi reperiuntur è nostris, qui substantiam levibus partiuntur personis: avibus, canibusque convivia parant: parentes & cognatos suos de bonis monasterii ditant: reliqua in vanis voluptuosisque comestationibus dilapidant; pauci sunt, qui desolationem Ordinis doleant, pauciores de remedio cogitant, paucissimi auxilia subministrant... Addere plura vetat species servanda pudoris. Videatur S. Bernardus Epist. 42. ad Henricum Senonens. cap. 2.

Quamvis autem plurimorum tergiverfationes, malevolentiam, & inurbanitatem sensi, præ cæteris tamen unius atque alterius (quorum nominibus jam parco, licet non pepercierint meo) insignior animi torvitas fuit, ut qui livore, nescio quo, aut superbiæ cæstro perciti, pro bono malum reddere, meque cæsim punctim proscindere non sunt veriti. (x) Fuere & alii privatim degeneres & verè laudis bonique consilii inexpertes, qui cum honesti nihil pro decore & gloriâ Ordinis agere cogitent, Nos quoque magni quidpiam moliri ægrè ferrent, eamque sibi provinciam ultrò præfumerent, ut tamquam arbitri consilia nostra sapientissimis quibusque Viris probata, velut *fanatica, periculosa & effectum impossibilia* traducerent, modisque omnibus deprimerent, ac vix non ferociter oblatrarent. Fuit & aliud genus hominum in Lycaeis crepitantium, qui uti gregalium suorum scriptis dictisque omnibus & factis quærere commendationem solent, ita per occultas coitiones, dolos, suffurationes, technas, fraudes, aliorum in literis conatus subvertere moliantur, rati regnum suum brevè ruiturum, aut palmas jam partas sibi præripiendas, si religiosi glandibus apinisque relictis ad meliores epulas & fruges sese converterent. Præterea alias aliorum tricas & cavillationes, quas pati aures per insolentiam vix possint, si palam proferantur. Neque verò nostri est ingenii aut modestiæ verborum contumeliis certare, & quam suademus animorum conjunctionem, factis atterere. Satis nobis fuerit contemptores contemptu, æmulo-

Obtrektorum dicitur,

refringuntur,

& institutum exemplis

los silentio, verbosos verbo revincere, ac eorum impetigini istud obtendere:

Non mihi noxia sunt hæc sibila, sed magis ipsis, Qui produunt virus, barbariæque suam.

Ne tamen professoriæ linguæ intemperiem liberiùs laxent, sibi que persuadeant nos eorum spicula ne sensitisse quidem, molliter ab iis sciscitari libet, num impossibile judicent illud, cui nil nisi velle deest? An periculosum jure dixerint institutum, quod sapientissimi Patres nostri Gallicani, Lotharingi, aliique tanto cum plausu sectantur? An *fanaticum* meritò censent consilium, cujus tot præclara à multis retrò seculis prostant exempla? Certè si in legendis & evolendis historiæ literariæ rerumque veterum scriptoribus quandoque attentiores fuissent censes isti, observassent haud dubiè Germaniam jam inde à Seculo XV. *Maximiliani I.* Imperatoris jussu & auspiciis pluribus iisque celeberrimis ejusmodi eruditorum Societatibus ornatam fuisse. Inter eas eminebant, *Rhenana, Argentinenfis, Boica, Celtica (y), Danubiana, ac Viennensis Casarea.* Rhenanæ, quæ universam prope Germaniam complexa est, institutor & Præses extitit *Joannes Camerarius Dalburgius, Philippi Palatini primùm Cancellarius, tum Wormatiensis Episcopus.* Is enim, teste Jacobo Burckhard (z), tam meruerat, quàm qui maximè, ut celebratissima istius Sodalitatis literariæ per Universam Germaniam Dux ac Princeps uno omnium Sociorum consensu eligeretur; quandoquidem certissimus hic *Mæcenas omnium in cuncta Germania eruditorum dignissimus videbatur, ad cujus nutum Socii isti sese converterent; cujus censuræ scripta sua subjicerent: cujusque auspiciis ductûve immanis ac intoleranda barbaries, inveteratûmque istud malum ex Germania denique profligaretur.* Ejusdem Sodalitatis Director primarius extitit doctissimus Abbas *Trithemius*; Socii autem è nostro Ordine fuerunt *Joannes Piemontanus, & Jacobus Syberti Lacenses, Eberhardus de Campis Trevirensis, Paulus Langius Posaviensis, Nicolaus Basilius Hirsaugiensis, Theodericus Fuldenfis, Wolfgangus Tre-*

flerus S. Jacobi Moguntia, & alii ad quos variæ extant Trithemii epistolæ, quique operibus Roswithæ à se collectis, & accurante CONRADO CELTE editis Norimbergæ anno 1501, Epigrammata præmiserunt.

Possimus plura ejusmodi exemplum ex natura hominis, a) adeò sunt valida, ut ruborem iis elicere possint, qui desperatione aut ignaviâ debilitati, quod assequi nequeunt, *periculosum* aut *impossibile* dicunt. Tantò autem propiores in vota nostra & consilia deinceps ituros confidimus Romanos Antistites, quantò exploratius est *Hominem*, uti nos docuit Aristoteles, esse *animal politicum & naturâ suâ in Societatem propensum.* Neque enim in hominibus quisquam est tantis naturæ prædiis munitus, ut ipse sibi ad benè beatèque vivendum solus sufficiat: nam & consilio aliorum indiget & auxilio; ideòque ut subsidium ejusmodi liceat consequi, homo humanæ appetens est Societatis; cujus fruendæ gratiâ eximium illud rationis & orationis munus tributum est illi divinitus. Unde si quis fortè inveniat, qui sibi sic ipse sufficere credat, ut aliorum prorsus non indigeat subsidio, ac idcirco à Societate abhorreat, *Deastrum* quendam hunc esse *singularem* jure dixeris; sin autem eâ sit ingenii austeritate, ut communitatem hujusmodi ferre nequeat, *Belluam insociabilem*, imò feris ferociorem meritò pronuntiaveris, nam *sævis inter se saltem convenit Ursis.* (b)

Præterea, quem quæso! Mortali & variis motivis tum amplexandum non excitaret illa, quæ hinc spectatur utilitas? Quis inquam, cui *Benedictini gutta cruoris inest*, non probet, non laudet, non sectetur & provehat propositum, quod cum decore, gloriâ, commodo & splendore sacri Ordinis nostri est conjunctissimum? Ecquis verò tam plebeiæ abjectæque mentis fuerit, ut Milesiorum placito subscribat, quibus hæc lege nihil erat jucundius: *Nemo nostrum frugi esto?* Quis etiam sine justâ animi commotione evolve-

(y) Celtica ab autore suo Conrado Celte Poëta Laureato dicta, de qua nuper *Jena* evulgata *Joan. Georg. Rapprehtii* Oratio.

(z) Burckhard de factis linguæ lat. Part. II. pag. 263.

(a) In Systemate cap. 1. art. 2. supra p. 142. & seq. quibus additis Antuerpiensem Jesuiticam Sodalitatem à *Bollando* gentili meo inchoatam, nostrâ omnino imitatione dignam.

(b) *Galstrupius* in Trifolio polit. pag. 6.

(u) Trithem. cit. loc. Cap. V.

(x) Ita malevoli scdam imitantur arachnen, cui rosa materies lethalis plena veneni est.

rit constitutionem Ephesiorum, quâ homines doctrinâ & virtute excellentes, negligi, opprimi, aut è Republicâ ejici sancitum erat? Et quis denique Abbates illos jure laudaverit, qui bonas artes & studia à suis Monasteriis eliminant, aut in viros doctos odio plerumque flagrant? Nonne satius est remis velisque contendere, ut inter Claustrales vigeant doctrina & pietas castique labores, quàm otii & ignaviae gangrænam admittere, nutrire, fovere, atque ita scientiæ, bonitati & disciplinæ aditum præcludere? Me hercle! non est venusta species communitatis, ubi regnat desidia & confusio unitatis.

bunt; si verò à Musis & gratiis alieni fuerint, nec invitati, nec coacti illud amplectentur, aut cohonestabunt: Neque enim quos servare cogit necessitas, sed quos ad morem voluntas incitat, ut demùm civis Reipublicæ utiles esse consueverunt. Non quærimus fucos & crabrones, sed apes; nec fami, sed famæ laboramus. Et certè meritò deridendi essemus, si assuetas haræ nares ad amaracum provocare, aut ex quovis trunco & stipite Societatis literariæ compagem vellemus in altum educere. Satis fuerit ad studiorum commodum & Societatis decus eos colligere Viros, in quibus præcipua viget autoritas, benevolentia, scientiæque, ut ita dicam, seu sacræ seu profanæ principatus. (d)

Conclusio adversus æmulos, Quod quid igitur perpauci, iique obscuri nominis homines in adversum obganniant, ita comparatus ego sum, ut quæ à Viris omni virtutum & literarum genere clarissimis non sine applausu comprobari, urgeri, provehi, conspicio, eadem pari cultu aliis imitanda ac sectanda existimem. Tantùm verò abest, ut qui consilii nostri momenta convellere, aut molestias nobis adspargere voluerint, exinde solatii vel gloriæ quidquam affecturi sint, quin potius, si contra tenderent, vel ulterius tergiversarentur, sibi ipsis ignaviæ labem affingerent, ac eo usque urgeri possent, ut apertè morbo mentis laborare, aut vitiosum ob affectum bono publico, Religionis splendori, Patriæ commodo, & scientiarum incremento impudenter reniti, ac etiam Summorum Pontificum Constitutiones (c) vilipendere convincerentur; dum nos interim securâ recti consilii & operæ in re honesta fideliter collocatæ fruemur conscientia, tantoque majori gloria, quanto plures & potentiores sustinerimus æmulos: Nam invideri gloriosum, at invidere probrum est ingens: Mens verò boni studii ac pii voti tametsi effectum non invenerit cæpti operis, habet tamen præmium bonæ voluntatis, uti Salvianus edixit, & Poëta confirmat accinens:

Si desint vires, animi contentio certè
Laus erit, in magnis nam voluisse sat est.

&
Collatio
partium.

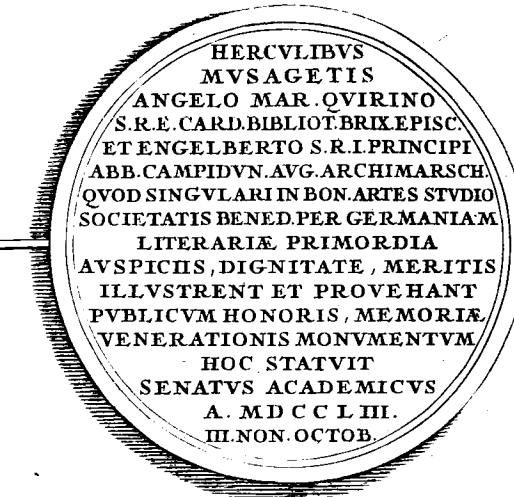
Verùm operæ pretium non est hisce diutiùs imorari, & stimulis boves fodere: Qui enim recto tramite gradiuntur ad gloriam, & seriò decus quærunt Ordinis, sponte suâ faciles nostrum sequentur consilium, provehent institutum, ac peramplius exorna-

Hos inter quùm familiam facile ducat Eminentissimus S. R. E. Cardinalis QUIRINUS, sublimis Eruditorum apex & columen, quis tanto sub Protectore, Evergetâ & auspice felicem sibi non spondeat tam nobilitatis instituti successum, majusque stabilimen, & incrementum? Ecquis verò ab illustrissimo Celsissimi S. R. I. Principis ENGELBERTI Campidonensium Antistitis præsidio, summa quæque & illustria non exspectet? Quis inquam Sociorum hæc nascentis Academiæ columina venerabundus admirans continuò non exclamet cum lyrico Vate: O! & præsidium, & dulce decus meum! Decus ab Eminentissimi Purpurati protectione, Præsidium à Celsissimi S. R. I. Principis munere. Utrumque imbelli Pieridam gregi venerabile & honorificum; quoniam sicut astra cæli coruscantibus radiis micant illuminata per statarium in circuitu Solem, ita quicumque illustriorum dignitate Virorum auspiciis, favoribus & gratiis irradiantur; immortalitatis lumine apud posteritatem illustrati permanent gloriosi, uti edisserit Trithemius Epit. 32. lib. II.

Vicissim, quia Musæ suos vetant mori, & literis perennat gloria, ea fuit apud veteres Virorum literatorum æstimatio, ut illos præ ceteris felices judicarent, qui ingenio, sapientiâ, fortitudine, heroicòque animo memoratu digna facientes, in ea incidissent tempora, quibus copia esset eruditorum hominum, quorum reciproca necessitudine & observantiâ perurgente, quidquid videretur laudandum, literarum firmamento reciperet immor-

immortalitatem. Quo pacto, sicut Romani suos Heròes & Evergetas ad aliorum incentivum illustri quodam monumento gloriæ perpetuitati dicabant; Sic etiam Senatus noster altèfati utriusque Principis & Mæcenatis sui virtutum ac meritorum admiratione captus, dignamque hecatomben & aram in æternitatis templo illustrissimis Eorum nominibus statuere gestiens, recurrente anniversariâ suæ erectionis die divis Tutelaribus SS. PLACIDO & Sociis sacrâ, contestandi animi ergò, publicum quoddam honoris monumentum, ad firmandam rei memo-

riam, æneis formis, affectu ære solidiori, exprimi curavit; cujus eotypum ceu evidens bonæ mentis, reverentiæ, & gratitudinis argumentum, hic spectandum sistimus, ut aspectu ipso morosiores tacito quodam instinctu excitentur, & illi, quos magnarum rerum species ad se vocat, & allicit, peramplius inflamentur. Hoc enim illud est, inquit Livius, præcipue in cognitione rerum salubre ac frugiferum: Omnis TE exempli documenta in illustri posita monumento intueri, & inde Tibi quod imitère capias. Ita verò habet numus:

Epilogus
galeatus,

Quæ porrò inde contigerint, cum hæc folia pluteum premerent ad prelum, ipse quidem spatii inclusus iniquis prætereò, atque aliis post commemoranda relinquo. Ista autem de Societatis nostræ primordiis, cum de Sodalium consiliis, amicorumque officii ad eam provehendam collatis; de Prudentum atque Eruditorum circa id genus instituti iudicii, deque iis omnibus, per quæ latius innotesceret, & proveheretur propositum, hoc loco vel ideò recensenda duximus, ut & segniores ac frigidiusculi ad hæc incentiva magis incalescant, & sua Mæcenatibus nostris, in iis, quæ fortiter gessere, laus & gloria, amicis verò & sodalibus, pro iis, quæ præstitère, gratia possit perennare. Plura interim reducta & in interiore sacratio clausa Eleusis servat, quæ subinde ostendat revisentibus. Etenim de præsentibus malè loqui, non tutum, benè autem, boni non est Historici (e), quùm aut palpum obrudat, aut benefacta exaggeret, quæ si colligas, in nucis testâ facile concludes. Satis sit inculcasse Viris summis, quæ impositæ sint iis partes, quæ cura &

sollicitudo incumbat, ne in ipsis deficiat institutum, quod sub eorum auspiciis & nominibus sumpsit exordium. Grandis est hic ausus, ære & marmore dignus, sed tantò magis grandibus promptisque animis indigus. Magna consilia ingens plerumque turbo periculorum circumstat: Quò fama illustrior, eò invidia propior; Hæc quippe tam luculenta est gloriæ testis, quàm individua corporis comes est umbra. Facile autem, ut scitè Plutarchus monet, illa alius aliunde carpit & obtrectat, quæ paulatim & quasi otiosè videt succrescere, aut oscitanter tractari. Quo denique fit, ut Statores in acie primi, nimiam morositate depressi animum despondeant, & quæ desperant tractata nitescere posse, relinquant, præsertim ubi vident se Favorum ac Mæcenatum laudem & gloriam tantis molestiis & expensis mercari debere.

At enim, quæ magnitudo & difficultas operis ceteros retardare, & à cæptis solet deterrere, mihi non tam remoras iniecit, quàm calcaria addidit. Et quia, uti Ven. Beda dixit (f), non prodest bona inchoasse, si non quis-

(e) Vid. Lucianus de Virtutibus Historici p. 363.

(f) Ven. Beda Homil. in Litan.

(c) Quas vide relatas Part. II. hujus Operis p. 580.

(d) Il n'en faut que trois pour le lustre d'un siècle. Ode D. R. D. P.

que studeat ea, quæ bona inchoaverat, usque ad finem firmissimum perducere; ut porro ostenderem *Volenti omnia esse possibilia*, conatus sum præstare solus, quod plerosque potentiores ab instituto deterrebat. Et si verò Abbates nostri in publicum non nisi dubiâ mente & suspensio gradu procederent (g), atque à subsidiis non secus ac ab urticis manum retraherent; bono tamen adspirante Numine Societas inter maximas quasque adversitates nata, sub ipsis ferè initiis suis adeo provecta est, ut jamjam Viris quamplurimis profapiæ splendore, officiorum dignitate, meritorum gratiâ, ac eruditionis famâ inclytis exornata fulgeat. Omissis iis, quos jam supra laudavimus, aliisque nonnullis, quorum suffragia non tanti æstimamus, libet hîc brevem illorum indicem at-textere, qui in orbe literario maximè effulgent, vel juvandis conatibus nostris præcipuam navârunt operam, noménque & studium suum Sodalitio professi sunt.

Index confederatorum Abbatum.

Hos inter locum facilè principem sibi vindicat R. mus ac Ill. mus Abbas AUGUSTINUS CALMET, fulgentissimum Orbis eruditi & universæ Familiæ Benedictinæ sydus, ætatis 83.

R. mus ac Amplif. Dominus PLACIDUS Schyrensis in Bojoaria Monasterii Abbas meritissimus, Sodalitii nostri *Paredrus, Stator, & Assistens per Bavariam lauro dignus.*

R. mus ac Amplif. D. Thomas Mellicensis in Austria Abbas, in ea provincia *Assistens benè meritis.*

R. mus ac Amplif. D. Franciscus S. Martini Majoris Coloniae, *Consultor perpetuus & Assistens per inferiorem Rheni tractum.*

R. mus D. mus D. Ettonis in Brisgoia Monasterii Abbas, bonarum artium Cultor & Promotor singularis, *Assistens in eodem districtu.*

R. mus D. mus Christophorus S. Felicitatis in Schwartzach ad Moenum Abbas dignissimus, *per Franconiam Assistens & Consultor.*

R. mus D. mus Ludovicus S. Michaëlis Bambergæ, in ea Diocesi Assistens.

R. mus D. mus Franciscus S. Jacobi Montantiæ Consultor in ea provincia.

R. mus D. mus Fridericus S. Margarethæ prope Pragam, nec non Bronavientis, Pollicii, & Wallstadiensis Mo-

nasteriorum Abbas, Congreg. Bohemicae Præses & Visitator perpetuus, Societatis nostræ per Regnum Bohemicae *Consultor & Assistens.*

Alios plures, quos libellis literisque perhonorificè interpellavimus, quia suspensè hærent, aut dubii, vel malè affecti, missos facimus; sive enim benigni & faventes, quod optamus, nobis contingant; sive alieni & aversi (quod patiemur facile) in nostro tamen pergemus proposito, & ipsos eo deinceps reponemus loco, quem sibi elegerint, ut quilibet possit digito monstrari & dicier, HIC EST. Ne infontes cum noxiis periclitentur, & ob unius vel alterius capituli ignaviam totus Ordo infametur. *Quæ enim ista bonitas*, inquit D. Gregorius, *uni atque alteri parcere, & omnes in discrimen adducere?* Sed de his alibi prolixius.

Socios quod attinet, ea jam est horum copia, eaque instituti apud ^{Socii celebriores.} sapientes æstimatio & dignitas, ut quicumque in hujus album referuntur, hoc ipso Sodalitii symbolo, velut publico charactere notati, apud omnes rerum intelligentes eruditione & doctrinâ illustres habeantur. Horum in numero præter enumeratos eminent:

R. mus ac Ill. mus Dominus Columbanus Comes de Taxis & Vallesaxina Campidonensis Ecclesiæ pridem Decanus, nunc Præpositus in Lauterach, conatum nostrorum secundaneus nulli secundus.

R. mus ac Ill. mus D. Carolus de Piesport Fuldenensis Ecclesiæ cœnobita Presbyter, Ss. Theol. Doctor ac Professor publicus, spectatæ viri doctrinæ ac humanitatis, vulgatis ingenii monumentis celeberrimus.

Clariss. P. Hieronymus Pezins Mellicensis in Austria Bibliothecæ Præfectus, Veteranus in Musarum castris miles, editis quamplurimis iisque operosis lucubrationibus orbi erudito nominatissimus.

Excellentissimus D. Marquardus Hergott S. Blasii in Hercinia Sylva Professor, Sac. C. Maj. Consiliarius, Præpositus in Crozinga, cujus splendida & insignia extant præclaræ eruditionis monumenta non pauca.

Gallus Cartier D. Ettonis in Brisgoia Monasterii Subprior, Ss. Theologiæ Professor, ac S. Congregationis Indicis Consultor Apostolicus, scriptis

(g) Oppidè vidi trepidare homines, titubareque, nec minus hæc attonitos, quam aves implicatas visco, aut ad lucem vespertiliones.

scriptis celebratissimus, quem erroneè fatis A. 1749 functum scripsit Magnoldus noster P. III. hujus Operis pag. 572. hîc corrigendus.

Ipsius de Systemate nostræ Societatis judicium, properante prelo, nimis serò ad nos delatum hîc loci reponendum censuimus: *Systema Societatis literariæ Germano-Benedictinæ attentè perlegi, atque meo quidem calculo, omnia in eo magna cum sapientia & singulari prudentia proposita deprehendi, nihilque superesse videtur, quàm ut S. O. N. Principes & Abbates Sodalitium ibidem præclarè adumbratum & maxima quæque promittens, nec non sacro Ordini nostro decus & utilitatem summam conciliaturum potenti suo patrocinio foveant, tueantur, & provehant....*

R. P. Augustinus Dornblüet Gengebacensis Professor scriptorum copiam percelebris.

Cl. P. Hermannus Scholliner superioris Altachæ in Bavaria monasterii Professor, Ss. Theologiæ in communi Congr. Bavaricæ Studio Professor.

Ignatius Gropp S. Stephani Herbipoli Cœnobita benè doctus, Scriptor perdiligens & operosus, in solidiores disciplinas optimè propensus.

Angelus Flörchen Hildesii ad S. Michaëlem Professor, publico datis pluribus ingenii monumentis commendatus.

Xaverius Ulrich Seligenstadiensis ad Moenum cœnobii alumnus, Disibodibergensis Abbatia, me resignante, Præfectus, Vir eruditus, industrius, & ad optima quæque compositus.

Joachimus Herpfer Schyrensis in Bavaria Professor, p. t. Subprior & Professor, majores in ausu animo promptus.

Reliquos tum supra memoratos, tum subsidiarios & titulo honoris adscriptos prætereo, alibi fusiùs de iis dicturus (h); Nec enim refert quàm multos, sed quàm bonos, utiles & industrios numeremus operarios. Academia Regia Inscriptionum, quæ Parisiis floret, novem tantùm Academicos primitus complectebatur: aliæ Societates quamplures paucioribus ab initio constabant membris, quæ tamen magna deinde sumpserunt incremen-

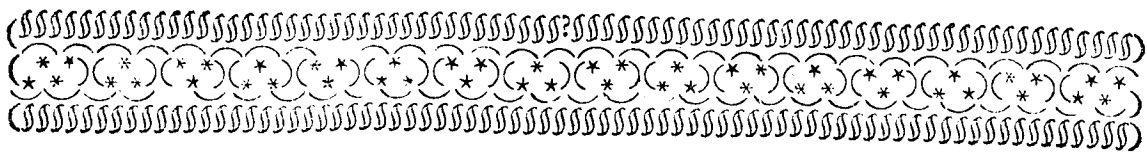
ta. Scilicet exigua plerumque rerum omnium initia esse solent, & quæ à prima linea invalida sunt visa, cum tempore vires ac robur accipiunt. Et verò si unus Bollandus Jesuita cum duobus Sociis tantam messem ex alieno fundo potuit colligere, quidni tres quatuorve Benedictini, junctis operis, in suo latifundio uberiores segetem valeant metere? Nec est quòd sollicitudo nos teneat anxios circa obstetricantes manus, quæ ejusmodi foetus in lucem educant; spectabiles Viri Ignatius & Franciscus Veith Bibliopolæ Augustani percelebres, nostro sodalitio fœdere & benevolentia additi, opera quævis Sociorum studiis elaborata publici juris facere præstò sunt, modò hoc, quod pro fundamento & basi totius structuræ præfens sistimus Opus, procos & emptores, sarcundis, ut par est, expensis frequentes inveniat.

Agite igitur Reverendissimi Antistites, Patres Patriæ, & gloriæ Benedictinæ assertores præstantissimi! Agite quod consulimus, & digna animi vestri magnitudine, digna ære & marmore molimina cum plausu, bonoque orbis eruditi alacres perficite! Vos quoque fortissimum Cœnobarum genus*, & generosa fœcundaque Spiritus Benedictini progenies! animos virisque colligite, pressim Majorum vestigiis solertes insitite, acceptumque à Patribus doctrinæ & virtutis depositum ad posteros transmittere studiosius satagite! Adeste consiliis, favete cœptis, sudantibus ceroma, sudarium & vestes, roburque addite, ac votis & conatibus nostris non fanè otiosus, sed pro vestra & sacri Ordinis gloriâ, Religionis splendore, reique literariæ incremento negotiaturis, benignè annuite, atque vestra nobiscum studia mutuâque officia, & favoris niceteria generosè impendite. Rationes nostras ponemus datatim, vos argumenta, nervum, cerulas, limamque dabit; Nos vestris meritis, industriæ & labori testimonium reddemus publicum, votaque ardentissima, ut bonum Numen Vos sospitet diu, ac olim beet.

Dii, quorum auspiciis mortalia pectora constant, Efficit optatis pondus inesse meis!

CAPUT

(h) Tomulo I. Musæi seu Aqorum Soc. Lit. Germ. Bened.

CAPUT II.

PRÆCIPUA ORDINIS S. BENEDICTI PER ITALIAM, ANGLIAM, GALLIAM, GERMANIAM, HISPANIAM &c. MONASTERIA STUDIORUM GLORIA SUPERIORI ÆVO VEL NOSTRA ÆTATE NOBILITATA.

Monasteriorum nobilitas unde petenda?

non à divitiis,

nec ab ædificiis;

sed à virtutum & scientiarum studio.

Inter Familie nostrae Benedictinae Monasteria primum celebritatis locum ea dubio procul obtinent, quae insigniora virtutum ac scientiarum sunt domicilia. Si enim Benedictina Religio magnarum alarum est aquila, quibus ad summum humanæ simul & divinæ scientiæ apicem evolavit, hæc hujusmodi asceteria profecto nidus sunt, ubi genuinos minimeque degeneres suos pullos collocare consuevit. Quæ laus igitur vel à situ, commodis, amœnitate loci, vel ab agris, latifundiis, ac divitiis petitur, omnium minima, nisi sapientium calculi me fallunt omnes, habenda est. Sic etiam ad monasterii alicujus celebritatem parum faciunt sumptuosa ædificia, longa atria, & pretiosa illa tecta, nisi doctrina & eruditio sedem in iis collocaverint. Quid enim sunt vel amplissima cœnobia sine viris virtute ac doctrinâ præstantibus, nisi inertium fucorum alvearia? Non excelsi parietes, non marmoreæ turres, non insanæ substructiones, sed Religiosorum pietas ac eruditio monasteriis nominis celebritatem ac splendorem accersunt. Vera ac solida monasteriorum ornamenta sunt eadem ferè, quæ apud Christianos urbium ac civitatum, de quibus D. Chrysostomus Sermone XVII. ad populum Antiochenum: *Disce, quid sit civitatis dignitas, & tunc manifestè scies, quòd si habitatores ipsam non prodiderint, auferre poterit alius nemo civitatis dignitatem. Non quòd metropolis sit, neque quòd habeat ædificiorum magnitudinem, & ornatum, neque quòd habeat multas columnas, & porticus, & deambulationes; neque quòd ante alias civitates prædicetur: sed inhabitantium virtus & pietas; hæc est dignitas & ornatu*

tutela civitatis: ita ut si hoc desit, omnium sit vilissima, licet infinitum ab Imperatore consequatur honorem. Parem in modum si quis probè intellexerit, in quo dignitas alicujus monasterii sita sit, tunc probè etiam intelliget, quòd nisi Monachi ignaviâ, otio, luxu, aliisque vitiis ipsum non proderint, nemo alius ejus dignitatem evertere poterit. Non quòd regia sit Abbatia, aut Imperiale Monasterium, neque quòd splendida ædificia, amœna viridaria, fundos & agros plurimos possideat, neque quòd ante alia monasteria ob lautitias & vitæ commoda prædicetur: sed inhabitantium virtus & doctrina hæc est dignitas, hæc excellentia, hæc celebritas monasterii: ita ut si eruditionis & pietatis ornamenta desint, omnium sit postremum, licet Pontifices, Reges, & Imperatores magna privilegia & prærogativas in illud præ aliis contulerint. Non à faxis & muris, sed ab inhabitantium monachorum virtute & doctrina celebre nomen venit monasteriis. Quid obscurius erat olim Monasteriis *Bursfeldensi & Spanheimensi*? Quibus autem rebus factum, ut brevi temporis intervallo ad magnam pervenerint nominis celebritatem? Virtute ac scientia. Et quidem Bursfeldense cœnobium virtute *Joannis de Indagine*, Spanheimense autem *Joannis Trithemii* doctrinâ redditum fuit illustre. „ Quid enim, inquit *Theodericus Asceta Fuldenfis* in epistola (i) ad *Trithemium*, quid fuit monasterium „ Spanheimense, priusquam vestra „ paternitas reverenda eidem præficeretur? In obscuro latebat, & „ in tenebris, ita ut ultra decem miliaria in circuitu nominis ejus nul-

Celebritas Monasterii Bursfeldensis & Spanheimensis unde?

Scholæ duplices in Monasteriis Benedictinis.

Minores.

„ la æstimatio vel notitia haberetur. „ Reddidistis illud vestris lucubrationibus longè latèque gloriosum & notum, ita sicut vidi per memetipsum, „ qui ultra triennium sub vestro magisterio militavi discipulus, quòd ex „ Gymnasio Parisiensi in Gallia, Lovaniensi in Brabantia, Tubingensi in Suevia, ex Italia quoque & Alemannia, aliisque remotioribus terrarum locis, quàm multi viri doctissimi, Principes quoque & Pontifices excitati famâ nominis vestri, „ certatim confluebant ad Spanheim, „ non sine monasterii ipsius commendo & utilitate, qui omnes non hoc „ quidem nomine venerunt, ut monasterium viderent, immò quòd „ indubitanter tenendum est, propter te ac eruditionem tuam advennerunt. „ Hæc *Theodericus*. Nempe ut olim *Propheta* dicebat, urbem *Bethleem* nequaquam inter civitates *Juda* minimam esse futuram, cum ex ipsa *Dominator* *Israël* sit egressurus: ita monasterio *Spanheimensi* doctrina & eruditio *Joannis Trithemii* tantam nominis celebritatem conciliavit, quantam nullum aliud in Germania cœnobium tunc temporis habebat. Jam verò quàm multa id genus in sacro Ordine nostro aliquando extiterint, hodièque non pauca existant, difficile est dicere.

Omnium curiosissimè (utor verbis (k) *Cæsaris Egassii Bulæi*) & diligentissimè rem istam examinavit laudatus *Trithemius* in *Chronico Hirsaugensi*, & alibi passim, ubi ait, Benedictinos ab omni ævo ad literarum professionem se contulisse, duplicesque scholas instituisse: in minoribus quidem monasteriis *Minores*, in majoribus verò & locupletioribus *Majores*, & in his omnium disciplinarum emporium atque professionem: atque ad has confluere solitos ex toto orbe Monachos, qui deinde ad Episcopata, & ad alias Ecclesiæ dignitates promovebantur. In illis porò Majoribus unum aliquem doctrinâ & solertiâ præcellentiore rei scholasticæ præfectum fuisse, qui non modò docebat ipse, sed & curabat, ut alii *Commonachi* literarum professioni addicti suum in docendo munus exequerentur. Audiamus ipsum. Sic ergo habet in *Chronico Hirsaugensi*: *In omnibus Ordinis nostri Cœnobiis in Germania & Gallia maxime Monachorum Scholastici ex Monachis habebantur, qui juniores quosque & ingenio præstantes in primitivis literarum scientiis erudirent, & postea qui habiles inventi fuissent, ad altiora transmitterent.* En *Minores Monachorum Scholas*! Subjungit de Majoribus. *In solis autem famosioribus Cœnobiis, quibus & abundantia verè temporalium erat copiosior, & Monachorum numerus major, constituebantur ad officium docendi alios Monachi omnium doctissimi, & non solum in divinis, sed etiam in secularibus literis eruditi, ad quos mittebantur Monachi altioribus Disciplinis instituendi.*

Primum verò ex his Majoribus In Monasteriis in Germania *Fuldense* Monasterium extitit, quod olim *S. Martyr Bonifacius*, *Moguntinensium* Archiepiscopus, impensis *Pipini & Caroli Magni*, Regum Francorum, in *Buchonia Sylva* in finibus *Thuringiæ* construxit. Secundum fuit *Sanctorum Petri & Pauli* in *Weissenburg*, *Spirensis* Diocesis, quod ipsis referentibus *Rex Francorum Dagobertus* per visionem admonitus fundavit. Tertium fuit Monasterium *S. Albani* propè *Moguntiam*, antiquâ fundatione Regum Francorum insignè. Quartum fuit Cœnobium *S. Galli*, in *Suevia* antiquissimum, per *S. Columbani* Abbatis ordinationem non multum post mortem *S. Augustini* Legislatoris nostri *Benedicti* constitutum. Quintum fuit Monasterium *Augiæ* in *Augiâ* propè *Constantiam*, quod *S. Pirminius*, Episcopus *Meldensis* in *Gallia*, beati *Mauri* quondam discipulus, prædicator Christianæ fidei olim per *Sueviam* magnificus & insignis, fundavit. Sextum fuit *Hirsfeldia*, quod sanctus *Lullus*, *Moguntinensium* Archiepiscopus, beati *Martyris Bonifacii* successor, anno *Dominicæ Nativitatis DCCLXXIV.* in *Buchonia Sylva* quatuor à *Fulda* miliaribus construxit. Septimum fuit Cœnobium *S. Mathiæ* propè *Civitatem Trevirorum*, omnium monasteriorum *Teutonici Regni* antiquissimum, quod longè ante *S. Benedictum* pro *Monachis* à sancto *Eucharrio I.* *Trevirorum* Archiepiscopo fuit institutum. Octavum Monasterium *Mediolacense* in *Lotharingia* extitit, quod sanctus *Ludwinus*, olim *Dux*, postea *Monachus* ibidem & *Abbas*, ac deinde *Trevirorum* Archiepiscopus

Majores.

Weissenburgensi.

S. Albani.

S. Galli.

Augiâ dicitur.

Hirsfeldensi.

S. Mathiæ.

Mediolacensi.

(i) *Trith. Epist. Famil. l. 2. n. 44. p. mihi 566.*

(k) In *Hist. Univerf. Paris. Tom. I. p. 80.*

fundavit. *Nonum* fuit Monasterium *sancti Mauriti* apud *Dolegiam* in finibus Lotharingæ Trevirensis Diocesis, quod sanctus Pirminius supra dictus Meldensis Episcopus olim construxit, & sanctum Wandelinum discipulum suum Abbatem I. instituit, ac sæpius invisere consuevit. Multi fuere in ea regione Ordinis nostri fratres eremitæ. In quo cœnobio antiquitus, & magna Monachorum religio viguit, & studium divinarum scripturarum omnium celeberrimum fuit. *Decimum* fuit *Prumiense* Monasterium antiqua Regum Francorum in Diocesi Trevirorum fundatione constructum, in quo per intervalla temporum viri complures in scripturis doctissimi claruerunt, varia ingeniorum suorum opuscula ad utilitatem posteritatis in Ordine lucubrantes. *Undecimum* fuit Monasterium *Stabulense* in Diocesi Leodiensium, quondam famosum & potentissimum, in quo antiquitus maxima Monachorum multitudo extitit. Inter quos complures doctrina & sanctitate coram Deo & hominibus magno in pretio claruerunt. *Duodecimum* fuit *Nova Corbeia* Monasterium in Saxonia, constructum per Abbatem alterius Corbeia in Francia sitæ, cujus monachi plures numero, eruditione & sanctitate gloriosi totam Saxoniam, Marchiam, Bohemiam, & Austriam cum provinciis adjacentibus suis prædicationibus & exemplis ad fidem veritatis converterunt. *Tertium decimum* fuit Cœnobium *S. Maximini* propè muros civitatis Trevirorum antiquâ fundatione gloriosum, in quo magnæ sanctitatis & eruditionis olim Monachi plures claruerunt, de quibus multi apud diversas nationes Pontificatus apicem ascendere meruerunt. *Quartum decimum* fuit *Hirsaugiense*, in quo per multos annos & magnæ sanctitatis religio viguit, & studium scripturarum Monachis in usu continuo fuit.

Cum autem hæc Scholæ Monachis & Oblatis solummodo edocendis institutæ fuissent, quia tamen Episcopi & aliarum Ecclesiarum Præsules suas exercere neglexerunt, aut exerceri non curarunt, nec habebant Laici & seculares, quod liberos suos commodè mittere possent ad eruditionem, eos præsertim, quos Ecclesiasticis Ordinibus destinabant, processu temporis intra ipsa Monasteria

recipi & hospitari postularunt, aut ad Cœnobiales Scholas *Externas* miserunt. At Monachi veriti, ne si seculares Regularibus miscerentur, in Monasticum Ordinem confusio & perversitas irreperet, duplices scholas exercitio literarum addixerunt: interiores quidem Cœnobitis instituendis, exteriores verò secularibus edocendis. De utrisque clarè Ekkehardus Monachus in lib. de Casibus S. Galli cap. 1. *traduntur*, inquit, *post tempus Miracello scholæ claustrum cum Notkero postea cognomine Balbulo, & cæteris monastici habitû pueris. Exteriores autem, id est, Canonice Ysoni cum Salomone & ejus comparibus.* Quæ verba referens & expendens Filescacus in lib. de sacra Episcoporum autoritate c. 15. subdit: *Sed hinc discimus Claustrales istas scholas in intimis Monasterii penetralibus constitutas fuisse, alias verò extra Monasterium...*

Tales quoque fuerunt Scholæ S. Benedicti ad Ligerim, seu *Floriacenses*, mirum interiores & exteriores: ad has verò missus est *Abbo* filius Civis Aurelianensis, ut in ejus vitâ apud Aimoinum legitur c. 1. *libus ergo Abbo*, inquit, *ortus parentibus in Floriacensi Monasterio scholæ Clericorum Ecclesie S. Petri obsequentium traditur literis imbuendus.* Et has scholas, ait *Jeannes de Bosco* in Bibliotheca Floriacensi, *plus quinque millibus scholasticorum olim abundasse.* Sed de his aliàs.

In collatione Abbatum Aquisgrani sub *Ludovico Pio* habita cap. 45. *vetitum observabit nonnemo: Ut schola in Monasterio non habeatur, nisi eorum, qui oblatis sunt; hoc est, Dei servitio mancipati.* Verùm huic incommodo facili negotio occurrebant monachi; siquidem intra monasterii ambitum scholam instituebant duplicem pro conditione & varietate auditorum; Alteram *claustralem*, in quâ pueri asceticæ vitæ dicati exercebantur: Alteram *Canonicam*, sive *Clericalem*, in quâ pueri seculares; illa in remotiore monasterii parte: hæc extra monasterium in adjacenti ædificio, cui tamen & ipsi præerant cœnobitæ. Et hæc sanè scholarum partitio solennis erat non modò in Floriacensi, Fuldensi, San-Gallensi, & aliis Cœnobiis, sed etiam in Cluniacensi Archimonasterio, ut idoneus testis *Lucas Acherius* (1) fidem facit.

Porrò in illis Majoribus Cœnobiis totius rei scholasticæ unum aliquem Monachum

Scholarum præfuisse, noménque *Scholastici* habuisse, testis est idem Trithemius, è quorum Collegio, inquit, in singulis Cœnobiis majoribus unus cæteris in scientiâ scripturarum excellentior *Scholasticus* ponebatur. Quòd si quem non habebant idoneum, quem aliis præficerent, aliunde, hoc est, ex aliis Monasteriis evocabant eodem teste. Quoties autem idoneum ad hanc subeundam provinciam in suo Cœnobia Monachum Abbas minime haberet, de aliquo alio Monasterio petere aptum, non erat verendum. Maximum enim dedecus judicabant dociles animos Monachorum negligere, quos ut moribus & literis bene instituere possent, nullis laboribus, nullis parcebant impensis. Sic namque doctissimus ille *Gemblacensis Monachus Sigebertus* multo tempore in Cœnobia S. Vincentii *Mentensis Monachorum Præceptor*, quamquam de alio Monasterio fuit. Ita *Strabus Monachus Fuldensis* in *Hirsfeldia*, *Notgerus S. Galli* in *Stabulensi*, *Albinus Monachus Anglus* in *Fulda*, *Milo S. Amandi* in *Corbeia*, atque alii complures in aliis Monasteriis docendi ad tempus tenuerunt officium.

Subinde ex alio cœnobia accitus, uti Sigebertus Gemblacensis, & alii.

Imo etiâ è laicis assumtus.

Imò nonnunquam si deessent Monachi satis periti, è secularibus assumebantur, qui id muneris præstarent. Refert enim *Hedio* lib. 6. cap. 9. *Histor. Eccles. Doctos viros è Græcia in Galliam venisse, & à Pipino & Carolo M. in Monasteria missos esse, ut Græcam linguam docerent Monachos: atque ita Ægidium in Galliis, Apollonium Ratisbonæ in Cœnobia Hemerani, Virgilium apud Salisburgenses inclaruisset.*

Ex his conspicuum fit, quòd Majores nostri, quia à sui instituti primordiis ad literarum professionem se contulerunt; scholas habere voluerint duplicis generis in suis Monasteriis: in minoribus quidem & infrequentibus minores & privatas, in majoribus verò & famosioribus majores, quas propter penuriam Professorum Laicorum & secularium, omnibus patere & publicas fieri voluerunt, ita ut unicuique liberum esset etiam extraneis, secularibus, Laicis, & Clericis ad eas convolare.

Attamen in his quoque scholis externis taliter juvenus in literis instituebatur, ut haud minor pietatis ac morum quam doctrinæ cura habe-

retur. Ut verbis utar *Mabilionii*. *Veteres illæ nostrorum Academiae eadem & rectè faciendi & bene dicendi scholæ erant: neque disjuncti (quod alicubi Cicero improbat) sed iidem erant vivendi præceptores atque dicendi. Absurdum quippe est dissidium illud quasi linguæ atque cordis: ut alii nos sapere, alii dicere doceant.* Atque he gratis hæc à me dici videantur, in exemplum è quàm plurimis adduco *S. Ansharium* Septentrionis Apostolum, & *B. Adhelmum* Abbatem primùm *Malmesburiensem*, tum Episcopum *Schireburnensem* in Anglia. Et priori quidem non minori curæ fuit, ut discipulos suos, quos in schola *Corbeia Gallicæ* (m) docebat, bonis moribus, quàm liberalibus disciplinis erudiret. Nec operam hac in re frustra collocavit. Contigit enim, ut quidam de ludo puer *Fulbertus* nomine à discipulo tabulâ percussus interierit, ob quod non mediocriter contristatus est sanctus Magister, quòd inter suos discipulos tam immane facinus accidisset. Cum ergo puer ille tam graviter vulneratus animam ageret, *S. Ansharius* in lecto recubans se sopori dedit: tum ecce vidit animam pueri ab Angelis in cœlum deferri, & in mansione purpurea inter Martyres collocari, eo quòd ipse puer vulnus sibi illatum patienter tulisset, & pro persecutore orasset. Quis hinc pro dignitate explicet, quanto fuerit solatio *Divo Præceptor*, talem educasse & instituisse discipulum? *Beatus verò Adhelmus*, quo tempore monasterio *Malmesburiensi* adhuc præfuit, celebrem in eo aperuit scholam, cujus limina incredibili discipulorum frequentia terebantur: in quibus instruendis frustra se operam sumpsisse credebat, nisi non minus probi, quàm literati evaderent. Cujus rei clarissima dedit indicia in epistola ad *Adilwaldum* juvenem, domi suæ nobilissimum, discipulum suum, his ipsis verbis: „Dilectissimo mihi filio, & si-
„ mul discipulo *Adilwaldo Aldelmus* B. Aldel-
„ extremus servorum Dei salutem. mi.
„ Quemadmodum te viva voce aliquo-
„ tiens de aliquibus ammonere cura-
„ vi, ita & ut nunc absentem paternâ
„ secundum Deum auctoritate fretus
„ literis exhortari non piget. Hoc
„ enim ideò agimus, quòd *charitas*
„ *Christi*, sicut ait *Apostolus*, *urget*
„ nos (2. Cor. 5. v. 14.) Itaque fili mi
„ charissime, licet adolescens ætate
exi-

(1) In Not. & Observ. ad vit. B. Lanfranci.

(m) Hug. Menard. in Menolog. p. 378.

„ existis; vaniſſimis tamen oblecta-
 „ mentis hujus mundi nequaquam
 „ te nimirum ſubjicias, ſive in quoti-
 „ dianis potationibus & conviviis uſu
 „ frequentiore ac prolixiore inhone-
 „ ſte ſuperfluis, ſive in equitandi va-
 „ gatione culpabili, ſeu in quibuslibet
 „ corporeæ delectationis volupta-
 „ tibus execrandis. Memento ſem-
 „ per, quod ſcriptum eſt: *Adoleſcen-
 „ tia & voluptas vana ſunt.* (Eccl. xi.
 „ 10.) Ammonui quoque, vehemen-
 „ tiori pecuniæ & omni ſecularis glo-
 „ riæ Deo ſemper odibili jaſtantia ne-
 „ quaquam ultra modum infervias,
 „ illius ſententiæ reminiscens: *Quid
 „ prodeſt homini, ſi totum mundum
 „ lucretur, animæ verò ſuæ detrimen-
 „ tum patiatur.* Marci 8. 36. *Filius
 „ enim hominis venturus eſt, in gloria
 „ ſua, & ſanctorum Angelorum, &
 „ retribuet unicuique ſecundum opera
 „ ſua.* Sed multò magis mi amantif-
 „ ſime, vel lectionibus divinis, vel
 „ orationibus facris ſemper invigila.
 „ Si quid verò prætereà ſecularium
 „ literarum nôſſe laboras, ea tantum-
 „ modò cauſa id facias, ut quoniam
 „ in Lege divina vel omnis, vel pene
 „ omnis verborum textus artis omni-
 „ no ratione grammaticæ conſiſtit,
 „ tantò ejusdem eloquii divini pro-
 „ fundiſſimos atque ſacraſſimos ſen-
 „ ſus faciliùs legendo intelligas, quan-
 „ tò illius rationis, quâ contextitur,
 „ diverſiſſimas regulas pleniùs didi-
 „ ceris. Ante te autem hanc epiſto-
 „ lam jugiter inter cæteros, quos le-
 „ gis libros habere non omittas, ut
 „ videlicet ejus lectione creberrima
 „ de his, quæ in ea ſcripta ſunt, im-
 „ plendis mea vice poſſis ammoneri.
 „ Vale. „ Hæc B. Aldhelmus, cujus
 „ epiſtolam referre integram eo viſum
 „ eſt, ut ex ea liquidò conſtet, quis
 „ cum ipſi tum cæteris Majoribus noſtris
 „ in erudienda juventute olim propoſi-
 „ tus fuerit ſcopus. Nempe eò nunquam
 „ non collimarunt, ut ii juvenes atque
 „ adoleſcentes, quos liberalium artium
 „ diſciplinis inſtituendos fuſceperunt,
 „ Deum ſummum illum rerum archite-
 „ ctum rectè cognoscerent, cognitum,
 „ quâ par eſt reverentiâ animique de-
 „ miſſione ſuſpicerent, colerent, time-
 „ rent, ac devenerentur. Sciebant
 „ enim cognitionem hanc unicum eſſe
 „ & verum Chriſtianæ pietatis funda-
 „ mentum, & virtutum magiſtram. Cu-
 „ piebant quidem & alia ſuis diſcipulis,

quibus vita & beatior & honoratior
 ipſis contingeret, ſed veram pietatem,
 divinum amorem & timorem, morès-
 que chriſtianos in primis habebant
 curis; cætera ſcholarum ſuarum alum-
 nis quasdam quaſi appendices aut op-
 tabant, aut procurabant. Quò fie-
 bat, ut ex eorum ſcholis Viri illuſtres,
 moribus ornati præclariffimis ingenti
 numero prodirent.

Et quidem in Monaſticis ejusmodi
 ſcholis, ſaltem inſignioribus, obser-
 vat Cl. Maderus (n) non inferiores
 tantum illas diſciplinæ, Grammaticam,
 Logicam, & Rhetoricam, quas
 Trivii nomine appellavere veteres,
 ſed & reliquas quatuor *Quadrivii* no-
 mine illuſtres, fuiſſe traditas: atque
 aliter inſtitutos, qui in *exterioribus*,
 ſive canonicis, aliter qui in *clauſt-ali-*
 bus erudirentur ſcholis. Hanc nam-
 que in iſtis ſcholis obtinuiſſe diſtinctionem,
 indicat liber Eckear di Junioris
 de Caſibus S. Galli cap. 2. & alius
 Eckehardus de vita Notkeri cap. 7.
 Non igitur duntaxat vigeat SS. Li-
 terarum profeſſio, ſed omnium libe-
 ralium artium & diſciplinarum, quas
 tamen eo more tractabant noſtri, ut
 ſacrarum pedifequæ eſſent, iſque
 ancillarentur.

Ex his verò juvenum, etiam illu-
 ſtrium, maximorum deinceps viro-
 rum publicis feminariis, Benedi-
 ctini Ordinis magna claritas excrevit: ut
 licet ſanctitate & religione tunc ma-
 ximè florerent Cœnobia, tamen à Mu-
 ſis penè majus nomen traherent. Id
 fatentur adhuc ipſi Novatores noſtræ
 ætatis, quibus aliàs Monachorum
 nomen fatis inviſum: & hi tamen à
 literarum ſtudiis antiqua monaſteria
 celebrant, & ita celebrant, ut meras
 fuiſſe ſcholas contendant. Ipſa Con-
 feſſio Auguſtana (o) cum aſſectis ſuis
 fatetur, Cœnobia fuiſſe literarum
 Gymnaſia. Quamquam in eo fallitur,
 aut fallit, quòd monaſteria nil niſi
 ſcholas fuiſſe tradit, cum in iis ſem-
 per princeps cura religionis fuerit, ſit,
 & eſſe debeat; altera eruditionis.

Henricus Meibomius (p) Junior Teſtimo-
 ejusdem Confeſſionis Auguſtanæ aſſe-
 cla, non tantum fatetur, in antiquiſ-
 ſimis Germaniæ monaſteriis doctrina-
 rum ſtudia fuiſſe tradita, ſed præte-
 reà contendit, cœnobia fuiſſe anti-
 quitus puras putas ſcholas. „ Teſtem
 „ do, inquit, omnem antiquitatem;
 „ quæ de hoc teſtimonium perhibet
 lucu-

Quæ diſ-
 ciplinæ
 traditæ.

Monaste-
 riorum
 a litera-
 rum ſtu-
 diis mag-
 na cele-
 britas.

Teſtimo-
 nium Mei-
 bomii.

Trithe-
 mii,

&
 Cuſpi-
 niani.

Monaste-
 ria non
 fuerunt
 mera
 ſchola.

„ luculentum. Nec uno in loco idem
 „ inculcat Trithemius, monachorum
 „ doctiſſimus, priſcæque in vita re-
 „ ligioſa integritatis & ſanctitatis vin-
 „ dex, & aſſertor flagrantiffimus. Cu-
 „ jus locum ex Chronico Hirſaugienſi
 „ ad annum 890. adſcribamus. *Erat hiſ
 „ temporibus hæc conſuetudo celeberrima,
 „ ut ſchola monachorum in ſingulis pene
 „ cœnobiis haberentur, quibus non ſecu-
 „ lares homines, ſed monachi moribus &
 „ eruditione præficiantur nominatiſſimi:
 „ qui non ſolum in divinis ſcripturis do-
 „ cti eſſent, verum etiam in Mathematica,
 „ Aſtronomia, Arithmetica, Geo-
 „ metria, Muſica, Poëſi, & cæteris
 „ omnibus non ſolum in Romana lingua
 „ docti erant, ſed etiam in Hebraica,
 „ Græca, & Arabica doctiſſimi, quod ex
 „ eorum opuſculis facile cognoscitur. Et
 „ paulò poſt: Multi ex monachis propter
 „ ſcientiam literarum incomparabilem ad
 „ Episcopatus honorem ſublimate ſunt,
 „ qui ordinem ſuum vitæ & doctrinæ mi-
 „ rabiler illustrarunt.*

Cum Trithemio facit Cuſpinianus
 librò de Auſtria hiſ verbis: *In cœno-
 „ biis optimæ artes docebantur: erudie-
 „ bantur in virtutibus, ac diſciplinis: vi-
 „ tam vivebant honeſtam ac ſanctam: om-
 „ nis conatus erat in addiſcenda ſimul eru-
 „ ditione & tranquillitate vitæ.* Quæ
 Cuſpiniani verba à Meibomio ad con-
 firmandam ſuam ſententiam adducta
 fuiſſe, oppidò miror, cum ex iis ma-
 niſteſtè evincatur, antiqua Benedi-
 ctinorum monaſteria non eruditionis
 tantum ac diſciplinarum, ſed virtu-
 tum etiam, vitæ honeſtæ ac ſanctæ
 fuiſſe ſcholas. Unde falſa procul du-
 bio fuit eorum opinio, qui ante Mei-
 bomium pariter ſcripſere, Monacho-
 rum cœnobia non aliter inſtituta fuiſ-
 ſe, niſi ut infervirent tanquam Lycæa,
 aut publicæ Academiæ, in quibus
 ſcientiæ humanæ traderentur. „ Si
 „ vel minima de antiquitate notitia
 „ habeatur, inquit Mabillonius (q),
 „ oſenſum valde non erit, comen-
 „ titiæ hujus hypotheſis detegere fal-
 „ ſitatem; inde namque ſuadebitur,
 „ amorem potiùs ſolitudinis ac vir-
 „ tutum, mundique deſpectum & fu-
 „ gam ab hujus corruptelâ fuiſſe, quæ
 „ ad ejusmodi ſanctæ inſtituta unicam
 „ anſam præbuerint: denique id
 „ haud aliter factum fuiſſe, præterquam
 „ ex deſiderio perfectè Chriſtum imi-
 „ tandi, omniâque propter ipſum relin-
 „ quendi, exemplo Principis Apoſtolo-

rum Dominum in Evangelio ſic inter-
 „ pellantis: *Ecce nos reliquimus omnia,
 „ & ſecuti ſumus te.* Ex quibus tantum
 „ verbis, ut notat S. Bernardus, factum
 „ eſt, ut *Clauſtra & Eremiti, Monachis
 „ & Anachoretis abundarent.*

Hæc de Scholis Benedi-
 ctinis ge- è quibus
 neratim dicta ſunto, nunc de iis in celebri-
 ſpecie acturi ſumus. Cum verò non res de-
 tam hiftoriam, quàm Sciagraphiam ſcriben-
 Hiftoriæ Literariæ ſcribam, à me mi- tur.
 nimè exſpectandum, ut ea omnia, in
 quibus olim florere, hodièque flo-
 rent literarum ſtudia, monaſteria
 deſcribam. Seligam duntaxat pauca,
 tum vetera, tum moderna, quæ ad
 Ordinis celebritatem, famam, ampli-
 tudinem, ac doctrinæ commendatio-
 nem præ multis aliis recenſeri me-
 rentur.

§. I.

SACRUM MONASTERIUM CASINENSE.

CAsinenſis Monaſterii Schola ſi om- Schola
 nes alias Ordinis Benedi-
 ctini Caſinen-
 ſis omni-
 de ſtatu & flore hodie concedit, & um anti-
 quod nulli conſeſſum, inde uſque à quiffima.
 primis Familiæ Benedi-
 ctinæ incuna-
 bulis ſua arceſſit exordia. Eſt verò
 nihil peculiare (r) ante hujus toto
 orbe celeberrimi Archiſterii deſtru-
 ctionem nobis occurrat, paucorum
 annorum decurſu à Divi Benedi-
 cti obitu à Langobardis factam; haud
 ægrè tamen conjici poterit, literarum
 ſtudia illò etiam ævò à Caſinenſibus
 exulta fuiſſe, tum ex generali argu-
 mento alibi deducto, tum ex aliis,
 quæ ſpecialiora ſuperſunt. Carmina,
 quæ Marcus, ſancti Patriarchæ diſci-
 pulus, ſuper ejus vita concinnavit,
 ſunt quidem unicum ſtudiorum illius
 temporis veſtigium, quòd uſque mo-
 dò ibi remanſerit; quicumque tamen
 ea perlegere voluerit, facile inde dig-
 noſcet, inter Poëtas mediæ ætatis vix
 alium occurrere, qui meliora ceci-
 nerit. Paulus Diaconus, qui non-
 gentis abhinc annis monaſticam ibi
 vitam degebat, ea multum commen-
 davit; & Petrus Diaconus aſſeveran-
 ter tradit, præfatum Marcum ex Di-
 vi Benedi-
 cti Alumnis extitiſſe. Utcun-
 que tamen ſit, procul dubio, ut ipſe
 met teſtatur, Caſinatis Montis mo-
 nachus erat, quemadmodum à nemi-
 ne ambigitur, ſanctos Maurum ac Pla-
 cidum

(q) Mabill. Tract. de Stud. Mon. part. 1. c. 1. p. mihi 8.
 (r) Idem l. c. part. 1. cap. xi. p. 42.

(n) In epiſt. ad Conring. quæ Opp. ejus Tom. V. p. 547. extat.
 (o) Aug. Conf. p. 2. cit. in Hiſt. Salisburg. auth. Mezger lib. 3. c. 10. p. 253.
 (p) in Notiis ad Diploma Thaffilonis T. III. Rer. Germ. p. 126.

In ea instituitur illustris juvenus Romana.

cidum ibidem à teneris annis, unà cum cæteris Nobilium Romanorum illustrioris generis & conditionis filiis, à S. Patre Benedicto fuisse educatos. Postquam verò Monasterium cum schola in cineres à Langobardis redactum fuit, monachi Romam confugientes Patriarchium Lateranense incoluerunt. Siquidem teste Leone Marficano in Chron. Casin. Lib. I. cap. IV. inde colonia monachorum Casinum per Petronacem reducta est. In hoc autem Patriarchio educatus ac literis imbutus est, ut perhibet (s) Anastasius, Gregorius II. natione Romanus, ex patre Marcello &c. Post inclytæ verò Abbatiae Casinensis restorationem à Petronace Abbate factam, studia quoque ibidem restituta fuerunt. Paulus enim Diaconus, qui Desiderio ultimo Langobardorum Regi à secretis fuerat, cum se in istud Cœnobium recepisset, Monachus factus, humaniores literas Confratres suos ibidem docuit. Joannes Diaconus in Chronico Episcoporum sanctæ Neapolitanæ Ecclesiæ in Tom. I. part. 2. Rer. Italic. Scriptor. pag. 310. loquens de Stephano II. Episcopo Neapolitano ait: *Hic etenim Romam direxit tres Clericos, qui in schola Cantorum optimè edocti, omnique sacro Romanorum Ordine imbuti ad propria redierunt. Ex quibus unum Leonem, cognomento Mauranta, Cardinalem ordinavit Presbyterum, alios deinde Clericos in Monasterium sancti Benedicti Paulo Levitæ destinavit. Unus verò de istis, Johannes nomine, qui post Diaconum ordinatus est, apprime eruditus effulsit.* Eadem narrat Chiocharellus in Archiepiscopis Neapolitanis pag. 74. & Ughellus Tom. VI. Ital. Sac. in Archiepiscopis Neapolitanis.

quo usus est S. Ludgerus Episc.

Paulo etiam Diacono præceptore sub hæc tempora fors usus est S. Ludgerus, Monasterii in Germania Episcopus, qui Widekindi Saxonum Ducis, ac rei Christianæ etiamnum hostis acerbissimi, furias declinans è Saxonia Romam primum, tum in Ascesterium Casinense abiit. Erat enim, ut Henricus Meibomius Junior (t), tametsi à Romanis Sacris alienus, minime diffidetur, erat is locus toti orbi Christiano notus propter scholam, quæ à temporibus Benedicti per Occidentem Patriarchæ ibi florebat docentium ac discipulorum frequentia longè celeberrima.

Eam discendi occasionem avidè Ludgerus amplexus substitit ibi; pro Saxonum conversione assidue Deum orans, donec sedatis persecutionum procellis Ecclesia Mimingarderodana rursus ei auspiciò concederetur.

Seculo IX. S. Bertharius Abbas, vir doctus, prout illorum temporum conditio ferebat, scholam Casinensem illustravit, scribendo in usum scholarium aliquot de Arte Grammatica libros. Eadem in schola institutus fuit Erchempertus, qui, teste Peregrinio (u), ingenii, quæ pollebat acritate exigui temporis spatio, & pro rudi illo seculo ad miraculum usque grammaticam, poeticam, rhetoricamque utcumque affectus, cellam continuò administravit, legationisque munus exercuit (scilicet ad Stephanum Pontificem) ut hoc quoque supra ætatem miraculum Mundus ille admiratus fuerit, & eo ipse miraculo legatur electus, legatioque ejus charior acceptiorque Romano fuerit Pontifici. Nec tamen ob id crediderim, illum ut summum attigisse tunc annum vigesimum quintum &c. Scripsit historiam Langobardorum Principum Beneventi, Capuæ, Salerni &c.

Seculo X. quòd Schola Casinensis non omnino incelebris fuerit, argumento est, quod de ANTONIO Monacho scribit VICTOR III. (x). *Qui secularibus ac divinis literis haud mediocriter eruditus ab adolescentia usque ad vitæ exitum in sæpe dicto monasterio omnibus pene in hac provincia notus extitit.* Quibus addi possunt Laurentius Monachus & Episcopus, qui præter vitam S. Mauri Abbatis & S. Castensis Episcopi versibus contextam, scripsit etiam Acta S. Wenceslai Bohemiæ Regis; necnon Johannes Abbas hujus nominis primus, qui scripsit Chronicon de persecutionibus ejusdem Cœnobii.

Seculo XI. inter Scholasticos Casinates agmen ducit Theodericus, de quo hæc habet Petrus Diac. de Vir. Illustr. Casin. cap. 16. *Theodericus Casinensis Gymnasii presbyter, vir inter scriptores ecclesiasticos non immeritò prædicandus, historiam S. Confessoris Christi Firmiani, & hymnum in laudem beatissimi Mauri venusto stylo descripsit.* Sequuntur Alfani, Amatus, Albericus, maximè autem Constantinus Africanus, philosophicis studiis plenissimè eruditus, atque, ut Petrus Dia-

Bertharius & Erchempertus scholæ Casinensis ornamenta.

Antonius Monachus Scholam Casin. illustrat.

Theodericus Sec. XI. eandem ornatur.

Alii illustres Viri.

conus cap. 23. ait: *Orientis & Occidentis Magister &c.* Africani inter alios quàm plurimos auditor erat Adto Agnetis Imperatricis Capellanus, qui, quæ Constantinus de diversis linguis transtulerat, cothurnato sermone in Romana Lingua descripsit. Hoc ævo etiam in Schola Casinensi à puero educatus fuit LEO Marficani Chronici Cassinensis celeberrimus conditor. LEO Ostiensis Episcopus, inquit Petrus Diaconus cap. 30. ac Bibliothecarius, à pueritia in Cassino oblatas, sanctitate, & monasticis disciplinis ad plenum imbutus, & in divinis Scripturis apprime eruditus &c. Ex epistola nuncupatoria, quæ idem Leo Marficani celebre suum opus, Chronicon Casinense, Oderisio Abbati inscripsit, abundè intelligimus, quis rei literariæ status ac conditio fuerit in Monasterio Casinensi sub Desiderio Abbate Oderisii antecessore ac postea Romano Pontifice, VICTORE hujus nominis tertio: *Ex diversis mundi partibus ejusdem sancti Prædecessoris tui diligentia vel jam eruditos aggregaverat, vel in hoc ipso Cœnobio erudiri studiosissimè fecerat.* Floruit etiam hoc seculo Medicinæ studium in Schola Casinensi, sed de hoc aliàs. De Johanne Cajetano, qui postea Summus Pontifex GELASIUS II. vocatus fuit, hæc affert Petrus Diaconus cap. 45. *Gelasius Sedis Apostolicæ Pontifex, parvulus in Cassino sub Desiderio Abbate beato Benedicto oblatas, & ab Alberico Philosopho edoctus.* Quàm præclare autem, docet nos Pandulphus Pisanus in ea, quam de Johanne scripsit vitam sub nomine Gelasii II. his verbis: *Tunc Papa (Urbanus II.) literatissimus & facundus fratrem Johannem, virum utique sapientem, ac providum sentiens, ordinavit, admovit, suumque Cancellarium ex intima deliberatione constituit; ut per eloquentiam sibi à Domino traditam antiqui leporis & elegantiae stilum in Sede Apostolica jam pene omnem perditum sancto dictante Spiritu, Johannes Dei gratia reformaret, ac Leoninum cursum lucidâ veritate reduceret.* Idem Cardinalis Pandulphus in vita Gelasii II. de iis Cassinatibus agens, qui Gelasium puerum (exeunte Seculo VI. liberalibus disciplinis instruxerant, hæc scribit: *Hic (Gelasius) beatæ recordationis domino Oderisio Abbate Casinensi petitus ad serviendum inibi tanquam in Monasteriorum omnium capite ac principio, & assignatus devotè & devotius est à jam dicto patre susceptus, ac cum*

Leo Marficani ibidem educatur.

Schola Casin. apprime floret.

In ea instruitur Gelasius PP. II.

qui præ aliis in literis excellit.

non paucis aliis regulariter est conversatus. Ubi viris ad omnia peritissimis, quorum in monasterio non parva copia inerat, ad liberales artes addiscendas adjunctus, & ipsas præ omnibus ferè aliis diversarum regionum præclaræ indolis pueris artes in brevi, & monasticum ordinem plenè nimis addidit. Cui concinit Petrus Diaconus in prologo ad lib. IV. Chron. Casin. *Sed dum tot, ac tantos viros in hoc sacratissimo cœnobio liberalibus disciplinis plenos aspicio, oneris fasce devictus succumbo. Hi enim sal terræ sunt, quorum verbis hominum mentes, ne tædii torpore deficiant, condiuntur. Hisperulæ sunt & lilia in septiformi candelabro positi, qui densas peccatorum sordes abluunt, & ad æterni luminis claritatem reducunt.* Quid verò sibi velit Petrus, cum liberales artes nominat, explicat Nuceus in Notis hisce verbis. „Quod Liberalium autem Petrus & Pandulphus liberales ajunt artes, non septem dumtaxat illas intelligo, quæ hoc nomine ex usu appellantur, qualis Musica, Grammatica, Dialectica &c. à sellulariis & servilibus distinctæ, sed universam ipsam encyclopaediam, hoc est, disciplinarum quoculum, prout Philosophiam quoque, Theologiam, sacrarumque studium Scripturarum amplectitur; quippe quæ ipsæ liberales imò liberaliores censerentur, & libero homine digniores, cujus animum vitis liberant, & virtutibus manicipant, quæ ipsissima hominis est libertas. Nullum sanè studiorum genus est, in quo majores nostri præclara monumenta non reliquerint, quorum pleraque in nostra adhuc extant Bibliotheca, Casinensi ergò Cœnobio Viri ut sanctitate, ita omni doctrinâ conspicui nunquam desiderati sunt. Semper enim, quæ Numinis largitas est,

„Uno avulso non deficit alter Aureus, & simili frondefcit virga metallo.

ANGELI verba confirmari possunt exemplo Pandulphi, de quo Petrus cap. 25. Pandulphus, inquit, Ostiensis Episcopus parvulus & ipse in Cassino Benedicto oblatas scripsit sermones de totius anni festivitibus, Rythmum quoque in laudem S. Mariæ composuit, & alia nonnulla, quæ nostris in manibus necdum venerunt. De GREGORIO Monacho Casinensi & Episcopo Terracineni idem Petrus Lib. IV. Chron. Cass. cap. 42. Gregorius, ait, hujus cœnobii à pueritia monachus, & in Scri-

Eadem schola pluribus Viris doctis abundat.

um-artiū nomine omnes scientiæ intelliguntur.

Alii illustres Viri: Pandulphus, Gregorius,

(s) pag. 163. apud Gattol. in Hist. Cas. Sec. III. §. IV. p. 21.
(t) Dissert. de Origine Helmstadii Rer. Germ. tom. III. p. 227.
(u) Hist. Princip. Longobard. à pag. 7. usque ad 24.
(x) apud Gattol. l. c. Sec. V. p. 105.

Petrus
Damianus
Scholae
Casinensis
alumnus.

pturis sanctis eruditissimus &c. ejus lucubrationes enumerat de Vir. Illustr. cap. 32. Denique ipse Petrus Diaconus ab ineunte aetate in schola Casinenfi Seculo XII. instructus de se ipso audiendus est; sic verò loquitur: *His porro temporibus Petrus Diaconus anno dominicæ incarnationis quintodecimo, centesimo atque millesimo, primo ætatis suæ lustro, à parentibus suis beato Benedicto oblatus, & à jam dicto Gerardo Abbate susceptus, & habitu sanctæ conversationis indutus, atque sub eodem Abbate per annos bis IV. eruditus &c.* Ejus præceptor (cap. 39.) alius Petrus etiam Diaconus, vulgò Senior: *Petrus Diaconus institutor meus, declamator insignis, à civitate Theanensi, de qua oriundus erat, egrediens, Cassinum advenit, atque ab Oderisio Abbate Monachus factus est.*

Paulus
Monachus
Scholae
Casinensis
prodigiū.

Non ultimum etiam decus ac prodigium Casinensis scholæ hoc ævo fuit PAULUS Monachus, tametsi luminibus captus: de quo hisce verbis agit Petrus Diaconus c. 36. *Paulus à Liguria Romanorum provincia ortus & ab ipsa infantia occulto Dei judicio lumine privatus, & ob hanc rem in literis & philosophicis studiis ignarus, tantum usque in hodiernum diem de se miraculum præbuit, ut ab omnibus alter Didymus appelletur. Hic postquam sub Oderisio Abbate Cassinense Cœnobium adiit, scripsit altercationem Romanorum & Græcorum, quæ facta est in civitate Constantinopolitana temporibus Paschalis II. Papæ & Alexii Imperatoris: super Esaiam, super Hieremiam, super reliquos Prophetas, super Psalterium, super Mathæum, super Marcum, super Lucam, super Joannem, super Epistolas Pauli, super Apocalypsum.* Non solum autem Grammaticam, verum & reliquas artes auditu tantum plenissime cordetenus didicit. Scripsit etiam vitam S. Ebbizonis Monachi Casinensis, qui Hilarij similibus fuit. Extant & alia ejus librorum volumina, quæ in nostras manus nondum venerunt. Obiit autem (y) apud Tiburtinam civitatem.

S. Thomas
Aquinus
illustre
Sidus
Scholæ
Casinensis.

Seculo XIII. Casinensem Scholam primæ magnitudinis astrum, S. THOMAS ab Aquino, illustravit, qui anno 1230. pro illorum temporum more puer quinquennis monachus Casinensis efficitur, ut luculenter te-

stantur viri ac foeminæ omni exceptione majores, non è nostris tantum, sed ipsa sacra Patrum Prædicatorum Familia, quorum testimonia nemini non legenda affert *Erasmus Gattola* in Hist. Casin. Sec. VIII. §. v. pag. 418. quamvis non nesciam, repugnare alios, ac non multis ante annis doctissimum *Hyacinthum Amat de Graveyson*. Ut res se habeat, de qua hic contentionis funiculum trahere volupe mihi non est, maximè cum eam in opinionem sim adductus, ut existimem, ex D. *Thomæ Aquinatis* Monachatu Benedictino haud plus gloriæ accedere Cassinatibus, atque ex eo Canonicis Regularibus accrevit, quòd S. *Antonius* Paduanus illorum primò institutum amplexus in leges subinde FF. Minorum juraverit. Certum manet ex *Ptolomæo*, *Lucensi* Dominicano, S. *Thomæ* multis annis Confessario, studia Grammaticæ, Logicæ, & Philosophiæ fuisse ab eodem apud Cassinates exacta. En *Ptolomæi* (z) verba! *Hic* (S. *Thomas*) *nutritus in sua pueritia in Abbatia Montis Cassini, qui sunt Monachi nigri, & secundum morem nobilissimi illius patriæ, ut patet de B. Mauro & Placido, ibidem in sua pueritia in localibus & naturalibus optimè profecit.* Veri etiam simile est, S. *Thomam* Neapoli aliquamdiu Benedictinos Præceptores audivisse in Theologia, ad quam eo tempore docendam *Erasmus* Monachus Casinas ab ipsa Universitate Neapolitana evocatus fuit. Plures alios vixisse in Cœnobio Casinensi viros doctos certò credimus, cum plures ad ecclesiasticas dignitates sint hoc ævo assumpti, quæ non nisi eximie doctrinæ pietatisque studio comparantur.

Seculo XIV. Schola Casinensis Casinensium viris doctis non caruit, præsertim Ju- ses periti
sunt Juris
Canonici.
fuerunt *Nicolaus de Fractura*, *Richardus à S. Angelo*, & *Guillelmus de Suesfa*. Doctus etiam certè fuerit *Petrus* Abbas necesse est, cujus operâ in visitandis, reformandisque Ecclesiis, aliisque gravissimis peragendis rebus usi sunt *URBANUS* V. & VI. Regesque Neapolitani *CAROLUS* III. & *LADISLAUS*; atque ex ejus regeftis satis liquet cum potissimum Abbates omnes Casinenses examini, antequàm dignitatem inirent, subjicerentur, quem-

(y) Ejusdem meminit Petrus lib. 3. Chron. Cas. cap. 47. vid. etiam Voss. de Hist. Lat. l. 2. c. 45. pag. 376. Gattol. Sec. VII. §. VI. p. 392.

(z) Extat *Ptolomæi* Hist. Msc. in pluribus Bibliothecis, teste *Oudino* de S. E. vid. etiam Gattol. l. c. p. 478.

quemadmodum modò fit, quantum ad Episcopos.

Pyrrhus
Casinensis
Monachus
perdoctus.

Seculo XV. Quis de *Pyrrhi*, Monachi Casinatis, ut de aliis taceam, doctrina addubitet, cum MARTINI V. fuerit Referendarius? Ab *Eugenio* IV. autem electus est unus è quatuor judicibus, & conservatoribus bonorum, juriùmque Congregationis S. *Justinæ*, quæ magna tum sanctitatis ac doctrinæ opinione florere incipiebat, illi facultate tributâ, omnes ejus Congregationis monasteriorum controversias dirimendi. Plures extant in Bibliothecâ Casinensi codices hoc & proximo seculo manû exarati, in quibus Sermones, Expositiones in sacram Scripturam, aliâque continentur, absque Authorum nominibus. An à Cassinatibus nostris elucubrata sint, divinare non possumus, inquit *Gattola*. Nil certè mirum, paucos admodum hoc seculo fuisse apud Cassinates viros doctos, cum grassantia diu bella, vicissitudinesque cœnobii otium literis adeò necessarium ademerint.

Viri omni
eruditionis
genere
clarissimi.

At enim Seculi hujus quasi inopiam, quod proximè consequutum est, virorum doctorum ubertate affatim compensavit. Nullæ enim literæ, Græcæ, Latinæ, Hebraicæ, humanæ ac divinæ, in quibus Cassinates non fuerint eximie versati. Quàm præstantes enim Poëtæ *Angelus Sangrinus*, *Honoratus Fascitellus*, *Benedictus de Uva*? Quàm disertis Oratores *Bernardus Genuensis*, *Joannes Evangelista Mormillus*, *Thomas Ebulensis*? Quàm non contemnendi Historici *Placidus Petruccius*, *Zacharias Serenus*, *Honoratus Medici*? Quàm graves Philosophi *Severus Averfanus*, *Lucas Fractensis*, *Mathias Venusinus*? Quàm sapientes Theologi *Benedictus San-Germanensis*, *Theophilus Senensis*, *Thomas ab Ebulo*? Quàm insignes Jurisperiti *Gregorius de Viterbio*, *Benedictus Canophilus*, *Andreas à Suesfa*? Quàm eruditi *Polyglossi Chrysofomus à S. Geminiano*, *Paulus ab Altavilla*, *Benedictus de S. Germano*? Qui omnes si defuissent, vel solus *Gregorius Sayrus*, Anglus natione, Scholæ Casinensi summo fuisset ornameto. Docuit is Theologiam incredibili celebritate ac doctrinæ præstantiâ.

E quibus
gente
Angli
non pauci.

Alios, eosque omnes gente etiam Anglos Montis Casini cœnobitas, viros & doctrina & virtute conspicu-

os commemorat *Angelus Nuceus* (a), cujus verba digna existimo, quæ hic referantur: „Bonis avibus toto divi-
„fos orbe Britannos Casinum appu-
„lisse semper comperimus. Patrum
„nostrorum ævo inde habuimus Say-
„rum, vitæ sanctimonia venerabilem,
„editis voluminibus clarum: Tho-
„mam *Præstonum*, doctissimum in-
„primis Theologum, & pro tuenda
„Romana fide in patrio solo per an-
„nos 50. constantissimum athletam,
„cujus Theologicos commentarios
„manû exaratos vidimus; *Michaëlem*
„præcedentibus non imparem: *Ber-*
„*nardum* nuper præfati Thomæ con-
„sanguineum, magnâ sanctitatis opi-
„nionem defunctum. Nunc verò ex
„proxima Anglis Hibernia habemus
„*Rachisium*, quem præter virtutum
„decora severioris doctrinæ amœni-
„orisque literaturæ ampla supellex
„exornat.

Seculo XVII. ex Scholæ Casinensis Professoribus, aliisque viris doctissimis electi Præsules illam omnimodo conservare suo in flore studuerunt. Et quidem R. mus Abbas PAULUS religiosos juvenes ita ad optima quæque studia accendit, ut Cardinali Caspari Borgiæ, qui Româ cum Prælatibus pluribus, magnatibusque excefferat, Proregis munus obituro, edita ab ipsis literaria specimina summo perè grata fuerint, quemadmodum & disciplina monastica; quare magnis deinceps laudibus cœnobium Casinense est profecutus. Non minus, imò longè magis apud Cassinates à rei literariæ studio promovendo commendatus habetur *DESIDERIUS à Fractis*, de quo hæc scribit in ejus elogio *Marcus Antonius Scipio*, qui eum optimè noverat: *DESIDERIUS Fractensis familiae de Peroniis perillustris, una cum sublimioris Philosophiæ exercitatione (cui adolescens in Casinati Academia devoverat sese) optimarum quoque artium assiduam solertemque operam navavit. Quo tempore primores nostræ Sodalitatis Patres Sanctissimi Pauli V. consiliis de propaganda fide promptissime obsequuti, celebrem instituendæ juventuti nostræ Scholam Petrus ad D. Petri aperuerunt, DESIDERIUM gymnasio & promovendis scholasticorum studiis præsecere. Quod ille munus accuratè adeò ac diligenter quadriennium est executus, ut complures alumni optimis disciplinis egregiè imbuti ad antiquum Cassinatis fami-*

Abbates
Casinenses
rei literariæ
promovendæ
studiosi.
Paulus,

Desiderius,

miliae splendorem instaurandum ex eadem Academia prodierint. Hinc Desiderius pietate simul & doctrinâ conspicuus, Praefulis officium, atque insignia maturè admodum, sacri verò Cœnobii regimen, PAULI CAMILLI successor adeptus est. Desiderio successit SEVERINUS à Castello Forti, quem ab amplificandis literarum studiis, quorum erat amantissimus, cum & ipse Philosophiam plures annos docuerit, oratione panegyricâ post obitum laudavit D. Urbanus Marchesius. De ANDRÆ Parmensis, qui Severino successit fuit, eximiâ doctrinâ, ejusque apud alios promovendæ studio agit Andreas Raynerius Tom. I. Historiæ Panegyricæ S. Anselmi Cantuar. Archiep. & Puccinellus in Chronico monasterii S. Petri & Pauli de Glaxiate, quod Andreas gubernaverat, cap. 145. pag. 273. & seqq.

Severinus,

Andreas Parmensis,

Angelus de Nuce,

Severinus Pepe,

Andreas Deodatus,

& alii doctissimi Monachi magno numero.

ANGELUS de Nuce non modò in Cœnobio Casinensi, sed Romæ etiam in Archigymnasio Sapientiæ, Philosophiæ ac Theologiæ multis annis Professor, Abbas Casinensis creatus, mirum quantum totus in eo fuit, ut doctrinarum studia apud suos non retineret modò, sed etiam propagaret, de quo plura aliàs. D. SEVERINUS PEPE à Neapoli Abbas ante adeptam abbatialem dignitatem annis quatuordecim SS. Theologiæ Professor, quò studia amplificaret, quotidie jam Abbas disputationibus intererat, rationumque momenta satis eloquenter subtiliterque exagitabat. ANDREAS DEODATUS à Neapoli in philosophicis ac theologicis disciplinis apprime versatus fuit, quas in aliquibus Congregationis Casinensis monasteriis docuit, præcipuè in illo S. Severini; quo tempore magno à Literatis omnibus in pretio est habitus. Abbas factus choro, nisi gravibus curis detineretur, assiduè intererat, atque Lycæis literariis, in quibus identidem de rebus philosophicis, theologicis, ac moralibus accuratè disputabat. Et miretur quis, si sub Abbatibus tam doctis, doctrinæque adèò studiosis monachi floruerunt usquequaque doctissimi? cujusmodi fuerunt Gregorius Sayrus, Hieronymus Petrochius, Mathæus Lauretus, Bernardinus Saivendra, Antonius à Neapoli, Felinus Passurus, Dominicus de Quesada, Bernardinus de Campanaro, Paulus Augustinus, Paulus Andreas Gualterius, Petrus Vecchia, Joannes Andreas Ricci, aliique plures.

Cùm Joannes Mabillonius anno MDCLXXXV. iter literarium in Italiam cum Michaële Germano instituit, sæpius in Monte Cassino scholasticis exercitiis se interfuisse hisce verbis testatur: Dum à studiis vacavimus, identidem interfuimus collationibus & disputationibus publicis, quæ apud Casinates nostros frequentissimè fiunt de rebus theologicis, & philosophicis, maxime moralibus, nec raro etiam de Scripturis sacris. Ejusmodi collationes passim conditæ Orationibus & Poëmatiis, ut hospitibus suis gratificentur. Sanè apud Casinates præclarè instituuntur juvenes, qui per sex annos continuos sub accuratâ magistri disciplina in Novitiorum conclavi privato degunt, ubi in officiis pietatis atque in literis accuratè exercentur. Egregium viri longè doctissimi, atque in re literaria acutum cernentis, omnique exceptione majoris de Schola Casinensi testimonium!

Jo. Mabillonius de Schola Casinensi egregium testimonium.

Seculo denique XVIII. quod agimus, HIPPOLYTUS Penna Neapoli, ante conscensum Abbatiale fastigium Philosophiæ atque Theologiæ Lector magno ingenio doctrinæque, initio sui regiminis præter Philosophiam & Theologiam Scholasticam, & Moralem, Sacrorum quoque Canonum studium, Casinatibus potissimè adèò necessarium invexit, operâ D. TIBERII GENTILIS à Janua docti probique monachi usus. Ejus successor D. GREGORIUS GALISIUS à Neapoli magnâ vigilantia politiores literas in cœnobio suo aluit, vocatis magno impendio præceptoribus Grammatices, Rhetorices, humaniorum literarum & Græcæ linguæ. D. ARCHANGELUS à Neapoli è nobilissima Brancacciorum gente Monachus Casinas, & in Abbatem anno MDCCXXIII. inauguratus ingenti erga monasticam ecclesiasticamque disciplinam, bonasque literas studio ardebat; quâ de causa, plurimis atque optimis libris ex Gallia, variisque Italiæ partibus, magnâ curâ advectis Bibliothecam Casinensem auxit.

Jus Canonicum docetur.

Nihil jam opus est expectare, qui-Benedictus Scholam Casinensem verbis ultimus XIII. Pontificii Oraculum pro colophone sim in medium allaturus. Sanctissimus D. N. BENEDICTUS XIII. in Bulla (b) anno MDCCXXV. edita, hæc de Casinatibus finitibus testis oculatus prædicat: Ac insuper compertum habentes, à Monachis ibidem degentibus omnia, quæ ad eorum regularia instituta pertinent, laudabiliter observari, sacrarum literarum studia sedulo exerceri, divinamque imprimis cultum summa cum religione peragi, quemadmodum propriis inspeximus oculis, cum in minoribus constituti illud Sanctuarium adèò celebre devotionis gratia visitaturi perreximus. Nempe bis cœnobium istud invisit vir sanctissimus anno MDCLXXVI. & MDCCXXI. quo omnia privati cujusque monachi munia obiit.

Benedictus XIII. Pont. Max. Scholam Casinensem commendat.

§. II.

FULDENSE MONASTERIUM.

Cùm Asceterii Fuldensis, quò nulum in Germania nobilius aut illustrius, fundamenta anno quadragésimo quarto supra septingentesimum S. Bonifacius, Archiepiscopus Moguntinus posuisset, ingentem ex eo fructum in publicum redundare posse existimavit, si non virtutum modò officina, sed literarum etiam ac doctrinarum foret domicilium. Unde continuo ludum literarium aperuit; haud ignarus, reipublicæ Christianæ interesse, ut feroces Germaniæ populi non orthodoxa modò fide instruerentur, sed literis etiam exculti mitiora saperent. Primum Monasterio Abbatem præfecit S. Sturmium virtute ac doctrina conspicuum. Hic jussu & voluntate Divi Bonifacii iter in Italiam instituit, ut omnia Ordinis nostri Monasteria inviseret, sanctiores illorum mores & usum addiceret, ac deinde Fuldam reversus Cœnobitis suis servandos præstitueret. In his erat Studium, cujus vigiliis primi Fuldenses Patres cum labore manuum aliisque religiosæ vitæ exercitiis ita arctè conjunxerunt, ut de ipsis D. Bonifacius ad Zachariam Pontificem scripserit: *Monachi sub Regula Sancti Patris Benedicti viventes; viri stricti observantiæ, absque carne & vino & servis, proprio labore manuum suarum contenti. Et si primus discendi ardor, ut D. Ambrosius inquit, nobilitas est magistri, magno fervore ad literarum, maxime sacrarum studia novos monachos incubuisse necesse est, cum ipsum sanctissimum Germaniæ Apostolum, D. Bonifacium, divinas exponentem scripturas audirent. Quibus instructi cum sancto Abbate suo Sturmio in conversione infidelium Saxonum strenuam operam collocarunt.*

Fulda virtutum ac literarum officina.

Ab obitu S. Sturmii Abbatis literarum studia in Fuldensi Schola illico concidisse scribit V. C. Jo. Frideric. Schannat in Historia Fuldensi (c). Argumento esse vult circularem Caroli Magni Imperatoris epistolam, quâ omnes tam Clericos quàm Monachos per universum suum Imperium exhortatur, ut literarum studia, quæ ab ipsis neglectui haberi, eorum epistolæ ineleganter scriptæ ostendant, im-

An literæ in Schola Fuldensi ab obitu S. Sturmii defloruerint?

Quid plura? Concludat Asceterii ac Scholæ Casinensis laudes R. mus Jo. Bapt. Marus, Romæ Canonicus S. Angeli in Foro Piscium, Vir Doctissimus in Præfat. ad Opusc. Pet. Diac. de Script. Ill. Casin. ubi testatur, innumerabiles ferè Monachos ex hac nobilissima Academia Casinensi prodisse, cujusvis doctrinæ genere referros, vellèque, quod nescio quis, ut illum appellat, diobolaris Sciolus fecit, sacrum Asceterium Casinense eruditionis merita laude spoliare, est rem manifestam negare, non secus atque olim Zeno motum è rerum naturâ sustulit, nisi candorem detraxit Anaxagoras, & Soli concessam ab omnibus Astronomis magnitudinem Epicurus. Facebant denique hæc ludicra risu potius despicienda, quàm disputatione seria confutanda, & producimus post fabulam tantam istius polymythy sycophantæ, id, quod Illustris ille Ecclesiasticæ Antiquitatis præco Cardinalis Baronius Tom. IX. an. 716. suis Annalibus de Casinensibus inferuit: *Sed & illud, inquit, absque trepidatione mendacii asseri jure potest; nullum unquam toto Christiano Orbe extitisse aliquando monasterium, ex quo tot viri sanctitate conspicui, atque doctrina, tantâ numerositate, ad regimen sanctæ Apostolicæ Sedis adsciti fuerint; ut planè dici possit, fuisse idem aliquando Seminarium sacrorum Antistitum, prout quæ suo loco dicturi sumus, manifestè docebunt.* Vertat nunc igitur se in omnes formas Proteus iste, & Casinensium Academiam, ut libet, oppugnet simul cum iis, qui in ipsa fœce ignorantiae volutati, omnibusque pudoris repagulis perfractis otiosam appellarunt, omnisque rei literariæ expertem etiam crediderunt.

Eandem vindicat Jo. Bapt. Marus.

pigrè refumant. Atque hæc epistola signatè & expressè Baugulpho Abbati Fuldensi inscripta fuit. Quis hoc negat? nemo, nisi forsàn Carolus Cointius, ut mox videbimus. Dicam tamen ego, hoc ab Imperatore factum esse, non quòd literarum studia in Fuldensi Schola nullo haberi loco existimaret, sed quòd Baugulpho, Abbatum per Germaniam & Galliam Primati curæ & sollicitudini præprimis esse vellet, ut invigilaret atque operam daret, quòd eadem in cæteris quoque monasteriis excolerentur. Quis enim credat, Baugulphum, magnis virtutibus ornatum Præfulem ita fœcordem & desidem fuisse, ut quem cultum literarum ejus antecessor S. Sturmus cum observantia regularis disciplinæ conjunxerat, continuò ab eodem dissociari passus fuerit? Sed ne pro antiqua, & communiter receptâ opinione novam Lectori obtrudere velle videamur, esto, quòd Caroli M. hortatû Musæ à Baugulpho in sedem suam fuerint restitutæ.

Postquàm verò Abbatiali dignitate se abdicavit, successor ei datus fuit in regimine monasterii Ratgarius an. Domini DCCCII. Hic, inquit Christophorus Browerus (d) *Rabanum & Hattonem Turonos direxit ad Albinum Magistrum, gratia liberales discendi artes; Brunonem ad Einardum variarum artium Doctorem peritissimum; Modestum & Candidum cum aliis ad Clementem Scotum Grammaticæ studendi gratiâ.* Quid verò, inquit, hîc Carolus Cointius, hosce monachos ad exteras dimittere scholas necesse erat, si Baugulphus Ratgarii antecessor, pristinos scholæ Fuldensi honores restauravit? Unde vir doctus Caroli M. literas, quas ad Baugulphum hujus monasterii Abbatem pro instauratione scholarum dedisse diximus, eidem inscriptas fuisse negat. Id verò ait Mabillonius, (e) negatum leviori prorsus argumento, quasi Fuldense Monasterium non esset ex eorum numero, quæ majores tunc habebant scholas, ad quas ex aliis etiam cœnobiis monachi mitterentur; propterea quòd Ratgarius proximus Baugulphi successor Rabanum adolescentem è Fuldensi monasterio Turonos ad Alcuini scholam direxit: Imò verò id factum est, ob celebritatem ma-

gistri; contigitque ob similem rationem, ut postea Fuldam ad Rabanum magistrum etiam Clerici ex cathedralibus ecclesiis, nedum monachi ex aliis cœnobiis mitterentur.

Cæterùm Rabanus ex Galliis Fuldam reversus, scholis regendis admotus fuit, quòd munus cum aliis Scholasticis per annos complures ita præclare gessit, ut & propter doctorum auctoritatem & loci exemplum non modò ex Germania, sed Britannia etiam, Italia & Gallia undique discendi gratiâ ingenui adolescentes, quos inter plurimi nobiles, Fuldam confluerint. Quare brevè factum, ut Academia hîc divinarum juxta & humanarum literarum existeret multò celeberrima. In hac verò duplices erant scholæ, *interiores*, & *exteriores*. In illis soli monachi, in his soli seculares docebantur. Quam scholarum distinctionem ipsa ratio docendi exigere videbatur. Aliter enim instituebantur, qui in exterioribus, sive *canonicis*, aliter, qui in interioribus, sive *claustralibus* erudiebantur. Quòd supra initio hujus Capituli, ceu præviæ Itagogis ad Historiam de Scholis Benedictinis dictum hîc repetere non vacat. Utrisque scholis moderandis præfecti erant viri eximie pietatis ac doctrinæ, quos *Magistros*, seu *Scholasticos* discipuli, aliique passim vocabant. Quamquàm V. C. Jo. Frid. Schannat (f) in eâ sit opinione, ut existimet, ipsos etiam discipulos fuisse hoc nomine designatos; *quomodo, inquit, notanter ad annum DCCCLXX. in quadam donationis charta eorum plures subscripti reperiuntur, dum ibidem mentio fit simul Magistri, qui eos scilicet Scholasticos procurat.* At nimium quantum vir doctus hîc fallitur. Ex Chronico Hirsaugiensi Joannis Trithemii scire poterat, atque adeò debebat, *Magistrum* Scholæ Fuldensis fuisse decimum tertium ex duodecim *Scholasticis*, qui literas docebant, & propterea deputator lectionum, cui & obedire cæteri post Abbatem omnes tenebantur: unde *Scholasticos procurare* dicebatur. Quis deinde facile credat, Abbates ita desipuisse, ut, cum plurimum referret, chartas & instrumenta Donationum gravium virorum testimoniis muniri, pueros atque adolescentes, ut iisdem subscriberent, in testes adhibuisse? Enim verò

ut

(d) In Scholis ad Poëma Rabani 19.
(e) Annal. tom. 2. l. 25. pag. 279.
(f) Loc. cit.

ut id temporis (quæ est observatio Vadiani de Colleg. Monaster.) non licebat passim & promiscuè scribere chartas, sed certi & delegati muneris ea facultas erat, quam Abbates & Advocati Regii ea ætate non nisi Monachis conferebant, ita iisdem Scholasticos aliis Monachis in subscribendis chartis præferebant, eorumque testimonio publica instrumenta communire soliti erant.

Quantum verò Luna ignes inter minores, tantum Rabanus Magister inter Scholasticos Fuldenses effulfit. Neque enim solus in Scholis Fuldensibus Rabanus docebat, tametsi præcipuus Magister erat. Habuit suos Scholasticos & Collectores, quorum unus erat *Samuel*, postea Wormatiensis Episcopus, quem etiam sub Alcuino præceptore condiscipulum habuerat. Utrumque constat (g) ex carmine Rabani:

Quondam namque meum gaudebam te esse sodalem

Inter Lectores, frater amate mihi.

Nunc quoque te gratulor retinere jura Magistri, Crescere virtute, patris habere locum.

Quibus versibus significat, *Samuelem* secum aliquando gessisse Magistri seu Lectoris officium, quòd Episcopus creatus retinebat.

Rabano igitur Magistro summa Fuldensis scholæ celebritas erat, cujus verò florem, proh dolor! Ratgarius Abbas inopinatò succidit: nescio enim, qua mentis vertigine correptus scholas sustulit, ita ut Rabanus Magister, aliique Scholastici, quòd locum furori Abbatis sui darent, Fuldâ discesserint. Ratgario autem jussu Ludovici Pii Imp. in ordinem redactò, atque in ejus locum *Ægile* suffectò, scholis itèrùm Rabanus ceu Magister præstitutus fuit. Quàm præclare verò sub utroque Abbate Ratgario atque *Ægile* docendi munere functus fuerit, (h) Trithemius his verbis nos docet:

Mox ut docendi munus anno ætatis suæ vigesimo quinto subivit, per omnia curavit Albinum sequi, & imitari Magistrum, ut juniores videlicet monachos primùm doceret in Grammaticis, & cum apti viderentur ad majora, gravioribus etiam formarentur institutis. Cùmque hujus novæ institutionis apud Germanos fama transisset in publicum; plures cœnobiatorum Prælati eam docendi formam

laudantes, alii monachos suos ad Fuldam miserunt, sub Rabani ferula sacris imbuendos studiis, alii verò scholas erexerunt in monasteriis propriis, quibus præceptores de memorato cœnobio doctiores quosque præfecerunt. Sed in tempore brevi valdè crevit numerus discipulorum Rabani docentis, & per totam Germaniam & Galliam eruditionis & sanctitatis ejus veneranda opinio se diffudit. Unde factum est, quòd non solum Abbates monachos, sed etiam Nobiles terræ filios suos Rabani docendos magistrario subdiderunt. Quos ille, ut erat mansuetissimus, omnes summa cum diligentia informabat, prout uniuscujusque vel ætas vel ingenium permittebat, alios in Grammaticis, alios verò in Rhetoricis, atque alios in altioribus divinæ atque humanæ philosophiæ scripturis, sine invidia communicans, quòd singuli ab eo postulassent. Omnes verò, quos in adiutorium suum docendos admisit, non solum prosâ, sed etiam carmine, quidquid occurrisset, scribere informavit. Multos insignes doctos atque sanctissimos auditores habuit, quorum fama commotus *Eginhardus*, magnus ille Magni Caroli Secretarius sibi gloriæ ac summo emolumento duxit, filium suum *Wissinum* seu *Wicelinum* in Fuldensi monasterio oblatum, ei committere erudiendum; qua de re ipsemet audiendus est in epistola ad Filium: „Mi Nate, inquit, stude pro bos mores æmulari, & quem te semper sequi hortabar, ne ullo pacto offensum habere velis: sed professionis tuæ memor, quantum ipse annuerit, cui te totum commisisti, ejus mandatis insiste discendis His edoctus, & in opere eorum assuetus nullo vitalis scientiæ commodo carebis; sicut te præsens monui, in studio te exerce, & quidquid ex ipso lucidissimo, & abundantissimo magni oratoris ingenio assequi nobilis scientiæ potueris, nihil intantum relinque: maximè autem pro bos mores illius, quibus excellit, imitari memento; quoniam Grammatica & Rhetorica, cæteraque liberalium artium studia vana sunt, & valdè nociva servis Dei, nisi per gratiam divinam bonis moribus subesse noscantur, quia scientia inflat, charitas verò ædificat. Melius

Ejus discipuli & multi & illustres.

„ mihi

(g) apud Mabill. in Elogio Rabani n. 10. quòd Act. Bened. Secul. IX. habes.
(h) Trith. in vit. lib. 2. c. 14. apud Bolland. in A. S. mens. Febr. die 4.

„ mihi quidem est, ut te mortuum
videre contingat, quàm inflatum &
scatentem vitius. „ Hæc pii parentis
monita ad filium non minùs pium ac
eruditum.

Rabanus
non lite-
ris tan-
tùm sed
etiam vir-
tutibus
discipu-
los im-
buit.

Et verò Rabanus, beatissimus
monachorum institutor, tum *Wessi-
num*, tum cæteros auditores suos
erudire curavit, non minùs ad timo-
rem Dei, & mandatorum observan-
tiam, quàm ad intelligentiam scri-
pturarum, sciens in sancto Prophe-
ta Daniel scriptum: Quoniam qui
docti fuerint, fulgebunt quasi splen-
dor firmamenti, & qui ad justitiam
erudiunt multos, quasi stellæ in per-
petuas æternitates. Parùm est enim
ad scientiam hominis claustralis intel-
lectum erudire, nisi etiam studeas
pro viribus affectum ad Dei amorem
accendere. In quo docendi genere
beatus Doctor Rabanus præ cæteris
notabiliter emicuit; qui suos audi-
tores inprimis ad justitiam erudit, et
quibus inter legendum crebrò per-
suadere conatus est, mores suos re-
gularibus conformare sanctionibus,
evangelicisque ante omnia semper
obedire institutis. Docuit illos
mundum, & omnes voluptates car-
nis pro Dei amore contemnere, vani-
tates transitorias, & seculi pom-
pas fugere, & omnem concupiscen-
tiam inordinatæ voluntatis declina-
re. Deum pura mente super omnia
diligendum monuit, & sedulò, ut
se reminiscerentur morituros, disci-
pulis Lector inculcavit.

Habet
sub se
duode-
cim Le-
ctores.

Fuerunt eo tempore, Meginfri-
do testante, in cœnobio Fuldensi
monachi sub regula S. Benedicti,
omnipotenti Deo in summa religio-
ne famulantes, numero centum quin-
quaginta, qui omnes à vino & car-
nibus abstinebant. Ex his duodecim
ad minùs in omni scientia scriptura-
rum doctissimi, dicebantur Senio-
res: quorum consilio Abbas in quo-
tidianis necessitatibus utebatur, ut
opus non esset universam fatigare
congregationem. Quoties verò ex
his duodecim quispiam vel ad aliud
cœnobium missus, vel morte fuisset
sublatus, ex doctioribus & sanctio-
ribus mox alius in ejus locum Recto-
ris & Seniorum electione constitue-
batur. Et hæc laudabilis Seniorum
constitutio multis annis duravit,
quamdiu videlicet studium scriptu-
rarum in Fuldensi monasterio, quod

S. Rabanus inceperat, viguit. Ita
autem fuit lex duodecim Doctorum,
ut singuli legerent juxtà principalis
ordinationem magistri, qui semper
tertius decimus erat, & propterea
omnium deputator lectionum, cui
& obedire cæteri post Abbatem om-
nes tenebantur.

Fama sanctitatis & eruditionis
Fuldensium monachorum, & sancti
præcipuè Rabani per totum se regnum
Francorum longius diffundente, filios
suos multi nobiles & ignobiles ad ser-
viendum Domino in eorum confor-
tium tradiderunt: è quibus postea
plures in Germania Ecclesiæ Pontifi-
ces habuerunt atque Pastores. Regu-
lari etenim observantia durante nul-
lus à Dei servitio repellabatur, sive no-
bilis esset, sive ignobilis: sed juxta
præceptum Legislatoris Benedicti,
cunctis aditus pura intentione con-
verti volentibus. Quæ tamen con-
suetudo cum successu temporis & in
Fuldensi monasterio, & in plerisque
aliis contra intentionem regulæ cer-
nitur immutata, postea videlicet quum
& divitiæ religionem extinxerunt, &
luxus cum ambitione pessima studium
eliminavit scripturarum. Fervor eo
tempore incredibilis fuit monacho-
rum erga sanctarum studium Scriptu-
rarum, qui per S. Rabanum Fuldæ
coepit, & brevi per omnia penè cœno-
bia Germaniæ & Galliæ coaluit.

Scholæ igitur Fuldenses, quæ pro-
fectò insignis laus est, aliarum in Ger-
mania & Gallia magis celeberrimum ty-
pus & norma fuerunt. Nempe Mo-
nachi Fuldam undequaque missi cum
præclaram docendi methodum à Ra-
bano usurpatam observassent, eam
domum reduces ac scholis præfecti
retinuerunt. Hoc factum est ab *Har-
muto* in S. Gallo, à *Walafrido Stra-
bone* in Augia Divite, ab *Otfrido* Weif-
senburgi, ab *Angelomo* Luxovii, à
Lupo Ferrariis, ut alios plures silentio
prætermittam.

Rabanus deinde factus Abbas ar-
tes liberales docendi munus aliis viris
eruditus imposuit, reservato sibi offi-
cio interpretandi sacras Scripturas.
Eos inter Scholasticos fuit *Candidus*
literarum & scientiarum laude florens,
scriptor vitæ B. Ægilis IV. Abbatis.
Quorundam aliorum Lectorum, mini-
mè tamen omnium, nomina (h) in
Necrologio Fuldensi memorantur.

Anno

Anno DCCCXXV. Delo.
DCCCXLVII. Heio.
DCCCXLVIII. Reccheo.
DCCCLV. Wagner.
DCCCLXXXIII. Thiotmar.
DCCCLXXXV. Eribo.
DCCCLXXXVIII. Irminfri-
DCCCCI. Kristan. (dus.
DCCCCV. Graolf.
DCCCCXXI. Folonandus.

Præ cæ-
teris lau-
datur Ru-
dolphus

Miror, omissum fuisse *Luitbertum*,
Haimonem, *Candidum*, *Magonem*, *Mo-
destum*, *Ruthardum*, *Meginfridum*,
Wicelinum, atque omnium maxime
Rudolphum, qui Scholis Fuldensibus
præfuit, tanta nominis fama & exi-
stimatione, ut Ludovici Germaniæ
Regis & Confessarius & Ecclesiastes
fieri meruerit, qui in ejus gratiam
Fuldenses Scholasticos multis magnis-
que affectu beneficiis. Obitus Rudolphi
in Annalibus Fuldensibus ad an. Chri-
sti 865. hisce verbis refertur: *Ru-
dolphus Fuldensis cœnobita presbyter &
monachus, qui apud totius penè Ger-
maniæ partes Doctor egregius, & in-
signis floruit historiographus & poeta,
atque omnium artium nobilissimus au-
ctor habebatur, VIII. Idus Mart. diem
ultimum feliciter clausit. Ab Erme-
noldo, sive Ermenrico in vita S. Solæ
Abbatis x. Decembris salutatur in
præfatione illi facta: Didascalus &
venerandus Magister, & in omni arte
ex Rabani doctrina peritissimus, magni
ac multiplicis ingenii vir.*

&

Megin-
fridus

Rudolpho doctrinæ ac eruditio-
nis fama non inferior fuit *Megenfre-
dus*, sive *Meginfridus*, qui scholarum
regimen an. 986. susceptum per an-
nos xxiv. gessit. Magister subinde
Parthenopolitanus, sive Scholæ Mag-
deburgensis Præpositus inter Histori-
cos eximiū locum promeritus fuit cir-
ca an. 1010. Nec alios hoc seculo do-
ctissimos Scholasticos Fuldensi defuisse
Athenæo indicio est, quòd (k) *Wille-
ramus* ex Scholastico Bambergensi
Monachus Fuldensis, vir tam in divi-
nis Scripturis quàm in secularibus li-
teris non infimè doctus, non Fuldæ
tantùm docendi munus administravit,
sed Parisios etiam missus fuit, ubi in
publico Gymnasio Philosophiam mul-
tis annis gloriosè docuit, sicque in-
claruit, ut nominis ejus famâ celebra-
tâ in Abbatem Monasterii Ebersper-
gensis in Bavaria eligi meruerit. Ejus
gravissima verba, quibus sacri codi-

cis studium comendat, suo loco non
tacebimus.

Trithemius etiam celebrioribus Alli Le-
hisce Scholasticis annumerat *Brandotores*,
nem & *Theobaldum*, quorum prior Se-
culo IX. alter initio Seculi mox inse-
quentis floruisse dicuntur. Accedunt
insuper *Joannes* & *Eberminus* uterque
in diversis literis testes adhibiti, hic
anno MCCXLI. ille verò anno MC-
XXXIX. denique & qui ad annum
MCCCCXLIX. occurrit *Bertholdus*
Krabe ab Hermanno Abbate suo *Re-
ctor nostræ scholæ nostri monasterii Ful-
densis* dictus.

Multis igitur seculis Fuldæ cum
Musæ in
Musis præclare actum fuit. Cum Ra-
bano Mauro ad Abbatiam evecto om-
nes delicias, amores, omnia denique
ornamenta recuperârunt, iis, omnibus
carituræ, si Ratharius diutius mona-
sterio præfuisset. Rabanum ex suc-
cessoribus plurimi imitati sunt, vi-
guitque Fuldæ studium satis feliciter;
liquidem adhuc sub medium Seculi
XII. inter scholares recensebantur
Boleslaus Silesiæ Dux, is idem, qui
postmodum Lubensis cœnobii funda-
tionem à Casimiro Poloniæ Rege
coeptam munificentissimè promovit.
Quid plura? Duo, inquit celebris è
Soc. Jesu Theologus Jacobus Gretse-
rus, duo certè S. Galli in Helvetia &
S. Bonifacii Fuldæ in Buchonia mona-
stera celeberrimis Gymnasiis & Docto-
ribus eminebant, doctissimisque viris
abundabant, ad quos undique excolendi
ingenii causâ fiebant magni concursus.
Verùm ingruente sensim (l) iniqua exulant,
temporum calamitate, quâ per fre-
quentes dissensiones, bella, seditio-
nes, aliâque mala innumera Fuldense
Monasterium intus & foris diversimo-
dè afflictum ac turbatum extitit, sile-
re Musæ, quin & exulare sæpius co-
actæ sunt: revocavit quidem eas,
aluitque satis parcè sola spes melioris
imposterum fortis; sed cum hæc quo-
que deficere cœpisset, nec esset amp-
lius, qui sustentaret, vires propemo-
dum omnes cum pristinis honoribus
amiserunt; adeò verum est antiquum
illud: *Frigent*, quin imò pereant,
Musæ, nisi à Principibus foveantur.

Postliminiò tamen Fuldam redie-
runt, cum Balthasar Abbas Fulden-
sis LXX. adscitis pro literis imbuendâ
studiosâ juventute Societatis Jesu Patri-
bus certam iis stabilèmq; in urbe sedem
con-

(k) Chron. Hirsaug. ad an. 1064. (l) loc. cit.

concesserat. Nostrâ ætate, multiplicatis favoribus, ex Lycaeo in Academiam translatae fuerunt: dum nempe Celsissimus S. R. I. Princeps Adolphus ex Gente Dalbergica sumptibus planè liberalissimis, adscitis singularium disciplinarum Professoribus longè eruditissimis, constitutis Legibus ut cum maximè saluberrimis, obtentis à Romano tam Pontifice quàm Imperatore Privilegiis amplissimis Gymnasium in Academiam evehendum curavit; quæ anno 1733. die 19. Septem. (quod *Ecclesiæ, Patriæ, Imperio* felix faustumque sit) inaugurata cum fuisset, ab insignibus Candidatis continuo frequentari, à suo autem Celsissimo Mæcenate nuncupari cœpit *Adolpbiana*.

Hactenus verò dictis colophonem imponat frequens illud, ac quasi commune Fuldensium Cœnobarum adagium: *Ex scholis omnis nostra salus, omnis gloria, omnis autoritas & divitiæ.*

§. III.

MONASTERIUM S. GALLI.

Conringius scholæ San-Gallensis laudes deterit.

Florentissimo huic cum virtutum tum doctrinarum disciplinis Asceterio debitas adimere laudes sustinuit *Hermannus Conringius*. Sed quæ erat humanitate, encomia quædam prius in illud congeffit, quò dein sincerâ magis fide majoribus spoliare crederetur. „ Magna scilicet, inquit, „ olim fuit in existimatione scholæ „ literariæ nomine Monasterium S. „ Galli: quin videtur ad Fuldensis „ Cœnobii gloriam assurrexisse. Et si „ verò haud negaverim præ aliis „ quàm pluribus cœnobiis hoc habuisse haud paucos rara pro seculi „ ratione doctrinâ instructos, sic satis „ quoque eximiam & locupletem sibi „ insignium librorum Bibliothecam „ conquisiverit, scholam tamen instituisse doctrinæ illustrioris sive sacre, sive secularis haud perinde certum est: sed videtur, libris antiquorum lectis modò hunc, modò quem alium, ad exemplum doctorum quorumque illius cœnobii, proprio quod ajunt Marte sibi doctrinæ aliquid comparavisse. Et sane si vera sunt, quæ scripsit *Conradus de Fabricia lib. de Casibus S. Galli cap. I.* valuit olim cœnobium hoc doctrinâ sic satis eximia. Is

fanè tradit, *ibi spirituales effulsisse disciplinam, ut non solum Benedicti regulam, verum etiam Philosophiam totam ad unguem usque investigarint. Theoriam Platonis, Hippocratis, Boëti, omnesque investigaverint rivulos, ut in suis metris non Philosophi solum, sed etiam poetridæ fuerint.* Verum hoc præconium fidem superat, nempe Hermannus Conringii Medici, à Naudæo Medico, acerbo Benedictinorum hoste, in transversum acti, deditâ operâ, obfirmatòque animo increduli; sed non aliorum doctrina & eruditione præstantium virorum, è quibus ut vel unum *Joachimum Joannem Maderum* nominem, tantùm abest, ut lectis *Conringii Supplementis de Antiq. Academ.* ab ejus steterit sententia, ut iis rectiùs, quæ idonei Authores tum de S. Galli Asceterio, tum de aliis Benedictinis Cœnobiis memoriæ prodiderunt, fidem adhibendam censuerit. Addit nihilominus Conringius: „ Legere tamen operæ fuerit „ pretium, quæ uterque Eckardus „ libellis de casibus S. Galli, & de vita Notkeri jam olim & avorum ætate de Monasterii hujus doctrina, „ Bruschi in opere de *Monasteriis*, „ & post illum *Stumpfius Helvetica-rum rerum* præclari operis libro „ quinto sic satis prolixè commemoraverunt. „

Faciamus igitur operæ pretium, ac omnium primò in Scholæ San-Gallensis incunabula inquiramus. Prima ejus primordia Abbas *Grimaldus* sub annum DCCCXLI. jecisse non immeritò dici potest, nisi tamen ea referre cum Christophoro Browero (m) ad ipsum S. Gallum velimus, qui *Othmarum* gentis Alemannicæ puerum eximium Grammaticis artibus imbutum sui monasterii surgentis Scholæ magistrum præfecit. E vivis excessit S. Gallus anno DCXXIV. floruisse literarum studia in ejus Asceterio, indicio *Felix Egger* (n) esse vult, quòd Bruschi eo anno Academiam San-Gallensem in Monasterium Campodunense translata scribat; licet exinde iterum propter rebellis plebis tumultum abducta Herbipolim fuerit, & abhinc etiam ob seditiosos in Episcopum cives per Archiepiscopum Moguntinum Joannem Comitem Nassovianum Erfordiam Bonifacio IX. Pontifice Maximo migrare jussa sit. At enim hæc ejusmodi sunt, quibus non

Ab eo differtit Maderus, & alii.

Schola San-Gallensis quando cœperit.

non pauca opponi possunt. *Browerum, Bruschi, Acherium* (o), *Eggerum*, aliòsque in errorem induxit *Pseudo-Theodorus*, larvatus ille Biographus S. Magni Abbatis Faucensis in Suevia. Is enim apud Canisium antiq. lect. tom. iv. in vita ejusdem S. Magni hæc in literas retulit: *Construxerunt, (Gallus & Magnoaldus) monasteria miræ magnitudinis, & fratres inibi coadunatos doctrina & exemplo ad æternæ vitæ desideria concitaverunt, Othmarum puerum curiosè nutriendos, atque doctrina grammaticæ artis, seu divinorum Librorum eum erudientes Magistrum scholæ constituebant.* Quæ quantoperè à vero disjuncta sint, ex eo perspicuum fit, quòd S. Gallus inter vivos agere antè deserit, quàm S. Othmarus inter eos existere cœperit. Diem enim supremum obiit S. Gallus an. DCXXIV. S. Othmarus autem an. DCCLVIII. in exilio integra adhuc ætate vitâ functus est, ut ex *Hepidanni San-Gallensis Monachi Annalibus* testatissimum est. Quis ergò fieri potuit, ut S. Othmarus à S. Gallo curiosè nutritus, scholisque præfectus fuerit? Plura argumenta in medium afferre haud lubet, quibus ostendam, quòd ii flores prodigant, qui eos in Scholam San-Gallensem ante tempora *Grimaldi* Abbatis plenis manibus effundunt.

Quid sentiendum de Chartis San-Gallensibus?

Non ita pridem typis vulgata est *Genealogia Diplomatica Augustæ Gentis Habsburgicæ*, cui plures chartæ insertæ sunt, quas Monachi San-Gallenses per ea tempora Latine scripserunt, quas alii tamen semi-Latino potius sermone scriptas dicere malunt. Atque ejusmodi chartas, quòd magnam redoleant barbariem, hodierni quidam Critici argumento esse volunt, monachos San-Gallenses tum temporis rudes admodum, & omnis propè elegantiae expertes fuisse. Verum ex id genus chartarum conscriptione haud satis firmum peti potest argumentum. Si quis enim propius in ea tempora intueatur, facile animadvertit, quòd cum Germani seculo VI. & VII. patrium sermonem ob ejus difficultatem literis consignare nondum callerent, aliquid tribuendum fuerit vulgo, qui chartas politiori stylo conscriptas non intellexisset; quæ etiam causa fuit, ut Leges & ipsa Regum ea ætate Diplomata eodem prorsus inculto sermone, & stylo rustico,

ne dicam ob plures errores vitioso conderentur.

Exordia igitur Scholæ San-Gallensis à *Grimaldo* Abbate arcessi posse, atque San-Gallensibus exordia à *Grimaldo* repetenda. Fuit verò *Grimaldus*, si in Joannis Egonis Augiensi Prioris sententiam concedimus, in Augiæ Divitis Monasterio Religiosus, & Scholasticus celeberrimus, tantumque nomen ob varias tum animi, tum corporis dotes sibi comparavit, ut à Ludovico Germaniæ Rege, Pii filio, circa annum 824. in aulam suam, ubi Magistrum & Capellanum ageret, evocaretur; ubi tametsi inter inquietorum Palatinorum strepitus diutius versaretur, studia tamen & quietem monasticam summoperè adamavit, & quantum licuit, aulicis curis sæpissimè sese subtrahens Monachi vitam in optato duxit otio, *Walafrido Strabone* affirmante, dum sequentibus illum versibus salutavit:

*Quamvis subter agas Regum tabularia vitam,
Non te pratero, specubusne latebis Homere?
Novi namque Sicana tibi spelæ placere,
Solum ubi meritis Musarum & amore fruare,
Sæpè tamen magnis victoribus optima cedis
Carmina, tempus erit rutilo te sole calere.*

Quamquam *Mabillonius*; rectè an perperam, hinc non disputo, *Homerum* istum à *Grimaldo* Archicapellano discernat in Annotationibus (p) ad *Ermenrici Monachi Augiensis Fragmenta*, ex ejusdem Libro de Grammatica. Quisquis igitur fuerit *Grimaldus*, ob ingentia merita *Ludovico* Regi gratissimus fuit: is ut arctioris amicitiae vinculo illum sibi adstringeret, postea quàm devicto *Lothario* fratre suo Imperatore universam Germaniam suo imperio subjugasset, ei San-Gallensem Abbatiam anno DCCCXLI. in beneficii locum concessit, quam *Grimaldus*, ut qui jam à puero in Augia omne disciplinarum genus imbibisset, & in aula etiam non solum ingenium suum non hebetari passus fuisset, sed verò potius maximè excoluisset, acuissetque, flumine eruditionis suæ San-Gallensium Fratrum pectora, velut amœna quædam prata ita rigavit, ut paulò post in celeberrimos Doctores evaserint, nobilissimamque scholam instituerint, quæ dein *Yfones*, *Notkeros*, *Tutilones*, *Ratpertos*, & similia virtutum per plures sectatores produxit. Schola itaque San-Gallensis seculo potissimum nono sub *Grimaldo* Abbate florere cœpit. „ Sub

C c 3

„ hoc

(m) Antiquit. Fuld. Lib. 1. c. 9. p. 36.

(n) Ideæ Ord. Hier. Ben. Lib. 1. part. 3. Dissert. 3. n. 1. p. 189.

(o) in Not. & Observ. ad vit. B. Lanfranci pag. 35. col. 2.
(p) Analect. tom. iv. p. 332.

„hoc Abbate, inquit Bruschius, scri-
 „pti sunt multi optimi libri magnis
 „sumptibus, & erat tum temporis
 „Abbatia hæc San - Gallensis ce-
 „leberrima Schola, in qua & Prin-
 „cipum & Nobilium liberi præcla-
 „rè informabantur, ut essent, postea
 „& sapientia instructi, & ad omnes
 „res gerendas aptiores. „

Ermen-
 ricus Au-
 giensis
 studet in
 Schola
 San- Gal-
 lensi.

Prius verò quàm de Scholæ San-
 Gallensis Magistris ulterius verba fa-
 ciam, sermo mihi de Ermenrico Cœ-
 nobita Divitis Augiæ instituendus est.
 Hic in schola Augiensi discipulus Wa-
 lafridi Strabonis fuerat. Cùm is ve-
 rò iussu Ludovici Germaniæ Regis ad
 Carolum ejus fratrem, cognomento
 Calvum, legationem in Galliam sus-
 cepisset, Ermenricus à Grimaldo ex
 Augiensi in San - Gallense venire mo-
 nasterium iussus est, ut eò loci liter-
 ris operam navaret. Cujus rei testem
 magis idoneum laudare non possum,
 atque ipsum Ermenricum, qui in li-
 bro de Grammatica ad eundem Grim-
 aldam eapropter gratias eidem his
 verbis refert. „Beatissimo præcepto-
 „re meo WALAHFREDO pro respon-
 „so quodam domni Regis ad Karo-
 „lum germanum suum pergente, ibi-
 „que defuncto, interim quo eum
 „inde sperabas incolumè reversurum,
 „jussisti me de Auvavensi monasterio
 „ad monasterium S. Galli commoran-
 „di & discendi gratiâ proficisci, ibi-
 „que à fratribus honorificè receptum
 „aliquamdiu commorari. Quod &
 „feci juxtà præceptum benignitatis
 „vestræ. Navem conscendi, atque
 „illuc cum omni prosperitate, Deo
 „gubernante, perveni, tantisque vir-
 „tutes in iisdem fratribus consexi,
 „ut vix illas, ne dicas me, sed neque
 „Pythagoram de Samo egressum pu-
 „tem eloqui posse. Alius enim alio
 „humilior & patientior invenitur, nec
 „est zelus amarus inter eos vel invi-
 „diæ livor: sed sola caritas ibi prin-
 „cipatur, & justitia regnat. Et sic
 „caritas mater est virtutum, & con-
 „cordia filia ejus, ac simplicitas ea-
 „rum pedissequa illic sine dubio do-
 „micilium proprium habet, quæ etsi
 „pro tempore in aliis locis commo-
 „rata fuerit, & particulatim se ibi
 „ostenderit; hæc tamen semper cum
 „filia & ministra tota consistit.

Monachos San-
 Gallenses
 eximiis
 laudibus
 ornant.

„Nec est adventantium hospitem
 „ullus, cui ab his tribus non occur-
 „ratur. Sunt enim jugiter simul in-
 „dissolubiles, ut funiculus triplex, &

„inter omnes sparsæ, integræ tamen
 „unum omnibus ministerium habent.
 „A cujus scilicet caritatis uberibus
 „fuxit domnus Engilpertus largitatem,
 „& ingeniosissimus Hartmodus benigni-
 „tatem: ambo tam Deo quàm ho-
 „minibus dignissimi, tibi etiam do-
 „mino carissimo per omnia fidelissimi,
 „ceu aurea candelabra lucent in do-
 „mo tua ante Deum. Nec nocet, si
 „unius lux paulò ferventiùs ardet,
 „alterius verò leniùs, & ob hoc lon-
 „giùs: cùm utrumque placeat, &
 „botrus, qui à calore solis citiùs, &
 „qui ferò maturefcit; & equus ve-
 „lox, & qui pedetentim ambulat,
 „æquè laudatur ab his, qui interdum
 „hujus, interdum verò illius utilita-
 „te, prout res liceat, utuntur.

„Longum est sanè per singulos no-
 „minatim velle discurrere, quantos,
 „qualésque Dei famulos in omni arte
 „& virtutum stemmate redimitos ibi
 „viderim. Sed neq; in ædificiis constru-
 „endis ex omni materia tam industrios
 „viros, vel rarò usquam reperi, sicuti
 „bene in nido apparet, quales volu-
 „cres ibi inhabitant. Cerne basili-
 „cam & cœnobii claustrum, & non
 „miraris quod refero. Et ne de om-
 „nibus fileam, quid est Winibardus,
 „nisi ipse Dædalus? vel quis Issenri-
 „cus, nisi Beseleel secundus? in cu-
 „jus manû versatur semper dolabrum,
 „excepto quando stat ad altaris sacri
 „ministerium. Tanta humanitas in eis
 „est, ut tam perfecti viri non dedignen-
 „tur opus rusticum per seipsos acitare,
 „pensantes scriptum: Humilitate pe-
 „netratur cœlum, & caritate perveni-
 „tur ad regnum sempiternû. Quid me-
 „morem de domno Amalgero in con-
 „silio provido, & universa morum
 „honestate præclaro? In divino au-
 „tem cultu quàm religiosus sit, testa-
 „tur altare aureum, ante quod se-
 „dulò sedet, nec jacet orans. Taceo
 „de domno Radgero viro simplicissi-
 „mo, usque ventum fuerit ad hoc,
 „quò latiùs id valeam exponere, qua-
 „liter omnis Congregatio illa per totû
 „diem laboraverat in una columna-
 „rum illarum, quæ in basilica ipsa
 „circumstant. Ad ultimum omnibus
 „jam fessis, ac inde secedentibus, so-
 „lus ille ab incepto opere non re-
 „cessit, sed tamen frustra sudabat,
 „antequàm in hæc verba prorupit di-
 „cens: Sancte Galle finde illam. mi-
 „rumque in modum in his verbis sim-
 „pliciter editis rupis illius moles im-
 „mensa, suâ sponte inde fissa enituit,
 „unde

„unde tota illa multitudo ante labo-
 „ravit: ut apertè daretur intelligi,
 „quod hanc findere non labor homi-
 „num, sed meritum sancti Galli po-
 „tuit, quæ per invocationem nomi-
 „nis ejus simplicem, tam facilè fissa
 „apparuit. Et quia idem ipse frater
 „columna spiritualis ædificii fuit,
 „in tali miraculo optimè claruit.

„Longum est denique, si omnia
 „illorum fratrum bene gesta, quibus
 „per meritum sancti Galli præemi-
 „nent, velim tam brevi fermone con-
 „cludere; dum omnes unum sint, &
 „ipsi in Christo, & Christus in eis:
 „quia nihil impossibile est capiti Deo,
 „qui diligit membra sua: sed nec ali-
 „quid ad impetrandum difficile erit
 „membris suis, qui sic cohærent ca-
 „piti suo. Fateor omnia laudabilia
 „vidi in eis, & præcipuè caritatem
 „ridentem, & unum vel nusquam,
 „vel in paucis hæc nullum mussitan-
 „tem, completurque in eis, quod
 „olim Deus per Prophetam suum pro-
 „misit dicens: Et veniens habitabo
 „cum eis, & ipsi mecum, & inter
 „illos ambulabo, & ero illorum Deus,
 „& ipsi erunt mihi populus. Et juxta
 „Psalmistæ cohortationem senes ibi
 „cum junioribus semper laudant no-
 „men Domini. Hæc Ermenricus,
 Augiensis Cœnobita, testis oculatus;
 quæ eâ causâ diductiùs à me relata
 fuerunt, ut clarissimo sint indicio, in
 Monasterio San - Gallensi liberalium
 artium studia cum eo, quod est la-
 bor manuum in argo, laus divina in
 choro, observantia disciplinæ in clau-
 stro conjuncta, majorem in modum
 floruisse. E cellâ S. Galli, inquit An-
 tonius Yepesius, (q) velut è funda-
 mento, præclarum surrexit monaste-
 rium, quod terras viris eruditis, cœ-
 lum sanctis plurimum auxit, ut si bo-
 na trutina pensēs, pauca illi antepo-
 nas. Apertis porrò scholis, confer-
 tim illuc sanguis nobilis, tanquam
 Athenas conflavit.

B. Notke-
 rus Scho-
 læ San-
 Gallensis
 alumnus.

Inter cæteros S. Notkerus adhuc
 puer literarum atq; morum præceptis
 instituendus, à parentibus Abbati Gri-
 maldo commendatus fuit. Sic enim
 loquitur de eo Ekkeardus in vita (r)
 „Cujus præfati parentes cùm secula-
 „ri vitæ nobilitate eleganter floridi
 „pollerent, ab ipso matris utero fili-
 „um suum Grammaticæ artis flagel-
 „lo subdere devoverant. Quia verò

„in monasterio S. Galli septem libe-
 „ralium artium studium, & regula-
 „ris vitæ rigorem vel disciplinam flo-
 „rere audierant, Spiritu Sancto eis
 „tale desiderium inspirante, eundem
 „locum virtutibus tanti viri ob me-
 „ritum beati Patroni adornare mona-
 „sterium, eum vitæ monasticæ ibi-
 „dem subicere proposuerunt. Et
 „post alia: Quem etiam sub Archi-
 „mandrita, qui tunc loco huic præ-
 „erat, nomine Grimaldo, Abbate ca-
 „nonico admodum venerabili & san-
 „ctitate honesto viro, regulariter de-
 „mino & patre Gallo, cum oblatione
 „deferentes, atque inibi sacre insti-
 „tutionis gratia Spiritus sancti præ-
 „libata, coma capitis sub ejusdem
 „Abbatis regimine deposita, magi-
 „sterio Isonis omnium artium erudi-
 „tissimo, & maximè divinarum scri-
 „pturarum peritissimo imbuendus tra-
 „ditur. Liberali itaque disciplinæ
 „bonæ indolis puer appositus, tanto
 „ingenio quæque doctè didicit, ut
 „facilè agnosceretur, non hoc hu-
 „mani studii esse capacitatem, sed
 „divini Spiritus operationem. Et
 „post alia Cap. VII. Cùm beati viri
 „mens micis de magna mensa sanctæ
 „Scripturæ cadentibus, saturatis cum
 „fodalibus Ratperto & Tutilone, æ-
 „què Monachis sub Isonis magistro
 „hoc in tempore literatissimo artium
 „liberalium subtilitates non pro glo-
 „ria, seu favore seculi, sed pro uti-
 „litate sanctæ Dei Ecclesiæ admodum
 „fatis edocta esset, & in divinis non
 „mediocriter prælibata adepta fuisset,
 „tamen cupiens ampliùs imbui,
 „postulans in fide, nihil hæsitans Spi-
 „ritum sanctum, qui eum ab infantia
 „repleverat.

Et post alia, ubi mentio fit de
 Marcello Monacho Marci Episcopi Hi-
 berna nepote, & scholæ etiam magistro:
 „Hic erat (Marcellus) in divinis &
 „humanis scripturis eruditissimus, cu-
 „jus doctrinis beati viri Notkeri siti-
 „bundus cor refocillatum est. Et
 „post alia: Traduntur post breve tem-
 „pus Marcello scholæ claustri cum
 „beato Notkero Balbulo, & cæteris
 „monachici habitus pueris. Exterio-
 „res verò, id est, canonicæ Isoni
 „cum Salomone & ejus comparibus.
 „Marcello verò præfidente mentes
 „discipulorum Notkeri, Raperti, Tu-
 „tilonis, aliorumque, septem libera-
 „lium artium scientia imbuunt.

Ex

(q) Chron. O. S. B. cent. 2. pag. pag. 71.

(r) Cap. 2.

Duplices
Scholæ.

Ex his verò intelligitur, quod non obiter notandum, tum in S. Gallo, tum in aliis Familiæ nostræ cœnobiis duplices fuisse scholas; nempe alias interiores, seu claustrales, pro monachis, alias exteriores, seu Canonicas pro secularibus. Erant verò disciplina loci, ut semper, & tunc severæ, non modò in claustris, sed in scholis externis, ut ex Ekkehardo juniore cap. vi. de Casibus Monasterii S. Galli discimus. Igitur Schola San-Gallensis primos habuit magistros Isonem, & Marcellum, qui liberales artes, mathematicas disciplinas, philosophiam, & theologiam Monachos, aliòsque cum in claustris tum extra claustrum docuerunt. Illud verò de Isonem memoratù non indignum, quòd, cum ejus mater uterum ferret, ericium se parere somniata, cui aculeos pueri evellerent, discusso fomno rem marito narraverit. Ille ad inclusum in monte S. Victoris Eusebium pergens, quid de viso conjectaret, sciscitatur. Hic verò nasciturum filium respondit, qui sancto Gallo vovendus, magnus demum doctor & puerorum institutor evaderet. Nec præfagium eventù caruit. Nullum enim tam hebes erat ingenium, quod Isonem pro ingenii sui acumine humanis divinisque disciplinis non exaceret, quoad demum à Rege Burgundionum Rudolpho expetitus, ex scholis monasterii Grandivallis ad Superos abiit anno DCCCLXXVIII.

Ex ejus discipulis facilè præcipuus fuit Salomon hujus nominis III. Episcopus Constantiæ ad Rhenum, Ludovici Germaniæ Regis, Arnulphi, Ludovici IV. & Conradi I. Imperatorum Summus Cancellarius, Præful undequaque doctissimus. Hic cum veteri consuetudine San-Gallensium Ascetarum mirè afficeretur, sæpiùs Constantiã ad S. Galli monasterium accessit. Quã autem occasione cum adhuc loci Abbas esset, Scholaribus S. Galli privilegia aliquando confirmavit, docet nos Ekkehardus his ipsis verbis: „Manè post Innocentium diem Constantiam pergere cum disponeret, fratribus valedictis, scholas præterit (erat autem hic dies scholarium) ostium quoque, ut, quomodo se haberent, perspiceret, & aperuit, & intravit. Erat ubique jus illorum, sicut adhuc hodie quidem est, quoniam exleges quidem

Præfagium de magisterio Isonis.

Privilegia Scholarium.

„ sunt, ut hospites intrantes capiant, „ captos, usque dum se redimant, „ teneant. Ille verò uti Dominus loci, „ ci securus in medium illorum progressus cum staret, Episcopum, inquit, quiunt inter se, non Dominum Abbatem capiamus. Ille verò libentissimè hoc perpeffus quomodolibet se tractare vellent consensit. Capientes verò illum in Magistris posuerunt, vellet nollet, folium. Si in Magistris, inquit, fideo folio, jure ejus uti habeo, omnes exuimini. At illi incunctanter id agentes liceret sibi tandem, rogant ab ipso, se, sicut à magistro soliti sunt, redimere. Cùm ille subjunxisset, quomodo? Parvuli Latinè pro nosse, medii rythmicè, cæteri verò metricè, quæ si pro rostris rhetoricè etiam affantur. Quorum duorum quoniam à patribus verba recepimus, unus inquit:

Quid tibi fecimus tale, ut nobis facias malè: Appellamus Regem, quia nostram facimus legem.

At alter Versificator inquit:

„ Non nobis pia spes fuerat, cum sis novus hospes,

Ut vetus in peius transvertere tute velis jus.

„ Et ille, cum studiis loco S. Galli semper molitis jocundaretur, suis temporibus adhuc solidè stantibus omnes, ita ut erant in lineis, exurgens amplexatus & osculatus, induite, inquit. Enimverò si vixero, ait, me redimam, & talem indolem remunerabo, collectisque quanto cyus ante januam fratrum primis, statuit parvis illis, & eorum perpetuò posteris pro testamento singulis annis ludi sui tribus ab imperio statutis diebus in eisdem scholarum ædibus carnibus vesci, & de Abbatis curiã singulos tribus donari escis cottidie & potibus. Quod cum ipse quidem annuatim præsens solvi juberet, postea ita solutum est usque ad Ungrorum invasionem.

Difficilis erat iis temporibus (s) Musarum cultus. Post Arnulphi enim Imperatoris obitum & Ludovici filii successoris ætate tenerã multæ toto Imperio enatæ turbæ, clades, & miseriæ, maximè postquam Hungari Italianam factionibus, & intestinis dissidiis divisam, impunè populati, Bavariam quoque victores aggressi inaudita crudelitate, cæde, ferro, flamma, cuncta permiscuere, interfectorum sanguinem sibi invicem propinantes. Has

dissen-

dissensiones, & bella, regni que Germanici orbitatem, & corruptelam morum haud ineleganti epistola ad Dationem Episcopum deplorat Salomon Constantiensis. Inquit enim:

*Non mirere, pater, si conflitamur acerbis
Litibus & pugnis, si motus ferveat orbis;
Sed mage mira putes, quod non sint funditus omnes
Et tribus & populi funesto Marte perempti,
Ab cum non habeant, qui Fac vel Desine dicat.
Postea:*

Plura quid his dicam? Desunt ubicunque re-

*gentes:
Disciplina cadit: huic & contraria surgit;
Absque timore quidem nihil esse loquuntur honorem.*

Mox de Ludovici pueritia ad resistendum impare, animoque hostibus inde adaucto:

*Infantis adhuc perfungens nomine Regis
Ætas, nec pugna est habilis, nec legibus apta,
Cui Deus indulget regnis, sceptroque potiri;
Sed tenerum corpus, seraq; ad fortia vires
Despectum propriis generant, atque hostibus ausum.*

Postremò se ipse quoque consolatur petitis sacrã ex historia exemplis, & posse etiam rempublicam constare, Rege adolescente, si faveat supremum Numen, Josiam pro argumento ponit, adjungit Samuelem, & Danielem:

*Nobis per juvenem veniat benedictio Regem,
Sic rata quam sapiens prodit narratio, codex
Exemplum nobis authentica scriptio ponit,
Monstrans non minimum juvenili ætate adolendum:*

*Srenuus annorum Josias Rex fuit octo,
Cum primam regno fungi cepisset aviro.
Firmatus vero sensu, solidatus & ævo,
Indeptus plenis maturum robur ab annis
Zelo ferventi studuit servire Tonanti:
Instaurat templum, comitque altaribus ipsum;
Ordinat officium, divinatione dicarum,
Lege monet populum, instigat flere reatum,
Scandala dimovit, lucos excindere jussit,
David iter vadit, Domino constanter adhaesit.
Ex quo profecit, qui pusio regna cepisset:
Quis rogo nunc, juveni debet diffidere Regi?
Dummodò cuncta regens Rex Regem dirigit ipse.
Sincerus certe Samuel, Danielque Propheta,
Essent ætatis pueri cum fortè minoris,
Judicium senibus decernunt, jusque gerentis.
Quaedam verba metu posui, solamina quedam,
Ut quem sollicitet formido, spes animaret.*

Hæc quidem eo tempore Salomon, San-Gallensis Scholæ illustre decus ac ornamentum, se ipsum & alios ad spes meliores exsuscitans.

Ad hunc verò Salomonem, Episcopum Constantiensem, extant duo Carmina à Canisio vulgata, Waldrami Monachi, & postea Decani San-Gallensis non Latinè modò, sed Græ-

cè etiam docti, qui Epistolas Græcas manu sua describere potuit. Is ob virtutis & doctrinæ præstantiam Episcopus Argentoratensis factus anno 895. Concilio Triburiensi interfuit.

Ab obitu Ysonis & Marcelli, qui primos ordines San-Gallensis Scholæ duxerunt, eorum discipuli, Notkerus, Ratpertus, & Tutilo suffecti fuerunt; de singulis pauca commemorare liceat.

B. NOTKERUS in schola interiori, Magistri seu claustrali, juniores monachos sacras literas docebat, ut Ekkehardus (t) his verbis testatum facit: „ Quod „ Ratpertus in scholis, hoc ipse in „ claustris præter verbera omni caritatis egit censurã. Nam Prioris „ permisso, magis autem & hortatù, „ juveniores adhuc idonei noctes discèque, quando ab orationibus quiescerent, velut in insidiis erant, „ Neque enim hora incompetens dicebatur, si codice in manibus quis „ cum domino Notkero loquebatur. „ Ipse autem, cum propter regulæ „ tenorem sibilis eos interdum & strepitù abstrubaret, ab Abbatibus ei „ per obedientiam, quod refutaret, „ injunctum est. Is in gratiam Salomonis, Episcopi Constantiensis, paulò antè laudati, librum perinsignem conscripsit de optimis quibusque divinæ paginæ Expositoribus. Ratpertus vir doctissimus, gravis & prudens, scholæ præfuit multos annos, aded diligenter, ut non nunquam Missas & Cursum negligeret, dicens: *bonas Missas facimus, si eas facere docemus.* Quibus verbis Socii Bollandiani (t) hanc notam subjiciunt: *Patet porrò hinc, quàm antiqua sit consuetudo etiam in optimè disciplinatis monasteriis, ut scholarum magistris absolvantur à chori oneribus, & satisfaciant privata Officii Missæque recitatione.* Ita Viri eruditi, Cicerones pro Domo etiam & Societate suã. Postquam Ratpertus summã laude ac virtute multis annis docuit, emenso studiorum curriculo, juventuti instruendæ præfectus ad summam usque senectam tantum vidit discipulorum concursum, ut cum circa claustrum S. Galli languidus iret, nec tamen docere desineret, quadraginta discipulis quondam suis Canonicis, tunc quidem Presbyteris loco propter festum advenientibus animam singulis in manus commiserit; quorum quisque ei trinta

Magistri celebriores Scholæ San-Gallensis.

(t) In vit. B. Notkeri Balbuli, cap. 4.

ginta Missas obituro promiserat. Sic ille lætissimus factus, Deum, ut se diutius morbo coqueret, rogans, & poenis nitidus effectus inter discipulorum manus in paradysum, ut credimus, transit. *B. Tutilo* munus sibi sumpsit juventutis in Musica instituendæ. Erat enim, teste Ekkehar-do, Musicus, sicut & socii ejus, sed in omnium genere fidium & fistularum præ omnibus [nam & filios nobilium in loco ab Abbate destinato fidibus edocuit] Quoniam verò hi tres San-Gallensis Scholæ magistri in singularem amicitiam conspiraverant, nemo in monasterio erat, qui tam suavis & religiosæ conjunctionis, apud posteros celebris futuræ, socius esse non optaret. Solus *Sindolfus* fuerat, qui facibus invidiæ succensus Gratiarum suo interventu turbavit congressum. Sed quàm non impunè tulerit, docet nos Ekkehardus (u), qui *Sindolfum*, rectorarium, hominem rudem & illiteratum, pro factis suis criminationibus, quibus *Notkerum*, *Ratpertum*, & *Tutilonem* apud Abbatem traducere solitus erat, à *Ratperto*, jubente *Tutilone*, & connivente *Notkero* verberum grandine insigniter multatum describit. Is verò in omnem ultionis occasionem intentus, indignum planè facinus perpetravit. Fortè fortunà *Liutwardus* *Vercellensis* Episcopus Epistolas *Canonicas Græcas* ex codice *Bibliothecæ San-Gallensis* in suum usum describi petierat. Id in ejus gratiam multis vigiliis fecit *Notkerus*. Liber transcriptus cum casu in manus *Sindolfi* incidisset, ab eo per singulas paginas cultro conscissus, in locum, ubi eundem repererat, repositus fuit. Quod ideo à me commemoratur, ut indicio sit, non defuisse in Schola *San-Gallensi*, qui *Seculo nono*, quod infrequens erat in *Germania*, *Græcam linguam* callerent. Quid? quòd, teste *Trithemio* (x) *Hartmotus*, seu *Hartmutus* ejusdem monasterii *S. Galli* Monachus, *Rabani Mauri* quondam auditor atque discipulus, linguæ *Græcæ*, *Latinæ*, & *Hebraicæ* peritus, adde & *Arabicæ* non ignarus fuerit. Cum verò *Trithemius* dicit in *Chronico Hirsaugiensi*, (y) *Hartmutum* fuisse post *Notkerum San-Gallensis Scholæ* magistrum, ab ejus sententiâ planè discedo. Etsi enim

Hartmutus ex *Fuldeni Schola* ad *San-Gallense monasterium* redux, aliquamdiu in eo forsan docuerit, sub *Grimaldo* tamen Abbate non Magistri scholarum, sed *Proabbatis* officium gessit, vitâ functus anno *DCCC-LXXXIII*. cum *B. Notkerus* ex eâ anno *DCCCCXII*, primùm discesserit.

Quantum verò amorem, suique desiderium Viri hi doctissimi simul & integerrimi in *Adalberonis* ab an. 887. *Episcopi Augustani*, anno autem 909. demortui, animo concitârint, ex ejus memorabili responso intelligimus. (z) Cum enim è monasterio *S. Galli*, quod devotionis causâ visiterat, domum reversus à suis interrogatus fuisset, essetne cum *Monachis S. Galli*, ut fama vulgavit, religio cum doctrinâ, severitas cum disciplina? *Cæteri*, inquit, quid sentiant, nescio, quod mihi in animo est, pronuncio: Unum ego Sanctum, & hunc defunctum quæsvi; vivos autem, ut verè fratres fatear, sanctissimos inveni. Doctrinam verò illorum & disciplinam in virtutum eorum operibus videre est. Delectat me talium memorari, quos quidem ut iterum videam, vix expecto. Oportet, ut omnibus modis, meis me juventibus, præparem, quatenus ad proximum *S. Galli* diem viros Dei visitans, frater illorum *Conscriptus* siam, & quantum mihi gratiæ est, charitatem illorum regratier. Venit autem *Dei electus* (hoc scilicet anno 908.) ut sponderat, & magnis donis fratres & familias exhilaravit.

Quatuor post annis nobilissimus adolescens, *Udalricus* nomine, causa doctrinæ ad *S. Galli* monasterium accessit. Erat is ex illustrissima *Alamanorum* prosapia. Pater ejus *Hupal-dus*, *Kyburgensis* & *Dilingensis* Comes, mater *Tietburga*, *Burchardi Sueviæ Ducis* filia, de præteritis futura credentes (sunt verba *Ekkehardi* de *Caf. S. Gall.* cap. 14.) tractaverunt, ubi vitam religiosissimam, & docendi studiosissimam invenire potuissent, acceptoque consilio commendaverunt eum ad *sancti Galli monasterium*, quia ibi nobilium Dei servorum multitudo & religiositas, discendi docendique studium tunc temporis habebatur; *Commendatus* verò cuidam religioso viro, *Grammaticæ artis* edocto, *Wanning nuncupato*, à quo bene procuratus quo-

Monachi San-Gallenses magni æstimantur.

S. Udalricus Scholæ San-Gallensis alumnus.

Græcæ linguæ peritia apud San-Gallenses.

tidianam religionis atque lectionis doctrinam accepit, & in intimis sui cordis inseruit, adeò ut paulatim fratres in eo doctrinæ fructificationem nimis proficere sentirent, & ob hoc eum in suæ fraternitatis consortium flagitando assumere conarentur. Nec *S. Udalrici* tantum, sed aliorum complurium *Germaniæ Episcoporum* institutio ad præcipuam *San-Gallensis* *Academiæ* laudem pertinet.

Culpâ unius scholarium monasterii confla-grat.

Magna igitur cum *IX.* tum *X.* seculo scholarium frequentia erat in *San-Gallensi* schola, quorum unius incuriâ, incuria autem? imò malitia anno *Christi 937.* monasterium cum scholis in cineres redactum fuit. Rem sic narrat *Ekkehardus junior* (a): *Thietone* Abbate, severa & accurata erat non modò in claustris, sed etiam in scholis exterioribus disciplina. Die festo *sancti Marci*, ut scholares diebus festis solent, quædam errata commiserant, quæ censores scholarum, quos *circatores* vocabant, feria tertia ad magistros detulerunt. Reis poenas dare jussis, unus ex eis ad superiora domus, ut virgas afferret, missus. Ille, ut se suosque commilitones virgis subduceret, titionem è fornace arreptum, aridis lignis tecto proximis subjecit, quæ ignem brevi conceptum in vicinam turrim ecclesiæ, flante aquilone intulerunt. Monasterium ferè ex integro flammis absumptum, libri multi amissi; campanæ tamen cum supellectili ecclesiæ, dum lentè ignis procederet, servatæ. Ex hoc incendio magna conflata est in *San-Gallensium* animis invidia contra scholares, censentibus nonnullis, scholas prorsus abolendas, ex quibus tantum mali ortum fuisset. Verùm hujus amoliendæ invidiæ causâ reponit *Ekkehardus*, longè plus honoris ex scholis istis monasterio accessisse. Inde quippe clarissimos variis Ecclesiis datos *Episcopos* se vidisse; *Conrado Rege* apud *Ingelheimium* pascha agente, & *sancti Galli* monacho scholarum *Moguntiæ* curante officium, tres *Episcopos*, ejus quondam discipulos, cum eodem divina peregrasse officia, quibus absolutis, Regem ei auri uncias præbuisse, quod ille non nisi ægrè accipere voluerit; *Mathildem* verò sororem Regis, eidem monacho annulum, vellet nollet, in digitum inseruisse. Hæc *Ekkehardus*, non inanis gloriolæ causa, sed ut honorem do-

ctrinæ & disciplinæ ejus loci commemorando, præterita illa damna ut cunque relevaret. Fuit & ipse *Gymnasia Præfectus*, tantæque diligentia studiosam rexit juventutem, ut præter exiles quosdam pusiones linguâ vernaculâ nemo uteretur. Erat etiam, quod illis temporibus perrarum, *Græcæ linguæ* peritus.

Ab incendio monasterii fieri non potuit, ut scholæ exteriores non annis aliquamultis conquiescerent. Major enim cura tunc *Cœnobitis San-Gallensibus* fuit de ædificiis instaurandis, quàm de scholis habendis. Excitato novo monasterio scholæ iterum apertæ, quibus magistri magnæ doctrinæ ac virtutis adhibiti fuerunt. Eorum aliqui à *Trithemio* in *Chronico Hirsaugiensi* laudantur. „ *Aelhardus* monachus, inquit, frater *Notingi* ex monacho *Constantiensis* Episcopi, vir & ipse doctus, qui „ *Diethmarum* & *Helpericum* singu- „ lari præditos ingenio, singulari „ quoque studio docere in omni ge- „ nere scientiarum diligentissimè curabat. Itaque *Diethmarus* cum „ ætate proficiens in omni studio scripturarum doctissimus evasit: & „ non minùs vitæ meritò, quàm eruditione literarum, scientiâ cunctorum erat venerandus. In monasterium à parentibus datur, cum „ puer esset decem annorum: ordinatur presbyter ætatis suæ anno 28. „ & cum implisset annos quinque & triginta, in *Abbatem Hirsaugiensem* fuit ordinatus. „ Hæc *Trithemius*. Mirari tamen subit, quòd doctissimus hic *Chronographus Helpericum*, cujus paulò antè facta est mentio, modò *Adalardi*, modò *Diethmari* discipulum fuisse scribat. Atque quòd *Helpericus* operam *Adalardo* dederit, satis jam dictum est, quòd verò in *Diethmari* schola etiam limina triverit, ex eodem *Trithemio* in *Anal. Hirsaug.* ad an. 941. discere licet: „ Claruit his quoque „ temporibus apud *Suevos* in *Cœnobio S. Galli Helpericus* monachus, „ in omni genere scientiarum doctissimus, *Diethmari* quondam (*) discipulus, qui post mortem sui Præceptoris *Magister* scholarum constitutus, multos præclaros auditores in omni scriptura doctissimus erudivit: qui cum esset metro exercitatus, simul & profa, multa „ scri-

(u) Cap. 3. de Caf. monast. S. Galli.

(x) De Lumin. seu Vir. Illu. Germ.

(y) Ad an. 977. pag. 68.

(z) Ekkehard. in vit. Notkeri Balbuli apud Bolland. 6. April cap. 2.

(a) apud Mabill. Annal. Ben. tom. 3. pag. 438.

(*) In editione Sangall. legitur *Condiscipulus*, unde *Ziegelbaueri* dubium facile resolvitur.

scripsit opuscula, quibus memoriam sui posteris commendavit. Ad instantiam juvenum Monachorum scripsit in primis de Computo Ecclesiastico librum unum. De Incarnatione Dei libros duos. Diversorum Carminum lib. 2. Sermones & varias Homilias ad Fratres. Reliqua verò, quæ composuit, ad manus nostras non pervenerunt. Ex quibus Trithemii verbis revinci potest Conringius, qui scholam illustrioris doctrinæ in S. Gallo fuisse negat. Ac si verò ineffabile illud Incarnationis Dominicæ mysterium non esset inter illustrioris doctrinæ argumenta connumerandum. Nisi fortè Conringius Platonis Ideas, Aristotelis Categorias, Euclidis Elementa, Ciceronis Partitiones Oratorias, Homeri Fabulas doctrinæ præstantioris florem dixerit, contra verò Æterni Patris Filium (b) *novo ordine, nova nativitate generatum* nōsse ac intelligere scientiarum faciem ac quisquillas appellārit. Quid causæ verò fuisset, ut Helpericus gravissimum illud theologicum thema duobus libris tractandum atque explanandum susciperet, nisi ejus discipuli ad divinarum rerum intelligentiam omnes cogitationes suas atque omnia studia contulissent? Quid plura? „Erant tum (seculo IX. & X.) San. Galli, inquit Bruschi (c), multi doctissimi Monachi, & ferè omnes nobiles, optimæ vitæ & honestissimorum studiorum: præcipui verò inter hos Notkerus & Radopertus erant insignes Chronographi, & Poætæ: Tutilo item, Hartmannus, Eccardus & Geroldus &c. Notkerus & Tutilo pro Sanctis postea sunt habiti. Tutilo erat egregius *λογολύπτος*, Musicus verò etiam absolutissimus. „Geroldus seu Keroldus à suscepto Subdiaconatu scholarum fuit magister (d), quo in munere Theodericum, seu Dietricum Metensem postea Episcopum, in multis discipulum habuit; à Presbyteratu verò Prædicator insignis, & Constantiensis Episcopi in illis partibus Vicarius, ac plebis Rector. Hic morti proximus, substerni sibi foenum cilicio recumbens, fratribus convocatis peccata confessus, indulgentiam ab eis accepit. Dein omnes osculatus dimisit, & paulò post sancti Johannis Apostoli, cujus singularis erat

cultor, cujusque tum patrocinium imploraverat, præsentia, ut creditur, recreatus, placidè obdormivit in Domino anno 973.

Nec postremo San-Gallensi Scholæ ornamento est, quòd aliis per Germaniam scholis magistros & præceptores suppeditavit. Sic Victor (d) San-Gallensis Cœnobita, cum insigni eruditione polleret, ab Erchenbaldo Argentinensi Episcopo, cognato suo accersitus est; ut Argentinensibus scholis veterum detraheret. Quod ille adeò præclare præstitit, ut *Argentineses inter florentissimas postea connumeratæ fuerint*. Sic etiam è Schola San-Gallensi Chumbertus Salisburgum evocatus fuit, ubi publicas & Episcopales Scholas præcellenti sua doctrina vel instauravit, vel collustravit. Ekkehardus verò cognomento Palatinus, utriusque scholæ, Claustralis (quam vocant) & Canonice, id est, Interioris & Exterioris Magister, & cum magna quidem laude, ab Hadwiga Sueviæ Duce in præceptorem expetitus fuit. Quam cum in arcibus Dwielanis instruxisset, ejus commendatione ab Ottone Imperatore in aulam evocatus, & Ottonis Junioris præceptor, licet invitus, constitutus fuit.

Animam Ekkehardus Deo tradidit anno 990. quòd etiam annò ULRICUS I. hujus nominis Abbas San-Gallensis è vita excessit. „Sub hoc Abbate, inquit Bruschi, qui anno 991, in Abbatem electus fuerat, scholæ incipiebant jam aliquo modo frigere & collabi, quod nimium esset Monachis negotii cum ceremoniis, parum cum literis. „Sed fallitur, nisi etiam fallat Bruschi. Non enim Ulricus anno 991. eligi in Abbatem potuit, qui jam a no præcedente 990. fatis concesserat. Nec quod Monachi rem divinam strenuè colebant, argumento est, literariam ab ipsis fuisse neglectam. Utriusque curam gerere potuerunt, & verò etiam gesserunt. Non Ulricus, sed ejus successor, Kerardus, quid enim veritatem dissimulemus? nullius, imò pessimæ frugis Abbas, studia literarum cum disciplina regulari dedit quasi operâ afflixit. Quod cum Seniores Patres in Sancto Gallo, iniquissimo, ut par erat, animo ferrent, Ottoni III. Imperatori supplices facti fuerunt, ut Kerardum in ordinem redigeret. Sed cum Comes Mutzo, à quo negotia regni omnia pendebant,

Ex Schola San-Gallensi expetuntur magistri.

Literæ à Kerardo Abbate cladem accipiunt.

Conringius refellitur.

auro à Kerardo corruptus effecisset, ut Otto Imperator justissimæ seniorum Patrum petitioni necquidquam annueret, eorum quidam, cujus nomen ignoratur, non injusto affectu dolore hosce versus in Cæsarem effudit:

*Otto Rex tua lex quia semper venditur auro,
Hinc gentes frustra querunt judicia justa.
Otto dum regnas, non sunt judicia regni.
Otto dum regnas, regnat pecunia tecum.
Plus est argentum tecum, quam lex sapientiam.
Impie Rex Otto, cur fulmina te patiuntur?
Te regnare dolens cur non tibi terra debiscit?
Tu cum Kerardo nostro nimis ad bona tardo,
Et cum damnatis uterque precor pereatis.*

Jam verò Bruschius ad hosce versus nasum crispans, eos non valdè illorum dissimiles esse ait, quos olim ædituus quidam composuisse dicitur, de novo in aram posito & vetere abjecto Christum representante simulacro, qui tales vulgò narrantur:

*O Jesu vete, olim tibi plurima dete,
Jam Christus novus tollit tibi fluxus & ovus.*

Judicium ferat æquus lector de hoc judicio Bruschiano, an propter versus aliquos incultos, quos feniculus quidam metricator, ut eum Burchardus lib. de Cas. S. Galli cap. 3. cognominat, in Principem effudit, laus eruditionis ac doctrinæ universæ San-Gallensi scholæ detrahenda sit?

Instaurantur.

Extincto Kerardo, virtutum ac literarum peste, in ejus locum surrogatus fuit Burchardus à Musis minimè alienus; huic enim laudi tribuitur, quòd inter alia *studia reduxit*, quæ tunc in S. Gallo floridè revixerunt, quàm sub Kerardi regimine situ & incuriâ exaruerant. Sub Burchardo floruit Notkerus à latioribus labiis dictus *Labeo*. Vir erat excelsi ingenii, multis annis scholæ magister, & in omnibus literarum disciplinis apprime versatus, qui primus in gratiam Fratrum suorum Pfalmos Regii Vatis, & librum Job in linguam Alamannicam transtulit. Vitam cum morte commutavit anno MXXII, quo anno etiam Burchardus Abbas fatis concessit.

Joannes Launoius (e) Scholam San-Gallensem ad annum ML. perseverare debuisse ex eo conjicit, quòd ejus alumnum fuisse *Hermannum Contractum* Thrithemius scribat in Chronico Hirsaugiensi: *His temporibus, inquit, anno MXLVII. (*) floruit in Monasterio Sancti Galli Ordinis nostri in Suevia Hermannus, Græcè, Latine, & Arabicè peritus, Philosophus; Rhe-*

tor, Astronomus, Poëta, Musicus, & Mathematicus omnium sui temporis celeberrimus, qui multa præclara volumina edidit. Fuit autem Hermannus magister, subjungit Launoius, *Hilpericus doctissimus in S. Gallo Scholasticus.* At Launoium in magnum errorem Trithemius induxit. Neque enim *Hermannus Contractus* unquam Monachus San-Gallensis, sed semper Augiensis fuit. Multò minùs operam Hilperico dedit, ut qui longè antequàm Hermannus in lucem editus est, diem clausit extremum. Sed hoc argumentum alio loco fusiùs tractabimus.

Anno 1034. Norbertus de Staffile Abbas creatus fuit, qui tametsi jam provectâ esset ætate, non dubitavit tamen, quòd jura monasterii sui tueretur, cum Romoldo, Constantiensi Episcopo, prælia conferre. Atque iste primus fuit Abbas San-Gallensis, qui successoribus suis exemplum beligerandi planè non laudandum præiit. Prolixus forem, si quæ bella per aliquot gesserunt secula, hinc narrare instituerem. Quis verò non intelligit, quòd sub id genus ferocis animi Abbatibus, qui suos monachos sub Marte potiùs, quàm Apolline mereri stipendia maluerunt, San-Gallensis schola non minima acceperit detrimenta? Quid? quòd monachi armis assuefacti Abbatem rei literariæ studiosum vix ampliùs ferre poterant. Anno 1442. *Caspar de Breiten-Landenberg, sive de Lato-Landenburg*, monachus primùm Divitis Augiæ, dein San-Gallensis, vir doctus, præcipuè tamen pontificiarum legum cognitione clarus electus fuerat. Hic anno 1458. quòd *literarum*, garriebant monachi, *studiosior* esset, quàm administrationis curarum, ab officio depositus fuit, ita tamen, ut ipse nomen Abbatis retineret, alius autem rebus omnibus præesset. Poterat tunc de San-Gallensi Monasterio dici, quòd de Athenis olim Synesius edixerat: *Athenæ olim quidem civitas erat sapientium sedes: nunc autem ipsam celebrant mellarii, milites, Martisque pulli.* De Monachis verò San-Gallensibus rectè tunc temporis quis dicturus fuisset illud Alexandri M. apud Curtium lib. II. c. 5. *Vices accipiunt melius acturi.* Ecce enim post mortem Casparis Udalricus hujus nominis VIII. Abbas sufficitur, & Romæ à Pio II. inauguratur. Hunc alterum

Bellicosus Abbas exitio sunt scholæ San-Gallensi.

D d 3 Sancti

(b) S. Leo Serm. 2. de Nativ. Dom.

(c) Monast. Germ. Chronol. pag. 114.

(d) Mabill. Annal. Ben. tom. 3. p. 619. & Ekkehard. de Cas. S. Gall. cap. 14. p. 27.

(e) de Schol. celebr. in Schola San-Gallensi.

(*) In edit. Sangall. aliter legitur ad an. 1043. quo Hermannus mortuus scribitur, licet ad an. 1054. vixisse alii contendat.

Refloret.

Sancti Galli Fundatorem meritò appellare licet. Quàm autem studiis fa-
verit, ex eo intelligere facilè possu-
mus, quòd literarum Gymnasia ite-
rùm aperuerit, Musas in antiquam se-
dem restituerit, viros doctos aluerit.
Quos inter procul dubio connume-
randus venit Joannes Bischoffius, Mo-
nachus San- Gallensis, Decretorum
Doctor, Vir in utroque Jure versatif-
simus, qui, teste Mezlero, Gymna-
sium San- Gallense ab Udalrico VIII.
restitutum, Magistris Joanne Gaza,
Joanne Donnvoel, anonymo quo-
dam Seckelio &c. Monachis Colle-
gis cum laude rexit. Imortalis etiam
laudi vertit San- Gallensi Scholæ, quòd
Ludovicus Blarerus post añum 1526. in
Abbatem & Principem Eremitani mo-
nasterii ex ipsa postulatus fuerit. In
hoc enim cum monastica disciplina
penitus collapsa literarum studia pa-
riter extincta pro suo incredibili in
bonarum artium & scientiarum disci-
plinas amore restituit, ita ut ab eo
tempore Principale hoc Asceterium
à virtutum & literarum cultu ab eo
tempore ad hanc usque nostram æta-
tem habeatur celeberrimum. Ex
quo perspicuum fit, habere etiam li-
teras suum quendam velut orbem: ut
quemadmodum temporum vices, ita
& studiorum vertantur.

Diethel-
mus Ab-
bas.

De Abbate Diethelmo, qui anno
1564. rebus humanis exemptus fuit,
legitur: *Religiosos suos scientiis insti-
tuit voluit.* Ejus verò successor Oth-
marus hujus nominis secundus Ab-
bas *Religiosos suos Parisiis & Dilingæ
in studiis aluit.* Post quem Joachimus
Opferus, Monachus San- Gallensis,
cum Dilingæ, Parisiis, & Arvernæ
scientias penè omnes imbibisset, Ab-
batialem emeruit dignitatem. *Is pa-
riter Religiosos suos Dilingæ, Parisiis,
Romæ plures aluit.* Hæc tamen con-
suetudo juvenes Religiosos ad exter-
nas Academiæ & Universitates mit-
tendi brevè post in Sancto Gallo de-
fiit, cum monasterium viris iterùm
doctissimis abundare cœpit, qui eos
cum in inferiorum, tum superiorum
scientiarum disciplinis informarent.
Quid? quod Magistri ac Professores
more antiquo ad alia loca docendi
causâ iterùm missi fuerunt. Sic Jo-
annes Bischoffius, cujus primùm an-
teâ mentio facta est, Ticini cathedram
juris Canonici publicè docendo
tenuit. Quantoperè rerum etiam di-
vinarum periti fuerint, argumento est
Cursus Theologicus San- Gallensis, quem

seculo proximè elapso typis vulgatum
docti quique Theologi magno plausu
exceperunt.

Quæ etiam causa fuit, ut, cum
Monasterium S. Galli non nova modò
literarum gloria & splendore scien-
tiarum, sed etiam admiratione alia
Ordinis nostri in Germania monaste-
ria complevisset, non pauci Abbates ju-
niores suos Religiosos eò velut ad em-
porium liberalium artium amandârunt.
Nec spe suâ exciderunt: Pleriq; enim
cum sacræ Theologiæ, tum aliarum
disciplinarum sacris præclare initiati
domum reversi fuerunt. Quo tempo-
re Placidus Abbas Ettalensis *Scholam
Nobilem* suo aperire in monasterio
secum decreverat, è suis capacissimum
quemque ad S. Galli Monasterium ab-
legavit, ut cum aliis scientiis, tum
cognitione in primis linguarum imbue-
rentur. In Schola enim San- Gallen-
si non Græcarum modò ac Hebraica-
rum literarum studia coluntur, sed
plures etiam adsunt Polyglotii, qui
diversas callent peregrinas linguas.
Unum è multis nomino Hermannum
Schenkium, Bibliothecæ Præfectum,
Mabillonio non semel laudatum, La-
tinè, Græcè, Hebraicè, Italicè, Gal-
licè, Hispanicè doctum. Nec tot lin-
guarum cognitio in eo sterilis ac in-
fecunda fuit, sed elegantes complu-
rium librorum versiones enixa est,
quas suo loco commemorabimus.

Scholam
San- Gal-
ensem
monachi
ex aliis
coenobis
frequent-
tant.

At nulla sublimior San- Gallensis
Scholæ gloria, quàm quòd à teneris
annis in ea institutus fuerit *Celestinus
Sfondratus* S. R. E. Cardinalis, illu-
strissimum illud nostræ ferè adhuc
ætatis lumen, decus, ac ornamen-
tum. Si enim Rhodia Schola vel eò
solum nomine habetur celebris, digna-
que, quæ summis laudibus efferatur,
quòd in ea Cicero, Romanæ eloquen-
tiæ princeps, à Milone Rhodio per-
politus fuerit, quantum laudis ac ce-
lebritatis Scholæ San- Gallensi acce-
dit, quòd literarum ac bonarum ar-
tium disciplinis eum excoluerit Anti-
stitem, qui subinde *Pontificie autho-
ritatis invictus fuit vindex ac propug-
nator?*

Ejusdem
surnum
decus est
Cardin.
Sfondra-
tus.

§. IV. MONASTERIUM AUGIÆ DIVITIS.

SI quæ olim Augiæ Divitis celebri-
tas fuit, ad illam quantamcun-
que famam, quæ certè maxima fuit,
ex literarum veluti fontibus proflu-
xit. „ De Augiæ Divite, quam appel-
lant,

Augiæ
Div. cele-
britas po-
tissimum
à literis.

„ lant, memoratur, inquit Herman-
„ nus Conringius, illam à Carolo
„ Martello ex instituto S. Pirminii ita
„ fuisse institutam, ut (verba sunt
„ Bruschii) (f) *tantum Principes, Co-
„ mites ac Barones illic educarentur, ac
„ erudirentur, à prima infantia usque ad
„ adolescentiæ tempora. Tum enim (per-
„ git Bruschius) bene institutis ac li-
„ berè educatis integrum ac liberum erat,
„ prodire iterum vel uxores ducere, vel
„ aulas principum, vel militiam sequi.
„ Equitum verò ac civium liberi ad-
„ mittebantur nulli. Erat igitur tan-
„ tum principum ac sublimi stirpe na-
„ torum schola ac pæda- quoddam gogi-
„ um.* Trithemius lib. I. ad An. Chri-
„ sti 741. tantum hoc refert de Augiæ
„ illa: *In illa successu temporis multi
„ viri claustrales eruditione & sanctitate
„ vixerunt insignes.* De schola ma-
„ gnatum habet nihil. De S. Mein-
„ rado tamen in ejus vita apud Su-
„ rium mense Januario ita scribi-
„ tur: *Meinradus cum jam eam æta-
„ tem attigisset, quâ aptari posset litera-
„ rum studiis, à patre ducitur ad insu-
„ lam, quam veteres Sindelaugiam
„ vocabant Sindelaug. Huc puer jam
„ dictus à patre ductus commendatur vi-
„ ro per omnia honestissimo Erlebaldo
„ monacho.* De S. Wolfgango item
„ apud eundem Surium mense Octo-
„ bri pag. 991. legitur: *Wolfgangus
„ non contentus scholis trivialibus, aut
„ privatis erudiri, patre deducente, eò
„ sibi properandum statuit, ubi tum in-
„ tra Germaniæ fines maximè flourerent
„ studia literarum, ad Augiense Mona-
„ sterium se contulit.* „ Hæc cum Con-
„ ringius in Supplementis Dissertatio-
„ num de Antiquit. Academ. num. 32.
„ retulisset, immediatè subjungit: „Ve-
„ rum enim verò de reliquis antiqui-
„ oribus Cœnobiis Benedictinis Ger-
„ manicæ nostræ nihil tale memoratur.
„ Ac proinde non fas est, exemplo
„ hoc uno in universum de omnibus
„ idem pronunciare. Est præterea
„ illis relationibus multum falsi admi-
„ stum, ut non liceat vel illas tutò
„ credere. Utque magnatum liberi,
„ alique in Augiæ fuerint instituti non-
„ nihil primâ ætate, *veræ tamen &
„ solidæ doctrinæ* scholam ibi tum fu-
„ isse, ne hoc quidem argumento li-
„ cet dicere. Uno verbo, vetera illa
„ Cœnobia Benedictina nihil momen-
„ ti ad doctrinæ propagationem at-
„ tulerunt. „ Hæc Conringius Me-

dicus à Naudæo Medico Benedictinæ
Familie odio imbutus, & eâ quidem
erudat confidentia, atque si Pythius
esset Apollo, vel è Dodonæa quercû
oracula effunderet, eos tamen dun-
taxat suam in sententiam adducturus,
qui nihil unquam de Venerabili Bedæ,
Alcuino, Rabano Mauro, Lanfran-
co, Anselmo, aliisque quàm plurimis
doctissimis Benedictinis audiverunt,
per quos non res literaria tantum, sed
vera solidaque doctrina multis seculis
propagata fuit.

Et quidem quod ad Augiæ Di-
vitem attinet, se non videre, inquit
Cl. Gæbelius, Conringii Scholiastes,
quâ ratione is neget, *veræ & solidæ
doctrinæ scholam* eo in monasterio an-
tiquis temporibus viguisse, quæ tunc,
teste Launoio, (g) & auditorum fre-
quentia, & dispersâ Professorum exi-
stimatione literarios adolescentes ac-
cessivit. „ His, ait, accesserunt duo,
„ quæ hujus scholæ famam cumulâ-
„ runt. Unum est, Berno Augiensis
„ Abbas, quem scholæ præpositum
„ fuisse non dubito. At quis & qua-
„ lis fuerit, cum alii plures, tum ma-
„ ximè Trithemius scribit in Catalogo
„ Scriptor. Eccles. *Vir, inquit, in di-
„ vinis scripturis doctus, & in seculari-
„ bus literis valde notabiliter eruditus,
„ Musicus, & Poëta, nulli suo tempore
„ secundus, vitâ & conversatione præci-
„ puus.* Hæc sunt animi dotes & orna-
„ menta, quibus magistrorum fama, &
„ auditorum multitudo comparatur.
„ Alterum, Augiensem scholam ali-
„ quando suppeditasse Monachos, qui
„ cæteris in locis præceptorum penuri-
„ am supplerent. Quinam verò illi fu-
„ erint, nec Launoius, nec Gæbelius
„ exprimunt; nec ego apud Joannem
„ Egonium, qui librum de *Viris Illustri-
„ bus Augiæ Divitis* scripsit, legere me
„ memini, quamvis ab eo illorum no-
„ mina & acta, qui domi Augiensi in
„ Academia docuerunt, accuratè re-
„ censeantur.

Consului Bruschium in *Monast.
Germ. Chronolog.* de Augiæ Divitis Mo-
nasterio. Is verò etsi meminerit *E-
thonis* Abbatis II. anno Domini 727.
sub quo Scholæ Augiensis quædam
quasi Colonie in Rhætiæ, Bavariæ,
Alfatiam missæ fuerunt, nullius ta-
men magistri nomen memoriæ pro-
didit. En Bruschii verba. „ Hic Ab-
„ bas Etho, cum insignem haberet
„ in Augiæ Divite scholam, miserunt
„ ad

(f) In Monast. Germ. Chronol. pag. 8.
(g) De Schol. celebr. pag. 27.

ad eum Legatos Dux superioris Rhætiae, Duces Bavariae & Alsatiae, petentes personas & libros ad instauranda monasteria, & similia veræ doctrinae ac virtutis domicilia in suis provinciis erigenda: quibus gratificari volens *Etbo* divisit libros ac discipulos suos in quatuor partes, unam partem suo reservans monasterio, secundam ad inchoandum Fabarianum cœnobium in Rhætiam, tertiam ad Altaheim in Baviariam, quartam ad Murbachium in Alsatiam superiorem misit: singulis locis duodenos assignans monachos, & unum gubernatorem, seu Abbatem. Hæc ille. Tria igitur Monasteria, scilicet Altachense, Murbacense, & Fabariense, futura virtutum ac scientiarum domicilia ex Augiensibus Cœnobiis anno 1731. instructa fuerunt, duodenis ad singula fratribus deputatis, & totidem in Augia remanentibus. Ex quibus qui moderandis scholis præfæcti fuerint, memoriæ proditum non legimus.

Waldo Abbas rem literariam, apud suos egregie promotam.

Anno 787. favore Caroli Magni, Literatorum summi Mæcenatis, in Abbatem Augiæ Divitis electus ac constitutus fuit *Waldo* Scholasticus, qui cum esset sacrarum literarum apprime gnarus, suos ita erudit, ut plurimi à Carolo M. variis Diocæsis & Monasteriis præficerentur. Sub hoc etiam Abbate plures in Augia viri suscepti, & monastico habitu induti sunt; plures etiam libri scripti, & aliunde comparati sunt; ita ut Augienses monachi non tantum per omnem Germaniam, sed & apud exterarum nationes celeberrimum sibi nomen pararent, & ubique in honore essent. Erat verò *Waldo* non excelsi minus animi, quam summæ doctrinae Abbas, sub Eginone Episcopo Constantiensi: *cujus tyrannidi (sunt verba Bruschi) diutius subesse non volebat, dicens Regi Carolo in faciem, se quamdiu posset trium digitorum, quibus scriberet, vigorem & usum obtinere, non futurum sub hujus episcopi manibus, & malle se esse scribam, quam Abbatem nullius auctoritatis.* At enim Bruschi verba inter aniles nugæ & figmenta numerat Johannes Egonius in Libro de Viris Illustribus Augiæ Divitis. Eginone enim Episcopus Waldonem Augiensem Abbatem charissimum habuit, & nullas unquam inimicitias cum eo gessisse legitur.

(h) Egon. l. 1. c. 4.

Sub Waldonis magisterio *Heito* Quod etiam Heito facit, tantos in literis & moribus progressus fecit, ut non tantum publice in Augia sacras literas profiteretur, pauloque post Waldone ad episcopalem dignitatem evedto Abbas fieret; sed etiam à Carolo Magno Basileensi Cathedrali præficeretur, & Constantinopolim ad Orientis Imperatorem gravibus de causis mitteretur, inque Caroli deliciis ob insignes animi dotes haberetur. Pro Clericis Episcopatus sui saluberrima edidit Statuta. Scholam Augiensem ad altissimum artium scientiarumq; omnium culmen promovit, ita ut undique magnorum Procerum, Ducum videlicet & Comitum filii in Augiam convolarint, literis & bonis moribus initiandi, ut deinde ad Episcopatus & Ducatus gubernandos idonei fierent. Discipulos in Augia habuit multos insigniter eruditos, quorum nonnulli nominatissimi facti sunt Magistri; quos inter excelluere *Erlebaldo* postea Abbas, *Wettinus* monachus, divinis etiam visionibus clarus; *Tatto* & *Reginbertus* Monachi, qui omnes scholæ Augiensi præfæcti fuerunt. Et quidem *Erlebaldo* singularis illa est gloria, quod *S. Meginradum* Comitem de Sulgow, nepotem suum, discipulum habuerit, & monastico habitu induerit, qui dein etiam Professoris munere aliquamdiu in Augia functus ad cœnobium Pollingenfem propè lacum Turicenfem eidem Augiensi monasterio tum subjectum fuit juventutis instituentæ causâ transmissus. *Erlebaldo* condiscipulus & individuus studiorum comes erat *Wettinus*. Ambo autem, posteaquam sub Heitonis disciplinâ insigniter profecerunt, ad majorem in artibus liberalibus scientiam acquirendam ad *Alcuinum* missi sunt, quò Doctore in rebus philosophicis, sacrisque literis tantam sibi doctrinam compararunt, ut in Augiam reversi ingenia superarint omnia, quantumvis stupenda. Quo factum, ut ob eximiam rerum omnium, quâ præditus erat, peritiam, *Wettinus* ab Heitone Gymnasio Augiensi Magister & Doctor daretur, quod *Walafridus Strabo* in prædicti *Wettini* visionibus narrat:

Nam *Wettinus* erat celebri rumore Magister, Artibus instructus septem de more priorum, Laudibus ex hominum multas vulgatus ad auras.

Paulò ante obitum (h) suum ab Angelo

gelo suo Custode è corpore ductus, & reductus miranda vidit, stupenda audivit, quæ deinde *Erlebaldo* Abbati, & Fratribus præsentibus singula ingenti omnium cum admiratione narravit, & non multò post ex hac lacrymarum valle ad supernas æternasque Patris cœlestis mansiones vocatus est pridie nonas Novemb. A. Christi 824. Visiones ejus excepere & calamo expressere *Heito* Basileensis olim Episcopus, & *Walafridus Strabo* Augiæ Abbas, hic quidem metricâ, ille verò solutâ oratione.

Tatto celebris Scholasticus.

Wettino autem ad cœlos præmaturâ morte evocato, Lycæum Augiense moderari jussus est *Tatto*, vir incomparabili scientiâ præditus, omniumque virtutum præsidio apprime munitus; quem *Walafridus Strabo*, discipulus, in visione *Wettini* magnis laudibus extollit. Præses (i) *Mauguinus* hujus *Tattonis* discipulum facit *Gothescalcum* è Saxonica Nobilitate oriundum adolescentem, Orbacensem postea monachum, ac infelicem geminæ prædestinationis præconem. At à vero aberrat. *Gothescalcus* nunquam in Augia studuit, ne politioribus quidem literis, ut vult *Mauguinus*, sed à pueritia in *Fuldensi* Cœnobia educatus fuit, inde in *Orbacense* Gallia monasterium demigravit, ubi ita se totum lectioni Operum Divi Augustini dedit, ut *Fulgentii* nomen fuerit adeptus. Post *Tattonem* scholam Augiensem doctrinæ radiis illustravit *Reginbertus*, qui de sacris literis meritissimus, & alibi eo nomine commendandus an. 847. & docendi & vivendi finem fecit. Ab ejus obitu scholam Augiensem moderari jussus est *Walafridus Strabo*, illustre illud Seculi IX. sidus, & præcipuum Augiæ literatæ ornamentum. Fuit verò *Walafridus Strabo* discipulus *Tattonis*, cui à primâ pueritiâ operam dedit. Vix annos quindecim natus jam laudes *Ebbonis* Archiepiscopi Remensis versibus celebravit. Triennio post visionem *Wettini* carminibus complexus est. Dedit etiam ad *Agobardum* Lugdunensem Archiepiscopum epistolam metricam. Nec aliis celeberrimis viris ignotus fuit, ad quorum cognitionem & amicitiam Musæ ipsi aditum patefecerunt. Postea verò *Fuldam* missus fuit, & sub

Walafridus Strabo ingens Augiæ Divitis ornamentum.

Rabano sacris literis operam dedit, quod occasionem præbuit, ut *Fuldensis* monachus à *Trithemio* vocaretur. Pauperem fuisse *Walafridum*, ex eo non vanè conjicitur, quòd *Rabano* pro calceamentis rescribere sit coactus:

Sed licet innumeri pulsent mea pectora questus,
Plus tamen impugnat, quod nudipedalia cogar
Ecce pati.

Unde quod *Bruschius* supra dixit, lege sancitum fuisse, ne quis, nisi *Equestri*, aut altiori etiam loco natus, in cœnobia erudiretur, ut credam, in animum inducere non possum. Reclamat *Walafridi* exemplum, qui ab honestis, sed pauperculis parentibus progenitus à parvo puero in Augiensi schola educatus, progressu temporis in Abbatem electus est. Non semper *Bruschii* vestigia sunt premenda; sæpius imprudens ille à vero discedit, ut nihil dicam, quòd res monasticas bonâ fide non tractarit. De *Hattone*, Augiensi Abbate, ac postea ejus nominis primo Archiepiscopo *Moguntino* affirmare non dubitavit, quòd *Francorum Rex fuerit*. Quanta hæc, quàmque enormis hallucinatio! Nam unde quæso, exclamat *Nicolaus Serrarius* (k) *Francorum Rex Hatto?* Cujus Regis filius? In *Mis.* certè meo majore disertè genere *obscurus* dicitur. Et in *Hirfaugensi Chronico* *Trithemius*, *Sancto*, ait, *Sonderaldo* per *Northmannos* (ut prædiximus) occiso, *Hatto Augiensis Abbas in Archiepiscopum Moguntinensem eligitur, vir quidem obscurus genere, & nullâ nobilitate insignis, sed acutus ingenio.* Si Abbates igitur Augiæ potuerunt fieri, qui obscuro loco, tenuique orti fuerunt fortuna, mirum, si nemo eò loci monachus fieri potuisset, nisi qui aviti stemmatis splendore coruscaret. Unde inficetus eorum fermo est, qui monachis Augiensibus hodie obganniunt: *Estote demenso & diario vestro contenti, non pro vobis è plebe natis, sed pro Nobilibus Augiæ condita fuit.* Quod *S. Pirminio* Fundatori, ut faceret, nunquam in mentem venit. Quotquot (l) enim Fundatores antiquitus pro Ordine *S. Benedicti* Monasteria fundarunt, non aliter se fundasse declararunt, quàm ut ibi monastica vita juxta Regulam *S. Benedicti* institueretur, in cujus cap. 2.

ex-

(i) Hist. & Chron. Differt. Controvers. Gothescalc. pag. 48.

(k) Rer. Mogunt. lib. 4. de Hattone pag. 417.

(l) Romanus Hay in Hort. Cruf. allegat. 453. pag. 279.

expressè continetur, ne ingenuus proponatur ex servitio convertenti, quia sive servus, sive liber, omnes in Christo unum sumus, & sub eodem Domino aequalem servitutis militiam bajulam; quia non est apud Deum personarum acceptio. Quæ nobilior, atque illustrior habetur Abbatia, atque Fuldenfis, quæ inter omnes Germaniæ & Galliæ Primas est? Hanc verò à S. Bonifacio, vel S. Sturmio pro solis Nobilibus fundatam fuisse, minimè legimus, simulque constat, hominum memoriâ non-nobiles ibi Monachos & officiales extitisse. Lapidés loquuntur & Epitaphia, quæ coram inspeximus, inquit Cl. Romanus Hay, (m) rerum monasticarum apprime peritus author. Concilium Basileense solorum Nobilium receptionem vocat *corruptelam*, eamque his verbis prohibet: *Præsertim illam Corruptelam reprobantes, quæ dicunt se aliqui, nullum nisi Nobilem recipere posse. Nam etsi Nobiles in receptione, cæteris paribus, præferantur, tamen & alii ob hoc non excluduntur, nec debent excludi &c. Datum Basileæ decimo Cal. Martii, anno à Nativitate Domini 1439.* Quæ Bulla equidem mox eodem anno 26. Aprilis in Capitulo Provinciali Ord. S. B. Provinciæ Moguntinæ, à Monasteriis Fuldenfis, Campidonensis, Hersfeldensis, Elvacensis, S. Galli, Augiæ Divitis, Weissenburgensis, Einsidensis &c. concorditer acceptata, sed deinde maximo Augiensis Monasterii malo, ut paulò post audiemus, non observata fuit.

Goldastus de Walafrido Strabone falsa prædicat. Pari veritate nituntur, quæ Goldastus Rer. Alam. tom. 2. part. 1. pag. 12. de *Walafrido* Strabone in chartam conjecit: „Abbas, inquit, fama ingenii & doctrinæ lectus, quum provinciam commendatam piè admodum gubernaret, & ad studia intentum animum, tamquam ar- cum (ut de Appio loquitur Cicero) haberet, veluti inutilis & qui res Monasterii dilabi pateretur, à fratribus pulsus est in exilium, ut non obscure ipsemet scribit in carmine quodam ad Imperatorem, quod apud nos cum aliis ejus epigrammatis exstat MS. Eadem invidia apud Fuldenfes laborabat magister ejus Rabanus, cui & Abbatia à fratribus fuit abrogata. Ejectus ita Walafridus (cui ob oculorum vitium *Strabi* vel *Strabonis* nomen

inditum) Fuldenfe repetiit Monasterium, ubi sub Rabano tutiorem ageret vitam. Quo in exilio, aut vehementer animo fallor, aut Glossam Ordinariam, quæ nescio cui Straboni Anglico adscribitur, & Annales Fuldenfes, quos Utopico Strabo Fuldenfi tribuit Trithemius, instituit simul & perfecit. Hæc Goldastus. Veriora nos docet Ermenricus Walafridi Strabonis discipulus in libro ad Grimaldum Abbatem San-Gallensem de Grammatica scripto, ubi Walafridum Augiensis Abbatem (cujus mors in annum DCCCXLIX. incidit) obiisse testatur in legatione, quam ex Augia in Galliam jussu Ludovici Germaniæ Regis ad Carolum ejus fratrem, cognomento Calvum, susceperat. Quâ deinde veritatis specie Goldastus dicit, Walafridum Abbatem à Monachis in exilium pulsam Fuldam concessisse, ut sub Rabano Abbate tutiorem ageret vitam, cum eodem anno 842. quò Walafridus Augiensis Abbas creatus fuit, Rabanus Maurus, dimissa Abbatia, è Fuldenfi emigravit Monasterio. Hæcine sibi constant? Sed in iis refellendis nolim otio abuti.

Ab obitu Walafridi Grimaldus Abbas San-Gallensis Ermenrico mandavit, ut ex Augia ad S. Galli Monasterium accedens, in ejusdem scholâ literis vacaret. Narrant, inquit Joannes Egonius Prior Augiensis, eum ex Augiâ ad S. Galli monasterium transmeasse, ibique inter eos Patres sub Grimaldo scilicet Abbate diutius vitam duxisse. Quod num veritate aliquâ nitatur, non audeo Egonius affirmare, cum hætenus nihil hac de re invenerit. At enim si Egonius vitali adhuc vesceretur aurâ, facile jam affirmaturus esset; Mabillonius namque postea in Bibliotheca Augiensis invenit *Fragmenta Libri de Grammatica* ab Ermenrico ad Grimaldum scripti; in quo pro eximio hoc beneficio his verbis eidem gratias agit: „Beatissimo præceptore meo *Walahfredo* pro responso quodam domni Regis ad Karolum germanum suum pergen- te, ibique defuncto, interim quò eum inde sperabas incolumem reversurum, jussisti me de Auvavensi monasterio ad monasterium S. Galli commorandi & discendi gratiâ proficisci, ibique à fratribus honorificè receptum, aliquamdiu comorari, quod & feci

juxta

juxta præceptum benignitatis vestra. Navem conscendi, atque il- luc cum omni prosperitate, Deo gubernante, perveni &c. Literis affatim instructus Ermenricus in Augiam rediit, ac scholarum regimen suscepit. Vir fuit sanè elegantis ingenii, magnæ facundiæ, profa metròque excellens, ut ex ejus libro de Grammatica elucet, quem in gratiam Scholarum Augiensium edidit. De iisdem bene mereri etiam studuit (n) *Kerardus* iisdem ferè temporibus Augiensis Scholæ Magister. Ut enim politioribus literis erat apprime instructus, ita ad singularem Scholæ Augiensis utilitatem Synonima uno volumine magna industria congestit, quò juventuti deinceps studiosæ labores in conquirendis vocabulis minuerentur.

Post *Ermenricum* & *Kerardum Buntwidus* alique viri docti Augiensis rexerunt scholam usque ad *Bernonem*, de quo supra, ex Monacho Prumiensi à S. Henrico Imperatore Augiensis coenobio præpositum, ac præstantissimis Augiæ Doctoribus jure comparandum, aut etiam plerisque præferendum. Sub cujus regimine, quod usque ad annum Christi 1048. tenuit, Augiensis Schola non Hermanno tantum Contracto, sed Religiosis aliis compluribus, viris doctissimis, ita floruit, ut omnium scientiarum culmen fastigiumque transcenderet. Quod S. Cæsarius Homilia xxv. de celeberrimâ Insula Lerinensi dixit, hoc verè de Insula Divitis Augiæ dicturus mihi videor: HÆC EST, QUÆ EXIMIOS NUTRIT MONACHOS, ET PRÆSTANTISSIMOS PER OMNES PROVINCIAS DISTRIBUIT SACERDOTES, Episcopos sexaginta (o), Archipræsules octodecim. Neque Ecclesiæ tantum dedit tanto numero Antistites, quanto nullum aliud in Germania monasterium, sed Imperio etiam Administratos, Legatos, Consiliarios, Cancellarios &c. Potuisses igitur Augiam Divitem olim dicere Athenæum, unde illi prodicerent, qui præcipua Sacerdotii & Imperii munera in terrâ Germaniâ administrarent. Atque ut solius *Her-*

manni Contracti, simplicis monachi, neque ulla publica dignitate conspicui uberiores nonnihil mentionem faciam. *Vir erat*, teste Trithemio, *in divinis Scripturis eruditissimus, & in secularibus literis universaliter doctissimus, Philosophus Poëta, Astronomus, Rhetor, & Musicus, nulli suo tempore secundus, trium linguarum, Græcæ, Latine, & Arabicæ peritissimus.* Quæro jam ex Conringio, an hoc nihil veræ & solidæ sit doctrinæ? an potius ineptiæ, apinæ, tricæque, & si quid vilius istis?

Igitur à Christi anno 800. ad 1050. usque, per dimidiam nempe, & duas integras annorum centurias Schola Augiensis lætissimo & nunquam obfufcato doctrinæ splendore feliciter radiavit. Postea verò diffiteri non potest *Joannes Egonius*, senescenti jam Augiensis Gymnasio oculorum aciem Scholæ sensim fuisse hebetatam. Deploratissima enim secuta sunt secula, quibus homines, sanguine quidem illustres, uti Comites, Marchiones, ac Duces, Augiam confestim intrarunt, non tam ut Monachi, quam ut *Præpositi Majores*, ut vocabant, fierent. Habebat enim Augia permultas arces, & oppida, ita ut Ulma etiam, quæ hodie celeberrima in Suevia Imperialis civitas est, ejus ditioni fuerit subjecta. His moderandis ac gubernandis nobiles illi Monachi præponi quærebant. Cygni nempe erant, qui lautam escam, liberam auram, ac suavem nidum expecterent. Politiorum ac sublimiorum literarum studiis, aliarumque scientiarum imbui disciplinis in postremis curis habebant. Par ipsis sollicitudo fuit de vita religiosè agenda; neque enim literarum studia in Monasteriis concidere possunt, nisi etiam regularis disciplinæ observantiam secum in ruinam præcipitent. Quid? quòd exorto inter Henricum IV. exauthoratum, & in ejus locum ab Imperii Principibus substitutum Rudolphum Sueviæ Ducem cruento bello, Mavortii fuerint Abbates, quibus in arma animus prurrit; quæ etiam Episcopis Constantiensibus confederati pro Rudolpho contra Abbatem S. Galli ab Henrico stantem, magno viciniæ

(n) Egon lib. de Vir. Ill. Aug. cap. 12.

(o) Mabillonius in Observ. ad vit. S. Pirminii Sec. III. part. 2. pag. 198. numerat tantum Archiepiscopos XIII. Episcopos XXXIV. quorum nomina Johannes Egonius Prior Gabrieli Bucelino communicavit ex sui Monasterii Necrologiis, aliisque tabulis. Ego fidem secutus sum R. P. Francisci Mayer S. J. in Concione anno 1724. habita, qui fuit Monasterii à fundatione Millesimus Jubilæus.

Deplo-
ratur.

niæ, præcipuè San-Gallensis ditionis damno gesserunt. Olim cum Athenis omnia intestino bello ferrent, civés-que inter se tumultuarentur, Diogenes, ut & ipse non sine tumultu esset, dolium suum huc illuc provolvere, atque per civitatis plateas in omnem partem versare, agitare, ac propulsare coepit. Quâ re civibus risum excitavit. Sed quis tumultuante, ac bella ciente mundo bellicos in monachis tumultus rideat, aut æquo ferat animo? Deploravit illos, cæteraque Augiæ mala, vir pacatoris genii, nec contemnendæ doctrinæ, *Conradus Baro de Cimbren*, qui cum antea Scholasticum per annos egisset complures, ob singularis eruditionis excellentiam Abbas anno 1237. designatus fuit. Ejus est carmen non inelegans, quo afflitus Augiæ status amarè defletur. Sub ipsius regimine, quod annis xviii. tenuit, res literaria in Schola non nihil regerminare visa est, sed quæ post ejus fata iterum defloruit, adèd quidem, ut Bruschius, cum Abbatis Wernheri an. 1402. defuncti meminit, disertis verbis dicat, tunc non quidquam studiorum in Augiensi fuisse monasterio. Quod ego factum fuisse non ex physica quadam ratione conjicio, ac si necesse sit, ut quæcunque incrementum, statum, & decrementum recipiunt, ubi ad summum pertigerint culmen, retrò ac in præceps ferantur; sed hanc crediderim fuisse causam, quòd ex opulentia, quam studia literarum monasterio pepererunt, provenerit luxus, ex hoc verò natum sit otium, unà cum tædio laborum, quos scholæ & juventutis institutio secum afferunt. Upde cum anno 1428. *Fridericus Comes de Wartenberg* è monasterio S. Blasii in Sylva Nigra postulat, Augiæ præfectus fuisset, doctos homines aluit, à quibus monachi literas addiscerent, quorum Antecessores immortalis Augiæ Divitis gloria florem totius Germanicæ Nobilitatis plurimis annis docuerant. Alios *Fridericus* in variis Academicis altioribus etiam studiis excoli curavit: ex iis ob docile ingenium & suaviores vivendi ac agendi mores facile princeps est habitus *Caspar de Braiten-Landenberg*, Canonum Doctor, vir doctus & apprimè mansuetus, qui anno Christi 1442. communi Patrum San-Gallensium acclamatione ibidem Abbas est acceptatus. Re-

(p) in orat. Smyr.

meassent igitur virtus ac doctrina quasi postliminio in Augiam, nisi *Friderico Abbati* idem ferè accidisset, quod improvidis agri cultoribus contingere solet, qui excisis arborum ac vitium stirpibus, nisi in earum locum novas magnamque spem frugis afferentes propagines sufficiant, brevè ad inopiam rediguntur. Pro eo enim, ut juvenes, etsi non illustri, honesto tamen loco natos, disciplinæ regularis amantes, atque literarum studiis deditos deligeret, nullos nisi domi nobiles in monasticæ vitæ candidatos cooptavit. Ut ipse igitur ex vetusta & nobili admodum familia natus erat, ita amore Nobilitatis Conventum ex solis, undecunque potuit, Nobilibus corrasit, quorum duos tantum ibi invenerat Nobiles, *Henricum Comitem de Lupfen*, & *Joannem Baronem de Roseneck*, qui tamen ambo relicta professionis religione discedebant propter sumam cœnobii penitus exhausti inopiam. At enim nobiles isti monachi avitæ stirpis suæ existimationi, atque gloriæ notam quasi ignominie inurere sibi videbantur, si literis, disciplinis, & artibus capeffendis incumberent. Unde iterum post hæc Augiam otium & inertia monachorum, nobili suâ duntaxat profapia gloriantium, fruges autem, quas virtus & doctrina monasterio peperit, strenuè confumentium, planè destruxit, dissipavit, deperdidit, quousque demùm ab eorum uno *Marco de Knüving* foedissimum in modum prodita fuerit; de quo videri potest *Cl. Bernardi Pezii Tomus VI. Thef. Noviss. Anecdotorum*. Dicere liceat de Augiæ, celeberrimo quondam Asceterio, quod *Aristides* (p) ad Antoninos Imp. de Smyrna, urbe nobilissima, sed terræ motu concussa & collapsa dixit: *Nunc desolatam perflant Zephyri*. Nec Augienses, opinor, multum hodie juvat, Augiam fuisse aliquando divitem ac felicem: nam miserum atque acerbum consolationis genus est, meminisse Antecessorum, qui meliore usi fuerint fortunâ. At enim macte animis & virtute! *Manus Domini non est abbreviata*; Nec incassum orat Ecclesia: *Omnes Principes eorum, qui dixerunt: hæreditate possideamus Sanctuarium Dei, Deus meus pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti &c.* Psal. 82.

Scholæ
Augien-
sis finis.

S. V.

§. V.

NOVA CORBEIA IN SAXONIA.

Corbeia
Nova
utriusq;
Saxonie
Schola.

Corbeia Nova, seu Saxonica, celeberrimi nominis Cœnobium in Circulo Westphalico, Diœceseos Paderbornensis, ad normam Veteris Corbeie in Picardia ad Somnæ fluvii & Corbeie torrentis confluxum sitæ, institutum fuit. Laudatur à Pagio (q) ex merito, quòd fuerit primaria aliquot seculis utriusque Saxonie schola, unde plurimi prodierint Archiepiscopi, Episcopi, Antistites, virique omni doctrinæ genere insignes. Schola Corbeiensis, inquit Chronographus Huxariensis Petrus Visselbeccius (r) Monachus Imperialis Monasterii Eresburgensis, per multos annos *Palladium & ornamentum totius Saxonie erat*, in qua docentes & discipuli soli Deo & bonis artibus ac scientiis operam dabant. Joanes Trithemius (s) cum celeberrimi hujus cœnobii exordia retulisset, multi, subjungit, per successum temporis in eodem cœnobio viri sancti & doctissimi claruerunt. Et iterum: *Corbeie Novæ monachi plures numero, eruditione & sanctitate gloriosi totam Saxoniam, Marchiam, Bohemiam & Austriam cum provinciis adjacentibus suis prædicationibus & exemplis ad fidem veritatis converterunt*. Agmen ducit S. Ansharius Bremensium ab anno 847. Episcopus, ab anno autem 858. ad 865. primus Archiepiscopus Hamburgensis, qui in Corbeie Novæ Athenæo primi magistri partes gessit. (t) Erat verò in ipsa infantia levis admodum. Mortuâ matre missus est ad scholam. Sed posthabito literarum studio puerilibus nugis cum suis collusoribus animum appellebat. At Deus eum ab ejusmodi ludicris retrahere voluit. Quamobrem die quadam vidit in somnis se esse in loco cœnoso, & lubrico, ex quo non poterat se extricare. Non procul vidit amœnum quendam locum variis floribus vernantem. In eo vidit eximiam quâdam formâ mulierem, quæ multas alias comites præcedebat, inter quas erat mater ejus: ad quam cum vellet accedere, speciosa mulier, quam beatam Mariam Virginem esse existimabat, ei dixit, eum ad matrem accessurum, si pueriles nugas dimittere

Exordia
sua de-
bet S. An-
shario.

vellet. Hac visione in alium mutatus est, cœpitque jociis futilibus ablegatis, meditationi & literis invigilare. Non multò post mundo relicto cucullam induit in Corbeia Gallica. Cum virtute & doctrina alios antecelleret, magister Scholæ constitutus fuit. Non ita pridem ædificatum fuerat cœnobium in Saxonia à S. Adalardo Corbeie Gallicæ Abbate, quod etiam Corbeia Nova appellatum est. Illuc missus est S. Ansharius, ut primus Scholæ magister esset, cumque ejus doctrina indies innotesceret, publicus divini Verbi Ecclesiastes electus est: quod munus cum omnium applausu strenuè obiit. Testem hujus rei habemus S. Rembertum, ejus discipulum & successorem. *Ad hunc ergò locum, inquit ille, Dei famulus (Ansharius) unà cum aliis fratribus primò directus est, ut inibi officio fungeretur docendi. In qua re ipse per omnia tam probabilis & acceptus inventus est, ut omnium electione publicè quoque in Ecclesia Verbum Dei populis prædicaret; sicque factum est, ut ejusdem loci ipse primus & Magister Scholæ & Doctor fieret populi.* Ita S. Rembertus, de quo *Christ. Franc. Paullini* in Theatro Illustr. Vir. Corb. Saxonice (u) hæc literis consignavit.

» S. Rembertus ab ipsa infantia ab
» optimo Anshario fideliter institu-
» tus, factus tandem Rector scholæ
» claustralis Turcholtianæ [Cellam
» Turcholt S. Anshario dedit Ludo-
» vicus Pius] cui summa industria
» præfuit. Abeunte verò Anshario
» in Boream, Corbeiam vocatus,
» ibique Magister Scholæ constitutus,
» Successor tandem ejusdem in Ar-
» chiepiscopatu Hamburgensi.

Perseveravit hoc docendi munus usque ad annum MCCCXLIII. ut colligitur ex hujus Monasterii Annalibus antiquis apud Leibnitzium Scriptorum Rerum Brunsvicensium Tomo II. ex quibus, uti ex Chronico Huxariensi Petri Visselbeccii, Annalibus Hirsaugiensibus Joannis Trithemii, Notis & Observationibus Francisci Paullini & Godofridi Leibnitii, quæ ad rem scholasticam spectant, delibare juvat. Igitur

In Annalibus Corbeie Saxonice Prærad-
antiquis ad annum 839. sic legitur: bertus
Præradbertus commonachus noster cla- Lector.
ravit pietate & doctrinâ, Bathurato Epi-

E e 3

Iscopo

(q) apud R. P. Pichler in Hist. Imp. Rom. Germ. Tom. III. de Lud. Pio part. 3. c. 2. n. 43. p. mihi 247.

(r) pag. 2. (s) In Chron. Hirsaug. nov. edit. San-Gall. pag. 11. & 13.

(t) Hug. Menard. In Menolog. pag. 875. (u) pag. 23.

scopo in Patherburn valde dilectus, & ad annum 843. Præradbertus lector eximium librum scripsit de Fide, Spe, & Charitate. Hæc legens, inquit Illust. Leibnitiu (x), quis non crederet, fuisse in nostra Corbeia Lectorem quendam Præradbertum, et si alibi inter Scriptores Ecclesiasticos haud memoratum? Sed inquisitione tandem apud ipsos Corbeiensis facta, iussu Reverendissimi & Celsissimi Principis Abbatis copia mihi operis decreta est; ubi ex ipso statim initio intellexi, deceptos fuisse, quicumque fide Annalium loci Præradbertum admiserunt. Ita enim liber incipit: Pr. Radbertus Warino Corbeiensis Abbati, & Archimandritæ suo salutem, legendum P. Radbertus, id est, Paschasius Radbertus; sic enim ipse se appellare solet, Monachus & tandem Abbas Corbeie Veteris: quem ad Warinum, Abbatem Corbeie Novæ, etiam alias scripsisse constat, clarus seculi sui vir, & dux eorum, qui circa Evcharistiam Scholasticorum doctrinæ prælusere. Decepit ergo Corbeiensis nostros jam olim, quod Warinum Archimandritam suam vocans sese Monachum ex ejus Monasterio profiteri visus est. Sed idem sensus est, quasi dixisset: Radbertus Warino suo, Corbeiensis Abbati &c. salutem, ut Cicero Attico suo scripsit, id est, amico. Pr. interpretarer Presbyter Radbertus, nisi constaret, Diacônatus gradum non excessisse. Rem acu tetigit Cl. Edmundus Martene (y), qui, quod Præradbertus appelletur, observat, errorem esse Annalistæ, decepti inscriptione recentioris Codicis Corbeiensis, quæ amanuensis ipsius errore sic effertur: Præradbertus Warino &c. cujus loco si antiquiores libros consuleret licuisset, non Præradbertus, sed P. Radbertus, id est, Paschasius Radbertus legisset, quod sanè præmissi versus acrostichi indicant, quorum initiales literæ efficiunt Radbertus Levita. Cæterum Radbertus ipse prius in Corbeia Gallica eundem Warinum & Anscharium, aliosque insignes viros discipulos habuit, tandemque ad Abbatis in ea dignitatem, ascendit A. D. 844. Ab Adalardo & Wala fratribus in Saxoniam missus aliquando fuerat, ut Corbeia Novæ Monasterium, quod illi fundarant, absolveretur: quo tempore forsitan Magistri officio functus est aliquamdiu in schola Corbeiensis. Utcunque sit, ju-

vat hinc ex Petri Visselbecii Chronico Huxariensi brevem subijcere syllabum Lectorum Corbeiensium, in quo tamen quàm plures desiderari facile quis ex dicendis advertet.

Lectores Scholæ Corbeiensis.

Sub Adalardo Abbate I.	Sub Bovone II. Abbate VIII.
Anscharius Lector.	Helmdagus & Arnoldus.
Sub Warino Abbate II.	Sub Bovone III. Abbate X.
Præradbertus.	Eilbertus & Wedekindus.
Folkerus.	
Thiodolfus.	Sub Rothardo Abbate XVII.
Avo.	Remaclus.
Helmricus.	Sub Marquardo Abbate XXII.
Sub Adalgario Abbate III.	Waramundus fit Abb.
Healdus.	Hillinus fit Abb.
Wendilagus.	Goderamnus.
Othaldus.	Gumbertus.
Sub Avone Abbate V.	Sub Folckmaro II. Abbate XXIV.
Ottbertus.	Heinricus.
Sub Bovone Abbate VI.	Reinerus.
Deddi.	Bartoldus.
Wicbertus.	Sub Henrico II. Abbate XXV.
Hogerus.	Reinmarus.
Wimo.	Sigebertus.
Sub Gotschalko Abbate VII.	Adelgerus.
Thiadolfus, & Rodolphus.	Volckmarus.

Ex hoc Catalogo compertum habemus, S. Anscharium fuisse primum Scholæ Corbeiensis Lectorem. Tali nempe Didascalo dedicanda erat illustrissima Schola, ex qua subinde tot Evangelii præcones & Septentrionis Apostoli prodierunt.

V. C. Franciscus Paullini (z) Rythmos affert Saxonicos, quibus alii hujus Scholæ illustres Doctores & Lectores commendantur.

*Darunter syn gewesen fürwahr
Veer und tventlich Doctoren klabr
In der billigen Schrift so saamen,
Deren eine Hugo mit Nahmen
Ock Haimo, und deren noch mehr
Dorch des billigen Kindes sörte Lehr
Sind in allen Könften worden uterlesen.
Dat*

(x) in Introduct. ad Script. Rer. Brunsv. Tom. 2. n. xxv. pag. 27.

(y) in præv. admonit. ad S. Radberti Opus de Fide, spe &c. quod Collect. Ampl. Tom. ix. pag. 27. exhibetur. (z) pag. 34.

*Dat ock veele Hillge da gewesen,
Welche da tor Bishopen quämm
Als Sünste Anscharius to Brehmen
Und Rabanus de Doctor gelart
Naa Fulda und Mainz gekohrē ward.
u. s. m.*

An Rabanus Maurus in Schola Corbeiensis unquam docuerit? At enim, vel ipso Paullini fatente, chronologia repugnat. Etenim anno 822. Nova Corbeia ad Visurgim surrexit, & eodem tempore præfectus est Rabanus Fuldæ. „Dixerim, inquit, statim sub exordio nascentis Ecclesiæ, licet non diu, heic docuisse, abhinc verò Fuldam vocatum. Rhythmos enim nostros vera cecinisse opinamur: aut num compositus annorum regiminis vacillat? „Ægilque anno 822. adhuc superstes vixit? quod tamen Marianus Scotus Chron. L. III. æt. 6. Bucelinus in Catal. Abb. Fuld. & Annal. Fuldens. ad hunc annum negant. Aut num conjicere fas est, Rabanum Ægili non statim susceptum esse, sed dato intervallo? Certè Sigebertus Gemblac. ad h. ann. primum regiminis sui Fuldens. annum in 824. distulit, Moguntin. initium ab anno 848. capiens. Nec Trithemii calculus L. II. c. 39. Vir. Illustr. & L. III. c. 199. & L. IV. c. 81. sine errore deprehenditur: non enim anno 855. sed seq. d. 4. Febr. piè obiit, notante Mariano Scoto l. c. Sigeberto Gemblac. Chronogr. ad h. ann. Adde Compilat. Chronol. edit. Pist. Francof. 1583. „Annal. Fuld. ad h. ann. & qui omne punctum tulisse videntur, Fabricium ac Browerum. Crederem itaque speciali jussu Fundatoris nostri Ludovici, Rabanum Corbeie vixisse, quando autem & quamdiu, accurate non dixerò. „Hæc Franciscus Paullini. Quæ verò tanti mihi non videntur, ut me in eam abduci sententiam patiar, ut Rabanum Maurum in Schola Corbeie Novæ Magistri partes unquam sibi sumpsisse credam. Nam Sigeberti Gemblacensis auctoritatem non moror, de quo certum est, eum in supputatione temporum parum esse accuratum, ac res duobus annis ferius, quàm gestæ sunt, suæ Chronologiæ intexere. Accedo potiùs aliis, iisque maximè idoneis auctoribus, qui uno ore affirmant, Ægilem Abbatem Fuldensem anno 822. fuisse è vivis sublatum, in ejus verò locum eodem anno, mense Augusto vel Septembri Rabanum susceptum. Quis

verò in animum inducere possit, ut persuasum habeat, Rabano Abbati tantum otii à gravissimo Fuldensis Monasterii regimine fuisse, ut munus docendi in alieno monasterio assumeret, aut illud Ludovicus Pius Imperator ipsi demandaret? maximè cum in Schola Fuldensi onere exponendi facras Literas premeretur. Sed nec dici potest, quòd post annum 842. quo abbatali dignitate ultrò cessit, Corbeie docuerit; fecerit enim in cellam, quæ in monte S. Petri, non ita procul à Fuldensi sita est monasterio, ubi totos ferè quinque annos privatus vixit usque ad annum 847. quo Archiepiscopus Moguntinus est creatus, Gratis igitur Lectoribus Scholæ Corbeiensis accensetur.

Item an quæ idem Paullinus de Haimone, Fuldensi Monacho, ac postea Halberstadiensi Episcopo commemorat his verbis: „Haimo Doctor fuit Corb. In hunc digitum intendunt schedæ nostræ seu Rythmi Germanici, quando ajunt: circa initium novæ Corb. Haymonem S. Scripturæ Doctorem hinc vixisse, totamque Saxoniam suo jubare illustrasse. Tantum lucis accessit nobis ab hoc Titane. „ Sed hæc à Paullino faciliùs dicuntur, quàm probantur.

Anno DCCCLXI. Waltericus Commonachus fit Lector in monasterio S. Petri in Erpenesphurt, mox autem Abba in alio monasterio, doctus, & pauperum refugium. Felix schola, quæ Magistros exteris suppeditare potest.

DCCCLXXXV. Wimo Lector noster ob expeditam doctrinam & accuratam informationem, magni habitus ubique.

DCCCCLII. Unwannus noster fit Lector sacre Theologiæ in Monasterio S. Pantaleonis Coloniae, & F. Harath profectus est cum illo.

DCCCCLXI. Floruit Schola in nova ecclesia (quam Adelgarius Abbas Corbeiensis III. anno 853. ex bonis monasterii sui fundavit & dotavit in ripa Visurgis, in memoriam S. Pauli) cum tota Congregatione, certando quasi cum nostra. Sic mater dilexit filiam, & filia honorabat matrem. Fuit verò nova hæc ecclesia non monachorum, sed Canonicorum, quam Adelgarius eo fine constituit, ut haberet feminarium, in quo boni doctique instruerentur Canonici. In hac schola, verba

Professor verba sunt Paullini, (a) *juxta institutum Carolinum, etiam Græcæ linguæ Professor erat, uti Osnaburgi.*

Et verò interiores literas (b) à Corbeiensibus aliquando non neglectas, vel ex eo æstimes, inquit Leibnitiu, quòd ad annum 999. *Megnholdus*, magister scholæ, ob variam doctrinam mirè laudatur, quòd etiam, ut ad annos 1156. & 1157. notatur, *Wicboldus* Abbas bis legatus in Græciam missus est à Friderico I. Augusto: & anno 1228. Hermannus quoque Abbas in Græca lingua valde doctus fuisse memoratur. Et 1332. *Richardus* Lector juniores Mathesin docere jussus est. Sed & Medicinam non mediocriter excolebant Corbeiensis Monachi, ut Paullinus, ipse Medicus doctissimus, qui apud Corbeiensis Bernardo Monasteriensi Episcopo, Abbatiam tenente, aliquamdiu egit, aliquoties observavit. Hic anno 1055. notatur, *Arnoldum* Abbatem colica sæpius afflictum folis baccis Juniperi comestis dolores vicisse. *Thiedagus* monachus non tantum sacramentorum scientia & eloquio, sed & arte medica claruit, & Ottoni III. carus fuit, cumque Boleslaus fenior *Dux Bohemæ* paralyticus ejus operâ utiliter usus esset, Episcopatum Pragensem ei procuravit, ut disertè habet *Ditmarus* contemporaneus lib. vii. unde repetit Chronicon nostrum ad annum 996. Notatur ad an. 1159. quemdam de Ikenrod solo lacte pro potu & cibo vitam produxisse ad annos cxxxi.

DCCCCLXVI. Sub Luitholfo Abbate florentissima disciplina, & Schola in Saxonia prima.

DCCCCLXXI. Claruit Wittikindus noster, præclarus Historicus, Mathildæ Reginæ specialiter carus. Natus is fuit in Saxoniâ, quibus parentibus nil certi habetur. Nomen è sacro baptismi fonte *Wittikindi* tulit. Est autem, inquit Meibomius (c), nomen ipsum à sapientia, quæ Germanis *Witte*, unde Wittikindus, quasi dicas, sapiens puer. Adolescens, quòd ingenio valeret, & religionis amore flagraret, deductus est in scholam monasticam Corbeiensis, in qua tum temporis studia literarum ut maximè florebant. Quantâ verò cupiditate discendi flagravit Wittikindus,

ostendit Trithemius ad annum 952. & 954. ubi memorat, eum excitatum famâ Meginradi monachi & scholastici Hirsaugiam venisse, eumque cum admiratione docentem diebus multis audivisse. Quò eodem Trithemio teste fuit Wittikindus *vir in divinis scripturis doctus, & in secularibus eruditissimus, qui multis annis in præfato monasterio Corbeiensis scholæ monachorum publicè præfuit, & complures discipulos post se doctissimos reliquit, ex quibus multi ad Episcopatus, & Abbatias diversas postea fuerunt assumpti:* Quo tempore obierit Wittikindus non constat: reliquit posteritati præter Annalium Libros III. quædam alia ingenii sui monumenta, quæ recenset Trithemius Libro de illustribus Germaniæ Scriptoribus.

DCCCCLXXVII. Luitholfus scholasticus & ecclesias suas visitat, & corrigat; cujus pietas, doctrina, discretio, & liberalitas multa contulit Monasterio. Ipse in magno honore apud Principes & Nobiles, qui filios suos certatim mittebant in scholam nostram. Bruno Henrici Aucupis filius & Ottonis M. frater uterinus, Archiepiscopus Coloniensis ab ipsa adolescentia in Schola Corbeiensis Francisco Paullini (d) memoratur. Sed obstat vita Brunonis à Rotgero scripta, in qua annos circiter quatuor habens ad Baldricum nostrum Ultrajectenæ Ecclesiæ Episcopum missus dicitur, ut liberalibus literarum studiis ab eo imbueretur. Quòd & factum est. S. Alfridum Episcopum Hildesensem, S. Gaubertum Episcopum Osnaburgensem, aliosque plures Ecclesiæ Antistites in Corbeia institutos fuisse non ivero inficias,

DCCCCLXXX. Floruit Othericus, qui Wittikindo in regenda Corbeie schola successit, ut Trithemius ad hunc annum tradit his verbis: „Quo mortuo (Adelberto primo Magistro, de burgenfium Archiepiscopo) electus fuit Othericus, monachus Corbeiensis, vir sanctus, & tam in divinis scripturis, quàm in secularibus literis eruditissimus, qui scholæ monasticæ in præfato coenobio post Wittikindum aliquanto tempore præfuit: qui cum esset in sua humilitate contentus, electioni consensit invitatus

„ ora-

„oravitque Dominum, ut eum ad episcopatum apicem non permetteret ascendere, quòd & impetravit. Nam in eundo ad Sedem Apostolicam pro electionis suæ confirmatione obtinenda, cum Imperator eo tempore esset in Italia, sicut petiit à Domino, mortuus est, ut exponit Dithmarus lib. iii. ubi addit, neminem sapientiâ ac facundiâ sibi similem reliquisse. Quo tempore Paviæ apud Cæsarem erat, disputationem habuit cum Gerberto, celeberrimo Galliæ Scholastico, postea Romano Pontifice Sylvestro II. Mentionem illius facit Hugo Abbas Flaviniacensis in Chronico Virdunensi (e) his verbis: *Post annum Remensis Adalbero Romam cum Gerberto petebat, & Ticini Otricum cum Augusto reperit. Et paulò infra: Et quia anno superiore (anno 975.) Otricus Gerberti se reprehensorem in quadam figura cum multiplici diversarum rerum distributione monstraverat, jussu Augusti omnes Palatii sapientes intra Palatium collecti sunt, Archiepiscopus quoque cum Adone Abbate Dervensi, & scholasticorum numerus non parvus, & ceptâ disputatione, quum jam totum penè diem consumpsissent, Augusti nutu finis impositus est.* Ab Alberto Stadenfi Othericus vocatur *Magnus*; breve quidem, sed elogiorum omnium sine dubio luculentissimum, quòd in re literaria nemini tum temporis adhuc erat concessum. Nec immeritò hoc encomio eum cohonestavit. *Verè enim magnus est, qui in se parvus est, & pro nihilo omne culmen honoris ducit.* Vita Othericum destituit, quum humanæ gloriæ, quæ ex Episcopatu ei obventura erat, impatiens foret, scilicet, ut alteram immortalem, quam absolutâ pietate, ac multorum institutione promeritus fuerat, coelum suspiciens certiore voto sequeretur. *Qui ad sapientiam erudiunt multos, tanquam stellæ fulgebunt ad perpetuas æternitates.* Meminit Otherici etiam Adamus Bremensis lib. 2. cap. 6. innuens, quòd discipulum habuerit Theadelmum, Bremensem scholam florentissimam regentem. De ejus morte legendus est Diethmarus lib. iii. ne fides habeatur Autori Anonymo Chronici Magdeburgensis apud Meibom. *Rer. Germ. Tom. II. pag. 277. ubi Othericus non humilis, sed ambitiosus describitur.*

DCCCCLXXXII. claruerunt *Alardus & Erhartus* Viri multæ scripturæ, & teste Trithemio, *Algerus* multis annis Scholasticus, vir tam in divinis scripturis, quàm in secularibus literis doctissimus, qui per totum Imperium Germanorum eruditionis suæ laudem obtinuit immortalem.

DCCCCLXXXV. Acquirat nunc Monasterium formam oppidi, & sic quoque dictum est. Nova ecclesia & schola ibidem in usum ejus. Nempe B. Adalgarius, Abbas Corbeiensis III. an. 863. ex bonis monasterii sui fundaverat, & dotaverat insignem Ecclesiam Collegiatam in ripa Visurgis in memoriam S. Pauli, ut haberet seminarium, in quo boni doctique instruerentur Canonici. In hac schola juxta institutum Karolinum etiam Græcæ linguæ professor erat, ut Osnaburgi. Vide Franc. Paullin. in Notis ad Visselbeccii Chronicon Huxariense pag. 15. Rolevinc de Situ & Moribus Westphal. l. 2. c. 8. p. 92. Krantz lib. 1. Metrop. c. 2. & alios.

DCCCCXCIX. Claruit *Megnholdus* in varia literatura. Erat enim Theologus, Philosophus, Musicus, Poëta, bonus scholæ Magister, facundus Declamator, & devotus Monachus. Quàm pulchrum hoc septenarium.

MXIII. Algero Scholastico rebus humanis exempto, Rogerius monachus ejusdem coenobii scholis omnium consensu monachorum præficitur, homo multæ eruditionis, sed eo tempore satis provectæ ætatis, ac propterea ad ministerium doctrinæ minus idoneus. Præfuit tamen scholis Monachorum annis fermè sex: de cujus lucubrationibus videri potest Trithemius.

MXXX. Drutmarus studia Fratrum promovit omni conatu, doctorum Virorum familiaris.

MXXXVIII. Claruit his temporibus Erhardus monachus in omni scientia scripturarum doctissimus, Algeri Monachi, & Scholastici quondam auditor, atque discipulus, qui Rogerio Monacho, de quo supra dictum est, in regimine scholarum ante annos decem & octo, sicut patet ex computatione temporis, successerat, & multos discipulos in omni doctrinarum genere instituit. Hic inter cætera ingenii sui opuscula scripsit

(a) In Not. & quos citat Rolevinc de situ & moribus Westphal. l. 2. c. 8. p. 92. Krantz lib. 1. Metrop. 12. Dav. Chytr. l. 3. Saxon. pag. 83.

(b) Leibnit. loc. cit.

(c) In vit. Wittikindi Tom. I. Script. Rer. Germ. p. 624.

(d) l. c. pag. 38.

(e) Juris publici fecit Labbeus in Bibl. Mg.

psit in quinque libros Moyſis non ſpernendæ lectionis Commentaria ; quorum ſtudio ſuos Auditores Monachos reddidit doctiores. Sermones quoque & Homilias complures dictavit ad fratres elegantes. De Reſurrectione mortuorum ſcripſit plenum eruditione Tractatum. Scholis ſerme præfuit annis triginta, & multa ſcripſit, quorum notitiam non habemus.

MLI. Erhardo è vivis erepto, ſucceſſit in regimine ſcholarum Bernardus Monachus in divinis ſcripturis ſtudioſus & eruditus, ſeculariſque literaturæ non ignarus, & præfuit officio ſibi demandato, annis ſerme viginti octo. De cujus lucubrationibus vide ſis Trithemium.

MLIV. Pauciores Fratres habuit Arnoldus ob crebriora incendia, qui tamen choro & ſcholæ ſatisfaciebant. Bis in anno ipſe examinabat juniores monachos, ut ſtimulum daret vir doctus.

MLIX. Ad hunc annum Trithemius meminit Ruthardi, viri docti, & magnæ reputationis, qui ſcholis monachorum apud Corbeiam multo tempore præfuit, & magnum eruditionis ſuæ experimentum dedit; deinde proficientibus meritis, Abbas ejuſdem monaſterii fratrum electione conſtituitur, & ſatis religioſe converſatur. Trithemio adſtipulatur Lambertus Schaffnaburgensis his verbis: *Vir in Sacris Scripturis optimè eruditus, & ſic ad loquendam expeditus, ut nemo illâ etate verbum Dei copioſius, nemo ſubtilius, nemo elegantius tractaret.*

Marquardus Abbas doctrinæ ac pietatis promotor.

MLXXXIII. Marquardus bonus Pater & doctus, doctorumque amator, ſtudiis ſemper intentus, fugientem pietatem, doctrinamque ſeridè retraxit. Ampliſſimum habuit Conventum, & doctiſſimos fratres. Inter eos eminuit Windolfus lector, qui ſcholarum regimen narratur tenuiſſe, literarumque ſcientiâ ita laudabiliter claruiſſe, ut in Abbatem alterius monaſterii promoveri meruerit. Marquardus verò translatus eſt ad Episcopatum Oſnabrugensem anno 1088. ſed eo iterum dimiſſo ad veterem nidum rediit, ibique vitam clauſit. Tribus ſerculis ſemper vixit contentus, juſculo, olere, & carne, ſeu piſciculo. Meruit hoc epitaphium:

Marquardus, optabilis Abbas, pietatis & doctrinæ promotor, diſciplinæ

monaſticæ inſtaurator, & boni Paſtoris exemplar, Episcopus poſtea Oſenbrug. ſed ob turbulenta tempora oneri iſti cedens, reverſus ad matrem, quam conſilio & induſtria laudabiliter juvit: quietem hîc in gremio ejus invenit, omni laude & honore dignus. Año MLXXX.

MCIV. Schola monaſterii ruit in ſcholæ perniciem omnium, quod etiam in decreto Chronico Huxarieniſi his verbis aſſeritur: Anno MCIV. vidit Corbeia ſcholam ſuam deſtructam, unde omnia mala.

MCIX. Schola monaſterii non valet. Præpoſitus monaſterii hujus mali autor & promotor punitur à Deo.

MCXLVII. Succreſſit Wicpoltus, qui anno ſequenti reformat ſcholas, exemplum boni Prælati. Quæ ſcholæ ſunt in Monasterio Corbeienſi, & civitate Huxarieniſi, quæ propè monaſterium, & ad illius ſpectat dittonem. Optimi Prælati, inquit Viſſelbeccius (f), & pulcherrimi Principis exemplum dedit nobis Wicpoltus, cujus ſumma cura ſcholæ ſtaſtica erat. Ideò Fratres Eresburgenses ad ſtudia vehementiùs addiſcenda hortatus eſt paternâ admonitione. Veniens etiam Huxori anno MCL. univerſum Senatam & omnes Clericos ad ſe vocatos ita allocutus eſt religioſiſſimus Pater: *Pæſtoralis officii cura poſtulat, ut de amplo iſto animarum luter priſtino omni hora diligentius cogitemus, ut tandem fidam rationem reddamus de omnibus, quorquot fidei & inſpectioni noſtræ commiſit Dominus. Fera beſtia homo timoris Dei oblitus. Juſtum igitur & ſalutare fuerit, timorem hunc, qui omnis ſapientiæ radix eſt, cum ipſo lacte parvulis inſtillare, eòſque in ſcholis fideliter erudire. Quod niſi fiat, nec Clerici, nec ſeculares unquam valebunt. Seminaria & ſuſtentacula Eccleſiæ ac Reipublicæ ſcholæ ſunt. Sic pax & ſalus in terra noſtra. Moneo igitur vos, & omnem Univerſitatem, ceu dilectos & fideles noſtros, ut eandem curam nobiſcum ſuſcipiatis, omnique ſtudio in id incumbatis unice, ne quid damni capiat juventus. Amputate autem amputanda, remove- te impedimenta huic conſilio inimica, nec parcite ſumptibus pro Dei gloria, pro augenda & conſervanda Eccleſia ac Republica, pro ſtabilitate Urbis veſtræ, pro or- namento patriæ, pro æterna do-*

Restituitur priſtino ſtatu, ut noſtri.

centium & diſcentium ſalute utiliter impendatis. Ut verò res hæc procedat feliciùs, conſtituemus certos quosdam inſpectores & coryphæos ex Ordine Senatorio, & ex Clero, imo etiam ex noſtro Conventu, iſſque mandabimus, ut omni trimreſtri ſpatio juventutis ſcholæſticæ proſectus & defectus conjunctis oculis & animis explorent, nobiſque ſignificent. Sic ſtimulus dabitur docentibus diſcentibusque. Hæc Abbas Wicboltus, qui ſcholam Huxori quondam nudis pedibus ingreſſurus rogabatur à Capellano, cur id faceret? tunc neſcis, dixit, quàm ſanctus locus hic, & quàm reverenter converſari oporteat cum iſtis parvulis, quorum angeli ſemper ſtant coram facie Domini. Sedens poſtea in ſella, magnâ lætitiâ recitantes & orantes audiit pueros, dicens: boni paſtoris eſſe, agnos bene curare, ut bonas inde ſperemus oves. Ipſe Scholam clauſtralem Corbeie priſtino reſtituit nitore, fratresque ad chorum, & ſcholam amandavit omnes. Vir fuit magnæ doctrinæ ac prudentiæ, & cum Græcæ linguæ eſſet peritus, à Fridrico I. Auguſto bis Legatus in Græciam miſſus eſt.

periali Monasterio, quod Eresburgi erat ad Dunolam, nec vitâ modestiori, nec doctrinâ elegantiori vitam ornarunt suam, nec in scholis docere juventutem, uti par erat, ipsimet ignorantes. Majori adhuc curæ, ut decebat, Hermannus Abbas habebat incrementum Scholæ Corbeienſis, quandoquidem omnis ſalus ex eâ in Monasterium & territorium ſuum Deo benedicente fluxerat.

MCCCXXXII. Richardus Lector juniores Monachos Mathesin docere juſſus eſt.

MCCCXLIII. Cuno de Albaxen in ſchola noſtra inſtitutus Canonicus fit Bremeniſis, tandem Regiſ in Anglia Conſiliarius.

Ab hoc anno uſq; ad an. MCCCC. LIII. quo Annalibus ſinis imponitur, nulla ſcholæ mentio ampliùs occurrit: imò ſeculo xv. haud ampliùs viguiſſe, argumento eſſe poteſt, quòd Anna- lium ſcriptor, aut interpolator, Antonius Schakenburgius, Monachus Corbeienſis, ad añum MCCCCXLII. de ſeipſo teſtetur: *Miſſus ſum ſtudio- rum gratia in monaſterium Iburgenſe. Et iterum poſt ſex annos ſcilicet MCCCCXLVIII. Miſſus ſum ſtudio- rum cauſa ad avunculum meum Canonicum majoris Eccleſiæ Minigarde- vordienſis, qui fideliter me educavit. Fors in monaſterio Iburgenſi huma- niores literas, apud avunculum verò altioreſ edoctus fuit diſciplinâ. Denique Annalibus ſuis coronidem notatu dignam his verbis imponit: *Interea Deus miſereatur Corbeie. Ut pietas & doctrina Ordinem noſtrum exaltavit, ita luxus & ſocordia eundem depreſſit. Sapienti ſat.**

Finis ſcholæ Corbeienſis.

MCLXXX. Frethric de Scarfeld Scholæ Magiſter, mox vocatur in Abbatem.

MCLXXXII. Magnum incrementum ſcholæ.

MCCIV. Hucboldus (g) Corbeienſis monachus, cum eſſet ſacræ Theologiæ Doctor, à Religioſis Monasterii S. Michaëlis in Hildesheim, unanimi conſenſu in Abbatem electus fuit.

MCCXVIII. Hermannus Abbas vir prudens & experiens viſitat ſcholas inſpectioni ſuæ commiſſas. Erat ſimul valde doctus in Græca lingua. Hujus Abbatis meminit etiam Autor Chronici Virg. Otterberg. his verbis: Anno MCCXVIII. Hermannus Abbas Corbeie Fratres Minores Ord. S. Franciſci in urbem Huxorienſem induxit 1.) ut religioſa vita & doctrina elegantiori prælucent. 2.) ut juventutem in ſcholis fideliter inſtruerent, & Paſtores paganos aliquando onere ſuo levarent. Sed iſti Mendicantes (ut acerbè, ſincerè tamen, more ſuo dicit Viſſelbeccius Huxarieniſis, Monachus Benedictinus in Im-

Hæc coronide melior illa, magisque præclara, quam ex Chriſt. Franc. Paullini Theatro III. Vir. Corb. Saxonice afferre liceat: „Næ, ſi nullum aliud Germania Monasterium, „nullam aliam ſcholam, aut eruditos „Viros habuiſſet, vel unica Corbeie „univerſo ſuffeciſſet Imperio. Certè „enim Karolus Imp. cunctis Saxonie „Eccleſiis à ſe fundatis, teſte Oſna- „brug. ſcholas adjecit, voluitque, „ut quilibet Canonicus tam Græcam „quàm Latinam linguam addiſceret: „Kranzius I. Metrop. II. Rolevinck. „de Situ & Morib. Weſtphal. Lib. II. „c. 8. p. m. 92. Quantus & qualiſ

(g) Chron. Monast. S. Mich. in Hildesheim apud Meibom. Script. Rer. Germ. Tom. 2. p. 526.

„ Ansharius fuerit, ac Othericus,
 „ pubis scholasticae Rectores, ut plu-
 „ res taceam, notum est, constatque
 „ inter omnes. Non tantum XII. aut
 „ XVIII. ut Leznerus opinatur Chron.
 „ Corb. c. 25. p. 75. sed XXIV. uno
 „ eodemque die Doctores pie erudi-
 „ tos schola haec utriusque Saxoniae,
 „ censente Meibomio in praefat. ad
 „ Wittekindi Annal. aliquot seculis
 „ primaria, liberaliter aluit. Sed
 „ ipsum Meibomium (h) audire juvat:
 „ In caeteris, inquit vir doctissimus,
 „ dandum fuit aliquid Monasterio
 „ Corbeiensis, quod nobis non tan-
 „ tum Wittikindum, primum & an-
 „ tiquissimum Historiae Saxoniae scri-
 „ ptorem, verum multos Archiepi-
 „ scopos, Episcopos, Archimandri-
 „ tas, & viros insigniter doctos dedit,
 „ adeoque primaria utriusque Saxo-
 „ niae schola aliquot seculis fuit: imò
 „ rempublicam literariam insigni,
 „ omnique praedicatione digno be-
 „ neficio affecit, conservatis quinque
 „ prioribus Annalium Cornelii Taciti
 „ libris: qua de re sic scribit Justus
 „ Lipsius ad 2. librum Annal. Taciti:
 „ *Quinque hi priores libri inventi sunt*
 „ *Corbeiae, quod monasterium ad Vi-*
 „ *surgim est, atque illinc depromptum*
 „ *verè hunc thesaurum quaestor quidam*
 „ *Pontificius ad Magnum Leonem de-*
 „ *tulit, donatus ab eo aureis quingen-*
 „ *tis.* Haec ille candidè & sincerè.
 „ Andreas Alciatus more suae Gentis
 „ Germanorum laudi invidens, in
 „ quodam historiae encomio ad Ga-
 „ leacium Vice-Comitem scripto, hu-
 „ jus rei meminit, sed cum injuria
 „ nostrae gentis, contumelia mona-
 „ sterii Corbeiensis, ac veritatis di-
 „ spendio; sic enim garrit: *Esset ad-*
 „ *huc ἀνεφάρκτος Tacitus, nisi Christiani*
 „ *Orbis Max. Pontifex Leo X. priores*
 „ *quinque libros de Barbaris redemptos,*
 „ *postliminiò, ut tandem reverteren-*
 „ *tur, effecisset &c.* Siccine rependis
 „ beneficium Alciate? verum similis
 „ esse studes popularibus Tuscis, de
 „ quibus Trithemius Chron. Hirsaug.
 „ in hanc sententiam: *Anno Sigeri*
 „ *Abbatis VIII. qui à Christo nato non-*
 „ *gentesimus, sexagesimus, venerunt*
 „ *Legati Tuscorum ad Ottonem I. Im-*
 „ *peratorem, petentes sibi dari aliquem,*
 „ *qui eos in via veritatis instrueret,*
 „ *quibus misit Adelbertum, ex Mona-*
 „ *cho Corbeiensis Episcopum, virum*
 „ *doctum & sanctum, qui vix evasit*

„ manus eorum. „ Haec & plura acro-
 „ ra Meibomius pro vindiciis Scholae
 „ Corbeiensis.

§. VI.

MONASTERIUM HIRSAU-
GIENSE.

IN Monasterio Hirsaugiâ sedem fuisse
 Musarum, domicilium literarum,
 atque seminarium quoddam praestanti-
 um virorum, omnes uno consensu
 Scriptores confitentur. Aedificari
 coeptum (i) ab Herlafrido Comite
 Suevo de Calba maximis sumptibus,
 intra septennium an. 837. absolutum
 stetit. In novum monasterium de-
 ducta colonia è Fuldensi per celebri
 asceterio, in quo ducenti minimum
 ac septuaginta monachi tum convixis-
 se sub directione Rhabani Mauri san-
 ctissimi Abbatis dicuntur: quos inter
 juxta numerum Apostolici Collegii
 duodecim viri erant in omni varietate
 scripturarum Magistri praeter caeteris do-
 ctissimi. Ex his omnibus selecti quin-
 decim ad novam illam coloniam, qui-
 bus Lutbertus Abbatis loco praefectus,
 unus è duodecim illis magistris, vir
 profectioris aetatis, eruditione & mo-
 ribus valdè notabilis, fraterque ger-
 manus Reverendissimi Abbatis Brun-
 nonis & Principis Monasterii Hirsfel-
 densis. Nec mora: Lutberti discipli-
 nae multi viri nobiles in Suevia filios
 suos honestissimis scientiarum disci-
 plinis erudiendos commiserunt sub Hi-
 dulfo monacho, primo Scholae Hir-
 saugiensis magistro, qui multos in om-
 ni scripturarum scientia nobiliter eru-
 divit. Consuetudinem enim Fulden-
 sium valdè laudabilem Hirsaugienses
 etiam per annos plures observarunt,
 ut scholae Monachorum unus doctior
 caeteris in Coenobio praeficeretur: qui
 Fratres non solum in Sacris Scripturis,
 sed etiam in secularibus literis ad per-
 fectum erudiret.

Hidulfo in regimine magisterii
 scholastici Ruthardus Monachus æ-
 què doctissimus successit, qui & ipse
 unus ex primis quindecim monachis
 extitit, quos Rabanus Abbas Fulden-
 sis in Hirsaugiam misit. Hic Strabi
 quondam auditor juvenis in omni do-
 ctrina consummatus evasit, ingenio
 subtilis, eloquio disertus, metrò ex-
 cellens & prosâ, inter Doctores Eccle-
 siasticos non ultimus extitit; nam ut
 Megen-

Hirsaug.
 giæ fun-
 datio.

Lutber-
 tus Ab-
 bas I.
 Scholam
 aperit.

Megenfridus Monachus Fuldensis re-
 fert in Chronicis, vir in omni scientia
 & sanctitate conspicuus fuit, ac
 tantæ apud Principes & Magnates il-
 lo in tempore aestimationis, ut Impe-
 rator eum ad Episcopatum Halber-
 statensis Ecclesiae post mortem Hay-
 monis omnino voluerit promovere.
 Cui Ruthardus tale fertur dedisse re-
 sponsum: *Dato Pontificatum alteri,*
qui sit dignus, ego quietem monasticam,
& studium scripturarum cunctis mun-
di honoribus, atque divitiis longè præ-
ponere non dubito. Eodem Megenfrido
 teste, tantæ fuit eruditionis iste Rut-
 hardus, quòd non solum monachi de
 diversis coenobiis ad audiendum eum
 mittebantur in Hirsaugiam, verum &
 seculares quàm plurimi ejus se magi-
 sterio subdiderunt. Nullibi enim stu-
 dia literarum in illo tempore magis
 quàm in Coenobiis Monachorum per
 totam Italiam, Germaniam, & Gal-
 liam floruerunt.

Ad quam
 magnus
 concur-
 sus.

Mortuo Ruthardo, Gerungi Ab-
 batis imperio Richbodo Scholasticus
 ordinatus fuit, vir omnium doctissi-
 mus, qui non minus exemplo sancti-
 tatis, quàm doctrinâ eruditionis com-
 missos sibi Monachos juniores insti-
 tuit. Huic Harderodus in schola mo-
 nastica successit, natione Francus
 Orientalis, vir doctus & bonus, qui
 vix biennio docendi magisterio præ-
 fuit, quoniam post resignationem Re-
 genbodonis in Abbatem hujus mona-
 sterii assumptus fuit. In Scripturis
 tam divinis quàm humanis fuit stu-
 diosus atque doctissimus, omnium ju-
 dicio dignus, & idoneus, qui post
 mortem præceptoris sui Richbodonis
 scholae praeficeretur monasticæ, fieret-
 que caeterorum magister monacho-
 rum. Qui mox ut Abbas ordinatus
 fuit, ne præceptor deesset necessarius
 in Monasterio discipulis, de consilio
 fratrum scholae magistrum praefecit
 Luthelimum doctissimum in omni sci-
 entia monachum, patriâ Suevum, hu-
 milibus quidem natalibus ortum, sed
 eruditione scripturarum cunctis tunc
 Fratribus meritò venerandum. Mag-
 nam eruditionis suae laudem obtinuit,
 & multorum institutor monachorum
 fuit, è quibus haud paucos fieri Epi-
 scopos contigit. Adelbero autem
 ejus etiam discipulus, in omni varie-
 tate scripturarum doctissimus, postu-
 lante Abbate, & Conventu ad Mo-
 guntiam mittitur, & in monasterio
 S. Albani Scholasticus ordinatur; ubi
 monachos in omni scientia gloriosè

Aliis
 Scholis
 Lectores
 suppedi-
 tat.

instituens, magnam eruditionis suae
 laudem & famam obtinuit: qui non
 multos post annos, jussione Herigeri
 Moguntini Archiepiscopi, Abbas Mo-
 nasterii S. Ferrucii factus est.

Postquam verò Luthelmus uno &
 triginta annis Magister Scholarum ex-
 titisset, & monachos in omni genere
 doctrinarum magnificè semper erudi-
 visset, docendi simul ac vivendi finem
 fecit. Quo mortuo, Herbodus Mo-
 nachus in magisterio scholarum ei
 substituitur, homo & ipse doctus,
 tam in literis secularibus, quàm in di-
 vinis Scripturis, metrò exercitatus &
 prosâ, qui praefuit annis xvi. de quo
 Megenfridus scribit, quòd nemo il-
 lum unquam viderit, irâ commotum,
 vel animò turbatum, sed mente sem-
 per tranquillâ & vultu serenò; ut An-
 gelus Dei sine reprehensione laudabi-
 liter in omnibus conversatus est. In
 lectione divinarum Scripturarum sem-
 per fuit studiosissimus, nec ullo un-
 quam tempore otiosus. Semper enim
 aut scripsit, aut legit, vel sanctis Ora-
 tionibus fuit intentus. Nil illi fuit
 gratius, quàm divinos revolvere li-
 bros, & mentem dapibus saturare
 supernis.

Huic in praefecturâ scholastici mu-
 neris immediatè successit Diethardus
 Monachus non infimè doctus, qui
 magisterio scholarum suscepto mag-
 num eruditionis fructum protulit, &
 Monachos in omni scientia doctissi-
 mos plures erudit. Praefuit autem
 scholis monachorum annis quatuor-
 decim: & non solum Hirsaugienses,
 sed etiam ex aliis Monasteriis ad se de-
 stinatos Monachos in omni genere
 doctrinarum copiosè instituit.

Cui an. DCCCLII. in regimine
 scholarum successit Meginradus Mo-
 nachus in omni varietate scriptura-
 rum doctissimus, & praefuit scholis
 Monachorum annos tredecim, qui
 multos suo labore discipulos lauda-
 biliter instituit, sicut & ipse à suis
 præceptoribus gloriosè prius insti-
 tutus fuit. Plures etiam propter
 excellentiam doctrinae, omnimo-
 dâque scientiam scripturarum ce-
 leberrimi nominis habiti sunt; de
 diversis quoque Coenobiis Mona-
 chi mittebantur ad Hirsaugiam; alii
 ut sanctis instituerentur moribus, alii
 verò, ut divinarum humanarumque
 scientiam ab optimis Magistris hau-
 rirerent scripturarum. Nam quod Gym-
 nasia publica hodie sunt omnibus,
 F 3 hoc

(h) l. c. in vit. Wittikindi pag. 625.

(i) Vid. Trithemii Annal. Hirsaug. edit. San. Gall.

hoc eo tempore Monasteria certa fuerunt claustralibus, quando monachi ad discendum idonei ad praecipua mittebantur coenobia, pro scientia scripturarum omnimoda plenius consequenda. In omnibus enim monasteriis Ordinis nostri antiquis per totam Germaniam, & reliquas nationes Scholastici habebantur Monachorum ex Monachis doctissimi, quorum informatione Fratres juniores ingenio valentes, in omni doctrina erudirentur scripturarum. Et quamvis in singulis Coenobiis haberentur Scholastici, moribus, & scientia potiores, quorum institutione juniores ad optima quaeque proficerent, in certis tamen monasteriis insignibus, ubi & numerus monachorum extitit copiosior, & rerum temporalium abundantia major, generalia tenebantur Monachorum Gymnasia, ad quae Monachos mittebant Abbates, quos altioribus voluissent erudiri doctrinis. Et quicumque ex his famam majoris acquisisset eruditionis, plures etiam habuerat discipulos. Quemadmodum Meginradi nostri tanta fuit eruditionis fama, ut non magna tantum frequentia discipuli ad ejus scholam confluerent, sed vel ipsi celeberrimi aliarum scholarum magistri Hirsaugiam venerint, quod ejus fruerentur alloquio. Quos inter Windekindus Corbeiensis Scholae Praefectus & Historiographus perquam celebris in eo libello, quem composuit de studiis veterum Monachorum, fatetur se famam & eruditione Meginradi Monachi atque Scholastici S. Aurelii excitatum venisse in Hirsaugiam, & cum eo diebus habitasse aliquantis, multosque ibidem reperisse monachos vitae merito venerabiles, & in omni varietate scripturarum doctissimos. Meginradum vero his commemorat laudibus, dicens: *Monachorum ille doctissimus praeceptor, veluti Hieronymus alter divinarum interpret scripturarum profundissimus sua eruditione vertit in stuporem: ut verè caelestis sapientiae diceat armarium, quippe quem nihil lateat doctrinarum.*

Post mortem Meginradi, quam obiit an. DCCCCLXV. Reginhardus Monachus Magister Scholarum constitutus est, docendi munere functus annis duodecim. Vir quidem satis doctus, quamvis ad mensuram Meginradi non pervenerit, nec eam docendi gratiam & alacritatem per omnia fuerit assecutus. Fuerunt tamen ex

institutione Meginradi Scholastici quam plures docti monachi in praesenti coenobio, e quibus unus nomine Egwardus, vir doctus, & Praedicator egregius, nec minus vitae merito, quam eruditione scripturarum illustris, jubente Ottone Imperatore Magno Episcopus Sleswicensis in finibus Saxoniae factus est, qui sanctitatis suae manifestum omnibus praebuit signum. Nam hominem in mari submersum suis precibus coram multitudine hominum ad vitam revocavit. Unde in stuporem conversi Sleswicenses nomen illi dederunt *Viri Dei*, appellantes eum *Gottmannum* causam reverentiae & honoris, utpote quem tantum miraculum Dei cognoverunt esse amicum.

Cum vero Reginhardus post duodecim annos vitam cum morte commutasset, Theobaldus Monachus jubente Sigero Abbate docendi provinciam subivit. Vir certè tam in divinis Scripturis, quam in secularibus literis egregie doctus, qui monachos juvenes suo magisterio commissos non solum literis, sed etiam sanctis moribus erudit, de cujus schola multi fratres in viros praestantissimos cum tempore evaserunt. Cum vero Comes de Calba facibus avaritiae accensus monachos Hirsaugienses e monasterio in exilium exegisset, Theobaldus venit cum uno fratre ad monasterium Fuldense, ubi cum charitate susceptus, usque ad mortem in omni plenitudine conversationis Monasticae cum socio permansit. Quo tempore vero Scholae Hirsaugiensi adhuc praesuit, Arnoldus & ipse monachus Hirsaugiensis cum esset in omni genere scripturarum doctissimus, postulante Reverendissimo Episcopo Herbipolensium Hugone magister Scholarum ad monasterium S. Burchardi prope Wirzeburg à Lupoldo Abbate missus est: quod idem Hugo, Praesul dignissimus eodem anno in utroque statu magnifice reformaverat: ubi docendo & scribendo magnam eruditionis suae gloriam acquisivit.

Actum fuisset de Monasterio Hirsaugiensi, nisi post sexaginta quinque annos desolationis opera S. Leonis IX. Pontif. Max. avunculi Adelberti Comitum Calbensis, haereditis Fundatoris anno 1071. Ordini Benedictino restitutum fuisset. Tum S. Fridericus priorem, & hoc mortuo B. Wilhelmus Abbas ex Priore Sancti Emmerami Abbates creati fuerunt. Erat hic posterior in

omni

omni genere scientiarum doctissimus, ut qui omnes artes, quas liberales appellant, penetravit. In Philosophia Disputator acutissimus extitit, in Musica singularis eruditionis fuit, utpote qui cantus in laudem Sanctorum & plures & varios composuit. In Astronomia, Mathematica, & Arithmetica, quam peritus fuerit, ejus volumina testantur; de his facultatibus multa lucubravit, quae Trithemius in Annal. Hirsaug. enumerat.

Hic est Wilhelmus Abbas sanctissimus Christi famulus, qui Ordinem D. P. nostri Benedicti, suo tempore penè collapsum in Germania & deformatum insolentiam Monachorum, instaurare & reformare studuit, & plusquam centum Monasteria tam per se, quam suos ad pristinam regularis disciplinae observantiam revocavit. Exceptam reformatione & Congregatione duntaxat Cluniacensium, quae numero Monasteriorum excellit, nulla hactenus in Ordine nostro reformatio extitit, quae numero vel coenobiorum vel notabilium personarum Hirsaugiensium instaurati comparari possit. Sed neque novissima ista nostra, quam à loco sui exordii Bursfeldensem nuncupamus, Hirsaugiensium instaurati comparari ad numerum poterit; quoniam illa plus quam centum sub se monasteria virorum habuit: ista vero necdum octoginta comprehendit. Denique Bursfeldensis novissima reformatio etsi bona sit ac sancta, nullum tamen coenobium usquam novum condidit. Wilhelmus autem Hirsaugiensium ter quaterque sanctissimus Abbas octo nostri Ordinis Monachorum coenobia in diversis provinciis, tam per se propria in persona, quam per suos discipulos fundavit. Quibus & Monachos & Rectores eorundem contulit, quos in observantia regulari perfectos esse novit, tales nempe, quales S. P. Benedictus in sua Regula desiderat, *vita merito, & sapientiae doctrinam conspicuos.*

Scholas aperit, in quibus ipse docet.

Quia vero sine literarum studio id fieri non potuit, B. Wilhelmus e monachis suis, quorum centum & quinquaginta semper habebat, non duodecim tantum Scriptores antiquarios ordinavit, de quibus plura suo loco dicturi sumus, sed scholas quoque aperuit, in quibus & ipse docuit, & ad omne doctrinarum genus informavit. Unde ex ejus discipulis non plu-

rimi tantum ad abbatiales, sed quatuor etiam ad episcopales Infulas, Salisburgensem, Constantiensem, Spirensis, Metensem assumpti fuerunt. Joannes Trithemius praeter caeteros meminit ad annum MCXXXI. Conradi Monachi Hirsaugiensis, qui nomen suum ex humilitate occultans *Peregrinum* se in suis lucubrationibus nuncupat. Beati Wilhelmi quondam auditor atque discipulus, vir in omni scientia scripturarum doctissimus, & non minus Religionis observantiam venerandus: qui sub nomine *Peregrini* scripsit multa praecelera opuscula; de quibus extant subiecta: Ad Theodorum Sanctimonialem opus insigne, quod praenotavit Speculum Virginum, Libri VIII. In Evangelium per circulum anni Volumen magnum. De Vita Spiritus & Fructu Mortis Lib. I. Et alius quidam praenotatur Matricularius Lib. I. Didascalon Lib. I. De Musica & differentia Tonorum Lib. I. De laudibus S. Benedicti carmine heroico Lib. I. Sermoines quoque varios, Homilias simul & Epistolas plures eleganter composuit, quarum mentionem facere singulatum nimis prolixum foret & tedium. Multis annis monachorum scholis in hoc Coenobio praesuit, & plures discipulos insignes atque doctissimos educavit. Obiit tandem Octogenarius cum Patribus suis in majori Coenobio ut servus Christi sepultus.

Insigne testimonium, quod Henricus Meibomius, vir doctus, sed Aca-

Meibomii de Schola Hirsaugiensi insignis testimonium.

Aliud nec
minùs
præcla-
rum Tri-
themii.

Idem Trithemius audiendus est, quantopere sub Gebhardo Abbate, B. Wilhelmi successore & demum Episcopo Spirensi cum virtus tum doctrina in Hirsaugiensi Monasterio flourerint. Erant in hoc ipso Monasterio temporibus Gebhardi Abbatibus & numero & merito viri præstantes & magni, qui Ordinem monasticum, sicut cælum astra decorantia illustrabant. Ex his nonnulli ante introitum Religionis magni & nominis & amplæ dignitatis in seculo extiterunt. Erant hinc Monachi alto de sanguine nati: erant & humili propagine rusticorum ac pauperum sati. Summa tamen inter eos fraternæ charitatis dilectio semper extitit; unus vivendi modus omnibus fuit, non præponebatur ingenuus ex servitio converso; nec sanguis poterat sibi locum usurpare honoris in medio monachorum, sed virtus. Nam sicut regula nos docet Monachorum; sive servus, sive liber, omnes in Christo unum sumus, & sub uno Domino æqualem servitutis militiam bajulamus: quia non est apud Deum personarum acceptio: solummodo in hac parte apud ipsum discernimur, si meliores ab aliis in operibus bonis, & sanctis virtutibus, humilesque inveniamur. Ad hujus integritatem Regulæ Monachi Hirsaugienses vixerunt omnes, tantaque in hoc loco regularis disciplinæ observantia coram Deo & hominibus flourerat, ut omnium sententia bonorum hominum confirmaret, majorem institutionis monasticæ puritatem in tota Germania prius nec visam uspiam fuisse, nec auditam. Unde non immeritò nomen Hirsaugiensium monachorum in omni Europa celebre fuit, & in ore omnium eorum fama laudabatur. Inter quos multi fuerunt in omni genere scientiarum doctissimi, & non minùs vitæ merito, quàm eruditione scripturarum venerandi; & multi quidem in seculo magni, & gloriosi Ducum, Comitum, Nobiliumque filii seu cathedralium, aliarumque Canonici, vel Prælati Ecclesiarum, ac Viri docti, sive Magnifici, odore sanctitatis Monachorum Hirsaugiensium excitati omnia contemnentes, quæ possederant, ad confortium pauperum Christi venerunt, & pro Dei omnipotentis amore monasticæ conversationis habitum susci-

piantes tantà se in pauperum Christi humilitate dejecerunt, ac si cunctis vitæ diebus idiotæ indoctissimi, aut mendicorum filii extitissent.

His non virtute minùs quàm doctrina summè conspicuis monachis summo cum imperio præfuit Abbas Gebhardus, qui de consilio Seniorum Heymonem venerabilem Monachum Priorem Conventus sui Hirsaugiensis instituit, quem ad tale officium utilem esse, & idoneum fore non dubitavit. Fuit enim tam in divinis Scripturis, quàm in secularibus literis egregiè doctus, & non minùs in carmine, quàm in oratione soluta exercitatus. In moribus quoque compositus, maturus & religiosissimus extitit, qui fratres in omni puritate regularis observantiæ præcessit. Scripsit inter cætera ingenii sui opuscula vitam, conversationem, & miracula S. Abbatis Wilhelmi bino volumine, quod postea frater quidam abbreviavit. Scripsit & de Musica parvum, & non inutilem libellum: Homilias quoque ad fratres nonnullas edidit, quæ alteri cuidam Heymoni Halberstatensi Episcopo ex errore multoties adscriptæ inveniuntur. Nam ita confusè plerumque tam istius scripta, quàm illius commixta videntur, quòd nisi lectoris provida sagacitas ea noverit discernere, non facile cui debeant attribui, phrasis differentiam haud intelligens, valeat judicare. Denique Haymo iste maximam colligendis, rescribendisque voluminibus divorum Patrum diligentiam adhibuit, & fratres ad scribendum hilariter verbo & exemplo sedulè provocavit. Unde per continuam in sollicitando scriptores diligentiam, brevi tempore non parvam, nec vilem librorum suppellectilem comportavit. Hæc Trithemius: ex quibus Joannes Launojus de Schola agens Hirsaugiensi erroris convincitur, dum illius gloriam unà cum Reginardo, qui fati anno 977. concessit, extinctam fuisse scribit. Hæc est, sunt ipsius verba, series magistrorum Scholæ Hirsaugiensis, quæ in publicam variarum dioceseon utilitatem diu multumque duravit. Fal-

Heymo
Prior vir
admodum
doctus.

Launojus
corrigi-
tur.

Scholæ
Hirsaugiensis
decremen-
ta.

nihil potius habuit, quàm ut monachos impelleret, quò totà corporis animique contentione ad virtutis doctrinæque studia incumberent. Nec centum & sexaginta aliquot annis cessatum fuit. Tum verò non negamus, & disciplinæ monasticæ & rei literariæ studium apud Hirsaugienses remitti cœpisse: maximè sub Volpoldo Abbate, qui anno 1245. electus vivendi modum, quem reperit in monasterio, tenuit, & monachos in torpore mentis nimium aberrantes à puritate Regulæ, minimè revocavit. Parùm eruditus fuit, quia sicut in monachis fervor sanctæ conversationis illo in tempore omnino tepuerat, ita illis nullum divinarum scripturarum studium sapiebat. Unde (conqueritur Trithemius Annalium Hirsaugiensium conditor) propter nimiam monachorum illius temporis ignaviam, nihil, aut parum literis invenitur commendatum, quod nobis ad perfectionem Historiæ nostræ queat conducere, sed compellimur necessariò Hirsaugianum opus, gestis alienis, per seriem complurium annorum, donec reformatio veniat, ornare...

§. VII.

FLORIANENSE MONASTERIUM

Hanc
scholam
frequentandi
fit
Clericis
licentia.

AD Ligerim suprà Aurelianos non Divi tantum Patris Benedicti nomine ac sacris exuviis, sed virtutis etiam ac doctrinæ laude conspicuum fuit. Ludum literarium aperuit S. Mommolus Abbas, eo sapienti consilio ac ratione, ut ad optimos instituendæ juventutis magistros Galliæ pubes conflueret, & à teneris utriusque eruditionis cum sacræ tum profanæ latices unà cum morum ac pietatis præceptis imbibere. Testem hujus rei habemus Theodulphum Aurelianensem Episcopum, qui sub annum 818. in epistola ad Clerum Aurelianensem concessit suæ Dioceseos Presbyteris, ut nepotes affinesque suos educandos instituendosque tradant Collegio S. Crucis, quæ matrix erat Ecclesiæ, & sedes episcopalis, vel monasterio S. Aniani, aut S. Benedicti, aut S. Liphardi. Siquis, inquit, ex Presbyteris voluerit nepotem suum, aut aliquem consanguineum ad scholam

mittere, in Ecclesia S. Crucis, aut in monasterio S. Aniani, aut S. Benedicti, aut S. Liphardi, aut in cæteris de his cœnobiis, quæ nobis ad regendum concessa sunt, ei licentiam id faciendi concedimus. Presbyterorum verò nepotes (1) ac consanguinei, quos hic memorat Theodulfus, erant adolescentes in Clerum cooptati, ac certis addicti ecclesiis, alii urbicanis, alii vicinis: utrisque licentiam concedit adeundi, quas ex his vellent scholas. Neque enim licebat Clericis ab Ecclesia, cui semel incardinati erant, recedere inconsulto Episcopo. Has ergo scholas, uti publicas, agnoscit Theodulfus, aliàs frustra concederet licentiam ad eas adeundi, nisi adventitii in illas admitterentur. Sic Episcopi, sic Collegia Canonicorum subditis suis facultatem indulgent adeundi studium Parisiense. Sic Theodulfus junioribus Clericis permittebat aditum Scholæ Florianensis, uti & aliorum suæ Dioceseos Cœnobiolorum: in quibus idem mos obtinebat, atque in Sangallensi, ubi duplices erant scholæ, interiores, seu claustrales, exteriores, seu canonicæ, pro secularibus, quorum consuetudo junioribus monachis interdicta erat.

De Schola Florianensi memorant etiam veteres ejusdem cœnobii consuetudines his verbis: *Conventus autem lavatum manus vadit, & post in chorum, donec schola veniat, confidebit. Et infra, ubi de processionibus: Istos (Diaconum & Subdiaconum) subsequatur schola cum magistris.*

Quantoperè autem hæc schola Seculo IX. sub Adalberto, Adrevaldo, Adelerio, Seculo X. sub Abbone, Aimoino, Gerberto, Constantino, aliisque doctissimis Scholasticis flourerit, docet Joannes de Bosco (m) Coelestinus Lugdunensis cœnobii in sua Bibliotheca Florianensi; ait enim in ea plus quinque millibus scholares recensitos, qui Didascalis suis muneris honorarii gratiâ pro Candelis Edictisve (le Lendit) in Parisiensi Academia nostrâ ætate Classium Moderatoribus exhiberi consuetis, bina manuscripta, ed quòd necdum typographica ars emergerat, offerebant volumina: quorum numerositas locupletissimam constarar Bibliothecam Florianensem, quam annis 1561. & 62. divitas Calvinica inestimabili literariæ rei jacturâ diripuit, dissi-

Ingens
studio-
rum nu-
merus.

(1) Mabill. Præfat. I. in Sec. IV. O. S. B. n. 187.
(m) apud Bulæ. in Hist. Univ. Paris, Tom. 1. p. 312.

dissipavit, laceravit. Hæc Joannes scribebat circa an. 1605. Idem Raynaldus testatur, verbis nonnihil immutatis: *Scholæ in monasterio Floriacensi fuere celeberrimæ, ita ut adolescentum & studiosorum ultra quinque milia numeraret, à quorum singulis pro munere scholastico dabatur Monacho præceptori duplex volumen manuscriptum, haudquaquam exiile minerval certè, typographia tunc nondum per orbem propagata.*

Extant adhuc hodie vestigia quædam Scholarum Floriacensium Exteriorum, & diverforum conclavium, atque cubiculorum, in quibus excipiebantur Externi Convictores: nam ibi, ut & in aliis quoque famosioribus Cœnobiis duplices scholæ exercebantur, Interiores, & Exteriores. In Interioribus soli Monachi; in Exterioribus omnes passim instituebantur. Ad has missus Abbo à parentibus, ut scribit Aimoinus, Monachus Floriacensis in ejus vita c. 1. ubi de origine & vita illius agens, *Venerabilis igitur Abbo, inquit, Aurelianensi ortus est in pago (Boscius ad marginem scribit eum fuisse Civem Aurelianensem) cujus patris vocabulum Latus, matris Ermengardis extitit. Quos quidem non vana tumens nobilitate superbus alebat sanguis, sed tamen avis atavisque derivata eos honestabat libertas. Quodque omnibus superextat causis, timor Domini moribus adornabat honestis. Talibus ergo Abbo ortus parentibus in Floriacensi monasterio Scholæ Clericorum Ecclesiæ S. Petri obsequentium traditur literis imbuendus. Divinâ pro certo, ut credimus, id præordinante providentia, ut inde primordia sumeret literarum, ubi postmodum plenissimè fluentia doctrinæ mentibus erat propinaturus sapientiam sitientium, redderetque illis, seu eorum posteris duplicatum suscepti fœnoris fructum, à quibus simplicia tantùm acceperat rudimenta elementorum. Erant in eodem cœnobia duo præcellentes viri, quos carnis affinitas Matri ejus propinquos effecerat, unus dicebatur Gumboldus, qui relictis hujus seculi nugis ob Dei timorem habitum monastici susceperat ordinis: alter vocatus est Christianus, qui sub clericali veste Christo studebat deservire. Hinc patet in illo Cœnobia etiam alios, quàm Monachos habitare solitos ad disciplinas hauriendas.*

Narrat deinde, quomodo virorum illorum admonitione Abbo Benedictinum habitum à Wifado tunc Abbate sumpserit cap. 2. *Traditus itaque Scholis nulli sodalium videbatur gravis. Inerat ei columbina simplicitas, serpentina copulata astutia, ut & per mansuetudinem leniret benevolos, & per providæ mentis acumen detaret subdolos. Jam verò literariæ artis profunda tantâ adhuc puerulus rimabatur instantia, ut à Didascalis semel audita firmiter intra cordis conderet arcana. Hæc Abbonis initia.*

Refert idem Author c. 3. eum ibi ^{Fit Magister Scholarum:} factum fuisse postea Magistrum ^{Magistarum.} Scholarum: *Cum verò jam ad tantâ profecisset fastigium scientiæ, ut aliis quoque percepti talenti valeret donativum erogare, inbuendis præficitur Scholasticis. Quos ille per aliquot annorum curricula lectione simul & cantilena cum tantâ eruditâ curâ, ut palam se gaudere monstraret, quod pecuniæ sibi creditæ lucra augmentare valeret. De insigni illius eruditione ac doctrina jam Capite præcedenti Ademarum Engolismensem verba facientem audivimus. Inter cæteros verò sub ejus disciplina multum doctrina & eruditione profecit Aimoinus, celebris ille Historicus, qui, quam Francorum Historiam Abbonis jussu conscripsit, eidem hisce verbis inscripsit: *Domino venerabili & in Christi dilectione fundato Abboni Abbati, totius gregis illi à Deo commissi minimus Aimoinus, perpetuæ servitutis nimus. Præceptis Beatitudinis tuæ parvi, Beatissime Pater, quibus præceperas, ut ingeniolium exercendo meum, quod tribuente Christo per tuæ sollicitudinis, tuorumque discipulorum laborem ad meliora profecisse arbitraris, res gestas Francorum, sive Regum, quæ & sub diversos sparse libros, & inculto sermone erant descriptæ, in unius redigerem corpus opusculi, ac ad emendatiorem Latinitatis revocarem formam.**

Alius nec minùs celebris Abbonis ^{Gauslinus.} discipulus fuit Gauslinus (n) LV. Archiepiscopus Bituricensis, Hugonis Capeti Galliarum Regis nothus, qui sub ejus magisterio in schola Floriacensi multum profecit in literis, maximè verò in virtutum omnium studiis. Quapropter primùm quidem Abbas Floriaci ordinatus est, Rege Roberto fratre cupiente; postea au-

tem ad Cathedram Bituricensem proventus. Extat hujus Archiepiscopi epistola ad Robertum Regem numero 96. apud Fulbertum Carnotensem, de causis pluvie sanguinis, quæ respondet quæstioni sibi à Rege propositæ; Nimirum ut narratur in veteris historiæ fragmento apud Pithœum, in regione Aquitanie secus maritima tribus diebus ante solennitatem S. Johannis Baptistæ, pluit sanguis, qui cadens super carnem hominis, aut super vestimentum, aut super lapidem, non poterat lavari, hoc est, lotionem auferri; at si cadebat super lignum, facilè lavabatur. Hæc ad Robertum Regem scripserat *Wilhelmus Comes*, qui de hoc portento Gauslinum consuluit, utrum unquam accidisset quid simile, quidve id portendat, ac significet? Epistola Regis est 39. inter Fulberti Carnotensis Episcopi epistolas tomo iv. Collectionis Histor. Franc. Quercetani. Respondit Gauslinus, sanguineam pluviam portendere bellum, maximè civile, adducitque testimonium Valerii Rufi libro memorabilium, ubi docet, similia prodigia Caio Volumnio, & Servilio Sulpitio Consulibus, præcessisse belli civilis initia, quo Romana Respublica tamdiu laboravit. In Sicilia scuta sanguinem sudasse; Metensibus cruentas spicas in corbem cecidisse; oppido Cerites aquas sanguine mixtas fluxisse. Postea multa recenset ex Eusebii historia, & aliis; maximè signa, quæ Justiniano Imperatore præcurrerunt illam pestem inguinariâ, qua homines in triduo extinguebantur. Reliqua epistolæ hujus, quæ plena eruditionis cum sacræ tum profanæ est, quam Gauslinus in Schola Floriacensi, Abbone Magistro, hausit, prætermittimus.

Scholæ Floriacensis celebritas.

Tanta autem erat hujusce scholæ fama, ut ex ea evocarentur Magistri, qui alibi professuri essent: narrat enim idem author c. 4. missos ab Anglis Legatos ad Floriacense Monasterium petiisse aliquem mitti à Magistris in Angliam ad docendum, missum autem fuisse ab Oioboldo tum Abbate circa an. 990. Abbonem: illum verò per biennium docuisse in Ramefensi cœnobia per Oswaldum Archiepiscopum, olim quoque Floriacensem monachum fundato, cui tum præerat Abbas Germanus ex eodem Floriaco assumptus. Porrò Abbonem in Anglia moratum per duos annos

nos, & Dunstani Archiepiscopi Cantuariensis familiaritate & Oswaldi Eboracensis suavi consortio fruitum, ab Abbate suo revocatum fuisse in Galliam; Oioboldo verò paulò post è vivis sublato Abbatem electum Hugonis Regis temporibus, qui huic electioni consensum præbere non distulit.

Ad eandem Scholam undique mittebantur imbuendi, præsertim Monachi; ex Anglia verò & Normannia plurimi, ut legere est apud Balæum & Pitseum, Scriptores Anglos. In eadem etiam docuisse fertur Gerbertus ille Aquitanus, Aureliacensis Cœnobii Monachus, ex Hispania reversus, postea Sylvester II. Rom. Pontifex; unde Remos postea vocatus Robertum filium Hugonis Capeti, & Ottonem filium Ottonis Imperatoris discipulos habuit; ut de Episcopis & Archiepiscopis hoc locò nihil dicam. Solum Bernwardum tacitus præterire non possum. Erat is nobilissimæ profapiæ juvenis in Germania natus. Spretis rebus caducis in Monasterio Hirsaugiensi solenni ritû se Deo devovit. Et licet domi non deessent in celeberrima id temporis schola, quæ liberalibus disciplinis ipsum informarent, propter Gerberti tamen Scholastici celebritatem Floriacum ex Germania in Galliam missus est; ubi in ejusdem scholâ omnium doctrinarum studiis ita insigniter excultus fuit, ut postea in Episcopum Herbipolensem assumi meruerit.

Inter Comprofessores habuit Gerbertus Constantinum, qui deinde Scholæ Rector, seu Præfectus fuit. Extatque ad eum Epistola inter Gerbertinas octogesima septima sub hæc egigrapha: *Ad Constantinum Scholasticum Floriacensem.* Invitat eum ad se venire, & ut afferat secum Ciceronis libros: *Comitentur iter tuum Tulliana Opuscula, & de Republica in Verrem: & quæ pro defensione multorum plurima Romanæ Eloquentiæ patrens conscripsit.* In epistola 61. eum vocat *Dulce solamen laborum suorum*; cujus hortatû in explicandis Abaciationibus operam collocarat; licet jam per complura lustra ab hoc studio animum sejunxisset. *Vis amicitie pene impossibilia redigit ad possibilia. Nam quomodo rationes numerorum Abaci explicari contenderemus, nisi te adhortante ô mi dulce solamen laborum Constantine! Itaque cum aliquot lustra*

Ejus celebriores Professores.

Eorum facile præcipuus Abbo.

Pluvia sanguinea quid portendat?

Gauslinus.

jam transferint, ex quo nec librum, nec exercitium harum rerum habuerimus, quaedam repetita memoria eisdem verbis proferimus, quaedam eisdem sententiis. Nec putet Philosophus sine literis hac alicui Arti, vel sibi esse contraria. Subinde verò Constantinus ex monacho & Scholastico Floriacensi factus est Abbas S. Maximini Aurelianensis, quæ Abbatia sita est in agro suburbano Miciaco, au bourg de Micy (o) ad primum ab urbe lapidem, unde eum Gerbertus vocat Miciacensem Abbatem Epist. 33. addititiarum à Sirmondo. Fuit autem propter literarum & bonarum artium commercium Roberto Regi acceptissimus, à quo privilegium obtinuit an. 1020. piscaturæ in Ligeri.

Audiendus etiam Malmesburienfis de Gerberto & Constantino Floriacensis Scholæ Magistris. Gerbertus habebat comphosphos & studiorum socios, Constantinum Abbatem Monasterii S. Maximini, quod est juxta Aurelianos, ad quem direxit regulas de Abaco; Ethelbaldum Episcopum, ut dicunt, Witenburgensem, qui & ipse dedit monumenta in Epistola, quam fecit ad Gerbertum de Quæstione Diametri super Macrobius & in nonnullis aliis.

Post hæc tempora quod ad Floriacensis Scholæ celebritatem pertineat, nihil in literarum monumentis me legere memini. Quantum nempe, ut Marci Tullii verbis utar, detraxit ex studio, tantum amisit ex gloria. Pro coronide affero verba Papyrii Massoni, auctoris quidem recentioris ævi, attamen gravis, & qui res multas in pauca redigit: De Floriacensi Monasterio, inquit, sæpè locuti sumus in Dicecesi Aurelianensi ad Ligerim sito: hodie Benedicti nomen habet; fuit olim omnium bonarum artium sedes certumque domicilium.

§. VIII.

MONASTERIUM BECCENSE.

BECCENSIS Monasterio nullum toto seculo undecimo, quo conditum est, illustrius fuit (p), saltem in Neustria, cum ob monasticæ disciplinæ observantiam, tum ob cultum literarum. Huic originem dedit Beatus Herluinus, primæ inter Neustros

nobilitatis, qui in Gisleberty Brionensis Comitis domo educatus, armis potius tractandis assuefactus est, quam discendis literis, quarum penitus usque ad conversionem expertus fuit. Posteaquam enim mundo nuntium remittens monasterium ædificare cœpit; tum verò prima literarum elementa addiscere cœpit, cum annorum pene esset quadraginta, Deique opitulante gratia eò usque processit, ut etiam ipsis literatis in exponendis & intelligendis sacris Scripturis admirationi esset. Sub B. Herluino primo Abbate monasticum habitum induit Lanfrancus, natione Italus, qui ex Italia cum multo nobilium scholarium comitatu in Normanniam veniens apud Abrincatas aliquamdiu literas docuerat. Tribus post annis scholas aperuit, ad quas confestim Clerici, nobilium filii, imò & nominatissimi scholarum magistri confluerent. Hinc laici potentes, & nobiles viri multa eidem monasterio contulere; factaque est brevè omnium celeberrima Beccensis Academia. Auctus fuit scholarium numerus, postquam Lanfrancus Berengarium, Turonensis Scholæ Magistrum publicam in disputatione ignorantie in Dialectica convicit: ii enim, deserto Berengario, Beccum se contulere. *Excellens siquidem fama*, inquit Eadmerus in vita S. Anselmi, *nobilissimos quosque Clericorum ad eum de cunctis mundi partibus agebat.* Ordericus Vitalis Historiæ Ecclesiasticæ Lib. IV. Lanfrancum, ejusque scholam his celebrat encomiis. *Coactu obedientie de claustrali quiete* (nempe de cœnobio Beccensi in Normannia, quod ob paupertatem loci Lanfrancus elegerat) *protractus magister processit, quò docente philosophicarum ac divinarum Literarum Bibliotheca effulsit. In utroque nodos quæstionum solvere potentissimus erat. Hoc magistro primitus Nortmanni literariam artem perscrutati sunt, & de schola Beccensi eloquentes in divinis & secularibus sopheris processerunt.* Nam antea sub tempore (q) sex Ducum Neustriæ vix ullus Normannorum liberalibus studiis adhæsit: nec Doctor inveniebatur, donec provisor omnium Deus Normannicis oris Lanfrancum appulit. Fama peritiæ illius in tota ubertim innotuit Europa: unde ad magisterium ejus multi convenerunt de Francia, de Vasconia, de Britan-

nia,

nia, nec non Flandria. Nullus tamen Lanfranci celebrior discipulus, atque D. Anselmus, qui ejus famâ & eruditione adductus in Beccense Monasterium accessit, ubi editis votis religiosus post Lanfrancum literas docuit. Quæ omnia ex gravissimorum Authorum testimoniis, quæ Joannes Launois congestit, uberius confirmare licet. Sic verò laudes Beccensis Scholæ auspicatur.

Est omnium celeberrima.

Scholam ferè omnium, quas hucusque descripsi, celeberrimam aggregior. Lanfrancus in ea regenda viginti per annos tantum operum labore & studio gessit, ut si quis magnitudinem scholæ cum annis conferat, ætatem ultra putet. Ita enim longè latèque per orbem Christianum famam circumtulit, ut qui res scholæ illius legunt, non unius Doctoris, & scholæ, sed plurium Doctorum vel scholarum facta discant. Infinitus esset, si vellem ire per omnia elogia, quibus comendatur. Delectum habere non possum, quia egregia sunt singula, sed pauca de multis perstringam.

MILIO Crispinus Westmonasteriensis Abbas, in Vita Lanfranci, Capite I. *Fuit quidam vir magnus Italiæ oriundus, quem Latinitas in antiquum scientiæ statum ab eo restituta tota supremum debito cum amore & honore agnoscit magistrum, nomine Lanfrancus. Ipsa quoque in liberalibus studiis magistra Gentium Græcia discipulos illius audiebat & mirabatur. Hic Papiæ civitate oriundus fuit. Parentes illius ejusdem urbis cives magni & honorabiles habebantur inter suos concives. Nam, ut fertur, pater ejus de ordine illorum, qui jura & leges civitatis asservabant, fuit. Lanfrancus humilitatem animi, sermonisque gravitatem in Abbate (Herluino) plurimum veneratus & amans, Monachus ibi (Becci) efficitur. Quod anno MXLII. contigit. Deinde Cap. II. „ At Doctor ille maximus „ in claustrum omnem operam impendebat quieti & silentio, cordis sui „ novalia verbi sacri excolens assidua „ lectione, irrigans ea dulci, quam „ sæpè obtinebat, lacrymarum compunctione. Nec oblitus, quod „ Deo in nocturna captione promiserat, postquam factus est monachus, in discendis Officiis diurnis „ & nocturnis curam maximam impendere voluit, ut sciret Deo laudis sacrificium persolvere, sicut noverat. Sic per tres annos vixit so-*

litarius, gaudens quod nesciebatur „ præter paucos, quibus aliquando „ loquebatur, omnibus ignotus. Rumor ut hoc factum prodidit, longè latèque protulit, & fama viri „ præclarissima Beccum & Abbatem „ Herluinum brevè per orbem terrarum extulit. Clerici accurrunt, „ Ducum filii, nominatissimi scholarum „ magistri Latinitatis, laici potentes & nobiles viri multi pro „ ipsius amore multa eidem Ecclesiæ „ contulerunt. Tum Cap. IV. Lanfrancus quoque licentiâ Abbatis sui iterum scholam tenuit, & ea, quæ „ à Scholasticis accipiebat, Abbati conferebat, Abbas operariis dabat, „ Deinde Cap. VII. De radicibus magnæ illius arboris, quæ in horto „ suo remanserant, ut per somnium „ suum viderat, vidit postea prædicandus vir Herluinus pullulantes „ quasdam virgulas in arbores magnas excrevisse, multos videlicet „ ad magna bonorum operum incrementa per illius institutionem accessisse. Arbor frugibus opima fuit „ venerabilis Anselmus Ecclesiæ Augustensis Clericus, qui Lanfrancum ad Monachatum subsecutus, „ post eum Prior, post Abbatem Herluinum Abbas Becci, deinde Archiepiscopus Cantuariensis post eundem Lanfrancum fuit. De quò cuncta majora fuerunt, quam nostra oratione referri queant. Arbores fructuum bonorum jucunditate delectabiles fuerunt, Abbas „ Westmonasteriensis Gilbertus Crispinus, Abbas Carmeliensis Wilhelmus, Henricus Ecclesiæ Cantuariensis Decanus, Hernoistus Roffensis Ecclesiæ Episcopus, & qui ei ad idem officium successit ibidem, vir morum sanctitate admodum reverendus Gundulfus. Hi juvante Dei gratiâ in Beccensi Ecclesia à magistro Lanfranco edocti, „ & à sancto Patre Herluino in sancta Religione instructi in Ecclesiis aliis „ postea honorabiles Patres sunt instituti. Tum demum Cap. XI. Sequenti anno cum præfato Archiepiscopo (Eboracensi) Romam ivit, „ & honorificè à Sede Apostolica susceptus est: siquidem venienti Papa affurexisse dicitur, tum pro sua magna religione, & eminenti scientia, tum quia dum esset in Normannia, venientes Romanæ Ecclesiæ ministros honorificè suscipiebat, & quosdam Papæ consanguineos

Ejus illustres discipuli.

(o) Vid. Bulæ. in Hist. Univ. Paris. tom. 1. pag. 569.
(p) Vid. Annal. tom. 4. pag. 439. & seq. ibid. pag. 476.
(q) Ant. Pag. tom. IV. pag. 201. ad an. 1055. n. VII.

„ neos studiosè docuerat. Fertur
 „ etiam Papa (Alexander II.) dixisse:
 „ Non ideo affurrexi ei, quia Archi-
 „ episcopus Cantuariæ est, sed quia
 „ Becci ad ejus scholam fui, & ad
 „ pedes ejus cum aliis auditor con-
 „ sedi. Itaque duo pallia illi dedit,
 „ unum, quod de Altari Romano
 „ more accepit: alterum verò in in-
 „ ducium videlicet sui amoris, cum
 „ quo Missam celebrare solebat, Ale-
 „ xander Papa ei suâ manu por-
 „ rexit. „

Ubi Alexander II. B. Lanfranco operam dedit? Antecessor in Ticinensi Academia historiam celeberrimi hujus Athenæi literis mandavit. In hac meminit honoris Lanfranco ab Alexandro Pontifice exhibiti (r) his verbis: „ Papiæ celebrem discipulum habuit Anselmum de Badagio Mediolanensem, qui postea ad Pontificatum euectus sub nomine Alexandri II. quum Lanfrancus jam consecratus Archiepiscopus Cantuariensis Romam profectus esset propter litem cum Thoma Archiepiscopo Eboracensi, is è throno affurrexit, & ipsum, ut legitur in Vitis XXIII. Abbatum S. Albani excepit his verbis: *Affirgo tibi tanquam Magistro, & deosculor tanquam Pædagogum, & non tanquam Archipræsulem.* Hæc vir doctus. Sed standum est autoritate Milonis Crispini, Autoris coævi, qui in vita Lanfranci non Ticini sed Becci Alexandrum eidem operam dedisse disertim testatur.

S. Anselmus ex discipulo B. Lanfranci fit Monachus. Beccense Chronicon ad annum MLX. hæc habet: „ Audiens igitur (Anselmus) famam magistri Lanfranci jam Monachi Beccensis, & scholasticum ibidem tenentis & regentis omnium penè Doctorum nomina præcellere, spreta pro Dei nomine patris & matris multimodâ hæreditate, cum aliquantisper familiarium Clericis ad eum venit. In cujus scholis aliquamdiu diligenter manens, & sibi & aliis multum proficiens, tandem Lanfranci incitamento, & Mauriti Rotomagensis Archiepiscopi consilio, divinâ providente clementiâ in Beccensi Ecclesia habitum monachalem tota devotione hoc anno suscepit, anno ætatis suæ XXVII.

Quitmundus Averfanus Antistes in Lib. I. de Sacramento Altaris. „ Sed & tunc, inquit, temporis liberales artes intra Gallias penè obsoleverant, novis saltem verborum in-

terpretationibus, quibus etiam nunc plurimum gaudet, (Berengarius) singularis scientiæ laudem, & cujusdam excellentiæ gloriam venari qualitercunque poterat, affectabat. Et quibusdam interpositis. Sed postquam à Domino Lanfranco in Dialectica de re satis parva turpiter est confusus, cumque per ipsum Dominum Lanfrancum, virum æquè doctissimum liberales artes Deus recalescere atque optimè reviviscere fecisset, desertum se iste à discipulis dolens, ad eructanda impudenter divinarum Scripturarum sacramenta, ubi ille adhuc adolescentens, & aliis eatenus detentus studiis adeò intendebat, sese convertit. Et post alia: Magister meus vir eximius sine dubitatione crendus Dominus Lanfrancus. „ Hic igitur Beccensem scholam non modò instituit, sed & liberalium artium, quæ per Gallias ferè obsoleverant, divinarumque Scripturarum studia summa animi contentione excitavit. Quod Lanfranco successit tam feliciter, ut ex locis omnibus infinita auditorum multitudo Beccensem ad scholam conflueret. Quod animo haud æquo cum ferret Berengarius, qui docebat tunc temporis, discedentes ad eam discipulos novitate doctrinæ retinere volens, in errores incidit, quos Lanfrancus ipse, Guitmundus, & alii strenuè confutârunt.

Guillelmus Malmesburiensis in Libro I. de Gestis Anglorum Pontificum, qui & qualis Lanfrancus fuerit, ita describit: „ Lanfrancus gente Longobardus, literaturâ perinsignis, liberales artes, quæ jam dudum forduerant, à Latio in Gallias vocans acumine suo expolivit, teneriorem ætatem in secularibus detrensens, in Scripturis divinis animo & ævo maturuit, quibus edoctus mundi fumos & ampullata gentiliū eloquiâ parvipendens, Monachatus desiderium imbibit, multisque diu locis circumspæctis ex omni Abbatiarum copia Beccum apud Normanniam potissimum elegit, paupertate loci & Monachorum religione captus. Factus ergò ibi Monachus homo, qui nesciret agresti opere victum quærere, publicas Scholas de Dialectica professus est, ut egestatem Monasterii scholarium liberalitate temperaret. Exivit fama ejus in remotissimas Latinitatis pla-

Lanfrancus æmulum habet Berengarium.

„ gas; eratque Beccum magnum & famosum literaturæ Gymnasium. Et post aliqua multa. Erat tunc temporis in doctrina & mundi sapientia famosissimus, & quem venerabiliter suspiceret Alexander Apostolicus. Honoris maximum fuit indicium, cum Romam venienti, sequestrato illo Romani supercilii fastu, diligenter assurgeret, professus, hanc venerationem non se illius Archiepiscopatu, sed magisterio literarum deferre: quapropter se fecisse quod esset honoris; illum facere debere, quod esset justitiæ, ut pro more omnium Archiepiscoporum sancti Petri Vicarii vestigiis adolveretur.

Et post alia, qui & qualis Anselmus fuerit, ita describit: „ De Anselmo est fermo, qui in Augusta civitate oriundus, quæ se primùm transcendentibus Alpes exhibet, mediocritatem natalium in clarissimam famam face virtutum suarum extulit, puer literis institit, pueritiam egressus nunquam vel lasciviori aspectu castimoniam turbavit. Patriam terram exeundi patris ira adolescenti occasionem ingessit: quam cum ille nullo posset lenire ingenio, ne domestica similtas in violationem naturæ transfret, abscessu sefellit suò. Evasis Alpibus, cum volutaret anxius animi, quò tenderet, divina dignatio fluctuantem serenavit; Normanniam ad Lanfrancum eundem, cum quo si moraretur, patriæ necessitudine à literarum fomite incolatum lævigaret. Cum ergò Beccum venisset, non aspernanter à Lanfranco susceptus; magnum ei levamentum ad scholas regendas fuit. „ Ecce tibi alterum Scholæ Beccensis præsidium & ornamentum.

S. Anselmum vero adiutorem.

Deinde in Libro II. pergit Lanfranci laudes & Beccensis scholæ gloriam explicare: „ Herfastus ne nihil fecisse videretur, ut sunt Normanni famæ in futurum studiosissimi, Episcopatum de Helmaban transfudit ad Tetfordiam, parçæ, ut ajunt, mentis homo, & nonnulla ex parte literis eruditus; quippe ante adventum Lanfranci in Normanniam probabilis in eis scientiæ æstimatus sit. Sed eo apud Beccum monachato, cum ubique scholares inflatis buccis Dialecticam ructarent, Herfastus jam Guillelmi Comitum, postea Regis Capellanus ad famo-

„ sum Gymnasium magna sociorum & equorum pompa pervenit. Tum Lanfrancus ex prima colloquutione intelligens, quàm propè nihil sciret, Abecedarium ipsi expedidum appofuit, ferociam hominis Italicâ ferociâ illudens. Quo is irritatus per Comitum effecit, ut Lanfrancus Becco Normanniæque ornari sumoveretur. Sed intercedente Dei gratia, Guillelmi animus pacatus est. „ Hic Auctor inde Beccensis Gymnasii frequentiam & celebritatem asserit, inde configit invidiam, quæ, ut est virtutis comes individua, Lanfrancum Gymnasii rectorem non parùm vexavit.

Herfastus autem per seculatorem.

Guillelmus Gemmeticensis in Lib. VI. Hist. Normannorum Cap. III. de Lanfranco, & de instauratis ab eo studiis literarum ita loquitur: „ Ortus Italiâ quidam vir erat, quem Latinitas in antiquum ab eo restituta scientiæ statum tota supremum debito cum honore & amore agnoscit magistrum, nomine Lanfrancus. Ipsa quoque in liberalibus studiis Gentium magistrâ Græcia discipulos illius libenter audiebat, & admirabatur. Ex patria egressus, quamplures multi nominis scholares secum habens, in Normanniam devenit. Beccum itaque adiit, quò nullum unquam pauperius æstimabatur, vel abjectius cœnobium. Infra: „ Rumor, ut hoc factum (de Lanfranci monachatu) prodiit, longè latèque protulit, & fama viri præclarissima Beccum & Abbatem Herlwinum brevi per orbem terrarum extulit. Accurrunt Clerici, Ducum filii, nominatissimi scholarum Latinitatis magistri, laici potentes, & altâ nobilitate viri. Et paulò post ad Anselmum sic accedit. „ Ortus igitur ex generosis parentibus in civitate Augusta, quæ contigua, & Burgundiæ & Italiæ, per diversa loca studiis literarum operam dando pervenit Normanniam, & in Monasterio Becci, ubi tunc temporis magnus ille supradictus Lanfrancus Prioris fungebatur officio, cum aliis conscholasticis ab eodem tam divinis, quàm secularibus literis instructis, ipsius hortatu & consilio factus est Monachus Becci anno ætatis suæ xxvi.

Thomas Walsinghamus in Hypodigmatate Neustriæ ad annum MXCVII. quicquid est Lanfranci illius scholarum, & Anselmi, paucis comprehendit: *Anselmus genere Longobardus, Augustæ*

gustæ civitatis indigena, à puero literas edoctus, cum literis bonos imbibit mores, studens in hoc firmare propositum, ne ab honesto reflecteret animum. Transcendens juga Alpium, in Gallia liberalibus disciplinis studuit per triennium: inde transiens in Normanniam, adhæsit Priori Beccensi publicas scholas regenti tunc temporis permissu vel iussu Abbatis Herluini.

Ivo Carnotensis B. Lanfranci discipulus.

Inter alios è Lanfranci schola prodiiit Ivo Carnotensis postea Episcopus, & celebris sacrorum canonum collector, ut Robertus de Monte scribit in appendice novâ ad Sigebertum anno MCXVII. Mortuus est, inquit, hoc anno vir religiosus, & magnæ literaturæ Ivo Carnotensis Episcopus. Hic cum esset juvenis, audivit magistrum Lanfrancum, Priorem Becci, in qua multi, & nobilitate seculari, & honestate morum convenerunt viri præditi, & qui postea ad summum apicem ecclesiasticæ dignitatis & religionis attingerunt.

Cæterum hætenus dicta concludam ipsius Lanfranci testimonio in epistola, quam ad Alexandrum II. scripsit, ubi Episcopale onus à se deprecatur. Rogo, inquit, quatenus propter Deum & animam vestram, sicut vestra, cui contradicere fas non fuit, me auctoritate alligastis, sic quoque alligatum abrupto per eandem auctoritatem hujus necessitatis vinculo absolvatis, vitamque cœnobilem, quam præ omnibus diligo, repetendi licentiam concedatis. Et post pauca: Meminisse siquidem debetis, nec tradi oblivioni oportet, quàm benignè vestros consanguineos, aliòsque à Roma scripta defertentes, in præfatis adhuc cœnobiis constitutus sæpe recepi, quàm studiosè eos pro captu meo, ingeniique ipsorum, tam in sacris, quàm in secularibus literis erudivi.

B. Lanfranci epistaphium.

His tantum adjicio Lanfranci Epistaphium, quod omni pietatis & doctrinæ laude præstantissimus Philippus Abbas Bonæ Spei conscripsit:

Vixisti, venerande pater, sapienter, & æquè
Vixisti niveus, mors quoque vita tibi est.
Inter divitias pauper Lanfrance fuisti;
Divitiis manans, pauperum amator eras.
Per te florentes artes valere Latina,
Gratia de vobis ecce triumphat ovans.
Tu Larios ortu, Gollòsque docendo levasti,
Te sibi primatem cardo Britannus habet.

(s) Loc. cit. pag. 49.
(t) Dissert. Hist. ad Fletam.

In terra degens caelestia mente petebas,
Exemptus terrâ sidera liber aëis.
Ut geminos denis obsederat igne diebus,
Prompsit Luna dies, nocte solutus abis.

Hæc est egregia Beccensis scholæ descriptio, inquit (s) Launoius, quæ nobis à peritissimo rerum illius temporis auctore ante oculos statuitur. An autem alia fuerit schola, quæ huic vel eruditionis opinione, vel auditorum multitudine & doctrina componatur, dubitari meritò potest. Qui cæteris in nationibus præcellentes ingenio & auctoritate magistri habebantur, advolabant Beccum, ut Doctoris Lanfranci fierent discipuli, & splendidissimo discipulorum Lanfranci titulo gauderent. Et sanè Beccensem scholam, quæ adolescentes Alexandri Papæ consanguineos, aliòsque Romanos Alexandri literis commendabiles accersit, cæteris omnibus in orbe Gymnasiis præluxisse necesse est. His ergo fundamentis stat nobilitas hujus scholæ, quam velut optimarum artium & disciplinarum parentem Roma ipsa suspexit, quam Græcia coluit, quam Europa mirata est univèrsa.

Nec illud Scholæ Beccensis gloriam parùm adauget, quòd ex illa prodierit Rogerius, cognomento Vancarius, qui cum monachus adhuc & monasterii Prior esset, ex Normannia in Angliam trajecit; ubi primus omnium Anglos Jus docuit Cæsareum, ut Parte II. hujus Operis lib. I. cap. 2. pluribus dictari sumus. Ex Juris Professore in Abbatem Beccensem sub annum 1149. electus fuit. Sub cujus regimine literæ cum humanæ tum divinæ ita floruerunt, ut, teste Roberto Montensi, duodecim Abbates ad regimen ecclesiarum inde assumpti sint. Præfuit Cœnobio Beccensi Rogerius annis triginta aut circiter. Diem obiit supremum anno MCLXXX. postquam summa virtutis ac doctrinæ cum laude dignitate illa functus, atque bonarum artium studia suo in monasterio concidere nullatenus passus fuisset. Unde Joannes Seldenus, author A catholicus de Rogerio & Beccensi Monasterio scribens, Observandum est, inquit, omnigena disciplinarum studia perquam eminenter in cœnobio Beccensi illis in seculis viguisse, indeque Rogerium hunc inter studiosos ita demum præcelluisse.

§. IX.

§. IX.

Prioratus S. Benedicti de Oxonia, qui vulgò adhuc COLLEGIUM seu AULA GLOCESTRENSIS vocatur.

Academix Oxoniensis fundatio.

S. Neotum nostrum virtute juxtà ac eruditione insignem Seculo IX. Abbatem, Alfredo Angliæ Regi, auctorem extitisse, ut animum ad publicum ludum Oxonii aperiendum adjiceret, magno Republicæ Christianæ emolumento, jam aliàs à nobis dictum fuit. In hac porrò Academia uti bonas artes Benedictini omnium primi docuerunt, easque succedentibus annis strenuè propagarunt, ita juniores Religiosi eò magnà frequentiam missi fuerunt, ut ad literarum tum divinarum tum humanarum disciplinas incumberent. Cum Benedictinis verò Professoribus seculares subinde succederent, & monachi studiosi non iis tantum operam darent, sed in secularium etiam ædibus hospitio uterentur, parùm è disciplina religiosa atque existimatione Ordinis id esse jure ac meritò visum est. Quare Abbates (u) Cantuariensis Provinciæ consilium inire coeperunt, de excitando Oxonii Prioratu, seu Collegio, in quo juvenes Religiosi in unum habitarent, subque Ordinis sui Magistris doctrinarum studiis operam navarent. Conclusum tamen fuit, ut delectu habito haud alii, quàm qui morum & indolis elegantiam ad Musas nati esse viderentur, ad Generale hoc Studium mitterentur, quibus vir non virtute minùs quàm doctrinâ conspicuus præficeretur, ad quem totius disciplinæ, sive correctione, sive etiam dispensatione, aut absolute opus foret, arbitrium pertineret, qui etiam nomen Prioris Studentium obtineret.

Fundatur Collegiū pro Benedictinis.

Nec id consilii cœlo displicuisse, argumento est, quòd Deus Opt. continuo Mæcenatem excitavit, qui Collegium pro literarum studiosis sumptibus suis fundaret. Fuit is Illustrissimus Joannes Giffordius (x) Baro de Brimfeld, primæ nobilitatis inter Angliæ Procures. Rex Eduardus fundationem ratam habuit, edito instrumento concessionis regie de terris & possessionibus Prioratui fundando amortizandis.

(u) Clem. Reyner. in Append. Apostolat. Bened.
(x) l. c. pag. 55.
(y) l. c. pag. 162.
(z) l. c. pag. 134.

Ut verò literarum studia in hoc Collegio incrementa caperent, non semel eà causâ conventus à Cantuariensis Provinciæ Abbatibus habitati sunt. Primum anno 1290. vetera monumenta memoriæ produnt, in quo 30. Abbates & Priores apud Abendonam super iis egerunt, quæ Prioratum Oxonii causâ studii creatum de novo, quoad ædificationem inibi continuandam, & contributiones in posterum ædificandi prætextu communiter faciendas, contingere videbantur. Anno 1343. in Provinciali Capitulo (y) apud Northampton celebrato Præfidentes salubria quædam condiderunt statuta, quibus Cathedram Theologicam in novo Collegio erexerunt, Professori stipendium constituerunt, leges de promovendis ad Doctoratum Theologiæ & SS. Canonum præscriperunt, tempus ad laudes divinas in Choro celebrandas studentibus præstituerunt, ac denique de eorum cameris & museis ordinarunt.

In alio Provinciali Capitulo, quod anno 1444. iterum Northamptoni celebratum fuisse vetera monumenta testantur, postquam congregati Patres monasticæ disciplinæ consuluerunt, nihil prius habuerunt, quàm ut studium in Oxoniensi Collegio sartum tectum conservarent. Igitur sequentia (z) ediderunt Statuta.

„Cum in totius Ordinis nostri Statuta
„redundet honorem ac scholarium pro Col-
„nostrorum Oxoniæ studentium non legio.
„parùm accrescere videatur profes-
„ctui, eò magis si in medio Oxoniæ
„de nostro Ordine mensam propo-
„sitionis paratam inveniant, nec sem-
„per aliqua doctrinæ suffragia ab ex-
„ternis mendicare cogantur: nos hu-
„jus rei gratiâ de fratrum nostrorum
„assensu statuimus, ut in studio præ-
„dicto cathedra Magistralis per Do-
„ctorem Theologiæ de Ordine no-
„stro secundum cursum Doctorum
„futuris temporibus occupetur, &
„ne eam per aliquod tempus per de-
„fectum Doctoris de Ordine nostro
„vacare contingat, statuimus, ut quo-
„tiens scholares nostri in sæpedito Theol.
„studio Doctore Theol. Ordinis nostri
„caruerint, illud Præfidentibus sine
„mora denuncient, & Præfidentes Benedi-
„ctoris in claustris residentis scri-
„bant cupanda.

„bant Prælato, ut eum ad locum
 „prædictum occupandi causâ cathe-
 „dram magistralem transmittat: cui
 „quidem magistro, si juxta statutum
 „Universitatis Oxoniæ à tempore in-
 „ceptionis suæ annum compleverit
 „in legendo, & alios actus scholasti-
 „cos, etiam in prædicando exercue-
 „rit, de communi collecta singulis
 „pro annis, in quibus sic occupatus
 „fuerit, solvendas fore decernimus
 „decem libras. Si verò Prælati, ad
 „quem Præsidens pro hujusmodi Do-
 „ctore mittit, dictum Doctorem mit-
 „tere renuerit, 10. marcas ad Ordi-
 „nis usus communes solvere tenea-
 „tur, nisi causam impedimenti sui
 „legitimam, & suo Monasterio ma-
 „gis expedientem Capitulo Generali
 „ostenderit.

Minerval
 Professo-
 ribus con-
 stitutum.

„Item quia ante hæc tempora,
 „ad evitandas expensas, quæ in Ma-
 „gistrorum promotionibus esse solent,
 „nonnulli ad incipiendum in sacra
 „Theologia, & in Jure Canonico pro-
 „pinqui, ad sua Monasteria à studio
 „fuerunt revocati, in totius Ordinis
 „verecundiam generalem: volentes
 „igitur ut hoc futuris non contingat
 „temporibus, sed in nostro Ordine
 „utriusque facultatis Doctores cre-
 „scere possint, præcedentis auctori-
 „tate Capituli statuimus, ut quilibet
 „nostræ Religionis incepturus Oxo-
 „niæ in Theologia, de cætero si eo-
 „dem anno, quo incoeperit, alium
 „nostræ Religionis in eadem faculta-
 „te incipere non contingat, habeat
 „in inceptione sua præ manibus vi-
 „ginti libras bonæ & legalis monetæ
 „de communi collecta: si autem uno
 „& eodem anno duos in Universitate
 „prædicta in ipsa facultate incipere
 „contingat, decernimus, ut uterque
 „eorum de ipsa collecta percipiat in
 „inceptione sua decem libras dunta-
 „xat. Statuimus etiam, quòd quilibet
 „nostræ Religionis incepturus Oxo-
 „niæ in Jure Canonico, si eo anno, in-
 „fra quem incoeperit, alium non con-
 „tingat incipere, percipiat de com-
 „muni collecta viginti marcas: si au-
 „tem uno & eodem anno duos in ea-
 „dem facultate Juris Canonici, sicut
 „prius incipere contingat, percipiat
 „uterque eorum de dicta collecta tan-
 „tummodò decem marcas. Et ut
 „incepturus in sacra Theologia, &
 „in Jure Canonico præ manibus per-
 „cipiant pecunias superius limitatas,
 „ordinamus, & uniformiter diffini-

mus, quòd sumptibus Ordinis fiat
 „una communis cista tribus clavibus
 „servata, quarum una erit in perpe-
 „tuam rei memoriam in custodia Ab-
 „batis Abendonæ, pro conditione
 „hujus statuti Collectoris unici Ge-
 „neralis; alia in manibus Prioris stu-
 „dentium, sed tertia in manibus il-
 „lius Patris Custodis vel Guardiani,
 „infra cujus fundum cista committi-
 „tur antedictæ custodiæ duratura;
 „in quam cistam volumus, & ordi-
 „namus octoginta libras bonæ & le-
 „galis monetæ viis & modis securius
 „thesaurizari, quam summam suffi-
 „cere credimus de Capitulo in Capitu-
 „lum duraturam. Proinde decla-
 „ramus, & firmiter præcipimus ad-
 „minus per mensem ante diem in-
 „ceptionis suæ clavium custodes
 „solicitet, ut in certo die per se vel
 „per alios ad sæpè dictam cistam om-
 „nino declinent, & inceptorum sum-
 „mam sibi limitatam ebursent, ad
 „quam summam per gradus assum-
 „ptionum exhaustam, & denuò in
 „cistam reparandam, volumus, quòd
 „Collector Generalis pro tempore,
 „quiscunque fuerit, providè faciat de
 „eadem finem computus in proximo
 „Provinciali Capitulo sequenti: ita
 „quòd summa superius dicta in Ca-
 „pitulo sequenti per Præsidentes Do-
 „ctoribus allocata, qui incoeperunt
 „medio tempore, inter duo Capitu-
 „la partim per sollicitudinem eorum,
 „qui de cista partem ratam ad suos
 „gradus incoeperunt, & partim au-
 „toritate Præsidentium & Collecto-
 „ris infra tres menses post Capitulum,
 „octoginta libræ loco summæ extra-
 „ctæ iterum subrogentur.

„Item statuimus, quòd nullus ^{Gradus}
 „nostræ Religionis, & nostri Capituli ^{Doctore}
 „incipiet in Oxonia vel in Cantabri- ^{Benedi-}
 „gia in Sacra Theologia, vel in Ju- ^{ctino ac-}
 „re Canonico, nisi sub Doctore ejus- ^{ceptiendus.}
 „dem Religionis & ejusdem faculta-
 „tis, si talem Doctorem in studio in
 „tempore inceptiois cathedram
 „occupare contingat.

„Item ordinatum est, quòd Do-^{Doctores}
 „ctores sanctæ Theologiæ, & Juris ^{præce-}
 „Canonici post susceptum gradum ^{dunt ali-}
 „Doctoratus, in Monasteriis Abbates ^{os.}
 „Superiores habentibus, in Capitu-
 „lo Provinciali, in Claustro, Choro,
 „Refectorio, Capitulo, Processioni-
 „bus, tam extra Monasteria quam
 „intra, & ubique locorum, post Pri-
 „ores claustrales proximas sedes tene-
 „ant,

„ant, & post Supprieos Cathedralis
 „propter gradus dignitatem, eos con-
 „similiter volumus honorari: dum
 „tamen ipsorum Doctorum mores,
 „& conditiones Religioni Doctora-
 „lique gradui sint conformes. Sanè
 „alias dictos Doctores, sicut cæte-
 „ros Ordinis nostri subditos, regu-
 „laribus, ut decet, institutis, volu-
 „mus subjacere. Prælati verò, Pri-
 „oribus claustralibus, Superioribus
 „Cathedralibus, à suis dignitatibus,
 „officiis; & ministerio per cessatio-
 „nem discedentibus, per prædicta
 „non intendimus in aliquo derogare:
 „cui etiam adjicimus, quòd nullus
 „alius, sive Ordinis custos, vel senio
 „profectus, seu officarius contra lo-
 „cum Doctorum hinc diffinitum ali-
 „cubi locorum usurpet, Ordinis cu-
 „stode dum regulariter præsidet, dun-
 „taxat excepto.

Statuta
 de vesti-
 tu Docto-
 rum.

„Item statutum est, & firmiter
 „injunctum, quòd singuli Doctores,
 „& Graduati audientis in solennibus
 „publicè fermocinantes, nisi fuerint
 „revestiti, habitibus de cætero uten-
 „tur scholasticis: audientias solem-
 „nes dicimus, Ecclesias cathedrales,
 „Monasteria solemnia, Crucem S.
 „Pauli, & quamcunque audientiam,
 „ad quam civitas concurrat au-
 „ditum.

Ambitus
 officii
 Prioris
 sub poena
 excommu-
 nicationis
 prohibe-
 tur.

„De Priore verò Studentium ita
 „ordinatum est, quòd cum propter
 „præfectionem Prioris Studentium
 „Oxonie lites maximè retroactis tem-
 „poribus, & nuperrimè accreverint,
 „unde gravissima oriuntur scandala,
 „& non modicum nostræ Religionis
 „detrimentum: nos autoritate, quâ
 „fungimur in hac parte, sub poena
 „excommunicationis majoris prohi-
 „bemus, ne quisquam nostræ Reli-
 „gionis Studentium Oxonii verbo
 „vel literis per se ipsos, vel per alios
 „quoscunque, futuris temporibus pro
 „præfectione dicti Prioratus elaboret,
 „procuret, vel intromittat quovis
 „modo, nisi à Præsidentibus vel aliis
 „in tali negotio per ipsos assignatis fu-
 „erint specialiter requisiti. Et si quis
 „huic ordinationi parere noluerit, aut
 „transgressor repertus fuerit, decer-
 „nimus eum inhabilem, & inidone-
 „um ad tale officium, & si prope
 „gradum sit, decernimus inhabilem ad
 „quemcunque gradum scholasticum,
 „nec non eo facto, qualiscunque fu-
 „erit, à studio revocandum absque di-
 „latione aliquali.

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

„Volumus etiam, & ordinamus, Monachi
 „quòd Prior Studentium, in quantum ^{inter se-}
 „potest, non permittat, ut unus ^{culares}
 „Monachus inter Seculares in studio ^{non stu-}
 „moram trahat. ^{deant.}

„Item statutum est, ut præfectio-
 „ne Prioris Studentium Oxoniensis
 „Abbas vel Prælati ipsum præfici-
 „ens injungat præfatio sub virtute o-
 „bedientiæ, quòd quantum commo-
 „dè poterit, Constitutiones locales
 „nostri Collegii, sed & officium suum,
 „& nostros Studentes in dicta Uni-
 „versitate concernentes studeat fide-
 „liter exercere.

„Sed tamen huc pro Studentibus,
 „de ipsis pauca ex pluribus elicere in-^{Divinis}
 „tendentes, ordinamus, quòd cum ^{officiis}
 „deceat, ut qui sunt in literis eru- ^{suo tem-}
 „diti, sint in contemplatione assidui, ^{pore Stu-}
 „Studentes nostri Ordinis in Oxoniis ^{dentes in-}
 „convenient, in Capellam in diebus ^{terunt.}
 „solemnibus, & dominicalibus, &
 „aliis festivis ad divinum servitium
 „decantandum sub poena ex arbitrio
 „Prioris Studentium taxandâ: de cu-
 „jus Statuti executione ipsius conscii-
 „entiam oneramus.

„Item decernimus, ut Priores Statutum
 „Studentium sic ordinent de cameris, de habita-^{tione,}
 „ac studiis in loco prædicto, quòd
 „ultra anni medietatem non vacent,
 „si qui nostri Ordinis fuerint, qui
 „voluerint occupare: hoc tamen ob-
 „servato, ut si quis de domo seu de
 „Monasterio, cujus sumptibus ali-
 „qua camera ædificata fuerit, seu
 „nobiliter reparata, illuc venerit ad
 „studendum, hujus auctoritate sta-
 „tuti eam liberè ingredi valeat, aut
 „pacificè possidere. Teneatur etiam,
 „quicunque eam prius occupaverat,
 „absque difficultate & contradictione
 „quacunque exire.

„De annis verò Logicalibus &
 „Philosophicis, antequam ascendant
 „ad Theologiam nostri Studentes, se-
 „cundum statuta à prædecessoribus
 „nostris, & loci consuetudinem in
 „Oxonis usitatam volumus adimple-
 „ri. Præterea in eorum disputatio-
 „nibus, problematibus & quæstiona-
 „libus, secundum quod hætenus
 „est consuetum, prout statuta tem-
 „pore magistri Joannis Wheadham-
 „stead, tunc Studentium Prioris e-
 „dita de his omnibus, & aliis nostros
 „Studentes sufficienter concernenti-
 „bus intuenti declarant, memoriter
 „se disponant.

„Statuimus etiam, ut nostri Oxo-^{Studen-}
 „nienses Studentes juxta dispositio-^{tes exer-}
 „nem

ceantur in concionibus habendis. „nem Prioris & Seniorum Studentium „in loco nostro communi Oxoniensi „vel alibi, ubi ipse, & Seniores de- „reverint, frequenter tam in lingua „Latina prædicent, quàm vulgari: „ut sic id audaciùs promptiùsque „perficiant, cum eos ad sua Mona- „stera contigerit revocari, frequen- „ter prædicare volumus, ad minus „quater in anno, in utraque lingua, „Latinâ videlicet & vulgari: tempo- „ra his prædicationibus magis con- „gruentia credimus, vigiliam Nati- „vitatís Domini, secundam feriam „primæ hebdomadæ Quadragesimæ, „vigiliam Paschæ, vigiliam Pente- „costes, vigiliam Corporis Christi, „vigiliam Assumptionis B. Mariæ, „vigiliam Sanctorum omnium, Sab- „bathum ante primam Dominicam „Adventûs Domini: in quibus volu- „mus unum nostrorum Studentium „octavum annum studii prædicti at- „tingentem in loco, & linguâ secun- „dum Studentium Prioris, & seniorum „partis discretionem Studentium sa- „lubriùs deputari. Quòd si tot stu- „dentes dictum annum attingentes „in studio nequeant reperiri, paucio- „rum sermonum numero sint con- „tenti.

Multa in „Et cum de paucitate Studentium, „Abbatibus statuta, qui suos non mittunt ad studium Generale. „quæ oritur ex negligentia Prælati- „rum ad studia suos scholares non „mittentium, ut deberent, consul- „tiùs sit cavendum, providemus, „Constitutionem Benedictinam de „Prælati scholares suos non mittentibus ad Studium Generale: & cum „annus juxta Universitatis computa- „tionem tres anni contineat termi- „nos, quibus Magistri communiter „suas continuant lectiones; cujus- „cunque Prælati scholares, vel scho- „laris per terminum talem defuerit à „studio, solvat pro quocunque scho- „lari taliter deficienti tertiam partem „summæ annualis in Constitutioni- „bus Benedictinis memoratam, & quia „vertitur in dubium penes quosdam, „ad quantam summam monetæ Ang- „licanæ taxa illorum - - Turonen- „sium se extendat, quamquam aliqui „ad minus, aliqui ad majus eas, ut „dicitur, æstiment in valore: nos ta- „men omnem hujusmodi dubieta- „tem tollere cupientes, decernimus „quatuor grossos Turonensium æqui- „valere libris quindécim Sterlingo- „rum.

„It em statuimus, ut futuris tem- „poribus senes, & ætate provecti sal-

tem pro Philosophia addiscenda ad „studia non mittantur.

„Insuper viam litis præcludere cu- „pientes, ac scandalis obviare, præ- „fenti statuto specialiter prohibemus, „ne Studentes nostri Ordinis inter „se ex quacunque causa coram Can- „cellario, aliòve iudice seculari pla- „citant, seu disceptent: nec quis- „piam eorum alium coram eis con- „veniat quovis modo. Sed si, quod „absit, inter aliquos eorum litis ma- „teria futuris temporibus oriatur, „ipsa, quatenus possibile fuerit, per „Priorem, & quatuor, vel quinque „seniores ipsorum studiorum sopia- „tur, & si per eos tolli non possit, ipsa „materia Præsidentibus intimetur; „qui Præsidentes, si quid inter eos „malè fuerit attemptatum, id debito „more corrigant, aut reforment.

„Item cum absurdum videatur in „Monacho contra vel præter sui Præ- „lati voluntatem Magnatum preces „vel literas procurare, ut accedere „valeant ad studia literarum, aut ini- „bi commorari, seu gradus aliquos „in studio attingere, vel ad apicem „ascendere Magistratus: hinc distri- „ctè præsentibus prohibemus, ne quis „nostræ Religionis Monachus con- „tra vel præter sui Prælati volunta- „tem secularium quorumcunque pre- „ces vel literas procuret, aut pro- „curare faciat, ut ad studium trans- „mittatur, aut in studio detineatur, „sive ad gradus quoscunque studii „promoveatur, suo Prælato nescien- „te, & hoc nolente. Secus agentes „ad studium mittendi redduntur in- „habiles, & in studio existentes de „studio sunt revocandi. Ex quo vo- „lumus, quod reclamante Prælato, „vel non consentiente, gradum as- „sumens poenâ inobedienciæ punia- „tur.

„Item quod Licentiati ad inci- „piendum tam in Theologia, quàm „in Jure Canonico in suis gradibus „susceptis caputia capparû scho- „lasticarum cum buggio furrata ha- „beant, sive cum syndone nigro li- „nita, & consimiliter baccalaureos „ad laturam sententiarum decreta- „lium admissos caputiis cum buggio „furratis, uti de cæteris ordina- „mus.

„Item districtè injungendo præ- „cipimus, ne quis studentium nostri „Ordinis in Universitatibus Oxoniæ „& Cantabrigiæ præsumat in poste- „rum quomodolibet ullicubi perno- „stare,

„stare, nisi priùs Priori Studentium „insinuet in speciali, ad quem prin- „cipaliter divertere se intendit, cum „licentia sit obtenta.

„Item ordinamus, & districtè vo- „lumus, quòd nostri Studentes in „Oxonia & Cantabrigia rariùs fre- „quentent tabernas, quàm hætenus „consueverint: & ad supervidendum „volumus, ut Prior Studentium sem- „per habeat oculum specialem.

„Insuper ordinamus, & districtè „præcipimus, quòd pensiones Stu- „dentium ab Officiariis, qui solvere „tenentur, in suis terminis secun- „dum consuetudinem Monasterii „Studentibus fideliter solvantur: sin „verò in defectu solutionis Prælato, „vel Præposito per literas, vel ore- „tenus referentibus, ab illo die Of- „ficiarius, qui solvere negligit, à car- „nibus, quousque satisfecerit, om- „nino se absteineat.

Hæ tamen Constitutiones, utut „saluberrimæ fuerint, non ita sanctè „tamen fuerunt semper observatæ, quin „non aliquando plusquam latum un- „guem, aut transversum digitum fue- „rit ab iis discessum. Maximè Abba- „tes illi in transgressionis reprehensio- „nem vocati fuerunt, qui sive ex negli- „gentia, seu potiùs avaritia monachos „suos domi retinuerunt, ne, si ad Ge- „nerale Studium eos mitterent, pecu- „nias expendere deberent. O sacra au- „ri fames! quid non etiam abbatialia „cogis pectora? Unde Prior Collegii „Oxoniensis in Capitulo Generali (a) „non semel querimoniam de certis Præ- „latis ex zelo religionis facere satagebat, „qui in destinando suorum monasterio- „rum scholares ad studia Generalia „reperi secundum tenorem Constitu- „tionum Benedictinarum fuerunt defe- „ctivi, ipsorum quemlibet nominando, „quorum nomina jam aliàs recitavi- „mus. Præsidentes verò Congrega- „tionis contra id genus negligentes seu „avaros Abbates novas sequenti de- „creto (b) sanxerunt poenas.

Abbatibus quidam de non servatis Statutis accusantur.

Statuta mununtur adjectis poenis.

„Cum sit frustra Constitutiones „aliquas condere, nisi postea ab ho- „minibus observentur, congruit, sic „Constitutiones per poenas vallare, „ut poenarum metu ad ipsarum Con- „stitutionum observantiam homines „arcentur. Et si aliquorum tanta „sit rebellio, quòd ad eas observan- „das faciliter flecti nolunt, convenit „addere poenas poenis, ut quos cer- „tæ poenæ non flectunt, eos incli-

net poenarum addita multitudo. „Cum ergò felicis memoriæ Bene- „dictus Papa duodecimus ad nostræ „religionis honorem non modicum „nuper decreverit, quòd ex singu- „lis monasteriis nostri Ordinis de „quolibet vicenario numero mona- „chorum mittatur ad studium unus „aptus pro fructu majoris scientiæ „adquirendæ; ac contra non mit- „tentes poenas statuerit valde gra- „ves; Sintque adhuc, sicut ex mul- „torum relatu didicimus, quidam „nostræ religionis Prælati, quos nec „Papale Statutum, nec ipsarum poe- „narum metus emollit, ut de suis „monachis mittant ad Studium con- „tinuandi gratia juxta numerum „prætextatum; Nos eorum rebellio- „nem, quatenus in nobis est, con- „fundere cupientes, statuimus, ut „Prælati nostri Ordinis quicunque, „qui virtute Constitutionis Papalis „prædictæ aliquem vel aliquos de „suis monachos ad studium mittere „sunt adstricti, nec tamen hoc fa- „ciunt, ut tenentur; ultra poenas „per Summum Pontificem contra ta- „les statutas, nomine etiam poenæ „solvant singulis annis pro quolibet, „quem virtute Statuti prædicti mit- „tere tenerentur ad studium, & non „mittunt, Dominis Præsidentibus, „qui pro tempore fuerint, decem li- „bras in usus communes Ordinis con- „vertendas. Et ut de talibus, qui „ut præfertur, de suis non mittunt „ad studium, ut deberent, possit citi- „us & certius Dominis Præsidenti- „bus apparere, præcipimus Priori „studentium firmiter injungendo, „quòd de nominibus talium non „mittentium, sive mittentium nimis „tardè, aut ante finem anni studen- „tes suos à studiis revocantium, cer- „tificet per suas literas annis singulis „Dominos Præsidentes; ut sicut non „mittentes poena decem librarum, sicut „præmittitur, sunt multandi; sic ni- „mis tardè mittentes, vel præmaturè „revocantes, pro quanto in tempore „defecerint, poenam solvant; ut cum „annus juxta computationem Uni- „versitatis tres contineat terminos, „quibus magistri communiter suas „continuunt lectiones; cujuscunque „Prælati scholares, vel scholaris per „terminum talem seu termini majo- „rem partem à studio defuerit, sol- „vat pro quocunque scholari taliter „deficiente tertiam partem totius „sum-

» summæ decem librarum superiùs
» memoratæ in usus communitatis,
» prout prædicatur, convertendam,
» & consequenter statuimus de alia
» quacunq[ue] majori temporis quan-
» titate & summa communiter ma-
» jore poenæ nomine persolvenda;
» teneanturque Prælati singuli suis
» scholaribus de annalibus pensio-
» nibus providere, sicut in Bene-
» dictinis Constitutionibus, titulo de
» pensionibus studentium, est taxa-
» tum. »

Hactenus Leges & Statuta Collegii
Glocestrensis, quod Angli Abbates
Oxonie condiderunt, ut in eo unus
alterve juvenis religiosus è singulis
monasteriis aleretur, qui postea apud
suos bonas literas professuri essent.
Qui verò Professores in ipso Collegio
Glocestrensi docturi erant, solenne
initium publicâ primùm oratione, ac
splendido deinde epulo more aliorum
Universitatis Oxoniensis Professorum
facere consueverant. Ejusmodi novi
Professores *Inceptores* vocabantur.

Solenne
initium
Professo-
rum Aca-
demie
Oxoni-
ensis.

Qua de re Antonio de Wood in *Historia*
Universitatis Oxoniensis lib. 1. pag.
25. aures præbere neminem poeniteat:
» INCEPTORES epulis haud parùm
» lautis Academicos plerosque, non-
» nunquam & oppidanorum præci-
» puum quemque excipiebant: quod
» hoc ordine præstitit *Sylv. Gyrardus*.
» Primo die *pauperes* in convi-
» vium adhibuit, secundo *Doctores*,
» reliquosque Academicos, tertio au-
» tem *Milites*, *Civésque Oxonienses*
» liberalissimè tractavit, velut ex *Hi-*
» *storia mea* ad an. CIOCLXXXII.
» uberiùs patebit. Rursus circa an.
» CIOCLXVIII. quo tempore *Al-*
» *phonsus de Senis* natione *Romanus*,
» literis *Oxonie* vacabat (id enim è Re-
» gistro quodam pervetusto testatissi-
» mum fit) *Bonifacius de Saluciis* in
» Jure Civili (ni fallor) incipiebat:
» tum verò tanto epularum apparatu
» celebrata dicuntur *Comitia*, ut præ-
» teritis penè omnibus, maximè si
» ejus facultatis splendorem inspicias,
» longè præluxerint. Etenim *Ince-*
» *ptores* convivarum frequentia, quos
» minimè capiebant hospitia Aca-
» demica, adacti, magnam Cœnobia
» *Osneiensis* partem, Refectorium uti-
» que & claustra, præter alias ibidem
» ædes conducere. Quamvis Epulas
» vel hisce solenniores in *Collegio Glo-*
» *cestrensi* à fratibus S. Benedicti in-
» structas paucis post annis reperio.
» Cùm *Guilielmus* enim *de Broke*, è

S. Petri Glocestrensis Monachus, in
Theologia inciperet an. CIOCCXC-
VIII. (is è suo Ordine primus erat
in hac Facultate *Doctor*) *Johannes* de
Gamages Cœnobiarcha, Monachi,
Priores, Obedientiarum, Clerici &c.
ejusdem monasterii, tot insuper
Optimates, & Armigeri interfuere,
ut centum instar virorum equita-
tus (& ille apparatu spectabilis)
adimpleretur. Quin & præsentibus
se dabant Cœnobiarchæ *Westmo-*
» *nasteriensis*, *Readingensis*, *Abendo-*
» *niensis*, *Eveshamensis*, & *Malmes-*
» *burienensis* cum Prioribus, Monachis-
» que Benedictinis benè multis. Ve-
» rum nec impensas conferre recusa-
» bant, qui gravioribus impliciti ne-
» gotiis adesse non poterant; quales
erant Episcopi, Cœnobiarchæ,
Priores, aliique ejus Familiæ per-
plures; è qua vix quisquam erat,
qui munera *Inceptorum* illi aut non
ferebat, aut non transmittibat;
unde convivium tam splendida in-
struebantur, ut Sodalitium sancti
Benedicti jam tum in Anglia florere
incipiens gloriam uberrimam con-
secutum est; idque *Collegio* specia-
tim *Glocestrensi* in honorem decus-
eximium cessit; res enim ipsa splen-
dore suo favorabilis, quin & tenuio-
res tam Laici quàm Scholares haud
parùm sublevabantur. Porro au-
tem de *Laurentio Honsom* vel *Hon-*
» *som* perhibetur, quod cùm sub
» *Guilielmo* antedicto (ad Prioratum
» *Glocestrensem* jam evecto) *Doctora-*
» *tum* susciperet (cujus nimirum in
» *Vesperis* sacre Theologiæ Bacca-
» laureus, ejusdemque Cœnobia Mo-
» nachus pridem responderat) epu-
» lasque optimas, quamquam jam
» antè dictis haud æquandas exhi-
» buit, morem utique servans, qui
» eousque jam increbuerat, ut *In-*
» *ceptores* quotquot conditionis non
» essent multum tenuissimæ, è re
» partim sua, partim munificentia
» aliena, Academicos quàm lautissi-
» mè tractarent.

Præter Collegium *Glocestrense*, duo Collegi-
alia, *Cantuariense* & *Dunelmense*, pro
Benedictina studiosa juventute exci-
tata fuerunt; è quibus perinde atque
è *Glocestrensi*, multi & virtute & do-
ctrinâ insignes viri prodierunt; Theo-
logi, Canonistæ, sacre Scripturæ In-
terpretes, divini Verbi Præcones, Ca-
tholicæ fidei Athletæ, Episcopi, Car-
dinales, Regii Legati & Cancellarii,
qui Angliæ Regno magno emolumen-
to,

Splendi-
dum in
Collegio
Gloce-
strensi.

to, Ecclesiæ Catholicæ præsidio, sa-
cro Ordini verò summæ gloriæ & de-
cori fuerunt. Tres aut quatuor ad
fidem faciendam commemorasse suffi-
ciat. Seculo XIV. floruit *Uredus*
Boltonus, in Anglia Transfabrina, ut
ex *Lelando* loquitur *Pitfeus* (c), na-
tus, Ordinis S. B. monachus *Dunel-*
» *menensis*, vir cujus tum doctrina, tum
pietas suo tempore multum illuxit.
Alacritate ingenii promptus ad studia,
affabilitatis gratiâ jucundus ad collo-
quia, suavitate morum aptus ad con-
ciliandam amicitiam, denique felici
naturali indole præclarisque animi
dotibus dexter ad omnia. Ab omni-
bus fratribus unicè dilectus, Abbati
etiam, propter magnam, quam de
illo conceperat spem, mirè charus.
Concurrente igitur cum monachorum
amore Abbatis favore, communi con-
silio & unanimi consensu, missus est
Oxonium ad studia. Ubi labore, in-
dustria, & ingenii felicitate ad eam do-
ctrinæ perfectionem tandem pervenit,
ut cum eruditissimis sui temporis viris
non immeritò conferri potuerit. Sic
integrâ famâ & ab errorum *Wicli-*
» *hæsiarchæ* confutatione celebris sub
finem regni *Eduardi* tertii in legatio-
ne honoratissima Romam missus fuit
ad *Gregorium* undecimum, ibique
perbenignè susceptus, & in pretio ha-
bitus, adjunctum sibi munus strenuè
peregisse scribitur.

Richardus Angarvillus, (d) inquit
idem *Doctor Pitfeus*, natione Anglus,
patriâ *Suffolciensis*, civitate S. *Ed-*
» *mundi Buriensis*, unde & de *Bury*
cognominari solet, ex monacho *Dun-*
» *nelmensi* Ord. S. B. factus est primùm
Regis *Eduardi* III. Cancellarius; dein-
» de anno Domini 1333. Episcopus *Dun-*
» *nelmenensis*, Vir qui cum multa pietate
conjunctam habuit singularem doctri-
nam. Videtur fuisse Sacre Theolo-
giæ *Doctor Oxoniensis*. Nam ibi, te-
» ste *Joanne Rosso* *Warwicensi* annis
multis studuit, & ad summam tum
in sacris tum in profanis literis perve-
nit cognitionem.

Adamus Eston (e) Benedictinæ Pro-
fessionis Venetæ Icevorum seu Nörd-
vici Monachus, & Oxoniensis Aca-
demie *Doctor*, erat præter alias lin-
guas, Hebraicè, Græcè, & Latine
peritus, quod eâ ætate pro miraculo
haberi poterat. Unde Romam voca-
tus à *Gregorio* XI. fit ejus Ecclesiæ
Presbyter Cardinalis tituli S. *Cæciliæ*.

Multa, imò plurima scripsit, quorum
alio loco facturi sumus mentionem.

Joannes Feckenamus (f), Mona-
chus *Evishamiæ*, & tandem ultimus
Westmonasteriensis Abbas *Oxonii*
studuerat. Erat in eo multiplex do-
ctrina, redundans in concionibus fa-
cundia, incredibilis religionis catho-
licæ zelus, pro qua defendenda post
plurimos captivitatis annos in Turri
seu carcere *Londinensi* invictus ortho-
doxæ fidei athleta piissimè obiit.

Quo tempore autem ab *Henrico* VIII. Monasteria suppressa fuerunt,
etiam Collegii *Glocestrensis* Alumnus,
Benedictinis pro imperio dictum fuit:
Veteres migrate Coloni. Nunc *Cal-*
» *vini* asseclæ illud inhabitant, in quo-
rum gratiam Illustrissimus *Baro Giffordus*
illud planè non fundaverat. Su-
perest insignis Bibliotheca veterum
MSS. Codicum, ex quibus quanto-
perè nostri Monachi in sæpius dicto
Collegio ad literarum studia incubu-
erint, quivis rei literariæ non impe-
ritus facilè secum animo æstimare po-
terit. Luculentæ siquidem ac copio-
sæ Mss. Codicum Bibliothecæ scho-
larum quondam celeberrimè certissi-
ma habentur argumenta.

De Collegiis Hispaniæ omninò ce-
leberrimis explicatius agere animo
quidem nobis constitutum infidebat,
sed deficientibus symbolis, istud hîc
commemorasse sufficiat, *Vallisoletanæ*
Congregationis Patres in suis Con-
stitutionibus *Barcinonæ* impressis cap.
113. & seq. decrevisse, ut in Congre-
gatione perpetuò tria sint Collegia, in
quibus *Artes liberales* & *Philosophia*
doceantur, & quartum in quo *Theo-*
» *logia*. Pro *Philosophia* designantur
Monasteria S. *Stephani de Ribas del Sil*,
S. *Juliani de Samos*, & S. *Mariæ de*
» *Yrache*: Pro *Theologia* S. *Vincentii*
» *Salmanticæ*. Præterea designantur
alia duodecim Cœnobia particularia,
in quibus *Artes* & *Theologia* præle-
gantur, & linguæ originales *Hebraica*,
» *Chaldæa*, *Græca*, &c. tradantur, ut vi-
dere est in dictis Constitutionibus.

Collegiū
occupat-
ur à Cal-
vinistis.

Hispaniæ
Collegia.

§. X.

COLLEGIUM CLUNIACEN-
SE Lutetiæ Parisiorum.

ANNO MCCLXIX. Collegium Clu-
niacense in Academia Parisiensi
ab *Ivone de Vergy* Abbate Cluniacen-
si inceptum est ad usum & commo-
ditatem

Fundatio.
A. 1269.

(c) de Scriptor. Angl. æt. 14. pag. 528. ex *Lelando* c. 447. p. 322.

(d) *Lel.* cap. 221. *Pitf.* æt. 14. pag. 467.

(e) vid. *vit. Pars* 2. lib. 2. (f) vid. *ibid.*

ditatem Scholarium Monasterii Cluniacensis, qui Lutetiam ad studia mitterentur: quod deinde ab Yvone II. ejus Nepote, item Abbate, perfectum & absolutum est. Quam in rem extat in illo Collegio ad januam Cappellæ in Claustro hæc Inscriptio: *Yvo primus Abbas Cluniacensis ac primus hujus Collegii fundator an. Dom. 1269. plateam emit, murusque fecit in circuitu, Refectorium, Culinam, Dormitorium, ac Claustri medietatem. Aeterna pace fruatur, Amen. Yvo II. Abbas Cluniacensis, primi fundatoris Nepos hanc ædem D. Virgini sacram, Capitulum, & alteram Claustri medietatem fecit cum Bibliotheca. Aeterna pace fruatur, Amen.*

Henricus verò de Fauteriis, qui coepit Ordinem regere anno MCCC-VIII. rexique annis undecim, donec renuntiatus est Episcopus S. Flori in Arvernia, Statutum quoddam, seu Ordinationem edidit de prospero statu Studentium Parisiis in Collegio Cluniacensi, quod anno MCCLXIX. ab *Yvone Vergyaco* fundatum fuisse retulimus. In quo quidem Statuto multa habentur notatù dignissima ad rei literariæ commendationem. Et sic se habet:

„Salutis author volens omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis, sui que sanctissimi nominis venire, sicut pro manifestatione rerum corporalium & terrestrium à principio lucem corporalem fecit, sic miranda suæ bonitatis superabundantia pro notificatione spiritualium & coelestium quandam lucem spiritualem creavit, scilicet Sacrae Scripturae inextinguibile lumen, quæ, juxta Salomonis testimonium est *Candor Lucis aeternæ*, in credendis, sperandis, & diligendis mentes hominum illuminans ostendensque suis discipulis, & Auditoribus omnem veritatem necessariam ad salutem, est speculum sine macula. Sacra enim Scriptura velut speculum nostris interioribus facibus, & mentibus opponitur, ut si quæ in eis foeda fuerint, videantur, *Hæc tanquam doctrix disciplinae Dei docet Deum timere*, seipsum propter Deum abnegare, mundum & ea, quæ in eo sunt, contemnere, coelestia appetere, mala vitare, & perseveranter bona salutaria operari. *Hæc est illa lex Divina, in qua est, & lacteus potus*, quo tenera fidelium nutriatur infantia, & soli-

„*dus cibus*, quò robusta perfectorum „juventus sanctæ virtutis spiritualia „accipiat incrementa. *Hæc est lex perfecta*, quæ ad salutem consulit „universis, quos D. N. J. C. salvare „dignatur. *Hæc est lex continens*, „quod omni ætati congruit, quod „omni professioni convenit. In ea „audimus præcepta, quæ faciamus, „& in ea cognoscimus præmia, quæ „speremus.

„Ad tantæ igitur lucis totam Ecclesiam illustrantis claritatem in toto nostro Ordine & alibi diffundendam, legisque hujus tam sacrae, tam salutiferæ fructum efficacius conservandum & per amplius dilatandum

„Nos Frater Henricus miseratio-
ne divinâ Cluniacensis Ecclesiae Mi-
nister humilis de consilio Majorum
Conventus nostri Cluniacensis, &
plurium de nostro Ordine Discretorum
Statuta prædecessorum nostrorum
super prosperitate & promotione
Studii Theologiae in Domo nostrâ
Parisiis edita cum infra scriptis additionibus
approbantes & innovantes statuimus
& adjicimus ad statum prosperum
dicti studii, & studentium, quæ
sequuntur.

„In primis omnes & singulos Priores & Decanos nostri Ordinis pensiones in dicta Domo nostra pro Studentibus ibidem debentes obsecrantes in Domino exhortamur, quatenus in Domo nostrâ ordinata & fundata principaliter ad audiendam Theologicam Facultatem, sapientiam tam supremam & difficilem, tam profundam & investigabilem mittant ad proficiendum & studendum docibiles, aptos mente & ingenio, & potissime in Grammaticalibus ad minus sufficienter fundatos. Præcipientes in virtute obedientiæ Priori Scholarum dictæ Domus nostræ, vel alii vice nostra & successorum nostrorum ad hoc agendum deputando, quod nullum pro Pensionario, & Studente ibidem amodò recipiant, nisi sufficienti examine recipiendorum per nos factâ, aut per ipsum Priorem Scholarium, seu per alium loco nostri ad faciendam examinationem hujusmodi deputandum. Quibus, Priori & Deputando à nobis & Successoribus nostris, Præcipimus in virtute obedientiæ, quod in actu Examinationis hujusmodi in sinceritate animi faciendâ affectionibus inordinatis semotis, nemini deferentes, docibiles, idoneos, ac sufficientes tantummodò recipiant,

Henricus
de Fauteriis
condidit
Statuta.

Studia
exordien-
da à Dia-
lectica.

ant, alios minus idoneos & insufficientes repellendo, & ad propria loca, unde venerant, remittendo. Et nisi mittentes tales, loco sic repulforum & remissorum infra mensem à tempore remissionis numerandum habiles & idoneos miserint, id Nobis & successoribus nostris per Priorem nostrum Scholarium & per Deputandum significari præcipimus, & maturè, ut in hujusmodi ad commodum & promotionem studii æquitatis & justitiæ remedium apponamus.

„Item quia in rebus ordo est maximum bonum, & ubi non est ordinis bonum, erroris & horroris malum existit, statuimus præcipimus, quod Scholares & Studentes in dicta Domo nostra libros audibiles audiant ordinatè, utpote dispositi ad Logicam audiendam, quæ est modus sciendi ad omnium artium & scientiarum principia viam habens. Primò sumulas in Domo: deinde veterem Logicam, & postea novam Logicam in Domo, vel extra audiant: ut sic imbuti in Logica competenter, libros naturales & Philosophiæ audire, & facilius intelligere possint: *cujusmodi Logicalium & librorum naturalium Philosophiæque auditionem eisdem concedimus NB. in favorem sacrae Scripturae, ut videlicet efficacius & facilius capiant & intelligant librum sententiarum*, in quo profunda mysteria totius sacrae paginae continentur.

„Similiter de audientibus Theologiam statuimus, quod libros Bibliæ audiant ordinatè. Dispositis verò & habilibus ad Logicalia audienda, de quorum dispositione & habilitate diligenter attendenda, & indicanda Prioris & Supprioris dictæ Domus nostræ, & trium Discretorum Studii conscientiam onerantes: pro Logicalibus audiendis spatium biennii, & pro libris naturalibus & philosophicis spatium biennii concedimus; Nolentes hujusmodi spatium temporis præfixum ampliari sine nostra & successorum nostrorum licentiâ speciali petita & debitè obtenta. Ordinantes etiam, quod in Logicalibus & Philosophicis modo præscripto studentes, horis quibus poterunt lectiones Magistri actû Regentis in dicta Domo nostra, lectionesque Bibliæ & Baccaliorum ibidem legentium audiant interdum, & honorificent eosdem, super quo Superiorum loci & ipsorum Scholarium conscientiam oneramus.

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

Tempus
præfixum
pro studio
philosophiæ.

Non nisi
subiecta
capacità
mittantur
& recipiantur.

„Item ad habendum experimentum, Studiosi qualiter proficiant studentes, & ad exercitationem ingenii & intellectus eorundem statuimus, quod omnes & singuli Bibliam audientes, postquam biennii spatio eam audierint, sermones & collationes secundum ordinem faciant, & temporibus hætenus consuetis. Propter verò bonum Provisionis & studii debiti in sermonibus & collationibus hujusmodi faciendis, Prior vel Supprior dictæ Domus nostræ rogando, aut si sit opus, præcipiendo, & injungendo prædicare debentes excitent, & cohortentur per quindecim dies ante. Recusantes autem vel inobedientes in opere tam salubri per Superiores loci in Capitulo vel alibi regulariter puniantur. Et quia fabricando fabri sumus, reddítque & facit usus hominem ad quælibet promptiorem, ordinantes statuimus, quod post Pascha de quindena in quindenam fratres & studentes in Gallico prædicent, ut in hujusmodi usu & opere exercitati possint per ordinem & alibi promptius in Gallico proponere verbum Dei.

„Item quia docet Apostolus Petrus, Minus quòd unusquisque sicut accepit gradum à tiam, in alterutrum administret, fit doctior, quæ sapientia communicando largior, quæ retinendo minoratur, & redundantior est largiendo scientia, quæ dum plus confertur, plus abundat, statuimus, quod magis sciens minus scientem charitative informet, unusquisque eligendus aliquem librû de Logica vel Philosophia aliis legat juxta ordinationem Prioris & Supprioris ac aliorum prædictorum conscientias oneramus, præcipientes in virtute obedientiæ aptis & sufficientibus ad legendum fratribus & consociis, quatenus in exercitio hujusmodi lecturæ horis certis & dicto modo faciendæ se exhibeant promptos, obediens, & benignos.

„Item propter exercitium collationis & disputationis fructum (melius enim est conferre, quàm legere, quia quod obscurum est aut dubium, citius declaratur, & percipitur conferendo) statuimus, quod semel in hebdomada, si fieri possit, vel saltem in quindena semel, horis certis per Priorem & Suppriorem dictæ domus, de consilio tamen prænominatorum determinandis, disputationes Quæstionum Logicalium, Philosophiæ & Theologiæ alternatim sint inter fratres

Ii

stu-

Sacrae
Scripturae
dignitas &

Utilitas.

studentes, in quibus disputationibus & collationibus notificandis opportunè per aliquem studentium, verbis contentiosus & indecentibus propulsatis, veritas amicabiliter inquiratur. Inquisitores nempe veritatis non contentiosos, sed benignos & pacificos decet, & ut dicti studentes ad repetendum studiosius lectiones auditas excitentur, statuimus, quòd horà potationis ferotinae, quæ apud eos *Collatio* nuncupatur, ad quam horam omnes convenire præcipimus, *Præfidens* in Conventu vel *Deputandus* per Priorem de lectionibus singulorum studentium singulis diebus petat.

Sine licentia Superiorum nemo minus Professoris occupet.

„Item quod teste B. Isidoro *summa virtus Monachorum humilitas est*, quæ debet maximè in personis scientibus efflorescere juxta verbum sapientis dicentis, quòd ubi est humilitas, ibi est sapientia, propter bonum obedientiæ meritum augentis, & opus religiosum laudabilius reddentis, astringentisque fratres & monachos omnia etiam bona agere de consensu & dispositione Patris spiritualis, quia quod sine Patris spiritualis & Superioris Prælati sit voluntate, vanæ gloriæ attribuitur, non mercedi, statuentes inhibemus in virtute obedientiæ, ne apti & sufficientes ad legendum solenniter aliquem librum Bibliæ, cujusmodi lectura in *Studio Parisiensi Cursus communiter appellatur*, & præsertim librum sententiarum præsumant legere sine nostra & successorum nostrorum licentia specialiter petita & debitè obtentâ.

„Item ad compescendos propriæ excellentiæ & honoris seculi appetitus fervos Christi, & præcipuè Religiosos, qui abrenunciationem seculi promiserunt, monet & inducit sententia B. Joannis Chryostomi dicentis: *Desiderans Primatum in terra inveniet confusionem in celo*, nec inter fervos Christi computabitur, qui de Primatu tractaverit, nullusque eorum festinet, quomodo aliis major appareat, sed quomodo omnibus inferior videatur. Ut ergo nemo fratrum nostrorum *Parisiis in Theologia studentium* assumat sibi honorem nisi vocatus & electus ab illo, qui est Vicarius Dei, & ejus Prælati, statuentes in virtute obedientiæ, & sub pœna excommunicationis, quam ipso facto incurrant contrarium attentantes, inhibemus, *ne Magister actû regens in Theologia in Domo nostrâ*

Parisiis, aut aliquis alius de Ordine cu- juscumque statûs & conditionis existat, accipiat, ad licentiam obtinendam, seu ad statum honoris Magisterii Theologicæ Facultatis, requirentis utique hominem in scientia perfectum, in morum honestate præclarum, & in eloquentia expeditum ac gratum, de cætero præsentare præsumat aliquem Baccalarium D. Cancellario B. Mariæ Parisiensis. Nullus etiam Baccalarium præsentationi de se factæ consentire aut licentiam hujusmodi acceptare, seu preces secularium ad hoc impetrare præsumat, nisi nobis & successoribus nostris super hoc facto debitè consultis, & sine nostri & successorum nostrorum deliberatione matura. Si verò duo Baccalarii præsentandi & promovendi ad dicti Magisterii honorem simul, & in eodem tempore concurrerint, licet secundum morem *Studii Parisiensis antiquior in Lectura sententiarum primò sit præsentandus, præpositionem tamen unius eorundem ad hujusmodi Magisterii honorem nobis & successoribus nostris reservamus.*

„Item dicit B. Benedictus in *Regula*, quod *obedientia, quæ Majoribus impenditur, Deo exhibetur, propter bonum obedientiæ, quæ est salus omnium fidelium, genitrix omnium virtutum, & inventrix Regni Cælorum*, inter studentes laudabilius promovendum præcipimus, quòd omnes & singuli tam Baccalarii, quàm alii studentes Priori & Suppriori dictæ Domus nostræ, seu eorum vices gerentibus obediant humiliter & devotè. Inobedientes autem volumus & præcipimus per dictos Superiores extra Capitulum, vel in Capitulo, quod saltem semel in hebdomada per Priorem aut Suppriorem loci teneri statuimus, regulari disciplinâ puniri. Si verò, quod absit, in crimen inobediendiæ & rebellionis sæpius, præsertim in casu correctionis, aliquis deprehensus, Priori dicti loci per præfens Statutum damus auctoritatem, hujusmodi inobedientes & rebelles, quos ex tunc jure pensionis privamus, de Studio & dicto loco amovendi, & ad loca, unde pensiones habeant, pro mansionariis mittendi. Omnibus & singulis Prioribus & Decanis nostri Ordinis pensiones debentibus, præcipiendo mandantes, quatenus in hujusmodi missione, Priori dictæ Domus tanquam Nobis obediant, *mis-*

Studentes obediant Superioribus Collegii.

missosque per literas dicti Prioris recipiant, & ut prius tractent, fraternam in Domino charitate, & id idem fieri volumus de non proficientibus in moribus & scientiâ, de quorum conversatione miserabili infamia & scandala orientur, ad quæ judicanda & discernenda Prioris, Supprioris, & trium Discretorum loci conscientias oneramus.

Librorum distributio & custodia. „Item quia juxta verbum Senecæ, *turpis est lectura, quæ per negligentiam fit*, quæ tantò est reprehensibilior, quantò res amissa magis est utilior, & necessaria, statuentes præcipimus, libros communes dictæ Domus per Suppriorem loci, aut per unum Scholarium idoneum à Priore & Suppriori deputandum tutè, diligenter, & fideliter custodiri, distribuique sine acceptione personarum per Suppriorem studentibus secundum facultates & scientias, quas actualiter audiunt, videlicet Theologiam audientibus libros Theologicos, & Logicam audientibus Logicales, recipientes verò libros hujusmodi nomina seu titulos librorum, annum, diem receptionis, & nomen recipientis in scedula in communi Registro redigenda scribant. Singulis autem annis ad diem Cinerum vocatis omnibus studentibus in Domo per Priorem vel Suppriorem certum Inventarium de libris hujusmodi fiat, & in loco communi, in quibus loco & die, anno quolibet distributio dictorum librorum fiat, modo & forma superius annotatis.

„Item quia *anima sedendo & quiescendo efficitur prudens*, statuimus, quòd dicti studentes horis opportunis & consuetis ad studendum sint, & sedeant solitarii in cellis, & studiis eorundem pro fructu studii & doctrinæ efficacius acquirendæ, in Claustro aliisque locis dictis horis colloquia quæcunque, collationes verborum ad invicem præcipuè taliter prolatorum, quæ studentes impedire, seu turbare valeant, evitando. *Interdicentes eisdem omnino Civitatis Parisiensis frequentiam, vagosque discursus per eandem*, prosecutiones causarum quarumcunque, nullusque in civitate comedat, nisi cum personis Ordinis nostri, & cum venerabilibus personis studii, & tunc de licentia Superioris obtenta. Nullus etiam extra domum, nisi pro lectionibus & sermonibus audiendis determinatis, & sine licentia vadat, Baccalariis dum-

Excursus è Collegio in Civitatem prohibetur.

taxat exceptis. Quando autem oportebit aliquos per civitatem ire pro aliquibus agendis, bini tunc focii simul honestè & maturè incedant, & juveni habenti agere in civitate focius maturus jungatur eidem. Nemo verò dictorum studentium extra domum pernoctare præsumat sine notitia & licentia Superioris, ad cujus licentiæ concessionem evidens utilitas, vel urgens necessitas ipsius Superioris conscientiam inducat.

„Item ut congruè fundati, dispositi in morum honestate, & discretionis bonitate ad perfectionem scientiæ statumque Magisterii assequendum sine debito non fraudentur, affectantes nostrum Ordinem personis solennibus præcipuè thesauro sapientiæ incomparabili refertis decorari, statuimus inhibentes omnibus & singulis Prioribus & Decanis nostri Ordinis, ne Scholares locorum sibi commissorum pensiones habentes in dicta Domo Parisiensi ad proficiendum planè & ad fructum scientiæ Theologiæ adipiscendum dispositos & fundatos à dicta Domo remove etiam juxta consuetudinem antiquam, finito quinquennio, pensionesque talium aliis dare & assignare præsumant, sine nostra, & successorum nostrorum speciali licentia. Audientes verò Bibliam, indispositosque ad perfectionem in Facultate Theologica consequendam post completum quinquennium possunt, & poterunt, si velint, revocare ad eorum loca & claustra, pro aliis Fratibus prædicationum & sermonum instantia, & exemplorum honestate salubriter informandis: loco quorum propter Ordinis honorem, & sacræ Scripturæ favorem alios docibiles & idoneos affectibus cognationis, affinitatis, & nationis à cordibus mittentium penitus exclusis, pensiones in dicta Domo debentes opportuno tempore mittere teneantur. Et si, quod absit, contingeret, aliquem de dictis Prioribus & Decanis non mittere annis singulis *Pensionarios, & Scholares, ut tenentur*, nihilominus in favorem studii & scientiæ, cujus augmentum cupientes, ejus detrimentum reddimus propter provisionem & munitionem etiam victualium, quæ fit annuatim pro omnibus & singulis Scholaribus in communi, ac propter hoc quod dicti Scholares non sunt in culpa, in hoc casu submittere omittens, cum ob culpam hujus

Mulctandi Superiores qui suos non mittunt ad studia.

hujusmodi omissionis & negligentiae in bono tam salutari dignum sit, quod poena suum teneat auctorem, praecipimus districtius, à dictis Prioribus & Decanis omittentibus mittere Scholares, summam integram pensionis in pecunia dictis Scholaribus aut Procuratori eorundem, ac si Scholaris inibi fuisset praesens & residens, sine defectu & quovis obstaculo persolvi. Insuper infra duos menses id nobis & successoribus nostris per Priorem & Suppriorem loci significari debite praecipimus, ut in hoc per nos opportunum remedium apponatur. Praeterea notam reprehensibilis paritatis & cupiditatis, quae omnium malorum radix est, eradicari volentes, universis & singulis Prioribus & Decanis praedictis sub poena amissionis juris pensiones dandi inhibemus, ne Prioribus aut Beneficium competens habentibus has pensiones concedere amodo & assignare praesumant, Priori Scholarium nostrorum Parisiis, praecipientes in virtute obedientiae, quatenus nullum Priorem aut Beneficium competens habentem ad pensiones hujusmodi Monachis simpliciter solitas dari de caetero admittant, quinimò repellant. Denique statuentes inhibemus, quod nullus Prior, aut Beneficiatus, seu Jura, aliámque Facultatem distinctam à Logica, Philosophia & Theologia audire intendens in dicta Domo nostra Scholarium Parisiis commoretur, aut recipiatur ibidem sine nostra aut successorum nostrorum licentiâ speciali.

„Item quia habitis vitae necessariis inceperunt Amatores Sapientiae vacare studio & acquisitioni scientiae & doctrinae, ordinantes statuimus, quod Pensionarii de novo mittendi ad dictam Domum nostram Parisios veniant muniti integra pensione, aliàs minimè recipiantur, etiamsi idonei fuerint & fundati. Quod & statuimus de aliis jam dudum receptis, & studentibus, in fine anni cujuslibet vel in principio accedentibus ad loca & domos, unde habent pensiones. Obsecramus autem in Domino dictos Priores & Decanos, seu loca eorundem tenentes, quatenus in prompta traditione & solutione pensionis sese exhibeant propitios & benignos. Denique ut dicti Scholares dispendiosa multipliciter solutionis pensionum tarditate sublata, bono provisionis necessariae, & comodo munitionis utilis opportuno tempore faciendae va-

leant congaudere, praecipientes districtè ordinamus, quod omnes & singuli Priores & Decani pensiones debentes annis singulis in Capitulo Cluniacensi Generali, vel ad tardiùs in Festo Nativitatis B. Joannis Baptistae Suppriori dictae Domus, Procuratori aut certo mandato dictorum Scholarium solvant integras pensiones. Exhortantes verò dictorum Priorum & Decanorum fraternae dilectionis affectum monemus eosdem per praesens Statutum, quatenus dictis Scholaribus Pensiones solvere Parisiis studeant sine difficultatis obstaculo, modo & forma praescriptis. In quo si, quod absit, negligentes essent, damus in praesenti Statuto Priori vel Suppriori dictorum Scholarium plenam potestatem negligentes & recusantes solvere vice & autoritate nostra per censuram ecclesiasticam compellendi ad satisfaciendum de integris pensionibus debitis, expensis ob defectum hujusmodi factis.

„Ad faciendas autem tempore accepto munitiones & provisiones pro anno & ad ministrandum Conventui nostro Scholarium Parisiis victui necessaria; statuimus, quod annis singulis termino convenienti Prior vel Supprior de consilio trium Discretorum Domus eligant, & constituent duos fratres de ipsis idoneos & expertos in agilibus, & ad profectum scientiae minùs aptos pro munitionibus & provisionibus tempore magis expediendi, ac pro officio & ministerio Procuratoris annuae debite faciendis; quibus eligendis & instituendis praecipimus, ut in hoc casu & in aliis verbis Priori & Suppriori obediant tanquam nobis. Et quia merces laborantibus debetur, volumus, quod dicti Procuratores in bona diligentia secundum durationem pensionum communitati studentium servientes stipendium seu salarium haecenus consuetum habeant pro labore.

„Caeterum quia decet, magisque expedit, ut dicti Scholares nostri studeant & proficiant, dum studium Parisiense viget, videlicet in certis mensibus anni, in quibus Doctores, Magistri & Baccalarii legendo, disputando, determinando sibi & aliis proficiunt, quam in certis Septimanis, in quibus certis ex causis, praesertim propter calores aestivales ab actibus scholasticis cessant & vacant, ordinantes statuimus, quod juxta antiquum

Statuta circa pensiones studentium.

Indoctrines sunt rerum temporarium procuratores.

Quo tempore pensiones incipiant?

quum morem in Festo B. Bartholomaei amodò & non antea incipiant pensiones. In quo Festo seu termino praecipimus pensionarios de novo mitti & recipi de caetero & non ante; & alios jam receptos ad dictam domum nostram Parisiis pro studendo reverti, nisi pro toto anno sufficerent pensiones. Verum de longo pensiones habentibus, utpote de Imperio, de ultra Sagonem, de Pictavia, & de Arvernia pio compatientes affectu concedimus gratiosè, quod in casu, ubi haberent, unde ad loca, à quibus pensionarii existunt, accedere possent, circa dictum Festum B. Bartholomaei in dicta Domo nostra faciant residentiam: quorum quemlibet tribus solidis & sex denariis Parisiensibus tantum in hebdomada qualibet ministrandis eisdem residentibus in Domo per Deputatum seu Deputatos ad provisiones faciendas contentos esse volumus usque ad initium pensionum.

„Praeterea quia Fratres dictante Regula omnia sibi necessaria debent à Patre Monasterii sperare, & habere, exhortantes omnes Priores & Decanos praedictos ordinamus, quod in casu, ubi propter rerum caritiam & temporis importunitatem victui necessaria dictis Scholaribus deficerent, quod in tali necessitate suis pensionariis viscera charitatis pio fraternitatis aperientes affectu, eosdem in locis suis recipiant benignè, nisi in domo dicta Scholarium propter favorem studii tunc temporis voluerint eisdem gratiosa liberalitate exhibere affectum charitatis consimilis vel majoris.

Statutum circa famulos & cameras.

„Insuper statuimus, quod nullus recipiatur ibidem, nisi ponat integram pensionem, nec aliquis particulariter teneat vel habeat Clericum aut Servientem, ad expensas Communitatis, nisi summam 12. librarum Parisiensium solvat annuatim. De Camera autem Domus ordinantes statuimus, quod Conventus ante omnia habeat necessarias Cameras ad comedendum, & alia loca opportuna ad reponendum & custodiendum bona & victualia Conventus. De reliquarum verò Camerarum, & aliorum locorum dispositione & ordinatione Prioris, Supprioris, & trium Discretorum studii conscientias oneramus.

Aliud circa Defunctos.

„Si quis verò de nostris Fratribus & Scholaribus in dicta Domo nostra decesserit, obsecrantes in Domino om-

nes & singulos ibidem studentes exhortamur, quatenus decedenti, & defuncto fratri in Suffragiis spiritualibus, Psalmodiis, Orationibus & Missis in nostro Ordine consuetis fieri pro compassionis affectu benignaque fraternitate assistant, ut sic in tempore urgentioris necessitatis frater, quem manus Dei viventis tangit, à suis Fratribus misericorditer adjuvetur. Res autem & bona omnia ejusdem statuiamus, quod ad manus Prioris & Supprioris dictae Domus nostrae, vel Priore absente, ad manus Supprioris & duorum Discretorum Domus & Seniorum deveniant, ab eisdem fideliter observanda, & per eosdem disponenda vice & autoritate nostra per hunc modum. Imprimis facta plena & integra restitutione librorum locis & personis receptorum precario, vel ex accommodato ab ipso defuncto, dum viveret, volumus, quod de pecunia, si fuerit, vel libris & aliis rebus inventis, si quae debebat, solvantur. Funeraria & opportuna pro ecclesiastica sepultura juxta conditionem & statum Defuncti per dictas personas emanant. Quibus peractis si fuerint aliqui libri remanentes, exceptis Decretalibus & Decretis nostrae & successorum nostrorum dispositioni reservandis, eos volumus ad comunem usum Conventus Scholarium dictae Domus nostrae perpetuò remanere. Vestes autem & alia hujusmodi bona reliqua inter Fratres studentes egentes semotis favoribus & affectibus inordinatis per superius nominatas personas, quarum super hoc conscientias oneramus, justè & fideliter dividantur, vel pauperibus erogentur pro remedio animae decedentis.

„Item juxta antiquum Statutum praecipimus, quod nullus Scholaris de Ordine nostro extra dictam Domum nostram, quae Domus Scholarium Cluniacensium communiter Parisiis appellatur, studere & morari praesumat sine nostra & successorum nostrorum licentiâ speciali, Statutum antiquum in nostro Ordine innovantes inhibemus, ne aliqui Priores Ordinis nostri aliquibus Monachis, Mansionariis eorum, seu morantibus apud ipsos, qui tamen nostri & Ecclesiae nostrae Cluniacensi obedientes existant & professi, licentiam studendi alicubi in aliqua Facultate dare & concedere praesumant sine nostra & successorum nostrorum licentiâ speciali.

Nulli ex Congreg. Cluniac. studere liceat, nisi in Collegio Cluniacensi.

Ubi liceat studere Juri Canonico? „Item juxtà antiquum Statutum in nostro Ordine præcipimus, quòd nullus de Ordine studeat amodò in Jure Canonico, nisi in altero de locis infra scriptis, videlicet *Aurelianis*, *Tolosæ*, in *Monte Pessulano*, & *Avenione*, & tunc non nisi de nostra & successorum nostrorum licentiâ speciali, ut est dictum, ordinantes, quod Studentes in dicta Facultate, si sit possibile, insimul commorentur, non divisim, vel saltem in hospitibus contiguis, ac vicinis. „

Collegiū Cluniacense diu floruit. Cæterum floruit hoc Collegium multo tempore viris eximiè doctis, qui ut literarum disciplinas vel aliis traderent, vel ad easdem addiscendas incumbere, eò undique è monasteriis amplissimæ Congregationis Cluniacensis missi fuerunt. Quòd si *Annales Cluniacenses* mihi ad manum essent, eos evolvere non graverer, quò syllabum virorum doctrina & eruditione præstantium attexere possem. Nunc numerum pensare debet *Hugo Menardus*, Vir sacræ Critices, ac Antiquitatis Ecclesiasticæ peritissimus, qui ex *Virdunensi* S. Vitoni Cœnobio Parisios missus in Collegio Cluniacensi Rhetoricam multis annis professus est. Cùm verò non ita pridem ex Reverendissimo Abbate *Calmet* in hodiernum hujuscæ Collegii statum inquirerem, in hæc verba, datis ad me literis, succinctè respondit: „Colle-

Hodie in nullo flo-
re est.

„gium Cluniacense Parisiis juxta Sorbonæ scholas positum, sæpius dum Parisiis versaremur, invisimus; olim celebre, nunc obscurum, & nullius ferè nominis; non ad studia Theologica exercenda, sed ad procuratores rerum temporalium nutriendos destinatum. In summa, vix in Ordine Cluniacense reperiuntur, qui literas feriò colant, quod imputandum dissidiis continuis inter Reformatos & non Reformatos, inter Abbatem Commendatarium & Monachos, in quos jurisdictionem exercet Abbas ille, quasi esset regularis.

§. XI.

COLLEGIUM GREGORIANUM

Romæ pro universis Monachis sub Regula S. Benedicti militantibus
A. 1621. erectum.

Ejus institutor

Qui primus Collegii Gregoriani in Urbe fundamenta jecit, CON-

STANTINUS fuit *Cajetanus* Abbas S. Baronti ex Congregatione Casinensi. Catholicæ enim religionis zelo, non minus ac exornandæ Matris suæ Religionis Benedictinæ studio æstuans, illud Romæ in Transtiberina regione (g) propè ecclesiam S. *Benedicti in Piscinula* est adortus, eò quidem consilio, ut Religiosi sub Divi BENEDICTI institutis militantes quarumcunque exterarum regionum Romam devotionis, seu negotiorum, vel studiorum causâ adventantes illuc reciperentur, conviverent, & instituerentur, atque Majorum ritu adversus Catholicæ Veritatis hostes calamo & voce pugnaturi indè in aciem ordinerentur, quarto propterea ad id voto constricti. Hoc itaque suo consilio Eminentissimis S. R. E. Cardinalibus *Alexandro* Episcopo Albanensi *Montalto* Congregationis Casinensis, necnon *Octavio* Episcopo Prænestino *Bandino* Congregationis Bursfeldensis in Germania respectivè *Protektoribus* communicato, quum eos non approbatores tantum, sed pii hujuscæ sui propositi Laudatores & Promotores habuisset, in eam rem alacriori studio incumbendum ratus, diversas domos, ædificia & fundos, tam per viam emptionis, quàm perpetuæ conductionis emphyteoticæ de pecuniis ex parsimonia sua atque industria licitè partis ad opus dicti Collegii perficiendum acquisivit; ad quod etiam omnem suam suppellectilem, omnesque libros, quos magna in quantitate habuit (ut *Monachi p. t. in eo degentes studere, rudioresque ab eruditioribus juxta cujusque captum tam publicè, quàm privatim doceri possent*) aliæque sua omnia transtulit, donavit & reliquit, utque firmiter constaret institutum, supplex ipsum interpellavit Summum Pontificem GREGORIUM XV. quatenus præfatum Collegium instituere, ac aliàs in præmissis opportunè providere, de benignitate apostolica dignaretur. Pontifex igitur, cui nihil accidere poterat optatius, nihil jucundius, quàm dum intelligeret, suis etiam temporibus Religiosos emergere, qui de ea quam professi sunt Religione non propagandâ modò, sed & exornandâ solliciti essent, sanctum inprimis & laudabile dicti *Constantini* Abbatis propositum plurimum in Domino commendavit, editaque an. 1621. die 18. Maji amplissimâ constitutione

Constantinus Cajetanus.

tutione, Collegium ab eo erigendum non solum approbavit, sed variis privilegiis, dignitatibus & gratiis exornandum censuit; quam quidem Pontificis Bullam, cùm nihil hac de re certius aut luculentius in medium afferre possimus, hinc sistimus integram.

Bulla Gregorii XV. Papæ pro illius erectione A. 1621. extat in Bullario M. Tom. 3. Const. 6. & in Casinensi Const. 287.

GREGORIUS *Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam*. Salvatoris nostri Jesu Christi Dei Patris unigeniti, qui, ut nos religione claris vitæ probatæ exemplis comprobata, cœlestis Patriæ cultores efficeret, de summis cœlorum ad hujus mundi infima descendere, & in ara venerandissimæ crucis in pretium immolari non abnuit, vices, licet immeriti, gerentes in terris, inter multiplices curas, quæ nobis ex Apostolatûs officio incumbere dignoscuntur, illam, per quam Religio ipsa, præsertim *sancti Benedicti*, quæ longâ, & continuatâ sæculorum serie effloruit, multiplicatis illius cultoribus, quorum assiduis precibus, & fructuosis operibus Deus ipse propitiatur, nostris temporibus amplificetur, ejusque Religiosi ad almam urbem nostram, pro negotiis confluentes, ab inopia, & indecenti quæstu revocentur, quantum cum Deo possumus, libenter amplectimur: & ut feliciter id subsequi valeat, ejusdem officii partes, ut piissimi pastoris est, favorabiliter impartimur; prout etiam nobis, & Apostolicæ Sedi devotarum personarum, ejusdem Religionis pia vota ad hoc tendere, & in Deo conspiciamus salubriter expedire.

Causæ erectionis hujus Collegii.

§. I. Exhibita siquidem nuper nobis pro parte dilecti filii CONSTANTINI *Cajetani* (h), Abbatis Monasterii S. Baronti Ordinis S. Benedicti, *Pistorien. Diocesis*, Congregationis Casinensis, familiaris & continui commensalis nostri, petitio continebat: quòd licet inter omnes disciplinæ regularis Ordines, is maximè conspicuus esse dignoscatur, qui à S. Benedicto Abbate fundatus, saluberrimisque institutis excultus est: & quem olim tot Imperatores, tot Reges, tot Duces, tot Principes, regalibus sceptris, Regnorumque, & Provinciarum gubernaculis depositis, ingressos fuisse, vitamque monasticam in eo duxisse: ac ex quo tot Religiosos in S. R. E. Cardinales, & Prælatos assumptos: totque ad summi Apostolatûs apicem electos fuisse constat, ut longa & con-

tinuata multorum sæculorum serie Ecclesia ipsa, nullos alios, quàm Familæ Benedictinæ alumnos, summos Pontifices habuerit; ex eoque, jam ab antiquissimis temporibus admirabili doctrina, & sanctitate præditi, viri propè innumerabiles prodierunt; nihilominus omnes Monachi sub vexillo dicti Ordinis S. Benedicti militantes, non uni, & eidem Superiori subsunt, sed in aliquibus Regionibus, particularium Monasteriorum Abbatibus, & Prioribus, in aliis verò Casinen. etiam, in aliis aliarum Congregationum Superioribus subsunt. & hinc fit, ut cum in alma urbe nostra nullum præfati Ordinis, nisi præfatæ Congregationis Casinens. cœnobium seu Regularis locus existat; ejusdem Ordinis Monachi, qui ad illam devotionis seu peregrinationis, ac liminum Apostolorum visitandorum, seu etiam negotiorum vel studiorum causa, ex omnibus Christiani orbis partibus, incessanter confluent, si præfatæ Congregationis Casinens. non modò sæcularium personarum more, eisque promiscui, in publicis hospitibus, atque etiam privatorum ædibus vivant; quin etiam plerique consumptis in longinquis itineribus, & peregrinationibus & negotiis, quas asportarunt, pecuniis, ad inopiam redacti, seu morbo correpti, ostiatim, & ad singula privatarum ædium vestibula, cum maxima monachalis habitûs, atque statûs indecentia, sacerdotalisque dignitatis vilipendio, mendicare cogantur. Alii etiam quod pejus est, ex rubore, & verecundia proprii statûs & mendicitatis religiosum habitum, non sine gravi laicorum scandalo, deponant. Quorum infelicem statum, dictus *Constantinus* Abbas sic in alma urbe nostra residens, fraterna, atque christiana charitate miseratus, tandem animi cogitationem ad operosiorum, & diuturniorum, imò verò perpetuam, extraneorum illorum Monachorum, Confratrum suorum subventionem, attollens, his incommodis opportuna ratione, remedium afferri posse cogitavit, si in dicta urbe aliquod hospitium, seu collegium, in quo omnes Monachi dicti Ordinis, quarumcunque exterarum Regionum, Romam devotionis, seu negotiorum, vel studiorum causâ adventantes, recipiantur, convivant & instituantur.

§. 2.

(g) Ubi olim extiterat *Aniciana Familia* palatium, ipsiusque Ss. Patriarchæ *Benedicti* domicilium, uti pulchrè exponit *Cajetanus* in encyclicis, & ex eo *Stengelius* in vita S. Bened. cap. vi. pag. 13.

(h) De quo plura Part. III. hujus Hist. pag. 379.

per se, vel alium seu alios, nomine dicti Hospitii seu Collegii, propria auctoritate, liberè apprehendere, & perpetuò retinere: fructusque, jura, obventiones, & emolumenta exinde provenientia, nec non oblationes, & eleemosynas eidem Collegio, seu Hospitio elargiendas, percipere, colligere, levare, arrendare, & locare: ac in dicti Hospitii seu Collegii, & Monachorum in eo, pro tempore, degentium usus, & utilitatem ac necessitates convertere (*Vicarii urbis, hujusmodi, aut cujusvis alterius licentia desuper minimè requisita*) dicta auctoritate, etiam perpetuò applicamus, & appropriamus.

Collegium, ac ejus Abbatem &c. à jurisdictione Vicarii urbis &c.

§. 9. Nec non Hospitium, seu Collegium, ac ejus Abbatem Præsidentem, Præpositum, & Monachos, aliasque personas, & bona tam mobilia, quam immobilia, cujuscunque qualitatis & quantitatis existentia, ac ubilibet consistentia, ab omni jurisdictione, correctione, visitatione, dominio, superioritate, & potestate præfati nostri, & pro tempore existentis in eadem urbe Vicarii, ad instar aliorum locorum Regularium, in dicta urbe existentium, ac Ordinis, seu Congregationis Casinensis hujusmodi Superiorum: ita tamen, quòd singulis annis ab uno, seu duobus ex Procuratoribus generalibus Congregationum dicti Ordinis in urbe præfata degentibus (qui, si quid correctione, aut reformatione dignum invenerint, ejusdem Hospitii, seu Collegii Protectori pro tempore existenti, quamprimum referant) per turnum visitari debeat.

& à contributione &c. eximit,

§. 10. Nec non à præstatione, contributione, & solutione decimarum & quorumcunque aliorum onerum ordinariorum & extraordinariorum, ex quacunque causa impositorum, & imponendorum, penitus, & omnino eximimus & liberamus; & sub B. Petri Apostoli, ac nostrâ, & Sedis Apostolicæ protectione, inviolabili conservatione suscipimus: ac correctioni, & omnimodæ jurisdictioni in spiritualibus & temporalibus dicti Alexandri Episcopi Cardinalis & Protectoris pro tempore existentis; qui etiam illius Defensor, Conservator, & Judex ordinarius existat, super Hospitii seu Collegii hujusmodi bonis, rebus, juribus, actionibus & personis movendæ, cum omnibus earum incidentibus, dependentibus, emergentibus, annexis, & connexis, totòque negotio principali, privativè quoad om-

atque sub Sedis Apostolicæ protectione suscipit,

nes alios dictæ urbis judices ordinarios, eorumque tribunalia, cognosci, & decidi debeant, submittimus, & subjicimus.

§. 11. Statutes & ordinantes, quod dicti Hospitii seu Collegii Abbatem Præsidentem à Monachis in eo, pro tempore degentibus, ex eorum gremio, seu ex quocunque alio ejusdem Ordinis Monasterio, in perpetuum, servatis de jure servandis, eligi, ejusque officium ad quinquennium tantum durare; ac perpetuis futuris temporibus, omnibus & singulis privilegiis, gratiis, & indultis, quibus præfati Ordinis, & Congregationum, ac præsertim Casinensium, Abbates utuntur, fruuntur, & gaudent, similiter, & æquè principaliter, & absque ulla prorsus differentia, uti, frui, & gaudere debeant, hac prima vice duntaxat exceptâ, quâ eundem Constantinum uti fundatorem, & pii hujus operis auctorem, in gratiam foundationis hujusmodi & laborum, quos illius causâ suscepit, ut peculiari quâdam prærogativa se à nobis cohonestatum esse lætetur, tenore præsentium in perpetuum Præsidentem, & Superiorem dicti Hospitii seu Collegii, ad ejus vitam, etiam cum facultatibus, privilegiis, atque honoribus, quibuscunque aliis, similium locorum, & Hospitiorum, seu Collegiorum Superioribus, concessis, & competentibus, eadem auctoritate constituimus, & deputamus.

§. 12. Ipsiq; ac pro tempore existenti dicti Hospitii seu Collegii Protectori, ut attento, quòd illius constitutio non solum in Divini cultus augmentum, sed etiam in ornatum urbis cedit, si pro perfectione & ampliatione illius fabricæ, aliis sitibus, & ædificiis, seu fundis contiguis opus fuerit, ipsorum situum, fundorum & ædificiorum dominos, ad illorum venditionem, sibi, ad effectum illa dictæ fabricæ incorporandi, faciendam, mediante solutione precii, à peritis æstimandi, & non ultra cogere possint, facultatem impertimur.

§. 13. Et ne contingat, tempore procedente, Hospitium seu Collegium præfatum, vel ipsum Constantinum Abbatem, & pro tempore existentes illius Abbates Præsidentes, & Monachos, occasione situum, & bonorum pro dicta fabrica acquiritorum, & acquirendorum aliqua damna seu molestias pati; omnia, & singula, situs,

Statuit Abbatem Præsidentem ex O. S. B. ad quinquennium.

Dat factum cultatem Protectori, ut possit cogere vicinos ad venditionem domorum.

Collegii &c. à fideicommissis, hypothecis &c. eximit.

fitus, domos, fundos, ædificia, & loca in dictam causam empta, & emenda, ab omnibus, & quibuscunque fideicommissis, substitutionibus, devolutionibus, hypothecis, & vinculis, tam notis, quam non notis, purificatis, & purificandis, si quibus quomodolibet subjecta sint, aut esse, dici, censerì, vel apparere possint, penitus, & omnino eximimus, & liberamus. ipsisque fidei commissis, ad effectum præmissum, cum hoc, quod pretia bonorum emendorum in emptionem tot bonorum stabilium, seu locorum Montium non vacabilium de urbe convertantur, & loco bonorum fidei commissariorum ad favorem institutorum, substitutorum, & alias quomodolibet vocatorum, succedant; & fidei commissum, seu hypothecam, aut alia jura super dictis bonis, pro dicta fabrica emptis, & emendis, habentes, aut prætendentes, non ad alia, sed ad bona, aut loca Montium ex illorum pretiis emenda agere, & actiones suas dirigere possint, specialiter, & expressè derogamus.

Cardinalium Montium Collegii deputat Protectorem.

§. 14. Cæterum eundem Alexandrum Episcopum Cardinalem, ac pro tempore existentem Protectorem dicti Ordinis, in eorum, & dicti Collegii seu Hospitii Protectorem, qui omnes illorum causas antedictas audiat, & decidat, cum facultate, quos, quibus, ubi, quando, & quoties opus fuerit, citandi, & inhibendi, sub censuris ecclesiasticis, ac pecuniariis poenis, aliisque necessariis, & opportuna faciendi. Nec non quæcunque statuta, & ordinationes, capitula, & decreta ipsius Hospitii seu Collegii, illiusque bonorum, & personarum directionem, administrationem, gubernium, & receptionem Monachorum extraneorum, eorumque vivendi normam concernentia, ac alias utilia, & necessaria, licita tamen, & honesta, ac sacris Canonibus, Decretisque Concilii Tridentini, & institutis ipsius Ordinis minimè contraria, faciendi, & condendi: ac quoties pro rerum, temporum, & personarum qualitate, seu aliàs, expediens videbitur, immutandi, corrigendi, alterandi, moderandi, reformandi, & alia etiam ex integro condendi; quæ postquam correctæ, & condita fuerint, eo ipso Apostolica auctoritate approbata, & confirmata esse censeantur, pari auctoritate deputamus.

A. Ziegelbauer Hist. P. I.

§. 15. Denique eidem Collegio seu Hospitio, ejusque Abbati Præsidenti, Collegio & personis, ut omnibus & singulis privilegiis, facultatibus, libertatibus, immunitatibus, exemptionibus, prærogativis, præminentis, antelationibus, concessionibus, indultis, indulgentiis, peccatorum remissionibus, cæterisque gratiis tam spiritualibus, quam temporalibus, quibusvis aliis, Ordinis præfati, & Congregationum præsertim Casinensium, hujusmodi Hospitiis, Collegiis & Monasteriis, tam in prædicta urbe, quam in quibuscunque aliis mundi partibus, civitatibus, & locis existentibus: eorumque personis, in genere, vel specie, etiam per viam simplicis communicationis, & alias quomodolibet, nunc & pro tempore concessis, & quibus illa, & illæ de jure, usu, statuto, consuetudine, privilegio, aut aliàs quomodolibet utuntur, fruuntur, potiuntur, & gaudent, ac uti, frui, potiri, & gaudere possint; non solum ad eorum instar, sed pariter, & pariformiter, ac æquè principaliter, & absque ulla prorsus differentia in omnibus, & per omnia, perinde ac si illa dicto Hospitio seu Collegio, illiusque personis, specialiter, ac expressè, & in individuo concessa essent, æquè perpetuò indulgemus. illisque, ut quæcunque alia dicti Ordinis Hospitia, seu Collegia, Monasteria, & Regularia loca, Hospitio, seu Collegio per præfatos erecto, de licentia illius Protectoris, pro tempore existentis, agregare, illiusque omnia & singula, gratias, indulta, & privilegia, eis per præfatos concessa, & deinceps tam principaliter, quam extensivè, & communicativè concedenda, communicare possint, dicta auctoritate concedimus.

§. 16. Postremo autem, tam præfato Constantino Abbati, quam pro tempore existenti Hospitii, seu Collegii Abbati Præsidenti, cæterisque personis tam regularibus, quam secularibus sub excommunicationis majoris poena, ne ullo unquam tempore, libros aliquos, qui tam ab ipso Constantino Abbate, quam à quibusvis aliis eidem Hospitio seu Collegio pro illius Monachorum usu donati, & assignati, seu empti, & in particulari inventario, quod desuper fieri debeat, descripti, & adnotati fuerint, ex illius Bibliotheca, anicianâ nuncupanda, mutare, vendere, aut quoquo modo distrahere audeant, seu præsumant, districtius inhibemus.

K k 2

§. 17.

Decretū
præserva-
tivum.Deroga-
tio Con-
trario-
rum.

§. 17. Decernentes præsentis li-
teras sub quibusvis similibus vel dissi-
milium gratiarum revocationibus, sus-
pensionibus, limitationibus, aut aliis
contrariis dispositionibus, per Nos,
vel alios Romanos Pontifices successores
nostros, sub quibuscunque ver-
borum expressionibus, & formis, etiam
motu proprio, seu ad quorumvis Im-
peratorum, Regum, aut aliorum Prin-
cipum instantiam, pro tempore, factis,
minimè comprehendi, sed tanquam
per loci pii, ad divini cultus, & pio-
rum operum augmentum erectione
concessas, ab illis exceptas, & quo-
ties illæ emanabunt, toties in pristi-
num, & vim, in quo antea quomo-
dolibet erant, statum, restitutas, re-
positas, & plenariè reintegratas, &
de novo, etiam sub Dat. per Cardina-
lem pro tempore Protectorem, nec non
Collegii, seu Hospitii hujusmodi Ab-
batem Præsidentem, & Monachos
quandocunque eligenda, de novo
concessas esse, & fore, suumque ple-
narium effectum fortiri debere; sic-
que ab omnibus cenferi, atque ita,
& non aliàs per quoscunque iudices,
etiam Palatii Apostolici Auditores, ac
ejusdem S. R. E. Cardinales, iudicari,
& definiri debere. Non obstantibus
præmissis, ac nostris de indulgentiis,
& gratis adinstar non concedendis,
& si opus sit, de unionibus commit-
tendis ad partes, vocatis, quorum in-
terest, exprimendòque vero valore,
ac Lateranen. Concilii novissimè cele-
brati, uniones perpetuas, nisi in ca-
sibus à jure permissis, fieri prohiben-
tis; ac fel. recor. Gregorii Papæ XIII.
de solvendo augmento ex causa re-
tractus, vel juris congrui; aliisque
constitutionibus, & ordinationibus
Apostolicis, nec non Urbis, & Ordinis
præfatorum, illiusque Monasteriorum,
& locorum Regularium, ac
Urbis præfatæ, & quorumvis illius tri-
bunalium, juramento, confirmatione
Apostolica, vel quavis firmitate
alià roboratis, statutis, reformationi-
bus, usibus, & naturis, privilegiis
quoque indultis, & literis Apostolicis,
Dilectis filiis Ordinis, illiusque Mo-
nasteriorum Regulariumque locorum
hujusmodi superioribus, ac etiam Ur-
bi, & Senatori, populòque Romano,
nec non Vicario, Governatori, Sena-
tori, Conservatoribus, Auditori Ca-
meræ ejusdem nostræ urbis, eorum-
que loca tenentibus, vicegerenti, Vi-
cariis, Officialibus, & quibusvis aliis
iudicibus, sub quibuscunque tenori-

bus, & formis, ac cum quibusvis
etiam derogatoriis derogatoriis,
aliisque efficacissimis, & insolitis clau-
sulis; nec non irritantibus, & aliis de-
cretis, in genere, vel in specie, per
quoscunque Romanos Pontifices,
etiam prædecessores nostros, ac Nos,
& sedem præfatam, Motu simili, ac
etiam consistorialiter, etiam iteratis
vicibus in contrarium quomodolibet
concessis approbatis & innovatis, qui-
bus omnibus, etiam si de illis, eorum-
que totis tenoribus specialis, specifica,
expressa, & individua, ac de verbo
ad verbum, non autem per clausulas
generales idem importantes, mentio,
seu quævis alia expressio habenda,
aut aliqua alia exquisita forma ad hæc
servanda foret, illisque aliàs in suo
robore permanens, hac vice dun-
taxat, harum ferie, specialiter, &
expressè derogamus, cæterisque con-
trariis quibuscunque. Volumus autem,
quòd præsentium literarum transump-
tio, etiam impressis, manu alicujus
notarii subscriptis, & sigillo Protecto-
ris, pro tempore existentis ejusdem
Hospitii seu Collegii, munitis, eadem
prorsus fides adhibeatur in iudicio, &
extra illud, ac ubique locorum, quæ
ipsis originalibus adhiberetur, si offen-
sæ, vel exhibitæ forent. Nulli ergò
omniò hominum liceat hanc pagi-
nam nostræ absolutionis, confirma-
tionis, approbationis, defectuum
suppletionis, concessionum impar-
titionis, erectionis, institutionis, appli-
cationis, appropriationis, exemptionis,
liberationis, susceptionis, con-
stitutionis, deputationis, derogatio-
num, indulti, inhibitionis, decreti
& voluntatis infringere, vel ei ausu
temerario contraire. Si quis autem
hoc attentare præsumperit, indigna-
tionem omnipotentis Dei ac Beato-
rum Petri & Pauli Apostolorum ejus
se noverit incursum. Dat. Romæ
apud S. Petrum, Anno Incarnationis
Dominicæ millesimo sexcentesimo vi-
gesimo primo, quinto decimo kal.
Junii; Pontificatus nostri anno pri-
mo.

Præter hanc Summi Pontificis Bul-
lam *Constantinus Cajetanus* illius Col-
legii primus à Pontifice PRÆSES con-
stitutus encyclicas Romæ typis R. mæ
Cameræ Apostolicæ A. 1622. in 4. edi-
tas ad omnes totius propè Germaniæ
Abbatem direxit, quibus multis eos
argumentis cohortabatur, ut ad hoc
egregium opus perficiendum subsidiis
pro virili portione concurrerent. Et
Austria-

Fides
transum-
ptorum.Decretū
irritans.Constan-
tini En-
cyclicæ
ad Abba-
tes Ger-
maniæ.

Austriaci quidem in suis constitutio-
nibus *Linzii* anno 1626. evulgatis in-
ter alia decreverunt, ut quidam bo-
næ spei & probatæ vitæ Religiosi ad
dictum Collegium destinarentur, cum
fructu tum in studiis, tum in aliis Con-
gregationis negotiis continuo sustentan-
di. . . Bavaricæ quoque & Sueviæ An-
tistites salubre institutum non minùs
gnaviter promovere studuerunt; Sed
Bursfeldensis Congregationis Abbatem
magis de usu Pontificalium adipiscen-
do, quàm de studiis provehendis sol-
liciti, maluerunt pro istis, quàm pro
erigendo Collegio pecunias profun-
dere. At enim, ut scitè hac occasione
advertit Clariss. D. nus VAN ESPEN in
Suppl. Jur. Eccl. cap. 5. n. 3. Fuit tem-
pus cum Abbatem Congreg. Bursfeld.
Usus Pontificalium reprobarent, quòd
licet interdum simplici animo rationabili-
ter ferri possint, tamen à lippientibus
& ad iudicandum pronis, curiosæ ma-
gis vanitati, quàm religiosæ simplici-
tati deputari soleant, & Abbatibus su-
perbiendi ansam præbeant. Hæc ille,
quicum faciunt S. Bernardus ep. 42.
Petrus Blesensis ep. 90. &c.

Collegii
fata.

Uti verò Bursfeldenses cunctando,
sic etiam aliarum provinciarum Ab-
bates suâ lentitudine negotium istud
non parùm sufflaminârunt. Cum enim
congruis ad tantæ molis opus subsidiis
destitueretur *Constantinus*, nec essent,
qui nummos explicarent, hac occa-
sione (ut refert *Antonius Mongitore*
in Bibliotheca Sicula verbo *Constanti-
nus*) Pontifex GREGORIUS XV. Col-
legium de propaganda fide, anno
1622. editâ Constitutione *Inscruta-
bili* (h) Romæ ad radices Montis Pin-
cii erigendum decrevit, eique præfa-
tum Collegium Benedictinum pro-
visoriè addixit, atque *Constantinum*
institutæ à se Congregationis illius
Consultorem creavit, cui propterea
idem *Constantinus* libros suos, aliàque
omnia, quæ habebat, ad interim le-
gavit. Eo autem an. 1650. fatis fun-
cto, cum nullus ex Ordine pari zelo
tanti momenti negotium urgeret, man-
siones & alia erigendo ejusmodi Col-
legio Benedictino destinata ad alias
manus tacitè translata sunt. Rem ta-
men Ordinis sub *Alexandro VII.* gna-
viter egit R. P. *Hieronymus Giungi*
San-Emmeramensis Ratisbonæ Cœ-
nobita, & Congreg. Bavaricæ nego-
tiorum in Urbe Procurator, qui in suis
ad R. num CÆLESTINUM Abbatem li-

Hierony-
mi Giun-
gi ea de
re epi-
stola.

teris Romæ 7. Febr. an. 1666. datis
ita rescribit: *Interim dum teritur tem-
pus indefessâ sollicitudine, possessionem
Collegii Gregoriani recepimus, sed om-
ni prorsus suppellectile vacui. Venit
etiam ad me unus Procurator Bursfel-
densis, interrogans: Sitne locus ma-
nutenendus necne? cui ego: si Romæ,
inquirebam, carere possumus, suade-
rem deferere, si non possumus, ut
revera non possumus, suaderem manu-
tineri, & successivè per Germanos,
in quorum manibus nunc est, ædifi-
cari in formam debitam & convenien-
tem non tantum Hospitio, sed Mona-
sterio & Collegio studiorum, prout
primitus intentum fuit; idque posset
fieri tot ac tantorum Monasteriorum
exiguis immò nullis ferè sumptibus,
dummodò per decem v. g. annos ad
minimum numus aureus seu ducatus,
ut vocant, à minimis, ab opulentio-
ribus verò duplum, triplum, quadru-
plum, aut amplius pro libitu pende-
retur, & fabricæ applicaretur. . . Pri-
vilegia sunt optima, & certè deplo-
randum, si debeant vitio Ordinis &
neglectu Prælatorum interire atque in
nihilum redigi, quæ unusquisque alius
cuperet summo comparare pretio. Lo-
cus sat amplus est, nondum tamen
justæ formæ propter unam domum &
hortum, quæ occupant angulum &
viculum interjacentem, quæ plus mi-
nus 2000. scudis possent coëmi, &
interim ad utilem locationem aptari,
usque dum fiat dispositio ad fabricam,
quæ brevi ex ipsis locationum canoni-
bus seu censibus poterit inchoari, &
paulatim produci ac continuari juxta
modellum jam factum, vel si videbi-
tur, melius faciendum. Invidemus
aliis, quòd scholas ubique gubernan-
das suscipiant, & nos excludamur.
En locus est, & facultas ac libertas,
& negligimus. Certè si illos numos,
quos insidiatoribus nostris, Parasitis,
& nescio quibus, ex D. Benedicti Patri-
monio quotannis & penè toto die pro-
fundimus, ipsi Ordini ac bono publico
tantisper applicarem; si vel singulis
septimanis decem crucigeri, ad ærarium
publicum, velut pro eleemosyna ad Or-
dinis necessitates, seponerentur, idque
per 10. aut 20. annos per sola Germa-
niæ Monasteria continuaretur? Prob!
quanta ex tantillo summa brevi confice-
retur! Quantum inde bonum emerge-
ret! Plura non addo, sed sola *Frit-
bemi* verba ex libello lugubri de rui-*

K k 3

na

(h) Extat in Bullario M. num. XXVI. in qua tamen *Constantini* nulla fit mentio,
unde & suspecta redditur ista Mongitoris relatio.

na Ordinis repeto: Pecuniam modicam non volumus exponere, & abundantissimas fundationes patimur ab Ordine in alios transire. Utilitati communi privata commoda præponimus, & honorem Ordinis conservare non curamus. Multa dicimus, multa concludimus, sed exponere denarios singuli formidamus. O zelus debilis, quem tenacitas inutilem facit! Hinc necesse est omnia demum

In præceptis ruerit, ac retrò sublapsa referri.

Ex symbolis P. Oliverii.

§. XII.

COLLEGIUM ANSELMO-BENEDICTINUM ROMÆ.

Exordia sua debet Andrea Deodato A. 1687.

Immortales debet Illustrissima Congregatio Cassinensis laudes Reverendissimo D. ANDRÆ DEODATO, Abbati Cassinati, qui dum Procurator ejus Generalis esset in Curia Romana, Collegium Anselmo-Benedictinum in ædibus S. Callisti instituit, ex quo velut virtutis ac doctrinæ officinâ viri magno numero, incertum doctiores an meliores prodierunt. Egregium opus isto Innocentii XI. Brevi explicatur.

INNOCENTIUS PAPA XI.

Ad perpetuam rei memoriam.

Bulla Innocentii XI.

Inscrutabili divinæ sapientiæ, atque bonitatis arcano Catholicæ Ecclesiæ regimini, meritis licet imparibus, præsidentes, sacrarum eisque ancillarum bonarum literarum studia, per quæ depulsâ ignorantie caligine, mentes luce veritatis illustrantur, in Ordinibus, & Congregationibus Regularibus, præsertim sub suavi monasticæ vitæ jugo Deo famulantibus, uberisque bonorum operum fructus adjuvante Domino proferre jugiter satagentibus, libenter excitamus, & promovemus, ac Pastoralis officii nostri partes peculiari desuper charitate interponimus, sicut rerum, temporum, & personarum qualitatibus maturæ considerationis trutina perpensis ad omnipotentis Dei gloriam, religionis, & catholicæ fidei incrementum, & præsidium, ac ipsorum Ordinum, & Congregationum decus, & utilitatem, animarumque salutem in Domino expedire arbitramur. Considerantes itaque quantum decoris & utilitatis Congregationi Cassinensi Monachorum Ordinis S. Benedicti, cujus

Pontifex boni consilii erectionem Collegii.

egregia constant in Ecclesiam Dei merita, sit proventurum, si in Monasterio S. Pauli prope & extra moenia hujus almæ Urbis nostræ, ejusdem Congregationis Collegium studiosorum, in quo Monachi ipsius Congregationis Philosophiæ, & sacræ Theologiæ, vel Canonum studiis sedulo navent operam, opportunis rationibus instituantur; jamque provida Superiorum Monasterii, seu Congregationis hujusmodi industria, de iis, quæ ad ejusmodi Collegii, ejusque Collegialium, & Lectorum sustentationem, & manutentionem necessaria sunt, sufficienter provisum reperiri: Motu proprio, ac ex certa scientia, & maturâ deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, in præfato Monasterio S. Pauli, & respectivè in ædibus S. Callisti de eadem Urbe, ubi Monachi dicti Monasterii æstivo tempore degere solent, unum Collegium studiosorum, in quo decem saltem Monachi professi dictæ Congregationis Cassinensis Theologiæ Scholasticæ, & sacrorum Canonum studiis subidoneis Lectoribus, seu Magistris operam navare, & in illis institui, atque sedulo instrui debeant, tenore præsentium, sine cujusquam præjudicio in perpetuum erigimus, & instituimus, statuentes, & Apostolicâ autoritate decernentes, & ordinantes, ut Lectores sive Magistri in novo Collegio sic erecto & instituto scientias edoceri, ex ordine saltem Decanorum dictæ Congregationis Cassinensis seligantur, iique ad id muneris idonei censeantur, qui optimis moribus, vitæque integritate præcipue fulgere noscentur, qui per integrum septennium in aliis Monasteriorum ejusdem Congregationis scholis, aut in Universitatibus studiorum Generalium Philosophiam, & Scholasticam Theologiam publice professi fuerint. Ne autem illorum electionem ulla prorsus terrena affectio contamine, iidem Lectores, seu Magistri in Capitulo Generali præfate Congregationis Cassinensis, à cunctis Definitoribus per secreta suffragia eligantur, præstito prius juramento eos eligendi, quos doctiores, aptiores, & præstantiores esse pro sua quisque conscientia in Domino judicaverit. Ipsi verò Lectores, seu Magistri hac forma electi, in Theologiæ Scholasticæ cursu eas sententias, & scripto & voce discipulos doceant, quæ S. Anselmi, Cantuariensis

Adhærent doctrinæ S. Anselmi.

Numerus Scholarium.

sis Archiepiscopi, ex S. Benedicti Ordine assumti, doctrinæ ad amissim cohæreant, sub depositionis & privationis muneris, aliisque poenis, si secus egerint, Superiorum arbitrio infligendis. Porro scholasticorum, seu Studiosorum Collegii hujusmodi numerus omni tempore minor denario non sit, quorum tres tantum, & non plures, ex dicti Monasterii S. Pauli professis, & reliqui septem ex septem ejusdem Congregationis provinciis assumantur; Ita scilicet, ut provinciarum quælibet discipulum unum ad idem Collegium, tertio quoque anno mittendi facultatem habeat. Qua in re ea lex inviolatè servetur, ut Monasterium cujusque provinciæ, majori Professorum numero gaudens, primum scholasticum primo triennio ad Collegium hujusmodi mittat; quo elapso secundi Monasterii Alumnus subrogetur, & sic de aliis successivè. Quod si in Monasterio S. Pauli, sive in alio cujusvis provinciæ hujusmodi respectivè Monachi ad dictas scientias addiscendas idonei non reperiantur, ex aliis ejusdem, vel vicinarum provinciarum numerosioribus Monasteriis ad Collegium ipsum loco illorum evocentur. Nemo autem ad dictum Collegium admittatur, quem morum probitas, & regularis disciplinæ studium non commendat. Et qui totum Philosophiæ ac tribus vel duobus saltem Scholasticæ Theologiæ Tractatibus in aliis prædictæ Congregationis Gymnasiis sedulo non vacaverint, ab ipso Collegio arceantur. Ac propterea à Definitoribus ejusdem Congregationis in Capitulo Generali tres docti, præstantes, & zelo præditi Examinatores in unaquaque Provincia instituantur, qui publico consulturi bono, Scholasticos diligenter interrogent, & propositis eis Theologicis, atque Philosophicis argumentis, seridò, & non ad speciem examinent, deque eorundem aptitudine, doctrina, & ingenio, præstito juramento in scriptis fidem faciant. Postquam verò sic examinati ad urbem pervenerint, ab Abbate Monasterii S. Pauli, ac Procuratore Generali Congregationis, & Lectore Theologo Collegii hujusmodi pro tempore existentibus denuo interrogentur, & iterato subdantur examini, ac idonei reperti approbentur, excipiantur, & Collegii gremio adscripti declarentur; Inhabiles verò inventi, præmissa ad Præsidentem dictæ Congregationis de eorum insufficientia in scriptis testatione jurata, cum

Non quilibet admittendi.

Prius subeant examinationem.

ejusdem Præsidentis consensu, ad Professionis suæ Monasteria, sive ad alia remittantur; & in examinatores, qui muneri suo defuerint, tanquam in perjurii reos, graviter in proximis comitiis animadvertatur. Quapropter ad Abbatiam S. Pauli regendam, ac ad Procuratoriæ generalis officium ii promoveantur, qui imposito sibi muneri satisfaciant. Visitatores autem dictæ Congregationis in Actu Visitatores Collegii. Visitatio dicti Monasterii S. Pauli præfatum Collegium visitent, ac de vita, & moribus Scholasticorum diligenter inquirant, & unâ simul cum prædictis Abbate Monasterii S. Pauli, & Procuratore Generali, eosdem scholasticè examinent, & quos pravis moribus inquinatos, aut scientiis operam non dedisse cognoverint, præhabito Præsidentis consensu, extra Collegium eliminant, & ab Urbe abigant, eorumque dimissionem eidem Præsidenti, sine mora significant, qui ad præscriptum præsentium literarum alios scholasticos ejectorum loco substituendos curabit, ut omni tempore præfixus denarius numerus integer in Collegio hujusmodi perseveret. Porro nulli Lectori ultra sexennium, nullique studentium ultra triennium in dicto Collegio liceat permanere, sed his temporum spatiis respectivè evolutis, novi Lectores, novique Scholastici antiquioribus subrogentur, incipiendo à proximè futuro Capitulo Generali dictæ Congregationis, quod tertia Dominica, post Pascha Resurrectionis Dominicæ, currentis anni MDCLXXXVII. celebrabitur. Lectores autem & Scholastici legitimè electi ante præfixum tempus à Collegio prædicto non amoveantur, nisi intervenientibus veris, justis, atque gravioribus causis, quas Abbas Monasterii S. Pauli, & Procurator Generalis prædicti pro tempore existentes, tanquam Sedis Apostolicæ delegati cognoverint, & approbaverint, & de quibus præmissis in scriptis juramento Præsidentem dictæ Congregationis certiores faciant, qui cum visitorum provinciæ Romanæ, Abbatis Monasterii S. Pauli, & Procuratoris Generalis præfatorum, vel majoris partis eorum consensu, amovendos amoveant, aliosque in amotorum locum, servato quoad scholasticos Monasteriorum ordine supradicto, ac præmissis semper duplici eorundem examine, sicut præmittitur statuto, in Collegium inducant. Quod si contingat, Lectores intermedio tempore

Tempus cum docendi præfixu.

pore iustis, & gravioribus id exigentibus causis amoveri, & Collegio privari, Præses cum supradictorum, vel majoris partis eorundem consensu, de aliis Lectoribus provideat, usque ad futuram Dietam, si proximè fuerit celebranda, in qua nova Lectorum hujusmodi electio, & confirmetur, vel reprobetur, donec in Capitulo Generali Congregationis præfatæ, tunc proximè futuro, à Definitoribus, præstito prius juramento, ut supra, per secreta suffragia ea omnia, quæ interea gesta fuerunt, confirmentur, vel præcidantur. Eodemque modo pariter, ac lege in casu mortis, vel diutinæ ægritudinis, sive Lectorum, sive Scholasticorum incidentibus Collegii necessitatibus usque ad Dietam, sive Capitulum Generale pro interim consulatur. Scholastici autem prædicti omnes & singuli ad instar reliquorum Monachorum in præfato Monasterio S. Pauli degentium regulari observantiæ incumbant, mentali orationi certis horis per constitutiones statutis omnino vacare satagant, chorum non omittant, Missarum oneribus, qui Sacerdotio initiati fuerint, farisfaciant, cæterasque monasticas leges inviolatè custodiant. Ut tamen omni distractione remota scientiis adipiscendis insistere valeant, eos aliis occupationibus, & præsertim æconomicis curis nemo audeat implicare. Ipsi quoque Scholastici, dum in præfato Monasterio S. Pauli commorabuntur, præter quotidianas lectiones, & repetitiones, singulis hebdomadis, semel per ordinem theses disputandas proponant, atque adversus arguentes eâ quâ Monachos Ordinis S. Benedicti decet modestiâ, & religiositate defendant, & objecta dissolvant. Quibus literariis exercitationibus, Abbas Monasterii S. Pauli omnino, totusque ejusdem Monasterii Conventus semper intersint; Quocirca ut hujuscemodi scholasticæ concertationes studentium profectum juvent, & non ad inanem pompam excitentur, dictus Abbas hysmalis tempore in præfato Monasterio habitet, ut ejus præsentia, auctoritate, & vigilantia regularis observantia non tepefcat, & scholasticorum studia ad scientiarum amorem inflammantur. Dum verò S. Callisti ædes prædictas incolent, consuetas Lectiones, & Repetitiones neutiquam intermittant, & insuper sigillatim Thefes in utraque facultate typis impres-

fas publicè tueantur, quæ omnia ut clariùs, faciliùs, & commodiùs exequi valeant, tum Lectores, tum Scholastici ab accessu ad Monasterium S. Pauli, festivis diebus exceptis, eximantur; prædicti verò Abbas, & Procurator Generalis, eosdem Lectores peculiari beneficentia, & specialibus charitatis officiis prosequantur, ipsique Lectores sexennio in præfato Collegio laudabiliter expleto, à Religione debitè honoribus decorentur. Cæterum Magistris & Scholasticis prædictis omnibus & singulis victus & vestitus, medicinalia, & alia ad vitam necessaria Monachorum Cassinensium more, & dicti Monasterii S. Pauli consuetudine servatis, ab eodem Monasterio cum omni benignitate præbeantur. Ut autem Monasterium ipsum, horum causa nullatenus subiaceat incommodo, nec magis gravetur, cum de præfati Lector & sex scholastici ab eodem ex suis propriis sustententur; pro alio Lector, aliisque scholasticis addendis usque ad præscriptum numerum denarium, Procurator Generalis dictæ Congregationis eidem Monasterio, cum effectu, sine mora singulis annis persolvat scuta sexcenta monetæ, quæ cum dicta Congregatio interusura debiti sexaginta millium scutorum similium, quo in Monte Novennali nuncupato obstringebatur, diminui, & ad minorem quantitatem reduci nuper obtinuerit, ex eâ summâ, quæ per diminutionem, sive reductionem hujusmodi facta est compendii, præstanda erunt: Cui solutioni si ullus Procurator Generalis pro tempore existens satisfacere neglexerit, vel temerè renuerit, ipso facto seclusa omni excusatione, nullòque favente colore, officio, dignitate Abbatiali, ac voce activa & passiva in perpetuum privatus intelligatur, statimque à Præsede dictæ Congregationis ab officio, gradu, & dignitate depositus, & privatus declaretur, potestate ad eisdem gradus & dignitates iterum illum assumendi vel rehabilitandi (Sede Apostolica inconsultâ) cunctis penitus interdicta. Quod si Præses negligentia vel conniventia in his exequendis reus extiterit, in eadem poenas se ipso facto noverit incurrisse. Pecuniæ verò in accessu ad Collegium, & recessu ab illo, ac in Conclusionibus quolibet anno imprimendis expendendæ, à Monasteriis professionis eorundem Lectorum & Scholasticorum respectivè subministrantur.

Ex aliis etiam Congregationibus juvenes studiosi miti possunt.

Liceat autem Abbatibus, & aliis præfatæ Congregationis Cassinensis Monasteria respectivè regentibus, nec non etiam aliis Abbatibus, vel Superioribus aliarum Congregationum, Monachorum nigrorum tantum sub S. Benedicti Regula militantium, supra præscriptum decem Scholasticorum numerum, præhabito in scriptis Præsidis dictæ Congregationis Cassinensis, ac Abbatis Monasterii S. Pauli, & Procuratoris Generalis præfatorum consensu, alios Monachos Monasteriorum, quibus præsent, Alumnos ad Collegium prædictum mittere, persoluta quotannis dicto Monasterio sancti Pauli, pro eorundem sustentatione, aliisque necessariis convenienti pecuniæ summa; qui supra numerum mittendi ejusdem Collegii leges, statuta, & consuetudines, quibus cæteri Scholastici obnoxii sunt, servare omnino teneantur. Quia verò ad præmissa omnia exequenda, & firmiter observanda potissimum obstringuntur, & valde conferre possunt ipsimet Religionis Superiores; Idcirco statuimus pariter & ordinamus, ut in quolibet memoratæ Congregationis Cassinensis Capitulo Generali, post Definitorum electionem, prima die, posthabito omni alio quantumvis gravi negotio, Definitores ipsi diligenter, & ferio inquirant, an de iis, quæ in præsentibus literis continentur, aliquid omisum, innovatum, aut à quoquam fuerit in contrarium, seu aliter dispositum. Quod si hæc omnia & singula non ad unguem servata, & his nostris Apostolicis jussionibus non plenè obtemperatum animadverterint, statim emendanda emendent, & corrigenda corrigant, ac omnia ad formam earundem præsentium literarum in integrum restituant, & de transgressoribus, violatoribus, & negligentibus pro culparum gravitate poenas sumant: Si autem Definitores prædicti in præmissis exequendis desides, remissive extiterint, omnia Capituli Generalis acta, promotiones, electiones, provisiones, designationes, & decreta, ipso facto nulla, inania, & invalida fore, harum serie decernimus, & declaramus: Et præterea Abbas Monasterii S. Pauli, & Procurator Generalis pro tempore existentes prædicti, in earundem literarum nostrarum omnimodam executionem minimè intendentes, in po-

Urgetur observantia Brevis Apostolica.

nas privationis gradus, dignitatis, & officiorum, ac vocis activæ & passivæ ipso facto se incurrisse noverint, super quibus non nisi à Sede Apostolica præfata dispensari possit. Denique ut nemo præmissorum ignorantiam valeat allegare, dilecto filio Andree Deodato à Neapoli per præsentem literas omni cura, & sollicitudine, dilectis pariter filiis Præsidi, Visitatoribus, omnibusque Abbatibus præfatæ Congregationis Cassinensis notificare procuret, ipseque Andreas Deodatus, qui de præfati Procurator Generalis ejusdem Congregationis existit, præmissorum omnium, & singulorum executioni curatè, atque diligenter invigilet, ac de omnibus Nos, & hanc Sanctam Sedem quamprimùm reddat certiores. Decernentes ipsas præsentem literas, & in eis contenta quæcunque, etiam ex eo quòd Superiores & Monachi Congregationis Cassinensis, & Monasterii S. Pauli præfatorum, aliive quilibet in præmissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes, cujuscunque gradus, ordinis, præeminentiæ vel dignitatis, aut aliàs specifica, & individua mentione, & expressione digni, illis non consenserint, nec ad ea vocati, citati, & auditi, neque causæ, propter quas præsentem emanarint, sufficienter adductæ, verificatæ, & justificatæ fuerint, aut ex alia qualibet, etiam quantumvis juridica, pia, & privilegiata causa, colore, prætextu, & capite, etiam in corpore juris clauso, etiam enormis, enormissimæ, & totalis læsionis nullo unquam tempore vel subreptionis vel obreptionis, aut nullitatis vitio, seu intentionis nostræ, aut interesse habentium consensus, aliòve quolibet, etiam quantumvis magno, & substantiali, ac incogitato, & inexcogitabili, individuamque expressionem requirente defectu notari, impugnari, infringi, retractari, ad terminos juris reduci, seu in controversam vocari, aut adversus illas apertionis oris, restitutionis in integrum, aliòve quodcunque juris, facti, vel gratiæ remedium intentari, vel impetrari, aut impetrato, seu etiam motu, scientia, & potestatis plenitudine paribus concessio, vel emanato quempiam in iudicio, vel extra illud, uti, seu se juvare ullo modo posse; Sed ipsas præsentem literas semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque ple-

Scholastici studentes observantia regulari.

Disputationes hebdomadariae habenda.

narios & integros effectus fortiri, & obtinere, ac illis, ad quos spectat, & pro tempore quantocunque spectabit, in omnibus, & per omnia plenissime suffragari, & ab eis inviolabiliter, & inconcussa observari, & adimpleri; Sicque, & non aliter in præmissis per quoscunque Judices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, S. Romanæ Ecclesiæ Cardinales, etiam de Latere Legatos, aliisque quolibet, quacunque præeminentia, & potestate fungentes, & functuros, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari ac definiiri debere, ac irritum, & inane, si secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus præmissis, aut quatenus opus sit, fel. recordationis Pauli secundi, & aliorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum de rebus Ecclesiæ non alienandis, aliisque Apostolicis, ac in Universalibus, Provincialibusque Conciliis editis generalibus vel specialibus constitutionibus & ordinationibus, nec non Congregationis Casinensis, & Monasterii S. Pauli præfatorum, aliisque quibusvis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis Statutis, & consuetudinibus, stylis, usibus, etiam immemorialibus, privilegiis quoque, Indultis, & Literis Apostolicis etiam Congregationi, & Monasterio præfatis, illorumque superioribus, & aliis personis quibuslibet, sub quibuscunque verborum tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriis derogatoriis, aliisque efficacioribus, efficacissimis, & insolitis clausulis, irritantibusque, & aliis Decretis, in genere vel in specie, etiam motu, scientia, & potestatis plenitudine paribus, ac consistorialiter, & aliis quomodolibet in contrarium præmissorum cenceffis, & quantocunque vicibus, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus & singulis etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, & speciali, specifica, expressa, ac individua, & de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de ver-

bo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita observata exprimerentur, & infererentur præsentibus pro expressis, & ad verbum infertis habentes, illis aliis in suo robore permanfuris ad præmissorum effectum hâc vice duntaxat specialiter, & expressè derogamus, ac plenissime & amplissime derogatum esse volumus, cæterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem, ut earundem præsentium literarum transumptis seu exemplis etiam impressis, manû alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides tam in Judicio, quàm extra illud habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die xx. Martii MDCLXXXVII. Pontificatus nostri anno undecimo.

J. G. Card. Glufius.

Loco † Sigilli.

Jam verò si historiæ vela pandere, & quasi apertum ingressus mare, per eorum virorum laudes, qui literarum disciplinas in celeberrimo hoc Collegio vel ipsi docuerunt, vel certè quidem ab aliis edocti fuerunt, decurrere institutam, vereor, ne, cum omnes sigillatim recensere institutam, æquo fiam diffusior. Unde aliquorum duntaxat facturus sum mentionem.

Alexander Lellius, aliàs de Vignatis à Perugia, ibidem in S. Petri cœnobio Monachi vitam professus an. 1664. scholasticis disciplinis, præcipuè Theologicis, haud incelebris fuit, easque Perusiæ & Romæ plures annos docuit, apud Magistros & Theologos Urbis magno in honore & existimatione habitus ob singularem in loquendo perspicuitatem, & mirabilem cum in docendo, tum in disputando facilitatem omnium primus inter Italos Benedictinos ad mentem Divi Anselmi explicare est aggressus, permotus exemplo Cardinalis Aguirrei tum viventis, aliorumque in Hispania Monachorum, qui in eundem Sanctum Doctorem præclara Commentaria scripsere.

Alphonsus Mariconda patriâ Neapolitanus, natus die 5. Octobr. anno 1672. in S. Severini Cœnobio ejusdem Urbis Neapolis Regulam no-

Alexander Lellius

omnium primus ex Italis Theologiam ad mentem S. Anselmi exponit.

stram professus est anno 1687. die 19. Octobr. Vir excellentis ingenii, & non vulgaris doctrinæ, tam in scholasticis, & dogmaticis, quàm in amœnioribus literis, itémque in profana & Ecclesiastica eruditione, Græcæque lingua, Neapoli in eodem S. Severino primùm scholasticis studiis vacavit, deinde Romæ in D. Anselmi Collegio solidiori Theologiæ sacrisque Canonibus operam dedit, eo sanè profectu, ut triennio expleto earundem facultatum Magister, seu, ut dicimus, Lector evaserit, easque Neapoli in laudato S. Severini Monasterio tradiderit. Mox Florentiam accersitus, majori adhuc plausu in eisdem scientiis discipulos apud S. Mariæ asceterium instituit, inter quos duos præ cæteris insigniores rara doctrina ac editis lucubrationibus Orbi literario notissimos, Angelum videlicet Mariam Quirinum, nunc Cardinalem Eminentissimum, & Virginium Valsecchium nullo doctrinæ ac eruditionis genere non excellentem, sortitus est. Ibi cum degeret Alphonsus, doctis non solum quibusque, sed etiam optimatibus ejusdem civitatis Florentiæ acceptissimus fuit. In patriam reversus, primariam sacre Theologiæ cathedram in publica Universitate consequutus, plures annos ibidem docuit. Demum à Clemente XI. Pontifice Maximo ad Regium Episcopatum Triventinum in Samnio fuit assumptus, anno 1717. die 12. Julii, consecratus autem die 18. ejusdem mensis Romæ à Cardinali Paulutio eidem Sanctissimo à Secretis Statûs.

Josephus Porta, Astæ (quæ est Liguriæ urbs, sub Duce Sabaudia, & Sardinia Rege) natus, ibidem apud S. Bartholomæum Monachi vitam vovit anno 1668. die 5. Octobr. Theologicâ scientiâ, sacra eruditione & morum integritate floruit. Mathematicam quædam instrumenta affabre composuit. An. 1687. Romam accersitus in D. Anselmi Collegio Theologiam magnâ nominis celebritate explicavit, eandemque Theologiam universam, prout à recentioribus in tractatus dividitur, ad mentem ejusdem Doctoris ipsis illius textibus ac verbis undique constabilitam typis vulgavit. Postea Casinum transit,

ubi aliquot annis regularis disciplinæ ac pietatis exercitationibus impensius sese tradidit, tempus omne, quod ab eisdem supererat, mathematico præsertim studio attribuens. Dum his mentis ac spiritus deliciis, beatâque frueretur quiete, à Congregatione Casinensi Prior Claustralis nil minùs cogitans, electus fuit: quo munere Cæsena primùm, ac deinde variis in monasteriis aliquot annis perfunctus, fatis tandem concessit, relictis præclari ingenii sui monumentis.

Joannes Antonius Orsati (i) Nobilis Patavinus, in D. Justinæ cœnobio professus est Monasticum Institutum an. 1699. die 19. Mart. Vir doctus, & eruditus, Lector Philosophiæ & Sacrorum Canonum in eodem monasterio mox Romam accersitus, ut in Collegio Anselmo - Benedictino Theologiam doceret, cum egregiè admodum provinciam inchoasset, à Veneto Senatu an. 1719. Sacre Scripturæ publicus Interpres in Patavino Gymnasio electus insigni aded cum honore in patriam remeavit, ubi haud vulgaris doctrinæ fama literarium munus adimplet. Ejus opera in Bibliotheca - Casinensi ab Abbate Armellino recensentur.

Joannes Baptista de Miro, omni scientiarum genere ornatissimus, magnam apud omnes eruditos, qui eum noverunt, reconditæ ac selectioris doctrinæ opinionem jure ac merito obtinuit. Cum scholasticas scientias complures annos Neapoli ac Venetiis cum plausu docuisset, Romam accersitus in D. Anselmi Collegio sacros Canones eruditissime explicavit, eodemque tempore discipulos in Græcis literis apprime instruxit, ut hujusce præclarissimæ linguæ studia, quæ olim in Casinensi Congregatione floruerant, postliminiò revocasse videatur; inter quos insignis est Cœlestinus Pezzancheri S. Sixti Placentiæ primùm, deinde sub nomine D. Placidi Cisterciensis Monachus novissimæ Reformationis Trappensis, nec ita multò post Casemarii Abbas; demùmque Episcopus Himeriensis, mox Tiburtinus à SS. D. N. Benedicto XIII. creatus. Imò Benedictus etiam Bacchianus, clarissimum illud doctrinæ Sydus, *Mirum* præceptorem in Græcis literis Parmæ se obtinuisse gloriatur.

Fit Sac. Scripturæ Professor in Academia Patavinâ.

Græcæ linguæ studia refuscitat.

Illustris ejus discipuli.

Creatur Episcopus.

Insignis Mathematicus.

Bonaventura Finardi (k), cum in D. Anselmi Collegio scholasticis facultatibus, ac juri Pontificio sedulam operam navasset, iisdem disciplinis, Neapoli, Venetiis, postremo Romae Congregationis Casinensis Alumnos instruxit; Romae sane in praelaudato Collegio integris sex annis, praestituto nimirum ab Innocentio XI. ad docendum ibidem tempore, eam eruditionis laude Sac. Canones est interpretatus, ut illi a Clemente XI. (a quo inter Sac. Indicis Consultores cooptatus est) ad aliud sexennium idem docendi munus sit prorogatum. Praecipuae quoque Congregationis Casinensis dignitates ei ultrò delatae fuerunt.

Nicolaus Maria de Tedeschis (l) Siculus, Catanensis, nobili genere ortus, in Monasterio S. Nicolai de Arenis an. 1686. Professus, Romae in D. Anselmi Collegio Scholasticam ac Dogmaticam Theologiam magno discipulorum profectu, nec minori nominis celebritate plures annos tradidit. Quam ob rem Clemens XI. Pont. Max. ejus doctrinae ac probitatis acceptam famam, eum inter sacri Indicis Consultores, Sanctaeque Romanae ac Universalis Inquisitionis Qualificatores admisit, nec multò post ad Liparitanum Episcopatum evexit an. 1710. cum jam a Congr. Casin. Prior electus fuisset, & brevi admodum Abbas eligendus foret. Sed parvo sane tempore apud Liparam mansit, gravibus enim Ecclesiae suae exigentibus causis, Romam paulò post rediit, ubi praelaudatus Pontifex sacrarum Congregationum Rituum, & Examinis Episcoporum Secretarium, sanctaeque Inquisitionis Consultorem, ac eorundem Episcoporum Examinatorem illum constituit; quibus provinciis omnium Ordinum plausu strenuè satisfecit; nec dubium est, imò pluribus in Romana Aula notissimum, statuisse Pontificem, amplissima illum S. R. E. Cardinalis dignitate insignire, nisi ejusdem Pontificis insperata mors maximum hunc honorem Nicolao eripuisset. Post cujus decessum Nicolaus Episcopatu Lipariensi dimisso, & ab Innocentio XIII. Archiepiscopus Apamiensis declaratus, praedictis in Urbe muneribus obeundis strenuè incubuit. Sed honorum & munerum satur ex Urbe secessit in Monasterium Sacri Specus, ubi S. P. Benedictus poenitentiae causam triennio delituit, ac

prima Ordinis nostri fundamenta jecit. De hoc Asceterio Nicolaus quam optimè meritus est, insigni liberalitate illi elargiendo conspicuam quatuordecim millium scutorum summam (praeter alia plura maximi momenti beneficia, & donaria in idem collata) ut ex ejusdem summae fructibus *quatuor alii Monachi, aliisque Conversus* (seu ut dicimus *Commissus*) ibidem ali debeant, qui divinam Sinaxin quotidie, aliaque regularia exercitia obire teneantur, & Peregrinorum, aliorumque adventantium Confessiones amplissima cum facultate excipere valeant, eadem nempe, quam Poenitentiarum Apostolici S. Petri de Urbe, & Sacrae Domus Lauretanae potiuntur; quò etiam fit, ut sacratissimo loco pristina veneratio, quam à tot retroactis seculis floruit, non maneat solum, sed magis magisque augeatur. Caeterum Nicolaus ex Monasterio Sacri Specus in Urbem à Benedicto XIV. revocatus fuit, ut in Collegium Purpuratorum Patrum, veluti omnes augurabantur, cooptaretur. Sed prius tamen è vita migravit, quam SS. hic Pontifex vel ipsum, vel alium quempiam sacra purpuram donasset.

Marianus Armellinus, in Monasterio S. Pauli de Urbe Professor, Collegii S. Anselmi-Benedictini non alumnus tantum sed etiam decus & ornamentum fuit. Is cum non vulgari sacrae eruditionis & probitatis auctoritate clarissimus spectaretur, Abbas Monasterii S. Petri de Assisio constitui promeruit. Scripsit eruditè & luculenter Bibliothecam Benedictino-Casinensem, sive Scriptorum Casinensis Congregationis, alias S. Justinæ Patavinæ, de quo celebri opere alias acturi sumus.

Leander ex illustrissimis Comitibus de Porzia illustre omnino fuit Sidus Collegii S. Anselmi, quod doctrinae virtutumque radiis mirum quantum illustravit. Ab anno enim hujus seculi octavo usque ad decimum nonum divinas in eo scientias est professus. Cum autem expleto sexennio juxta Collegii constitutiones docendi munere se abdicare debuisset, illud Superiores, impetrato pontificio consensu, per quinquennium prorogaverunt. Tum ex Theologiae Professore emerito Priorem, deinde Abbatem S. Chrysoconi Jaderae in ditione Veneta esse jusserunt. Anno 1722. electus fuit in

Est Auctor Bibliothecae Scriptorum è Congr. Casin.

Docendi munus ei prorogatur.

Abbatem Monasterii S. Pauli de Urbe, quod aere alieno liberavit, ejus bona novis accessionibus cumulavit, disciplinae regularis observantiam promovit, studia literarum apprimè fovit, aedificia Ecclesiae non facta tecta tantum conservavit, sed senium etiam iisdem pontificia liberalitate detraxit. Innocentii XIII. Theologus factus praeter alia illustria munera, quae in caeteris ferè omnibus sacris Congregationibus obivit, in Consultorem S. Officii promotus fuit; quod amplissimum munus non solet Summus Pontifex Viris Religiosis deferre, nisi quos inter Purpuratos Ecclesiae Proceres adlegere animò secum destinavit. Purpuram verò an. 1728. ornatus magna doctrinae ac prudentiae fama, majore virtutum gloria in sacro illo Senatu effulfit. Ejus ac *Bonaventurae Finardi*, supra jam à nobis laudati meminit Eminent. Cardinalis QUIRINUS in praecleara sua Dissertatione (m) *De Monastica Italiae Historia conscribenda*, his verbis: „Hac tempestate literas „in Congregatione Casinensi non me- „diocriter florere (absit invidia) satis probat, ut intra domesticos parietes continear, nobile Professorum Par, qui hinc Romae in nostro Casinensi Collegio studia moderantur, videlicet Leander Porcia, & Bonaventura Finardi, ambo in officio suo, quòd eo magna cum laude fungantur, ultra sexennium legibus statutum auctore Eminentissimo Cardinali Panciatico beneficientissimo Casinensium Protectore, Summèque Pontificis decreto permanere jussi, Ambo Venetae Reip. dominationi subjecti, eoque libentiùs honoris causam à me nominandi. Ille Theologiae Lector, Prior Lirinensis, splendidisque quatuor, ut dicimus, Congregationum titulis, quotquot adhuc neminem ex Regularibus, si unum Patrem Damascenum ex Franciscanorum familia excipiamus, obtinuisse putò, insignitus, Pontificiam munificentiam pluries expertus est; Alter verò Sacrorum Canonum peritissimus, edito jam in sacri Indicis Congregatione praeclearo Doctrinae suae specimine, profectò meretur. „

Ornatus purpureo galero.

Georgius Thierra Ss. Theologiae & SS. Canonum Doctor in religiosam Divi Benedicti familiam se solenniter dicavit in Monasterio D. Justinæ de

Padua. Discipulus fuit doctissimi *Joannis Antonii Orsati*, de quo paulò antè. Parta literarum gloria, Theologiam in Collegio Anselmiano Romae ab an. 1726. usque ad an. 1732. praecipuam laudem docuit. Nobilior adhuc evasit, cum Consultor primum factus Congregationis sacrarum Indulgentiarum & Reliquiarum, tum in Priorem Monasterii S. Benedicti Padolironensis totius Italiae amplissimi & celeberrimi electus fuit. Cum ad singularem verò doctrinam, summam prudentiae laudem, agendi dexteritatem, & observantiae regularis zelum adjunxisset, primus omnium fuit, qui à Superioribus Congregationis Casinensis in gravi negotio ad Aulam Caesaream pro tuendis Juribus, Privilegiis, ac Statutis ejusdem Sacrae Congregationis labente anno 1737. mitteretur. Virum hunc Clarissimum, à quo in amicitiam receptus fui, mirificè & diligo, & veneror, tum propter sumum ingenium ejus, summamque doctrinam, tum propter singularem humanitatem. Viennae cum esset, Orationem funebrem, quam Excellentissimus Nuntius Apostolicus, nunc Eminentissimus S. R. E. Cardinalis, Dominicus Passionei, in laudem Invictissimi Herois ac Principis Eugenii de Sabaudia incredibili verborum elegantia, & sententiarum gravitate conscripsit, ex Italico in Latinum idioma probe, exactè, fidelitèque transtulit. Ipse verò alias habuit orationes, non lectione tantum, sed editione dignissimas, quas legere tamen mihi licuerit, laudibus tamen hinc efferre nolo, quia viventis parco modestiae. In Italiam rediit Abbas creatus est, quam dignitate hodièque fruitur.

Ablegatur ad Caesaream aulam.

Caeterum ex Apostolico Brevi Innocentii XI. notanda & repetenda veniunt illa verba: *Liceat autem Abbatibus & aliis praefatae Congregationis Casinensis Monasteria respectivè regentibus, nec non etiam aliis Abbatibus, vel Superioribus aliarum Congregationum, Monachorum Nigrorum tantum sub S. Benedicti Regula militantium, supra praescriptum decem Scholasticorum numerum, praehabito in Scriptis Praesidis dictae Congregationis Casinensis, ac Abbatis Monasterii S. Pauli & Procuratoris Generalis praefatarum consensu, alios Monachos Monasteriorum, quibus praesint, Alumnos ad Collegium praedictum mittere, per soluta quotannis dicto Monasterio sancti Pauli*

Facultas Germaniae Abbatibus facta suos Romam in Collegium S. Anselmi mittendi.

(k) vide plura in laudem Reverendissimi Abb. Finardi apud Armell. part. 1. p. 107.

(l) l. c. part. 2. pag. 115. & Lit. V. pag. 29.

pro eorundem sustentatione, aliisque necessariis convenienti pecuniae summa, qui supra numerum mittendi easdem Collegii leges, statuta, & consuetudines, quibus caeteri Scholastici obnoxii sunt, servare omnino teneantur. Ex quibus verbis Summi Pontificis liquet, etiam Germaniae nostrae Superioribus copiam ac facultatem fieri, ut, si velint, juniores suos Religiosos ad Collegium Anselmo-Benedictinum Romam transmittere possint. Neque, ut id faciant, graves defunt rationes. Loquor verò non de omnibus, sed de iis solum, qui praecclaris ingenii dotibus caeteros antecellunt.

Causa mittendi. Primò enim eorum Religiosi non Romae tantum studebunt, in qua nomen aliquod à literarum disciplinis obtinuisse, non minus ferè est, quam alibi primas tulisse, sed etiam apud Ordinis sui Religiosos studebunt, neque doctrinae suffragia ab extraneis emendicare cogentur, (quod Congregationis cum Cluniacensis tum Anglicanae Abbates ac Superiores, uti supra audivimus, Ordini parum honorificum esse, dudum jure ac merito judicaverunt) sed ab Ordinis sui eximiis Doctoribus haurient; cum Collegium hoc doctissimorum Professorum, ex amplissima, quam late patet, Congregatione Casinensi, delectorum lectionibus illustretur. Tum Condiscipulos habebunt, excellentia ingenii, doctrinae varietate, atque morum integritate lectissimos, ut qui ex universa Religiosa juventute totius Congregationis pariter electi praestantium ingeniorum veluti flos habentur. Deinde nec novitià, nec extraneà, sed antiquà, solidà, Benedictinà, & verè domesticà instruerentur doctrinà, nempe S. Anselmi nostri Cantuariensis Archiepiscopi, Doctoris Sapientissimi, cujus doctrinam cum passim complectatur, & impensè veneretur S. Thomas Aquinas, sicut & Anselmus ipse S. Augustini doctrinam, perinde juvenibus Religiosis erit, S. Anselmi placitis institui, atque utriusque praestantissimi Ecclesiae Doctoris Augustini & Thomae Theologice imbui sententiis. Quid dicam praeterea, quòd ipsis aspectu, & colloquutione aliorum ex Ordine nostro gravissimorum virorum frui licebit? Adfunt enim ex Italia, Gallia, Hispania &c. Procuratores Generales Congregationum S. Justinæ, vulgò Casinensis S. Mauri, Vallisoletanae &c. Qui cum prudentiâ & doctrinâ plu-

rimùm valeant, & possint, complerumque alloquio sunt, & in Ordinis sui Sodales, sapientiae praesertim studiosos, obvia voluntate. Ex horum congressu non meliores tantum ac doctiores fient, sed non minimum etiam prudentiae in tractandis Congregationis suae negotiis, cum opus erit, in Curia Romana comparare poterunt.

Qui verò Religiosi juvenes ex Germania Romam ad inclytum hoc Collegium mittendi sunt, eos in studio disciplinae regularis, & literarum ardentem esse oportet, ne, quòd aliquando à duobus factum est, ipsi domum suapte sponte, sed inglorii redeant; vel etiam, quòd factum tamen fuisse mihi non constat, cum sui rubore ac confusione remittantur. Neque enim in observantia Brevis Apostolici Innocentii XI. à Superioribus cum studiosis Religiosis dispensabitur; cum inferior in lege Superioris dispensare haud valeat.

Id verò consilii me dedisse in prima Partis hujus Generalis editione an. 1739. eò minùs me nunc poenitet, quò certius deinde mihi constare cepit, Excellentissimum b. m. Comitem ab Harrach, Rotæ Romanæ Auditorem, atque Episcopum Nitriensem, quò bene de Familia Benedictina mereretur, animo secum constituisse, monachos adolescentes, quibus esset praestantia ingenii, Romam à Germania arcessere, quò solidiore Theologica doctrinâ imbuti, transcens Scholasticorum scholis, ad SS. Patrum, sacrorum Conciliorum, ecclesiasticae traditionis, atque antiquitatis, non illius veterinosae, sed purioris, sanctioris, atque reconditoris studium traducerentur. „ Latissimè (inquit V. C. Raymundus Cacchetus in Oratione Funebris ejusdem Illustrissimi Comitum Romae immaturâ morte rebus humanis erepti) latissimè in „ Germania patet S. Benedicti Institutum, plurimâque extant Monachorum Cœnobia, eademque frequentissima, quæ propter magistrorum inopiam vel nulla habent studia, vel prorsus inania. Jam diu „ erat, quum (Harrachius) iniquissimo animo ferebat, quòd quum „ ejusdem Ordinis Monachi tum in „ Italia, tum in Gallia SS. Patrum „ scientiam, dogmaticam Theologiam, Criticam sacram, & reliqua „ hujusmodi summa cum laude & fructu profiterentur, ac docerent, ii-

Juvenes mittendi quibus moribus praediri esse debeant.

Illustriss. Com. ab Harrach de Germania studiosa juventute Benedictina optimè mereri cogitat.

dem in Germania, siqui Theologiae darent operam, in solis vocularum captionibus & quaestunculis planè supervacuis sine sua, sine aliorum propè ulla utilitate occuparentur. Animadverterat porrò sæpè accidisse, ut unius viri judicium & scientia certam hominum societatem, seu Provinciam, vel universam ad sanitatem moris aut doctrinae revocasset. Noverat, nostros etiam monachos non multis abhinc annis in eadem esse calamitate versatos, apud quos per duos tantum vel tres homines, suum sacris studiis honorem esse restitutum. Audiêrat praesertim Patavinum S. Justinæ Cœnobium incredibili quâdam sacrorum Literarum laude florere, & vehementer admirabatur, tanti ac tam praecleari & fructuosi ornamentum unum Leonardum Porziam, nunc S. R. E. praestantissimum Cardinalem, principem auctoremque extitisse. Quibus exemplis & rationibus adductus, quatuor ex Germania adolescentes Monachos ingenio eximios Romam accersere constituerat, qui à doctioribus magistris solidissimam doctrinam haurirent, donec universam sacrorum studiorum, optimamque rationem adepti essent. Tum denique in patriam reverti; ibi eò magis ac magis consiliis confirmare, auctoritate tueri, omnibus adjumentis instruere. Spes erat injecta planè explorata, hoc pacto fore, ut optima studiorum ratio primùm in Salisburgensem Academiam, in qua ab iisdem Monachis disciplinae traduntur, deinde non solum in Nitriensem Ecclesiam, sed paullatim in totam Germaniam propagaretur. Id verò non uno animo finxerat, sed jam propè erat, ut reapse perficeret. Magnum sanè atque excelsum consilium, cujus rationem ubi primùm mihi declarasset, jam inde cum maximis rebus toto orbe terrarum gestis conferendum putavi, & memoriâ hominum celebrandum sempiternâ. „ Hæc Cl. Cacchetus.

Suadetur, ut Romae Parisios mittantur.

Postquam verò Romae in Collegio Anselmino Juri Canonico & Theologiae Scholasticae sat litatum ab iis fuit, nollem eos statim domum in Germaniam revocari, sed Parisios in Galliam mitti optarem, ut in Monasterio S. Germani à Pratis in Historia & antiquitate ecclesiastica, sacra Critica,

Theologia Positiva, studio ac lectione SS. Patrum informantur. Nec doctissimi illi Patres ad eos instituendos se difficiles praebent. Colligo id ex literis Cl. Renati Massuet ad Cl. Bernardum Pezium anno decimo quinto labentis hujus seculi exaratis. „ O utinam, Bernarde mi, Tibi liceret per annos aliquot hinc mecum Parisiis versari, ubi Musæ in honore sunt, frequentes eruditi, Bibliothecæ libris omnigenis instructæ, aptissima denique omnia ad judicium informandum. Si quid certè apud Reverendissimum Abbatem tuum valerem, id ab eo precibus extorquerem, ut Te huc per biennium saltem nobiscum victurum in hoc San - Germanensi Cœnobio mitteret; nec ipsum, nec Te itineris & expensarum poeniteret. Quidni à vobis fieri posset, quòd à tot aliis Abbatibus Germanis, Belgis, & Italis factitatum non rarò vidimus. „ Ii nempe juniores optimæ spei monachos ad nos miserunt, Gallicis moribus, linguâ, literis, & studiis informandos. Etiam nunc duos è nostris Italos habemus in hoc monasterio hospites, alterum à decennio, Ragusinum è Congregatione Melitensi, alterum Venetum è Congregatione S. Justinæ, à sex circiter mensibus. Prior in patriam mox reversurus, egregia hinc ingenii sui monumenta reliquit, duo scilicet nova Volumina in folio de Antiquitatibus Constantinopolitanis, quæ è prælo exeunt. Hi Parisinæ commorationis fructus. Nec minores de posteriori speramus. Fatetur uterque, fatentur & exteri omnes, quotquot ex omni orbe huc confluent, nullam urbem literis opportunior esse, atque Lutetiam Parisiorum. Veni & experire, quid rei sit. „ Hæc Massuetus, quæ ego autem eò confidentius hinc adscribenda putavi, quò magis ea viros eruditos calculo suo approbaturus credo. Nondum tres quatuor abierunt anni, cum Potentissimi in Germania Principis Ministrum dicere audivi, se, suâ modò in potestate id si foret, è Gallia in Benedictina Germaniae Monasteria aliquos Congregationis S. Mauri viros doctos evocaturum, ut quibus optimis disciplinis ipsi essent exculti, iisdem etiam suis in Germania sodales excolerent, cum profectò præter Aristotelicam Philosophiam, & Scholasticam Theologiam,

giam, totam in plerisque Germaniæ Monasteriis literariam supellestem, multæ adhuc aliæ præstantes literæ superfint, quarum opes sibi comparare ipsos oporteat, ut de veræ solidæque doctrinæ gloriari possint opulentia. Quod multò autem pluris faciendum est, non doctiores modò, sed etiam meliores in patriam revertentur. Monasterium S. Germani à Pratis non tam Academicum scientiarum Lycæum est, quàm Jesu Christi Gymnasium, ubi monachi degunt, qui literas æquare student cum morum integritate ac vitæ sanctimonia. Hi enim verò juvenes religiosos non scientiâ tantum, sed exemplo etiam augere possunt.

§. XIII.

MONASTERIUM ETTALENSE.

Ettalensis Scholæ celebritas.

ECquis est hodie tam inaccessus, tam ab omni hominum consortio remotus in terra Germania locus, quo non hujus celeberrimæ Scholæ fama penetrarit? Certè non vicinas tantum provincias, Bavariam, Palatinatum, Sueviam, Austriam, Tyrolim, sed Belgium etiam, Italiam, Hungariam, Bohemiam, Poloniam, aliâque nobilissima regna, splendore ac gloria nominis sui complevit. Unde pretium operæ facturum mihi videbar, si eam inter celebriores Ordinis nostri scholas hinc referrem. Cùm verò ejus historiam exactè atque pro dignitate haud callerem, literas ad Bibliothecarium Ettalensem V. C. *Edmundum Pockium* his ipsis verbis conceptas dedi.

Auctoris literæ ad Cl. Pockium.

--- Cùm in Historia Literaria Ord. S. Benedicti, cujus sciagraphiam in præsens elaboro, mihi necessariò de Scholis Benedictinis magis celebrioribus, non veteris tantum, sed recentioris etiam, atque hodierni ævi agendum sit, Ettalensis vestra Academia nullo modo tacita relinquenda est. Ejus igitur, cùm ante alias Ordinis nostri scholas in Germania habeatur celeberrima, origines, progressus, fata, ac modernum statum plenius describi, ac mecum communicari, humanissimè precor. Primas lineas, quas ex iis, quæ auditione de inclyta Schola Ettalensi accepi, pridem duxeram, eo tantum fine communico, ut ex illis, quæ effigies futura sit, cog-

nosci possit. Omnino Ettalense Athenæum, magnum hodiernæ rei literariæ in Ordine Benedictino decus ac ornamentum, describere statutum est, etiam invitis ac nolentibus doctissimis Ettalensibus, sed malim, quâ sunt humanitate ac facilitate, volentibus, atque annuentibus, imò & opem ferentibus. Unde Cl. Paternitatem suam efflictim precor, ut acclusam delineationem pro sua eximia comitate vel ipsa perficiat, vel eandem doctissimo cuidam confratri perficiendam dare ne gravetur. Habebit me beneficii memorem; Religionem verò Benedictinam, charissimam nostram Matrem, novo literarii laboris nomine sibi devinctam.

Explicatiùs autem mihi referri precor, quomodo illustris Schola Ettalensis auspiciò sit condita, quæ habuerit incrementa, quæ impedimenta se interjecerint, ut rursus effloresceret, hodièque insigniter floreat.

Atque in primis Reverendissimi Placidi Seuzii b. m. Abbatis sapientiæ, vigilantia, laboribus, & sedulitati hoc illustrissimæ Juventutis Lycæum in acceptis referri debet. Fuit verò Placidus &c. *Synopsis laudatissima vitæ hinc inferenda; vel, si placet, funebre ejus Elogium mecum communicetur. Ego interea ex Oratione, quam V. C. Anselmus Manhardt Canonicus Regularis in Rottenbuech, in ejus funere patrio sermone dixit, pauca Latine versa hinc delibabo.*

PLACIDUS honesto loco Landspergæ in Bavaria natus, vitam adiit an. 1672. die 13. Sept. Egregium à natura fortitus ingenium, pietatis simul ac bonis literis à puero operam navavit. Verecundiâ tantâ fuit, ut eo præsentem, velut altero Bernardino, nemo verba facere prætextata auderet. Decurso Philosophiæ studio se Deo in Ettalensi Monasterio solenni votorum nuncupatione dicavit. Post exactum tyrocinium Theologiæ ac utriusque Juri vacare jussus, supremam Doctoratûs lauream Salisburgi meruit. In Abbatem an. 1709. electus, ita feliciter per 27. annos præfuit, ut alter Monasterii Fundator habeatur. In suo regimine *plus amari ex S. Legislatoris monito, studuit, quam timeri.* Amorem verò sibi cunctorum, amore erga cunctos conciliavit. Ut enim ameris, amandum est. Atque in primis Deum supra omnia amavit, non

Fundator Abbas Placidus.

Ejus vitæ Synopsis.

Ejus amor erga Deum,

non

Dei Matrem,

suos Religiosos.

nōn in secundis tantum rebus, sed adversis etiam rerum vicissitudinibus. Unde seu sanus, seu ægrotus hymnum Ambrosianum *Te Deum Laudamus* semper in ore habuit, quem etiam morti proximam clarâ voce intonat. Sic vita respondit morti, & hæc vitæ. Laudes enim divinas concinendi studiosissimus fuit, quæ cuiusque diei initia & finem, gravissimis licet obrutus negotiis, in choro consecravit. Post Deum præcipuis in amoribus sanctissimam ejus Matrem habuit. Præ tenerrimo erga eam amore oculi lacrymis sæpius mdebant. De Dilecta nunquam satis loqui poterat, quam precibus, jejuniis, & eleemosynis devotissimè colebat. Pro thymaturga ejus imagine Sacellum admirandæ elegantia maximis sumptibus excitavit. Quo autem amore erga Virgineæ Matris Sponsam, D. Josephum, S. Joannem Nepomucenum, aliosque sacros Cœlites flagraverit, haud paucis explicari potest. Secundum Superos neminem majori complectebatur amore, atque suos Religiosos; quos non virtute tantum, sed literis etiam egregiè institui curavit. Unde illos Salisburgum, Oenipontem, S. Gallum, Romam non sine magnis pecuniarum expensis ablegavit. Domi verò illustrem Bibliothecam in eorum usum instruxit. De rerum moralium doctrinâ hebdomadarias *Casuum Conferentias* ab iis haberi voluit, quò partes Confessarii in tanto tamque quotidiano peregrinantium concursu ritè implerent. Mensuris Disputationibus semper interfuit, non otiosus auditor, sed strenuus ita, ut vocant, *Argumentans*, ut nemo magis. Uti ipse verò tempora, momentaque omnia sic moderabatur, nihil ut vacuum in vitæ decursu maneret, ac, ut ait Tullius, ne ipsum quidem otium esset otiosum, ita suos Cœnobitas ad otii fugam sæpius & gravissimis exhortari verbis consueverat. Si quis eorum, ut humana fert fragilitas, vel minimum à recta aberrans linea ad illam reducendus esset, eum in correctione modum servabat, ut statim oleum infunderet desuper. Nihil suis Religiosis in ratione victus ac vestitus deesse patiebatur. Cùm octodecim tantum essent tunc temporis, quò Abbas fuit constitutus, quadraginta & plures moriens reliquit. Innumera sunt beneficia, quibus eos affecit. A Cœnobitis amorem suum

erga Cœnobii officiales, famulos, do-Subditos, mesticos, ac subditos extendit, ut communis omnium videretur parens. Ut verò de postremis tantum loquar, non nova iis onera imposuit, non dura imperavit servitia, non pecuniarum indixit exactiones; sed potiùs ære pressos alieno liberavit, eo indigentes mutuatis sine foenore pecuniis juvit, annonæ inopia laborantes gratis frumento recreavit. Majori adhuc curæ habuit viduas, & pupillos. Quantus jam ejus amor erga pauperes & egentes homines? In hos præter quotidianam stipem multa aureorum millia erogavit. Vitæ etiam subsidia quàm multis pauperibus literarum studiosis suppeditavit, ut sine iis valedicere Musis ipsos opportuisset. Hospitibus ac peregrinis, qui in Monasterio Ettalensi nunquam desunt, omnia charitatis exhibuit officia. Quis unquam Comes, quis Princeps, quis denique magnus clarusque vir apud eum diversatus est, quin sibi non à splendido Abbate, sed à præpotenti aliquo Principe exceptus videretur? Patriam deniq; universam sic dilexit, ut ejus comoda, salutem, ac felicitatè prudentissimis consiliis promovere ut cùm maximè studeret. Et verò tantam sibi cognitionem atq; intelligentiam eorum, quæ ad populos rectè gubernandos pertinent, comparaverat, ut consiliorum prudentiâ exercitatissimos Statistas & Politicos superarit. Unde propter singularem quandam tractandarum rerum scientiam tantum auctoritatis in publicis Baviaræ Comitibus consecutus erat, ut de ejus consilio & sententia plerumque omnia gererentur. Quid plura? Abbas Placidus omnes dilexit, se solum odio habuit. Quàm sibi ipse austerus fuerit, haud facile dictu est. Mensa frugalis, non lautior, quàm vel postremi fratris Laici. Ciborum enim cupedias in mensam suam inferri severè interdixerat. Sæpius aquâ restinxit sitim; somni tempora longè arctiora, quàm noctis erant; neque enim somnum ultra tres, quatuorve horas produxit. Cùm alii dormirent, ipse preces fundere, studiis vacare, literas scribere, negotia expedire, Monasterium & Collegium visitare. Verè vigilantissimus Abbas. Summam modestiam toto corporis vestitu ac habitu præseferbat. Cùm in Abbatia noviter constructa commodum habitare potuisset, ex veteri domicilio, angusto, incommodo, ob-

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

Mm

ob-

Cl. Po-
ckius mo-
ritur.

Atque hæc hujusmodi ad Cl. *Edmundum Pockium* scripseram; sed mortuo verba feci: jam enim prius vitâ excefferat, quàm literæ meæ ad Monasterium Ettalense deferri poterant. Erat verò vir ille eximius honestissimis & piis Mercatoribus parentibus anno 1691. die 18. Octobr. Salisburgi natus: ubi per ætatem licuit, in eodem hoc celeberrimo literarum emporio mercem bonam, Philosophicarum & Theologicarum scientiarum thesaurum locupletem sibi acquisivit. E seculo ad Religiosa claustra translatus, & anno 1709. die 21. Novemb. D. Benedicti Ordinem in Ettalensi Monasterio professus, factus anno 1718. sacerdos, deinceps totum libris (utens peramicâ occasione Bibliothecæ, cujus curam ultra 15. annos indefessam gessit, scivitque cum altera culinæ Ettalensis, vel sola virum fatigante, dexterrimè lustro integro conjungere) se immerfit studiis Geographicis & Historicis, quas pulcherrimas artes per complures annos in Illustri Collegio Ettalensi docuit; earundemque profectum per tabellas à se scriptas, & prælo commissas in discipulis insigniter promovit. Prodigii instar sit, quod hoc tantum potuit, & conjungere etiam voluit cum sacri Confessionalis, quod diebus Dominicis & Festis primus adivit, & ultimus deseruit, apud Ettalenses astrictioribus laboribus, infirmâ plerumque valetudine, & inter intensiores podagræ labores. Sed nempe his denique cessit, & ubi sæva hæc Erynis ipsa præcordia invasit, diem extremum obiit 20. Julii (An. 1737.) morientium Sacramentis ritè præmunitus, & in Dei voluntatem optimè resignatus.

Cùm igitur à mortuo nullum tulerim responsum, lubet hîc in gratiam Lectoris adscribere, quod V. C. *Carolus Meichelbeck* de illustri Schola Ettalensi (k) in sua Historia Frisingensi memoriæ prodidit.

Scholæ
Ettalen-
sis Histo-
ria ex Ca-
rolo Mei-
chelbeck.

Anno 1711. ex relictis à Serenissimo Bavaricæ Duce *Maximiliano Philippo* bonis facta fuit fundatio pro sex juvenibus studiosis, qui deinceps in Monasterio Ettalensi alerentur, literisque ac bonis moribus probè imbuerentur. Horum optima educatio cùm hospitibus identidem occurrentibus summopere probaretur, accidit, ut multi alii liberos suos Rev. Domino Abbati comendarent, ibidem institu-

endos. Illud exemplum etiam viros illustres paulatim in sequelam traxit, qui proinde & ipsi nobilem suam juventutem eidem D. Abbati concedere cupiebant, ibidem extra Urbium strepitus, & pericula juventuti sæpè imminentia quàm optimè excolendam.

Non deerant rationes, quæ Abbatem ad facilem anutum permoverent. Nam primo loco ei occurrebat exemplum Nobilium Romanorum, qui liberos suos curæ beatissimi Patris BENEDICTI olim commiserunt: de quibus S. Gregorius noster sic habet: *Cæpere etiam tunc ad eum Romanæ urbis Nobiles, & Religiosi concurrere, suosque ei filios omnipotenti Deo nutriendos dare.* Et mox subdit: *Tunc quoque bonæ spei suas soboles Eutychius Maurum, Tertullus verò Placidum tradidit.* Simillima passim maximo numero occurrunt in Annalibus Ordinis nostri, ut nemo eruditorum ibit inficias. Præterea in memoriam Abbatis veneratium propositum Ludovici IV. Imperatoris Augusti, qui, cùm ipsum Monasterium Ettalense munificentissimè fundasset, ac dotasset, ibi non Ascetas modò, verùm etiam Nobiles alii voluit, veluti suo loco monuimus.

Statuit itaque Rev. D. Abbas pro Nobilibus in suo illo Monasterio temporis successu collegium erigere, in quo ii prima rudimenta discerent, ac deinceps paulatim humaniores etiam disciplinas, uti etiam Philosophiæ arcana: Arithmeticam, Historiam, Genealogiam, Heraldicam, Geometriam ac Musicam edocerentur: ad artes etiam cæteras, equestrem scilicet, gladiatoriam, saltatoriam, linguasque exteras discendas adhiberentur atque exercitarentur. Desperassent multi de tanti moliminis proposito intra montes, ac in loco illo solitario executioni mandando. Verùm indefessa Abbatis industria factum esse oculis cernimus, ut hodièque præter studiosos è plebe illuc mitti solitos, ibidem singulis annis numerentur ferè sexaginta illustrissimi adolescentis, Comites atque Barones, Boii, Suevi, Austrii, Tyrolenses, Palatini, Transylvani, Bohemi, Hungari, Belgæ, Itali, alique plures, qui omnes extra Aulas & Urbes, earumque syntes positi, moribus ac disciplinis optimis adeò feliciter, atque ordinatissimè imbuuntur, ut non solum viri graves, verùm etiam magni Principes con-

consilium fortissimi Abbatis summo- perè comendent. Det optimus Deus, ut ejus præclaris vestigiis etiam successores insistant! Id certè gloriæ Dei, bonoque publico ingens incrementum adjiciet.

Quis verò credat, illustrissimæ hujus Scholæ lumen ac splendorem momento quasi extinctum, radios suos quoque terrarum diffundere, ut antea solebat, repente desuisse. Et hæc extinctio non aliunde, quàm ab igne extitit, quo Monasterium Ettalense anno 1744. conflagrans, heu dolor! penitus in cineres redactum est. Tum verò etiam de Schola actum fuit. Accessit alterum belli incendium, quò universa Bavaria, ut nemo nescit, adhuc ardebat. Quo tempore nova amplissimi monasterii ædificia è fundamentis excitare, longè difficillimum erat; unde Monasterii squalor nondum sublatus erat, quo tempore (annus erat 1748.) Eminentissimus Cardinalis *Quirinus* eò accessit, uti ipse narrat in epistola, qua iter suum Campidonense describit, his verbis: „Animus erat Campidonæ recta in „Italiâ contendere, quamvis me „quodammodo ad se vocarent Bajo- „ariæ Monasteria, excitassentque jam „antè ad ea perlustranda Præses Ge- „neralis Congregationis Bavaricæ, „Abbas Wessofontanus. Decrevi „tandem unice adire Ettalense, quod „cæteris propius viam meam pergen- „ti occurrerent. Beatæ Mariæ Virgi- „nis Imago, cujus ibi singularis est „cultus, magna non à vicinis tantum „populis, sed à longè etiam distitis „pietate frequentatus, & fama præ- „terea Academiæ ibidem à quinquaginta & amplius annis ad Germani- „cam nobilitatem Christianis mori- „bus, equestribus artibus, bonisque „literis imbuendam institutæ, invi- „tamento mihi fuerunt, ut eo com- „mearem. At præter Marianum cul- „tum, quem magnoperè ibi florere „deprehendi, reliqua spes omnis eva- „nuit. Non ibi certè splendidum Mo- „nasterium, non celebrem Acade- „miam nactus sum, sed magni tan- „tum nominis umbram, solam vasti- „tatem, ruinas duntaxat. Conscius „utique incendii, unde tantum ma- „lum manavit, ad locum illum acces- „seram, at multò foedior clades, „quàm putassem, spectandam mihi se- „dedit. Tristissimus aspectus ille adeò „viscera mea commovit, ut toto iti- „nere, quo postea Oenipontum Etta-

„la perrexi, mente mea revolverim, „decere maximè, non ex Bajoariæ „tantum Principatu, sed ex pleris- „que aliis Germaniæ ditionibus, quæ „generosam juventutem Ettalensi A- „cademiæ instituendam tradere as- „suevissent, munifica parari posse sub- „sidia ad Monasterium illud in pri- „stinum statum restituendum. Hac „verò in cogitatione defixus dum sta- „rem, seu Virginis ejus loci Patronæ, „seu S. Patris Benedicti impulsu, con- „stitui adjutricem & ipse manū operi „tam pio exhibere, spondique, ut „primo Oenipontum adveni, Abbati „Ettalensi per Epistolam, me in rem „illam mille florenos collaturum, eâ „que occasione illum hortatus sum, „ut collationes, quæ aliunde obve- „nerant, magis magisque adaugere „satageret, eam industriam adhiben- „do, quam haud parum utilem Tem- „pli sui constructioni promovendæ „experitur Catholicorum Berolinen- „sium necessitas. Hoc ipso exemplo „Ettalenses coram excitaveram, ut „rem non quidem suam, sed Matris „Dei, sed Benedicti Monachorum „Patriarchæ, sed Bajoariæ, sed Ger- „maniæ universæ, gnæviter curarent. „Hæc Em. Card.

Ex me illustrissimi duo Comites hisce annis sciscitati fuerunt, quo loco post Monasterii conflagrationem res Academiæ Ettalensis jam sitæ essent; se in eo Athenæo non minùs veræ pietatis rudimentis, quàm literarum disciplinis, & equestribus exercitiis quàm optimè institutos fuisse: in optatis habere, ut brevè restituerent, quò filios suos Ettalam mittere possint; tantum monendos esse Patres Ettalenses, se gravibus adducti rationibus duo jam non probare, quorum facultas sibi facta fuisset, ludendi nempe pro pecuniis; deinde vestes portandi aureis argenteisque segmentis ornatas; cætera omnia se matura jam ætate boni consulere, suoque probare suffragio.

§. XIV.

MONASTERIUM CREMI-
FANENSE.

A Pertissimum est discrimen, atque intervallum longè maximum, quò Palladium Cremifanense à Scholis trivialibus, ut vulgò vocantur, & quæ iis nobiliores videri exambunt, particularibus, sese disjungit, secernit, ac distinguit. Est enim verò, ac jure optimo dici meretur ACADEMIA, in qua

qua non humaniores solum literarum, aut Philosophia tantum cum Theologia, sed mathematicae etiam disciplinae, Physices experimentalis placita, Juris divini ac humani prudentia, Historiarum cum sacrae tum Civilis principia, praecipuarum ac maximè celeberrimum linguarum Institutiones, non praetermissis artium Gymnasiorum praecipuis, docentur & traduntur. Quia verò Academiae & Universitates, in quibus universarum literarum ac scientiarum doctrina explanatur, studiosae juventuti, sine praehabito Supremi Principis annutu, aperiri fas non est, ante omnia visum est afferre Regium Diploma, quo Serenissima Hungariae ac Bohemiae Regina, Archidux Austriae, Augustissima Imperatrix MARIA THERESIA Cremifanensem Academiam clementissimè anno 1744. confirmavit.

Diploma
regium
Academiae
Cremifanensis.

Wir MARIA THERESIA von Gottes Gnaden Königin in Hungarn, Böhheim, Dalmatien, Croatien, Slavonien, Ertz-Herzogin zu Oesterreich, Herzogin zu Burgund, zu Brabant, zu Mayland, zu Steyr, zu Kärnten, zu Crain, zu Mantua, zu Parma, und Piacenza, zu Limburg, zu Luxemburg, zu Geldern, zu Würtemberg, Ober- und Nider-Schlesien, Fürstin zu Schwaben, und Sibenburg, Marggräfin des heiligen Römischen Reichs, zu Burgau, zu Mähren, Ober- und Nider Lausnitz, gefürstete Gräfin zu Habsburg, zu Flandern, zu Tirol, zu Fierd, zu Küburg, zu Görz, zu Gradisca, und zu Artois, Landgräfin in Elsas, Gräfin zu Namur, Frau auf der Windischen Marck, zu Portenau, zu Saliens, und zu Mecklen, vermählte Herzogin zu Lothringen und Paar, Groß-Hertzogin zu Toscana.

Bekennen für Uns, unsere Erben und Nachkommen an unsern Durchleuchtigsten Ertzhaus öffentlich mit diesem Brief und thuen kund allermänniglich, daß uns der ehrsame Geistliche unser würcklich geheimer Rath und lieber andächtiger Alexander Abbt des Gottshaus Cremismünster in unserm Ertz-Herzogthum Oesterreich ob der Enns allerdemütigst zu vernommen gegeben; Wasmassen Er entschlossen wäre, in gedacht seinen Stüfft eine adeliche Academie aufzurichten, und daselbst nebst denen adelichen Exercitien und denen schon von zwey hundert Jahren her mit gutem Fortgang eingeführt-

kleineren, auch die höhere Studia fortsetzen zu lassen, damit die adeliche Jugend nicht allein in anständigen Wissenschaften behörig unterrichtet: sondern auch zwischen Closter-Mäuren zu einem tugendsamen Wandel desto leichter und gemiser angeführet, mithin sowohl zu ihren eigenen als des gemeinen Weesens Nutzen wohl geübet, und christlich erzogen werden möchte. Uns dahero allergehorsambst bittend, daß Wir als jetzt regierende Königin, Frau, und Erb-Lands-Fürstin in Oesterreich diese zum Behuf der adelichen Jugend errichtende adeliche Academie in unsern Lands-Mütterlichen Schutz und Schirm zu nehmen, und selbe mittelst eines hierüber ertheilenden Diplomatis zu bestätten allermildest geruhen möchten.

Wann Wir dann gnädiglich angesehen, solch des supplicirenden Abbtens zu Cremismünster demütigste Bitte, benebens erwogen, daß dessen Vorhaben gar lob- und rühmlich, auch dem Publico nutz- und ersprießlich: mithin diese errichtende adeliche Academie unsers höchsten Schutzes um so mehr würdig seye, weilen die disländig adeliche Jugend andurch die Gelegenheit überkomme, sowohl in Christlichen Sitten und Tugenden, als anständigen Wissenschaften und Exercitien mit leidentlichen Kosten unterrichtet zu werden, folgsam sich auch in ihren Vatterland ohne derentwillen auswärtige Länder mit Aufwendung grosser Spesen zu besuchen, zu unsern und des gemeinen Weesens Dienst geschickt und tauglich zu machen; wie Wir dann gegen ihm Abbt der gnädigsten Zuversicht seyn, daß er nach seiner in gelehrten Sachen ohnedem besitzend-fürtrefflich Erfahren- und Geschicklichkeit sothane Academie mit allen Erfordernissen behörig versehen, und den Fortgang der allda studierenden Jugend bestmöglichst zu befördern sich allstätts eysrigst werde angelegen seyn lassen.

Als haben Wir über den von unsern Nider-Oesterreichischen Regierung und darobiger Lands-Hauptmannschaft disfalls abgefordert- auch jüngsthin gehorsambst erstatteten gutachtlichen Bericht mit wohlbedachten Muth, gutten Rath und rechten Wissen sowohl für Uns, als unsere Erben und Nachkommen vorgedachte adeliche Academie nicht allein gnädigst beangenehmet, gutgeheissen, und bestättiget, sondern selbe auch in unsern Landsfürstlichen Schutz, und Schirm

Schirm allermildest an- und aufgenommen.

Thun das auch beangenehmen, und bestätten mebrgedachte adeliche Academie, wie vorstehet, aus König- und Landsfürstlicher Machts Vollkommenheit hiemit wissentlich in krafft dis Briefs, ordnen, setzen, und wollen, daß solche von nun an in ewige Welt-Zeit in unsern und unsers Durchleuchtigsten Ertz-Hauses Schutz und Schirm beständig bleiben, in selber als in öffentlichen Schulen die Professores ihre Studia und Lectiones tradiren und geben, auch jener Freyheiten, und Befugnissen, welche andere derley mit Landsfürstlicher Protection fürgeesehene Academies genießen, sich ebenfalls erfreuen, und von niemanden, wer der immer seye, auf einigerley Weiß hierwider angefochten, beschweret, oder bekümmert werden solle.

Gebieten darauf N. N. allen und jeden Unseren Nachgesetzten geist- und weltlichen Obrigkeiten, insonderheit aber jetzig- und künfftigen unsern Statthaltern, Land-Marschallen, Lands-Hauptleuthen, und sonst allen anderen unsern untergebenen Stellen, und Gerichten hiemit so gnädig- als ernstlich, und wollen, daß gleichwie Wir auf diese heylsame und dem gemeinen Weesen vortrügliche Academie ein besonders Aufsehen zu allen Zeiten gnädigst tragen werden, also auch sie vorgedacht- adeliche Academie diser Unserer darüber ertheilt-gnädigsten Bestättigung, und Schutzes allstätts ruhiglich genießen lassen, und sowohl den gegenwärtigen als alle künfftig nachfolgende Abbt zu Cremismünster in denen hierin falls machend-nutzlichen Verfüg- und Anordnungen nicht hindern, irren oder beschweren, sondern denen selber bey jeder Vorfällenheit auf Verlangen den nöthigen Beystand leisten, und von Unsertwegen vestiglich schützen, schirmen, und handhaben, darwider selbst nicht thun, noch das von andern zu beschreiben gestatten, in kein Weiß noch Weeg, als lieb einem jeden seye unsere schwere Ungnad, und Straff zu vermeiden.

Das meinen Wir ernstlich mit Urkund dis Briefs, besiegelt mit unsern König- und Ertz-Hertzoglich-anhangenden Insegl, der geben ist in unserer Haupt- und Residenz-Stadt Wienn den sibenzehenden Monats-Tag Septembris nach Christi unsers lieben

Herrn und Seeligmachers gnadenreichen Geburt in sibenzehnhundert vier und vierzigsten, Unserer Reiche in vierten Jahre.

MARIA THERESIA mppria.

J. F. Gr. v. Seilern mppria.

Ad Mandatum Sac. Reg. Majestatis proprium.

Matthias Benedict
Fensterwalder.

Hoc verò amplissimum Diploma modernus Dominus Praeful Excellentissimus, quippe Sac. Caes. Majestati à Consiliis Intimis, ALEXANDER hujus nominis Abbas II. impetravit. Cum enim intelligeret, quanta esset utilitas & necessitas, ut juvenus maximè illustris earum literarum ac bonarum artium disciplinis, quibus ad Reipublicae gubernacula ritè moderanda opus est, institueretur, sapientissimè animum ad universalem Academiam erigendam adjecit, eamque magnis erectam impendiis Regio Diplomate confirmari curavit. Quòd si proinde in Academia Cremifanensis initia, incrementa, & progressus intueor, tres occurrunt amplissimi Abbates, qui in ea fundanda laudatissimam collocarunt operam. Primus est Gregorius Lechnerus, qui anno 1548. vel 1549. apertà literarum studiosis schola, prima ejus jecit fundamenta. Alter est Placidus Buchauer, qui Scholae Seminarium superiori seculo adauxit. Tertius Alexander Füxelmüller (hoc enim Rev. Praefuli cognomentum) qui scholam ad Academiae culmen & fastigium evexit, adjutus prudenti in omnibus consilio, industrià, & operâ V. C. Nonnosi Stadler, Majoris Oeconomii Cremifanensis Monasterii, quod verè inclytum, praepotens, ac Superioris Austriae primarium habetur. Nec partes suas in hoc bonarum literarum mercatu constituendo desiderari passim sunt caeteri Ascetae Cremifanenses propè omnes, qui ut pietate in Deum, charitate in homines, legumque monasticarum observantiâ celebres ac conspicui habentur, ita optimarum artium disciplinis apprimè exculti de communi hominum societate bene mereri student, atque in praecipuis habent curis. Frustra ab Excellentissimo suo Abbate Academiam conditam arbi-trantur, nisi operam dent, ut ea sit perpetua, & studia literarum fibreant maxi-

maximè; neque alio nomine Cremifanum magnificentius elatiusque se jactet, quàm quòd Musarum sit sedes, sapientiæ domus, ac doctrinarum domicilium.

Ex hisce igitur Viris Religiosissimis Academia habet unum Regentem, duosque Subregentes, penes quos sunt universæ illustres juventutis quasi habenæ; apud quam perpetuò habitant, eamque verbis magis, pudore, ac comitate regunt, quàm metu, & verborum acerbitate in officio retinere student, non imemores illius apud Poëtam: *Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.* In tria autem Contubernia ob id Nobiles Juvenes sunt divisi; quæ Contubernia non tantum bellè, sed & splendide in omni cultu exornata sunt aulæis, picturis, reliquòque omni apparatu, & supellestiale non comoda tantum, sed concinna, nitida, pereleganti. Nihil huc admittitur, quòd Musarum oculos, quæ ad loca incultæ & parum amœna non libenter accedunt, offendere possit. Abest deinde omnis strepitus, tumultus, clamor, qui animum à cogitando, legendo, scribendo avocare, atque in diversa distrahere possit. Magna studiorum tempore quies, otium, silentium.

Linguarum, artiumque equestrium Magistri delecti ac mercede conducti sunt maximè idonei, periti, ac industrii. Linguae Hebraicæ ac Græcæ unus est Magister pro iis, qui earum cognitionem sibi comparare cupiunt. Unus item linguae Gallicæ & Italicæ. Magister saltus & armorum. Magister etiam artis equestris cum hippodromo duplici, altero pro æstivis, altero pro hibernis mensibus. Præter Professore Matheseos adest etiam Magister, ut vocant Ingeniarius, qui foris in campo velut Martis juventutem exercet. Quò autem gravioribus exercitationibus tanquam ab opere feriata illustris Juventus ad studia resumenda, & exercitia equestria addiscenda alacrior reddatur, neque in exhauriendis laboribus plus æquo defatigetur, non desunt honestæ animi remissiones, maximè statis temporibus venationes, quarum illustres juvenes sunt amantissimi.

Præter illos autem adest intra Monasterii septa Seminarium quoddam, quod hic *Museum* dicere mos invaluit. In quo juvenes propriâ victuri impensa suscipiuntur, domi etiam

nobiles; potissimum autem ex Monasterii liberalitate sustentantur, jam plures, jam pauciores, interdum quadragesimum excedunt numerum. Nec istorum habitatio inconcinna est, sed bellum in modum exornata. Omnes ingenuè & liberaliter tractantur.

Scholas quod attinet, eæ ita reguntur, ut humaniorum classibus singulis singuli præsent Professores. Logices Professor unus est; Unus Physices ac Metaphysices. Unus Matheseos & Philosophiæ experimentalis. Unus Theologiæ Moralis. Unus Juris Civilis Institutionum. Unus Digestorum. Unus Juris Canonici. Unus Theologiæ Speculativo-Dogmaticæ. Unus Præterea Præfectus Scholarum, nullius classis Professor, ut hoc accuratius ad mores & eruditionem juventutis attendere valeat.

Studiofi seu Scholares duplicis dici possunt ordinis. Alii sunt, qui participes fiunt exercitiorum, quæ nobilia vulgò dici solent, ut artis equestris, gladiatoriæ &c. Et hi omnes sunt intra Monasterii septa, ærèque non magno ibidem in omni victu factis lautè aluntur, & instruuntur, frequentantes pro sua quisque ætate scholas. Alii ibidem in Musæo aluntur ex diversis scholis, ut supra jam expositum.

Alterum Scholarium genus est eorum, qui mensa Monasterii non utuntur, sed in oppido per civium domos conducunt sibi & habitationem & victum: atque inde scholas frequentant.

Verbo, nihil eorum deest, quæ Publicam Academiam, qualis per Diploma Regium hæc est, decere dignoscuntur. Disputationes publicæ tum exercendi ingenii, tum declarandi profectus causâ non infrequentes habentur. In his juvenum alii opponunt, alii defendunt, utriusque velut in palæstra alacriter desudant, & quasi de palma ac præmio inter se certant pulcherrimo, atque alter altero doctior haberi contendunt.

Quia verò omnis eruditio ac doctrina, quantumvis magna & præstans, parvi faciendâ est, nisi sit cum virtute, vitæ integritate, morumque probitate conjuncta, prudentissimis hac de re statutis cautum est, ad quorum observantiam omnes adstringuntur. Exercitationes sacræ tum quotidianæ tum extra ordinem vigent saluberrimæ. Re enim ipsa & experientia docemur, nihil ad Reipublicæ salu-

salutem & incolunitatem magis esse proficuum, quàm si juvenes non ad hunc morem, qui nunc increbuit, sed ad veterem disciplinam, sanctissimamque instituantur, atque postquam vera erga Deum pietate & timore fuerunt imbuti, è scholis dimittantur.

Præter ecclesiam Monasterii adest Sacellum proprium magnæ elegantiae, in quo Academici rei divinæ quotidie intersint, Deoque cultum adhibeant. Ut verò Supremi etiam Numinis parentem, Misericordiae Matrem, quæ se diligentes diligit, & ad se piè ac religiosè confugiens tuetur, ac protegit, præcipua veneratione atque honore prosequantur, Parthenicum erectum est Sodalitium. Quæ quidem Academica Congregatio, ut vocant, à Sacrosancta Sede Apostolica est confirmata, spiritualibus magnisque ditata thesauris, ut ex ejusdem Pontificia Bulla perspicuum sit, quæ hæc est:

BENEDICTUS PP. XIV.

Bulla Pontificia.

AD PERPETUAM REI MEMORIAM. Cum, sicut accepimus, in Monasterio Monachorum Ordinis S. Benedicti loci Cremifanensis, Passaviensis Diocesis una pia & devota Christi fidelium Scholarium seu Studentium tantum Confraternitas seu Congregatio Academica nuncupata, sub titulo sanctæ MARIÆ in Piscinula etiam nuncupata, canonicè erecta seu erigenda existat, cujus Confratres quamplurima pietatis & charitatis opera exercere consueverunt, seu intendunt, Nos, ut Confraternitas seu Congregatio hujusmodi majora indes suscipiat incrementa, de omnipotentis Dei misericordia, ac BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate consili omnibus Christi fidelibus scholaribus seu studentibus tantum, qui dictam Confraternitatem seu Congregationem imposterum ingredientur, die primo eorum ingressus, si verè poenitentes & confessi sanctissimum Evcharistiæ Sacramentum sumpserint, plenariam; ac tam descriptis quàm pro tempore describendis in dicta Confraternitate Confratribus in cujuslibet eorum mortis articulo, si verè quoque poenitentes & confessi, ac sacra communionem refecti, vel quatenus id facere nequiverint, saltem contriti Nomen JESU ore, si potuerint, sin minus, corde devotè invocaverint, etiam ple-

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

nariam; nec non eisdem nunc & pro tempore existentibus dictæ Confraternitatis seu Congregationis Confratribus etiam verè poenitentibus & confessis, ac sacra communionem refectis, qui prædictæ Confraternitatis seu Congregationis Ecclesiam seu Capellam vel Oratorium die vigesima tertia mensis Januarii à primis Vesperis usque ad occasum solis diei hujusmodi singulis antè devotè visitaverint, & ibi pro Christianorum Principum concordia, hæresum extirpatione, ac sanctæ Matris Ecclesiæ exaltatione piè ad Deum preces effuderint, plenariam similiter omnium peccatorum suorum indulgentiam & remissionem misericorditer in Domino concedimus. Insuper dictis Confratribus etiam verè poenitentibus & confessis ac sacra communionem refectis Ecclesiam seu Capellam vel Oratorium hujusmodi in quatuor aliis anni feriatis diebus per memoratos Confratres semel tantum eligendis, & ab Ordinario approbandis, ut supra visitantibus & ibidem orantibus, quo die prædicto cum id egerint, septem annos & totidem quadragesimas; quoties verò Missis & aliis divinis Officiis in Ecclesia seu Capella vel Oratorio hujusmodi pro tempore celebrandis & recitandis seu Congregationibus publicis vel privatis ejusdem Confraternitatis, seu Congregationis ubivis faciendis interfuerint, aut pauperes hospitio susceperint, vel pacem inter inimicos composuerint, seu componi fecerint, vel procuraverint, nec non etiam, qui corpora defunctorum, tam Confratrum hujusmodi, quàm aliorum ad sepulturam associaverint, aut quascunque Processiones de licentia Ordinarii faciendas, sanctissimumque Evcharistiæ Sacramentum tam in Processionibus, quàm cum ad infirmos, aut aliàs ubicunque, vel quomodocunque pro tempore deferretur, comitati fuerint, vel si impediti, campanæ ad id signo dato semel orationem Dominicam & salutationem Angelicam dixerint, aut etiam quinquies orationem & salutationem eandem pro animabus defunctorum confratrum hujusmodi recitaverint, aut devium aliquem ad viam salutis reducerint, & ignorantibus Præcepta Dei, & ea, quæ ad salutem sunt, docuerint, aut quodcunque aliud pietatis vel charitatis opus exercuerint, toties pro quolibet prædictorum operum exercitio sexaginta dies de injunctis eis, seu aliàs quomodolibet debi-

N n

tis

tis poenitentis in forma Ecclesiae consueta relaxamus. Praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, ut si aliis dictis Confratribus praemissa peragentibus aliqua alia indulgentia perpetuo, vel ad tempus nondum elapsum duratura concessa fuerit, praesentes nullae sint, utque si dicta Confraternitas seu Congregatio alicui Archiconfraternitati aggregata jam sit, aut quavis alia ratione uniatur, vel etiam quomodo libet instituat, priores & quavis aliae literae Apostolicae illis nullatenus suffragentur, sed ex tunc eo ipso pariter nullae sint. Datum Romae apud sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die xvii. Decembris MDCCXLV. Pontificatus nostri anno quinto.

Lect. in Consil. Eccl. 14. Jan. 1746. Exped. cum designatione quatuor festorum sequentium, scilicet S. Scholasticae V. S. Josephi Sponsi B. V. M. Visitationis ejusdem B. M. V. & S. Catharinae V. & M. Concl. fiat publicatio juxta tenorem Brevis. Sign. Passavii ex Consilio Eccl. die & anno quibus supra.

Joan. Evang. Krenater
Consil. Eccl. & Offic. Not.

Quare autem Academica haec Congregatio sub Titulo MARIAE IN PISCINULA erecta fuerit, ratio in ejusdem Legibus redditur, quae anno 1747. Styrae typis vulgatae fuerunt. Est igitur Academia Cremifanensis Musarum domicilium, literarum emporium, artium equestrium palaestra, eruditionis & doctrinae officina, morum & virtutum magistra, & quod non postremae laudis loco haberi potest, prima Nobilium in Austria, prima, inquam tempore. Nam ea, quae RR. Patribus Societatis concessa est, Viennae in Theresiano, posterior est. Adde, quod Schola, seu Gymnasi-

um Cremifanense sit omnibus Jesuitarum Scholis antiquius, quippe jam anno 1548. vel 1549. ut supra dictum, ab Abbate Gregorio Lechnero erectum, à Placido Buchauer auctum, ab hodierno vero Praesule ALEXANDRO ad Academiae culmen evectum. Qui Reverendissimus & Excellentissimus Abbas cum ob alia virtutum decora habeatur insignis, tum vero vel hoc uno venit nomine celebrandus, quod Scholae Cremifanensis gloriam, quasi haereditario acceptam jure, non solum non interire non sit passus, sed iis honorum incrementis, quae poterunt esse maxima, reddiderit auctorem, multoque, quam antea adis duobus seculis, illustriorem.

Jam vero, Benevole Lector, ex te sciscitari liceat, qualis haec videatur Benedictina Academia? An non egregia, praecleara, atque ea omnino, abs qua juventutis, maxime illustris, eximia institutio tam in corporis quam animi exercitationibus sperari possit? Quare optandum est, ut juvenes & adolescentes, non tam rerum & Academiae novitate, quod naturae hominum corruptae frequentius, & quasi congenitum habeatur, quam literarum atque bonarum artium amore & desiderio exciti ad eam quasi sturnatim advolare non praetermittant; maxime cum parvo hic vivatur, & instruatur, quod Palladis alumnos facile allicere & potest & solet. Quamquam ego, si quid in hac re intelligo, satius esse existimem, multoque ad profectum in studiis majorem faciendum conducibilius, si Academici numero non nimium frequentis sint; alias enim futurum est, quod alibi fieri consuevit, ut centum discipuli uni Magistro dent operam, unus vero Magister vix decem discipulis, ut expedit, operam dare possit. Verum hoc diductius explicare, huc non pertinet.

§. XV.

De erigendo communi per Germaniam Seminario Benedictino, ad excolenda instar Patrum Congregationis S. Mauri solidiora Studia.

E Numeratis celebrioribus inter Benedictinos Scholis, Lycæis, & Academicis, non incongruum, nec inutile futurum duximus hic attexere *Votum Anonymi* nuper publico datum, pro communi per Germaniam Seminario Benedictino, una cum Academia Nobilium, in Universitate Heidelbergensi, aut in alio quovis commodiori loco, ex residuis desolatorum in Palatinatu Rheni Monasteriorum proventibus, ad excolenda instar Pa-

trum Congregationis S. Mauri solidiora studia, erigendo, fundando & stabilendo; ita enim causam hanc illustrem sanè & momentosam perorat noster, media etiam, quibus id confici posset, submissè insinuans.

Multa cum sint ad rectè constituendam Rempublicam à Viris prudentibus sapienter excogitata, atque à Legislatoribus praecclare sancita, haud scio sanè, an aliud quidpiam hoc in genere praestantius, salubrius, aut illustrius constitutum unquam fuerit, quam illud, quod de *Illustri Juventute ad omnem virtutis & doctrinae partem informanda* apud Veteres majorem praeceteris vim habuisse produnt historiae. Ea enim apud omnes benè moratas gentes ex ipsis naturae ducta principiis invaluit opinio, ut si salvam florentemque & beatam velimus Rempublicam, praecipuam illis Surculis, in quibus spes publica vertitur, ritè excolendis formandisque curam esse collocandam. Quid namque est in hominum vita vel ad fructum suavius, vel ad dignitatem honestius, vel usu salutaris, quam à teneris sobrietatem, prudentiam, justitiam, virtutem & sapientiam imbibere? quid tristius verò ac exitiusius contingat, quam si à DEI disciplina & operibus illius alieni, omnia sceleribus, flagitiis & libidinibus polluant feroces & rapidi? Quae autem gens tam agrestis & barbara, quae non agnoscat, non intelligat, à primis annis reliquam pendere vitam, esseque cum primis rudimentis apta connexaque caetera, postrema cum mediis, cum initiis utraque ferè consentire? Ut enim in femente posita spes messis est, ita totius reliquae vitae expectatio ab educatione pueritiae pendet. Altas radices agunt serpuntque latè uti in novalibus, quibus primis annis semina committuntur.

II. Mirari itaque desinant boni Civis omnia mala, graves calamitates, scelera, flagitia, exorbitantias quasi facto agmine per Aulas, Urbes, Vicos & Oppida grassari, eam curam passim neglectam, quae vel maxime commendata omnibus esse debuit publicè privatimque. Filiorum infantiam deliciis & voluptate parentes corrumpunt, corpus otio, animum libidine immuniunt, ostro, purpurâ, auro, gemmarum fulgore superbiam fastumque alunt; cupediis irritatur palatum, nervi omnes corporis & animi eliduntur: Domi audiunt vidèntque, quae pudet pigèntque referre, exempla turpitudinum, vitiorum imagines... Et

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

credimus ex iis adolescentibus aut strenuos milites, vel generosos Equites, aut apolectos Senatores evasuros? quos potius credi par est majores factos, clavo admotos, vel Magistratum adeptos, majore vitiorum licentiâ miserabiles strages quamprimùm edituros. Non facilè eluuntur colores, quibus natus lanarum candor mutatur, retinetque odorem testadiu, quo est primo tempore imbuta.

III. Et verò rerum imagines à primis annis susceptae, Exempla, Praeceptaque quantoperè haereant, quantum vim sive ad corrumpendos mores, sive ad castigandos habeant, vix credi possit. Quod quidam praecleara facinora per totam vitam suscipiant, quod pravos motus coërceant, alii libidini, ignaviae, luxui, caeterisque vitiis mancipentur, ferè ex prima institutione totum pendet; sapuit, qui dixit: ** Adolescens juxta viam suam ambulans, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Canem tu mihi venaticum, dum tener est, instituas, odore persequi feram, monstrare praedam rictu contracto, sublatave manu, alterum offae, saltationi, excubiis asuefac, quantum consuetudo valeat à teneris suscepta, facile experieris. Equum inutilem putes noxiūque, nisi à primo tempore domitus, tergo fessorem admittere, pedes movere ad numerum, fræno & calcaribus regi virgaque sit edoctus. Mites arbores, dum sunt tenerae, adminiculis erigas, circumcidendo castiges, telluris vitio laborantibus mutes locum; ne eam curam neglectam silvescant, frustra deinde omnis labor sit: *Frangas enim citius, quam flectas, quae semel induerunt.* Et erit aliquis tam à communi sensu alienus, tam oblitus publicae salutis, qui non putet omnem curam tenerae praesertim Nobilium Adolescentulorum aetati impendendam? formandos ad justitiam, Exemplis Praeceptisque ad innocentiam pro statū sui conditione erudiendos, quo tempore mollis ceræ adinstar ducentis manum sequuntur, in quemcunque velis habitum formamque mutare? Divina sanè Platonis sententia est: *Magna ingenia, nisi rectè instituta literis fuerint, quae mores emolliunt, tanto deteriora & Reipublicae perniciosiora*

Prov.
22.

evadere, quanto majores in illis igniculi extiterint. 6. de Rep.

IV. Quapropter Sapientissimi Legislatores, prudentesque Viri ad præcipuam suæ providentiæ partem pertinere semper judicârunt, quibus moribus prima ætas imbueretur, plurimumque operæ posuerunt in Nobilium cumprimis Adolescentium institutione commendandâ. Sic *Lycurgus* Lacedæmone ex numero Principum ei curæ virum præfecit prudentiâ probitatæque præstantem, quem *Pædonomum* dixit, sublatis servis, quibus liberos instituendos credere antea parentes soliti erant, ne frequenti cum iis usu serviles induerent mores. Id secutus *Aristoteles* è pluribus Magistratibus unum eidem officio cum ampla jubendi vetandique potestate præficiendum voluit. Melius *Persæ*, uti *Xenophon* scribit, divisâ multitudine in quatuor partes pueris Nobilium instituendis viros principes præfecerunt, ex senioribus selectos, probitate excellentes, ut uberius proventus existeret, duodecim numero, quo partitâ inter multos curâ, minor esset labor, diligentia & æmulo major. Alexandrini Reges istud quoque providerunt, ut *Literatos doctosque viros ex omni terra cogerent, quibus & Musæum, in quo fas esset Musis operari, exstruxerunt; immo & alimenta è publico erogabant iis, qui Musæi consortes erant*, ut refert *Strabo* libr. 17. Hoc itidem studio excitati Reges *Ægypti*, *Pergami*, & *Spartani* longè majorem sollicitudinem & gloriam in cultura illustri præfertim juventutis, ac in fovendis bonarum artium disciplinis, erigendisque publicis Eruditorum emporiis, quàm in rebus bellicis collocabant. Quam fanè industriam curamque optant boni omnes, ut ex parte nostri Principes ac Magnates imitentur.

V. Sed ad res nostras propius ut accedamus, primis certè sæculis *Benedictinos* passim in palæstra illa scholastica, magno & suo & Reipublicæ commo, desudasse communis vox est. Enimverò Optimates experientiâ probè edocti, quàm periculosum sit liberos sine delectu cuicumque se obstrudenti erudiendos tradere, jam inde à primis temporibus eam educandæ juventutis curam sacro Ordini *Benedictino* demandandam esse censuerunt, quod plurimum referre existimarent, si pueri pietatem cum literis sensim instillatam auribus oculisque

imbiberent apud Viros Deo sacros affiduè versantes. Ejus rei testes prodeunt *Placidus & Maurus* Senatorii Ordinis puberes, aliique eximiâ indole adolescentuli, quos sanctissimus Legislator *BENEDICTUS* ipse à teneris ad omnem virtutis pulchritudinem & ingenii cultum educavit, utque idem facerent posteri, in sua Regula saluberrimè monuit. Quo factum, ut ejus instituti cultores acceptum à Patre munus, cum aliàs semper excoluerint, tum majori apparatu resuscitarent, postquam *Divi BENEDICTI* propago in Gallia, Anglia, Hispania, Germania felicior germinare multiplicari, & ad novarum gentium populorumque conversionem, aut hæresum extirpationem efflorescere cœpit. Unde haud levis publica utilitas extitit, & pronior in hunc Ordinem nationum omnium favor, opesque Cœnobiis ingentes accesserunt, omnibus certatim pios eorum conatus, & serviendi Ecclesiæ ac Reipublicæ studia juvantibus, re, operâ, consilio & subsidio. Hinc veterum Cœnobarum frequens istud erat Epicherema: *Ex Scholis omnis nostra salus, omnis gloria, omnis felicitas, divitiæ omnes, ac Ordinis splendor constansque stabilitas.*

VI. Laudandi igitur Majores nostri, quod in studium juvandi Republicam impulsi hanc educandæ & erudiendæ Illustris Juventutis provinciam Magni Parentis sui exemplo arripuerint, Divinum se Numen promereri, & Principes ac Proceres sibi devincire eâ laboris procuratione rati, in qua tantum momenti videbant repositum. Laudandi etiam posteri, qui Patrum æmulatione *Hieraci* in regno *Navarræ*, *Oveti* in Hispania, *Duaci* in Flandria, *Salisburgi & Frisingæ* in Bavaria, *Fuldæ* in Buchonia, *Viennæ & Cremisani* in Austria, *Ethalæ* & alibi in Germania hodièque sacras literas & disciplinas omnes publicè summo cum fructu profitentur. Sed quia res ad Triarios, quod ajunt, rediisse videtur, hinc gradus nobis tantisper figendus est. Jam enim adversus *Benedictinæ* Familiæ præsertim Germaniæ inferioris Cœnobitas adeò conclamatum dignoscitur, ut & *Flagritribæ* in scholis, & *Eruditi* in *Musæis* passim mustitent; *Studiorum & Talentorum nullum ferè inter eos esse usum, tum quod ista non æstimentur in Cœnobiis, tum quod hæc in le-*

cis

cis minis celebribus sita, occasionem iis utendi eripiant. (1)

VII. Quamobrem, cum teste *Hugone*, per scientiam fiat gressus ad disciplinam, per disciplinam ad bonitatem, per bonitatem verò ad beatitudinem; cumque *Vita præter Chororum & Missam otiosa, sine literis facillè evadat vitiosa, ac mors potius dicenda sit, quàm vita.* (Otium sine literis mors est, & hominis vivi sepultura. *Seneca* ep. 82.) *Ut ipsis Monachis proficiendi in scientiis via opportuna non desit*, *CLEMENS V.* Pont. Max. in Concilio Viennensi de anno 1312. sapientissimè statuit (m), *ut in singulis Monasteriis, quibus ad hoc superunt facultates, idoneus teneatur Magister, qui eos in primitivis scientiis instruat diligenter.* *BENEDICTUS* verò *Papa XII.* in solemni sua constitutione anno 1336. super prospero statu Monachorum O. S. B. edita, *Ut eadem religio, in divini cultus obsequio floreat honestatis candore, fulgeat disciplina regulari, præmineat sapientiâ, ac scientiæ divinæ pariter & humanæ (sine quibus mortalium vita non regitur) fulgoribus rutilet: nec decrescat in profectu substantiæ temporalis, saluberrimè decrevit & ordinavit (n), Ut postquam Monachi in scientiis primitivis eruditi fuerint, ad sacræ Theologiæ, SS. Canonum, aut Historiæ Ecclesiasticæ transeant facultates, & singula Monasteria, de quolibet numero vicinarii Monachorum, unum vel duos idoneos pro fructu majoris scientiæ acquirendo ad generalia seu solemnia studia mittere teneantur, & cuilibet ipsorum mittendorum de pensione annua providere. . .* Quâ itidem de causa Patres Concilii Tridentini statuerunt Sess. 23. Can. 18. *Ut singulis in Diocesis Seminaria alendis atque erudiendis junioribus excitarentur.* Et quia Cœnobitas paulatim laboribus Apostolicis more majorum exantlandis aptandos eadem Synodus censuit, ipsis quoque Abbatibus necessitatem quamdam imposuit (o), *Ut insuper Præceptores in Cœnobiis alerent: Atque ne celestis ille sacrorum librorum Thesaurus, quem Spiritus sanctus summâ liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat, providè decrevit: Ut in Monasteriis quoque Monachorum, ubi commodè fieri queat, etiam Lectio S. Scripturæ habeatur; qua in re, si Ab-*

bates negligentes fuerint, Episcopi locorum, in hoc ut Sedis Apostolicæ delegati, eos ad id opportunis remediis compellant. Quia autem hostis humani generis *Linguarum scientiâ*, singulari dono Dei hominibus traditâ, ad ipsius Largitoris contumeliam, & fidei catholicæ detrimentum, nunc ut cum maximè abutitur, hinc *PAULUS V.* Pont. Max. motu proprio constitutione perpetuò valiturâ an. 1610. die 31. Julii sub gravibus pœnis & censuris sancivit, *ut in cujuscumque Ordinis & instituti Regularium studiis Lectiones Linguarum Hebraicæ, Græcæ, Latine & Caldaicæ instituantur.* Quod decretum S. Congregatio de propaganda fide anno 1623. die 16. Octobris ferè executioni demandari jussit, ex speciali mandato *URBANI VIII.* præcipiens, *ut in Capitulis generalibus ejus decreti observatio juretur, &c.* *Margarini Bull. Casin. Const. 291. 295. 383.*

VIII. Quibus quidem sacratissimis ac saluberrimis Constitutionibus morem gerere cum teneamur, cum in finem Sapientissimi quidam *Benedictinæ* per Germaniam Familiæ Antistites, & cum iis Cœnobitæ saniores, consultum & utile duxerunt, ut commune quoddam universo Ordini *Benedictino Seminarium* seu Collegium in Universitate Heidelbergensi, vel alibi ex residuis desolatorum in Palatinatu Monasteriorum proventibus, collatis unâ per confederationem subsidiis erigeretur, fundaretur, & stabiliretur, eâ quidem animi sententiâ, ut eliminato illo Studii genere, quod *Sophisticas* nugas ad nauream profequitur, & à sublimiorum scientiarum cultu ingenia retrahit, illic solidiores duntaxat excolantur disciplinæ, videlicet: *Theologia Dogmatica & Polemica*, præsertim de Controversiis, quæ Catholicis cum modernis hæreticis intercedunt, *Studium* item *Sacræ Scripturæ*, *SS. Patrum, Conciliorum, Historiæ Ecclesiasticæ, Juris publici, Naturæ & Gentium*, nec non *Rei Diplomaticæ, & Linguarum originalium Hebraicæ, Caldaicæ, Græcæ*, aliæque similia in his Regionibus maximè necessaria, & à solis ferè A catholicis exulta, subindeque flagitiosè tractata, & in avitæ fidei elisionem detorta.

N n 3

IX.

(1) Libellus de Cura salutis.

(m) Clem. Ne in agro. -- De statu Monachor.

(n) Cap. VI. & VII.

(o) Chopin. de jure Relig. Lib. 1. Tit. 2. N. 8. p. 58. *Petrus Maria Forti* de jure conservatore Regularium &c.

IX. Quia verò pleraque per Germaniam Monasteria ab Optimatibus fundata, dotata & ampliata fuerunt, ut progenies sua benè in illis instituta utilis esset exemplo & doctrinâ hominibus; plusque laboris & curæ tribuendum semper duxit Benedictina Familia culturæ Illustris Juventutis, quam adultorum informationi, quorum ætas durior, aut malitia subinde iniquior est, quam ut medentium manus ac operas ferant; Hinc etiam præfati Abbates Majorum suorum Instituto excitati, ut suum erga Principes & Statum Equestrem testentur affectum, ac benè de Republica merendi studium, memorato Collegio à se, ut præfertur, erigendo, ACADEMIAM NOBILIUM [qui in vicinis Rheni, Franconia, & Sueviae Circulis frequentes degunt, atque ex defectu occasionis opportuna, ac debita informationis passim excurrunt ad Heterodoxorum Gymnasia, ubi pessima cum lacte imbibunt principia, quæ deinde majores facti, & ad officia publica in Aulis Principum admoti in avita Religionis exitium detorquent.] adjungere, & instar Ethalensis in Bavaria effingere ac formare intendunt, ut illic eximie indolis Adolescentes, in spem collapsæ Majorum fidei resuscitandæ educantur, & unâ cum Religiosis Alumnis in liberalibus disciplinis, pro Statûs sui conditione, velut unius moris in Domo, castè pièque instruantur. Fore enim confidunt, ut cum fide pietas lætius & constantius in fructus adolescat, si quando radix enthea, i. e. intellectus ab errore, & flexilis adhuc voluntas à cupiditate præservata, aut perfanata fuerit.

X. Præterea quoniam callidi quidam nostræ ætatis Censores, pulcherrimi nominis objectu fallere dum pergunt, Monachos loco pellere fatagunt, utque majoris boni prætextu pias foundationes suis usibus aptare facilius possint, Benedictinos quantumvis contemplationi, precibus, lacrymis & gemitibus pro salute Patriæ & militantis Ecclesiæ in Cœnobiis deditos, velut Ventres pigros, stupidas pecudes, & inutilia terræ pondera, minus verecundè solent traducere, ipsisque odium & invidiam apud Principes, Magnates & imperitum vulgus vel maximè exinde conflare, quòd Bono publico nihil conferant operæ, nullum Ecclesiis præstent obsequium, nec salutem animarum aut Christianæ cha-

ritatis officiis incumbant. . . . ut malefacta hæc elidantur dicteria, & per ministerium servitutis nostræ, ut Divus ait Bernardus, qui sapiunt, non desipiant, qui non sapiunt, sapiant, & qui desipuerunt, resipiscant, præfati Seminarii seu Collegii Professores & Alumni, suas in futurum offerunt operas non solum ad professoras academicas, & Illustrium instructionem, sed etiam ad MISSIONEM APOSTOLICAM (si ita Summo Pontifici visum fuerit) pro rerum, locorum ac temporum exigentiâ obeundam; ut hoc labore Apostolico Fideles in fide & charitatè conserventur, errantes ab errore liberentur, & parta in Collegio doctrina ad praxin deducatur. Hoc enim prædicationis munus in Germania præ cæteris ad Cœnobitarum O. S. B. fortissimum genus pertinere ex eo videtur, quòd Evangelium primi his terris intulerint, & Ecclesias, Universitates, Scholâsque excitaverint: Divino namque judicio, ait Doctor Angelicus Opusc. 19. Cap. 4. reputatus fuit BENEDICTUS idoneus, cui immediatè à Deo committeretur prædicationis officium: & sic tam verbo, quam exemplo suos Discipulos imbuit utraq; vitâ, ut Scalam, quam erexerat in regula, ascenderent contemplativi ad Deum, & Angelorum more descenderent per compassionem ad proximum.

XI. Cùm autem Ordo S. Benedicti in solo Palatinatu ultra quadraginta utriusque sexûs Monasteria, ferociente turpissimo religionis dissidio, per hæreticos viâ facti occupata, demùm redimendæ pacis causâ profanis ipforum incubis, urgente fatalium temporum necessitate relinquere debuerit, non quidem absolutè & in perpetuum, sed tolerantivè tantùm & quoad usum facti, donec aliter de Religionis controversiis dispositum fuerit; jam verò integrum defudet seculum in hujusmodi controversiarum compositione, nec spes ferè ulla ejus obtinendæ appareat, verendumque sit, ne majores deinceps nectantur difficultates, dum unius perversi moliminis felix exitus, ad aliud est stimulus: idcirco altefati Abbates benè providi pertimescentes, ne in manutentione suorum jurium velut desides ac justo torpidiores arguantur, suâque incuriâ foundationes sacræ penitus intercidant, aut pro derelictis usurpentur, & clausula paci toties inserta reddatur inutilis & irrita, has ineundæ

cujus-

cujusdam compositionis & transactionis conditiones Serenissimo PRINCIPI ELECTORI PALATINO, ejusque Administrationi Ecclesiasticæ proponendas duxerunt: Ut nempe accedente Summi pontificis auctoritate (sine qua nihil jure de rebus sacris constituitur) aliquid ex residuis sacrarum ejusmodi foundationum proventibus, (qui sese ultra 113442. flor. exporrigunt) pro aliquali gravaminum levamine & damnorum compensatione, exemplo legis Rhodiæ ad dicti Seminarii & Nobilium Academiæ erectionem, stabilitatem & decentem Professorum sustentationem deputetur annuè percipiendum; ipsâ dictante naturali æquitate, damnum, quod quis Reipublicæ causâ, instante necessitate sustinuit, eâ cessante, debitâ inter omnes proportionè refarciendum esse.

XII. Et hæc quidem causa, uti publica est, ac Reipublicæ proficua, ita illis præsertim, qui rerum moderantur habenas, gravis & ponderosa esse deberet. Constat enim id genus Instituti ad Patriæ decus, Religionis ornamentum, bonique publici commodum & immortalem ejus Promotorum ac Mecænatum gloriam quam maximè profuturum. Certum etiam est publicè ad felicitatem & ordinationem Statûs politici interesse, Academiâs habere benè constitutas, in quibus Illustres è libera S. R. I. Nobilitate Adolescentes simul in bonis Artibus educarentur, & à teneris præcepta morum, doctrinæ sacræ & pietatis imbibere; unde & Ecclesiæ Cathedrales Canonicos, & Imperium Consiliarios, & cæteri Principes rerum suarum Administratos peterent probè instructos. Neque verò ullus facile iverit inficias fortunam Reipublicæ ut plurimum conjunctam esse cum fortuna rei literariæ, bonisque disciplinis vigentibus Civitatem benè beatèque se habere, oppresso contra literarum cultu similem esse orbi Sole carenti. Hinc sapiens illud FRIDERICI sapientis Saxonie Electoris effatum: Ut bonæ Artes floreat, rectèque se habeant, tantum interesse Reipublicæ, nullius ut rei magis. Neque enim Religionis ornamentum aliud est illis splendidius, nec civilis rerum status ab ulla re magis, quam à literis pendet. Quocirca, ut jam supra attingere cœpimus, qui bonorum Principum munere olim functi sunt, hanc etiam principem curam habuerunt, ut cùm in cæteris Rem-

publicam composuissent, iis moribus & Studiis bonæ mentis speique Candidatos imbui curarent, quibus ad Patriæ defensionem, & rem strenuè gerendam opus esset.

XIII. Sicut verò liberale illi ac heroicum sequuntur Institutum, qui bonas Artes solidioresque disciplinas impensius promovent, iisque Juventutem à teneris informari procurant, ita meo quidem animo, Reipublicæ & Ecclesiæ hostes, Bonique publici neglectores jure dixerimus illos, qui eas supprimunt, aut illud duntaxat studii genus sectantur, quod Sophistarum Strophis nugisque turget, & ingenia magis obtundit, quam rectificet. Quâ de causâ Xerxes dixisse legitur, se non posse gravius malum optare suis hostibus, quam ut dementiâ & otio capti dediscenda discerent, ac Sapientes viros à se alienarent & repellerent. Et verò sapientium doctorumque hominum multitudo est orbis sanitas & oculus, horum defectus & ademptio, quid aliud quam morbus & cæcitas? Si Eruditorum scientiâ, ut Sole Luna, Mundus illustratur, quid aliud imperitorum ignorantia, quam Mundi obscuratio? Si Seminaria & Academiæ sunt pietatis & Virtutum officinæ, bonarumque artium promptuaria, quid aliud privatio horum, quam Epicurismus & regnum tenebrarum? Ecquid verò tritius aut perniciosius Reipublicæ accidat, quam si neglectâ sanctiori illâ sapientiâ, quæ doctrix est disciplina Dei, & electrica operum illius, omnia sophisticis personent crepibus, nulla vox de illis audiatur studiis, quæ sobrietatem docent, & prudentiam, & justitiam, & virtutem, quibus utilius nihil est in vitâ hominibus. Sap. 8. Verùm opus non est ulcus magis reterege, atque rem manifestam & ante omnium oculos positam pluribus declarare; ipsa sanè docet experientia Germaniam nostram nunquam ad tantam defecisse Doctrinæ, Morum & Religionis barbariem, quam ubi & quando solidiores disciplinæ aut penitus neglectæ, aut Aristoteliadum ineptiis corruptæ, obfuscatæ & contaminatæ fuerunt.

XIV. Ast quia de morbo agere nil juvat, nisi ei perfanando quærat antidotum, facile verò ejus rei, quæ ardua videtur, nausea eos capit, quibus de meliori luto non finxit præcordia Titan; ut porrò propositum de erigendo Heydelbergæ Seminario Con-

filium

filium, in ea, quâ versamur rerum crisi, absque justo cujusquam gravamine facilius feliciusque in effectum deduci queat, media quædam & adminicula, *salvo meliori judicio*, proponere & suggerere fortasse non erit inutile.

Et primum quidem ac principale reponimus in Clementissima Serenissimi Principis Electoris generositate, munificentia & æquitate. Cùm enim in re tanti momenti, ex qua non modicus Patriæ splendor accessurus speratur, familiam ducant Principes & Magistratus, iis cumprimis hæc cura simul & gloria cordi esse convenit. Etenim si Armamentaria, si palæstræ, penus & promptuaria, quæ corpus adjuvant, tanto studio, tantisque impensis in plerisque Urbibus statuuntur; si Palatia, Ambulacra, Horti, Theatra, ac ejusmodi voluptuaria tanto apparatu exstruuntur; Quidni & bonæ mentis alumnis, Virisque Eru- ditis, qui disciplinâ & moribus Republicam adjuvant, scriptisque suis ea omnia memoriæ commendant, quæ posteris seculis profutura sint, sua erigantur emporia, suæ statuuntur Academiæ, quibus & animi excolantur ad sapientiam, & contra barbariem juvenus armetur ad virtutem, quemadmodum præfidiis ad fortitudinem Republicæ corpus firmatur? *Id sane certum*, inquit celebris polyhistor Morhofius, quod si Princeps tale quid moliretur, frequentior Vivorum Eru- ditorum & Studiosorum confluxus impensas facile resarciret. Sicut enim Magnes calybis aciem in suas vertit partes, sic Academiæ benè institutæ ex quacunque orbis parte, quamplurimos bonæ frugis candidatos ad se pertrahunt, uti pluribus palàm facit Hypp. à Collibus in suo Tract. de Causis Magnitudinis Urbium Cap. XI.

XV. Alterum fundamentale medium istud occurrit, ut Spanheimense Monasterium, quod ob illustre illud orbis literati & Germaniæ sydus, Johannem Trithemium loci Abbatem, olim erat nominatissimum, hæcque de causa sumptibus Ordinis pridem recuperatum & instauratum fuit, nuper verò Abbatiae S. Jacobi Moguntiae, non inspecto jure totius Congregationis, in Admodiationem privativè concessum esse fertur, præfato deinceps Seminario majori cum fructu & Patriæ emolumento, ad sustentationem Professorum uniatur & mancipetur. Hæc ratione proventus, qui Moguntiam

abeunt, in Patriam redibunt, atque ad totius Ordinis bonum, Statûs Equestris commodum, & Universitatis Heydelbergensis decus explicabuntur. Ipsa autem ratio naturalis dicat bonum commune præferendum esse privato: Quemadmodum enim bonum quanto communius, tanto divinius est, ut ait Aristoteles libr. 1. Ethicor. cap. 2. ita etiam magis expedit perire bonum particulare unius membri, quàm bonum divinius totius Ordinis ac Communitatis; Idque fortius in casu nostro obtinet ex eo, quod præfatum Monasterium nulli alteri, quàm Sacro Ordini de jure subji- ciatur: *Omnia enim, quæ ad Monachorum sustentationem Principes ac fideles populi Cœnobiis contulerunt, Sancto BENEDICTO tradidisse memorantur. Alienum autem restitutioni censetur obnoxium*, ut fufius probat Trithemius in libr. de ruina Ord. Cap. VI.

XVI. Tertium adminiculum in eo collocamus, ut ABBATES MOROSIORES, quibus solemne est præsentibus solum frui, sua publicis comoda præferre, Fratres negligere, Viros seriis studiis deditos opprimere, sæculi pompam colere, nec quicquam de bono communi, vel Ordinis ornamento cogitare, auctoritate Summi Pontificis sub poena privationis usûs Pontificalium, & aliorum privilegiorum, juxta superius allatas Constitutiones Apostolicas, ad tam sanctum & salubre Institutum suis subsidiis pro virili portione promovendum adigantur: Illi verò, qui bona vel prædia in terris Serenissimi Electoris Palatini possident, ejus auctoritate, edictoque publico, ad contribuendum pro rata manu forti compellantur, ut ita, quos amor boni publici, & totius Ordinis decus, non potuerunt flectere vel allicere, timor potestatis ad saniora consilia inducat. *Nec enim caret reatu criminis, qui avaritiam præponit ordini pietatis: Ubi verò non est metus justitiæ, conditio juris citò contemnitur, & nisi auctoritas Principis interveniat, monentis sermo in vanum laborat.*

XVII. Quartum non minùs conducibile medium in eo consistit, ut superfluis Receptorum, Quæstorum, Administratorum & Pensionariorum, qui ex proventibus Ecclesiasticis sustentantur, numerus reformetur, & quod exinde accrescet emolumentum, memorato Collegio tantisper applicetur; ita fiet, ut Ecclesiis & Parochis nihil detrahatur, & Ordini Benedictino

maxi-

maximè læso aliquid restituatur. Ad id verò clementissimè præstandum moveri posset SERENISSIMUS PRINCEPS vel ex eo, quod in Cameralium administratione similem reformationem non sine fructu nuper instituerit; Quidni & in bonorum ac proventuum Ecclesiasticorum dispensatione? præsertim cùm notorium sit nonnullos his in rebus malè versari, fami non famæ servire, Ecclesiarum necessitates in extremis ponere, possessiones alienare, verbo: non Christi, non Religionis, non Principis rem agere sed suam.

XVIII. Quintum medium est, ut ex Receptoribus Ecclesiasticis aliquæ iis in locis sitæ, ubi cura animarum Parochis ab Administratione salariandis incumbit, Religiosis à Seminarii Præfecto immittendis committantur administrandæ cum onere & honore. Hoc pacto rescinduntur inutiles sumptus pro sustentatione Receptorum secularium, & ipsimet Regulares Parochialia cum re familiari Administrationi addicta, ita procurabunt, ut ex una fidelia duos dealbent parietes; sicque duplici stipendio aggratiati, quod supererit congruæ sustentationi, in Seminarii usus impendere tenebuntur. Et verò cum adeò rarus sit cespes, quem seculares à Monachis insidari cupiant, cur his invidendum erit, si sua sibi præferibiliter administranda committi exigant? Credimus enim, ut appositè Innocentius in cap. Noveritis: de Sentent. Excom. Ecclesiam à Deo habere Privilegium, quod ipsa sola res Ecclesiasticas administrare debeat. Hinc vulgare illud: *Secularia secularibus, Ecclesiastica Ecclesiasticis esse relinquenda.* Et istud quidem Laicos à bonorum Ecclesiasticorum contrectatione vel maximè deberet cohibere, quod experientia doceat, omnes familias ex ejusmodi bonis ditatas, tractu temporis ad incitas fuisse redactas, atque demùm in fine tam fuisse miseris, quàm in ortu fuerant splendidæ.

XIX. Sextum huic affine præscribitur in ipso Pacis Westph. instrumento Art. 5. §. 26. ubi disertè cave- tur: *Ne Monasteria, Foundationes, Sodalitia. . . in alios Religiosorum Ordines, quàm quorum Regulis primitus dicata sunt, commutentur, nisi Ordo ille penitus interciderit.* Tunc enim primum Magistratui Catholico permis-

sum est alios (& quidem ad excludendos Jesuitas) ex Ordine ante dissidia Religionis anno 1517. exorta usitato novos Religiosos subrogare. (p) juxta quod S. Concilium Trid. Sess. 14. de Reform. Cap. 20. ad eundem scopum collimando, jam antè decreverat: *Ut quovis modo vacantia regularia beneficia Religiosis tantùm illius Ordinis, & non aliis conferantur. . . Sicut & Ferdinandus I. in Comitibus Augustanis anno 1555. priter sanciverat: Quod Ecclesias, Prælaturas, Beneficia, & Bona Ecclesiastica per eos regi & administrari oporteat, qui vigore fundationum & juxta voluntatem Fundatorum ad id habiles existunt.*

XX. Septimum denique medium, sed cautè tractandum, istud est, ut inæqualitas factæ partitionis proventus Ecclesiasticorum Administrationi Heydelbergensi obnoxiorum ad æquitatis & justitiæ stateram revoce- tur, velut contraria ipsimet paci Westphalicæ. Enimverò massa proventus in septem solet dividi partes, quarum quinque Calvinistis, duæ verò Catholicis obveniunt, exclusis planè Lutheranis, qui tamen soli veniunt nomine Augustanæ Confessioni addictorum, & in anno normali in Imperio toleratorum: Ita enim habet Art. 5. *Quæcumque bona Ecclesiastica seu Catholici seu Aug. Confessioni addicti anno 1624. die 1. Januarii possederunt, eadem omnia & singula idem possideant. . . Usque dum aliter de controversiis Religionis dispositum fuerit. . .* Quin & ibidem provisorie bonorum Ecclesiasticorum ex sola possessione, non inspecto alterius jure, sed necessitatis lege, concessa detentio, iis circumscriptur terminis, ut æqualitas exacta mutuâque inter trinæ Religionis status servetur: ita ut, quod uni justum, alteri justum esse debeat. . . Quocirca cùm ipsimet Calvinistæ hanc sibi legem rogaverint, ut cujus est regio, illius sit de religione dispositio; cùmque exinde Exuviis inopum culti, ditèsque rapinis, & successibus elati rem catholicam, & pacem ipsam promiscuè fregerint, omnemque dissidiorum compositionem hætenus eluserint; fas esse credimus Principi Catholico ipsos jure Territoriali ad præscriptam æqualitatem reducere, ac ea, quæ summorum paciscentium placito conclusa, conventa & in tabulis

(p) Confer. Ferdinandus Buckisch in Comment. ad hunc §. 26. Puffendorf Lib. 18. Rer. Suec. §. 60. itémque 69. necnon libr. 19. §. 96.

bulis publicis expressa sunt, pro lege & norma iisdem fuscipienda imponere.

XXI. Neque verò mihi quispiam hinc Rempubicam objiciat platoniam, quam animo concipere, deinde instituere non æquè sit facile: Nam, *Causa jubet superos melior sperare secundos.* Omni negotio quantumvis arduo sua est opportunitas, & multa, quæ fortitudine superari nequeunt, tempore vincuntur. *Salus autem populi est in amplitudine Consiliorum.* Neque porrò licita & efficacia unquam defuerunt media, nec hodie defunt, quominus absque collisione, rupturâ, aut secessione Imperii à Sacerdotio utrimque impleatur illud Christi præceptum: *Reddite Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei Deo.*

XXII. Si igitur supremi rerum administri ad ea potissimum suas curas & studia intendere debent, quæ Reipublicæ bono, Patriæ saluti, Religionis augmento, ac suæ gloriæ immortalitati conducere prona sunt, haud scio sanè, an aliud quidpiam hoc in genere præstantius excogitari possit, quàm illud, quod præscripto modo erigendum proponimus Seminarium unâ cum Academiâ Nobilium, Præterquam enim quòd res ista mirificam & pulcherrimam inter rei literariæ cultores excitatura sit æmulationem, erit tota exinde Provincia eò felicior, quòd non solos recentes, sed & antiquissimos Ordines [quibus fidei lumen, soli cultum, scientiarum disciplinam, & inde secutam felicitatem in acceptis referre debet] in suo gremio reflorescentes visura sit, ac etiam Viros undequaque Eruditos, Illustrésque adolescentes certatim isthuc confluentes admiratura & veneratura. Sacræ verò Familiæ Veteres sibi facilè de tali studiorum occasione gratulabuntur, sperantes hâc se ratione æmulatorum dicteria feliciter elisuras, quibus *inutilia terræ pondera* hucusque esse videbantur. Hoc insuper facinore Æri incidendo SERENISSIMUS PRINCEPS, & Excellentissimi ejus Aulæ Ministri inexplicabile in Reipublicæ literariæ Civilisque commodum præstabunt beneficium, omnesque Religiosorum coetus, & orbis Eruditi Cives, ac Statum cumprimis Equestrem sibi de novo maximè obstringent, atque præter æternam sui memoriam & gloriam Nominis imortalem à DEO O.M. bonorum omnium Remuneratore mercedem accipient æviternam.

Hoc votum nostri summa laboris habet,

Hucusque libellus *Coloniae Ubiorum* typis editus; Supplicam verò ad eliciendum Serenissimi Principis Electoris Palatini annutum & patrocini-um, per Procuratorem Ordinis anno 1747. die 12. Aug. præsentata hujus erat tenoris:

Serenissime ac Potentissime Princeps Elector, Domine, Domine Clementissime!

„ Voti compellit necessitas, & officiosa mentis perurget devotio, ut
„ Serenissimæ Celsitudini vestræ submississimâ, quâ par est, animi promptitudine exponam, qualiter Venerabiles Ord. S. Benedicti per Germaniam Abbates Religionis amore ac boni publici studio concitati, Deo, Principi, Patriæ, & sanctæ Matris Ecclesiæ sinceris affectibus servire, ac rebus suis quodammodo consulere gestientes, decreverint commune quoddam Collegium seu Seminarium Benedictinum in alma Universitate Heydelbergensi pro excolendis solidioribus Studiis, ad instar Patrum Congregationis S. Mauri erigere & stabilire. Cùm verò salubre istud ac perutile institutum perfici nequeat sine Clementissimo Serenitatis vestræ annutu, faventissimisque auspiciis, idcirco nomine sui Ordinis humillimè supplicat Orator, quatenus Serenissima sua Celsitudo vigore Superioritatis & Domini Territorialis præfati Ordini Benedictino non solum facultatem ad id propositi necessariam, sed etiam locum ædificiis ad hoc requisitis idoneum concedere, aut vetus quoddam Monasterium Ordinis sancti Benedicti in vicinia situm ad hunc finem destinare, suamque potentissimam protectionem & assistentiam principalem desuper clementissimè impertiri ac decernere dignetur, ut memorato Ordini (qui ultra quadraginta Monasteria in turpi religionis discidio profanata, ipsis gementibus piorum Fundatorum manibus, redimendæ pacis causâ aliis, de facto, usque dum aliter de controversiis Religionis dispositum fuerit, relinquere debuit) aliquid saltem ex residuis sacrarum ejusmodi foundationum proventibus ad dicti Collegii erectionem, sustentationem & stabilitatem, pro aliquo solatio & gravaminum levamine

„ mine, exemplo Legis Rhodiæ, ac etiam in vim Articuli V. Pacis Westphalicæ, aliarumque fundamentalium Imperii Legum, & Concordatorum Germaniæ, ex æquo & bono annuè percipiendum deputetur, donec aliter per Dei gratiam desuper provisum fuerit. Clementissimam hanc gratiam ceu justitiæ administrationem à Serenissima Æquitate & Benignitate Vestra Ordo Benedictinus eò fidentius sibi pollicetur, exspectâtque securius, quòd id genus instituti ad Patriæ decus, Religionis Incrementum, bonique publici commodum & immortalem Gloriosissimi Nominis Vestri memoriam, quàm maximè profuturum nullus dubitet. Quapropter sperans fore, ut Serenissima sua Celsitudo de nostræ intentionis rectitudine & petitionis honestate plenius instructa, tribunal cordis sui ascendere, & Æquitatis ac Clementiæ suæ viscera erga memoratum Ordinem Benedictinum miserè in Palatinatu attritum pandere non sit dedignatura, humiles hæc preces supplex nomine suæ Congregationis desuper Oratione, ac pro felici & longævo Serenitatis Vestræ regimine bonum Numen incessanter exoraturus, eam, quæ communi adhuc deest felicitati, hæreditatem, uno omnium voto, quia omnium bono, per eum, à quo Benedicti nominem hæreditamus, vovet & precatur, Celsissimæ ac Potentissimæ Serenitatis Vestræ

*Humillimus in Christo servus
P. Oliverius Legipont O.S.B.
Disibodibergensis Abbatie
Præfatus, & sui Ordinis
per Palatinatum Actuarius.*

Quid eo in negotio actitatum.

Supplicem hunc libellum clementissimè exceperat Serenissimus Princeps Elector, jamque spes optima de bono eventu affulgebat, cùm quidam prædo rapax olei, quòd lampas fulserat aris, de improvviso intervenit, totumque negotium invertit. Sed tamen nonnulli parùm æquo se esse in res nostras animo ostenderent, haud tamen ab urgendo negotio destitit Oliverius; Quin illud Anchisis ad Æneam: *Tu me cede malis, sed contra audentior ista*, sibi dictum reputans, illudque Machabæorum 15. obtendens: *Nos neque alienam terram sumpsimus, ne-*

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

que alienam detinemus, sed hæreditatem patrum nostrorum, quæ injustè ab inimicis nostris aliquo tempore possessa est, tempus habentes vendicamus, Actionem de repetundis contra Heydelbergenses Jesuitas ratione usurpati Monasterii Neoburgensis instituendam duxit, contendens eos hodiè tenei ad illius restitutionem Ordini Benedictino & Congregationi Bursfeldensi faciendam cum omnibus juribus, pertinentiis, fructibus perceptis & percipiendis, interesse & damno ac refusione expensarum. Cujus quidem justissimæ prætensionis suæ multa ille nec proletaria adfert momenta. Primum, quia istius Monasterii ad Jesuitas translatio directè contrariatur Articulo V. Pacis Westphalicæ, in qua expressè cavetur §. 26. *Ne Monasteria, Foundationes &c. in alios Religiosorum Ordines, quàm quorum Regulis primitus dicata sunt, commutentur, nisi Ordo ille penitus intercederit.* Tunc enim primùm Magistratui Catholico permissum est alios, & quidem ad excludendos Jesuitas, ex Ordine ante dissidia Religionis anno 1517. orta, usitato, novos Religiosos subrogare. Constat verò Neoburgense seu Novum Castrum ad Nicrum flu. uno ferè milliari ab Heydelberga distitum, esse Ordinis S. Benedicti Monasterium Congregationi Bursfeldensi ab anno 1480. unitum, proindeque eidem præferibiliter ad alios, esse restituendum, idque fortius exigente publicâ & evidente utilitate ad fundandum, ut præfertur, commune Seminarium Benedictinum unâ cum Academiâ Nobiliâ. . . Ipsos autem Jesuitas per præfatam Pacis Westphalicæ clausulam art. v. §. 26. insertam exclusos esse à captanda aliorum Ordinum hæreditate, in terminis tradunt passim Doctores, in specie Ferdinandus de Buckisch Comment. ad Inst. P. W. pag. 224. Observ. 46. ad Art. V. Cui pollicem premit Samuel Puffendorfius libr. 18. Rer. Succ. §. 60. itemque §. 69. & libr. 19. §. 96. ubi, *Nono*, inquit, *capite lis erat super canoniis. . . circa bona sacra ad Catholicos spectantia, & in Evangelicorum ditionibus sita, conclusum est, ut non nisi illis restituerentur, quorum Ordini ab initio dicata fuerunt; Catholici hanc exceptionem addiderunt: Nisi talium Religiosorum Ordo planè intercederit.* Huic clausulæ Evangelici aliam restrictionem subnectebant: *Ut in ejusmodi Ordinem demò conferantur, qui ante dissidia Religionis exorta in Germania in usu fuerunt;*

rit; nimirum, ne ista omnia per Jesuitas absorberentur.

Alterum momentum ex Concordatis Germ.

Alterum juris agendi fundamentum reponitur in Concordatis Germaniae, quae instar pragmaticae Sanctionis utrimque inconcussa servari debent. Cum enim Statuta haec sint à partibus ipsis hinc inde approbata, laudata, conclusa & recepta, utramque partem contrahentem aequè complectuntur, & à neutra absque alterius consensu violari possunt, & eò minùs à summo Pontifice, quò major est hujus obligatio, ut bonae fidei in commercio humano servandae non solum ponat leges, sed etiam exhibeat exemplum. Eadem autem obligatio, quae Nicolaum V. Pontificem contrahentem ex unà stringebat, tenet etiam successores: Haec enim patra Romana Ecclesiae, & Germanica Nationis nominibus sunt inita, quae ratione ad successores ea transire docent JC.^{ti} Sicut igitur Pontifices obligatam volunt per haec Concordata Nationem Germanicam etiam hoc tempore: ita quoque Romanam Sedem obligatam fateri debent nostro aëvo, praesertim cum ratio utilitatis in utramque partem redundantis hucusque nunquam cessaverit. Unde proho fluit alveo, nec summum Pontificem de jure potuisse integra alterius Ordinis monasteria in Jesuitas transferre, proindeque nec Principibus seculi id licere.

Tertium juris fundamentum ex clausula usque dum.

Tertium juris agendi momentum repetitur ex eo, quòd cessio bonorum Ecclesiasticorum Augustanae Confessioni addictis, ex solâ possessione, non inspecto, nec sublato alterius jure, sed necessitatis lege, ac de facto duntaxat, & provisorie facta dignoscatur, usque dum aliter de controversis Religionis dispositum fuerit. Quòd etiam ad Calendas, ut ajunt, Graecas aliqui futurum existiment, nescio tamen an prudenter & Christianè; divino quippe Numini, in cujus manu sunt omnium potestates, jura Regnorum & corda Principum, certè non est impossibile vel difficile, per Spiritum unitatis discordantes à se animos reconciliare, dum per eundem Spiritum in corde fidelium sui amoris ignem accendere, & per diversitatem linguarum divisas gentes & menses in unitate fidei congregare consuevit; Imò cum superet Divina clementia mortalium omnium iniquitates, non videtur desperandum

Card. Augustini Velerii Sententia.

aliquando fore rationibus quibusdam occultis, ut Provinciae resipiscant, & ad sanitatem Fidei mortales quàm plurimi redeant, ita enim aeterna Veritas per verbum Incarnatum Jo. 10. eventurum edixit, ut fiat unum Ovile & unus Pastor. Hinc & ipsi Galli, communes licet tùm Germaniae hostes; ea, quae toto Articulo V. in Catholicae religionis praedictum inserta sunt, adeo aegre ferebant, ut Avauxius Plenipotentarius Gallicus, pro zelo suo à Puffendorfio libr. 18. & 19. rerum Suevicarum hinc inde notatus, cum subscribendum esset, ingemiscens dixerit: *Vellem me nescire literas.* Et ita demùm Galli clausulam istam: *Usque dum de Religionis dissidiis per Dei gratiam conventum fuerit*, omnino sufficere censebant, ut olim adversae parti, cessante necessitate, à Catholicis Principibus obviaretur, si deinde amicabili compositioni nolent acquiescere, aut eam diutius protelare. Si enim perpetuitas retinendi in pactum venisset, dici debuisset: *in perpetuum*, aut illa clausula adjici nullatenus debuisset, ne illusoria videretur. Hanc autem ratione salvari jura antiquorum Ordinum in Pace Westphalicâ temerata sanus nemo inficias iverit; à nullo igitur violari, intercipi vel lædi jura ista possunt, vel debent, praesertim cum possibilis sit casus, quo paciscentes Principes possent & deberent illa bona monasteriorum hæreticis auferre, & legitimis dominis ad mentem fundatorum restituere. Atenim factâ eorum ad Jesuitas translatione omnia ista jura tam providè antiquis Ordinibus reservata intercipi & extinguere nemo non videt. Nefas ergo ac perfidum fuerit ejusmodi bona Divi Benedicti Familiae dicata auferre, & in Jesuitas transferre.

Præterea cessio illa bonorum Ecclesiasticorum tam malè habuit Pontificem Maximum INNOCENTIUM X. ut per Nuntium suum Fabium Chisium solenniter protestatus sit, immò in sua Bulla: *Zelo domus Dei*. A. 1648. X. publicata, Articulos in ita pacis, qui Religioni Catholicae, Ecclesiis, Monasteriis, aliisque piis locis, personis & juribus Ecclesiasticis quomodolibet præjudicant, nullos & irritos declaraverit, *neque ex illis* (sic verba sonant) *cuiquam aliquod jus vel actionem, aut titulum coloratum vel causam præscribendi, etiam si longissimi &*

Quartum argumentum ex Bulla Pontificia Innocentii X.

immemorialis temporis possessio, etiam citra ullam interpellationem seu interruptionem subsequatur, acquisitum fuisse, nec esse, minùsve ullo tempore acquiri & competere, sed pro non extantibus, & non factis perpetuo haberi. . . sicque & non aliter in præmissis omnibus & singulis per quoscunque judices. . . semper & ubique judicari & deserviri debere, ac irritum & inane, quidquid secus super his à quoquam, quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. . . Nullus autem Jesuita negaverit Pontificem in rebus sacris posse jus etiam in Principes dicere, hancque Innocentianam idem robur eandemque vim habere, quam habet Constitutio Unigenitus, vel quævis alia: Aut si ad solennem hanc protestationem & declarationem Nullitatis attendere noluerint Jesuitæ, nec nos tenebimur respicere privata & plerumque malis artibus elicita, quae nobis ex adverso obtrudunt Principum & Pontificum rescripta. Quòd si ipsis huic, ut decet, Innocentianæ fidem roburque denegare animo non insidet, res nostra habetur decisa, Pacem Westphalicam nequaquam tollere jura & prætensiones antiquorum Ordinum in suas foundationes, proindeque nec quidquam juris, vel justitiae ipsi Principibus, aut aliis quibusvis bonorum monasticorum incubis affricare posse; ac consequenter jus Familiae Benedictinae in sua Monasteria competens servari debere inconcussam & inviolabile, donec aliter per Dei gratiam de controversis Religionis conventum fuerit.

Quintum argumentum ex Administratione bonorum Eccles.

Adhæc certum est & innegabile, bona Monasteriorum in Palatinatu de facto, non de jure suppressorum haud esse extincta aut secularizata, sed sub Administratione Ecclesiastica Heydelbergensi certis conditionibus conservari & administrari, donec dissidentes in Religione ad concordiam redierint, vel aliter de controversis cum consensu eorum, quorum interest, dispositum fuerit. Certum etiam est Ordinem S. Benedicti nunquam consensisse in translationem memorati Neoburgensis, aut alterius cujusque monasterii; proindeque suis juribus & prætensionibus nunquam cessisse. Sed & notorium est ipsam Administrationem Ecclesiasticam semper aegre tulisse, ac reclamasse contra ejusmodi translationes in Jesuitas, utpote in ipsa Pace West-

phalica, uti supra attingere coepimus, ab herciscundo aliorum Ordinum patrimonio exclusos. His autem ita sibi constantibus, quid juvabit rapinas & spolia vanis, & ne speciosis quidem vel apud prudentes validis velare prætextibus? Quid proderit obtinere Principis aut Pontificis auctoritatem? Quid longam possessionem, quid alia subterfugia prætexere conducet? cum res ipsa semper clamet ad dominos suos, & explorati juris sit, non firmari tractu temporis, quod ab initio non subsistit; Nec dimitti peccatum, nisi restituatur ablatum. Ubi verò nuda veritas cernitur, turpis ignominia est, si commento fallaciae deservitur.

Non solent Principes aut Pontifices Monasteria destruere, aliorum jura lædere, sed ædificare, tueri, & defendere; data enim est iis potestas ad ædificationem, non ad destructionem (q); Ita quidem ut ipse Vincentius Filiucius Jesuita non dubitet scribere, Pontificem tam ex officio, quàm quasi ex contractu cum iis, qui bona Ecclesiis reliquerunt, obligatum esse lege divina & naturali, tam his, quàm illis, in quorum emolumentum relicta sunt, non alienare; adè ut si contrarium fiat, injuria fiat Fundatoribus, quorum voluntate legitima & rationabili non statuitur; lædatur utilitas publica, cultusque Religionis; fiat injuria Religiosorum successoribus; quæ tanto major est, si præter jacturam bonorum fortuna, famæ quoque periculum adsit, quod tunc accidit, quando bona ita sine causa auferuntur, ut detur aliis probabilis suspicandi occasio, factum id esse, vel propter negligentiam, inscientiam; aut ignaviam, vel propter flagitiosam vitam. . . Ut quid ergo Heydelbergenses Jesuitæ Pontificem suæ impetiginis fautorem, & injustitiæ cooperatorem allegant? Unde ipsis tam inaudita præsumptio, ut coram Vicario Christi, rem gratam mentiantur Principibus, quam constat illis esse contrariam? Si enim laudem Dei Principes quærunt, si Religionis cultum, si justitiam & æquitatem pacemque diligunt, si suo muneri, suæque conscientiae satisfacere cupiunt, nunquam Monasteria Sancto BENE-DICTO dicata auferent, nunquam ab Ordine Sancto ad Jesuitas contra fundatorum mentem, contra omnia jura sacra & profana transferri consentient.

O o 3

(q) Luculentus hac de re Marcellus Papa relatus dist. 96. in hæc verba: *Boni Principis est Ecclesias contritas atque consecratis restaurare &c.*

tient. Sin autem utilitates suas velint attendere, plus de Cœnobiiis Benedictinis, quàm de Jesuiticis Collegiis senôrunt lucri accipere; Horum enim Patrum aviditatem Principes plura indies indulgendo, non tam implent, quàm exacuunt, magisque fovent, ita quidem, ut hi aliena petendi finem nullum, isti verò largiendi nunquam reperiant terminum.

Modesta
excusatio
& ad æ-
quiditatem
adhorta-
tio.

Haftenus *Oliverius*. Quà in causâ licet putrescentia vulnera aceto & sale potiùs defricanda, quàm oleo diluenda fuerint; quia tamen, uti *Augustinus* aiebat, *In jure & æquo decet animi magnitudo*; & *Quisquis metu cujuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei super se provocat, quia magis timet hominem, quàm Deum*,* hinc sperat fore, ut RR. PP. Jesuitæ animarum salutem maximè intenti, quidquid hîc pro veritate & Justitiâ affertur, æqui bonique consulant,

* S. Augustinus relatuz II. Q. 3. can. *Quisquis*.

§. XVI.

Methodus Studiorum tum humaniorum, cum Severiorum, prout ea deinceps in Scholis & Gymnasiis Benedictinis per Germaniam tradenda Superiorum nutu præscribuntur.

A. P. O. L.

Cum frequens, nec profus infundata multorum perstrepat querimonia, *Studiosam juventutem hac ætate in publicis per Germaniam Gymnasiis non nisi res steriles, abstractas & inanes discere, ac post inventas fruges glandibus adhuc pasci, & fursure saginari, sicque juvenes à teneris primâ tincturâ corrumpi, ut deinde vel per totam vitam maneat imperiti, vel majori conatu dediscenda illis sint, quæ perperam didicerunt*; Ne porro ista calamitas ulterius serpat, nostrôsque in cancellos irrumpat, & magis invalescant querelæ ac declamationes, Viri quidam graves, & sive dignitatem, sive sapientiam, sive denique religionem & prudentiam spectaveris, summè commendabiles, jam dudum in votis habuerunt, ut tandem Methodus quædam seu Norma tum Humaniorum, cum Severiorum studiorum, quibus & prima juvenus, & ipsi Religiosi in Scholis monasterialibus tum interioribus, cum exterioribus majori cum fructu possent imbui, præscriberetur. Hâc ratione factum iri, ut & ipsimet Artium liberalium Professores, ac etiam solidiorum disciplinarum cultores haud vulgare compendium inde faciant; illi quidem, quod Idæam methodumque in promptu haberent, quam imitarentur, & discipulis suis imitandam proponerent, isti verò quod duces & hodegetas præsto reperirent, quos sequerentur. Sapientissimis igitur istorum, quos veneramur, Virorum consiliis votisque gratificari & velificare cupiens, hoc qualecunque officii genus ipsis commodare animo constitui, ut quam pridem ad communem usum vulgaveram studiorum Methodum, hoc loco Sodalium usibus magis coaptatam, iterum reponerem. Tu *Lector*! sine præjudicio lege, & cum judicio considera, ac pro favorabili tuæ æquitatis ratione,

*Da veniam scripto, cujus non gloria nobis
Causa, sed utilitas, officiumque fuit.*

- - - - - *Pacatâ Numinis irâ
Sacrorum tandem redeat fortuna locorum.*

SECTIO

SECTIO I.

Instituendæ juventutis norma.

Muneris I. **M**agna enim verò & momentosa res est *Institutio Juventutis*, eadem que inter præcipuas Abbatum curas meritò reponenda; *Nullum enim munus*, inquit *Cicero* (r), *Reipublicæ afferre majus meliusve possumus, quàm si docemus atque erudimus juventutem, his præsertim moribus atque temporibus, quibus ita prolapsa est, ut omnium opibus refrenanda & coercenda sit.* Quocirca ne res tanti momenti illotis, quod ajunt, manibus contingatur, & initiis fastidiosè neglectis, aut turpiter ignoratis proficiendi rationibus intempestiva curiositas næniis duntaxat & apinis intendat, libet hîc ea, quæ pro temporum ac rerum vicissitudine in scholas invehenda, aut utiliore methodo tradenda peritioribus visa sunt, ita proponere, ut non offendantur scientes, & inde proficiant nescientes.

Quid in
eo præci-
puè ob-
servan-
dum.

2. Ut ergo ordinatè & cum fructu res procedat, in studiis illa præcipuè sunt observanda, quæ hodie dum manifestum habent usum; Nam ut sapienter *Seneca*: *Necessaria ignoramus, quia non necessaria discimus.* Hinc & *Walæus* in Oratione de officio veri studiosi, *inane*, inquit, *est studium supervacua discere, & magis utilia negligere.* Aliter autem tractari debent artes ab iis, qui eas ad usum transferunt, aliter ab iis, qui alios iisdem instruere contendunt. Hi cum primis animum curasque & studia intendere debent in eos scriptores, qui de scholis & studiis ritè instituendis salutaria nobis consilia monitaque præscribunt, quales sunt *Mabillonius*, *Rollinus*, *Claudius Fleury*, *Ludovicus Vives*, *Grotius*, *Naudæus*, *Clapmarius*, & alii simul editi (r), ex quibus quod è re sua fuerit, petere poterunt Ludorum moderatores & studiosi.

Ingenio-
rum sele-
ctus,

3. Quia verò non è quovis ligno fit *Mercurius*, ante omnia Ingeniorum delectus sedulo erit instituendus; *Nec enim id effici posse confido*, inquit *Cicero* (s), *quod ne postulandum quidem est, ut omnes adolescentes se ad studia convertant. Pauci utinam! quorum tamen in republica latè patere poterit industria.* Hinc & *SS. mus* Legis-

lator noster **BENEDICTUS**, à quo docendi munus & benedictionis nomen hæreditamus, non nisi nobilis aut patricii generis filios suscepit educandos.

4. Facto ingeniorum selectu, ex Eorum colenda probè sunt illa: Nam uti cultura. ra etiam inhabilis culturâ perfici potest, ita etiam animi facultates: *Nihil quippe est feracius ingenii, iis præsertim, quæ disciplinis exculta sunt* (t). Seminis verò instar spargenda sunt præcepta, nec multis opus est, sed efficacibus & solidis. Facilius intrant, sed & hærent firmiùs. Sic semen quamvis sit exiguum, cum occupavit idoneum locum, vires suas explicat, & ex minimo in maximos auctus diffunditur. Idem facit docentis oratio, non latè patet, si aspicias, in opere crescit. pauca sunt, quæ dicuntur: sed si illa animus benè exceperit, convalescunt & exurgunt. Eadem est, inquam, præceptorum conditio, quæ seminum; multum efficiunt, etsi angusta sunt, modò, ut dixi, idonea mens rapiat illa, & in se trahat.

5. *Exercitatio* autem rectè ordinata præcipuum in his habetur subsidium. Quapropter à primo statim scholarum ingressu exerceri debent pueri assiduè in Nominum & Verborum inflexionibus. Themata, quæ penfi diurni nomine præscribuntur, ad Syntaxeos & Grammatices regulas maximè erunt accommodanda. Horum materia sit vel *Ethica*, vel *Historica*. *li versus*, inquit *Quintilianus* (u), *qui ad imitationem scribendi proponentur, non otiosas velim sententias habeant, sed honestum aliquid monentes; Prosequitur hæc memoria in senectutem, & impressa animo rudi usque ad mores proficit.* Dicta etiam clarorum virorum ediscere inter lusum licet, puta *Julii Cæsaris*, *Caroli V*, *Menagiana*, *Peroniana*, *Valesiana*, *Poggiana*, & *Erasmii* Philosophorum apophtegmata. Utiles quoque hanc in rem erunt Vitæ excellentium Imperatorum *CORNELII NEPOTIS*; *Terentius Christianus*, & *Ethnico-Historicus JOANNIS BLASHI*, item *PHOEDRI* fabulæ, & similes.

6. Tri-

(r) Amstelodami apud Elzevierios 1645.

(s) Cicero de Divin. libr. 2. n. 5.

(t) Idem de Orat. n. 48. & Seneca ep. 38.

(u) Quintil. libr. 1. cap. 1.

Lingua
verna-
cula.

6. Tricis Grammaticis non ultra quam opus est, pueri fatigentur; Ne-fas autem sit vel quidquam docere, quod postmodum dediscere debeant. Cum itaque plurimum omnino inter-sit, Adolescentes plenam & perfe-ctam *linguae vernaculae* habere noti-tiam, prima rei hujus continuò tra-dentur elementa, eumque in finem ter minimùm in hebdomada author Germanicus elegantis styli altà voce praelegetur, ut pueri insulfam ac ru-rticam parentum dedocti dialectum, genuinam demùm pronuntiationem sibi reddant familiarem. Ipsa enim linguae vitia nisi primis eximuntur an-nis, inemendabili in posterum pravitate durantur. *Non assuescat ergò, ne-dum infans quidem est, sermoni, qui dediscendus sit.* (x)

Ortho-
graphia.

7. *Orthographiae Germanicae* cura etiam praecipua est habenda; hujus verò Canones breviter excerptur, vel ex *Gottschedio*, vel ex *Augustino Dornblüet*, aut ex alio quodam pro-bato Grammatico seu Critico. In ea enim cum plurima adhuc occur-rant, quae in controversiam vocan-tur, non uni *Gottschedio* arctè adeò credimus adhaerendum, ut ab eo dif-cedere religioni sibi ducere debeant Ludimagistri; sed optima quaeque ex sanioribus Criticis & Orthographicis collecta in penum suam referre & discipulis tradere satagant, ut ita ad probum & purum sensum stylum sese assuefaciant. Petenda igitur à profa-nis scriptoribus sermonis elegantia, & ab iis verborum optima supellex mu-tuanda: sunt illa quasi pretiosa vasa, quae ab Aegyptiis furari sine piaculo licet.

Classis
media.

8. In *Classe media* docebuntur dif-ficiliora, nempe Praecepta Gramma-tices ex probato Authore; tum Epi-stolae elegantiores ex *Cicerone*, dein ex *Terentio* aliqua pro more explicabun-tur. Phrasés ex variis defloratae sub-inde dictabuntur ad calamum, ut in quotidianis exercitationibus pueris reddantur familiares. Post Penteco-sten vertent bis quot hebdomadis Ger-manicè vel Scenam ex *Terentio*, vel Epistolam ex *Cicerone*, vel locum quendam insignem ex ejusdem opu-sculis philosophicis, aut ex *Curtio* &c. Thematis Germanici loco imperabitur quandoque Epistola, vel Dialogus so-loecismis scatens, quem aptè reddant germanicè. Memoriae etiam manda-bunt Paradigmata Germanica Nomi-

num, Verborum auxiliarium, maximè autem Anomalorum imperfecta, prae-terita, supina, & modos imperandi. Dictabuntur denique Formulæ salu-tandi, benè precandi, valedicendi &c. ex *Erasmo* & aliis. In aetate habebi-tur publicè dialogus stylo Terentiano, sine apparatu scenico. Semper autem jubebuntur loqui latinè.

9. In *suprema Classe* praeter ea, quae ^{Suprema} tradi solent, docebitur *Historia poe-tica*. Drama scenicum omittetur, ejus-que loco Magister sub anni finem sub-stituet Exercitationem publicam, vel ex *Historia poetica de Diis majorum minorumve gentium*; vel de *Magistra-tibus Romanorum*, aut de *Sacrificiis & Ludis Veterum*, de *Militia Romana*, de *Geographia veteris Latii, Graeciae, Ger-maniae* &c. Jubebuntur singulis heb-domadis bis aliquid ex Latino in pa-trium sermonem vertere. Quam in rem seligi poterunt variae descriptio-nes, puta hominis & mundi universi ex *Cicerone* libr. 2. de *Natura Deo-rum*; Descriptio *Syracusae*, quam ha-bet idem in *Verrinis*; praepcepta quae-dam *Ethica* ex libro de *Officiis*; Elogium *Crassi* libr. 3. de *Oratore*; Dotes animae humanae ex *Quaest. Tusculan.* Descriptiones item *Fluminum*, *Mon-tium*, *Urbium* ex *Curtio & Livio*; Prae-liorum & *Obsidionis* ex *Famiano Stra-da*. *Iconoclastarum* ex ejusdem libro de *Bello Belgico*. *Naufragii* ex epist. *P. Lana* S. J. *Montis ignivomi* ex eo-dem, & alia ejusmodi.

10. In *humanitatis Schola* docebi-tur, quantum fert aetas, in quo sita ^{humani-tatis.} sit *Styli soluti & ligati diversitas*; quo-modo saepe *Cicero* in eadem *Oratione* pro diversitate rerum diverso etiam scribendi genere utatur. Apponatur *Julius Caesar* *Livio & Curtio*. Confe-rantur epistolae *Ciceronis* cum ejus o-pusculis *Ethicis* ac *Philosophicis*, haec iterum cum *Oratoriis*. Dictet Magi-ster de eodem argumento *Epistolam*, *Chriam*, *Narrationem historicam*, ora-toriam &c. Dicat eandem rem *Puer*, *Adolescens*, *Senator*, *Caesar*; & vi-debunt discipuli non idem dici, dum idem dicunt. Eodem modo idem ar-gumentum persequetur Magister car-mine elegiaco, epico, odâ; & appa-rebit *Phraséologiae* ac *sensuum diver-sitas*.

11. Singulis hebdomadis Magister ^{Thema-} minimum bis dictabit discipulis the-mata latina & germanica suo stylo ela-borata. Germanica erunt vel brevi-
usculae

usculae quaedam orationes ex *Livio*, *Curtio* &c. Vel affectus aliquis, aut amplificatio oratoria ex *Cicerone*. Lo-cus quidam ejusdem insignis est de *Oratore* seu *Bruto*; Epistolae Germa-nicae de quovis argumento, vel aliud quid hujusmodi. Magno hic usui erit *Rhetorica Germanica Gottschedii*; item *Joan. Andr. Fabricii Philosophi-sche Red-Kunst* &c.

Declama-
tiones.

12. In *Declamationibus* hebdo-madariis vel menstruis sufficet, si semel recitent Poëma confectum à Magistro. Reliquo tempore seligantur loci in-figures ex *Virgilio*, quos memoriae mandent, & declament. Poterit etiam horum loco recitari quandoque locus illustris ex Poëtis recentioribus v. g. *Genethliacum* ex *Jac. Balde*, *Supplicium Cupidinis* ex *Hofchio*, *Ecloga* ex *Rapino*, *Fabula* ex *Huetio*; vel aliud seligi argumentum ex *Vanierio*, *Wallio*, *Ruæo* &c. Vel carmen ali-quod didacticum ex iis, quae nuper prodierunt *Parisiis*. Nec vetat Ora-tionem Germanicam *Rhetori*, Poëma ex *Tillio*, aliòque Poëta Germanico Poëtae recitandum subinde demanda-re. Elegantissima est *Versio artis poe-ticae Horatii*, quam edidit *Gottschedius*; laudatur etiam *Virgilii versio* Germa-nica *Ratisbonae* nuper edita &c.

Rhetorica.

13. Provecioribus *Rhetoribus* prae-ter *Orationes selectas & Rhetoricas* celebriores à nostris editas commen-dabuntur etiam *Ciceronis* libri de Ora-tore, & alia ejusmodi opera, ex qui-bus non modò veram *Oratoriae Artis* ideam, sed ipsam etiam eloquentiam uberiùs hauriant. Jubebuntur etiam quandoque discipuli germanicè scri-bere allocutionem quandam *Principis* gratulatoriam, deprecatoriam; Elogium *Viri literati*, *Affectum*, *Narra-tionem oratoriam* &c. Docebuntur etiam methodum *inveniendae & dif-ponendae Concionis*. Actio scenica non habebitur nisi una sub finem an-ni; *Declamationes hebdomadariae & menstruae* fient more consueto. Ar-gumentum erit illustre, novum & dig-num erudito confessu.

Graeca.

14. In *Graecis* ita instituantur ado-lescentes, ut humanioribus pedem non efferant, quin saltem *Scripturam grae-cè intelligant, & explicare, cum opus est, possint*. Hunc in finem maximè conducet *Ilias in nuce*, praepcepta ad *Graecam linguam* breviter & feliciter discendam complectens, edita à *Coeno-bitis S. Jacobi Ratisbonae* A. 1722. in 8. *Omni anno* haberi debet *exercitatio* *P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

græca publica, in qua *Graecæ* inter-pretationis in aliquo illustri argumen-to specimen praebent discipuli; puta *de Necessitate & Utilitate linguae Grae-cae ad omnes scientias, earumque voces technicas ritè intelligendas*; de *Erroribus in Graecis Authoribus interpretan-dis* &c. de quibus *Rollin Tom. I. pag. 174.*

15. Cum *Historia* ex pueris senes *Historia* faciat, omnibusque aliis scientiis lu-cem foeneretur maximam, hinc juve-nes in *Chronologicis*, *Geographicis*, & *Historicis* quam diligentissimè à te-neris erunt exercendi. Primò autem ipsis tradetur *Methodus contracta hi-storiae*, depingens illius *Naturam*, *Partes*, *Proprietates*, ejusque studii *Utilitates*, *Requisita*, *Regulas*, *Mo-dos*, *Praxin*, quae reapse totius histo-riae suis periodis decurrendae vestigia designentur. Huc maximè faciunt: *Anselmi Desingii Schema triplex Am-bergæ A. 1725. in fol. oblongo* edi-tum; *Auxilia historica*; *Compendium eruditionis*; & alia ejusdem opuscula. *Edmundi Pock Ettalensis Tabellæ Hi-storicae*, &c.

16. Eundem in finem *Ludorum* ^{Tabulae} *Moderatores* tabulas aeneas seu Ico-^{Geogra-} *nismos & Mappas geographicas ac* ^{phicæ.} *chronologicas cum universales, tum etiam speciales v. g. antiqui Latii & Graeciae, Urbis Romae, Sacrificiorum, Triumphorum, Aciei, Terrae Sanctae &c. in scholis, vel in ambitu aut absi-de appendi curabunt, ut adeò Ado-lescentes Geographiam, Chronolo-giam & Historiam, quam per partes eundo addiscunt, uno veluti aspectu intueantur universam, sicque ea, quae in *Cicerone*, *Livio*, *Virgilio*, aliisque *Scriptoribus historicis aut Geographicis* occurrunt, feliciter animo infigant.*

17. Adibunt interim studiorum ^{Fontes} *Moderatores thesauros eorum*, quos ^{indican-di} *fuis locis laudant Scriptores metho-* ^{Tyroni-} *dici & Bibliographi*; eoque suas cu-bus ^{bus} *ras dirigent, ut discipulis praestantio-res in quavis disciplina authores, ho-rumque meliores & castigatiores edi-tiones indicent, eo ferè ordine, quo in quavis materia legendi sunt. Pri-mum enim eruditionis cimelium est nôsse bonos libros, & scire unde ali-quid petendum sit, cum opus fuerit, est penè dimidium perfecisse.*

18. Hac verò in re usui maximo ex Biblio-erunt *Bibliographi & Ephemeridum* ^{graphis,} *literariorum Scriptores*, tum etiam *Theophili Raynaudi Erotemata de bo-*

P p

nis

nis & malis libris; Verulamius de augmento scientiarum, Morhofii Polyhistor literarius; Mabillonii Tractatus de Studiis monasticis; Bailleti judicium Sapientium de libris, Struvii, item Stollii, Olearii, Dupinii, Cavei, Ondini, Föcheri, & aliorum in rem literariam Commentarii; sed maximè So-

dalibus nostris commendanda venit hæc Historia nostra literaria: Tot enim Præceptoribus, tot exemplis nos instruxit antiquitas, ut possit videri nulla forte nascendi ætas felicior, quàm nostra, cui docendæ priores elaboraverunt.

SECTIO II.

Biennium Philosophicum novâ methodo propositum pro Scholis exterioribus.

Philosophiæ indoles, finis, & proprietates.

1. Philosophiæ vastum est regnum; notitiam quippè hominis, & rerum quæ sunt extra hunc positæ, complectitur. Intentio est efficere Philosophum, seu sapientem non solum sermone & linguâ, sed etiam corde, moribus, vitæque habitu. Hoc ut consequatur, vera Philosophia studet imbuiere duas nobilissimas hominis facultates seu potentias, *Intellectum* & *Voluntatem*, hanc roborando virtutibus & vero felicitatis objecto proposito; illum scientiis, artibus, variisque salutaribus notitiis illuminando, ab ignorantia purgando, per certas regulas veri indagandi, agnoscendi, dijudicandi &c.

Quid Logica,

2. *Intellectui humano* acuendo & perpoliando, ex multis sapientium Virorum animadversionibus natæ atque in Systema redactæ sunt hæc artes & scientiæ: *Logica*, *Ontologia* & *Psychologia*. *LOGICA* est ars cogitandi, finis agnitio veritatis, à qua cum sæpè aberramus, excogitatæ fuerunt regulæ nonnullæ, quibus *Ideæ*, *Judicia* & *Ratiocinia* nostra contra omnes nuniantur errores. *ONTOLOGIA* est scientiâ entis in communi, sive notionum spiritibus ac corporibus communium, & axiomatum cum his ideis atque notionibus connexorum. *PSYCHOLOGIA* est scientia Animæ, cujus utpote nobilissimi, nobisque intimi spiritus, notitia ante cætera omnia acquirenda; eritque hæc scientia post *Logicam* & *Ontologiam* tertium medium ad perfectionem humanam.

Ethica.

3. *Voluntati rectificandæ* servit *Ethica*, quæ est scientia hominem ratione præditum per media congrua ad finem suum perducens. Hæc si unius hominis perficiendæ voluntati leges dicat, vocatur *Monastica*; si Domus vel Familiæ felicitati adipiscendæ, *Herilis* & *Oeconomica*; si Civita-

ti & multitudini, *Politica* nuncupatur.

4. *Intellectu* & *Voluntate* ad suam Objecta felicitatem præparatis progrediendum extra nos ad objecta rerum extra nos positarum polita, contemplanda, quatenus ad perfectionem atque felicitatem nostram conferunt; Duo enim hi fines nunquam prætermittendi sunt Philosopho. Objecta verò extra nos sunt *Deus* & *Mundus* seu spiritus infinitus, & corpora omnia, inter quæ versamur, vivimus ac morimur. DEO cognoscendo servit *Theologia*, Mundo *Cosmologia* & *Physiologia*.

5. *Scientiam de Deo* homini ratione Scientia prædita, cujus ipse finis est, necessaria de Deo, esse, dubitari nequit. Huic servit *Theologia naturalis*, quâ primum rerum omnium Principium; deinde providus rerum omnium Governator; ac demùm Religionis Cultusque sibi debiti Author lumine nobis congenito & naturali agnoscitur. Unde pronno alveo subsequitur sublimior Scientia, quæ principiis revelatis innititur.

6. *Cosmologia* est Scientia Universalis corporeæ, cœlestis & terraqueæ, qualis à DEO nunc condita est, & à nobis aspicitur. *Physiologia* verò est Notitia Corporum circa nos orientium & morientium, milleque modis sensus nostros afficientium. De his igitur Scientiis in scholis & circulis per partes eundo deinceps tractandum erit, hoc quidem ordine.

BIENNII PHILOSOPHICI Annus primus.

1. Initium Philosophiæ ducetur à brevi & succincta Notitia historica de Philosophia vetere, medii ævi, & novâ. Peti illa poterit ex R. P. *Udalrico Hübendorff*, vel ex *Heimeccii Elementis Philo-*

Mense Novemb. HISTORIA PHILOSOPH.

Philosophiæ, aut ex *Chauvini Lexico Philosophico*, vel certè ex *Jac. Bruckeri Tabulis*, aut ex ejus *Historia Philosophiæ*, perfanatis tamen quibusdam audacioribus & heterodoxis sententiis, ita monente D. Augustino l. 2. de Doctr. Christ. *Heterodoxi, si quæ fortè vera & fidei nostræ accommodata dixerunt, non solum formidanda non sunt, sed ab eis etiam tamquam injustis possessoribus in usum nostrum vendicanda.*

Decembri, SUMMULARÆ.

2. Tradentur *Summulæ* seu *Præcognita Logicæ*, paucisque docebuntur Discipuli *Logicam esse artem rectè cogitandi*. Ejus *Objectum* esse cogitationes humanas; *Subjectum* esse Intellectum; *Finem*, non Tricas & Sophismata, sed inquisitionem veri. Hæc, inquam, præmittentur, non disputabuntur. Deinde tradentur *Definitiones Vocum*, Termini nempe singularis, universalis, communis, univoci, æquivoci, analogi, abstracti, concreti, absoluti, relativi, denominativi &c. Regulæ concretorum & variarum denominationum in tota deinceps Philosophia necessariæ. Post hæc docebitur, quot modis voces supponantur in propositione pro rebus, quomodo ampliuntur, restringantur, alienentur &c.

Januario

3. His absolutis tradetur ipsa *Logica*, quæ aliud non est, quàm perfectâ numerisque omnibus absoluta *Dialectica* in quatuor partes distributa: Prima est *de Ideis*, seu *de simplicium mentis perceptione*; Altera *de Judicio*; Tertia *de Ratiocinio*; Quarta *de Methodo*. Explicanda igitur primum *Natura* & *Divisio Ideæ* universalis & singularis, tum objecta & signa *Idearum*, ac speciatim agendum *de Definitione* & *Divisione*. Alterâ parte exponenda *judicii natura* & *divisio*; Deinde propositionum leges, earumque objectum; Tum etiam agetur de *Veritate* & *Falsitate* judicii, de *Origine Vitiarum*, quibus *judicia nostra labefactari solent*; ac denique tractabitur *de Criterio Veritatis* & *arte judicandi* in rebus evidentibus, dubiis, physiologicis, & factis divinâ vel humanâ auctoritate nixis &c.

& Februari, LOGICA.

4. Parte tertiâ Logices explicabitur accuratè *Syllogismorum*, *Enthymematum*, *Ratiocinationum natura*, *diversitas*, *vis*, *nexus*, *illatio*, *figuræ*, *modi*, *leges*, *argumentorum fontes*, & *fallacia Sophismatum*. Denique Parte quartâ agetur *de Methodo in Scientiis discendis ac docendis*; item *de Ar- P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

te Critica in dijudicandis Rebus, Libris, Personis &c. Perutilis hæc tractatio *de Methodo* claudetur enarrandis aliorum peccatis contra *Methodum*. Rebusque his pulcherrimis inhæbitur diutiùs; Hic verò insigne adminiculum suppeditabit R. P. *Udalrici Weis* Liber de *Emendatione Intellectus*; Item R. P. *Augustini Ziegler* *Philosophia rationalis* edita *Salisburgi* anno 1752. in 4. &c.

5. Sequetur *Ontologia*, quæ est Scientia Entis ejusque proprietatum, seu perfectionum communium corporibus & spiritibus, adeoque universalissimarum & soli ferè menti notarum. Hic tractabitur primò de Ente ejusque variâ affectione, & ideâ corporis ac spiritus; ubi & disquisitio fiet: *In quo sita sit natura Hypostasis seu substantiæ?* Deinde in altera parte agetur *de Causis Entium*, materiali, formali, efficiente, finali, spirituali, corporeâ, physicâ, morali &c. *Stabilitâ existentia* & *divisione causarum* ostendetur contra *Cartesianos* dari veram vim agendi in causis creatis; nec tantummodò *Deum* illis præsentibus effectum producere. Examinabitur, *An substantia agat immediatè; an idem seipsum, aut duo se possint mutuo producere* &c.

Martio & Aprili, ONTOLOGIA.

6. In *Psychologia* differetur primò, de *Existentiâ*, *Natura* & *Proprietatibus animæ rationalis*. Secundò de *Origine* & *Operationibus ejusdem*, quales sunt *Intellectiones* & *Volitiones*. Attingenda hîc erit celebris hodie controversia de explicando commercio mentis humanæ cum corpore: *An nimirum id habeatur per influxum, vel actionem physicam mentis in corpus?* *An per harmoniam præstabilitam?* *An per solum Deum excitantem in spiritu ideas ad præsentiam corporum?* *An alio modo?* Rejicietur autem Systema causæ occasionalis spiritualium idearum. Operosius verò agetur de immortalitate animæ, deque ipsius spiritualitate, libertate, & omnibus ad veram libertatem requisitis.

Julio, De ANIMA SENSITIVE.

7. Parte alterâ tractabitur *de Anima sentiente*, ubi agetur 1. de *Vi imaginativa in anima*. 2. De *Cerebro humano*, ejus structura & usu. 3. De organo *Oculi*. 4. De *Aure*, *Lingua*, *Naribus*, *Olfactu*, *Tactu*: *ubi fiat hæc sensatio?* *An in glandula pineali?* &c. 5. *An objecta moveant organa immediatè?* *An mediis speciebus, & quid hæc sint?* *Quid sit sensus communis*, *Memoria?* *Quando fiant Sensationes?* *Quid juvet Memoriam, & quid*

quid obsit? Demum de errore sensuum eorumque adminiculis & remediis sermo hic habebitur prolixior.

Augusto & Septembri, DE ANIMA CRESCENTE.

8. Parte tertia exponitur quaestiones variae de anima crescente ac vegetante, de homine & plantis &c. v. g. An cor primo gignatur & vivat tamquam principium vitae vigentis? An vivat sanguis? Quomodo formetur Chylus? Qualiter Nutritio fiat? An plantae, earumque semina suam habeant animam? An propagentur per traducem, an vero per novae animae generationem? An vera sit Recentiorum quorundam sententia de involucris? Quid sentiendum de sponte nascentibus? De generatione ex putri &c.

Theses & Specimina.

9. September totus ferè consumetur in recolendis Thesibus, & edendis publicis speciminibus; ubi vitandae omnino altercationes de levibus, inanisque consiliis & Gynomachiae: Neque enim Philosophis licet quaestis umbratilibus & ludicris disputationibus rixas ferere muliercularum ritu, quae verbosae & procaces, si propriis focus jurgia desint, fores egressae hostem quaerunt & faciunt. In disputando autem Philosophis non tam auctores spectandos, quam rationis momenta quaerenda esse, monet Tullius de Nat. Deor. libr. 1.

BIENNII PHILOSOPHICI Annus alter.

Novembri, PHYSIOLOGIA.

10. Mense Novembri inchoabitur Physiologia generalis; ubi brevissime tradetur, Quid sit, Quod ejus Obiectum, Quis Finis, Quae Media? docebuntur discipuli, quinam in capiendis experimentis errores committi soleant, & qui possint caveri. Praemittentur in universam Physiologiam Axiomata, quibus omnibus intra dies aliquot expeditis, ad ipsam Physiologiae partem primam progressus fiet; in qua examinabitur Natura & constitutio Corporis naturalis. Statuentur principia Corporis Materia & Forma. Expendentur Antiquorum & Recentiorum hac de re Systemata, &c.

Decembri, AFFECTIONES CORPORIS.

11. Examinata Corporis natura, ejus dispiciuntur proprietates, hoc est, Affectiones omni & soli Corpori communes: Quarum aliae sunt Absolutae, aliae Relativae. Absolutae sunt: Extensio, Figura, Quantitas, Continuum, Divisibilitas, Porositas, Elasticitas, Gravititas, Mobilitas, &c. Relativae sunt:

Locus, Vacuum, Tempus &c. In temporis definitione & natura perquirenda diutius inherere consultum non est. Utiliorem operam discipulis praestabit Professor, si notiones Aerae, Cyclorum, Epactarum Anni Solaris & Lunaris, Calendarii Gregoriani, &c. obiter saltem tradiderit.

12. Inde progrediendum ad Qualitates Corporis, quarum nomine a Recentioribus intelligi solent Affectiones illae, quae soli quidem Corpori, sed non omni communes sunt. Quare examinanda hic venit, Natura Caloris, Frigoris, Fluiditatis, Odoris, Saporis; Lucis item & Colorum Theoria; Radii directi, reflexi & refracti ex Optica. Claudetur vero Physiologia generalis brevi descriptione Machinae mundanae, seu Cosmogoneid; Ubi exponitur Systemata Tyckonis Brahe, Ptolomaei, & Copernici. Addi etiam poterunt nonnulla de Sphaera & Globo. Astrologia Mathematicis relinquenda. Argumenta autem non adhibeantur alia, nisi quae Physiologia suggerit.

13. Physiologia particularis occupatur circa Corpora singillatim spectata, agitque primo de Corporibus simplicissimis seu quatuor Elementis; Queri autem de his universim poterit, num qua ratione suadeatur, esse tantum quatuor Elementa? An sint generabilia & corruptibilia? An in se invicem commeari possint & transmutari? Tum agendum de Igne; cujus natura & varia genesis explicanda. Dein de Aere & ejusdem proprietatibus, effectibus, Phaenomenis &c. 3. de Aqua, ejus indole & affectionibus, Frigore, Humiditate, Fluiditate &c. Denique de Terra, ejusque Siccitate, Gravitate, Opacitate &c. An terra pura seu Virginea ignem concipiat? An rarefieri possit vel comprimi? &c.

14. Altera parte prosequetur Professor ea, quae pertinent ad Animalium perfectorum classem, puta ad Aves, Pisces, & Quadrupedes. Item ad zoophita & insecta. Quod argumentum cum sit vastissimum, ea tantum seligentur, quae plus videbuntur habere utilitatis, aut jucunditatis, v. g. Natura Gallinarum, Exclusionis morfus sit lethalis? Quis earum motus? de oculis & sanguine piscium, de circuitione sanguinis observata in Ranis &c. Similia occurrunt de Avibus

bus & Quadrupedibus; ubi singulares quarundam animantium proprietates commemorasse sufficiat, intento digito in libros illos, unde uberius hujusmodi rerum notitia hauriri possit.

Aprili, DE CORPORIBUS MIXTIS.

15. Agetur deinde de Corporibus mixtis im- & perfectis, ubi explicandum primo, quid sit Mixtio? Quid inter perfectam & imperfectam interfit? Quot modis fiat? Quae sit Materia & Forma Mixtorum? An & quomodo sint Elementa in Mixtis? &c. His breviter absolutis, ad Mixtorum imperfectorum genera progrediendum, ubi agetur de Meteoris Terreis, Aqueis, Aereis, Igneis. Deinde tractabitur de Mixtis perfectis, puta de Lapidibus & Gemmis, de Magnete, Vi magnetica, & Viribus electricis. De Natura & Origine Metallorum seu Mineralium &c. quantum scire Philosopho convenit.

Majo, & Junio, ETHICA.

16. Sequetur Ethica seu Morum Philosophia, in qua agetur primo de Fine & Felicitate hominis. De Bono & Malo in universum; Tum tractabitur de Regalis Morum, unde actiones nostrae bonitatem aut pravitatem desumunt, ac primo quidem de prima Actionum humanarum Regula, seu Lege aeterna; dein de recta Ratione & Conscientia, de jure Naturae cordibus hominum inscripto, ex quo Actionum humanarum Bonitas vel Malitia solo lumine rationis dignoscitur. Muniendi hic adolescentibus contra prava quaedam hac in re principia; quibus inserviet Cl. P. Anselmi Desingii Larva Detracta, &c. Denique explicabitur Natura Virtutis, quomodo eam natura inchoet, doctrina & usus perficiat; Quae sint Virtutes Cardinales seu Principes; Quae Vitia eisdem opposita &c.

17. Ethicam excipiet Theologia Julio & Naturalis; in qua primo demonstrabitur existentia Dei ex argumentis naturalibus; Quae vero revelatione divina nobis innotuere, relinquuntur Theologis dogmaticis & speculativis. Agetur autem de Attributis tum physicis, tum moralibus, ac praecipue de providentia. Quaeretur, An possit dari ignorantia Dei invincibilis? An Atheus, si detur, vir honestus esse queat? &c. Denique practica instituetur probatio Religionis, ut Athei, Adiaphoristae, Syncretistae, quibus plena est Europa, convincantur erroris, nostrique discipuli mature praemuniantur contra A catholicorum principia, si eorum Universitates forte aliquando accedant.

18. Philosophiam hac Methodo tractarunt du Hamel Professor Burgundicus; Pourchotius, & nuper Dagoumivius Professor Parisinus, quatuor eam tomulis complexus est Methodo scholasticâ. Fusiùs ante illos eandem tradidit P. Honoratus Fabri methodo mathematicâ. Nuperrimè ad scholae usum eam accommodarunt P. Zancki S. J. Viennae, & P. Fortunatus à Brixia Ord. Minimorum S. Franc. de Paula, Vir sane doctus, cujus postremâ editione qui utitur, caeteris faciliùs carebit. Subsidia etiam peti poterunt ex Eduardi Corsini, & Andreae Gordonis Operibus Philosophicis. Utilissimum autem toto Philosophiae cursu erit Lexicon Philosophicum Chauvini, qui singulorum Philosophorum Vitam, Sententias, Systemata, Voces technicas & alia hujusmodi accuratè explicat. Praeter generales hos & alios, singulis in Materis utiliter adiri poterunt illi, quos usus & Bibliographi suggerent, quosque alibi singillatim indicavimus.

Deceptionibus Cl. Auctoris ob- am, à P. Fortunatum à Brixia Ord. Minimorum S. Franc. de Paula, et- ouim Ord. Mi- nimum S. Franc. de Paula

SECTIO III.

De Scholis & Studiis monasticis.

Decreta Pontificum de Studiis monasticis.

1. Quanta cura & sollicitudine à summis Pontificibus, Conciliis & Episcopis, immò etiam ab ipsis Imperatoribus circa scholas Monasteriales ceu bonarum mentium officinas ritè adornandas & instituendas laboratum olim fuerit, testantur passim eorum Constitutiones, praesertim Clementis V. Benedicti XII. Pauli V. Urbani VIII. & aliorum, quibus spe-

cialiter cavetur, ut Monachi, tum in primitivis scientiis, & linguis orientalibus Hebraicis, Graecis & Chaldaicis, cum in sublimioribus disciplinis sedulo instruantur; Ita enim praclare statuit Clemens V. in Concilio Viennensi, relatus Clementinarum Libro V. De Magistris Cap. Inter Sollicitudines. & Can. Ne in agro de Statu Monachorum.

Monachi in primitivis scientiis instruendi.

2. BENEDICTUS verò XII. in Benedictina Cap. VI. *Ut eadem, inquit, Religio in Divini cultus obsequio floreat honestatis candore, fulgeat disciplinæ regulari, præcineat sapientiâ, ac scientiæ Divinæ pariter & humanæ (sine quibus mortalium vita non regitur) fulgoribus rutilet... Constitutioni CLEMENTIS Papæ quinti prædecessoris nostri, de Monachis in scientiis primitivis instruendis infra monasteria, quibus degunt editæ, inhærentes, illam volumus & præcipimus firmiter observari; & nihilominus adjiciendo statuimus & ordinamus, ut in quibuslibet Monasteriis, Prioratibus, & aliis conventualibus & solennibus locis, quibus ad hoc suppetunt facultates, Ordinis seu Religionis hujusmodi Viri scientiis primitivis, videlicet Grammatica, Logica, & Philosophia, ac deinde in Divini & humani juris disciplinis instruantur, proviso attentius, ut seculares instruendi cum ipsis Monachis docendis in iisdem monasteriis nullatenus admittantur &c.*

Ac etiam in Theologia & Jure Canonico.

3. Rursus Cap. VII. *Quia expedire dignoscitur, ut postquam præfati monachi in prædictis scientiis primitivis eruditi fuerint, ad sacræ Theologiæ vel Canonum transeant facultates; statuimus & ordinamus, ut Ecclesiæ, Monasteria, Prioratus, & alia loca hujusmodi singula... de quolibet numero viceñario Monachorum unum aptum pro fructu majoris scientiæ acquirendo, ad generalia seu solennia studia mittere teneantur, & cuilibet ipsorum mittendorum de infra scripta pensione annuâ providere... Eligantur verò ipsi Monachi mittendi prout in scientia Theologiæ vel Juris Canonici seu magis in una quàm alia, ipsarum aptiores poterunt inveniri.*

Præsertim verò in Ss. literis.

4. Cùm autem salubria ejusmodi Decreta subinde neglecta sterterent, sacra Synodus Tridentina, ut Cœnobitas paulatim laboribus apostolicis more Majorum exantlandis aptaret, necessitatem ipsis Abbatibus eam imposuit, ut Magistros & Professores erudiendis junioribus in Cœnobiis alerent, atque ne Cœlestis ille Sacrorum librorum thesaurus, quem Spiritus Sanctus summâ liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat, providè decrevit sess. v. de Reform. cap. 1. & sess. 23. Can. vi. & vii. *ut in monasteriis quoque Monachorum lectio S. Scripturæ habeatur, quâ in re si Abbates negligentes fuerint, Episcopi locorum*

in hoc, ut Sedis Apostolicæ delegati, eos ad id opportunis remediis compellant.

5. Similiter Synodus Colonienfis de año 1536. & Augustana anni 1548. statuerunt, ut intermissa sacrarum Literarum Studia, atque etiam ea, per quæ ad sacras Literas pervenitur, ferè deinceps in Monasteriis restarentur, & ut in quolibet Monasterio Magister constituatur idoneus, qui adolescentes Monachos sacrâ instituat doctrinâ, utque illi, qui majore propensione ad Ss. Literarum studia ferri videbuntur, à sordidioribus officiis eximantur &c.

6. Quia verò ad intelligentiam & linguarum Scripturarum maximè conducit peritia linguarum orientalium, & hostis humani generis harum scientiâ singulari dono Dei hominibus traditâ ad ipsius largitoris contumeliam, & fidei Catholicæ detrimentum nunc quàm maximè abutitur, hinc Paulus V. Pontifex Max. motu proprio, constitutione perpetuâ valiturâ año 1610. die 31. Julii sub gravibus pœnis & censuris præcepit, *ut in cujuscumque Ordinis & Instituti Regularium studiis lectiones Linguarum Hebraicæ, Græcæ & Chaldaicæ instituantur.*

7. Sacra autem Congregatio de propaganda Fide, dolens opus ad animarum salutem necessarium negligenciâ Conciliorum & Pontificum Decreta executioni ferè demandari, iteratâ Constitutione de speciali Urbani VIII. mandato A. 1623. die 16. Octobris publicatâ, Regularium & cujusvis instituti Societatum & Congregationum Generalibus, aliisque Superioribus strictius injunxit, *ut Linguarum, videlicet Hebraicæ, Græcæ literalis, & vulgaris Arabicæ, Chaldaicæ & Illyricæ studia instituant, institutâque conservent, & ubi fieri poterit, ampliora efficiant, alioquin, si mandatum hoc non impleverint, in ejusque observatione non perseveraverint, eo ipso suspensionem à divinis Sedi Apostolicæ referatam incurrant &c. (y)*

8. In has aliâsque ejusmodi sacras constitutiones digitum intendens doctissimus P. Petrus Maria Forti, in suo Tractatu Canonico de Judice Conservatore, pluribus ostendit iisdem Abbates & Monachos sub lethali constringi. Chopinus verò in suo Monastico libr. 1. n. 8. pag. 58. *Ne monastico, inquit, otio ad fœda errorum transfugia abutantur cucullati adolescentes,*

(y) Vide Constitutiones in Bullario Casin. N. 291. 294. 295. & 383.

Monasterii cujusque Præfectus rem literariam provehere tenetur intra monasticos parietes, ut sacræ disciplinæ nervum firmissimo hoc præsidio retineat, simul & juris beneficiique sui Sacerdotiis dignos efficiat...

Studio- rum in- formatio.

9. Quando igitur constat Abbates & Monachos tam graviter ad literas excolendas obligari, ipsùmque studium ritè institutum totius ferme disciplinæ monasticæ fundamentum esse dignoscitur; ut porrò istud magis in cœnobiis nostris provehatur, & ab interitu, ubi opus est, vindicetur, Societas nostra Literaria Germano-Benedictina eò cum primis curas & operas intendet, ut studiorum methodus ad mentem summorum Pontificum reformetur (z), ac juxta Virorum sapientum vota & consilia ferries quædam utiliorum Artium & Scientiarum, quibus juniores Religiosi in posterum imbui debent, justiore modo concinnetur, & edatur, iisdem deinde prælegenda, ut ita & Professores, & Discipuli à fastidioso & penè perditio scribendi labore eximantur, & isti solidius docere, hi jucundius discere valeant.

Series doctrinæ.

10. Hæc verò erit illius Operis œconomia. Tomus primus duos continebit Tractatus, quorum unus doctrinam Christianam per modum Catechismi exponet cum historiâ novi & veteris Testamenti; Alter Ascetico-Theologicus aget de Vita Monastica, seu de Statu religioso; ambo ad usum Novitiorum accommodati, ut tyrocini tempore possint iis prælegi, atque adeo præviè de suscipiendo statu melius informari.

Tractatus de studiis.

11. Tomus alter repræsentabit aureum Joannis Mabillonii Tractatum de Studiis monasticis, velut præambulum ad Disciplinas, Artes, & Scientias statui Monastico maximè consentaneas, ut sicut in novitiatu voluntas instruitur ad bonum, morèsque juxta S. Regulæ præscriptum formandos, ita intellectus deinde præparetur ad verum seu ad scientias eidem statui conformes sectandas & percolendas.

& primitivis scientiis.

12. Tomo tertio tradentur scientiæ primitivæ, ac cum primis institutiones linguarum orientalium Græcæ & Hebraicæ velut clavium S. Scriptu-

ræ. Deinde agetur de Moderamine ingeniorum, (a) de arte Criticâ, de Historia literaria præsertim Benedictina. Hæ enim Disciplinæ sibi dedito ad summa quæque & sublimia ritè tractanda peragendaque adeo habiles reddunt & idoneos, ut non immeritò quis dixerit: *Nullam esse ad proficiendum in literis expeditiorem viam ac criticâ & historiâ literariâ.* Nisi enim his præfidiis instructus, ac quodam veluti doctrinæ succo in antecessum irrigatus quis fuerit, tantum abest, ut quidquam honestè sit prolaturus, quin facilè in solidioribus scientiis cæcutiet, aut palpitabit.

13. Tomo quarto exponetur Philosophia Eclectica ad mentem & methodum celeberrimorum nostræ ætatis Philosophorum comparata, & in sex partes, Logicam nempe, Metaphysicam seu Ontologiam, Psychologiam, Ethicam, Physicam & Theologiam naturalem, distributa; Cui interferentur Elementa Geometrica, & variæ Exercitationes Philosophicæ ad varia ejus partium capita accommodatæ, ut supra Sect. II.

14. Tomus quintus exhibebit Theologiam universalem quatuor partibus distinctam; in quarum primâ comparebunt Introductoria in artem magnam differendi de Deo rebusque divinis, ubi præmittetur Em. Card. Josephi Mariae Thomasi Specimen Commentarii de Studiis Theologicis ritè instituendis. (b) Tum agetur de locis Theologicis, nimirum, de S. Scriptura, de Traditione, de Ecclesia, de SS. Patribus, de Historiâ cùm Ecclesiasticâ, tum profanâ Scriptoribus, de Theologis scholasticis, Juris utriusque peritis, de Ratione naturali, & Philosophis, eorumque omnium in rebus Theologicis auctoritate &c. Accedet Appendix de propositionibus damnatis, earumque censuris &c.

15. Parte secundâ agetur de Deo Uno & Trino, ac præsertim de providentia Divina; De Incarnatione Verbi Divini, & de Veritate Religionis Christianæ. Quibus subjicietur Appendix de Cultu & invocatione Sanctorum, de Veneratione S. Crucis, Sacrarum Reliquiarum, & Sanctorum Imaginum, & demum de gratia Christi, suppressis, quantum fieri pote-

(z) Non incusent calami libertatem Scholastici: Sunt hæc Virorum illustrium desideria Decretis Universitatum reformatoium abunde declarata... Vide superius dicta p. 138. & seq.

(a) Ut à præjudiciis primæ scholæ & vulgi opinionibus antecessisque ideis identidem repurgentur, juxta illud Augustini contra Academicos lib. 2. cap. 3. *Nunc aliud nihil ago, quam me ipse purgo à vanis perniciosisque opinionibus.*

(b) De quo vide dicta Part. II. hujus Historiæ pag. 114.

poterit, quaestionibus speculativis & inutilibus, quae neque ad mores, neque ad Fidem conducunt, sed mera sunt philosophica curiosorum hominum oblectamenta, & ingeniorum tormenta.

De Actibus humanis.

16. Pars tertia complectetur Tractatus de Actibus humanis & Conscientia; de Legibus; de Peccatis; de Virtutibus Theologicis Fide, Spe, & Charitate; de Virtute Religionis; de Prudentia, Fortitudine, Temperantia & Justitia, ubi de Restitutione & aliis quaestionibus in Theologia morali obviis, solertiùs agetur, ita quidem ut ab his exterminetur regnum opinionum, quod usque adeo invaluit, ut omnis ferè actio, quantumvis licentiosâ, inter Moralistas suos inveniat Patronos, qua de re summopere queritur FLEURY *Instit. Jur. Can. Part. I. cap. 2. §. 10.*

De Sacramentis.

17. In quarta demum Parte de Sacramentis in genere & in specie amplior erit sermo, omissis tamen Scholasticorum cavillationibus, quarum tractatio saepe discordias parit, adeoque à monasteriis removendae. Addeuntur nihilominus exercitationes quaedam in utramque partem ventilatae & ad variorum Theologiae Tractatum capita accommodatae. Solertiùs autem tractabuntur *Polemica*, ad normam tamen *Theologiae Dogmaticae*, desumptis nempe argumentis ex Scriptura, Conciliis & Patribus, ita ut Philosophia reducat ad statum ancillarem & subalternum, atque amandatis subtilitatibus cerebrinis, refloreat tandem cufrix doctrinae Orthodoxae *Dogmaticae*.

De jure naturae, civili & canonico.

18. Cum verò omnis ferè hæc Theologia constet vel jure naturae, vel canonico & civili, *Tomo sexto* agetur de singulis, ac primò quidem tractabitur de Jure Naturae, tum de Jure publico Ecclesiastico, deinde subnectentur institutiones Jurisprudentiae Canonico-Civilis, quibus natura, origo, principia, differentiae, contrarietates, loci argumentorum legales, axiomata, regulae, termini, canonum citationes breviter exponentur. Ac denique subdentur Commentarii ad V. Libros Decretalium, & Delineatio quaedam Pandectarum, variaeque exercitationes in celebriores quasdam

difficultates, praesertim de privilegiis Ordinis, de exemptione, immunitate, jure agendi contra Monasteriorum invasores &c.

19. *Tomus septimus* Geographiam, Chronologiam, & Historiam Ecclesiasticam brevi ac clara methodo exartam, & ad nostra usque tempora perductam continebit; ubi ea omnia, quae quovis seculo circa Doctrinam & Disciplinam Ecclesiasticam acciderunt, ita expendentur, ut singularis harum rerum, si non fusa, saltem clara & sufficiens notitia subministratur. Ad calcem inserentur quaedam selectiores Dissertationes circa materias & quaestiones criticas ac maxime vexatas, ut Professoribus occasio detur similes elucubrandi, & in fine anni publicae disputationi exponendi.

Historia Ecclesiastica.

20. Hanc porrò Scientiarum maxime utilium Encyclopædiam sibi elucubrandam susceperunt doctissimi Coenobitae Divi Ettonis Monasterii O.S.B. in Brisgoia, negotium curante & dirigente Cl. P. Gallo Cartier ejusdem Coenobii Subprioris, necnon Ss. Theologiae Professore, ac S. Congregationis Indicis, nostrique Senatus Academici Consultore, Viro de bonis literis optimè merito, cui praestantiores quidam è nostra Societate Theologi & Canonistae suas suppeditabunt symbolas, ut is velut primarius operis architectus exinde meliora, solidioraque & ad propositum aptiora seligere, atque stylo suo expolire, & in feriem convenienti ordine referre valeat.

Auctores Operis.

21. Spe autem lactamur fore, ut Viri Literati ac praesertim Sodales nostri hanc perutilem & diu exoptatam Scientiarum Encyclopædiam eâ aviditate & animi contentione sint excepturi, quâ nuper suscipere dignati sunt ejusdem doctissimi Viri Tractatum Theologicum de sacra Scriptura, ac etiam Opus Biblicum, ad quod hæc ipsa Encyclopædia, sive argumenti dignitas & praestantia, sive commodum & utilitas spectentur, omninò consequitur, nec minus illustre addit eruditionis ornamentum, quàm eximium sufficit operæ & frugis compendium.

SECTIO IV.

Illustrium Adolescentum Pædagogia.

I. Quandoquidem Illustris Juventutis institutio à SS. mo Patre suscepta, sit Familiae Benedictinae haereditario veluti jure propria, hodieque in plerisque per Germaniam Monasteriis floreat ejusmodi Nobilium Academiae, ut iis quoque, quibus earum moderatio incumbit, nostra commodemus officia, libet hic loci subnectere brevem methodum hujus speciatim informandae juventutis, cum schemate Ordinis diurni & Lectionum.

Ordo diurnus, ante

2. Igitur ut ordinatè fiant omnia, aestivo tempore surgendum est horâ quintâ, in hyeme medio sextae, nisi dispensatum fuerit. Mox fundentur preces ad Deum in Oratorio; quibus finitis inchoabitur studium privatum. Inde comuntur juvenes, sumunt jentaculum, & Missam audiunt. Tribus horis subsequens, habentur lectiones, & exercentur in artibus. Horâ undecimâ docentur linguae, & suas habent alii repetitiones privatas usque ad prandium.

& post prandium.

3. Quadrante post primam exercentur in Musica, Pictoria, Mechanicis, puta in Tornatura, aut tritura vitri, vel lusu moderato pilae, tudiculæ, & similibus; aut in Geographia, Geometria, Tactica, Optica, & aliis, quae sensu potissimum absolvuntur, hæcque mutatis vicibus & subjectis. Horâ secundâ erit saltationis, gladiatoriae, & desultoriae exercitium, aliquando etiam proponuntur iis Mathematica, aut experimenta quaedam Physica. Duabus horis subsequentibus habebuntur lectiones. A quinta usque ad coenam erunt Repetitiones, privatæque studia. Post coenam indulgetur colloquium, ubi leguntur nova, aut recoluntur ea, quae per diem acta fuere. Medio nonae servabitur *Recollectio*, & fiet praeparatio ad craftinum studium, inde sequentur preces, examen conscientiae, & quies nocturna.

Lectio- nes die- bus Do- minicis.

4. Lektionen diurnas, quod attinet, diebus Dominicis & festivis, horâ octavâ habebitur instructio Doctrinae Christianae, deinde Missa, tum studium privatum vel repetitio. Ab undecima erit colloquium, dein prandium & recreatio usque ad secundam, quâ

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

servabitur Sodalitas, Exhortatio &c. Horâ tertiâ Academicis exhibebuntur curiosi libri, Ichnographiae, Antiquitates, Numismata, Icones Virorum illustrium, rara quaedam & artificiosa, aut naturae Dædalæ prodigia. Interdum erit Academia, Musica, Pictura, aut simile exercitium; tum recreatio, lusus & ambulatio usque ad sextam, quâ rursus incipiet studium, nisi dispensetur. Diebus festis à prandio post aliquam devotionem poterit institui Academia, in qua varia edantur specimina &c.

5. Diebus LUNÆ, MERCURII & VENERIS.

Diebus Lunæ, Mercurii & Veneris.

Pro Minoribus.

Horâ octavâ Lectio latina. IX. Exercitium componendi. X. Repetitio. XI. Calligraphia, Orthographia, aut lingua aliqua. Post prandium auscultant aliorum Musicam, vel ipsi in ea exercentur. Horâ secundâ praeparatio ad Lectionem. III. Lectio in qua emendantur composita. IV. Respiratio. V. Repetitio. VI. Examen Nomenclaturæ & Phraseologiae &c.

Pro Majoribus.

6. Horâ octavâ Lektionen Historiae Classis secundae. Ubi *Novembri*, repetitur Universalis; *Decembri*, Ecclesiastica; *Martio*, Germanica Imperii; *Julio*, specialis cujusque Patriae aut Provinciae, in qua est Collegium; *Augusto*, Genealogia, Heraldica & Diplomatica, partim etiam repetitur Ecclesiastica & Germanica universalis. Interea prima Classis equitat, vel alia habet exercitia.

Lectio- nes pro Majoribus.

IX. Moralis Philosophia secundae Classis, in qua, *Novembri*, Prolegomena Ethices, Politices, & Oeconomiae repetuntur. *Januario*, Jus Naturae & Gentium. *Majo*, Jus publicum. *Ultimo mense*, repetuntur priora.

X. Philosophia primae Classis. *Novembri*, Dialectica. *Januario*, Prolegomena, Distinctiones, Universalis, Prædicamenta, vel alia inferius proponenda. *Martio*, Historia philosophica de Universo & Elementis. *Junio*, Animastica, Pnevumatica &c. *Septembri*, de Coelis, Meteoris &c. Interea Classis secunda equitat, vel alia habet exercitia.

Q 9

7. Post

Mathe-
matica
1. Classis.

7. Post meridiem *horâ tertiâ* Lectio Mathematica primæ Classis; ubi *Novembri*, Arithmetica. *Decembri*, Geometria. *Februario*, Mechanica, Statica, atque Arithmetica & Geometria continuatio. *Majo*, Optica, Tactica &c. *Julio*, Geographia, Astronomica Chronologiæ demonstratio, & similia.

Horâ quartâ, Stylus latinus criticè exasciatus. Poterit verò alternis vicibus tractari aliud argumentum, & interdum hæc hora attribui Professori alteri, qui indigebit.

8. *Lectioes diebus MARTIS, JOVIS & SABBATHI habendæ.*

Pro Minoribus.

Horâ octavâ, Lectio brevior. IX. Arithmetica, Geometria. X. Geographia, Historia. XI. Linguae. Post prandium *horâ secundâ*, Pictoria, Musica &c. *Tertiâ*, spectant experimenta & exercitia Majorum. *Quartâ*, Recreatio. *Quintâ Sabbathi*, legitur Historia Biblica, Evangelium, Liber moralis feu de Doctrina Christiana pro captu Juniorum.

Pro Majoribus.

9. *Horâ VIII.* Historia primæ Classis hoc ordine, *Novembri*, Prolegomena, & Historia Literaria. *Januario*, Systema chronologicum. *Martio*, Historia universalis. *Julio*, Antiquitates, Numi, Lithologia. *Augusto*, Genealogia, Heraldica. *Septembri*, Repetitio Universalis. . .

Nonâ, Moralis primæ Classis, videlicet *Novembri*, Prolegomena, litteraria de Scriptoribus ad Ethicam, tum ipsa Ethica. *Martio*, Politica & Oeconomica. *Julio & sequentibus*, Juris publici Conspectus, & Repetitio priorum, quò animis firmiùs infigantur.

10. *Decimâ*, Eloquentia hoc ordine, *Novembri*, Copia rerum & verborum, istarumque amplificatio. *Januario*, Loci, Argumentatio, &c. *Martio*, Artes captandi benevolentiam, exagitandi adversarium, dissimulandi debilitatem causæ, ciendi affectum; Resumendi articulatim propositionem longam &c. *Junio*, Deductiones jurium, Epistolæ, Allocutiones &c.

11. *Horâ secundâ*, Mathematica pro Classe secunda, videlicet, *Novembri*, Arithmetica, & Geometria. *Januario*, Perspectiva. *Februario* Architectonica civilis, deinde à *Martio* Militaris. *Julio* Nivellatio, Tactica & aliæ artes.

Tertiâ, Philosophia secundæ Clas-

sis præsertim experimenta. *Æstate* Exercitia in campo, *Hyeme* Recreatio, & subinde operatio chymica vel artificialis.

12. Die Sabbathi, *horâ quintâ*, legitur sacra Scriptura, vel hujus commentarius, aut Liber moralis, pro varia ætate varius; tum dicuntur Litanæ, & resumitur studium privatum. Quæ porrò de conversatione civili & erudita, deque cæremoniali & curialibus; item de venatoria, de instrumentis bellicis, de Metallica, Botanica, Chimica, agricultura, fossilibus, aurifodinis, &c. videbuntur cognitu necessaria, sparsim suo tempore in conferentiis & congressibus monstrabuntur.

13. Præter privata quædam specimen, quæ in circulis per annum edenda præscribuntur, alia ex variis disciplinis publica edentur certis temporibus, videlicet I. Hebdomadâ, quæ præcedit Bacchanalia. II. Hebdomadâ ante Pentecosten, ac denique per quatuordecim circiter dies anteferias autumnales, sed non continuos, quæ erunt velut examinis loco. Inde sequetur aliqua Actio comica, & distributio præmiorum.

14. Quod si contingeret aliquos Adolescentes offerri Collegio ad aliquam Classem superiorem, qui tamen subsidiis ad illam requisitis necdum essent instructi, v.g. *Geometriâ*, *Geographiâ*, *Historiâ*, &c. Videntur ad illam Classem non admittendi, donec tempore sufficiente quodammodo illa sibi comparaverint subsidia. Secus enim optatum non possent facere profectum, atque hoc deinde adscriberetur Collegio, aut methodo docendi culpæ daretur, neque esset è re & utilitate ipsius juventutis.

15. Reliqua porrò superiùs proposita, quatenùs illustri juventuti congruunt, hinc quoque solerter erunt retextenda. Hanc autem semitam si sedulo calcaverint Professores Academicæ, brevè nauseabunt proletarias & inanes aliorum instructiones, nihil minus, quàm verum nobilitatis spiritum inspirantes; Ipsi verò Ephæbi ab annis juvenilibus nobiliori, ut decet, modo instructi, & solidioribus principii imbuti, longè utiliores Reipublicæ, aptioresque gerendis muneribus evadent, ac etiam subinde inter Viros de Religione rectiùs cogitantes facile eminebunt, numerumque augebunt eorum, de quibus

CAPUT

CAPUT III.

VIRI ILLUSTRÉS,

Qui è Scholis & Magisterio Benedictinorum prodierunt.

In Scholis Benedictinis non virtutis minus quàm doctrinæ viguit studium.

Magnam semper operam Majoris nostri dederunt, ut, quos juvenes ac adolescentes fidei suæ commissos susceperunt moribus ac literis instituendos, ii in viros omni genere virtutis & scientiæ illustres evaderent. Nam veteres illæ nostrorum Academiae (c), eadem & rectè faciendi & benè dicendi scholæ erant: neque disjuncti (quod alicubi Cicero improbat) sed iidem erant vivendi præceptores, atque discendi. Absurdum namque est discidium illud quasi linguæ atque cordis, ut alii nos sapere, alii dicere doceant. Erat ergò, inquam, in scholis nostris non minus virtutis, quàm doctrinæ studium, quò imbuti evaserunt quàm plurimi Viri illustres, scholâsque Benedictinas per orbem celebres reddiderunt. Quanta enim, quàmque incondita non est eorum multitudo, qui eximiam virtutis ac doctrinæ laudem consecuti, ad sedes Episcopales, ne quid de suprema Petri cathedra dicam, eminentissima Ecclesiæ culmina, evecti fuerunt? Quantus eorum est numerus, qui Cardinalitâ donati purpurâ, in gravissimis Christianæ reipublicæ negotiis doctrinâ & consilio eam adjuverunt? Quàm multi, qui Reges apud ac Imperatores (quorum etiam non pauci in scholis Benedictinis literarum ornatu atque præsidio instructi fuerunt) supremi Cancellarii munus, ut vocant, sumnâ cum autoritate administrarunt? Quàm multi, qui gentes ac populos teterrimâ idololatriæ caligine ac tenebris obsessos Christianæ fidei ac doctrinæ luce collustrarunt? Quàm multi, qui eruditione ac pietate insignes egregiis scriptis & reipublicam literariam locupletarunt, &

cum ingenti utriusque fructu vel sui temporis hæreticos refellere, vel pravas hominum cupiditates coercere ac refrenare laborarunt? Quàm multi, qui nuntio rebus mundanis misso fecerunt in monasteria, quæ vel meliorem in statum reduxerunt ipsi, vel suarum odore virtutum impleverunt? Quàm multi, qui christianis exculti moribus remanserunt quidem in seculo, vitam tamen privatam ad antiquæ probitatis exemplar expresserunt.

Ne quis verò augendæ rei gratiâ hæc à me dici existimet, non mihi, velut domestico, sed extero, nec in celebri Scriptori *Auberto Miræo* (d) curioso antiquitatum indagatori, fidem haberi volo. „*Curam*, inquit, „*juventutis informandæ Pontificibus* „*haud satis pro dignitate tractantibus,* „*ac ferè negligentibus, viri præ cæ-* „*teris pietatis studiis præstantes, quos* „*Monachos dicimus, & in studium* „*impulsi juvandi reipublicam sæpè* „*arripuerunt: divinum scilicet Nu-* „*men promoveri eò labore procuratio-* „*neque persuasi, in quo tantum mo-* „*menti esse videbant.* Antiqua Bene- „*dictinorum præsertim monasteria* „*scholæ publicæ erant ad erudien-* „*dam juventutem, à Viris sanctissi-* „*mis constitutæ. Unde haud levis* „*publica utilitas extitit: ipsi magnis* „*divitiis atque ingentibus creverunt,* „*omnibus certatim pios eorum co-* „*natus juvantibus, re, operâ, consilio.* „*Ex iis monasteriis, velut ex arce sapi-* „*entiæ, innumeri viri prodierunt, utri-* „*usq; Philosophiæ cognitione præstantes* „*divinæ atque humanæ.* „*Tantum Miræus* (e). Nec desunt exempla, quibus collatæ ab eo laudes in Benedictinas scholas egregiè confirmari pos-

(c) Mabill. præfat. in A&S. San&S. O. S. B. Sec. III. §. IV. n. 42.

(d) Apud Conring. Dissert. III. de Antiq. Academ. p. 512.

(e) Confer. Mabillon. Præf. I. in Sec. III. Bened. §. IV. N. 45.

funt. Cùm verò ea sint innumera, modum observaturi pauca in medium afferemus.

Si ex omni Romanorum Pontificum numero intuenti jam singulos ul-
nus sit comemorandus, qui incredibili rerum omnium scientiâ, qui eximia in Superos religione, qui diuturno rerum usu atque experientia, qui rebus prudentissimè gestis excelluit, qui in mediis gravissimarum persecutionum procellis non jactatus, non abreptus æstû, summâ semper sapientiâ naviculam Petri rexit, qui animi mansuetudine ac demissione, qui vitæ sanctimoniâ Catholico Orbi præluxit, quem Gelasio II. antefendum existimemus? A teneris verò in schola Casinensi à sapientissimis magistris in maximæ eruditionis & sanctitatis virum excellenti operâ formatus fuit. Eruditionis enim & tum divinæ tum humanæ scientiæ magistros habuit Desiderium Abbatem Casinensem, qui postea Victor III. Papa: Joannem Cajetanum avunculum suum; Albericum Diaconum S. R. E. Cardinalem; Constantinum Africanum, aliòsq; Doctores Casinensis Cœnobii Monachos ejus temporis viros doctissimos, & singulari doctrinâ ac sanctitate claros, qui & ipsû sanctissimè excoluerunt, & ab ipsâ infantiâ timere Deum docuerunt, & abstinere ab omni peccato. Propter virtutis ac doctrinæ excellentiam primùm à Victore III. S. R. E. Subdiaconus & Cancellarius an. 1087. ordinatus, ab Urbano II. Diaconus Cardinalis ac Præsignator (Cancellarium dixeris) constitutus fuit. *Hunc igitur*, inquit Pandolphus auctor vitæ coævus, *Urbanus II. Papa literatissimus, & facundus, hunc igitur fratrem Johannem* (hoc nomen illi erat ante summum Pontificatum) *virum utiq; sapientem ac providum sentiens ordinavit, admovit, suumque Cancellarium ex intima deliberatione constituit, ut per eloquentiam sibi à Domino traditam antiqui lepōris & elegantie stylum in Sede Apostolica jam pene omnino deperditum Sancto dictante Spiritû, Johannes Dei gratiâ reformaret, & Leoninum cursum lucidâ velocitate reduceret.* Non magnis componere parva solemus, inquit Constantinus Cajetanus Pandolphum notis illustrans. Quantus igitur Gelasius fuit, quem cum Magno Leone, eruditissimo Pontifice, contulit Pandolphus: cum Leone, inquam, quem Episcopi Græci in quinta Synodo Constanti-

nopolitanâ appellant Illuminatorem & Columnam Ecclesiæ: in cujus libris majestas fedet: qui ubique triumphos spirat. Et fanè eloquentissimum eum oportet fuisse, qui barbarum Attilam ferocientemque tyrannum sua dicendi majestate ac virtute compressit. Unde & ab insigni sanctitate, & à divinâ propè doctrina atque eloquentiâ Magnus est dictus. Quantus igitur Gelasius, cui id onus demandatum, ut ad Leoninum stylum, Urbem & Orbem corrigeret? De eo Petrus Diaconus Casinensis lib. de Vir. Illust. Monasterii Casinensis cap. 46. *Gelasius*, inquit, *Sedis Apostolicæ Pontifex, parvulus in Casino sub Desiderio Abbate, B. Benedicto oblatu, & ab Alberico Philosopho edoctus, scripsit in eodem cœnobio passionem S. Erasmi, sanctæque Anatholiz: passionem quoque S. Casarii versibus adornavit: factusque debinc S. R. E. Cardinalis, rescripsit Registrum Paschalis Papæ II.* Et Ordericus Vitalis Eccles. Hist. lib. 2. in principio: *Anno*, inquit, *ab Incarnatione Domini MCXII. Indictione XI. defuncto Paschali II. Papa Joannes Cajetanus, Romanorum Pontificum antiquus Cancellarius, & Magister in Gelasium Papam electus est.* Paulòque post: *Gelasius Papa eruditione literarum apprime instructus fuit, & longâ exercitatione, utpote qui Præsulum Apocrypharum ferè quadraginta annis enituerat, calluit.* Hæc Ordericus Vitalis eidem Gelasio coætaneus, quem signanter antiquum Cancellarium vocavit. Tradunt enim, qui de rebus Pontificiis scripsere historias, ab uno Joanne Cajetano Cardinali Cancellario maximis Pontificibus Urbano II. & Paschali II. (triginta nempe annorum spatio, quo ipsi Petri rexere Naviculam) universa ferè Sedis Apostolicæ, & Curiz Romanæ dependisse negotia, ob singularem ejusdem Viri in rebus agendis tractandisque dexteritatem, prudentiam, ac sanctitatem. Hinc propter tantæ virtutis ac doctrinæ excellentiam ab obitû Paschalis II. tanquam Pontificiæ majestatis accerrimus ipse ac fortissimus propugnator, absens quidem atque invitus omnium Cardinalium consensione electus, sed statim ad Urbem accersitus è Monasterio Casinensi, ad quod paulò antè migraverat, præsens ac tristis in Monasterio SS. Sebastiani & Zotici cognomento Palladio, locò tutissimò, propter Henriciano-

Eligitur in Pontificem.

rum turbas, quæ tunc in Urbe grassabantur, à quinquaginta & uno S. R. E. Cardinalibus, Episcopis nempe quinque, Presbyteris viginti & octo, Diaconis decem & octo, tertio vacantis Sedis die, nullâ interpositâ morâ, xviii. kal. Februarii, an. Christi 1118. in Apostolica Petri Sede locatus, Gelasii II. nomen suscepit. Nec immeritò. Nam *Tyrius nobilis Scriptor* (verba sunt eruditissimi Papyrii Massoni de nostro Gelasio) *elogium viri literati ei tribuit, quia plurimarum rerum cognitione, scientiâque instructus erat; ut ille olim Gelasius I. inter doctissimos homines positus à Casiodoro Senatore.*

Magna mihi esset memorandi facultas accopia, si alios Romanos Pontifices, atque Ecclesiæ Antistites Maximos, qui suam in literarum ac virtutum studiis institutionem Benedictinis Magistris in acceptis ferunt, per censere vellem numerando. Gelasio tamen II. non possum non accensere *Leonem IV. & Alexandrum II.* summâ virtute & doctrinâ illustres Christi in terris Vicarios. Et de *Leone* quidem ita loquitur Anastasius Bibliothecarius. „Hic primùm à parentibus ob studia literarum in monasterium beati Martini confessoris Christi, quod foris muros hujus civitatis Romanæ juxtâ ecclesiam B. Petri Apostoli situm est, quousque sacras literas penitus disceret, spon-te concessit: ubi non solum literas didicit, verùm etiam in studio sanctæ conversationis, non quasi puer, sicut tunc erat, sed velut perfectus Monachus mansit. Cujus etiam piæ conversationis exemplo, sub eodem monachico degentes ritu, omnipotenti Deo plus devotè ferviebant, erantque cum illis quasi unus ex illis. „ Cujus rei famâ commotus Gregorius IV. eum ad Apostolicæ Sedis obsequium è monasterio evocavit, & Subdiaconum ordinavit. Sergius verò Presbyterû Cardinalem Sanctorum Quatuor Coronatorum instituit. Is demum post egregia virtutis prudentiæ ac doctrinæ edita exempla ex presbytero Pontifex creatus fuit. Quâ in dignitate de Vaticana Basilica quàm optime meritus est; quæ enim damna Saraceni eidem intulerant, impensè reparavit.

Alexandro autem II. nihilne B. Grati-tudo & humanitas Academia? E. Alexandri II. er-ga Lanfrancum præceptorem suum Cadomeni cœnobio præfectum fuisse intellexit, quâ erat erga eum observantia & gratitudine, literis gratulatus est, simulque monasterium sub patrocínio & tutela Sedis Apostolicæ admisit. Nec erga Lanfrancum tantùm, sed cæteros etiam Benedictinos bene affectus erat, quorum permultos tum ad Abbatiales, tum Episcopales infulas atque ad cardinalitiam purpuram provexit. Illud verò memoratû fors magis dignum (f), quòd cùm Lanfrancus ex Cadomeni Abbate Archiepiscopus Cantuariensis Romam negotiorum causâ venisset, insolito honore ab Alexandro susceptus fuerit. Siquidem venienti Papa assurrexisse dicitur, tum pro suâ magnâ religione & eminenti scientiâ; tum quia dum esset in Normannia, venientes Romanæ Ecclesiæ ministros honorificè suscipiebat; & quosdam Papæ consanguineos studiosè docuerat. Fertur etiam Papa dixisse: *Non ideo assurrexi ei, quia Archiepiscopus Cantuarie est; sed quia Becci ad scholam ejus fui, & ad pedes ei cum aliis auditor consedi.* Itaque duo pallia illi dedit; unum quod de altari Romano more accepit; alterum verò in indicium videlicet sui amoris, cum quò Missam celebrare solebat, Alexander ei Papa suâ manû porrexit.

Præter Alexandrum verò plures Ex Lanfrancus singulari franci di-scientiâ & doctrinâ eatenus imbu-it, scipulis quò ad supremas Ecclesiæ dignitates, plures E-vevcti, universum orbem ecclesiasti-piscopi & Archiep. cum suo splendore illustrarent. (g) Testes sunt, qui in Beccensi Acade-mia pietati ac literis operam dedere Archiepiscopi, Anselmus & Theobal-dus Cantuariensis; Guitmundus A-verfanus & Guilielmus Rotomagensis. Episcopi, Ivo Carnotensis, Herno-stus & Gundolphus Roffenses; Ful-co Beluacensis, Richardus & Gaufridus Ebroicensis, & Tuoldus Bajo-censis: Abbates ex quàm pluribus Gilbertus Crispinus Westmonasteri-ensis, quem nonnulli ob singularem ac multiplicem scientiarum notitiam nuncupant *Univesalem*; Paulus S.

(f) Vid. Luc. Acher. in B. Lanfranc. Opp. Præfat. ad Lect. Q93
(g) Lami de Schol. celebr. cap. 4. pag. 46.

Albani, Lanfrancus nepos S. Wandregifili; Michaël & Vincentius Prætelles; Rogerius & Gaufridus Gemeticenses, Joannes de Bouleia, & Joannes Ribaldus Ceraspienses; Bernardus & Robertus cognomento de monte S. Michaëlis in Periculo maris, sive de Tumba; Robertus le Telier S. Ebrulfi, aliàs Uticensis: unde quidquid in illis virtutis, quidquid gloriæ, quidquid laude digni est atque utilitatis, quidquid ex iisdem Ecclesiæ Catholicæ accesserit, Lanfranco velut Patri & Magistro referendum asserunt Scriptores universi.

Germaniæ Episcopi ex scholis Benedicti. S. Lambertus.

S. Ludgerus.

SS. Udalricus & Conradus.

Jam verò quanti Germaniæ Præfules (dulcis enim patriæ recordatio) Magistros habuere Benedictinos? S. Lambertus Leodiensis Episcopus (h) adhuc adolescens à nobilissimis parentibus S. Theodardo, Leodiensi etiam Episcopo, ac cœnobiorum Stabulensis & Malmudariensis Abbati, traditus fuit, ut divinis literis ac monasticis disciplinis imbueretur. Tantum verò sub eo magisterio progressum fecit, ut à prædonibus necato magistro, Cleri ac populi suffragio ac Regis assensu in ejus locum fuerit substitutus. S. Ludgerus Monasteriensis Episcopus, Alcuino Eboraci operam dedit: ita enim ejus vita habet: *In Angliam pro Diaconii gradû directus incidit Eboraci in scholam Alcuini omni scientiâ celeberrimi, apud quem quatuor annos & sex menses mansit, totum cum eo novum & vetus testamentum perlegens: tantò deinceps gratior patri Gregorio, quanto erat & literarum scientiâ instructior, & librorum copiâ plenior, & monachorum regulis eruditior.* Sancti Hidulphus & Erardus, germani fratres, loco nobili Ratisbonæ in Boica nati, ille Archiepiscopus Treverensis, hic Ratisbonensis, fuerunt ambo, teste Aventino, seculo septimo, mille abhinc annis, in monasterio S. Emmerammi bonis literis ac moribus imbuti. Cujus gloriæ ac voluptatis est San-Gallenibus, discipulos aliquando San-Gallenis scholæ fuisse Sanctos Udalricum & Conradum, illum Augustanum, hunc Constantiensem Episcopos? Prioris magister fuit Waningus, de quo Gerardus in vita S. Præfulis: *Accepto enim consilio commendaverunt eum ad S. Galli monasterium, quia ibi nobilium Dei servorum multitudo & religiositas, discendi docendæque studium tunc*

temporis habebatur. Commendatus vero cuidam religioso viro, grammaticæ artis edocto, Wanning nuncupato, à quo bene procuratus quotidianam religionis atque lectionis doctrinam accepit, & intimis sui cordis inseruit. Posterioris à puero in San-Gallenensi monasterio educati instructor erat B. Notingus, San-Gallenensis quoque Asceta, vir vitæ sanctimoniæ & probitate morum conspicuus, ac subinde Constantiensis Episcopus. Non exiguo etiam San-Gallenensi scholæ ornamento fuit Salomon hujus nominis III. Episcopus pariter ad Rhenum. Is teste Crusio (i), illustri loco natus, Comes Turgoviæ, aut Baro à Ramschwag, ad Ecclesiastica munera tenera ab ætate à parentibus destinatus, in cœnobio S. Galli (à quò non longè Gentilicium castrum aberat) disciplinæ doctissimorum è Divi Benedicti Ordine virorum instituendus committitur. Magistrum hîc nactus Ysonem, plurium annorum alacri studio ad omnem virtutis apicem non minùs, quàm ad exquisitam in nullò non disciplinarum genere sapientiam est excultus. Tantum porrò ex ea institutione profecit, ut conscriptis compluribus exquisitæ sapientiæ libris ingenii sui monumenta posteris reliquerit; quæ tum Constantiensem, tum San-Gallensem Bibliothecas gloriosa seu Antistitis, seu Discipuli, ac cœnobitæ sui memoria ornavere. Non diu latere poterat nobilitas præclara sanguinis cum insigni virtute atque sapientia conjuncta. Evocatus igitur in Regiam Ludovici II. Germaniæ Regis, patruî Arnulphi Imperatoris cum in publicis tabularii muniis adeò operam suam, profundamque in rebus gerendis prudentiam probavit, ut quatuor dein Regibus, ad Henricum Aucupem usque, gravissimis à consiliis esset. Quibus honoribus cum emineret, unicè tamen religiosissimorum cœnobarum veteri consuetudine delectabatur, adeò ut, cum furtim noctû ad commune cum ascetis Divinum officium obreperet, demum, etsi palatino adhuc Clerico, & Canonici opulenti dignitate effulgenti, præter Ordinis consuetudinem singulari Abbatis permîssu indultum sit, ut in claustrum Divi Galli, quovis tempore, sumpta ad cœnobii januam cucullâ subiret; præsertim cum

B. Notingus.

Salomon Episcopus Constantiensis.

pol;

pollicitus esset, se primo, quo liceret, tempore nomen vitæ monasticæ daturum. Id verò executus est agente Ruggero monacho, quem sibi in sanctioribus animi negotiis ducem delegerat. Huic aliquando capsam auream, Sanctorum reliquiis refertam, quam ab Arnulpho ex Caroli Augusti cimeliis acceperat, Sancto Gallo offerre volenti, suadet Ruggerus, non aurum, sed semetipsum Gallo suo tandem offerat, & Monachum, uti sponderat, profiteretur. Regis igitur consensu impetrato, capsam ille suam collò suspensam gerens, tunicâ & cucullâ indutus ad aram S. Galli, Bernardo Abbate annuente accedit, multisque lachrymis peccata deflens humanis rebus nuncium remittit, fitque S. Galli Monachus. Non multò post in Regiam Abbatis permîssu revocatus (adeò ægrè charissimi capitis absentiam ferebat Rex) in pristinos reponitur honores, ac duodecim rexisse Abbatias dicitur. In his erat Campidunensis, atque Elwangensis, quibus & D. Galli (cum Bernhardus, quòd favere Italicis tyrannis contra Arnulphum argueretur, abdicare se gubernatione jussus esset) cœnobium suffragante cumprimis Rege, atque Hattone Moguntino Archiepiscopo, anno 890. accessit. Felix hujus præfecturæ suæ auspiciis quantocyus posuit, dum suspensam antehac decessoris sui odio litem, pro suo apud Regem atque Hattonem favore facillè evicit, & jura cœnobii sui adversus Ulricum Linzoviæ Comitum in trium Comitatum conventu feliciter recuperavit. Nec destituit porrò San-Gallenses suos, etsi vix altero redeunte anno, ad Constantienses Infulas translatus, Abbatis sese titulo abdicavit, Arnulpho ob ingenii, consiliique præstantiam semper charissimus; eundem gratiæ locum apud successores tenuit, Ludovici filii, atque Conradi Cancellarius. Ne tamen & sui virtuti æmuli deessent, atrocibus inimicitias ab Erchangelo, atque Bertholdo Sueviæ Comitibus petitus, Regis gratiâ non ad ultionem, sed ad deprecandam hostibus veniâ usus est. Describitur apud Crusium Annal. Suev. cit. loc. *procerâ staturâ, pulchrâ facie, optimis moribus, mitis, clemens, hospitalis in pauperes; ita porrò eloquens, ut sæpe de suggestu ad populum concionaretur.*

Adeò curæ Aulicæ, & urgentia pro Regni & Ecclesiæ incolumitate negotia, nihil de sanctioribus curis in cœlesti illo animo detriverant. Decessit è vita anno 919.

Quò tempore Notkerus, Leodi-Plures cens Episcopus, in Sancto Gallo alii. etiamnum Decani munus sustinebat, insigniores Germaniæ Antistites eò loci, teste Ekkehardo, educati fuerunt. Atque ex hujus ipsius Notkeri schola plurimi religionis & doctrinæ dotibus illustres discipuli effulserunt (k): in quibus Episcopi sex, Guntherus Saltzburgerensis, Rothardus & Erluinus Cameracenses, Haimo Viridunensis, Hezilo Tullensis, & Adelbodus Trajectensis ad Rhenum. His adde Durandum, postea Leodicensem Episcopum, qui Babembergensis Ecclesiæ pietate & artium liberalium disciplinâ illustravit. Adde item Olbertum, qui Aquisgranensium mores depravatos ad sanctæ religionis statum reduxit, ut in Gestis Leodiensium Episcoporum fusiùs memoratur.

Brunonis, Coloniensis Archiepiscopi, stirpe nihil in orbe nobilius; Coloniensis Archiepiscopi, natus est patre Henrico Aucupem, Germaniæ Rege; fratrem habuit Ottonem Magnum, Imperatorem, soror-pus. rem Hadwidem, quæ fuit Hugonis Capeti Regis mater, nepotem Ottonem II. Augustum. *Annos circiter quatuor habens liberalibus literarum studiis imbuendus Baldrico venerabili Episcopo, qui adhuc superest, Trajectum missus est, inquit Rothgerus, qui vitam Brunonis scripsit, jubente Fulmaro successore. Baldricus autem, Brunonis præceptor, minimè est Episcopus Trajecti ad Mosam, qui obiit anno 958. aut 959. proindeque diu ante Brunonem; sed Ultrajectinæ Ecclesiæ, in qua (l) Regulæ Benedictinæ observatio à S. Willibrordo instituta vigeat, Præful cognominis, qui post annum 970. mortalitatem explevit; nam Brunonis præceptor adhuc superstes erat, inquit Rothgerus, quando Brunonis demortui vitam scripsit, successoris ipsius jussu. Tantos in studio progressus fecit, ut nullam penitus fuerit studiorum liberalium genus, in omni græco vel latino eloquio, quod ingenii sui vivacitatem aufugeret, inquit laudatus scriptor. Henrico Imperatore ejus parente mortuo,*

(k) Mabill. Præfat. in Sec. V. O. S. B. §. II. n. 31.
(l) Vid. Gall. Chr. Tom. III. p. 850.

(h) Laun. de Schol. celebr. cap. 4. pag. 46.

(i) Annal. Suev. lib. 3. p. 2. c. 3. apud R. F. Joseph. Pichler in Histor. Imperat. Tract. 8. p. m. 47.

quo, ab Ottone fratre jam Rege in aulam vocatur. Ibi nec fractus illecebris, nec victus ab objectis, nec raptus exemplis, se totum pietati & studio literarum dedit. Institutores habuit Israëlem Scotigenam Episcopum, & famosissimum Ratherium, monachum Laubiensem, ac Veronensem quondam Episcopum; sub cuius disciplina multum profecisse testatur (m) Fulcuinus, qui Laubiensem Abbatum Gestas conscripsit: *Advocatur Ratherius, & habetur inter palatinos Philosophos primus. Quid multa? non destitit, donec regiam illam & mirificam* (Brunonis) *indolem in omnibus disciplinis perspicacissimam redderet & perfectam.* Tantum sub hoc magistro ardoris concepit Bruno, ut, quocumque circumagebantur tabernacula & castra regalia, Bibliothecam suam sicut *arcam benedictam circumduceret.* Ufui verò ipsi fuit in libris conscribendis. Sunt enim qui Brunoni huic *Commentarium in Pentateuchum* tribuant, quales habentur editi ab aliis sub nomine Brunonis Herbiopolensis, ab aliis verò sub nomine Brunonis Astensis. Sixtus verò Senensis (n) testatur in Bibliotheca Bononiensi Prædicatorum extare Ms. tum hujus Brunonis *Commentarium in quatuor Evangelia*, quo testatur, se illa post Pentateuchum Moyfis, ut nova veteribus jungeret, illustrasse. Ne autem Brunoni vitio vertatur, quòd Ducatù Lotharingæ unà cum Episcopatu habuerit, Chronographus Magdeburgensis ad a. n. CMLIII. occurrit. *Eodem anno Wicfredus Colonienfis Ecclesie Archiepiscopus obiit, cui Bruno frater Regis, vir gloriosus, in episcopatu succedens, totius Lothariensis regni ducatum, & regimen cum episcopatu suscepit. Ita cum magna religione usus est officio Sacerdotis, & existente necessitate functus est virtute magnanimi Ducis. Nemo autem super hac re illum culpabilem dicat, cum Samuelem Sanctum & alios plures Sacerdotes pariter legamus & Judices.* Hæc non nihil ductius commemoramus; quoniam ex tam præclaro, tum sacro, tum politico Brunonis regimine, ejus in scholis Benedictinis institutio maximè pervideri potest.

Everac-
lus Episc.
Leodiens-
is.

Ejusdem Ratherii, à quo Brunonem institutum diximus, velut omni scientiarum genere perpolitum Magistri, disciplinam atque institutionem sum-

moperè expetiit Everaculus, non adulescens aut juvenis etiamnum, sed, quod meritò mireris, jam illustrissimæ Ecclesiæ Antistes, ac Episcopus Leodiensis. Ejus verba in epistola (o) ad Ratherium hæc sunt: „Quis est vobis aut sapientiâ, aut probitate, aut optimarum artium studio, aut innocentia, aut ullò laudis genere præstantior? Patientia si memoratur, si fas est dicere, fide salvâ, ne Deum offendam, tu es ipsa &c. Non modò non rapuisti, sed nec quidem appetiisti aliena, largitus es propria, aliorum condolens miseris, non felicitatibus invidens alienis. Omnibus omnia factus, ut omnes lucrifaceres. Nativa vobis supplex tendit manus patria, & ut redeatis, invitat. Omnes, quotquot sunt Ordinis Clericalis, seu militaris, mente, voluntate, studio, gestu, voce, ut veniatis, clamant, vos videre desiderant; servitio vobis impendendo, nec numerum, nec modum præfigimus ullum. Omnia nostra erunt in manu vestra secundùm quod animo vestro infederit, ô dilecte Ratheri! Cuncta prævidete, disponite, constituite, & ut libuerit in omnibus agite, *sub vestro pollice docto & artifice manum ferulæ non erubescam subducere &c.*

Burchardum etiam Wormatiensem Episcopum, expetiisse Magistrum Benedictinum, in libello de Gestis Abbatum Gemblacensium non sine encomio his verbis refertur: „Eâ tempestate Burchardus quidam in Wormacensi civitate datus erat Episcopus, vir cum episcopali honore non indignus, tum pro juvenilis ætatis fervore literarum studiis opportunè intentus. Is Baldrico juniore Tungrensium Episcopo fiducialiter mandavit (ejus nempe contubernalis & amicus in palatio Regis fuerat) ut sibi aliquem literali scientiâ præditum dirigat, cujus ope & doctrinâ ipse in eruditione Scripturarum proficere valeat. Quis tanto viro mitti dignus esset, diligenter quaeritur, & tandem ad hoc nullus Olbertus, Gemblacensi monacho, magis idoneus invenitur, & bono omnium de eo æstimatione ad urbem Vangionum dirigitur: honorificè ab Episcopo susceptus magnam cum eo familiaritatis gratiam est

Burchardus Wormatiensis Episc.

„adeptus. Episcopus nobilis & potens non dedignatur, se submittere ad formam discipuli: Monachus humilis & peregrinus non timet, tanto viro operam exhibere magistri: & reverà necessarium illi erat, ut politus esset ad unguem multiplicis doctrinæ artificio, cujus laus & æstimatio pendeat à tam sapientis discipuli subtili judicio. Quantum autem vir tantæ auctoritatis ex Olberti doctrina profecerit, ex actibus ejus æstimandum erit; de quo satis constabit, quòd illâ ætate in Scripturarum eruditione unicè claruerit, quòd vel in hoc satis probari poterit, quòd opus sanctæ Ecclesiæ nimis utile elaboravit, dum Olberto dictante & magistrante magnum illud canonum volumen centonifavit, & quasi collectis floribus omniformis generis de prato scripturarum coronam pretiosiorum auro & topasio in edito Ecclesiæ collocavit. Episcopus uti votis suis satisfactum esse sensit, magistro optionem obtulit, utrùm mallet secum in honore & amicitia remanere, an ad suos repatriare. Ille elegit repatriare, quia placuit Deo, ita pro nobis dispensare. Ergò cum gratiarum actione Episcopo Baldrico remittitur, eminentia studii & religionis ejus prædicatur, & ne vice laboris sui frustraretur, affectuosissimè ei commendavit. Cùm ergò locus Gemblacensis vacaret pastore, Baldricus Episcopus sollicità cum suis agebat deliberatione, quis dignus esset hujus pastoralitatis curam suscipere: ad summum placuit omnium sententiæ, Olberto geminâ scientiâ adornato hunc locum cum præ omnibus competere. Igitur ab Episcopo cum Ingobrando Abbate suo accersitus, Dei & omnium judicio ad regimen Ecclesiæ est electus, & per manus Ingobrandi Abbatis, & Godescalei Archidiaconi illuc est destinatus.

B. Adelberti Archiepisc. Magdeburgensis illustres discipuli Episcopi.

Quid jam dicam de B. Adelberto Magdeburgensi Archipræfule, qui ex Trevirensi S. Maximini Monasterio eductus, literarum studia in sua Ecclesia per nostros excitavit? Hic, inquit ejusdem Ecclesiæ (p) annales, hic instructissimus omnium liberalium artium scientiâ, perfectus discretione, mansuetudine, innocentia, in diebus sui

sacerdotii solerter commissis invigilabat gregi. Et post pauca: *Nutriti sunt filios plures non secundum inanem seculi fastum, nobiles, quòdque in his Deo magis placuit, vitâ & moribus insignes, intèrque omnes Canonice professionis sectatores perfectioris testimonii cælestis aulæ milites.* Tum profequitur Chronographus: *Germinavit igitur Magdeburgensis Ecclesia velut hortus deliciarum folia virtutum & poma ferens bonorum operum. Quem dum perflaret auster leni spiramine, ceperunt longè latèque ejus aromata profluere, quia ex his multi diversis in locis sunt promoti, sicut ipsorum numero Gislarium & Waltradus ejusdem sedis pontificio postea meruerunt sublimari. Inter quos & regie stirpis Wogieteth, sed ab ipso Archiepiscopo æquivoco nomine dictus Adelbertus emicuit, qui postea Pragensis Episcopus glorioso martyrio coronari meruit, cujus consodalis sanctus Bruno, qui & Bonifacius nobilitate & meritis illi per omnia simillimus dum passionem & actus ipsius scribendo miratus est, ipse nihilominus Archiepiscopus gentium pari agonis triumpho subsequenter in confinio Russiæ & Litvæ regionum martyrisatus est, sicut indicat liber gestorum ejus. Horum ergò patronus & Deo dignus Episcopus Adelbertus, defuncto Bosone, Merseburgensi Episcopo, ordinavit pro eo præfatum Gislarium secundum, Volcoldum quoque secundum Misnensium, Fridericum secundum Cizensium, Volmarum tertium Brandenburgensis Ecclesiæ Episcopos.*

Hæc Chronographus Magdeburgensis, quem verò Wogieteth nominat, rectius Woytiechum vocasset. Erat is illustrissima (q) proles Slavonici Vitkovæi Rosensis Comitis de Lybiez Ursinæ Gentis, qui in matrimonio habebat Strzezyslavam, Wratislavi Boemiæ Ducis filiam, & S. Wenceslavi fratrem, tam à dotibus corporis, quam virtutibus illustrem. Cùm ex ephebis excessisset, Woytiechum, inquit Dubravius, egregiâ indole juvenem, quem pater in aulam Ottonis mittere destinaverat, mutatâ sententiâ ad Adalbertum, sanctitatis famâ ubique notum Antistitem, Magdeburgum misit; ut ibi eisdem institutis & præceptis, in eodem, quo Dithmarus Pragensis primus Episcopus cenobio edoctus erat, imbueretur. Florebat eo tempore Magdeburgi Othricus, Corbeie novæ monachus,

(p) Chron. Magdeburg. pag. 274. editum à Meibom. inter Script. Rer. Germ. Tom. II.

(q) Bolelucky in Rosa Bohemæ, seu vita S. Adelberti cap. iv. pag. 89. & seq.

(m) Gest. Abb. Laub. Tom. VI. Spicilegii pag. 565.

(n) Bibl. San. lib. 4. pag. 270.

(o) Everacii epistolam invenies Tom. I. Gest. Pontif. Leod. in Everacio.

S. Adelbertus
Episcopus
Pragensis.

nachus, vir doctus, & probitate vitae spectabilis: *cujus doctrinae fama supra modum celebris etiam illius auditores illustravit: qui enim Othricum meruit audire praeceptorem, aliquid supra ceteros accepisse videbatur.* Sub tanto magistro sedulus etiam discipulus, magno suo fructui, solatioque magistri Woytiechus respondit: *toto enim tempore scholaris studii, inquit vitae author, non emulatus est facientes iniquitatem: nec stetit in concilio eorum, quibus erant inutiles actus. Quandoque si magistrum scholis abesse contigit, cum ceteri inanibus ludis, & joco pro legendi labore inserviebant, ille Davidici nectaris mella degustans, spirituali gaudio se solabatur. Quando illi prandentes in angulis scholae dulcia obsonia magistro furabantur, ille furtivas orationes matri Domini sui mittens, Angelicas dapes sibi merebatur.* Et quamvis ingenii acumine ceteros coetaneos longè praestaret, & ob insignes à Deo sibi inditas gratias ab omnibus amaretur, insolentium tamen condiscipulorum petulantiam vitare non potuit. Contigit aliquando post vespertinam lectionem scholis exeuntibus, puellam à vultu & modestia virginem, in platea obviam Adalberto proximam transivisse: petulcus comes itineris, in eam juvenem fortius impulit, ita ut concidente utroque Adalbertus superior caderet: de felici successu ridet effusissimè ludibrio: sequuntur & alii, rident unà: quid tandem beatulum futurum sit, exspectant. Nitentem quantocumque lapsum se erigere, manibus explodunt; & ut fieri natum, sarcasmis exsibilant: subdolaeque sanctitatis protervius arguunt. Pius juvenis non tam illatae memor injuriae, quam impudici contactus impatiens (ratus ab hoc casu pudoris aliquid excidisse) querula voce *heu me! nupseram, ingeminat, & subdolè condolentibus, criminis machinatorum digito monstrans: hic me nubere fecit, palam incusat.* Verùm etiam in lapsu stetit inviolata pudoris integritas: & vel sic beatus juvenis jacens quoque miraculo fuit, omnis illiciti caloris expers, alio praeter amorem Numinis calere nescius: nequitiam execratus antequam nôset. Angelicam puritatem non impar subsecuta pietas: si quando enim per otium studii licuisset, Magdeburgenses Sanctorum Re-

liquias, Cyriaci nempe, *Casarii, Victoris, Coronae, Felicis & Felicitanae martyrum SS. Cosmae & Damiani* (quas Otto Imperator A. D. CMLXVI, Româ secum attulit, & in ecclesia tunc noviter extructa collocavit) supplex adibat, pauperum & afflictorum amantissimus sub noctem (ne fors pietatis opera soli Deo nota dies prostitueret) nosocomia, tuguria pauperum, & ipsos carceres visitabat, singulis pro possibili per amica solatia & eleemosynas uberes condescendens, sic terrena divinis attemperans Adalbertus, humaniores artes inde divinas effecit, & ad altiora semper animum intendens, eò tandem pervenit, ut cum fuerit in nullo non maximus, dubites, in quo major esse potuerit, omnia supergressus. Episcopum agens, antequam fieret: qualisnam futurus esset, tunc vel maximè docuit, cum didicit: (r) *Beatissima enim Virgini MARIAE, singulariter unicèque deditus, ita feliciter in literis & pietate profecit, quod solus inter discipulos Philosophus dici, ceterorumque magister esse mereretur: atque per totam ferè Germaniam* (teste Bonifacio) (s) *parem non haberet.* Erat quippe congruum, qui venustate formae, morumque probitate reliquos antecessit, ingenio quoque praecelleret: & quid in pulchro corpore pulchrior animus posset, ipso facto probaret. Propter ejusmodi virtutes, vitam coelibem & immaculatam, apud Adalbertum Magdeburgensem nominatum Archiepiscopum tantam gratiam & amorem promeruit, quod in confirmatione nomen illi suum indiderit. Exinde licet imposterum apud Germanos & Latinos Adalbertus adscititio vocaretur agnomine: apud Bohemos tamen primum Woytiechi nomen proprium, verèque patrium usque in hodiernum sibi reservavit: *Woytiechus* enim Bohemis frequens, & dulce nomen est; quasi tu belli solamen diceres. Domum verò ex scholis Magdeburgensibus redux Adalbertus, atque sacerdotio initatus, mortuo Dithmaro, secundus Pragensis Episcopus electus fuit. Nihil verò forem, si ejus in Hungaria, Polonia, & Prussia, in qua Martyrii adeptus est lauream, describerem Apostolatam.

Nec ex Magdeburgensibus solum, sed aliis etiam nostrum scholis Laici

Plures
Episcopi

ado-

ex Schola
Gorzienfi.

San-Gallenfi.

Corbeienfi.

adolescentes honestissimis scientiarum omnium disciplinis instructi promovebantur ad infulas Pontificales: quales fuerunt Adalbero Remorum, & Othardus Cameracensium Episcopi seculo decimo, *qui in scholis Gorzientis monasterii pariter condiscipuli extiterunt*, referente Balderico in Chronici Cameracensis libro primo, capite primo supra centesimum, & Ekkehardus junior capite sexto de casibus Monasterii S. Galli: *Erant, inquit, disciplinae loci, ut semper, & tunc severae, non modò in claustris, sed & in scholis externis. Unde etiam praeter Clericos, qui apud nos saepe nutriti sunt, clarissimos ecclesiis variis multoties dedimus & Episcopos.* Nempe ut ab Henrico Meibomio, & Joachimo Vadiano, Adversariis nostris testimonium repetam, „atque hoc loco, inquit prior, nobis in mentem veniat, „quam ob rem olim tanto numero, „tantisque sumptibus & impensis passim extructa & locupletata sint coenobia: nempe ut in illis juvenus „ad suscipiendam vel Ecclesiae, vel „Reipublicae gubernationem, pie fideliterque erudiri & institui posset: „quod etiam factum esse mediae aetatis historiae perspicue indicant. De „Conrado & Henrico, Episcopis „Lubecensibus, ex nostratibus coenobiis ad id honoris & oneris culmen evocatis, atque hoc propter „eruditionem doctrinae cum pietate „conjunctam, nihil dico, ne prius dicta fastidiosè repetam: unum adjicio, Corbeiam, Imperiale propè „Hoxariam in Westphalia coenobium, dedisse olim Episcopatu, „Bremensi Antistites quinque, Anscharium, Rembertum, Adelgarium, Hogerum, & Winnonem: „Hildesienfi Alfridum & Walbertum; Halberstatensi Evilpum: Monasterienfi Sigfridum: Pragensi Thiadagum: Osnabrugensi Marquardum: Spirensi Arnolfum; Mindensium Wilbrandum; Paderbornensi Bernhardum: Verdensi Brunonem &c. „Joachimus verò Vadium, „in Praefule, inquit, duae res potissimum „spectantur, pietas & eruditio. Pietatem à vitae innocentia & divini „cultus amore metiebantur: eruditionem à judicio, & à doctrinae „praestantia, quam quia paullò rarior rem habebant illa secula, persæpè

„accidit, ut & Monachi doctrinae „famâ commendati, & quod omnis „studiorum facultas eo tempore praecipue in monasteriis regnabat, in „Episcopos electi, & summis sedibus praefecti fuerint. „Hæc ille; nec abs vero: praeter enim allata hucusque in medium exempla, innumera alia, quibus Vadiani verba confirmari possunt, abundè suppeditant. Testis est S. Benno, natione Saxo, ex illustri & antiqua stirpe Comitum de Wollenberg: Hic ab infantia penè inter sacras Literas, in Coenobio S. Michaëlis Archangeli in Hildesheim (t) institutus & educatus, sub monachali schemate Christo militavit sanctissime, quoad demum ad Episcopatum Misnensem assumptus fuit. Testis est Dithmarus Merseburgensis, in Misnia etiam Episcopus, ac celebris Historicus (u). Qui domi suae nobilissimus cum in Monasterio S. Jo-

S. Benno
Misnensis
Episc.

Dithmarus
Magdeburgi
litteris institutus
rus Merseburgi
factus est, mox
Praepositus
Wal-

S. Heribertus
Colonienfis
Archiepiscopus

Henricus
Trevirensis
Archiepiscopus
magni meriti & summae probitatis Vir, ut eum vocat Chronographus Magdeburgensis, Ottonis Magni propinquus, teste Frodoardo, atque adeo illustri Francorum & Suevorum stemmate clarus, ut in Actis S. Wolf-

(t) Paul. Lang in Chron. an. 1331.

(u) Reiner. Reinecc. in vita Chronico praemissa.

(x) Gall. Christ. Tom. III. pag. 651.

(r) Pontanus Boëmiae Plæ lib. 4.

(s) Decad. 2. lib. 1. Hist. Hungar.

S. Wolfgangi Episcopi Ratisponensis, ab Ottone Trevirorum designatus Antistes. Primas pietatis & literarum institutiones in Augiensi prope Constantiam Monasterio hausit, unâ cum Wolfgango, quem postea Wirziburgum traxit. Henrici enim erat frater Poppo loci Episcopus, & Stephanum quendam doctum virum ex Italia doctrinæ causâ accitum, scholæ præfecerat, qui omnes illic literis operam dare volentes accuratè erudiret, uti ex Actis S. Wolfgangi à Mabillonio editis discimus. Henricus verò Archiepiscopus factus, Wolfgangum sacerdotiis ac dignitatibus Ecclesiasticis præ cæteris ornare voluit, ut per omnem dioccesim ipsius secundum locum obtineret. Negavit illè: sed tandem *in hoc cessit, ut pateretur scholasticos pueros & adolescentes suæ curæ commendari*, nullâ spe lucri (y) Henrico autem mortuo Wolfgangus in Einsidense Monasterium se recepit sub Religioso Abbate Gregorio: tum eodem annuente in *Pannoniæ fines prædicandi causa proficiscitur*. Revocatus à Pilgrino, Pataviensi Episcopo, sedi Ratisponensi imponitur. Adeptus tantum ministerium, noluit inane Episcopi habere nomen, sed die noctuque illud excoluit, munus suum accuratè obeundo: *nec propter Episcopatus fastidium habitum monasticum mutare voluit*. Sancti Emmerammi monasterium virorum, aliâque duo puellarum, superius & inferius, ad meliorem frugem revocavit: tertium sancti Pauli suis impensis erexit. Deinde etiam *accinxit se ad canonicæ vitæ instituta reformanda*, effecitque, ut Canonici Ecclesiæ suæ *simul in refectorio ederent, & extra claustrum horis incongruis ne exirent, neque silentii disciplinam negligenter*. Plures habuit illustres discipulos, inter quos Dagino est, tertius Archiepiscopus Magdeburgensis. „Hic beati illius Wolfgangi, inquit citatus Chronographus, verè actû & habitû monachi, & Confessoris Christi, & Ratisbonensis Episcopi discipulus, ab eò more filii in omni sanctæ conversationis institutione, à puero fuit enutritus, bonisque ejus omnibus prælatus, quem etiam per se gratiæ Ottonis tertii, Imperatoris, ac Henrici Bavarorum Ducis familiarius adjunxit, quia sibi defuncto hunc sicut dignum illorum auxilio

„substituendum curavit. Qui dum beatæ vitæ terminum, immo præmium sibi adesse præsentiret, illum verè dilectum alumnum advocavit, & os ejus ori suo suppositum astrinere mandavit, ut à Deo inspirationem spiritualium ejus charismatum acciperet, unde temperamentum dilectionis geminæ ipsiusque benevolentiae contra noxium juventutis ardorem perciperet, tunc etiam præfago illi indicio suggessit, quia, si destinata ei à se suâ sede fortè prius vandus esset, post decursionem decem annorum pro certo gloriosius sublimandus foret. Vaticinio respondit eventus. Dagino in Episcopum Ratisbonensem electus, hoc honore ab Imperatore privatus, post decennium ad archipræfulatum Magdeburgensem promotus fuit. Ut autem quædam de moribus ejus breviter dicamus, fuit cum Evangelico Simeone homo justus & timoratus, & largè sua dispergens dedit pauperibus in charitate radicans, nitida castitate emicans creverat pietate ac mansuetudine dilatatus, prudentiâ & stabilitate roboratus extiterat, seque habitû canonicum in omni verò conversatione suâ verè monachum cunctis ostenderat. Quoscumque in Deo proficientes videbat, laudabat, & exhortans ad meliora provocabat, delinquentes verò spe correctionis asperè increpabat. Divino verò servitio insatiabiliter intentus vacabat, & nisi gravi infirmitate præpeditus cum quotidiana psalterii expletione vivum Domino holocaustum quotidie permissarum celebrationem immolabat. Quod donec ritè complèssset, vultus & animi severitate sollicitudinem adhuc suam ostendebat. Potestea verò bona conscientia, & inhabitante in se spiritû Dei lætificante omnibus hilaris & affabilis aggaudebatur, cum quibusdam etiam persæpe Kyrie Eleison, misericordiam Christi invitans, concinebat. In vigiliis autem supra modum laborare studebat, qui, cum ob lassitudinem jejuna non posset, elemosynarum largitate redimebat, sed tamen ob dolores dentium modicus esus sibi cum mediocri potû ad factietatem sufficiebat. Nobiles genere & moribus diligebat, nec tamen pauperes despiciebat, curam ipsorum habebat. Denique post

„ VI-

„vitam sanctissimè transactam anno „Dominicæ Incarnationis 1012. decessit. „

Richardus Episcopus Viridunensis fuit B. Richardi Abbatis Monasterii S. Vitoni in sacro baptisinate filius, & postea discipulus, ab eo bonos mores & sacras literas edoctus. Cùm magister ejus Deo naturæque concessisset, ejus morti adfuit, corpus lavit, illudque honorificè sepelivit anno Domini millesimo quadragesimo sexto.

In Gallia Atque hæc pauca de aliquibus Benedictinorum discipuli præfuerunt. In Gallia inter Remigii Antissiodorensis & Hucbaldi Elnonensis monachorum discipulos duo præ cæteris Archiepiscopi Remenses emnuere. Cùm enim Fulco Archipræful, qui à teneris in monasterio Sithiensi, seu S. Bertini educatus fuerat, Remenses Scholas temporis diuturnitate, seu miseria, vel rerum vicibus propemodum collapsas restituere vellet, Remos Remigium evocavit, uti Flodoardus tradit in lib. iv. Hist. Rom. cap. ix. *Præfatus Præful honorabilis Fulco sollicitus circa Dei cultum & ordinem ecclesiasticum, amore quoque sapientiæ fervens duas scholas Remis, Canonico-rum scilicet loci, atque ruralium Clericorum jam pene dilapsas restituit, & evocato Remigio Antissiodorensi magistro liberalium artium studiis adolescentibus Clericos exerceri fecit, ipseque cum eis lectioni ac meditationi operam dedit. Sed & Hucbaldum S. Amandi monachum, virum quoque disciplinis sophicis nobiliter eruditum accersivit, & Ecclesiam Remensem præclaris illustravit doctrinis*. Sic Fulco, inquit Launois (z), duas Scholas aliis non restituit modò, sed & sibi ipsi restituit: quippe qui non minùs quàm cæteri sub illis Professoribus mereri voluerit. O non minùs illustre, quàm singulare Præfulis exemplum, quem dignitas ab acquirenda in scholis ipsis scientiâ non retardavit.

Seulfus. Inter alios Remigii discipulos Seulfus Archiepiscopus, qui Heriveo successit, magnoperè excelluit, ut idem auctor testatur (a): *Successit huic Præfuli Seulfus, qui tunc urbis hujus ministerioungebatur Archidiaconatus, vir tam ecclesiasticis, quàm secularibus disciplinis sufficienter instru-*

ctus, quique apud Remigium Antissiodorensis magistrum in liberalibus studiis dederat artibus.

Fulbertus Carnotensis Episcopus, Fulbertus ante episcopales infulas Remis à Gerberto, scholari Abbate, postea notentis, Sylvestro II. doctus fuisset, reversus Carnutas, scholas ibidem tenuit, quæ ipsum maximè celebrem reddiderunt. Testis eâ de re inprimis Adelmanus (b) ejus discipulus in Rhythmo alphabetico, quem de sui temporis Viris Illustribus composuit, de magistro suo ita canens:

Carnotena decus urbis, memorande Antistes, Te primum, pater Fulberte, dum te conor dicere, Fugit sermo, cor liquefit, recrudescunt lacrymæ. Deploranda singillatim multa quidem memini, Ut pote convictor senis hærens sepe lateri, Ore bibens auris fontem aurei melliflui.

Eheu! quantâ dignitate moralis industrie, Quantâ rerum gravitate, verborum dulcedine Explicabat altioris arcana scientiæ!

Floruere, te fervente, Galliarum studia, Tu divina, tu humana excolebas studia, Nunquam passus obscurari virtutem desidia.

Gurges altus in minores solvitur ut abveos, Urque magnus ex se multos fundit ignis radios, Sic insignes propagasti per diversa plurimos.

Præter Fulbertum Carnotensem Gerbertus in discipulis suis numeravit Leothericum, Senonum Archiepiscopum, Brunonem Lingonensem, & Gerardum Cameracensem Antistites.

Quis jam omnes Gallicanæ Ecclesiæ Præfules in digitos mittat, qui, seu doctrinam ac pietatem, seu dignitatis spectes fastigium, illustrissimi è schola B. Lanfranci prodierunt? Docebat is, antequam Cantuariæ Archiepiscopalem Sedem conscenderat, in schola Beccensi literas cùm profanas tum sacras incredibili discipulorum frequentia, quorum non paucos jam supra commemoravimus, quosque inter non postremo loco repetendus venit Magnus Ivo Carnotensis Episcopus. At ne aliquibus dubitationis nonnihil suboriatur, ipsissima Roberti de Monte (c) verba jam primùm evulgare delectat: *Mortuus est hoc anno, inquit, vir religiosus & magnæ literaturæ, Ivo Carnotensis Episcopus. Hic dum esset juvenis, audivit magistrum Lanfrancum, Priorem Becci, de secularibus & divinis literis tractantem in illa famosa schola, quam Becci tenuit, in qua multi & nobilitate seculari & honestate morum conve-*

Ivo Carnotensis.

(z) De Schol. celebr. cap. 21. pag. 28.

(a) Ibid. cap. 18.

(b) Edidit Mabill. Analect. Tom. I. pag. 420. nov. edit. p. 382.

(c) Apud Acher. in not. & observ. ad vit. B. Lanfranci pag. 38.

nerunt viri præditi, & qui postea summum apicem ecclesiasticae dignitatis & religionis attigerunt. Postea verò idem Ivo præfuit & profuit Conventui Canonorum Regularium S. Quintini Beluacensis. Ad ultimum Episcopus factus vexit Ecclesiam Carnotensem viriliter & religiosè fere per annos XXIII. Hucusque Robertus in Chronico MS. ad an. MCXVII.

Chryso-
stomus à
S. Gemi-
niano.

Apud Italos in Monte Casino (d) Seculo xvi. (ut superiora tempora non attingam) Chryso-stomus à S. Geminiano, excellens rerum divinarum cognitione, vitæ sanctimoniâ percelebris, Latini præsertim, Græci ac Hebraici sermonis peritiâ insignis cum haberetur, magnâ apud Paulum III. Pontificem Maximum floruit gratiâ. Hujus verò iussu inter cæteros Congregationis Casinensis Abbates Concilio Tridentino primùm interfuit, tum ad formandam, denuòque instituendam Congreg. Melitensem se accinxit; quâ provinciâ adeò egregiè est perfunctus, ut Congregationis ejusdem Pater ac Reformator, hodièque à Monachis Melitenensibus nuncupetur, illudque ipsum in causa fuerit, cur Ragusini Proceres in Archiepiscopum à summo Pontifice eum postularent, & obtinerent. Plures verò Nobiles Ragusini scientiis, Græcâque linguâ ab eo fuerunt instituti, & cucullo monastico donati, qui omnes viri admodum insignes evaserunt, omnesque variis in locis Episcopi creati sunt. Præ cæteris BASILIUS GRADI doctrina & eruditione ita inclaruit, ut, cum Gregorius XIII. Pontifex Maximus egregium Joannis Baptistæ Folengii Monachi Benedictini è Congregatione Casinensi, Opus in Psalmos, quod hæretici labefactaverant variis aspersis erroribus, in pristinum candorem per Monachos ejusdem Congregationis restitutum vellet, Basilium unâ cum aliis Monachis ad id designatis hanc provinciam sedulò glorioseque obiverit, ac deinde ab eodem Pontifice Stagnensis Episcopus in Dalmatia anno millesimo quingentesimo octogesimo quinto fuerit creatus.

Plures E-
piscopi ex
ejus scho-
lâ,

inter
quos Ba-
silium Gra-
di.

At enim non caput hoc tantum expleam, sed libros impleam, si uni-

versos Ecclesiæ Præfules atque Episcopos, qui in Gallia, Germania, Anglia, Hispania, Italia, cæterisque regnis ac provinciis maximo numero è scholis prodierunt Benedictinis, singillatim recensere velim; maximè cum ab eis recensendis abstinendum sit, ne numerum augere volens ipsum reddam minutiosem.

Age igitur, à sacra ad civilem rempublicam convertamus orationem; neque enim fatis est ad laudem scholarum Benedictinarum, Ecclesiæ Antistites, Purpuratos Patres, atque Pontifices Maximos bonis artibus fuisse in iisdem institutos, sed hoc etiam ad cumulum laudis accedat oportet, Principes, Reges, ac Imperatores Augustissimos earum fuisse alumnos. Pippinus (f) Rex Galliæ, filium Carolum circa annum 752. Autperto, nobili Franco, literarum tam divinarum quàm humanarum peritissimo in disciplinam dedit. At cum is curiæ pertæsus, rebus mundanis valere iussis, in monasterio S. Vincentii ad Vulturum in Italia habitum induisset Benedictinum, Carolus aliis cœpit uti præceptoribus. Et quidem, teste Eginhardo (g), in discenda Grammatica Petrum Pisanum Diaconum jam seniore audivit; in nobilioribus disciplinis, Rhetorica, Dialectica, Astronomia Albinum, Eboracensis in Anglia Monasterii alumnum, cognomento Alcuinum, item Diaconum, virum undequaque doctissimum habuit præceptorem; apud quem etiam arcanâ sacrarum literarum, divinarumque rerum scientiâ (quod in tanto Rege tot negotiorum mole vix non oppresso obstupefcat) institutus est, ut author vitæ Alcuini his verbis (h) testatur: Ipse Pater Alcuinus Carolum multâ erudiens curâ artibus liberalibus, scripturisque divinis, adeò ut sapientissimus omnium Francorum efficeretur Regum, qui fuerunt ab adventu Christi. Quare Carolus Alcuinum non immeritò carissimum in Christo præceptorem appellat in fragmento (i) epistolæ, relato in ipsius Alcuini epistola sexta, quidquid in contrarium dicat Baronius. Huc referenda videtur epistola 23. in qua Carolum laudat, quòd ex diversis mundi partibus amatores

Reges &
Principes
Benedi-
ctinorum
alumni.

Carolus
Magnus,
Ambrosii
Autperti,

&
Alcuini
discipu-
lus.

sapi-

sapientiæ convocare studuerit: inter quos, inquit, me etiam infimum, ejusdem sanctæ sapientiæ vernaculum de ultimis Britannia finibus adscribere curâstis. Simul verò ac in Franciam Alcuinus accessit, Carolus eum patris locò habuit, coluit, ac ingentibus sanè accumulavit gratiis.

Ludovi-
cus Pius
ejusdem
Alcuini
alumnus.

Gisla &
Rathra-
da Disci-
pula Al-
cuini.

Cum ipse verò, non puer etiamnum, sed adultus, non privatus adhuc, sed jam Rex factus victor hostium & triumphator, Alcuini esse discipulus haud renuerit, quis Ludovicum filium non ab eodem Alcuino literis institutum credat? Sed ut ille fors alios habuerit præceptores, Alcuinus certè Caroli filias Gislam & Rathradam, si Bulæo in Historia Universitatis Parisiensis (k) credimus, liberalibus artibus, imò nonnullis etiam sacræ Scripturæ tractatibus informavit: Itaque illæ, inquit, postquam Alcuinus Turonos recessit, ab eo Commentaria in Joannis Evangelium sibi Parisios mitti postulârunt, ac ne causaretur absentiam, aut itineris longitudinem, B. Hieronymi exemplo usæ, qui in Bethleem degens Matronis Romanis & sacris Virginibus sua scripta dirigebat, ac proinde è loco longiùs distante ab urbe Româ, quàm Turonica civitas distet à Parisiaca, impetrârunt, quod petebant: initio verò epistolæ eum vocant Venerandum Magistrum. At enim inter Caroli M. filias, quarum minimùm novem ex variis cum uxoribus tum concubinis suscepit, nullas ego invenio, quæ Gisla & Rathrada vocatæ monasticum susceperint habitum. Earum nomina fuerunt, Rotrudis, Adelhais, Bertha, altera Adelhais, Hildegardis, Theodelinda, Hiltrudis, Rothildis, & Adeltrudis. Longè alio deinde, quàm sacrarum literarum amore Caroli filia arserunt. Gisla verò vocata fuit Caroli soror, quæ ab Adalgifo, Desiderii Longobardorum Regis filio in conjugem expetita, cœlestis sponsi nuptias terrenis antehabuit, atque in Calensi Parthenone, haud procul Parisiis dissito, vestem induit Benedictinam. Atque hanc fuisse, pronum est credere, quæ cum Rathrada sodale, paris, aut certè quidem nobilissimæ profapiæ Moniali literas ad Alcuinum dedit. Vitam cum morte Gisla commutavit anno 804. in opinione magnæ virtutis ac sanctitatis.

Caroli M. parens erat Pippinus, Pippinus qui nostrorum etiam scholas in utroque monasterio SS. Dionysii & Germani (l) trivit. In horum ultimo præceptorem habuit Robertum tunc temporis Priorem, postea verò Abbatem. Nepotes Carolus ex Ludovico filio plures habuit, quorum duo certè Lotharidè (si non etiam tertius) Lotharius & Carolus, Roman. Imperatores, monachis nostris usi sunt magistris. Et Lotharii quidè Pædagogus à patre Ludovico Pio Wala Corbeia veteris Abbas, S. Adelhardi frater, doctrina & vitæ sanctimonia celebris constitutus fuit, quem subinde etiam in totius imperii consiliarium delegit. Præterea Ludovicus Pius Abbati Eginhardo, qui prius Carolo M. à secretis fuerat, erudendum tradidit, ut tum de aliis, tum de moribus lapsis corrigendis illum sedulò commoneret. Carolus autem Filios Benedictinis instituentibus committit Carolus Calvus. Calvus in monasterio D. Dionysii educatus, & literis imbutus, ob idque optimè affectus in locum sanctum, filios etiam suos Lotharium, Pippinum, & Drogonem, nostris erudiendos commisit. Et Lotharius quidem magistrum nactus est Hericum, S. Germani Antistiodorensis monachum, qui literas eò loci docens in epistola ad Carolum Augustum, vitæ metricæ S. Germani præfixa, in discipuli sui laudes his verbis excurrit: „ Quorsum ista protulerim, illud in causa est, divæ memoriæ Lotharium, tuæ filium majestatis, annis puerum, mente philosophum (ingenuè confiteor) animi indole & solertiæ opibus, ut tibi uni concedam, præ cæteris sui ævi mortalibus extitisse pretiosum. Is quòd tua dispositione & Deo devotus & beato Germano Lothario ad educandum fuerat commendatus, tantum devotionis in Sanctum, tantum ardoris in locum conceptus, rat, ut vitam illius mors livida nobis meritò invidisse putetur. Cùm que esset divini puer ingenii, atque erga rerum notitiam summè studiosus, contigit eum in una dierum libri cujusdam abdita perscrutantem geminas epistolas offendisse. In altera earum sanctissimus Anarius, sextus post Beatum Germanum Antistitanum Presbyterum, ut vitam ejusdem sanctissimi patris nostri Germani metricâ ratione digere, ret, precibus ambiebat. In altera idem Stephanus præfatus se pariturum

item

Lotha-
rius,

&

Carolus

Calvus in

scholis

Benedict.

educati.

Filios Be-

dictinis

instituen-

dos com-

mittit Ca-

rolus Cal-

vus.

Equibus

Lothari-

us à Ma-

gistro lau-

datur ob

ingenii

præstan-

tiam,

(d) Armell. Bibl. Cas. part. 1. p. 117.

(e) Ibid pag. 73.

(f) Nat. Alex. Hist. Eccl. Sec. VIII. c. 3. art. 14. & Jo. Bapt. Mar. in annot. ad Pet. Diac. c. 13. de Vir. Ill. Cas. p. mihi 26.

(g) Cap. 22.

(h) Sec. IV. Benedictin. pag. 156.

(i) Mabill. Annal. tom. 2. pag. 258.

(k) Tom. 1. pag. 195.

(l) Bouillart Hist. Monast. S. Germ. lib. 2. p. 22.

„ turum pontifici significabat. -- His
 „ sollicità lectione decursis, tan-
 „ demque relatu assistentium hujus-
 „ modi opus penes nos nunquam &
 „ nusquam paruisse comperiens, mul-
 „ tã animositate correptus, quod tan-
 „ tum opus frustra hominum notitiã
 „ deperisset, per dies aliquot internis
 „ animi angoribus carpebatur. Tan-
 „ demque me, qui tum recens scholis
 „ emerferam, evocato, dolorem aper-
 „ rit intestinum, utque ei, si quã pos-
 „ sem ratione, mederer, importunius
 „ contestatur; scilicet ut, quod elab-
 „ oratum quondam in præfatis epi-
 „ stolis legebat, iterarem, actusque
 „ Germani præstantissimos à prosã in-
 „ metrum desideris illius satisfactu-
 „ rus transfunderem. Expavi, fateor,
 „ negotium, & supra vires esse repu-
 „ tans, quod imponebatur, quoad
 „ potui, colla subduxi. Objectu tan-
 „ dem regularis Capituli adductus,
 „ quod etiam impossibilia præcepta
 „ Abbatis minimè refugienda præscri-
 „ bit, suscepi quidem, ut par erat,
 „ imperium; quamquam nulla virium
 „ conscientia, verum ut institutio
 „ præmonet regularis, de caritate con-
 „ fidens, & de adiutorio Dei obediens.
 „ Vix primas Operis partes attigeram,
 „ & heu! misera humanæ conditio
 „ fortis! Abbas ille meus propediem
 „ futurus in Orbe terrarum mirabilis,
 „ teneros excedens artus, intempe-
 „ stivã seculum morte deseruit. Hic
 „ casus tam lugubris, tam acerbus,
 „ omnia mihi studia, omnes curas ex-
 „ cusserat: nisi probabilis illa senten-
 „ tia animo subvenisset, dolorem tem-
 „ pore minui; quodque diurnitas
 „ allatura esset, quæ maximos luctus
 „ vetustate tollit, id nos anteferre
 „ consilio, prudentiãque debere. Hac
 „ cogitatione animum impulsi, ut vi-
 „ vo morigeratus fueram, etiam
 „ mortuo obsequi, inque defuncti
 „ gratiam cœpto operi perfectionis
 „ pertinaciam admovere. Hæc He-
 „ ricus in epistola ad Carolum Calvum
 „ de Lothario ejus filio, suo discipulo,
 „ Pippinus & Drogo, à MILONE, Elnonen-
 „ si presbytero ac monacho, doctrinam
 „ hauserunt. Præfuit is Elnonen-
 „ sibus scholis magnã nominis sui celebritate.
 „ A Sigeberto *scientia literarum clarus*
 „ prædicatur. Scripsit cum prosã ora-
 „ tione tum metro haud lectu indigna,
 „ suo loco à nobis commemoranda. Dif-

cipulos plures è prima habuit nobili-
 tate; inter quos juventutis principes
 erant Pippinus & Drogo, Caroli Calvi
 filii, sed qui in flore ætatis deceffe-
 runt. Ambo in Monasterio Elnonen-
 si uti literis eruditi, ita tumulo illati
 fuerunt, apposito à Milone præcepto-
 re hoc epitaphio:

*Quisque videns nostras solerti corde figuras
 Perspice, quàm subito destuat orbis bonus.
 Rege sati fuimus, nomen qui nomine duxit
 De magni magnus, de Karoli Karolus.
 Nec licuit totum vitæ complectier annum,
 Sed rapuit nostras debita mors animas.
 Si genitor nostram dignaris visere tumbam,
 Rex nostros obitus, ne doleas, petimus.
 Terris sublatis, placidã regione locati,
 Cum Sanctis requie perpetuã fruimur.
 Vos nostri memores felices este parentes,
 Hoc Pippinus ego posco, simulque Drogo.*

hoc epi-
 taphio
 ornantur.

Opinione verò suã multum deceptus
 fuit Godefridus Henschenius (m), qui
 Drogonem & Pippinum adhuc infan-
 tes, nedum anniculos in Monasterio
 Elnonen-
 si obiisse existimat; non fue-
 runt, inquit, eo missi disciplinæ causa,
 cujus nedum capaces erant, sed educa-
 tionis. Miror, fieri potuisse, ut vir
 tantæ prudentiæ, quantæ Hensche-
 nius fuit, in tam absurdam inciderit
 sententiam. Nempe illud ipsum de-
 cepit: *Non licuit totum vitæ comple-
 ctier annum*, quod tamen, ut doctis-
 simus Josephus Pichler (n) S. J. ait,
*non sic accipi potest, quasi nondum ex-
 pleto, à quo nati erant, anno deceffis-
 sent; nondum enim anniculi, utique
 non præceptor viro docto, sed nu-
 triculæ committendi erant; Annus
 itaque hic idem ac ævum sonat, nem-
 pe quod celeri fato rapti commune,
 quod natura hominibus vulgò largi-
 tur, vitæ ævum complecti non po-
 tuerunt.*

Sub Arnulpho Imperatore S. Adel-
 bertus Abbas Elvacensis in Suevia erat,
 ordine duodecimus. Quàm autem
 charus fuerit Arnulpho Cæsari;
 argumento illud erit, inquit Vossius (o),
 quod ex anonymi cujusdam schedis à
 Pantaleone proditum est, à Cæsare eo
 de rebus maximi ponderis consuli so-
 lere: atque hujus potissimum fidei,
 atque industriæ educationem filii sui
 Ludovici credidisse. Hoc autem im-
 matura morte sublato, Conradus I.
 successit, cujus bellicam fortitudinem,
 pacis artes, ac singularem in admini-
 strando Germaniæ regno prudentiam
 alii dignis concelebrent laudibus, no-

Ludovi-
 cus Ar-
 nulphi fi-
 lius, Adel-
 bertus dis-
 cipulus.

Conra-
 dus I.
 Græcè
 doctus à
 Bavone
 San-Galli

bis ejusdem amor ac studium, quo in
 literas non Latinas tantum, sed quod
 oppidò mireris, Græcas etiam fereba-
 tur, admirationi, ne dicam, stupori
 est. Witekindi gravissimi juxtã ac
 antiquissimi Scriptoris fide nixus id
 dico. Is enim Libro III. *De rebus Sa-
 xonum gestis* memoriæ prodit, Con-
 radum non adolescentem, aut juve-
 nem, sed Germaniæ Regem Bavoni
 San-Gallensi Monasterii Abbati in ad-
 discendis literis Græcis operam de-
 disse.

Robertus Hugonis Regis fi-
 lius, Ger-
 bertus dis-
 cipulus.

Quo tempore Gerbertus, ex Mo-
 nacho Aureliacensi Abbas, tum Pon-
 tificex Remensis, dein Ravennas, po-
 stremò Romanus, Remis sub Adalbe-
 rone Archiepiscopo scholas regebat,
 Robertum, Hugonis Regis filium ad
 omnem humanitatem ac doctrinæ ele-
 gantiam informavit. De quo regio
 discipulo hæc tradit Helgaudus Flo-
 riacensis Monachus: *Robertus à patre
 scholæ Remensi traditus domino Gerber-
 to ad erudiendum est datus, qui eum
 sufficienter liberalibus instruxit discipli-
 nis.* Idem notat Chronicon incerti
 Authoris ab anno Christi DCLXXX-
 VIII. ad annum MXV. definens. *In
 locum ejus (Arnulphi) consecrari fecit
 (Rex Galliæ) dominum Gerbertum Mo-
 nachum Philosophum, qui Gerbertus
 magister fuit Roberti Regis, filii istius
 Hugonis, & domini Leoterici Archi-
 episcopi (Senonensis) Successoris Sevi-
 ni.* Verum præstat audire fragmen-
 tum Historiæ Francicæ à Ludovico
 Pio ad Robertum usque Regem: ubi
 & hujus Regis institutio, & ecclesia-
 sticæ Gerberti dignitates describuntur:
*Robertus fuit vir mansuetus, & non
 mediocriter literatus ac religiosus. Ha-
 buit enim præceptorem Gerbertum sa-
 pientem, qui postea ab eodem Rege Re-
 mensium meruit Pontificatum, indeque
 merito scientiæ & sapientiæ suæ ab Ot-
 tone Transrhenensi assumptus, Raven-
 natium sortitus est præsulatum.* Ecce
 tibi! quem habuit principem è Gal-
 lis discipulum, & quos Ecclesiæ ho-
 nores obtinuit.

Ejus vir-
 tutes,

Quoniam verò ad Benedictinæ in-
 stitutionis decus attinet hujus Regis
 non minùs præclara virtus, quàm in-
 signis eruditio, hic de utraque in me-
 dium quædam allaturi sumus (p). At-
 que ut de virtutis studio primum lo-
 quamur, fuit ROBERTUS Catholicæ
 fidei acerrimus vindex, cujus integri-
 tudinem cum Lisojus & Stephanus novi

Manichæi depravassent, eos cum
 pravitate hæreticæ conscis Aurelia-
 nis igne damnavit. *Christiana man-
 suetudinis & caritatis eximia dedit ex-
 empla.* Duodecim viros conjuratio-
 nis in sacram suam personam convi-
 ctos triduo ante Pascha, jussit ipsa
 die sacrosanctæ Dominicæ Resurre-
 ctionis Communione Corporis & San-
 guinis Domini nostri Jesu Christi do-
 nari, & regalibus epulis recreari. Se-
 quenti die quæstione habita, capite
 damnati sunt. At ipsos absolvit Rex
 mansuetissimus, dicens: *Non debere
 damnari, qui fuerant præmuniti cibo
 potuque cælesti.* Nusquam absque pau-
 peribus erat Christianissimus Robertus.
 Duodecim pauperes domesticos habe-
 bat, qui ipsum, quocumque iret, asel-
 lis vecti præcedebant. Hoc sancti Re-
 gis satellitium. Mille in regibus urbi-
 bus & castris, scilicet Parisiis, Sylva-
 neis, Aurelianis, Divione, Autifio-
 doro, Avalone, Meleduno, Stampis
 alebat. Quadragesimali tempestate
 ducentis quòtidie panem, pisces, ac
 vinum subministrari curabat. In cœ-
 na Domini trecentis propriã manu
 panem, legumina, pisces, ac denarios
 flexis genibus, hora tertia viritim di-
 stribuebat. Selectis centum pauperi-
 bus Clericis uberiorem hora sexta ero-
 gabat eleemosynam. Cùm à mensa
 surrexisset, positis regalibus vestimen-
 tis, cilicio indutus, pauperum pedes
 pietate & humilitate admirabili ab-
 luebat. Sacras Ædes & Monasteria
 ingenti numero à fundamentis erexit,
 de quibus legendus Helgaldus in ejus
 Vita. In Dei laudibus erat assiduus.
 Ex Constantia Uxore quatuor filios
 suscepit ROBERTUS, Hugonem, Henri-
 cum, Odonem, & Robertum, nec non
 & filiam, nomine Adelaidem. Hugo,
 quem in regni consortium adsciverat,
 quique spes tantas de se excitabat, ut
 jam Magnus appellaretur, obiit anno
 MXXV. & Compendii ad sancti Cor-
 nelii sepultus est. Regem ac Regi-
 nam gravissimo ob ejus mortem mœ-
 rore confectos consolatus est his ver-
 bis Sanctus noster *Wilhelmus* Abbas
 S. Benigni, referente Glabro Rodulpho
 in ejus Vita: *Non infelices vos putare
 debetis, quod talem amisistis: Quin po-
 tius felices valde, quia talem habere me-
 ruiistis. Ego ex ullo hominum gradu
 non tam paucissimos salvos futuros esti-
 mavi, sicut & Regum.* Qui cum atto-
 niti responderent: *Cur hoc dicis Pater?*
 respon-

Manfue-
 tudo.

Benefi-
 centia in
 pauperes,

præfer-
 tim in
 Clericos,

&
 in sacras
 Ædes.

Mœstum
 ex obitu
 filii con-
 solatur

Abbas
 Willem-
 mus,

(p) Ex Nat. Alex. Hist. Eccl. Sec. XI. tom. vi. pag. 624.

(m) d. 16. Junii tom. 3. pag. 35. in notis.

(n) in Hist. V. Carol. pag. 132. edit. in fol.

(o) de Hist. Lat. pag. 337.

respondit: *Non audistis, sacer Canon quomodo refert, vix tres de triginta Regibus bonos extitisse? Idcirco cessate quæso hunc juvenem flere mortuum: sed potius congratulamini ei, sicuti requieti datum, & à malis liberatum.*

Roberti doctrina & eruditio.

Non minor *Roberti* Regis doctrina atque eruditio, quam pietas fuit, de qua (q) *Trithemius* in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum audiendus est. „*Rupertus* (idem Germanis, quod „*Gallis Robertus*) Rex Franciæ nobilis, fortis, justus, doctus, & religiosus inter Ecclesiasticos Scriptores locum meritò recipit; quippe „qui Cantus & Responsorialia dulci & regulari modulamine ad honorem „Ecclesiæ Catholicæ composuit. In „litteris humanitatis, præsertim in „musica doctissimus fuit; tantæ autem religionis, ut horas canonicas in ecclesia decantaret cum Clericis, „foris apud se legeret cum suis; tantæ pietatis & miserationis extitit in „pauperes, ut suis se aliquando vestimentis spoliando eorum nuditates „multis vicibus operiret; de ejus manibus liber nunquam recedebat, „adeò ut pro tribunali sedens inter „judiciorum & causarum strepitum in „sinu apertum haberet Psalterium. „Unde & post mortem miraculis corroboratæ legitur. Ejus est illa vulgata „Sequentia, quæ cantatur diebus „Pentecostes de sancto Spiritu: *Veni sancte Spiritus, Responsorium de Sancto Petro, Cornelius Centurio: De Nativitate Domini, Judæa & Jerusalem: & illud Alleluja, Eripe me de inimicis, & alia multa, quæ nescio.* Responsorium *Cornelius Centurio*, Romæ Summo Pontifice „Missam celebrante, sancto Petro in altari Offertorii tempore cum magna devotione obtulit; accurrentes autem ministri altaris arbitrati sunt, „magni pondus auri obtulisse divitem Regem; sed schedulam repertientes scriptam & notatam admirabantur, ingenium & devotionem principis collaudantes. Hinc „Papa decrevit ob memoriam sanctissimi Regis, rogantibus Clericis, ut hoc Responsorium in honorem sancti Petri deinceps cantaretur. „Hæc quamquam paulò longiora, reipsa tamen brevia sunt, si ad tanti Principis gloriam transferantur.

Vocatur Musardus,

Cæterum Rex *Robertus*, quòd nimis addictus esset litteris, à nonnullis

Musarum Sacerdos, seu *Musardus* dicebatur: vox enim ista nostra, inquit *Bulæus* (r), Gallo-Romana *MUSER*, à *Musarum* deducta est; qui enim se *Musis* applicat, otium & secessum quærunt, neque negotiis se implicat: itaque ille innuens, difficile esse omnibus placere, respondet *Adalberoni* in carmine, quòd si quis *Musas* amplectatur, statim ab ineptis & indoctis *Musardus* vocetur:

Si Musas celebres, clamant MUSARDE SACERDOS!

Obiit sanctitate & miraculis clarus *Robertus* anno Christi millesimo trigésimo primo. In ejus funere à subditis acclamatum est: *Roberto Imperante & Regente securi vivimus, neminem timuimus. Patri Pio, Patri Senatùs, Patri omnium bonorum, felix anima & salus, felix ad superna ascensus, felix cum Christo Rege Regum per secula cohabitatio.* Hoc ipsum elogio exornat *Helgaldus*. *Ei indefinenter adhæsit Ecclesiasticus, & sibi semper amabilis Monasticus Ordo* - - *Sermocinans quis cum eo, non est lætificatus gaudio magno? Pacem quis desiderans, in ejus conspectu non abhorruit iram? Vultus sui præsentiam aspiciens, quis non est oblitus dolos? Orationibus ejus quis Monachorum non habuit requiem, & non est amatus, dilectus, & veneratus? Ejus sanctissimam admonitionem quis Clericorum non fuit amator castimonie? Ipsius amabilia verba, quibus non fuerunt medicamina? Aspectus ejus? quibus non profuit insipientibus ut virga? Oculos ejus humiles quis aspiciens, non est meditatus caelestia? Pauper & esuriens quis non satiatus ab ejus recessit mensa? Viduae & pauperes ad exemplum bonæ *Dorcadis* non ab eo datas ostenderunt vestes? Omnis miserorum multitudo non eum patrem & nutritium inclamavit? Non fuit ei similis post sanctum *David* de cunctis Regibus terræ in sanctis virtutibus, humilitate, misericordia, pietate, & charitate: quia semper adhæsit Domino, & non recessit à mandatis ejus corde perfecto.* *Fulbertus Carnotensis* Episcopus epistola 87. *Robertum* Regem sanctum Patrem; eundem *Willelmus*, Aquitaniæ Dux, in Charta pro cœnobio *Burgulienfi Theosophum* appellat.

Ludovicus VI. cognomento *Crassus*, qui non conficta quadam *Xenophontis* disciplina, sed à sanctissimis Sodalium nostrorum.

10-

rorum præceptis ad officium diligentis & moderati imperii in schola Monasterii *S. Dionysii* propè Parisios à teneris annis ita excultus fuit, ut nomen illud Christianissimi, quod à majoribus hæreditarium acceperat, per se suaque virtute, pietate, ac religione partum possederit. Ejus vitam *Sugerius Abbas S. Dionysii* celeberrimus literis mandavit. Ego piissimum illius duntaxat ex hac vita discessum describam, ut quæ vitæ christianæ principia & documenta à nostris hauserit, ob oculos constituatur. Cùm bellicâ expeditione adversus *Theobaldum*, Campaniæ Comitem, & Dynastam Sancti *Briktionis* ad *Ligerim* perfunctus esset, in Castro montis *Treherii* gravi dysenteria correptus est. Quem morbum sibi lethalem fore præsentens, animæ suæ frequentatæ confessionis & orationum devotione providebat: hoc unum toto animi affectu præoccupans, apud sanctos Martyres protectores suos *Dionysium Sociosque* ejus, se quomodocunque deferri, & ante sacratissima eorum corpora Regni & coronæ depositione, coronam pro corona, pro Regalibus Insignibus & Imperialibus ornamentis humilem *B. Benedicti habitum* coñutando, *Monasticum Ordinem* profiteri, inquit *Sugerius Abbas* in ejus vita, qui & subdit: *Videant, qui monasticæ paupertati derogant, quomodo non solum Archiepiscopi, sed & ipsi Reges, transitoria vitæ æternam præferentes, ad singularem Monastici Ordinis tutelam securissime confugiunt.* Ingravescente morbo, sacerdotibus convocatis, exhomologesin coram facere, & *Dominici Corporis & Sanguinis Viaticum* suscipere decrevit. Quod cùm deferretur, præter omnium expectationem è lecto surgens, sumptis vestimentis, camerâ obviam Corpori Domini nostri *Jesu* exit, devotissimus assistit. Ubi videntibus cunctis tam Clericis quàm Laicis, Regem exuens, regnum deponit, peccando regnum administrasse confitetur, filium suum *Ludovicum* cum annulo investit; Ecclesiam Dei, pauperes & orphanos tueri, jus suum unicuique custodire, neminem in Curia sua capere, si non præsentialiter ibidem delinquat, fide obligat. Ubi etiam aurum & argentum & vasa concupiscibilia, & pallia, & palliata culcitra, & omne mobile, quod possidebat, & quo ei serviebatur, Ecclesiis & pauperibus & egenis & pro amore Dei distribuens, nec chlamydidibus, nec regis indumentis usque ad camisiam pepercit. Pretiosissima verò *Capellæ* suæ ornamenta, *Sandio-*

in castris morbo corripi-tur.

Summa ejus in S. viaticum reverentia.

nyfianæ Ecclesiæ offerenda, tradidit *Sugerio*. Tum flexis ante sacratissimum Corpus & Sanguinem Domini Nostri *Jesu Christi* genibus, hanc Fidei Catholicæ Professionem edidit: *Ego peccator Ludovicus confiteor unum & verum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum; unam ex sancta Trinitate personam, videlicet unigenitum & consubstantialem, & coæternum Dei Patris Filium; de sacratissima MARIA Virgine incarnatum, passum, mortuum, & sepultum, tertiâ die resurrexisse, celos ascendisse, ad dexteram Patris consedere, vivos & mortuos extremo & magno judicio judicare.* Hanc autem „*Sacratissimi Corporis* ejus *Evcharistiam* illud idem credimus corpus, quod assumptum est de *Virgine*, quod *Discipulis* ad confederandum & uniendum & in se commendandum tradidit. Hunc sacratissimum Sanguinem, illum eundem, qui de latere ejus in *Cruce* pendens defluxit, & firmissimè credimus, & ore & corde confitemur: hocque securissimo *Viatico* decessum nostrum muniri, & contra omnem aëream potestatem certissima protectione defendi peroptamus. Cùm autem, inquit *Sugerius*, facta primùm peccatorum confessione devotissimè Corpori & Sanguini *Jesu Christi* communicasset, tanquam illicò convalescere incipiens, ad cameram rediit, omnique secularis superbiæ pompa rejecta, sola linea culcitra decubuit. Paululùm ex infirmitate respirans ad *S. Dionysium* gratias Deo & sanctis Martyribus acturus descendit. Morbo autem redeunte *Parisii* è vita migravit, repetitâ in procinctu obitûs confessione, & percepto *Dominici Corporis Viatico*. Cùmque se deferri ad *Sandionysianam* *Ædem* juberet, votum perfoluturum, morbi angustiis interceptus, pium propositum implere non potuit. Præcipiens ergò tapetem terræ, & tapeti cineres in modum crucis imponi, ibi à suis extensus, religiosè obiit kalendis Augusti, anno Christi *MCXXXVII*. Regum *XXX*. ætatis penè *LX*. Ejus corpus in *Sandionysianam* Basilicam illatum, Vitam ejus scripsit *Sugerius Abbas*.

Professio Fidei Catholicæ.

Moritur A. 1137.

Philippus de Salamis secularis quondam Abbas Cœnobii *S. Petri* extramuros *Meliduni*, tum monachus, fuit *Francisci I. Galliarum* Regis præceptor, illius, inquam, *Francisci*, quem uti nemo Regum *Galliæ* doctrina, & eruditione antecelluit, ita nullius majora, *Francisci I. præceptor Benedictinus.*

(q) vid. etiam ejusdem *Annales Hirf. an. 995.*
(r) *Hist. Univ. Paris. Tom. I. pag. 351.*

magisque præclara in rem literariam merita extiterunt.

Hæc sunt in Gallia Benedictinæ institutionis clarissima, verèque regia sydera, quibus nunc Anglia aliud primæque magnitudinis astrum additura est.

Ælfredus
M. Angliæ
Rex
disciplinæ
Benedictinæ
alumnum.

Ælfredus seu *Alfredus*, Angliæ Rex, à rebus præclare gestis *Magnus* cognominatus Oxoniensem in Anglia Academiam Seculo IX. fundavit, in qua Procerum ac Magnatum liberos à primis Benedictinis quatuor Professoribus, Affero, Phlegemundo, S. Grimbaldo, Joanne Alfaxone bonis literis imbuendos præcipuè curavit. Quin & ipse iis Magistris operam dedit, tametsi jam ætate provecior regni gubernacula moderaretur. Ea verò felicitate in scientiarum disciplinis, quarum ab anno undecimo planè rudis ac nesciens erat, progressus est, ut Grammaticus, Philosophus, Rhetor, Historicus, Musicus & Poëta non ignobilis haberetur. Juvat Operum, quæ Rex hic sapientissimus, indies octo horas legendo, scribendo, dicitando, & orando transigens, indefesso labore elucubravisset, Catalogum hinc attexere, ut ex eo dignosci possit, quænam potissimum literarum studia extiterint, quibus in scholis Benedictinis tanto cum totius Regni emolumento ac felicitate institutus fuit.

Operum,
quæ composuit,
Catalogus.

Paraphrasis
Saxonica
in
Hist. Eccl.
Ven. Bedæ.

Ælfredi Regis *Paraphrasis Saxonica Historiæ Ecclesiasticæ Venerabilis Bedæ*, quam cum Bedæ Historia edendam curavit *Abrahamus Whelocus* Cantabrigiæ 1644. in folio. Ejus autem MS. exemplar extat in Bibliotheca Cottoniana, sub effigie Othonis, litera B. Codice XI. cui etiam Appendix additur.

Leges
quæ plurimæ.

Leges quamplurimæ, quarum pars longè maxima ad Ecclesiam spectat, quas etiam Latinè & Saxonice edendas curavit idem *Abrahamus Whelocus* loco citato, in Appendice pag. 15. Extant autem in Codice MS. Bibliothecæ Collegii S. Benedicti Cantabrigiæ 269. num. 3. *Leges Alwredi Regis Saxonice*. Et in Bibliotheca Cottoniana sub effigie Othonis, Litera B. Codice XI. num. 10. *Regis Ælfredi leges & Regis Inæ leges*, & aliæ in unum corpus collectæ *Saxonice*.

Verfio
Historiæ
Pauli Orosii.

Pauli Orosii Historiam, sive *Historiam* in Saxonice linguam transtulit, cujus versionis præfatio habetur

apud D. Henricum Spelmannum in Appendice ad vitam Regis Ælfredi pag. 205. Ipsa verò translatio Saxonice habetur MS. ex interpretatione Regis Alwredi in Bibliotheca Cottoniana sub effigie Tiberii, Litera B. Codice I. num. 1. *Saxonice*. Item inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodleianæ num. 5127. in MSS. Francisci Junii Codd. 15. *Orosii versio Saxonice*, quam ex MS. Cottoniano descripsit manu propria Franciscus Junius. Postmodum hoc Apographum collatum fuit cum Codice MS. è Bibliotheca Lauderdaliana; petito, qui olim fuit Joannis Deè MD peculium, continetq; p. 102. in folio chartaceo.

Psalterium Davidis faltem ex parte Saxonice convertit, cujus versio prodiit unà cum textu Latino, à Johanne Spelmanno Henrici filio, edita Londini anno 1640. in 4.

Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodleianæ num. 2079. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji litera C. 3. Codice XI. *Boëtii de Consolatione Philosophiæ* Saxonice versus per Ælfredum Regem. Item ibidem num. 5124. in MSS. Codicibus Francisci Junii Codice 12. *Boëtii de Consolatione Philosophiæ* ab Alwredo Rege translatus in linguam Saxonice cum Notis & emendationibus Franc. Junii, omnia manu Junii propria conscripta.

Ælfredi Regis Parabole Saxonice inter MSS. Codd. Bibliothecæ Bodleianæ, Classe v. in MSS. Codicibus n. 1605. Kenelini Digbræi Codice 4.

Inter MSS. Codices ejusdem Bibliothecæ Bodleianæ num. 5181. Codice 70. Francisci Junii, *Flores ex divi Augustini Soliloquiorum libro collecti & Saxonice redditi ab Alwredo, Rege Anglorum*. Descripsit Junius ex Codice MS. in Bibliotheca Cottoniana, sub effigie Vitellii litera A. Cod. 15. continetque p. 48.

Ibidem num. 4113. Bibliothecæ Bodleianæ in Hyperoo Bodleiano Cod. 88. *Gregorii Magni liber de cura pastorali ab Alwredo Rege in linguam Saxonice versus*, in fol. ibid num. 5165. in Codicibus MSS. Francisci Junii Codice 53. n. 1. *Natale S. Gregorii Papæ ex parte secunda Homiliarum Saxonice* Bibliothecæ Cottonianæ num. 2. *Gregorii Pastorale Saxonice Alwredo interprete*, collatum cum Codice Bibl. Cottonianæ, & altero exemplari. Hi duo tractatus

funt

sunt scripti manu *Francisci Junii*. Item inter MSS. Codices Universitatis Cantabrigiæ, extat in Bibliotheca Collegii S. Trinitatis Cantabrigiæ n. 257. *Gregorii Pastorale ab Alwredo Rege è Latino in Saxonice conversum*. Ibidem num. 2433. Codice 253. Bibliothecæ publicæ, *Pastorale Gregorii ex versione Alwredi in Saxonice linguam*. Denique ejusdem exemplar vetustissimum, & quod olim erat codex Plegmundi Archiepiscopi, qui an. 890. floruit, cujus character elegans, perpulcher & vetustissimus, habetur in Bibl. Cottoniana sub Tiberio, Litera B. Codice II. num. 1. Alius item Codex ibidem sub Othone B. 2. n. 1. Denique non interierunt penitus, ut Cavus arbitratus est, *Dialogorum S. Gregorii Libri IV. ab eo Saxonice versi*, sed extant Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti Codice 270. ubi hæc nota adjungitur: *Wesfrethas Episcopus Wigorniensis jussu Alwredi Regis libros Dialogorum B. Gregorii de Latinitate in Saxonice linguam transtulit*. Rogerus Hoveden ita inquit, imò & Ingulfus autor citatus,

Ejusdem
Testamentum.

Ejusdem Testamentum extat apud Afferium Menevensem in Vita illius p. 22. Et inter MSS. Codices Hiberniæ num. 424. in Codicibus MSS. Collegii Sancti Trinitatis Dublinensis litera E. Cod. 284. qui Excerptorum diverforum est, num. 39. *Alfredi Regis Testamentum* extat pag. 685. ad. 689.

Studio
etiam virtutum
excellit.

Neque literarum duntaxat, sed & virtutum studia excolere à Benedictinis Magistris doctus est Ælfredus. Tempus omne suum ita dividebat, ut ex horis viginti quatuor, quibus dies naturalis constat, octo in oratione, lectione, & scriptione, octo in curâ corporis necessaria, octo in expediendis regni negotiis consumeret. *Missam quotidie audire, Psalmos quosdam & orationes, & horas diurnas & nocturnas celebrare, & ecclesias nocturno tempore orandi causa clam à suis adire solebat, & frequentabat*, inquit Afferus. Reditus suos æquâ lance in tres partes dividebat. Primam rursus in tres partes partebatur, unam Aulae suæ ministris; artificibus, quos ex omni gente collectos ad restorationem urbium dirutarum, novorumque constructiones ædificiorum habebat, alteram; tertiam advenis erogabat.

Distributio
temporis,
&
redituum.

Secundam partem redituum, qui in ærarium suum inferebantur, quatuor in partes dividi jussit. Primam pauperibus indigenis, alteram monasteriis, quæ ipse condiderat, tertiam Academiæ Oxoniensis magistris, & scholasticis, quos ita fovit, ut ad finendam, quæ inter illos orta erat, controversiam de studiorum disciplina, majestatem suam demiserit, Oxoniæque se contulerit; Quartam Ecclesiis & Monasteriis attribuit. *Semper sinu gestabat libellum, in quo diurni cursus Psalmi continebantur, ut si quando vacaret, arriperet, & vigilantibus oculis percurreret* (t) (inquit Willelmus Malmesburiensis) *quod nunc raro invenitur in terris, illam maximam Regis credidit dignitatem, nullam in Ecclesiis Christi habere potestatem*. Illa, inquit, *regnantis dignitas, si se in Regno Christi, quæ est Ecclesia, non regem, sed civem cognoscat, si non sacerdotes legibus dominetur, sed Christi legibus, quas promulgaverunt Sacerdotes, humiliter subjiciatur*. O stuporem (u) omnium ætatum *Alfredum!* cujus dum religionem intuemur, nunquam exiisse videatur monasterio: dum bella & militiam, nulli versatus fuisse nisi in castris (52. enim dimicasse fertur præliis) dum scripta ejus & lucubrationes, vitam transgessisse in Academia; & dum regni populique sui administrationem, nihilo unquam studuisse, nisi in foro & Senatu justitiæ promovendæ, legibusque bonis faciendis. O Regem verè inclytum! ô discipulum in scholis Benedictinis sanctè institutum! qui vel solus earum gloriam atque existimationem sustinere potest.

Jam verò complures alios, eosque potentissimos Principes, Reges atq; Reginas ex Anglia proferre liceret; quorum nostrorum præceptionibus sapientissimè instituti fuerunt. Sed ut nimiram prolixitatem vitemus, lectorem ad ea referimus, quæ Cl. V. Edwardus I. *Edwardus Maibem* Monachus Westmonasteriensis in *Trophæis Anglicanæ Congregationis Ord. S. B.* Remis apud Nicolaum Constant A. 1625. editis fusiùs recensuit, speciatim *Tabulis primâ, secundâ, & tertîâ*, ubi etiam singularia profert de Regibus Anglorum Monachis, videlicet de S. Sigeberto; de S. Sebbo aliàs *Sebbâ*, de B. *Ethelredo* Merciorum Rege, de *Coenredo*, de

Ss 3

(t) Ita refert Ailredus Abbas Rievallis apud Alexandr. [inquit Nat. Hist. Eccl. Sec. IX. & X. cap. 9. art. 3. pag. 206.]

(u) Spelmanni de eo elogium in dedic. Con. Angl. ad Carol. Reg.

(s) Catalogum Operum Ælfredi Regis ex Catalogis Ms. Codd. Anglicarum Bibliothecarum an. 1698. impressis concinnavit Casim. Oudin. Tom. 2. de S. E. quem cum aliis duobus Tomis in multis Benedictinis per Germaniam Bibliothecis frustra quaesiveris. Unde in gratiam Sodalium nostrorum excubare me non pigeat.

de Offa, de Ina, de S. Ceolwulfo Northumbro-
rum Rege, de Egberto, de
Kinegilfo & Entwino seu Kentwino,
aliisque. Tum etiam Anglorum Re-
ginas Sanctimoniales Ethelburgam,
Hæreswidam, Keneburgam, Bathildem,
Ermenburgam, Etheldredam, Sex-
burgam, Ermenildam, Eansledam,
Ermenburgam Northumbro-
rum, Kineburgam, Edburgam, & Evam Mer-
ciorum Reginas, Cuthburgam, E-
thelburgam, Wereburgam, Ricfritham,
Ædithidem, Æthelsmitham, Eaditham,
Osytham, Ælfritham, Eleonoram, &
plures alias Regum filias, ac etiam
filios monasticos consecratos com-
memorat. Ex quibus omnibus con-
cludit, quod sæpius observavimus,
Benedictinos Monachos olim fuisse opti-
mos Regum institutores, eorumdem-
que in rebus ad animam pertinentibus
peritissimos & felicissimos Duces.

In Germania quoque aliisque vi-
cinis provinciis tot tantosque viros ex
Regio aut Ducali sanguine natos do-
ctrinam & pietate imbuerunt nostri, ut
eorum nominibus recensendis illic
haud sufficeret. Paucos è pluribus ex-
empli causam referre libet. Eckerardus
Palatinus alias Mizor Eckerardi Seni-
oris Decani in Sancto - Gallo ex so-
rore nepos, cum divinas & huma-
nas scientias calleret, San- Gallensi
primum Gymnasio præfectus, tum
ex monasterio per vim quodammo-
do extractus fuit, ut Duellii Hadwi-
gam, Burckardi Suevorum Ducis re-
lictam, politiores literas doceret.
Hujus institutionis historiam Eckke-
hardus junior (x) Libro de Casibus
S. Galli his verbis in literas retulit:
„Hadawiga Heinrici Ducis filia, Sue-
vorum post Burkhardum virum Dux
vidua, cum Duellio habitaret, fe-
mina admodum quidem pulchra,
nimiam severitatis cum esset suis, lon-
gè latèque terris erat terribilis. Hæc
quondam parvula Constantino Græ-
co Regi cum esset desponsata, per
evnuchos ejus ad hoc missos literis
Græcis apprimè est erudita. Sed
cum imaginem virginis pictor evnu-
chus Domino mittendam uti simil-
limè depingeret, sollicitè eam in-
spiceret, ipsa nuptias exosa os diva-
ricabat & oculos. Sicque Græco
pervicaciter repudiato literis post
Latinis studentem Burkhart illam
Dux multipliciter dotatam duxit...
Hæc S. Gallum vidua orandi ali-

Institutio
Hadwi-
gæ Sue-
vorum
Ducis.

„quando petiverat causa, quam Bur-
ckardus Abbas festivè susceptam,
„utique neptim, donis cum prosequi
„pararet, ipsa se alia dona nolle ait,
„quàm Ekkehardum sibi Doctorem,
„si Duellium ad tempus concederet.
„Nam cum Portanarius esset, de vo-
„luntate ipsius ipsa cum eo pridie
„secreta condixerat. Quod cum Ab-
„bas ingrati quidem concederet, &
„avunculus dissuaderet, ipse tamen
„nihilominus, quæ petitus est face-
„re, pertenderat. Duellium die con-
„dicto cum ægrè expectatus veniret,
„ultra quàm ipse vellet, susceptum
„in conclave suo proximum, suum
„(ut ipse ait) manu duxit magistrum.
„Ibi nocte & die cum familiari aliqua
„intrare solebat ad legendum pedif-
„sequa, foribus tamen semper aper-
„tis, ut si quis etiam ausus quid ef-
„set, nihil quod diceret, sinistrum
„haberet. Sic quoque crebrò ambos
„ministri & milites, Principes etiam
„terræ lectioni aut consiliis invene-
„runt agentes... Fuit ut cum quã-
„dam vice Ekkehardus ex monaste-
„rio S. Galli Duellium pergeret, Bur-
„ckardum puerum post Abbatem in
„comitatu haberet. Iter autem fecit
„per Augiense Monasterium. Ru-
„odmannus Abbas benignè exce-
„ptum, ne serus feminæ severæ ad-
„veniret, equo decoro donat, & ab-
„eunti in aurem, Fortunate, ait, qui
„tam pulchram discipulam docere
„habes grammaticam. Ad quod ille
„quasi caro assensu subridens, talia
„in aurem adversario reddit amico;
„sicut & tu, Sancte Domini, Kote-
„lindam monialem pulchram disci-
„pulam curam docuisti quidem dia-
„lecticam: dictoque citius cum ille
„nescio quid resibilare vellet, ab eo
„divertens equo ascenso indignanter
„abivit. Ad vesperam Duellium per-
„venit. Altera deinde die cum di-
„luculo, ut ibi solebant, silentium
„regulæ, cujus & ipsa exactrix erat
„sollicita, de more perfolvisset, (nam
„jam monasterium, in monte statu-
„ere coeperat) Magistrum lecturæ
„adiit, & cum confedisset, ad quid
„puer ille venerit, ipso astante inter
„cætera quæsit. Propter Græcis Burchar-
„dus puer
„ore vestro aliquid raperet, aliàs sci- ab ea
„olum vobis attuli. Puer autem ipse Græcam
„pulcher aspectu, metro cum esset linguam
„paratissimus, sic intulit: addidit,

Esse velim Græcus, cum sim vix Domna Latinus.

„ In

„In quo illa, sicut novarum rerum cu-
„rida, adeò est delectata, ut ad se tra-
„ctum osculata scabello pedum pro-
„ximius locaret. à quo ut repentinos
„sibi adhuc versus faceret, curiosa
„exegerat; Puer verò Magistros am-
„bos intuitus, quasi talis osculi in-
„fuetus, hæc intulit:

Non possum propterea dignos componere versus,
Nam nimis expavi, Duce me libante suavi.

„Illa verò extra solitam severitatem
„in cachinnos versa, tandem puerum
„coram se statuit, & eum antipho-
„nam Maria & flumina, quam ipsa in
„Græcum transtulit, canere docuit,
„ita; *Θαλάσσαι καὶ ποταμοὶ εὐλογοῦντες τὸν*
„*κύριον, ὑμνεῖτε πῆγαι τὸν κύριον, ἀλλημεῖα,*
„crebròque illum postea, cum va-
„casset, ad se vocatum repentinis ab-
„eo versibus exactis græcisare docuit,
„& unicè dilexit; tandem quoque abe-
„untem Horatio & quibusdam aliis,
„quos hodie armarium nostrum ha-
„bet, donavit libris. At Ekkehar-
„dus Minor ille interea cum puero
„ad alios, ut solebat, quosdam Du-
„cis Capellanos, quos illa nullo mo-
„do in curte sua ocia tenere est passa,
„erudiendos secesserat. Demum
„adeò ibi inclaruit, ut in Magni Ot-
„tonis aulam accitus, Ottonis Junio-
„ris pædagogiam deinde gereret; quã
„quidem in provincia annos multos
„cum expendisset, & plurimi apud
„Imperatores & apud Proceres fieret,
„mortem tandem obiit Moguntia, S.
„Albani præposituram nactus, ut Jo-
„docus Mezlerus autor est de Vir. Il-
„lustr. San- Gallens. lib. I. cap. 34.

Ekkehar-
dus fit in-
structor
Ottonis
Imp.

Notkerus
Impera-
torum
Pædago-
gus.

Cui in
Magiste-
rio suc-
cedit Ger-
bertus.

Nec silentio prætermittendus est
Notkerus, ex San- Gallensi Præpo-
sito Leodicensis Episcopus. Erat is
Ottonis II. Præceptor charissimus,
deinde ferè semper à consiliis. Eo
mortuo (y) successit Otto III.
anno vitæ undecimo, & dum regno
maturefceret, Notkerus pueritiæ præ-
ceptor à Germaniæ Principibus dele-
ctus est. Postea in magisterio suc-
cessit Gerbertus, de quo Trithemius
in Hirsaugia Chronico ad annum
DCCCCXVII. „Claruit his tempo-
„ribus Gerbertus monachus Ordi-
„nis nostri, cœnobii Floriacensis,
„vir in Mathematica, Astronomia,
„Philosophia, Arithmetica, cæte-
„rarumque penè omnium scientia-
„rum doctrinam eruditissimus, qui mul-
„tos discipulos nobilissimos reliquit,
„inter quos etiam fertur Otto Impe-

„rator fuisse non ultimus. Hic pro-
„pter incomparabilem scientiam suam
„primò fuit Archiepiscopus Remen-
„sis in Gallia per Hugonem Regem
„Francia constitutus, deinde pulsus,
„per Ottonem Imperatorem consti-
„tuitur Archiepiscopus Ravennaten-
„sis, ac postremò fit summus Ponti-
„fex in urbe Romæ, & Sylvester II.
„dictus est. Quæ de Ottone re-
„fert Trithemius, hæc præstat Autor
„anonymus, qui Bedæ Gentis Anglo-
„rum ecclesiasticam prosequutus est hi-
„storiam: Sic enim scribit in Libri II.
„Capite XIV. „Gerbertus Galliam
„(ex Hispania) repatrians publicas
„scholas professus arcem magisterii at-
„tigit. Habuit discipulos prædicandæ
„indolis, & profapiæ nobilis; Rober-
„tum filium Hugonis Capeti, Ottonem
„filium Imperatoris. Robertus postea
„Rex Francia magistro vicem reddi-
„dit, & eum Archiepiscopum Remen-
„sem fecit. Otto post patrem Impe-
„rator Italia, Gerbertum Archiepi-
„scopum Ravennatem & mox Papam
„Romanum creavit. Huc etiam spe-
„ctat Ottonis ad Gerbertum epistola
„inter Gerbertinas CLIII. in qua eum
„ad se in arithmetis erudiendum in-
„vitat, atque ad studium correctionis
„impedendum.

Epistolæ inscriptio hæc est: Ger-
„berto peritissimo atque tribus Philosophiæ ad Ger-
„partibus laureato. Tum in hæc verba bertum
„auspicatur Otto Imperator. „Eo epistola.
„quod amantissimæ vestræ dilectionis,
„omnibus venerandam nobis adjun-
„gi volumus excellentiam, & tanti
„patroni sempiternam nobiscum sta-
„bilitatem adoptamus, quia vestræ
„doctrinæ disciplinata proceritas no-
„stræ simplicitati semper fuit haud
„fastidians autoritas. Attamen ut
„omni ambage dimotâ ad vos nudæ
„veritatis fruamur loquelâ, judica-
„vimus & firmum disposuimus, ut
„hoc manifestet vobis hæc nostræ vo-
„luntatis epistola, quod in hac re
„summa nostræ adoptionis, & singu-
„laris est petitionis, quatenus nobis
„indoctis & malè disciplinatis vestra
„solers providentia in scriptis, nec
„non & dictis non præter solitum ad-
„hibeat studium correctionis, & in
„republica consilium summæ fideli-
„tatis. Hujus ergò vestræ volunta-
„tis in non neganda insinuatione,
„volumus vos Saxoniam rusticita-
„tem abhorrere, sed Græcisam no-
„stram

stram subtilitatem ad id studii magis vos provocare, quoniam si est, qui suscitet illam, apud nos invenietur Græcorum industriæ aliqua scintilla, cujus rei gratia, huic nostro igniculo vestræ scientiæ flamma abundanter apposita, humili prece deposcimus, ut Græcorum vivax ingenium Domino adjutore suscitetur, & nos Arithmeticæ librum edoceatis, ut pleniter ejus instructi documentis aliquid priorum intelligamus subtilitatis. Quid autem de hac re vobis agendum placeat, quidve displiceat, vestra paternitas literis nobis nuntiare non differat. Valete. Versus nunquam composui, nunc in studio habui, dum in usu habuero, & in eis viguero, quot habet viros Gallia, tot vobis mittam carmina.

Respon-
det Ger-
bertus.

Ad has literas Gerbertus sequentem in modum respondit: *Domino & Glorioso Othoni semper Augusto Gerbertus gratiâ Domini Remorum Episcopus, quicquid tanto Imperatore dignum.* Supereminenti benevolentiæ vestræ, quâ in sempiternum digni vestro judicamur obsequio, fortasse votis, sed respondere non valemus meritis. Si quo enim tenuis scientiæ igniculo accendimur, totum hoc gloria vestra peperit, patris virtus aluit, avi magnificentia comparavit. Thesaurus ergo vestris non inferimus proprios, sed resignamus acceptos, quos partim assecutos, partim vos quàm proximè assecuturos indicio est, honesta & utilitate ac vestrâ maiestate digna petitio. Nisi enim firmum teneretis ac fixum, vim numerorum & in se omnium rerum continere primordia, & ex sese profundere, non eorum plenam perfectamque notitiam tanto festinaretis studio: & nisi moralis Philosophiæ gravitatem amplecteremini, non ita verbis vestris cunctos omnium virtutum impressa esset humilitas: non tamen animi bene conscii tanta est subtilitas, cujus ut ita dicam oratoriam facultatem, & à se & à Græcorum fonte fluentem oratoriè docuistis: Ubi nescio quid divinum exprimitur, cum homo genere Græcus, imperio Romanus, quasi hæreditario jure thesauros sibi Græcæ ac Romanæ repetit sapientiæ. Paremus ergo, Cæsar, Imperialibus edictis, tum in

hoc, tum in omnibus quæcunque divina majestas vestra decreverit. Non enim deesse possumus obsequio, qui nihil inter humanas res dulcius aspiciamus vestro imperio. Hæc Gerbertus, qui in alia ad eundem Ottonem epistolâ, quæ est in ordine secundo XXIII. *tribus seculi actibus, scilicet vobis*, inquit, *patri & avo* fidem purissimam se exhibuisse testatur. Ottonem autem Imperator benè ac piè regnandi scientiam à Gerberto edoctus, Magistrum omnibus gloriæ cumulavit ornamentis, præcipuamque dedit operam, ut summo in Romana Ecclesia Sacerdotio inauguraretur.

Ottoni III. sanguine conjunctus erat *Henricus Hezilo*, Bavarie Dux, filius *Henrici Rixosi* fratris Ottonis Magni. Is quatuor suas proles *S. Wolfgango* Ratisbonensium Episcopo commendavit, qui virtute & literis præclare institutis cuique sortem non vane augur prædixit. Quatuor, ut dicebam, erant, *Brigitta, Henricus, Bruno, & Gisila*. Henricum Wolfgangus Regem, Gisilam Reginam, Brunonem Episcopum, Brigittam Abbatissam appellare solitus, veluti per jocum, oracula dixit. Primus enim & Rex de Duce Boico, & Imperator; Altera Hungarorum Regina, Tertius Augustæ Vindeliciæ Præsul; Quarta Virginum Antistes evasit. *Felix in tantis Discipulis Magister!* Certè ejus magisterio & virtutem & fortunam suam debuerunt. *Da hujusmodi Doctores, ait quidam, & sanctos habebis Imperatores.* Pulchrè Raderus: (z)

*Henrici pietas, quâ creverit arte requiris?
Wolfgangum huic cæli Rex dedit artificem.
Integra, si nescis, quid prosit vita Magistri,
Incluta Divini Cæsaris acta lege.
Sic populos, sic ille duces, sic imbuat ipsam
Ætatem, quæ spes posteritatis erat.
O sator Imperii! Wolfgangos mitte trecentos,
Si vis Henrico surgere mille pares.*

Ut verò de Henrico singularia quædam memoriæ prodamus. (a) *Abudiaci* (pagus & castrum est supra Ratisponam) natus, & sacro fonte à Divo *Wolfgango* Ratisponensi iustratus, eundemque post *Bernwardum* Hildesheimensem, & *Burcardum* Wormatiensem Episcopos, viros Ordinis nostri egregios, præceptorem habuit. Qualis magister, talis alumnus. Cum doctrinâ mores optimos, pietatem, sanctitatemque intimo corde imbibit, cui spes maximas, ad quas augurio

S. Wolfgangi auctorabatur, longè postgangi è habuit. Post capessitos *Bojarie* factes idem *Wolfgangus*, jam inter sydera receptus, majoris dignitatis præfagium è cælo dedit: dum oranti ad suum tumulum scriptas in vicino pariete voces objecit: *Post sex*. Obscurum oraculum pro sua animi demissione longè aliter, quàm erat, interpretatus *Henricus*, intra sexendium mortem exspectabat, præparabatque piâ peccatorum exomologesi, eleemosynis, precibus quàm sanctissimè. Lapsis sex diebus totidem menses computavit: illisque adhuc innoxius ad sex annos exspectationem prorogavit. Cùm hi tandem transissent, oraculi se eventus aperuit. Pro lethali fato, imperiali honor, mortuo *Ottoni III.* *Henrico* à Proceribus Imperii delatus, monuit, quas pro tumulo parârat virtutes, folio & communi orbis bono impendere. Augustalem coronam *Benedictus VIII.* Romæ anno 1014. imposuit. Qui dum *Henrico* pomum aureum, subditi Orbis symbolum, porrigeret, manus Cæsar retraxisse primùm visus: admissum deinde mox *Odiloni*, *Cluniacensi* Abbati, ejusque Congregationi dono misit, doctis scilicet cum mundi pilâ ludere, quam abjecissent. Tanti faciebat *Henricus* orbis ludum, in *Divi Wolfgangi*, sapientissimi Magistri, ludo institutus.

Burchardus *Conradi Salici* Imp. Institutor.

S. Henrico è vivis sublato in Imperio successit *Conradus Salicus*, cujus à teneris uti institutor fuit *Burchardus* noster (b) *Wormatiensis* Episcopus, ita imperantis quoque erat aliquamdiu Cancellarius. Quò etiam munere ob consummatam prudentiam, rerum usum, doctrinam, & integritatem apud hunc ipsum Imperatorem functus est *Wibaldus* Abbas *Stabulensis* & *Corbeiensis*, cui etiam Augustus curam *Henrici*, cognomento *Nigri*, primogeniti sui demandavit. Sic enim (c) *Conradus* ad *Wibaldum* scripsit ex *Palæstina*, quò ad sacram expeditionem profectus fuerat: *Conradus Dei gratia Romanorum Rex Wibaldo Venerabili Corbeiensi Abbati gratiam suam & omne bonum.* Ut procius itineris nostri ad prosperitatem totius Ecclesiæ & honorem regni nostri tendat, suffragio orationum tuarum plurimum adjuvari

Wibaldus *Henrici Nigri* Informator.

speramus & petimus. De statu igitur incolumitatis nostræ, in quo adhuc fuimus, dilectioni tuæ significamus. Sani, Deo gratias, & integri fumus. Per *Hungariam* descendentes in *Græciam* usque pervenimus, ubi à Rege *Græcorum* nobis honorificè servitur. Præterea fidelitati tuæ dilectum filium nostrum attentius commendamus, rogantes quatenus pueritiam ejus gubernare & regere tua non desinat prudentia.

Wibaldus igitur Abbas unus potissimum electus est, cujus innocentissimis moribus, & sanctissimæ disciplinæ, futuri aliquando Romanorum Imperatoris prudentiâ, fortitudine, pietate, & clementiâ insignis prima rudimenta commendarentur. *Henricus* verò adolescens cum præceptis & consiliis ejus obtemperasset, omnis ævi præstantissimum se Imperatorem præbuit. Manus cum hoste conferturus, majorem spem ac fiduciam in oratione quàm armis posuit. *Petrus* *Pannoniæ* Regem, folio à suis deturbatum, in illud restituit, debellatis non sine ope divina perduellibus. Triumphantis in morem propterea à Proceribus Imperii *Ratisbonæ* exceptus, illud coronati *Vatis* ingeminabat: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam:* tum plebeia veste indutus, omnes ejusdem civitatis ecclesias gratias Deo persolaturus obivit. Confluxerant eò mimi & histriones magno numero, ut spectatores auro emungerent. Quid Imperator? ad unum omnes, nec prandio donatos, urbe expelli jubet, memorabili hæc prolata sententiâ: *Multò decentius esse, ut nummi in pauperes quàm nugatores à Principe effundantur.*

Utinam verò *Henrici* filius, *Henricus IV.* parem juventutis suæ moderator nactus fuisset, sed egregiæ illius indolis, quæ in ipso elucebat, materia in manum *Adelberti* *Bremensis* Archiepiscopi, longè dissimilis artificis, devenit: ab hoc in statuam, quæ non omnibus, ut *Phidiæ*, placuit, efformata est. Anile verò commentum sapit, quæ *Theodorus Engelhusius*, *Canonicus Hildesheimensis*, qui *Vitas Imperatorum* ex *Domo Brunswicensi* oriundorum conscripsit, memoriæ prodidit. In *Vita* (d) namque laudati Imperatoris *Henrici III.*

An *Gregorius VII.* præceptor *Henrici IV.* Imp. fuerit.

Engelhusii commentum.

(b) Gall. Christ. tom. 5. pag. 668.

(c) ep. xxxi. inter *Wibaldianas* apud *Martene* Collect. ampl. Tom. 2. pag. 212.

(d) *Mabillon.* in observ. præv. ad vitam *S. Greg. VII.* Sec. VI. Bened. Part. II, Extat etiam *Scriptor.* rer. Ital. Tom. III. pag. 314.

(z) In *Bav. Sanct.* pag. 93.

(a) vid. *Mezger* in *Hist. Salisburg.* lib. 3. c. 23. pag. 300.

narrat, *Hildebrandum*, Monachum Cluniacensem, postea S. R. E. Cardinalem ac Summum Pontificem, qui tunc Henrici filii ejus pædagogus fuerit, visum fuisse in somniis ipsi Imperatori cum suo ipsius filio ad mensam assidere, cornua habentem usque ad coelum sublimia, quibus eundem Henricum filium in lutum dejiciebat; quam visionem cum Augusta de Henrico filio per *Hildebrandum* ex Imperiali sede exturbando interpretata fuisset, Imperator eundem *Hildebrandum* in vincula conjecisse fame enecandum narratur, quem postea tamen, uxoris intercessione, liberum abire permisit, ne temerè somniis fidem adhibendo innocuum perire juberet. Sed hæc incerta, ac fabellis propiora sunt, quibus nec ipsi prudentiores A catholici fidem adhibent. *Sub ævo*, inquit Henricus Meibomius (e) & ipse A catholicus, sed magni nominis Historicus, *sub ævo Carolorum, Ottonum, & Henricorum, Regum, Ducumque liberi, tenelli ad huc, in Canonicorum aut Monachorum collegia amandabantur, ut apud religiosos homines, procul à strepitu officulæque aulicis, à tenero ungui ad exercitia pietatis, honestarumque ac liberalium artium & linguarum cognitionem assuescerent.* Omissis igitur fabulis, ac recentiorum Scriptorum commentis certiora & nemini in dubium vocata memoremus.

Carolus IV. Imp. Petri Rogerii Abbatis discipulus,

præcipue divinis literis ab eo instituitur.

Carolus IV. Romanorum Imperator (f), cum in flore ætatis à patre *Joanne Cæco*, Bohemiarum Rege ad *Carolus Pulchrum* Francorum Regem transmissus fuisset, sub præstantissimis Magistris ad scientias Principe dignas, & cum primis pietatem ac religionem educatus fuit. Quos inter primas tenuit Petrus Rogerius, Abbas *Fiscanensis*, vir tantis dotibus præfulgens, ut dein inter Purpuratos Ecclesiæ Principes, ac demum sub Clementis VI. nomine in Apostolicæ Sedis fastigium evehctus sit. Præcipue autem, teste *Altmullio Chron. lib. 4.* in reconditis sacræ paginæ mysteriis Regium discipulum educavit. Unde *Carolus* tanto studio pietatem esse complexum, ut *primus Cæsarium nonnulla Evangelia etiam scripto interpretatus sit*, affirmat *Dubravius lib. 22. cap. 1.* Et fuisset à veteribus, quibus abundabat, instrumentis *Balbinus lib. 4. part. 2.*

Tit. 35. pag. 65. In illa celebri Gallie Regis aulæ intimâ amicitia complecti cepit Petrum Abbatem Fiscanensem virum ætate sua disertissimum, quem cum etiam adolescens audiret, inflamari se incredibiliter ad Dei amorem sentiebat; hic Carolus pro filio susceptum sacram literarum veteris & novi Testamenti questionibus totum occupabat, & difficillimis locis explicatis, admiratione & stupore defixum, interioribus illis & divinis arcanis tam procul admovit, ut etiam in ætate virili & senectâ Carolus totum se in ea abderet, in his elaboraret, & commentaretur plurima. Extant in MS. codicibus Bibliothecarum Caroli Commentarii in Evangelia, ex quibus quosdam Tractatus Evangelicos in vita Caroli IV. legimus editos à Frehero; at in MS. ut dixi, plura & lectiora habemus.

Præter hæc *Carolus* (g) vitam gestaque sua, non ad ostentationem, ut *C. Julius Cæsar*, sed ad institutionem filiorum gravissimo commentario est complexus. Certè si in ejus procemio philosophantem legas, loquentem in Ecclesiaste suo *Salomonem* existimes. *Cum regnabit post me*, alloquitur filios suos, *mementote, quod & ego vixi ante vos, & in pulverem redactus sum & in lutum vermium.* Similiter vos *cadetis transeuntes ut umbra, & velut flos agri. Quid valet nobilitas generis aut rerum affluentia? nisi adsit pura conscientia cum fide recta & spe sanctæ resurrectionis?* Quam sublimis deinde in eodem procemio *Caroli Philosophia? Sicut facies, quæ videtur in speculo, vana & nihil est, ita peccatorum vita nihil est. Unde aquilaris (Joannes) in Evangelio ait: & sine ipso factum est nihil. Quomodo autem factum est nihil peccatorum opus, cum ipse (qui peccat) fecerit? Peccatum quidem fecit, sed non opus. Opus denominatur ab optatione, & peccator semper optat delicias, & inquinatur per eas: fraudatur verò in desiderio suo, quia corruptibilia desiderat, quæ ad nihilum rediguntur. Et sic sepelitur vita sua cum ipso; quia, cum carnalia corrumpuntur, desideria sua finiuntur. O eximiam atque omni laude celebrandam philosophiam! Felix Bohemiarum Regnum! in quo Rex philosophatus fuit, & regnavit Philosophus. Merito itaque *Carolus Clemens VI. Pontifex* in Sermone augurali ad Legatos *D. Ca-**

Carolus IV. scribit ipse gesta sua.

Sublimis ejus Philosophia.

D. Caroli Regis Rom. electi eum Salomoni parem deprædicat, ut ex MS. allegat Gamanus apud Balbinum Miscell. Hist. Dec. 1. Lib. 7. in Notis ad cap. 2.

Caroli & Petri Rogerii mutuum vaticinium. Non prætereundum hinc vaticinium (etsi seriùs accidit) quod de Petro Magistro quondam suo *Carolus*, & de *Carolo* discipulo suo *Petrus* edit, utrumque eventu ipso confirmatum. Descripsit id in *Comment. de vita sua* *Regius Historicus Carolus* apud *Freherum Script. Bohem. pag. 103.* Versabatur *Avenione* apud Pontificem *Carolus*, cum *Petrus*, tunc Cardinalis, receperat me, inquit, in domum suam, me *Marchionem Moraviae* existentem pro eo tempore, quo steti apud *Papam Benedictum*; dixitque unâ horâ mecum existens in domo sua; *Tu eris Rex Romanorum. Cui respondi: Tu eris ante Papa. Quod utrumque secutum est.* Fuit autem *Petrus*, ut diximus, *Clemens VI. Pontifex.* Atque in hunc modum non discipulus minus Magistro, quam Magister discipulo summo fuit honori.

Quid jam minores libeat Principes ac Duces persequi, cum potentissimi Reges atque Imperatores paginam faciant utramque? *Joachimum* tamen *Marchionem* & *Electorem* *Brandeburgicum* silentio præterire nefas duco. Erat is ex *Joannis Tritheimii* Abbatis *Spanheimensis* discipulis, quorum plerique Principes, Doctores, Magistri, Nobiles, Viri clarissimi fuerunt, facilè præcipuus (h). Incredibili verò amore *Trithemium* complexus, modò *Præceptorem* suum amantissimum, & celebratissimum, modò *Germaniæ decus, totiusque arcam sapientiæ salutavit.* Tanta etiam familiaritas ac consuetudo ipsi semper cum *Trithemio* fuit, ut non manu propriâ duntaxat frequentes ad eum literas exarârît, sed *Berolinum* usque magnis itineribus ad se traxerit, multo tempore ab ejus institutione suspensus detinuerit, præclarisque ornatu beneficiis à se dimiserit. Quin tanto sæpè *Electorem* hic doctrinæ cum primis sacræ amantissimus, *Tritheimii* desiderio flagrare cepit, ut ad ejus *Dominum*, ut vocant, *Territorialem*, *Electorem Palatinum*, ac postea *Episcopum Herbipolensem* literas dederit, quibus officiosè ab eis petiit, ut huic amico ac præceptori suo potestatem facerent, quò ei *Berolinum* proficisci, secumque

Magna inter utrumque familiaritas.

aliquammultis hebdomadibus commorari liceat. Præsertim postquam *Monachi Abbatis* sui itinerum pertæsi eum accusârunt, quòd in curiis Principum degens *monasterii* sui rem familiarem negligeret. Quæ tamen accusatio satis iniqua fuit; neque enim *Trithemius* vitâ oblectatus aulicâ in viam se dedit, sed qui Principes ejus tum institutione in literis, tum consilio ac operâ publicis in negotiis uti volebant, eum quâ precibus, quâ mandatis è *monasterio* abstraxerunt. Neque is id genus itinera facilè obivit, nisi vel apparatu pro conscribenda *Germaniæ* historia, quam animo conceperat, onustus, vel donis ac muneribus à rei literariæ Mæcenatibus in *monasterii* sui emolumentum cumulat domum referre pedem posset. At enim quanto & *Serenissimus Discipulus*, & *Illustrissimus Præceptor* mutuo exarferint amore, utriusque epistolæ testatum facient.

Joachim, Dei gratiâ Marchio Brandeburgensis, Princeps Elector, Joanni Tritheimio, Abbati Spanheimensi, Præceptori salutem. anno 1505. Literæ Electoris ad Tritheimium.

„ Reverende Pater, præceptorum „ celebratissime! Sumus de proximo „ iter arrepturi ad sacram Regis Romanorum Majestatem, affectantes in „ eodem itinere coram cum P. T. (pro „ ut jam dudum desiderio nobis fuisti) „ & convenire & interloqui, & de multis, quæ nostro insunt animo, conferre tecum. Idcirco P. T. obtestamur, rogamusque, ut posthabitis „ quibuslibet aliis occupationibus suis, „ se se in oppidum *Bun* cis *Rhenum* in „ persona propria constituat, ad primum diem mensis *Julii* proximè futuri, quo & nos ipso eodem termino, „ (divina clementia favente) constituemur. Faciet in ea re nobis P. T. singularem complacentiam, erga eandem favorosè & omni gratiâ remendam. Valeat P. T. per ævum. Data è *Colonia* nostra juxta *Sprevum*, „ undecimo die mensis *Junii*. Anno „ Domini millesimo D. quinto.

Ad Serenissimum Principem Joachim, Marchionem Brandeburgensem, Electorem Imperii Romani, Joannis Tritheimii Abbatis Spanheimensis, epistola responsoria anno 1505.

„ Veniam ad tuam Celsitudinem, „ Serenissime Princeps, in die & loco „ mihi constitutis à te quam libentissimè, „ me,

Responsoriascribit Tritheimius.

(e) In *Dedic. Vindictiarum Billing. ad Rudolph. Princ. Anhalt.*
(f) *R. P. Joseph. Pichler S. J. in Hist. Quinque Carol. lib. IV. Part. I. cap. 1. n. 61. & Part. 3. cap. 2. n. 441.*
(g) *Loc. cit. n. 65. 66. 67.*

(h) *Vid. Jo. Petr. Ludewig. de Script. Herbipol. in Præf. §. 14.*

„mè, tametsi propter varias corporis
 „mei ægritudines vix pedem movere
 „quoquam posse videar. Nihil enim
 „gratius mihi, nihil dulcius hoc tem-
 „pore contingere potuisset, quàm sa-
 „pientissimum eruditissimumque adi-
 „re te Principem, tecum versari, lo-
 „qui, disserere, non quidem de parvis
 „rebus ac minutis, neque vulgaribus,
 „sed de arduis ac maximis, & tuo in-
 „genio fecundissimo dignis, quæ tri-
 „plicem nostram non abhorreant philo-
 „sophiam. Quoties enim cunque nost-
 „rarum inter nos disputationum, quas
 „ante biennium Francurdia in mul-
 „tam consuevimus deducere noctem, in
 „mentem recordatio venerit, toties
 „me tuis interesse sermonibus puto,
 „& magni aliquid audire abs te, quo
 „mens mea per amplius in amorem
 „coelestis philosophiæ nostræ accen-
 „datur. Unde mox, ut ex dicta Sereni-
 „tatis Tuæ epistola ad Rheni partem
 „te intellexi venturum, omnis à me
 „corporis molestia recessit, & propter
 „mentis tripudium imbecilla corpu-
 „sculi membra diu amissam virtutem
 „recuperant, & venire ad majesta-
 „tem tuam omnia ossa mea quanto-
 „cyus festinant. Interea, Serenissi-
 „me Princeps, Trithemium tuum
 „(ut soles) benigno favore prosequere,
 „quoniam qui semetipsum tibi
 „spontanea voluntate in servum tra-
 „didit, nihil eorum, quæ potest, no-
 „vit, habet, & intelligit, quod im-
 „perio tuo non submisit. Jure igitur
 „Trithemio tuo favorabilem te pa-
 „tronum deinceps exhibere debebis,
 „à quo ipsum recepisti totum, quod
 „erat suum, imò quod erat ipse sibi.
 „Scio, quod me supra meritum dig-
 „naris, ob quod *Excellentiæ Serenitatis Tuæ* penè oblitus amatorum
 „furorem cohibere vix potui. Sed
 „parce mihi, *Clarissime Princeps*, quo-
 „niam audentior fui, quàm meam
 „decurrit parvitatem. Tuam bene
 „valere Celsitudinem opto. Ex Neo-
 „meti, vicesima die mensis Junii an-
 „no Christianorum M. D. V.

Per integrum aliquando novem-
 mestre Trithemius apud Electorem
 Joachimum commoratus fuit, veluti
 ex ipsius epistola ad Rogerium Si-
 cambrum pag. 564. discimus: „No-
 „vem mensibus, quibus cum Serenif-
 „simo Principe Joachim Electore in
 „Marchia Brandeburgensium manser-
 „am, quod te non latet, minimè
 „fui otiosus, sed quædam ad ejus

„imperium luebravi opuscula. Quo-
 „rum aliqua complevi, reliqua imper-
 „fecta dimisi. „

*Joachim, Dei gratia Marchio
 Brandeburgensis, Princeps Elector,
 Reverendo Patri Johan. Trithe-
 mio Abbati salutem. An. 1506.*

„Ingens nostri amor & benevolen-
 „tia erga te, Pater eruditissime, simul
 „& recens memoria eorum, quæ
 „bis piæ eruditionis nuper exhibuisti
 „documenta, nos vehementer im-
 „pellunt, urgent, commoventque,
 „ut crebrò tibi scribamus, significan-
 „tes imprimis præsentem nostro chi-
 „rographo felicem & incolumem sta-
 „tum nostrum, uxoris quoque, filii
 „& fratris atque fororis. Tuæ au-
 „tem Paternitati maximè condole-
 „mus propter æmulum invidiam
 „adversa tibi suscitantium, sicut ex
 „literis tuis ultimis intelleximus, &
 „nuncii nostri accepimus relatione.
 „Confidimus tamen, quod & sapien-
 „tiæ tuæ consilio, & divino pariter
 „auxilio cuncta humanæ pravitate
 „machinamenta facile superabis. Ni-
 „mis amara cognovimus relatione,
 „doctissimum quondam præceptorem
 „tuum *Libanium* sarcinam deposuisse
 „carnis, & spiritum reddidisse
 „mo, qui creavit illum, de cujus
 „morte (si tamen mortuus est, adhuc
 „enim speramus viventem) non mi-
 „nus dolemus, quàm si quispiam ex
 „amicis nostris decessisset charissimis.
 „Præclaram eruditionem ejus, inæ-
 „stimabilem scientiam omnium ferè
 „scripturarum, & singularem inge-
 „nii subtilitatem in eo semper dilexi-
 „mus, & mirati sumus. Rogamus
 „autem Paternitatem Tuam, qua-
 „tenus si mortuum inveneris, omnem
 „pro libris ab eo relictis diligentiam
 „impendas, ne in manus deveniant
 „exterorum, illi maximè, quos *utiles*
 „nobis intellexeris. Libenter enim
 „solvemus, quicquid decreveris sol-
 „vendum. Cæterum amantissime
 „Præceptor, te iterum atque iterum
 „quàm instantissimè obsecramus, ut re-
 „dire ad nos circa festum paschatis, aut
 „pentecostes non pigriteris. Est enim,
 „quod nostri, tua opera in multis ne-
 „cessaria, quæ sine detrimentum rerum
 „nostrarum diu carere non valeamus.
 „Tuum super his consilium nobis
 „per hunc nuntium nostrum, quem
 „propterea misimus ad te, rescribito.
 „Quod si petitionibus nostris consen-
 „seris

„feris (uti plenam de te confidenti-
 „am gerimus) significa tempus, &
 „eundem tabellarium ad diem desti-
 „natum cum sumptibus pro via ne-
 „cessariis remitemus ad te, nec irre-
 „numeratus recedes à nobis. Nee te
 „lateat amator unice, novum præ-
 „ceptorem, quem persuadente te ac-
 „cepi, per omnia bene agere, estque
 „mihi spes non parva de majore cum
 „tempore profectû. Signavimus au-
 „tem in schedula his introclusa quæ-
 „dam volumina, quorum copiam
 „non habemus, rogantes, ut quam-
 „primùm poteris, eorum nos lectio-
 „ne reficias. Scire etiam te volumus,
 „quod soror nostra domina *Ursula*
 „contractum cum Duce Megapolita-
 „no matrimonium in hoc carnispri-
 „vio solemnem celebratione nuptiarum
 „hic in *Ursulo* consummabit. Ite-
 „rum te rogamus, ut in præmissis
 „omnibus te nobis talem exhibeas,
 „qualem in te confidentiam habemus,
 „& semper habebis nos tibi gratifi-
 „carios in omnibus. Vale nostri me-
 „mor & amans, & maneat inter nos
 „amicitia dudum contracta inviola-
 „bilis. Iterum vale semperque valeto.
 „Ex oppido nostro Tangermunda cir-
 „ca Albim Anno Dominicæ Nativitatis
 MDVI. die verò S. Burchardi. Et
 manu nostra propria.

*Illustrissimo Principi & Domino
 D. Joachim Brandeburgensium Mar-
 chioni &c. Joannes Trithemius, Abbas
 S. Jacobi in suburbio civitatis Herbi-
 polensis, quondam verò Spanhei-
 mensis, felicitatem.*

Respon-
 det Trit-
 hemius

„Incolumitati tuæ tuorumque,
 „Serenissime, Pientissimèque Prin-
 „ceps, jure vehementer congaudeo,
 „& plusquàm vel præsens dicere, vel
 „scribere absens possim, prosperis
 „rerum tuarum successibus lætatus
 „sum. Compassioni verò *Excellentiæ*
 „tuæ super *incommodis meis* gratias
 „ago, habeoque immortales, sed &
 „referam, si qua opportunitate pote-
 „ro unquam. Spero autem, quod
 „invidiam æmulum consilio tandem
 „sipientis evaserim, auxiliante Deo.
 „Notum itaque tuæ Serenitati faci-
 „mus, *Invictissime Princeps*, quod
 „recedens à tua Celsitudine ad *Span-
 heim* non fui reversus, quoniam et si
 „Dux Cynonotorum meum videre-
 „tur optare reditum ad monasterium,
 „tamen quædam sese interposuerunt

„ex parte infidelium monachorum
 „meorum machinamenta, quibus in
 „tantam fui provocatus acediam,
 „quod firma penes me conclusione
 „statui, ad *Spanheim* deinceps mi-
 „nimè revertendum. Mansi ergo
 „non sine consilio foris apud *Sere-
 nissimum Principem meum Philippum,
 Comitem Palatinum, Bavarie Du-
 cem, ac Principem Electorem, Bu-
 Se ad
 daris mensibus quatuor, quousque
 tandem Reverendissimum Præfulensem
 Herbipolensis ad Abbatiam sancti Abbatiæ
 Jacobi, quondam Scotorum in Sub-
 urbio, vocari me fecit, elegit, ac
 confirmavit, ad cujus possessionem
 intravi quinta decima die mensis
 Octobris anni præsentis. Locus qui-
 dem parvus, pauper, & modicus est,
 sed proposito & studiis meis multum
 conveniens, ubi & mihi & literis ad
 placitum potero semper esse inten-
 tus. Abbatiam itaque *Spanheimen-
 sem* inutilibus plenam occupationi-
 bus unà cum ingratis monachis
 amore pacis & quietis dimisi, postea-
 quam illi præfueram in annum quas-
 tum atq; vigesimum. Quod quidem
 factum non solum me non poeni-
 tuit, sed usque adeò delectat, ut
 neq; etiam cum omnimoda pace il-
 lic me vellem remansisse. Ad illud
 verò, quod tua Celsitudo meum ad
 se in Marchiam denuò petit regres-
 sum ad festum dominicæ resurre-
 ctionis vel pentecostes, nihil certi
 rescribere possum, propterea quod
 resignata priore Abbacia & ista sus-
 cepta jam me alterius dominio Prin-
 cipis subjeci. Ego enim, quantum
 in me est, facile potero persuaderi,
 sumque & promptus & voluntarius
 justis desideriis majestatis tuæ in
 omnibus pro viribus obedire; sed
 duo sunt hac vice, quæ mihi prom-
 titudinem animi videntur impedire.
 Primum quod in hac *novellus* Ab-
 batia tam citò tamque remotè abi-
 re, ac foris diu remanere sine Prin-
 cipis mei Reverendissimi consensu
 nullatenus possum: & consensus,
 quæ prior dedit *Palatinus*, nihil hodie
 suffragetur, quoniam mutato Prin-
 cipe necesse est & privilegiū mutari.
 Aliud quod ob stare videtur, quam-
 vis non magni facio, me tamen ali-
 quantulum contristavit, quod ex
 Ordine meo patres quidam in me
 scandalizantur, quod curias sequar
 Principum, nescio quæ frivola &
 conficta garrientes, quasi pro rebus
 „qui-*

„quibusdam prophanis docendis, & non
 „pro Christianæ religionis honore divi-
 „narumque scripturarum tradenda in-
 „telligentia ad tuam Celsitudinem fue-
 „rim antea profectus. Credula in
 „vitium turba suo contra innocen-
 „tiam more bacchatur, & quoniam
 „naturalium rerum non habet in co-
 „gnitione principia, quicquid non
 „intelligit, malis operationibus ad-
 „scribit. Nemo capit ignarus, esse
 „possibile, quod miratur, & vim na-
 „turæ metitur unusquisque pro sui
 „capacitate intellectus, ac inde ut
 „cæcus omnino decipitur. Sed
 „nihil eorum cavillationes advertit
 „conscia mens recti, deridens potius
 „imperitorum ignaviam, qui bonum
 „despiciunt, quod ex ignavia nun-
 „quam didicerunt. Tua tamen Se-
 „renitas Domino meo Reverendissi-
 „mo scribat Episcopo, & si, ut ve-
 „niam, consenserit ille, satis utri-
 „que fuerit consultum. Quamquam
 „mihi videatur consultius, salva tuæ
 „Celsitudinis voluntate multis respe-
 „ctibus, quod meus ad Marchiam
 „introitus usque in annum millesi-
 „mum quingentesimum differatur
 „octavum, ne si tam cito abiero, rur-
 „sus aliquid in me lingua æmulo-
 „rum maledica levitatis exspuat. Om-
 „nipotens Deus principatum tuum
 „in omni bonitate confirmare ac fa-
 „cere gloriosum dignetur, præbens
 „tibi omne desiderium cordis tui,
 „quod sine dubio facturus est, si cor-
 „de perfecto in mandatis ejus cum
 „sancto David innocenter ambulave-
 „ris ut cœpisti. Quod nuntius tuæ
 „Serenitatis tardius revertitur, causa
 „est, quia opinione deceptus in
 „Spanheim me requisivit. Altissimus
 „Majestatem Tuam conservet inco-
 „lumem, cui me humillimè com-
 „mendo. Ex monasterio meo præ-
 „scripto Herbipoli 25. die mensis
 „Novembris, Anno Christi MDVI.

*Joachim Dei gratia Marchio
 Brandeburgensis, Princeps Elector,
 Joan. Trithem. Abbati S. Jacobi
 Herbipolens. salutem.*

Trithemio gratulatur Princeps Joachim.

„Reverende Pater, amantissimè-
 „que Præceptor, gratiofo tibi con-
 „gratulatur affectu de nova, quam
 „nuper accepisti, Abbatia, in qua,
 „uti speramus, quietem habebis ma-
 „jorem, quam in Spanheim te ha-

„buisse constat, Deo cunctipotenti
 „devotè humilitèrque supplicantes,
 „ut Paternitatem Tuam in eadem pro
 „sua sanctissima voluntate, non se-
 „cus, quam tibi ex animo favemus,
 „sanam felicemque diu conservet ac
 „incolumem. Scire vehementer cu-
 „pimus, quid factum sit de præcepto-
 „re tuo *Libanio*, utrum adhuc vi-
 „vat, aut rebus excefferit humanis.
 „Quod si mortuus, Paternitatem
 „Tuam attentè rogamus, ut pro lib-
 „rorum ejus acquisitione non dor-
 „miam. Scis enim, quam nobis sint
 „utiles & necessarii. In ultimis tuis
 „ad nos literis promissisti, te quanto
 „posses citiùs perfecturum ea, quæ
 „postulavimus edenda per te, roga-
 „mus, ut more tuo diligentiam ad-
 „hibens, moxque ut consignata per-
 „feceris, *conducto fideli nuncio* pro
 „nostro salario nobis mittere quanto-
 „cyùs non pigriteris. Mittimus tibi
 „*decus nostrum!* tonnam unam sal-
 „satorum luciorum, & duas hale-
 „cium, quæ ut grato suscipias ani-
 „mo, non pro munere, sed pro no-
 „stri memoriâ, rogamus. *Sturionis*
 „autem & *efocis* copiam hac vice ha-
 „bere nequivimus, aliàs etiam tibi
 „libentissimè ea misissemus. Quid-
 „quid enim boni Paternitati tuæ im-
 „pendere poterimus, singulari favo-
 „re parati sumus, quod ut faciamus,
 „tua fidelitas, diligentia, & muni-
 „ficentia nobis exhibitæ copiosè pro-
 „merentur. Nam meritò ingrati-
 „tudinis argueremur vitio, si tuorum
 „erga nos benefactorum oblivisci vi-
 „deremur. Ferventissimo autem de-
 „siderio tuum ad nos reditum circa
 „festum Pentecostes, aut si fieri pos-
 „set, citiùs exspectamus, quod ut
 „sine tuo fiat incommodo, diligen-
 „ter curabimus. Habemus enim
 „multa cum Tua Paternitate confe-
 „renda, quæ literis commendare non
 „possumus. *Ut autem pro hoc ipso*
 „negotio ad Dominum tuum Episco-
 „pum nostrumque amicum habeas
 „accessum, cum sine illius consensu
 „venire nequeas, tibi nostras ad illum
 „literas mittimus, in quibus, ut no-
 „bis pro tuo ad nos reditu consentiat,
 „diligentiùs oramus, nullatenus dubi-
 „tantes, quin Tua Paternitas pro im-
 „petratione hujus negotii diligentissimè
 „nobis apud eundem amicum nostrum
 „cooperabitur. Quidquid impetrave-
 „ris, tandem nobis per nuntium ex-
 „pen-

Libanii supelle-
 ctilem li-
 terariam
 ei com-
 mendat.

Trithemii reditum circa
 festum Pentecostes
 optat.

„pensis nostris conducendum rescri-
 „bere velis, & habebis nos tibi ad
 „votum gratificaturos in omnibus.
 „Valere Tuam Paternitatem quam fe-
 „licissimè optamus. Ex Ursulo no-
 „stro in die S. Anthonii Abbatis ma-
 „nu nostra propria. Anno Domini-
 „cæ Incarnationis millesimo quin-
 „gentesimo septimo.

*Serenissimo Principi D. Joachim
 Brandeburgensium Marchioni, Steti-
 nensium, Pomeranorumque Duci, Ru-
 gensium & Cassubiae Principi &c. Joan.
 Trith. Abbas S. Jacobi Herbipo-
 lensis æternam optans
 felicitatem.*

Trithemius re-
 fert Prin-
 cipi gra-
 tes.

„Quid Majestati Tuæ retribuam,
 Sapientissime Princeps, aut in quo
 tuis rependere vicem beneficiis pote-
 ro unquam? Ecce quantis me jam
 hominem humilem, & abjectum hono-
 rasti muneribus? Primò apud
 Francfurdiam *aureo poculo* satis pre-
 tioso atque pulcherrimo. Secundò
 cum in Marchia Tua Brandeburgen-
 sium apud Te essem constitutus, *muni-
 neribus* me decorasti quam pluribus
 in *Auro, Argento, & Lapidibus* pre-
 tiosis, quorum pretium magni satis
 erat valoris. Nunc verò peramplius
 paupertati volens consulere meæ,
 tria mihi vasa piscibus repleta salsa-
 tis misisti, quorum usus per hanc
quadragesimam & mihi & fratribus
 meis non parùm utilis fuit & oppor-
 tunus. Quid enim Sacratissimæ Ma-
 jestati Tuæ pro his omnibus repen-
 dam, ô Nobilissime Princeps! nisi
 totum id, quod sum, possum, &
 valeo, Tuo famulatu quàm libens
 impendo. Referre namque gratias
 Tuæ Celsitudini valeo minimè, ha-
 beo & ago quantas possum immortales,
 offerens me ad *Tuæ Severitatis*
 obsequia omni tempore pro viribus
 ex animo paratum. De meo ad te
 reditu, *Clementissime Princeps!* in
 Marchiam, literas Tuas Domino meo
 Præfuli Herbipolensi Reverendissimo
 præsentavi, quas cum legisset, etiam
 mihi tradidit legendas. Libens qui-
 dem Tuis desideriis præberet assen-
 sum, nisi formidaret absentiam me-
 am tanto tempore & mihi & mona-
 sterio meo esse nocivam, propterea
 vel maximè, quod ego in Abbatia ad-
 huc sum novellus, & *Scotorum te-
 meritas nobis comminatur insidias.* Ut
 autem Tua Serenitas ejus erga te ani-
 mum cognoscat amicum, tandem

Suum ad
 eum re-
 ditum ex-
 cufat,

„conclufit, sicuti ex literis Suæ Reve-
 rendissimæ Paternitatis, quas mitto,
 clarè intelliges, ut Tuæ perficiam
 Celsitudini, quæcunque scribenda
 fuerint, quibus tandem consummatis,
 ad Tuam me Serenitatem conferre
 possum, *uno mense, vel duobus in Mar-
 chia Tua mansurus.* Summè Tuis cu-
 pio in omnibus obedire mandatis,
 quantum cum Deo possum, & Tuæ
 præ cunctis Principibus servire Maje-
 stati. Sed quia homo sum sub po-
 testate constitutus, necessarium mi-
 hi est, imperio subservire majoris.
 Hoc autem & rogo & consulo, ut Tua
 Serenitas usque in annum proximè fu-
 turum patientiam habere dignetur;
 interea quod jufferis, hic scribam, & in fe-
 cùm venero consummatum mecum quentem
 perferendum. Confido enim absque annum
 ulla hæsitatione, quòd tempore con- prorogat.
 stituto ad paschatis festum anni se-
 quentis, Dominus meus Reveren-
 dissimus Præful memoratus, ut ve-
 niam ad Tuam Magnificentiam, mihi
 juxta pollicitationem Suam non ne-
 gabit. Nihil hac vice mittere potui,
 quoniam ea, quæ scripsi, necdum sa-
 tis emendavi, quæ tamen omnia me-
 cum afferre curabo, dabòque pro
 viribus operam, ne frustra videar à
 Tua Celsitudine honoratus, neve
 tua de me confidentia fructu privetur
 optato. Græcè modum scribendi,
 quem præfens dederam, iterum misi,
 quoniam priorem ultimis literis Cel-
 situdo Tua signavit amissum, Deus
 omnipotens Tuam Serenitatem con-
 servet incolumem. Ex Herbipoli
 9. diemensis Aprilis anno Christiano-
 rum 1507.

Quòd si igitur ad laudem, famam, Trithemio fuit
 atque gloriam Abbatis Trithemii ma- solatio
 gna accessio facta est, inter discipu- par disci-
 los S. R. I. Principem Electorem nu- pulorum
 merasse, certè eidem non minori fuit habuisse
 solatio, egregium par habuisse fide- fidelium,
 lium discipulorum, qui absentis ipsius
 existimationem atque auctoritatem
 intrepido animo defendendam susce-
 perunt. Alteri nomen erat Joanni
 Centuriano, alteri Joanni Godefridi.
 Habuit Trithemius Priorem sui Mo-
 nasterii Spanheimensis Nicolaum de
 Reinig, qui quod Judas erat in Apo-
 stolico Collegio, hoc ipse in Conventu
 erat Spanheimensi, nempe turbator
 fratrum. Judas avaritiâ accen-
 sus in causa erat, ut Apostoli mur-
 murarent, Nicolaus ambitione in-
 flammatus monachos ad murrur
 contra Abbatem suum concitabat.
 Judas

Judas fur erat, & loculos habebat: Nicolaus abbatialem dignitatem Trithemio suffurari anhelabat. Præcipue verò tunc temporis, quo Abbas Trithemius apud Joachimum Electorem Brandenburgicum in Marchia agebat, omnes intendit nervos, ut diffeminatis falsissimis rumoribus Trithemius malè imò pessimè apud alios audiret. Quibus sermonibus calumniæ plenis Centurianus & Godefridi, ambo Clerici & Parochi seculares vehementer, ut fideles, grati, verèque sui Præceptoris amantes discipuli solent, commoti fuerunt. Quàm strenuè verò partes Trithemii, amantissimi sui Magistri, tuendas susceperint, ex utriusque ad eundem scripta epistola, ut ea, quæ oculis cerni solent, perspicere licet.

Reverendissimo in Christo Patri Joanni Trithemio Abbati Herbip. doctiss. præceptoris suo Joannes Centurianus de Clusardia pastor ecclesiæ in Trittenheim salutem.

Epistola Joannis Centuriani.

„ Dicit potest minimè, nec facilè quidem crederet quisquam, præceptorum omnium doctissime, quantà fuerim lætitiâ & exultatione perfusus, quando magister Jacobus Trithemius tuæ paternitatis reverendissimæ frater literas nobis attulit tuas, quibus te non solum vivere, sed & feliciter vivere intelleximus. Ago quàm humillimè possum Deo gratias omnipotenti, cujus misericordia te cunctis fecit æmulis tuis fortiolem, ut qui te lædendum putabant, graviter semetipsos & læserint & confuderint, æternòque dignos sese constituerint opprobrio. Nomen tuum celebre famamque sanctissimæ opinionis in toto Christianorum orbe perfidissimi nebulones se posse arbitrabantur extinguere, sed confido in illum, qui novit universa, quoniam non solum nihil tibi nocebit invidorum injusta persecutio, sed propter eam translatus ad Franciam, clarior multo in brevi quàm fueris antea. Omnium malorum quæ perpessus fuisti majorem occasionem nemo dedit, quàm monachi tui, simul & duo illi Abbates perfidissimi Moguntinus & Rincauiensis, qui ut veridica relatione audivi, Cancellarium & ministeriales Ducis Joannis in odium tuum provocaverunt. Monachi enim tui te in Marchia existente sine intermissione hinc inde currebant ad Mogunciam & ad ipsum Ducem in Fortiburgio

juxta Mosellam continuè residentem, & quoscunque potuerunt, adversum te provocare conabantur. Credidit Calumniae adorantur in Trithemium, facile invidorum delationibus Cancellarius Ducis indoctus, tibi antea non benè favorabilis, utpote qui tuam eruditionem & sapientiam diu habuit suspectam, semper metuens (ut publicè jam fertur) ne sibi in consiliarium te Dux ipse assumeret. Volens ergò ducis prævenire consilium, omne quod fingebatur de te malum, credulo nimis illi persuasit. Sed omnipotentis Dei justitia omnia successivè deducet in lucem, & certè jam actu palàm fieri cœpit, quàm iniquissimè tecum sit actum. Temeraria multa in te fulminabant æmuli tui, cum in Marchia esses constitutus, sanctitatis tuæ splendidissimam famam denigrare cupientes, & quædam horrenda in vulgo sparserunt mendacia, pro quibus nunc in conspectu omnium hominum confundantur. Quamvis enim omnes te sciremus esse cum Principe Serenissimo Joachim in Marchia, nihilominus quidam sacratissimi nominis tui pestilentes & invidiosiores dicebant: ubi putatis esse Trithemium Abbatem? Cum Marchione Brandeburgensi? Non est, inquiunt, cum illo, sed desperatus abiit Romam, deinceps nunquam reversurus. Alii dicere audebant, quoniam nimia desolatione animi tactus proprio se laqueo suspendit. Rursus alii perpetuis mancipatum vinculis confingunt. Multi quoque hostium tuorum dictis fidem adhibentes te periisse credebant, dicentes: Hei lumen illud splendidum, quod illuminare totum orbem sua eruditione consuevit, quomodo tenebrarum est caligine obfuscatum? Quis Abbatem Trithemium in toto penè orbe Christiano fama eruditionis & sanctitatis gloriosum in tantam animi dejectionem credidisset venturum, ut patriam & amicos tam inconsultè desereret? Ego autem qui doctrinam tuam, prudentiam quoque, & vitæ sanctimoniam peroptimè noveram, his impiorum blasphemias & maledictis semper pro viribus restiti, & quàm temerariam sanctissimo nomini tuo fecissent injuriam, multis palàm argumentis demonstravi. Biennio enim sub tuo Revincuntur, magisterio pro discendis Græcis Hebraicisque literis salutarique scientia scripturarum haurienda in tuo monasterio conversatus nihil unquam videre potui, nihil audire de te, quàm sanctum, integrum, & religiosum: sed

sed in tanta te vidimus puritate conversantem omni tempore, ut satis mireremur. Cæteris dormientibus tu in sancto scripturarum studio vigilabas, semper aut legens, aut scribens aliquid pro comuni utilitate multorum. Nemo te unquam reperit otiosum, nemo confessionibus aut potationibus vacantem audivit: nemo risu aut levitate aliqua vidit dissolutum, cum mulieribus loquentem aut conversantem, unde mali posset oriri suspicio, nemo te unquam invenit. O mi dulcissime præceptor Trithemi, gratiose pater, quoties ad memoriam reduco sanctissimum docendi modum, quo me simul & fratrem tuum magistrum Jacobum Trithemium docere & exhortari ad scientiam divinarum Scripturarum consuevisti, lacrymas præ mœrore nequeo continere. Tam enim profunda, tam mystica, tamque ardentia de Scripturis sanctis verba nobis eructare solebas, ut ferrea pectora in Dei commovere amorem potuissent. Unde non satis possum admirari, quo tandem Dei judicio permittente tam indigna de te confingere potuerint æmuli, cum nulli unquam fueris molestus, neminem læseris, neminem injuriosè offenderis, sed cunctis te potiùs pium ostenderis atque munificum, omne solatium tuum sine cuiusquam injuria requirens semper in solo studio scripturarum. Sed firma confidentia existimo, quòd omnipotens alibi te provida voluerit dispositione locari, ut de medio nationis pravæ tandem ereptus, reliquum vitæ tuæ cum pace & tranquillitate sancto perseveres in studio ad multorum utilitatem communem. Nunquam fuerunt tua prælatione digni monachi Spanhemenses, sed neque Dux ipse Joannes talem in suo dominio virum, ut tu es optime Trithemi, habere merebatur. Oportuit ergò te per tribulationem exire de medio pravorum, quemadmodum olim filii sanctorum exituri de terra Myzrahim, priùs in luto & latere multipliciter ab Ægyptiis fuerant afflicti. Apostoli quoque Domini virgis cæsi à Judæis, in carceremque pro nomine Jesu positi, & multiplices contumelias passi sunt, & postea ad salutem transmigrarunt. Quorum exemplo & tu quidem à tuis monachis injuriam & contumeliam passus es, ne alibi transferendus Dei voluntate improbos sine causa reliquisse videaris. Conabantur monachi Spanhemenses, pravorum consilio & P. Ziegelbauer Hist. P. I.

assistencia confortati, veneno malitiæ pleni, sanctum nomen tuum deducere in contumeliam & opprobrium, sed minimè valuerunt, quoniam vindicante in eis justitia Dei, omnes jam exterriti & confusi sunt, cadentes in foveam quam fecerunt. Tu autem eruditissime præceptor in æstimatione omnium bonorum virorum permanes gloriosus, & nomen tuum de die in diem amplius celebratur. Vale Pater reverendissime, meque discipulum tuum habeas commendatum. Data ex Trittenheim 18. die mensis Aprilis, quæ fuit dominica post festum paschatis altera, anno incarnationis dominicæ 1507.

Reverendissimo Patri D. Joanni Trit. Abbati Monasterii S. Jacobi Herbipolensi, præceptoris suo dulciss. Joannes Godefridi pastor inutilis ecclesiæ in Mandal prope Creutznach salutem.

„ Amantissime præceptor, literis Epistola Joannis tuis dulcissimis simul & nimium amarioris adeò compunctus fui, ut lacrymas cohibere nullatenus possem, Led. Godefridi, gi enim illas & relegi præ cordis amaritudine flentibus indefinenter ocellis, & in tantum de tua resignatione turbatus, ut parentum & amicorum omnium acerbitas mortis adeò contristare me nunquam potuisset. Nec enim solus ego jam de perpetua absentia tua contristatus sum, sed omnes in circuitu sacerdotes, magistri & docti viri, tuum amarissimè lamentantur recessum. Nam quibuscunque ostendi literas tuas (ostendi autem multis) mox ut eas legere cœpissent, præ lacrymis interrumpere lectionem cogebantur. Una jam voce omnium dicitur: Heu! quod vir tantus, tam doctus, tam expertus, & in omni terra celebratus, cui similem non habet Germania sapientiâ & religione præstantem, propter monachorum invidiam cœnobium suum simul & patriam deserere compulsus, ad exteras se transulit nationes. Iniquissimus ille Cancellarius Ducis Joannis, per quos nescio æmulos nisi monachos & subditos tuos injustè tibi factus detractor & inimicus, ad instantiam Abbatis S. Jacobi Moguntini & fratrum tuorum, pientissimum Principem tibi reddidit offensum. Quod ei nuper in faciem tui amore impropere non erubui coram multis, tempore quo in Spanheim tuus eligebatur successor.

U u

Qui

Qui cum furore respondens dixit: Quis Abbatem tuum Trithemium, quem tantoperè comendas, fugavit? aut quis eum læsit, contristavit vel offendit? Quare non mansit in suo monasterio, vel quare non est reversus, cum nemo sit, qui prohibuerit eum? Quare non recognovit Ducem Joannem suum æquè esse Dominum & monasterii protectorem, sicut Palatinum suum, quem semper omnibus prætulit? Alia quoque multa inutilia bestia illa loquebatur, quibus invidiam suam contra te optimum virum publicè declaravit. Erat autem dies nona mensis Decembris, quando celebrabatur electio, & monasterium repletum equitibus, ita quod Patres Ordinis cum monachis vix locum ad eligendum poterant habere opportunum. O dulcissime præceptor, quàm amarum erat cordi meo spectaculum, videre in locum tui, patris mei amatissimi optimique & integerrimi viri, alium sublimari, eumque indignum, indoctum, & inexpertum, ac talem, qui te ut Judas tradidit, & sub specie humilitatis tibi in occulto semper contrarius fuit. Electioni ut testis interfui, omnia quæ dicebantur agebanturque audivi & vidi, teque revocanti in memoriam omnia contremuerunt interiora, & inter canticum lætitiæ sine intermissione lacrymas fundebant ocelli. Non existimes doctissime præceptor, neque suspiceris, quod hæc scribam vanitatis studio seu intentione adulandi, cum non solus ego, sed tota vicinitas tam laicorum quàm sacerdotum tuo discessu gravissimo sit affecta mentis & corporis moerore. Nec immeritò. *Eras enim totius patriæ decus, lumen Christianorum, claustralium & religiosorum doctor, & speculum, ruralium sacerdotum defensor, institutor & advocatus, pater quoque pauperum, & medicus infirmorum.* Omnes tua prudentia & eruditione utebantur pro necessitate ad libitum, nec erat aliqua hæsitatio, quæ tuo consilio non tolleretur. Fuisti enim omnibus ad te confugientibus resolutissimus consolator, & quicquid à te postulari potuit, pauperi sicut diviti sine invidia patebat. O quoties ego tribulatus nunc à patronis, nunc verò à rusticis, ad tuam sapientiam sicut ad oraculum confugi, petivi consilium, auxilium imploravi, & semper tuo munimine septus victor in omnibus evasi. Nunquam à te sine consolatione discessi, & quale mihi tradi-

disti consilium, ejus mihi utilem semper & honestum recepi effectum. Quicquid tua fuerat sententia dictum, à doctis similiter & indoctis semper & ubique firmum & stabile habebatur. O quis me miserum & infelicem nunc in tribulationibus meis consolabitur? quis inscium docebit, aut dubitantem ad veritatem quis informabit? Tu mihi & omnibus confugientibus ad te veræ sapientiæ fons & arca testamenti inexhaustibilis esse solebas, cum nobis, in quibuscunque hæsitare potuimus, lucidam, & sacris confirmatam scripturis veritatem placidè aperire consuevisti. Denique tuo magisterio docente, quicquid in sacris lapio scripturis, me fateor adeptum, & si Romanè scribo, non meum est, sed tuæ institutionis officium. Unde non solum dicendi genus tuum, sed etiam tuum scribendi characterem pro viribus imitari semper curabo, non minus amore tui, quàm condiscipulorum meorum, quos instituisti, Jacobi videlicet Trithemii fratris tui, Joannis Centuriani, Nicolai Baselli monachi, Adæ Pantomorani, aliorumque hoc ipsum facientium provocatus exemplo. Utinam te veraciter possem imitari non solum eruditione, sed moribus quoque & vitæ merito, nihil optabilius in terra posset obtinere unquam. Feci enim, quod fidelem decebat discipulum, te cordi meo affixi magistrum, ut ex eo tui memoria nunquam recedat, & os meum laudes omni tempore efferat cum favore Trithemianas. Usque adeò enim tui semper sum memor non solum inter amicos, sed inter æmulos quoque, *ut vulgò nomen mihi Trithemianum* imponatur, quod est mihi omni dulcedine dulcius, & omni honore honorabilius. Non enim erubesco nomen doctissimi innocentissimique præceptoris mei, sed ipsum magnificabo laudibusque celebrabo, quamdiu *spiritus hos reget artus*. Per eat, qui Trithemio non benè favet, loquitur, & optat. Dicunt mihi aliquando æmuli tui, præceptor amatissime, quoties tuum fero ad astra nomen: *ubi nunc est ille TRITHEMIUS tuus clarissimus Abbas, quem Principes orbis, Ecclesiarumque Pontifices, docti quoque & indocti omnes, mirari, literis & numeribus honorare, multumque venerari solebant? Quis Princeps aut Pontifex nunc aut venit, aut nuncios mittit ad eum? Ubi nunc sunt viri doctissimi, qui ex omni natione, quæ in Europa*

Loca non
illustrant
homines.

ropa est, confluere ad eum in Spanheim solebant? Estne ipse tam honoratus & gloriosus coram Episcopis atque Principibus, sicut antea fuit? Quibus ego quod verum est, soleo respondere: Erratis fatui, erratis. Non enim locus Trithemium, sed ipse potius Trithemius locum Spanhemensem sua eruditione fecit insignem. Quid erat Spanheim antequàm Trithemius esset in eo? Aut quis nomen ejus procul audivit? Certè nihil erat, & nomen ejus obscurum in tenebris abjectum latitans & incognitum. Trithemius meus sua eruditione & lucubrationibus nomen illustravit Spanhemense, fecitque in toto mundo cum ingenti gloria inclytum, quod antea penitus fuit incognitum. Ipsum Principes, Episcopi, Nobilesque, & Viri docti venerantur, non locum, ipsum videre & alloqui, non monasterium curabant. Et ecce Trithemius meus locum deseruit, quem fecerat insignem, adhuc vivit, alibi cum gloria translatus est. Quò nunc Principes currunt? Quò suos jam nuncios mittunt? ad Spanheim vel ad Trithemium? Certè nemo jam deinceps venit ad Spanheim doctus, nullus Principum vel Episcoporum amplius nuncios mittit suos, scientes in Spanheim non esse Abbatem Trithemium. Quare manifestum est, & nulla indiget probatione, quia non locum sed hominem Principes venerantur, quem nunc ad Herbipolim audientes translatus, ad ipsum suos mittunt nuncios, ut prius facere consueverunt. Nulla eis de monasterio Spanheimensi cura est, quoniam sicut dixi, non locum, sed Trithemium inquirunt. Scio autem veridica relatione informatus, quòd major & gloriosior est fama Trithemii hodie apud Principes, quàm antea fuerit unquam. Nam sicut veritas ait: Non est Propheta acceptus in patria sua; sic Trithemius majorem gloriam in terra consequitur aliena, quàm habuit in propria. O quàm tetra nunc facies monstri Spanhemense videre cœnobium, ubi Trithemio absente omnia penè cernuntur collapsa. Regularis observantia cecidit, morumque integritas corrupta est, & in solo habitu monachorum nomen claustralis disciplinæ remansit. Scio mi præceptor, quòd Dux Joannes valde jam dolet de tua resignatione, & multum cum illo, optarentque omnes (præter Cancellarium) quòd mansisses in

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

Spanheim: quia nunc primùm recognoscunt, quàm utilem amifere Prælatum, & quàm infideliter monachi tecum egerunt. Unde nemo illis favet, nemo illis compatitur, nemo in necessitate constitutis succurrit, sed contemnuntur fermè ab omnibus, & publicè dicunt de eis, quòd essent incendio digni monachi Spanhemenses, qui optimum & insignem virum tanta infidelitate circumvenire, & supplantare non timuerunt. Abbas ipse tuus successor, socius Judæ traditoris, homo inexpertus, piger & fatuus, nulli placet vicinorum, ab Officialibus Principum contemnitur, & despectui ab omnibus habetur. Cui frequenter dicere soleo: En sanguis Trithemii mei exquiritur; & sicut illi fecistis non merenti, ita vobis vestro demerito fit. Non putasset Dux ipse Joannes, nec sicut audivi, credidisset, quòd illud factum in captione familiarium tuorum, tibi ad injuriam deputare debuisses, & adeò recepisse ad mentem, ut abbatiam propterea dimitteres tuam. Nam si hoc scivisset, nunquam ut fieret commississet. Ego autem sciens quæ mihi scripsisti, talia dicentibus soleo respondere illud Virgilianum: *Tardè venère bubulci*. Laqueus impiorum contritus est, & innocens Trithemius meus Deo salvante liberatus est. Hæc tibi reverendissime Præceptor, ex sinceritate cordis mei rescribere volui, quæ ut animo intelligas gratiofo, etiam atque etiam rogo. Tuus enim sum, quicquid sum, idcirco scribo confidenter, quidquid venerit in buccam. Magister Conradus Antonianus Agrippinas non sine lacrymis tuas perlegit literas, te ut scis, multum diligit, omnique profequitur honore, teque salutatur. Vale Præceptor optime, sapiusque ad me scribere memento, quia epistolæ tuæ super aurum mihi pretiosæ sunt & charæ. Iterùm vale. Ex ædibus meis in villa Mandal, quarta mensis Maji. Anno dominicæ nativitatatis 1507.

Jam verò ex utraque hac epistola cui non fit perspicuum, quanta amborum Joannis Centuriani & Joannis Gotfridi erga Trithemium, magistrum suum fuerit amor, quanta fidelitas, quantumque in tuenda ejusdem fama studium & obsequium? Felicem præceptorem! qui non illustrissimos tantum & celeberrimos, sed fidelissimos etiam habuit discipulos.

U u 2

Trithe-

Cardinalis Montii præceptor Benedictinus

Trithemii ferè synchronus fuit *Honoratus Fasitellus* (i) qui cum in Monte Casino non regularis vitæ tantum observantia, omniumque virtutum studio conspicuus haberetur, sed bonis etiam artibus variâque doctrinâ, ac eruditione excelleret, à Julio III. Pont. Max. Innocentio Montio, quem idem Pontifex in fratris filium adoptaverat, Præceptor datus anno 1551. die 30. Januarii ab eodem Christi Vicario Episcopus Insulanus in Calabria creatus fuit. *Felix Roma*, Monasterii S. Pauli de Urbe Alumnus, cum Catanam ob insignem doctrinæ præstantiam accersitus esset, Theologiam ad mentem Divi Anselmi aliquot annos docuit, sacrosque canones est interpretatus, ubi inter cæteros Nicolaum Mariam Tedeschî Episcopum Liparitanum, mox Archiepiscopum Apamensem Sac. Rit. Cong. à Secretis &c. discipulum habuit. *Vitalis Terra Rubra* (k) nobilis Parmensis in cœnobio S. Joannis Evangelistæ Professor, atq; in Academia Bononiensi celeberrimus Philosophiæ Professor, cum Cardinalis Estensis Raynaldo fratris sui filio, qui primùm S. R. E. Cardinalis fuit, & postea dimisso rubro Galero Mutinæ Dux est factus, egregium præceptorem optaret, omnium dignissimus eo magisterio est visus. Qui certè Principem illum in utraque Philosophia Naturali & Morali ita diligenter instituit, ut subinde omnes optimi ac sapientissimi Ducis numeros impleverit. Quid virtutis, quid doctrinæ, quid sapientiæ Carolum Josephum Leopoldum, Caroli V. Lotharingiæ Ducis, invictissimi illius Herois, atque Turcarum Expugnatoris filium, ac subinde S. R. I. Electorem, atque Archiepiscopum Trevirensis, ex institutione ac disciplina Eminentissimi Cardinalis d' Aguirre hausisse credendum est? In hujus enim sapientissimi Magistri sinu ac complexu eum Romæ educari atque institui voluit Serenissimus Genitor. Benevenutus Parthenonis sanctæ Felicitatis in urbe Florentina Præpositus seu Prior, Ferdinandi Magni Hetruriæ Ducis institutor & præceptor fuit, quem Joannes Mabillonius à singulari doctrina & humanitate dilaudavit. Quid nunc *Dominicum Passioneum*, Eminentissimum S. R. E. Cardinalem commemorare, apud quem semper do-

Itè Ducis Mutinæ.

Electoris ac Archiepisc. Trevirensis.

Cardinalis Passionei.

strinæ, quàm ætatis cursus fuit velocior? Cum in flore juventutis incredibili fulgeret rerum disciplinarumque notitia, Græcis Latinisque literis apprimè esset eruditus, ex Italia tamen in Galliam Parisios se contulit, ut sub Mabillonii disciplinâ scientias omnes recoqueret, in historia & antiquitate ecclesiastica, sacra Critica, lectione SS. Patrum &c. majores faceret progressus. Quod si nunc Mabillonius oculis illis, quos ipsi vitam cum morte commutanti Passioneus clausit, uteretur, quantâ animi cum voluptate illos per Cæsaream ac Pontificiam aulam circumferret, ubi disciplinæ suæ Alumnus vel gravissimas obivit legationes, vel præcipuæ dignitatis officia non sine maximæ doctrinæ ac prudentiæ laude hodie administrat? Magnam etiam sapientiæ ac virtutis famâ de eo viro circumferri necesse est, cujus disciplinæ potentissimus quispiam Rex aut Imperator filium suum commissurus sit. Erat is nostrâ ætate *Joannes Baptista de Miro* Monachus è Congregatione Casinensi, frater *Vincentii de Miro*, Viri prudentiâ, integritate, ac primariis in Neapolitano Regno, & Mediolanensi Ducatû dignitatibus, tam sub Philippo V. Rege Borbonio, quàm sub Carolo VI. Austriaco Cæsare celeberrimi. Qui omni scientiarum genere ornatissimus paucis abhinc annis floruit. Romam accersitus in D. Anselmi Collegio sacros Canones eruditissimè explicavit, eodémque tempore discipulos in Græcis literis apprimè instruxit, ut hujusce præclarissimæ linguæ studia, quæ olim in Casinensi Congregatione floruerant, postliminò revocâsse videtur; inter quos insignis est Cœlestinus Pezzancheri S. Sixti Placentiæ primùm, deinde sub nomine D. *Placidi Cisterciensis* Monachus, novissimæ Reformationis Trappensis, nec ita multò post Casemarii Abbas, demùmque Episcopus Himeriensis; mox Tiburtinus à SS. D. N. Benedicto XIII. creatus. Obiit *Miro* relictis post se multis aliis doctissimis & præstantissimis discipulis an. 1731. de quo illud peculiare; & perquam honorificum, in Epistola Encyclicâ, quæ de obitu cujusque Monachi ad singula monasteria Casinensis Congregationis mitti solet, disertè narratur, eum scilicet ab Augustissimo Rom. Imper. Carolo VI. præ-

Futurus etiam Leopoldi Archiducis præceptor.

præceptorem Leopoldi Archiducis Austriæ Filii sui delectum & designatum fuisse; quod tamen ob immaturam nimisque acerbam ejusdem Archiducis mortem, tanto Christiani Orbis detrimento, optabili effectu caruit: Miro etenim Magistro doctissimum non minùs, quàm potentissimum Principem, ut olim M. Aurelium, Flavium Justinianum, Carolum M. aliosque similes Romanum Imperium se obtinere gloriari meritò potuisset.

Quòd si itaque, ut ait Orator,

non quidquam ex rebus humanis est præclarior, aut præstantior, quàm de Republica bene mereri, quantus hinc Benedictinæ Familiæ laudibus cumulus accedit, quòd ex ejus publicis privatisque scholis, tanquam ex equo Trojano, tot Viri Illustres ac Patres Patriæ fuerint progressi, subjecti verò ad obediendum Deo & Imperatori informati? hujus tantæ laudis portionem aliquam ad Benedictinos, ceu Magistros ac Præceptores redundare, nemo est tam hebes, tamque à comuni sensu derelictus, qui non intelligat,

CAPUT IV.

MÆCENATES REI LITERARIÆ BENEDICTINÆ

cùm exteri, tum domestici.

IN Historia Literariæ necquidquam ingrato silentio prætermittendi sunt, quorum liberalitati ac singulari benevolentia in acceptis referri debet, quòd literarum studia non floreat modò, sed Musæ etiam, earumque Antistites insigni quodam affectu foveantur. Divæ namque hæ sorores, nisi Mæcenatum in complexu habeantur, frigent, torpent, expirant. *Labat certè* (cum Clarissimo Montfauconio nostro loquor) *studiosorum animus, cum è primoribus nemo opem afferre paratus adest. Et enim, ut ait quidam:*

Actum est de Musis & literis, nisi à Mæcenatibus foveantur.

Idcirco virtus medio jacet obruta cæno.

Est utique literatorum genus vulgò timidum, rebus gerendis non aptum: rei familiari vel curandæ vel augendæ impares ut plurimum sunt viri quique artium & disciplinarum peritiâ insignes: (artes cum aliis disciplinis copulamur; Est enim, ut ait ille (1) artium studiosorumque quasi finitima vicinitas.)

Rei literariæ Benedictinæ.

Hos igitur fovere, ac singulari quadam complecti benevolentia in magna est laude ponendum. Neque tamen, ut quis hac in re palmam obtineat, magno ei conatu erit opus; non multos enim in eodem currentes stadio offendet. Fuerunt tamen omnibus ferè ætatibus & sæculis viri qui-

dam præcipui, ac summâ conspicui dignitate, qui rem literariam Benedictinam, quibuscunque rebus potuerunt, & conservare & augere studuerunt.

Primo loco collocandus haud immeritò videtur Sanctus noster *Gregorius Magnus*, qui addiscentium literas Patronus vulgò habetur. Venerabilis *Guiberti* nostri Abbatis Novigentini mater, non illustri tantum loco nata, sed & integritate vitæ conspicua, filium literarum studiis ipso B. Gregorii festo die addixit, eâ potissimum causâ, quòd S. Pontificem pro literas addiscentium haberi Patrono non nesciret: qua de re ipse Guibertus ita ad Deum loquitur: „Magnis itaque curis illa tua verè vidua me nutrit. Tandem scholæ me traditura diem B. Gregorii festivitatis elegit. Audierat præfatum tuum famulum, mirabili supereminuisse sensu, infinitâ floruisse sapientia; & ideò multa elemosynarum congerie Confessoris tui instabat sæpius sollicitare suffragia, ut cui præbueras intellectum, intellectualitatis mihi consequendæ impetraret affectum. Ita Vener. Guibertus vitæ suæ Libro I, cap. iv. Venerabilis Thomas à Kempis sermone viii. ad Novitios memoriæ prodidit de Sacerdote, qui speciali affectu dilexit

Gregorius Magnus addiscentium literas patronus.

(i) Armell. Bibl. Cas. part. 1. pag. 231.

(k) Idem l. c. part. 2.

(1) Cicero in Brutum.

lexit S. Gregorium Papam, quia in ejus festo scholas ad discendum Alphabetum cum aliis pueris primum intravit. Quæ pia consuetudo etiamnum multis in locis non inferioris modò, sed superioris etiam Germaniæ observatur, ubi S. Gregorius habetur Patronus addiscentium literas. Ea religio ex mente Cl. V. Joannis Bollandi videtur inolevisse, quia S. Gregorius Anglos pueros venales redimere, literisque imbuendos tradere solitus erat: & forsitan ea pietas ab Anglis ad inferioris primum, tum superioris Germaniæ cives emanavit, qui ab illis Apostolicis viris, Familiæ Benedictinæ alumnis, fuerunt non in fide modò ac pietate instructi, sed literis etiam exculsi. V. C. Antonius Dandinus Ateserra Jureconsultus Tolosanus longè celeberrimus scribit: *Gregorium studiorum meorum semper Magistrum & Pontificem colui.*

Suos in Studiis fecundatos promovet.

Huic sanctissimo juxtà ac doctissimo Pontifici Maximianus, Augustinus, Marinianus, Claudius, aliique Benedictini in sacrarum literarum expositione nonnihil adjumenti attulerant, quos ille propterea variis & beneficiis & honoribus cumulavit. Maximianum Episcopum Syracusanum creavit, Sedisque Romanæ Vicarium in Sicilia instituit. Augustinum ad verbi divini prædicationem in Angliam missum Britannia Primatem esse jussit. Marinianus infulas Ravenatenses ejus favore obtinuit. Claudium Abbatem quo amoris affectu complexus fuerit, ex epistola intelligimus, quâ eundem Mariniano mox dicto Archiepiscopo impensè demandavit. His verò verbis scripta fuit:

„Quod communem filium Claudium Abbatem latorem præsentium „longa apud nos hætenus mora retinuit, res illa facit, quòd magnum „nobis, sicut nòtis, erat in verbo „Dei solatium; quem etiam hinc ad huc volueramus diutiùs retinere, „si & ipse non festinasset ad suum monasterium, & nos Congregationi „fratrum ejus præsentiam esse omninò necessariam sciremus. Et ideò „quia illum, sicut petiit, & exigebat „utilitas, relaxandum esse prospeximus, commendantes eum, hortamur, ut Sanctitas Vestra sacerdotali eum affectione suscipiat, paternam illi monasteriisque ipsius ca-

„ritatem faciat, sicut decet, impendat: benignitatis suæ eum consolatione refoveat, in ejus se tuitionem instanter accomodet, & præsidii sui beneficio liberum ab omni „inquietudine redditum, quieti & „utilitatibus fratrum vacare permittat, atque peculiariter, sicut à nobis eum scit diligere, diligat, quatenus & caritatis vestræ affectum, quem olim expertus est, in se multiplicitè recognoscat, & nos in vobis invenisse se gaudeat: „ Quæ ultima verba: *nos in vobis invenisse se gaudeat*, indicio sunt clarissimo, quòd Gregorius Claudium, ceu Mæcenas clientem, in sinu ac complexu suo habuerit.

Alios post Gregorium M. Maximianus Pontifices si quis roget, quid egerint, spectantque in re literaria Benedictina promovenda, profectò intelliget, hanc eo apud ipsos fuisse locum, quò majore esse non potuit. Ut enim ingenia, scientiarumque omnium disciplinas apud nostros fovent, viris doctis ac literatis Vaticanæ Bibliothecæ præfecturas, Episcopales Infulas, Cardinalias Purpuras, Legationes ad sumos Principes, Reges, ac Imperatores, gravissima belli pacisque negotia, aliasque uti maximi momenti, ita eminentissimæ dignitatis provincias administrandas quàm sæpissimè detulerunt. Hoccine non erat rem literariam promovere Benedictinam? Nemo tam ignavus, tantæque desidiæ est, qui his stimulis ac calcaribus ad literarum stadium alacri animo decurrendum se excitari non patiatur.

Quid porro de Sergio I. Gregorio VII. Clemente VI. Urbano V. singillatim dicam? Et quidem (m) S. Sergius Pontifex Romanus cum Divi Aldhelmi Malmesburiensis Abbatis singularem eruditionem ac doctrinam, qui eam exploratam habebant, commendari audivisset, illum Romam accersivit, & venientem ad se summo cum honore & humanitate accepit, ac abeuntem munificentiam quâdam dimisit. Gregorius VII. si Cæsari Egassio Bulæo (n) laudibus mactandus videtur, quòd Parisiensis Universitatis Academicos, aliosque viros doctos singulari amore complexus fuerit, illorumque ad Beneficia ecclesiastica promovendorum apud Pontificem, Episcopos, Reges semper suafor

(m) Leland. de Script. Angl. cap. 71. p. 99.
(n) Hist. Univ. Paris. ad an. 1073.

suafor & auctor extiterit; quidni ego illum præconiis efferam, quòd Ordinis sui Sodales doctrina & eruditione eximios præ cæteris majori complexu benevolentia vel Episcopali infula vel Cardinalitiâ purpurâ condecoravit. Eodem in viros doctos, maxime Benedictinos, propenso animo ferebatur Clemens VI. ante promotionem Petrus Rogerius dictus, natione Anglus, patriâ Lemovix, in territorio Castellii Malimontii natus ex nobili genere. Fratrem habuit Guillelmum Rogerium, Comitem Bellifortis, qui fuit pater Gregorii XI. Pontificis. Apud Arvernos Monasterio Casæ Dei Ordinis Benedictini nomen dedit Petrus Rogerius, antequam pubertatis annos excessisset. Dehinc Lutetiam missus, in Philosophicis Theologicisque disciplinis excelluit, ac Lauream Doctoralem in Academia præmeritis Theologiam summa cum laude docuit. Adhæc Provisor factus domus magistrorum & scholarium de Sorbona ante Palatium de Thermis Parisiis sita, ut legitur in veteri instrumento illius anni edito in Tomo IV. Historiæ Universitatis Parisiensis pag. 230. Antequam Em. Cardinalis Armandus Joannes Richelius longam juventutem redderet huic domui, istius Papæ imago visebatur in vitrea fenestra Ecclesiæ ejusdem domus cum hac inscriptione: *Clemens Papa VI. Provisor Hujus Domus.* Hæc imago deposita tempore novæ ædificationis aliquamdiu servata est illæsa, postea neglecta, postremò contracta. Manet tantum memoria, inquit Balluzius in Not. ad vitam col. 836. Subinde Abbas Fiscanensis primum fuit, deinde Atrebatensis Episcopus, hinc Senonensis Archipræsul, tum Rotomagensis, postea à Benedicto XI. seu XII. creatus Cardinalis xv. kalend. Januarii anni MCCCXXXVII. tituli SS. Nerei & Achillei, postremò electus est Pontifex Maximus in Conclavi apud Fratres Prædicatores Avenionenses die 7. Maji an. MCCCXLIII. & die sacrâ Pentecostes, quæ fuit xvi. ejusdem mensis, coronatus est, & appellatus Clemens VI. Hunc Petrarca *literatissimum* Pontificem appellat, tam felicis, & invictæ memoriæ, ut, quod semel legisset, oblivisci nullatenus posset, & quod mirabilis est, inquit, hæc memoria quoddam capitis ictu, cujus ingens supra-

Clemens VI.

ante Pontificatum Provisor Sorbonæ,

erat literatissimus Pontifex.

mo vertice cicatrix remanserat, ei pro venerat. Cùm juvenis adhuc Theologiæ Parisiis studeret, ad monasterium aliquando redux, atque in itinere delapsus in latrones, rebus omnibus exutus fuit, vix indusio relicto. Quare ad proximum Familiæ Benedictinæ coenobium se conferre compulsus, à loci Priore, Stephano Adelbrando humaniter exceptus, novaque veste donatus fuit. Alterâ die in discessu ex hospite suo quæsit: quandonam existimas me gratiam tibi referre posse? Prior juvenem bono esse animo, ac tum acceptum sibi beneficiū perfolvere jussit, quamprimum ad suum Pontificatum evectus foret. Conditione cum risu accepta utrinque discessum fuit. Cùm postea igitur Petrus (quo nomine id temporis vocabatur) ad Pontificiam dignitatem evectus esset, nihil prius habuit, quàm ut Adelbrandum ad se accersiri juberet. Quem præsentem ita allocutus est: *Quandoquidem non ex Ejus grativano hoc honoris fastigium mihi præ-titudo. dixisti, gratitudinis leges à me reposcunt, ut beneficii memor, quod mihi olim præstitisti, gratum me tibi præstem.* Quibus dictis, primum suos inter Cubicularios constituit, ac brevi post Archiepiscopum Tolosanum renuntiavit. Anno etiam primo Pontificatus sui, Universitatis Parisiensis, nutricis suæ, non immemor privilegium indulgit, reddituum ex beneficiis percipiendorum, etiam dum Parisiis Doctores & Professores Literatos residerent. Erat Clemens V. suo in Pontificatu insignis literatorum fautor, ac cùm negotiis summis & operosis & quotidianis præpeditus esset, quò minus evolvendis literis operam daret, negotium viris doctis ac eruditis dedit, ut ex præstantissimis quibusque voluminibus optima quæque seligerent, quæ ab ipso compendiariâ lectione percurri possent. Et si divini vir ingenii Plato Aristotelem nuncupavit Agnostem; hoc est, perpetuum studiosissimumque lectorem, id nominis certè Clemens jam ante aditum Pontificatum summo jure præmeritus fuit: quidquid enim temporis comparcere potuit, ad lectionem conferebat, rationem afferens ex Cicerone pro Archia: *An tu existimas aut suppetere nobis posse, quod quotidie dicamus, in tantâ varietate rerum, nisi animos nostros doctrinâ excolamus?* Nec minori voluptate de liberalium artium disciplinis

plinis, ac scientiis tum humanis tum divinis sermonem cum viris doctis instituere solitus erat. Unde factum, ut ad tanti literarum Mæcenatis aulam, velut ad arcem Palladium nobilissimi ingenii homines undique se conferrent. Cùm verò Clemens VI. familiare sibi haberet Cæsareanum illud verbum: *Non decere, quempiam de præsentia Principis non contentum abire*; maximè cavit, ne viros literatos minùs contentos à se dimitteret; quorum multos summis honoribus ac fortunis auxit, è quibus tantùm tres nostri Ordinis refero, *Hugonem Rogerii, Guilielmum de Agrifolio, Aegidium Rigaudum*, quos Cardinalitiâ Purpurâ donavit. Illud etiam Clementi præcipuè laudi dandum, quòd non in postremis curis habuerit, ut *Benedicti XII.* Prædecessoris sui constitutio de instauratione studii literarum in Monasteriis Ordinis nostri haud segniter observaretur. Existimabat siquidem sapientissimus hic Pontifex, se in Benedictinam Familiam, cujus olim alumnus erat, illustrius haud conferre posse beneficium, atque si doctrinæ ac sapientiæ fontes, unde omnia bona in sacrum Ordinem profluxerent, monachorum quorundam desidiâ ac otio propè jam exarentes ac oclusos denuò aperiret.

Gregorius XI. Clementis VI. ex fratre nepos erat *Gregorius XI.* qui ex Avenione curiam denuò Romam traduxit. Priùs verò quàm id fecisset, testamentum (o) condidit, in quo non locum modò sepulturæ suæ in monasterio Casæ Dei Ord. S. B. Claromontensis diocesis elegit, sed amplissimum etiam Legatum reliquit pro excitando novo Collegio triginta Benedictinorum in dicto Monasterio, è quibus sex assiduò literas sacras, atque Jus Canonicum in Universitate Parisiensi edoceri voluit. Tanti Pontificis ac Mæcenatis verba digna omnino sunt, quæ hîc in medium afferantur. *Verùm ex speciali devotione, inquit Gregorius, quam hæcenus habuimus & habemus ad dictum monasterium Casæ Dei, volumus, & ordinamus, quòd in dicto monasterio construat, & edificetur una solemnitas Capella, contigua principali Ecclesiæ dicti Monasterii, & per quam sine medio aditus habeatur ad dictum monasterium, seu ecclesia, in qua erigantur duo vel tria altaria cum choro competentis, in qua Collegium pro salute ani-*

me nostræ, & parentum, & benefactorum nostrorum, triginta Monachorum nigrorum Ordinis S. Benedicti, quòd GREGORIANUM COLLEGIUM perpetuò quod nuncupetur, instituatur, sicut nos ex GREGORIANUM nunc, ut ex tunc institimus sub modo, RIANUM forma & conditione infra scriptis. - - vult appellari. In quo quidem Collegio volumus, & ordinamus, ac statuimus, quòd unus ex ipsis triginta Monachis sit Prior Clausuralis, & alius Sacrista: & quòd sex Monachi ex illis dicti Collegii, qui inter eos dociles & aptiores reperiantur, sicut in studio Parisiensi continuè studentes. Quatuor videlicet ex eis in sacra pagina, & duo in Jure Canonico, vel omnes sex in sacra pagina ad ordinationem Exequutorum nostrorum, vel duorum ex ipsis: & quòd creatio, institutio, & destitutio dictorum triginta Monachorum ad Abbatem, qui nunc est, & qui pro tempore fuerit, pertineat pleno jure, similibus modo & formâ, ac prout ad ipsum Abbatem pertinet de aliis suis & dicti monasterii monachis, salvo, quòd volumus, statuimus, & ordinamus, quòd viginti ex eis sint de Lemovicinio, & residui decem de Alvernia, vel aliunde juxta ordinationem & arbitrium dicti Abbatis, qui est, & pro tempore fuerit, providere habeat in victu & vestitu, & aliis necessariis, prout facit, & facere tenetur reliquis Monachis Clausuralibus & pensionem prædictis sex studentibus assignare juxta constitutionem felicitis recordationis Domini Benedicti XII. prædecessoris nostri &c. Hoc Gregorii XI. testamentum etsi nunquam fortè, ut fieri amat, executioni fuerit mandatum, ejus tamen, velut rei literariæ Benedictinæ summi Mæcenatis laudanda est suprema voluntas.

Maximo huic Pontifici in deliciis Thomas etiam erat *Thomas de Brynton*, Decretorum Doctor, & Ecclesiæ Norwicensis Monachus. Is cùm perlustratis Angliæ Gymnasis Romam adveniret, non vulgaris eruditionis famâ Papæ gratiam nactus, summus ab ipso Romanæ Sedis Pœnitentiarius renuntiatus fuit. Episcopus Rossensis ab eodem Pontifice Max. creatus fuit anno 1373. d. 31. Jan. Postea Richardo II. Regi à Confessionibus admotus diem supremum obiit anno 1389.

Urbanum V. ex Abbate S. Victoris apud Massiliam Pontificem Maximum V. literarum *Petrarcha* (p) virum esse dignum scribit, qui omnium laudibus ornatur, mè Bene-

dictinos ed quòd *Academias, Collegia, ac Viros literatos suo patrocínio fovet*: è quibus complures erant Benedictini, quos summis beneficiis, atque dignitatum ornamentis cumulavit. Nempe quò quisque virtute ac doctrina illustrior est, eò majorem dignitatem sapientiæ habet doctoribus. Erat autem *Urbanus* summa virtute, atque eloquentium juris ecclesiastici peritissimus. *Academias Viennæ in Austria, Cracoviæ in Polonia erexit, rogantibus Principibus; Tolosanam in Gallia, Bononiensem in Italia multis privilegiis auxit.* Et quidem de Bononiensi gratulatur ipsi *Franciscus Petrarcha* (q) Italorum id temporis doctissimus: *Audiebam præterea singularem illam tuam curam, paternamque sollicitudinem circa Bononiense studium, quanta nulli unquam Pontificum fuisset, aut Principum, quibus quantisque privilegiis, quâ magnificentia, quâ pietate illud longis ac jugibus bellorum turbibus quassatum, stratamque erigis, & antiquam illi non modò restituis, sed si qua sors favorit, amplificas etiam dignitatem. Et hoc quoque te dignum, tibi que debitum censebam. Nam quis alius studiorum omnium, sed præsertim Juris matrem, ac nutricem urbem adjuvet, ac reformet, quàm is atriisque Juris peritissimus, alterius autem & Conditor, & Interpres unicus haberetur? Aut quis alius, quàm tu huic literarum ruinæ subjicere oculos aut vellet, aut posset?*

Academias vel erigit, vel auget privilegiis.

Tolosæ Theologiae

&

in Pessulano Monte Medicinae studium instituit,

præcipuus Studentium,

ed quòd *Academias, Collegia, ac Viros literatos suo patrocínio fovet*: è quibus complures erant Benedictini, quos summis beneficiis, atque dignitatum ornamentis cumulavit. Nempe quò quisque virtute ac doctrina illustrior est, eò majorem dignitatem sapientiæ habet doctoribus. Erat autem *Urbanus* summa virtute, atque eloquentium juris ecclesiastici peritissimus. *Academias Viennæ in Austria, Cracoviæ in Polonia erexit, rogantibus Principibus; Tolosanam in Gallia, Bononiensem in Italia multis privilegiis auxit.* Et quidem de Bononiensi gratulatur ipsi *Franciscus Petrarcha* (q) Italorum id temporis doctissimus: *Audiebam præterea singularem illam tuam curam, paternamque sollicitudinem circa Bononiense studium, quanta nulli unquam Pontificum fuisset, aut Principum, quibus quantisque privilegiis, quâ magnificentia, quâ pietate illud longis ac jugibus bellorum turbibus quassatum, stratamque erigis, & antiquam illi non modò restituis, sed si qua sors favorit, amplificas etiam dignitatem. Et hoc quoque te dignum, tibi que debitum censebam. Nam quis alius studiorum omnium, sed præsertim Juris matrem, ac nutricem urbem adjuvet, ac reformet, quàm is atriisque Juris peritissimus, alterius autem & Conditor, & Interpres unicus haberetur? Aut quis alius, quàm tu huic literarum ruinæ subjicere oculos aut vellet, aut posset?*

Bonifacii IX. Pont. Max. nomen Bonifacii ac memoria Abbatibus S. Martini Majoris apud Coloniam Agrippinam summa, nec immeritò, est venerationi. Ab ipso namque *Judices Almae Universitatis Coloniensis, in Germania primariae, Juriumque ejus ac Privilegiorum Conservatores Apostolici* pro perpetuis temporibus fuerunt constituti. Quâ eximia, multisque invidenda dignitate primus inter antiquissimi hujus Monasterii Abbates ornatus fuit *Theodericus* (erat ordine xxxi.) de quo domesticus Poëta (t) ita canit:

THEODORICUS DE CORNU nobilis ortu,
Nobilior meritis, summos exceptit honores;
Scandit & auricomæ sacrarum celsa Minervæ,
Erecti studii PRIMAS, sacræque Lycæi
Protector, Judexque à summa sede statutus.

Ut verò ad nostram ac paulò superiorem ætatem propius accedamus, quòd benevolentia affectu Summi Pontifices doctos Congregatos S. Mauri à literarum maxime sacrarum studiis inclytos non complexi fuerunt? Præprimis verò *Alexander VIII. Innocentius XII. Clemens XI.* eorum studiis mirificè favebant. Et *Alexander* quidem de rebus literariis à *Mabillo-* der VIII. nio assiduè per epistolas erudiri voluit, atque ut ejus modestiæ, quâ id certè muneris refugisset, aliquâ ratione confuleret, præcipuum curiæ suæ administrum, qui suas hac in re vices ageret, delegit. *Innocentius XII.* non solum literis Apostolicis monastica studia Congregationis S. Mauri plus simplici vice collaudavit, sed toti etiam

(q) Epist. 1. Lib. 7. Rerum Senilium.

(r) Instituit Collegium. Bulla foundationis extat apud Gariellum in serio Præfulum Magalonenium part. 2. pag. 86. dato Viterbii kal. Octobr. an. VII.

(s) cit. à Bulæo in Hist. Univ. Paris. tom. iv. pag. 381.

(t) R. P. Oliverius Legipont in Fastis Mss. Abbatia S. Martini Maj.

(o) Extat in Acher. Spicileg. Tom. VI. vet. edit. at novæ Tom. III. pag. 738. vid. etiam Bulæus Hist. Univers. Paris. Tom. IV. pag. 984.

(p) Epist. 1. Lib. 7. Rerum Senilium.

Clemens XI.

Ecclesiae saluberrima declaravit. Id ipsum testatum fecit *Clemens XI.* spon- te ultrò currentibus addens stimulos, ut in egregio hoc instituto strenuè diligenterque pergerent, pro certo habentes, quidquid in honorem commodumque eorum à Pontificia dignitate posset proficisci, id nullo eis unquam tempore defuturum. Ille Acta Sanctorum Ordinis nostri literis in forma Brevis Apostolici approbare; ille SS. Patrum editiones aliis id genus literis commendare; ille Annales Benedictinos novâ epistolâ gratulari; ille denique sacra submittere munuscula dignatus est, iis potissimum viris eruditis, arbitrato Præpositi Generalis Congregationis S. Mauri distribuenda, qui in ejusmodi adornandis incumberent, ut ipsis argumento essent, quâ eos Summi Pontifices complecterentur charitate. Præ cæteris verò distinxerunt *Joannem Mabillonium*, virum unum omnium totius Congregationis S. Mauri doctissimum, quem Innocentius XI. Innocentius XII. Clemens XI. aureis Numismatis honorârunt. Quis tantis, tamque sanctissimis literarum Mæcenatibus non totâ animi contentione studiis navaret operam?

Romani Pontifices Italorum Benedictini. Mæcenates Paulus III. Isidori Clarii.

A Gallis verò Benedictinis Itali orationem ad se convertunt. Paulus III. *Isidorum Clarium*, clarissimum virtutis ac doctrinæ lumen, Latinè, Græcè, ac Hebraicè (u) ita doctum, ut Romanæ aulæ admirationi esset, ad Concilium Tridentinum, tanquam Abbatem & Theologum ablegavit, utpote cujus summam rerum divinarum scientiam habebat perspectam; paulò post verò Fulginei Episcopum creavit; quâ in dignitate *Isidorus Clarius* ut lucerna supra candelabrum posita, populo sibi commisso, totique Ecclesiae doctrina ac sanctitate præluxit.

Pius V. Martini.

S. Pius V. piissimus juxta ac doctissimus Pontifex viros sui similes, qui nempe cum singulari pietate parem conjungerent doctrinam, unicè amabat. E nostris *Titum Prosperum Martinengum* (x) literis Græcis ac Latinis eruditissimum, alterumque sed sacratiorum Pindarum in amoribus habuit. Jamque *Martinengum* ad dignitates ejus meritis pares promovere destinârat: at cum vix id *Prosper* præfensit, illicò, ut erat verè humilis corde, omnisque fugitans honoris, valetudinem

causatus ob aëris insalubritatem in patriam rediit. Quâ animi demissione, dignitatùmque fuga, majorem sibi apud Pontificem conciliavit æstimationem.

Clemens VIII. cum *Victorinum* Clemens VIII. Victorini Manso, Manso S. Severini in urbe Neapolitana Abbatem (y) ceu Virum doctissimum, sumum Theologum, & Philosophum celeberrimum passim laudibus efferri audiret, eum Stabiensium primò, tum Arianensium Episcopum renuntiavit. Paulus verò V. egregiis ejus dotibus, multiplici literatura, ac religiosissimis moribus captus, inter Assistentes Episcopos perhonorificè cooptavit. Ferturque prælaudatus *Clemens*, dum *Victorinus* Episcopatus examen subiret, admiratus ejus sapientissimas responsiones, & reconditam doctrinam, ad circumstantes conversos dixisse: *Iste magis docet, quam respondet*; tum subjunxisse: *Cathedra quidem à se satis consultum, Antistiti verò non item.* Quæ causa fuit eidem Pontifici, *Victorinum* ad Arianensem Episcopatum libentius transferendi.

Hieronymus Ruscelli (z) complurium in eadem sacra Congregatione Monasteriorum successivè Abbas, ac deinde Generalis Præses, virtute ac doctrinâ sua Maximos Pontifices in sui amorem & existimationem ita attraxit, ut eum veluti certatim cumulandum honoribus susceperint. Clemens VIII. in conscientia suæ arbitrum ac moderatorem delegit, quem tamen honoris gradum vir modestissimus, impetratâ veniâ, deprecatus est.

Paulo V. Gregorio XV. Urbano VIII. & Innocentio X. Sumis Pontificibus ob Ecclesiasticarum rerum eruditionem valdè acceptus fuit *Constantinus Cajetanus*; nam à Paulo V. titulo Abbatis S. Baronti Pistoriensis Diocesis Abbatia Florentinæ adnexi, insignitus, à Gregorio XV. relictus Prioratus S. Mariæ de Latina in Sicilia (qui tamen Congregationis Casinensis minimè est) donatus fuit, ut ex Roccho Pyrrho de Abbatibus Siciliae refert Antonius Mongitor, nominibusque *Familiaris & continui Commensalis sui* decoratus est; ut liquet ex Bulla erectionis Collegii Gregoriani data an. 1621. die 18. Maji, quæ legitur in Bullario Casinensi Cornelli Margarini Tom. I. pag. 300. & seqq. Ipse

Clemens VIII. Victorini Manso,

& Hieronymi Ruscelli.

Paulus V. & Constantini Cajetani.

(u) Armell. part. 2. pag. 49.

(x) Idem l. c. pag. 159.

(y) Ibid. Lit. V. pag. 9.

(z) Ibid. part. 1. pag. 220.

Constantinus in impressis libris, & iisdem Pontificibus dicatis, seipsum S. D. N. & Apostolicæ Sedi à *sacris & secretis Literarum monumentis* appellat, quæ causa fuit, ut à nonnullis Scriptoribus *Historiographus Romani Pontificis nuncuparetur.*

& Jacobi Graffii.

Paulus V. ut literarum studia ad majorem florem in Congregatione Casinensi proveheret, ejus jussu & auctoritate pro religiosa Juventute Gymnasium Perusii excitatum fuit. *Jacobum* verò *Graffium* (a), Neapoli in S. Severino Monastici Instituti asseclam, Virum quidem non minus vitæ sanctimoniam, quam morali scientiâ factis ubique celebrem, Juris etiam utriusque Doctorem insignem, & Neapolitanæ Urbis, ac Dioceseos non solum librorum Censorem, sed etiam (quod in regulari viro ibidem hætenus inusitatum) Majorem Pœnitentiarum idem Paulus V. Pont. Max. ob doctrinæ ac virtutis præstantiam, plurimi fecit, Abbatibusque titulo, cum regimen constanter recusaret, motu proprio honestavit. *Graffius* enim rerum omnium caducarum abjectis curis, nihil antiquius habuit, quam sacrae doctrinæ studiis, veræque pietatis cultui, quamdiu vixit, vacare, quoad tandem non sine sanctitatis opinione mortalis vitæ cursum Neapoli feliciter anno æræ vulgaris 1620. absolvit.

Urbanus VIII. Angeli Grylli.

Urbano VIII. valdè familiaris & in paucis charus erat *Angelus Gryllus*, Congregationis Casinensis Præses (b) Generalis, qui cum omnium bonarum artium disciplinis emineret, inprimis tamen oratoriâ ac poeticâ facultate adedò excelluit, ut celeberrimum quemque sui ævi, vel vicerit, vel æquaverit. Unde Urbanus, & ipse summus Poëta, ejus adedò consuetudine delectabatur, ut integras sæpè horas in penetralibus cum illo colloquens, jucundissimè traduceret, ferturque Pontifex de Angelo ad eminentiora promovendo seriò cogitasse: illud sanè constat, Angelum Episcoporum Aleriensium in Insula Corsica, & Albiganensium in Liguria, Cardinalis Pincellii contreranei sui operâ sibi oblatos, invictâ constantiâ recusasse, tum quia monasticæ religionis, quam amplexus semel fuerat, amantissimus,

(a) Armell. part. 2. pag. 4.

(b) Ibid. part. 1. pag. 31.

(c) Armell. l. c. pag. 37.

(d) l. c. pag. 62.

(e) l. c. part. 2. p. 238.

(f) Ibid. part. 1. pag. 10. & fufius part. 2. p. 54. p. 135. 145.

eam dignitatibus omnibus anteferebat, tum quia sui ipsius contemptor, tanti muneris oneri pares sibi vires adesse minimè reputabat.

Angelus de Nuce (c) doctissimus Clem. IX. Abbas Casinensis novam Chronici Casinensis editionem, Notis eruditissimis, imò potiùs Commentariis illustratam prælo paraverat, quam cum subinde *Clementi IX.* Pont. Max. dedicasset, magnam ab eo iniit gratiam. Is enim Angelum à Francisco Cardinali Barberino Romam jam accersitum, suumque Theologum delectum, Episcopum Examinatorem extra numerum, & Sacri Indicis Consultorem illicò renuntiavit, moxque Calliensem Episcopatum eidem obtulit; quem cum ille renuisset, paulò post à *Clemente X.* ejus successore Archiepiscopus Rossanensis in citeriori Calabria creatus fuit, quin imò, ut Crescimbenius in ejus vita narrat, cogitaverat Clemens IX. de Angelo ad majores Ecclesiae dignitates elevando, nisi ejusdem Pontificis mors paulò post insequuta destinatos honores Angelo invidisset.

Augustinum Isimbardi (d) non tam Clem. X. avitis Majorum ceris conspicuum, quam omnibus doctrinæ ac virtutum ornamentis præditum Abbatem Clemens X. Pont. Max. Cremonensi Ecclesiae præfecit, quo in munere optimi Pastoris partes explevit omnes.

Innocentius XI. summam *Cælestini Sfondrati*, atque *Josephi Aguirrei* doctrinam & eruditionem Cardinalitiâ purpurâ exornavit, nisi hæc potiùs ab illis exornata fuit. Is ipse Pontifex *Petrum Vecchium* (e) Abbatem S. Justinae Patavinæ religiosi virtutibus æquè ac nobilioribus scientiis ornatum, Ecclesiasten inter paucos disertum, atque editis multis præstantibus operibus insignem Scriptorum Episcopum Aemoniensium in Istria designavit; Alexander verò VIII. Episcopum Andriæ in Apulia creavit, ac deinde Innocentius XII. ad Melphicentem cathedram in eadem Apulia transtulit.

In *Alphonso Mariconda* (f) Neapoli ad S. Severinum Cœnobitâ, ea fuit ingenii excellentia, ea non vulgaris doctrinæ præstantia, ea tam in Scholasticis & Dogmaticis, quam in amœnioribus literis; itémque in profana & ecclesiastica eruditione, Græcæque

Clem. IX. Angeli de Nuce.

Clem. X. Isimbardi.

Innoc. XI. Sfondrati, Aguirrei, & Vecchii.

Clem. XI. Alphonfi Mariconda.

câque lingua peritia, ut non modò in præcipuis suæ Congregationis Monasteriis hæcæ disciplinas tradiderit, sed in publica etiam Universitate Neapolitana primariam sacræ Theologiæ Cathedram consequutus, plures annos ibidem docuerit. Tantæ verò eruditionis ac doctrinæ virum *Clemens XI.* Pont. Max. dignum censuit, quem ad Regium Episcopatum Triventinum in Samnio assumeret. Id quod factum est anno 1717. die 12. Julii, consecratus autem die 18. ejusdem mensis Romæ à Cardinali *Paulatio* ejusdem Sanctissimi à Secretis Statûs.

Pontifices Cardinalis Quirini Mæcenates.

Nec *Maricondæ* discipulo, Hebraicis, Græcis ac Latinis literis excultissimo, *Angelo Mariæ Quirino*, sua honoris insignia apud Summos Pontifices *Clementem XI.* & *XII.* *Innocentium XIII.* *Benedictum XIII.* & *XIV.* defuerunt, quorum primus ejus *Dissertatione de Monastica Historia conscribenda*, *Oratione de Mosaicæ Historiæ præstantia* aliisque eruditibus laboribus delectatus, Sacræ Inquisitionis Qualificatorem, Sacrorumque Rituum & Indicis Consultorem renuntiavit. Quâ dignitate, ceu face quadam accensus (g) *Græcæ Ecclesiæ Officiorum* editionem inter cætera suscepit, à *Quadragesimali* exorsus, brevique volumen emisit, eo favore à Theologis, examini eorundem librorum à *Clemente XI.* delectis, exceptum, quem unius ex ipsis (& quidem in eo Coetu primas ferentis ob eximiam, quâ pollebat, Orientalium linguarum peritiam) suffragium publica auctoritate ei volumini appositum testatur. Is ipse favor in causa fuit, ut ab *Innocentio XIII.* Corcyrensi Episcopatu, admittente præfertim Cardinale *Ptolomæo*, cujus doctrina in ea Congregatione eminebat, donaretur; eum autem administrans præter eruditissimum librum de *Primordiis Corcyræ* conscriptum, *Enchiridium Græcorum* confecit, quo hæc S. R. E. dogmata proponuntur, quæque in lucem prodire fecit Beneventi, dum ad eam Urbem *Benedictus XIII.* divertisset, sanctiorem ibidem hebdomadæ acturus. Omnes, quotquot in eo aderant comitatu, testes fuerunt, quàm benevolo animo, quàm egregia humanitate hoc Opus, ejusque Auctorem Pontifex verè optimus complecteretur; & ii pariter norant, quàm benignè paulò antè Romæ excepisset, etsi

nulla Ei prius necessitudine comperit, etsi è *Corcyrà* insula, in quam deportatus quibusdam videbatur, egressum, etsi, dum Romæ substitit, nemo prorsus curam cepisset, ut Ipsi qualiscunque aditus ad sanctos *Pedes* pateret. Statim verò ac Benevento Romam *Quirinus* reversus est, incredibilis erga illum Pontificiæ benignitatis largitas tunc maximè emicuit; nam binos tantum post menses *Brixianis* *Infulis* ipsum ornavit, & post quatuor alios, inter Cardinales cooptavit. *Quirinus*, ut se tanti beneficii æternum memorem gratumque præberet, *Benedicto XIII.* ad Superos ex hac mortali vita evocato Statuam ex marmore ad ejus tumulum ponendam curavit; ejus verò Nepoti *Dominico Cardinali Ursino* in perenne gratitudinis sui monumentum Collectionem Epistolarum *Reginaldi Poli S. R. E. Cardinalis* eruditissimis *Diatribis* & *Notis* illustratam nuncupavit. *Clemens XII.* cum probè sciret, *Quirinum* omnium elegantissimarum artium scientia esse præditum, nemineque peritiâ linguarum præcipuè *Græcæ* & *Hebraicæ* haberi inferiorem, eum amplissimo S. R. E. Bibliothecarii munere condecoravit; quod ille hæcenus tanta cum laude administravit, ut cum majori ante ipsum nemo alius. Quid verò de *Benedicto XIV.* dicam, qui hodie Ecclesiæ in terris summo cum imperio præest, ac sapientissimè præsidet? Siquidem vel à primo suscepti Pontificatus die, imò eo ipso temporis articulo, quò delatam ipsi supremam dignitatem suffragia Patrum consueto ritu publicârunt, *Quirino*, qui ad latus ipsius assideret, statim honorificentissimis verbis animum suum aperuit, quòd scilicet ipsum Sanctæ Sedis servitio utilem futurum arbitraretur; moxque postera die sacri Cardinalium Coetus librorum examini delecti Præfectum renuntiavit. Quod tamen honorificum munus *Quirinus* deprecatus est, Pontifici significans haud ita gratum animo suo futurum, aliorum libris seu proscribendis, seu expurgandis tempus consumere, ac literario otio fruentem libros componere nec proscribendos, nec expurgandos. Pari modestia *Patavinum* Episcopatum præ *Brixiano* longè opulentiorum à *Benedicto XIV.* sibi oblatum recusavit. Taceo alios favores ac gratias, quibus ab hoc sapientissimo, & summi-

Quirinus Benedictum XIV. egregiis maectat elogiis.

similium, id est, doctissimorum Cardinalium amantissimo Pontifice cummulatus est. Sed silentio involvere nequeo illustria laudum præconia, quibus vicissim Eminentissimus noster contestandi animi gratiâ suum Evergetam hinc inde cumulat; Ita enim in epistola ad *Celsiss. Principem Zaluschi* supremum Regni *Poloniæ* Referendarium & *Cracoviensem* Episcopum die 12. Martii anno 1749. datâ rescribit: *Vix suppetunt nobis vires ad verba utcumque inveniendâ, quibus diligentiam adamantinam, notitiam antiquitatum Christianarum vastissimam, Theologiæ Scholasticæ, ac Liturgicæ peritiam inusitatam, quam Summus Pontifex in hoc opere elaborando posuit, jure suo meritoque prædicemus. Prospicimus jam auream ætatem, quam summus hic, maximusque rei literariæ, & eruditionis pulcherrimæ Stator & Fautor, orbi erudito est infusus, atque largissimè cum omnibus bonis communicaturus. Et rursus in eadem epist. paucis interjectis: Verumtamen, inquit, non orbi tantum erudito, sed Christiano Universo auream illam ætatem per BENEDICTUM XIV. infusum iri animo meo auguratus jam sæpius sum, nec augurari unquam desistam, quòd iis excellentissimis dotibus Sanctitatem suam omnino præditam esse conspiciam, quibus facile sublimes terræ Potestates adducat, ut suscepto à se ipsa consilio Christianarum omnium Ecclesiarum pacem conciliandi obsecudent. . . Tum adductis Cardinalis *Valerii* verbis, quibus nobilem Polonum ad videndam Urbem Romam invitabat, quòd in ea Pontifice *PIO V. Ecclesiastica disciplina in pristinum candorem videretur restituta* &c. subdit: *Pari hæc ipsa verba ratione BENEDICTO XIV. aptari posse profiteor, ex hujus scilicet pectore immensis Ecclesiastici juris thesauris refero, ceu ex perenni fonte jugiter promanant saluberrima sacræ disciplinæ seu servandæ, seu reparandæ instituta. Haud minora sunt elogia, quibus eundem Pontificem variis in epistolis maectat Eminentissimus Cardinalis, iliadem verò complexus videtur in eâ, quam ad Sanctissimum die 23. Aprilis A. 1749. dedit, Ubi: Habemus, inquit, Pontificem Maximum, summâ Virtute, integrâ famâ, singulari sapientiâ, moderatione animi, & rerum agendarum prudentiâ, quæ summo opere deceat Christi domûs dispensato-**

rem, præstantissimum... Similia repetit in epistola, quam ad *Moravo-Austriacam Incognitorum Literariorum Societatem* eodem anno direxit. Jam verò quid Pontifici Maximo reddi potest majus, quàm gloria, laus & æternitas? *Famæ*, inquit *Tacitus*, *boni omnes indulgent, & in magnis Viris sola animum mentemque perurit gloria*, ita quidem ut, *Platonis* effato, *cupidinem gloriæ & Nominis curam velut ultimam tunicam anima soleat deponere.*

Atqui hæcenus commemorata, Sculi fatis, meâ quidem opinione, ostendunt, quàm illustri in monumento apud Nos posita sint summorum Pontificum in rem literariam Benedictinam, ejusque Cultores merita; nihil verò in amplificanda inter nostros literarum gloriâ potentissimi Principes, Reges, ac Imperatores summis concessisse Pontificibus videntur. Enim verò eruditione ac doctrina conspicuos Benedictinos consiliis intimis adhibuerunt, supremos Archicancellarios creârunt, legatos miserunt, ad dignitates ecclesiasticas, easque supremas provexerunt, ut his veluti laboris ac industriæ præmiis aliorum acueretur solertia, qui se juventuti instituendæ idoneos redderent, eamque edocerent, quem honorem supremo Numini, quam regis majestati obedientiam, quem cultum patriæ ac parentibus, quam magistratibus reverentiam deferre tenerentur.

CAROLO MAGNO literarum studia, Carolus ut doctissimus ille Abbas *Lupus Ser-M. vatus* epist. 1. ait, tantum deferre debent, ut æternam ei parent in Ordine Benedictino memoriam, utpote ab eo revocari coepta, honorata, & maximi habita. Quàm gratiosus fuerit Mæcenas, quàmque eximiâ benevolentia complexus fuerit sanctum *Sturmionem*, primum Abbatem *Fuldensem*, qui literarum studia in *Buchonia* primus plantavit, ex *Caspare Bruschio* referre liceat. „ *Stormio*, Narratio „ vel *Sturmus*, ex *Norica* regione „ nobilibus ortus parentibus, Germaniam à literis & pietate alienam, „ variisq; & bellis & seditionibus turbatam videns: cæterum indolem Germanorum præclaram, siquem nam „ ita esset magistrum ejus ducendæ „ formandæque callidum, scholas „ quot morum & pietatis constituere „ meditabatur. Ingressus igitur, fa-

„vente Carolo Magno, vastas folitudo-
 „dines, advertit neminem vicinorum
 „molestè laturum, si quos pietatis usui
 „campos necessarios occuparet, ve-
 „niensque ad Fuldam fluvium cele-
 „brem, Hersveldense monasterium
 „inchoavit anno salutis christianae
 „septingentesimo tricesimo sexto, quo
 „anno Beda nobilis vita functus est.
 „Unde octavo migrans anno ad su-
 „periores Fuldae fluminis partem,
 „Fuldense constituit monasterium,
 „idque tam felicibus auspiciis, tam
 „prosperè pièque rebus cadentibus,
 „ut ab Imperatore Carolo quatuor
 „circumjacentis soli milliaria facilè
 „impetraverit. Habuit pius præce-
 „tor quadringentos tum monasticæ
 „disciplinæ discipulos præter junio-
 „res, & eos, qui vilioribus officiis,
 „excolendæ videlicet terræ, plantan-
 „dis arboribus, pulsandis campanis,
 „& id genus aliis deputati erant.
 „Nam superiores illi describendis u-
 „triusque linguæ auctoribus, omni-
 „um disciplinarum, & professionum
 „monumentis occupati, tantæ Bi-
 „bliothecæ, quæ paulò post Phila-
 „delphiæ illi responsura erat, fun-
 „damenta jecerunt. Imperator igitur
 „Carolus volens & literis con-
 „sultum, & pietati, ne tot tantâ-
 „que ingenia non (ut par erat) ale-
 „rentur, dedit Ecclesiæ Fuldensi ci-
 „vitatem Hammelburgensem; adju-
 „vantèque Bonifacio, Archiepisco-
 „po Moguntino, tria milliaria foli ul-
 „teriùs impetravit, ut septem jam
 „milliaribus ditio Fuldensis pateret;
 „unde ut non modò unius monasterii
 „Fuldensis fratribus, verùm etiam in
 „vicinis cœnobiis Holtzkirchen &
 „Sonhofen ejusdem studii discipulis,
 „Carolo, ut fundarentur, permit-
 „tente, esset alimonia, adjecit Pi-
 „pinus civitatem Ombstat. Hæc
 „Bruschius; quæ in Caroli tamen Ma-
 „jores potiùs, quàm in ipsum Carolum
 „conveniunt, ut ex temporum suppu-
 „tatione liquidò demonstrari potest.
 „Qui enim fieri potuit, ut S. Sturmio
 „anno 736. vastas Buchoniæ sylvas in-
 „gressus sit, favente Carolo Magno,
 „cùm is primùm anno 742. in vitales
 „auras elatus fuerit. Nolo plura: etsi
 „igitur literarum studia, auspice Ca-
 „rolo M. Fuldæ non fuerint inchoata,
 „certè quidem ipso auctore reparata
 „(h) dicuntur. Cùm enim S. Stur-
 „mione è vivis ad Superos translato,
 „doctrinarum studiis excolendis, non

Fuldæ modò, sed aliis etiam in mo-
 nasteriis minor, quàm par erat, ope-
 ra impendi cœpisset, iisque simplici-
 tas religiosa, quæ in cantu seu divi-
 na psalmodia principatum tenebat,
 præferretur, Carolus ut ad liberalium
 artium instaurationem Ordinis Re-
 ctioribus animos adderet, epistolas
 uno exemplo ad Abbates exaravit.
 Instar omnium una esse debet editio
 ejus, quæ Baugulfo, Abbati Fuldensi,
 totique ejus Congregationi inscripta
 est, à nobis alio commodiore loco
 referenda. Ab hoc itaque tempore
 literarum studia in monasteriis Bene-
 dictinis reflorescere cœperunt, ob id-
 que institutæ in cœnobiis duplices
 scholæ, unæ interiores pro monachis,
 alteræ exteriores pro secularibus, ne
 ex eorum consortio & affricu mona-
 chi profanos mores contraherent.
 Quid jam commemorem, quanto in
 honore ac pretio doctos Ordinis no-
 stri viros habuerit. **ALCUINUM** Dia-
 conum, qui à parvo puero Eboraci
 in monasterio, primariæ Ecclesiæ ad-
 juncto educatus fuerat, ex Anglia
 maximis promissis ac precibus evoca-
 vit, ut ei in Rhetoricæ, Dialecticæ,
 ac Matheos disciplinis operam da-
 ret. In Præceptorem verò tantas
 gratias, quantæ potuerunt esse ma-
 ximæ, contulit. Minerval erant Ab-
 batia primùm Ferrariensis, & S. Lu-
 pi ad Trekas, dein S. Martini Turo-
 nensis, quibus etiam Cella S. Judo-
 ci accessit. Nec **Alcuinum** tantùm,
 sed ejusdem etiam discipulos benefi-
 ciis tanto Rege ac Imperatore dignis
 cumulavit. Inter eos fuit **ANGILBERTUS**,
 quem **Alcuinus** ob ingenii
 præstantiam familiaribus in epistolis
 ac colloquiis *Homerum* compellere
 consueverat. Hunc Carolus in au-
 lam adscivit, supremi Cancellarii mu-
 nere exornavit, ac demum Berthæ,
 dilectissimæ filiæ connubio dignum
 habuit. Donec rerum humanarum
 tædio affectus in Centulense Mona-
 stium secessit, ubi ob rara virtu-
 tum decora in Antistitem electus fuit.
 Porrò cùm jam esset Abbas *Angilber-
 tus*, à Carolo Romam legatus missus
 est ad Leonem Papam tertium, ut po-
 pulum Romanum ad fidem Caroli &
 subjectionem per sacramenta firma-
 ret, teste *Aimoino* lib. 4. de gestis
 Francor. cap. 86.

ADELHARDUS Caroli M. agnatus,
 & Patruelis, sapientiâ, religione, &
 editis libris clarissimus, Pippini in-

Idem in
 honore
 habet Or-
 dinis no-
 stri doctos
 viros,
 Alcu-
 num,

Angilber-
 tum,

Adelhar-
 dum,

gu-

gubernanda Italia adjutor, primus in
 aula Imperatoris consiliarius, & pri-
 mus ex Ordine Divi Benedicti ad re-
 gni administrationem à Carolo voca-
 tus. De quo *Gerardus* Monachus
 in vita, missum in Italiam testatur,
 ut *Pippino juniori* ad regendum ma-
 gistraret, & ad stateram justitiæ reg-
 num Italicum informaret. Et *Pascha-
 sius Radbertus* in vita ejusdem, mis-
 sum in Italiam à Carolo Adelhardum,
 ut regnum Italiae, quæ sibi commissa
 fuerat, & ejus Regem *Pippinum*, ju-
 niorem ad statum Reip. & Religionis
 utiliter, justè, atque discretè honestiùs
 informaret. Ubi tantam promeruit
 laudem, ut quibusdam non homo, sed
 præ virtutis amore *Angelus* prædicaretur.
 Et *Hincmarus* epistola de recta
 novi, ac juvenis Regis institutione
 cap. 12. *Adalardum senem & sapien-
 tem Domini Caroli Imperatoris carne
 propinquum, & Monasterii Corbeie
 Abbatem* INTER PRIMOS CONSILIA-
 RIOS PRIMUM, in adolescentia mea vi-
 di; cujus libellum de ordine Palatii legi
 & scripsi. Pluribus aliis gravissimis ne-
 gotiis & legationibus adhibitus est, &
 cum primis anno 823. à *Ludovico Pio*
 Caroli successore in discutienda ca-
 lumnia Paschali Papæ impacta. Tan-
 tus honos, inquit V. C. *Josephus Pich-
 ler* S. J. in *Augusta Quinque Carolorum
 Historia* (i) stylo pragmatico egregiè
 scripta, tantus honos apud Carolum li-
 teris, ac sapientiæ fuit, cum primis cum
 insigni religione conjunctis; nec un-
 quam meliùs gubernari regna arbitra-
 batur, quàm ubi aut Reges philosopha-
 rentur, aut à viris in utraque Philo-
 sophia præstantibus regerentur.

Quid? quòd Carolus M. doctri-
 nam atque eruditionem in hostibus,
 aut certè quidem ejus partibus mi-
 nùs, additis suspexerit, laudaverit,
 atque honoraverit. Inter Longobar-
 dos unà cum capto *Desiderio* Rege
 abductos in Galliam erat etiam **PAU-
 LUS** **DIACONUS** (k) Aquileiensis, qui
Desiderio ab arcanis epistolis fuerat.
 Prudentia atque præcellens eruditio
 etiam Carolo fecerat. Res ea invidi-
 am, atque periculum conflagavit, quod
 verbis Leonis Ostiensis Chron. lib. 1.
 cap. 17. referre libuit: *Accusatus est ab
 invidis apud Regem, quòd ex affectu De-
 siderii illi pararet insidias. Quem cùm*

*Rex comprehensum adduci ad se jussisset,
 interrogat, an vera sint, quæ de illo
 dicebantur. Tum ille constanter se Domi-
 ni sui esse fidelissimum (Desiderium in-
 nuebat) asseveravit, & in eadem fide,
 quoad viveret, perseveraturum. His
 auditis Rex, irâ succensus, jussit incun-
 ctanter manus abscindi. Sed continuò
 mutatâ sententiâ, memor illius saga-
 citatis, atque prudentiæ, suspiransque:
 & si (inquit) manus abscindimus, ubi
 tam elegantem scriptorem reperire po-
 terimus? atque ad proceres conversus,
 quidnam de tali viro agendum esset,
 percontabatur. Illi eruendos oculos mo-
 nebant, ne ullas adversus Regem lite-
 ras scriberet. Et ubinam (ait ille)
 vel quando talem reperiemus histori-
 cum? Hic ergo in literatos amor Re-
 gis, oculos, atque manum Paulo
 servavit; qui solùm in *Diomedis in-
 fulam* (hodie *Tremiti*) relegatus, in-
 de clam ad *Adelpergam Desiderii* fi-
 liam Beneventum trajecit, ubi *Eu-
 tropii* historiam multis locis auxit, &
 duobus libris profecutus est, à *Julia-
 no Apostata* usque ad *Justinianum I.*
*Demùm in Casinense cœnobiù seces-
 sit, cui adscriptus multa tum prosâ
 tum versibus scripsit. Carolus verò,
 cùm exulem suum cœnobitam intel-
 lexisset, amicissimâ, cujus partem af-
 feremus, epistolâ gratulatus est:**

*Hinc celer egrediens facili mea charta volatu,
 Per sylvas, colles, valles quoque, præpete cursu
 Alma Deo chari Benedicti tecta require;
 Est nam certa quies fessis venientibus illuc.
 Hic olus hospitibus, piscis, hic panis abundat.
 Latus amor, cultus Christi, simul omnibus horis,
 Pax pia, mens humilis, pulchra & concordia
 fratrum.*

*Dic Patri & sociis cunctis, salve, valete.
 Colla mei Pauli gaudento amplecte benigne
 Dicit multoties: salve, Pater optime, salve &c.*

Præter hanc epistolam extat inter car-
 mina (l) *Alcuini* unum *Caroli M.* no-
 mine scriptum ad ipsum *Paulum*,
 quod hîc integrum exhibere non pi-
 gebit.

*Parvula Rex Carolus seniori carmina Paulo
 Dilecto Fratri mittit honore pio.
 Qua rapuit calamus subito dictantis amore,
 Demandans charta, ser mea verba citò.
 Ad faciem Pauli venerandam perge per Urbes,
 Per montes, sylvas, flumina, lustra, pete
 Casinum montem, Benedicti nomine clarum,
 Pastoris magni, præcipiue Patris.
 Illic quare meum mox per sacra culmina Pau-
 lum,
 Ille habitat medio sub grege, credo, Dei.
 Inven-*

(i) in vit. Carol. M. part. 1. cap. 2. Corollar. 44. pag. 9. edit. in fol. Vien-
 næ an. 1735.

(k) l. c. Corollar. 11. pag. 8.

(l) cap. 186.

Inventumque senem devotâ mente saluta,
 Et di: Rex Carolus mandat avaro tibi.
 Gaudia atque precor nostra sibi magna salutis
 Gratificam Christi permiserantis openi.
 Atque pium patrem rogitò tunc semper ubique,
 Pro nobis sacras ut ferat ille preces.
 Nec non nos fratrum precibus commendat ho-
 nestis,
 Sum votis quorum certus adesse Deum.
 Quapropter -- ei per me mandare salutem
 Perpetuae pacis omnibus his placuit.
 Ecce valete simul cuncti juvenesque senesque,
 Gratia vos Christi protegat atque regat.

Illustre profectò Augustissimi Imperatoris erga Paulum amoris ac familiaritatis argumentum, quem appellare dilectum fratrem haud dedignatur. Tantam verò tamque insoliti honoris appellationem humili monacho doctrina & eruditio potissimum compararunt. Quòd verò Paulus Diaconus vitæ Caroli fuerit insidiatus, & hic manus illi amputari jusserit, fabula est, quam Leo Marficani ex Anonymo Salernitano depromsit, ut Jo. Mabilionius, & post eum Lud. Ant. Muratorius (m) advertunt. Eidem Augusto (n) in deliciis erat ROBERTUS, Prior Monasterii S. Germani à Pratis, non eâ tantum causâ, quòd Pipinum Regem, Caroli patrem, literis informârit, sed quòd earum cultum apud monachos suos haud segniter promoveret: unde ab obitu Wibadi Abbatis Robertum monasterio præfecit.

Eidem Augusto in deliciis Robertus S. Germani Prior.

LUDOVICUS Pius Imp. non amplissima tantum Caroli Patris regna, sed regiam ejusdem etiam in literatos Benedictinos beneficentiam hæreditasse videtur. Testem habemus Eginhardum, (o) virum multiplici eruditione ac doctrinâ, ob quam Carolo M. in primis erat acceptus, & ab eo arcanis primùm epistolis adhibitus, dein tabulario aulico præfectus, seu Cancellarii aulici munere ornatus. Præter vitam Caroli M. & epistolas, plura alia ingenii monumenta reliquit, quæ recenset Labbeus in Dissert. de Script. Eccles. Mortuâ Emmâ conjugæ, cœnobio Fontanellensi, dein Gandensi, ac demùm Selingstadiensi, à Ludovico Pio, traduce in filium paterna erga doctos viros beneficentiâ præesse jussus, anno 843. depontana in ætate obiit.

CAROLUS Calvus Magni nepos, ac Ludovici Pii filius in monasterio S. Dionysii educatus, & literis imbutus fuit. Unde propensissimâ erat volun-

tate non in ipsum modò locum sanctum, sed cætera etiam Benedictinæ Familiæ monasteria. Filios suos Pipinum & Drogonem Milloni Monacho Elnonensi, Lotharium Henrico Antifiodorensi Cœnobitæ in disciplinam tradidit. Ejus in literas ac literatos studium miris effert laudibus idem Hericus, vir sui temporis doctissimus, in præfatione ad libros metricos de vita S. Germani Episcopi, Patroni sui, quos instinctu Lotharii Abbatis, Caroli filii, olim scribere aggressus erat, sed post ejus mortem immortalibus sceptris prædestinato, Regumque omnium præcellentissimo Carolo, perpetuo triumphatori ac semper augusto nuncupavit. Præclara sunt, quæ de eo scribit (p) Hericus. Multa sunt, inquit, tuæ monumenta clementiæ, multa symbola pietatis. Illud vel maxime tibi eternam parat memoriam, quòd famatissimi avi tui Caroli studium erga immortales disciplinas non modò ex æquo repræsentas, verum etiam incomparabili favore transcendis; dum quòd ille sopitis eduxit itineribus, tu fomento multiplici tum beneficiorum, tum auctoritatis, usquequaque provehis. Deinde laudibus eum prosequitur, quòd ubicunq; terrarum florerent artium magistri, hos ad publicam eruditionem comiter attrahat, liberaliter conducatur. E Græcia viros doctos emigrare, Hibernos dulcem patriam cum Gallia commutare, ut Salomoni sapientissimo famulentur. Atque hunc literarum ardorem & amorem nec bellorum tempore in ejus restingui animo, ita ut merito vocitetur schola palatium, cujus apex non minus scholaribus, quam militaribus consuevit disciplinis. Quæ fusiùs in epistola Herici apud Andream du Chesne de Script. Franc. tom. II. pag. 470. leguntur.

Caroli Calvi ex patre frater erat LUDOVICUS Germaniæ Rex, qui si quispiam Regum ac Principum Mæcenatis laudem erga literatos comeritus est Benedictinos, ea profectò frustrari non debet. Ejus ævo Abbatiam Fuldensis moderabatur Rabanus Maurus, quem expulsum atque ejectum è monasterio fuisse anno DCCC. XLII. docet nos Author Chronici Hildesheimensis, & aliunde illum eo anno reliquisse regimen Monasterii Fuldensis probat Stephanus Baluzius certissimis argumentis in Notis ad Epistolam

nas optimè affectus.

Herici ea de re testimonium.

de quo Trithemii assertum corrigitur,

& vera ipsi à Fulda secessus causa exponitur.

Stolam XL. Servati Lupi Abbatis Ferrariensis. Causas, ob quas pulsus sit, non dicam ego, sed vetus codex MS. à Nicolao Serario allegatus in libro quarto rerum Moguntiacarum pag. 643. Rabanus anno 842. Fuldensi pulsus est Abbatia, fratribus monachis causantibus ipsum studiosum, nimis intentum scripturis, temporalia negligere. Hanc monachorum, inquit Baluzius, stultitiam & improbitatem acriter exagitat Trithemius in Libro de Scriptor. Ecclesiast. illam descendere faciens ex impulsu diaboli: Hæc sunt ejus verba loquentis de Rabano: Tandem offensus improbitate monachorum suorum, qui eum dicebant nimium scripturis intentum temporalia negligere, agente id in eis diabolo, displicentiam contra eum acceperunt, scandalizati in eo, quo maxime debuerant ædificari. Dans igitur locum iræ, nec cum ingratis ovibus diutius manere consentiens, monasterium & ejus habitatores deseruit. Hæc Trithemius. Quæ quàm pervulgata sunt, tam longè à vero recedunt, jure ac merito explodenda. Nonne ipse Trithemius in vita B. Rabani Mauri Fuldensis Monachos à studio literarum, maxime divinarum disertis verbis, ne dicam diffusâ oratione, majorem in modum commendat: Fervor, inquiens, eo tempore incredibilis fuit Monachorum erga sanctarum studium scripturarum, qui per S. Rabanum Fuldæ cepit, & brevi per omnia penè cœnobio Germaniæ & Galliæ coaluit. Et credat quispiam, B. Rabanum ab hisce Ascetis, tanto literarum cum primis sacrarum amore flagrantibus, ob nimium earum studium abbatali dignitate fuisse dejectum, ut nihil dicam, quòd hoc in eorum potestate minimè fuerit positum. Nugæ! Res sic se habuit. (q) Bello inter Lotharium Imperatorem & fratres ejus Ludovicum Germaniæ & Carolum Galliæ Reges exorto, Rabanus in partes Lotharii transiit. Cùm verò Lotharius gemino atroci prælio victus fuisset, Francia omnis cis Rhenum in Ludovici potestatem concessit. Quo nuntio perculsus Rabanus, ad Lotharium ultra Rhenum anno 841. se contulit; ubi verò certior est redditus, nihil periculi à Ludovico sibi instare, Fuldam quidem reversus est, sed Abbatialis regiminis pertæsus eo se abdicavit, quò divinarum literarum studio liberius vacare posset. Monachi,

bonâ ipsius veniâ, Hattonem rei literariæ studiosissimum sibi præfecerunt; quod nunquam facturi fuissent, si literas exosi Rabanum eâ causâ monasterio prius expulissent. Erat enim Hatto in omni disciplinarum genere eruditus, ita ut eum Humbertus Wirceburchensis Episcopus ob sacrarum literarum Patrumque Ecclesiæ peritiam charum habuerit, atque in dubiis consuluerit. Rabanus verò in montem S. Petri extra monasterii pomerium situm secessit, ut ibi laxiore otio divinæ philosophiæ operam daret. Gratiâ Ludovici Regis Germaniæ, qua plurimum apud eum antea valebat, facile recuperavit. Ejus potissimum favore factum est, ut ad Archiepiscopi Moguntini dignitatem fuerit electus.

Hatto ejus successor re literariæ cultor præcipuus.

Rabanus Ludovici favore fit Archiepiscopus.

Idem optimus Princeps, ac verè Rudolphus Regius Mæcenas Rudolpho Fuldensi Scholastico donavit colonos omnes, qui Imperatorum seu Regum Francorum obsequiis & ministeriis olim addicti, per monasterii fundos sparsim debebant, hæc lege, ut jus & censum, quem eatenus fisco Regali intulerant, cuncta Scholasticorum Ordini cederent. Sed en ipsas Donationis Tabulas.

Rudolphus Fuldensis Scholasticus ab eodem Rege insignibus beneficiis cumulatur.

„ In Nomine Sanctæ & Individuæ „ Trinitatis. HLudovicus divina fa- „ vente gratia Rex, Lutolfo, Cristano, & Hessoni Comitibus, cæterisque suis Fidelibus gratiam.

„ Notum sit vobis cunctisque Christi Fidelibus tam futuris, quam presentibus, quia Nos pro æternæ mercedis augmento concessimus cuidam fidei Clerico, Oratori, & Confessori nostro, Rudolpho videlicet Monacho, qui præest scholaribus in Monasterio sancti Bonifacii Fuldæ, colonos, qui agros præfati monasterii colunt, & ad regiam curiam censum persolvere debent, ut omnem justitiam, quæ nobis legitime ab eis debetur, & universa debita ad partes nostras pertinentia ad ministerium memorati Fratris Rudolphi persolvant: Propterea hos apices Serenitatis nostræ conscribi jussimus, quos etiam nostrâ regali perceptione confirmavimus, per quos decernimus atque jubemus, ut nec vos, nec ullus Legatus noster, seu Comes vel Advocatus quisquam in Regno nostro colonos præfati Rudolphi vel successorum ejus Scholasticorum

Tabulæ donationum.

(q) Vid. Eckart. Rex. Franc. lib. 29. pag. 357. & 358.

(m) Jac. Bouillart in Hist. Monast. S. Germani à Pratis.

(n) In Hist. Ital. Part. IV. ad an. 782.

(o) R. P. Pichler l. c. Corollar. 47. pag. 9.

(p) in præfat. seu epist. nuncupat. vitæ S. Germani.

„ sticorum sanctæ Fuldenſis Eccleſiæ
 „ ſollicitet aut inquietet, aut aliquod
 „ debitum ad nos pertinens exigat,
 „ aut ad judicia publica eos ire com-
 „ pellat. Nullus igitur, ut præfati
 „ fumus, iudex publicus, aut aliquis
 „ judiciariæ poteſtatis eodem colo-
 „ nos nostros fideli Clerico concessos
 „ conturbare aut conſtringere audeat
 „ vel præſumat; ſed liceat illi & ſuc-
 „ ceſſoribus ſuis colonos ſuos quieto
 „ ordine poſſidere, ſive absque ullo
 „ proprietatis jure terram eorum tan-
 „ tum poſſidentes ſint, ſeu propriæ
 „ hæreditatis agros Deo & Sanctis
 „ ejus traditos uſufructuario, ut fieri
 „ moris eſt, in beneficio tenentes
 „ ſint. Teneat igitur ex noſtræ aucto-
 „ ritatis præcepto idem Rudolſus, cæ-
 „ terique Scholaſtici sanctæ Fulden-
 „ ſis Eccleſiæ omnem utilitatem, quæ
 „ nobis debebatur à colonis præfata
 „ Eccleſiæ, quatenus eò meliùs de-
 „ lectet eos omni tempore pro nobis
 „ & conjuge noſtra ac prole Domini
 „ miſericordiam exorare. Et ut hæc
 „ auctoritas noſtræ conſeſſionis & do-
 „ nationis firmior habeatur, & per
 „ futura tempora veriùs credatur,
 „ diligentiusque conſervetur, de an-
 „ nulo noſtro hanc conſcriptionem
 „ juſſimus figillari. Signum Domini
 „ HLudovici Regis. Ego Conradus
 „ Notarius recognovi. Dat. VI. kal. Feb.
 „ Indiſt. XII. Actum Fuldæ monaſterio.

ab aliis
 Impera-
 toribus
 confirma-
 tæ.

Hoc inſigne honoris ac Regiæ libera-
 litatis inſtrumentum, quò Rudolſus, ejus-
 que Collegæ, Fuldenſis Scholæ Magi-
 ſtri & Præceptores, ad literarum ſtudia
 proſequenda validè incitati ſunt, con-
 firmarunt poſtmodum (r) Imperatores
 Otto I. anno DCCCCXL. tum & Hen-
 ricus II. anno MXII. quin & ipſe Hen-
 ricus IV. ſuum quoque in Fuldenſem
 Academiam propenſionis animum te-
 ſtatus eſt, dum anno MLXXVIII. pe-
 tiit ad ſe dirigi ex Lobienſibus Mona-
 chis aliquem religioſum, prudentem,
 & literis apprime eruditum, quem in
 Fuldenſi Monasterio conſtitueret Schola-
 ſticum: Huic autem muneri aptior
 tunc nullus viſus fuerat, quàm Theo-
 dericus, ſed qui ob adeptam mox An-
 dagenſem Abbatiam illud non adiit.

Conradi
 I. Germ.
 Regis in
 bonas li-
 teras ſtu-
 dium.

CONRADI I. Germaniæ Regis ſtu-
 dium, quo in bonas literas, maximè
 Græcas ferebatur, quibusque à Bo-
 vone Abbate S. Galli ſe inſtitui cura-
 verat, capite præcedenti ex idoneo
 Authore Witekindo, celebravimus.

(r) Schannat Hiſt. Fuld. part. 1. cap. 6. pag. 56.

Hic verò tacere non poſſumus, quo
 amore ac benevolentia Monachos
 San-Gallenſes, quorum fieri frater
 conſcriptus voluit, complexus fuerit.
 Non mihi, ſed Ekkehardo Decano in
 vita S. Notkeri cap. xv. fidem haberi
 volo. Sic verò hiſtoriam texit:

„ Eo tempore Cuonradus tunc Ro-
 „ manorum Rex Natale Domini Con-
 „ ſtantia egit. Ipſa die poſt menſam
 „ cum Epifcopus ei proceſſiones veſ-
 „ pertinas tridui illius apud S. Gallum
 „ laudaret, Rex ait; *ſ utinam ibi* San-Gal-
 „ *eſſemus: & quare illuc anime mi!* lenſe Mo-
 „ *matutini non ibimus?* Parantur con- naſterium
 „ tinuò naves, quibus mane conſcen- accedit,
 „ ſis cum Epifcopis & cætero comi-
 „ tatu Rex litus noſtrum attigit me-
 „ ridianus, & Sanct. Gallo appropians
 „ novis laudibus dictatis in loco glo-
 „ rioſè ſuſceptus eſt, tribusque no-
 „ ctibus cum omni hilaritate loco im-
 „ moratus quarto die abſceſſit. Lon-
 „ gum eſt dicere, quibus jocundita-
 „ tibus dies exegerit, & noctes, ad-
 „ mirans ſenes cum junioribus, quali-
 „ ter ſicut Angeli in choro in omnibus
 „ geſtis & diſciplinis incederent, &
 „ maximè in proceſſione infantum,
 „ quibus poma in medio eccleſiæ pa-
 „ vimento anteſterni jubens cum nec
 „ unum parviſſimorum moveri, nec
 „ ad ea attendere vidiffet, obſtupuit
 „ tantum rigorem religionis. Reſe-
 „ ctorium verò fratrum hora menſæ
 „ cum duobus Epifcopis intrans in
 „ die Innocentium plura ſibi aſſurgen-
 „ tibus læta locutus: *Nobiſcum,* ait, Triclinium
 „ *velitis nolitis, partiri habebitis.* De- fratrum
 „ canum autem, qui menſam Abba- intrat.
 „ tis ſui cauſâ cedere parabat, am-
 „ plexatum retinens aſſedit, & ei ap-
 „ poſita ad ſe ſumens omnes circum-
 „ ſpectans & arridens; *his,* inquit,
 „ *in nomine Domini interim cum gra-*
 „ *tiarum actione participemus.* Miſit
 „ quantocyus ad Salomonem Epifco-
 „ pum, & Abbatem, ne ſibi ſuperve-
 „ niret, ſed uterque pro altero men-
 „ ſas teneret. Propoſito dein cum
 „ nihil ſibi niſi quòd fratribus para-
 „ tum eſſet, juberet apponi: *ſ Rex,* Menſæ aſ-
 „ inquit, *noſtra inſortunia quòd super- fidet,*
 „ *venturum diem non exſpectabas: cras*
 „ *enim panem & fabas nudis forſitan ha-*
 „ *bebimus, ſed hodie non ſic.* Enimverò
 „ ait ille, *& cras Deus nobis miſereri po-*
 „ *terit.* Infantulis dein per ordinem le-
 „ ctantibus & analogio deſcendenti-
 „ bus aureos in ora ad ſe levatis miſit,
 „ quorum unus puſillior cum clami-

fit frater
 conſcri-
 ptus,

jucundè
 cum fra-
 tribus ge-
 nio in-
 dulget.

Ottonis
 M. in eru-
 ditos Be-
 nedicti-

„ tans aurum expueret; *iſte,* inquit,
 „ *ſi vixerit, bonus quandoque Mona-*
 „ *chus erit.* Surgens tandem à menſa
 „ hilariter fratribus multa locutus
 „ optimæ ſpei eſſe monebat, quo-
 „ niam ſi adviveret, tales convivas
 „ lætificaret, rediensque ad ſuos Sa-
 „ lomoni Abbati noſtro & Epifcopo
 „ gloriatus ajens ſe nunquam lætius
 „ convivatum. At Rex veſperum &
 „ noctem cum egiffet, diluculo con-
 „ ventum petens fratrum omnium vo-
 „ tis faventibus fit frater conſcriptus.
 „ Ingreſſus verò baſilicam S. Galli
 „ pretioſis veſtivit altaria palliis. Ora-
 „ torium Beati Othmari intrans, ſe-
 „ que reum quaſi ipſe interfuerit af-
 „ ſiſtioni ejus, quæ illata quondam
 „ ei fuerat, ejus aram adiit, palliis
 „ quoque auro & argento ſanctum
 „ placavit. Nam parentes ejus erant,
 „ qui eum vexaverant. Facta ora-
 „ tione Rex converſus ad Salomo-
 „ nem, eo, inquit, pacto, ut fratres
 „ noſtri conſcripti pro convivio no-
 „ ſtro heſterno habundantius à Ka-
 „ rolo ſtatutam hebdomadam Nata-
 „ lis Domini hujus etiam in memo-
 „ riam mei debeant convivari, & ſub-
 „ ridens, *nam & ego hodie frater*
 „ *conſcriptus volo prandere cum fra-*
 „ *tribus, & fabas noſtras de meo pipe-*
 „ *rare.* Aguntur celeres Regi miſſæ à
 „ fratribus ſuper id ipſum altare; præ-
 „ maturatur prandium, impletur reſe-
 „ ctorium, vix unam lector recitave-
 „ rat periodum: *charitas, quæ nun-*
 „ *quam agit perperam,* licenter tunc
 „ amovit diſciplinam. Numquam tale
 „ per ſe tripudium Galli habuit reſe-
 „ ctorium, jucundè & humiliter cum
 „ fratribus Rex convivatus gravioreſ
 „ quosdam fratrum ſpectat inter ſtre-
 „ pitum, ridet quorundam vultus
 „ contractos propter rerum talium in-
 „ ſolentiam, tamen repreſſit unus-
 „ quiſque ſe diſſimulans & ſuſtinens
 „ propter regiæ Majeltatis præſen-
 „ tiam. Finito convivio Rex diſcedit
 „ veſperinus, fratrum ſuorum lacri-
 „ moſis laudibus proſecutus, quibus
 „ ſi vivere liceret benefactorum pro-
 „ miſerat. Valedicens ergò fratribus
 „ abiit, & comendans ſe orationibus
 „ eorum venit cum Epifcopo Con-
 „ ſtantiam. Haftenus Ekkehardus.
 „ OTTONEM MAGNO, eſſi ipſe illitera-
 „ tus eſſet, non alius tamen aut in literas
 „ aut in literatos Benedictinos fuit pro-

penſior. Cùm Annonem (s) S. Maxi- nos pro-
 mini apud Treviros monachum ſpe- penſio.
 ctatæ virtutis ac doctrinæ virum eſſe
 intellexiffet, in Saxoniam evocatum,
 Monasterii Bergenſis propè Magde-
 burgum primum Abbatem conſtituit,
 ac regiæ ſtirpis procerum filios literis
 ac pietate inſtruendos eidem tradidit.
 Quo munere cùm præclare functus
 fuiſſet, poſt quatuordecim præſectu-
 ræ annos Epifcopatu Wormatienſi
 præfecit. Ottwinum verò, Annonis
 in Abbatia & Scholæ Præſectura ſuc-
 ceſſorem, doctum & zelo religionis
 fervidum, ut Trithemius eum vocat
 in Chron. Hirſaug. poſt annos circi-
 ter novem Hildesheimenſem conſti-
 tuit Epifcopum.

OTTO III. à literarum cognitione Otto-
 nis III. Bene-
 & beneficentia erga eruditos Benedi- centia in
 cinos illuſtre fuit nomen. Gerbertum Gerber-
 præceptorem ſuum ad Romanum tum,
 Pontificatum, ſupremam in Orbe Ca-
 tholico dignitatem evehit, quam per-
 petuum gratitudinis ſuæ monumen-
 tum extare voluit non ingrati diſci-
 puli. Witegovum, Augienſem mo-
 nachum, cùm inter Divitis Augiæ il-
 luſtres viros eruditione ac doctrina
 cæteris emineret, in deliciis habere
 coepit Otto, cujus voluntate hujus
 nobiliſſimi Aſceterii Abbas creatus
 fuit. Hac verò auctum dignitate Cæ-
 ſar tanquam collateronem ſuum do-
 mi foriſque adhibuit. Cauſam ejusce
 familiaritatis neceſſitudinisque Bur-
 cardus, Poëta coævus (t), non aliam
 reſert fuiſſe, quàm raram in Witegovo
 ſapientiæ & morum ſuavitatem, lin-
 guæque facundiam; quas ob virtutes
 aſſerit eundem Othonis os & manum
 fuiſſe vulgò vocitatum, quòd nempe
 ſecundus à Cæſare ob regni aulæque
 adminiſtrationem illi commiſſam ha-
 beretur; ſed præſtat ipſum hac ſuper
 re Poëtam audire canentem:

*Nam cùm doctiloquum ſapientia conderet ipſum,
 Dicitur Os Regis, populorum lingua ſalubris,
 Inter Catholicas primas rutilando columnas.
 Regum rectores, comitum docet atque cohortes,
 Rege jubente ſuis parent ſimul omnia dictis,
 Contra velle ſuum ſe vertit nemo retroſum.
 Eſſe Manum Regis nam plebs hunc prædicat
 omnis.*

HENRICI ex Abbate S. Ægidii in Frideri-
 urbe Brunſuici Lubecenſis Epifcopi cus I.
 Mæcenas erat Fridericus I. Imperator, Henrici
 qui tametſi Martiæ indolis eſſet Prin- Abbatis
 ceptus, magnæque gereret bella, in vi S. Ægidii
 ro tamen morum ſanctimoniam atque Mæcenas.
 doctri-

(s) Henr. Meibom. Rer. Germ. Tom. 2. pag. 262.

(t) Apud Joan. Egon. Lib. de Vir. Ill. Aug. Div. part. 2. c. 23.

doctrinae copiam venerabatur (u). Quo tempore urbem Lubecam obsidione cinxerat, suae in eum benevolentiae clarissimum dedit indicium. Civis cum militaribus quum urgerentur obsidione dura, nec spes superesset ab Henrico Leone (jam rebus destituto) obsidionem posse dissolvi, inito consilio Episcopum loci *Henricum*, magnae facundiae ac doctrinae Praefulem, adierunt orantes, ut legationem subire non gravaretur ad Caesarem his verbis: „*Fidem, Caesar invicte, quam debemus Principi nostro, ad sanguinem usque servare justum arbitramur*: sacramenta, ut vitam, in pretio ducimus: vinci possumus, flesti a fide non possumus. Si permittis, legationem mittimus ad eum, cui obstringimur: ejus cognita voluntate, tibi respondemus. Interea si vel quod precamur rejicis, aut mutata sententia, quum pendeat legatio, quicquam fuerit a tuis (quos in arma ducis) attentatum, quod viros decet fortes, fidei vitam impendimus. Ille non gravatus munus legationis subiit: & mandata Imperatori adeo suaviter peregit, ut *Fridericus* libens cederet postulatis, permittens legationem ad *Henricum Leonem*, qui tum se Stadis continebat. Tanta denique affectione motus est in Episcopum Caesar, ut illum pro vitae sanctimonia (quam per famam acceperat) proque singulari eloquentia diligeret plurimum. Et quoniam malis tum ille febribus vexabatur, suum illi Physicum Caesar permittit, ut ejus opera curaretur.

Lotharius II. Africanus tam elegans liberalium studiorum, omnisque doctrinae & admirator & fautor fuit, ut praecellentes ingenio viros domi militiaeque secum habuerit. Eminuit inter illos *Wibaldus*, Abbas Stabulensis, quem S. R. I. Augustus non ad intimas modo decanibus gravissimas consultationes adhibuit, sed Cancellarium etiam Romani Imperii constituit. Idem Imperator, cum non exiguae doctrinae, prudentiae, ac consilii vim in Petro Diacono (x) Casinensi vigere animadverteret, eum *Logothetam*, a Secretis, Exceptorem, Auditorem, Cartularium, ac Capellanum Romani Imperii constituit.

(u) Cranz Wandal. lib. 6. c. 15. p. 136.
(x) Vellejus Paterculus.
(x) Chron. Casin. l. 4. c. 116.

Inter CAROLI IV. non infimae gloriae monumenta illud etiam apud posteros est memorabile, quod cum esset Romanorum Imperatorum literatissimus, bonarum literarum cultores amplissimis praemiis semper fovit, atque ad dignitates praecipuas Caesareae clementiam evexerit. Claruit ejus temporibus in Germania virtutis ac doctrinae fama Lambertus a Buren, Wilhelmi Equitis aurati filius, in Monasterio Gengenbacensi a teneris educatus, deinde Monachus Neovillarensis, postremo in Abbatem Gengenbacensem postulatus. Quo in munere tantam apud omnes suam tum eruditione, tum caeteris dotibus existimationem comparavit, ut eum Carolus IV. Imperator suum Cancellarium elegerit, eique res Imperii gravissimas administrandas commiserit. Inde promovente Carolo, Episcopus Brixienis, tum Spirensis ab Urbano V. Pontifice declaratur anno 1364. ad novem annos, deinde Argentinensis anno 1373. ac tandem Bambergensis, cui Ecclesiae cum annis 23. laudabiliter praefuisset, obiit in sua civitate 15. Julii anno 1398. ibidemque sepultus est. Haec de Lamberto breviter pro suo instituto Dionysius Sammarthanus Gall. Chr. tom. 5. pag. 871. At enim Lambertum, aetatis suae decus ac ornamentum, non nihil diffusius, non meis quidem, sed Georgii Crugerii S. J. docti Presbyteri, qui celebre, at in Germaniae Bibliothecis infrequens opus, *Sacras Memorias Regni Bohemiae*, seculo superiore vulgavit, describere juvat verbis.

A. D. 1398. Gengenbaci in Coenobio Benedictino decessit Lambertus, Nobilis a Buren, Alfata, Guilielmi aurati Equitis filius. Quid inde ad sacros, & quidem Bohemos, iniquies? longè plurimum respondent historici. Nam insinuat Lambertus literis profanis, ac deinde etiam divinis, ita excoluit ingenium suum, ut parem eruditione inter Monachos, Neovillensis & ipse Monachus, tota Germania vix haberet. Quae causa fuit, ut a Gengenbacensibus, praeter interis, exteris licet, Abbatiae admo-veretur. Sed honor, qui hanc portam aperuerat, intra Gengenbacum non diu Lambertum pauculis praeesse sivit. Ergo ab A. D. 1360. ad 98. hoc

hoc est AA. XXXVIII. hunc eundem per cathedrales Imperii Ecclesias, Episcopum splendidissime circumduxit. Vixit brevissime Brixiae, Argentorati AA. IV. Spirae IX. Bambergae ultimò XXIII. In indispensandis tot infulis, majorémne favorem Carolus IV. Romanus Imperator, anpotius Urbanus V. Gregorius IX, & denique Urbanus VI. Romani Pontifices exhibuerint; variant illi ipsi coevi Scriptores, qui Lambertum nihilominus horum omnium Patronorum *Delicias & Amores* unanimiter compellant. Sed Alfatae hominis totuplex pedum pastorale quid memoriae in Bohemia habere potuit? non parum omnino, quia Wissehradi in exempta Regia S. Petri Collegiata Ecclesia, AA. XIX. quandoque fuit, septennio circiter Infulatus Praepositus, adeoque & *Regni Bohemiae Cancellarius, & Princeps*. Vin' apud nos alterum memoriae debitum? Caroli IV. nostri non tam Regis, quam potius *Patris Patriae*, Vice Moguntini Archiepiscopi quoad Romani Imperii negotia, etiam Brixienis, Spirensis, ac Argentinensis Episcopus, simul quoque extitit Cancellarius, ac intimus Consiliarius. Eam officii sublimitatem excellens scilicet eruditio, cum summa sapientia conjuncta, Lamberto conciliavit. Caeterum & virtute, quam in Monasterio Benedictino addidicerat, praestitit quoad vixit plurimum. Documentum certò demissionis paulò ante mortem edidit planè eximium, cum Bambergensis Episcopatus throno sua sponte descendit, atque ad Gengenbacenses suos Monachos rediit, ut tutius extra Infulam, rationibus tot pastoratum compositis, moreretur. Et favit post exantlatos tot pro Imperio & Ecclesia labores, Viro piissimo intra senos fortasse menses quietem. Exinde a 12. Martii atque A. D. 1398. jacet in magnifica ecclesia, vicinus aerae principi a sera etiam posteritate, textu indice hodièque in marmore noscendus. *Haec doctiss. Crugerius XII. Martii 4. Idus ejusdem p. 76.*

Regni Bohemiae Cancellarius ef. ficitur.

Resignat Episcop. Bamberg.

Maximilianus I. doctos Abbates honoribus augeat.

Apud Maximilianum I. eruditio & doctrina magnam conciliavit gratiam tribus Ordinis nostri literatis Abbatibus, *Conrado Maurulo, Benedicto Furtenbachio, & Joanni Trithemio*. Primus erat Abbas ad SS. Udal-

ricum & Afram Augustae Vindelico videlicet rum. Cum verò vir (y) esset sapiens & eloquentia insignis, orator & concionator eximius, a Maximiliano literatorum summo Maecenate, tanti haberi coepit, ut illum inter consiliarios suos adlegerit. Ab hoc Augustissimo Musarum Evergete multa insignia *Conradus* impetravit privilegia. Dejecto veteri choro Ecclesiae Udalticanae novum ex imis fundamentis ope Divi Maximiliani & Christi fidelium erexit, cujus primum lapidem posuit ipse Imperator in praesentia plurimorum Principum, his incisus verbis: *JESU Christo Sacrum. D. Maximilianus Roman. Caesar Augustus ad III. Idus Julias è fundamentis lapidem hunc primum posuit anno MD.*

Alter erat Abbas in Faucensi Monasterio, cujus hospitio *Maximilianus* non modò cum esset adhuc Burgundionum Dux, atque in Regem Romanorum electus, sed Imperator etiam consecratus; ultra quartam anni partem usus fuit. Quo tempore virum magnis gratiis & favoribus complexus per alios viros doctos, quos secum in comitatu habebat, in variis scientiis atque artibus magis erudiri curavit.

Quid verò de *Joanne Trithemio* dicam? *MAXIMILIANUS I.* non modò Trithemiana consuetudine impense delectabatur, ut liquet ex Spanhemensi Chronico, sed magnopere etiam optabat eum in suam familiam adsciscere, ut hac ratione commodius in Reip. bonum, tum consiliis comunicandis, tum conscribendis historiis, opem qualem qualè unà secum conferret. Etsi ille monastici sui instituti tenacissimus etiam tunc, cum Spanhemensis Coenobii Praefecturam ob aemulorum quorundam invidiam cessit, multis quantumvis maximis stipendiis, sive a Caesare, sive ab aliis cum secularibus tum ecclesiasticis Principibus crebro propositis, nunquam adduci potuerit, ut monasterium cum aula commutaret: imò simul atque sapientissimus Wirceburgensium Praeful ei coenobioli pauperculi S. Jacobi Majoris, quod dicebatur Scotorum, Abbatiam, quae est in Herbipolensi suburbio, gubernandam obtulit, libenter suscepit, & in ea reliquam vitam cursurum cum ingenti animi voluptate

(y) Bruch. in Monast. Germ. Chronol. p. 140. sed uti saepe aliis in Chronologia leges, ita & hic peccat, corrigendus ex Historia Basilicae San. Udalticianae.

luptate, & consolatione peregit, uti multis ipse literis inde ad varios scriptis testatus est.

Alii Principes, qui Trithemium in amoribus habuerunt. Cùm verò Spanhemensis adhuc esset Abbas, Philippus, Comes Palatinus, Bavariae Dux, & Princeps Elector, creberrimè apud Budoras ejus colloquio in multos dies fruebatur, nonnunquam etiam cum liberis cœnobium Spanhemense & Bibliothecam intervist. Joachim quoque Marchio Brandenburgicus, Princeps item Elector, quoties Comitiorum causâ Coloniam, Francofurtum, vel ad alias viciniores urbes à Cæsare evocatus est, Trithemium à latere suo discedere noluit, ac tandem etiam in Marchiam longis itineribus traxit, & in nonum usque mensem, ab ejus institutione suspensus detinuit. Quanta autem in existimatione apud eundem, absens licet, fuerit, variis muneribus missis, epistolisque scriptis sæpe testatus est, quarum unam alteramve paucis nostrum fortasse lectam in medium afferre, à loco non alienum videtur.

Joachimi Electoris epistola ad Trithemium. *Joachim Dei Gratiâ Marchio Brandenburgicum, Princeps Elector &c. Joanni Trithemio Abbati S. Jacobi in suburbio Herbipolensi salutem dicit plurimam cum precatione totius fortunæ & prosperitatis.*

„ Reverende in Christo Abbas, mi pater amantissime. Accepi literas paternitatis tuæ jucundissimas, simul & nuncium, quem misisti, quò referente sanum te & incolumem, statimque tuum satis quietum & fortunatum cognovi, super quo tibi ex affectu congratulor, & Deo gratias ago debitas immortalis. Agit mihi tua paternitas de munificentia & beneficiis in eam factis gratias maximas, quæ mihi minimè debentur, proinde quòd parva & vilia sunt omnia, quæ tibi contuli, munera; quin imò nec munera quidem appellari merentur, & ob id nullis indigent gratiarum actionibus, quod etiam si fuissent alicujus æstimationis aut pretii, non tamen sunt talia & tanta, qualia & quanta meruisti recipere à me, tæque maximè debebant. Volui enim per ea solùm animi in te mei affectum & benevolentiam ostendere, quem ut potiùs penficulare velis, quàm ipsa vilissima dona, te etiam atque etiam rogo. Libanium præceptorem tuum sanum &

incolumem gaudeo, quem si ullo modo fieri posset, videre & alloqui cuperem. Accepi & literas amici nostri Domini Herbipolensis de tuo ad me in Marchiam reditu in futurum annum promisso, quod me non parùm contristat propter rerum mearum dispositionem, causarumque proprietatem, quibus diuturna tui absentia nocumentum afferre potest, quia tuus ad me reditus non solùm utilis mihi, sed & valde necessarius est. Verùm ex quo fieri aliter non potest, cogor esse contentus, & promissum tempus expectare anhelus. Rogo tamen, ne paternitas tua suum ad me reditum ultra tempus promissum differat, quia novit peroptimè, quàm mihi sit necessarius denuò tuus adventus. Rescripsi autem amico meo Domino Præfuli Herbipolensi, rogans eundem, ne reditum tuum ultra tempus retardet promissum; tu illi meo nomine præsentare literas meas non graveris. Literas quoque ad Principem tuum Palatinum dedi, in quibus ut tibi cooperetur pro libris tibi necessariis rogavi. Ut autem te lateat minimè, quibus à te lucubrationibus cupiam oblectari, ad schedulam te remitto ex Tangrimunda priori anno transmissam, in qua tibi signaveram certarum nomina rerum, de quibus opto ex tua officina luculentos habere tractatus. Quidquid tua paternitas mihi ad veram sapientiam beatæque vivendum judicaverit conducibile, meas compensabo delicias. Ago paternitati tuæ gratias infinitas pro modo illo pulcherrimo & exquisitissimo Gracè scribendi, quem mihi denuò misisti, quo in secretis meis non vellem cavere pro multa pecunia. Non diffidat paternitas tua de mea persona, quòd conceptam inter nos fidem & charitatem deserturus sim unquam, quia non sum arundo, neque tuorum in me benefactorum unquam potero oblivisci. Satis enim tibi patulus est animus erga te meus sincerus, rectus, & amantissimus tui, quem nunquam reperies immutatum. Mitto etiam tibi, præceptor eruditissime, cyphum unum argenteum intus & foris deauratum, non pro munere, sed in signum amoris in te mei, ac stabilis inter nos amicitiae dudum contractæ, & usque ad mortem permanfuræ, quem ut læto suscipias animo precor, eoque sæpiùs in mei utaris memoriâ. Scire cupio de literis meis, an pervenerint ad manus Libanii, nec ne. Pa-

Adventum ejus in Marchiam urget.

Amicitiam certum esse eum jubet.

lestinus, de quo interrogasti, adhuc est cum Rege nostro Maximiliano, & nescimus, quando venturus sit. Agat paternitas tua in his, quæ mihi novisti utilia, diligentiam, & habebis me tibi gratificaturum, quoad vixero, in omnibus. Vale *Germanicæ decus, totiusque arca sapientiæ*, mei memor ad Deum & amans, qui te vehementer amamus. Ex Berlin manu propria vicesima nona die mensis Maji anno Christianorum 1507.

Serenissimo Inviçtissimoque Principi & Domino D. Joachim Brandenburgensium Marchioni, Stetiniensium Pomeranorumque Duci, Sacri Imperii Archi-Camerario, Principi Electori Joannes Trithemius Abbas S. Jacobi Herbipolensis salutem.

Literæ Trithemii ad Marchionem Brandenburgicū.

„ Serenissime Princeps, tuæ imprimis Excellentiae notum facio, me Serenitatis Tuæ humillimum oratorem, Deo miserante Opt. Max. factum & incolumem, meoque more valentem, ac nihil magis optantem, quàm ut omnia circa statum T. S. uxoris quoque, filii, ac fratris prospere gerantur successu. Librum, pro quo in mense Majo Tua Serenitas ad me literas dedit, juxta votum Scriptori meo dedi rescribendum, quem mense perfectum Septembri, quanta mihi fuit possibile venustate ac pulchritudine feci operimentis ligari, de forisque more tuo in superficie deaurari per totum. Volui autem quantocyus ipsum librum tuæ destinare Majestati, nec differrem vel pauculos dies, nisi tabellarium, quem eram missurus, febres detinerent quartanæ, qui mox ut convaluerit, librum Tuæ Celsitudini portabit. Cætera verò, quæ Tua Serenitas mihi lucubrandam commisit, partim jam edidi, partim adhuc perficienda in manibus versantur usque diem. Curabo enim pro viribus, ut tuis in me beneficiis memor & gratus inveniar, quibus etsi referre gratias nequeo, habeo tamen, & agere minimè cessabo. Quod verò desideratum volumen cum latore præsentium literarum Serenitati Tuæ non miserim, factum ratione arbitreris oportet. Est enim juvenis & pauper scholaris, aliquamdiu famulus meus existens, qui meâ cohortatione studium repetitu-

rus, quod intermiserat, Francofordianum illud Serenitatis Tuæ Gymnasium adibit, cui has quidem tradidi literas; librum verò committere periculorum metu non audebam. Spero tamen, quòd brevi convalescente tabellario meo, gratiam lætior tuam aditurus sit. *Scyphum argenteum intus & foris deauratum, quem mihi clementia tua per eundem tabellarium destinavit, cum maxima animi gratitudine fateor suscepisse*, pro quo gratias ago, quantas possum & habeo immortales. Erit enim mihi Serenitatis Tuæ memorabile magnum, & signum benevolentiae tuæ in me manifestum. Complevi, Domino adjuvante, *Polygraphiæ meæ Opus in sex partes*, sive libros distinctum, quod Tuæ Majestati constet esse dicatum. Operam dabo, ut sacris conspectibus tuis quantocyus exhibeatur. Omnipotens Deus celsitudinem tuam, ô Princeps inclyte, diu conservet incolumem, perpetuòque felicem, cui me humili supplicatione commendo. Ex Herbipoli decima sexta die mensis Octobris an. Christianorum 1507.

Electo Brandenburgico Joachimus I., inquit Illustr. Ludewigus (z), inter utrumque Joanne Trithemio perquam familiariter usus est, & ad eum instituto literarum commercio, non solùm frequentes dedit literas, sed Berolinum etiam ad se evocavit, tempore sat longo secum retinuit, donisque demum non exigui momenti cumulatam ægrè à se dimisit. Quin serenissimus hic Princeps tanto nonnunquam Trithemii sui flagrare cœpit desiderio, ut quòd illius potiretur præsentia, ad Dominum ipsius Territorialem, Electorem Palatinum, ac subinde Episcopum Herbipolensem literas dederit, quibus humanissimè eos rogavit, ut Trithemio potestatem facerent, iter Berolinum instituendi, secumque aliquamdiu permanendi. Maximè cùm Monachi Spanheimenses Abbatibus sui frequentia itinera ægrè ferentes, illum accusarunt, quòd neglectis monasterii negotiis in aulis Principum moras neceret. Quod eò minùs facere debuissent, quòd magis doctissimus eorum Abbas à viris Principibus æstimatus in consilium de rebus ac negotiis publicis adhibitus fuit; in quo dando cùm pro sua prudentia haud facilè offenderet, magnam ab iisdem inivit gratiam, quæ uti-

utique è re etiam monasterii futura erat. Accessit, quòd Trithemius in suis itineribus magnam Historiæ Germanicæ, de qua optimè meritus est, cognitionem fuerit consecutus. Sed hæc nauci faciebant Monachi à literarum studiis averfi.

Non alio etiam sine *Leopoldi I.* omnis ævi ac memoriæ clarissimi Imperatoris colligere gratiam studebat *Otto de la Bourde*, Banthenfis in Francia Orientali Monasterii doctissimus Abbas, quàm ut sacri Ordinis commoda, quibuscunque rebus posset, promotum iret. Cùm enim ob singularem quàm doctrinam, quàm prudentiam Gloriosissimo huic Cæsari ab intimis esse consiliis præmeritus fuisset, multigeno sudore & magno pariter animo viam Nostris stravit, recuperandi denuò in Hungaria omnia perdità hætenus, ademptaque Monasteria: sed institutus ad eum finem per variarum Congregationum deputatos congressus, ob varias, quas hîc discutere nolim, (a) reflexiones irritus evanuit. Unde præmiante cuncta Deo pro gloriosi sudoris præmio per altissimè fatum Augustum *Leopoldum* retulit Gurzer. is Episcopatus insulam, quam Ernestus, Celsissimus Salisburgensium Metropolita eidem impertitus est.

Nobilior adhuc insula erat, quàm alium Ordinis nostri literatum Abbatem idem potentissimus Cæsar exornavit (b). Fuit is *Mathæus Ferdinandus à Bilemberg* ex Brevnovientis Monasterii asceta Abbas primùm S. Nicolai vetero-Pragæ, tum etiam S. Joannis sub Rupe. Cùm monasterii ecclesiam à fundamentis extructurus esset, primum templi fundamentalem lapidem pro illo construendo *Leopoldus* in Regni Bohemiæ procerum præsentia clementissimè posuit. Ipse verò *Mathæus Ferdinandus* Augustissimo Cæsari vitam Divi *Ivani*, cujus sacra lipsana in hac ecclesia habentur recondita, à se cùm vincto tum soluto conscriptam sermone in grati animi mnemosynon exhibuit, quæ ob non vulgarem sui elegantiam eidem Augustissimo Monarchæ, omnis politioris literaturæ acerrimo judici, majorem in modum probata & accepta fuit. Sæpius factum, ut quando Cæsar gravissimas Imperii curas literati otii deliciis allevare vellet, *Mathæum* Abbatem in sermonem adhiberet, Eleganti verò, atque a-

mœno viri ingenio delectatus, eundem primùm ad Consiliarii intimi, tum Episcopi Reginæ Hradecensis, ac denique Archiepiscopi Pragensis dignitatem clementissimè evexit. Sic *Mathæus Ferdinandus* Archiepiscopali Insulâ, *Leopoldus* verò insignis in viros literatos beneficentiæ laude conspicuus gloriosè effulfit.

CAROLI VI. *Leopoldi Filii Cæsaris* munificentiam præ cæteris experti fuerunt Viri Clarissimi *Marquardus Hergottus*, & *Bernardus Montfalconius*; quorum prior illustri Opere *de Genealogia Diplomatica Augustæ Gentis Habsburgicæ* Augustissimi Imperatoris animum ita sibi devinxit, ut non modò aureo gemmisque pretiosis radiante numismate donatus, sed ad munus etiam *Cæsarei Historiographi* assumptus, atque ad *Consiliarii* dignitatem evectus fuerit. Posterioris verò celebre Opus de Antiquitatibus Augusti oculos ita rapuit, ut Authori significari jusserit, ejus continuationem sibi rem fore pergratam, atque ut ad laborem strenuè prosequendum stimulos adderet, pretiosum ex auro Numisma per Gentilium, Cæsareæ Bibliothecæ Præfectum, in Galliam transmiserit. Quo clementissimo affectu hic ipse Augustissimus Imperator *Godefridi Beselii*, Abbatis Gottwicensis, Prodromum Chronici Gottwicensis, Opus insigne, atque omnibus laudatum, susceperit, non est, ut multis declarem, eùm ipse Amplissimus Præsul pro magna sua facundia, id abundè præstiterit.

Austriaci Reges in Hispania & Belgii Principes, Carolus I. & II. Philippus II. III. & IV. ut scientiam ac virtutem nostrorum non dubiis unquam præmiis remunerarentur, plures eorum ad dignitatum ecclesiasticarum fastigia extulerunt. Multus forem, si omnes enumerare instituerem. Tres quatuor in exemplum adduxisse sufficiat. *Antonius Perezus* ingenii ac doctrinæ laude per omnem Hispaniam nulli secundus, Archiepiscopus Tarraconensis renuntiari meruit. *Prudentius de Sandoval*, Regius Historiographus, Episcopus factus est Tudensis. *Bernardus de Ontiveros* post Theologicos in celeberrimis Hispaniæ Universitatibus exantlatos labores Calagurritanâ mitrâ condecoratus est. *Josephus de la Zerda* collecta in Universitate Salmanticensi præstantissimæ in rebus

rebus Theosophicis doctrinæ famâ ad Almeriensem primùm, tum Pacensem tiaram promotus est. Plures alios recensent, qui Annales Benedictinos ad hæc usque tempora continuaturi sunt. Tum verò ampliùs constabit, quòd Austriaci in Hispania Reges Benedictinæ doctrinæ ac eruditionis magni extiterint exornatores, ac Macenates.

Deuissimè forsàn *Ælfredi* seu *Alfredi*, West-Saxonum in Anglia Regis, dein devictis Danis insulæ totius Monarchæ, pridem meminisse (c). Huic non alia institutio fuit, quàm ex disciplina Saxonica nobilitatis, venari, feras persequi, aliàsque id genus delectationes ex agris quælitas: cæterùm literas penitus negligere & ignorare. Hanc patriæ atque seculi sui infelicitatem deplorabat juvenis Princeps, cui sanctus noster Neotus Abbas, teste Spelmanno, hæc desideria injecerat. Erat is (d) regio satus sanguine, cognatus *Alfredi*, monachum in Glastoniensi monasterio primùm professus. Cùm verò ob virtutis, eruditionis, ac natalium splendorem cunctos ad sui venerationem pertraheret, in solitarium Cornubiæ locum secessit, ubi monasterio à se ædificato præfuit, ac mortuus ex suo nomen dedit. Hic ab *Ælfredo* sæpiùs visitatus fuit, cui Neotus id prudentissimi consilii dedit, ut si corruptos subditorum mores, qui Numinis iram in Angliam provocassent, in suo reformare regno vellet, simul de institutione literarum curam susciperet: certus enim esset, ex earum restitutione mores formari, si non statim meliores, saltem cultiores, quæ res magnum comparandæ virtuti adjumentum afferret: contra ex literarum neglectu indocilem plerumque ferociam, & indomitam cervicositatem oriri, quæ vix ullis monitis & adhortationibus ad virtutem flecti posset. His saluberrimis consiliis *Alfredus* aures dedit, toto pectore ad restituenda in regno suo virtutis ac doctrinæ studia incumbens, ob id Magni cognomen jure optimo consecutus. Antequam regni habenas moderaretur, eousque literarum studia in Anglia obsoleverant, ut nec sacerdotes ipsi Latinum callerent idioma, & rectè docendi, & bene vivendi prorsus expertes. Rex ipse omnis eruditionis expertus, &

ignarus, ubi thronum conscendit, S. Neoti verò monitis excitatus non erubuit jam ætate provectior literas ipse discere, ut alios ad eas condiscendas exemplo suo excitaret. Hinc præter *Asserum* & *Phlegemundum* indigenas Benedictinos, sacrisque ac profanis literis non mediocriter instructos, alios è Galliæ nostris monasteriis eruditione ac doctrinâ eximios Religiosos ad populares suos erudiendos accersivit, S. *Grimbaldum* scilicet, Sithiensem, & *Johannem Alt-Saxonem* monachos, per quos Oxoniensem fundavit Academiam, ex qua fons doctrinæ ac virtutis in omnes regni sui provincias derivaretur. Sub Rege igitur *Alfredo*, velut novo Angliæ Apolline, opera & studio Benedictinorum, spiritum & sanguinem, atque patriam receperunt studia, quæ priorum temporum immanitas exiliis puniebat. At enim quanta, quàmque insignis ejus benevolentia erga primos hosce Oxoniensis Academiae Professores? *Phlegemundum* ad amplissimum Archipresbiteri Cantuariensis gradum produxit, *Grimbaldum* in Wintoniæ, *Johannem* autem in Æthelingiæ monasteriis Abbatem constituit. *Asserius* duo monasteria in Saxonia tradidit, *Amgresbyri* scilicet ac *Banuville*, eumque demùm Schireburnensi Ecclesiæ præfecit. O fortunatum juxta ac cordatum Principem! exclamat hîc Joannes (e) Lelandus, qui potuit & voluit hujusmodi sortis hominem evangelico operi præficere! o fortunatiorem Pontificem, cui contigit sub tam pio Principe sancto fungi officio! Quid multis moror? erat elegans Episcopus, dignissimus, qui elegantem Regem patronum haberet. Ecce tibi, Lector, pulchrum virtutis certamen! nam quantò magis patronus dignitates & fortunas cumulavit, tantò magis *Asserius* laborabat ejus opinioni & exspectationi satisfacere. Longum hîc esset singula aperire. Illud certè apponam, quod & *Alfrido* summè placuit, & à nostro non est alienum instituto. Interpretatus enim est librum *Boëtii de Consolatione Philosophiæ*, aut ut veriùs loquar, lucidis cõmentariolis illustravit: quo opere magnam gratiam meruit à Principe ad similia animato. cùm non desint, qui scribant *Alfridum* eundem Boëtii librum in Saxonicum sermonem postea transtulisse. Ferreus ille qui-

(c) Mabill. Annal. tom. 3. l. 37.
(d) ibid. lib. 38. pag. 241.
(e) cap. 115.

Felix res-
pub. ubi
Princeps
doctus.

quidem atque adeò vitâ indignus, qui hanc amicitiam in tam claro heroe undecunque sanctissimam non laudet, non extollat, non ex animo amet? Sed unde obsecro profecta est? Certè à re nulla alia, quàm ab ipso doctrinæ fonte, qui in Principe uberrimè scaturiebat. Næ ille igitur rectè sapiebat, qui scripsit: *Felicem rempublicam fore, ubi Princeps doctus esset, aut doctrinæ solidè faveret.* Neque hoc interim omittendum, quòd *Asserius* patroni sui memoriam, famam, gloriam modis omnibus cum longissimam tum clarissimam efficere studens, ejus vitam, atque adeò facta illustria omnia libro Annalium victuro pro rei majestate tanquam rarus Apelles depinxerit, ac demùm tabulas vel medio foro spectandas produxerit. Felicem Mæcenatem, qui gratum usque adeò habuit clientem.

Guillel-
mus Ang-
liæ Rex
literarum
ac litera-
torum
Mæcenas,

Singulari etiam, si non majori affectu literas literatosque profecutus est *Guillelmus Conquestor*, Anglorum Rex, & Normannorum Dux, qui licet à tenera ætate in bellis enutritus fuisset, non in literis versatus, literatorum tamen præcipuam curam habuit, eorumque quàm plurimos ad dignitates ecclesiasticas, cum potuit, promovit: sic enim ille apud Authorem, qui ejus morti interfuit, ut refert *Baronius*, ad Sacerdotes, qui tum aderant: *Thesauros meos jubeo dari Ecclesiæ & pauperibus, ut quæ congesta sunt ex facinoribus, dispergantur in Sanctis Sanctorum usibus. Debetis enim recollere, quàm dulciter vos amavi, & quàm fortiter contra omnes æmulos defensavi Ecclesiam Dei, Matrem scilicet meam nunquam violavi, sed ubique, ut ratio exegit, desideranter honoravi. Ecclesiasticas dignitates non venundedi. Simoniam detestatus semper refutavi. In electione personarum vitæ meritum, & sapientiæ doctrinam investigavi, & quantum in me fuit, omnium dignissimo ecclesiæ regimen commendavi. Hoc mirum probari potest veraciter in LANFRANCO, Cantuariensium Archiepiscopo, hoc in GILBERTO Fontanellensi, & DURANDO Troarnensi, Monachis Benedictinis, & in aliis multis Regni mei Doctoribus, quorum celebris laus personat in ultimis, ut credo, terræ finibus. Tales socios ad colloquium elegi, in horum contubernio veritatem & sapientiam, ideòque semper gaudens optabam eorum consiliis perfrui.*

Lanfran-
cum &
alios ad
dignita-
tes eve-
hit.

Reverà tanti Principis, tantique Regis erga literatos amor ita studiosorum animos accendit ad studia literarum, ut nullo unquam tempore tot reperiantur Normanni in eas incubuisse, quàm ætate Guillelmi. Præter cæteros enim, quos fama obscura recondit, floruerunt è nostris (f) *Lanfrancus, Anselmus, Paulus* Lanfranci Consanguineus, Abbas Cadomensis, deinde San-Albanensis, *Guitmundus* S. Leufredi Monachus, deinde Episcopus Averfanus, & Cardinalis *Goisbertus* Medicus Carnotensis, & Monachus Uticensis, & plures alii, quos passim commemorat *Ordericus Vitalis*.

Magno etiam in pretio ac amore Benedictinos habuit literatos *Henricus I.* Rex Angliæ. (g) Charissimus ei erat *Franco* Affligemiensis in Brabantia Abbas, qui duodecim libros de gratia Dei, illustre opus, composuit. Quo tempore (anno 1123.) in Angliam trajecit, magno non tantum in honore habitus, sed multis etiam muneribus ab *Henrico* Rege, aliisque regni Principibus cumulatus fuit; cujus beneficii memor eidem Regi statuat ad portam monasterii, quæ Regis dicitur, erigi curavit.

Guillelmo autem, *Henrico* & *Ælfredo*, Serenissimis Regibus, alii illustrissimi Angliæ Duces, de re literaria Benedictina, quàm optimè etiam meriti hinc commodum adjungi possunt; ita tamen, ut quæ de *Ethelwulfo*, seu *Adulpho*, Angliæ pariter Rege, memoriarum occurrunt, paucis præmittam. *Egberto* Regi Angliæ duo erant filii. Majoris natu hæreditati cum pater prospexisset, intensius disquirebat, cui filium juniorem *Ethelwolphum* in literis accuratè erudiendum committeret. disquirenti *Suithunus* monachus, celebri famâ cognitus, functione vel dignissimus judicatus est. *Guillelmus* Malmesburiensis in *Egberto* hujus facti sic meminit de *Suithuno* loquens: „Quocirca eum eatenus excoluit, ut & multa negotiorum, ejus consilio transigeret, & filium „*Adulphum* ejus magisterio locaret; „quo pacto futuræ prælusit felicitati adolescentis fortuna, ut à suo „sanctissimo Pædagogo addisceret, „qualiter non rudis olim ad gubernandam rempublicam procederet. „Puer Ventam Sincenorum (*Winchester*) imperio patris deductus speci-

Sub tan-
to Mæ-
cenate
non de-
erant Ma-
rones.

Henricus
I. Angliæ
Rex in
Franco-
nem mu-
nificus.

Egbertus
Angliæ
Rex suos
filios Be-
nedicti-
nis eru-
diendos
tradit.

men conspicuum de se exhibuit, & literas tanquam ex torrente vivo, ore pleno exhaustit; & regno patris nec expectato, nec optato subinde positus fuit. Et si enim sacris initiatus se Subdiaconum æterno Deo consecrasset, ab obitu tamen patris & fratris consensu publico in Regem electus fuit. *Guillelmus* Malmesburiensis electioni huic sic applaudit: „Est „enim Platonis vetus & laudata sententia, *tunc fore beatam rempublicam, si vel Philosophi regnarent, vel Reges philosopharentur.* Veritas dicti prodiit in effectum, per istum „*Atulphum*, cum patre defuncto, „quia alter legitimus hæres non extaret, ex gradu Subdiaconi *Wintoniensis* in Regem translatus est, „concedente Leone, illius nominis „tertio Pontifice Romano. „Hæc ille. *Ethelwolphus* verò, seu *Adulfus*, informationis non immemor, *Suithuno* Præceptoris, cum *Helonstanus* *Wintoniensis* Episcopus diem obiisset, episcopalem dignitatem adjudicavit. Tantæ gratitudinis ac beneficentiæ erat regius hic discipulus. Nunc à Regibus ad Duces.

Angliæ
Duces rei
literariæ
Benedi-
ctinæ Fau-
tores.

Primus est *Hunfridus* (h) Dux *Glocestriæ*, cujus laudes celebrant *Petrus de Monte*, Protonotarius Apostolicus, & *Lelandus* Anglus. Prior in Præfatione Operis, de *Vitiis inter se differentia & comparatione*, quod *Hunfrido* inscripsit, quem eximiis virtutibus, præsertim artium, liberaliumque scientiarum peritiâ ornatum fuisse testatur, affirmans inter cætera, Principem illum eo conatu, eo ingenio, ac studio literis incumbere assuetum, ut nihil illi sine librorum lectione jucundum, nihil gratum videretur. Disertioribus adhuc verbis is ipse Protonotarius *Hunfridi* Principis erga literas amorem collaudat in Epistola ad *Ambrosium Florentinum*, Præpositum Generalem conscripta, tradens se, quas ab ipso *Ambrosio Londini*, ubi Romanæ Curie negotia gerebat, acceperat, literas legendas præbuisse *Hunfrido*, qui (inquit) *hac singulari laude & gloria cæteros nostræ ætatis Principes antecellit, qui tantam literarum studiis curam, diligentiamque adhibuit, adhibetque quotidie, ut de omni disciplinarum genere (si quid in me est ingenii, si quid judicii) doctè, disertè, copiosè, ac memoriter loqui, ac disputare posse mihi videatur.* Hæc de *Hun-*

Hunfridi
Glocest-
riæ Du-
cis cura
de studiis.

frido *Petrus de Monte*. *Lelandus* verò nobilitatis omnis & eruditionis præmicem suo tempore unicum vocat. Solebat hic Princeps eò non rarò divertere, ubi viros insigni præditos doctrinâ comorari sciebat. Quâ laude cum *Monachi S. Albani* celebres haberentur, frequens apud illos erat, suâque sponte currentes stimulis quibusdam virtutis ac doctrinæ ad incrementa excitabat magna. Volupe est illis quidem tam bene erga politas artes adfectis, hujusmodi calcar perpeti. Sic inter *Hunfridum* & *S. Albani* monachos insignis orta est amicitia & familiaritas. Præcipuè *Hunfridus* Abbatem *Johannem Wethamstedum*, vulgò *Fruventarium*, reconditis ornatum literis, in deliciis ac amoribus habuit. In ejus gratiam cœnobii Bibliothecam, cœmtis variis, iisque selectissimis libris liberaliter auxit & ornavit, Abbas verò ut publico monumento gratitudinem erga Patronum testaretur, librum de *Viris Illustribus*, à se elaboratâ quâdam concinnatum diligentia, ejus nomini ac honoribus inscripsit. A Duce verò, qui apud *S. Albanum* sepultus fuit, vestimentorum synthese, pretii ter mille marcarum, & *Pembrokii* dominium obtinuit.

S. Albani
cœnobita-
tas ad ea
stimulat.

Johannem
Fruventarium
præ cæ-
teris in
deliciis
habuit.

Alter Mæcenas erat *Eduardus* *Stafford Buckinghamiæ* Dux, qui Collegium Cantabrigiense pro Monachis studiosis splendidè ædificavit. Unde vocatum est aliquanto tempore *Buckinghamicum*, donec ipso Duce, jussu Regis *Henrici VIII.* securi percusso desit illa appellatio. Mansit tamen in Monachorum possessione, donec ab eodem Rege omnia Monasteria Religiosorum fuere suppressa.

Eduardus
Stafford
Collegii
Cantabrigi-
ensis
restaura-
tor.

Feliciora habuit fata sub Rege *Eduardo* *Joannes Gifford*, Baro de *Brimfeld*, illustrissimæ inter Anglos profapiæ, qui Oxoniense Collegium pro Alumnis Benedictinis fundavit. Idem ipsis fuit,

Joannes
Gifford
fundat
Collegii
Oxonien-
sis.

*Quod Flacco, Variòque fuit. sumòq, Maroni,
Mæcenas atavis Regibus ortus eques.*

Cum enim *Benedictus* Papa XI. urgeret, ut Monachi literarum studia, quæ plerisque in Monasteriis magno disciplinæ regularis detrimento remissius colebantur, novo animi ardore resumerent, Congregationis Anglicanæ Præsidentes sapienti consilio statuerunt, duo insignia totius Communitatis, seu Congregationis Collegia excitare.

(h) vid. Em. Card. *Quitini* Epist. Dec. 1. n. 10. p. 7. & *Leland* c. 530. p. 437.

citare, ad quæ omnia Monasteria monachos studiorum causâ mittere tenerentur. Alterum Oxonii, alterum Cantabrigiæ excitandum erat. Quæ res cum ad aures illustrissimi Giffordi pervenisset, visus est sibi rem etiam Deo pergratam facturum, sibi quod Collegium Oxonii citius construeretur, illud de bonis suis fundaret. Cujus foundationis acta habemus sequentia. (i)

Tabulæ
fundationis.

Charta Joannis Gifford de Brimesfeld Fundatoris Collegii, sive Aulae Glocestriensis.

„Sciunt præsentis & futuri, quod ego Joannes Gifford, Dominus de Brimesfeld, pro salute animæ meæ, & animarum Mathildæ Longespæ quondam confortis meæ, & antecessorum, & hæredum meorum, dedi, concessi, & hac præsentis charta mea firmavi, Deo, & Beatæ Mariæ, & ecclesiæ Beatorum Joannis Apostoli & Evangelistæ, & Benedicti Abbatis & Confessoris Oxonii, & Priori & Communitati Monachorum ejusdem Ordinis, provincie Cantuariæ, ibidem causâ studii transmissorum seu transmittendorum sub forma debito modo provisâ, & statutâ per Generale Capitulum Ordinis, & Provincie prædictæ, omnes terras, & tenementa cum singulis suis pertinentiis, quæ habui in vico de Stockwellstrete in suburbio Oxonii; videlicet omnes terras, & tenementa, quæ habui ex dono & Feoffamento (k) fratris Willielmi de Havvil, tunc Prioris sanctæ domûs Hospitalis sancti Joannis Jerusalem in Anglia, & assensu & voluntate omnium Fratrum totius Capituli sui, & omnes terras, & tenementa, quæ habui ex dono & Feoffamento Joannis de Hangenport burgesii Oxoniensis, & totum illud tenementum, quod habui ex dono & Feoffamento Joannis Warson & Ydoneæ uxoris suæ; & totum illud tenementum, quod habui ex dono & Feoffamento Stephani de Cove, & Aliciæ uxoris suæ; ad foundationem & intentionem perpetuæ sustentationis Prioratûs & communitatis Ordinis prædicti ibidem in liberam, puram, & perpetuam eleemosynam, & quietam, habenda & tenenda prædictis Priori & Conven-

„tui, & successoribus suis, & communitati prædictæ, de me, & hæredibus meis liberè, quietè, ab omni servitio, exactione, & seculari demanda in perpetuum: & ego prædictus Joannes & hæredes mei prædictis Priori & Conventui, & successoribus suis, & communitati prædictæ, omnes prædictas terras, & tenementa cum singulis suis pertinentiis contra omnes gentes warrantizabimus, acquietabimus, & defendemus in perpetuum, ita quod prædicto Priori cedente, vel decedente, quilibet Prior succedens electus per Conventum dicti loci, mihi, & hæredibus meis tanquam patrono loci illius præsentetur, quem sine difficultate, dilatione, seu calumnia aliqua recipiemus. Et volo, & concedo pro me, & hæredibus meis, quod Subprior & Conventus ejusdem Prioratûs habeat & percipiat liberè, à tempore vacationis, omnes redditus, & proventus ad Prioratum, & communitatem prædictam pertinentes, sine aliquo impedimento vel calumnia mei, vel hæredum meorum in perpetuum. In cujus rei testimonium huic præsentis chartæ sigillum meum est appensum, his testibus, Domino Joanne Gifford consanguineo meo, Domino Roberto filio Pagani, Domino Radulpho de Georges, Domino Roberto de Stapilton militibus, & Joanne Lebritt, Jacobo de Ley, Joanne de Aqua, & aliis.

Hanc foundationem Rex Eduardus sequenti Instrumento ratam esse jussit.

„EDUARDUS, Dei gratiâ Rex Angliæ, Hiberniæ, & Dux Aquitaniæ, omnibus, ad quos præsentis literæ pervenerint, salutem. Licet de communi consilio Regni nostri providerimus, quod non liceat viris Religiosis, seu aliis, ingredi feoda alicujus, ita quod ad mortuam manum deveniant, sine licentia nostra, & Capitalis Domini, de quo res illa immediatè tenetur: volentes tamen dilecto & fideli nostro, Joanni Gifford, gratiam facere specialem: dedimus ei licentiam, quantum in nobis est, quod ipse quatuor messuagia, & unum tostum cum pertinentiis in Oxonio dare possit, & assignare dilectis nobis in Christo Priori, & Conventui Ordinis S. Benedicti Oxonii, ha-

à Rege Eduardo confirmantur.

„habendum, & tenendum eisdem Priori & Conventui, & successoribus suis in perpetuum, & eisdem Priori & Conventui, quod messuagia & tosta prædicta ab eodem Joanne recipere possint, similiter licentiam concessimus specialem. Nolentes, quod idem Joannes, vel hæredes sui, aut prædicti Prior & Conventus, & successores sui, ratione statuti prædicti per nos vel hæredes nostros inde occasionentur, vel graventur in aliquo. Salvis tamen Capitalibus Dominis Feodi illius servitiis inde debitis & consuetis. In cujus rei testimonium has literas nostras fieri fecimus patentes, teste me ipso apud longam Jethenton 12. die Martii anno Regni nostri decimo.

MEDICÆ Gentis eximiam liberalitatem, summumque in literas amorem, nec minorem in literatos beneficentiam fuisse, nemo eruditorum ignorat.

Quanta verò quàmque singulari (1) Cosmi I. Magni Hetruriæ Ducis fuit benevolentia, favor, ac studium, quo Vincentium Borgbinum, Abbatia Florentinæ alumnus ac Priorem complexus est? Florebat is magna doctrinæ opinione, præsertim in Romana Græcâque literatura, ac Hetruscis Musis, cui rara prudentia ac mirabilis in rebus agendis industria ornamenti plurimum afferebant. Quæ causa fuit, quod Cosmus I. celeberrimæ Academiæ Græcæ vice sui Vincentium præposuerit, suumque *Locumtenentem* declaraverit; *Franciscus* verò primus Cosmi filius & successor *Hospitalarium* magnæ Domûs Innocentium (quod munus Florentiæ præcipuum est ac perhonorificum) eum constituerit, ac brevè post Archiepiscopatum Pisanum eidem obtulerit, quem ille tamen pro eâ, quâ præditus erat, humilitate invictâ constantiâ recusavit.

Sed hæc veterum quodammodò Principum, Ducum, ac Regum; illud recentius de LUDOVICO XIV. Galliarum Rege, qui nascentia in Congregatione S. Mauri studia singulari favore excepit, florentia fovit, & jam mirificè propagata communivit. An non regia dignatio erat, quod è totâ tamque doctissimis Regni sui viris Benedictinos potissimum delegerit, qui ejus sumptibus atque auspiciis cum

Germaniam, tum Italiam peragrarent, quod comparatis manuscriptis codicibus Regiam Bibliothecam auferent, & ditarent? An non regia dignatio erat, quod in publicum summæ eruditionis ac doctrinæ testimonium complures eorum regie Inscriptionum Academiæ adlegerit, alios verò ad dignitates ecclesiasticas promoverit? è quibus unum nominare liceat (m) *Franciscum Placidum de Baudry de Piancourt*, Crucis S. Leufredi ab adolescentia monachum, & deinde Abbatem, quem ob virtutum ac doctrinæ splendorem (erat enim Doctor Theologus Facultatis Parisiensis) & alias eximias dotes Episcopum Mimatensem nominavit? An non regia

Editione dignatio erat, quod novam Operum S. Augustini editionem, opus viginti annorum, contra adversarios ac æ-

mulos non paucos augustissimo suo nomine illustrari ac patrocinio regio muniri permiserit? An non regia dignatio erat, quod sumptus atque impensas suppeditarit, quod Numismata, quæ *Anselmus Bandurivus* ex ejus deprompta regio nummophylacio illustranda suscepit, æri incidi possent? Quid? quod hunc ipsum *Baudurivum* in regia Inscriptionum & bonarum literarum Academia titulo Socii honorarii condecorari jufferit. An non regia dignatio erat, quod (n) *Eugenium Gamurinum*, qui tomum quartum Operum suorum ei dicaverat, Consiliarii ac Eleemosynarii titularis decoraverit, aureâ torque cum aureâ itidem sui imagine donaverit, regisque negotiis obeundis Genuæ aliquandiu Agentis titulo deputaverit? An non regia dignatio erat, quod *Victorium Syrum* (o), nobilis præstantisque Scriptoris famâ inclytum, ex Italia in Gallias evocaverit, Regium suum Historiographum, ab Eleemosynis, & à Consiliis Statûs elegerit, insignis quoque, ac pinguis Abbatia ex regia munificentia auxerit re-

ditibus? An non regia dignatio erat, quod *Joannem Baptistam Ferretum* (p), qui *Musas Lapidarias*, celebre antiquarium opus, ei nuncupaverat, haud exiguâ pecuniæ summa donatum suumque historiographum renuntiatum ex eadem Italia in Gallias invitaverit? Quibus rebus fiebat, ut Gallia universa facillè intelligeret, &

operum S. Augustini tueretur.

Bandurivii honoribus & beneficiis ornat.

item Gamurinum,

Victorium Syrum,

Joannem Bapt. Ferretum.

(1) Armell. part. 2. Lit. V. pag. 17.

(m) Gall. Chr. tom. 1. pag. 110.

(n) Armell. Bibl. Casin. Congr. part. 1. p. 158.

(o) loc. cit. part. 2. pag. 215.

(p) l. c. p. 23.

(i) Apud Clem. Reynerum in Apost. Bened. Append. 2da Part. num. 45. pag. 55.

(k) Feoffamentum est colonia, villa seu prædium beneficiarium, aut rusticum.

quid de Benedictinorum studiis Rex Ludovicus judicaret, & quid aliis praescriberet.

Exemplum Regis sequuntur

Unde illustrissimus vir D. Joannes Baptista Colbert, generalis aërii moderator, summusque regionum aedificiorum Praefectus, pro amore suo ac studio in bonas artes & scientias, quas ad regni decus & ornamentum modis omnibus promovere satagebat, viros eruditos à Congregatione sancti Mauri eximiis ornavit beneficiis. *Mabillonium* (q) praepriis inter Sodales facile praecipuum tenentem locum, sibi que jam dudum & virtute sua, & eruditione notissimum, inter beneficiarios Regis describi curavit, constitutaque ei ex aërio regio annua pensione misit, qui schedulam deferret. Sed qui repulsam ferre, in iis praefertim rebus, non solebat, miratus est, regiae munificentiae dona à *Mabillonio* recusari. Ubi enim schedulam vidit humillimus, & religiosae paupertatis amantissimus monachus, statim abnuit, nec ullâ ratione flecti potuit, ut acciperet. Id unum responsi ab eo elici potuit, se illustrissimo Mæcenati pro liberalitate ac beneficentia, quam maximam posset, habere gratiam; cæterum se nullius rei indigere, utpote cui necessaria omnia, pro statu ac conditione, affatum è monasterio, & Congregatione suppeditarentur; se id unum ab illustrissimo viro efflagitare, ut Congregationi suae, quæ literas literatosque pro modulo colit, favere pergat; quod si obtineat, se opipare muneratum ac perbeatum existimare. Sic fuit viri piissimi animus, quamdiu vixit: nec semel alias ejusmodi pensiones sibi ab amicis oblatas accepturum se constanter negavit, studio paupertatis utique, monasticarumque legum, quibus nihil potius unquam habuit.

Mauritius le Tellier Archiep. Remensis,

Ab obitu Colberti Illustrissimus *Carolus Mauritius le Tellier*, Archiepiscopus Remorum, nullam omnino rem, quæ ad literarum studia in doctissima Congregatione S. Mauri fovenda spectaret, sibi praetermittendam existimavit. Hinc illi *Mabillonius* Annales Benedictinos inscripsit, quemadmodum Colberto Librum de *Re Diplomatica* dedicaverat, quò pro tot, tamque eximiis collatis beneficiis nomine totius suae Congregationis debitas referret grates.

Non faventem minùs suis suorùmque sodalium studiis habuit Illustrissimum Comitem de *Pontchartrain*. Cùm enim anno MDCCI. regiam Inscriptionum Academiam novo Sociorum delectorum supplemento augeri, novisque statutis informari Rex Christianissimus jussisset, in spectatissimorum hominum cœtum merito & eruditione suâ adscitus est *Mabillonius*, literasque eâ de re ad illum scribere dignatus est praefatus excellentissimus Comes. Delatum honorem tantum refugit vir modestissimus, quantum alii ambiunt, accepit tandem à Clarissimo Abbate *Bignonio*, majoribusque suis jussus. Tam inclyti nominis socio auctam se gloria est Academia, quantique eum faceret, publicis argumentis occasio fuit, demonstravit. Cui quidem existimationi pro virili suâ parte respondere conatus est gratissimus *Mabillonius*, Academiam, quantum per occupationes licebat, frequentando, eamque novarum lucubrationum lectione interdum recreando.

Comes de Pontchartrain.

Illud de *Mabillonio* non postremo etiam rei literariae Mæcenate, attere hinc visum est, quòd non minùs ipse doctissimus, quàm doctrinæ apud alios, non Ordinis nostri tantum, sed exteros etiam promovendæ mirè fuerit studiosus. Praecipue verò ut juvenes rectè instituerentur, curæ habebat. Unde non sine ingenti animi lætitia, relictis interdum feriis etiam studiis, iis ultrò aderat juvenum exercitationibus, annis abhinc aliquot in multis Parisiensis Universitatis Gymnasiis institutis, in quibus non sine spectantium admiratione audiuntur Juvenes, qui de rebus etiam gravioribus senili planè judicio edisserunt, elucidantque mirum in modum propositas sibi difficultates. Tum verò mirificè capiebatur *Mabillonius*, cùm eosdem de *Historia*, selectisque SS. PP. Operibus disputantes audiebat; ratus nimirum fructus inde uberrimos collecturam aliquando Rempublicam. Quamobrem nullo non studio contendebat, quòd similes in aliis Regni provinciis instituerentur exercitationes: adeò Reipublicæ bono (cui promovendo plurimum confert accurata *Juvenum institutio*) potissimum intentus erat. Nec parùm (r) sanè Parisiensis juvenus ad optima & praestantissima quæque tan-

Mabillonius rei literariae promovendæ studiosus.

tanti viri praesentia & applausu concitata fuit.

Superiores Congreg. S. Mauri suorum studia promovent.

Quia verò *Mabillonius* animo ita erat comparatus, ut quæ beneficia literaria in universam S. Mauri Congregationem ab aliis collata fuerunt, sibi soli facta esse autumaret, id genus Mæcenates debitâ laude nequidquam frustravit. Duos verò præ aliis Congregationis San-Maurianæ Praepositos Generales encomiis cumulat, *Bernardum Audebertum*, & *Vincenzium Marfollum*. Illum quidem quòd *Acherii Spicilegium*, aliâque Opera foverit; quòd Operum Melliflui Doctoris emendatiorem editionem singulari studio promoverit; quòd Augustini novæ editionis consilium adortus sit; quòd denique nihil non tentarit, ad excitanda in subditorum suorum animis sacra literarum studia, & ipsum (*Mabillonium*) ad hanc studiorum partem adaptarit. Hunc verò dilaudat, quòd magna ipsi cura fuerit de instituendis Bibliothecis, quòd lectissimos studiorum socios, *Michaëlem Germanum*, *Joannem Jesenetum*, *Theodoricum Ruinartum*, aliosque ipsi adjunxerit, quòd occasionem conficiendi varias literarias peregrinationes suppeditarit; consilium de concinnandis Patrum editionibus *Ambrosii*, *Hieronymi*, aliorumque inierit. Quibus duobus Praepositis Generalibus à *Mabillonio* dilaudatis, duos ego alios libenter adjicerem, *Carolus Petey de l'Hostellerie*, & *Dionysium de Sainte Marthe*, quorum zelo in promovendis in Congregatione S. Mauri sacrarum literarum studiis nihil profus potuit adjici. At enim quæ postea dicenda sunt, hinc antevertere non juvat.

Ecclesiae Praefules rem literariam fovent Benedictinam,

Acca Hagustaldensis,

Aldredus,

Si jam post Reges ac Imperatores, Ecclesiae Antistitem atque Episcoporum propensam voluntatem in rem literariam Benedictinam multis depraedicare velim, non exiguum mihi dicendi campum aperiri video, sed in aliquorum benevolentia multorum studium adumbrasse sufficiat. *Eddius*, cognomento *Stephanus*, monachus Cantuariensis, cùm esset tersè, nitidè, eleganter eruditus, eo nomine charissimus fuit *Acca*, Hagustaldensi Episcopo, & *Tathberto* Abbati. *Folchardum* Cantuariensem etiam monachum, doctrinâ eximium *Aldredus* Eboracensium Archiepiscopus tam singulari amore prosequutus est,

ut erga illum omnibus candidi Mæcenatis officiis usus sit. *Alcumi* singularis fautor ac Mæcenas erat *Egbertus*, Archiepiscopus etiam Eboracensis, de quo ut nihil dicam, vel jam aliò locò dicta non ad fastidium repetam, *D. Anselmum* Cantuariensem Archiepiscopum inter Mæcenates referre non dubito, eâ causâ, quòd magistrum, qui Religiosos juvenes Benedictinos rerum praclarissimarum scientiâ informabat, beneficiis ornare statuerit. In epistola (s) namque ad *Anselmum* nepotem hæc attexuit: „Saluta magistrum tuum ex nostra „parte amicabiliter: Cui (si Deus „mihi opportunitatem dederit) & „pro te, & pro aliis fratribus, quos „docet, & pro suis moribus bonis, „verè desidero prodesse. Interim tamen „posui super Domnum Priorem, „& multum rogavi illum, quatenus „illi ita bene faciat, ut ei se „conjunxisse vobis non displiceat. „Intellexit nempe sapientissimus Archiepiscopus, scholarum magistros beneficiis esse cumulandos, ne ab indefesso instructionis ardore, uti fieri amat, magno cum studiosae juventutis detrimento vel omnino abjungant, vel certè quidem multum remittant.

Anselmus Cantuar.

Lupus, Abbas Ferrariensis, cùm à teneris admirandam discendi sitim expertus esset, eam tamen ob praceptorum inopiam, & collapsam majorum studia vix expleret, denique *S. Aldricum* (t) Senonum Archiepiscopum, Mæcenatem, & Patronum nactus est, qui eum Fuldam tanquam ad humanarum divinarumque literarum nobile emporium suo sumtu misit.

Aldricus Senonum Archiep.

PETRUS DAMIANI à Cæsare Petrus Egassio Bulæo inter rei literariae (quidni etiam *Benedictinae Familiae*, cujus erat alumnus) Mæcenates numeratur. Anno 1072. inquit, obiit insignis ille tum multiplici literarum cognitione, tum moribus clarus, & tot legationibus in Franciam ad *Henricum* & *Philippum* perfunctus, tot denique Pontificibus, & Regibus, & viris doctis charus Petrus *Damiani* Cardinalis, Episcopus Ostiensis, *Literarum sui seculi Patronus* & praesidium ac decus.

HUGONIS, Episcopi Herbipolen- sif, velut rei literariae Benedictinae non infimi Mæcenatis, honorificè meminit

Joan-

(q) Ruinart. in vit. Mabill. p. mihi 62.
(r) Ruinart. in vit. n. 43.

(s) Extat Spicil. Acher. Tom. IX. vet. edit. nov. m. p. 435.
(t) Broyer. Fuld. Antiq. lib. 1. c. 10. p. 38.

Joannes Trithemius in Hirsaugiæ Analibus. Cùm enim sub finem seculi X. Ecclesiæ Herbipolensis clavum teneret, virque esset multæ sapientiæ & doctrinæ, monasterium S. Burcardi, primi Præfulis Wirzburgensis, ab ipso in suburbano constructum non magnificè tantùm reformavit, sed scholas etiam monachorum instituit, quibus Arnoldum, Cœnobii Hirsaugiensis monachum doctissimum præfecit; ubi is docendo & scribendo non minorem eruditionis gloriam sibi acquisivit, quàm scholæ, cui præfectus erat, comparavit.

Richardus Episcopus Dunelmensis.

RICARDUS ANGARVILLUS (inquit Joannes Pitseus) natione Anglus, patriâ Suffolciensis, civitate S. Edmundi Buriensis, unde & de Bury cognominari solet, ex Monacho Dunelmensi Ordinis S. Benedicti factus est primùm Regis Eduardi III. Cancellarius, deinde anno Domini 1333. Episcopus Dunelmensis. Vir qui cùm multâ pietate conjunctam habuit singularem doctrinam. Videtur fuisse sacræ Theologiæ Doctor Oxoniensis. Nam ibi, teste Joanne Rosso Warwicensi, annis multis studuit, & ad summam tum in sacris, tum in profanis literis pervenit cognitionem. Inter fautores bonarum artium & literatorum hominum ætate suâ primas obtinuit. Plerisque doctis per illa tempora cognitus, & dilectus, in quibus etiam non pauci munificentiam ejus & magnas largitiones sunt experti: Mira industria, & ingentibus expensis in Universitate Oxoniensi gratus alumnus erexit Bibliothecam, & in publicam studiosorum utilitatem selectissimis quibusque libris copiosè instruxit. De cujus Bibliothecæ institutione, & miro, quem habuit, librorum amore scripsit opus egregium, quod in suo secessu Auclaudensi ad finem perduxit die 24. Jan. anno salutis humanæ 1344. ætatis suæ 58. Præfulatûs undecimo, ex quo tempore *Philobiblos* cognominari cœpit; nam opus ipsum inscripsit *Philobiblon*, seu de amore librorum. Hæc D. Pitseus. *Cujus libri exemplar*, inquit Clemens Reinerius (u), *habemus in nostra Bibliotheca*. De hujus *Richardii* patrocinio literatis viris præstito, *Balæus* fatetur, omnium fautorem fuisse literatorum maximum, non secus atque olim sub Augusto Cæsare Mæcenas ille Hetruscus fuit;

Oxonii publicam erigit Bibliothecam.

Philobiblos nominatur.

Ejus encomia.

Additque autor catalogi Episcoporum Angliæ in scripto Anglico, in quibus se modestiorem longè virtutisque amantiorem, quàm in Latino præstitit, semper domi suæ magnum numerum habuisse Sacellanorum, qui omnes fuere doctrinâ insignes, inter quos recenset *Thomam Bradwardinum*, postea Archiepiscopum Cantuariensem (à monachis nostris ad eam dignitatem bis postulatum & electum) *Richardum Rudolphi*, deinceps Archiepiscopum Armacanum, *Gualterum Barlaam* vocatum in scholis Doctorem planum, seu facilem, *Robertum Holcot*, *R. Killington*, sacræ Theologiæ Doctores, *Richardum Wentworth*, postea Londinensem Episcopum, & *Gualterum Segrave*, postea Episcopum Cicestrensem. Morem illi fuisse scribit idem Auctor, semper in prandio aliquem librum electum à Sacellano distinctè legi facere, & magnam partem sequentis diei (nisi negotia gravia inturbarent) cum suis Sacellanis de argumento, quod legebatur, collationem instituire. --- De erectione autem Bibliothecæ Oxoniensis docet idem autor, etiam quinque studiosos viros sumptibus necessariis dotasse, qui curam Bibliothecæ diligentem haberent. Tantum librorum & eruditorum Mæcenatem Congregatio Anglicana protulit illis temporibus.

RICHARDI successor fuit in Episcopatu Dunelmensi THOMAS de Hatfeild ab an. 1345. ad an. 1381. Is Collegium pro octo Monachis Ecclesiæ suæ cathedralis Dunelmensis in Universitate Oxoniensi fundavit: de qua fundatione *Guilielmi de Chambre* (x) verba, licet minùs Latina, referre me non pigeat. „ Præterea, inquit, Collegium „ octo Monachorum de Monasterio „ Dunelm. & puerorum in Artibus „ studentium in loco Monachorum „ Dunelm. Oxoniæ super Candich „ fundavit, perpetuis temporibus duraturum; & pro terris, possessionibus, & ecclesiis pro perpetua sustentatione dictorum Monachorum „ octo, cuilibet viz. monacho 4. l. „ per annum, & 7. puerorum, cuilibet „ puero per annum 5. marcas impetrandis & approximandis, & 3. pro habitaculis dictorum monachorum „ & puerorum usibus aptis & amplis „ andis assignavit & solvi fecit in vita sua Domino Johanni de Berring-

Viros eruditos domi alere solebat,

& librum Mensæ prælegi curabat.

Thomas Episcopus Dunelmensis fundat Collegium octo Monachorum Oxonii.

ton Monacho Dunelmensi 500. marcas. „
 Gerardus GERARDUS (y) ex Abbate S. Bertini Episcopus Sancti Audomari, renunciatus est anno 1562. retentâ simul abbatiâ, quam prudentissimè jam dudum administraverat, Pontifice, ac Rege Hispano, Belgii domino, annuentibus. Is (Molani verbis utor) necdum in Episcopum postulatus, ac proinde ut Abbas in sua civitate incepit in honorem septuaginta duorum discipulorum Christi, pro totidem studiosis foundationem erigere, ac dotare, ne unquam civitati aut territorio Audomarensi boni & veri pastores, ab Abbate plerisque in locis nominandi deessent. Ad quorum etiam institutionem, & totius urbis ornatum Episcopus factus Collegium Societatis Jesu ibidem & erexit, & dotavit. Lovanii alterum instituit, quò delecti juvenes, Theologiâ, cæterisque disciplinis imbuendi mittuntur. Mortalitem explevit 17. Martii an. 1577. & in ecclesia PP. Soc. Jesu, quam ipse fundaverat, tumulatus est cum hac inscriptione: *Reverendissimus & piissimus DD. Gerardus ab Hamericourt, primus Episcopus Audomarensis, idemque Abbas inclyti monasterii S. Bertini, atque Fundator hujus Collegii & templi nominis JESU, nec non pauperum studiosorum Collegii Bertiniani, sepeliendi sui corporis locum sacrum pie hic sibi elegit. Anno Domini MDLXXVII. mense Martio. Quem sacer Clerus & Religiosi Patres Bertiniani, atque Collegii Societatis Jesu in hoc tumultu mæsti posuerunt, ut optimi fundatoris devotioni ac munificentia satisfacerent, pro cuius animæ sempiternâ quiete, Christiane Lector, ora religiose Christum Dominum nostrum.* Sed quorsum hæc refero? nunquid scholas Jesuitis erigere, rem est promovere literariam Benedictinam? Etiam: non enim Ordinis etiam nostri interest, juvenes ac adolescentes literis atque moribus, quod in Societatis Jesu scholis fit, rectè institui, ut cùm alumni in religiosum coetum recipiendi sunt, magna eorum suppetat frequentia, quò exclusis illiteratis ac immorigeris non nisi spectatæ virtutis ac doctrinæ recipi valeant. Certè in scholis, quas Gerardus Episcopus & Abbas

Quam ob rem, vel cui bono?

Societati Jesu administrandas tradidit, quàm multi juvenes liberalibus artibus perpolitum tum in Bertinianum, tum in alia Ordinis nostri in Belgio monasteria recepti fuerunt, qui subinde rem literariam Benedictinam eruditione & doctrinâ illustrarunt. Sed hoc Collegium Jesuitis à Benedictino Præfule constitutum, nominasse sit fatis; nostram nunc spartam excolamus.

AUGUSTINUS de GRIMALDIS, Augustinus de Grimaldis Grafensis Episcopus, ingenio tantùm & doctrinâ, sed nobilitate, dignitate, atque rerum copia etiam præstabat, ita viris Familiæ nostræ literatis non modò prodesse poterat, ut multi, sed etiam volebat, ut pauci. *Gregorius Cortesius*, Monachus adhuc Lerinensis, postea verò S. R. E. Cardinalis, ejus plurima, eaque non minima in se, suosque Sodales, Lerinenses Monachos, collata beneficia his verbis deprædicat: (z) „ *Tu*, (sic enim Augustinus „ num Episcopum alloquitur) *Tu „ nostri causa legatos ad principes Ordinis nostri, atque ad ipsa comitia „ destinasti*: tu magno sumptu & labore copiosissimâ librorum suppellectili undique conquista, universam „ fam usibus nostris exposuisti: Tu „ ut nobis librorum copia fieret, „ quò excubendi laborem effugeremus, rationem excogitasti: Tu amoenissimo in loco pulcherrimis ædibus „ extructis, partem in eis longè pulcherrimam atque saluberrimam ad „ usum nostrum accommodasti: Tu „ postremò (quod minimum fortasse „ tibi videtur) mihi autem, ex quo „ patriam & fatis amplum patrimonium sponte reliqueram, instar est „ maximarum divitiarum, ut comòdè sumptus mihi suppeditentur, „ habitâ imbecillitatis meæ ratione „ providisti. „ Sic illustrissimi hujus Antistitis beneficio *Cortesio*, cæterisque Monachis Lerinensibus, & otium & facultas in studiis acquiescendi suppeditabatur, quod ille meritò tantifecit, ut partem sibi beatæ vitæ maximam ab eo esse collatam in literis ad amicos scriptis deprædicarit.

Ut eos jam Ecclesiæ Antistites Marcus Sitticus Archiep. Salisburg. commemorem, qui nostrâ ac superioribus re ætate publicas scholas Benedictinis commiserunt, à MARCO SITTICO (a)

(y) Gall. Chr. Tom. III. pag. 764.

(z) epist. famil. pag. 181.

(a) Mezger Hist. Salisburg. Lib. v. c. xviii. pag. 683.

(u) in Apostol. Benedictin.

(x) In Hist. Dunelm. apud Henr. Warthon Angl. Sac. P. I. p. 770.

ex Comitibus ab *Hohenembs*, Archiepiscopo & Principe Salisburgensi, exordium capiam. Cum Celsissimus hic Archipræful consilia de studio erigendo secum animo agigaret, à multis verò, quibus docendi spartam obtulerat, repulfas esset passus, illarum pertæsus, atque consilii dubius, aliquando Virum prudentiâ & pietate insignem, cujus colloquio sæpius utebatur, è RR. PP. Capucinatorum familia (*Sylverius* illi nomen) interrogat, an aliæ fores superessent, quæ sine repulsa tentari possent? Hinc ille

Ex confilio P. Sylverii Capucini,

lætus de oblata occasione comendandi Divi Benedicti sacrum Ordinem, quem Seraphica Capucinatorum familia à primis initiis cultu & amore prosequitur. Imò, inquit, Princeps Illustrissime, dantur etiamnum fores, quæ si nunc pulsantur ultimæ, forsitan patebunt primæ. Novi suæ Celsitudinis proclivem erga D. Benedicti Ordinem benevolentiam. Novi quoque hujus antiquissimi instituti amplitudinem & vires. Cur hunc in præsententi negotio præterimus? si sapientiæ literariæ pomum digniori tribuendum? huic detur: nam meritò primus est: à quo per *D. Rupertum* huic provincie illata fides, jacta Archidiececeos fundamenta, derivata usque in hunc diem ingentia sive coeli sive terræ bona. Ordo amplissimus est: quos vicinia modò non potest, viros variâ eruditione exulta dabit Suevia, dabit Helvetia, dabit Bavaria, dabit Austria. Novi ego monasteria, quorum unum integro Gymnasio erudiendo sufficiat. Et quid, si plura, si totæ provincie ad missionem Religiosorum jam expertæ pietatis & eruditionis conspirent?

Gymnasium Salisburgense Benedictinis committit.

Hiscæ prudenter dictis aures præbuit Celsissimus Princeps, Divi Benedicti Familie, quam *S. Rupertus* in Urbe Salisburgi fundavit, juventutis institutionem commisit; Gymnasium in Academiam, cum prosperi successus majora suasissent, erigendum excitavit, ac pro sex Professoribus alendis, quorum cura sit, Theologiam practicam, Dialecticam, & cæteras inferiores scholas docere, ter mille florenos è Camera Archiepiscopali in singulos annos constituit. Verum triste ac præmaturum *Marci Sittici* fatum biennio subsecutum æquè timore ac moerore Patres perculit, nec coeptum opus in herba opprimeretur. Metum abstulit Reverendissimi Capituli Metropolitanici, & subsecuti Illustrissimi

Principis *Paridis Lodronii* clementia: nam illud unanimi consensu studiorum promotionem conclusit, & in Patrum sustentationem 600. florenos adjecit. Huic concluso plurimum adjumenti suâ autoritate contulerunt duo Reverendissimi Canonici, *Marquardus de Schwendi*, & *Marquardus à Freyberg*, rerum Benedictinarum, præsertim in Imperio, apprimè consilii, qui non minùs incrementum, quàm initium studii Benedictini inter primas curas habuere.

Porro Illustrissimus Princeps *PARIS Archiepiscopus Lodronii* non minùs *Marquardus Sittico* in benevolentiam, quàm in Archiepiscopalem Mitram successit. Studium namque, quod aliquot annis intra Gymnasia angustias constituerat, in justæ Academiæ & Universitatis corpus extulit, ac Ordini S. Benedicti pleno jure in perpetuum tradidit, & contra quamcunque vim aut turbationem auxilium & opem promisit: nequè in suis ditionibus subjectis alteri, quàm Benedictino Ordini Gymnasia vel Academiæ permittere pollicitus fuit. Quæ omnia pariter à Capitulo Metropolitano ratihabita, subsignata, & sanctè hucusque observata fuerunt.

GUIDOBALDUS, Comes de *Thun*, Archiepiscopus & S. R. E. Cardinalis, Musas Universitatis Benedictinæ sub Purpura sua non tantùm perennis tutelæ, sed & benevolentie securas esse jussit. Sæpius literariis certaminibus, quibus sui Nominis auspiciis lubens indulgebat, aderat, haud indignum ratus suæ dignitatis fastigio, si illa sua præsentia, quandoque etiam gratiosissimâ interlocutione dignaretur. Duos Universitatis Rectores, *Romanum Müller*, & *Alfonsum Stadlmayr*, in paucis charos, & inter intimos habuit. Idè gratæ Musæ Pientissimo Clementissimoque Principi, & Patri, erecto Mausolæo, & variis Emblematis lugubriter exornato, justa funebria moestæ persolverunt.

MAXIMILIANUS Gandolfus, Comes de *Kuenburg*, Archiepiscopus & Cardinalis, mox in primo suo ad Universitatis Benedictinæ Collegium accessu clementissimæ munificentie vestigia impressit. In eo sacri Rosarii Archifraternitas magno populi concursu frequentata carebat honorario argento, quod vel Aræ Ministros, vel ipsam Aram pro dignitate ornaret. Princeps Ministros textili argento vestit, aram argenteo Servatoris Crucifixi

Accedunt duo alii Mæcenates Canonici Salisburg.

PARIS Archiepiscopus in Gymnasium in Academiam erigit.

Guidobaldus institutum provehit.

Maximilianus Gandolfus Collegii Aracimeliis ornatur.

fixi simulacro, fenis ex eodem metallo candelabris, ac quaternis floritheciis exornavit. Hæc fuere prima tum religiosissimæ pietatis, tum clementissimæ erga Benedictinam Universitatem benevolentie initia, deinceps in majora incrementa provectæ, prout ex eo immortali beneficio elucet, quòd ecclesiam in Plain Consolatrici Virgini Thavmaturgæ à se positam Collegio Benedictino Academico tradiderit. In delectu verò Sacerdotum, qui loci sacri curam gererent, haberi rationem, cum primis illorum, voluit, quorum extaret in tradendis literis de re communi & Academia bonum meritum.

Joannes Ernestus Templi Academicum erigit.

JOANNES ERNESTUS (b) ex Comitibus de *Thun*, Archipræful, pro Collegiis Academicis Templum eduxit sumptuosissimum, Immaculatæ Virgini dicatum: ferunt, impenitæ modum ducenta millia superasse: aream ædificio dedit locus, in quo Gymnasium fuerat equestre per tempus æstivum. Occasio fruendi talis: Invitatus erat ab Academicis ad rem Divinam, in Auditorio Comico tum fieri solitam: id ille non ferens, nolite, nolite, ait, miscere sacra profanis. Mox operi manum adjecit, absolvitque structuram cum ara majore, quam æternæ Sapientie dicavit; reliquas ab eo coeptas occupavit mors: eæ sunt quatuor: *Ara D. Thomæ Aquinatis* sacra pro Theologis, altera pro Jurisperitis *D. Ivoni*, tertia *SS. Cosmæ & Damiano* pro Medicis: postrema pro Philosophis *S. Catharinae*. Propylæum ædis ad leges architectonicæ bellissimum est.

Leopoldus Archiepiscopus & alii successores pari certant munificentia.

LEOPOLDUS (c) ex Baronibus de *Firmian*, b. m. Archiepiscopus, ut Academiam Salisburgensem olim discipulus in paucis egregius honestaverat, ita deinde & gloria doctrinæ, & certaminibus literariis palàm susceptis, & præsertim insignibus gratiis & beneficiis peramplius exornavit. Haud minora sunt decora, quibus ejus Successor *ANDREAS JACOBUS* Comes de *Dietrichstein* Benedictinum hocce Palladium illustrasse memoratur. Spes verò nos tenet fore, ut hodiernus Princeps & Archipræful *SIGISMUNDUS Christoph.* ex Comitibus de *Schratzenbach* pari bonas artes provehendi studio, & animi magnitudine cum decessoribus certare contendat.

Specialis etiam locus ac memoria Abbates inter Mæcenates Universitatis Salisburgensis aliquibus Abbatibus (d) de Abbatibus ad S. Petrum Salisburgi, qui difficili suscepto itinere pro viribus laboravit, ut à viris Benedictinis Salisburgenses Scholæ excitarentur. Tum *Gregorio*, Præfuli *Ottoburano*, qui aliis Abbatibus humeros subducentibus, occasionem instaurandæ in sacro Ordine rei literariæ tanquam divinitus datam, & si modò dimitteretur è manibus, haud facillè prendendam, utràque manu complexus mox è suo monasterio coloniam sex Professorum submisit, & aliis in Imperio Abbatibus, ut in foedus convenirent, author fuit. Deinde *Alfonso* Weingartensi, cujus indefessæ vigilantie & solertiæ debet Universitas, quòd Illustrissimus Archiepiscopus *PARIS* Juridicæ Facultati opulenta fundatione prospexerit. Ipse Academica Auditoria unà cum Convictu, ut hodie videntur, oeconomicis ferè mediis & Abbatum subsidiis à fundamentis extruxit: exercendæ juventuti raræ artis & operis Theatrum condidit; totis viginti tribus annis, quibus Magnifici Rectoris munere functus fuit, maximoperè intentus, ut Cathedræ viris insignibus, Facultates numerosis discipulis, & Scholasticis exercitiis, Universitas tota Fœderatorum Præfulum accessibus magis magisque floreret. Quò factum, ut præter Sueviæ & Baviaræ Antistites, quorum plerique jam à primis initiis pro conservatione Universitatis in foedus convenierant, etiam Superioris Austriæ Abbates anno quinquagesimo secundo foederi accesserint. In cana demùm senectute domesticâ mitrà meritissimè coronatus, etiam sub Præfuli titulo & dignitate supremam Universitatis curam gessit, quin septuagenario major seculari solennitati anno octogesimo secundo præfens interfuit.

Sed jam non id ago, ut merita Abbatum nostrorum in rem literariam Benedictinam Lectoris oculis hic subijciam, paulò post uberius id acturus: quò affectu alius illustrissimus Ecclesiæ Præful illam complexus fuerit, potius videamus. *JOANNIS FRANCISCI*, ex Illustrissimis Baronibus *Eckerianis*, Episcopi *Frisingensis*, quem *Clemens XI.*

(b) R. P. Marcus Hanfzius in Archiepisc. Salisburg. Histor. pag. 852.

(c) Idem l. c. pag. 918.

(d) Mezger l. c. pag. 714.

XI. *verum Ecclesie suae Pastorem* dicere dignatus est, animum gravis cura multo tempore pulsabat. Frisinga olim dicebatur, & reapse erat *mons doctus* (e). Decursu vero annorum eo prolapsa fuere Musae Frisingenses, ut, si capacia caeteroquin adolescentium Frisingensium ingenia ultra prima Latinae linguae rudimenta eluctari vellent, magnis sumptibus solum vertere, & aliud migrare deberint, ingenti sane Urbis & publicae ac privatae rei dispendio. Praeterea urgebant Decreta Conciliorum, ac maxime Tridentini, ut in civitatibus Episcopalibus instituerentur semina, in quibus juvenus & Clerici bonis artibus ac scientiis imbuerentur, & ad curam animarum dextre gerendam aptarentur. Et summi quidem Pontifices id ipsum apud Frisingenses urgebant ab annis fere centum, aut amplius: aut sine fructu, cum vel temporum injuria, vel etiam hominum incuriae obstitissent. Ut huic malo remedium opponeret providentissimus Princeps, & Pontificis mandatis morem gereret, anno 1697. assensiente Reverendissimo Cathedrali Collegio Scholas erexit. Diu vero deliberatum fuit, quibus praceptoribus Scholarum illarum cura esset committenda.

Erat eo tempore Frisingae in Episcopali Aula R. P. *Romualdus Haimbinger*, in inclyto Monasterio Ettalensi Professor, Ss. Theologiae & J. U. Doctor, quem ceu virum optime de se meritum Celsissimus Princeps inter caeteros quidem Consiliarios Ecclesiasticos numeraverat, re ipsa vero consiliis etiam arcanioribus saepius adhibuerat. Hic clementissimo Principi autor denique fuit, ut Gymnasium Benedictinis hominibus concredere, sub quorum cura etiam Salisburgensis Universitas egregie effloresceret. Id consilium tanto promptius audivit Clementissimus Princeps, quanto certior erat, nullos praepceptores congruentius evocari posse, nisi ex Divi Benedicti Ordine: cui Ordini etiam ipsa Episcopatus primordia in acceptis essent ferenda. Celsissimi mentem postea approbante Cathedrali Collegio, unanimi consensu decretum est, ut hac vice tres e Monasteriis Benedictinis Patres evocarentur, qui recens suscitatis Scholis praessent, exemplo minime inau-

dito, cum eruditi omnes perfectissimum sibi habeant, Benedictinorum hominum opera primas per Europam Academias Christianas consurrexissent, & ab iis gubernatas fuisse.

Ut vero Frisingensium civium gaudia fierent pleniora, placuit Celsissimo Principi, atque Reverendissimo & Illustrissimo Cathedrali Collegio Benedictinis Professoribus Frisingenses Scholas, in urbis medietate erectas, publice concredere. Comparuit inter buccinarum & tympanorum laetos applausus ipse Clementissimus Fundator cum universo Famulatio Aulico, & e Cathedrali Collegio plerique Reverendissimi Domini Canonici, curribus spectabili serie advecti.

His accessere Reverendissimi tres Praefules; item aliorum DD. Canonorum, Clericorum, Religiosorum, civium ac plebis ingens multitudo, quae, cum intra Gymnasium admitti nequitiam posset, vicinum forum Urbis propere repleverat. Confidentibus postea Principe, aliisque Reverendissimis & Illustrissimis DD. Spectatoribus, P. *Carolus Ettalensis* in Schola eo usque primaria e cathedra elegantissimum sermonem de *Scholarum utilitate atque necessitate*, deque optimo Principis & Cathedralis Collegii proposito habuit. Eo finito Reverendissimus & Illustrissimus DD. *Franciscus Antonius Begnudellius Bassus*, Cathedralis Ecclesiae Canonicus, & Vicarius Generalis, ceu summus Scholasticus, nomine tum Celsissimi Principis, tum totius Cathedralis Collegii tribus illis Patribus, eorumque successoribus Scholarum, & juvenutis studiosae Frisingensis curam doctissimo sermone in perpetuum commendavit: Celsissimus vero Princeps in Patronum noviter erecti Gymnasii Divum Corbinianum assignavit, Patribusque primum Praesidem Reverendissimum *D. Romualdum*, Abbatem Ettalensem deputavit. Patres vero illi suo & successorum nomine tum Celsissimo Principi, tum Reverendissimo Capitulo fidem & obedientiam humillime condixerunt.

Die proxima convocati & notati fuere discipuli, qui exhibitis studio- rum morumque legitimis testimoniis, aliunde reportatis, in Gymnasium admitti cupiebant. Deinde Scholis Frisingensibus datum est initium; cum-

Actu pu-
blico &
solenni,

in quo
perorat
P. Caro-
lus Etta-
lensis.

cumque scholasticis hinc sudoribus non solum reliqui Bavariae Praefules suam jungerent operam, verum etiam ex Suevia Dioecesis Augustanae Abbates accederent, post primas fundationis tabulas, aliae IV. Cal. Febr. anno MDCCXX. conditae, tum a Celsiss. Fundatore manus propriae subscriptione, tum Reverendiss. Capituli Cathedralis Ecclesiae Frisingensis assensu roboratae, atque a quibusdam ex confederatis Abbatibus Benedictinis consignatae sunt. Ab eo proin tempore, praeter humaniores literas & Philosophiam, etiam Jus Pontificium, ac Theologia speculativo-moralis a Nostratibus non minore discipulorum accursu, quam fructu ibidem traduntur; quem multi tantum retulerunt, ut hodie jam videamus mitratos Praefules, Reverendissimos Canonicos, Principum Ministros, & Consiliarios, & Dynastiarum Praefectos; Religiosos etiam per omnis fere generis Instituta plurimos: plurimos itidem Clericos, Parochos, Decanos, Virisque alios Doctoralibus Gradibus & Cathedris insignes, qui a dicto anno Christi 1697. Frisingenses Scholas frequentarunt.

Et in his quidem Celsissimorum S. R. I. Principum cum Episcoporum, tum Archiepiscoporum promeritis in rem literariam Benedictinam immortalibus haeret animus & acquiescit; sed Sacri Ordinis quoque Antistitem benefacta referre historiae ordo deposcit. Abbatum favor in monasteriis literarum studiis anima & sanguis sunt, sine illo confecta & exsanguia propere ab interitu absunt. *Nil Monachis* (verba recito V. C. *Hieronymi Pezii*, Bibliothecarii Mellicensis, quibus in Dedicatione Tomi III. Scriptorum rerum Austriacarum Reverendissimo suo Abbati, ADRIANO, b. m. animos addere nullus dubitavit) *nil Monachis, ut egregiam doctrinarum studiis navent operam, majori incitamento esse potest, atque adeo etiam solet, quam si ipsi Abbates studia literarum, bonasque artes, ac disciplinas in complexu, oculis, & auribus habeant, eruditionis studiosos literisque deditos foveant, praemis provocent, ac donent, otium studiis excolendis pernecessarium concedant, favore denique singulari & amore prosequantur. Languent etenim absque his subsidiis, & illectamentis animi, quidquid caetera verbis crebrisque hortatibus incitentur,*

Unde *Johannes Trithemius* ex Trithemius *gratulatur* Herbipoli an. 1507. ad P. *Eberhardum* *amicum* Campis, Priorem S. Mathiae prope Trevirim scribens ei gratulabatur eo *quod ha-* *beat Ab-* *batem* *Studiis* *faventem.* *rum studiosum, & doctum, peram-* *plius tibi congaudeo, quod in eo fa-* *ctus es loco Prior, in quo & librorum* *copia est maxima, & omnia, quae* *optare possit, studioso ad manum* *sint opportuna. Ipse denique Do-* *minus tuus Abbas virorum nostrae* *unionis omnium certe optimus, qui* *viros studiosos & eruditos magno* *semper affectu, non solum a studio* *sancto neminem suorum prohibet,* *quod multi nostrorum faciunt Abba-* *tes, sed animat potius ad scientiam* *salutarem: & quanto profecerint* *amplius, tanto magis in eorum pro-* *fectibus laetatur. O terque quaterq;* *felices monachi! qui talem habere* *& cognoscere meruere pastorem.* *Haec Trithemius. Operae igitur pretium* *facturus mihi videor, si hos hujusmodi* *recenseam Macenates, non omnes qui-* *dem, sed quosdam tamen, qui mo-* *nasteria sua inclyto Musarum patro-* *Enume-* *cinio inclarescere voluerunt, & ut* *praefer sincerum Dei cultum optimae* *artes & recta studia in iis florent* *quasi Mu-* *sarum pa-* *troni.* *nullis pepercerunt impensis.*

B. *Eginhardus* (g) ex genere Ca- *Eginhar-* *roli Magni, ut Baluzius & alii vo-* *lunt, Abbas I. mus & Fundator Mo-* *nasterii Seligenstadiensis, vir summa* *& doctrina & virtute, in literarum stu-* *diosos quaecunque poterat beneficia* *conferre nunquam praetermisit. Ful-* *dae tunc temporis audiebat Rabanum* *Maurum Lupus Ferrariensis, cujus* *licet in Eginhardum non modò nul-* *lum extaret officium, sed nec paulo* *firmius constituta intercederet amici-* *tia, tamen ab eo quaecunque habe-* *bat in optatis, nullo fere negotio* *auferebat. Mittebat Eginhardo qua-* *estiones enodandas? solutas accipie-* *bat. Petebat libros describendos?* *accipiebat. Scribebat literas? respon-* *sus ferebat. Veniebat ipse Seligen-* *stadium? omni amore & benevolen-* *tia excipiebatur. Quid? quòd vir* *tantae dignitatis & auctoritatis libel-* *lum de Adoranda Cruce Lupo adhuc* *juveni in Academia Fuldensi studio-* *so dedicare non dubitavit. Quan-* *tae benevolentiae hoc erat argumen-* *tum?*

Scholas
à se ere-
ctas

Benedi-
ctinis
committit.

Res lite-
raria Be-
nedictina
ab Abba-
tum de-
pendet
favore.

(e) Meichelbeck Hist. Frising. tom. 2. pag. 423.

(f) Hist. Salisburg. Lib. 1. cap. x. n. 93. pag. 149.

(g) Vid. Lupi Ferrar. epistolas editionis Baluzianae.

Holfetus
Abbas
Corb.
Novæ.

Holfetus Abbas Corbeie Novæ, illustrissimi in Saxonia Monasterii, anno 1002. monumentum erexit Witikindo nobili ejusdem loci Historico, quem *pium & doctum* Schoiæ magistrum vocat, & Historicum etiam Regi scilicet Ottoni II. & Reginae dilectum. Quid erat hoc aliud, quam Witikindo vitam quasi post funera restituere, ne ejus memoria unquam apud Corbeiensis oblivione deleretur.

B. Herluinus
Beccensis

B. Herluinus, Abbas primus Beccensis pro singulari humanitate illa, quâ monachos complectebatur omnes, à quibus doctrinarum studia haud segniter excolerentur, neque à me, neque à quoquam satis laudari posse videtur. Sæpius à Deo virum scientiâ præditum enixis precibus efflagitârat. Voti compos factus est, cum B. Lanfrancus, vir eâ ætate longè doctissimus, Beccum venit, ut Benedictina veste donaretur. Quâ de re quantum Deo deberet, sibi ipse conficius erat Herluinus. Quid enim Lanfranco doctius, quid eruditius ab ipso desiderari potuit? Sed brevi Herluinus nesciebat, quid primum in Lanfranco admiraretur, doctrinamne, an monasticæ disciplinæ observantiam. Unde incredibili elatus lætitiâ summas Deo retulit gratias: Lanfrancum verò non eximio tantum amore, sed honore etiam prosequutus fuit. Atque ne gratis hæc à me dici videantur, affero verba scriptoris vitæ B. Lanfranci. „Videres ergo inter eos, Herluinum & Lanfrancum, „pium certamen. Abbas ex grandævô laico nuper in clerum promotus, „verebatur sibi subditam tanti doctoris celsitudinem. Ille nullam pro „eminenti scientia gerens insolentiam, humillimè ad omnia parebat, „attendebat, admirabatur, & prædicabat, quam ipsi in intelligendis „Scripturis gratiam Deus concesserat, & dicebat: *Quando attendo „Laicum istum, nescio quid dicam, nisi „quia Spiritus, ubi vult spirat.* Abbas erga illum debita veneratione, „ille erga eum omnimoda contendebat submissione, forma gregis uterque factus. „Nec B. Herluinus Lanfrancum duntaxat, sed cæteros etiam monachos, in quibus esset aliqua non alieni à Musis ingenii significatio, singulari complexus est benevolentia? Liceat hîc iterum mihi ex vita B. Herluini lineas quasdam adscribere, in quibus præclara docu-

in Lanfrancum,

& alios literatos propensus.

menta Prælati ac Superioribus profutura continentur. „*Paterno affectu omnimodo circa Monachos suos intentus, districtâ eos disciplinâ regebat, & affectuosissimo amore diligebat.* Si quem inter fratres segnem, si quem sui ordinis ac studii literarum negligentem, si quem in ecclesia somnolentum deprehendebat, hunc omnino invisum habebat: semper in quiete: *homo literarum & mandatorum Dei nescius, quid præstat?* Quem considerabat vigilantior, studiosior, ad virtutum exercitia promptior, hujus non Abbas, sed servus extabat; plerosque plus ad studium incitabat illius favor, quam scientiæ ipsius amor: sedulus enim perquirebat, quis omnium eorum, qui erudiebantur, accuratio- ris ingenii esset, quis tenacioris memoriæ existeret, quis vehementius instaret, cujus studio valeret: denique ex omnibus quis ad singulas virtutes & amorem Dei plus intenderet, nec minus quam in se amabat, & enutrire satagebat, quid quid amandum videbat in singulis. Literatus volens fieri aliquis monachus, quando ad illum veniebat, quâ exultatione suscipiebatur, quæ suscepto benignitas & veneratio exhibebatur? „Et miretur quis, si sub tanto, tamque illustri literarum Mæcenate Viri exquisitè docti Beccum undique convolarint, quorum accessione monasterium Beccense mirum quantum nobilitari cœpit, ita ut cum nullum usquam antea in tota Normannia pauperius vel abjectius cœnobium æstimaretur, nullum opulentius magisque inclytum ac celebre deinceps haberetur.

Sub B. Herluino Prioris primum, S. Anselmum eo ad Superos translato Abbatibus officio functus est S. ANSELMUS, qui monachos eximie literarum cognitioni infudantes haud minori benevolentia ac amore prosequi solebat. Eminebat inter illos Bosonis doctrinarum studiis apprimè instructus. Is, ut in vita illius legitur, cum adhuc esset in seculari vita, cœpit bonis moribus pollere, amore Dei fervere, religioni animum applicare; erat autem acutissimi ingenii, & quod subtiliter intelligebat, luculento sermone proferebat. Unde perplexæ quæstiones animum illius involverant, quas nec per se enodare, nec inde se poterat expedire; quapropter

Bosonis
Studia
provehit.

pter Beccum venit, Anselmum adiit, quem in talibus audierat exercitatum, æstus animi sui, quibus movebatur, aperuit, & statim de omnibus sibi satisfactum esse cognovit. Admiratus Bosonis ejus sapientiam, vitæ conversationem, atque morum institutionem, mutato non multò post habitu, sub eodem Abbate monachus factus est. „Quò in vitæ genere cum virtutum studia cum literis ita conjungeret, ut dubitari posset, *utrum doctrinâ, an pietate magis præstaret*, majoribus in deliciis Anselmo esse cœpit. Postquam verò Cantuariensis Archipræful creatus fuit, non diu tam eximiam Bosonis virtutem & doctrinam sine suo honore & gloria esse voluit. Evocatum in Angliam dignitatis suæ quodammodò participem fecit, dum ad Concilium Clarimontanum, ab Urbano II. Pont. Max. indictum ablegavit, ut cum eidem interesse ipse non posset, Bosonis suo nomine præfens adesset. Cùmque Anselmus post secundum exilium Angliam repetere deberet, in Capitulo rogavit Wilhelmum Abbatem & Conventum Beccensis, ut liceret sibi Bosonem ducere secum, quia magis amaret cum illo vivere in solitudine, quam sine eo in magnis divitiis. Abbas & fratres quia non poterant contradicere, Archiepiscopo concesserunt. Hic est ille Bosonis, cum quo disputans Anselmus composuit cedro dignissimum illum librum, qui dicitur: *Cur Deus homo.* Permanfit itaque cum Archiepiscopo, maximo suo Mæcenate, usque ad finem vitæ ipsius: tum in Normanniam reversus, eam inter suos virtutis & scientiæ penitioris nomine laudem atque existimationem sibi comparavit, ut Abbate Wilhelmo mortuo, communibus suffragiis Abbas Beccensis fuerit renunciatus.

Evocatus
in Angliam
honoribus ornat,

sibi que
focium
adsciscit.

Petrus
Cellensis
egregius
literatorum
fautor.

A medio Seculo XII. in Gallia cum virtute, tum doctrinâ in paucis claruit Petrus primum Cellensis, ad muros Urbis Trecentis, postea Remis apud S. Remigium Abbas, ac postea Carnotensis Episcopus. Is cum suam in viros literatos voluntatem, & benevolentiam, quancumque res tulit, & occasio postulavit, præclare ostenderit, tum verò, quando per annos circiter novendecim Abbatiam S. Remigii insigni laude prudentiæ administravit, illam præcipuè patefecit: extitit enim Abbatia S. Remigii sub ipso Abbate doctissi-

morum hominum domicilium, in quo ob instructissimam tunc temporis Bibliothecam insigniora ingenia seculi illius propter literarum studia jucundissimo otio plerumque oblectabantur. Unde idem Petrus ad Hilarium Episcopum Excestriensem in Anglia scribens, cum ingravesceret in S. Thomam Cantuariensem Archiepiscopum persecutio Henrici Angliæ Regis lib. 5. Epistola 4. hæc ait: *Si magna illa bellua evomuerit vos de terra vestra, est apud nos domus nova parata, cum omni sumptu, sine auro & argento, ubi & copiam librorum & studendi etiam pro libitu invenietis.* At aliter accidit. Tantum enim abest, ut Hilarius ille S. Thomam exulem secutus sit, quin Metropolitanum suum econtra impugnaverit anno 1164. in Conventu Clarendoniensi, atque adversus eum Orator missus sit ad Alexandrum III. summum Pontificem, tunc Senonis in Gallia agentem. Idem quoque Petrus Cellensis fovit alimentis, multisque sibi beneficiis devinxit Joannem Ejus in Sarisberiensem, haud vulgaris eruditionis scriptorem, primum suum Clericum, postea Carnotensem Episcopum, ut ex Joannis Sarisberienensis epistola LVIII. constare potest, cujus exordium „est: *Non est novum, quod mihi vestra „benignitas alimentorum subsidia procuravit, quæ sic meam in terra aliena „paupertatem excepit, ut nec patris „munus, nec maternus mihi deesse videretur affectus.* Magnum quidem „erat sic exuli providere, ut apud exterarum nationes civium commodatibus fruerer: sed multò majus est, „quod mihi diligentia vestra prospexit, ne à natalis soli dulcedine, „quâ totius humani generis universitas capitur, perpetuò exularem. „Vestrum namque munus est, quod „reversus sum in terram nativitatis „meæ: vestrum munus est, quod florere in patria videor, & authore „Domino multis præferri concivibus „& coætaneis meis. Sed quid est, „quòd liberalitatis & munificentiae vestræ titulos membratim exequor, „cùm illorum numerus, & immensitas sic totum animum impleant, ut „effluent, & totius mentis capacitatem exsuperent? A Domino quidem, ut & illa sola, quæ non sufficio recordari, debeam meruisse, „quidquid sum, & possum. Obligatus itaque sum, ut nullâ gratiarum actione valeam liberari, cùm

Sub ipso
Abbatia
S. Remigii
Doctorum
erat
domicilium.

Ejus in
Joannem
Sarisberiensem
beneficia.

„merita vestra omnes conatus meos
„abforbeant, praesertim cum devo-
„tio vestra me sibi continuis obliget
„beneficiis. „Hæc *Joannes Saresberien-
„ensis*; ex cujus verbis patet, quàm
insignis Mæcenas Literatorum Petrus
Cellensis fuerit, sub cujus regimine
schola Remensis mirum quantum flo-
ruit.

Petrus
Venerabilis,

Venio ad alium *Petrum*, cognomen-
to *Venerabilem*, Abbatem Cluniacen-
sem, qui tanta erat sapientiâ & doctri-
nâ, tantâq; erga viros doctos amplissi-
mæ suæ Congregationis benevolentiam,
ut in altero principem locum tenuerit,
in altero nulli unquam suorum Ante-
cessorum concesserit. Præcipuè in *Jo-
hannem Pictaviensem*, virum ætatis
suæ doctissimum, egregia ejus erat vo-
luntas. Hunc, scriptis semel atque
iterum ad eum literis, ex Philosopho
Aristotelis fecerat Philosophum Chri-
sti. Monasticis virtutibus exulto nec
tempus nec facultatem in literis, non
jam profanis, sed sacris acquiescendi
denegavit. Exinde singulari ejus cap-
tus ingenio sibi ab epistolis scribendis,
quod præcipuum inter Cluniacenses
erat munus, esse voluit. Ejus absen-
tis desiderium ægrè ferebat. Unde
ad ipsum aliquando scribens epistolam
his amicissimis verbis auspiciatus est:
*Quocumque meum tendat iter, tu ta-
men semper mecum. Miraculum hoc.
Homo clausus ubique discurrere comi-
tatur, nec ab eis vel puncto temporis
abest. Fit hoc mente non corpore, af-
fectu non effectu: charitate, non so-
cietate.* Præterea quæcumque lucu-
bravit, priusquam in aliorum manus
exire pateretur, cum *Johanne* com-
municavit, ac ejus quasi censuræ sub-
jecit. Iter facturus sanctorum Patrum
Opera, maximè S. Augustini, quæ in
cimeliis habebat, ejusdem fidei com-
mittere solitus erat. Jam verò *Joan-
nes Pictaviensis* omni studio sibi ca-
vendum existimavit, ne tanti Mæce-
natis erga se benevolentiam minùs
veneraretur, néve domestico omnium
virtutum ac doctrinarum exemplo,
quarum *Petrus Venerabilis* totius Gal-
liæ consensu magister erat ac princeps,
negligentiùs uteretur.

Cum *URBANUS V.* ex Sancti Victo-
ris Massiliensis, nobilis ac vetustissimi
Galliarum monasterii, Abbate an-
1362. in Romanum Pontificem ele-
ctus fuisset, se abbatiâ non abdicavit,
sed monasterium per vicarios suos re-

gi curavit. Inter quos velut rei lite-
rariæ Benedictinæ Mæcenas hoc loco
nominandus venit *Pontius II.* (h) de
Ulmo, de quo reperitur in tabulario
Montis majoris hoc scriptum; *Pon-
tius de Ulmo post promotionem Petri de
Banhaco ad Cardinalatum, donatus ab-
batiâ Montis-majoris ab Urbano V. cu-
jus erat Vicarius Generalis in regimine
monasterii Massiliensis. Aedificavit ma-
jorem Montis-majoris turrim, instituit
in urbe Monspeffulana Collegium, in
quo studiis vacarent manachi Montis-
majoris, nec non alia plura beneficia
eidem monasterio præstitit. Electus est
deinde Abbas Massiliensis, & utriusque
monasterio paucis annis præfuit, mor-
tuus est enim anno 1382.*

JOANNES TRITHEMIUS à Joanne
Capnion, aliàs *Reuchlino*, in altiori-
bus Græcæ linguæ præceptis, meruit
edoceri. In Hebraicis quendam Ju-
dæum baptizatum pauperem Heidel-
bergæ habuit præceptorem, quem
postea Abbas factus ad se in monaste-
rium Spanheimense accersens, quam-
diu vixit, propter Deum enutrivit.
Alios viros doctos, qui ad ipsum
magnâ frequentiam ex universa Germa-
nia aliisque regnis ac provinciis con-
fluebant, in suo monasterio lautè ac
benè habuit. Præcipuè tamen Bene-
dictinis rei literariæ studiosis se præ-
buit Mæcenatem. Fidem hujus rei
astruunt verba Theoderici, Weiffen-
burgensis primùm, tum Fuldenfis
Monachi. Sic enim in epistola (i)
ad hunc Abbatem datâ loquitur:

„Quantum ad meas pertinet condi-
„tiones, noscat paternitas vestra,
„quod posteaquam anno præterito
„[1506.] recessi à vobis de Spira
„cum licentiatario Abbatis mei Weif-
„senburgensis, veni ad Fuldam, ibi-
„que in majori Cœnobio jam pro-
„fessus & stabilitus manere deinceps
„promissi. Commiserunt mihi statim
„Patres loci negotium stationarium
„S. Bonifacii in terris Thuringorum
„& Buchoniorum procurandum, ra-
„tione cujus in brevi venturum me
„confido ad Hamelburgium, inde si
„quoquo modo fieri potest, vestram
„paternitatem accedam, de cæteris
„latiùs cum eadem collaturus. Te
„enim tanquam *Protectorem* & *Con-
„solatorem meum unicum* humanissi-
„mumque semper & habui & exper-
„tus sum in omnibus tribulationibus,
„tam meis quàm monasterii quon-
„dam

Pontius
de Ulmo
Abbas
Massilien-
sis rei lit.
cultor
præci-
piuus.

Jo. Trit-
hemius
Abbas
Spanh.
viros do-
ctos ma-
ximè co-
luit.

Ejus rei
testis
Theode-
ricus
Weiffen-
burgen-
sis,

„dam mei *Wissenburgensis*, in quibus
„per annos extitimus quatuordecim,
„cum sæviret in nos impiissimus ille
„tyrannus *Joannes de Drade* frater
„Episcopi Mersburgensis, Palatini
„Comitis Marfchalus, militiæ no-
„mine indignus, unâ cum Acheron-
„ticis satellitibus, qui suis ausibus
„temerariis adhæserunt. Abbas no-
„ster tyrañorum crudelitatem decli-
„nans pro rebus monasterii apud Se-
„dem Apostolicam Romæ certabat;
„æmuli contra nos miserabiles mo-
„nachos in patria tot & tantas cru-
„delitates exercebant, ut nusquam
„essemus securi. Interea Patres Or-
„dinis penè omnes, & maximè Ob-
„servantiæ Bursfeldensis, metu tyran-
„norum manus subtraxerunt, & cum
„præ inopia monasterii nos dispergi
„esset necesse, vix quempiam ex no-
„bis hospitio recipere audebant, &
„præsertim viciniore, qui magis in-
„cendi cortis timuere suas, quàm
„fraternam violare charitatem. Vef-
„tra autem paternitas Deum magis
„timuit, quàm homines mortales;
„& quamvis hostes nostri vobis essent
„multum vicini, nihilominus velut
„alter Tobias, non solum hospiti-
„o nos, sed etiam ad Conventum
„vestrum complures nostrum multo
„tempore suscipiens humanissimè tra-
„ctavit. Inter quos & me tandem
„clementer admittens, in quartum
„tenuit annum, gratis mihi omnia
„necessaria tribuens, & quod maxi-
„mum est omnium, studiis me imbuere
„curavit bonarum literarum, de
„quo gratias paternitati tuæ ago im-
„mortales, nec agere cessabo, quam-
„diu in carne fuero. „

JOANNES LOWCZOWSKI (k) Mo-
nasterii Tinecensis, primariæ inter
Polonica Cœnobio venerationis, Ab-
bas LV. seculo decimoquinto egre-
gium dedit religiosæ Benedictinæ libe-
ralitatis specimen, quando Universi-
tati Cracoviensi Canonicatum in Ec-
clesia S. Georgii in arce Cracoviensi,
ejusque præbendam, Bronowice nun-
cupatam, cum medietate seu forte
integrâ in villa Rzaska, ad eundem
Canonicatum spectantes proventus,
olim per Tinecenses Abbates à prima
Monasterii erectione, percipi solitos,
jure perpetuo inscripsit & donavit.
Instrumentum donationis, quod in
Archivo Tinecensi asservatur, his con-
ceptum est verbis:

beneficus
erga Aca-
demiam
Craco-
viansem.

„*JOANNES LOWCZOWSKI*, Divina
„patientia Abbas Tinecensis, An-
„dreas Brzechwa, Prior Sacri Con-
„ventus in Tiniec, Præpositusque in-
„firmorum, Stanislaus Subprior,
„Hieronymus Krzyzanowski Cancel-
„larius, Nicolaus Zakowski, & Sta-
„nislaus Thesaurarii, & cæteri omnes
„ejusdem Conventus Fratres, Mani-
„festum facimus tenore præsentium
„universis & singulis, quorum in-
„terest, & intererit, præsentibus &
„futuris; quoniam nos singularem be-
„nevolentiam atque officia prompta
„Academiam Cracoviensis, præsertim
„verò Doctorum & Magistrorum
„Collegii Majoris erga nos nostrum-
„que Conventum videntes, eorum
„item inopiam, quâ circa Mensam
„premuntur, expedientes, volen-
„tesque & benevolentiam illis mu-
„tuam reddere, & inopiam illorum
„pro nostra facultate sublevare,
„promptioresque atque paratiores
„ad studia publica propaganda, rém-
„que publicam literariam (quæ est
„fundamentum Religionis & Eccle-
„siæ Catholicæ) ornandam reddere,
„quam plerique rebus necessariis
„quærendis occupati, aut negligen-
„tius tractant, aut omnino, non
„sine incommodo juventutis studio-
„sæ (quæ est seminarium Ecclesia-
„rum) deserunt; Constituimus, Ca-
„nonicatum in Ecclesia Divi Georgii
„in Arce Cracoviensi, ejusque Præ-
„bendam, Bronowice nuncupatam,
„unâ cum medietate seu forte inte-
„grâ in villa Rzaska ad eundem Ca-
„nonicatum pertinente, *nostros etiam
„prædecessores, qui suâ liberalitate
„Academiam dictam & ornarunt, &
„auxerunt, imitantes*, in perpetuum
„Doctoribus & Magistris Collegii si-
„ve Domus Majoris dare atque do-
„nare, melioremque in usum, quàm
„hactenus erat, & in utilitatem pub-
„licam convertere. Igitur Capitu-
„lariter congregati, benè delibera-
„ti, bonâ, ac honestâ ratione ad-
„ducti, de unanimi consensu, deque
„scientiâ certâ ac voluntate nostrâ,
„dictum Sacerdotium, Doctoribus
„& Magistris Collegii Majoris tan-
„tùm, in Academia Cracoviensi, da-
„re & donare decrevimus, prout ex
„nunc damus, & donamus, perpe-
„tua ac irrevocabili donatione supra
„nominatum Canonicatum Ecclesie
„S. Georgii in Arce Cracoviensi, &
„Præ-

Instru-
mentum
Donatio-
nis.

Abbates
Tinecen-
ses Mæce-
nates Aca-
demie
Craco-
vianis.

(h) Apud Dion. Sammarth. Gall. Chr. tom. 1. pag. 693.
(i) vid. epist. Famil. Trithemii.

(k) Stanislaus Sczyielsky in Hist. Monast. Tinec. pag. 101. & 159.

„Præbendam ejus seu villam subur-
 „banam Bronowice, unâ cum me-
 „diate, seu forte integrâ in villa
 „Rzaska ad eundem Canonicatum
 „pertinente, meri juris, domini,
 „proprietatis, ac possessionis nostræ
 „cum omni jure, dominio, proprie-
 „tate, ac superioritate nostrâ, cum
 „omnibus agris cultis & incultis,
 „pratis, sylvis, pascuis, venationi-
 „bus, colonis, emetonibus, sculte-
 „tis, & Advocatiis, earumque po-
 „testate eximendi, redimendi, alie-
 „nandi, & in meliores usus conver-
 „tendi, cum hortis, hortulanis, aquis,
 „piscinis, aquarum decursibus, cum
 „curiis, prædiis, eorumque ædificiis,
 „cumque omnibus fructibus, censibus,
 „laboribus, oneribus, redditibus,
 „ac utilitatibus, quæ nunc sunt, &
 „in futurum humanâ industriâ adin-
 „veniri poterunt. Et insuper cum
 „jure Patronatûs, seu jure confe-
 „rendi & præsentandi ad supradic-
 „tum Canonicatum, & Præbendam;
 „quod quidem jus omne in eosdem
 „Doctores & Magistros Collegii Ma-
 „joris transferimus, transfundimus,
 „& plenariè illis conferimus, nihil
 „juris, domini, & proprietatis, pro
 „nobis & nostris successoribus, Ab-
 „batibus ac Fratibus Conventûs
 „nostri Tinecensis, relinquendo ac
 „reservando, ita longè, latè, & cir-
 „cumferentialiter, quemadmodum
 „prædictæ villæ Bronowice & Rzas-
 „ka in suis metis, limitibus, & fini-
 „bus ten. hab. possid. utifr. non re-
 „quisito etiam successorum nostro-
 „rum Abbatum & Conventûs con-
 „sensu ad meliorem conditionem &
 „evidentem utilitatem Collegii Cra-
 „cov. dand. donand. vend. commut.
 „& in meliores usus, prout eisdem
 „DD. Majoris Collegii Doctoribus &
 „Magistris meliùs & utiliùs videbi-
 „tur expedire, convert. Quod au-
 „tem attinet Jus Patronatus & con-
 „ferendi dictum Canonicatum &
 „Præbendam, illud sic, ut supra-
 „dictum est, damus, donamus, &
 „conferimus in perpetuum donatione
 „perpetuâ dictis DD. Doctoribus
 „& Magistris, ut manus nobis & suc-
 „cessoribus nostris claudamus, omni
 „nostro juri, quod nobis compete-
 „bat, renuntiantes, & illud in eos-
 „dem Doctores & Magistros trans-
 „fundentes, ut cumprimùm & quo-
 „tiescunque in posterum hunc istum
 „Canonicatum & Præbendam per-
 „cessum & decessum R. di D. ni Alber-

ti Knowski, Canonici Cracovien-
 „sis, moderni ejusdem Canonica-
 „tûs possessoris, five ex quacunque
 „alia causa vacare contigerit, iidem
 „Doctores & Magistri in omni vaca-
 „tione valeant ad illum, unum è
 „gremio ac è cœtu suo Doctorem
 „aut Magistrum in eadem Academia
 „præsentem & personâ suâ præsen-
 „tialiter manentem ac residentem, &
 „labores solitos in ipsa Academia per-
 „se, & non per substitutos, obeun-
 „tem ac docentem, Reverendissimo
 „in Christo Patri Episcopo Cracov.
 „moderno & pro tempore existenti,
 „aut ejus in spiritualibus Vicario &
 „Officiali, seu alteri ad id potesta-
 „tem habenti præsentare tanquam
 „veri, legitimi, ac indubitati Patro-
 „ni & Collatores. Quod quidem
 „Jus Patronatûs dictorum Canonicorum
 „& Præbendæ, supra memora-
 „tis Doctoribus & Magistris, quan-
 „tum in nobis est, incorporamus, ju-
 „rique & immunitati Ecclesiæ per Lo-
 „ci Ordinarium adscribi petimus &
 „consentimus, hac lege & conditio-
 „ne adjectâ, ut quisquis is fuerit
 „præsentatus & institutus ad dictos
 „Canonicatum & Præbendam, fru-
 „ctus ac redditus ex eis provenientes
 „non unus solus habeat, ac sibi ipsi
 „usurpet, sed potestas ista disponendi
 „eosdem redditus penes communita-
 „tem Collegii præfati Majoris sem-
 „per remaneat perpetuò & in ævum.
 „In cujus rei testimonium præsentem
 „literas nostras manibus nostris sub-
 „scripsimus, & sigillis nostris appen-
 „dis obfirmavimus, etiam cum testi-
 „monio Notarii publici infra scripti.
 „Datum in Conventu nostro Tine-
 „censi, die tertiâ Novembris, Anno
 „Dom. MDLX. præsentibus circa
 „præmissa Venerabilibus Valentino
 „à Glembockie, Decano Sandecensi,
 „Alberto Wedrogowski, Plebano
 „Samogostensi: Generosis Nicolao
 „Poplawski, Capitaneo Scavinenfi,
 „Petro Sulowski, Stanislaò Rzuch-
 „wski, Capitaneo Tinecensi: Nobili-
 „bus Casparo Syzeniawa, Valen-
 „tino Gruszczynsky &c.

„Jo. Lowczowski, Abbas Tinecen-
 „sis, m.p.
 „Andreas, Prior & Præpositus.
 „Hieronymus Krzyzanowski &c.
 „Et ego Gregorius Nicolai de Go-
 „stinin, Clericus Diœcesis Plocensis,
 „Sacra author. Apost. Notar. publ.
 „quia prædictæ Donationi &c.

Alma

Gratitudo
Academie
Cracov.

Almæ Universitatis Cracoviensis
 „Doctores ac Magistri, ut pro accepto
 „tanto beneficio erga Reverendissimum
 „Abbatem Tinecensem, ejusque Ve-
 „nerabilem Conventum, velut munifi-
 „centissimos Mæcenates, reipsa atque
 „animo gratos se præberent, edito so-
 „lenni instrumento ad sequentia ultrò
 „se obligarunt.

„Præpositus, Doctores, & Magistri
 „Collegii Majoris Cracoviensis, signi-
 „ficamus tenore præsentium universis
 „& singulis, præsentibus & futuris,
 „quorum interest, & intererit. Quo-
 „niam nos singularem benevolentiam
 „& amorem Reverendissimi Patris Di-
 „vina patientia Abbatis Tinecensis,
 „Joannis Lowczowski, totiusque ejus
 „Conventus in nos nostramque Aca-
 „demiam expedientes, volentesque
 „mutuam illis benevolentiam & gra-
 „titudinem declarare, legitime & de-
 „bitè per Præpositum Domûs convo-
 „cati, maturâ deliberatione usi, sta-
 „tuimus & conclusimus, ut uni ex
 „Fratribus dicti Conventûs Tinecensis
 „habitationem liberam ab omnibus
 „oneribus, quæ haberet caminum vel
 „fornacem in Contubernio Jerusalem,
 „demus & assignemus, & apud Uni-
 „versitatem obtineamus, ut consensu
 „ejus eam habitationem Frater Tine-
 „censis Conventûs liberam semper ha-
 „beat, ut sua studia commodè tracta-
 „re possit. 2. Sitque à solutione sexa-
 „genæ, quæ ratione ingressûs datur,
 „liber, atque à quibusvis popinis. Ha-
 „beat præterea ex nostris proventibus
 „grossos decem in singulas septimanas
 „pro subsidio & victu commodiore.
 „Sumptum item ad promotionem Gra-
 „dûs Baccalaurei & Magisterii, ut à
 „nobis habeat, vel gratis & sine im-
 „pensa promoveatur, nos nostròsque
 „successores bonâ fide obligamus &
 „obstringimus curaturos. 3. Promit-
 „timus præterea & obligamus fidem
 „nostram, si quem Magistrum R. D.
 „Abbas & Conventus ad docendum
 „Fratres in Conventu habuerit, ejus
 „labores nos reputaturos tanquam si
 „in Universitate laboraverit, & in Vo-
 „catione rationem nos ejus habituros.
 „4. Quòd si aliquid ex his neglexeri-
 „mus, aut implere non curaverimus,
 „tum dictus Conventus Tinecensis, no-
 „biscum & cum nostris successoribus
 „apud Rectorem Universitatis aget,
 „qui si remissior & negligentior fuerit
 „in nobis nostrisque successoribus ad

„præmissa præstanda cogendis, extunc
 „dictus Conventus Tinecensis apud
 „loci Ordinarium ejusque Officium
 „jure agat, ac suum jus & promissa
 „sub censuris ecclesiasticis à nobis &
 „successoribus nostris, cum damni &
 „impensarum æstimatione petat. In
 „quorum omnium robur & fidem fi-
 „gillum nostrum appendimus, mani-
 „bûsque nostris subscripsimus. Da-
 „tum Cracoviæ in Collegio Majori,
 „die quintâ Novembris anno Domini
 „MDLX. præsentibus Nobil. Lucâ
 „Skarzynski, Melchiorè Rayski, Ni-
 „colao Jasienski, Stanislaò Bonicki, &
 „aliis pluribus fide dignis.

„M. Jacobus Gorsky s. m. p. a.
 „M. Michaël à Wissica, S. T. Prof.
 „Cust. Ecc. S. Flor. Consiliarius
 „Domûs Junior. m. p.
 „M. Albertus Leopoliensis Majoris
 „Collegii Consiliarius Junior :
 „m. p. s.

Affine huic beneficium est, quò Be-Doctores
 „nedictini Mæcenates aliam non minus Univerf.
 „celebrem Universitatem sibi obstrinxerunt. Oxonien.
 „Cùm (1) anno MCCCCXXIII. Abbatum
 „Capitulum provinciale Nigrorum Mo-Benedi-
 „nachorum Ordinis S. Benedicti, infra-ctinorum
 „Capellam Beatæ Mariæ Virginis Mo-benefi-
 „nasterii sancti Andreae Apostoli apud implo-
 „Northamptonam in Anglia canonicè-
 „celebraretur, Doctores Universitatis
 „Oxonienfis per Priorem Collegii O-
 „xonienfis supplicem libellum Abba-
 „tibus & Prioribus in Capitulo Præfi-
 „dentibus obtulere pro subsidio obti-
 „nendo ad constructionem novarum
 „scholarum in Universitate prædicta.
 „Quò minùs autem repulsi ferrent,
 „hoc præcipuo inter cætera usi sunt
 „motivo: „Nos, quæ ad hujusmodi
 „operis fundamentaliter jam incepti
 „debitum complementum ex nostris
 „non sufficimus, Vestris Paternitati-
 „bus Prædevotis pro nostri defectûs
 „relevamine eò confidentiùs duximus
 „supplicandum, quò nostris profun-
 „diùs radicatur in mentibus, quòd Univerfi-
 „alma Universitas mater nostra, cujus tas Oxo-
 „præclara fecunditas orbem dignificat niensis à
 „universum, per vestri Ordinis sacro-Benedi-
 „sancti Patres præcipuos & alumnos sue ctinis fun-
 „honorificæ fundationis felix exordium data.
 „sumpsit, felicissimamque progres-
 „sum, tenentes firmissimè, certissimè-
 „que sperantes, quòd nostra supplex
 „petitio, quæ consonat rationi & cha-
 „ritati, à tam devotis Patribus vacua
 „non

(1) Reyner. in Append. Part. III. Scripturâ LXXIII. pag. 187.

„non redibit, quos ad Patrum præcedentium opera confovenda divina providebit gratia dignissimos successores. --- Quibus ad felix regimen pariter & tutamen monasticæ religionis felices successus annuat benignitas Redemptoris. Script. Oxon. in nostræ Congregationis domo Mensis Junii die ultimo; Cancellarius Universitatis Oxon. Coetusque unanimis Magistrorum regentium in eadem Venerabilibus in Christo Patribus Dominis Præsidentibus, cæterisque Prælati Ordinis S. Benedicti in sacro Generali Capitulo Nigrorum Monachorum personaliter congregatis. Quâ literâ perlectâ, Dominus Præsident, cæterique Prælati, cum toto Capitulo supplicationem dictorum honorabilium virorum commendabiliter acceptantes, eam decreverunt effectualiter expediri, quatenus pro habito in hac materia tractatû diligenti, unam summam notabilem ad constructionem scholarum prædictarum concederent, & persolvi facerent, de contributione communi proxima impendenda.

Ordinis S. B. in Anglia peculiaris erat liberalitas in literatos.

Exemplo esse potest Wilhelmus Sellyngus,

Cæterum inter quatuor illa Ordini Benedictino in Anglia præ aliis Ordinibus peculiaris, quæ non sine causa ipsum Ecclesiæ Dei reddiderint maximè venerabilem, altero loco Clemens Reynerus, celebris Scriptor Anglus, ponit liberalitatem in literatos, literarumque studiosos. Testes ex pluribus locupletes Prior & Abbas sunt. Wilhelmus Sellyngus (m) Prior Ecclesiæ Cathedralis Cantuariensis, vir non summæ modò auctoritatis, sed sacræ Theologiæ meritis etiam Professor atque præclarissimus, ut qui tam divinarum quam secularium literarum peritiâ, Latinâ quoque & Græca lingua apprime institutus erat. Hic cum omni morum honestate singularique vitæ sanctimonia præditus esset, ad summum Pontificem per Regem Henricum hujus nominis septimum missus est, ut suo nomine, habita oratione obedientiam ei præstaret. Ad Galliæ etiam Regem legatus elegantissimam habuit orationem. Jam verò ut quisque in Ordine Benedictino doctissimus literatissimusque est, ita ad rem literariam Benedictinam fovendam promptissimus ac propensissimus est. Unde Wilhelmus ut suorum studia promoveret, nullâ in re ad literas pertinen-

te unquam eis defuit, sed juvenes religiosos cum domi tum Oxonii in Cantuariensi Collegio omnibus rebus ac præsidii adjuvit; Bibliothecam supra Capellam Prioris situatam perpulchra cælatura adornavit, quam etiam nonnullis libris instaurari fecit, ad usum maximè literarum studiis deditorum, quos miro benevolentiae affectu nutrit & fovit. Vitingus Glastoniensis Cœnobii fuit Abbas, & Martyr sub Henrico VIII. vir propter vitæ religiosæ moderationem, in summâ etiam rerum temporalium affluentia conservatam planè admirabilis. Is in ædibus à monasterio separatis, ac locis subvicinis, pro Abbatum consuetudine, multos nobilium filios non modò sustentabat, sed plurimos præterea ad literarum studia in Academiis alebat. Plura memoratû digna inclito hoc de Præsule memoriæ prodit laudatus Clemens Reynerus.

& Vitingus Abbas.

Quid verò Caspar Bruschius (n) de illustri alio, sed Germaniæ Abbate? Alexander Rubigallus, vel de Rubogallio, vulgò Rotenhan, Monasterii Bantensis in Franconia Abbas, sub medio seculi xvi. inter rei literariæ Benedictinæ Mæcenates locum meretur. Instituit enim in monasterio suo insignem scholam pro tam nobilibus adolescentibus, quàm pauperibus quoque pueris. Construxit & Bibliothecam, ad quam per triginta faxeos gradus ascenditur, è quibus amoenissimus est prospectus in Mœnum, & in vicina oppida Staffelsteinium ac Liechtenfelsum, quæ Episcopum Babenbergensem habent Dominum; in ipsam item Babenbergensem, in qua olim optimus Imperator Philippus, Friderici Barbarossæ filius, ab Ottone de Wittelsbach, Bavarorum Duce, trucidatus legitur. In hujus liberalissimi Abbatis ac Mæcenatis gratiam extat in Caspari Bruschi filiarum libro octavo tale Elegion, à Poëta Laureato lusum.

Alexander Abbas Bantensis

Carmine celebratur à Bruschio.

Si laudantur adhuc Ephesina templa Dianæ,
Et Mausolæi grandia busta vigent.
Simemoratur adhuc hodie Babylonia turris,
De qua nil penitus nunc superesse ferunt.
Ipsa suos si jactat adhuc Rhodus alta Colossos,
Quas olim salvas, nunc ferus hostis habet.
Quis nostras prohibet nos commemorare vetustas
Ac plenas veteri religione domos?
Quas partim ad fluvios nobis Germania mon-
strat,
Partim intra montes & juga summa sitas.
Has

Has inter Bantum est ad Mœni fluminis undas
In valde excelsâ condita rupe domus.
Quam studio quondam & vera pietatis amore
Condidit eximiâ femina laude potens,
Principis à Voburg, Albradis nobilis, uxor,
Cum post Christi iterant tempora secla decem,
Centaurorum ita quæ fuit olim barbâra sedes,
Nunc Christi membris est schola facta piis.
Apta domus Musis, & Apollinis artibus aquis
Christiadumque piis apta ministeriis.
Hanc modò Alexander, Rubri cognomine Galli
Præditus eximiâ vir bonitate, regit.
Ille novenarum fautor turboque sororum,
Quem finat in multos vivere Parca dies.

Balthasar Abbas in Tegernsee.

BALTHASAR (o), Abbas Tegernfensis, in Bavaria principis Monasterii, medio seculo xvi. erat virtute præclarus, qui inter Musarum cultores citra omnem controversiam præcipuum locum (inter sui Monasterii præfules) obtinet, nulli antecessorum suorum hâc in re secundus, de literis & literatis optimè omnium meritus, cultorque Musarum singularis. Nam ad excolenda & erudienda tenellæ juventutis ingenia, scholam non parvis impensis ac sumptibus de novo construxit, & ludi Directorem instituit, adolescentibus quotidianam vitæ sustentationem de rebus monasterii præbens, aliâque multatim ad pietatem promovendam, tum ad statum rei domesticæ agendum præclare gessit.

Balthasar Abbas & Princeps Fuldenfis

Superiorem adhuc locum inter rei literariæ Mæcenates sibi vindicat alius & major Balthasar (p) Abbas Fuldenfis LXX. S. R. I. Princeps, Augustissimæ Romanorum Imperatricis Archicancellarius, per Germaniam Galliamque Primas. Electus is fuerat annò septuagesimò primò supra millesimum quingentesimum. At verò quia austerius coeperat ejus regimen, quàm ut dissoluti suorum mores eâ tempestate ejusmodi ferrent Abbatem, quòdque adscitis pro literis imbuenda studiosa juventute Societatis Jesu Patribus certam iis stabilè in urbe sedem concesserat, primùm infestis sibi habuit majorem Decanum, & Præpositos, dein Ordinem Equestrem, demum ubi labascenti orthodoxæ fidei pro viribus subvenire voluit, civitatem ac subditos suos propè universos. Supervenerunt deinde Augusti, Saxoniæ Electoris, Georgii Friderici, Marchionis Brandeburgici, nec non Wilhelmi & Ludovici, Landgraviorum Hassiæ, Legati, quorum postu-

evocat Patres S. J. pro instruenda juventute.

cujus rei causa gra- ritodium.

lata erant, ut quoniam missi essent ad aliquam oppressis civibus ac Evangelii causâ laborantibus opem ferendam, hortari sese, imò obsecrare Præsulem, ne gravius aliquid in fidei confortes deinceps statuere velit, sed suo more arbitratûque eos finat vivere: inprimis verò (quæ vox ac petitio esset omnium) admissos nuper Lojolæ socios proscribat, ac velut totius mali fomitem ditione sua incunctanter eliminat.

Abbas etsi non ignorabat, his Constans cuncta si negaret, quantas in caput suum inimicitias esset contracturus, perstitit nihilominus intrepidè in proposito, nec vel latum unguem ab eo se divelli passus est, quod tam Pontifici summo, quàm & Cæsari illud ex integro probari sciebat; unde constanti utriusque etiam suffultus patrocinio exterorû minas facillè contempsit, suorum verò ausus ac murmura potenter repressit. Tum aliquando seriò perpendens, quantam vim ad tuendum avitæ religionis splendorem recta juventutis educatio obtineret, post institutum à se Collegium, de fundando pariter Seminario cogitare coepit, jamque manum operi admoverat, cum erumpente mox seditioforum hominum factione ab eadem validè impetitus, ac vix non etiam oppressus fuit.

persecutionem patitur.

Equidem Templi primarii Decanus de Winthausen aliique cum eo Fuldensium Patrum nonnulli, quibus imperium cunctaque Balthasaris consilia, ceu suis vivendi moribus parùm accommodata, dudum displicuerant, hostili in eum animo obstinatè persistentes, conferre capita, nuntios legationesque omnem in partem secretò dimittere, præprimis verò sollicitare Wirceburgensem Episcopum Julium, eique demùm totius pravæ machinationis executionem demandare non sunt veriti; tum Ordine Equestri Buchoniæ ad arma, quæ libertatem vellent, concitato, ac simul exploratâ occasione, unde tumultus initium facerent, Abbatem Hamelburgi degentem adeunt simul omnes die xxii. Junii anni MDLXXVI. cumque civium ibidem tenerent voluntates, facile fuit undique circumfessum, vi metûque compellere, ut abdicatâ dignitate eam in Wirceburgensem Episcopum, ibidem quo-

Bbb 3

(o) Ex monument. Tegernf. cap. xvi. apud Pezium Thef. Anecd. tom. 3. col. 557.
(p) Schannat. Hist. Fuld. Part. III. in Balthasare Abb. Fuld. LXX. pag. 268. & seqq.

(m) Warthon Angl. Sac. tom. 1. pag. 145.
(n) Monast. Germ. Chronol. pag. 15.

quoque cum validâ suorum manû præsentem transferret; huc siquidem unicè spectabant rebellium improbi conatus omnes, quos cum vir cæteroquin animi constantis, ac imperterriti declinare haudquaquam posset, nec alium sibi ab immani hoc attentato ad pristinam libertatem exitum prospiceret, iniquis postulatis sese accommodare visus est, donec diebus aliquot præterlapsis, quando actus ut voluntarius denuò Fuldæ solemniter agnoscendus, ac pro eisdem confirmatione etiam Pontifici supplicandum fuit, fugæ viam reperit, ac in vicinum Moguntinæ ditionis vicum *Hausen* feliciter delapsus *Danieli* Archiepiscopo fortunas caputque suum tutò credidit.

Exul confortatur à Gregorio XIII. P.M. Tempore sui exilii, quod complures annos tenuit, à *Gregorio XIII.* non unâ accepit literas, cujus velut Patris amantissimi, ac per omnia venerandi ad filium in angustiis positum constans erat adhortatio, qualis olim Poëtæ:

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.

Ad eam similiter provocasse videntur sub idem tempus illustria aliquot nascentis Societatis Jesu capita, dum acceptorum hæcenus beneficiorum memores gratum suum erga *Balthasarem* animum testantur, eique patientiam in adversis commendant: è quibus Venerab. *Claudii Aquavivæ* literas à Cl. V. *Scharnato* descriptas ex autographis hinc legisse forsitan non pigebit.

Reverendissime & Celsissime Princeps!

Literæ Claudii Aquavivæ S. J. Generalis.

„Ea semper fuit R.^{mæ} Celsitudinis vestræ & virtus & virtutis opinio ipsa, præsertim acerbitate indignissimæ calamitatis adaucta & confirmata, ea etiam in nos omnes merita, ac perpetua quædam pietas, ut nullum unquam tempus fuerit, quò vel illa mihi ignota fuerint, vel non ego ob illa C. V. & amaverim, & tanta quadam observantia, illius egregiam virtutem mecum demiratus sim; multò tamen magis, cum mihi nuper, quamquam omnino indigno, à Domino Deo ista Societatis curâ commissa esset, præsertim etiam accedente Patris *Costerii* Provincialis commendatione, cum diligentius, ut debebam, agnoscerem, quantum à C. V. Societas nostra accipisset; intellexi scilicet, tantum

esse, ut nunquam ullo vel studio, vel contentione ac industria nostrâ solvendo simus. Hoc in me eam habuit vim, ut non solum obligationem nostram mihi ante oculos poneret, meamque in C. V. pietatem excitaret, sed etiam ut dolorem renovaret, quem antea etiam ex isto ejus iniquissimo casu capiebam, quod tanta virtus, tanta religio cum tanto & istorum populorum & totius Reipublicæ Christianæ detrimento adeò indignè ac miserè opprimeretur. Dicam verè, nihil me aliud consolari potuit, quàm id, de quo C. V. seipsam consolari & animum infractum ad tot mala retinere audio; quòd videlicet affligi & persecutionem pati propter justitiam non pœna, sed beatitudinis instar est, tum quod momentaneum hoc malum æternum gloriæ pondus operatur in cœlis, tum quod nos etiam in hac vita conformes facit ipsi Dei filio unigenito, qui supplicia hæc dedecorum ac persecutionum, & ipsius crucis passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut ejus vestigia læti ac gaudentes sequamur; de me verò, & de tota Societate nostra, de qua C. V. tam insigniter merita est, hoc illi polliceri ac spondere possum, quantum precibus ac obsecrationibus, quantum etiam opera, industria, laborèque nostro contendere poterimus pro ejus incolumitate ac dignitate, id omne semper illi promptissimum fore, nec quicquam magis me dolere, quàm quòd adeò parum, vel nihil nos in hoc toto genere pro tenuitate nostrâ posse perspiciam, sed tamen quò minùs opera & factis fortasse poterimus, eò accuratius Christum Dominum exorare pergemus, ut ipse, qui potest pro sui nominis gloria & catholicæ religionis incremento, & illam tandem ex malis istis eripere dignetur, & interim mala ipsa suæ gratiæ ac consolationis dulcedine temperare. Romæ IV. Aprilis MDLXXXI.

„Reverendissimæ Celsitudinis Vestræ

*Humillimus in Christo Servus
Claudius Aquaviva.*

Quâ verò animi constantia ac fortitudine id genus calamitates *Balthasar* tulerit, ex egregio ipsius diverbio discere licet. Quippe sciscitanti, e quo

quo tandem animo ferret, qui lædere voluisset neminem, prodesse suis vel maximè, tamen odia non evitasset, & Principatû ac honore simul excidisset? respondit: *Illius temporis venire in mentem, cum nec Princeps, nec Abbas fuisset.* Et Deum adhuc plus sibi, quàm optarat, reliquisse. Causam quidem suam hortante conscientia non negligere, at amicorum nemini solitum irasci,

Anno MDLXXXIV. Gregorii XIII. Pontificis orbe toto cantata munificentia, *Balthasaro* adlaborante, & Rectore Collegii Societ. Jesu, Patre *Lopesio* Frisio, curam exhauriente, in Fuldensi Gymnasio Nobilium adolescentum seminarium institutum est, qui ex septentrionibus orti in spem collapsæ majorum fidei resuscitandæ gratis hinc alerentur, & in liberalibus disciplinis castè pieque educarentur. Salutare id & Germanis utilissimum inventum: Hinc namque fœcunda ingenii ac avita pietate plurima juvenus educta, Saxoniam, Thuringiam, Westphalam, vicinæque loca, quin & Sueviam, aliasque Germaniæ provincias fidei catholicæ ac elegantioris literaturæ famâ fructuque complevit.

Balthasaris obitus.

Denique anno MDCII. Ecclesiæ ditionique suæ summò bonorum omnium applausu restitutus, tum de orthodoxâ religione, tum de re literaria bene mereri perrexit, quoad quatuor post annis rebus humanis exemptus fuit. Corpus in principe Basilica depositum fuit, quamquam ex priori *Balthasaris* intentione illud ad templum Soc. Jesu deferri debuerat, ibidem collocandum in tumulo, quem humanæ conditionis memor unâ cum ara ex marmore ac alabastro nitidè elaborata suis sumptibus anno MDXCIX. erigi curaverat. Ejus successor, *Joannes Fridericus*, Templum Soc. Jesu Patrum vetustate quassatum ad nitorem adduxit. *Joachimus* verò Comes de *Gravenne*, Abbas Fuldensis LXXV. suam quoque in Societatis Jesu Patres propensionem testaturus anno MDCLVIII. studia Logices & Physices instituit, ad eaque juventuti procuranda reditus convenientes assignavit, quod præcipuum Religionis fulcimentum artes liberales esse non ignorabat. *Adolphus* ex Gente *Dalbergica* Fuldensis Abbas

Ejus successores favent studiis & Jesuitis.

anno MDCXXXIII. Gymnasium in Academiam commutari curavit; à cujus obitu *Musæ Fuldenfes*, earumque Antistites sub clementia & patrocinio Celsissimi Principis Abbatis & Episcopi *Amandi* feliciter hodie acquiescunt.

Valentinus Prier (k) Abbas XXXII. ad S. Lambertum in Stiria, vir prorsus eximius, humanus & magnificus, *magnus literatorum Mæcenas*, quorum non paucorum fortunam liberalitate suâ insigniter promovit, præclaris vicissim eorundem elogiis celebratus: ita ut, teste *Joanne Muschlero* in epistolis Venetiis impressis, raræ nobilitatis vir *Joannes à Zeidliz*, multis peragratis provinciis, & tunc recens à *Jerosolymitana* peregrinatione reversus, sublatis digitis juraverit, se nunquam integriorem, magis pium, eoque liberaliorem Prælatum vidisse. Fuit à consiliis *Carolo V. Imp.* & *Regi Ferdinando*. Obiit anno MDXLI.

Albertus (l) hujus nominis III. ex Religioso *Ottoburano* & Rectore Magnifico Universitatis *Salisburgensis* Abbas ad S. Petrum, rei literariæ *Benedictinæ* incrementa necquidquam in postremis habuit curis. Novam præter Bibliothecam magnis sumptibus constructam, ut literas, sic & literatos amabat, illorum congressu, & alloquio doctis comentationibus cum primis delectatus. Aderat cum voluptate Academicis actibus nullâ ipsorum prolixitate absterritus; illic avidè spectabat in arena literaria concertantium ingenioia prælia, faventibus oculis & auribus excipiebat Academicorum orationes, & progymnasmata; jucunda erant juventutis poëtice declamantis, aut in scena comicè ludentis spectacula. Hinc magnū & celebre fuit *Musis Alberti* nomen, cujus patrocinium frequenti *Thesum* librorumque inscriptione sollicitè præstabant, nunquam passæ repulsam, sed liberalem Mæcenatem semper expertæ. *Salisburgensis* Universitatis quadriennio Rector, post in Abbatiali dignitate Assistentis perpetuus nomen factis implevit, semper consiliò & manû promptus. Onus Religiosi Convictus in suo Monasterio fermè decennio tulit; eoque in Collegium translato omnem suppellectilem liberaliter addidit: in *Aulæ Academicæ* structuram sexcentos

Valentinus Abbas Sancti Lambertus magnus literatorum

Albertus Abbas Sancti Petri Salisburgensis

(k) Hist. Salisburg. Archiep. Lib. VI. p. 1192.

(l) Mezger Hist. Salisburg. lib. 5. c. 32. p. 821.

sexaginta octo, in fabricam Scholarum Academicarum, novique Convictus bis mille florenos contulit. Unde inter cætera encomia in suo epitaphio meritò etiam illud tulit, *Literarum Mæcenas*.

Mathæus Moulart Abbas & Episcopus. Atrebatensis Seminarium Duaci fundat.

MATTHÆUS MOULART (s) S. Gislei in Advaticis Cœnobii primùm Abbas, tum Episcopus Atrebatensis, vir siquis unquam de Ecclesia & Principe Belgii optimè meritus; labente enim in deteriora ætate, difficillimis conjuratorum temporibus, Catholicam religionem adversus irrupentes ex Hollandia hæreses acerrimè defendit, à provinciis ad Regem in Hispaniam legatus, à Rege ad hunc Episcopatum nominatur anno 1575. Atrebatum ingreditur solemni pompâ, cleri populique congratulatione 1. Octobris 1577. bienniò antè consecratus. In lustranda dioecesi assiduus, synodorum celebratione, singularique in pauperes liberalitate episcopalem cathedram plurimùm commendavit, cui dimidium pagi Vitriaci adjecit; denique seminarium studiosæ juventuti in Academia Duacensi condidit.

Philippus Caverelus Abbas Vedastinus Collegium Patribus S. J. excitat.

PHILIPPUS de CAVEREL (t) LXXIV. Abbas illustrissimi in Belgio Monasterii S. Vedasti Templum & Collegium Patribus è Societate Jesu in urbe Atrebatensi magnificè à fundamentis extruxit, & dotavit an. 1617. mense Sept. Item Duaci an. 1619. templum aliud præstantissimum cum bipartito Collegio, S. Gregorii nomine insignito, excitavit; cujus altera pars cedit Benedictinis Anglis, altera Vedastinis, ac denique tertium isti contiguum, cui nomen est Collegium scholarium, idipsùmque Monachi Vedastini administrant. Ei, velut rei literariæ summo Mæcenati *Guillelmus Gazet* suam Historiam Ecclesiasticam Germaniæ inferioris, & Aubertus Miræus suas Origines Benedictinas consecrârunt. Defunctus est anno 1636. die 30. Nov. al. primâ Decembris ex epitaphio, quod sequitur: „Anno MDCXXXVI. primâ Decembris, divo Eligio sacrâ, Atrebatum in „Monasterio S. Vedasti Ordinis D. Benedicti, Sedi Apostolicæ immediatè „subjecto, fatis & naturæ concessit „Reverendissimus in Christo Pater „D. Philippus Caverel, dicti cœnobii „Abbas, Benedictinorum per Belgium „exemptorum visitator, & pro eccle-

„siasticis ad Status Artesiæ Deputatus „Ordinarius: vir extra controversiam „summus, & avitæ religionis ac patriæ bono natus. A primis vitæ annis Christi jugo mancipatus, nobis „lem animum sacræ sapientiæ disciplinis & institutis per annos triginta ita excoluit & instruxit, ut ad „magisterii apicem evectus, suis, exterisque sanctioris vitæ miris præluxerit exemplis, infulamque gemmis „passim coruscantem, ipse magnarum „virtutum ornamentis augustius decoravit. Inter cæteras eximiâ in „Deum pietate, in proximum caritate & misericordia, in se ipsum frugalitate, in subditos benignitate, in „literarum studiosos & egenos munificentia & liberalitate profusus, tantos in terra famæ, in cœlo meritorum thesauros recondidit prudens „auri artifex, ut jure hinc Patris pauperum nomen, illic mercedem promeruerit, cujus percupidissimus cum „82. ætatis ageret annum, viribus „paulatim deficientibus, nativòque „humido consumto, inter numerosæ „familiæ gemitus & suspiria, ut alter „Abraham ivit ad patres suos in pace, „sepultus in senectute bona. Tu Lector „benè precare sive parenti religionis „vinculò obstrictus, sive in benefactorum, & de republica benè meritum, „benevolâ pietate propensus.

NICOLAUS SYLVIUS, (u) du BOIS, Nicolaus S. Amandi, seu Elnonensis in Belgio Sylvius celeberrimi Monasterii Abbas, forma sui gregis factus, regularem disciplinam verbo & exemplo indefessus promovet. Neque verò minori studio rem literariam curavit. Integrum enim monasterium cum ipso templo nec non Seminarium Duaci ad studia monachorum eâ magnificentia erexit, ut unum hominem tanto labori parem esse potuisse vix credas. Monachi verò Amandini, ut se tanti beneficii memores præstarent, se pro eo, quamdiu vixerit, missam celebraturos festis diebus S. Nicolai, post obitum verò ejusdem Officium defunctorum cum novem lectionibus, & crastinâ die solemne sacrum decantaturos in perpetuum sponderunt. Cæterum Mæcenas iste vir fuit longè prudentissimus, & apud Tornacesios Ordines in Belgio magni nominis ac autoritatis. Obiit 1673. anno ætatis 84.

HIE-

(s) Dion. Sammarth. Gall. Chr. tom. 3. pag. 349.
(t) loc. c. pag. 391.
(u) Gall. Chr. l. c.

Hieronymus Alliotus Abbas.

HIERONYMUS ALLIOTUS (x) Monasterii SS. Floræ & Lucillæ Aretii in Italia è Congregatione D. Justinæ Abbas, uti literarum disciplinis apprimè erat excultus, ita in literarum studiis addictos mirè propensus, eos, qui inopiâ premebantur, favore ac pecuniâ, ut scientiis alacrius vacarent, pro viribus adjuvabat, quod quidem charitatis officium, sibi adolescenti ab Hieronymo præstitum, Cardinalis de Monte, Julii III. Pontificis summi Patrus, ingenuè profitebatur.

Angelus Gryllus Præses Congreg. Casin.

ANGELUS GRYLLUS (y) Casinensis Congregationis supremus Præses, uti ipse erat literatissimus, ita literatorum præcipuus fautor ac Mæcenas. Cujus rei duo præ cæteris illustria dedit documenta. Primum quòd Itolorum Poëtarum Principi *Torquato Tasso* Angelum se verè Tutelarem peropportunè præstiterit, cum illum maximâ curâ & diligentissimis officiis ex Ferrariensi carcere, in quem mentis alienatione incusata, detrusus fuerat, & annis omnino decem detentus, feliciter eduxit, rarò utique constantis amicitiae exemplo, cum antiquis haud dubiè comparando. Alterum, quòd apud Campesium agri Mantuani oppidum inscriptiones & ornamenta, quæ sepulchrum Theophili Folengii, præstantissimi è Congregatione Casinensi Poëtæ, olim decorabant, injuriâ temporum deleta, non restituerit modò, sed novis insuper additis, clarissimi Vatis memoriam splendoris cultusque accessione ad perennitatem illustraverit.

Andreas Deodatus Abbas Casinensis apud Italos Benedictinos literas strenuè promovet.

ANDREAS DEODATUS (z) à Neapoli, Abbas Casinensis, rem literariam Benedictinam in Italia magnopere provexit. Monachus adhuc privatus in Philosophicis ac Theologicis disciplinis apprimè versatus fuit, quas in aliquibus Congregationis Casinensis Monasteriis docuit; præcipuè in illo Severini, quò tempore magno à literatis omnibus in pretio est habitus. Subinde sex annos Procurator Generalis Congregationis Casinensis in Curia Romana præcipuam operam dedit, ut insigne erigeretur Collegium Anselmo - Benedictinum in ædibus S. Calixti, ex quo viri doctissimi ad universam Congregationem Casinensem profluxere. Abbas demùm crea-

tus, quò animos discipulis ad scientias addiscendas adderet, assiduè Lycæa literaria terebat, in quibus identidem de rebus Philosophicis, Theologicis, ac Moralibus accuratè disputabat.

Nec illi ex Mæcenatum numero excludendi sunt, sed primum, nisi vehementer fallor, commerentur locum, qui aliorum in re literaria conatus, ope, studio, benevolentia, & quibus demumcunque rebus possunt, haud segniter adjuvant.

Albinus, Abbas Cantuariensis, immortalis memoriâ dignus est, quòd *Venerabili Bedæ* non auctor modò, sed adjutor etiam in conscribenda ecclesiastica Anglorum historia extiterit, uti Beda ipse testatur in epistola nuncupatoria ad Ceolvulfum Regem. Albinus autem iste alius est ab Albino Flacco, seu Alcuino, quem ætate centum propemodum annis antecessit. Ut Bedæ industriam acueret, ex Cantuariensi Monasterio, cui Abbas præerat, per Nothelmum, Londinensis Ecclesiæ Presbyterum, munuscula ipsi transmisit, & monumenta, quæ ad contextendam prædictam historiam necessaria esse videbantur. Venerabilis verò Beda, ut quàm gratissimus erga Mæcenatem suum esse cognosceretur, ei sequenti epistolâ perhumanas egit gratias. „*Desideratissimo & Reverendissimo Patri Albino, Beda, Christi famulus salutem.* Gratantissimè suscepi munuscula tuæ dilectionis, quæ per venerabilem fratrem nostrum Nothelmum Presbyterum mittere dignatus es, & maximè literas, quibus me jam secundâ vice in ecclesiastica gentis nostræ historia, ad quam me scribendam jam dudum instigaveras, creber adjuvare, atque instituire curasti. Propter quod & ipse tibi rectissimè eandem historiam, mox ut consummare potui, ad transcribendum remisi. Sed & aliud, quod te partim desiderare comperi, volumus tibi vice remunerationis æquè ad transcribendum destinavi, videlicet illud, quod de structura templi Salomonis atque allegoricâ ejus interpretatione nuper edidi. Téque amantissime Pater supplex rogo, ut pro mea fragilitate cum his, qui tecum sunt, famulis Christi apud pium judicem sedulus intercedere memineris:

Albinus Abbas Cantuar. V. Bedæ Patronus.

qui ei grates refert scriptâ epistolâ.

(x) Arnell. Bibl. Cas. part. 1. pag. 201.

(y) loc. cit. pag. 31.

(z) Gattola Hist. Cas. sec. 12. pag. 714.

„neris: sed & eos, ad quos eadem no-
„stra opuscula pervenire feceris, hoc
„idem facere monueris. Benè vale,
„semper amantissime in Christo Pater
„optime.

Mabillo- Sed hoc antiquum; recens quasi
nii narra- etiamnum illud, certè quidem om-
tio de Ab- ni amœnitate plenum est, quod
bate Vil- *Mabilionius* Itineri suo Germanico (a)
lingano (a) intexuit. Cùm enim vir doctissimus
notatu cum Michaële Germano, socio suo,
digna. ex Germania in Galliam remearet,
Villingam delatus est. Est verò Villinga
oppidum Austriacæ Domûs hære-
ditarium ad Brigam fluviolum, ubi re-
fugium habuerunt cœnobitæ Bene-
dictini Sancti Georgii, quod cœno-
bium duabus inde leucis situm, secu-
lo proximè elapso invasit Dux ipse
Wirtembergensis. Itaque Villingæ de-
gunt Religiosi numerò duodecim (b),
quorum Abbas septuagenarius, histo-
riæ nostræ studiosissimus, & Prior
D. Georgius Geyserus, studiorum
nostrorum fautor singularis, omni nos
humanitatis & caritatis officio exce-
perunt: *O qui complexus, & gaudia
quanta fuisse!* Postridie dum abitum
paramus, dum optimus Abbas in pro-
cumbentium colla ruit, ille sacculum
nummis plenum in manus meas in-
jecit, multis obtestatus, suo ut de pau-
pere censu tantillum hoc in viatici
supplementum acciperemus. Ego ve-
rò quasi receptâ prunâ, protinus ma-
num excutens, gratiis dictis, cùm ille
donum urgere perseveraret: Et nos, in-
quam, omniû hominum ignavissimos,
si tam liberaliter à vobis excepti etiam
pecuniam hanc, nullius indigi recipe-
remus. Abbas contra instare arden-
tius, favente Geysero, sed tandem illi
cedere coacti, nos haud sine lacrymis
dimiserunt, dato honesto comite, qui
nos per Hercyniam sylvam deduceret.

Cùm verò *Mabilionius* ab ultima
linea haud ita longè abesset, Sodales
suos rogavit, ut *Erasmo Gattola* Ca-
sinenfis Bibliothecæ & Archivi Præ-
fecto, exemplaria librorum omnium
ab ipsis impostèrùm edendorum dono
submitterent, eo nomine, quòd Vir
ille eruditissimus nullam unquam præ-
termiserit occasionem, quâ non rem
literariam Congregationis San-
Maurianæ promovere studuisset. Fece-
runt id imprimis *Theodericus Rainar-*

Mabillo- Cui grati-
nii gra- tus ani-
tus ani- mus erga
Gatto- lam,

„tus & *Renatus Massuetus* (c), quo-
rum posterior Epistola suæ ad Gatto-
lam anno 1711. datæ hæc verba in-
feruit: „Quò te locò haberent nostri
„piæ memoriæ Mabilionius & Rui-
„nartus, quæque tua in eos essent
„merita, non me fugit &c. supplex
„etiam atque etiam rogo, quam ope-
„ram tanto viro (*Mabilionio*) muni-
„ficis deferebas, mihi etiam, qui nec
„ei, nec cuique alteri observantia in
„te cedam, commodare digneris,
„omnia quæ ad illustrandam Bene-
„dictinam in Italia Historiam condu-
„cere videbuntur subsidia confer-
„re pro tua benignitate pergas &c.
„*Et circa finem.* interim oblato tibi
„IRENÆO meo fruiere, tuique ex ani-
„mo munusculum esse memineris.
„Vale.

Non semel etiam nec obiter *Mabilionius* (c) celebrat Reverendissimum
Patrem D. *Hyacinthum Alliotum* Me-
dianensis Monasterii Abbatem è Con-
gregatione S. Vitonis velut singula-
rem rei literariæ Benedictinæ Mæce-
natem, qui quæque vetera instrum-
ta, & scripta, quæ in Lotharingia
& Alsatia, & in vicinis Germaniæ
monasteriis comparare potuit, ad
ipsum transmiserit: sed nec curis aut
laboribus, five etiam sumptibus pe-
percerit, ut Actis Sanctorum nostro-
rum illustrandis, aut Annalibus Be-
neditinis concinnandis suppetias fer-
ret. Plures alios Mæcenates, qui
operâ, consiliis, libris Mss. Mabillo-
nio adjumenta benignè ac liberaliter
præbuerunt, nôsse qui cupit, ejus
legat præfationes cùm in Acta Sancto-
rum Ordinis S. Benedicti, tum in An-
nales Benedictinos, ubi, quâ est gra-
titudine, singulis habet gratiam.

Eâdem animi gratitudine præstant
cæteri ex Congregatione S. Mauri
doctissimi Scriptores, qui nullum ferè,
à quo in re literaria quidpiam adju-
menti perceperunt, sine encomio ab-
ire sinunt. *Joannes Martianay* in Pro-
dromo suo Divi Hieronymi Parisien-
sis Regiæ Bibliothecæ Præpositus dig-
nis laudibus celebrat, quòd facilem
MS. torum copiam sibi quotidie faciant.
Nec minùs doctissimum *Baluzium*
commendat, quem Colbertinam Bib-
liothecam sibi, fociisque suis velut
communem domum aperire, ultròque
ad

Lucæ Acherii Mæcenates.
Lucas Acherius, celeberrimus ille
Spicilegii Autor & Antiquarius, inter
Mæcenates habuit erga se benevolen-
tiores (d) Cl. *Hadrianum Valesium*,
qui in discutiendis non modò cunctis
propè, quæ publici juris faciebat *Lu-*
cas, sed singulari etiam benevolentia
mendorum quàmplurimum submone-
bat, ac peritiles notatiunculas mar-
ginibus adfigebat; *Antonium Vionem*
Herovallium, qui aliorum studia fo-
vebat, ac promovebat; velut sua,
pluraque suâ manu è veteribus codi-
cibus exscribebat, cum Acherio com-
municanda; *Jacobum Sirmundum*,
Joannem Garnierium, *Franciscum*
Chiffletium, eruditos Societatis Jesu
Presbyteros, *Carolus Bultellum* Lu-
dovico XIV. à secretis; Puteanos
Fratres, *Franciscum Chesnium*, *Joan-*
nem le Prevost, eruditissimum Cano-
nicum Rotomagensem, *Stephanum*
Baluzium, humanitate ac eruditio-
ne celebratissimum, & alios propè
innumeros, quos uti enumerare lon-
gum foret, ita Acherius unâ cum
suis Bibliothecis in potestate habe-
bat. An verò existimamus, futurum
unquam fuisse, ut Lucas insignem
illam & à nemine adhuc fatis lau-
datam veterum ineditorum monu-
mentorum Collectionem, quam *Spic-*
ilegium inscripsit, in lucem emitte-
ret publicam, si tantorum Mæcena-
tum ope ac præsidio destitutus fuisset?

ad eam invitare, & MSC. copiam,
quotiescunque opus habeant, libera-
liter impertire, gratus deprædicat.
Nec immemor est beneficii à D.º de
Tilmon accepti, à quo se commodatam
habere dicit vitam Hieronymi,
quam ipse ex variis autoribus, maxi-
mèque ex ipso Hieronymo, magna
cum diligentia nec minori cum judi-
cio digestam, Gallico idiomate con-
scripsit, & hætenus non edidit, quâ
ad multa obscuriora Hieronymi loca
illustranda, & imprimis chronologiam
operum ejus facilius assequendam,
aditum sibi apertum non dissimulat.

Lucæ Acherii Mæcenates.
Lucas Acherius, celeberrimus ille
Spicilegii Autor & Antiquarius, inter
Mæcenates habuit erga se benevolen-
tiores (d) Cl. *Hadrianum Valesium*,
qui in discutiendis non modò cunctis
propè, quæ publici juris faciebat *Lu-*
cas, sed singulari etiam benevolentia
mendorum quàmplurimum submone-
bat, ac peritiles notatiunculas mar-
ginibus adfigebat; *Antonium Vionem*
Herovallium, qui aliorum studia fo-
vebat, ac promovebat; velut sua,
pluraque suâ manu è veteribus codi-
cibus exscribebat, cum Acherio com-
municanda; *Jacobum Sirmundum*,
Joannem Garnierium, *Franciscum*
Chiffletium, eruditos Societatis Jesu
Presbyteros, *Carolus Bultellum* Lu-
dovico XIV. à secretis; Puteanos
Fratres, *Franciscum Chesnium*, *Joan-*
nem le Prevost, eruditissimum Cano-
nicum Rotomagensem, *Stephanum*
Baluzium, humanitate ac eruditio-
ne celebratissimum, & alios propè
innumeros, quos uti enumerare lon-
gum foret, ita Acherius unâ cum
suis Bibliothecis in potestate habe-
bat. An verò existimamus, futurum
unquam fuisse, ut Lucas insignem
illam & à nemine adhuc fatis lau-
datam veterum ineditorum monu-
mentorum Collectionem, quam *Spic-*
ilegium inscripsit, in lucem emitte-
ret publicam, si tantorum Mæcena-
tum ope ac præsidio destitutus fuisset?

Colmus III. M. Heturria Dux Mæ-
Cl. *Bernardus Montfauconius* uti
in Congregatione S. Mauri nemini
doctrinâ & ingenii acie, ita nec gra-
tâ cedit memoriâ, Magnum verò He-
truriæ Ducem, *Cosmum III.* dignum
existimat(e), qui omniû vocibus scrip-
tisque decoretur. Is enim rem litera-
riam pro virili fovet; eruditos quos-

que ex variis orbis partibus magnis cenis Be-
stipendiis evocat: quo factum, ut nus-
quam per Italiam tot homines variis
disciplinis excultos, quot in ditionis
suæ terris compareant; in penitiori
Palatii sui conclavi, Sanctorum Pat-
rum Opera deprehenduntur, eorùm-
que studia assiduâ tractatione vivendi
pariter subditosque regendi normam
mutuatur. Beneficentia & humanita-
te nemini Principum concedit, probò-
rum refugium, literatorum patronus,
animo verè regio instructus. Is *Mont-*
fauconium, cùm Florentiam transi-
ret, pro innata humanitate nulla non
benevolentia significatione admisit;
omniâque in Palatio exhiberi jussit,
picturas scilicet, magnificamque to-
tam supellectilem, quam ipse summo
studio collegerat, auxeratque in dies.
Ad ultimum xeniis nullisque non
gratiæ signis ac officiis exornavit. Is
ipse nostrum *Anselmum Bandurium*
Ragusinum Parisios suis sumptibus mi-
sit, ut linguis Græca & Hebraica, li-
terisque humanis ac divinis probè in-
structus, idoneus fieret suæ illius Dal-
maticæ Congregationis bono in rebus
seu ad sacras literas, seu ad monasti-
cam disciplinam spectantibus consu-
lere.

Ecquidem verò in Germania sunt
Mæcenates, qui nostrorum literarios
labores studiis, operis, ac favoribus
suis ullo modo promoverunt? ali-
quos, tres, quatuor, more nostro in
medium dabo, quia rariores.

Ægidius Ranbeck, Schyrensis, non *Gregorius*
elegans minùs Hagiographus, quàm & Roma-
inignis Juris Myta, cùm in scriben-
dis Sanctorum Ordinis nostri Vitis ni-
tidum fatigaret calamum, duos per-
quàm liberales nactus est Mæcenates,
Gregorium & Romanum, Augustæ
Vindelicorum ad SS. *Udalricum & Af-*
dii Ranbeck,

sumptibus ac impensis Opus Sancto-
rum imaginibus æri quàm venustissimè
incisus exornatum prodiit, uti Autor
in ejus Dicatione his verbis meritò
deprædicat: „Quot nomina Sancto-
rum Ordinis eidem Calendario in-
scripta (*alloquitur Romanum Abbatem*
Romanum) tot debitores habes, quo-
rum honori, ne cum mortuo Ante-
cessore Tuo confepelirentur, Tua
opera, Tuis impensis ita liberaliter
consulisti. *Aliqui cùm sumptus fa-*
ciendi sunt (etiam in *Cœlites*) haud
paullò

(a) pag. mihi 15.

(b) Religiosorum hodie major est numerus in Monasterio noviter & eleganter con-
structo, quod uti Reverendissimus D. *Hieronymus*, modernus Abbas novis auxit
proventibus, ita ut in eodem & observantia regularis & studia literarum flo-
reant, præprimis curæ habet.

(c) In Not. & Observ. præv. ad Leon. IX. vit. Sec. vi. part. 2.

(d) Spicil. Tom. 12. præf. pag. 23.
(e) In Diar. Ital. pag. 360. & 369.

„ paulo aliter pecuniâ, quàm ab urticis,
 „ manum abstinere, malo more. Tu
 „ paucillo post, quàm meritis honori-
 „ bus adpulsus es, nihil Te moranti-
 „ bus quàm plurimis monasterii expen-
 „ sis, huic operi manum admovisti, ut
 „ propediem Liber ad umbilicum per-
 „ duceretur. Hinc (neque fallor)
 „ Superum calculo præfici Clavo Am-
 „ plissimi Tui Monasterii debuisti, ut
 „ emoliri posses, quod imperfectum
 „ & mancum Gregorius Antecessor
 „ reliquerat. Fœnori olim Calenda-
 „ ria à Romanis posita, & Glossæ Juris
 „ & Seneca non uno loco meminere. Tu
 „ contra, Romane Reverendissime!
 „ Tuum hoc Calendarium (ita faten-
 „ dum est) non sine ærarii jacturâ insti-
 „ tutum, lubens volens continuâsti. Im-
 „ pensæ, mehercules, magnæ sunt,
 „ quas Gregorius, quas Tu in calco-
 „ graphum, quas in Typum hæc-
 „ nus fecistis. At enim nôsti : oleum
 „ non perdere, qui ungit Superos ; O-
 „ disti enim bono publico natus eos,
 „ qui, ut ovis gallinæ, nummis in-
 „ cubant. Nam hi quidem Euclyones
 „ Plautiniani sunt, qui auri sui ollam
 „ nullo alio bono fervant, nisi ut ha-
 „ bere dicantur. Te melior Genius
 „ post fata Gregorii Reipublicæ edu-
 „ xit, cui summa curarum est, in
 „ Ordinem, Cœnobium, Literas &
 „ Literatos sumptus facere haud parcâ
 „ manû. Vix meritissimos honores
 „ nuper Neô-Præful capestivisti, cum
 „ quinque Tuorum Anglipolim Theo-
 „ logiæ vacaturos ablegâsti, & domi
 „ unâ Cursum Philosophicum per
 „ Tuos instituisti, insigni sanè argu-
 „ mento, quantum animatus in Lite-
 „ ras & Literatos sis. Ipse Theologiam
 „ cum exhausseris, noluit ingenia
 „ Tuorum domi flaccescere. Rectè :
 „ ut

A bove majori discat avare minor.

„ Hinc cum Tui magnam partem lite-
 „ ratissimi sint, tot ex Tuo cœtu Præ-
 „ fules prodiere : quando præter fan-
 „ citatem quàm plures literis & bonis
 „ artibus eximios, idem Tuum Im-
 „ periale Ascetarium sex Antistites
 „ Cathedris Pontificalibus imposuit,
 „ Abbates hinc inde in monasteria 32.
 „ misit. Quin & hodie Tuo è cœtu tres
 „ numerare est, quos sibi præesse per
 „ Sueviam Bavariamque nostrates mo-
 „ nachî voluere. Hæc ille de sui
 „ temporis Abbatibus. Sed, Tempo-
 „ ra mutantur, & nos mutamur in illis.

Josephus Clar. Bernardo Pezio, cum in
 Gemni- adornando amplissimo suo Thesauro

Anecdotorum non minimum difficul-
 tatis pateretur, evenit non ita post mul-
 tum tempus quidpiam, quod incre-
 dibilem ipsius conatibus facilitatem,
 progressum, commoditatè que con-
 ciliavit. Divorterat ad Monasterium
 Mellicense Reverendissimus Dominus
 Prior & Prælati Carthusiæ Gemni-
 censis JOSEPHUS, quocum nobis (sunt
 verba Pezii) multus de re literaria
 (nam hujus cupidissimus est) de profe-
 rendisque veterum libris sermo fuit.
 Cùmque Præful optimus, & ad præ-
 clara in Monasteriis provehenda stu-
 dia promptissimus cerneret, nos nihil
 (verba Pezii admetior) ardentius,
 quàm ejusmodi viros optare, qui in
 terendis antiquorum Codicum scri-
 pturis versati suam nobiscum operam
 jungerent, benignissimè indulgit,
 nosque hortatus est, ut suæ celebra-
 rimæ Carthusiæ Bibliothecarium P.
 Leopoldum Wydemannum scriptis ad
 conferendum symbolum provocare-
 mus. Quod mandatum vix executi
 sumus, cum res ipsa nos docuit, hunc
 ipsum Venerab. Virum esse, quem
 singulari nutû Deus nostris laboribus
 destinasset. Tanta enim P. Leopoldi
 in universo hoc Opere contentio fuit,
 hodiè que est, ut non tam focius quàm
 auctor Operis jure ac merito suo ma-
 ximo dicendus sit. Natus is est Co-
 loniæ Agrippinæ die sextâ Januarii
 an. 1668. patre Joanne Wydemann,
 Suevo- Algovio, matre Maria Julia-
 censi. Literis cum aliquamdiu ope-
 ram cum laude navasset, Mundum
 pertæsus, sanctiorisque vitæ avidus
 Ordinem Carthusianum amplexus est
 anno 1688. solennibus votis anno
 sequenti apud Carthusiam Gemnicen-
 sem in Austria nuncupatis. Inde
 tempus omne à sacra suæ Religionis
 & Obedientiæ muniis, quorum tena-
 cissimus est, vacuum, meliorum &
 sanctiorum literarum studio impende-
 re nunquam desit. Laboris patienti-
 ssimus est, Criticæ perquam peritus,
 ac Austriacæ historiæ scientissimus.
 Manu pereleganti, & prælo aptissi-
 mâ utitur. Quid multis ? Eo ad
 nostrum studium accommodatior no-
 bis obtingere non potuit. Hactenus
 Pezius.

Cum Autor Prodrumi Chronici
 Gottwicensis, R. mus Abbas GODE-
 FRIDUS, in vasta illâ & sexcentis diffi-
 cultatibus oblecta sylvâ oberraret,
 amplissima scilicet de Germaniæ mediæ
 Pagis Dissertatione, Eminentissimus
 ac Celsissimus Elector Moguntinus,

centis Ca-
 thusie
 Prior Ber-
 nard. Pe-
 zii Studia
 provehit.

Leopol-
 dus Wy-
 demann
 Carthusi-
 anus Pezii
 secunda-
 neus.

Abbatis
 Godefri-
 di Beselii
 Macena-
 tes

Lo-

Elector Lotharius Franciscus ex Comitibus de
 Mogunti- Schönborn, antiquissimum, eumque
 nus Lo- totum aureolum Traditionum Lauris-
 tharius beimensium Codicem, in Austriam au-
 Francisc. tographum clementissimè mittere nul-
 lus dubitavit, ex quo in spissis illis
 antiquorum Germaniæ Pagorum te-
 nebris, accedente præsertim unius
 & item alterius eruditi viri auxilio,
 eam lucem Beselius se accepisse fate-
 tur, quâ majorem aliunde Germania
 vix ac ne vix quidem exspectaverit.
 Ejusdem Amplissimi Abbatis verba,
 quibus gratum animum erga alium
 ejusdem Illustrissimæ Schönbornianæ
 Familiæ Mæcenatem testatur, audire
 juvat.

& „ Reverendissimo ac Celsissimo
 Frideri- „ Principi, Domino, Domino Fride-
 cus Caro- „ rico Carolo, itidem ex Comitibus
 lus Epi- „ de Schönborn, Episcopo Bambergensi-
 scopus „ si & Herbipolensi, Franciæ Orien-
 Bamber- „ talis Ducis, S. R. I. Procancellario,
 gensis „ & Imperatori Cæsari Carolo VI.
 &c. „ Maximo Principi, à secretissimis &
 „ lectissimis Consiliis Publicis, quibus
 „ verbis gratias hic publicè agamus,
 „ haudquaquam reperimus : Tantus
 „ universæ Germanicæ Fortunæ Ad-
 „ minister, nullis, quas jam inde à
 „ prima juventute in nos cumulatis-
 „ sime contulerat, summæ benignita-
 „ tis, benevolentiae, & clementiæ sig-
 „ nificationibus sibi facisfecisse existi-
 „ mabat. Nihil illi erant tot suavissimæ
 „ juxta atque gravissimæ cohortatio-
 „ nes, quibus nos, rei magnitudine
 „ nonnunquam trepidos, ad am-
 „ plificandam quoquo modo Germa-
 „ nici Imperii gloriam erigebat, in-
 „ flammabatque : Non satis Ei erat,
 „ quotidianum propè Operis pensum
 „ à nobis amantissimè exigere, quò lo-
 „ cò res nostræ essent, inquirere, aspe-
 „ riores articulos eruditissimis dispu-
 „ tationibus planos ac faciles redde-
 „ re, optimarumque rerum spe nos
 „ sustinere : Nihil horum, licet sin-
 „ gula maxima essent, & seignissimum
 „ quemque in statione retinerent, ma-
 „ gni Principis in nostrum Opus stu-
 „ dium & benignitatem exæquabat :
 „ Ipse itaque, licet totius Germanicæ
 „ Reipublicæ curis obrutus, gravissi-
 „ mas quaquaversus literas clemen-
 „ tissimè suâ manû dedit, nostros
 „ conatus commendavit, abditissima
 „ quæque nostrarum antiquitatum
 „ monumenta suâ, quâ apud omnes
 „ Romani Imperii Principes floret,
 „ gratiâ, & auctoritate, nobis impe-

„ trata dedit, denique ea omnia
 „ promptè ac alacriter in se suscepit,
 „ quæ non tam Mæcenatem, quàm
 „ genuinum nostri Operis Parentem
 „ condecebant : Quæ paucis hoc lo-
 „ cò commemorare visum est, non
 „ quasi crederemus, hoc pacto nos
 „ omnibus grati animi partibus ex-
 „ asse defunctos esse, aut defungi
 „ posse, sed eo potius sine, ut siquid
 „ bonæ frugis aut egregii de Germa-
 „ nia meriti in nostro Opere inest, co-
 „ gnoscant feri est grati posteris, cui
 „ demum obæratî sint. „

Omitto alios Reverendissimos &
 Celsissimos S. R. I. Principes, & Or-
 dinis D. Benedicti Præfules, quos,
 quòd ex Archivis, Bibliothecis, pe-
 nûque suâ literariâ & antiquaria, ma-
 gna Diplomatum, Sigillorum, &
 Codicum vi Amplissimo Abbati effu-
 sâ benevolentia succurrerint, comē-
 ritis laudibus effert.

Quemadmodum verò Benedictini
 Scriptores ingrato eos silentio minimè
 præterierunt, à quibus adjuti suis in
 literariis laboribus fuerunt, ita vicissim
 ab aliis similem ob causam, velut rei
 literariæ Mæcenates encomiis ornan-
 tur. Unum è multis testem adduco
 Casimirus Oudinum, virum erudi-
 tum, atque celeberrimi Commenta-
 rii de Scriptoribus & Scriptis Ecclesia-
 sticis authorem, in quo concinnando
 non minimum adjumenti à Benedi-
 ctinis è Congregatione S. Mauri se-
 accepisse haud ingratus profitetur :
 Sed jam tempus est (f), inquit, ut

Cas. Oud-
 inus Be-
 nedicti-
 nos ceu
 nos in re
 literaria
 Mæcena-
 tes enco-
 mii or-
 nat.

quâ ratione ad molem hanc Opus ex-
 creverit, quòve modo tot Authores,
 vel nullatenus, vel parcè cognitos, cum
 eorum Operibus Ms. habuerimus ex-
 ploratos. Opportunè, quibus huic
 „ Operi accingebamur temporibus,
 „ accidit, ut insigniorum Lutetiæ
 „ Parisiorum Bibliothecarum catalo-
 „ gi alphabetici Manuscriptorum Co-
 „ dicum conscriberentur : quibus exi-
 „ miè ad abditos authores plurimos
 „ è pulvere educendos adjuti sumus,
 „ qui jam olim varias in Galliis Bel-
 „ gicisque Bibliothecas omnium Ordi-
 „ num, quoad hos Codices, excus-
 „ seramus. Incepti enim anno 1685.
 „ Catalogi Codicum Regiæ Galliarum
 „ Bibliothecæ Manuscriptorum, Gra-
 „ corum quidem ab eruditissimis vi-
 „ ris, linguæque hujus peritissimis
 „ Joanne Baptista Cotelerio & Carolo
 „ Ducangio, quos propria præloque
 „ egre.

(f) Præfat. ad Lect.

præcipue
Blanpain
& Cou-
tant.

D'Acheri.

Mabillon.

Catalogi
MSS. rum
Biblioth.
Gallia.

„egregia data Opera, plurimum
„commendant: *Latinorum* verò ab
„insignibus atque doctissimis curio-
„forum voluminum istorum viris,
„*Michaële Germano*, *Placido Porche-*
„*ro*, Bibliothecario, ac *Theoderico*
„*Ruinarto*, Benedictinis S. Germani
„de Pratis Monachis: quorum con-
„suetudine tunc utebar, ne dicam
„contubernio. Præsertim (g) *Tho-*
„*mas Blancpain* & *Petrus Coustant*,
„ultimæ Parisiensis Operum S. Au-
„gustini Editionis Auctores, ætate
„florentes, moribus probi, iudicio
„graves, observantia claustrali in-
„signes, ab omni partium præjudi-
„cio sani, ab strepitu omni seculique
„genio alieni: ex quo Parisiis mansi-
„mus, ita nos singulari suâ amici-
„tiâ coluere, ut me velut fratrem di-
„lexerint, amplexi sint, nihilque non
„egerint, quò studium meum, cœ-
„ptosque à me labores paucos promo-
„verent. Præter amplissimam etiam
„diuturnamque omnium Manuscri-
„ptorum Bibliothecæ Sancti Germa-
„ni Ordinis Divi Benedicti notitiam,
„favet & aliud impensè hujus Operis
„amplificationi mox enarrandum. Ab
„anno circiter 1550. quo Vir Cla-
„rissimus D. *Lucas D' Acherius*, Mo-
„nachus Ordinis D. Benedicti, Con-
„gregationis S. Mauri in Gallia, tum
„colligendis in unum Legendis, va-
„riisque *Sanctorum* ejusdem instituti
„Actis, tum etiam concinnando,
„quod tomis in 4. tredecim Partibus
„editum est, *Spicilegio veterum mo-*
„*numentorum* celeberrimo incubuit:
„plurimos hinc inde diversis annis Ca-
„talogos Manuscriptorum Librorum ac-
„ceperat, qui in celebrioribus Ab-
„batiarum totius Gallia diverforum
„Ordinum Bibliothecis latitabant: ex
„quibus quid subsidii in studiis suis,
„ab his locis atque codicibus sperare
„posset, intelligeret. Alios quoque
„ejus successor ac laborum comes,
„*Joannes Mabillonius*, eo tempore
„habuit, quos in unum corpus col-
„lectos, eruditissimi *sancti Germani*
„*de Pratis Parisiensibus* Monachi apud
„se asservant. Totam itaque hanc
„*Catalogorum Collectionem* mihi com-
„mittentes, plurimum inde adju-
„menti habui, ut, quibusnam in lo-
„cis authores manuscripti latitarent,
„scirem. Sunt autem hi *infra scripti*
„*Manuscriptorum Bibliothecarum Ca-*
„*talogi*, nimirum S. Albini Andega-
„vensis, S. Benedicti Floriacensis,
„Beccensis, S. Benigni Divionensis,

„Bernaij, Corbeiensis, Cluniacensis,
„S. Cornelii Compendiensis, Conchen-
„sis, Cisterciensis, Claravallensis, S. Eli-
„gii Noviomensis, S. Ebrulfi, S. Flo-
„rentii Salmariensis, S. Germani Pa-
„risiensis, Gemmeticensis, Longi-
„pontis, Lyrensis, S. Martini Sagi-
„ensis, S. Medardi Sueffionensis, S.
„Michaëlis de Tumba, Majoris Mo-
„nasterii Turonensis, S. Martini Tu-
„ronensis, S. Martialis Lemovicensis,
„S. Melanii Redonensis, S. Remigii
„Remensis, S. Sulpitii Bituricensis,
„SS. Sergii & Bacchi Andegavensi-
„um, S. Theodorici Remensis, S.
„Trinitatis Vindocinensis, Vallis Lu-
„censis, S. Vincentii Cenomanensis,
„Signiaci, Fufniaci, Vallis Claræ
„Auræ Vallis, & aliorum tam Ci-
„sterciensis, quàm Benedictini Or-
„dinis Ecclesiarum. Plerasque præ-
„terea *Ordinis Præmonstratensis* in
„Gallia Bibliothecas excussi, atque
„ex 80. circiter ejus Abbatibus, sex dun-
„taxat inventæ, in quibus MSS. Co-
„dices extarent: quod non mirabi-
„tur, quisquis resciverit, *ignaviam*
„*atque ignorantiam Ordinis hujus fu-*
„*isse proprias & eximias dotes*, quibus
„à crepundiis ad nostra usque tem-
„pora, ab aliis distinctus sit. *A Be-*
„*nedictinis porro Monachis insignem*
„*semper humanitatem, omnium librorum*
„*supellectilem, hortamenta ad studium,*
„*omneque liberale officium, ut à literatis-*
„*simis viris ac literatorum amantibus:*
„ab aliis, etiam à nostris præter sub-
„fannationem derisumque, ob corru-
„ptionem morum non susceptam, ne-
„latum quidem auxilii unguem ex-
„pertus sum: quorum omnium te-
„stis mihi Deus est, quod non men-
„tiar; inde hoc opus renitenti-
„bus etiam ac deridentibus pro-
„prij Ordinis fratribus, ne otio
„inerti torperem, aggressus sum. „
„Hæc *Casimirus Oudinus*; in quo mi-
„nimè probamus, quòd sacro suo Or-
„dini, quem professus est, *ignavia*
„*atque ignorantia notam* inusserit; nam
„paucis ei responderi à suis potest tri-
„tum illud: *Omnis apostata est persecu-*
„*tor Ordinis sui.*

Audiendus tamen adhuc semel *Ou-*
„*dinus*, quantoperè se Benedictinis ob-
„strictum fateatur: „Quantum, inquit,
„debeamus celeberrimæ Congrega-
„tioni S. Mauri in Gallia, quæ tot
„insignes eruditione viros Ecclesie
„nostræ ætate produxit, eruditorum
„Monachorum nutriti, atque speciatim
„Cœnobio S. Germani de Patris an-
„tiquissi-

Dotes
Ordinis
Præmon-
stratensis.

Repetitæ
laudes
Benedic-
tinorum
ab Oudi-
no.

„tiquissimo, quod Congregationis hu-
„jus velut Athenæum est, hilares lu-
„bentésque agnoscimus: quorum
„Fratribus ut contubernalibus, &
„Bibliothecâ tam impressorum, quàm
„manuscriptorum librorum cum li-
„bertate omni usus per annos plures,
„illuc quotidianus adventans, atque
„ab iis cum virtute, tum doctrinâ & an-
„tiquitatis notione, mutuis informa-
„tus collationibus, sive colloquiis-
„ignorantiam depulsi, focordiam ex-
„cussi &c.

Cardina-
lis de Ag-
virre Li-
teratorum
Mæcenas.

Casimiro Oudino uti eruditione
& doctrinâ nihil concedit, ita digni-
tate & autoritate multum præstat
Eminentissimus noster Cardinalis *de*
Agvirre. Quis verò literatus, aut
certè quidem rei literariæ studiosus
opem ipsius unquam imploravit, cui
dexteram ipse non porrexerit? Cùm
Nicolaus Antonius, J. C. Ordinis
S. Jacobi Eques, Vir & eruditione
& dignitatibus illustris, post Romæ
editam *Bibliothecam Hispanam No-*
vam, à Rege Catholico, Carolo II.
in Hispaniam revocatus diem obiisset,
antequam *Bibliothecam Hispanam*
Veterem in lucem emittere posset, de
editione veteris Bibliothecæ Hispanæ,
quam prælo paratam reliquerat, agi-
tari coeptum est. At enim cùm *Nicolaus*
præter librariam supellectilem, quam
magnis sumptibus Romæ secum Ma-
triturum asportaverat, nullas omninò
divitias, aut facultates, aut mobilia
pretiosa reliquerit, quin potius alieno
ære gravatus obierit, nepotes ipsius
ex sorore simul & hæredes D. *Adria-*
nus Conique, & ipsius fratres Canonici
Salmanticenses, pariter ære alieno
onerati, nullatenus potuerunt
hanc posteriorem Bibliothecæ partem
edere, quamvis sæpe id tentaverint
multiplici viâ.

Nicolai
Antonii
Biblio-
thecam
Hispanam
veterem
sumpti-
bus suis
edi curat.

Unde iis tandem visum est mitte-
re Romam opus ipsum *Bibliotheca ve-*
teris propria auctoris manû scriptum
ad Eminentissimum D. Cardinalem
de Agvirre, si fortè auctoritate suâ,
aut sumptu proprio illud tamdiu de-
sideratum ab omnibus, edere dignaretur.
Ipse autem, ut erat literarum
amans & munificus erga omnes eru-
ditos, ac dignus æstimator scripto-
rum D. *Nicolai Antonii*, quem im-
pensè dilexit, & per epistolas sæpe
convenit, paullo ante obitum ipsius,
libentissimè id oneris in se recepit.
Quare nulli parcens labori, aut sum-
ptui, erexit à fundamentis Romæ

officinam typographicam, elabora-
tis characteribus Græcis & Latinis va-
rii generis eleganti formâ. Typogra-
phum autem elegit *Antonium Rossi*
Venetum, fatis industrium artificem,
qui & ipse antea curaverat editionem
quatuor voluminum *Collectionis Ma-*
ximæ Conciliorum Hispaniæ &c. ab
eodem D. Cardinali in lucem editæ.
Ut autem editio hæc accuratissima &
correctissima esset, idem D. Cardina-
lis illam dirigendam plenè & omnino
curandam commisit Bibliothecario, &
Convictori suo D. *Emmanueli Marti*,
natione Hispano & patriâ Valentino,
fatis noto Romæ ob singularem eru-
ditionem Græcam & Latinam, qui
ingenti curâ & pertinaci labore duo
hæc volumina Bibliothecæ veteris
fidelissimè edenda & corrigenda cu-
ravit, ac præterea ad marginem qui-
busdam locis adjecit notulas aliquot
opportunas ejusdem Cardinalis no-
mine. Sic immortalis beneficio Emi-
nentissimi *Agvirre* effectum fuit, ut
præclarissimo Operi, quod literatus
Orbis dudum desideraverat, lucem
tandem intueri liceret.

Bernardo Montfauconio (h), scri-
ptore è Congregatione S. Mauri cele-
berrimo, uti nemo in literas erat pro-
fus de li-
pensior, ita de literatis bene meren-
teratis
di nemo studiosior. In campo lite-
bene me-
rario non sibi tantum, sed aliis etiam
rendi stu-
diosissi-
mus.
sæpenumerò & arabat, & occabat.
Neque enim inter invidios illos atque
superbos literatos referendus est, qui
sibi solis docti sunt, & cùm ferre sup-
petias quandoque rogantur, illiteratos
& inexorabiles se præbent. Quin
potius eâ animi alacritate aliorum ju-
vabat labores, quâ ipse suos aggredie-
batur. Atque hanc juvandi prompti-
tudinem maximò sibi ducebat hono-
ri atque ornamento. Alias in se con-
gestas laudes animò averfabatur, so-
lam illam non respuendo, quòd lite-
ratorum omnium amicus haberetur.
Ad manum sunt ejus literæ, ad ami-
cum, à quo opem rogatus fuerat, ex-
arata; quas in hæc verba auspicatur:
Nimis & immeritis me laudibus oneras,
Exemplis
Vir Clarissime, eam verò solum laudum
probatur.
partem admitto lubenter, quâ me sem-
per promptum & paratum ad officia li-
teratis viris præstanda dicis. In promptu
etiam sunt exempla, quibus hoc gra-
tificandi studium uberius declarari
potest. Cl. *Davidi Wilkinio*, cùm de
operibus *Joannis Seldeni* evulgandis
cogi-

(h) Obiit A. 1741. vide Vitam Part. III. pag. 479.

cogitaret, consilio & operâ non defuit. Ut exactiorem Operum Clementis Alexandrini editionem à D. Potero, Archiepiscopo Cantuariensi, conserueremur, eidem variantes stromatum lectiones submisit. Quò tempore Samuel Jebbius Opera Ælii Aristidis Oxoniensi prælo paraverat, non paucos in illis nævos deprehendit, quos ope tamen variantium lectionum, à nostro communicatarum, sanare potuit. Cùm D. Schlägerus, Græcæ atque Orientalium Linguarum Neo-Professor Helmstadiensis, novam editionem Mœridis Atticistæ Hamburgi adornaret, literarum cum Montfauconio commercium ambivit, quod haud difficulter etiam operâ Domini Andersohnii, celeberrimi Consulis Hamburgensis, impetravit. Montfauconius enim, ut sui copiam continuò faceret, non vetus tantùm Mœridis manuscriptum communicare, sed manu etiam propriâ transcribere, datis ad D. Schlägerum literis, his verbis pollicitus est: *Gaudeo, quòd MOERIDIS Atticistæ emaculandum opusculum susceperis; qua in re pro modulo meo opem tibi feram. Huic verò rei nunc manus admovere, meæ facultatis non est; sed quia paucis abhinc diebus rusticatum proficiscar: in agro constitutus, subscevis horis Mœridis Atticistæ opusculum exscribam ex codice omnium vetustissimo, & accuratissimo, tibi transmittendum. Postea verò, si quos in codices incidam, isthuc opusculum habentes, cum nostro codice conferam, ut varias tibi, vir doctissime, lectiones transmittam. Cùm verò culpâ postea hæc copia periisset, parùm absuit, quin non Montfauconius describendi Mœridis laborem denuò atque onus subiret. Qua de re anno 1735. die 18. Maji sequentes literas ad D. Andersohnium dedit: *Quadrimestri abhinc, & quod excurrit, nisi ad te exemplum Mœridis Atticistæ ex Manuscripto Græco Bibliothecæ Coislianæ excerptum. Multo labore illud confeci, literisque admodum minutis descripsi, quò minus pecuniæ pro portorio persolvendum esset. Majori mihi molestia est, quòd laboribus sim obrutus, & ejusmodi laboribus, quos non nisi diuturno tempore absolvam. Unde fieri à me non potest, ut exemplum aliud exscribam. Omnino si perit, incuriâ postea perit, cujus tu negligentiam in culpam trahis. Mittam hodie ad postam nostram, ut inquiratur, an non fortè in pera postaria remanserit. Quod si factum fuit, curæ mihi erit,**

Mœridis
Mss. tum
Schlägero
comunicat.

Quo de-
perdito
quid &
quâ hu-
manitate
scripserit
Montfau-
conius.

ut ad vos securè perferatur. Hæc ille, ex quibus verò humanissimis literis, allatisque aliis exemplis liquidò constare opinor, quòd sicut Montfauconius consummatæ decus fuit doctrinæ atque eruditionis, ita flos etiam fuerit Benedictinorum in Gallia politiorum, qui fortunæ beneficium se debere existimant, si benè de viris literatis merendi occasio ipsis offertur.

Quemadmodum verò Cl. Montfauconius ab aliis velut literarum & literatorum omnium eximius cultor celebratur, ita ipse etiam eos, à quibus in re literaria aliquid opis, auxilii, ac præsidii accepit, sine laude ac deprædicatione abire nullatenus est passus. Legendæ sunt doctissimi hujus Scriptoris cùm dedicationes, tum præfationes, quas celebratissimis suis operibus præmisit. Ego ex ejusdem procemio in omnia S. Chrysostomi Opera illa tantùm adscribo verba, quibus in grati animi testimoniū eos dilaudat viros, quorum ope ad præcellentem hanc editionem adornandam adjutus fuit. „Primus, inquit, celebrandus nobis est Excellentissimus Dom. „Henricus Carolus du Cambout de Coislin, Dux & Par Franciæ, Episcopus Metensis, qui Bibliothecam suam „omni Manuscriptorum, præsertim „Græcorum, genere refertam, hoc „in Cœnobio [S. Germani à Pratis] „deposuit, & pro innata beneficentia tam lautæ suppellectilis nobis usum concessit; unde multa Chrysostomum spectantia mutuati sumus. Ex „Bibliotheca Regia semper codices „nobis ad arbitrium suppeditati sunt „humanitate & munificentia Illustriss. „Abbatis D. de Louvois Bibliothecæ Regiæ Præfecti, sub cujus auspiciis ejusdem Bibliothecæ Cules „stodes D. de Targnis, præsertim „que Vir Cl. Joannes Boivin, non „minus comitate, quàm eruditione „toto orbe literario notissimus, „solitis officiis nos prosequuti sunt. „Haud multò minores nobis suppeditæ accessere ex Bibliotheca Illustrissimi Comitissæ de Seignelay, quæ „Colbertinæ nomine insignita instructa est. Horum nobis ad nutum „copiam fecit humanissimus ille Vir „ad literarum commodum natus.

„In Bibliotheca Vaticana dum Romæ versarer, innumera exscripsi, „collegi, contuli. Post reditum autem, ex quo Illustrissimus Vir D. Carolus Mayella, in Bibliothecarium „coopta-

Ejus gra-
tus ani-
mus erga
suos in re
literaria
Mæcenates.

Nomina
eorum,
qui ei ad-
jumento
fuerunt
in nova
Chryso-
stomi edi-
tione.

Ex Gal-
lis,

Ex Italis,

„cooptatus est, omnia pro voto suppeditata fuere. Est enim vir ille, ut „omnigenâ eruditione ornatus, ita „literatis admodum opportunus. Ex „ista verò Bibliotheca multa nobis „apographa transmisit vir amicissimus & doctissimus Bernardus Andreas Lama, qui jam Lutetiæ agit. „Ex Bibliotheca item Ottoboniana, „favente Eminentissimo Cardinali „Fetro Ottobono, non pauca mutuati sumus.

Ex
Anglis.

„In Anglia nulla non officiorum „genera nobis præstita sunt, fateor- „que me nusquam majorem exper- „tum humanitatem, quàm apud Ang- „lorum gentem. Præit hoc in mu- „nere Vir Cl. & Illustrissimus Joannes „Potterus Episcopus Oxoniensis, eru- „ditione cum primis numerandus, qui „eximiis operibus rem literariam locupletavit: is nobis apographa rerum ad institutum nostrum pertinentium rogatus non rogatus in dies „mittit; & ingentem illam commentariis in Psalmos accessionem procuravit, cujus jam partem tenemus, „partem expectamus. Neque tamen „cendus vir amicissimus & eruditissimus „Timotheus Godwinus, Episcopus „Kilmoriensis, qui mihi & opem „& benevolentiam Illustrissimi Pot- „teri conciliavit, neque cessat com- „dis meis advigilare. Cantabrigiæ „officiis suis nos certatim prosequuti „sunt Vir Cl. Bentleius, reipublicæ „literariæ decus, & ornamentum, & „vir doctissimus amicissimusq; „Needham, multis insignibus editis „operibus clarus.

Ex Ger-
manis.

„In Germania nobis semper præ- „stito fuit, & ad nutum beneficia con- „tulit Vir Clarissimus Joannes Bene- „dictus Gentilottus, vir eruditione „conspicuus, humanitate cum primis „celebrandus, denique omnium nu- „merorum. Viennæ quoque & ma- „nu & ope, & amicorum ministerio „ad nostri commodum usus semper „est Joannes Christophorus Bartenstei- „nius meus, Argentoratensis, Sacræ „Cæsareæ Majestati à Consiliis. Ham- „burgi etiam pari nos benevolentia „prosequutus est Vir Insignissimus & „Eruditissimus Joannes Albertus Fab- „ritius, quem ob præclara in rem- „publicam literariam collata benefi- „cia ignorat nemo, qui literas nôrit. „Is Manuscriptum Epistolarum S. Jo- „annis Chrysostomi, nec rogatus

„Hamburgo Lutetiam misit, ut ocu- „lis ipse meis varias inde lectiones ex- „cipere possèm. Neque silentio præ- „termittendus V. C. Conradus Widom, „qui nullum lapidem non movit, ut „nostris faveret studiis & operibus. „En habes, candide Lector, festivam „præclarorum hominum enumerationem, quorum commemoratio ne- „mini literas amanti non grata potest esse.

Novissimè (anno MDCCXLVIII.) Epistolæ quædam V. C. Franc. Ant. Gorius Volumen I. Mabillo- nii & Montfauconii ad Celeberrimum Gorium Antonium Mariam Salvinium scriptæ, quibus quantum eidem debeant, & quæ ab eo beneficia ad Literariæ Reipublicæ decus amplificandum acceperint, perspicuè ostendunt. „Quæ „omnium prima est, inquit doctissimus Editor (i), Celeberrimi MABIL- „LONII ad Salvinium Epistolæ scripta „est annis fere decem, postquam Flo- „rentiæ eo usus est familiarissimè, & „multa accepit officia, ac pro literis „ornandis locupletandisq; beneficia, „quæ in suo Itinere Italico com- „morat pag. 166. Librum, quem do- „no accepit à Cl. Salvino, omnigena „eruditione refertum, fuisse arbitror „Volumen primum Lectionum, quas „in Apathistarum Academia recita- „vit, impressum primum anno MD- „CXC. Quantum verò curis Salvini- „anensis profecerit Doctissimus Mont- „fauconius, idem testatur in sequen- „tibus Epistolis; nam Salvino favente, & exscribente absolvit Topo- „graphiam Christianam ex Còdici- „bus Vaticano & Florentino; eden- „dam accepit ingentem antiquarum „Inscriptionum messem, Æsopi Fa- „bulas unâ cum ejus vita ante Pla- „nudem scriptas ex insigni Codice „Bibliothecæ Abbatissæ Florentinæ, „& Xenophontis Ephesiaca cumejus „versione, quorum editionem in se „recepit Montfauconius, qui etiam „se Salvino devinctissimum testatur „non semel in suo Diario Italico, „quod Florentinarum Bibliotheca- „rum latentes thesauros publico bo- „no aperuerit, solo ingentis hono- „ris & gloriæ præmio. Sed ei maxi- „mè se debere testatus est, quod D. „Anselmum Mariam Bandarium Ra- „gulinum, quem etiam Dalmatam „adpel-

(i) Præfat. pag. xxiii.

adpellat, Græcis literis omnisque eruditionis peritia adeo excoluerit, ut postmodum immortalis suo nomine literarum Orbem editis doctissimis Voluminibus impleverit: quæ omnia incomparabilis humanitatis beneficia præstitit etiam idem *Salvinus*, bono Literariæ Reipublicæ natus, *QUIRINO* meo, dum & ipse in hoc Celeberrimo Cœnobio inter professos Monachos degeret; auctorque fuit, ut Monachi tunc & deinceps Græcarum literarum, & Philologiæ studiis, præter alias graviores disciplinas Philosophiæ, Geometriæ, Theologiæ, atque Ecclesiasticæ Historiæ luculenter excolerentur.

Edmundi Martene Mæcenates, & Cooperarii,
Baluzius,
Joannes Deslions &c.
Estienot Porcheron, &c.

Quis *Edmundi Martene*, ex eadem S. Mauri Congregatione celebratissimi Autoris, studium Antiquitatis non unquam laudibus efferri audivit? An illum verò tantum in eo progressurum fuisse existimemus, nisi Fautorum & Amicorum tum patrocinio, tum ope suis in commentationibus uti eidem licuisset. In his autem existere *Stephanus Baluzius*, vir, cui erudita Congregationis S. Mauri studia multum debent; *Joannes Deslions*, Silvanectensis Ecclesiæ Decanus, non minus virtute, quam editis libris notus, Dominus du Tronchet pietate & eruditione insignis, Dominus Regnaud, Bibliothecæ Rotomagensis Ecclesiæ Præpositus, Godefridus Hermas, Bellovacensis Ecclesiæ Canonicus, *libris editis longè clarissimus*, P. Cœlestinus à S. Josepho, Carmelita Cabilonensis, Præsul maxima erga eruditos omnes benignitate præditus, Gentilhomme Canonice Lingonensis, *Renatus Ouvrard*, & Dominus Loppin, Turonensis Ecclesiæ Canonici, *Gratianus Galiczon* S. Martini Ecclesiæ Turonensis Præcentor, Dominus *Thomasmasius*, Archivi ejusdem Ecclesiæ Præfectus, & Custos, Dominus *Bulteau*, Doctor Sorbonicus, & Parochialis Ecclesiæ sancti Laurentii Rotomagensis Rector, *cujus omnia in se benevolentia officia nulla unquam oratio explicare poterit.* Ex Congregatione S. Mauri *Claudius Stephanotius*, *Placidus Porcheron*, *Nicolaus Quittebeuf*, *Richardus Houffaye*, *Carolus Conrade*, Abbatiae S. Augustini propè Lemovicis Prior Claustralis, *Arnaldus Boissérie*, Prior B. Mariæ

apud Tolosanum, J. R. *Lagoree Tellierius* Rotomagensis S. Audoeni monasterii O. B. Magnus Prior, cujus studium in recuperandis veteribus sui monasterii libris nullus sat laudare poterit; *Julianus Belaise*, vir eruditus: qui ipse multa antiquitatis monumenta collegit, aliique propè innumeri doctissimi in Francia homines, qui *Marteneum* suo sinu receperunt, nulloque non officii, beneficiive genere juvarunt.

Et quamvis cæteri è Congregatione S. Mauri laudatissimi Scriptores tantis Fautoribus ac Patronis haud omnes ac singuli gloriari possint, in eo tamen felices fuerunt, hodièque sunt, quòd Superiores ac totius Congregationis Generales Præfectos nacti fuerint, quibus nihil unquam antiquius fuit, quam Religiosos bonarum artium scientiâ excultos omni studio, amore, benevolentia complecti, eorum studiis consulere, ac doctos fovere labores. Quod (k) Mamertus Claudianus olim de Græcia, hoc de Congregatione S. Mauri verè dicturus mihi videor: *Discipulorum omnium atque artium magistra Græcia idcirco maximè nobilibus studiis provec̃ta est, atque orbem penè totum multiplicibus complexa doctrinis, quoniam nemo illic omnium fuit, qui quicquam bonæ frugis ferat, cui non par merito honor fiet.* Qui primus verò literarum studia altius diutiusque inter suos sepulta excitavit, fuit Reverendissimus Dominus *Gregorius Tarisse*, quem Mabilonius (l) *studiorum apud suos præcipuum institutorem vocat: cujus laudabile propositum persecuti sunt ejus successores, Reverendissimi Patres Johannes Harel, Bernardus Audebert, Vincentius Marfolles, Benedictus Brachet, & Claudius Boistard; qui omnes bonarum sacrarumque literarum studia promovere studuerunt, tum in recensendis sanctorum Patrum Operibus, quorum lectionem ad instillandam, fovendamque pietatem inprimis conducere persuasum habebant; tum in colligendis vetustis illis monumentis, quæ ad conscribendam Benedictinam historiam necessaria & opportuna videbantur.* Præ cæteris tamen Mabilonius duos Præpositos Generales majoribus laudum encomiis prosequitur, quorum primus est *Bernardus Audebertus*, piissimus, optimus, & cordatissimus vir, ille, inquam, *Audebertus*, qui *Acherii Spicile-*

Superiores Congreg. S. Mauri studiis suorum mirè favent.

præcipue Gregorij Tarisse,

Bernardus Audebertus,

& Vincentius Marfolles.

Optandum ut id genus Superiores omnibus Benedictinis obtingant.

Cardinal. Quirini in literatos promptitudo &c.

Trevoltianorum de eo præconium.

cilegia, aliæque opera, qui Operum D. Bernardi emendationem singulari studio promovit; qui Augustini novæ editionis consilium adortus est; qui denique nihil non tentavit ad excitanda in subditorum suorum animis sacra literarum studia, & Mabilonium ad hanc studiorum partem adaptavit. Alter est *Vincentius Marfolles*, qui eximios studiorum socios, Michaëlem Germanum, Joannem Jessenetum, aliosque Mabilonio adjunxit, occasionem conficiendi varias literarias peregrinationes suppeditavit, consilium de concinnandis Patrum editionibus Ambrosii, Hieronymi, aliorumque inivit, ac præcipuam curam gessit de optimis instituendis Bibliothecis. Aliorum Generalium Præpositorum singularem in præclara quæque literarum studia propensionem nullus in Gallis ignorat, qui literas novit. Optandum, ut Benedictinis quibusque in aliis provinciis ac regnis tales obtingant Superiores, qui si literarum disciplinis, & iis scientiis, quæ Religioso homine dignæ sunt, sint ipsi perpoliti, abesse non poterit, quin tum in omnes ac singulos, tum præcipuè in subditos suos, doctrinæ atque eruditionis studiosos, propenso animo sint ac gratioso.

Denique Mortalium essemus ingratiissimi, si quem sæpiusculè experti sumus rebus nostris faventem, quemque universus prope Orbis Eruditus suum veneratur & deprædicat Mæcenatem omni adjumentorum genere Literatorum commoda curantem, silentio præteriremus. Is est Eminentissimus S. R. E. Cardinalis *QUIRINUS*, qui summâ & doctrinâ & dignitate præditus, omni studio contendit, ut utrumque istud ornamentum referat ad literariæ Reipublicæ utilitates procurandas. Elegantissimum est encomium, quo Eruditi Trevoltiensis Jesuitæ Ejusdem Purpurati Patris mirificam propensionem, studium, & amorem literarum juvandarum deprædicant. *Eminens*, inquit (m), *QUIRINI dignitas nulli est obstaculo, quò minus iis, qui bonarum artium stu-*

diis vacant excolendis, promptum se ac facilem præbeat. Recipit eorum literas, atque ad illas respondet. Quid? quod ipse eosdem prævertat. Aggregari, atque cooptari se in studiorum patitur Societatem; tum verò literarios sociorum labores discutit, disquirat, ac cum iis laborat. Molesto non fert animo, proponi difficultates, atque adversas ipsius sententiæ opiniones. Delectatur amicâ contentione, ad juvandas literas idonea & accommoda, cui multum gratiæ conciliat literario commercio, à quo fastus & supercilium, jussio & affectatio absunt quam longissime. In sua efformat persona centrum quoddam literarium. Notus est in omnibus Academiis, in omnibus provinciis, ubi ars bene cogitandi, differendi, scribendi viget. Quisque in ejus ambitu venire amicitiam, & ad hoc sufficit se literarum cultorem profiteri. . .

Nec abhorret cum ipsis A Catholicis Viris eruditis suscipere controversias, in quibus tamen ipsius Scripta non ad alium collimant scopum, nisi ut veritas triumphet, quin tamen Heterodoxorum fama convitiis ullis proscindatur: *sans blesser, ut Trevoltiensis ajunt, la delicate de personne, mais avec cet esprit de douceur, qui ménage & gagne un Adversaire.* Quin, ne suo desit officio, epistolis crebrius emittit ipsos etiam Protestantes ad suave invitat literarum commercium, quod nemini erudito ac honesto, nisi *Dio- genii Cynico in dolio delitescenti esse potest ingratum*, uti in suis ad eum literis rescribit *Kieslingius*, exclamans: *Rarum profectò Patrum Purpuratorum nostro ævo exemplum!* Hæc autem in re *QUIRINUS* Cardinalis *Sadoleti* vestigia premere videtur, qui idem fecit cum *Sturmio* viro docto & Lutheri affectu. Ex cujus etiam secta est *V. C. Hermannus Samuel Reimarus* publicus in *Hamburgensi* Lyceo Professor. Huic novam *Dionis Cassii* editionem adornanti, ut Eminentissimus Cardinalis noster gratificaretur, binos Codices Vaticanos *Dionis Historias* continentes, eo rogante, multo labore expendit, indeque desumptas quam plures varias lectiones cum eodem

Reimarus ad Dionis Cassii editionem suppeditat,

(m) *Trevoltianorum Ephemeridum ad Mensẽm Augustum A. MDCCXLV. verba sic sonant:* Son Eminentissime Dignité ne l'empêche point de se prêter à tous ceux qui cultivent les beaux Arts, il reçoit leurs lettres, il y répond, il les prévient même, il entre en Société d'étude, il discute, il travaille avec eux, il permet qu'on lui fasse des difficultés, qu'on ose contredire ses sentimens, il aime une controverse utile aux progrès des Sciences, & il la rend aimable par un commerce exempt de faste, d'empire, d'affectation. Il forme en sa personne une espèce de centre littéraire, on le connoit dans toutes les Academiés, dans tous les Pays, où l'on sçait penser, parler & écrire, on ambitionne d'être connu de lui, & il suffit pour cela d'être amateur des lettres.

(k) epist. ad Sabaudum Rhetorem.

(l) Annal. Bened. Tom. I. præfat. n. 9.

communicavit. Post triennium iterum *Reimari* rogatū vetustissimum Vaticanum Codicem Græcum, quō magna & multa Dionis Cassii Historiarum fragmenta contineantur, discutendum suscepit, minimè ignarus, rem valde arduam, molestique laboris plenam se aggressurum, quōd Codex ille haud leviter mutilatus, insuper characteribus insolentioribus, iisque passim evanescentibus exaratus, sine accentuum notis, & sine ulla literis, verbis, sententiis interposita distinctione idoneus foret, qui solas identidem ambages & falebras oculis objiceret; unde non diligentiam, non sagacitatem tantum ad eruendas lectiones illas, sed eruditionem, iudicium, quin divinationem quandam deposceret; provinciam tamen illam quantumvis arduam libenter suscepit, atque per integrum mensem Octobrem gravissimum laborem devoravit, ut Viri docti votis obsecundaret.

Quod grato animo *Reimarus* agnoscens ad Purpuratum Principem hæc perscripsit: „Ego verò vel maximè „nunc collecto animo in maturandam *Dionis* Editionem incumbo, „postquam Tibi id tantoperè placere, „& spem aliquam in mea qualicumque opera positam esse intellexi. „Quin addidisti fiduciam, ut *Dionem* illum, quem tot modis ornasti, & fovisti, modò hanc à Te veniam impetravero, sub Tuis auspiciis illustri Tuo Nomini dedicandum „prodire jubeam in lucem. Neque enim circumspicienti mihi succurrat Nomen illustrius in Republica literaria, aut melius vel de eruditione univèrsa, vel de *Dione*, meque adeò ipso meritum, cujus ego & decora singularia, & præstita mihi beneficia publicè prædicandi occasione dari mihi ferio optem „

Insignis etiam humanitatis, nec postremi beneficii loco habuit celeberrima Universitas Göttingana, quod Em. Card. *Quirinus* non modò fundationis suæ Decennalia ipsi gratulatus fuerit, sed etiam librorum, quos eatenus in publicam emiserat lucem, nitidè compactorum apparatu donatam voluerit: Quare ut Purpurato Patri grati animi vices redderet, pariter *Vicennalia Brixienfia*, annis ab adito Episcopatū viginti laudatissime transactis, ipsi, edito libro gratulata est per Sctum, quod sequitur:

PRIDIE. IDVS. MAII.
MDCCXXXVII.

PRORECTORE. MAGNIFICO. GE. HENRICO. RIBOVIO. PRÆSENTIBVS. SPLENDIDISSIMO. CANCELLARIO. IO. LAVR. MOSHEMIO. DECANISQUE ET. PROFESSORIBVS. RELIQVIS.

QVOD. VERBA. FECERVNT. IAC. WILH. FEVERLINVS. IO. DAV. KOELERVS. ET. IO. MATH. GESNERVS. EMINENTISSIMVM. CARDINALEM. BIBLIOTHECARIVM. ANGELUM. MARIAM. QVIRINVM. BRIXIENSEM. EPISCOPVM. DUCEM. MARCHIONEM. COMITEM. cet. HONESTE. SENTIRE. DE. ACADEMIA. NOSTRA. ET. DECENNALIA. HVIVS. VNIVERSITATIS. NON. BONIS. MODO. VERBIS. SED. AMPLO. ETIAM. MVNERE. LIBRO. RVM. AB. IPSO. SCRIPTORVM. ET. SPLENDE. GLVTINATORVM. PROSECVTVM. ESSE. QVÆ. EPISTOLA. QVIQVE. LIBRI. SINGVLARI. ORNAMENTO. ACADEMIÆ. NOSTRÆ. APVD. POSTEROS. ETIAM. FVTVRI. SVNT.

OB. EAS. RES. PLACVIT. PRORECTORI. CANCELLARIO. DECANIS. ET. RELIQVIS. PROFESSORIBVS. ACADEMIÆ. GEORGIO. AVGVSTÆ. QVÆ. GÖTTINGÆ. EST. QVI. EORVM. IVS. IN. SENATVM. VENIENDI. HABENT.

PRIMO. QVOQVE. TEMPORE. GRATIAS. AGI. EMINENTISSIMO. CARDINALI. BIBL. A. M. QVIRINO. EP. BRIXIENSI. DVCI. MARCHIONI. COMITI. cet. VERBIS. AMPLISSIMIS. DE. HONORE. ACADEMIÆ. NOSTRÆ. HABITO.

ET. CVM. IPSE. NVPER. VICENNALIA. SVI. EPISCOPATVS. PLAVENTIBVS. BONIS. CELEBRAVIT. OSTENDI. HANC. VICISSIM. VNIVERSITATEM. IN. SOCIETATEM. ILLIVS. GRATVLATIONIS. VENIRE. ET. SVMMI. LITERARVM. PATRONI. INCOLVMITATE. NVNCVPATIS. NVNCVPANDISQVE. ET. SOLVENDIS. ACCEDERE.

TVM. LIBROS. CARD. EMINENTISSIMI. LOCO. BIBLIOTHECÆ. AP. TISSIMO. REPONI. ET. NOMEN. TAM. VENERABILE. INSERI. MVNCHHVSIIIS. BVLOWIIS. ALIISQVE. TAM. PRÆCLARI. MVNERIS. CVRATORIBVS. AVCTORIBUS. ADIVTORIBVSQVE. CVRARIQVE. NE. VNQVAM. NON. HIC. ETIAM. HONORATA. SIT. TANTI. BONARVM. LITERARVM. PATRONI. MEMORIA.

Studiose Catholicæ Juventuti, *Æmilianus* Jordanus Göttingæ, quæ in hac ipsa Acatolica Universitate Göttingensi bonis literis operam dat, à Romanis Sacris est Missionarius Apostolicus, *A. R. P. Æmilianus Jordan*, Ordinem S. Benedicti in Monasterio B. V. MARLÆ, vulgò Marien-Münster professus, postea Sacræ Theologiæ Professor in Principali Abbatia

tia Corbeia Novæ in Saxonia. Cùm verò V. C. *Jacobus Willelmus Feverlinus* in eadem Universitate Göttingensi Theologiæ Facultatis Professor ad Eminent. Card. *Quirinum* anno 1748. die 8. Julii literas daret, P. *Jordanus* Epistolam ad eundem Purpuratum Patrem exaratam accluserit, virumque his verbis commendavit:

à Feverlino laudatus,

Alteras, quas adjectas vides, literas, Cardinalis Eminentissime, meæ fidei tradidit Sacerdos ex Ordine Tuo Benedictino (omnibus sacræ antiquitatis studiosis venerabili) Pater *Jordanus*, qui sacra Religionis vestræ in hac Academia regio indultu facit, Vir doctus, prudens, humanus, mihiqve amicissimus. Rogat is Tuam Eminentiam, ut amplius stipendium annuum, quàm ab Episcopo suo designatum ipsi est, Tua auctoritate sibi concilies; quàm ut ipsi clementiam impertiaris, Princeps Reverendissime, rogatus humillima intercessione expeto, bene gnarus, CC. thaleros non esse stipendium, quo per pretia rerum non exigua dignè vivere apud nos possit Vir Reverendus &c.

En verò Missionarii Apostolici literæ:

Quirini gratiam sollicitat.

Patere, quæ singularis Tua Clementia est, Eminentissime Cardinalis, ut Reverendissime Eminentia Tuæ submississime exponam, Serenissimum Regem Angliæ ante duos adhuc recentes annos ex speciali gratia concessisse, ut qui hæc Göttingæ habitamus Catholici, exercitio Romano-Catholice Religionis liberè uti possimus; quem in finem mihi, qui indignus profiteor Ordinem S. Benedicti in Abbatia *Mariae-munstrensi*, à Regio, & Electorali Regimine Hannoverano, accedente tamen prævio consensu Ill. mi Episcopi *Arethusini*, & per Septentrionem Vicarii Generalis, collatum est munus Missionarii Apostolici. Quod dum per spatium sesqui anni, ut unius Universitatis Göttingensis Missionarius Apostolicus, tam per Missas publicè celebratas, diebus verò festivis decantatas, quàm per publicas ex ambone Conciones executus fui, simul mihi innotuit, Catholicos Göttingenses, parochianos meos, non esse in tanta rerum sufficientia, ut Catholicum Presbyterum, suumque Parochum sustentare valeant. Testes omni exceptione majores mihi desuper erunt, quotquot hæc sunt Domini Professores, & speciatim eximius Doctor *Feverlinus*, Reverendissime Eminentia Tuæ notissimus, & propter mutuas correspon-

dentias celeberrimus. Quamquam proinde ne vel unicum nummum de Altari, Parochianisque meis pro mea hucusque sustentatione habuerim, nihilominus 500. imperiales, sive scudos industria mea acquisitos, quando Corbeia, sub Celsissimo Principe Ord. S. Benedicti, honorem habui Theologiam, simulque sacros Canones docendi, tam pro mea sustentatione, quàm pro Missionis Apostolice conservatione expendi. Verumtamen meis nummis nunc totaliter expensis, unde in Ecclesia pressa sumam panes ut manducem? Et quis est hic, qui hanc Missionem Apostolicam adhuc tamdiu conservari velit, & tueri, donec sacra suprema Sedes Apostolica in annum meum stipendium sit consensura.

In his tristibus, perinde ac lætis rerum circumstantiis nemo mihi ab hujatibus Domini Professoribus, & speciatim ab eximio Doctore *Feverlino* mihi laudatus fuit, in quem majori cum fiducia spern meam, & oculos vertam, atque R. ma Eminentia Tua. Quis enim recentiorum, asserunt prænominati Domini Professores, doctrina Tuæ radios, scriptorumque Tuorum soliditatem, nec non laudatissimam Tuam zelum pro propaganda Fide divulgavit usque ad hanc doctissimam Terram Göttingensem, nisi Eminentissimus Cardinalis *Quirinus*?

Hæc meditans non possum, quin ipse spe me ipsum erigam fore, ut Eminentia Tua tantum, quantum pro sustentatione mea pro unico año requiritur, mihi gratiosissime conferre acquiescat. Ita eveniet, ut Religionis nostræ exercitium in hoc loco, à quo pluribus quàm 200. annis exulare coactum est, adhuc in longius tempus per eximia Tuæ Charitatis beneficia possit conservari, & defendi.

Sin, quod metuo, singulari huic beneficio dignè recompenfando impar posthac futurus sim, non deero tamen, quo minus Tua erga me charitatis officia cum meis Parochianis humillimè venerari non obstitam, Reverendissimamque Eminentiam Tuam indignis meis precibus assidue commendatam habeam, qui humillimè exosculando Sacram Purpuram sum

Rev. ma Eminentia Tuæ

Göttingæ
8. Julii
1748.

Infirmus obedientissimus famulus
F. Emil. Jordanus
Missionarius Apostolicus
Universitatis Göttingensis
O. S. B. Professor.

P. S. Pro majori notitia servit R.^{ma} Eminentiae Tuæ, quod apud sacram Supremam Aulam Romanam demississimè supplicatum fuerit pro annuo stipendio meo, quod etiam non est denegatum, sed propter belli tumultus dilatum usque ad meliora tempora.

Perlectis hisce literis Eminent. Cardinalis suæ pietatis esse putavit, cavere, ne ea postulatio irrita evaderet. Itaque ad R. P. Missionarium ita rescripsit.

Libenter amplector, quam mihi offers, Pater admodum Reverende! occasionem quoquomodo juvandi Apostolicam Missionem. Quare per literas ad Sanctissimum Dom. Nostr. datas enixè Eundem precatus sum, ut stipendium à sacra Congregatione de propaganda Fide tibi constitutum à Te desiderari nullo modo patiat, & præterea in animum induxi, bis centum florenorum summam de meo Tibi interim suppeditare, ne dilata pensuicula illius tuæ repræsentatio Missionis ejusdem rebus in præsens officiat. Pecuniæ summam eandem ab eo ipso Mercatore accipies, qui literas hæc manibus tuis exhibebit. Deus incolumem Te præstet, quo impositi tibi muneri partes firmis viribus alacrique animo adimplere valeas, eundemque Deum, ut pro me exores, ex animo peto. Brixia 14. Aug. 1748.

Additissimus in Christo
A. M. Card. QUIRINUS.

P. S. Salutem meo nomine impartire præstantissimo istius Universitatis Professori Jac. Willel. FEVERLINO, cujus honestus ac religiosus animus mihi jam antea benè compertus, egregium sui dedit argumentum, dum ad Missionis istius utilitates curandas suis me officii excitavit.

Hæc Author noster Chartis illeverat, cum post ejus obitum alia subiit catastrophe heic nequiquam reticenda. Expedi enim in historia annotare, quæ perperam ab aliquibus fiunt, ne alii ingrediantur viam, quæ perditæ sunt, qui præsesere. Is autem Missionarius malo postea, nescio quo, actus genio ad Protestantium castra transit, quem ut ab errore revocaret Eminentissimus Cardinalis, sequentibus interpellavit literis:

„Dum per totos tres menses diu, noctuque vehementissimè angor ex defectione Gregorii Rothfischeri ad castra Heterodoxorum, unicum-

que meæ ægritudini lenimen præberet spes aliqua eundem citò ad bonam frugem, me pro viribus adnitente posse revocari, perculit me nuncius ante biduum è Germania allatus, par facinus ab alio fratre meo nimirum *Æmiliano Jordano* patratum fuisse, quo factum est, ut illico exclamarem: *Nobile par fratrum!* &c.

„Fatalia adeo Christianæ Reip. meæque Benedictinæ Familiæ mala, imò portenta eo me horrore concutiunt, ut unà simul contabescere præcordia, hæere calamum & linguam perfentiam. Conabor tamen *Æmiliane!* paucis Te verbis in hisce literis compellare, idque eâ ipsâ fermè ratione, qua *Rothfischerum* (n), ut primum ejus casum intellexi, sum affatus. Huic scilicet ad mentem revocavi, quæ heri & nudius tertius ante casum illum seu in cathedra San. Emmeramensi disputaverat, seu editis in lucem libris evulgaverat adversus Lutheræorum hallucinationes ac fraudes meo hac in re usus commilitio. Tibi verò literas istas memorabo, quibus per triennium certiore me fecisti de negotiis Missionis Göttingensis, Tibi ab Episcopo Arethusiæ in partibus Septentrionis Vicario Apostolico demandatæ. Ain? Tu! nonne in literis illis mihi millies affirmasti, summoperè Tibi cordi esse, non indemnes tantum ab Hæreticorum insidiis oves Tibi commissas servare, sed præterea ad ovile tuum pertrahere quàmplures, quæ à fide orthodoxâ aberrarent? Nonne sæpius ad hunc finem opem meam postulasti? Nonne eandem haud rarò à pietate mea obtinuisti? At potius quàm literas tuas de hisce rebus ad meipsum datas, eas recitabo, quas ad sacram de propagatione Fide Congregationem exarasti, partem scilicet earum, in quibus subsidii à me Tibi erogati mentionem fecisti. Harum exemplar, quod ipse ad me transmisisti scriptum Göttingæ die 2. Febr. A. 1749. hæc habet: *Celare autem hic non possum Eminentissimam Congregationem vestram, fortissimum Patrum & Conservatorem neo-missionis nostræ Göttingensis fuisse Eminentissimum S. R. E. Cardinalem QUIRINUM, ex cujus liberali do-*

„natio-

„natione & mandato pro parte sustentationis meæ per cambium mihi enumerati sunt ducenti floreni, viginti verò pistolettæ, id est, viginti doppie (aliarum octoginta, quas postea supeditavi, mentionem facis in literis paulo post istas ad me datis, nimirum die 24. Martii 1749.) ad emptionem fundi pro extructione novæ domus Dei præprimis necessariæ. Huic Patrono Maximo Deus bonorum omnium remunerator det tot benedictiones sicut in celo & in terra, quot Missarum sacrificia, quotque sanctissima Rosaria ad honorem magnæ Matris Virginis Mariæ, aliæque devota exercitia, illius beneficio amplissima per spatium duorum annorum sunt persoluta, atque deinceps persolvenda...

„Supereft ergo, ut quemadmodum *Rothfischerum* ad repetendam Christi caulam efficacius hortandi occasionem sumpsi ex belli, quod unà simul gessimus, societate, ita haud dispari efficacità TE hortor ex suscepto à me rerum tuarum patrocinio, dum sacro munere apud Göttingenses fungereris. Ambos autem toto pectore exoro per fratrum verè dulce sodalium nostrum; Ambos per petitionem, quam ex præscripto Regulæ nostræ prostrati pedibus singulorum Monachorum die editæ professionis fecistis, quàmque manibus vestris exaratam, manibus quoque vestris desuper Altare collocastis; Ambos per versum: *Suscipe me, Domine, secundum eloquium tuum, & non confundas me ab expectatione mea, quem à vobis inceptum Congregatio tota tertio cantavit; Ambos denique per lacrymas meas, quas suspensas oculis gero, dum hæc scribo, quæque me adigunt calamum abjicere, hoc tantum addito, quod cumque pollicitum me fuisse reperies Rothfischeri in literis, quarum exemplum hic adjungo, totum id me Tibi polliceri. Vale!*

Brixia die 2. Martii anno 1752.

Hæc Eminentissimus ad *Jordanum*; Literæ verò ad *Rothfischerum* ita habent:

„Lectis literis, quas tribus abhinc diebus ad me pertulit postremus è Germania tabellarius:

Ejusdem ad Rothfischerum literæ. „Haud aliter stupui, quàm qui Jovis ignibus ictus, „Vivit, & est vita nescius ipse sua.

„Quumque ab animi defectione aliquantum respirare cœpisssem, in hæc verba statim erupit fraternus meus erga TE amor. *Hicine est insignis iste sacre Theologiæ Doctor, cujus ante triennium, dum hospes degerem in principali monasterio ad S. Emmeramum, admiratus magnopere sum eximiam Divinarum literarum peritiam, quâ scilicet sese mihi præditum ostendit, seu in disputationibus Theologicis coram me habitis, seu in libris ab eodem evulgatis, mihi: que dono traditis? Hicine est, qui in eo, quem conscripsit & edidit superioribus tantum mensibus de gratia actuali & habituali, mentionem faciens illustratæ & vindicatæ à me adversus *Kieslingium* Professorem Lipsiensem Cardinalis *Gasparis Contareni* doctrinæ de justificatione, mecum omnino conspiravit in refellendis Adversarii *Hallucinationibus* (ut ipse vocat) sat clarè demonstrans eundem *deceptrices* tantum sibi fingere notiones, quo assertum à Catholicis bonorum operum meritum oppugnet? Hicine tandem, qui in eodem libro, *Lutheri* audaciam redarguens, quippe qui ut *soli Fidei* justificationem tribueret, haud dubitavit *PAULI* Apostoli oraculo ad Roman. III. voculam *Sola*, quæ non extaret, neque in lingua Græca, neque in versione vulgata, de suo adfuere, sapienter ita monet: *Si eam institui paraphrasin fas sit, ut ea textui inserantur, de quibus adhuc velut pro avis & foci certatur, nescio, an adhuc falsarius concipi possit, qui iis clausulis instrumentum illustrari conatur, quibus litem certissimo in sui favorem finiendam noverit? Bone Deus! Undenam ergo factum est, ut ad *Falsarios ipsos*, relictâ repente Ecclesia Magistræ veritatis, transmigraveris, TEque Doctoribus illis erudendum tradideris, quorum notiones & dogmata ex turbido fonte pullulare, disertè heri & nudius tertius affirmasti; Tunè denique (ut hoc etiam addam) ille es, de quo ita ad me scripsit die vii. Septembr. anni proximè elapsi *Joan. Rud. Kieslingius* Publicus Lipsiensis Professor? Cl. *Rothfischerus* Ratisbonensis Tuæ causæ vindex, emisit libri admodum spissi, sed teutonici partem primam, cui titulus: *Annus Jubilæi & indulgentiarum oppositus illis, qui contra sacri Anni scripserunt***

(n) Is ad S. Emmeramum Ratisbonæ in D. Benedicti leges juraverat A. 1740. die 6. Nov. ætatis 20. necdum maturas emensus aristas defecit 1751. xx. Novembr.

Votis ejus annuit Eminentissimus.

Eique 200. fl. de suo largitur.

runt solemnia... Ven. BETLINGIUM Helmstadiensem, aliosque, quorum recenset libellos, sua imprimis acu tangit, & rem ex Historia, & Antiquitate Ecclesiastica satis eruditè diluit. Prodiit Ratisbonæ, & Viennæ 1750. Usus est sine dubio sermone teutonico, eo potissimum consilio, ut homines, qui Latini sermonis sunt expertes, ad hujus libri lectionem alliciantur. Habes itaque, Eminentissime Princeps! Tui operis de injusta secessione socium. . .

„Hisce à me scriptis, labitur calamus è manu mea, quam nimius dolor exanimem reddit, ac proinde id unum habeo, quod addam, me, si quidem ipse de reditu ad Romanæ Ecclesiæ gremium (quod citò fretus divini misericordiæ facturum Te spero) cogitaveris, paratum fore omnia Tibi officia præstare, quibus non conscientiæ tantum tuæ, sed honoris etiam tuo consulatur. Ea igitur animo verè fraterno Tibi polliceor, quin, ut iisdem absque ulla mora pro arbitrio tuo utaris, sincerè de-
„posco.

Brixia die 10. Febr. anno 1752.

Zeli ipsi
infigae
exempli.

En insigne prorsus zeli Apostolici exemplum, nec minus illustre veri Mecænatis & Evergetæ munificentissimi specimen, tantò magis admirandum, quòd Eminentissimus hic Antistes boni Pastoris secutus exemplum oves perditas requirere, ostensoque viridi gratiarum ramo aberrantes quâ voce, quâ calamo revocare non destiterit, dum eas tandem humeris suis impositas in Sacrarium Domini, scilicet in Ovile monasticum rursus deportaret. Digna cumprimis sunt, quæ huc referam verba, quibus Rothfischerum datis ad eum literis V. Sextilis A. 1752. compellat; Sodales, inquit, nos ambos effectit schema monasticum, Sodales sacrarum literarum amor, Sodales necessitudo in Monasterio S. Emerici inter nos contracta, Sodales denique pugna, quam junctis armis adversus Heterodoxos inivimus. Faxit Deus! ut ex reditu illo tuo ad bonam frugem arctiori etiam sodalitiî vinculo impostum consociemur! Id certè spero, & pro causa Ecclesiæ tamquam bonus ejus miles laborare nunquam desinam, etsi videam in tam multa & tam desolanda defectio-
„ne populorum à Sedis Apostolicæ obedientiâ plura nostris temporibus occurrere, quæ longius quàm anted humanam opem exsuperent. . . Ita ibi. In

aliis verò ad Jordanum die 15. Septembr. eodem anno datis: Imò, inquit, pro certo habeas me Tui ac Rothfischeri, quos vulneribus confossos quasi in via publica jacere conspicio, misericordiâ commotum, paratum fore vel humeris meis ambos in Sacrarium Domini, scilicet in ovile monasticum deportare. Hæc & alia cum refrigerato bullulantis animi calore attentius relegeret Jordanus, magnitudinem demùm facinoris sui serâ æstimatione pensavit ad monasterium regressus. Quam ob rem Eminentissimus Pater eidem ducentorum florenorum summam ab Abbate Huisburgensi pendendam assignavit, eum post reditum his affatus eulogiis: TE amo, ac proinde securum esse jubeo animi mei argumenta, quæ Tibi non defuerunt, dum Gættingensem Missionem administraves, seu dum iter illuc parares, multò magis in posterum ad futura; siquidem haud unquam obliviscar, dona & suspiria mea cælo Te peperisse. Deo sint laudes & gratiæ.

Etsi verò magni faciendum sit, à Purpurato Patre subsidiariis levari pecuniis, pluris tamen æstimari debet ejusdem literariis adjuvari laboribus: ut enim Principes nummos inopiæ nostræ suppeditent, eos supplices efflagitare audemus; at quis ab eisdem petere sustineat, ut in nostri gratiam vel horæ quadrantem lucubrando surripiant? Jam verò nec hoc gratificandi studium ab Eminent. Card. QUIRINO prætermisum fuit. Quid? quòd aliorum preces non semel anteverterit, Testem hujus rei sisto Bernardum Montfauconium, percelebrem è Congregatione S. Mauri Scriptorum. Is in Bibliotheca Bibliothecarum Ms. Codicum non dissimulavit, in explorandis Vaticanis Codicibus, quibus Græcæ Platonis Epistolæ continentur, diligentiam à se adhibitam haud satis votis suis respondisse, quòd disturbatus, præpeditusque, qui aderat ejus Bibliothecæ administer, operam ipsi non adeò sedulam, ac optarat, præstare valeret. Quid verò Eminent. Cardinalis, ut primùm hæc legit? Audiamus ipsum ad Montfauconium in Epistola verba facientem. Itaque, inquit, quum ipse proxima Autumnali tempestate Romanum iter de more per-
„egissem, & de more pariter quotidie Vaticanam Bibliothecam perlustrarem, non Bibliothecarium tantum in ea agens, sed Custodem etiam, & Scriptorum ministria

teria unus implens, quod ii omnes ex urbe, velut è vinculis (ut passim per eas ferias fieri solet) ad rura evolassent, me mirum desiderium tenuit, eos ipsos tres Codices versandi, ut inde, quod investigationi tuæ defuisse conquestus fueras, eruerem. Qui enim fieri posset, ut horas, quas in ea Vaticana veluti villa terebam, utilius ac gratius collocarem, quàm si cum Platone ipso rusticarer, & ex ea stulos aliquos carperem, ac delibarem, quos tibi munusculi instar offerrem? Tantum gratificandi studium, quis pro dignitate satis dilaudet? Multò minùs verba mihi suppetunt, quibus amorem & benevolentiam affectum, quo tenerrimo Casinensem Congregationem, atque adeò universum Ordinem Benedictinum Eminentissimus Princeps complectitur, Lectori deprædicem. Quare ejusdem verba huc transcribere liceat, quibus Epistolæ ad SS. Mum D. N. BENEDICTUM XIV. Pont. Max. data viii. kal. Maji an. MDCCXLIII. finem imposuit.

Casinenses Monachos Pontifici commendatos habet.

„Functus officio, quod San-Maurini Patres fidei meæ crediderunt pro commenda Pontificiæ Tuæ pietati, BEATISSIME PATER, eorum Congregatione, quid aliud modò superest, nisi ut hæc literas claudens enixiùs adhuc Tibi commendem Casinenses Monachos meos? Hos si dixerò uberiora quàm antea Apostolicæ benevolentiam argumenta hæc tempestate promereri, quòd supremum Præsidentem jactent D. Cyprianum Benaglia, id dixerò, quod ipsi Casinenses omnes, quod exteri homines quotquot ad Patavinum Lycæum, in quo Primarii Sacrorum Canonum Professoris Cathedram obtinet, per hosce triginta & amplius annos confluxerunt, uno ore testantur; id dixerò, quod SANCTITATI TUÆ me sæpiùs testatum fuisse glorior pro eo, quo afficior, erga Ordinem meum studio, pro ea notitia, quâ Sodales meos ita compertos habeo, ut (confidenter dicam) nemo magis. Studium illud meum pluribus jam modis à me declaratum, præterquam quòd certum faciunt publica gratiam animi (absit verbo invidia) Monumenta ab ejusdem Ordinis Præfibus non uno in loco constituta, nuperrimè etiam innotuit SANCTITATI TUÆ ex cura, quam cœpi, ut ab ipsa impetrarem Protectionis Casinensium munus, quod ante binos menses vacavit; idque non alia pro-
„P. Ziegelbauer Hist. P. I.

„fectò de causâ; quàm ut latior inde mihi campus aperiretur, de Ordine ipso benè merendi iis officiis, quæ Mater à Filio, quæ Sodales à Sodali, quæ Monasticæ disciplinæ amatores ab homine ejusdem non imperito, jure præstolentur. Fore, ut id munus assecutus ita me gererem, maxima cum voluptate cognovi certò sibi persuasisse non Cœnobiticam tantum Venetorum meorum familiaris, sed & alias, ad quas Romanum iter agens divertere soleo, nec inter ipsas defuisse, qui animadverteret, ad Casinensis Reip. gloriam non mediocriter spectare, quòd ejusdem commodis servire ambièrim, quo ipso tempore splendorem & opulentiam Patavini Episcopatus recusaveram. Licet verò beneficentissimo Sanctitatis Tuæ animo præviis, ut Ipsamet facta est, nescio quibus officiis, antequàm etiam munus istud vacasset, aliorum delato, desiderium illud meum frustra cesserit, id tamen nihil officit, quin Eandem omnibus votis exorem, ut ex Monasticis in universum Congregationibus, quos paternâ charitate complectitur, Casinenses præsertim meos diligat, tueatur, exornetque, quorum haud ultima laus est, Gallicam & Lotharingicam Congregationes superiùs memoratas seu primitus instituisse, seu sanctioribus Cœnobiticæ vitæ moribus imbuisse. Eæ ipsæ vel ea causa ultrò patientur, Pontificiam pietatem abundantius quàm sibi, cæterisque aliis, quarumcunque nationum Monachis, Italico Casinensium Cœtui favere, quod ut reverà contingat, Sanctitatem Tuam iterum, iterumque precor.

In alia Epistola ad Eundem SS. D. N. Benedictum XIV. anno 1748. d. 23. Novemb. data suam erga Benedictinam Universitatem Salisburgensem munificentiam his verbis Purpuratus Pater commemorat. „Narrabat mihi (Bavariam ex omni parte percurrenti) Generalis Benedictino-Bavaricæ Congregationis Præses meritisissimus, Abbas Wessofontanus, in dictam nuperrimè fuisse ad laudat Athenæi emolumentum sex millium Florenorum summam solvendam à Bavaricis Cœnobiis, hæcque alacriter omnino, quo ipso tempore in ea regione ego versabar, ratis suis portionibus satisfacere. Nullum certè evidentiùs argumentum præbere
„E e e
„posse

„posse mihi visa est Congregatio sui
„erga literas amoris, praesertim quod
„irrogatio illa obvenit post gravissi-
„ma dispendia, quibus Coenobia ipsa
„obnoxia fuerunt postremis hisce an-
„nis bellorum causa. Tanta me affe-
„cit admiratione Sodalium meorum
„alacritas illa, ut statim in animum
„induxerim, collativae ejus pecuniae
„summam meam quoque symbola ad-
„augere: quod in universae Monasti-
„cae Reip. decus cedere existimem,
„Salisburgensem Academiam perenni
„studiorum laude florere. Hanc ta-
„men non aliam magis ratione Coeno-
„bitas meos promereri posse, quam
„si ea studia ad Catholicam veritatis
„defensionem colliment, hoc illud
„est, quod familiaribus a me habi-
„tis inter eosdem sermonibus assiduum
„materiam suppeditavit. Erit praes-
„tere ea symbola grati animi argu-
„mentum erga ejusdem Congregatio-
„nis Asceteria, quae me hospitem per
„integrum mensem humanissime ex-
„ceperunt, & erga Salisburgenses
„etiam Professores, qui libros a me
„eorum Bibliothecae ante biennium
„dono datos honorifice admodum
„memorantur in iis publicis Actis,
„quae apud ipsos singulis trienniis vul-
„gantur. „

Biblio-
thecam
publicam
Brixiae
consti-
tuit.

Urbem Brixiam Eminent. Card. &
Episcopus Brixienfis eum multis aliis
nominibus sibi devinxit, tum illo
praecipue beneficio, quo publicam
ejus Civibus Bibliothecam magnis

fuis sumptibus constituit. In hujus
aditu marmoris incisa Inscriptio haec
est:

BIBLIOTHECAM HANC
A FUNDAMENTIS EXCITATAM
LIBRISQUE PRIMUM INSTRUCTAM
QUOS VATICANAE OLIM DONATOS
PROPRIO RECENS AERE REDIMERAT
AUCTIONEM DEINDE
NOVIS UINDIQUE CONQUISITIS
AC TANDEM
OPPORTUNIS REDITIBUS DOTATAM
PUBLICAE UTILITATI APERUIT
ANGELUS MARIA QUIRINUS
BRIXIAE EPISCOPUS
ET S. R. E. BIBLIOTHECARIUS
AN. DOM. M. D. CC. XLVIII.

Urbs Brixia ut tanti, tamque
spectabilis beneficii aeternum memo-
rem, gratamque se praestaret, Acta
Foundationis patrio sermone comple-
xa, typis imprimenda dedit sub hac
epigrapha:

ATTI Spettanti alla Fondazione,
e Dotazione della Biblioteca Quiriniana
a publico beneficio eretta in Brescia
dall' Eminentissimo e Reverendissimo
Signor Cardinale Angelo Maria Que-
rini Vescovo di essa Città publicati per
decreto degl' Illustrissimi Signori De-
putati Publici. In Brescia MDCC-
XLVII. Dalle di Gian-Maria Riz-
zardi. fol.

Præfixa est Effigies Cardinalis, cui
subjecta est haec Inscriptio:

OMNIGENAE SCIENTIAE ET BENEFICENTIAE
PROTOPLASTI.

QUOD

POST INNUMERA IN HANC PATRIAM BENEFICIA COLLATA
AMPLISSIMAM BIBLIOTHECAM
IN USUM PUBLICUM A FUNDAMENTIS NUPERIME EREXERIT
COPIA AC DELECTU RARISSIMORUM CODICUM INSTRUXERIT
ET ANNUIS REDDITIBUS DOTAVERIT
DEPUTATIS PUBLICIS CIVITATIS
AD HORUM OMNIUM PERPETUITATEM SELECTIS
IIDEM ICONEM HANC
IN PERPETUUM GRATI ANIMI MONUMENTUM
P. P.
ANNO M. D. CC. XLVII.

Quirini
ad novam
Pandecta-
rum
editione
symbola.

Non infimum etiam beneficium
fuit, quod QUIRINUS nondum Car-
dinalis, apud Henricum Brenkman-
num Juris Civilis in Batavia Professo-
rem collocavit. Adjecerat is ani-
mum ad novam Pandectarum editio-

nem ex Codice Florentino adornan-
dam (p). Quod verò evanescere
jam inciperent antiquissimi ejus Ex-
emplaris literae, non defuit, qui
COSMUM III. Etruriae Magnum Du-
cem suaderet, ut minimè fineret, ejus
Edi-

(p) Em. Quir. in Comment. vitae suae part. 1. pag. 64.

Editionis causa rursus Brenkmani mani-
bus pretiosissimum illum Codicem con-
trectari, quod inde timendum foret,
ne eadem literae prorsus abirent, nec
amplius in posterum legi possent.
Cosmus autem pro incredibili erga
QUIRINUM humanitate, hanc quaes-
tionem solvit, decernendo, ut Codi-
cis illius statum ipse oculis suis per-
scrutaretur, ac deinde judicium fer-
ret, num idoneus foret, qui absque
gravi detrimento collationi, quam
Brenkmanus meditabatur, deserviret.
Hujusce hominis proposito QUIRINI
favet sententia. Pro quo erga se stu-
dio Brenkmanus deinde ad QUIRI-
NUM officiosas scripsit literas, quibus
perhumanas ei gratias habuit.

Cosmi M.
Etruriae
Ducis in
Quirinū
clemen-
tia.

Quantam verò clementiam COSMUS,
Magnus Etruriae Dux QUIRINUM Flo-
rentiae in S. Mariae coenobio commo-
rantem prosequutus fuerit, ipse in
Commentario Historico de rebus ad
se pertinentibus non tacet, sed grato
commemorat animo. Sic postquam
Parte I. pag. 75. ejusdem Magni Du-
cis epistolam honorificentissimis ver-
bis ad se scriptam retulisset, has li-
neas subjicit: Haec omnia ex ea Epi-
stola recitare haud erubui, quod, ut
dixi, Cosmi III. Clementiam unicè
commendent; contra verò justa eru-
bescendi causa mihi foret, nisi occasio-
nem omnem captarem celebrandi, quid-
quid suavissimis in principe illa Etruriae
Urbe me per tria circiter lustra irretivit
allecebris, unde factum est, ut Cecropiae,
quae in eadem insigniter colebatur, Mi-
nerva, me reliquo omni aeo totum ad-
dixerim, adeo ut ejusdem sacris, anno-
sus modò editus magnam adhuc cum vo-
luptate inserviam. Haec ipse Purpura-
tus Princeps, quem velut in orchestra
positum omnibus spectandum suspi-
ciendumque sistimus, Veterum nemp-
pe Romanorum ritu, qui militem
spectatae virtutis ad se in sublimius
tribunal receptum coram tota con-
cione laudabant, & imitandum reli-
quis proponebant. Ita verò ejus elo-
gium pangit illustris nostrae aetatis Va-
tes Dom. Voltaire: L'Eminenza Vostra
adorna la dottrina col fregio dell' in-
gegno, rinforza l'ingegno col zelo, e
compisce il zelo colla munificenza. . . in

summa la sua liberal mano diffonde al-
trettanto di danaro, quanto d'inchio-
stro, ed ammaestra i dotti, e solleva i
poveri. . .

Atque utinam plures ejusmodi Mu-
fagetas & Macenates Familia nostra
aleret! utinam nostri per Germaniam
Principes & Antistites ejus vestigia
pressiori pede tererent! Non ita pro-
fectò in plerisque Coenobiis languer-
ent, frigerent, atque jacerent bo-
nae literae. Sed quid? Laurum qui-
dem Apollinis quisque ambit & depe-
rit; quisque olivam Pallados censet
esse laude & honore dignam, splen-
didoque Macenatis titulo delectatur.
Verum quotusquisque est eorum, qui-
bus rei literariae clavum manu sua tor-
quere Numen concessit, qui publicis
consulentes comodis teruncio juvet?
Qui solidioribus deditis disciplinis
suspicit, aut quidquam in eorum usus
eroget? Haec arca clausa est, clausa
cunctis dextera. Ubi pro excolendis
sublimioribus scientiis, artibus & dis-
ciplinis sumptus faciendi, pauperem
se quisque jurat, nec aliter pecuniam,
quam ab urticis manum abstinet. Mul-
ta dicimus, inquit Trithemius (q),
multa pro decore & utili defensione Or-
dinis concludimus, sed exponere dena-
rios singuli formidamus. O zelus de-
bilis, quem tenacitas inutilem facit!
Cum autem nulla, aut exigua seriis
studiis parentur subsidia, nulla publi-
cis laboribus literariis statuatur prae-
mia, nullum levamen, nullum solati-
um; quid mirum si erectiora eti-
am ingenia ab occupatione, quae
laudatur & alget, deterreantur, &
torpescere cum aliis incipiant? Ve-
tus parcemia est: Honorem alere
artes, omnesque gloriae incendi ad stu-
dia, & jacere ea semper, quae laude
vel operae pretio careant. Aut igitur
Viri docti, seduli, operosi, industrii,
ac seriis studiis dediti favoribus, sub-
sidiis & gratiis excitandi, aut profligatio
expectanda est literarum, & in-
de consequens disciplinae & religionis
vilipensio; quod malum ab Ordine
avertant ii, quibus de meliori luto
finxit praecordia Titan! Satis dixi,
unde dicitur. Sint Macenates, non
deerunt Flacce Maro-
nes.

Macenata
tum in
Germania
pauca
citas.

quod ma-
li causa
fit.

CAPUT

(q) Trithemius in libello de ruina Ord. Bened. cap. 5.

CAPUT V.

ITINERA LITERARIA BENEDICTINORUM

cum veteris, tum praesertim recentioris aevi.

Itinerandi Benedictinis non una eademque est ratio.

Qui Benedictini vel patriae provincias, vel exteras longaeque distans regiones adiverunt, non unum eundemque sibi semper propositum habuerunt finem. Fuerunt, qui Terram sanctam, limina SS. Apostolorum Petri & Pauli, Monasteria Casinense atque Floriacense, utrumque sacris Divi Benedicti exuviis celebratum, aliaque pia loca devotionis causam inviserent. Fuerunt, qui ad arctioris disciplinae monasteria proficiscerentur, ut Ordinis sui accuratam magis, exactamque observantiam addiscerent. Fuerunt, qui viae ac itineri se committerent, ut veneranda ipsa, sacrasque Divorum Reliquias domum pia religione deportarent. Fuerunt, quorum itineris ratio erant legationes, summorum Pontificum, Imperatorum, ac Regum iussu susceptae. Fuerunt denique, qui, ut literarum studia promoverent, adire viros doctrina inclytos, instructiores invisere Bibliothecas, antiquitatisque perscrutari monumenta, suarum esse partium arbitrati sunt. Atque de his postremis uberiori non nihil differere in praesentiarum nobis constitutum est.

Vetus consuetudo apud Benedictinos itinera instituenti literaria.

Errat verò, qui eam in opinione versatur, ut existimet, morem ejusmodi aggrediendi itinera, nostrò primò aut certè quidem superiore aëvo invaluisse. Enimverò primis statim Benedictinae Familiae seculis fuerunt, à quibus id genus conficerentur itinera. Testis esto *Albertus* (r) seu *Albertus*, ex prosapia Regum Northumbriae oriundus. Hunc parentes clarissimi puerum monasterio, forsan Eboracensium tradiderunt, ut studiis sacris imbueretur. Parentum

spei optimè respondit ingenuus adolescens, nec minores in virtutibus, quam in literis progressus fecit. Sacerdos ordinatus Egberto Pontifici adhæsit, scholisque Eboracensibus praefectus ab eo est. Illic liberales scientias, Grammaticam, Rhetoricam, Astronomiam, sacrasque literas docuisse traditur, multosque discipulos habuisse. Tum amplioris doctrinae avidus, exteras regiones scientiae amore paragravit, si quid librorum, aut novae eruditionis inveniret ac reportaret. Romam profectus à Regibus summisque viris honorificè acceptus, & tantum non contentus est. Ubi domum rediit, Egberti Episcopi Eboracensis, an. 766. demortui vices supplere cogitur. Inter multiplices curas nihil studiis detractum. Alcuino discipulo, ut infra dicemus, Eboracensis Bibliothecae curam demandavit.

Quo tempore (s) *Venerab. Beda* condebat historiam Anglosaxonum, *Nothbertus* Londinensis, Romam fuit profectus, ac permissu Papae Gregorii II. ex Ecclesiae Romanae scriniis excerpit, quae ad S. Augustini, Anglorum, ut vocant Apostoli, professionem, atque acta pertinerent: uti regulas, epistolas ad Augustinum à Pontifice missas, atque alia id genus. Ea verò certo à se ordine in commentarios redacta Bedae transmisit. Qui *ἀντιδότης* loco ei dedicavit opus suum xxx. quaestionum in Regum libros.

Bonis etiam avibus *S. Ado* nos. *S. Ado* ter, Viennensis Episcopus, iter literarium instituit (t). Natus is erat in pago, ut verisimillimum est, Senonensi, seculo nono ineunte, progenitorum nobilitate ornatus, teste *Lupo Abba-*

ejus fructus est Martyrologium.

Lugduni consistit.

Abbate. Puer in monasterio, quod Ferrarias veteres dixerunt, sub Sigulfo Abbate oblatus, ibidemque bene conversatus, omnes sibi aequales in studiis literarum praevit. Ubi adolevit, permissu *Lupi* Abbatis sui, primò Prumiam, celebre Ordinis nostri monasterium, dein Romam eruditionis ecclesiasticae causa profectus est. Posteaquam verò in Urbe integrum ferè quinquennium exegisset, Ravennam abiit: ubi *quendam libellum, à quodam fratre religioso praestitum, transcripsit ad describendas sanctorum Martyrum passiones, id est, Martyrologium*, quod postea Ado ipse concinnavit. Ex quo intelligi datur, Adonis Martyrologium praclarissimum Itineris Literarii esse fructum. Ravennam digressus Ado Lugdunum accessit, ibique à Remigio Archiepiscopo benigne acceptus, atque eruditionis causam detentus est, qui ei necessaria omnia benignissimè suppeditavit. Hic ad *Lupum* Abbatem scripsit, ab eoque permissorias impetravit literas ad eum retinendum in suum, suaeque Ecclesiae obsequium, quatenus utile judicasset. Certè *Lupus* ipse in Epistola CXII. testatur, ADONEM discendi studio & quietis amore in urbe Lugdunensium constituisse, reverendissimis autem viris, Remigio & Ebone Gratianopolitano, instanter postulantibus, & conversationem memorati fratris laudantibus: *Quamquam olim meam, inquit, habuisset licentiam, etiam regulares literas, seu obedientiales accepisset, & literas etiam ecclesiasticas, seu dimissorias à Venerabili Guenilone, Episcopo Senonensi. Caeterum haudquam mirum est, Adonem, qui tantò eruditionis amore flagrabat, Lugduni constituisse, ubi tum literarum sacrarum studia, si unquam alias tantoperè vigeant, à Leidrado Archiepiscopo excitata, tum ab Agobardo, Remigio, & Floro exulta. Denique Ado dum Lugduni versatur, in locum Agilmaris Viennensis Antistitis electus est, anno 860. agentibus Remigio Lugdunensi, & Ebone Gratianopolitano. In Episcopatu S. Desiderii, suae Ecclesiae Episcopi & Martyris, nec non S. Theoderici vitas composuit, quae huc non spe-*

stant; de iis videatur Mabillonius in Annalibus Benedictinis.

Non minori laude ac commendatione dignum est iter literarium, quod *Goscelinus*, celebris Hagiographus, ad eruenda Sanctorum Ordinis nostri Acta per multas dioeceses ac episcopatus indefesso labore obiit. Erat is primò S. Bertini in Belgio Monachus, tum S. Augustini Cantuariensis in Anglia: *Illis enim temporibus (u) monasteria omnia, etsi nullo communis regiminis vinculo connexa erant, facile tamen monachis invicem ultrò citròque commeantibus patebant propter ejusdem religionis unitatem. Goscelinum verò Wilhelmus Malmesburienensis in libro iv. de Regibus Angl. cap. ult. egregiè commendat: Hic occasio temporum Willelmi, Translationem Augustini, praecellentissimi Anglorum Apostoli cum sociis suis exponi animaret, nisi peritissimi Goscelini praecurrisset ingenium; Goscelini, qui Monachus de S. Bertino, cum Hermannno, Episcopo Salesberiae, quondam Angliam venerat, insignis literarum & cantuum peritia. Is multos Episcopatus & Abbatias perlustrans tempore, praeclearae scientiae multis locis monumenta dedit in laudibus Sanctorum Angliae, nulli post Bedam secundus; Musicae porrò palam post Osbernum adeptus. Denique innumeras Sanctorum vitas, stilo extulit veterum vel hostilitate amissas, vel informiter editas compositius renovavit. Hujus quoque Translationis seriem ita expolivit, ut eam praesentibus digito monstrasse, futurorumque videatur subjecisse oculo. Felix lingua, quae tot Sanctis servivit, felix pectus, quod tot vocales melodias emisit: praesertim cum in ejus conversatione ne certaret honestas doctrinae &c.,*

Gilbertus Crispinus erat, teste Pit-Gilberti suo lib. de illustr. Angliae Scriptoribus Crispini (x), *Vir ingenio, pietate, doctrina peregrinatio. cum praecipuis quibusque sui temporis doctoribus merito comparandus. Nam in monasterio suo (verius in Beccensi) literas humaniores, imò omnes artes liberales, & philosophicas scientias accuratè didicit. Deinde in studiis Theologicis Magistrum & Doc-*

E e e 3 to-

(u) Mabill. Annal. Bened. Tom. 2. lib. 32. n. 49. p. 630. & Praefat. I. in Sec. IV. O.S.B. §. IV. n. 44. hæc habet: *Una quippe erat eorum (veterum Monachorum) societas, facilis & promiscuus in alia Monasteria Monachorum invicem cum Praefectorum licentia commensus: tametsi omnia separata erant; sed una charitatis lege confederata.*

(x) Etat. 12. pag. 196.

(r) Vossius de Hist. Lat. l. 2. c. 28. p. 278.

(s) Mabill. Annal. Tom. II. l. 24. pag. 211.

(t) Mabill. l. c. p. 630. & Tom. 3. l. 37. p. 163. & 164.

torem habuit S. Anselmum Archiepiscopum Cantuariensem, cujus ductu intimos sacrarum Scripturarum penetravit recessus. Postea Gallicanas invisit Academiæ, & Italiã demum peragrata, Romam venit, atque inde per Germaniam rediit in patriam. Avidum hominis ad doctrinam ingenium quidquid erat ubivis gentium scientiæ, sitiebat ardentem, imò imbibebat diligenter.

Adelardi iter literariũ in ipsam Arabiam.

Ejusdem Angliæ, sed in monasterio Bathoniensi, cœnobita erat feculo XII. ADELARDUS, qui *Erichiasarim* de VII. planetis Latinè ex Arabico vertit. Nec Arabicè scivisse, mirandum inquit Vossius lib. III. de Mathesi cap. 16. §. 8. quando non modò Galliam, Germaniam, Italiam adiit: sed etiam Hispaniam, Ægyptum, Arabiam ipsam.

Jo. Bostoni per universa Angliæ monasteria & collegia.

Seculo XV. ineunte eadem in Anglia claruit *Joannes Bostonus*, S. Edmundi, seu Buriensis Monasterii cœnobita. Qui, quò meliùs rem literariam promoveret, universa ferè Angliæ monasteria, & collegia perlustravit, Bibliothecas rimatus est, libros acquisivit, Scriptores ordine alphabeticò digessit, ætatem eorum ac vitam adjecit, quibuscunque in Bibliothecis monumenta illorum inveniuntur, notavit. Ejus *Catalogus* à viris doctissimis Henrico Usserio, Thoma Galeo, Guiljelmo Caveo, & aliis singulari in pretio habetur.

Multò tamen celebriora, Reique publicæ non Literariæ modò, sed Catholicæ universæ utilia magis ea fuerunt itinera, quæ recentiores Benedictini cum Regum ac Principum auspiciis, tum Superiorum & Majorum jussu in exteras terras, regiones, & provincias susceperunt.

Ant. Yepesii per Hispaniã.

Antonius Yepesius, ut Chronico Generali Ordinis nostri cum dignitate conscribendo, manum admovere posset, ad pleraque totius Hispaniæ Benedictina Cœnobita longinquas peregrinationes instituit.

Anselmi Pajoli per Galliam & Hispaniam.

Anselmus Pajolus, ex doctissimo Jurisconsulto Monachus Congr. Casinensis, sapientum more rariores doctrinas exteris in regionibus acquiraturus, præcipuas Europæ regiones, Galliam præsertim & Hispanias peragravit, linguarum peritiam exactissimam, præter reconditas eruditiones, secum referens, in patriam demum regressus, quæ longo didicerat tempore, variis libris in medium protu-

lit. Sed nec in extrema quidem se neçtute iter agendi cupidinem deposuit; nam anno MDCCVII. media hyeme Romam Mediolano, ubi tunc degebat, venit, ut inde Sacrum Casinense Archisterium atque Neapolim viseret.

Angelus Maria Quirinus, tum Religiosus in monasterio S. Mariæ Florentiæ, nunc S. R. E. Cardinalis, more veterum sapientum exteras subinde regiones peragravit, Galliam, Germaniam, Belgium, Britanniam, pretiosiores undique scientiarum opes acquirens, & selectissimam sibi Bibliothecam comparans, Parisiis aliquamdiu substitit, celeberrimas Bibliothecas diligenter perlustrans viròque doctissimos Maurianæ præsertim Congregationis sapientissimos Monachos continuo invisens, ex quorum consuetudine utilitatis haud parùm hausit. Jam verò & hujus Purpurati Patris & aliorum nonnulla Itinera literaria uberiori aliquantum sermone enarrare juvat.

Ang. Maria Quirini per totam Europam.

§. I.

Johannis Trithemii Itinera Literaria.

EA est vis ac virtus præstantis nec vulgaris cujusdam doctrinæ atque eruditionis, ut quemadmodum magnes ferrum, ita ipsa homines optimarum artium studiosos, tametsi longè positos, ad se invitet, alliciat, pertrahatque. Doctissimi Abbatis *Trithemii* nomen non totà modò Germania, sed per omnes literatæ Europæ provincias clarissimum erat, ac longè celeberrimum. Unde magni Virorum illustrium concursus ad eum undique fiebant. At enim, ut olim non omnibus adire Corinthum licuerat, ita Viri maximæ dignitatis ac celsissimi fastigii erant, quibus, quò minùs ad Spanheimense monasterium accederent, complures eaque graves obstituerunt rationes. Quare cum per frequentes nuntios, tum per literas humanissimè scriptas à Trithemio petierunt, ut, suscepto itinere literario, ad ipsos potiùs se conferre non gravaretur.

Anno Christianorum MDIII. in mense Octobri (y) convenerunt apud Franckfordiam, oppidum imperiale, Principes Electores, *Bertholdus* Archiepiscopus Moguntinus, *Herman-*

cobus

cobus Archiepiscopus Trevirensis, *Philippus* Comes Palatinus Rheni, & *Joachim* Marchio Brandeburgensis, & nomine Friderici Ducis Saxonie Orator *Henricus de Bunam* miles, qui causas Imperii quasdam in communi tractarunt. Aderat & Reverendissimus Apostolicæ Sedis Legatus, *Reymundus* Presbyter Cardinalis S. Mariæ novæ, Episcopus Gurcensis, unà cum Oratoribus Maximiliani Regis Romanorum semper Augusti. Aderat & *Johannes Trithemius* Abbas, literis & nuntiis vocatus per Serenissimum Principem Joachim Marchionem præfatum, qui desiderio visendi & audiendi Trithemium multo jam tempore æstuaverat, mansitque apud eum diebus continuis x. eorum, quæ cupiebat audire Princeps ab eo, reddens pro viribus rationem. Abbate autem Trithemio Franckfordiæ comorante, Legatus Apostolicus ad mensam invitatur Marchionis, invitatur & ipse *Trithemius*, abiturusque tandem ab utroque muneribus donatur Abbas magnificus. Valedicens Abbati Legatus, beatissimi Antonii verbis est usus, dicens: *O quam tardè notus, quam citò recedis*. Commensalis eram, scribit ipse Trithemius in epistola (z) ad Rogerium Sycambrum, ipsius Marchionis Joachim continuus, à Cardinale quater, & bis ab Archiepiscopo vocatus ad mensam, argenteisque vasibus in recessu meo pulcherrimis donatus per eos, & in multa familiaritate habitus.

Trithemius Franckfordiam evocatur.

Coloniã venire rogatur.

Biennio post, viz. Anno MDV. Conventus Principum apud Coloniam factus est magnus in principio mensis Julii, ad confirmandam pacem, & concordiam, per mandatum regale convocatus, & duravit usque in finem ejusdem mensis. Ad eundem verò conventum iturus de Marchia Brandenburgensi Joachim Princeps Elector suprascriptus, nuncium equitatem præmisit cum literis ad Abbatem Johannem Trithemium, qui tum Spiræ in domo Abbatis Limpurgensis morabatur infirmus, quibus rogabat, ut ad se Coloniam descenderet, mittens illi viaticum; qui postulanti tanto Principi libenter annuit, in cujus oculis jam antea gratiam magnam invenit.

Iter verò hoc suum literarium Abbas Trithemius in epistola (a) ad Rogerium Sycambrum his verbis descri-

bit: „ Satisfactorius tuo desiderio, „ quod priusquam Neometim exirem, „ te rogante, promisi, amantissime „ Sycamber, quam habuerim in navigando fortunam, & quid hinc „ [circa me] agatur, scriptis tibi meis „ breviter volui aperire. Neometim „ 25. die mensis Junii cum magistro „ Narcisso ex Parisio nuper ad me misso, & quibusdam aliis familiaribus „ nostris exivi, eodemque vesperi „ Moguntiacum vecti curribus intravimus. Postridie conscensã navi, „ prosperoque navigantes vento Rhenum fulcantes descendimus, & primã die mensis Julii Bunnam applicuimus. Erat autem Vigilia solemnibus Visitationis beatissimæ Dei Genitricis, semper Virginis Mariæ. Ibi adventum Serenissimi Principis Joachim Brandenburgensium Marchionis biduo exspectavimus, interea copiosissimè in omnibus provisi munificentia Reverendissimi Coloniensium Archipræsulis Hermani. Tertia verò die mensis Julii circa solis occasum venit etiam ipse Princeps, quem exspectabamus, cum sexaginta equitibus, quem Archiepiscopus honorificè suscipiens triduo secum detinuit. Sextã die mane ipsius mensis Bunnam exeuntes, circa horam decimam ad Coloniam venimus. Et nunc fumus hinc nullam recessus nostri certitudinem habentes - - - Si scire vis ea, quæ circa me aguntur, accipe paucis. Sum hinc in hospitio mihi deputato juxtã Principem, de cujus ordinatione omnia nobis copiosè ministrantur, quæ necessaria sunt. Ad mensam interdum, imò crebriùs, voco amicos nostros viros eruditos atque philosophos, quorum aliquo & disputatione nihil poterimus habere jucundius. Inter quos extant præcipui *Theodericus Ulse-* „ *nus* medicus, mathematicus, & „ poëta dulcissimus. *Jacobus de Ma-* „ *seck* medicus & philosophus singularis eruditionis, cum quo mihi bellum & continua decertatio est contra stultitiam, inanisque alchimistarum spes, qui magna promittunt, cum semper nihil habeant ipsi. *Jacobus Kymolanus* Ordinis Carmelitarum ex Gandavo Theologus, amoeni & dulcis ingenii homo, qui generalis magistri sui religionis de Anglia exspectat adventum, cum „ quo

(z) Epist. famil. 12. lib. 1. pag. mihi 524.

(a) loc. cit. ep. famil. lib. 1. ep. 20. pag. 454.

Ejus cum viris eruditis conversatio. „ quo suavis mihi conversatio est. „ *Georgius Sibutus* poeta, noviter manibus regis hic laureatus, juvenis quidem, sed ingeniosus. „ *Johannes Capellarius* vicecomes Regiæ villæ, philosophus & mathematicus Parisiensis, eruditus & profundæ speculationis, de cujus ingenii vivacitate admirantur multi doctissimi viri. Tempore brevi paucisque diebus Græcæ notitiæ linguæ magna didicit ex parte, legit perfectè, competenter intelligit, elegantemque scribit characterem. Sex mensium vix spatium Græcus discipulus, & multorum evasit præceptor: nam plures ad me Græcas non inelegantes scripsit epistolas. Cum his eruditissimis viris jucunda nobis conversatio est, & de variis scripturarum locis inquisitio continua. Utinam te nobis comitem itineris habere licuisset, quò ingenio tuo amantissimos tui hospites nostros frui contingeret. Vale mi frater, & Deum ora pro nobis. E Colonia 12. die mensis Julii. Anno Christianorum 1505.

à Maximiliano Imper. accersitur.

Invitatur in Marchiam,

In eodem Conventu (b) Principum *Maximilianus* Rex xxix. die mensis Julii vocavit ad se Johannem Trithemium Abbatem, cum Domino Marchione (sicut diximus) existentem, cujus famam multorum relatione (ut asseruit) sæpius audierat, & de variis quæstionibus scripturarum longam cum eo habuit disputationem; unde non parum eò loquente Rex exhilaratus est, privilegium illi Capellæ Imperialis cum certis libertatibus contulit, ac muneribus honoratum magnificis à se cum benevolentia dimisit.

Coloniæ Abbas *Trithemius* per integrum mensem cum ipso Marchione permansit, qui rogabat eum instantius, ut secum ad terras Marchionatus Brandenburgensis pergeret, per menses aliquot cum eo mansurus: quod facere sine consilio illustris Principis Philippi Comitæ Palatini Trithemius noluit, cujus multam humanitatem & tunc & ante expertus erat. Unde consensu ipsius Principis, in cujus ditione Monasterium Spanheimense situm erat, impetrato, Abbas Marchioni promisit, se facturum, quod postulaverat. Prius verò quàm *Trithemius* iter ingrederetur, de Colonia ad Spiram reversus est, ubi (c)

venit ad eum Doctor quidam Medicinæ, nomine *Narcissus*, ex regno Gallorum cum literis cujusdam Episcopi Cohursensis*, qui Trithemium propositis magnis donationibus ad se vocavit in Galliam, pecuniis pro viatico multis & sufficientibus in promptu præparatis. Fama namque illius impulsus Præsul memoratus, cupiebat eum vel perpetuò vel ad tempus secum habere in Galliis, & multa propterea pollicebatur. Sed Abbas *Trithemius*, qui se vestigia Marchionis Joachim promiserat subsequiturum, & viaticum L. florenorum ab eodem jam susceperat, fidem servare promissam omnino cupiens, Galliam cum misso Doctore intrare nequaquam poterat. Per literas ergò Præsuli ad quædam interrogata respondens, Doctorem remisit ad Gallos, & quod eà vice nullatenus posset venire, cum eo declaravit.

Conventu igitur Principum tandem soluto, *Joachim* Marchio per Saxoniam iter faciens, ad sua reversus est, consignato prius Abbati copioso viatico, & comitivâ fatis honestâ. Anno itaque prænotato die mensis Augusti vi. *Johannes Trithemius* Abbas cum suis exivit Coloniâ, & navigio ascendit ad Moguntiam: non enim volebat intrare Marchiam, nisi prius de monasterio necessariam fecisset narrationem Priori: à Moguntia igitur rursus ascendit Spiram, & vocatum ad se *Nicolaum de Reinig* Priorem suum, omnem curam & dispositionem monasterii hujus illi commisit, dispositisque, ut potuit rebus, per Thuringos Marchiam intravit, & veniens ad Berlin oppidum, in quo Marchionis est residentia, cum gaudio magno & honore ab eo susceptus est, & in omnibus juxta principalem munificentiam copiosè provifus.

Nec grata minùs fuit Trithemii præsentia civibus Berolini Urbis. Cum enim esset artis medicæ apprime intelligens, eorum plures morbis oppressos medicamentis suis in pristinam restituit sanitatem. Epistolam *Lescanii* Presbyteri & Sacellani Aulici Marchionis *Alberti*, quâ pro recuperata valetudine eidem gratias agit, alio loco afferemus. Nunc ipsum Trithemium de sua Berolini commoratione in epistola (d) ad Rogerium Sycambrium audiamus: „ Missurus Capellanium

(b) Chron. Spanh. pag. 423.

(c) loc. cit. pag. 425.

(d) Ep. XLV. Lib. 1. Ep. famil. §. 480. confer etiam epistolam XLV.

„ num meum ad partes Rhenanas, „ optime Rogeri, me ipsum prohibere non potui, quò minùs literis de „ nostri statùs ratione facerem te certiorum. Vivimus hic per Dei misericordiam sani, non ultimo apud „ Principem loco habitati, doctorum „ tamen virorum solatio penè destituti. Homines quidem boni, sed „ nimis barbari & indocti, commensationibus & potationibus magis „ dediti, quàm studio bonarum literarum. Rarus hic homo studio „ innatâ eis rusticitate conversantes „ otio gaudent, & poculis. Mihi „ autem satis admodum incolarum „ placent mores, quoniam magnâ „ fervent in religionem Christi observantia & devotione. Dei templa „ visitant diligentissimè, festa Sanctorum reverenter concelebrant, & „ indicta eis jejunia tenacissimè observant, tantòque sunt in Dei cultu „ ferventiores, quanto cum novissimis „ Germaniæ populis ad Christi fidem noscuntur conversi. Solum bibendi „ excessus nomen vitii non habet, „ quamquàm & multi apud eos reperiantur abstemii, & advenæ „ Francos & Suevi, ut frequenter sumus experti, plus in potationibus „ excedunt, quàm indigenæ Terræ. „ Et in Epist. ad Jo. *Vigilium Sultz-* „ *hemium*:

„ Quæ circa me aguntur, ex latore intelliges: quomodo nobis Marchia placeat, his accipe paucis: „ Terra quidem bona est & fructifera „ multum, sed laboriosis indiget cultoribus, & cum ipsa sit vasta, solitudine ampla, & rustici pauci atque „ pigerrimi, potationibus & otio magis quàm laboribus dediti, de quibus dicere possumus: Marchianitis „ festivitates & otia pauperiem, jejunia morbos, & potationes mortem „ accelerant, quoniam in his tribus „ plus quàm cæteræ nationes Germanorum videntur excedere. Sunt „ enim homines quasi naturâ ad otium nati, & multis Divorum festis „ laborare vetantur, perpetua inopia pressi, maxime qui morantur „ in rure. Jejuniorum verò sunt omnium, quos vidimus, observantissimi, & in hoc uno laudabiles præ „ multis merito æstimandi. Sed major eorum multitudo potationibus

„ nimium dedita, meritum jejunandi turpiter commaculant, usque „ adeò, ut hic penè nihil aliud sit „ vivere, quàm comedere & potare. „ Hæc Trithemius de moribus Gentis.

Manfit autem cum eodem Principe in Marchia mensibus IX. varia ad institutionem illius laudabilem componens opuscula. Erat enim Princeps idem in omni varietate scripturarum doctissimus, annum tunc agens xxiv. sed prudentia atque sapientia longè supra ætatem clarus & multum insignis: qui amore scientiæ salutaris nimium æstuans, Trithemium à multis annis habere Præceptorem desideraverat. Præsentem etiam voluit esse Abbatem Trithemium, quando novum Universale Gymnasium in oppido suo Franckenfurt cis Oderam instituit: cujus primus Rector Universitatis & Lector Theologicæ Facultatis ordinatus est *Conradus* ex Buchen (e) Francus Orientalis, Doctor Lipsiensis de *Wimpfen* nuncupatus. Factum id fuit cum magna solemnitate anno MDVI. die xxvi. mensis Aprilis, quæ fuit Dominica secunda post festum Dominicæ Resurrectionis.

Quâ fortunâ ad patriam redeundo iter confecerit, ipse Trithemius in Epistola ad Marchionem Joachimum scripta ex Heidelbergâ 18. die mensis Junii anno Domini 1506. his verbis exponit: „ Quarta decima die mensis „ Maji Berlin oppidum residentia Serenitatis tuæ, ut scis Princeps clarissime, circa horam undecimam „ exivi, & juxta prædictiones Astrophi nostri plura nobis contigerunt „ adversa, sed miserante Deo evicimus omnia. Sex namque diebus „ morbo calculi & vesicæ laborans, „ graviterque afflictus remanere in „ Lypezig coactus sum, & manibus „ me committere medicorum, quod „ antea feci nunquam. Cùmque venissemus ad Rhenum, per satellites „ cujusdam iniquissimi Comitæ incendiarii, monasterii Lymburgensis ego „ cum nuntio Serenitatis tuæ famulisque meis & uno monacho me „ morati cœnobii exusti capti sumus „ in festo SS. Trinitatis circa horam undecimam, ductique in castellum vicinum. Eodem tamen „ fero cognoscentes, me sub tuitione „ regia custoditum, omnes nos dimiserunt:

(e) ex Buchonia sive ex Fagis. Ejus Vita typis mandata fuit Altenburgi an. 1725. 8vo. operâ V. C. Christiani Gotthold Willich.

„ serunt: causam, propter quam nos
„ cepissent, afferentes non aliam, nisi
„ quod me negotiis combusti mona-
„ sterii Lymburgensis faventem arbi-
„ trarentur.

Iterum
in Mar-
chiam ve-
nire ro-
gatur.

Anno MDVII. Trithemius Abbas Spanheimense Monasterium cum illo S. Jacobi, quod est in suburbio Herbipolensi, jam commutaverat. Quò etiam annò (f) Joachim Marchio Brandenburgensis, Romani Imperii Archi-Camerarius ac Princeps Elector, missis ad Trithemium apud Herbipolim literis cum nuncio atque muneribus, rogabat eum, quatenus adhuc semel Marchiam dignaretur ingredi, & secum vel ad duorum mensium tempus commorari, ad pleniorum institutionem tam Græci quam Latini sermonis, & aliarum bonarum artium complementum. Sed Trithemius noster monasticæ quietis amator, hac vice tam procul abire non consensit, quamvis Marchio illi plura promitteret, cui & prius multa donavit. Utriusque & Joachim Electoris & Trithemii Abbatis epistolas supra Cap. III. recitavimus.

Vocatur
à Maxi-
miliano
Imp.

Maximilianus quoque Rex Romanorum eodem anno ex conventu Principum apud Constantiam celebrato, per nuncium & per literas ad se vocavit Trithemium, qui tamen usque in annum sequentem suum distulit adventum, propter mirandum Polygraphiæ opus Regi dicandum, quod necdum erat perfectum.

Iterum
Coloniã,

Anno MDVIII. Johannes Trithemius Abbas quondam Spanhemensis (g) tunc apud S. Jacobum Herbipoli in suburbio Abbas jam tertio vocatus per nuncios atque literas, missoque viatico sufficiente, ad Maximilianum Cæsarem venit ad Moguntiam, & ulterius ad Coloniam: ubi invento Cæsare, mansit cum eo quasi mensibus tribus, & postea remuneratus ab eo ad propria reversus est. *Sequebatur autem Trithemius Cæsarem in ejus curru subvectus à Colonia in Sigeberg, & inde usque ad Bopardiam, semperque fuit eorum de variis rebus disputatio, ut memorat ipse in Chron. Spanh. MS. (h) Tum verò Augustus octo quæstiones Abbati nostro dissolvendas proposuit, 1. De Fide & intellectu. 2. De Fide necessaria ad salutem. 3. De miraculis infidelium. 4. De Scriptura Sacra. 5. De reprobis atque maleficis. 6. De potestate male-*

indèque
Bopardiã
ubi octo
quæstio-
nes Cæ-
sar Trit-
hemio
proponit.

ficarum. 7. De Permissione divina, 8. De Providentia Dei. Has quæstiones Trithemius domum reversus solvit, ac in librum congestas Cæsari transmisit præmissâ hâc epistolâ:

„ Parui mandatis tuis, Maximilia-
„ ne Cæsar Invictissime, & eas quæ-
„ stiones octo, quas mihi dudum ad
„ Celsitudinem tuam vocato in Ca-
„ stello Bopardiano proposuisti, quâ
„ potui brevitate absolvens, in hanc
„ formam libelli consignavi. Voluisti
„ autem (si rectè memini) ut quan-
„ tum fieri potuit, in earum solutio-
„ ne viam sequeretur naturæ propter
„ eos, qui credulitati minus conce-
„ dunt. Quod mihi tamen non in
„ omnibus possibile videbatur, pro
„ eo quod materia quæstionum in
„ plerisque locis theologicis potius
„ quàm naturalibus subiacebat prin-
„ cipiis. Nam etsi Christiana religio
„ inter omnium mortalium sectas na-
„ turæ legibus vicinior & magis con-
„ formis habeatur & proxima: arti-
„ culi tamen fidei nostræ principales
„ non omnes secundum viam naturæ
„ communem sunt probabiles. Quod
„ ideò factum necessariò credimus, ut
„ & fides locum habeat, & firma cre-
„ dulitas merito suo non careret. Me-
„ dium itaque pro viribus iter dispu-
„ tationis de mandato ingressus, par-
„ tim naturæ, partim quoque divi-
„ narum sum usus testimonio scriptu-
„ rarum. Enimverò quæ nos crede-
„ re convenit, humanis non sunt ar-
„ gumentationibus temerè discutien-
„ da: quoniam, ut sacer inquit Gre-
„ gorius, *Fides non habet meritum,*
„ *cui humana ratio præbet experimen-*
„ *tum.* Cum timore igitur Dei & re-
„ verentia intemeratæ religionis no-
„ stræ Christianæ ita respondere ad
„ propositas quæstiones institui, ut
„ à diffinitionibus Ecclesiæ Romanæ
„ nec joco nec seriò discedam. *Unde*
„ *quicquid vel scripsi unquam, vel scriptu-*
„ *rus sum, ejus determinationi & judicio*
„ *totum volo esse subjectum.* . .

Post epistolam hanc ad Maximilianum Cæsarem scriptam, non legitur Trithemius, quod ego quidem sciam, ullum deinceps confecisse iter literarium, licet à Viris Principibus literas ad id obeundum & literis invitatus, & muneribus sollicitatus fuerit. Potior ei erat quies monastica, quâ suavissimâ Herbipoli in Monasterio S. Jacobi cum frueretur, ancillantes Mercurii filias,

de qui-
bus Trit-
hemii
epistola
ad Imp.
Maximi-
lianum.

Trithe-
mij quie-
tis mo-
nasticæ
cultor per
literas
& universi
peragrat
orbem,

(f) Chron. Spanh. pag. 430.

(g) loc. cit. pag. 431.

(h) Vide Vitam Trithemii Part. III. pag. 292.

filias, Epistolas huc illucque missavit, & locò sui Paulum Langium, discipulum suum, ad congerendas opes literarias, veteresque notitias totam ferè Germaniam peragrarè voluit, ut mox sumus dicturi. Eundem verò in scopu Trithemii suasu & consilio tum temporis varias per Germaniam Societates Literarias, imperante Maximiliano excitatas esse & stabilitas, plura haud sublestæ fidei monumenta nos docent: quarum illustrissima illa fuit, cujus Princeps extitit Joannes Dalburgius Wormatiensis Episcopus, cujusque Director fuit Trithemius, Socii verò Henricus Bunaw, Bilibaldus Pirckheimer, Henricus Gröninger, Conradus Celtes, Eberhardus de Campis, Joannes Butzbachius, Jacobus Syberti, & alii, ad quos variæ Trithemii extant epistolæ. Confer. Jacobi Burckhardi Commentaria de Lingua Latina in Germania satis Tom. II. p. 403. seqq.

& Soda-
litates li-
terarias
excitat.

§. II.

Pauli Langii Iter Literarium.

Langius
ex volun-
tate Trit-
hemii iter
aggredi-
tur

Quo tempore Joannes Trithemius magno cum studio, multaque cura laborem suum in conscribenda cum sacra, tum profana Historia versari voluit, de itinere literario suscipiendo cogitare coepit: Cum verò ipse illud conficere non vellet, aut, quod verius est, per negotia & præfecturam monasterii non posset, è re tamen futurum ei visum est, si Paulus Langius, Monachus Zwicaviensis, vir minimè illiteratus, viæ se committeret. Is enim cum otiosam suo in monasterio vitam agere nollet, literis dimissoriis ab Abbate suo impetratis, ad Jo. Trithemium Herbipoli, ubi tunc ad D. Jacobum Abbas erat, adiit. Hunc itaq; suum discipulum Trithemius ad Germaniæ monasteria excurrere jussit, ut undecunq; conquireret, describeret, transmitteret, quæ ad Rerum Germanicarum historiam illustrandam, aut Catalogum Scriptorum Ecclesiæ adaugendum pertinerent, de quo ipse Langius (i) his ipsis verbis nos docet:

anno
1515.

„ Eodem anno (MDXV.) cum
„ essem amore literarum, Benedicti Ve-
„ nerabilis Abbatis nostri cum con-
„ sensu dimissorio & licentia, Herbi-
„ poli in divi Jacobi Apostoli ceno-

„ bio, sub reverendi & undecunq;
„ doctissimi viri, domini Joannis
„ Trithemii, memorati monasterii Ab-
„ batis, ad tempus doctrinâ & obe-
„ dientiâ; ipsò tunc Germanicarum
„ rerum historiis tribus voluminibus
„ describendis operam dante, cupien-
„ téque curâ eadem suum de Scri-
„ ptoribus Ecclesiasticis librum, jam
„ olim in Spanheim usque ad annum
„ Dom. MCCCCXCIV. productum,
„ usque in præsens continuare tem-
„ pus, viros videlicet illustres, qui
„ interim scriptitassent, suis cum lu-
„ cubrationibus, Scriptoribus Eccle-
„ siasticis, jam antea in præfato li-
„ bro cum scriptis & impressis, per
„ quandam additionem novam con-
„ nectere: qui, quatenus facilius &
„ promptius conatum suum laudabi-
„ lem perficere posset, me, quem ad
„ adminiculandum sibi rebatur ido-
„ neum, cum literis commendatitiis
„ ad monasteriorum omnium, nostri
„ tamen potissimum Ordinis, funda-
„ tiones, nec non virorum, ut dixi,
„ clarorum monumenta, totâ Ger-
„ mania, ad Dei, omnium scientia-
„ rum largitoris, laudem, & totius
„ Teutonicæ nationis & honorem &
„ præconium, undequaque conqui-
„ sita, congesta & descripta, ei de-
„ ferrem. Porro prædictarum litera-
„ rum, nec non commissionum te-
„ nor talis fuit, & est:

*Universis & singulis Dominis Ab-
batibus, Præpositis, Prioribus, cate-
drisque Ecclesiarum Rectoribus, Joan-
nes Trithemius, Abbas Monasterii Di-
vi Jacobi Herbipolensis, Ordinis S. Paulo
Benedicti, cum orationibus promptam
obsequendi voluntatem. Harum exhibitori literarum, Fratri Paulo Langio,
Monacho atque Presbytero nostri Or-
dinis memorati, dedimus in mandatis,
ut omnium monasteriorum, conventuum & ecclesiarum, cujuscunque sint
religionis, quantum fieri potest, totam
per Germaniam, fundationes, tempo-
ra, patronos, & si quos habuerint,
viros sanctitate vel doctrinâ insignes, eorum tempora simul & opuscula, dili-
genter inquirat, conscribat, nobisque
referat, pro decore Annalium, sive
Chronicorum Germaniæ, quibus ope-
ram impendimus nostram. Quocirca
vos omnes & singulos per mundi Salva-
torem rogamus, ut eum ad vestra de-
clinan-*

(i) ad fin. Chron. Citiz. apud Pistor. Tom. I. Res. Germ. Script.

climantem benignè admittatis, & charitativè foveatis, atque in his, quorum inquirendi gratiâ mittitur à nobis, illi favorem & adiutorium impendere pro viribus non recusetis, mercedem ab illo recepturi, qui iudex omnium dicitur est stantibus à dextris: *Ite benedicti patris mei &c. quoniam cum hospes essem, suscepistis me &c. Scripsimus in præfato cœnobio nostro apud Herbipolim prima die mensis Aprilis, anno Dominicæ Nativitatis MDXV.*

Langius iter magna industriâ peragat.

„Prædictam itaque legationem sive commissionem pro virili meo sollicitius exequi semper conatus sum: tametsi in perpauca locis fuerim, partim viarum difficultate & discrimine, partim latronum prædonumque formidine, per montes & nemora, tandemque inopino ipsius Trithemii tentis, præceptorisque mei occasu retractus & impeditus. Nihilominus tamen minùs, ipso adhuc vivente, aliquot vicibus, ingruente hyeme, collecta & conscripta cum variis diversorum sapientum virorum epistolis, & salutationibus referenda & consignanda Herbipolim redii. Et quantum memoratam antiquitatum indagacionem permulti celebres, & gravissimi etiam ac integerrimi laudaverunt viri; fuerunt tamen è diverso nonnulli sycophantæ & scioli, & (quod sædius est) fratratres & petrones religiosculi, mordaces & cynici, qui eam commissionem, & inquisitionem fati impudenter taxarunt; me pro tam arduo conamine Gyrovagum & Circulatorem vocitare non erubescerent. At si ego gyrovagus, si circumcellio, quid quæso erat æquivocus meus Apostolus Paulus, de quo Actuum XIX. legitur: *Factum est, quod cum Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum &c.* quique ab Hierusalem usque ad Illyricum discurrendo, Christi Evangelium feminârat, licet longè alia, beatiorisque causa? Quid denique fuit Hieronymus, quid Ruffinus, quid Heraclides, quid Petronius, Paulus Orosius, Julius Africanus, Severus Sulpitius, Cassianus, Paschasius & similes, qui ob propriam devotionem, & aliorum ædificationem, maria transierunt, loca Terræ sanctæ devotissimè perlustrarunt? Deinde Ægyptum, Nitriam, Scythiam, Palæstinamque gyrantes, exactissimè monachorum cœnobia, anachoretarum, speluncas, & antra scrutantes, vi-

Contra oblocutores se defendit.

„tam & conversationem eorum ac doctrinam religiosissimè & vigilantissimè exploraverunt, & plerumque cum eis per aliquot & dies, & annos commanentes, & institutiones eorundem, ac mores imitantes & addiscentes, exhortationesque singulorum annotantes; tandem ad propria repedantes, & visa & audita, Dei pro honore, & legentium profectu ac ædificatione, eleganter & utiliter conscripserunt. Qui nisi supra narrata & circuissent, & perlustrassent loca; vitas Patrum, institutiones, collationes, exhortationes, conversationes, & itinerarium, quod Hieronymo adscribitur, denique & quorundam, & præcipuè Antonii, Hilarionis, Pachomii, Onuphrii, Macarii, Romani, Arsenii, Posthumii, Mariæ Ægyptiacæ, Euphrosynæ, Euphrasæ &c. & similitum vitas & legendas nec monachi, nec mundus ipse quidem haberet. Felix ergo terque felix illorum peragratio, laudabilis, & sancta exploratio, ex quibus tantus fructus, tantaque secuta est morum & totius sanctitatis ædificatio. Quis ergo in me criminantur æmuli, quod in aliis laudatur, quod etiam ipsa gentilitas in *Ulyssè* multis præconiis extulit, quod Hieronymus gloriosus in Platone, & Apollonio Philosophis commendavit, quod denique idem in fœminis etiam summis prosequitur laudibus? Nota est illa divæ Paulæ ferventissima perlustratio, quâ nedum infinitas monachorum & eremitarum cellas, sed & eorundem strata, vestes, cilicia, & sudariola quondam, Romanarum matronarum nobilissima propriis manibus attrectavit, venerata & osculata est. Quantum denique fructus & profectus ex ejusmodi peragracionibus sanctorum Patrum accreverit mundo, nec ipse Tullius, neque Demosthenes suâ eloquentiâ effari & depromere possent: quandoquidem, ut de aliis interim sileam, si nostri Ordinis sancti & devotissimi Patres, *Columbanus, Gallus, Chilianus, Bonifacius, Willibrordus, Ludigerus*, & patres, suis in monasteriis resedissent, quis Austrasiorum, quis Gallorum, quis Francorum, Bajoariorum, Vindelicorum, Doringorum, Saxonum, Hessonum, Frisonum gentes ad Christi fidem convertisset? Si denique nostri Ordinis præstantissimi viri, præsertim Augustinus, Mellitus, & Justus, Magni Gregorii Pæpæ discipuli, si Alqui-

Non est in uno reprehendum, quod in altero laudatur.

Exemplum ab Ordinis nostri viris sanctissimis.

„Marianus, Claudius, Lampertus & similes domi mansissent: quis Angliam, Scotiam, Hiberniam, fidei rudimentis prædicando imbuisset? Quis insuper in Gallia almificam, & famatissimam illam Parisiensem Universitatem instituisse? Quis potentissimum nobilèmq; in Francia Orientali episcopatum illum Herbipolensem fundasset? Quem utique D. *Burghardum*, primum ejus Ecclesiæ præfulem, instituisse, sicuti & Parisiensem Academiam *Alquimum*, nostri Ordinis Patres, fundasse certissimum est. Quis alios complures per Europam episcopatus, quorum primi antistites nostri Ordinis fuere, & frequenter peregrini, plantasset? At quid multis moror? Quis mihi vindicare conor, quod excellentissimi viri nec virtute, neque sanctitate assequi quiverunt? Qui denique quanto doctiores & sanctimonia clariore, tanto & aciores & plures semper habuere obtretractores. Nimirum cum (expertus harum rerum inquit Hieronymus) semper in propatulo fortitudo æmulos habeat, feriântque summos fulgura montes, & juxta Nafonis simile dicitur: *Summa petat livor, persistent altissima venti.* Hactenus *Paulus Langius*, quem Abbas Trithemius, alter sapientissimus Plato, nec opinâ morte extinctus, domum revocatum ab itineribus deinceps literariis conficiendis requiescere iussit. Vide *Trithemii Vitam Part. III. pag. 302.*

Viri pii & docti suos habent obtretractores.

§. III.

Domni Claudii Etiennotè Congregatione S. Mauri Itinera Literaria.

„Cum Superiores Congregationis S. Mauri certiores essent redditi, quod Domnus *Claudius Etiennot*, seu, ut Mabillonius illum vocare consueverat, *Stephanotius*, ad characteres longè difficillimos legendos mirè eruditus esset, ejus propensione, quâ in literas ferebatur, indulgere stauerunt. Ex eorum mandato anno 1673. iter literarium aggressus totam fermè Galliam peragravit, quod ex celeberrimis Bibliothecis, atque publicis Archivis vetera monumenta erueret, quæ Operi forent inferenda, quod historiam cum ecclesiasticam tum monasticam illustraturus erat. Nec viri laborem ac industriam fortuna destituit: vel in solâ enim Dioecesi Bituricensi tantam eorum vim, quæ

* Stephanotius.

Jussu Superiorum iter aggredditur.

ad Benedictinæ Religionis antiquitates eo in episcopatu attinebant, è situ & pulvere extraxit, ut tria volumina in folio adæquarent. Annis sequentibus usque ad annum 1681. eodem ardore emensus est Dioecesi Pictaviensem, Lingonensem, Santonensem, Lemovicensem, Tullensem, Petrocarensensem, Clarimontanam, Sanflorensem, Lugdunensem, Bellicensensem, Carcaffonensem, Andegavensem, Arelatensem, Aurelianensem, pluresque alias, in quibus indefessò labore congestit, quidquid veterum monumentorum in Monasteriis Benedictinis diversarum adeò dioecesium reperire potuit; quorum ea copia fuit, ut viginti novem volumina in folio conficerent.

Ejusmodi literarii labores ac itinera fervorem auctoris, unius omnium laboriosissimi, quem S. Mauri Congregatio unquam habuit, nondum expleverant. Præterea enim Collectionem auspiciatus est, quam voluminibus XVI. comprehensam anno MDCLXXXVII. absolvit. Scopus auctoris erat, ut, quæ ad provinciam Aquitaniam attinent, in luce magis aperta constitueret; operi vero titulum sanè quàm modestum præfixit: *Fragmenta historica*. Itaque præter celeritatem in disquirendis antiquis monumentis, spatio undecim annorum, quadraginta quinque volumina in folio conscripsit, nullius calamo adjutus, atque unius Domni *Renati du Cher*, qui postremis in voluminibus suppetias ipsi tulit. Dominus Etiennot hosce commentarios notis, animadversionibus, & reflexionibus quàm prudentissimis, & sapientissimis instruxit, quæ literarios labores Scriptorum magis celebrium è Congregatione S. Mauri, velut Dom. Mabillonii, D. Nourry, & R. P. Sanmarthani faciliores reddiderunt. Postremus certè in *Gallia Christiana* perpetuò illas allegat. Historici Provinciæ Occitanie ultrò fatentur, quod, siquid splendoris atque utilitatis ipsorum habeat historia, id Domni Etiennot collectaneis in acceptis referri debeat.

Post hæc Vir doctissimus in Romana Curia Procurator Generalis Congregationis S. Mauri constitutus fuit: quam provinciam totis quindecim annis ita magnificè, præclare, atque fide integrâ gessit, ut non suæ tantum Congregationis Religiosos in admirationem raperet, sed eos etiam

Apparatum pro 29. voluminibus colligit.

Volumina 45. spatio XI. annorum conscribit.

è quibus alii proficiunt.

Fit Procurator Generalis Romæ.

Pontificum & Cardinalium gratia fruatur.

omnes, apud quos Romae res gerendae erant. Alexander VIII. virum singulari complexu clementia, id honoris ei exhiberi iussit, ut ad suam audientiam per scalam secretam duceretur, quod familiares cum eo sermones caderet de studiis & Operibus Religiosorum San - Maurianae Congregationis, quae, uti dicebat, a se instar *Academiae Virtutis & doctrinae* haberetur. Ab Innocentio XII. in Congregationem *super disciplinam Regularium* admissus fuit. Eminentissimus Cardinalis *d'Etrees* & Illustrissimus Remorum Archiepiscopus *le Tellier*, eximia prorsus benevolentiae signa erga illum ostenderunt. Eminentissimus Cardinalis *Stylius*, Secretarius Brevium Papae, illum sibi a secretis esse voluit in negotiis pro regno Galliae a se expediendis. Tantum vero abfuit, ut hujusmodi cultus, qui ei in primaria totius orbis Christiani civitate adhibitus fuit, obligationem, qua Congregationi suae devinctus erat, menti ejus eximerent, ut novos etiam stimulos zelo ipsius adderet, in tam celebri, tamquo omnis generis antiquitatum fecunda urbe indagandi quaequam monumenta, quae publica luce donari possent. Vix autem quidpiam è tenebris eruit, cum continuo ad Domum Mabilionium, vel alium virum doctum Congregationis transmissit, quod rempublicam literariam eo locupletarent: opinionis siquidem erat, industriam ac contentionem suam non male collocari, modo illae ad utilitatem Ecclesiae, atque Ordinis sui existimationem conducerent. Fuit vero Dominus *Etiennot* plus a pietatis atque religiosae vitae studio, quam a suo erga scientias ardore commendatus. Extinctus est Romae XII. Cal. Julii an. 1699. sepultus in ecclesia PP. Minimorum SS. Trinitatis *di-monti*.

ibique moritur A. 1699. 20. Junii.

Videri possunt, quae Mabilionius de Viro aeternae memoriae digno prodit in suis tam ad Acta Sanctorum quam ad Annales Ordinis Sancti Benedicti praefationibus. Is ipse epistolam, quae ad controversiam de *Cultu Sanctorum Incognitorum* spectat, ad eundem exaravit, *Epistola commonitoria ad D. Claudium Etiennot*; praeterea praefationes in *Galliam Christianam*, auctore Dionysio Sammarthano, atque Apparatus ad Bibliothecam Pa-

trum & Stephanotii Vita Part. III. pag. 424. relata, consuli possunt.

§. IV.

Itinera Literaria Joannis Mabilionii.

EX quo sacrae antiquitatis studio a nimium adjecerat *Mabilionius*, varia itinera literaria in Belgium, Burgundiam, Lotharingiam, Picardiam, Campaniam, aliasque Galliae partes, nec minus Germaniam, atque Italiam conficere necesse fuerat; quae inter *Germanicum & Italicum* maxime celebrantur. Utrumque sub *Ludovici XIV.* auspiciis & comeatu susceptum fuit (k) Cum enim anno 1682. in Burgundiam iter institueret Mabilionius, ut illius provinciae archiva & Bibliothecas perlustraret, occasione captata, illustrissimus D. Joannes Baptista Colbert diplomata quaedam ad regiae familiae stirpem spectantia examinari curavit. Ex commissi autem muneris felici successu vir illustrissimus abunde intellexit, quae foret in re antiquaria Mabilionii peritia, incorrupta fides, ac singularis plane sagacitas. Exinde vero tanti eum aestimavit, ut in publicum sui in illum studii atque existimationis argumentum, suadentibus quoque plurimis viris undequaque conspicuis, iter ab eo Germanicum, quod totius Imperii Germanici Bibliothecas, Archiva scrutaretur, ac Forulos, suscipi voluerit, jussu Ludovici Magni, regis ejus sumptibus; quam sane provinciam eo libentius suscepit, quod Regi gratam, suaeque quam tunc parabat, Ordinis Historiae per opportunam fore intelligebat.

Mabilionii plurimae Itinera Literaria.

Lud. XIV. jussu sumptibus & auspiciis iter Germanicum suscipit.

Quanta porro, & quam effusa fuerit ex vulgato per Germaniam futuro Mabilionii adventu, Literatorum omnium Germanorum laetitia, vel ex plurimis ad eum scriptis literis, potissimum vero ex iis, quae subjiciuntur, gratulantis cujusdam Suevici Amici verbis facile quisque conjiciat. *Olim, inquit, ubique expectatissimus advenisses; nunc aliter, non propterea, sed propter tempora. Si tempestas aliquando deseruet, ingredere in gaudium, in brachia sodalium tuorum. Omnibus solatium erit vel conspexisse tantum virum.*

Anno

(k) Ruinart in vit. Mabill. n. 29. & seqq. pag. mihi 66.

Itineris focius Michael Germanus.

Anno igitur 1683. exeunte mens. Jul. Germanicum iter iniiit Mabilionius, adscitò secum perpetuo juxta ac fidelissimo itinerum focio, quin etiam studiorum coadjutore, D. Michaelè Germano; atque intra quinque mensum curriculum, Burgundiae Comitatum, Alsatiam, Sueviam, Bavariam, Tyrolim, Helvetiam, Monachium & Salisburgum peragravit; Austriamque totam excurrisset, nisi Turcae, qui tum ejusdem provinciae caput Viennam obsidione tenebant, viam ei omnem praclusissent.

In magno honore ubique habetur.

Ea vero erat apud nostros Germaniae Monachos, Benedictini decoris summopere studiosos, Mabilionii expectatio, ea fama, ut vel praetereuntem excepisse honori ducerent quam maximo; vidisse laetiae singulari; audivisse praecipuae felicitati. Quid Sanctimoniales memorem, quae, ut illum ad monasteria sua allicerent, quod ejus animi modestiam suspicerent, audirentque verba facientem, linguae se Gallicae peritas datae operam simulabant? Quid Ordinis nostri Monachos, qui honoris gratia se ipsi itineris comites adjungebant, eumque ceu per triumphum ducentes, atque honoribus certatim ac laudibus persequentes, de Monasterio in Monasterium deducebant? Quid spectatissimos Germaniae Archimandritas, ex quibus non pauci principatum, amplissimosque Imperii honores obtinent; qui quod familiariter cum eo agerent, sui propè oblivisci, nec dignitatis splendorem, nisi ut illum honorificentius exciperent, adhibere videbantur? Quid clarissimum Campidunensis Coenobii Abbatem, nec non Sacri Romani Imperii Principem, Augustissimaeque Imperatricis Archimarschallum? Quid Beatæ MARIE Eremitarum, aliosque non paucos Germaniae Principes? Quid demum insignem Salisburgensem Academiam, quae ipsi adveniendi mirò plausu, quin etiam oratione publica gratulari dignata est, ipso praesente Salisburgensi Archiepiscopo, in cujus villam singulari propè humanitate deductus est, ibidemque lautissime exceptus.

Ad Bibl. & Archiva patet ei accessus.

Prae his omnibus, amplissimis licet honoribus, aridebat Mabilionio longè magis, qui ad omnes Bibliothecas, Archiva, & publica Monumenta facilis dabatur ingressus, omnisque ferè ætatis manuscriptorum codicum copia. Nihil ipsi non apertum,

atque libentissime creditum; tanta erat apud Germanos eruditionis ejus opinio, integritatis nomen, fama probitatis. Rapiebat inprimis Germaniae Monachos ingenuus, qui in fronte Mabilionii elucebat, animi candor, in sermone religiosa sinceritas, in rebus literariis explicandis modestia propè singularis. Ipse vero ex tanto Monachorum studio, non solum opportuna sibi documenta colligendi, sed etiam se ipsis morèsque suos probandi occasionem arripiens, alios ad exactam disciplinae regularis observantiam, suaeque Professionis invitabat amorem; alios vero, quos aptiores noverat, ad congrua literarum ac scientiarum studia pro viribus animabat. Inde Patrem *Celestinum Sfondratum*, qui non ita diu post San-Gallensis Coenobii Archimandrita renunciatus est, ac subinde sacra purpurâ insignitus, sub Innocentio XII. obiit, agnoscere, atque cum eo familiaris amicitiae foedus inire coepit.

Est in deliciis Germaniae Benedicti.

In hoc porro celeberrimo amplissimoque Sancti Galli Coenobio, perlecto, quod Trithemius adornaverat, Chronici Hirsaugiensis Autographo, ac tanquam de reperto thesauro mire lætus, cujus esset hoc opus pretii ac momenti, San-Gallensibus aperuit; ejusdemque editionem impensè suavitatis ac persuasit; unde praecleari illius Operis, quod in ipso subinde Coenobio excusum est, publicam editionem Mabilionii curae ac diligentiae acceptam referri debere, nemo est, qui eat inficias. Id ipsi San-Gallenses Monachi in praefatione Operis testatum omnibus voluere, subjectis hisce verbis: *Chronicon, inquit, surgit nunc redivivum; animante ejus editionem Clarissimo P. Joanne Mabilionio, quem tutelares nostros invisentem in Sancto Gallo vidimus, nec sine sensu suavitatis recordamur.*

Inter varia, eaque maxima Germanici itineris oblectamenta illud sane Mabilionio jucundissimum fuit, eos conspexisse Viros eruditos, uno sibi ac diuturno literarum commercio notos, una doctrinae fama amicitiaeque foedere sibi conjunctos: Hermannum Schenk, San-Gallensis Bibliothecae Praefectum; Patrem Paulum Metzgerum, Salisburgensem, quam Ordinis nostri Monachi obtinent, Academiae Vice-Cancellarium; Albertum, Otoburani Coenobii Priorem, inprimis vero doctissimos Murensem, Petrensem B. Mariae propè Basileam, ac Ere-

Ex ejus consilio Chronicon Hirsaugiensis imprimitur.

Eruditos Benedictinos sibi tantum notos per literas magno gaudio complectitur.

mitanum in Helvetia Abbates: in quorum ultimo, Augustino ex illustri Familia DD. Rhedingiorum à Biberegg, non semel se suspexisse, narrabat, dignam viro religioso sinceritatem ac modestiam cum amplissima, quam obtinebat, imperii dignitate, cumque insigni, quam edita opera commendant, eruditione conjunctam. Quam effusa porro fuerit ex mutuo conspectu Mabillonii ac Patris Gregorii Geisserii lætitia, haud facile dictu est, ambo ut amore, ita ingenio pares erant, prædicavi fati. Nemo in colligendis documentis ad Ordinis Historiam Sanctorumque Acta adornanda necessariis Geisserio diligentior, ac Benedictinæ gloriæ studiosior extitit; unde cum ejusdem illustrandæ atque amplificandæ peritiorem Mabillonio nosset neminem; nullam promovendis ejus studiis ac levandis laboribus operam non impendit. Et certè cum esset is Congregationis Suevicæ Apocrypharius, ac proinde facilis ad omnes Monasteriorum Bibliothecas ei pateret aditus; eximiis monumentis Mabillonium locupletavit. Is subinde obiit Abbas sancti Georgii de Villingen, virtutis splendore totâ Germaniâ clarus, deque Congregatione S. Mauri perinde ac toto Ordine præclare meritis.

præcipue Geisserii de Congr. S. Mauri præclare meritum.

Quod iter literarium P. Mabillonii Viri doctissimi in Saxonia adeo probatum fuit, ut, qui Acta Eruditorum Lipsiensium año MDCLXXXVI. ediderunt, in hæc verba (1) scripserint: „Optaremus autem, ut in itinere isto Germanico ex Bavaria per Franconiam in Misniam perrexisset Editor, & Academiæ nostræ Lipsiensis Bibliothecam, quæ Paulina dicitur, non infalutatum reliquisset. Nam in ea, quod præfiscini dixerimus, aliquot millia Tractatum Manuscriptorum, partim membranaceorum, partim papyraceorum asservantur; nec scripta tantum, qualia in Analectis suis jam edidit Mabillonius, sed alia quam plurima nondum edita, ut bene multi ejusmodi Analectorum Tomi exinde possint concinnari; inter quæ & libri MSS. extant de Regula, & Consuetudinibus Ordinis S. Benedicti, aliorumque Ordinum Monachalium; Vitæ item Sanctorum, quales & Mabillonius in Germania observavit, quamplurimæ, versúsque & rythmi innume-

ri, bonâ fide id asseverante Bibliothecario Cl. V. Joachimo Felle-ro, qui & propediem Catalogum MSS. in publicum evulgabit. Sed fat abunde MSS. ineditorum inveniet in Bibliothecis Italiæ, in quibus excutiendis nunc occupatur doctissimus editor, unde non pauca ejusmodi Analecta possit conficere.

Cæterum tam facili Bibliothecarum simul & Archivorum aditu opportunè admodum usus Mabillonius, multa & quidem exquisita ex itinere Germanico monumenta retulit; quorum pars edita legitur in quarto Analectorum Tomo, in cujus fronte exhibetur Germanici Itineris haud contemnenda descriptio; quam egregiè dein excipiunt antiquarum Inscriptionum collectiones selecta ex variis exaratis manu codicibus haud exigui pretii monumenta, unâ cum diversarum, in quas distributa olim Roma fuerat; regionum descriptionibus. Calcem operis occupant in MSS. Germaniæ codices animadversiones; in quibus disertis paucisque verbis quisque addiscat, quæ longo & operoso aliorum minoris pretii documentorum studio vix percipere queat. Iis sanè optimis Germaniæ documentis usus potissimum est Mabillonius ad multa sua opera, maxime verò ad adornandos Ordinis Annales.

Inter egregia, quæ Burgundiæ Comitatum peragranti Mabillonio occurrere monumenta, reponendum jure videtur longè vetus illud ab annis centum circiter super mille exaratum *Gallicani ritus Lictionarium* in Coenobio Luxoviensi repertum, ac præclaris Merovingicis literis conscriptum; quod evulgandæ Gallicanæ Liturgiæ occasionem præbuit. Hujus calcem Operis, præter multa scitu digna ad Franciam seu Gallicanam Liturgiam spectantia, aliæque id genus Monumenta, claudit erudita disquisitio in Officium divinum Gallicanis in Ecclesiis olim recitari solitum, ac propterea *Cursus Gallicanus* appellatum.

Ex Germania in Gallias redux Mabillonius, mutatum quidem ex clarissimi Patroni sui Domini Colberti decessu ministerium reperit; non tamen erga se mutatos, qui eidem subrogati fuerant, ministrorum animos, aut imminutam, quam antè sibi conciliaverat, existimationem. Enimverò illustri-

Ex itinere Germanico præclare refert monumenta.

Lectionarium ritus Gallicani ab eo repertum.

Ex Germania in Gallias redux

Remensis Archiepiscopi auspiciis,

ad iter Italicum provocatur.

lustrissimus Remorum Archiepiscopus, Dux Carolus Mauritius Tellerius, cui tunc tota apud Regem literariæ rei cura commissa erat, quique eximias planè noverat Mabillonii dotes, ut suam, quam multis nec dubiis argumentis demonstraverat, in eum existimationem testatam omnibus faceret, de eo in Italiam mittendo in animum induxit; simul ut acquisitis Regia Bibliotheca Libris ac Manuscriptis fieret longè locupletior, simul ut aliquid Ecclesiæ, rei que literariæ inde accederet. Placuit non parùm Regi Christianissimo ejus itineris consilium, suisque non sumptibus modò, sed auspiciis susceptum voluit. Tanti Regis voluntati, consilioque Archiepiscopis obtemperandum duxit Mabillonius; quamvis ab ea suscipienda provincia non una illum ratio deterere videretur; inprimis verò maris pericula, labores itineris, provecta ætas, affectæ denique vires. Jam iter Italicum meditabatur, cum morbo correptus, illud in aliud tempus differre cogitur: firmatis subinde viribus, Theoderico Ruinarto sibi adjuncto comite in Normanniam iter instituit: quò in itinere ejus in observandis, quæ è re sua fore putabat, cum publicis, tum privatis monumentis diligentiam & sagacitatem, nec minorem in persolvendis, perinde ac in monasterio fuisset, debitis pietatis officii sollicitudinem non semel se demiratum esse Ruinartus testatur.

Quod A. 1685. aggreffus

Romam 5. Junii pervenit,

Insequente anno pristinae omnino salutis restitutus ad iter Italicum se accingit; Parisiisque unâ cum D. Michæle Germain, individuò comite, kal. Aprilis anno 1685. profectus, Lugdunum versùs iter instituit; transcendit Alpes, tandemque Augustâ Taurinorum, Mediolano, Verona, Pavia, Venetiis, Ravennâ, aliisque finitimis Italiæ urbibus feliciter, omniumque gratulatione peragratis, Romam pervenit die 5. Junii horâ 5. matutinâ; siquidem nocte totâ incesserat, destinatos sibi tum ab Eminentissimo Cardinali Estræo, qui adventantem in sua rheda extra urbem excipi, indeque ad hospitium usque deduci jusserat, tum à Procuratore nostro Generali, dudum sibi amicissimo, D. Claudio Stephanotio, qui Literatos omnes præmonuerat, honores devitaturus, quos alibi sibi paratos, paricurâ ac diligentia declinaverat: non enim amabat, immò quantum poterat, P. Ziegelbauer Hist. P. I.

rat, cæteris honorificentius, aut liberalius haberi fugiebat.

Lubet hoc locò si non omnes, saltem nonnullos referre, à multis Italiæ civitatibus Mabillonio nostro delatos honores. Equidem Italica Gens, quæ præ cæteris peregrinantium animos elegantia morumque comitate rapit, quæque, ut pulchrè quidam ait, *suapte natura procul odoratur hominum præstantiam, & sapientibus atque eruditis mirificè defert*, accedentem Mabillonium nullis non affectis honoribus, nullis non laudibus exornavit, officiisque sibi demeruit. Imprimis verò Serenissimus Etruriæ Dux, qui tum Senis morabatur, comperit ex literis Magliabeci ejus Florentiam adventu, statim non Laurentianam modò ac Palatinam Medicorum, sed etiam Florentinas omnes Bibliothecas ad ejus usum ac nutum referari, quin etiam ad ea describenda, quibus opus haberet, amanuenses suppeditari jussit. Rem exsecutus est celebris Antonius Magliabecus ex longo literarum commercio ei jam dudum amicissimus; quò duce, quidquid librorum in Bibliothecis Florentinis proposito suo magis congruebat, didicit. Is enim eâ præditus est sagacitate, nihil ut ipsum lateat; eâ memoriâ pollet, ut libros omnes habeat in numerato; ipse Museum, ut ita dicam, inambulans, & viva quædam Bibliotheca.

Haud ita multò post Florentiam redux Serenissimus Etruriæ Dux Mabillonium ad se, subindeque ad Filios, Ferdinandum & Gastonem, Principes (in quibus præclara illa Medicorum indoles, innata videlicet in literas ac literatos omnes propensio elucet) introduci voluit, eâ facilitate ac benignitate, ut velis demissis privatim alloqui dignatus sit; multa de Rege honorificentissimè dicens, deque ejus studio in Catholicam fidem: Florentiâ tandem abeuntem dignis regiâ planè munificentia muneribus Mabillonium profectus, lecticam honoris causâ Bononiam usque ei subministrari præcepit, exinde verò literis eum suis non semel dignatus est: atque in quadam epistola ad Oratorem suum in Galliæ Regia constitutum paucis abhinc annis missa, hæc legebantur subjecta verba: *O te felicem! atque me longè feliciorum, cui tantum Virum alloqui, non solum videre conceditur.* Quantum verò eundem vita functum desleverit, verbis planè honorificis, G g g acer-

ubique magnis cumulat honoribus.

præsertim à Magno Etruriæ Duce,

qui eum suo dignatur alloquio,

& muneribus profectus.

acerbóque animi dolore palàm fecit.

Proregis Neapolitani non minor in Mabillo- nium benevolentia.

Pari benevolentia & honore *Mabillo- nium* excepit Regni Neapolitani Pro-Rex Excellentissimus *Marchio de Carpi*: siquidem præterquam quod ad se illum sæpè intromitti iussit, ad omnes etiam solemnnes ceremonias, seu *Regias*, ut vocant, *Capellas*, peramanter invitavit; utque omnem excusationi viam præcluderet, rhedam ipsi suam submitti curavit. Quantus porro esset Proregis laudati in *Mabillo- nium* amor, palàm aliquando factum est, cum illum prætereuntem morari, ac pulcherrimo sermo, quod ipse in festo Natalis Regis Catholici acceperat, munificè manu donare voluit.

Ab Italis Benedictinis honorificè excipitur.

Proregis Neapolitani exemplo, seu potius proprio ipsorum studio ducti *Casinate* nostri, ubi *Casino* vicinum audiunt *Mabillo- nium*, statim nonnullos è suis legunt, qui tam religioso ac planè dignissimo *Benedicti* Patris filio obviam exeant, eique adventanti communem *Casinen- sium* Sodalium lætiti- am, plaususque significant. Haud absimili amoris lætitiæque significatione exceptum voluere clarissimi *S. Floræ Aretinæ*, *S. Proculi*, Sanctique *Joanis Cœnobiorum* Abbates; qui ei obviam progressi ad Monasterium usque deduxere. Neque prætereunda silentio videtur nata ibi *Gallos Fulien- ses* inter & nostros *Florentiæ* monachos amica contentio, quis eorum tam insignem hospitem ad se deduceret: pugnabat pro *Fulien- sibus* *Gallis* charitas Patriæ, gratique in civem suam animi significatio; movebat, ac propè pro *Monachis* nostris triumphabat, insitus *Ordinis* amor. Utriusque humanitati ut faciat satis *Mabillo- nius*, apud utrumque alternatim mansurum se pollicetur. Verùm cum *Patrum Fulien- sium* Cœnobium extra urbem situm sit; non sine amica eorundem exostulatione ad *Monachos* nostros primùm divertit; ibique ob loci, potissimum verò *Bibliothecarum* viciniam diutiùs mansit.

Cardinalis Barbadi- ci erga eum comitas,

Patavium secundò accedentem *Mabillo- nium* apud se diversari, atque ne aliò divertat, rhedam, quâ deducatur, in occursum ejus ad ripam fluminis submitti jubet *Eminentissimus* *Cardinalis Barbadi- cus*; cujus modestiam, studium in literas, zelum indefessum, morésque incorruptos nemo non novit: subinde verò audito ejus *Patavium* reditu, visitationis suæ in *Montibus Euganeis* cursum inter-

rumpere non est gravatus, quo *Mabillo- nium* conveniret, videret, & alloqueretur. *Ravennam* ubi attigit, cum illum apud se excipere non posset *Illustrissimus* ac *Reverendissimus* *Archiepiscopus Fabius Guinifius*, præclara *Guinifiorum* apud *Lucenses* gente oriundus, *Vino Florentino*, aliisque eduliis donatum voluit: idemque pro sua in eum humanitate, ostendere atque indigitare voluit, quæ supersunt vetera *Ecclesiæ Ravennensis* authentica instrumenta; ex quibus nonnulla, quæ in cortice exarata sunt, atque apud *Rubeum* edita emendavit. Insigne porro est *Ravennæ* Archivum ob antiqua monumenta, ac ea maximè, quæ in cortice scripta sunt eo caractere, qui cum esset lectu difficillimus, scriptura incognita dictitari solebat; multisque etiamnum foret, nisi in sua de re diplomatica elucubratione ejusdem legendi methodum ac regulas tradidisset *Mabillo- nius*. Quid *Bononiam* accedenti non detulisset *Eminentissimus* *Cardinalis Legatus Pignatellus*, haud ita multò post sub *Innocentii Duodecimi* nomine summo totius *Ecclesiæ* regimini præfectus, quid, inquam, non detulisset, si de illius, uti iusserat, adventu fuisset certior factus, ac nisi *Mabillo- nius* pro sua modestia paratos sibi honores præcavisset? Ejus modestiæ artes, diligentiamque prævertit *Eminentissimus* *Cardinalis Spinola*, *Lucensis* *Reipublicæ* *Episcopus*; eique perinde ac cæteri *Italiæ* *Episcopi* nulla non præbuit benevolentiæ & humanitatis argumenta.

Unò verbò, ab omnibus ubique celebratur, præsertim ab eruditis *Italiæ* viris; qui, ut illum honestiùs exciperent, & antiqua scitùque digna urbium monumenta, cimeliarchia, & gazophylacia in promptu haberent; mutuis sibi literis vicinum ejus adventum significabant; propriis eum quisque operibus donabat; nullaque prætermittit lætitiæ ac plausus significatione, tanti nominis virum vel obiter conspexisse, aut apud se aliquamdiu retinuisse, singuli & universi lætabantur. Quantis demùm per *Italiam* honoribus affectus fuerit, eleganter profusus docuit *Illustrissimus* *D. Justus Fontanus* per eam, qua me de illius obitu dignatus est, epistolam. *Fam,* inquit, *per totam urbem non sine gravi* *Literatorum* *mærore* *Mabillo- nii* *decessus* *fama* *percrebuit*; *nósque* *de* *eo* *certiores* *reddidimus* *amicos* *per* *Italiam*

Ravennæ ab Archiepis- copo honorificè excep- tus,

evolvit scripturâ incognitam.

Cardinal. Pigna- telli

& Spinolæ in eundè profusi honores.

Eruditi quique in Italia studiis erga Mabillo- nium inter se certant,

constitutos; ubi multi ex illis adhuc supersunt, qui viginti & tribus abhinc annis eum propius venerati fuerunt; cum urbes effusæ ad eum adirent, primique subsellii homines ad visenda quæque insigniora *Cimeliarchia*, *Gazophylacia*, & *Bibliothecas*, eum honoris causa certatim comitantes deducerent; quod ille in itinere *Italico* pro sua modestia parcè admodum indicavit.

Mabillo- nius gratâ amicis memoriâ prosequitur.

Verùm quantò in recipiendis, qui ultrò per *Italiam* deferebantur, honoribus parcior *Mabillo- nius*, tantò certè in *Amicis* memorandis, quique benefecissent, liberalior fuit. Hos inter, quorum beneficia animique dotes cum laude memorat, principem locum obtinent, *Mediolani* *Illustrissimus* *Comes Mezzabarba*, *Vir* in literis humanioribus, & numismatum scientia apprime versatus, & cum eo eruditus *Pater Moneglia*, *Florentiæ* *Magliabecus*, clarissimusque *Norifius*, ex *Monacho Augustiniano* in sacrum subinde *Purpuratorum* *Patrum* *Senatum* cooptatus; *Meritissimus* quoque, nec vulgaris inter *Literatos* nominis *Pater Capassius*, tum sacre *Theologiæ* in *Academia Pisana* *Professor*, quem non semel perlustrandis *Florentiæ* monumentis ducem ac comitem habuisse gloriatur; *Vicentiæ*, *Dominus Gonzata*, *Neapoli* celebris *Valleta*, qui domi suæ *Bibliothecam* probatissimis autoribus instructam omnium admiratione plaususque comparavit, *Genesius*, *Nicodemus*, alique *Neapolitanæ* urbis præstantissimi viri; *Patavii*, *Pater Minorelli* *Dominicane* *Familiæ* insignis *alumnus*, quem doctrinâ politionibusque literis ornatum in primis suspexit; *Lucæ* *Beverinus* *Poëta* simul & *Orator* cultissimus, quocum de recipiendo apud se *Mabillo- nio* amicè certasse legitur *Dominus Bonamicus*; *Parmæ* celeberrimus *Pater Bacchinus* *Casinen- sis* *Congregationis* *Monachus*, multisque jam editis *Operibus* insignis; cui adjungendus est *D. Erasmus à Cajeta* de nostro perinde ac suo *Casinen- si* *Sodalitio* præclare meritis, unà cum *P. Seraphino Jansio*, *Casinen- si* quoque haud vulgaris doctrinæ ac modestiæ *Monacho*, à quo non pauca locupletandis *Ordinis* *Annalibus* subsidia interdum accepit; *Aronæ* *Reverendi* admodum *Patres* *Societatis* *Jesu*, qui insigni *librorum* de *Imitatione* *Christi* sub nomine *Joannis Gersen* *Abbatis* *Vercellen- sis* antiquâ manu exaratum exemplar *Mabillo- nio* in *Gallias* deportandum, non tantum inspici-

Abbatis Gersen liber de Imitatio-

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

ciendum, mirâ humanitate concesserunt; ut, quæ jam de eximii hujus *Mabillo- nio* in *Operis* *Autore* in lucem protulerat, ejusdem *manuscripti* *codicis* *authoritate* strenuè vindicaret. *Codicem* hunc benignè adeò sibi creditum *lucubenti* animo accepit *Mabillo- nius*; subindèque à *Viris* in re *diplomatica* ap- primè versatis diligentissimè excussum, atque illorum testimonio comprobatum, non sine maxima grati animi significatione ad mox laudatos *Patres* transmitti curavit. Quem apud omnes prope *Italiæ*, præsertim *Parmen- sis* *Cœnobii* *Monachos* locum obtinuerit *Mabillo- nius*, abundè testantur nuncupatæ nomini ejus *Conclusiones*; condita in ejus laudem carmina; palàm in ejus honorem pronunciatæ passim *gratulatiæ* orationes, quæ omnia laudum genera modestiæ ejus planè gravia cum nec artibus nec precibus effugere posset, ab hujusmodi cœtibus omnino abstinere constituit, laudis impatiens.

Quid *Domina Gentium*, *Princeps* *que* *Provinciarum*, *Roma*, præ aliis *Italiæ* *Civitatibus* *Mabillo- nio* non debuit? quid non præstitit ejus ergò? ibi in primis *Eminentissimi* *Cardinalis Estræi*, *Excellentissimi* *Ducis* ejus *Fratris* pro *Rege* *legatione* fungentis expertus non semel est humanitatem, patrocini- um, benevolentiam, autoritatem, officia, studium denique singulare; ibi à sanctæ mem. *INNOCENTIO* *XI.* *Pontifice* *Maximo* nulla non accepit benignitatis & existimationis argumenta, si ejus adeundi honorem excipias, quò *Mabillo- nium* ob affectam valetudinem *Pontifex* dignari non potuit; ibi denique *Ottoboniana*, *Barberina*, *Chigiana*, *Alteriana*, *Altempisana*, *Casinatensis*, *Pamphili- ana*, *Augustiniana*, aliæque *Romanæ* *Bibliothecæ*, unà cum *Monasteriorum* & *Ecclesiarum* *Archivis*, *Gazophylaciis*, *Cimeliis*, aliisque id genus monumentis in ejus usus liberaliter referatæ; in primis verò omnium longè locupletissima, ac nobilissima *Vaticana*, ex quâ quam plurima, eaque exquisita profusè documenta eruit. Huc etiam non sine laude memoranda accedit multis iisque optimæ notæ exaratis manu *codicibus* instructa *Bibliotheca* *Augustiniane* *Suecorum* *Reginæ*, quæ post aliquantam, quò illam dignata est, colloqui moram, discedentem pro suo in *literatos* studio benignè dimittens, favorem suum, unà cum omnibus *Bibliothecæ* suæ tam editis, quam manu

exaratis codicibus in studiorum suorum subsidium perhumaniter obtulit.

Contra-
hit amicitiae
foedus
cum viris
doctissimi-
mis.

Uberi sanè fructu, nec minori animi voluptate Eminentissimi Cardinalis Baronii Bibliothecam, Patrèsque, penes quos ea est, Oratorii Romani frequens adibat, cum ob vetustos nec exigui pretii, qui ibidem accuratissimè adservantur, manu exaratos codices; tum maximè ob clarissimum Patrem *Leandrum Coloredum* laudati Sodalitii Alumnum paulò post S. R. E. Cardinalem renunciatum, quocum continuo prope literarum comèrcio amicitiae foedus arctissimum, quod ad obitum usque perduravit, iniit. Frequens illi quoque colloquium ac familiaris consuetudo cum Illustrissimo juxtà ac eruditissimo *Angelo de Nuce Rossanensi* Archiepiscopo, qui Casinensis Coenobii Archimandrites non ita pridem fuerat, ejusdemque Chronicon doctis annotationibus illustratum ediderat. Taceo *Thomasium* eximia pietate perinde ac sacris operibus nemini non notum, clarissimosque *Slusium*, *Fabretum*, *Blanchinum*, *Ciampinum*, aliòsque dum Romæ versatus est, amicissimos viros.

Creatur
Consultor Sac.
Congr.
Indicis.

In ejus gratiam Eminentissimus Cardinalis *Carpineus* Summi Pontificis Vicarius, *Senèxque*, ut verbis utar *Augustini, famosus, annosus, nullàque non probatus*, erutum coram eo voluit ex veteri coemeterio cujusdam Martyris corpus; cui adjuncta reperiata est Ampulla vitrea simul & instrumentum ferreum cruciando, ut creditum est, Martyri adhibitum. Honoris denique causa *Consultor Sacrae Congregationis Indicis* creatus; atque in eam invitante Eminentissimo Cardinali Casanata vocatus, de quibusdam *Isaaci Vossii* operibus, potissimum de causa diluvii (*quod in suo de Sacra Chronologia mundàque etate Opere haud universale fuisse contendit, quamvis totum in eo genus humanum peruisse non diffiteatur*) sententiam dicturus, praesentibus cum Sacri Palatii Magistro novem S. R. E. Cardinalibus, tam eruditè juxtà ac luculenter differuit, ut in suam omnes sententiam atque in sui admirationem facilè converterit.

Ob honores sibi
exhibitos
non extollitur,

Tantis licèt ubique affectus honoribus, haud inde tamen mente elatior, immò cæteris longè humilior factus: cunctis undequaque plaudentibus, non sibi ipse plaudebat; sed

potius magis ac magis sibi vilescere; hominùmque frequentiam devitare studebat. Quamobrem non parùm ipsi ^{sed locis solitariis ac sanctis} arridebant, quæ Italiam peragranti occurrebant, remota ab omni mortalium confortio loca; in quibus, uti è Cavenfi coenobio redux mihi per epistolam aperuit, reliquam vitam peragere in deliciis habuisset. Movit illum inprimis Vallumbrosana solitudo, ac specus potissimum illa, ad quam S. Joannes Gualbertus procul ab hominum frequentia oraturus sese interdum recipere solebat. De Clafsensi porro, Farfensi, Vulturnenfi, Cryptaferratensi, Bobiensi, Nonantulensi, aliisque sanctitatem spirantibus Coenobiis, partim licèt dirutis, partim omnino desolatis non sine quadam veneratione, mentisque suavitate differebat; illorùmque locorum simplicitatem superbis Regum Principùmque palatiis longè anteponebat. Hinc incredibili animi voluptate gratissimam illam, quam tum apud Camaldulenses Eremitas, tum apud Sublacenses nostros mansionem fecerat, in mentem revocabat. Porro autem quàm altè Specum Sublacensem in animo præ cæteris defixam haberet, testatur breve hoc, sed elegans proflus ejusdem in Annalibus concinnatum encomium. *In hoc, inquit, Sacro Specu Benedictus Ordinem suum obstetricante gratia parturuit: hinc curabula gentis nostrae; hanc Petra, unde excisi sumus.* Nec minori suavitatis sensu sanè animo recolerebat, Cellam aliquamdiu se occupasse in Coenobio Casinensi, quod veluti totius princeps Ordinis instituit Sanctissimus Patriarcha BENE-DICTUS; quòdque ingens Monachorum insignium multitudo præclaris virtutum ac doctrinæ meritis mirum in modum illustravit. Quare ob loci reverentiam sacrum illum Montem, quamvis ascensu maximè arduum, pedibus conscendere voluit. Tacitus prætereo insignem toto Christiano orbe Lauretanam Ecclesiam, aliàque celeberrima, quæ pietatis causa perlustravit, Italiae loca; Papiam ubi Augustini, Vercellas, ubi Eusebii ejusdem urbis Episcopi, Mediolanum, ubi Ambrosii & Caroli, clarissimorum Ecclesiae Mediolanensis Antistitum Corpora summa religione adservantur, nec minore reverentia coluntur. Præ cæteris passim gloriantur, se sacra adiisse Apostolorum Principum Limina; tantas ac tantâ

præcipue S.
Specu
Sublac.

&
Casinensi
Monte,

aliisque
Cryptis
afficitur.

anti-

antiquitate venerandas Basilicas, cryptasque introspexisse, veterum perlustrasse Christianorum catacumbas, teste Hieronymo primis Ecclesiae seculis adeò celebres; terram denique tetigisse tot Sanctorum purpuratam cruore Martyrum. De duobus dolebat plurimum, & primò quidem quòd Neapolim contendens, ac juxta Nolam transiens, *Sancti Felicis* ecclesiam, Paulini curâ ac pietate constructam non adiisset, nec ob temporis injurias montem Alvernum petiisset, *Sancti Francisci* stigmatibus celeberrimum.

Mabillonius sanctificatur, dum peregrinatur.

Cæterum ita sibi etiam, dum peregrinaretur, vacabat *Mabillonius*, nullum ut unquam intermitteret religionis ac pietatis officium; quòdque mirari subit, inde sui colligendi captabat argumentum, unde cæteri ut plurimum diverti ac mente distrahi solent; quippe peregrinando *supremam*, quæ omnium meta est, *mortis peregrinationem* jugiter mente recolebat. Hunc animi sensum altè illi infixerant subjecta, quæ iter agens de more legebat Augustini verba: *Peregrinationes, inquit, quas quietas, & faciles habere nequeas, per totam cogitare vitam, non est hominis, de illa unâ ultimâ, quæ mors vocatur, cogitantis, de quâ vel solâ intelligis esse cogitandum.* Quæ quidem Doctoris verba ita Mabillonio placere, ut iisdem Italici Itineris, quod in Gallias redux in lucem edidit, descriptionem conclusam voluerit; e quidem ex iis erat Mabillonius, *quibus*, ut ait laudatus Augustinus, *id à Deo Optimo Maximo gratiæ concessum est, ut inter casus rerum varios, eosque ut plurimum injucundos, tranquillo ac quieto animo consistant.* Nec mirum, quippe cum nullum iter susciperet Mabillonius, nisi aut Superiorum jussu, aut Ecclesiae simul & Ordinis emolumentò? tantumque abest, ut ei ob id mente excideret mortis memoria; ut potius familiarior ipsi fieret, crebriusque de illa sermonem haberet.

Regularis disciplinae in itinere observantissimus

In itinere constitutus eandem profusus, ac in monasterio tenebat vitae rationem: statis horis orationi, divinisque vacabat officiis: Sacrum quotidie etiam post confectum sex aut septem horarum iter mira pietate faciebat: piis quoque lectionibus, maximè sacris paginis, *quas cum Augustino castas dicebat animæ delicias,*

certis temporibus operam dabat: ideòque Novi Testamenti, Regulæ Sanctæ, & imitationis Christi aureos planè libros, quos ferè memoriter tenebat, secum jugiter deferre, frequensque legere solebat. Nihil sibi, longo licèt itinere fatigato, præter Regulam indulgebat: immò per Italiam ac Germaniam, cum ob inculta, omnibusque rebus penè destituta diversoria, tum maximè ob ciborum quadragesimalium penuriam parcius, longèque, quàm in monasteriis, austerius tractari gaudebat. In urbes, aut monasteria adventanti princeps ei cura tam de recreandis viribus, quàm scrutandis, quæ e re sua erant, urbium ac monasteriorum monumentis; adeò ut nisi iter agendo quiescere à labore non videretur. Vecturarum incommoda, injuriisque temporum non æquò tantum animo ferebat; verum etiam si quid in itinere occurrebat commodi, sociis ultrò deferre, si quid asperi aut molesti, sibi uni eligere studebat. Eum pedibus crebrò ire solitum, jam supra memoravi: subinde tamen factus ætate provecior, fractusque studiorum laboribus, sellæ sibi à Superioribus concessæ usum ideò admittit, quòd persolvendis decentius divinis officiis, lectioni, orationi, aliisque obeundis pietatis operibus opportunior ipsi videretur.

Porro autem cum publicis, quod ^{alios exemplo suo edificat.} rarò contingebat, vecturis uti cogebatur; ea sanè modestia, iis verbis, eò se habitu gerebat, ut omnium in se converteret oculos, reverentiam concitaret, suòque exemplo ac verbis etiam solutiores in officio facilè contineret. Nullum nisi præmissa oratione iter instituebat: nihil quàm sermonibus, quàm exemplis, quàm referendis historiis non moliebatur, quò itineris socios ad orationem adduceret, invitarèque ad officia pietatis.

Ubi in monasterium aliquod per-Ejus vivenerat, juxta Regulæ præscriptum, vendiciniorem ecclesiam, Christum ad-tio in oraturus adibat, id ipsum quoque in monasteriis, diverforiis præstare solutus, ab itineris sociis tacitus secedebat, divina eo, quò par erat, pietatis cultu recitaturus officia. Coenâ factâ, cum ob nocturni silentii reverentiam, tum ne fodalibus gravis fortè fieret, in cellam se recipiebat. A matutina communique fratrum oratione nunquam aberat; curabaturque inprimis,

& hospitii.

ne vel minimum sui causa relaxaretur, aut perturbaretur regularis monasterii disciplina. Si interdum extra monasterium vel invitus diversari cogebatur, se tunc, morisque suos omnibus probare, pueros, si qui in diversorio forent, bonis erudire moribus, ac doctrinae Christianae documentis, fidei docere mysteria, Dei timorem pariter & amorem suadere, immò quò facilius documenta susciperent, quibusdam mausculis profectui, parentes quoque ac domesticos informare, congrua demum cuique consilia dare diligentissime studebat; ea sanè modestia & humanitate, ut cunctos raperet in sui amorem, animosque ad quaecunque vellet, nullo labore converteret.

Ex peregrinationibus nihil damni sentit ejus pietas.

Nec mirum sanè videri debet, si cum ita comparatus esset animò Mabillonius, tam multis iisque variis peregrinationibus damni nihil unquam passa sit, immò incrementum coeperit eximia ejus pietas; nihil de morum integritate, regularisque observantia disciplinae remiserit; sicque de via redux solita monasterii exercitia ceu nunquam intermissa, facile adeò resumpserit; cum ex assidua studiorum contentione, quàm aliorum ut plurimum fervor remittitur, ipse magis magisque ad pietatem accendi videretur. Porro ut pietati non officiebat, quæ in Mabillonii vultu elucebat hilaritas, ita nec hilaritati eximia pietas; hæc nulli gravis, omnibus opportuna, ac cujuslibet prompta obsequio videbatur.

Diem sanctè auspiciatur.

Summo manè expergefactus, mox pronus in terram Deum venerabundus adorabat: studia subinde sua, opera, animum, se suaque omnia supremo rerum omnium conditori supplex vovebat. Fratres ad nocturnas vigilias præire gestiebat: ab illis verò liber, mox ut è lecto surrexerat, ecclesiam adibat, ibique ante altare divini amoris prostratus, fufisque de more precibus, inde Capellam B. MARIE, Altaria, Sacrarium mirâ animi pietate perlustrabat, ut enim iis pietatis officiis religiosam putabat foveri simplicitatem, accendique fervorem animi, ita illarum rerum neglectum utrumque paulatim deficere, penèque tandem extinguere dicebat. Debitis idcirco officiis jugiter seduloque intentus, quò semel exarsit, fervorem novitium studiumque disciplinae ad mortem usque integrum cu-

stodivit; nec nisi in melius, dum vixit, mores commutavit suos. Ecclesia cum exiret, quem in oratione conceperat, divini amoris ignem, ubique spirabat, inque intuentium animis accendebat. Divinae interdum, quam adoraverat, Majestatis splendoribus illustratus vix à lacrymis suspiriisque præ devotione temperare poterat. Acri licet ingenio, nemo tamen illum aut irâ commotum, moribusque difficilem, aut verbis asperum expertus est. Neminem unquam læsit etiam læsus, hominum mitissimus: neminem actum vel gestum derisit, despexit neminem vir humilimus. Eos unos impatienter ferebat, quos advertibat vel à pietate, vel à disciplina devios, ac eos maxime, quibus, ut ipse aiebat, totius Congregationis spes una nititur, juniores monachos, quos noverat regularis disciplinae, minus quam par esset, studiosos. Sic oderat divini Numinis obtrectatores, ut, si quos extra Monasterium temerè dejerantes interdum audiebat, opportunè importunè arguere & increpare, verbisque in eos gravissimis invehi non vereretur. Neque enim se præfente divinum violari Numen æquo animo patiebatur. Hinc eos in quodam operum suorum loco cum Augustino amarè deflet, qui gravia duntaxat peccata horrentes, levia quæque, quamvis sæpe mortifera, vitare negligunt. Væ, inquiebat, nobis, si prava peccandi, aut peccati videndi consuetudine obdurati, nec nostris movemur delictis, nec aliorum pro modulo compescere fatagimus.

Peragratis intra menses quindecim celebrioribus Italiae urbibus, simulque perlustratis insignioribus urbium principum Bibliothecis, Museorum rimatis angulis, effosisque latentibus veterum thesauris, comparatis denique ad tria circiter milia editis, aut scriptis codicibus, Regiam Bibliothecam ditavit auxitque plurimum in Gallias redux. Ex obfistis situ ac pulvere membranarum, ex corrosis marmorum inscriptionibus, ex incisis in ære, sed tempore exessis monumentis, ex putredine foedissime corruptis, multigena exortitur literarum seges; varia ac præclara promittitur librorum supellex; Actorum, Annalium, Analectorum, aliorumque librorum mira exurgit moles. Tam solerti obstetricante manu

Ejus pietas & mansuetudo,

zelusque disciplinae regularis.

A. 1686. revertitur in Galliam,

& Regiam Bibliothecam opibus literariis ditat.

manu, præterita retro secula renascuntur: rugisque depositis tota juvenescit antiquitas. Hinc quanta apud omnes Mabillonii existimatio! quantum nominis pondus! quanta eruditionis auctoritas!

editque Musæum Italicum.

Medium circa annum 1686. ex Italia in Gallias reversus suum sub *Musei Titulo Iter Italicum* juris publici fecit, de quo Volumine quarto hujus Operis agetur.

Alia Mabillonii itinera indicantur.

Prætereo alia Itinera Literaria, quæ *Mabillonius* cum socio suo Domino *Michaële Germano* in Picardiam, Campaniam, aliisque Galliarum partes confecit; tantum primam & ultimam peregrinationem brevissime noto. Illa fuit in Belgium instituta, adjuncto fociò D. *Claudio Stephanotio*, qui postea plerasque Galliarum, maxime Transligerianæ, Bibliothecas Superiorum jussu perlustravit, non sine magno fructu reipublicæ literariæ. Altera in Lotharingiam suscepta fuit associante *Joañne Jesseneto*, egregiæ indolis atque optimæ spei adolescente, moribus, animo & judicio maturo, sed qui in ipso ineuntis cursus stadio, cum uterque domum reversi essent, non sine magno Mabillonii mœrore è vivis sublatus est. *Videsis Mabillonii Vitam, tum in ejus Annalibus, cum in Philippi Cersii Bibl. pag. 213. ac etiam Part. III. hujus nostræ Historiæ pag. 436.*

§. V.

Iter Literarium Bernardi Montfauconii.

Suscipiendi in Italiam Itineris ratio.

Post annum duodecimum, quàm Johannes Mabillonius ex Italia in Galliam reversus fuerat, Cl. *Montfauconius* in eandem iter instituit. Inter plures illius suscipiendi causas, anecdotæ sanctorum Patrum ope manuscriptorum codicum eruenda, facile princeps fuerunt. Post curatam enim S. Athanasii editionem probè intellexerat, nonnisi iustratis Italiae Bibliothecis, postremam Græcis Patribus manum commodè admove-ri posse.

Bonis auspiciis proficitur, cum Socio.

Videbatur sibi verò bonis avibus profecturus esse. Congregatio enim San-Mauriana, cujus jussu iter suscipiendum erat, magnâ ubique valebat autoritate. Non deerant in Italia & amici & fautores. *Clemens XI.* Pontifex Maximus antehac non *Mæcenas* tantum, sed etiam amicus erat. Gratia apud Eminentissimos

Cardinales *Novissimum, Ferrarium, Etreum, Cantelmum*, plurimum valebat. *Magliabechnus, Salvimus, Muratorius, Duccius, Wilhelmus la Parve*, multique alii viri docti atque Italicis Bibliothecis præfecti in amicorum numero erant. Itineris socium *Paulum Brioy*s juvenem doctum & impigrum delegerat. Quid non igitur bonæ spei de hoc tali itinere Patris Montfauconii concipi poterat?

Annus autemolvebatur millesimus sexcentessimus nonagesimus octavus, cum decimo octavo Maji Lugdunum & inde Viennam petiit; quâ posteriori in urbe deprehendit inscriptionem, in quâ templum tegulis auratis ex liberalitate Flaminicæ, id est, Flaminis uxoris, ornatum fuisse observavit. Propè Arelatem ostensæ ipsi fuerunt cryptæ S. Trophimi, Apostolorum discipuli, ejusque altare, in quo sacrum fecisse, itémque locum, ubi accedenti populo quasi è suggestu verbum Dei prædicasse fertur. Nemausum quartâ Junii profecto, atque antiquitatum vestigia iustranti, magnæ molis codicem XIII. seculo scriptum Regius urbis Advocatus obtulit evolendum. Erat collectio locorum S. Augustini ex variis ejus operibus, pro expositione epistolarum D. Pauli: opus Bedæ primò adscriptum, exindèque Flori cujusdam esse compertum fuit, ut memorant Galli nostri Benedictini in editione Operum S. Augustini. Librum tegit antiquius diploma Bernardi, Comitis Ceritanensis, quod hactenus ineditum, locum postea in descriptione sui Diarii habere jussit. Aquas Sextias hinc petiit, ibique Clarissimo *Pagio* supremum vale dixit. Is Historiæ Criticæ haud ita pridem extremam manum imposuerat. Totum Opus quatuor in folio tomis constat, quorum unus tantummodò publici tum juris ab auctore factus fuerat, qui non diu post diem obiit.

Massiliæ invisit coenobium S. Victoris, cujus ecclesia remotissimæ antiquitatis speciem præfert, spississimis columnis fulta. Die S. Joannis Baptistæ cymbâ Lerinensem insulam petiit, à sem insulam invisit; inde semper à monachis cultam, demum Ordini S. Benedicti concessam; quam hodie Monachi è Congregatione Casinensi incolunt: appulit verò inter saxa & anfractus. Postquam res sacras animadversione dignas invisit, in Bibliothecam conscendit, olim numero-

Paulo Brioy.

A. 1698. Lugdunum, inde Viennam aliasque urbes petit.

Collecti-onem Flori reteggit,

Pagio vale dicit.

Lerinen-lam invisit;

merosissima; seculo nimirum XVI. quod Gregorius Cortesius, Dionysius Faucherius, aliiq; doctissimi Monachi Itali literarum studia in Insula mirifice excoluerunt. Superfunt hodieque manuscripti quidam codices, non ita magni pretii, quos evolvere per tempus non licuit: magna pars, ajebant Lirinenses, exportati sunt, & hinc inde dispersi. Fuit olim hæc Insula seminarium non modò Sanctorum & Martyrum, verum etiam Literatorum. Hic *Hilarius*, & *Cæsarius* Arelatensis, *Eucherius* Lugdunensis, *Lupus* Tricassinus, *Vincentius* Lirinensis, & alii benè multi vitæ Christianæ, Asceticæque, & literarum pariter tyrocinia posuere. Vigesima octava Genuam advenit, quam urbem non ita studiis suis opportunam maturè liquit, atque tertiâ Julii venit Mediolanum: ubi primam in id curam impendit, ut Bibliothecam adiret Ambrosianam, in qua *Ludovicum Antonium Muratorum*, ex præcipuis custodibus alterum, quicum ipsi epistolaris familiaritas & necessitudo intercedebat, amplexatus fuit. Is omnes semper posthabuit res, ut inferviret ejus studiis, & quod maxime cordi erat, liberam visendorum codicum copiam fecit. Est verò Bibliotheca ædificium grande, cujus conclave ab ingressu primum, amplum & præaltum, cufos complectitur libros, intermixtis paucissimis manuscriptis. Etsi autem frequentes adsint libri ad quadraginta ferme millia, desiderantur tamen libri multi pernecessarii, & editiones Patrum accuratiores. Ad extremum Bibliothecæ intratur in peristyllium, ubi icones depictæ illustrium Virorum, quot vix usquam simul occurrunt, & in conclavi sequenti similis conspicitur supellex; unde ingressus patet in aliud, plenum codicum Arabicorum, Copticorum, Syriacorum, ac maxime omnium Græcorum & Latinorum, qui comportati istuc fuerunt ex Thessalia, Chio, Corcyra, Japygia & Magna Græcia, curantibus maxime *Olgiato*, *Pinello*, atque aliis.

Musæum celebre Mezzabarba.

Post hæc *Montfauconius* Illustrissimi Comitissæ *Mezzabarba* Musæum ter quaterve invisens, inter alia singulare numisma conspexit, habens in antica Augusti vultum cum inscriptione: AVGVSTVS DIVI F. in postica coronam lauream, in cujus medio scriptum erat: REX PTOL. in circuitu autem diadematis C. LÆTILIUS APALVS ÆVIR; cujus loco *Begerus* in Thesaurò Brandeburgico

fic legit: -- TILIVS APALVS ÆVIR; *Patinus* verò mutilam & mendosam lectionem ita adfert: --- SAPILVS ÆVQ. Dum Mediolano parat profectum, monitus cum socio à Clarissimo Viro *Magio*, Græcæ linguæ Magistro, esse in urbe doctissimam *Lusimianam* Lusimiana Genuensem, quæ valetudinis causâ Virgo Mediolanum venerat, & provocare doctissima. ipsos ad colloquium, cum laudato viro istuc perrexit. Erat nobilis virgo 24. annorum, complurium linguarum perita. Græcè jam callebat probe, ut spes esset, brevi fore peritissimam. Ajebat, se alternatim artem & facultatem ediscere, hinc linguam aliquam. Vacabat tum Græcis, mox Jurisprudentiam Ecclesiasticam aggressura. Gallicè loquebatur elegantius, quàm exteri; Hispanicè pariter Latinèque perinde fabulabatur.

Ticinum ubi venit, Equitem, cui Ticini comendatus fuerat, *Belereddium* adiit, Bibliotheca Immac. Conceptionis B. V. apud quem Bibliothecam singularem deprehendit, numerosam sanè, sed non nisi libris pro immaculata Conceptione B. MARIE Virginis propugnanda adornandis refertam, in quorum uno à P. *Alva* exarato depictam conspexit virginem sublimem, inferiùs septem murorum turribus munitum, in singulis verò turribus singulos prominentes Franciscanos adversus Draconem πολυκέφαλον, Conceptionis immaculatæ adversarium, strenuè dimicantes. Mox Ecclesiam Canonicorum Regularium ibidem adiit, percontaturus de reliquiis S. Augustini, quas fama tulerat, ibidem non diu ante repertas fuisse. Et hæc quidem multa ipsi narrata de integro negotio fuerunt. Cùm verò rogaret, ut liceret ea, quæ reperta fuerant, videre, id negatum: à Monasterii verò Priore dono ipsi oblata rescripta pro veritate reliquiarum nuper cusa, & nonnisi locum subterraneum inspicere concessum fuit.

Vigesima tertiâ Julii *Placentiam*, & Placentiam, inde Parmam pervenit, insequente Parmam pervenit, ubi in monasterio S. Joannis Evangelistæ cum nulla non observantiæ & benevolentia significatione ad hospitium admittitur cum socio fuit à R. P. Abbate, & à doctis viris *Epiphano*, & *Joanne Maria de Balisteris*, sacrarum Literarum Lectoribus. Mutinam delatus *Benedictum Bacchinium* nostrum, Virum eruditissimum, insudantem invenit editioni *Agnelli Ravennatis*; auctoris inediti noni seculi, de vita Præsulum tem, Ravennatensium ad suam usque æta-

Bibliothecam Ducis Mutinæ perlustrat. tem, cujus curâ introductus fuit in Bibliothecam Serenissimi Ducis Mutinensis, quam præter opinionem multis codicibus manuscriptis, ab editis curâ *Bacchinii* separatis, refertam vidit. Evocante ipsum ad confabulationem Serenissimo Duce Mutinensi 29. Julii, ipsum adiit. In Benedictini Ordinis laudem ipse multa profudit, quem à se eadem, ajebat, quâ S. Benedictus stirpe nato, in pretio haberi: *Regulam ejus tanta sapientia concinnatam, ut esset etiam moderandæ Republicæ opportuna*: quam ob rem patrem suum eâ usum esse frequentissimè.

Regulæ S. Benedicti elogium.

Mutinâ in Monasterium S. Benedicti Padolironensis venit, totius Italiæ amplissimum, quod latifundia possidet, quanta vix aliud. Bibliotheca codicibus Latinis tantum manuscriptis benè multis exornatur.

Bibliotheca S. Marci Venetiis.

Venetas quartâ Augusti mensis deportatus, septimâ ejusdem die à D. Abbate *Leitk*, sive *Gualterio* in Bibliothecam S. Marci intromissus fuit; in qua nonnisi manuscripti codices habentur maxima pars Græci, & à Cardinali *Bessarione* dono oblati. Spes erat amplissimæ messis: at octava Augusti cùm ad conditum tertio accederet, renunciavit Abbas Procuratorem *Cornarum*, cui maxime incumbit Bibliothecæ cura, monitum ab nescio quo, qui pridie in Bibliothecam se intromiserat, vetuisse, ne ipsi lustrandi, multoque minùs exscribendi facultas daretur (m), ratum è Republicæ & Bibliothecæ dignitate fore, si codices tantò numero occulti in pluteis quiescant in pace, & nullo usui sint: *quasi verò*, ajebat *Montfauconius*, *Cardinalis Bessarion*, *qui codices istos tantâ curâ acquisivit, & ex variis orbis partibus advexit, eò consilio id egerit, ut in bellissimo conclavi tumularentur, & quietè agerent, donec aut situ, aut blattis, aut incendio, quod non raro evenit, interirent.* Ajebant porrò, non sine suspitione literatos admitti ad evolvendos codices, ex quo Græcus quidam Bibliothecæ custos, accusatus, quod manuscriptis codicibus ad quæstum uteretur, multosque venundaret, de capite timens, venenò mortem sibi conscivit. Ego verò crediderim, *Montfauconium* natione Gallum usu Bibliothecæ eâ

Repulsæ causa.

causâ prohibitum fuisse, ne ipse prior evulgandis illius monumentis Venetos præverteret. Jam tum enim Custodes egregium animo consilium agitasse, ut orbi literario amplissimam de codicibus manuscriptis, qui in S. Marci Bibliotheca asservantur, notitiam traderent, ex eorum catalogo, qui curâ & studiò *Laurentii Theupoli* Venetiis apud Simonem Occhi anno 1740. typis vulgatus prodiit, à vero non ab simile mihi videtur.

Meliore fortunâ præter alia Musæa Bibliothecam Procuratoris Julii Justiniani, pii & docti fenis, multis Republicæ muneribus perfundi, quem penes codices manuscripti, quot nusquam in urbe, exceptâ unâ S. Marci Bibliothecâ. Narratione quorundam acceperat, adesse codices manuscriptos in Monasterio S. Georgii nostrorum Casinensium, quos ut convenit, vix à limine Bibliothecæ salutare concessum. Postremis diebus, quos Venetiis egit, cùm in Bibliopolio quodam Biblia Coptica manuscripta quinque tomis offendisset, parvo ipsa ære coëmit. In iis Pentateuchus, Daniel, qui rarus occurrit hæc linguâ, novum Testamentum totum cum Apocalypsi, quæ haud frequens est: reliqua defunt.

Vigesima tertiâ Augusti Patavium venit, & in sequenti rogantibus, imò indèque amicè urgentibus Monasterii S. Justinæ Monachis, in monasterio diversatus fuit. In Bibliotheca paucissimi manuscripti sunt codices. Regressus Venetias, trigesima Augusti solvit Ravennam, factoque exscensu Bibliothecam lustravit Pomposianam, de qua nos superius diximus.

Decimâ sextâ Septembris anno ac tandè 1698. Romam adventavit; ubi à Viro Romam adventat Clariss. *Claudio Stephanotio*, Congregationis suæ Procuratore Generali, xvi. Septembris A. 1698, veteris amicitia nomine fraternè exceptus, nec non à D. *Guillelmo La Barre*, ejus tunc socio. Insperatis negotiis interceptus duobus cum dimidio annis Romæ versatus est, otiumque tantum evolvendis maxime Bibliothecarum codicibus, lustrandis etiam Urbis monumentis contrivit.

Inter adversa, quæ acciderunt, domestica præsertim funera, nec opinantem, uti solet, interceptè. Etenim D. *Claudius Stephanotius* anno

1699.

(m) Hæc repulsæ, quod altâ mente *Montfauconio* reposita manserit, liquet ex ejus literis ad D. *Jourdain* postea datis, in quibus, quàm inepta fuerit, denudè conqueritur. Vide *Histoire d'un voyage littéraire*.

1699. 20. Junii è vita migravit. Vir præclarissimus, cujus à pietate, prudentia, studio literarum aliquod erat Romæ & in Galliis nomen. Paucis item post decessum ejus mensibus in ætatis flore sublatus est itineris socius, D. Paulus Brioy, acri juvenis ingenio, Græcè doctus. Ex hac mortali vita abiit anno 1700. die 10. Febr.

Toto illo duorum & dimidii annorum spatio, si quid vacabat à Bibliothecarum, & codicum curis, explorandis Urbis monumentis dabat operam. Et cum aliquamdiu nullo ordine, utque fors ferebat, modò id, modò aliud visisset, quandam denique sibi præscripsit lustrandi normam, ut viginti dierum intervallo Urbem totam percurreret, accuratè singula circumspiciendo. Morem autem repetiit, quoties vel amicorum rogatu, vel suo pte nutu ac voluntate Urbem revisit, ut vicenorum semper dierum curriculo totum complecteretur. Quæ singula verò curiosius indagavit, in ejus Diario Italico legi possunt.

Neapoli à Cardinali Cantelmo humaniter excipitur.

Româ perrexit Montfauconius Neapolim, ac D. Archiepiscopum Cardinalem Cantelmo obsequii causâ convenit. Is, præter cæteras animi nataliumque dotes, literarum item cultu insignis, de adventu gratulatus, nullâ non benevolentia significatione Bernardum profectus est; postridiæque convivio excepto, musæum suum serièque numismatum harumce rerum non incurioso aperuit. Ibi lamella aurea ex quodam Sicilia sepulchro non diu educta, Ægyptia Sacra præfert, exprimitque mendem, sive hircum, ibidem avem, Apidem bovino capite, Isidem, aliâque id genus portentosi cultus insignia; ita ut singulæ penè figuræ in serpentis caudam, nescio quâ religione, desinant. Ibidem numismata benè multa, Samaritanè, Græcè, Latinè inscripta, quorum per tempus notam excipere non licuit. Sub hæc, evocatos è seminario juvenes, qui ejusdem clarissimi Antistitis cura & peculio, literis humanis divinisque linguis, item Latinæ, Græcæ, Ebraicæ dant operam, jussit, pro sua quemque facultate, Latinè, Græcè, Ebraicè hospitem gratiâ differere, quod naviter illi in laudem Gallicæ gentis, & Congregationis S. Mauri prosa, carmine loquuti præstitère. Paria in ipsum officia contulit vir multis nominibus observandus Cassonius, Nuntius Apostolicus, qui ipsum lauto & pisculento prandio exceptit, ac

deinde nec rogatus studiis ipsius favit, sicubi opus fuit.

In monte Vesuvio, secunda Novembris die, onustos adhuc uvis palmites conspexit, id quod in æstuoso adeò solo maximoperè miratus est. Cum in Bibliothecam S. Johannis de Carbonaria Patrum Augustinianorum concessisset, in qua codices Græci habentur ad centenos, totidèmq; Latini, & ipse hos evolveret, ac socio quædam exscribenda tradidisset, accurrit custos, & interpellavit scribentem, se, quòd talem Mabillonio scribendi copiam fecisset, pulsum olim è monasterio dictitans, ipsosque ulteriori perquisitione prohibuit; horis tamen aliquot interjectis, ad amicorum intercessionem, ad rem redire ipsi permissum fuit.

In montem Casinum undecimâ Novembris advenit, atque à D. Erasmo Gattola hospitaliter habitus, nulloque non humanitatis officio exceptus fuit. Primis post accessum diebus spectandis monasterii locis vacavit: mirari sanè subiit, quod tam arduum in locum carris non pervium, tantæ molis columnæ, marmora, & alia id genus advecta sint. Hinc, quod maxime cordi erat, ad codices se vertit, quorum adhuc festiva copia superest. Eorum notam peramplam cum Græcorum, qui pauciores comparent, tum Latinorum excerpit. Est ibidem Archivum nobile, diplomatibus penè innumeris instructum, curante D. Erasmo Gattola, harumce rerum peritissimo. Is dono obtulit ipsi apographa quædam privilegiorum Abbatis Casinensis, creandi nobiles, cogendi exercitus, & quæ istius generis plura sunt.

Post peractum Neapolitanum iter, dum in Urbe versaretur, animi causâ subinde in vicina, & à prisca illis Romanis frequentata loca concessit, in Albanum scilicet castrum, olim Alba longa, cui suam Roma refert originem. Memoratu dignius est iter, quod Sublacum fecit, locum primo sancti Patris Benedicti secessu famosum. Honorificè à D. Abbate, cæterisque cœnobii monachis exceptus, sacram specum visit, ubi sanctus Pater asceticæ vitæ tyrocinia posuit, humano omni consortio destitutus. Specui monasterium aliud jam penè desertum adjacet. Rupis imminet facellum, septumque lapideum, ubi olim ajunt situm monasterium Theodati. Istic versabatur Romanus Monachus, qui

qui panem adolescenti BENEDICTO in specu degenti suppeditabat. Montfrant hodièque spinas, in quæis volutatus ille flammam concupiscentiæ restinxit, quò locò ajunt S. Franciscum, cum Ordinis sui exordia poneret, in secessu degisse, depictamque ejus in muro figuram exhibent, non ita multò post ejus decessum adornatam, neque ei dissimilem, quæ in Laterano visitur. Haud procul monasterio, ad alteram Anienis ripam, rudera quædam supersunt, narrantque domus Florentii presbyteri vestigia esse, qui, cum mulierculas nudas tentatum discipulorum Benedicti pudicitiam misisset, divinitus immissa clade poenas sceleris luit. Roganti, ubi lacus ille S. Mauri, sicco pede, ut Placidum undis eriperet, calcantis aquas, prodigio nobilitatus; responsum est, Anienem rivum inter angusta montium fluentem ad fauces quasdam structò muro restagnasse; cujus muri etiamnum reliquiæ ultrò citròque visuntur. Idque de industria à Romanis factum, ut ex gurgite canalem in Urbem ducerent, viderique proximè ductus hujusmodi vestigia.

Sublacò ad vicum Varronis perrexit, jam populari usu Vicovarro dictum, vigesimo quarto ab Urbe milliari situm. Haud procul vico rupes ingens Anieni iminet: in medio prærupti excavatæ cellulæ suspiciuntur, eadèmq; serie cella major in ipsa petra similiter videtur, quò refectoriò olim utebantur, ornaturque picturis, historiam venenati poculi S. Benedicto oblatis referentibus. Illud enim monasterium fuit, in quo S. Benedictus oblatum à Monachis venenatum calicem signò crucis confregit. Ex altera præcipitii parte existat eodem penè situ & forma cellula S. Patris Benedicti in rupe similiter posita, jam in honorem ejusdem in facellum versa. Ferunt sanctum virum in cellulam ventitasse per canalem antiqui Romanorum aquæductus in ipsa rupe plus uno milliari excavatum: opus sanè stupendum, quod adhuc magna sui parte illæsum ac permeabile superest. Foramen illud rupem totam trajiciens est alitudine pedum quinque, latitudine quatuor, oblitum undequaque cæmento, politissimâ superficie. Planities rupi imminens, quâ vergit ad præcipitium, occupatur Cœnobio Franciscanorum nudipedum.

Anno 1700. d. 21. Februarii, paucis post D. Pauli socii decessum Româ P. Ziegelbauer Hist. P. 1.

profectus, ut patriam repeteret, Senas venit, ubi urbis Ecclesiam Cathedrali cum ejus ornamentis inspexit, nec antiquam Bibliothecam præterit, in qua solos animadvertit superesse codices, qui ad cantum pertinent, à Benedictino quodam Congregationis exaratos. Florentiam 25. Februarii adventavit, ibique à D. Angelo Ninceo, Monasterii S. Mariæ Abbate, hospitaliter fraternèque exceptus fuit, nec non à monachis istius cœnobii, quibuscum duobus penè mensibus versatus est. Monachi enim isthuc omnes probis moribus ac urbani cumprimis sunt, quibuscum non peregrini, sed fratris more versatus, omnibus humanitatis officiis exornatus fuit. Prætereà ipsum delectavit Florentiæ, modò Bibliotheca in palatio Magni Hertruriæ Ducis, modò inscriptiones in domo Bonarotæ, modò Monasterium & Bibliotheca Camaldulensium, & Bibliotheca insignis S. Laurentii, modò Gaza Medicæ, modò alia.

Bononiæ Monasterium S. Proculi Benedictinorū elegantissimè structum petiit: in cujus porticu, quâ respicit hortum, ad alterum xyphi terminum, Gratiani illius, olim Monasterii Monachi, à Decretalium compilatione famosi statua erigitur; ad alterum verò Panormitani Abbatis, qui olim Bononiæ studiis vacavit.

Bononiâ profectus; ac Ferrariam & Clodiam prætergressus Venetias adventavit. Hic obsequii causâ Dominum Cardinalem d' Etrées cum socio adivit: cujus prolixam erga se voluntatem, studiisque suis favendi studium haud semel expertus est. Is Montfauconium plerumque ad convivium excepit, ac pro virili varias in Bibliothecas aditum paravit. Cum eo semel in Bibliothecam S. Marci concessit; nam is omnigena eruditione instructus pariter, ac rebus gerendis natus erat. Hic ipsò Eminentissimo Cardinali stimulante, literarum bonarumque artium patrono, ad oras Dalmatiæ & Peloponesi trajicere parabat. Non procul enim Epidaurum Monasterium Græcorum abest, Græcis codicibus refertum: in variis item Peloponesi locis codices etiamnum habent, quos vili emere à Græcis in sorditate ac penuria degentibus in promptu sit. At Galliam rerum Italicarum timore, tumultuariæque temporum conditione intercepit, avocatusque à proposito fuit. Quare in Galliam reversus, undecimâ Junii

Itineris socius moritur.

Explorat Urbis monumenta.

Neapoli à Cardinali Cantelmo humaniter excipitur.

Spinæ in quæis volutatus,

Florentii ædes,

Lacus S. Mauri &c.

Ad vicum Varronis pergit,

lustrat cellulam S. Bened.

Galliam repetit A. 1700.

Florentiæ perhumaniter exceptus,

Ducis Bibliothecæ &c. perlustrat.

Bononiæ S. Proculi Monachos in-

lustrat,

Cujus consilio in Græciam transire parat; sed rebus turbidis in Galliam revertitur anno 1701.

Junii an. 1701. Lutetiam adventavit: atque ita peregrinationem, quam non plus anno fore sperabat; vix totis tribus annis confecerat.

§. VI.

Iter Literarium ANGELI MARIE QUIRINI S.R.E. Cardinalis.

Quirinus ex Italia in Gallias proficiscitur anno 1711.

Nondum Episcopalis Infula, nondum Purpureus Galerus QUIRINUM ornauerat, cum ipse ex Monasterio S. Mariæ Florentiæ, in quo Ordinem Divi Benedicti professus superiores disciplinas, Theologiam & Jus Pontificium summa cum laude docuerat, digressus, augendæ eruditionis causâ ultra montes, in Gallias præsertim, peregrinatus est. Duos verò annos Lutetiæ Parisiorum in Sangermanensi Asceterio, celeberrimo doctrinarum emporio, substitit, quibus evolutis, animum ejus subiit cupido, per Gallias literarium instituendi iter, quod Ipse his enarrat verbis:

Solidum Parisiis biennium exigit.

Rothomagum petit,

Viros eruditos salutat.

„Post exactum Parisiis biennium ferè integrum, desiderium me subiit varias Galliæ regiones obeundi, ut inde polymathiam illam mihi pararem, quæ viatoribus discendi cupidis ultrò etiam se offerre consuevit. Igitur Rothomagum primò adivi, exceptusque humanissimè in Benedictino S. Audoeni Cœnobio magnam voluptatem percepi, quod in ea natus fuerim *Willelmum Bessinum*, qui novæ Conciliorum Normandiæ Collectioni, postquam ei Operi ante binos annos immortuus fuisset *Joannes Bellaisus*, operam dabat. Is Ipse me deduxit ad Virum alium doctissimum, & Scriptis suis celeberrimum, *Bernardum Lamy*, qui pariter in ea Urbe degebat, quemque eo libentius invisi, quòd familiares in Italia habuissem libros ab eo compositos. Plura de eorum argumentis ab optimo eo sene percunctatus sum, & quæstionibus meis omnibus humanissimè ille respondit. Inter cætera eundem interrogavi, num verum foret, quod Florentiæ à Magliabechio inaudieram, librum, cui titulus: *La grandeur en general*, confectum ab eo fuisse, dum pedibus iter haberet Gratianopoli Parisios: atque ita reverà contigisse ille respondit; quin subdidit, morem illum itinerandi à se adhuc retineri, quippe qui ætate licet provecta in more habens quotan-

nis Rothomago Parisios pedibus pariter migrare, plura interea mente revolvebat, atque commentabatur, quæ exacto itinere in scripta redigebat, typisque haud multò post commendabat.

Carolus Franciscus de Montmorancio, Dux Luxemburgi, Normandiæ Gubernator, multis humanitatis officiis me profecutus est, quod ipsi per literas commendatus fuisset à Marchione de Torcy, & ab hujus fratre Episcopo Monpessulano. Aderat unà cum eo *Gaspar Abeille*, Generalis Provinciæ Normandiæ Secretarius, Vir Gallica Poësi admodum insignis, isque vix aut ne vix quidem à latere meo discedebat, & multa à me de amicis suis Parisiensibus, præsertim de *Renodotio* sciscitabatur, & ipse contrà haud pauca ab ipso sciscitabar de Ecclesiasticis ejus Provinciæ rebus, & imprimis de *Colberti* Archiepiscopi regimine, cui *Claudius Maurus d'Aubigne* successerat, ex Noviodunensibus Infulis ad Rothomagenses translatus. Hæc omnia argumentum præbuerunt literis, quas ex ea Urbe ad *Renodotium* conscripsi; quibus ille respondens, inter cætera ludit primò in Romanum Præsulem, cætera doctissimum, quod Bibliothecam *Colbertinam* videre neglexisset, quòdque Parisiis & in Aula Versaliensi violaceo habitu indutus passim procederet, deinde in *Boivinium*, cujus nomen Græcè effert, & in *Ververium*, quem *Symphorarcham* vocat ob morem, quem habebat, convivio excipiendi Viros eruditos, ut eruditionis & ipse famam sibi inde pararet, quamvis de librorum tantum ornamentis curam ac peritiam præferret: indignabatur verò *Boivinium* de tricis Italicæ Grammaticæ, quam deperibat, nimis frequentem sermonem instituere.

Rothomagò digressus lustrare primùm institui celeberrimas Benedictinas Abbatias haud multum ab ea Urbe distitas, scilicet *Fiscammensem*, *Fontanellensem*, *Gemeticensem*, *Sancti Georgii*, atque *Beccensem*, eamque inde monasticæ eruditionis supellectilem collegi, qua nihil mihi jucundius. Quumque ejus circuitationis *Renodotium* certiore reddidisset datis ad eum literis ex Beccensi Monasterio, in quo triduum integrum substiti, quòd locum illum illustres admodum memoriæ *Lanfranci*, *Anselmi*, *Guilmundi*, *Ivonis*, *Roberti*, aliorumque mihi admodum commenda-

Carolus Franciscus Ducis Luxemburgi in eum comitas,

Rothomagò vicinas lustrat Abbatias.

dassent, suis ille respondit datis die 31. Martii. Mihi in iis gratulatus, ut in superioribus, earum investigationum mearum utilitatem, occasionem capit Italum Præsulem Gallico aceto iterum perfundendi, homo asperior aliquando in amicorum etiam levioribus maculis mordaci censura notandis, & valde alacer ad cognomina imponenda, quæ facerent, ut iidem quandoque tota urbe cantarentur. Eam austeritatem eidem cognatam fuisse testatum etiam deprehendo in ipsius Elogio Actor. Academ. T. V. ubi ea cognomina, quæ *Renodotius* comminisceretur, ita describuntur, *Epithètes uniques, qui peignent les caracteres d'après nature, & qui chargent toujours le ridicule d'un surnom redoutable.*

Inde Trappensem & alias in Normannia visitat.

Post lustratas Abbatias, quas superius memoravi, alias etiam, quibus abundat Normandiæ provincia, curiosè obivi, *Trappensem* præsertim, *Cadomensem* S. Stephani, Montis S. Michaëlis ad Tumbam, seu in Periculo maris dictam. Biduum in Trappensi consumpsi, quòd optarem funditus ediscere quæcunque ad *Armandi Butillerii Rancei*, novæ Observantiæ in eadem institutoris, vitam & scripta spectarent; ex quibus mihi vel in Italia comperta erant, quæ ipse & *Mabillonius* inter se pugnantem exaraverant de *Monasticorum studiorum ratione*. Insuper diligentius investigavi, quo pacto contigerit, ut ea Observantia à *Gervasio* Abbate, quem post abdicatum à se Monasterii regimen eidem præfici curaverat *Ranceus*, confictata fuerit, & quo pacto, ut tanto malo mederetur, Abbatia dimissionem obtinere studuerit ab eodem *Gervasio* ipse *Ranceus*, successeritque *Gervasio Jacobum de la Cour*, qui eo ipso anno, quo ego ad Cœnobium illud accessi, Trappensem illam præfecturam ultro deposuit, instituendique Novitios munus accepit. Hæc omnia mihi apertè narravit *Petrus le Nain Tillemont*, quem valde jucundum mihi fuit superstitem adhuc in eo Monasterio reperire, videre, & alloqui, ac facillè ex iis ipsis narrationibus, quam compositus foret ejusdem animus, quam singulari modestia aliisque claustralibus virtutibus exornatus, quas abunde ejus Scripta præferunt, intellexi. Ex Trappensi Cœnobio Cadomum migravi, ibique in Benedictino S. Stephani Monasterio humanissimè exceptus, mul-

Cadomum migrat.

ta statim percunctatus sum de primis *Danielis Huetii* in ea Urbe, quæ ipsi natales præbuerat, studiis, de ejusdem cum *Samuele Bocharto* necessitudine, quumque ad manus haberem librum ab eo conscriptum de Urbis illius finitimorumque locorum originibus, quædam ex ipsis invisere mihi placuit, atque inter cætera Abbatiam Alneti, ubi Huetius Quæstiones de Concordia Rationis & Fidei elucubraverat; Abbatiam quoque Fonteneti, qua à Rege donatus fuerat post abdicatum Episcopatum Abrincensem, & in qua animus ei fuerat lares figere, quem cito abjecit ob judiciorum anfractus, quos quieti suæ valde noxios experiri adigebatur, ut bonorum, quæ in ea regione comparaverat, possessionem tueretur. Aderat Cadomi *Henricus Nesmond*, Bajocensis Episcopus, qui auctor mihi fuit, ut lustrarem castrum Toriniaci, in quo visitur insigne Mausoleum Marescalli Matignonii, Toriniacam quoque Abbatiam, cujus Commenda fruebatur Matignonius Episcopus Lexoviensis, item Abbatiam Cordillonii, cui præerat *Matignonia* Abbatissa. Iter hujusmodi manu sua mihi descripsit optimus ille senex, at ea characterum forma, qua nihil abstrusius, quamque vel ipse appellabat sua in Epistola ad me data *griffonnage*. Idem mihi retulit, quid causæ fuisset, cur ipse à Monachis S. Stephani aliquando abalienatus, adversus quasdam Benedictini Professoris theses in eo Cœnobio publicè propugnatas, præsentibus Rectore, & pluribus Universitatis (cujus Monachi partem constituunt) Doctoribus, atque Episcopo quoque ejusdem Cancellario, Pastorale mandatum promulgasset. Narrarunt contrà Monachi, ei censuræ oppositum fuisse libellum, cujus auctor ferebatur *Renatus Massuetus*. Tandem ad Normannicum iter complendum Abrincatensem urbem pertransiens, in qua *Huetium* ejus Episcopum plura Pastoralis sollicitudinis monumenta reliquisse deprehendi, Montem S. Michaëlis ad Tumbam & in Periculo maris dictum ascendi, ibique Sanctioris Hebdomadæ dies, & Paschalia Festa transégi. Ea mora opportunitatem mihi tribuit aliquot Epistolis Parisienses amicos conveniendi, ut cum hisce communicarem mearum peregrinationum voluptatem & fructum. Præsto mihi sunt eæ, quas ad ipsas reposuit *Turrellius*, quem excitaveram, ut men-

Toriniaci Castrum lustrat & Abbatiam

Epistolis Parisienses amicos convenit.

fanguinei, sentirem, postquam Abbatiam illam lustrassem, eosdemque ad confirmandam, quam de eo conceperam, opinionem plura vicissim mihi retulisse. Officiosissime pariter me excepit Catalaunensis Episcopus *Gasto Joannes Baptista Ludovicus de Noailles*, quem convenire opus habui in Abbatia Altvillarenfi, cujus ipse Comendatarius, quatuor tantum leucis ab Urbe Remorum remota, quo curandae valetudinis causa secesserat. Post multa ultrò citròque dicta sermonem Praeful convertit ad turbas, quibus Gallicana Ecclesia eo tempore agitabatur. Ego verò ejus declinandi cupidus, alium, non omnino quidem ab eo dissentaneum, sed veteris eruditionis sapore conditum, scilicet spectantem ad Altvillarenses Antiquitates, promovere satagebam, verba faciens de varia Gothescalci fortuna, qui in eo ipso Coenobio in carcerem detrusus ibidem extremum finem fortitus fuerat. Lustraveram, antequam adirem Abbatiam Altvillarensem, Monasterium *Catalaunense S. Petri in Monte*, & Monasterium etiam *Dervenense*, quod Bercharius primus ejus loci Abbas extruxerat; insuper celebriora Cisterciensis Ordinis Coenobia iis in partibus sita, nimirum *Clarevallense*, *Morimundense*, & *Pontiniacense*, in quibus licet minimè nactus sim doctos ita Monachos, ac illi, quos mihi passim Benedictinae San-Maurinorum Abbatiae offerebant, attamen volupe mihi fuit primaria illa instituta à S. Bernardo Reformationis Asceteria percurrere, eorumque statum oculis meis considerasse. Cisterciensium Coenobiorum circuitio ista literas elicuit, quas ad me dederunt *Turellius* & *Renodotius*. Eae Turellii peregrinationibus meis non ita blandiuntur, quin unà simul me moneant, praestare, quippe qui nondum Parisiensis literaturae oceanum exhauseram, ad eundem citò reverti, potius quam cisterninis aquis delectari. Oceani nomen aptat Abbat de *Longuerue*, ad quem in more habebam quotidie Parisiis accedere, ad imensam ipsius eruditionem degustandam inexpletam mecum afferens aviditatem.

Reliquos Campaniae fines peragrat.

Remorum Urbs restabat mihi ad-eunda, antequam Campaniae finibus excederem. Eam verò non adii nisi post lustrata, quae in Remensi tractu sita sunt, duo antiquissima & maxime illustria Coenobia, nimirum *S. Basoli*, & *Avenacense*. Primum eò curiosius

inspexi, quòd jam nôsem ibidem coactum fuisse Concilium, quo Remensis Sedes, pulso inde *Arnulpho* Archiepiscopo, adjudicata fuit *Gerberto*, qui postea Romanam ascendit, *Sylvestri II.* nomine assumpto. Hic eventus semel ansam mihi praebuit jocandi in quadam Epistola ad Cardinalem *de Fleury*, adhuc Forojuliensem Episcopum, & Regis Praeceptorem, atque Abbatiae illius Comendatarium, qua ipsum monui, ut caveret, ne tragicum ejus abdicationis exemplum in ea ipsa Abbatia instauraretur; cui monito ille (quo ferebatur intelligens) hæc reposuit: *La crainte de voir renouveler à S. Basole l'histoire des Arnoux me l'a fait quitter, & le feu Roy m'a donné l'Abbaye de Tournou, qui est beaucoup plus belle, & dont les Fastes sont moins tragiques.* Avenacense Coenobium à Sanctimonialibus incolitur, à quibus tam multa accepi de ejusdem dignitate, juribus, & opibus, ut earum judicio adeunda mihi fuisset Campania vel unius Avenacensis Coenobii visendi causa. Demùm Remos attigi, & quoniam rara quaelibet & singula-ria ejus Urbis jam proximè præterito anno inspexeram, libuit mihi cum San-Remigiani Coenobii Monachis eruditos sermones serendo diem solidum transigere, quin ex illo pedem efferrem. Itaque ejusdem Tabularium, & Bibliotheca horas omnes illius comorationis sibi vindicârunt, quibusdam ex doctis illis Ascetis, nunquam à latere meo discedentibus. Prima studiorum tyrocinia in eo Monasterio à *Mabillonio* & *Ruinarto* posita, susceptumque ab ipsis ibidem Monasticum Schema, effecerunt, ut varia de Viris illis præstantissimis ab iis Monachis mihi narrata jucundè perciperem; at unà simul dolorem renovârunt, quem Galliam ingressus conceperam, quod neutrum superstitem reperire mihi contigisset, *Mabillonio* ante quadriennium defuncto, *Ruinarto* ante biennium. Remis minimè nactus sum *Franciscum Mailly* Archiepiscopum, qui ab aliquot mensibus Lutetiae morabatur. Aderat verò ille, dum prima illa vice Remos adveni, quumque cum San-Remigianis Monachis Hebdomadam Sanctam transigere statuisssem, passus quidem est me apud eosdem hospitari, sed adegit summa cum comitate, ut singulis diebus ipsum adirem, suaeque mensae affiderem.

Licet reditum meum Lutetiam & amicorum ex ea Urbe literæ, & æstivi percurret. Infulam Franciæ calo-

calores urgerent, adeundam tamen ipsam non decrevi, nisi Insula Franciæ, cujus illa caput est, peragrata. Itaque Sueffionensem, Laudunensem, Noviodunensem, Bellovacensem, Sylvanectensem Dioeceses percurri, quas omnes ea Insula complectitur. Sueffione me exceperunt Monachi *S. Medardi*, cum quibus amicè pugnavi de fide Privilegii, quod *Gregorius Magnus Gairaldo* ejus loci Abbati concessisse proditur, quippe qui evulgatas de eo argumento Dissertationes à *Joanne Lannoio*, & *Roberto Quatremaires* Parisiis perlegeram. Præerat ejus Civitatis *Sacris Fabius Brullart de Sylveri*; Monasterii autem *S. Medardi* Comendatarius *Abbas de Pomponne*, quemadmodum Parisiis mecum humanissime agere consueverat, ita ab ejusdem Coenobii sui Priore certior factus me ibidem ferè integrum diem substituisse, literis suis mihi conscriptis testatus est, se eò acrius dolere officia sua adventui illi meo defuisse, quò magis de eodem Monachos *S. Medardi* gavisos fuisse ex literis ipsius Prioris intellexerat: *Je vous assure* (inquit) *que mes Religieux Vous desireroient au lieu de l'Abbaye de S. George une grande charge dans leur Congregation.* Gallici Legati munus, quod Venetiis obierat *Abbas de Pomponne*, in causa fuit, ut Monasterium *S. Georgii Majoris*, potius quam alia, in quibus Benedictini Itali resident, memoraret. In Urbe autem Laudunensi exceperunt me Monachi *S. Vincentii*, quos de rebus gestis in eo Episcopatu à *Cæsare Cardinali d'Estrées* adeò multa interrogavi, ut ipsi vel ex illis quæstionibus facile intelligerent, eundem compertas mihi reddidisse Parisiis, quas ille in ea Sede administranda Pastoralis sollicitudinis partes impleverat, ac forti quandoque pectore, ut accidit in causa adversus Abbatiam *Præmonstratensem*, caput Ordinis, *Lauduno* parùm distantem, quam licet admodum renitentem Episcopali suæ jurisdictioni obnoxiam voluit. Unus & alter ex Monachis *S. Vincentii* me ad Abbatiam illam deduxerunt, curaruntque, ut à *Præmonstratensibus* funditus de ea causa edocerer. Profectus deinde sum ad Abbatiam *Cisterciensem de Longuepont*, nam hanc quoque lustrare mihi libuit, ut eidem Cardinali, illius Comendatario, gratificater. Occurrebat, quod ille mihi narraverat, eandem sibi adhuc in utero materno delitescenti à Rege destinam fuisse, *P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

Singularia Abbatiae de Longuepont Cist.

matri scilicet suæ promissam, si foetus, quem paritura erat, masculus foret. Narraverat etiam, se admodum juvenem à Cardinali *de Retz* interrogatum, quænam forent ejus Sacerdotia, & quisnam eorum census, inter illa Abbatiam de *Longuepont* quod memorare omiserit, increpitum propterea ab eodem Cardinali, statim subdidisse, se eam quidem pariter possidere, *mais elle est frontiere de Cœuvres*, hocque dicto patrem suum, potius quam se, ejus Abbatiae proventibus frui significasse. Monachi *S. Eligii*, apud quos in *Noviodunensi* urbe hospitatus sum, eo pertransiens post *Laudunensem* relictam, præter ea, quæ de ejus Coenobii celebritate mihi exposuerunt, plura de *Francisco Clermontio*, ejus Urbis paucos ante annos Episcopo, mihi narrârunt, facta præsertim illius dicta, quæ ipsa mihi *Lutetiae* plures recitaverant. Digressus ad *Bellovacensem* urbem hospitium cepi in Coenobio *S. Luciani*, ibique *Benedictini*, qui illud obtinent, Monachi, mihi inter cætera ejusdem monumenta exhibuerunt *Diploma Chilperici Regis*, quem Monasterii instauratorem agnoscebant, eum scilicet ipsum, qui *Sancti Germani*, feu, ut olim vocabatur, *S. Vincentii*, suburbanam apud Parisios Basilicam in novam formam redegerat. Tandem lustrata *Compendiensi S. Cornelii* Abbatia, & *Sylvanectensi* Urbe à longè tantum salutata, ad *Calense* Coenobium quatuor circiter leucis Parisiis distans accessi. Sanctimonialibus *Regii* illius parthenonis, à *Chrothilde* Regina, *Clodovei Magni* uxore, conditi, & *Bathildis* Reginae, post depositam Regni administrationem, secessu nobilitati, sacra ministrantes nactus sum *Benedictinos* Congregationis *S. Mauri*, iique mihi affirmârunt, unum illud esse in tota Gallia, ubi ministerium illud ad Monachos à principio, & deinceps semper spectavit, eo more, qui in aliis quoque *Virginum* Coenobiis passim vigeat, tractu verò temporis alibi oblitteratus fuit. Iidem exoptârunt, ut Coenobium illud invisens, *Aloysiam Adelaidem* *Aureliensis Ducis* filiam quatuordecim tantum annos natam alloquerer, quò certior fierem, quam constans ea foret in proposito Monasticae vitæ accipiendæ. Reverà haud multò post illud amplexata est, & brevi Abbatifæ etiam gradum obtinuit, ex quo ad cœlestem patriam nuperrimè convolasse percepit.

S. Eligii Noviodunensis,

Bellovacensis S. Luciani

& Compendiensi S. Cornelii cimelia.

Turellii
ad eum
epistola.

Postremam hanc per Insulam Franci-
ciæ itineris mei periodum *Turellii* li-
teræ testificantur. Eas exorditur thori
foecunditatem Joanni fratri meo, &
Joanni pariter Emo (nam ambo Pa-
risiis *Turellium* sibi valdè familiarem
reddere curaverant, ingenii ejus acu-
mine & elegantia capti) gratulatus,
deinde nuncia quædam de publicis
rebus in itinere à me captata refellit,
postea polymathia, quam *Picardam*
vocat, quod loca quædam, quæ per-
curreram, ad Picardiæ provinciam,
Insulæ Franciæ finitimam, spectarent,
quàmque in Epistola ad ipsum data
explicare curaveram, plaudere se qui-
dem profiteretur unà cum doctissimo
Abbate de Longuerue (quem vocat
Scavant per Antonomase) quin tamen
is calculum suum adjiceret iis, quæ
in ea Epistola scripseram occasione
lustratæ à me S. Marculphi Aedis in
Diocesi Laudunensi, quo Reges Chri-
stianissimi post sacram Unctionem in
San-Remigiana Basilica acceptam
pergere solent, donum etiam strumo-
fos sanandi coelitùs accepturi; tan-
dem reditum meum Parisios acriter
æquè ac jocosè sollicitat.

Lutetiam
repetit.

Qua die Lutetiam ingressurus eram,
eò tendens diverti ad amplam & splen-
didam Villam ad Matronæ & Sequa-
næ confluentem sitam, in quam nô-
ram assuetum secedere singulis heb-
domadis *Cardinalem de Noailles*, ut
solidum aliquem diem sibi tantùm va-
caret. Votis meis respondit eventus,
nam eundem ibidem nancisci conti-
git, & adeò humanè me excepit, ut
minimè passus sit, duarum horarum
iter, quod mihi Lutetiam usque su-
pererat perficiendum, à me continuari,
nisi post sumptum cum eo prandium.
Quàm valdè pro modulo meo stu-
dierim colloquiis, quæ ea occasione
cum ipso habui, ejusdem animum ad
saniora consilia deflectere, postquam
certum sibi esse mihi affirmaverat,
Constitutionem Clementis XI. adver-
sus *Quefnellii* Animadversiones in no-
vum Testamentum quamprimùm in
lucem prodituram, & quâ ratio-
ne in aliis etiam colloquiis antè,
& postea cum eo me gesserim, imò
& in literis, quas ad ipsum dedi post
reditum meum in Italiam, fidem in
primis faciunt eæ, quas ille mihi re-
posuit die 21. Martii anni 1729. ac
propterea paucis tantùm hebdomadis,
antequam è vivis excederet; nam ibi
collaudata, quam ad ipsum transmi-
seram, *Benedicti XIII.* Imagine ex ære

Cardina-
lem de
Noailles
ad saniora
excitat.

excusa, & in qua inter cætera Pastro-
rale ipsius Mandatum pro acceptatio-
ne Constitutionis *Unigenitus* repræ-
sentandum duxeram, hæc habet:
*Cette piece ne m'est pas seulement chere
par ce, qu'elle represente, & par la main,
d'où elle me vient, mais encore pour la
place que j'y occupe. Je la dois au bon
coeur de V. E. & à la justice qu'elle
rend à ma soumission la plus respectu-
euse, & la plus tendre pour notre Saint
& scavant Pontife. Ces sentimens sont
trop justes pour n'estre pas sinceres, ils
dureront autant que ma vie. Je sup-
plie V. E. d'en vouloir bien estre la
caution, comme Elle m'a fait l'honneur
de l'estre de mon attachement au S. Siege,
& de mon amour pour la paix.*

Ut primùm Lutetiam attigi, rectè *San-Ger-*
adivi *San-Germanenses* meos, qui me *manentes*
omnes amantissimè amplexati sunt, *iterum*
Tot illi & tanta de meis peregrinatio-
nibus statim rogârunt, ut nullum di-
cendi finem facturus mihi viderer, si
ita abundè, ac contendebant, eorum
interrogationibus fecissem satis. Gau-
debant verò mirum in modum, dum
me Cœnobiorum suæ Congregationis
topographiæ & historiæ ita peritum
evasisse comperiebant, ut ultrò fate-
rentur, vix aliquem inveniri posse in
iisdem Cœnobiis mihi in ea peritia
comparandum. Augebatur insuper
eorum gaudium, quod faterer ipse,
Cœnobia illa omnia hospitalitatis of-
ficiis adeò erga me abundasse, ut ni-
hil amantius in Italiam redux à Cas-
siniensibus meis prætolari me posse in-
telligerem. Ad deosculandam autem
Cardinalis d' Estrées sacram manum à *Benigno*
Bernardo Monifauconio festinè deduc-
tus, probè, ut primùm ante illum *Cardinal.*
adstiti, pensavi, sex mensium inter-
vallum, quo ex *San-Germanensibus*
ædibus abfueram, mei in eodem Car-
dinali desiderium haud mediocriter
acuisse. Haud opus mihi fuit, eidem
longo sermone describere, quas Pro-
vincias lustrassem, quibus in Cœno-
biis substitissem, quos Præsules salu-
tasset, quos Viros doctos nactus fuis-
sem; nam omnia ea sibi identidem
significari curaverat, præter *Mont-*
fauconii, ab aliis etiam amicis meis
Parisiensibus, quotquot mensæ suæ
haud rarò adhibere in more habebat,
quam scilicet non exquisitis tantùm
dapibus, sed eruditis etiam sermoni-
bus opiparè instructam adamabat.
Quò verò propius instabat Italici Iti-
neris mei tempus, eò frequentius in-
visendos mihi statui eosdem amicos
meos

meos

Abbatem
de Lon-
guerue,
& Jaco-
bum le
Long sa-
lutat.

meos, præsertim Abbatem de *Longue-
rue & Jacobum le Long*, quòd ambo,
suam quisque methodum secutus, ac-
curatam admodùm Galliarum descrip-
tionem adornarent, ac prælo para-
rent, proindeque nemo ipsis aptior
foret, cum quo viatorias meas obser-
vationes comunicarem. Injecta hoc
loco Abbatis de *Longuerue* mentio ad
memoriam meam revocat, hominem
illum imensa sua eruditione, non in
geographicis tantùm, sed in quovis
literaturæ genere, ita me cepisse, ut
nihil magis. Quoties ipsum adibam,
nunquam inde discedebam, quin pu-
tarem, eandem à me prorsus exhau-
stam prolixis iis sermonibus, quibus
utique per literaturæ genus omne va-
gari satagebam, nihil novi in diem
posterum allaturam. At verò quoties
ad ipsum remeabam, æquè ac antea
redundantes in eo flumine aquas nan-
ciscebar, unde Horatianum illud mi-
hi aptabam:

Longue-
ruzi elo-
gium.

*Rusticus exspectat dum defluit amnis, at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis ævum.*

Præ cæteris Cardinalis d' Estrées pro-
digio similem esse hominis illius eru-
ditionem mihi dicitabat, ac facetè in
eundem more suo joculari solitus, vel
ipsas abstrusiores Orientalium regio-
num linguas quàm familiares haberet,
scito hoc lepore indicabat, ipsum ita
compellans: *Mr. Mr. l' Abbé combien
de langues savez Vous sans l' Arabe?*
perinde ac si ex illis Arabicam linguam
constaret Abbatem haud minùs calle-
re, quàm Gallicam.

A. 1713.
Burgun-
diam pe-
tic.

Lutetiâ relicta mense Novembri
anno 1713. Burgundiam utramque
adeundam primò cogitavi. Quare
recto tramite contendi Antifiodorum,
& in Monasterio S. Germani à Bene-
dictinis benignè exceptus, sacras hu-
jus Antiquitates eò diligentius explo-
rare valui, quòd promptius iidem
oculis meis subjecerunt quinque mag-
næ molis volumina manu exarata, qui-
bus *Georgius Viole* Congregationis
S. Mauri Monachus, digesserat histo-
riam Abbatum ejusdem Monasterii,
nec non manuscriptum Chronicon de
eo argumento confectum à *Victore Co-*
tronio pariter ejus Congregationis Mo-
nacho. Iidem præterea copiam mi-
hi fecerunt semel iterumque alloquen-
di Canonicum, cui nomen *le Beuf*,
eo tempore studium impendentem Vi-
tis Antifiodorensium Præsulum illu-
strandis, quum jam ad ejus manus
pervenissent amplæ Collectiones in
P. Ziegelbauer Hist. P. I.

eam rem à Ludovico Natali ab Amico
paratæ. Ab Antifiodorensi Urbe ad
Divionensem, Burgundiæ Ducatùs ca-
put, progressus substiti in Cœnobia
S. Benigni, cujus origo, æquè ac An-
tifiodorensis S. Germani, seculi vi. ini-
tia attingit. Ut ad eam regionem
edoctior accesserim earum rerum, quæ
ejusdem Antiquitates, & historiam
præsertim literariam respicerent, ac-
ceptum fero magnæ, quam Parisiis in-
ieram cum *Bernardo de la Monnoye*,
necessitudini. Hic multa mecum ver-
ba fecerat de Chronicis *San-Benignia-*
nis tam editis, quàm manuscriptis,
de Catalogo Bibliothecæ *San-Benig-*
nianæ confecto à *Paulo Dumay*, &
Bibliothecæ *Janninianæ* titulo ea de
causa prænotatæ, quod eo tempore
Nicolaus Janninus, frater Petri Præ-
sidis Parlamenti Divionensis, *San-*
Benignianam Abbatiam obtineret, de
ejusdem *Pauli Dumay* Epistolico com-
mercio cum pluribus doctissimis Viris,
præsertim cum *Scaligero, Casaubono, &*
Grotio, de filii ejusdem *Pauli* in La-
tina poësi præstantia; multa pariter
verba fecerat de *Lantini* Consiliarii
ejus Urbis Bibliotheca, ad quam ex
Claudii Salmasii legato devenerat lib-
rorum hujus pars media, reliqua par-
te item ex ejusdem legato addita
manente *Philiberto de la Marre*. At
nihil mihi frequentius confabulatio-
nibus illis suis *Bernardus* memorabat,
quàm singularem *Joannis de Bouhier*,
Divionensis Parlamenti Præsidis, eru-
ditionem. Ad hunc itaque, ut cu-
piebam, *San-Benigniani* me citò de-
duxerunt, isque, dum *Divione* sub-
stiti, assiduus, ut ita dicam, mihi ad-
fuit diu nocturne, nullam partem
celans literariæ illius supellectilis, quâ
mirum in modum ipsius Bibliotheca
& Museum abundabant. Inprimis
verò oculis meis exhibuit manuscrip-
tos Codices tam multis, tam variis sa-
cræ & profanæ Antiquitatis monu-
mentis ad Burgundiæ historiam perti-
nentibus refertos, ut non alio, quàm
Theauri Burgundi nomine ipsos indi-
gitari debere pronunciaverim, dum
eosdem magna cum admiratione evol-
verem. Ille contrà mirabatur, me *Di-*
vionensium rerum haud mediocriter
peritum eò accessisse, & inter cætera
Epistolam de *Trium Impostorum* Com-
mentitio libello, ipsi à *Bernardo de la*
Monnoye inscriptam, mihi jam inno-
tescere, item quæ de Poëmate, cui
titulus *Pervigilium Veneris*, ex *Divio-*
nenfi Codice manuscripto observave-

Biblio-
thecæ
San-Bé-
nignianæ
cimelia.Joannis
de Bou-
hier elo-
gium.

rat idem Bernardus, demum (ut reliqua omittam) quæ luserat ipse Bernardus in Epitaphio Claudii Nicasii, hujus obitum deservendum scribens non à Gallis tantum, sed à Germanis etiam, Batavis, & Italis, quod inde magnam jacturam fecissent *Huetius*, *Novissius*, *Toinardus*, *Leibnitzius*, *Basnagius*, *Balius*, *Grevius*, *Cubnius*, *Perizonius*, ad quos omnes frequenter literas dare consueverat Nicasius, & ab ipsis etiam frequenter accipere; at amariùs præ cæteris eundem deservendum à tabellariis, quandoquidem *Nul n'y perd tant que ta poste*: ita Epitaphium illud desinebat.

Vesontionensis S. Vincentii Bibliothecæ singularia.

Sociis binis San-Benignianis Monachis, ex inferiori Burgundia ad superiorem migravi. Hujus metropolitani Vesontionem ingressi, divertimus ad Monasterium S. Vincentii, ibique statim avidos oculos conjeci in exhibitas mihi ab iis Monachis varias *Chifletiorum*, nimirum *Petri Francisci*, *Joannis Jacobi*, & *Julii* lucubrationes, quibus ejus Urbis, imò integri Comitatus res Ecclesiasticas luculenter illustratas fuisse intellexi, studiosè inter cætera ab iisdem Monachis accepi, quæ de vindicato ab interitu, *Julii Chifletii*, & *Joannis Baptistæ Boifoti* operâ, *Granvelliannarum Chartarum thesauro* mihi Parisiis jam prænaraverat Bernardus de la Monnoye. Studiosius adhuc, quæ iidem de magna ejusdem Boifoti erga se beneficentia mihi retulerunt, namque Cœnobio S. Vincentii, cujus ille primus fuerat Comendatarius (à Galliarum Rege post pacem Neomagensis ad eas infulas nominatus) literariam suppellectilem suam legaverat. Hujus singula ferè capita, Codices nimirum, & signa diligenter observans solidum diem in Bibliotheca moratus sum, miratùsque vehementer pretium illius Cimeilii, Monachos hortari non omisi, ut Collectionem tam raram & copiosam ad grati erga insignem benefactorem animi argumentum, & in literariæ Reip. commodum, typorum ope publici juris efficerent. Eo jucundius mihi fuit, quemadmodum de Abbate *Nicasio*, ita de Abbate *Boifoto* Vesontione multa intelligere, quod ambos eruditionis suæ specimina Romanæ etiam Aulæ exhibuisse nossem, dum Romæ moram traheret Christina Sueciæ Regina, quæ & illos doctos Viros unâ cum cæteris sua be-

nevolentia & existimatione dignata est.

Suadebant Cœnobitæ illi San-Vincentiani, ne ex iis partibus egrederer minimè lustrato Monasterio Condatescensi S. Claudii in monte Jura. Ego verò fassus iisdem sum, libenter illud à me adeundum, quod de ea re fidem meam fermè obstrinxissem Cardinali D' Estrées, ejusdem Comendatario; at hyemalem tempestatem, quam peregrinationibus meis æquè propitiam haud sperare valebam proximis mensibus, ac ea fuerat mense Novembri, quem utrique Burgundiæ obeundæ feliciter impenderam, in causâ esse subjuncti, ut Lugdunensem viam citiùs assequerem, quò Avenionem ante Natalitia Festa pervenirem, quemadmodum *Alamanno Salviato* Apostolico in ea Urbe Vice-Legato me facturum sponderam. Iter itaque Cabilonum versùs arripui, postquam tamen Dolas Sequanorum, & præterea insigniores quasdam in iis tractibus Benedictinas Abbatias percurrissem, nimirum Reomanensem S. Joannis, Tornodorensem S. Michaelis, Melundensem S. Petri, Mollismensem S. Roberti, quin aliquot etiam Cistercienses, & inprimis Ordinis caput, Cistercium, ac Firmitatem. In ea Urbe hospitium mihi præbuit Cœnobium S. Petri, cujus conditor seculo VI. desinente *Flavius Cabilonensis* Episcopus. Plures in ejusdem Bibliotheca horas contrivi, ut libros ipsi legatos ab Abbate *le Roy* inspicerem. Cabilono relicto, parùm abfuit, quin ad Augustodunensem Civitatem diverterem, cupiens prisca monumenta, quæ adhuc ibi spectantur, contemplari, de quibus multa Divione acceperam, nec non de veteri ejus nomine, quod pluribus Virorum doctorum lucubrationibus argumentum præbuerat. At instantem hyemem, ut paulò antè dixi, formidans, post inspectum celebrem, in Cabilonensi suburbio situm, Cluniacensis Ordinis Prioratum, & insigne ejus Templum S. Marcello à Guntchramno Rege, cujus ibidem sepulchrum visitur, conditum, redtà adivi caput ejusdem Ordinis, Abbatiam Cluniacensem. De hujus Antiquitatibus quum sat multa mihi constarent ex Opere *Andreae Quercetani*, *Bibliotheca Cluniacensis* inscripto, satis fore existimavi à Monachis illis potiùs edoceri de nuperis, quas

Iter Cabilonem versùs arripit,

& insigniores Abbatias percurrit,

Inde Cluniacum profectus

quas Cœnobium illud passum fuerat, turbationibus, occasione sive institutæ in eodem sanctioris Observantiæ, sive Breviarii reformati, sive denique nimis potestatis, quam sibi in eo, imò in toto Ordine vindicabat Cardinalis Bullionius, Cluniacensis Comendatarius. Cluniaco Matisconem iter habens Regiam Abbatiam Trenoricium invisi, eam ipsam, quam pro alia S. Basoli à se abdicata Cardinalis de Fleury obtinuerat. Inde Matisconem perveni, eodémque die Lugdunum, ubi diem unum substiti, cujus magnam partem in Bibliotheca Collegii Societ. Jesu consumpsi. Ab ejus curatore P. Dominico Colonia evolvendam accepi Claudii Francisci Menestrier Civilem & Consularem Lugdunensis urbis historiam, Lugdunensium rerum uberrimum promptuarium. Idem insuper mihi retulit, Ecclesiasticam quoque ejus Urbis historiam ab ipso Menestrier describi coeptam fuisse, eoque mortuo eandem à se continuari.

Genevæ tendit,

& Condatescense Monasterium invisit.

Pedem Lugduno movens, non quidem Avenionem, ut constitueram, sed Genevæ versùs contendi. Novo huic consilio causam præbuit temporis favor, qui hyemalem tempestatem in vernam propemodum converterat, nec non stimulus, qui animo meo hærebat ex amissa, dum in Burgundia essem, Condatescensis Monasterii invifendi occasione. Ad hoc ut primò ascendi, humanissimè mihi occurrerunt ejusdem Ascetæ, jam præmoniti ex Cardinalis eorum Comendatarii literis, facilè accedere posse, ut illuc diverterem, lætatiqve valde sunt, mihi haud parùm comperta esse, quæcunque de sacris ejus loci Antiquitatibus *Annales Mabillonii* prodiderant; quumque iisdem conscium etiam me ostenderem dissidiorum, quibus nuperimè eorum familia agitata fuerat ex Monasticis quibusdam institutis, quæ jam diu oblitterata, ibidem rursus recipi, pio studio *Destraus* Cardinalis laborabat; aliqui ex ipsis curarunt æquè mihi innotescere, haud ita pro certo habendum ad Benedictinæ Regulæ normam eorum Cœnobium primitùs erectum fuisse, licèt minimè differerentur, S. Benedicti famam & venerationem permanasse in Jurensia loca, postquam beatus Maurus isthic hospitatus, viduæ filium moribundum valetudini

restituisset. Ex Juræ culmine Genevæ descendi, hospitioque me excepit singulari cum comitate Dominus *de Clojure*, qui in ea Urbe Gallici Residentis munus gerebat, ipsoque comite tribus diebus, quibus ibidem permansi, & rariora quæque ejusdem Urbis attentè observavi, & doctos quosdam invisi, inprimis ex familia Turretinorum, nec non Benedictum *Pictetum*, eidem non literaturæ tantum, sed sanguinis etiam necessitudine conjunctum. Præter humanitatis officia, quæ iidem mihi exhibuerunt, haud parùm voluptatis mihi attulit ab ipsis intelligere, sibi parùm probari marmoream Inscriptionem positam in publico foro ad epocham Papisticæ, ut in ea legitur, superstitionis ex ea Urbe eliminatæ retinendam, nec non eosdem mihi apertè fateri, Ecclesiæ Catholicæ transfugas, præsertim ex Monasticis claustris, Genevæ secedentes, dedecus potiùs sectæ suæ quam laudem afferre. At longè majorem voluptatem expertus sum in adeunda civitate Annesiensi, ubi Natalitia Festa peregi, hospitio humanissimè exceptus ab Antistite Genevensi, in quo sanctissimis, & suavissimis moribus prædico facile mihi fuit inspicere verum S. Francisci Salesii successorem. Adfui assiduè sacris ab ipso celebratis in Ecclesia Fratrum Ordinis S. Francisci, qui ibidem ad divinas laudes canendas, omniâque alia Ecclesiastica ministeria obeunda Capitulum Genevense jamdiu admittunt, quin tamen & ipsi suas sacras vices in eadem implere prætermittant. Eodem Præsule jubente Sanctimonialibus Visitationis, quas in ea urbe S. Franciscus Salesius instituit, ipsa Natalitia nocte juxta earundem ritum, Panem Eucharisticum manibus meis præbui, atque illas postea semel iterùmque adivi, plurimam colloquiis nostris materiam suppeditante eximia earum primæ Abbatissæ Dominæ de Chantal sanctimonia, de qua etiam admodum rara mihi testatus fuerat idem Antistes. Hic post mensem à meo ex *Annesio* discessu Epistolam ad me dedit, quam adhuc ferveo, ceu sacrum pignus, quod Salesianam pietatem prorsus redoleat, ex qua parvifecisse visus est literariam messem Genevæ, & alibi à me collectam præ colloquiis cum bonis suis Monialibus à me habitis, & præ familiari cum Clero suo convivio, nam inter cætera, *Vous avés*

Urbis Genevensis rariora quæque observat.

Annesiensem civitatem adit,

& Moniales Salesianas panem Eucharisticum facris colloquiis reficit.

(inquit) *sanctificet nos Monasteres, & charmet nos Ecclesiasticos.*

Avenionem properat.
E Genevensi tractu Avenionem citato gradu properavi, quod quum pervenisset, nihil miratus sum, Salviatum Vice-Legatum mihi succensentem illicò audire, quòd meam ad eas partes profectioem tamdiu procrastinasset. At is statim placidum se mihi dedit, postquam intellexit, eam cunctationem nihil obfuturam, quominus binos menses, de quibus cum ipso pepigeram, Avenione transigerem. Magna jam mecum amicitia conjunctus fuerat Salviatum, dum Florentiæ degerem, & novum ea insuper cepit incrementum, postquam cum ipso Lutetiæ familiariter versari paulò ante mihi contigisset, munus ibi gerente Apostolici extra ordinem Legati. Præter assiduas cum eo Præsule confabulationes, quam valde me oblectaverit in ea regione necessitudo, quam junxi cum Marchione de Bimard, & decursio ad loca in Caballicensi Dioecesi sita, quibus ingens accessit celebritas ex Petrarchæ carminibus, jam prodidi in Epistola ad Clariss. Claudium de Boze superioribus mensibus evulgata.

inde Occitaniam partem perlufrat.
Hyemis clementia, quæ mihi Parisiis Avenionem post multas ambages tendenti mirificè faverat, quum æquè perseveraret Februario mense desinente, libuit mihi facultatem à Vice-Legato impetrare lustrandi partem aliquam Occitaniam. Rectà adivi Monpessulum, cujus Antistiti Lutetiæ sponderam, me aliquot dierum moram ea in Urbe facturum, & in celebri etiam ejus Villa Verune nuncupata, cujus amœnitatem ut ille mihi declararet, affirmabat, *Verumum*, seu perpetuum, ea voce significari. Integram itaque hebdomadam apud ipsum transegi. In ejus Bibliotheca innumeræ prorsus mihi sese obtulerunt Collectiones manuscriptæ de Occitaniam Provinciam rebus, quarum copiam quum admirarer, Præsul, qui ibi aderat, occasionem inde sumebat mihi suaviter exprobandi, quod Parisiis ipsi aliquando dixeram, me valde vereri, ne quæ de sua ille Bibliotheca prædicabat, ad Vasconicam jactationem accederent. Eodem suadente Narbonam properavi, quòd cœli serenitas nihil remitteret. Mirum illud opus Ludovici XIV. quo *gemino fecit commercia mundo*, Biterensis Urbs spectandum mihi

præbuit, nam ut Regius Canalis eam allueret, potius quam Narbonam, Carcassonam, & Tolosam, Riquetus ejusdem opifex, Biterrensis, effecit. Narbonam adveniens, eò jucundius Urbem illam contemplatus sum, quòd plura de ejus historia legeram in Tomo XII. Collectionum P. Estiennot extantium in Bibliotheca San Germanensi, & præterea in Volumine Conciliorum Narbonensium typis edito Parisiis anno 1668. à Stephano Baluzio. Tolosam usque progredi cupiebam, at Salviati literis reditum meum Avenionem urgentibus iter convertens, in urbibus Agathensi, ac Nemausensi paulum substiti, in illa, quòd ejus Episcopus me humanissimè invitasset, in hac verò, quòd ejusdem Antiquitates, de quibus aliqua jam legeram in lucubrationibus Jacobi Grasserii, & Gaillardii Guirani minimè à me negligendæ viderentur. Eandem Civitatem valde præterea mihi commendabat memoria Flecherii Episcopi, qui ante tres annos obierat. In ea Occitaniam parte, quam percurri, celebre admodum Monasterium Anianense, cujus regnante Carolo M. auctor S. Benedictus filius Comitum Magalonensis.

Avenionem redux, statim à Salviato legendas accepi plures literas mihi inscriptas. Inter cæteras erant Cardinalis *D' Estrées*, in quibus de meo studio in evolvendis chartis Romanorum Pontificum, qui Avenione sederant, hæc inferuit: *Je vois bien que Vous emporterez tous ces titres la, comme Vous nous estes allé enlever les archives de toutes les Abbayes du Royaume.* Quò diuturnior fuit mea in Avenionensi urbe commoratio, eò citius me expedire curavi à Provinciam, quam mox ingressus sum, finibus, unde propositum mihi fuerat in Liguriam navigare. Arelatem primò adivi, deinde Aquas-fextias, Massiliam, Tolonum, Forum-Julii, ac tandem Lerinum, me prosequentibus ubique ferè Parisiensem amicorum literis. In Arelatensi urbe hospitio me excepit *Jacobus de Janson* Archiepiscopus, isq; aliquot Viris doctis ad se accersitis, eos ipsos comites mihi dedit in lustrandis Arelatensibus Antiquitatibus, & Monasticis pariter ædibus Coenobitarum S. Petri in Monte Majori. Æquè hospitem me suum esse voluit *Carolus de Luc* Archiepiscopus tunc Aquifextiensis. Ea in Urbe Bibliotheca

Ludo-

Ludovici Thomasini de Mazagues, in quam librorum etiam Nicolai Peirefcii ingens supellex confluerat, mihi admirationi fuit. De Antonii Pagii laboribus plura sciscitatus sum inter prandendum cum Præsule, qui ægrè tulit Franciscum illius nepotem, cujus operâ in studiis suis valde usus fuerat idem Antonius, ab urbe Aquisfextiensi id temporis abesse; nam præfens desiderio meo satisfacere valuisset, præsertim quod spectat ad Epistolicum commercium inter ipsum Antonium, & Abbatem de *Longue-rue*, quod iste Parisiis mihi frequentissimè commemorabat. Massiliæ in Abbatia S. Victoris hospitium cepi. In Forojulienensi civitate apud loci Episcopum, cum quo arctam me junxisse eo tempore necessitudinem satis declarat Epistola Latino idiomate exarata, quam ei dedi ante binos circiter annos. Ipse per annos triginta, qui ab ejus necessitudinis exordio usque in præfens tempus fluxerunt, adeò multas, adeò assiduas ad me literas scripsit, ut integro conflando volumini aptæ forent, si in lucem, eâ quidem dignissimè, ederentur.

Venetias indeque Romam se recipit.
Januam appuli mense Aprili desinente, indeque Venetias adeundi consilium cepi, antequam Romam commigrarem. Navigationi meæ ventus parum favit, quare ad locum, qui dicitur *Sestri di Levante*, adactus fui anchoram jacere, & in ea statione dies aliquot immorari. Diuturnioris ibidem moræ impatiens, potius quam Liburnum maritimo itinere tentare, terrestri decrevi Parmam, superato Pontremulo, descendere, ac postea Rhegium Lepidi appetere, ex eo Mantuam, deinde Ferrariam, tandem Venetias. Tres menses partim Venetiis, partim Patavii consumpsi, quibus elapsis Romanum iter suscipiens, Florentiam rectà contendi, eaque in Urbe binas hebdomadas substiti, nonnullos etiam dies Aretii, atque Perusii, unde Romam ingressus duntaxat medio mense Decembri, Gallicum iter absolvi.

Atque his verbis Eminentissimus Cardinalis QUIRINUS literarias suas peregrinationes enarrat; quas cum charissimo atque amantissimo Fratre in longinquas regiones, usque ad divisos penitus toto orbe Britannos, non animi, non vanæ curiositatis, sed folius eruditionis causâ suscepit; in quibus pro virili parte curavit, ut vi-

ros quotquot celebrior doctrinæ fama commendat, nancisceretur, adiret, fruereturque ipsorum congressu atque colloquiis, Academias inviseret, Bibliothecas lustraret, Musea pervaderet, ac proinde nihil sibi utilitatis, quæ maxima ex hujusmodi peregrinationibus percipi potest, pro vastissimi ac perspicacissimi ingenii sui capacitate deperiret.

Itinera etiam magnam partem Literaria sunt, quæ Em. Cardinalis ante hisce proximè elapsis in Bavariam, Helvetiam, Sueviam &c. instituit, quorumque narrationem ipse in suis Epistolis typo vulgatis textit. Quoniam verò nonnullos admiratio subit, quòd Purpuratus Princeps ea itinera nullo ambitioso cinctus comitatu, conficere solitus sit, ejus sui instituti rationem reddit in Epistola ad V. C. *Jo. Jac. Breitingerum* Linguae Græcæ apud Turicenses Professore his verbis: „ Quoniam intellexisse Te affirmas, me multum abesse à persuasione, ut quidquam putem decedere dignitati meæ, si reddidit, in literario calle terendo comites mihi adscriberem inferioris, ut ipse loqueris, subfelli homines; pro certo habeas velim, me tumorem hujusmodi, ceu vanam superstitionem, prorsus averfari. Nam hæc contra menti meæ sedet sententia, quantumvis præclara sit dignitas, quam geras, magnoperè ad eam augendam, perfruendamque conducere junctam cum præstantibus ingeniiis societatem, eamque consuetudinem, unde ipsis Ovidianum illud aptare valeas:

*Nos fora viderunt, pariter nos porticus omnis,
Nos via, nos junctis curva theatra locis.*

„ Vix crederes in quantam admirationem me traxerit, quod jam diu legi in Pauli Jovii Elogiis de Cardinale Bessarione: *Habitabat (en illius verba) sub Quirinali ad Sanctos Apostolos; deducebatur autem manè in Vaticanum, non ex culto quidem, & numerofo, sed uno virtutis nomine decoro comitatu, quandoquidem præclara Græcæ, Latinæque linguae lumina peregrinorum requisita oculis, circa eum in triviis omnium digito monstrantur. In his enim sæpius conspecti sunt Trapezuntius, Gaza, Argropyllus, Plethon, Philolphus, Blondus, Leonardus, Poggius, Valla Sipontinus, Campanus, Platina, Domitius, nullo ævo perituri.* Hæc Em. Cardinalis,

Iter ejus per Germaniam an. 1748.

Suæ modestiæ rationem

nalis, quæ dum attentius relego, magna me admiratio subit contemplantem mores illius, ac nostrorum Antistitum. Ex his enim plerosque videas, qui solo luxu plausum captantes, de cetero ita sunt comparati, ut nescias, an Literas & Literatos flocci facere, & fruges consumere, magis honori; an Virtuti & Doctrinæ deditos esse, magis dedecori, sibi ducant.

At verò tam frugalem se præbuit Purpuratus noster in iis, quæ cultum proprium, mensam & suppellectilem respiciunt, ut omnes planè mirarentur ex animo tanti Principis tot honoribus, divitiis, dignitatibus ac scientiis aucti, nunquam excidisse propositum illud spontaneæ paupertatis, quam vovit Deo, cum inter Casinenses Monachos nomen dedit. Imitari nempe visus est Quirinus Scipionem Africanum, de quo Seneca admirandus hæc commemorat Epist. 87. *O quantum erat seculi decus, Imperatorem triumphalem* (Em. S. R. E. Cardinalem) censorium, & (quod super omnia hæc est) *Catonem, uno caballo esse contentum, & ne toto quidem! partem enim sarcinæ ab utroque latere dependentes occupabant.*

Verùm tenui licet apparatu uteretur sibi admodum parcus, sua tamen eo liberalius ubique effudit munera, passimque in locis, quæ adiit, Mag-

nanimi statuit monumenta perennia cordis. Ac cum primis Cœnobiiis *Etanensi, Wessofontano, Campidonensi* & aliis pluribus piè beneficium se præbuit, atque etiam sustentandis Missionibus sacris in ditione Rhætica, Hanoverana, Pomerana, Salisburgensi munificè opes impendit, & usque rigentis ad *Boreæ* populos manum liberalem porrexit, Berolini scilicet, ubi cum à fundamentis ædificaretur Romani ritus Ecclesia ære ab Episcopis & Principibus Catholicis collato, Eminentissimus noster non solum supra cæteros enituit, verùm etiam illic transmisit Venetiis elaborata marmorea simulacra imaginem exprimentia Redivivi Reparatoris nostri, qui sub olitoris specie Divæ Mariæ Magdalene apparuit. Hanc Em. Purpurati liberalitatem & munificentiam propè divinam, ut seræ posteritati commendarent Germani, varia erexere monumenta ejus memoriæ sacra, è quibus unum & alterum, ut de veritate magis constet, afferre libet in medium. Ita enim habet inscriptio Statuæ Berolinensi templo illatæ: *Donarium Marmoreum ornandæ aræ Berolinensis Catholicorum Templi Venetiis transmissum anno Jubil. MDCCL.*

Binæ apud Wessofontanos inscriptiones hæc expriment. *Prima:*

EVERGETÆ MUNIFICENTISSIMO
ANG. M. S. R. E. BIBL. CARD. QUIRINO EP. BRIX.
DE ORDINE S. BENEDICTI
ET CONGREGATIONE BAVARICA
QUAM PERTRANSIENS BENEFACIENDO,
ABSENS TUENDO ET COMMENDANDO,
ÆTERNUM SIBI DEVINXIT,
IMMORTALITER MERITO,
GRATI ANIMI MONUMENTUM STATUUNT
BEDA ABBAS WESSOFONTANUS PRÆSES
ET CONGREGATIO UNIVERSA
M D C C L I.

Altera:

PROTECTORI SUO POTENTISSIMO
OB IMMACULATÆ MATRIS ARAM
PERACTO IN EA SACRIFICIO
HONORATAM,
ET PRETIOSA EX ARGENTO LAMPADE
ILLUSTRATAM,
DIUTURNAM A DEO FELICITATEM
GRATA PRECATUR
SODALITAS EJUSD. IMMAC. MATRIS
WESSOFONTANA
M D C C L I.

Plura

Statua
SS. P. Be-
nedicti
cum reli-
quiis
Wessof-
fontum
missa
1753.

Plura sunt ejusmodi per Germaniam monumenta, quæ Eminentissimi Cardinalis QUIRINI honoribus & meritis sacra ad immortalem gloriosissimi ejus Nominis famam in posterorum animis firmandam faciunt; sed iis omiſſis, illud duntaxat addam, Ipsum nempe *Emin. Purpuratum* nuper elegantissimam statuam unà cum acclusa insigni particula ex brachio SS. mi P. N. BENEDICTI ad Wessonis Fontes submisisse, ac loci incolas in spem adduxisse, fore ut ad imminentem millenarii illius Ecclesiæ seculi gloriosam festivitatem invitatus, novum iter in Germaniam adornaret; Quocirca & ego vota interponebam mea, & Musæ mecum concinentes:

Magne QUIRINE Pater! Musarum summe Sacerdos!

*Unguibus à teneris, sacris qui Pallados aris
Usque modò assistis, castisque laboribus instans,
Orbem doctrinis, Urbem virtutibus imple,
Phœbe veni! nostras placidissimus hospes in oras,
Nec pigeat gelido torpentia membra sub axe
Visere, & illustres radios infundere tetrīs
Pæboribus, nostrisque favens da gaudia curis,
Et quas sentit Arabs, & quas Gangetica tellus
Exhalat nebulas, splendoris luce repelle!*

*Ipsi TE Fontes Wessonis, TE Ilarus amnis,
TE nemus & campus, TE mons Parnassus, &
ipse*

*Plaudentes Musæ lato TE corde salutant:
Huc Pater! huc Princeps! huc nostri gloria
Pindi!*

Huc propera, & magnos placeat celebrare triumphos,

*Ac nostris monstrare viam, quæ sit properandum,
Ad sedem Virtutis, & ad Virtutis honores.*

Verùm quominus iter illud perficeret, variæ obstiterunt causæ, quas ipse prolixius enarrat in quadam ad R. mum D. Bedam Abb. Wessofontanum Congr. Bavaricæ Præsidentem epistolâ Brixie impressa die xv. Sept. 1753. hoc exordio: *Quo flagrantius optabam hoc ipso Septembri mense, qui modò excurrit, Wessofontanum Cœnobium vestrum invisere, ut præsens adesset sacris celebritatibus ibidem duplici ex causa peragendis. . . eo gravius fero hodiernam tempestatem obstare, ne votis vestris, & unà simul desiderio meo satisficiam. Concurrunt siquidem vestræ illæ celebritates eo tempore, quo mihi minimè fas est Brixiam meam deserere ob Nativitatis Ædium Collegii mei Ecclesiastici binis hisce autumnalibus mensibus celebranda, quæque profectò fausto omine carere censerem, quoties Clericalis tyrocini in eo Collegio instituendi primum experimentum absque me spectatore & moderatore caperetur. . . . Addebat, P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

Italo homini quindena jam lustra numeranti Germanicum iter minimè, statim ac autumnus discesserit, convenire. Denique iter ad ædes Eutachio sacras, quod ipse versiculis describit, se multò hilarius repetere insinuat, nempe avidus

Crescentem segetem morati visere Cleri.

*Hic amat magnos potius triumphos;
Hic amat dici Pater atque Princeps.*

§. VII.

Itinera Literaria Edmundi Martene & Ursini Durand.

FRatrum Sanmarthorum eruditum Opus, *Gallia Christiana* nuncupatum, anno 1656. publicam lucem aspexerat. Subinde verò viri docti adverterunt, non pauca addenda esse, atque ad incudem revocanda, uti palàm fit ex pluribus veteribus monumentis, post editum hunc librum in lucem prolatis. Unde cura novæ editionis animum Eminentissimi Cardinalis Noalii sollicitare cepit. Circumspicienti autem, cujus Atlantis humeris onus vix non Ætnâ gravius imponderet, unus omnium eisdem cum dignitate sustinendo aptissimus visus est *Dionysius* etiam *Sanmarthanus*, & *Gentilis*, è Congregatione S. Mauri Presbyter doctissimus. Is proinde hortatu Noalii, atque aliorum Gallicæ Præfulum ad hoc opus sub annum 1706. accessit, quod quatuor post annis jussu etiam illustrissimi amplissimique Cleri Gallicani in comitiis anno 1710. congregati prosequi coactus est. Nequid verò in re tanti momenti à Dionysio videretur omisissum, jam antea Superiores Congregationis S. Mauri è suis Religiosis viros cum doctrina tum eruditione insignes delegerant, qui suscepto itinere literario iterùm atque iterùm per vastissimum Galliarum regnum ecclesiarum & monasteriorum tabularia scrutarentur; ad gazas nempe literarias eruendas, sine quarum novis suppetiis *Gallia Christiana*, vastum atque immensum opus, cum existimatione atque dignitate non Editoris modò, sed totius etiam San-Maurianæ Congregationis recudi non posse optime noverant. Præ cæteris in Capitulo Generali anno 1708. in Majori Monasterio celebrato ad arduam hanc obeundam provinciam delectus fuit Cl. Dominus *Edmundus Martene*, insignis antiquarius, multisque libris

K k k

in

in comunem Ecclesiae & rei literariae utilitatem editis nemini eruditorum ignotus.

Itineri se committit Junii xi. A. 1708. Erat mensis Junii dies undecima, sancto Barnabae sacra, cum itineri se commisit, in quo strenue obeundo usque ad Servatoris Festa Natalitia fuit; quae cum pro foribus essent, ad suos rediit. Paucis post diebus cum ineunte novo anno hyems longè asperimo frigore saevire coepit, adeo ut viae clausae essent, multaeque pecudes non solum ruri, sed mortales etiam domi enecarentur. Interea Cl. Martene admonitus fuit, ut post Pascha itineri se denuo accingens amplissimi regni sedes quae episcopales quae abbatiales perlustraret. Quod itineris verò molestias facilius toleraret, citiusque finem illi imponeret, potestas ei à Superioribus facta est, quem vellet, comitem ac laboris socium deligendi. Oculos ille continuo in D. Ursinum Durand conjecit, qui praecipuo quodam naturae munere ad hanc spartam ei natus videbatur. Praeterquam enim, quod esset vir eximia virtute nec minori ingenii perspicacia, utebatur etiam integra & firma valetudine, quae ad tot loca adeunda, totque studiorum labores exantlandos praepriis necessaria erat. Nec quisquam etiam in eo vel congressum, vel facilitatem sermonis & humanitatis desideravit, quae praecipuae tamen in itineris socio ducendae sunt dotes.

Ambo laborum patientes prope centum Episcopatus & Abbatias perlustrant. Ambo igitur mense Aprili anno 1709. iter ingressi prope centum Episcopatus, & octingentas Abbatias adiverunt, quod, quidquid ad Galliam Christianam, cujus nova editio in Congregatione S. Mauri adornari coeperat, conferre posset, ex tabulariis, archivis, atque Bibliothecis studiosè colligerent. Et verò magno animi solatio eis fuit, quod per plerosque Superiores licuerit, messem in agris facere, qui à colonis suis negligi potius, quam culturam meliores reddi videbantur. Nec manuscripta pulvere non tam conspersa quam obsita, nec librorum tituli à tineis corrossi, nec tabularia perturbata & confusa eos absterruerunt, quod minus iis omnibus cum excutiendis tum evolvendis indefessò labore insudarint. Sic Bituricis, cum in sanctae Capellae Bibliotheca perlustrandi manuscriptos Codices facultas ipsis facta fuisset, eos in statu planè miserabili repperunt. Quaestor Capituli, cui clavis ad locum

Bituricensis Bibliotheca in statu misero.

commissa fuerat, ex eo Gallinarium fecerat; & cum libri pluteis impositi partim aperti essent, gens gallinacea sordibus foedum in modum illos oppleverat. Ubi verò nihilominus eodem manu versare coeperant, en! Abbas Desjars, Bibliothecae Praefectus, ad Antiquarios nostros ingreditur. Visi rei indignitate, non ipse minus, atque Dominus Martene stomachari coepit; cui tamen, postquam & locum & libros continuo purgari jusserat, fidem dedit, se codices Bibliopegæ traditurum, qui ejus operam habituri opus essent.

Ingentes labores, & perquam ardua difficultates viatoribus nostris subeundae erant, quas tamen tum ardens desiderium de Republica literaria benè merendi, tum spes non dubia, Ecclesiae Catholicae rem fructuosam praestandi, multum mitigavit. Quae magnitudo ac difficultas operis caeteros remorari solet, nostros non tantum retardavit, sed calcaria etiam eis addidit. Omnibus verò lætitiis inceserunt, cum ferè trecentos Episcopos, qui & Claudii Roberti, & Samarthanorum notitiam fugerant, in apertum prodixerunt: cum plusquam bis mille instrumenta, quae ad fidem faciendam Galliae Christianae inferenda essent, è tenebris eruerunt: cum multa alia monumenta, quibus Novum Thesaurum Anecdotorum conderent, post sex annorum laboriosum ite: secum domum reportarunt. Strenuos homines, & nunquam cessantes! quibus labor quieti, & quies labori est; quibus jucunda industria est, odiosa cessatio.

„Post editos verò in lucem quinque Anecdotorum tomos, coeperamus (sunt verba ipsius Cl. D. Martene (n), alterum suum enarrantis Iter literarium) animum ad spem aliquam quietis erigere, & quidvis aliud, quam literarium iter meditabamur. Quod Augustinus olim * Nebridio, id nobis ipsi quoque dictitabamus: *Profectiones, quas quietas & faciles habere nequeas, per totam cogitare vitam, non est hominis de illa una ultima, quae mors vocatur, cogitantis, de qua vel sola intelligis esse cogitandum.* Itaque certum erat, totos nos redde- re solitudini, cujus in portum tandem recepti, respiraremus à studio- rum labore, & si quae eramus peregrinando passi damna pietatis, ea religiosae vitae exercitationibus, oratione, silen-

Magnos subeunt labores, non sine fructu.

Quietis & solitudini se redde- re volunt.

* Ep. 10. n. 2.

Aliud iter suscipere jubentur. silentio, Scripturarum sanctarum lectione sarciremus. At ecce! cum hac destinamus animò, ignotos nos, & nihil tale cogitantes, accersit Illustrissimus Galliae Cancellarius, hortaturque in frequenti eruditorum coetu, nostram ut operam accomodemus ad eam, quam adornari vehementer optabat, Scriptorum historiae Francorum editionem. Illam quidem summis jam impensis & laboribus procuraverat vir de patria, deque literis insigniter meritus, Andreas Chesnius; at eandem, ajebant, quod verum est, maximam sui parte augeri posse, aptiorique ordine disponi; rariorem praeterea esse, distractis jam pridem ejus exemplaribus, quovis ut pretio comparari vix queat. Vicit nos, ut ait de se è veteribus non nemo, non tam praestandi, quod exigebatur, fiducia, quam negandi verecundia. Enitendum saltem esse duximus, ut amplissimi viri votis faceremus satis; & opus dignum Galliam, dignum Cancellario Gallicanae rei studiosissimò, si nulla alia re, certè quanta maxima liceret monumentorum, promoveremus.

Quò iter instituatur, dubii haerent.

Invitantur in Hispaniam

gravissimis ex causis,

„Ante omnia visum est, non Gallicanas modò Bibliothecas revolvi, sed iter etiam ad nationes exteras, quae Francorum praesertim Regibus olim paruerant, suscipi oportere. At verò quò primum flectendum iter, quae praeter caeteris adeundae gentes, non parum animo & cogitatione suspensi exploravimus. Jam diu erat, cum nos ad visendos Hispaniae codices manuscriptos invitaverat Illustrissimus Josephus de Tavernier, tunc Canonicus Barcinonensis, nunc verò dignissimus Ecclesiae Gerundensis Episcopus, qui pro sua in omnes humanitate, sed in nos praesertim benevolentia singulari, studiis nostris, quantum licuit, favere non destitit. Nec deerant sanè gravissimae rationes, quibus ad id potissimum impelleremur. Neglectas quippe ajebant, paucisque pervias haecenus Hispaniae Bibliothecas, in quibus plura laterent antiquitatis monumenta, quae nimis diu pulvere obsita excitare, ac publicam in lucem emittere operae pretium esset. Praevaluisse insuper olim apud Hispanos Regum Francorum auctoritatem, adeo ut à Caroli Magni tempore, & deinceps publica instrumenta omnia ac diplomata annotato regni Regum nostrorum anno conficerentur. Sed aliò nos revocabant alia,

nec minoris ponderis rationum modesta. Satius quippe videbatur, illas eos evolventes perlustrandas esse regiones, quae merito possunt appellari Francicae Gentis incunabula, uberioris ibi messis spem affore, ubi natum Francicum nomen: illas provincias inprimis percurrendas, quas olim incolere Reges nostri, ubi & nominatissimas aedes habebant, atque amplissima fundarunt, dotaruntque monasteria, quae certè, uti nemo nescit, ob eam causam tanquam regia quaedam palatia possunt existimari.

„Annuntibus itaque publicis in comitiis Superioribus nostris, sumtus itineri, equos & necessaria omnia suppeditante recolendae memoriae Reverendissimo Patre Domino Carolo de L'Hostallerie, Congregationis nostrae tum temporis Praeposito Generali, viro cum pietate & prudentia, tum maximò rerum usu, sed & propensione praesertim in literatos spectatissimo, Fratrum nostrorum muniti precibus, itineri nos commisimus, Belgium, Ardennam, & Marcas Germanicas penetravimus, nec irrito profusus labore. Nam licet continuis bellorum motibus attritae desolatæque essent illae provinciae, tantam paucis mensibus collegimus diplomatum regionum messem, ut immensam in molem excreveret. Horum partem maximam suppeditavit venerandae antiquitatis chartarium Prumiense, quod ferè integrum exscripsimus; Trevirense S. Maximini, Epternacense S. Wilibrodii, Valciodorense, ut interim Sileamus Stabulense, ex quo eruimus praecipua Sigeberti, Hilderici, Dagoberti, Clodovæi, & Childerici Regum primae stirpis; Caroli Magni, Ludovici Pii, filiorumque ejus, Caroli Crassii &c. adeo ut Archivorum in tota, quam latè patet, Gallia vix reperies instrumentorum copia aut nobilitate praestantius. His accessere è variis Bibliothecis Annales antiqui, Regum capitularia nondum edita, sacrarum aedium ab ipsis erectarum chronica varia, virorum insignium cujuscunque aetatis epistolarum magna congeries, quas inter non infimum tenent locum Wibaldi Abbatis Stabulensis & Corbeiensis, quatuor Imperatorum ministri, epistolae numero CCCCXL, quas cum antiquis Stabulensis monasterii monumentis ex veteri codice, ipsius Wibaldi aetate exarato, summa cum fide descriptas, nobiscum com-

In Germaniam proficiscuntur.

Preciosa ex Archivis & Bibliothecis rei literariae monumenta eruunt.

municavit Reverendissimus & Amplissimus ejusdem Imperialis Monasterii Prior. Sed & integrum Alexandri Papæ III. registram pro Remensi provincia, ex quo quingentas & amplius epistolas eruiamus, accepimus ex insigni monasterio S. Vedasti Atrebatensis.

Concilia,
Statuta,
& alia anecdota.

„ Multa subinde occurrerunt rerum ecclesiasticarum præclara monumenta, Concilia scilicet; Statuta Synodalia, Monastica Constitutiones, inediti SS. Patrum aliorumque Scriptorum antiqui tractatus, quæ omnia æquè collegimus, hortantibus viris eruditissimis, qui optimè noverrant thesaurum nostrum Anecdotorum hoc ferè modo, & quasi aliud agentibus nobis, coaluisse: immò invitantibus illustrissimis, quos visitavimus, monasteriorum Prælati, qui non omnem modò humanitatem nobis exhibuere, sed & difficultatibus ipsis, quæ nos ab improbo labore deterrere potuissent, occurrentes, codices manuscriptos quantivis essent pretii, si continuò exscribi vix possent, aut peritis commendarunt scriptoribus, aut certè Parisios usque transmiserunt, pro temporis opportunitate reddendos. Quà in re

Eorum conatibus favent Abbates &c.

nos sanè mirum in modum devinxere Amplissimi Abbates Trevirensis S. Maximini, Himerodensis B. Mariæ, Andaginensis S. Huberti, Leodiensis S. Laurentii, Tornacensis S. Martini, nec non Reverendissimi monasteriorum Præpositi Atrebatensis S. Vedasti, Elnonensis S. Amandi, Aquicinctensis S. Salvatoris, Marchianensis S. Rictrudis, ac Clarissimi apud Leodios Viri Domini de *Craffier* & de *Louvreu*, quorum officia non semel experti sumus.

Cur interiores Germaniæ partes non peragrarent.

„ Longè plura nos collecturos fuisse vetera monumenta haud dubitamus, si interiores Germaniæ partes penetrassemus, Fuldam præsertim, Francofurtum, & Maguntiam, Ratisponam, aliasque celeberrimas civitates, in quibus, si quid hætenus insignè conspicitur, hoc Carolus M. filiusque ejus, Ludovicus, Lotharius, aliique successores condiderunt, refecerunt, exornarunt. Neque de fuere, qui nos & literis & precibus urgerent, ut ultra progredieremur; atque imprimis Celsissimus Corbeie Princeps, qui nos apud se diutius detinere gestiebat. At provinciam illam obeundæ Germaniæ jam præceperat in se amicus ac sodalis no-

ster R. P. *Bernardus Pez*, sacri Mellicensis Monasterii in Austria Asceta doctissimus, minimèq; decebat nos extraneos, alienam in messem falcem immittere. Præterea instabat hyems iter facientibus studiisque operam navantibus non satis commoda. Reversis in Galliam nova nobis apparuit rerum facies, neque de editione Scriptorum Historiæ Francicæ amplius esse cogitandum deprehendimus. Cum ergo nulla jam spes affulgeret, operis tam prosperè incepti ad præstitutum perducendi finem, visum est operæ pretium, quidquid veterum id genus monumentorum collegeramus, literariæ reipublicæ totum consignare; ut ne diversas in partes, quod vulgò fit, distraherentur; eoque consilio novam hanc veterum scriptorum monumentorum, historicorum, dogmaticorum, moralium collectionem adornavimus. „ Hujus porrò sui per Germaniam Itineris singularia diductiùs exponit *Martene* in speciali opere Parisiis A. 1724. edito hoc tit. *Voyage litteraire de deux Religieux Benedictins de la Congregation de Saint Maur*.

Revertuntur in Galliam, ubi novam Scriptorum veterum collectionem adornant.

§. VIII.

Itinera Literaria Cll. PP. Peziorum, Fratrum Germanorum Bernardi & Hieronymi.

Bibliotheca *Benedictina* opus est illustre diu meritoque desideratum. Arduam ejus conscribendam provinciam cum in se suscepisset V. C. *Bernardus Pez*, continuò intellexit, eo munere se nequiquam feliciter defuncturum esse, nisi institutò in monasteria, etiam longiùs diffita, itinere, lustratisque eorundem Bibliothecis, & manuscriptis codicibus coràm inspectis, quid in rem suam verti posset, videret. Periculum primum fecit in Vindobonensibus propiusque Mellicio adfatis Collegiis ac Monasteriis, quorum Bibliothecas non sine fructu inspexit. Præcipuæ fuerunt B. M. V. Scotorum, S. Dorotheæ, Tirnsteinensis. Ex iis operas eruditæ eduxit, quas suis in observationibus passim dilaudat. Mox germanum fratrem, Hieronymum, adjunxit, qui Austriacorum Scriptorum causâ ageret, quod ipse Bibliothecæ *Benedictinæ*, & aliorum Monumentorum Ecclesiasticorum gratiâ sibi

Austriæ monasteria perlustrant.

sibi agendum putavit. Novum iter literarium ingressi sunt anno hujus seculi decimo quinto, in quo tamen non nisi Superioris Austriæ celeberrimæ Bibliothecas in Monasteriis ac Collegiis *Seittenstadiensi*, *Garstensi* propè *Stiram*, *Glnicensi*, *Florianensi*, *Cremisaniensi*, *Lambacensi*, & *Monte Pomario* perlustrarunt. Proximo dein anno instructiora veteris literaturæ reliquiis Austriæ Inferioris Monasteria perscrutati sunt, *Claustro-Neoburgense*, *Murbacense*, *Sanctæ Crucis*, *Mariæcellense*, *Campillienense*, *Gottwicense*, *Zwetlense*, & *Altenburgense*, excussis ubique veteribus manû exaratis codicibus, eâ animi contentione, & intrepido studio, ut Fratres nullis itinerum molestiis dubiisque viarum erroribus, nec vitæ denique ipsius discrimine, quale secundo Danubio proficiscentes propè *Tulnam* atrocissima tempestate coorta adierunt, à proposito se dimoveri passi sint.

Iter Bajoricum & Suevicum arripiunt.

Interea domum reduces, cum vires maximâ laborum contentione detritas autumnis ac hyemis quiete nonnihil recuperassent, de itinere Bajorico, Suevicòq; seriò cogitare ceperunt: demùmque rebus necessariis comparatis die tertia Maji an. 1717. id reapse aggressi sunt, non alius cupiam rei, nisi veterum codicum cupidi aut studiosi. *Lambaci* præter MS. tos codices circiter 400. novam Reverendissimi ejus loci Antistitis Maximiliani, studii antiquarii cupientissimi, Bibliothecam optimis omnium generum libris ditatam in *Lunelaci* antiquissimo nostri Ordinis cœnobio in duplicem admissi fuerunt Bibliothecam, veterem & novam: in hac libri typis vulgati, in illa plerique Codices manû exarati asservantur; plerique partim nono & decimo, partim undecimo & duodecimo, & sequentibus seculis studiosè collecti fuerunt, ex quibus multa singularia in sua adversaria intulerunt. Integro octiduo inter *Lunelacenses* codices exacto, *Salisburgum* ad D. Petri Abbatiam contenderunt, quam præter spem divitem veterum chartarum & librorum invenerunt, secus ac *Joannes Mabillonius* in Itinere Germanico affirmaverat, cujus oculis tum pleraque monumentorum veterum, mandatò Celsissimi Principis & Archiepiscopi, esse subducta, amici nostris retulerunt. Ad Archiepiscopalem Bibliothecam visendam

Lambacensem,

Lunelacensem,

Sant-Petrensem Salisburgi,

& Archiepiscopalem,

Pezius nihil minus expectantes, jussu Celsissimi & Reverendissimi Principis & Archiepiscopi, Prænobilis ac Excellens Dominus *Lospichlerus* pater, ejusdem Archiater, invitavit.

Salisburgo digressi ad *Seonense* pri- Deinde mùm, tum *Attilense*, ac postea *Ro-* Seonen-
tense monasterium delati sunt, cujus-
tilensem, At-
postremi Bibliotheca inter alia codi-
tilensem, Rothen-
cem mille annorum servat, qui *Apu-* sem,
leii librum *Peribermennias* exhibet, &
Ciceronem de amicitia. Triduum hic
excutiendæ Bibliothecæ dederunt,
quo R. P. *Wolfgangus* Supprior &
Bibliothecarius, vir totus ex mode-
stia & religione factus, ad eorum stu-
dia semper præstò erat. Relictâ Rotâ
ad Canoniam *Beyhartingensem* Ord.
S. Aug. quinque circiter horarum iter
contulerunt, in quo Bibliotheca pro
loco sat instructa, & accuratè atque
concinnè ordinata. Rogatus à no-
stris A. R. D. Decanus, vir insignis
& doctus, quò centum & octo volu-
mina, quæ quendam hujus loci Ca-
nonicum suâ unius manû ab an. 1418.
exarasse *Antonius Guilielmus Ertel* in
Atlante Bavarico scribit, devenissent,
respondit, diligentissimi hujus libra-
rii nullam penitus memoriam, aut
vestigium apud suos extare. In Ca-
& alias
nonia *Weyarnensi* ejusdem Ordinis Bibli-
othecas
à Reverendissimo Domino Præposito
theças
ea cum humanitate accepti, & biduo
excuciu-
habiti, quâ majori vix possent. Bib-
liothecæ aditum urgentibus nullus
patuit, fortasse propterea, quòd no-
vissimo incendio aut conflagrârunt li-
bri, aut ob novam eamque peregre-
giam Canonice structuram in ejusmo-
di tantisper locum translati sint, in
quo non sine gravissimo incommodo
evolvi possent. Ex *Weyarna* perve-
nerunt *Tegurinum*, veteribus *Tegri-* Tegen-
seenlis
see, amplissimum, olim Regium, & MSS. Co-
nunc totius Bajoriæ vulgò princeps
dicibus
monasterium, à prima origine mona-
referta.
sticæ disciplinæ famâ claruit, aluit-
que viros maximis etiam Principibus
& Pontificibus eò nomine charissi-
mos. Bibliotheca mille ferè MS. Co-
dicibus, aliquando sat egregiis su-
perbit, inter quos codicis *Theodo-*
siani Libros VIII. à mille propè annis ex-
aratos meritò referas. Eorum lustro
per integros decem dies institerunt.
Quibus peractis, iter versus Monaste-
Biblio-
rium *Benedictoburanum* ingressi, theca Be-
tantâ humanitate, quanta potest esse nedo-
maxima, in eodem suscepti fuerunt, *Burana*
Burana
Facta liberrima Bibliothecæ visitandæ insignis.
potè-

potestate, non segniter eâ usi fuerunt, maximè quod Bibliothecæ Benedicto-
buranæ Codices nequaquam proleta-
rii sint, sed cum totius Bavariæ, ac
fortè etiam Germaniæ præstantissimis
conferri possint. In monasterio Bern-
riedensi amœbæas B. Herluçæ ac
Dietmudis epistolas inveniendi spes
eos fefellit.

Wess-
fontana,

Unde profecti per Pollingam in
splendidissimæ structuræ Monasterio
Wessfontano Ord. S. B. advenerunt.
Commodum ex Parochia Vilgerzho-
fensi evocatus aderat *Thomas Aquinas Ehart*, pluribus libris, maximè
Sacris Bibliis Latino-Germanicis, in
lucem emissis, perquam celebris, quò,
& *Mauvo Luzio*, Novarum emenda-
tionumque Biblicarum Concordanti-
arum autore, præeuntibus, non pau-
cos Codices, præsertim Ludovici
Monachi, & Sanctimonialis Diet-
mudis, repererunt. Iis excussis in
Monasterium *Andecense* non ita pro-
cul dissitum discesserunt. Hujus loci
cœnobitæ, moribus & doctrinâ exi-
mii, non minori eos amore comple-
xi sunt, quàm desiderio dudum ex-
spectaverant. In manuscriptis codi-
cibus verò eruendis & excribendis
(nam ætas quædam propemodum
deleverat) magnoperè nostri desudâ-
runt, opem ferente *R. P. Benedicto Friepeis*, tunc Supprie, ad eorum
conatus literarios juvandos promptif-
simò. Reverendissimi verò Abbatis
Mauri, literatorum Mæcenatis exi-
mii, opera & patrocínio Electoralis
Bibliotheca Monachii nostris patuit.
Duplex hîc, ut in principe Biblio-
theca, Codicum MSS. genus, Græ-
corum scilicet & Latinorum. Nostri
in Latinos præcipuè intenti erant,
quos ad septingentos dinumerârunt,
recentiori manû magnam partem
exaratos.

Ande-
censis,Electora-
lis Mona-
chii,Frisin-
gensis,

Quamdiu Monachii egerunt, Re-
verendissimus Dominus Abbas An-
decensis, Mæcenas literatorum amp-
lissimus, in ædibus suis, quas ad
Cryptam vulgò nuncupant, hospiti-
um præbuit. Idem præstitit Frisingæ
R. P. Romanus Christmann, Benedi-
ctinus Garstenis, SS. Canonum in
Gymnasio Frisingensi Professor. Abe-
rat eo tempore à Monasterio suo,
egregiè, si quod aliud in Germania
est, ornato ordinatòque Reverendis-
simus Dominus Abbas Weichenste-
phenensis, *Ildephonsus*, Congregati-
onis Benedictino-Bavariæ Præses,
Præsul eximie doctus, visitandis in-

ferioris Bavariæ Monasteriis ex more
ac Patrum decreto intentus. Ve-
rùm à religiosissimis ejus filiis nullum
erga nostros humanitatis genus præ-
termisum est. In loci Bibliotheca
non plurimos quidem, sed bonæ no-
tæ, ac plerosque vetustos codices
deprehenderunt. Plures, ferè tre-
centi in Bibliotheca cathedralis Ec-
clesiæ, quorum quidam à mille an-
nis non procul absunt, jucundum
spectaculum nostris præbuerunt, ad-
eundi prius veniâ ab Illustrissimo Ca-
pitulo impetratâ, quòd ad Bibliothe-
cam non nisi per Archivum, imensâ
diplomatam & chartarum mole op-
pletum, iri possit.

Schyram Frisingâ vix advenerant,
cum illicò præsens adfuit *R. mus Do-
minus Benedictus*, Præsul doctrinâ
juxtâ ac vitæ integritate præcellens,
qui humanitate, pietate, ac doctissi-
mis sermonibus ipsò triduò nostros
recreavit. In Bibliothecam perducti
ad evolvenda *CONRADI, Monachi
Schyrensis*, decantata volumina po-
tissimam operam contulerunt. Præ-
ter omnem expectationem verò su-
pervenit *R. P. Josephus* Cœnobita Be-
nedito-Buranus, ab Illustrissimo Ba-
rone *de Unertl*, qui totius Bavariæ
rationes cum summæ prudentiæ lau-
de moderatur, ad nostros missus,
cum mandato, ut Monachium redi-
rent. Eum, addebat, magnoperè
dolere, quòd cum veterum Codicum
gratiâ omnem latè Bavariam decur-
rerent, ad se, in cujus potestate le-
ctiores Electoralis Bibliothecæ essent,
non invisissent. Itaque remenso iti-
nere, ut tanti viri favorem ne recu-
sarent, amicissimus eos *Josephus* hor-
tabatur. Verùm re collata, inita-
que virium oppidò jam afflictarum,
viæ quoque ac temporis ratione con-
sultius ipsis visum fuit, omisso Mo-
nacenſi reditû Augustam Vindelico-
rum contendere. Quod iter ingressi
in SS. Udalrici & Afræ inclyto mo-
nasterio humanissimè & excepti & ha-
biti fuerunt. In Bibliotheca præ cæ-
teris eminere ipsis visa sunt *CONRADI
Urspergensis Chronicon* seculo xv. scrip-
tum, Epistolarum Volumen ad *Vi-
tum Bild*, Acropolitanum Monachum,
à *Nicolao Ellenbogio*, Cœnobita Or-
toburano, *Conrado Peutingero*, Jo-
anne Cæsare Augustano, *Georgio
Spalatio*, *Joanne Occolampadio*,
Jona, & aliis scriptarum; alia Episto-
larum collatio ad *Carolus Stengelium*,
ex Cœnobita Udalricano Abbatem

Schyren-
sis Bibli-
otheca
Conradi
Philoso-
phi ope-
ribus de-
cantata.Augusta
Vindel.
pertin-
gunt.

Anhu-

Anhusanum, Gretseri, Raderi, Con-
stantini Cajetani, aliorum; *Geor-
gii Sinder*, vel *Sender*, Cœnobitæ
Udalricani Chronographia xi. volu-
minum ab O. C. ad an. 1540. cujus
tamen pars insignis res ab anno 1315.
usque ad an. 1440. complectens periit,
aliud fragmentum Ingolstadii editum
hoc titulo: *Relatio de ortu & pro-
gressu hæresum in Germania, præser-
tim verò Augustæ Vindelicorum, ex
antiquis Annalibus Ms. is cujusdam con-
temporanei fideliter conscripta, & nunc
publici juris facta anno 1654.* Licuit
etiam ipsis Bibliothecam Cathedralis
Ecclesiæ Augustanæ perscrutari. Su-
per sunt hîc loci centum septuaginta
novem codices, veteres plerique ac
probi, sed non perinde diligenter ser-
vati. Porrò ubi ex hac Bibliotheca
emerferunt, adfuit, qui ad Illustrissi-
mum Comitem de Wolkerstorph,
ejusdem Cathedralis Ecclesiæ Cano-
nicum & Scholasticum, lectulo affi-
xum, ipsos invitaret. Cui cum mo-
rem gefissent, ab eo Nicrini flore,
nullòque non humanitatis genere re-
creati fuerunt.

De reditu
cogitant
in Austri-
am.

Augustæ de reditu cogitare cœ-
perunt Fratres, & quamvis opulen-
tæ codicibus Bibliothecæ *Weingar-
tensis, Ottoburana, Augiensis* allice-
rent, amicus etiam ad pervolvendos
vetustissimos libros San-
Gallenses optimæ notæ invitaret,
receptui tamen cecinere, quòd volentibus ob-
staret afflictior quotidie valetudo,
fastidio primùm stomachi, dein etiam
capitis vertigine ex tot & tam gravi-
bus laboribus, ut pronum est crede-
re, exortis.

S. Erne-
rami Ra-
tisbonæ
Bibliothe-
cam,

Iter verò remensis nihil fermè oc-
currit, quod nosse virorum erudito-
rum admodum interfit. Ratisbonam
tamen ubi pervenerunt, quod reli-
quum virium erat, excutiendis no-
bilissimæ Monasterii Emmeramenſis
Bibliothecæ, plusquam mille Codi-
cibus consecrare statuerunt. Qua in
Urbe, præter splendidum S. Emme-
rami Monasterium, aliud quoque
est Ord. S. Benedicti Asceterium, sub
titulo *S. Jacobi Scotorum*, de quo
itinerantes nostri nihil protulerunt.
Inde verò digressi ad Superioris Quer-
cûs vulgò *Oberaltachense* monasterium
delati sunt, cujus Bibliotheca adhuc
ad quingentos quâ membranaceos,
quâ chartaceos Codices obtinet. In
Mettensi non nisi tres Codices inve-
nerunt, tametsi Cœnobium à *Caroli*

inde O-
beralta-
chensis &
Mettens-
sis,

M. ævo fundatum sit. Nec plura tùm In-
vetera monumenta in celeberrimo & ferioris
totius inferioris Bavariæ principe mo-
nasterio *Altabæ inferioris* deprehen-
derunt. Itaque cum nihil admodum
esset, in quo hîc animum manusque
utut fessas exercebant, ob Codicum
excidium, luctu pleni Pataviam de-
scenderunt, triduo S. Nicolai Can-
oniarum hospitio usi. Inde excursum
& fecerunt *Varnbacum* seu *Formbachium*,
quod admodum celebre Ordinis no-
stri Monasterium ad Oeni ripas est, vix
duabus horis Pataviâ dissitum. In Bib-
liotheca, cujus propè omnes Codi-
ces diversis cladibus & casibus periê-
re, notatu dignum existimârunt *Joan.
Lapilli* Presbyteri Pataviensis *Librum
de Scriptoribus Ecclesiasticis*. Atque
hoc erat Monasterium, cujus perluf-
tratione iter suum Bojoarium ob-
signârunt. Namque inde secundo
Oeno Patavium die xvii. Septembris
remeantes, mox in Austriam con-
tenderunt, die xxi. ad *Pontem Isidis*,
vulgò *Ipsium*, urbem patriam dela-
ti, ubi charissimam & honestissimam
matrem, quæ una parentum adhuc
supererat, salutârunt, ac tandem die
vigesima secunda non sine amplissi-
mis literariis manubiis ad Mellicense
monasterium reversi sunt.

&
Fornba-
censis
opes li-
terarias
lustrant,atque
Mellicum
repetunt.
22. 7bris.

Cum anno hujus seculi vigesimo Bernardi
octavo Excellentissimus Comes de Pezii iter
Sinzendorff, Supremus Aulæ Austri-
acæ Cancellarius, in Galliam profi-
cisceretur, in Conventu Sueſſionensi
Europæ fortunas moderatus, Ber-
nardum Pezium in suo comitatu esse
volebat (o). Nihil dulcius, nihil
exoptatius ei contingere potuit, quàm
ut in principis viri comitatu recep-
tus, opportunam occasionem, flo-
rentissimum hoc regnum perlustran-
di, haberet, quod & viris doctissimis,
& Bibliothecis opulentissimis, si quæ
unquam regio, refertum esse nove-
rat.

Bernardi
Pezii iter
Gallicum
A. 1728.

In itinere persæpe effedo, quò
Cancellarius uteretur, ad latum ejus
sedens, vectus, celeberrimas urbes
per transfennam invisens, tam ædifi-
ciorum elegantia, & magnificentia,
quàm eruditissimorum, clarissimorum-
que virorum, inter quos inprimis E-
ruditissimum clarissimùmque Benedi-
ctini Ordinis lumen, Augustinus Cal-
met, humanitate atque colloquio
capiebatur. Parisios tanto cum pro-
cere ubi venit, curarum prima fuit,
tum ut ibidem viris doctis innotesce-
ret,

ret, & ex eruditis eorum colloquiis utilitatem, quam sibi proposuerat, perciperet, tum etiam, ut omnes Bibliothecarum angulos sollicita diligentia perreptaret. Quod ut eò feliciter

Parisiis in consecraretur, in celeberrimo sancti Germani Monasterio divertit. Nec facile enarratu est, quam prompta hinc illi obsequia Benedictini Patres contulerint, qui non tantum eum, quoad ibi moratus fuit, humanissime tenuerunt hospitio, nequicquam propterea convictus oblatus à Cancellario pretii acceptantes, sed omnia insuper ei monumenta ad propositum suum accommodata legenda, atque excubenda concesserunt. Inter viros eruditione conspicuos, quibus Parisiis familiarissime usus est, quorumque sibi amicitiam aut conciliavit, aut per literas jam ante conciliatam praesentiam confirmavit, Benedictini Patres, Montfauconius, Martenius, Durandus, maxima literarum ornamenta, sunt cum primis numerandi. Ex Bibliothecis nullam earum, ad quas aditus patebat, negligendam duxit, maximè tamen eam, quae ad S. Germanum, Bibliothecam, innumeris, iisque praestantissimis libris refertam, excussit. Dum verò eas perscrutaretur, comites semper habuit Benedictinos, qui à latere ejus nunquam discedentes omnes Bibliothecas adeundi, videndique potestatem fecerunt. Qui exterarum regionum adeunt, diversos plerumque peregrinationis suae fructus venantur. Alii praecipue hoc agunt: ut locorum, quae adeunt, indolem, atque ingenium perspicere possint: alii gentium mores ac consuetudines, vel linguam addiscere desiderant; aliis nihil, nisi Principum & Purpuratorum splendorem ac pompam mirari curae est; alii denique aliis tempus fallere proponunt. Omnia illa, quoniam plerumque viris doctis minoris momenti esse solent, aut negligebat, aut succisiva ac secundaria ducens, ad ea praecipue animum intendebat, quae literarum amore incensi cupiditatem explere, & honestissimo huic studio unice satisfacere poterant. Quò factum, ut virum eruditissimum non palatii regii splendor, ac magnificentia, non hortorum paradyum propè imitantium amoenitas, non artificiosi fontes in sublime aquam ejaculantes, non id, quidquid urbs in templis, palatiis, museis magnificum, splendidumque habet, aut artis usquam ac elegantiae

ostentat, illum multum detinebant, in itinere praesertim literario, in quo, non quid usquam novae elegantiae, sed quid veteris memoriae adhuc extet, persequi proposuit.

Ad Eminentissimos duos Cardinales, Noallium & Biffum, cum aditus ei patuisset, hilari ab eis admodum ac benignò vultu exceptus fuit.

Postquam igitur omnia, quae Galliam viris doctis commendare solent, aut manibus versare, aut oculis usurpare ex voto contigit; postquam tot viros omnis eruditionis atque elegantiae principes vidit, eorumque sermonibus, studiis, moribus sat animum intendit: tandem multò honore affectus, nobilissimisque in rem suam literarum spoliis onustus, observantiaque Gallorum in se maximè plenus ex Gallia excessit, & ita excessit, ut cum eruditionis suae soliditate ac praestantia haud exigua sibi apud eos comparasset famam, mirarenturque haud rarò, inter Germanos, tales inveniri viros, facile inter illos & nostrum amicitia coalesceret jucundissima, tantumque illius decessione amici in Gallia affligerentur, quantum Mellicium reversione lætaretur. In reditu inspectis transeundo aliorum monasteriorum, ac praesertim Zwysaltenfis, Bibliothecis, tandem suo in Coenobio velut postliminò confedit, consuetisque se iterum studiis addixit, & literariis spoliis, seu thesauris in via fortuitò repertis orbem eruditum locupletavit.

Atqui haec sunt itinera Literaria, quae cum Fratres Pezii, tum Trithemii, Langii, Stephanotii, Mabillonii, Montfauconii, Quirinii, Martenii & Durandi confecerunt; quibus porrò addere meditabar Doctissimi Abbatis AUGUSTINI CALMETI Iter Literarium, quod cum suo Nepote D. Augustino Fangeo ejus in Senonensi praefectura Coadjutore succedaneo, per Helvetiam anno 1748. adornavit, typisque Einsidensibus cum figuris editum commemorat in Bibliotheca Vitorum Lotharingiae illustrium art. FANGE', pag. 360. his verbis: Dom AUGUSTIN FANGE' natif de Hattonchatel, Diocèse de Verdun, Profès de l'Abbaye de Munster le 21. Juin 1728. est neveu du R. P. Dom Augustin Calmet, & son Coadjuteur en son Abbaye de Senones. Il a professé avec honneur les Humanités, la Philosophie & la Theologie, dans l'étude de laquelle il a fait des très-grands progrès. . . . Il a fait imprimer à Einsiden,

Ex Gallia domum revertitur.

De Calmeti & Fangei Itinere Helvetico.

siden, ou Notre-Dame des Hermites, un ouvrage intitulé: Iter Helveticum, avec figures, qui est un récit de ce qu'il a vu dans la Suisse au voyage qu'il fit en 1748. . . Sed tamen hunc Commentarium repetitis literis ab Einsidensibus sedulo requisierim, eum tamen obtinere non potui. Ita qui nihil honesti pro decore Ordinis edere cogitant, aliorum quoque conatus & labores sufflaminare non formidant.

Peregrinationis eruditae utilitas.

Præterquam verò quòd, Plinio teste (p), multum jucunditatis habeat Soli atque Caeli mutatio, ipsaque illa peregrinatio intersita, expedire etiam quandoque Patriam negligere, ut exterorum sapientiam quis acquirat, ex Cassiodoro libr. 1. ep. 39. discimus. Id ipsum luculentius comprobatur prælaudatus Abbas Augustinus Calmetus in Praefatione ad Bibliothecam Virorum illustrium Lotharingiae ita differens: On ne sçait que trop par experience, que si dans les provinces il se trouve quelque esprit né avec des talens extraordinaires, il est obligé de s'exiler, pour ainsi dire, de son propre Pays, pour chercher ailleurs à perfectionner, par le secours des étrangers, les faveurs dont la nature l'a orné: s'il demeure dans la Patrie, il doit s'attendre d'y vivre ordinairement sans éclat, & sans récompense, & d'y voir ses talens ensevelis dans l'obscurité & l'oubli. Quin Seneca disertè asserit epist. 79. Paucis natum esse, qui populum suae aetatis & provinciae tantum considerat. Semper ex adverso illi prudentiores habentur, qui multorum hominum conversationibus probantur eruditi. Immo quantum caecividentibus cedunt, tantum præstare peregrinatos nunquam egressis patriam Philo Judæorum eruditissimus edisserit in libro de Abrahamo; Horatius quoque Odiss. 1. Utilis, inquit, ille vir est, qui mores hominum multorum vidit & Urbes.

Scilicet haud una capitur sapientia sede; Sed variis terris quaritur atque locis.

Sapiens non est, qui patriae angulos nunquam egressus est.

Neutiquam ergò hac in re assentimur Claudiano Poetae, qui Beatum statuit illum, qui nunquam patrio è solo pedem extulerit; hæc enim Beatitudo seu Felicitas nobis rustica vel epicurea videtur; aut saltem eorum, qui, ut ait Cicero, felicitatem ponunt in nihil agendo, hæc dediti ventri, somno, voluptatibus, desides, inerti, incultique

P. Zaegelbauer Hist. P. I.

vitam sicut belluæ transigunt. Neque porrò is sum, qui mihi persuadere possim aliquem hominem perfectè sapere, qui angustiore orbis angulo, vel unius Urbis moenibus aut Coenobii septis inclusus delitescens, vix limen unquam transierit, reliquas mundi partes ignoret, nullos mortales præter indigenas suos noverit, nullas exterarum gentes, non earum ritus aut consuetudines varias viderit, sed domi deses contentus iis duntaxat sit rebus, quae exiguo natalis soli spatio proprièque Laris angustis circumseptæ cernuntur. Quo enim nomine nisi Stoici ac penè Agrestis appellemus eum, qui Sibyllæ ex antro, aut Dodonæo è luco nunquam profiliens responsa quidem ac oracula fundat è tripode; cæterarum verò rerum ita sit ignarus, ut in Æthiopiæ an in America sit Mexicum ignoret? Sed hæc adversus Mysantropos & peregrinantium contemptores attingisse sufficiat; Neque enim Sodalibus nostris promiscuè peregrinationes suadere intendimus; sed neque etiam spernendum credimus, quod prudentiores laudare & passim facere animadvertimus, quodque institutum ceu utile & honestum non solum exempla tum ex antiquitate, cum ex hoc ævo repetita comprobant, sed etiam Sapientum autoritas juxta ac evidens ratio confirmant.

Qualiter autem instituenda sit peregrinatio, ut fiat utilis, egregiè docet rii me-Cl. P. Oliverius Legipontius in libello thodus nuper Augustæ Vindelicorum edito peregrinationis hoc titulo: Itinerarium sive Meritè institutæ apodemica peregrinationis tuendæ, nobilis & eruditæ benè instituendæ præcepta modèque exhibens, in usum eorum, quos peregrinandi ad exterarum gentes cupido incessit, conscripta. . . Cujus quidem opusculi præstantiam commendat Praefatio ad Lectorem his versibus:

Si quis cum fructu peregrinas visere terras,
Ut nempe evadat doctior inde, cupit;
Hæc perlustrandi Regiones, Oppida & Urbes,
Qua par est, Methodum, sedulitate legat.
Nam miræ brevitate docet, quid ubique locorum
Discere conducat, quidve sapere juvet.

Hac tamen in re plurimum proderit relegere Tractatum Baudeloti de Davail de utilitate peregrinationum, Parisiis 1686. in 12. typis exscriptum sub titulo: Traité de l'utilité des Voyages,

(p) Plin. lib. 3. epist. xix.

ges, & de l'avantage, que la recherche des antiquités procure aux sçavans... Tum maximè ea, quæ jam retulimus itinera, quorum quidem narratio familiaris nostræ alumnis non grata mi-

nus & accepta esse debet, atque Hæmerici Ulyssis narrationem de itineris sui ratione, variisque casibus Alcinoi ac Phæacibus extitisse ferunt jucundam.

CAPUT VI.

Bibliotheca & Archiva, eorūque origines, fata, incrementa, Cimelia, Custodes, & reliqua memorabilia.

Quid Bibliothecæ vocabulo denotetur.

UT ab eo tractationem hanc exordiar, quo mens Lectoris ad rem ipsam, de qua agitur, meliùs intelligendam solet præparari, principio observandum, Græco *Bibliothecæ* vocabulo comunitè *omnigenæ eruditionis Officinam* vel *Locum*, in quo cujusque generis librorum penus seu congeries adservatur, designari. Et quamquam Latini hoc sensu *Librariam* dicant, magis tamen in usum venit, eâ voce *Tabernam* intelligi, in qua venales prostant libri, ut *Lipsius* advertit. Olim etiam *Bibliothecæ Archiva & Armaria* nuncupatæ sunt: *Chartaria & Grammatophylacia*, subinde audiebant; Græcis quoque *Musæa*, *Athenea*, & *Athenaica*, vel, ut *Salmasio* placet, *Athenica* dicebantur; quod verbum à *Trebellio* usurpatum ad significandam Bibliothecam publicam, observat *Petrus de Marca* in sua ad *Concil. Claromont.* Dissertatione §. 105. Solet etiam *Bibliothecæ* nomen dari multorum auctorum collectionibus, librisque, qui de eorum operibus, aut de variis rebus tractant; Sic *Bibliotheca Patrum* dicitur, collectio operum multorum Scriptorum in unum aliquod corpus digestorum; Sic etiam *Bibliotheca Historica* vocatur ex multis historiis conflata, qualis est *Diodori Siculi*, & *Apollodori Bibliotheca*. Huc referri debet, quod ab infimi ævi Scriptoribus *Bibliothecæ* nomine vetus & novum Testamentum quandoque nuncupetur; ita referente *Cangio* volumen Sacrorum Librorum, quos D. Hieronymus transtulit, *Divi Hieronymi Bibliotheca* dicitur; Sic & *Bibliotheca sancta* vocatur liber, qui de libris Biblicis tractat, qualis est *Sixti Senensis Bibliotheca*. Tractatus itidem de Auctoribus seu Scriptoribus cujusque comatis *Bibliothecæ* titulo solent insigniri, qualis est *Dupinii Bibliotheca Auctorum Ecclesiasticorum*. Tandem *Bibliotheca* dici potest liber, qui Collectanea omni genere Scriptorum de variis rebus suppeditat, ut *Vincentii Houdrij Bibliotheca concionatoria*, *Zwingeri* item *Rideri Bibliotheca*; in quas tamen nomenclaturas acutè *Owenus* lusitat:

Quid sibi videndi vult Bibliotheca RIDERI?

Unus enim non est Bibliotheca liber.

Verborum cum theca sit hæc, non theca librorum;

Lexicon hoc dici Dictionetheca potest.

Bibliothecarum origo. Agemus impræsentiarum de *Bibliothecis*, quatenus loca sunt, in quibus magnus librorum numerus continetur; cujusmodi quidem Bibliothecarum originem si inquiras, res vetustissima est, & ut *Lipsius* existimat, cum ipsis literis adinventæ; Nam simul ac scribere natum est, mox etiam erectæ sunt Bibliothecæ & Archiva, quibus scripta ad præsentium & futurorum usum adservari possent. Cum autem de variis variarum Gentium, Regionum, Urbium, Templorum, Gymnasiorum & Scholarum Bibliothecis jam uberius egerint benè multi, de *cœnobialibus* verò perpauci, hinc in id seriò incumbendum duximus, ut earum natales, conditores, incrementa, fata, cimelia, & memoranda quæque investigemus solertiùs, idque eò magis, quod ex his divinam omnem & humanam sapientiam felici quodam fluxu ad nos derivatam grati agnoscere debeamus: *Quidquid enim apud antiquos eruditum ac scientu dignum, quidquid apud Patres pium, & sapientiæ plenum, quidquid in conciliis*

De Cœnobialibus tractandi ratio.

conciis sanctum, quidquid in Libris sacris divinum, quidquid in historiis firmum solidumque est; totum id per Monachorum nostrorum manus ad hæc usque tempora pervenit, ut eruditè suo more ostendit magni Vir nominis *Mabillonius* in Præf. ad Sec. I. Bened. n. cxiv. Nosque pluribus deinceps comonstrabimus per sequentes periochas de singulis ordine acturi.

SECTIO I.

De celebrioribus Monasteriorum Bibliothecis.

S.P. Benedicti cura de Bibliothecis?

MAXIMAM D. Patris BENEDICTI fuisse curam, idonei testantur (q) auctores, ut in quovis recens condito monasterio propediem communis Bibliotheca, & velut curia quædam illustrium Auctorum adornaretur. Ac erat id opus tunc ætatis, quâ typographia nondum nota, non tantum multorum laborum, sed & magnorum sumptuum. Legimus, unum sæpè codicem cariùs veniisse, quàm modò satis multa & magna volumina. Pretium augebat (*papyri modernæ ratione pariter non inventâ*) chartæ magnus valor, librorum in seculo rudi, & magis gladiis, quàm calamis assuetò longè maxima raritas. Et tamen Vir sanctus, magnitudine animi & literarum amore superante difficultates, tot breviculo tempore libris sua monasteria implevit, ut singulis cœnobarum copia fieret, aptum muneri & menti codicem ex librario promptuario referendi. Nec illi paucis duntaxat foliis constabant, sed uti pretio, ita & mole conspicui habebantur. Nam S. Pater meminit *Sanctorum & orthodoxorum Patrum, sacrorum Librorum, Commentariorum*, quibus illa sunt ab eruditis, & prolixis calamis illustrata. *Joannes Caramuel* existimat, neutiquam fundamentò carere opinionem narrantium, *vasta quoque S. Augustini volumina in librario S. BENEDICTI thesauro censita fuisse*. Quidquid autem sentire velis de mole librorum, eorum numerum magnum fuisse, discas ex numero Filiorum, quorum neminem *sine suo codice, velut summè necessariâ armaturâ* in sacre Monastices arenam se demittere sinebat. Nam si de Casinensi Archisterio loquamur, novimus, ejus militiâ Christo vero Regi auctoratam, haud in paucis capitibus, sed in centuriis virorum stetit. Teste *S. Fausto*, qui fuisset oculis novellum Religionis nostræ ex-

ercitum arbitrari potuit, S. BENEDICTUS adhuc in mortali vita superstes *multa millia perfectorum Athletarum* sub suis signis numeravit. Et quamquam non negârim, fuisse forsitan haud paucos inter eos amufos: attamen cum & illos absque sacra lectione censuisset inermes, pædtribam constituit, qui per statas illis horas vitæ spiritualis documenta prælegeret. Ac proin sibi necessitatem positam vidit parandi libros, ordinis, ut ita loquar, inferioris, & qui styli rerumque contentarum facilitate vel ab illiteratis idiotis intelligi queant.

Quia verò D. BENEDICTUS non Quibus, & quam multas quaslibet alumnis suis lectiones commendavit, sed *sanctas* (r), hoc est, *sacram Scripturam, passiones SS. Martyrum, vitas & collationes Patrum, Scripta SS. Doctorum*, quæ ad morum conducunt ædificationem; quorum omnium lectio Monachis fuscæ est utilitatis, inde factum, ut ejusmodi piis ac sacris libris Benedictinæ Bibliothecæ adornarentur. Nec tamen alii boni ac probati authores exclusi fuerunt, ne iis deessent necessaria doctrinæ instrumenta, qui vel ad eruditionem aspirarent, vel aliis docendis præstituti essent.

Quod verò aliqui scribant (s), S. Patre nostro paulò antè in cœlos sublato, in una Bibliotheca 6700. libros ab ejus filiis scriptos numeratos fuisse, fateor, ægrè animum inducere possum, ut id pro vero habeam. Quin, si quod sentiam, liberè enunciare concessum est, pleræque mihi veterum Monachorum Bibliothecæ non ita amplæ, neque ita copiosæ saltem eo tempore, quo singulæ earum condi cœperunt, fuisse videntur. In causa erat librorum raritas, quæ temporibus illis, quibus nulli nisi manu exarati habebantur, tanta erat, ut aliquando monachorum numerus in cœno-

(q) Erhard in Glor. S. B. l. 2. part. 3. c. 2. §. 3. p. 46. col. 2.

(r) Martene Comment. in Sac. Reg. c. 4.

(s) Felix Egger lib. 2. pag. 604.

cœnobiis numerum excederet voluminum, quâ in re P. Edmundus Martene in exemplum adducit Centulense Monasterium, in quo trecenti olim cum pueris centum degebant monachi; cum tamen ibidem non essent codices trecenti, ut patet ex catalogo librorum ejusdem monasterii tempore Ludovici Pii confecto, & ab Hariulfo in Chronico Centulensi relato, unde etiam horis secundum regulam lectioni deputatis, uno legente alii sæpius auscultare cogebantur, eoque respexit S. BENEDICTUS, cum dixit *lectiones sanctas libenter audire*. Responderi tamen Patri Martene potest, uni codici sæpe plures libros varii argumenti fuisse insertos: id quod ipse Chronographus Centulensis (t) in fine Catalogi Bibliothecæ his verbis annotavit: „Omnes igitur Codices in commune faciunt numerum CCL. & VI. ita videlicet, ut non numerentur libri sigillatim, sed Codices, quia in uno codice diversi libri multoties, ut supra notatum est, habentur; quos si numerarem, quingentorum copiam superarent. Hæ ergo divitiæ claustrales, hæ sunt opulentia cœlestis vitæ, dulcedine animam faginantes, per quos in Centulensibus impleta est illa salubris sententia: *Amascentiam scripturarum, & vitia non amabis*.

Operam tamen dederunt præstantissimi quique viri ac Abbates, ut monasteriorum suorum Bibliothecas quamplurimis, iisque optimis locupletarent libris. Sic Cassiodorus (u) non modicis sumptibus universa emit Sanctorum Patrum Opera, Cypriani, Hilarii, Ambrosii, Hieronymi, & Augustini; item hujus S. Doctoris operum omnium συλλογήν editam ab Abbate Eugippio; reticendo Patres Græcos, quorum etiam lectionem Atticam linguam callentibus summoperè commendabat. Insuper quoscunque historicos, quos invenire potuit, collegit, tractantes præsertim de rebus populi Dei, & Ecclesiæ, ut sunt Josephus, Eusebius, Orosius, Marcellinus, Prosper; Libros item Sanctorum Hieronymi & Gemadii, in quibus agitur de Scriptoribus Ecclesiasticis. Item Historias Ecclesiasticas Socratis, Sozomeni, & Theo-

doreti, quæ etiam, ipso suadente, ab Epiphano Scholastico Latine versæ, atque in unum corpus redactæ, Historiæ, quam nunc *Tripartitam* dicimus, nomen dedere. Tandem arbitratus est, operæ pretium esse, à Monachis perlegi libros de cosmographia, ac Geographia tractantes; Auctores item Rhetoricorum, & qui de orthographia scripsere; istorum namque omnium lectio videbatur ipsi ad exactam sacræ paginæ intelligentiam valde opportuna. Addito, quod cum optaret, singularum materiarum generibus Bibliothecam abundare, rariores quoque Medicinæ authores, hinc inde selegit, ut iis, ad quos ægrotantium cura pertineret, infervirent, unde possent, agnitâ qualitate morborum, eorundem salutem opportunè consulere.

Venerabilis BEDA laudibus celebrat S. Benedictum Biscopum (x) Wiremuthensem & Gerwicensem in Anglia Abbatem, bonarum literarum fautorem maximum; qui quinquies Romam proficiscens, & nunquam vacuus rediens ingentem optimorum librorum copiam in unam Bibliothecam ad communem monachorum usum coacervaverat, nec sumptibus, nec labori, nec industriæ parcens, ut partim ex Gallia, partim ex Italia selectissimos quosque authores tam Græcos, quam Latinos cœmeret, atque in Angliam asportatos suæ Bibliothecæ inferret. Cum ultimo morbo decumberet (y), Religiosos inter cætera exhortatus est, ut Bibliothecâ, quam Româ copiosissimam & præclarissimam advexerat, sollicitè integram servarent, ita ut libri nec per incuriam fœdarentur, nec sparsim dissiparentur. CEOLFRIDUS, qui *Benedicto* in regimine monasterii successit, Romam etiam profectus est, unde plures secum libros detulit, quibus Bibliothecam, quam in utroque monasterio ejus antecessor construxit, ornavit, ac locupletavit, de quibus agit V. Beda in vita Abbatum Wiremuthensium. S. ACCA (z) Bedæ discipulus, ex monacho Episcopus Hagustaldensis, Episcopalem suam sedem nobilissimâ Bibliotheca auxit & ornavit. S. BENEDICTUS, Anianensis Abbas, è Carolo Magno in cunctis Imperii sui cœno-

S. Benedicti Biscopi,

Ceolfredi Abbatis,

S. Benedicti Anianensis,

cœnobiis Generalis Reformator constitutus, omnem suum laborem, omnemque operam, studium, ac curam adhibuit, ut, quoscunque posset, in omni disciplinarum genere libros compararet. GERWINUS (a) Abbas Centulensis, ab Hariulpho, ejus monasterii chronographo non immeritò commendatur, quod magna librorum accessione cœnobia Bibliothecam auctiorem reddiderit. ROBERTUM à Monte, Abbatem S. Michaëlis in Periculo Maris, virum doctum ac celebrem Historicum vocat Henricus (b) Huntidoniensis *tam divinarum, quam secularium librorum inquisitorem & coacervatorem studiosissimum*. GERBERTUS (c) dictus Abbas Scholaris, postea Sylvester II. cum studio bene vivendi semper conjunxit studium bene dicendi, quod utrumque sibi in Republica occupato necessarium esse ep. 44. dicit. *Cui rei præparandæ Bibliothecam assidue comparo, & sicut Romæ dudum ac in aliis partibus Italiæ, in Germania quoque & Belgica scriptores, auctorumque exemplaria multitudine numerorum redemi, adjutus benevolentia ac studio amicorum comprovincialium: Quod itidem postulat ab Ecberto, Turonensi Abbate, ad quem hæc epistola scripta est; membranamque & sumptus necessarios suppeditaturus, subdit: in otio, in negotio, & docemus, quod scimus, & addiscimus, quod nescimus.*

Iterum aliorum Abbatum complurium.

Denique ut Lupum Ferrariensem, Bosonem Virdunensem, Marwardum Corbeiensem, Franconem Affligemiensem, Wicbertum S. Michaëlis in Hildesheim, pluresque alios rei librariæ studiosissimos Abbates omittam, tantam Majorum nostrorum in libris vel veteribus reparandis, aut novis comparandis extitisse curam, doctissimus noster (d) *Massuetus* testatur, ut certorum quorundam prædiorum annuos redditus ad Bibliothecæ augmentum assignatos consecratosque voluerint. „Præclaram eâ de re, inquit, constitutionem UDONIS, Abbatis S. Petri Carnutensis, habemus, suo loco referendam. Plures alios similes exhibere liceret, quibus palam fit, majoribus nostris nihil antiquius fuisse, quàm ut ignorantiam à claustris modis omnibus arcerent, bo-

nas literas foverent, Bibliothecâsque suas optimis quibusque libris instructas haberent. Qui etiam nunc superstites manent, temporum edacitati, ac tot incendiorum, & vastationum calamitati subducti codices, eorum studium satis superque commendant, posterisque clamare videntur, ut piissimorum patrum vestigiis insistentes, quod cœperunt, amplificent, & vanis, ac inutilibus impensis parcentis, eas potius in desolatas Bibliothecas conferant. Quid enim turpius, quàm monachorum oculos frivolis ac nugatoriis ornamentis pascere, dum Bibliothecæ libris vacuæ impastam mentem ad inutilia ferre cogunt? Hæc *Massuetus*, scriptor percelebris è Congregatione S. Mauri, cujus Patres religiosissimi pariter ac sapientissimi exemplo Majorum ad caput Regulæ 48. in declarationibus statuere: *Et ne defint codices in Bibliothecis dandi fratribus pro eorum capto, erunt solliciti Superiores, ut libris utilibus instruantur pro facultatibus cujuslibet monasterii &c.*

Nec multi etiam privati Monachi operam suam desiderari passi sunt, quominus unusquisque sui Monasterii locupletaret Bibliothecam. Id quod libros ex aliis Bibliothecis describendo insigniter præstiterunt. Sic *Cassinenses*, sic *Fuldenses*, *Augienses*, *Sangallenses*, *Corbeiensis*, *Hirsaugienses*, alique quamplurimi Bibliothecarum suarum forulos instruxerunt. Et de Fuldensibus quidem memorat *Jacobus Schopperus*, STURMIUM Abbatem primum quadringentos monasticæ disciplinæ consecraneos habuisse, qui utriusque linguæ auctoribus describendis, & omnium disciplinarum ac professionum monumentis occupati fuerint. De *Sintramno* Sangallensi Ekkehartus sequentia memoria prodidit: *Mirari est hominem unum tanta scripsisse, quia in nominatissimis locis plerisque harum regni partium, Sintramni characterum libri S. Galli obsides habentur. Sed & hoc in homine mirabile erat, & singulare, quia quàm delicata ejus scriptura jucundè sit directa, rarè in pagina vel unius verbi mendacium inveneris rasum.* De *Salomone* ex Monacho Constantiensi Episco-

LII 3

(t) Apud Acher. Spicil. Tom. 2. edit. in fol. p. 311.
(u) Mabill. Tract. de Stud. Mon. part. 1. c. vi. p. 24.
(x) Pitseus apud Mader. in epist. ad Conring.
(y) Mabill. Annal. Ben. tom. 1. pag. 588.
(z) Caye in Hist. Liter.

(a) Acher. in Spicil. Tom. II. edit. in fol. pag. 351.
(b) in Epist. ad Varinum. vide etiam Chron. Beccensè ad an. MGLIV.
(c) Mabill. Annal. Tom. III. pag. 602.
(d) Præfat. Annal. Tom. V.

piscopo hæc narrat idem cap. I. pag. 21. *Erat scribendi linguæ manūque artifex, lineandi & capitulares vitæ creandi præ omnibus gnarus.* Prolixior ero, si per singula ire voluerim; in omnibus enim Monasteriis erat *ordo scriptorius*, qui libris describendis operam dabat, adeò, ut fatente Meibomio (e), *veterum Monachorum, labore & industriâ, ad nos salvi pervenerint omnium scientiarum libri, quos in manibus habemus.*

Bibliothecarum etiam addiderunt incrementa, qui non ab aliis tantum elucubratos descripserunt libros, sed proprio etiam Marte conscripserunt. De Rabano Mauro testatur Bruschius: (f) *Bibliothecam Fuldensem tantâ librorum multitudine locupletavit, ut dinumerari vix queant.* Quorum non paucos ipse elucubravimus, quos subinde in Fuldensi Bibliotheca reposuit. *Venerab. Beda* scriptis suis auxit *Wiremuthensem & Girwensem, Lupus Servatus, Ferrariensem, Walafridus Strabo Augiensem, Lanfrancus & Anselmus Beccensem, Sigebertus Gemblacensem, Paschasius Corbeiensis &c. &c.* Quod si verò ad tempora ab ætate nostra minus remota accedere velimus, obstupui fanè aliquando, cum Augustæ Vindelicorum in Bibliotheca Monasterii ad SS. Udalricum & Afram ingentem voluminum MSS. struem conspexi, quæ omnia à solo & unico *Carolo Stengelio*, ejusdem loci alumno, librisque in lucem editis celeberrimo, elucubrata fuerunt. Quid verò hîc de aliorum in Germania, Gallia, Italia, Hispania &c. Ordinis nostri Auctorum lucubratiōibus dicam, quas omnes si enumerare vellem, æquò prolixior forem. Quid multa? Bibliothecæ in nullis monasteriis insigniores sunt, quàm quæ suorum alumnorum scriptis ornantur.

Ex benefactorum munificentia. Aliæ denique Bibliothecæ insignes accessiones liberalitate acceperunt. Sic Leodii in Bibliotheca monasterii S. Jacobi in Insula reperiuntur codices bene multi, & bonæ notæ, magnâ ex parte à fundatore donati, quorum Catalogus tempore *Otherti*, primi Abbatis, scriptus hætenus videtur. De *Ansegiso*, Fontanellæ Abbate præclarissimo, legendum est illius monasterii Chronicon, ubi non

suo tantum, sed Flaviacensi etiam monasterio magnam librorum vim contulisse memoratur. *Authpertus*, Abbas Casinensis, vir disertus & valde eruditus, Bibliothecam, quam habebat optimis cujusque generis libris instructam, cum sarcinam mortalem exueret, Casinensibus legavit. Eorum syllabus videri potest apud Joan. Bapt. Mar. in addit. ad Cap. xiii. Petri Diaconi de Viris Illustr. Casin. Marchwartus Corbeia Novæ in Saxonia præclarus Abbas, circa annum 1097. legem fecit, ut quivis novitius in die professionis suæ librum donaret Bibliothecæ utilem, & aliquis pretii. Joannes à Bosco (g) auctor est, in Academia Floriacensi quemlibet discipulorum, qui oppidò frequentes fuerunt, didascalo suo binos codices MSS. quolibet anno offerre solitum fuisse: unde factum, ut ejus monasterii Bibliotheca plus quinq; millibus Cod. MSS. recensatur: verum isthæc unde fumpserit, cum minimè prodat, fides sit penes auctorem. Certius illud decretum Abbatis S. Benedicti Floriacensis in Capitulo Generali: *Ego Macharius, Abbas Monasterii S. Benedicti Floriacensis, videns Bibliothecæ nostræ Codices vetustate nimia cariosos ac tinea rodente corruptos, ad eorum refectionem, & novarum comparationem seu membranarum &c. Et infra. Ego igitur, & qui succedet mihi, viginti solidos annuatim dabo &c. Prior noster decem solidos, Prior de regula decem solidos.* Hæc Constitutio habetur inter veteres consuetudines Bibliothecæ Floriacensis.

Jungamus veteribus nova. In Gallia D. *Prousteau* (h) Jurium Professor Clarissimus in Universitate Aurelianensi, summumque splendorem eruditione suâ consecutus, numerosam Bibliothecam, labente hoc seculo, Benedictinis Aurelianensibus testamento reliquit, tolerabili additâ conditione, ut per tres dies in septimanâ illam ad publicum usum apertam haberent; pro augendis vero libris assignata certa pecuniæ summâ. Eadem in Gallia paucis ante annis Bibliothecam Monasterii sancti Germani à Pratis tres insignes benefactores, *Joannes d' Estrée*, Archiepiscopus Cameracensis, *Henricus Carolus de Cambout*, Episcopus Me-

(e) V. *Tritheimius* de laude Scriptorum Manualium &c.

(f) Confer Jo. Lomeier cap. vii. de Biblioth. pag. 115. & 206.

(g) apud Acher. in Not. & Obierv. ad vit. B. Lanfranci p. 35. & 36.

(h) le Cerf Bibliothecæ pag. 22.

tensis, *Eusebius Renaudot*, Vir clarissimus ac doctissimus suis numerosissimis tum editis tum manuscriptis codicibus, atque adeò integris Bibliothecis adauxerunt. In Germania Bibliothecam (i) Universitatis Salisburgensis sub cura PP. Benedictinorum adjuverunt ut plurimum liberalitate suâ *D. Albertus*, Abbas S. Petri, & *D. Urbanus* Abbas Admontensis, uti & *D. Joan. Christophorus Mezger* Jctus, Comes Palatinus, ac S. C. M. Consiliarius Imperio-Aulicus, qui post tres filios, *Paulum, Franciscum, & Josephum*, ad Dei obsequium in D. Petri monasterio oblatos, Bibliothecam Academicam aliquot insignium librorum, & bis mille florenorum legato locupletavit, ornavitque. In Italia (k) Bibliotheca Cœnobii S. Justinæ à *Placido Pavanello* Patavino conquistata, atque huic Cœnobio legata est; crevit postmodum Ms. Juridicis *Jacobi Zochi*.

Ichnographia perelegantis Bibliothecæ.

GREGORIUS CORTESIUS S. R. E. Cardinalis, cum adhuc in Congr. Casinensi privatus esset monachus, provinciam construendi pro Bibliotheca ædificii ab Abbate nescio cujus monasterii acceperat; quod ut quàm elegantissimum surgeret, nulli pepercit operæ. Ejus ichnographiam fanè concinnam in epistola (l) ad eundem Abbatem his verbis describit: „In Bibliotheca quoad nostrum fieri poterit, elaborabimus, ut ea liberrimo cœlo, & plurimum luminis habeat, & ad saluberrimam regionem prospectus sit, uti ne & libri facillè tineas procreent, & situ putrescant compagine. Longa erit cubitis centum, lata autem triginta, triplici fornice testudinata, quorum medius aliquantulum excelisior erit, ea proportione, quam habet in homine ad humeros caput. Columnis hinc inde novem medius ipse fornix sustinebitur, ut scilicet intercolumniorum spacium sit cubitorum decem. Epistylum super capitula per totius Bibliothecæ longitudinem, pertinebit, sub basibus stylobatæ erunt. Sic enim & ad speciem decentius & commodius ad usum futurum esse judicatum est. Plutei interius exteriús-

que libris farciri poterunt, à columnis ad parietes protensi, ut tamen ambulationem duorum cubitorum derelinquant. Sub medio fornice pavementum expeditum relinquitur, ambulationis gratiâ. Tu operam dabis, ut catenulæ ex auricalcho fiant non minùs quatuor millibus. Ad pluteos præterea tabulas ex larice quam plurimas si emeris, eas nos misso ad te navigio adverso flumine subvehi curabimus. De globis, in quibus & terrarum orbis & astrorum situs describendus est, aliàs dabimus operam, ut quid nobis videatur intelligas. Vale. Hæc verò tam elegantis structuræ Bibliotheca quin subinde copiosa selectissimorum librorum supellectile instructa fuerit, nullus dubitandi locus relinquitur.

Sed cheu! multæ tot illustres, Bibliothecæ, partim belli temporibus infelicia per militum rapinas expilatæ, partim incendio absumptæ (m), partim denique, ut alii infelices casus ac tristia fata silentio involvantur, dilaceratæ, dissipatæ, malè custoditæ, ac propemodum neglectæ fuerunt, ita ut ex ingenti librorum numero vix pauci ætate nostra supersint. Sic, ut nihil dicam de *Spanheimensi, Floriacensi, Cluniacensi, Bobiensi*, atque *Corbeiensi* Saxonica (quarum priorum libri primùm Heidelbergensi, tum Vaticanæ, tertie Genevensi, quartæ Mediolanensi S. Ambrosii, posterioris verò Guelpherbytanæ Bibliothecæ cesserunt) aliisque quàm plurimis; seculo à partu Virginis octavo Bibliothecam id temporis per insignem Monasterii ad S. Vedastum apud Atrebatas cum Ecclesia hostilis flamma absorpsit. Ita quoque anno 1420. in excidio Monasterii Postelportensis (n) insignissima (ita eam MS. effervunt) librorum ac voluminum Bibliotheca Hussitarum flammis absumpta est, cui parem, si Brevnoviensem excipias, nullum aliud fortasse cœnobium totâ Bohemiâ habuit. Nec libri solum, sed Religiosi etiam omnes (quos centum longè plures fuisse in comperto est) ab Hussitis (o) exusti fuerunt. Ab iisdem Hussi sectatoribus eodem

(i) Hist. Univ. Salisburg. Lib. I. cap. 6. n. LXIX. p. 107.

(k) Struv. Introd. in rem lit. c. 3. §. 25. pag. 281.

(l) Extat inter Cortesianas ep. famil. pag. 142.

(m) De Bibliothecis & libris igne absumtis, vel per bella dissipatis eruditè egerunt *Richardus de Buri, & Joan. Joachimus Mejerus, alique.*

(n) Crugerius Sac. Mem. Regni Bohemæ 20. Maji pag. 124.

(o) Balbin. in Epir. Rex. Bohem. p. 384.

Brevno-
viensis in
Bohemia.

anno Bibliotheca Regii & in Bohemia longè omnium amplissimi Asceterii Brevnoviensis, vulgò *S. Margarethæ* propè Pragam, quàm plurimis, usque optimæ notæ codicibus instructissima, igne ferròque devastata fuit. Superfunt (p) hodie non ita multi manuscripti Codices è busto tam inclytæ Bibliothecæ, etsi ipsi igne flammisque ambugi, hoc est, nota & stigmatè hæretici furoris inusti. Anni non ita multi præterlapsi sunt, cum in Bibliotheca RR. PP. Soc. Jesu antiquæ Urbis Pragensis quatuor id genus codices inventi, legitimis suis Dominis restituti fuerunt. Omnes verò membrancei diversa SS. Patrum opuscula complectuntur. Apud eosdem RR. PP. Vetero-Pragæ ad S. Clementem in Bibliotheca MS. sub N. 278. teste *Boleluczkio*, asservatur Anonymi Brzevnovienensis Expositio Cantici, seu Hymni S. Adalberti. Alii Codices in aliis delitescunt Bibliothecis. Præ cæteris pretiosior habetur, qui Stok-Holmiam in Regiam Bibliothecam à milite Sueco distractus fuit; in eo enim varii argumenti Diploma, Chartæ, tabulæ, Acta publica, Instrumenta, Regumque literæ, quas manu propria subscripserunt, contineri dicuntur. Nescio tamen, quo libro Brzevnovienensis Bibliothecæ dignitas & gloria comendari magis possit, quàm Actis SS. Ludmillæ & Wenceslai Regis ac Martyris à *Christanno* Monacho Brevnoviensi conscriptis. Erat is non de cœmuni hominum cœtu, sed ipsius Ducis ac fratricidæ *Boleslai* filius, atque quod rei caput est, juxtà *Balbinum* primus, & omnium antiquissimus Bohemiæ scriptor; in quo nec prudentiam, nec pietatem cum eximia eruditione ac doctrina conjunctam desideres. Quantum hoc Brzevnovii decus, quantus honor, quanta prærogativa, primum in universo Regno extulisse Scriptorem! *florere gloriæ decerpit, qui factum occupat.* CHRISTANNI verò codex manuscriptus expilato & devastato Brzevnovio hodie custoditur inter manuscriptos codices Bibliothecæ Monasterii Canonicorum Regularium S. Augustini Trebonæ in Bohemia, quem, etsi mutilatum, & in quo plurima desiderantur, *Bobuslaus Balbinus* S. J. ad verbum descripsit, & in Historica Epitome Rer. Boh. typis vulgavit. Cæterum jacturam veterum Mf. torum

Christanni
elogium.

Codicum compensassent hodie præstantes libri, typis impressi, quibus R. mus Abbas BENNO II. magno numero multoque ære ex Italia, Belgio, Gallia, Germania comparatis Bibliothecam locupletavit, nisi hostis miles, irruptione in Bohemiam facta, eandem subinde anno 1742. expilasset: *Impius hæc tam culta volumina miles habebit? Perfidus hos libros? Non habet; sed dissipavit, distraxit, divendit, uti me literæ R. mi Abbatis Bennois die 13. Januarii anno 1743. edocuerunt, qui complures ære redemit, novosque adjecit. Diem verò ille suum explevit 2. Decembris 1751. Eique successor datus Fridericus Grundman rei literariæ ac librariæ cultor maximus.*

Anno 1562. Monasterii *Altiwillariensis* nobilissima Bibliotheca unà cum ædificiis à Calvinistis in favillas reducta fuit, ut vix tres aut quatuor MSS. Codices ex incendio evaserint. Anno 1546. die S. Galli à Lutheranis Ulmensibus Cœnobium Imperiale Elchinganum, Ulmâ uno milliari Germanico dissitum, incensum, ac universum penè deletum est, in qua calamitate fecit monasterium jacturam ducentorum millium aureorum, & insignis Bibliothecæ. Quid? quòd iidem Lutherani Ulmenses Mf. tos Codices Monasterii S. Crucis, quod est Werdeæ Suevorum, publico foro ignibus concremarint. (q) A Suecis verò tricennalis belli tempestate præter alias plurimas expilata fuit Bibliotheca Werdinensis, celeberrimæ in Diocesi Colonienfi Abbatia à S. LUDGERO fundatæ. Inter cæteros rariores libros *Ulfila* codicem argenteum abstulerunt, qui in Sueciam translatus, ibique in Regia Bibliotheca inter rariora regni cimelia habitus, ab *Isaaco* autem *Volfio* surreptus, ac *Francisco Junio* quatuor millium Imperialium pretio divenditus, ab eodem Caroli XI. Regis Suecorum jussu majori pecunia redemptus fuit.

Joannes Lelandus in celebri suo Opere de Scriptoribus Angliæ „ Da „ nos, ceu piratas diis & hominibus „ invisos execratur; hos enim, quis „ ignorat? per ducentos & quinquaginta ferè annos ita totius Britannia monasteria spoliassè, confusus „ disse; devastassè, ut inter cætera „ ingentia mala multis in locis flammis „ omnia consumentibus, ne pagellam „ qui

Clades
Bibliothecarum
in Angliâ

„ quidem librorum, pro scelera! „ non violatam reliquerint. „ Quæ tamen de iis solùm libris intelligenda veniunt, qui eorum furori atque sævitiei haud maturè subducti fuerunt. Teste enim eodem Lelando, Monachi Lindisfarnenses, Coquedani, Tinomutenses, Gerovicenses, Veromutenses, Hagustaldenses, Sinuspharenenses, Lestingani, Ripodunenses, Deirosylvani, denique Eboracenses, Danorum tyrannidem miseri fugientes aliquam rei librariæ suppellectilem secum detulerunt, & in dies conservârunt, quas felices aliquando futuras sperabant. Nec spe suâ evoluti fuerunt. Tum verò illata Bibliothecis damna ut resarcirent, nil potiùs habuerunt. Alios libros transcripserunt, alios pretio comparârunt, alios denique magno numero ipsi elucubrârunt. Per multas igitur annorum centurias Benedictini Angli in plerisque monasteriis instructissimas habuerunt Bibliothecas. Quando autem, ut nec ipse *Henricus Warthonus*, tametsi à sacris Romanis averfus, cum aliis Scriptoribus suæ gentis acatholicis diffitetur, *avarâ sæculi superioris iniquitate monasteria eversa sunt, tum etiam eorum Bibliothecæ direptæ, laceratæ, vilissimis usibus, vel etiam flammis damnatæ.* Excusat deinde quis Catalogos Mf. Codicum Bibliothecæ Cottonianæ, Bodleianæ, aliarumque plurium, quæ ex horrenda religiosarum ædium strage in Angliâ sub *Henrico VIII.* fataliter inducta virorum doctorum opera collectæ fuerunt, in quibus quàm plurima Mf. à Benedictinis elucubrata recensentur. Præfatus enim Lelandus, celebris Antiquarius, diplomate regio munitus, ab Henrico emissus fuit, ut universas per totam latè Angliam Bibliothecas perlustraret, & libros rariores & vetustiores undique conquireret. Quod ille negotium tanta per sexennium alacritate est executus, ut exemplaria plurima vetustissima in Bibliothecam regiam ejus operâ translata, & ingens itidem collectaneorum copia Londinum ab ipso traducta fuerit.

Glastonien-
sis,

Præ cæteris Bibliotheca Monasterii *Glastonienfis* à Lelando celebratur, quòd ingentes librorum thesauros, veneranda planè antiquitatis monumenta possederit:

Castrensis,

Bibliotheca monasterii Castrensis sua incrementa potissimum Ranulpho Higdeno, ejus loci monacho, & cum primis celebri Historico debuit. Ise enim *P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

collegerat in cœnobii sui Bibliothecam non modò authorum, qui de rebus externis scripserunt, ingentem numerum, verùm etiam illorum, qui res Britannicas posteritati commendârunt.

Bibliotheca Ramesiensis Monasterii Ramesiensis libros Hebraicos tanto numero possedit, quanto nulla alia per Angliam habuit. Hanc librariam verò suppellectilem duo Gregorii, *Venantodunensis* & *Huntingtonus*, Monachi Ramesiensis potissimum comparârunt. Res verò sic accidit. *Guillelmus Nortmannus*, Anglorum Rex; ejus & appellationis primus, Judæis permisit, ut à Rothomago commigrarent in Angliam. Unde brevè hæc gens per urbes, atque adeò oppida celebriora omnia regni sparsa est, positis de more Synagogis, in quibus accuratè Rabinorum suorum dogmata perlegebant. Excrevit infinitè quantum Judæorum in Britannia numerus, atque unà avaritia & amor scœnoris impurus. Angli eorum fordes aliquanto sustinebant tempore; tandem imperio *Richardi* ad manum perventum est; & Judæi insigniter multati. Postea regnante *Eduardo Longo*, fortunæ Judæorum fisco adjudicatæ regio, & eisdem exilii pœna proposita. Tum Synagogis profanatis *Venantoduni* & *Stenofordæ* supellex omnis sub hasta venum exposita, unà cum librorum thesauris. Ubi autem *Gregorius Venantodunensis* hanc auctionem factam esse intellexerat, vicinus atque idem numatus festinanter accurrit, ac dato pretio aurea pro æreis facillè comparavit, & lætissimus domum rediit. Quod idem *Gregorius Huntingdonus*, Prior in Cœnobia Ramesiensi Latine Græcæque & Hebraicæ etiam linguæ peritus fecisse à Lelando perhibetur. Librorum Hebraicorum ab utroque diligentissimè collectorum catalogus Bibliothecæ Ramesiensis luculentam juxtà ac honorificam mentionem utriusque facit. Sed & idem catalogus accuratè recenset Hebraicos thesauros divina volumina à Roberto Dodeforto Monacho Ramesiensi, sacrae linguæ perito, religiosè comparatos.

Bibliotheca Monasterii S. Albani in *San-Albanensis* Angliâ non habuit, ut ulli alteri totius regni Bibliothecæ invideret, habuit verò, ut *Joanni Lelando* succederet, à quo optimis quibusque libris spoliata fuit, ut iisdem palatinam *Henrici VIII.* Bibliothecam instrueret, *M m m* atque

(p) Epit. hist. Monast. Brev. cap. xi. pag. 162.

(q) Adèd verum est, quod *Erasmus* adiecerat: *Ubi Lutheranus, ibi literarum est interitus.*

atque exornaret. Hic ipse eruditus expilator eam divitem præstantium veterum codicum vocat officinam. Vixerunt nempe in hoc Monasterio Mathæi Parisii, Rogerii de Vendovera, Guillelmi Rishangeri, Richardi Wallingfordii, aliique non pauci ingenuarum artium scientiâ perpoliti viri, qui omne tempus, quod à rebus divinis & monasticæ vitæ exercitiis reliquum habuerunt, in literis posuerunt, atque aliquid assidue, quod & Bibliothecæ cum augmento tum ornamento, aliis verò usui esse posset, excuderunt. Quibus verò minor doctrinæ copia fuit, ad libros describendos, quibus Bibliothecæ foruli auctiores redderentur, omnem operam ac industriam suam contulerunt. Accessit quorundam Abbatum in rem bibliothecariam insignis amor, ac munificentia. Certè Simon Abbas XIX. ut Mathæus Parisius (r) acerrimus morum censor, testatur, omni egregiæ virtutis laude cumulatifsimus, ita literarum maximè sacrarum amore incensus erat, ut eâ, quâ ubique plurimum valebat autoritate & gratia permagnam optimorum librorum copiam ex universa Anglia diligentissimè collegit. Et quidem quod ad volumina authentica & glossata tam novè quàm veteris Testamenti attinet, se non vidisse meliora idem Parisius testatur. Quæ omnia Abbas Simon scribere, & ad unguem irreprehensibiliter præparare iussit. Quorum numerum longum foret explicare, ut Parisius profequitur. Sed qui eosdem libros videre desiderat, in Almario picto, quod in Ecclesia contra tumbam Sancti Rogeri Heremite (quod & ipse præcepit ad hoc specialiter fieri) repositos poterit reperire: & qualis amator Scripturarum idem Abbas extiterit, per ipsos perpendere. Notandum quoque, quod iste immortalis memoriæ Abbas Simon, duos vel tres electissimos Scriptores continuè in Camera sua honorificè sustinuit, unde librorum optimorum copiam impretriabilem ad unguem præparavit. Et in speciali Almario reposuit picturato. Scriptorium quoque tunc temporis ferme dissipatum & contemptum reparavit, & quasdam laudabiles consuetudines in ipso innovavit, & ipsum ampliavit redditibus. Ita ab omnibus sequentibus temporibus debeat Abbas, qui pro tempore fuerit, unum

habere specialem. Atque hac ratione & ordinatione fieri non potuit, ut S. Albani Bibliotheca mss. codicibus non redderetur refertissima. Catalogum verò librorum in dissolutione monasteriorum excidisse dolent eruditi. Mihi metra quædam posita in fenestris hujus Bibliothecæ (s) afferre liceat, è quibus, qui potissimum libri in ea conservati fuerint, non nihil constabit.

*Metra posita in fenestris in domo
libraria Monasterii S. Albani
in Anglia.*

Decor *Donatus* sum radix grammatice
Ortographusque vocor *Diuidimus* hic-
que locor.
Sum quantus dat opus minus & majus
Priscianus
Derivans quis ego fert stilus *Hugucio*.

Rhetor eram magnus *Marcus Cicero* vocitatus,

Alter ego dictus *Salustius* æmulus ejus,
Ipse Poëta fui, primusque poetica scripsi, *Museus.*
Ipse secundus ei manes modulamine flexi. *Orpheus.*
Dicor *Aristoteles*, direxi philosophantes,
Ac ego *Porphyrus* doctor monui logicantes,

Nuncupor ipse *Plato*, moralibus civibus apto;

Ipseque *Pitagoras* do normas moribus aptas.
Dixi quis cubicus numerus sit quisque quadratus, *Christippus.*

Ac ego cur impar numerus mas scemina *Nicomachus.*
sit par,

Dixi quot *Guido* moduli sunt in monacordo,
Quotque tenet cithara un-chalusve viella.
Euclides vocitor, magnus fueram *geometer*,
Circi quadrator *Archimedes* ego dicor.
Maximus astronomus reputatus eram *Tholomæus*,
Magnus & *Albimassar* introductor vocitabar.

Doctor eram minimus, docui magis ipse---
Pastor & exiguus rexi magis imò regendus.
Mitrâ deposui, libro studioque vacavi
Ruffus eam sumpsi loca libris hæcque paravi.
Lator eram veteris primævus scribæque legis *Moses*
Frater erâque suus primus legisque sacerdos. *Aaron.*

Sol legis fueram Rabi-Moses mihi nomen,
Ipseque sal legis *Rabi-Salomon* vocitatus.

Claviger ecclesiæ fera legis erâque novellæ *Petrus.*

Legifer in gentes legem docuique salutis, *Aaron.*
Dixi symbolicè quæ debet credere quisque, *Athanasius.*
Scripsi retoricè quis quomodo crederet, *Alexan.*
atque *Johan. Constant.*

Duximus in quinos duo legum millia libros *Justin. Imp.*
Junximus & sparsas multas in Canone causas. *Accursius.*

Legum doctor eram, dubias patulas faciebam. *Hugucius.*

Regula claustralis per me viget & monachalis *Benedictus.*

Per

(r) in vit. Abbat. S. Alb. pag. mihi 91. & 92.
(s) ex Monastico Auglic. tom. 1. pag. 184.

Augustinus.
Bernardus
Cassianensis.
Nicolaus
Trevet.

Per me lata prius stat normaque Canonice.

Illius dubia declaravi quasi cuncta,

Istius obscura manifestavi quoque plura.

Magnus eram medicus, *Hypocras* sum nomine dictus,

Alter & egregius vocitatus eram *Galenus*.

Emplastri cura sanavi vulnera plura.

Ossaque contracta mea fecit potio recta.

De agricultura dederam nova dogmata plura,

Artèque de simili post pascua rura retexi.

Quomodo plantabis vites docuique putabis

Quando serésque metes scripsi quoque florida carpes.

Guilielmus
Chirurgus.
Brunus
Chirurgus
De rerum
crecentiis.
Paladius.
Virgilius.
Petrus
Bartholomæus
de rerum
naturalis.

Non minùs libris ac codicibus locupletes fuerunt Bibliothecæ Monasteriorum, ut vocant, Cathedralium. Sunt itaque (loquor cum Roberto de Monte Seculi XII. Scriptore Append. ad Sigibertum) in Gualia IV. Episcopatus, in Anglia XVI. In octo eorum sunt Monachi in Episcopalibus Sedibus; hoc in aliis provinciis aut nunquam, aut rarò invenies: sed ideò in Anglia reperitur, quia licet Augustinus, Mellitus, Justus, Laurentius Monachi fuerunt. In aliis octo Episcopalibus Sedibus Canonici seculares; in una Canonici Regulares. Priusquam Henricus VIII. Monasteria hæc Cathedralia cum cæteris dissolvi iussit, Benedictini instructissimas in iisdem habuerunt Bibliothecas. De *Cantuariensi* Lelandum (t) verba facientem auscultemus.

San-Augustiniana
Canuariæ.

„ Quid si nunc, inquit, & Bibliothecam *Augustinianam*, cujus supra mentionem feci, posteritati commendem? An non hoc pacto antiquarum rerum admiratoribus gratum facerem? Accipite igitur vos antiquarii, quæ vulgò incognita sunt. *Augustinus* à Gregorio Magno in Britanniam missus multa cum Latina tum Græca exemplaria per amicos in Italia comparavit, & ad se deferenda curavit; quæ omnia moriens, tanquam virtutis pignora monachis suis reliquit. Græca partim violentia temporis, partim igne, partim etiam furto sublata sunt. Ex Latinis autem codicibus, majusculis literis Romanis more veterum

„ scriptis, hi etiam nunc extant, incredibilem præ se ferentes antiquitatis majestatem. videlicet duo volumina quatuor Evangelia complexentia, sed alius quàm vulgaris interpretationis. Psalterium etiam ab ipso Hieronymo Damaso Pontifici Romano dedicatum, quod quidem vel archetypum esse, libenter crediderim. Insuper duo elegantissimi in Psalmos commentarii, qui præ nimia vetustate lectorem non admittunt, nisi oculatissimum. Sed nusquam in illis comparent authorum nomina. Extant & ibidem *Philippi* in *Job Commentarii*, ut alios multos non protritæ notæ auctores, qui jam mihi per suos non occurrunt titulos, omittam. Qui verò Augustini ætatem secuti sunt Archiepiscopi *Cantiani* & Abbates, hanc Bibliothecam magnis studiis & impensis auxerunt. Inter quos tamen *Theodorus Cilix* & *Adrianus Afer* præcipui erant; uterque optimus, uterque planè doctissimus, & certè quibus tota restituta linguas debuit Britannia.

„ Nunc ut de incremento *Augustiniana* Bibliothecæ commodè diximus, ita & de ejusdem decremento, nam rerum omnium vicissitudo est, pauca quædam dicemus.

„ Regnante *Ethelredo*, patre *Edwardi* tertii, depopulatores Dani Cantiorum metropolim imisericorditer devastaverunt: quò tempore quamquam utcunque parvum sit *Augustiniana*; tamen in tanto tumultu desolatam fuisse Bibliothecam verisimile est. Illud autem vel *Guilielmo Thorno* auctore in confesso est, quod ecclesia Augustiniana conflagraverit anno D. 1168. quæ calamitas magnam vim bonorum authorum, ut idem est testis, abstulit. At quæ secuta est ætas, multò majorem literis intulit injuriam; nam indocti monachi Græcos codices non intellectos, & Latinos præsenio ipsis parum amabiles, in forulorum usus, ut nihil vilius dicam, discerpserunt. Ad nostra tamen tempora pars aliqua veteris Bibliothecæ integra permansit. Satis enim novi multos præclari nominis Scriptores ab Augustinianis in Palatinam illustrissimi Principis mei *Henrici*, ejus appellationis octavi, Bibliothecam aliquot abhinc annis „ fuisse

(t) de Script. Angl. cap. 287. pag. 300.

„ fuisse translatos. Atque ut in hac
 „ parte de me ipso etiam pauca lo-
 „ quar. Sunt aliquot penes me ex-
 „ emplaria, non indocta ab Augu-
 „ stinianis sumpta, quae propediem
 „ in lucem prodibunt. „ Hæc Le-
 „ landus, qui post tot Bibliotheca-
 „ rum spolia demum & ipse mente
 „ spoliatus miserè interit. Cæterum
 „ Catalogum librorum manu exarato-
 „ rum Cantuariensis Bibliothecæ, vi-
 „ de sis inter Catalogos Mss. Codd. Bibl.
 „ Angl. tom. 2. p. 223. quem nisi Cl.
 „ Bernardus Montfauconius non ita
 „ pridem suæ Bibliothecæ Mss. Codicum
 „ inseruisset, hæc apposuissim. Om-
 „ misso igitur celeberrimæ hujus in An-
 „ glia Benedictinæ Bibliothecæ catalo-
 „ go, enumerare juvat nonnullas Bib-
 „ liothecas, quæ in aliis regnis ac pro-
 „ vinciiis inter cæteras magis præcipuæ,
 „ celebresque habentur. Ut verò ab
 „ eo ordiamur loco, unde Ordo sua
 „ sumpsit exordia, sit

§. I.

De Bibliothecis Italiae.

Bibliotheca Casinensis, novo
 opere (u) constructa est prope
 Capitulum. Ejus structura est con-
 camerata aula, cujus plutei & stylo-
 batæ anaglyphis ornata, striatæque
 columnæ. Pluteorum scapi ordinis
 compositi, quibus incumbunt dimi-
 diatæ statuæ quosdam ex Ordinis
 nostri Doctoribus exhibentes, ex
 nuce sunt (u): libri omnes de no-
 vo eadem formâ operati. Superfunt
 hodie volumina manuscripta supra
 quingenta, licet plura fuerint inde
 extracta, & in Vaticanam aliasque
 Bibliothecas translata. Et verò Ma-
 billonius quosdam membranaceos co-
 dices in Vaticana invenit: in his u-
 num, in quo Gregorii & Victoris III.
 de Sancto Benedicto Dialogi, & quid-
 quid ad sanctum Patrem pertinet,
 continentur, cum variis monacho-
 rum atque Abbatum figuris, in qui-
 bus cuculla atra, toga alba depingi-
 tur. Inedita sunt quædam, nempe
 liber *Scintillarum* seu *sententiarum*,
 quas ex Catholicis Patribus excep-
 sit *Defensor Grammaticus & monachus*
Locociagensis apud Pictones, vetus
 auctor, ut qui nullum è Patribus Isi-
 doro posteriorem adducit: Est &
 aliud ejusdem argumenti *Joannis Ab-*

batis, ejus scilicet, qui libros tres
 de vita Odonis, Abbatis Cluniacensis,
 composuit; *Opusculum*, ex *Gregorii*
Moralibus defloratum: in quo auctor
 alia sua scripta commemorat. Ano-
 nymi etiam *liber de sacra expeditione*
 tempore Urbani II. Multa ibidem
Petri Diaconi, & aliorum opuscula
 itidem inedita. Ex Martyrologio ve-
 teri discimus, Thomam Aquinatem
 Casini monachum fuisse, antequam
 in Dominicanorum religionem con-
 volaret. Ita enim de eo Nonis Mar-
 tii, secundâ quidem manu, sed ante
 annos trecentos adscriptum legitur:
*Nonis Martii apud Fossanovam, Na-
 tale Sancti Thomæ Confessoris, viri*
eruditissimi, qui oriundus de Aquino,
primò Casinensis monachus factus, post-
modum in Ordine beati Dominici fra-
ter Prædicator effectus, suâ multiplici
& fructuosâ doctrina illuminavit val-
de Ecclesiam sanctam Dei.

In eadem Bibliotheca habetur ^{Codex}
 codex Græcus bonæ notæ, quædam ^{Græcus}
 Gregorii Nazianzeni opera comple- ^{&c.}
 ctens, quædam etiam Sancti Nili de
Christiana Philosophia, quò codice ad
 hunc librum è Græco transferendum
 in Latinum non usus est Isidorus Cla-
 rius, ut Mabillonius in Itinere suo
 Italico existimavit, sed Isidorus Mon-
 tacutus, Monachus Florentinus. Ma-
 billonium conjectura sua fefellit, ut
 Armellinus in Bibliotheca Benedicti-
 no-Casinensi part. 2. pag. 57. & 60.
 commonstrat. In alio codice Græco
 quædam item *Johannis Damasceni*.
 Ex Latinis potiores sunt codices, qui
Ferrandi Diaconi epistolas, Augustini
 operis imperfecti libros tres contra Ju-
 lianum; *Gregorii Turonensis* Episco-
 pi historiam, quæ in nonnullis ab e-
 ditis differt; *Auxilii Presbyteri* quæ-
 stiones in Genesim, *Palladium de ve-*
rustica, & *Frontini* librum de *Aqua-*
ductibus continent. Hoc Postremo
 Casinensi codice usus est Poggius ad
 vulgandum prædictum Frontini li-
 brum, quem, quia deficiente editò
 conferre Mabillonio non licuit, inte-
 grum descripsit. At falluntur, qui
 pro *Frontini* foetu habent. Est enim
 particula libri iv. M. Varronis de lin-
 gua Latina. Vid. Joan. Bapt. Morgagni
 Epistola tom. iv. Opusc. pag. 1.
 Mabillonius etiam in Itinere suo
 Italico facilitatem & benevolentiam
 Bibliothecarii Casinensis deprædicat.

Erat

(u) Ex Mabill. Mus. Ital.

(x) Gattola in descript. Monast. Casin. Sec. 12.

Erat is pius & cordatissimus Dominus
Erasmus à Cajeta, qui manus ad scri-
 bendum, & se ipsum totum in Ma-
 billonii usus impendit. Unum ta-
 men sibi defuisse dicit ex Casinensi
 Bibliotheca volumen, quod inspicere
 non potuerit, illud scilicet, quò usus
 est Lupus Augustinianus ad vulgan-
 das insignes illas epistolas, quæ ad
 Concilium Ephesinum pertinent. In-
 quirenti Mabillonio dictum est, Ro-
 mam fuisse missum, postulante R. P.
 Procuratore Generali, qui post redi-
 tum suum asseruit, illum codicem
 esse in palatio Apostolico, nec
 quidquam aliud de eo à quoquam
 elici valuit. Hic ipse codex etiam
 Stephano Baluzio novam Concilio-
 rum collectionem adornanti in mag-
 no desiderio fuit, sed in cassum. Æ-
 què parùm enim illius copiam nanci-
 sci potuit atque Mabillonius nactus
 fuerat. De aliis quibusdam codici-
 bus aliqua observat Mabillonius loc-
 cit. quæ brevitatis causâ hic omitto.

Adhæc in Bibliotheca Casinensi
 extant veteres loci ritus sub *Bertha-*
rio Abbate, ubi jejunia ecclesiastica
 tempore ætatis ad nonam, alio tem-
 pore ad vesperam usque præcipiun-
 tur. Hæc, inquam, sub *Berthario*
 Abbate, cui à Leone Ostiensi & Pe-
 tro Diacono non immeritò, ut Fabri-
 cio (y) contra Mabillonium videtur,
 liber *Anticimonon*, id est, *quæstio-*
num de libris veteris & novi Testamen-
ti tribuitur.

Bernardus Montfauconius, qui
 hanc etiam Bibliothecam iustravit,
 Mss. Codicum festivam superesse
 copiam testatur. Eorum, inquit,
 notam peramplam cum Græcorum,
 qui pauciores comparent, tum La-
 tinorum excerpimus, quæ suo loco,
 Deo dante, proferetur. Fidem præ-
 stitit in Bibliotheca Mss. Codd. an.
 1739. typis excusâ, ubi eorum te-
 xit catalogum.

Plerique verò vetusti MSS. Codi-
 ces sunt membranacei, majorem par-
 tem Langobardicis characteribus, uti
 vocant, conscripti, quibus magno e-
 molumento usi sunt viri eruditissimi,
 Cæsar Baronius, Carolus Sigonius,
 Villapandus, Felix Contilobus, Lucas
 Holstenius, Camillus Peregrinus, Lu-
 dovicus Ferrarius, Antonius Corac-
 ciolus, & Pagius, Isidorus Clarius,
 Abrahamus Bzovius, Christianus
 Lupus, Michaël cognomento Mo-
 nachus, Joannes Mabillonius, Jo-

annes Bollandus ejusque continua-
 tores, Ferdinandus Ughellius, Leo
 Allatius, Bartholomæus Chioccarel-
 lus, Philippus Ferrarius, Dominicus
 & Carolus Macrii Fratres, Laurentius
 Zaccagna, Joannes Ciampinus,
 Joannes Polenus, Theodericus Rui-
 nartus, Edmundus Martene, ali-
 que, ut domesticos omittam. Un-
 de non immeritò Joannes Baptista
 Marus Romanus, Sancti Angeli in
 Foro Piscium Canonicus, in doctis-
 simâ præfatione ad opusculum *Petri*
Diaconi, de *Viris Illustr. Casin.* mag-
 noperè inclytæ hujus Bibliothecæ
 Præfectos à facilitate & studio hu-
 manitatis erga viros literatos comen-
 dans, inter cætera hæc habet:
 „ Quòd si, studiose Lector, amor
 „ studiumque literarum te incen-
 „ dit, ex polymathicæ Casinensis
 „ thesauris aliqua istorum Heroum
 „ literariorum scripta transcribere,
 „ vel excusa cum MSS. conferre; sci-
 „ to, te quàm facillimos habiturum
 „ esse Casinenses, qui studio gloriæ
 „ divinæ, benevolentic, ac liberalita-
 „ te paratos se offerunt, tibi illa pro-
 „ dere; & tanquam te veterum scri-
 „ ptorum excussorem, manuscripto-
 „ rumque exemplarium conquiritor-
 „ rem agnoscentes ad illa evulganda
 „ exhortabuntur, impellent, gratique
 „ animi calcaribus perurgebunt.

Bibliotheca inclytæ Abbatie S. Ma-
rie Florentiæ. In hac multi sunt co-
 dices Græci bonæ notæ præter Lati-
 nos. E Græcis *Philonis Opera Philo-*
sophica, & de vita Mosis; item liber
 de opere sex dierum: *Chrysostrami ho-*
milia in Genesim non semel, ejus-
 demque varii sermones: *Catena in*
Matthæum, item alia in Lucam, u-
 traque veterrima. *Gregorii Nazian-*
zeni sermones; *Acta Sanctorum*, ve-
 nerandæ antiquitatis: *Thucididis hi-*
storia; item *Herodoti & Polybii*, bo-
 næ notæ; *Eusebii historia* mediæ æ-
 tatis; *Platonis* pleraque opera in mul-
 tis codicibus; *Luciani* sermones
 LXXX. aliæque ejusdem. *Acta Cœ-*
nobii Florentini, item Scholarii ser-
 mones ad Patres ejusdem Concilii:
 denique, ut multa alia prætermitta-
 mus, codex antiquus optimæ notæ,
 in quo Xenophontis varia opera,
Dionysius Halicarnassæus de compo-
 sitione navium, & *Theophrasti cha-*
racteres. Hæc de Græcis. In Latinis
 codex annorum DCCC. Rufini histo-
 riam comprehendit, alius *historiam*

Florenti-
na S. Ma-
rie. Græ-
cis codi-
cibus ab-
undat.

M m 3

Augu-

(y) Bibl. med. Lat. lib. 2. p. 52.

Augustam, alius denique *Quintiliani institutiones* eleganter scriptas. Postremò *Teuzonis* monachi commentarium in Regulam S. Benedicti cum prævia epistola ad Odelricum Episcopum. Vivebat Teuzo iste ante annos sexcentos, scilicet tempore beati Johannis Gualberti. Hæc omnia argumento sunt, literarum maxime Græcarum studia in illa S. Mariæ Abbatia olim viguisse. Bernardus Montfaucon in Itinere suo per Italiam literario codicum nobilissimæ hujus Bibliothecæ, cum Græcorum, tum Latinorum, qui Ms.ºi magno ibi numero sunt, notitiam excepit, quam primùm Diario suo Italico, tum Bibliothecæ Ms.ºorum Codicum intexuit.

Monasterium S. Benedicti *Padolironensis* totius Italiæ amplissimum est, quod latifundia possidet, quanta vix aliud. *Padolironense* autem dicitur, quia inter Padum & Lironem situm est. Hujus Abbas erat, ex Belisanorum familia in Gallia nota, vir perhumanus officioque plenus, quò tempore Bernardus Montfauconius iter literarium in Italiam confecit. Quo teste Bibliotheca codicibus Latinis tantum manuscriptis bene multis exornatur. Brevem eorum syllabum ex ejus Diario Italico afferimus:

Codex Bibliorum membran. x. seculi.

Origenis operum codex membran. ejusdem ætatis.

Codex x. seculi membran. Hieronymi epistolæ.

Codex x. seculi membran. Ejusdem Commentaria.

Codex ejusdem ætatis, *Hieronymi de Scriptoribus Ecclesiasticis*, in quo item quædam *Cassiodori*, & in fine *Proba Falconiæ* carmina. Ad calcem autem legitur: *Proba uxor Adelphi, mater Olibrii & Aliepii* (sic pro *Alypii*) cum *Constantini* (sic pro *Constantii*) imperatoris bellum adversus *Magnentium* conscripisset, conscripsit & hunc librum.

Codex xi. seculi membran. sic inchoatur: *Incipit Tractatus primus S. Ambrosii Episcopi de Epist. Pauli ad Romanos. Deinde sequitur tractatus Domini Remigii Venerabilis Monachi, & eruditissimi Commentatoris. In omnibus autem nomen suum tacuit, ut cum sapientia culmen quoque humilitatis attingeret.*

Codex xi. seculi Gregorii Magni in Job.

Codex xiv. seculi, Epistolæ ejusd. Codex alter xii. seculi Gregorii Morales in Job.

Codex noni seculi, *Isidori Hispalensis*, & *Juliani Toletani* Opera.

Codex magnæ molis undecimi seculi, *Burchardus* de potestate & primatu Apostolicæ Sedis.

Claudii Taurinensis Commentum in Ruth & libros Regum.

Codex xii. seculi, Hugonis de clauastro corporis & animæ.

Alii item multi codices istic habentur operum Augustini, Hieronymi, Origenis, & antiquarum Joannis Chryostomi versionum Latinarum. Vide ejusdem Montfauconii Bibliothecam Ms.º. Codd. Mihi tacendus hic non est Codex perantiquus, in quo Vita comitissæ Mathildis habetur.

Editiones veteres tot nusquam simul se vidisse testatur idem Montfauconius. Adest Bibliorum Mogunticiæ cuforum an. 1462. liber. *Homeus* prima vice cufus &c.

Monasterium S. Severini in urbe Neapoleos, quod Monachi præ cæteris in Regno Neapolitano eruditione & doctrina conspicui incolunt, insignem habet Bibliothecam, in qua præfatus Montfauconius manuscriptorum sequentem notam excipiens suo primùm Diario Italico, ac deinde Bibliothecæ Ms.º. Codd. intexuit.

Biblia sacra multis voluminibus x. seculi.

Psalterium Græco-Latinum xii. seculo conscriptum, ubi Græca singulari characterum formâ sunt.

Origenis in Cantica. Codex xii. seculi, haud diu post S. Bernardi obitum conscriptus videtur. In alio item codice xiv. seculi *Bernardi* in Cantica.

Commentaria Anonymi in Apocalypsin, codex initio mutilus xi. seculi. Item alius in Cantica similis.

S. Ephrem quædam in Codice xii. seculi.

Augustini in Psalmos codex egregiæ notæ x. seculi, tomis duobus.

Augustini Sermones quidam, & retractationes in codice xii. seculi.

Prosper de vita contemplativa codex xi. seculi.

Gregorii M. Dialogi in codice xii. seculi.

Bacharii (sic) de reparatione lapsi ad Januarium. Ita init: *Nisi verrer, beatissime frater, ne inter simulatos amicos &c.* In eodem codice xii. *Ephremi*

Ephremi Diaconi, & *Joannis Chryostomi* de eodem argumento.

Burchardi solo nomine (sic) Episcopi Wormacensis de jure episcopali ad Brunichonem.

Catalogus epistolarum S. Bernardi cum indice earundem ordine alphabetico, à *Francisco Acolta*, Episcopo Sarnensi, jussu Joannis xxii. Papæ eodem tempore conscriptus.

Liber de consideratione quintæ essentiæ omnium rerum, pauperibus Evangelicis viris erogatus, editus à magistro Joanne de *Rapescissa*, Ordinis fratrum Minorum. Dicit Salomon in Capitulo 70. *Deus dedit mihi.* Cod. xv. seculi.

M. T. Ciceronis de Divinatione & Somniis à Marino Tomacello conscriptus xv. seculi.

Ejusdem de Oratore.

T. Livius exscriptus anno 1435. xv. kal. Martii à Joanne Frigerio.

Plinii Epistolæ in duobus codicibus recentibus.

Senecæ Epistolæ, quæ incipiunt ab Epistolis.

Senecæ ad Paulum, & Pauli ad Senecam.

Virgilio Bucolica & Georgica in cod. recenti.

Ovidii Fastorum cod. xv. seculi membran.

Aulus Persius in codice xiv. seculi.

Juvenalis xii. seculi &c.

Præter hos libros, aliosque, qui à Montfauconio in Bibl. Ms.º. Codd. recensentur, extant in eadem S. Severini Bibliotheca permulta, eaque luce publica dignissima Ms.ºa *Alphonsi Villagut*, qui ex Monacho S. Severini Abbas, ac demum totius Congreg. Casin. Præses Generalis an. 1608. creatus est.

Facetia verò est, quam *Alphonsus Mariconda* narravit discipulo quondam suo Cardinali *Quirino* (a) de Abbate, qui S. Severini Cœnobium tunc moderabatur. Hic antiquus dierum novæq; literaturæ, quæ in suo Cœnobio florebat, parcus æstimator, ne dicam contemptor, quoties à Monachis rogaretur, ut aliquo libro recens in lucem edito Bibliothecam instrueret, nil aliud respondebat, nisi *Leggite tutti quelli che vi son, e po'avrite de' nuovi, quanti ne volete.*

S. Juliæ Brixia.

Bibliotheca Monasterii S. Juliæ in Civitate Brixia. Huic vel unus antiquissimi ævi codex famam concili-

are potest. Est ille aureis & argenteis grandioribus literis in membranis violaceis exaratus, qui tanquam pretiosum antiquitatis *κεκμηλιον* apud hujus Parthenonis Moniales effervatur. Porro antiquissimos Codices puris prasineo & ciano coloribus tinctos, auro & argento conscriptos in Monasterio S. Juliæ in urbe Brixiana asservari, memorat Capreolus l. 5. Hist. Brix. pag. 27. apud Paulum Galeardum in præfatione ad Sermones S. Gaudentii pag. 222. Nullus dubito, quin hi Codices insignem usum in conscribendis hujus Monasterii Annalibus præstiterint *Angelica Baitelli*, Sanctimoniali, quæ Ordinem S. Benedicti in hoc Parthenone professa, eosdem à se elucubratos typis mandavit anno 1657. ut pluribus suo loco dicturi sumus.

Bobiensem Bibliothecam plurimis Bobienolim optimisque refertam fuisse codicibus facile colligitur, tum ex loci celebritate, tum ex vetustis libris, qui inde in Bibliothecam Ambrosianam translati fuerunt, tum ex reliquiis antiquorum codicum, qui ad centum in eodem supersunt monasterio. Et quidem anno MCCCCXCIII. in Bobienfi Bibliotheca reperti sunt Vellius Longus de Orthographia, & Terentianus Maurus, quorum veterum authorum scripta Georgius Merula politiorum literarum Professor in urbe Venetâ cum laude per annos complures seculo xv. notis & observationibus illustravit. Adfunt præterea Rutilius Numantius Poëta, Satyra Sulpitiæ, Cæsius Bassus, Adamantius Martyrius, Probi Catholica, Cornelius Fronto, Sergius Grammaticus, & alii non pauci, ut ait Volaterranus Lib. iv. Geographiæ, & Pignorius ex eo in Epistola xvi. Memoratu dignus est libellus antiquissimus, Francogallicis literis scriptus, in quo videre est *abreviationem Fidei Catholicæ expositam à sancto Hieronymo, ut quidam in hæresim lapsi corrigerentur*: quæ expositio constat articulis, seu anathematismis xii. sub Rufini nomine edita apud Garnerium inter Opera Marri Mercatoris in Dissertatione x. Deinde varia extant in illa Bibliotheca Bobienfi *Cypriani Opuscula* in diversis veterum codicum, qui toti literis quadratis scripti erant, fragmentis, nempe de sacramento calicis & de opere, & eleemosyna, varietateque epistolæ. Ad hæc *Stephani Tungrensis Episco-*

Episcopi liber de divinis Officiis. In Kalendario antiquissimi Missalis notantur festa monasterii peculiaria. Ex eadem Bibliotheca mutuatus est Mabilonius codicem Liturgiæ Gallicanæ, optimæ notæ, literis majusculis exaratum, & *Libros de Imitatione*, qui nullum auctoris nomen habent, præter quartum, in cujus initio legitur: *Incipit liber Joannis Gersen, cum quantareverentia &c.* Quod si quæ est Mediolani, celebrem invisas Bibliothecam (b) Ambrosianam, nullis aliis ferè locupletem esse Latinis Manuscriptis comperies, quàm quæ fuerunt olim Bobiensis Abbatia. Offenditur hodie in Ambrosiana Josephi Historia de Judaicis Antiquitatibus in corticibus exarata ante annos circiter mille ducentos; atqui hæc ex Bobiensi Bibliotheca præter alios quàm plurimos codices fuit exarata. Consule etiam Montfauconii Bibliothecam Mss. Codd.

Cryptæ Ferratæ.

Bibliotheca Monasterii Cryptæ Ferratæ vel uno unico codice Ms.^{to} (ut cæteri taceantur) memorabilis est, de quo Em. Card. Quirinum (c) audire præstat, cujus verba hæc sunt: „ De „ celeberrimo Græcorum Menologio „ jussu Basilii Imperatoris Porphyrogeniti exarato Allatius in *Dissertatione I. de Libris Eccles. Græcorum* scribit, Menologium hoc auro, gemis, & pretiosius Constantinopoli ad Ludovicum Sfortiam fatis munificè advectum, Ludovico vita functo Joannem Baptistam Francisci Sfondrati Cardinalis parentem, avumque Nicolai Cardinalis in arbitrio, & potestate habuisse, postremum à Paulo Sfondrato Cardinali dono acceptum in Bibliothecam Vaticanam Paulum V. invexisse; Librum unam tantum Menologii partem, quando sex duntaxat mensibus Sept. Octob. Novemb. Decemb. Januar. & Februar. absolvitur, continere: Altera quibusnam caveis addicta lateat, incertum esse, & fortè communem fortem librorum passam igne, vel ferro, vel impiorum aut otiosorum manibus, elementorum etiam injuria in luce esse desisse. Juvenilibus Joannis Francisci Albani studiis debet immortale hoc beneficium literaria Resp. quòd ipse quinquaginta circiter abhinc annis Partem hanc

„ Græci Menologii Eruditorum omnium votis exoptatissimam in Monasterio Cryptæ Ferratæ latitantem suamet manu descripserit, in Latinum verterit, liberaliterque Godofrido Henschenio communicaverit. Fatetur idem Henschenius Partem hanc non quidem pari characterum elegantiam, & picturarum ad singulas paginas deliciis exornatam (qualem in Vaticano esse sicut audiverat, legeratque, sic & videbat) sed antiquitate, & fide nihilo inferiorem, eundemque Basilii Imperatoris titulum præferentem, ut hanc Vaticanæ illius Partis si non germanam alteram ab eadem manu velut utero progeneratam, certè genuinam ex patre, atque auctore eodem tum cæteris indiciis, tum styli perfectissima similitudine nihil hæsitans judicaverit. Actum prorsus erat de Parte hac præclarissimi Menologii (quod utpotè publica auctoritate constructum reliquis omnibus hujusce generis Menæis præferendum jure Henschenius existimavit) nisi imminentes edacis vetustatis injurias docta, & provida adolescentuli Albani manus antevertisset; siquidem Codex Cryptæ Ferratæ, quem integrum olim, & illæsum viderat Albanus, pluribus hodie paginis imminutus lacunis scatet, quos nulla spes foret posse unquam expleri, si, quæ ibidem defunt, aut ex quatuor mensibus apud Bollandianos jam editis, aut ex Sanctissimi Pontificis Scriptis non peterentur. Ne egregii hujus laboris memoria, quam nusquam existare puto, præterquam in Actis Eruditorum, quæ olim Romæ vulgabantur, intercideret, operæ pretiū existimavi hæc fusiùs adnotare, ratus etiam nihil consultius facturos Amanuenses Vaticanos, quàm si utramque Menologii partem, Vaticanæ nimirum, & Cryptæ Ferratæ exscribentes Latinam Versionem è regione adjungant, Vaticanæ quidem veterem Arcudii Corcyrensis, quam jam vulgavit Ughellius; Alteri verò recentiorum adhuc ineditam Joannis Francisci Albani; Ut hac ratione Menologium Basilii Imperatoris non jam dimidiatum, sed completum, nec Græcè tantum, sed & Latine in Vaticana Bibliotheca

„ ca

„ ca imposterum servetur, utque ad „ sempiternam temporis memoriam „ illustri hoc monumento admirabilem Sanctissimi Pontificis, vel à teneris annis eruditionem testatam, „ expressamque retineamus. „ Hæc QUIRINUS, qui quæ privatus adhuc Coenobita fieri suavit, eadem jam Em. Cardinalis & Bibliothecarius S. R. E. fieri procul dubio curavit.

Pomposiana.

Bibliotheca Pomposiana. Florebat sub annum 1093, in Pomposiano agri Ravennatis monasterio illustris Abbas, Hieronymus nomine, qui inter cæteras animi dotes miro literarum amore flagrabat. Testis hac de re Bibliotheca locupletissima ab eo instructa, de qua audiendus Henricus Clericus ejus temporis in epistola ad quemdam Stephanum, quam noster Bernardus de Montfaucon in Diarii sui Italici capite vi. retulit. Præmissis nonnullis, Henricus de Guidone, Pomposiani Monasterii primo Abbate, tum de Hieronymo, ejusque Bibliotheca ita differit:

„ Pomposiana ergò Bibliotheca, „ sicuti ego accepi, ex tempore Guidonis, miræ sanctitatis primi ejusdem colendi loci patris, mirificè honestari ac augeri cœpit. Cujus sanctitate viri gens afflictæ, atque exhilarata, quam plures undique ad hoc venerabile, tutumque properabant certatim effugium, cupientes, tam sancti magistri instrui disciplinis, vitamque sub monastica castigare trutina: inter quos etiam quidam marchionum, comitum, procerumque filii deliciis ommissis, pompæque seculari posthabita, convenerunt, Deoque operante usque hodie non desistunt. Quo in tempore iste Dominus meus, de quo nobis sermo, Hieronymus Abbas, à puero educatus, sufficienter didicit monachicam normam: deinde in Grammaticæ studium fundamentum; sed & dialecticæ aliquando libavit acumina, in brevique Deo magistrante, multum profecit tempore. Tum ex Priore Abbas à fratribus gratanter ordinatus est, qui, quoniam erat ingenio promptus, animo placidus, fratrum amator, morum longè politus honestate, mente providus, cernens tantam se gentem sine vomere ac marra divini cultus minimè fructificare posse; illico data opera curiosè ubique quærere cœpit diversorum volumina doctorum, quæ præsentibus, P. Ziegelbauer Hist. P. I.

„ posterisque documenta relinqueret, „ ut, sicut genere studioque diversi „ erant, sic in his unusquisque specularetur, quid imitandum, quidve aspernandum sibi foret. Difficile mihi videtur, quempiam virtutes ac vitia discernere liberè posse ignorantem ænigmata & sententias scripturarum. Quis enim ægroto antidotum dare novit, nisi qui didicit? quisve remigii ignarus ratem committere fragilem sævo audeat ponto? Sed quoniam bonos lividorum aculei stimulare acriter solent; nonnulli, quibus mens insana fuerat, dissidere, dissentire, ac objurgare ex hoc præclarum cœperunt Abbatem. Alii enim frustra in nugis bona monasterii dissipare; alii autem illum hoc ob id agere, ut aliquando cum totis libris fugiens, aliquem acquireret episcopatum sibi, instanter asserbant, à quibus mens mea longè aliena fuit, semperque quod bonum, & æquum sub hoc credidit negotio. Cui operi ex Abbatis jussu Bonus nomine & exemplo monachus ex eremita præerat, omnium dogmate artium peritus, qui etiam æstuans ut tantum librorum exempla colligeret, non curabat distinctas & decoras literas, sed quoquo modo formatas. Deceverat enim prædictus Abbas eodem rescribere, & in unum Bibliothecæ corpus colligere, unde quosdam ex fratribus adversos habeo ob nimiam titillationem non valentes legere libros à me scriptos. Nulla autem ecclesia, nec urbs, neque provincia, tandem nec ipsa Roma orbis caput certet laudibus Pomposiæ copia sanctorum fortunatæ librorum. Quis igitur tam ferreus, quis tam immitis, tamve bestius & excors, qui non optet quiescere in Pomposiano claustrò à strepitu mundanæ pestis, ubi jugiter ædificationis & salvationis meretur intelligere verba? sicut enim probos mores colloquia corrumpunt prava: sic è converso bona colloquia malos destruant mores, imittuntque bonos. Sed ne tibi parum sufficere videatur, quod de libris memoravi, libet etiam titulum uniuscujusque libri scribere: ut quod puris non credis verbis, saltem fidelium subiectum credas oculis. Nec enim hoc in vanum conati sumus: quoniam accidere potest, ut errore aliquis ex his subtractus latenter liber

N n n

„ obli.

(b) Mabill. Traçt. de Stud. Monast. vol. 2. pag. 155.

(c) In Nota 7. ad Epist. Nuncupat. Dissertationis de conscribenda Monastica Italia: Historia.

» oblivioni tradatur: sed perfecta hac
» pagina fidelis librorum custos eum
» diligenter inquirat, si fortè vel ex
» fratribus, vel advena sustulit, arma-
» rio restituatur continuò.,

Posthæc Henricus ponit amplissi-
mum catalogum librorum, qui tunc
in Bibliotheca Pomposiana asserva-
bantur, & in fine subdit, sagax Ab-
batis Hieronymi ingenium nunquam
quiescere, sedulò rogitando & per-
cunctando, sicubi alibi latitent libri,
quos suo armario addere valeat: *ut
inter Italicas Pomposiana mirè fulgeat
ecclesia.* Denique idem auctor sibi ob-
jicit quosdam supersticiosos & male-
volos, qui ut sancto loco detrahant,
& optimo Abbati: fortè arguent, cur
idem Venerabilis Abbas Hieronymus
Gentilium codices fabulâque erroris
sacris divinisque inferat codicibus?
*Quibus respondendum est, inquit, Apo-
stolicis verbis, quia in domo potentis
non solum vasa aurea, & argentea, sed
& fictilia sunt; quippe hoc egit pussi-
mus Abbas, ut pro studio & merito suo
habeat unusquisque, in quibus oblectetur,
& propriè exercent ingenium.*

Cæterum Monasterio Pomposiano
everso, in quas terrarum plagas M^{ss.}
Codices delati fuerint, nemini com-
pertum. Vid. V. C. *Paulus Galeardus*
in præfat. ad S. Gaudentij Brixiani
Episcopi Epistolas.

§. II.

De Bibliothecis Hispaniæ & Galliæ.

Biblio-
thece in
Hispania. **D**E Bibliothecis Hispaniæ quàm
multis & locupletissimis fusiis
quidem & pro merito nunc agere vo-
lupe esset, se deficientibus notitiis pau-
ca duntaxat, quæ bona nobis obtu-
lit fortuna, hîc describenda duximus;
ita verò Ill. D. LOAISA in sua ad col-
lectionem Conciliorum Hispaniæ præ-
fatione, *Est, inquit, in Monasterio
Regio D. Laurentii. . . inter cætera ad-
miratione & cultu dignissima, quæ in
illa æde continentur, insignis quedam
Bibliotheca, quæ cum perantiquis, &
numero librorum, & singularitate cer-
tat.* Hæc inter alia, quinque Codices
Conciliorum & Epistolarum decreta-
lium MSS. literis Longobardis in pel-
le pergaminea habet. Antiquior vo-
catur *Wigilanus* à Monacho scripto-
re, vel *Alvelâensis*, à loeo ubi scriptus
est. *Alveda* est hodie parvum muni-
cipium in tractu Locroniensi, duabus
ab urbe Locronio leucis Hispanis di-

stans; olim habuit insigne cœnobium
S. Martini, ex instituto D. Benedicti
à SANCTIO Rege, & TOBA Regina,
erâ 962. fundatum, postea collapsum,
& translatum in Ecclesiam S. Mariæ
Rotundæ apud Locronium. In quo
dum WIGILA Monachus vitam age-
ret, hunc singulari diligentia librum
scripsit, erâ 1014. anno Christi 976.
Continet Concilia XLI. & Epistolas
decretales CI. à *Damaso* usque ad *Gre-
gorium I.* & opuscula alia. Reliquæ
per Hispanias Bibliothecæ extantio-
res sunt: *Monserratenfis, Sant-Æmi-
lianensis, S. Martini Madritensis, Sal-
manticensis S. Vincentii, Vallisoletana
S. Benedicti, Zamorensis, S. Stephani
de Ribas, S. Juliani de Samos, S. Bar-
tholomæi Medina, S. Joannis de Bur-
gos, Sahaguntina S. Benedicti, S. Zoili
de Carrion, Ovietana S. Vincentii, S. Sal-
vatoris de Ona, Naxariensis S. Mariæ,
S. Dominici de Silos, Hyrachensis, S. Jo-
annis de Penna, S. Victoriani, S. Bene-
dicti de Bajes, S. Pauli Barcenonæ, S.
Salvatoris de Breda, S. Felicis Guisoli,
S. Petri de Roda, & aliæ plures, quæ
in regnis Hispaniæ, & Portugalliæ,
necnon in America ad hodiernum us-
que diem superant, supellectile lite-
rariâ, ut fertur, instructissimæ, qua-
rum recensionem ut aliquandò Sodal-
es nostri curatius adornent, votis
omnibus contendimus & obtesta-
mur.*

Bibliothecas Galliæ, quod attinet, **FLORIA-
CENSIS**, si quæ alia, erat olim
libris refertissima; Sed annus 1562.
ei fatali sidere illuxit, quo à *Calvini*
asseclis direpta fuit. *Petrus Daniel*,
Advocatus Aurelianensis, & Floria-
censis prætor, indulgente Cardinali
de Castillon, Monasterii commendata-
rio Abbate, ac singulari hæreseos fau-
tore, eam in suam redegit potesta-
tem. Quæ ipsi subinde, quoad vixit,
non oblectationi tantum, sed etiam
adjumento fuit tum in antiquis qui-
busdam ad eam diem ineditis operi-
bus evulgandis, tum in aliis admo-
dum imperfectè editis ad manuscriptos
codices corrigendis. Quin etiam ami-
cis suis, qui novas ac elegantes ad-
ornando editiones benè de republica
literaria mereri studebant, suppetias
ferre potuit. Cùm autem è vivis dis-
cessit, hæredes illius manu exaratos
codices partim *Paulo Petavio*, supre-
mæ curiæ Parisiensis consiliario, par-
tim *Jacobo Bongarsio*, Henrici IV. in
Germania Legato emendos dederunt.
Et posterior quidem partem suam Ar-
gento-

Wigila
Monachus.

incorpo-
ratur Va-
ticanæ.

gentoratum, ubi commorari solitus
erat, ex Galliis avexit. Ab obitu
ipsius Elector Palatinus anno 1612.
justo pretio coemtam in suam Heidel-
bergensem concessit Bibliothecam.
Verum cùm Cæsareani, TILLIO duce,
potiti anno 1622. Heidelbergæ fuif-
sent, Bibliothecam sibi vindicavit
Maximilianus Baviaræ Dux, quam
Gregorio XV. Romam dono transmi-
sit. Quod ad partem *Pauli Petavii* at-
tinet, illius hæredes, qui rei pecunia-
riæ magis, quàm librariæ amantes
erant, eam CHRISTINÆ Suecorum
Reginæ vendiderunt. Hæc manu-
scriptos codices Romam transtulit,
quos sub mortem Pontificiæ Biblio-
thecæ testamento legavit. Atque
hunc in modum Bibliotheca Floria-
censis *Vaticanæ*, ut ajunt, incorpo-
rata, non postremam illius efficit par-
tem.

Petrus Daniel quantumvis magnus
in expitanda S. Benedicti Floriacensis
Bibliotheca fuerit Autolycus, præca-
vere tamen haud potuit, quin non
pauca volumina rapaces ejus effuge-
rint manus. Præter enim complura
M^{ss.}, quibus superiore seculo Reli-
giosi è Congregatione S. Mauri ad no-
vas Patrum editiones concinnandas
us fuerunt, PP. *Marthene & Durand*
repererunt vetustissimum manuscrip-
tum *Concordantiæ Regularum S. Bene-
dicti*, Abbatis Anianensis, unâ cum
epitome Operum SS. Patrum, cui ti-
tulus: *Liber de diversis voluminibus
Patrum excerptus.* Id quod procul
dubio est synopsis Operum SS. Patrum,
quod S. Benedictus Anianensis Con-
cordiæ suæ adjecit, quò vespertino
in conventu à suis legeretur Religio-
sis. P. *Menradus* illam in monasterio
Floriacensi asservari testatur, quam
tamen P. *Mabillonius* invenire haud
potuit. Concinnata est ex textibus ac
locis depromptis ex libris S. Ambro-
sij super Hexaëmeron, S. Hieronymi
contra Jovinianum, ex homelia S. Gre-
gorii de concupiscentia gulæ, ex sen-
tentiis S. Isidori, ex V. Beda in Lucam,
S. Cæsarii, S. Prosperi, S. Nili, ex
Proverbiis Episcopi Evagrii pro mona-
chis, ex collationibus Cassiani unâ
cum Abbatum Serapionis, Moysis,
Isaaci, & Theonæ; ex sermone quodam
S. Augustini de circumcisione, ex
libro Confessionum ipsius, & de mori-
bus Clericorum, ex vita SS. Antonii
& Fulgentii, ex quodam opere S. Chry-
sostomi, ex homelia S. Gregorii, ex
institutionibus Cassiani, ex operibus
S. Ephrem, ex collatione cum Abba-
I. *Ziegelbauer Hist. P. I.*

te Paphnutio, ex nonnullis sententiis
desumptis ex S. Hieronymo, ex ser-
monibus S. Cæsarii, ex libris morali-
bus S. Gregorii. Quemadmodum
verò hic liber ad calcem est laceratus,
ita existimare quis potest, extitisse ibi
adhuc plures locos depromptos ex
SS. Patribus Ecclesiæ, quos magnus
hic Sanctus selegit, velut magis aptos
ad nutriendam suorum Religiosorum
pietatem.

Ulteriùs in Bibliotheca Floriacen-
si ostenditur præter M^{ss.}, ante sep-
tingentos vel octingentos exaratum
annos, cujus argumentum est: *Vita
S. Gregorii*, aliud opus cum inscriptione:
*Liber sancti ac beatissimi Benedicti
Patris Monachorum.* Capitem titulos
hîc apposuisse sufficiat: *Incipiunt Ca-
pitula, quæ sunt virtutes honorum ope-
rum.* I. De Humilitate. II. De Timo-
re Dei. III. De Pœnitentia. IV. De De-
relinquentibus seculum. V. De Oratio-
ne & Compunctione. VI. De Silentio
& verba otiosa non loquendo. VII. De
Dilectione Dei & proximi. VIII. De
Continentia virginitatis mentis & cor-
poris. IX. De vana Gloria & Laude
humana non quærenda. X. De Patien-
tia tentationis & Martyrii. Affirma-
re pro certo non licet, quòd opus hoc
à beatissimo Patre nostro S. Benedicto
fuerit elucubratum; sed illud S. Bene-
dicto Anianensi non immeritò attri-
bui potest, ut qui tota in Francia, ve-
lut alter Ordinis nostri Fundator, ac
innumerabilium Monachorum Pater
suspicitur: cui etiam majores nostri
gloriosum *Benedicti secundi* nomen in-
diderunt.

Hæc præter plura alia restant M^{ss.} Alii M^{ss.}
v. g. *Juvenci, Sedulii, Avatoris, Histo-
ria Ecclesiastica Eusebii, Boëthius de
Consolatione Philosophiæ, Alvarus su-
pra S. Mattheum, Expositio Aimoini
Monachi Floriacensis supra Apoca-
lypsin*, authoris tempore descripta,
& forsan propria ipsius manu, *ve-
tus Sacramentarium* annorum circiter
nongentorum, in cujus limine hæc
prostant verba, - - *Sacramentorum
liber, quem - - sancto Benedicto ob sui
memoriam à transmarinis partibus mi-
sit, imprecans cum juramento maledictio-
nis, ut, si quis eum de monasterio ali-
quo ingenio non reddiderit abstraxerit,
cum Juda proditore, Anna & Caipha
portionem æternæ damnationis accipiat.
Amen, Amen. Fiat, Fiat.* Legenda
est Claudii Stephanotii è Congreg. S.
Mauri epistola historica Gallicè scrip-
ta, de Bibliotheca Floriacensi, quæ
extat Opp. posthum. *Mabill. & Rui-
narti*

narti tom. 1. lib. v. pag. 451. Bernardi Montfauconii Bibliotheca Mfs. Codd.

S. Vincentii
Lauduni
Libris locupletissimi.

Bibliotheca Monasterii S. Vincentii Laudunensis. Hæc sub Joanne de Noüelles (d) vulgò de Guisla dicto, Abbate literis egregiè exculso anno 1370. ditissima fuit, undecim nimirum millia voluminum continens. Quæ librorum vis ac multitudo ante artem typographicam inventam meritò magni fieri debet. Nunquam verò ad eam pervenisset copiam, nisi Abbas Joannes rei librariæ studiosissimus fuisset, quam ut augetet, nec sumptibus in libris comparandis, nec labori in iis describendis pepercit. Neque enim contentus erat monachorum suorum operâ ad hanc rem uti, nisi & ipse propriam admoveret manum. Voluminibus autem multò labore à se transcriptis insigne auctarium adjecit, Collectarium nempe Historiæ universalis libris octo, quatuor verò voluminibus comprehensum, quod proprio Marte elaboravit.

S. Vincentii
Vesontionensis
Biblioth.

Bibliotheca Monasterii S. Vincentii Vesontionensis. Catalogum Mfs. Codd. Latinorum, Græcorum, & Gallicorum texuit Montfauconius Bibl. Mfs. tom. 2. pag. 1194. Ex quo unius Codicis meminisse juyat. *Titus Livius Patavinus* &c. 3. vol. in fol. In Tomo secundo, qui agit de secundo Bello Punico, liber maximè secundus multum differt ab impresso Francofurti an. 1588. in quo legitur: *Jam ver appetebat, cum Annibal ex Hibernis movit* &c. loco quòd in Mf. legatur: *Jam verò apparebat, quæ Annibal ex Hibernis metuit* &c. & sic in sequentibus. Mabillonius in Itinere suo Germanico hoc volumen magni fecit. Ad calcem Mf. legitur: *Joan. Cruder Teutonius* &c. *Decadem tertiam* &c. *Diis bene juvantibus scripsit.* Magna incrementa accepit hæc Bibliotheca ex *Joannis Baptistæ Boisoti* munificentia. Is namque cœnobio S. Vincentii primus Abbas commendatarius post pacem Neomagensis à Galliarum Rege datus, in extremis omnem suam supellectilem literariam cum insigni Numiphilacio & pecuniæ summâ legavit, uti explicatius enarrat *Calmetus* in Bibl. Lothar. pag. 858. his verbis: *Monsieur l'Abbé Boisot par son testament laissa à son Abbaye de S. Vincent sa Bibliothèque composée d'un grand nombre de bons livres tant im-*

Abbatis
Boisoti in
eam munificentia.

primés, que manuscrits, & une somme de six mille livres, qui devoient être employées en achat de ventes pour l'augmenter. De plus il leur legua tous ses bustes de marbre, & son Me-dailier, à condition que cette Bibliothèque seroit ouverte deux fois la semaine à ceux, qui y voudroient entrer pour y étudier. Hæc ille; Eminentissimus verò Cardinalis QUIRINUS in Commentariis de rebus ad se pertinentibus libr. 2. cap. 2. pag. 252. se hanc Bibliothecam anno 1713. adisse, & per totam lustrasse diem testatur his verbis: *Vesontionem ingressi divertimus ad Monasterium S. Vincentii, ibique statim avidos oculos conjeci in exhibitas mihi ab iis Monachis varias Chifletiorum, nimirum Petri Francisci, Joannis Jacobi, & Julii lucubrationes, quibus ejus Urbis immò integri Comitatus res ecclesiasticas luculenter illustratas fuisse intellexi.* Studiosè inter cætera ab iisdem Monachis accepi, quæ de vindicato ab interitu *Julii Chifletii* & *Joannis Bapt. Boisoti* operâ Granvillianarum chartarum thesauro mihi Parisiis jam prænaraverat *Bernardus de la Monnoye*; studiosius adhuc quæ iidem de magna ejusdem *Boisoti* erga se beneficentia mihi retulerunt; namque cœnobio S. Vincentii omnem literariam supellectilem suam legaverat. Hujus singula ferè capita, Codices nimirum & signa diligenter observans solidum diem in Bibliotheca moratus sum, miratusque vehementer pretium illius cimelii, Monachos hortari non omisi, ut collectionem tam raram & copiosam ad grati erga insignem benefactorem animi argumentum, & in literariæ Reip. commodum typorum ope publici juris efficerent. Eò jucundius mihi fuit de Abbate *Boisoto* Vesontione multa intelligere, quod illum eruditionis suæ specimina Romanæ etiam Aulæ exhibuisse nossem, dum Romanæ moram traheret *Christina Sueciæ Regina*, quæ Virum hunc doctum sua benevolentia & æstimatione dignata est.

Chifletiorum
lucubrationes.

Bibliotheca Monasterii Cabilonensis ad S. Petrum, etiam memorabilis est. Ejus conditor seculo vi. desinente fuit *Flavius Cabilonensis* Episcopus. *Plures* (verba sunt mox atefati Cardinalis) in ejusdem loci Bibliotheca horas

S. Petri
Cabilonensis.

contrivi, ut libros ipsi legatos ab Abbate le Roy inspicerem.

S. Petri
Arelaten-
sis.

De Bibliotheca Monasterii S. Petri extra muros urbis Arelatensis, iterum mox laudatum Cardinalem audire juvat: *Ibi*, inquit, *evolendam Monachi mihi præbuerunt Historiam ejus Monasterii confectam à Claudio CHANTELOVIO, nec dissimulavunt se ægrè admodum ferre, hujus Scriptoris auctoritate Mabillonium suis in Annalibus prodidisse: nil fide dignum de eodem cœnobio inveniri ante seculum decimum. Memini eosdem mihi legendos obtulisse Hexametros quosdam ad centum, de adventu Hannibalis in adversam ripam Arelatensis agri, compositos à Petro Quiquerano, Episcopo Senecensi, meque ad prandium accedere recusasse, nisi post lectionem illam absolutam.* Loc. cit. p. 279.

S. Benigni
DivioneBib-
lioth.

S. Benigni Divionensis in Burgundiæ Ducatu Monasterii (cujus origo seculi vi. initia attingit) Bibliotheca literariis cimeliis quamplurimis & exquisitis abundare dicitur. Ejus Catalogum confecit *Paulus Dumay*, & *Bibliothecæ Jannimianæ* titulo ea de causa prænotavit, quòd eo tempore *Nicolaus Janninus*, frater Præsidis Parlamenti Divionensis, San-Benignianam Abbatiam obtineret, & literariam supellectilem egregiè auget. De ejusdem *Pauli Dumay* epistolico commercio cum pluribus doctissimis Viris, præsertim cum *Scaligero*, *Casaubono*, & *Grotio*, nec non de filii ejusdem *Pauli* in Latina Poësi præstantiâ quædam prodit *Em. Cardinalis Quirinus* in suis Commentariis, qui etiam de *Chronicis San-Benignianis* in eadem Bibliothecâ adservatis nonnulla commemorat.

Corbeia
Veteris
annumer-
anda præ-
cipuis Bi-
bliothecis.

Bibliotheca Corbeia Veteris. Non est, cur dubitemus, quin præcipuis Familiæ nostræ Bibliothecis sit annumeranda. Inprimis enim S. Adalardi, S. Paschalis Radberti, Vener. Christiani Druthmari, Ratramni seu Bertramni, atque aliorum, quæ doctrinâ quâ virtute præstantium Monachorum Corbeiensium scripta, proprias velut opes possedit. Tum libris non minori labore, quam sumptu aliunde comparatis affluebat. Quantæ enim curæ fuerit hujus asceterii Religiosis libros aggerere, prædicant Alexandri, Papæ (ni fallor) Tertii, literæ Bullatæ ad Abbatem & Monachos antiquæ Corbeia.

„ Alexander, Episcopus, Servus
„ Servorum Dei, Dilectis Filiis, Ab-
„ bati & Capitulo Corbeienfi, salu-
„ tem & Apostolicam benedictionem.
„ Cum velitis utilitati vestri Mona-
„ sterii, sicut convenit, providere,
„ communi dispositione, sicut asseri-
„ tis, statuistis, ut ad reparationem, &
„ emendationem librorum Bibliothecæ
„ vestræ, quæ nimis senuerat, ad
„ constitutionem novorum librorum à
„ singulis Præpositis majoribus de-
„ cem, & à minoribus quinque solidi,
„ Custodi librorum annis singulis per-
„ solvantur. Tres quoque modios
„ frumenti & avenæ mediæ distinctos,
„ ad mensuram Encrenfem, quos à
„ Canonicis de Clarofoio recipitis
„ annuatim: & reditus terræ de Bran-
„ lers, quam ex dono Valteri de Mal-
„ li habere noscimini, Custodi libro-
„ rum nihilominus deputatis. Unde,
„ quia Constitutionem vestram à no-
„ bis rectam haberi, & reditus, quos
„ prædiximus, ad opus librorum pe-
„ titis confirmari: Nos postulationi-
„ bus vestris benignius annuentes,
„ Constitutionem ipsam à vobis, sicut
„ diximus, rationabiliter factam, rec-
„ tam habemus, & præscriptos reditus
„ Custodi librorum vestrorum, sicut ei-
„ à vobis sunt circumspectâ providen-
„ tiâ deputati, auctoritate Apostoli-
„ ca confirmamus, & præsentis scrip-
„ ti patrocinio communimus, statu-
„ entes, ut nulli omnino hominum
„ liceat hanc paginam nostræ con-
„ firmationis refringere, vel ei ausu
„ temerario contraire. Siquis autem
„ hoc attentare præsumpserit, indig-
„ nationem Omnipotentis Dei, &
„ Beatorum Petri & Pauli Apostolo-
„ rum ejus, se noverit incursum.
„ Datum Lateran. xv. kal. Jul.„

Extant Pontificiæ hæc literæ (e) in calce Martyrologii Corbeienfis Monasterii. Unde Edmundus Marthene (f) non ex vano scribit Bibliothecam Corbeia veteris ingenti manuscriptorum codicum copia abundasse. Et licet anno 1624. corruente ditissima hac Bibliotheca multo optimi codices perierint, atque ex residuis magis præcipui in Bibliothecam S. Germani à Pratis fuerint transportati, ad ducentos tamen & plures hodieum supersunt, quorum syllabum habes apud Montfauconium in Bibliotheca Mfs. Codd.

Nnn 3

Mar-

(e) vid. Acher. in Notis ad V. Guiberti Abb. opera.

(f) Voyage littéraire pag. 171.

Marfilien-
sis S.
Victoris.

Marfilia in Abbatia S. Victoris,
Monasterio omni veneratione digno,
extitisse aliquando per insignem Bib-
liothecam, docemur ex statuto Mai-
nerii Abbatis, quò idem an. MCXC-
VIII. sapienter providit. Sic verò
illud habet.

de qua
Mainerii
Abbatis
Statutū.

„Cum in universis locis necessaria
„pacis unitas habeatur, propensius in
„his locis, in quibus plures in unum
„associat Christi amor, providendum
„est, ne quisquam dignè possit con-
„gregationi scrupulus suboriri, & si
„forte aliquando pullulare videatur,
„summa cum diligentia debet extir-
„pari. Sanè conquerentibus mona-
„sterii nostri fratribus universis, quòd
„quidam prædecessores nostri arma-
„rio ipsius ecclesiæ, quod provida &
„diligenti antiquorum patrum & ab-
„batum curâ instructum est, & di-
„versarum artium libris ornatum, li-
„bros legum, qui ad ipsum armarium
„sicut alii libri spectant, cum fortè
„aliquorum devotione monasterio le-
„gebantur, vel quacunque causa
„perveniebant, pro sua voluntate
„auferebant, & capiebant. Ego
„Mainerius Dei gratia ejusdem mo-
„nasterii Massiliensis, majorum nostro-
„rum usus consilio, conquestiones
„ipsas perpetua pace & concordia ter-
„minare & pacificare decrevi. Justis
„igitur totius conventus benigno fa-
„ventes assensu postulationibus, li-
„bros legum, seu cujuslibet alterius
„facultatis, aut artis universos,
„qui aliquo modo, vel qualibet ra-
„tione monasterio legati vel largiti
„fuerint, ad manus cujuscunque ab-
„batis, vel officialis, seu claustralis
„aut prioris deveniant, sine aliqua
„contradictione armario monasterii
„assignandos, & fideliter reddendos
„esse, perpetua & firma stabilitate
„volumus & mandamus, & cum
„præsentis scripti auctoritate conce-
„dimus. Excepimus tamen ex ipsa
„concessione *Breviaria*, quæ propriè
„ad abbates pertinent, & *Missiles*,
„qui ecclesiæ servitiis deputati sunt.
„Et ne in posterum aliqua successo-
„rum, vel fratrum nostrorum possit
„arbitrio, seu voluntate infringi, ipsa
„concessio nostri & conventus sigil-
„lorum eam impressione firmamus, &
„præsentis scripti patrocinio commu-
„nimus. Actum in Capitulo Gene-
„rali infra monasterium, anno do-
„minicæ Incarnationis MCXCVIII.
„Indictione primâ mense Decembri.,

Manuscriptorum Codicum, qui
hodie in hac asservantur Biblio-
theca, Catalogus extat apud Mont-
fauconium in Bibliotheca Bibliothecarum Mfs.

Antistiodorensis Sancti Germani Antistio-
Monasterium seculo adhuc decimo dorensis
sexto nobilem habebat Bibliothecam, S. Ger-
mani
in qua non exigua veterum librorum
supellex, teste Pesselliræo (g) ejus-
dem loci Cœnobita, in epistola ad
Ludovicum à Lotharingia, Abbatem
suum, cui Claudii Taurinensis Com-
mentarium in epistolam ad Galatas,
ex ea Bibliotheca erutum, nuncupa-
vit, relictis aliis ejusdem Claudii in
omnes fermè Pauli epistolas commen-
tariis, *inter varias omnium scientia-
rum gemmas, quæ sanè non pauca*,
inquit, *in Bibliotheca vetustissima as-
servantur*. Hæc scribebat ille anno
sextidecimi seculi quadragesimò se-
cundò: quo ex tempore Calvinista-
rum furor omnia illic sacra & pro-
fana dissipavit, proculcavit, absum-
psit. Ex vetustis libris quidam in alias
manus devenerunt, ut canones Isaaci,
episcopi Lingonensis, à Baluzio lau-
dati, & codex capitularium modò
in regia Bibliotheca asservatus. Co-
dex verò homiliarum Caroli Magni
jussu collectarum, qui unus ferè ex
veteri ejus loci Bibliotheca supere-
rat, pretiò redemptus fuit à Mona-
chis Congregationis S. Mauri. In
illo codice nullæ occurrunt homiliæ
Gregorii M. & V. Bedæ tempore po-
steriores. Ad calcem sequentes le-
guntur versus:

*Obtulit hunc librum Domino, Germane, tibi-
que*

EBRARDUS *supplex*, supplicis esto memor.
Auferet hunc nullus, cujus præcordia Christus
Possidet, iratum ne patiat eum.
Quin etiam fratris munus votumque probando,
Insistet parili, quidquid amore valet.
Nam petit in cœtu fratrum solemniter illum
Ad laudem Domini nocte dièque legi.
Jungitur huic alter, solarem ut compleat annum,
Hic festos poterit quis reperire dies.
Augustus Carolus jussu collegit utrumque,
Amplius hinc nobis munera tanta placent.
Doctus erat, credas, Carolus cui jusserat illud,
Quilibet hinc placido corde sequatur idem.

Ebrardus, cujus mentio fit in car-
mine, vel compilator vel mona-
chus scriba erat. Alter codex con-
tinens alteram partem homiliarum,
necdum reparari potuit. Syllabum
plurium Mfs. Codd. vide apud Mont-
fauconium in Bibliotheca Bibliothecarum Mfs.

Remis

(g) apud Mabill. Annal. tom. 3. pag. 147.

Remen-
sis Archi-
sterii Li-
bris quæ
cuis quæ
Mftis lo-
cuples.

Remis in regali Archimonafterio
(h) Bibliotheca est, quæ singularem
meretur descriptionem; nam editis
pariter & manuscriptis refertissima
est. Editi non sunt obvii quique, ad
implendos forulos, ut sæpius fit,
coëmti, sed magnâ curâ selecti, rari,
& bene ordinati. Manuscripti &
Græci & Latini ad quingentos vel
sexcentos venerandæ sunt antiquita-
tis, maximam partem tempore Hinc-
mari Remensis Archiepiscopi con-
scripti, quibus ipse monasterii Bib-
liothecam donavit. Tanta est eo-
rum elegantia, ut nonnulli aureis li-
teris sint exarati. Inter illos animad-
versione digna habetur epistola ty-
pis vulgata in Commentariis Buche-
rii sub hoc titulo *Philippi de Ratione*
Paschali. Bucherius hunc Philippum
sibi esse incognitum fatetur; verùm
in manuscripto epistola illa his verbis
inscripta est: *Incipit epistola Theophili*
Cæsareæ Palestinæ Episcopi. Extat
in eodem Mf. alia epistola, cui ti-
tulus præfixus est: *Macrini Episcopi*
Alexandrini de ratione paschali. Libros
Juliani Toletani *de comprobatione sex-
tæ ætatis* insertus est alteri Codici ma-
nu exarato, & admodum vetusto sub
nomine Juliani Pomerii. Plurium
habere codicum Mfs. notitiam si te
delectat, Montfauconium adeas in
Bibliotheca Mfs. Codd. Librum tam-
en Precum *Hennæ*, Lotharii Fran-
corum Regis conjugis notare juvat;
in eo siquidem Oratio Dominica &
Symbolum Apostolicum citra saluta-
tionem Angelicam sunt descripta, quod
argumento est, eam id temporis non-
dum in usu fuisse. *Vid. Mabill. Præfat.*
in Acta Sec. V. O. S. B.

S. Ger-
mani de
Pratis
omnium
præcipuæ
in Congr.
S. Mauri.

Bibliotheca Monasterii S. Germani
à Pratis in Congregatione S. Mauri
facile omnium præcipua est, præfer-
tim ab eo tempore, quo Joannes d'
Estrée, Archiepiscopus Cameracen-
sis, Henricus Carolus de Cambout,
Episcopus Metensis, Eusebius Re-
naudot, Vir clarissimus ac eruditissi-
mus, integras suas Bibliothecas ei-
dem legarunt, atque adeò numero-
sissimis tum impressis, tum manuscrip-
tis codicibus locupletarunt. Hæc
Bibliotheca S. Germani Lutetiæ Pa-
risiorum non à Regia modò primas
obtinet, sed inter præcipuas etiam to-
tius Europæ numeratur. Codices MSS.
habet octo millia circiter; in quo-
rum numero sunt ferè mille Arabici,
Syriaci, Chaldaici, Coptici, five

Ægyptiaci, ut quingenti Græci. In-
ter quos ultimos est *Pentateuchus &*
Libri IV. Regum, de quibus Cl. Mont-
fauconius in Catalogo Bibliothecæ
Coislinianæ meminit: *Epistolæ S.*
Pauli, codex venerandæ vetustatis,
manuque antiquissimâ exaratus. In-
ter Latinos autem est codex epistola-
rum S. Augustini in charta papyracea
Ægyptiaca, qualis describitur apud
Plinium, cujus specimen dedit lau-
datus Montfauconius in Supplemen-
to ad Antiquitatem explanatam Tom.
III. pag. 218. cui similis, sed pau-
rioribus foliis Genevæ habetur: præ-
ter ambos illos nullum alium se nôsse
scribit idem Montfauconius: ex pa-
pyro Ægyptiaca librum. *Psalterium*
Argenteum Seculi VI. Opera Orige-
nis Seculo VI. vel ad minimum VII.
exarata. Fragmenta *Evangeliarum*
S. Matthæi & S. Marci Sec. VIII. for-
mæ augustæ.

Libri typis excusi ad sexaginta
millia assurgunt, quos inter memo-
ratu digna habentur

Pomponatii Opera Philosophica. Ve-
netiis 1525. in folio.

Les Ouvrages d'Avicenne en Arabe.
Romæ 1593. in fol.

Le Durandus; splendida editio Jo-
Fausti an. 1459. in fol.

Opera Augustini de an. 1467. item
1470. En versus ad calcem postero-
ris hujus editionis adscriptos:

Qui docuit Venetos exscribi posse Johannes
Mense ferè trino centena volumina Plini,
Et totidem magni Ciceronis, Spira Libellos
Ceperat Aureli; subitâ sed morte peremptus
Non potuit captum Venetis finire volumen.
Vindelinus adest ejusdem Frater, & arte
Non minor, Hadriacæque morabitur urbe.

Opera S. Cypriani de Baluze, fans
Carbons.

Opera S. Gregorii M. Parisiis 1475.
in folio. Una ex primis editionibus
charactere Gothico.

*Epistolæ S. Hieronymi, de Maxi-
mis.* 1468. in folio.

Okolski Orbis Polonus condecoratus,
Cracoviæque impress. 1641. in folio.
Opus maximæ raritatis.

Le Miroir historial, seu Speculum
Historiale. 1516. in fol.

De plerisque his editionibus nulla
fit mentio in Annalibus Typographi-
cis Maitarii.

Le Rosier historial, Rosarium histo-
riale in fol.

Plutarchi editio in fol. 1473. ad fi-
nem sequentes leguntur versus:

Aspicis

(h) Ruinart in Itin. Lit. in Alf. & Lothar. item Martene Voyage Literaire pag. 84.

*Aspicis illustris Lector quicumque Libellos,
Si cupis Artificum nomina nôsse, lege.
Aspera videbis cognomina Teutona. Forſan
Miriget Ars Muſis inſcia verba Virum.
Conradus Stryheim, Arnoldus Panartsq; Ma-
giſtri
Roma impreſſerunt talia multa ſimul.*

Valerius Maximus membranaceus A. 1471. in fol. excuſus à Petro Schöffer. Meminerunt hujus editionis Fabric. Bibl. Lat. Tom. 2. p. 486. Michaël Maitaire l. c. pag. 303.

Epistolæ Philelphi in fol. 1500. Mich. Maitaire Annal. Typ. Tom. 2. p. 727. Adest etiam *Juveni* Historia Societatis Jeſu, quæ ſuppreſſa fuit. Jeſuitæ hoc negant: Et cur Historia methodicè, accuratè, & eleganter ſcripta æternis damnetur tenebris: illud à vero non abeſt; hiftoriam hanc typis excuſam extra Collegia & Domos Societatis non diſtrahi. Et ſapienter hoc fit; nam plura iſtius Libri capita politicæ Gallici Regni poteſtati adverſantur, dum Catholicorum foedus adverſus Henricum IV. collaudat; dum Ediſta quædam inſicta adverſus Jeſuitas à Curia Parlamenti criminatur; dum deſenſionem fidei à P. Suario conſcriptam commendat, demùm dum Pontificiam authoritatem ſuper Regum Temporalem propugnat. Vid. Card. Quirin. in Comentar. Vitæ l. 2. cap. 8. pag. 197.

Excitatorium Vitæ Spiritualis Hiſpanicè editum linguâ, unde excerptus dicitur liber à S. Ignatio de Loyola, eodem titulo reſuſus & auctus.

Denique Collectio Scriptorum Hiſtoricæ Francicæ tanta adest, quanta in nulla alia totius Regni Bibliotheca.

Quæ verò hætenus à me commemorata fuerunt, ea partim ex literis Cl. Montfauconii ad me datis, partim ex Hiſtoria Itineris Literarii in Franciam Authoris Anonymi de an. 1733. excerpti. Qui Vir poſterior eruditione ac doctrina inſignis, licèt A Catholicus, in Patrum San - Germanenſium laudem his verbis excurrit: *Il n'eſt point dans Paris de Couvent, où les Etrangers trouvent plus de plaiſir, que dans l'Abbaye de St. Germain: tout y respire la Science, & la Politeſſe. L'Etranger n'y voit rien, qui le choque. Ici le Religieux eſt occupé à l'Etude, & fait du travail ſon principal plaiſir. D'ailleurs, cette Maiſon renferme les plus ſavans Hommes de France, qui conſacrent toute leur Etude au Bien de l'*

Egliſe, & de l'Etat. id eſt: Haud aliud Pariſiis eſt monaſterium, quod peregrinis magis arrideat, atque S. Germani à Præſertim aſceterium. Omnia in eo doctrinam morumque ſpirant elegantiam. Quod advenarum animos offendat, nihil videbis. Nullus Religioſorum otio torpet, ſed omnes ſtudiis occupantur, quorum labores ſummæ voluptatis loco habent. Enimverò quos Gallia habet doctiſſimos viros, eorum ſedes eſt Religioſa hæc Domus, quibusque nihil potius, quàm ut ſua literarum ſtudia ad Eccleſiæ & Rei publicæ referant emolumentum. Cæterùm Bibliothecæ San - Germanenſi hodie præſectus eſt, ni fallor, Domnus Ludovicus Emerault, Vir perinde doctus, ac morum comitate conſpicuus, à quo etiam novam Operum S. Ambroſii editionem ſperare juſſi ſumus. Catalogus Mſs. Codd. extat in Bibliotheca Mſs. Codd. à Montfauconio juris publici facta.

Bibliotheca Cluniacenſis. In hac reſidui ſunt veteres Codices, vix omnino centum, ex copioſiſſimo illo numero, qui in veteri catalogo reperitur. Catalogus iſte ante annos quadringentos ſcriptus eſt in quatuor foliis ligneis membranâ tectis, quæ tribus pedibus & dimidio in longum, ſequi unò in latum conſtant. In eo Catalogo Mabillonius (k) hæc notavit: *Volumen, in quo continetur ſtilus Paulini Toſani de B. Martino.* Id Poëma eſt Paulini, quem *Petricordienſem* nonnulli codices appellant. *Volumen, in quo laus, ſive regulæ muſicæ diſciplinæ Aureliani monachi S. Johannis Reomenſis.* Aliud *volumen, in quo continetur liber Flaviani Diaconi ad Lotharium Imperatorem verſificè de laude ejusdem & aliorum, de quorum progenie deſcendit.* Item *volumen, in quo continetur Claudianus de Conſulatus verſificè.* Hæc in multis deſiderantur. In reliquis habetur *vita & actus Domni Karoli Imperatoris magni edita ab Alcuino Magiſtro, qui genuinus foetus eſt, non Alcuini, ſed Eginhardi.*

In fine Comentariorum Rabani in Jeremiam hæc leguntur: *Hic liber deſcriptus eſt juſſu Domni Maioli Abbatis ab Herimano Sacerdote, licèt indigno, & Monachorum omnium ultimo, & prælibati Patris voto oblatuſ S. Petri Clunienſi Cœnobio.* Et in fine expoſitionis S. Ambroſii in Lucam: *Liber oblatuſ ad altare S. Petri Clunienſis ex voto Domni atque Reverentiſſimi Majoli Abbatis.* Sic libros offerebant veteres

Cluniacensis
Codices Manuscripti
ex plurimis
paucis
reſidui.

teres ad altare, & ad ſepulchra Sanctorum, quemadmodum de Maſſone, S. Augendi Præpoſito, exemplum aſfert Mabillonius in Itinerario ſuo Burgundico.

Glossulæ.

Initiò Regiſtri Gregoriani quædam Glossulæ habentur, in quibus iſtæ: Diacopoſis eſt adminiſtratio laboris. Syntichia Miſſa, vel Officium Eccleſiaſticum, vel Eccleſia. Adæra vit, id eſt, ære numeravit. Pyxides ſunt vaſcula, in quibus reliquiæ continentur. Thia, amita, nomen eſt venerationis, Maſſis menſuris. Manu ſignatus, id eſt, manuſſus. Taxiarchi ſunt, qui præſunt rebus taxandis, id eſt, æſtimandis. Metancoea genus eſt teſtis. Tabularium numerus redituum in tabula ſcriptus. Abſis eſt freda, operculum ligneum, quod retrò altare fit ſuper corpora Sanctorum. Gypſus eſt terra tenax, unde ſiunt imagines. Inſula generaliter omnis veſtis ſacerdotalis dicitur: propriè tamen inſulæ dicuntur vittæ, quibus caput ornatur. Rubricæ dicuntur lineæ cœmentariorum, dictæ à rubro colore: ſed aliquando pro flagello ponitur. Cors dicitur ambitus, quod ruſticè dicitur *Curt.*

Necrologium.

Operculo Commentariorum Hieronymi ſuper Iſaiam affixum eſt antiquiſſimum Kalendarium Eccleſiæ Carthaginienſis, ſive potiùs Africanæ. In eadem Bibliotheca vetus Cluniaci Necrologium perquiſivit Mabillonius, ſed nuda ferè perſonarum, quibus ſuffragiorum communio conceſſa eſt, nomina invenit, nullâ menſium habitâ ratione, ſed ut ſeſe offerebant, diſpoſita. In his habentur literæ ſocietatis initiæ à Walterio Æduenſi Epico, in quibus illud ſingulare occurrit, quòd Romani Pontificis atque Regis præceptò eas confirmari voluerit, factâ donatione Monasterii Magabrenſis, in hæc verba: „Trado „Monasterium Magabrenſe Fratri „noſtro Domno Odiloni Abbati & „ſucceſſoribus ejus, Cœnobioque „Clunienſi, eâ ratione, ut ſocietas „noſtri loci & Clunienſis Cœnobii, „ſicut tempore Domni Majoli Abbatis, caritatis vinculo conligata permanſit, ſic etiam cuncto in tempore inlibata permanere poſſit. . . . Hanc verò noſtram deſcriptionem diſpoſuimus roborare, & Romanæ auctoritatis privilegio, & Regali præcepto: „Subſcribunt Walterius peccator Epico, Walterius Abba, Anbaldus Abba, Umricus Abba, digniſſimi P. Ziegelbauer Hiſt. P. I.

nitates Eccleſiæ Æduenſis, Anſuſus Præcentor, Anſericus Archidiaconus.

Ex quadam epiſtola Petri Venerabilis Abbatis Cluniaceniſis diſcimus, comoda-
GUIGONEM, illuſtrem illum Magnæ Carthufiæ Priorem, ab eo petiſſe, ut tribuendi
ex Bibliotheca ſibi nonnulla SS. Patrum ſcripta comoderet, & nominatim illum S. Ambroſii adverſus Symmachum Præſectum, S. Proſperi adverſum Caſſianum, & Epiſtolas S. Auguſtini, & S. Hieronymi, Baſilius, qui Guigonem excepit, ab eodem Cluniaceniſi Abbate aliqua petiit S. Ambroſii opera. Petrus verò hos libros ad illum mittens commodati ſchedam exigit, juxta S. Hugonis præſcriptum, ne quis liber commodato tribuatur ſine ſcheda.

Quòdſi jam quæras, quòd cæteri manu exarati codices, quorum ingens vis in Bibliotheca Cluniaceniſi olim erat, pervenerint? dicitur, quòd Calviniſtæ illos Genevam aſportarint, ubi hodie publicam civitatis Bibliothecam exornant.

Ex Cluniaceniſi etiam Bibliotheca Mitrun-
Patres Concilii Baſilienſis libros quos-
dam ſibi neceſſarios ſubmitti petierunt. En! epiſtolam Concilii ad Cluniaceniſes Monachos.

„Sacroſancta Generalis Baſilienſis „Synodus in Spiritu ſancto legitime „congregata, Univerſalem Eccleſiam „repræſentans, Dilectis Eccleſiæ filiis „Abbati & toti Conventui Monasterii Cluniaceniſis, ſalutem & Omnipotentis Dei benedictionem.

„Accepimus pridie duo volumina „Beati Auguſtini, in quorum altero „eſt Tractatus contra Donatiſtas; & „contra Manichæos, & contra Fauſtum; in altero verò de Baptiſmo „parvulorum. Commendamus diligenti- „gentiam & obedientiam veſtram, „certificantes vos, quia non ſunt mi- „nus ſalvi hîc, quàm in monaſterio „veſtro, & quia expeditiſtis negoti- „tiò Boëmorum, procul dubio vobis „remitemus ſine aliquo detrimento. „Verùm indigemus neceſſariò Ambroſio de paradifo animæ, Ambroſio de Sacramentis, & Ambroſio ſuper Lucam: Item Anſelmò de Sacramentis: Item Fulgentiò: Item Ambroſiò ſuper pſalteria. Hortamur vos omnes & ſingulos, mandantes nihilominus cuilibet veſtrum in virtute ſanctæ obedientiæ, & excommunicationis latæ ſententiæ, ut prædicta volumina ſine mora mittatis ad nos. Expensas autem, quas

(i) Histoire d'un Voyage Literaire fait en 1733. en France. pag. 78.

(k) Vid. ejus Iter Burgund. Opp. Poithum. tom. 2. pag. 22.

»portando & reportando fieri con-
»tinget, paratos solvere nos offeri-
»mus. Est enim magna necessitas,
»ut prædicti libri sint hic. Nam in-
»fra octo vel decem Ambassiatores
»Boëmorum hanc civitatem ingressu-
»ri sunt. Datum Basileæ die vigesi-
»simâ sextâ mensis Decembris MCC-
»CCXXXII.

Catalogum Mss. Codd. celeberrimæ hujus quondam Bibliothecæ apud *Montsauconium* in Bibliotheca Bibl. Mss. quæsi, sed non inveni.

§. III.

De Lotharingæ Bibliothecis.

Status rei
Biblio-
thecariæ
apud Be-
nedicti-
nos in Lo-
tharin-
gia.

IN Lotharingâ quinam rei Biblio-
thecariæ status, quæ fors, ac con-
ditio sit, cum non ita pridem ex Re-
verendissimo Abbate CALMET rescire
expetiissem, is pro singulari sua hu-
manitate in hæc verba respondit (1):
*De Bibliothecis nostris, præsertim in
Lotharingia, id dicere possum, vix ali-
bi præstantiores, selectiores, aut ditio-
res inveniri, si Bibliothecas illas Pari-
sinas, Romanas, Viennenses excipias,
quibus non licet equiparare nostras,
tametsi nostræ ad usum & utilitatem
studiorum nostrorum ita comparatæ
sunt, ut vix quidquam nobis desi-
derandum relinquunt.* Atque ut de
Bibliotheca Monasterii Senoniensis,
cui Doctissimus Abbas Calmetus mul-
tis jam annis laudatissimè præest, pri-
mò dicam, inter primarios illius con-
ditores celebratur Antonius Abbas
circa A. 1094. clarus, qui insolitam
huic monasterio peperit famam tum
sumptuosam, quæ erexit, ædificiis, cum
maximè ingenti, quâ eam ditavit,
librorum copiâ, in suos & aliorum
usus undique conquistâ. Poëta Ano-
nymus, qui ejus acta versibus extulit,
hoc inter alia profert de eo testimo-
nium:

*Singula vix fatur, quot libros hic gratulatur
Se conquistasse...*

Richerius ejus loci historiographus
libr. 2. cap. 21. pari modo ipsius animi
magnitudinem, doctrinam, pietatem,
ac regularis disciplinæ & rei librariæ
studium extollit; nec minora sunt
elogia, quæ Calmetus eidem tribuit
in sua Lotharingæ Bibliotheca pag.
56. Modernum verò illius Bibliothecæ
statum quod attinet, certè nec Co-
dices Mss., nec typis excusi, in ea
desiderantur. Equidem priores haud

ingenti numerò habentur, qui tamen
minimè in contemptu ponendi sunt.
Ex his codex Evangeliorum, annorum
circiter 800. cum hac inscriptione:
*Deo subque Domino sancto Petro pro re-
medio animæ suæ Subhardus senonensis
Abbas hunc librum contulit.* RICHERII
ejusdem loci Monachi *chronicon*, quod
in Tom. 3. Spicilegii Acheriani edi-
tum est. Necrologium ab annis 700.
primâ manu descriptum, & Marty-
rologium ab annis 500. Breviarium
Ecclesiæ Tullensis annorum 300. ex
quibus multa se collegisse testatur (m)
Ruinartus. Adest etiam Tractatus
Magistri *Stephani Parisiensis* in Regu-
lam S. Benedicti ab annis circ. 300.
scriptus, cui hæc epistola præfigitur:
*Venerabili Patri & D. venerando RO-
REDO Insulano Divina providentia &c.*
Quo de opere vide dicta *Part. III. hu-
jus Historiæ pag. 23.* Ibidem & in Bib-
liotheca S. Michaëlis adservantur
Scripta philosophica & critica *Roberti
de Gabets.*

Longè major, ac extra omnem
comparationis rationem copiosior est
multitudo voluminum ac librorum
typis exscriptorum, qui quod caput
rei est, probi sunt, selecti, præstan-
tes. Plerosque, vel certè quidem ma-
jorem partem R. mus Abbas CALMET Abbas
comparavit, hodièque comparare non
cessat in non magnis monasterii pro-
ventibus; sed cui in omni ratione vic-
tus ac vestimentorum frugalitas pro
magno vectigali est. Non illi cura est
de splendidis equis & curribus, non
de superbis ædificiis, non de volup-
tuosis hortis ac viridariis, non de mo-
netis fulvis ac nummis corradendis,
sed de monasticæ disciplinæ primùm
observantia, ac tum literarum studiis,
ac optimis quibusque libris compa-
randis. Dixerit olim Domitius Piso:
*Thesauros oportet esse, non libros; Am-
plissimus Abbas Calmetus dicit: Lib-
ros oportet esse, non thesauros.* Quod
& suis omnibus, utpote viris doctis-
simis, pergratum est, & apud exte-
ros, qui id intelligunt, magnificè col-
laudatur. Neque enim ad pompam
& vanam ostentationem Calmetus nu-
merosis libris monasterii sui adauget
Bibliothecam, sed quibus tam ipse,
quàm sui in elucidandis novis Ope-
ribus adjuventur. Quid multis? uti
R. mo Calmeto nemo nostrâ ætate in
Ecclesia Catholica præstantiores in
lucem emisit libros, ita in adornanda

Abbas
Calmet
rei libra-
riæ au-
genda
studios-
simus.

re bibliothecaria nemo studiosior, peri-
tior, ac liberalior habetur. Quin &
nuper insigne Numiphylacium Illus-
tris Viri de *Corberon* redemit, eique
Musæum Domini de *Voile*, & alia na-
turæ curiosa ingenti numero adjecit.
Illustrem Abbatem, ac magnum non
suæ tantum Congregationis, sed uni-
versæ Familiæ Benedictinæ decus &
ornamentum! *Ejus vitæ cursus diduc-
tior habetur in Bibl. Lotharing. p. 209.*

S. Micha-
elis ad
Mosam
libris re-
ferta quo-
tidianas
accipit
accessio-
nes.

BIBLIOTHECA MONASTERII S. MI-
CHAELIS ad *Mosam* libris editis in-
structissima est (n), & quotidie novis
augmentis ditatur; sed manuscripti,
si numero quidem pauci, antiquitate
saltem & operibus non contemnendi.
Ibi enim habentur Ambrosii, Fulgen-
tii, Gregorii, & aliorum Patrum com-
plures tractatus, Augustini variæ epi-
stolæ & homiliæ: Cassiani Collatio-
nes, Historia Eusebii per Rufinum
translata, Bedæ Commentarius in
epistolas Catholicas Jacobi, Petri, &
Johannis ab annis circiter 800. scripti.
Eandem antiquitatem præferunt vita
S. Columbæ, & aliorum Sanctorum,
Columbani, aliorumque ejus disci-
pulorum. Paulò antiquior videtur
codex, qui varia complectitur S. Atha-
nasii Opuscula Latinè reddita, partim
sincera, partim falsò illi attributa. Ex
illis est epistola contra Judæos, Paga-
nos, & Arianos, quæ est verus Au-
gustini foetus. Non desunt etiam pro-
fani auctores, quales sunt Solinus,
Priscianus, & vel maximè Alcoranus
aureis literis conscriptus; qui quâ ra-
tione in monasticam fuerit delatus
Bibliothecam, compertum non ha-
beo: illud me non fugit, Bellforestum
in Historia Novem Carolorum con-
queri, quòd regnante Carolo IX. Al-
coranus Mahometis majori aviditate
apud Regni hujus librarios conquista-
tus fuerit, quàm vel præstantissima
sanctorum Patrum Opera, vel ipsa Sa-
cra Scriptura. Venerabilis Petrus Ab-
bas Cluniacensis Alcoranum ex Arabi-
co in Latinum transferri curavit, non
ut illum curiositate impulsus evolve-
ret, sed ut orthodoxæ fidei zelo incen-
sus confutaret. Hoc sine Alcoranum
in monasticis haberi Bibliothecis, non
est vitio monachis vertendum.

Verodu-
nensis
Libris

VERODUNENSIS S. VITONI Mo-
nasterii Bibliotheca (o) non solum lib-
ris editis instructa est, sed multis etiam

manuscriptis. In his collectio aliquot
Conciliorum Romæ habitorum, an-
no 700. & alia annorum 800. Chroni-
ca Paschalia, quæ à Labbeo edita sunt
Tomo I. novæ Bibliothecæ. Concor-
dia regularum à S. Benedicto Ania-
nensi Abbate continuata, annorum
700. Periarchon Origenis latinitate
donatum, annorum 800. Rufini trans-
latio aliquot Operum S. Gregorii Na-
zianzeni annorum 500. Vita S. Vitoni
à beato Richardo conscripta, aliæque
loci Patronorum vitæ. Alcuinus de
Trinitate ad Carolum M. variæque
Hieronymi, Augustini, Ambrosii, Ful-
gentii, Gregorii, Fortunati Boëtii
Opera. Comentarius sub falso Bedæ
titulo, in Epistolas S. Pauli, qui an-
nos tamen 6. ad 700. præferre vide-
tur. Inter libros Rituales Necrolo-
gium & Martyrologium; item Tracta-
tus de negligentia Eucharistiæ ab an-
nis circiter 600. descriptus. Adfunt
etiam codices R. P. *Desiderii à Curia*
Congregationis non minus S. Mauri,
quàm S. Vitoni parentis ac instituto-
ris, imò & omnium Galliæ vicinarum-
que reformationum auctoris, manu
descripti, in quibus methodus addi-
cendæ linguæ Hebraicæ habetur, &
alia, quæ ejus in studia propensionem
indicant. In Diario *Nicolai Psal-
mæi* (p), qui Concilio Tridentino in-
terfuit, hæc leguntur de conclusione
Concilii: *Episcopus Cataniensis legit
Decretum, quo petiit à Patribus, an
placeret finem huic Synodo imponi, &
confirmationem eorum, quæ hæcenus
acta sunt, per Legatos à Sanctissimo peti,
quod omnibus placuit, præterquam tri-
bus, qui noluerunt aliam confirmatio-
nem.* Certè *Gentianus Hervetus*, qui
Synodo etiam cum Cardinali Lotha-
ringo interfuit, in prima editione Gal-
licana Concilii, quam adornavit, re-
fert, ab omnibus dictum fuisse, *plac-
et*, excepto uno. Est ibidem vetus
ejusdem Synodi editio Venetiis anno
1552. ubi post canones de peccato
originali deest exceptio, quâ B. Virgi-
nem à communi illa labe fuisse immu-
nem innuere videtur sacra Synodus...
Vide Calmet Bibl. Lothar. pag. 775.

MEDIANUM in *Vosago Monaste-
rii* uti illustribus Viris quampluri-
mis antiquitatis effloruit, ita etiam per-
multis & pretiosis rei literariæ cime-
liis locupletatum emineat. Seculo
Ecclesiæ XI. insignem doctrinâ, meritis
&

cum im-
pressis
tum Mss.
referta.

Mediani
in Vos-
ago mo-
nasterii
Biblioth-

(1) In literis Cal. Junii A. 1737. ad autorem datis.
(m) In Itin. Lit. in Alf. & Lothar. pag. 442.

(n) *Ruinart l. c. pag. 434.*

(o) loc. cit. pag. 450. & 468.

(p) Vide *Psalmæi Acta Hist. Verdun. p. 421.* & in *Calmeti Bibl. Lotharing. p. 775.*

& dignitate Virum protulit Emin. S. R. E. Cardinalem HUBERTUM, qui eo in monasterio vivebat an. 1029. sub optimo Abbate Norberto, cujus auspiciis plurimum in literis profecisse memorat synchronus loci Historiographus. Norberto, ceu Nervæ Trajanus, successit Lambertus, qui monasterium ex lateritio, ut ajunt, marmoreum reddidit. Verba Chronographi repeto: *Medianense*, inquit, *Cœnobium sub Lamberto magnis scientiæ, & maxime Literarum & Cantus lampadibus illustratum enituit*. Postremis temporibus R. D. HYACINTHUS ALLIOT abbatiali dignitate an. 1676. ornatus, res Monasterii per longas bellorum procellas maxime attritas & dissipatas summâ curâ & industriâ refarciit, auxit, & illustravit, verus Religiosorum Pater, Studiorum liberalium fautor & promotor præcipuus, qui demum Congregationis Vitonianæ Præses adlectus, Academiam quamdam literariam suo in cœnobio instituit, denatus die 22. Aprilis anno 1705. Frequens illi literarum cum *Mabillonio* commercium intercessit, multaque insignia collectanea è suo penu eidem suppeditavit. Ipfus quoque monumenta historica sui Monasterii in unum coëgit, è quibus Successor ipsius *Humbertus Belhomme* Historiam illam contexuit, quæ Argentiatorati prodiit A. 1724. in 4. Quam selectis porrò & utilibus tum manuscriptis, cum editis codicibus referata sit loci illius Bibliotheca, variis argumentis palam facit doctissimus Abbas *Calmetus*, qui illuc an. 1696. ad studium S. Scripturæ cum aliis Sodalibus è Congregatione S. Vitonimissus, atque ibidem Philosophiæ & Theologiæ junioribus prælegendæ ab anno 1698. ad 1704. distentus, amplissima illa, quæ Orbis miratur, in S. Scripturam commentaria solis illius Bibliothecæ subsidiis adjunctus composuit. Copiosiore verò librorum suppellectilem nos docet sæpè laudatus *Calmetus* in præfatione ad Bibliothecam Virorum Lotharingiæ illustrium N. xxviii. his verbis: *Le Monastere de Remiremont a conservé quantité de bons Manuscrits, dont une partie a été donnée à feu Mr. Andreu Ecolâtre de Remiremont; une autre partie est demeurée au Monastere du saint Mont; & le plus grand nombre de ces respectables monumens a été transporté à l'Abbaye de Moyenmoutier, où ils sont aujourd' huy. Je ne parle pas de ceux, qu'on a tirés de ce Monastere pour être envoyés à Heidelberg, d'où ils sont passés au Vatican.*

Hyacinthi Alliot,

& Humberti Belhomme in rem librorum meritâ.

veaux livres. Ut de Humberti meritis magis constet, libet ejus Epitaphium hîc attexere; ita enim habet: Hic jacet Reverendus admodum in Christo Pater D. D. Humbertus Belhomme Barroductus, hujus Monasterii tertius ab reformatione Abbas optimus ac beneficentissimus. Vir loco humili natus, non nisi grandia sapere & agere didicit. Sinceræ inprimis fuit pietatis, acris ingenii, limati & exquisiti in omnibus judicii, in rebus gerendis & tractandis animis miræ dexteritatis. Ut cæteris disciplinis probè instructus, sic & maxime sacrorum Canonum scientiâ. Quam verbo docuit reformationis legem, hanc moribus expressit, firmavit exemplo. Hinc septies in Congregatione subire coactus imperium. Pauperes fovit velut viva Christi membra; Viduæ & afflicto nunquam defuit, subditos eâ complexus est charitate, ut non timerent Dominum, sed venerarentur amarentque Patrem. Huic Templo squallido olim & obscuro splendorem addidit, pretiosamque suppellectilem. Monasterium sic venustè, ita commodè de novo ædificavit; & promovendæ Fratrum doctrinæ simul ac pietati amplam, eamque selectam instruxit Bibliothecam. Post transactos in regimine viginti duos, & amplius annos diem obiit supremum, magnum sui desiderium omnibus relinquens, anno 1727. pridie idus Decembris, ætatis 74.

Humberti Epitaphium.

REMIRICI - MONTIS Virginum Monasterium ad Mosellam situm, vulgò *Reimers-berg*, & *Remiremont*, insignem olim habuisse librorum suppellectilem nos docet sæpè laudatus *Calmetus* in præfatione ad Bibliothecam Virorum Lotharingiæ illustrium N. xxviii. his verbis: *Le Monastere de Remiremont a conservé quantité de bons Manuscrits, dont une partie a été donnée à feu Mr. Andreu Ecolâtre de Remiremont; une autre partie est demeurée au Monastere du saint Mont; & le plus grand nombre de ces respectables monumens a été transporté à l'Abbaye de Moyenmoutier, où ils sont aujourd' huy. Je ne parle pas de ceux, qu'on a tirés de ce Monastere pour être envoyés à Heidelberg, d'où ils sont passés au Vatican.*

Remirici Montis Bibliotheca

§. IV.

De Bibliothecis Belgii.

Lotharingiæ contermina est Germania inferior, in qua facer Ordo noster uti nobilia quondam possedit monasteria, hodièque possidet, ita insignes etiam Bibliothecas. Et quidem *Abbatiam Gemblacensem* in Brabantia vetus Sacrarium Musarum, eruditionis scrinium, Belgicæ antiquitatis fontem meritò appellari testatur (q) Gramaius, rerum Brabanticarum præcipuus Scriptor: „Cujus alumnis, inquit, acceptū ferimus, quod popularium Sanctorum res gestas tenemus, Comitum antiquorum facta, imò & nomina habeamus, sacros codices fide optima exaratos habeamus. Erat scilicet ab annis sexcentis extracta Gemblaci Bibliotheca, erant, qui scriberent, erant, qui dictarent. Quod ad res sacras, infinita sunt volumina, quoad mixtas unus instar omnium Sigebertus, cui unius seculi vitam suam debet Belgica: Poëtas etiam non ignobiles fuisse, docent varia hinc inde monumenta, quæ & ego, & mecum alii, cum voluptate percurrerunt. Oratores, non qui in pulpitis tonare, aut vulgi aures demulcere soleant, sed Regum animis, provinciarum causis agendis aptissimi. Quales *Arnulphus* disertissima apud *Philippum Pulchrum* Regem Franciæ, pro Comite Flandriæ usus oratione, & *Lambertus* operosa apud Hispanum Regem pro nobilitate Brabantorum functus lectione.”

Olbertus Abbas Bibliothecam auget.

Bibliotheca igitur *Gemblacensis* perantiqua est, quam Olbertus Abbas, Burchardi Wormatiæ Episcopi præceptor, magnâ librorum accessione cumulavit. Ut verò Bibliothecam auget, fecit hoc inprimis ejus in literarum studium; tum charitas erga fratres, quos per scribendi laborem exercebat, ne otio torpescerent; & frequenti bonorum librorum lectione recreabat, ut animos eorum ad meliõra promoveret. Hinc est, quòd præter libros sacros, amplius quàm centum volumina sanctorum Patrum, secularis verò disciplinæ codices quinquaginta comparavit. Hoc librariæ rei studium profecuti fuerunt subsequentes Abbates *Anselmus*, *Guibertus*,

Ludovicus Sombechus, ut *Sigebertum* monachum ac historiographum perquam celebrem, aliõsque hujus monasterii viros taceam literatos, qui, cum eruditione ac doctrina præstarent, vel ipsi suis lucubrationibus incrementa Bibliothecæ dederunt, vel certè quidem libros aliunde compararunt.

De *Anselmo* Abbate, viro doctissimo, ac regularis disciplinæ observantissimo, hoc extat encomium in Libello (r) de Gestis Abbatum Gemblacensium: *Bibliotheca assiduus scrutator erat, & ubi utilitas poscebat, eam emendando, & augendo meliorabat, quoadcunque à lectione vel oratione vacabat, fratribus junioribus aliquid humanæ vel divinæ paginæ differebat, non tantum in seipso vivere, sed & in eis, post obitum suum, volens vivere. Alter rei bibliothecariæ præ cæteris studiosior Abbas erat Guibertus, antè Florinensis Antistes, doctrinâ, sanctitate, & scriptis clarus. Obiit anno 1208. Tertius, quem laudavi, erat Ludovicus Sombechus, teste Sanderò, non vulgaris eruditionis & humanitatis vir. Cujus beneficio pleraque, quæ hujus loci antiquitatem & ornamenta tangunt, Joanni Baptistæ Gramaio, tum patriæ suæ & vicinarum regionum chorographiam meditantanti, candidè & liberaliter (quod nunc pluribus in locis ab ineptis, imò fatuis hominibus negatur) communicata fuere. Unde de hoc Præsule idem Gramaius in hoc *Gemblaco*: „Ubi, inquit, Philosophi regnant, aut Reges philosophantur, beatam dixit Plato Rempublicam: ego Monasterium, in quo literati, aut discentes. Tu ille es, qui, quid quid à Religiosæ vitæ exercitiis otii nancisceris, id totum studio soles consecrare. Aurea illa, ubi olim omnium scientiarum arcana recondebantur, est Bibliotheca, tuis auspiciis per annos plures recta, ornata, & ad usus publicos communicata. Viri illustres *Joannes Molanus*, *Erasmus*, *Pontus Heuterus* tuo beneficio hinc hauserunt, quò sitibundam pascerent posteritatem. Et ego si non doctorum, saltem doctrinæ amantium pars quantulacunque, & tuis & tui Cœnobii scriptis factus doctior, publicè beneficium profiteor; erunt posteri,*

quod alii etiam Abbates faciunt.

(q) apud Sander. in Chronol. Sac. Brabant. Tom. 1. p. 5.

(r) Spicileg. Acher. Tom. V. vet. edit. Tom. II. novæ p. 769. Fallitur Sanderus, qui hoc encomium Arnulfo, Anselmi successori tribuit loc. cit. in Chorogr. Abbatiz Gemblac. pag. 14.

„ si quos fama laboris nostri attigerit,
 „ qui cum frequenti gratiarum actio-
 „ ne mentem suam testabuntur; erit
 „ tempus, quo lucubrationibus tuis,
 „ piis, doctis, elegantibus fruuntur,
 „ doctrinam exosculabuntur, labo-
 „ rem mirabuntur. Erit, cum di-
 „ cent, quod nos modò, det Deus
 „ virum Ecclesiae, Reipublicae, eru-
 „ ditioni longævum esse. „ Sic de hoc
 „ præstantissimo viro Gramaius. Obiit
 „ Sombechus anno 1609.

Audiendus est etiam Antonius San-
 derus, & cum eo Guicciardinus de
 Bibliotheca Gemblacensi. Et prior
 quidem, Porrò, inquit, si sacra Di-
 vorum excipias Lipsana, nihil in hac
 Abbatia pretiosius mihi fuerit, quàm
 Bibliotheca. Posterior verò, Est in hoc
 Cœnobio, ait, celeberrima Bibliotheca,
 in qua plurimi libri veteres Ms.^{ti}, nec
 unquam typis excusi, ad quos sæpe con-
 fugit Erasmus Roterodamus. Unde
 & multi scriptores ope codicum horum
 adjuti, honorificam sæpe faciunt ejus-
 dem Bibliothecæ mentionem.

Adhuc disertius de Bibliotheca
 Gemblacensi loquitur Ortelius in Iti-
 nere suo Gallo-Brabantico. „ Gem-
 „ blacum, inquit, ire placuit, ut in-
 „ signem illam Bibliothecam Ms. quæ
 „ in eo ferebatur esse cœnobio, vi-
 „ deremus. Nec nos ea fefellit opi-
 „ nio. Asservantur enim hinc optima
 „ exemplaria quàm plurima, & libro-
 „ rum præcipuè, qui rem Theologi-
 „ cam tractant, quales sunt veterum
 „ Religionis nostræ Antistitum lucu-
 „ brationes, & quicunque sub eo
 „ tempore Scripturam Sacram Lati-
 „ nè sunt interpretati; nam ex Græ-
 „ cis nullos vidimus. Adfunt & Poë-
 „ tarum & Oratorum opera, & quid-
 „ quid ad Latinas facit literas: ali-
 „ quorum & diversa exemplaria, quo-
 „ rum tamen nonnulla, quæ etiam
 „ habet Catalogus, hoc tempore de-
 „ siderantur. Historiarum præterea
 „ videre est longo ex ordine disposita
 „ volumina, & inter ea Sigeberti sui
 „ memoriam sanctè conservat: qui
 „ quondam in hoc eodem agens Cœ-
 „ nobio, Chronicon illud succinctum,
 „ quod passim habetur, continuavit,
 „ atque sub Imperio Valentiniani Jun.
 „ & Gratiani Augg. exorsus ad sua
 „ usque perduxit tempora. Vixit au-
 „ tem sub Henrico ejus nominis III.
 „ Augusto, & anno MCXII. diem clau-
 „ sit supremum. Scripsit & alios libros,
 „ qui itidem hinc existant, nonnullos

„ prosâ, alios & metrò, quibus de om-
 „ ni literatura optimè est meritis,
 „ quantum ferebat illa ætas, quæ &
 „ utinam tales multos tulisset: certè
 „ non tam mutilam haberemus illo-
 „ rum temporum historiam, quæ in-
 „ signes rerum commutationes, &
 „ ipsius Romani Imperii, quò nullum
 „ fuit unquam illustrius, ab extera-
 „ rum nationum colluvie devastatio-
 „ nem, cœnobium verò hoc suum in
 „ primis nobilitavit. „ Ita Ortelius.

Sed quæ fata Bibliothecarum sunt, Biblio-
 hæc tam insignis Bibliotheca (quis theca in-
 rei literariæ amans non ingemiscat?) cendio
 seculò proximè elapsò maximam jac-
 turam ferali incendiò passa est. Quæ
 voluminum redubiæ supersunt, ad
 nihil æquè conferunt, quàm ut sali-
 vam viris eruditis moveant, eorum-
 que, quæ amplissimò numerò in-
 terierunt, excitent desiderium. At
 enim irreparabilium felix oblivio re-
 rum. Restant tamen autographum
 Chronici Sigeberti, epistolæ Gui-
 berti Abbatis, nonnulla opuscula
 Ratherii, vita Tancredi per aliquem
 ex ejus amicis scripta, & quædam
 alia.

AFFLIGEMIUM primaria est to-
 tius Brabantiae Abbatia, cujus Abbas
 primum tenet locum inter Præsules
 Ducatus Brabantiae. Hic olim fuit
 illustris Bibliotheca, de qua Guicci-
 ardinus in sua descriptione Belgica
 ita loquitur: Est in hoc Cœnobio cele-
 berrima Bibliotheca, variis omne ge-
 nus libris instructa; adeò quidem, ut,
 quod ad libros antiquos, habeatur pro
 locupletissima & laudatissima universi
 istius tractus. Non parva eorum pars
 codices erant Ms. è quibus à viris
 eruditus plures citantur, & laudan-
 tur. F. Haræus in suis Annalibus
 Brabantiae passim Auctuarii Affligemi-
 ensis non semel integros periodos in-
 seruit: quod ipsum Auctuarium A.
 Miræus Sigeberto Gemblacensi sub-
 jecit, ex Lipsiano MS. ut ait, codi-
 ce, & publici illud juris fecit An.
 1608. Qui tamen MSS. Codices, prò
 dolor! jam evanuerunt, & alienas
 Bibliothecas exornant. Anno 1643.
 Librorum manuscriptorum restanti-
 um Indiculum Bibliothecæ Afflige-
 miensis collegit Odo Cambier, Bib-
 liothecarius & Monachus Affligemi-
 ensis, quem tytis evulgavit Antonius
 Sanderus in sua Bibliotheca Manu-
 scripta Parte II. anno 1644. In suis
 typis Tuffani de Clerq. in 4. Ubi in-
 ter

ter alios MSS. Codices in hoc Indi-
 culo refert pag. 148. Monasterii Affli-
 gemiensis Chronicon ab anno 1083.
 usque ad annum 1637. studio V. D.
 Huberti Valesii Supprioris ejusdem
 monasterii, qui obiit anno 1638.
 „ Nos, inquit Cl. Cornelius (s) van
 „ Gestel, cum anno 1717. Bibliothecæ
 „ cam hujus monasterii iustravimus,
 „ nullos MSS. codices in ea vidimus,
 „ vel nobis ostendi potuere, neque,
 „ quod avidè desiderabamus, præfa-
 „ ti H. Phalesii Chronicon Affligemi-
 „ se. Dolendum tamen, tantum
 „ thesaurum Antiquitatis Manuscrip-
 „ torum Codicum, quem majores
 „ eorum incomparabili labore & sum-
 „ ptu non modico acquisiverunt, tam
 „ brevi temporis spatio ipsis ereptum.
 „ Porrò in Spicilegio Antiquitatum
 „ Domini Lucae d' Achevii extat Tom.
 „ x. Historia Affligemiensis Liber unus
 „ incerto auctore, ex quo etiam plu-
 „ ra hausimus. Vidimus tamen anno
 „ 1723. quò hæc scribimus, in Affli-
 „ gemio aliud MS. Chronicon ejus-
 „ dem Abbatiae præfati Odonis Cam-
 „ bier amplum & accuratum, quod
 „ ab anno 1651. morte præventus
 „ reliquit typis paratum, sed inedi-
 „ tum, cui annexa erat censura J.
 „ Mantelii Augustiniani, S. T. Doc-
 „ toris anno 1650. quod utinam ali-
 „ quando publicam lucem aspiciat.
 „ Hæc ille.

S. Bertini
 Biblio-
 thecæ
 ingens
 copia Ms.
 Codd.

Monasterium S. BERTINI in Artesia
 intra muros Urbis S. Audomari cele-
 berrimis non Belgii solum, sed sacri
 etiam Ordinis Abbatias annumeratur.
 Bibliotheca ingenti copia codicum
 perquam veterum referta est. Quos
 inter unum Ms. S. Basilii, alterum
 S. Ambrosii, tertium S. Gregorii ex-
 hibentur, quæ seculum decimum
 excedunt. Notatu etiam dignus est
 Codex vetustissimus Annalium ab A.
 741. sive à tempore, quo Carolo
 Martello vita functo Carolomannus
 & Pippinus fratres regnare cœperunt,
 usque ad an. 882. quorum exemplar
 Andreas du Chesne edidit Tom. 3.
 hist. Francor. p. 50. Vocantur Anna-
 les Metenses. Quid verò sibi velint
 illa verba Dionysii Sammarthani in
 Gallia Christiana Tom. III. pag. 508.
 haud satis intelligo: Missi è nostris,
 „ inquit, qui S. Bertini Bibliothecam
 „ perlustrarent, ut MSS. codices per-
 „ volutarent, atque consulerent, eâ
 „ humanitate, eâ comitate à R.^{mo}

„ Abbate Mommolino le Riche ex-
 „ cepti sunt, cui vix alia comparari
 „ possit. Mirati sunt sermonis affa-
 „ bilitatem, animi candorem, mo-
 „ rum suavitate, ad omnia sibi af-
 „ fatim subministranda attentionem,
 „ verbo dicam, omnia paternæ be-
 „ nevolentiae officia. Mirati sunt
 „ religiosam monachorum discipli-
 „ nam, eorum in rebus divinis ardo-
 „ rem, voluntatem, consensionem,
 „ mutuamque ad omne bonum con-
 „ spirationem. Si quis ergo è nostris
 „ Congr. S. Mauri Sodalibus his mi-
 „ nimè consentanea alicubi dixerit,
 „ illum improbamus, & quæ dixit,
 „ pro non dictis haberi volumus. „
 „ Videtur Sammarthanus pro quopiam
 „ fuorum sodalium palinodiam canere.

Bibliotheca Monasterii S. VEDASTI S. Vedas-
 ti in urbe Atrebatensi perantiqua est, sti con-
 flagrat,
 ut quæ (t) seculo à C. N. octavo cum
 templo & omni supellectile sacra in-
 cendio hostili conflagravit. Restau-
 randæ autem ei Abbas Rado primo
 statim regiminis sui anno summam
 impendit industriam, & liberalita-
 tem, adhibito ad hoc in consilium
 & auxilium Alcuino, Caroli M. præ-
 ceptore, cujus operâ potissimum
 usus est ad recensionem & emendati-
 onem librorum ad studium Theologi-
 æ, & cultum divinum pertinenti-
 um, quos illorum loco, qui igne
 perierant, per Cœnobii sui alumnos
 de integro describi curavit. Ex his
 in Augustissima Bibliotheca Vindo-
 bonensi Codex SS. Bibliorum utri-
 usque Testamenti, Lambecio teste,
 adfervatur. Ex hac etiam Bibliotheca
 non ita pridem præter cætera monu-
 menta PP. Martene & Durand erue-
 runt S. Bernardi Abbatis Clarævallen-
 sis epistolas ultra triginta, quibus pri-
 mum tomum Collectionis suæ veter-
 um Scriptorum præprimis ornarunt;
 item Alexandri Papæ III. Registrum
 epistolarum circiter quingentarum ad
 Remensem provinciam spectantium:
 Acta etiam Concilii Bituricensis anno
 MCCCCXXXVIII. celebrati, & quæ-
 dam alia. Magnum etiam hujus Bib-
 liothecæ ornamentum est, explica-
 tio utriusque Testamenti, quæ ab
 aliquot hujus cœnobii Religiosis, hodie
 tacitis nominibus, concinnata est. multi &
 Adfunt præterea libri cum formis præclari
 impressoriis editi, tum manu exa-
 rati tanto numero, quanto vix alia
 Arte-

(s) Hist. Archiep. Mechlin. Tom. 2. p. 176.

(t) apud J. G. Schelhorn amenit. lit. Tom. IX. pag. 753.

Artesia Bibliotheca jactare se potest.

Aquicinctina Veterum Codd. copiam instructissimam.

AQUICINCTUM, Abbatia percelebris, Bibliothecam habet veterum codicum copiam locupletissimam, nec sane Vedaftina inferiorem, si libros editos exceperis. Ex qua PP. Martene & Durand in itinere suo Belgico præter trium psalmodiarum expositiones ab Hilario Pictaviensi Episcopo sanctissimo scriptas, nec usquam hætenus evulgatas, Petri Venerabilis Abbatis Cluniacensis, eruerunt adversus perverfam sectam Saracenorum, ab erudito viro Andrea Quercetano Bibliothecæ Cluniacensis editore, diu desideratos Sermones, & nusquam inventos. Omitto plura alia.

Andaginensis S. Huberti

Andaginensis S. HUBERTI nominatissima Abbatia, & in paucis memorabilis, non solum frequenti eorum concursu, qui à quovis rabido animali affecti, & in ejusdem morbi discrimen adducti, opem à S. Huberto imploraturi illuc veniunt, quorum nullus hætenus non recuperatam sanitatem recessit, sed etiam regulari observantia, effusis eleemosynis, ædificiis, & quod hic maxime spectamus, elegantibus Bibliothecis, in qua plures optimæ notæ codices MSS. qui Patribus Martene & Durand, Leodiensium Episcoporum historiam ab Alexandro Canonico ante annos sexcentos compositam; Cantatorium, sic vocant Andaginensis monasterii historiam circa annum MCVIII. accuratè conscriptam, Capitula quædam Regum Francorum, & nonnulla antiqua Concilia, quæ locum in amplissima eorum collectione habent, subministrarunt.

Blandinensis

BLANDINIUM amplissimum est nobilissimumque Familiæ nostræ in Belgio monasterium, sic dictum à monte Blandinio, in quo extractum fuit, urbi Gandavenfi vicino, nunc intra ipsius moenia inter flumina Scaldim & Legiam. Bibliothecam habet instructissimam, quam Philippus Conrault Abbas LIV. multum auxit, variisque ditavit MSS. codicibus, quorum subsidio magna ex parte (inquit Sanderus) lectio veterum ac classicorum auctorum emendata est. Confer Gall. Christ. Tom. V. pag. 1205.

augmenta sua debet Philippo Abbati.

Bibliotheca EGMONDANI in Batavia Cœnobii longè vetustissimi. Hæc celebris omnis generis scriptis codicibus & præsertim membranaceis, quos diligenter magna cura cum Priores alii, tum Gerardus ex Poelgeestana

stirpe Abbas undecunque conquisserrant, raros auctores ostendit, è quibus dolet mihi, inquit Hadrianus Junius (u), interiisse intra quindecim proximos annos, magno literariæ Reipub. detrimento, Lactantii Firmiani epistolarum libros duos, quorum meminit nominatim D. Hieronymus: quos dum ad me cogitat, editioni destinandos, mittere Antonius Hovæus illic religioni operatus, vir doctus, qui postea Abbatem Absternacensem prospera fama egit, reperit à bibliothapho quopiam librorum plagiario sublato; atque ita disperiit ille thesaurus, ab hæredibus sacrifici, in quem cadebat suspicio, in cucullos, & piperis involucria concisus.

LÆTIENSE, aliàs *Latia* vel *Lescia*, vernaculâ Gallorum voce *Liesies*, haud incelebre Belgii Monasterium, in finibus Hannoniæ situm, agro Galliæ, qui *Theorascia* dicitur, conterminum, Helpræ fluvio impositum, silvis ferè in ambitu & colliculis in modum coronæ cinctum, conditorem habuit WIBERTUM Comitem de Pictavia, cum Illustrissima conjuge *Ada* nobilissimi Gallici stemmatis feminâ; Beatum verò GUNTARDUM eorum filium Abbatem primum, & ejus sororem S. HILTRUDEM jucundissimâ sanctitatis memoriâ dotatricem veneratur. Piâ deinde posteritatis diligentiam sacro & inæstimabili reliquiarum thesauro aucta, ac etiam insigni librorum suppellectile instructa *Latia*, non tam censuum aut fundorum amplitudine, vel substructionum pompâ, quam parsimoniam vesticularibus, disciplinæ regularis, & religiosæ hospitalitatis laudibus, commodissimis denique ad usum vitæ monasticæ officinis & habitationibus inter præcipuas Hannoniæ Abbatis computatur. Magnam verò sui splendoris partem in acceptis refert Ven. Ludovico Blofio hujus monasterii Abbati XXXIV. nobili Blesensium sanguine, religiosâ vitâ, asceticis libris, monasticæ disciplinæ restauratione, & rei Bibliothecariæ cultu domi forisque clarissimo, anno 1565. vii. Januarii è vivis sublato, cujus vita fusiùs descripta extat à Bollando relata Tomo. I. Januarii pag. 430. seqq. quem etiam celebrat *Bmettus* in libro de præcipuis religiosorum Ordinum fundatoribus, quorum imagines in choro Lætiensis Ecclesiæ cernuntur, atque in dedicatoria profertur triplicis

Ludov. Blofius Abbas.

Egmondana.

(u) Junius in Batavia Historia pag. 311.

plicis se generis Sanctos Lætiis vidisse, *Mortuos in reliquiis; Pictos in tabulis; Vivos, ipsos scilicet Religiosos & Abbatem ANTONIUM WINGHIUM*, cujus potissimum suavis & hortatu Bollandus ad Acta Sanctorum comportanda & illustranda animum appulit, ut ipse prolixius in propylæo commemorat. Quæ autem & quanta ex Lætiensis Monasterii Chartophylacio subsidia hauserit, passim deprædicat. *Sunt enim, inquit, in insigni vestra Bibliotheca sancti complures, non penicillo picti, sed calamo; variorum nempe de eorum pietate ac laboribus monumenta Scriptorum.* Vid. Præf. in Tom. I. Februarii pag. xii.

Leodienses Bibliothecæ.

Quæ Leodii Eburonum tum in S. Jacobi, cum etiam in S. Laurentii Monasteriis spectantur Bibliothecæ, insignibus omnino Manuscriptorum cimeliis locupletatæ sunt, quorum indicem desiderant Eruditi. Sed nec hic negligenda esset S. Trudonis in Hasbania Monasterii Bibliotheca, si ejus suppellectilis literariæ recensio nobis suppeteret. Verum congruis destituti notitiis, reliqua aliis explicanda, supplenda, illustranda relinquimus, atque itinere instituto ulterius pergimus.

V.

De Bibliothecis Germaniæ.

Veterum circa Bibliothecarum studium.

Quantam olim curam Reges & Imperatores Francici in construendis apud Cœnobitas Bibliothecis gesserint, quanto etiam studio Abbates & Monachi in augenda suppellectile libraria incubuerint, perhibent passim rerum nostrarum Scriptores, nec quicquam in contrarium abeunt exteri. Certè *Burchardus Struvius* homo acatholicus author nobis est, quod *Carolus M.* plures in Benedictinis Germaniæ Monasteriis instituerit Bibliothecas: *Tesatur illud*, inquit (x), *Heretorum S. Galli sanum, Fuldensis Abbatia, & Aquisgranense Monasterium, in quo mortuus...* Conjecit hoc *Struvius* ex eo, quod *CAROLUS M.* scholas in Monasteriis curaverit instituari; nam ex *Launoi* mente, *ubi schola ibi & Bibliotheca esse debet.* Interim ut *Colevus* in *Struvium* advertit,

de Bibliothecis ab ipso CAROLO M. extractis nihil certi constat. Ac rectè pronuntiâsse *Launoi* videtur, quod fuit *Carolo Calvo proprium, id fabulatores in Carolum M. transtulerunt, & vera falsis immiscentes corpus fabulæ condiderunt.*

Ceterum omnino certum est, tractu temporis in scholis & Monasteriis à *Carolo M.* & post eum conditis Bibliothecas etiam cœpisse extrui: Ita enim monasteriū, juxta Divi P. BENEDICTI canonem, si fieri potest, debet constitui, ut omnia necessaria, vel artes diversæ, intra monasterium exerceantur, ut non sit necesse monachis vagandi foras. Bibliothecam verò inter maximè necessaria censeret liquet ejusdem regulæ cap. 48. Immo, fidente *Erasmo Roterodamo*, *Bibliotheca solet esse carissimus Cœnobiorum thesaurus, ipsæque librorum apparatus mobilia inter bona maximi semper fuit æstimatus* (y). Quin & ipsa rei vestigia monstrant tantum subinde à Majoribus in libros comparandos impensum esse studium, tantumque labore in describendis adhibitum, ut quot Monachi, tot ferè essent Antiquarii, seu *Scriptores*, ut vocant, *Cœnobiales*: Ita teste *Hermanno* de Restauratione Monasterii S. Martini Turonensis cap. 79. *Scriptorum quoque copiam, inquit, à Domino sibi datam exultabat, ita ut si claustrum ingrederis, videres plerumque XII. Monachos in cathedris sedentes, & super tabulas diligenter & artificiosè in silentio scribentes.* Sic & apud *Fuldenses* sub *Sturmio* Abbate quadringentos subinde monachos describendis utriusque linguæ scriptoribus occupatos fuisse legimus. Nec certè solâ auctoritate compellebantur, ut scriberent, sed &, si non fecissent, sicut degeneres, multumque patriæ formæ dissimiles habebantur (z). Sic & in Actis Murenfis Monasterii pag. 32. legitur: *Libros autem oportet semper describere, & augere, & meliorare, & ornare & annotare. . . quia vita omnium spirituum hominum sine istis nihil est.*

In monasteriis pulchra semper librorum penus.

& Scribarum copia.

Quantum autem momenti ad meliorum Scriptorum conservationem & doctrinæ propagationem inde contulerint cœnobita Benedictina, pluribus nos docet Cl. Vir *Jacobus Burckhard* in suis *de Lingua Latine satis in Germania*

Codicum veterum copiam in Germaniâ reperitur maximam.

(x) Struvius Introd. in Notit. rei lit. c. 2. §. 17.

(y) Vid. *Hæstius* Libr. 9. Disquisit. Monast. Tract. 2. Disq. iv. *justus von Einem* de Bibl. Bergensi, pag. 4.

(z) *Petrus Pictav.* in epist. ad Petram Cluniac. Confer Concil. Aquisgranens. de anno 789. cap. 79.

mania commentariis Part. II. pag. 27. ubi nimiam Conringii intemperiem castigans, *Benedictinum Ordinem* illâ laude privandum non esse contendit, quæ ei debeatur ex eo, quod in *inveniente barbarie complures Romanos Scriptores in monasteriis suis conservavit, idque & in ipsa nostra Germania. Nam non singula modò volumina, sive singulos Codices, sed integras etiam Bibliothecas ex Italia in Germaniam transportatas esse, idque ad victorum Caesarum arbitrium, quo plus quisque adfectus iis fuerit, & hanc spoliis ejusmodi ornari maluerit, Joannes Anton. Campanus conqueritur; & hinc evenisse addit, ut tanta vetustissimorum librorum in Germania, suâ jam ætate, fuerit copia, ad quam verò non omnibus aditum patuisse confirmat, siquidem Monachi mirum in modum observaverint libros suos. Atque hæc quidem ille. Nec est profectò quod Monachis succenseant critici ob superstitionis Codicum MSS. custodiam: Merito enim horum sollicitam gerimus curam, ne corniculis, harpyis, furibus aliisque injuriis pateant expositi. Certè Monachis vel ideò ignoscendum ex æquo judicat Morhofius (a), quod abque superstitionis ejusmodi custodia plures antiqui auctores pessumviserint. Hisce per omnia suffragatur Illustris Ludewigius in sua ad Reliquias Manuscriptorum præfatione pag. 19. Ubi: *Certissimum esse, ait, innumera utilis argumenti librorum & Diplomatum volumina peritura fuisse, nisi Monachorum & Cœnobarum manibus, & custodia ab interitu fuissent vindicata.**

Ordinis S. Benedicti in rem literariam apud Germanos merita.

Sed paulò altiùs Ordinis S. Benedicti in Germaniam & rem literariam merita repetit *Henricus Bebelius* Justinensis poëta à *Maximiliano I.* Imp. coronatus, in suis contra *Celtem* vindictis ita rescribens (b): *Dum sensim cum Imperio linguæ nitor laboretur, & barbarie depravaretur, fidesque Catholica in terra nostra susciperetur, atque S. Benedicti Ordo undique victricia Christi signa per barbariem circumferret, latinumque eloquium in pretio haberi cœpisset, nescio profectò, an Germani etiam Romanis universæque Italiæ cedere debuissent; non solum quod eorum monumenta testentur pro temporum conditione latinissima, sed etiam quod perique auctores latinæ linguæ præstantis-*

*simi, quum in tota Italia periissent temporum & hominum incuria, apud Germanos solos sint reperti. Nam præter alios, de quibus ego nihil scio, quod Quintilianus & Asconius Pedianus interpres Ciceronis politus & vetustus, legantur, non nisi Germani & idem Monachi conservarunt, quos Poggius Florentinus apud S. Gallum invenit. Idem apud eosdem se invenisse testatur Ciceronis Orationes, Silium Italicum, Columellam, Nonium Marcellum, Lucretii partem. Et quod legitur M. Cælius Apicius, & Pomponius, Porphyrii Horatii interpres, Germanis Monachis acceptum referri debet, ut dicit Platina. Quod Silius, quod Plautus linguæ latinæ delictum legitur, iisdem debemus. Nuper quoque quatuor primi libri Cornelii Taciti, & quidam libellus Senecæ in Germania reperti sunt. . . Ut ut ergò fuerit, Benedictinum Ordinem in primis de latina Lingua, hujusque decore deinceps restituendo, præclarè istiusmodi scriptorum custodia promeritum esse inficiandum non est; uti genuinè edisserit citatus *Burckhardus* pag. 27. Sic etiam *Meibomius* in *Chronico Bergensi* edit. novissimæ pag. 18. *Monachi, inquit, mediâ ætate fugientes literas in orbe Christiano morati sunt, emortuas ferè resuscitarunt, & illorum industriâ atque operâ ad nos salvi pervenire omnium scientiarum libri, quos in manibus habemus. In singulis enim monasteriis erat ordo scriptorius, qui libris describendis operam dabat. Juniorum maximè id officium fuit, Senioribus incumbente tantum orationis penso.* (c)*

Verùm ne longiùs à proposito abire contingat, cum de Germaniæ Bibliothecis hoc loco verba facere in nos receperimus, per partes ituri ab eo exordimur monasterio, quod totius S. R. I. principale est, nempe *FULDENSE*, cujus Bibliothecæ olim locupletissimæ descriptionem nobis *Vir clariss. Joannes Frid. Schimmat* exhibet in *Histor. Fuldensi* Part. I. §. II. p. 63. & seqq. Atenim quia mihi experientia constat, quod tum hujus illustrissimi Monasterii Historia, tum aliorum Cœnobarum Annales (quod sanè nulla in laude ponendum) in multis Bibliothecis Benedictinis desiderantur, in gratiam illorum è nostris Sodalium, qui eadem carent, adscribere eam

Fuldensis Bibliothecæ descriptio.

(a) Morhof. Polyhist. lib. 1. cap. 7. n. 17. Oliverius Dissert. II. §. V. num. 3. pag. 119.
(b) Vide Bebelii opusc. Argent. 1516. edita pag. 116. Burckhard de fatis ling. lat. Part. II. pag. 223. & 27.
(c) Confer *justus von Einem* de Bibl. Bergensi pag. 22.

non gravabimur, ita tamen, ut quæ à nobis observata fuerunt, non præmittamus. „ Inter multa, quæ ad absolutam ac perfectam Monasteriorum foundationem olim spectabant, primo quasi loco, ut jam attingere cœpimus, requirebantur libri. Nam ex præcepto Regulæ alterna esse debebat cum labore requies; hæc autem si modicum spatium somno designatum excipias, non in otio traducenda, sed piis lectionibus ac meditationibus unicè infumenda erat, præfertim tempore quadragesimali, quò durante sanctissimus Patriarcha *BENEDICTUS* expressis verbis jusserat, ut sui omnes quotidiè à mane usque ad tertiam plenam accipiant singulos codices de Bibliotheca, quos per ordinem ex integro legant. Id quod *Fuldæ* statim ab initio ritè observatum fuisse extra dubium est, siquidem, teste *Luitprando*, ipse magnus *Carolus* Bibliothecam eò loci condere jam incœperat, ac regiâ suâ magnificentiam per totum etiam instruere, cujus rei indicio esse posset pervetus fragmentum Catalogi à manu cœva confecti in eum, qui sequitur, modum:

à Carolo M. condita.

Fragmentum Catalogi.

Tertius Ordo superioris Numeri.

Liber Officiorum.
Epistolæ Jeronimi ad August. & rescriptum.
Aug. ad Jeronymum.
Liber Compoti.
Epistolæ Pauli.
Ecclesiastica Istoria.
Regula sancti Basilii.
Vita beati Augustini.
Expositio in Cantica Canticorum.
Liber Esopi de natura animalium.
Expositio Bedæ in Apocalipsin.

Certè haud diu post obitum *Caroli*, quando jam celebris haberi cœpit *Academia Fuldensis*, præstantiora in rem literariam subsidia aliò non defumebantur, quam ex ejusdem *Armario*, ut vocitabant, seu librorum theca: Hoc enim *Rabanus Scholasticus* tunc munere fungens subindicat in carmine suo ad *Gerhohum Presbyterum*, cui dives illa supellex commissa erat, quem & idcirco *Clavipotentem* fratrem appellat.

Gerhohus Bibliothecarius

*Dicere quid possum de magna laude librorum,
Quos sub clave tenes, Frater amate, tua?
Quidquid ab arce Deus cali divexit in orbem
Scripturæ sanctæ pervia verba viris.
Illic invenies, quidquid sapientia mundi
Protulit in mundum temporibus variis.*

Aucta deinde tum ipsius (d) *Rabani*, tum præceptoris ejus *Alcuini*, aliorumque doctis lucubrationibus enituit magis, majorèque in dies fructum peperit *Fuldensis Bibliotheca*, cujus contentorum insignem alterum indicem ex vetustissima membrana, sed mutila, & frustatim conscissa, erutum, hîc ob oculos ponere non duximus incongruum.

XII. Regula Monasterii Tarnantensis.

XIII. Regula Orientalis.

XIV. Regula cujusdam Patris.

XV. Regula Magistri.

Item Diverforum Sanctorum Regulæ numero X. in uno Codice.

I. Regula beati Augustini.

II. Regula S. Athanasii.

III. Regula S. Fructuosi.

IV. Regula S. Isidori.

V. Regula S. Cæsarei Episcopi ad Virgines.

VI. Regula Aureliani Episcopi.

VII. Regula à Donato collecta.

VIII. Regula cujusdam ad Virgines.

IX. Regula S. Columbani.

X. Regula ejusdem.

Item Regula S. P. Benedicti in III. Cod.

Regula Virginum in I. Cod.

Liber de vita Patrum in II. Cod.

Regula Monachorum Ægypti, quam scripsit Eucherius.

Regula Abbatis Columbi-cellæ.

Regula Abbatis Congelli.

Excerptio Theodori de Canonibus SS. Patrum.

De Vita Sanctorum Germani Abbatis.

Johannis Metropol. de peccatis proximorum abscondendis.

„ Opuscula Alcuini.

Expositiones in Evangelium secundum Johannem Libri VII in I. Cod.

(e) Ejusdem in Prophetas XII.

Ejusdem in Epist. Pauli ad Ephesios.

Ejusdem in Proverbia Salomonis.

Ejusdem in Ecclesiasten in I. Cod.

Item

(d) De Rabano Guil. Cave in Hist. Lit. ad an. 847. pag. 456. In suorum usum Bibliothecam Fuldensem primus condidit, librisque ornatam reddidit, quin ipse tot præclara scripsit volumina, qua sola Bibliothecam instruere possent.

(e) Commentariorum Alcuini in Proph. XII. Epistolæ Pauli ad Ephesios, & Proverbia Salom. nec Duchesnius, qui ejus Opera conjunctim edidit, nec alii Bibliographi, qui ejusdem Operum syllabum texunt, meminere. Unde huic Catalogo non nimis fidendum. Viderint, quibus hæc Commentaria ad manum sunt, cujus Authoris sint.

Item ejusdem Omeliae in I. Cod.

Expositio Joseph in Isaiam in I. Cod.
De sancta Trinitate ad Carolum Imperatorem Libri III. in I. Cod.

Ejusdem Alcuini Dialectica ad Carol. Imp. & altercatio Athanasii cum Arrio probo iudice.

Ejusdem de Rhetorica lib. I.

Ejusdem de Musica lib. I.

Metrum ejusdem in Cantica Cantorum, & versus illius ad diversos in Cod. I.

Ejusdem quaestiones in Genesim.

Ejusdem de formulis Arithmeticae artis.

Ejusdem de Grammatica in I. Vol.

Opuscula Magnentii HRabani Mauri.

Expositio in Evang. secundum Matthaeum Lib. VIII. in I. Cod.

Ejusdem in Genesim Lib. IV. in I. Cod.

in Exodum lib. IV. in I. Cod.

in Leviticum Lib. VII. in I. Cod.

in Numerum Lib. IV. in I. Cod.

in Deuteronom. Lib. III. in I. Cod.

in Jesu Nave, Judicum, & Ruth. Lib. VI. in I. Cod.

Ejusdem de institutione Clericorum Lib. IV. in I. Cod.

de laude S. Crucis Lib. II. in I. Cod. de Computo Lib. I.

Ejusdem Omeliae LXX. in uno Cod. ante Natale Domini II.

de jejunio decimi mensis.

de Natali Domini II.

in Octavis Domini.

Rabano Abbati cura de libris.

Cum Lupus Ferrariensis Rabano Fuldae operam daret, inter alios libros *Auli Gellii Noctes Atticas*, ab Eginhardo Abbate Seligenstadiensi, viro doctissimo, qui Caroli Magni Cancellarius fuerat, ad transcribendum acceperat. Has cum Rabanus apud Lupum vidisset, continuo illas etiam in Fuldenfis Bibliothecae usum a suis describendas curavit. Unde Lupus in epistola ad Eginhardum, quod illas nondum restituerit, culpam a se his verbis deprecatur: *A. Gellium misissem, nisi rursus illum Abbas retinisset, questus necdum sibi eum esse descriptum. Scripturum se tamen vobis dixit, quod praefatum librum vi mihi extorsit.* In hoc igitur, aliisque propè innumeris volumini-

bus, quae Rabanus Abbas factus eisdem Bibliothecae postmodum intulit, conscribendis, non segnem operam navarunt sui Fuldenfes monachi, quorum XII. in hac arte peritiores ac exercitati in loco apto, quod *Scriptorium* dixerunt Majores, huic officio vacabant cum silentio & attentione maximâ; id enim ab introeuntibus exigebant inscripti forinfecus versiculi, alio loco a nobis referendi.

Rem olim apertius in exemplo demonstrabant pervetusti Codices duo, adhuc initio seculi superioris Browero visi, quorum unus *Moral. S. Gregorii* continens, donum erat Rohingi Abbatis, Winfrido, seu sancto Bonifacio circa annum MXLV. oblatum, prout testatur sequens epigrapha.

Hunc licet indignus tibi confert Abba Rohingus, O Winfride librum, quem sex in partibus unum Distinguens plene, praecipit hiantia quaque Cautè suppleri, rursusque superflua demi, Ut serie plana sonet Ethica Gregoriana, Primaque Pars ejus tenet oram codicis hujus. Ergo sui voti sit merces certa datori: At, si quis tollat, te duro vindice solvat.

Alterius Codicis, qui vitam S. Wolfgangi Episcopi complectebatur, author extiterat Othlo, durante suo apud Fuldenfes secessu; hinc codicem in sui memoriam ibidem extare voluit his insignitum versiculis sub annum MLXX.

Praesul Wolfgange, cunctis semper venerande, Hac tua, qua scripsi, jam memor esto mei. Presbyter & monachus Othloch quidam vocitatus Sancte, tibi librum, Bonifaci, tradidit istum.

Antiquariis, seu amanuensibus hisce insuper accensendi sunt, qui medio Saeculo XII. sub Marquardo I. Abbate vixere Eberhardus & Dudo, quorum prior Chartarium Fuldenfe duobus distinctum voluminibus confecit, *Dudone Cellerario membranas subministrante*; hic verò integrum librum *Missalem, cum lectionario & Evangeliariorum propriis manibus descripsit*, ut supra jam retulimus.

Ratgerus II. Abbas XXXIX. Anno 1177. Bibliothecam valde auxit (f). Comparaverat B. Rabanus primò Bibliothecam monasterii, & quidem tam feliciter, ut numerus librorum vix potuerit numerari: maximus certè in Germania thesaurus. Scribi aut describi iussit hic varia volumina pro auctario Bibliothecae. Quod, si omnes observassent Archimandritae ante

Libri dono oblati.

Augmentum Bibliothecae.

&

& post eum, vix in toto orbe quid praeclearius visum esset.

Sic sensim crevit in immensum Thesaurus ille, cui olim praefici etiam Luitprandus celebris ille Cremonensium Episcopus in deliciis habuit; is enim aliquando ad Traetamundum Episcopum rescribens, his verbis usus reperitur: *Postremo non minus jucundum mihi fuit, quod modò jubes, ut in Fuldenfis Monasterii Bibliotheca (ubi nunc exul, Bibliothecarius immoror) quaeram tibi Chronicon Dextri &c. & alibi in adversariis suis mentionem faciens de Juliani & Felicis Toletanorum pontificum libris; hos, inquit, legi, & aliquando evolvi, cum essem in Fuldenfis Bibliotheca à Carolo M. cepta, multisque libris valde referta, Bibliothecarius.*

Joannes à Merlan (g), Abbas Fuldenfis, cum an. 1414. Constantense Concilium adiret, duo de quinquaginta equitum alâ pulchrè comitatus, Hussitarum convellendo dogmati, lectissima Constantiam de sua Bibliotheca exportari volumina iussit, quae magnam verò partem deinceps non sunt restituta. Fuit igitur Bibliotheca Fuldenfis praè omnibus aliis Germaniae Bibliothecis librorum copiâ ac selectu locuples.

Verùm ut nihil est in humanis firmum, ac stabile! idem thesaurus variis fatibus obnoxius, per Hassiae Landgravii direptiones militumque inconsultum furorem damna iongè maxima pertulit, nec minima etiam per incuriam, quâ potissimum factum est, ut totus quantus ex oculis subductus nunc planè evanuerit; hoc uno felix, quod è lacero sinu, quem illi dudum diruperat execrandus Flacci Illyrici culter, praevie transmiserit in publicum per Heroldi, Sichardi, Pistorii, Broweri, aliorumque his similibus doctas ac fidas manus ex antiquioribus ac celebrioribus Scriptoribus non paucos, qui posteris reipsa testari aliquando possent, id quod Pet. Bertius in Commentarii sui Lib. III. narrat, scilicet: Vidisse se adhuc sub initium seculi proximè elapsi in Fuldenfi monasterio Bibliothecam antiquis codicibus instructissimam, quâ nec vetustiore aliam, nec locupletiore tunc haberet Germania; Codices omnes, in-

quit, sunt manu exarati, & quidem in membrana, digesti in classes XLVIII. ex qua libri optimi petiti & typis vulgati sunt, atque adhuc petuntur ad conferendas editiones cum exemplaribus authenticis. Joannes Heroldus, qui *Originum ac antiquitatum Germanicarum* libros è Fuldenfi eruit Bibliotheca, & typis Henrici Petri Basileae an. 1557. excudi curavit, *superbam* vocat Bibliothecam. Melchior Adamus, celebris virorum doctrina atque eruditione illustrium biographus in vita *Francisci Modii*, Nobilis Brugensis in Belgio narrat, quod iter instituerit literarium exeunte seculo XVI. ad visendas Bibliothecas aliquot nobiles, & inprimis *Fuldensem*, illam totâ Europâ celeberrimam: ubi per menses aliquot antiquissimorum voluminum causâ, quae ibi partim exscripsit, partim cum excusis exemplaribus contulit, substitit.

De tribus S. Bonifacii, Germaniae Apostoli Codicibus, qui praè caeteris aestimandi Fuldae superant, legi merentur Jo. Frid. Schannat *Vindem. liter. Colect. I. p. 215. 229.* & Jo. Georg. Eckart *Rer. Franc. tom. I. pag. 540.*

CORBEIA NOVA, celeberrimum totius Saxoniae monasterium, fundatorem agnoscit S. *Adalardum*, Corbeiae Gallicae Abbatem, & Carolo M. Imperatori proximâ consanguinitate conjunctum. Hujus monachi sub Anschario Praesule Danos, aliosque Septentrionales populos ad Christi fidem adduxerunt. Erat olim ibi egregia Bibliotheca codicibus manuscriptis ditissima (h), qui, furentibus haereticis, in Wolfenbutanam Bibliothecam transferunt. Ex praedâ tamen Lutheranorum superiunt aliqui libri, ex quibus PP. Martene & Durand excerpserunt S. Cypriani Carmen ad Felicem de Resurrectione mortuorum; Juvenci Presbyteri Hispani librum in Genesim, Coelii Sedulii Presbyteri Carmen de Verbi incarnatione; Nicolai I. praeclearam epistolam cum diplomatibus nonnullis. Patrasii Ratperti egregium opus de fide, spe, & charitate, cujus apographum ad manuscriptum codicem accuratè collatum ipsis dederat R. mus Pater Anscharius de Grass, P pp 3 ejus.

(g) vid. Brovver. *Antiq. Fuld. lib. 4. p. 326.*

(h) Ita Jo. *Justus von Einem* in *Comm. I. de Bergenfis cœnobii Bibliothecâ* §. 1. pag. 4. *celebritatem, inquit, eximiam posterioribus temporibus habuit Bibliotheca Fuldenfis, rebus antiquis MS. is decorata majorem verò Corbeienfis, vetustissima & prima Saxonica Bibliotheca...*

Ex hac
Biblio-
theca
quinque
primi li-
bri Anna-
lium Ta-
citi edun-
tur.

ejusdem Monasterii Magnus Prior & Archidiaconus. Sed illud Corbeiensem Bibliothecam præprimis celebrem reddidit, quod Reipublicæ quinque primos libros *Annalium Taciti* conservavit. Equidem *Tacitus Imp. Cornelii Taciti*, Viri Consularis, historiam decies quot annis ad usum publicum transcribi, atque in diversas hinc inde Bibliothecas spargi edicto præcepit, uti apud Flavium Vopiscum legimus cap. x. & tamen de quinque primis Taciti libris actum fuisset, nisi Bibliotheca Corbeiensis eos nobis conservasset. Henricus Meibomius (i) avus, seu senior, agens de MSS. Codicibus quibusdam Bibliothecæ hujus Monasterii, hæc habet: „Imò Corbeia Saxonica rempublicam literariam digno beneficio affecit, conservans insigni omnium prædicatione quinque priores Annalium Cornelii Taciti libros, quæ de re hæc scribit Justus Lipsius ad librum secundum Annalium Taciti: *Quinque hi priores libri inventi sunt Corbeia, quod Monasterium ad Visurgim est, atque illud depromptum verè hinc thesaurum Quæstor quidam Pontificus ad Magnum Leonem (nempe X.) detulit, donatus ab eo aureis quingentis.* Hæc ille candidè ac sincerè. A quibus non abludunt, quæ V. C. Joannes Erhardus Kappius Eloquentiæ Professor in Academia Lipsiensi in suis perquam eruditis Animadversionibus in Saavedræ Doctam Rempublicam à se Germanicè versam pag. 276. annotavit. Primi, inquit, quinque Libri Taciti ne in deperditis habeantur, Monasterio Corbeia Novæ in Saxonia in acceptis referri debet. Fuit autem Codex iste ex Bibliotheca furto sublatus, & Leoni X. muneri oblatum, qui eundem 1515. Romæ per Philippum Beroaldum Jun. typis vulgari jussit. Editionis exemplar nitidè & ornatè compactum Pontifex Abbat & Conventui Corbeiensis dono misit, ut in Bibliotheca locum ablatis Ms. Codicis occuparet; additis præterea perpetuis Indulgentiis, quibus ecclesiam condecoravit. Cujus rei Papa Leo in Apostolico Brevis, cui Cardinalis Sadoletus subscripsit, Albertum Archiepiscopum Magdeburgensem certiore reddidit; quas literas Apostolicas in Originali asservat Regia Berolinensis Bibliotheca, prout Mr. la Croze in Animadversio-

nibus ad Baylii Dictionarium Tom. III. pag. 85. testatur. Hoc Breve cum alio ad hunc ipsum Archiepiscopum dato de Titi Livii Libris de Bello Macedonico, Dominus à Seidel Regi Borussiae à secretioribus consiliis cum Petro Baylio communicavit, qui primus sub Articulo *Leo X.* typis excudi fecit. D. Henricus Schmidt in Introductione ad Brandenburgicæ Ecclesiæ & Reformationis Historiam pro ineditis, & nunquam impressis habuit, atq; eadem an. 1718. p. 244. seqq. iterato prælo, non nihil tamen magis emendata subjici curavit. Manuscriptum quod Leo Pontifex, uti Justus Lipsius testatur in Notis ad Annal. Taciti lib. 2. c. 9. à *Quæstore quodam Pontificio* accepit, & cui vicissim 500. Dugatos donavit, juris tandem sui fecit Bibliotheca Medicea, quæ est Florentiæ, uti denuò Lipsius in Disputatione Notarum Codicis Mirandulani, & Cardinalis Norisus ad Cenotaphia Pisana p. 462. attestantur, nec dubium, quin adhuc in eadem asservetur. Præterea cætera studio, quæ Fabricius in Bibliotheca Latina Tom. I. p. 467. & Tom. II. p. 749. & similiter Petrus Baylius ex Epistola Nuncupatoria *Philippi Beroaldi* mestrinerunt. Hæc Doctor *Kappius*.

Annales antiqui Corbeiensis apud Leibnitium Script. Brunswic. Tom. II. Bibliothecæ hujus aliquoties mentionem faciunt. Sic ad annum DCCCCLIV. Gertnus Abbas fuit seduli Oeconomi & boni Prælati officio in omnibus auxit Bibliothecam Monasterii.

MLX. Auget & ornat Bibliothecam nostram multis libris Albertus de Hombach.

MXCIV. Joannes de Montorp librum in folio Arabicum è Pannonia alatum intulit Bibliothecæ nostræ.

MXCVII. Legem facit Marchwartus Abbas, ut quivis Novitius in die professionis suæ etiam librum donaret Bibliothecæ utilem & alicujus pretii.

MCCCIV. Bibliotheca aucta liberalitate laudabili Wilhelmi Ammons & Sabinæ Mondeschz.

MCCCLIII. Hildebolt de Beven multos libros in bello acceptos Bibliothecæ intulit. Magni satis erant pretii.

MCCCLXXXIII. Comes de Schaumberg, Homberg, Pyrmont, Everstein, & Swalenberg colloqui-

Mentio
Biblio-
thecæ in
Annali-
bus Mo-
nasterii.

cedit A-
caholicis.

S. God-
hardi Hil-
desii à li-
bris non
inops.

um suum habuerunt in monasterio. Inter alia quisque utilem librum donavit Bibliothecæ.

Bibliotheca Monasterii S. Blasii in Northeim. Otto Magnus (k) & illustris Dux Baviaræ & Saxoniarum, Comes Northeimensis, anno millesimo quinquagesimo primo celebre quondam monasterium *S. Blasii in Northeim* fundaverat. Ut verò Cœnobitæ reliquum à monasticæ vitæ officiis tempus libris evolvendis & literarum studiis impendere possent, perquam multos codices manuscriptos, libros & opera veterum Auctorum, Doctorum ac Patrum magnis sumptibus comparavit, quibus monasterii Bibliothecam instruxit. Eam ut adhuc locupletiore redderent monachi & Abbates, omnem operam dederunt: illi in describendis codicibus, undecunque licuit, hi in coëmendis optimis libris. Cùm verò monasterium anno 1103. ab Adolpho Comite Dasselio, irâ ac furore percito, incendio devastatum fuisset, Bibliotheca quoque cum Archivo in cineres redacta fuit. Restaurato monasterio nova librorum ac voluminum supellex comparata fuit, quæ progressu temporis in tantam molem excrevit, ut *Letznerus* in Ms. Chronico ingentem librorum textat Catalogum. Demum Urbe Northeimensi Seculo XVI. ad Lutheri sacra desciscente, atque *Joanne Bechmanno*, ultimo Abbate, ex monasterio migrare jussu nobilis hæc Bibliotheca Juliæ Academiæ, quæ est Helmstadii, cessit.

Bibliotheca Monasterii S. Godehardi in urbe Hildesheimensi. FRIDERICUS primus Monasterii S. Godehardi Abbas fuit anno 1136. ex Corbeiensis an Fuldano? monasterio (quod ultimum vero propius Joannes Legatius (l) Chronographus existimat) ascitus, Bibliothecæ dono dedit libros tam venustos & utiles, quam pretiosos; *non fragili papyro, non fluxa illa arte impressoria, quæ serò venit, sed validissimo pergameno compositos*; Beatum Gregorium in Job, quos Morales vocat, in tres codices divisos. Collationes veterum Patrum in duas partes; Omelias diversorum Doctorum anni totius; item in duas quoque partes; Henricum Corbeium Monachum in Omeliis; Antiquorum Sanctorum Sermones ad populum,

& ipsos in duas partes sejunctos, Regum Paralipomenonque. Vitas confessorum multorum Pontificum, Abbatum, Sacerdotum, ac Monachorum in codicibus, & alios multos, de quibus longum esset memorare, *eo atramento, eâ arte, eâ manu scriptos*, ut ipsos nulla unquam possit abolere vetustas. Abbas igitur Fridericus Monasterio dono dedit libros, ut Legati verba repetam, *non fragili papyro, non fluxa illa arte impressoria, quæ serò venit, sed validissimo pergameno compositos*. Nempe tunc, cùm hæc scribebat noster, *ars impressoria* recens inventa erat, & (ut apparet) à multis præsertim monachis (qui scribendo proderant monasteriis suis) non admodum laudabatur. Sed infirmum admodum nostri argumentum est, inquit Leibnitius (m), quò fluxam artem contendit. Durat utique, & durare facit libros, ipsa multiplicatione exemplarium. Nec ad artem ipsam pertinet, in pergameno an charta fiat impressio. Sanè olim moris erat, aliquot exemplaria *membrana imprimi*, taliæque complura librorum Robertus Stephanus typis excudit.

A Friderico I. usque ad Bertramum XIX. Abbatem nullius alterius Præfulis meminit Legatius, qui rei bibliothecariæ incrementa curæ habuerit. Bertramus verò amore librorum valde flagrabat, quorum tanto captus erat, ut vasa potoria argentea confarret, & pretiò eorum emerit libros. Cùmque audisset dicentem, in lucem prodidisse novos libros, & vel illos vel illos impressos: supplices manus ad cœlum expandit, proque novo munere Largitori omnium bonorum magnas gratias egit. Quam multos ipse emerit, & quantum ampliaverit Bibliothecam Monasterii sui, numerus ipse indicat librorum. Plerosque etiam mau suâ descripsit.

Bibliotheca San-Albanensis. Monasterium quondam celeberrimum, jam verò Collegiata Equestris ad S. Albanum extra moenia Moguntina habuit, teste *Helwichio* (n), præter cætera decora & ornamenta, insignem & incomparabilem Bibliothecam, olim à viris doctis, eò loci Regulam Benedictinam professis, & Græcè & Latine operosè conscriptam & collectam

Bertramus
Abbas rei
librariæ
studiosissimus,

S. Albani
Moguntia
non una
est multis.

(k) Tom. I. Script. Rer. Germ. apud Oudin. Tom. II. p. 108.
(l) in Chronico Monasterii sui apud Leibnit. S. R. B. pag. 422.
(m) in Introduct. ad S. R. B. n. 33. p. 36.
(n) in Chron. S. Albani cap. ix. §. III.

(i) Tom. I. Scriptor. R. G. apud Oudin. de S. E. tom. 2. col. 108.

lectam; quæ per bella variòsque casus penitus intercidit. *Georgius Wicelius*, qui ejus perlustrandæ habuit facultatem, hæc memoriæ prodidit (o): *Equidem ipse in Bibliotheca S. Albani Martyris apud Moguntiam, ante exustam à Schismaticis basilicam reperi vetustissimos codices manu monachorum Benedictinorum olim scriptos, è quibus manifestissimum est, usum Græcitatatis extitisse in Missa publica. Ibilegi doxologiam, nos dicimus, Gloria in Excelsis Deo, in Græco non solum scriptam, literis tamen Latinis, sed ad cantum etiam choralem adaptatam. Unde liqueat, Græcè apud nos cani solitam. Vidi ibidem in eodem codice symbolum Apostolicum, & Trisagion, & Hymnodiam, cæteraque Græcica notatis Muscis interstincta, ne nobis clam esset, Credo, Sanctus, Agnus &c. in Romana Ecclesia ad cultum divinum, Græcè interdum dialecto decantata fuisse.* Confer. *Christianus Joannis de rebus Moguntiacis &c.*

S. JOANNIS in Rhingavia monasterium à *Rutbaro* Mog. Archiepiscopo circa A. 1090. fundatum, atque Congregationi Bursfeldensi A. 1457. unitum, haud minùs divitem antiquitùs, habuit librorum supellectilem, pluresque aluit Viros doctrinà pariter ac virtute illustrissimos, quos inter cum primis memorandus *Conradus de Rodenberg*, relictis pluribus præclari ingenii monumentis nominatissimus. Viguit autem hoc cœnobium in omni flore usque ad finem seculi xvii. quo Canonici majoris ædis Moguntinæ præbendis suis augendis intenti, illud ad incitas redegerunt. At verò Patres Congr. Bursfeldensis vindicandæ Patrum hæreditatis solliciti istud tandem A. 1716. cesserunt Celsissimo Principi Fuldensi, eâ lege, ut sex ad minùs Monachi illic juxta Fundatorum mentem congruè sustentarentur. Libraria supellex magna ex parte illata est PP. Capucinorum in *Nothgottes* gramatophylacio. Vir *Clar. D. Schannatius* non exiguâ fegetem ex hoc agro collectam in suas Vindemias literarias retulit.

Bibliothecam SPANHELMENSIS apud *Cynonotos* Monasterii insignem olim & locupletissimam fuisse ex *Chronico* monasterii intelligimus, ubi à *Trithemio* Antistite plures Monachi & Abbates rei bibliothecariæ peritiosissimi enumerantur. Posteaquàm verò res literaria unà cum monastica disciplina pessum iverat, ita indignè ab illiteratis, & omnia potiùs alia, quàm libros, curantibus monachis habita est, ut, quo tempore *Trithemius* in Abbatem constitutus fuit, haud plura, atque quatuordecim volumina se in Bibliotheca invenisse testetur. En verba ipsius, quibus in *Homil. vii.* suos alloquitur monachos: *Cernitis hujus Cœnobii Bibliothecam omnem, quæ olim fuit insignis & magna, per deformatos ante nos monachos usque adeò distractam, venditam, & alienatam, ut ultra quatuordecim volumina non fuerint hîc à nobis inventa.* Fortassis, inquit *Cl. Schelhornius*, paulò antè omnino nulla adfuerunt. Anno enim MCCCC-LXIX. auspiciis *Friderici*, Comitum Palatini & Bavaricæ Ducis, istud Cœnobium, antehac pessimè deformatum, pulsus inde indignis inquilinis, quinque scilicet monachis cum Abbate *Otone de Colonia*, quos vitam dissolutam egisse idem testis est, & aliis quatuor in eorum locum introductis, datoque ipsis Præsule *Joanne de Colen-*

S. Joannis in Rhingavia.

Spanheimensis

malè custoditur

hausen,

hausen, quem multis encomiis decorat noster, ac inter cætera memoriâ dignissimum vocat. Credibile verò haud est, hunc per quatuordecim annos, quibus monasterio laudabiliter præfuit, nullum prorsùs volumen parasse, omnemque librorum curam abjecisse. Simul verò atque *Trithemius* (p) summam Præfecturam adiit, studio indefesso, sumptu maximo, tam imensam, quàm manu exaratorum, quàm arte typographica recens Moguntia tunc repertâ, impressorum librorum copiam comparavit, nulla ut id temporis in omni Germania extaret Bibliotheca, quæ cum hac de palma contendere posset. Testatur id ipse *Trithemius* Epistola 3. Libri II. pag. 196. his verbis: *Scio quidem non paucos mirari, quòd Abbatiam dimisi Spanheimensem, quam libris & structuris effeci pulcherrimam, usque adeò, ut in tota Germania nusquam reperitur Bibliotheca, in qua tot habeantur in omni scientia Scripturarum nova simul & antiqua volumina pretiosa atque rarissima non solum Latina, sed Hebraica quoque & Græca, caractere scripta vetustissimo. Nam, ut vidisti, plusquam duo voluminum millia, ex diversis mundi regnis rara & antiquissima comportavi; quæ omnia cum ædificiis & rebus variis amore pacis dimisi. . . Et iterùm Epist. 36. Libr. II. pag. 284. Duorum, inquit, millium reliqui volumina vetusta, pretiosa, atque rarissima, quæ studio incredibili & amore ad Spanheim ego comportavi tempore præsentis meæ, non sine impensis & laboribus multis, in omni varietate scripturarum, scripta complura, impressa etiam multa Græca, Latina, simul atque Hebraica, quorum ante me ibi nullum fuit. . . Rursus in epist. 47. ejusd. libri ad Joannem Damium ita rescribit: *Scis quòd plusquam mille quingentos auri ducatos pro libris exposuimus in quatuor & viginti annis nostræ prælationis, magnamque eorum copiam comportavimus in unum.* Duo quippe millia numeravimus voluminum Bibliothecæ Spanheimensis ante hoc triennium, quorum nullum fuit in loco, tempore introitus nostri ad Abbatiam; quod tu frater minimè poteris ignorare, quippe qui & monasterium mecum intrasti, & multo tempore minister mihi & camerarius fuisti. In omni facultate scientiarum multa volumina comporta-*

vimus, non solum impressa, sed etiam pergameno scripta, complurimilem ra pretiosa & rara, ut confidenter non habuit in tota Germania. *lem non esse Bibliothecam, in qua tot rara & pervetusta reperiantur volumina in omni varietate scripturarum tam divinarum quàm secularium; diverfarum quoque linguarum, Hebraicæ, Græcæ, Latinæ, Chaldaicæ, Arabicæ, Indianæ, Ruthenicæ, Tartaricæ. Taceo reliquas consulto, quæ nostris utuntur characteribus, ut Italicæ, Bohemicæ, Gallicæ & similes. Scio enim quòd Græcorum voluminum scriptorum simul & impressorum numerus centenarium excedit. Hæc ipse: Duraclusius verò ejus discipulus in epistola ad Nicolaum Hamerium Emelanum, Polygraphiæ libris à Trithemio conscriptis præfixâ ejusdem Bibliothecæ his extulit elogiis: *Maximum librorum in omni facultate thesaurum Spanheimensi Bibliothecæ per annos, quibus præfuit, importavit, non solum arte impressoria, sed etiam manuscriptorum. Nam quum essem apud eum unius anni spatio, pro discendis ab eo literis Græcis atque Hebraicis, duo millia numeravi Bibliothecæ volumina, quorum ad minus octoginta calamo in pergameno & papyro decenter fuerunt conscripta. Audivi sæpiùs ab ejus ore, quòd plus quàm duo millia florenorum pro libris exposuerit; quos non de Monasterii substantia, quæ valde semper fuit exilis, acceperat: sed quum multis & notus & carus esset Principibus, munera, quibus honorabatur ab eis, ut plurimum pro libris exposuit. Maximus enim librorum amator & cultor est supra omnes, quos ego novi hodie in carne viventes. Ita Duraclusius, quòd postremum confirmat ipse Trithemius in præcitata epistola 3. his verbis: *Magno, fateor, Bibliothecæ quondam tenebar amore, & cunctis mundi opibus libros meos anteferebam, de quibus vehementer doleo, quòd penes indoctos ingratisimisque Monachos illos Spanheimenses debeant remanere. Medium autem planè novum & singulare augendæ Bibliothecæ ævum suum accepisse valdè lætatus est Trithemius, artem, puto, librorum typis exscribendi, multiplicandique; ita enim Epistola I. Libr. II. pag. 175. ad fratrem suum Jacobum scribit: *Inopiam librorum veteres allegare potuerunt,****

Duraclusius de eadem testimonium.

(p) Vide Acta Trithemii Part. III. pag. 227.

S. Jacobi Moguntiacæ.

Alia Jo-
annis Trit-
hemii in
rem lite-
rariam
merita,

tuerunt, nos verò potius inopes copia fecit: quoniam impressoria nostris diebus arte apud Moguntiacum inventa, hodièque per orbem universum dilatata, tot veterum atque novorum volumina doctorum veniunt in lucem, ut æve jam modico doctus quilibet esse possit. Et præclaram quidem ex his alienæ eruditionis opibus congerendis collegit nominis sui apud omnes existimationem, sed multo illustriorem ex locupletissima proprii ingenii doctrinæque eximie gazis, quando iisdem annis inter summas angustæ rei familiaris occupationes, atque creberrimas ad annuos Bursfeldensis Confœderationis cœtus (in quibus ferè ad Abbates sermonem habebat) profectioes, tot tamen librorum tractatumque variorum, quasi superfætante semper alvo, effuderit, ut mirum sit ei vel exscribendorum, minioque, uti consueverat, exornandorum, otii fatis supeditavisse. Quamvis verò minus pure elegantèrque scripsisse nonnullis visus sit, sed ut Spiegelius notat (q), *ætati suæ familiari usus sermone, nonnulla novè dixerit, quæ insequentis temporis eruditores haud receperunt*; quum tamen illis, qui *Doctorum ac Eruditorum* adfectarent titulum, auctor extiterit (r), *ut diligenter addiscerent, quemadmodum latinè scriberent, congruè loquerentur, & sine vitio sermonem rectum proferrent*; quum etiam meruerit, ut inter principes meliorum *Litterarum apud Germanos instauratarum vindices & adsertores* referatur, is profectò dignissimum sese præstitit, cujus memoria diligentius à posteris colatur, *ut qui omnium, post B. Bernardum, Abbatum facile doctissimus, ævique sui non postremum decus extitisse, merito suo judicatur* (s). Neque verò inter Abbates tantum & Monachos effulsit velut inter ignes luna minores, sed inter tot clari nominis viros, qui felicissimo illo seculo, sive *aureis istis temporibus* (ut ipse Trithemius illa *ob emergentia ex sordibus ac squalore litterarum studia*, non injuriâ nuncupat) in Germania passim prodierant, ita enituit, *ut nemo horum cum illo comparandus, ipse potius omnibus præferendus videretur* (t). Nec æquales solum laudibus Trithemium in suis ad eum epistolis certatim condecorarunt, sed posterioris etiam temporis eruditus visus est

homo impensè doctus ac peritus. Horum de eo judicia supeditat *Thomas Pope-Blount* in *Censura celebriorum Authorum* p. 503. *Is certè, inquit, talis extitit, qui inter seculi sui doctrinâ claros paucos habuerit æquales, vix superiorem; qui non vulgares modò semitas triverit, sed & intima reconditioris eruditionis penetralia reseraverit; qui cum latinis literis, Hebræas & Græcas apud Germanos locupletiores fecerit; qui sedulo Episcopis, Clericis, Monachis & Abbatibus inculcaverit, Turpius nihil esse, quàm in ordine constitutum sacerdotali egere sapientiâ, & eum, qui alios docere jubeatur ex officio, stultum esse & sine eruditione virum. Qui apertè negaverit, satis eruditum in divinis Scripturis quemquam dici posse, si secularis literaturæ disciplinam ignorarit, &c.*

Verùm quò amantior cupido-remque sese eruditionis is præstitit, eò acrius ac crudelius ignorantie atque barbarie propugnatores eum sunt persecuti. Ipse fata sua pluribus in epistolis prolixè exposuit, nosque in ejus vita diductius explicuimus (u); propius verò ad rem, de qua nunc agitur, cum spectet *Wolfgangi Trefleri* ad S. Jacobum Moguntie Monachi Trithemio cœvi epistola apologetica, eam hætenus ineditam, libet hic sistere integram; Ita enim habet:

Generoso Comiti ac Domino Domino WOLFGANGO DE SOLMS Moguntinensis Ecclesie Canonico. . . Frater WOLFGANGUS TREFLER Augustensis salutem dicit:

„Cum annò superiore nonnullas ob causas apud Spanheim dies complures vitam degerem, & ut consuetudo mihi est, curiosius rei literariæ his, quibus horis à rerum temporalium curâ vacare licuisset, infudarem, tantam contigit talèque librorum copiam in ipsius Monasterii Bibliotheca offenderem, ut nec facilè narranti fidem quispiam daret. Vir siquidem Religiosus, ac nostrâ tempestate undecunque eruditissimus ejusce Congregationis locique Abbas jam pridem JOANNES TRITEMIUS totum sese huic studio dederat, ut nihil foret ex omnibus scitu dignissimis, quod ipsum quòvis modò aut latere, aut

„ fugere

(q) Jacob. Spiegel Epist. ad Math. Held Trithemii epistolis præfixa.

(r) Viæ Epist. I. Libr. II. pag. 176.

(s) Marq. Frenerus in Dedicat. Operum Hist. Trithemii.

(t) Vid. Nicol. Gerbellii ad Trith. Ep. Libr. II. p. 273. Confer Jac. Burckardi Coenone de fatis linguæ latinæ in Germania Part. II. pag. 366.

(u) Vide Trithemii Vitam Part. III. pag. 237.

„ fugere posset. nam præter cæteras virtutes suas, vitæque monasticæ, nec non regularis observantiæ sanctimoniam, tantâ eruditione, tantâ sapientiâ, tantâque eloquentiâ in præfens usque etiam pollet, ut omnibus benefaciat, omnes ad se accersiat, quos ullâ vel ingenii, vel doctrinæ præstantiâ insignes esse audièrit. Unde quoque actum est, ut omnium ferè authorum volumina, qui quod eruditioni proximum foret scriptitavissent, in unum, ut ita dixerim, alvearium congregans grandem, mirandamque viris eruditus Bibliothecam instruxerit, quæ & diligentie ipsius erga studia litterarum specimen, monumentumque in posteros foret dignissimum, virisque doctis ac philosophicis demirationis prodigium quoddam grandiusculè obstupescendum. Sciebat nimirum Vir iste egregius literas non modò ad virtutes reliquas conducibiles, verùm etiam nonnihil ad benè, beatèque vivendum esse omnimodis necessarias; nam quamvis femina quædam virtutis sint nobis naturâ insita, ea tamen doctrinâ mirificè coalescunt, & speciosissimè efflorescunt. Itaque laudantur à viris sapientissimis Cyrus, Alexander, Cæsar, & nonnulli alii, quod essent doctissime eruditi; quod si naturâ quâpiam omnes incendimur ad sciendi amorem, recognitionem, doctrinam, quantò id magis nitere debent in his, qui aliis præfunt, quibus dictum puto: *vos estis sal terræ, vos estis lux hujus mundi*. De quorum forte ac numero hic quoque noster TRITEMIUS Abbas venerabilis haud abs re esse creditur, qui veluti quædam optimæ naturæ, Deique simulachra habentur in terris. Hujus quidem enim humanissimi Patris laudatam memoriam, & ad quæque disse-renda, atque invenienda locuples, divinumque ingenium ferè innumeræ testantur epistolæ ex variis regionibus, ut ipse quoque coram vidi, ab ipsis etiam eruditissimis & viris famâ præclarissimis, transmissæ. Verùm quòd *de superstitionis quibusque*, & ut ipsi ajunt, *necromanticis artibus*, viro Christiano, ac Religionis Monasticæ habitu adornato indignis, à quibusdam incusatur, tu *Wolfgange* Viro- rum præclarissime falsum puta, idque vulgi opinionibus nihil veri, certique habentibus adscribe. Sed & *Trithemium* licentiùs ut excusare possis, mag-nus ille ALBERTUS tibi primâ fronte occurrat, cui nonnihil superstitionisita-

Vindica-
tur ab
impacta
Magiæ
nota.

„tis quoque ascribitur, quod ipse etiam vel nunc vitâ functus suum esse negat. Nec tamen omninò etiam, si ita cupis, TRITEMIUM defendere velim, ut scire ipsum abnuam nonnulla, quæ vulgus iners miretur probè, qui in ejus quapiam epistola ad quendam non in postremis eruditum transmissa, ita scriptum offendi: *Possum hæc arte mentis meæ conceptum notum facere artem meam scienti, ad quantumcunque distantiam, ad C. etiam milliaria, vel plura, securè sine scriptis, sine signis, per quemcunque nuntium. . .* Et paulò post: *Si volo etiam sine nuntio idem facere possum. Item: voluntatem meam indicare sedenti in carcere. . . artem meam scienti, etiam longè absens quantumcunque custodiatur, etiam si tribus miliaribus sub terra sederit &c. . . possum naturaliter sine aliqua superstitione, vel adjutorio spirituum. . .* Centum id genus in ipsa epistola invenies, de quibus quid cæteri sentiant, tu ipse augurare: quamque hujus Epistolæ aliam quoque declarativam ad amicum, cujus exemplar quidem legèrim, sed me penès minimè est, scripserit. Hic igitur V. Pater, quum scribendorum acrius librorum officinæ se se dedere cupit, ac alter veluti *Rabanus* Trithemii literis enixissimè incumbit, eheu! fata. uti sæpè usuvenit, Vir tamen doctus, necnon Christianæ, Monasticæque religionis cultor laboriosissimus, quam minimè speraverat, fortunam consequitur. Nam satis plus solito aversis non solum ab alienis, puta à satellitibus Cynonotorum Ducis, ac ipsis Stauronesii officialibus, qui etiam viro jam pridem familiarissimè usi fuerant, verùm etiam à suis propriis filiis, *falsis fratribus*, monachisque dico, *hominibus inereditis*, quos semper nova delectant, persequutionem patitur. Qui etiam, quod magis mirabile, scabiosæ scientiæ homines crimine pessimò, & veluti rerum temporalium Monasterii ipsius dilapidatorem, neglectoremque inclamantes, ac justo minus accusantes, proprios ut desereret lares non æquis æmulationibus egere. Egregius igitur Vir, & ipse doctissimus *Rabanum Maurum* Fuldensis olim Cœnobii Abbatem imitatus, malitiæ cedens alienæ, suæ quoque non minus famæ metuens, ad Marchionem Brandeburgensem bonæ indolis Principem Electorem, à quo jam dudum per literas, ut veniret, hortatus fuerat, confugit. Qui Princeps magnificentissimus virum ejusmodi

Principii
dotes.

„ut par erat, familiaribus humanissime-
que excolens ac tractans, mensibus
firmè novem apud se manere fecit.
*Humanitas siquidem cum delectat in
omnibus, cum in Principibus & Regi-
bus maxime; qui quò excellentiores
sunt inter mortales, eò magis de-
bent humanitate ceteros antecellere.*
Vix enim est alia virtus ulla, quæ
munificentia præstet in concilian-
dis hominum studiis, atque bene-
volentia. Præterea quid aliud ha-
bent boni fastigia principatum ac
regnum, quo illorum præsidēs cæ-
teris hominibus videantur beatiore,
nisi ut his dandi & benefaciendi pro-
batis viris facilius sit facultas. Quan-
to igitur dandi atque donandi mu-
nere diligentior Princeps fuerit, tanto
se magis principatu dignum ostendit,
tum ceteros omnes aut rapit in amo-
rem sui, aut ad se amandum facit
ardentiores. Apud se ergo Princeps,
ut jam dixi, virum retinens, ac mul-
tò tempore ipsò familiarissimè pro-
pter exuberantem eruditionem usus,
tandem quàm diutius penès aulam
ipse manere nollet, pulcherrimò mu-
nere donatum à se hominem ad pro-
pria redire concessit. Qui V. Pater
haud longè post amicis coadjuvanti-
bus, fortunam etiam uberiore jam jam-
que arridente Sancti Jacobi Herbipo-
lensis. Abbatiam nactus, literarum
studia non solum non reliquit, ve-
rùm etiam quotidie magis, magisque
in eruditione succrescens nonnulla
præclarissima volumina edidit: trium-
namque, ut altius quid repetam,
linguarum interpretis est magnificus;
sed & eò mirabilius, quo magis fre-
quentior. Cujus præconia laudum,
ejusque Bibliothecæ in Spanheim
olim, ornatissimò carmine quispiam
(x) hòc modò lusit, nec illudit:

De libris
Bibliothecæ
Spanh.De libris Latinis, Poëticis, Oratoribus,
& Historicis

Ode prima.

„Vidimus summos novitate libros,
„Quos Plato nunquam tenuit, Biásve
„Divus, & quantis Epimonda clarè,
„Dive Tritemi!
„Fascibus cinctos hedera jugosos
„Cernimus plures variante Phœbò,
„Qui recenserunt hecatis malignum
„Cereris hortum.
„Quare nunc linguam comite à latinam
„Quos velis libros pariter poëtas,
„Sive romanos patriò sacros
„Munere Phœbi.

(x) Jacobus Siberi Lacensis M.

„Sive sectantes Ciceronis arma,
„Sive secretos Phlegethontis ausus,
„Sive mirandum stigium baratrum
„Agmine ditis.
„Vis vel armatas tumidas figuras,
„Quas tibi monstrat poësis beata,
„Quas chaos cinxitque acherontis atrox
„Rupibus altis.
„Vis & antiquos noviter repertos,
„Arma qui scribunt patriæ latinæ,
„Qui vel armatum recitare mundum
„Climate ab omni.
„Sive mordentes rapidò furore,
„Sive civili pavitante pugna,
„Sive græcorum tremulâ sagittâ
„Sidere torvo.
„Vis, ut interpres tibi cumque qualis
„His poëtarum veniatque libris
„Quam ferâ libros aperis paratos
„Omnia sunt hic.
„Tu tenes omnes pater ipse quosquos
„Scribimus nostris placidis camœnis,
„His latinorum veniant aventi
„Græca Tritemi!

Ejusdem Elegiacum carmen de
Græcis libris. De Græcis
Codiciibus.

„Urgeor insolitò promissa ad fœdera questu,
„Græcorum pariter scribere gymnasium.
„Certant cecropii variis thalamisq; repòsti,
„Certant hebræi, lingua latina tremet.
„Læva domus varios per pulpita picta re-
„condit,
„Innumeros græcos, astrologòsq; simul.
„Hisque vigent studiis magni præludia Ho-
„meri,
„Sex quater Hiadæ, sive odeassen opus.
„Quæ Plato divinus, quæ princeps Philoso-
„phorum,
„Quæ vel Athenarum cætera turba tulit.
„Quid Plutarchus ait græcis, pariterque la-
„tinis,
„Quid vel Socrates summus in arte ferat.
„Quanta Mathematici dixerunt nomina sunt
„hic,
„Et canonum varia Persida scripta Medis.
„Grammatica insignis græcorum theophi-
„lorum,
„Conventus, canonum, turba, vel Ec-
„clesiæ.
„Carmina Pythagoræ Phochilidos aurea
„scripta,
„Carmina Erithrææ rognidos atque manus.
„Græca Sapientum sunt septem dogmata
„vitæ,
„Bucholicòq; operis, Egloga vel Siculi.
„Est γῶνος, atque θεῶν Hesiodi ex jure deo-
„rum,
„Aspis ab illustri scuta vel Herculeæ.
„Urgeor innumeros transire Georgicon,
„inquam,
„Atque Philostrati dogmata pervigilent.
„Plura tamen formis sunt condita græca
„relicta,
„Læva domus retinent hinc, & utrinque
„situm.
„Cæsarios libros cantabimus, aula sinistra,
„Quosque tenet summa, seu canones
„patrios.

„Sacra

„Sacra quid Ecclesia eluxit jam fœdere cin-
„ctò,
„Historia annales gesta relicta fide.

De libris
Theologi-
cis.Ejusdem Ode Secunda
de libris Theologicis.

„Nunc in adverso crepitant puellæ,
„Nunc venit magna à thalamo pudica,
„Quæ fidem struxit veteri sub umbrâ
„Theologia.
„Hinc crepent turbæ sonitu recenti,
„Laudis affatu celebrant choraules,
„Hinc canunt omnes modulo severo,
„Harmoniarum.
„Græca miscentur, pariter latina,
„Vibrat alterno comitata cantu,
„Diva conflictu cumulata Christi
„Theosophia.
„Aula ab extremo retinet pudicos,
„Penè tercentos numerò beatos,
„Sunt tamen clausi Canones fideles,
„Innumerique.
„Hinc & annales crepitant benigni,
„Penè centenò numerò feveri,
„Pollet armatus deitate cantus
„Historiarum.
„Sunt & hebrææ cumulis figuræ
„Sunt & insertæ numerò ducuntæ,
„Sunt & armatæ dominante Christo
„Caldaicorum
„Jam quater centi similes libelli.
„Unius linguæ repetuntur illic,
„Atque tantundem recipis magistros,
„Quos vel amabis.
„Vis, ut ascribam numerò suapte,
„Mille bis tali numerò repertos,
„Possis à magno Spanheem Tritemo
„Plura videre.

De Musi-
cis.Ejusdem de libris Musicis
Ode tertia.

„Quid taces musas recitare vates!
„Non vides quotquot retinentur aulâ?
„Sub serâ clausi gravitate fulcri
„Mercuriales.
„Quid vel edoctis rutilant profundis,
„Plura celantur propriis figuris,
„Hic tamen plures stipulante saltu
„Severiano.
„Vidimus tandem diapente grandis,
„Divus Augustus reliquas figuras
„Scripsit, ornatus tenerò meatu
„Theophonix.
„Insuper dato video libellum
„Scripsit alumnus propriò labore,
„Doctor, interpret, sacer ille promptus,
„Aureliusque.
„Tu tamen docte ò venias, videbis,
„Quanta clauduntur celebri Minervâ,
„Possis, accede ò comite palestrâ
„Harmoniarum..
„Cæterum, ut ad id regrediar, unde
„digressus sum, quum in dies com-
„plures præter spem ipsam, obedi-
„entiâ cogente, ibidem remorari essem

„coactus, pro meâ ac industriâ, &
„possibilitate, rerum temporalium
„substantiam loci ejusdem adminis-
„trarem, jam novò Abbate creatò,
„nullo tamen, vel modicò tempore
„sacrarum literarum usum, aut stu-
„dia, quibus nihil dulcius sub sole
„unquam judicaverim, seponere va-
„lui, propè diebus curæ rei familia-
„ris implicitus, noctes sæpè totas li-
„bris operam navans, infomnes du-
„cebam; nesciebam sanè miser ego,
„an vel eruditionis ingens desiderii-
„um, librorumve picta varietas ani-
„mum plus deluderet. Siquidem de
„Latinis ad Græcos, à Græcis ad Hæ-
„bræos frequens mihi ipsi quum esset
„discursus, omne tempus brevius plus
„solito fieret, necesse fuit. Incidi
„tandem novissimè in id genus volu-
„minum, quod vulgò *discartas* vocita-
„mus, cujus fragmenta in diversa gi-
„rans, novissimè in manibus cerno
„quaternionem in literâ plus anti-
„quiori, cujus tristiore voluminis
„faciem abstergens, ad primos ejus
„vultus obstupui, idque comicum
„exclamans, ajo: *pape, pape! quò
„minimè credis gurgite piscis erit.*
„Nec destiti, licet multò jam jam-
„que in lichnis depastò olivò, quoad
„materiam ipsam per omnes ejus par-
„tes discurrens ad finem usque lecti-
„tarem. At neque hoc fat esse cre-
„debam, quin potiùs sequenti au-
„rorâ calamo imperans, ejusdem, ut
„mihi exemplar foret, utut potue-
„rim, opusculum (y) ipsum de verbo
„ad verbum integrè excerpti. Porrò
„ego ipse mecum tacitus perquirens,
„cui potissimum nobilem hunc ipsum
„thesaurum, tamq; præclarum, denuò
„ne delitescens pulveri, vermibus-
„que esca foret, servandum comen-
„darem, primus tu occurrebas, quò
„& olim jam familiarissimè usus sim,
„& quidem dignissimus, qui hanc
„provinciam esses subiturus; nam,
„ut tuâ pace dixerim, permultis
„te muneribus eisdemque præclaris
„tum natura insignivit, tum auxit
„fortuna. Quod enim me hercle!
„benignitatis genus natura tibi non
„est, ut paucis multa concludam,
„affatim elargita? quò patre natus
„es, non ignoras; si tamen is de-
„mum nobilis est, quem *sua nobili-
„tat virtus*: formæ præstantiâ pos-
„sides plurimum, quâ ipsâ dignitatem
„mentis, atque ingenii repræsentari

Qqq 3

(y) Id porro operis, est *Chronicon Christiani Episc.* quod sub nomine Conradi edidit
Helwicius, & post eum Georg. Christ. Joannis in rebus Mag.

Comitum de Solms elogium.

„ par est; & eâ es integritate sensuum, „ quam rarissimam licet invenire; quæ „ si diligenti studiô, ac veluti arte „ quâdam ad cumulum usque perdu- „ xeris, nullius inops laudis sis futu- „ rus. Suscipe igitur mi Comes Wolff- „ gange multâ laude dignissime! hoc „ munus quaecumque est, quod tibi „ offert pauper amicus, tuus inquam „ Wolfgangus Tresler Augustensis, „ farêque rem gratam se tibi fecisse „ olim, & beneficiis jam pridem tuis, „ tui ac patrui Domini Ruperti de „ Solms Canonici, & Custodis Ec- „ clesiae majoris Moguntinensis Co- „ lendissimi, non nihil respondisse se „ sentiat. Scis ipse tu, qui vir „ fuerit, licet enim jam dudum „ Deo, naturæque concesserit; ipsius „ tamen unius & nomen, & actus „ in ore sunt omnium: fuerit probè „ pauperum consolator pientissimus, „ in eleemosynis elargiendis nullus „ alter similis, ita, ut carnis genero- „ sitatem morum ac virtutum cumu- „ lis exactissimè in omnibus nobilita- „ ret. Cujus exemplo innocentiae, „ frugalitatis, atque justitiae tua ge- „ nerositas limpide edocta, nihil „ aliud, ut mihi videre videor, aut „ facere, aut velle poterit aliquando, „ quod virtuti, pietati, castimoniae, „ justitiaeve non respondeat. De TE „ igitur, tuisque laudatissimis confi- „ sus virtutibus, TE placuit delige- „ rem, qui tam pretiosae margaritae „ dignus dispensator, conservator exi- „ steres, defensorque fidissimus, ut „ dum maxima quæque hâc tractatu „ sub brevi ac simplici narratione an- „ notata, quæ retroactis temporibus „ perpessa est Ecclesia Moguntina, „ quis legerit, levius minora, quæ „ quotidie oberrant, ferat; ut enim „ hæc fiant, necesse est, licet non- „ dum statim finis, & si sic, ex ipsa „ jam desperatione sumendus est ani- „ mus. Porro, si materia istiusmodi „ talis, ac tanti viri in aspectus, ut „ veniat, digna non est, non pote- „ rit tamen, meo iudicio, gratum „ non esse, quod caritas undecumque „ obtulit. Vale felix nobis in finem „ usque! Ex Monte Specioso, seu, „ ut vulgo placet, Monasterio S. Ja- „ cobi prope & extra muros Mogun- „ tinæ Civitatis an. Domini MDVIII. „ duodecimo kal. Augusti. „ Hactenus „ Treslerus.

Theodo-rici Ful- denfis tes- timoniū,

Quanta etiam existerint Trithe- mii in Spanheimense cœnobium me- rita, quantaque nominis celebritate

ipse floruerit, Theodoricus Fuldenfis Monachus testatur epist. 53. Libr. II. ipsum sic compellans: *Contristatus quidem propterea sum, quod invidia æmulatorum vestrorum in tantum vale- re permessa est, ut vobis occasionem præberet Monasterium vestrum deserendi, quod vestris ingenio scriptis & libris per totum ferme orbem notum, clarum, famosumque reddidistis & insigne. Quid enim fuit Monasterium Spanheimense priusquam vestra Paternitas Reverenda eidem præficeretur? In obscuro latebat & in tenebris, ita ut ultra decem milliaria in circuitu nominis ejus nulla æstimatio vel notitia haberetur. Reddidistis illud vestris lucubrationibus longè latèque gloriosum & notum, ita, sicut vidi per memet- ipsum, qui ultra triennium sub vestro magisterio militavi discipulus, quod ex Gymnasio Parisiensi in Gallia, Lovaniensi in Brabantia, Tubingen- si in Suevia, ex Italia quoque & Alemannia, aliisque remotioribus terrarum locis, quam multi viri doctissimi, Principes quoque & Pontifices excitati famâ nominis vestri certatim confluebant ad Spanheim, non sine Monasterii commodo & utilitate. . . Ornavistis etiam novis illud structuris, atque libris & multis & pretiosissimis, de quibus vehementer doleo, quod penes indoctos ingratisimisque Monachos illos Spanheimenses debeant remanere. Hæc ille.*

Plures verò viros doctrinâ, dignitate & officiis illustrissimos non solum ex Germania, sed etiam ex provinciis longâ intercapedine disjunctis, visendi magni animo & corpore Tritheimii, spectandique literarii thesauri apud Cynonotos, gentem ignotam, retrusi & defossi percupidos Spanheimium confluisse prodit Trithemius ipse epistolâ 3. libri II. p. 193. his verbis: *Confluebat ad me non solum ex Germania tota viri doctissimi atque spectabiles multi, sed ex Italia quoque & tripartita Gallia plures; Principes quoque & Pontifices Ecclesiarum suis me literis, atque numeribus visitabant &c.* Rursus in Chronico Spanheimensi: *Bibliotheca, inquit, hujus monasterii hodie in omni terra prædicatur in tantum, ut multi Principes, Episcopi, Doctores, Magistri, Nobiles, virique clarissimi, non solum è vicino, sed etiam è regionibus longinquis nomine & famâ Joannis Trithemii Abbatis, & Voluminum ejus excitati, hunc locum inviserint, quibus antehac nec nomen quidem cœnobii constabat; inter quos*

de celebritate monasterio Spanheimensi conciliata.

& virorum illorum fluxum.

ad illustrandam Bibliothecam.

quos, ut paucos præstantiores commemorem, fuit Joannes Dalbergius Wormatiensis Episcopus, Joannes Capnion Phorcensis, Conradus Celtes Protutius Poëta laureatus, Franciscus Bononius Regina Romanorum Secretarius, omnes Viri doctissimi, Græcæ quoque & Hebraicæ linguarum peritissimi, Henricus Bunavius Saxonie Ducum Secretarius, Joannes Cuspinianus Poëta laureatus & Medicus, Jacobus Wimpfelingius Theologus, Aquinus natione Suedus Mathematicus subtilissimus, Ægidius Delphius Theologus Parisiensis, Gabriel Biel aliique multi. „ Hucusque Chronicon Spanheimense.

Joannis Butzbachii relatio de Alexandro He- gio.

Memoriæ quoque prodidit Joannes Butzbachius Piemontanus Lacensis in agro Treverico Cœnobii Prior, Alexandrum Hegium Daventriensis Scholæ in Belgio Gymnasiarcham, & Erasmi Roterodami quondam Præceptorem, eadem de causâ, ætate licet decrepitâ, & totâ Civitate obstupescente, apud Cynonotos invisisse Trithemium, indeque reversum, coram tota juventute, quæ tunc erat ducentorum capitum supra mille (inter quos & ego, inquit, tunc censebar) asseveravisse se incredibili cum voluptate magnum illud mundi jubar, ejusque locupletem Bibliothecam spectasse, omnique fama & opinione majora inibi offendisse. Cùm subinde verò Trithemius ex Spanheimensi Abbate creatus fuisset D. Jacobo in Suburbano Herbipolensi Præful, hanc tanto studio tantisque impensis à se comparatam Bibliothecam noluit secum in Orientalium Franciam transferre, non alia ex causa, quàm quòd de monasterii substantia, ut ipse loquitur, eam comparavisset. Nihil enim, inquit, proprium mihi est, qui monachum juxta regulam sanctissimi Patris nostri Benedicti profiteor. Utinam verò tutiorem saltem in locum avecta fuisset. Nullum enim monasterium, à tempore, quo Martinus Lutherus novi Evangelii sui fementem per Germaniam dispersit, tantam literariæ suppellectilis jacturam, ac unum Spanheimense fecisse testatur Joannes Busæus, celebris Soc. Jesu Theologus, qui Trithemii Opera pia & spiritualia in unum volumen coacta typis vulgavit.

Bibliothecæ fata.

Inter hæc verò Opusculum est de Laude Scriptorum manualium, in cuius cap. xiv. Trithemius disquirat: *An sit commendabile, in cœnobiis mul-*

tos habere codices? Quætionem verò in hæc verba resolvit:

„ Sunt nonnulli, qui amatores ^{Osores} „ librorum de multitudine velut ni- ^{multo-} „ mietate reprehendunt, dicentes, ^{rum lib-} „ ad institutionem bonæ vitæ codices ^{rorum re-} „ paucos sufficere, qui doceant nos, ^{felluntur.} „ vitia fugere, & virtutes amare. A- „ junct enim ad eos, quos diligere li- „ bros conspiciunt: Quid vos tanta „ librorum multitudine obruitis: cùm „ eos legere omnes non possitis, quos „ habetis? Melius est enim, paucos „ habere codices & legere, quàm „ multos in Bibliotheca reconditos si- „ ne lectione transire. Quibus brevi- „ ter respondemus: Si reprehensibile „ est, multa volumina habere, cùm „ ad scientiam salutarem pauca pos- „ sent sufficere: malum sit etiam fa- „ teantur, sanctos Patres tam multa „ & penè innumerabilia scripsisse. Cur „ Origenes sex millia, cur Augusti- „ nus ducentos, cur trecentos libros „ Hieronymus edidit: cùm ad bonæ „ vitæ institutionem pauci sufficiant? „ An fortè multos scribere licet, & „ non habere? Si malum est, mul- „ tos libros emere, cur sancti Patres „ tantam diligentiam in colligendis „ scribendisque olim fecerunt? Sic „ stulti estis, ut bonum malum, & „ malum bonum afferentes, dum „ contra amatores librorum sine di- „ stinctione latratis, etiam obloqui „ sanctissimis Patribus non timetis? „ quorum dum imitatores reprehen- „ ditis, quasi malè illi præcesserint, „ arguitis. Si malum est, imitari: „ quomodo præcessisse bonum erit? „ Sed quia Sanctorum studium justè „ non potes reprehendere, si sapi- „ cessis, eorum imitatores lacerare. „ Nam si illis bonum fuit: nec istis „ malum erit. Ecce tu aurum & ar- „ gentum congregas: agrum agro „ copulas, & malum non judicas, „ sed dicis: Pecunias colligere pro „ instanti fratrum necessitate provi- „ dentia est: & in futurum reconde- „ re, justæ rationis. Libros autem „ tam innumeros emere, non provi- „ dentia, sed curiositatis est. O im- „ perator cupiditatis! ô avaritiæ „ princeps! quid honestatis non oppu- „ gnat ignavia tua? Quid non cor- „ rodit sæva cupiditas? Ut amatores „ sacræ scientiæ vituperes, avaritiam „ commendas. Ex abundantia cor- „ dis tui os loquitur, & quòd sapi- „ entia adversarius sis, tuus sermo „ testatur. Non est, quam simulas, „ pro-

Abbatum numero quam librorum studiores redarguantur.

Libri profani non arcendi à Bibliothecis monasticis.

„ providentia, sed avaritia : non fratrum necessitas, sed auri cupiditas. „ Odisti disciplinam, & sermones Domini projecisti retrorsum, & quasi „ de insigni iustitia gloriaris? Sed „ transeant hæc, aliò tempore pro- „ cessura in publicum. Omnes autem „ libri bonarum artium boni sunt : „ maximè qui ad intellectum sacræ „ Scripturæ conducunt. Malum er- „ gò non est, bonos habere libros : „ nisi prohibitio faciat illicitum. Sed „ nullum invenitur præceptum, quod „ multitudinem librorum prohibeat. „ Quid igitur nobis de copia librorum „ insultas? Cur sanctum & necessarium in Ecclesia studium condem- „ nas? Bonum est, constanter ausim „ dicere, & multos & bonos in cœno- „ bio habere codices, quibus fratrum „ promoveatur studium: etiamsi om- „ nes legere non sufficiant. Secula- „ rium quoque auctorum volumina à „ monachorum Bibliothecis non sunt „ repellenda, sine quorum notitia di- „ vinos libros non æstimo quempiam „ perfectè intelligere. Nam si anti- „ quorum Patrum nostri Ordinis Bib- „ liothecas perscrutemur (ut Bedæ in „ Anglia, Rabani in Fulda, Haymo- „ nis in Hirsfeldia, Petri in Vivario, „ Notgeri apud sanctum Gallum, Guit- „ mundi ad beatum Leutfredum, Si- „ geberti in Gemblaco, Herigeri „ quoque apud Lobia, aliorumque „ doctissimorum ac venerabilium Pat- „ rum, qui scientiâ & sanctitate in „ Ecclesia Dei claruerunt) invenie- „ mus copiam librorum in omni facul- „ tate, in omni scientia, in omni „ doctrina, quod etiam ex eorum „ opusculis facillè possumus agnoscere: „ dum in omni literatura tam divina, „ quam humana periti fuisse decla- „ rantur. Horum exempla imitari „ Monachis honorabile & utile est. „ Cæterum nihil est in hac vita tam „ pium, tam salubre, tam sanctum, „ quo voluntas mala non possit abuti: „ sic etiam de librorum multitudine „ poterit evenire, si non Dei & Scrip- „ turarum amor, sed curiositas vel elat- „ tio fuerit in causa. Caveat igitur „ is, qui colligendis voluminibus in- „ vigilat, ne appetitum suum in va- „ nitate ponat. Studeat intentionem „ ad debitum finem dirigere, si non „ vult à bono deviare. „ *Ex symbolis P. Oliverii, à quo conscriptam vide Tritheimii vitam Part. III. Cap. III. §. XXXI. pag. 217.*

Laurishamensis.

Laurishamense seu Laurissenum

vulgò *Lorsch* imperiale O.S.B. in Strata Montana è regione Wormatiæ sive Barbetomagi trans Rhenū in Diœcesi Moguntina Archisterium, per *Cancronem* Comitem A. 764. fundatum, atque à *Carolo M.* multis privilegiis & copiosissimâ librorum supellectile instructum, Magnorum olim Virorum extitit seminarium, Regumque ac Principum sepulchretum. Hujus loci Bibliothecam *Lomierius* libr. de Bibl. cap. 8. p. 200. omnium Germaniæ Bibliothecarum antiquissimam vocat. Vero propius illud, quòd præstantioris notæ libris referta fuerit. In ea enim *Livii Historiæ libros quinque postremos* bono quodam genio reperit *Simon Gryneus*. Archetypum erat mirandæ vetustatis, prisco more perpetuâ literarum serie ita depictum, ut difficillimum fuerit verbum à verbo dirimere, nisi docto & attento, ac etiam in hoc ipsum exercitato Viro, ut perhibet *Erasmus* præf. ad notas Rhenani in *Livium*. Eidem Monasterio, si non totum, saltem magna ex parte *Ischiium* debemus, ut narrat *Sichardus* suâ in illum præfatione. Fuit ibidem exemplar, quod *Virgilii manuscriptum* titulus præmonebat. Ast eheu! celebre hoc Archisterium omnibus his aliisque cimeliis, & privilegiis à *Friderico* Comite Palatino circa A. 1555. orbatum, ac sædè invasum, tandemque anno 1623. à *Joanne Swiccardo* Moguntinensi Archiepiscopo unâ cum juribus & pertinentiis suis *Mensæ*, ut vocant, *Archiepiscopali* incorporatum prisca splendoris memoriam ægrè tueretur. *Joannes Dalburgius* Wormatiensis Episcopus meliores quoque codices hinc in *Ladenburgensem* Bibliothecam sub initium seculi xvi. transtulisse memoratur, teste *Hospin. de Orig. Monast. fol. 162.* Extat ejus loci *Chronicon* à *Struvio* notis illustratum inter *Scriptores rer. Germ.* à *Frebero* collectos. Monumenta & Antiquitates extulit *Helwichius*. Dent Superi! ut illi, quorum solemnitas est hac in re auctoritas, illud tandem è diutino vastitatis situ eruant, ac in Dei servitio reflorescere juxta fundatorum mentem faciant!

HASUNGA seu *Hafungense* locuples admodum & splendidum olim O. S. B. apud Hassos in Thuringiæ monte cognomine Monasterium, cujus fundamenta primùm jecit *Aribo* sive *Erbo* Moguntinus Archiepiscopus sub A. 1028., absolvit autem sub A. 1073. *Sigefridus* Baro de Eppenstein ex Ab-

Hafungensis Bibliotheca

bate

bate Fuldensi Moguntinus & ipse Archipræsul. Misit eodem primum *Abbatem Giselbertum* Virum doctrina & virtute egregium *S. Wilhelmus* Hirsfeldensis cum integra Religiosorum Colonia, cum *statutis & necessariis libris*, inde verò ab Henrico Imperatore expulsi cœnobitæ, quod excommunicato per Gregorium VII. communicare nollent, omnes ad *S. Wilhelmum* Hirsfeld. se contulere; donec cœnobio suo deinceps redderentur. Adjunxit se hoc ipsum asceterium Congregatio Bursfeldensis anno 1505. & iterum 1510, sub qua in omni flore viguit, usque dum in turpi religionis dissidio cum aliis succubuit. Ditissimam omnem habuit Bibliothecam, è qua codicem quemdam membranaceum laudat *Zacharias Conradus Uffenbachius* in suo itinere Casselano pag. 57. his verbis: *Codex Membranaceus in fol. STATIUM exhibens, in cujus fine:*

Bis quingento, bis trino, bis quoque bino Nascens Christi Thebais scripta fuisti; Ambo donavit, ubi Hasungæ claustra locavit

Sigfridus Monachus, Abbas, dehinc præsul & exul,

Bis quater undenis quatuor minus addito mille,

Cæsarius levis relegatur Episcopus ille, Fulda docet, celebrat Moguntia, claudit Hasunga.

Vid. Tritheimii Chron. Hirsfeld. Tom. I. pag. 235.

Hirsfeldensis.

HIRSFELDIA, aliàs *Herocampia*, Regale quondam O. S. B. in Thuringiæ finibus ad Fuldam amnem Archisterium, cujus initia *SS. Bonifacio & Sturmio* Fuldensi, incrementa *Lullo* Bonifacii in sede Moguntina successori adscribuntur, pretiosam olim habuit Bibliothecam, quam tamen à Monachis cum Abbate odio regularis disciplinæ laborantibus post annum 1480. turpiter neglectam perhibet *Trithemius* in *Chron. Hirsfeld. ad A. 1513. pag. 690.* *Triginta*, inquit, *transacti sunt temporis anni, quando Hirsfeldensis Monasterii Bibliotheca & multis & pretiosis adhuc erat voluminibus decorata, sicuti ex mihi tunc exhibito indice cognovi, quorum hodie paucissima dicuntur inveniri.* . . Deinde ut sciat posteritas, quàm justè omnis vir bonus talium Abbatum & Monachorum detestetur Vefaniam. „ *Quando, inquit, Abbas Fuldensis Castellum Eich, ut diximus, in possessionem accepit, privilegiorum Monasterii literas quàm plures reperit, P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

„ in straminibus ante canes projectas, „ quas partim integras, partim laceratas à canibus jussit recolligi, & „ cistam plenam deportari in Fuldam. „ Regalis porrò hujus monasterii titulus circa A. 1513. suppressus fuit, & Monasterio Fuldensi incorporatus. Viguit tamen Cœnobium ad A. 1580, quo *Crafftio à Weissenbach* in hæresin prolapsus, rem familiarem propè decoxit. Curis postmodò *Balthasaris* Fuldensis restituta est Abbatia anno 1593. atque à *Joachimo Rossio* Abbate procurata ad A. 1606. à quo tempore miserè afflictâ, demùm per pacta Westphalica Hassiæ Landgravo cessit infelix victima.

SELIGENSTADIUM ad Mœnum tri- Seligenbus ferè à Francofurto milliari- stadiensis. bus, quod ab *Eginhardo* Ludovici Pii Imp. Cancellario circa A. 827. fundatum legitur, hodièque sub Congregatione Bursfeldensis in omni flore viget, locupletem, eamque veteribus monumentis egregiè ornatam habet Bibliothecam, cujus catalogus desideratur. Floruere eo in loco plures viri doctissimi, *Leonardus Colcham* Congr. Bursfeld. Præses, *Franciscus Blöckinger* Abbas, *Joannes Weinckens* &c. editis ingenii monumentis celebres.

AMORBACENSE in finibus Franco- Amorbaceniæ & Diœcesi Moguntina vetus Ascens. ceterium supellectile literaria egregiè pridem instructum fuisse, commemorant ejus Abbatia Fasti nuper ab *Ignatio Groppio* in lucem editi. Ineunte Seculo xvi. claruit *Jacobus Zwifelius* loci Abbas, vir juxta doctus ac pius, qui *Trithemium* ita complectebatur, ut nec mortuum prædicare intermitteret; illius libros ita coluit, ut non potuisset sanctius; doctrinam denique ac morum integritatem ita imitabatur, ut nemo illi viveret similior, uti testatur *Joannes Marquardus* in epistola dedicataria *Trithemiani* opusculi *de septem secundis*. Alios plures ejus loci Viros illustres vide recensitos in *Chronico* recens vulgato.

Quæ *Neostadii* ad Mœnum, *Herbipoli* ad *S. Stephanum*, & ad *S. Jacobum* spectantur Bibliothecæ, non paucis quidem venerandæ antiquitatis monumentis superbiunt; sed cum eorum Possessores ad catalogos nobis sufficiens literis provocati, nihil submiserint, *sinamus mortuos sepelire mortuos suos.*

SCHWARTZACHENSIS *S. Felicitatis* ad Mœnum Monasterii Bibliotheca zachenensis. eleganti

R r r

elegantia structurâ, & librorum dispositione, ac etiam præstantiâ alias penè omnes Franconiæ Bibliothecas superat. Continet illa non exiguam manuscriptorum codicum & veterum editionum copiam. Selectioribus verò rei literariæ cimeliis eam hodie exornat R. mus Abbas *Christophorus Balbus*, Vir dignus, quem Musæ vetent mori. Plura de Bibliothecis Herbipolensibus curiosus indagator reperiet in Universitatis collegio, ubi præcipua Monasteriorum Franconiæ spolia adservantur.

S. Michaelis Bamberg. *Bibliotheca* MONTIS S. MICHAELIS amplissima amoenissimaque extra muros Bambergensis civitatis sitæ Abbatia circa A. 1008. à S. Henrico Imperatore fundatæ, non paucis rei literariæ opibus abundat. *Wolframus* Abbas ordine quartus ejus congerendæ supellectilis studiosissimus fuit. Cùm enim anno 1112. electus fuisset in Antistitem, ratus se etiam Musis præesse debere, suoque exemplo alios ad eorum cultum succendere, Monachos non tantum eruditos in suum adlegit collegium, sed etiam strenuos librorum Scriptores sub se habuit, *Frutolphum*, *Timonem*, & *Heroldum*, per quos Bibliotheca egregiè pluribus Ms. tis codicibus aucta est. Hi verò sunt libri, quos *Ruotgerus* (z) in *Librario invenit*, sub *Wolframo Abbate*.

Ejus librorum Index,

Donati I. Boetii IIII.
Euticii I. Oratii II.
Catonis II. Statii III.
Aviani II. Persii II.
Prosperi II. Juvenales II.
Sedulii II. Martiani III.
Aratoris II. Prisciani IIII.
Terentii III. Isidori IIII.
Salustii II. Porphirii I. cum
Evagrii Comment. Categoriis Augustini II.
super Virgil. III.
Priora Commentaria in Porphirium II.
Priora Commentaria in Categorias II.
Priora Commentaria in Perihermeneias II.
Posteriora II.
Boetii de relectis II.
Topichorum I.
Arithmeticæ II.
Musicæ IIII.
Rhetoricæ IIII.
De Musica Encheriadis.
Victorinus in Rhetoricam.
Julius de Geometria.
Higinus in Astronomiam.
Macrovius in eodem volumine.

Item Macrovius.
Item Macrovius semiscriptus.
Timæus Platonis.
Liber Sarracænus de Mathematica.
Boetii de S. Trinitate II.
Tulii de Finibus Bonorum II.
ad Herennium I.
de Oratore II.
Tusculanarum I.
Officiorum I.
de amicitia I.
Musica Augustini I.
De Grammatica Augustini I.
Macrovi Saturnaliorum II.
Mappa mundi III.
Plauti Lib. I.
Lucani II.
Plinius de Naturali Historia I.
De Persecutione Africæ Lib. I.
Daretis II.
Perifescion II.
Justiniani de Legibus I.
Quintiliani II.
De vita diversorum Principum Lib. II.
Solini II.
Martialis II.
De Instrumentis Bellicis I.
Græci de Mathematica II.
Liber semiscriptus de Legibus Agelii I.
De his quæ Virgilius de Græcis tra-
xit Liber I.
Aurelii Symmachi de Præfectura I.
Phatta I.
Medicinalium VI.
Itinerarius I.
Servii Honorati ad Aquilinum I.
Sibillæ vatis I.
De Epistolis Pauli Apostoli Lib. I.
Pompejus Troguus I.
De Urbe Mediolanensi I.
De Ordinatione Regum I.
De Virtutibus I.
De Heinrico Imp. versificus I.
De Ecclesiastica Institutione I.
De Formosiana Calamitate Lib. I.
Officiorum I.
Paulus Orosius I.
Valerius Maximus I.
Helberici II.
De Nativitate Domini I.
De Fide I.
Rufinus I.
Historiæ Romanorum IIII.
De Vita S. Galli Lib. I.
Vita S. Benedicti Lib. I.
SS. Viti & Modesti.
Kiliani.
Burchardi.
Anastasio & Filiorum ejus.
Julianæ.
Cæcilie.

Vita

Vita Gulgulfi.
Agnētis.
Agathæ.
Corbiniani.
Poenitentia S. Cypriani & Passio ejus.
Vita S. Silvestri una.
Vita S. Gregorii una.
Passionarius unus.
Vita S. Nicolai una.
Joannis & Pauli.
Petri Alexandrini Episcopi, & de Prædestinatione in eodem volumine.
Vita S. Wenezali M. una.
Viti & Modesti una.
S. Columbani.
Vita S. Martini duæ.
Remigii duæ.
Willibrordi una.
Augustini una.
Maximini una.
Antonii una.
Mariæ Ægyptiacæ una.
Missale I.
Graduale I.
Sequentiarum I.
Psalterium Græcum I.
Visio Paronti Monachi.
Cassiodorus in Psalterium.
Cassiodorus de Detractoribus sacram Scripturarum Lib. I.
Cassiodorus de Anima I.
Josephi Historiographi volum. IIII.
Tripartita Historia.
Moralia Job duo volumina.
L. Homiliarum B. Gregorii I.
Gregorius in Ezechielem.
Dialogus Gregorii I.
Pastoralis cura I.
Gregorius de Agone Christiano.
Gregorius in Epistolas beati Job.
Gregorius in Epistolas Hezechielis.
Augustini de Civitate Dei Lib. I.
Augustinus super Psalterium in V. Voluminibus.
Augustinus de Doctrina Christiana.
Augustinus de Agone Christianæ Religionis.
Augustinus in Epistolas S. Joannis I.
Augustinus de versu: Qui vult vitam.
Augustini Enchiridion.
Ambrosii in Isaiam Prophetam I.
de Mysteriis I.
Cypriani ad Donatum Lib. I.
Gregorius Nazianzenus.
Flaviani Lib. I.
Ruffinus Historiarum I.
Beda de Temporibus II.
de Virtutibus I.
Beda de Agone Animæ & corporis Lib. I.
P. Ziegelbauer Hist. P. I.
de Anima. I.
Epistolarum canonicarum Lib. II.
Paschasius de Evcharistia.
Epistolarum Encmari Lib. I.
Gestorum Charuli Imperatoris I.
Regum Francorum I.
De Vita Cæsarum Romanorum I.
Item alius.
Liber Richeri ad Gerbertum.
Epistola Prosperi de Libero.
Ecclesiastica Historia Gentis Anglor.
Originis Periarchon I.
Enchiridion I.
Homiliarum Originis I.
De Hæresi Lib. I.
Lib. Chronic. I.
Joannis de Compunctione Cordis I.
Joannis in Epistolas B. Pauli.
De Benedictione Imperatorum I.
Joannis Chrysostoni Lib. II.
Epistola Adelberonis ad Ruotbertum.
Epistolarum Senecæ Lib. I.
Hieronymi Illustrium Virorum II.
Plenarium II.
Item de Dormitione Paulini Lib. I.
Senecæ ad Novatum Lib. I.
Senecæ Epistolarum Moralium I.
Epistola Hieronymi de Psalterio.
Hieronymi ad Pammachium in Prophetas Lib. I.
Hieronymi ad Damasum Papam in Ezechielem Prophetam.
Gestorum sancti Hieronymi & sancti Dionysii Lib. I.
Hieronymi ad Eusebium Lib. I.
Expositio in Matthæum Evangelist.
Expositio super Evangelium Marci.
Expositio Bedæ super idem I.
Augustini ad quendam Comitem.
Anuf. de Proprietate Gemmarum.
Hermannus Wolframi in Abbatia successor innumeris voluminibus Bibliothecam pariter auxisse legitur. Verum anno Domini 1435. in vigilia S. Joannis Baptistæ Cives Bambergenses seditiosi in Episcopum *Antonium*, & totum Clerum, manu validâ & armatâ portas hujus Monasterii effregere, & totum Monachorum montem hostiliter occupantes ducentos milites in cœnobio collocarunt. Die verò Sabbathi post Joannis Baptistæ Festum, direpto ac spoliato monasterio, mox omnes ejus munitiones fregerunt, ac funditus deleverunt. Bibliothecam ac cetera omnia pretiosiora avehi curarunt, & inter se distribuerunt. Capitanei ac Duces furentium civium erant viri consulares *Nicolaus Haller*, *Conradus Ortleinius*, & *Friedericus Schikius*. Damnum Bibliothecæ illatum præter ceteros Abbates refarcire

(z) Vid. Antiquitates Cœnobii S. Michaelis Bambergæ apud Schannat in Vindem. Literar. pag. 59.

ejus dama-
na sarcu-
untur.

cire fategit Abbas *Udalricus* anno 1482. demortuus. Studiosa enim comprehensione plurimorum voluminum de novo ferulos Bibliothecae instruxit. Quod etiam praestitit ejus successor *ANDREAS*, qui non libris tantum magno numero comparatis, sed proprio etiam Marte elaboratis Bibliothecam locupletiore reddidit. Conscripsit enim magnum Opus *Canonis Pontificum, Archiepiscoporum, necnon Abbatum & Abbatissarum cum singulorum Actis & legendis. Historiam quoque & vitam S. Othonis Episcopi IV.* libris ad Illustrissimum Principem Pomeranorum *Boguslaum*, quae extat in *Gretferi Divis Bambergensibus*. Tractatum item de *Conceptu Virginali*, seu de *immaculata Conceptione*, cujus meminit *Tritheimius* in quadam ad eum epistola A. 1494. ad eum data, & Parte III. hujus historiae a nobis relatâ pag. 263. Ipse praeterea *S. Hathumodae* primae Gandersheimensis Abbatissae anno 874. ad superos translatae acta nobis conservavit in suo syntagmate MS. de *Viris & Femina illustribus O. S. B.* Cujus Andreani operis apographum ex imperiali monasterio *Ochsenhufano* nactus *Pezius*, suo Thesauro anecdotorum Tom. I. Part. III. pag. 288. inferuit. Chronicon quoque sui monasterii scripsit *Andreas*, quod in Monacensi Bibliotheca electorali adservatur. Plura alia posteris consignavit, quae hodie in ejus loci chartulario & alibi passim reperiuntur. In ejusdem porro civitatis Bibliotheca Cathedralis Ecclesiae extant *S. Odilonis* Abbatis Cluniacensis Commentaria amplissima in epistolas *S. Pauli Sancto Henrico* his inscripta versibus:

*Hoc opus egregium caelesti nectare plenum,
Quod valeat classem Pauli referare volumen,
Presbyter indignus, Monachorum lege ligatus
ODILO canobii Cluniacensis, jure clienti
Obrulit Augusto, simul exoptans sibi longum
Vivere post regnum caelesti in sede paratum.
Ex symbolis P. Oliverii.*

Lacensis
Biblio-
theca.

Quae ad lacum *Euphaticum* in agro Treverico haud procul *Andernaco* visitur Abbatia, anno 1093. a Comite *Palatino Henrico* construi coepta, ab ejus privigno *Sigfrido* ad fastigium perducta, & in *B. V. Mariae* honorem dedicata fuit. Ad Congregationem *Bursfeldensem* anno 1474. accessit. Anno 1507. Abbas *Tritheimius* ad *Simonem* id temporis Abbatem epistolam dedit, qua rationes affert, qui-

bus impulsus fuit, ut Abbatiam *Sponheimensem* se abdicarit. Superbit vero hoc *Lacense Monasterium* non ignobili plane Bibliotheca, ob manuscriptorum codices, qui de inexhaustis veterum ejus loci Monachorum laboribus conspicuum ferunt testimonium. Eorum catalogum per plures annos neglectum *V. C. Oliverius Legipont* anno 1740. octidui spatio descripsit, ac subinde ad me pro sua humanitate transmisit. E quibus sequentes lectorem non ignorare forsitan juvabit.

1. *Origenis* Homiliae in quatuor priores libros *Moyfis*, scilicet in *Genesin, Exodum, Leviticum, & Numeros*, atque etiam in librum *Josue*, interprete *B. Hieronymo presbytero*. Codex est membranaceus optimae notae, Seculi, ut quidem videtur, XII. in folio, scriptus per *F. Henricum Monasteriensem*, Professum in *Lacu S. Mariae*.

2. Explanatio *B. Hieronymi presbyteri* in *Isaiam prophetam* libri XVIII. Codex in membranaceis pereleganter scriptus per *Giselbertum* ejus loci priorem, Seculo, ut videtur, XII.

3. Ejusdem Explanatum in XII. prophetas minores libris XX. Codex est membranaceus in fol. eleganter exaratus per *F. Everardum* ejusdem loci monachum Sec. XII.

4. Expositio *Angelomi Monachi Luxoviensis* in IV. libros *Regum*. Codex membranaceus optimae notae scriptus per *F. Henricum Monasteriensem*.

5. *B. Gregorii* Homiliarium ad *Secundinum Ep.* in membranaceis opt. notae. Sec. ad minimum XII.

6. Tractatus *B. Ambrosii Mediol.* Ep. de *Bono mortis* liber membranaceus in fol.

7. Libri duo *B. Augustini* super *Sermone Domini* in Monte.

8. *B. Bernardi* liber de *libero arbitrio*. Item libri duo de *Consideratione ad Eugenium Papam*.

9. *Ivonis Carnotensis* liber *SS. Canonum*.

10. *Ecclesiasticus* cum glossa interlineari in membranaceis optimè exaratus in fol. auctore Anonymo.

11. *Vitae SS. Barlaham & Josaphat* fervorum Dei a *Joanne Damasceno presbytero & monacho* editae. Codex est perelegans in 4. Maj. quem scripsit *Petrus de Weda* *Lacensis* monachus è comitibus de *Weda*.

12. *HADERICI* Capellani *B. Gregorii* Papae secunda pars Excerptorum de *Moralibus* ejusdem in Expositionem in *Job* viz. à libro IV. ad decimum exclusivè. Incipit prologus: „In hoc libro continentur Excerptiones *Haderici* numero decem sumptae de xxxvi. libris moralium *S. Gregorii* Papae in *Job*. *Hadericus* iste fuit Capellanus futurus *S. Gregorii* Papae; qui cum librum *B. Job* exponeret, iste *Hadericus* latenter de ipsis expositionibus ista excerptis. Quae cum *Pa-pa* in cubiculo suo inter suos libros reperisset, miratus unde haec talia, interrogavit hunc eundem *Hadericum*, quis ista edidisset. Respondit *Hadericus*, Tu Domine dicit Papa: neque ego neque tu, sed Spiritus sanctus fecit haec. Ad hunc Scriptorem *Cl. Oliverius* in margine haec adscripsit: *Haderici hujus nulla sit mentio inter Excerptores Operum B. Gregorii, nulla etiam inter Scriptores Ecclesiasticos occurrit in Dupinio, Caveo &c. Meminerunt tamen HADERICI Tritheimius de Vir. Ill. O. S. B. Wionius in Ligno Vitae. Oldoinus in addit ad Ciacon. Tom. I. p. 413. Verum nec sic Hadericus apud multos extra dubium positus est.*

13. *S. Anselmi* Cantuar. Archiep. liber *cur deus homo?* in Codice membran. in quo plura ejusdem opuscula.

14. *Aurelii Prudentii* Clementis contra *Symmachum* libri duo.

15. *Albui* Heremitae liber de *Virtutibus* ad *B. HERIBERTUM* Coloniensem Archiepiscopum; videtur autographus in membranaceis sub forma quarti oblongi descriptus hoc exordio: *Domno Heriberto Colonienfi Episcopo Albuius Heremita indignus, gloriam & pacem sempiternam; Ex quo mi pater misericordiae vestrae gratiam promerui.* Cl. *Oliverio* disquirendum videtur, an non *Albuius* idem sit, qui *Alberto Fabricio* *Bibl. Mediae & infimae lat. libr. I. p. 139.* Presbyter vocatur, cujus librum de *virtutibus & vitiis* adhuc ineditum evolvit *Cungius*; prologum vulgavit *Edmundus Martene* Tom. I. Anecd. pag. 668.

16. Opuscula metrica *Roswithae* *Gandesheimensis* in *Saxonia* *Abbatissae*, quibus praefiguntur varia variorum elogium ac epigrammata in laudem ejusdem clarissimae *Virginis* viz.

Joannis Dalburgii *Wormatiensis* Episcopi hoc initio:

*Quae paucis aetas concessit patria sexus,
Roswitha Virgineo praestitit ingenio.*

Ibidem Epistola *Roswithae* ad quosdam sapientes suorum operum Fautores & Emendatores hoc exordio: *Plenescis & bene moratis, nec alieno profectui invidentibus.* Haec porro opera à *Conrado Celte* edita sunt *Norimbergae* anno 1501. (a)

17. Codex in membranaceis optimae notae in folio Sec. XI. exaratus, in quo habentur libri *Dialogorum S. Gregorii*. Severus ad *Desiderium* de vita *S. Martini*. Item ejusdem *Dialogi*. Vita *S. Briceii* Episcopi.

18. *Lactantii Firmiani* Carmina de passione Domini... *Caecilius Cyprianus* Ep. de ligno Crucis... *Tipherni* deprecatoria ad virginem. *Damasii* Episcopi de laudibus *S. Pauli Sedulii* ad *Macedonium*, mirabilium divinorum libri IV. *Juvenius* in Evangelia; aliaque ejus commatis poemata in unum comportata sub titulo: *Pulcherrima Collectanea FF. Lacensium de varia materia Carminicè.*

19. Codex in membranaceis, in forma quarti majoris, Saeculi, ut videtur, XI. declivis, in quo habentur. I. *Dialogus S. Basilii Caesariensis* Episcopi, & *Joannis Chrysostomi* Constantinopolitani Episcopi, de dignitate Sacerdotii in sex libr. II. *Apologeticus* *Gregorii Nazianzeni* à *Rufino* presbytero in Latinum translatus.

20. Expositio *Cassiodori* in tertiam quinquagenam *Psalterii*. [edita est *Basilica* 1491.] Item *B. Hieronymi* de *Alphabeta Hebraeorum*. Item sermo *B. Maximi* de Expositione symboli. Item sermo *B. Joannis* Episcopi de Confessione peccati. Codex est membranaceus in forma quarti optimae notae.

21. Codex pervetustus, in quo continetur vita *B. Servatii* Episcopi *Tungrensis*. Item *S. Amoris* Confessoris.

22. *Cassiani* Opera omnia.

23. *Honorii Augustodienensis* Expositio duplex Cantici Cantorum, de Christo, & *B. V.*

24. Collectiones Canonum *Ivonis Carnot.* Ep.

25. *Computus* in Codice Sec. X.

26. Liber de *Musica* hoc initio: *Postquam donante Domino petitionibus*

Et questionibus in Astronomica satis fecisti disciplina; consequens est, ut ad Musicam transferatur collatio... Opus in formam Dialogi contextum est interlocutoribus O. & W. in contextu sæpe recurrit mentio Ottonis, Guidonis, Wilhelmi Abbatis, Tiecheri [aliis Dietgerii, Latimis Theogeri, de quo Anonymus Mellicensis cap. 109.] Episcopi Metensis. Opus proælo minime indignum.

27. Evangelium secundum Matthæum cum glossa interlineari hoc exordio. *Cum scripsisse Evangelia legamus.* Scriptura est minutissima, legibilis tamen, & ut videtur Seculo x. superior.

28. Apocalypsis B. Joannis cum glossa interlineari.

29. Epistola Caroli Francorum Regis ad Nicolaum Episcopum Antiodorensem de solemnitate presentationis Festi B. V.

30. Historia trium Regum ad D. Florentium de Wevelhoven Monasteriensis Ecclesiæ Episcopum.

31. Sermo de tribus Magis.

32. Catalogus librorum S. Augustini, à Joanne Piemontano, ut videtur, confectus anno 1500.

33. Transumptum Privilegiorum Congregationis Bursfeldensis, continens Bullas Benedicti XII. Pii II. & aliorum Pontificum... An. 1472. ab officiali Curie Colonienfis recognitum in folio.

34. Joannis Butzbachii Prioris Lacensis Hodæporicon ad Germanum Philippum Hauttulum in tribus libris.

35. Ejusdem Epithoma de illustrioribus mulieribus ad Aleydem Sanctimonialem in Insula Rolandi doctissimam.

36. Ejusdem Opusculum de claris pictricibus ad Gertrudem Sanctimonialem in Insula Rolandi insignem pictricem.

37. Quinti Sereni liber metricus de Medicinis cum dictis Aristotelis &c. notabilis est ob insignem vetustatem, quam præfert.

38. Algeri Scholastici, Monachi Corbeie Novæ (ut titulus habet) Libri tres de Sacramento Altaris. Hunc titulum forsitan legit Trithemius, qui eosdem libros Algero Corbeienfi adscripsit, quos alii tamen Algero Cluniacensi attribuunt.

39. Libellus in membranibus vetustæ notæ continens miracula quædam B. M. V. Item vitam S. Nicolai Episcopi.

40. Libellus de virtute herbarum.

41. Libellus in membranibus continens Tractatum D. Augustini De Agone Christiano.

42. Cæremoniale metricum: incipit: *Quandonam & quot Collectæ dicantur ad Missam. In summis festis ad Missam dicitur una tantum Collecta, nisi conjuncta diei.* in fine sequentes leguntur versus: *Adam jure minus doctis versus dedit istos, ut discant, quæ sint fugienda per hæcve tenenda.* Habetur editum Coloniae anno 1502.

Hanc Summulam Cæremoniarum tribuit Cl. Bernardus Pezius per conjecturam Mag. Adamo Præmonstratensium Tomo I. Anecdotor. pag. LXXII. Rectius tamen Adamo Villico Abbati S. Martini Coloniae adscribi videtur.

43. Liber de Viris illustribus Ord. Cisterc.

44. Historiæ Biblicæ.

45. Jacobi de Vitriaco Historia Hierosolymitana.

46. Poggii faceta.

47. Ludolphus Viator pastor in Suchem de Terra sancta. Fretellus Archidiaconus de eadem.

48. Libri XIII. Josephi de Antiquitatibus Judæorum.

49. Codex chartaceus in fol. continens Prophetas Majores & Minores.

50. Tractatus contra Talmuth librorum Judæorum.

51. Vita S. Judoci Confessoris Regis Anglorum.

52. Liber S. Joannis Chrysoctomi de eo, quod nemo læditur nisi à seipso.

53. Codex chartaceus in 4. in quo continetur Regula Monachorum ex variis Epistolis atque Tractatibus B. Hieronymi excerpta, & per quendam Lupum de Oliveto, Hispanum, monachum Ordinis B. Hieronymi, in certa Capitula distincta, & à Martino V. approbata. Initium Bullæ sic incipit: *Martinus Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam &c.* Item in Regulam Sanctimonialium, quam scripsit B. Hieronymus jam senex ad Eustochiam, & reliquas Virgines.

54. Boëtius de Consolatione.

55. Codex Chartaceus in 4., in quo habetur quadruplex Vocabularius secundum ordinem Alphabeti. Latinus videlicet, Græcus, Hebraicus, & Teutonicus per Magistrum Engelhusen compilatus.

56. Jacobi Carthusiensis Tractatus, cur pauci in religione proficiant.

57. Gersonis Opuscula complura varii argumenti.

58. Codices duo membranacei in folio majori continentes Homilias SS. PP. super Dominicas & Festa totius anni pulcherrimæ Notæ, Seculo XI. declivi conscripti per Fr. Lambertum Hasslingensem & S. Mariæ Lacensem.

59. Codex membranaceus in folio majori, quem scripsit D. nus Fulbertus Abbas in Ordine Abbatum hujus Cœnobii 2. Electus est an. 1152. obiit autem 1177. In hoc volumine continetur expositio tertiæ quinquagenæ Plalterii B. Augustini Episcopi.

60. Codex membranaceus in folio majori conscriptus Seculo circiter XI. per F. Fulberium Hasslingensem & Lacensem Monachum optimæ notæ, in quo continentur Epistolæ B. mi Hieronymi, Doctoris Eximii numero 130. inter quas habentur plures tractatus, sive minora Opera ejusdem gloriosissimi Doctoris in modum Epistolarum diversis transmissa.

61. Codex membranaceus Choralis in folio majori pulcherrimè & artificiosè conscriptus per Lacensem an. 1531.

62. Duo Missalia, duo Epistolaria, & unum Collectarium in Membranibus conscripta, admirandâ industriâ & picturâ in 4. Majori à Fratribus Lacensibus Seculo circiter XI. & XII.

63. Joannis Butzbachii Piemontani Prioris Lacensis Macrostroma, id est, opus varie contextum & libris IX. comprehensum de laudibus Joannis Tritheimii Abbatis Spanheimensis.

64. Ejusdem Auctarium ad Joan. Tritheimii Librum de Scriptoribus Ecclesiasticis, optandum ut doctissimi Lacenses juris faciant publici. Vitam Butzbachius ad annum 1526. produxit, cujus analysin Parte III. hujus historiæ Cap. III. §. xxxiii. pag. 335. repræsentabimus. De Lacensi Monasterio videtur Freheri origines palat. Part. II. pag. 36. Honthelm Hist. Trevir. Diplom. Tom. I. pag. 441. & Tom. III. pag. 597. Broweri & Masenii Libr. III. Annal. Trevir.

De Trevirensibus Bibliothecis hæc agere animo nobis constitutum erat, cumque literas ad amicum eâ de re dedissemus, hoc ab eo tulimus reponsum: *A Confratribus Tuis Trevirensibus nihil ad propositum faciens obtinere potui. Non dubito quin ad*

sanctum Mathiam & ad S. Maximinum quædam sint venerandæ antiquitatis monumenta, eaque notatu digna, ac etiam inedita; sed nemo est, qui ad ea recensenda manum porrigat. In postremo loco accessum non habeo; in Priori autem amicus meus R. P. MAURUS HILIART (b) Vir doctus & operosus malè à suo Abbate habitus & lassitudo injuriis, Lectoratum amisit substituto in ejus locum Religioso Carmelitâ. Ita nunc Mathiani cœnobitæ in bove arant & asino. Ipse verò P. Maurus Professor optimè meritis jam commoratur extra claustrum de licentia Præsidis, apud fratrem suum Parochum in Hentern... Tu pro limationi Tuo judicio decernes: An ejusmodi Abbates non essent potius in Ordinem mendicantium cum suis Lectoribus redigendi, quàm Benedictinis præficiendi? *Quærendo dico, sententiam non præcipio. Memini quiddam P. Maurus mihi aliàs dixerit, adesse manuscripta quædam Tribemiana, maxime epistolas, quæ inter editas non comparent...* Hæc ille. Honthemius verò in Historia Trevir. diplomatica Tom. I. pag. xxvii. non omnes hodie in S. Mathiæ monasterio extare codices, qui antiquitus ibidem reperiebantur palam facit; Ast licet plures, nec ignobiliores quidem ex hoc suo natali solo in aliorum peregrinorum etiam manus delapsi sint; insignem tamen ibi adhuc repetiri manuscriptorum copiam prædit idem, sed nullo ordine consistere, nullis numeris distingui, ac ne in catalogos quidem seu indices relatos esse, queritur. Et iterum pag. 252. Sanè, inquit, cum hæc monastica patriæ decora mente recolo, non possum non impensè dolere ævi nostri fatum, quo inter tot Abbatiarum nostrarum Lectores eruditos cæteroquin Dialecticæ & Theologiæ Magistros, nec unus de relinquendo posteritati proprii ingenii fructu cogitat, aut etiam de publico dandis iis, quos à Majoribus suis relictos acceperunt, sed quos recensimus Codices, cum blattis & muribus infeliciter pugnare maluit... Verum tamen ejusmodi Superiores & Monachi, qui decus Ordinis, patriæ bonum & orbis literati commodum negligunt, ac Religioni nostræ odium conant & contemptum, acriori sale, uti merentur, defricandi forent; missos tamen illos facimus ven-

Trevirenses Bibliothecæ.

(b) Is est SS. Theol. Doctor qui A. 1747. publico dedit Historiam Sanctorum Abbatum S. Mathiæ Trevir. adjunctis institutionibus Christianè vivendi &c. Plura comite vitâ typis daturus, ut pollicetur. Vide Calmet suppl. Bibl. Lotharing. pag. 21.

ventilandos cornu eorum, quibus nihil tam obvium, quam in Cœnobitarum ignaviam morésque integra convitiatorum plaustra conjicere. Ita verò vel idèò fufius retulimus, quòd exterorum quoque judicia etiamfi fortè liberiora sunt & propiora satyræ, habent tamen, quæ vir prudens in usus suos convertat. *Vid. Braschius in Monasti. Cent. 2. pag. 128.*

S. Pantaleonis Colonia viri illustres & Biblioth. In ipsa Ubiorum Metropoli Colonia Agrippina duo superant Virorum Ordinis nostri Monasteria; quorum primum S. Pantaleonis honoribus sacrum, jam Ludovici Pii Imp. temporibus extitisse, jamque sub annum 670. passum esse S. Maurinum Abbatem nonnulli contendunt. Certiora sunt illius initia, quæ Brunoni I. Coloniensium Archiepiscopo Ottonis Magni Germano fratri adscribuntur. Magnorum id Virorum seminarium olim fuit, uti indicant eorum scripta, quæ ad nos pervenerunt. Ibidem claruere Christianus Abbas primus post restaurationem creatus A. 954. Fulbertus Abbas IV. S. Heriberto familiaris. B. Elias Abbas V. & Aaron sextus, qui cantum Gregorianum à Leone IX. acceptum primus patriæ intulit circa A. 1052. Rudolphus Abbas X. à singulari eruditione & ingenii monumentis celebratus. Wolbero Abbas XII. similiter à scriptis comendatus. Godefridus ejusdem loci Monachus Scriptor & Historicus celebris. Itémque Anonymi ejusdem Cœnobii incolæ, Chronica Regiæ, quam nuper extulit illustris Eckartus, Scriptores nominatissimi. Nec dubium, quin locupletissimus Veterum monumentorum thesaurus olim ibidem fuerit asservatus, hodièque lateat; sed qui à nobis requisitus fuerat Bibliothecæ Præfectus, ut Manuscriptorum indicem conderet, nihil prorsus submisit.

Bibliotheca S. Martini Colonia. Alterum vetustius in eadem Urbe Monasterium S. Martino Turonensi Episcopo sacrum, insignem olim habuisse Bibliothecam indicio nobis sunt haud pauca, quæ supersunt monumenta. Suis tamen casibus, ut humana quæque obnoxia, immites crebrò sensit & exteros & domesticos hostes, blattas, glires, tineas, ac truculentos etiam librorum Pelopidas. Misero certè in statu jacuisse Seculo XIV. produnt veteres chartæ. Introducta autem circa A. 1450. Bursfeldensium reformatione, uti excutere veterum mores, ita repetere Lycæum Musæ, pulchrâq; necessitudine virtuti-

bus convivere, ac in una sede morari cœperunt, *A capite nimirum vitalem ducere spiritum corpus affolet, & Regis ad exemplum totus componitur orbis.* Præerat tunc huic cœnobio Ven. ADAMUS VILICUS vulgò Mayer, vir per omnia summus, ac bonarum artium cultor præcipuus; quo prælucente sydere, in hoc religioso cœtu veluti minores stellæ mirum quantum emicuere complures cœnobitæ; è quibus præsertim celebrantur Adamus de Hertzenroden postea Abbas in Brauweiler, Marfilius in Siloë, Conradus Barscherier de Rodenberg in S. Johannis Rhingaviensi; Jacobus Königspach ad S. Paulum Trajecti, Theodericus in Egmundensi; atque alii itidem tum Abbatum honoribus clari, tum Priores, aut Magistri ex hoc cœnobio ob virtutem & doctrinam aliò acciti. Præcipuos inter Scriptores, ingenii ornamentis & eleganti graphiâ claruere Henricus Zonsbeck immensorum Operum terribissimus Scriptor; Arnoldus Rees; Martinus à Grevenbrocken; Leonardus de Ruremunda; Benedictus alias Chrysanthus de Monasterio Eiffliæ; Theodericus Colonienfis; Hermannus de Winnigen; Emericus Cellerarius, Joannes Ruysch, & alii, qui codices non paucos aut in membranis, aut in charta exaratos, aut typis ligneis excusos posteris consignarunt, unde auctarium non leve huic accessit Bibliothecæ. Vetus signatura de anno 1494. permultos codices repræsentat, è quibus speciminis loco aliquos tantum recensere juvat.

1. Biblia caractere minutissimo, sed elegantem in modum exarata. Alia Biblia Vol. 2. Item Alia. Pars I. II. III. Sunt tria magnæ molis Volumina, Gothicis literis exarata.
2. Quinque Libri Moysis in pergamento. Et complures alii Bibliorum Libri.
3. Genesis cum glossa interlineari, in pergamento.
4. Marcus Evangelista cum parva glossa.
5. Textus quatuor Evangeliorum cum Canonibus in margine signatis.
6. Interpretatio nominum Hebræorum.
7. Augustinus de Civitate Dei cum Commentariis fratris Thomæ impressus in papyro.
8. Ejusdem alia Opera permulta.
9. Libri Ratramni de Corpore & Sanguine Christi.
10. Isidorus de hæresibus.

11. Libellus Episcoporum Catholicorum ad Uericum Regem Wandalarum. Item nomina Episcoporum Catholicorum diversarum provinciarum, qui Carthagine ex præcepto regali pro reddenda ratione fidei convenerunt.
12. Gesta Longobardorum libr. vi.
13. Gesta Regum Francorum.
14. Alcuinus Levita de S. Trinitate.
15. Vita Martialis Apostoli. Vita S. Pachomii Abbatis.
16. Vita S. Wandegesili Episcopi.
17. Angelomus super libros Regum.
18. Aristotelis Opera varia.
19. Grammatica Servii Honorati.
20. S. Anselmi Opera.
21. Dionysius de Hierarchia, de divinis nominibus &c.
22. Gersonis Opera plura ex primævis editionibus.
23. Beda in Cantica Canticorum cum textu interposito, & in alios plures Scripturæ libros.
24. Bartholomæus Glannovillanus de proprietatibus rerum.
25. Bonaventuræ Opera.
26. Bernardi Sermones & Opera varia.
27. Vita S. Engelberti Archiep. Colon. & Martyris.
28. Baptistæ de Salis Summa Rosella.
29. Bernardi Parentini Liliun, sive Expositio Missæ.
30. Cassiani Collationes Patrum. Cod. Membr.
31. Cassiodorus in Psalmos.
32. Calderinus de interdicto Ecclesiastico.
33. Fundatio Monasterii Brunwille-rens.
34. Chronica Mamertini.
35. Vita S. Mansueti. S. Apri. S. Hildulphi.
36. Hieronymus in Daniele. Ejus alia plura.
37. Boetii Musicæ explanatio.
38. Eucherius in nomina hebraica...
39. Fasciculus temporum. Item libri IV. de Gestis Romanorum.
40. Concordia discordantium Canonum.
41. Conradi Soltow, Episcopi Verdensis, Lectura Capituli seu Prologi Firmiter credimus...
42. Gregorii Papæ Libri Moral. & alia Opera.
43. Chrysostomi Sermones XXV.
44. Gesta Summorum Pontificum.
45. Historia Scholastica.
46. Bernardus Casinensis in Regulam S. Benedicti.
47. Hugo [forfan legendum Hugboldus, seu Huchaldus Elnonensis Monachus] in Regulam S. B.
48. Honorius super Cantica Canticorum.
49. Henricus, de Venerabili Sacramento.
50. Johannis Magistri Opus de futuris Christianorum triumphis.
51. Augustinus Dathus, Senensis, de arte Rhetorica.
52. Epistolæ Magni Turcæ, per Laudivonum Equitem Hierosolymitanum publici juris factæ.
53. Omelia Volkquini Abbatis de Zizaniis.
54. Henrici de Hassia Epistola de macula B. Bernardi.
55. Plinii Epistolæ.
56. Tractatus de vita Canonicorum Secularium.
57. Epistola ad Virgines universas super passione xi. millium Virginum.
58. Johannis Damasceni Opera.
59. Gregorii Nissenii liber.
60. Tractatus de laudibus S. Annæ.
61. Historia Trojana.
62. Laurentius Valla de vero Bono, Dialogus ejusdem de libero arbitrio. Item Apologus ejusdem in Poggium.
63. Franciscus Petrarca de Rebus Romanis.
64. Haymo de Christianarum rerum memoria.
65. Mamertus de statu animæ.
66. Vitæ sanctorum Patrum Columbæ, Columbani, & Galli.
67. Vincentii Speculum Morale.
68. Prosper de charitate.
69. Catalogus Paparum.
70. Moralizatio Lyre super totam sacram Bibliam.
71. Nicolai de Cusa opera impressa in papyro.
72. Oratii epistolæ.
73. Mathæi Vindocinensis Summa de arte versificatoria.
74. Gualterii de Castellione Introductio in artem rithmicam.
75. Pisani Summa. Cod. Mebr.
76. Petri Cluniacensis Opuscula.
77. Paschasius de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini nostri.
78. Petri Bleffensis Epistolæ.
79. Imago Mundi.
80. Epistola Udalrici de continentia Clericorum.
81. Cassiodorus de Anima, & alia plura.
82. Gesta trium Regum.
83. Rabanus in Genesim. in Exodum. de divino officio.

84. De Regimine Rusticorum.
 85. De laude antiquæ Saxoniae.
 86. Ruperti Abbatis Tuitiensis autographum de Victoria Verbi Divini in libros XIII. divisum.
 87. Guillermi Parisiensis Rhetoria.
 88. Jo. Trithemii Liber de Scriptoribus Ecclesiasticis.
 89. Item de Viris Illustribus O. S. B.
 90. Juvenalis cum Commentario.
 91. Smaragdus in Regulam S. Benedicti.
 92. Senecæ Opera in pergameno.
 93. Vita S. Agilolfi cum multis aliis.
 94. Vitæ SS. Patrum in membranis scriptæ.
 95. Decretum Ivonis.
 96. Concilium Basileense.
 97. Guidonis Bononiensis Archiepiscopi Apparatus Sexti Decretalium.
 98. Peregrini Sermones de tempore & Sanctis.
 99. Decretum impressum cum glossa in forma maj.
 100. Decretales cum glossa in pergameno in forma maj.
 101. Antonini Summæ vol. VI. impressa in forma maj.
 102. Ejusdem Speculum doctrinale.
 103. Petrus Boërius super Regulam S. Benedicti.
 104. Ejusd. Speculum Monachorum.
 105. Cæsarii Omeliæ.
 106. Speculum humanæ vitæ impressum.
 107. Conradi Barscerier de Rodenberg Vineæ Domini Sabaoth de B. V. M.
 108. Chronica Præfulum Colonienfium.
 109. Bulla reformationis Nigrorum Monachorum.
 110. Boëtius de Consolatione Philosophiæ.
 111. Abbas Panormitanus in libros Decretalium.
 112. Vincentii Beluacensis Speculum naturale.
 113. Dictionarium in tribus Volum. . .
 114. Guarini Veronensis ars diphtongandi.
 115. S. Ægidii aurea verba.
 116. Tractatus de apparitionibus animarum post exitum à corporibus.
 117. Dionysii Carthusiani Epistola ad Principes Christianos.
 118. Ulrici Tractatus de Maleficis.
 119. Magistri Pauli Tractatus de fervore Religionis Hierosolymitanorum.
 120. Liber privilegiorum Ecclesiæ S. Martini in pergameno & in papyro descripti.
 121. Regula S. B. cum Martyrologio

& libro antiquo memoriarum Ecclesiæ & Monasterii S. Martini.
 122. Johannes de Aquila Abbeviator Scoti &c.

Hi ferè sunt codices, minimè tamen omnes, imò perpauca, seculo xv. declivi, adhuc rudi & librariæ supellestilis angustia pressio in Bibliotheca S. Martini adservati, maximam partem aut manuscripti, aut sine calami vel pennæ usu ab ipsis religiosis excusi? *Quemadmodum enim*, inquit Cl. OLIVERIUS LEGIPONT, *Saturni tempore, literas ferro vel lignis non conjunctim, sed singulas particulatim ac debito ordine locando, typhothetas in arte curiosa versatos fuisse plerique perhibent, ita nostros Monachos hanc artem suis in officinis diu exercuisse, antequam propalaretur, indicio sunt tum libri chorales, tum sacra Biblia, aliique codices in membranis vel in charta ante inventam artem typographicam typis ligneis plerumque impressi, quos qui viderint, & rem altius depurato à præjudicii animo expendierint, nobiscum facile sensuros non dubitamus; sicque suus etiam monachis honos, ereptaque illis gloria constabit.*

Sequiori porrò tempore Bibliotheca hæc potissima sumpsit incrementa curis & industriâ R. mi D. ni Abbatis Balthasar à Tungris, Viri, Bruschiæ elogio, *Literarum omnium & Literatorum amantissimi.* Auctaria illi deinceps præcipua adjecerunt Balthasar Reiner à Brée, Henricus Liblerus, Jacobus Schorn, & Johannes Schlottanus, Abbates rei familiaris, disciplinæ, & studiorum cultu maximè celebres. E Religiosis eandem novis opibus præ cæteris locupletarunt Jacobus Hom Ss. Theologiæ Doctor; Wilhelmus Birckman cognomento Krabben Mathematicarum artium ad miraculum clarus, & demùm R. P. Maurus Friesem Bibliophilus peculiaris.

Si tamen, quod res est, fateri debeamus, illud vero verius est, ipsorum quorundam operum viro seriis studiis debito maximè necessariorum defectu tantam in hanc, uti & in vicinas ferè Bibliothecas solitudinem importari, quæ nisi gravissimis & in tanta rerum ac temporum difficultate Religiosorum etiam benè sentientium vires superantibus expensis, à nostris finibus nunquam poterit propulsari. Dominatur enim his in oris genus nescio, quod hominum maximè morosum ac delicatum, quod syllogismis clamoribusque

bisque scholasticis aded delitiatur, ut omnes procul libros à se mox rejiciat, quos ejusmodi flosculis non totos viderit respersos. Quò fit, ut, quemadmodum reconditæ vir eruditionis Bernardus Pezsius in sua adversus Fonteium dissertatione olim querulus ajebat, *Omnia ferè Religiosarum Bibliothecarum pegmata & platei scholasticis, Aristotelicisque Theologicis scriptis onerati sunt, omnia scholasticis concertationibus & syllogismis personent, in omnique librorum genus offendas sæpius, quam in Critticorum, utilium, exquisitorumque, sine quibus tamen hæc nostra præclara & publica studia nulla sunt. Sed non vacat hoc loco in tanti infortunii causas operosius & odiosius inquirere.* Hactenus laudatus P. Oliverius, cui olim hujus sacræ supellestilis cura fuerat comissa. Is verò Manuscriptorum Codicum, veterumque editionum indicem à se confectum nobis benevolè submisit; quem quò minus integrum hinc sistamus, in causa est, tum quòd brevitati studeamus, tum quòd libri in eo recensiti sint à potiori parte spirituales, devotionales, precatorii, exhortatorii ad monachos &c. vel proprio Marte ab Ascetis San - Martinianis lucubrati, vel ex aliis authoribus, maximè SS. Patribus collecti; qui licet manifesto sint indicio, Ascetis duobus proximè præteritis seculis in Monasterio San - Martiniano egregiè cultam fuisse, Eruditorum tamen oculos non ita afficiunt, ut eos in se convertant; cum pauci sint, quibus diffusos id genus librorum evolvere catalogos non potius molestiæ, quàm voluptati sit. Unde Elencham nobiscum communicatum magis deflorare, quàm exhibere integrum, satius videtur.

Recentior Manuscriptorum elechus à P. Oliverio conscriptus.

1. Historia de Lancea Domini, cum Bulla Innocentii Papæ, quæ incipit: *In redemptionis.*
2. Duo antiqua Breviaria Monastica in membranis scripta sub annum 1490. per Religiosum S. Martini.
3. Libri IV. de Imitatione Christi in Codice membraneo, sine nomine auctoris, circa A. 1478. exarati. Idem libri sub Nomine Gersonis, item Anonymi, subinde etiam separati ibidem reperiuntur.
4. Catalogus omnium Pontificum & Imperatorum ad annum 1472.
5. Quæstio: *Utrum in Monasterio feminarum liceat recipere Novitiam ultra numerum personarum, quæ de P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

bonis Monasterii commodè possunt sustentari, & à persona recipienda exigere temporalia.

6. Summa privilegiorum & indultorum Congregationis Bursfeldensis.
7. Andreæ Megarensis Episcopi *Speculum confitentium.* Incipit: *Quoniam Confitenti.*
8. Martyrologium Ufuardi ad Carolum Calvum.
9. Processus Venerabilis Adami Abbatis S. Martini super Reformationem Monasterii Lacensis, Diocesis Trevirensis; & de postulatione cujusdam Abbatis.
10. Bulla Reformationis Nigrorum Monachorum à Concilio Basileensi data 1439.
11. Epistola R. P. H. de Bercha super actu Reformationis ad Ducem Clivensem.
12. Adami Mayer Abbatis S. Martini Modus instituendi Visitationes, & alia quædam ejus opuscula.
13. Casus quidam circa Religiosos de Jure succedendi in hæreditate patrimoniali. Item Casus propositus ad consultationem R. D. Nicolai & Monialium in vico *Reymers gassen* Coloniae.
14. Epistola Encyclica Monasterii Yprensis pro suffragiis Fratrum.
15. Epistola Abbatis S. Bertini pro suffragiis defunctorum Fratrum, in cujus initio deplorat statum quorundam Religiosorum deformatorum.
16. Sermo perelegans in festo præsentationis B. V. M. Thema: *Fonite arcam in Sanctuarium Templi.*
17. Oratio Universitatis Colonienfis habita in receptione Sereniss. Rom. Regis Maximiliani an. 1486.
18. Collatio Synodalis ad Clerum Coloniensem habita anno 1470. Thema: *Percute pastorem. . .*
19. Altera ad eundem Clerum habita anno 1471. Thema: *In omnibus exhibeamus nosmetipsos.* Aliæ plures.
20. Historia Conversionis, Passionis, & Translationis S. Albani Martyris, per Cœnositam S. Pantaleonis.
21. Plinii II. Epistolæ editæ an. 1483.
22. Carthusiani Anonymi Opusculum *De mala libertate Canonicorum Secularium.*
23. Parænesis ad claustrales; notantur in ea duodecim abusus in Religione, viz. *Prælati negligens, Discipulus inobediens, Juvenis otiosus, Senex obstinatus, Monachus curialis, Religiosus caudicatus, Habitus prætorius*

- sus, Cibus exquisitus, Rumor in claustris, Lis in Capitulo, Dissolutio in Choro, irreverentia juxta altare.*
24. Verba S. P. N. Benedicti & S. Scholasticae. Item Narratio quaedam fati prolixam, de translatione corporis S. Benedicti in Galliam.
25. Codex membranaceus optimae notae variis picturis ad invidiam exornatus, continens Abbreviaturam Decretalium.
26. Sallustius de bello Jugurthino Editionis Antverpianae 1508.
27. Alexandri Hegii, Daventriensis Phil. Opuscula Daventriae impressa 1503.
28. Conradi de Rodenberg Abbatis S. Johannis in Rhingavia Liber de Gestis & Translatione trium Regum.
29. Historia Josephi translata de Arabico in Latinum per R. P. Alphonsum Hisp. Ord. Praedicatorum.
30. Joannis Schekmann Cœnobitæ S. Maximini Treviris Dissertatio in laudem Ecclesiae Trevirensis. *Vide Hontbeim Hist. Trevir. dipl. Tom. II. pag. 552.*
31. Disceptatio pro Abbacia S. Martini Treviris, in qua exhibentur Reliquiae, Bullae, Privilegia, Testimonia, Indulgentiae, nec non Assertio veridica de Corporali Sanguine Christi in terris relicto. Authore anonymo Benedictino ejusdem Cœnobii, qui floruit anno 1514.
32. Regula S. P. Benedicti cum Cœremoniali Monastico Patrum de Observantia Bursfeldensi, scripta per Martinum Zölner professum S. Martini.
33. Antiqua Statuta Congregationis Bursfeldensis edita sine anno & loco.
34. Libellus in membranaceis, continens varias literarum formulas, & artis pictoriae specimina ad invidiam elaborata per Eliphium Vüchten Monachum S. Martini, qui floruit sub initium Sec. XVI.
35. Libellus continens varia pro conficiendis coloribus principia, compilatus per Martinum Stock, Monachum S. Martini, arte pictoria clarissimum an. 1555.
36. Missale antiquum in minori forma pro Itinerantibus aptissimum, Venetiis impressum per Franciscum Renner pe Heilbrun anno 1481.
37. Fundatio Monasterii S. Nicolai in Brauweiler non procul ab urbe Coloniensi Ord. S. B. Editum est Opusculum apud Leibniz. sed ex hoc in multis castigandum.
38. Libri de Imitatione Christi sub nomine Joannis Gersonis Cancellarii Parisiensis, excusi Gothico characterè Lovanii apud Joannem de Westfalia circa A. 1472.
39. Missale in membranaceis variis figuris venustè exornatum per R. P. Henricum Coloniensem S. Martini Cœnobitam sub annum 1490. exaratum.
40. Wilhelmi Birckmanni cognomento Krabben S. Martini Cœnobitæ doctissimi Opus Astronomicum, Geometricum, Cometographicum, variis figuris & Planiphæriis exornatum.
41. Copia Bullae Ruperti Coloniensis Archiepiscopi de Institutione Festi Praesentationis B. M. V.
42. ΒΑΒΛΙΑΚΟΝ ΔΑΡΟΝ seu Munus Regale Jacobi primi, Regis Angliae, Scotiae, & Hiberniae ad Principem Henricum filium, continens instructionem benè regnandi, ex Anglica & Gallica in Latinam linguam translatum. MSS. A. 1605. in 8. Alii plures ejus Bibliothecae codices MSS. explicatiùs recensentur in memorato indice Oliveriano è quo nonnullos alibi commemorabimus.
- TUITIENSE è regione Urbis Agrippinae ad alteram Rheni ripam Monasterium à S. Heriberto Coloniensium Archiepiscopo in honorem B. V. M. fundatum, tametsi variis casibus subinde jacuerit obnoxium, insignem tamen adhuc possidet veterum manuscriptorum codicum congeriem, quorum recensionem Vir Clar. P. Oliverius Legipont rogatu Pezii anno 1729. conscripsit, ut ipse in suis ad hunc literis 17. sept. datis testatur his verbis: *Tuitiensem quoque Bibliothecam jussu tuo perlustravi, & dilescetes in ea veteres MSS. codices cum blattis & tineis certantes sedulo conquisi nonnulli notavique diligenter, sed forte minus rite ob defectum amissis mihi in Tuo Thesaurò anecdotorum praescripta. Prodit interim ad TE eorum, quos selegi, Catalogus; Tuum erit, Vir Clarissime! cariosum à solido, pretiosum à vili, & utile ab inutili discernere. Sed neque hortamento desui, quo ipsos panthaleonitas, Brunweillerenses, aliosque*

osque vicinos sodales nostros ad procedendos accuratiores suorum Scriptorum, veterumque codicum indices, quos tantoperè desideras, commoverem:

Verum! Caldam poscis aquam, & vix frigida venit;
Alger adhuc nudo clausa culinae foco.

Sigebertus
genis &
alia.

De SIGEBERGENSE Bibliotheca olim locupletissima nihil impraesentiarum habeo, quod referam, nisi quòd jaceat planè neglecta. Brunweillerensis aliquos quidem ostendat manuscriptos codices, sed quos vidi, non adeo magni sunt pretii. Consulere de his juvabit doctissimorum Patrum è Congr. S. Mauri Edmundi Martene, & Ursini Durandi Iter literarium per Germaniam. Majorem manuscriptorum codicum copiam in S. Cornelii ad Indam propè Aquisgranum Monasterio hodiè; ad servari à quodam quidè amico intellexi, sed hanc perlustrare Bibliothecam mihi necdum licuit; dabo tamen operam ut votis tuis faciam fati, & singula quae nostris in oris ad tuum propositum facere comperiam, tecum diligenter communicare studebo. *Hactenus Oliverius in suis ad me literis annis 1740. datis.*

Glabacensis
Bibliotheca.

GLADBACENSE S. Viti Cœnobium à Gerone Coloniensi Archiepiscopo anno 974. fundatum & Congregationi Bursfeldensi A. 1511. associatum, in ducatu Jubiacensi situm est. Ejus Bibliotheca suam meretur laudem, tum ex concinna pariter ac erudità librorum dispositione, cum ex selectu atque manuscriptorum copia & pretiositate. Locus illi fati commodus in inferioris dormitorii parte, lucidus, quietus & aliunde tutus, sed paulò depressior. Structura interior non inelegans est. Mensae, repositoria, plutei, & pegmata reponendis libris & spatio lucrando insigniter sunt adaptata. Ordo secundum materia institutus talis est, ut ad ingredientis latus sinistrum statim compareant sub lit. A. Biblia sacra, & Concordantiae. B. SS. Patres & Concilia. C. Commentatores & Interpretes S. Scripturae. D. Theologi Scholastici. E. Controversistae, seu Polemici. F. Morales & Casuistae. G. Catechetici. H. Homiletici. I. Locorum communium Scriptorum. K. Regula S. Benedicti cum Commentariis. L. Juristae. M. Medici. N. Philosophi. O. Ethici. P. Historici. Q. Humaniores & Philo-

logi. Quorum agmen claudunt Miscellanei.

1. Insigne prorsus ac incomparabile Biblia possidet Cimelion Biblia nempe Hebraica optimae notae, pereleganti manu in membranaceis voll. 2. folio Augusto exarata, maximo pretio, à philobiblis aestimata.

2. Alia item Biblia Latina Vol. II. ejusdem molis & formae in membranaceis, ad quorum calcem recentiori manu adscripta haec legas: *Hic liber SS. Bibliorum scriptus est sub D. Abbate HENRICO, qui extitit ordine sextus, in secundâ hujus monasterii S. Viti in Gladbach fundatione, ac Ill. mi Comitis Sicconis filius, & Avunculus S. WOLPHELMI, septimi hujus Monasterii Abbatis, fuitque auctor historiae fundationis hujus monasterii, & laudatur in vita S. Wolphelmi apud Surium Tom. II. ad diem XXVI. Aprilis. Obiit autem anno Christi 1056. XXVII. Augusti. Unde patet admiranda libri hujus antiquitas. In anteriori folio sequentes leguntur versus:*

*Abbas Henricus divina legis amicus,
Hinc ut credentium fervor capiat documentum;
Hoc dat ei munus, colitur qui trinus & unus:
Tu autem artifices admirans, talia dices:
Dignos laudo viros subtili pollice miros;
Abbatem verò maneant sua praemia serò.*

3. Libri duo Evangeliorum in membranaceis perinsignes, variis iconibus, picturis & figuris affabre exornati sub Abbate Jacobo de Heggen.

4. Rabani Mauri libri tres de Institutione Clericorum.

5. Rufini libri recognitionum. B. Clementis Papae unà cum libello miraculorum S. Mariae Virg. In priori folio leguntur hi versus:

*Dulce puer nostris Godescalci pignus amoris;
Qui dehinc folium curtaverit est anathema.*

6. Pastorale D. Gregorii; B. Augustini Tractatus in epistolam Joannis, & aliqua D. Hieronymi opuscula contra Jovin.

In fine: *Explicit iste liber, scriptor sit crimine liber.*

7. Ven. BEDÆ Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum. Item Commentarius in Evang. Marci. Expositio in Lucam &c. In ejus frontispicio videas Abbatem Pontificali habitu ornatum, dextrâ librum ex monachi adgeniculantis manu acceptantem, his subnexis versibus:

*Ad laudem Christi nonnulla Pater voluisti
Per me conscribi, gratia digna tibi.*

*Sed te scire volo, quod adhuc requiescere nolo,
Scribere nempe licet, namque vacare piget.
Unde mihi chartae si dentur, in hac tibi parte
Non ero non parens, b venerande parens.*

8. B. Hieronymi Commentarius in Matthæum; Item Haymonis Expositio in Apocalypsin, & B. Augustini opuscula nonnulla in fine: *Librum istum non sicut debui, sed prout potui ego Tit. omnium Christo fidelium non meritis dico, sed naturâ Rervualah perscripsi.*

9. Smaragdi diadema Monachorum de veris virtutibus. Item vita S. Bonifacii per Wilibaldum presbyterum.

10. Vetus passionale, in quo habentur Legendæ Sanctorum Colonensium, nominatim S. Eliphii, S. Cæcilie, XI. Mill. Virg. &c. In anteriore folio brevis adscriptus est Episc. & Archiepiscoporum Colonensium catalogus, ab editis nonnihil diversus; ita enim habet. 1. Mater-

Catalogus Episc. & Archiepisc. Colon. 1. *Maternus.* 2. *Severinus.* 3. *Evergisilus.* 4. *Solatus.* (aliis *Solinus* & *Aquilinus*) 5. *Simoneus.* 6. *Carentinus.* 7. *Remedius.* 8. *Chunibertus.* 9. *Bocaldus.* 10. *Stephanus.* 11. *Alduinus* (aliis *Abelwinus*) 12. *Gyso.* 13. *Anno.* 14. *Feremundus.* 15. *Agilolfus.* 16. *Reginfredus.* 17. *Hilderus* (aliis *Hildebertus.*) 18. *Berakelmus* (aliis *Bertholinus.*) 19. *Richolfus.* 20. *Hildibald.* 21. *Hatheboldus.* 22. *Guntarius.* 23. *Willibertus.* 24. *Hermannus.* 25. *Wicfridus.* 26. *Bruno.* Ex quibus codicis ætas colligi possit, & catalogus Colon. Antilitum emendari.

11. Speculum Christianitatis utilissimum pro salute hominum salvandorum. Item Haymo super Apocalypsin. Stella Clericorum. Compendium Petri Blesensis. Regula B. Francisci. Epistola S. Hildegardis ad Colonenses de futura tribulatione. Elucidarius S. Scripturæ &c. Scriptus est hic codex in papyro an. 1463. in fol.

12. Ibidem adservantur B. Cassiani Collationes Patrum. Petri Lombardi sententiarum lib. iv. & plures alii codices ms. quos per temporis angustias evolvere non licuit V. C. Olverio Legipont, qui horum syllabum mecum communicavit.

Werthinensis &c. Bibliotheca. WERTHINENSIS S. Ludgeri Abbatiae Imperialis Bibliotheca, tametsi Suecorum direptione foedum in morem attrita fuerit, eo tamen ad-

huc tùm manuscriptorum codicum apparatu, cùm recens editorum selectu exornata dicitur, ut paucis illius provinciæ aliis cedat. Etenim Suecorum rapaces manus evaserunt: 1. Codex Homiliarum S. Gregorii Papæ in Ezechielem, per B. Hildigrimum primum Halberstadiensem Episcopum Seculo VIII. conscriptus. 2. Liber Moralium ejusdem S. Gregorii super Jobum Prophetam. 3. Liber Evangeliorum, qui habet involucrum inauratis laminis, iisque antiquissimis, lapillisque variegatis obductus. Quos codices aliósque plures magnæ antiquitatis nomine, præsertim comendaliles servat etiamnum Wendinensis Bibliotheca. Ex his verò Codicibus Ill. Abbas Gottwicensis Godefridus Beselius characterum antiqui ævi specimina protulit Tom. 1. Chron. Gottwic. lib. 1. pag. 36.

Sunt & aliæ quamplurimæ in Westphalia Bibliotheca non minoris, æqualisve decoris & elegantiae, quarum vel nomina figillatim hinc recense nec vacat, nec libet; quia laxas historiarum habenas per omnem hujus stadii decursum frustra strinxisse videremur, si modo extra ipsas, quas huic curriculo posuimus metas, evagaremur. Portento quidem res similis visa est Lipsiensibus Eneditis (c) Auctorem nostrum in suo conspectu exposuisse nihil de cœnobiis *Lammespringensi, Abdinckhovensi, Ringelheimensi, Gandersheimensi, Huisburgensi* &c. Certè, inquit, in Cœnobio *Lammespringe*, quod Benedictini nunc Anglicanæ Congregationis, viri humanissimi æquè ac doctissimi habitant, *Grammato-Phylacium* & *Bibliotheca visentibus gratissimum præbent spectaculum.* Præterquam hujus Congregationis CLEMENS REINERUS (d) opera scripsit haud vilioris metalli, nec de reliquo is negligendus fuit. Ita Lipsienses cit loc.

Verùm enim verò quis nosse aut meminisse vel referre omnia potest? profectò nec ii quidem ipsi, qui steriles aut jejunas hæc nostras recensiones reprehendunt, idipsum præstiterint. Et verò, qui propositi operis magnitudinem specièmq; multimodâ indagazione implexam attentiori informaverit animo, is facile perspiciet & pro dignitate pertractari illud ab homine uno non posse, nisi immenso ferè temporis spatio, aut nisi plures

(c) Lipsiens. in novis Actis Eruditor. kal. Decemb. A. 1731. num. xv. pag. 673. & seq.
(d) Reynori Acta vide Part. III. hujus operis pag. 383.

plures accedunt adjuutores, qui singuli partem aliquam laboris exantlent. Nam quis unus omnia adire loca possit adeo remota & diffusa? Quis Charto- aut grammato-phylacia; quis forulos, conclavia, repositoria ferreis subinde obserata claustris, ut sibi hospitipateant, possit impetrare? Quis describere, conferre, examinare, relegere, ordinare omnia? certè si ipsi literariorum ejusmodi cimeliorum possessores, hunc à se laborem excutiant, eam ab exteris curam, ut recenseantur, sperare non licet. Minus verò nobis crimini dandum, si plerique hic illaudati neglectique fuerint, cùm ipsimet se suosque negligant, & alios benè meritos celebrari ineptum putent. Nobis fanè majori jure portento res similis videtur, Lutheranos in *Bergensi* prope *Magdeburgum* Cœnobio, Romanis sacris valere jussis, adhucdum D. BENEDICTI institutum suo ritu retinere, ejusque superintendentes *Abbatum* titulo gloriari. Verùm missis iis, quæ larvæ detrahendæ facere possent, istud meminisse sufficiat, inclytum hoc monasterium pridem *Bursfeldensi* Congregationi fuisse unitum, magnamque celebritatem præscis temporibus tum à literarum cultu, cùm ab insigni Bibliothecâ, rarioribus & antiquis manuscriptis decoratâ habuisse. Extat integra nec prorsus spernenda commentatio *Historico-Ecclesiastico-literariæ, de origine fatis & incrementis hujusce Bibliothecæ, cui ex ejus literis quibusdam iisdemque præcipuis nonnulla inseruntur, quæ ad Abbatem, superintendentem Generalem, Consiliariumque Consistorialem & Ecclesiasticum pertinent, & materias de religiosis Ordinibus, Juribus Episcopalibus, ac Hierarchia veteris & hodiernæ Ecclesiæ nonnihil illustrant.* Auctore Jo. Justo von Einem in *Bergensi* Cœnobio haud ita pridem Rectore, dein Scholarcha, Bibliothecario & Abbate scilicet Lutheranorum. *Magdeburgi & Lipsiæ* A. 1732. in 4. Eo in opusculo Laudantur cumpri-
missimi veterum *Monachorum thesauri*, speciatim verò *Bergensis* à loco, situ, justâ dispositione, ordine, rarissimis libris, ac præcipuè à Manuscriptis, tum etiam à globis, Mappisque Geographicis, ac imaginibus & picturis, aliisque cimeliis & ornamentis extol-

litur. Ejus origo, tùm fata, decre- ab Her-
menta, incrementa & leges illius pro manno
moderno statu. Per sequentes Para- Abbate
grophos exponuntur. Et de *Origine* 42. in-
quidem si penitiùs inquirimus, ea staurata.
ulterius extendi nequit, si Meibomio
fides (e) quàm ad tempora *Abbatis*
HERMANNI, qui ordine fuit *XLII.*
electus anno 1450. Hic vir, ut fasti
perhibent, Bibliothecæ comparan-
dæ indiesque augendæ studiosissimus
fuit, eamque brevi tempore miris
modis locupletavit, quùm Monachi
assiduè Codices scriberent, & non
pauci à beneficiis hominibus donaren-
tur. *Erat olim*, inquit citatus, *in*
monasteriis præcipua librorum penus;
sed quotquot Bergensis Bibliothecæ lo-
cum sordibus & illuvie squalidum, plu-
teos effraetos luxataque pegmata, codi-
ces, qui vari supererant, laceros & pul-
vere obsitos, partim à tineis & blattis
exesos intuebantur, nullum ibi munditi-
etis & pristina venustatis superesse ve-
stigium advertentes queruli supinam
Monachorum anterioris temporis neg-
ligentiam atque incuriam detestaban-
tur. Hinc est quod *Laurentius Pa-*
Schasius Ss. Theol. Doctor, vir sui
seculi eruditissimus res ab *Hermannio*
mox laudato gestas profecutus in *Bib-*
liothecam ab eo instauratam hoc lu-
ferit carmine:

*Ex Stabulo facta est, Hermannio Præsule nostro,
Splendida collectis Bibliotheca libris.*

Tamet si hæc Bibliotheca deinceps non tenuia ceperit incremen-
ta, præsertim quum ars typographi-
ca invalesceret, Anno tamen 1550.
faviente in Monasterium rusticâ fe-
ditione, foedum in morem vastata ac
penè destructa jacuit usque dum *Pe-*
trus Ulnerus è Lutheranis Abbas pri-
mus, Scholâ ibidem constitutâ no-
vam ei denuò adjunxit Bibliothecam
fatis luculentam, ut in promptu ef-
sent veteres & recentes sapientiæ Ma-
gistris à fratribus nocturnâ diurnâque
manu versandi. Quùm verò bellum
ferale A. 1631. monasterium alterâ
vice affligeret, Bibliotheca quoque
ex parte absumpta, partim *Heidel-*
bergam & inde *Monachium* deporta-
ta fuit. Sed juvabit his de rebis con-
fulere *Henrici Meibomii* Chronicon
Bergense, à *Joanne Justo von Einem*
continuatam & pluribus auctum. *Ca-*
lumnari autem si quis voluerit, fictis
jocari nos meminere fabulis (f). Certè
complures adversus Lutheranos libro-
rum

(e) In Chronico Bergensi edit. nov. pag. 18.
(f) Phædrus Aug. lib. 1. fab. 1.

rum pelopidas, quàm in Monachos querelas adducere possemus sine negotio; at illæ, quas protulit *Erasmus Roterodamus* tanti mihi ponderis esse videntur, ut neminem iis fidem derogaturum credam, quàm à gravissimo profectæ sint viro nulli parti addicto. Omnis verò mali tum literis illati causam in Lutheranos transferre visus est. Scribere saltem epist. 50. libr. XIX. non dubitavit: *Ubi Lutheranismus, ibi literarum est interitus*. Et epist. 56. ejusd. libri: *Istos, inquit, Evangelicos, quàm aliis multis, tum illo nomine præcipuè odi, quòd per eos ubique lanquent, frigent, jacent, intereunt bonæ literæ, sine quibus quid est hominum vita? Amant viaticum & uxorem, cetera pili non faciunt.*

§. VI.

De Bibliothecis Austriae.

Utraque in Austria, cum inferiore, tum superiore Ordo noster Benedictinus amplissima monasteria, in iisque bibliothecas non minùs copiam quàm selectu ac præstantiâ celebres numerat. Sed non facilis ad omnes accessus, ut quæ in usum tuum sunt, ex iisdem colligas & excerpas. Per singulas tamen ire, earumque cimelia adnotare volupe est.

LUNÆLACUM, patrio sermone *Monsee*, est antiquissimum Superioris Austriae Monasterium, ab *Utilonæ II.* hujus nominis Duce Bavarie Anno 748. fundatum sub titulo Divi Michaelis Archangeli, & S. Petri Apostoli, viginti Cœnobitis è Monte *Cassino* de monte legunt, & adhuc ibi degunt. *Domnos Claustrales, nec habebat Norica tales.* Quod ad rem librariam attinet, Monachi Lunælacenses in ea accumulanda nullis aliis totius provincie Benedictinis non tantum non concefferunt, sed eosdem longè superarunt. Vel solus *Hieronymus de Werdea* tot volumina contexuit, ut iis avehendis sex equi non sufficere in ms. Codice Bibliothecæ Cremifanensis dicantur. Fuit igitur Lunælacensis Bibliotheca libris manu exaratis locupletissima. Ex quibus tamen, cum Monasterium ab Hunnis anno 907. & 942. expilatum anno 1203. & 1242. bellis Bavaros inter variosque Antistites exortis attritum, anno 1275. 1285. & 1337. lugubri incendio in cineres redactum fuit, quàm plurimi manuscripti codices

miserè perierunt. Superfunt tamen ad 1000. ferè codices, ita ut Bibliotheca Lunælacensis una præstantiorum Bibliothecarum, quæ in Benedictinis Germaniæ Monasteriis visuntur, non immeritò habeatur (g). Eorundem catalogum cum à V. C. *Cassimiro Moll*, inclyti monasterii Bibliothecario literis humanissimè scriptis expetiissem, ille prius fatis, quàm petitioni meæ, ni fallor, honestissimæ, concedere maluit. Votis tandem post plures annos potiri licuit, cum Chronicon Lunælacense anno 1748. typis mandatum publici juris factum est. Ad ejus enim calcem habetur Catalogus Manuscriptorum Lunælacensium à Seculo IX. ad Seculum XVI. in Rerum Classes digestus, è quibus nonnullos annotare Codices non gravabor.

CLASSIS I.

Biblia Sacra.

Biblia Sacra. Codex Membranaceus.

In Folio. Scriptus Seculo 13.

Biblia integra cum Interpretatione *Literaria* ne vocabulorum Hebraicorum oblata Monasterio Lunælacensi à F. Benedicto de Piburg. Membran. fol. Sec. 14. Liber Evangeliorum secundum IV. Evangelistas, cum Canonibus Eusebianis in columnis nitidè depictis, & Præfationibus Eusebii ad Carpianum, & Hieronymi ad Damasum Papam, cum Calendario, descriptus à Luitoldo Monacho Moenscensi Membran. fol. Sec. 12.

Psalmi Davidis cum Canticis in teutonico. Chartac. fol.

Epistolæ S. Pauli Apost. An. Chr. 850. descriptæ. Membran. fol.

Biblia versibus comprehensa. Chartac. fol. A. 1460.

Biblia Latina. Membran. 8. Sec. 13.

CLASSIS II.

Commentarii Bibliorum Sacrorum.

S. Anselmi Commentarius in Apocalypsin. Chart. fol. an. 1473. NB. est *Anselmi Laudunensis*.

S. Augustini in Psalmos. Pars prima in primam Quadragenam.

Honorii Commentarius in Cantica Canticorum.

Pauli Burgenfis Scrutinium Scripturarum, cujus Pars prima Dialogum Sauli & Pauli, 2. da Dialogum Magistri & Discipuli exhibet.

Henrici

(g) Confer *Pezii Dissert. Isagog. ad Tom. I. Theauri Anecdotor. pag. III. num. VII.*

Henrici de Hassia Lecturæ super *Genesim*.

Mamotrectus seu Pædagogus explicans difficiles significationes in Sac. Bibliis, & Actis Sanctorum contentas.

Venerab. Beda super Actus Apostolorum.

Rudberti Abbatis Tuitiensis Expositio Cant. Canticorum.

Roberti Holchot Postilla super Lib. Sapient.

Haymonis Expositio in Apocalypsin. Chart. fol. Sec. xv.

Vocabularium Biblicum. Chartac. 4. Sec. 15.

Petri de Riga Libri Biblici, carmine reddit. Membr. 4. Sec. 14. tamdiu editorem expectant.

CLASSIS III.

SS. Patres & alii Scriptores Ecclesiastici.

Homiliæ SS. Gregorii Magni, Hieronymi & Bedæ in Evangelia. Membran. fol. Sec. 12.

S. Gregorii Papæ Liber Dialogorum in teutonico, fol. an. 1453.

S. Hieronymi Liber de vitis Patrum. Chartac. fol. an. 1434.

Homiliæ variorum SS. Patrum, Cassiani Collationes SS. Patrum. Chartac. fol.

Libri 4. de Imitatione Christi. S. Augustini Libri 3. de Baptismo Parvulorum.

Liber visionum Clarævallis. S. Bonaventuræ laudes de S. Cruce. Hugo de Arca Noë.

S. Anselmi Tractatus, cur Deus homo? in duos libros divisus.

S. Zenonis, Episcopi Veronensis, Sermo de Præcepto. Chartac. 8. anno 1486.

S. Paterii Collectiones Expositionum SS. Patrum de virtutibus & vitiis. Chartac. fol. Sec. II. Hactenus mihi de S. Paterio nihil constabat, quàm ejus liber unus de Veteri ac Novo Testamento ex Opusculis B. Gregorii Papæ. Sed adhuc hæreo in titulo Codicis Lunælacensis.

CLASSIS IV.

Sermones in Evangelia de tempore, Sanctis, Solemnitatibus & Exequiis.

Thomæ de Haselbach, Nicolai de Dincklspihl, Henrici de Hassia &c. Sermones plurimi.

P. Ziegelhauer Hist. P. I.

Wolfgangi Vortheuauer, Friderici Rom. Imp. Protonotarii, Oratio habita in Consistorio publico Romæ anno 1462.

Discipuli Sermones.

Sermones teutonici Joannis Episcopi, tempore Wilhelmi Ducis Austriae. Chartac. fol.

Gabriëlis Bicl Sermones de tempore & Sanctis.

Pauli Wann Prædicat. Patav. Sermones de 10. Præceptis & in Dominicis.

Socii & Militii sermones de Sanctis. Vid. Car. de Vifch in Bibl. Scriptor. Ord. Cisterc. pag. 299.

Sermones de Concept. B. M. V. de 11. millibus Virginum.

Peregrini Sermones de Sanctis per annum.

Roberti de Licio Sermones de Variis FF. Monseensium Sermones ad Populum Monseensem. Sec. 15. 16.

CLASSIS V.

MSS. Theologico-Scholastica, Moralia, Polemica, Ascetica.

Joannis Castellensis Glossæ in Regulam S. Benedicti Pars I.

Ejusdem Glossæ in Regulam S. Benedicti Pars tertia.

Kiliani Weybeckh, Abbatis Nideraltaichensis, Commentarius Teutonicus in Regulam S. P. Benedicti collectus an. 1529. scriptus per manus S. Utilonis Reys Professi Nideraltaichensis & Georgio Hieronymo Gulden Abbati Monseensi dedicatus anno 1590. Chart. fol.

Anonymi Ord. Præd. Apiarius, seu liber de Prælatibus & Subditis. Chartac. fol. an. 1453.

Epistola Bohemorum ad communitatem Viennensem cum hujus replicatione. Chart. fol. an. 1436.

Christiani de Salzburga, Baccalaurei Viennensis, Prioris Tegernseensis, & Abbatis Oberaltaichensis Expositio super Regulam S. P. Benedicti, descripta per manus S. Jacobi Kefer Professi Lunælacensis. Chartac. fol. an. 1493.

Andreæ Hispani O. S. B. Tractatus seu Regula Decimarum.

Davidis de Augusta Opusculum ad Juvenem de exterioris hominis compositione. Ejusdem libellus de interioris hominis seu mentis reformatione. Tractatus de timore & servitio Dei ad Religiosos Claustrales. Chartac. fol. an. 1449.

Ttt

Aeneæ

Æneæ Episcopi Senensis Dialogus super concertatione Thaboritarum & Bohemorum de an. 1451.

Epistola F. Bernardi Monachi in Tegernsee ad F. Martinum Monachum in Wiblingen, contra illicitum Carnium esum Monachorum O. S. B.

Libelli de Imitatione Christi Pars I. scripta an. 1447.

Liber Spiritualis, Literæ S. Ignatii Loyolæ, B. Francisci Borgiæ 8. Remedia contra Cogitationes. Descriptio Religionis Benedictinæ, Dubia Regulæ S. B. resoluta. Variæ Meditationes. Chartac. 8. an. 1575.

F. Christiani conversi Tractatus de fratribus conversis.

CLASSIS VI.

Historia Ecclesiastica & Profana.

Godofridi Viterbiensis Pantheon, cum 3. Catalogis 1. Præfulum Salzbürgensium, 2. Episcoporum Ratisbonensium, 3. Ducum Baviaræ. Chartac. fol. Sec. 15.

Legenda Sanctorum, Chartac. fol. A. 1400.

Historia Scholastica.

Chronicon Andecensium & Schyrense. Chart. fol. An. 1453.

Historia Concilii Constantiensis. Item Pisani, & Provincialis Salzbürgensis. Sec. 15.

De Archiepiscopis per Alemaniam, Chartac. fol.

Registrum Responsonis Pii Papæ II. ad Oratores Regis Boemorum.

F. Leonardi Schilling Prof. Monseensis, ex quibus apparet, oblatum sibi esse à Maximiliano Rege Rom. Episcopatum, quem recusavit. Chartac. 4. Sec. 16.

Alvari Ord. Min. Silvensis Ecclesiæ Episcopi Liber de Regimine ad Alphonsum Hispaniæ Regem, finitus an. 1343. Chartac. 4. scriptus Sec. 15.

Codicillus Prodigiorum Divi Alpianis Wolfgangi ab anno 1531, ad 1590. Chartac. 4.

Honorius Christianus ad Solitarium de Imagine mundi. Cujus Liber 1. globum totius mundi; 2. dus de mundi temporibus, seu de Annis, Cyclis, Ætatibus, Seculis; 3. tius de Regnis mundi ab Adam usque ad Regem Rom. Philippum Friderici Fratrem describit.

Bernardi de Krayburg Epistola de obitu Regis Ladislai & de expugnatione Constantinopolis.

Epistolæ missæ à Rhodiis ad Fridericum Marchionem de Brandenburg, Magistrum Johannitarum.

Æneæ Sylvii, Episcopi Senensis, Epistola de Pugna Hungarorum & Turcarum.

Historia de Foundationibus Monasteriorum per Baviariam.

Epistola Chunradi Legati Apostolici ad Ducem Saxonie missa an. 1450.

Positiones contra Rockizanam Huffitam Pragæ propositæ in publico Confessu.

Literæ Hussitarum directæ Basileam, & à Concilio Basileensi Hussitis.

Rescriptum seu Litera Wilhelmi Ducis Baviaræ Comitis Palatini & Rheni ad Patres Concilii Basileensis.

Rescriptum Alphonfi Regis Arragoniæ ad præfatum Concilium.

Theologicæ Facultatis Viennensis deliberatio & Consilium super Consultatione D. Friderici Archi-Episcopi Salzbürgensis.

Narratio rei gestæ per Sigismundum Ducem Austriæ contra Nicolaum Card. & Episcopum Brixensem.

Rescriptum Alexandri Papæ ad Moguntinensem Archi-Episcopum Sed. Ap. Leg. quâ is jubetur Episcopum Pataviensem monere, & compellere, ut Monasterio Lunælacensi Ecclesias ablatas restituat.

Joannis Tucher Norimbergensis Descriptio teutonica Peregrinationis transmarinæ.

Strages Neapolitana Francorum & Venetorum, Gesta ad Insulam Rhodi.

Narratio historica de SS. 3. Regibus.

Legenda de SS. 3. Magis an. 1162. Mediolano Coloniam translatorum à Reinoldo Colonienfi Archi-Episcopo, qui SS. Corpora à Friderico Imp. Mediolanum ob Civium rebellionem sibi subjugante obtinuit. Chart. 8. Sec. 16.

Collectura de laude & Scriptis Doctorum opera F. Leonardi Prof. Monf. adornata.

Ejusdem Collectura historica de Syria, Arabia, Æthiopia, Persia, Calicut. de Friderico III. Imp. & Eleonora. Chronica de gestis ad init. Sec. 16. Chart. 8. Sec. 15.

Expositiones Vocabulorum super legendis Sanctorum in Passionali per manus Joannis Hochstetteri de Nordlinga. Chartac. fol. an. 1390.

Tractatus de Pontificibus Judæorum, & Regibus Syriæ.

Caroli Regis Franciæ Litera super libertate Ecclesiarum,

Euge-

Eugenii Papæ IV. Litera de Salvo Conductu ad Concilium Ferrariense.

Donatio facta Ecclesiæ Juvaviensi.

Charta Reformationis Monasteriorum Ord. S. Bened. & Aug.

S. Amandi Ep. & Conf. Transvectio de Wormatia Salzbürgum per S. Rupertum successorem ejus facta.

Hermanni Abb. Compilatio de Institutione Monasterii Altahensis Infer. ex vita S. Godehardi, Chronicis & Privilegiis excerpta.

Dominorum Ducatus Austriæ Liga contra Cæsarem.

Alphabetum Narrationum, seu Liquor lacteus, sacras de variis historiis continens.

Varia Miracula. Chart. 12. Sec. 15.

Joannis de Monte Villa Equitis Descriptio Terræ sanctæ & Regnorum Orientalium. Chartac. fol. an. 1532.

Adversaria de 4. Monarchiis, de tempore Foundationis quorundam Ordinum; de 4. Principalibus Synodis universalibus, de Archiepiscopis per Alemaniam. Chartac. fol.

Bulla Pauli II. SS. Pont. ad Bernardum Archiepiscopum Salzbürgensem, quâ ipsum excitat ad ferendum auxilium contra Turcam, data an. 1470.

Copia literarum Mahumet Imperatoris Turcarum ad Ferdinandum Regem Siciliæ de expugnata Insula Negroponto, & Responso hujus ad illum.

Copia literarum Christophori Maurocani, Ducis Venetiarum, ad quendam Episcopum de expugnata Insula, & Urbe Negroponti. Chart. fol. an. 1470.

Versus de Urbe Juvaviensi, nunc Salzbürgo, cum nominibus & gestis Præfulum ejus.

Chronicon Austriacum, agens ab initio mundi usque ad annum Christi 1398. Chart. fol. Sec. 14.

Hieronymi de Werdea Lunælacensis Comentariorum in vitâ S. Wolfgangi.

Magistri Bernardi de Kreyburg, Commendatio Cardinalis Nicolai de Cusa. Item Narratio rei gestæ per Sigismundum Ducem Austriæ contra Cardinalem de Cusa.

Pii II. Responso ad Bohemos.

Ejusdem Bulla Professionis contra Turcas de anno 1463.

Florentii de Wexelkoven, Episcopi Monasteriensis, Descriptio SS. trium Regum cum Regionibus eorum. Chartac. fol.

Annotatio de Foundatione Monasteriorum Mellicensis, Gottwicensis, & Neoburgensis.

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

Catalogus Episcoporum Salzbürg. usq; ad Matthæum Langium an. 1519.

Translatio Corporis B. Martini Salzbürgum facta sub Ottone Imperatore, & Herolfo Archiepiscopo.

Epitaphium de obitu Gerfonis Cancellarii Parisiensis.

Copia Literarum Magistri Joannis Rogkazan ad B. P. Joannem de Capistrano Ord. Min.

Copia Literarum Joannis de Capistrano ad Magnificum & Excellentem Dominum Georgium de Podiebrad, & Responso ad 2. literas Magistri Rogkazan.

CLASSIS VII.

MSS. de Cultu divino, Missa, & Officio divino tractantia.

Missale in Membrano. fol. anno 1400.

Dedicatio Capellæ in honore SS. Trinitatis, SS. Crucis, S. Mariæ, S. Nicolai, facta à Tiemone Juvaviensi Episcopo an. 1094. Membran. fol.

Orationes Urbani Papæ V. Chartac. fol.

Liber specialium Missarum conscriptus anno 1399.

Magistri Joannis Gmund Kalendarium. Sec. 15.

Lotharii S. R. E. Cardinalis & Archidiaconi Expositio Missæ.

Cæremonialia Martini Abbatis Scottorum Viennæ.

Sequentia de Sanctis, Authore Notkero Sangallensi.

Martyrologium cum marginali Necrologio. Sec. 12.

Fragmentum antiqui Kalendarii Romani, cui varia nomina instar Necrologii sunt inserta.

Stationes Ecclesiarum Urbis Romæ. Sec. xvi.

Orationes ad Sanctos cum officio de Matre Dolorosa. Chart. 8. an. 1475.

CLASSIS VIII.

MSS. de Conciliis, Synodis, Jure Canonico, Jure Civili, Jure publico agentia.

Constitutiones Clementis Papæ V. Membran. fol. an. 1471. Moguntia impressæ.

Justiniani Imper. Constitutiones Imperiales. Membran. fol. an. 1472. Moguntia impressæ.

Bonifacii Papæ VIII. Liber sextus Decretalium cum notis Membran. fol. Sec. 14.

T t t a

Copia

Copia literarum Reformationis Monasteriorum Ord. S. Ben. quam intendebant Abbates, partim per se, partim per suos Procuratores in Monasterio Weichenstephanensi Dioecesis Frisingensis an. 1470. congregati.

Constitutiones Ecclesiasticae Guidonis Card. tit. S. Laur. Joannis Episcopi Tusculani, Chunradi & Pilgrini Archiepiscoporum Salzburgensium.

Ordinatio Camerae Imperialis sub Maximiliano I. Imp.

Regis Caroli Jus Provinciale. Jus Bavaricum. Urbarium Monacense.

Tractatus de Arte Notariatûs.

Litera Ludovici Imp. de Libertate Sacerdotum an. 1363. concessa.

Bulla Leonis Papae Ecclesiae Einsidlenfi, tempore Ottonis Imperatoris & Adelhaidis Imperatricis concessa.

CLASSIS IX.

MSS. de Philosophia, Medicina, Mathesi, Ethica Philologia tractantia.

Vita & Mores antiquorum Philosophorum.

Attestatum Universitatis Parisiensis, Petrum Porigaki de Arnstorff Austriacum Dioecesis Passaviensis gradum Licentiatûs & Magisterii in Artium facultate accepisse.

Magistri Marfilii Quaestiones seu Disputata in veteri Arte, seu Philosophia Peripatetica.

Regimen Sanitatis ab Anonymo ad Georgium magni nominis Praesulem scriptum.

Descriptio Novorum Instrumentorum, quae in Astrolabio ponuntur, facta Lunelaci an. 1455.

Practica Astronomici, seu Compositio Instrumentorum.

Regulae generales Philosophiae moralis.

Commentarium in Aphorismos Hypocritarum.

Tabula Constellationum. Membran. 12. Sec. 15.

Tractatus de Regimine Pestilentiae an. 1483.

CLASSIS X.

MSS. Rhetorica, Poetica, Grammaticalia.

Institutio Grammaticae Graecae à Chunrado Protucio Celte, Viennae tradita. Chartae fol.

Commentarius super Donatum Augustini Dathi, Senensis Philosophi & Oratoris Regulae communes de Arte Oratoria.

Tractatus de Partibus Orationis in Rhetorica.

Eberhardi Nomenclatura, seu verborum derivationes.

Commentaria in Alexandri de Villa Dei, Armorici Dolensis, Ordinis Minorum, Grammaticam Latinam.

Epistolae Gasparini Oratoris, per manus F. Benedicti Luftzeulner de Luenz. antehac Studentis in Universitate Lipsiensi, posthac Professi Monseensis.

Ovidius cum Notis.

Fundamenta Linguae Hebraicae.

Comœdia ad Carolum Burgundiae Principem.

Sulpitii Carmen de moribus Puerorum.

Qui plurium Codicum notitiam habere desiderat, ipsum Catalogum Bibliothecae Lunelacensis typis excusum evolvat. Et quamvis plura volumina aut hostium depopulationibus pessundata, aut flammæ voracitate absumpta aliave invidiosae vetustatis injuriâ interciderint, tot attamen Manuscriptorum remansisse Lunelacensibus reliquias compertum habetur, ut eorum Communicationem summi etiam, magnique Principes sua pro Informatione expetierint: quos inter meritò numerandus Maximilianus I. Bavariae Dux, qui trinis literis ad Christophorum Abbatem Lunelacensem an. 1601. directis MSS. Codices ex Bibliotheca sibi communicari postulavit sequentes:

Catalogum Episcoporum Ratisponensium & Ducum Bavariae cum Chronico Godefridi Viterbiensis. fol.

Othonis Regis Hungariae & utriusque Bavariae Ducis, aliorumque Ducum Diplomata. 4.

Historiam de Monte Sancto, & fundatione Comitum de Andechs fol.

Historiam de Monasteriis Bavariae 4.

Bellum Bavaricum. fol.

Gesta Conciliorum Pisani & Constantiensis. fol.

Monasterii Lunelacensis devolutionem à Bavaris ad Maximilianum

Austriacum.

Ut adeò Joannes Hörmann, Professor Monseensis, seculi prioris scriptor, novique Librorum Catalogi Compilator, Bibliothecam Monseensem antiquissimam pariter ac locupletissimam

Ejusdem strages maxima

mam

nam nuncupare non dubitaverit. Sed eheu! luctuosam, & tranquillo nequaquam animo ferendam Bibliotheca hæc stragem experta, dum sub currentis seculi exordium plurimi, iique pretiosissimi Codices membrancei levissimo divenditi pretio, & nescio quò distracti per nonneminis culpam & incuriam die unâ perierunt, quos à decem Seculis Patres, & majores nostri (inquit Chronographus Lunelacensis in præfatione ad Mantissam Chronici sui Monasterii) curâ longè maximâ super aurum & topazion custodivère.

Nomina verò Monachorum Lunelac. quorum indefesso labore, studio, & diligentia tanta librorum & Codicum vis transcripta fuit, sunt potissimum hæc: Luitoldus Mon. ac Prior Sec. XII. Wilhelmus Koglar, Jacobus Kefer, Joannes de Staffelstain, Wolfgangus de Waring, Ulricus oblatas, Joannes Hochelstain, Joannes Hauser, Henricus Immertheur, Benedictus de Pipurg, Leonardus Schilling & plures alii. Quem verò postremo loco nominavi, excellenti morum probitate, ac doctrinæ præstantiâ tantam à Maximiliano I. Imp. gratiam iniverat, ut hic Episcopales ei Insulas obtulerit, quas ille verò, ut non doctus tantum, sed verè humilis erat, acceptare renuit.

Cremifanensis.

CREMIFANENSIS celeberrimi & amplissimi in Austria superiore Ascesterii à Thassilone Bavariae Duce anno 777. fundati Bibliotheca visu quàm dignissima est. Hanc Fridericus (h) ex nobili profapia de Aych, Abbatum ordine nonus & vigesimus, sub an. 1274. electus, Vir aliàs de literis benè meritis, erexit, dein Erhardus de Voit, stirpe nobilis, natione Wirtenbergensis, Abbas LI. raris & selectis libris instruxit, Patribus præsertim Græcis & Latinis, atque præclaris historiarum monumentis, ut jure merito alter illius auctor, & fundator amplissimus habitus sit. Continuârunt Jacobus Treutlkofferus, Ulricus Schoppenhausen, & Antonius Wolfradius; quorum ultimus etiam Episcopus Viennensis & S. R. I. Princeps non modò juvenes Religiosos formabat ipse, atque ad celeberrimas Academias artibus & disciplinis imbuendos ablegabat, ut morum integritati juncta eruditio nusquam

exerraret; sed nutriendæ etiam doctrinæ, ne fortè in oblivionem abiret, raris & præstantissimis libris Bibliothecam instruxit. Quod idem post ipsum præstiterunt Placidus Buchauer & Alexander Strasser, Abbates; qui cum literas & literatos impensiori curâ complecterentur, Bibliothecam eximiis, ac non obviis voluminibus, Latinis, Græcis, Hebraicis, Chaldaicis, Syriacis, Arabicis, Persicis, ac Æthiopicis locupletârunt. Et quidem typis impressi plusquam 40000. millia numerantur. Msi ad trecentos & septuaginta duos pertingunt, in quibus non levis momenti anecdota superant. Exemplo esse potest vel unius Bernardi Norici, Monachi Cremifanensis Codex autographus, in quo ejusdem Opuscula typis pleraque nondum exscripta continentur hoc ordine:

- I. Brevis Historia, seu Catalogus Laureacensium & Pataviensium Antistitum.
- II. Chronicon Bavaricum.
- III. Catalogus seu rectius Chronicon Cremifanensium.
- IV. Chronicon Austriacum.
- V. Genealogia Fundatoris Cœnobii Cremifanensis.
- VI. De origine & causa Fundationis Monasterii Cremifanensis.
- VII. De Constructione Ecclesiae, & ejusdem destructione.
- VIII. De Amœnitate Monasterii Chremsmunstrensis spiritali, & corporali.
- IX. De Monachicis Institutis.
- X. De Donationibus Monasterio factis.
- XI. De principatu Episcopii.
- XII. De principatu Territorii.
- XIII. De dignitate Monasterii Chremsmunstrensis.
- XIV. De violatione Episcoporum.
- XV. De dilapitatione Prælatorum.
- XVI. De flagellis Dei.
- XVII. De lamentatione Prædicatorum.
- XVIII. Vita S. Agapiti Martyris, præcipui Monasterii Cremifanensis Patroni ac Tutelarisi.
- XIX. De institutionibus & observantiis Cremifanensium.

Ex his omnibus, inquit V. C. Hieronymus Pezius hætenus recensitis Bernardi Norici opusculum unum unicum Chronicon Austriacum, cum alia nancisci nulla ratione, nullisque

Ttt 3

visque precibus potuerimus, eo prorsus modo, quo in saepe laudato codice Cremifanensi habetur, Lectori nunc exhibemus. De libris autem impressis ita loquitur: *Missam facimus editorum omnis ferè generis librorum vim maximam, quam instructissima hujus loci Bibliotheca non sine multa admiratione contemplati, magnamque partem perscrutati sumus.* Unde Abbas Placidus supra laudatus in Bibliotheca frequens erat, ut qui dicere consueverat: *nullum feliciorum, quam cui inter libros assidue versari liceret.* Magna igitur Bibliothecae Cremifanensis praestantia & celebritas, longè major adhuc futura, si qui [maximè ejusdem Ordinis Sodales] ex ejusdem libris, quæ in rem suam literariam sunt, depromere gestiunt, facilius permetterentur.

Garsten-
sis. GARSTENSIS Monasterii Bibliothecam duo præcipuè Abbates Anselmus & Ambrosius ad magnam cum structurae elegantiam tum librorum copiam provexerunt. Sunt verò typis excusi majorem partem Ascetici & Juridici, quorum numerus ferè ad decies millefimum excurrit: Codices verò Mf.^{ti} ad ducentos conspiciuntur, ex quibus quidam vetusti sunt.

Gottwic-
censis. **Una ex**
celeberr-
mis. Bibliotheca GOTTWICENSIS in Austria Inferiori. Celeberrimas inter Ecclesiarum vel Cœnobiorum universae Germaniae Bibliothecas, quæ quidem codicum selectū sese copiamque commendant, non minima sanè Gottwicensis est. Initia sua in acceptis refert Hartmanno, quem Udalricus Pataviensis Episcopus, Monasterii Instaurator primum ex Ordine Benedictino Abbatem an. 1094. praefecit. Erat is postulatus è celebri S. Blasii in Sylva Hercynia Cœnobio, de quo Scriptor vitæ B. Altmanni, Episcopi Pataviensis, ac Fundatoris Monasterii Gottwicensis testatur: *Hic honorem loci libris ampliavit.* In cujus exemplum etiam alios ivisse Abbates nullum vertitur dubium. Sub Michaele autem Herrlich (i) Abbate anno 1580. in ipso Almæ Trinitatis festo incens ab incendio damnum accepit, subinde tamen magnis restaurata impensis, nostro ævo quasi ad fastigium perducta est. Anno iterum 1718. inclytum hoc monasterium funesto incendio conflagravit; Bibliotheca tamen cum Archivo singulari Godefri-

di (k) Besseli eo tempore Praefulis cura & vigilantia erepta fuit. Potissima igitur si non auspicia certè quidem augmenta summo huic Musagetæ debet, qui magnam vim librariae hujus suppellectilis multo studio, labore, ac industria, tum ex coemtis aliorum pluteis congeffit, tum aliunde passim delectus novos conscribi curavit, ut eam redderet quàm instructissimam. Nec infelici successu: *Ambrosianam* enim, quæ mediolani est, omnes Italicas, si Vaticanam excipias, superare scribunt; sed hac Gottwicensi Bibliotheca, post *Augustam*, quæ Vindobonæ est, Austriae inferioris praestantior, praesertim si Musæum praestantissimum, & Nummophylacium egregium spectes, vel numerosiore vix invenias, quippe quæ majora indies capit incrementa.

Historicorum illa, cum primis verò *Historiae sacrae, Rerum Germanicarum*, & rei Nummariae scriptorum tum copia, tum selectu facile palmam cæteris omnibus præripit. Quorum ultra decem millia voluminum exercitus ascendit. Interrogatus verò non ita pridem ab Illustriss. quodam Archipraefule, cui bono tot profani scriptores & historici in Monastica Bibliotheca? respondi, doctissimo Abbati Gottwicensi propositum esse bene de Terra Germanica, patriam nostram, mereri. Cujus historia à suis Religiosis illustrari possit, ab eo tantum Scriptorum Rerum Germanicarum apparatus magnis impensis congestum fuisse. Quinimò Augustissimo Imperatori Carolo VI. fidem suam obstrinxisse daturum se operam, ut studium hoc historicum per quosdam ex suis Religiosis continueretur. Cui responso Celissimus Archiepiscopus facile acquievit. Et verò incongruum foret, monachos de magno librorum apparatu gloriari, nihilque ex eorum possessione publico commo- dare. *Magnæ enim verecundiae pondus est,* inquit Cassiodorus, *habere, quod legas, & ignorare, quod doceas.* Utinam Reverendissimus Abbas in tanto, tamque selecto *Rerum Germanicarum Scriptorum* apparatu *Apostolatum* v. g. *Benedictinorum in Germania*, vel *Bibliothecam Scriptorum Historiae Germanicae* à suis elaborari juberet. Illustre foret opus, utrumque tantam dignum Bibliotheca, sa-

instauratur.

Ingens historicorum multitudo.

incendio devastatur.

(i) Vid. Chron. Gottwic. apud R. P. Hier. Pez. Scriptor. Rer. Austr. Tom. 2. p. 285.
(k) Ejus auctorem synopsis vide Part. III. hujus Hist. Cap. 17.

eròque Ordini non minùs honorificum.

Manusc. Codd. Latino- rum magnus apparatus.

Adest praeterea SS. Patrum classis, Graecorum & Latinorum, plurimis, usque selectissimis, praesertim Benedictinis è Congr. S. Mauri editionibus conspicua, ut reliquarum, brevitate studio, forulos taceam. Nec minor est MSS. Codd. Latinorum apparatus, ad centenos aliquot assurgens, quorum membranacei Sec. XI. XII. & XIII. quàm plurimi adsunt. Unus autem antiquitate, nitore, & scripturae elegantia omnium praestantissimus Seculi IX. Codex, quem Abbas ipse Godefridus descripsit, ejusque specimen exhibuit Gottwicensis Chronici Tom. I. sive Prodomo. Dignitate proximus ab illo Codex Augustini est, quo duæ S. Augustini *Gottwicenses Epistolae* olim ineditæ, imò pro deperditis prorsus habitæ, continentur; quippe quæ summò licet studio innumeris Bibliothecarum forulis & latebris undique ad suam praestantissimam Opp. S. Augustini editionem excussis, à Patribus tamen Congr. S. Mauri nullibi erui vel inveniri poterant. Scilicet foli hæc Gottwico inventionis gloria servata fuit atque relicta. Eisdem epistolas vidi in Mellicensis Bibliothecae Mf.^{to} Codice, quarum

notitiam V. C. Bernardus Pezius, celeberrimi Monasterii Bibliothecarius non habere non potuit, ut qui omnium Mf.^{torum} Codicum catalogum magna industria & accurate jam diu ante confecerat; sed quæ erat singulari humanitate, editionis gloriam Amplissimo Abbati *Beselio* cessit. Hic igitur ambas eadem foliorum formam, quæ Opp. S. Augustini Sannauriana in lucem prodit editio, suis sumptibus an. MDCCXXXII. publicavit. Sed eadem formam Norimbergæ sequenti statim anno, quin & Lutetiae Parisiorum an. 1734. formam regiâ hoc titulo recusæ sunt: *S. Augustini Epistolae Gottwicenses* --- cum notis Historicis ac Criticis --- studio unius è Congr. S. Mauri Sodalium. Hic fuit *Jacobus, Martin* qui nunc ab obitu Mabillonii & Montfauconii in Congregatione S. Mauri eruditorum familiam ducit.

Ex alio Mf.^{to} Codice Sec. XII. Lit. Variantes A. num. 1. Membranac. in 4. apponere visum est Variantes Lectiones circa Epistolam *Piligrini Episcopi Laureacensis ad Benedictum Papam VII.* cum responsoriâ, quæ Tomo I. Germaniae Sacrae R. P. Marci Mansizii pag. 211. seq. occurrunt.

Lectio typi Germ. Sac. Tom. I.

Pag. 211.

Piligrini Lauriacensis Praefulis ad Benedictum Papam VII.

Notum fieri dignetur vobis

quoniam solita
Ungarorum
Canonicisque presbyteros.
gratia fructum
Inde quoque
propriis VII. Antistites
ut mei pontificii parochias
dictæ gentis conversioni
portitores ad vestram.
munus honoris ab hac sede

Pag. 212.

commissi populi gubernationem.

quondam variæ
& origo ipse est
nec tamen illud
generationem accepit. Filium quoque &c. usque ad Filius ergo.

Lectio Cod. Gottwic.

Epistola Piligrini Episcopi.

Ordinis ac nominis carismate prerogato sanctæ Romanæ sedis Universali Benedicto Pontifici Piligrinus, sanctæ Laureacensis Ecclesiae humilis servitor fidelitatem precum, devotumque servitium.

Notum fieri dignetur vobis.

qui solita.
Ungarorum.
Canonicisque presbyteris.
gratia suis institutionibus fructum.
Unde quoque.
propriis semper antistites.
ut tot pontificii parochias.
dictæ gentis conversationi.
portitores literarum ad vestram.
munus honoris ex hac sede.

commissam populi gubernationem.

quoniam variæ.
& origo est.
nec tamen aliud.

generationem accepit. Filius ergo.

Lectio

Lectio typi.

Spiritum autem sanctum	-	-	Spiritum enim sanctum.
sed similiter Patris	-	-	sed simul Patris.
dico etiam Filium.	-	-	dico esse Filium.
quippiam operata fuisse	-	-	quippiam operasse.
novo ordine assumpsit	-	-	novo ordine novaque nativitate as-
			sumpsit.
invisibilis in Divinitate	-	-	invisibilis in Deitate.
de sepulchro. Hoc ergo	-	-	de sepulchro resurrexit. Hoc ergo.
Hoc ergo exemplum	-	-	Hoc ergo exemplo.
qua nunc sum	-	-	in qua nunc sum.
cautus flagito	-	-	cautius flagito.
subnixè commendo. Dignam	-	-	subnixè commendatúmque perpetua-
			liter fore inhiante desidero. Dignam.

Benedicti Papæ VII. Epistola
ad Gallos & Germanos.

Pag. 213. Moguntinæ Ecclesiæ	-	-	Moguntinæ Ecclesiæ.
Adalgago	-	-	Adaldago.
Domino Ottoni	-	-	Domino nostro Ottoni.
Bawariorum	-	-	Bauuariorum.
supplicationum petitionibus nos	-	-	supplicantum petitionibus non semper
semper faciles & humiles	-	-	faciles & humanos exhibere.
sancta Romana Ecclesia	-	-	sancta Romana matre Ecclesia.
duorum presbyterorum	-	-	duorum videlicet presbyterorum
habetur	-	-	haberetur Ecclesia.
Inviçissimus Augustinus Pater Gratiæ	-	-	Pater patriæ.
auctoritativa vel auctorabiliora.	-	-	auctoritativa.
in hujusmodi constitutionibus	-	-	constitutione.
in - atque Mæsiæ regiones	-	-	regionibus.
Anglorum Archiepiscopi	-	-	Archiepiscopo.
jam præceptis	-	-	in præceptis.
Pilgrimum	-	-	Pilgrimum.
Avariæ	-	-	Avariæ & Maraviæ.

Plures insuper SS. Patrum Sec. XI. vel XII. adsunt Codd. egregii, quibus vel inedita quædam Opuscula continentur, vel cum quibus editiones SS. Patrum optimas ac præstantissimas adhuc conferri operæ sanè foret pretium. Neque tamen prorsus insignis illud artis typographicæ cimeliarchion, vel primitiarum typographicarum uberrimus apparatus filendus est, cum numero non tantum ac copia nobilissimas hujus generis, celeberrimi Schwarzii, Altorfensis Professoris, & Uffenbachii Francofurti ad Moenum, aliorumque collectiones longè superet; verum etiam summè rara quædam, & Manuscriptis æquiparabilia primitiarum typographicarum cimelia complectatur. Latent hic SS. Bibliorum thesauri, inque his Moguntina prima, vel primæva editio, tum Latina illa circa annum 1453. tum vernacula anno 1467. unà cum aliis S. Bibliorum Seculo XV. Augustæ, Norimbergæ, alibi que excussis pluribus voll. quorum numerus ultra

Lectio Codicis.

Epistola Benedicti VII.

XL. voll. jam excrevit, quotidieque augetur. Taceo Decretalium reliquorumque Juris tum Civilis, tum Canonici fontium, itémque Glossatorum in utrosque uberrimam messem. Omitto Lactantium cum reliquis SS. Patrum & Historicorum primis vel his proximis editionibus Seculo XV. vel sub initium XVI. impressis. Omitto Auctores, quos Classicos vocare solent, Ciceronem, Terentium, & rell. Verbulum. Plinius adest, Veneta illa, año CIOCCCCLXVIII. sine pari, five nitorem, chartæque splendorem spectes, five raritatem.

At enim citius me tempus deficeret, quam memorabilem in literaria supellectile tam multâ tantaque didicendorum copia. Utinam cum orbe erudito divitias communicare suas sententiam Longè plura de hac Bibliotheca dici possent. (non Bibliotheca solum, sed Musæi quoque in eo præsertim præstantissimi, quod rem Nummariam Germaniæ, tum mediæ, tum recentioris contineat) dignetur tandem Gottwicum, binosque earum indices formare, alterum juxta

Alpha-

Alphabeti seriem, sed eâ tamen fide, solertiâ, industriâ, curâ, ac sollicitudine, quâ laborem istum olim doctissimus Fontaninus in Bibliothecæ Cardinalis Josephi Renati Imperialis Catalogo exantlavit; Alterum, qui eosdem libros exhiberet, pro variis scientiis, ac disciplinis, ad quas referri possunt, distinctos. Cui rei, vel Basilicæ potiùs & huic palatio, ut dignus & idoneus aliquando occurrat Architectus, jure merito optandum.

Quia verò antehac Codices tum in membranis descripti, tum chartacei, atque adeò recentioris ævi non pauci dissipati fuerunt, R. mus Abbas GODEFRIDUS Bullam Pontificiam, ut dicunt, appendi jussit, quâ sub anathemate libri inscio & invito Abbate è Bibliotheca exportari prohibentur. Ex symbolis Cl. V. P. Oliverii Legipont pridem ejus Bibliothecæ Præfeci.

Mellicensis.

MELLICENSE celeberrimi nominis Asceterium, & totius Austriæ Inferioris Primarium A. D. 980. à Canonicis secularibus inhabitatum, anno autem 1089. ad Benedictinos translatum, à primordiis suis habuit Bibliothecam, cujus optimos quosque Codices atrox incendium anno 1297. cum Monasterio absumpsit; nonnullos tamen Monachorum industriâ conservatos, salvos, & incolumes fuisse constat, è quibus sunt Chronicon Mellicense Seculo XII. perquam eleganter scribi coeptum, & subinde continuatum. Regula S. P. Benedicti si non Seculo X. aut XI. certè XII. exarata; ultima duo folia Codicis occupat vetustissimus Catalogus Rom. Pontificum usque ad Stephanum VII. inclusivè, Bonifacii VI. successorem. Quod verosimili argumento est, hunc Catalogum Seculo IX. fuisse confectum. Codex membranaceus Sec. X. ad cujus calcem habetur Exhortatio S. Bonifacii Episcopi de Abrenuntiatione in baptisate pretiosum sacræ antiquitatis monumentum, quod Bernardus Pezius in publicam lucem protraxit, & Thes. Anecd. Tomo V. part. 2. typis excudi curavit. Historia S. Viti, quæ variat vehementer ab editione Bollandi. Venerab. Bedæ plura Opuscula manu Seculi IX. Codex memb. In quo sunt S. Ambrosii libri quinque de excidio urbis Hierosolymitanæ hac rubrica: Incipit tractatus Sancti Ambrosii Episcopi de historia Josephi captivi translatus ab ipso ex Græco in Latinum. Liber I. incipit. Explicit liber primus. Incipit secundus. Explicit liber secundus. P. Ziegelbauer Hist. P. I.

Incipit tertius. Explicit liber III. Incipit quartus. Finit liber quartus. Incipit liber quintus Antiquitatum Josephi. Explicit Hierusalem liber quintus. Ex quibus omnibus confirmatur doctorum Virorum opinio, qua existimant Opus hoc Egesippo cuidam attributum, Ambrosio interpreti laxiori, & Josepho deberi. Manus hujus Codicis est Seculi XII. minimum. Ciceronis ad Herrenium Libri IV. Manus Seculi circ. XI. Missale Sec. circ. XII. Legendarium, seu multorum Sanctorum vitæ, inter quas quædam egregiæ & ineditæ sunt, ut S. Eberhardi, auctore Paulo Monacho Fuldeni. Catalogus Rom. Pontificum à S. Petro usque ad Greg. X. Catalogus Rom. Imp. à Julio Cæsare usque ad Fridericum II. Scriptum, quot & qui sint Episcopatus per universum orbem. Vitruvius de Architectura libri X. man. circ. Sec. XIII. Palladii Rutilii de Agricultura libri XIII. Augustini duæ Epistolæ. 1. Ad Optatum de Natura & Origine Animæ. 2. Ad Petrum & Abraham de Pænis parvulorum, qui sine baptisimo decedunt. Has Epistolas vulgare potuisset Bernardus Pezius, Bibliothecarius Mellicensis, sed editionis gloriam cessit Godefrido Beselio, Abbati Gottwicensi, in cujus etiam Bibliotheca asservantur. Commentarii plures in Boëtii Opera. Hildemari insignis Commentarius in Regulam S. Benedicti. Capite 38. exstat integra Epistola Hildemari magistri ad Ursam prædestinatum atque electum Episcopum Beneventanæ Ecclesiæ de ratione legendi. Gilibertus de morbis & eorum remediis libri VII. notatu dignissimus Codex membr. elegantissimè scriptus.

Codices Seculo XIV. scripti, alii quot centeni in Bibliotheca numerantur, ex quibus selectos nonnullos commemorare juvat. Friderici III. Pulchri Imp. Rom. Epistola ad Rom. Eccl. Cardinales, quâ ad eligendum mortuo Clemente V. Romanum Pontificem eos hortatur. Datum Wienæ 1316. Cod. membr. in 4.º Rudolphi Habsp. Reg. Rom. eum inter & Otocarum Regem Bohemiæ sententia arbitraria de pace, concordia, nuptiis filiarum &c. Lata à Bertoldo Herbipol. Brunone Olomucensi Epp. Ludovico Comite Palatino Rheni, & Marchione Brandeburg. Indorum Patriarchæ ad Calixtum II. P. R. Relatio de Ecclesia S. Thomæ, Statu Christianorum

U u u

in

in India, & corpore, ac Festivitate S. Thomæ. Lectu & editu dignissima est. Fr. Odorici Descriptio partium Orientis. Historia brevis de origine Carthusianorum, continens fabulam Doctoris Parisiensis redivivi. Anonymi Benedictini liber de *Scriptoribus Ecclesiasticis, seu Viris illustribus*, à P. Bernardo Pezio in Bibliotheca Mauriana primùm in lucem editus & notulis Chronologico - criticis illustratus. Tractatus insignis de *Computo Ecclesiastico*. Inc. *Computus est scientia considerans tempora distincta ex motibus solis, lune &c.* Est Johannis à Sacro Busto. Petri Boerii Glossa, seu Commentarius in Reg. S. Benedicti. Acephalus & hic elegantissimè scriptus & pictus est Codex membr. Clementis VI. P. Bulla de suspensione poenarum Benedictinarum. Justiniani Imp. Codicis lib. 9. cum admodum antiquis Glossis. Hippocratis Aphorismi cum Anonymi Commentario perpetuo. Marci Poëtæ de *Virtutibus Herbarum*. S. Benedicti Regula cum variantibus lectionibus. Quatuor Evangelia cum versione Germanica. Ven. Bedæ *Interpretatio nominum Hebraicorum*. Multùm differt ab editis. Stephani Parisiensis Commentarius in Regulam S. Bened. Maximiani Poëtæ septem Elegiæ de molestia senectutis. Inc:

*Æmula quid cessas finem properare senectus
Cur & in hoc fessò corpore tarda venis?*

Liber dictus *Facetus* carmine elegiaco. Inc:

*Moribus & vita quisquis vult esse facetus
Me legat, & discat, quod mea Musa docet.*

Liber quinque clavium, carmine elegiaco. Docet quinque modos in literis proficiendi. Theobaldi Episcopi Physiologus, seu liber loquens de naturis XII. animalium, & quid sub iis mysticis in scripturis significetur. Metro hexametro. Inc:

Tres leo naturas, & tres habet inde figuras &c.

Waltheri Æsopus, seu fabulæ morales versu elegiaco. Opus hoc quintigenis plus minus constat Distichis: & Gemnici habetur in 4to. Theoduli Ecloga cum Commentario. Hoc incipit: *In principio Operis sunt exquirenda extrinsecus &c.* estque Commentarius hic alius ab eo, quem habemus vulgatum Colonia à Quentilio an. 1495. in 4.

Codices Seculo xv. scripti adsunt copiosissimi. Quemadmodum enim illo Seculo disciplina Monastica Mellicii sub Nicolao de Mazen Abbate, anno 1418. restaurata, ita & literatura reflorescere cœpit. Sanè iis temporibustribuendum est, quòd Bibliotheca Mellicensis multitudine manuscriptorum librorum paucis Germaniæ monasteriis vivat. Aliquorum ex plurimis Sec. xv. Codicum meminisse juvat. Æneæ Sylvii Epistola ampla de actis per certos annos in Concil. (Basil.) per modum epilogi. Inc: *Æneas Petro suo sal.* Scio me tacitus increpans &c. Data *Basileæ* 1437. 7. Kal. Julii. Ejusdem nomine Imperatoriæ Majestatis, Friderici III. Responsio data Hungaris, urgentibus auxilium contra Turcas. Habita est hæc Oratio in nova Civitate 23. April. anno 1455. Ejusdem ad Nicolaum V. P. M. Epistola de Bello Hungarorum cum Turcis, & clade Hunniadis ab His in Bulgaria accepta. *Ex nova Civitate Austriae* 1448. VII. Cal. Decemb. Bartholomæi Episcopi Novarensis Epistola ampla ad Albertum Austriae Ducem & Regem Hung. in qua eidem persuadere conatur, ut electioni suæ in Regem Romanorum consentiat. Inc: *Quid est Rex Serenissime, quòd imperium renuis &c.* Bonlavillierii Epistola ampla ad Johannem Angelomariam Ducem Mediolanensem de rebus in Francia gestis Johaænæ Puellæ Andegav. Francorum liberatricis. Inc: *Illustrissimo & magnifico Principi & D. D. Johanni Angelomariæ Duci Mediol. &c.* datum xx. Junii 1439. Subscriptio: *vester humillimus servitor Paranalio Dominus de Bonlavillier Consiliarius, & Cameraarius Regis Francorum & Domini Ducis Bituricensis Senescalius.* In fine hæc notat Weylhemius Scriba: *sciendum est, quòd prædicta puella Johanna tandem per gentem Anglicorum captæ est, & facta est, se habere familiarem Dei Angelum, qui judicio literatissimorum virorum judicatus est, esse malignus spiritus, per quem spiritum velut Magam effectam ipsam ignibus per publicam justitiam consumi permiserunt, ut scribit Mag. Johannes Nider in quinto libro sui Formicarii cap. 8. Bernardi de Kreyburg Cancellarii Salzburgensis. Planctus Civitatis Constantinopolitanæ per Turcas captæ, seu Epistola ampla de illius excidio &c. Burckardi de Monte Syon Descriptio Terræ Sanctæ. Caroli IV. Imp. diversæ ad diversos Epistolæ & rescripta, à quibus*

tamen

tamen notæ chronicae absunt. Capphenensis Episcopi N. Oratio nomine Patriarchæ & Imperatoris Græcorum coram Imp. Friderico V. habita de clade Constantinopoli captæ à Turcis illata. Friderici V. Imp. ad Johannem Hunniad. epistola, ne Udalrico Eyzinger, reliquisque Austriae rebellibus, ut vocat, auxilium præbeat. Data 1452. Henrici Lur Tractatus Epistolaris de Gymnasio & Studio Generali in Germanicis Ordinis Benedictini Monasteriis erigendo. Hungarorum Epistolæ duæ ad singulares quasque personas, quas monent de suo fideli in Ladislaum Regem, & Ducem Austriae animo, hortanturque, ne Friderico Imp. adhæreant. Hungarici & Austriaci Oratoris oratio ad Papam contra Fridericum V. Imp. pro ereptione Domini Ladislai Regis de tutela ipsius. Johannis de Castilio Episcopi Papiensis & Ap. Sed. Legati oratio ad Ladislaum Regem Bohem. & Hung. exhortatoria ad bellum in Turcas. Johannis Waradiensis Episcopi Epistola, qua respondet ad Johannem de Castilio Ep. Papiensis orationem supra relatum, & nomine Ladislai operam omnem adversus Turcas Pontifici ad dicit. Johannis de Lastito vel Castito Epistola de expugnatione Constantinopolis per Turcas, & adventu Equitum Hierosolymitanorum ad defensionem Rhodi. Johannis de Hunniad Epistola ad Ladislaum Reg. Hung. de obsidione Castris Nandoralbensis à Turcis facta. Data in Nandoralba Sabbato proximo ante fest. B. Jacobi Ap. anno 1456. Ejusdem Salvus Conductus datus Ambassadoribus Hungariæ & Austriae, anno 1452. ad Rom. Pontificem, Ladislaum Regem ex potestate Friderici vindicaturis datus, cum memoriali eorum, quæ Pontifici in hac causa proponant. Inc: *Universis & singulis Principibus &c.* Subjungitur Oratio Ambassadorum Regni Hungariæ & Ducatus Austriae & Comitum Ciliæ ad Pontificem Rom. Contra Fridericum Regem Rom. Inc: *mandatum pridem suscepti laboris &c.* Ladislai Reg. Hung. & Bohemiæ nomine dicto oratio ab eodem Oratore ad Papam Nicolaum V. Romæ de Clade Constantinopolitanæ Urbis captæ, & illius ad auxilium Christianis ferendum promptitudine. Ejusdem ad eundem Papam Epistola ejusdem argumenti. data Pragæ 1451. Ejusdem ad Hungaricos, Ep. de pace Regni Bohemiæ quotidie crescente. Ejusdem

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

ampla Epistola ad Gubernatorem Hung. (Hunniadem puto) de beneficiis ampliter in eum collatis, & suppressione Johannis Guskrae, ac Nanckenreütter rebellium Hungariæ. Matthiæ cujusdam Historia persecutionis Cleri ab Alberto Marchione in tractu Culmbacensi circa Sec. xv. excitata. Titulus: *Passio Dominorum Sacerdotum sub Domino Marchione secundum Mathiam.* In illo tempore dixit Princeps Consulibus & Ministris suis: *scitis, quia post biduum Steura fiet, & Clerus tradetur &c.* Tota historia pertexta est stylo Evangelistarum in describenda Passione Domini. In Valerium Maximum Commentarius per amplius ab edito diversus. Historia de rebus, quæ in Bohemia contigerunt, Ladislao, Alberti Reg. Rom. & Filio regnum adeunte. Inc: *quoad facta Regni Bohemiæ, postquam de Hungaria hic redii.* Manu cœva à fol. 266. usque ad 271. Huic narrationi inserta est Bulla ejusdem Bonifacii, qua Monasterio Zderasiensi Pragæ conceditur in vigilia Paschæ cantari Missa in occasu solis. Inc: *Exhibita siquidem nobis nuper pro parte vestra petitio continebat, &c.* Huic Missæ Ladislaus dicitur tum interfuisse. Descriptio Principum, Ducum, Comitum, & Baronum, qui cum Friderico III. Rom. Imp. electioni Maximiliani Archid. Austriae in Regem Romanorum in Comitibus Generalibus an. 1486. die S. Sebastiani interfuerunt. Annexi sunt ritus, & ceremoniæ, quæ in coronatione Maximiliani mandante Friderico servatæ fuerunt. Epistola de Civitate Pragensi continens Lamentationes de actis & factis quondam ab hæreticis (Hussitis) ibidem commissis. Inc: *Verbum mihi ad te, ne molestè feras! ó Civitas &c.* Est longissima, sed benè notanda; è qua revincitur Carol. Ludov. Beaufobrius Calviniani verbi Minister Berolinensis, de quo egimus in Bibliotheca Bohemica. Libellus de Imitatione Christi. Hunc nostri Patres in Gallia judicârunt esse Codicem anni 1421. idque ex folio 280. Ambo autem hi Codices, (nam duo ms. habentur) anno 1667. PP. Gallicanis Benedictinis in causa Libelli de Imitatione Christi Joannis Gersen Parisios missi, anno 1687. restituti sunt. Carolina, id est Syntagma amplum formularum, Privilegiorum Imperialium, Orationum, Procuratoriorum, & hujusmodi, quæ sub Carolo IV. Sigismundo Imp. Wenceslao

U u u 2

ceslao &c. factæ sunt. Codex dignus excussione.

Sub initium decimi sexti Seculi Joannes eo nomine V. Mellicensis Abbas Bibliothecæ erigendæ primas quodammodo manus admovit, cui Sigismundus ejus in regimine successor fastigium imposuit. Ab hoc cum Beroaldus Vaticanæ Bibliothecæ Præfectus libros selectos petiisset, ut eos in Pontificiam inferret, respondit, *sua non esse potestatis sine scitu Principis alienare libros.* Quo audito Beroaldus Mellicio indignans recessit. At Sigismundus non contentus, ut Bibliothecam cumularet libris, sed insuper eximium virum ejus Præfectum esse voluit; isque fuit Stephanus Burkardus, qui exactum Registrum, seu Catalogum librorum pulcherrimè conscripsit.

Cæterum Bibliotheca in eo situ, quæ à Joanne Præsule 1503. erigi cœpta est, per centum continuos annos stetit, quoadusque tandem Valentinus Abbas eandem nimis jam angustam & coarctatam in ampliorem locum transferendam curavit. Neque præterea hic Prælati impensis ad comparandos præstantes libros pepercit. Testatur id tot omnium disciplinarum ingenii monumentorum ab eo congestorum Catalogus. Hunc Catalogum duobus Voluminibus comprehensum jussu sui Abbatis P. Sigismundus Haringshauser, tunc temporis Bibliothecæ Præfectus an. 1667. perfecit, postea verò Edmundo Abbati multò copiosiore anno 1678. reddidit. Summa impressorum in suas classes distributorum erat 4575.

Verum enim verò hic numerus, si cum isto, ad quem nostro præsertim Seculo Bibliotheca Mellicensis accreverat, comparatur, ter tanto amplius ab eò superatur. Quemadmodum enim, ex quo Bertholdus Mellicio Abbas præfedit (præfedit autem an. 1700. usque 1739.) studiorum literarumque ratio, ita Bibliothecæ non minùs conditio mirum quantum amplificata est. Hoc quippe Præsule Parnascus Mellicensis quæ virorum omni liberali doctrina atque eruditione politissimorum, quæ Bibliothecæ magnificentia talem faciem induit, qualem antea habuerat nunquam. Postquam is totum Monasterium, Basilicamque Deo Ecclesiam è solo excitavit. Musis insuper tam splendidi sacrarium non ad usum tantum librorum, sed ad jucundissimam etiam

oblectationem aspectus (nihil enim eorum prætermisum est, quæ aspicientium oculos opere, artificioque tenerent) parare atque extruere cœpit, idque quàm plurimis selectis libris refertum curâ P. Bernardi Pezii eidem curando præfecti anno 1735. ad id fastigium perduxit, ut post Cæsaream Vindobonensem Bibliothecam in Austria inter celebriora habeatur.

In tantâ autem librorum multitudine, ne qua esset confusio, constituendus fuit ordo. Quapropter Bibliotheca in undecim ordines generales divisa est, suis singulos scutis desuper distinctos. In primo ordine SS. *Biblia*, ad quæ etiam referuntur Polyglotta. In secundo SS. *Patres*, iique Scriptores, quotquot nomine Patrum censentur, aut Græcè aut Latinè, aut Syriacè scripserunt. In tertio *Interpres S. Scripturæ*. In quarto *Theologia*. Theologiæ autem nomen cum amplissimam habeat significationem, comprehendit doctrinam omnem divinam, dogmaticam, polemicam, moralem. In quinto *jus Canonicum*. In sexto *jus Civile*. In septimo *Philosophia*, *Mathesis*, *Medicina*. In octavo *Historia Sacra*. In nono *Historia sacra & profana*. In decimo *Historia profana*. In undecimo *Philologia*, ad quam referuntur omnes Auctores Classici, Poætæ, Geographi, Lexica & ejusmodi. Intra librorum scrinia quatuor sunt parva conclavia ad studendum accomodissima.

Bibliotheca minor, quam vocant Mellicenses, majori contigua est, quæque ultra 1500. Codices manu exaratos suppeditat, eaque propter non illa major, tot picturis artificiosissimè ad fallendum oculum elaboratis, tot impressis ac splendidè compactis libris dulcissimo spectaculo pascens eruditorum intuentium oculos, animosque, non, inquam, illa major tam illis cordi est, quàm hæc, quæ meros continet manuscriptos. Hi quantumvis non inaurati, magna etiam ex parte femesi, cum cariosa & damnosa vetustate luctantur, magis tamen ipsos in admirationem abripiunt.

De Globis, Cœlesti & Terrestri, auctore *Vincentio Cornelli*, Minorita Italo, deque Nummis, eorumque dispositione vide Historiam Bibliothecæ Mellicensis, ex quâ hanc ejus notitiam nos mutuatos esse, non diffitemur.

Scotensis
Viennæ
celebris
ms.

Bibliotheca SCOTENSIS Monasterii Viennæ in Austria celeberrimi librorum quæ typis impressorum, quæ manuscriptorum copia ac delectu nulli alii post Cæsaream olim quondam in tota Provincia cedebat. Et verò ex isthoc literarum sacrario multæ opes literariæ, auro gemmisque longè pretiosiores, in publicum emolumentum depromptæ fuerunt. Sic illustris Baro Sebastianus de Rotenhan ex Bibliotheca Scotensi Rhegionis Prumiensis Chronicorum libros II. primus typis vulgavit. Sic Vir Cl. *Joannes Cuspinianus* ex eadem Bibliotheca Odonis Frisingensis Chronicon, sive rerum ab origine Mundi ad ipsius usque tempora gestarum libros VIII. primus proelo subiecit. Verum in celeberrimam hanc Bibliothecam non semel Vulcanus ferociter grassatus est. Cum anno 1480. Monasterium vix non totum flammis absumptum fuisset, magnam etiam librorum jacturam Bibliotheca perpessa est. Anno 1529. cum Vienna à Solymanno, Turcarum Tyranno, obfidione premeretur, intra muros cœnobium expugnatum fuit. Miles enim præsidarius in monasterium irrupens loco hostis omnia fusque deque evertit. Præprimis Bibliotheca rariorum cum calamo exaratis libris ditissima expilata fuit. In ultima Turcarum obfidione anno 1683. in cineres vix non iterum cum toto monasterio redacta fuit. Magna tamen Ms. Codicum vis, quæ flammis erepta est, in Cæsarem Bibliothecam adservantur. Superfunt quidem alii adhuc fat multi, sed plerique Seculo xv. scripti fuerunt. Ex quibus aliqui sunt Vener. ENGELBERTI Abbatis Admontensis in Styria, quos *Bernardus Pezius* in novissimo Anecdotorum Thefauro in lucem publicam dedit. Ut verò Bibliotheca Ms. Codicum magnam fecerit jacturam, possidet tamen hodie Scriptores typis excusos, & eruditione præcipuos, & elegantiam non contemnendos. Quòd si ejus sacrarium ingrediaris, videbis armaria omnia congestis & coarctatis voluminibus referta, ita ut libri non forulis implendis, sed foruli capescendis libris jam desint. Adeo R. Abbas CAROLUS, cujus fata Musæ deplorant, nullis pepercerit sumptibus, quo Bibliothecam indes studio nunquam satis prædicando adauge-

Carolus
Abbas rei
literariæ
summus
cultor.

ret, ipse ob eam, quæ præditus erat, insignem doctrinam ac eruditionem animata Bibliotheca jure nuncupatus. Cæterum illustris hujus Bibliothecæ Præfectum viginti abhinc, & quod excurrit, annis egit Vir clarissimus P. *Maurus Weimer* Philosophiæ Professor emeritus, postea verò in Ecclesia Scotensi primarius Ecclesiastes, ac verbi divini Præco disertissimus, cujus singulari ac innatæ humanitati in acceptis referre multa debemus.

MONSERRATENSIS prope Viennam Monasterii Bibliotheca etsi recentioribus iisque selectis libris abundet, paucos tamen manuscriptos ostentat.

LAMBACENSIS Monasterii Bibliothecam ceu optimis omnium generum libris ditatam deprædicant PEZII (1) Codices MSS. in ea ad quadringentos hodie superant, inter quos *Veteres Fructuariensis Monasterii*; OTLOHI Seculo xi. Monachi Emmeramensis *de Misericordiæ ac justitiæ divinæ cum libertate hominis & prædestinatione concordia dialogus*; Cujusdam H. libellus *de Salisburgensis Ecclesiæ sub Friderico I. Imp. calamitatibus*; & vetus *chronicon Lambacense*, notatu digniores censentur.

De *Garstensi* prope Stiriam, *Seitenstetensi*, *Gluniacensi*, & reliquis in Austria Bibliothecis pauca addendum commemorant Pezii. In *Mariacellensi* centum præter propter Codices manuscriptos se recensuisse perhibent. De *Altenburgensi* referunt Codices MSS. dum sæviente Suecica procella Cremisiam ceu ad tutiorem portum deveherentur, in via interceptos hostibus prædæ cessisse, paucis relictis levioris momenti. De *S. Lamberti & Admontensis* in Styria, *Ossiensis*, *Arnoldsteimensis*, & *S. Pauli* in Carinthia, ac etiam *de S. Georgii ad pedem montis vulgo Jörberg*, *Mariamontensis*, & *Nierani* in Tyroli monasteriorum Bibliothecis curatius agere, ac singularia cujusque in tabulas referre animo quidem nobis constitutum insidebat, sed deficientibus symbolis, nihil memorabile, quod Lectoribus avidis propinemus, nobis suppetit.

Austriæ contermina est Moravia, in qua unicum superat Ordinis nostri cenobium RAYRHADENSE prope Brunam, quod anno 1045. à *Brzetislao Bohemorum Duce & Marchione Moraviæ* fundatum legitur. In eo adservantur non pauci nec spernendi

(1) Pez. Dissert. Isag. ad Tom. L. Thef. Anecdot. Tom. I. p. III. n. VI.

De martyrologiis vide Rollandi Præf. ad Acta. SS. Tom. I. p. 49. & seqq.

nendi Codices MSS. è quibus cum primis notatu dignum occurrit vetus quoddam *Martyrologium* in membranæ anno 809. conscriptum. Initio comparet *libellus de Festivitatibus Ss. Apostolorum, & reliquorum, qui discipuli; aut vicini, successorisque ipsorum Apostolorum fuerunt.* Post enumeratas Festivitates Calendarium incipit à vigilia Nativitatis Christi. Ad calcem subjungitur brevis chronotaxis Imperatorum Rom. hac ferie: *A Nativitate D. N. J. C. usque ad Tyberium numerantur anni XIII. à Tyberio usque ad passionem Christi sunt anni XVII. . . In fine: Inde Dominus CARLUS solus regnum suscepit, & D.º protegente gubernat usque in presentem annum feliciter, qui est annus regni ejus XLII. Imperii autem VIII. sunt autem totius summæ ab origine Mundi usque in presentem annum IIIIDCCCLXI. . . Ex quibus Codicis ætas certissima est. Alter Codex venerandæ quoque caniciei compendio exhibet *Vitas Patrum Græcorum* jussu MARTINI presbyteri & Abbatis à Paschasio, ut creditur, *Dumienfi* in latinum sermonem translata. *Tertius Codex* complectitur Statuta Synodalia *Arnesti* seu *Ernesti* Pragensis Archiepiscopi circa A. 1346. publicata, quæ in Conciliorum collectionibus desiderantur. Reliqui Codices continent Commentarios in S. Scripturam, varios tractatus ex SS. Patribus depromptos, aliaque Ascetica, Mystica, Liturgica, Dogmatica, quæ explicatiùs recensere non vacat. *Ex Symbolis P. Oliverii.**

§. VII.

De Bibliothecis Bavaricæ.

Quæ in Bojoariæ monasteriis superant Bibliothecæ, eo manu scriptorum Codicum apparatu superbire dicuntur, ut plerisque Viris doctis ad illas perlustrandas orexin cierint. Tentarunt id non infeliciter *Pezii* fratres *Bernardus* & *Hieronymus Mellicenses* in Austria Cœnobitæ, Viri in hac tritura versatissimi, qui instituto an. 1717. per Bojoariam, vicinasque Provincias itinere literario, forulos omnes & Scrinia eâ curâ scrutati sunt, ut quidquid notatu ipsis dignum occurrit, studiosè in tabulas retulerint. Monasteria verò exemptæ Congregationis *Benedictinæ* Bavaricæ sub titulo *SS. Angelorum Custodum* unita numerantur novem-

decim, principale nimirum ad *S. Emmeramum* Ratisbonæ, *Priflingense* eidem Urbi vicinum, *Tegurinum*, seu *Tegernseense*, *Benedicto-Buranum*, *Wessfontanum*, *Weichenstephanense*, *Weltenburgense*, *Schyrense*, *Kottense*, ad ænum, *Andecense*, *Attilense*, *Frauenzellense* seu *Cellæ Dominæ* in pede Castrorum *Prenberg*, *Oberalta-chense*, *Reichenbacense*, *Mallerstorffense*, *Thierhauphense*, *Ensdorffiense*, *Albaugia Nariscorum* seu *Weissenaviense*, *Michaëlis Campus* vulgò *Michelfeldense*. Quibus ab unione segrege accensentur *Scotigenæ* ad *S. Jacobum* Ratisbonæ, *Blankenstettenses*, *Nideraltachenses*, *Mettenses*, *Donawerthenses* *S. Crucis*, *Ettalenses*, *S. Viticis Rotham*, *Aspacenses*, *Varnbacenses*, *Seonenses* *Michaëlburani*, *Salisburgenses* *S. Petri*, &c. In his verò vel unius Provincie Cœnobiis extantia rei literariæ Cimelia pro merito recensere, quis sufficiat? Dabimus tamen in compendio, notitiam.

S. EMMERAMI Reginoburgi Monasterium soli Romanæ Sedi ac Sacro Romano Imperio subjectum, octavi Seculi est, semperque doctissimorum Virorum Seminarium fuit. Ei adjuncta est ampla *S. Ruperti Parochia*, quam juris Emmeramensis esse liquidissimum reddent authentica hæc de re Pontificum Romanorum Diplomata. *Nec existimamus*, inquit *Pezius*, *ullum in Germania esse Monasterium, in quo tot tamque illustria veterum Germaniæ Regum, Ducum, Episcoporum, aliorumque clarorum hominum monumenta extent.* De Bibliothecæ Codicibus tantummodo hæc agendum nobis est, quos millenarium excedere perhibent. Eos verò *Mabillonius*, vir si quis alius in his peritissimus, tanti fecit, ut Regis Galliarum *Ludovici XIV.* nomine pro singulis Codicibus singula volumina typis excusa, quanticunque pretii forent Sant-Emmeramensibus promiserit, siquidem illos Bibliothecæ Regiæ cederent. Sed Attalicam hanc conditionem prudenter illi abnuerunt, rati suorum Majorum labores quibuscunque opibus & elegantis præstare. Indicem porrò nobilissimæ hujus & antiquissimæ Bibliothecæ ipse hodiernus *Celsiff.* & *R.º* Princeps Abbas JOANNES BAPTISTA conscribendum, atque in lucem publicam edendum non sine magno suscepto labore, ut inde provenientes fructus Religiosorum suorum desideris, commo-

Bibliotheca S. Emmerami.

modis, atque utilitati essent proprii. Catalogus typis Ratisbonensis excipit hoc titulo est:

Bibliotheca Principalis Ecclesiæ & Monasterii Ord. S. B. ad S. Emmeramum Epif. & Martyr. Ratisbonæ Partes IV. in 8. Typis Jo. Bapt. Lang Aulici & Episcopalis Typographi 1748.

Singulis Partibus præmissa est Præfatio, quâ *Celsiff.* Princeps suos affatur Religiosos, quorum axioma est: *Nullam vigere in Monasteriis disciplinam, ubi studia non vigent. [Studia Monachis necessaria, & statui eorum convenientia.]* Non igitur tam stimulos & calcaria strenuè currentibus addit, quàm freno quasi cohibet, ne extra orbitam ferantur, atque ad Studia, curiosa, vana, & inutilia, quæ Ascetas nequam decent, se abripi patiantur. *Fructus*, inquit, *& utilitas scientiæ nostræ in modo sciendi consistit: modus autem sciendi tria juxta Bernardum includit.* „Ut sciamus, quo ordine, „quo studio, quo sine aliquid nosse oporteat. Ordine scilicet, ut id priùs „sciamus, quod maturiùs ad salutem: „studio, ut ardentius id nosse laboremus, quod vehementiùs ad amorem: sine: ut non ad vanam gloriam aut curiositatem, sed tantum „ad nostram vel proximi ædificationem scire appetamus.

Dignæ fanè quatuor Præfationes, quæ ab omnibus etiam doctissimis Religiosis, qui fructum ex literarum studiis percipere volunt, non cursum legantur, sed altè memoriæ imprimantur.

Ex Parte II. quæ Libros potissimum Ms.ºs complectitur, quosdam in Lectoris gratiam enumerare juvat, quibus etiam aliquando breves Notas & Observationes adjicere visum est.

1. Codex SS. Evangeliorum, aureis scriptus characteribus, & gemmis ornatus pretiosis, ab Imperatore *Arnulpho* dono datus, de quo legendus est *Arnoldus*, vir nobilissimus juxta & gravissimus in libro de *Miraculis S. Emmerami* cap. 5.
2. Biblia Hebraica absque punctis membr. Codex antiquus.
3. Biblia sacra complura Sec. XIII. & XIV.
4. Paterii in Cantica Cantico. & alios libros veteris & novi Testamenti pars 2. Sec. 12. *Alulfus Monachus S. Martini Tornacensis* exeunte Sec. XI. in suo Gregorialis conqueritur, se præter

Paterii principium super *Genesim*, reliquos ejus libros è nulla eruere Bibliotheca potuisse. Conferri igitur meretur Codex cum expositione, quæ extat Tom. IV. novæ edit. Opp. S. Greg. M.

5. *Albini*, seu *Alcuini* Opera multa, quæ pro nova ejus Operum editione, dudum à viris eruditis exoptata servire possunt, cum primis verò Commentarius in *Matthæum* de quo altum silent Bibliographi. Novam porrò Operum *Alcuini* editionem Tom. II. jam prelo paratum habet doctiss. Vir *ILDEPHONSUS CATHELINOT* Congr. S. *Vitoni Monachus*, de quo *Calmet* in *Bibl. Lotharing.* pag. 247.
6. *Magistri Matthæi* de Ratione & Conscientia in sumptione Corporis Christi. Iste *Matthæus* natione fuit *Pomeranus*, cognomine *de Cracovia*, sive arce *Chrocove*, *Praga* cum aliis Germanis à Bohemis *Hussia* affectis pulsus. Progressu temporis *Wormatiensis* factus Episcopus scripsit de *Conflictu rationis & conscientie, de sumendo vel abstinendo corpore Christi*, sive, ut in editione *Memmingensi* an. 1491. inscribitur *Tractatus de eo, utrum deceat Sacerdotes continuare Missas, vel Laicos frequenter communicare?* Vid. *Schañat* de *Episcop. Wormat.* item *Fabric.* *Bibl. med. & inf. Lat. lib. 12.* pag. 144.
7. *Joannis Rode* *Carthusiani* propè *Pragam* 1474. *Viridarium Clericorum.*
8. *Liber Consentii* de Mendacio membr. Sec. 10. in fine mutilus. Quis iste sit *Consentius*, hæud facillè divinavero, nisi forsitan is sit, ad quem *Sidonii* libri VIII. Epistola 4.
9. *S. Leonis* Epistolæ Sec. IX.
10. *Sulpitii Severi* Epistola ad focrum suam *Bassulam* de *S. Martino* membr. Sec. 8.
11. *Origenis* Opera plura, & quidem super *Genesim* & *Exodum* Sec. 8. memb.
12. *Eucherii* quæstiones in libr. Reg. Sec. 9.
13. *Athanasii* altercatio contra *Arium*, *Sabellium*, & *Photinum*. Sec. 9. membr. alia ejus Opera. An verò *Alcercatio* sit partus *Athanasii*, vel *Vigilii Tapsensis* Episcopi, vide Tom. III. Opp. S. *Athanasii*.
14. *S. Hieronymi* Opera pleraque; sed ejus non est sermo de assumptione *B. V. Mariæ*.
15. *Ambrosii* Opera non pauca.

16. S. Augustini Opera ferè omnia, è quibus multa Sec. viii. scripta sunt.
17. Baturici Episcopi Epistola. Author paucis notus.
18. Orosii Quæstiones & Responiones S. Augustini, Sec. 9. Neutrius esse viri eruditi judicant. In Sam-Mauriana editione Operum S. Aug. in Tomi VI. appendicem rejiciuntur.
19. S. Gregorii M. Opera pleraque, è quibus aliqua sunt Seculi 8. & 9.
20. Hrabani Mauri-Compotus. Capitula 96. membr. Sec. 9.
21. Candidi Presbyteri de Passione Domini. Sec. ix.
22. Dialogus, qui vocatur *scrutinium Scripturarum* per D. Paulum de S. Maria & c. 1434. in fine mutilus. Iste Paulus inter Judæos antea *Salomo Levi* dictus, Christianus & Episcopus Burgenfis in Hispania factus est. Ejus *Scrutinium Mantuæ, Romæ, Parisiis & alibi typis mandatum* fuit.
23. De decem Nominibus, quibus apud Hebræos Deus vocatur.
24. Ambrosii Autperti presbyteri *sermo de cupiditate viris secularibus utilis valdè* Sec. 10. vel 11.
25. Cæsarii Monachi Liber de Miraculis, nescio an S. Engelberti, vel suæ ætatis. Cod. papyr. Sec. xv.
26. Cæciliæ Firmani Libri III. de falsa Prophetia Sec. 13. membr.
27. Liber Junilii ad Beatissimum Episcopum Primasium de divinis Scripturis. cap. xv. membr.
28. Isidori Hispalensis Opera non pauca.
29. Bedæ Opera permulta, ævi antiqui.
30. De Libro I. Historiarum Orosii.
31. Prudentii Opera diversis metris Sec. x. membr.
32. Theobaldi, Episcopi incerti, physiologus de naturis XII. animalium. Opus typis datum, teste Hockero in Bibliotheca Hailsbronensi. p. 274.
33. Augustinus Dacus (rectius *Dathus*) pro conficiendis Epistolis. De ejus Operibus typis excusis, vide Caveum.
34. Martini ex Abbate Dumienfi O. S. B. Episcopi Braccarenfis, de quatuor Virtutibus Cardinalibus ad Mironem Regem. Sec. 10. vel 11.
35. Oratio Dominica latino & veteri germanico idiomate.
36. De Ordine Baptismi.
37. Cassiodorus de substantia animæ, & ejus virtutibus Sec. 8. vel 9.
38. Libri S. Dionysii Areopagitæ, interprete Joanne Erigena,
39. Ars Calculatoria Elbrici (*Helpe-rici*) Monachi S. Gallensis. membr. Sec. 10. vel 11.
40. Sphæra Linconiensis Episcopi.
41. Boëtii Opera ferè omnia.
42. Liber S. Bachiani de reparatione lapsi. Membr. Sec. 11. Credo, esse *Bachiarum* Gennadio c. 24. laudati Epistolam ad Januariū de recipiendis lapsis.
43. Æsopi fabulæ glossatæ.
44. Liber Job cum præfatione S. Hieronymi, ubi ista leguntur: *Habeant, qui volunt, veteres libros vel in membranis purpureis auro, argenti-que descriptos, vel uncialibus, ut vulgò ajunt, literis, onera magis exarata, quàm Codices: dum mihi, meisque permittant pauperes habere scedulas, & non tam pulchros Codices, quàm emendatos.*
45. Apocalypsis S. Joannis cum figuris sub initium artis typographicæ excusa.
46. Biblia Sacra. Pentateuchus. Libri Josue, Judicum. Ruth. Libri quatuor Regum. Membranac. in maximo folio Sec. II.
47. Psalterium Germanicè.
48. Cantica Canticorum Latinè & Germanicè *verdeutscht und gedruckt* anno Domini *tausend vier hundert und mi LXXIX. jars.*
49. Summa Raymundi abbreviata. i. e. *Raymundi de Crossis* Summa Dictaminis secundum stylum Curie Romanæ, quæ teste *Montfauconio* Bibl. Bibliothecarum Mfs. p. 141. in Vaticana etiam habetur Bibliotheca.
50. Rabani Mauri expositio supra Librum Machabæorum. Item supra Libros Regum.
51. Christiani Druthmari Coñmentarius super Matthæum Sec. xi. vel xii. cui accessit ejusdem brevis expositio super Lucam. Codex notandus, ad cujus fidem editio *Socerii* Acatolici exigenda.
52. De Schismate inter Alexandrum Papam & Fridericum Imperatorem. *Venerando in Christo Pat. N. Metens. Eccle. Episcopo 9. nomine tantum Episcopus* membr.
53. Glossæ magno numero super varios libros S. Scripturæ, quarum multæ sunt veteris ævi in Codd. Sec. 9. & 10.
54. In Cantica Canticorum Opus metricum Seculo 10. in fronte libri adscribitur caractere Seculi *Wiliramo* Abbati. Sed nota, si hoc Opus metricum auctorem habet *Abbatem Wille-*

- Willeramum*, non Seculo x. sed xi. elucubratum fuit. Is enim claruit sub annum 1070. & Eberspergenfi in Bavaria Monasterio ex Fulda datus fuit Abbas.
55. Epistolæ Henrici contra Papam, & aliæ ejusdem. membr.
56. Paschasius Radbertus de Corpore Christi. membr. Hic non exprimitur, an Codice isto contineatur Paschasii Liber de Sacramento Corporis & Sanguinis Christi, vel ejus Epistola ad Frudegardum de Corpore & Sanguine Domini.
57. Canones ex diversis Conciliis, ubi multæ de Paschate reflexiones.
58. Petri Abœlardi libri duo de diversis paginæ sententiis. membr. in fol. Sec. 13. *Non benè memini, an hi duo libri inter Abœlardi Opera excusi fuerint; neque jam ut ea consulam, in promptu sunt.*
59. Epistola Hincmari Remensis ad Karolum M. i. e. ad *Carolum Calvum*, qui à suis quibusdam etiam Magnus appellatus est, quamvis hic lepus galeatus inter Magnos recenseretur minimè meruerit. Inter Hincmari Opera à *Sirmondo* edita quatuor habentur Epistolæ ab Hincmaro ad Carolum Calvum scriptæ; quarum argumenta Parte IV. cap. 2. Sect. 2. §. 6. recensemus.
60. Quatuor Evangelia cum Præfationibus S. Hieronymi & Concordantia Evangelistarum in tabellis. membran. pulcherrimus Codex auro, coloribus nitidissimus. Sec. 12. vel 13.
61. S. Effrem de Judicio Domini & Resurrectione. De Regno Cœlorum, & munditia animarum & c. Sec. 8.
62. Chronicon de Origine Principum Bavariæ Sec. 15. usque ad Henricum sanctum, variæ hiltoriæ fragmenta.
63. Thomæ Hibernici Manipulus florum. Placentiæ, Venetiis, Parisiis sæpius impressus.
64. Summa Rolandini. Erat is Bononiensium Notariorum Proconsul, & scripsit *Summam artis Notariæ*, quæ Taurini anno 1479. impressa fuit.
65. Joannis de Capistrano Speculum Clericorum, seu Sermo ad Clerum in Synodo Tridentina 1439.
66. Tractatus Samuelis Israelitæ, per quem probatur adventus Christi, translatus de arabico in latinum per Fr. *Alphonsum* hispanum Ord. Prædicat. Iste Samuel fuit Judæus, patria Fessanus, licèt vulgò *M. P. Ziegelbauer Hist P. I.*
- rocchianus* cognominatur, Christo nomen dedit anno 1085. Ejus Epistola de vana Messiæ apud Judæos expectatione, sæpius typis mandata est. Illam verò scripsit, cum adhuc Judæus esset, quia in votis habet, ut Majores non minùs caput LIII. Isaiæ ex divino Codice, quàm JESUM ipsum Nazarenum è medio sustulissent. Scripsit etiam Arabico idiomate *Historiam concertationis cum Albucabelo Mohammedanorum Magistro*, quæ in Latinum etiam sermonem conversa habetur.
67. Fr. Johannis Carthusiensis apud Franckford de communionem sub utraque specie ad illustrem Principem DD. Fridericum Marchionem Brandeburgensem.
68. Manuale Parochialium Sacerdotum impressum Augustæ per Hermannum Restlin 1484.
69. Tractatus peroptimus de animabus exutis à corporibus editus à Fr. *Jacobo* Doc. Ordinis Carthusiensis Ertfordiæ impressus absque loco & año. Alia tamen Editio, quæ etiam adest, locum & annum exprimit, viz. Patavii an. 1482.
70. Sermo ad Clerum Magistri Joannis Sebald de Budissen in Synodo habitus, *sed quamam?*
71. Paulus dictus *Kolner* Ratisbonens. & Pataviens. Eccl. Canonicus, de Horis Canonicis. Sec. 15.
72. Epistola Decani & Magistrorum omnium Theologiæ Universitatis Viennensis ad Archidiaconum in superiori Styria de multis erroribus, qui in his locis, nominatim in *Fridenburg (Judenburg)* circa fidem irreperunt, de viginti quatuor Seniorum cum Christo residentium Judicio M. CCCGXX.
73. Sermo S. Vincentii Ord. Prædicat. de fine mundi, canonizati M. CCCC. LV. impressus per Conradum Zeninger civem Nurenbergensem.
74. Tractatus de Imitatione Christi absque mentione Authoris. Sec. 15.
75. Richardus de XII. Patriarchis, & de Arca Mystica. impress. MCCCC. XCIII. Inter Richardos Scriptores, quos multos apud Fabricium Bibl. med. Lat. lego, nullus occurrit, qui hoc de argumento scripserit; est-que adeò iste Richardus mihi incognitus.
76. Lumen Confessorum, *Andræe Hispani* Episcopi Sec. 15.

77. Catalogus Virorum illustrium Ord. S. Benedicti Sec. xv.
78. De Imperio Karoli Magni & robore.
79. Legendæ Sanctorum. Vita S. Basilii Episcopi. S. Clari Abbatis. Passio S. Concordii M. &c. &c.
80. Vitam S. Walburgis in Epistolare compendium collectam offert Frater Philippus, Miseratione divina Episcopus Eistettensis Excellentissimæ Dominæ suæ Ungarorum Reginae, nec non felicitis recordationis Domini Alberti quondam Regis Romanorum filia, Membran. in fol. min.
81. Passionale Sanctorum. Membran. in fol. Sec. 14. ad finem est vita S. Wolfgangi Episc. Ratisbon.
82. Vitæ diversorum Sanctorum. papyr. Sec. 15.
83. Summa de sanctitate meritorum & gloria miraculorum beati Karoli Magni Imperatoris cum Officio, & de Translatione S. Karoli. Sec. 15. papyr.
84. Historia Henrici tertii Imperat. membr. Sec. 12. vulgata per Aventinum.
85. Liber Miraculorum S. Emmerami ab Arnoldo Monacho San-Emeram. circa an. 1010, in quo Codice inter alia habetur, quod S. Dionysius est translatus Ratisbonam in Ecclesiam S. Emmerami.
86. Quædam de inventione ossium S. Dionysii.
87. Epistola cujusdam Presbyteri ad Reginwardum Abbatem Sec. 13. vel 14. membran. de sancto Dionysio Arcopagita & de ejus Translatione. membr. Sec. 13. vel 14. ubi tota historia narratur.
88. Catalogus Episcoporum Ratisbonens. una manu usque MCCCXXXVII. Alius usque 1465. Alius Paulini usque 1553. Excutiendi sunt isti Catalogi, & videndum, an in Serie Episcoporum Ratisbonensium legatur nomen S. *Simperti*, de cujus Episcopatu aliqui addubitant. Mabillonius sedem sibi ignotam dicit. *Stengelius* in Commentario Rer. August. part. 2. cap. 9. Augustanis annumerat Episcopis, quod idem faciunt Historiæ Literariæ Gallicæ Auctores Benedictini è Congr. S. Mauri, eumque an. 809. mortuum dicunt. Ejus sacra ossa Augustæ innumeris clarent miraculis. Hujusmodi CCXL. singulari libro patria lingua laudatus Carolus *Stengelius* conscripsit. Quæ verò ab ejus tem-

Episcoporum
Ratisbo-
nensium
Catalogi.

- pore contigerunt R. P. *Romanus Kistler* in Basilica SS. Udalrici & Afræ in Germanicum sermonem à se translata permulta describit. Certè A. C. MDCDC. procurante Petro S. R. E. Cardinale, Episcopo Augustano, propter assidua, quæ narrabantur, & fiebant prodigia, orbis Christiani Pater Nicolaus V. *Simpertum* inter coelites colendum præcepit. Extat hac de re diplomati Cardinalis *Petri* datum Augustæ A. C. MCDLXVII. die v. Jan. Pauli II. A. IV. Denique Gregorius XV. P. M. A. C. CIO. IOCXXII. ejus festum diem ritu duplici per totam Dioecesim Augustanam celebrari præcepit, ut *Stengelius* l. c. testatur. Quis ergò S. *Simpertum* non pro Episcopo habeat Augustano? Nihilominus Jo. Georg *Eccardus* Rerum Francicarum XXV. 46. 47. ex variis documentis probatum dare conatur, S. *Simpertum Ratisbonensem fuisse Episcopum*, & jam anno 791. ex hac vita ad Superos concessisse scribit. Excutiendi sunt igitur, ut dicebam, Ms. Catalogi, & videndum, an S. *Simperti* nomen inter illos occurrat. Quod si deest, *Eccardi* sententia omnino deserenda, & standum recepta opinione, D. *Simpertum Augustanæ Urbis fuisse Episcopum*.
89. Fundatio Monasterii in *Walderbach*. Membran
90. Bulla Leonis IX. de Corpore S. Dionysii invento. Edita in nupera hac de re diatriba Cel. mi Principis *Joan. Baptistæ*.
91. Liber traditionum Monasterii S. Emmerami, in quo diplomata Cæsarea, Regia, ex Originalibus descripta sunt. Membr. Sec. II. editus est ille Codex à R. P. *Bernardo Pezio*.
92. Liber traditionum, ubi variæ fidelium oblationes ad S. Emmeramum, descriptæ sunt variis characteribus. 8. 9. & 10. Seculi Membr.
93. Fr. Christophori Hoffman Monachi ad S. Emmeramum Historia de Episcopis Ratisbon. & Abbatibus ad S. Emmeramum. Sec. 16.
94. Catalogus Episcoporum Ratisbonens. & Abbatum Monasterii S. Emmerami, oblatum *Ambrosio* Abbati ad S. Emmeramum à Fr. *Christophoro Hofmano*, Monacho ibidem anno 1531.
95. Descriptiones antiquitatum & picturarum in Monasterio S. Emmerami MDLX. Continetur in hoc libello

- libello stirps Carolina à Carolo Magno usque ad Ludovicum III. Regem Roman. sepultum in Choro S. Emmerami. Ob. A. D. DCCCCIII.
96. Brevis Chronica de Monasterio S. Emmerami scripta Sec. 16. Item de Sanctis, qui in Ecclesia ibi requiescunt: de aliis sepulturis. Catalogus Abbatum.
97. Rotulus, seu Charta membranæ ex 20. foliis maximis consequenter annexis, in quibus Processus de Exemptione Monasterii S. Emmerami coram Joanne XXII. habitus descriptus est.
98. Processus de Exemptione Monasterii S. Emmerami in papyr. descriptus ex priori rotulo membranæ longissimo 1443.
99. Statuta Provincialia Eberhardi Episcopi Salisburg.
100. Liber censualis Monasterii S. Emmerami Ratisbonens. continens redditus & proventus, ac jura omnium ac singulorum prædiorum & possessionum Monasterii antea disti.
101. Regula S. Benedicti Germanicè. Sec. 15.
102. Decretum Joannis Grienwalder, Vicarii Frisingensis, de Reformatione Monasteriorum Canonic. Regularium in Unterstorff & Weichensteffan.
103. Constitutiones Benedictinorum Monasteriorum. Cod. papyr.
104. Variæ Constitutiones pro Ordine S. B. membran. Sec. 13.
105. Historia, seu Chronica Ratisbon. usque 1509.
106. Quæstio: Si Sanctimonialia & Monachi, cum unam habeant S. B. Regulam, etiam unam habere debeant clausuræ custodiam membr. Sec. XI.
107. Chronica de fundatione variorum Monasteriorum.
108. Notæ de Ducibus Wauariæ. pag. 101.
109. *Teutsche Chronic von Anfang der Welt bis auf die Regierung Pauli II. Römischen Pabsten, so 1464. auf den Päbstl. Stuel kommen.* in fol. papyr. continens optimas historias.
110. Eusebii Cæsar. Ecclesiastica historia Rufino interprete XI. libri in fol. M. Membran. Sec. 12.
111. Andreae Presbyteri Can. Reg. ad S. Magnum in Præurbio Ratisbonæ Chronicon à Christo nato usque ad Martinum V. Membr. Edidit *Pezius* tom. 4. Anecd. part. 3. pag. 275 - 636.
- P. *Ziegelbauer* Hist. P. I.
112. *Stainhövel* de claris mulieribus. Dedicatus est iste libellus Eleondræ Ducissæ Austriacæ. Impressus *Ulm von Johann Zamier von Kutlingen*. 1473.
113. Expugnatio urbis Ratisbonens. per Carolum Magnum. De fundatione Salisburg. Catalogus Episcop. Salisburg. & Chiems.
114. Poëma Hexametrum de virtutibus herbarum, sub *Æmilii Macri* nomine. Membran. Sic fons, titulus & nomen Librorum sæpè mentitur. Nam *Æmilii Macri* Veronensis Poëma de simili argumento (*viribus herbarum*) dudum in perditis habetur: Laudavit illud *Ovidius*; hinc illud intercidisse legendum. Hujus verò *Macri* meminit *Sigebertus* c. 13. de S. E. & post eum *Fabricius* in Bibl. Latina IV. cap. 12. & in Bibl. med. Lat. I. 12. pag. 3.
115. Notæ, seu Commentar. in libros & Opera *Ovidii*. Membr. Sec. 12.
116. *Sallustius* de bello *Catilinæ*.
117. *Marci Tullii Ciceronis* Lib. III. de Officiis.
118. *Paradoxa* *Tullii*. Membr. In fine rubei coloris characteribus impressum legitur, ut sequitur: *Præfens Marci Tullii clarissimi Opus, Johannes Fust, Moguntinus Civis, non atramento plumali, Canna, neque area, sed arte quadam perpulchra Petri manu pueri mei feliciter effeci, finitum MCCCCLXV.*
119. *Horatii Flacci* Lib. II. Epistolarum. Membran.
120. *Brunelli* de tribus animalibus carmen.
121. Ejusdem de diversis ordinibus carmen.
122. *Matthæi Wesenbecii* de cruenta ac nefaria laniena *Lutetiana* à Carolo IX. perpetrata; Carmen 1572.
123. *Lucanus* Poëta, Membr. Sec. 12.
124. *Terentius* cum notis. Membran. Sec. 9. vel 10.
125. *Cornutus* in Persium, seu Commentum *Cornuti* in Persium. Quis iste sit *Cornutus* me præterit. *Cangius* in Glossario cujusdam meminit *Magistri Cornuti*, qui *Disticha* reliquit.
126. Diploma *Friderici* Regis Romanorum de Reformatione Imperii data, & signata *Francofurti* 1446.
127. De electione *Maximiliani* in Regem Romanorum 1486.
128. Expositio in *Donatum* de Grammatica Sec. X.

129. Diomedis Grammatica. Sec. 8. vel 9.
 130. Priscianus Grammaticus Sec. XI. cum Commentar. membr.
 131. De Orthographia & Ethymologia. Sec. 9.
 132. Pauli Diaconi excerpta ex libris Pompeii Festi de Significatione verborum. Sec. 9. Membr.
 133. Alphabetum Hebraicum: Chaldaicum: Sirciacum: Arabicum: Aegyptiacum: Gothorum: Sec. 12.
 134. Regulæ Collegii Germanici & Hungarici Romæ fundati à Gregorio XIII. Ms. 1662.
 135. Aeneæ Sylvii Epistolæ, & aliorum in fol. papyr.
 136. Varia Scripta Poggii.
 137. Kalendarium Sec. 9.
 138. Julii Solini de situ Orbis terrarum. Sec. 12.
 139. Statuta: Obligationes Capituli Ratisbonensis cum notitia subditorum. Sec. 15.
 140. Belligraphia inter Serenissimum Maximilianum Regem ac ligam Suitensium.
 141. Dieta Romani Imperii Ratisbonæ habita sub Friderico III. per modum tabulæ à Leonardo Heff Aurenstensi.
 142. Chronica Fr. Martini Ord. Prædicat. patria Bohemus de Pontificibus & Imperatoribus. Sec. 15. papyr. Dicitur hic auctor Bohemus, quia natus erat Oppaviæ in Silesia, Regno Bohemiæ incorporata Provincia. Hunc Codicem notare placuit, quia Leibnitio animo federat, Chronicon Martini cum xv. vel xvi. Codicibus collatum in lucem dare.
 143. Christophori Hoffman Monachi ad S. Emmeramum. Böhmische Chronica, propria manu ab ipso scripta. Edidit. Hier. Pezius.
 144. Everhardi Wassenbergii Ratisbona Politica, Ecclesiastica, Monastica, tempore Francisci Wilhelmi Episcopi Ratisbon. conscripta Tomis VI.
 145. Causa Petri de Remago Canonici Eccl. Ratisbon. contra Episcopum Ratisbon. coram Pont. Rom. Bonifacio IX. papyr.
 146. Statuta Synodalia, sive Dioecesana Ecclesiæ Ratisbon. 1512. impressa.
 147. Chronicon breve Christophori Hoffman Monachi ad S. Emmer. de primis Ducibus Bavaricæ; Episcopis Ratisbon. & de S. Emmeram.
248. Statuta Capitularia Ecclesiæ Ratisbon. in 4. partibus.
 149. Statuta Synodalia Ratisbonens. sub Ruperto Episcopo 1474.
 150. Chronica compilata per Ill. Dom. Andream Dandulo Venetiarum Ducem usque ad annum 1370.
 151. Annales Hermanni Contracti ab an. 378. usque 1054.
 152. Chron. Aurelii Cassiodori.
 155. Epistola Marini Sanudo ad Regem Franciæ Philippum de peregrinatione in terram sanctam 1334. Erat Sanutus Patritius Venetus à quinque itineribus, quæ in Palæstinam suscepit, ac deinde literis mandavit, percelebris. Nomen operi dedit *Secreta fidelium Crucis*, quod Jac. Bongarsius in gestis Dei per Francos Tomo posteriore divulgavit. Acta publica inter Rempulicam Venetam, & alios Principes ab anno 1378. usque 1388.
 154. Annales Hermanni Contracti ab an. 378. usque 1054. membr.
 155. *Vollkommene Nachricht wie Pabst Urbanus Ferdinando II. die Nutznießung auf 12. Jahr dern 2. Dritlen von deren in der obern Pfalz gelegenen Clösteren in profanos usus zu verwenden erlaubt: und wie solches Privilegium hernach an Herzog Maximilian in Bayern gekommen sambt denen Abreds- und Vergleichspuncten mit denen Herren Ordinariis.*
 156. *Vollkomme Nachricht, wie solche Clöster wiederumben von denen Ordens-Geistlichen aussich gebracht, und was Gelder hinaus bezahlt worden: auch wie und auf was Weiß die Immission in solche Clöster geschehen.*
 157. Wigulci Hundii stemat: Bavaric. Partis III. Tomus I. Ejusdem Partis II. Tomus II.
 158. Ordo, quomodo ponunt Codices in Ecclesia Romana: Codex vetustissimus Sec. 7. vel 8. Membran. sic incipit: *in primis in septuagesima ponunt Eptaticum &c.*
 159. *Rathschlag Herzog Wilhelms in Bayren mit dero Landschafft.* ampulum vol. in fol.
 160. *Land - Tafel der Fürstenthumben Ober - und Nider - Bayern. Darinn begriffen alle Schlos - und Hofmarchen &c. in denen vier Käntämbterren. 2. Folianten. Beschreibung des Landtags von Herzog Wilhelm in Bayern, mit dero Land - Stärke gehalten 1563. 2. grosse Folianten.*

161. Breviaria quàm plura Sec. 12. 13. 14. & 15. membr.
 162. Missale, seu Cantus pro Missa. Membr. in magno folio nitidissimis colore & auro ornatis characteribus scriptum.
 163. Fides & Decreta Concilii Niceni. Membr. Sec. 8. vel 9.
 164. Variæ Pontificum Rom. Epistolæ usque ad Seculum VII. Codex in maximo folio, Seculi, ut videtur, decimi.
 165. Epistolæ variæ Pontificum Innocentii, Siricii, Coelestini, Leonis, Symmachi. membr. Sec. 9.
 166. Canones Pœnitentiales Sec. 9. Codex prædictus.
 167. Concilia Provincialia Salisburgensia sub Guidone Cardinale 1268.
 168. Statuta Friderici Archiepiscopi 1360.
 169. Statuta Friderici 1281.
 170. Constitutiones Joannis Tusculani Episcopi. 1280.
 171. Constitutiones Cunradi Archiepi - Salisburg. 1310. de Contractibus matrimoniorum.
 172. Concilium sub Cunrado Archiepisc. *Nos Cunradus Dei gratia &c.*
 173. Constitutiones Pilgrini Archiep. Salisburg. 1386.
 174. Statuta Eberhardi Archiepisc.
 175. Canones Conciliorum Arelatens: Nicæni: Gangrens: Valentin: Arelatens: Hilarii: Zenonis PP.
 176. Concilium Basileense. Sæc. 15. papyr.
 177. Constitutiones quædam in Concilio Provinciali Salisburg. an. 1418. in octava B. Martini à D. Ulrico Episcopo Seccoviensi factæ.
 178. Digestum vetus cum Commentario Sec. 13. Memb.
 179. Codicis Justiniani libri Novem cum Commentar. Membr. fol.
 180. Summa Novellarum Constitutionum Imperator. Justiniani cum aliis Juris Canonici expositionibus. Memb. Sec. 13.
 181. Bulla Aurea Caroli IV. Membr. Latine & Germanicè.
 182. Cato cum glossis Philippi de Bergamo Ord. S. B. an. 1415.
 183. Martiani Mrci Afri libri novem de Scientiis. Sunt septem, sed si duos de nuptiis philologiæ & Mercurii adjicias, erunt novem.
 184. Juvenalis Decii Junii Satyræ. Membran.
 185. Notæ super Macrobius de Somnio Scipionis. Membr.
186. Tabula Genealogica Regum Franciæ & Bojoriæ Sec. 13.
 187. Chronica à Christo nato usque 1170.
 188. Catalogus Romanorum Pontificum usque ad Pelagium II.
 189. Historica fragmenta Sec. 9. 10. 11. Memb.
 190. Epistolæ diversarum materiarum eruditissimæ. sequentia ibi leguntur: *illud in primis mirabile, quod cum Henricorum aut Aïnobarbæ temporibus scriptæ fuerint, prophanarum historiarum exemplis sca-teant.* Membr. Sec. 11.
 191. Tractatus contra Judæos. MS. in folio papyr.
 192. Historia Monasterii S. Emmerami de Abbatibus: Juribus: donationibus: Privilegiis: consuetudinibus &c. seu volum. in fol.
- Ut majorem de Ms. Codicibus Mabillo-Bibliothecæ San-Emmeramensis Lec-nii de tor concipiat æstimationem, quæ hac sudent ex historia Itineris Germanici Joannis Mabillonii, rei Bibliothecariæ callentissimi, exscribere placuit. en-verba: *Redeo ad Sanctum Emmeramum, in cujus Bibliotheca Codices amplius mille habentur, multi optimæ notæ. Unus continet varias Virorum doctorum Epistolas tempore Alcuini scriptas, quas nobis describi rogavimus. Multa etiam nos ipsi, quantum per quatuor dierum otia licuit, descripsimus &c.* reliqua plura legi possunt in editione Parisiensi *Veterum analector.* 1723. pag. 10. ubi agit de hujus Bibliothecæ Manuscriptis. Ex quibus etiam nonnulla suis Commentariis intulit Schöpflinus, videlicet, *Ferri benedictionem, & aquæ ferventis consecrationem ad faciendum judicium.* Plures quoque ac insignes ex eodem Charto - Phylacio Tractatus publicam in lucem protulit Clar. P. Bernardus Pezius Mellicensis, ut in diversis ejus Anecdotorum Tomis videre est. Restare tamen adhuc quamplurima digna omninò quæ dias proferantur in luminis auras afferunt, qui hanc supellectilem oculis attentius lustrarunt; Quocirca, inter alias curas (sunt verba Celsi. & R. Abbat. Principis JOANNIS BAPTISTÆ) mibi incumbentes certè non minima erit, reliquos veterum Monumentorum Collectores, quotquot hucusque comparuerunt, nec in nostra Bibliotheca servantur, ocyus colligendi, ut iis per-

perlustratis innotescat, quid è nostris Manuscriptis ineditum adhuc delitecat, dignumque sit, ut in conspectum producat. Hanc porrò in se provinciam recepit Vir Clar. P. Frobenius Forster p. t. Prior, qui accuratorem MSS. Codicum recensitionem prelo parat.

S. Jacobi Ratisbonæ Selectissima. Bibliotheca Scotorum Ratisbonæ inter præcipuas recenseri jure quodam suo meretur. Conclave illius pellucidum est, & conservandis libris omnino comparatum, qui in Classes juxta suas materias dispertuntur.

I. Classis in aditu est de literis humanioribus, quas Galli Belles lettres vocitant. Hic prostant Dictionaria, Lexica, Grammatici, Poëtæ, Oratores, Comici, Lusus Theatrales, Epistolares omnium ferè in Europa nationum & linguarum. Authores, quos appellamus Classicos, Græci & Latini adfunt penè omnes. Eminent quoque Justi Lipsii Opera in fol. Voll. VI. Antuerpiæ ex officina Plantiniana.

II. Classe continentur Philosophi, Mathematici & Politici. Præter Opera Athanasii Kircherii conspiciuntur Opera Gassendi, Gallilæi, Carthesii seu de Cartes, & aliorum, qui libertate philosophandi in magnum rei philosophicæ, ut ajunt, bonum opportunè usi sunt.

III. Classis est Medicorum & similibus; ubi præter Scriptores vulgares adest magnum Herbarium Weinmannianum in fol. Reg. Vol. V. in quo herbæ, plantæ, frutices &c. æri incisæ nativis suis coloribus ad vivum exprimuntur, ac commentariis selectis explicantur. Opus fanè magnificentum & numeris omnibus absolutum, cui non est compar in Urbe Ratisbonensi.

IV. Classis complectitur Juridicos utriusque fori: de jure Canonico autem adfunt insigniores Scriptores omnes. Corpora quoque glossata, ut dicunt, & alii de Jure Civili & Feudali Doctores hic magno numero spectantur.

V. Classis, & hæc amplissima, Historicorum est ad ter mille volumina. Adest delectus Scriptorum Ecclesiasticorum inprimis rarissimus; item aliorum, omnium ferè Gentium, Populorum, Provinciarum, Civitatum & Familiarum in suis promiscuè linguis & typis.

VI. Classis exhibet Bibliorum Sacrorum in 26. diversis idiomatibus,

varias editiones, ultra 117. volumina. Sancti Ecclesiæ Patres omnes, quos Patres nostri Congreg. S. Mauri hucusque ediderunt, & alii quam copiosissimi; item collectio maxima Conciliorum & aliæ Synodi Provinciales, & Dioecesanæ acervatim. Interpretes quoque Biblici abundant. Sed apparatus, in quo continentur Philologi & Critici Sacri à numero & delectu spectabilis est. Ex his fontibus profluit.

VII. Classis Theologorum Scholasticorum & Moralium, inter quos principem locum obtinent Opera omnia D. Thomæ Aquinatis, fol. Vol. xvi. Opera Jo. Duns Scoti, fol. Vol. xiii. Opera Franc. Suarii, fol. Tom. xxv, & reliqui Theologi Principes omnes, quos recensere non lubet.

VIII. Classis continet Polemicos, qui de Controversiis fidei cum laude scripserunt: præter Bellarminum Fratres Wallenburgicos, Cocceium, Bozovium, Menillum &c. adest magnus apparatus Controversiarum in lingua Anglicana, & Gallica.

IX. & X. Classes sunt de Theologia Ascetica sive Mystica, & eorum, qui nominantur Concionatores Sacri, de quibus nihil singulare dicendum.

Est præterea adjuncta camera, in qua reponuntur Libri antiquarum editionum, & qui locum non merentur in ipsa Bibliotheca; adest tamen sub proprio titulo Classis manuscriptorum Codicum: inter quos sunt quidam optimæ notæ, ut est Codex iv. Evangeliorum à Seculo ix. quò usus fuit S. Ansbarius, Episcopus Bremensis, fol. Autographus Codex B. MARIANI Scoti, primi Scotorum apud Ratisbonenses Abbatis, continet pias conciones & exhortationes ad suos Monachos; in fine additur eadem manu: tertio Calendas Aprilis, fer. quinta anno MLXXXIII. meæ peregrinationis pene septimo, & hujus loci habitationis à Scottis octavo regnante quarto Henrico. fol. Item Commentarii in Regulam S. Bened. seu Concordia Regularum S. Benedicti Abbatis Anianensis, fol. à Sec. xi. Codex in minore forma Davidis Socii B. Mariani, ex compositione interiore & exteriori boni Monachi ab eodem Seculo xi. Codex quoque in fol. papyraceus quidem, sed optimæ notæ est, Historia Concilii Basileensis ab excessu Sigismundi Imperatoris usque ad finem sive dissolutionem illius; in quo multa singularia

laria & scitu digna reperiuntur, quæ à nullo alio Scriptore, quantum nobis constat, observata sunt. Codex est, & scriptura autographus Episcopi Lausanensis. Adfunt præterea volumina x. recente manu exarata, de rebus Ratisbonensibus, quæ mandato & impensis Wilhelmi Francisci Wartembergii, Cardinalis, & Episcopi Ratisbonensis, congesta sunt circa annum MDCLV.

Libri prohibiti. Sub Cancellis existunt mille circiter Libri prohibiti. v.g. Cornelii Agrippæ de occulta philosophia, fol. Lugd. 1510. editio genuina, quam ipse curavit. Opera Nicolai Machiavelli, Italicè vol. v. Caroli Molinæi de Pot. S. P. in temp. Lutheri Opera authentica, id est, quæ prodierunt ipso vivente in 4. vol. xiv. Melanctonis, Calvinii, & aliorum Sectariorum.

Quantum verò decus ac ornamentum hæc Librorum cimelia Bibliothecæ Monasterii ad S. Jacobum accersunt, tantum etiam gloriam Reverendissimo ejusdem Abbati & Conditori BERNARDO BAILLIO conciliant. Is enim omnium virtutum ac doctrinarum laudibus ornatissimus Præsul in non magnis Cœnobii proventibus nulli tamen pepercit pecuniæ, quo Bibliothecæ suæ forulos libris instrueret quam lectissimis. Antistitem dignissimam! cujus effigies Bibliothecæ ostio affigatur, ut quoties Religiosissimi Cœnobitæ intro in illam pedem ferunt, grato eam obtutu venerentur.

Priflingensis. Ratisbonâ sesqui-horæ itinere distat Pruveningense seu Priflingense Cœnobium à S. Ottone Bambergensi Episcopo conditum, cujus Bibliothecæ Catalogus anno 1347. confectus, atque in sancti Emmerami chartulario hodieum adservatus, tantam hinc veterum librorum vim exhibet, quantum in ullo Monasteriorum Ratisbonensium, (quorum librarii indices eodem anno concinnati, eodemque Codice Emmeramensi conclusi sunt) reperire est. Sed (quod Mabillonium, Pezios, aliosque Viros curiosos excursionem eò facientes, non in exiguam admirationem traduxit) unicus solummodo Codex membraneus, isque perexigui momenti forulos lustrantibus occurrit, reliquis omnibus, ut quidem suspicio est, Suevicâ clade, aut rusticorum seditione absumptis. Sed & ante Suecorum accessum, inquit Pezios, certissimâ gloriâ hoc Monasterium spoliavit Alexander Brassicanus, qui PO-

THONIS Pruveningensis Monachi libros de statu domus Dei & de domo sapientiæ cuidam Pothoni Prumiensi Cœnobitæ, qualis nullus unquam fuit adscripsit, eoque lapsu suo omnes eruditos Viros in errorem induxit. Porrò in eam opinionem Brassicanum nihil aliud adduxit, quam nominis utriusque Ordinis nostri Monasterii affinitas & quædam in veteribus Codicibus scripturæ similitudo, dum pro Monasterio Pruveningensi legit Prumiensi. Jam verò ita se habere aperte constat ex laudato veteri Catalogo librorum Pruveningensis Bibliothecæ, in quo inter alios diversorum Doctorum libros enumerantur Quatuor libri de domo Domini, & de novem Ordinibus Angelorum, in uno volumine, quos fecit P. (id est Potho) Monachus loci. Ubi vides libros de domo Domini &c. POTHONI Priflingensi certissime attribui. De eodem Pothone agit Joannes Lapillus seu Staindel in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis his verbis: BOTTO Presbyter & Monachus de Cœnobio Bruviningensi (adeo enim divetse nomen hujus Monasterii effertur) ab adolescentia sua in scribendo & dictando occupatus scripsit.

Super Evangelia Homilias XXX.

Sermonum libr. 1.

De Domo Domini libr. 1.

De Opere Sanctæ Trinitatis lib. 1.

Commentaria in Ferarchiam Dionysii libr. 1.

De die Dominica libr. 1.

De Edificio in monte libr. 1.

De Musica libr. 1.

De Officio Missæ libr. 1.

Super Canonem: Te igitur. libr. 1.

Et alia plura. Inter quæ sine dubio

est Liber de Miraculis B. Virginis, quem sub Botonis Presbyteri nomine in Austria Bibliotheca S. Crucis & Dorotheanâ reperit Pezios, qui singularia ex ipso libro de Pothone nostro excerpta rescribit in sua dissert. Hagogica ad Tom 1. Thesauri Anecdotor. pag. XLIII. Cujus tamen opinioni adversatur Magnoldus noster Parte III. hujus Operis pag 618.

In eodem Priflingensi Cœnobio Pothoni fortè cœvus floruit ARNOLDUS Monachus auctor Librorum IV. de Miraculis B. Mariæ Virginis; quos in diversis Austriae Bibliothecis manuscriptorum reperit laudatus Pezios hoc exordio: Venerabili & in Christo plurimum dilecto E. (Eberhardo) Abbati Cœnobii Pruveniensis, suo, imò totius Congregationis in Christo Patri & Domi-

Pothonis ejus loci Monachi Opera.

Alii ejusdem monasterii illustres Viri.

Arnoldus, Domino A. (Arnoldus) qui videbatur aliquid consecutus literarum, solâ professione Monachus universum debuit amoris, ut Patri, timoris, ut Domino. Cum incertis & occultis Divinorum judiciorum... Dubitat Pezsius, an non ejusdem Prunveningensis Cœnobii Monachus fuerit ENGELHARDUS, qui itidem *Librum diversorum Miraculorum* ad ERBONEM Abbatem scripsit. Operi, inquit, præfigitur Erbonis Epistola ad Engelhardum hoc initio: *Angelo Domini Sabaoth Domino E. præclaræ virtutis & scientiæ Viro, E. pauper & modicus...* Certè in Catalogo Abbatum Prisingensium duo hoc nomine Abbates Seculo XII. recensentur, nec Codex Zwetlensis, in quo hoc opus extat Seculo Christi XIII. recentior est. Sed ad hæc definienda lux amplior aliunde expectanda est. Monasterii hujus historiola à Melchiore Weixero erudito ejus loci Monacho anno 1621. *Ingolstadii* publicæ luci exposita est in folio. In eodem Cœnobia hodie præcipuo eruditionis cultu eminet. Clar. P. Veremundus Gussl. Tyrolensis in communi Congregationis Bavaricæ studio Theologiæ, juris Canonici ac Philosophiæ olim Professor, editis variis Operibus percelebris; nostrisque Musis faventissimus.

PRULENSE seu *Pryelense* & *Fruellenense* prope Ratisbonam Monasterium, quod *Gebhardus I.* Ratisbonensem Episcopus pro Benedictinis anno 997. fundavit, *Albertus* verò Bojoariæ Dux Carthusianis consentiente Innocentio VIII. Pont. Max. anno 1484. concessit, (m) illustrem olim habuisse Bibliothecam discimus ex eodem Sant-Emmeramensi Catalogo anno MCCCXLVII. conscripto.

Weltenburgensis. In *Weltenburgensi* vetustissimo Ordinis nostri ad Danubium in Diœcesi Ratisbonensi Monasterio nec quidquam veterum monumentorum præter *Necrologium* à sexcentis annis conscriptum se reperisse scribunt Pezii in suo itinere. Cœnobium hoc cum secularium Provisorum incuria & oppressionibus propè pessumdatum jam esset, tandem Congregationi Benedictino-Bavaricæ associatum; curâ & vigilantia R. mi D. ni Abbatis MAURI ad tantam repente elegantiam surrexit, ut nulli Bavaricæ Monasterio seu templi splendore, seu religiosarum ædium commoditate quidquam con-

cedat. Hoc loco antiquitatis sita fuisse dicitur vetus Romanorum Civitas *Artobriga*, cujus adhuc Patrum memoriâ extabant rudera. Solum illud, cui ad littus Danubii adhærescit Monasterium, cum circumjacente late agro, marmoreum est. Id quod omnes à mille annis latuit, & Deo domui suæ providente, à præfato Abbate nihil cogitante, nuperrimè reiectum fuit, tanto majori emolumento Cœnobii, quanto amplius *Weltenburgense* marmor aliis totius Germaniæ generibus præstat. Sed hæc præter institutum, Bibliotheca recentioribus aucta Codicibus indies magis magisque accrescit. Extat ejus loci historiola sub finem Seculi proxime lapsi evulgata in 8. Reliqua monumenta nos latent.

Monachomonasterium vulgò *Münchs-Monachmünster* in superiori Bavaria & Diœcesi Ratisbonensi ad Danubium per celeberrimum olim Monasterium à *Diepoldo* Voburgensi Margravio, vel ut aliis placet, à *Tassilone* Bojoariorum Duce fundatum, ditissimam habuisse dicitur Bibliothecam, in qua duo pretiosa maxime adservabantur volumina ex cera & arborum cortice compaginata, ac vitas Sanctorum complexa. Sed peccatis exigentibus, & malis diebus supervenientibus, ita defecit substantia, ut Monachi expulsæ, possessiones distractæ, & omnia intus & foris destructa fuerint, ac denique anno 1131. *Bambergensis Ecclesiæ Cathedrali* reliqua cesserint. In vita *Otonis Bambergensis* à *Gretsero* editâ libr. 1. cap. 17. leguntur sequentes veteris stipulæ verbus de ejus Cœnobii fundatione & factis:

Tassilo Dux Bojæ, qui nomine dicitur ipso Tertius, ille pius fundat & adificat Istud Cœnobium Münster, quod habere videtur A Monachis nomen, utque hodie vocitant. Anni sub Domino septingentique decemque Lustra ierant, sed mox sit solitudo verum. Princeps ARNOLEFUS siquidem Bavarorum, agitat

Eumenidum furis, in cinerem redigit. Ultrix illic quem Nemesis sequitur, meritam Perfolvit pœnam, Sylla velut moriens. Post Divus veniens Præsul Bambergius OTTO, Nempe Lotharius ut Induperator erat. Ædes deinde Monachorum fundavit amantem Sic Fundatorem, Lector amice, tenes.

In *Donawerthensi* seu *Werdeæ S. S. Crucis* Bibliothecâ nihil omnino Mss. Wer Codicum reperiri, quod notatu dignum sit, memorant Pezii in suo itinere,

tere, ut quos, inquit, Lutherani *Ulmenses* publico in foro ignibus concremaverint. Unum tamen egregium & prelo dignissimum deprædicant, GEORGII nempe *Crucensis Monachi* volumen, quo *Annales Werdeenses* accuratè & ampliter, sub medium, ni fallimur, elapsum Seculum profectus est.

Ensdorffensis.

ENSDORFFENSE apud Nariscos Cœnobium uno infra Ambergam miliario ad fl. Vilsam situm, ab *Otone IV.* Comite *Wiltelpacensi* & *Palatino Bojaricæ* dicto *Sapiente* circa A. 1131. restauratum, copiosam olim in manuscriptis habuisse dicitur Bibliothecam, sed destructo per bella & hæreses Monasterio thesaurus quoque literarius alio dispersus est, aut penitus intercidit. Novis tamen opibus literariis subinde aucta aliam hodie faciem induit, opem egregiam ferente *Clariss. P. Anselmo Desing* ejus loci Cœnobitâ doctissimo simul & laboriosissimo, cujus è *Divite* penu recens in publicum rediére. 1. *Larva detracta.* 2. *Jus Naturæ & Gentium.* 3. *Diatribæ de Methodo Wolfiana.* 4. *Hypodigma de ratione sola Magistratibus præcipue periculosa.* 5. *Disquisitio Libri, cui titulus: Spiritus Legum.* 6. *Præjudicia reprehensa præjudicio majore.* 7. *Regnum rationis hodiernum nihil præstare veteri.* 8. *Disquisitio questionis, An opes sint noxiæ Statui Ecclesiastico? & alia quædam alibi fusiùs memoranda.*

Tegernseensis Bibliotheca.

Inter Bavaricæ Monasteria præcipuum obtinet locum TEGERNSEENSE seu *Tegurinum*, sic dictum à lacu, qui unius horarii miliaris longus intervallo, inter *Alpium* juga valle angusta fluit. Amplissimum est, olim Regium, & nunc totius Bajoariæ vulgò princeps monasterium. In hoc cum à prima origine multi insignes Cœnobitæ vixerint, non rei literariæ minus, quàm pietatis studiosi, eorum cura, studio, ac labore libraria supellex tantoperè crevit, ut vel hodie post tantas temporum injurias ad 1500. supersint Mss. Codices, quos inter *Cypriani* Opera eleganter scripta, sed ab annis trecentis.

Dionysii Libri de cœlesti hierarchia, de divinis nominibus, de mystica Theologia, quos de novo transtulit *Frater Ambrosius Ordinis Camaldunensium*, & emendavit.

Vita S. Ruperti Episcopi *Saltzburgerensis* cum veteri nota marginali, quæ *Mabillonio* (n) in *Itinere Germanico* hanc Bibliothecam perlustranti visa est suam sententiam de ejus ætate confirmare. *Quantum elici potest ex successione Regum Francorum sanctus Rupertus floruit anno Domini DCCIII.* Hæc nota fatente *Mabillonio*, tantum ab annis 250. Codex ante sexcentos.

Martyrologium amplissimum, in quo Sanctorum acta fusè referuntur cum præfatione ad unumquemque mensis. Auctor ait, se jussu Patris *Erchanpoldi* id operis suscepisse.

Epistolæ variæ Abbatum *Tegernseensium*, ex quibus *Joannes Mabillonius* & *Michaël Germanus* præcipuas descripserunt.

Commentatores in *Regulam S. Benedicti*, pleriq; *Tegernseenses Ascetæ.* *Frater Hermannus Gigantis* Ordinis *Minorum Chronicon Mundi* perductum usque ad annum Domini 1349.

Appendix ad idem *Chronicon* ab anno 1349.

Historia foundationis Monasterii Campidonensis, auctore *Gotfrido de Marsilia*, *Cancellario Pii Ludovici Imperat.* qui in contextu se vocat *Gottfridum Kerren nationis de Civitate Marsilia*, in *Cancellaria Karoli M. minimum Scribarum.* Quis hoc credat, nisi *Judæus Apella*?

Tractatus Rythmicus de Monasterio *Campidonensi* & ejus multiplicibus Privilegiis.

Chronica Abbatum Campidonensium.

Historia Genealogica Domnæ Gertrudis Reginæ Uxoris Chunradi Regis Romanorum Fundatoris Monasterii Eb- racensis.

Catalogus Abbatum Wezzoprunensium.

Epitaphium Wulphildis Bajoariæ Ducissæ, ac *Monialis Wezzoprunensis* Ord. S. B.

Chronicon Austriacum & Bavaricum ab anno 1359. ad 1496.

Carmen Herimanni, viz. *Hermañii* Contracti *Monachi Augiensis.*

Nicolai de Dinckelspübel Epistolaris *Tractatus* contra omnes hæreticos errores *M. Johannis Huß de Praga.* Hanc *Epistolam* vide typis exscriptam in *Concilio Constantiensi V. C. Hermañii van der Hardt.*

(n) vid. ejus Iter German. Analec. tom. iv. pag. 70. vol. edit.

(m) Vid. Aventinus libr. 5. fol. 581. Hundius in Metropoli. Ertl in Atlante Boicæ. & Mabillon. in Analec. Tom. IV. pag. 58. & 450.

Jacobi de Erfordia : Utrum una Missa efficacior aliâ ad placandam Divinam justitiam &c.

Fratris Adæ Romani Epistola ampla de Sacramento Eucharistiæ.

Ruperti Episcopi Olomucensis Libellus de his, quæ ad penitentiam & confessionem pertinent.

Chronicon Mf. tum ab anno 978. ad an. 1481 dicatum cum arbore Genealogica initio Libri apposita Alberto sapienti Duci Bavarie asservatur etiam in Electorali Bibliotheca Monacensi. Vid. Palignestus in Monitis Genealogicis. pag. 117.

Rufini Episcopi Sorani Libri duo de bono pacis ad Petrum Abbatem Casinensem.

Conradi Prioris Domus Throni S. Mariæ in Gemnico Volumen Precum, Rhythmorum & Hymnorum de SS. Trinitate, S. Maria V. & aliis Sanctis. Huic Auctori, judice Cl. Bernardo Pezio, probabilissimè tribuitur etiam celebris ille Hymnus de S. Genitrice: *Omni die dic Mariæ &c.* qui vel ideò S. Casimiri Poloniae Regis esse nequit, quòd adhuc in Carthusia Gemnicensi adservetur Codex S. Casimiro multis annis antiquior, cui controversus Hymnus insertus est.

Johannis Keck Tegernseensis ante ducentos annos Theologi notabile scriptum de nomine Tetragrammaton.

Ejusdem plurima alia Opera.

Udalrici de Landau Cœnobitæ Tegernseensis ante annos 200. quatuor Scripta contra M. Johannem Pyrckhauser, asserentem, quòd textus Evangeliorum, quæ nunc præ manibus habemus, sit per S. Hieronymum solummodo emendatus, sed quo interprete de Græco in Latinum sit translatus, nescitur.

Bernhardi de Wahing circa 1450. Prioris Tegernseensis Tractatus Epistolaris de forma servanda in Excommunicationis sententia ferenda.

Ejusdem alia ascetica.

Eusebii Corradi Mediolanensis Can. Reg. ad Sixtum IV. P. M. & Cardinales Annotatio in errorem scribentium, S. Augustinum fuisse Heremitam. Hæc annotatio typis mandata est Paduæ per Mag. Matthæum Cerdonis anno 1484. in 4.

Fulgentii Episcopi Astigitani Mythologiae Libri in Codice nongentorum annorum.

Capitularia Caroli M. Regis Francorum ejusdem ætatis.

Juvenci Liber quartus Historiæ Evangelicæ.

Macrobii Saturnalia.

Ciceronis Invektivæ in Catilinam.

Salustii Jugurthina & Catilinaria annorum 700.

Bemonis Augiensis Abbatis Liber de Musica ad Pilgrinum Archiepiscopum Moguntinum, manu Seculi duodecimi.

Cassiodori Commentarius in Psalmos in membrana characteribus & picturis ad omnium invidiam decorata.

Symmachi Viri Consularis Epistolæ & Relationes de Republica ad Imperatores. Cod. annor 800.

Gregorii Turonensis Liber miraculorum.

Ejusdem Opus de Gloria Confessorum. Cod. Sec. XII. Hunc Librum Weiriberus Diaconus & Monachus paravit.

Liber Pastoralis Curæ. Cod. in 4. Sec. 12. quem scripsit Bernhardus Subdiaconorum ultimus.

S. Hieronymi Epistola de Ordinibus Ecclesiasticis. Collationes Cassiani.

Celii Firmiani Placidi Lactantii (ita Codex in 4. manu Seculi noni scriptus) Expositio in Thebaidem Statu.

Burchardi Ep. Wormatiensis Decretum manu B. Ellingeri Abbatis Tegernseensis exquisitè in folio descriptum.

Lectioarium cum Homiliario annorum 800.

Theogeri Episcopi Metensis Liber de Musica.

Vita S. Petri Apostoli versu Elegiaco ab Anonymo perscripta ad quendam Leonem Papam in Cod. membr. 4. manu Seculi minimùm X.

Codicis Theodosiani Libri VIII. in folio à mille propè annis exarati.

Boetius de Consolatione Philosophiæ.

Ejusdem Liber de Musica.

Pauli Diaconi Epitome Librorum Pompei Festi de significatione Verborum.

Benedictio Cœnæ Paschalis Judæis usitata literis Hebraicis in Cod. memb. fol. à trecentis annis cum versione Latina Anonymi ejusdem ætatis.

Est igitur Tegernseensis Bibliotheca peregrina, si quæ alia, in qua videntur ad MD Mf. Codices, ex quibus nonnulli vetustissimi sunt. Quos autem paucissimos hîc recensuimus, Cl. Bernardus Pezius in itinere suo Literario explicatiùs enumerat. Equidem opera amici Catalogum mfs. Codd. integrum, huic historiæ nostræ inferendum, expetivimus; sed nihil obten-

obtentum. Petitio nostra in ea tempora incidit, quibus Bavari Gallis juncti cum Austriacis de rerum summa acerrimo bello decertarunt. Votis igitur frustrati illius recordati sumus, quod S. P. Benedictus monet in Regula cap. 31. *Horis competentibus dentur, quæ danda sunt, & petantur, quæ petenda sunt.*

Weichenstephenensis

Bibliotheca WEICHENSTEPHENENSIS propè Frisingam. In hac non plurimi quidem, sed bonæ notæ ac plerique vetusti Codices superfunt. Clarissimi Fratres Pezii in Itinere suo Literario sequentes notarunt.

Sacra Biblia vulgatæ editionis, duobus voluminibus majoris modi conclusa sexcentorum annorum.

Libri Moralium S. Gregorii M. à septingentis annis in fol. Ad calcem hujus Codicis additur Catalogus Librorum, qui ea ætate in Monasterio Weichenstephenensi extabant, non indignus, qui hîc locum fortiatur.

Hæc est notitia Librorum Ecclesiæ S. Stephani.

Inprimis, qui pertinent ad Divinum servitium:

Unus Missalis cum Graduali & Sequentionario ad Capellam Abbatis.

Duo Missales cum Graduali & Sequentiis & Epistolis & Evangeliiis adscriptis.

Item unus Missalis.

IV. Lectioarii.

Unus Officialis.

Unus Epistolaris.

Unum Evangelium.

Duo Nocturnales absque cantu.

Unus ab Adventu Domini usque ad exitum Pentecostes. Abhinc usque ad Adventum Domini.

Item Nocturnalis cum Psalterio & Ymnario & Officiali.

Item dimidius Nocturnalis.

Duo Antiphonaria cum Ymnario---

Duo Psalteria in Choro cum Gradali.

Ymnarius unus.

Unus Gradale ad Scholas.

Unum Baptisterium.

Alii Libri à Fratribus in Capitolio & ad Mensam & ad Collationem legendi.

Collationes Patrum diversorum in uno volumine.

Quatuor Partes Moralium.

Unum Passionarium & unum

Octarium diversorum Sanctorum.

Tres Libri Augustini. ---

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

Omeliæ, quam Abbas Agano incæpit, sed non perfecit.

Vita S. Martini & S. Galli & S. Magni, Item S. Johannis Eleemosynarii Episcopi.

Isidorus de Summo Bono.

Martinus de honestatis Cura cum Omeliis.

XL. Omeliæ.

Sermones - - - S. Mariæ.

Heimo super Cantica.

Translatio S. Dionysii.

Item alius Liber de nominum interpretatione.

Hieronymi vita S. Gereonis, & Passio XI. millia Virginum.

Libellus - - -

De quatuor Partibus Orationis.

Dialectica Aristotelis cum Commento.

Arithmetica. Geometria. Item Geometria cum - - - Musicae duæ.

Yginus sup. - - - Mercurii cum commento.

Ovidius & Jugurtinus.

Libellus super abacum.

Fabullarius, - - -

Plinius.

Hereni medicinalis cum Fisco. - - -

Euticius de - -

Arator.

Alcimus.

Duo Perii.

Beda.

Chronica Jordanis.

Mappa mundi.

- - - narium S. Stephani.

Damianus de Simoniacis.

Alexander.

Apollonius.

Dareta.

Maximianus.

- - - cella.

Claviculæ.

- - - Medicinalia.

- - - Vita S. Os.

Horatii & Virgilio Opera, in quorum fronte effigies Altonis seu Alti Abbatis Codicem S. Stephano consecrantis depicta cernitur. Fuit is Monasterii Weichenstephenensis Moderator ab anno 1183. ad 1197. Idem Alto dicat S. Michaëli & Stephano Loci Patronis septem Partes Moralium S. Gregorii Papæ. Trecentis annis aliquot antiquior est ejusdem Gregorii cura Pastoralis in Cod. membr. 8. maj. In alio Codice membranæo quadringentorum annorum habetur

cujusdam Wulperti, haud dubie nostratis Monachi Libellus metricus de Vita claustrali hoc exordio:

Qui cupis immundi vitare pericula Mundi
Teque sitis Deo tradere servitio:
Cursu non pigro claustro sociabere nigro.
Velle relinque tuum, fer Monachale jugum.
Non est quippe graue portantibus, imo suave.
Nam datur inde quies, perpetuusque dies.
Ergo Monasterium pede festino pete Diem
Et Monachi studium discere tenere pium &c.

Sed hæc nihil sunt ad insignem illum Codicem membr. in 4. in quo Monasterii Weichenstephenensis *Annales* à primis incunabulis usque ad medium Seculum XIV. à coævis producti sunt. Huic Operi Calendarium Seculo minimum decimo scriptum adglutinatum est, in quo ad iv. Id. Decemb. quædam manus Seculi duodecimi hæc notavit: *Hitto Frisingensis Episcopus, qui in isto loco primitus initiavit Dei servitium cum uno Præposito & sex Præbendaris, qui & S. Alexandrum, & S. Justinum, de Roma huc attulit.* Distinctum ab illis Annalibus est *Chronicon Weichenstephenense* à Caspare Frasio, erudito hujus loci Abbate compositum, & usque ad proximum Seculum perductum dignissimum sanè, quod Annalibus vetustioribus junctum typis exprimitur. Eodem pertinet amplum Elegiacum carmen de *Timone Comite*, ac de *miraculo Fontis S. Corbiniani* primi Frisingensis Episcopi, manu Seculi XII. exaratum, quod ita in Codice incipit:

- - - instanti optatus, qua contigit anno
- - - cum Romam sudor agebat iter &c.

E quorum versuum regione eadem manus isthæc observavit: *versuum istorum initium non negligentia vel ignavia est relictum, sed potius vetustate deletum, in Rotula scilicet antiquitus composita, unde hæc sunt transcripta.* Symbola Cl. Bern. Pezii Dissert. Isag. in Tom. I. Thef. Anecd. Noviss. n. 43. p. xxiv.

Benedic-
toburana.

BIBLIOTHECÆ BENEDICTOBURANÆ Codices Mss. indice eodem PEZIO nequaquam proletarii sunt, sed cum totius Bavarie, ac fortè etiam Germanie præstantissimis conferri possunt. Cæteris palmam præripiunt, qui dono *Kisyla* Reginae Franciæ ad *Cochalense* primum, deinde Buranum Monasterium pervenere. In veterrimo Codice Benedictobur. de his libris frequentia annotata fuerunt.

Descriptio Librorum, quos ad Ecclesiam S. Michaelis Archangeli ad Quochalun tradidit Kisyla Monialis regali Francorum progenie edita pro sui commemoratione.

Liber I. Genesis.
II. Regum.
III. Salomon.
IV. Job. infra al. *
V. Prophetiæ.
VI. Actus Apostolorum.
VII. Liber Epistolarum Pauli.
VIII. Omeliæ beati Gregorii Papæ, in quo titulus iste habetur, id est: XL. Omeliæ.

Huic Codici Pezsius sequentem subjecit notam. *S. Gregorii M. Homiliæ XL. in Evangelia hodièque extant in Codice Benedictoburano in fol. in quo sequentia notavimus. Priores viginti Homilias scripsit Engilhart, ut in calce vigesimæ ipsius testatur his verbis: Ora pro scriptore, si habeas Deum adiutorem, Hengilhart. Posteriores viginti Chadold exaravit, ut idem notat ad Operis universi finem: expliciunt Omeliæ beati Gregorii Papæ. Chadold Presbyter scripsit istas Omelias, qui cum Regina Kisyla venit ad Monasterium sancti Michaelis Archangeli ad Quochalun. Obitus Domnæ Kisylæ Monialis, & Reginae sub die Idus Martii.*

IX. Major Collect.
X. Sermonarium.
XI. Liber Synonima.
Antiphonaria II. & II. Gradalia, & II. Missalia, & II. Lectionarii cum Evangel. Unum Psalterium, quos per suos Capellanos fecit scribi Engilhardum, Chadoldum, Tracholfum Frisingensis Ecclesiæ Episcopum, Rudpertum, Racholfum.

Ad Monasterium sancti Benedicti beatissimi Confessoris Christi singulariter tradidit libros & pecuniam multam, Curtingam regiam villam cum omnibus pertinentiis suis & cum omni jure, quo sibi servivit, tradidit ad eundem Altare Sancti Benedicti, suisque servitoribus pro commemoratione sui omniumque Christianorum. Vestimenta quoque Monachis præbebat de propriis sumptibus omne tempus vitæ suæ. Sub die Idus Martii migravit de hoc Seculo in pace, Amen.

His nunc subjiciemus Catalogum Mss. Codd. cum eruditis Notis & Ani-

Animadversionibus laudati Bernardi Pezii.

CATALOGUS CODICUM MONASTERII BENEDICTO BURANI CIRCA ANNUM CHRISTI MCCL.

Isti sunt Libri Burenfis Ecclesiæ.

Pentatevum, ubi Liber quilibet sigillatim glossatus.
Ruopertus in Exodum.
Psalterium glossatum.
Apostolus glossatus.
Liber Prophetarum glossatus.
Onorius bis super Cantica Canticorum.
Haimo super Apocalypsim.
Ruopertus super Cantica Canticorum.
Origenes super Cantica Canticorum.
Jeronymus super Danielelem. (o)
Moralia Gregorii in duobus voluminibus.
Glossæ super Cantica Cant. cum quodam Tractatu de ædificatione Claustrum materialis.
Glossæ super Johannem bis.
Glossæ super Lucam.
Glossæ super Marcum.
Glossæ super Esaiam.
Glossæ super Epistolas Canonicas.
Glossæ super Apocalypsin.
Augustinus super Johannem.
Ambrosius super Lucam.
Beda in Marcum.
Jeronymus super Esaiam.
Sententiæ Magistri Petri.
Isidorus Etymologiarum (p)
Tractatus Augustini de Coena Domini.
Augustinus de Civitate Dei (q)

Flores Augustini.
Augustinus super tertium quingentale.
Præfens Liber super Psalterium usque: *Attendite*
Ambrosius super beati immaculati.
Jeronymus super Matthæum.
Augustinus de Verbis Domini.
Innocentius de Sacramentis.
Josephus Antiquitatum.
Tres novæ Omeliæ & tres vetustæ.
Liber Gratiani.
Liber Institutionum Justiniani Imperatoris de Legibus.
Instituta Justiniani, qui novus Codex vocatur.
Liber de Lege lata Constantini Augustini.
Leges Tagederti.
Ecclesiastica Historia.
Liber Prophetarum bis.
Liber Regum bis.
Liber Genesis bis.
Apostolus bis.
Quadragesima Omeliæ Gregorii.
Libri Collationum duo. (r)
Abecedarii duo.
Item duæ Omeliæ ex carpasato per anni circulum.
Libri duo Pastoralis curæ. (s)
Sententiæ Isidori.
Item alius Liber Sententiarum.
Registrum Gregorii.
Dialogus Gregorii.
Gregorius super Ezechielem.
Johannes Chrysofomus de reparatione lapsi hominis.
Expositio Amos Prophetæ. (t)
Liber Consuetudinum. (u)
Liber Gwidonis de Musica. (x)

Yyy 3 Libri

(o) Extat hic Codex adhuc in Bibliotheca Burana, videturque Seculo octavo exaratus. Præter Commentarium in Danielelem eodem volumine eadem manu etiam Hieronymi vita SS. Pauli Eremita ac Malchi Monachi includitur.

(p) Bona nota Codex, Seculi minimum decimo scriptus.

(q) Hunc Codicem exaravit Seculo XII. Burchardus Monachus, ut ipse his verbis ad calcem illius adscriptis testatur.

Quem pro te Christe scripsi, liber explicit iste.
Hunc Benedicte bone mihi conservando reponere.
Tuque recompenses, dignum si quo modo censes.
Quin lector chare, rogo Burchardi memorare.

(r) Codex hic in fol. optima nota & vix Sec. X. recentior esse potest.

(s) Codex membranaceus in 4. Seculo VIII. vel IX. descriptus.

(t) Quis hujus expositionis Amos Proph. auctor sit, ex Codice qui Seculo XII. scriptus est, colligere non potuimus. Opus his verbis incipit: Sapientiam, aperientem ora mutorum, disertâque facientem linguas infantum sequor, licet claudus utcumque possim, ad se vocantem &c. Eodem Codice, qui in forma 8. est, continetur & Anonymi Tractatus de Blasphemia, cujus exordium: De Blasphemia in Spiritum Sanctum tractaturi, arida corda fluentis Divinæ gratiæ supponimus &c.

(u) Hic Liber Consuetudinum est S. Wilhelmi Abbatis Hirsaugiensis, cujus Præfationem Mabillonius Tom. IV. Analectorum edidit. Integrum Opus hujus, Admontii, in Monasterio B. Mariæ ad Scotos Vindobonæ, in pluribusque aliis Germaniæ Cœnobis adservatur.

(x) Si auctori hujus Catalogi sermo est de integro Libro Guidonis, hic Codex cum pluribus aliis hodie Buræ desideratur. Nam breve Guidonis scriptum de mensura Monachordi quod incipit: cum primum à G. ad finem novem passibus Monochordum partiris, primus passus terminabitur in A. &c. excerptum duntaxat ex integro Libro Guidonis videtur. Porro breve hoc scriptum habetur etiamnum in Cod. membr. 8. manu Seculi XII. exarato, in quo præterea sequentia observatione digna posteris relicta sunt. Dialogus inter Bern. Abbatem Augiensis Cœnobii & Monachum Gerungum habitus, qualiter quatuor temporum jejunia per sua Sabbata sint observanda. Incipit: licet in his sacris &c.

Hunc

Libri XXII. in quibus continentur
passiones & vitæ Sanctorum. (y)
Item duo Libri veteres ex Civitate Dei.
XXI. Parabolæ Salomonis.
Augustinus de Utilitate credendi.
Boëtius Vilosophiæ Consolationis
glossatus.
Item alius Boëtius sine glossa.
Lucanus glossatus.
Oratius glossatus.
Virgilius valde vetustus.
Virgilius valde vetustus.
Salustius. (z)
Prudentius Ymnorum.
Item glossæ super Lucanum.
Tullius de Senectute & Amicitia.
Scholastica Historica in duobus Libris.
Ovidius Epistolarum.
Ovidius de Ponto.
Arator.

Ovidius Epistolarum.
Theodolus.
Prudentius Sicomachiæ. *Ppsychomachia.*
Macer.
Ovidius de Arte Amandi.
Liber cujusdam, qui ita incipit: *metrica tyrones.*
Item Liber qui sic incipit: *quidquid agit varios humana in gente labores.*
Priscianus magnus.
Item Pars Prisciani in alio libro.
Persius.
Donatus.
Grammatica Niconis.
Porphyrius.
Comentum Boëtii super Porphyrium.
Item alius Porphyrius glossatus.
Liber Aristotelis de Sophisticis Elenchis.

Liber

Hunc suo loco integram dabimus. II. Otkeri Monachi Ratisponensis Theorema troporum, seu Cribrum Monochordi. *Incipit:* Quidam Ratisponensis Monachus &c. III. Organica dispositio secundum Arionem. *Incipit:* Organica mensura hoc exigit &c. *De quibus omnibus alibi pluribus agemus.* Caterum *Opuscula duo Musica Guidonis, id est:* Micrologus, seu Liber de Arte Musica, & Libellus de artificio ignotum cantum inveniendi, quem quasi Prologum in Antiphonarium scripsit, integra extant in Cod. membr. 8. manu Sec. XII. in Bibliotheca S. Emmerami Ratispona. *Quocirca id postremo noto, Guidonis Epistolam ad Michaëlem, Libello de Artificio ignoti Cantus promissam longe hic emendatiorem legi, quam à Baronio & Mabillonio in Annalibus Benedictinis Tomo IV. edita sit, nec notas illas: cum D. GR. ML. reverendissimo Abbate explicandas esse de Domino Gregorio Abbate Mediolanensi &c. sed sic exponendas legendasque: cum Domino Grimoaldo reverendissimo Abbate, & Domino Petro Aretinæ Ecclesiæ &c. ut disertè habet Codex Emmeramensis. Ex quo uno exemplo liqueat, non ita facile esse, ejusmodi initiales nominum propriorum literas & notas rectè interpretari quam nuper cuidam visum fuit.*

(y) Ex his XXII. voluminibus quedam adhuc extant in Burana Bibliotheca, quorum vetustissimum est in folio, quod puto esse illud Passionarium, à Kihyla Regina Ecclesiæ Cothalensis oblatum. Nobis Seculo Christi VIII. aut minimum IX. scriptum videbatur. Aliud insigne Passionale est in 4. Seculo XI. exaratum: & item aliud in 8. eodem Seculo scriptum, quo sequentia continentur: I. Passiones SS. MM. Tiburcii, Valeriani, Maximi. II. Passio S. Hermetis M. III. Passio S. Bonifacii Ep. & M. IV. S. Emmerami Ep. & M. V. Vita S. Genovefæ Virg. VI. S. Gertrud. Virg. VII. S. Radegundis Virg. VIII. Vitæ SS. Confessorum Eucharri, Valerii, Matemii Epp. IX. S. Vedasti Ep. & Conf. X. Vita S. Lupi Ep. & Conf. XI. Passio S. Columbæ V. & M. XII. Passio S. Barbaræ V. & M. ac Sororum ejus Julianæ & Candidæ. XIII. Vita S. Walburgæ V. XIV. S. Mariæ Ægyptiacæ. XV. Passio S. Christinæ V. & M. XVI. Passio S. Reginæ V. & M. XVII. Vita S. Clodoaldi Presbyteri & Confessoris. *His vitis in primo Codicis folio hi versus præmittuntur.*

Nobilitas cujus sceptrum generosa coronat,
Concinit & gestis Nominis ordo probis.
Hoc opus, hoc modici clementer quælo libelli,
Quod tibi, Rex, humili, fuscipe, dedo manu.
Ut tua sub prona complemter justa sequela,
Istius excerpti commata parva Libri.
Summa quod omne jubes Persona, fatebor agendum:
Rasa tamen textus portio magna patet.
Displicet, ut vereor, brevitatis pagina Regi,
Quam posuisse tuis cernimur imperiis.
Qui fuerit binis idoli contemptus adelphis.
Arderent zeli qualiter igne Dei.
Distinguenta meo cunctas ex ordine causas,
Ingenio expressum sufficienter habes,
Ne vacuus tanti conspectu Principis adstem,
Hoc monum Domino do manuale meo.
Hoc animum poterit Regis placare fereni:
Constat enim solido cordis amore dari.
Pluribus incolumis vivas Rex inclyte sedis:
Obtineant summæ Virginis oro preces.
Gaudet atque Chorus cœli te cive futuro,
Sis ubi perspicui hæres amande Dei.

(z) *Hic Codex, qui etiamnum superest, continet Salustii Catilinariam, & Jugurtinam, Marrianum Capellam de Nuptiis Mercurii & Philologiæ cum veteri Commentario & Persii Satyrus. Est in fol. annorum septingentorum.*

Liber de Suppositione terminorum.
Pars glossarum Ovidii magni.
Item Glossæ Lucani.
Sedulius.
Liber Derivationum.
Regulæ puerorum.
Liber de Prosaico dictamine.
Item vetustus Liber de Prosaico dictamine.
Sententiæ Hugonis bis.
Liber de Astrolabio.
Isidorus de Synonymis.
Sermones Oratii.
Liber de situ montis Cassini. (a)
Liber Petri humilis Monachi de Contemptu Mundi.
Libri duo de arte Calculatoria. (b)
Item pars Sallustii.
Liber de Fonte nostro Hailprunne. (c)
Liber Decretalium Expositionum. (d)
Duo Libri de Physica.
Item Glossæ super Apocalypsin.
Glossæ Lamentationis Ieremiæ.
Item Commentum earundem.
Libellus Scrutinii.
Libri Orationum duo.
Libri Pœnitentialium duo.
Speculum Ecclesiæ.
Duo Sermonaria.
Libri de Ædificio Dei, qui pertinet
Pueberg, ubi autem Filo [Philo]
noster est. (e)
Miracula Sanctæ Mariæ, quæ est in
Schlechtorf.
Sedecim Choterni de diversis Libris
inchoati.
Item xvi. cotemuli de Monte Cassino.

Item Pars Matutinalis Libri à Pascha
usque Pentecosten.
Libri Scintillarum IV.
Alcuinus de VII. Psalmis.
Glossaria duo.
Libellus de Passione S. Sixti & Laurentii, & S. Mariæ Ægyptiacæ versificè.

Item antiquum Sermonarium.
Item antiquus Liber Actus Apostolorum.
Tres Ymnarii.
Antiquus Liber de fundatione hujus
Ecclesiæ. (f)
Item Libri, quibus non potuimus assignare nomina, XX.
Musicum Antiphonarium, & Musicum Graduale, & quinque alia Gradualia, & tres Antiphonarii, & quartus magnus cum Graduali.
Item Liber novus de Confessione & Pœnitentia.

Regulæ de Abaco.
Liber de Glorificatione Filii hominis. (g)

Liber Christi, atque sub nomine & honore Sanctissimi Confessoris Christi Benedicti Abbatis, Patroni nostri sub die ix. kal. Nov. &c.

In fine: hoc Breviarium Dominus Gothelmus fieri jussit. Breviario huic in Codice membr. descripto in 4. subiunguntur diversis secundum ætatem manibus nomina Abbatum Burensum usque ad D. MAGNUM, qui Bura nunc maxima cum laude præest. Porro hic idem Gothelcalcus scripsit historiam

(a) Hic liber non videtur esse distinctus à Leonis Ostiensis Chronico Cassinensi, quod extat in Cod. 8. manu Seculi XII. exarato. Idem Chronicon habetur in alio Bibliothecæ Buranæ Codice literis Longobardicis scripto cum multis Anonymi notis notatu dignissimis. Desinit Opus in Friderici Abbatis Caf. electione his verbis: *ingenti gaudio & exultatione eunctorum de more Monasterii Abbas electus est.* Addit alia manus: anno Domini MLVII.

(b) *Libri duo de arte calculatoria:* id est: duo exempla duobus distinctis Codicibus comprehensa Libri de Computo Eccles. auctore Helerico Monacho S. Gallensi, à nobis Tomo II. P. II. hujus Thesauri evulgati. Uterque Codex superest. Unus in 4. Seculo XII. scriptus hunc titulum præfert: *Helericus de arte calculatoria:* alter in 8. eadem ætate exaratus est, in quo auctor Libri de arte calculatoria *Hilpericus* appellatur ad prioris exempli calcem extat breve Chronicon aut potius veteris Necrologii Burani specimen, quod auctor Catalogi nostri videtur infra *Chronicam* vocasse *alligatam arte calculatoria,* id est: Helerico de Computo in eodem Codice subjunctam & conligatam.

(c) Hanc *Historiam Fontis Salutis* infra post Epistolas ad res Buranas attinentes à nobis editam habes. Plura de hoc Opusculo vide in Præfatione ad hunc Tomum.

(d) Liber Decretalium Expositionum. *Duplicem hodieque Bura possidet Decretorum Collectionem. Prior est Burchardi Ep. Wormatiensis, ad cujus calcem hæc in Codice membr. in folio leguntur: anno Domini Millefimo, Centesimo, Octavo, Indiæ. II. XIII. Kal. April. completus est Liber iste. Altera extat in Cod. membr. in fol. manu Seculi XIII. descripto hoc Titulo: Sigehardi Summa Canonum. Incipit: Diligite justitiam. qui iudicatis terram. Parum est jus esse in Civitate, nisi sint Ministri, per quos ordinetur. & exerceatur &c. Finis: ego verò Sigehardus Cremonæ filius natione, & Mogontinæ Ecclesiæ filius spiritalis translatione æmulos patienter sustineo, & mei iudicium matris arbitrio derelinquo. Constat univrsum opus tribus partibus, quas Sigehardus Distinctionibus, Causis, & Consecrationi attribuit, Gratiani ferè vestigiis insistentis. Atque hoc posterius Opus auctor Catalogi designare videtur.*

(e) *Hic est liber GERHOHI Præpositi Reicherspergensis de ædificio Dei, quem II. Tomi parte altera ex Bibliotheca Burana primus in lucem protuli,*

(f) *Plures, eaque maximam partem antiquæ Monasterii Burani historia nunc quoque in Bibliotheca & Archivo ejusdem loci adservantur. Primam in Catalogo hic denotare existimamus, Gothelcalcus quidam Burensis Monachus jussu Gothelmi Abbatis sui, qui anno MLVII. è vivis excessit, condidit. Titulus Opusculi. De fundatione loci.*

(g) *Hic liber haud dubie Gerhobi Opus est de Gloria & honore Filii hominis.*

ariam vitæ & translationis S. Anastasii V. & M. Burani Monasterii Tullaris.

Secundo inter Chronographos Burenenses loco commemorandus venit Auctor Rotuli Benedictoburani, qui protenso in longum membraneo volumine fundationum, gesta Abbatum &c. à loci origine usque ad Gothelimum complexus est circa MLIV. Dolendum sanè initium & finem ab hoc illustri antiquitatis monumento abscissum esse.

Tertia Burani Historia habet Auctorem quendam Anonymum Cœnobitam Burensem, qui medio Seculo duodecimo floruisse videtur. Hæc extat in Codice cœvo in fol. & in alio Cod. membr. in 4. mai Incipit: anno ab Incarnatione Domini MCCXL. indict. viii. sub Zacharia Papa & Rege Karolo, patre Karolomanni & Pipini, tempore, quo sanctus Bonifacius Mogontiensis Archiep. in Francia, Friesia, Auftrasia, Bawaria fidem Christi feminabat, cum jam Ecclesiæ vel Monasteria in his partibus confurgerent &c. Desinit in Abbate Walthero, qui præfuit ab anno MCXXXVIII. obiitque MCLXVIII. Ab hac historia distincta est Cronica Burenensis ex Codice Ettalensi à nobis primo loco inter Monumenta Historiam Monasterii Benedictoburani illustrantia collocata.

Denique Antonius Funda, Cœnobita Benedictoburanus Seculo decimo sexto ineunte præclarum loci sui Chronicon à prima origine usque ad annum Domini MDIV. condidit Priorem hujus partem constituit Anonymi Burenensis Historia medio Seculo XII. scripta mox à nobis relata, quam Antonius diversis in locis interpolat. Reliquum Opus à Walthero Abbate usque ad Narcissum Buræ anno MDIV. Præfulem est unius Antonii, qui talem suam ex chartis donationum, diplomatum &c. contexit. Codex, in quo hoc Chronicon habetur, est chartaceus in fol. ipsum verò opus his verbis incipit: anno Verbi Dei ex Virgine geniti septingentesimo, Jndictione Octava sub Zacharia Papa, Rege Karolo, patre Karolomanni, & Pippini tempore &c.

Liber Bernhaldi Magistri Dictaminum professionis.

Quinque Missales Libri integri ad Sacrarium pertinentes, & unum Collectarium.

Sextus integer in Cocheln, septimus in Parochia, octavus in Puhel. Ad S. Laurentium Collectarium unum, & Liber alius, in quo continentur Epistolæ & Evangelia.

Item ad Sacrarium pertinens Evangelarium, & alius Liber cum Evangelii & Epistolis, & minor Epistolarum.

Officialia duo & tertium vetustum. Quatuor Psalteria, & duo Benedictionalia, & Breviarium unum.

Liber Letaniarum.

Duo Libri Matutinales.

Chronica alligata est arte calculatoria.

Item Libellus pro Defunctis & Regula. Horum summa CCXLVII. Libri.

Porro dum nobis, prosequitur Cl. Pezius, copia fieret hujus amplissimi Monasterii tum editos, tum ineditos Libros perlustrandi, præter jam notata, etiam alia occurrerunt, quæ Viris eruditus scitu nec inutilia nec injucunda videntur. En ea igitur!

I. Pauli Diaconi Monachi Cassinensis Historia Longobardorum. Codex membr. 4. manu Seculi circiter XI. In fine

Hunc, actus veterum si scire iuvat, lege Librum.

Longobardorum, qui pandit gesta ferorum.

Auctor habet Paulus nomen, Scriptor Ludeuvicus.

Sis Deus amborum merces condigna laborum.

II. Hilduvini Abbas S. Dionysi Areopagitica. Cod. membr. 4. manu Sec. XI. Ibidem extat Paschasius de Corpore & Sanguine Domini eadem manu.

III. Insignis Liber Abbatis S. Mathiæ Treviris, qualiter se Abbas regere debeat. Incipit: quoniam ab alto procedit &c. Cod. chartac. manu Seculi XV. quo Auctor Johannes Rhode floruit.

IV. Chuonradi Abbatis Haylsprunensis (Fontis Salutis Ord. Cisterc.) Sermones Dominicales. Pars Hymnalis extat in Cod. Chart. fol. cui hic Prologus præfigitur: Exurge à mortuis &c. Cogitavi mihi, quod Deum Patrem peccatis meis &c. Manu Sec. XV. Pars Æstivalis habetur in Cod. membr. fol. In fine: finitus est iste Liber anno Domini 1396.

Nomen Scriptoris si tu cognoscere velis, Wil tibi sit primum, hal medium, mûsq; sit imum.

Id est: Wilhelmus.

V. Wern-

V. Wernheri de Friburg revocatio errorum à se admissorum & sparsorum. Cod. chart. fol. Incipit: Anno Domini 1405. 11. die mensis Februarii in aula Episcopi Spirensis in Oppido Heidelberg Wormatiensis Diocesis constitutus Frater Wernherus de Friburg Ord. S. Aug. Lector ejusdem Ordinis Domus Laurentii passus est, prout sequitur: Ich Bruder Wernber bekenn offentlich, und tun kunt, und beger aller menlichen zewissen, das ich umb ezlich artiel, die ich unversibtligen gebraydet han &c.

VI. Anonymi Libellus de Origine gentis Saxonum in Germania. Inc. super Origine gentis Saxonum varia opinione, aliis æstimantibus de Danis Nortmannisque eos originem duxisse: aliis verò, quibus & Græci consentire dicuntur &c. Desinit in Henrico Imp. & ejus Conjuge S. Mathilde, cujus vitam ibidem Auctor subjungit hoc initio: venerabilis igitur Mathildis Regina illustris genere &c. Cod. in 12. man. Sec. XII. Universa hætenus memorata non nisi septem, si rectè memini, folia implent.

VII. Nicolai Lackemann Comentariorum in Librum I. Sententiarum. Inc. Liber iste dividitur in tres partes principales. In prima præmittit &c. Codex ch. in 4. man. Sec. xv. Fortè hic est ille Nicolaus Lanckmannus, qui Acta Desponsationis Friderici III. Imp. cum Eleonora Portugall, descripsit.

VIII. Roberti de Monte Historia Hierosolymitana. Cod. membr. 4. manu Seculi XIII. circiter. In eodem Cod. extat Solinus de situ Orbis terrarum, manu Sec. XII.

IX. S. Pauli Epistola ad Laodicenses. Cod. membr. 4. man. Sec. XIII.

X. Alani Abbatis S. Mariæ Homiliarium. In Cod. membr. in 4. manu Seculi VIII. vel IX. Opus in duas partes tributum est. Prior continet Homilias parvas ab Adventu Domini usque ad Pascha: posterior reliquas usque ad anni Ecclesiastici finem. Hoc videtur esse Sermonarium, quod in Descriptione pecuniæ & Librorum à Kisyla Regina Ecclesiæ Cachalonensi oblatorum recensetur. Cæterum hoc idem Opus in æquè antiquo Codice in folio adservatur in Bibliotheca Tegernseensi, ubi Auctor Alanis vocatur. Præfatio incipit: Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi gratia rutilante opacitatis tenebris ab agro legis repulsis, atque mortiferum virus legis literæ excluso quasi quidam Evangelici aratores extiterunt Apop. Ziegelbauer Hist, P. I.

* Ita Cod.

stoli &c. Finis præfationis hic est. Hæc enim, & alia, quæ infra tenentur, vel sequuntur, ego Alanis ultimus omnium Servorum Dei, nomine, non opere vocatus Abba in Cœnobio sanctæ Matris Domini, intemeratæ Virginis Beatæ Mariæ, ob multorum equidem utilitatem in hoc corpore adgregare curavi.

XI. Johannis Mithelburg Sermones de tempore. Inc. erunt signa in sole & luna &c. Quamvis enim unusquisque homo judicatur. Cod. chart. fol. manu Sec. XV.

XII. Rudolphi de Lubeck Pastorale novellum, seu Summa Sacramentorum, rituum, vitiorum &c. versu Hexametro. Incip.

Sanctorum sacra verba Patrum, Decretaque Romæ

Pontificum variis diffusè tradita Libris &c.

Opus perfectum est anno 1323. III. kal. Julii sub Johanne Papa XXII. Cod. chart. fol.

XIII. Petri de Pirchenwart Tractatus, seu Sermo de Corpore Domini. Inc. Venite ad me omnes &c. De venerando Eucharistiæ Sacramento & ejus digna sumptione &c. Cod. chart. fol. Auctor floruit Seculo XV. maxime in Universitate Wiemensi, extantque diversa alia ejus Opuscula MSS. in Austria Bibliothecis, de quibus alibi plura.

XIV. Gebenonis Prioris in Eberbach speculum futurorum temporum, sive Pentachronon sanctæ Virginis Hildegardis, hoc est, de quinque temporibus, Compendium Prophetiarum S. Hildegardis. Codex scriptus est manu Seculi XIV. Incipit Opus: honorabilibus Viris semper in Christo diligendis Mag. Raymundo Scholastico, & Mag. Reinhero Canonicis S. Stephani in Moguntia Frater Seleno dictus Prior in Ebeibach, si quid potest peccatoris oratio. Sancta Virgo Hildegardis Fundatrix & Magistra Monasterii S. Ruperti &c.

XV. Alberti de Horto Christi Charthusiensis Tractatus de Matrimonio, quem ad instantiam Oswaldi tunc Ducis Ernesti Cancellarii compilavit. Inc. scribitur ad Hebræos ult. honorabile connubium in omnibus, supplet &c. Cod. chart. 4. man. Sec. XV. In Codice chart. in 4. ejusdem ætatis Bibliothecæ Tegernseensis vidimus etiam ejusdem Sermones Capitulares de Tempore & Sanctis.

XVI. Anonymi, fortè Monachi Benedicto-

Z z z

nedictoburani, Historia bellorum, quæ inter Christianos & Saracenos intercesserunt. Inc. Hic agitur de bellis & triumphis Saracenorum & Christianorum per arma corporalia à tempore Mahometi usque in præsens tempus. Sicut enim ante Incarnationem &c. *Definit cum anno Domini 1458. Cod. chart. fol. Auctor ejusmodi bella centum sexaginta octo enumerat.*

XVII. Bernhardi de Beching, seu Waching, Monachi Tegernseensis Confessionale, sive, *Tractatus de Confessione*. Inc. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Matth. 18. Ergò per argumentum à sensu contrario &c. *Cod. chart. 4. floruit Auctor, vir insignis, circa an. 1460.*

XVIII. Johannis Monachi Liber de Miraculis. *Incipit Prologus*: sæpè hortatus es Nobilissime Vir atque Clarissime Consul, Domine Pantalee, me infirmum Johannem omnium Monachorum Sacerdotumque ultimum, ut aliqua, quæ in Libris, seu in Historiis Græcorum inveniuntur, quæ in Latinis non sunt, in Latinam converterem linguam &c. *Codex membr. in 8. maj. est, exaratus, si non fallit memoria, circa Sec. XII. Opusculum ipsum viginti octo foliis absolvitur.*

XIX. Anonymi Carthusiensis Monachi Tractatus de modo perveniendi ad veram & perfectam Dei & proximi dilectionem. Inc. charitatis excellentia fatis in divino commendatur eloquio &c. *Cod. chart. fol. manu Sec. XV.*

XX. Verba Salvatoris ad Thomam de signis septem dierum diem extremum antecedentium. Inc. Audi Thomas, quia ego sum Filius Dei Patris, & ego sum Pater omnium spirituum: audi à me signa, quæ futura sunt in fine hujus Seculi. *Cod. membr. 4. maj. man. Sec. XI. Non implent hæc verba Salvatoris, nisi unicum folium.*

XXI. Vita S. Marthæ Virg. in *Cod. membr. 4. manu Sec. XIII. Sub finem Opusculi Auctor hujus vitæ Sintex appellatur.*

Ettalensis.

De ETTALENSIS Bibliothecæ Statu pauca admodum comperta habemus. In hoc Monasterio illustre pridem Nobilium Adolescentulorum Gymnasium condidit R. mus D. Placidus Abbas, quod tamen fatali incendio nuper absumptum cessat. Eodem fato intercidisse dicitur Bibliotheca cum Archivo. *Cavete posteris.*

Atilensis.

ATILENSE S. Michaëlis Monasterium ad Oenum fluvium censu quidem tenue est, sed Basilica R. mi D.

Abbatis CAJETANI laboribus eò evecta visitur, ut elegantioribus Bojovariis templis accenseri possit. *Bibliotheca* verò admodum angusta, nec ullis vetustioribus Libris instructa est. *Necrologium* quod Codice membraneo in 4. comprehenditur, nonnisi à Seculo decimo quinto collectum est. Eodem tempore concinnatus videtur *Codex Traditionum*, seu Diplomatum, Donationum, Concambiorum, Privilegiorum Monasterii Atilensis, eo nomine magni faciendus, quòd non Summaria quædam & Epitomas veterum ejusmodi instrumentorum, ut in pluribus aliorum Monasteriorum Codicibus usuvenit, sed integras & ad autographorum fidem exactas traditiones propinet. In hoc Monasterio A. 1696. III. Idus Nov. vitâ functus est R. P. *Romanus Schell*, homo adeò tenacis memoriæ, ut quidquid uspiam toto vitæ tempore legendo didicisset, id omne designatis Librorum paginis, si posceretur, redderet. Reliquit is *Apiarium*, ut vocat, seu selectarum ex omnium generum & artium Libris rerum ac sententiarum volumina V. in fol. elegantibus emblematis & picturis collustrata.

Codex Traditionum.

Apiarium Romani Schell.

ROTENSE ad Oenum, seu Oenonense, alias Ss. Marini & Aniani Monasterium Atilæ horæ intervallo distitum, Regium olim soliumque Imperii fuit; nunc reliquorum Bajoariæ Monasteriorum fortunam sequitur. In ejus loci Bibliotheca Codices veteres perquam numerosos extitisse fatis demonstrat syllabus Librorum circa A. 1450. in membrana conscriptus; hodie pauciores multo numerantur, ex quibus lectiores sunt:

1. *Hieronymi de Werde* Monachi Lunælacensis *Tractatus de universis dubiis, quæ in Regula S. P. Benedicti possunt occurrere*. Incipit: *Rogatus à Fratrem mihi charissimo...* Obiit Auctor anno 1475. cujus propè innumera in diversis Bibliothecis, præsertim verò in *Lunælacensi*, Opuscula reperiuntur, inter quæ memorat Pezius *Tractatum de duratione & annis Mundi ab Adamo usque ad Christum*, adversus Ven. *Johan. de Weilheim* Priorem Mellicensem.

2. *Johannis de Campidona* Monachi Mariæcellensis in Austria circa annum 1450. conspicui, *Tractatus de Confessione generalii*, hoc exordio: *Utrum confiteri generaliter &c.*

3. Anonymi *Vita S. Rochi* in Codice chartaco fol.

4. Ephe-

4. *Ephemerides Historiæ* ab anno 1482. ad 1485. quæ quia res Austriacas admodum illustrant, ab *Hieronymo Pezio* integrè sunt descriptæ.

5. LAURENTII Episc. Ferrariensis *Pauli II.* in Germaniam Legati *Constitutiones adversus Hussitas* in Cod. chartaceo in 4.

6. Anonymi Rotensis, ut videtur Abbatis, lucubratio *de Vita Ss. Marini & Aniani*. . . in Cod. membr. circa A. 1250. exarato, quæ incipit: *Cum Fides Christiana post incarnationem D. N. J. C. magnalia per orbem*. Subjunctus est itidem Anonymi *Sermo* de iisdem Monasterii Rotensis Tutelaribus, quorum dies festus xv. Novembris agitur. Utrumque Opusculum à Cl. P. *Wolfgango* tunc temporis Bibliothecario ad se transmissum editit *Pezius*. Editio enim horum monumentorum à *Johanne à Via* A. 1579. Monachii procurata, cum vehementer à laudato Codice discrepet, exiguo aut nulli usui eruditus Viris esse poterit.

7. Codex mille circiter annorum in 8. qui *Apulei Peribermerias*, & *Ciceronem de Amicitia* exhibet.

8. *Chronicon Rotensis Monasterii* à DANIELE MOLITORE Helveto Bernensi, Asceta Rotensi sub finem Seculi proximè lapsi compositum, cujus vastum volumen in fol. laudant Pezii. Huic Operi conjungendum est aliud ejusdem argumenti à laudato P. *Wolfgango* concinatum hoc titulo: *Menda in Rota Aurisensi emendanda*, id est, *Castigationes & emendationes Chronici Rotensis* à R. P. Daniele *Posteris* relictis.

Præter MSS. Codices Bibliothecam Rotensem non pauca veteres editiones exornant, à *Peziis* etiam accurate recognitæ. In Archivo superest *Codex Traditionum*, sed ævo recentiori conscriptus. Hanc porrò Bibliothecam, cui nuper eidem præfuit R. P. *Columbanus Trælisauer*, meliorem in formam redegit, *Scrutator*, ut ajunt, *Antiquitatum egregius, phonascus, vel idèd meritissimus, quia Musurgus & Compositor vix ulli secundus, dignus, à quo alii veluti ex Delphino Tripode consilia caperent, quia judicii fuit planè admirabilis*. Obiit A. 1752. die 23. Octobris ætatis 50.

Wessofontana.

WESSOFONTANA seu *Wessobrunnensis* S. Petri in Bavaria Monasterii Bibliotheca, ad 200. ferè Codices manu exaratos ostentat, inter quos quantivis pretii *Peziis* eos perlustrantibus *P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

fuisse quidam chartaceus in folio, *diversa Historiæ Austriacæ monumenta* complectens, nisi continentibus literis & lacunis adeò foedus extitisset, ut vix quidquam certi extundere poterint Viri studiosissimi. Luculentus etiam sine dubio fuerit ille membraneus, qui *vetus Chronicon Wessobrunnense* complectitur; sed diligenter quæsitus reperiri non potuit, licet Cœnobitæ plures suis se eum oculis conspexisse adfirmarent. Insignis prætereà est Codex noni Seculi in 4. continens EUDOXII DIACONI *libellum de Locis sanctis, ubi Dominus pedibus ambulavit*. Usui quoque non modico in Historia literaria fuerit *Anonymi Wessofontani Collectaneus de Viris illustribus*, quem in anteriore folio se cœpisse ait, die S. Magni anno 1513. In eo Scriptores ordine alphabetico recensentur usque ad Lit. G. nec constat, an Auctor Opus suum usque ad umbilicum perduxerit. Laudem in super non vulgarem meretur *Poly-Libri à histor Solini* à septingentis annis, & *Ludovici Hieronymus de Viris Illustribus* in duodecimo Seculi membrana. *Gennadius nacho de* itidem de *Viris Illustribus*. *Hieronymus* de libero arbitrio, *Josephi Antiquitates & de bello judaico* in majori folio. *Orosius ad Augustinum* in Cod. Membr. 4. maj. Et *Hieronymus super Danielelem* in folio. *Decretum Gratiani*. *Passiones SS. Anastasiæ, Chryfogoni, Chrysanthi & Dariæ, Aglaës &c.* *Vitæ SS. Hieronymi Presbyteri, Pauli Eremitæ, Maximini Episcopi, S. Pelagiæ Peccatricis &c.* Omnes eleganti *Ludovici Wessofontani* Monachi manu sexcentis abhinc annis exarati. Enimverò *Ludovicum* & manus elegantiam, & descriptorum Codicum copiam longè superavit *Illustris & nullo ævo satis deprædicanda Virgo DIEMUDIS Wessofontana* *Mo-* *Diemudis* *Monialis* *in Dissert. Hægogica ad Tom. I. The-* *labores.* *sauri Anecdotorum pag. xx. n. 36.* Ubi copiosior textitur *Catalogus Librorum* ab ea descriptorum, quos, inquit, *plerosque adhuc superstites dum spectavimus, vix lachrymas ambo continuimus, ut quos ne unius quidem Virginis labores, hætenus æquasse pudevit. Qui animorum, pergit, nostrorum æstus multo acrius effervuit, dum nostri temporis Monialium labores cum* *DIEMUDIS, aliarumque præscarum nostri Ordinis Virginum monumentis componeremus.* Nempe pretiosæ nugæ ipsis visæ sunt illarum occupatio-

Z z z 2 nes

nes ad harum opera, ex quibus non ligna & faxa, vestes & metalla ad paululum temporis acciperent splendorem, sed literaria sequentium Seculorum Respublica, univèrsaque Ecclesia egregiè proficerent. Verùm omiſſis hujusmodi declamationibus, quæ non solum ætatis nostræ Monialibus, sed quibusdam etiam Religiosis Viris invisæ sunt, illud monendum duximus R. P. *Cœlestinum Leuthner* loci Ascetam doctissimum ampliorem & accuratiorem Cimeliorum hujus Bibliothecæ recensionem polliceri in eo, quod meditatur, *Chronico Westfontano*. De *Diemude* vide à nobis relata Part. III. hujus Hist. pag. 495.

Montis
sancti An-
dechs.

ANDECENSE, aliàs *Mons Sanctus*, vulgò *Heiligen Berg* & *Andechs* dictum Monasterium, Viros spectatæ religionis & eruditionis semper aluit, celebraturque hodie inter præcipua Bavaricæ Monasteria; Sed Bibliotheca per paucos veteres, nec adeò magni momenti Codices possidet manuscriptos, quos inter recensetur *Tractatus de penis infernalibus*, qui ex recentioris Anonymi conjectura *Bernhardo de Wabing* Priori Tegernseensi tribuitur. In Sacratio tamen, quo nullum illustrius & locupletius in Bojoaria est, Codex membraneus in folio annorum octingentorum adſervatur, qui ob vetustas notas & chartas, in foliorum marginibus descriptas (ex quibus allatarum ad *Montem sanctum Andechs* præcipuarum Reliquiarum tempus cognoscatur) maximo in pretio habendus est. In illis porrò eruendis & exscribendis (Nam ætas quædam propemodum deleverat) magnoperè desudârunt *Pezii Fratres*, cum A. R. P. *FRIEPEIS* tum temporis Subpriori, qui eruditissimus Vir jam diu *Historiam veterum Comitum Andecensium*, antiquis chartis & monumentis probè instructam molitus est, in qua etiam S. *Othonem* Episcopum Babenbergensem Stirpi Andecensi vindicavit adversus *Bollandistas*, qui pervulgatam eam hætenus opinionem nuper admodum, ut cætera ferè omnia, exploſerunt. Jam verò Codicem MSS. in Andecensi Bibliotheca penuriam facilè refarcit optimorum & lectissimorum typis impressorum multitudo, quæ curante *Mabilonio* sub doctiss. Abbate MAURO Græcè ac Hebraicè perito, ad hunc locum allata est. *Profectò*, inquit *Pezii*, nullam in *Bajoaria Bibliothecam*

lustravimus, in qua tanta *Historicorum veterum* & comparatu difficiliorum vis extitisset. Quam dum majoribus quotidie accessionibus hodiernus Abbas auget, & rem se dignissimam agit, & doctis suis Filiis materiam & adminicula congregat, singulare quiddam in hoc studiorum genere aliquando præstandi. PEZIUS in *Difert. Itag. ad Tom. I. Theſ. Anecd. pag. xxii.* De illius Cœnobii fundatione & Reliquiis singularis Liber prodiit Seculo xvii. Vid. *Arnpeckius*, *Hundius* &c.

SCHYRENSE in Diœcesi Frisingensi Schyrensis Bibliotheca, Monasterium circa A. 1096. fundatum non inelegantem habet Bibliothecam, cujus Illustrator præcipuus extitit *Conradus* cognomento *Philosophus*, Vir apprimè doctus, & omnium diligentissimus, qui teste *Aventino* (h) plusquam quinquaginta ingentis molis volumina in membranis conscripsit. Claruit ille sub *Conrado I.* & *Henrico* Abbatibus ad annum 1241. *Fridericus* ex Priore S. *Emmerami* Ratisbonæ Antistes Schyrensis año 1281. electus, magnæ Vir scientiæ & literaturæ, rem librariam non modicè ampliavit. *Wilhelmus Kienberger* año 1449. Abbas constitutus multos quoque Libros comparavit. Ejus verò Successor *Georgius Sperl* Codicibus non paucis pro *Fratrum ædificatione* & studio cœmptis Bibliothecam egregiè auxit. Eandem non parùm illustravit *Joannes Turbeit* Abbas A. 1537. denatus. Novis, iisque selectis Libris recens exornavit *BENEDICTUS MEYDING* verus, ut ajunt, *Librorum belluo*, ad quos ipse evolvendos perdius pernòxque incubuit, Abbas in multis imitandus. Superfunt autem circiter 150. Codices MSS. inter quos majoris sunt elegantiae & pretii, quos *Conradus* supralaudatus exaravit, ejus verò æquivocus *Conradus Demelmayr* integro Libro explicatiùs recensuit hoc ferè ordine:

Volumen *Conradi* primum in membranis & maximà formâ continet *Matrem Verborum* seu *Lexicon* ordine alphabetico digestum foliis in quatuor columnas divisis. In ejus fronte perquam elegantes spectantur figuræ, viz. *Sphæræ mathematicæ*, *Labyrinthus*, *Mappa-mundi*, *Elementorum tabula*, *Microcosmus*, sive *Corpus humanum* quatuor elementis aliisque qualitatibus & affectionibus distinctum, ad cujus quatuor partes leguntur hi versus:

IGNIS

(h) *Aventinus* initio Libr. VIII. *Annal. Boicorum*; verùm *Schyrensis* index nomenclis 31. enumerat.

IGNIS fervorem, visum dat, mobilitatem.
AER huic donat, quod flat, sonat, audit, odorat.
Ex TERRA carnem, tactum trahit & gravitatem.
Munus AQUÆ gustus, humor, cum sanguinis usu.

In averſo folio & sequenti visuntur Icones variarum in corpore humano curationum, corpus itidem humanum in suas arterias distinctum, aliæque ad Chirurgiam facientia. Inde conspicitur Urbis Hierosolymæ planisphærium; Tum instrumenta Musicalia cum suis Inventoribus depicta, & variis Epigrammatibus exornata, ubi ad organædum *Davidis Regis* iconæ expressum subjecti leguntur versus:

Hujus ab exemplo Dominum laudare memento;
Musica digna coli, manet hæc tibi gratia soli.

Sequuntur picturæ ex veteri testamento depromptæ, easque inter imago *Beatæ* semper *Virginis Mariæ* puerum *Jesum* in sinu gestantis variis in circuitu inscriptionibus ornata; ad pedes verò *Chonradus* Scriba in prunæ seu molochini coloris habitu provolutus ita orat:

Virgineus Natus Scriptoris solve reatus.

Infra subditur hæc Epigrapha.

Accipe sancta Patens Opus hoc nostrisq; sudores.
Semper Virgo manens Tu compensare labores.

Eorum-
que re-
censio.

Has picturas consequitur relatio *Conradi* de Codicibus à se exaratis hunc in modum: Anno ab humanitate Filii Dei MCCXLI. GREGORIO Papa IX. sub gratia Domini nostri J. C. & Apostolicæ Auctoritatis univèrsæ Ecclesiæ Catholicæ feliciter præſidente, Imperatore *Friderico* in fascibus agente, cum *Sedem Frisingensem* *Chonradus* Deo dignus Episcopus Auctore Deo illustraret, & hoc *Schyrense* Cœnobium sub regimine & magisterio R. P. *Henrici*, Christi bono odore longè latèque fragraret, Frater *Chonradus*, unus ex *Confratribus* hujus loci, ad hujus Operis laborem, plenum negotii & sollicitudinis animum induxit, & Deo piis votis suggerente effectum ad finem usque perduxit. In hoc sanè Opere prædictum Fratrem C. qui se sub pii Patris *levi* jugo pro sui officii debito devotior impendebat, sua omnibus nota & grata sollicitudo commendabat. Denique ut Opus non impediretur, sed cresceret & compleretur, dum nihil sibi sumptum de publico daretur, ipse, quæ necessaria erant, ita undecunq; contulit. Quippe solus laboravit, solus comparavit sine omni emolumento & auxilio, ut

nemo gravaretur. Revera enim, ut paucis multa concludam, id egit, ut præter spem Opus in brevi finiretur, dum quidem in communis Ordinis labore non ultimus inveniretur. Talis itaque illum tanquam vehemens sollicitudo detinuit: non tamen minus prædicto Scriptori laboris incubuit. Namque per scriptis Libris per Auctores, qui subternotantur, felicitis record. *Wilhelmo* videlicet *Priore*, *Henrico* Custode, *Arnoldo* Scolastico, *Henrico* Cellerario, *Chonrado* Presbytero, hi hos Libros comparaverunt: *Collectarium*, *Lectio-narium*, *Officiale*, *Breviarium*, *Psalterium*, *Graduale*, *Passiones vel Vitas* Sanctorum in uno volumine, item *Passiones* & *Vitas* Sanctorum in altero volumine, *Missalem* Librum, item *Missalem* Librum de Sanctis, & Librum *Missalem* Defunctorum: Item *Sermones*, quorum initium est: *Hodie scietis*. Librum *Matutinalem*, Libros *Scolasticos*, *Tullium* *Officiorum*, *Lucanum* glossatum, *Sermones* *Oratii*. Abbas *Chonradus* Librum *Matutinalem* magnum & plenum in uno volumine comparavit. Quem Librum Frater *Chonradus* laudabili diligentia & studio cum omnibus sibi attinentibus ad finem usque perduxit, picturis & *Lazurio* amplissimè decoravit, ut nihil decoris vel diligentiae deesse videatur. Abbas vero *Henricus* *Josephi* Antiquitates, & *judaicum* bellum uno volumine conscribi fecit, quem *F. Chonradus* sæpèdictus etiam conscripsit non sine magno labore, novit Deus. Hic, inquam *Henricus*, huic præſidens Cœnobio, & gratia *Divina* eum comitante locum prædiis auxit &c. Igitur de munere *Divinæ* *Benedictionis*, & gratia *Beatissimæ* *Dei* *Genitricis* *Mariæ* supra notatis Opusculis à Fratre *Chonrado* consummatis, subnotatos Libros sine Auctore comparavit & scripsit, & ad honorem *Virginis* *perpetuæ* *Mariæ* feliciter complevit:

I. *Collectarium*. II. *Evangeliarium* & *Lectio-narium* in uno volumine. III. *Evangeliarium* Librum in quo *Evangelia* de nocte leguntur: cui & addita sunt. IV. *Myſteria* *Divini* *Officii*, & *Instituta* *Innocentii* *Papæ*. V. Librum, in quo summæ *Festivitates* & *Ordo* *Sacerdotalis*. VI. Librum parvum *Defunctorum*, in quo & *Aniversarii* dies. VII. Librum *Benedictionum*. VIII. *Scholasticam* *Historiam*. IX. *Psalterium*, *Glossatum*, & *Graduale* in uno volumine. X. Librum *Regulæ* *S. Be-*

„nediti melioravit. XI. Evangelia
„in summis Festivitatibus legenda au-
„ro & argento circumdedit, & ho-
„nestè decoravit. „ Hæc ipse Con-
„radus de suæ artis & industriæ monu-
„mentis in principio hujus Codicis.

Conten-
ta volu-
minis pri-
mi.

Post Matrem verborum, ut vocat,
ejusque Appendicem, sequuntur Glossæ
Veteris & Novi Testamenti, ad quas
Conradus hos adjunxit versus:

Laus tibi sit Christe, per quem liber explicit iste.
Gloria lausque pia sit nunc per Sæcla Maria,
Qua Codicem scriptum conservet nunc & in ævum.

Tum in eodem Codice duo extant
instrumenta de S. Cruce & aliis Schy-
rensis Reliquiis, quorum autogra-
pha adservantur in Sacrario; Privile-
gia itidem seu diplomata à Summis
Pontificibus & Romanis Imperatori-
bus Monasterio Schyrensi data, quæ
anno 1623. in Chronico sunt edita.
Ad calcem spectantur quædam Her-
barum figuræ ad vivum depictæ, ac
de singularum virtute adnotationes
cum Indice amplissimo, & clausula:

Hic locus est meta, Fratres sine fine valere!

Alterum
Conradi
volumen.

Alterum Conradi volumen membra-
neum in folio majori continet *Historiam*
Scholasticam Magistri Petri co-
gnomento *Comestoris*, in cujus ante-
rioribus foliis leguntur *Conradi* ver-
sus de Redemptionis nostræ Mysteriis
hoc initio:

Nectareum rorem terris insillat Olympus,
Totam respargunt flumina mellis humum...

In quinque sequentibus paginis de-
pinxit septem Artes Liberales, & ad
Astronomiam quidem *Ptolomæi* effi-
gies exhibetur astra & stellas contem-
plantis ope tubi optici quatuor du-
ctus habentis, eum in modum concin-
nati, quo *Mabillonius* æri incisum
in suo itinere Germanico repræsentat.
Cujus tubi usum *Conradus* jam tum
habuisse videtur. Sed has inter di-
versarum rerum figuras elegantior est
illa, quæ *B. Mariam* *Virg.* in *Crypta* cum
puero *Jesu* inter duos *Angelos* medi-
am exhibet; ad cujus pedes *Conra-
dus* simplex advolutus cernitur in
cucullo prunæ seu castaneæ coloris de-
pictus, cum hac supposita inscriptione:
*F. Conradus Peccator, Auctor &
Scriptor hujus Operis.* Et infra:
*Virgo Dei in Crypta, mea noli spernere scripta,
Vilia correxi, tu comple, si qua neglexi.*

Ex quibus, tum etiam ex eo, quod
omnia sua scripta ad honorem *B. Vir-
ginis* inchoasse & perfecisse ubique

adnotarit, liquet eum singularem ejus-
dem Magnæ Matris fuisse Cultorem.
Ex eo autem quod habitu molochini
coloris indutus appareat *Conradus*,
inferri quidem posset *Benedictinos* eo
tempore usos fuisse cucullis ejusmodi
coloris, sed tamen etiam *nigræ vestis*
mentionem facit ipse in fine *Libelli de
his quæ spectant ad Pœnitentiam*, in
eodem Codice reperibilis, hoc initio:
*Cum sit ars artium regimen anima-
rum...* Ubi ad calcem leguntur hi
versus:

Ampla corona quidem, nigra vestis, botæ rotunda,
Non faciunt Monachum, sed mens à crimine munda.

Tertium Conradi volumen in mem-
branis continet *Evangelia & Lectiones*
per anni circulum. Primam hujus
Codicis paginam exornat Imago *B.
Dei Genitricis MARIA* cum *Filio*, in-
ter quatuor Evangelistas per quatuor
Ezechielis animalia designatos, ad cu-
jus pedes hos versus accinit *Conra-
dus* Scriba:

O Mundi grata spes Virgo Maria beata!
Subtrahere me pœnis, & sedibus infer amœnis.

Quartum ejusdem volumen gran-
de, complectitur *Josephi* Libros *XX.*
Antiquitatum, & de bello judæico Li-
bros *VII.* In quorum fronte depicta
visitur Genealogia Beatissimæ *Virgi-
nis Mariæ.* Sub finem verò extat
ipsum *Conradi* *Pœma Rhythmicum 229.*
Versuum super illud *Psalmi 84.* *Mise-
ricordia & veritas obviaverunt sibi; ju-
stitia & pax osculata sunt*, hoc exor-
dio:

Post peccatum hominis facta jam ru-
Dum vitam deciperet mors adulter. ina
Peccati cottidie crescente sentina
Visa est Clementia sic loqui divo ina

Denique ad calcem omnium sub-
duntur hi versus:

Qui Librum scripsit, multum sudavit & alfit.
Propitietur ei Deus, & pia Virgo Maria. Amen.

Quintum Conradi volumen, in
membranis, formâ atlanticâ, omni-
um vastissimum, quod pondere *LXII.*
libras superat, præter *Librum Ma-
tutinalem* per anni circulum legendo
percurrendum sequentia exhibet:

1. *Epilogum breviter digestum ex
Regula Canonorum & Monachorum*,
hoc initio: *Quamquam à Sanctis Pa-
tribus satis sit dilucidatum, qualiter
Cœnobitæ vel Canonici vivere debeant.*

2. *Catalogum Pontificum Romæ-
norum Imperatorum, Regum, qui
fuerunt ab initio Mundi usque ad
Honorium IV. Pap.* Incipit: *Italus
primus Rex Italiæ regnavit annos XLI.*

Hoc

Hoc est *Conradi* *Chronicon* genera-
le, quod ab anno *MC.* integrè de-
scriptum prelo paratum habuit *Pe-
zius.*

3. *Tempora Romanorum, & Ca-
talogum Regum Assyriorum, Persa-
rum, Hebræorum, Trojanorum,
Græcorum, Ægypti, Antiochiæ,
Sitioniæ, Argivorum, Babiloniæ,
Francorum, Gothorum & Longobar-
dorum.*

4. Versus, quòd triginta argentei,
quibus à juda venditus est Christus,
tempore *Nini* Assyriorum Regis fa-
bricati fuerint, & de manu ad ma-
num usque ad tempora Christi per-
venerint, hoc exordio:

Denarius triginta Deum vendit Galileus,
Quos & Apostolus hic describit Bartholomæus..

5. Versus, quòd lignum *S. Crucis*
natum sit in *Paradyso*, & inde in *Li-
bano* transplantatum, & *Hierosoly-
mis* conservatum, hoc initio:

Narrat *Athanasius*, quoniam *Noë* Patriarcha,
Filiolos genuit binos egressus ab *Archa.*..

Editi sunt hi versus à *R. P. Demmel-
mayr* Schyrensi in *Historia* particulæ
S. Crucis ibidem adservatæ & multis
miraculis comprobata:

6. Versus de *Henoch & Helia*, quo-
modo & ubi vivant, hoc exordio:

Qui legis hic, quòd vivat *Enoch*, si discere quæris,
Qualis ei requies, quæ vita sit erudieris..

7. Recensionem *Ecclesiæ*, quæ
juris sunt Schyrensis, cum *breviatio-
ne*, ut vocat, *prædiorum & reddituum*
ejusdem *Monasterii.*..

8. *Picturas* varias cum *inscriptio-
nibus* ad *Mulierem Apolypticam* allu-
dentibus, quarum prima ita habet:

Flammivomo rore mittens Draco flumen ab ore,
Lege figuratam post Matrem, sicque beatam..

9. *Calendarium Ecclesiasticum*,
ubi notanter occurrit *Festum Concep-
tionis B. M. V. die VI. Idus Decem-
bris.* Cuique insuper *Mensi* versus
præfigitur, quo quid in rebus oeco-
nomicis agendum sit, designatur hoc
ritu:

JANUARIUS. FEBRUARIUS.
Hic edit atque bibit; Medicinas ille requirit.

MARTIUS. APRILIS.
Hic fodit & plantat; Aprilis arando laborat.

MAJUS. JUNIUS.
Hic nidos volucrum; Lignorum hic gestat acervum.

JULIUS. AUGUSTUS.
Hic studet in seno; Nec signior iste merendo.

SEPTEMBER. OCTOBER.

Vescitur in pomis; Hic gaudet non minus uvis.

NOVEMBER. DECEMBER.

Hic pascit porcos; Hic pingues macerat edendos.

10. *Icones* diversas affabrè depi-
ctas, repræsentantes *Nativitatem &
Passiones Christi*, cum *Epigrammati-
bus.*

11. *Librum Matutinalem*, de quo
supra *Sermones & Homilias Patrum*,
variasque *Sanctorum* legendas com-
plectentem; ad cujus finem hæc le-
guntur. *Tu autem Domine Chvonra-
di Scriptoris miserere! Amen.*

Hic liber hic finit, Scriptoris & hic labor exit;
Sis nostri memor hic, melliflua qui legis isthic &c.

12. Sequitur brevis *Abbatum Schy-
rensis Catalogus* ab *Erchinboldo*
usque ad *Chunradum* numero undeci-
mum, qui regere cœpit *A. 1206.* *Hu-
jus* ope, subdit noster, & rogatu ego
Frater CHONRADUS Sacerdos, quam-
vis indignus, istiusmodi *Librum* con-
scripsi ad honorem *Dei & Beatæ Dei
Genitricis, & Ecclesiæ hujus, & ad
Lectorum tam futurorum, quam præ-
sentium perpetuam utilitatem, intuitu
quoque Divinæ retributionis. Precor
igitur omnes hujus Libri Lectores, ut
amore Dei & sumæ charitatis respectu
benedicant animæ meæ & parentum
meorum. Amen.* Atque hæc diffusius
ideò profecuti sumus, ut *Viris* eruditis
de *Conradi* *Codicibus*, qui quidem
hodie superent, plena perfectaque
cognitio esset; plenior tamen hauriri
poterit ex recensione *Demmelmayria-
na* superius laudata.

Alter ejusdem loci sedulus *Libro-
rum* Scriptor occurrit *Henricus Molitor
de Augusta*, qui *Profodiam* sive *Catho-
licon*, ut vocat, in membranis, for-
mâ atlanticâ anno 1458. exaravit.
Ponderat volumen xxxvi. libras. Idem
conscripsit *Vitam Christi*, & alia quæ-
dam ibidem adservata.

Inter veteres editos Codices, me-
Joannis morandus omnino venit Liber in 4. Abbatis
omnibus vetustissimæ editionis cha-
Vercel-
racteribus vestitus, sine loco & anno
lenis Ser-
typis Gothicis impressus, complec-
mones.
tens *Sermones* seu *Vade mecum Fratris
Johannis Decretorum Doctoris
& Abbatis Vercellensis*, de tem-
pore & de *Sanctis* per figuras utiles;
cujus Operis specimen hic exhibere
non erit inutile; ita enim collationem
primam de adventu adornat:

Respi-

Respicite & levate Capita vestra. Lucae XXI.

In praemissis verbis tria tanguntur, scilicet:

Intentio cordis	} ad {	Deum	} cum {	affectione,
Elevatio corporis		bonum		occupatione,
Inclinatio capitis		profundum		subjectione.

Ut nimirum,

Cor aspiciat	} intra {	} per {	credulitatem,	
Corpus assurgat			extra {	sanctitatem,
Caput se prosterneat			infra {	humilitatem.

Quasi dicat:

Respicite	} interius {	} per fidei claritatem,		
Levate Vos			exteriorius {	per vitae honestatem,
Inclinate capita			inferius {	pensando vestram fragilitatem.

Hanc artificii methodici structuram vel ideò sistendam duximus, quòd *Methodum Wolfianam* longè superet, sitque multò facundior ac facilior. Authorem verò hujus Operis eundem esse credimus cum *Joanne Gersen Vercellenfi Abbate* Librorum de Imitatione Christi genuino parente. Extant hi Libri in eadem Bibliotheca sine nomine Authoris in Cod. chartaceo descripti ante annum 1467. ut pater ex nota in fine addita: *Nihil aliud docet me Divina Scriptura, nisi religionem amare, veritatem servare, castitatem tenere, charitatem habere &c. Amen. Anno LXVII.*

Libri quindecim de *Consolatione Theologiae*, ad cujus Opusculi calcem hæc leguntur: *Ego Thomas Hamerstil finivi præsens Opusculum Deo amveniente die sancti Maximiliani in Tekendorf anno Domini 1474.* Ibidem sequitur *Exhortatio ad amatores mundi* ex SS. Patribus deprompta hoc exordio: *Videte, quomodo cautè ambuletis.*

Chronica Othonis Frisingensis, cum additionibus usque ad A. 1304. inclusivè. In fine comparet octavus Othonis Liber tractans de Resurrectione Mortuorum &c. Codex est chartaceus optimæ notæ in folio descriptus anno 1510.

Berthrandus de Turri S. R. E. Cardinalis in Epistolas Dominicales à Paschate usque ad Adventum. Codex est membranaceus elegantissimè exaratus circa annum 1325. in fol.

Libri *Dionysii Areopagitæ* Atheniensis Episcopi cum Epistolis, ex versione Johannis Ærigenæ descripti per *Johannem Laubuogt* de Scheyrn anno Domini MCCCCLXXV. in. 4.

Extat ibidem *Chronica Salisburgensis* vernaculè anno 1577. in fol. conscripta & prelo parata. Item *Sancti Salisburgenses* Germanicè an. 1602. in fol. &c.

Recentiores inter Scriptores, qui literariis suis monumentis non exiguam Schyræ gloriam pepererunt, haud postremum sibi vendicat locum *Ægidius Rambek* Polygraphus elegans juxta ac eruditus. Laudem quoque suam meretur R. P. *Bruno Febler*, à quo superat in manuscripto anni 1719. *Schyrensis gloriosissimæ ac serenissimæ Domus Bavaricæ Origo, Stirps, & propago cum variis annotationibus juxta seriem temporum, ac Majorum omnium singulorum masculinâ, eodemque rectâ lineâ descendantium ordinem à duodecim amplius Seculis.* Intervent Fundatio Cœnobii Schyrensis. Agitur dein de Ss. Cruce ibidem adservata, ac denique assignatur ordo successionis Abbatum prædicti Monasterii. Quæ R. mus Abbas *Benedictus Meyding* anno 1722. die 1x. Junii defunctus Posteris reliquit ingenii laborisque indefessi monumenta, videlicet: *Opus de auctoritate summi Pontificis, Orationes Capitulares, nec non dogmatica quedam & polennica adversus Quesnellum*, voluminibus decem comprehensa, digna omnino sunt, quæ juris fiant publici. Ejus Successor *Maximilianus Rest* summo labore nec minori industria concinnavit *Universalem O. S. B. monasteriologiam*, Opus itidem publica luce dignum. Obiit ille 12. April. 1734. Qui hodie rebus præest R. mus D. *Placidus Forster* nullis quoque sumptibus parcat, ut rem literariam provehat, dignus quem Mutæ vetent mori.

THIER-

Thierhaupten-
sis ad Ly-
cum fl.

TIERHAUPTANUM Congr. Bavaricæ Monasterium, unius ferè diei itinere à Schyrensi Augustam versus dissitum, talem habet Bibliothecam, in qua nihil propemodum singulare nobis reliquerunt temporum injuriæ. Eo loci viguit antiquitas non incelebris typographia. Nuper verò floruit R. mus Abbas BENEDICTUS CHERLE vario eruditionis genere, non minùs ac humanitate & præcipuo in bonas artes studio commendatus. De reliquis solliciti sint Posteris, ne dum ipsi nihil laude memoriæque dignum agunt, alios benè meritos laudari & celebrari ægrè per invidiam ferre cogantur.

Maller-
storfense-
sis.

MALLERSTORFENSE ejusdem Congreg. ad Laberam amnem Cœnobium, quod etiam *Johannesberg* à S. Joanne Evangelista Patrono dicitur, non multa veteris ævi monumenta numerare exinde colligimus, quòd *Mabillonius, Pezsius* & alii solertes rei literariæ scrutatores eo perlustrato, nihil memorabile in tabulas retulerint. Multos tamen viros doctrinâ insignes protulit hoc Cœnobium, de quibus alibi uberius.

Seonen-
sis.

SEONENSE Monasterium Veteribus *Sevn* sive *Seuva* quinque circiter horis Salisburgo dissitum, tenuem quoque MSS. Codicum supellectilem adservat. *Pezsii* dum omnes Bibliothecæ forulos excuterent, non nisi unum unicum eumque principio mutilum Codicem chartaceum detexere; quo *Chronicon* quoddam *Bajoariæ* linguâ vernaculâ scriptum continebatur. Perductum id est usque ad A. 1469. nec magni admodum est momenti. Inter recentiores libros extant quinque Volumina in fol. WERLINI Cœnobitæ Seonenfis Musices peritissimi de *Rythmorum varietate, typis, exemplis, & modulationibus*, quod vastum Opus magnâ curâ & studio conscriptum est A. 1646. In eodem Cœnobio parentum memoriâ plures doctrinâ præstantes viri floruerunt: *Sigismundus* Abbas, ad Cæsareæ Vindobonensis Bibliothecæ præfecturam evocatus, *Bernardus Ruedorffer*, *Romanus Müller* A. 1671. defunctus, *Wolfgangus Pezio* laudatus ceu *venustioris ingenii Vir*, qui amplissimum de *Viris illustribus O. S. B. Commentarium* collegit &c.

S. Petri
Salisbur-
gi.

Bibliotheca SAN - PETRENSIS Salisburgi multa venerandæ antiquitatis manuscripta ab annis 900, 700, 500 & 400. asservat. Ex hac supellectile Viri Clariss. *Marcus Velferus*, *P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

Andreas Brunerus, Henricus Canisius, Matthæus Raderus, Viguleius Hundius, Joannes Stainhauser, aliique Viri eruditi non pauca depromserunt. Catalogus MSS. Codicum ante quingentos annos conscriptus Cl. P. *Bernardo Pezio* ad manum fuit, ex quo sequentes recensuit velut notatu digniores.

JOSEPHUS de *Excidio Jerosolymorum. Hilarius super Psalterium. Collationes Patrum in duobus voluminibus. Canones Magontini. Honorius de Imagine Mundi. Origines de singularitate Clericorum. Cantica Canticorum. Passio S. Pauli Apostoli. Vita Ægidii. Passio S. Antonini M. in uno vol. Leges Longobardorum. Beda super Actus Apostolorum. Cosmographia. Capitula Canonum Græcorum. Regula S. Benedicti. Placidus de Honore Ecclesiæ* [quod Opus Pezsius I. c. foras dedit] *Augustinus ad Petrum de Fide. De Moralibus excerptis Liber beatæ memoriæ Eberhardi Archiepiscopi. Regula Basilii Ep. Compotus Gerlandi. Quintilianus de Rhetorica. Capitula Canonum Græcorum. Libellus de Assumptione S. Johannis Evang. Liber delegationum - - Historia de Apollonio Antiocono. Compotus Wicperti. Decretale Gelasii Papæ. De S. Bonifacio, quomodo Bavariam divisit in quatuor Episcopatus &c.* Sed horum notatu dignissimorum Librorum nullus amplius in dicta extat Bibliothecâ.

Eorum etiam inire numerum me non pigeat, qui mihi hinc inde ex diversorum Auctorum Libris annotati fuerunt.

Codex vetustissimus, manu Seculi octavi exaratus sub rubrica *Monachorum defunctorum*, in quo præcipui S. Ruperti Socii *Gisiliarius & Chunialdus* primo loco ponuntur, ac disertè appellantur *Presbyteri & Monachi*, uti *Rupertus* ipse ibidem sub Rubrica præcedente *Episcoporum & Abbatum defunctorum, Episcopus, & Abbas* vocatur. Ubi sanè mirum est, inquit Cl. *Carolus Meichelbeck Dissert. 2. prævia in Histor. Frising. tom. 1. pag. xi. quomodo allegatus de GISILIARIO & CHUNIALDO locus oculos P. Josephi Mezger effugerit? Certè nos, dum ista scribimus, Codicem illum auro ac topazio pretiosiore præ manibus ac oculis habemus, ex quo viros, quæ eruditione, quæ nobilitate præstantes sæpè exhibemus.*

Codex vetustissimus, in quo primo loco manu Seculi octavi exhibetur

tur primævæ Societates antiquissimi & eo tempore in Urbe Salisburgi Cathedralis Monasterii S. Petri, in quarum numero accuratè designantur primi sex Frisingenses Episcopi, & inter mortuos quidem *Gurbinianus* (nempe *Corbinianus*) *Ermperius*, *Joseph*, & *Arpio*, nempe *Aribo*. Inter vivos *Atto* & Congregatio ipsius, item *Hitto* Episcopus: ac postea manibus recentiorum Seculorum subjunguntur alii posteriores Episcopi Frisingenses. Interferuntur Societates cum variis Monasteriis, quas enumerare longum foret. Denique in eodem Codice variis sequentium temporum characteribus variæ donationes Monasterio illi antiquissimo factæ longo ordine recensentur.

Congestum Arnonianum, sive *Donationum Breviarium* exaratum ab *Arnone*, Episcopo, anno, quo *Carolus M.* Boica regione potitus est, idemque descriptum *Canisius*, *Gevoldus*, *Duckerus*, & ambo *Mezgeri*, jam evulgârunt. Monumentum hoc Abbas *Beselius* Prod. Chron. Gottwic. Lib. 1. pag. 36. ait, conscriptum esse in membrana, binis in qualibet facie columnis, liquore atramentario, & in prima pagina ab una tantum membranæ facie cylindro, in quo membrana ad normam veteribus usitatam posset circumvolvi; utque hujus *Congesti* forma, & magnitudo eo accuratius intelligatur, mensuram Architectonicam pedis Salisburgensis eidem apposuit. Vid. *Acta* Erudit. Lips. an. 1734. m. Mart. p. 102.

Commentatio D. Hieronymi super Matthæum. Codex Sec. IX. ex quo Abbas *Beselius* l. c. specimen profert.

Ejusdem S. Hieronymi Commentarius in tres Libros Salomonis.

Conradi I. Archiepiscopi Saltzburgerensis Vita. Edita à *Pezio* Thes. Anecd. tom. 2.

Joannis Castellensis Expositio Regulæ S. Benedicti. Vol. II.

Codex antiquissimus ab año 1004. Carmina habet de *Juvaviensis Urbis* per *Attilam Hunnorum Regem* excidio.

Manuscriptum sub Litera S. fatis antiquum, quod vastationem *Juvavii* à *Valamire Ostrogothorum Rege* factam esse perhibet.

Manuscriptum sub Litera I. *Vitam S. Severini* continens, in qua neque Abbas, neque Episcopus vocatur, sed dicitur absolutè venisse in *Noricum* ex partibus *Orientis*,

Manuscriptum A. ex quo intelligitur, *Noricum* jam ante *S. Rupertum* adventum fuisse lumine fidei collustratum, sed à *S. Ruperto* fidem in his partibus collapsam instauratam fuisse.

Manuscriptum B. in quo *vita S. Rupertum* habetur; extat etiam in alio Ms. sub lit. H.

Chronicon Salisburgense manuscriptum valdè antiquum sub lit. K.

Vide plures Codices mss. in Descriptione *Eremitorii S. Maximi ad S. Petrum Salisburgi.*

Mihi singulari gratia & benevolentia *R. mi Abbatis Placidi b. m.* ante viginti annos aditus ad nobilem hanc Bibliothecam per plures patuit dies, quibus si mens non læva fuisset, vel id temporis de *Historia Literaria Ord. S. B.* aliquando conscribenda cogitatione suscepissem, nullo negotio Ms. Codices annotare potuissem, qui ad 1500. habentur, inter quos quidam vetustissimi ævi sunt, pluraque continent hætenus typis non mandata. Sed alio nobis *Tribemio* vel *Pezio* Opus est, qui ab his pulverem excutiat. Confer. *Pezii Dissert. Isagog. ad Tom. I. Anecd. pag. V. seqq.*

SUPERIORIS ALTACHÆ vulgò *Altaich Superioris* *Oberaltaichensis Bibliotheca*, ad quingentos adhuc Codices, quæ membranæ, quæ chartaceos obtinet, ex quibus hos nominatim recenset *Pezius*.

1. *Anonymi amplissima & insignis Epistola de illicita Clericorum & mulierum cohabitatione à sexcentis annis scripta hoc exordio: Miseram quidem vobis ante tempus...*

2. **CHRISTIANI** Abbatis *Altachæ* super. *Volumen exhortationum Capitularium* in Cod. membr. fol. Incipit prima: *Ex quo Patres & Fratres dilectissimi Officium principalissimum Abbatis est...*

3. *Ejusdem amplissimus in Regulam S. Benedicti Commentarius*, qui tum in hac, tum in aliis Bibliothecis reperitur. Obiit Abbas v. kal. Julii anno 1502.

4. *Cura pastoralis S. Gregorii Pape* à plusquam nongentis annis in Cod. Membr. 4. cujus altero folio legitur:

Me sancto dedit Sandradus en quoq; Vito. Videtur hic *Sandradus* esse Abbas *Emmeramensis*, qui diem supremum clausit anno DCCXXXV.

5. *Herrici Monachi Antissiodorensis Homilia de Tempore & Sanctis*, in vasto ac eleganter exarato volumine

membraneo in fol. sexcentorum annorum, quem *Gerhardus Abbas Oberaltaichensis S. Petro* in fine obtulisse dicitur.

6. *Vita S. Guntharii* seu *Guntheri Eremitæ* ex *Monacho Altachensi*. Incipit: *Erat quidam senex religiosus...* Codex est membraneus in fol. In cujus anteriore folio leguntur hi versus:

*Abbas Popo tibi jubet hunc Librum Petre scribi,
Virtutum flores ut carpant hinc seniores,
Et juvenum mores sint ad bona fervidiores.*

7. **WOLFGANGI** *Altachæ Inferioris Monachi* insignis Codex *Epistolarum*, cui multæ *Archiepiscoporum, Ducum Austriæ ac Bavariæ, aliorumque Illustrum Virorum literæ* sunt insertæ. Floruit is *Seculo XIV.*

8. *Abbreviatio Magistri Bandini de Libro Sacramentorum M. Petri Parisiensis Episcopi fideliter Acta.* Notatu præ cæteris dignus est hic Codex *Seculo minimum XIII.* in membranæ exaratus in 4. Opus verò ex *Mellicensi Codice* anno 1519. edidit doctissimus Abbas *B. Mariæ Virg. ad Scotos Viennæ Benedictus Chelidomus*, de quo plura *Pezius*.

Mettensis.

METTENSIS Bibliotheca, tametsi *Cœnobium* à *Caroli M. ævo* fundatum sit, non nisi tres Codices MSS. alicujus momenti reliquos ostentat. In uno, qui membraneus est & majoris formæ extat 1. *Plenarium*, id est quatuor *Evangelia*.

2. Opus *Rabani Mauri* de *Cruce* sæpius editum.

3. *Biblia Mariana* cum figuris *asymbolicis veteris ac novi Testamenti, Alberto M.* à quibusdam tributa.

4. *Variarum rerum & mysteriorum figuræ ac imagines calamo pictæ* à quodam *Mettensi Cœnobita*, qui *Seculo XV.* sub *Petro Abbate* floruit. Ac in hoc quarto *Symbolico Anonymi* Opusculo visitur *Imago S. Benedicti* cum *cruce & sacris verbis*, quæ æneis *S. Benedicti Crucibus & numismatibus* inscribuntur. Hujus imaginis *ecgraphon* dedit *Pezius* in *Dissert. Isag. ad Tom. I. Thes. Anecd. pag. L.*

5. *Breve Compendium Librorum veteris ac novi Testamenti.*

6. *Petri Pictaviensis Compendium Historiæ utriusque Testamenti* hoc exordio: *Considerans Historiæ sacræ prolixitatem...*

In primo Codicis folio *primariâ manu* recensentur *Reliquiæ*, quæ *ascribuntur Codicis quondam inclusæ P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

erant. In fine scriptus Codex notatur An. 1415. Eo autem majoris videtur momenti, quòd *Crucibus seu consecratis S. Benedicti numismatibus*, fortissimo adversus *Dæmonum & Sagarum præstigias amuleto*, vel originem vel incrementum *lumenve præbuerit*. *Ferunt enim*, inquit *Pezius*, *Strigas, cum omnia latè maleficiis & teterrimis artibus Tartari evastassent, in judicio confessas fuisse, idè in Monasterium Mettense sibi nihil licuisse, quod id Crucibus S. Benedicti munitum ac tectum esset.* Hæc ille de isto Codice, sed reliquos præterit.

Haudquaquam plura, quàm in *Mettensi* vetera superant monumenta in **ALTAHÆ INFERIORIS** Bibliotheca, *Altaichæ & Archivo.* In illa, inquit *Pezius*, *nihil penitus veterum Codicum, binis, ut ferunt, incendiis exustorum, in hoc nonnulla Diplomatum autographa vidimus, quæ inter Ludovici VII Imp. & S. Henrici excellent.* In *Sacrario* duo *plenaria* scitissimè scripta, & *asfabrè ornata* adservantur, quorum alterum *septingentorum*, alterum *sexcentorum annorum* est. Superfunt etiam quorundam veterum instrumentorum *apographa*; sed hæc ad infinitum illum thesaurum, quem *flammarum aviditas*, nullis *Monachorum lachrymis* sedanda devoravit, nihil sunt.

VARNBACUM seu *Formbacum*, *Formbacensis.* quod celebre est ad *Oeni ripas Monasterium*, vix duabus horis *Pataviâ* distitum, paulò plures adservat *manuscriptos Codices*, sed recentiores; nam veteres propè omnes *diversis claudibus & casibus* perière. Inter *superstites* notatu non indignus est *Liber de Scriptoribus Ecclesiasticis* *Auctore Johanne Lapillo Pataviensi Presbytero*, qui *Operi finem imposuit A. 1497.* Haud minoris sunt *æstimationis tria* in 4. *Volumina chartacea*, quibus *variæ res Chronicæ Bavariæ præcipuè ac Austriam spectantes* continentur. Sunt qui ea ab *Angelo Ramplero Varnbacensi Abbate* erudito *comportata esse* autument. Sed *malè*, inquit *Pezius*, *cum vel ipse character, quo singula exarata sunt Seculum XV. aperitissimè referat.* Aliud longè est *Chronicon Varnbacense* ab *Angelo Ramplero* conscriptum, & in primo *Thesauri Anecdotorum Tomo* pag. 426. à *Pezio* publicatum, ubi *videtis*, quæ in suis ipse *observationibus præviis*, tum de hoc, tum de aliis *ejusdem Abbatis Operibus* adnotavit, dignissimis profectò,

fecto, quæ undecunque conquifita publici juris fiant. Præfuit *Rumplevus* difficillimis temporibus XII. annis, & relicto maximo fui desiderio mortalis esse defuit anno 1513. Præter laudatum Chronicon, aliud in duobus prægrandibus in folio voluminibus à fe compositum Posteris reliquit eruditissimus Vir P. *Clarus Fasmannus* loci Prior sub annum 1718. conspicuus. In Archivo insignis superat *Traditionum Codex* operâ *Engelschalci* Abbatis, collectus, de quo plura Pezsius cit. loc.

De reliquis Bojoariæ Bibliothecis.

Locus hic esset oportunus de *Aspencensi*, *S. Viti cis Rotham*, *Michaëlburand*, *Blankenstetensi*, & reliquis Bojoariæ Bibliothecis aliquid dicendi, sed quia horum Monasteriorum inquinati scriptis ad eos literis, communicatōque Operis nostri conspectu, ad conferendas symbolas provocati, nihil submiserunt, haud ægrè ferent, si qui alios benè meritos laudari ineptum putant, ipsi ceu *ventres pigri* (ut D. Pauli verbo utar) *Majorumque pariter ac suæ & Ordinis gloriæ Vilipenses*, nostris in tabulis locum non inveniunt; ita enim DEUS per Prophetam: *Quia repulstis scientiam, & ego repellam vos, &c.*

Notantur rei liter. Benedict. incubi.

Verùm omiffis iis, quæ fascino depellendo addi hic possent, istud pro coronide fortassis monuisse non erit inutile, exteros rerum nostrarum procos & compilatores Bibliothecas Bavariæ sæpiusculè opibus suis literariis & ornamentis spoliâsse. Cujus rei extant quàm plura documenta. An autem ratione nitatur, nec ne, pervulgatus ille de Codicibus MSS. è Monasteriis ad Collegia Patrum Soc. JESU translatis rumor, nemo quidem certius ipsis RR. dis Patribus noverit. *Nobis*, inquiunt Pezii, *Bajoariæ Bibliothecas non paucas perreptantibus nunquam veri visum simile fuit, manu descriptos Codices ex iis Monasteriis, quæ veteribus adhuc Ordinibus mancipata perstant, ad Patrum S. J. Domicilia commigrâsse, tametsi non potuerit non evenire, quin illorum Monasteriorum, quæ quocumque demùm modo Patribus cesserunt, ut Biburgense, Eberspergense, Castellense &c. Codices in eorundem potestatem cum reliquis devenirent. . .* Quam quidem Scriptorum hæreditatem nostram ipsis Patribus adeò non invidemus, ut potiùs quàm amplissimam discupiamus, modò ad id animum inducant, ut delectu habito meliora saltem Majorum nostro-

Monasteria quædam à Jesuitis occupata.

rum monumenta, eaque præcipuè, quæ veteri sacrorum Ordinum Historiæ lucem conciliant, aut ipsi exemplo *Magni Gretseri* è squalore liberent, aut cum aliis ea è situ liberare volentibus benevolè communicent. Sed de his hætenus ex *Pezis*, nunc ad Sueviæ Bibliothecas obiter perlustrandas progrediamur.

§. VIII.

De Bibliothecis Sueviæ.

PRÆcipua Ordinis nostri per Sueviam Monasteria censentur, *Campidonense*, *SS. Udalrici & Afræ Auarica*, *gustæ Vindelicorum*, *Ursinum* vulgò *Irsee*, *Ottenbura*, *Ochsenbusium*, *Faucense* seu *Fuessense*, *Augia Major*, vulgò *Merevau*, *Augia Dives*, *Isna*, *Weingartense*, *Zweyfalza*, *Wiblinga*, *Elchinga*, *Faltenbachum*, *Neresheimium*, *Degginga*, *Anbusium*, & alia in Ducatu Würtembergico olim florentissima, de quorum Bibliothecis ut aliquid jam dicamus, nostri postulat ratio instituti. Igitur, ut à Principali faciamus exordium:

CAMPIDONA Veteribus *Chambituna*, Ducalis Nobilium Abbatia sesquimilliaro horario à montibus Tyrolensibus ad *Hilaram* fluviolum (quo inditum tractui nomen *HILERVÆ*) sita est propè Urbis Campidonæ muros Ædificiis novis, & ornatissimo Templo, ac duplici quadro amplissimo integrum constat Monasterium, præter atria & habitacula Ministrorum. Unum quadrum Abbatis ædibus, aliud Religiosorum cellis est assignatum, cum gemina utrumque contignatione. Inferiori ex æquo respondet solum Ecclesiæ, quæ ad occidentalem Cœnobii plagam in agere posita est. Capitulum constat quatuor & viginti Nobilibus, cum sex Ephæbis Vitæ religiosæ Candidatis. Loco hodie præest magno cum splendore Celsissimus Princeps *ENGELBERTUS* ex Baronibus de *in Sirgenstein*, Vir, in quo modestia, pietas, literarum amor cum aliis virtutibus certant. Intra Monasterii septa habetur Officina typographica & furoria omnibus numeris absoluta. Archivum magnificè instructum est, ex quo nonnulla Imperatorum mediæ ævi Diplomata, sua in analecta retulit *Mabillonius*. Bibliotheca multis aliis manuscriptis locupletata fuit; variis verò cladibus, ac præsertim rusticorum

rum

rum feditione A. 1525. miserè attrita aliquamdiu jacuit. Meliorem tamen in statum cum ipso Archisterio reducta ad 10. circiter Codicum millia hodie ostentat. Indicem illius materialem ordine alphabetico concinandum susceperunt RR. DD. Capitulares, negotium dirigente Ill. mo Domino Decano L. B. de *Hornstein* Viro ad præclara ejusmodi studia nato. Nominalem parat Ill. D. *Epimachus L. B. de Kronegg* p. t. Bibliothecarius, quo nihil in literarios conatus desiderare propensius fas fuerit. Extantiora verò illius Bibliothecæ Cimelia sunt.

Libri MSS.

1. Liber Seculi, ut videtur, noni & decimi continens interpretationem nominum veteris & novi Testamenti, ab *Isidoro* Episcopo ad *Honorium* Papam.

2. Alius Codex in 4. hebraicè scriptus, in quo habetur S. Scripturæ Commentarius.

3. *Isaiæ* Prophetiæ linguâ Hebraicâ in fol.

4. Libellus in membranis Seculo, ut videtur, XIV. exaratus complectens Tractatum quemdam Asceticum de quatuor novissimis cum figuris. *Catonis axiomata* sermone vernaculo in rythmos redacta. Brevem Dominicæ Orationis elucidationem &c.

5. Libellus in membranis de gestis & miraculis S. *Hildegardæ* Caroli M. uxoris, quæ ibidem sepulta creditur (*tarnetsi Mettis ad S. Arnulfum alii sepultam existiment*) & pro Sancta habetur.

6. *Westphalische Gericht oder Proceß* de anno 1439.

7. Historia Concilii Constantiensis sermone teutonico edita Aug. Vind. typis *Antonii Sorg*, figuris & symbolis gentilitiis eorum omnium, qui concilio interfuerunt, novisque auctariis & notis MSS. exornata. Cujus simile Opus laudat *Mabillonius* in suo itinere germanico à se visum in Salemsi Ord. Cist. Monasterio.

8. Extat ibidem Historia Monasterii Campidonensis, rerumque in vicina gestarum tempore belli Suecici ab anno 1639. usque ad 1670. accurante Perillustri Viro R. D. *Bonifacio à Danckersweil* ejusdem Ecclesiæ Capitulari. Sed cum primis hic memoranda videtur, *Historia* GOTFRIDI de MARSILIA Caroli Magni, & de Fundatione Monasterii in Campidona. Incipit: *In sanctæ individue Trinitatis nomine Amen. Ut non omnes tem-*

Codex de Fundatione Monasterii Campid.

porum longinquitates & humanarum mentium debilitates. . . Finit: *Feliciter scripta sub castro Hylemont in Ludovici Pii Imp. Cancellaria anno Domini octingentesimo XXXII.* Tandem ad calcem Opusculi, quod tredecim majoris formæ foliis constat, hæc decimi sexti Seculi librarius notat: *Gotfridus de Civitate Marsilia Cancellarius Pii Ludovici Imp. &c. Exemplar fuit scriptum Campidonæ pro liberaria super cortice vilmio caduco in multis passibus vetustate præ nimia.* Ipse Auctor in contextu se vocat *Gotfridum Kerren nationis de Civitate Marsilia, in Cancellaria Karoli M. minimum Scribarum.* Præcedenti Historiæ mox attextitur in eodem Codice maximam historicorum monumentorum vim continente, *Tractatus Rythmicus de Monasterio Campidonensi, & ejus multiplicibus Privilegiis*, cujus caput 1. incipit: *Sancta Dei dextra nos protegat intus & extra. . .* sub finem agit Auctor de Agrestium rebellione adversus Abbatem Campidonensem anno 1491. Dum de numero & successione Abbatum tractat, mentionem injicit *Chronicæ Abbatum Campidonensium*, affirmatque tum (*sub finem Seculi XV.*) eam extitisse penes quendam *Johannem de Linster nobilem Benedictinum Campidonensem.* Adservatur Codex iste in Tegernseensi Bibliotheca teste *Pezio* in *Dissert. Isagog.* ad Tom. I. *Theauri anecdotorum* num. xxvi. pag. xiii.

In eadem Bibliotheca reperitur Alia Bibliotheca Numiphylacium locupletissimum, cuius descriptionem adornat laudatus *D. de Kronegg.* Globus quoque magnæ molis in ære à præstantissimo Cosmographo *Carolo Müller* San-Gallensi sub *RUPERTO* Abbate & Principe Campidonensi anno 1722. delineatus & sculptus. Cernuntur alii duo globi è fornice penduli à Cel. mo Principe *ENGELBERTO* hodie feliciter ad clavum sedente in vitro artificiosè effigiati. Aliæque ibi spectantur curiosa æquè ac erudita, explicatiùs recensere non vacat. Id unum vovemus, ut perillustres ejus Monasterii incolæ illum suis etiam studiis adhibeant modum, quem *Plinius* Cornelio Tacito facetè commendabat Libr. 1. Ep. 6. his verbis: *Ego, inquit, Plinius ille quem nosti, apros tres & quidem pulcherrimos cepi. Ipse? inquis. Ipse: Non tamen ut omnino ab inertia mea & quiete discederem. Ad retia sedebam, erant in proximo non venabulum aut*

lancea, sed stylus & pugillares. Meditabar aliquid, enotabamque, ut si manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Non est quod contemnas hoc studendi genus. Mirum est, ut animus agitatione motuque corporis excitetur. Jam undique silvæ & solitudo, ipsūque illud silentium, quod venationi datur, magna cogitationis incitamenta sunt. Proinde cum venabere, licebit, Auctore me, ut panarium & lagunculam, sic etiam pugillares feras. Experieris non Dianam magis montibus, quam Minervam inerrare. Vale. . . P. Oliverius.

Ottoburana Bibliotheca. OTTOBURANUM seu Uttemburanum sex circiter horarum itinere à Campidona ad Gunzium amnem situm Imperiale Monasterium, uti elegantissimā ædificii architecturā omnium rapit oculos, ita etiam concinnā Bibliothecæ structurā, librorumque selectu & numero eruditorum quorumvis pellicit animos, laudésque colligit: Bibliotheca Uttemburana, inquit Mabillonius, (i) multis Libris referta est etiam mss. ex quibus nonnulla in nostros usus excerptissima, ex his duas Homilias S. Faustini ex Homiliario perantiquo. In veteri Necrologio de Totone seu Tottone primo loci Abbate hæc legimus XIII. Kal. Decembr. TOTONOSTER Abbas, qui corpus sancti Alexandri huc attulit, & cujus parentes locum istum fundarunt. Tottonis Parentes Silachus & Ermiswinda sub annum 764. Monasterium condiderunt. Ecclesia verò dedicata est SS. Alexandro & Theodoro Martyribus, quorum reliquiæ in ea servantur. Eorundem thecæ Mariæ Comitissæ sigillum ex agathe appositum est.

Inter præcipuos Bibliothecæ Ottoburanæ instauratores merito celebratur Leonardus Widemannus Abbas anno 1508. electus, & fatis functus A. 1546. de cuius præcipuis rebus gestis R. P. Corbinianus Khamm in Hierarchia Augustana Part. III. pag. 339. fusius agit. Is plures coëmit Libros præsertim Græcos & Hebraicos, quibus & ipse & Fratres ejus plurimum afficiebantur. Recitat hac de re aliquas ejus ad Capnionem Epistolas Schelhornius in Amoenitatibus Historiæ Ecclesiast. Tom. II. pag. 593. seqq. eumque à Mabillonii insimulatione, quæ Ellenbogii studiis inimicè

adversatum fuisse refert, modestè vindicat, laudatque vel ex eo, quod Gymnasio trilingui (cujus supra meminimus pag. 97.) manus porrigentibus vicinis Abbatibus, initium dederit, jure quodam suo inter præstantissimos illius ævi Literarum & Literatorum Mæcenates referendus; qui talis reipsa cum esset, non defuere Viri ejus ætatis eruditi, qui lucubrationes suas illius nomini in publicum & perenne cultus sui testimonium inscriberent; inter quos fuit Joan. Altenstaigijs Mindelheimensis, inter alios linguæ Latinæ in Germania instauratores Burchardo (k) laudatus, qui elegans de Amicitia Opusculum Hagenoæ A. 1519. editum ipsi dedicavit, eum his affatus verbis: Non ignoro TE literas amare, colere & scire, & præsertim sacras, quibus post negotia incumbis; id quod ex Tua etiam humana & benigna contentione intelligere potui, quando invicem de litteris disceptabamus. Perpulchrum autem doctrinā, perpulchrum alios præstare religione, perpulchrum alios ante sapientiā, benignitate & prudentiā ire quibus conventum tuum egregium devotorum virorum Deo jugiter & strenuè militantium moderaris, gubernas. Omitto tuam Bibliothecam, quam habes multis & pretiosis Libris ornatam, & quidquid Librorum habere poteris, conquiris, numis non parcens emis, & præsertim Sacrorum Codicum rationem habes & curam &c. Neque porro Bibliothecam tantum, sed etiam Typographicam in suo Monasterio officinam, characteribus quoque Græcis & Hebraicis superbientem instruxit Leonardus. Primum illius officinæ specimen fuit Alcuini Opus de S. Trinitate, cujus in calce hæc leguntur: Impressum est præsens Opusculum in Uttinpurra Monasterio SS. MM. Alexandri & Theodori Ordinis S. Benedicti, anno 1509. Cal. Sept. Præfationem sanè memorabilem Operi in fol. typis exscripto præmisit ipse Abbas, quam integram retulimus supra pag. 96. eamque etiam lucinā suā dignam censuit Schelhornius, in hæc verba professus (l). Oppidū sanè memorabile typographiæ exemplum; dignissimumque, quod in Annales referatur! Hic enim egregio Leonardi Abbatibus instituto ipsi Monachi fuere typographi, nacti sic idoneam occasionem, otium

(i) Mabillon. in itinere Germ. edit. A. 1685. pag. 43.

(k) Comment. de linguæ lat. fatis Part. II. p. 423.

(l) Schelhorn cit. loc. pag. 606.

otium honestissimo labore fallendi, ac post contemplationes sacras & officia Divini cultus peracta salutari corporis exercitatione sartam tectamque conservandi valetudinem, atque hac simul ratione aliorum commodis amplificandis utiliter inserviendi. Hæc ille. Sed enarrare libet alios in eadem officina Libros typis excusos, quos quidem oculis lustravimus nostris: 1. Passio Ss. Septem Fratrum filiorum S. Felicitatis. 2. Translatio S. Alexandri. 3. Passio S. Theodori. 4. Oratio in laudem Ss. Septem fratrum F. N. E. id est: Fratris Nicolai Ellenbogii, cui tota hæc collectio accepta esse referenda videtur. Sed plura habentur in ea, quam titulus innuit. Ibi enim comparet carmen de S. Theodoro, ac Oratio in ejus laudem. Enarrantur etiam sacra Lipsana in Ottoburano Monasterio conspicua, ac indulgentiæ eidem Cœnobio à variis Pontificibus concessæ. Ad calcem hæc legas:

Edidit ad laudem hunc en Ottinpurra libellum, Martyr Alexander & Theodore tuam!

Sexto idus Octobris anno undecimo supra Millesimum & quingentesimum.

Distichon ad Lectorem.

Non habet titulus, quæ continet omnia, biblos: Fautorum precibus addita multa vides.

Vivat Ottinpurra.

Oratio Christophor. Station. Augustæ Episcopi. Hæc sylloge in forma quadrifariam complicatā impressa est, quo etiam formato ex eadem Typographia anno 1518. prodiit, Oratio Reverendissimi Augustensis Ecclesiæ Antistitis Christophori Stadion in Synodo ad Clerum habita, cum ipsius Leonardi Abbatibus laudatissimi ad illum Episcopum Præfatione. In fine hæc leguntur: Finit faustissime Reverendi Augustani Præfatis Oratio in nostro Cœnobio Ottinpurraensi SS. Alexandri & Theodori Martyrum A. 1518. Hæc Oratio multis egregiis monitionibus referta est, digna quæ conciliorum collectioni inferatur.

Oratio funebris in Gazea obitu.

Anno 1543. ex eadem officina prodiit Oratio funebris in obitum M. Johan. Gazea Sigmaringensis Græcar. Lit. in Benedictino Collegio Professoris. Titulo adjectum est ejus Epitaphium ipsi à Michaële Dornvogel Mæskirchio, quem ipsa etiam Oratio Auctorem agnoscit, positum in hæc verba:

En recubat corpus tumulo hoc exanguie Johannis Gazea multigenā cognitione Viri.

Venerat ad sacra renovatam Palladis arcem, Quam Benedictini constituere Patres. Christicolis sed enim ex animo prodesse volenti Dissecat invisâ stamina parca manu. Illum terrenè, ut perit, nunc mole solutum In Patrio Christus collocet ipse sinu!

Obiit porro Gazea Ottoburæ V. kal. Maji anno 1543. quo excusa est Oratio, ab Auctore inscripta Nicolao Ellenbogio, quem Mæcenatem suum nuncupat. In fine additum est in ejusdem Gazeæ obitum Stephani Leuzii Monachi O. S. B. in Werdea Professori Epicedion. Plura Typographiæ Ottoburanæ specimina hæcenus videre nobis non contigit.

Sub prælaudato Abbate Leonardo isthic floruit Nicolaus Ellenbogius (m), Vir bonarum literarum amatissimus, qui anno 1505. Ottemburanorum Cœnobitarum numero adscriptus latinis literis Græcas & Hebraicas conjunxit, ac tandem Gymnasio trilingui Ottoburæ instituto ludum aperuit A. 1543. favente imprimis Wolgango Abbate & Principe Campidonensi. Commertium ille habuit literarium cum Erasmo, Reuchlino, Eckio, & aliis ejusdem ætatis hominibus eruditis. Ex novem ipsius Epistolarum Libris restant duntaxat septem in Bibliothecam Colbertinam illati curâ eruditissimi Baluzii, uti perhibet Mabillonius. Reliquos autem manu exaratos Codices si requiras, trecentos ferè ex quamplurimis hodiernâ adhuc die ostendunt Ottemburani. Hinc meritò Eminentissimus Cardinalis Quirinus anno 1748. ocularis testis hanc Bibliothecam in sua ad Serenissimum Hassiæ Landgravium, & Augustanæ Urbis Episcopum Epistolâ vocat Selectissimam copiosissimamque. Huic autem purpurato Patri non alia MSS. magis arrisere, atque laudati Nicolai Ellenbogii, quibus colligendis & describendis magnam impenderat diligentiam Bibliothecæ Præfectus R. P. Michaël Reichbeck, ut ea Eminentissimo Principi dono offerret, quod ille gratissimum habuit. Tragica est Epistola doctissimi Ellenbogii de rebus Ecclesiæ suo tempore perturbatissimis, quam integram dedit Pezsius in Dissert. ad Tom. I. Thef. Anecd. Sed non minus notatu digna est amplissima simul ac doctissima Præfatio, quam R. P. David Aichelers ejusdem loci Cœnobita & Bibliothecæ Præfectus Catalogo illius à concinnato præfixit anno 1574. Ita enim

(m) Ejus acta videbis fusius, deducta Part. III. pag. 338.

enim de ipsius rei librariæ dispositione & œconomia differit: *Libris tam meis, quam aliorum Confratrum præcipuis in Bibliothecam, communitatis locum relatis, & cum antiquis permixtis Codices omnes* (ut dilecta mea esset quasi acies ordinata) *de novo in certas classes, certamque methodum redigi, atque ordinavi non quod ordo à R. P. Nicolao Ellenbogen observatus mihi minus placuerit, sed quod ordinem à tam docto Patre constitutum, per Sciolos absque ratione cum dolore animi mei inveniebam confusum.* Præterea autem *cujuslibet facultatis & artis volumina scriptave seorsim posui, etiam in iisdem ordinandis ut plurimum duplicem secutus sum methodum, Dignitatis videlicet & Naturæ; habens interim, quoad ejus fieri potuit, & ætatis rationem, ut nimirum in eadem facultate ii Scriptores præcederent, quos sciebam seniores.* Has autem classes statuit principales: 1. Sacra Biblia. 2. Concordantiæ. 3. Commentatores in S. Scripturam. 4. Sancti Patres. 5. Theologi Scholastici. 6. Libri Parochorum instructioni servientes. 7. Controversiæ seu Polemici. 8. Ascetici & Mystici. 9. Homiletici sive Concionatores. 10. Homiliæ & Sermones SS. Patrum. 11. Canonici. 12. Civilitæ. 13. Theologi Morales. 14. Grammatici; Poëtæ, Rhetores, Historiographi. 15. Lexica Hebræo - Græco - Latina & Latino-Germanica per plurima. 16. Dialectici, Mathematici, Physici. 17. Medici & Botanici. 18. Codices Manuscripti. &c. quos hic referre, ne nimium Lectori molestus sim, supervacaneum duxi. Certe, subdit ille, *studiosos adolescentes & veros Religiosos diligentia & cupiditate discendi, vel amore in gratia apud Deum & homines proficiendi, Mercatorum avaritiæ cedere atque succumbere summum dedecus est, Reip. Christianæ gravissima perniciēs. Ob Lucellum, idque transitorium, trahunt illi mare, conficiunt longa & periculis plena itinera, noctes insomnes ducunt, & totis diebus fatigantur; ut paucillam pecuniam corradant vel augeant & tu Mercator non terrenorum, sed cælestium & æternorum, Tu MONACHE! cui ipsi cælestis sapientiæ Theauri infiniti sunt promissi, & certo certius dabuntur, si quod vovisti reddideris, pro iis consequendis laborem fugies, otio torpesces, & vel vitiosam vitam institues, vel divitias, quas spreveris, & nummos, quos abjecisti,*

amplectéris, omni nisu quæres, & Libris omnibus præponere audebis? Ab- & adhor- sit hoc à mente religiosa. . . Ut ergo tatio.
 „ vos Fratres, quibus ex vocatione
 „ incumbit, & pro vobis militare, &
 „ aliis mederi, dextrè valeatis diabo-
 „ li & hæreticorum machinas dissipare
 „ re ac animas faucibus draconis infernalis eripere, novasque infirmitates curare & propellere, veteres
 „ recusos & novos Catholicos Libros
 „ colligite, emite, honorate, ut nova
 „ & vetera de Thefauro cordis vestri
 „ per scientiam charitate ornatam
 „ proferre possitis ad laudem & gloriam Dei, cujus infinita bonitate hodie scientiæ & artes ferè omnes ita
 „ doctissimorum hominum scriptis illustrantur, ut plane vel ipsis scientiis injuriosus & ingratus sit, aut supra modum avaritiæ crimine laborare judicari debeat ille, qui vel amore numerorum, vel ex rerum inscitia hodie Libros novos comparare negligit aut contemnit. . . Hæc Vir iste sapientissimus, qui paulò post ad *Fuessensis* Cœnobia administrationem, dein ad *Montis sancti Andæ* Præfecturam evocatus rem literariam utrobique insigniter auxit & illustravit. Anecdota Bibliothecæ Ottoburanae nuper collegit Reichbeckii labores. Doctissimus ejusdem Præfectus *P. Michael Reichbeckius*, qui etiam *Philippi le Cerf* Bibliothecam Maurianam, aliâque plura è Gallico latina reddidit. Sed heterogeneis Concellitarum & Superiorum moribus in transversum actus, ea Vulcano dicavit. Dignum planè est, quod hic pro coronide sumptuosi, quod Abbas molitur ædificii liberalius admetiar *Clementis Alexandrini* monitum: *Absurdum*, inquit, & turpe est, *unum lautè vivere, cum multi esuriant; oculos pascere & animos negligere; muros erigere, & mores destruere. Quanto autem gloriosius multis benefacere, quam magnificè habitare? quanto prudentius in homines, quam in lapides & muros, impensas facere? Quanto honestius in sapientiæ monumenta, quam in luxûs instrumenta sumptus prodigere? . . Ex P. Oliverii Dissert. de adornanda Bibliotheca inter editas prima pag. 17. Conferfis Schelhornii Hist. Lit. Eccl. Tom. II. verbo Ottobura. . .*

URSINENSIS vulgò *Irsee* imperialis Ursinensis Monasterii ab Ottoburano sex circiter leucis distat Bibliotheca, Codices, ut ajunt manuscriptos non paucos numerat, sed plerosque recentioris ævi &

& argumenti Scholastici. Eam *Paulus Abbas* anno 1533. electus instauravit, ut juventutem ad studia suo exemplo validius excitaret, dicere solitus: *Monachum sine libris & studiosa eorum lectione, esse militem sine armis & exercitatione.* Eminentiss. Card. *Quirinus* in suo itinere Suevico Ursinum delatus vidit & admiratus est *Museum Mathematicum*, cui simile vix in Italia se vidisse in primo ingressu edixit. Supellex Libraria etsi non adeo sit copiosa, at certè selecta est & elegans, Librisque viro seriis studiis dedito maximè necessariis instructa, ut hîc quadrare videatur illud *Senecæ* Ep. 45. *Librorum inopiam istuc esse quereris? Non refert quàm multos, sed quàm bonos habeas & utiles.*

Sant-Udalricana Aug. Vin-delicor.

Bibliotheca Imperialis ad SS. Udalricum & Afram Augustæ Vindelicorum Monasterii, ornatissima est, & Libris tum novis, tum antiquis, si quæ alia, maximè referta. Ut de impressis & numero & selectu egregiis non multa dicam, tacere tamen nequeo, quòd in hac Bibliotheca quædam asserventur, quæ non aliis formis æneis excusa fuerunt, quam ipsius typographi, quod *Melchior de Stambheim* Sant-Udalricanus Abbas paulò post inventam artem cuforiam suo in Monasterio erexit, ut jam supra diximus. Sunt autem: *Libri Dialogorum S. Gregorii Magni A. 1474. Sermones aurei Leonardi de Utino 1476. Speculum Historiale Vincentii in magno fol. & dubio procul plura, quæ nostram tamen fugiunt notitiam.*

Codices MSS. quos attinet, asservabantur hîc pridem ad 500. optimæ notæ, ex quibus quantum profecerit *Mabillonius*, testantur ea, quæ inde eruit, & suis analectis intexuit, videlicet *Fragmentum Epistolæ CANDIDI Arriani ad Mariam Victorinam Urbis Romæ Rhetorem; & hujus ad eundem responsio. Ordo officii in domo S. Benedicti ante Pascha &c.* Etsi verò non omnes à R. P. *Symperto Fischer* veteri catalogographo memorati Codices ad nos pervenerint, multa tamen adhuc sunt, quæ Viros eruditos suo merito teneant, videlicet:

Stephani Parisiensis Com. in Reg. S. B.

1. *Stephani Parisiensis* Comentariorum amplissimus in Regulam S. Benedicti, ad *Rofredum de insula S. R. E. Cardinalem & Casinensis Archisterii Abbatem* circa annum 1193. conscriptus, & à *P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

R. P. *Thoma Rieger* Subprioris Sant-Udalricano an. 1495. in membranis descriptus in fol. additâ S. Benedicti vitâ iconibus & versibus expressa: cujus simile exemplar in Senonensi Lotharingiæ Monasterio extare meminit *Raimart* in suo per *Alfatiam* itinere Tom. II. Opp. Posth. pag. 442. Vide hâc de re à nobis relata hujus Historiæ Part. III. pag. 23. & supra de Senonensi Lotharingiæ Bibliotheca.

2. *Reginbaldi Möbner* Cœnobitæ Reginboldi Möbner Opera. *Udalricani, Viri utique rerum Heraldicarum & Genealogicarum longè peritissimi Opera* sanè quàm multa, videlicet. I. *Annales Augustani* duobus voluminibus in folio. II. *Itinerarium Bavaricum, Austriacum, Moravicum, Silesium, Belgicum &c. Cod. Chart. in 4. . . III. Insignia & arma Imperatorum, Regum, Ducum, Episcoporum &c. Europæ, elegantibus figuris & picturis ornata. Cod. Chart. in fol. IV. Series Romanorum Pontificum, Imperatorum, Regum, Ducum, Comitum &c. Europæ, Genealogicè deducta. Cod. Chart. in 4. Huic Operi etiam inest Genealogia Marchionum & Ducum Austriæ tam Babenbergensis, quàm Habsburgicæ Stirpis. V. *Insignia Episcoporum, Abbatum, Ordinum, Equestrium & Academicarum.* Codex Chartaceus in 4. meris imaginibus & picturis constans. VI. *Anbaldia Principes, & ex iisdem progredientes Brandenburgiæ Electores, Rectores Saxonie inferioris, Duces moderni Lavenburgenses dicti.* Opus est Genealogicum accuratè confectum & descriptum in Cod. Chart. VII. *Genealogia Landgraviorum Hassiæ* Cod. Chart. in 4. VIII. *Genealogia Fuggerorum* Incipit Opus in *Johanne Fugger* Anno 1330. & desinit cum anno 1614. Addita sunt & nomina & insignia Conjugum. XI. *Omnium penè Regnorum, Provinciarum, Regum, Ducum, Comitum, Baronum, Nobilium arma gentilitia.* Cod. Chart. in 4. X. *Hastiludium Genetlicum.* Cod. Chart. in 4. XI. *Insignia & stemmatographia Episcoporum, Præpositorum, Decanorum, Canonicorum, & Abbatum S. Udalrici in Urbe Augustana.* XII. *Aristocratia Augustana*, id est, Recensio omnium Magistratuum Augustanorum ab an. 1545. ad 1670. XIII. *Patriciorum Augustanæ Urbis connubia, & eorum insignia Chronologico Ordine tractata.* B b b b XIV.*

XIV. *Consules seu Duumviri Augustani usque ad A. 1548.* cum singulorum armis gentilitiis. Cod. Chart. in 8. oblongo. XV. *Opus Stemmatographicum de diversis Augustanae Urbis Patriis, puta Rechlingis, Welferis, Peutingeris &c. cum eorum Insignis* Cod. Chart. in 4.

Clementis Sün-deri Historia.

3. *Clementis Sün-deri vel Sender loci Cœnobitæ indefessi Chronographia Universalis* ab Orbe condito ad annum circiter 1540. conscripta, & XII. Tomis in 4. comprehensa, magnum profectò Bibliothecæ Udalricanæ ornamentum conciliat. Sed eheu! ex istis XII. voluminibus illud, quo res memoratu digniores ab anno 1315. usque ad 1440. enarrabantur, interiit. Caveant Posteris, ne simili fato reliqua interciant. Hæc porrò ipsa est Sün-deri collectio, ex qua sequens Opus excerptum & Ingolstadii typis Georgii Hæulin A. 1654. in 4. excusum prodiit hoc Tit: *Relatio de ortu & progressu Hæresum in Germania, præsertim verò Augustæ Vindellicorum, ex antiquis Annalibus MSS. cujusdam contemporanei fideliter descripta, & nunc publici juris facta* A. 1654.

Sigismundi Maisterlein Chronicon &c.

4. *Sigismundi Maisterlein* eruditi pariter ac operosi Monachi Sant-Udalricani *Chronicon Augustanum*, quod inter Rerum Germanicarum Scriptores Pistorianos prodiit. Opus hoc suum ipse Sigismundus Germanicè vertit rogatu Sigismundi Gossenprot Civis Augustani, Præceptoris sui an. 1497. quæ versio extat in Codice Chartaceo in fol. Aliud est ejusdem Sigismundi Opus in tres partes divisum, quod ipse *Indicem Monasterii SS. Udalrici & Afræ in Augusta Vind.* nuncupat, estque Chronicon dicti Cœnobii publica luce dignum.

Anonymi Chronicon S. Udalrici.

5. Aliud *Chronicon Abbatum SS. Udalrici & Afræ, à primo usque ad Marquardum*, qui anno 1316. electus fuit, perductum, in Codice membraneo in 4. hoc exordio: *Abbatibus Monasterii SS. Udalrici & Afræ infra muros Civitatis Augustensis situm. Primus Abbas Episcopus Spiræ electus, ubi & nunc in numero Sanctorum habetur...* Ad annum 1322. hæc referuntur:

Anno milleno ter CCC bis Xque secundo, Quando Wenczlay Clerus canit ac Adonay, Tunc Rex Ludwicus confligit cum Friderico; Quem captivavit, Australes & superavit. . .

6. *Petri Wagner Congestum Monumentorum Illustrium, seu Liber de Viris & Fæminis vitæ sanctimoniam & doctrinam celebribus ex Ordine S. Benedicti.* Rubrica recentiori manu Operi præfixa hunc refert Titulum: *R. P. F. Wagner Collectura illustrium Virorum, de qua consule F. Wilhelmi Witwer Catalogum Abbatum hujus loci.* Opus in septem titulos distribuitur, cujus primi hoc est initium: *Inter hujus calamitosæ lethalis vitæ erroris nebulas.* Extat etiam in Codice Tegernseensi, ubi Auctor *Petrus Abbas Thierhauptanus* disertè appellatur. Anonymus verò Wessofontanus in collectaneo suo de Viris Illustribus, hunc *Petrum* sui Cœnobii Abbatem ex Monacho Augustensi factum esse adfirmat. Hic denique est ille *Frater Petrus*, cujus Opus de *Viris Illustribus O. S. B.* in Bibliotheca Paulina Lipsiæ adservari perhibet Catalogus.

7. *Joannis Griesherrn* ejusdem loci Cœnobitæ *Continuatio Collecturae de Viris Illustribus Ord. S. Benedicti.* Egregium hoc Opus integrum adservari in Cæsarea Vindobonensi Bibliotheca nos docet *Lambecius* in ejusdem Bibliothecæ Catalogo Tom. II. pag. 933.

8. *Leonardi Wirstlin* aliàs *Wagner* *de Schwabmenchingen* Monachi Sant-Udalricani *Proba centum Scripturarum diversarum unâ manu exaratarum* in Cod. membraneo oblongo. Illustre omnino est hoc monumentum, in quod omnium ab undecimo Sec. Scripturarum formas & modos, centum specimenibus sua unius manu ita imitatus est *Leonardus*, ut quisque Lector pereat, ni suis quæque Seculis exarata esse putet. In anteriori folio Scriba *Maximiliano* Imperatori his verbis suum Opus inscripsit:

Romanorum Imperatori invictissimo, Cæsari Augustissimo, Gloriosissimo, Serenissimoque Christianæ Reipublicæ Tutori faustissimo MAXIMILIANO, Divæ beatissimi Præsulis Udalrici propaginis Germini nobilissimo, sorte infimus Frater LEONARDUS WIRSTLIN prænominati Antistitis Monasterii Augustæ mancipium; Scripturarum centum manu unâ exaratarum continentiam emendandam corrigendamque offert; Vide Part. II. pag. 516.

9. *Conradi Abbatis Urspergensis* Chronicon in Codice chartaceo manu Seculi XV. descriptum in folio

ad cuius fidem examinari poterunt ejusdem Operis repetitæ editiones.

Burchardi Zunck &c. Opera.

10. *Burchardi Zunck* Chronicon Augustanum vernaculâ linguâ scriptum ab initio Urbis usque ad annum 1538. à quo tempore quidam Anonymus Appendicem adjecit, quâ ejusdem Urbis Historia usque ad annum 1632. continuatur.

11. *Vita S. Onuphrii Eremitæ per Fratrem Johannem Griesheren de Dillingen* Presbyterum & Conventualem Monasterii SS. Udalrici & Afræ ejusdem Civitatis, ipso die *Hilariæ Regine & Sociarum* ejus anno *Incararnationis Dominicæ MCCCXVI.*

12. *JACOBI CANTER Frisigenæ* Oratoris clarissimi de *Solitudine Dialogorum Libri duo* in Codice chartaceo in 4. à trecentis circiter annis exarato. Incip. *Salve ô Hippolite dimidium animæ meæ...*

13. *Viti Bildii Acropolitani* Monachi Udalricani tria diversorum Opusculorum volumina, in quorum uno habetur *Brevis Historia Abbatum Monasterii Fuldenbacensis*, confarcinata anno 1510. In aliis magna vis extat Epistolarum, quas vel *Vitus* ad Viros ea ætate claros, vel hi ad illum dederunt, quales extitère *Nicolans Ellenbogius* Cœnobita Ottoburanus, *Conradus Peutingerus*, *Joannes Cæsar Augustanus*, *Georgius Spalatinus*, *Johannes Denckius*, *Conradus Adelman* ab *Adelmansfelden*, *Oecolampadius*, *Jonas* &c. Inter *Viti* Epistolas duæ sunt ad *Fridericum* Saxonie Ducem, quarum altera data est kal. Octobris 1518. ubi ait, se Duci mittere horologia vitro inscribenda &c.

14. *Caroli Stengelii* ex erudito Cœnobita Udalricano Abbatis Anhusani A. 1663. denati, Opuscula quædam anecdota. Item vasta quædam Epistolarum à doctis & celebribus ejus ætatis Viris *Gretsero*, *Radero*, *Constantino Cajetano* & aliis ad eum data eorum collectio tribus in fol. voluminibus comprehensa.

15. *Georgii Stengelii S. J.* Presbyteri antefati Fratris Germani anecdota quædam haud spernenda in tribus justæ molis voluminibus contenta & alia quamplurima, quorum fusiolem recensionem anno 1639. literis consignavit ejus loci Cœnobita *R. P. Sympertus Fischer* Vir doctus, cujus diligentiam utinam imitentur Posteris,

ne comicos sales colligant, & eruditionis sepulchrum, aut tinearum Patres & Nutritii dicantur. Ex recensione *P. Oliverii.*

FAUCENSE seu *Fieffense* ad Lycum Faucen-fluvium & alpes Tyrolenses in Dioecesi sis.

Augustana situm Ordinis nostri Cœnobium, à S. MAGNO primitus conditum, modicam, si *Mabillonio* credimus, possidet Librorum supellectilem, tametsi non desint manuscripti quidam Codices, venerandæ omninò vetustatis, quos inter *Regula S. Benedicti* circa Seculum VIII. conscripta. In folio cujusdam Codicis, inquit *Mabillonius*, (n) *inter alia invenitur instrumentum nobilis matronæ Azitæ de Musteren, quæ pro remedio animæ suæ & Conjugis sui Otilonis dat Ecclesiam de Koderatesboven anno Incarnationis Domini DCCCLXVIII. sub Papa Marino, sub Rege Henrico, qui tertius post Ludewicum fuit, sub Duce Alanannorum Burchardo, sub Antisite Augustense Hiltino, sub Abbate GISELONE...* Quem locum refert *Mabillonius* propter nomen *Marini* Papæ, quo nomine Pontifex ad Romanæ Ecclesiæ clavum tunc non sedebat, sed *Johannes X.* An is & *Marinus* dictus? similis difficultas occurrit in Actis S. Udalrici Episcopi Augustensis, qui Romam adiisse anno 909. dicitur *Marino* Pontifice. An *Marinus* quidam per illa tempora, quibus indigni plerique Pontifices sanctam illam Sedem occupabant, pro Pontifice habebatur à Germanis? Fatetur Vir summus se hæere. Recentiores porrò ejus chartophilacii Codices manuscriptos ad 600. sese exporrigere perhibent loci incolæ: Sed oculorum fides desideratur. Brevem Monasterii Historiolam condidit *Modesstus* Abbas. Cætera nos latent.

WIBLINGENSIS propè Ulmam *Wiblingensis* Monasterii Bibliotheca manuscriptis Codicibus locuples esse dicitur; hæc namque circiter quingenti reperiuntur perquam boni, & qui nonnulla necdum edita contineant. Excerpta ex Catalogo, ut huic Historiæ inseri possent, petiit nostro rogatu Vir doctus, rei literariæ Benedictinæ provehendæ studiosus, ac Monasterii sui per plures annos Superior; Sed erat canis in præsepis qui latratu suo atque inoficioso responso nos ceu profanos procul abesse jussit. Superi eos ament omnes,

(n) Mabillon. in itinere Germ. Veterum Analect. Tom. IV. editionis Paris. A. 1685. pag. 7.

omnes, qui honestos aliorum conatus pro exaugenda Ordinis gloria, ac bonarum artium incremento juvant; Musæ autem Benedictinæ vultum à barbaris illis & inhumanis Scythis avertant, qui se præbent inexorabiles. Aliam sanè mentem induerat *Cælestinus Mayr* illius olim Bibliothecæ Præfectus, quem *Pezius* à diligentia & humanitate plurimum commendat. Longè etiam aberat ab illo Scytharum ritu *MODESTUS Abbas*, à quo apertum extat *Templum honoris*, sive *Abbatum Wiblingensium vitæ integritate & morum honestate illustrium chronologica descriptio* ab año 1099. usque ad 1699. cum figuris affabrè æri incisus Aug. Vind. 1702. in 4. Hæc referre visum est, ad excitandam apud Posteriores majorem in conatus literarios promptitudinem, & venerandæ antiquitatis curam. *Vide Part. II. pag. 515.*

Ochsenhusana.

OCHSENHUSANA Bibliotheca, uti cætera illius Monasterii ædificia, elegantissima est, optimique metalli Libris instructa, quos inter reperitur *Andræe Bambergensis S. Michaëlis Abbatis syntagma, de Viris & Feminis Illustribus O. S. B.* *Pezio* laudatum. Cætera ejus loci cimelia nos latent, nec accuratum eorum syllabum ab Inquilinis impetrare potuimus. Quàm parùm verò ad Monasterii alicujus celebritatem, gloriam & splendorem faciant sumptuosa ædificia, excelsi parietes, atria longa, insanæ substructiones, & pretiosa ex auro argentoque supellex, nisi doctrina, eruditio, & quæ felicitatis Mater est, *Sapientia*, nutrixque *Virtus* sedem in iis collocaverint, alibi diximus. Quid enim sunt vel amplissima Monasteria sine Viris Religione ac Doctrinâ præstantibus, nisi dealbata vivorum hominum sepulchra? *Et quid, quæso!* inquit *Trithemius*, miserabilis religioso Sacerdote indocto? qui licet nullum prædicationis officium habeat, ratione tamen suscepti Ordinis ad scientiam obligatur *Scripturarum*. Sic scribit *Homiliâ IV.* digna quidem, ut tota attentè ab *Ochsenhusanis* relegatur.

Weingartenis.

Monasterium Imperiale ad Vineas, vulgò *Weingarten*, uti inter *Benedictina Congregationis S. Josephi* in *Suevia* Monasteria præcipuum habetur, ita omnium etiam præcipuam

habet Bibliothecam. Hæc multum adhuc illustrior foret, nisi vastator ^{Ab incendio magno Librorum} *Vulcanus* magnam ejus partem devorasset. Audiamus ea de re *Gabrielem Bucelinum* (o) A. 1578. *luctuosissimo* ^{facturam} *toti posteritati incendio vastatur Imperiale Monasterium Weingartense, splendidissimo & amplissimo, quod paulò antè Joannes Gerwici Successor extruxerat, palatio, cum ignibus, tum consequente inde concameratorum ædificiorum ruina absumpto, in quod paulò antè locupletissima magni momenti veterum Manuscriptorum & incomparabilis raritatis monumentorum Bibliotheca translata est, paucis è pergamento Libris, ipso flammarum impetu per longa æris spatia in patentes campos ejectis & posteritati conservatis.* Superbit tamen hodie dum (utor (p) verbis *Cl. Viri J. G. Schellhornii*) hocce Monasterium (cui nuper *R. mi Abbatis Sebastiani* magnificentia novum templum splendidissimum, veteri diruto, accessit, paucissima fortassis in Germania habens paria) Bibliothecâ Codicibus ^{Ad sunt tamen multi ad huc Ms. Codices.} manu exaratis & maximam quidem partem membranaceis, instructissima, laudata etiam à *Joanne Mabillonio*. Hæc ille. Ego egregios Codices superesse non negaverim, sed non ita numerosos, ut iisdem Bibliotheca instructissima sit. Ex his *Mabillonius* in *Itinere suo Germanico* sequentes potissimum laudavit. *Historia veterum Welfonum*, qui Monasterii Fundatores habentur. Duo vetera *Kalendaria Missalia* integra à *Regina Angliæ* donata. *Gregorii M. Expositio* in *Ezechielem*, ad cujus initium antiquissimo caractere legitur: *Oportet Monachum ubicunque exierit, Eucharistiam semper secum vebat.* Quidam optimus Codex perantiquus continet *vitam Sancti Anscharii* primi Archiepiscopi *Bremensis*: alius egregius *Justini Trogi epitomen. Formulas veteres Andegavenses*, atque *Prologum B. Wilelmi Hirsaugiensis Abbatis in consuetudines Monasterii sui* edidit *Mabillonius Analect.* Tom. IV.

Nec desunt rariores typis excusi, ^{Præstantiores typis excusi.} è quibus nomino (q) *Ciceronis Officia & Paradoxa Moguntia* per *Jo. Fust & Petr. Schoeffer* A. 1465. membranis impressa, ac *Clementis V. Pont. Max. Constitutiones*, ab iisdem in fol. 1460. vulgatas, cujus rarissimæ editionis cum *Cel. Maittaire* in *Annalibus*

libus Typographicis haud meminerit, ea, quæ ad ejus calcem notata sunt, huc transferre operæ videtur esse pretium. *Præsens Clementis Papæ quinti Constitutionum Codex una cum apparatu Dn. Joh. Ant. suis rubricationibus sufficienter distinctus artificiosa adinventione imprimendi, & characterizandi absque ulla calami exaratione sic effigatus, & ad Eusebiam Dei industriè est confirmatus per Joannem Fust, civem Moguntinum, & Petrum Schoiffher de Gernsheim Clericum Dioces. ejusdem. Anno Domini MCCCC. Jexagesimo XXV. die mens. Junii.* Exemplar hoc ibidem est membranaceum, Bibliothecæ cimeliis accensendum.

Augiæ Brigantina

Manuscripti Codd. residui.

Augia Major Brigantina Coenobium in ditone Austriaca situm primordia sua debet *S. Columbano*, Abbati primùm *Luxoviensi* in *Burgundia*, tum *Bobiensi* in *Italia*. Hujus antiquissimi juxta ac religiosissimi Monasterii Bibliotheca abundat quidem hodie dum numerosâ admodum, & perquam egregiâ omnis generis præstantium Librorum impressorum supellectile, at (quod dolenter referendum) manuscriptos Codices ex repetitis Monasterii conflagrationibus, ac expillationibus sibi residuos, non nisi paucos & perquam modicos numerat. Ex literis *V. C. Aproniani Hueber*, Monasterii Prioris, ab insigni studio rei literariæ *Benedictinæ* promovendæ commendatissimi, sequentes recensere licet.

I. *Instructiones seu Sermones* tredecim *S. Columbani Abbatis* ex Codice literis *Hibernicis* conscripto desumpti. Eorum initia sunt, & quidem 1. *Instructionis valdè necessariæ curam gerens.* 2. *Divinæ Profunditatis magnitudo.* 3. *Quid in mundo optimum.* 4. *Omnis disciplina.* 5. *O tu vita quantos decepisti.* 6. *Donante Domino.* 7. *O te cæcam vesaniam!* 8. *Ecce nunc de fine viæ.* 9. *Adhuc de fine dicamus.* 10. *Multum nobis de fine timorem.* 11. *Moses in Lege scripsit.* 12. *Compunctionis necessariæ.* 13. *Quotidianæ experientiæ.*

II. Ejusdem Epistola exhortatoria in Conventu ad Fratres: incipit: *In Ecclesia Dei.*

Alia Consolatoria ad suos Monachos, à quibus ipsum separavit furor *Theodorici & Brunichildis*, incipit: *Dulcissimis suis filiis.* Item alia ad *Juniorem quendam*, incipit: *Cum jam de moribus.*

III. Ejusdem *Instructio* de octo vitiis principalibus. Initium: *Octo sunt vitia principalia.* Item *Tractatus de Pœnitentia*: incipit: *Pœnitentia vera est.*

IV. Ejusdem Epistolæ ad diversos. 1. ad *Bonifacium IV. Papam*: jam diu omnes. 2. ad eundem: *Pulcherrimo omnium totius Europæ.* 3. ad *Patres Synodi Gallicanæ* super *Quæstione de Pascha congregatæ.* *Gratias ago Deo meo.* 4. ad *S. Gregorium I. Papam* itidem de *Paschæ observantia*: *Domino sancto & in Christo Patri.*

V. Codex optimæ notæ pergamenus exhibens vitam *S. Galli à Walafrido Strabone* conscriptam in 4.

VI. Antiquissimum *Martyrologium* pergam. in 4. incipit: *Domno Karolo Regi piissimo Hyswardus.* ^{Martyrologium perantiquum.}

VII. Ordo *S. Confessionis & Pœnitentiæ* in Codice pergam. in 4. quem ab *Augiensibus* communicatum *Bernardus Pezius* in Tomo 2.º sui *Theauri Anecdotorum publici juris* fecit.

VIII. Codex melioris notæ pergamenus exhibens *Evangelium S. Marci* cum *Expositionibus Venerab. Bedæ* in fol.

IX. Duo vetustissima *Necrologia* ^{Necrologia veteris ævi.} pergamena in fol. in antiquiori nonnulla folia deficiunt.

X. Epistolæ *Bernonis Abbatis Augiæ Divitis*, incipit: *Berno gratia Dei, & si non merito, tamen officio Abba &c.* in fol.

XI. Expositio *Evangeliorum Dominicalium Anonymi* cum iconibus rudi calamo exaratis, quæ *Testamentum novum* per vetus elucidant in fol. Sec. xv. init. *A Dominica Adventus Domini.*

XII. *Speculum Salvationis* Authore *Anonymo* cum picturis mysteria ruditer exhibentibus; ejusdem *Seculi* in fol. init. *Expediens & utile visum &c.*

XIII. *Historia de particula Salvificæ Crucis D. N. J. C.* quæ in *Augia Brigantina* asservatur; cui annexa est *Disquisitio*, an *Hugo tertius Comes Tuvinganus*, etiam *Comes Brigantinus & dictæ particule Donator* fuerit? Item, an *S. Joannes Comes Montfortius Leucosiæ* in *Cypro* miraculis in *Ecclesia Fratrum Minorum* coruscans, *Germanus*, an verò *Gallus* fuerit?

XIV. Codex pergamenus in 8. rarissima canæ vetustatis *Alphabeta* in se continens.

(o) In Constantia Rhenana pag. 358.

(p) Amœn. Liter. Tom. VII. Dissert. Hist. de Libris combustis. pag. 80.

(q) sunt verba Schellhornii l. c.

XV. Duo Breviaria pergamena in 8. perquam antiquis characteribus & Iconibus exornata.

XVI. Codex ligneus in Maj. Oct. cui cerâ nigrâ oblito unus & alter character insculptus adhuc videri potest, verbum tamen aliquod integrum aut ejusdem sensus exprimi nequit. Inspexit hunc 1723. Eminent. Card. Passionei.

XVII. Capitularia duo 1.^{mum} est Ahytonis Episcopi Basileensis. ejus initium, *primo omnium discutiendum est &c.* 2.^{dum} Theodulphi Episcopi Aurelianensis. initium: *Obsecro vos Fratres &c.*

XVIII. Anonymi Repertorium Juridicum ordine alphabetico in fol. regal.

XIX. Capitula Novitorum &c. incipiunt: *Ut nulla in ullis rebus.*

XX. Homiliarum Anonymi in perg. Libri duo. initium primi defuit: secundi est: *Venite Karissimi, venite Patres.*

XXI. Diversarum modus Poenitentiarum à S. Benedicto Abbate distinctus: incip. *Plurimi nequaquam pleniter intelligentes.*

XXII. Missale pergamenum in fol. Antiquis characteribus elegantissime scriptum, rarisque figuris exornatum per Venerabilem Dominam Verenam Infeld, Abbatissam in Beindt.

XXIII. Epistolæ III. Prima est Notkeri ad Ruodpertum, incip. *Fratri Ruodperto Notker. de Exilio &c.* Altera de furto in Monasterio S. Galli. init. *Domino & Abbati nostro.* Tertia Grimalti & Tattonis ad Reginbertum. init. *præstantissimo & ineffabili.*

Bullariū Monasterii.

XXIV. Bullarium Monasterii Brigantiniensis in fol. hujus primæ Bullæ Seculo XI. à Gregorio VII. & Urbano II. nec non Seculo XII. ab Innocentio II. datæ, omnimodam Augiæ Majori Brigantinæ Exemptionem indulgent. Ultimæ sunt Seculi XV.

XXV. Petitio, quam ante votum Monachi quilibet facere debent unâ cum ipsa promissione. initium: *Domino Venerabili in Christo Patri.*

XXVI. Epistolæ ad Albertum Bemstatt Decanum Einsidlensem an. 1404. à variis missæ in fol. incipiunt: *Venerando pernobili Viro.*

XXVII. Codex pergamenus in 4. exhibens Regulam Solitariorum, cujus Præfatio incipit: *Dilectissimo Patri in Christo atque Equivoco meo.*

XXVIII. Epistola cum 12. Capitulis quorundam Fratrum ad Auuam

directis; initium: *Domino Patri Abbati.*

XXIX. Synopsis Historica de Ortu & Progressu Congregationis Benedictinæ in Suevia ab A. Christi 1416. usque ad annum 1679. inclusivè deducta, Autore Anonymo in fol.

XXX. Anonymi Relatio Historica de Origine Monasterii Campidonensis & ferie Abbatum abs Andegario ejusdem primo usque ad Romanum Giel de Gielsperg 64. Abbatum Germanicè scripta in 4.

XXXI. Sintlacis Augiæ Historica Epitome per Joannem Egonium Priorem ab anno Christi 724. usque ad annum 1627. in fol.

XXXII. Series Abbatum Archistarii Luxoviensis in Burgundia per Dom. Victorem Perrin ejus loci Subpriorem ab anno 610. (quo S. Columbanus inde pulsus fuit) usque ad annum 1733. ubi redditus Mensæ Abbatialis per Decretum Regis pro reædificanda Cathedrali Ecclesia Archiepiscopatus Bisuntini per 9. annos applicari jussi sunt, inclusivè deducta.

XXXIII. Breviarium Librorum de Cœnobio S. Galli ex ejusdem Monasterii Codice, Seculi circiter noni desumptum, incipit: *De Libris veteris Testamenti Bibliotheca una, Eptatici III.*

XXXIV. Tractatus Anonymi supra Missa cum rubrica intercifus in fol. Sec. xv. initiura: *Reverendi Patres & Domini.* Item Tractatus alius Anonymi supra X. Præcepta Decalogi in fol. ejusdem Seculi. incip. Scribitur Matthæi 22. *Cum quidam Legis Doctor. fol.*

XXXV. Liber Ægidii de Columna, *Doctoris fundatissimi*, ex Ordine Fratrum Eremitarum S. Augustini Libri III. *de Institutione Principum.* fol.

XXXVI. Expositiones Anonymi in Evangelia Adventûs Domini. fol. initium: *Erunt signa in Sole & Luna.* Seculi XV.

XXXVII. Sermones Anonymi de Festis per annum. fol. incip: *Scribe visum & explora super tabulam.* Sec. XV.

XXXVIII. Opera plura ab Abbatibus & Monachis Augiæ Brigantinæ cum præsentibus, tum proximè præterito Seculo lucubrata; quæ adhuc in Ms. latent. Alia, non minimo numero typis vulgata indubitata faciunt fidem, *Studia Monastica*, quæque Benedictinos Ascetas propriè decent, in antiquissimo hoc Monasterio apprime excoli, ac florere.

Augiæ divitis Bibliothecæ antiquitas.

Ejus augmenta.

Bibliothecarius industrius.

Bibliotheca Divitis Augiæ. Cùm Schola Augiensis inter Benedictinas Germaniæ Scholas, si non omnium antiquissima, certè quidem inter antiquissimas habeatur, non minoris ævi Bibliothecam esse oportet. Nam ubi Schola, ut rectè Launoius ait, *ibi Bibliotheca esse debet.* Et verò cùm sub *Ethone*, Abbate II. qui anno Domini 727. electus piè & prudenter septem annis præfuit ex Monasterio Augiensi quatuor alia Cœnobia in Alsatia, Bavaria, & Rhetia unâ cum scholis plantata fuissent, ut jam aliàs memoratum à nobis est, Etho ex Bibliotheca Augiensi unâ cum Magistris Libros submisit. Quod fanè indicio est, non exiguo numero Libros in eadem à primis statim annis adfuisse. Majora tamen cœpit incrementa sub *Waldone*, qui anno 787. Abbas electus & constitutus fuit favore Caroli Magni. Is enim (r) curavit scribi multos Libros, & ejus tempore venerunt ad Cœnobium multi ex omnibus Germaniæ partibus Monasticen professuri, qui secum afferebant optimos Libros, quibus Bibliotheca quotidie augmentabatur. Sub *Waldone* autem Abbate, ejusque tribus Successoribus, scilicet, *Heitone*, *Erlebaldo*, & *Rudhelmo*, munere Bibliothecarii functus fuit *Reginbertus*, literarum studiosissimus Monachus, qui plurimis veterum Patrum, aliorumque Scriptorum voluminibus, partim suâ, partim aliorum manu descriptis Bibliothecam locupletavit. In communicandis autem ex Bibliotheca Libris hanc fancivit regulam:

- - - nullus cuiquam concefferit extra,
Ni prius ille fidem dederit, vel denique pignus,
Donec ad has ades, quæ accepit, salva remittat.

Præter plurimos etiam ab ipso in membranis laboriosissime conscriptos Libros, asservatur adhuc omnium Librorum in Augiensi Bibliotheca tunc (Seculo IX.) extantium Catalogus, in oblongo volumine, sive, ut vocant, *Rotula*, ab ipso exaratus, cui etiam Libros à se sub regimine prædictorum Abbatum conscriptos subjunxit. Titulus Catalogi est: *Incipit Brevis Librorum, quos ego Reginbertus indignus Monachus atque Scriba in Insula Cœnobii vocabulo Sindlez Auua sub dominatu Waldonis, Heitonis, Erlebaldi, & Ruodhelmi Abbatum, eorum permissu de meo gradu*

Librorū Sec. IX. Catalogus.

scripsi, aut scribere feci, vel donatione amicorum suscepi.

„ *In primis Liber I. prægrandis, in quo continentur super Orationem „ Dominicam nonnullorum Catho- „ corum explanationes. Deinde su- „ per Symbolum Apostolorum quam- „ plurimorum orthodoxorum tracta- „ tiones, cum cæteris de fide tractanti- „ bus diverso modo explanationes. Et „ expositio de Missa, & de ordine ec- „ clesiastico Missæ, & de ordinibus „ ecclesiasticis, & de ratione Sacra- „ menti Baptismatis. Deinde diversi „ Canones, id est, Græciæ, Asiæ, „ Galliæ, Hispaniæque. Postea de- „ cretales Epistolæ Antistitum Roma- „ norum, ac deinceps Canones ex ve- „ teri & novo testamento compositi. „ Postmodum diversi Libri poeniten- „ tiarum. „*

„ *In 2.do Libro continentur compu- „ tationes Regum Romanorum, Cæ- „ sarum, Consulūque. Deinde Li- „ bri Grammaticæ artis Donati. Et „ de metrica arte Libri Bedæ Presby- „ teri. Et Libellus de centum metris. „ Et Liber de ænigmatibus Sympho- „ sii, & Liber fabularum Aniani Poë- „ tæ. Et Libri duo Boëtii de arith- „ metica arte. Et Libri quinque Boë- „ tii de musica arte. Et Libri Astro- „ logiæ Arati. Et Libri Boëtii Geo- „ metricorum. Et Libri duo Alchui- „ ni de Rhetorica & Dialectica arte. „ Et Liber Julii Cæsaris de mensione „ universi orbis. Et Liber Æthici, Hie- „ ronymi de Cosmographia, & Libri „ duo de architectonica Faventini & „ unus Liber Herbarius Apulei „*

„ *In 3.^{io} Libro habentur Chronica „ Eusebii Cæsarensis Episcopi & Hie- „ ronymi Presbyteri & Prosperi. Et „ Chronica Cassiodori Senatoris, & „ Chronica Jordanis Episcopi. Et „ Chronica Melliti, Et Chronica Be- „ dæ Presbyteri. Et Chronica ex- „ cerpta Isidori Episcopi, & Chronica „ brevis. Deinde notarum Plinii „ secundi lib. 1. Et notarum Isido- „ ri Episcopi lib. 1. & notarum de „ naturis rerum Bedæ Presbyteri Li- „ ber excerptus ex diversis lib. 1. Et „ Epistolæ Victoris & Dionysii de ra- „ tione Cycli paschalis. Et de Cyclis „ decennialibus Cycli xxviii. Et ver- „ sus diversi de septem diebus & men- „ sibus & xii. signis vocabulis. Et „ Martyrologium per anni circulum. „ Et mantea de diversis numeris & fi- „ guris. „*

„ *In*

„ In 4.to Libro sunt Libri Grammaticæ artis Donati majores & minores partes Orationis. Et de arte metrica Libri Bedæ Presbyteri. Et de arte Grammatica Alchuini Libri, & declinationes. Et metrum Juventi & Sedulii super Libros IV. Evangeliorum. Ipsūque Librum Wano Frater meus mihi dedit, & ego illum præstavi Nepoti meo Rathario voto, ut veniat ad alios libros nostros. „

„ In 5.to Libro continentur Libri Prognosticorum III. & 4.^{tus} Liber Dialogorum. Et Liber Fursei de Visione ejus; & nonnullæ visiones excerptæ de Libris gestorum Anglorum Bedæ, & de visione Baronitis Monachi. Et Liber visionis Wettini Fratris nostri, quem Heito Episcopus descripsit, & Welahfrid Frater noster metricis versibus subsequens illum decoravit.

„ In 6.to Libro comprehenduntur diversi versus & nonnullorum hymni Sanctorum, & aliorum Epitaphia Sanctorum. Et Martyrologium cum computo & Cyclo & versus de diebus & mensibus & XII. signis, & diversæ glossæ super Historiam veteris ac novi testamenti, & super alios quam plurimos Libros. Et notæ Julii Cæsaris, & monogrammæ diversæ, & Liber Plinii secundi de naturis rerum.

„ In 7.^{imo} Libro constat esse Liber de hæresibus & Liber fictus sub nomine S. Augustini scriptus de Prædestinatione. Et tertius Liber sanctorum Patrum contra eundem Librum hæreticorum defendendo Catholicè. Et libellus de ratione animæ, & dogma Sancti Gennadii ecclesiastica.

„ In 8.vo Libro sunt Libri V. de Philosophia consolationis Boëtii, & admonitiones S. Basilii Liber necessarius. Et in capite Libri pauca de declinationibus.

„ In 9.no Libro continentur passionēs & vitæ Sanctorum, id est, Haimrani, Luntberti, Afræ, Margret, Gregorii, Georgii, Malchi, Eusebii, Fileberti, Hilarii, Potiti, Columbani, Galli Germani, Ambrosii, Servatii, & VIII. Epistolæ Hieronymi & Liber Cassiodori Senatoris.

„ In 10.mo Libro habentur vitæ & passionēs Sanctorum Hieronymi, Ambrosii, Sixti, Laurentii, Ale-

xandri, Benigni, de obitu Bedæ Presbyteri & ejus Epitaphium, Bonifacii, Vincentiæ.

„ In 11.mo Libro constat esse vitas & passionēs Sanctorum Bonifacii, Martialis, Medardi, Sergii, Bacchi, Goarri Presbyteri, Quintini martyris.

„ In 12.mo Libello sunt vitæ & passionēs Sanctorum Felicis, Fortunati, Remedii Episcopi, Genesii, Sopatri, Nizephori, Andronici, Chrysanthi, Dariæ, Mami, Agnetis, Eugeniæ, Cæciliæ, Theodoræ cum tribus Filiis suis, Perpetuæ & Felicitatis, Christinæ Virginis.

„ In 13. Libello continentur vitæ & passionēs Sanctorum Christophori, Clementis, Cyriaci, Largi, Smaragdi, Crescentiani, Memmiæ, Iulianæ, de miraculis Genesii, Modesti, Viti, Crescentiæ, conversio Justinæ.

„ In 14. Libello habentur vitæ & passionēs Faustini & Jovitæ, Theoctistæ, Tubræ & Tabrachum, Mariani, Secundi, Innocentii, Gertrudis Virg. & Pelagiarum duarum.

„ In 15. Libello sunt Libri duo de vita & virtutibus S. Galli Confess. & vita S. Longelli Sacerdotis, & Agnastæ Virg.

„ In 16. Libello est explanatio brevis super VII. Epistolas canonicas, & passio SS. Dionysii, Rustici & Elevationis Martyrum, & Homelia pertinens ad solemnitatem eorum.

„ In 17. Libello continentur leges ^{Leges} diversæ, id est, lex Alemannorum, ^{varia.} lex Ripuaria, lex Salica, lex Theodosiana, & diversi Capitular. Pippini, Karoli & Hludovici Regum. Et ordo ecclesiasticus Romanæ Ecclesiæ, & qualiter Missa celebretur, & de Officiis divinis in noctibus à Coena Domini usque in Pascha, & qualiter in sancta Romana Ecclesia Reliquiæ conduntur, & quomodo in sancta Romana Ecclesia ordinationes fiunt. Et capitula in omnibus laborandi cura.

„ In 18. Libello continentur lex ripuaria, & lex Alemannorum & Capitular. Karoli Regis addenda legibus, & de sex ætatibus mundi. Et de inventionibus S. Crucis, quem Engilram mihi dedit, & Capitular. tres, in quibus continentur. Hludovici Imperatoris.

„ In 19. Libello habetur lex Longobardorum & passio Servuli, quem VIII. denariis.

„ In

„ In 20. Libello est Regula S. Benedicti Abb. & hymni Ambrosiani, & Epistola ad Regem Karolum de Monasterio S. Benedicti directa, & Capitulares. . . . de statu Regulæ. Et Martyrologium per anni circulum, quem Tatto & Crimolt mihi condonavērunt.

„ In 21. Libello continentur XII. carmina Theodiscæ linguæ formata.

„ In 22. Libello habentur diversi Poenitentiarum Libri à diversis Doctoribus editi, & carmina diversa ad docendum Theodiscam linguam, & de inventione corporis S. Benedicti & cætera.

„ In 23. Libello est Antiphonarius Ceradalis, Antiphonæ de Litanis vel de quacunque tribulatione. Et de institutione Stationum. Et de Observatione divini officii erga Psalmos; & de Ordine Librorum, quomodo per anni circulum poni possunt, quem Tatto & Crimolt mihi dederunt.

„ In 24. Libello continetur Cantus gradalis & nocturnalis.

„ In 25. Libello habentur duo Libri.

„ In 26. Libello continetur. . . . diversus per anni circulum.

„ 27. Libello habetur. . . & hymni ad divers. . . tam dominicis quam privatis diebus, & hymni festis diebus per circulum anni, & lectiones memoriter recitandæ.

„ In 28. Libello continentur orationes sufficientes ad sepulturam Fratrum, & orationes per singulas Officinas Monasterii, & lectiones vel tractatus ad vigiliis defunctorum recitand.

„ In 29. Libello

„ In 30. Libello habentur Libri tres, quos Arculphus Episcopus Adamauno excipiente de locis Sanctis ultramarinis designavit, conscribend. & 4.^{tus} Liber de eadem notatione est adjunctus; quis autem fuerit, ignoramus, quem mihi Walafrid Frater me supplicante donavit.

„ In 31. Libello de arte Medicinæ, metris versibus Jacobus nomine ad Karolum Regem scribebat comprehendens Capitula LXII. quem mihi Frater Colduinus detulit, & donavit.

„ In 32. Libello Libri duo Isidori de Officiis divinis & diversis Clericorum Ordinibus, & de ratione Baptismi diverso modo cum Epistola P. Ziegelbauer Hist. P. I.

la Karoli Imperatoris ad Odilbertum Archiepiscopum.

„ In 33. Libro habentur Epistola Hieronymi ad Ctesiphontem, & tres Libri ejusdem contra dogma Cretoboli pelagiani. Et Liber S. Augustini ad Consentium contra mendacium, & Epistola ejusdem ad Bonifacium. Et ejusdem de vita Christiana ad quandam viduam, & altercatio Ecclesiæ & Synagogæ duarum matronarum. Et duo Libelli Alchuini ad Uttonem, & ejusdem nonnullæ Epistolæ.

„ In 34. Libro in quo continentur Libri quinque Historiarum gentis Winilorum qui & . . . & Liber, in quo habetur excidium Trojæ Civitatis.

„ In 35. Libello habentur passionēs Sanctorum Martyrum Dionysii, Rustici, & Elevationis postmodum homelizæ festis Martyrum congruentes. Deinde eorum gesta &c. ac deinceps Libri IV. de Miraculis post transitum.

„ In 36. Libro continentur sex à mundi principio ætates usque hætenus. Postea Karoli majoris domus Francorum, Pippini senioris ac filii ejus Karoli, & Pippini & Karle filiorum Karoli; deinde postquam Pippinus ad Regem elevatus est, postea Karoli Regis, deinceps gesta HLudovici Regis ac Imp. ad extremum quædam decreta adversantia.

„ In 37. Libro habentur excerptiones de corpore Psalmorum factæ cum hymnis & lectionibus, responsoriis, versibus per anni circulum, Letania, ac diversis orationibus.

„ In 38. Libro continetur Liber Psalmorum cum circumquaque expositionibus, in eo continentibus, quem Udalricus quondam Episcopus post finem vitæ suæ mihi habendum concessit.

„ In 39. Libro habetur Liber Psalmorum cum diversis præfationibus ac capitulis. Et in fine ejusdem hymni diversi per diversas festivitates ac privatis diebus; & nonnulla carmina.

„ In 40. Libello continentur Regula S. Pachomii Abbatis, quam dicunt tante Angelo . . . quàmque Hieronymus in latinum vertit eloquium. Et Regula S. Isidori Episcopi, cæterorumque Sanctorum Patrum.

„ In 41. Libello habentur Expositiones diversæ super Missam, ac Ordo

Cccc

„Ro-

„Romanus qualiter Missa celebratur,
„ac Walafridi Libellus qualiter Ordo
„Ecclesiasticus . . . & quomodo per
„temporum augmentationes fit mul-
„tiplicatus in diversis.

„In 42. Opusculo continentur de
„natura rerum Bedæ Presbyteri &c.
„Et plura alia in eodem Reginberti Ca-
„talogo sequuntur, quæ præ vetustate
„legi nullatenus possunt.

Hic idem Reginbertus Auctor
Walafrido Straboni fuit, ut præclarum
illum de Ecclesiasticis rebus Tractatum
componeret, quod ipse Walafridus
tum in Prologo ejus Libri, tum etiam
in Epigrammate præfixo demonstrat,
cujus carminis tale est initium :

*Hoc Opus exiguum Walafridus pauper, bebésque,
Collegit, Patrum dogmata sancta sequens.*

*Sed non sponte sua tam magnos venit in ausus
Dura Reginberti jussio adegit eum &c.*

Vixit verò Reginbertus ad an. 847.
quo feliciter laborum suorum præmia
recepturus ex hac vita migravit vii.
Idus Maji.

Biblio-
thecæ de-
trimenta.
Anno 1006. Immo (s) Monachus
Gorziensis, & Abbas Prumiensis, ho-
mo severus, & verè stoicus ad Augien-
sis Abbatiae clavum non quidem e-
lectus, sed ab Imperatore Henrico
Claudo, contra Henricum Cœnobita-
tam Augiensi ex Conventu legitime
electum intrusus fuit. Is cum Ty-
rannus veriùs esset, quam Abbas,
osörque potiùs Monachorum quam
pater, non rector, sed vastator Mo-
nasterii & expulso Conventualium,
ob hanc ipsam corruptissimorum mo-
rum suorum petulantiam & importu-
nitatem, post biennium mox ab eo-
dem Henrico Rege exauctoratur. Sub
hoc extero Abbate, homine immiti,
indocto, & turbulento Bibliotheca
Augiensis grave in Libris pertulit dam-
num, quod Rupertus Monachus pro-
sa, rythmo, & carmine miserabiliter
deplaxit, Hermanno Contracto
attestante, qui & eundem matris
suæ Hiltrudis Patrum fuisse affirmat.
Ejus verba in Chronico ad annum
1007. de Ymmone Abbate hæc sunt:
*Sub cuius crudeli regimine nobile Mo-
nasterium in magnis viris, Libris, &
Ecclesiæ thesauris grave pertulit detri-
mentum.* Damnum tamen Biblio-
thecæ illatum, ut cætera plura Mo-
nasterio irrogata, refarcire pro viri-
bus studuit Berno, aliis Bernhardus,
Monachus Cœnobii Prumiensis, qui
in locum Immonis ab Imperatore Hen-

Refarci-
untur.

rico II. suffectus fuit. Non enim ali-
unde tantum comparatis Libris, vel
per suos Monachos descriptis, sed
Walafridi Strabonis exemplo proprio
marte elaboratis Bibliothecam reddi-
dit locupletiore; cujusmodi sunt:
Epistola ad Henricum Imperatorem
de vera laude Regis: Tractatus de
adventu Domini ad Arribonem Ar-
chiepiscopum Moguntinum: Libri
tres de Musica ad Pilegrinum Archi-
episcopum Coloniensem: Liber de
jejunio Sabbathi. Liber de jejunio
quatuor temporum: Liber de men-
sura monochordi: Vita S. Udalrici
Episcopi Augustani: Liber de Officio
Missæ, & alia plura.

Posthæc nullus Abbatum usque
ad Fridericum de Wartenberg, qui ex
Conventuali ad S. Blasium in Sylva
Nigra anno 1428. electus fuit, Biblio-
thecæ curam egisse legitur. De
hoc enim Bruschius testatur, quod
inter cætera præclare facta etiam Biblio-
thecam collegerit, cum Libri sub
prioribus Abbatibus rei literariæ pa-
rum studiosis, non minimam partem
dissipati fuissent. Fatendum tamen
etiam est, ante Friderici electionem
tantam adhuc Mss. Codicum co-
piam superfuisse, ut plures currus iis-
dem onusti Constantiam ad Concili-
um Generale, quod an. 1414. cœp-
tum an. 1418. finitum fuit, submitti
potuerint; unde tamen, velut ex
specu Caci, ubi Vestigia nulla retror-
sum, pauci tedierunt. Id quod Pre-
gizerus in Itinerario Helvetico pro lu-
strandis Constantiensis Concilii Mss.
apud Hermannum van der Hardt in
prolegom. ad Historiam ejusdem Con-
cilii pag. 13. his verbis vernaculis con-
firmat: *Wie nun gedachte Bibliothec
zu Reichenaw eine der besten und be-
rühmtesten in gantz Teutschland vor-
mahls gewesen, also hat sich derselben
das Concilium Constantiense sehr wohl
bedient, als auf welches die beste Co-
dices manuscripti aus solcher Bibliothec
in grosser Anzahl sind geführet worden.
Wodurch aber hernach diese Bibliothec
in grossen abgang kommen ist, in dem
die entlebnte Manuscripta hin und her
distrabiert, und nich wieder restituieret
worden.* Hanc jacturam tantâ curâ,
quantâ potuit, refarcire studuit lau-
datus Abbas Fridericus, qui complu-
res Libros emit à Domino Marchione
de Rotal Fratre Episcopi Ottonis III.
Episcopi Constantiensis. Fuerunt
verò sequentes:

Frideri-
cus Ab-
bas Bib-
liothecæ
curam
gerit.

In-

Innocentii Apparatus. x. florenis.
Novellæ in papyro cum IV. 10 &
V. 10 Decretalium viii. flor.
Codex. x. flor.
ff. novum. x. flor.
Inventarium Juris Canonici xii.
flor. Berengarii Cardinal.
Speculator. xx. flor.
Katholicon. xxx. flor.
Nicolaus de Lyra super iv, Evan-
gelistas. xii. flor.
Novellæ cum sexto Decretalium.
xii. flor.
Repertorium Durandi. viii. fl.
Franciscus Petrarcha vii. fl.
Biblia xxx. flor.
Epistolæ Petri Blesensis vi. fl.
Scriptum Petri Jacobi de Aure-
liaco vii. flor.
Moralia Gregorii L. fl.
Petrus de Prato viii. fl.
Liber de Laudibus Beatæ Virgi-
nis xii. fl.
Clementinæ xiiii. fl.
Antonii de Butrio Commentarius
in 4. 100 Decretal. 3. fl.
Ejusdem Repertorium Juris Ca-
nonici. v. flor.
Ejusdem Repertorium Juris Ci-
vilis. viii. flor.
Volumen Autenticorum. xx. fl.
Liber Feudorum. 4. fl.
Archidiaconus super 6. 10 vi. fl.
Volumina duo de Vita Christi.
Concordetur, sicut placet.
Summa in papyro secundum or-
dinem alphabeti. v. fl.
Inforciatum. vi. fl.
Rosarius. xx. fl.
Henricus Bohick super Lib. prim.
Decretal. iv. fl.
Decretales. xx. fl.
Jeronimianum. v. fl.
Ægidius de regimine Principū. - fl.
Summa Raymundi. iv. fl.
Summa Gaufredi. iv. fl.
Scholastica Historia. v. fl.
Textus Sententiarum. iiii. fl.
Vincentius super III. Decretal. i. fl.
Libri B. Ambrosii. iiii. fl.
Rabanus super Psalterio. 2. fl.
Firmiter credimus. fl.
Lombardica. viii. fl.
Literatura super prædicabilia. i. fl.
Allegationes Legum super Titul.
Decret. i. fl.
Manipulus florum. 2. fl.
Hugo super Ecclesiasten. 2. fl.
Volumina IV. edita ab Episcopo
Ottone & aliis. xx. fl.
Prima pars rationalis. 2. fl.
Decretum Gratiani, Raphaël Vo-
P. Ziegelbauer Hist. P. I.

laterran. Fulgosus, & aliorum Scrip-
torum Libri, qui taxantur ad cen-
tum fl.

Superfunt igitur hodie in Biblio-
theca Augiensi permulti adhuc vene-
randæ antiquitatis Mss. Codices; quo-
rum nonnullos Mabillonius in descrip-
tione Itineris sui Germanici annota-
vit. Omnium verò Catalogum non
ita multis ante annis confecit Cl. Ja-
nuarius Stbal Conventualis Augien-
sis, Vir indefessæ industriæ. Paulò
post pretiosissimus quidam Codex mi-
serè vitiatus fuit. Autorem suspi-
cari licuit, nominare non libuit. Quæ
res mihi in memoriam revocat verba
Joannis Egonii, Prioris Augiensis, Se-
culò proximè elapsò, doctrinâ & eru-
ditione conspicui. *At de quo, inquit,
sæpiùs conqueri soleo, nihil est, quod eg-
rius feram, quam homines quosdam ru-
des, & planè indoctos ex Bibliotheca
nostra vetustiores, & vix uspiam repe-
riendos Libros ita sordidè tractasse, ni-
bili duxisse, & Bibliopegis minimo pre-
tium, ut aliorum Codicum ligaturæ in-
servirent, vendidisse.* Non nihil etiam
nocumenti per plures cum manuscrip-
ti, tum impressi Codices non ita pri-
dem acceperunt, cum ædificium pro
nova Bibliotheca excitatum corruis-
set. In culpa faber murarius fuit,
qui pilas moli ferendæ impares sub-
struxit. Infra Bibliothecam cella con-
spicitur vinaria: unde non ineptè lo-
co inscribi posses: *Sapientia ædifica-
vit sibi domum, miscuit vinum.* Au-
tor novæ Bibliothecæ est Maurus Hu-
melius, Monasterii Prior, Vir doctus,
& rei literariæ perquam studiosus, cui
parsimonia, nequaquam sordida, &
insignis rei Oeconomicae peritia pro
magno vectigali est. In tam modicis
enim proventibus, quos ab Abbate
Commendatario accipit Conventus,
mirum, quòd Vir iste Clarissimus non
tantum plures magni pretii Libros
v.g. *Acta omnium Sanctorum Bollan-
diana* &c. coemat, sed hospites etiam,
qui nunquam Augiæ defunt, ea li-
beralitate ac humanitate accipiat,
quantâ in multis Monasteriis longè
dioribus, atque opulentioribus haud
accipiuntur. Virum egregium, & in-
fulâ Augiensi dignum!

Cum verò Catalogus Mss. Codi-
cum mecum communicatus fuerit,
perlibenter eum hoc loco integrum
subjicerem, si non aliquando loca
occurrerent, quæ mendum clere vi-
dentur. In his autem corrigendis,
nisi Codices ipsi inspiciantur, sæpiùs
C c c c a opera

Codd.
Mss. ad-
huc mul-
ti super-
sunt.

opera Iuditur. Unde ne novos ac-
cumulem errores, paucos recensebo
Codices, prætermisissis etiam iis, quo-
rum noscendi desiderio nemo tenetur;
cujusmodi sunt Postillarum ac Lectio-
nalium Scriptores, Commentatores in
Aristotelem, Interpretes Decretalium
&c.

Biblia Sacra permultis volumini-
bus membran.

Visiones Ezechielis cum figuris.
Varios Glossæ in varios Scrip-
turae Libros.

Augustini Opera permulta.

Ambrosii Opera non pauca.

Hieronymi Opera pleraque.

Gregorii Expositio in Job, sive
Moralium Libri xxxv. Ejusdem ex-
cerptiones in Job Lib. xxxiv. Cod.
membran. Non S. Gregorius suos
Libros, sed S. Odo Abbas Cluniacen-
sis excerpit Libris xxxv. quos vide
in Bibliotheca Cluniacensi f. 315. &
in Bibliothecis Patrum.

Primasius in Apocalypsin. Editus
Basil. apud Rob. Winter 1544.

Bedæ Commentarii in plerosque
Libros Novi Testamenti.

Origenes in Epistolam Pauli ad
Romanos. Cod. Membr.

Ambrosii Autperti Commentarius
in Apocalypsin à Libro VI. usque ad
X. inclusivè. Cod. Membr.

Paschasius Ratbertus in Threnos.

Rhabanus Maurus in Genesim &
Exodum. Membr.

Idem in Librum Numeri. Membr.

Idem in Regum Libros. Membr.

Idem in Judith & Esther. Membr.

Ejusdem in Librum Job Comen-
tarius. *Non est Rhabani, sed Philippi
Presbyteri ac Discipuli S. Hieronymi.*

Ejusdem in Daniele Libri IV.
ad Ludovicum Regem.

Ejusdem Commentarius in Evan-
gelium S. Joannis.

Mamotrectus super novum & ve-
tus Testamentum.

Alcuini Interrogationes & Respon-
siones in Genesim.

Ejusdem Alcuini Expositio sep-
tem Psalm. Pœnitent. cum Præfatio-
ne ad Arnonem Episcopum, quæ sic
incipit: Sanctissimo Patri, & Summo
Pontifici Arnoni Episcopo humilis
Levita Alcuinus salutem. *Dum ve-
stram venerande Pater.*

Ejusdem Expositio Psalmorum
Gradualium. Item initia horum Psalmorum:
*Ad Dominum clamaveram,
cum tribulatus fueram.*

Epistola de Confessione peccato-
rum. Incipit: *Dilectissimis in Christo
Filiis, bonæque spei adolescentulis.*

Patrum Expositiones in Orationem
Dominicam.

Arnobius in totum Psalterium
ad Laurentium & Rusticum Episco-
pos. Cod. Membr. 4. *Sed notan-
dum, Commentaria hæc Arnobio fal-
sò adscribi, de quo legi potest Joannis
Maldonati Epistola ad Franciscum Tur-
vianum: De Prædestinatione cum agit,
cum Semipelagianis sapit, ut Eminent.
Card. Henricus Hist. Pelag. Lib. II. c. 15.
ostendit.*

Cassiodorus super Psalterio. Membr.
Haimo in Isaiam Prophetam.
Membr.

Joannis Chrysoptomi Homiliæ su-
per Matthæum. Membr.

Isidori Quæstiones super Penta-
teuchum, & Librum Judicum, super
Jesu Nave, Libros Regum &c.

Prosper in Psalmos à C. usque in
finem. Membr.

Walafredi Strabonis Abbatis Au-
giæ Expositio Psalmorum à I. usque
ad LXXVII. inclusivè. Incipit: *Bea-
tus Vir &c. omnis Scriptura divinitus
inspirata.* Membr.

Ejusdem Glossa in Epistolas Jaco-
bi & Petri: Incipit *Jacobus &c.* Ser-
vus Dei & Domini, id est, Patris &
Filii. In Epistolas Petri, sic: *Petrus
&c. advenæ Latinè, Græcè profely-
ti &c.* Membr.

Henricus de Hassia super varia lo-
ca Genesim. Membr.

Hugo de S. Victore in Ecclesia-
sten. Membr.

Juvenci Presbyteri Historia Evan-
gelica metricè conscripta. Membr.

Sedulii Opus Paschale. *Sed quot
Libris contineatur* Nobis incomper-
tum.

Nicolai de Lyra Commentarii in
Scripturam. Codices multi Membra-
nacei.

Ludolphi Carthusiani Glossa su-
per VII. Psalm. Pœnit. Cod. Membr.

Anonymi Monasterion Evangelium.
Fortè Perionii? Pauli Diaconi
Homiliarium (de quo Mabill. Annal.
Ben. tom. 2. p. 328.) seu Sermones &
Homiliæ Ambrosii, Augustini, Hiero-
nymy & aliorum Dominicis diebus &
Solennitatibus, & præcipuis SS. Festi-
vitatibus usque ad Quadragesimam
à Paulo Diacono digestæ jussu Caroli
M. Imp. cujus Epistola Codici præ-
fixa est, longè verò correctior, quam
in editis legitur.

Ser-

Sermones & Homiliæ: ut supra &c.
iterum à Paulo Diacono digestæ à Na-
tivate Domini usque ad Festum om-
nium Sanctorum. In hoc Codice in-
venitur modus concludendi Lectio-
nes ad modum veterum pro diversita-
te Festorum v. g. in Epiphania Domi-
ni: Tu autem Domine cunctis Stella-
rum fulgoribus Stella fulgentior mi-
serere nobis. Membr.

Item Sermones Dominicales & Ho-
miliæ de Sanctorum Natalitiis & eo-
rum Comuni, à Festo S. Laurentii
usque ad Adventum Domini. ab eo-
dem Paulo digestæ. Membr.

Homiliæ & Sermones SS. Gregorii,
Eusebii, Hieronymi, Bedæ, Leonis,
Maximi, Augustini, Jo. Chrysoft. à
Sabbatho Sancto usque post Pente-
costen. Item in Vigilia S. Joannis Bapt.
in Festo ejus. In Vigiliis SS. Petri &
Pauli. in Festivitate eorum, & in Festo
S. Pauli, sunt integri Sermones, non
Pericopæ, sicut in Homiliario Pauli
Diaconi. Membr.

Eorundem SS. Patrum Homiliæ à
Paschate usque ad Dom. XXIV. post
Pentecosten. Membr.

Homiliæ & Sermones SS. Gregorii,
Ambrosii, Bedæ, Hieronymi, Maximi,
Origenis, Leonis, Fulgentii &c. à
Dom. IV. ante Natalem Domini in-
clusivè, usque ad diem Paschæ ex-
clusivè. Membr.

Caroli M. Imp. Epistola de *Gratia
septiformi spiritus.* edita est à Mabil-
lonio in Analectis.

Symbola Fidei variorum Conci-
liorum & SS. Patrum Athanasii, Am-
brosii, Hieronymi, Augustini, Gre-
gorii, Faustini Presbyteri, Isidori.

Severini Boëtii Tractatus de Tri-
nitate.

Fulgentii Epistola de Fide ad Do-
natum.

Gennadii Episcopi Massiliensis Fi-
des, vel Dogma Ecclesiasticum.

Regula S. Benedicti in Codice ab
annis ferè octingentis scripto, in quo
etiam Regula S. Columbani & alia.

Basilii Abbatis Expositio in Regu-
lam S. Benedicti à Cap. xvi. usque ad
finem. Cod. Membr. *Est factus genui-
nus Hildemari.* Vide Mabillonii Ana-
lecta Tom. IV. edit. A. 1685. pag. 638.

Commentarius in Regulam S. B.
Tres enim sunt Ecclesiasticæ disciplinae
finit in Cap. XI. Regulæ Cod. Membr.

Evagrii Episcopi Proverbia de vi-
tiis ac virtutibus.

Epistola S. Columbani: *ô tu vita
quantos decepisti!*

Cassiani Libri IV. de Institutis
Monachorum.

Ejusdem Libri octo de Remediis
octo Capitalium vitiorum.

Ejusdem Collationes Patrum.

Eucherius de Interpretatione Heb-
raicorum nominum. Libri III.

Ejusdem ad Solonium de Quæ-
stionibus difficilioribus veteris & novi
Testamenti. Item ad Verranum for-
mulæ spiritualis intelligentiæ.

Clementis Romani Pontificis *Iti-
nerarium.* Hoc Itinerarium Aposto-
lorum ab Iconoclastis venditatum
Concil. vii. Act. v. rejicitur.

Ejusdem Epistola ad Jacobum
Hierosol. Episc. Hanc Epistolam no-
mine Clementis scriptam vertit Ru-
finus. Epistola spuria.

Gregorii Nazianzeni Orationes xi.

S. Ambrosii Autperti Sermo ad
Monachos Monasterii S. Vincentii ad
Vulturum in Hypopante. Hunc Ser-
monem alii tribuunt Autperto Casi-
nensi. Extat ad calcem etiam Ope-
rum S. Ambrosii Episcopi. Stephanus
Baluzius sub Alcuini nomine Tom. I.
Miscell. p. 382. vulgavit.

Epistolæ SS. Augustini & Hiero-
nymy.

Isidorus de Summo Bono. plura alia.
Hugonis de S. Victore Soliloquium
de Arrha Sponsæ.

Ejusdem Speculum Ecclesiæ. Item
VII. Gradus Contemplationis.

Junilii Episcopi ad Primasium Epi-
scopum Libri II. Quæstionum & Re-
sponsum de Partibus Divinæ Legis,
sæpius editi.

Caroli M. Epistola Encyclica de
Baptismo & ejus ritibus ad *Odilber-
tum* Archiepiscopum Mediolanensem;
& hujus Tractatus parvus ex Evange-
lio & SS. Patribus collectus ad eun-
dem Carolum. Edidit Mabillonius
in Analectis.

Cassianus (rectius S. Isidorus Hi-
spal. Episc.) ad Florentiam sorotem
suam de *Nativitate Domini, Passione,
& Resurrectione, Regno, atque Judicio.*

B. Leonis Tractatus, quos à die or-
dinationis suæ per continuum quin-
quennium habuit ad populum.

S. Methodii Episc. & M. parvus
Tractatus, quem Petrus Monachus è
Græco in Latinum transtulit.

Ruffinus in Origenis Periarcon.

Augustini Triumphus de *Ancona*
in Canticum Deiparæ, quod post
editiones Romanas recudi fecit Petrus
de Alya in Bibliotheca Mariana.

Rudolphi Marchstein Decretalium Doctoris & Ss. Theol. Baccal. Tractatus super Libros IV. Sententiarum scriptus rogatu Abbatis Augiensis.

Conradi Soltonis seu *Soltow* Quæstiones primi Libri Sententiarum. *Fuit Author ex Lunenburgensi Ducatu, ad Episcopatum Verdensem evectus ob rerum Theologicarum scientiam, anno vero 1407. morte sublatus. Ejus meminit Crantzius XI. 3. metropoleos, sed sine laude.*

Hattonis Episcopi Basileensis, & Abbatis Augiensis vitæ Sanctimonia celebris Ordinationes pro Presbyteris suæ Dioceseos.

Henrici de Hassia Tractatus theologi de Prædestinatione, de Contractibus, & plures alii.

Ivonis Carnotensis Liber Sacrificiorum metricus: Proemium incipit: Ivo Dei gratia Carnotensis Ecclesiæ Minister Venerabili Cluniacensi Abbati.

Nicolai de Dünckelspihl plures Tractatus Theologici.

Petri Lombardi Sententiarum Libri IV.

Raymundi Ord. Præd. Summa.

Petri de Tarantasia Liber IV. de Sacramentis, de Resurrectione mortuorum, de Judicio, de Justitia Dei, de Anima separata, de Angelis.

D. Thomæ Aquinatis Opera. Codd. Membr.

Walafridi Strabonis Abbatis Augiensis Tractatus de Exordiis rerum & incrementis quarundam in Observationibus Ecclesiasticis rerum.

Wilhelmi Parisiensis Tractatus de Fide, & Legibus, virtutibus & vitiis.

Joannis de Fonte Ord. FF. Min. Lectoris in Monte Pessulano Conclusiones Sententiarum Petri Lombardi in synopsis redactæ.

Conradi Monapp Ss. Theol. & J.U. Doctoris Liber scintillarum Theologicarum divisus in IV. Libros.

S. Bonaventuræ Tractatus complures.

Opera varia Liturgica.

Theodulphus de Emendatione vitæ. Nisi fallor, hoc quidquid est Operis, inter Theodulphi Opera à Sirmondo edita, non comparet.

S. Anselmi Archiepiscopi Cantuar. Opera, v.g. De Concordia Præscientiæ & Prædestinationis, nec non Gratiæ Dei cum libero arbitrio. Dialogus de Veritate. De casu Diaboli. De tribus Waleranni Neuenburgensis Episcopi Quæstionibus, & Anselmi

Responsionibus. De Conceptu Virginali & Originali peccato. Cur Deus homo.

Geñadii Episcopi Massiliensis Dogma Ecclesiasticum contra Hæreticos.

Gregorii Nazianzeni Liber I. contra Arianos.

Hieronymi Libri II. adversus Jo-
vinianum. Item Apologeticus ad Pamachium.

Hilarii Episcopi Libri XII. contra Arianos. Cod. Membr.

S. Ambrosii Libri de Patriarchis, de Abraham, de Isaac, & anima. de Bono mortis, de Fuga Seculi, de Jacob & Vita beata, de Joseph Patriarcha, & Benedictionibus Patriarcharum.

Ejusdem Tractatus de Pœnitenti-
bus, de Sacramentis, de Bono mortis, & de Paradiso, & plures alii.

Augustini Tractatus, Libri, Ser-
mones, Opera pleraque.

Ejusdem Epistolæ ad Hierony-
mum, & hujus ad Augustinum.

Vigilii Libri quinque adversus hæ-
refes. Auctor est Vigilius Tapsensis in Africa; sed Libri aliquoties editi sub nomine Vigilii Tridentini.

Vitalis & Tonantii Epistola ad Ca-
preolum Episcopum, & ad consulta
responsio.

Anselmi Disputatio Judæi cum
Christiano. Non est S. Anselmi, sed
Gisleberti seu Gilberti Abbatis West-
monasteriensis, & discipuli S. Anselmi.

Opus Sancti Primasii, discipuli Au-
gustini de Hæresibus, numero XC. Hic
Codex ante annos DCCCC. scriptus
fuit studio & labore F. Reginbaldi, Mo-
nachi Augiensis. Ex eo autem ex-
emplar transcriptum fuit, quod in
Bibliotheca Cardinalis Barberini affer-
vatur. Cujus fidem cum secutus esset
Lucas Holstenius, nullus dubitavit,
Primasium trium istorum Librorum
Auctorem fuisse. At illum sua opinio-
ne falsum fuisse, docuit V. Cl. Jaco-
bus Sirmondus, Epistola anno 1644.
pridie Nonas Majas ad ipsum data,
quæ Operum ipsius Tomo I. legi po-
test, ubi *Prædestinatus* typis excusus
habetur. Hunc ipsum Codicem Ma-
billonius in Itinere suo Germanico in-
spexit, uti ipse in ejus descriptione
fidem his verbis facit „ [Codex scrip-
tus est ante annos octingentos. Ili-
dorus Hispalensis Episcopus in cap. 9.
de Scriptoribus Ecclesiasticis men-
tionem facit de Primasio Episcopo,
qui composuit *Sermone Scholastico de*
Hæresibus Libros tres ad Fortunatum
Episco-

„ *Episcopum* : explicans in eis, quod
„ *olim beatus Augustinus in Libro hæ-*
„ *reseon imperfectum, morte interve-*
„ *niente, reliquerat : in primo osten-*
„ *dens quid hærecicum faciat : in se-*
„ *cundo & tertio digerens, quid hære-*
„ *ticum demonstrat.* Isidorus addit,
„ *eum claruisse Juliano regnante.* Hoc
„ *Primasii* specimen non malè conve-
„ *nit Prædestinato* vulgato, qui di-
„ *stinctus est in Libros tres, sed abs-*
„ *que Fortunati Episcopi appellatio-*
„ *ne; recensetque octoginta octo hæ-*
„ *refes ab Augustino allatas in Libro*
„ *ad quod vult Deum* : quibus duas
„ *alias addit Nestorianorum & Præ-*
„ *destinatorum [nulla Euthychiano-*
„ *rum facta mentione] Malè igitur de*
„ *hoc Codice meritis est, quicun-*
„ *que Criticus nomen Primasii, Au-*
„ *thoris falsi, per oscitantiam adscrip-*
„ *sit. Cum enim apud Isidorum in*
„ *Libro de Viris illustribus observâ-*
„ *set, Primasium, Episcopum Afri-*
„ *canum, de hæresibus Libros tres*
„ *edidisse ad Fortunatum Episcopum,*
„ *de his tribus Prædestinati nostri te-*
„ *merè auguratus, Codicem Augien-*
„ *sem, ita digessit, ut singulos Libros*
„ *Primasii ad Fortunatum titulo præ-*
„ *notaret. Quod absurdissimum fuit,*
„ *cum toto Seculo posterior sit Pri-*
„ *masius, & diversissimam utriusque*
„ *Operis rationem fuisse Isidori verba*
„ *declarant.*

Symbola Sirmondi.

Peregrini sermones de tempore &
Sanctis. Iste *Peregrinus* vero nomine
vocatur *Conradus*. Fuit Monachus
Hirsaugiensis virtute ac doctrina cla-
rus sub annum 1190. Multa præ-
clara conscripsit Opuscula, sed hu-
militatis studio sub nomine *Peregrini*
delitescere voluit. Vid. Trith. in
Chron. Hirs. Tom. I. pag. 1166. &
Illustr. Benedictin. II. 103.

Jacobi de Voragine Sermones de
tempore per totum annum.

Mauritii de Praga Sermones II. de
Reformatione Ecclesiæ, quos in Con-
cilio Constantiensi habuit, ab Her-
manno Hardt in *Historia* ejusdem
Concilii vulgatos.

Philippi Abbatis in Oderburg Me-
moriale Jesu & Mariæ, sive Laus Je-
su & Mariæ ex Canticis, cum Præ-
fatione ad Simonem Abbatem Scho-
naugiæ.

Conradi Soltonis, sive de Soltaw
Sermones II. de Assumptione B.V.M.

Marquardi Episcopi Constantien-
sis mandatum ad reprimendos & cor-
rigendos Clericorum mores.

Statuta Moguntinensis Ecclesiæ
condita à Petro ejusdem Sedis Ar-
chiepiscopo.

Otonis Episcopi Constantiensis
Statuta Synodalia an. 1423.

Ejusdem Liber Psalmorum, quem
à se collectum nominari voluit *Psalte-*
rium Mariæ, cui erat devotissimus.

Ejusdem Otonis Marchionis de
Hochberg Episcopi Constantiensis,
Tractatus de Contemptu Mundi.

Ejusdem Tractatus de tribulatio-
ne & flagello, & bonis sive sanctis, &
malis, sive iniquis hominibus.

Ejusdem Tractatus contra Con-
ciliabulum Basileense ad Martinum
Bohemum, Medicum.

Petri Blefensis Epistolæ.

Wilhelmi Durandi rationale divi-
norum officiorum.

Liber de reformatione Ecclesiæ Col-
legiatæ montis Belligardi, scriptus
jussu Heinnettæ, Comitissæ de Wir-
tenberg & Montis Belligardi viduæ.

Consultationes contra Hussitas
Francofurti initæ. Germanicæ.

Commemoratio de Miraculis S. Ge-
nesii Martyris factis in Schinen, Præ-
positura Monasterio Divitis Augiæ in-
corporata.

Passionale Sanctorum. Primo loco
ponitur passio SS. Processi & Marti-
niani. Cod. Membr.

Varii hymni ad festa Domini &
Sanctorum.

Passio S. Januarii Episcopi & Mar-
tyris, & qualiter ejus Reliquiæ in Au-
giam delatæ fuerint.

Liber Choralis continens Festa pro-
pria Sanctorum Patronorum Augiæ
Divitis, quæ alio, quàm moderno
ritu celebrabantur. Cod. Membr.

Breviarium antiquum cum Festis
propriis Sanctorum Augiæ Patrono-
rum. Membr.

Missale antiquum. Membr.

Rituale vetustum Augiæ, in quo
primò ponitur ordo, & modus pro-
fitendi, deinde ordo divini officii per
circulum anni.

Codices complures membranacei,
utrumque Jus Canonicum ac Civile
complexi.

Innocentii IV. apparatus Juris.

Magistri Joannis de Deo Breviarium
ad omnes materias in Jure Canonico
inveniendas.

Epistolae Decretales aliorum Summorum Pontificum; prima est Siricii Papae, quae incipit: Siricius Henrico Episcopo Taraconensi salutem directa ad decessorem nostrum. Qui has Epistolas descripsit, iudicium Criticum adhibuisse videtur, cum studio neglexit Epistolas Pontificum Decretales usque ad Papam Siricium, quae maximam partem pro commentitiis habentur.

Canones veterum Conciliorum & Pontificum.

Sermones varii habitus in Concilio Constantiensi, & alia in eo gesta.

Item alii Sermones eodem Concilio. Consuetudines Feutorum cum glossa. fol.

Repertorium Juris. 4.

Vocabularium Juris. 8.

Joannis Bolohammar Tractatus de esu carniū ad Joannem Abbatem ad Schotten [Scotos] Viennae. Author vixit. A. 1420. Ejus meminit Trithemius de S. E. his verbis: „*Joannes de Palomar* Barchinonensis Ecclesiae Archidiaconus, Doctor decretorum, insignis. Ejus est Tractatus insignis ad Joannem Abbatem Monasterii Scotorum Ord. S. B. Viennensis *De abstinentia carniū* Lib. I. Inc. Surgent in iudicio Filii. „ De hoc Authore, *Palomar*, vide plura in Bibliotheca nostra Bohemica.

Burchardi Monachi Augiensis Poëma de Augia Divite: Est diffusius illo, quod Bruschius edidit.

Visio Wetini Monachi Augiensis carminica, quam Mabillonius luce publica donavit.

Objectio eorum, qui negant Corpus S. Mauri Evangelistae in Augia haberi, & responsio contra illos.

Declaratio seu Determinatio Magistrorum Pragensium super articulos Minzingeri an. 1385. Item declaratio Magistrorum Viennensium super eosdem articulos an. 1386. Utraque declaratio juris publici facta est à Jo. Georg. Schelhorn Amoën. Liter. *Pragensium* Tom. VIII. p. 511. Viennensium Tom. XI. pag. 222. *Munzingerus*, Scholae Ulmensis Rector, hæresi Berengarii infectus fuit.

S. Ephrem Diaconi Sermo de finibus Seculi.

Josephi Historia de Bello Judaico. Cod. Membr.

Gregorii Turonensis Gloria Martyrum. Membr. Cod. vetustissimus.

Rheginonis Chronica.

Hermanni Contraſti, Monachi Aug. Chronica. Ad calcem subjicitur origo Welphonum Fundatorum Monasterii Weingartensis. Vita S. Conradi Ep. Conit. plura alia.

Gotfridi Viterbicensis Genealogia Regum ac Imp. p.

Guidonis de Columnis Historia Trojana.

Martini Poloni Chronicon de Summis Pontificibus.

Petri Comestoris Historia Scholastica.

Ruffus Sextus de Gestis Populi Romani.

Joannis Eginonis Prioris Augiæ Annales Augiensis.

Ejusdem Tractatus de Viris Illustribus Augiæ à Bern. Pezio typis vulgatus.

Relatio Symmachi Praefecti Urbis Romæ ad Theodosium.

Eventus quidam notabiles, & obitus illustrium Personarum ab anno 1350. usque ad annum 1419.

Fasciculus temporum ab Adam usque ad annum Christi 1439.

Chronica Rythmica stylo Germanico.

Necrologium Augiense sub Abbate Erlebaldo conscriptum anno 830.

Chronica Germanica Abbatum Augiensium usque ad annum 1454.

Alia Chronica Germanica Monasterii Augiensis. Historia de Translatione pretiosi Sanguinis D. N. J. C. in Augiam. Mabillonius Appendici ad Tom. II. Annal. O. S. B. inseruit.

Officium Lanceæ & Clavorum Christi.

Quædam de Cometa anno 1456. visa.

Chronica brevissima ab A. DCCIII. usque ad annum DCCCIII. typis à Baluzio data.

Vita S. Antonii Abbatis ab Athanasio Græcè scripta, & ab Evagrio Latinè reddita.

Severi Sulpitii vita S. Martini.

Walafredi Abbatis vita S. Galli.

Vita S. Udalrici Episcopi Augustani à Bernone Abbate Augiensi scripta cum ejusdem Epistola ad Frideboldum Abbatem SS. Udalrici & Afræ Augustæ Vindelicorum.

Aldhelmi Episcopi Shirburnensis Liber de metrorum Generibus & Schematibus. Opus, quod sciam, anecdotum.

Ægidii de Columna Libri III. de Institutione Principum.

Augu-

Augustinus Dathus, Senensis, Philosophus & Orator de modo componendi Epistolas & Orationes.

Leonardi Aretini versio Aristotelis Libri de moribus ad Eudemium.

Boëtii Consolationum Philosophicarum Lib. V. cum Glossa.

Sallustius de Conjuratone Catilinæ. Item de Bello Jugurthino.

Ciceronis Libri III. de Officiis.

Donati Grammatici octo partes Orationis, figuræ Rhetorices, Systemata, & horum expositio.

Martiani Minnei Felicis Capellæ Afri Cartaginensis Libri IX. fol. Verius fuit Madaurensis, ac scripsit Libros septem de septem disciplinis, quibus duos de Nuptiis Philologiæ ac Mercurii præmisit. Quâ ratione novem scripsisse dici potest. Ex hoc Manuscripto, si non frequens olet mendum, novam editionem jam dudum à Viris eruditis optatam Cl. Augiensis adornare possunt.

Ovidii Nasonis Epistolæ Heroidū.

Persii Flacci Satyræ.

Plato de Immortalitate animæ.

Vita M. Bruti conversa de Græco in Latinum per Jacobum de Scaparia.

Collutii Pierii Urbano V. & Gregorio XI. ab Epistolis & Cancellarii Republicæ Florentinæ Epistola ad Antonium de Loschis tunc Cancellarium Ducis Mediolanensium. Nescio, an hujus Epistolæ copiam habuit V. C. Anselmus Bandurinus noster, qui Collutii Epistolas junctim edere multis abhinc annis cogitaverat.

Casperini Bergomensis, inter literarum instauratores celebrandi, Liber de modo componendi.

Leonardi Aretini Comœdia: *Corripio matres gratas* &c.

Poggii Florentini Facetiæ.

Adolphi Magistri Polygamus.

Æneæ Sylvii Rhetorica Oratoria-poëtica Illustri Principi, ac Domino Joanni Marchioni de Baden Episcopo Trevirensi missa.

Leonardi Aretini Versiones à Græco in Latinum, nempe Oratio Platonica Socratis ad Athenienses habita: Dialogus Platonis pro Socrate. Dialogorum Libri II.

Ejusdem Epistola ad Nicolaum Bartholomæi de Nicolifis.

Servius (incompletus) in Virgilio Georgica.

Prisciani Majoris Libri XVI. de Grammatica.

Prisciani Minoris Libri II. de Or-

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

dinatione, seu Constructione dictionum.

Eberhardi Bituricensis Expositio vocabulorum Latinorum secundum ordinem octo partium Orationis cum Glossa: *Est Pater hic cura, pater est alius genitura.*

Thomæ de Erfordia Compendium Rhetoricæ.

Computus signorum duodecim, & intervallorum.

Tabulæ veri motus Lunæ ab anno 1342. usque ad annum 1380.

Aristoteles de Moribus ad Eudemium. Versio Latina à Græco per Leonardum Aretinum adornata.

Cassiodori Senatoris Liber humanarum literarum, qui scribitur de artibus & disciplinis secularium studiorum, hoc est, de Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Philosophia, Mathematica, Arithmetica, Astronomia, & Musica. Codex Membr.

Anonymi Commentarius in Virgilio Opera.

Anonymi Libellus de Constellationibus.

Anonymi Collectio Aphorismorum ex Hippocrate & Galeno.

Anonymi Liber epistolaris, sive modus componendi Epistolas.

Anonymi Magistri Parisiensis Libri III. de Anima.

Anonymi Alphabetum variarum Regionum, Provinciarum, Regum, Principum, Civitatum, & aliarum rerum.

Anonymi Libri Sententiarum metricè conscripti. Incip: Sententiarum Liber primus de Trinitate: *Est summi natura boni super omnia simplex.*

Liber de Imitatione Christi anno 1428. exaratus, adeoque Kempensi apographo antiquior. Vide *Calmet Bibl. Lorraine* pag. 581.

§. IX.

De Bibliothecis Helvetiæ & Vicinis.

EX omnibus Helveticis Cœnobii Sangal-priorem locum tenet SANGAL-LENSE, cujus Abbas S. R. I. Princeps chifferii est, uti & *Einsidensis*, sed ille ætate & dignitate superior, totiusque Congregationis Helveto-Benedictinæ veluti vertex. In hoc Archisterio degunt Religiosi centum præter juvenes religiosæ vitæ Candidatos, qui in omnibus Helveticis Monasteriis, rectè instituantur sub habitu ferè monastico.

D d d

pra-

præter cucullam. Primus post Abbatem vocatur *Decanus*, quod nomen in folis illis obtinet Cœnobiis, ubi Abbas Princeps est; alibi vocantur *Priores*, tertius ubique *Subprior*. *Ædificia* Monasterii omnia modestiam, elegantiam & nitorem spirant, maxime *Ecclesia*, cujus Chorus fornicem habet, navis laquear, ut pleræque illarum partium Basilicæ. Sub altari majori est *Crypta Notkeri* pietate celebrata. In occidentali parte visitur alia *Crypta*, in qua *S. Othmarus* primum sepulturâ donatus est. Ad meridiem locatæ sunt regulares officinæ, adæque Bibliotheca & Officina typographica numeris omnibus absoluta. Musæum, uti in omnibus Sueviæ & Helvetiæ Monasteriis, amplissimum est, duplicem habens formationem ad excitandum in hyeme calorem, distinctasque folis asseribus cellulas pro Religiosorum numero, ubi per totum ferme diem extra Officia Divina brumali tempore versantur. *Studia* ibidem literarum maxime vigent pro Religiosis, quorum multi præter Latinam linguas Græcam & Hebraicam callent. Extat in ipsa Bibliotheca verus Monasterii delineatio ante annos octingentos depicta omnes loci officinas adjunctis verbis apprimè exhibens, cujus exemplum *Mabillonius* in Annalibus Benedictinis inseruit.

Sicut autem Sangallense Archisterium inter reliqua Helvetiæ Cœnobia primas tenet, ita etiam illius Bibliotheca inter Germaniæ Benedictinas Librorum tum editorum selectu, tum Manuscriptorum copia velut princeps jure quodam suo habetur. Incunabula verò sua debet, ni fallimur, *Gosberto*, (t) qui anno 816. sub Ludovico Pio, Caroli M. Filio, à Fratribus in Abbatem electus, fors primus fuit, qui cœpit colligere Bibliothecam, ut erat literarum omnium mirificè studiosus. Postmodum sub *Grimaldo* anno 841. Abbate scripti sunt multi optimi Libri magnis sumptibus. Ejus in Abbatiali munere Successor *Hartmotus* erat doctus & amator sapientiæ, ac rerum librariæ, studiosissimusque Bibliothecæ Locupletator. Obiit 883. cum ab anno 872. præfuisset. Juvat huc quædam transferre ex *Ratperti* Sangallensis Monachi Libro de Origine & diversis Casibus Monasterii S. Galli in Alemannia: (u) Post obi-

tum *Grimaldi* (qui teste eodem contigit A. 872.) *Fratres juxta permissam sibi licentiam protinus cum maximo unanimi consensu HARTMOTUM* Hartmotus Abbas sibi elegerunt Abbatem --- Hartmotus vero --- optimi se Pastoris perfectione rei librariæ perstuduit ubique & undique exercere --- Librorum quoque, quos ille ad communitatem Monasterii utilitatem suo tempore patravit, hæc sunt nomina: *Lectioes Evangelii, quem Librum auro & argento ac lapidibus pretiosis.* ---

„ Alios quoque Libros, proprii causa curat videlicet usus, jocundâ patravit multos „ scripturâ, quos similiter post finem describi „ dierum suorum S. Galli servitio per Libros. „ petualiter contradidit retinendos, „ imprecans etiam illi non parvæ de „ decus confusionis, si quis præsump „ ferit aliquam partem eorum de Mo „ nasterio S. Galli abstrahere, illius „ servitio eos auferre. Nomina verò „ eorundem Librorum sunt hæc: *Quinque Libri Moysis, Josue, Judiciumque in Vol. I. Regum Libri IV. in Vol. I. Psalterium de Hebraico translatum, Proverbia Salomonis, Ecclesiastes, & Cantica Canticorum. Item Liber Sapientiæ & Jesu Filii Syrach, & Paralipom. Libri II. Vol. 1. Esdras, Nee-mias, & Machabæorum Libri II. in Vol. 1. Esaias & Jeremias in Vol. 1. Ezechiel & XII. Prophetæ, & Daniel in Vol. 1. Evangeliorum Volumen 1. Reliquorum Librorum Novi Testamenti Volumen unum.* Et hoc, nisi me omnia fallunt, illud ipsum est, quod jam Bibliothecam Illustris Domini de *Krafft* Confulis Ulmenis in Suevia exornat, in quam etiam, nescio quo casu, devenit ex Bibliotheca San-Gallensi *Codex Epistolarum Pauli, necnon Catholicarum & Apocalypseos.* Summariis enim Epistolæ ad Romanos hi subjiciuntur versus:

Iste Liber Pauli retinet documenta sereni, Hartmotus Gallo quem contulit Abba beato. Siquis & hunc sumit de culmine Galli, Hunc Gallus Paulusque simul dent pestibus atris.

Hi versus ab alia itidem antiquissima, & sine omni dubio, uti *Schellhornio* (x) videtur, ipsius *Hartmoti* manu sunt exarati, ac ipse *Codex*, atque adeo is ipsam forte *Hartmoti* ætatem superat.

Sub Abbate *Engelberto* multas difficultates perpessa est Sangallensis Abbatia, quæ & ab Hunnis vastata est

Bibliothecæ præstantia & illius Conditores.

quorum aliqui ad alienas manus deveniunt.

Abbatia ab Hunnis vastata anno

(t) Confer *Bruschius* in *Monast. Germ.* pag. 113.
(u) In *Goldasti* rer. Aleman. Script. Tom. I. Part. I. pag. 9.
(x) *Schellhorn.* Amœnit. Lit. Tom. III. pag. 8. seq.

Libri salvantur.

anno 925. Sed tamen Abbas in Helvetiæ Alpes avari curarat è Monasterio Bibliothecam, & alia quæ erant pretiosiora & Monachis chariora. At enim cum Seculo XIII. & XIV. Mars potius quàm *Apollo* Sangallenses Abbates exercuisset, Libros manu exaratos non eum fortitos fuisse locum, quem eorum merebatur præstantia testem oculatum habemus *Poggium Florentinum*, qui Romæ sub octo supremis Pontificibus ab *INNOCENTIO* scilicet VII. usque ad *Nicolaum V.* conscribendis Epistolis præfuit, Virum Græcè inprimis & Latine doctissimum. Is dum *Constantiæ* Concilium haberetur, ea in Urbe agens, animum appulit ad perscrutandos manuscriptos Codices, qui in illarum partium Cœnobiis, seu aliis Bibliothecis, cum pulvere ac tineis luctabantur. *Felicem*, qui ejus diligentiam respondit, eventum ipsemet describit in Epistola ad *Franciscum Barbarum* (ut *Eminent. Card. Quirino* (y), ex quo hæc transcribimus, videtur) scriptâ. In hac *Poggius* primum *M. Fabii Quintiliani* sortem deflet, qui, apud nos (inquit) *Italos* dico, ita laceratus erat, ita circumcisus culpa, ut opinor, temporum, ut nulla forma, nullus habitus hominis in eo recognosceretur. Tute vidisti hominem hæctenus

Poggius de Quintiliani Libro à se reperto.

Lacerum crudeliter ora, Ora, manusq; ambas, populatæq; tempora, raptis Auribus, & truncas inhonesto vulnere naves.

Mox sibi gratulatur ob subsidium eidem allatum, quin ob eundem, jam jam interiturum, non tantum ab exilio, sed ab ipso penè exitio in avitam patriam revocatum: *Mæstus* siquidem ipse erat, ac sorditatus, tanquam mortis rei solebant, squallentem barbam gerens, & concretos pulvere crines, ut ipso vultu, atque habitu fateretur, ad immeritam sententiam se vocari. Videbatur manus tendere, implorare *Quiritium* fidem, ut se ab iniquo judicio tueretur, postulare, & indignè ferre, quod qui quondam sua ope, sua eloquentia salutem multorum conseruisset, nunc neque patronum quempiam inveniret, quem miseret fortunarum suarum, neque suæ consulere saluti, aut ad injustum supplicium rapi prohiberet. Demum literarii illius thesauri adventionem *Poggius* ita narrat: Sed quum temerè persæpè eveniant, quæ non audeas optare, ut ait *Terentius* no-

ster, fortuna quædam fuit cum suatum maxime nostra, ut, quum essimus *Constantiæ* otiosi, cupide incessevit visendi ejus loci, quo ille reclusus tenebatur. Est autem Monasterium S. Galli propè Urbem hanc millia passuum viginti. Itaque nonnulli animum laxandi, & simul perquirendorum Librorum copiam, quos longum esset recensere, *QUINTILIANUM* comperimus adhuc salvum, & incolumem, plenum tamen situ & pulvere refertum. Erant enim non in Bibliotheca Libri illi, ut eorum dignitas postulabat, sed in teterrimo quodam, & obscuro carcere, fundo scilicet unius turris, quo ne vita quidem damnati detruderentur. Atque ego pro certo existimo, si essent, qui hæc barbarorum ergastula, quibus hos detinent Viros, recognoscerent more Majorum, similem fortunam reperturos in multis, de quibus jam est conclamatum. Reperrimus præterea Libros tres primos, & dimidiatum quarti *C. Valerii Flacci Argonauticon*, & Expositiones, tanquam thema quoddam, super octo *Ciceronis* Orationibus *Q. Asconii Pediani* eloquentissimi Viri, de quibus ipse meminit *Quintilianus*. Hæc *Poggius*, qui thesauri hujus à se detecti mentionem facit etiam in Libello de Infelicitate Principum, & in Oratione funebri in *Nicolaum Nicolium*, *Florentinum*.

in Sangallensi Bibliotheca.

Adfuit verò *Poggio* in ea Germanica peregrinatione Vir alius doctissimus, *Cincius* videlicet Romanus, cujus Epistolam fanè quàm elegantem, sed hæctenus ineditam pariter juris publici fecit *Eminent. Card. QUIRINUS* (z), ex qua, quæ ad Bibliothecæ San-Gallensis *Mss. Codices*, eorumque notitiam pertinet, prætermisissis aliis delibamus. „ In Germania, „ inquit *Cincius*, multa Monasteria „ sunt Bibliothecis Librorum Latino- „ rum referta: quæ res spem mihi attulit, aliquos Librorum *Ciceronis*, „ *Varronis*, *Livii*, aliorumque doctissimorum Virorum, qui extincti penitus esse videntur, in lucem venturos, si accurata investigatio adhiberetur. Nam cum his proximis diebus ex composito, fama Bibliothecæ alleciti, unà cum *Poggio*, atque *Bartholomæo Montepulciano* ad oppidum S. Galli devenissemus, Bibliothecam ingressi *Jasonis Argonauticon* à *C. Valerio Flacco* editum

Cincii Romani Epistola de Sangallensi Bibliotheca.

(y) in *Diatriba Prælim. ad Franc. Barbari* Epistolas Part. cap. 1. §. 1. pag. 2. Confer. *Jacobi Burckhard* de lingue Latine satis Tom. II. pag. 141. & 324.

(z) loc. cit. pag. 8.

„carminibus luculentis atque gravi-
 „bus à majestate metrica minimè ab-
 „horrentibus invenimus: deinde ar-
 „gumenta quædam soluta Oratione
 „confecta super aliquot Ciceronis
 „Orationibus, ex quibus multi causa-
 „rum ritus, multæque veteris institu-
 „ti paritates apertè cognosci possunt.
 „Repertus est etiam Liber quidam vo-
 „lumine parvus, magnitudine autem
 „eloquentiæ, prudentiæque excel-
 „lentissimus, Lactantius scilicet de
 „utroque Homine, ubi planè refellit
 „sensu eorum, qui humanam condi-
 „tionem belluarum statu humiliorem,
 „dejectiorémque esse asseverant. In-
 „ter quos Vitruvius de Architectura,
 „atque Priscianus Grammaticus quæ-
 „dam Virgilii carmina commentans
 „inveniuntur. Erat præterea in illa
 „Bibliotheca Liber quidam ex corti-
 „cibus arborum: qui cortices Latino
 „sermone Libri vocantur, unde, quem-
 „admodum apud Hieronymum est,
 „Libri suum nomen adepti sunt. Is
 „quanquam non admodum bonarum
 „Scripturarum refertus, plenusque
 „esset, tamen propter illam sanctam
 „incorruptamque vetustatem summa
 „cum devotione complexus sum. Ho-
 „rum quidem omnium Librorum ex-
 „empla habemus; sed ubi turrim fa-
 „cræ Ædis S. Galli contiguam, in
 „qua innumerabiles Libri, utpote cap-
 „tivi, detinentur, diligentius vidi-
 „mus, Bibliothecamque illam pul-
 „vere, tineis, fuligine, cæterisque
 „rebus ad obliterationem Librorum
 „pertinentibus, obsoletam pollutam-
 „que, vehementer collacrymavimus,
 „per hunc modum putantes linguam
 „Latinam maximum ornatum, maxi-
 „mamque dignitatem perdidisse. Hæc
 „profectò Bibliotheca, si per seipsa
 „loqueretur, magna voce clamaret:
 „ne me Viri linguæ Latinæ amantif-
 „simi finite per hujusmodi negligen-
 „tiam funditus deleri: eripite me ab
 „hoc carcere, in cujus tenebris tan-
 „tum Librorum lumen apparere non
 „potest. Erant in Monasterio illo
 „Abbas, Monachique ab omni lite-
 „rarum cognitione alieni. O barba-
 „riam Latinæ linguæ inimicam! ô
 „perditissimam hominum colluvio-
 „nem! sed quid ego ob hujusmodi
 „literarum incuriam hanc barbaro-
 „rum gentem detestor; cum Romani
 „linguæ Latinæ parentes majus vul-
 „nus, majorémque contumeliam in
 „nostram patriam linguam, omnium
 „aliarum principem attulerint? ve-

Liber ex
arborum
corticibus.

Biblio-
thecæ fa-
cies Sec.
XIV.

„niunt mihi in mentem innumerabi-
 „les Bibliothecæ Latinorum, Græco-
 „rumque Librorum Romæ collapsæ,
 „quæ à Majoribus nostris sumâ dili-
 „gentiâ constitutæ, partim ignora-
 „tione, partim negligentia, partim
 „ut divina Veronicæ facies pingere-
 „tur, deletæ sunt. „

Quod de Libro ex Corticibus ar-
 borum confecto habet *Cincius*, dili-
 genter esse animadvertendum, monet
 Eminent. QUIRINUS; nam probat,
 integros Libros non in papyro tan-
 tum & philyra, sed in arborum quo-
 que corticibus olim conscriptos fuisse,
 quod ab aliquibus in dubium vo-
 catur; sed perperam; Divus namque
 Hieronymus in sua ad Nitiam Episto-
 la, quæ est 42. Tomi I. disertè rescri-
 bit: *Rudes illi Italiæ homines, quos*
Cascos Ennius appellat... ante chartæ
& membranarum usum, aut in dedo-
latis è ligno codicillis, aut in corticibus
arborum mutuo Epistolarum alloquia
missitabant.

De hac itidem Sangallensi Biblio-
 theca *Æneas Sylvius* Epist. cxx. ita re-
 scribit: *Inveni apud S. Gallum, quod*
Suevorum est oppidum, in veteri Mo-
nasterio Bibliothecam pervetustam, ubi
& Libros reperi ornatissimè conscriptos,
quorum Auctores fuerunt Teutones.
 Vid. Part. 1. Commentarior. pag. 90.
 & 121.

Cæterum Mss. Codices, turri illa,
 ceu carcere quodam conclusi, ex ea
 sub *Udalrico* hujus nominis VIII. Ab-
 bate Romæ à Pio II. inaugurato, ex-
 empti, & meliore loco repositi fue-
 runt; sub ejus enim regimine, uti
 disciplina Monastica, ita res literaria
 in Monasterio S. Galli reffloruit, ut
 jam supra à nobis expositum est. Re-
 fert verò *Jodocus Mezlerus* Libr. 2. de
 Viris Illustr. S. Galli cap. 70. & 71.
 quod *DIETHELMUS* año 1530. in Ab-
 batem electus Bibliothecam amplissi-
 mam à fundamentis erexit, Libris
 multis & selectis comparatis, quam
OTHMARUS ejus Successor, perfece-
 rit, & aliquot Librorum centuriis,
 quos Parisiis ut plurimum coëmit,
 ad usque 5000. florenorum summam
 adauxerit. Adhuc instructior foret
 celeberrima hæc Bibliotheca, nisi va-
 riis belli casibus distracta fuisset. Ad-
 est tamen etiamnum præter editos
 magna veterum optimæ notæ Libro-
 rum copia, ex quibus *Mabillonius*,
 dum iter literarium in Germaniam
 anno 1683, instituit, multa in suos
 usus

De Co-
dice ex
Cortice.

Diethel-
mus &
Othma-
rus Bib-
liothecæ
Instaura-
tores.

usus collegit, adjuvante R.P. *Herman-
no* Bibliothecario. Hos verò tam-
quam insigniores in gratiam studio-
forum notavit:

Codices
MSS. à
Mabillon.
notati.

1. *Orosii* Historia eleganter scripta cum hac ad calcem clausula: *Plura in hoc Libro fatuitate cujusdam, ut sibi videbatur, scioli, malè scripta domnus Notkerus jussit in locis affribi.*
2. *Alcimi Aviti* poemata ab editio-
ne Boloniensi planè diversa.
3. *Ferrandi Diacon.* Liber ad *Reginum* Comitem.
4. *Prosperi* Opera ferè omnia.
5. *Ruricii* Lemovicensis Epistolæ.
6. *Rabani* Epistola ad *Heribaldum* Episcopum Alcedronensem, id est Antisiodorensis, & alia ejusdem.
7. *Quintiliani* institutiones in Co-
dice perantiquo, quem *Poggius* ex-
scribendum accepit ex ipsa S. Galli
Bibliotheca, non apud *Salsamentarium*
reperit, ut *Paulus Jovius* affirmavit,
& ex eo alii.
8. *Alcuini* nonnulla Opuscula, in
quorum fine hæc leguntur: *Anno*
DCCCVI. ab Incarnatione Domini in-
ditione XIV. anno XXVIII. regnan-
te Karolo Imperatore, VIII. idus Fe-
bruarii, die Veneris, divisum est reg-
num illius inter filios suos, quantum
unusquisque post illum habet: & ego
alio die hoc opus perfeci.
9. *Juliani* Prognosticon, ad cu-
jus calcem hæc leges: *Vere feliciter*
Spasfande Papa! jugiter per Secula
longa.
10. Fragmenta quædam poeniten-
tialis *Vinniani & Cummeani* Abbatis
Scoti, qui septimo Seculo floruit,
scripsitque vitam S. Columbæ Abba-
tis Hyensis.
11. Collectanea Flori Presbyteri
de voluminibus S. Augustini in Epi-
stolam Pauli ad Romanos. Quo de
Opere *Ratpertus* Monachus de casti-
bus Monasterii S. Galli cap. 10. &
Mabillonius Analector. Tom. IV. pap.
mihi 630. edit. A. 1685.
12. *Walafridi* Abbatis sermo in
Festivitate omnium Sanctorum, qui
in aliis Codicibus *Rabano*, in vulga-
tis *Bedæ* tribuitur.
13. *Regula* S. Benedicti in Codice
qui ad annos nongentos accedit, in
cujus initio præmittuntur versus vul-
gati: *Qui leni jugo...* adscripta est
ubique versio Theodisca.
14. Epistola *Theodemari* Casinen-
sis Abbatis scripta ad *Carolum M.* in
membranis ante octingentos annos,

quæ à *Carolo Cointio* impugnata qua-
si supposititia, à *Mabillonio* vindi-
cata est in Præfatione prima ad Se-
culum IV. Bened.

15. Vita B. Germani Parisiensis Ep-
iscopi in optimæ notæ exemplari ab
annis ferè octingentis exarato.
16. Vita S. Leodegarii Episcopi
Æduensis in Codice ante annos octin-
gentos metricè scripta duobus Libris.
17. Vita S. Calli metricè Auctore,
ut creditur, *Walafrido Strabo*, &c.
18. Revelationes S. Gertrudis, quæ
à vulgatis multum differunt.
19. *Trithemii* Historia *Hirsaugi-*
ensis triplo audior, quam in editis
à *Frehero*, jam verò typis *Sangallen-*
sibus publici juris facta A. 1690.

20. Præter hos MS. Codices à
Mabillonio laudatos, Eminentissimus
 Card. *Quirinus* in Epistola ad *Virum*
 Cl. *Feverlinum* Universitatis *Göttin-*
 gensis Professorem, duos Codices la-
 tini *Pfalterii* celebrat, Quorum unus
 aureis undique literis rutilat, alter
 verò pariter præstantissimus distichon
 in fronte præfert:

Hunc præceptoris Harmoti jussa secutus,
 Folcardus studuit risè patrare Librum.

21. *Calmetus* in suo ad Helvetos
 itinere anno 1748. peracto se in *San-*
 Gallensi Bibliotheca invenisse memi-
 nit, Codicem A. 1435. in *Vigilia Pen-*
 tecostes per manum *Johannis Ottingen-*
 de *Syessen* exaratum, in cujus anteri-
 ori folio legitur Index Capitum Libri
 de imitatione Christi hac ferie:

Sequitur Registrum Brevilogii Virtutum.

- 1.mo De Imitatione Christi & con-
 temptu omnium vanitatum mundi.
- 2.do De humili scire sui ipsius &c.
 Absolvitur Opusculum viginti quin-
 que capitulis, uti in editis, sed Li-
 ber primus hoc rubro insignitur: *In-*
cit Brevilogium Virtutum de Imitatio-
ne Christi &c.

In alio manuscripto ejusdem Bibl.
 primus Liber comparet sub Titulo:
Tractatus de Imitatione Christi & inter-
navum inspirationum.... defunt reli-
 qui Libri 2. 3. & 4. nec ullibi Auc-
 toris nomen apponitur. Antiquiora
 verò esse hæc manuscripta, quam
 authographum *Thomæ de Kempis* an-
 no 1441. exaratum scitè observat
Calmet Bibl. Loth. p. 580.

22. Adservantur præterea in ea-
 dem Bibliotheca aliquot manuscripta
 Emin. Cardinalis *Sfondrati* S. Galli Ab-
 batis

batis & Principis, videlicet: *Tractatus de probabilitate contra morum corruptelas, & nimiam sentiendi laxitatem. Historia Atheismi. Dissertationes contra pestilentem Librum Heideggeri Tigurini. Commentaria in Jus Canonicum Tom. III. & alia quaedam imperfecta Opuscula.*

Einſidlen-
ſis Biblio-
theca.

EINSIDLENSE seu *Eremitanum* Principale apud Helvetos Monasterium, quod latino nomine *Eremitus Deipara* appellatur, celebre omnino est, & Fidelium ad Thaumaturgam concursu, & Religione Monachorum, qui ibi numero centum degunt. Majori templo inclusum est primarium B. Mariæ Sacellum, S. *Meginhardum* Auctorem habens, quod voti causâ undique frequentatur. Uti verò insignis est ibi sacra supellex, ita non minus locuples ac selecta res libraria habetur. In *Bibliotheca*, inquit *Mabillon*. (a) *multi sunt exquisiti Codices, ex quibus non pauca excerpimus.* In hoc quippe Archisterio & Monachis & Abbatibus de virtutum juxta ac literarum studio nulla fere non ætate atque Seculo magna cura fuit. Unde *Bibliothecam* quam multis tam selectis Libris continuo ampliârunt. Hæc verò seculo XVI. ingentem tulit cladem, quam *Christophorus Hartmannus*, Monasterii Chronographus, his verbis deplorat: „Anno septuagesimo septimo, post millesimum, & quingentesimum, VIII. kal. Maj. feria V. circiter meridiem ortum ex fornace regularia incendium paucissimis horis non modò vicum univèrsum, sed etiam Monasterium absumpsit, solo Sacello Virgineo, & utraque Basilica reservatis, & paucis admodum è sacra supellectile ornamentis, & omnibus tamen sacris Reliquiis. De tantæ cladis Auctore dubitantibus diu suspicio in Tegulario hæsit, aliàs Tigurino, & sub ipsum statim incendium profugo. Postea Rhineci, & Pfulloduri capitali supplicio adfecti homines sceleratissimi, tam infame & impium facinus in se transulere, acceptâ ab Capitaneo *Stævero* Bischoffcellensi, homine hæretico, & omnibus bonis infesto, pecuniâ, eam operam pollicitos, aufósque, abstrusis secretò per vici plures domos ignium fomentis, qui ex tegularia deinde flammis excitatis, in vicum univèrsum, & Monasterium spargerentur, & utrumque funditus abolerent. Sed idem quoque

„*Stæverus* suæ impietatis, & scelerum brevè pariter pœnas exsolvit. „Curia enim Rhetorum ustulatus „paulò post, & ferro laceratus, fractis artubus, rotæ incubuit.

Hoc verò incendio Bibliotheca damnus irreparabile passa est: corruptis, aut penitus absumptis, pulcherrimis nobilissimorum Scriptorum exemplaribus, tantæ & tam exquisitæ, & eousque summa cura deductæ, & propagatæ antiquitatis memoria simul postremo cum hoc incendio extincta, & omnibus propè præcæ eruditionis, studii, & diligentia, & disciplina monumentis uno pene momento in miserabiles cineres dispersis & collapsis.

AUGUSTINUS hujus nominis Abbas XXIX. Princeps Imperii vigesimus secundus, an. 1600. electus summam promeretur laudem, quòd super alia præclara ædificia etiam Bibliothecam locupletissimam, & exquisitissimam magnò sumptu, & studio exædificavit, eique, ceu nobilissimo corpori librarias opes magnas ac raras, veluti animam omnium pulcherrimam infuderit. Quare illud consecutus est, ut cum aliorum ædificia, monumenta & Opera finem fortè metuere possint, ipsius memoria unâ cum literis immortalitatem promeruerit, atque adepta sit.

Inter Mss. Codices, qui Vulcani manus evasere in hac Bibliotheca sequentes asservari, apud laudatum Chronographum annotavi.

1. *Salomonis III.* ex Abbate S. *Cimelia* Galli Constantiensis Episcopi Epistola *que si-* ad *Dadonem*, quo orbitatem & miseriam Germanici Imperii suo tempore post *Arnulphi* Imp. obitum deplorat.

2. *Vita B. Wiboradæ*, Virginis inclusæ, & Martyris, ab Hunnis interfectæ, Auctore Hepidano.

3. *S. Conradi* Episcopi Constant. Liber *de Secretis Secretorum*, vel potiùs tantum fragmentum, quo Cereemonias Sacelli Eremitani B. V. cœlitus consecrati enarrat.

4. *Martini Pœnitentiarii* Liber. Hic verò Delio Urinatore Opus est, ex quo intelligas, cujus argumenti sit iste Liber, & quo scriptus Auctore. Illud non nescio, *Martinum*, vulgari cognomento, *Polonum* fuisse complurium Pontificum, Clementis IV. Gregorii X. Innocentii V. Joannis XXI. ac denique Nicolai III. majorem Pœnitentiarium. Nihil verò celebrius ejus Chronico Summorum Pontificum.

5. *Thiet-*

5. *Thietlandi* Abbatis Eremitani Sec. X. Commentaria in Epistolas D. Pauli.

6. Liber *de rebus gestis S. Gebehardi*, Ep. Constantiensis.

7. *Acta Murenſia.* Item *Acta Martyrum authentica*, à *Mabillonio* laudata.

8. *Fronini* (b) ex Monacho Eremitano Abbatis Engelbergensis Volumine de libero arbitrio in Libros VII. distributum, quod velut *egregium Opus* laudat *Mabillonius*.

9. Ejusdem Commendatio in Orationem Dominicam.

10. *Berchtoldi*, Abbatis Eremitani, Liber contra errores Abbatis S. Joannis in Turana Valle.

11. *Werneri*, Abbatis Eremitani, eximia virtute & prudentia, an. 1210. vita functi, *Leges sumptuariæ ad victum & amictum Monachorum sui Cœnobii spectantes.*

12. *Rudolphi* juventutis in Schola Eremitana Magistri duo Libri carminum, quibus Monachorum captivitatem, atque Monasterii hujus vastitudinem, ab *Hervetis Suitsibus* A. 1314. tunc hostibus, hodie protectoribus, illatam describit.

13. *Calmetus* in *Bibl. Lotharingæ* pag. 581. memorat se anno 1748. in eadem Bibliotheca vidisse MSS. Codicem Sec. XV. sub Tit. *Internæ Consolationes Sancti Augustini. . . Capitulum 1. De Imitatione Christi & contemptu omnium vanitatum mundi*, pluribus ipse velut notatu dignum deprædicat.

14. Sed unus præ reliquis *Mabillonio* placuit membranæ Codex, ante annos octingentos scriptus, ex quo descriptionem Regionum Urbis Romæ edidit Tomo IV. *Veterum Analectorum* editionis Paris. A. 1686. pag. 481. Impressorum porrò Librorum copia & selectus eo magis spectatorum oculos animosque rapit, quod Abbates & Monachi Eremitani, proprio eos Marte & ingenio (*quæ summa laus*) elucubraverint.

Murenſis.

Bibliotheca Murenſis. Seculum læbebatur undecimum, cum inclytum, hodie etiam Principale Monasterium ad *Muros* in Helvetia & Diocesi Argentina conditum fuit. Fundatores erant piissimi juxta ac illustrissimi conjuges *RADEBOTO* Comes ab *Habsburg*, & *IDA* Duçissa à *Lotharingia*, cum *Wernbero* Argentinenſis Episcopo primis Monasterii Abbatibus *Re-*

gimboldo & *Burchardo* inter cæteras curas illa de Libraria supellectile non postrema fuit. Sciebant enim Monachis opus esse Libris, quibus cum in Choro ad officia divina ritè peragenda, tum in cella pro lectione, deinde etiam in ludo literario pro instituenda juventute uterentur. Jam tum enim à prima Monasterii fundatione apud Murenſes Schola erat nobilium puerorum. Antiquissimum Bibliothecæ Catalogum habemus à Monacho Anonymo, qui *Acta* sui Monasterii; *Librum Fundationis* vocant, literis mandavit, vixitque ante annos sexcentos. In hoc sequentes Libri recensentur.

1. Totum vetus Testamentum est hic. In uno quippe Libro sunt quinque Libri *Moyſis*, & *Josue*, & Liber *Judith* & *Ruth*, deinde Prophetæ, id est, *Isaias*, *Jeremias*, *Ezechiel*, *Daniel*, & Liber duodecim Prophetarum. In alio autem Libro sunt quatuor Libri *Regum*, & *Job*, & *Tobias*, & *Judith*, & *Hesther*, & duo Libri *Machabæorum*, & *Paralipomenon* & *Esdra*. Item in alio Libro sunt *Parabolæ Salomonis*, *Ecclesiastes*, *Cantica Canticorum*, Liber sapientia, Liber *Jesu Filii Syrach*. Deinde de novo testamento sunt hic duo plenaria, unum ab invicem est divisum. Item in alio Libro sunt Sermones *Sancti Augustini* & alia quaedam, & *Actus Apostolorum* & *Apocalypſis*, *Epistolæ Pauli*, & VII. *Canonicæ Epistolæ*. Item in alio Libro habentur *passiones Apostolorum*, id est, *Petri & Pauli*, *Andræ*, *Joannis*, *Jacobi*, *Bartholomæi*, *Thadæi*, *Simonis*, *Philippi*, *Jacobi*, *Marci*. Item in alio Libro sunt, *vita Sancti Sylvestri*, *Gregorii minoris*, *Mauritii*, & alia quaedam.

2. *Tractatus Sancti Augustini* in Epistolam Joannis, *Sermo in Exaltationem S. Crucis*; *vita S. Martini*, *Briccii*, *Galli*, *Otmari*, *Verenæ*, *Nicolai*, *Goaris*, *Victoris*, & *Ursi*, *Felicitis*, *Regulæ*, *Pelagii*, *Sermones in Assumptionem* & in *Nativitatem Sanctæ Mariæ*. Item in alio Libro continentur *vita Sancti Pauli primi Heremite*, *Antonii*, *Hilarionis*, *Malchi*, & alia, *Dialogus S. Gregorii*, *vita Sancti Meginradi* & alia. Item in alio volumine sunt, *vita Sancti Udalrici*, *translatio Sancti Benedicti*, *inventio Sancti Stephani*, *vita Sancti Sebastiani*, *Augustini*, *Januaritii*, *Christophori*,

(a) *Mabillon* in *Itinere Germ.* Tom. IV. *Analect.* p. 22.

(b) *Probat Froninus ante sexcentos annos.*

phori, Basilii, Praxedis, vita Sancti Eutharii Paulini. Item vita Sanctorum Patrum. Item in alio Libro sunt, vita Sanctae Luciae Virginis, Ottiliae, Abraham heremitae, de Nepti ejus Maria, de Sancta Afra, de Sancta Maria Aegyptiaca, ordo de Missa, Paschasius. Item in alio volumine sunt, vita Sancti Blasii, Agnetis, Vincentii, Agathae, Valentini, Alexandri Papae, Viti, Joannis & Pauli, Sixti, Cyriaci, Laurentii, Cornelii, Cypriani, Leodegarii, Dionysii, Caeciliae, Clementis, Alexii, Etymologiae verborum, vita Sancti Martialis. Item major vita Sancti Gregorii Papae. Item in alio Libro sunt, vita Sancti Eustachii, Leonhardi, Gangolphi. Item Liber miraculorum, & in ipso Romanus ordo, qui vocatur Micrologus, & versus de Sancta Maria Aegyptiaca. Item diadema Monachorum, & vita Sancti Johannis elemosynarii. Item Omeliarum Liber major. Item minor. Item Omeliae Sancti Gregorii super Ezechielem, moralium Liber primus, qui continet tres partes. Secundus qui continet duas. Tertius in quo est ultima. Item Hieronymus super Epistolam ad Hebraeos, & in ipso Libro expositio Bedae super septem Epistolas, & super Actus Apostolorum, & super Apocalypsin. Item expositio Hieronymi super Psalterium. Item Ambrosius de Principio. Item Epistola Pauli, & vii. Epistolae Canonicae. Item Augustinus super Joannem. Item Expositio Augustini super Psalterium. Item Augustinus de verbis Domini, & de verbis Apostolorum, & physiologus. Item Augustinus de Sermonem Domini in monte habito. Item Augustinus de poenitentia, & alia. Item occupationes Hugonis & Augustini Epistola ad Comitem. Item Isidorus super quinque Libros Moysis. Item magnus Isidorus. Item Liber Isidori, qui incipit summum bonum, & ipse Cyprianus de duodecim abusivis Seculi. Item Synonima Isidori. Item Omeliae Caesarii. Item Paterius. Item Martyrologium & Liber Effren in volumine. Item aliud Martyrologium & nomina defunctorum. Item Liber Regulae.

3. Sunt & hic Missales Libri v. ex his tres pleniter scripti sunt, quartus vero habet Graduale cum orationibus, quintus tantum orationes habet: & duo Lectionarii, unus cum

lectionibus habet & Evangelia. Est & Evangelicus Liber, & quatuor Gradualia, ex his unus Musicen vocatum est, & duo Libri cum versibus Offertorium, ex his unus Musice notatus est. Et tres Antiphonarii, ex quibus unus Musice notatus est, & decem Sequentiarii. Et tredecim Psalteria, duo ex his habent hymnos. Sunt & hic quinque nocturnales Libri, quorum primus habet tantum lectiones ab Adventu Domini usque ad Pascha, secundus autem a Pascha usque ad Adventum Domini, tertius vero habet tantum lectiones de Sanctis per circulum anni, alii duo pleniter scripti sunt. Sunt & duo Curfariarii, & tres benedictionales Libri. Ex his unus habet obsequium mortuorum, & unus Breviarius. Item duo poenitentialia, expositio super Evangelistas, ordo Episcopi, duo Libri de consuetudine Monachorum, Liber Job cum glossis, glossa super Epistolas Pauli, glossa super Apocalypsin & Cantica Cantorum, glossa super Matthaeum, glossa super Priscianum, Priscianus, duo Libri Prudentii, & in uno ex his psitomachia, Sedulius in uno volumine, tres Libri Aratoris, Prosper &c.

4. Sunt adhuc hic multa alia Opuscula libellorum satis utilia, quae oportet servare & meliorare, & non destruere, quare nos non potuimus nec volumus ea hic sigillatim describere. Libros autem oportet semper describere, & augere, & meliorare, & ornare & annotare cum istis, quia vita omnium spiritualium hominum sine Libris nihil est.

Monita haec Abbates Murenenses surda aure minime praeterierunt. Eorum cura atque sollicitudine magna Librorum supellex partim pretio coempta, partim Monachorum calamo ac descriptione comparata fuit. Verum cum anno 1551. Monasterium a Bernatibus odio Religionis ita solo equatum fuit, ut vix rudera reliquerint, quibus animo secum existimare potest, Bibliothecam ingentem mss. Codicum jacturam fuisse passam. Superfunt tamen hodie non omnino nulli, quos cum Mabillonius in Itinere suo Germanico excussisset, praeter ceteris sequentes laudavit.

5. Acta fundationis, sive Origines Murenensis Monasterii, cum Genealogia Principum Fundatorum; quod Opus typis vulgatum est anno 1618. Inde vero

verò A. 1651. prodiit vera Origo & Genealogia Comitum Habsburgensium, Auctore DOMINICO erudito istius loci Abbate contra recentium Auctorum fabulas. Priorem libellum tanti fecit eximius Peireskius, ut magna contentione repetitisque ad Vicum Regis in has partes Legatum literis obtinuerit authenticam formam Actorum ejusmodi exemplum, quod posset inferri in Chartophylacium Regium. Adeo verebatur, inquit Gassendus, ne autographo sinistri quidpiam contingeret. Quin etiam re jam in tuto collocatam procuravit sollicitè iteratam editionem tum Actorum omnium, tum maxime ejus Genealogiae, quam ne unam quidem syllabam additam vel demtam, redegit in perspicuum schema. Plura videtis apud eundem Gassendum de istorum Actorum utilitate ad refellendum Vernerii, Guillimanni, & Piespordi commentum de stemmate domus Austriae; probandumque Principes Austriacos serie dumtaxat femineam, non virili, ut illi fingunt, ad Habsburgicam familiam, masculam vero ad Tiersteinicam pertinere, Ita Mabillonius.

6. Chronicon Reginonis cum continuatione Hermanni Contracti, & Berchtholdi ejus discipuli. Desinit Reginonis Chronicon ut in editis, annosque Christi adscriptos habet, contra quam nonnulli de hoc Chronico opinantur, existimantes annorum calculum adjectitium esse. Id quod Mabillonius in itinere Germanico notat p. 25.

Martyrologium ante annos fere septingentos scriptum.

Regula S. Benedicti foeminis accommodata, ejusdem aevi. Pingitur initio Sanctus Benedictus sedens, cum pedo in manu atram habens brevem cucullam, togam, seu tunicam albam, & calceos subnigros.

Necrologium Sanctorum Calendario permixtum, in quo multarum illustrium personarum obitus recensentur.

Necrologium aliud, in quo Habsburgensis familiae insigniores personae notantur. Hactenus Mabillonius.

7. Quod ad Libros attinet impressos, insignis adest hodie apparatus. Cum enim laudatissimus Abbas Placidus zur Lauben ex Liberis Baronibus de Thurn & Gestellenburg Monasterium a fundamentis novum extruxisset, in adornanda etiam Bibliotheca

industriam suam collocatam esse voluit. Neque enim alius fere quispiam Abbatum Bibliothecas Libraria suppellectile magis augere solet, quam qui ipse lucubrandis Libris calamum habet occupatum. Scripsit vero Abbas Placidus, insignis Asceta Spiritum duplicem humilitatis & Obedientiae per varias Exhortationes spirituales praesentatum. Conciones Panegyrico Morales. Illustrem Abbatem, & dignum planè, qui ab Augustissimo Romanorum Imperatore Leopoldo in S. R. J. Principem, gratia in successores perpetuanda, anno 1701. delectus fuerit.

FISCHINGENSE Monasterium vulgo Fischingen, primitus Piscina, itemque Augia S. Petri, appellatum, sanctam Itam septimo Seculo conditricem agnoscit. Situm est ad radicem montis Hoerlini, in Comitatu Toggenburgensi, non procul ab antiqua arce cognomine. Ibi pauca admodum rei literariae monumenta supersunt. Haec tamen ex veteri quodam instrumento nobis suppeditat Mabillonius in suo itinere Germanico: Anno MCXXXVIII. venerabilis Presbyter Waltrammus Petrisbusensis Monachus in Patrem & Abbatem electus est, atque consecratus ab Udalrico reverendo Constantiensi Episcopo secundo ad locum Augiae sanctae Mariae, Fiskine dictum. Ipsum ergo novum atque tenuem locum, sed habilem, utilem & spiritualibus hominibus satis congruum adiens Dei fretus adminiculo, Basilicam Sanctae Mariae a fundamentis cepit aedificare, & sex annis pie consummans fecit dedicare. Domicilia tria Fratrum, Sororibus, ac Hospitalem aedificavit. Libros vero, Missalem, Evangeliarium, Lectionarium, Officialem, Benedictionalem, Antiphonarium, Psalterium, Regulam &c. comparavit. Ita omnia infra octo annos regimini sui paravit & acquisivit. Multi pie ejus admonitione ad conversionem venerunt, ex quorum dationibus multipliciter paene viginti mansibus locum locupletavit.

FABARIENSE in Rhucantia, finibus Helvetiae situm Ordinis nostri non incelebre Monasterium, priscis Favariense & Favarias dictum, Bibliothecam habet pluribus Libris qua impressis, qua manuscriptis stipatam. In loco sub initium Seculi XVII. aedificavit Augustinus Stoklinus Murenensis primus, dein Fabariensis Decanus, Eccc post-

Fischingen.

Fabariensis.

postmodum Abbas, qui an. 1628. composuit Opus insigne de *Antiquitatibus Fabaricensibus*, in quo teste *Maillonio*, multa scitu digna referuntur. Plura alia scripsit eleganter & accurate Abbas ille dignissimus, quem imitentur Posterii.

MURBACENSIS Imperialis in Alsatia Monasterii Bibliothecae thesaurus praecipuus in MSS. Codicibus consistit, qui tantus est, quantus vix in ulla invenitur. Inspexerunt illum non sine admiratione Viri doctissimi à Congregatione S. Mauri, *Theodericus Ruinart*, *Edmundus Martene*, & *Ursinus Durand*. Et prioris quidem verba in itinere suo literario haec sunt: *Murbacensis Bibliotheca inter celebriores Ordinis nostri in Germania merito referenda est, propter MSS. Codicum insignem abundantiam, quorum non pauci sub prima Regum nostrorum stirpe literis majusculis aut Franco-Gallicis descripti sunt.* Ex his est *Psalterium Graecum literis uncialibus scriptum.* Cui ab annis circiter 800. interpretatio interlinearis aliquot locis adjecta est. Alius Codex Epistolas beati Pauli continet ab annis circiter 900. descriptas. Non minus antiqui sunt Codices, in quibus novum Testamentum cum Praefatione S. Hieronymi, Prudentii Opera, Commentarius in Job, cui initium & finis desunt, carmen Paschale Sedulii, carmen *Aldhelmi* de virginitate, ubi de Sancto P. Benedicto habetur: *Qui nostrae &c. Cyclus Paschalis Victorii cum praevia Epistola ad Hilarium Papam, Collectio Canonum Auctore Dionysio Exiguus, sed imperfecta.* Ad calcem alterius Codicis, in quo Sancti Hieronymi Epistolae, sic legitur: - - - *VICUS hunc Librum scribere Abba rogavit anno III. Childerici Regis, quicumque legerit obsecro, ut pro ipso & obedientiam implentibus orare dignetur.* Ejusdem saltem antiquitatis est Codex literis partim maiusculis, partim Franco-Gallicis exaratus, in quo quaestiones Orosii ad Augustinum, Vincentianae objectiones, Prosper contra haereticos de Praedestinatione & Gratia, Augustini excerpta, ex Libro ad Marcellinum de perfectione justitiae, ad Dardanum contra Donatistas &c. Item alius Codex Merovingico caractere descriptus, in quo Pastorale Sancti Gregorii, beati Augustini Homiliae &c.

Sunt & alii Codices optimae no-

tae, in quibus Sacrae Scripturae Libri, Interpretum, & SS. Patrum Opuscula ab annis 800. quos singulatim recensere longius esset. In his Tertulliani Apologeticum, Cassiani Collationes Patrum, S. Paulini Opera, Alcuini Epistola ad Carolum M. de Baptismo, Hexameron S. Basilii ab Eustathio translatum, Concordia Conciliorum & Canonum, Auctore Cricconio. Epistola Mansueti, Episcopi Mediolanensis, ad Constantinum Imperatorem, cum expositione fidei. Rufini historia, quam sequitur Epistola Sancti Clementis ad Jacobum, in cujus fine: *Explicit Epistola, ut putatur S. Clementis.* Codex annorum 600. in quo Commentarii in Job, cum praevia Epistola Philippi Presbyteri & commentatoris ad Nectarium Episcopum. Recentiores sunt Historia & Translatio trium Regum Coloniam; Tractatus de scrutinio Scripturarum Johannis Buchler, Rectoris Scholae in Morbach, an. 1466. quo tempore floruisse studia apud Morbacum sub Bartholomaeo de Andolo Abbate collegimus ex variis Codd. mss. quos ipse dedit, aut antiquitate detritos reparare curavit, uti ex hac clausula discimus, quae in his omnibus ferè legitur: *Orent legentes pro Domino Bartholomaeo de Andolo, Abbate Morbacensi, cujus jussione reparatus est Liber iste.* Liber ceremoniarum Morbacensium annorum circiter 500. In vetusto Martyrologio, quod an. 900. praefere videtur, celebratur duplex cathedra S. Petri, una Romae xv. kalend. Februarii, altera apud Antiochiam viii. kalend. Martii, & v. Idus Julii legitur: *Depositio S. Abbatis, id est, translatio S. Benedicti de Monte Cassino.* Haec Ruinartus. A Clarissimo autem Edmundo Martene sequentes MSS. Codices praeter ceteros celebrantur.

Libri Morales S. Gregorii Literis exarati Merovingicis, magnae antiquitatis. Aliud exemplar *Moralium*, quibus S. Augustini nonnulli adherent Sermones, exhibetur: Character ad annum centesimum supra millesimum pertinere videtur. Pompejus Donatus, atque alius Grammaticus eandem praese ferunt aetatem. Duo volumina Concordantiae in Evangelia mille circiter annorum. Homiliae Origenis una cum Rufini de *Benedictionibus XII. Patriarcharum* mille annorum. Quaestiones Vincentianae & variae S. Augustini

Augustini Quaestiones. Opera Donati, Tractatus de ponderibus, quaedam S. Eucharii, & Collectio Canonum, IX. Saeculorum. Pompeii Grammatica Magna ejusdem aetatis. Commentarius in Evangelia una cum tractatu Alcuini de Catechumeno, Carmina Prudentii 800. annorum. Ciceronis Liber de Officiis ejusdem aetatis. Vitae SS. Augustini, Ambrosii, Hieronymi, Gregorii, Ecclesiae Patrum, ejusdem etiam temporis. Elegantissimum MSS. Novi Testamenti literis Saxonice mille annorum. Psalterium Graecum literis majoribus scriptum, cui eadem aetas haud immerito attribui potest. Pastorale S. Gregorii & carmina S. Paulini 800. annorum. MSS. cui Titulus: *Guillemi de Boldensele ad Petrum Abbatem Aulae regiae Ordinis Cisterciensis de descriptione Terrae sanctae anno 1336. ad instantiam Talairandi Petracoricensis titulo S. Petri ad vincula Presbyteri Cardinalis.* Denique aliud Manuscriptum, cui praefixus est Titulus: *Articuli Hussitarum cum eorum reformatione*, in quibus plura continentur, quae ad schismatis pertinent historiam. In alio Manuscripto mille annorum consignatus est Ordo Librorum S. Scripturae, prout id temporis in Officiis divinis legi consueverunt: qua de re plura suppeditat Cl. P. Edmundus Martene suo literario itinere. Vide plura in Catalogo MSS. Codd. apud Montfauconium loc. cit.

Trutpentina Bibliotheca.

S. THRUTBERTI in Brisgoia Monasterium ad fluviolum *Munagam* situm, unde aliquando inditum Coenobio nomen, Dioecesis est Constantiensis haecenus Ordinis S. Benedicti vulgo *Sant-Hubrecht* appellatum. In eo florere complures Coenobitae & Abbates non minus virtutis laude, quam doctrinae merito commendati; quos inter maximè celebratur *Erchanbaldus* Abbas, quem Henschenius *Erchanbaldum* scribit, à quo Acta S. Thrutberti conscripta habemus, Tomo 3. Aprilis à Bollandistis edita & notis illustrata. Extant verò integra non solum in Salemsi Cist. observantiae Monasterio, sed etiam in aliis Sueviae Bibliothecis, at sine nomine Auctoris, qui tamen in Salemsi Codice designatur his versibus:

Has Erchanbaldus, Thrutberti Martyris almi Praesul, post cineres renovando struxerat aedes; Tactus amore Dei venerandos scribere sancti Actus non piguit; sed id pro posse peregit.

S. BLASII in Hercinia sylvae & Dioecesi Constantiensis celeberrimi & potentissimi Coenobii Bibliotheca eximiam omnino celebritatem, uti praeficit, ita posterioribus temporibus sibi vendicavit, tum ab antiquis, raris & copiosis Codicibus manuscriptis, cum à recentioribus & selectis Libris, quibus exornata superbit. Quod si etiam Bibliothecae à loco, situ, justa earum dispositione, Catalogo in Libros accurate, & denique à Globis, Mappisque Geographicis, Musæis, & Numismatibus laudandae veniunt, certe Sant-Blasiana (de qua nondum, quod sciamus, ab ullo Bibliographo ex instituto actum est) non parum ab iis omnibus se commendat; id quod ulterius à doctissimis illius loci Coenobitis demonstratum iri confidimus. Ibi ad octo justae molis volumina Commentariorum in Regulam SS. Patriarchae BENEDICTI prelo parata adservari, certis didicimus Auctoribus, quae utinam eruditissimi Sodales nostri in usum publicum aliquando proferant. Caetera nobis incognita sedulis rei literariae Cultoribus perscrutanda relinquimus, atque ut huic capiti coronidem imponamus, id postremo, quod bellè monet *Erasmus* in adagiis, hic repetendum duximus, nempe, inquit ille, *uti ex pyrite crebrioribus ictibus calybi aliso ignis scintillae excutitur, ita Bibliotheca, quod diligentius excutitur, eo plus doctrinae inde elicitur.* Hanc regulam, qui secutus fuerit, fieri tandem verè poterit *Βιβλιοθηκη ζωντα*, seu *Bibliotheca animata*.

Scimus equidem *Struvium*, (c) Obsecraliosque Viros eruditos praefertim acatholicos conqueri: *Scripta in diversis Monasteriis collecta, ob Monachorum ruditatem potius servari ad interitum, quam ad usum.* Addit *Lilienthalius* *Struvii Scholia*stes. (d) *Plerasque Bibliothecas in Monasteriis, Monachorum ignorantia obseptas delitescere.* Unde *SABINUS* canit de *cusullatis hisce Monachis*:

Haud secus ac duro fugitivos carcere servat Vestra catenatos Bibliotheca Libros. Quid mirum? si nulla viger Doctrina, colendi Doctrinae Auctores hic ubi vincula geruntur.

Quodis

(c) Struvius Introd. in notit. rei lit. cap. 2. §. 17. pag. 190.
(d) Lilienthal. in notit. pag. 292. Confer Centur. Magdeburg XI. & XII. cap. 7.
Bruchius de Episc. Ger. Tom. I. fol. 23. 246. 210. 211. & 215.

„Quæ tamen (*subdit*) de omnibus Monachis haud intellecta velim; quoniam Benedictini propter Bibliothecarum curam celebrantur. . . (e) *Imò manca prorsus esset & oblitterata Germaniæ Historia, nisi in Monasteriis fuisset servata, cum præcipui ferè Historici sint Monachi. Ut taceam, quantam descriptione plurimum Codicum rei Bibliothecariæ & librariæ opem tulerint Monachi.* Hæc ille. Verùm missis hisce seu laudibus, seu conviciis, ingenue quidem profiteamur nonnullos è nostris scrupulosius, quam par fuerit, literarias opes suas abscondere, nec id tamen absque omni causa: Actum enim omnino fuisset de pretiosissimo Librorum MSS. thesauro, si sedula Majorum pietas non indefinenter vigilasset, sollicitiusque illa cimelia occultasset, salvasset, & conservasset ab impiis harpiis & genuinis Diaboli pullis. (f)

Notantur
tenacio-
resManu-
scriptorū
Possesso-
res,

Cæterum uti natura magis speciem, quam individuum conservare solet, ita qui verè Benedictini sunt magis totius Ordinis gloriam, quam Monasteriorum suorum decus respiciunt. Neque porrò videmus, cui ornamento Monasteriis sit, si quas literarum gazas possident, quod eas ab erudito orbe ignorari velint. Si reconditi, inquit doctissimus Montfauconius, (g) *quiescant Libri, sibi, Patronis, orbi literario inutiles sunt; si publico dicentur usui, Domino, sibi que nomen acquirunt, rei literariæ lucem, omnibus opem ferunt.* Quod nescitur, non habet usum, quod usu caret, tamen bonum est, bonum esse definit. Nihil prodest thesaurus intra terræ viscera sepultus, nisi eruatur, & productus dias in luminis auras mortalium comodis servire jubeatur. Vestium ornamenta si perpetuis premanur cistarum tenebris, quid, obsecro! aliud sunt, nisi tinearum ac teredinum pabula? Gemmæ & uniones, ut niteant, ex cœcis concharum matricibus liberentur, necesse est; sic enim scintillantes jaculabuntur ignes, sic gratiam plausumque ab oculo spectatore merebuntur. Non dispar in manuscriptis Codicibus ratio est: Hi si

lateant, nihil afferunt lucis, utilitatis nihil; sunt munera data non accepta, sunt divitiæ pauperes, quia ignotæ, sunt opes inutiles, quia sine usu. Arguta est piissimi Isidori Pelusiotæ hac de re sententia; (h) *Plurimos, inquit, ut audio, possides Libros, atque opinione locuples es tuus, eorum lectionem ignorans, idemque faciens, quod ii, qui frumentum comprimunt, ac tinea alunt; Nam Libri quoque tinearum Patres ac nutritii sunt, cum vincuntur. Quare aut opibus tuis utere, aut ingentem eruditionem ne lade, nimirum hinc quoque comicos sales colligens, dum Librorum corruptor, aut eruditionis sepulchrum, aut tinearum altor appellaris.*

Malè igitur suis Scriptoribus Posterisque consulunt Bibliothecarum Præfecti, qui superstitionem, nescio quâ religione manuscriptos Codices, eorumque titulos celant & abscondunt, tum tineis, blattis, muribus, incendiis, aliisque periculis expositos relinquunt. Quoties enim, (*ut rapaces plagiarum manus non afferam*) quoties incerta origine excitatum incendium integra tabularia, Bibliothecas, & chartophylacia hausit ære nullo restituenda? Quoties viâ aliâ incredibili reipublicæ literariæ & sacri Ordinis damno vetustissimi Codices pessum iverunt, aut interciderunt? Quot præclara ingenii monumenta tempus edax absumpsit, quibus non alia res magis, quam typus æternitatem præstare potuisset? *Sunt Monasteria, inquit Jepeus, (i) quorum si manuscriptorum Codicum Catalogos exigas incolæ scalpunt aures & tacent. Causam si rogas; Monasterium semel, bis, ter conflagrasset, ab hæreticis diriptum, à militibus dilaceratum, Codices cum exteris incaute communicatos, à furibus surreptos, à blattis exesos, in turpes usus absumptos, non absque gemitu, non absque rubore respondent.* Hujusmodi igitur monumenta servandi optimus est modus (*quis neget?*) mandare typis, quæ obesse non possunt; Nam

*Impressis nec furta nocent, nec secula profunt;
Solæque non possunt hæc monumenta mori.*

(e) Melanchton Serm. de Studiis corrigendis Tom. 1. declam.
(f) Weislinger in Præf. Armamentarii Catholici. . .
(g) Montfaucon in Præf. ad Catalog. Bibl. Coislinianæ.
(h) Pelusiotæ Libr. 1. Epist. 127.
(i) Yepes Tom. II. Chron. O. S. B. pag. 481.

SECTIO II. ARCHIVA BENELECTINA.

Archiva
in Mo-
nasteriis
condendi
ratio.

Cum Majores nostros minimè præteriret, certissimos possessionum & jurium titulos esse *Diplomata, Bullas, Privilegiorum Tabulas, Epistolas, Chartas Pagenses, Traditionum seu Donationum literas &c.* operam sibi summam esse dandam existimarent, ut pretiosa hujusmodi monumenta omni curâ, studio, & diligentia in secretissimis ac munitissimis Monasterii locis adservarentur, & custodirentur. Quæ loca antiquitus *Tabularia*, hodie *Archiva* vocantur. V. C. *Justus Fontaninus* ex Historiæ monumentis planum reddit, (k) *Archiva & Tabularia in plerisque Monasteriis semper fuisse lapideis arcibus, & fornicatis turriculis custodita; tantum abfuisse, ut instrumenta chartis inscripta sùsque deque habuerint, prout Germonius persuadere voluit.* Apud Floriacenses quidem in *Turricula* ex Tortorii Lib. de Miracul. S. Benedicti cap. 27. In Croylandensi Monasterio in *Chartaria arcu lapideo per totum contecta*, ex Ingulfi Historia Croylandensi; quorum exemplaria pluribus in locis aliquando deponabant, ut videre est in Chronici Ramesiensis parte secunda cap. 7. *San-Gallenses omnes Monasterii sui chartas, omnia diplomata, & instrumenta in unum corpus superiore Seculo typis domesticis redegerunt; cujus collectionis unum exemplum in Archivo Ecclesiæ Romanæ, alia quædam in celebrioribus aliquot Helvetiæ Monasteriis reposita sunt; cætera privatim in ipso Monasterio Sancti Galli reservantur ad documentum Posterorum.* Idem præstiterunt *Einfidlenses* nostri: ut si quo incendii vel belli casu ipsa primaria instrumenta perire contingat, jacturam utcunque farciat hæc collectio. In Monasterio Fischingensi ejusdem Illustrissimæ Helveto-Benedictinæ Congregationis Archivum non firmissimè modò contra Vulcani injurias est munitum, sed ita concinnè instructum ac ordinatum, ut aliorum Monasteriorum Superiores ad ejus normam sua formari curarint.

Cura Ve-
terum

Nec minorem in his curam adhibuerunt olim providi quique Monaste-

riorum Rectores, ut simul de loco apto de Archivis. circumspicerent, in quo ad Posterorum fidem, & certum fuimet præsidium univèrsa bonorum temporalium, jurium, privilegiorum, ac possessionum monumenta sedulo in unum collecta reconderentur. Sic OTTO Sanctus Bambergensis Episcopus fortè sub annum 1115. ex itinere ad desolatam tunc *Banzense* Coenobium deflectens, unicum duntaxat in eo superstitem Monachum reperit, quo indicante, varia prædiorum ac possessionum documenta, *quæ humore lapidum & razione nimia viluerant, opportunè recuperavit, hisque etiam in Monasterii instaurationem feliciter usus, splendidiorem & tutiorem locum iisdem aptavit.* (l) *Quod præclare factum, inquit Schannat, utinam frequentes ac sedulos ubiq; habuisset imitatores, haberetque etiamnum!* Non jam blattis ac tineis voluptates suas invidere cogemur, nec forsitan inter nos auditum fuisset: *Hic insigne, sed malè custoditum Tabularium etiam canibus venaticis patuisse; illis rejectas velut imutiles chartas ac membranas omnes, quotquot earum legi non poterant; isthæc denique avulsa ab Regiis & Imperialibus Præceptis integra sigilla, ut ex iis conficerentur candelæ: Magni profectò præti luminaria! illis condigna candelabris, quæ etiam nuper ex nitidissimis Veterum Romanorum Numismatibus conflari jussit ignorantia.*

Verùm enim verò, si & ipsi homines, si ipsa etiam munitissima præfata & dia tot fatibus subjaceant, quot non damna pariter casibus obnoxium reperietur, fortuita. quidquid humanæ committitur custodia? Ut enim intra solos Germaniæ nostræ fines me contineam, tot dirptiones, tot fortuita, aliæque etiam interdum cœlitus immissa incendia, tot hostium ac barbarorum incurfiones, tot exterorum bellorum motus, tot denique clades ac dissensiones domesticæ, quibus ab ineunte Seculo VIII. hucusque ferè continuò agitata fuit, quantam non omnis generis documentorum stragem ac jacturam pepererunt! Quis enim fornix tam solide

(k) In Vindiciis antiq. Diplom. adverb. Barthol. Germon.

(l) Orig. Banz. apud Ludvv. Script. Germ. Tom. I. Schannat Archiv. Fuld. Vind. pag. 3.

lidè elaboratus? quæ concameratio tam firma, quam vis ignium non penetravit, udor pervasit, aut etiam penitus destruxit? Quæ portæ, qui crates ferrei, quos hostium furor non confregit ac perrupit? Lugubres ejusmodi scenas passim exhibent Anna- lium Scriptores, has nempe & illas Basilicas repentino fulminis ictu conflagrâsse; terribili exorta tempestate ambustos parietes, funditus everfas ædes, omnia chartarum munimina igne concremata, multa exusta, multa flammis contacta, plura à tineis & blattis exesa, carie consumpta &c. Sic, Anno 1010. ignis de caelo delapsus oppidum Corbeiam cum Monasterio exussit totum; Sic Anno 1037. incensum est Hersfeldense Monasterium. Sic & alia plura, quæ piget referre, cum & ex Seculis insequentibus ad nostra usque tempora nullum ferè occurrat Monasterium, quod aut incendiorum, aut bellorum, ac tumultuum intestinorum expers fuerit.

His casibus fortuitis ac penè inevitabilibus subnecti possent damna quam plurima Monasteriorum perinde ac variis Ecclesiarum Archivis aliunde illata; quæ enim detrimenta iis non intulit aut turpis ignorantia, aut neglectus seu incuria? Quas jacturas ipsæ etiam malefidæ quorundam Custodum manus non invexere? Quid habendi cupido, auri sacra fames, vis, impetigo, & malitia infirmissima jurium ac possessionum monumenta subinde non attentavit? & quid denique ipsa malevolorum hominum audacia, & prævalens potentia detestando ac præmeditato facinore non perpetravit, quod privilegia, chartas, diplomata diriperet, aut minutatim conscinderet? Tristia sanè quam plurima hujus rei extant exempla, quale est illud ab Annalista San-Gallenensi cap. 5. de Casibus S. Galli his ferè relatum verbis: „Habuerant hujus Monasterii Fratres, firmissimam Emunitatis Præceptum, ipsis à Pipino Rege concessum; hoc cum ad propulsandas Constantiensis Episcopi molestationes necesse esset coram Magno Carolo reproduci, cuidam Imperatoris Vasallo nomine Engilramo, in cujus fide multum præsumebant, unicam illam totius suæ securitatis spem commendaverunt, qui etiam in Altario S. Galli juravit se ipsam Chartam Regi perlaturum, atque ipsis Monachis curissime esse redditurum. Verùm tam

insigne monumentum, quod Amalgarius Monachus & Diaconus exemplari tradere proposuerat, sed non fecerat, donis & muneribus à perfido Latore, EGINO Constantiensis Episcopus extorsit, ac in favillam redegit. „Simili spiritu agitatus haud dubiè fuit Wicelinus ille Trevirensis Vice-Dominus, qui, teste Bromero, postquam sub annum 941. prædabundâ militum manu Coenobium Mediolacense direptionibus suis exhausisset, ne quæ etiam spes aut facultas revindicandæ substantiæ sacris ejusdem loci incolis superesset, omnes donationum veteres chartas minutatim conscidit. Alias plures hujusmodi catastrophas non minus lugubres ac funestas nobis exhibent Scriptores, quas hîc representare piget; De his verò aliisque ejusmodi Stragibus Archivis præsertim Germaniæ illatis consuli omnino meretur singularis Christiani Gottlieb Buderii Dissertatio, præfixa Corpori Dipl. Hist. Germ. med. ævi Ghriff. Schoëttgenii, Altenburgi recens edito in fol.

Atque hæc potissima fuisse videtur ratio & causa, cur illi quorum intererat, vel instrumenta donationum & contractuum plura requirerent à Curia, vel deperdita, concremata, subrepta privilegiorum ac jurium suorum munimina refici, & ab aliis Regibus, Imperatoribus, & Pontificibus instaurari, vel de novo confirmari procurarent, quod nempe ab ejusmodi chartis omne jus penderet habendi illud, quod datum erat, vel acquisitum. (m) Adeo quippè necessaria erant hujus generis instrumenta, ut nisi illa superessent, daretur Actori facultas egerandi contractum, sibi que rem iterum vindicandi; quod pariter edisserit Lex Allemannica cap. 1. §. 2. his verbis: Si autem illa Charta aut arserit, aut perdita fuerit, liceat hæredi, cum quinque testibus in ipsa Ecclesia jurare, quod Pater ejus nec chartam fecisset, nec ad illa loca sancta dedisset. Et si hoc præsumpserit facere, illas res possideat. Tale infortunium subinde expertus Rithaldus Argentoratensis Episcopus, postquam anno 876. ob incuriam Ministrorum Ecclesiæ suæ, omnia munimina chartarum, quæ inibi haberi videbantur, igne concremata fuissent, hoc saltem apud Ludovicum Germaniæ Regem efficere conatus est, ut nullum exinde in rebus ac familiis sentiret dispendium. Sic etiam Frisingensium

Cur instrumenta re-
fecta.

sum Antistes Waldo amisâ anno 906. ex fortuita ignium sacensione Privilegia per Ludovicum IV. sibi suæque Ecclesiæ feliciter instaurari obtinuit. Eandem autem fuisse subsequendum Regum ac Imperatorum in his similibusque casibus erga loca sacra pietatem, docent nos diversa eorum præcepta, quæ passim apud veterum Diplomatum Collectores occurrunt.

Pluralitatem verò chartarum de re eadem quod attinet, illud apposite observat Ludewigius, (n) jam inde ab ævo Carolingorum minimum quatuor subinde exarata fuisse cujusque diplomatis exempla. Unum in gratiam illius, qui ipsum rogaverat, alterum & fortè tertium memoriæ causâ, ut aliud reponeretur in loco, ubi Princeps supplici libello detulerat; aliud in Urbe vel palatio, ubi illud fuerat scriptum & sigillo munitum; quartum fortassis & quintum, ut aliud superesset in Tabulario Casareo, aliud etiam in Cancellaria. Potuit verò evenire aliàs, ut præter hæc alia quoque plura curialia scriberentur exempla, siquidem illa rogârunt ii, quorum videbatur interesse. Qua in re Curia Imperiales eò fuere indulgentiores, quod, ut idem notat, penes illas steterit, quot vellent conficere, cum Caesaris neque consensu in illis opus esset, neque subscriptione. Eò autem magis solliciti circa hæc erant supplicantes, quod donatio facta vel contractus per chartam & testes, legalem acciperet firmitatem, & Actori præcluderetur via egerandi contractum, sibi que rem iterum vendicandi; Posteris verò nulla posset suboriri dubitatio eorum, quæ gesta fuerant. Cujus quidem rei causam proderet solent ipsa diplomata his plerumque formulis: Cum hominum memoria sit labilis. . . Cum à temporum ærugine nihil extet liberum. . . Cum mors omnibus rebus adferat oblivionem. . . Cum meum & tuum, frigidum illud verbum, multorum sit causa iurgiorum. . . Ne Posteris ulla possit esse dubitatio eorum, quæ gesta sunt. . . Ideo hanc chartam conscribi sigillòque muniri &c. curavimus. . .

Unde stupenda Chartarum Copia Posteris tradita. Quæ cum ita sint, facilè datur intelligi, quare hodieum tot unius ejusdemque diplomatis authentica & publicæ fidei exempla, etiam quandoque in subscriptione, datâ, aut aliis minutiis diversa reperiantur. In tanta autem Chartarum, Diplomatum, instrumentorum autoritate & neces-

sitate fieri aliter non potuit, quam haberi ea maximi ac sollicitè custodiri, ne quod ex eorum interitu Posteris eveniret dispendium. Ex quibus etiam apparet ratio, cur tam stupenda veterum ejusmodi monumentorum copia nobis relicta sit, ut pleraque hodieum Archiva, præsertim Benedictina iisdem quasi turgida conspiciamus. Cum verò Posterorum, qui quidem aliquod pietatis & gratitudinis studium fovent, maxime intersit laudabilem Majorum curam & sollicitudinem æmulari, & nôsse aut discere, qui qualesve fuerint illi, quorum opera, sudoribus, beneficiis & favoribus ipsi hodie felices vivunt; piaculum fore credimus, si tanta instrumentorum & documentorum veterum congeries, tamque pretiosa & veneranda supellex neglecta jaceret, aut confusè incerta sede vagaretur. Quid enim fortunæ, quid opes, nisi iis utaris? Et quid verò chartæ, privilegia, documenta, si ea, dum tulerit usus, ignoras, aut roganti repræsentare nequeas? Me iudice haud malè sensit, qui dixit: Ejusmodi cimelia, si lateant, esse divitias pauperes, quia ignotæ; esse gratias gratis datas, quia neglectæ; esse opes inutiles, quia sine usu; verbo, esse privilegia privilegii carentia, quia tinearum, glirium & teredinum pabula.

Quapropter, ut quid in Archivo De Ar- adservetur commodius celeriusque re- chivi disti- sciri queat, primo necesse fuerit, om- positione. nia instrumenta cujusque ætatis vel argumenti in certas classes & separata scrinia, sub titulo dominiorum, jurium, materiarum, de quibus in iis agitur, sedulo dispertiri. Quâ distributione factâ ex singulis Classibus felices antiquiora, & in fasciculos ita rediges, ut recentiora postponantur prioribus, & Ordo Chronologicus, quâ fieri potuerit, accuratè servetur. In quovis autem fasciculo nonnisi decem, vel quotquot ordo distaverit rationis, Diplomata compinges. Tum verò unumquemque fasciculum scrinii numero, & certâ Alphabeti literâ designabis, primum nempe litera A. secundum litera B. tertium C. sicque gradatim. Singulis autem instrumentis cujuslibet fasciculi, eundem scrinii numerum, eandemque literam adscribes, addito numero Ordinis quem eo in fasciculo unaquæque charta obtinet hoc ferè modo:

Diploma, vel Præceptum Caroli M. de juribus & privilegiis in N. . . Datum

(m) Vid. Olivieri Legipontii Dissert. de Archiv. pag. 159.

(n) Ludewig in Præf. ad reliquias Manuscriptorum Tom. 1. pag. 23.

Damna
iisdem
aliunde
illata.

tum Aquisgran A. 807. die XI. April.
- - SCRINIO IV. lit. A. Num. 3.

Ubi sic parati fuerint fasciculi, & capsulas digesti, tum denique ad accuratum indicem conficiendum operas ferio conferes. Eum ad minus duplicem esse voluerim. Primum *Materialem*, & *specialem* pro quolibet Scrinio. Alterum universalem huncque Chronologicum, in quo singula Diplomata juxta annorum feriem seu *datarum* notas, digeres, subjecta ubique contentorum synopsis, & signis reposita in Scrinio Chartae indicativis, accuratè adscriptis, ut supra. . .

Statuta
Congreg.
Olivetanae
de Archivio
& ejus Praefecto.

Hæc Oliverius Dissert. III. pag. 152.
Quid verò Superiores Congregationis Hispanicae de Archivio ejusque Praefecto prudenter decreverint, ex Statutis eorum conjicere licet; ita enim habet caput IX. de Praefecto Archivi.

I. Magni momenti est hoc officium, quod omnes fortunae Monasterii, nec non Privilegia Imperatorum, Regum, Bullae Pontificum, Tabulae Fundatorum, & Benefactorum contineantur chartis. Ipsum Tabularium firmum esse oportet, ac undique munitum contra incendium. Fenestras habeat mediocres, ferro spisso reticulatim obseptas. Portae quoque ferreae sint, habeanturque duae claves, quarum alteram retineat Archivi Praefectus, altera in arca depositi asservetur, ut in promptu sit, prima si pereat.

II. Chartae diligenter per cistas disponantur, vel erectae inscriptionibus distinguantur. Si fuerint chartae diversarum Emphytheuseon, in unum librum compingantur, ita verò ut jungantur, quae ad unum locum spectant. Idem fiat cum aliis locationibus. Bullae Pontificiae à Privilegiis separentur. Ex chartis non compactis fasciculi fiant, collectis semper xx. & xx. notisque Alphabeti distinguantur. Praefectus Archivi omnes Tabulas, Bullas, Privilegia consignet in Libro, additis etiam numeris ac nominibus civitatis, terrae &c. ut sine mora deprehendi possit, quod quaeritur. Literae potius extendantur, & explicentur, quam complicantur. Si fuerint de papero delicata, cooperiantur. Quando & quibus haec literarum monumenta in manus dare possit, videat Constitutiones. Neque Oecono-

mum, neque Procuratorem litium, scrutari permittat Tabularium, sed ipse potius necessaria conquirat, illisque tradat.

III. Literas antiquas aut prope consumptas, bona manu describi curet, ut si opus quandoque fuerit, facile legi possint. Noctu haud unquam intret Archivum cum candela, nisi res gravis incumbat, quae moram non patiat: tum verò majorem in modum custodiat lumen. Mensam in Archivio collocet, ac sedes, omnemque scribendi suppellectilem. Archivi Praefectus sit alius à Procuratore litium. Hæc Congregationis Benedictinae in Hispania Superiores de Archivio, ejusque Custode non imprudenter statuerunt. Plura autem de arte Diplomatica & aliis huc spectantibus rescire cupiens, sitim haud turpem restringere poterit in *Mabillonii*, *Beslii* & aliorum hujus commatis operibus, quibus recens accessit ejusdem argumenti Tractatus amplissimus Gallico idiomate à duobus à Congregatione S. Mauri Coenobitis vulgatus hoc Titulo: *Nouveau Traité de Diplomatique, où l'on examine les fondemens de cet art, on établit des regles sur le discernement des Titres, & l'on expose historiquement les caractères des Bulles Pontificales, & des Diplomes donnés en chaque siècle, avec des éclaircissements sur un nombre considerable des points d'histoire, de Chronologie, de Critique, & de Discipline, & la refutation de diverses accusations intentées contre beaucoup d'Archives celebres, & sur tout contre celles des anciennes Eglises...* Nunc quaedam speciminis loco Archiva Ordinis nostri in Italia, Hispania, Anglia, Gallia, Germania, pro instituti nostri ratione in medium adducere lubet.

I. *Archivum* (o) *Casimense* toto orbe celeberrimum, ac omnium totius Italiae praestantissimum habetur: ad quod unica porta laminis ferreis obductis valvis ingressus patet, tribusque magnis aulis continetur, quarum quaelibet longa est palmos quadraginta, & viginti lata, atque in earum singulis coementitii fomes, & fenestrae singulis cancellis ferreis ac valvis ferro obductis tutae. Plutei, in quibus monumenta, scripturaeque asservantur, in postica parte fortibus, optimisque laevigatis tabulis pineis compressis

(o) Brasin. Gattola in Cœnob. Casin. descriptione, quam Historiae ejusdem Asceterii praemisit pag. 7.

pressinis obducuntur, nucisque invicem annexis. Tabulaeque, quibus Scripturae incumbunt, earumque laterales, cipressinae omnes sunt, quoteredinum morsus evadant: Exteriores valvae, aliaque ornamenta ex optima nuce, atque omne opus ordinis compositi. Tertiae Aulae adjacet cubiculum isdem ornamentis elegans. In hoc Archivio servantur vetustissima, recentiaque Diplomata Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum, Regesta membranacea, variis de rebus instrumenta, Protocolla Notariorum, Chronica Casinenses Leonis & Petri, aliaque Codices, & innumeræ prope modum Scripturae autographae. Inter Codices unus est Petri Diaconi cum praefatione ad Seniorectum Abbatem, cujus hortatu id operis aggressus est Petrus, accedente etiam Roberti Capuanorum Principis interpellatione totum librum in sex dividit sectiones pro totidem argumentis, i. e. *Privilegiis, praecipis, oblationibus, libellis, renunciis, & sacramentis*. Antonius verò à Fractis, etiam Monachus Casinensis, Sacrorum Canonum peritissimus, ut Jura & Bona Casinensis Asceterii, cujus erat amantissimus, facta testata haberentur, composuit *Polyantheam* seu *Repertorium pro Archivio Casinensi*, in quo omnia Coenobii Jura & Bona continentur, Alphabeti ordine distinctum. De summa verò hujus Archivi fide legendus est R. mus Erasmus Gattola Cajetanus, Abbas S. Matthaei Servorum Dei, & Casinensis Archivi Custos, qui ab ipso illustrissimi hujus Archiverii principio Diplomata ingenti accuratatione asservata, adeoque fide dignissima exinde probat, quod secum faciat S. Rota Romana in decisionibus factis in contradictorio judicio, atque sententiis ad hoc latis, tum ex Bullis Gregorii xv. & Urbani VIII. atque ex eruditorum hominum testimoniis, quodque plura Diplomata Romanorum Pontificum ac Principum in hoc Archivio extant, quibus integra fides in judicando adhibita sit, quod in eodem Archivio asserventur Diplomata, quibus integra sunt Privilegia Pontificum, Principumque inserta, quod nonnulli Pontifices Romani magni momenti Diplomata in Archivio Cas-

Ejus summa fides.

nenfi asservanda posuerint, & quod denique Archivum hoc summam diligentiam semper à Monacho maturae aetatis, rerumque perito custoditum fuit. Ipse verò D. Erasmus Gattola, vir Mabillonio nunquam satis laudatus, Archivistae munus (p) diligentissime & laudabiliter pluribus annis administravit ingenti rei Casin. commodo, & utilitate; Nam omnes penè scripturas propriis sedibus olim avulsas, distractasque integrè admodum ac plenè restituit, suisque locis, ordinibusque assignavit.

II. *Cavensis Monasterii Archivum* Cavense, integerrimum est, atque Saeculo superiore optimè ordinatum per Augustinum Monachum, qui totum opus in quatuor volumina distribuit, varia passim erudita documenta interferendo cum praevia praefatione, in qua nomen suum Auctor modestiae causa reticuit. Manum ad scribendum adhibuit Camillus à Capua, loci Monachus. De sigillo in duobus instrumentis Waimarii seu Guaimarii, Salernitani Principis, ac Monasterii Conditoris legi potest Mabillonius. (q)

III. *Placentiae* (r) in Monasterio S. Sixti *Archivum* vetustis & authenticis noni ac decimi Saeculi Imperatorum instrumentis refertum, quantà ferè nusquam locorum apud Italos copia.

IV. Extra Urbem Ticini (s) visitur Monasterium S. Salvatoris, in cuius *Archivo* praeter alia servantur libelli dotes, tum ipsius Adelaidis, à Lothario primo ejus marito concessae anno DCCCCXXVIII. tum eodem anno, eisdemque verbis Bertae Reginae, quam Hugo Italiae Rex in conjugem duxit.

V. *Archivum Casauriensis*, sive *Casauriensis Abbatiae*. Est autem *Piscaria Insula*, quae vulgò *Sesquaire* vocitatur, in Aprutia ulteriori ad mare Adriaticum sita, ubi Abbatia S. Clementis à Ludovico II. Imperatore anno Domini 854. condita, suis etiamnum stat decorata Privilegiis, sed quae amandatis hinc omnibus Monachis, qui juxta fundatoris piam voluntatem Deo laudes diu nocturne perfollebant, uni commendatario Abbati subest, reditus cunctos sibi nunc vindicanti. In hac Abbatia ab anno

1169.

(p) Armell. Bibl. Casin. part. 1. pag. 155.
(q) Ibid. pag. 118.
(r) Ibid. pag. 209.
(s) Ibid. pag. 222.

1169. Archivi Custos erat *Joannes Bernardus*, doctrina & pietate insignis Monachus, ac Præpositus, qui ingens volumen, omnes Monasterii continens chartas annis abhinc propè sexcentis composuit, atque elegantissimis characteribus Magistro Rustico exprimendam dedit. Hinc illud *Librum Instrumentorum* vocavit, quòd ex instrumentis Authenticis Archivi Casinensis, seu Pisariensis Monasterii eum composuerit. Cui finem his verbis (t) imposuit.

SANCTO CLEMENTI.

Clemens ob lumen scriptum tibi tolle volumen, Hac ut Scriptura tua sint in lumine jura: Scriptis noscantur, quæ sint tua jura legantur,

Sit Liber gratus, quem servulus est operatus, Cui tu sis clemens, proprio de nomine Clemens.

Postquam Casauriense Monasterium Abbati Commendatario traditum fuit, Archivi chartæ hinc inde distractæ, magnam partem in Regis Galliarum Bibliothecam illatæ fuerunt, è quibus non minimo numero collegit, ordinavit, atque in lucem edidit Lud. Ant. Muratorius Tom. II. Scriptor. Rer. Italic. præmissa præfat. Idem Clariss. Author in Historia Italiae part. v. ad an. 874. plura Ludovici Imp. Privilegia adducit.

Ferrariense. VI. *Archivum Ferrariense* Monasterii S. Benedicti copia prædives est tabularum, quæ ad celeberrimam Abbatiam Pomposianam spectant, oculari teste Em. Card. Quirino in Commentario vitæ suæ part. 2. l. 1. c. 1. p. 31.

Rhegiense. VII. *Archivum Rhegiense* Monasterii. Ex quibus Benedictus Bachinus chartas in lucem protulit, quibus probatur, Abbati Mutinensis Monasterii competere jus in S. Cæsarii feudum. At hac probatione Bachinus Raynaldi, Mutinæ Ducis, animum à se avertit. l. c.

S. Mariæ Florentiæ. VIII. *Archivum Abbatiae S. Mariæ Florentiæ*. Ex hoc Angelus Maria Quirinus pro Benedictino Italiae Monastico multa descripsit monumenta, operam collocante Clerico Amanuense, quem ad id negotii ex patria Urbe, Venetiis, deduxerat, utilèque admodum expertus est in Cœnobii omnibus, quæ Neapolim usque & ultra percurrit. l. c. p. 49.

S. Severini Neapoli. IX. *Archivum Monasterii ad S. Severinum* Neapoli veteribus monumentis locuples est, in quibus excr-

bendis pro dicto Monastico plures horas contrivit QUIRINUS l. c. p. 101.

X. *Archivum Farfensis Monasterii*, Farfense, ita celebre in Italia habetur, ut non aliud ferè magis, ob insignem veterum Diplomatum, Bullarum, & omnium generis instrumentorum copiam. Cùm lis de Comaclensi Ditione inter Pontificem & Imperatorem ferveret, hoc Archivum à Fontanino & Zaccagnio in Pontificiæ aulæ gratiam perlustratum est. Quod deinde majori diligentia etiam fecit Angelus Maria Quirinus pro conscribendo Italiae Monastico; at quàm irritò conatu, ipse Em. Cardinalis multis exponit in Commentario vitæ suæ l. c. p. 123. & seq. Ant. Lud. Muratorius Scriptor. Rer. Italic. Tom. 2. part. 2. Antiquit. Italic. Dissertatione 67. Histor. Ital. Part. 4. pluribus locis Vetera Documenta Farfensis Monasterii allegat, nec parùm sæpe, ut Imperatorum jura contra Curiam Romanam defendat.

XI. *Archivum Bobiense* Monasterii S. Columbanii, ex quo à Palatinis Sociis deprompta, & in lucem edita fuit Tomo II. Scriptor. Rer. Italic. p. 416. *Synodus Ticinensis* ab Episcopis, Regnique Proceribus celebrata pro electione seu confirmatione *Widonis* in Regem Italiae.

XII. *Archivum Parthenonis*, seu Monasterii Ticinensis, quod olim S. Mariæ Theodatæ dicebatur, hodie verò *della Posterla* vocatur, quia eò loci parva Urbis porta antiquitus exstincta erat. Prioris verò appellationis rationem ex Paulo Diacono l. 5. c. 37. affert Cl. Muratorius in Histor. Ital. ad an. 700. ubi Monasterium hoc in præsentiarum adhuc maximo esset in flore, atque Archivum possidere testatur, quod antiquissimi ævi Diplomatum, quæ diversi Imperatores ac Reges concesserunt, dives sit ac refertum. Mihi, inquit, nobilissimæ hæ Vestales ea describendi potestatem fecerunt, quæ postmodum ad Sancti hujus loci honorem Antiquitatibus meis Italicis inserta cum literato orbe comunicavi.

XIII. *Archivum Monasterii S. Facundi* in Hispania non minùs celebre, di- quàm antiquum est, cujus antiquitatem ac fidem strenuè vindicavit ejusdem Asceterii Religiosus, doctissimus *Josephus Perezius*, sacrarum Linguarum in Academia Salamantina Professor Ordinarius, contra *Hermenegildi* cu-

jusdam à S. Paulo cavillationes, qui, ut Benedictinos unà cum sacra sua Regula ante annum 1030. Hispaniæ fuisse ignoratos probaret, omnia *San-Facundiani Archivi* Diplomata, & Privilegia corrupta esse statuit. Vide Perezii Dissertationes Ecclesiasticas Salmanticæ anno 1688. typis vulgaratas.

Cluniacense.

XIV. *Archivum Cluniacense* inter præcipua totius Regni Galliarum jure ac merito numeratur. Locatum in aquilonarii atrii turre, chartarum instrumenta continet ferè omnia, quæ à Monasterii conditione confecta sunt. Locus amplus est, tutus, commodus, in varia distributus armaria, in quibus Diplomata, cæteraque monumenta suis quæque classibus accuratè ordinata sunt. Quæ res Illustrissimi Pelissonii curæ ac diligentiae potissimum referri debet accepta. In istis monumentis antiquiora autographa hæc potiora sunt, nempe Chartæ Warini Comitis de comutatione Cluniaci cum Hildebaldo Episcopo facta, Willelmi Ducis de constructione Cœnobii Diploma, Rodulfi Regis de villa Cabiniensi cum integro sigillo.

Præter singula instrumenta autographa habentur etiam varia chartarum collectanea, quale est Chartarium jussu Odilonis Abbatis quinti concinnatum: in quo chartæ omnes aut ferè omnes antea conditæ in ordinem sub unoquoque Abbate redactæ sunt. Chartæ sub præfectura Bernonis Abbatis primi confectæ habentur numero CLVI. sub Odone CLXXXVIII. sub Aimando CCLXXXVIII. sub Majolo DCCCLIX. Initio primæ ac secundæ partis duo existant prologi, in quorum primo Collector, jubente Odilone Abbate, id à se susceptum commemorat: in secundo compendiosè exponit vitam S. Odilonis, qui ex pago *Cenomannico* ortum dicit, contra quam alii subsequentes existimarent. In eodem Chartulario habetur Chronicon Cluniacense, quale videre est in Bibliothecæ Cluniacensis col. 1617. cujus Chronici à Posteris aucti prima manus definit post articulum anni MXLIX. quò ferè anno Chartarium absolutum est. Secundus Liber continet instrumenta sub Oddone num. DCCXX. sub Hugone DCCXXXIX. sub Pontio XLVIII.

At enim, quæ Archivo Cluniacensi maximam celebritatem conciliant, sunt Privilegia, ac Diplomata, quæ Imperatores, Reges, aliisque supremi Principes Romanæ Ecclesiæ concesserunt. (u) Hæc Papa Innocentius IV. in Concilio Lugdunensi grandi membranaceo in volumine describi jussit, cui quadraginta hujusmodi Concilii Patres sua appenderunt sigilla. Quò autem ad memoriam posteritatis conservarentur, in Abbatia Cluniacensi deposuit, quæ usque ad nostram ætatem Privilegia illa, velut pretiosissimum quoddam monumentum, cujus depositaria est, magno studio inviolata conservat.

XV. *Archivum Majoris Monasterii in Gallia*. Stephani ab an. 1263. ad an. 1284. Abbatis temporibus institutum opinatur Lucas Acherius, (x) ac decretum, quatenus ad Majus Monasterium Prioratum, Ecclesiarum, ac locorum eidem Cœnobio subditorum chartæ, Privilegia, Immunitates, atque Diplomata deferrentur, velut in arce conservanda: unde hætenus rabies Calvinistica, licet omnia fusque deque vastaverit, illæsa permanere.

XVI. *Archivum Silviniacense*. Gaufridus Choleti ex Monacho S. Michaëlis in periculo maris ad Cluniacenses translatus decreto Martini Papæ V. Sylviniaci Prior expectativâ lege factus, uti totum ferè Monasterium instauravit, variisque donis locupletavit, ita etiam *Chartularium*, id est, (y) *Archivum decens & honestum, Capellæ B. Mariæ contiguum, construi fecit: in quo literas seu chartas foundationis hujus Ecclesiæ, aliisque literas isti Monasterio, tam Priori & Conventui, quàm Officiis & Prioratibus ac domibus hujus Monasterii, & ipsi Monasterio subiectis pertinentes, quæ prius in diversis locis nimis remissè ac negligenter reponebantur, in unum recolligi, ac in armaris in dicto chartulario reponi, ac tute collocari fecit.*

XVII. Quid jam dicam de celeberrimo *San-Dionysiano* Archivo, un- sicut à Germonio in præclaro Opere de Diplomatica Autographa magnam partem deprompsit, in suspensionem verò subleatæ fidei adducere non dubitavit *Bartholomæus Germonius*? Argumentum hujus præcipuum fuit, quòd

(u) P. Martene Voyage Literaire pag. 228.

(x) Acher. in Not. & Observ. ad vit. V. Guib. Abb. Novigent. pag. 592.

(y) Mabill. in Itin. Burg. quòd habetur ejus Opp. posthum. Tom. II. pag. 21.

quòd Scriptor Anonymus ab *Andrea du Cehne* editus, qui gesta Dagoberti Francorum Regis consignavit, omniàque donaria, quibus Basilicam S. Dionysii antiqui Reges locupletarunt, sollicitè recensuit, adducendo subinde Diplomata, seu praecepta, quae largitionum fidem adstruerent, omiserit illa, quae Dubletus in Libro de veteribus Coenobii San-Dionysiani monumentis publicavit. Atqui ille non nisi quindecim Dagoberti praecepta protulit, è quibus Dubleti aetate quinque vel sex saltem supererant, hic econtra octodecim instrumenta Dagobertina, nova potissimum detexit. Sed Mabillonii felicitatem adhuc magis stupuit Germonius, utpote qui è tot chartis Merovingicis, à Dubleto excusis, quinque tantum Operi suo diplomatico inseruit, & tamen triginta atque unum Diplomata hujus generis ibidem coacervare potuit. Hujusmodi itaque mutationis, quae Dionysiano Archivo in melius obtigit, causas sibi exponi postulavit, cum de facili quidem concederet, instrumenta vetera sensim atteri, & perire potuisse, non verò dispiceret, quo pacto illa Indies augeri, temporumque successione nova pullulare poterint; tum quia scriniorum custodiae non nimis anxie chartis olim invigilaverint, scientes quippe, longi temporis possessionem minimè controversam, plus auctoritatis apud iudices obtinere debere, quam Diplomata scripta; tum denique quia illa loca, è quibus pleraque autographa deprompta, incendiis atque deprædationibus miserrimè fuerint deformata, ut vel marmora veterum Regum monumenta iis succumbere oportet, adeoque prodigii instar fuisset, si Archivi San-Dionysiani Diplomata mitiorem fortem invenissent.

Germo-
nii argu-
menta re-
felluntur.

Respondit Mabillonius (z) inter tot Galliae Archiva, quae singulari cura custodita ait, nullum integrius perseverasse, quam Dionysianum. Factum hoc si quis forsitan in dubium trahere praesumeret, illum ad allata Diplomata oculos, at peritos, nullòque praesudicio affectos convertere jussit. Negavit insuper regalis hujus Monasterii Archivum à Nortmannis incendio consumptum, aut membranis ab hostibus exspoliatum, qui gazis unice inhiabant. Dagobertinae vitae Scriptorem non omnia enarrare vo-

luisse donaria, sed consultò plurima praetermississe ob fastidientium Lectorum toedium. Dubletum contra vel delectum fuisse instrumentorum illustrandae S. Dionysii Basilicae infervientium, vel in unum alterumve Charularium incidisse, vel authentica ipsa legere non valuisse putavit. Eum sanè calumniae reum statuit, qui post Dubletum noviter detecta ulla ratione conficta suspicetur.

V.C. *Justus Fontanus*, ubi in Vindiciis antiquorum Diplomatum adversus Bartholomæum Germonium de hujus Anonymi San-Dionysiani aetate sermonem instituit, cum Hilduino Abbate, qui sub Ludovico Pio floruit paullò seniore facit, simulque supinam ejus oscitantiam, crebrasque hallucinationes propalat, ut Germonium frustra esse indiget, qui dum Anonymum hunc multa Diplomata Dagobertina, à Dubleto & Mabillonio demum vulgata, praetermississe jactat, ideò nullum istorum in Archivo Dionysiano illius aetate extitisse, nimis praecipitanter affirmat. Sic tota die accidere, ut viri graves magno saepe numero moliantur opera, Posteris tamen largam spicas legendi materiam relinquunt.

Theodericus Ruinartus in descriptione Itineris sui Literarii, quod cum Mabillonio, Magistro suo, in Alsatiam & Lotharingiam instituit, varia celebrat Archiva, v. g. *Virdunensis* *Monasterii*, ex quibus complures chartas descripsit. *Monasterii S. Michaelis ad Mosam* Archiva compluribus chartis & instrumentis, etiam autographis antiquis referta sunt. Ex his est Wulfandi Fundatoris testamentum literis Merovingicis, praevetustate oculorum aciem ferè effugientibus scriptum. Haec omnia non solum videre, sed etiam, cum Ruinarto necessaria fuerunt, describere licuit, subministratis etiam in opem Scribis, qui eum adjuvarent. *Monasterii Gregoriani* in Alsatia Archivum multis praecclaris Diplomatum autographis ditatum est. In *Monasterii Murbacensis* Archivo magna Diplomatum copia asservatur, quemadmodum etiam in *Monasterii S. Mansueti* apud Tullum Archivis praecclarè chartae habentur. In *Monasterii S. Arnulphi Mettensis* Archivo complura sunt Pontificum & Regum Diplomata autographa.

Vindiciae
Justi Fontani
pro
Archivo
San-Dionysiano.

Archiva
Ord. Ben.
in Lotharingia
magis celebrata.

XVIII.

Corbeien-
se sum-
mè ab
Heineccio lau-
datur.

XVIII. *De Archivo Corbeiae Nova*, celeberrimi atque illustrissimi totius Saxoniae Monasterii, audiendus est V. J. Joan. Michael Heineccius (a). Is cum praecclarum suum Opus de veteribus Germanorum Sigillis sub manu haberet, Archiva locupletiora sibi perlustranda, & sigilla ectypa inde sumenda existimavit. Quod institutum tam feliciter, inquit, mihi cessit, ut Goslariensis, & Quedlinburgensis praepositurae, & alia variorum Coenobiorum tabularia magnum mihi sigillorum praestantiorum numerum suppeditarent. Quum tamen nullius, quod possidebam, sigilli aetas Seculum XI. transcenderet, tantum abest, ut hic acquiescendum mihi crediderim, ut potius & antiquiora quaesiverim diligenter. Restrinxit demum hanc sitim meam inclytum & Imperiale Coenobium Corbeiense, cujus Illustriss. & R. mus Abbas, Dn. Florentius, S. R. I. Princeps, aditum mihi ad Archivum suum gratiosissime concessit. Hem, quantam hic vetustissimorum Diplomatum, quantam sigillorum elegantissimorum, quantam rerum aliarum praestantissimarum copiam vidi! Non erraverim sanè, si locupletissimum hoc antiquitatum Germanicarum Sacrarium dixerò. Cui elogio calculum suum novissime adjecit V. C. *Daniel Eberhardus Baringius* hisce verbis: „*Diplomata* Corbeiensia maxime partem adhuc latent, & pauca sunt, quae Lezner, Schatten & Paulini ediderunt, nec Martene omnia vidit: ipse per tres dies tabularium Corbeiense perlustravit superbit sanè serie Diplomatum „*Germ. Imperatorum.*“ Haec ille ocularis testis *Dissert. de Historicis, qui Diplomata exhibent pag. 64.* Rem proinde glorioso nomine suo dignam & Reipublicae literariae gratissimam praestitit R. mus ac Celsiss. Princeps GASPARUS, dum *Codicem Traditionum Corbeienstem* accurante Joanne Friderico Falcke è latebris in lucem edicavit Lipsiae & Guelpherbyti apud Joann. Christoph. Meisnerum A. 1752. in fol. cum fig. aeri affabrè incisis. Eo in Opere antiquissimus Germaniae, in primis autem Saxoniae status à Carolo M. usque ad *Conradum II.* Imp. necnon multarum familiarum illustrium origines exhibentur &c.

Stabulense.

XIX. *Archivum Imperialis Monasterii Stabulensis*, cujus Abbas illustri S. R. I. Principis titulo insignitur,

antiquis chartis ac Diplomatum praedives est, quorum veritatem & authenticam temerè impugnavit D. *Ignatius Rodericus*, è Societate Jesu, in qua aliquot annos deguit egressus. *Cujus cum Opus evolvissem*, inquit P. Edmundus Martene, *et malam ejus fidem, Auctorum depravationem, et inscitiam infinitis in locis redarguissimè singulari Opusculo*, cui Titulum dedi: *Imperialis Monasterii Stabulensis jura propugnata. Malmudarienses, quorum ille causam susceperat, aeternis scriptum ejus tenebris damnaverunt; sed et ipse judicis civilis sententia, ea, quae de Stabulensi Monasterio effutierat, jussus ignominiosè ex toto revocare, addita et pecuniaria multa; quam contumeliam ut declinaret utcumque, ad Caesarem provocando, continuo fugit Coloniæ, ubi ad concupitas nuptias convolvit, ducta cujusdam typographi vidua.* At verò ab hac criminatione D. *Rodericus* edita in lucem Apologia se vindicavit.

Si quis verò nosse penitus desideret, quænam controversia Stabulenses inter ac Malmudarienses agitur, cardo illius in eo potissimum versatur, quòd post S. Remaclum Abbates Monasterii Stabulensis etiam Malmudariensi praesuerint. Quæ res inter utriusque Coenobii Fratres multarum de primatu rixarum seges ac materia subsecutis Seculis diu fuit. Hanc hujusmodi litem dirimere meum non est: illud tamen commemorare licet, omnia Privilegiorum utriusque Monasterii concessorum instrumenta non in Malmudariensi, sed in Stabulensi Archivo tanquam in principe asservari: quam quidem rationem in gratiam Stabulensium affert *Fridericus*, Archiepiscopus Colonienis in Diplomate, quod P. Martene Tom. II. Collect. Ampl. refert, ubi hæc inter alia: *Ad hoc etiam accedit, quòd omnia Privilegia tam banni leuæ, quam electionis Abbatum, et quæ de jure Advocati agunt, quæ ab Imperatoribus et Regibus eisdem locis collata sunt, et eadem ab Apostolicis Gregorio V. et Leone IX. Apostolica Autoritate roborata, quibus jus suum utraque Ecclesia tuctur, apud Stabulam recondita sunt, in quibus illa Stabulensis Ecclesiae praeminet dignitas.* Cæterum præ Stabulensi Archivo, inquit Cl. Martene, in tota, quam late patet, Gallia vix reperies instrumentorum copia aut nobilitate praestantius.

(z) vid. Ag. Erud. Lips. mens. Aug. an. 1706.

(a) Praef. ad Lect.

Benedicto-Burano. XX. In Bavaria *Archivum Benedicto-Burano* multa præclara continet (b), immortalibus Præfecti sui *Caroli Meichelbeck*, Historiæ Frisingensis nostræ ætate Conditoris celeberrimi, laboribus scitissimè ordinatū. Inter alia legitur etiam Diploma Rudolphi I. Imp. quò Ortolsum Abbatem Burano cum Successoribus Sacri Romani Imperii Principem creat. Sed hoc integrum invenies Thesauri Peziani Anecdotorum Tom. III. Part. III. inter Monumenta vetera Benedicto-Burana, inter quæ itidem amplissimam præstantiorum hujus loci Codicum recensionem reperies Collectoris illustratam notis. Sed præstat evolvere loci Chronicon recens editum Tom. II. in folio.

Attilense. XXI. *Archivi in Attilensi Monasterio* mentionem facit Cl. Bern. Pezsius in Itinere suo Literario, quod an. 1717. in Bojoariam instituit: asservatur in eo *Codex Traditionum*, seu *Diplomatum*, *Donationum*, *Concambiorum*, *Privilegiorum*, eo nomine magni faciendus, quòd non summaria quædam & epitomas veterum ejusmodi instrumentorum, ut in pluribus aliorum Monasteriorum Codicibus traditionum usuvenit, sed integras & ad autographorum fidem exactas propinet. Conscriptus fuit Seculo XV.

Sant-Maximinum Treviris. XXII. *Archivum S. Maximini apud Treviros* quàm pretioso veterum omnis generis monumentorum thesauro abundet, conspici datur ex *Zyllesii* celeberrimo Tractatu pro defensione Abbatiae S. Maximini. Sigilla, quæ in eo reperiuntur, *Heimeccius* id rerum peritissimus, in suum de Sigillis Librum inferuit. *Diplomata Lunigius* in *Archivum Imperiale*, omnia tamen Monasterii defensione, constipavit.

S. Martini Coloniae. XXIII. *Archivum S. Martini Maj. Coloniae* cum primis illustrant Archiepiscoporum Colonensium *Brunonis Evergeri*, *Heriberti*, *Annonis*, *Sigewini*, necnon *Adriani Papæ V.* & aliorum *Diplomata*, quæ summo labore nec minori industriâ in unum collegit, & suo Chronico Sant-Martiniانو inferuit *R. P. Oliverius Legipont*, ejus loci subinde Prior de rebus sui Monasterii optimè meritis. *Varia tamen fata* deinde subiit supellex *Diplomatica* sub *Adriano Valck* foedum in mo-rem dispersa & neglecta.

Disibodibergense vetustissimum ac omnium, ut creditur, primum O. S. B. in Germania Monasterium Dicoecesis Moguntinae, ad confluentes Glani & Navæ fluviorum in Spanheimensi Comitatu situm, circa A. 545. vel ut aliis placet 674. erectum, copiosissimo pridem superbiisse chartulario, testatur *Christianus Johannis*, qui nuper *Diplomatarium Disibodibergense* juris fecit publici. Ampliorem verò hujus celeberrimi olim Archisterii notitiam dedit *Clar. P. Oliverius Legipont* ejus loci Præfectus, in *Monastico Moguntiaco* Pragæ typis *Julii Gerzabeck* an. 1745. vulgato...

Spanheimensis. XXV. *Archivum Monasterii Spanheimensis* à proprio suo Abbate maximum accepit damnum. Erat is *Gobelinus*, Monachus S. Disibodi Ord. Cisterc. in Abbatè verò Spanheimensem favore seu potiùs autoritate *Johannis* ultimi Comititis de Spanheim, cui à secretis fuerat, electus anno 1432. Duobus post annis ex Archivo omnia Privilegia, literas, & monumenta libertatis hujus Monasterii, citra Contentus voluntatem, clam abstulit, secumque in Trauerbach juxta Mosellam ad Curiam Comititis Spanheimensis, ubi residere solebat, deportavit, ex quibus plurima ingenti hujus Coenobii damno perierunt. Nec multis annis expilator supervixit. Vide *Tritheimii Chron. Spanheim.*

Hirsfeldense olim illustre. XXVI. *Archivum Monasterii Hirsfeldensis.* Regiæ hujus Abbatiae tabularium olim cum Pontificiis, tum Cæsaris Privilegiis, Bullis, ac Diplomatis refertissimum erat, quæ verò collapsâ disciplinâ regulari unâ cum studio literarum quàm indignum in modum asservata fuerint, ex iis discernere liceat, quæ *Jo. Tritheim.* in Chronico Hirsfeldensi ad annum MDXIII. memoriæ prodidit. „ Anno, inquit, „ Dominicæ Nativitatis prænotato „ *Volpertus* Abbas Regalis Monasterii Hirsfeldensis, nostri Ordinis in „ Dicoecesi Moguntina, quod *S. Lullus*, Archiepiscopus Ecclesiæ Moguntinae secundus, Beati Bonifacii „ Successor, olim fundavit tempore „ *Caroli Magni*, paupertate & inopia „ pressus, simul & indignatione oppidanorum Hirsfeldiae motus, Abbatiam in manus Romani Pontificis „ *Leonis X.* resignavit; ut ferunt, de „ Fra-

„ Fratrum suorum consensu, & forsitan ad persuasionem quorundam, „ qui Ordinis profectum non quærebant. Nec dubium est mihi, jam „ serio poenituit, qui cessione sua in „ tristitiam alios mittere cogitavit. „ Quidquid enim Deus non plantaverit, in fine benedictionis fructu „ carebit.

Hartmannus ex Burggraviis de Kirchberg, Abbas Monasterii Fuldenfis, mediante Cæsare *Maximiliano*, ut ferunt, à Papa literas obtinuit, quòd titulum Abbatialem dicti Monasterii Hirsfeldensis extinguendum consensit, & ipsum locum Coenobio Fuldensi conjunxit, univit, & incorporavit. Unde idem Abbas Fuldenfis nonâ die mensis Septembris, anno præsignato, Decanum suum, Præpositum quoque Montis S. Joannis, & Cancellarium suum certis cum aliis Monachis & Equitibus misit ad Monasterium Hirsfeldense, oppidanis, quid ageretur, nescientibus. Cùmque missi venissent ad Coenobium, Monachos in unum convocant, Decanum antiquum deponunt, novum ex Conventu Fuldensi constituunt, qui vice Domini sui Abbatibus & Monachos in possessionem, & Monachos ad obedientiam suscipit, quibus peractis ad Fuldam redierunt.

Decimâ verò die mensis Septembris anno præscripto, Fuldenfis Abbas sæpè dictus, cum aliquot Equitibus per se venit ad Castellum extra Hirsfeldiam, quod Quercum nuncupant, in quo Abbas Hirsfeldensis residentiam suam habere consuevit; quo in possessionem suscepto, familiam & quosdam in circuitu villanos in suam jurare fidem persuasit. Deinde nuntium misit in oppidum requirens ab incolis simile fidelitatis iuramentum. At illi nuntium sine responso rejicientes, portas oppidi post eum clausurunt, apponentes custodiam, ne cui Fuldensium de cætero pateret ingressus. Per multos dies & noctes oppidani muros custodierunt & portas, & nullâ poterant ratione persuaderi, ut qui Abbatem & Dominum eatenus semper habuerunt proprium, nunc Fuldensem susciperent alienum. Laborat contra eos apud Cæsarem Abbas Fuldenfis, sed quid obtinuerit in negotio, necdum scire potuimus. Pro pudor! quòd nobilis illa Regalis Abbatia per inutilem, ne dicam, insipientissimum Abbatem,

quæ tot annis cum principatu floruit in gloria, datur in opprobrium, & in desolationem perpetuam. Esset meo iudicio dignus, qui & ipse perpetuo in carcere cum suis Monachis puniretur. Causam breviter subjiciam. Primæ considerationis est ratio, quòd Regularis vitæ transgressores tam petulanter, tam improbè, & malè vixerunt à multis annis, quòd Monasterium quondam ditissimum in ultimam paupertatem deduxerunt. Deinde ut sciat posteritas, quàm justè omnis vir bonus talium Abbatum & Monachorum detestetur vesaniam. *Quando Archivum Abbas Fuldenfis Castellum Eich, ut diximus, in possessionem accepit, Privilegium Monachorum Monasterii literas quàm plures reperit, in straminibus ante caues projectas, quas partim integras, partim laceratas à canibus jussit recolligi, & tantam plenam deportari in Fuldam. Tringinta sunt transacti temporis anni, quando Hirsfeldensis Monasterii Bibliotheca & multis & pretiosis adhuc erat voluminibus decorata, sicuti ex mihi tunc exhibito indice cognovi, quorum hodie paucissimi reperiuntur.* Nempe ubi regularis decrevit disciplina, ibi nullus viget literarum cultus, cum harum verò neglectu plerumque etiam pereunt & Bibliothecæ & Archiva.

S. Michaelis Bambergæ. XXVII. *Archivum Monasterii S. Michaelis Bambergæ.* Vir illustris *Joannes Petrus de Ludewig* (c) non ipse tantum inspexit, sed etiam multum suspexit. „ Omnino, inquit, Post- „ ris meretur commendari, aliisque „ presentibus in exemplum proponi „ Abbatis, qui nunc vivit, laudabile & utile institutum in cura sacra „ tabularii. Licet enim bella & incendia multoties passum fuerit Archivum: Literarii tamen inferioris „ ævi thesauri manus effugerunt rapaces prædonum, & furunculorum. „ Quare magna veterimorum Diplomatum ibi copia & abundantia adhuc. Cùm verò non cujusvis sit, „ ejus generis monumenta legere sine „ impeditione, lateantque ideò plurima jura, quæ ætatis paulò magis „ remotæ, obsignata veluti & occlusa: non solum publicis impensis „ omnia nuper descripta sunt nitidè „ elegantèque: sed etiam relata in „ majoris formæ Libros plures: imò, „ pro varietate argumentorum digesta ac disposita in ordinem, ut „ pretium habeant omninò pulcherrimè

(b) Pez. Dissert. Isag. in Thes. Anecd. Tom. 1. pag. 17. & Alphonius Heydenfeld in (Meichelbeckii vita Chronico Bened. Bur. præmissa num. xi. & xii.

(c) Prof. ad Script. Rer. Bamberg. §. XII.

„rimi rerum divinarum humanarum-
que instrumenti. Nunc enim Cæ-
saribus adparent in illis *Codicilli*: nunc
„*Bullæ Papales*: nunc *Literæ* sacrorum
„Antistitum domi ac foris: nunc *Re-*
„*gum ac Principum* Epistolæ: nunc
„*Formulæ* rerum juriùmque multipli-
„cis ævi & argumenti. Fac tamen,
„ita consultum esse juribus ac rebus
„Cœnobii, in votis certè ponend-
„um illud, ut selectu facto, mo-
„mentosa magis publicam videant
„lucem, prosintque literariæ Reipub-
„licæ, præsertim in Germania. Ac-
„cedit, quod ita quoque major cœ-
„nobio celebritas & fama obtingat,
„quam illius opes, & amplitudo, re-
„liquiæ, instituta, vetustas, cætera om-
„nia mereri videntur. Nostram illis o-
„peram ea in re offerimus, imò ad e-
„dendum ac promulgandum omni
„studio illos excitamus, & nostris
„precibus impellimus, ac rogamus.
„Hæc illust. Ludewigius. Amplissimi
verò hujus Cœnobii Diplomata
xxx. illud spectantia juris publici fe-
cit V. J. Joan. Fridericus Schannat in
Collezione prima Vindemiæ Literariæ.
Lipsiæ an. 1733. pag. 41-500.

Mellicen-
se in Au-
stria In-
strumen-
tis refer-
tissimum.

XXVIII. *Archivum Mellicense* in
inferiore Austria omni Veterum mo-
numentorum genere ac copia affluere
certissimo argumento est *Austria*
ex *Archivis Mellicensibus illustrata*. Exi-
mii hujus Operis Auctor est Cl. Phi-
libertus Hueber Mellicensis, qui,
cùm per triginta ipsos annos Superio-
rum jussu in Monasterii excutiendis,
ordinandis, digerendisque Archivis
versatus esset. Quotidie ampliùs &
clariùs perspexit, accuratum, dili-
gentem constantemque veterum ori-
ginariarum chartarum, Diploma-
tum, aliorumque antiquorum monu-
mentorum tractationem non solum
stabiliendis privatis Ecclesiarum ju-
ribus maximè necessariam & oppor-
tunissimam esse, verum etiam amplif-
sima luce universam Historiam, ma-
ximè patriam, perfundere, Genea-
logias Principum, & illustrium viro-
rum nomina restituere; Oppida, flu-
vios, & nobiles olim, sed lapsu tem-
porum velut intermortuas diverforum
locorum memorias resuscitare, aliâ-
que plurima in Rempublicam Lite-
rariam commoda inferre, quæ post
eruditum Mabillonium, Eccardum,
Ludewigium, aliosque doctissimos
viros operosius hîc recensere non va-
cat. Itaque cùm hætenus privato

Monasterii sui commodo duntaxat la-
borasset, omniâque vetera instrumen-
ta Archivorum Mellicensium in plura
majoris formæ ac molis volumina con-
tulisset, cœpit cogitare de condendo
aliquo Opere, quò tot exantlati fu-
dores in communem etiam totius Pro-
vinciæ Austriacæ usum derivarentur.
Fecit, elaboravit, ac in lucem brevè
post emisit Opus in tres libros distri-
butum. Continet id Romanorum
Pontificum, & aliarum Nobilissima-
rum Sedium Antistitum Diplomata,
& Bullas, quibus Ecclesiam Melli-
censem ad maximum splendorem pro-
vexerunt. Exhibet præterea Austri-
acorum, Marchionum, Ducum, Ar-
chi-Ducum, Regum, ac Imperato-
rum authenticas literas & Decreta,
quibus Mellicensis Monasterii posses-
siones vel fundant, vel cumulant,
vel asserunt, ac defendunt. Repræ-
sentantur, recensenturque hîc Nobi-
lissimarum Austriæ Familiarum No-
mina & Insignia, ex quibus singula-
rum longissima ætas, antiqua diver-
forum ab iis gestorum in Austria mu-
nerum gloria, Avitæque quàm pluri-
ma stirpium suarum decora demon-
strari, & illustrari possunt.

Atque hoc modo inclytum Mel-
license Monasterium, reclusis pri-
mùm Tabulariis suis, exemplum ali-
is Monasteriis idem acitandi præbu-
it, réque ostendit, longè certiora,
liquidioraque esse monasteriorum ju-
ra, quàm ut scrupulosa veterum in-
strumentorum dissimulatione, ac oc-
cultatione defendi necesse habeant.

XXIX. *Archivum Lunelacense* in su-
periore Austria, uti hoc celeberrimo
Monasterium, anno 748. fun-
datum, paucis antiqui ævi cedit glo-
ria, ita Archivi præstantia plerisque
in terris, Austriacis palmam præripit.
Potiores Chartas, Instrumenta, &
Documenta magno publicæ & literariæ
rei bono exhibet Chronicon Lunelacense
anno 1748. in 4. typis vul-
gatum. In Bibliotheca verò habetur.
Liber Ms. Traditionum, Donatio-
num, & Privilegiorum, quotquot à
fundatione Monasterii in Monsee factæ
sunt & concessæ. Vid. Catal. Bibl.
pag. 391.

XXX. *Archivum Admontense* in
Styria Monasterii non tam à rerum co-
pia & opulentia, quàm suorum Cœ-
nobarum virtute, pietate & doc-
trina verè inclyti. Quàm illud à Bul-
lis, Diplomatis, Privilegiis, aliis-
que

que Instrumentis non vacuum & ina-
ne sit, testatur Codex Diplomaticus
à Bernardo Pezio vulgatus Thesau-
ri Anecdotorum Novissimi Tomo III.
Part. pag. 659-807. Diplomata
CLVIII.

Prumien-
se.

XXXI. *Archivum Monasterii Pru-*
miensis, S. R. I. Principatus, inter
præcipua Ordinis Benedicti Monaste-
ria in Germania jure numerari, nemo
iverit inficias, qui Defensionem ejus-
dem Principatus contra prætenfam
cum Archiepiscopatu Trevirensi unio-
nem, actu à pluribus jam annis atten-
tatam, à R. D. P. Cosma Knauf. Pru-
miensi Amplissimo juxtà ac Doctissimo
Priore anno 1716. publici juris
factam legerit, in qua adductis vetu-
tissimis monumentis & Privilegiis li-
bertatem Monasterii in clarissima luce
constituit. Vid. *Honthheimii Hist. Di-*
plom. Trevir.

Campid-
onense.

XXXII. *Archivum Campidonense*
vel à solo Caroli Magni Diplomate,
quo foundationem Monasterii ab *Hil-*
degarde Conjuge anno 773. factam
confirmavit, celebre habetur. Hoc
Diploma Abbas & Princeps *Wolff-*
gangus à Grienenstein Sebastiano Mün-
stero monstravit, atque cum eo com-
municavit, qui illud Cosmographiæ
suæ intexuit, ex qua illud *Crusius*,
& alii plures transcripserunt. Sunt
verò, qui de illius authenticâ addu-
bitent, his ferè adducti rationibus;
primò quòd in eo Carolus Imperato-
rem *Augustum* se nominet, qui per
id tempus nondum fuit (d). Episco-
pus *Chrodegangus* Metis jam an. 766.
inter vivos esse desierat, & tamen
inter deprecatores in hoc legitur
Privilegio. Quòd Regina *Hildegardis*
in Ecclesia Monasterii Campido-
nensis primitus haud sepulta fuerit,
res certa est. Inter Caroli Magni
Cancellarios id temporis nullus *Lup-*
pertus ceu Archicancellarius, nec
Amalbertus, ut Cancellarius reperit-
ur, sed Archicancellarius vocabatur
Hilberius, ejusque Notarii erant *Ra-*
do, *Wigbaldus*, *Gilbertus*, & *Opta-*
tus, uti ex aliorum Diplomatum col-
latione perspicuum fit. Illud etiam
extra controversiam est, quòd Car-
olus Imp. in ejuscemodi ordinariis Di-
plomatibus nullam Chronicam no-

Caroli M.
Diploma
in dubiù
revoca-
tur.

tam à nato Christo apposuerit; mul-
tòque magis dubio vacat, quòd an-
nus Christianæ æræ 773. primus an-
nus ejus Imperii minimè fuerit, quod
tamen Campidonense Privilegium in
Dato perhibet. Ob has aliâque ra-
tiones *Daniel Papebrochius* & *Ernestus*
Tenzelius hoc Privilegium pro falso
& suppositio habent. Nihilominus
Papebrochius hæc non contemnenda
subjicit verba: *Nos istiusmodi suppo-*
sitionibus jam assueti, quia intelligimus
mente non malè factas, ad avertenda
injustissima damna, imminetia posse-
sionibus, rescripti regii munimine de-
stituti; non tantum auctoribus igno-
scimus facile; sed etiam gratiam debe-
mus aliquam, quatenus nobis sunt te-
stes receptarum, & eatenus continua-
tarum opinionum, quibus licet multum
scoriæ permixtum sit, subest tamen ple-
rumque aliquid purioris metalli, quod
non totum abiici mereatur.

Mihi cum V. C. *Joanne David Koh-*
lero (e) nullum dubium est, quin
Principalis Abbatia Campidonensis ab
Imperatrice *Hildegarde* fundata & à
CAROLO M. Privilegio confirmatio-
nis donata, & ab eadem Sancta Im-
peratrice in locum sepulturæ suæ de-
lecta, & quin progressu temporis re-
vera eò loci sepulta fuerit. Funda-
tionis siquidem Traditio est longè an-
tiquissima, cui nemo unquam refra-
gatus est. Campidona nullo non
tempore ceu Principalis Abbatia ma-
ximâ nominis celebritate & authori-
tate apud omnes floruit; atque de
ipsa, sicut de *Herbipoli* dici consue-
vit: *Campidona sola judicat ense stola.*
Abbas ab antiquissimo ævo inter qua-
tuor Cæsarei throni Abbates nume-
ratus fuit. Duces Baviaræ, &
Duces Saxonie hæreditarios Offi-
ciales nactus est ad instar Episco-
pi *Bambergensis*; quod certè non
infima dignitas est, decus & orna-
mentum, quo non alia Imperii Ec-
clesia gloriari potest. Tametsi Mona-
sterium, ab Hunnis penitus eversum,
devastatum, & per alias temporum
ac hostium injuriam suis vetustissimis
Documentis & Diplomatis spolia-
tum fuerit, ac subinde horum major
copia inter tumultus illos atque civi-
lia bella, quæ Seculum XVI. præ reli-
quis

(d) Verùm non erat profectò, cur censor iste tantoperè adversum reclamaret; si enim
in legendis & evolvendis veterum rerum Scriptoribus quandoque fuisset attentior,
observasset haud dubiè, uti Imperatoribus Regis nomèn, sic Imperatoris Regibus plus
semel tribui: Notar id Cl. Schannat in Archivo Fuldensi vindicato pag. 12.

(e) Münz-Belustigung Part. 2. pag. 294.

quis agitârunt, perierit. Iis tamen non obstantibus adservat hodieum, non sine singulari quodam Dei beneficio, chartas cumpiures authenticas, & primaria instrumenta tam ad rem sacram, quàm profanam ac politicam spectantia, quæ pulchrè inter se ordinata ac per forulos distributa, insignem rerum retro actarum notitiam suppeditant, ac etiam jurium & prærogativarum, quibus Campidona superbit, seriem ostendant. Unde facile in lucem protrahi possent, modo esset, qui ea ex situ & squallore eruendi operam fumeret, atque ab eorum hominum impetigine, qui quod ignis, Barbari, ac tempus edax intactum reliquit, nunc quasi conspiratione factâ, perdere aut pervertere moliantur (f) fortiter & eruditè vindicaret.

Codex Diplomaticus, Continet verò hoc chartophylacium præter autographa quàm plurima, Codicem Seculi, ut videtur, undecimi, in quo consignata sunt Bullarum & Diplomatum quorundam apographia hoc Ordine:

1. Bulla *Adriani* Papæ, qua Campidonensi Monasterio tradit Corpora SS. Gordiani & Epimachi, atque sub anathemate prohibet ejus bona diripi. (A. 773.)

2. *Caroli M.* præceptum, quo *Andegarium* Abbatem investit, liberam Abbatis electionem indulget, primævam foundationem, aliaque Privilegia Campidonensibus confirmat... (A. 773.) Extat in *Francisci Petri* Sueviâ Eccl. pag. 227. & apud alios supra citatos.

3. *Carolus M.* concedit *Andegario* Abbati & Conventui facultatem sibi pro lubitu eligendi Advocatum. (A. 773.)

4. *Henricus* Rex confirmat libertatem eligendi Abbatem &c. (A. 928.)

5. *Ludovicus Pius* concedit Privilegium eligendi Abbatem. Anno regni 26. æræ vulgaris 836. sub *Tattonne* Abb. Extat hæc charta in *Mabillonii Analector. Tom. IV. pag. 469.*

6. *Ludovicus* Rex confirmat idem Privilegium, anno regni 30. Christi 840. vel 839.

7. *Otto I.* Imp. confirmat idem Privilegium liberæ electionis. A. 939.

8. *Otto II.* idem laudat sub Abbate *Rudolpho* circa A. 983. Hoc Diploma edidit *Mabillonius cit. loc pag. 471.*

9. *Otto III.* easdem prærogativas corroborat sub eodem *Rudolpho.* an. 993. apud *Mabillonium pag. 473.*

10. *HENRICUS IV.* Ottono Abbati tribuit & confirmat regalia A. 1062. Extat apud eundem *Tom. IV. p. 275.*

11. *Henricus IV.* Decretum sancit contra dissipationem bonorum, & *Conradi Salici* ac *Henrici Nigri* Patris decreta confirmat sub *Adelberto* (g) Abbate an. regni 20. Chr. 1076.

12. *Ludovicus Pius* Campidonensibus confirmat Privilegium *Caroli M.* circa defensionem & immunitatem Monasterii. Anno Imperii I. æræ vulg. 814.

13. Idem Imperator Campidonense Monasterium in suam protectionem recipit, sub *Tattonne* Abbate A. Imp. 20. Chr. 834.

14. Ipfus quoque eximit Campidonense Monasterium ab exstructione pontium & aliorum ædificiorum publicorum, necnon ab expeditionibus bellicis sub *Tattonne* Abb. A. Imp. 21. Chr. 835.

15. *Ludovicus Pius* donat Campidonensibus & *Tattoni* Abbati cellam in *Stettwang* anno Imperii 18. æræ vulgaris 832.

16. Idem donat eidem Abbati & Conventui cellam *Aldricicel* in *Algoia*; Abbas verò concedit *Ratulfo* dictam cellam possidenti Beneficium in pago *Kettenstein*, in loco *Hrodoldishofen*, & cellam in *Heriliscell.* ad dies vitæ. an. Imp. 26. Chr. 840. vel 839. Extat Diploma in *Mabillonii Analectorum Tomo IV. pag. 470.*

17. *Ludovicus* Rex concedit *Tattoni* Abbati, ut singulis annis sex carras salis Halâ sine vectigali Campidonam abducere queat, anno regni 4. æræ vulg. 817.

18. Idem *Ludovicus* Rex concedit *Erchamberto* (h) *Frisingensi* Episcopo, & Abbati Campidonensi singulis annis tres naves salis absque telonio... A. regni 26. Chr. 840. vel 839.

19. *Arnolphus* seu *Arnulphus* Rex concedit *Waldoni* Episcopo *Frisingensi* Abbati Campidonensi, ut singulis annis sex carras ad accipiendum sallem dirigere Halam possit absque telonio, portatico, pontico &c. A. 889.

20. *Otto II.* Imp. indulget *Giselfrido* Abbati & Conventui Campidonensi Privilegium abducendi vinum

ex

(f) *Mabillon.* in *Suppl. ad rem. Dipl. cap. 2.*

(g) Ejus nominis Abbas nullus extat ex tempore in *Catalogo Francisci Petri.*

(h) *Francisco Petro* dicitur *Adalbertus.*

ex Comitibus *Lobintungeuwe, Creixheve, & Cartkeuwe* absque telonio in suum monasterium. A. 973.

21. *Ludovicus Pius* donat Monasterio Campidonensi decimam partem tributorum & proventuum ex Comitibus *Otonis* in *Bertoldesbara* sub Abbate *Tattonne*, Imperii anno 18. Chr. 832.

22. Item *Ludovicus* Imperator confirmat Contractum inter *Tattonnem* Abbatem Campidon. & *Wanin-gum* Comitem, quo Abbas Comiti cessit omnia jura in *Plezza, Pazinhova, Hoowanc, & Sundheim*, excepta marcâ sylvæ, & curtilli, & pratis *Gundilenshec, & Cuttinwanc.* *Waninus* verò tradidit sua bona & jura in villa *Reoda*, in loco *Eitraba* &c. A. Imp. 25. Chr. 839.

23. *Henricus Auceps* confirmat donationes Abbati *Irminbardo* & Conventui Campidon. factas à duobus Nobilibus in villa *Buosenhofen*, in pago *Kellenstein*, in *Husa* &c. anno 930.

24. *Otto Magnus* donat Monasterio Campidonensi sua bona in *Tue-ninghouve & Tuzinbusa.* Anno 942.

25. *Ludovicus Pius* confirmat Abbati *Tattoni* Proventus à *Carolo Mag.* donatos & hac chartâ expressos A. Imp. 19. Chr. 833.

26. *Arnolfus* donat Capellano suo *Elolfo* Campidonensi cellam in *Nusplinga* A. 889.

27. *Arnolfus* donat *Diotkero* decem mansos in locis *Fortzheim, Zutzcinga & Hugeshusa.* anno 890.

28. *Otto I.* confirmat donationem *Worringæ & Piurræ* per Presbyterum *Paldinunt* Monasterio Campidonensi factam A. 940.

29. Instrumentum, quo *S. Udalricus* Augustanus Episcopus Monasterium Campidonense per duos Monachos vice sua administrari procuravit, & quomodo *Irminbardus* ex iis unus Ecclesiam fundaverit, sub *Otone M.* circa A. 945.

30. *Otto I.* ad Petitionem *S. Udalrici* Monasterio Campidonensi omnia confirmat Privilegia à suis Antecessoribus concessa, præsertim illud de libera electione Abbatis. Anno 963. *Sanctus* porrò *Udalricus* Episcopus Augustanus Administratoris Campidon. Titulo & munere utilissimè perfunctus ad Cælos migravit an. 973. die iv. Julii.

Tametsi verò Codex iste Seculum XI. non excedat, & ipsæ, quæ super *P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

rant, autographorum membranæ sigillis scødè contractis, vel laceræ violentas hostium manus, aut custodum incuriam accusent; Habet tamen Campidona in his aliisque sufficienter, quo tantis utrobique munita præfidiis, sua jura, suas possessiones, sua decora, suas denique etiam prærogativas validè tueri, & accuratorem rerum gestarum historiam in publicum proferre possit, modò solertior manus, industria, laborque aliis monumentis huc & illuc dispersis in unum comportandis, digerendis & illustrandis accederet; quod sanè boni omnes vehementer optant.

In eodem præterea chartulario ad Libellus servatur libellus quidam in membra-de S. Hil-nis tersissimè scriptus variisque pictu-degarda.

ris & iconibus in fronte exornatus, in quo recensentur gesta & miracula *S. Hildegardæ* *Caroli M.* conthoralis, quæ licet ab initio in Cæsareo Regiæ domûs *Carolinæ* sepulta fuerit, postea tamen, ut supremæ ejus voluntatis ratio haberetur, ossa ipsius in *Sueviam, terram*, ut ferunt, patriam, translata, & in Campidonensi Ecclesiâ ab ipsa fundatâ reposita fuerunt; Cujusmodi translationum exempla mediæ ætatis non minimo adduci numero possunt. Sub ejus capite hæc verba lapidi incisa, - HYLTEGARDIS REGINA, fuerunt reperta, quo tempore ejus sepulchrum Seculo X. sub Abbate *Alexandro* apertum fuit. Imperator *Ludovicus Pius* in Diplomate, quo Conventui Campidonensi facultatem dedit eligendi è gremio suo Abbatem, quamdiu idoneus ad hoc officium adesset, semel atque iterum matris suæ *Hildegardæ* ut fundatricis meminit. Imperator *Otto III.* hoc Privilegium legit & anno 993. confirmavit; idem laudarunt alii Reges, Imperatores, & Pontifices, ita ut de ejus authenticâ minimè dubitandum sit. *Hermannus Contractus* celeberrimus *Sueviæ* chronographus attestatur Corpora SS. *Gordiani & Epimachi* Roma in Alemanniam translata fuisse. Idipsum perhibet Bulla *Hadriani* Papæ I. de anno 773. *Ludovicus* verò *Pius* in dicto Privilegio affirmat, Monasterium, quod dicitur *Campidona*, esse constructum in honore *S. Mariæ Virginis & SS. Gordiani & Epimachi Martyrum*; Idem corroborat constans & incorrupta ad nos usque derivata traditio, atque hâc proinde ratione Regia Fundatio, antiquitas & digni-

dignitas Abbatiae atque Ecclesiae Campidonensis sufficienter probatur & stabilitur adversus quasvis impetigines aut Criticorum cavillationes; Etenim:

*Non aquae macula sunt tot Diplomata Regum;
Sed sunt ex oleo, nemo lavabit aquis.*

Werthi-
nenf.

XXXIII. *Archivum Monasterii Werthinenfis.* Fundatorem insignis hae Abbatia habet S. Ludgerum, Episcopum Monasteriensem, qui illam circa an. 793. condidit in saltu Wideburgensi, ad Ruram fluvium, qui infra Coloniam Agrippinam Rhenum subit. Ejus Archivum Privilegiis Regum ac Imperatorum à Carolo M. usque ad Carolum IV. ita instructum est, ut majorem eorum vim ac copiam perpauca Monasteria ostentare possint. Ea primus in lucem protraxit Gabriel Bucelinus in *P. II. Monasteriologiae Imperii Germ.* p. 306. quae extat in *P. II. Germaniae topo-chrono-stemmatogr.* Non minùs memoratu digna sunt Emptionum & Traditionum Chartae LXI. de primis Bonis ac praediis Monasterii, quas Isaacus Voisius in veteris aevi ms. Codice pergamenno, quo vita S. Ludgeri scripta continetur, ac calcem adjectas reperit. Has verò Danieli Papebrochio utendas dedit, cui cum in Commentario praevio de S. Ludgeri Actis Tom. III. M. Martii ad d. xxvi. h. m. praecipue in Chronologia Vitae S. Ludgeri §. III. & IV. pag. 630. 635. insignem usum praestitissent, eas doctissimus Hagio-graphus cum Leibnitio communicavit, qui ex iisdem *Chartularium Werthinense* concinnavit, quod extat Tomo I. Scriptor. Rer. Brunsvic. n. vi. pag. 161.

Egregie etiam usus est Chartis sui Monasterii *Andreas Duden*, ex antiqua & nobili Familia natus, primùm Cellerarius; tum Abbas, ad quam dignitatem obeundam Regalia ab Imperatore Maximiliano II. consecutus est. Vir non minoris prudentiae, quàm industriae ac solertiae in Oeconomia provehenda multum operae posuit; documenta, literas & monumenta excussit, quorum adminiculo plurima bona, quae multo tempore in deperditis habebantur, seu alienata fuerant, recuperavit. Tanti est, Archivum instruere, vel certè quidem ejus non nescire monumenta.

Coccejus iniquum se Monasterio Werthinensi praebet, cum in *Deductione de Jure Regis Bomff. contra Abba-*

tem Werthinens. in Consil. & Resp. in causis illustr. num. II. pag. 118 asserit, quòd emptum pro Monasterio Territorium fuerint bona privata & rustica. Quòd si *Coccejus*, inquit Cl. *Köhlerus* in *Münz-Bel. Part. XIII. pag. 196.* Traditiones Werthinenses accuratius inspexisset, facilè pro insigni sua rei diplomaticae notitia advertisset, quòd earum quàm plures nullo modo de bonis rusticis intelligi possint, e. g. Num. 45. pag. 115. dicit *Liudgerus*, *Hrodgeri* filius, se tradere amico suo, Sacerdoti *Liudgero* dimidiam partem paternae suae hereditatis. Quis homo rusticus ausit Virum nobilissimae profapiae, ac dignitatis conspicuae Sacerdotem compellere suum amicum? *Wracharius* Num. 48. p. 116. de se scribit: *Tradidi Liudgero Presbytero totam illam terram, quam Sandulfus filius meus, incolebat & proferviebat: & unum agrum, quem Hildigerus ingenuus homo in meo beneficio ante habuit, pro agresti ac vili homine accipi non potest, quia colonos, rusticos, & homines feudatarios ipse habuit.* In Num. 57. p. 118. tradit Sacerdos *Liudgerus Folebrato* praedia quaedam in *villa Fislau, quam comparavit à Theganbaldino ingenuo & nobili homine.* Non igitur meri villani, ac rusticanae plebis homines fuerunt, quos S. Ludgerus convenit, & quibuscum egit, ut pro fundatione Monasterii agros, prata, sylvas, piscinas &c. ipsi cederent. Posito etiam, quòd prima Monasterii bona fuerint mera bona privata & rustica, progressu tamen temporis ab Regibus & Imperatoribus ab omni priore superioritate jurisdictionis eliberata, & in talis eliberationis statu à Fundatore possessa fuerunt.

In Archivo etiam insigne habetur Privilegium Regis Ludovici Junioris, quo 1.) liberam Monasterio Abbatis electionem, 2.) subditorum Monasterii ab omni seculari jurisdictione, pensionibus tributariis, indictionibus, & teloniis eliberationem, 3.) eligendi Advocatum Monasterii, coram quo omnes causae controversae decidi debeant, clementissimè concessit. Rex *Arnolphus* alio Privilegio anno 888. concessit Monasterio *plenam facultatem regulariter dispensandi de bonis Monasterii, Advocatum pro libitu eligendi, per eundem controversa componendi & corrigendi, nec coram alio iudice comparandi; nec non colligendi decimas circa Monasterium, quas*

Episco-

Episcopi aliàs sibi vindicabant. *Abbas Folcmarus* obtinuit Privilegium an. 974. ab Imp. Ottone II. fori constituendi, & monetæ cudendae in *Werthen* & *Lindingshausen.* Ordinavit etiam Monasterii quatuor haereditaria Officia, viz. haereditarium *Mareschallum*, *Dapiferum*, *Pincernam*, & *Camerarium*, quibus propterea insignia attribuit feuda. Imperator *Rudolphus I.* in Privilegiis, quae Antecessores sui Monasterio contulerunt, confirmatione, anno 1291. vocat *Abbatem Henricum Principem nostrum dilectum*; unde etiam in quodam Diplomate de anno 1361. Abbas ejusdem nominis *Henricus* hoc Titulo usus est: *HINRICVS, Dei gratia Abbas Monasterii Werthinensis Ordinis S. Benedicti, Colon. Dioceseos, Sacri Imperii Princeps devotus.* Vid. Jo. Andr. *Schmittius* in *Helmstadio Sec. XIV. & XV. per Franwenradam valdè afflicto* pag. 9. In sequentibus tamen & novioribus Cæsareis Literis Investiturae Dignitas & Titulus S. R. I. Principis praetermittitur.

Vide plura apud laudatum *Köhlerum* l. c. qui ex Archivi Werthinensis Documentis, jura & immunitates hujus ipsius Monasterii contra *Coccejum* pro Rege Borussiae & Comitibus de Marca scribentem fundatè, solidè, atque more suo eruditè defendit; idque facit, nulla conductus mercede, sed solius veritatis amore.

Laures-
heimen-
se.

XXXIV. *Archivum Lauresheimensis* in strata Montana & Diocesi Moguntina Monasterii insigne olim fuisse perhibet ejus loci Chronicon. Magnam tamen negligentiam jam tunc in illud irrepsisse, quando necdum annos à sua fundatione quindecim steterat, evidenter probat Praeceptum *Caroli M.* per quod ad instantiam *Helmerici* Abbatis in Ordine II. eo quòd *chartae per diversa loca Ecclesiae suae S. Nazarii perditae fuissent & naufragatae*, rursus confirmatur, quidquid sive per *Dationes*, sive per *Commutationes* censebatur eidem legitime eatenus accessisse. Codicem Traditionum possidet *Gottwicum.*

San-Gal-
lenf.

XXXV. *Archivum Principis Monasterii San-Gallensis* quamplurimis omnis generis instrumentis refertissimum habetur. Ille verò mos sanè laudabilis ab antiquissimis temporibus in hoc obtinuit Asceterio, ut si de re ac negotio majoris momenti conficiendum esset instrumentum, non uni tantum chartae consignare-

tur, sed plura scriberentur exemplaria, ut uno fors pereunte, aliud superesset. Docet id nos *Ratpertus* de *Casibus Monast. S. Galli* c. 8. apud *Goldast. T. I. Scriptor. Rer. Alem.* p. 7. cum ita loquitur: *Cum chartae praescriptae essent, unam Episcopo cum suis, aliamque Abbati Monachisque contradidit perpetuae firmitatis sine aliqua everfione ita retinendas indicio.* Ejusmodi verò Exemplaria vocari consueverant *pariclae*, seu *pariculae à pari faciendae.*

XXXVI. *Archivum Principis Einsid. Monasterii Einsidensis* in Helvetia, lenf. quàm multis, iisque prorsus insignibus cum Bullis Pontificiis, tum Cæsareis Diplomatum refertum sit, docet *Christophori Hartmanni* Historia hujus celeberrimi juxta & antiquissimi Monasterii, cui eorum permulta in extenso inseruit, quorum fide saepius alii Authores in suis Libris nituntur.

XXXVII. *Archivum Principis Murenf. Monasterii Murenfis* in eadem Helvetia abundat Pontificiis Bullis, Immunitatibus, Prærogativis, & Confirmationibus, inter quas vetustioris aevi sunt ab *Innocentio II.* anno 1139. & *Adriano IV.* A. 1159. indultae. *Alexander III.* A. 1178. ordinavit, ut quis, sine ullius impedimento, in hoc Monasterio sepulturam donari possit. *Clemens III.* Abbati & Conventui A. 1188. potestatem fecit, alium eligendi Advocatum, quotiescunque necessitas exposceret. *Innocentius IV.* Privilegium anno 1247. concessit, quòd nulla persona seu Ecclesiastica, seu secularis Monasterium gabellis, vectigalibus, tributis &c. gravare possit; item quòd nulla Capella in Monasterii Districtu sine Episcopi Diocesanici & Abbatis Murenfis consensu fundari & erigi possit; & quòd Abbas omnes alienatas & in secularium manibus versantes decimas redimere queat. *Julius II.* A. 1507. usum Pontificalium Abbati concessit; item quòd possit Monachis ac Novitiis suis quatuor primos Ordines conferre, altaria, campanas, coemeteria &c. consecrare. *S. Pius V.* anno 1571. Abbati indulgit, ut eos, qui propter homicidium in Monasterium confugerint, in foro conscientiae absolvere possit &c. Ad sunt praeterea magno numero Comitum, Principum, Regum ac Imperatorum Privilegia; inter quae memorabile est Privilegium & Diploma in aurea Bulla *Leopoldi I.* d. d. Viennae 20. Decemb. A. 1701.

quò Abbatem ad S. R. I. Principis Dignitatem exivit, eique concessit, quod ad exaugendum majorem splendorem Principis Dignitatis quatuor hæreditaria Officia, viz. Marschalli, Camerarii, Pincernæ, & Dapiferi erigere, iisque Equestris & illustri Familiae Viros infeudare possit. Idem Augustissimus Cæsar Ecclesiae & Monasterio Murenfi nova contulit Insignia.

Sant-Em-
meramense.

XXXVIII. *Archivum Principis Monasterii ad S. Emmeramum Episc. & Martyr. Ratisbonæ.* Postquam S. Emmeramus anno Christi 652. pro amore proximi crudeli Martyrio vitam finit, ejusque sacrum Corpus in Capella S. Georgii extra muros Civitatis Ratisbonæ tumulatum fuit, mirificavit Deus Sanctum suum, multaque per ipsius intercessionem operatus est. THEODO BAVARUS Pater Landberti, qui Emmeramum sævissimis tormentis occidi jussit, domum pro Monachis, qui Deum ibi laudarent, posuit. APOLLONIUS juxta Monasterii Historiam ibidem 697. Primus Abbas constitutus fuit. Theodo plantavit, Apollo (Apollonius) rigavit: Deus autem incrementum dedit. Crescente magis & magis pietate & devotione erga sanctum Christi Martyrem, Reges, Duces, Imperatores fideles, certatim sua obtulerunt, ut ibi Monachi Deum in sancto Emmeramo diu noctuque laudarent. Sollicitè adhuc in Archivo (ad quod soli Abbati accessus patet) custodiuntur Chartæ illæ, quibus Christi fideles, Reges, Duces, Imperatores, Principes &c. dona fecerunt, aliisque Privilegia loco, & personis in eo habitantibus contulerunt. Vide Tomum II. Bibl. San-Emmeram. ubi à pag. 159. - 435. Bullæ & Diplomata, aliisque præcipua instrumenta 88. supra ducenta enumerantur. Plura adhuc superessent, nisi Henricus Episcopus, sub Innocentio III. Pont. Max. contra Monachos furens multas Bullas, Diplomata, & Privilegia combussisset; de quo ferali tamen incendio subinde graviter doluit, ut Hartmicus ejus in Episcopatu Successor testatur in Charta originali, quæ adhuc superest. Summo autem Republicæ literariæ bono reliqua in lucem dedit Celsissimus Princeps Joannes Baptista hujus Archiverii Abbas meritisissimus.

Fuldense.

XXXIX. *Archivum Ecclesiae Fuldensis* unum solùmque; quanta Diplomatum, Bullarium, Privilegiorum, Immuni-

tatum, Libertatum, Actorum publicorum, atque omnis generis Instrumentorum copia non abundat? Ut enim Abbates Fuldenses Benedictini Ordinis per Galliam & Germaniam sunt Primates, utque semper apud Pontifices, Reges, & Imperatores summâ autoritate, existimatione, & gratia valuerunt, ita hi eorundem Ecclesiam summis beneficiis, favoribus, ac gratis accumulare, honorare atque exornare certatim studebant. Cùmque deinde Archiverium Fuldense, à S. Bonifacio, Germaniæ Apostolo fundatum, non modò ob sancti sui Fundatoris cultum & venerationem, sed etiam propter Religiosorum suorum eximiam virtutem, pietatem ac doctrinam magna sensim acquisivit incrementa. Quæ Donationes, Traditionesque, ut vocant, Ecclesiae Fuldensium à tota Germania factæ, antiquis membranarum consignatæ fuerunt: ex his verò in tres Libros digestæ, à Joanne Pistorio typis publicatæ fuerunt. Quas subinde triplo auctiores recudi curavit D. Schannat; idque ex ipsis vetustis membranarum Chartisque, additis Sigillis æri incisis, & Observationibus, atque Eberhardi, Monachi Fuldensis, veterum Traditionum Summariis, quod Opus annis abhinc non multis sub Titulo: *Corpus Traditionum Fuldensium* lucem aspexit publicam. Plurimum verò, inquit Struvius, in Schannati corpore æstimanda sunt Sigilla, eademque antiquissima, quæ æri incidi fecit; & quod adjicitur Patrimonium S. Bonifacii, sive Buchonia vetus, unâ cum suis confiniis ex Traditionibus Fuldensibus eruta, aliisque monumentis aucta & illustrata, à temporibus Pipini Regis, ad initium Seculi XIV. quod ad illustrationem Geographiæ mediæ ævi plurimum conducit. Vid. Struv. in Præfat. ad nov. edit. quæ extat Collect. Pistor. Script. Rer. Germ. tom. 3. pag. 485.

XL. *Archivum Mediolacense* in agro Treverico Monasterii insignis olim fuisse perhibet Browerus Annal. Trevir. Tom. I. pag. 454. Verùm malo spiritu agitata *Wicelinus* Trevirensis Vice-Dominus, postquam sub annum 941. prædabundâ militum manu Cœnobium direptionibus suis exhausisset, ne qua etiam repetendæ aut revindicandæ substantiæ spes aut facultas sacris ejusdem loci incolis superesset, omnes Donationum veteres Char-

tas

tas minutim conscidit. . . Schannat Archiv. Fuld. Vind. pag. 2.

Brzevnovien-
sise
prædices
instru-
mentis.

XLI. *Archivum Regiæ & primariæ in Regno Bohemiæ, Abbatia Brzevnoviensis, vulgò S. Margarethæ propè Pragam.* (i) Continentur in eo quàm plurimæ Bullæ Pontificiæ; solius Bonifacii Noni undenæ. Præ cæteris memorabilis est Bulla Joannis XV. Chartæ vincitiæ sive scirpeæ consignata, quam Ottocarus III. quod propter attritionem ejusdem Chartæ in quibusdam locis vix literæ apparent, Regio suo Diplomati inferendam curavit. Præter Pontificum Bullas ingenti numero adsunt Cæsarea, Regia, & Ducalia Diplomata cum suis Confirmationibus, Caroli IV. Wenceslai, Sigismundi, Alberti, Ladislai, Rudolphi II. Mathiæ ac Josephi I. Imperatorum ac Regum Bohemiæ. Plura procul dubio adhuc superarent, nisi Martinus, Abbatiali munere indignus, nescio quo æstro vel livore, magnam eorum stragem edidisset, pluribus Vulcanico dicatis, ita ut cera in Bullis liquefacta per pavementum difflueret. Si Balbino fidem habemus, *Archivum Brzevnoviense totum superest, cujus Summarium, inquit, recitabo suo loco.* Vellent Brzevnovienses ita esse, ut Balbinus fidem facit. Sed deperditorum felix oblivio. Non ita vel hodie tamen ab Instrumentis, Documentis, & Monumentis Archivum Brzevnoviense (quod Braunæ in Abbatiali Residentia existit) inops est, ut ex eo Historia Bohemica non magnoperè illustrari possit, vel illud inter celebriora Regni Archiva numerari non mereatur. Adsunt etiam in eo multæ chartæ, & membranæ, quæ ad alia Benedictina in Bohemiæ Monasteria cum extincta, tum adhuc extantia pertinent, è quibus eorum Historia si non universa, certè aliqua, luce non indigna adornari posset. Quem laborem, ut speramus è doctissimis Brzevnoviensibus nonnemo suo tempore subibit.

S. Georgii
Pragæ
Monialiu,
præ mul-
tis aliis
commen-
dari me-
retur.

XLII. Archivis hætenus commemoratis, quæ ad unum omnia in Monasteriis virorum Familiae nostræ Benedictinæ habentur, vel olim habitata fuere, annumerare hinc liceat Archivum longè præstantissimum, quod extat in sacro Parthenone, *principali,*

& primo omnium in Bohemia Cœnobio ad S. Georgium in Arce Pragensi, in quo tot regiae Virgines, Reginaeque, tot Nobilitatis, & Sanctitatis purissima sidera effulserunt. Equidem quod ipse illud perlustrarim, gloriari nolim, celebrem tamen legi Scriptorem, cui ejus perscrutandi facta est facultas. Is verò est Bohuslaus Balbinus S. J. qui in *Historica Epitome Rerum Bohemicarum* Lib. II. Cap. IX. p. 125. ita gloriatur: „ Mihi invidenda ætati „ nostræ & superiori, felicitas obtigit, „ ut, quod nemini concessum memi- „ nerant, ac legibus cautum esse cre- „ debatur, singulari Celsissimæ ac Ve- „ nerabilis Virginis Principis Antistitiæ; „ & Sacri Conventus beneficio, Anti- „ quissimum illud Bohemiæ Archi- „ vum pateret, cujus ego vetustissi- „ mas & Originales literas, conti- „ nuato plurimis diebus labore, sur- „ sum deorsum pervolutavi, & in „ sumam redegi. Inveni innumera „ Privilegia, quæ certatim in hoc „ Virginum Cœnobium Duces, Re- „ ges, Cæsares, ac Pontifices con- „ gesserunt; præcipua sunt: *Prin- „ cipis dignitas Antistitiæ in perpetuum „ collata, Coronatio Reginarum ejus- „ dem Antistitiæ manibus perficienda, „ Exemptio ab omni Præsulum, & Or- „ dinis Benedictini imperio, aliisque „ majora. Jam Sanctarum, aut cum „ sanctitatis fama morientium Virgi- „ num nomina, Antistitum & Prin- „ cipum successiones, Templi & Cœ- „ nobii miracula, Virginum ex Pro- „ cerum familiis dotes, Pontificum „ Epistolæ & Munera, & Gratias & „ Indulgentias, & Sanctorum corpo- „ ra, lectionissimisque Reliquias, & quæ- „ dam alia memoriâ Posterorum dig- „ nissima excerpfi & annotavi, sed „ in opportuniorem locum refero. „ Hæc Balbinus. Festivum illud; quòd, cùm essent, qui Regii hujus Parthenonis immunitati atque exemptioni impressionem facere vellent, Princeps Abbatissa pavementum, per quod Adversariis transeundum erat, Bullis ac Diplomatum consterni jussit; quòd ut illi viderunt, in ruborem dati prudentius se facturos existimarent, si pedem referrent, quàm ut tot Pontificum Bullas, Ducum, Regum ac Imperatorum Diplomata conculcarent.*

(i) vide Historiam Monasterii typis à me an. 1740. in fol. vulgatam.

SECTIO III.

Bibliothecarum & Archivorum Custodes.

Enu-
rantur
quidam
Bibliothe-
carii.

Gerho-
hus.

Egbertus.

Veteres apud Benedictinos munus custodiendi Libros, seu officium Bibliothecarii Præcentori demandari solebat, quem propterea *Armarium* ab Armario, in quo Libri recondebantur, appellabant. Illud in Fuldensi Monasterio olim exercuit Gerhohus Presbyter ut ex Rabani carmine xvi. superius allato certi fumus, in quo Gerhohum *clavipotentem* appellat.

Egbertus Eboracensis Antistes, atque Eadberti Regis Germanus, cum genere ac dignitate, tum vitæ sanctimonia illustris, duos præ cæteris eximios habuit discipulos, Eanbaldum & Alcuinum, quorum alteri, Eanbaldo, pastoralis dignitatem & curam resignavit; alteri, Alcuino, Librorum gazas, ipsi super omnia carissimas, commendavit, i. e. Eboracensis Ecclesiæ Bibliothecam, à se magna ex parte collectam, in qua sacrorum Librorum Codices, sanctorum Patrum Scripta omnia, ac liberalium artium Auctores continebantur, testante Poëta, qui de hac partitione Eanbaldo & Alcuino facta ita canit:

His divisit opes diversis fortibus: illi
Ecclesiæ regimen, thesauros, rura, talenta,
Huic Sophiæ specimen, studium, sedem-
que, Librosque

Undique quos clarus collegerat ante Ma-
gister,
Egregias condens uno sub culmine gazas.

Greg. II.

Gregorius II. ante summum Pontificatum erat S. R. E. Bibliothecarius in Laterano, cujus opera Justinianus Imp. in summi momenti negotiis usus est.

Anasta-
sius.

Anastasius, Abbas S. Mariæ trans Tyberim, & Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarius floruit sub Summis Pontificibus Nicolao I. Hadriano II. & Joanne VIII. cum Anastasio Presbytero Cardinali Tituli S. Marcelli, & Gregorii IV. Bibliothecario, qui à Leone IV. in Synodo Romana exauthoratus est, malè confunditur à Vossio l. 2. de Hist. Lat. c. 35. vid. Alex. Nat. Hist. Eccl. Tom. vi. Sec. ix. c. 3. art. 19. pag. 61.

Hildui-
nus.

Hilduinus Abbas Seculo IX. non ille S. Dionysii, qui Areopagitica scripsit, sed alius, qui cum multis aliis Proceribus Ecclesiasticis subscripsit

electioni Caroli Calvi in Imperatorem in Conventu Pontignonensi an. 876. hoc modo: *Hilduinus Abbas & Bibliothecarius*. Neque enim credibile est, Hilduinum Sancti Dionysii ad ea usque tempora vitam protelasse. *Bulæ*. in Hist. Univerf. Paris. p. 604.

F. Becelinus in Monasterio Corbeie Novæ Custos Bibliothecæ, intrans in eam circa meridiem ix. kal. Octobr. an. MXCV. videt virum ad mensam sedentem in habitu nostro, & volentem Psalmos Davidis. Horret, ast ille retrospectans bonò eum animò esse iussit. Similis in omnibus erat *Ansgario* nostro, ut in Conventu depictus habetur. Ita *Annales antiqui Corbeie Canonice*.

Bernardus Itherius Monachus & Armarius Monasterii S. Martialis Lemoicensis Sec. xiii. composuit sui Cœnobii Chronicon, quod asservatur Ms. tum in Bibliotheca Colbertina.

Reginbertus, Augiæ Divitis Seculo ix. sub Abbatibus iv. Bibliothecarius à studio augendæ rei librariæ jam aliàs à nobis summopere laudatus.

Amalricus fuit Armarius, seu Bibliothecarius in Monasterio S. Martini propè Turonos, quo tempore Lupus Abbas Ferrariensis ad Orsmarum Episcopum Turonensem literas dedit, quibus eum rogabat, ut sua auctoritate *Commentarios Boëtii in Topica Ciceronis* ab eo sibi obtineret. Vid. *Lup. Ep. xvi. pag. 35.*

B. Bertholdus I. Abbas Cœnobii Garstensis in superiore Austria, antea Monachus Professor in Monasterio ad S. Blasium in Sylva Hercynia, ubi *Armarii*, seu Bibliothecarii officio functus est, uti certum habemus ex ejus vitæ Scriptore anonymo, Benedictino Garstensi.

S. Majolus, ut Cluniaci Monachum induit, singulari præ cæteris virtutum studio excellabat, adeò ut non multò post Abbas Aynardus eum Bibliothecæ & sacre suppellectili præfecerit. Sic in Majoli potestate erant Monasterii res omnium pretiosissimæ, sacra supellex, & Libri.

B. Gregorius, ex Abbate SS. Cosmæ & Damiani ad Micam auream Cardinalis Episcopus Ostiensis, & S. R. E. Bibliothecarius renunciatus est

anno

anno salutis 1034. Vir in omni literarum genere, præcipuè sacrarum, versatus, Episcopis sui temporis eruditione & sanctitatis famâ antecellens. *Eggsius Purp. Doct. Lib. 1. pag. 14.*

S. GERALDUS.

S. Geraldus, Tolosani B. Mariæ Monasterii Asceta, postea Episcopus Bracarenfis; qui (quia divinæ Scripturæ pabulò refici magnopere exoptabat) armarii, in quo Libri divini reponerentur, Custos factus, in ejus officii obedientia multis annis perduravit, inquit Bernaldus in ejus vita n. 1.

Humbertus.

Humbertus, in Divi Manfueti, primij Leucorum Antistitis, Cœnobio, in Tulli suburbii sito, Vir Græcè & Latine doctissimus, à Leone IX. S. R. E. Cardinalis & Episcopus Sylvæ Candidæ creatus, sub Stephani X. Nicolai II. & Alexandri II. regimine nonnullis annis Bibliothecarii munus exercuit. *Eggs l. c. p. 17.*

Stephanus IX.

Stephanus IX. Rom. Pontifex, *Junianus Fridericus Gozelo* antea dictus, natione Lotharingus, *Godefredi* Lotharingi Ducis Frater, Ecclesiæ Romanæ Archidiaconus, *Bibliothecarius*, Cancellarius, & Cardinalis Titulo S. Chryfogni, Abbas Casinensis. Adhuc Bibliothecarius erat sub *Leone IX.* cujus nomine Epistolam scripsit ad Joannem Archiepiscopum Salernitanum, quæ ita concluditur. *Datum IX. kalendas Aug. per manus FRIDERICI Diaconi Sanctæ Apostolicæ Sedis Bibliothecarii & Cancellarii an. Dom. Leonis IX. Papæ tertio Indictione IV.*

Gelasius.

Gelasius II. P. M. ante Pontificatum *Joannes* dictus sub Paschali II. decessore suo S. R. E. Cardinalis & Bibliothecarius fuit. Argumento est Bulla Paschalis II. qua Guidonem Priorem Eremitæ Camaldulensis, Generalem totius Ordinis constituit; hæc enim data fuit Anagninæ per manum Joannis P. R. E. Diaconi Cardinalis Bibliothecarii II. Nonas Novembris, Indictione 7. Incarnationis anno MCXIV. Pontificatus Domini Paschalis II. Papæ anno XV.

Leo Marsicanus.

Leo Marsicanus, Decanus Casinensis, Episcopus & Cardinalis Ostiensis à Paschali II. Papa creatus anno 1101. erat prius Bibliothecarius Monasterii Casinensis. Cui muneri præfectus cum miro scribendorum librorum desiderio teneretur, quantum licuit, perlustrandis, legendis, excerptandisque Codicibus infudavit, ac *P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

Chronicon Casinense (plausibile doctis opus) contexuit.

Petrus Diaconus, Casinensis Bibliothecarius, an. 1153. in Diplomate Innocentii IV. pro confirmatione Abbatibus Glanofoliensis se *Archibibliothecarium* Sacri Cœnobii Casinensis, tituli amore non intactus nominavit. Vid. *Gattol. Hist. Cas. Sec. vi. p. 303.*

Maynardus ex Monacho Casinensis S. Ecclesiæ Sylvæ Candidæ Cardinalis, Apostolicæ Sedis Bibliothecarius, de quo *Gattola l. c. pag. 174.*

Gualterus Abbatia S. Albani in Anglia Bibliothecarius circa annum 1180. scriptis clarus, quæ Lelandus, Baleus, Pitseus & Eduardus Maihew recensent.

Wernerus Admontensis in Styria Cœnobita, officio armarii functus postea Brulense Cœnobium strenuè rexit. Claruit Sec. xii. Vid. vit. S. *Göbehardi* Archiepiscopi Salisburgensis apud *Henr. Canif. Tom. vi. Antiqq. Lect. pag. 1243.*

Robertus Dodefordus Ramefiensis in Anglia Monasterii Bibliothecarius ad A. 1270. conspicuus hebraicæ linguæ peritus, librorum hoc idiomate conscriptorum diligentior præ cæteris curam gessit, ac quædam conscripsit, quorum memoriam periisse existimat Pitseus; *ferunt tamen* inquit ipse, *adhuc extare Postillarum in parabolis Salomonis Librum unum &c.*

Guillelmus Gillinghamus Cantuariensis ad fanum Servatoris Monachus & Bibliothecarius circa A. 1390. in vivis conspicuus, scripsit opus in *de illustribus Ordinibus S. Benedicti Scriptoribus*, teste Pitseo & Harpesfeldo cap. 12.

Arnoldus Bostonus Buriensis apud Anglos celeberrimi S. Edmundi Cœnobii Monachus & Bibliothecarius ineunte Seculo xv. clarus, accurata quadam diligentia Catalogum omnium Britannicæ Scriptorum confecit. Quod ut feliciter præstaret omnes Cœnobiorum in Anglia Bibliothecas magnis laboribus & itineribus excussit, de cujusque authoris vita breviter egit, quo quisque tempore floruit, initium cujusque operis, quæ in Bibliotheca Liber quilibet inveniretur, & alia tam accurate imò tam curiosè usque ad minutiora quæque adnotavit, ut *Pitseus* se hominis industriam satis mirari non potuisse fateatur.

Petrus Christiavillanus Monachus & Bibliothecarius Beccensis clar. an. 1483. H h h h

1483. confecit Bibliothecæ suæ Indiculum à Gerberonio laudatum.

Petrus
Guill.

Petrus Guillelmus, Monasterii S. Ægidii in Septimania Monachus ac Bibliothecarius. Is Librum de Miraculis S. Ægidii composuit sub hac inscriptione: *Reverendissimo Patri Domino Hugoni, Abbati Monasterii S. Ægidii, quod in valle Flaviana situm est, frater Petrus cognomento Guillelmus, ejusdem loci Bibliothecarius, debitum in omnibus, ut filius, famulatum.*

Mauriti-
us Enck.

Mauritius Enck inter recentiores celeberrimæ Biblioth. San-Gallensis Præfectus primo loco nominari meretur: nam, teste Jodoco Mezlero, primus Bibliothecam universam in ordinem redegit. Fuerat in flore ætatis studiorum causa Dilingam ad Patres Societatis missus, & Parisiis Joannis Maldonati auditione in insignem Theologum evasit; præter vernaculam, Latinam, Græcam, Hebraicam, Syriacam, Gallicam, & nî fallor, inquit Mezlerus, Chaldaicam assecutus, innocentis vitæ exempla omnibus dedit. Senatorem Glaronensem, virum primarium, abs Zwinglianismo ad Catholicam fidem adduxit. Notas in Testamentum novum Syriacum, præfationes in quoddam opus Musicum, & plura alia fecit. Obiit Wilæ anno 1573.

Stephanus
Leopolder.

Ineunte Seculo Ecclesiæ XVI. illustre inter Bibliothecarios & Archivarios nomen consecutus est R. P. *Stephanus Leopolder* Monachus & Chronographus Wessofontanus, cujus lucubrationes & labores literarios fufè enumerat Cl. P. *Cælestinus Leuthner* in Histor. Monast. Wessfontani pag. 389. ubi: *Gratias, inquit, immortales debemus Stephano, qui plurima, velut raptas è naufragio tabulas, collecta nobis reliquit ex veteribus membranis transcripta eo ævo, quo jam imminebant monasteriis scriptores antiquis Codicibus inhiantes, mutua documenta sumentes, & restitutionis immemores.* Obiit vir optimè meritis anno 1532. cum triginta annos à professione Religiosa Monasterio & Patriæ egregiè laborasset.

Jodocus
Mezlerus.

Jodocus Mezlerus, Sacrorum Canonum Professor, & Author *Librorum II. de Viris Illustribus San-Gallensibus*, præfuit Bibliothecæ merito eruditionis sub annum MDC. & qui excurrunt.

Herman-
Schenck.

Hermannus Schenck, Custos Bibliothecæ San-Gallensis, vir doctus

& linguarum sciens, Latinè, Græcè, Gallicè, Hispanicè egregiè doctus, Mabillonio non semel laudatus, præsertim ob gratificandi studium, quod Bibliothecarios sumoperè comendat. Plures Libros vario idiomate latinitate donavit. Eum à Cæsare Leopoldo, tantâ Viri famâ permotò, in Bibliothecarium fuisse expetitur, scribit *Felix Egger* in *Idea Ord. Hier. Benedict. Lib. I. Part. 3. Diff. 2. pag. 164.*

Mauritius Molitor, Bibliothecæ San-Gallensi eo tempore præfectus fuit, quò Abbas & Princeps Leodegarius ab Helvetis heterodoxis bellò laceffitus fuit. Viri facundiam cum pro concione dicentem in juventute meâ audirem, admiratus, ex ejus ore sæpius pendere optaveram.

Josephus Maria Sandius Bibliothecæ S. Justinæ diligentissimus Custos, laudatus Em. Cardinali Quirino, Missit ex Italia *Mss. Librum Ludovici Barbi de Init. & Prog. Congr. S. Justinæ* in Germaniam Bern. Pezio quem is typis vulgavit.

Bernardus Franckius, hodie Abbas & Princeps Monasterii Disertinen. curam non multis ante anis gessit Bibliothecæ San-Gallensis. Ejus insignem eruditionem demonstrat *Dissertatio Critico-Historica de Authore Theotiscæ Paraphrasis Psalterii*, quâ Schilterianum Antiquitatum Teutonicarum Thesaurum exornavit.

Guillelmus Somerset, Cœnobii Malmesburiensis Monachus & Bibliothecarius, celebris Historicus, qui, ut verbis utar Henrici Warthon in Præfat. ad Tom. 2. Angliæ Sacræ plurimis ingenii monumentis egregiam sibi famam comparavit.

Wolfgangus Trefflerus Monachus ad S. Jacobum Moguntia non infimæ doctrinæ, vivis exemptus an. 1521. die 26. Julii. Per multos años Monasterii sui Bibliothecæ multis bonis libris refertæ præfectus fuit; quo tempore ejusdem Bibliothecæ indicem exactissimum confecit, qui hodie ibi adservatur MS.

FLORIANUS TREFFLERUS Benedicto-Burani in Bavaria Monasterii Professor & Bibliothecæ Præfectus, Vir sua ætate doctissimus & Græci sermonis apprimè peritus, rem Librariam egregiè promovit & illustravit, typisque vulgavit Augustæ Vindelicorum anno 1560. *Methodum adornandæ Bibliothecæ...* Quod Opusculum R. mo

D. OTTONI S. R. E. Cardinali, Episcopo Augustano ac Domino Abbati Elvacensi inscripsit. De eo malè sentit *Struvius* introd. ad Hist. lit. pag. 75. Vide plura Part. III. Cap. III. §. xxxix. hujus Operis pag. 353.

Gene-
brardus.

Gilbertus Genebrardus, Aquensis in Galliis Archiepiscopus, cum esset prius in Parisiensi Universitate Hebraicarum literarum Regius Professor, Bibliothecæ Vaticanæ præpositus fuit.

Anton.
Grimb.

Antonius Grimbertus, Cœnobii Elnonensis Monachus & Bibliothecarius Seculo XVII. (1602.) ineunte fuit. Paraverat ad prælum Opusculum *Lupi Ferrariensis de tribus Questionibus &c.* quæ verò diu suppressa tandem Jacobus Sirmondus sub nomine Donati Candidi anno 1648. edidit *Cav. in Hist. Lit.*

Erasmus
Gattola.

Erasmus Gattola (k) inter Bibliothecæ Casinensis Præfectos unus omnium doctissimus juxta ac humanissimus. Qui cum eo tempore, quò novis pluteis, egregisque cælaturis magnificè exornabatur, eidem præesset, Libros omnes, ejus potissimum operâ optimorum Auctorum voluminibus haud parùm auctos, pro materialium serie, concinnè aptèque distribuit. MSS. verò Codicum (sexcentos transcendunt) Syllabum valde accuratum contexit, in quo quæ inedita, quæve typis tradita, tum quæ præcipua in singulis reperiuntur, dilucidè annotavit. Ejus eximiam humanitatem erga illos, qui Bibliothecæ perlustrandæ desiderium præferebant, nemo non laudibus celebravit. *Jo. Ciampinus* Romanus, Magister Brevium Gratia, & utriusque Signaturæ Referendarius, in *Dissertatione de Vocis Correctione in Sermone VII. S. Leonis M. de Nativitate Domini*, quam Romæ impressam 1693. eidem D. Erasmo nuncupavit, sic inter alia eum compellat: „Verùm, ut ingenuè fatear, quod ad rem præsentem maximè facit, eximiam cepi voluptatem, tot vetustissimorum Codicum scrinia in Bibliotheca, cujus ipse custodia præes, aspiciendo, majorémque procul dubio, cum te summa facilitate Codices ipsos, tot tamque diversis characteribus exaratos, expeditissimè legentem audirem. Profectò ex hac singulari eruditione factum puto, ut toties à me in rebus dubiis

interrogatus, eâ facilitate responderis, quam exspectare tantummodo possumus ab homine in his studiis diu noctuque versato. Neque verò ita Codicibus manu exaratis additus es, ut vulgatos per typos negligas. Quinimo & in his comparandis, quantum Religiosa disciplina permittit, non modicam pecuniæ summam impendisti, quos Romæ diligenter emptos, in tuum nobile Musæum transtulisti; in his quietem, in his delicias tuas sapientum more reponens. Hinc factum est, ut nullum tibi acceptius grati animi monumentum à me tibi offerri posse crediderim, quàm literarium aliquod munusculum, & hoc præsertim, quod à te quoddammodo profectum, jure quodam videtur tibi reddendum &c.

Ludovicus Sombechus, Bibliothecæ Gemblacensis Præfectus, & tum Abbas, ob non vulgarem eruditionem & humanitatem, præsertim insignem studium literarios juvandi labores *Grammaio* non parùm laudatur.

Lucas Acherius, Auctor *Spicilegii* toto literario Orbe celebratissimi, Bibliothecæ San-Germanensi, cui præeras, volumina ordinavit, in Catalogum redegit, eamque recentioribus Libris magnâ curâ collectis plurimum auxit.

Antonius Beaugendre, deposita Superioris provinciâ, in Monasterium S. Germani à Pratis se recepit, ubi munus Bibliothecarii administrans, propè finem vita suæ occupatus erat in revidendis operibus tum Hildeberti, primò Cenomanensis Episcopi, deinde Turonensis Archiepiscopi, tum Marbodi, Redonensis Episcopi, quorum novam editionem in folio cum notis & observationibus ab illo accepimus.

Dionysius de Sainte Marthe (l). Quò tempore Mabillonium inter Abbatem Trappensem controversia de *Studiis Monasticis* agitabatur, in publico præter omnem expectationem comparuerunt quatuor Anonymi Epistolæ, Colonia, ut præfert titulus, impressæ anno 1692. in quibus Auctor ingeniosus, acutus, & elegans, itémque doctus ac studiorum Benedictinorum strenuus assertor, quidquid humanæ & infirmæ rationis in illustri Reformatore deprehendere sibi visus

(k) Armell. in Bibl. Cas. part. 1. pag. 156.

(l) Vid. Hist. Dissidii Literarii circa Stud. Mon.

fus est, passim carpit, & falsissimè exagitat. Parvus hic Liber ceu quoddam fulmen universos opprestit, quotquot P. Abbatis partes sequebantur. Nullum itaque non movere lapidem, ut ejusdem Auctorem detegerent. Gravis suspicio in D. Dionysium Samaritanum potissimum cecidit; cui ex publica fama summoperè infensam propterea se exhibuit Guisæ Ducissa, totis viribus connitens, ut injuriam amicissimo sibi capiti inflictam ulcisceretur. Adeo illa Superiores sollicitavit, ut eum Turonis, ubi Cœnobii S. Juliani Prior erat, abducere fuerint coacti, & ad S. Germanum à Pratis translatum Bibliothecæ præfererint; quæ poena visa est Ducissæ levior & suavior; cum exploratum sit, haud paucos Priores de suo gradu libenter decedere paratos esse, ut privati Monachi locum in hoc Cœnobio teneant, ne dicam, celeberrimæ Bibliothecæ Præfectum agant. Quod præcipuè verum erat de D. Dionysio, qui studiis deditus, & à Prioratus curis plurimum alienus nullibi versari poterat jucundius, quam in eo loco, in quo studendi omnes suppetunt commoditates.

Placidus Porcheron. *Placidus Porcheron*, è Congr. S. Mauri, Bibliothecæ S. Germani à Pratis Præfectus, vir modestiæ insignis, nec pietatis inferioris, qui cum Michaële Germano Bibliothecæ Regiæ Parisiensis Mss. Codices omnes Latinos excussit, atque in Catalogum recensuit.

Sigismundus. *Sigismundus*, Abbas Seonensis in Bavaria Monasterii, ad Cæsareæ Vindobonensis Bibliothecæ Præfecturam parentum nostrorum memoriâ evocatus est, quam tamen non acceptavit. Fuit Præful ingenio & doctrinâ clarissimus, uti produnt ea, quæ proculdit Opera.

Jo. Bapt. de Miro. *Joannes Baptista de Miro*. Cum eximii hujus Viri singularem doctrinam & eruditionem Innocentius XII. perspectam haberet, illum Sac. Indicis Congreg. Consultorem, sacræque Inquisitionis Qualificatorem, ac postremò Vaticanæ Bibliothecæ Subcustodem elegit. Quod munus cum pluribus annis præclare implevisset, aliis pro Congregatione Casinensi negotiis procurandis distractus ultrò dimisit, *Armell. Bibl. Casin. part. 2. p. 28.*

Ildephonus Brandtner. *Ildephonus Brandtner*, Lambacensis in Superiore Austria Bibliothecæ Præfectus erat, quò tempore Viri Clarissimi, Fratres Pezii, ejus Mss. Co-

dices perlustrarunt. Sunt ii ultra octingentos, plerique tamen Seculi XV. licet etiam non desint paulò antiquiores & melioris notæ. Bernardus Pezius in relatione Itineris sui literarii Ildephonsum vocat per diligentem ac eruditum Bibliothecarium, à quo in iis, quæ ad rem suam erant, annotandis adjutus fuerit.

Wolfgangus N. Monasterii Rotensis ad Oenum Bibliothecarius, vir totus ex modestia & religione factus. Fratribus Peziis Mss. Codices, qui ducenti ferè, ex quibus nonnulli perquam vetusti, supersunt, excutientibus, ad eorum studia semper præstò erat.

Georgius Zödl. Bibliothecæ in Monasterio Benedicto-Burano Præfectus, in re Comica ac Poëtica prætereà insignis, cujus strenuâ operâ non modicis accessionibus suos Commentarios auctos fuisse, Cll. Fratres Pezii deprædicant. Equidem in hac Bibliotheca non multi adeo Codices Mss. spectantur, nec numerus eorum 300. excedit; attamen plerique optimi comatis sunt, & nonnulli Seculo VIII. & IX. conscripti.

Cælestinus Mayr. Monasterii Wiblingensis propè Ulmam Bibliothecarius: quem Bernardus Pezius à diligentia comendat, quique ipsi Opusculum Asceticum seu Dialogum de *Conflictu Amoris Dei & Linguae Dolsæ* comunicavit, quod etiam Pezius Bibliothecæ Asceticæ Tomo I. loco primo inferuit. In Wiblingensi verò Bibliotheca habentur circiter 500. Codd. perquam boni, & qui nonnulla necdum edita contineant.

Andreas Venbelius. Blandiniensis in Belgio Monasterii Bibliothecarius, quem Mabillonius doctum & amicum suum vocat, Præfat. II. in Sec. III. O. S. B. n. 48.

Antonius Colbertus. Bibliothecæ Monasterii S. Michaëlis ad Mosam Præfectus, cum Theoderico Ruinaro Historiam Mss. Episcoporum Tullensium gratanti animo communicavit, & alia bene multa, quæ ipse ab annis aliquot Historiam Tullensis Ecclesiæ in publicum edere meditans studiosissimè collegit. *Vid. Theod. Ruinaro in Itin. Lit. in Alsat. & Lotharing. pag. mibi 434.*

Paulus le Grand. Monasterii Gemblacensis Bibliothecarius, ab *Edmundo Martene* inter strenuos antiquitatum Scrutatores celebratur.

Conradus Demmelmayr. *Conradus Demmelmayr Schyrensis* in Bojoaria Monasterii Bibliothecæ Præfectus, Vir summè industrius & operosus, præter alia præclari ingenii monumenta, quibus rem librariam auxit, accuratam contexit recensionem Operum *Conradi Philosophi* integro Volumine in 4. Vivere desit A. 1740.

N. Douay. Monasterii S. Martini Tornacensis Bibliothecarius, vir religiosus ac humanissimus, qui D. Edmundi Martene rogatu vitam Hugonis Abbatis Marchianensis (quem nonnulli Scriptores Belgici Titulo *Sancti* donant) ex veteri Codice Bibliothecæ descripsit, ac cum eodem comunicavit. *Vide Martene Tom. III. Anecd. pag. 1710.*

Ignatius Gropp. *Ignatius Groppius*, Herbipoli ad S. Stephanum Professus, Ss. Theologiæ Licentiatus, sui Monasterii Bibliothecarius, composuit Monasterii Amorbacensis in Franconia Historiam, quæ Francofurti ex Officina Weichmanniana an. 1736. in publicum data fuit. Novissimè edidit *Antiquitates Wirceburgenses*, & alia multa.

Simon Rettenpacher. *Simon Rettenpacher* Cremifanensis inclyti Monasterii sui nobilissimæ Bibliothecæ præfici meruit, postquam in Universitate Salisburgensi magna cum laude Ethicum, Historicum, & Comicum egisset: Vir multarum linguarum gnarus, qui & suo Marte egregia Opera in lucem emisit, & Sodalium nostrorum lucubrationes ex Gallico & Hispanico idiomate in Latinum convertit. Fatis cessit anno 1706.

Benedictus Bacchinus. *Benedictus Bacchinus*, Vir eruditionis omni genere præstans, sub Seculi proximè elapsi finem Francisci II. Serenissimi Ducis Mutinæ Bibliothecarius esse cœpit.

Anselmus Bandurinus. *Anselmus Bandurinus* ob singularem eruditionem inter membra Regiæ Inscriptionum Academiæ cooptatus, ab obitu V. C. Antonii Magliabecchii an. 1714. Parisiis Florentiam evocatus Magni Hetruriæ Ducis præstantissimæ Bibliothecæ Præfectus fuit. Reversus subinde Parisios, in ea Urbe decessit.

Stanislaus Szygielski. *Stanislaus Szygielski*, Tineciæ, quod est primum Ordinis nostri in Polonia Asceterium, Bibliothecarius, typis mandavit ejusdem Monasterii Historiam an. 1668.

Otto Aicher. *Otto Aicher* è S. Vito, Congregationis Bavaricæ gratam habet memoriam ab illis, qui Salisburgi Biblio-

thecam Aulicam vel Academicam invisere solent, cum pulcherrimum, Librorum ordinem, eorumque Catalogos Ottonis industriæ & laboribus debeant.

Edmundus Pockius. *Edmundus Pockius*, Ettalensis Bibliothecæ Præfectus, cujus laudes superius à nobis commemoratas hinc repetere non vacat.

Sigismundus Munich. *Sigismundus Munich* Admontensis in Stiria percelebris, nullique secundi Monasterii pereruditus Bibliothecarius, multa egregia literaria monumenta cum Fratribus Peziis comunicavit, quæ illi postmodum typis excubenda curarunt.

Petrus Antonius Tornamira. *Petrus Antonius Tornamira*, & GOTHO (m) natione Siculus, patriâ Alcamensis, nobilique Familia ortus, sed à diuturno incolatu, & monasticâ professione, quam in Monasterio S. Martini de Scalis an. 1641. die 27. Decembris iniiit, Panormitanus dictus, natus est an. 1618. die 7. Febr. A puero scientiis humanis, præcipuè Jurisprudentiæ strenuam operam dedit, & admodum juvenis J. U. lauream consequutus est, an. verò ætatis XXI. *Judex Primarum Apellationum* pro Panormitana Urbe in Regia Curia constitutus fuit; quò tempore Seculo valedicens, Monasticæ disciplinæ palæstram ingressus sacrarum Literarum studiis, ac regularium virtutum exercitationi se penitus devovit. Morum igitur innocentia ac doctrinæ fama conspicuus à Jacobo de Pallafox, Archiepiscopo Panormitano Cenfor, seu, ut dicimus, *Examinator Synod.* à Fidei Inquisitoribus *Sancti Officii Consultor* à Senatu denique Panormitano pro Ecclesiastico Ordine deputatus, fuit electus, quæ videlicet munia, quanti ab omnibus fieret, quantaque veneratione apud omnes frueretur, satis ostendunt. Hæc extra; intra verò Monasterium, Procurator ejusdem, Oeconomus, seu, ut vocant, Cellarius, Decanus, Tyronum Magister, *Archivo ac Bibliothecæ Præfectus*, Prior denique Titularis, Monasterium ipsum, totamque adeo Congregationem; quæ industria, quæ scripto pluribus magnisque beneficiis affecit; Pecuniarum enim, quæ ex paterna domo, vel aliunde illi obvenerant, in duo præclara opera, Pietatis unum, Sapientiæ alterum, maximam partem cum Superiorum facultate impendendam curavit. Primum fuit D. Gregorii Magni, Ecclesiæ & Cœnobii S. Martini Con-

ditoris, & S. Sylviæ ejusdem Matris Sacellum ferè à fundamentis à se constructum, locupletatum, annuòque censu dotatum, quo in ejus Festo duodecim pauperes, quorum pedes Monachi abluunt, ad mensam excipiantur, aureòque nummò donentur, in memoriam, ut arbitror, & ob exemplum ejusdem D. Gregorii, qui Peregrinos XII. quotidie ad mensam adhibebat, in quibus & Angelum, & Angelorum Dominum Peregrini specie fuscipere meruit. Alterum est Bibliotheca tribus millibus, eoque amplius Librorum constans, inter quos plurimi Ordinis nostri Scriptores continentur, maximà diligentia, nec minori sumptu undique collecta, quam *Gregorianam* appellatam voluit, quæ post ejus obitum Bibliothecam S. Martini, cæteroquin voluminibus refertissimam, tantâ accessione ditavit. Præsidio verò tot Librorum adjutus, plurima scripsit, quæ partim typis excusa fuerunt, partim adhuc in Ms. ejusdem Bibliothecæ asservantur.

David Aichel. DAVID AICHELER Ottoburani in Suevia Monasterii Bibliothecæ anno 1573. Præfectus, Libris tam suis, quam aliorum concellitarum in communitatis locum illatis, & cum antiquis permixtis, Codices omnes de novo in certas classes, certamque methodum redegit, non quod ordo à doctissimo P. Nicolao Ellenbogen observatus ipsi minus placeret, sed quod ordinem à tam perito Viro institutum per sciolos invenisset confusum. Eo autem in Opere duplicem ut plurimum secutus est methodum *Dignitatis* videlicet, & *Naturæ*, habens interim, quoad ejus fieri potuit, *Ætatis* rationem. Nec solum ipse Libros quam plurimos, eosque selectissimos comparavit, & Bibliothecæ intulit, verum etiam instar sedulæ apis per campos literarum circumvolitans, ex occurrentibus quibusvis Librorum flosculis mel dulcissimum suxit, & collegit in tanta copia, ut plures quam decem Libros scriptitando repleverit, præter epistolia, syntagmata & alia minora opuscula, quæ de rebus non planè inutilibus ipse elucubravat, uti perhibet in proluxa & erudita Præfatione Catalogo à se confecto præfixa, ex qua *Ohverius* hæc & alia deprompsit anno 1752. die 7. Octobris.

Billouet. *Philippus Billouet* (n) præclaro inge-

nio, & diversis animi dotibus excellens nomen suum in Congregatione S. Mauri elaturus fuisset, nisi vehementior literarum cupiditas vitam ei ademisset. Cadomi in Abbatia S. Stephani linguam Hebraicam anno 1712. & proximè sequenti Rhetoricam docuit. Hanc suam provinciam gnaviter administrabat, cum Republica literaria non minimam fecit jacturam, mortuo Domino *Proustean* Jurium Professore in Universitate Aurelianensi. Vir iste Clarissimus, summumque splendorem eruditione suâ consecutus numerosam Bibliothecam Benedictinis Aurelianensibus legavit, tolerabili additâ conditione, ut per tres dies in septimana illam ad publicum usum apertam haberent: ad hæc pro augenda re Libraria certam pecuniæ summam constituit. Superiores in eligendo Bibliothecario nunquam rem ad trutinam justis ponderibus melius librârunt, atque in persona D. *Billouet*, qui rationem Officii sui & optimè intellexit, & summâ obire industriâ contendit. Constitutum illi erat, omni liberali doctrinâ animum excolere, quò iis omnibus, qui ad ipsum accederent consulturi de universo scientiarum genere, non ineptè respondere posset, se credens ex equo Philosophis, Theologis, Jureconsultis, Mathematicis, Historicis &c. esse obstrictum. Facile est captu, quòd vires illius à studio tam pertinaci, tamque vario fuerint exhaustæ. Animam de Re Bibliothecaria bene meritam Deo reddidit anno 1720. annum tertium ætatis & tricesimum egressus. Quæ ideò uberius non nihil à merelata fuerunt, ut nostrum aliqui intelligant, ad munus Bibliothecarii ritè administrandum majorem doctrinæ apparatus requiri, atque quem animo ipsi conceperunt. Ut Græci proverbio dicunt, multos esse, qui Thyrsus ferunt, sed paucos Bacchos; ita non omnes Bibliothecarii sunt, quibus claves Bibliothecæ committuntur. Multiplici eruditione ac doctrinâ opus est, ut quis Custodis vel Præfecti Bibliothecæ nomen cum dignitate tueatur. Illud verò, etsi ad me nihil atinebat, vix æquo tamen animo ferre potui, cum virum ornatissimæ præpositum Bibliothecæ ægrè munus illud sustinere viderem. Neque enim prius Abbati suo molestus esse desuit, quam cum eo solutus culinæ præfec-

tus

tus fuit. Enimverò egregium Archimagirum, qui non magis sapuit, quam qui in culina sunt.

Stephanus Burckard.

Stephanus Burckard ineunte Seculo decimo sexto Bibliothecarius Mellicensis sub Joanne hujus nominis V. Abbate locupletandæ bonis ac selectis Libris Bibliothecæ studiosissimo, exactum Registrum, seu Librorum Catalogum eleganti conscripsit caractere.

Haringshauser.

Sigismundus Haringshauser novum Librorum, qui magno numero à Valentino Abbate coempti Bibliothecæ accefferunt, Indicem anno 1667. confecit. Vid. Bibl. Mellic.

Constantinus Cajetanus.

Constantinus Cajetanus Bibliothecæ Vaticanæ Custos à Paulo V. constitutus est, quo in munere ob singularem meritorum præstantiam ipsum Gregorius XV., Urbanus VIII. & Innocentius X. confirmârunt; apud quos Pontifices magna virtutis & doctrinæ opinione valuit. V. Mongitore in Bibl. Secul. V. *Constantinus Cajet.*

Joannes Hörman.

Joannes Hörman, Bibliothecæ Lunæacensis Præfectus Seculo proximè elapso, qui eam antiquissimam pariter ac locupletissimam ex merito vocavit. Vid. Chron. Lunæac.

Guesnerius.

Claudius Guesnerius Bibliothecæ San-Germanensis Præfectus. Is tabulam olim generalem Operum S. Augustini contexerat; postea novæ Editioni Glossarii Ducangii vacavit.

Christophorus Hartman.

Christophorus Hartmannus Eremitani in Helvetia Asceterii longè celeberrimi Bibliothecarius, cui Abbas & Princeps hoc nomine I. mus anno 1600. electus provinciam componendi Annales sui Monasterii demandavit, quâ ille omninò præclarè functus est.

Benedictus de la Rive.

Benedictus de la Rive, Monasterii Stabulensis Sacerdos, & Bibliothecæ, tabularumque publicarum Custos, de quo vid. Acta Sanctorum die 26. Junii in vita S. Papoleni.

Antonius Lancry.

ANTONIUS LANCRY, Monasterii Aquicinctini, in Belgio Bibliothecarius, cujus Foppenius in Bibliotheca Belgica meminit pag. 285.

Ildephonsus Goetgebuuer.

ILDEPHONSUS GOETGEBUER, natione Flander fuit. Benedictina instituta in Abbatia Elnonensi, seu S. Amandi in Gallo-Flandria professus fuit. Singularis doctrina & eruditio dignum reddiderunt, cui nobilis Bibliothecæ custodia committeretur. Quo munere cum fungeretur, in excutiendis pervetustis Codicibus assiduus fuit.

Ab ipso accepimus Opus antehac incognitum *Jonæ Episcopi Aurelianensis*, cui Titulus: *Via recta & antiqua, sive qualiter omnes homines vitam Deo placitam ducere oporteat.* Hoc Opus tribus distinctum libellis Ildephonsus Bibliothecarius è tenebris in publicam lucem asseruit, notis illustravit, atque Duaci an. 1645. evulgavit.

BERNARDUS PEZIUS, *Bibliotheca-Bernardus Mellicensis.* (o) Siquis unquam Pezius,

fuit, qui in exornanda celeberrima Bibliotheca Mellicensi curam posuit maximam, Bernardus Pezius is fuit. Nihil hîc dicam, quam diligenter tabularia antiqua excusserit, chartas exefas curiosè investigarit, & copioso indice superaddito in ordinem redegerit: illud duntaxat commemorandum puto, quòd, quamdiu Bibliothecæ præfuit, præfuit autem multis annis, nec quicquam habuerit antiquius, quam eam Libris ut instrueret selectissimis. Imò verò quòd magis admirandum, eò erga bonos Libros processit amoris, ut de iisdem ipsis pecuniis, quas ad alios honestos usus erogare posset, ultra mille florenorum in conquirendos optimos Libros collocaret. Quò factò tot paucorum annorum interventu in quovis disciplinarum genere præstantibus & rarissimis Libris, totque cimeliis aliis, & ornamentis literariis locupletavit, ut, qui eam hodie intuentur, non subciviarum horarum apparatus, sed cui accurando vel longævi & diligentissimi cujusque ætas vix suffecerit, ingenue fateri cogantur. Effinxerat eum ad hoc munus natura, quam ipse solertia eò usque provexerat, ut Longino illi similis, viva quædam ac spirans Bibliotheca ab æquis rerum arbitris admiraretur: utque non magis frequentes olim Apollinis tripodas consuleantes, quam Bibliothecas instruenturi Bernardum inviserent, à quo veluti à cortina Musarum aurea hujusmodi rerum præcepta domum referrent. Quo minus verò Bibliothecæ in novam & longè elegantissimam aulam translatae supremam manum imposuerit, mors immatura an. 1735. intercessit.

HIERONYMUS PEZIUS, Bernardi Hieronymi Frater germanus, Vir doctrinâ, eruditione, humanitate, comitate, omni denique virtute demortuo geminus, in præfens curam Bibliothecæ gerit. Nihil ipso humanius erga eos, qui Bibliothecam Mellicensem per-

lustrare

lustrare cupiunt, aut officii plenius, omnique comitate conditius fieri potest. Qui verò cum eo rei literariae curam hodie gerit Cl. P. Martinus Kropfius, id inter alia Reipublicae literariae commendavit beneficii, quo ejus loci Virorum illustrium Notitiam, accuratamque manuscriptorum Codicum & Cimeliorum recensionem typis exscriptum dedit A. 1747. in 4.

OLIVERIUS LEGIPONT, S. Martini Maj. Coloniae Agrippinae Cœnobita, SS. Theologiae in Alma Ubiorum Universitate Licentiat, ejusdemque ac Philosophiae Professor emeritus. Clarissimo huic Viro Bernardus Pezius p. m. author fuit, ut Gottwicum accederet, lectissimae ejus Bibliothecae praeficiendus. Aures praebuit Oliverius, atque ineunte Martio anni 1734. Gottwicense Monasterium adiit, ubi copiosissimam ejus loci librorum supellectilem novum in ordinem redigendam suscepit. Quò in opere totus fuit, usque ad finem Octobris anni 1735. Sequenti vere anni 1736. Moguntiam accito, lectissimae perillustri familiae Dalbergicae Bibliothecae concinna ordinatio commissa fuit, quâ occasione edidit *Discursum quendam paræneticum ad æquos bonarum artium aestimatores pro Bibliotheca publica & Societate Eruditorum sub gratiosis auspiciis Excell. DD. de Dalberg. in primaria Germaniae Metropoli Urbe Moguntina feliciter erigendam, promovendam, & stabilendam; ibidem imprimebat Joan. Franckenberg an. 1737. in folio.* Quò in laudabili instituto propagando aliquandiu utroque cornu laboravit; sed in cassum: Ejusmodi enim Opera sunt perardua, quæ, ut nonnemo ait, *facilius concipiuntur, quam parturiantur.* Suis tamen consiliis id effecit, ut Moguntinenses Bibliothecâ publicâ jam gaudeant. Prælo autem præter *Discursum laudatum, sanè quàm doctum, tam eruditum, aptata habet, aut affecta, & maximam partem elaborata, varii commatis Opuscula, inter quæ ad rem Bibliothecariam hæc potissimum spectant: I. Sciagraphia Philosophico-Bibliographica, in qua de Libris rarioribus, & præstantioribus, eorumque raritatis causis, & horum signis diagnosticis, nec non de variis usque potissimum ad elegantiores literas pertinentibus rebus disseritur, & Libri aliquot rariore Ordine Alphabetico de-*

signantur. In usum Bibliothecariorum & Philobiblorum brevi Lucem adspiciet. II. *Systema novum erigendæ, ordinandæ, & ornandæ Bibliothecæ, eiusque Catalogi consiciendi facilem methodum exhibens.* III. *Syntagma de Bibliothecis Moguntinis, earum origines, incrementa, fata, & cimelia representans.*

Ejus *Dissertationes Philologico-Bibliographicae*, typis exscriptæ prodierunt Norimbergæ an. 1746. in 4. Agitur in iis: 1. *De adornanda & ornanda Bibliotheca.* 2. *De Manuscriptis librâque rarioribus & præstantioribus.* 3. *De Archivo in ordinem redigendo, veterumque Diplomatum Criterio.* 4. *De rei Numariae, Antiquitatum, & Lithologiae studio.* 5. *De Musica ejusque origine, progressu, cultoribus, & aliis ad elegantiores literas spectantibus argumentis...* Eximium Virum! qui non Bibliothecas tantum ritè concinnare, sed de suis etiam operibus ac præstantis ingenii foetibus locupletare potest.

HUGO SCMITTFELD S. Blasii in Schmitfelda, Hercinia Sylva Bibliothecae Praefectus perdiligens & industrius, anno 1742. meditabatur *Bibliothecam Benedictino-Viton-Hydulphianam*, ad normam *San-Maurianæ* à Pezio vulgatæ; quo labore non aliud intendebat, nisi præconceptam de celeberrima Congregatione Ss. Vitoni & Hydulphi existimationem, Virorumque in ea illustrium notitiam ingerere, & de re literaria singulare eorum benè merendi studium in diversas orbis literati oras producere. Ita ipse in Epist. ad Aug. Calmetum data 9. April. A. 1742.

MATURINUS VEYSSIERELA CROZE, Nanetensis Armoricus, Presbyter quondam Congregationis S. Mauri, Lutetiae in celebri Monasterio S. Germani, hoc tempore doctorum hominum feracissimo, ob variam Literaturam tanti habitus, ut nobilis illius Bibliothecae, quæ in hoc loco asservatur, cura illi tanquam ordinario Bibliothecario commissa fuerit. Anno 1696. relicto Monasterio, postquam Lutetiae aliquandiu latuisset, Basileam delatus, in Consistorio Calvinistarum orthodoxam religionem ejuravit. Inde Berolinum profectus post aliquot annos Regiæ Bibliothecae praefectus fuit. Anno 1731. V. C. Bernardus Pezius sequentes ad eum (p) literas exaravit.

Cla-

Clarissimo & Eruditissimo Viro, Domino Vaissiere De La Croze P. Bernardus Pezius, Benedictinus & Bibliothecarius Mellicensis.

S. P. D.

„Ingens inclyti nominis tui fama, qua Rempublicam Literariam, jam dudum implevisti, Vir summe, me tibi tam arctè pridem conjunxit, ut omnem diem infaustum mihi illuxisse crederem, quo dulcis tui memoria animo non occurreret. Dum triennio abhinc cum Augustissimi Cancellario, & ad Conventum Suesionensem Legato, Comite de Sionendorff, Parisios venissem, interque Patres nostros San-Germanenses aliquamdiu suavissimè vixissem, de te mihi multo jucundissimum sermo erat. Id unum cor gravissimè macerabat, nondum apud eos Patres res tuas ita comparatas esse, ut ad eorundem complexum redire vel velles, vel posses. Porrò cum hoc articulo maxima melioris fortunæ tuæ pars contineatur, amor erga te meus in eo feliciter explicando, me non sinit esse segnem, præsertim cum ipsa Divinæ Providentiæ suavitas novum ad stabiliendam salutem tuam adytum his diebus patefecerit, ad quem si te promptè contuleris, & hanc & alteram vitam beatè transiges. Res ita se habet. Reverentissimus, Illustrissimus juxta & Eruditissimus Dominus Abbas Famigeratissimi Monasterii Gottwicensis Ord. S. Ben. (quod Mellicio quatuor ferè horis distat) postquam amplissimam Bibliothecam condidit, & ingenio præstantem Religiosam juventutem congregavit, ac à me Criticorum studiorum elementis imbui curavit, Virum unicè quærit, qui constanti domicilio pulcherrimè cœpta ad eum, quem ipse optat, apicem perducatur. Jam verò eum ad ornandam hanc cum fructu & dignitate provinciam, te, Vir Cl. nemo aptior & accomodatior, mihi unquam visus fuerit, Reverentissimo supra laudato vehemens auctor fui, ut te ad se quam primum evocare ac invitare dignaretur: id quòd consilium meum tanto clementius amantiùsque illicò approbavit, quanto perspectior eidem jam dudum fuit exquisita eruditio tua. Itaque ejusdem jussu & hortatu hanc

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

„nunc ad te Epistolam do, tæque, ut porrò felicissimus esse velis exhortor. Poteris, si volueris, usque ad obitum in egregio hocce Monasterio Deo, Ordini, tuo, & animæ tuæ saluti commodissimè servire. Si vincula, quibus Congregationi tuæ adstrictus es, obstiterint, propterea ne admodum angaris, obsecro. Illustrissimus Dominus Abbas Gottwicensis, ea quæ Romæ floret, gratiâ, illa facili negotio dissolvat, tæque quaqua versututum præstabit. Gottwici verò positus rebus quibuscunque necessariis honestissimè provideberis, atq; à Choro reliquisq; Studiorum impedimentis liber, tibi uni, Sodalibusque tuis, gravioribusque quas amas, Musis vacare permittaris. Pluribus, ut te alliciam, haud opus est puto. Res mihi est cum viro, cui diu noctuque illa Domini verba meditanda sunt. Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæque verò suæ detrimentum patiatur? memineris semper petrae, unde excisus es, nec differ operari bonum, dum tempus & occasio suppetunt. Nos te hîc ambabus ulnis, totisque brachiis complectemur, laudabimusque in te Deum, qui sperantes in se nunquam deserit, ac à fine, usque ad finem, attingit fortiter, & disponit omnia suaviter. Ergo jam nunc rationes tuas serio subduc, & quæ tibi super hac invitatione mea stet sententia, proximè mihi significâ. Si viaticum tibi, in Austriam desit, Reverentissimus Dominus Abbas opportunè tibi aderit, utpote qui te, Deo, & Sacro Ordini nostro servire volentem, dulcissimi Filii instar semper habebit. Vale, Vir præstantissime, & relicta Ægypto istam terram nostram lacte & melle manantem, quam primum invise. Gottwici in Austria 29. Junii 1731.

Literas tuas sic inscribes per Praque à Vienne in den Gottweiger-Hoff.

Ad has Cl. Pezii literas Mr. la Croze sequens dedit Responsum.

Reverentissimo & Eruditissimo Viro Domino Bernardo Pezio Benedictino & Bibliothecario Mellicensi S. P. D. Maturinus Veyssiere La Croze.

„Literæ tuæ mihi perquam gratæ fuerunt, non tamen propter laudes quas mihi tribuis, quibus me parum

Iiii

parum

„ parum dignum arbitror, sed prop-
 „ ter benevolentiae tuae indicia, quae
 „ luculenter animi tui pietatem & a-
 „ morem in me tuum significare viden-
 „ tur. Jam pridem fama tua, & doc-
 „ tissimarum lucubrationum tuarum
 „ cognitio me in admirationem nomi-
 „ nis tui rapuit, eoque magis accen-
 „ dor ad te amandum, & suspicien-
 „ dum, quod tu me hominem tanto
 „ divortio terrarum à te remotum prior
 „ compellere dignatus es, certè præ-
 „ ter omnem spem meam; nihil enim
 „ ejusmodi à te, Vir summe, expec-
 „ tasset, cum nequidem tibi me no-
 „ tum esse arbitrer. Coeterum cum
 „ videam te præter salutandi officium
 „ aliquid aliud moliri, non possum, quin
 „ tibi respondeam ea animi devotione,
 „ quam tibi approbare velim. Si quid
 „ fortè exciderit, quod minimè proba-
 „ veris, veniam da quæso: haud enim
 „ ea huc afferre potui, quæ mihi omni-
 „ no dicenda censebam, quin dissen-
 „ sus à te mei rationes nonnullas pro-
 „ ponerem.

„ Ante omnia tamen Illustrissimo
 „ & Reverendissimo Domino Abbati
 „ Gottwicensis Monasterii gratias habeo,
 „ ob ea beneficia & commoda, quæ
 „ mihi ultro offert, quibus quo mi-
 „ nus utar, impedit conscientia, quæ
 „ eo meticulosior fit, quod videam
 „ brevi mihi esse moriendum: nulla
 „ enim vitæ diuturnioris spes esse po-
 „ test homini septuagenario, & mul-
 „ tis morbis obnoxio. Hinc sæpe ani-
 „ mo volvo ea verba, quæ in Epistola
 „ tua lego: *Quid prodest homini, si uni-
 „ versum mundum lucretur, animæ verò
 „ suæ detrimentum patiatur?* Atque
 „ si contra conscientiam meam ali-
 „ quid, quod absit, egero, animæ
 „ meæ, quod deprecor, jacturam
 „ faciam. Vis forsan scire, quam
 „ in re conscientiam meam loederem,
 „ si parerem consiliis vestris? Certè
 „ longa oratione opus esset ad omnia
 „ explicanda, nec id vobis oppor-
 „ tunum foret, cum satis superque
 „ noverim, quanta vis sit earum opi-
 „ nionum, quas à prima juventute
 „ imbibimus. Ea tanum hic attingam,
 „ quæ silentio præterire non possum.
 „ An me vocas ad nuperam illam Con-
 „ stitutionem Pontificiam, quæ Chri-
 „ stianam fidem ab imis fundamen-
 „ tis succussit? Agnoscis verba homi-
 „ nis tibi noti, piæ & felicis memoriæ.
 „ At fortè dices, nemo coget illi Con-
 „ stitutioni subscribere, in qua diser-

„ tis verbis ipsæ Domini nostri I. C.
 „ sententiæ, & dicta damnantur? Vi-
 „ de propositionem secundam, item
 „ 45. qua damnantur *Apostoli Joan-
 „ nis verba, Qui non diligit, manet
 „ in morte.* His damnationibus etiam
 „ si fortè subscribere non cogerer,
 „ necessario tamen communicandum
 „ esset cum illis, qui numerant inter
 „ Hæreticos eos homines, qui hujus
 „ Constitutionis Edicta impia & hære-
 „ tica arbitrantur. Multa alia gra-
 „ viora taceo, ne vos offendam. Ego
 „ cum divo Petro, Principe Aposto-
 „ lorum, ita Dominum *Jesum* allo-
 „ qui soleo: *Domine, ad quem ibi-
 „ mus? verba vitæ æternæ habes:* ab-
 „ sit à me, ut à Domino meo disce-
 „ dens, hominibus & eorum decre-
 „ tis adhæream. Potes, inquit Auc-
 „ tor aurei libri de *imitatione Christi,*
 „ citò *sugere Jesum, & gratiam ejus
 „ perdere, si volueris ad exteriora de-
 „ clinare. Et si illum effugaveris &
 „ perdidideris, ad quem tunc fugies? &
 „ quem tunc quæres amicum?* Lib. II.
 „ cap. 8. Nec frustra me Christum
 „ Dominum invenisse censeo: nam eas
 „ Regulas adhibui, quas ipse præscri-
 „ psit: Si in fine temporum, *quis vo-
 „ bis dixerit: Ecce hic est Christus, aut
 „ illic, nolite credere.* Math. xxiv.
 „ 23. & vers. 26. *Si dixerit vobis,
 „ Ecce in Deserto est, nolite exire: ecce
 „ in penetralibus, nolite credere.* Vi-
 „ deas velim vocem Græcam, quam
 „ per penetralia *Vulgatæ Versionis*
 „ Auctor interpretatus est. *S. Lucas*
 „ in loco parallelo hic addit, *Ecce
 „ regnum Dei intra vos est.* Cap. xvii.
 „ v. 21. Ego quæsi Dominum
 „ meum ubi ipse jussit, ut eum quæ-
 „ reremus, nec operam lusi, nam
 „ dicere possum cum Sponsa Cantici
 „ Cantorum: *Inveni, quem diligit
 „ anima mea: tenui eum, nec dimittam.*
 „ Cæterum nolim credas me aut Lu-
 „ thero aut Calvino nomen dedisse:
 „ absit, uni *Christo* adhæreo, eum
 „ nunc diligo: ipsi quotidie dico: *Delic-
 „ ta juventutis meæ & Ignorantias meas,
 „ ne meminervis, Domine.* Hæc erant, vir
 „ eruditissime, quæ mihi necessario in
 „ medium proferenda judicavi. No-
 „ lim ea in malam partem accipias.
 „ Scio quidem, & certè scio, me pro-
 „ pterea tibi minus charum fore, sed
 „ sententias meas longo studio, im-
 „ plorata Dei ope, quæsitæ abdicari
 „ re non possum. Jam per triginta
 „ annos, & quod excurrit uni studio
 „ *Christianæ Religionis*, operam dedi,
 „ lectio-

„ lectionique sacrarum literarum, an-
 „ tiquorum Patrum, Conciliorum &
 „ Historiæ Ecclesiasticæ primorum
 „ Seculorum intentus fui, quo in stu-
 „ dio multa vera nondum satis cogni-
 „ ta eruisse visus sum. Faxit Deus,
 „ ut iis omnibus primò ad ejus glori-
 „ am utar, deinde ad salutem æter-
 „ nam adipiscendam. Alii alia quæ-
 „ rant. *Mibi adhærere Deo bonum est,
 „ ponere in Domino Deo spem meam.*
 „ Verum de his satis, superque Sen-
 „ tentiarum diversitas nihil impedit,
 „ quò minùs de vobis, & pietate ves-
 „ tra bene sentiam, meque benevo-
 „ lentiae vestræ commendem. Illu-
 „ strissimo Abbati Gottwicensi salu-
 „ tem plurimam dico cum prolixa
 „ gratiarum actione. Idem tibi Vir
 „ Reverende & Erudite, dictum pu-
 „ ta. Nolite, quæso, me aspernari, &
 „ odisse: dictum enim *Augustini* vo-
 „ bis objicerem. *Fratrem odisti, & ne-
 „ scis.* Valetè in Domino mei memo-
 „ res. Dabam Berolini die 21. Jul.
 „ A. D. N. J. C. 1731.

Post scriptas hæc literas Mr. La
 Croze vitam usque ad annum 1739.
 produxit, quò labente eandem cum
 morte commutavit. Fuit vir acris
 ingenii, stupendæ memoriæ, vastæ
 lectionis, atque eruditionis. Doctus
 erat Græcè, Hebraicè, Latinè, Intelli-
 gebat Germanicam, Arabicam Arme-
 nicam, Syriacam, Copticâ, Græcam,
 vulgarem, Anglo-Saxonicam, plurèsq;
 alias linguas. Loquebatur Anglicè, Hi-
 spanicè, Lusitanicè, Italicè magna
 cum facilitate. Studia literarum tan-
 to tamque indefesso labore excoluit,
 quanto nemo ferè alius. Scripsit per-
 multa, sed cum hæc post excussum
 Monasticum jugum literis mandarit,
 recensenda non existimo. Cum ad-
 huc in Congregatione S. Mauri ver-
 faretur, Operibus S. Gregorii Nazi-
 anzeni, & Clementis Alexandrini re-
 videndis operam addixit. Authori-
 tatem SS. Patrum magni faciebat,
 nec eam ab aliis deprimi, aut in con-
 temptu haberi patiebatur. Ubi verò
 detectum fuit, quòd calamum He-
 terodoxorum scriptis vertendis clam
 impenderet Præpositi non solum de
 eo minùs sperare, sed etiam metuere
 cœperunt, talem futurum, qualem
 ex libris Calvini dogmata sapientibus,
 in ejus cellula inventis, judicârunt.
 Unde ut *Voyagè à Jerusalem, Iter Je-
 rosolymitanum* conficeret decreve-
 runt. Est modus loquendi in Galliæ

Monasteriis, cum quispiam carceri
 mancipandus est. Quâ de re admo-
 nitus, fugâ se proripuit. Videri au-
 tem volebat, se non aliâ causâ, quàm
 veritatis solius amore, ad Calvini af-
 feclas transiisse. Fuerunt enim, qui
 dicerent, ipsius religionem fuisse ge-
 neris foemini, ut qui non ita diu
 post concupitas nuptias cum *Eli-
 sabetha Rosa du Dauphine* elegantis
 formæ puella celebravit. Ut ut sit,
 in hoc Mr. La Croze laudandus est,
 quòd à consuetudine aliorum aposta-
 tarum longè abfuerit. Plerumque
 enim fit, ut qui à Religioso instituto
 deficiunt, nihil antiquius habeant,
 quàm ut in illud ejusque Sectatores
 mille effundant convitia; ipse verò
 tantum abfuit, ut hoc faceret, ut
 etiam illos, qui Religiosis Congrega-
 tionis S. Mauri obtredebant, scrip-
 tis strenuè refelleret. Ad extremum
 magis sapuisset, si ad sobrietatem sa-
 pere maluisset. Sed satis de Viro A-
 postata, qui literarum decus, quo in-
 ter San- Maurianos Patres erat con-
 spicius, suâ primùm à fide orthodo-
 xâ, tum Benedictina familia defectio-
 ne, nimium quantum obscuravit.
 Orationem verò convertamus ad *Bib-
 liothecarium* non Cardinalitiam magis
 dignitate, quæ ad summum Pontifi-
 cis Maximi fastigium proximè acce-
 dit, quàm admirandâ eruditione & do-
 ctina Eminentissimum. Atque is est

ANGELUS MARIA QUIRINUS, cui Cardinalis
 in nobilissima juxta & antiquissimâ Quirinus.
 procreato familiâ natales cunas Vene-
 tiæ anno 1680. præbuerunt. A pau-
 cis tantum mensibus annos septem
 excefferat, quum Brixiam à parenti-
 bus delatus, Patribus Societatis Jesu
 in Collegio Nobilium S. Antonii pie-
 tatis & literis instruendus traditus
 fuit, eoque in loco novem integros
 annos transegit. Posthæc vitæ sanc-
 tius traducendæ cupidus, Divi Bene-
 dicti Ordinem amplexus solemniter vo-
 ta in Florentino S. Mariæ Monasterio
 nuncupavit. A sacra professione bo-
 nas horas, quæ à vitæ asceticæ mu-
 niis supererant, literis Græcis & He-
 braicis addiscendis impendit. In Græ-
 cis habuit Præceptorem *Antonium
 Mariam Salvinum*, quem ipse *Chry-
 solorum*, ex cujus schola summæ lau-
 dis ingenia, Florentiæ præcipuè, pro-
 dierant, suum veluti alterum appel-
 lare consueverat. In Hebraicis ope-
 râ usus est *Petri Benedicti* in illo ipso
 Coenobio, antequam Societati Jesu

nomen daret, hospitis ac contubernalis. Insignem earum peritiam testatam facit *Oratio de Mosaicae Historiae Praestantia* ab ipso recitata pro auspiciandis studiis illis, & quidem ad *Hebraicæ veritatis fontem*, ut præfixus ei Orationi titulus declarat. Non minori laude sacros Canones & Ss. Theologiæ placita Professor discipulis exposuit. Post suscepta itinera literaria, in Gallias præfertim, in Italiam redux, temporis progressu, Abbas primùm S. Mariæ Florentiæ, tum à Clemente XI. Sacræ Inquisitionis Qualificator, Sacrorumque Rituum & Indicis Consultor, deinde ab Innocentio XIII. Corcyrensis Archiepiscopus creatus est. Postmodum cognato suo, *Fortunato Morosino*, in Episcopatu Brixienfi Successor datus, à Benedicto XIII. anno 1727. die 26. Nov. Cardinalis Presbyter Tituli S. Mariæ factus, à Clemente verò XII. Vaticanæ Bibliothecæ præfectus fuit. Hanc Ipse insigniter auxit, eam tribus suis Bibliothecis, quas Brixiae, Venetiis, & Romæ habuit, donando. Qua munificentia Vaticanâ ita locupletata fuit, ut cum foruli capiendis libris non sufficerent, novæ Ædes pro Bibliotheca jussu Pontificis construendæ fuerint. Ante quarum frontem *Clemens XII.* hanc epigraphen à Clarissimo Præfule, Carolo Majella, Vaticanæ Bibliothecæ primo Custode compositam, marmoreaque tabula incisam collocari jussit.

CLEMENS XII. P. M. CORSINUS
EXCIPIENDIS ET ADSERVANDIS IMPRESSIS
CODICIBUS

TAM PONTIFICIA LIBERALITATE COMPARATIS
QUAM AB ANGELO MARIA QUIRINO
S. R. E. CARDINALI BIBLIOTHECARIO
DONO DATIS

INSIGNI AULÆ HUIUS ACCESSIONE
VATICANÆ BIBLIOTHECÆ SPATIA LAXAVIT
ARMARIA PLUTEOSQUE CONSTRUXIT
ANNO DOMINI MDCCXXXII.

Quàm scitè verò & præclarè Eminentissimus Cardinalis QUIRINUS Bibliothecarii munus cum Pastoralis Officio per annorum quàm plurimum decursum conjunxerit, hodièque conjungat, argumento sunt, quas hinc in gratiam Lectoris subijcio

LITERÆ APOSTOLICÆ
CLEMENTIS PP. XII.
De Vaticanæ Bibliothecæ incremento

De nova S. Ephræm Syri Editione
ex ejus Codicibus adornata
atque una simul
De Pastoralis sollicitudinis laudibus.

DILECTO FILIO NOSTRO
ANGELO MARIAE TIT. S. MARCI
PRESB. CARD. QUIRINO NUNCUP.
S. R. E. BIBLIOTHECARIO
CLEMENS PAPA XII.

Dilecte Fili Noster Salutem, & Apostolicam Benedictionem. Circumspectionis tuæ in gravissimis Nostris & hujus Sanctæ Sedis negotiis peragendis prudentia, fides, doctrina, & integritas promerentur, ut præcipua, & quæ Nobis maximè cordi sunt, ejusdem Sedis munera Tibi committamus. Cum itaque Officium S. R. Ecclesiæ Bibliothecarii, seu Protectoris Bibliothecæ Nostræ Vaticanæ, quod bonem. Benedictus ejusdem S. R. E. Diaconus Cardinalis Pamphilius nuncupatus, dum viveret, obtinebat, per obitum ipsius Benedicti Cardinalis, qui nuper apud Sedem Apostolicam debitum naturæ persolvit, vacaverit, & vacet de præsentis, Nos de prædictis, & aliis eximiis virtutum donis, quibus illarum Largitor Altissimus personam tuam multipliciter insignivit, plurimum in Domino confisi, Motu proprio, ac ex certa scientia, & matura deliberatione Nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, Officium S. R. E. Bibliothecarii, seu dictæ Bibliothecæ Protectoris hujusmodi, sicut præmittitur, vacans, cum auctoritatibus, facultatibus, honoribus, & oneribus per alios Cardinales Bibliothecarios, seu dictæ Bibliothecæ Protectores ante Te haberi, & exerceri solitis, & consuetis, ac etiam à fel. rec. Paulo Papa V. Prædecessore Nostro per suas in simili forma Brevis die prima Julii MDCVII. expeditas literas, quarum tenorem præsentibus pro expresso haberi volumus, præscriptis, & quibus illi usi sunt, seu uti potuerunt, vel etiam debuerunt, tenore præsentium ad tui vitam concedimus, & conferimus, Teque in locum prædicti Benedicti Cardinalis, quoad Officium Bibliothecarii, seu Protectoris Bibliothecæ hujusmodi substituimus & subrogamus. Mandantes dilectis Filiis Custodibus, Scriptoribus, & Ministris dictæ Bibliothecæ, cæterisque, ad quos spectat, ut

Te

Te ad prædictum Bibliothecarii Officium eâ, quâ decet, reverentiâ recipient, & admittant, tuisque jussibus, monitis, & mandatis in his, quæ ad bonam ipsius Bibliothecæ directionem, & prosperum statum pertinebunt, pareant, & obediant. Nos enim Tibi quoscunque in præmissis non obtemperantes censuris, & pœnis ad id opportunis compescendi, omniâque & singula alia Officium Bibliothecarii, seu Protectoris Bibliothecæ hujusmodi de jure, vel consuetudine, ac aliàs quomodolibet concernentia, necessariâque, & opportuna gerendi, & exercendi, plenam, & liberam tribuimus facultatem. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac quibusvis etfi juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, cæterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die iv. Septembris MDCCXXX. Pontificatus Nostri Anno Primo.

F. Card. Oliverius.

CLEMENS PP. XII.

Dilecte Fili &c. Cum Te conspicuo isto, tuisque eruditionis, doctrinæque laudibus aptissimo, Apostolici Bibliothecarii munere auximus, Præfecturam, operamque tuam ad publicam Sacrorum Studiorum utilitatem, ac Vaticanæ Bibliothecæ ornamentum cessuram esse minimè dubitabamus. Atque opinioni Te quidem Nostræ cumulatissimè respondere, suscepta jam à Te Operum Sancti Ephrem Syri ex MSS. Vaticanis Codicibus Græcis & Syriacis Editio confirmabat. Quas tamen ad Nos dedisti literas, expectationem Te Nostram etiam vincere comprobaverunt. Te enim irrevocabili, quam inter Vivos dicunt, donatione Bibliothecam tuam copiosis, ac selectis impressis Codicibus refertam, unâ cum accessionibus, quas in posterum, etiam novis Libris adjectis, susceptura sit, eidem Vaticanæ Bibliothecæ dono dedisse significarunt, reservato tamen Tibi eorundem usu, quoad vixeris. Istam profectò ad bonarum artium, & doctrinarum cultum, ac Bibliothecæ Tibi commendatæ, incrementum, præclaram voluntatem, largitatèque paterna laudatione prosequimur, tuæque virtuti gratulamur, quod

perennis extabit tuæ liberalitatis memoria inter monumenta insignium Virorum, qui de Vaticana Codicum supellectile, deque universa re literaria egregiè meruerunt. Ut autem pro excipiendis Libris tuis ejusdem Bibliothecæ spatia laxarentur, Præfecto Apostolici Nostri Palatii sedulo mandavimus. Grati intereâ, lætisque animi Nostri sensibus Apostolicam Benedictionem adjungimus, quam Tibi, Dilecte Fili Noster, ad Coelestis remunerationis auspiciam & pignus peramanter impertimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die xxvi. Maji MDCCXXXI. Pontificatus Nostri Anno Primo

Carolus Archiep. Emiffenus.

Lectum etiam perquam digna est Cardinalis Quirini Epistola ad Cardinalem Corfinum Clementis XII. Nepotem data, in qua ad quæstionem, necesse est à quo Romæ motam, An Episcopi, Vaticanæ Bibliothecæ Præfecti, curam Pastoralem seu Episcopalem propterea dimiserint, negativè his verbis respondet:

Eminentissimo & Reverendissimo
Domino Nereo S. R. E. Card. Corfino
Clementis XII. ex Fratere Nepoti
Angelus Maria S. R. E. Card. Quirinus
Bibliothecarius Apostolicus
& Episc. Brixien.

Binis Epistolis, quas Tibi Cardinalis Præclarissime, superioribus mensibus dedi, tertiam modò subjungo, ut quorundam desiderio, quod illæ excitârunt, satisfaciam. Ex eo enim fermone, qui post illas emissas, incertis Auctoribus Romæ vagatus est, de Episcopali cura à Cardinalibus Bibliothecariis olim dimissa, quo suscepti Officii partes implerent, sciscitandi à me occasionem illi ceperunt, num ita reverà contigisse ex indubiis monumentis dignoscatur, an potius constet, Cardinales ea cura implicitos, minimè illam abdicasse, sed cum Vaticanæ Præfectura conjunxisse. Cui quæstioni non alio modo, quàm literis à Te pariter datis, respondendum puto, ac confidenter illicò affirmit, ne unum quidem in ea Cardinalium Bibliothecariorum serie, quam ipsorum Icones in vestibulo ejusdem Bibliothecæ repræsentant, ne unum, inquam, reperiri, de quo verè dici va-

leat, Ecclesiæ, quam administrabat, valedixisse, propterea quod ea administratio non bene cum literario illo Magistratu convenire censeretur. Ne tamen id à me gratis dictum existimes, Tibi ob oculos ponam, quæ facillè cuivis obvia Ciaconii, & Ughellii volumina de eo argumento complectuntur; quod nusquam plenius Cardinalium, & Episcoporum res gestæ, quàm in iisdem; collectæ, atque dispositæ comperiantur. Operæ autem pretium erit, integram illam seriem exactè describere, ut hac occasione eruditus una simul satisfaciam, ac proinde nec eos Bibliothecarios præterire, qui Pastoralis curæ expertes Officium illud gesserunt. Consulam verò, præter *Alphonsum Ciaconium, & Ferdinandum Ughellium*, ubi opus erit, *Angelum Roccam* in Vaticanæ Bibliothecæ Descriptione, nec non *Jo. Justinum Ciampinum* in Catalogo S. R. E. Bibliothecariorum. Hos ipsos consului in conspectu illo ejusdem Bibliothecæ, quem ære incisum paucis abhinc annis evulgavi, ibidem chronologicas notas ex eorum Scriptorum fide unice apponendo, quod ita locus postularet.

Series
Bibliothecario-
rum Vati-
canæ.

I. Primus in ea ferie conspicitur HIERONYMUS ALEANDER, Græcarum, Hebraicarumque literarum doctrina præcellentissimus. Hic Vaticanæ Bibliothecæ Præfecturam anno 1519. post Zenobii Aciaoli mortem à Leone X. affectus, eandem retinuit usque ad annum 1542. quo ex hac mortali vita discessit, ac proinde Archiepiscopatu etiam Brundusino, quem anno 1524. accepit, exornatus; idque disertis verbis adnotatum legimus tam apud Ciaconium, quàm apud Ughellium in hunc modum: *Bibliotheca Vaticanæ Præfecturam, etsi absens in Legationibus, & Archiepiscopatu retinuit, quàmque deinceps Pontifices Cardinalibus detulerunt.*

Marcel-
lus Cer-
vinus,

II. Secundum in ea ferie occupat locum MARCELLUS CERVINUS, & ipse doctrinæ, literarum Virorum patrocinio, nec non veterum Codicum colligendorum studio clarissimus. Neocastrensem primum, deinde Rhegii Lepidi, demùm Eugubinam Ecclesiam rexit, ex qua ad supremam Petri Cathedralam conscendit, Eugubinis suis maximoperè charus, quemadmodum marmorea eidem erecta Statua testati sunt.

Robertus Nobilius, III. ROBERTUS NOBILIUS proxime post Cervinum spectatur, eximium

adeò doctrinæ & sanctimonie in tenera ætate prodigium, ut eum nondum annum quartum decimum attingentem, Vaticanæ Bibliothecæ Præfecturæ dignum existimaverit Paulus IV. quum Purpuram ab Julio II. cuius Pronepos erat, accepisset. Utramque verò, antequam septendecim annos excederet, unà cum mortalitatis exuviis deposuit.

IV. In ea Præfectura successorem NOBILIO assignavit Paulus IV. ALPHONSUM CARAFAM, egregiæ virtutis adolescentem, cui paulò antè & honorem Purpuræ, & Ecclesiæ Neapolitanæ administrationem contulerat. Obiit verò S. Sedis Bibliothecarius & Neapolitanus Præful an. 1565. Neapoli post Diocesanam Synodum ibidem celebratam, obitòsque continuos, gravesque pro grege labores.

V. Carafam in eadem Præfectura excepit M. ANTONIUS AMULIUS, Cardinalis non eximia tantum eloquentia, & singulari civilium rerum peritia, sed & multiplici doctrina magno in pretio habitus à Pio IV. qui eundem propterea, dum Veneta Legatione Romæ fungeretur, ad Purpuram primum, deinde ad Bibliothecarii Apostolici munus adscivit, collato ei præterea Reatino Episcopatu, quem anno tantum 1570. moriens reliquit.

VI. GUILIELMUS SIRLETUS Apostolici Bibliothecarii munus post Amulii obitum accepit à S. Pio V. non ejusdem tantum virtutum odore, & fragrantia, sed & incredibili literarum omnium peritia capto. Obtinebat eo tempore Squillacensem Ecclesiam, quam adhuc per annos quinque retinuit, & postea in gratiam Nepotis dimisit. Quemadmodum Vaticanæ Bibliothecæ, ita & Indici Librorum prohibitorum, eorumque expurgationi præfuit.

VII. ANTONIUS CARAFA, cui Sirletus Græcæ linguæ Præceptor obtigerat, dignus fuit, qui eidem in literaria illa provincia succederet; nam & in Græca lingua, cæterisque doctrinis ita profecit, ut ejus industria Editio Septuaginta duorum Virorum, Oecumenica antiqua Concilia tam Græcè quàm Latine conscripta, tres Tomi Epistolarum Romanorum Pontificum, ea ætate lucem conspexerint.

VIII. Qua ratione Sirletus non nisi post plures annos ab administrata Bibliotheca

Alphon-
sus Ca-
rafa,

Antonius
Amulius,

Guil-
elmus Sir-
letus,

Antonius
Carafa,

Antonius
Columna

liotheca Pastoralem curam abdicavit, ita huic nuncium remisit ante annos plures quàm eam regendam susciperet, M. ANTONIUS COLUMNA, benignissimus doctorum hominum Mecænas. Siquidem à Clemente VIII. Bibliothecarius Apostolicus renuntiatus fuit, Archiepiscopatum autem Salernitanum in gratiam Marci Antonii Columnæ Marfilii ejus Consobrini anno 1574. abdicavit, ac proinde decem & octo annos antequam Clemens VIII. Pontificatum iniret.

Cæsar Ba-
ronius,

IX. CÆSAR BARONIUS, Collegii Cardinalium decus inclytum, præfuit Bibliothecæ Apostolicæ post M. Antonium Columnam.

Ludovicus de
Torres,

X. Mortuo Baronio munus illud delatum fuit LUDOVICO DE TORRES, cujus doctrinam magni faciens idem Baronius, professus est in Annotationibus ad Martyrologium Romanum se easdem illi recognoscendas dedisse, ut ejus iudicii statera examinarentur, antequàm in hominum conspectum prodirent. Gerebat ille jam à multis annis Montis Regalis in Sicilia Archiepiscopatum, optimi Pastoris partes implens, nec illum dimisit ob demandatam sibi Vaticanæ Bibliothecæ curam, sed utroque Titulo insignis è vita migravit.

Scipio Burghesius,

XI. SCIPIO BURGHESIUS in eadem ferie subsequitur, quem doctrina etiam excultum fuisse declarant Clarorum Virorum Opera eidem inscripta.

Cobellutius,

XII. SCIPIO COBELLUTIUS, qui *Literis conciliatricibus Purpuram adeptus, eisdem gratiam reddidit perpetuò literarum patrocinio*, ut legitur in elogio illi posito à Collegio Viterbiensi Societatis Jesu, Burghesio in Vaticanæ Bibliothecæ cura successit.

Franciscus Bar-
berinus,

XIII. FRANCISCUS BARBERINUS, quem virtutis, & literarum amantissimum, Virorum doctrina præstantium nuncupatæ ei lucubrationes demonstrant, nec non celeberrima Bibliotheca suis in Ædibus extructa, Bibliothecarii Apostolici Officium ab Urbano VIII. Patruo suo affectus est.

Antonius Bar-
berinus,

XIV. ANTONIUS BARBERINUS ejusdem Francisci Patruus, Frater scilicet Urbani VIII. Bibliothecarii munere obegregias virtutes, quibus fulgebat, insignitus fuit ex cessione Francisci Nepotis facta in manibus Papæ, postquam jam ab aliquot annis

Senogalliensem Episcopatum abdicasset.

XV. HORATIUS JUSTINIANUS, Horatius Vir eximie literaturæ, quam typis Justiniana edita ejus Opera ostendunt, præfuit Bibliothecæ Vaticanæ primum Custodis munere fungens, deinde Antonio Barberino Successor datus. Dum eum ad Purpuram evexit Innocentius X. Nucerinam Ecclesiam obtinebat, quam dimisit occasione muneris summi Poenitentiarum ei collati ab eodem Pontifice, ut disertè testatur ipsius Elogium apud Ciaconium, ibique subditur: *Præfuit Presbyter Cardinalis Ecclesiæ S. Onuphrii in Janiculo, renuntiatus etiam S. R. E. Bibliothecarius.*

XVI. ALOYSIUS CAPPONIUS, mo-
Aloysius Cappo-
nius & re-
deratus est post Horatium Justinia-
num, qui obiit anno 1649. ac pro-
inde post depositum jam ab annis
quinque in gratiam Lucæ Torregiani
Pronepotis Archiepiscopatum Raven-
næ, quo potiebatur.

Post *Capponium* hoc ordine subsequuntur Cardinalium Bibliothecariorum Icones. XVII. FLAVIUS CHISIUS. XVIII. LAURENTIUS BRANCATUS DE LAUREA. XIX. HIERONYMUS CASANATE. XX. HENRICUS NORIS. XXI. BENEDICTUS PAMPILIUS. Horum nomina recitasse sufficiat, quod nemo ex ipsis Episcopalem curam unquam susceperit, quòdque insignia eorum merita satis cuique nota reddantur ex temporum vicinitate.

Constat itaque, Cardinalis Emi-
ex quibus
nentissime, solis etiam *Ciaconii, Ug-*
colligitur
bellii Rocchæ, Ciampinii voluminibus
Biblio-
consultis, quæ in manu omnium
theccarii
sunt, jure à me affirmari potuisse, ne
munus
unum quidem è Cardinalibus Biblio-
cum Episc-
thecariis reperiri, qui occasione sus-
cepti Officii, Ecclesiæ, quam admi-
nistrabat, nuncium remiserit. Ex-
stant quidem, qui nullo unquam tem-
pore sacrum illud conjugium admise-
runt, qui dissolvendum ipsum curâ-
runt seu pluribus annis ante Biblio-
thecam Vaticanam sibi concreditam,
seu pluribus annis post eandem admi-
nistratam, seu denique ob Summi
Poenitentiarum munus sibi collatum;
at ne unum quidem (ut tertio id
ipsum dicam) laudati Scriptores pro-
ferunt, qui Ecclesias suas ob demanda-
tum Bibliothecarii Officiū dimiserit.

Con-

Nihilque à Majorum instituto alienum esse in Cardin. Quirino conjungi utrumq.

Constât pariter, nihil alienum à Majorum instituto *Clementem XII.* patrasse, dum mihi Brixianæ Ecclesiæ copulato Vaticanæ Bibliothecæ Præfecturam commisit, dumque, ne hujus causa ab eo vinculo resiliem optavit. Eam Sanctissimi Patris tui voluntatem meridiana luce clarius Literæ Apostolicæ nuper à me evulgatæ demonstrant. Quæ tamen etiãsi deessent, illa ipsa fatis innotuit Tibi imprimis, & aliis etiam quotquot singularis erga me benevolentia sollicitos effecit, ut eam disjunctionem ab ipso Pontifice impetrarent, quo Romanæ Sedis servitium curas meas, studia mea unicè sibi vindicaret. Quo pacto Pontifex hujusmodi dicta repelleret, tenuitatis meæ, ut mihi videbatur, optimè conscius; ut autem ipse dicere solebat; I. quod bis singulis annis Romanum iter peragere (tres menses Conciliaris vacationis eidem impendens) in more haberem, singulis verò diebus, quibus in Urbe comoror, Bibliothecam Vaticanam semel lustrare; II. quod absentia meæ tempore duorum Præfulum Custodum vigilantia ejusdem commodis abundè prospiceret; III. quòd erga illam, et si procul à Brixiana Urbe disjunctam hujusmodi studium mea inter vivos donatione patefecissem, ut, tenuis licet, in exemplum cæteris Cardinalibus Bibliothecariis (absit verbo invidia) futura videretur; IV. tandem quòd vel inter Pastorales curas, ipsius supellectilem mei quoque ingenii, pro ejus modulo, foetibus amplificare studerem: hæc, inquam, omnia & ipse frequenter ex Clementis XI. ore accepisti, & alii omnes acceperunt, qui de laribus à me Romæ figendis studiosi, Pontificem in hoc ipsum studium pertrahere satagebant.

Epistolæ conscribendæ tempus & occasio.

Hæc habui, *Cardinalis Præclarissime!* quibus quæstioni propositæ responderem; & quidem in procinctu stans, Romano scilicet itineri jam paratus, cujus hac anni tempestate aggrediendi (quo *Episcopale quidpiam redoleat, ut me dicentem sæpe audivisti*) auspiciem mihi fumere consuevi Divum Remigium; concludendi verò seu Roma migrandi, Divum Carolum, aut Divum Martinum, prout Vaticanæ Bibliothecæ negotia, & opera in sacra Tituli mei *Æde* suscepta, meam in Urbe moram seu brevior-

rem, seu diuturniorem requirunt. Quumque & ipse ad Autumni exitum Romam repetere decreveris, desinet occasio ampliùs Tibi obstrepenti hujusmodi Epistolis, quas scilicet Florentinus tuus secessus elicit, ac proinde rivos claudam, unde prata fatis biberunt.,

Post allatam Eminentissimi Cardinalis QUIRINI Epistolam de *mune- re S. R. E. Bibliothecarii*, cujus partes & numeros omnes præstantissimè implet, illud superesse videtur, ut ejus ingenii partus & monumenta, quibus non modò Vaticanam Bibliothecam, sed universam propè Rempubli- cam literariam hæctenus locupletavit, enumeremus. Id quod tantò magis à nobis hîc faciendum duximus, quantò rariora, *nisi simul comportata* (quod boni omnes exoptant) in *communem usum recudantur*, subinde evasura prævidemus; Ita enim publica vox: *Les écrits du Cardinal Querini ne seront jamais communs, parcequ'il les fait imprimer à ses depens, & se reserve le plaisir d'en faire des présens.* Quocirca celeberrimus D. *Voltaire* officiosè hoc in quibusdã ad Eminentissimum literis nuper elicit votum: *Oh quando Vederò io qualche valente libraio raccogliere tutte le Opere di Vostra Eminenza già troppo sparse!* Foliis tantum ne Carmina manda (q); *mafiono tutti i suoi Scritti radunati ad eternam memoriam.* Et iterum in alia ad eundem Epistola: *Bramo di vedere i suoi Scritti, id i suoi atti generosi tutti raccolti nelle Bresciane stampe, ma tengo un più vivo desiderio d'inchinarla personalmente.* Ea verò, quæ comperta tenemus, sunt:

1. ORATIO de *Mosaicæ Historiæ Præstantiâ*, habita Florentiæ in Abbatia Monachorum Casinensium, pro auspiciandis ibidem ad Hebraicæ veritatis fontes Sacrarum Literarum studiis: *Casenzæ* MDCCV. 4. Vide part. IV. hujus Hist. pag. 349.
2. De Monastica Italiæ Historia conscribenda, ORATIO cum Notis. *Romæ per Antonium de Rubeis* MDCCXVII. 8. Inserta huic nostro Operi Part. II. pag. 431.
3. CHRONICON FARFENSE, cui paulò post Orationem de Monastica Italiæ Historia conscribenda manum admovit. *Ex Lib. I. Part. II. Commentar.*

4. VE-

(q) Virgil. *Ancid.* VI. V. 74. *Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.*

4. VETUS OFFICIUM Quadragesimale Græciæ Orthodoxæ recognitum, & castigatum ad fidem præstantissimi Codicis Barberini in Latinum sermonem conversum. *Romæ per Galeatium Chracas* MDCCXXI. 4.
5. DIATRIBÆ ad priorem partem Veneris Officii Quadragesimalis Græciæ Orthodoxæ.
 - I. De Ecclesiasticorum Officiorum apud Græcos antiquitate.
 - II. De Hymnis Quadragesimalibus Græcorum, eorumque Authoribus.
 - III. De aliis Canticis Quadragesimalibus Græcorum, eorumque Authoribus.
 - IV. De Dominica Publicani, & Pharisæi.
 - V. De Dominica Filii Prodigii. *Romæ per Galeatium Chracas* MDCCXXI. 4.
6. VITA Latino-Græca S. P. Benedicti ex Textu Latino Gregorii M. cum duobus Codicibus MSS. Sublacensibus nunc primum comparato, exhibitis etiam variantibus veterum Editionum lectionibus; & Versione Græca Zachariæ Papæ cum Cod. MS. Abbatiae Florentiæ collata. Accedunt veterum Carmina, Sermones, & Homiliæ de S. Benedicto, & variorum Notæ in eandem vitam contractæ, & ad examen revocatæ. *Venetis per Antonium Bartoli* MDCCXXIII. 4.
7. ENCHERIDION Græcorum, quod de illorum Dogmatibus, & Ritibus Romanorum Pontificum Decreta post Schismatis Epocham edita nunc primum in unum collecta complectitur. *Beneventi* MDCCXXVII. *ex Typographia Archiepiscopali.* 8.
8. PRIMORDIA CORCYRÆ post Editionem Lyciensem A. MDCCXXV. recognita, & multis partibus adaucta. *Brixia per Jo. Mariam Rizzardi* MDCCXXXVIII. 4. APPENDIX, Sacra quædam Corcyræ Primordia repræsentans, scilicet recens initam rationem ab Auctore dum ejus Insulæ Episcopatum gereret pro innocue retinenda, quæ ibi viget, inter Latinos, & Græcos in Sacris consuetudine.
9. DICTA Illustrium Auctorum expensa, & emendata in Libro, cui Titulus PRIMORDIA CORCYRÆ. Auctores quorum Dicta expenduntur, & emendantur, hi sunt: *Harvinius. Ezech. Spanhemius. Plauti Interpretes. Marmoræ. Jo. Alb. Fabri. P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

Interpres Notit. Græcor. Episcopatum. Editores prædictæ Notit. Barnesius. Jacobus Gronovius. Cluverius. Berchellius. Cellarius. Lazius. Jos. Scaliger. Petavius. Anna Dacieria. Meursius. Dalecampius. Perizonius. Erasmus. Ald. Manutius. Isaacus Newtonus. Auctor Indicis Bibliothecæ Coistin. Hayn. Emmius. Isaacus Casaubonus. Catrou, & Rouillè. Montfauconius. Sponius. Bandurivius. Galland.

10. EPIGRAMMATA varia in Libro cui Titulus: *Corona di Componimenti Poëtici di varj Autori Bresciani.* *Brescia per Gian-Maria Rizzardi* MDCCXXXVIII. 4.
11. ANIMADVERSIONES in Prop. 21. Lib. VII. Elementorum Euclidis, cum nova ejusdem Propositionis Demonstratione. Accedit Demonstrationum Algebraicarum Specimen ex Euclidis Exemplari ad id operis artificiosè compacto depromptum. *Brixia per Joann. Mariam Rizzardi* MDCCXXXVIII. 4.
12. SPECIMEN Brixianæ Literaturæ, quæ in Urbe Brixia, ejusque ditone paulò post Typographiæ incunabula florebat; unde præter Brixiani ingenii gloriam, tam Annalium Typographicorum series, quam Historia literaria temporis illius, illustrantur.
- PARS I. Poëtas Latinos aureæ, & argenteæ ætatis, quos Brixiani Scriptorum illustrarunt, complectitur.
- PARS II. complectitur Grammatica, Oratoria, Poëtica, & Philosophica. *Brixia per Joann. Mariam Rizzardi* MDCCXXXIX. 4.
13. PAULI II. Veneti Pont. Max. Vita ex Cod. Angelicæ Bibliothecæ, præmissis ipsius Sanctiss. Pontificis VINDICIIS adversus *Platinam*, aliosq; obtractatores, Accedit APPENDIX, qua comprobatur PAULI II. Pontificatus felicitati deberi optimorum Scriptorum Editiones, quæ Romæ primum prodierunt post divinum Typographiæ inventum à Germanis Opificibus in eam Urbem advectum, plerisque omnibus earum Editionum seu Præfationibus, seu Epistolis in medium allatis, cum Observationibus ad easdem rei Typographicæ illustrandæ valde opportunis. *Romæ per Antonium de Rubeis an.* MDCCXLI. 4.
14. DIATRIBA Præliminaris ad FRANC. BARBARI, & aliorum ad ipsum

Kkkk

Epi-

- Epistolas, in duas Partes divisa.
- I. De Francisci Barbari in Latinis, Græcisque literis præstantia à doctis Viris ejus ætatis magno in pretio habita.
- II. De Pacis, & Belli artibus, quibus idem Rempublicam domi, forisque administravit. *Brixia per Joannem Mariam Rizzardi MDCCXLI. 4.* In hoc Opere Emin. purpuratus noster res gestas & merita Francisci Barbari Senatoris eximii non enarrat solum, sed mirâ styli arte expressas ita oculis spectandas exhibet, ut Veneti patritii imaginem Virtutis habeât & exemplar numeris omnibus absolutum, quod pro virili parte sequi debeant atque imitari. *Ex Epist. Andreae Quirini.*
15. DECAS I. EPISTOLARUM, quas sub prælo sudante Francisci Barbari Epistolarum Collectione harum Editor & illustrator in lucem emisit. *Brixia per Joan. Mariam Rizzardi an. MDCCXLII. 4.* In hoc Volumine continentur hæc Epistolæ:
- I. Ad Sanctiss. D. N. BENEDICTUM XIV. *Brixia die 19. Januar. 1741.*
- II. Ad Eundem. *Brixia die 23. Februar. 1741.*
- III. Ad Eminentiss. & Reverendiss. D. Cardinalem ANDREAM HERCULEM DE FLEURY. *Brixia die 23. Maij 1741.*
- IV. Ad Eminentiss. & Reverendiss. D. Cardinalem NEREUM CORSINUM. *Brixia die 24. Julij 1741.* Ad ejus calcem SYLLOGE Epistolarum Apostolicarum CLEMENTIS PP. XII. de vaticanæ Bibliothecæ incremento, de nova S. Ephrem Syri Editione, ex ejus Codicibus adornata, atque una simul de Pastoralis sollicitudinis laudibus. *Item ICHONOGRAPHIA Aulæ ab eodem Summo Pontifice vaticanæ Bibliothecæ adjunctæ.*
- V. Ad Eundem. *Brixia die 27. Augusti 1741.* Ad ejus calcem SERMO Italicus habitus in nova Cathedrali Ecclesia inter Missarum solemnias die Assumptionis B. M. V.
- VI. Ad Eundem. *Brixia die 28. Septemb. 1741.* Ad ejus calcem ORATIO de Mosaicæ Historiæ præstantia, habita Florentiæ an. 1705. iterum excusa Veronæ an. 1741.
- VII. Ad Illustriss. & Excellentiss. Dom. MARCUM FUSCARENUM Equitem, & Procuratorem Divi Marci. *Brixia die 19. Martij an. 1742.*
- VIII. Ad Illustriss. & Excellentiss. Dom. JOANNEM EMO Procuratorem D. Marci. *Brixia die 2. Maji.*
- IX. Ad Reverendiss. Patrem D. CYPRIANUM BENAGLIA, Præsidentem Generalem Congregationis Casinensis, aliàs S. Justinæ de Padua. *Brixia die 14. Junij 1742.* Ad ejus calcem Epistola Pastoralis Italico sermone ad Clerum, Populumque Brixianum, qua ad gratiarum actiones singulari cultu tribuendas Sanctis Brixia Patronis Faustino, & Jovitæ, ob eorum singulare tutamen binis documentis recens detectis certo comprobatur, excitantur.
- X. Ad Sanctiss. D. N. BENEDICTUM XIV. *Brixia die 6. Augusti 1742.* Inseritur in ea Opusculum cui Titulus: MONUMENTA literaturæ Episcoporum Venetæ ditionis, qui Francisci Barbari ætate floruerunt. Quo in Opusculo Præsules hoc ordine recensentur.
- Petrus Æmilianus Præful Vicentinus.
Hermolaus Barbarus Præful Veronensis.
Petrus Monte Præful Brixianus.
Polydorus Foscarus Præful Bergomensis.
Fantinus Dandulus Præful Patavinus.
Dominicus de Dominicis Præful Torcellanus.
Baptista de Lignamine Præful Concordiensis.
Jacobus Zeno Præful Feltrensis, & Bellunensis.
Antonius Corradius Præful Cenetensis.
Theodorus Lælius Præful Tarvisinus.
Bartholomæus Rovarella Præful Adriensis.
S. Laurentius Justinianus Præful Castellanus. *Postea Proto-Patriarcha Venetiarum.*
Gregorius Corradius Patriarcha Venetiarum.
Ludovicus Scarampus Patriarcha Aquilejen.
- Petrus Donatus }
Fantinus Valaresus } Cretenses Archiepis.
Fantinus Dandulus }
Philippus Paruta }
Bartholomæus Zambarella } Spalatini Archiepis.
Laurentius Zane }
Mapheus Valaresus Jaderensis Archiepiscopus.
Fantinus Dandulus } Corcyrenses Archiepis.
Andreas Grittus }
Marcus Condulmerius } Gradenses Patriarchæ.
Dominicus Michaël }
Moyfes Buffarellus Præful Polensis.

Hi

- Hi omnes ab anno 1430. usque ad an. 1455. Episcopales Insulas in Veneta Ditione gesserunt, binis tantum exceptis, nimirum Gregorio Corradio, & Theodoro Lælio, qui tamen intra illud ipsum intervallum Ecclesiastici gradus honore jam præfulgebant, ex quo hic Tarvisinam, ille Vicentinam primum, deinde Venetam Cathedralam conscendit.*
16. FRANCISCI BARBARI, & aliorum ad ipsum Epistolæ ab an. MCCCXXV. ad an. MCCCCLIII. Nunc primum editæ ex duplici MS. Cod. Brixiano, & Vaticano uno. Accedit ampla earundem Mantissa ex Foro-Julienfis Bibliothecæ Guarnerianæ MSS. *Brixia per Joannem Mariam Rizzardi MDCCXLIII. 4.*
17. DECAS II. EPISTOLARUM, desumptis plerumque earum argumentis ex vaticanæ Bibliothecæ MSS. Præmittitur Epistola Joan. Paulo Abbati Bignonio Regii Consilij Decano, ac Regiæ Parisiensis Bibliothecæ jamdiu Summo Præfecto inscripta. *Roma per Nicolaum, & Marcum Palearini an. MDCCXLIII. 4.* Epistolæ, quæ in hoc volumine continentur, sunt:
- I. Ad Doctiss. & Clariss. Virum BERNARDUM MONTIFAUCONIUM, Monachum San-Germanensis Cœnobij Lutetiæ. *Roma iv. Kal. Jan. 1741.*
- II. Ad Reverendiss. Patrem PRÆSIDEM GENERALEM Congregationis Benedictinæ S. Mauri. *Roma vii. Kal. Februar. 1742.*
- III. Ad Doctiss. & Clariss. Vir. ALEXIUM SYMMACHUM MAZOCHIUM, Canonicum Neapolitanum, & Regium Sac. Scripturæ Interpretem. *Roma v. Kal. Octobr. 1742.*
- IV. Ad Doctiss. & Clariss. Virum CLAUDIUM DE BOZE, Perpetuum Secretarium Gallicæ Regiæ Academiæ Inscriptionū, & Bonarum Literarum. *Roma vi. Kal. Novemb. 1742.*
- V. Ad Doctiss. & Clariss. Virum ALEXIUM SYMMACHUM MAZOCHIUM, Canonicum Neapolitanum, & Regium Sacræ Scripturæ Interpretem. *Roma xvi. Kal. Decemb. 1742.*
- VI. Ad Reverendiss. Patrem D. CYPRIANUM BENAGLIA, Abbatem & Præsidentem Generalem Congr. Benedictino-Casinensis. *Roma Kal. Decemb. 1742.*
- VII. Ad Clariss. & Doctiss. Virum APOSTOLUM ZENO, jampridem P. Ziegelbauer Hist. P. I.
- Poëtam, & Historicum Cæsareum. *Romæ Idibus Decemb. 1742.*
- VIII. Ad Doctiss. & Clariss. Virum ANTONIUM FRANCISCUM GORIUM, Historiæ in Athenæo Florentino Professore. *Romæ die ix. Januar. 1742.*
- IX. Ad Doctiss. & Clariss. Virum ALEXIUM SYMMACHUM MAZOCHIUM, Canonicum Neapolitanum, & Regium Sacræ Scripturæ Interpretem. *Romæ Kal. Februar. 1742.*
- X. Ad Reverendiss. Patrem D. JOANNEM CHRYSOSTOMUM TROMBELLUM, Canonicum Regular. Congregationis Rhenanæ, & SS. Salvatoris Bononiæ Abbatem. *Romæ vi. Kal. Mart. 1742.*
18. DECAS III. EPISTOLARUM, quas sub prælo sudantibus Reginaldi Card. Poli Epistolis, harum EDITOR, & ILLUSTRATOR in lucem emisit. *Brixia per Joan. Mariam Rizzardi MDCCXLIV. 4.* Præmittitur EPISTOLA Doctiss. & Clariss. Viro ALEXIO SYMMACHO MAZOCHIO, Canonico Neapolitano, & Regio Sacræ Scripturæ Interpreti inscripta. *Brixia die 27. Aug. 1744.* Sequentes in hoc volumine continentur Epistolæ:
- I. Ad Sanctiss. D. N. BENEDICTUM XIV. *Brixia vii. Kal. Maji an. 1743.*
- II. Ad VIROS Clarissimos in Regiam Parisiensem Academiam Inscriptionum, & Politiorum Literarum Adscitos. *Kal. Junij in Villa S. Eustachii 1743.*
- III. Ad Reverendiss. Patrem D. RENATUM L' ANEAU, Superiorem Generalem Congregationis S. Mauri. *Brixia Kal. Augusti 1743.* Continentur in hoc Epistola ea, quam an. 1721. edidit DIATRIBA de Hymnis Quadragesimalibus Græcorum, & eorum Authoribus.
- IV. Ad Doctiss. & Clariss. Virum NICOLAUM FRERETUM, Perpetuum Secretarium Gallicæ Regiæ Academiæ Inscriptionum, & Bonarum Literarum. *Brixia x. Kal. Septemb. 1743.*
- V. Ad Doctiss. & Clariss. Virum CLAUDIUM DE BOZE, Regiæ Parisiensis Academiæ Bonarum Literarum antea Secretarium, nunc Directorem. *Brixia x. Kal. Januar. 1743.*
- VI. Ad Reverendiss. Patrem D. RENATUM L' ANEAU, Superiorem Generalem Congregationis S. Mauri. *Brixia v. Kal. Aprilis 1744.*

Kkkk 2

VII.

- VII. Ad Reverendiss. Patrem D. CYPRIANUM BENAGLIA, Abbatem & Praesidem Generalem Congreg. Benedictino-Casinenfis. *Brixiae die 23. Jun. 1744.*
- VIII. Ad Clariss. & Eruditum Virum Comitem, & Balivum PETRUM PAULUM MARCOLINUM. *Brixiae die 27. Jun. 1744.*
- IX. Ad Reverendiss. Patrem D. CYPRIANUM BENAGLIA, Abbatem & Praesidem Generalem Congr. Benedictino-Casinenfis. *Brixiae die 22. Jul. 1744.*
- X. Ad Clariss. & Eruditum Virum Comitem, & Balivum PETRUM PAULUM MARCOLINUM. *Brixiae die 26. Aug. 1744.*
19. COLLECTIO EPISTOLARUM REGINALDI POLI S. R. E. Cardinalis, & aliorum ad ipsum.
- VOL. I. Scriptas complectitur ab an. MDXX, ad an. MDXXXVI. Scilicet à primo Regin. Poli Patavium adventu usque ad delatum ei à Paulo III. Cardinalatum. Quibus praemittuntur ANIMADVERSIONES in Epist. Jo. Georgii Schelhornii, VITA Cardin. Poli, & quaedam hujus Scripta, atque DIATRIBA ad easdem Epistolas. *Brixiae per Jo. Mariam Rizzardi MDCCXLIV. 4.*
- VOL. II. Scriptas complectitur annis MDXXXVII. MDXXXVIII. MDXXXIX. Scilicet ab inita Legatione Belgica usque ad desertam Legationem Hispanicam. Quibus praemittuntur ANIMADVERSIONES in Epist. alteram Jo. Georg. Schelhornii, DIATRIBA, ac MONUMENTA quaedam praeparatoria ad easdem Epistolas. *Brixiae per Jo. Mariam Rizzardi. MCCXLV.*
- VOL. III. Scriptas complectitur annis MDXL. MDXLI. MDXLII. Scilicet ab exitu Legationis Hispanicæ usque ad mortem Card. Contareni. Quibus praemittuntur APOLOGETICA PRAEFATIO bifariam divisa, DIATRIBA, & plura MONUMENTA ad easdem Epistolas. *Brixiae per Jo. M. Rizzardi MDCCXLVIII.*
- VOL. IV. Apparatum complectitur LXV. Epistolarum Reginaldi è Codicibus Vaticanis erutum. Alia quaedam analecta ex manuscriptis Card. Marcelli Cervini, dein Papæ sub nomine Marcelli II. & ex aliis Scriptis Cardinalium ad Concil. Trident. Legatorum comportata,

Brixiae typis Rizzardi A. 1753. Ita verò Lipsiensis Eruditi in suis Epemeridibus anni 1747. Reginaldus Polus doctrinâ, consilio, rerum gestarum magnitudine, virtute, enixissimo Ecclesiam Romanam juvandi amplificandique studio, quondam insignis admodum, non facile illustriorem nec digniorem laudum suarum Praeconem, & Scriptorum suorum instauratorem, quàm quidem Angelum Mariam Quirinum, purpuratum Eminentissimum (cujus non minima in Sedem Romanam merita, quàm decora, quibus in orbe literato fulget, existunt) invenire potuisset...

20. IMAGO optimi, sapientissimique Pontificis expressa in Gestis PAULI III. Farnesii ad primos quinque annos ejus Pontificatus spectantibus; quos nimirum exhibent Monumenta in primo, & altero Card. Regin. Poli Epistolarum Collectionis Volumine comprehensa. *Brixiae per Jo. Mariam Rizzardi MDCCXLV. 4.* Quo in Opere adeò dextrè tuendis PAULI III. & Card. POLI honoribus & meritis incubuit Quirinus; ut fatente Leichio Lipsiensi Professore publico, Quotquot in posterum ex Burnetii officina ad detrahendum eorundem memoriae repetere vellent calumnias, & commenta jam profligata, se ipsos omnium ludibrio exponerent. . .

21. VITA del Cardinale GASPARO CONTARINI scritta da Monfig. Lodovico Beccatello, con alcune aggiunte spettanti alla medesima, indirizzata con Prefazione all' Illmo e Rmo Monfig. Giuseppe di Thun, Vescovo di Gurck &c. *Brescia per Gian-Mar. Rizzardi MDCCXLVI. in 4.*

22. DECAS I. Epistolarum Italicarum hoc Tit: DECA I, di Lettere Italiane già prima separatamente uscite alla luce dal mese di Ottobre dell'anno MDCCXLIV. al mese di Luglio dell'anno MDCCXLVI. *Brescia per Gian-Maria Rizzardi in 4.*

Indirizzata con Prefazione all' Illmo Sig. Canonico SALVINO SALVINI, Arciconfesso dell' Accademia della Crusca. *Epistola eo in Volumine contenta sunt:*

I. LETTERA APOLOGETICA scritta al suo Clero, e Popolo della Città, e Diocesi di Brescia, *Da Roma primo Ottobre 1744.*

II. AL-

- II. ALTRA fu lo stesso argomento. *Da Brescia 25. Novembre 1744.*
- III. ALTRA fu lo stesso argomento. *Da Brescia 30. Dicembre 1744.*
- IV. ALTRA fu lo stesso argomento. *Da Brescia 10. Febbrajo 1745.*
- V. ALTRA. *Da Brescia 8. Giugno 1745.*
- VI. ALTRA al suo Clero, e Popolo della Città, e Diocesi di Brescia sopra la fondazione della BIBLIOTECA a pubblico beneficio da Sua Eminenza eretta. *Da Brescia 23. Dicembre 1745.*
- VII. All' Illmo ed Eccmo Sig. ANDREA QUERINI suo Nipote. *Da Brescia 9. Marzo 1746.*
- VIII. All' Illmo ed Eccmo Sig. ALMORO' BARBARO Provveditor Generale di Palma nuova. *Da Brescia 4. Aprile 1746.*
- IX. Al Medesimo. *Da Brescia 4. Giugno 1746.*
- X. All' Illmo ed Eccmo Sig. MARCO FOSCARINI Cavaliere, e Procuratore di S. Marco. *Da Brescia 6. Luglio 1746.*

Lettera all' Illustriss. e Reverendiss. Monsignor BORGIA, Arcivescovo di Fermo. *Brescia 15. Dicemb. 1746.*

Altra al Medesimo. *Brescia 19. Genajo 1747.*

Ristretto delle medesime. *Brescia 2. Marzo 1747.*

23. DECAS IV. EPISTOLARUM Latinarum à mese Julio MDCCXLV. ad mensum Martium MDCCXLVII. exaratarum. *Brixiae per Jo. Mariam Rizzardi. 4.*

Praemittitur EPISTOLA inscripta Admodum Reverend. Doctissimisque Benedictinae Familiae Patribus in Salisburgensi Universitate Professoribus. *Brixiae 17. Augusti 1747.*

Epistola, quæ in hoc volumine continentur, sunt:

- I. EPISTOLA, seu DISSERTATIO, qua instituitur comparatio inter Brixianam, & Mediolanensem Literaturam renascentium Literarum ætate, ad Virum Clariss. JOSEPHUM ANTONIUM SAXIUM, Ambrosianæ Bibliothecæ Praefectum. *Brixiae 14. Kal. Aug. 1745.*
- II. Ad Viros Clarissimos in Regiam Parisiensem Academiam Inscriptorium, & Politiorum Literarum Adscitos. *Brixiae Kal. Septemb. 1744.*
- III. Ad Viros Clarissimos Cortonenfis Academiae Sodales. *Romæ 18. Octob. 1745.*
- IV. Ad Doctiss. & Clarissimum Virum

ALEXIUM SYMMACHUM MAZUCHIUM, Canonicum Neapolitanum, & Regium Sac. Scripturae Interpretem. *Romæ 27. Octob. 1745.*

V. Ad Reverendos Admod. & Doctissimos Patres Soc. Jesu Ephemeridum Trevoltianarum Scriptorum. *Brixiae 25. Novemb. 1745.*

VI. Ad Virum Clariss. HERMANNUM SAMUELEM REIMARUM in Hamburgensi Lyceo Publ. Profess. *Brixiae 23. Aug. 1746.*

VII. Ad Eundem. *Brixiae 14. Decemb. 1746.*

VIII. Ad Sanctiss. D.N. BENEDICTUM PP. XIV. *Brixiae 9. Febr. 1747.*

IX. Ad Clariss. & Eruditum Virum Comitem, & Balivum PETRUM PAULUM MARCOLINUM. *E Pago Sajani extremis Bacchanaliorum diebus. 1747.*

X. Ad Eminentiss. & Reverendiss. D. JOSEPHUM CARD. PUTEOBONELUM, Archiep. Mediolanen. *Brixiae 11. Martii 1747.*

24. DECAS V. EPISTOLARUM Latinarum à mese Aprili MDCCXLVII. ad mensum Aprilè MDCCXLVIII. exaratarum. *Brixiae per Jo. Mariam Rizzardi MDCCXLVIII. 4.*

Praemittitur EPISTOLA Viris Clarissimis in Regiam Berolinensem Academiam Scientiarum, & Politiorum Literarum Adscitis inscripta. *Brixiae 20. April. 1748. Epistola, quæ in hoc volumine continentur, sunt.*

- I. Ad Virum Clariss. JOAN. RUDOLPHUM KIESLINGIUM, in Lyceo Lipsiensi Publ. Profess. *Brixiae die 4. Aprilis 1747.*
- II. Ad Illustriss. & Reverendiss. D. BERNARDUM DE FRANCHENBERGH, Abbatem Monasterii Desertinensis, & S. R. I. Principem. *Brixiae die 26. Maji 1747.*
- III. Ad Catholicum, æquumque Lectorem ANIMADVERSIONES in Epistolam Jo. Rudolphi Kieslingii in Lyceo Lipsiensi Publici Professoris. *Brixiae die 22. Julii 1747.*
- IV. Ad Catholicum, æquumque Lectorem ANIMADVERSIONES in Epistolam Jo. Georgii Schelhornii Memmingensis Bibliothecarii. *Brixiae die 9. Decemb. 1747.*
- V. Ad Virum Clariss. Jo. JACOBUM BREITINGERUM, Linguae Græcæ apud Turicenses Professore, *Brixiae die 25. Januar. 1748.*
- VI. Ad Virum Clariss. JACOBUM WILLELMUM FEVERLINUM, Publicum

- cum Goettingensem Professore. *Brixiae die xx. Febr. MDCCXLVI.* Accedunt Pontificiae Pauli III. *Litterae De modo concionandi. 1542.*
- VII. Ad Eminentiss. & Reverendiss. D. PHILIPPUM THOMAM Card. de ALSATIA, Archiepiscopum Melckliniensem, Belgique Primatem. *Brixiae die vii. Febr. MDCCXLVIII.* Accedunt quaecunque de Diebus Festis non imminuendis Italico Idiomate in publicam lucem eduxerat Eminentiss. Autor anno proxime elapso, nunc in Latinum conversa; scilicet Epistola prima, & altera ad D. Borgiam Archiep. Firmianum, Compendium utriusque Epistolae; & excerpta ex Epistola ad Card. Puteobonellum Archiep. Mediolanensem, ex Epistola ad D. Franchenbergh, Abbatem Disertinensem, & ex Epistola altera ad eundem.
- VIII. Ad Eundem Epistola, seu Commentarius in Epistolam SS. D. N. BENEDICTI PP. XIV. De Clericis ad claustra Regularium transeuntibus non petita Dioecessani Episcopi licentia, & benedictione. *Ex Oppido Clararum in Caenobio S. Bernardini postremo Bacchanalium die 1748.*
- IX. Ad Virum Clarissimum Jo. MATHIAM GESNERUM, Publicum Goettingensem Professore. *Brixiae die 16. Martii 1748.*
- X. Ad Illustriss. & Reverendiss. D. ENGELBERTUM ex Baronibus de & in SIRGENSTEIN, Abbatem Monasterii Campidonensis, & S. R. I. Principem. *Brixiae die 9. Aprilis 1748.*
- In Libro, cui Titulus: *Triplex Triumphus Campidonensis* in auspicatissimo Adventu Emi & Rmi S. R. E. Principis & Card. D. D. ANGELI MARIE QUIRINI &c. in Abbatiali BENEDICTIONE Celsissimi ac Rmi S. R. I. Principis ac D. D. ENGELBERTI Ducalis Ecclesiae Campidonensis Abbatis &c. nec non in CONSECRATIONE ejusdem Ecclesiae Apostolico privilegio peracta mense Majo 1748. *ex Ducali Campidonensi Typographia per Andream Stadler 4.* extat ORATIO Eminentissimi CARDINALIS.
- Triumphus Catholicae veritatis ex PRAELIMINARIBUS quibusdam ab Eminentiss. & Reverendiss. Principe D. D. CARD. QUIRINO &c. in suo ad Campidonam accessu ad subscribendum propositis docto & celebri
- Bibliothecario Memmingensi, & ex hujus ad eam propositionem RESPONSO. *Campidonae per Andream Stadler. 1748. 4.*
25. DECAS VI. Epistolarum Latinarum à mense Junio MDCCXLVIII. ad mensem Januar. MDCCXLIX. exaratarum. *Brixiae per Jo. Mariam Rizzardi.* Praemittitur Epistola inscripta Incognitorum Literariorum AUSTRIACAE SOCIETATI. *Brixiae die 26. Mart. 1749.*
- I. Ad Serenissimum Principem HASSIAE LANDGRAVIUM, Augustanae Urbis Episcopum. *Brixiae 12. Jun. 1748.*
- Ex eadem Epistola: CONCORS SENTENTIA Romanorum Pontificum Urbani VIII. Successorum de non imminuendo Festorum dierum numero, quem idem Urbanus VIII. prae habitis suffragiis Cardinalium & Theologorum perpetuo valitura Constitutione praescripsit.
- II. Ad Eundem, SPECIMEN HUMANITATIS, qua Eruditi quidam Germaniae Heterodoxi prosequuti sunt Suevicum iter à D. CARD. QUIRINO peractum an. 1748.
- III. Ad Viros Clariss. quotquot florent in Lyceis Lipsiensi, Goettingensi, Hamburgensi, & Memmingensi, ANIMADVERSIONES in Judicium, quod de binis jam vulgatis Tomis Collect. Epistolar. Card. Regin. Poli proferunt Acta Lipsiensia.
- IV. Ad Eminentiss. & Reverendiss. D. PHILIPPUM THOMAM CARD. DE ALSATIA, Archiepiscopum Mechliniensem, Belgique Primatem, *Ex Monasterio S. Quirini Tegernseensi die 25. Septemb. 1748.*
- V. Ad Eundem. *Ex Monast. S. Emmerami Ratisbonae 5. Octob. 1748.*
- VI. Ad Pios, Doctosque Germanos, CONSPECTUS SYNOPTICUS. *Tridenti die 29. Octob. 1748.*
- VII. Ad Sanctiss. D. N. BENEDICTUM PP. XIV. *Brixiae die 28. Novemb. an. 1748.*
- VIII. Ad Clariss. Virum JACOBUM WILLELMUM FEVERLINUM, Publ. Goettingensem Professore. *Brixiae die 11. Decemb. 1748.*
- IX. Ad Clariss. Virum SAMUELEM FORMEJUM, Regiae Scientiarum, ac Literarum Academiae Borussicae Secretarium perpetuum. *Brixiae die 30. Decemb. 1748.*
- X. Ad Sanctiss. D. N. BENEDICTUM PP. XIV. *Brixiae die 7. Jan. 1749.*

26. La MULTIPLICITA' de' Giorni Festivi, che oggidì si osservano di precetto AUTORIZZATA da tutti i Sommi Pontefici di ducento e venticinque anni in qua, cioè da CLEMENTE VII. a BENEDETTO XIV. o con Decreti da loro pubblicati, o con la Pratica da' medesimi mantenuta, o finalmente con gl' Indulti concessi in questi ultimi tempi. LETTERA agli Illmi e Rmi VESCOVI d'Italia. *Brescia 14. Agosto 1748. in 4.*
27. COMMENTARIUS HISTORICUS de rebus pertinentibus ad ANG. MAR. QUIRINUM S. R. E. Cardinalem.
- PARS I. in duos Libros divisa. *Brixiae per Joannem Mariam Rizzardi MDCCXLIX. 8.*
- PARTIS II. Lib. I. *Brixiae per eundem 1749. 8.*
- PARTIS II. Lib. II. *Brixiae per eundem 1749. 8.* Quà quidem in re QUIRINUS imitari visus est JULIUM CAESAREM, qui etiam, Tullio teste (r), *Commentarios quosdam scripsit rerum suarum valde quidem probandos. Uti verò istorum magna habetur ratio, ita quoque Quirinianorum tanta est apud Eruditos existimatio, ut doctissimus Muratorius eos vix in lucem prolatos admiratus hoc pacto collaudaverit: Avendo io ricevuto il Tomo II. della sua Vita, di cui l'incomparabil sua generosità mi ha favorito, questo è stato una delizia per me nel presente mio ritiro. L'ho trovato troppo breve. Difficilmente si mostrerà personaggio d'alto affare, che abbia fatta sì onorevol comparsa in tanti paesi, con sì nobili corrispondenze, con un corso sì ben filato di merito, di studj, e d'industria, terminato in sì gloriosa esaltazione. Oh che belle lettere del Cardinal di Fleury &c. Hæc ille in literis paulò ante obitum suum ad Quirinum datis A. 1749. Magis verò gauderet, si in vivis adhuc degeret, cernens eodem Commentarios tanto in pretio ubique haberi, ut Germani, & quidem à Romanis sacris alieni eos primo recuderint, deinde in vernaculum sermonem converterint, ac tandem Consilium ceperint, quòd nuperrimè literæ Lipsiæ missæ nuntiabant his verbis: Commentarios Eminentissimi Card. QUIRINI ab*

omnibus solidioris & elegantioris doctrinae Cultoribus summo cum plausu exceptos proximis nundinis Paschali-bus J. H. Nonnius in epitomen contractos in charta nitida & alba, elegantibus characteribus, fidd Eminentissimi CARDINALIS imagine, aliisque figuris æri insculptis ornatos edet, addito exacto Scriptorum Eminent. Principis Catalogo cum annotationibus. Author versionis est Justus Fridericus Breithauptus Artium Magister, Reg. Soc. Teut. Göttingensis & Ducalis Helmstadiensis Socius. Avidissimè interim desideratur Continuatio insignis Operis, de quo Fabius Devotus Poëta Romanus Academicus:

Vix, ait, utilis, vix commendatus inter Inclita scripta tot illius reperire sit ullum, Quam Liber ille suæ, quo tradidit aurea Urbe Facta, vices, studia, ingenium, incrementa, labores;

Posteritas hinc discet enim, sibi quæ sit eundem Ad sedem Virtutis & ad Virtutis honores.

28. APPENDIX ad Lib. I. Part. II. Commentariorum de Rebus Card. A. M. QUIRINI, qua recitantur RESPONSA seu CONSILIA Præstantium Medicinæ Doctorum de Morbo, qui Eundem Cardinalem per quinque, & amplius menses lectulo affixum detinuit. *Brixiae per Joannem Mariam Rizzardi 1749. 8.*
29. DE VINCULO, quo adstringuntur Episcopi ad defendenda Ecclesiarum suarum jura. *Brixiae per Joannem Mariam Rizzardi MDCCCL. 4.* Quo in Opusculo maximè relucet zelus ille QUIRINI, cui nullo non tempore in more fuit antiqua jura fortiter tueri, & ab essentandi studio, tunc, cum rei sacræ & divinæ causa agitur, se longissimè removere...
30. Injustæ Secessionis ab Ecclesiæ Romanæ sinu jam damnati in Epistolis dogmaticis A. M. CARD. QUIRINI S. R. Sedis Bibliothecarii, Indicisque Librorum Vetitorum Præfedi, horum temporum Sectarii Lutherani præsertim, nunc ejusdem Cardinalis cura edito earum Epistolarum delectu ad Ovíle Christi revocantur excurrente Anno Jubilæi per SS. D. N. BENEDICTUM XIV. celebrati. Praemittitur CONFUTATIO scelestissimi Libelli adversus ejusdem Jubilæi sanctitatem Ger-

(r) Cicero in Bruto seu de Clariss. Orat. n. 262, ubi de Julio Cesare; *Epistola, inquit, ejus & Orationes mihi vehementer probantur; Complures autem legi. Neque etiam Commentarios quosdam scripsit rerum suarum, valde quidem probandos.*

- Germanica lingua nuperrimè evulgati. *Romæ per Antonium de Rubeis* MDCCL. 4.
31. DECAS II. *Epistolarum italicè conscriptarum hoc Tit: DECA SECONDA* di Lettere Italiane, già prima separatamente uscite alla luce dal mese di Settembre MDCCXLVI. al mese di Gennaio MDCCLI. *In Brescia per Gian. M. Rizzardi in 4. Epistolæ eo Volumine contentæ, sunt:*
- I. Al Reverendiss. P. D. GIAN-GRISOSTOMO TROMBELLI, Canonico Regolare, e Abate di S. Salvatore in Bologna. *Brescia 17. Settembre 1746.*
- II. All' Illmo e Rmo Monfig. BERNARDO DI FRANCHENBERGH, Abate del Monastero di Disentis, e Principe del S. R. I. *Brescia 12. Luglio 1747.*
- III. Al Chiariss. Sig. Canonico ALESSIO SYMMACO MAZOCHI, Professore di Sagre Lettere nell' Università di Napoli. *Brescia 22. Agosto 1747.*
- IV. Al Nobiliss. Sig. Marchese CARLO RINUCCINI, Consigliere di Stato &c. alla Corte di Toscana. *Brescia 24. Agosto 1747.*
- V. All' Illmo e Rmo Monfig. BERNARDO DI FRANCHENBERGH, Abate del Monastero di Disentis, e Principe del S. R. I. *Brescia 21. Ottobre 1747.*
- VI. All' Eminentiss. e Reverendiss. Sig. FILIPPO TOMMASO CARDINALE D' ALSATIA, Arcivescovo di Malines, e Primate del Belgio. *Dal Monastero di Marienberg. 29. Aprile 1748.*
- VII. All' Illustriss. Sig. Conte, e Bali PIETRO PAOLO MARCOLINI. *Roma 10. Settembre 1750.*
- VIII. Al Reverendiss. Padre D. GIROLAMO FEIJO, Religioso Benedettino nel Monastero di Oviedo in Spagna. *Roma 30. Settembre 1750.*
- IX. All' Illustriss. e Reverendiss. Monfig. GIO: BATTISTA Abate del Monastero di S. Emeramo di Ratisbona, e Principe del S. R. I. *Roma 19. Dicembre 1750.*
- X. Altra Medesimo. *Roma 23. Gennaio 1751.*
32. DECAS VII. EPISTOLARUM Latinarum a Mense Februario MDCCXLIX. ad Mensem Junium MDCCCLI. *Brescia per Joannem Mariam Rizzardi. 4. Epistolæ, quæ in hoc volumine continentur, sunt.*
- I. Ad Eminentiss. & Reverentiss. D.

S. R. E. Cardinalem SIGISMUNDUM DE KOLLONITZ, Archiepiscopum Viennensem, *Brixie die 23. Februar. 1749.* Accedit Opusculum Card. AUGUSTINI VALERII ad Nicolaum Tomiscum Polonum, *Quatenus cum iis qui à Sanctæ Matris Ecclesiæ gremio recesserunt sit versandum*, nunc primum ex MS. Veronen. editum.

II. Ad Illustriss. & Reverendiss. Præfulem JOSEPHUM ANDREAM Comitem ZALUSCHIUM, supremum Regni Poloniæ Referendum. *Brixie die 6. Martii 1749.*

III. Ad Sanctissimum D. N. BENEDICTUM PP. XIV. *Brixie die 23. Aprilis 1749.* Accedit Opusculum Card. AUGUSTINI VALERII ad Federicum Card. Borromæum Archiepiscopum Mediolanensem, *de paterna Caritate Clementis VIII. Summi Pontificis erga amplissimum Regnum Galliarum*, nunc primum editum è MS. Biblioth. Ambrosianæ.

IV. Ad Clarissimum Virum P. HIRONYMUM LAGOMARSINUM Societ. Jesu *Brixie die 30. Augusti 1749.*

V. Ad Virum Clarissimum SAMUELEM FORMEJUM, Regiæ Scientiarum, ac Literarum Academiæ Borussiae Secretarium perpetuum. *Brixie die 18. Septembris 1749.*

VI. Ad Virum Clarissimum FRIDERICUM OTT. MENCKENIUM, Consiliarium, Aulicum Regis Poloniæ, & illustrem Senatorem. *Brixie die 3. Decembris 1749.*

VII. Ad Virum Clarissimum JANUM RUDOLPHUM ISELLIUM, Jurisconsultum Basileensem. *Romæ die 25. Junii 1750.*

VIII. Ad Virum Clariss. FRIDERICUM OTT. MENCKENIUM, Consiliarium Aulicum Regis Poloniæ, & Illustrem Senatorem. *Romæ Idib. Julii an. 1750.*

IX. Ad Reverendiss. & Doctiss. Patrem D. JOANNEM CHRYSOSTOMUM TROMBELLI, SS. Salvatoris Bononiæ Abbatem. *Romæ die 17. Augusti 1750.*

X. Ad Virum Clariss. GEORGIUM GUILLELMUM KIRCHMAJERUM, Consiliarium Regium, & Profess. Publ. in Universitate Vittembergensi. *Brixie die 7. Junii 1751.*

Duæ hujus Decadis Epistolæ I. & III. è Latino in Italicum Sermonem redditæ comparent in Libro, cui Titulus: *Due Lettere dell' Emò e Rmo Sig. Cardinale A. M. QUIRINI insieme con le due Operette dal medesimo*

- la prima volta pubblicate di AGOSTINO VALIERO Cardinale e Vescovo di Verona, tradotte dal Latino. *In Brescia presso Jacobo Turliano 1749. in 4.*
33. LETTRE au R. P. Valois de la Comp. de Jesus, Profess. d' Hydrographie, & Directeur de l' Académie Royale de la Rochelle, *in Libro cui præponitur Discours sur les Bibliothèques Publiques prononcè dans l' Acad. Royale de la Rochelle par le R. P. Valois &c. A Bresce 1751. chez Jean. Marie Rizzardi. 8.*
34. EXCERPTA quædam ex Libro Cardinalis Gabrielis Paleoti Archiepiscopi Bononiensis *De Consultationibus Cardinalium*, quæ præmittuntur Editioni ejusdem Operis Brixianis typis adornandæ juxta exemplar editum à Typographia Apostolica Vaticana an. 1592. *Brixie per Joannem Mariam Rizzardi MDCCCLI. 4.*
35. SERMONI sopra la Fabbrica del Nuovo Duomo, pubblicati per Decreto degl' Illustrissimi Signori Deputati alla detta Fabbrica; cioè SERMONE detto da S. EM. nel Nuovo Duomo *inter Missarum solemnias* il giorno di Pasqua di Risurrezione l' an. 1737. in 4.
- Altro SERMONE detto come sopra il giorno di Pasqua di Risurrezione l' an. 1739. in 4.
- Altro SERMONE detto come sopra il giorno della Solennità dell' Assunzione di M. V. l' anno 1741. in 4.
36. Raccolta di LETTRE PASTORALI in più occasioni dall' incessante suo Zelo dirette al suo Clero, e Popolo della Città, e Diocesi di Brescia, sopra tutta ciò che appartiene al peso del Pastoral Ministero, e beneficio di questo suo Gregge.
37. Di più, sopra l' intelligenza del Breve Apostolico concernente gli Oratori privati, e sopra l' amministrazione dell' Eucaristia da farsi più tosto *intra Missam*, che *post Missam*; come ancora sopra l' osservanza del Digiano Quaresimale, con la spiegazione della mente del SOMMO PONTEFICE nel Breve Apostolico emanato sopra la stessa materia; e più recentemente sopra l' acquisto del Santo Giubileo.
38. In oltre, sopra la Fabbrica del Duomo, sopra la Fondazione del Monistero delle Salesiane nel luogo di Darfo in Val Camonica, sopra P. Ziegelbauer *Hist. P. I.*
- la Cappella delle Santiss. Croci, sopra il Collegio Ecclesiastico da' fondamenti fatto erigere per prova della capacità, e costumi di chiunque ha da assumersi allo stato Clericale, e molto più d' avanzarsi al Sacerdotale. Cosa fuor di modo mirabile è il vederfi il nostro PASTORE così pronto oggidì a soddisfare a tutti i doveri Vescovili, come se avesse l' istessa lena di venticinque anni prima, allorchè assunse il governo di questa sua Chiesa, e come se non risiedessero qui in Brescia due Vescovi sempredisposti a suffragarlo nelle sue fatiche. Ne' giorni passati per il Sabato delle quattro Tempora tenne Egli stesso una Ordinazione di duecento e più Chierici, resistendo a quattr' ore di ben laboriosa funzione; anzi la maggior parte di essi Chierici, cioè i Candidati della Tonsura, e del Sudduacato volle S. E. esaminare a parte da se stessa, come se non avesse Vicario Generale, o Esaminatori.
39. TIARA ET PURPURA Romæ ante annos viginti penicilli opificio adumbrata in Aula majori Ædium Cardinalis Tit. S. Marci, appositis tantum nominibus Pontificum, & Cardinalium Venetorum, nunc aucta istorum Elogiis ex Ciaconiano Opere depromptis, novisque ad hæc Adnotationibus in publicum prodit. *Decas Prima & Secunda. Romæ Anno Jubilæi MDCCCL. per Antonium de Rubeis 4. Decas Tertia, & Quarta Opus complebunt.*
40. ATTI Spettanti alla Fondazione, e Dotazione della BIBLIOTHECA QUIRINIANA a pubblico beneficio eretta in Brescia dall' Emò e Rmo Sig. Cardinale A. M. QUIRINI, &c. Vescovo di essa Città, pubblicati per Decreto degl' Illustrissimi Signori Deputati Pubblici di Brescia. *In Brescia per Gian-Mariam Rizzardi MDCCXLVII. in 4.*
41. Ad Virum Clar. *Abrahamum Gottbelf. Kaestnerum* Math. publ. Profess. Lipsiæ Epistola, ubi multa & sapida de rerum humanarum instabilitate. *Brixie 29. Januar. 1752. in 4.*
42. Epistolæ quædam Hortatoriæ tum ad *Æmilianum Jordanum*, cum ad *Gregorium Rothfischerum* ex Monachis Benedictinis ad Protestantium castra

castra transfugas, & in Helmstadiensi Academia cathedræ admotos &c. *Brixia* 1752. typis exscriptæ; quibus aut damnanda priorum Studiorum suorum gloria *Rothfischer*, & nihil præsidii, præstigiæ verò plurimum in methodo docendi *Wolfiana*, quam deperierat esse fatendum, aut canendum receptui, fortiter ostendit.

43. Lettera Pastorale dell' Emin. Signore Card. Querini delle RR. Madri Salesiane di Salò, dopo il triduo delle funzioni celebrate per la Beatificazione della Fundatrice del loro ordine. *Brescia* 17. Maggio 1752.

44. Estratti de diverse Lettere di Apostolo zeno Ricavati dall' edizione delle Lettere di lui fatta in Venezia in tre Volumi nel corrente anno 1752. in 8. Majori.

45. Lettera Pastorale dell' Emin. Card. QUERINI Vescovo di Brescia al suo Clero e Popolo della Città e Diocesi. *Brixia* 1753. in 4. Pastoralis huic ejus Epistolæ subnectuntur odæ & Carmina de Spectaculorum theatralium periculis &c. Ita verò $\phi\lambda\omicron\pi\alpha\tau\rho\iota\varsigma$ Brixianus. In binas Versiones, scilicet Latinam, & Italicam, Gallici Carminis, cui Titulus: *Le danger des Spectacles*.

Qui legis hæc, lauris exornatūq; QUIRINUM *Conspicis Aonios, FLACCO duce, scandere montes,*

An dubites, CHRISTI radiatum lumine cundem.

Atque AUGUSTINI vestigia sancta prementem, CÆLI æque ire viam, mira nempe arte peritum Mæonias CHARITES studiis conjungere sacris?

46. Epistolæ tres ad nobilem Virum *Andream Quirinum* Senatorem Venetum, ex Italico idiomate in Latinum conversæ. *Brixia* 1753. in 8.

47. Ad Virum Clariss. *Abrahamum Gottb. Kestnerum* Math. publ. Profess. in Academia Lipsiensi. *Brixia* die 30. April. 1753. in 4.

48. Ad *Georg. Guil. Kirchmajerum* Consiliarium Regium & Prof. publ. in Universitate Wittembergensi Epistola. *Brixia* die 5. Maji 1753. in 4.

49. Ad Ampliss. Virum *Flaminium Cornelium* Senatorem Venetū Epistola, in qua agit de colligendis suis Epistolis Polemicis, & Lipsiensium animadversiones in volumen III. Epistolarum Card. Reginaldi Poli castigat. *Brixia* 18. Julii 1753. in 4.

50. Altera ad eundem Epistola, in

qua idem profequitur argumentum, *Brixia* Kal. Septembr. 1753. in 4.

51. Ad Sanctiss. D. N. BENEDICTUM XIV. Epistola, quâ Congregationi Indicis constituendum de suo fundum insinuat. *Brixia* 13. Augusti 1753. in 4.

52. Ad Reverendissimum D. *Bedam* Abbatem Wessofontanum, & Congreg. Bened. Bavaricæ Præsidentem Epistola, quâ contendit S. mi Patriarchæ *Benedicti* corpus nunquam translatum fuisse è monte Casino in Galliam. *Brixia* 15. Septemb. 1753. in 4.

53. Ad *Kestnerum* Math. Prof. in Academia Lipsiensi. *Brixia* 17. Octobr. 1753. in 4.

54. Altera ad *Bedam* Wessofontanum Abb. de translatione Reliquiar. S. Bened. &c.

Atque hæc sunt, nisi me quædam prætereant, præcipuæ lucubrationes ab Eminentiss. CARDINALE ad hanc usque diem in lucem publicam emissæ, quas, vitâ superstite (*quartum enim supra septuagesimum hoc labente anno 1753. agit*) plures, uti Scriptor strenuus & nunquam cessans est, excepturæ, atque ob suam Sermonis elegantiam doctrinæ copiam, & eruditionis præstantiam, non minùs atque priores typis jam vulgatæ, omnium adplausus, admirationesque expressuræ sunt. Nequid verò dissimulem, ejus quoque jussu, seu hortatu vel ære prodierunt splendida quædam Opera ætatem omninò latura, videlicet:

I. *Veterum Brixia Episcoporum S. Philastrii, & S. Gaudentii Opera, nec non B. Romberti, & Ven. Adelmani* OPUSCULA, nunc primum in unum collecta, ad veteres Mss. Codices collata, Notis, aliisque Additionibus illustrata, & aucta. Prodeunt jussu E. mi & R. mi QUIRINI &c. *Brixia* per Joannem Mariam Rizzardi 1738. fol.

II. *S. EPHRÆM SYRI Opera omnia Græce, Syriace, & Latine ad Mss. Codices Vaticanos, aliisque castigata, & aucta. Tomi Sex. fol. Romæ* 1732. seqq.

III. *Plurimum etiam debere eidem E. mi QUIRINO Dionis Cassii Historiam luculentissimè editam à Sam. Herm. Reimaro pub. Hamburgi Profess. gratus testatur in Epist. Nuncupatoria, & Præf. Vir ille doctissimus.*

Nec Libris solùm proprio Marte elaboratis, sed suo ære rogatūque cufis,

Diptychon Quirinianum seu Brixianum Bonæ Confulis.

sis, sed prætiosis etiam cimeliis, Nuncupationibus, & Diptychis Vaticanam Bibliothecam suâ locupletavit munificentia. Inter hæc est *Diptychon* ex eboris, quo antiquius, eo in genere Antiquariis nostrorum temporum adhuc nullum innotuit, cujusque expositio *Mazochii, Bozii, Gorii, Stochii, Hagenbuchii*, & aliorum ejusmodi Cimeliorum peritiâ maximè insignium in Italia, Gallia, & Germania Virorum ingenia, labores & studia mirificè exercuit. Hoc verò Diptychon ex possessione olim *Quirinianum* aut *Brixianum*, nunc ex munere *Vaticanum* appellatur; de quo, præter aliorum Commentarios, circumfertur *Epistola Epigraphica auspiciis, jussu, & sumptibus Principis Eminentissimi ANG. MAR. Tit. S. Mauri Cardinalis QUIRINI, Summi Bibliothecæ Vaticanæ Præsæcti, Episcopi Brixiani &c.* edita à *Jo. Gasparo Hagenbuchio Professore Turicensi, cum æneis Tabulis.* Turici per Heideggerum, & Soc. MDCCXLIX. fol.

Denique, ut paucis omnia complectar, Emin. Card. QUIRINUS in nobilissima *Apostolici Bibliothecarii & Præsæcti Congreg. Indicis* provinciâ administrandâ non minùs laboris sibi sumit, quàm aliis eandem se *Præsæcti* curantibus imponit, utputa,

Qui quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,

Pleniùs & meliùs Chryssippo & Crantore dicit.

Dispositio Bibliothecæ Cardin. Quirini

Jam verò, ne quid præteream, memoranda etiam est ipsa Bibliothecæ, *Quiriniana*, dum Romæ esset, Dispositio. Eam Cardinalis noster in comparatione conjungit cum fluvio in Paradiso, qui in alia quatuor diffunditur flumina. Primam eorum partem vocat *Coloniâ Vaticanam*, in qua habentur Libri, quos Vaticanæ dono dedit. Altera pars constat ex incremento & accessione ad Bibliothecam Vaticanam. Tertiæ nomen imponit: *Flos Bibliothecæ Ottoboniana*. Complectitur Libros, quos Papa *Alexander VIII.* collegit, & à morte suâ Nepoti suo Cardinali *Ottobono* legavit. Referta est rarissimis editionibus sacrorum Codicum, & omnium veterum Authorum cum notis variorum. Pars IV. ab eo appellatur *Merces Germanicæ*, quo nomine veniunt Libri, quos opera suorum amicorum Lipsiæ *Memmingæ, Hamburgi, & Göttingæ* in Germania ære suo comparavit. Cl. *Ab. P. Ziegelbauer Hist. P. I.*

bas *Sambuca* in Collectione minorum Operum Cardinalis *Quirini* notitiam tradit de Mss. Codicibus, quos Purpuratus Pater Romæ magnis sumptibus comparavit, quibusque novam Bibliothecam locupletavit, quam, ut statim audiemus, *Brixia* sub nomine *Bibliothecæ Quirino-Brixiana*, erexit. His enim Romæ ita constitutis, & dispositis postea Em. Cardinalis menti occurrit, Bibliothecam suam Vaticanæ insertam proprio ære redimere, atq; Roma in Urbem *Brixiam*, Sedem suam Episcopalem transferre, ut in ea non modò Episcopis, Successoribus suis, usui esset, sed omni etiam Clero Ecclesiastico, & Regulari, atque adeò omnibus Civibus rei literariæ studiosis pateret. Quod ut Purpurato Patri facere liceret, SS. D. N. *Benedictus XIV.* sequenti Brevi facultatem indulgit.

Dilecto Filio Nostro Angelo Mariae Tit. S. Praxedis S. R. E. Presb. Card. Quirino nuncup. ex concessione & dispensatione Apostolica Episcopo Brixienfi.

BENEDICTUS PP. XIV.

„Dilecte Fili noster! Salutem & Apostolicam Benedictionem. Incredibilem sollicitudinem, curam, studiumque laudatissimorum omnium aevorum Antistitum Ecclesiarum, qui non modò præclara ingenii sui monumenta ad propriam quisque Catholicamque Ecclesiam illustrandam tutandamque ediderunt, verum ad Bibliothecas etiam in earum Ecclesiarum aedibus collocandas, & Libris Codicibusque instruendas adlaborarunt, Tibi, dilecte Fili Noster non sine nominis tui laude semper æmulanti, ac mirum in modum præstanti, maximoperè gratulamur. Itaque pergratum Nobis, jucundumque accidit accipere, post Cathedralem Ecclesiam tam affabrè elegantèrque de novo à Te instauratam ornatamque amplas itidem Aedes, quàm plurimis solo æquatis humilibus domibus, ante augustæ molis ejusdem Ecclesiæ faciem à fundamentis in ea præsertim horticulturali parte, quæ omnino inculta jacebat, fuisse excitatas, constructasque pro Bibliotheca, quam ad tuorum Successorum Antistitum, Cleri, & totius Civitatis Brixienfis commodum & utilitatem „ingenti

„ingenti Librorum copia locupletare
„pergis. Gaudemus præterea ex Con-
„traſtu inter Te, & Dilectos Filios
„Deputatos Publicos Civitatis Brix-
„enſis inito, cujus tenorem Nobis
„nuperrimè tranſmiſiſti, ſubmotum
„fuiſſe omne periculum, ne Biblio-
„thecam huiusmodi inde, ubi in præ-
„ſentia reperitur collocata, in poſte-
„rùm quomodolibet amoveri, atque
„alibi transferri contingat; quod pro-
„fectò ut ipſemet Nobis expoſuiſti,
„non ſine eorundem Librorum jactu-
„ra, & accedentium incommodo acci-
„dere poſſet. Cæterùm perge, Dilecte
„Fili Noſter, novis ſemper verè ſapient-
„tiæ, omnigenæ eruditionis, ſollicitæ
„vigilantiæ, ſacerdotaliſque zeli ar-
„gumentis ampliffimo Ordine, Paſto-
„ralique charactere Tuo dignis, non
„tam Diocèſim iſtam Tuam, quàm
„Catholicam Romanam Eccleſiam
„augere & cumulare, ut viciffim ube-
„rem cœleſtium chariſmatum copiam
„à ſupremo Paſtorum Principe Jeſu
„Chriſto conſequaris, & noſtram, at-
„que Apoſtolicæ huius S. Sedis chari-
„tatem quæ Te proſequimur, ampliùs
„obſtringas. Interim Tibi, Dilecte
„Fili Noſter, Apoſtolicam Benedictio-
„nem peramanter impartimar.

*Dat. Romæ apud S. Mariam Majorè
ſub Annulo Piſcatoris die XVII. Febr.
MDCCXLVII. Pontificatùs Noſtri
Anno ſeptimo.*

Hanc verò Pontificiam Bullam cum
alio Sereniſſimi Ducis Reipublicæ Ve-
netæ Diplomate aureis deſcriptam li-
teris Eminentiffimi Cardinalis ſupra
Bibliothecæ fores affigi curavit, hac
ſuperaddita Inſcriptione :

Memoriæ
& hono-
ris monu-
menta.

BIBLIOTHECAM HANC
▲ FUNDAMENTIS ERECTAM
BRIXIANÆ URBIS COMMODO
DEDICAVIT

ANGELUS MARIA CARDINALIS QUIRINUS
ANNO M. D. CC. XLVII.

Brixianus Senatus, ut tanti beneficii
gratum ſe memorèmq; præſtaret,
hanc adjecit Inſcriptionem:

ANGELO MARIE QUIRINO
OB BIBLIOTHECAM IſTAM
PUBLICO HUIUS URBIS COMMODO
DESTINATAM, TRADITAMQUE
GRATI ANIMI
CAPTEQUE POSSESSIONIS MONUMENTUM
SEPTEM-VIRI
P. P.
ANNO M. D. CC. XLVII.

Cùm verò QUIRINUS poſt longam
Romæ comorationem ad ſuos redux
iterùm Bibliothecæ à ſe erectæ dotatæ-
que commodo Urbis Brixienſis, prima-
rio huius Magiſtratu poſſeſſionem anno
Jubilæi MDCCCL. contradidiſſet, Anti-
ſtiti ſuo plaudens Civitas nova quæ-
dam amoris ſui monumenta ſtatuit,
ac cuſis etiam numis exprimi curavit,
in quorum uno ſpectatur Eminentiffi-
mi purpurati ad vivum expreſſa ima-
go cum hac in averſa inſcriptione:

EFFIGIEM
ANTISTITIS SVI
MVNIFICENTISSIMI
MARMORE PRIVS SCALPTAM
TAM IN FRONTE
NOVÆ ÆDIS CATHEDRALIS,
QVAM IN VESTIBVLO
PVBLICÆ BIBLIOTHECÆ
LOCARI,
DEINDE NVMO ISTO
COELARI
BRIXIANA CIVITAS
GRATA DECREVIT
ANNO JVBIL.
MDCCCL.

Plenus eſt ſinceræ laudis erga Emi-
nentiffimum Card. QUIRINUM Libel-
lus, quem hæc occasione Vir erudi-
tus FRIDERICUS GOTTLIEB FREY-
TAG, in Lipſienſi Academia Profes-
ſor publ. de Statuis honoris cauſâ poſi-
tis, hoc ipſo, quo ſcribimus, anno
1752. Lipſiæ edidit, & eidem purpu-
rato inſcriptum, Brixianæ Civitati
dono tranſmiſit inſculptâ libelli ejus
tegumento deauratis characteribus
epigraphe iſtâ:

S. P. Q.
NOBILIS CIVIT.
BRIXIENSIS
HOC
REVERENT. MONVM.
ERGA EMINENTISS. PRÆSVLEM,
SACRVM
ESSE VOLVIT
AVCTOR.

Verùm, unum è cunctis ſolum numerare Quiri-
num eſt,

Cui ſignum fuerit deditum, & abnuerit.

Inſigne factum! cui canendo Brixia-
nus ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΣ haud unam ſufficere
linguam arbitratus, triplici ſumpſit
ſibi efferre linguâ, editis Brixiae A.
1752. verſibus Latinis, Græcis, & Ita-
licis. Sed his aliſque miſſis libet ipſius
Bibliothecæ faciem, prout æri inci-
ſa comparet, explicare. Et quidem ad
exterioris veſtibili lateris utrumque
expreſſa legitur hæc inſcriptio:

ANGE-

ANGELUS MARIA QUIRINUS S.
R. E. Cardinalis Bibliothecarius, Brixia-
norum in primis Antiftitum, deinde
Cleri, univerſæque Civitatis commodis
conſulturus honorique, BIBLIOTHE-
CAM IſTAM à fundamentis erexit al-
tiſſimis, libris undique conſiſtitis in-
ſtruxit, perpetuo proventu locupletavit,
anno Brixiani ſui Pontificatùs XX.

Facies in-
terior ad
meridiè.

Interior verò proſpectus has ex-
hibet ſtatuas & inſcriptiones. In late-
re ad meridiem conſpiciuntur, qua-
tuor veteres Eccleſiæ Brixianæ Patres,
videlicet S. Philaſtrius, S. Gaudentius,
B. Rampertus, Vener. Adelmanus, in
quorum manibus comparent Libri,
quos ſinguli ſcripſerunt: Philaſtrii de
Hæreſibus, Gaudentii Sermones, Ram-
perti de Translatione S. Philaſtrii,
Adelmanni de Veritate Corporis &
Sanguinis Chriſti adverſus Berenga-
rium. Mediū inter eos Ss. Fauſtinus
& Jovita aureis clypeis armati, in
quorum uno legitur hoc lemma: *Re-
fulſit ſol in clypeos aureos*; atque in
altero: *Et fortitudo gentium diſſipa-
ta eſt*. Subditur Epigraphe: *Viſi
ab hoſtibus Tutores Ss. aureis ar-
mis Brixiam tueri, quo miraculo at-
tonitus Nicolaus Picinus Dux fortif-
ſimus potiundæ Urbis ſpem perdidit*.
Fuſcarenus in lit. ad S. Laur. Juſtinianum. . .

In Latere
Orienta-
li,

In Latere ad Orientem.
Conſpiciuntur 1. Franciſcus Barbarus
manu Librum tenens cum Tit: *Fr.
Barbari Epistolæ*.
2. B. Nicolaus Albergatus.
3. Dominicus de Dominicis } in cujuslibet
4. Petrus de Monte. } manu, Episto-
5. Eugenius IV. } lar. Decades.
6. Nicolaus V.
7. Imago Antiquitatis, in cujus manu:
Diptychon Quirin. &c.
8. Imago Brixiae. In ejus manu Liber,
de Brixienſi Literatura.

Super Januam meridionalem.

DIO CASSIUS manu Librum tenens
cum lemma: *Animad. in Cod. Va-
ticanum.*

in Borea-
li,

In Boreali Latere,
Cernuntur quatuor S. R. E. Cardina-
les ab Em. QUIRINO illuſtrati, ſci-
licet Reginaldus Polus, Gaspar Con-
tavenus, Petrus Bembus, Jacobus
Sadoletus, quorum ſinguli mani-
bus præferunt Volumen *Epistolarum
Card. Poli.*

PAULUS III. Rom. Pont. medius
inter illos, geſtat Librum, cui Titulus:

Imago Optimi Sapientiſſimæque Ponti-
ficis. Subjungitur hæc Epigraphe:
*In ampliffimum Ordinem aſciti ſunt
Sapientiſſimi, Innocentiſſimi, Clari-
ſſimi, & ſummâ auctoritate præditi
Viri, evocati, rogati, facti ſunt Car-
dinales. O præclara Comitæ! O his
difficillimis temporibus neceſſaria! O
Pauli III. Sapienſiam ſingularem!*
Lazarus Bonamicus in Epiſt. ad Jacob. Card. Sa-
doletum.

In Latere verſus occidentem.

Speſtantur 1. Moyſes manu præferens
Librum cum Tit: *De Moſaica Hiſt.
præſtantia.*
2. Origenes manu tenens *Hexapla ex
Cod. Chifiano.*
3. S. Ephræm Syrus, in cujus manu
Liber cum lemma: *S. Ephr. Ope-
ra Græc. Syr. Latina.*
4. S. Theodoruſ Studita cum Libro:
Vet. Græc. Officia.
5. S. Benedictus manu tenens Codi-
cem hoc rubro ſignatum: *Vita S.
P. Benedicti &c.*
6. Paulus II. P. M. in cujus manu Liber
cum Titulo: *Geſta Pauli II. Vindic.*
7. Euclides oſtentans Librum cum
epigraphe: *Demonſtr. Propoſ. 21.
Libr. VII.*
8. Imago Corcyræ manu præferens
Librum inſcriptum: *Primordia Cor-
cyræ.*

Super Januam Borealem.

Viſitur PLATO manu Librum tenens
cum lemma: *De binis Epistol. Va-
ticanis.*

Atqui hæc eſt nobilis illius ſtruc-
turæ facies, hæc compages & ſimme-
tria, quæ uti Eminentiffimi Bibliothec-
arii inſignia in Literas & Literatos
merita egregiè comendant, ita ipſius in-
genii monumenta ſcitè repræſentant.
De reliquis videri poſſunt Acta illius
Bibliothecæ foundationem ſpectantia,
Brixiae A. 1747. edita.

Inter Bibliothecarios haud poſtre-
mum etiam locum ſibi vendicat Doc-
tuſſimus P. ILDEPHONSUS CATHELI-
thelinot.

NOT Congregationis S. Vitoni Mona-
chus in S. Manſueti Lotharingiæ Mo-
naſterio die 23. Maji anno 1694. Pro-
feſſus, qui inter alia foecundi ingenii
monumenta plures tum Librorum,
cùm Authorum & Materiarum con-
textuit Catalogos, atque etiam *Methodum
ordinandæ Bibliothecæ, & texendæ
Catalogi aliis præſcripſit*. Ipſus eſt, qui
Supplementum Bibliothecæ ſacræ con-
didit inſertum auctario Dictionarii
Bibliæ à Calmeto adornati; quâ oc-
caſione

casione *Cathelinotus* solidum deinde impendit quadriennium concinendae auctiori & completiori *Bibliothecae Sacrae*, tribus Voluminibus in folio ad prelum paratae. Idem contexuit Tabulas *Bibliothecae D. ni Eliae Dupinii* Vol. IV. in 4. Dissertationes itidem in *Petri Baylii* Lexicon, & alia ejusdem Opera. Novam quoque exegit editionem *Bibliothecae Virorum Illustrium à Théveto* adornatae. Nunc verò suas vigilias & operas impendit contexendae *Bibliothecae universali Benedictinae* hoc Titulo: *Historia Literaria Benedictina in tres partes divisa, abortu Ordinis ad nostra usque tempora, tribus Voluminibus in folio*, Quod Opus integrum prelo paratum se habere, suis ad me literis nuper significavit. Alia Viri summè industrii & operosi Opera diductius recenset *Augustinus Calmet* in sua *Lotharingae Bibliotheca Gallicè* in fol. Nancæji edita A. 1751. pag. 247.

Benedictus Thiebaud.

BENEDICTUS THIEBAUT ejusdem Congregationis Cœnobita in Vifontioneni S. Vincentii Monasterio anno 1700. die xi. Julii Professor, jure quodam suo ac merito *Bibliothecariis* accenseri debet; Is enim summa cum cura *Bibliothecam Benedictinam* generalem & specialem adornandam suscepit hoc Titulo: *Bibliothèque générale & particuliere des Auteurs de tous les Ordres & Congregations, dans lesquelles on pratique la Règle de S. Benoît, avec l'Histoire de leur vie, le Catalogue, la Chronologie, & les différentes Editions de leurs ouvrages, & à la fin l'état présent de l'Ordre de saint Benoît, où l'on trouve l'histoire de tous les Ordres, Congregations & Monasteres de l'un & l'autre Sexe, qui le composent.* Septem Voluminibus in 4. Mfc.

Nicolaus Vaillant.

NICOLAUS VAILLANT in Mosomeni Congr. Ss. Vitoni & Hydulphi Cœnobio die 1x. Novembr. A. 1708. Professor, postquam *Philosophiæ* ac *Theologiæ* professor aliquamdiu sustinisset, ac dein *Prioris* tum etiam *Visitatoris* munia cum laude explisset, *Bellilocensi* demùm *Bibliothecae* curis & impensis R.D. Antonii l'Archer Congregationis illius Præsidis benè meriti instructæ Præfectus, composuit, suaque manu conscripsit ultra XVI. Volumina in fol. quæ accuratam exhibent analysin omnium *Scriptorum & Librorum* in eadem *Bibliotheca* contentorum uti refert *Calmetus* in Suppl. *Bibl. Loth.* p. 104.

REMIGIUS CELLIER Barroduceus in Medianensi Monasterio A. 1705. die 12. Maji Professor ac subinde *Bibliothecae* Præfectus, *magnæ Viri industriæ & eruditionis*, vastissimum Opus *Historiæ universalis* *Scriptorum Ecclesiasticorum* adgressus, jam ultra octodecim Volumina ab anno 1729. ad 1751. in 4. Parisiis apud D. Le Mercier typis exscripta publico dedit sub Titulo: *Histoire generale des Auteurs Sacrés & Ecclesiastiques, qui contiennent leur vie, le Catalogue, la Critique, le jugement, la Chronologie, l'Analyse & le denombrement des différentes Editions de leurs Ouvrages; ce qu'ils renferment de plus intéressant sur le dogme, sur la Morale, & sur la discipline de l'Eglise; l'Histoire des Conciles tant généraux, que particulieres & les Actes choisis des Martyrs.* . . Prioris titulo Flaviniacensi Cœnobio præerat *Remigius* anno 1751. Ejus verò *Laborum* focus est *Doctissimus P. Petrus Strohol S. Michaëlis* Professor A. 1714. de quo plura *Calmetus* *Bibl. Loth.* pag. 910.

Remigius Cellier.

ROMANUS CALAME è Congreg. Ss. Vitoni & Hydulphi, Vir græcè & hebraicè doctus, ac Polyhistor penè incomparabilis, in diversis suæ Congregationis Monasteriis non tantùm *Philosophiam*, *Theologiam*, humaniorisque disciplinas docuit, sed etiam *Bibliothecarii* munus summa cum laude, nec minori ad Posteris fructu aliquando sustinuit, totus qui literis natus, & ad enodandas quæstiones intricatissimas factus, nimia studiorum contentione è vivis præmaturè abreptus periit die iv. Septembris A. 1707. Ejus elogium hisce verbis exprimit *Calmetus*: *Dom Romain Calame Benedictin de la Congregation de S. Vanne natif de Morteau dans le Comté de Bourgogne, fit profession en l'Abbaye de S. Evre-lès-Toul le 3. Juin 1644. & il est mort à Fontaines près Luxeuil le 4. Sept. 1707. C'etoit un esprit plein de feu, & d'une imagination très-vive. L'étude étoit son aliment; il y étoit si appliqué, qu'il en perdoit souvent le sommeil. . . il sembloit être né pour traiter & éclaircir les matieres les plus difficiles. Nous avons de lui un grand nombre d'ouvrages, qui ont mérité l'approbation des connoisseurs*;

Ejus ingenii partus.

1. Summa temporum ab Orbe condito ad Christi in cœlos ascensionem deducta. . . Vol. 5.
2. Opuscula Chronologica tria, I. De Natali

Natali Christi, II. De Die *Passionis Christi*. III. De Die obitus S. *Benedicti*.

3. Studiorum cursus in septem Tomos distributus, quibus *Grammatica*, *Rhetorica*, *Philosophia* & utraque *Theologia*, *Scholastica* & *Thetica* breviter & perspicuè traduntur.

4. Varia Opuscula, videlicet: *Antisfondratus, sive nodus Prædestinationis ab Em. Cardin. Sfondrato, neque ex Sacris Scripturis, neque ex Doctrina SS. Augustini & Thomæ dissolutus*. Reliqua enumerat *Calmetus* *Bibl. Lothar.* p. 181.

Jo. Tritheimii exhortatio de Custodia & Munditia Librorum.

Posteaquam verò *Bibliothecarios*, tametsi paucissimos ex innumeris, relictis, rem non ineptam facturis mihi videor, si *Joannis Tritheimii* exhortationem *De Custodia & Munditia Librorum* habenda hinc subjiciam. Sic verò *Vir & Abbas* ille prudentissimus *Ordinis nostri* *Bibliothecarios* alloquitur.

„Cum thesaurus maximus Ecclesiæ copia sit *Scripturarum*; qui *Libros* sanctos diligenter custodire negligit, injuriam Ecclesiæ facit. Arma enim, quibus se contra hæreticos muniat, *Libri* sunt: quos qui vel distrahi, vel perire patitur, minus Ecclesiam diligere comprobatur. Quam si amaret, ut debuit, suis eam spoliari armis nequaquam permetteret. Amatores itaque *Librorum* attentius exhortamur, ut *Bibliothecam* sollicitè custodiant, aut talibus commendent armariis, qui nihil ex ea surripi permittunt. Ex *Bibliothecis* facile *Monachorum* disciplina cognoscitur: & quid studeant, ex *Libris* citò animadverti potest. Si ad domum tuam venero, non est opus interrogare, quid studeas? Volumina tua dabunt testimonium actionibus tuis. *Codices* tui honorant te, sicut à te honorantur. Si negligis illos, negligent te: si contemnis, contemnent te. Denique, qui contemnant me, (ait *Sapientia*) quæ in *Libris* agnoscitur, erunt ignobiles. Si volumina tua scamnis lacera volant, si pulveribus operiuntur, si maculata intus, & foris incomposita fuerint, indocentem te, & suconem proclamabunt, etiam si *Doctor* habearis. Quomodo doctrinam amare poteris, si *Libros* informatores tuos contemnis & negligis? Sicut *sapientia* puri cordis habitaculum & diligit & inhabitat: sic *Amator sapientiæ* *Librorum* mundi-

„tiam & ornatum amat. Nam qui domum alicujus lacerat, quod inhabitantem non vereatur, manifestat. Et qui *Libros* divinarum vel humanarum *Scripturarum* negligenter & immundè tractat, contentam in eis scientiam se non amare probat. *Philobiblos* itaque noster pro custodia & ornatu *Librorum* summum impendat studium; secundum materias, vel dignitates ordinet *Libros* ad pulpitum, ut studiosi fratres citius invenire possint, quod quærant. Nullam de sua *Bibliotheca* materiam abjiciendam existimet, præter dogmata hæreticorum: quia nullus *Liber* tam exilis est, qui non ad aliquam utilitatem possit conducere. Si *Bibliotheca* sub tuta custodia: nec passim omnibus pateat, sed illis duntaxat, quos amor & studium *Scripturarum* commendat. Multa enim *Bibliothecis* damna illata cognovimus: eò quòd sine discrimine patebant universis. Nec de locis suis *Libri* facile emittendi sunt, nisi sub fide & certa fiducia. Habeantur omnium *Librorum* *Bibliothecæ* inventaria: ut nihil distrahi possit, vel amitti. Zelotes insuper noster *disciplinarum* utilium eos, quos diligit, *Libros* nonnunquam visitet: & quam rectè se habeant, diligentissimè exploret. Denique non sit parcus & invidus ad communicandum studiothe-
„caris non sit difficilis ad *Librorum* usum concedendum.

„sis de *Bibliotheca* volumina: quia thesaurus occultus, & sapientia abscondita, velut inutiles, comprobantur. Quotiescunque ergò petitur ad rescribenda volumina, studio-
„sis libenter accomodet, sub certa tamen fidei cautione, quatenus & suum thesaurum Cœnobio custodiat, & alios sine sui diminutione divites faciat. Quicumque autem *Libros* ad scribendum sub fide recipit, caveat diligenter, ne illos aut scædet, aut laceret: sed juxta sententiam Domini faciat aliis, quod sibi vult fieri, & benevolentia non sit ingratus. Fratres etiam, qui *Libros* de *Bibliotheca* secundum Regulam pro studiis accipiunt, caveant, ne illos maculent, vel destruant, sed cum devotione & puritate legendes immaculatos custodiant. Si quis autem *Codices* negligenter & sordidè tractaverit, ut sacrilegus, & dissipator rerum Monasterii puniatur: ita ut ejus emendatio cæteris fiat in exemplum. Sed quid multis super *Librorum* custodia immoramur ser-

„moni-

„monibus? Qui illos diligunt, sine dubio colunt, & servant, etiam nobis tacentibus: quod imperitis frustra suademus, quia persuadere non possumus. Stulti enim studia contemnunt, & volumina non diligunt, nisi suis vanitatibus conformia. His igitur omissis, ad nostrorum, qui Libros & amant, & legunt cohortationem, accedamus.„ *Hæc Tritheimius.*

Optandum verò, ut Bibliothecarii in Familiæ nostræ Monasteriis cum omnibus Trithemii verbis, tum illis præcipue aurem accomodent: *Non sit parcus & invidus ad communicandum studiosis de Bibliotheca volumina: quia thesaurus occultus, & sapientia abscondita, velut inutiles comprobantur.* Neque sine ratione hoc commo- nit Abbas prudentissimus. Sunt enim ex omni ordine, statu, ac conditione aliqui ita morosi ac difficiles in communicandis Libris, quos ipsi tamen nullo modo evolvunt, ut eos à blattis ac tineis potius corrodi patiantur, quam eos, non dico, exteris, sed domesticis etiam ac sodalibus utendos exhibeant. Memini me legere in vita *Jacobi le Long*, viri doctissimi è Congregatione Gallicana Oratorii, quod apud suos morosi & difficilis Bibliothecarii nomen indeptus fuerit. Etsi enim Bibliothecam, cui præfectus erat, exteris non humaniter modò patefecerit, sed si quos etiam Libros utendos petierunt, haud gravatim iis concesserit; non eadem tamen facilitate erga domesticos atque adeò sodales suos utebatur; à quibus etiam vel Librum loco moveri ægrè ferebat. Quam morosam difficultatem quam ipsi, in quorum usum Bibliotheca potissimum condita erat, molestè tulerint, nemo est, qui non intelligat. Contra verò sunt alii, quos ut è Monasterii Bibliotheca Librum tibi commodent, frustra rogaris. De his jam anno 1212. in Concilio Parisiensi (s), quod à Roberto de Corceone S. R. E. Cardinali, & Sedis Apostolicæ in Galliis Legato, celebratum fuit, gravis orta est querimonia. Unde inter alios Canones etiam iste conditus fuit: Ne viri Religiosi juramentum emittant de non commodandis Libris, cum commodare inter præcipua misericordiae opera computetur. Et deinceps Libros tenere sub anathemate prohibet.

Quid jam dicam de Ms. Codicibus, eorumque Catalogis tecum vel mecum communicandis? Sunt Bibliothecarii nonnulli, conqueritur (t) V. C. Joannes Cathardus, canibus haud dissimiles, qui foeno incubantes, cum ipsi non edant, nec alios quoque edere, vel etiam propius accedere non permittunt, locum dantes proverbio: *Canis in præsepiti.* Sic & belli isti Custodes ærarii Rei Literariæ & Christianæ malunt sacros priscorum Patrum Codices blattis ac tineis servare, quam iis commodare, qui eos è scriniorum tenebris in lucem asferere, & in usum Ecclesiæ & literatorum convertere possunt, & desiderant. Sed parum est, Opera SS. Patrum, aliorumque præstantiorum Auctorum denegari, etiam, quod omnino lepidum videtur, longè minoris momenti, & nullius ferè pretii Opuscula à viris obscuri nominis literis mandata denegantur. Petii ego Quorum Catalogos Ms. Codicum, qui in dam Bib- Bibliothecis Benedictinis per Germa- liotheca- niam asservantur. Sed quid impe- riorum travi? à multis nihil: Fuit, qui durities & rponsum daret: *Historias literarias in ignavia Germania non magni fieri: nempe fatua ratio etiam denegandi est ratio.* Petii à nonnemine per literas, ut in Monasterii sui Bibliothecam Libris instructissimam aditum mihi adomaret. Quid impetravi? nihil, ne rponsum quidem; ex quo silentio hoc tamen commodi retuli, ut expensis in Itinere faciendis pepercerim. Solatio est, Viros & Sodales me longè doctiores id genus repulsas, certè parum urbanas, ante me tulisse. *Cl. Bernardus Pezius* cum ex Itinere Literario Gallico in Germaniam reverteretur, per quoddam Monasterium transiit, cujus Abbas ut virum brevi hospitio exigeret, Bibliothecario negotium dedit, ut diu noctuque nulli parcens labori, quam citissime posset, hominem absolveret. Abiit *Pezius*, Monasterio nomen *inhospitalis Caucasii* remansit. Quæ planè silentio involuturus fuisset, nisi per eam causam commemoranda visa fuissent, ut ex iis nemo non intelligat, quam difficile ac operosum sit, Historiam Literariam Ord. S. Benedicti perfectam, numerisque omnibus dare absolutam. Si illa manca, defectuosa, minusque concinnè scripta publicam aspiciat lucem, non semper culpa in

Aucto-

Auctorem conferenda est, sed quandoque in illos potius sodales, qui cum adjumento esse & possent & deberent, nimium quantum hac in re suas desiderari partes patiuntur.

Archivarii recentur.

Supereft, ut, quod in Titulo hujus Capitis promissimus, aliquos è multis *Archivorum Custodes* recensamus, non ullo tamen ordine, aut personarum, aut temporum (neque enim res tanti videtur) sed ut quisque sub calamum venerit, ejus mentio à nobis fiet.

Walterus.

WALTERUS de MANITOUN, Custos Archivi Glastoniensis Monasterii in Anglia, & deinde Abbas, omnia privilegia à S. Ina Rege huic Monasterio concessa collegit in MSS. Codice, in quo contineri perhibentur omnes copiae monumentorum Ecclesiæ Glastoniensis, & vocatur *Secretum Abbatis*. Videsis Bolland. Comment. Hist. in vitâ S. Inæ Occid. Sax. Regis, §. II. n. 9. extat vi. Febr. p. 907. col. 1.

Gregorius Farfensis.

GREGORIUS Chartophylax Monasterii Farfensis Sec. XI. à quo habemus Historiam ejusdem Coenobii. Vide *Card. Quirini* notas ad Dissert. de conscrib. Italiæ Monast. Hist. p. 95.

Berrardus.

JOANNES BERRARDUS, Custos Archivi Casauriensis, sive Piscariensis, de quo supra.

Honoratus Thotus.

HONORATUS THOTUS è Congr. Casin. *Repertorium Archivi Monasterii S. Laurentii de Aversa* labore P. D. Honorii à Cava dispositum. Quod idem præstitit Archivo S. Angeli Cajetæ, cujus *Repertorium* ab Honorio concinatum exscripsit nitido pulcherrimòq; caractere D. *Cornelius Rossети* à Neap. Sac. Monast. Casin. Professor.

Sulcardus.

SULCARDUS, Monachus, Chronographus, & Archivarius Coenobii Westmonasteriensis in Angliâ Seculo XI. *Registrum Chartarum Regalium & Pontificalium, privilegiorum, compositionum & Confederationum Episcoporum & Abbatum Ecclesiæ beati Petri Westmonasteriensis* confecit, ut scribit Oudin Commentar. de S. E. Tom. 2. pag. 81. Extat illud Registrum in Bibl. Cotton. sub effigie *Faustinae* lit. A. Cod. 3. n. 2.

Eberhardus Fuldenis.

EBERHARDUS Fuldenis Archivi præfectus Sec. XII. sub *Marquardo* Abbate, ejus Chartarium duobus distinctum voluminibus confecit. Vid. *Strv. Tom. 3. S. Rev. Germ. Pistorianæ Collect. p. 485. Schannat. Hist. Fuld. Part. I. §. 2.*

ERLEBALDUS, Germanus frater *Erlebal- Wibaldi*, Abbatis Stabulensis & Cor- dus. beienfis, Leodii apud Benedictinos in Monasterio S. Laurentii vota monastica nuncupaverat, cum à fratre Stabuletum accitus fuit. Primum verò suum Capellanum instituit; deinde verò *Custodem* creavit; sic Stabulenses eum appellabant, cui commissum est Instrumentorum Archivum. Neque verò sanguini destinatio hæc in acceptis referatur; cum jam videretur muneribus primis adolescens dignissimus. Edmundi Marthene non vana est conjectura, *Erlebaldum* fuisse etiam *Conradi* Regis Cancellarium, qui cum ipso ad Terræ sanctæ expeditionem profectus est. Vid. vita *Wibaldi* apud Marthene Collect. ampl. Tom. 2. p. 153.

PETRUS DIACONUS, non solum Petrus Bibliothecarius Casinensis, sed etiam Diaconus, *Chartularius*, id est, Archivi Custos fuit.

BERNARDUS CAMPANARI, Archivario Casinensi præfectus, ejus tabulas ritè collocavit, atque elucidavit. *panari.*

CORNELIUS MARGARINUS, Italicus, Romanus, S. Pauli de Urbe Monachus, Congregationis Generalis præfectus, Archivarius seu Tabularius omnibus præfectus (u) Monasterii ad S. Calixtum Romæ Archivum insigne ipse ordinavit, ac disposuit, locupletissimo Indice seu Rubrica, ad materias quascunque facillimè inveniendas, plurimos in tomos ad Alphabeti & Chronologiæ leges contexto, quod ipsum quibusdam in aliis Monasteriis præstitit; sed præcipuum ejus Opus fuit *Bullarium Casinense*, diutino labore confectus, per annorum seriem digestum, Summariis & opportunis Indicibus adauctum ac illustratum, quod Opus Jurisperitorum manibus quotidie teritur: Illud verò *Sacræ Casinensis ac Regularium Universitati* his verbis dedicavit. „E tenebris, ac „è sepulchris diu situ squallentia, pul- „vere, carieque absumpta, ad lucem „revoco Pontificum Diplomata, Cæ- „sarum, Regumque favorabiles Ta- „bulas. Pessum Casini res ibat. In „emortuis sepultisque membranarum, vis, „anima, ac omnis fere Coenobiticus „splendor occiderant. Revixere Pa- „trum nostrorum jussu, meoque labo- „re, qui omnium Regularium salutem „defudat. Immane Opus aggressus, „omnium Congregationis nostræ scri-

niorum

(s) Nat. Alex. Hist. Eccl. Vom. VII. p. 165.
(t) In Dedic. Epist. S. Isidori Pelusioræ.

(u) Armell. l. c. part. I. 141.

„niorum, Bibliothecarumque monu-
„menta lecturus, excussurus. A Co-
„mittis Generalibus *Generalis Scrinia-*
„*rius* nuncupatus, pauca vix dum
„Cœnobia perlustravi, & selectiora
„hæc Diplomata, proelo committen-
„da delegi. Reciprocas, quæ occur-
„runt, Privilegiorum Communica-
„tiones, Appendicis loco instruxi.
„Reliqua, Deo auspice, prodibunt
„brevi, Nihil hinc adulterinum, omnia
„fidelia, vel apices erunt, proeli lapsus
„si demas. Quæ chartis impressa vi-
„des, fulgura, voces, & tonitrua
„sunt, quæ à sacro Petri throno pro-
„deunt, ad Casini ac totius Cœno-
„biticæ Regularisque Militiæ decus,
„tutelam & incrementum. „

Meminit hujus Bullarii Eminentiff. Card. *Quirinus in vitæ suæ Com-
mentario Part. 2. Lib. 1. c. 14. p. 72.*
his verbis: „Quæsit ex me Ponti-
„fex, Clemens XI. antequam me è
„conspectu dimitteret, an satis am-
„plam Monasticæ eruditionis sege-
„tem colligere mihi daretur ex Mar-
„garini collectaneis. Haud dissimu-
„lavi ita esse, at una simul subjun-
„xi, cautè ea à me legi, quod me-
„moriam meam insideret Mabillonii dic-
„tum de Casinensi illius Bullario,
„*Incipit ab insigni mendacio.* Dicitur
„hoc mihi non una tantum vice San-
„Germanenses Patres memorârunt.

Marinus Albitrius. MARINUS ALBITRIUS, patria Neapolitanus, nobili genere natus, in Monasterio SS. Trinitatis apud Cavam Congr. Casinensis institutum suscepit anno millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo die 21. Decembris; cumque ad Antiquitatum studia valde propensus esset, in illisque assidue sese exerceret, celeberrimo Tabulario Caveni præfectus, eidem illustrando, ejusque usum commodiorem, utiliorumque reddendo, toto conatu incubuit; vigeat enim florida adhuc ætate, cum hæc scripserat Abbas Armellinus, anno videlicet millesimo septingentesimo trigésimo, vitæ suæ quinquagesimū quartum, annum nondum supergressus. Scripsit igitur anno millesimo septingentesimo Chronologiam IX. Seculorum defumptam ex scripturis & privilegiis originalibus Pontificum, Regum, Imperatorum, Principum Comitum, Ducum, Cardinalium, Episcoporum, & Archiepiscoporum, servatis in præclaro & insigni Archivo Sac. Monast. Caven. ab anno 875. usque

ad annum 1654. Extat MS. in eodem Archivo, Arca II. n. 56. Anno autem 1717. scripsit *Dictionarium*, sive *Inventarium*, ac *Registrationem Armarii* tertii, & magnarum Arcarum primæ & secundæ, ubi Cavenis Archivi monumenta asservantur Ms. Anno 1718. scripsit *Inventarium* aliarum Arcarum ejusdem Cavenis Archivi MS. Anno 1719. scripsit *Indicem Contractuum pro & contra Monasterium Cavense*, summam extractorum ex *schedulis*, *Protocollis*, *Libris*, *Fasciculis*, *Bastardellis*, *Originalibus*, plurium publicorum Notariorum, servatis in præclaro & insigni Archivo Caveni &c. quod Opus, quia valde laboriosum ac prolixum est, nondum absolverat anno 1730. quo nempe hæc literis tradidit Armellinus.

Mentionem præterea facit MARINI ALBITRII Eminent. Cardinalis *Quirinus in Commentario vitæ suæ Part. 2. Lib. I. c. 6. pag. 105.* „Silentio, inquit, hoc loco non præteribo, diligentem pariter Chronistam nactum me fuisse in Monasterio Caveni, videlicet *Marinum Albitrium*, qui quum celeberrimo ejusdem Tabulario præfectus foret, ut idem commodius, utiliusque redderet, toto conatu incumberebat. Exhibuit ipse mihi laboriosa & prolixa Volumina, quibus conscribendis digerendisque occupatus tum erat. Antea verò confecerat Chronologiam Cavensem novem seculorum, scilicet ab anno 875. usque ad annum 1654. De eo ipso Tabulario insigniter meritos olim fuisse *Alexandrum de Rodulphis*, & *Augustinum Venerium*, ipsemet Albitrius sincerè mihi testificatus est, affirmavitq; præterea postremum hunc *Salernitanas* etiam chartas, & Sanctæ Mariæ de Veteri extra Salerni muros ordinasse. Utriusque laborum oculatum me insuper testem esse voluit manibus meis contradens plura volumina ab iisdem conscripta.

ROMUALDUS SERRA, Italus, Cæfenas, ibidem in Monasterio S. Mariæ de Monte Professus anno millesimo septingentesimo quarto. Bibliothecæ & Archivi Præfectus, ostendit eximium erga suum Cœnobium amorem; cum totus sit in illustrandis ejusdem tum antiquis, tum recentioribus monumentis, composito Opere admodum utili, cui hunc titulum præfixit: *Catalogus Chronologicus omnium Abbatum simulque omnium*

omnium Scripturarum, Privilegiorum cæterorumque Instrumentorum, quæ in Archivo S. Mariæ de Monte Cæfensæ reperiuntur, quorum transumpta recto ordine disponuntur; additis Notis Chronologicis & Historicis ad idem Monasterium spectantibus. „ Exorditur autem suum Opus ab an. 1059. quo *Nicolaus II.* Summus Pontifex amplissimò Diplomate Monasterium illud ditavit; perduxitque hætenus usque ad an. 1500. Utitur verò hæc profus methodo: Primò locò Abbatis nomen, sub quo Instrumentum illud confectum fuit, ponit: deinde Pontificis Maximi, & Imperatoris eò tempore viventium nomina & annos collocat; Compendium denique, vel Summarium ejusdem Instrumenti textit. In margine autem Christi Domini annum, tum Indictionem, & diem, quò Instrumentum illud celebratum fuit, explicat. Notitias demùm historicas, quas quidem invenire potuit, quæ rem prædicti Monasterii concernunt, subjungit. „ Utinam, inquit Abbas Armellinus (x) plures essent in nostris Monasteriis, qui hujusmodi studia pari diligentia profecerentur, quæ quidem variis in Cœnobiis inchoata, in aliis perfecta jam sunt, in aliis autem adhuc desiderantur; his enim summa utilitas, & decus iisdem Monasteriis paratur, seu potiùs saltem ex parte restituitur.

Erasmus Gattola. ERASMUS GATTOLA Cajetanus, Abbas S. Matthæi Servorum Dei, & Casinensis Archivi Custos celeberrimus, de quo suprâ. Vide etiam *Commentarium Vitæ Cardinalis Quirini Part. 2. L. 1. pag. 101.*

Bartholomæus de Platamone. BARTHOLOMÆUS de *Alexandro & Platamone*, (y) Siculus, Paternensis, Monasterii S. Nicolai in eadem civitate Alumnus, nobili studio antiquitatis monumenta, & eruditionem è Catanensi Tabulario, cui plures annos præfuit, scrutatus, Chronicon sui Monasterii condidit.

Augustinus Venerius. AGUSTINUS VENERIUS, (z) patriâ Neapolitanus, in Cœnobia SS. Trinitatis Cavenis monasticæ vitæ methodum sumpsit an. 1595. die 12. Sept. Vir tum doctrina, tum probitate conspicuus, quem Urbanus VIII. qui illius virtutes optimè noverat, Ab-

batem, ut dicimus, Titularem esse iussit. Is in antiquitatis studiis verfatissimus, Cavenis Archivum valde insigne vetustissimis, iisque aureis monumentis cumulatissimè refertum diurna ac nocturna manu versans, plurimum illustravit, illius absolutissimis atque pulcherrimis Regestis compositis, quibus hunc Titulum præfixit: *Dictionarium*, seu *Index Alphabeticus*, quinque Ms. Tomis in fol. distinctus, *Privilegia*, aliâque innumera monumenta *Archivi Cavenis Monasterii summam comprehendens.* Opus æquè nobile ac utile.

CAMILLUS MASSARUS, Italus, Campanus, Monachus Cavenis, sui Monasterii Archivum Præfectus, quos Indices Alphabeticos mox laudatus Augustinus Venerius composuit, ipse correxit, perpolivit, & optimò caractere suâ manu descripsit. De eo, ut & de iisdem MSs. loquitur Camillus Peregrinus (a) in *Hist. Principum Longobard.* in Appendice primi Libri pag. 298. edit. Neapolitanæ anni 1643. „ In exitu proximè antea mensis „ Octobris, cum Salernitanæ Urbis „ Archiva, quantum per eam opportunitatem licuit, lustrâsem, eodem „ annò ad præclarum Cavenis Monasterium me contuleram, quod „ jam olim, sed verè à limine inpereram ad Longobardorum Principum „ nuper à me conceptos Chronicos „ Canones absolvendos, idoneis chartis refertissimum. Eas itaque dum „ sedulus per biduum ferè illis manens, essem scrutatus, scrinia mihi „ referante vigilantissimo, cultissimòque ipsorum Custode D. Camillo è „ Capua, in eadem Sacra Æde Monasticam D. Benedicti Regulam professò, cujus laboriosam, eruditamq; „ diligentiam summo nitore, nec minori fidei adjunctam in describendis suâ „ manu omnibus propemodum ejusce Archivi vetustis tabulis descriptisque in plura regesta per tempora, „ perq; classes dirigendas habent præfentes, habebunt Posteris multiplici „ cum utilitate acceptissimam &c.

FRANCISCUS THOMAS (b) è Congr. Francisc. S. Mauri, celeberrimo Archivum Regiæ Abbatiae S. Dionysii in Francia Præfectus, fecit extractum satis amplum in modum Inventarii ex omnibus char-

(x) Bibl. Casin. part. 2. pag. 167.

(y) ibid. part. 1. pag. 72.

(z) Armell. l. c. part. 1. pag. 67.

(a) ibid. part. 1. pag. 110.

(b) Felibien in *Hist. Abbat. S. Dionysii* Lib. 8. pag. 524.

chartis, instrumentis, ac diplomatis dicti Monasterii à primo suae fundationis Seculo usque ad annum 1500. Praeclarum hoc Opus, cui ipsos decem annos infudavit, est fructus incredibilis patientiae; quem verò ordinem cum magna accuratone junctum Autor in opere observavit, argumento est, ipsum magnò ingenii acumine ac rerum intelligentiâ in re archivaria valuisse.

Perardus Castell.

Perardus Castell Archivarius in Monasterio S. Benigni Divionensis magnam instrumentorum copiam coacervavit, quam sibi in scribenda Lotharingiae Historia usui fuisse testatur Abbas Calmet in Catal. Alphab. Script. Histor. Lothar.

Philibertus Hueber, & Carolus Meichelbeck.

PHILIBERTUS HUEBER Mellicensis in Austria, & CAROLUS MEICHELBECK Benedictoburani Archivi in Bavaria, Custodes, ille Austria ex Archivis Mellicensibus illustratâ, hic Historiâ Frisingensis Episcopatus in lucem emissa celeberrimus. Et prioris quidem encomium (c) Bernardus Pezsius his verbis contexit: „Philibertus Hueber Vir diligentissimus rei Archivariae longè peritissimus, qui veteres chartas, diplomata, aliâque id genus in amplissimo tabulario Mellicensi recondita monumenta incredibili Monasterii nostri emolumento magno cum labore & diligentia ex autographis decerpit, eaque omnia ad multiplices indices redacta ordine pulcherrimo digessit, eoque nomine dignissimus est, qui à fera posteritate, nedum à nobis immortalis laude commendetur. „ De Meichelbeckio plura Part. III. pag. 458.

Joannes Baptista Kraus, Abbas & Princeps S. Emmerami.

Hic quoque illaudatum sine piaculo dimittere non possumus Celsiss. Principem & Abbatem Sant. Emmeramensem Ratisbonae JOANNEM BAPTISTAM, Virum utique rei diplomaticae scientissimum, qui locupletissimum principalis sui Monasterii Archivum summâ diligentiam rimatus, tot tamque illustria veterum Germaniae Regum, Ducum, Summorum Pontificum, Episcoporum, aliorumque clarorum hominum monumenta aliâs incognita publicam in lucem dedit, ut vix uberior seges ex ullo ejus provinciae chartulario speranda sit. Maxime verò Eruditis probatur Appendix, quae sigilla quaedam cupro incisa, ad Bullas, Diplomata, Chartas, aliâsque notitias spectantia, unacum brevi horum

sigillorum descriptione exhibet. Prodiit Opus Ratisbonae typis Joan. Viti Rädlmayr A. 1752. in 4. Idem Celsiss. Princeps Parte II. Catalogi Bibliothecae Sant. Emmeramensis A. 1748. in 8. editi sigillatim recensuit, non solum Manuscriptos Codices, sed etiam Bullas, Diplomata, Chartas, &c. juxta feriem temporum, dignus qui plures habeat sui studii Imitatores.

LEANDER BORINIUS è Congreg. Casin. laudatur Eminentissimo Cardinali QUIRINO, (d) quod Tabularium Cœnobii S. Justinæ aptissime disposuerit. Ipse verò Quirinus ante Cardinalitiam Purpuram, cum calamum Monasticæ Italiae Historiæ conscribendæ impenderet, Generalis quasi Inspector Archivorum Congregationis Casinensis, quæ necessario eum in finem patere ipsi debuerant, futurus erat. Et jam excusso Monasterii Farfensis Archivo manum admoverat Farfensium rerum Commentario, quem tamen temporum acerbitas, vix uno aut altero folio typis consignato, remorata est, quod minimè passa sit, priscas eas chartas, licet innocuas publicari. Contra verò Quirinus conqueritur, esse, qui chartis Farfensis Archivi in præjudicium Romanæ Ecclesiae abutantur. „ Notum est, inquit, quantum Chartarum Farfensium, Pomposiano, aliisque abusi fuerint, exteri quidam Scriptores, ut Italorum Principum, ac praesertim Romani Pontificis in Civitates & Provincias sibi subditas dignitatem, auctoritatemque imminutum irent, Dolensque vehementissimè, minimè deesse Italos Scriptores, qui ad hunc eundem scopum consilia, operam, & studia sua referentes, unâ veluti cum exteris conspiratione ad depredandam indigenarum Principum, & potentissimum Romanæ Ecclesiae potestatem coierunt. Viderint ipsi, quantum eorum mens ab Italica origine dissideat. Quaecunque ex Farfensi, Pomposiano, aliisque Monasteriorum Registris in hanc rem adducuntur, non supremum in Ecclesiae Romanæ ditionibus Imperatorum dominium, sed solam Protectionem, solum Patriatum probare, luculentissimè suis locis demonstrabimus; Præterquam quòd fateamur, oportet, turbulentissima tempora, quæ aliquando humana, diviniq; omnia

Leander Borinius, & Cardinal. Quirinus.

„sus, deque miscuerunt, quaedam à Romanis Pontificibus extorsisse non legitimæ Imperatorum potestatis, sed damnati exempli documenta. „

Vitus de Amico.

VITUS DE AMICO, Nobilis Catanensis, S. Nicolai de Arenis Alumnus, postea Prior, vir reconditæ eruditionis, & Antiquitatis, praesertim Archivorum, studiis impensè deditus, Catanam Illustratam tribus Tomis publico exhibuit. Vid. Armell. Bibl. Casin.

Galletus Florentiae Archiota.

PETRUS ALOYSIUS GALLETUS patria Romanus, origine gentis suae Pisanus, in Abbatia B. M. V. Florentiae Monachus, & Archivum ac Bibliothecae Praefectus, comportatis undique veteribus monumentis, historiam diplomaticam tum illius Abbatiae, tum etiam duorum aliorum Monasteriorum nunc destructorum, quorum alterum est S. Sabini in Pisa conditum tempore Caroli M. Alterum S. Gaudentii ad pedem alpium, concinnavit. Idem ipse, dum Romae versaretur, collegit ultra 5000. inscriptiones medii & infimi aevi omnium Ecclesiarum Urbis, quas literis quadratis manu suâ descripsit, & in Classes XXXI. ordine Gruteriano digessit in quinque magnis voluminibus. Vivit vir industrius & eruditus, hoc quo scribimus anno 1754. ætatis 33.

Oliverius Legipont Archivum Congreg. Bursfeld. in ordinè redegit.

OLIVERIUS LEGIPONTIUS, cujus supra inter Bibliothecarios mentio facta est, Archivum Congregationis Bursfeldensis Ill. mi D. ni Praesidis Servatii Van den Berg Abbatis Gladbachensis in Ordinem anno 1730. redigendum suscepit, ejusque indicem confecit, ac subinde in vicinorum quoque Monasteriorum chartophylacia caput immisit, unde haud levem veterum Scriptorum & monumentorum segetem comportavit. Quæ omnia Bernardo Pezio typis quum evulganda transmisisset, literis ille 18. Decembris A. 1730. signatis hæc ad Oliverium rescribat: Nuperrimè tandem Vindobonâ (Vide quorsum thesauri illi Tui ad me missi devenerint) fascem bene spissum veterum monumentorum à Te collectorum accepi. O quantas Tibi tota Ecclesia gratias debet, cum in lucem prodierint! Ago jam nunc, easque Tibi persolvo quàm cumulatissimè possum. . . Quotidie amplius video, quàm verè ac rectè de Te olim senserim, Te scilicet singulari dono Dei ad illustrandâ hæc toti Ecclesiae utilissima studia destinatum esse. . . Pezio in-

terim è vivis sublato, Oliverii collectanea hætenus latuere inedita, quæ tamen propitiori affulgente Lucinâ in publicam lucem à Mellicensibus proferenda speramus. „ Hæc de me Magnoaldus, in suo Conspectu pag. 288.

Quia verò ea passim obtinet consuetudo, ut Bibliographus quisque editis à se historiis, rerum quoque suarum Commentarios attexere soleat, non abs re futurum existimavi aliorum vestigiis insistere, ac vitæ meae cursum, laboresque exantlatos ordine temporum sine fuco vel ostentatione stricim enarrare, spe fretus, fore ut, quando hoc totum Opus Literatis eruditisque Viris dicatum est, labor iste honori quoque meo destinatus, si non utilitatis ratione, saltem professione charitatis benè ordinatæ, apud æquos rerum aestimatores vel probetur, aut excusetur; Nam ut scitè Horatius:

Aut labor & virtus doctrinæque nomen inane est;
Aut decus & pretium rectè petit experiens Vir.

1. Igitur natale solum nactus sum vicum, qui dicitur Soyron, in Ducatu Limburgensi & Dioecesi Leodiensi situm, luci editus anno 1698. die iv. nonas Decembris, parentibus Oliverio Legipont, & Apollonia Remacle honestiori genere claris & re familiari, bonisque allodialibus ad congruam familiæ sustentationem benè instructis. E decem liberis cum essem natu minimus, indolem à natura nactus docilem, hortantibus loci primoribus à Parente ad studia literarum Verviam missus fui, ubi sub Franciscanorum disciplina humanioribus literis operam dedi, eo cum fructu, ut Sodalibus palmam ferè præriperem. Inde Coloniâ Agrippinam ad capessendas altiores scientias anno 1717. digressus, in florentissimo Montanorum Gymnasio Philosophiæ studia impendi.

2. Tum verò de eligendo statu sollicitus, hunc in finem Orationes XV. Seraphicæ Matris S. Birgittæ per annum recitandas mihi proposui. Voto vix expleto, oranti: Da mihi Domine sedium tuarum assidricem sapientiam, ut sciam, quid acceptum sit ante Te, & quem statum ad majorem Nominis Tui laudem eligere debeam, illicò adstitit quidam è Condiscipulis, Pontinus nomine, insinuans, ut me Abbati S. Martini in Urbe inter Benedictinos recipiendum sisterem. Attonitus ad inopinos ejusmodi affatus, supplex ad boni consilii Matrem B. V. M. con-

(c) in Observ. præv. ad Chron. Monasterii Mellic. pag. 166.

(d) in Notis ad Dissert. de conscrib. Italiae Monast. Hist. pag. 95.

fugi, ut hac in re vacillanti assisteret. Ponderatis hinc inde pugnantibus motivis, tandem praefati Coenobii Abbatem (is erat HENRICUS OBLADEN) intrepidus accessi, eique mentem meam candidè aperui; quâ auditâ Abbas subjungebat: *Fili mi! si tua fuerit vocatio, non ero contrarius &c.* Grato hoc animatus responso, fervidiùs insistebam proposito, cumque tertio me praesentâsem, admissus fui die 26. Decembris A. 1718. Coenobium verò ingressus 14. Febr. 1719. evoluto probationis tyrocinio solemnem emisi professionem die 19. Martii 1720.

Primitiva
ejus stu-
dia.

3. Studiis deinde admotus Theologicis, plus privatâ lectione, quam inficeti Professoris instructione profeci, atque absoluto in scholis tractatu de *Actibus humanis, & Conscientia*, mihi relictus, reliquis materiis Theologicis maximè practicis, & Juri Canonico privatim vigilias consecravi, ac in me ipso efformare studui Doctorem & Discipulum, concinnato meos in usus amplissimo tractatu de *Jure & Justitia*, necnon de *Sacramentis in genere & in specie*. . . Inde diu noctûque ad sublimiores disciplinas festinare, studiis acriùs insistere, atque legendis genio meo compositis libris enixiùs intendere coepi, nec ullis percipi laboribus, quò animum concupitis Musarum deliciis pascerem. Delectabar tum maximè Poëtis & Historicis, variâque acroamata & epigrammata diverso metri genere concinna, æquo satis usus Apolline condidi, quæ si unâ simul forent compaginata, justæ molis volumen conficerent. Sed similes prurientis ingenii foetus postea despexi, ut majoribus cogitationibus locum darem. Amor verò historiæ fecit, ut volverem Historicos; studii hujus jucunditas utilitati juncta me sedulum reddidit, sedulitas effecit, ut sine sensu laboris laborarem (e), ac demùm mirarer factum, quod vix unquam fieri posse sperabam.

Biblio-
thecæ
præfici-
tur.

4. Presbyter anno 1723. die 22. Maji ordinatus primitias sextâ Junii Divo Norberto sacrâ, celebravi. Paulò Post Bibliothecæ Præfectus eam penitus confusam & distractis hinc inde Codicibus (f) in arcum ac prope ad nihilum redactam sedulò comportatis undique Libris in ordinem redegei, novoque Catalogo instruxi. Hâc occasione frequentius inter Doctores mor-

tuos versatus, primùm coepi ingenium in promptu habere, magisque utilibus disciplinis exercere, ac ita per angusta ad augusta sensim assurgere. Inde ad Historiam Ecclesiasticam & Literariam conversis studiis, Ludovici Ellie Du-Pin Commentarios de Scriptoribus Ecclesiasticis mihi ab Amico commodatos diligentius evolvi, insignemque Adversariorum farraginem ex iis compilavi. Tum verò comparatâ non spernendâ Auctorum notitiâ, quorum ope solidior eruditio acquiri queat, totus deinceps in eo fui, ut excusso illo studii genere, quod nugas & chimeras in vacuo bombillantes ad nauseam usque prosequitur, atque à sublimiorum & utiliorum Scientiarum cultu retrahit, solidiores duntaxat disciplinas excolerem.

5. Theologiæ itaque Dogmaticæ seu Positivæ toto ferè sequenti biennio me addixi, ac methodicam quamdam ejus in scholis tradendæ rationem ipsemet concinnavi hoc Tit: *Introductoria in artem magnam differendi de Deo rebusque Divinis, in gratiam eorum, qui Theologiæ Dogmaticæ studio tenentur, adornata*. . . Cum verò Doctrinæ sacræ fundamentum modernis temporibus in Concilii Tridentini Decretis potissimùm collocari conspicerem, ut rerum in ea Synodo gestarum, difficultatùmque propositarum & decidendi rationum notitiam mihi compararem, coepi varios Scriptores in hoc versatos argumento attentius percurrere, è quibus successivè ejus Concilii *Epitomen historicam gallico sermone contexui hoc rubro: Abregé de l'histoire du Concile de Trente*. . . Quo Opere completo, aliud ejusdem ferè commatis ex antiquis Ecclesiæ Scriptoribus conflare coepi, præcipuas materias, quæ ad Dogmata, Ritus & disciplinam spectant, ordine alphabetico digestas exhibens hâc epigraphâ: *Recueil des matieres les plus importantes touchant la Doctrine & la Discipline de l'Eglise*.

Theolo-
giæ Dog-
maticæ
se appli-
cat.

Scribit
Historiâ
Concilii
Trident.

&
Comen-
tarios de
Ritibus
Ecclesiæ.

De jure
amoven-
di Paro-
chum S.
Brigidæ.

6. Exorto hâc tempestate sumptuoso & pertinaci Abbatem inter & vicinæ Monasterio Parochialis Ecclesiæ S. Brigidæ Ædiles litigio, super amotione P. Augustini Speltz ejus plebanæ Curatoris, partes non postremas pro Abbate meo suscepi, excussoque eam ob causam Archivo, Pontificias factæ incorporationis subjectivæ tabulas è tenebris erui, vix legi-

(e) Nam non sentitur sedulitate labor.

(f) Vid. Martenii & Durand Voyage littéraire.

biles exscripti, ac denique ex his & aliis scriptum quoddam juris amovendi assertivum procudi hoc tit. *Jurium Abbatia S. Martini Colonia legales Vindiciae adversus præposterarum præsentationes R. P. AUGUSTINI SPELZ & aditium Ecclesiæ S. Brigidæ, in causa amovendi Parochum*. . . Quod Opusculum in vulgus, suppresso nomine meo, respersum, tanti apud æquos aestimatores ponderis momentum causæ attulit, ut spes omnis ex adverso decollata jacuerit.

Philoso-
phiæ pro-
fessor,

7. Henrico Obladen Abbate A. 1726. xxix. Martii vivis erepto, in ejus locum, non sine gravi animorum scissione, successus est Adrianus Falck studiorum amator & promotor præcipuus, qui mox assumptis aliquot candidatis, Josephum Henschell Theologis, me Philosophis Professore, præfecit. Decurso Logicæ stadio, editisque an. 1727. Theibus de more ventilandis, paulò post ad capefendum in Universitate Colonienfi Licentiæ gradum præsentatus fui. Quâ de causa ex decreto S. Facultatis Theologicæ duo consueta habuit enuntiat.

Iteratæ
juris amo-
vendi
vindiciæ.

8. Latâ interim adversus Brigidanos sententiâ, cum ab opponentibus facta fuisset ad *Nuntiaturam* appellatio, novum procudi Scriptum juris amovendi assertivum priore fusius hoc insignitum rubro: *Clypeus veritatis & justitiæ, seu iteratæ juris amovendi vindiciæ contra ædiles S. Brigidæ*. Quæ deductio R. mo D. Joanni Carolo de Antonellis Sacræ Nuntiatuæ Auditori & judici ad causam deputato præsentata, adeo placuit, ut ipse protinùs in favorem Abbatia nostræ decerneret, ac decidendi rationes maximam partem meo è fonte haustas publici juris faceret typis Hildenianis A. 1728. in fol. Idem Scriptum pari cum plausu excepit Magnus P. Franc. Schmier Univerf. Sa-

lisburgensis Rector, juris peritissimus, qui per nos jam ante latam sententiam interpellatus ad votum consultivum, sua responsa meis è vindiciis potissimùm conflavit.

9. Absoluto interea cursu Philosophico Biennii labores literarios in Philosophicæ compendium contraxi, & edidi hoc titulo: *Sapientiæ Stadium Benedictino-Philosophicum*. . . Colonia ex officina Hildemiana 1728. plag. 20. in fol. Hæc Theses utut infontes adeo Patrum S. J. animos torsere, ut earum inhibitionem coram Vicario Generali fortiter urferint, & exinde fudes factus sim in oculis eorum. Id verò opellæ cum postea Clar. P. Bernardo Pezio submissem ad censuram, hoc ab eo referebam judicium: *Sapientiæ Stadium à TE adeo gloriosè decursum summo perè placet. Gratulor nostro seculo, quòd iuvenerit in TE Virum, qui Philosophiam Scholasticam à congenita hæctenus stribligine & barbarie liberare studeat. Perge V. C. necquicquam obgannientes contemne; malis & invidis displicere gloriosum est*. . .

10. Vix hanc expleveram spartam, Factus cum ad Prioris munus die ix. Octobris admovebar. Quo in officio ne suavioribus Musis mihi maximè adamatis valedicere viderer, coepi *Jus Canonicum* meis Concellitis prælegere, iisque Tractatum à me novâ methodo concinnatum tradere. Tunc verò contractâ cum Præfato Pezio literariâ consuetudine, totus deinceps fui in juvandis ejus studiis. Quam ob rem omnes Bibliothecæ forulos operosiùs excutere, accuratiorem Manuscriptorum indicem condere, anecdota quædam Opuscula exscribere, prelo aptare, illustrium hujus Monasterii Virorum gesta & scripta recensere, ac subinde in vicina Charophylacia caput falcemque immittere coepi, unde haud levem veterum monumentorum segetem messui, quæ omnia B. Pezio transmissi evulganda. Tunc etiam Archivum Congregationis Bursfeldensis hâc loci adservatum, in Ordinem redegei, ejusque Contentorum indicem amplissimum confeci sub tit. *Abbreviatura Diplomatum & Privilegiorum Congreg. Bursfeld.* Exinde postea adornavi *Bullarium ejusdem Congregationis, tabulas solidè representans*, prælo paratum.

11. Isto defunctus labore ad con-
textendum Monasterii nostri Chroni-
con Studia converti, excussisque
hunc

Archivum
Congreg.
Bursfeld.

Chroni-
con Ab-
batia S.
Martini,

hunc in finem veteribus monumentis, Opus tandem anno 1731. complevi, cujus apographum, quum postea Cl. P. Pezio inter Sinzendorfiana, quæ tunc pollicebatur, edendum submissem, horum verò editio, obicescisco quo, suffaminata non prodiret, rem meam repetii & recepi A. 1734. cum hæc doctissimi Pezii censurâ: *Opus egregium condidisti, præloque dignissimum, cui id ipse jam subdididissim, nisi tumultus bellici sub finem proximi anni erumpentes, sereniora tempora expectare me jussissent.* . . Cum ergo hocce Annales Pezianus magni faceret, eosdem postea retractatos & in aliquibus castigatos auctosque iterum descripsi, præloque aptavi. Verum Opus quod justæ molis volumen in folio conficit, hætenus mansit ineditum. Continet verò præter Abbatiae Chronicon, rerum etiam patriarum enarrationem, chartasque & diplomata, ac reliqua venerandæ antiquitatis monumenta, ad quorum amissim exasciata est Historia.

& 12. Laboriosâ vastaque istâ lucubratione ad umbilicum perductâ, Fastos ejusdem Abbatiae heroico carmine complexus sum. Quod Opus subinde mihi subreptum denuò refudi anno 1749. Tum verò initâ cum Clar. Viro D. Ignatio Roderique amicitia, Epistolarem quamdam Dissertationem ad eum conscripsi de *Benedictione Abbatis*, quam Doctiss. P. Edmundus Martene in suis pro *Stabulensibus* adversus Rodericum Vindicis contendeat ejus esse indolis, sine quâ nulla jurisdictio, nulla virtus, nullaque functio Abbatibus competeret; cum tamen ex *Ivone Carnotensi*, & receptâ Canonistarum sententiâ, *Benedictio potius censeatur de solemnitate accidentali, quam de substantia rei*, adeo ut electus, etiam ante Benedictionem, uti possit baculo pastoralis per Can. 1. de suppl. negl. Prælator.

Historiam Congreg. Bursfeld. adornat. 13. Sub finem anni 1729. condendæ Historiæ Congregationis Bursfeldensis curas & operas, addixi, Opusque annis subsequenter perfecit. De hæc verò lucubratione Martenius per me consultus in suis ad me literis 29. Novembris A. 1730. signatis ita rescribat: *Laudo imprimis tuum de publici juris faciendâ in clytæ Congregationis vestræ Bursfeldensis Historia propositum. Rem prorsus facies utilissimam omnibus Benedictinæ familiae*

alumnis, qui non pauca deinde sibi hactenus ignota discere, atque ad emendandos mores proficere poterant plurimum, maxime si, ut polliceris, Historiæ addas statuta, chartas, & privilegia ejusdem Congregationis. Faxit Deus, ut lucem citius videat ista lucubratiō tua! Eam si quando ad me senem perveniat, avidissimè perlegam. . .

14. Tot exantlatis inter assiduas Prioratûs curas laboribus, cum ea res, quæ mihi amorem & gratiam conciliare debuerat, apud æmulos & desides conflaret invidiam (g), coepi nonnihil à studiis & commercio literario arcum remittere; ac deinde ut ab aliis liberarer molestiis, Prioris loco cessi die IX. April. 1731. Inde tranquillum ac desideratum nactus otium inter Authores sapientiæ continuo versari, nondum inventa querere, quæ sita componere, incepta expolire, majoraque moliri instantius coepi. Dum verò hisce studiis acrius insisterem, & magnam de me etiam apud externos opinionem excitassem, inopinatò Moguntiam à R. mo D. no Abbate S. Jacobi Amando Schell Viro Doctissimo ad Theologiæ Professuram perhonorificè invitabar. Quam spartam meo genio apprimè commodam velut divinâ virgulâ oblatam lubens in me recepi, rebûsque domi compositis, illuc cum bonâ mei Superioris veniâ die VII. Julii A. 1731. secessi, ubi humanissimè exceptus, illicò *Tractatum de Fide, Spe & Charitate*, jussu Abbatis, junioribus prælegendum suscepi.

15. Horis verò succisivis inter Manuscriptos ejus loci Bibliothecæ Codices versatus, uberrimam ex iis Adversariorum messem comportavi. Quæ collectanea quum deinde Clar. P. Bernardo Pezio submissem edenda, rescribat ille literis 14. Januarii A. 1732. signatis, *Multa egregia mihi attulerunt literæ Tuæ, Clar. Pater! quas nuper Moguntia (quod vehementer mirabar.) ad me dedisti. Ago pro iis, quas possum maximas gratias. Itane inbuit Te Deus insignibus iis dotibus, quæ ad ornandum Ordinem necessariæ sunt! A Sancto Jacobo ne discedas, obsecro, me inconsulto. Si locus displicuerit, alium Tibi in amplissimo Monasterio Gottwicensi impetrabo, ubi habebis sub Eruditissimo Abbate GODEFRIDO infinitum rei literariæ apparatus. R. mus Præsul S. Jacobi longo tempore ejus favoribus est fruitus, qui*

plura

plura Tibi rogatus narrabit. Itaque res tuas Moguntia sic adorna, ut cum honore in Austriam venire aliquando possis.

Spanheimium migrat.

16. Expleto ibidem cursu Theologico, Theses pro more iconibus impressas die XVII. Septembris A. 1732. publicæ Doctorum ventilationi exposui, ac deinde post autumnales ferias jus Canonicum discipulis tradendum suscepi. Fatis interea functo Spanheimensi Præposito R. P. Friderico Ettinghusen, Abbas S. Jacobi subjectivam illius Monasterii unionem à Ser. mo Principe Electore Palatino obtinebat. Cum autem Religiosos non haberet, quos ad curam animarum sufficeret, me cum tribus discipulis illuc mittere decrevit. Quod quum intimo meo P. Pezio insinuasset, rescribat ille literis XII. Aprilis 1733. datis in hanc sententiam: *Quod de spiritâ in Monasterio Spanheimensi à Te ornandâ scribis, id me longè jucundissimè affecit, effectitque, ut mutato consilio, jam non amplius Gottwicense hospitium ausum proponere, sed etiam atque etiam suadeam, ut hunc locum tuâ præsentia, doctrinâ atque commoratione instaurare, ac velut alter TRITHEMIUS illustrare rebûsque optimis confirmare velis.* . . Hisce monitis excitatus, licet à curâ animarum in me recipiendâ abhorreret animus, ex necessitate virtutem faciendam ratus Spanheimium die XXVI. Julii A. 1733. adibam, vicinamque parochiam in *Bockenaw* administrandam suscipiebam.

In Austriam Profectus Gottwici Bibliothecæ præficietur.

17. Sed cum hæc provincia non promitteret abundè, quæ meo genio Musisque excolendis faverent, oblatâ mihi aliunde opportunitate adundi Austriam, subinde Coloniam revisi, atque impetratâ à meo Superiore licentiâ, cum Ill. mo Comite de Strickland Namurcensi Episcopo iter aggressus, Vindobonam, inclinante Decembri, appuli, tresque lectissimos adolescentes *Comites de Laterman* (quorum intuitu accersitus fueram) literis & moribus formandos suscepi. Mirum dictu est, quibus statim ibidem ab invidis & malevolis interceptus fuerim vexis & obrectationibus. Sed illicò post eclipsem serenior affulsit aura, nubeculas dissipante splendidâ Ill. mi Abbatis Gottwicensis *Godefridi Beselii* gratiâ, qui audito meo in Austriam adventu, exaratis ad me literis 8. Februarii A. 1734. ad suscipiendâ P. Ziegelbauer Hist. P. I.

piendam suæ per insignis Bibliothecæ curam prolixè me invitabat in hæc verba præfatus: *Libenter quidem intellexi R. P. V. Viennæ jam advenisse; gratius tamen fuisset nuntium, si eandem nullis adhuc servitiis ibidem irretitam inaudissem; hanc enim, quam assumpsit, spartam Virum studiis Theologicis jam clarum non decere existimo.* . . Rebus itaque bello modo Viennæ compositis, & Cl. P. Magnaldo Ziegelbauer in locum meum suffecto, circa finem Martii Gottwicum profectus, Bibliothecæ præfecturam in me recipiebam. Quo in munere nihil prius habui, quàm ut animam discendi cupidum exquisitis Musarum epulis ibi abundè repertis ad satietatem faginarem.

18. defuncto interea Clar. P. Bernardo Pezio favore meo etiam post fata æstimatissimo, quum Bibliothecæ Benedictinæ ab ipso dudum inceptæ ad umbilicum deducendæ spes decollata jaceret, scriptis Viennam ad Magnaldum nostrum literis eum obnixè interpellabam, ut suas mecum operas jungeret ad ejusdem commatis Opus perficiendum. Votis ille meis pronus annuens, novum condendæ suo genio Historiæ Literariæ O. S. B. conspectum adornabat, mihiq; ad examen submittebat. Ego vicissim Bibliographiæ meo sensu adornandæ primas ducebam lineas, comportato insigni ad tam vastum Opus apparatu ex Gottwicensi Bibliotheca, in cujus condendo Catalogo totus fui usque ad finem Octobris anni 1735. quo rursus ex Austria Moguntiam, indèque Spanheimium evocatus me recepi. Cum autem Gallicus miles iis diebus Palatinatum occupasset, initâ cum Chiliaris notitiâ, ad revendicandum eorum ope vicinum Spanhemio Monasterium *Disibodibergense* curas adpuli. Obtentâ igitur à Præside Congregationis Bursfeldensis ad dictam Abbatiam nominatione, meum deinde duplex habui perfugium ad Dom. Comitum de Belle-Isle Gallici exercitus Archistrategum; Cujus interventu & mandato Regio in vim Articuli IV. pacis Riswicensis, præfatum Monasterium penè desolatam & incolis vacuum meæ feci potestatis, atque ipso Paschatis die primâ Aprilis A. 1736. divina primùm solemnî ritu ibidem peragebam, obtentâ deinde à NUNTIIO APOSTOLICO confirmatione, ac etiam

etiam mantenentiae decreto contra quoscunque...

Ejusdem Historia,

19. Hæc porro occasione *Historiam dicti Monasterii* pertexui, cujus Synopsis unacum facti jurisque deductione ad illud revindicandum postea Coloniae edidi, magnisque animis negotium deinceps urfi; sed deficientibus subsidiis discrimini interim cedendum ratus, ad alia molimina curas & studia converti; atque eo temporis intervallo *Chronicon Spanheimense* ab anno MD. ad hanc usque ætatem perduxit. Brevem quoque *Notitiam Monasteriorum O. S. B. in Palatinatu olim extantium & in usus promiscuos hodie conversorum* concinnavi, ac etiam de edendis simul operibus Trithemianis consilium inibam. Evoluta in hisce laboribus hyeme, sequenti vere Moguntiam accersitus ordinandae illustri Bibliothecae Dalbergicæ manum admovebam. Ubi campum fortitus genio meo maximè congruum, quò eum magis excolerem, ac uberiores inde fructum Respublica literaria meteret, illustrissimis ejus possessoribus Author fui, ut pretiosam hanc librorum suppellectilem quasi in tenebris latitantem publico dicerent usui. Quam ob rem ineunte anno 1737. typis evulgabam *Discursum Paræneticum ad æquos bonarum artium aestimatores pro Bibliotheca publica & Societate eruditorum Moguntiae erigenda*. Cujus Opusculi honorifica extat recensio in *Actis Eruditorum Lipsiens.* A. 1737. pag. 541.

& continuatio Chronici Spanheimensis.

Discursus pro erigenda Bibliotheca Moguntiae.

20. Dicit vix possit, quot sumptus quantosque labores impenderim, ut salubre institutum proveherem; Ast, *Invitis frustra est quicquam confidere Divis*. Tunc verò præter supplices protrepticosque libellos, & Epistolas ad varios, sequentia conscripsi Opuscula hisce titulis insignita:

Varia Opuscula.

I. *Sciagraphia Philologico-Bibliographica de libris rarioribus & præstantioribus*.
II. *Systema novum erigendæ & ordinandæ Bibliothecæ*.
III. *Syntagma de Bibliothecis Moguntinis, earum origines, fata, incrementa & cimelia representans*.
IV. *Spicilegium Antiquitatum Romanarum in agro Moguntino vicinisque locis repertarum*.
V. *Dissertatio Isagogica in artem heraldicam, & Veterum sigilla ac insignia*.
VI. *Programma ad rem Genealogicam*

ex *Diplomatibus & antiquis monumentis illustrandam*.

VII. *Diatriba de juribus & prærogativis Ser. mi Principis Electoris Moguntini in Imperio*.

VIII. *Diacepsis juridica pro Statu religioso adversus novellam de bonis immobilibus non transferendis ad manus, ut vocant, mortuas*.

IV. *Discursus in Genealogiam & antiquitatem illustrissimæ Familiæ Camerariorum de Wormatia Dictæ à Dalberg*.

X. *Poëma Epithalamicum in nuptiis Ill. D. FRIDERICI L. B. de Dalberg*. editum Moguntiae in fol. regali.

XI. *Bibliographiæ Benedictinæ Ichnographia*, ibidem typis exscripta A. 1738. in 12.

XII. *Vita & Apologia Ven. Joannis Trithemii Abbatis, unacum edendorum ejus operum conspectu*. Extat in hoc opere Tom. III. pag. 217. seqq.

XIII. *Historia Belli Jesuitici pro eripiendis Benedictinorum Monasteriis hoc Tit. Histoire du Demelè des Jesuites d'Allemagne avec les Benedictins, pour enlever leurs monasteres...* MS. in fol.

Alia leviora, quæ tunc in aliorum usum condidi Synthemata, ne memoranda quidem arbitror; Neque verò ea, quæ retuli, adeo exasciata sunt, ut Orbis eruditi conspectum subire audeant.

21. Tot tantisque apud externos exhaustis laboribus, Coloniae sub finem Julii A. 1739. regressus, præconceptæ *Bibliographiæ Benedictinæ* ad umbilicum perducendæ manus assiduas & studia in otio dare statueram, cum rursus calamum seponere compellebar, variis irretitus negotiis, ac *Subprioris* primùm, moxque *Oeconomi* in turbido rerum Statu per Visitatores admotus ministerio. Quocirca eo tempore interpellatus ab Eruditissimo Abbate *Calmeto* ad præclari ipsius Commentarii in Regulam S. Benedicti è Gallico in Latinum versionem suscipiendam, operas subducere invitatus debui, datis ad eum literis, quas ipse in fronte suæ Bibliothecæ Lotharingicæ integras retulit. Pudet verò ac tædet singillatim referre, quàm infandis dirisque & asperis tùm vexatus fuerim infanientium ac malevolorum obtreptionibus, injuriis & persecutionibus etiam ab uno, *Vab scelus!*

Coloniae A. 1739. regressus.

Variis jacatur molestiis.

prope

prope ad pulverem depulsus (h). Animo tamen imperterritus, & mente serenus ab inchoato labore nusquam retrocessi. Sed ne domestica simultas in violationem naturæ transfret, *Trithemii* exemplo infestis abcessu meo declinandos ratus, illustrissimi Sacrae Congregationis nostræ Præsidis & Visitorum annutu in vicinam Flitardensem parochiam ad Collegam meum R. P. *Josephum Herschell* secessi, quò meæ absentiae intervallo fanaretur conspirantium malignatio. Tùm verò iniquæ fortis meæ facta ad R. m. *D. Godefridum* Abbatem Gottwicensem relatione, Is pro suâ singulari in me benevolentia confestim rescribat: *Coloniae res tuas ita compone, ut brevi ad Nos redeas; dolendum enim foret, si eximium talentum tuum intra fatiscientes monasterii vestri ruinas sepeliri contingeret...*

Scribit de Ara Ubiorum.

&

De origine Metropoleos Colon.

22. Meo interim in secessu pinguiori usus otio, elaborandis variis Opusculis totus incubui, eoque temporis interjectu condidi *Dissertationem de Ara Ubiorum* JOANNIS EBERHARDI RAV animadversionibus oppositam. Tunc etiam ea, quæ ad illustrandam Coloniensem Historiam faciunt, studiosius congerere & certatim componere coepi; è quibus postea conflavi opusculum hoc *Tit. Sacrae Metropoleos Colonienfis Antiquitas & prærogativa adversus illius gloriæ æmulos assertæ & propugnatae...* Me quoque *Bibliographiæ Benedictinæ* perficiendæ fêdulò impendi, aliæque schediasmata, quæ recensere haud vacat, elucubranda suscepi. Exactâ ruri hyeme A. 1741. sub finem Februarii ad Lacense Monasterium me contuli, cum R. mo loci Abbate tunc *Visitatore*, de afflicto Monasterii nostri statu præfens collaturus, ac inde cum bonâ ipsius & Superiorum veniâ perlustratis in agro Treverico aliis cœnobiis & Bibliothecis, in Austriam transiturus. Dùm hîc loci in evolvendis & recensendis codicibus manuscriptis curas & operas enixè impenderem, inopinatus mihi nunciabatur Abbatis nostri *Adriani* obitus (i) cum evocatoriis ad novam electionem die ix. Martii peragendam. Confecto itaque ejus loci Manuscriptorum catalogo,

Condit Lacensis Biblioth. Indicem.

Coloniam pridie electionis, cum moderno Abbate *Francisco Spix* tunc Monialium in Insula Rolandi Confessario redux, quum per factiones electio triplici peracta scrutinio cessisset irrita, *me tandem urnam verentem* in Abbatem unanimiter electus est prædictus FRANCISCUS, in cujus locum Monialibus præficerbar à conscientis futurus arbiter. Sed cum hæc sparta genio meo infeliciter cederet, ad Cœnobium regressus *Martiri* fieri inter Fratres, quàm *Confessor* inter Sorores.

23. Tranquillitati itaque restitutus, & meâ forte meliorem promeruisse contentus, reliquum vitæ, veluti ex turbida quâdam diutinâque tempestate in portum subductus procul negotiis, procul etiam inquietiore cœtu, in laboribus literariis transigere decreveram. Illud autem *Salustii* dictum animo pensius revolvens: *Eum demùm vivere & frui anima videtur, qui aliquo distentus negotio præclari facinoris, aut artis bonæ famam querit*, grande adorsus sum Opus hoc titulo insignitum: *Hierarchia Ecclesiastica Colonienfis Opere quadrupartito illustrata*.. Et hunc quidem campum vastum sanè & diffusum intra tres annos proximos operoso constantique labore decurrebam. Eo etiam tempore præter alia ejusdem ferè commatis Opuscula, *Selectum Actorum Ecclesiæ Colonienfis* in unum compegi; quo in Opere summaria Synodorum in Archidicepsi Colonienfi vicinisque locis celebratarum notitia exhibetur. Dùm hisce eruditis & operosis lucubrationibus studia solerter intenderem, recrudescente sensim æmulum bile & malignitate, variis iterum jactatus sum fluctibus, quibus etiam longius ab omni literarum cultu distrahebar, donec tandem Dei Virtute patienter superatis malevolorum insidiis, ad meliora dignioraque mentem revocavi, turpe reputans sapienti, cum habeat animum, captare gaudia ex corpore, & in turpi otio senescere.

Hierarchiam & selectum Actorum Ecclesiæ Colonienfis. adornat.

24. Exacto igitur Coloniae trien-Pragano in terram alienigenarum gentium accitus, rursus pertransii, atque in Bohemiam à R. mo Abbate *Brzevnoviensi* (k) ad Colle-

(h) Confer. Palingenius in *Zodiaco vitæ* pag. 226. Ubi: *Non adeo tutum est cum multis vivere, & inter Ignavos, Stupidos, rixosos, ambitiosos &c.*

(i) Obiit 1741. 25. Febr. ætatis 79.

(k) Is erat *Bened. Löbel*, qui diem explevit suum 2. Decembr. 1751.

Collegium Nobilium augustalibus Reginae Hungariae & Bohemiae auspiciis Pragae erigendum evocatus, ineunte anno 1744. emigrabam; ubi cum Clarissimis Viris P. Anselmo Desing, Magnoaldo Ziegelbauer, & Udalrico Weis ad illustre institutum provehendum certatim collaboravi, & in rebus agendis pars haud postrema fui. Quippe sub initium Julii à Bohemia Vindobonam missus, Bibliothecae Kinskianae in usum novi Collegii Pragae mittendae Inventarium seu Catalogum confeci, ac negotium cum Clar. P. Anselmo Desing ibidem, quae lucuit solertia, promovit. Tum vero Rege Borussiae rursus Bohemiam infestante, ex Austria in Moraviam ad Rayhradense Monasterium me recepi, ibique cum Cl. P. Weis diutius haesi, componendis quibusdam in usum illustris juventutis tractatibus maximè distentus. . . Per id autem temporis elucubravi. 1. *Tractatum de vera Nobilitate generis & animi.* 2. *Introductionem ad studium rei Nummariae*, quod Opusculum postea typis exscriptum prodiit Herbipoli 1747. in 8. . . Rogatu itidem R. mi D. Matthaei Stehlik de Czenkau & Freistadt ejus loci praesulis conscripsi *Dissertationes Philologico-Bibliographicas, de adornanda & ornanda Bibliotheca, nec non de Manuscriptis librisque varioribus & praestantioribus, ac etiam de Archivo in ordinem redigendo, veterumque Diplomatum Criterio, deque Rei Nummariae ac Musices studio &c.* Quae in usum Bibliothecariorum & Philobiblorum editae sunt Norimbergae impensis Lochneri & Mayeri 1746. in 4.

Inde Viennam,

mox ad Moravos digressus, Scribit varias Dissertationes.

Pragam redux sua scrinia reperit expilata.

25. Ex Moravia Pragae ineunte anno 1745. cum Collegis redux, scrinia mea scedum in morem expilata comperi. Maximè verò subreptum dolui insigne & laboriosum illud, quod de Hierarchia & praerogativis Ecclesiae Colonienfis conscripseram Opus. Quae de re exaratis ad Collegam meum P. Magnoaldum Vindobonae agentem literis conquestus, hoc ab eo ferebam responsum: *Exhorruui, dum scribis, eximium illud Opus tuum MS. de Hierarchia & dignitate Colonienfis Ecclesiae, non reperiri. Respondeant illi, qui clavem ad tuum habuerunt conclave. Ego post abitum tuum nunquam illud intravi.* Heu! heu! cum olim Mureto nota in Plautum furto surrep-

ta fuissent, exclamavit: Plautus me excruciat, Plautus me quiescere non finit. . . *Quanto justiori Tibi dolori esse debet jactura tam egregii operis? Dii Deaque hunc furem perdant! Quanto honori Tibi, Collegio Nobilium, atque adeo S. Ordini nostro hoc Opus typis mandatum futurum fuisset? Non est leve furtum. Si Author hujus praecleari Operis essem, mallet mille aureorum, quam illius pati jacturam. Insta opportunè, importunè ut illud recuperes. Egisti negotium Collegii, indemnis debes servari. Nec respondere sufficit: Nescimus cujus culpa perierit. . . Hae enim culpa in eos redundat, quorum cura incumberebat Tua facta & incolumia servare. . . Hae ille, qui Opus evolverat, ejusque honorificam facit mentionem Parte IV. hujus Historiae pag. 367. & 374. Sed quamvis omnem inoverim lapidem, ut illud recuperarem, frustra tamen fui. Quocirca de telâ succisivis horis retexendâ cogitare coepi, atque deinceps materiis undique congerendis multum Operae impendi, magno mihi in lucro reputans, si libris in ejus loci Bibliothecâ extantibus uti concessum fuisset.*

26. Paulò post iniquior consecuta est rerum vicissitudo, dum Abbas ipse Brzevnovienfis, clanculariò impetratâ Collegii suspensione, accitos Professores, post tot superatas difficultates & molestias, dimisit inanes. Me tamen, obtentu nescio quo, apud se retinebat, ac deinde junioribus suis Theologiam Dogmaticam tradere iussit. Quâ occasione conscripsi, 1. *Apparatum ad Theologiam positivam introductorium.* 2. *Discursum Historico-Dogmaticum de ortu, progressu, vicissitudinibus & praecipuis cultoribus Theologiae ab orbe condito ad hanc usque aetatem.* 3. *Compendiosam ad S. Scripturae Manuductionem. . .* Eo etiam tempore utroque; quasi cornu collaboravi in conferendis Magnoaldo symbolis ad condendam *Bibliothecam Bohemicam*, cui ipse tunc Viennae magnis animis incumberebat. Tum quoque *Lexicon adorsus Germaniae Monasteriorum*, ingentem ad id Operis excerptorum congeriem comportavi, ejusque lucubrationis specimen publico dedi Pragae vulgato meis sumptibus *Monastico Moguntiaco*, in quo succincta veterum Monasteriorum in Archie-

Docet Theologiam dogmaticam,

& quaedam ea de re conscribit opuscula.

Editique Monasticon Moguntiacum.

episcopatu Moguntino, vicinisque locis extantium aut suppressorum & in usus promiscuos converforum notitia exhibetur. Quo de Opusculo videri potest *Samlungen von alten und neuen Theologischen Sachen* A. 1745. pag. 1103. & *Fama Europaea* Parte CXLVII. an. 1747.

Peregrinatur per Austria,

27. Interatim cum Patres S. J. limitis semper oculis res nostras intuiti, Collegium istud Nobilium, quod *Theresianum* ab Augustissimae Patrocinantis nomine nuncupatum volebamus, Viennae erigendum obtinuissem, ac spes nostra de *Pragensi Academia* penè decollata jaceret, ad alia curas converti, initoque cum Nurimbergensi Bibliopola consilio de edendis Trithemii operibus, sub auspiciis R. mi ac Celsissimi Principis *Caroli de Schönborn* Bambergensis & Herbipolensis Episcopi cogitare ardentius coepi. Pragâ igitur mense Sextili A. 1746. relicta, per Moraviam Gottwicum me contuli commendatitias ad altifatam Principem à R. mo loci Abbate *Godefrido* Mæcenate meo singulari sollicitaturus. Vix eo appuleram, quum obitus altefati Episcopi feralibus nunciabatur schedis. Totus inde animo consternatus ad cellas Marianas in Comitatu R. mi *D. Matthaei* Rayhradensis in Moravia Praelati peregrinationem sacram peragebam. Inde Mellicum regressus post octidui moram effedo R. mi vectus, ad Garstense prope Styram Monasterium deflexi, atque perlustratis reliquis superioris Austriae Coenobiis & Bibliothecis, tandem per Noricum Ratisbonam sub initium Octobris perveni; ubi paulò longiori morâ refectis in S. Emmeramo viribus, brevi excursu Ingolstadienses, & Monacenses Bibliothecas invisi, indeque ad Reginoburgenses regressus, demùm Norimbergam & exinde Bambergam secessi, in celeberrimo S. Michaelis Monasterio usque ad initium Decembris hospitatus, atque congerendis opibus literariis, & consignandis illius Bibliothecae manuscriptis distentus.

& varias lustrat Bibliothecas.

Trithemii Operibus colligendis infudat.

28. Bambergâ Herbipolim digressus in S. Jacobi Scotorum Coenobio diutius substiti, Trithemianis Operibus colligendis totus incubans. Ineunte Martio A. 1747. ad Schwartzacense S. Felicitatis Monasterium invitatus lectissimae ejus loci Bibliothecae in ordinem redigendae curas &

operas contuli. Mense Majo Herbipolim redux, paulò post secundo Moeno Moguntiam repetii, ibique in S. Jacobi Coenobio aliquamdiu haesi, subinde Spanheimium, tum verò ad meum *Disibodibergense* Monasterium excursionem factâ. Cum autem hic perturbata comperissem omnia, ac etiam intellexissem R. P. *Xaverium Ulrich* Seligenstadiensem professum clanculariò laborare, ut se in ejus Abbatiae possessionem immitteret, rem ego majoris Consilii aggressus Heidelbergam properavi Ill. mi Comitis *Steckenelli* Administrationis Ecclesiasticae Praefidis, aliorumque Assessorum & Jurisconsultorum in res nostras exploraturus animos. Horum porrò ac Clariss. Viri *Haurisii* Historiae Professoris consilio ad *Seminarium Benedictinum* ex residuis desolatorum in Palatinatu Monasteriorum proventibus in hac Universitate erigendum conceptu imprægnatus, omnes nervos in re ista perficienda deinceps intendi. Hanc ob causam ad R. mum Abbatem Gengenbacensem profectus, indeque peragrata citeriori Alsatiâ & Brisgoiâ nostrorum Abbatum opem & operas ad id genus moliminis obnoxius interpellavi. Tum perlustratis hinc inde Monasteriorum ad Rheni tractum ruderibus, tandem Coloniam redux typis emisi *Votum Anonymi cum submissa Mediorum insinuatione pro Seminario Benedictino in Universitate Heidelbergensi erigendo, fundando & stabiliendo. . .* Effari porrò verbis vix possum, quot labores, quot sumptus, quantasque curas impenderim, ut hocce negotium eo perducerem, quò maximè productum cupiebam; sed obstantibus Jesuitis, & Abbatibus ad subsidia tardis, conatus nostri hactenus cesserunt irriti. *Vid. superius relata cap. 2. §. xv. pag. 282. seqq.*

Erigendo Heidelbergae Seminario curas intendit.

29. Resumptis tandem Coloniae Laboribus studiis totus deinceps fui in condendo literarii *Lexico Veterum per Germaniam Monasteriorum*. Quo Opere ad umbilicum perducto, aliam orsus sum telam, *Animadversionibus in GERARDI ERNESTI HAMMII Rempublicam Ubio-Agrippinensem*, tessellatam. Tum etiam ad Opus mihi furto Pragae sublatum rursus contexendum curas appuli. Multa tamen ad utrumque propositum in chartam confestim, antequam de dispositione & ornamentis cogitarem ulterioribus, tumultuariâ

scriptione, ne perirent, conjeci quæ pumice & accuratoris iudicii limâ indiguissè candidè profiteor. Cum verò gravem ex tædiis, molestiis, & vigiliis contraxissem morbum, jamque in ipsos ingenioli mei partus sævirent malevoli, resectis denique tantisper viribus, in mentem mihi venit reliqua, ne interciderent, fragmenta colligere, & in unum alterumve volumen compingere. Majoris itaque expertæ curæ huic me labori addixi, atque *Epistolas, Dissertationes, schediasmata, minutæque Opuscula* simul compaginavi sub Titulo: *Analecta Oliveriana*, quorum tria jam extant Volumina in fol. . . Contractioribus hisce itidem diebus adornavi *Dissertationem de sacra Veterum Liturgia, & de Scriptoribus ad eam spectantibus, cum ichnographia Operis hac de re conscribendi*. Ea verò quæ iustratis in itinere Bibliothecis hinc inde ad Historiam Literariam O. S. B. congesseram memorabilia, *Ziegelbauero* Collegæ meo submissis congruis sedibus inferenda.

Eburum
Moravorum
ac-
cerisus,

30. Hæc occasione ab eo Olomucium, rogatu Ill.^{mi} Comitum de *Giannini*, invitatus, illuc proficisci animo constitui, nescius planè earum, quæ mihi à Patribus S. J. parabantur insidiæ, tum ob veterem in me animositatem, cum maximè ob recensionem mei Opusculi de *instruenda Bibliotheca* in Actis Eruditorum Societatis literariæ ibidem augustalibus auspiciis recens erectæ ab Illmo ejus Præsidi *L. B. de Petrasch* antea factam, (1) & à *Lojolit*is acerrimè impugnatam. Qua de re *Magnoaldi* in suis ad me literis 28. Junii A. 1749. signatis ita rescribat: *Sudes Tu in oculis Jesuitarum non solum in Bohemia, sed etiam in Moravia. Indicia suæ erga Te aversionis præterito anno Olomucii. patefecere luculenta. Cum enim Ill.^{mus} Baro de Petrasch Præsides Societatis nostræ Opus tuum de instituenda Bibliotheca, recensuisset, pro approbatione recensionem Olomucensi Diario inserendam typisque vulgandam ad Vicarium generalem transmisit. Eo absente D. Comitum à GIANNINI seu Consiliarii Consistorialis fuisset, ut recensionem legeret & approbaret; sed is fortè aliis occupatus negotiis ad P. S. J. in Collegium transmisit, invitissimâ Societate nostrâ Literariâ,*

atque egro id animo ferente PRÆSIDI. *Jam paucis dici non potest, quàm indignè Opus tuum isti Patres habuerint. . . Sed eorum Censura est planè inepta, ne dicam asinina. Illam ego cum notis meis ad Clar. P. DESING transmisi, ut tecum communicaret, quod tamen ab eo factum non esse postea intellexi. . . Hæc ille, quæ Virum minus constantem à proposito deterrere potuissent.*

31. Sed quia pectus meum genero-illuc pro-
fo incoctum honesto ad artes Jesuiti-
cas jam prorsus occalluerat, malis-
que & ineptis Censoribus displicuisse
gloriosum ducebam, spretis obtrec-
tatorum spiculis, indèque magis ad
spartam mihi delatam suscipiendam
excitatus, acceptâ tandem Cambiali
ad viaticum syngraphâ, cum bona
mei Superioris venia itineri 14. Au-
gusti me comissi, atque Olomucium
die xi. Septembris feliciter attingi: ubi
ab Illmo Comite de *Giannini* huma-
nissimè exceptus, grata deinceps hõ-
pitii pignora apud eum capessibam.
Istic verò in *Societatis Incognitorum*
coronam receptus, atque familiari
Virorum tum Illustrum, cum Erudi-
torum usus consortio, quadrimestri
inter sacrum saxumque substiti, ita
cum æmulis versatus, ut obmutescerent.
Ineunte anno 1750. in Sile-
siam ab Illmo Comite de *Giannini* de-
ductus, Comitum de *Wengerski* pu-
pillorum curam & Ephoriam mihi
à Tutoribus demandatam suscepi,
atque cum iis ad Raudense Cist. ob-
servantiæ Monasterium Lycaeo incli-
tum digressus, in eorum gratiam &
usum horis succisivis composui Trac-
tatum quemdam Gallicum de scientiis
& artibus ritè discendis hoc Tit:
*Discours sur les Sciences & les beaux
arts, ou l'on enseigne la methode de les
apprendre, & de s'en servir, avec une
Bibliotheque choisie pour les Cavaliers.*

32. *Magnoaldo* intereà Olomucii
die 14. Junii vivis erepto, de ipsius
meaque apud eum relicta supellectile
literariâ maximè sollicitus, literis ad
Ill. D. Comitem de *Giannini*, qui il-
lam sibi vindicarat, exaratis, eum im-
pensius rogitabam, ut Manuscripta,
ceu hæreditatis partem mihi quâ Con-
fratri & laborum Socio præferibiliter
debitam reservaret &c. . . Nihil pro-
ficien-

Quâ di-
missâ sit
Secreta-
rius So-
cietatis
Incogni-
torum.

ficientibus literis, demùm peractis
in Silesia autumnalibus feriis, Ebu-
rum repetii, & negotium de repetun-
dis fervidiùs urfi. Verùm ipso Comi-
te nec quicquam ad preces meas mo-
to, id unum solertiùs cavi, ut hoc,
quod præsens sisto *Historiæ Literariæ
O. S. B.* Opus ab Authore Ratisbonam,
meo hortatu, missum è periculo eri-
peretur. Tum verò dimissâ Comi-
tum *Wengerskiorum* ephoriâ, *Secre-
tarii* munus in *Societate Incognitorum*
suscepi; Sed ingentem persecutionum
messum inde messui, ad aras usque
impetitus. Vicit tamen patientia ma-
litiâ, tribulos averruncante poten-
tiori manu. Eâ autem tempestate præ-
ter *Ephemerides Literarias & Episto-
las* ad varios, ex Senatûs Academici
Decreto conscripsi *Elogium Histori-
cum piè defuncti P. Magnaldi Ziegel-
bauer*, cujus laborum pars ipse non
parva fueram. In meâ quoque ad
Societatem receptionis symbolam,
composui *Itinerarium seu Methodum
apodemiam peregrinationis nobilis &
eruditæ bene instituendæ. . .* Quod
Opusculum postea magis expoliturum
& auctum typis exscribendum dedi
Augustæ Vindelicorum A. 1751. Alia
quæ tunc elucubranda suscepi syn-
themata, quia affecta potiùs, quàm
perfecta sunt, prætereo.

Febri ob-
rutus
Raybra-
dium se
recipit,

Inde Ra-
tisbonâ,

mox Au-
gustam
digressus
Historiâ
O. S. B.
edendam
suscipit.

33. Hos inter labores malignâ fe-
bri obrutus, & auræ Olomucensis
impatiens, ad *Raybradense* propè Bru-
nam Monasterium secessi, ibique lec-
to affixus jacui usque ad Septembrem,
quo tandem sanitati restitutus per
Bohemiâ iter adornavi Ratisbonam,
istud efflictim contendens, ut *Ziegel-
baueriannum* *Historiæ Lit. O. S. B.* Ma-
nuscriptum apud Sant-*Emeramenses*
asservatum mihi vindicarem eden-
dum, aut ejus loci incolis suaderem
expoliendum & nomine *Societatis li-
terariæ* evulgandum. Voti tandem
damnatus mei Augustam me contuli
Bibliopolam circumspexiturus, cujus
impensis Opus quàm emendatissimum
in manus hominum veniret; cùmque
è vestigio pronus occurrisset *Celeber-
rimus VEITHIUS* inito inter nos con-
tractu, Auctor illi fui, ut procul eam
illiberalem amoveret parcimoniam,
quâ solent Bibliopolæ sibi potiùs,
quàm Operi cudendo consulere. Quod
ille monitum quùm egregiè curaret,
facto statim à secunda Operis Parte
impressionis exordio, advertimus Ma-

nuscriptum in multis esse defectuo-
sum, ac prelo haud fatis cooptatum.
Quocirca ipse Operi emendando ma-
num curasque protinùs admovi. Et
licet probè scirem, quàm malefida
mihi *Augustæ* hospiti ad hos labores
esset statio, curtâque supellex, ani-
mum tamen haud quaquam despondi
futurum ratus, ut si non undique col-
limatum Opus exhiberem, facilè de-
prehenderet *Lector candidus* me festi-
nanti prelo inservientem, id tumultu-
ariâ revisione perficere nequivisse,
quod majoris otii studium, promptâ-
que subsidia & plurium annorum vi-
gilias requireret.

34. Hæc igitur præsumptâ erectus
fiduciâ, & studio fallente laborem,
præstiti quod potui, ac primò quidem
novâ Operi inductâ facie, factâque
illius in quatuor Partes distributione,
nihil antiquius habui, quàm ut Para-
titlas marginales, quæ in MS. desi-
derabantur, è regione textûs adjice-
rem, luxatas aut malè sibi cohæren-
tes periochas & additamenta subin-
de in schedas fugaces ab Authore re-
jecta, debitum in ordinem concin-
niùs redigerem. Tum verò sudante
prelo nonnullas hinc inde observa-
tiones, additiones, emendationes,
per decursum, ubi res postulare, aut
saltem ferre videbatur, meâ è penu
textui obiter quasi inspersi, vel notu-
las in imis paginarum oris subjeci.
Proëmia quoque & Summaria singu-
lis ferè Capitibus præmissi; integras
quandoque Deductiones, Sectiones
& Paragraphos intexui; lacunas hia-
tûsque, ubi telæ series id exigebat,
supplevi, recentiora addidi, aucta-
ria suffeci, parerga & coronamenta
apposui, atque ita Opus ex integro
refudi, ut si non totum ab interitû
vindictum, certè illud vix non di-
midiâ ex parte locupletatum mihi ju-
re merito adscribere possem. Ne ta-
men vanam aliquam nominis umbram
consectari, vel ostentationi, quæ Re-
ligiosos maximè Viros dedecet, li-
tâsse viderer, malui primario Operis
Architecto laudem integram relin-
quere, quàm laureolam in mustaceo
quærere. *Sicut autem, Divo dictante
Augustino Libr. 2. de Sermone Domi-
ni in monte, Laus humana non debet
appeti à benè faciente, ita è contrario
par est, ut eadem rectè facientem sub-
sequatur.* Sed neque hanc ego pe-
dissequam opperior, nec affecto;

(1) Vid. *Monatliche Auszüge alt und neuer gelehrten Sachen* II. Band,
17. Stück. pag. 725. Olmütz 1747. in 8.

*Ast veniam pro laude peto, laudatus ab-
undè,*

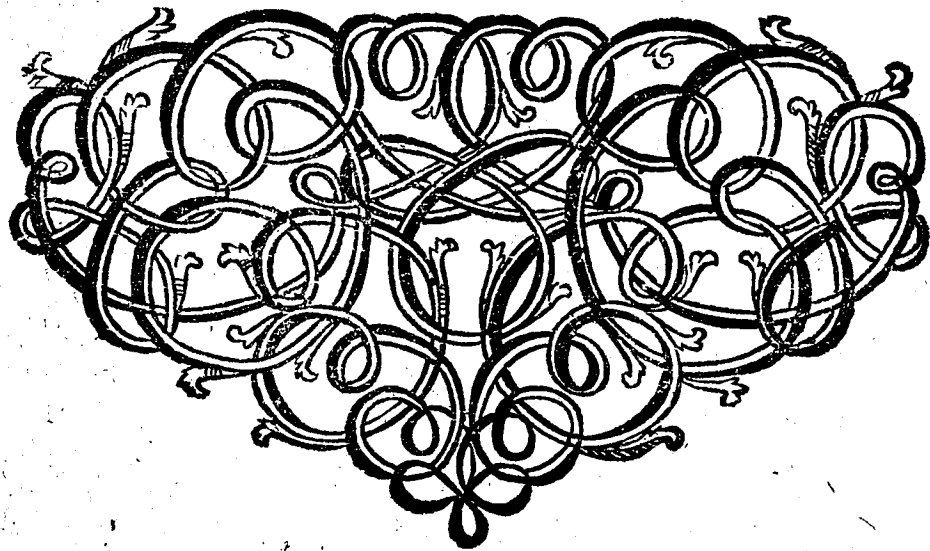
Non fastiditus, si Tibi, Lector! ero.

35. Cedo itaque, nec ultra intercedo, dummodò indiligentiæ non accuser, cujus profectò prudens nemo me bono jure possit arguere, si non singula quæque adamussim exasciata, non omnia ubique suppleta, non omnes nævos errorésque sublato, vel obelo notatos comperiat: Quis enim non videat, quot annorum curas, quot prægrandes voluminum moles, quantam industriam, sagacitatem & constantiam exquiret immensus labor? Ecquis tandem legendi, excerpti, conciliandi, emendandi, addendi, supplendi finis? Dicam liberè, quod sentio: *Unius tantum hominis quantumlibet docti, operosi & industrii, huic oneriferendo impares humeri videntur.* Quod dum prudens mecum pensitarem, ut saltem quâ licuit, auctior & accuratior tanti Operis prodiret editio, exaratis huc illucque literis alienam

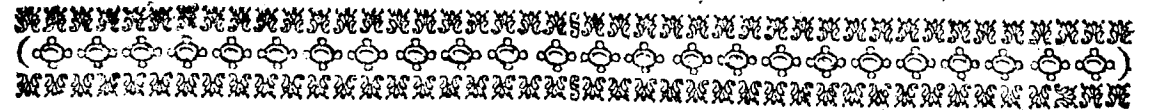
opem & diligentiam obnixiùs imploravi, ac etiam Virorum Eruditorum, qui suas mecum symbolas conferrent, Sodalitium cogere studui, cujus instituti systema & totius feriem facti, quàm jam superiùs à pag. 140. prolixè exhibuerim, *Lectorem* illum remitto, idque unum moneo, me apud Campidonenses prævalentibus *Pieristis* & æmulis, oleum atque operam luisse (m). Num alibi auspiciatior coeptis affulsura sit Lucina, venturis solibus illucescens dies dabit. Sodales interim enixiùs obsecro, ut quidquid labor meus aut cura, tum in provehendo nobili Instituto impendit, cum in hoc foetu non tam lambendo perpolivit, quàm inter angustias, adversitates & vicissitudines parturiendo effudit, æqui boniq; consulant, & mecum glorificent Deum, Patrem luminum, cujus honori & gloriæ, res nostra literaria, non humano fastui, dicata est.

(m) Qua de re plura Tom. I. Ephemeridum nostrarum:

I. O. G. D.

INDEX

INDEX

VIRORUM ILLUSTRUM ET RERUM NOTABILUM in prima parte occurrentium.

Numerus paginam designat.

A.

- A**BBATES Seculo X. Doctrinâ & pietate insignes. pag. 44. col. 1. Casinenses promovendæ rei literariæ Studiosi. 104. & 197. Bursfeldenses Studia commendant Sec. XV. pag. 91. Pontificalium usum olim reprobabant. 261. Cluniacenses à scribendi studio celebres. 60. & 61. In Austria, Styria, Stevia, Bavaria, & Tyroli literas suis in cænobijs fovent. 124. & 137. Tinecenses Cracoviensis Academiæ benefactores. 379. In Gallia *Studentium Priorum generalem* constituunt. 106. col. 2. Notantur inferioris Germaniæ Abbates. 127. Docti quidam intersunt Concilio Basileensi. 78. col. 2. Analphabeticus risum movet Patribus. 79. & 80. Abbatum culpâ sæpè accidit, ut Monachi sint indocti. 81. col. 2. Negligentes in provehendis suorum studiis mulctantur. 81. 285. 301. Eorum obligatio fovendi studia. 302. Laudantur aliqui studiorum promotores. 91. & Literatorum Mæcenates. 373. & 375. Quidam ignorantæ Patroni notantur. 92. col. 1. & 139. Suorum ingenia opprimunt aliqui, & cur. 93. Alii in Germania literas in primis, alii vix in secundis habent curis. 137. Conciliorum & Pontificum decretis obtemperantes suos mittunt ad studia. 103. col. 1. Vilipendentes pænis & censuris sunt obnoxii. 285. 302. Ex rudibus Monachis electi Abbates idiotæ magno monasteriorum malo. 94. 95. Amulorum inertia notatur. 138. col. 2. Quorundam de erigenda Societate Literariâ placita. 163. & tergiversationes. 182. Eorum tenacitas & avaritia in rebus Ordinis perstringitur. 84. & 261. *seqq.* Eucliones plautinianos vilicat *Ranbeckius*. 390. Nummorum quàm librorum studiosiores suo sale defricat *Tvithemius*. 479. Quorundam cura de Bibliothecis. 454. De Archivis. 591. Bellicosi Musis infesti. 213. Quorundam ævi nostri Abbatum imago. pag. 102. col. 2.
- ABBO** Floriacensis docet in Gallia, eaque de causa in Angliam mittitur. pag. 37. & 38. Scholæ Floriacensi præficitur. 234. Ejus encomium & discipuli. *ibid.*
- ABELARDI** Libri duo de diversis S. Pagina sententiis MS. 531. pag. 58. Vide *Oudinum* Tom. II. pag. 1160. ubi integra de eo dissertatio.
P. Liegelbauer Hist. P. I.
- ACADEMIÆ** Parisiensis & Ticinensis incunabula. 23. An Parisiensis à Benedictinis fundata? 26. *Dungalus* Ticinensi præfectus, quis fuerit. 28. Oxoniensis per Benedictinos instituta. 33. col. 2. Restaurata. 241. Primi ejus professores. 34. Lecture. 35. Cantabrigiensi fundatio, Professores & discipulorum frequentia. 61. Petri Blesensis de eâ testimonium. 61. col. 2. Ejus instauratio. 363. Novæ secularium Academiæ Sec. XII. erectæ, ad quas laureâ allecti juvenes. 63. Studium generale Benedictinorum in Oxoniensi & Cantabrigiensi Academia. 67. 381. Parisiis. 68. Controversia de præfectura in Cantuariensi collegio. 74. Parisiensis à Benedictinis Sec. XV. instauratur. 82. col. 1. Sueviæ Academia Otoburæ erecta. 97. *seqq.* Disciplinæ in eâ traditæ. 98. col. 2. Salisburgensis committitur Benedictinis. 119. col. 1. Sancti Michaelis ad Mosam, & aliæ in Lotharingia. 120. Linguarum orientalium in Congreg. S. Mauri. 133. Ettalensis apud Bojos. 272. Cremifanensis in Austria. 277. Pragensis Nobilium. 135. Fuldensis. 383. & 385. Cracoviensis. 379. Academiæ non uni, sed pluribus religionis ordinibus committendæ. 119. col. 2.
- ACHERIUS** (*Lucas*) Antiquarius & Spicilegii collector plures habuit Mæcenates. 389. 392. 613.
- ADALARDUS** Abbas S. Martini Coloniae Sec. XII. pag. 58.
- ADALARDUS** Blandiniensis Sec. X. *Oudin.* Tom. II. pag. 522.
- ADAMUS** Barkingensis Sec. XIII. *Oudin.* Tom. III. col. 8.
- ADAMUS de Domersham** Glastoniensis Sec. XIII. pag. 68.
- ADELARDUS** Monachus Anglus discendi gratiâ peregrinatur in Arabiam. 408.
- ADELBERO** Hirsaugiensis ad S. Albanum Moguntinæ scholasticus. 41. & 229.
- B. ADELBERTUS** Magdeburgensis Archiep. 39. 41. & 313. Ejus discipuli. 313.
- ADELBERTUS** S. Mathiæ Treviris Scholasticus Sec. X. pag. 40.
- ADELBERTUS** Heidenheimensis Abbas Sec. XII. *Oudin* Tom. II. col. 1474.
- S. ADELBERTUS** Pragensis Episcopus scholæ Magdeburgensis sub æquivoco alumnus. p. 313. In literis & moribus mirè proficit. 314. Insolentiam quorundam condiscipulo-

- pulorum vitare non potest. *ibid.* Insigni castimoniâ præditus colit B. V. M. 314. col. 2.
- ADELBOLDUS seu *Adelbodus* & *Adelbero* ex Lobienfi Monacho ultrajectinus Episcopus Sec. XI.
- ADELGERUS Ad S. Albanum Moguntia Scholasticus. Sec. XII. pag. 59. col. 2.
- ADELHARDUS Caroli M. Agnatus & Consiliarius. 353.
- ADELHARIUS Epternacensis scholasticus chronographus Sec. X. pag. 40. col. 2.
- ADEMARUS Engolismensis Sec. XI. de quo *Oudinus* Tom. II. col. 586.
- ADMONTENSE Lycæum 125. Archivum. 602.
- ADONIS Viennensis iter Literarium in Italiam. 406. Cujus fructus Martyrologium. 407. Lugduni substitit. *ibid.* Vita ipsius part. III. pag. 86.
- ADRIANUS & *Theodorus* Angliæ præceptores Sec. VII. pag. 13. & 14. col. 2.
- ADSO Dervensis Abbas Sec. X. pag. 42. *Oudin.* Tom. II. col. 482.
- ÆLBERTUS seu ALBERTUS Eboracensis Scholarcha Italiam peragrat. 406.
- ÆLFREDUS seu ALFREDUS M. Angliæ Rex disciplinæ Benedictinæ alumnus. 326. Operum quæ composuit Catalogus. *ibid.* Studio virtutum excellit. 327. Ejus distributio temporis & redituum. *ibid.* Memorabile effatum. 327. Ejus lecturæ p. 35. Literas in Anglia instaurat, & discit, erga præceptores gratissimus. 363. Boëtium elucidat. *ibid.*
- ÆLFRICUS *Sapiens* Malmesburienfis Abbas scholam instaurat, & scribit Grammaticam. 38. & 39.
- ÆLNOTUS Cantuariensis Ecclesiæ Monachus Sec. XII. *Oudin.* Tom. II. pag. 1085.
- ÆFER (*Constantinus*) Casinensis Monachus artis medicæ peritus Sec. XI. pag. 51. col. 1.
- AGALIENSIS In Hispania cænobii ob literarum studia celebritas Sec. VII. pag. 18.
- AGATHONIS Pont. Max. Aurea sententia de ferreo Seculo VII. pag. 13.
- AGNELLUS (*Andreas*) S. Mariæ ad Blachernas. Sec. IX. *Oudin.*
- AGRICOLA (*Joannes*) Abbas Anhusanus literarum osor Sec. XVI. pag. 94. col. 2. Re uxoriâ perit. *ibid.*
- AGUIRRE (*Josepbus Saenz*) S. R. E. Cardinalis Literarum Mæcenat edicurat Bibliothecam Hispanam *Nicolai Antonii.* 393. col. 1. Vita ipsius part. III. p. 420.
- AICHELER (*David*) Ottoburanus Bibliothecarius. 99. De re libraria optimè meritus. 561. 562. & 616.
- ALCHER (*Otto*) Salisburgensem Bibliothecam ordinat. 615. Ejus vita part. III. pag. 435.
- ALGLERIUS *Vide*: Bernardus Casin. & part. III. pag. 172.
- AIGRADUS Fontanellenfis Monachus Sec. VII. *Oudin.* Tom. I. pag. 1671.
- AIMOINUS Abbonis in schola Floriacensi discipulus scribit Francorum Historiam. 234. col. 2.
- AJO Croylandensis Monachus Sec. X. *Oudin.* Tom. II. col. 470.
- AISCELINI (*Petrus de monte Acuto*) Collegium fundat Parisiis Sec. XIV. p. 71.
- ALANUS Tenkesburienfis Abbas. A. 1170.
- S. ALBANI Scholæ in Anglia celebres Seculo. XI. pag. 53.
- ALBERICUS Viceliacensis S. R. E. Cardinalis Seculo XII. doctrinâ potens & opere. 61. col. 1. Ejus vita part. III. p. 93.
- ALBERTI. (*Petrus*) Cluniacensis Prior A. 1420. *Oudin.* Tom. III.
- ALBERTUS Stadenfis in Archiep. Bremenfi A. 1250.
- ALBERTUS Sigebergenfis Monachus Seculo XV. *Oudin.* Tom. III.
- ALBERTUS Abbas S. Petri Salisburgi studia egregiè provehit. 120. Suos Laurea Doctorali curat insigniri. *ibid.* Literarum mæcenatibus accensetur. 385.
- ALBERTUS seu *Abbertus* Gemblacensis Abbas A. 1210. de quo *Oudinus.* Tom. II. pag. 35.
- ALBINUS Cantuariensis Abbas Ven. Bedæ patronus. 387.
- ALBINUS (*Flaccus*) Vid. ALCUINUS.
- ALBITRIUS (*Marius*) Cavenfis monasterii Tabulario præfectus, multa scribit. 644.
- ALBUINI Eremitæ liber de virtutibus ad *Heribertum* Col. Archiep. 503. p. 15.
- ALCHYMIÆ studium prohibetur in Congr. Bavarica. 122.
- ALCUINUS Caroli M. præceptor, ejus auspiciis literas instaurat in Germania & Francia Seculo VIII. pag. 22. Monachos ad resumenda studia stimulat. 25. col. 2. Parisiensem Academiam instituit. 26. Ejus discipuli & discipulæ. 320. *segg.* Opuscula. 485. 574. 583. Commentarius in Matthæum. 529. p. 5. Nova ipsius Operum editio parata. *ibid.* Plura de eo Part. III. pag. 60.
- S. ALDHELMII Epistola de suis literarum studiis. pag. 15. col. 2. Commendatur à doctrinæ præstantia. 16. Alia ejus epistola ad Adilwaldum discipulum. 191. Vita ipsius part. III. pag. 43.
- ALDRICUS Senonum Archiep. *Lupi* Ferrariensis Mæcenat. pag. 369.
- ALEYDIS Monialis in Insula Rolandi doctissima. Sec. XV. pag. 504. n. 35.
- ALEXANDER II. Papa in Beccensi schola institutus. 309.
- ALEXANDER Celestinæ Vallis Abbas Seculo XII. *Oudin.*
- ALEXANDER II. Cremifanensis in Austria Abbas Academiam Nobilium erigit. 102. col. 2. & 277.
- ALFANUS seu *Alphanus* Casinensis monachus & Archiep. salernitanus insignis Orator, Poëta, Philosophus, Medicus &c. Seculo XI. pag. 51.
- ALFRICUS Senior Croylandiæ Monachus Sec. VIII. *Oudin.* Tom. I. col. 1789.
- ALFRICUS *Grammaticus* Seculo X. *Vide.* ALFRICUS.
- ALGERUS Scholasticus Corbejenfis, 225. Rectius Cluniacensis. pag. 504. n. 38. Vid. *Oudin.* Tom. II.
- ALGRINUS (*Joan. Abbavillaus*) Theologiam docet in Universitate Parisiensi. 68. col. 1. & 2. *Oudin.* Tom. III.
- ALLIOT (*Hiacynthus*) Mediani Monasterii Abbas rei Literariæ promotor. 388. col. 2. Bibliothecam illustrat. 478.
- ALLIOTUS (*Hieronymus*) Congr. S. Justinæ Abbas de statu rei lit. in Italia Sec. XV. pag. 85. Vindicat studia monastica. 86. col. 1. Inter Mæcenates rei lit. Bened. celebratur. 387. col. 1.
- ALMERICUS Bursfeldensis Abbas primus magnæ vir doctrinæ Sec. XII. 57.
- ALPHONSUS Weingartenfis Abbas, Universitatis Salisburgensis Mæcenat. 373.
- ALTESERRA (*Anton. Dandinus*) Studia literarum in Ordine Bened. ab ejus primordiis exulta perhibet. pag. 10. col. 2.
- ALTMANNUS Antivillaris in diocesi Catalaunensi Monachus Sec. IX. *Oudin.* Tom. II. col. 404.
- ALULFUS S. Martini Tornacensis Monachus Sec. XI. *Oudin.* Tom. II.
- AMALRICUS Bibliothecarius S. Martini prope Turonos. 610.
- AMBITUS officii *Prioris Studentium* in collegio Oxoniensi prohibetur sub pœna excommunicationis. 243. col. 1.
- B. AMBROSIUS *Autpertus* Caroli M. præceptor & Abbas S. Vincentii ad Vulturum in Benevento, claruit A. 770. pag. 320. col. 2. Ejus Commentarius MS. 574. col. 1. Vita Part. III. pag. 57.
- AMELII (*Petrus*) Senior Archiep. Ebrundenfis & S. R. E. Card. Ord. S. B. claruit. A. 1380. *Oudin.* Tom. III. col. 1193.
- AMICO (*Vitus de*) Catanam dedit illustratam. pag. 647.
- AMORACENSIS Bibliotheca. pag. 499. col. 2.
- ANASTASIUS primùm Monachus tandèmqe Abbas, claruit Sec. VII. *Oudin.* Tom. I. col. 1662.
- ANASTASIUS S. Mariæ trans Tyberim Abbas, S. R. E. Bibliothecarius anno. 870. pag. 610. Vid. *Oudin.* Tom. II. col. 250. ubi proluxa de eo dissertatio.
- ANDREAS Bambergensis S. Michaëlis Abbas anno 1480. Scripsit ingens Opus de Sanctis & Viris illustribus O. S. B. pag. 502. Alia *ibid.* Ex quibus corrigendus *Oudinus* Tom. III. pag. 2722. & 2736.
- ANDREAS *Deodatus* Collegium Anselmo-Benedictinum Romæ institui curat A. 1687. pag. 262. Rem literariam apud Italos strenuè promovet. 387. col. 1.
- ANDREAS Parmensis Abbas Casin. eximie vir doctrinæ, ejusque promovendæ studiosus 198. col. 1.
- ANGARVILLUS (*Ricbardus*) ex Monacho regni Angliæ Cancellarius & Episcopus Dunelmensis. 247. Singularis bonarum artium Fautor, Oxonii publicam erigit Bibliothecam, *Philobiblos* dictus. 370. Viros eruditos domi alere solebat & librum mensæ prælegi curabat. *ibid.* col. 2. Vid. *Oudin.* Tom. III. col. 936.
- ANGELOMI Luxoviensis Mon. Expositio in IV. libros Regum MS. 502.
- ANGILBERTUS Centulenfis Abbas Carolo M. ob eruditionem charus. 352. col. 2.
- ANGLI an *Galli* academiæ Parisiensis institutores primi 26. In Casinensi Liceo educati doctrinâ illustres. 197.
- ANGLIA Doctorum ferax Seculo VIII. 19. Reges rei literariæ Bened. Mæcenates 363. Duces ejusdem Fautores. 365. Neglectus in Angliæ monasteriis Seculo IX. 25. & 32. Restituuntur literæ à Gallis Benedictinis. 33. Quis earum status Sec. XI. 52. col. 2. Seculo XIII. 66. Seculo XV. 80. Angliæ Scriptores 82a
- ANGLICANÆ Congregationis statutum, ut Benedictini apud Benedictinos studeant. 73. & 127.
- ANNO S. Maximini Treviris regis stirpis soboles erudire jubetur ab Ottone. M. pag. 39. col. 2.
- S. ANSCHARIUS in Corbeja nova Athenæum erigit Sec. IX. pag. 221. col. 1. Ejus primus Magister & Doctor. *ibid.* col. 2.
- ANSCHERUS Centulenfis Abbas Sec. XII. *Oudin.* Tom. II. col. 948.
- ANSELMIANUM Collegium Romæ Doctorum seminarium. 129. Ejus exordia, Confirmatio, Statuta &c. 262. *segg.*
- S. ANSELMUS fit Becci Monachus & B. Lanfranci discipulus. 288. col. 1. Ejusq; adjutor 239. col. 1. Est fautor rei literariæ. 369. Ejus doctrina à Professoribus in Collegio Anselmo-Benedictino ex summi Pontificis præscripto tradenda. pag. 262. col. 2. Vita ipsius part. III. pag. 99.
- ANSELMUS Gemblacensis Abbas, suos Religiosos sacris literis instituit. 50. & 57. col. 2. Bibliothecam auget. 479. *Vide* *Oudinum* Tom. II. col. 1131.
- ANTONIUS Monachus scholam Casinensem illustrat. 194. col. 2.
- AQUAVIVA (*Claudii*) Soc. Jesu Generalis literæ ad Balthazarem Fuldensem. 384.
- ARCHIVA in Monasteriis condendi ratio. 591. Cura Veterum de Archivis, horumque fata. *ibid.* col. 2. Damna iisdem illata. 592. De Archivis dispositio. 533. Statuta Congregationis Olivetanæ de Archivo & ejus præfecto. 594. col. 2. Describuntur aliqua, nominatim: Admontense. 602. Attilense. 600. Benedicto-Buranum. 600. Bobiense. 596. Brzevnoviense in Bohemia. 609. Campidonense. 603. Casauriense seu Piscariense. 595. Casinense. 594. Cavense. 595. Cluniacense. 597. Corbejense in Saxonia. 599. S. Dionysii Parisiis. 597. Disibodibergense. 600. Einsidense. 607. Sant-Emmeramense. 608. S. Fautundi in Hispania. 596. Farfense. 596. Ferrariense. 596. Fuldense. 608. San-Gallense. 591. & 607. S. Georgii Monialium Pragæ. 609. Hirsfeldense. 600. Lauresheimense. 607. Lotharingiæ 598. col. 2. Lunelacense in Austria. 602. Majoris Monasterii in Gallia. 597. S. Mariæ Florentiæ 596. S. Martini Colonia. 600. S. Maximini Treviris. 600. Mediolacense 608. Mellicense in Austria. 602. S. Michaëlis Bambergæ. 601. Murense. 607. Piscariense seu Casauriense 595. Prumiense. 603. Rhegiense. 596. S. Salvatoris Ticini. 595. S. Severini Neapoli. 596. Silviniacense. 597. Sixtinum placentiæ. 595. Spanheimense. 600. Strabulense. 599. Ticinense de Posterla. 596. Verdunense & alia Lotharingiæ celebriora. 598. Werthinense. 606.
- ARCHIVARIUM officium est magni momenti. 594. col. 1. Ei leges præscriptæ à Patriibus congr. Olivetanæ. *ibid.* Archivarii quidam recensentur. pag. 643. *segg.*
- ARENPECKIUS (*Vitus*) Eberlpergensis in Bavaria Prior anno 1460. *Oudin.*

ARITHMETICÆ, Geographiæ & Geometriæ doctrina utilis. 115.
 ARMARIUS olim vocari confueverat Bibliothecæ præfectus. 610.
 ARMELINUS (Marianus) Author Bibliothecæ Scriptorum è Congr. Casinensi 268. col. 2. Ejus vita Part. III. pag. 476.
 ARNESTI feu Ernesti Pragensis Archiep. Synodalia Anno 1346. pag. 528.
 ARNOLDUS Altahensis in Bavaria Monachus Sec. XI. Oudin. Tom. II. col. 597.
 ARNOLDUS Abbas Corbejæ novæ fratres Scholares bis in anno examinatus. 226.
 ARNOLDUS S. Albani Moguntia Monachus Sec. XIV. doctrinâ celebris. 76. seqq.
 ARNOLDUS Hirsaugiensis Monachus fit ad S. Burchardum Herbipoli Scholasticus. 230. col. 2.
 ARNOLDUS S. Matthiæ Treviris Scholasticus Sec. XI. 47.
 ARNOLDUS Priflingensis, cujus opuscula laudantur. 537.
 ARNOLDUS S. Emmerami Ratisbonæ Seculo XI. Oudin. Tom. II. col. 536.
 ARS Typographica quando inventa. pag. 83. col. 1. Eam exercuere Monachi. *ibid.* & 560. Egregiè promoverunt Benedictini, primum Moguntia, tum in Anglia & Italia. *ibid.* col. 2. Augustæ Vindelicorum. 84. Ottoburæ. 96. col. 2. & 560. col. 2. Libri ibidem editi. 561.
 ARTES quænam in Scholis tradendæ 113. & 295. seqq. Liberalium nomine omnes intelliguntur Scientiæ. 195. col. 2.
 ASSERIUS Oxoniæ Professor Grammatices Sec. IX. pag. 34. col. 2. Vid. Oudin. Tom. II. col. 405.
 ATREBATENSIS Collegii Vedastini fundatio A. 1330. pag. 77. col. 1.
 AUDEBERTUS (Bernardus) Præpositus Generalis Congreg. S. Mauri rem literariam in eâ provehit. 369. col. 1.
 AUGIA Brigantina, vetus Sueviæ Monasterium, in quo eximius Literarum cultus. 125. Ejus Bibliotheca. 567.
 AUGIÆ Divitis celebritas à Literis. pag. 214. col. 2. S. Wolfgangus Scholæ Augiensis alumnus. 215. Conringii iniqua censura de Augiensi schola, revincitur. *ibid.* col. 2. Celebres ejus scholæ Magistri & discipuli. 216. seqq. In eâ non nobiles tantum, sed etiam ignobiles literis instituti. 217. Augiensis schola Seminarium Episcoporum. 219. col. 1. Ejus decreta. col. 2. Afflictus Augiæ Status A. 1237. pag. 220. Augiensis conventus ex Nobilibus conflatur, quibus studia vilescunt. *ibid.* col. 2. Augiensis scholæ finis 220. col. 2. Bibliotheca. 569. seqq.
 S. AUGUSTINI Epistolæ Gottwicensis. 521.
 AUSTRIÆ Palladia Benedictina. 124. Bibliothecæ. 514. & 527.
 AUTEPTUS, Vide. Ambrosius Autpertus.
 AYMERICUS de Peyraco Abbas S. Petri Moissiacensis diæcesis Catteroenensis Sec. XIV. Oudin. Tom. III. col. 2237.

B.

BACCHINUS (Bened.) Francisci II. Mutinæ Ducis Bibliothecarius. 615. Ejus vita Part. III. pag. 445.

BAILLIE (Bernardus) de ratione Studiorum in Germania. 138. Ejus elogium. 537. col. 1.
 BALDEWINUS S. Remigii Rhemensis Monachus Sec. XII. Oudin. Tom. II. c. 1434.
 BALDRICUS Dolensis in Armorica Archiepisc. O. S. B. Seculo XII. pag. 60. Oudin. Tom. II. col. 1085.
 BALMENSIS in Burgundia monasterii consuetudines Scholasticæ Sec. IX. pag. 31. Ejus scholæ celebritas Sec. X. 42.
 BALTHASAR Abbas & Princeps Fuldensis evocat Patres S. J. pro instruenda juventute, cujus rei causâ grave incurrit odium. 383. Exulare coactus. 384. Resignat Abbatiam *ibid.* denique restitutus moritur. pag. 385.
 BALTHASAR Tegernseensis Abbas Sec. XVI. Musarum singularis cultor. 383. col. 1.
 BALUZIUS (Steph.) ævo Caroli M. ignorantia notam clericis & Episcopis inurit. pag. 36. Corrigitur. *ibid.* & pag. 19.
 BANDINI liber de Sacramentis. MS. 557. n. 8.
 BANDURUS (Anselmus) Ludovicum XIV. Gal. Reg. habet Mæcenatem 367. Cofmum III. Hetruriæ ducem. 386. Cujus Bibliothecæ præficitur. 615. col. 1.
 BARTHOLOMÆUS de Alexandro & Platamone Antiquarius. 645.
 BARTHOLOMÆUS Abbas S. Nicolai de Litore Venetiis Sec. XV. de quo Oudin.
 BARTHOLOMÆUS Cluniacensis Abbas Seculo XIII. Oudin. Tom. III. col. 45.
 BAVARIÆ Duces S. Rupertii monitu scholas in monasteriis excitant Sec. VIII. pag. 18. Bibliothecæ celebriores. 528.
 BAUEMUNDUS Blandiniensis Abbas Seculo VII. A. 690. Oudin. Tom. I. col. 1667.
 BAUGULFUS Fuldensis Abbas literarum studia provehit. pag. 200. Caroli M. ad eum encyclica. *ibid.* & pag. 24.
 BEAUGENDRE (Antonius) Bibliothecæ S. Germani à pratis præfectus. 613.
 BECCENSIS Schola aperitur à B. Lanfranco. 236. col. 2. Est omnium celeberrima. 237. Ex ea prodeunt Viri doctissimi, sanctissimi Abbates & Episcopi, Pontifices maximi. *ibid.* Cum ipsâ vix alia comparari potest. 240. col. 2.
 BECELINUS Corbejæ novæ Bibliothecarius. 610. col. 2.
 Ven. BEDA Literarum studia excolit & promovet. 14. Ejus præceptores & discipuli. *ibid.* Albinum Abbatem Cantuariensem studiis suis habet faventem. 19. col. 2. & 387. Cui grates refert scriptâ Epistolâ. *ibid.* col. 2. Ejus Vita Part. III. pag. 46.
 BELGH monasteria literarum cultu incluta Sec. XVII. pag. 120. Bibliothecæ. 479.
 BELLINZONENSIS Gymnastii exordia. 124.
 BENEDICTOBURANA Schola Sec. XI. pag. 47. Bibliotheca. 542. & 447. Archivum. 600.
 S. BENEDICTUS Patriarcha natus A. 480. pag. 3. Relictis studiis in eremum secessit. pag. 4. Apud Sublacum puerorum institutionem suscipit. *ibid.* col. 2. Casinum petit & Ordinem instituit circa A. 529. *ibid.* col. 1. An ipse studiorum primus institutor fuerit? pag. 5. Negantium argutiæ refelluntur. *ibid.* col. 2. In suo

fuo secessu literis operam navasse ostenditur. pag. 6. Conringii & Bruckeri topinomata refelluntur. pag. 6. 7. & seqq. Juvenes non moribus solum, sed literis etiam instruit. pag. 5. & 8. Sub ejus disciplinâ florere viri docti. pag. 9. & 10. col. 2. Curam gerit de Bibliothecis. pag. 453. An opera S. Augustini in suo habuerit librario. *ibid.* col. 1. Neminem sine suo codice in Monastices arenam se dimittere sinebat. *ibid.* Commentarii in Reg. S. Benedicti. 589. Plura Part. III. pag. 2. seqq.
 BENEDICTUS Anianensis Abbas Literarum studia in Galliis collapsa instaurat Sec. VIII. pag. 22. Ejus cura de libris comparandis. 454. col. 2. An ipsius sit liber de Virtutibus? pag. 469.
 BENEDICTUS. Biscopos promotor rei literariæ in Angliæ monasteriis Sec. VII. pag. 14. Ejus cura de instruenda Bibliotheca. pag. 454. col. 2.
 BENEDICTUS Claudiocestrensis seu Glocestrensis Sec. XII. Oudin. T. II. col. 1105.
 BENEDICTUS Petroburgensis Abbas Seculo XII. Oudin. Tom. II. col. 1275.
 BENEDICTUS XII. Constitutionem edit de instauratione studiorum in Ordine Benedictino. pag. 72. seqq. Renovatur in Concilio Basileensi. pag. 78. col. 2. Aliorum pontificum decreta. 71. 285. & 302.
 BENEDICTUS XIII. Scholam Casinensem commendat. pag. 198. seqq.
 BENEDICTUS XIV. Cremifanense Lycæum confirmat. 281. Ejus ad Card. Quirinum Breve Apost. 637.
 BENEDICTINI Rem Literariam, Scholas, Academiæ, Bibliothecas, & studia multis seculis ferè se solis sustentarunt. pag. 6. 7. & 53. Pueros olim fingeant in omni scientiarum genere. 8. & 9. Hæreses profligant Sec. VII. pag. 12. Studia provehant in Anglia pag. 13. Nobiles instrunt. 17. Primas erigunt Academiæ. 23. & 26. Docent in scholis Cathedralibus. 29. col. 2. Oxoniensem Academiam fundant. 33. Tradunt omnium scientiarum disciplinam, Sec. XI. pag. 49. Mysterium SS. Evcharistiæ acriter propugnant Sec. XII. 55. Literati in Gallia Sec. XII. 60. Eodem seculo docendi pueros munus fastidire incipiunt. 63. col. 2. & 69. Ad literarum studia iterum excitantur Sec. XIV. pag. 71. Literis excolti habentur in honore *ibid.* Indecorum Ordini Benedictino, quod ejus alumni ab exteris instituantur. 73. col. 2. Benedictinis apud Benedictinos studendum statuunt patres Congr. Anglicanæ A. 1444. *ibid.* & p. 127. item Cluniacenses. 253. Benedictini artem typographicam promovent in Germania, Anglia, Italia &c. 83. 84. 96. 560. Ipsi de jure docendi Lis, sed incassum, movetur. 119. col. 1. Benedictinorum cum Jesuitis comparatio. 133. seqq. In Polonia & Lithuania studiorum rationem habent. 134. Item in Bohemia. 76. & 135. In Hungaria. 136. col. 2. Eorum in Tyrolenses merita. 175. col. 2. Commendantur à studio rei Bibliothecariæ. 452. 455. 456. 590. Ipsorum cura in Archivis instruendis, & asservando. P. Ziegelbauer Hist. P. 1.

dis instrumentis. 591. & 593. Itinera Literaria antiquissimis jam temporibus instituerunt. 406.
 S. BENNO Misnensis Episcopus scholæ S. Michaelis in Hildesheim alumnus. 317.
 BENNO Löbel Brzevnoviensis in Bohemia Abbas Collegium Illustrium Pragæ erigendum suscipit. 135. seqq.
 BERARDUS (Joan.) Archivarius Monasterii Casauriensis. pag. 596. & 643. Oudin. Tom. II. col. 1549.
 BERCHORIUS (Petrus) Literarum humaniorum professor. pag. 77. addicit se studio S. Scripturæ. *ibid.* plura de eo Part. III. pag. 183. V. Oudin. Tom. III.
 BERENGARIUS errores in Dialectica Lanfrancus retegat. 52.
 BERENGOSUS S. Maximini Treviris Abbas Sec. XII. 58.
 BERGENSIS propè Magdeburgum Schola Seculo XI. erecta. 46. Bibliotheca. 513.
 BERNARDUS Casinensis cognom. *Aglerius* fit S. R. E. Cardinalis. 68. col. 2. Plura de eo Part. III. pag. 172.
 BERNARDUS Ettalensis Abbas Studium Illustrium suo in monasterio fovet, & provehit. 275. col. 2.
 BERNARDUS Morlacensis Cluniac. Monachus Sec. XII. de quo Oudin. Tom. II.
 BERNARDUS Noricus Cremifanensis, cujus labores literarii. pag. 519.
 BERNARDUS Tegernseensis, de illicito esu Carnium in Ord. Bened. pag. 516.
 BERNERUS S. Remigii Rhemensis Monachus Sec. X. Oudin. Tom. II. col. 445.
 BERNO in Balmenfi & Cluniacensi Cœnobii studia promovet. 42.
 BERNO Augiensis Abbas Bibliothecæ instaurator. pag. 572. Ejus epistolæ. 567. Vid. Oudin. Tom. II. col. 598.
 BERTHA seu BERTRADA Vilecensis Sec. XI. Vid. Part. III. pag. 496. Oudin. To. II.
 BERTHARIUS Casinensis Abbas Scholam Casin. ornat. 104. An fit Author libri *Anticimonon*? 463.
 BERTHOLDI Abbatis Einsidlenensis liber contra errores Abbatis in Turana valle. 585. n. 10.
 BERTHOLDUS Garstensis Abbas antea Bibliothecarius. 610.
 BERTRAMUS S. Godhardi Hildesii Abbas rei literariæ studiosissimus. 489.
 BERTRAMUS Corbeiensis. Vid. Ratramnus...
 BERTRANDUS Casæ Dei in Arvernorum montibus Seculo XII. pag. 60.
 BESSELIUS (Godefridus) Abbas Gottwicensis ornatissimam instruit Bibliothecam. 520. Typis vulgat duas S. Augustini epistolas olim ineditas. 521. 523. Ejus Mœcenates 391. Vita Part. III. pag. 481.
 BIBLIOTHECÆ Benedictinæ, earumque originis. 452. Quibus & quam multis ab initio instructæ fuerint libris. 453. col. 2. Abbatum cura de adornandis Bibliothecis. 454. seqq. Constitutio Congregationis S. Mauri de Augendis Bibliothecis. 455. Monachi privati eas auxere laboribus suis & scriptis *ibid.* col. 2. Earum incrementa ex Benefactorum liberalitate 456. Ichnographia perelegantis Bibliothecæ. 457. col. 1. Infelicia Bibliothecarum fata. *ibid.* col. 2. Clades earum
 P p p p præ-

- præsertim in Anglia. pag. 459. & seqq.
Quædam pro specimine recensentur. *ibid.*
à pag. 462. Obrectatorum de monasti-
cis Bibliothecis dicitur. pag. 589.
BIBLIOTHECÆ celeberrimæ, quarum origines,
fata, & cimelia describuntur Capite VI.
per IX. Paragraphos, à pag. 462.
Affligemienfis in Brabantia. 480. col. 2.
S. Albani Moguntia. 489. col. 2.
Altachæ Inferioris. pag. 557. col. 2.
Altachæ Superioris. 556. col. 2.
Amorbacensis in Franconia. 499. col. 2.
Andaginensis S. Huberti in Ardena. 482.
Andecensis in Bavaria. 550. col. 1. 448.
Aquicinctina Veter. Codd. insignis. 482. c. 1.
Attilensis S. Michaëlis ad Oenum. 548.
Augiæ divitis. pag. 569. seqq.
Augiæ Majoris Brigantina. 567. seqq.
Austria. pag. 514. & 527. col. 2.
Bavaria. pag. 528. & 558.
Belgii. pag. 479. seqq.
Benedicto-Burana. pag. 542. c. 1. 447. c. 2.
S. Benigni Divionensis. 471. col. 1. & 437.
Bergensis prope Magdeburg. 513.
S. Bertini in Arthesia. pag. 481. col. 1.
Blandiniensis. pag. 481. col. 1.
S. Blasii in Hercinia sylvæ. 589. col. 2.
S. Blasii in Northeim. pag. 489. col. 1.
Bobiensis in Italia. pag. 465. col. 2.
Campidonensis. pag. 558. col. 2.
Casinensis. pag. 462. col. 1.
Cluniacensis. 474. col. 2.
Corbeia novæ Saxonica. 487.
Corbeia Veteris. pag. 471. col. 1.
Cremifanensis in Austria. 519.
Cryptæ ferratæ. pag. 466. col. 1.
Donawerthenfis. pag. 538. col. 2.
Egmondana in Batavia. 482.
Einsidlenfis. 584. & seqq.
S. Emmerami Ratisbonæ. 528. 449.
Emsdorffensis apud Narisbonæ. 539.
Ettalensis exulta. pag. 548.
Fabariensis in Rhucantia. 587.
Faucensis seu Fiesensis. 565.
Fischingensis. pag. 587. col. 2.
Floriacensis in Gallia. 468. col. 2.
Formbacensis ad Oenum. 557. 449.
Fuldensis. pag. 484. col. 2.
Gallia Bibliothecæ. pag. 468. seqq. Earum
catalogi MS. Codd. 392.
S. Galli in Helvetia. 579. seqq.
Garstensis in Austria. 520.
Gemblacensis in Brabantia. 479.
Germania Bibliothecæ. 483. seqq.
S. Germani Antistiodorensis. 472.
S. Germani à Pratis. pag. 473. seqq.
Gladbacensis, MS. locuples. 511.
S. Gothardi Hildesii. pag. 489.
Gottwicensis in Austria. 520. col. 1.
Gregoriana Tornamira. 616.
Hafungenfis in Hassia. 499.
Helvetiæ Bibliothecæ. pag. 579.
Herbipolenses S. Stephani, & Jacobi. 499.
Hispaniæ. pag. 468.
Hirsfeldensis. pag. 499. col. 1.
S. Jacobi Moguntia. pag. 490. col. 1.
S. Jacobi Scotorum Ratisbonæ. 536.
S. Joannis in Rhingavia. 490. col. 2.
Italia Bibliothecæ à pag. 462.
S. Juliæ Brixia. pag. 465.
Lacensis in agro Treverico. 502. seqq.
Lætiensis in Hannonia. 482. col. 2.
Lambacensis in Austria. 527.
Laurishamensis in Strata Montana. 498.
Leodienes S. Jacobi & Laurentii. 483.
Lotharingiæ. 476.
Lunælacensis in Austria. 514. col. 1.
Mallerstorffensis ad Laberam 555. col. 1.
S. Mariæ Florentiæ. 463. col. 2.
S. Mariæ ad Scotos Viennæ. 527.
Marfilienfis, Vid. S. Victoris.
S. Martini Colonia. pag. 506. seqq.
Mediani in Vofago monasterii. 477.
Mellicensis in Austria. 523. col. 1.
Mettenfis in Bavaria. pag. 557.
S. Michaëlis Bambergæ. 500. seqq.
S. Michaëlis ad Mosam. 477. col. 1.
Monacho-Münsteriensis in Bavaria. 538.
Monferratensis prope Viennam. 527. col. 2.
Murbacensis in Alfatia. pag. 588.
Murensis in Helvetia. pag. 585. col. 1.
Ochsenhufana Sueviæ. pag. 566.
Ottoburana *ibidem* pag. 560. col. 1.
Oxonienfis publica. 370.
Padolyronensis in Italia. 464. col. 1.
S. Panthaleonis Colonia. pag. 560.
S. Petri Arelatensis. pag. 471. col. 1.
S. Petri Cabilonensis. 470. col. 2.
S. Petri Salisburgi. pag. 555. seqq. 447. c. 1.
Pomposiana. pag. 467. col. 1.
Priflingensis prope Ratisbon. 537.
Prulensis prope Ratisbonam. 538.
Quiriniana seu Brixiana facies & dispositio.
404. 637. seqq.
Rayrhadensis in Moravia. pag. 527.
Remensis MS. locuples. pag. 473.
Remerici-Montis. pag. 478. col. 2.
Rotensis ad Oenum. pag. 548. col. 2.
Schwartzacensis ad Mœnum. 499.
Schyrenfis in Bavaria. pag. 550. 448.
Seligenstadiensis. pag. 499. col. 2.
Senoniensis in Lotharingia. 476.
Seonenfis in Bavaria. pag. 555.
S. Severini Neapoli. pag. 464.
Sigebergensis in diæc. Colon. 511.
Spanheimensis apud Cynonotos. 490.
Sueviæ Monasteria & Bibliot. 558.
Tegernseensis in Bavaria. 539. 447.
Thierhauptana ad Lycum. 555.
Trevirenses neglectæ. pag. 40. & 505.
S. Trütperti in Brisgoia. - 589. col. 1.
Tuitiensis prope Coloniam. - 510.
Varnbacensis *Vide*. Formbacensis. 557.
SS. Udalrici & Afræ Aug. Vindel. p. 563.
S. Vedasti in urbe Atrebatensi. 481. col. 2.
S. Victoris Marfilia. pag. 472. col. 1.
S. Vincentii Lauduni. 470. col. 1.
S. Vincentii Vefontionensis. 470. col. 1. 438.
S. Vitoni Veroduni. pag. 477.
Vrsinensis in Suevia vulgo *Irsee*. 562.
Vttemburana *Vide*. Ottenburana.
Weichenstephenensis Frisingæ. 541. col. 1.
Weingartenfis ad Vinæas Sueviæ. 566.
Weltenburgensis ad Danubium. 538.
Werdeæ S. Crucis, *Vide*. Donawerthenfis.
Werthinensis S. Ludgeri. 512. col. 1.
Wessofontana Bavariæ. 549. 448.
Wiblingensis prope Vlmam. 565.
BIBLIOTHECARIUS olim *Armarius* dictus p.
610. Ejus officium 589. 616. & 641.
Enumerantur plures Bibliothecarii Bene-
dictini. 610. seqq. Casinenses à facilitate
& humanitate laudantur. 463. col. 2.
Series Bibliothecariorum Vatican. 624.

- BIDDIUS (*Vitus*) S. Udalrici Augustæ Mo-
nachus. A. 1510. clarus. pag. 565. n. 13.
BILLOUET (*Philippus*) re Congr. S. Mauri
Hebraicè doctus, de re Bibliothecaria be-
nè meritis. 616. col. 2.
BIRCHINGTON (*Stephanus*) Cantuariensis
Ecclesiæ Monachus Seculo XIV. *Oudin.*
Tom. III. col. 1153.
BIRCKMANNUS (*Wilhelmus*) S. Martini Co-
loniæ. 510. col. 2.
BLAMPIN (*Thomas*) Operum S. Augustini
Conlector & Editor. 392.
BLOSIUS (*Ludovicus*) Lætiensis Abbas Sec.
XVI. Virtute & Doctrina celebris. 100.
Ejus statuta de spiritu inter literarias ex-
ercitationes conservando. *ibid.* col. 2.
Elogium. 482.
BOHERIUS (*Petrus*) Juris utriusque ac Theo-
logiæ Mysta insignis. 77. col. 2. *Oudin.*
Tom. III. col. 1123.
BOHEMIÆ & Moraviæ monasteria literarum
cultu inclyta. 134. Docent Cœnobitæ in
Aula Regia. *ibid.* Collegium Illustrum
fufcipiunt Pragæ erigendum. 135. seqq.
Acciti Profefiores, & quæ disciplinæ tra-
dendæ. *ibid.* col. 2. Collegii fata. 136. c. 2.
BOLDEWINUS ex Abbate S. Michaëlis Lunæ-
burgensis Archiep. Bremensis Sec. XV.
doctrinâ illustris. 79. col. 1.
BOLTONUS. *Vid.* Utrædus.
S. BONIFACIUS Germaniæ Apostolus. Ei laus
doctrinæ & eruditionis immeritò adimi-
tur. pag. 19. Sagittarii in eum blasphemia.
ibid. E suo in aliud migrat monasterium.
20. Conringii de eo censura revincitur
à Gœbelio. 21. *Vid.* *Oudin.* Tom. I. &
vita ipsius Part. III. pag. 54.
BONIFACIUS IX. in Abbates S. Martini Colo-
niæ beneficis eos Judices & Conservato-
res Universitatis Colon. constituit. 347.
BORINIUS (*Leander*) Tabularium S. Justi-
niæ illustrat. 646. col. 2.
BOSO B. Anselmi discipulus doctrinarum stu-
diis apprime instructus. 376. col. 2. seq.
BOSTONUS Buriensis Angliæ Bibliothecas per-
lustrat. 82. col. 2. 408. col. 1. & 611.
col. 2. ubi *Arnoldus*, alibi *Joannes*. *Vid.*
Oudin. Tom. III. col. 2235.
BRACKELONDE (*Joffelinus*) Buriensis Mona-
chus. A. 1210.
BRANDTNER (*Ildephonfus*) Lambacensis in
Austria Bibliothecarius perdiligens. 614.
BRAVONIUS (*Florentius*) Vigornienfis Mona-
chus Sec. XII. *Oudin.* Tom. II. c. 1011.
BREVNOVIENSES in Bohemia Benedictini lite-
rarum studiis addicti. pag. 76.
BRUCKERI (*Jacobi*) Topinomata de studiis
in Ordine S. Benedicti. pag. 6. revelluntur
parerga. pag. 7. Ejus de Societate Lit.
Germ. Bened. judicium. 172. seq.
S. BRUNO Coloniensis Archiepiscopus, Ot-
tonis M. frater à Benedictinis institutus.
311. & 224. col. 2. In itinere Bibliotheca-
cam secum velut *arcam benedictam* cir-
cumducebat. 312. Opera ei adscripta. *ibid.*
BRUNO Germanus Monachus O. S. B. scripsit
Sec. XI. *Oudin.* Tom. II. c. 731.
BRUNO Signienfis ex Casinensi Monacho Epi-
scopus Berengarium profligat. 60. col. 1.
Ejus vita Part. III. pag. 129.
BRYNTON (*Thomas de*) Decretorum Doctor
Gregorio XI. in paucis charus. 346.

- BUCHAYER (*Placidus*) Cremifanensis Abbas
scholas instaurat. 124. col. 2.
BUECHERI (*Benedicti*) Placitum de Societa-
te Lit. Germ. Bened. 161.
BULÆUS (*Cæsar Egassius*) quid de scholis
Benedictinis sentiat. pag. 8. & 189. col. 1.
BURCHARDUS Wormatiensis Episcopus *Ol-
berti* Gemblac. Monachi discipulus. 312.
Ejus gratitudo erga Magistrum. 313. col. 1.
Fit Henrici Salici Imperatoris Præceptor.
331. col. 1. *Vid.* *Oudin.* Tom. III. col. 525.
BURCKARD (*Stephanus*) Mellicensis Biblio-
thecarius Sec. XVI. 617.
BURGO (*Joannes de*) Cantabrigiensis Aca-
demiæ Cancellarius Sec. XIV.
BURGUNDIÆ & Lotharingiæ Viri Illustres
Seculo XVIII. 132. Bibliothecæ. 437.
470. & 476.
BURIENSIS (*Joannes*) *vid.* *Taxton.*
BURSFELDENSIS Congregationis initia & stu-
diorum instauratio Sec. XVI. pag. 78. 85.
& 91. Sacrarum præprimis Literarum
studia commendant Bursfeldenses. 91.
Seminarium Colonia excitant. 124. Co-
dex privilegiorum. 504. n. 33.
BUTHILIER (*Armandus*) Abbas Trappensis
Mabillonii Tractatum de Studiis monasti-
cis impugnat. pag. 110. Respondet Ma-
billonius. 111. cui ad stipulantur plures
summi Viri. 112. Academiam Monasterii
S. Michaëlis ad Mosam immeritò convi-
ciis impetit. pag. 120.
BUTZBACHII (*Joannis Piemontani*) Prioris
Lacensis Hodæpericon. 504. Ejusd. Ma-
crostroma. 505. Auctarium ad Trithemii
Librum de Scriptoribus Ecclesiast. *ibid.*
Alia Part. III. pag. 335.

C.

- CABILONENSIS S. Petri monasterii Biblio-
theca. pag. 471. seq.
CAJETANUS, *vid.* Constantinus.
CALAME (*Romanus*) Congr. S. Vitoni Pol-
lihystor græcè & hebraicè doctus. 640.
Ejus ingenii partus. pag. 641.
CALMET (*Augustinus*) Abbas Senoniensis
laudatur. 132. Rei Bibliothecariæ per-
quam studiosus. 476. Ejus iter Helveti-
cum. 450. col. 2. Ziegelbaueri ad eum epi-
stola. 135. Ejus encomium. 136. col. 2.
CAMPANARI (*Bernardus*) Casinense tabula-
rium elucidat. pag. 643.
CAMPIDONENSIS Bibliotheca. pag. 558. Ar-
chivum. pag. 603.
CANDIDUS Fuldenf. Monachus Sec. IX. *Oudin.*
CANTABRIGIÆ Studium generale Benedi-
ctinorum Sec. XIII. 67.
CANTER (*Jacobi*) Oratoris Friūngensis Dia-
logorum Libri duo. 565. n. 12.
CANTUS *figuræ* in cœnobio Sec. XVI. illa-
tus magno studiorum malo. 97. col. 1.
CARDINALES docti Seculo XV. ex Ordine
S. Benedicti. 82. col. 1.
CAROLUS M. per Benedictinos studia instau-
rat. 24. seqq. Fuit discipulus Ambrosii Aut-
perti & Alcuini. 320. col. 2. Ejus Epistola
circularis ad *Baugulfum* Abb. Fuldensem.
200. Ipso auspice instaurantur literarum
studia. 351. 352. In honore habet Viros
doctos *Alcuinum*, *Angilbertum* & c. 352.

- Paulum Diaconum*, ad quem carmina scribit. 353. *seq.*
- CAROLUS Calvus** Imperator apud Benedictinos educatus, filios iisdem instituendos committit. 321. 354. Eorum operâ in literis restituendis utitur. 36. *col.* 1.
- CAROLUS IV. Imp. Petri Rogerii** Abbatis Discipulus, à quo præcipuè in Divinis Literis institutus fuit. 332. Scribit ipse *Gesta sua. ibid. col. 2.* Ejus sublimis Philologia. *ibid.* Magistro suo Pontificatum vaticinatur. 333. Literatorum Mæcenas. 358. *col. 2.* *Lambertum* Abb. Gengenbaccensem in suum Cancellarium eligit. *Ibid.* ad Episcopatus varios illum promovet. 359. Ejus Bulla Latine & Germanicè in membr. 535. n. 181.
- CAROLI Francisci de Montmorancio Ducis** Luxemburgici in Quirinum comitas. 430.
- CARTIER (Gallus)** De Societate Literaria. 187. Ejus Encyclopædia Scientiarum. 304.
- CASINENSIS Schola antiquissima. pag.** 193. In ea instituitur Romana juvenus. 194. Educantur *Gregorius II. Leo Mariscanus, Gelasius II. Petrus Diaconus, Thomas Aquinas, & alii. pag.* 194. *seqq.* Ejus Professores, *Paulus Diaconus &c. ibid.* Eam illustrent Viri doctissimi. 195. Artes liberales in ea docentur. *ibid.* Præter Philosophiam & Theologiam Jus Canonicum. 196. & 198. Laudatur ab Henrico Meibomio. 194. Mabillonii egregium de ea testimonium. 198. *col. 2.* Eam *Benedictus XIII.* commendat. *ibid.* Joan. Bapt. Marus vindicat. 199. Bibliotheca. 462.
- CASINENSES Abbates** rei literariæ promovendæ studiosi. *pag.* 197. Monachi omni eruditionis genere illustres. 195. Juris Canonici peritiæ celebres. 196. *col. 2.* Viri docti, qui sub *S. Benedicto* in monte Casino floruerunt. 9. *col. 2.*
- CASSIODORUS** modum discendi Monachis præscribit. *pag.* 9. Pueros Grammatices præceptis imbuit. 10. Ejus cura de adornanda Bibliotheca. 454. *Oudin. Tom. I.*
- CASTELL (Perardus)** Archivarius S. Benigni Divionensis ingentem instrumentorum copiam colligit. 646.
- CASTELLO (Amandus de)** Marchianensis Abbas claruit A. 1120. *Oudin. T. III. col.* 1014.
- CASTORIUS**, vide **FIBER. pag.** 68.
- CATHELINOT (Ildefonsus)** è Congr. Lotharingica scribit *Methodum ordinandæ Bibliothecæ.* 639. Historiam item Literariam O. S. B. 640. Novam Operum Alcuini editionem parat. 529. *col. 2. n. 5.*
- CAUDRELIER (Nicolaus)** S. Vedasti Abbas Collegium Parisiis Sec. XV. excitat. *pag.* 77. *col. 1.*
- CAVERELLUS (Philippus)** Abbas Vedastinus Collegium Patrum S. J. & Bipartitum pro Benedictinis Anglis & Vedastinis Atrebatii erigit, &c. *pag.* 386. *col. 1.* Ejus Epitaphium. *ibid.*
- CAVEUS (Guillelmus)** Seculi X. imaginem depingens, corrigitur. 43.
- CELLIER (Remigius)** Flaviniacensis Prior de Historia generali Scriptorum Ecclesiasticorum optime meretur. *pag.* 132. & 640.
- CEOLFRIDUS** Literarum studia provehit in Anglia Sec. VII. *pag.* 14. Ejus cura de augenda Bibliotheca. 454. *Vid. Oudin. &c.*
- CHARTIER (Joan.) S. Dionysii in Francia** Monachus, nobili genere natus claruit. A. 1450. *Oudin. Tom. III. c.* 2554.
- CHILIENUS de Inis-Keltra** Monachus O. S. B. in Hibernia floruit anno 740. *Oudin. Tom. I. col.* 1792.
- CHOLETI (Gaufridus)** Archivi Silviniacensis Author. 597.
- CHRISTANNUS** Brevnoviensis Monachus Sec. X. celebris in Bohemia Scriptor. *pag.* 44. Ejus elogium *ibid. & pag.* 458.
- CHRISTIANI** Altachæ superioris Abb. Liber exhortationum MS. 556. *col. 2.* Ejusdem Commentarius in Reg. S. B. *ibid.*
- CHRISTIAVILLANUS (Petrus)** Beccensis Bibliothecarius. 611. *col. 2.*
- CHUNIBERTUS** San-Gallensis scholas Salisburgenses Sec. X. instaurat. 39. *col. 1.*
- CLARENTIUS** seu *de Clara.* vid. **OSBERTUS.**
- CLARIUS** Floriacensis Monachus, dein Abbas S. Petri Vivi Senonensis Sec. XII.
- CLAUDIUS Clemens** Seculo VIII. clarus Parisiis nobiles adolescentes jussu *Caroli M.* disciplinis instituit. 22. *col. 2.*
- CLAVENAV (Ignatius)** Admontensis in Styria Lycæi insigne ornamentum. 125. *col. 1.*
- CLEMENS VI.** Pont. Rom. aliàs *Petrus Rogerius*, ante Pontificatum Provisor Academiæ Parisiensis, Theologiam docuit. 77. & 345. Erat literatissimus Pontifex & Literatorum Fautor maximus. 345. & 346. Ejus vita Part. III. *pag.* 180.
- CLERICI** seculares quò potissimum seculo cœperint scholas habere. *pag.* 52. Quales in Anglia fuerint Seculo XI. 52. *col. 2.*
- CLUNIACENSES** ad bonarum artium studia excitantur. 107. à scribendi studio laudantur. 60. & 61. Status rei lit. apud eos Sec. XVI. *pag.* 106. & *seqq.* modernus. 254. Bibliotheca Cluniacensis. 474.
- CLUNIACENSIS Collegii** fundatio Parisiis pro Benedictinis. *pag.* 77. & 247. Statuta ejus præclara. 248. *seqq.* Diu floruit. 254.
- COELESTINUS V.** Pont. Max. antea *Petrus Moronus* cl. A. 1280.
- COLBERTUS (Antonius)** S. Michaëlis ad Mosam Bibliothecarius. 614. *col. 2.*
- COLBERTUS (Joan. Bapt.)** Regis Galliæ Cancellarius Viros literatos è Congr. S. Mauri beneficiis ornat, præsertim Mabillonii. 368.
- COLLEGIA** quædam Benedictina: Anselmianum Romæ. 129. 262. Atrebatense Parisiis. 77. Austriæ. 124. Cantabrigiense. 61. 67. 365. Cantuariense. 74. Dunelmense. 75. Elchinganum. 85. & 100. Glocestrense. 241. Gregorianum Romæ. 254. Hispaniæ. 247. Octoburanum trilingue. 97. Oxoniense. 67. 241. 365. Pragensis Illustrium. 135. Parisiensis. 68. Rothwilanum. 123. Sueviæ. 125. Vedastinum Duaci. 386. *Vide: Academiæ.*
- COLONIENSE Studium** generale anno 1388. erectum opem ferente *Theodorico* Abbate S. Martini. *pag.* 76. Coloniensium Archiep. Catalogus. 512.
- S. COLUMBANI** *Gesta* Sec. VII. *pag.* 17. & 18. Ejus quædam Opuscula MS. 567.
- CONCILIORUM Decreta** circa Monachorum studia: Viennensis in Gallia. 71. Constantiensis. 78. Basileensis. *ibid. col. 2.* Coloniensis. 103. *col. 1.* Tridentini. 285. 301. & 302.

CONCIO

- CONCIO** ad populum post scholas Cantabrigiæ magno animarum fructu haberi solita. 61. *col. 2.* Concionatoria exercitationes præscriptæ Studiosis S. Scripturæ. 249.
- CONGREGATIONES** variæ Seculo XVII. erectæ, in quibus specialis studiorum habitatio. 108. *col. 2.*
- - *Austriacæ* constitutiones de studiis. 124.
 - - *Bavaricæ* erigit commune studium. 120. Hujus statuta 121. & fructus. 123. Laudatur ab Em. Card. Quirino. 137.
 - - *Bursfeldensis. p.* 78. & 85. Sacrarum literarum studia commendat. 91. Seminarium Coloniae erigit. 124.
 - - *Casinenfis*, aliàs *S. Justinae*, studia instaurat & provehit. 85. Ejus hæc de re statuta. 104.
 - - *Helvetica* laudatur ob studia. 138.
 - - *S. Mauri* in Gallia. 108. In eâ florent omnes Scientiarum disciplinae. *ib.* Scholæ & studia ubi habeantur. 109. Monasteria studiis extraordinariis mancipata. *ib.* In hac non obfunt studia disciplinæ regulari. 109. *c. 2.* *Gravesovis* eâ dere testimonium. *ibid.* Insignia hujus Congreg. merita. 109. Ratio studendi post Professionem. 112. *col. 2.* Institutio Illustrium. *ibid.* Linguarum orientalium academiæ. 133. Opera recens edita. *ib.*
 - - *Poloniae* Sec. XVII. erecta, & in eâ studiorum ratio. 134.
 - - *Vallisoletanæ* statuta de studiis. 127. Viri illustres. 128.
- CONRADUS I. Imp. græcè doctus à Bavone** San-Gallensi. 322. *col. 2.*
- CONRADUS** Brunvillarensis Monachus Sec. XI.
- CONRADUS** Einsidlenfis Abbas Sec. XVI. suo monasterio exiguâ præstet laude. 94. *c. 2. seq.*
- S. CONRADUS** Episcopus Constantiensis à *B. Notingo* institutus. 310. Ejus liber de Secretis Secretorum. 584.
- CONRADUS** Hirsaugiensis B. *Wilhelmi* Abbatis discipulus admodum doctus. 231. *c. 2.* Ejus opera sub *Peregrini* nomine. *ib.*
- CONRADUS Maurulus** Abbas SS. Udalrici & Afræ, Consiliarius Maximiliani I. 359.
- CONRADUS Philosophus** Schyrensis plures exaravit codices, qui recensentur *p. 550. seqq.*
- CONRINGIUS (Herman.)** Sectarius laudem Studii & Doctrinæ *S. Benedicti*, ejusque Ordini adimere conatur. *p. 6. & 7.* Refellitur *ib.* Malè pro se *Cassiodorum* allegat. 9. Quam ignorantia notam Sec. VII. Inurit, abstergitur. *p. 15. c. 1. Bonifacium* Germaniæ Apostolum in erigendis monasteriis nullam habuisse literarum curam scribit. *pag.* 20. revincitur à *Gabelio.* 21. Iniqua ejus censura de Augiensi schola re utatur. 215. De San-Gallensi. 212.
- CONSILIUM** de excitando Studiorum Collegio in Suevia Sec. XVI. *p. 97.* De Parisiensi Germanico. 138. De instituendâ Societate Literariâ Germano-Benedictinâ *p. 140. seqq.* De Seminario Benedictino ad excolenda solidiora studia. 283. De Germaniæ Religiosis Romam ad collegiū Anselmianum mittendis. 270. & Parisios. 271.
- CONSTANTINUS Afer** Casinenfis Monachus insignis Medicus & Philosophus *pag.* 51.
- CONSTANTINUS** Luxoviensis omnium Scientiarum disciplinis exultissimus. 49. *seqq.*
- CONSTANTINUS** Scholasticus Floriacensis, ad quem extat *Gerberti* epistola. 235. *c. 2.*
- CONSTANTINUS Cajetanus** Bibliothecæ Vaticanæ custos. *pag.* 617. fundat Collegium Gregorianum Romæ. 254. Causæ erectionis, & Bulla confirmationis 255. *seqq.* Encyclicæ ad Abbates Germaniæ. 260. *seqq.* Ejus vita Part. III. *p.* 379.
- CORBELE Saxonica** Schola celeberrima. 221. Exordia sua debet *S. Anshario. ibid.* Ejus Professores & discipuli *p. 223. & 224. c. 2.* Examen Scholarium. 226. Scholæ decreta Sec. XII. *ib. c. 2.* Restituitur floripristino *ib.* Ejus encomium & finis. 227. Bibliotheca. 487. Archivum. 599.
- CORBELE Veteris** Bibliotheca 471. Alexandri Papæ constitutio de ea augenda. *ib. c. 2.*
- CORBINIANS** Schyrensis Abbas rei lit. promotor egregius. 123. *col. 1.*
- CORTESIUS (Gregorius)** Casinensium decus illustre Sec. XVI. *p.* 104. & 105. Creatur S. R. E. Cardinalis, & ad Concilium Tridentinum mittitur. 106. Ejus vita part. III. *pag.* 339.
- COSMOLOGIA** quid sit. *pag.* 298. & 300. *col. 2.*
- COSMUS III.** Hetruriæ Dux Literatorum Mæcenas præsertim Benedictinorū. 389. Ejus in Quirinum propensio. 405.
- COSTA (Guillelmus de)** è Congr. Cluniac. Theologiæ Doctor Parisiis. 77.
- COTTON (Bartholomæus)** Norwicensis Sec. XIII. *pag.* 68.
- COÛTANT (Petrus)** editionis Operum S. Augustini accuratur. 392.
- CREMIFANENSE Studium** in Austria instauratur. 124. *c. 2.* Erigitur academia Illustrium. 102. & 277. Bibliotheca locuples. 519.
- CRESSY (Joannes de)** S. R. E. Card. fundat Collegium Parisiis Sec. XIII. *p.* 68.
- CRISPINUS (Gilbertus)** Westmonasteriensis Abbas scribebat Sec. XI. Ejus Peregrinatio erudita. *pag.* 407.
- CRISPINUS (Milo)** Beccensis Cantor Anno 1130. clarus. *Oudin. Tom. II. col.* 1112.
- La Croze (Maturinus)** è Congregatione S. Mauri transfuga à *Pesio* revocatur. 618.
- CUTHBERTUS** Ven. Bedæ discipulus & Amanuensis. *p.* 14. *c. 2.* claruit A. 740.

D.

- DAGINO** Archiepiscopus Magdeburgensis discipulus S. Wolfgangi Ratisbonensis Episcopi. 318. Ejus mores laudatissimi. *ibid. col. 2.*
- DANCKERSWEL (Bonifacii)** Campidonensis Historia belli Suecici. 559. *c. 1. n. 8.*
- DAMIANI (Petrus)** Scholæ Casinenfis alumnus. 196. Literatorum sui Sec. Patronus. 369. *c. 2.* claruit anno 1060. *Vid. Part. III. 88. Oudin. Tom. II. col.* 686.
- DEFENSOR** Locociagenfis apud Pictones Monachus. 462. *col. 1.*
- DEMMELMAYR (Conradus)** Schyrensis *Conradi Philosophi* opera recenset. 550. *col. 2.* Alia. 615.
- DESING (Anselmus)** de Societate Lit. Bened. 161. Ejus opuscula. 539.
- DESIDERIUS** Casinenfis Abbas rei literariæ promovendæ studio commendatus. 197.
- DESIDERIUS à Curia** Congr. S. Vitoni & S. Mauri parens, cujus opuscula. *pag.* 477.

- DIALECTICA**, ab ea exordienda studia præscribunt Cluniacenses. 249. c. 1. Præcepta illius accuratè docenda p. 114. c. 1.
- DIEMUDIS** Wessofontanæ monialis Labores literarii. 549. Ejus acta part. III. pag. 494.
- DIETHARDUS** Hirsaugienfis Scholasticus. pag. 229. col. 2.
- DIETHELMUS** San-Gallensis Abbas Bibliothecæ instaurator. 582. c. 2. Religiosos scientiis imbui curat. 214.
- DIETHELMUS** S. Mathiæ Treviris Scholarcha doctissimus Sec. X. pag. 40.
- DIETHMARUS** San-Gallensis in omni scripturarum studio versatissimus. 211. col. 2.
- DIOSILO** (*Odo*) Abbas S. Dionysii in Franciâ claruit A. 1150. *Oudin.*
- DIONYSIUS** *Exiguus* Monachus & Abbas Romanus Sec. VI. A. 540.
- DISCIPLINÆ monasticæ** ruina oritur ex neglectu literarum. p. 80. 84. 92. Hinc in omnibus C. S. B. reformationibus cura de instaurandis studiis habita. 85. Præsertim in Congregatione S. Mauri. 109. Disciplina & studia se mutuo sustentant. 129. c. 2. Rigidior pueris adhibita displicet. 48.
- DISBODIBERGENSIS** in Comitatu Spanheimensi monasterii chartularium. 600. Fundatio Sec. VII. pag. 12. col. 2.
- DISPUTATIONES & Conferentiæ** hebdomadariae in Collegio Cluniacensi præscriptæ. 249. Et in Anselmiano Romæ. 264. c. 1.
- DITHMARUS** Merseburgensis Episcopus in scholis Benedictinis enutritus. 317.
- DOB DANUS** primam Bojoriæ academiam erigit in Chiemenfi O. S. B. monasterio Sec. VIII. pag. 23. col. 2.
- DOCÆUS** (*Joan.*) ex Monacho Bened. Laudunensis in Gallia Episcopus opera divulgavit Theologica Sec. XVI.
- DOCTORATUS** à Doctore Benedictino accipiendus præscribitur in Glocestrensi Collegio. 242.
- DOCTORES** Monachi præcedunt alios in Angliæ Monasteriis. 242. c. 2. Statuta eorum vestitu. 243. Doctores Universitatis Oxoniensis implorant Abbatum O. S. B. beneficentiam. 381.
- DODECHINUS** cœnobi S. Disibodi Abbas Scriptor Historicus. A. 1201.
- DODEFORDUS** (*Robertus*) Ramefisensis in Anglia Bibliothecarius hebraicè doctus. 611.
- DOMINICUS** *Passioneus* S. R. E. Card. Mabiloniana disciplinae alumnus. 342. col. 2.
- DORNBLUET** (*Augustinus*) Gengenbacensis 187. Plura de eo Part. III. pag. 656.
- DOUAY** (*N.*) S. Martini Tornacensis Bibliothecarius. 615.
- DROGO**, Caroli Calvi filius, *Milonis* Monachi discipulus. 322. Ejus epitaphium. *ibid.* c. 2.
- DROGO** Ostiensis Episc. & S. R. E. Cardinalis ex Ord. S. B. claruit A. 1130. part. III. pag. 140.
- DRUTHMARUS** (*Christianus*) Corbejæ Veteris Monachus bene doctus, literas alibi docet. 32. col. 2. Sec. IX. Fratrum studia promovet. 225. Commentarius ipsius in Matthæum MS. 530. n. 51.
- DUNGALLUS** Ticinensi Gymnasio à Lothario præficitur. p. 28. Quis fuerit. *ibid.* col. 2.
- DUNSTABLE** (*Robertus*) S. Albani in Anglia Monachus claruit A. 1150.
- S. DUNSTANUS** cum *Ethelwoldo* studia apud Anglos Sec. X. resuscitat. 38. c. 2.
- DURACLIUS** de Spanheimensis Bibliothecæ præstantiâ. 491.
- DURAND** (*Ursinus*) in comitem ac laboris socium ob præclaras dotes ab *Edmundo Martene* eligitur. 444. Ejus cum *Marteno* itinera literaria. *ibid.*
- DURANDUS** Fiscamensis primùm Monachus, deinde Troarnensis Abbas floruit A. 1060. p. 364. scripsit contra Berengarium. &c.

E.

- EADMERUS** seu *Edmerus* Cantuariensis Monachus cl. A. 1120. pag. 56. Ejus vita Part. III. pag. 140.
- EBERHARDUS** Fuldenfis Archivi Præfectus chartarium conficit. 643. col. 1.
- EBERHARDUS** de *Campis* Abbas S. Mathiæ Treviris doctus Sec. XVI. 102. col. 1.
- EBERHARDUS** de *Lainiz* Salisburgi studia promovet Sec. XV. 80.
- EBERHARDUS** de *Vennlo* S. Michaelis Bambergæ Abbas literarum studia instaurat. 91. Quæ sub ejus etiam successoribus florent Sec. XVI. pag. 102.
- EBERWINUS** seu *EVERWINUS* Tholeiensis scholar Sec. XI. Præfectus dein Abbas, varia scripsit. 47. & 48.
- ECKARDUS** sive *Ekkehardus* & *Eggebardus* primus Abbas monasterii S. Laurentii in Urangia diæcesis Herbipolensis, cl. A. 1120.
- ECKEHARDUS** minor San-Gallensis Ottonis junioris Præceptor. 329. *Vid. Oudin.* Tom. III. col. 79. ubi tres ejusdem nominis S. Galli Monachos distinguit, & de *Minimo* ad A. 1220. fusiùs differit.
- EDIUS** (*Guillelm.*) Burtonensis in Anglia Abbas A. 1210.
- EDMUNDUS** Cantuariensis Archiepiscopus Theologiam Parisiis cum admiratione docuit Sec. XIII. pag. 68.
- EDUARDUS** Angliæ Rex confirmat Instrumentum foundationis Collegii Oxoniensis pro Benedictinis. 366.
- EDUARDUS** *Stafford*, Dux Buckinghamiæ ædificat pro Benedictinis Collegium Cantabrigiense. 365. col. 2.
- EGBERTUS** Angliæ Rex suos filios Benedictinis erudiendos tradit. 364. col. 2.
- EGBERTUS** Eboracensis Antistes *Alcuino* suam commendat Bibliothecam. 610. claruit Sec. VIII. ad A. 732.
- EGBERTUS** Schönaviensis Abbas eruditione clarus Sec. XII. pag. 58.
- EGINHARDUS** Lotharii I. Moderator. 321. Mularum Patronus eximius. 375. Filium suum *Wicelinum Rabano* Fuldenfi scholastico committit erudiendum. 201. Qua de re notabilis ejus Epistola. *ibid.*
- EGONII** (*Joannis*) Divitis Augiæ Prioris querimonia de libris malè custoditis. 573.
- EGWARDUS** Hirsaugienfis Monachus sanctimoniam & eruditione conspicuus, fit Sleswicensis Episcopus. 230.
- S. EIGIL** patriâ Bavarus, Fuldenfis monasterii Abbas IV. vixit anno 820.
- ELCHINGENSE** in Suevia Lycæum. 85. Ejus facta. 100. Dilingam transfertur. *ibid.* col. 2.

ELI-

- ELIAS** de *Trickingham* Petroburgenfis in Anglia Monachus. Anno 1260.
- ELISABETHA** Schonaviensis Abbatissa clar. anno 1160. pag. 58.
- ELLENBOGEN** (*Nicolaus*) Ottoburanus vir græcè & hebraicè doctus, Promotor erectionis Collegii trilinguis. 98. Ejus encomium & epistolæ. 561. Plura de eo Part. III. pag. 330.
- ENCK** (*Mauritius*) San-Gallensis Bibliothecarius varia scripsit. 612.
- ENGELBERTUS** Admontensis in Styria Abbas & Scriptor Theologus, Asceticus & Historicus Sec. XIV. 76. *Vid.* Part. III. p. 175.
- ENGELBERTUS** Campidonensis Princeps in Soc. Lit. Bened. Præsidentem adlectus. 185. ab instituto resilit, & Pieristas fovet. 658. *Confer* pag. 73.
- ENGELHARDUS** Prifflingenfis de Miraculis ad Erbonem. pag. 538.
- ENGELHUSII** Vocabularium Latin. Græc. Hebr. Teutonicum. MS. 504.
- EPISTOLÆ** diversarum materiarum eruditissimæ Seculo XI. MSS. 535. Variæ Pontificum usque ad Seculum VII. *ibid.* num. 164. & seq. Alia pag. 554.
- ERCHEMPERTUS** Scholæ Casinenfis ornamentum. pag. 194. col. 2. Claruit anno 956.
- ERHARDUS** de *Lainiz* S. Petri Salisburgi Abbas Sec. XV. Studia promovet. 80. col. 2.
- ERHARDUS** Corbejæ novæ Scholarcha perdoctus. 225. col. 2. Scripsit commentaria in quinque libros Moysis. 226.
- ERLEBALDUS** Stabuleti Archiota & *Conradi* Regis Cancellarius. 643.
- ERMANRICUS** Fuldenf. Monachus clar. A. 840.
- ERMENRICUS** Augiensis studet in Schola San-Gallensi. 206. & 218. col. 2. *Oudin.* T. II.
- ERMENTARIUS** Trenorchienfis Abbas A. 860.
- ERMOLDUS** *Niger*, seu *Nigellus* Abbas circa A. 830. *Oudin.* Tom. II. col. 78.
- ERNALDUS** seu *Arnaldus* Bonævallis in Valle Carnotensi Abbas O. S. B. anno 1440.
- ERNULFUS** seu *Arnulfus* Roffensis Episcopus Ord. S. B. A. 1120. *Oudin.*
- ESTON** (*Adamus*) Anglus Monachus S. R. E. Cardinalis, Oxoniensis Academici Doctor trilinguis. 247. Ejus vita Part. III. p. 185.
- ETHELWOLDUS** Vintonienfis postea Episcopus ad A. 960. conspicuus, studia cum *Dunstano* apud Anglos resuscitat. pag. 38. col. 2.
- ETHICÆ** utilitas & necessitas. 114. In ea cum primis exercenda juvenus. *ibid.* col. 2.
- EXHORTATIO** ad Ethicæ studium. 115. col. 1.
- EI** subjungenda Oeconomica. *ibid.* col. 2.
- Servit** rectificandæ voluntati. 298.
- ETIENNOT** (*Claudius Stephanotius*) è Congr. S. Mauri Iter literarium A. 1673. aggressus totam ferè Galliam peragravit, & volumina XLV. Adversariorum conscribit. 415. Fit Procurator Generalis Romæ, ubi vetera indagat monumenta. 416. Obiit. 1699. *ibid.* Plura de eo Part. III. pag. 424.
- ETTALENSIS** Scholæ in Bojoriâ celebritas. 272. Fundator Abbas Placidus. *ibid.* col. 2.
- Leges** pro illustri juvenute, quæ frequens adest. 274. col. 2. Ejus fama. *ibid.* Jactatur adverso casu. 275. Ex ea prodeunt Viri illustres. *ibid.* col. 2. *Bernardus* Abbas studium fovet. *ibid.* Eam illustrat *Pockins.* 276. Ejus historia ex Meichelbeckio.
- ibid.* Incendio perit A. 1744. pag. 277. Card. Quirini de ea relatio: *ibid.*
- EVCHARISTIA** Mysterii Benedictini Sec. XII. acriter propugnant. 55.
- EVERACIUS** Leodiensis Episcopus, fit *Ratbertii* Lobienfis discipulus. 312.
- EVERHELMUS** Altimontis in Hannonia Abbas clar. anno 1050. *Oudin.*
- EVERISTINUS** (*Joannes*) S. Edmundi Burienfis Monachus. anno 1330.
- EXEMPTIONES** *Studentium* ab exercitiis vilioribus ex Decreto Concilii Colonienfis. 103. col. 1. Parænesis ad Abbates pro exemptione studentium. 104. col. 2.
- EXCITATORIUM** Vitæ spiritualis unde excerptus Liber à *S. Ignatio de Loyola.* 474.

F.

- FABRI** (*Joan.*) Carnotensis Episcopus ex Ord. S. Bened. A. 1380. *Oudin.*
- FANGE** (*Augustinus*) Calmeti nepos & coadjutor, suum descripsit Iter Helveticum, & alia. pag. 450. col. 2.
- FASITELLUS** (*Honoratus*) Casinenfis, Cardinalis *Montii* Præceptor, fit Episcopus Infulanus. 342.
- FAUCENSIS** seu *Fieffensis* Bibliotheca. 565.
- FAUCHERIUS** (*Dionysius*) Monialium studia in Tarascum provehit. 106. Ejus vita Part. III. pag. 351.
- FAUSTUS** Ss. mi P. Benedicti Discipulus claruit A. 560. pag. 9.
- FAUTERIUS** (*Henricus de*) Abbas Cluniacens. fundat Collegium Parisiis pro Benedictinis. pag. 77. col. 1. Quibus leges & statuta præfigit. 248. *seqq.*
- FEHLER** (*Bruno*) Schyrenfis de Genealogia Domus Bavaræ. 554.
- FELIX** Croylandens. Monachus Sec. VIII. A. 710.
- FELIX** *Roma* S. Pauli in Urbe Monasterii alumnus Catanæ Anselmianam docet Theologiam, & Ss. Canones. pag. 342. col. 1.
- FERRETUS** (*Joan. Bapt.*) Musas Lapidarias Ludovico XIV. Galliarum Regi nuncupat. 367.
- FEYJOÛ** (*Benedictus Hieronymus*) è Congr. Vallisoletana Auctor *Theatri Critici universalis.* 128. c. 2. Recensentur T. XIII. *ibid.*
- FIBER** seu *Castorius* (*Joan.*) Westmonasteriensis Monachus anno 1300. pag. 68.
- FINARDI** (*Bonavent.*) eximius Ss. Canonum Professor in Collegio Anselm. 268. & 269.
- FLEURY** sententia de impacta Seculo X. ignorantia notâ. 43.
- FLODOARDUS** & *Flavaldus* vide: *FRODOARDUS.*
- FLORBERTUS** S. Mathiæ Treviris Scholasticus anno 885. pag. 29.
- FLÖRCHEN** (*Angelus*) Hildesii ad S. Michaelis Monachus. pag. 80. & 187.
- FLORENTINA** S. Mariæ Bibliotheca Græcis Codicibus referta. 463.
- FLORENTIUS** *Bravonius* Wigornienfis Monachus Historiographus A. 1118.
- FLORIACENSIS** Schola instituitur à *S. Mommo* Abbate. pag. 233. Eam frequentandi Clericis licentiam indulget *Theodulphus* Episcopus. *ibid.* Alia fuit interior, alia exterior. col. 2. Ingens Studioforum numerus *ibid.* Magistri & discipuli illustres. 234. *seqq.* Celebritas illius. 235. col. 1.
- FOLCARDUS** *Dorobernensis* Monachus S. Salvato-

- vatoris Cantuariæ, scribebat Sec. XI. ad annum 1060.
- FOLCARDUS Bertiniensis Cœnobita Sec. XI. ad annum 1050.
- FOLENGIUS (*Joan. Bapt.*) Abbas S. Mariæ de Pyro scribit de Studiis monasticis Epistolam. pag. 87. seqq.
- FORSTER (*Frobenius*) Sant-Emmeramensis Prior, Societ. Lit. Germ. Bened. provehit. 163. Manuscriptos Codices Bibl. S. Emmerami accuratius recenset. 536.
- FRACTURA (*Nicolaus*) Abbas S. Vincentii ad Vulturum Decretorum Doctor insignis anno 1290.
- FRANCISCI I. Gallie Regis Præceptor *Philippus de Salianis* Benedictinus. p. 325. c. 2.
- FRANCISCUS *Thomas* S. Dionysii Parisiis chartophylax optime meritis. 645. col. 2.
- FRANCK (*Bernardus*) Disertissimus Abbas eruditissimus Collegii Sondrii erigit. 137. Bibliothecæ Sangallensis curam gerit. 612.
- FRANCO Affligemienis Abbas Sec. XII.
- FRASIUS (*Caspar*) Weichenstephenensis Abbas Chronista. 542.
- FREULPHUS ex Fuldensi Monacho Episcopus Lexoviensis Sec. IX. ad annum 821.
- FRIDEGODUS Anglus Ord. S. Bened. Monachus Sec. X. pag. 42.
- FRIDERICUS I. Imp. Henrici Abbatis S. Egidii Brunswicensis Mœcenas. 357. seq.
- FRIDERICUS *Carolus de Schönborn* Bambergensis & Herbipoli Episcopus Mœcenas *Godefridi* Abbatis Gottwicensis. 391. col. 1.
- FRIDERICUS *Comes de Wartenberg* postulat a S. Blasio Abbas Augiæ Divitis Conventum ex Nobilibus conflatur, & literas provehit. 220. Bibliothecam auget. 572. Ast homines isti omnia brevi decoxerunt. 220.
- FRIDERICUS Gengenbacensis Abbas miro Virtutum & Literarum amore flagrat. p. 101.
- FRIEPEIS Andecensis Bibliothecarius scripsit Historiam Comitum Andecensium. 550.
- FRISINGENSIS Lycæi erectio pag. 123. Ejus Fundator primarius *Joan. Franciscus* ex Baronibus Eckerianis loci Episc. 373. seqq.
- FRODOARDUS Abbas Rhemensis, quo nullus Sec. X. Poëta & Histor. doctior. 37. col. 2.
- FROWINUS Engelbergensis. 58. Ejus liber de libero arbitrio MS. 585. Commentarius in Orationem Dominicam. *ibid.*
- FRUMENTARIUS (*Joan.*) vide: *Whetamstedus*.
- FULBERTUS Carnotensis, *Gerberti* discipulus, celebres postea scholas aperuit. 319. col. 2. Claruit anno 1007.
- FULBERTUS S. Audoëni Rothomagensis Monachus anno 1080.
- FULCO Rhemensis Archiepiscopus in Sithiensi Lycæo educatus collapsas Rhemis scholas restituit. 319. col. 1. Benedictinorum operâ in literis instaurandis utitur. *ibid.* & p. 36.
- FULCUINUS seu *Fulquinus* ex Sithiensi Monacho Laubiens. Abbas scripsit Sec. X. A. 970.
- FULDA Virtutum olim ac Literarum officina. 199. In ea scholæ duplices In- & Exteriores. 200. col. 2. In exterioribus omne literarum genus tradi consueverat. *ibid.* & pag. 189. Scholarum moderatores dicti *Scholastici*. pag. 200. An eo nomine etiam discipuli veniant. *ibid.* col. 2. Inter Magistros eminent *Rabanus*. 201. Cujus discipuli & multi & illustres. *ibid.* col. 2. Ingens ad ejus scholam accessus. 202. col. 2. Le-
- torum quorundam nomina, quos inter præ cæteris laudatur *Rudolphus*. 203. Ex centum quinquaginta Monachis duodecim dicti *Seniores* docebant ex præscripto Magistri Generalis. 202. c. 1. Musæ Fuldæ exulant Sec. XII. 203. Revocantur Sec. XVI. *ibid.*
- FULDENSE Archivum. 608. Bibliotheca 483. Hujus descriptio 484. col. 2. Fragmentum veteris Codicum Catalogi. 485. Libri dono oblatis, & Bibliothecæ augmenta. 486. col. 2. Gymnasium in Academiam commutatur. 204.
- FUNDA (*Antonius*) Benedictoburanus Chronicon sui Monasterii ad A. 1504. conscripsit. 546.
- FURTENBACHIUS (*Benedictus*) Faucensis Abbas Maximiliano I. ob eruditionem charus. 91. col. 1. & 359.

G.

- GABETS (*Robertus*) insignis è Congr. Lotharingica Philosophus, cujus scripta adservantur apud Senonenses. pag. 476.
- GALLETUS (*Petrus Aloysius*) Florentiæ in Abbatia B. M. V. Archiata. 647. col. 1. Pignatellum instruit. 131.
- GALLIÆ Bibliothecæ. pag. 468. Status rei literariæ Seculo VII. pag. 17.
- S. GALLI in Helvetia Schola. 204. Bibliotheca. 579. Archivum. 591. & 607.
- GAMURINUS (*Eugenius*) beneficiis à Ludovico XIV. ornatur. 367.
- GARINUS S. Albani Cantuariæ Decretorum Doctor, & deinde Abbas Sec. XIII. p. 66. & 67.
- GASPAR Ottoburanus Abbas Seculo XVI. labentem rei literariæ statum erigit. 99. c. 1.
- GASPAR San-Gallensis Abbas literis addictus, eo nomine exauctoratur. 213. col. 2.
- GATTOLA (*Erasmus*) Bibliothecarius Casinensis, cujus eruditio, facilitas & humanitas deprædicatur. 428. 463. col. 1. & 613. Archivi custos. 645. col. 1. Mabilionii in eum gratitudo. 388.
- GATTUS (*Antonius*) de Institutione juventutis à S. P. *Benedicto* susceptâ. p. 9. col. 1.
- GAUFREDUS *Grossus* O. S. B. in Tironiensi Abbatia Diocesis Carnotensis Monachus claruit A. 1130.
- GAUFRIDUS Beccensis Abbas Sec. XV. suos literis instrui curat. 81. col. 2.
- GAUFRIDUS Vossensis in Lemovicis Ord. S. Bened. Monachus A. 1180.
- GAUFRIDUS à *Malaterra* O. S. B. in Normannia Monachus, claruit A. 1090. *Oudin.*
- GAUSLINUS Archiep. Bituricensis, Abbonis in Schola Floriacensi discipulus. pag. 234. interrogatus, quid pluvia sanguinea portendat, scite respondet. 235.
- GEBENO Prior in Eberbach in Rhingavia cist. observ. scripsit circa A. 1220. pentachronon S. Virginis Hildegardis. pag. 547.
- GEISSER (*Georgius*) Villinganus Abbas studiorum Mabilionii fautor singularis. 388. Ejus vita Part. III. pag. 403.
- GELASIUS II. P. M. à puero educatus in Schola Casinensi, præ aliis in literis excellit. 195. fit Cancellarius Urbani II. *ib.* & 308. S. R. E. Cardinalis Bibliothecarius. 611. Aulæ Romanæ negotia pluribus annis insigni prudentiâ administrat. 308. c. 2. Eligitur in pontificem. *ibid.*

- S. GEMINIANO (*Christofomus à*) Casinensis Sec. XVI. Græci ac Hebraici sermonis peritiâ clarus. 320.
- GENEBRARDUS (*Gilbertus*) Aquensis Archiep. Vaticanæ Bibliot. 613. Ejus vita Part. III. pag. 361.
- GENGENBACENSES Abbates literarum cultu illustres Sec. XVI. pag. 101. col. 1.
- GEORGIUS (*Joan.*) Cluniacensis Monachus, S. R. E. Card. Seculo XV. Litterarum decus. 82.
- S. GEORGI Majoris Venetiis Biblia coptica MS. Tomis V. pag. 427.
- S. GERALDUS Tolofani B. Mariæ monasterii Armarius. 611.
- GERARDUS Richenbergensis Monachus, & Stedarburgensis Præpositus A. 1163. scripsit Historiam sui Monasterii. 59.
- GERARDUS S. Bertini Abbas, & S. Audomari Episcopus, fundat Collegium S. J. pag. 371. Ejus epitaphium. *ibid.*
- GERARDUS Sylvæ Majoris Abbas scribebat anno 1070. *Oudin.*
- GERBERTUS Abbas *Scholaris* dictus postea SYLVESTER II. pag. 37. & 455. Scholæ Floriacensis præfectus. *ib.* & 235. plures numerat illustres discipulos. 236. Præceptor *Roberti* Galliarum Regis, & *Otonis* postea Imperatoris. 329. Hujus ad eum epistola. *ib.* cui respondet Gerbertus. 330.
- GERHOLDUS Fuldensis Bibliothecarius. pag. 485. & 610.
- GERMANIÆ monasteria Literarum cultu celebrata Seculo IX. pag. 29. 32. Seculo X. 39. Rei literariæ facies Seculo XII. 56. decreta Sec. XIII. 68. Afflictus status Sec. XV. 80. Reflorescunt studia 82. difficultia Sec. XVI. 99. Notantur Germaniæ Abbates studiorum neglectores. 127. & 137. Sententia cujusdam Abbatis de ratione studiorum nostrâ ætate. 138. c. 2. Mæcenatum paucitas. 405. Benedictinorum in rem literariâ apud Germanos merita. 484.
- GERMONIUS (*Bartholom.*) Jesuita tabulario San-Dionysiano infestus, refellitur. 598.
- GERSEN (*Joan.*) Abbatis Vercellensis libri de Imitatione Christi. 421. 466. 525. Sermones de tempore. 553. ubi dicitur *Decretorum Doctor*. Liber de imitatione A. 1428. exaratus. 579. Alii codices. p. 509. 510. 515. 516. 525. 531. 583. 585.
- GERTRUDIS & *Mechtildis* Abbatissæ Sec. XIII. Sanctitate & doctrinâ illustres. 69. col. 2. *Vid.* Part. III. pag. 510.
- GERVASIUS *Makelaia* Dorobernenis seu Cantuariensis Monachus scribebat A. 1190.
- GIFFORD (*Joan.*) Baro de *Brimfeld* fundat collegium Oxoniense pro Benedictinis. 365. Tab. lxx. foundationis 366. & confirmatio Edwardi Regis. col. 2.
- GILBERTUS Westmonasteriensis. *V.* GRISPINUS GILLINGHAMUS (*Guillelm.*) Cantuariensis ad sanum Servatoris chartophylax. 611.
- GISBERTUS Gengenbacensis Abbas literarum cultu inclutus publicam aperit Scholam Sec. XVI. pag. 101.
- GISBERTUS seu *Gilbertus* S. Amandi in Pabula cl. Sec. XI. circa A. 1080.
- GISLA Caroli M. filia, Alcuini discipula. 321.
- GISLEBERTUS Beccensis Monachus in Academia Cantabrig. primus Theologiæ Professor. 61.
- P. *Liegelbauer Hist. P. I.*

- GIUNGI (*Hierony.*) Sant-Emmeramensis, Congr. Bavaricæ in Urbe procurator possessionem Collegii Gregoriani revindicat. 261. Media suggerit, quibus possit retineri & c. *ib.* c. 2. Conf. Part. II. p. 148.
- GODEFRIDUS Abbas Gottwic. *Vide.* Besselius.
- GODEFRIDUS S. Pantaleonis Coloniae Monachus claruit A. 1230. p. 506.
- GODEFRIDUS S. Swithini Wintoniensis O. S. B. Prior scribebat Sec. XII.
- GODERANNUS Hildesienis S. Michaëlis Abbas primus literarum cultu Sec. XI. cl. 45.
- GOEBELII animadversio de cura instaurationis literarum habita in omnibus O. S. B. reformationibus. 85. col. 1.
- GOETGEBUER (*Ildephonsus*) Elnonensis Bibliothecarius *Jona* Aurelianensis Opus evulgat. 617.
- GOLDASTUS de *Walafrido* Strabone falsa prædicat. 218.
- GOLSCHERUS S. Matthiæ Treviris Scholasticus Sec. XI. celebris biographus. 47.
- GORDIANUS Casinensis Monachus SSmi P. Benedicti discipulus, claruit A. 540. pag. 9. De eo plura *Oudin.*
- GOTFRIDI de *Marfilia* codex foundationis campidonensis monasterii. 579. & 559.
- GOTHELMUS Benedicto-Buranus Abbas Sec. XI. scholas instituit, & Bibliothecam auget. 47. col. 1.
- GOTSELINUS seu *Goscelinus* S. Berthini in Artesia Monachus clar. A. 1110. Ejus iter literarium in Angliam. pag. 407.
- GOTTESCHALCUS Orbacensis Monachus floruit A. 850. *Vid.* Part. III. pag. 104. seqq.
- GÖTTINGANÆ Academiæ in Em. Card. Quirinum gratitudo. pag. 398.
- GOTTSCHEDI (*Joan. Christoph.*) de Societate lit. Germ. Bened. rescriptum. 171. col. 2. Ejus grammatica. 296.
- GRADI (*Basilius*) è Congr. Casinensi Stagnensis Episcopus *Folengii* Opus in Psalmos emendat. 320. col. 1.
- GRÆCARUM Literarum studia apud casinenses. 410. & San-Gallenses. 210. In Corbeienfi Lycæo. 224. In collegio Anselmiano. 267. in Monasterio S. Mariæ Florentiæ. 463. Græcâ linguâ imbuendi juvenes 297. Decreta pontificum de eâ in Monasteriis docendâ. 302.
- GRAND (*Paulus*) Gemblacensis Bibliothecarius. 614. col. 2.
- GRATIANUS Juris Canonici collector. 62. c. 2. cl. A. 1140. *Vid.* *Oudin.* Tom. II. c. 1202. Ubi integra de eo dissertatio.
- GRAVESONIS testimonium de doctis Monachis & Abbatibus Sec. X. pag. 44.
- GREGORIANUM Collegium Romæ pro Benedictinis erectum A. 1621. pag. 254.
- GREGORIUS M. Rei lit. curam gessit suo in Monasterio. p. 11. Vindicatur ab *Heumann* conviciis. *ib.* Literas discens patronus. 343. Suos in studiis secundaneos promovet. 344. *Vid.* Part. III. pag. 34.
- GREGORIUS II. à Benedictinis educatus & eruditus. 194.
- GREGORIUS VII. an Henrici IV. Imp. Præceptor fuerit? 331. Est litterarum maxime Benedictinorum patronus. 344. c. 2. & SS. Canonum assertor strenuus. p. 45.
- GREGORIUS XI. antea *Petrus Rogeri*, fundat

dat collegium pro studiosis Benedictinis in monasterio Casæ Dei. 346.
GREGORIUS XV. collegium Romæ pro Benedictinis anno 1621. erectum confirmat, & prærogativis exornat. 255. *seqq.*
B. GREGORIUS Cardinalis Episcop. Ostiensis Bibliothecarius. 610.
GREGORIUS Farfensis chartophilax Sec. XI. à quo extat historia ejus monasterii 643.
GREGORIUS Mellicensis Abbas rei literariæ promotor eximius Sec. XVII. 124. c. 2.
GREGORIUS Ottoburanus Abbas, Salisburgensis Universitatis Mæcenas. 373.
GREGORIUS Sinuessanus Episcopus ex Monacho Casinensi, vir in SS. literis Doctus. 60.
GREGORIUS Terracinenis Episcopus ex Casinate Monacho, *columna Ecclesiæ* dictus. 60. & 195. *col. 2.*
GREGORIUS Sant-Udalricanus Abbas, Ægidii Ranbek Mæcenas. 389. *seqq.*
GRIESHERRN (*Joannes*) S. Udalrici Aug. Vind. cænobita. Sec. XVI. scribit de Viris illustribus O. S. B. 564. & 565. n. XI.
GRIMALDUS Magister Scholæ S. Galli Sec. IX. A. 840. *Oudin.*
GRIMALDUS seu *Grimoldus* Abbas S. Galli, ac Ludovici Imp. Archi-Cancellarius Sec. IX. *Oudin.* Tom. II. *pag. 154.*
GRIMALDIS (*Augustinus de*) Grassensis Episcopus in Lerinensis Beneficus. 371.
GRIMBALDUS Sithienis Monachus in Oxoniensi Academia Sacras doct. & Literas. 34.
GRIMBERTUS (*Anton.*) Elnonensis Bibliothecarius. 613.
GRIMOARDI (*Guillelmus*) Vide: **URBANUS V.**
GROPPUS (*Ignatius*) Herbipoli ad S. Stephanum professor, varia scripsit. p. 187. & 615. *col. 1.*
GROSSENPROT (*Sigismundus*) quem *Oudinus* Monachum facit SS. Udalrici & Afræ Augustæ Vindelicor. civis fuit Augustanus *Vid. MAISTERLEIN. pag. 564.*
GRUNDMANNUS (*Joan.*) Monasterii S. Thomæ Lipsienis Monachus & SS. Theol. Licentiatus Sec. XV.
GUALBERTUS Marchian. Monachus Sec. XII.
GUALDO Corbejæ Francicæ cænobita. S. XI.
GUALTERUS S. Albani in Anglia Bibliothecarius. *pag. 611.*
GUESNERIUS (*Claudius*) Bibliothecæ Sangermanensis præfectus *Cangii* Glossarium illustrat. 617.
GUFELIUS (*Veremundus*) priflingensis, quid de Societate lit. Bened. sentiat. 162. Ejus Elogium. 538.
GUIBERTUS S. Mariæ de Novigento Abbas Sec. XII. *Oudin.*
GUIBERTUS (*Martinus*) Gemblacensis Monachus Anno. 1180.
GUIDO *Aretinus* Musices peritiâ insignis Sec. XI. 54. *col. 2.*
GUIDO de *Mimo* S. Germani Antifiodorensis Abbas Sec. XIII. *Oudin.*
GUIDOBALDUS comes de *Thun* Archiep. & S. R. E. Cardinalis Musas Salisburg. fovet. 372. *col. 2.*
GUILLIELMUS *Malmesburiensis* præcentor & Bibliothecarius circa A. 1120.
GUILLIELMUS Angliæ Rex Literarum & Literarum Mæcenas, *Lanfrancum* & alios ad dignitates evehit. 364.

GUILLIELMUS cognomento *Calculus* Gemmeticensis in Normannia A. 1130.
GUILLIELMUS Croylandensis Abbas Ramefensis ad A. 1180.
GUILLIELMUS *Episcopi* Abbas S. Germani de pratis jus canonicum publicè prælegit. 82.
GUILLIELMUS (*Petrus*) S. Ægidii in Septimania Bibliothecarius. 612.
GUILLIELMUS Egmondæ procurator scribebat Anno. 1330. *Oudin.*
GUILLIELMUS S. Theodorici Rhemensis Abbas Anno. 1150.
GUILLIELMUS de *Monte Lauduno* Juris Canonici Professor in Universitate Tolosana. 77. claruit A. 1340. *Oudin.*
GUILLIELMUS Affligemienis Prior ad A. 1260.
GUILLIELMUS *Stephanides* S. Salvatoris Cantuariæ Monachus A. 1170.
GUILLIELMUS Andrensis cænobii in diœcesi Tharvanensi O. S. B. Abbas, Scripsit Sec. XIII. A. 1230. *Oudin.*
GUILLIELMUS S. Martini Tornacensis Monachus A. 1240. *ibid.*
GUITMUNDUS ex monasterio illiterati Abbatidis discedit, & fit S. R. E. Cardinalis. p. 55.
GULPEN (*Henricus*) Abbas S. Ægidii Norimbergæ vir doctus. 79. *col. 1.*
S. GUNTARI seu *Guntheri* Eremitæ ex Monacho Altachenis vita MS. 557. n. 6.

H.

HADERICUS S. Gregorii M. Capellanus decorat libros ejus Moralium in Job. 503.
HADRIANUS Angliæ Magister, *Vid. ADRIANUS.*
HADUMODÆ Gandersheimensis Abbatis acta ab Andrea Bambergensi. 502.
HADWIDA Burckardi Sueviæ Ducis Vidua literis latinis ab Eckardo Sangallensi instruitur. 328.
HAUTEVILLE (*Joannes de Altavilla*) dictus *Architrenius* ab Opere conscripto claruit Anno. 1180. *Oudin.*
HÆRESES à Benedictinis profligatæ. *pag. 12.*
HAGEMANNUS (*Gerardus*) Werthinensis Theologus & Jurista insignis causas reddit, cur nobiles adolescentes Ordinem S. Bened. rariùs amplectantur. 64. Methodum in tradendis disciplinis exponit. 113. *seqq.*
HAIMBLINGER (*Romualdus*) Ectalensis Frisingensis Lycæi promotor. 374.
HAIMO Fuldensis in Corbejensi Lycæo instructus fit Halberstadiensis Episcopus. 223.
HARIGERUS, Vide: *Herigerus.*
HARIULPHUS Aldemburgensis in Flandria Abbas Seculo XI.
HARRACH (*Comes ab*) Nitriensis Episcopus de studiosa juventute per Germaniam benè mereri cogitat. 270. *col. 2. seqq.*
HARTMANNUS seu *Hartmundus* San-Gallen. Monachus Notkeri Balbuli discip. A. 980.
HARTMANNUS (*Christophus*) Einsidlenis Chronographus. 617.
HARTMOTUS Sangall. Abbas rei libr. studiosus. 580.
HATTO Augiensis Abbas & Episcopus Babilænsis, cujus opuscula. *pag. 576.*
HATTO Fuldensis Abbas rei lit. cultor. 355.
HAYMINUS S. Vedasti Atrebatensis cænobita Anno. 840.

HEDDIUS (*Stephan.*) in Anglia Monachus A. 720. scriptis clarus. *pag. 369.*
HELGANDUS Floriacensis A. 1050. *Oudin.*
HELPERICUS Sangallens. Decanus. A. 980. cujus Liber de *Arte calculatoria*. 530. & 545.
HELVETICÆ Congregationis Studia. *pag. 138.* Bibliothecæ. 579.
HENRICUS II. Imp. à Benedictinis institutus. 330. S. Wolfgangum Præceptorem à morte conspicuum habet. 331.
HENRICUS S. Ægidii Brunswic. Abbas cum *Henrico Leone* in Terram Sanctam peregrinatur. 56. Fit Lubecensis Episcopus. 57.
HENRICUS de *Harcuvia* Abbas S. Laurentii Leodii Doctor Parisiensis. 63.
HENRICUS *Lur* Plebanus Dillingensis miserum rei lit. statum in Suevia deplorat. 84. Abbatum avaritiam perstringit, eosque hortatur ad studia instauranda. 85. Ejus Tractatus de Gymnasio generali in Germania pro Benedictinis erigendo. 525.
HENRICUS S. Udalrici Aug. Abbas doctrina excellens Sec. XII. 59.
HEPIDANUS Sangallensis Sec. XI. 205.
HERBORDUS Hirsaugiensis Scholasticus virtute & doctrinâ ornatus Sec. XII. 229.
HEREMBERTUS Casinensis *vid. ERCHENBERTUS.* *Oudin.* Tom. II. *col. 341. & 451.*
HERGOTTI (*Marquardi*) De Societate Lit. Bened. suffragium. 162. Ejus encomium. 186. *col. 2.* Opus Genealogicum, & Caroli VI. in eum favor. 362.
S. HERIBERTUS Colonienis Archiep. in Scholis Benedictinis institutus. 317. *Abuini* ad eum Liber de Virtutibus. 503.
HERIBERTUS Epternacens. Scholasticus Sec. X. scribit Commentarios in S. Scripturâ. 40. c. 2.
HERICUS Antifiodorensis Filiorum Caroli Calvi Præceptor. 321. Ejus Homiliæ de Tempore & Sanctis MS. 556. *col. 2.*
HERIGERUS seu *Harigerus*, Laubiensis in Episcopatu Leodienis Abbas. A. 980. *Oud.*
B. HERLUINUS Fundator & Abbas Becci in Neustria. 236. Quadragenarius literas sacras dicit. *ibid. col. 2.* Sub eo receptus *Lanfrancus* Scholam aperit. *ibid.* quæ omnium celeberrima evadit. 237. Ejus in Literatos propensio. 376.
HERAMNUS Altahe inferioris Abbas claruit A. 1270. Ejus compilatio de institutione Monasterii Altahe. 517.
HERMANNUS Bergensis Abbas A. 1450. electus Bibliothecam instaurat. *pag. 513.*
HERMANNUS *Contractus* Scholæ Augiensis decus. 213. & 219. Ejus Chronica MS. 578.
HERMANNUS Corbeiensis Abbas Sec. XIII. græcè doctus, scholas provehit, & Minoritas Huxarium inducit. 227.
HERMANNUS S. Martini Tornacensis Abbas anno 1120.
HERVEUS Burgidolensis Monachus A. 1130. *pag. 56.* *Vid. Part. III. pag. 130.*
HEUMANNUS (*Christoph.*) Sectarius S. Gregorium velut ignorantie monachalis Patronum perperam incusat. *pag. 11.* Ejus de rei literariæ statu sub *Ludovico Pio* sententia rejicitur. 27. Censura in Sec. X. & XI. perstringitur. 53. Pronuntiatum de Benedictinis & Jesuitis discutitur. 133. *seqq.*
HEYMO Hirsaugiensis Prior, vir oppidò doctus, varia scripsit opuscula. 232. *col. 2.*

HIDULFUS primus Scholæ Hirsaugiensis Magister. *pag. 228.*
HIERONYMUS Pomposiani Monasterii Abbas insignem condit Bibliothecam. 467. Immentò eapropter reprehenditur. 468.
HIGDENUS seu *Hikeden* (*Ranulphus*) Cisterciensis Monachus A. 1350. *pag. 70. Oudin.*
HILARION Ss. Nazarii & Celsi Veronæ in Italia Monachus scribebat A. 1460. *Oudin.*
HILDEBERTUS Cenomanensis Episcopus Sec. XII. Theologorum Antesignanus. 63. *col. 1.* Plura de eo Part. III. 134.
B. HILDEGARDÆ Caroli M. Uxoris gesta & miracula. 559. & 605.
S. HILDEGARDIS Bingenensis in monte S. Ruperti Abbatissa oraculis & scriptis Sec. XII. conspicua. 56. & 58. c. 2. *Vid. Part. III. 503.*
HILDEMARUS Monachus Gallus, scripsit circa A. 830. in Reg. S. B. 574. *Oudin. T. II. c. 46.*
HILDESIENSE S. Michaëlis cænobium Sec. XI. à literarum & disciplinæ cultu commendatum. 45. *col. 2.*
HILDUINUS Abbas & Bibliothec. Sec. IX. 610.
HILDUINUS alter S. Dionysii Abbas in omni scientia dives Sec. IX. *pag. 32.*
HINCMARUS Rhemensis Archiep. Sec. IX. cujus epistola ad Carolum Calvum M. 531. n. 59.
HIRSAUGIENSIS Scholæ initia. 228. *Lutbertus* Abbas I. eam aperit. *ibid.* Ejus primus Præfectus *Hidulfus. ibid.* Alii plures doctissimi Viri. 229. Equibus aliò acciti Professores. *ibid.* Monachis in exilium actis, cum ea etiam actum fuit. 330. *col. 2.* Instauratur à B. *Wilhelmo* Abbate. 231. De ejus flore *Meibomii* testimonium. *ibid. col. 2.* Item Trithemii. 232. Launoius de ipsius extinctione corrigitur. *ibid. col. 2.* Ejus decremata. 233.
HISPANIE monasteria à Saracenis Sec. VIII. miserè attrita. 21. Afflictus in iis literarum status. *ibid.* Peressit ea de re testimonium. *col. 2.* Præfens earum facies. 127. Collegia. 247. Bibliothecæ. 468. *col. 2.*
HISTORIARUM quanta sit Utilitas. 113. Studii Historici methodus. 297. Ecclesiastica in usum juniorum. 304.
HOFFMAN (*Christoph.*) Sant-Emmeramensis Historia de Episcopis Ratisbon. &c. 532. n. 93. & *seqq.* Ejusd. Chronica Bohemiæ n. 143. De Ducibus Bavariæ. n. 147.
HOLSERUS Corbejæ Saxonice Abbas monumentum erigit Witikindo nobili Historico. 376.
HONESTIS (*Petrus de*) S. Mariæ de Portu prope Ravennam Abbas A. 1110.
HONTHEIMI monitum ad Trevirenses Benedictinos. 40. *seqq.* & 505. *col. 2.*
HÖRMAN (*Joan.*) Lunælacensis Bibliothecarius. 518. 617.
HUCBALDUS S. Amandi Monachus Sec. IX. docet in Ecclesia Rhemensis. 29. *col. 2. Oudin.*
HUCTBERTUS Wiremuthensis Abbas Sec. VII. doctarum artium Cultor. 14. *col. 1.*
HUEBER (*Apronianus*) Augiæ Brigantinx Prior commendatur. 567.
HUGO Cluniacensis Abbas floruit ad A. 1048.
HUGO III. Cluniacensis Abbas A. 1160. De quo *Oudinus* Tom. II. c. 1484.
HUGO Eliensis Episcopus, *Flos nigrorum Monachorum & Abbas Abbatum in Anglia* dictus. † 1254.
Rrrr 2 Hugo

HUGO Flaviniacensis in Burgundia Abbas Seculo XII. pag. 59. *Oudin.*
HUGO Herbipolenfis Episcopus Rei Lit. Bened. Mæcenas. pag. 369. col. 2.
HUGO à S. Maria Floriacensis claruit. A. 1150.
HUGO Pictavinus Vezeliacensis Monachus anno 1425.
HUGO Menardus Professor Rhetorices in Collegio Cluniacensi. 254. col. 1.
HUGO Rothomagensis Archiepiscopus anno 1160. pag. 56. col. 1.
HUGO Wirbe seu **Candidus** Petroburgensis in Anglia anno 1210.
HUMBERTUS Cardinalis doctrinâ Sec. XII. excellit. 54. col. 2. Baronii de eo testimonium. *ibid.* Fit S. R. E. Bibliothecarius. 611.
HUMBERTUS Belhomme Mediani in Vofago Monasterii Abbas de Historia & re libraria sui Monasterii benè meritis obiit anno 1727. pag. 478.
HUMELIUS (Maurus) Augiæ Divitis Prior, auctor novæ Bibliothecæ. 573. col. 2.
HUMILITAS Monachis literarum studiosis colenda præcipue commendatur. 250. col. 1.
HUNERIDI Glocestriæ Ducis cura de studiis Bened. 365. col. 1. S. Albani Cœnobitas ad ea stimulat. col. 2. *Johannem Frumentarium* in deliciis habet. *ibid.*
HUNGARIA. Literarum status Sec. VIII. 136. seq.
HYSWARDUS vid. *Ufuardus.*

I.

ICHAMUS (Petrus) Cantuariensis in Anglia Monachus, Historiographus A. 1290.
IDIOTÆ magno malo in Monasteria recipiuntur. pag. 64. & 94. col. 1.
JESUITÆ cum Benedictinis ratione studiorum comparantur. 133. An manuscriptos Codices cum Monasteriis sibi vindicârunt. 558.
Quam turpe facinus admittant auferendo aliis Ordinibus Monasteria. 294. Gymnasii & Academiis adeo sunt obruti, ut vix omnibus sufficiant. 119. Jesuitis favent Fuldenses 385.
IGLACUS Lindisfarnensis Prælector famâ doctrinæ Sec. VIII. celebris. 25.
IGNORANTIÆ nota Sec. VII. malè inruitur. pag. 15. cum Barbaris è Hispania in Gallias se effundit Sec. VIII. 21. Removetur à Seculo X. & XI. 37. 43. 53. Ejus Patroni quidam fuerunt Abbates Sec. XV. 92. Quos *Trithemius* vellicat, & ostendit eam Monachos per amplius reddere superbos. *ibid.* col. 2.
SILDEPHONSUS Agaliensis Monachus Sec. VII. clarus, ex Monasterio studiorum causâ ad S. Isidorum ablegatur. 18. col. 2. Plura de eo Part. III. pag. 39.
IMMO Abbas A. 1006. intrusus Bibliothecæ Divitis Augiæ Dissipator. pag. 572.
INGIMBERTO (Malachias de) Cisterc. Abbas Italus patrocinator ignorantæ & rusticitati. 130. Lipsiensis eruditi & Italiæ Abbates ejus rationes parvipendunt. *ibid.* c. 2.
INGULFUS Croylandensis Abbas anno 1090.
De INIS - KELTRA, vide: *Chilienus.*
INNOCENTII XI. Breve pro Collegio Anselmiano Romæ. 262. Ejus observantia urgetur. 265.
INNOCENTIUS XII. benè de Re Lit. Benedictina meretur. pag. 129.

JOACHIMUS Marchio Brandeburgicus *Trithemii* discipulus. 333. Magna ejus cum Magistro familiaritas. *ibid.* & 361. Literarum commercium. 333. col. 2. Libanum laudat. 334. col. 2. Gratulatur *Trithemio* de nova Abbatia adepta. 336. *Libanii* supellectilem literariam eidem commendat, & ejus ad se reditum urget. *ibid.* Principi grates refert *Trithemius* 335. seq. Alia ipsius in *Trithemium* beneficia. pag. 360. seq.
JOACHIMUS Sangallensis Abbas, vide: *OPSERUS.*
JOACHIMUS San-Petrensis Abbas Salisburgensis Universitatis Mæcenas. 373.
JOANNES Abbavillans, vid. *Algrinus.*
JOANNES de Altavilla, vid. *Hauteville.*
JOANNES Altsaxo docet Philosoph. & Mathematicam in Academia Oxoniensi. 33. c. 1.
JOANNES de Campidona Mariæcellensis de *Confessione generali.* 548.
JOANNES S. Arnulphi Mæcensis Abbas, antea Monachus Gorziensis A. 980. clarus. p. 32.
JOANNES Castellensis Abbas, cujus Expositio in Regulam S. Bened. pag. 556. 515.
JOANNES Ernestus Salisburg. Archiep. sumptuosum templum Academicum erigit. 373.
JOANNES Erigena Sec. IX. pag. 34. Confer *Oudin.* Tom. II. col. 234. ubi integra de eo Dissertatio.
JOANNES Franciscus Frisingensis Episcopus Scholas à se erectas Benedictinis committit. 373. & seq.
JOANNES Geofridus ex Cluniacensi Cœnobita S. R. E. Cardinalis Sec. XV. 82.
JOANNES Italus Cluniacensis Monachus floruit Sec. X. A. 930. pag. 462. col. 2. Vid. *Oudin.* Tom. II. col. 434.
JOANNES Londinensis, Monachus Ecclesiæ Christi Cantuariensis ad A. 1360. *Oudin.*
JOANNES Majoris Monasterii Turonensis Monachus claruit A. 1150.
JOANNES Menevensis Ecclesiæ Monachus Seculo IX. pag. 34. col. 2.
JOANNES Petriburgensis Abbas vixit A. 1360.
JOANNES Scotus Academiam Ticinensem instituit. p. 22. An idem, qui Erigena? p. 34.
JOANNES Tinocensis Abbas Beneficus erga Academiam Cracoviensem. p. 379.
JOANNES Vercellensis Abbas Decretorum Doctor, cujus Sermones de Tempore & Sanctis. pag. 552.
JOANNIS Sarisburiensis epistola ad Petrum Cellensem suum Mæcenatem. 377.
JOFFRIDUS Abbas in Cantabrigiensi Academia sermonem ad populum habere solebat. 61.
JONAS Fontanellæ Monach. floruit. 720. p. 13.
JONAS Aurelianensis Episcopus clar. circa A. 821. *Graveyson.*
JORDANUS (Æmilianus) B. Mariæ - Monasteriensis in Westphalia professor, Göttingæ Missionarius. pag. 399. Cardinalis *Quirini* in eum Beneficentia. 400. Falsus rumor de ejus ad Protestantes transitu pag. 402. Corrigendus ex certioribus nunciis.
JOSEPHUS Prior & Prælatus Gemnicens. Carthusiæ *Bernardi Pezii* studia provehit. 390.
JOSSELINUS, vide: *Brackelonde.*
IRNERIUS Juris civilis studio exordia dedit anno 1128. pag. 51.
ISIDORUS *Clarissimus* eruditione clarissimus Sec. XVI. 106. Plura de eo Part. III. p. 344.
ITINERA

ITINERA Literaria Benedictinorum cum veteris, tum præsertim recentioris ævi. pag. 406. seqq. Eorum utilitas. p. 414. & 451.
Ivo Carnotensis vid. *Yvo.*
JUS Canonicum docetur in Monte Casino. pag. 198. col. 2. Ubi plures ejus periti. 196. col. 2. Civile ob confusionem difficile. 116. Quâ methodo tradi debeat. *ibid.* col. 2. Jurium peritia maximè decet Nobiles. 117. Quinam Canonum scientiâ imbuendi. *ibid.* Juris *Feudalis* notitia valde utilis. col. 2. Juri *Publico* quando danda sit opera. 118.
JUSTI Fontanini Vindiciæ pro Archivo S. Dionysiano. pag. 598. col. 2.
JUVENCI Historia Soc. Jesu suppressa asservatur in Bibliotheca S. Germani Parisiis. 474. col. 1.
JUVENCI Presbyteri Historia Evangelica metricè MS. 574. col. 2.
JUVENTUTIS institutio cœpit cum Ordine Benedictino. pag. 4. & 5. Ejus utilitas. 65. Viget in Congr. S. Mauri. 112. col. 2. Juvenes ineptè instruit, qui tricis acere fatagit. 114. col. 2. Utilius in Ethica exercetur ingenia. *ibid.* In juventutis cultura selectus est habendus. 125. Quis finis hac in re Benedictinis propositus. 192. Instituentæ juventutis norma. 295. Illustrium Pædagogia. 305.

K.

KECKIUS (Joan.) Tegernseensis scripsit de nomine *Tetragrammaton*, & alia. 540.
KERARDUS San-Gallensis pessimæ frugis Abbas. 212. seq.
KEROLDUS San-Gallensis Scholæ Magister Seculo X. pag. 39.
KEUSLIN (Albertus) S. Petri Salisburg. Abbas studia egregiè provehit. 120.
KOPTICK (Oddo) ad S. Lambertum in Styria professor, Collegium Nobilium in Hungaria erigere studet. 136.
KRABEN S. Martini Coloniz, vid. *Birckmannus.* 510. col. 2.
KRAUS (Joan. Bapt.) Abbas & Princeps S. Emmerami Ratisbonæ, Indicem edit Bibliothecæ S. Emmer. 528. seq. Vetera Archivii monumenta & documenta. 646. Ejus de Societate Lit. judicium. 105.
KHRONEGG (Epimachus de) Campidonensis Ecclesiæ Capitularis & Bibliothecarius institutum Societ. Lit. promovet. 167. Rei Librariæ & Nummariz descriptionem adornat. 559. Ab eo prelum expectat *Campidona Princeps Nummis & Diplomatus illustrata.* . . .
KISYLA Monialis regali Francorum progenie nata in Benedicto-Buranos munifica. 542.
KROPFENUS (Martinus) Mellicensis Bibliothecarius de Societ. Lit. Bened. benè meretur. 162. seq. & 618.

L.

LACKEMANNI (Nicolai) Commentarius in I. sententiarum. MS. 547.
S. LAMBERTI in Styria Abbates Litteras fovit Sec. XVII. 124. seq.
LAMBERTUS de Legia seu de *Petra* S. Matthiæ Treviris Scholasticus. 47.
S. LAMBERTUS Leodiensis Episcopus à Benedictinis institutus. 310. col. 1.
P. Liegelbauer Hist. P. I.

LAMBERTUS Gengenbacensis Abbas *Caroli IV.* Imperatoris Cancellarius. pag. 76. Ejus vitæ synopsis. 358. seq.
LAMBERTUS Mediani in Vofago Monasterii Abbas. 478.
LAMBERTUS Schaffnaburgensis excellens Historicus. pag. 55. col. 1.
LAMFRIDUS Winton. Monachus ad A. 980.
LANCITH (Nicolai) Soc. J. Testimonium de studio Literarum in Ordine S. B. ab ejus usque primordiis exulto. pag. 8.
LANCRY (Antonius) Aquicinctinus Bibliothecarius. 617.
B. LANFRANCUS Scholas aperit in Beccensi Neustriæ Monasterio. pag. 236. Ejus vitæ synopsis. 237. Discipuli multi & præstantes. *ibid.* & seqq. Berengarium habet æmulum. 238. S. *Anselmum* adjutorem, & *Herfastum* persecutorem. 239. Episcopale onus à se deprecatur. 240. Ejus Epitaphium. *ibid.* Plura Part. III. pag. 94.
LANGDONUS (Joan.) interest Concilio Basiliensi, & de rebus Angliæ scribit Sec. XV. pag. 78. & seq.
LANGIUS (Paulus) Zwicaviensis Monachus *Trithemii* suavis iter Literarium aggreditur A. 1515. pag. 413. Contra oblocutores se defendit. 414. Ejus de primis Scholasticis sententia. 66. col. 1.
LASPO (Benedictus) Reinhufanus Chronographus Sec. XIII. pag. 68.
LAURENTIUS Dunelmensis Monachus A. 1120.
LAURENTIUS S. Laurentii Leodiensis Cœnobita anno 1160.
LEANDER de Porzia S. R. E. Cardinalis Collegii Anselmiani decus illustre. pag. 268. col. 2. In eo docuit ab anno 1708. ad 1719. *ibid.* Fit Abbas S. Pauli in Urbe. 269. Anno 1728. ornatur purpurâ. *ibid.* Ejus elogium ex Card. *Quirino.* *ibid.* Moritur in Conclavi anno 1740.
LECHNERUS (Georgius) Cremifanii in Austria A. 1543. Ludum aperit Sec. XVI. p. 102.
LEGIPONTIUS (Oliverius) Systema instituentæ Societatis Lit. Germ. Benedictinæ evulgat. pag. 140. Suscepti consilii rationes, & facti series. 160. seqq. Bibliothecæ Gottwicensis & Dalbergicæ instruendæ curam suscipit. 618. Quædâ ejus opuscula ad rem Bibliothecariam. *ibid.* Archivum Congr. Bursfeldensis in ordinem redigit. 647. Ejus Idiobiographia. *ibid.* seqq. Epistola ad Em. Card. *Quirinum* de Hierarchia Ord. S. Bened. edita. A. 1754.
LELLIUS (Alexander) primus ex Italis Benedictinis Theologiam ad mentem S. Anselmi exponit. 266. col. 2.
LEO *Marsicanus* à teneris in Schola Casinensi educatur. pag. 195. col. 1. Fit Bibliothecarius, tum Decanus, denique Episcopus & Cardinalis Ostiensis. 611. Claruit Sec. XII.
LEO alter Casinensis & S. R. E. Cardinalis Sec. XII. Urbani II. *Regestum Epistolarum* contexit. . . *Graveyson Tab. Chron.* p. 114.
LEO IX. Pont. Max. ex Ord. S. B. Canonum assertor Sec. XII. pag. 45.
LEODEGARIUS Abbas & Princeps S. Galli Scholam Rhoischacensem abrogat. 123. c. 2.
LEONARDUS Ottenburani in Sueviâ Monasterii Abbas A. 1507. electus, Typographiam erigit. 96. col. 2. Alcuini opusculum
 SSSS IUM

lum de Ss. Trinitate edit velut primigenium specimen. *ibid.* & 560. col. 2. Consilium de excitando trilingui collegio egregie promovet. 97. *seqq.* Bibliothecam Libris Græcis & Hebraicis ornat. 560. *seqq.*
LEONIUS Abbas Lobienfis de re literaria male meretur. 59. & *seq.*
LEOPOLDER (*Stephanus*) Wessofontanus Bibliothecarius ad A. 1532. rem librariam optime curat. 613.
LERINENSES Seculo XVI. studia egregie fovent & provehunt. 105.
LETALDUS Miciacensis Monachus Ord. S. Benedicti floruit anno 990.
LEUTHNER (*Celestinus*) Wessofontanus. 160.
LEUCANDER (*Andreas*) Ramesiensis Cœnobii Abbas anno 1020.
LIBANIUS Gallus Trithemii Instructor laudatur. *pag.* 334.
LIBATIUS ad S. Albanum Moguntia Sec. X. clarus. *pag.* 41.
LIBRI Monachis legendi quinam. *pag.* 90. col. 2. Profani à Bibliothecis monasticis non arcenti. 498. Librorum in Monasteriis pulchra semper penus. 483. De eorum custodia & munditia. 641. Distributio & cura Librorum in Collegio Cluniacensi præscripta. *pag.* 251. col. 1. Notantur tenaciores Manuscriptorum Possessores. 590. & ad eos evulgandos excitantur. *ibid.* col. 2. Non tribuendi commodato sine syngrapha. 475. & 559. Formula mutuandi. 47. Mos & ritus veterum offerendi libros. 474. col. 2. Canon Concilii Parisiensis de libris commodandis. 642. Librorum multorum oses refelluntur. 497. Libri ex arborum corticibus. 582. Codices argentei. 458. 473. in Membranis. 489. à primis inventæ typographiæ editi. 512. 522. 561. &c.
LIEBHEIT (*Gabriel*) Weichenstephanensis Prior, Soc. Lit. Bened. affecta. 168. Ejus ad Kieslingium epistola de bonis operibus, *Frisinga* edita A. 1754. in 4.
LINGUARUM Græcæ & Hebraicæ Studia. 104. 210. 224. 267. 285. 297. 302. 463. Vernaculæ cultus. 296.
LITERARUM Status in Europa Seculo V. & VI. *pag.* 3. Sec. VII. 13. VIII. 19. IX. 25. X. 36. XI. 45. XII. 55. XIII. 65. XIV. 70. XV. 77. XVI. 93. XVII. 108. XVIII. 127. *seqq.*
LITERÆ profanæ ac fabulosæ Monachos decent. *pag.* 89.
LONGOLIUS (*Christophorus*) ad Lerinenses accersitur. 105.
LONGUS (*Oliverius*) Prior S. Bavonis prope Gandavum scribebat anno 1450.
LOTHARIUS I. Imperator apud Benedictinos literis instructus, 321. In Italia Rem Literariam provehit. 28.
LOTHARIUS II. Imperator Rei Literariæ Benedictinæ fautor. 358.
LOTHARIUS Caroli Calvi filius *Herici* Antifiodorensis Monachi discipulus. 321. Laudatur à Magistro ob ingenii præstantiam. *ibid.* col. 2. Moritur. 322.
LOWCZOWSKI (*Joan.*) Tinecensis in Polonia Abbas in Cracoviensem Academiam beneficis. 379.
S. LUDGERUS studet in Monte Casino. 194. Alcuino Eboraci operam dedit. 310.

LUDOVICI Thomassini testimonium de studiis in Ordine S. Benedicti. *pag.* 9.
LUDOVICUS Pius immeritò ab Heumanno notatur. 27. col. 1. Clerum ac Monachos literis instrui curat. *ibid.* col. 2. Ejus Capitularia de studiis. *ibid.*
LUDOVICUS Germaniæ Rex Literatos Benedictinos, præsertim *Rabanum* & *Rudolphum* Fuldenses beneficiis ornat. *p.* 354. & *seq.*
LUDOVICUS VI. Galliæ Rex à Benedictinis instruitur. 324. col. 2. Summa ejus in S. Viaticum reverentia. 325. Professio fidei Catholicæ. *ibid.* Moritur A. 1137. col. 2.
LUDOVICUS XIV. Galliarum Rex, Mæcenas Rei Lit. Benedictinæ. 367. Editionem Operum S. Augustini tuetur. *ibid.* col. 2. *Bandurium*, *Gamurinum*, *Syrum*, *Ferretum* &c. beneficiis ornat. *ibid.*
LUDOVICUS Wessofontanus insignis antiquarius Sec. XI. *pag.* 549. col. 2.
LUITPRANDUS Cremonensis Episcopus exul Bibliothecæ Fuldensi præficitur. 487. c. 1.
LUPUS Ferraricensis Abbas sub *Rabano Mauro* literis Fuldæ incumbit. 30. col. 1. Ejus acta Part. III. *pag.* 83.
LUR vide: *Henricus Lur*...
LUTBERTUS primus Hirsaugiensis Abbas scholam aperit. 228.
LUTHELMUS Hirsaugiens. Scholasticus. 229.
LYCÆA per Germaniam noviter aperta. 137.
LYDGATUS, aliàs *Joannes de Lygdato* Buriensis Monachus, celebris Poëta Anglus Seculo XV. Anglicam linguam expolit. 82. col. 2. Plura Part. III. *pag.* 194.

M.

MABILLONIUS (*Joan.*) edit Tractatum de studiis monasticis. 110. Festivo Doctorum applausu exceptus, Abbati Trappensi improbat. 111. col. 1. Cui respondet Mabilionius. *ibid.* Magna ejus in refutando doctrina, nec minor modestia. 112. Quinam ab eo steterint. *ibid.* Mabilionii laus. 132. col. 2. Votum de ejus effigie in Bibliothecis collocandâ. 139. Insignes habet discipulos. 342. & magnos Mæcenates. 368. Rei literariæ promovendæ studet. *ibid.* col. 2. Ejus Itinera literaria. 416. *seqq.* ubi plura de eo. Epistolæ quædam Mabilionii à *Gorio* editæ. 395. Unam ad Schilterum extulit Schelhornius; aliæ penes me adservantur. *Vid.* Part. III. 436.
MÆCENATES Rei Literariæ Benedictinæ cum exteri tum domestici, cap. IV. per totum. *pag.* 343. *seqq.* Eorum paucitas in Germania, cujus mali causa sit. *pag.* 405.
MAINERII Abbatis S. Victoris Marsiliæ statutum circa Monasterii Bibliothecam. 472.
MAISTERLEIN (*Sigismundus*) Chronographus Augustanus. 564.
MALATERRA (*Gaufredus*) O. S. B. in Normannia Monachus claruit A. 1090. *Oudin.*
MALVERNÆUS sive *Milvernæus* (*Joan.*) Vigorniensis Cœnobita A. 1370. *p.* 70. c. 2.
MAMOTRECTUS super novum & vetus Testamentum. 515. 574.
MANITOUN (*Walterus de*) Glastoniensis Archivi custos. 643. col. 1.
MARCELLUS Sangall. Scholasticus. 207. & 208.
MARCUS S. P. Benedicti discipulus floruit ad A. 590. *pag.* 9. *Oudin.* Tom. I. col. 5173.
MARCUS Sitticus Archiepiscopus. Salisburg. Gym-

Gymnasium à se erectum Benedictinis committit. 119. col. 1. & 371.
MARCWARTUS Corbeiensis Abbas doctrinæ & pietatis Promotor. 226. Legem facit, ut Novitii Libros Bibliothecæ donent. 488.
MARGARINUS (*Cornelius*) S. Pauli de Urbe Monachus, Congr. Casin. Archivarius, evulgat Bullarium Casinense. 643.
MARIANUS *Scotus* Fuldensis scripsit circa A. 1060. *Oudin.*
MARIANUS *Scotus* Ratisbonensis S. Jacobi Abbas literis consignavit piæ exhortationes &c. *pag.* 536. col. 2.
MARICONDA (*Alphonfus*) studet in Collegio Anselmiano Romæ. 266. *seq.* Florentiæ docet, illustres nactus discipulos. 267. Creatur Episcopus. *ibid.*
MARINUS S. Maximini Treviris Scholasticus Seculo X. *pag.* 39.
MARQUARDUS Epternacensis Scholasticus Sec. X. 40. col. 2.
MARRIER (*Martinus*) Prior S. Martini de Campis, Cluniacenses ad literarum studia excitat. *pag.* 106. *seq.*
MARSOLLUS (*Vincentius*) Præpositus Gener. Congr. S. Mauri rem literariam in ea promovet. 363. 397.
MARTENE (*Edmundus*) in re lit. Mæcenates & Cooperarii. 396. Ejus cum *Ursino Durand* Itinera. 443. *seqq.* ubi plura de utroque.
MARTIN (*Jacobus*) in Congr. S. Mauri nunc familiam ducit. 521. Notis illustrat S. Augustini Epistolas Gottwicensis. *ibid.* & 523.
S. MARTINI Colonia Bibliotheca. *pag.* 506. Vetus MSS. Cod. Catalogus. *ibid.* Recentior. 509. Archivum. *pag.* 600.
S. MARTINI in Hungaria Archicœnobii ludus literarius Sec. XI. *pag.* 53.
S. MARTINI Treviris Anonymus de Corporali Sanguine Christi in terris. 510.
MARTINI V. Pont. Max. Bulla ad Trevirenses & Colonienfes Abbates pro reformatione disciplinæ. 78.
MARTYROLOGIUM vetus de anno 809. *pag.* 528. Aliud amplissimum. 539. 587. 588.
MASSARUS (*Camillus*) Cavenfis Monasterii Archiota. 645.
MASSUET (*Renatus*) Germaniæ Benedictinos in Franciam ad studia provocat. 271.
MATTHÆUS Parisius ad fanum D. Albani, quod olim *Verolanium* dicebatur, O. S. B. Monachus & Historiographus per celebris Sec. XIII. *pag.* 66. Artes liberales accurate calluit. 67. col. 2. *Vid.* Part. III. 171.
MATTHÆUS Vindocinensis Abbas S. Dionysii in Francia A. 1263. Collegium pro Benedictinis Parisiis excitat. 68.
MATTHÆUS Florilegus Westmonasteriensis Angliæ Historicus scripsit circa A. 1300. *p.* 70.
MATTHÆUS Fernardus à Bileberg scribit vitam S. Ivani, inde Leopoldi I. Imp. gratiam promeritus. 362.
S. MATTHIÆ Treviris Schola & Scholastici Sec. IX. *pag.* 19. Ejus status & Scholarchæ Sec. X. *pag.* 40. Sec. XI. *pag.* 47.
MAURITIUS (*Petrus*) cognomento *Venerabilis* Abbas Cluniacensis ex nobili Dominorum de Monte *Buxerio* stemmate prognatus, claruit A. 1140. Viros doctos insigni prosequatur benevolentia. 378. Part. III. *pag.* 151.
MAURITIUS le Tellier Archiep. Rhemenfis,

Rei Literariæ in Congregatione S. Mauri Mæcenas. 368.
MAURULUS, vid. *Conradus Maurulus*. 359.
S. MAURUS S. P. Benedicti discipulus, ejus exemplo pueros in Gallia instituit. *p.* 10.
MAXIMILIANUS I. Imp. doctos Abbates Benedictinos honoribus auget. 359. Præcipue in deliciis habet Trithemium. *ib.* c. 2.
MAXIMILIANUS Gandolphus Salisburg. Archiep. Rei Lit. Bened. Mæcenas. 372. c. 2.
MAYER (*Adamus*) vid. *Villicus* Abbas S. Martini Colonia.
MAYNARDUS è Casinensi Monacho Cardinalis Bibliothecarius. 611.
MAYR (*Celestinus*) Wiblingensis Bibliothecarius. 614. col. 2.
MAZEN (*Nicolaus de*) Mellicensis Abbas Sec. XV. Doctrinâ & Virtute insignis. 80. Plura de eo Part. III. *pag.* 192.
S. MECHTILDIS Dieffensis Abbatissa S. Gertrudis soror, claruit Sec. XIII. circa A. 1250. *pag.* 69. col. 1. *Vid.* Part. III. 510.
MEDICÆ Gentis in Literas & Literatos beneficentia. 367.
MEDICINÆ studium operâ Benedictinorum in Schola Salernitana reflorescit. Sec. XI. *p.* 51.
MEDIOLACENSIS in agro Treverico Monasterii Schola Sec. X. celebris. *pag.* 42. Ejus loci Archivum. 608.
MEGENFRIDUS seu *Meginfridus* Fuldensis Scholarcha Sec. X. *pag.* 203. col. 1.
MEGENHARDUS seu *Meginhartus* Fuldensis Sec. IX. clarus.
MEGINRADUS Hirsaugiensis Scholasticus Sec. IX. celebris. 229.
MEGNHOLDUS Corbeiensis in varia literatura A. 998. clarus. 224. & 225. col. 2.
MEIBOMIUS (*Henricus*) Junior A. C. affecta de literarum studiis in Ord. S. Benedicti Sec. IX. *pag.* 192. *seq.*
MEICHELBECK (*Carolus*) Benedictoburani in Bavaria Archivi custos & illustrator. 646. Ejus vita Part. III. *pag.* 458.
MEINWARDUS S. Michaelis Hildesii Sec. XI. Abbas scientificus. 46.
MELCHIOR de Stanheim, aliis *Stainheim* Monachus primùm Mellicensis, deinde Wiblingensis, legum Doctor cum esset, Abbas fit S. Udalrici Augustæ. A. 1459. *pag.* 84. Bibliothecam & Typographiam erigit. *ib.* Ad eum literæ *Henrici Lur* de afflictio in Suevia rei literariæ statu. *ibid.* col. 2.
MELLICENSIS in Austria monasterii elogium. 74. Bibliotheca. 557. Archivum. 602. Schola. 124. col. 2.
MENARDUS vid. *Hugo Menardus*. 254.
MERULA (*Georgius*) Polit. lit. Venetiis Professor. 465. col. 2.
METELLUS Tegernseensis in Bavaria Monachus Sec. XII. *Oudin.* Tom. II. col. 1446.
METHODUS in tradendis disciplinis. 113. c. 1. Studiorum tum humaniorum, cum severiorum. 294. *seqq.*
MEYDING (*Bened.*) Schyrensis Abbas benedictus varia scripsit. 550. & 554.
MEZLERUS (*Jodocus*) San-Gallenfis scribit de Viris Illustribus sui monasterii. 612.
MEZLERUS (*Thomas*) Zwifaltensis libros de Imitatione Christi Gerfenio vindicat, & elegiacè reddit A. 1645. Libros XII. Carolidos combussit &c. *Vid.* Schelhorn. Amœnit. T. VII. 154. & T. XIII. 267.
 S s s s 2 S. Mi-

S. MICHAELIS Cœnobium in Hildesheim à literarum & disciplinæ cultu commendatur Sec. xi. pag. 45. seq. Ejus loci Abbas analphabetus Sec. xv. pag. 79. Viri illustres hæc ætate. 80.

MILLO S. Amandi Elnonensis Monachus, Pipini & Drogonis Caroli Calvi filiorum Magister, Seculo ix. pag. 322. *Oudin.*

MIMO (*Guido de*) S. Germani Antifiodorensis Abbas, scribebat Sec. xiii. A. 1280.

MIRÆI (*Auberti*) honorificum de Scholis Benedictinis testimonium. 307.

MIRO (*Joan. Bapt. de*) è Congr. Casinensi in Collegio Anselmiano docet Canones & linguas orientales 267. Multorum insignium discipulorum Magister. 342. col. 2. Fit S. Indicii Congr. Consultor & Vaticanæ Subcustos. 614.

MODESTUS Abbas Wiblingensis, à quo *Templum Honoris*. . 566.

MÖHNER (*Reginbaldus*) Cœnobita S. Udalrici Augustæ Polygraphus. 563. seq.

MOLITOR (*Daniel*) Rotensis ad Oenum Afce-ta & Chronographus. 549.

MOLITOR (*Mauritius*) San-Gallensis Bibliothecarius. 612. col. 2.

MOMALIUS, vide *Wasselinus*.

S. MOMMOLUS Abbas Floriacensis scholam in suo Monasterio aperit. 233. col. 1.

MONACHI rudes & ignari peramplius superbiunt 92. Literis debent instrui. 72. & 107. Benè meriti honoribus affici. *ibid.* col. 2. Juniores Romam & Parisios ad studia mittendi. 138. 270. & 271. Eis interdicitur, ne inter seculares studeant. 243. col. 2. Decreta Conciliorum & Pontificum de Monachorum studiis. 71. col. 1. 72. 78. 285. 301. & seqq. Eorum obligatio gravis. 72. & 302. col. 2. Scribendi studium utile Monachis 88. & 108. Reddit in cellis quietos &c. 92. Literæ profanæ Monachos dedecent. 89. Typographiam exercent. 83. 508. 560.

MONASTERIA æruginosis temporibus Musarum asyla. pag. 6. Num misera & imbecillia? p. 7. Card. *Quirini* eâ de re sententia. *ibid.* col. 2. Studiis extraordinariis in Congr. S. Mauri mancipata. 109. Celebratoria per Italiam, Galliam, Hispaniam, Germaniam, Angliam &c. studiorum gloriâ superiori ævo vel nostrâ ætate incluta Cap. II. per totum pag. 188. Eorum nobilitas non à divitiis, nec ab ædificiis, sed à Virtutum & Scientiarum studio petenda. *ibid.* col. 1. Non erant meræ scholæ, ut volunt A Catholicis. 193.

De MONTE ACUTO (*Petrus*) vid. *Aiscelini*. 71.

De MONTE LAUDUNO (*Guillelmus*) Professor Juris Canonici in Academia Tolosana Sec. xiv. pag. 77. Vid. *Oudin.*

MONTEFAUCON (*Bernardus de*) Congr. S. Mauri Scriptor celebris, de Literis benè merendi studiosissimus. 393. Mœridis Atticistæ manuscriptum *Schäggero* non tantum communicat, sed suâ etiam manu describit. 394. Gratus ejusdem animus in eos, à quibus in re lit. adjutus fuit. *ibid.* col. 2. Nomina eorum, qui ei adjumento fuerunt in nova Chrysofostomi editione. 394. seq. Ejus iter literarium in Italiam, ubi de eo plura. 425. Vita Part. III. pag. 479.

MOULART (*Matthaus*) Abbas S. Gisleini &

Episcopus Atrebatensis, Seminarium in Academia Duacensi fundat. 386.

MOUISIUS (*Ægidius*) S. Mariæ Tornacensis Abbas anno 1340.

MUNICIUS (*Sigismundus*) Admontensis in Seyria Bibliothecarius. 615.

MURBACENSIS Bibliotheca. 588. Miræ in ea elegantia MS. 589. Florent ibidem studia.

MURENSIS Bibliotheca. 585. Acta Murenfia. *ibid.* n. 7. & 586. n. 5. Archivum. 607.

MUSARDUS quis & unde dictus. 324. col. 2.

N.

NACHTIGALLUS vid. *Othmarus Luscinus*.

NAISEL (*Emilianus*) Weichenstephanensis, doctæ non ultima gloria turba. † 1753. pag. 168.

NALGODUS Cluniac. Monachus Sec. xi. p. 60.

De NANGIACO (*Guillelmus de Nangis*) S. Dionysii in Francia Monachus, Historicus insignis Sec. xiii. pag. 70. *Oudin.* &c.

NECCHARUS (*Paulus*) Urfinensis in Suevia Abbas commendat literarum studia, ab ipsis commendatissimus. 102. col. 1. & 563.

NECKAM (*Alexander*) Excestriensis Abbas ad A. 1210. clarus ambit præfecturam Scholæ S. Albani Cantuariæ. 67. Repulsam fert, & fit Canonicus regularis. *ibid.*

S. NEOTUS Abbas in Oxoniensi Academia docet Theologiam. pag. 34. col. 1.

NICOLAI *Antonii* Bibliotheca Hispana vetus & nova sumptibus Card. d'Aguires excusa. pag. 393.

NICOLAUS Dunelmensis Monachus. Sec. xii. ad annum 1170.

NICOLAUS *Maria de Tedeschis* Romæ in D. Anselmi Collegio Theol. Professor. 268. Creatur Episcopus Liparitanus, tum Archiepiscopus Apamiensis. *ibid.* col. 1.

NICOLAUS Abbas Panormit. vid. *TEDESCHUS*.

NICOLAUS *Radeliffus* Sant-Albanensis in Anglia Sec. xiv. pag. 71.

NIGELLUS (*Guillelmus de Wirecker*) Cantuariensis Monachus & Poëta celebris Sec. xii. pag. 62. *Oudin.*

NINIANSUS Ecclesiæ Christi Cantuariæ Monachus Seculo xiv.

NITHARDUS Centulensis Abbas floruit circa annum 846.

NOBILES Ephebi curæ à parentibus S. Benedicto commissi. pag. 5. In scholis monasticis Sec. vii. instituti. 17. Multi in Monasterio Hirsaugiensi cucullum induunt. 232. Causa cur his temporibus vitam averterentur monasticam. 64. Ut nobilis juvenus domi instituatur, haud boni consultitur. 65. Ejus instituendæ utilitas. *ib.* col. 1. Institutio in Seminariis Congreg. S. Mauri. 112. col. 2. Jurium notitia maxime decet nobiles. 117. seq. Eorum Prædagogia. 305.

NOBILITAS *Monasteriorum* non à divitiis, nec ab ædificiis, sed à Virtutum & Scientiarum cultu petenda. 188. col. 1.

S. NORBERTUS Præmonstratensis Ordinis Institutor, apud Sigebergenses antea Monachus, *Tanchelinum* impugnat, & fit Archiep. Magdeburg. Sec. xii. pag. 58.

NOTKERUS, *Balbulus* à linguæ impedimento dictus, Sant-Gallensis scholæ alumnus claruit A. 870. pag. 207. V. *Oudin.*

NOT-

NOTKERUS seu *Notgerus* ex S. Galli Monacho Leodiensis Episcopus A. 980. clarus, literarum studia promovet. 46. Ejus illustres discipuli. 311. quos inter *Otto II.* & III. 329.

NUCEUS (*Angelus de Nuce*) Casinensis Abbas & Rossanensis Archiepiscopus, Casini & Romæ multis annis docuit. 198. Plura de eo Part. III. pag. 407.

O.

ODDO S. Remigii apud Rhemos Sec. xii. pag. 60. col. 2.

ODILO S. Crucis Leufredi Abbas illiteratus Monachos Literatos parvipendit. 55. c. 2.

S. ODILO Cluniacensis Abbas Commentarios in D. Pauli Epistolâ *Henrico Claudio* seu *Sancto* nuncupat. 502.

ODILO S. Medardi apud Sueffionenses Monachus, scribebat Sec. x. ad A. 930. *Oudin.*

ODO Astenfis Monachus Sec. xii. scribit Expositionem in Psalmos. 60.

ODO Aurelianensis Scholasticus, dein Abbas S. Martini Tornacensis, & Cameracensis Episcopus Sec. xii. pag. 60. Ejus vita Part. III. pag. 126.

ODO Cantianus. Sec. xii. pag. 62.

ODO Cluniacensis Abbas secundus floruit Sec. ix. *Graveson.*

ODO *Deyil*. Vid. *DIOSILO*.

ODO Glannafolii in Diocesi Cenomanensi Monachus, dein Fossatensis in agro Parisiensi Abbas Sec. ix. ad A. 870. *Oudin.*

ODO S. Martini de Ello in Anglia Monachus claruit Sec. xii. *Oudin.*

ODONIS *Cambier* Chronicon Affligemiense. pag. 481. col. 1.

ODORANNUS S. Petri Vivi Senonensis Monachus scribebat Sec. xii. *Oud.* T. II. c. 596.

OECONOMICA Disciplina Ethicæ subjungenda præscribitur. pag. 115.

OLBERTUS seu *Abbertus* Gemblacensis Abbas IV. scripsit Sec. xi. p. 42. & 53. Burchardi Wormatiensis studia promovet. *ib.* & 313. Bibliothecam auget. 479. V. *Oud.*

ONTOLOGIA quid sit. 198. Quando & quomodo tradenda. 299. col. 2.

OPSERUS (*Joachim.*) San-Gallensis Abbas literis excultus suos iisdem excoli curat. pag. 101. col. 1.

ORDERICUS *Vitalis* Anglus Uticensis, seu S. Ebrulphi in Normannia Monachus, scripsit Sec. xii. A. 1140. pag. 62.

ORSATI (*Joan. Anton.*) Patavinus in D. Justinæ Cœnobio professus variis in locis docet. pag. 267. Ejus parænesis ad studia fervidiùs excolenda. 129.

ORTHOGRAPHIÆ Germanicæ cura. 296. col. 1.

OSBERNUS Cantuariensis Ecclesiæ Monachus & Præceptor Sec. xi. *Oudin.* T. II. c. 756.

OSBERTUS de Clara seu *Clarentius*, ita dictus à *Clarentia* pago in Comitatu Suffolcensi Monachus, & postea Prior Westmonasteriensis Sec. xii. ad A. 1130. 62. *Oudin.*

S. OSWALDUS *Odonius* ex Floriacensi Monacho Wintoniensis Episcopus, dein Eboracensis Archiep. sanctitate & doctrinâ Sec. x. illustris, Magistros è Floriaco, qui literas in Anglia docerent, accersit. pag. 38. Obit A. 992.

OSWALDUS seu *Oswoldus* Wigorniensis in *P. Lægelbauer Hist. P. I.*

Anglia Monachus, celebriora Gallia & Angliæ monasteria perlustravit, scripsitque vitam S. Oswaldi Eboracensis & alia, denatus anno 1010. *Oudin.*

OTFRIDUS Weissenburgenfis, Rabani Mauri discipulus cl. ad annum 870.

OTHELGRIMUS Werthinensis, S. Ludgeri Monasteriensis Episcopi socius, vivebat Sec. ix. ad A. 860. *Oudin.*

OTHLONUS S. Emmerami Ratisbonæ Cœnobita Sec. xi. In exemplum rigidioris disciplinæ proponitur. 49. Scribit acta S. Bonifacii, & alia p. 59. S. Wolfgangi Vitam. 486. col. 2.

OTHMARUS *Luscinus* Patriâ Argehtoratenfis, qui Sec. xvi. ascetica opera elucubravit à *Gravesone* Benedictinis adscriptus, Græcas literas docet Augustæ. 100.

OTHO de S. *Blasio* Abbas S. Blasii in Silva Hercinia Sec. xii. celebris Chronographus.

OTHRICUS seu *Othericus* Corbeia novæ Scholasticus magnæ Vir Doctrinæ & Virtutis Sec. x. pag. 224. Fit Præceptor *Adelberti* Pragenfis Episcopi. 314. col. 1.

OTLOCH Presbyter & Monachus. pag. 486. Vid. *Othlonus*.

Otto Banthenfis in Franconia Abbas Leopoldi I. Imp. gratiam colligit. 362.

OTTO *Magnus* in eruditos Benedictinos benè propensus. 357.

OTTO junior ab Eckerardo San-Gallensi instituitur. 329.

OTTO III. in Gerbertum & Witegovum Augiensem beneficus. pag. 357. Ejus ad Gerbertum Epistola. 329.

OTTOBURANUM Collegium trilingue. 97. Bibliotheca. pag. 560. Typographia. 96. & 560. Libri editi. 561.

UDINUS (*Casimirus*) Benedictinus ceu suos in re literaria Mæcenates encomiis ornat. 391. & 392. seq.

OXENEDES (*Joannes*) S. Benedicti de Ulmo Monachus Sec. xiv. ad A. 1340.

OXONIENSIS Universitas à Benedictinis fundata. 381. Ibidem Studium generale. 67. Fundatur Collegium pro Benedictinis. 241. & 365. Ejus statuta. 241. seqq. Occupatur ab A Catholicis. 247. Bibliotheca publica. 370.

P.

PAJOLUS (*Anselmus*) Casinensis Galliam & Hispaniam peragrat. 408.

PANDULPHUS Ostiensis Episcopus in Casino educatus. 195. Sermones scripsit & alia. *ibid.* col. 2.

S. PANTHALEONIS Colonia Bibliotheca & Viri illustres. 506.

PARIS Archiepiscopus Salisburgenfis Gymnasium in Academiam erigit, & Benedictinis in perpetuû committit. 119. & 372. c. 2.

PARISIUS seu *Parisienfis*. Vid. *Matthaus*.

PASCHASIUS Dumienfis Abbas Sec. vi. Vitas Patrum Græcorum latinè reddit. 528.

PASCHASIUS *Radbertus* vid. *RADBERTUS*.

PATRES Seculi viii. ab impacta ignorantia nota vindicantur. 19.

PAULUS Diaconus, *Warnefridi* dictus, fit Monachus Casinensis Sec. ix. p. 25. In monasterio docet literas non tantum Monachos, sed etiam Clericos. 194. Ejus Historia

T t t

- istoria Longobardorum MS. 546. col. 2. Excerpta ex libris Pompeii Festi. 534. n. 132.
- PAULUS alter Monachus Sec. XII. Scholæ Casinenfis prodigium. 196. col. 1.
- PAULUS Gengenbacensis Abbas de erigendo Parisiis Collegio Benedictino-Germanico tractat. pag. 138.
- PEREGRINUS, verius CONRADUS Hirsaugienfis Sec. XII. multa scripsit recensita. pag. 231. col. 2. & 577. col. 1.
- PERESIUS (*Josephus*) de Statu rei literariæ in Monasteriis Hispaniæ. 21. Ejus elogiû. 128.
- PETIT-DIDIER (*Matthæus*) infallibilitatem Summi Pont. tuetur. pag. 132. Plura de eo Part. III. pag. 455.
- PETRI *Blesensis* celebre testimonium de Cantabrigienfi Academia. 61.
- PETRUS *Colensis* primùm Abbas ad muros Urbis Trecentis, postea Episcopus Carnotensis Sec. XII. Literas & Literatos maximè fovit. 377. Ejus de studiorum neglectu threnodia. 107. Vid. Part. III. p. 162.
- PETRUS *Damiani* vid. DAMIANI.
- PETRUS *Daniel* Bibliothecæ Floriacensis expilator. 469.
- PETRUS *Diaconus* Scholæ Casinenfis alumnus Sec. XII. 196. col. 1. Lothario II. Imperatori perquam acceptus. 358. Se scribit *Archi-Bibliothecarium*. 611. Plura de eo Part. III. pag. 143.
- PETRUS *Lombardus* Magister Sententiarum proficit ex Scriptis Ven. Hildeberti nostri. 63. col. 1.
- PETRUS *Pictaviensis*, de *Sancto Joanne* cognominatus, Cluniacensis Monachus Sec. XII.
- PETRUS *Rogevius* Abbas Fulcanensis, tum *Clemens VI.* Pont. Rom. docet Parisiis Theologiam. 77. Fit Præceptor Caroli IV. Imp. 332. Mutuum utriusque vaticinium. 333.
- PETRUS S. Udalrici Aug. de quo *Oudin.* Vid. WAGNER.
- PEYRACO (*Americus de*) Abbas S. Petri Moissiacensis, Diocesis Catteroensis Sec. XV. 82.
- PEZIUS (*Bernardus*) Bibliothecæ Mellicensis Præfectus. 617. Ejus cum fratre itinera literaria. 446. seqq. Alia. pag. 649. 650. col. 2. & seq. Vita ipsius Part. III. p. 466.
- PEZIUS (*Hieronymus*) Mellicensis. *ibid.* & pag. 186. 617. seq. Ejus de Abbatum in Studiosos favore judicium. 375.
- PHILEREMUS (*Joan.*) Elchinganus in Suevia Monachus Sec. XVI. Studia provehit. 100.
- PHILIPPI Abbatis in Oderburg *Memoriale Jesu & Mariæ* MS. 577.
- PHILIPPUS de *Salianis* Abbas, Francisci I. Galliæ Regis Præceptor. 325.
- PHILIPPUS de *Villeta* Abbas S. Dionysii doctrinâ & eruditione clarus Sec. XIV. p. 77.
- PHILOSOPHIA quomodo tractanda. 116. Inutiles ex ea quæstiones eliminandæ. *ibid.* Biennium philosophicum novâ methodo propositum. 298. seqq.
- PHYSIOLOGIA quid sit. 298. col. 2. Quomodo & quando tradenda. 300.
- PIEMONTANUS (*Joan.*) vid. *Butzbachius*.
- PIERUS (*Oderisius*) Casinenfis Monachus Sec. XVII. *Mainottis* ad fidem reducendis insudat, &c. Part. III. pag. 430.
- PIESPORT (*Carolus de*) Fuldenfis Presbyter Theologus. 186.
- PIGNATELLI (*Julius*) Innocentii XII. pro-
- nepos, & *Galletii* discipulus. 131. Ejus summa eruditio & eloquentia ac in Literas propensio. *ibid.*
- PILGRIMI Laureacensis Episcopi epistolæ ad Benedictum Pont. VII. variantes Lectiones. 521.
- PIPPINUS Caroli M. Pater, in scholis studet Benedictinis. 321. col. 2.
- PIPPINUS Caroli Calvi filius, *Milonis* Monachi discipulus. 322. col. 2.
- PISCARIENSE seu *Casauriense* in Aprutia Archivum. 595. col. 2.
- PLACIDUS Cremifanensis in Austria Abbas vid. Buchauer.
- PLACIDUS Schyrensis in Bavaria Abbas, rei Lit. Bened. Mæcenas. pag. 186.
- PLACIDUS *Seuzius* Ettalensis Abbas, scholam Illustrium suo in Monasterio excitat. 272. Ejus vitæ synopsis. *ibid.* seqq.
- POCKIUS (*Edmundus*) Ettalensis Bibliothecarius docet in Academia Illustrium. 272. Insignes Geographiæ tabulas in lucem emittit. 276. Moritur A. 1737. *ibid.*
- POGGIUS de Quintiliani Libro à se apud Sangall. reperto. 581. Ejus facetiæ. 579.
- POLITICES Studium in omni statu necessarium. 118. Quando & quomodo institui debeat. *ibid.* col. 2.
- PONCHARTRAIN Regis Galliæ Cancellarius Mabilionii studia promovet. 368. col. 2.
- PONTISARA (*Ægidius de*) Abbas S. Dionysii in Francia scribebat Sec. XIV. ad A. 1310.
- PONTIUS de *Ulmo* Abbas Massiliensis, rei lit. Bened. Mæcenas. 378. col. 2.
- PORCHERON (*Placidus*) S. Germani Parisi. Bibliothecarius. 614.
- PORTA (*Josephus*) è Congr. Casin. insignis Mathematicus ac Theologus. pag. 267.
- PORZIA (*Leander*) illustre Collegii Anselmiani decus. pag. 268. Ejus virtutes & doctrina. 269. Ornatur purpureo Galero. *ibid.* † 1740.
- POTHO Priflingensis, aliis *Botto*, cujus Opera recensentur. pag. 537.
- POTHO Prumiensis Sec. XII. piis commentationibus maximè delectatus. pag. 58. An idem cum Pruveningensi. 537. col. 2.
- PRÆLISAUER (*Columbanus*) Rotensis ad Oceanum Scrutator Antiquitatum & Mursurgus. 549.
- PRÆMONSTRATENSIS Ordinis Dotes ex *Oudino* 392. col. 2.
- PRAGENSE Collegium Illustrium à Benedictinis aperiendum. 134. seqq. & 654.
- PRERADBERTUS Vid. RADBERTUS. pag. 221.
- PRIER (*Valentinus*) Abbas S. Lamberti in Styria magnus Literatorum Mæcenas. 385.
- PRINCIPES Rei Lit. Mæcenates. 351. seqq.
- PRUMIENSIS Schola. 29. Archivum. 603.
- PSALTERIUM argenteum Sec. VI. p. 473.
- PSYCHOLOGIA quid. 298. Quando tradenda. 299. col. 2.
- PUERORUM institutio cœpit cum Ordine Benedictino. pag. 4. seq. Variorum eâ de re testimonia. 8. seq. Seculo XI. in monte Casino abjecta, brevi resumitur. 48. & 195. Passim viguit in omnibus ferè monasteriis. 193. 284. Quid sit puer scholasticus. 53. Consuetudines Balmentes circa pueros. 31.
- PYRRHUS Casinas Monachus *Martini V.* Pont. Referendarius. 197. col. 1.

Q.

- QUADRIVIUM quid? pag. 192. col. 2. Docetur in Scholis Benedictinis. *ibid.* & pag. 15. Sec. VII.
- QUIRINUS (*Angelus Maria*) S. R. E. Cardinalis Bibliothecarius, Brixia Episcopus, Venetiis A. 1680. natus, Benedictinis sacris in Florentino S. Mariæ Monasterio adolescens se addixit. 621. perustratis diversis Europæ provinciis redux, varias gradatim adit Dignitates. 622. Scribit Epistolam de *Episcopis Vaticana Bibliotheca præfectis*. 623. Alii ipsius ingenii partus, p. 626. seqq. Opera quædam ejus ære vel ope edita. 636. Diptychon. 637. Dispositio Bibliothecæ, quam Româ Brixiam transtulit, ejusque descriptio, & monumenta hæc occasione statuta. 404. 638. seqq. Ejus in Literatos promptitudo. 397. Munificentia & benignitas. 398. seqq. Göttinganæ Academiæ in eum gratitudo. *ibid.* col. 2. Missionariis benefacit. 400. Zeli ipsius Apostolici insignis exemplum. 402. Ejusdem in juvandis conatibus literariis proclivitas &c. *ibid.* Societatis Lit. Germ. Bened. protectionem in se recipit. 164. seqq. Pontifices ipsius Mæcenates. 350. & 622. Trivoltianorum &c. de eo præconia. 297. 131. & 184. Itinera literaria. 430. seqq.

R.

- RABANUS *Maurus* Fuldenfis, fulgentissimum Seculi IX. Sydus. pag. 29. col. 2. Multos & illustres habuit discipulos. 30. & 201. Ei docendi munus adimit *Ratgarius* Abbas. 31. col. 2. Supplicat pro libris sibi adeptis. 32. Docendi præfecturam ab *Eigile* recipit. *ibid.* & pag. 201. Discipulos non literis tantum sed etiam virtutibus imbuit. 202. Habet sub se duodecim Lectores. *ibid.* Quorum aliqui recensentur. 203. Bibliothecam Fuldensem suis scriptis locupletat. 485. seq. Plura de eo. pag. 223. & Part. III. pag. 65. seqq.
- RABUSSON (*Paulus*) Superior Generalis Congreg. Cluniacensis, doctrinâ excellens. pag. 132. Confer. Part. III. pag. 441.
- RADBERTUS seu *Ratpertus* San-Gallensis Scholarcha. 209.
- RADBERTUS (*Paschasius*) Corbeia veteris Abbas, perperam *Prevadbortus* dictus claruit A. 840. pag. 222. Ejus Opus de Corpore Christi MS. p. 531. Commentarius in Threnos. 574.
- RADULPHUS Flaviniacensis in Episcopatu Bellovacensi Monachus Sec. XII. pag. 59. col. 2. *Oudin.* Tom. II. col. 1441.
- RADULPHUS *Niger* patriâ Sudovolgus, Historicus insignis Sec. XIII. *Oud.* T. III. c. 94.
- RADULPHUS (*Glaber*) Cluniacensis Monachus Historiographus, claruit ad A. 1045.
- RAINERUS S. Laurentii Leodii. Vid. Reinerus.
- RAINERUS Diaconus Pomposiæ Monachus scripsit Seculo XII.
- RAMESIENSIS Monasterii Bibliotheca Libris Hebraicis dives. 459.
- RANBECK (*Ægidius*) Schyrensis Abbatum San-Udalricanorum munificentia Calendarium O. S. B. in lucem emittit. 389.
- Eucliones Plautinianos egregiè vellicat. 390. In MS. reliquit *Crispin Apologeticam*, quâ Libros IV. de imitatione *Joan Gersen* Abbati Vercellensi vindicat. Vid. p. 554.
- RATGARIUS Abbas Fuldenfis Literarum studia evertit. pag. 31. Rabano docendimus adimit. *ibid.* Deponitur p. 32. & 201.
- RATGERUS II. Abbas Fuldenfis XXXIX. Sec. XII. Bibliothecam auxit. 486. col. 2.
- RATHBODO S. Maximini Treviris Scholasticus Sec. X. pag. 39.
- RATHBODUS S. Michaëlis Bambergæ Abbas Sec. XI. Scholam instituit. p. 64. col. 2.
- RATHERIUS ex Lobienfi Monacho Veronenfis Episcopus in mores hominum acris invehitur Sec. X. pag. 37. & 42. S. Brunonis Colonienfis Archiepiscopi fit Præceptor. 312. Item *Everachi* Leodiensis Episcopi. *ibid.* col. 2. Variis dum viveret, jactatus procellis claruit ad A. 928.
- RATHRADA Caroli M. filia Alcuini discipula. 321. col. 1.
- RATRAMNUS seu *Bertramus* Corbeia veteris in Francia Monachus Sec. IX. Vid. *Oudin.* T. II. p. 108. Ubi integra de eo Dissertatio.
- RAULINUS (*Joan.*) ex Regio Naverræ Gymnasii Magistro Cluniacensis Monachus, obiit 1514. V. Part. III. pag. 213.
- REGES & Principes Benedictinorum alumnus. 320. seqq. Mæcenates. 351.
- REGINALDUS Cantuariensis Ecclesiæ Monachus Sec. XI.
- REGINALDUS Dunelmensis Monachus scripsit Sec. XII.
- REGINBERTUS Divitis Augiæ Bibliothecarius Sec. IX. plurima descripsit recensita. pag. 569. seqq. Obiit A. 847. pag. 571. & 610.
- REGINHARDUS Scholæ Hirsaug. Magister. 230.
- REGINO Prumiensis vid. Rhegino.
- REICBECKIUS (*Michaël*) Ottoburanus Bibliothecarius. 562.
- REIMARUS (*Hermannus Samuel*) Hamburgensis Professor *Dionis Cassii* editionem adornat, symbolas ferente Em. Card. *Quirino*. 397.
- REINERUS S. Laurentii Leodiensis Monachus Sec. XII. Vid. Part. III. pag. 166.
- REINERUS (*Clemens*) Abbas Lampringensis, Opera scripsit haud vilioris metalli. 512. Vid. Part. III. pag. 383.
- REMBERTUS seu *Rimbvertus* Bremenfis Sec. IX. clarus, Corbeienfis Scholæ Præfectus. 221.
- REMENSIS Scholæ celebritas Sec. X. pag. 37. Bibliotheca. pag. 473.
- REMIGIUS S. Germani Antiffiodorensis Monachus Sec. IX. Docet in Ecclesia Cathedrali Remensi. pag. 29.
- REMIGIUS Mediolacensis Abbas Sec. X. Publicam in suo monasterio scholâ tenuit. 42.
- REST (*Maximilianus*) Shyrenfis Abbas concinnavit univrsalem Ord. S. Bened. Monasteriologiam. 554.
- RETTENPACHER (*Simon*) Cremifanensis Bibliothecarius. 615.
- RHEDING (*Augustinus*) Abbas & Princeps Einsidlenfis Bellizonense Gymnasium erigit. pag. 124. Bibliothecam instaurat. 584. Confer. Part. III. pag. 415.
- RHEGIENSIS Monasterii Archivum. 596.
- RHEGINO Prumiensis Scholarcha doctissimus Sec. IX. pag. 29. & Sec. X. pag. 42. Ejus Chronicon MS. 587. n. 6.

- RHODE (*Joan.*) S. Matthiae Treviris Abbas Sec. xv. p. 91. Ejus viridarii Clericorum. 519.
- RIBADINEIRA (*Petrus*) S. J. Scriptor de Studiis in Ord. S. Bened. pag. 8.
- RICHARDUS de S. Angelo Casinensis Monachus Sec. xiii. de quo *Oudin.* T. III. c. 650.
- RICHARDUS de Angerville. vid. *ANGARVILLUS.*
- RICHARDUS Bardeniensis Monachus Sec. xiii.
- RICHARDUS *Cicestrius* Westmonasteriensis. Sec. xiv. pag. 70. col. 2.
- RICHARDUS Cluniacensis, Patria Pictaviensis Seculo xii. pag. 60.
- RICHARDUS Corbeiensis Monachus in Mathesi instruit Seculo xiv. pag. 227.
- RICHARDUS Divisensis, Asceta Wintoniensis Sec. xii.
- RICHARDUS Elyensis vir haud vulgariter doctus Sec. xii. pag. 62.
- RICHARDUS S. Matthiae Treviris Scholae Praefectus Sec. x. pag. 40.
- RICHARDUS *Northumbrius* Hagulfstadiensis Prior, Sec. xii. pag. 62.
- RICHARDUS Abbas de Pratellis in Normannia Seculo xiii.
- RICHARDUS S. Vitoni Viridunensis Abbas Sec. xi. celebrem scholam instituit. 46.
- RICHODO Hirsaugiensis Scholasticus. 229.
- RICHERIUS Senonensis in Tullensi Lotharingiae Diocesi Monachus Sec. xiii. ad A. 1250.
- RINALDUS Casinensis Abbas, S. R. E. Card. † 1166. pag. 60. col. 2.
- RISHANGER (*Guillelmus*) ad fanum S. Albani Monachus Regum Angliae Chronographus Sec. xiii. ad A. 1270.
- RIVIUS (*Benedictus*) Stabulens. Archiotea. 617.
- ROBERTUS de Dunstaple. vid. *Dunstaple.*
- ROBERTUS S. Remigii Rhenens. Abbas Sec. xi.
- ROBERTUS Galliae Rex Gerberti discipulus. 323. Ejus virtutes & fidei Catholicae studium. *ibid.* Doctrina & eruditio, ac ingenii partus. 324. Vocatur *Mufardus* à Mufarum cultu. *ibid.* Mors ejus piissima & encomium. 324. col. 2.
- ROBERTUS de Monte aliàs de *Torinejo*, Abbas S. Michaelis in periculo Sec. xii. p. 60. & 455.
- ROBERTUS de *Tumbalenia* Abbas S. Victoris ad muros Urbis Bajocensis in Normannia Sec. xi. Vid. *Oudin.* Tom. II. col. 768. Ubi integer de eo commentarius.
- ROBERTUS Walciodorensis Abbas Sec. xii. 57.
- RODENBERG (*Joan. de*) Abbas S. Joannis in Rhingavia Sec. xv. p. 91. Ejus opusculum *Vinea Domini Sabaoth.* 508. Liber de Gestis & translatione trium Regum. 510. n. 28.
- RODULPHUS *Tortarius* Floriacensis Monachus Seculo xii. pag. 60.
- RODULPHUS S. Trudonis in tractu Leodiensi Abbas Seculo xii. scripsit Chronicon sui Monasterii ad A. 1120. pag. 57.
- ROGERIUS cognomento *Vacarius* Scholae Beccensis alumnus & Monachus Anglorum docet Casareum. 240.
- ROGERIUS seu *Ruggerius* Fuldenensis Monachus Seculo xii.
- ROGERIUS Abbas Fificanensis, vid. *Petrus Rogerius.*
- ROGERIUS Cicestrensis, Westmonasterii Monachus Sec. xiv. *Oudin.*
- ROGERIUS seu *Routgerus* Abbas coenobii Crucis S. Leufredi in Normannia Sec. x.
- ROGERIUS Croylandensis Monachus, & postea Coenobii Frisconiensis Prior Sec. xiii.
- ROGERUS de *Vendovera* seu *Vendouve*, Anglicè *Vendover*, Monachus & Praeceptor S. Albani Cantuariae Sec. xiii.
- RÖHR (*Sebastianus*) Ottoburanus Professor Salisburgi jus & officium docendi Benedictinis vindicat. pag. 119.
- ROMANA *Juventus* in Schola Casinensi instituitur. 194.
- ROMANI *Pontifices* Rei Lit. Benedictinae Fautores & Promotores. 343. *segg.* Italicorum Benedictinorum Mæcenates. 348. *segg.*
- ROMANUS Abbas S. Udalrici Augustae Aegidii Ranbeck in edendo Calendario Benedictino Mæcenatus. 389.
- ROSCHACENSIS in Helvetia Scholae initia. pag. 123. In ea Cardinalis Sfondratus educatur. *ibid.* Abrogavit eam Leodegarius Abbas. *ibid.*
- ROSCHMANNUS (*Antonius*) Bibliothecae publicae, quae Oeniponti est, Praefectus & Pro-Archivarius aulicus, Societ. Lit. Germ. Bened. Socius. pag. 175. Ejus in Systema nostrum exegetis. *ibid.* & *segg.*
- ROSENHEIM (*Petrus de*) Mellicensis in Austria Monachus ad A. 1420.
- ROSWITHA seu *Rosweidis* Gandersheimensis in Germania monialis natalibus & scriptis clara Sec. x. pag. 503. Confer. Part. III. pag. 491. *segg.*
- ROTGERUS S. Panthaleonis Coloniae Monachus Sec. x. pag. 42. *Oud.* T. II. col. 472.
- ROTHFISCHERUS (*Gregorius*) S. Emmerami desertor. 400. Eminent. Card. Quirini ad eum Epistola. 401. *segg.*
- ROTTWILANI in Suevia Gymnasii fata. 123.
- RUBIGALLUS (*Alexander de Rotenban*) Bantensis in Franconia Abbas scholam in suo monasterio instituit, & Bibliothecam construxit. 382.
- RUDBURNUS (*Thomas*) Junior dictus, Cathedralis Ecclesiae S. Swinthini Coenobita, Angliae Historicus Sec. xv. p. 82. col. 2.
- RUDGERUS Epternacensis Scholasticus. Sec. x. pag. 40. col. 2.
- RUDOLPHUS S. Pantal. Coloniae Abbas à præclaris ingenii monumentis celebratus. 506.
- RUDOLPHUS Einsidelenensis scholae Magister ad A. 1314. clarus duos libros carminum de captivitate Monachorum reliquit. p. 585.
- RUDOLPHUS Fuldenensis Monachus Sec. ix. Historiographus & Poeta insignis. 203. col. 1.
- RUGGERUS seu *Rogervius* Fuldenensis Sec. xii.
- RUINART (*Theodericus*) Mabillonii Socius. 419. & 598.
- RUMPLERUS (*Angelus*) Formbacensis in Bojovaria Abbas ad A. 1513. varia scripsit. 96.
- RUPERTUS S. Albani Moguntiae Theologus & Historicus Graeco sermone instructus Seculo x. pag. 41.
- RUPERTUS Glunicensis Abbas studia promovet. pag. 124.
- S. RUPERTUS Noricorum Apostolus scholas in Germania excitat Sec. viii. pag. 18.
- RUPERTUS Ottoburanus in Suevia Abbas Sec. xii. de bonis literis optime meritis. 59. Pluris virtutem & doctrinam, quam nobilem profapiam facit. *ibid.*
- RUPERTUS Tuitiensis Abbas A. 1135. Sacrarum Literarum studia apud suos egregie provehit. 58.
- RUTHARDUS Corbeiae Saxoniae Scholasticus,

- tum Abbas A. 1059. insigne eruditio- nis specimen dedit. 226.
- RUTHARDUS Fuldenensis Scholarcha Seculo ix. pag. 203.
- RUTHARDUS Hirsaugiensis Scholae Praefectus. 228. Quietem monasticam & studium Scripturarum amplissimo Episcopatu & c. praeposit. pag. 229.

S.

- SACRAMENTARIUM *Vetus* è transmarinis partibus ad Floriacenses missum. pag. 469. col. 2.
- SAINTE-MARTHE seu SAMMARTHANUS (*Dionysius*) Bibliothecae S. Germani Praefectus quatuor edit Epistolas contra Abbatem Trappensem. 613. Plura de eo Part. III. pag. 451.
- SALIANIS (*Philippus de*) Abbas, Francisci I. Galliae Regis Instructor. 325.
- SALISBURGENSIS Universitas Benedictinis committitur. pag. 119. & 372. Ejus progressus. 120. *segg.* Bibliotheca Aulica & Academica. 615. S. Petri. 555.
- SALZBURGA (*Christianus de*) Prior Tegernseensis & dein Abbas in Oberaltaich scribit in Regulam S. Bened. 515.
- SALOMON Constantiensis Episcopus ejus nominis III. è Schola San-Gallensi. 310.
- SANDIUS (*Joseph-Maria*) S. Justinae Bibliothecarius. 612. col. 2.
- SANFLETT (*Cornelius*) S. Jacobi Leodii Monachus Sec. xv. clarus, de quo *Oudin.*
- SARMIENTO (*Martinus de*) S. Martini Madriti Theologus, Theatri Feyjoani vindex. pag. 129.
- SHECKMAN (*Joan.*) Coenobita S. Maximini Dissertatio in laudem Ecclesiae Trevirensis. MS. pag. 510. n. 30.
- SHELL (*Romanus*) Atilensis Bibliothecarius, cujus *APIARIUM.* pag. 548.
- SCHENCK (*Hermannus*) Custos Bibliothecae San-Gallensis, Polyglottus. 612.
- SCHEPSEVED (*Guillelmus*) Monachus Abbatiae de Crokysden in Com. Staffordiensis Sec. xiv. *Oudin.*
- SCHILLING (*Leonardus*) Monseensis Coenobita Sec. xvi. pag. 516. & 519. col. 1.
- SCHISMA Ecclesiae ineunte Seculo xv. p. 77. Multa invexit mala Familiae Benedictinae. 78. Schismatis inter Alexandrum Papam & Fridericum Imp. descriptio. p. 530. n. 52.
- SCHMITZ (*Hugo*) S. Blasii in Hercinia Sylva Bibliothecarius A. 1742. p. 618. c. 2.
- SCHNACKENBERGIUS (*Antonius*) Corbeiae Saxoniae ad Visurgim Coenobita nobilis Sec. xv. Chronographus. 227. col. 2.
- SCHOLAE Duplices in monasteriis, *interiores* pro Monachis, *exterior* pro secularibus. 189. & 208. In his non literis tantum, sed etiam virtutibus imbuebatur juvenus. 191. & 307. Quae disciplinae in iis tradita. 192. Docebatur trivium & quadrivium. p. 15. & 192. Ex iis praestantissimi quique Viri prodierunt. p. 307. *segg.* Maximè SS. mi Germaniae Episcopi. 310. *segg.* Reges & Principes disciplinae Benedictinae traditi. 320. Eruditio & pietas in iis vigeant. 317. Ex Scholis felicitum Abbas A. 1059. insigne eruditio- nis specimen dedit. 226.
- SCHOLAE celebriores, quae describuntur à pag. 193. *Anselmiana* Romae. 262. *Augia Divitis.* 214. *Beccensis in Neustria.* 236. *Casinensis.* 193. *Cluniacensis.* 247. *Corbeiensis in Saxonia.* 221. *Cremifanensis.* 277. *Ettalensis.* 272. *Floriacensis.* 233. *Fuldenensis.* 199. *S. Galli.* 204. *Glocestrensis in Anglia.* 241. *Gregoriana Romae.* 254. *Hirsaugiensis.* 228. *Oxonienfis.* 33. & 241. *Ticinensis seu Papiensis* Sec. viii. pag. 23. Sec. ix. p. 28. *Vid. COLLEGIA...*
- SCHOLAE minores passim in decursu laudatae, videlicet: S. Albani in Anglia. 53. col. 1. S. Albani Moguntiae Sec. x. p. 41. & 189. Antiffiodorensis Sec. ix. Balmenis Sec. ix. 31. Sec. x. 42. Bellinzonensis. 124. Benedictoburana Sec. ix. 47. Bergensis Sec. xi. 46. Cathedrales, in quibus docere Benedictini Sec. ix. 29. Episcopales in Monasteria translatae Sec. viii. p. 23. Elchingana Sec. xvi. p. 100. Epternacensis Sec. x. 40. Ferrariensis Sec. ix. Fontanellensis Sec. ix. Gemblacensis Sec. ix. Gorziensis in Lotharingia. 317. Hirsfeldensis. 189. Lobiensis. 42. Luxoviensis. *ibid.* S. Martini in Hungaria Sec. xi. 53. S. Matthiae Treviris. Sec. ix. p. 29. Sec. x. p. 40. S. Maximini Sec. x. 39. Mediolacensis Sec. x. 42. 189. Mellicensis. 74. & 124. S. Michaelis Bambergae Sec. xi. 47. Hildesii Sec. xi. 45. instaurata Sec. xv. 76. S. Michaelis ad Mosam Sec. ix. p. 32. & 120. Ottoburana trilinguis Sec. xvi. 97. Prumiensis Sec. ix. 29. & 190. Remensis celebritas Sec. x. 37. Roschacensis. 123. Rottwilana. 123. Salernitana Sec. xi. 52. Stabulensis. 190. Tinecensis in Polonia Sec. xi. 53. Tholeiensis Sec. xi. 47. & 190. S. Udalrici Augustae. 99. Viridunensis S. Vitoni Sec. xi. 46. & 120. Weissenburgensis. 189. & c.
- SCHOLARUM Moderatores dicti *Scholastici.* p. 29. & 200. An hoc nomine etiam veniant discipuli. 200. col. 2. A Chori oneribus absoluti. 209.
- SCHOLASTICAE *Theologiae* incunabula & progressus. 62. 63. 65. & *segg.* Pauli Langii & aliorum de primis Scholasticis judicium. pag. 66.
- SCHOLLINER (*Hermannus*) Superioris Aetachae professor, Societ. Lit. Bened. membrum. 187. Scribit adversus Kieslingium epistolam A. 1754. in 4.
- SCHYRENSIS in Bojovaria Bibliotheca, ejusque cimeliorum recensio. 550. *segg.* & 448. col. 2.
- SCRIBENDI Studium Abbates decet. 61. Est utile Monachis. 86. Reddit in cellis quietos. 92. col. 2. & 107. Scribarum copia. 483.
- SCRIPTURAE Sacrae laudes. 248. Ejus studium in Collegio Cluniacensi praescriptum. 249. & in Concilio Tridentino. p. 285. U u u u &

- & 302. Studiosis illius exercitationes præscriptæ. 249. col. 2.
- SEBASTIANUS Casinensis Monachus, S. P. Benedicti discipulus, scriptor vitæ Divi Hieronymi. pag. 10.
- SECVLUM VIII. & X. ab impacta ignorantia nota vindicatur. p. 19. 37. & 43.
- SELLINGUS (*Wilhelmus*) Cantuariensis Prior rei lit. Fautor. 382.
- SEMINARIUM Studii Benedictini Colonia erigitur. 124. Duaci. 386. In Seminariis Congr. S. Mauri nobilis juvenus instituitur. 112. col. 2. Consilium de erigendo communi per Germaniam Seminario Benedictino. pag. 282. & 525. Linguarum Seminaria in Congr. Casin. 104.
- SERLO (*Joan.*) Fontanensis Monasterii Abbas, *Magister* atque *Grammaticus* dictus Sec. XII. ad A. 1150.
- SERRA (*Romualdus*) Cæsenas S. Mariæ de Monte Bibliothecæ & Archivi Præfectus, scripsit *Catalogum Chronologicum*. 644.
- SEULFUS Bremensis Archiep. disciplinæ Benedictinæ alumnus. 319.
- SEUZIUS (*Placidus*) Ettalensis Abbas scholam excitat. 272.
- SFONDRATUS (*Cælestinus*) Sangallensis Abbas & S. R. E. Card. 214. Ejus vita Part. III. pag. 416.
- SIBERTI (*Jacobi*) Lacensis poema de Libris Bibliothecæ Spanheimensis. 494.
- SIFRIDUS Walbecensis Comes in Bergenfi Cœnobio Abbas de literis benè meritus Sec. XI. pag. 46.
- SIGBERTUS Abbas S. Michaelis Hildesii tertius Sec. XI. Doctrinâ & virtute clarus. 46.
- SIGBERTUS Gemblacensis à morum probitate & scientiâ laudatur. 50. Apud Metenses scholam aperit. 57. Docet in aliis Monasteriis. 191. Scripsit *Chronicon*, & *Librum de Scriptoribus Eccl.* . . .
- SIGEHARDUS S. Maximini Scholasticus Sec. X. pag. 40.
- SIGISMUNDUS Seonensis in Bavaria Abbas Cælaræ Bibliothecæ præficitur. 614. & 555. col. 1.
- SIGISMUNDUS *Haringshauser* Mellicensis Bibliothecæ A. 1667. Præfectus. 526.
- SILVINIACENSE Archivum Gaufridus Cholleti instaurat. pag. 597.
- SILVIUS (*Andreas*) Marchianensis in Belgio Cœnobii Prior Sec. XII. scriptis clarus. *Oud.*
- SIMON S. Albani in Anglia Abbas Sec. XIII. literas excitat. 66. col. 2.
- SIMON de *Langham* Cantuariensis Archiepiscopus Wiclefo se opponit. 70. Avitum docendi morem in Ord. S. Bened. retinere studet. 74. col. 2.
- SIMPERTUS Episcopus Augustanus Sec. IX. Scholas ad D. Virginis templum erigit. pag. 24. An idem Morbacensis Abbas? *ib.* col. 2. Num Ratisbonensis Episcopus? 532.
- SIMPLICIUS Casinensis S. P. Benedicti discipulus, ejus Regulam carminibus celebravit. pag. 10.
- SIXTINUM Piacentiæ Chartophylacium. 595.
- SMARAGDUS (*Ardo*) Cœnobii Anianensis Monachus, floruit circa A. 836.
- SMARAGDUS S. Michaelis ad Mosam Abbas, insignis Theologus, scholas in suo Monasterio aperit Sec. VIII. pag. 22. Ejus in
- Regulam S. P. B. Commentarius. 508. *Dia-*
dema Monachorum. 512. n. 9.
- SOCIETATIS Literariæ Germano-Benedictinæ Systema. p. 140. Ejus scopus & commoda. 242. De Senatu & membris illius. 146. De Protectore, Præside, Directore &c. 148. *seqq.* De Materiis tractandis. 154. &c. Suscepti Consilii rationes, & Consultorum eâ de re sententiæ. 160. 164. 173. &c. Negotium Em. Card. *Quirino* commendatur. *ibid.* & *seqq.* Exegesis in systema. p. 175. Abbatum de hoc instituto placita & Obrectatorum Dicta. 163. & 182. Ejus auspices & Evergetæ, quibus decreti honores. 184. Ast &c. 185. Abbates confœderati, & Socii celebriores. 186. Ad urgendū Opus incitamenta. 187.
- SOLMS (*Comitum de*) elogium, 496. col. 1.
- SOMBECHUS (*Ludovicus*) Bibliothecæ Gemblacensis Præfectus. 613. Ejus elogium. p. 479. Obiit A. 1609. p. 480.
- SOMERSET (*Guill. de*) Malmesburiensis Præcentor & Bibliothecarius, celebris Historicus Sec. XII. p. 56. & 612.
- SOUTHRAIUS (*Simon*) S. Albani in Anglia Mon. Sec. XIV. 71. & 74.
- SPANHEIMENSIS Bibliotheca 490. à Trithemio aucta & illustrata. 491. Similem non habuit in Germania. *ibid.* De Libris illius Poëma. 494. Archivum. 600. col. 2.
- SPOTTUS *sive* Sprottus (*Thomas*) ad fanum S. Augustini Cantuariæ Monachus, scribebat ad A. 1270. *Oudin.*
- STABULANUS (*Joan.*) S. Laurentii prope Leodium Abbas ad A. 1450. conspicuus. *Oud.*
- STABULENSE Archivum à *Roderico* impetium defenditur. 599. *seq.*
- STADION (*Christophori*) Augustensis Episcopi Oratio habita in Synodo Augustana. 561.
- STAMHEIM, aliis STAINHEIM, vid. *Melchior.*
- STATUS rei literariæ ab anno 480. ad 600. pag. 3. *seqq.* Seculo Ecclesiæ VII. p. 11. VIII. 18. IX. 25. X. 36. XI. 45. XII. 55. XIII. 65. XIV. 70. XV. 77. XVI. 93. XVII. 108. XVIII. 127.
- STENGELIUS (*Carolus*) Abbas Anhusanus, cujus opuscula quædam anecdota. p. 565. Plura de eo Part. III. p. 386.
- STEPHANIDES (*Guillel.*) Monachus S. Salvatoris Cantuariæ ad A. 1170. p. 62.
- STEPHANOTIUS (*Claudius*) vid. *Etiennot.* 415.
- STEPHANUS Augustodunensis Sec. XII. p. 60.
- STEPHANUS IX. Pont. Max. antea *Junianus Fridericus Gozelo*, Casin. Abbas S. R. E. Card. Bibliothecarius. 611.
- STEPHANUS Cellæ novæ in Gallæcia Sec. XII. pag. 60.
- STEPHANUS *Hardingus* Molemsensis Cœnobita Sec. XII. p. 62. fuit Cisterc.
- STEPHANUS *Heddius*. Vid. *Heddius*.
- STEPHANUS S. Jacobi Leodii Abbas Sec. XI.
- STEPHANUS de *Mureto* Fundator Ordinis Grandimontensis Sec. XI.
- STEPHANUS Parisiensis ad A. 1193. clarus Commentarium reliquit in Regulam S. Benedicti. p. 476. 563. & 524. col. 1.
- STERO (*Henricus*) Altachenfis Scriptor Historicus Sec. XIII. pag. 68.
- STOCK (*Martinus*) S. Martini Coloniae Monachus arte pictoria excellens. 510. n. 35.
- STOCKLINUS (*Augustin.*) Murensis, cum Fabarica-

- bariensis Decanus &c. scripsit de Antiquitatibus Fabariensibus. 588.
- STONÆUS *sive* Stonus (*Joan.*) apud Cantuarienses Monachus Sec. XV. *Oudin.*
- STOWUS anglicè Stow (*Joan.*) Norvici Monachus, & Doctor Theologiæ Oxonii, Historiographus Seculo XV.
- STRABO seu STRABUS (*Walafridus*) Augiensis Scholæ ornamentum Seculo IX. p. 217. Goldasti de eo narrata notantur. 218. Ejus Tractatus de exordiis rerum &c. p. 576. Vita S. Galli. 578. col. 2. Expositiones in Psalmos &c. 574.
- STROHOL (*Petrus*) S. Michaelis ad Mosam Cœnobita benè doctus. 640. col. 2.
- STUDENDI difficultas Seculo IX. p. 30. minui cœpit Seculo XII. p. 63. Maxima fuit Seculo XVI. p. 99.
- STUDENTIUM Prior generalis in Galliæ Cœnobiis constituitur Sec. XIV. pag. 106. c. 2. Ambitus illius officii sub pœna excommunicationis prohibetur in Collegio Glocestrensi. pag. 243.
- STUDIA *Literarum* excoluntur in Ordine Benedictino à primis ejus incunabulis. p. 4. Florent in Anglia Sec. VII. pag. 13. *seq.* In multis etiam Galliæ cœnobiis. 17. præcipuè in Luxoviensi. *ibid.* & in Agaliensi. 18. col. 2. In Norico eorum cultum excitat S. Rupertus. *ibid.* col. 1. Misera eorum conditio in Hispania Sec. VIII. p. 21. Non ab similibus in Gallia. *ibid.* col. 2. Revirescunt in Germaniæ cœnobiis. pag. 22. *seqq.* Magnus illarum neglectus in Anglia. 25. Instaurantur. *ibid.* Studiorum status Sec. IX. p. 30. Florent in Germania. 32. Negliguntur in Anglia. col. 2. Restituuntur à Gallis Benedictinis. 33. Sec. X. excoluntur in Germaniæ Monasteriis. 39. *seqq.* & p. 44. col. 2. Sec. XI. Plura per Germaniam monasteria literarum cultu eminent. 45. *seqq.* In Normannia vigent studia. 52. Instaurantur in Anglia *ibid.* col. 2. Sec. XII. multi literarum cultores celebrantur. 56. *seqq.* Literati in Italia 60. & in Gallia. *ibid.* col. 2. Seculo XIII. Florent in Anglia. 66. Flacescunt in Germania. 68. col. 2. Sec. XIV. Monachi ad literarum studia excitantur. 71. Conciliorum & Pontificum Decreta de studiis. *ibid.* & *seqq.* Sec. XV. Innovantur constitutiones de studiis. 78. *seqq.* Afflictus literarum status in Germania. 80. Reflorent. p. 82. Qualis studiorum conditio Sec. XVI. p. 93. *seqq.* Florent in aliquibus Germaniæ Monasteriis. 96. 99. 100. Eorum apud Cluniacenses status. 106. *seq.* Seculo XVII. erectis Congregationibus magna in iis studiorum ratio habita, præcipuè in Congr. S. Mauri. 108. Studia non officiant regulari disciplinæ. 109. Mabilonii cum Abbate Trappensi concertatio de Studiis monasticis. 110. *seqq.*
- STUDIUM *Generale* Benedictinorum in Collegio Oxoniensi & Cantabrigiensi. 67. In Glocestrensi. 241. In Cluniacensi. 247. In Congregatione Bavarica. p. 120. In Casinensi. 262. Commune pro tota Germania. 282. & 147.
- SUBLACENSIS monasterii memorabilia. 428. *seq.*
- SUEVIÆ Monasteria & Bibliothecæ. 558. Collegia. 125. Rei Lit. Status. 84.
- SUGERIUS S. Dionysii in Francia Abbas Sec. XII. 56. Plura Part. III. pag. 147.
- SULCARDUS Westmonasteriensis Monachus Sec. XI. Chronographus. 643.
- SÜNDERUS seu SENDER (*Clemens*) S. Udalrici Augustæ Chronographus. p. 449. & 564.
- SUPERIORES Congregationis S. Mauri egregiè suorum studiis favent. pag. 369. & 396. col. 2.
- SYLVERIUS Capucinus author est Archiepiscopo Salisburgensi, ut Gymnasium Benedictinis committat. pag. 372.
- SYLVESTER II. Pont. antea *Gerbertus*, patriâ Aurelianensis Sec. XI. vide: GERBERTUS. pag. 45.
- SYLVIVS (*Nicolaus*) Elnonensis Abbas Seminarium Duaci pro Monachis erigit. 386. c. 2.
- SYMEON Dunelmensis Præcentor & Armarius Sec. XII. scripsit Historiam &c.
- SYRUS Cluniacensis Monachus Sec. XI.
- SZYGIELSKI (*Stanislaus*) Tinecensis in Polonia Bibliothecarius, 615.

T.

- TABULARIA olim dicebantur Archiva. 591.
- TACITI Annalium Libri quinque in Bibliotheca Corbeia novæ conservati. p. 488.
- TARISSE (*Gregorius*) Studiorum in Congr. S. Mauri præcipuus institutor. 396.
- TATTO Augiensis Lycæi Scholasticus doctrinâ & pietate celebris Seculo IX. pag. 216. & 217.
- TAYSTER *sive* TEXTOR (*Joan.*) Monachus S. Edmundi Buriensis Historicus Sec. XIV.
- TEDESCHIS vide: *Nicolaus Maria de Tedeschis*.
- TEDESCHUS (*Nicolaus*) Abbas Panormitanus, S. R. E. Card. Sec. XV. 82.
- TERRA-RUBRA (*Vitalis*) è Congr. Casinensi, de quo plura Part. III. pag. 413. *seqq.*
- TERRICUS Monachus in Cantabrigiensi Academia primus Philosophiæ Professor. 61.
- TEULFUS Moriginiacensis Ord. S. Benedicti Monachus claruit Sec. XII. *Oudin.*
- TEUZO S. Mariæ Florentiæ Monachus, scripsit commentarium in Reg. S. Bened. 464.
- THEOBALDUS Hirsaugiensis Scholasticus egregiè doctus Sec. X. pag. 230. col. 2.
- THEOBAUDUS Bezuensis in Burgundia Monachus haud infimæ notæ Scriptor Sec. XII. 59.
- THEOCRENUS (*Benedictus*) Casinensis Cortesii discipulus Francisco I. Galliæ Regi commendatur. pag. 105.
- THEODEMARUS Casin. Abbas, cujus epistola ad Carolum M. pag. 583. n. 14.
- THEODERICUS S. Albani Mog. Scholasticus, Philosophus, Theologus & Historicus insignis Sec. X. pag. 41. *seqq.*
- THEODERICUS Cluniacensis Congr. natione Germanus Sec. XII. de quo *Oudin.* T. II. col. 1695.
- THEODERICUS Fuldensis Trithemii discipulus Sec. XV. pag. 496.
- THEODERICUS Lobiensis in Magistrum Scholarum à multis Abbatibus expetitur. 50.
- THEODERICUS de Cornu Abbas S. Martini Coloniae Universitatis Colonienfis Judex, juriūmque & privilegiorum Conservator Apostolicus à Bonifacio IX. statuitur. pag. 76. col. 1. & 2.

THEODERICUS S. Matthiæ Treviris Scholasticus Sec. x. pag. 40. col. 2. Alter ejus loci Scriptor Sec. xi. De quo *Oudin* Tom. II. col. 726.

THEODERICUS S. Trudonis in Hasbania Monachus Sec. xii. 57. Vid. *Oudin*.

THEODORUS S. Matthiæ Treviris Scholarcha Sec. x. pag. 40. col. 2.

THEODULPHUS Episcopus Clericis indulget licentiam frequentandi scholam Floriacensem. 233. Ejus Liber de emendatione vitæ MS. 576.

THEOFRIDUS Epternacensis Abbas claruit Sec. xii. pag. 58. col. 2. *Oudin*. Sec. xi. Tom. II. col. 949.

THEOLOGÆ Scholasticæ exordia in Beccensi Schola pag. 62. col. 2. Prima illius ætas Sec. xii. pag. 63. Ætas secunda Sec. xiii. pag. 65. Tertia Sec. xiv. pag. 70. Cathedra Theol. in Glocestrensi Collegio à Professore Benedictino semper occupanda. pag. 241.

THIEBAUT (*Benedictus*) in Bisuntino S. Vincentii Monasterio Bibliothecam Benedictinam generalem adornat. 640.

THIERRA (*Georgius*) Theologiæ Professor in Collegio Anselm. Romæ. 269. col. 1. Ablegatur ad aulam Cæsaream. *ibid.* col. 2.

THIETLANDUS Abbas Eremitanus Sec. x. scripsit commentaria in Divi Pauli Epistolâ. pag. 585.

THOLEIENSIS Schola Sec. xi. 47. & 190. c. 1.

THOMAS de Aquino literis humanioribus eruditur in Schola Casinensi. 63. Est insigne ejus ornamentum. 196. Prius Casinensis, tum Dominicanus ex quorundam sententia. *ibid.* pag. 462. De Monachatu Benedictino D. Thomæ extat *Historica Disquisitio Anonymi*, Lugduni apud Fratres Bruyset A. 1724. in 8. edita. *Confer.* *Oudin*.

THOMAS Dunelmensis Episcopus Collegium octo Monachorum Oxonii fundat. 370. col. 2. Literæ foundationis 75.

THOMAS Elyensis in Anglia Monachus Sec. xii. Historicus gravis & disertus. 62.

THOMAS (*Franciscus*) è Congr. S. Mauri Archivio S. Dionysii Præfectus. 645. *seq.*

THOMASINUS (*Ludovicus*) de studio Literarum in O. S. B. ab ejus primordiis ex-culto. pag. 9.

THORNE (*Gillelmus*) Cœnobii S. Augustini Cantuariæ Monachus Seculo xiv. 70.

THOTUS (*Honoratus*) è Congr. Casin. varia condidit Archivorum Repertoria. pag. 643. col. 1.

TICINENSIS Abbatia de Posterla Archivum. pag. 596. S. Salvatoris ibidem Tabularium. pag. 595.

TINECENSIS Schola apud Polonos celebris Sec. xi. Eam Aaron Abbas instituit. pag. 53. col. 1.

TINMOUTH (*Joannes*) S. Albani in Anglia Monachus Historiographus Seculo xiv. pag. 70. *Oudin*.

TOBIAS Cantuariensis Monachus omni disciplinarum genere perpolitus Sec. vii. 15.

TORNAMIRA (*Petrus Anton.*) Siculus S. Martini de Scalis Monachus, J. U. Doctor, &c. p. 615. Archivio & Bibliothecæ Præfectus de re literaria optime meretur. 616.

De TORRINNEJO, vulgò *Robertus de Monte* Abbas S. Michaëlis in periculo maris Sec. xii. Chronographus. 60. & 455.

TORTARIUS (*Rodolphus*) Floriacensis Sec. xii. pag. 60.

TOTAVILLEUS (*Guilielmus*) ex Monacho Benedictino S. R. E. Cardinalis Literarum Parisiis instaurator Sec. xv. 82. col. 1.

TOUTTEE (*Antonius Augustin.*) è Congr. S. Mauri Scriptor percelebris. Part. III. pag. 442.

TREFLERUS (*Florianus*) Benedicto - Burani in Bavaria Monasterii Bibliothecarius edit *Methodum adornanda Bibliothecæ*. p. 612. col. 2. Vid. Part. III. 353.

TREFLERUS (*Wolfgangus*) patriâ Augustanus, S. Jacobi Moguntia professus, claruit ad A. 1521. Ejus epistola de Spanheimensi Bibliotheca. p. 492. *seq.* Alia de ipso pag. 183. 490. & 612.

TREVIRENSES Scholæ & Scholastici, Sec. ix. p. 29. Sec. x. 39. & 40. Sec. xi. 47. Bibliothecæ olim instructissimæ, hodie neglectæ. 40. col. 2. & 505.

TRICKINGHAM (*Elias de*) Petroburgensis in Anglia Monachus Sec. xiii. clarus. 68.

TRITHEMIUS (*Joannes*) Spanheimensis Abbas Sec. xv. Literas inter Monachos instaurat. 91. Resistit Abbatibus ignorantia Patronis. 92. Apud multos oratione suâ nihil proficit. 93. Societatem Literatorum per Germaniam promovet. 183. Ejus multi & celebres discipuli. *ibid.* & pag. 333. Quos inter facile Princeps *Joachimus* Marchio Brandenburgicus. *ibid.* Literarum inter eos commercium. 333. *seqq.* Calumniæ in Trithemio adornatæ revincuntur. 338. & 493. Laudes ipsius. 340. *seq.* Eum in deliciis habent Principes & Episcopi. *ibid.* col. 2. præcipue *Joachimus* Brandenburgicus. pag. 334. & *Maximilianus I.* Imp. 359. Inter ipsum & *Joachimum* Electorem magna familiaritas. 333. & 361. Gratulatur amico, quod habeat Abbatem studiis faventem. 375. Favet ipse doctis Viris. 378. Bibliothecam Spanheimensem instaurat, augetque lucubrationibus suis. 491. Alia Trithemii in rem Literariam merita, & parta inde e-logia. 492. Fata 340. & 493. Librorum olores ipse refellit. 497. Ejus exhortatio de custodia & munditia librorum. 641. Itinera Literaria. 408. Vita & Apologia. Part. III. pag. 217. *seqq.*

TURBEIT (*Joannes*) Schyrensis in Bojoaria Abbas ineunte Seculo xvi. studia apud suos excitat. 96.

TURGOTTUS Dunelmensis Abbas & S. Andree in Scotia Episcopus Sec. xii. eruditionis laude clarus. 62. Vid. *Oudin*. Tom. II. col. 949.

TYPOGRAPHIA, quo tempore & loco initium habuerit. pag. 83. Eam in suis officinis diu exercuere Monachi. *ibid.* & pag. 508. col. 2. Egregie promoverunt Benedictini in Germania, Anglia, Italia, & aliis provinciis. *ibid.* col. 2. Augustam invexit Abbas S. Udalrici. 84. In Otoburam *Leonardus* Abbas. 96. & 560. Monachi ibidem Typographi. 560. col. 2. Libri ab iis excusi. 561. & 97.

U.

U.

VAILLANT (*Nicolaus*) Bellilocensis Bibliothecæ Præfectus conscripsit ultra XVI. Volumina. 640.

VALLISOLETANÆ Congregationis statuta de studiis monasticis. 128. Collegia iis deputata. *ibid.*

VANHELIUS (*Andreas*) Blandiniensis Charophylax. 614.

SS. UDALRICI & AFRÆ Augustæ Vindel. Schola Sec. xvi. aperta. pag. 99. Viri in eodem Cœnobio literis eâ ætate clari. 100. Typographia ibidem excitata. 84. Bibliotheca. 563. *seqq.* & 448. col. 2.

S. UDALRICUS seu *Ulricus* & *Uldericus* ex illustri Comitum de *Kilburg* & *Dillingen* stemmate, *Hupaldi* & *Diapurgæ* seu *Tietburgæ* Suevorum Ducissæ filius, Episcopus Augustanus Sec. ix. Scholæ Sanguallensis alumnus. pag. 210. col. 2. & 310. Vid. *Oudin*. Tom. II. col. 247.

UDALRICUS Bambergensis S. Michaëlis Monachus Sec. xii. scriptis & eruditione clarus. *Oudin*. Tom. III. col. 1016.

UDALRICUS Cluniacensis Monachus Sec. ix. de quo plura *Oudin* Tom. II. col. 861.

UDALRICUS Constantiensis Ord. S. Benedicti scripsit Seculo xiii.

UDALRICUS de Landau Cœnobita Tegernseensis varia scripsit adversus *Pyrckhammer*. pag. 540.

UDALRICUS Sanguallensis Abbas ejus nominis VIII. Literarum studia apud suos instaurat Sec. xv. p. 91. col. 1.

UDASCALCUS S. Udalrici Augustæ Vindel. Monachus, scribebat Seculo xii. *Oudin*. Tom. II. col. 1013.

VENDOVERA (*Rogerus de*) Præcentor in S. Albani Cantuariæ Cœnobio Sec. xiii. p. 67. *Oudin*. Tom. III. c. 96.

VENERIUS (*Augustinus*) Cavensis Archivi Regestum quinque Voll. complexus est. pag. 645.

VESONTIONENSIS S. Vincentii Bibliothecæ singularia. 438. & 470. Chiffletiorum lucubrationes. *ibid.* col. 2.

VITINGUS seu *Uffo* Frisius Werthinensis Monachus Sec. x. pag. 42. *Oudin*. Tom. II. col. 534.

VIGONIUS (*Alexius*) è Congr. Casinensi Abbas ab eruditione commendatus Sec. xvi. pag. 103.

VICTOR Sanguallensis Monachus Scholæ Argentinenfis reddit celeberrimas Sec. x. pag. 39. col. 1.

VIGELLIUS (*Placidus*) Augiæ Brigantinae Abbas Sec. xvii. studia promovet. 125. Ejus elogium Historicum. Part. III. pag. 384.

VILIANUS cognomento *Rhetor* Elyensis Monachus docendi munere Sec. xii. insignis. 62. Seniores inter colloquia instruit. *ibid.* col. 2. Ejus obitus & visio. *ibid.*

VILLAGUT (*Alphonfus*) S. Severini Neapoli Cœnobiarcha & Congr. Casin. Præses scriptis clarus. p. 465. col. 1.

VILLETA (*Philipp.*) Abbas S. Dionysii in Francia Seculo xiv. clarus. pag. 77. Vid. *Oudin*.

VILLICUS vulgò *MAYER* (*Adamus*) Abbas

S. Martini Coloniae utroque & eruditionis & pietatis nomine Sec. xv. celeberrimus. p. 91. Bibliothecam illustrat. 506. Ejus quædam ingenii monumenta. 509. Vita ipsius Part. III. p. 204. *seqq.*

S. VINCENTII Laudunensis Bibliotheca. 470.

VIRDUNENSIS S. Vitoni Scholæ celebritas Seculo xi. 46. col. 1. Bibliotheca Libris impressis & MSS. tis referta. 477. Archivum. pag. 598.

VIRECKER, vid. NIGELLUS.

VIRI *Illustres*, qui è Scholis & Magisterio Benedictinorum prodierunt, cap. iii. per totum à pag. 307.

VISSELBECCIUS (*Petrus*) Huxariensis ad Dunolam Monachus. Ss. Theol. Doctor Sec. xiv. scripsit Huxariense Chronicon. 71. Ejus de Literarum neglectu querimonia. *ibid.* & 227.

VISIO cujusdam Monachi febricitantis de literarum studiis Seculo xv. pag. 86. Ejus interpretatio. 88. col. 2.

VITALIS (*Ordericus*) Uticensis in Normannia Monachus Historiographus Sec. xii. pag. 62. *Oudin*.

VITINGUS Glastoniensis Abbas rei Literariæ Mæcenas. p. 382. col. 2.

S. VITONI Verodunensis Bibliotheca. 477.

VITUS de Amico S. Nicolai de Arenis Archiota Catanam dedit illustratam; tribus Tomis. pag. 647.

UNWANNUS Corbeiensis fit Lector Theol. ad S. Pantaleonem Coloniae anno 952. pag. 223.

VOLPOLDUS Hirsaugiensis Abbas parum eruditus, sub quo disciplina & literarum studia remitti cœperunt Seculo xiii. pag. 233. col. 1.

URBANUS V. antea *Guillelmus Grimoardi*, Abbas S. Victoris Marsiliae, & Decretorum Doctor Sec. xiv. 77. col. 1. Literatos maxime Benedictinos fovet. pag. 347. Academiâ erigit, vel auget privilegiis. *ibid.* col. 1. De ipsius scriptis *Oudin* Tom. III. col. 1113.

URSINUS natione Gallus, Ord. S. Ben. Monachus Sec. vii. de quo *Oudin*. Tom. I. col. 1666.

URSIO Altimontis prope Malbodium in Hannonia Abbas scribebat Seculo xii. *Oudin*. Tom. II. col. 735.

USUARDUS alias *Hyswardus*, Ord. S. Ben. in Pratenfi S. Vincentii Cœnobio Parisiis Monachus circa A. 875. conspicuus, cujus Martyrologium MS. pag. 567. *Confer.* pag. 528. & Sollerii Præfatio ad illius editionem Venetam anno 1745.

UTREDUS Boltonus Dunelmensis Monachus doctrinâ & pietate Sec. xiv. clarus. pag. 247. col. 1.

VÜCHTEN (*Eliphius*) S. Martini Coloniae Sec. xvi. Pictor & Antiquarius insignis. pag. 510. n. 34.

W.

WACHING seu BECHING (*Bernardus*) Tegernseensis Sec. xv. scripsit de *Confessione*. p. 548. col. 1. De forma servanda in excommunicatione, & alia asceticâ pag. 540. col. 1.

X x x x

WAGNER

- WAGNER (Petrus) S. Udalrici Augustæ Monachus Sec. xv. scripsit *de Viris Illustribus Ord. S. Ben.* pag. 564. n. 6.
- WALA Corbeie veteris Abbas Lotharii I. Pædagogus. pag. 321. col. 2.
- WALAFRIDUS, vid. STRABO.
- S. WALBURGIS Vita MS. pag. 532. n. 80. Confer. Part. III. pag. 487.
- WALDO Augiæ Divitis Abbas rem literariam apud suos egregie promovet Seculo VIII. pag. 216. & 569.
- WALLINGFORD (Joan. de) S. Albani Cantuariæ Abbas Sec. XII. pag. 62. Oudin. Sec. XIII. col. 180.
- WALLINGFORDIUS (Richardus) Albanensis in Anglia Sec. XIV. pag. 70.
- WALSINGHAMUS (Thomas) S. Albani Cantuariæ Monachus scripsit de rebus Angliæ Sec. XV. pag. 82.
- WALTERICUS è Schola Corbeie novæ A. 861. in aliud Monasterium docendi causâ mittitur. pag. 223.
- WANDELBERTUS Prumiensis Scholarcha magnificè doctus Seculo IX. pag. 26. 27. & 29.
- WARINUS Corbeiensis Abbas rei lit. cultor singularis. pag. 222.
- WARNEFRIDUS, vid. Paulus Diaconus...
- WARTENBERG (Fridericus) Divitis Augiæ Abbas, Bibliothecam egregie intaurat. pag. 572. seqq.
- WARTERTHONUS (Galfredus) S. Edmundi in Anglia Monachus Seculo XIV. p. 70.
- WASELINUS cognomento Momalius S. Laurentii prope Leodium Monachus circa A. 1130. pag. 57. Gravejon.
- WEIMER (Maurus) Scotensis Viennæ charitophylacii cultus benè meritis. 527.
- WEIS (Matheus) Andecensis Auctor *Licæi Benedictini.* pag. 119.
- WEIS (Udalricus) Urfinensis de Societate Lit. Bened. pag. 161. seq.
- WELLIUS (Joan.) Rameleyensis, Wiclef malleus, Sec. XIV. pag. 71.
- WERDEA (Hieronymus de) Lunælacensis in Austria Polygraphus. 514. 517. Ejus Tractatus de dubiis in Reg. S. Bened. pag. 548.
- WERLINUS Seonenis apud Bojos Musicus scripsit *de Rhythmorum varietate &c.* pag. 555. col. 1.
- WERNERUS Admontensis in Styria Bibliothecarius Sec. XII. pag. 611. col. 2.
- WERNERUS S. Bialii in nigra Sylva Abbas scriptis clarus ad annum 1210. Oudin. Tom. III. col. 32.
- WERNERUS Abbas Einsidlensis Sec. XIII. à quo superant *Leges sumptuariæ pro Monachis.* 585. n. 11.
- WERTHINENSIS Bibliotheca. 512. Ulfilæ Codex argenteus. 458. Archivum. 606.
- WETTLINUS Augiensis Scholæ celebris Magister Sec. VIII. pag. 216. col. 2. Ejus Visiones. 217. & 578. col. 1.
- WEYBECK (Kilianus) inferioris Altachæ Abbas, cujus Commentarius teutonicus in Reg. S. Bened. pag. 515.
- WEZELIUS (Ferdinandus) Abbas Mariæ-Montanus, Scuditorum Promotor egregius. pag. 125. seq.
- WHETAMSTEDUS, seu Frumentarius (Joan.) natione Anglus, vir præclarus Sec. XV. pag. 365. Ejus vita & scripta Part. III. pag. 195.
- WIBALDUS Stabulensis & Corbeiensis Abbas Sec. XII. p. 57. Henrici Nigri Informator à Conrado Imp. 331. & S. R. I. Cancellarius à Lothario II. constituitur. p. 358. Ejus Vita Part. III. p. 155.
- WICBOLDUS seu Wicpoltus Corbeiensis Abbas Sec. XII. bis in Græciam à Friderico I. Aug. mittitur. pag. 224. Ejus encomium p. 226. Scholam & chorum restituit. 227. In exemplum proponitur Abbatibus. *ibid.*
- WICLEFUS (Joan.) Collegii Cantuariensis præfecturam appetit, à qua repulsus hæresin spargit Seculo XIV. pag. 74. Cui à Nostris strenuè obstitit. *ibid.* col. 2.
- WICTERPUS ex Abbate S. Martini Reginensis Episcopus literis & scriptis Sec. VIII. clarus. pag. 24.
- WICUMBA (Wilhelm. de) Lanthonienis in Cornubia Prior, Seculo XII. p. 62.
- WIGILA Alveldensis in Hispania Monachus circa A. 976. Canones collegit. pag. 468. col. 2.
- B. WILHELMUS Hirsaugiensis Abbas doctissimus Sec. XII. 230. Reformat Ordinem Benedictinum in Germania. 231. Scholas aperit, in quibus ipse docet. *ibid.* Ex ejus discipulis quatuor Episcopi & LVIII. Abbates. col. 2. Liber ipsius consuetudinum MS. pag. 543.
- WILHELMUS Malmesburienis, aliàs *de Somersæt* Historicus ad A. 1130. clarus. pag. 56. & 612.
- S. WILHELMUS Roschildensis in Dania Abbas Sec. XII. de quo Oudin. T. II. p. 1460.
- WILIBALDUS Anglo-Saxonum claro genere ortus, Eistletensis Episcopus ad A. 760. scripsit vitam S. Bonifacii. p. 512. n. 9.
- WILLERAMUS Fuldenis primum Monachus, dein Abbas S. Petri Merseburgensis Congreg. Cluniacensis Sec. XI. clarus. 531. n. 94. Oudin. Tom. II. c. 728.
- WILLO Apri - Monasterii Abbas aurifex Sec. XI. Literis & Literatis infestus. p. 55.
- WILTONUS (Joan.) Junior dictus Westmonasteriensis, cujus scripta pietatem redolent, Seculo XIV. p. 70. col. 2.
- WIMO Corbeiensis Scholæ Præfectus anno 885. magni ob doctrinam habitus. 223.
- WINDOLFUS Corbeie Novæ Scholasticus ad A. 1083. fit Abbas alterius Cœnobii. pag. 226.
- WINFRIDUS, vid. BONIFACIUS Mog. Archiep.
- WIREKER (Guillelmus de) vid. Nigellus.
- WITEGOVUS Augiensis Abbas gratiâ valet apud Ottonem III. Imp. *Os Regis* dictus. pag. 357.
- WITHE, vid. Hugo Candidus.
- WITTIKINDUS Corbeiensis Scholarcha & Historicus Seculo X. pag. 224.
- WOLBERO S. Pantaleonis Coloniae Abbas XII. à scriptis commendatus claruit A. 1150. p. 506. Oudin. Tom. II. c. 1423.
- WOLBODO Ultrajectensis Monachus, Scholæ Ecclesiasticæ Magister, Henrico Augusto in amoribus est, Seculo XI. pag. 50. col. 2.

WOLF-

- WOLFRAMUS S. Michaëlis Bambergæ Abbas IV. congerendæ rei librariæ studiosissimus. pag. 500.
- S. WOLFGANGUS Augiensis Scholæ alumnus. 215. Docendi munus suscipit. 318. Plures nactus illustres discipulos, quos inter *Dagino* est, Archiep. Magdeburg. *ibid.* & Liberi Henrici Bavariæ Ducis. 330. col. 2. Felix in discipulis Magister, maximè in Henrico Sancto Imp. *ibid.* Cui imperium è cœlo præfagit. pag. 331.
- WOLFGANGUS Altanæ Inferioris Monachus Sec. XIV. collegit insignem Epistolarum Codicem. pag. 557. n. 7.
- WOLFGANGUS Rotensis ad Oenum Bibliothecarius. 614. col. 2.
- WOLFGANGUS Seonenis Bibliothecæ anno 1717. Præfectus. pag. 447. Scripsit de Viris Illustribus O. S. B. pag. 555.
- WOLSTANUS Præcentor Wintoniensis, Sec. X. pag. 42. Oudin. Tom. II. col. 500.
- WOODHILL (Henricus) Cantuariensis Monachus Sec. XIV. contra Wiclefum Collegio Cantuariensi præficitur. 74. col. 2.
- WOYTECHUS seu Adelbertus Pragensis Episcopus Sanctitate & Doctrinâ illustris Sec. X. pag. 313. & seq.
- S. WUNIBALDUS Thuringiam in fide Christiana imbuat, & paganis reliquias in Bojaria extirpat &c. † A. 761.
- WYDEMAN (Leopoldus) Carthusiæ Gemnicensis Bibliothecarius *Pezii* secundaneus. pag. 390. col. 2.
- YSLEP (Simon de) fundat Cantuariense Collegium pro Benedictinis. pag. 74.
- Yso San-Gallensis Scholasticus A. 860. clarus. pag. 205. & 207. Præfagiun de ipsius Magisterio. pag. 208.
- Yvo Carnotensis B. Lanfranci discipulus. pag. 240. 319. Ejus Liber Sacrificiorum metricè MS. 576. Liber Ss. Canonum. 502. n. 9. 503. n. 24. & 508. n. 95.
- Yvo de Vergi hujus nominis I. Abbas Cluniacensis fundat Collegium Parisiis ad usum scholarium sui Monasterii A. 1269. pag. 68. & 247. Quod Yvo II. nepos ipsius absolvit. 248. & 68.

Z.

ZIEGELBAUER (Magnoaldus) Ignorantiæ fautores perstringit D. Hieronymi sententiâ. pag. 139. col. 1. Votum elicit de *Mabillonii* effigie in Bibliothecis Bened. collocandâ. *ibid.* col. 2. Ejus ad *Calmetum* Epistola pro adiscendis Professoribus ad Pragensis Collegium. 135. seq. Ejusdem Literæ ad *Pockium* Ettalensem. 272. Quâ occasione inierit condendæ hujus Hist. Lit. consilium. 651. Confer Ejus elogium historicum huic Tomo præfixum, & Part. IV. pag. 170. seqq.

ZÖDL (Georgius) Benedicto - Buranæ in Bojaria Bibliothecæ Præfectus, in re comica insignis. pag. 614.

ZUNCK (Burchardi) Monachi ad S. Udalricum Augustæ Opera MS. de Urbe Augustana. pag. 563. n. 10.

ZWIFELIUS (Jacobus) Amorbacensis Abbas vir doctus juxta ac pius, Trithemii cultor præcipuus. pag. 499.

Y.

YEPESIUS (Antonius) Chronicon Ord. S. Bened. scripturus Hispaniam peragravit. pag. 408.

F I N I S.

